N. 19

MARQUES DE SAN JUAN
DE PIEDRAS ALBAS
EX LIBRIS

(10-2a)

C. Plynius Secundus De Naturali
Hyſtoria diligentiſſime
Caſtigatus.

C.Plynius ſecundus Veronēſis natus ſub Tiberio:patre Celere:matre Marcella:oĩbus liberalibus diſciplinis operam dedit:unus omnium mirifice ſtudioſiſſimus. Nam perire omne tempus arbitrabat: quod ſtudiis non impartiretur.Opera complura ædidit:in quibus multa ſcrupuloſa abſoluit. Et nihil omninus cauſas aliquando actitauit:Augur fuit.Officia publica adminiſtrauit:etiam procurator in Hiſpania floruit maxime ſub imperatoribus Veſpaſianis Tito non mediocriter carus cui libros naturalis hyſtoriæ dicauit:opus diffuſum:eruditum uarium ſtilo duriuſculum:fuit opinioni Epicureæ nōnunq̃ aſtipulator: ubiq; tamen:uitiorū acerrimis inſectator.Periit ſub Tito anno ætatis ſexto & quinquageſimo Kalen.Nouemb.cū Miſſeni claſſem ĩperio regeret ſpiritu obſtructo clauſoq; ſtomacho.(Inualidus enim illi & anguſtus erat)ex caligine nubis ortæ e ueſuuio monte ad quam noſcendā propius acceſſerat.

Ioannes Britannicus Brixianus Salutem Plurimam Lucæ Tertio Patricio Brixiano

De patria.C.Plynii Secundi: qui de Naturali hyſtoria nō minus eleganter trigintaſeptē libros q̃ ſapiēter conſcripſit diu magnum:ut non ignoras Luca Terti:inter Veronenſes Nouocomenſeſq; certamen fuit quum utriq; multis probabilibuſq; rationibus conciuem ſuum eſſe contenderēt. Quæ res deniq; effecerat:ut cuncti qui & ante & noſtris temporibus in iis ſtudiis non ſine aliqua laude uerſati ſunt:partim Nouocomenſibus:partim Veronenſibus ſuffragia ſua ferrent.Multa etenim utrinq; afferebantur: ut citra etiam iuſtam repræhenſionem unicuiq; licere utranq; ſequi partem uideretur.Et quantū conijcere poteram:res in ambiguo diu futura erat.Sed ueluti diutino excitatus eſt ſomno Matthæus Rufus Veronenſis Vir quidem ætate noſtra litteris Latinis pariter & græcis celeberrimus qui non minus ſtudioſe q̃ accurate cauſam patriæ ſuæ agens ita omnibus confutatis: ut uidere in eius defenſione poteris: quæ ab aduerſariis obiiciebantur:rem ſane multis probationibus & argumentis eo deduxit:ut Iudicio noſtro iis recte ſenſiſſe uideatur qui Plynio patriam magis Veronam qui Nouocomū aſſignauerit.Vt autem ipſe in eius ſententiam tam facile deſcendam illud me inter alia potiſſimum mouet:q; animaduerto eos qui Nouocomenſem Plynium affirmant nominis ſimilitudine deceptos:quod Iunioris erat: Seniori attribuiſſe:ut utrunq; indifferenter Nouocomēſem nominauerint:quum omnino Iunior Nouocomenſis:Senior Veronenſis fuerit.Quæ omnia quum ipſe Matthæus ĩ apologia ſua Hubertim elegantercq; complexus ſit:re ipſa ſuperſedebimus.Illud autem te ſcire uolumus Angelo & Iacobo Britāni cis fratribus noſtris moleſtum accidiſſe.q; in ipſam Matthæi apologiam ipſo die immo articulo incideruntquo iam operi faſtigium imponebatur:ita ut quum fere omnes codices titulo Plynii Nouocomenſis impreſſi eſſent:paucisq; ſupera:ent:mutato ſine cunctatione titulo: quod reliquum fuit impreſſum ſit.Id enim attentiſſima cura:infatigabiliq; ſtudio curarunt ut ſexcenti codices Plyniani:quos non tam lucri cupiditate q̃ ut linguæ latinæ dignitas propagaretur:ſumptu ſuo imprimi fecerunt:ut q̃ correctiſſimi haberētur:adhibitis enim multis quum exemplaribus: tum multorum caſtigationibus ita opus perfecere ut iam in eo quod ad emendationem pertineat nihil deſiderari poſſe uideatur.Hæc autem ut ad te ſcriberem Luca Terti:illud me maxime hortatum eſt:q; in hac noſtra florentiſſima urbe neminē prorſus cognoſcebam (quod omnium pace ſit dictum) qui bonarum diſciplinarum ſtudiis æque ac tu delectaretur. Putaui igitur tibi iucundum fore ſi curarem ut ipius Matthæi Rufi defenſionem uideres. Neq; enim.Inſcius ſum:q̃ rerum nouarum ſoleas eſſe curioſus indagator.Itaq; pro mea in te obſeruantia te uehementer rogo:ut rem ipſam ea diligentia qua cuncta conſueuiſti examines:& an Matthæus & nos qui ei aſtipulamur recte ſenſerimus :plurimi enim tuum omnibus in rebus ſemper Iudicium fecimus.Et te pro tua ſinguları quum doctrina & modeſtia: tum probitate ita dileximus:ut nobis ſtatuerimus te neminem nobis eſſe chariorem : nec id immerito. In te enim quod de bono phocione legitur placidos & miſericordes:& liberales:omniq; ſuauitate tēperatos mores agnoſcimus. Quæ omnia ita me tibi penitus addixerunt:ut nihil iam mihi ſit magis in optatis q̃ ut aliquando poſſim tibi oſtendere quanti dignitatem tuam faciam.Vale & nos quod facis ama plurimum. Vale iterum.

Alexander Benedictus phyſicus Veronenſis Reuerendo patri Domino Matthæo Rufo conciui ſuo. Sal.P.D.

His diebus Veronam communē patriam adiuimus:à.xiiii.anno quo abſens fui:maxime illuſtratam a quo tempore alia ciuitatis facies mihi uiſa eſt:Alii mores:alia ingenia:alia templa:alia ædificia:alius cultus: alius deniq; uiuendi modus. Tota undiq; interpollata:ita ut eadem non ſit.Ab omnibus tamen ſiue noſtris neceſſariis ſiue aliis ciuibus bene atq; benigne ſuſceptus ſum.Inter cætera Matthæus Zuccus noſtri amantiſſimus & quondam litterario ludo ſocius:defenſionem illam tuam Plynianam uehementiſſimam pro ciuitatis noſtræ ornamento æditam:nobis legendam dedit.In qua aduerſariorum ictus magnifice atq; late refellis:omniaq; eorum argumenta:uana irritaq; facis.Rationeſq; omnes futiles inaneſq; reddis.Tua uero adeo confirmas:adeo munis:ut nemo ſit:uel aduerſarius ipſe:qui ſponte ſtatim gramen ipſum humi deuolutus nō porrigat.Tibi debent patrii lares:ciues:& uniuerſa res publica quæ nunc ſentit Plyniana incunabula ortuſq; ſuos cognoſcit: conciuem nunc affatur:& intelligit q̃ conſtantiſſime.Annotauimus tamen & nos quoq;:qui eius medicinam artem indagauimus:nonnulla rerū nomina:quæ patriam linguam maternamq; indicant.Inter multa hæc pauca numeraſſe par ſit palmulā

alum hærbam:ſiſimbrium:uuam taminiam: nomina patriæ dumtaxat nota.Obiiciũt aduerſarii nũq̃ dixiſſe Plynium in agro Veronenſi noſtro quibus:reſpondeo neque dixiſſe Nouocomenſi noſtro:neq; Patauino:neq; Mantuano.Vbi ergo genitus? Lapidem item illum hominum incuria: ætatiſq; inſcitia confractum:ſcilicet non ſine religione uidimus:de quo plura ac ueriora ueris attuliſti:nec aliqua in parte dubitandum eſt citra ius deſiderii:quin Plynii noſtri certiſſima ſit inſcriptio:quæ demortua tuo nutu ad uitam reuocata eſt:iniuria tamen maxima debilitata.Hæc pro tempore dicta ſint.Nã raptim ſcripſimus.Alia forte in Græcia excitabis.Vale.Venetiis.

Matthæus Rufus Prælatus in æde diui Thomæ ciuitatis Veronæ:Splendidiſſimo:Equiti: clariſſimoq; iuris.Antiſtiti Iuſto:Veronenſium decori.Sal.Pl.D.

Icolaus Perotus Pontifex ſepontinus:uir inter doctiſſimos ætatis noſtræ:qui in utraq; lingua
n numeroſiſſimi floruerunt:florentq; nemini (ut eius opera teſtant) poſthabendus:eloquentiã Romanam tum multa a græcis traducendo: tum non pauciora ipſe ſcribendo: haud parum illuſtrauit & auxit:Is hac tempeſtate primus omnium obſcuram illam ædipo Sibylæ coniectoribus indigentem: prohœmii Plyniani epiſtolam interprætari aggreſſus eſt:& in ea loca quæpiam difficillima quidẽ ſenſuſq; penitus abſtruſi atq; reconditi:magna diligẽtia magnoq; ingenii cacumine in lucẽ eruit. Vbi (quãuis etiã id alibi egerit) Plyniũ fuiſſe Veronẽſem:haud infirmis argumentis mõſtrauit. Nõnulli nulla in re Perotto conferendi:gloriæ ciuitatis noſtræ (ut puto) inuidentes quibuſdã uanis opinionibus falſiſq; teſtibus nixi:ueriſſimæ tanti uiri ſententiæ cõtradicere & auſi & conati ſunt.Quorum leuitatẽ: (ne quid acerbius dicã) nõ potui nõ uehemẽter admirari quãdoquidẽ cũ ueri nil aut certi cõtra poſſint affere:id affirmare audeant:quod ſtatim cũ ipſoq; inſciciæ demonſtratione refelli queat. Fui (ſicut ſis) in Academia Beſſarionea a ſepõtino altus:cuius diuini uiri bonitati:munificẽtiæq; ſingulari:omnia me debere acceptum refero.Mea igitur intereſſe putaui:pientiſſimi patroni cauſam dignitatẽq;:niſi ingratiſſimus & eſſe & haberi uelim:defenſandã atq; tuendam ꝓ ingenioli facultate ſuſcipere & experiri contrarias opiniones confutare: ad id uel maxime impellente me cõmunis patriæ reuerentia:cui uniuerſis naturæ muneribus locupletiſſimæ:ſupra uires debeo.Iniuria.n.illi nõ parua fieret:ſi tam clari ciuis ornamento:tanq̃ altero ex oculis eruto:quorũdam inanibus fabellis:& fictis mendaciis ſpoliaretur: eiq; ſuoq; nemo ſuppetias ferret.Cũ autem tu patriæ mirũ immodũ affectiſſimus ſis:& cunctis tam animi q̃ corporis dotibus quæ in quouis mortaliũ deſiderari liceat inter cõciues noſtros eminentiſſimus: quẽadmodũ ei ſummo ſplendori es:ita & ad ea quæ illi gloriã ac cõmodum pariant inflãmatiſſimus: ut iure pedamentũ quoddã ipſius & fortiſſimũ ſuſtentaculũ dici merearis. Et ut ẽ doctrina facundiaq; mirabili ſæpius Plyniũ fuiſſe conciuẽ noſtrũ ornatiſſimeq; copioſiſſimeq; diſſerueris:ꝓpereaq; eiuſ ſtatuas & imagines i locis publicis ad ornamẽtũ urbis ponẽdas i ſenatu cẽſueris & iſtiteris qualecunq; eſt qd' ac i re efficere potui ad te ſcripſi:cũ rẽ gratã tibi me facturũ ſperãs ſi qd' tu ſemper ſenſiſti ac tenuiſti: ego quoq; probare ſtuderem:tum ut cũ ingenio ac iudicio omnibus in rebus pene diuino maxime polleas:ſi nugas iſtas non dignas quæ in publicũ exeant ex tua ſũma peritia atq; prudẽtia iudicaueris:ob eã quã erga me oſtendis humanitatẽ:aut tuæ eloquentiæ flumine caſtigando irriges & adiuues:aut omnino ſupprimas:ne malidicoq; morſibus pateãt. Qui Perotto cõtradicentes uir ampliſſime iuſte Plyniũ maiorẽ fuiſſe Veronenſem negant:in hunc modũ ſcripſere.Conterraneũ caſtrenſe uerbum eſſe uidet. Hic aũt quidã colligũt:Plyniũ:ut Catullus:fuiſſe Veronenſem:ignorantes conterraneũ non tam idem territorium:q̃ eandẽ reſpicere regionẽ:Cũ uero & Suetonius & Hieronymus:& denig; priſci oẽs illum Nouocomenſem fuiſſe dicãt.Cõterraneum eiuſdem regionis accipiamus cũ ſe pſertim Plynius Romanum ꝓfiteatur.Hæc illi nos qui plynium fuiſſe Veronenſem:non Nouocomenſem probare uolumus. In primis dicta teſtiũ quibus nituntur confutabimus.Deinde q̃ leuiter moti ſint:& præcipites i hãc ſententiam ierint oſtendemus:ſiue conterraneus eandẽ regionẽ:ſiue idem territoriũ denotet:Plynium Veronenſem fuiſſe docebimus Suetonium & Hieronymũ teſtes citãt.Ego:ut uerum ingenue fatear:Suetonii librum de uiris illuſtribus:ex quo teſtimonium proferunt:nunq̃ uidi nec qui uiderit:quãuis non paucos ex doctoribus noſtri temporis iterrogauerim:audiui quẽquam:Verba autem illa quæ eius auctoris eſſe dicuntur & in primis chartis omnium pene codicum Plynianoq; mendoſe notata ſunt in uoluminibus quorumdam qui de religione noſtra ſcripſerunt: inſerta inueni:quorum adiumento fit:ut ueritas rei de qua cõtrouerſia eſt:fallaciis quorũdam quaſi ſummerſa:in lucem emergat.Vincẽtius quẽ hyſtorialẽ uocãt:in opere ſuo ubi tractat de uita Triani imperatoris: hæc uerba quæ ſcribit eẽ Suetonii Tranquili in catalogo uiroq; illuſtrium:ſic recenſuit.Plynius ſecundus:equeſtribus militiis induſtriæ functus procurationes quoq; ſplendidiſſimas atq; continuas ſumma integritate adminiſtrauit. Diuus etiam Antoninus præſul florentinus:eadem ad uerbũ in ſuis chronicis poſuit.Suetonius i uerbis:ſi Suetonii ſunt:Plynium Nouocomenſem nequaq̃ nominat:imo cum ſecundum dicit:Veronenſem potius oſtendit. Nam ſecundorum domus: ut pluribus uetuſtis monumentis docebimus Veronenſis fuit.Dictio illa Nouocomenſis:qua aduerſarii contra nos armantur:fraudulenter addita fuit.Per has enĩ fraudes quando aperto.Marte nõ ſucceſſiſſet.Plyniũ ſuffurari Veronenſibus tantum eſt.Sed uoluminã ipſa Vicentii atq; Antonini ſine illo uerbo Nouocomenſis pro nobis teſtificant:hũc primũ teſtẽ falſum & nullius roboris eſſe:quãdo Plyniũ Nouocomẽſem ut iactant minime dicit.In textu etiã diui Hieronymi:quẽ alterũ teſtẽ adducunt:nõ minor falſitas eſt.In traductione enim Euſebii cæſariẽſis:anno.xii.

Traiani hæc uerba ſunt Plynius ſecūdus Nouocomenſis orator & Hyſtoricus inſignis habet:cuius plu/rima ingenii opera extāt.Hactenus ille.Aduerſarii aūt quærētes Plyniū cōtra ius nobis auferre:clauſulā hanc addiderūt.Periit dū inuiſit ueſuuiū:quæ in uetuſtis codicibus:nō eſt:q; Plynius ſecūdus Nouoco/mēſis orator & hyſtoricus inſignis fuerit cuius plurima ingenii opera extarēt:nō negamus. Fuit.n.hic nepos Veronēſis:& p adoptionē filius.q ut ipſe Hieronymus ponit:Traiani tpe claruit:q; idē Nouoco/mēſis in incēdio ueſuuii perierit:negamus.Subdita fuerūt uerba illa:ut apperet Veronēſem : q periit in ueſuuio Nouocomēſem fuiſſe:q; ficta ſint patet.Nō.n.cū uerbis Hieronymi quadrāt:imo ſtatim oſten dūt ipſum ſibi cōtradicere.Hieronymus p̄mittit:q; primo anno Titi mons Veſuuius tantū ex ſe iecit in cēdii:ut regiones uicinas cū hoībus exureret.Igit ſi ueſuuius arſit primo anno Titi & Plynius periit dū ardentē ueſuuiū uidere uult:periit primo anno Titi.Quō ergo idē ipſe potuit eē ſuperſtes:anno.xii. Tra iani:cū a primo Titi:ad duodecimū Traiani.Interfuerit anni undetriginta?Diceret aliqs:arſit ēt ueſuui/us Traiani p̄cipatu:licet Hieronymus de hoc nō meminerit:tūcq; Plynius periit. Et ſamonicus ſere/nus:ut Macrobius ait:Plyniū maiorē ad uſq; Traiani ætatē pueniſſe affirmat. Eſto arſerit ut iubet: & ſi nullus auctor id teſtat: ꝓbabit tū Plyniū maiorē:nullo pacto ad tpa Traiani puenire potuiſſe. Iunior q iperāte Traiano floruit:ad cor. Tacitū ſcripſit:q; q̄do ueſuuius cōflagrauit:ubi auunculus periit:ipſe age bat annū duodeuigeſimū.Idē ineūti p̄cipatū Traiano:Conſul gratias:egit:ut ex panægyrico liquet.Er go q cōſul fuerat i initio iperii Traiani nō potuit eius anno duodecimo:agere annū duodeuigeſimū ni ſi ſuis illū hærbis & icātatiōibus:ut eſt i fabulis:reſuueneſcere Medea feciſſet.Ad hæc iunior ipſe ſub Do mitiano iā grādis natu cauſas egerat: & magiſtratus geſſerat:ſi fuerat cōſul ſub Traiano:ſi iā grādis natu ſub Domitiano:ſi duodeuigeſimū agebat annū flagrāte ueſuuio:ubi auunculus periit:neceſſe ē hoc fue rit iperāte Tito. Ergo maior q Veronēſis fuit:ad iperiū Traiani puenire nequit.Et q; nō puenerit:ex uer bis. Quintiliani i quarto patet:qbus oſtēdit:q; Plynius iam obierat: quando primis annis Domitiani: opus ſuū ipſe cōdebat.Cū iquit.Et ſcriplit de eadem materia nō pauca cornificius:aliqua ſtertinius:nō nihil pater Gallio:accuratius uero priores Galliōe celſus & Lenas.Et ætatis noſtræ uirginius. Plynius Tutilius.Sūt & hodie clari eius opis auctores:q ſi oia cōplexi forēt:cōſuluiſſent labori meo.Præterea Ply nius uixit tantū annis ſex & qnquagita.Ipſe i nouo de margaritis tractans ait.Lollīa paulinā q̄ fuit Caii p̄cipis Matrona:nec ſerio qdē aut ſolēni cerimoniarū aliquo appatu:ſed mediocri ēt ſpōſaliū:cœna:ui di ſmaragdis margaritiſq; opertā.Ab ultimo anno Caii ad duodecimū iperii Traiani:colligunt anni ſe ptuagita:q̄do eā cœnā uidit Plynius:aliquot iā natus fuerat ānos utpote q ſub Tiberio Appionē Grāma ticū:ut i trigeſimo oſtēdit:adoleſcēs uiderat.Cōſtat igit & textū ſicut diximus uitiatū eē:& hunc quoq; teſtē iualidū reddi.Et i Macrobio:niſi librarioꝝ culpa eſt:errorē eſſe:q̄do Plynius maior p̄cipatū Tra/iani:uidere nullo mō qeuerit.Ideoq; id nomē Nouocomenſis nō ad ipſum:ſed ad minorē eius nepotē ptinere:q Traiani tpe fuit. Teſtibus:ut arbitror fœliciter ꝓbatis:quippe probatū eſt: eos corruptos ſubornatos & falſarios eē:aduerſarioſq; minime iuuare:reſtat ut hoium hac in cā leuitatem ſicut polliciti ſumus:aperiamus:Aſaduerte quæſo.Aiunt Suetoniū & Hieronymū & denicq; priſcos oēs dicere Plyniū fuiſſe Nouocomēſem:ſtatimq; ſubiungūt:q; ipſe Romanū ſe profitet.Si Suetōius & Hie rony.& denicq; priſci oēs Plyniū Nouocomēſem dicūt:qūo Romāus fuit?Si ipſe Romanū ſe ꝓfitet qūo Nouocomēſis eē potuit.O delirā & rediculā leuitatē. O inconſtantiā puerilibus ſimillimā altercationi/bus:mō Nouocomēſem:mō Romanū Plyniū aſſerūt:& dū ueræ Perotti ſentētiæ aduerſari ueritatēq; offuſcare:& patriā noſtrā ſplēdore ſui ciuis fraudare nituntur:neq; i hac neq; in illa parte ſtabiles:ſibi ipſis manifeſtiſſime ſe repugnāt:neq; ſuis cōfodiūt telis.Præterea ſi priſci oēs illū Nouocomēſem fuiſſe dicūt ubi hoc:Cur locū aliquē nō indicarūt:ut priſcis credētes:hærbā daremus.O extremā arrogantiā.O te/meritatē ipudētiſſimā:iactant priſcos oēs id dicere:qđ adhuc nemo tēpeſtate noſtra:q̄tūuis peritus ſtu/dioſuſue:laborioſiſſime inueſtigādo reperire ſciuerit quaſi aut ſoli priſcos legerint:aut ſoli itellexerint. Cōterraneū etiā nō minori temeritate:cōtra opinionē quā defendere ſtudēt cōtendūt nō idē territoriū: ſed eandem denotare regionē.Prætermittamus:q; ipſoꝝ fuiſſet:ubi nā hoc uocabulū in ea ſignificatiōe: quā tā certam definiunt legerint docuiſſe.Sed eſto ſignificet eandē regionē:hoc mō Plynius:ut uolunt. Nouocomēſis nequaq̄ eē potuit.Nā cū in quarto Italiā in certas regiōes deſcribat:Comum in noua:quā appellat Tranſpadanā:Veronā uero in decima: quam appellat Venetiā collocat. Ergo Plynius ex deci/ma fuit:ex qua Catullus non ex noua:ubi Comum eſt.Cōterraneus:ut breuiter agamus ſignificat eiuſ/dē territorii:ſicut ex uerbis ipſius Plynii ſole clarius patet:cū inquit ut obiicere moliar Catullū conterra neū meum.Catullo enim nō Verona:ſed ſyrmio in territorio ueronēſi natale ſolū fuit. Nec quiſquam hac in re maioris fidei eſſe debet:q̄ Catullus ipſe:q de illa peninſula canēs ait. O quid ſolutis eſt beatius curis.Cū meus onus repōit:ac peregrīo labore feſſi:uenimus larē ad noſtrū. Cōterraneū itaq; rectius di xit q̄ dixiſſet cōciuem:quaſi ex eodem territorio nō ex eadē urbe natū:quā opinionē ſequitur & Laurē/tius ualla in litteratura noſtro æuo nemini ſecundus:& Angelus politianus uir & ipſe doctrinæ ſingu/laris:qui in ſua centuria, Catullum Veronenſiū conterraneū dixit.Et Landinus : qui Plynium i linguā uulgarē uertit & conterraneum cōpatriotam uertit.Guarinus etiā & plerīq; alii ex iuniotibus doctiſſi/mi quidem conterraneo pro conciue uſi ſunt.Siue igitur conterraneus ſignificet ex eodē territorio:ſiue ex eadē regione Plynius Veronenſis fuit:Quod & cōmunis omnium iamdiu conſenſus qui non ſine cā inualuit:& Petrarcha:& Pius Pontifex Maximus & Blondus flauuius : & non pauci alii maioris om/nes auctoritatis q̄ calumniatores noſtri oſtendunt: qui ſuis i operibus Plynium Veronenſem ſcripſerūt

Et uetuſtum marmor illud:quod in urbe noſtra ad ædem diui Blaſii uiſitur confirmat. Ex quo licet multum debilitato:pulcherrimis litteris priſcis grandiuſculis:hæc uerba colligi poſſunt.

Plynius ſecundus Augu.Leri.Patri.Matri.Marcellæ teſtamento fieri iuſſit.Nomen patris cū iactura quorūdam aliorū uerborū dimidiatū eſt.Sed præcipiē fuiſſe nomen in er tertiæ declinatiōis:ut celer:qd clarius:quid manifeſtius:quid probabilius adduci uel oſtendi poſſet:q; Plynius Veronenſis fuerit:q̄ huiuſmodi ſaxum? Si Veronenſis nō fuiſſet:ut quid Romæ degens:parētibus(ſicut litteræ ī dicāt)Monumentū in urbe Verona:& nō potius Nouocomi:ſi eius patria fuiſſet:ad æternā memoriam teſtamēto fieri iuſſiſſet. Niſi quis Nouocomo Veronā Marmor illud aduectū dixerit:quod q̄ ueriſimile ſit:iſpecto trunco:prudentium iudicio relinquo.Innumera etiā alia Marmora Epitaphiis & diuerſis titulis inſcripta:multis in locis agri Veronenſis:familiam ſecundorū Veronenſem fuiſſe declarāt:quæ oīa nūc recen fuiſſe ſupuacuū duxi:ſatis exiſtimās duo uel tria teſtificationis gratia ſubieciſſe.In caſtellomōtis autei ſic eſt.Lellæ clæmentinæ uxori incomparabili.Q.Furius ſecundus maritus:& ſibi uiuus fecit.

Functa iaces hic:ſed uiuis:uiueſq; ſecundo
Lella tuo:debent nec benefacta mori.
Te Tellus:ſanctoſq; precor pro coniuge manes
Vos ite placidi:tu leuis oſſa tegas. In uilla franca ſic eſt.

L.Aquilius ſecundus.L.Aquilio Charitoni:& publiciæ ueneriæ parent.pient.

In ualle polyzela:in æde diui Ambroſii ſic eſt.

Calpurnia.L.F.Priſca.ſibi &.L.Calpurnio quadrato patri ualeriæ.C.F.ſecundæ matri.L.Calpurnio Pudenti fratri.VI.VIR.AVG.

Ex hoc poſtremo:nō ne oſtenditur ualeriam ſecundam Calpurniæ matrem:fuiſſe.C.plynii ſecundi filiam:nuptam.L.Calpurnio quadrato? Nam leguntur duæ iunioris epiſtolæ ad Calpurniam:altera qua conquerit̄:q; eā in Cāpaniam ualitudinis gratia ſecedentē ſubſequi non potuerit.Altera qua eā hortat̄: ut frequētiſſime ſcribat:licet eius litteræ ita ipſum delectēt:ut torqueant.Quibus epiſtolis patet Plyniū ad fœminā charitate & neceſſitudine cōiunctā ſcribere.Calpurnia.n.ipſa nata erat ex ualeria' ſecunda.C. Plynii ſenioris filia.Inuenire etiā eſt:eiuſdē iunioris epiſtolam ad Calpurniū Calpurniæ patrē qua oſtendit:q̄to ipſius deſiderio teneat̄:q; ab eo abeſſe nō cōſueuerit.Viſunt̄ ēt ī æde diui Georgii Capitonis monumēta:ad quē de hyſtoria cōponēda iunior ipſe reſcribit.Et in tēplo oīum ſanctorū caſtri rupti:monumētū Arriæ:cuius noīs in ultione Heluidii Plynius mentionē facit.E q̄bus oībus abunde patet.Secundos fuiſſe Veronēſes:& habuiſſe rus ſuū in ualle polyzela.Sed de his hactenus:q̄do ſatis(ni fallor)preſtātiſſimæ iuſtæ:ſi nō ſumma eloquētia:ſumma grauitate ac uerborū pōdere:prout rei dignitas poſtulaſſet:eo q; nulla uel minima dicēda facultas in me ſit:ſaltē integra fide:mera ueritate:demōſtraſſe puto:ea quæ nobis ut de poſſeſſione clariſſimi ciuis noſtri nos deturbarēt obiiciebant̄:falſa:uana:ridicula:& ſine rōne ficta eē.Ideoq; nihil faciēda tanq̄ nō officiētia:Plyniumq; nobis ut laborabāt:nō auferētia:cū falſi teſtes nō ſint admittēdi: p̄terea oſtēdimus hoīum leuitatē:q pro arbitrio:mō aiunt:mō negāt:nil certi habentes quo ſuam pertinaciam tueantur.Docuimus etiam ſiue cōterraneus ſignificet ex eadē regione ſiue ex eodē territorio.Plynium Veronenſem eē.Quocirca faceſſāt iam q cōtrariū defendere fruſtra conantur:erubeſcant:taceāt:cedāt:nec amplius certent Plyniūq; maiorē nobis Veronēſibus(ut uere noſter eſt)dimittāt:īmo & minorē quoq; quando ipſemet eē noſter apertiſſime teſtat̄. Cum inq̄t recte feciſti: q; gladiatorium munus ueronenſibus noſtris promiſiſti.Noſtros dixit:ut cōſanguineos & conciues.Fuit enim(ut ſupradictū ē)ſenioris ex ſorore nepos & adoptatus ab eodē.Vnde licet Nouocomi natus.Nouocomenſis dictus:ſit adoptionis tamen iure Veronenſis etiam fuit.Dicant itaq; aduerſarii quicqd uelint.Nos ambobus Plyniis:necnō antiquis marmoreis titulis fideliſſimis teſtibus.Petrarchæ:Vallæ Perottoq; & aliis eruditiſſimis uiris.Plynium Veronenſem affirmantibus: fidem indubiam hebeamus: Valeo & præſidium & dulce decus patriæ uitamq; Plynii ſuſcriptam legiro.

CAIVS PLYNIVS MARCO SVO SALVTEM.

Ergratū eſt mihi q; tā diligēter libros auūculi mei lectitas:ut habere oēs uelis quæraſq; q̄ ſint p oēs Fungar īdicis ptibus:Atq; etiā quo ſint ordine ſcripti:notum tibi faciam.Eſt.n.hæc quoq; ſtudioſis non iniucunda cognitio.De iaculatione equeſtri unus.Hunc cum præfectus alæ militaret:pari ingenio curaq; compoſuit.De uita Pomponii Secundi duo:a quo ſingulariter amatus hoc memoriæ amici quaſi debitum munus exoluit.Bellorum germaniæ.xx.quibus omnia quæ cum germanis geſſimus bella collegit.Inchoauit cū in germania militaret:ſomnio monitus.Aſtitit.n.ei q̄ſcenti Druſi Neronis effigies:qui germaniæ latiſſime uictor ibi periit.Cōmendabat memoriā ſuā:orabatq; ut ſe ab iniuria obliuionis aſſereret.Studioſi tres:quos in ſex uolumina ,ppter amplitudinē diuiſit:quibus oratorem ab incunabulis inſtituit & pfecit:Dubii ſermonis octo ſcripſit ſub Nerone nouiſſimis annis: cum omne genus ſtudiorū paulo liberius & erectius periculoſum ſeruitus feciſſet.A fine Aufidii Baſſi. xxxi.Naturæ hyſtoriarū.xx xvii.opus diffuſum:eruditū nec minus uariū q̄ ipa natura:Miraris q; tot uolumina multaq; ī his tā ſcrupuloſa homo occupatus abſoluerit? Magis miraberis:ſi ſcieris illū aliquandiu cauſas actitaſſe.Deceſiſſe anno ſexto & quinquageſimo.Mediū tēpus diſteritum impeditūq; quā offi ciis maximis: qua amicitia principū egiſſe. Sed erat acre ingeniū:incredibile ſtudiū:ſumma uigilantia

Lucubrare a uulcanalibus incipiebat:non auſpicandi cauſa:ſed ſuſtinendi ſtatim a nocte multa. Hyeme uero ab hora ſeptima:uel cū tardiſſime octaua:ſæpe ſexta. Erat ſane ſomni parciſſimi. Nonnunq; etiam inter ipſa ſtudia inſtantis & differētis. Ante lucem ibat ad Veſpaſianum imperatorem. Nam ille quoq; noctibus utebatur. Inde ad delegatum ſibi officium. Reuerſus domum qđ reliquum temporis ſtudiis reddebat. Poſt cibum ſæpe quem interdiu leuem & facilē uterum more ſumebat: æſtate ſi quid otii ha/cebat in ſole liber legebatur annotabat:excerpebatq;. Nihil enim unq; legit:quod non excerperet. Dice/re etiam ſolebat nullum eſſe librum tam malū:ut non aliq; ꝑte ꝓdeſſet. Poſt ſolem plerūq; frigida aqua lauabat. Deinde guſtabat:dormiebatq; minimū. Mox quaſi alio die ſtudebat in cœnæ tempus. Sup hāc liber legebatur:annotabat & quidem curſim. Memini quendā ex amicis cū lector quædā pronuntiaſſet perperam reuocaſſe:& repeti coegiſſe. Huic auunculum meum dixiſſe:intellexeras? Nempe cum ille an nuiſſet:Cur ergo reuocabas? Decem amplius uerſus hac tua interpellatione perdidimus. Tanta erat par ſimonia temporis. Surgebat æſtate a luce. Cœna hyeme intra primam noctis:& tanquā aliqua lege co/gente. Hæc inter medios labores urbiſq; fremitum. In ſeceſſu ſolum balinei tempus ſtudiis eximebatur Cum dico balinei de interioribus loquor. Nam dum diſtrīgitur: tergiturq; audiebat aliquid:aut dicta bat. In itinere quaſi ſolutus cæteris curis. huic uni uacabat. Ad latus notarius cum libro & pugillaribus: cuius manus hyeme manicis muniebatur:ut ne cæli quidem aſperitas ullum ſtudiis tempus eriperet. Qua ex cauſa romæ quoq; ſella uehebatur. Repeto me correptum ab eo cum ambularem. Poteras in/quit has horas non perdere. Nam perire omne tēpus arbitrabat:qđ ſtudiis non impartiret. Hac inten/tione tot iſta uolumina peregit:electorumq; cōmentarios. clx. mihi reliqt. Opiſtographos quidē minu/tiſſimis ſcriptos. Qua ratione multiplicatur hic numerus. Referebat ipſe potuiſſe ſe cum ꝓcuraret uen/dere in hiſpania hos cōmentarios Lartio Licinio. cccc. milibus nummū:& tūc aliquāto pauciores erant. Nōne uidet tibi recordāti quantū legerit:quantū ſcripſerit:nec in officiis ullis:nec in amicitia prīcipum fuiſſe? Rurſus cū audis qd officioꝝ ſtudiis laboris impēderit: nec ſcripſiſſe ſatis:nec legiſſe? Quid eſt. n. qđ non ille aut occupatiōes impedire:aut hæc inſtātia nō poſſit efficere? Itaq; ſoleo ridere cū me qdā ſtu dioſum uocant:qui ſi cōparer illi:ſim deſidioſiſſimus. Ego aūt tantū quē partim publica:partim officia amicoꝝ diſtringunt. Quis ex iſtis qui tota uita litteris aſſidēt collatus illi nō quaſi ſomno & inertiæ de/ditus erubeſcat? Extēdi epiſtolā cum hoc ſolum qđ requirebas ſcribere deſtinaſſem: quos ſcilicet libros reliquiſſet. Cōfido hæc tamē quoq; tibi nō minus grata q̄ ipſos libros futura:q̄ te non tantū ad legēdos eos:ueꝝ etiā ad ſimile aliqd elaborandum poſſunt æmulationis ſtimulis excitare. Vale.

Suetonii Tranquilli In libro de Viris Illuſtribus.

Lynius Secundus Nouocomenſis equeſtribus militiis induſtriæ functus. procuratiōes quoq;
p ſplēdidiſſimas atq; cōtinuas ſumma integritate adminiſtrauit. Et tamē liberalibus ſtudiis tan tam operā dedit:ut non temere qs plura in ocio ſcripſerit. Itaq; bella oīa quæ unq; cū germanis geſta ſunt. xx. uoluminibus cōpræhēdit:itē naturalis hyſtoriæ. xxxvii. libros abſoluit. Periit clade cāpa/niæ. Nā cū miſſenēſi claſſi præeſſet:& flagrāte ueſuuio ad explorādas ꝓprius cauſas liburnitias ꝓtendiſ/ſet:neq; aduerſantibus uētis remeare poſſet:ui pulueris ac fauille oppreſſus eſt. Vel ut quidā exiſtimant a ſeruo ſuo occiſus:quē deficiens æſtu ut necem ſibi maturaret orauerat. Hic in his libris. xx. milia rerū dignarum ex lectiōe uoluminum circiter duum milium cōplexus eſt. Primus autem liber quaſi index xxxvi. librorum ſequentium conſumationem totius operis:& ſpecies continet titulorum.

Caius Plynius Tacito Suo Salutem.

Etis ut tibi auūculi mei exitum ſcribā:quo ueris tradere poſteris poſſis. Gratias ago. Nam ui/
p deo morti eius ſi celebretur a te immortalem gloriā eſſe propoſitam. Quāuis. n. pulcherrima/rum clade terrarum ut populi ut urbes memorabili caſu quaſi ſemper uicturus occiderit:quā uis ipſe plurima ſcripſerit:plura tamen ꝓpetuitati eius ſcriptorum tuoꝝ æternitas addet. Equidē bea/tos puto quibus deoꝝ munere datū eſt aut facere ſcribēda:aut ſcribere legenda. Beatiſſimos uero qbus utrunq;. Horū in numero auūculus meus & ſuis libris & tuis erit. Quo libentius ſuſcipio depoſco etiā quod iniungis. Erat miſſeni:claſſemq; imperio ꝑſens regebat. viiii. kalen. hora fere ſeptima mater mea indicat ei apparere nubem inuſitata & magnitudine & ſpecie. Vſus ille ſole:mox frigida: guſtauerat ia/cens:ſtudebatq; Popoſcit ſoleas. Aſcēditq; locū:ex quo maxime miraculū illud conſpici poterat. Nubes incertum procul & intuentibus ex quo monte:ueſuuium poſtea fuiſſe cognitum eſt: oriebatur. Cuius ſimilitudinem & formam non alia res magis q̄ pinus expreſſerit. Nam longiſſimo uelut trunco flata in altum quibuſdam ramis diffundebatur. Credo & recenti ſpiritu euecta:dein ſeneſcente eo deſtituta:aut etiā pondere ſuo uicta in altitudinē uaneſcebat:candida interdū:interdū ſordida & maculoſa: prout ter/ram cineremue ſuſtulerat. Magnum & propiuſq; noſcendum ut eruditiſſimo uiro uiſum. lubet libur/niciam aptari. Mihi ſi uenire una uellem facit copiam. Reſpōdi ſtudere me malle:& forte ipſe quod ſcri/berem dederat. Egrediebatur domo:accepit codicillos:retinæ encaſti imminente periculo exterritæ:na uicula eius ſubiacebat: nec ulla niſi nauibus fuga: ut ſe tanto diſcrimini eriperent orabat. Vertit il/le conſilium: & quod ſtudioſo anima inchoauerat: obit maximo. Deducit quadriremes: aſcendit ipſe non retinæ modo. Sed multis erat enim frequens amœnitas: ore Laturus auxilium properat. Alii territi fugiunt. Rectum ipſe curſum rectaque gubernacula in periculum tenet. Adeo ſolutus

metu:ut oēs illius mali motus oīs figuras ut deprehenderat oculis dictaret:enotaret. Iam nauibus cinis inciderat:quo ꝓpius accederet calidior & denſior. Iā pumices ēt nigri ambuſtiq; & fracti igne lapides. Iā uadū ſubitū ruinaq; montis:littora obſtātia. Conctanti paulū an retro flecteret:mox gubernatori ut ita faceret monēti. Fortes ſequit fortuna iuuat. Pōponianū pete:ſtabiis:erat:dirimit ſinu medio. Nam cēſim circūactis curuatiſq; littoribus maxima re infundit. Ibi q̄q̄ nondum periculo appropinquante cōſpicuo tamē:& cū creſceret ꝓximo ſarcinas cōtulerat in nauis artus fugæ:ſi cōtrarius uētus reſediſſet. Quo tūc auūculus meus ſecūdiſſimo iuectus cōplectit tretipantē:cōſolat:hortat:utq; timorē eius ſua ſecuritate leniret:deferri in balneū iubet:lotus accubat:cœnat atq; hylaris:aut quod eſt æque magnum ſimilis hylari:interim e ueſuuio monte pluribus locis latiſſime flammæ atq; incendia relucebant:quoꝝ fulgur & claritas tenebras noctis excipiebat. Ille agreſtium trepidatione ignis relictos deſertaſq; uillas per ſolitudinem ardere in remedium formidinis dictabat. Tunc ſe quieti dedit:& quieuit ueriſſimo quidem ſomno. Nā meatus aīæ q illi ꝓp amplitudinē corporis grauior & ſonantior erat:ab iis q limini obuerſabant:audiebatur. Sed aerea ex qua diæta adibat:ita iā cinere mixtiſq; pumicibus oppleta ſurrexerat:ut ſi longior in cubiculo mora eſſet:exitus negaret. Excitatus ꝓcedit:ſeq; Pōponiano cæteriſq; qui pernigilarāt reddit in cōe conſultāt:intra tecta ne ſubſiſtāt:an in aperto uagentur. Nā crebris ualtiſq; tremoribus tecta nutabāt:& q̄ſi emota ſedibus ſuis nunc huc nunc illuc abire aut referri uidebant. Sub dio rurſus q̄q̄ leuiū exeſorūq; pumicū caſus metuebatur:qd tamen maloꝝ collatio elegit. Et apud illum quidē ratio rationē:apud alios timorē timor uicit. Ceruicalia capitibus ꝑpoſita linteis conſtringunt. Id munimentum aduerſus incidentia fuit. Iā dies alibi illic nox oībus noctibus nigrior:dēſioraq; quam tamen faces multæ uariaq; lumina ſoluebant. Placuit egredi in littus:& ex ꝓximo aſpicere & quid iā marę admitteret:qd adhuc uaſtū & aduerſum ꝓmanebat. Ibi ſup abiectū linteū recubans ſemel atq; iterum frigidā aquā popoſcit:hauſitq;. Deīde flāmæ flammarumq; prænuncius odor ſulphuris alios in fugam uertūt excitant illum. Innixus ſeruis duobus aſſurrexerunt:& ſtatim cōcidit. Vt ego coniecto craſſiore caligine ſpiritu obſtructo:clauſoq; ſtomacho:q illi natura inualidus & anguſtus & frequenter interæſtuās erat. Vbi dies redditus is ab eo quem nouiſſime uiderat tertius:corpus inuentum integrū:illeſum:opertūq; ut fuerat indutus. Habitus corporis quieſcenti ſimilior q̄ defuncto. Interim miſſeni ego & mater. Sed nihil ad hyſtoriam. Nec tu aliud q̄ de exitu eius ſcire uoluiſti. Finē ergo faciam. Vnū adiiciam:oīa ea quibus interfueram:quæq; ſtatim cum maxime uera memorātur:audieram uera perſecutū:tu potiſſimū excerpes. Aliud eſt. n. epiſtolam:aliud hyſtoriam:aliud amico:aliud omnibus ſcribere. Vale.

Item Tertulliani In Apologetico.

p Lynius ſecundus cum quandā ꝓuinciam regeret:& in magiſtratu plurimos chriſtianoꝝ iteriſſet:multitudine eoꝝ perterritus quæſiuit de Traiano qd facto opus eēt:nūcians præter obſtinationē ſacrificandi & ante lucanos cœtus ad canēdū cui:dā chriſto ut deo:nihil apud eos reperiri. Præterea ad cōferandā diſciplinā uetari ab his homicidia:furta:adulteria:latrocinia:& his ſimilia. Ad quæ cōmotus Traianus reſcribit:hos qdē inquirēdos nō eē:oblatos uero puniri oportere.

Item Ex Libris De temporibus Euſebii Cæſarienſis.

p Lynius ſecundus Nouocomenſis Orator & hyſtoricus inſignis habetur:Cuius plurima ingenii opera extant. Periit dum inuiſit ueſuuium.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER. PRIMVS.

Caius Plynius Secundus Veronenſis. T. Veſpaſiano Suo Salutem. PRAEFATIO.

LIBROS NATVRALIS HYSTORIAE NOVITIVM CAMOENIS quiritum tuorum opus natum apud me proxima fœtura licentiore epiſtola narrare conſtitui tibi iucundiſſime imperator. Sit enim hæc tui prefatio ueriſſima dum maximi conſeneſcit in patre. Namq; tu ſolebas meas eſſe aliquid putare nugas. Vt obiter molia Catullum conterraneū meum. Agnoſcis & hoc caſtrenſe uerbum. Ille enim (ut ſcis) permutatis prioribus ſyllabis duriuſculum ſe fecit:q̄ uolebam exiſtimari a uernaculis tuis & famulis. Simul ut hac mea petulantia fiat:quod proxime non fieri queſtus es in alia procacei epiſtola noſtra ut in quædam acta exeam. Sciantq; omnes q̄ ex æquo tecum uiuat imperiū Triūphale & cenſoriū ius exeaſq; conſul ac tribunitiæ poteſtatis particeps. Et quod his nobilius feciſti: dū illud patri pariter & equeſtri ordini ꝑſtas ꝑfectus ꝓtorii eius omniaq; hæc reipu. Et nobis qdē qualis in caſtrēſi cōtubernio? Nec quicq̄ mutauit in te fortunæ amplitudo in iis:niſi ut ꝓdeſſe tantūdem poſſes:ut uelles. Itaq; cū cæteris i ueneratione tui pateāt oīa illa:nobis ad colēdū te familiarius audacia ſola ſupeſt. Hāc igit tibi ꝑputabis:& i noſtra culpa tibi ignoſces. Perfricui faciē:nec tamē ꝓfeci. Quādo alia uia occurris ingēs. Et lōgius ēt ſubmouēs igenii faſcibus. Fulgurat i nullo unq̄ uerius dicta uis eloquētiæ tribunitiæ poteſtatis facundia. Quādo tu ore patris laudes tonas? Quāto fratris amas? Quātus in poetica? O magna fœcūditas animi. Quēadmodum quoq; fratrē imitareris excogitaſti. Sed hæc qs poſſet intrepidus æſtimare? ſubiturus ingenii tui iudiciū

præſertim laceſſitum? Neq; n. ſimilis eſt cõditio publicãtiũ: & nominatim tibi dicãtiũ. Tũ poſſem dicere: qd iſta legis iperator? Humili uulgo ſcripta ſunt: agricolarũ opificũ turbæ: denicq; ſtudioꝝ ocioſis. Quid te iudicẽ facis. Cũ hãc operã cõdicerẽ: nõ eras ĩ hoc albo. Maiorẽ te ſciebã q̃ ut deſcẽſurũ huc putarẽ. Præterea eſt q̃dã publica ẽt eruditoꝝ reiecto. Vtiq; illa &. M. Tullius extra omnẽ igenii aleã poſitus. Et qđ miremur ꝑ aduocatũ defendiť? Hæc doctiſſimũ oĩum Perſiũ legere nolo. Lelium Decimum uolo. Quod ſi hoc Lucillius q primus cõdidit ſtili naſum dicẽdũ ſibi putauit. Si cicero mutãdũ ꝑſertim cũ de republi. ſcriberet: quanto nos cauſatius ab aliquo iudice defendimur? Sed hæc ego mihi nũc patrocinia ademi nũcupatione. Quãplurimũ refert ſortiať aliqs iudicẽ an eligat. Multũq; apparatus ĩtereſt apud iuitatũ hoſpitẽ & oblatũ. Cũ apud Catonem illũ ambitus hoſtẽ: & repulſis tanq̃ honoribus ieptis gaudẽtẽ: flagrãtibus comitiis pecunias deponerẽt cãdidati: hoc ſe facere ꝑ inocẽtia: qđ in rebus humanis ſummũ eẽt ꝓfitebanť. inde illa nobilis. M. Ciceronis ſuſpiratio. O te fœlicẽ. M. Portii a quo rẽ iprobã petere nemo audet. Cũ tribunos appellaret. L. Scipio Aſiaticus ĩter quos erat Gracchus hoc atteſtabať: uel inimico iudice ſe ꝓbari poſſe. Adeo ſummũ qſq; cauſæ ſuæ iudicẽ facit quẽcũq; eligit. Vnde ꝓuocatio appellať. Te qdẽ in excelſiſſimo humani generis faſtigio poſitũ ſumma eloquẽtia ſumma eruditiõe ꝑditũ religioſe adiri ẽt a ſalutãtibus ſcio. Et ideo imẽſa ꝑter cæteras ſubit cura: ut quæ tibi dicanť cõdigna ſint Verũ & diis lacte ruſtici multæq; gẽtes ſupplicãt: & mola tantũ ſalſa litãt: q nõ habẽt thura. Nec ulli fuit uitio deos colere quoquõ poſſet. Meæ qdẽ temeritati acceſſit hoc quoq; q̃ leuioris opere hos tibi dedi caui libellos. Nã nec ingenii ſũt cappaces: qđ alioquin nobis perq̃ mediocre erat. Nec admittũt exceſſus aut orationes: ſermoneſue: aut caſus mirabiles: uel euẽtus uarios nõ alia iucũda dictu ac legẽtibus blanda. Sterili materia rerũ natura: hoc ẽ uita narranť. Et hæc ſordidiſſima ſui ꝑte: ut plurimarũ rerũ aut ruſticis uocabulis: aut externis: ĩmo barbaris cũ honoris ꝑfatione ponẽdis. Præterea ĩtereſt nõ trita auctoribus uia: nec qua ꝑegrinari aĩus expetat. Nemo apud nos qdẽ q attẽtauerit. Nemo apđ græcos q unus oĩa ea tractauerit iueniť. Magna pars ſtudioꝝ amœnitates q̃rimus. Quæ uero tractata ab aliis dicũť im mẽſæ ſubtilitatis obſcuris rerũ tenebris ꝓmunť: iã oĩa attingẽda quæ græci ꝑipetias chieplocas uocãt: & tamẽ ignota aut ĩcerta igeniis facta. Alia uero ita multis ꝓdita: ut in faſtidiũ ſint adducta. Res ardua uetuſtis nouitatẽ: dare nouis auctoritatẽ: obſoletis nitorẽ: obſcuris lucẽ: faſtiditis gratiã: dubiis fidẽ oĩbus uero nãm: & naturæ ſuæ oĩa: itaq; ẽt nõ aſſecutis uoluiſſe: abũde pulchrũ atq; magnificũ ẽ. Eqdẽ ita ſentio peculiarẽ ĩ ſtudiis cãm eoꝝ eẽ: q difficultatibus uicti utilitatẽ iuuãdi ꝑtulerũt gratiæ placẽdi: idq; & ĩ aliis opibus ipſe feci: & ꝓfiteor me mirari Liuiũ auctorẽ celeberrimũ in hyſtoriarũ ſuarũ quas reperit ab origine urbis quodã uolumine ſic orſum: iã ſibi ſatis gloriæ q̃ſitũ & potuiſſe ſe deſinere: ni aĩus inges paſceret ope. Profecto. n. populi gẽtiũ uictoris & Romani nois gloriæ nõ ſibi cõpoſuiſſe illa decuit. Maius meritũ eẽt opis amore: nõ animi cã ꝓſeueraſſe: & hoc Po. Ro. ꝑſtitiſſe nõ ſibi. xx. milia rerũ dignarũ cura. Quoniã ut ait Domitius Piſo Theſauros oportet eẽ nõ libros: lectiõe uoluminũ circiter duũ miliũ quoꝝ pauca admodũ ſtudioſi attingũt pp ſecretũ materiæ ex exq̃ſitis auctoribus cẽtũ ĩcluſimus. xxxvi. uoluminibus adiectis rebus plurimis: quas aut ignorauerãt prioꝛes: aut poſtea inuenerat uita. Nec dubitamus multa eẽ quæ &nos ꝑterierint. Hoĩes. n. ſumus: & occupati officiis: ſubſciſiuis tpibus iſta curamus: ideſt nocturnis. Ne qd noſtris putes ceſſatũ horis. Dies uobis ipendimus. Cũ ſomno ualitudinẽ cõputamus: uel hoc ſolo ꝓmio cõtenti q; dum iſta (ut ait. M. Varro) muſitamus: pluribus horis uiuimus. Profecto. n. uita uigilia eſt. Quibus de cauſis atq; difficultatibus nihil auſo ꝓmittere. Hoc ipſum tu præſtas qđ ad te ſcribimus. Nec fiducia opis hæc ẽ: hæc indicatura. Multa ualde ꝑcioſa. ideo uidenť: qa ſunt tẽplis dicata. Nos qdẽ oẽs patrẽ te: fratrẽq; diximus ope iuſto tẽpoꝝ noſtroꝝ hyſtoriã orſi a fine Aufidii Baſſi. Vbi ſit ea quæres iapridẽ pacta ſancit. Et alioqn ſtatutũ erat hæredi mãdare: ne qd ambitioni deeſſe uita iudicaret. Proide occupatibus locũ faueo: ego uero & poſteris: quos ſcio nobiſcũ decertaturos ſicut ipſi fecimus cũ prioribus. Argumẽtũ huius ſtomachi mei habebis: q; ĩ his uoluminibus auctorum noĩa ꝑtexui. Eſt. n. benignũ (ut arbitror) & plenũ igenui pudoris fateri ꝑ quos ꝓfeceris: non ut pleriq; ex his quos attigi fecerũt. Scito. n. cõferentẽ me auctores deꝓhendiſſe adiuratiſſimis & ꝓximis ueteres trãſcriptos ad uerbũ: neq; noĩatos. Nõ illa uirgiliana uirtute ut certarẽt. Nõ Ciceroniana ſimplicitate qui in lib. de rep. Platõis ſe comitẽ ꝓfiteť. In cõſolatiõe filiæ. Crãtorẽ igt ſequor. Itẽ panetiũ de officiis. Quæ uolumina eius ediſcẽda nõ mõ in manibus habẽda quottidie noſtri. Obnoxii ꝓfecto animi & infœlicis ĩgenii eſt deꝓhendi in furto malle: q̃ mutui reddere. Cũ præſertim ſors fiat ex uſura. Inſcriptionis apud græcos mira fœlicitas. Cærion inſcripſere: qđ uolebãt intelligi fauũ. Alii cæras amaltheas: qđ copiæ cornu: uelut lactis gallinacei ſperare poſſis in uolumine hauſtũ. Iamiã muſæ pãdectæ Enchiridi & limon Pinachidion: iſcriptiones ꝓ quas uadimoniũ deſeri poſſit. At cũ intraueris dii deæq; q̃ nihil in medio inuenies. Noſtri craſſiores antiquitatũ exẽploꝝ artiũq; q̃ facetiſſime lucubratione puto. Vt q ait Bibaculus erã & uocabar Paulominus aſſerit. Varro in ſatyris ſuis ſeſculixẽ & flexibula. Apud græcos deſiit nugari Diodorus: & bibliothecas hyſtoriã ſuã inſcripſit. Appion qdẽ grãmaticus hic quẽ Tyberius Cæſar cymbalũ mũdi uocabat: quoniã publicæ famæ tympanũ potius uideri poſſet: ĩmortalitate dõari a ſe ſcripſit: ad quos aliqua cõponebat. Me uero nõ pœnitet nullũ feſtiuiorẽ excogitaſſe titulum. Et ne in totum uidear græcos inſectari: ex illis nos uelim intelligi pingiq; conditoribus: quos in libellis his inueniẽs abſoluta opera: & illa quoq; quæ mirando non ſatiamur: pendenti titulo inſcripſiſſe: Vt Apelles faciebat: aut Polycletus tanq̃ inchoata ſemper arte & imperfecta ut cõtra iudiciorum uarietates ſupeſſet artificis regreſſus ad ueniam uelut emẽdaturo qcquid deſideraret ſi nõ eſſet ĩterceptus. Quare plenum

uerecũdiæ illud eſt: q̃ oĩa opa tanq̃ nouiſſima inſcripſere: & tanq̃ aliqd ſingulis fato ſit ademptum. Tria nõ amplius (ut opinor) abſolute quæ traduñ ĩſcripta ille fecit: quæ ſuis locis reddã: quo apparuit ſummã artis ſecuritatem auctori placuiſſe. Et ob id magna inuidia fuere oĩa ea. Ego plane meis adiici poſſe multa cõfiteor. Nec his ſolis: ſed & oĩbus quæ edidi. Vt obiter caueam iſtos homeromaſticas. Ita enim uerius dixerim: q̃ ut audio ſtoicos & dialeticos & epicureos quoq;. Nã de grãmaticis ſemp expectaui paturiri aduerſus libellos: quos de grãmatica edidi. Et ſubinde abortus fecere iam decẽ annis: cum celerius etiam elephanti pariant. Ceu uero neſciam aduerſus Theophraſtum hoĩem in eloquẽtia tantum: ut nomen diuinum inde inuenerit ſcripliſſe etiã fœminã: & puerbiũ inde natum: ſuſpendio arborẽ eligendã. Nõ queo mihi tẽperare quo minus ad hoc ptinacia ipſa cenſorii Catonis uerba ponam. Vt inde appareat: etiã Catoni de militari diſciplina cõmentanti: qui ſub Africano immo uero ſub Hannibale didiciſſet militare. Et ne africanum quidem ferre potuiſſet: qui iperator triũphum reportaſſet: paratos fuiſſe iſtos q̃ obtrectatione alienæ ſciẽtiæ famã ſibi aucupañ. Quid.n. ad te in meo uolumine? Scio ego quæ ſcripta ſunt. Hæc ſi palã proferañ: multos fore qui uitiligent. Sed ĩi potiſſimũ qui ueræ laudis exptes ſunt. Eorum ego orationes ſino præterfluere. Nec Plancus illepide qui cum diceretur Aſinius Pollio orationes in eum parare: quæ ab ipſo aut liberis poſt mortem Planci ederentur ne reſpondere poſſet. Cũ mortuis non niſi laruas luctari. Quo dicto ſic repercuſſit illas: ut apud eruditos nihil impudentius iudicet. Ergo ſecuri etiam contra uitiligatores quos Cato eleganter & uitiis & litigatoribus compoſuit. Quid enim illi aliud q̃ litigant: aut litem quærunt? Exequemur reliqua propoſiti. Quia uero occupationibus tuis publico bono parcendum erat: quid ſingulis contineatur libris: huic epiſtolæ ſubiunxi. Summaq; cura ne perlegendos eos haberes operam dedi Tu per hoc & aliis præſtabis: ne perlegant. Sed ut quiſq; deſiderauerit aliquid in tantũ quærat: & ſciat quo loco inueniat. Hoc ante me fecit in litteris noſtris Valerius Soranus in libris quos Epopteidon ſcripſit. Vale.

Summatim Hæc Inſunt Libris Singulis.

p Rimo præfatio operis ad. T. Veſpaſianum imperatorem.
Item auctorum nomina: ex quibus deſumpſit ea quæ perſequitur libris ſex & triginta capita rerum ſingularum attingens. Libros.
Secundo de mundo: elementis & ſyderibus. Mundum.
Tertio primus & ſecundus europæ ſinus. Hactenus.
Quarto tertius europæ ſinus. Tertius.
Quinto deſcribitur africa. Africam.
Sexto aſiæ deſcriptio continetur. Aſia.
Septimo de homine & rebus ab homine inuentis: Mundus.
Octauo terreſtrium animalium genera. Ad reliqua.
Nono aquatilia. Animalium.
Decimo uolucrum genera. Sequitur.
Vndecimo inſecta animalia. Reſtant.
Duodecimo plantæ odoratorum. Animalium.
Tertiodecimo plantæ arborum peregrinarum. Hactenus.
Quartodecimo plantæ uitium. Externæ.
Quintodecimo plantæ arborum frugiferarum. Oleam.
Sextodecimo plantæ arborum ſilueſtrium. Pomiferas.
Sẽptimodecimo plantæ ſatiuarum. Natura.
Octauodecimo natura frugum & cærealium: ac ſtudia agriculatoris. Sequitur.
Nonodecimo linum ſpartum & hortenſia. Syderium.
Viceſimo quæ cibis & medicinæ in plantis ſatiuis conueniant. Maximum.
Viceſimoprimo flores & coronamenta. In hortis.
Viceſimoſecundo coronæ & medicinæ ex hærbis. Compleſſe.
Viceſimotertio medicinæ ex uino & arboribus urbanis. Peracta.
Viceſimoquarto medicinæ ex arboribus ſilueſtribus. Ne ſiluæ.
Viceſimoquinto medicinæ hærbarum ſponte naſcentium. Ipſaq;.
Viceſimoſexto noui morbi & medicinæ quarundam hærbarum per morbos. Senſit.
Viceſimoſeptimo hærbæ aliæ quædam & medicinæ: Creſcit.
Viceſimooctauo medicinæ ex homine & animalibus magnis. Dicta erat.
Viceſimonono de medicinæ auctoribus & medicinæ ex reliquis animalibus. Natura.
Triceſimo magia: & medicinæ quædam per membra. Magicas.
Triceſimoprimo medicinæ ex aquatilibus. Aquatilium.
Triceſimoſecundo reliqua ex aquatilibus. Ventum.
Triceſimotertio metalla auri & argenti. Metalla.
Triceſimoquarto metalla æris & plumbi: & artifices æratii. Proxime.
Triceſimoquinto pictura coloreſq; & pictores. Metallorum.
Triceſimoſexto marmora & lapides. Lapidum.
Triceſimoſeptimo gemmæ. Vt nihil.

IBRO Secūdo continetur de mundo & cæleſtibus & terreſtribus & aeriis an finitus ſit mundus:& an unus ca.i.
De forma eius ca.ii.
De motu eius ca.iii.
Cur mundus dicatur ca.iiii.
De quattuor elementis ca.v.
De ſeptem planetis ca.vi.
De deo ca.vii.
De natura ſyderum errantium ca.viii.
De natura lunæ ca.ix.
De defectu ſolis & lunæ & de nocte ca.x.
Deſyderum magnitudine ca.xi.
Quæ quis inuenerit in obſeruatione cæleſti ca.xii.
De defectibus ca.xiii.
De lunæ motu ca.xiiii.
Errantium motus & luminum canonica ca.xv.
Quare eadem alias altiora:alias inferiora uideantur ca.xvi.
Catholica ſyderum errantium ca.xvii.
Quæ ratio colores eorum mutet ca.xviii.
Solis motus:& dierum inæqualitatis ratio ca.xix.
Quare Ioui fulmina aſſignentur ca.xx.
Interualla ſyderum ca.xxi.
de ſyderum muſica ca.xxii.
de mundi geometria ca.xxiii.
de repentinis ſyderibus ca.xxiiii.
de cometis & cæleſtibus prodigiis natura:& ſitu & generibus eorum ca.xxv.
Hipparchus de ſyderibus p exempla hyſtorica:faces: lápades: trabes: bolides:& chaſma cæli ca.xxvi.
de cæli coloribus ca.xxvii.
de flamma cæli ca.xxviii.
de coronis cæleſtibus ca.xxix.
de circulis repentinis ca.xxx.
Plures ſoles ca.xxxi.
Plures lunæ ca.xxxii.
dierum lux nocte ca.xxxiii.
Clypei ardentes ca.xxxiiii.
Oſtentum cæli ca.xxxv.
de diſcurſu ſtellarum ca.xxxvi.
de ſtellis caſtoribus ca.xxxvii.
de aere ca.xxxviii.
dē æſtatis tēpeſtatibus ca.xxxix.
de caniculæ exortu ca.xl.
Vis tempoꝝ anni ſtatua xli.
de incertis tēpeſtatibus ca.xlii.
de hymbribus ca.xliii.
Quare lapides pluant ca.xliiii.
de tonitruis & fulgoribus ca.xlv.
Qua rōne eccho reddat ca.xlvi.
de uentis ca.xlvii.
Naturæ & obſeruationes uentorum ca.xlviii.
Ventorum genera ca.xlix.
De repentinis flatibus ca.l.
Alia prodigioſa genera tempeſtatum ca.li.
Quibus in terris fulmina non cadant ca.lii.
Fulguꝝ genera & miracula ca.liii.
De obſeruationibus ca.liiii.
De fulminibus euocandis ca.lv.
Catholica fulgurum ca.lvi.
Quæ nō feriantur fulmine ca.lvii.
De prodigioſis pluuis lacte: & ſanguine:carne:ferro:lana: lateribus coactis ca.lviii.
De crepitu armorum & tubarum de cælo audito ca.lix.
De lapidibus e cælo cadentibus ca.lx.
de arcu cæleſti ca.lxi.
de grandine: niue:pruina: nebula:rore. ca.lxii.
de nubium imaginibus ca.lxiii.
de proprietatibus cæli in locis ca.lxiiii.
de natura terræ ca.lxv.
de forma terræ ca.lxvi.
de antipodibus an ſint ca.lxvii.
Quō aq̄ ſit terræ inexa ca.lxviii.
de nauigatione maris & fluminum ca.lxix.
Quæ portio terræ habitet ca.lxx.
Mediam eſſe mundi terrā ca.lxxi.
de ſyderum inæqualitate:& de eclipſi:& ubi & quare. ca.lxxii.
Quæ ratio diurnæ lucis in terris ca.lxxiii.
Gnomica de eadem re & horologio primo ca.lxxiiii.
Vbi & q̄do nullæ umbræ ca.lxxv.
Vbi bis anno umbræ:& ubi in contrarium ca.lxxvi.
Vbi longiſſimus dies:& ubi breuiſſimus ca.lxxvii.
Item de horologio ca.lxxviii.
Qūo dies obſeruent ca.lxxix.
differētiæ gentiū & ratio ca.lxxx.
de motu terræ ca.lxxxi.
de terræ hiatibus ca.lxxxii.
Signa motus futuri ca.lxxxiii.
Auxilia cōtra motus futuros ca.lxxxiiii.
Portēta terraꝝ ſemel uiſa ca.lxxxv.
Miracula terremotus ca.lxxxvi.
Quibus locis maria receſſerint. ca.lxxxvii.
Ratio inſularum enaſcentium ca.lxxxviii.
Quæ & quibus temporibus enatæ ſunt ca.lxxxix.
Quas terras interruperint maria ca.xc.
Quæ inſulæ continenti adiunctæ ca.xci.
Quæ terremotu mari permutatæ ca.xcii.
Quæ terræ ipſæ ſe ſuorbuerunt ca.xciii.
Quæ urbes hauſtæ ſint a mari ca.xciiii.
de piaculis ca.xcv.
de terris ſemp tremētibus ca.xcvi.
de inſulis ſemper fluctuantibus ca.xcvii.
Quibus in terris non pluat:& aceruata terrarum miracula & cætero rum elementoꝝ ca.xcviii.
Qua ratione æſtus maris accedant & recedant ca.xcix.
Vbi æſtus extra rationem ca.c.
Miracula maris ca.ci.
Quæ poteſtas lunæ & terrena & marina ca.cii.
Quæ ſolis:& quare ſalſum mare ca.ciii.
Itē de natura lunæ ca.ciiii.
Vbi altiſſimum mare ca.cv.
Miracula aquarum fontium & fluminum ca.cvi.
Ignium & aquarum iuncta miracula:& de maltha ca.cvii.
de napta ca.cviii.
de ſemp ardentibus locis ca.cix.
Ignium p ſe miracula ca.cx.
Terræ uniuerſæ menſura:longitudo & latitudo ca.cxi.
Harmonica mundi ratio ca.cxii.
Summa res & hyſtoriæ & obſeruationes.cccc.xvii.

Ex auctoribus.

M.Varrone:Sulpitio Gallo: Tiberio Cæſare imperatore.Q.Tuberone.Tul. Titone. L.Piſone.T. Liuio: Cor. Nepote:Statio Seboſo: Celio Antipatro: Fabiano:Antiate: Mutiano:Cecina qui de hetruſca diſciplina ſcripſit. Tarquitio.L.Iulio: Aquila:qui Item Sergio.

Externis.

Platone:Hipparcho: Timarcho:Soſiene Petoſiri: Necepſo:Pythagoricis:Poſidonio:Caſimandro:Epigene:Gnomonico: Euclide: Cerano philoſopho: Eudoxo: democrito: Critodemo:Traſillo:Serapiōe:dicearcho:Archimede:Oneſicrito:Eratoſthene:Pythea:Herodoto:Ariſtotele:Cteſia:Arthemidoro:Epheſio: Iſidoro:Caraceno: Theopompo.

Ibro tertio continentur ſi/
I tus:gentes:maria:oppida:
portus:montes: flumina:
mẽſuræ:populi q ſunt aut fuerunt.
De europa ca.i.
Bethycæ longitudo & la/
titudo ca.ii.
Hiſpania citerior ca.iii.
Narbonenſis prouincia ca.iiii.
Italia tyberis roma cãpania ca.v.
de corſica ca.vi.
de ſardinia ca.vii.
de ſicilia ca.viii.
de lipara ca.viii.
de locris italiæ fonte ca.ix.
Secundus europæ ſinus ca.x.
Regio italiæ quarta ca.xi.
Quinta regio ca.xii.
Sexta regio ca.xiii.
Octaua regio ca.xiiii.
de pado flumine ca.xv.
de italia tranſpadana regio
nona ca.xvi.
Venetia decima regio ca.xvii.
de iſtria ca.xviii.
de alpibus & gentibus al/
pinis ca.xix.
Illiricum ca.xx.
Liburnia ca.xxi.
Macedonia ca.xxii.
Norici ca.xxiii.
Pannonia ca.xxiiii.
dalmatia ca.xxv.
Meſia ca.xxvi.
Inſularum ionii & Adriatici ſum/
ma.Oppida gẽtes.xxvi. Summa flu
mina clara.Summi montes præcla
ri.Summæ inſulæ.Summa ea quæ
intercidere oppida & gentes. Sum/
ma res & hyſtoriæ & obſeruatio/
nes.ccc.xxvi.

Ex auctoribus.

Turraneo Graccula:Corn. Nepote
.T.Liuio:Catõe Cẽſorio.M.Agrip/
pa.M.Varrõe:Diuo Auguſto:Var/
rone:Atracino:Antiate: Higino.L.
Vetere:Põponio Mela Curione pa/
tre:Cælio Aruntio:Seboſo:Licinio:
Mutiano: Fabritio Tuſco.L. Ateio
Capitõe:Verrio Flacco.L.Piſone.C.
Eliano.Valeriano.

Externis.

Artemidoro:Alexandro:Polyhiſto
re:Tucydide:Theophraſto:Iſidoro:
Theopõpo:Metrodoro Sepſio: Ca
licrate: Xenophonte: Lampſaceno:
Diodoro Siracuſano: Nymphodo
ro:Caliphane: Timagene.

Ibro quarto continentur
I ſitus:gentes:maria oppi/
da:portus:montes:flumi/
na:mẽſuræ populi qui ſunt aut fue/
runt.
Epirus ca.i.
Aetholia ca.ii.
Locri ca.iii.
Peloponnenſus ca.iiii.
Achaia ca.v.
De archadia ca.vi.
Græcia & attica ca.vii.
Theſſalia ca.viii.
Magneſia ca.ix.
Macedonia ca.x.
Thracia ca.xi.
Inſulæ inter eas ter/
ras inter quas cre/
ta euboia cyclades
Sporades Mæo/
tis Helleſpontus
Ponti Mæotidis
Daciæ Salmatiæ
cythiæ ca.xii.
Inſulæ ponti ca.xiii.
Germaniæ ca.xiiii.
Inſulæ in gallico oceano ca.xv.
Britania hibernia ca.xvi.
Gallia ca.xvii.
Lugdunenſis gallia ca.xviii.
Aquitania ca.xix.
Citerior hiſpania ca.xx.
Luſitania ca.xxi.
Inſulæ in oceano ca.xxii.
Vniuerſæ europæ mẽſura ca.xxiii.
Summa oppida & gentes. Summa
flumina clara: Summa montium
clara:Summa inſulæ quæ intercide
re oppida & gentes.Summa res hy
ſtoriæ & obſeruationes.

Ex auctoribus.

M.Varrone: Catone Cenſorio.M.
Agrrippa diuo Auguſto: Varrone:
Atracino: Cor. Nepote Higino.L.
Vetere:Põponio Mela:licinio: Mu/
tiano:Fabritio Tuſco: Ateio:Capi/
tone:Ateiophilologo.

Externis.

Polybio:Hecateo:Hellanico dama
ſte Eudoxo:dicearcho: Timoſthe/
ne:Ephoro: Cratere grammatico:
Serapione:Anciochenſe: Callima/
cho Artemidoro:Apollodoro:Aga
tocle:Eumaco ſiculo muſico.Alexã
dro polyhoſtore: Tucydide:doſia/
de: Anaximandro Philiſtide:Malo
te: dionyſio: Ariſtide: Callidemo:
Menæchino:aiedoſthene:anticlide:
heraclide:Philemone: Menephon/
te:Pythea: Iſidoro:Philenide: Xena
gora:aſtymonio:Staphilo: Ariſto/
crito:Metrodoro:Cleobu/
lo:Poſidonio.

Ibro Quinto continentur
I ſitus:gentes:maria: oppi/
da:portus:montes:flumi/
na:menſuræ:populi qui ſunt aut
fuerunt
de mauritania ca.i.
Tingitania prouincia ca.ii.
Numidia ca.iii.
Africa ca.iii.
Cyrene ca.v.
Libya mareotis ca.vi.
Inſulæ circa africam
& aduerſa/
rum africæ ca.vii.
Aethiopes ca.viii.
de aſia ca.ix.
Alexandria ca.x.
Arabia ca.xi.
Syria palæſtina phœnicis ca.xii.
Idumæa:ſyria:palæſtina:ſamaria:
aſcalum:azotus:cæſarea. ca.xiii.
Iudæa:galilea:hierico:emmaus:
Lydda:ioppe ca.xiiii.
Iordanis ca.xv.
Aſphaltites ca.xvi.
Gens heſſenorum ca.xvii.
decapolis ca.xviii.
Tyrus & ſydon ca.xix.
Mons libanus ca.xx.
Syria antiochia ca.xxi.
Caſſius mons ca.xxii.
Cœle ſyria ca.xxiii.
Euphrates ca.xxiiii.
Palmiras ca.xxv.
Hierapolis ca.xxvi.
Cilicia:& adiunctæ:
gentes:amphi/
lia:iſauria:homana/
dum:piſſidia:
lycaonia:taurus
mons:lycia ca.xxvii.
Indus fluuius ca.xxviii.
Laodicea apamea ionia ca.xxix.
Epheſus æolis troas perga/
mus ca.xxx.
Inſulæ ante aſiam:pamphi/
lium mare:rhodus:ſa/
mus:chius. ca.xxxi.
Helleſpontus:miſia:phrygia: gala/
cia:nicea bithynia:boſ/
phorus. ca.xxxii.
Summa oppida & gentes:Summa
flumina clara: Summa montium
clara:ſumma inſulæ.cxviii.ſumma
quæ intercidere oppida:ſumma res
hyſtoriæ & obſeruationes.

Ex auctoribus.

Agrippa:Suetonio:Paulino: Varrone:Atracino:Cor.Nepote:Higino: L.Vetere.Mela:Domitio Corbulone:Licinio:Mutiano:Claudio Cæsare: Aruntio:Liuio filio: Sebosо in actis triumphorum.

EXTERNIS.

Iuba rege:Hecateo:Hellâico damasceno:Dicearcho:Bione:Timosthene:Philenide:Xenagora: Astymonio:Staphylo:Dionysio: Aristotele Aristocrito:Ephoro: Eratosthene: Hipparcho:Panetio:Serapione:Antiocheno:Callimacho:agatocle: Polybio:Timeo:Machania: Herodoto:Myrsilo: Alexandro Polyhistore:Metrodoro:Posidonio qui periplum:aut perihegesim ideſt de diuitiis:periegeseos:ideſt de terræ ambitu:Sotade:Periandro:arctare Syctionio:Eudoxo:antigene: Callicrate:Xenophonte:Lâpsaceno:Diodoro Syracusano:Hânone: Himilcõ: Nymphodoro:Calliphone:artemidoro:Megasthene Isidoro: Cleobulo:aristocreonte.

Ibro sexto cõtinentur situs: I gẽtes:maria:oppida:portus: flumina mẽsuræ:populi qui sunt aut fuerunt.

Gens paphlagonum & cappadocum ca.ii.
Cappadocia ca.iii.
Themistidæ regiõis gẽtes. ca.iiii.
Regio colchica:anchæi:& cæteri eodem tractu. ca.v.
Bosphorus:cimmericus:mæotis. ca.vi.
Gentes indiæ. ca.vii.
Armeniæ duæ. ca.viii.
Armenia maior ca.ix.
Albania hiberia ca.x.
Portæ caucasiæ ca.xi.
Insulæ in ponto ca.xii.
Gẽtes in scythico oceano ca.xiii.
Media:caspiæ porte: caucasie ca.xiiii.
Gẽtes circa hyrcanũ mare ca.xv.
Item gentes ca.xvi.
Scytarum gentes ca.xvii.
Fluuius ganges ca.xviii.
Gentes indiæ ca.xix.
Indus fluuius ca.xx.
Arii & iunctæ gentes ca.xxi.
Taprobanæ insula ca.xxii.
Capissenæ daritis carmãia ca.xxiii.
Sinus pscicus & arabicus ca.xxiiii.
Cascandrus insula parthorum regna ca.xxv.
Media:mesopotamia: babilon seleucia ca.xxvi.
Flumen tigris ca.xxvii.
Arabia:nomades:nabatei:omani:tilos:& ogyris insulæ ca.xxix.
Sinus maris rubri troglodytici & æthiopici ca.xxix.
Multiformes & miræ hominum effigies ca.xxx.
Insulæ æthiopici maris ca.xxxi.
De fortunatis insulis ca.xxxii.
Terræ per mensuras computatæ digestio ca.xxxiii.
Digestio terrarum in pararellos & umbras pares ca.xxxiiii.
Summa oppida.c.lxxxxv. Summa gentes.d.lxvi. Summa fluminũ clara.c.lxxxx, Summa montes clari. xxxviii.Summa insulæ.c.viii. Summa quæ iterdicere oppida aut gentes.lxxxxv.Summa res & hystoriæ & obseruatiões duo milia.cc.xiiii.

Ex austoribus.

M.Agrippa:Varrõe:Atracino: Corne.Nepote:Higidio.L.Vetere: Mela:Pomponio:Domitio: Corbulone:Licinio:Mutiano: Claudio:Cæsare:Aruntio:Sebosо:Fabritio Tusco.T.Liuio:Seneca: Nigidio.

Externis.

Iuba rege: Hecateo: Hellanico damasceno:Eudoxo:Dicearcho: Betonio:Timosthene:patrocle:Demodemante: Clitarcho: Eratosthene: Alexandro magno:Ehodoro: Hippartho:Panetio:Callimacho:Artemidoro:Apollodoro:Agatocle: Polybio:eumacho Siculo:Alexandro: Polyhistore:Isidoro: Hammometo:Metrodoro:Posidonio:Onesicrito:Nearcho:Megasthene: Betone: & Diogeneto:Aristocreõte: Bione: Dialdone:Simonide minore: Basile:Xenophonte Lampsaceno.

Ibro septimo continent gen I tium mirabiles figuræ.

Gentium mirabiles figuræ ca.i.
De scythis & aliarum diuersitate gentium ca.ii.
De prodigiosis partubus. ca.iii.
De mutatiõe sexus & geminis partubus ca.iiii.
De homine generando & pariendi tempora per illustria exẽpla a mensibus.vii.ad.xi. ca.v.
De cõceptibus & signa sexus in grauidis pertinentia ante partum ca.vi.
De conceptu hominum & generatione ca.vii.
De agrippis ca.viii.
Monstruosi partus excisi utero ca.ix.
Qui sint uopisci ca.x.
exempla numerosæ sobolis ca.xi.
exempla similitudinum ca.xii.
Quæ sit generandi ratio ca.xiii.
Itẽ de eodẽ multiplicius ca.xiiii.
De menstruis mulierũ ca.xv.
Item de ratione partuũ ca.xvi.
Insignia corporum ca.xvii.
exẽpla uariarũ figurarũ ca.xviii.
diuersorũ morũ exempla ca.xix.
De fortitudine & uelocitate ca.xx.
De usu ca.xxi.
De auditu ca.xxii.
exempla patientiæ ca.xxiii.
Memoriæ exempla ca.xxiiii.
Laus.C.Iulii Cæsaris ca.xxv.
Laus Pompeii magni ca.xxvi.
Laus Catonis primi ca.xxvii.
Item de fortitudine ca.xxviii.
Diuersæ laudes plurimorum ca.xxix.
De Platone:ennio.Virgilio.M.Varrone:&.M. Cicerone ca.xxx.
De morum honestate ca.xxxi.
De auctoritate ca.xxxii.
De diuinitate ca.xxxiii.
De nascica ca.xxxiiii.
De pudicitia ca.xxxv.
De pietate ca.xxxvi.
De artium plurimarum excellentia:astrologia: grammatica:geometria ca.xxxvii.
Itẽ mira opera artificis ca.xxxviii.
De seruitiis ca.xxxix.
De præstantia gentium ca.xl.
De fœlicitate fœminæ ca.xli.
Varia exempla fortunæ ca.xlii.
De bis proscriptis L.sylla.Q.Metello. ca.xliii.
De altero Metello ca.xliiii.
De Diuo Augusto ca.xlv.
Quos beatissimos dii iudicauerunt ca.xlvi.
Quem uiuentem ut deum coli iusserunt ca.xlvii.
De spatiis uitæ longissimis ca.xlviii.
De uarietate nascendi ca.xlix.
In moribus uaria exempla ca.l.
De signis mortis ca.li.
De his qui elati reuixerunt. ca.lii.
De mortibus repentinis ca.liii.
De sepultura ca.liiii.
De anima:uel de manibus:uel de surrectione uerba gentilium inania ca.lv.
Quæ quis inuenerit in uita ca.lvi.

L 2. 16. 22 27 29. 32 59 52

TABVLA

In quo primus gentium con/
ſenſus ca.lvii.
De litteris antiquis ca.lviii.
Quando primum tonſores
romæ ca.lix.
Quãdo primũ horologia ca.lx.
Summa res & hyſtoriæ & obſerua
tiones.d.cc.xlvii.

Ex auctoribus.

Verrio Flacco: Cn.Gelio: Licinio:
Mutiano:Mutio:Maſurio: Agrip/
pino: Claudio Cæſare.M.Ciceroẽ:
Aſinio Polliõe:Meſſala: Ruffo Ne/
pote Cornelio: Virgilio,L.Cordio:
Meliſſo:Seboſo:Cor. Celſo:Maxi/
mo Valerio:Trogo: Nigidio Figu/
lo:Pomponio attico:Pediano aſco/
nio:Sabino:Catone Cẽſorio: Fabio
Veſtale.

Externis.

Herodoto:Ariſtea:Betone.Sigono
Cratete: Agatharcide: Calliphane:
Ariſtotele:Nymphodoro: Apollo/
nide:Philarcho:Damõe:Megaſthe
ne:Cteſia:Taurone:Eudoxo: One/
ſicrito:Clitarcho:Duride: Artemi/
doro:Hippocrate Medico:Aſclepia
de medico: Heſiodo Anacreonte:
Theopompo:Hellanico damaſeno
Ephodoro:Epigene:Beroſo: Peto/
ſiri:Neocepſo:Alexãdro polyhiſto/
re:Xenophonte: Callimacho: De/
mocrito:Diulio:Polyhiſtore hyſto
rico:Stratone:q cõtra Ephori theo
remata ſcripſit. Heraclide pontico:
Aſclepiade:qui tragodumena phi/
loſopho:Stephano.Egeſia: Archi/
macho:Tucydide:Mneſygitõe:Xe/
nagora:Metrodoro:Scepſio: Anti/
clide:Critodemo.

Ibro Octauo cõtinentur ani
malium terreſtrium natu/
ræ peditantum

De animalibus terreſtribus elephã/
torum commendatio:& de ſenſu
eorum. ca.i.
Quando primũ iuncti ca.ii.
De docilitate eorum ca.iii.
De clæmentia eorum:& q; pericula
ſua intelligant & de tygridis trucu/
lentia ca.iiii.
De intellectu & memoria eo/
rum ca.v.
Quando primum in italia ca.vi.
Pugnæ eorum ca.vii.
Quomodo capiãtur ca.viii.
Quomodo domantur ca.ix.
De partu eorum & reliqua na/
tura ca.x.
Vbi naſcãtur & de diſcordia eo/
rum & draconum ca.xi.
de ſolertia animalium ca.xii.
De draconibus ca.xiii.
De ſerpentibus maximis
& bois ca.xiiii.
De ſcythicis animalibus & ſepten/
trionalibus ca.xv.
De leonibus ca.xvi.
De pantheris ca.xvii.
De tigridis natura & camelis & ca/
melopardali & quomõ primum ui
ſa romæ ca.xviii.
De chao & cepho ca.xix.
De rhinocerote ca.xx.
De lyncibus & ſpingibus & crocu/
tis cercopithecis:indicis bubus:leu/
crocutis:eale:tauris æthiopiæ:man
ticora monocerote:catoblepa: baſi/
liſco ca.xxi.
De lupis ca.xxii.
De ſerpentibus ca.xxiii.
De icneumone ca.xxiiii.
De crocodilo & hippopota
mo ca.xxv.
Qui primus romæ hippopotamũ
& crocodilos oſtendit:& medi/
cinæ ab animalibus re/
pertæ ca.xxvi.
Quæ aialia q̃s hærbas oſtẽderũt cer
ui lacerti: hirundines: teſtudines:
muſtella:ciconia aper: anguis:
draco:panthera:elephas urſi:
cerui palumbes:columbæ:gru/
es:coruus ca.xxvii.
Prognoſtica aialium ca.xxviii.
Ciuitates & gentes a minutis aiali/
bus deletæ ca.xxix.
De hyena & crocuta & mãticora &
fibris & lutris ca.xxx.
De ranis & uitulis marinis & ſtel/
lionibus ca.xxxi.
De ceruis ca.xxxii.
De tragelapho & cameleõte & re/
liquis colorem mutan/
tibus ca.xxxiii.
De tarando & lycaone &
thoe ca.xxxiiii.
De hyſtrice ca.xxxv.
De urſis & fœtibus eorũ. ca.xxxvi.
De muribus ponticis & alpinis &
herinaciis ca.xxxvii.
De leontophono:lynce:melibus:&
ſciuris ca.xxxviii.
De uipera cocleis & lacer/
tis ca.xxxix.
De canibus ca.xl.
Ad canis rabidi morſum ca.xli.
De natura equorum ca.xlii.
De aſinis ca.xliii.
De mulis ca.xliiii.
De bubus ca.xlv.
De apiboue ca.xlvi.
De natura pecorum & pecu/
dum ca.xlvii.
De generibus lanarum & ue/
ſtium ca.xlviii.
De muſimonio ca.xlix.
De capris & generatione ea/
rum ca.l.
De ſuibus & natura eaꝝ ca.li.
De uiuariis beſtiarum ca.lii.
De ſemiferis animalibus ca.liii.
de ſimiis ca.liiii.
De leporibus ca.lv.
De damis ca.lvi.
De muribus & gliribus ca.lvii.
Quæ animalia quibus locis non
ſint ca.lviii.
Quæ aduenis noceant ca.lix.
Summa res & hyſtoriæ & obſerua
tiones.dcc.lxxxviii.

Ex auctoribus.

Mutiano: Procilio: Verrio Flacco.
L.Piſone:Cor.Valeriano:Catone cẽ
ſorio:Feneſtella:Trogo:Actio: Co/
lumella:Virgilio:Varrone.L.Metel
lo:Scipione:Corne.Celſo:Nigrido:
Trebio nigro:Põponio Mela: Ma/
nilio: Sura.

Externis.

Iuba rege:Polybio: Oneſicrito: Iſi/
doro:Antipatro:Ariſtotele:Deme/
trio phyſico:Democrito:Theophra/
ſto:Euante.Apoca qui olympioni/
ca:Hierone rege:Attalo rege: Philo
metere rege:Cteſia:Duride: Phili/
ſto:Archita:Philarcho: Amphilo/
cho: Ateneo: Anaxipoli: Thaſio:
Apollodoro lennio: Ariſtophane
mileſio:Antigono cimæo: Agatho
cle chio:Apollonio pergamẽo:Ari/
ſtãdro ateneo:Bachio milleſio: Bio
ne ſolenſe Cherea ateneo: Diodoro
prienneo:Dione colophonio: Epi/
gene:Rhodio:Euagone Taſio:Eu/
phrõio:Ateneo:Hegeſia: Maroneo
Menandro priennio: Heracleote:
Menecrate poeta: Androcione qui
de agricultura ſcripſit:Eſcrione qui
item:Dionyſio qui magonem trã/
ſtulit: Diophane qui ex Dionyſio
epitomen fecit:Archelao rege: Ni/
candro.

Ibro Nono continentur ani/
malium aquaticorũ hyſto/
riæ & naturæ.

De aquatilium natura ca.i.
Quare maxima in mari ani/
malia ca.ii.
De indici maris beluis ca.iii.
Quæ in quoq; oceano
maxima ca.iiii.

TABVLA

De tritonum nereidum & elephantorum maritimoꝝ figuris ca.v.
De balenis & orcis ca.vi.
An ſpirent piſces:an dormiant ca.vii.
De delphinis ca.viii.
De torſionibus aquatilibus ca.ix.
de teſtudinibus quomodo capiantur ca.x.
Quis primus teſtudines ſecare inſtituit ca.xi.
Tegmenta aquatilium ca.xii.
de uitulo marino ca.xiii.
de piſcibus pilo carentibus:& quomodo pariant:& quot eorum genera ca.xiiii.
de nominibus & naturis multorũ piſcium ca.xv.
de augurijs & diuerſitate piſcium ca.xvi.
de mugili & aliis piſcibus:& q̃ non idem ubiq; placeant ca.xvii.
de mulo:& coracino:ſalpa:ſalmone ca.xviii.
de exoceto:muribus: polypis:& murenis ca.xix.
digeſtio piſcium in figuras corporum ca.xx.
de anguilis ca.xxi.
de lacu benacu ca.xxii.
de murena natura ca.xxiii.
de planis piſcibus ca.xxiiii.
de echenide piſce:eiuſque natura mirabili ca.xxv.
de uarietate naturæ piſciũ ca.xxvi.
de miluo piſce & dracone marino ca.xxvii.
de piſcibus ſanguine carentibus ca.xxviii.
de loligine & ſepijs:& polypis:& naupliis ca.xxix.
de onigena:locuſtis & cancris: cocleis & cõchis ca.xxx.
de cancris ca.xxxi.
de cocleis ca.xxxii.
de pectinibus ca.xxxiii.
de diuitijs marinis ca.xxxiiii.
Quomodo naſcantur & ubi:& quomodo inueniuntur margaritæ ca.xxxv.
de natura purpuræ & muricis ca.xxxvi.
Quot ſunt genera ca.xxxvii.
Quo capiuntur tpe ca.xxxviii.
Romæ quando uſus purpuræ ca.xxxix.
de prætio earum ca.xl.
de tingendo amethyſtino & cocco biſſynio ca.xli.
De pinna & pinnotere: & aquatilium ſenſu ca.xlii.
De ſcolopendris:uulpibus & glanis ca.xliii.
de ariete piſce ca.xliiii.
De his quæ tertiam naturam habent non animalium neque frutium & de urticis:& ſpongijs ca.xlv.
de caniculis marinis ca.xlvi.
de animantibus quæ filicea teſta: & quæ ſine uillo includuntur & reliquis ſordidis animalibus ca.xlvii.
de uenenatis marinis ca.xlviii.
de morbis piſcium ca.xlix.
de generatione eorum mira ca.l.
Item de generatione:& q̃ piſces ouã pariant ca.li.
de uuluis piſcium ca.lii.
de longiſſima uita piſciũ ca.liii.
de uiuarijs oſtrearum : & quis primus inuenerit ca.liiii.
Quis primus murenarum uiuaria fecerit ca.lv.
De coclearum uiuarijs : & quis primus inſtituit ca.lvi.
de piſcibus terrenis ca.lvii.
de muribus nili ca.lviii.
de anthia piſce: & quomodo capiatur ca.lix.
de ſtellis marinis ca.lx.
de dactylis eorumque miraculis ca.lxi.
de inimicitijs & amicitijs inter ſe aquatilium ca.lxii.
Summa res & hyſtoriæ & obſeruationes.dc.l.

Ex auctoribus.

Turranio:Graculo : Togo: Mœcenate:Albino flauio:Cornelio Nepote:Valerio minogrepho : Fabiano: Feneſtella Mutiano:Helio Stilone:Statio ſeboſo:Meliſſo:Seneca: cicerone Macro:Aemilio: Meſſala Coruino Treboꝫio Nigro Nigidio.

Externis.

Ariſtotele:Archilao rege:Callimacho:Democrito:Theophraſto: Traſillo:Hegeſidono:Cudnio: Alexandro polyhiſtore

Ibro Decimo cõtinentur naturæ & hyſtoriæ aiali-um uolatilium.

De natura auium ca.i.
de phœnice ca.ii.
de aquilis ca.iii.
Quando legionum ſigna eſſe cœperint ca.iiii.
Mirum de aquila ca.v.
de uulturibus ca.vi.
de ſanquale ca.vii.
de accipitribus ca.viii.
de cocyce quæ a ſuo genere intermitur ca.ix.
de miluis ca.x.
digeſtio auium per genera ca.xi.
de inauſpicatis auibus:cornice: coruis:bubone ca.xii.
de incendiaria aue ca.xiii.
de cliuina ca.xiiii.
de auibus incognitis ca.xv.
de auibus nocturnis ca.xvi.
de noctuis ca.xvii.
de pico martio ca.xviii.
de uncos ungues habentibus & digytos ca.xix.
de pauõibus:& quis eos primus comederit ca.xx.
de gallis:& quomodo caſtrẽtur : & gallinaceo locuto ca.xxi.
De anſeribus:& quis primus iecur anſerinum comederit : & de adipe auſerino comageno ca.xxii.
de gruibus:ciconiis:oloribus:& peregrinis auibus:& coturnicibus: de glote ca.xxiii.
de hirundinibus:merulis turdis:& ſturnis:turturibus:& palumbis ca.xxiiii.
Quæ auium perennes:quæ ſemeſtres:quæ trimeſtres ca.xxv.
de auibus mira ca.xxvi.
de auibus ſeleucidibus ca.xxvii.
de ibi ca.xxviii.
Quæ aues in quibus locis nõ ſunt: & quæ mutant colorem & uocem: & luſciniis ca.xxix.
de merulis ca.xxx.
Tempus auiũ genituræ ca.xxxi.
De halcionibus : & de diebus earum nauigabilibus : & gauie:& reliquo aquaticarum genere ca.xxxii.
De diuerſitate nidificantium auium argathilis:cinnamulgis & perdicibus ca.xxxiii.
de columbis ca.xxxiiii.
de palumbibus & differẽtia columbarum ca.xxxv.
de paſſeribus ca.xxxvi.
de tinnungulo ca.xxxvii.
de uolatu & inceſſu auium ca.xxxviii.
de apodibus ca.xxxix.
de caprimulgis & pleteis ca.xl.
de ingeniis auium ca.xli.

TABVLA

De carduele & pſytaco:& auibus quæ loquuntur ca.xlii.
de coruor intelligentia ca.xliii.
de diomedeis auibus ca.xliiii.
Quæ animalia nihil di/ſcant ca.xlv.
de potu auium ca.xlvi.
de hematopodi & onocrotali: & de peregrinis aui/bus ca.lxvii.
de multarum auium no/minibus & na/tura ca.xlviii.
de nouis auibus & fa/bulosis ca.xlix.
Quis gallinas farcire inſtituerit: de auiariis & quis ea pri/mus inſtituerit ca.l.
de Aeſopi patina ca.li.
de generatione auium: & præ/ter aues quæ quadrupedes oua pariant ca.lii.
de tempore & generatione incubatus auium & coitu ca.liii.
de uitiis & remediis incu/bantium ca.liiii.
de auguriis ouorum ca.lv.
Quæ gallinæ optimæ ca.lvi.
de morbis earum & reme/diis ca.lvii.
de conceptu & numero fœ/tus auium ca.lviii.
de pauone & anſeribus ca.lix.
de ardeolis & quomodo ſeruentur optime oua ca.lx.
Quæ uolucrum ſola ani/mal pariat & lacte nutriat ca.lxi.
de conceptu uiperæ & partu: & quæ terreſtrium oua pariant ca.lxii.
de generatione terre/ſtrium ca.lxiii.
de uaria generatione auium ca.lxiiii.
de murium fœtu ca.lxv.
de ſpina hominis anguem na/ſci ca.lxvi.
de ſalamandra ca.lxvii.
de his quæ naſcuntur ex non genitis:& quæ nata nihil gignunt ca.lxviii.
de ſenſibus animaliũ ca.lxix.
Auditum & olphatum eſſe pi/ſcibus ca.lxx.
Tactum communem eſſe om/nibus ca.lxxi.
Quæ uenenis uiuant: & quæ terra ca.lxxii.
De cibo & potu quorun/dam ca.lxxiii.
Quæ inter ſe diſſideant:& quæ in/ter ſe conueniant ca.lxxiiii.
de ſomno animalium ca.lxxv.
Summa res & hyſtoriæ & obſerua tiones. dcc.xxiiii.

Ex auctoribus.

Manilio:Cornelio:Valerião:Actio: Vmbritio meliore:Maſſurio:Sabi/no:Antiſtio:Labeone: Trogo:Cre/mutio.M.Varrone:Macro: Aemi/lio:Emiſſio:Mutiano Nepote: Fa/biano pictore.T.Lucretio: Cor.Cel ſo:Oratio Deluſone:Higino:Sarſe/nis:Higidio:Manilio Sura.

Externis.

Homero:Phœmonoe:Philemone: Boeto:qui onytogonia Hylla quæ de auguriis:Ariſtotele: Theophra/ſto: Callimacho:Eſchilo: Hierone rege:Philometere rege:archita:am/phiocho athenienſe:Anaxipoli tha ſio:Apollodoro Ilennio:Ariſtopha/ne milleſio:Antigono cymeo:Aga/tocle chio: Apollonio pergameno: Ariſtandro atheneo:Bachio mille/ſio:Bione Solenſe:Cherea athenien ſe:Diodoro priennio:Dione cholo/phonio:Democrito: Diophane ni/cēſe:Epigene rhodio: Euagora tha ſio:Euphronio atheneo: Iuba An/drotione q de agricultura:Aeſchrio ne qui item:Dionyſio qui magoné tranſtulit: Diophane qui ex Diony ſio epitoma fecit:Nicandro: Oneſi/crito:Philarcho:Heſiodo.

Ibro Vndecimo cōtinent hyſtoriæ & naturæ paruo rum animalium & repti/lium.

De inſectorum genere ca.i.
de ſubtilitate naturæ ca.ii.
Vtrum ſpirent an habeant ſan/guinem ca.iii.
de corpore eorum ca.iiii.
de apibus ca.v.
Qui ordo naturæ in eis ca.vi.
de uocabulis operis ca.vii.
Ex quibus floribus opera fi/ant ca.viii.
de amatoribus earum ca.ix.
Ratio operis ca.x.
de fucis ca.xi.
Quæ natura mellis ca.xii.
Quæ optima mella ca.xiii.
Quæ genera mellis in ſin/gulis ca.xiiii.
Quomodo probentur mel/la ca.xv.
de tertio genere mellis:& quo/modo apes proben/tur ca.xvi.
Quæ regiminis ratio ca.xvii.
de genere apum: & quæ inimica apibus ca.xviii.
de morbis apum ca.xix.
de continendis apibus: & quomo/do reparentur ca.xx.
De ueſpis & crabronibus ca.xxi.
De bombicibus & bombyli: & necydalo:& quis primus bom/bicinam ueſtem inue/nerit ca.xxii.
De bombice coa ca.xxiii.
De araneis & generatione eo/rum ca.xxiiii.
De ſcorpionibus ca.xxv.
De ſtellionibus ca.xxvi.
De cicadis ca.xxvii.
De pennis inſectorum:& ſcara/beis:& reliquis ſcarabeo/rum generis ca.xxviii.
De locuſtis ca.xxix.
De formicis noſtrati/bus ca.xxx.
De indicis ca.xxxi.
De diuerſitate inſectorũ ca.xxxii.
De animalibus in ligno & ex ligno naſcentibus ca.xxxiii.
De animali cui cibi exi/tus non eſt ca.xxxiiii.
De tineis & culicibus:& de diuerſi/tate earum ca.xxxv.
De pyrali ſiue pyrauſta ca.xxxvi.
Hyſtoria naturæ animalium per ſingula membra ca.xxxvii.
De ſanguine & quorum celerri/me ſiccetur:quorum non coe/at:quorum grauiſſimus uel te/nuiſſimus:quorum nul/lus ca.xxxviii.
An in ſanguine principatus & tergore:& pilis & mammis & ueſtitu ca.xxxix.
Notabilia animalia quæ mam/mis ca.xl.
De lacte:& unde caſeus non fi/at ca.xli.
De diuerſitate caſeorum ca.xlii.
Differentia membrorum ho/minis a cæteris anima/libus ca.xliii.
De ſimiarũ ſimilitudine ca.xliiii.
De unguibus ca.xlv.
De ungulis ca.xlvi.
De pedibus aui/um & ungui/bus ca.xlvii.
De pedibus inſectorum a duobus ad cen/tum ca.xlviii.
De pomilionibus & genita/libus ca.xlix.
De caudis ca.l.

de uocibus ca.li.
De agnaſcentibus membris: & dicta ariſtotelis de uita hominis ca.lii.
De anima & de habitu animalium: & quæ guſtata interimant: & de uictu hominis: & quibus de cauſis nō coquatur ca.liii.
De corpulentia augenda uel minuenda: & quæ guſtu famem ac ſitim ſedent ca.liiii.
Summa res & hyſtoriæ & obſeruationes.ii.M.cc.lxx.

Ex auctoribus.

M.Varrone:Higino:Scropha:Saſſena:Celſo Corne.Aemilio Macro: Virgilio: Columella: Iulio Aquila q̄ de hetruſca diſciplina ſcripſit: Tarquitio qui item: Vmbritio q̄ item: Catone Cenſorio: Domitio caluino:Trogo:Meliſſo:Fauonio:Fabiano:Mutiāo:Nigidio:Māilio: Opio.

Externis.

Ariſtotele:Democrito: Neoptolemo:qui mella ſcripſit: ariſtomacho qui item:Philiſto qui item:Nicandro:Menecrate: Dionyſio qui magonem tranſtulit:Empedocle:Callimacho: Attalo rege: Apollodoro qui de beſtiis uenenatis:Hippocrate:Eriphilo: Eraſyſtrato: Aſclepio: Themiſone:Poſidonio ſtoico: Menandro priennenſe:Heraclide: Euphronio ateneo:Theophraſto:Heſiodo:Philometere rege.

Ibro Duodecimo continetur de arboribus. I

De arboꝝ honore & quādo platanus primum in italia:& de natura earum ca.i.
De chameplatano:& qs totonderit uiridaria. ca.ii.
De peregrinis arboribus & malo aſſyria ca.iii.
De indiæ arboribus:uel quādo primum romæ hebenus ca.iiii.
De ſpina & ficu indicis ca.v.
De arbore pala & arboribus indicis ſine nominibus & laniferis ca.vi.
De piperis arboribus: & gariophylo & aliis pluribus ca.vii.
De machir & arboribus amanæ gentis ca.viii.
De bedelio:& arboribus perſici maris ca.ix.
De arboribus perſicæ inſulæ & lanigeris arboribus ca.x.
De goſſampino & arboribus ex quibus ueſtes fiunt & quibus modis conſtent arborum fructus ca.xi.
De coſto & nardo & differentiis nardi ca.xii.
de aſſaro amomo:& amomi: & de cardamomo ca.xiii.
de thure & arboribus thuris ca.xiiii.
de natura thuris & generibus ca.xv.
de myrrha & arboribus myrrhæ ca.xvi.
de generibus myrrhæ & natura & prætio eius ca.xvii.
de maſtice:ladano: & bruta: enhemo:& ſtrobo & ſtyrace ca.xviii.
de fœlicitate arabiæ ca.xix.
de cinnamomo & xilocinnamomo & caſia ca.xx.
de iſocinnamo & cancamo actaro ca.xxi.
de ſerichato & gabalio:& de myrobalano ca.xxii.
de phœnicobalano & calamo odorato ca.xxiii.
de hammoniaco & ſpagno ca.xxiiii.
de cypero & aſphalatro & maro ca.xxv.
de balſamo & opobalſamo & xilobalſamo:& ſtyrace & galbana ca.xxvi.
de panace & ſpondilio & malobathro ca.xxvii.
de oleo omphacio ca.xxviii.
de yrio & oenanthe:& de elate arbore & cinnamo comaco ca.xxix.
Summa res & hyſtoriæ & obſeruationes.cccc.lxxviii.

Ex auctoribus.

M.Varrone:Mutiano:Virgilio:Fabiano:Seboſo:Pōponio :Mela Flauio Proculō:Trogo:Higino:Claudio Cæſare Corne.Nepote: Sex.Nigro qui græce de medicina ſcripſit: Caſſio:Hemina.L.Piſone: Tuditano:Antiate.

Externis.

Theophraſto:Herodoto:Calliſthene:Iſigono:Clitarcho:Anaximene: Duride:Nearcho:Oneſicrito:Polycrito:Olympiadoro:Diogeneto: nigibulo:Anticlide:Carete: Cydonio Menechio:Dorotheo:Xenia Atheneo Lico:Anteo:Epidodo: Cherea: Democle:Ptolemæo Lago: Marſia Macedone:Zoilo: Item Democrito:Amphilocho:Ariſtomacho:Alexādro polyhiſtore:Iuba:Apollodoro qui de odoribus ſcripſit: Heracli de medico:Archidemo: Itē Dionyſio:Item Democle:Item Euphone: Item Opſenide:Item Diagera:Item Iolla:Item Heraclide tarentino: Zenocrate epheſio.

Ibro Tertiodecimo continetur de unguentis & arboribus maritimis. I

De unguētis & q̄do primū ſunt cognita nobis & de cōpoſitiōe ca.i.
Quod unguentū regale uocetur:& quæ diapaſmata & qualiter ſeruentur ca.ii.
Quāta in unguentis luxuria:& q̄do primū romanis in uſu ca.iii.
De palmis & natura earum generibus ca.iiii.
De ſyriæ ardoribus ca.v.
De terebintho ca.vi.
De ficu ægyptia & cypria ca.vii.
De ceraunia ſiliqua ca.viii.
De perſico ægypti & ſpina ægyptia ca.ix.
De pruno & arboribus circa memphim ca.x.
De gummi generibus & papyro ca.xi.
De generibus chartaꝝ:& qūo chartæ fiant:& de chartaꝝ probatiōe & uitiis & glutino eaꝝ ca.xii.
De libris Numæ ca.xiii.
De arboribus æthiopiæ ca.xiiii.
De athlantis arboribus & citreis:& quæ in his laudentur: & quæ uituperentur ca.xv.
De arbore trogete ca.xvi.
De arbore lotho ca.xvii.
De ſcapo ipſo & radice lothi ca.xviii.
De paliuro & punico malo:& de flore punici mali ca.xix.
De aſiæ & græciæ fructibus ca.xx.
De timelea ſiue camelea & tragacāthe & de trago ſiue ſcorpiōe & muryce & bria & galla ca.xxi.
De enonymo & adrachna congrygia & thapſia ca.xxii.
De cappari ſiue cynoſbato aut ophoſtaphyle:& de ſaripha ca.xxiii.
De ſpina babylonis regia:& de cytiſo ca.xxiiii.
De fruticibus & arboribus nſri maris atq; rubri & indici ca.xxv.
Summa res & hyſtoriæ & obſeruationes.cccc.lxviii.

Ex auctoribus.

M.Varrone:Mutiano:Virgilio: Fabiāo:Seboſo:Pōponio Mela:Fabio: Higino:Trogo Proculo:claudio cæſare:Cor.Nepote:Sex. Nigro q̄ græce de medicina ſcripſit:Caſſio hemina.L.Piſone:Tuditano:Antiate.

Externis.
Theophraſto:Herodoto: Calliſthe ne:Iſodoro:Clitarcho:Anaximene: Duride:Nearcho:Oneſicrito:olym piodoro:Diogenero:Cleobolo: An ticlide:Crate Mitilẽo: Menæchmo doro Thebano:Doroteo athenien ſe:Lyco: Anteo: Epipodo:Diõe:adi mantho:Ptolomæo Lago: Marſia: Macedone: Zoilo.Item Democri to:amphilocho:alexandro polyſto re:ariſtomacho: Iuba rege: apollo doro qui de odoribus ſcripſit:Hera clide medico:Botrye medico:archi demo:Item Dionyſio:Item Demo clide:Item Euphrone:Item Mneſi de:Item Giagora:Itẽ iolla:Itẽ Hera clide Tarentino:Xenocrate epheſio.

Ibro quartodecimo contine
I tur de uitibus & uineis.

De uitium natura & quibus modis ferant ca.i.
De generibus uitium ca.ii.
Item de uitium generibus ca.iii.
Inſignia culturæ uinearũ ca.iiii.
De natura uini ca.v.
Vina generoſa ca.vi.
Vina tranſmarina ca.vii.
De uino quod uocatur bion ge nera ſeptem ca.viii.
De dulciũ generibus.xiiii. ca.ix.
De deuteris & ſecundariis uini ge nera tria ca.x.
Quæ nuper in italia generoſa uina eſſe cœperunt ca.xi.
De uini obſeruatione Romulo re ge poſita ca.xii.
Qui uini uſus antiquis & de uinis antiquorum ca.xiii.
De apothecis & de uino opi miano ca.xiiii.
De liberalitate Cæſaris in uino: & quando primum genera ui ni factitii ca.xv.
De uinis factitiis ca.xvi.
De hydromelle & oxi melle ca.xvii.
Prodigioſa genera uini ca.xviii.
Quibus uinis ad ſacra uti fas nõ ſit: & quibus generibus muſta con diantur ca.xix.
De picis generibus & reſinis: & mu ſtis condiendis & de aceto & fece ca.xx.
De cellis uinariis ca.xxi.
De uitanda ebrietate ca.xxii.
Summa res & hyſtoriæ & obſerua tiones.d.x.

Ex auctoribus.
Cor.Valeriano:Virgilio:Celſo Ca tone Cẽſorio:Sarſenis patre & filio: Scropha.M.Varrõe.D.Syllano:Fa bio pictore:Trogo:Higino: Flacco: Verrio:Grecino: Iulio Actico: Co lumella:Maſſurio.Sabino: Feneſtel la: Tergilla: Mactio Planco:Flauio Dorſino:Sceuola: Aelio: Atteio Ca pitone:Cotto Meſſalino.L. Piſone: Pompeio Leneo: Fabiano:Sex. Ni gro: Vibio Ruffino.

Externis.
Heſiodo:Theophraſto: Ariſtotele: Demacrito:Attalo rege:Philomete re rege:Archita:Xenophante:Am philocho:Ateneo: Anaxipoli Tha ſio:Apollodoro Lennio: Ariſtopha ne mileſio:Antigono Cyneo: Aga tone:Apolloneo pergamento: Ari ſtandro Athenæo :Botrie:Item Ba chio mileſio:Bione:Soléſe: Cherea atheniẽſe:Cheriſto: Item Diodoro prienneo:Dione colophonio, Epi gene Rhodio:Euagora Thaſio:Eu phrone ateneo: Androtione qui de agricultura ſcripſit: Eſchirione qui item:Lyſimacho qui item:Diony ſio qui magonem tranſtulit: Dyo phene qui ex Dionyſio epitoma fe cit:Aſclepiade medico: Oneſicrito: Eraſiſtrato qui item:Iuba rege.

Ibro Quintodecimo cõtine
I tur de natura frugiferarum arborum & cultarum.

Naturæ frugiferarum arbo rum ca.i.
De oleo ca.ii.
De natura oliuæ & oleæ inci pientis ca.iii.
De natura olei ca.iiii.
De cultura oliuarum ca.v.
De ſeruandis oliuis: & quomodo faciendum oleum ca.vi.
De oleo factitio ca.vii.
De amurca ca.viii.
Pomorum omnium genera & naturæ ca.ix.
Nucum pinearum genera quat tuor ca.x.
De malo cotoneo ca.xi.
De perſico genera quat tuor ca.xii.
De pruno genera.xi. ca.xiii.
de diuerſis generibus malorum: ge nera.xxix. ca.xiiii.
de pyris & inſitorum uarie tate ca.xv.
De pomis ſeruandis & uuis ca.xvi.
De cotoneis pyris & ſorbis ca.xvii.
De ficis genera.xxix. ca.xviii.
De caprifico & caprifica tione ca.xix.
De meſpilis & eorum gene ribus tribus. ca.xx.
De ſorbis genera quattuor. ca.xxi.
de nuce iuglande ca.xxii.
de caſtaneis genera octo ca.xxiii.
de ſiliqs & carnoſis pomis:& moris & de acinis & baccis ca.xxiiii.
de ceraſis genera octo ca.xxv.
de corno & lentiſco ca.xxvi.
de generibus ſuccorum & de odore ca.xxvii.
de ſuccis fructuum & arborũ & co loribus & odoribus: & natura po morum:& de commendatione fru ctuum ca.xxviii.
de myrto genera eius.xxix. ca.xxix.
de lauro genera.xiii. ca.xxx.
Summa res & hyſtoriæ & obſerua tiones.d.xx.

Ex auctoribus.
Feneſtella:Fabiano:Virgilio:Corne lio Valeriano:Celſo: Catone Cenſo rio:Sarſenis patre & filio: Scropha: M.Varrone:Lyſimacho: Fabio pi ctore:Trogo:Higino: Flacco: Ver rio:Græcino:Attico:Iulio: Sabino: Tergilla:Cotta:Meſſalino: columel la.L.Piſone:Põpeio:Leneo: Mactio: Plãco:Flauio Dorſene:Sceuola:He lio:Atteio:Capitone:Sexto: Nigro: Mumio Ruffino.

Externis.
Heſiodo:Ariſtotele:democrito:hie rone rege Archita:Philometere re ge:Attalo rege:Xenophõte:Amphi locho:Ateneo: Anaxipoli: Thaſio: Apollodoro Lennio: Ariſtophane: mileſio:Antigone Cymeo: Agato cle Chio:Apollodoro Pergameno: Ariſtãdro ateneo:Bacchio Mileſio: Bione ſolenſe Cherea ateneo:Che riſto:Itẽ Diodoro Prienneo: Dione Colophõio:Epigene Rhodio: Eua gora Thaſio:Euphronio ateneo:an drotiõe qui de agricultura ſcripſit: Eſchiriõe q itẽ Dionyſio qui mago nem trãſtulit: Diophãe q ex Diony ſio epitoma fecit:aſclepiade medico Eraſiſtrato itẽ:Comiade q de condi tura uini:ariſtomacho q item:Hy ceſio qui item: Themiſone medico Oneſicrito:Iuba rege.

Ibro Sextodecimo continen
I tur ſilueſtrium arborum na turæ ca.i.
Gẽtes ſine arbore:& miracula in ſe ptẽtriõalis regiõis arboribus ca.ii.
De hyrciniæ ſiluæ magnitu dine ca.iii.
De glandiferis ca.iiii.
De ciuica corona: & qui frondea co rona donati ca.v.
De glande genera.xiii. ca.vi.

TABVLA

de fagina glande & reliquis glandi/ bus:& carbone & paſtu por/ corum ca.vii.
de galla & q̄ multa præter glan/ dem eædem ferant ar/ bores ca.viii.
de canchrye & cocco grano & agari co & ſubere ca.ix.
Quarū ſint in uſu cortices ca.x.
de ſcandulis & pinu:pinaſtro: abie/ te:piceaq;:larice:tæ/ da:taxo ca.xi.
Quibus modis fiant genera picis & quomodo fiat cedrum & de ſpiſſa pice quomodo fiat & quibus mo/ dis reſina coquatur ca.xii.
de zoſippa & ſapino & quarum ar/ borū materia in precio ca.xiii.
de fraxino genera eius.iiii. ca.xiiii.
de tilia genera duo ca.xv.
de aceris generibus.x. ca.xvi.
de bruſcho moluſcho & ſtaphilo/ dédro & buxo genera tria ca.xvii.
de ulmo genera q̄ttuor ca.xviii.
de arboꝝ natura per ſitus ca.xix.
diuiſio generum ca.xx.
Quibus folia nō decidant:& de rho dodendro ca.xxi.
Item quibus folia non decidunt: & quibus non omnia folia cadant: & quibus locis nullæ ar/ borum ca.xxii.
de natura foliorum cadentium & quibus foliorum ua/ rii colores ca.xxiii.
De populo tria genera: & quorum foliorum figura mu/ tetur ca.xxiiii.
Quæ folia uerſentur omnibus an/ nis:quæ foliorum ex eius palmis cura & uſus & foliorum mirabilia ca.xxv.
De ordine naturæ in ſatis:& de flo/ re arborum & conceptu & ger/ minatione & partu:& quo ordine floreant ca.xxvi.
De corno & quo tempore quæq; fe rant:& quæ fructum non ferant: & quæ infœlices exiſtimantur: & quæ facillime fructum perdunt:& quibus fru/ ctus anteq̄ foli/ um na/ ſcantur ca.xxvii.
De biferis & triferis & quæ celerrime ſe/ neſcant:& de æta/ tibus earum ca.xxviii.
De moro ca.xxix.
De ſilueſtribus ca.xxx.
De buxo & faba græca ſi/ ue loto ca.xxxi.
De ramis & cortice & radici/ bus arborum ca.xxxii.
De prodigioſis arboribus: & quibus modis ſponte na/ ſcuntur:& q; non omnia ubiq; naſcantur & quæ non alibi na/ ſcantur ar/ bores ca.xxxiii.
De cupreſſo:& q; ex terra no/ ua aliqua ſæpe naſcan/ tur quæ in ea an/ te non fue/ runt ca.xxxiiii.
De hedera ca.xxxv.
De hedera quæ uocatur ſimilax ca.xxxvi.
De aquaticis calamis & fru/ cticibus ca.xxxvii.
De ſalice genera eius octo: & quæ præter ſalicem ſint uti/ lia ligaturis & de rubis ca.xxxviii.
De ſuccis arborum: & natura ma/ teriarum:& de ceden/ dis arboribus ca.xxxix.
De teredinibus larice ca.xl.
De materiis:de magnitudine arbo/ rum:& quæ cariem & ruinam non ſentiunt:& de per/ petuitate mate/ riarum ca.xli.
De teredinibus ca.xlii.
De materiis architecti:& quæ ma/ teries:ad quid utilis:& quæ fir/ mior materia in tectum ca.xliii.
De glutinanda materia:& lignis ſe/ ctilibus ca.xliiii.
De arborum ætate:& quæ ge/ nera arborum mini/ me durant ca.xlv.
Summa res & hyſtoriæ & obſerua tiooes.c.xxxv.

Ex auctoribus.

M.Varrõe:Feciale:Nigido:Cor.ne/ pote Higĩo:Maſſurio:catõe: Mutia no.L.Piſone:Trogo: Calfurnio:Baſ ſo:Cremutio:Sex.Nigro:Cor.Boc cho:Vitruuio:Græcino.

Externis.

Alexandro polyhiſtore: Heſiodo: Theophraſto:DemocritoHomero Timeo:Mathematico.

Ibro Decimoſeptimo con tinentur ſatiuarum accul/ turarum arborū naturæ.

Arborum precia mirabilia ca.i.
De natura cæli ad arbores:& quam partem cæli ſpectare debeant ca.ii.
De ſocietate cæli & terræ ad ar/ bores ca.iii.
De qualitate regionum ca.iiii.
Genera terrarum ca.v.
De terra quam britania & gal/ lia amat ca.vi.
De græcorum doctrina ca.vii.
De terrarum generibus ca.viii.
De cineris uſu:& de fimo:& quæ ſa ta uberiorem terram faciant & quæ urant ca.ix.
De ſatione arborum:& q; auulſio/ ne naſcunt arbores ca.x.
De trāſferendis ſeminariis:& ulmis ſerendis & ſcrobibus ca.xi.
De interuallis plantandarum arbo/ rum & umbris & ſtillicidiis & ubi plantari debeant ca.xii.
Quæ arbores tarde creſcāt: & quæ celeriter:& de ſabina ca.xiii.
De uite inſerenda ca.xv.
de emplaſtratione ca.xvi.
Exemplum huius rei ca.xvii.
de cultura talearum:& quibus tem poribus inſitio fiat ca.xviii.
Quæ arbores ſocietate gaudeāt: & de diſciplina ablaqueandi & accu/ mulandi ca.xix.
de ſalicto & harundineto:& cæteris cæduis ad perticas palos ca.xx.
de culturis & diſciplina excolendarum uinearum ca.xxi.
de ſulco & uinearum pu/ tatione ca.xxii.
Ratio arbuſtorum ca.xxiii.
de ſeruandis uuis:& morbis ar/ borum ca.xxiiii.
de prodigiis ex mutatione:& de re/ mediis ex arboribus:& quæ irriga/ tione proficiant: & qualiter rigan/ dum:& mirabilia de riguis ca.xxv.
de remediis morborum ar/ borum ca.xxvi.
de caprificatione & ſterco/ ratione ca.xxvii.
de diuerſis medicamentis arbo/ rum contra uenenata ani/ malia:& contra for/ micas:& contra noxia ani/ malia ca.xxviii.
de ſatione arborum & inſitione: & quo inuenta ſit tenera inſerendi im plaſtratio ca.xiiii.
Summa res & hyſtoriæ & obſerua tiones.d.lxxxi.

Ex auctoribus.

Cor.Nepote:Catone: Cenſorio.M. Varrõe Celſo:Virgilio:Higino: Sarſenis patre & filio:Scropha:Calfurnio:Baſſo:Trogo:Aemilio:Macro: Græcino:Columella:Attico: Iulao: Fabiõ:Sura:Manilio:Doſino:Mũdo.C.Epidico.L.Piſone.

Externis.

Iſiodoro:Theophraſto : Ariſtotele: Democrito:Theopompo:Hierone rege:Attalo rege: Philometere rege Archita:Xenophonte : Amhilocho Atheniẽſe:Anaxipoli Thaſio : Apollodoro Lennio:Ariſtophane Milleſio:Antigono cymeo:agatocle chio Apollonio pgameno: Bacchio Milleſio:Bione:Cherea atheniẽſe:Cherecto:Itẽ Diodoro priennio:Dione colophõio Epigene rhodio:euagõe Thaſio:Euphrõio:ateneo:androtione q de agricultura ſcripſit:aſchryõe q itẽ: Lyſimacho qui item: Dionyſio qui magonem trãſtulit: Diophane qui ex Dionyſio epitomen fecit: Ariſtandro qui de portentis.

Ibro decimooctauo continetur de agricultura.

Quod antiquis maximũ ſtudium agriculturæ fuit:& hortorum ſingulari diligentia ca.i.
Quæ corona primo romæ ca.ii.
De iugere & actu & legibus circa pecora:& quotiens & quibus temporibus fuit ſumma utilitas annonæ: & qui agricultura illuſtres ca.iii.
Ratio de agricultura ca.iiii.
Laus agricolarum:& quæ obſeruãda in agro parando ca.v.
De uillarum poſitione: & præcepta antiquorum de agro colendo ca.vi.
De frugum generibus & natura ca.vii.
Non omnia frumenti genera ubiq; naſci:& de reliquis in orientе generibus ca.viii.
De piſtoriis & molitura & farina ca.ix.
De ſimilagine : & ſiligine:& de aliis generibus & de piſtura ca.x.
De fermẽtis & panis faciẽdi ratio & genera & quando primum piſtores romæ:& de cribris & alica ca.xi.
De leguminibus ca.xii.
De rapis & napis amiterinis ca.xiii.
De lupino ca.xiiii.
De uitia & eruo ca.xv.
De fœno & faragine:& de ocimo:& medica & cytiſo ca.xvi.
De uitiis frugum & remediis:& qd in quoq; terræ genere debeat ſeri ca.xvii.
De prodigiis frugum:& arandi diſciplina:& uomerum generibus ca.xviii.
De temporibus arandi & iunctione boum ca.xix.
De occãdo & quodam arationis genere:& iteratione & reſectione ca.xx.
De cultura terræ ca.xxi.
Exempla diuerſarum : & de ſumma fertilitate & bifera uitæ:& aquarum differentia ca.xxii.
De qualitate terræ & ſtercoratione ca.xxiii.
De bonitate ſeminum & diſciplina ſeminandi:& quãtum ex quoq; genere frumenti in iugero ſerendum: & temporibus ſerendi ca.xxiiii.
Digeſtio ſyderum in noctes & dies ca.xxv.
Replicatio totius culturæ & quid quoq; menſe in agro fieri oporteat ca.xxvi.
Ne agricolæ aſpiciãt ſtellas:ſed magis tempora ſerendæ frugis : & ortus occaſuſq; ſyderis in quibuſdam hærbis & de ſtellarum ortu & occaſu ca.xxvii.
De pratis & reparatione prati & cotibus & falcibus & deſcriptio frugum & ſyderum ca.xxviii.
De tempeſtatibus utriuſq; temporis & remediis ſteriſitatum ca.xxix.
De meſſe & tritico & palea & frumento ſeruando ca.xxx.
De uindemia & autumni temporibus ca.xxxi.
De lunari ratione ca.xxxii.
de uentorum ratiõe ca.xxxiii.
de limitatione agrorũ ca.xxxiiii.
Prognoſtica tempeſtatum ca.xxxv.
Summa res & hyſtoriæ & obſeruationes.ii.M.lx.

Ex auctoribus.

Maſſurio:Sabino: Caſſio Hemina: Verrio Flacco.L.Piſone:Cor.Celſo: Turanio : Gracculo.D.Syllano.M. Varrone. Catone Cenſorio : Scropha:Sarſenis patre & filio : Domitio Caluino:Higino: Virgilio Trogo:Ouidio:Grecino: Columella:tuberone.L.Aruntio q̃ græce de aſtris ſcripſit : Cæſare dictatore qui item: Sergio:Paulo:Sabino : Fabiano.M. Cicerone Calfurnio Baſſo : Atteio Capitõe:Manilio : Surra. Actio qui praxidica.

Externis.

Heſiodo:Theophraſto : Ariſtotele: Democrito : Hierone rege : Philometere rege:Attalo rege : Archelao rege:Archita:Xenophonte:Amphilocho Ateneo:Anaxipoli thaſio: ariſtophane mileſio:Apollodoro Lennio : Antigene Miceneo : Agatoclechio : Apollonio pergameno : Ariſtandro ateneo : Bacchio Milleſio: Bione ſolenſe : Cherea Athenienſe: Chereſto:Item Diodoro prienneo: Diõe colophonio:Epigene rhodio: Euagora thaſio:Euphronio ateneo androtione qui de agricultura ſcripſit : Eſchryone qui item Lyſimacho qui item:Dionyſio qui magonem tranſtulit:Diophane q ex Dionyſio epitoma fecit:Palete:Eudoxo Philippo:Calippo : Doſitheo : Parmeniſco:Melitone:Critone:Oenopide:zenone:Eutemone : Harpalo: Hecateo : Anaximandro : Soſigene:Hipparcho:arato: Zoroaſtre archibio.

Ibro decimonono continentur lini natura : & mirabilia.

de lini ſatione & generibus eius : & quomodo perficiatur:& de mappis:& lino non ardente:& quando primum in theatris uela ca.i.
de ſparti natura:& quando primum uſus eius:& quomodo perficiatur: & quæ ſine radice naſcantur & uiuant ca.ii.
de myſi & tuberibus:de fungis pezicis laſerpitio:& magyderi:& rubia & radicula ca.iii.
De hortorum cura & digeſtio terræ naſcentium præter fruges & frutices ca.iiii.
Natura & genera & hyſtoria naſcentium in hortis rerum ca.v.
De hortenſium hærbarum radicibus foliis floribus coloribus ca.vi.

Quoto die quæq; hærbæ naſcun/
tur ſatæ & quomodo quæq; for/
mantur uel digerantur:& quorum
ſingula genera & quo/
rum plura ca.vii.
Natura & genera & hyſtoriæ ad cō
dimenta in horto ſatarum re/
rum.xxxvi. ca.viii.
de fœniculo & canabe ca.ix.
de morbis hortorum & reme/
dia circa formicas & erucas & cu
lices ca.x.
Quæ magis ſint fortia uel minus:
& quibus ſalſæ aquæ pro/
ſint ca.xi.
Ratio rigandorum hortorum &
quæ tranſlata meliora fiant:& de
ſuccis hortenſiorum:& ſa/
poribus ca.xii.
Summa res & hyſtoriæ & obſer/
uationes,M.c.xliiii.

Ex auctoribus.

M.Actio:Planco.M. Varrone.D.
Syllano:Catone:Cenſorio:Higino:
Virgilio:Mutiano.Celſo: Columel
la:Calfurnio Baſſo: Manilio: Sura:
Sabino.Tyrone:Licinio:Macro.Q.
Hirtio:Vibio:Ruffino:Ceſenneo:q
cepurica ſcripſit:Caſtritio: Item Fir
mio:Item Peritio.

Externis.

Herodoto:Theophraſto: Democri
to:Ariſtomacho:Menandro q bio/
chreſta ſcripſit:Anaxilao.

I libro Viceſimo continen/
tur medicinæ ex his quæ
in hortis ſeruantur.

De cucumere ſilueſtri & ela/
terio ca.i.
De anguino cucumere ſiue errati/
co:& de ſatiuo:& de pepone ca.ii.
De cucurbita ſilue/
ſtri & rapo ca.iii.
De naporum differentiis & rapha/
no ſilueſtri:& raphano ſatiuo & pa
ſtinaca ca.iiii.
De ſtaphylino ſiue paſtinaca:& gi/
gido:& ſi ſere:& ſeſili:& inula:& de
cepe ſilueſtri ca.v.
De porro ſectiuo & capitato: & de
allio ca.vi.
De lactuca ſaluatica ſiue caprina: &
eſopo & iſati & la/
ctuca.ſilueſtri ca.vii.
De generibus betæ & in/
tubis & cichorio:& ſeri ge/
nera duo ca.viii.
De braſſica:& lapſana:& de braſſica marina:& ſcylla:&
de bulbis & bulbine ca.ix.
De aſparagis & coru/
da:& libyco &
horminio ca.x.
De apio & apiaſtro:& helioſelino:
& oreoſelino ca.xi.
De petroſeli/
no & ocimo ca.xii.
De ſilueſtri ocimo & eru/
ca:& naſturtio & ruta ca.xiii.
De mentaſtro & men/
ta & pulegio & nepeta &
de cumino ca.xiiii.
De cumino æthipico:quæ uri/
nam ſtringit:& de
cappari: & de liguſtico:ſiue panace:
& cunila bubula ca.xv.
Item de cunila ſiue origano & de
cunilagine & cunila mol/
li:& libanotide:& de cuni/
la ſatiua ca.xvi.
De piperiti & origa/
no & othimine praſ/
ſio& tragorigano &
heraclio & lepido:&
de gith ſiue melan/
thio & aniſo ca.xvii.
De aneto & ſagapenio:
& de papauere albo & ni/
gro:& quomodo ſuc/
cus hærbarum colli/
gendus:eſt & de opio ca.xviii.
De empractico & cerrati
co & glaucio ſiue para
lio & heracrio ſiue aphro:
& de diacodio ca.xix.
De tithymalo & archelio & por
tulaca ſiue peplio & coriandro: &
de attriplici ca.xx.
De malua malope & althea & lapa
tio:& oxylapato & hydrolapato &
hippolapato & bupalapato ca.xxi.
De ſinapis tribus generibus & mar
rhubio & ſerpillo &
ſiſymbrio ſiuæ thym/
bræo & de limi ſe/
mine & blito ca.xxii.
De meu & phœnicu/
lo & hippomaratro:
uel myrſeneo & cana/
bi & de furula
& carduis ca.xxiii.
Confectio tyriacæ compoſitio me/
dicaminis anthiochi ca.xxiiii.
Summa medici/
næ & hyſtoriæ & obſerua/
tiones,M.dc.vii.

Ex auctoribus.

Catone cenſorio,M.Varrone:Pom
peio leneo Gallione: Higino: Sex.
Nigro:qui græce ſcripſit: Iulio baſ/
ſo qui item: Celſo: Antonio: Ca/
ſtore.

Externis.

Democrito:Theophraſto: Or
pheo:Menandro qui bio
crea ſcripſit: Pytha/
gora.Nicandro.

Medicis.

Hicādro:Hippocrate:Criſippo:dio
cle:Opiōe:Heraclide:Hiſeri:Diōy/
ſio:Apollodoro tarētino citiēſe:Pra
xagora:Phiſtonico medo: Dieuce:
Cleopante:Philiſtione: Aſclepiade:
Crateia: petronio: diodoro: Iolla.
Eraſiſtrato:diagora:Andrea: Mne/
ſicle:Epicarmo: damione dalione:
Soſimene:Hylepolemo: Metrodo/
ro:Solone:Lycio: Olympiade The/
bana:Phillino: Petridio: Mictione:
Glaucia:Xenocrate.

I libro Vigeſimoprimo con
tinentur florum & coro/
namentorum naturæ.

De natura florum & coro/
namentorum de mi/
ra florum uarie/
tate c.i.
de ſtrophiolo ſerto:& qui pri/
mum flores miſcere cœpe/
rit:& quando primum
corolla inuen/
ta uel appellata
& quare ca.ii.
Quis primum coronam foliis au/
reis & argenteis dedit & de ho/
nore coronarum apud anti/
quos & de Scipionis hono/
re:& de pactilibus coro/
nis:& Cleopatre regi/
næ facta ca.iii.
de roſa in coronis:
& de generibus
eius:& ubi
ſeratur ca.iiii.
de lilio tria genera:& ratione
ea inſerendi ca.v.
De uiolis: & de caita & bacchare &
combreto ca.vi.
de floribus antiquis & de odoramē
torum diuerſitate & ſaliun/
ca & polio ca.vii.
de ueſtium emulatione cum
floribus & amarantho &
chryſocome ſiue
chryſiti ca.viii.
de honore coronarum & cy/
clamino & meliloto & trifo/
lio tria genera eius ca.ix.

de origano & thymo & melle atti/
co & coniza & Iouis flore & helenio
& ambrotono & leucãtemo ca.x.
de amaraco uel ſanſugo & nyctegre
to & meliloto & uiola alba & codia
mino & de ſilueſtribus bulbis & he
liochryſo & lychnis & de hærbis ci
tra mare ca.xi.
de cura apum pabulo & morbis ea/
rum & remediis ca.xii.
de uenenato melle & de remediis
mellis uenenati & mellis in/
ſani ca.xiii.
de melle quod muſcæ non attingũt
& aluearijs & cura eorum ſi famẽ
ſentiunt apes & quomodo cæ/
ra fiat ca.xiiii.
de hærbis ſponte naſcentibus &
aculeatis ca.xv.
de carduo & helxine & tribulo &
anchuſa ca.xvi.
differentia hærbarum per folia &
quæ hærbæ toto anno floreant &
haſtula regia & piſtana & de gla/
diolo ca.xvii.
de iunco genera ſex & de cypero &
de medicamentis earum & de cypi/
ro & odorato iunco ca.xviii.
Ex roſa medicinæ & de lilio & de
narciſo & ex uiola & de bacchare &
combrero & aſaro ca.xix.
de nardo gellico: & de croco medi/
cinæ: & croco mago: & ſiri & ſaliun
ca & holochryſo & chryſocome &
meliloto ca.xx.
de trifolio & thymo & hemorocal/
le. & de helenio & am/
brotono ca.xxi.
Ex leucanthemo & ſanſuco medi/
cinæ ca.xxii.
de anemona medicinæ ca.xxiii.
Ex oenanthe medicinæ ca.xxiiii.
de heliochryſo medicinæ ca.xxv.
Ex hiacyntho medicinæ ca.xxvi.
Ex uincaperuinca medi/
cinæ ca.xxvii.
Ex colocaſia medicinæ ca.xxviii.
Ex anthalo medi/
cinæ ca.xxix.
De parthenio medi/
cinæ ca.xxx.
De ſtyrchne medi/
cinæ ca.xxxi.
De corcoro ca.xxxii.
De perſoluta ca.xxxiii.
De menſuris & ponde/
ribus ca.xxxiiii.
Summa medicinæ hyſtoriæ & ob/
ſeruationes. dcc.xxx.

Ex auctoribus.

Catone Cenſorio. M. Varrone
Maſſurio: Antiate. C. Helio Ve
ſtino: Vibio Ruffino: Higino.
Pomponio mela: Pompeio lena/
te: Cor. Celſo Calfurnio Baſſo.
P. Largio: Licinio macro: Seſtio
qui græce ſcripſit: Iulio baſſo:
qui item: Antonio Caſtore.

Externis.

Theophraſto: Democrito: Orpheo:
Pythagora: Magone: Menandro:
qui biocrea ſcripſit: Nicandro:
Homero: Heſiodo: Muſeo:
Socophle: Anaxilao.

Medicis.

Mneſteo qui de coronis: Callima/
cho qui itẽ: Phania phyſico: Simo:
Timariſtho: Hippocrate: Chryſip/
po: Diocle: Opione: Heraclide: Nice/
ſio: Dionyſio: Apollodoro Citienſe:
Apollodoro Tarentino: Protagora:
Phiſtonio: medodi: Euche. Cleo/
phanto: Philiſtine: Aſclepiade: Car/
tecia: Petronio: Diodoro: Iolla: Era/
ſiſtrato: Diagora: Andrea: Mneſicle:
Epicarmo: Damione: Dalione: So/
ſimene: Theopolemo: Metrodoro:
Solõe Lycio: Olympiade Thebana
Phillino: Petreio: Myctione: Glau/
cia: Xenocrate.

Ibro Vigeſimoſecũdo cõ/
I tinetur de auctoritate hær
barum.

De gentibus hærbis formæ gratia
utentibus ca.i.
Quod hærbis ueſtes inſi/
ciantur ca.ii.
De corona graminea ca.iii.
De raritate eius ca.iiii.
Qui ſoli corona ea donati ca.v.
Qui ſolus centurio coro/
natus ca.vi.
Medicinæ ex reliquis ornamentis
& erynge ca.vii.
De hærba quam centum capita uo
cant ca.viii.
De achano & glycyrrhiza: & ſto/
machice ca.ix.
De tribulo & generibus eius & me/
dicinis ca.x.
De ſtoebe & medicinis eius ca.xi.
De hyppophye & medici/
nis eius ca.xii.
De urtica & medicinis eius ca.xiii.
De lamio & medicinis eius ca.xiiii.
De ſcorpione: generibuſq; ac medi/
cinis eius ca.xv.
De leucacanthia ſiue phinio ſiue iſ/
chada & medicinis eius ca.xvi.
De helxine perditio parthenio ſide/
rite & medicinis eius ca.xvii.
De chameleone generibuſq; & me/
dicinis eius ca.xviii.
De coronopo & medici/
nis eius ca.xix.
De anchuſa & pſeudanchuſa & me
dicinis earum ca.xx.
De onichylo: anthemi: lotho: & lo/
tometra: heliotropio: tricocco & cal
litricho ca.xxi.
De picride: theſio & aſphodelo: ha/
limo & achanto & bupreſti: elapho
boſcho ſcandice: & laſina: & de cau/
calide: ſio: ſyllibo: ſcolymo ſiue li/
monio: ſoncho condrilo ſiue con/
drili & boletis ca.xxii.
De fungis & ſilphio: & de laſe/
re medo ca.xxiii.
De natura mellis ex aqua mulſa: &
quare genere ciborum mores imu
tentur: & de meliti/
de & cæra ca.xxiiii.
Contra cõpoſitiones medicorũ me
dicinæ & frugibus ca.xxv.
Summa medicinæ & hyſtoriæ &
obſeruationes. dcccc.vi.

Ex auctoribus.

Iiſdẽ quibus priore libro: & pter eos
Chryſermo: Eratoſthene: Alceo.

Ibro Vigeſimotertio con/
I tinetur de cultis ar/
boribus.

de medicinis uuarum recentium &
ſarmẽtis uuarum & uinaceis: & de
uua thearice: & de uua paſſa & aſta/
phide & aſtaphiſagria pituitaria &
labruſca: & de uite alba & nigra: &
de muſtis & uini ge/
neribus ca.i.
de aceto ſcyllino & oxymelle & ſa/
pa & fæce uini aceti
& ſapæ ca.ii.
De oleis & foliis oleæ: flore & cine/
re: & de oliua alba: & nigra: & de
amurca ca.iii.
de foliis oleaſtri & oenantino oleo
& coccino & amygdalino & lauri/
no & myrteo chamemyrſino & cu
preſſino & citreo caryino ca.iiii.
de myrobalano palma & de palma
elata ca.v.
Medicinæ ex ſingulo/
rum generum
flore: foliis: fructu: ra
mis: cortice: li/
gno: ſucco: radice:
cinere ca.vi.

de pyris & eorum obſeruationibus
& de ficorum obſeruatiõe:& capri/
fico & hermea & aliorum generi/
bus medicinæ ca.vii.
de pineis & amygdalis & nuce auel
lana:& de nuce iuglande & piſtaciis
& caſtaneis & ſiliquis & cornu:une
dine & lauro ca.viii.
de myrto ſatiua:& myrtidão: & de
myrto ſilueſtri ca.ix.
Summa mediciæ & hyſtoriæ & ob
ſeruationes.M.cccc.xix.

Ex auctoribus.

C.Valgio:Pompeio Lennio:Seſtio:
Nigro qui græce ſcripſit: Tul.
Baſſo qui item antonio:
Caſtore.M.Varro/
ne.Cor.Celſo:
Fabiano.

Externis.

Theophraſto:Democrito: Orpheo
Pythagora:Magone: Menãdro qui
biocr a ſcripſit:Nicandro : Home/
ro:Heſiodo:Muſeo:Sophocle:
Anaxilao.

Medicis.

Mneſteo: Callimacho:Phania Phy
ſico:Simo Timariſto : Hippocrate:
Chryſippo:Diocle:Opione:Heracli
de:Hideſio:Dionyſio Apollodoro:
Citienſe:Apollodoro Tarẽtino Pra
xagora:Phiſtonico medo:Dieuche:
Cleophãto:Philiſtione: Aſclepiade:
Crateua:Petronio : Diodoro: Iolla:
Eraſiſtrato:diagora:Andrea: Onor
ca:Mneſicle : Epicarmo Demione:
datione:Coſimene Teopoleno: Me
trodoro: Solone Lycio : Olympia/
de Thebana:Phillino:Petrino:My/
ctione Glaucia:Xenocrate.

I Ibro Vigeſimoquarto con/
tinentur medicinæ ex arbo/
ribus ſilueſtribus ca.i.
Lotos ca.ii.
Glans ca.iii.
de coco ilicis & galla & uiſco pilulis
glande:de cerri radice & ſu/
bere ca.iiii.
de fago & cupreſſo & cædro ma/
gna:& de cædride
galbano ca.v.
de hammoniaco & ſtyrace & ſpon/
dylio & ſphão & therebintho & ca/
mepite & pitiuſa & reſinis & pi/
cea & lentiſco ca.vi.
de pice ſpiſſa & liquiſta & palimpiſ/
ſa & piſſa ſphalcos & zopiſſa & tæ/
da & lentiſco ca.vii.
de platano & fraxino & acere & al/
ba populo & ulmo & talia & ſam/
buco & iunipero ca.viii.
de ſalice & amerina & uitilibus
& erice ca.ix.
de uirga ſanguinea & ſilere & ligu/
ſtro & alno & hedera & cyſtho &
ciſſo & erythrano & chameciſſo
& milace & de clematida ca.x.
de harundine & papyro & hebeno
& rhododẽdro:de rhuſe & ery/
thro & canchry & ſabina
& ſelagine & ſamu/
lo & gummi me/
dicinæ ca.xi.
de ſpina ægyptia & ſpina alba & acã
to & acatio ca.xii.
de uulgari ſpina & ſilueſtri:& de ſy/
riſceptro & de appendice ſpina
& pyrachanto & paliuro aqui/
folia & taxo & rubis me/
dicinæ ca.xiii.
de cynobato & ideo rubo &
rhanno & lytio ſarco/
cola & oporice
medicinæ ca.xiiii.
de chamedrye & chamedaphne &
chamelea & chameſice & chameciſ
ſo & chameleuce &chamecipe/
riſſo & ampelopraſo & ſta/
chye & clinopodio & cen/
tunculo & clematide
ægyptia medicinæ ca.xv.
De aron & dracũculo & dracontio
& eri & milefolio & hærba eiuſdẽ
nominis & pſeudounio & myrrhi
& onobryce medicinæ. ca.xvi.
de coriaceſia & callicia & me/
naide:& aliis.xxiii.& medi/
cinis earum quas qui/
dam magicas eſſe di/
cunt:& de conſi/
dia & de aproſſi
& recidiuis
morborum ca.xvii.
de eriphia & lanaria & ſtratioti
medicinæ ca.xviii.
de hærba quæ naſcitur in capite ſta
tuæ:& de hærba de fluminibus &
hærba lingua & cribro & ſimetis
& rhodora & impia & ueneris
pectine & nodia & philanthro
po & canaria lappa & tordy/
le:& de gramine & da/
ctylo & fœnogræ/
co medicinæ ca.ix.
Sũma medicinæ & hyſtoriæ & ob/
ſeruationes.M.cccc.xviii.

Ex auctoribus.

C.Valgio:Pompeio Leneo:
Sex.Nigro:qui græce
ſcripſit:Iulio baſſo
qui item:Anto
nio caſtore.M.
Varrone.Cor.
Celſo:Fa/
biano.

Externis.

Theophraſto:Apollodoro: demo/
crito:Orpheo: Pythagora : Ma/
gone:Menãdro qui bio/
crea ſcripſit:Nican/
dro:Homero:
Heſiodo Muſeo:
Sophorle:
Anaxilao.

Medicis.

Mneſteo: Callimacho: Phania Phy
ſico:Simo:Timariſto : Hippocrate:
Criſippo:Diocle Opione : Heracli/
de: Hiceſio : Dionyſio : Apollodo/
ro Citienſe : Apollodoro Tarenti/
no: Praxagora : Pliſtonico medico:
Cleophantus Philiſtone : Aſclepia/
de:Crateia:Petronio:Diodoto : Iol/
la:Eraſiſtrato:Diagora: Andrea:
Enorta : Aneſicle : Epicarmo:
Demione:Soſimene:Theo/
polemo:Solone:Lycio: Me
trodoro : Olympiade
Thebana: Phillino:
Petreio Mictone
Glaucia:Xeno
crate:Dieuche.

I Ibro Vigeſimoquinto cõ/
tinentur naturæ hærba/
rum ſponte naſcentium:
auctoritas hærbarum:& de origi/
ne uſus earum ca.i.
Qui latine uſus hær/
barum ſcripſerint:& quan/
do ad Romanos noti/
cia earũ peruenerit:
& qui primi græcorum
de his compoſuerint:
& de hærbarum inuen/
tione:& antiqua me/
dicina:& quare minus
exerceantur earum re/
media:& de cynhoro/
do:& de dracunlo me/
dicinæ ca.ii.
De quodam peſtifero fon/
te germaniæ:& de bri
tannia:& maxi/
mis morborum do/
loribus ca.iii.

L.26.c.4

TABVLA

De moly & dodechateo:& pœonia uel pentorobo:uel glycyſide & panace: uel aſclepio: & heracleo panace:chironio & panace centaureo uel pharnaceo & heracleo ſyderio & hyoſcyamo uel appollinari ſiue altercangeno ca.iiii.

De linozoſte: parthēio: hermupoa ſiue potius mercuriali:& achillea & panace heraclea ſiderit millefolio:& de ſcoparegia: & hermineo teucrio ſplenio:de melampodio ſiue helleboro:quōt ue eorum genera: & de nigro helleboro & albo medicinæ: & quādo detur:& quomodo ſummendum:& quibus non dandum:& q̄ mures necat ca.v.

de mithridatia:& ſcordoti ſiue ſcordio:& polemonia uel philæteria uel chiliodynama & eupatoria & centaurea ſiue chyronia & delecto centaureo libadio felle terræ & triorche medicinæ ca.vi.

De climeno & gentiana & lyſimachia & parthenide & arthemiſia & ambroſia & nymphea & heracleo ſiue rhopalo & euphorbia medicinæ ca.vii.

de plantagine & bugloſſo & cynogloſſo & buphtalmo & ſcythica:& de ſpartania & hippice & aſchæmone:& betonica & cantabiaca & conſiligine & hiberida & chelidonia & canaria & elaphoboſco & dictanno & ariſtolochia:& q̄ eius delectatione inuoluāt piſces & ſtatim capiantur:& medicinæ contra ſ rpentium ictus ex hærbis quas ſuperius nominauit ca.viii.

de argemonia & agarico & echio & hyoſcyamo & ierabotane & blattaria & lemonia & quinquefolio & dauco & perſolata & arctio & cyclamino & peucedano ca.ix.

de thyſellio & centaurea & chelidonia & panace & hyoſcyamo & euphorbio ca.x.

de anagallide ſiue acoro & mandragora ſiue circelo & cicuta & cremno agrio & molibdena & iride & capno & alia de achoro cotyledo aizoo & andrachne & erigero: & de ephemero:& de labro uenerís:& de ramiculo medicinæ: & de oris uitiis ca.xi.

Summa medicinæ & hyſtoriæ & obſeruationes. M.cc.lxxxxii.

Ex auctoribus.

Sex.Gallico: Pompeio Lenio: Seſtio: Nigro qui græce ſcripſit:Iulio:Baſſo qui item:Antonio Caſtore. Cornelio: Celſo.

Externis.

Theophraſto:Apollodoro: Democrito:Iuba: Orpheo: Pythagora: Magone:Menandro qui bio/crea ſcripſit:Nicandro:Homero Heſiodo:Muſeo: Sophocle:Xantho: Anaxilao.

Medicis.

Mneſteo:Callimacho:Phania phyſico:Timariſto:Simo: Hippocrate: Chriſippo:Diocle: Opione: Heraclide:Hiceſio:Dionyſio: Apollodoro: Citienſe: Apollodoro: Tarentino:Praxagora: Phiſtonico medo: Dieuche: Cleophāto: Phyliſtione: Aſclepiade:Crateua:Iolla: Eraſiſtrato:Diagora:Andrea:Mneſicle:Epicharmo:Demione:Soſimene: Theopolemo:Metrodoro: Solone:Lycio:Olympia/de thebana.Phillino:Petreio:Mictiōe:Glaucia:Xenocrate.

Ibro Viceſimoſexto continentur reliquæ per morborum genera medicinæ: & de nouis morbis:& de lichne q̄d ſit:& quando primum in italia cœperint:& de carbunculo & de elephantiaſi & colo ca.i.

Laus Hippocratis ca.ii.

De noua medicina:& Aſclepiade medico:& qua ratione ueterem medicinam mutauerit ca.iii.

Irriſio magicæ artis:& de lichene & tapſia ca.iiii.

Ad ſtrumas:& ad digytos:& ad pectus & ad tuſſim medicinæ ca.v.

De uerbaſco & chameleuce uel tuſſilagine & bechio & aquilegia & ſaluia ca.vi.

Ad lateris dolores & pectoris:ad hortopnoeas:ad iocineris dolorem cordis dolori pulmoni urinæ tuſſi pectori ulceribus pulmoni renibus epaticis:ad uomitiones:ad ſingultus pleureticis lateri ca.vii.

De omnibus uitiis uentis & remediis & eorum quæ circa uel intra ſunt:& de aluo ſiſtenda uel ſoluenda ca.viii.

De pulegio & argemone ca.x.

De nymphea & abſtinentia & appetentia ueneris:& de ſatyrio erytrococco & crategi & ſideriti ca.xi.

Medicinæ generales de pedibus talis articulis neruis:& remedia contra morbos qui totum corpus occupant: & de myrtido & uigiliis & paralyſi:& de febribus frigidis & febre iumentorum & freneticis & chameacta & aizoo & igne ſacro ca.xii.

Ad luxata membrata & cōtra morbum regium & contra furunculos & fiſtulas & inflationes & ambuſtionem & contra alios morbos ad neruos & ſanguinem ca.xiii.

De hærba eqeſeto & ſtephanomeli & eriſitale & contra uermes ca.xiiii.

de ulceribus & ad plagas & de polychnemo ca.xv.

de plurimis experimentis ad infici/endos capillos & partus eiiciendos & continendos & alia/rum remedia ca.xvi.

Sūma medicinæ & hyſtoriæ & obſeruationes.M.cc.lxxxxii.

Ex auctoribus.

M.Varrone.C.Valgio.Pompeio leneo:Seſtio: Nigro q̄ græce ſcripſit: Iulio baſſo qui itē Antonio Caſtore:Cor.Celſo.

Externis.

Theophraſto:Apollodoro:Democrito:Iuba:Orpheo:Pythagora:Magone:Menandro qui biochrea ſcripſit:Nicandro:Homero: Heſiodo: Muſeo:Sophocle:Xanto:Anaxilao.

Medicis.

Mneſteo: Callimacho:Phania phyſico:Timarcho:Simo: Hippocrate: Criſippo:Diocle: Opione:Heraclide:Hiceſio,Dionyſio: Apollodoro: Citiēſe,Apollodoro:Tarētino:Praxagora:Phiſtonico medo: Dieuche Clephanto:Philiſtione: Aſclepiade: Crateua:Iolla:Eraſiſtrato:Diagora: Andrea:Mneſicle:Epicharmo: Demione:Theopolemo: Metrodoro: Solone:Lycio:Thebana Olympia/de:Phylino:Petreio,Myctiōe: Glaucia:Xenocrate.

Ibro Vigeſimoſeptimo continentur reliqua hærbarum genera ca.i.

De aconito & pāthera & quæ extin/
guitur aconito ca.ii.
Quod omnium creaturarum con
ditor ſit deus ca.iii.
De æthiopide & amarātho & aloe
& alcea & alipho & alſina & andro/
ſace & androſemo & ambroſia &
anconi & anagyro & ano/
nymo ca.iiii.
De aparine & arctio & ſpleno & aſ/
clepiade & aſtere uel bubonio & aſy
ro uel aſcyroide & phace &
de alcibiox & alectoro/
lopho ca.v.
De alo ca.vi.
De alga & actea & de ampelo agria
& abſinthio ca.vii.
De abſinthio & ballote & botrye
fruticoſa & brauylla & brio & bu/
pleuri & catanance & calla & circea
& circeſio & crategono & theligo
& crocodillo & cynoſorchy & chry
ſolachano & cuculo & con/
ſerua ca.viii.
de cocco gnidio & driopteris & dry
phono & elatīe & empetro ſiue cal/
cifraga & epicacti uel helleborine &
epimedio & eneaphylo & filicepte/
ri: & de femore bubulo ca.ix.
De glaucio & glycyſide & glapha/
lio ſiue camezelo & galedrago &
holco & hyoſiri & holoſteo
& hypopeſto ca.x.
De hypogloſſa & hyppeco idea iſo/
ſphiro: latyri: lentopetalo lirapſo li/
roſpermo: lapide uulgari: delimeo
leuco ca.xi.
de medio & myoſota & myagro &
natrice & othōe & onoſma & ono/
pordo & oxyri & oxye & batrachio
& polygono & leucanthemo & ply
thema & phyllo & phellandrio &
phuleri & polirrhizo & proſerpina
ca & de rhecoma de reſeda & ſtoe/
chade ca.xii.
De ſolano & ſmirno & thelephio
& thrichomane & thalietro & thla
ſpe & thragonia & trogoni & trago
& tragologo & ſpodile: & q̄ quidā
morbi in quibuſdam non ſunt gen
tibus ca.xiii.
Sūma medicinæ & hyſtoriæ & ob/
ſeruationes.dc.ii.

Ex auctoribus.

Pompeio Lennio: Seſtio Nigro: qui
græce ſcripſit: Iulio baſſo qui item:
Antonio Caſtore: Cor. Celſo.

Externis.

Theophraſto: Apollodoro q item:
Democrito: Ariſtogitone: Orpheo:
Pythagora: Magone. Menādro qui
biocrea ſcripſit: Nicandro.

Medicis.

Mneſteo Callimacho: Timariſto: Si
mo: Hippocrate: Chriſippo: Diocle
Opiōe: Heraclide: Hiceſio: Diōyſio:
Apollodoro: Citiēſe: Apollodoro ta
rētino: Praxagora: Pliſtonido medo
Diuche: Cleophanto: Philiſtione:
Aſclepiade: Crateua: Iolla: Eraſiſtra
to: Diagora: Andrea. Mneſicle: Epi/
carmo: Demione: Soſimene: Theo/
poleno: Metrodoro: Solone: Lycio:
Olympiade Thebana. Phylino: Pe/
treio: Myctiōe: Glaucia: Xenocrate.

Ibro Vigeſimooctauo con
1 tinentur.

De medicinis ex anima/
libus. ca.i.
An ſit in medendo aliqua uis uer/
borum: & ſanari & de/
pelli ca.ii.
Remedia ex homine contra ma/
gos ca.iii.
De quibuſdam ſortilegiis & ſali
ua hominis ca.iiii.
Ad lippitudines oculoꝝ ca.v.
De ſternutamento & ue/
nere: & cæteris reme/
diis ca.vi.
De remediis muliebribus ca.vii.
Medicinæ ex animalibus peregri/
nis: de elephanto & leone de came/
le & hyena & crocodilo & chamele
onte & ſtinco & hippopotamo &
lyncibus ca.viii.
Medicinæ communes ex feris ani/
malibus: aut eiuſdē generibus pla/
cidis: lactis uſus: & obſeruationes &
caſeis: butyro & adipe. ca.ix.
Mediciæ de apro & capris & equis
feris & remedia de beſtiis cōtra om
nes morbos. ca.x.
Mira de animalibus ca.xi.
Sūma medicinæ & hyſtoriæ & ob/
ſeruationes.dc.lxxxv.

Ex auctoribus.

M. Varrone. L. Piſone: Fabiano: Ver
re: Antiate: Verrio Flacco: Ca/
tone Cenſorio: Sergio: Sulpi/
tio: Licinio: Macro: Celſo:
Maſſurio: Seſtio: Nigro
qui græce ſcripſit. By/
tho Dinrhacēo. Ophi
lio: Medico: Gra
nio medicis.

Externis.

Democrito: Apollonio qui & mir/
ſin. Mileto Artemone: Sextilio: Ho
mero: Teophraſto: Lyſimacho. At/
talo: Xenocrate: Orpheo qui diophi
os: archelao qui item: Demetrio: So
tira: laide: Elephātide: Salpe: Olym/
piade: thebana: diotio: Iolla: mictio/
ne: Smirneo: æſchine medico: Hip/
pocrate: Ariſtotele: Mettodoro: Ica/
cida medico: Heſiodo: dialcone: Ce/
cilio: Bione: q peridinameon. Ana/
xilao: Iuba rege.

Ibro Vigeſimonono con/
1 tinentur medicinæ ex ani
malibus.

De medicina & inuentoribus eius:
de origine medicinæ & quando pri
mum clinice & quando primum
iatraliptice & de Cryſippo & Eraſi/
ſtrato & empirice & Erophilo & re
liquis illuſtribus medicis: & quoti/
ens ratio mediciæ mutata ſit: & qui
primus Romæ medicus & quādo
& quid de medicis antiqui Roma/
ni iudicauerint & uitia medi/
cinæ ca.i.
de medicina lanarum ca.ii.
de ouorum natura ca.iii.
Remedia de cane: & ex animalibus
q̄ placida nō ſunt ſed fera: & ex uolu
cribus & contra morſus phalan/
giorum ca.iiii.
de ſeuo camelino & cane rabido &
lacerta & anſeribus & columbis
& muſtellis reme/
dia ca.v.
Ad alopecias tollendas & ad pilos
reddendos & ad lendes tollendas &
ad palpebras & ad glaucomata &
ad oculos & ad parotidas re/
media ca.vi.
Summa medicinæ & obſeruatio/
nes.d.xxi.

Ex auctoribus.

M. Varrone. L. Piſone. Verrio Flac/
co. Antiate. Nigidio. Caſſio. Hemi/
na. Cicerone. Plauto. Celſo: Seſtio:
Nigro q græce ſcripſit Cecilio medi
co. Metello. Scipione. Ouidio poe
ta. Licinio macro.

Externis.

Philopatore. Homero. Ariſtotele:
Orpheo Democrito. Anaxilao.

Medicis.

Botrie. Apollodoro: Archidemo.
Anaxilao. Ariſtone. Xenocrate. De/
mocrate. Diodoro. Chryſippo phi
loſopho. Ori. Nicandro: Alpolonio.
Tyaneo.

Ibro triceſimo continen/
I tur medicinæ ex animali/
bus reliquæ prioris libri.
De origine magice artis: quando &
a quibus cœperit: & a quibus ce/
lebrata fuerit & reliquæ ex anima/
libus medicinæ ca.i.
Vituperatio Neronis Cæſa/
ris ca.ii.
de talpis & reliquæ medicinæ per
morbos digeſtæ in animalibus
quorum genera placida ſunt
aut fera ca.iii.
Ad muliebria mala medenda:&
conceptus maturan/
dos ca.iiii.
Promiſcuæ medicinæ ca.v.
de miraculis quarundam be/
ſtiarum ca.vi.
Summa medicinæ & obſeruatio=
nes.dccc.liiii.

Ex auctoribus.

M.Varrone:Nigidio.M. Cicerone.
Seſtio Nigro qui græce ſcripſit.Ly/
cinio macro.

Externis.

Heudoxo: Ariſtotele: Hermippo:
Homero: Appione: Orpheo: De/
mocrito:Anaxilao.

Medicis.

Botriehoro:Apollodoro: Menan/
dro:Archimede:Ariſtone:Xenocra
te:Diodoro:Cryſippo:Ori: Nican/
dro:Apollonio:Tyaneo.

Ibro Triceſimoprimo cō/
I tinent medicinæ ex aquā/
tibus: aquarū mirabilia.
Aquarum mirabilia ca.i.
Differentia aquarum: medi/
cinis & obſeruationibus
cc.lxvi. ca.ii.
De qualitate aquarum in ſalubrita
tate uel commoditate ea/
rum ca.iii.
Aquarum ſubito naſcentium aut
deſinentium ca.iiii.
Obſeruatio hyſtorica ca.v.
Ratio aquæ ducendæ: & quomo/
do medicatis utēdum:& quid pro/
ſit nauigatio & medicinæ aquæ ma
rinæ ca.vi.
De generibus ſalis & confecturis &
medicinis & obſeruatio/
nibus ca.vii.
De ſcombro piſce & muria &
alece ca.viii.
de natura ſalis & eius medici/
nis ca.ix.
de nitri generibus & confecturis &
medicinis & obſerua/
tionibus ca.x.
de ſpongiarum natura ca.xi.
Summa medicinæ hyſtoriæ & ob/
ſeruationes.dcccc.xxiii.

Ex auctoribus.

M.Varrone:Caſſio Parmenſe:
Cicerone:Mutio:Corne.
Celſo:Trogo:Ouidio
Polybio:Sornatio.

Externis.

Callimacho:Cecilio:Cteſia:Lyndo
Theophraſto:Eudoxo:Teopom
po:Polyclito:Iuba Lyco: Ap/
pione:Epigene:Pelope:Apel
le:Democrito:Traſillo:Ni
candro:Menandro co/
mœdo:Attalo:Salu/
ſtio:Dionyſio:An/
drea:Nicerato:Hip/
pocrate:Ana/
xilao.
Ibro Triceſimoſecūdo cō/
I tinentur reliquæ medici/
næ ex aquatilibus.
De echenide piſce: & mirabili eius
proprietate:& torpedine & marino
lepore:& mirabilia rubri
maris ca.i.
de ingeniis & manſuetudine quo
rundam piſcium & ubi ex manu
edant:& ubi reſponſa dantur ex
piſcibus ca.ii.
De his quibus in terris & in aquis
uictus eſt & de caſtoreis medi/
cinæ & obſeruatio/
nes ca.iii.
de teſtitudine & multorum pi/
ſcium medicinæ & obſerua/
tiones ca.iiii.
Promiſcuæ medicinæ ca.v.
Ad febrem omnium generum: &
contra diuerſas infirmi/
tates ca.vi.
Animalium omnium in mari
uiuentium.c.lxxvi.gene/
ra eſſe ca.vii.
Summa medicinæ & hyſtoriæ &
obſeruationes.d.cccc.xxviii.

Ex auctoribus.

Licinio macro. Trebonio Ni/
gro.Seſtio Nigro qui græ/
ce ſcripſit.Ouidio poe/
ta.Caſſio Hemina.
Mecennate.L.
Ateio.

Externis.

Iuba.Andrea.Salpe.Appione.Pelo/
pe.Apelle Thaſio. Traſillo.

Nicandro.

Ibro Triceſimotertio con
I tinentur natura metallo/
rum.
Quæ prima commendatio metal/
lorū auri & de origine annulorū
aureorum & modo auri apud anti/
quos: & equeſtri ordine: & de iure
annulorum aureorum ca.i.
de decuriis iudicum:& quotiēs no/
mina equeſtris ordinis immutata:
& donis militaribus:& quando pri
mum coronea aurea ca.ii.
de reliquo uſu auri in uiris & mu/
lieribus:& de nūmo aureo: & quan
do primum ſignatum eſt æs:argen
tum:& aurum: & anteq̄ ſignaretur
qui mos in ære: & quæ maxima pe
cunia primo cenſu: & quotiens: &
quibus temporibus auctoritas
auri ca.iii.
Ratio naturalis auri inueniendi: &
quādo primum aurea ſtatua: & me
dicinæ ex auro ca.iiii.
de chryſocolla:& medicinæ & chry
ſocolla.vi.& mirabilia naturæ de
glutinandis inter ſe perficien/
diſq; metallis ca.v.
De argento & argēto uiuo ex ſtibia
ſiue alabaſtro: & ſcoria argenti: &
de ſpuma argenti ca.vi.
de minio quantæ auctoritatis fue/
rit apud Romanos: & origine ac in
uentione eius:& cinnabaris ratione
in picturis:& medicinæ: de generi/
bus minii & ratione eius in pi/
cturis ca.vii.
de hydrargyro:de argento inauran
do:de coticulis in argēti generibus
& experimentis ca.viii.
De ſpeculis & ægyptio ar/
gento ca.ix.
de immodica pecunia: & quorum
maxime opes fuerint:& quādo pri/
mum Popu.Roma.ſtipem
ſparſerit ca.x.
De luxuria & frugalitate in uaſis &
lectis argenteis:quando lances im/
modice factæ ca.xi.
de ſtatuis argenteis & cælatura ar/
genti & cæteris quibuſ/
dam ca.xii.

De ſile & ceruleo & chryſocolla & neſtoriano & cilono: & q̃ non omni anno æqualiter ſpecies uendantur ca.xiii.
Summa medicinæ & hyſtoriæ & obſeruationes. M.cc.xv.

Ex auctoribus.

L. Piſone. Antiate: Verrio. M. Varrone. Corn. Nepote: Meſſala ruffo: Marſo poeta butho: Iulio baſſo qui de medicinis græcæ ſcripſit: Seſtio nigro qui item: Fabio Veſtale.

Externis.

Democrito: Metrodoro Scepſio: Menechio: qui de toreutice ſcripſit: Xenocrate qui item Antigono qui item. Heliodoro qui de athenienſium anathematis: Praxitele qui admirabilia opera ſcripſit: Nymphodoro: Timeo qui de medicina milia ſcripſit: Iolla: Apollodoro: Andrea: Heraclide: Diagora: Botriēſe: Archimede: Dionyſio: Ariſtogene: Democrito: Mneſicle: Atralo medico: Xenocrate: Zenonis: Tehomneſto.

Ibro triceſimoquarto continentur æris metalla: & ferri: & plumbi & ſtagni ca.i.
Genus æris quæ corinthia: q̃ delica: quæ ægnetica ca.ii.
de candelabris & templorum ornamentis ca.iii.
Quando primum ſimulachrum romæ factum & de origine ſtatuarum: & honore ſtatuarum: & generibus & figuris ca.iiii.
De ſtatuis togatis: & quibuſdam aliis: & quibus primum in columna: & quando roſtra: & quando primum publice: & quæ primum ſtatuæ romæ ca.v.
De ſtatuis ſine tunicis: & quibuſdam aliis: & quæ prima romæ ſtatua equeſtris: & quando omnes ſtatuæ priuatim & publice ſublatæ: & quibus romæ mulieribus: & quæ primæ ab exteris publicæ poſitæ. ca.vi.
De antiquis ſtatuariis & præciis ſignorum immodicis & coloſſis in urbe celeberrimis ca.vii.
Nobilitates exære operum & artificum. ccc.lxvi. ca.viii.
Differentiæ æris & mixturæ: & de ſeruando ære ca.ix.
de cadmia medicinæ ca.x.
de ſcorea & flore & ſquāma æris & ſtomace & erugine & hyeratio ca.xi.
De ſcoletia & calciti & pſoro & chalcanto ca.xii.
de pompholyge & ſpodio & antiſpondio & diphryge & triente ſeruilio ca.xiii.
de ferro & ferreis metallis & differentiæ ferri ca.xiiii.
de temperatura ferri: & medicinæ ex ferro & ex erugine & rubigine & ſquāma ferri & hyremplaſtro ca.xv.
De plumbi metallis & albo plumbo & nigro ca.xvi.
de ſtagno & plumbo argentario: & quibuſdam aliis ca.xvii.
Medicinæ de plumbo & ſcoria plumbi: de molienda ſiue galena: de pſymitio & ſandaraca ca.xviii.
Summa res & hyſtoriæ & obſeruationes. dccc.xv.

Ex auctoribus.

L. Piſone: Antiate. Verrio: M. Varrone: Meſſala: Ruffo: Marſo poeta: Betho: Iulio baſſo qui de medicina græcæ ſcripſit: Sex. Nigro item Furio Veſtale.

Externis.

Democrito: Metrodoro Sceptio: Menechino q de toreutice ſcripſit: Xenocrate qui item Antigono qui item: duride qui item: Heliodoro qui de Athenienſium anathemate ſcripſit: Nymphodoro: Andrea: Heraclide: diagora: Butriēſe: Iolla: apollodoro: Archimede: Dionyſio: Ariſtogōe: diomede: Mneſicle: Zenōe.

Ibro triceſimoquinto continetur honos picturæ.
Honos picturæ ca.i.
Honos imaginum ca.ii.
Quando primnm clypei imaginum publicæ: & quando in domibus poſiti & de picturæ initiis & monochromaton & primis pictoribus: & antiquitate picturarum in italia ca.iii.
De pictoribus romanis: & quando primum dignitas picturæ: & qui uictorias ſuas pictura propoſuerunt: & quando externis pictoris dignitas romæ ca.iiii.
Ratio pingendi de pigmētis ca.v.
de coloribus natiuis & factiis ca.vi.
Qui colores udo nō inducātur: & q̃bus coloribus antiqui pinxerunt: & quando primum gladiatorum pugnæ propoſitæ ſunt ca.vii.
de ætate picturæ opum & artificum indicatura nobilitates. ccc.v. ca.viii.
Primum picturæ certamen: & qui primi penicillo pinxerunt ca.ix.
de auibus per picturam deceptis: & quid difficillimum in pictura ca.x.
de auium cantu cōpeſcendo: & qui encauſto & penicillo primus lacunaria & cameras pinxerit: ſparſimque præcia mirabilia picturarum ca.x.
Plaſtices primi inuentores de ſimulachris & uaſis fictilibus & præcio eorum ca.xi.
Terræ uarietates: & de puluere puteolano: & aliis terræ generibus q̃ in lapidem uertuntur ca.xii.
de parietibus fornaceis & lateritiis & eorum ratione ca.xiii.
de ſulphure & alumine & generibus eorum & medicinæ ca.xiiii.
de terra ſamia & eretria & chia & ſelinuſia: & phiniti & appelliti medicinæ ca.xv.
Cretæ genera ad ueſtium uſus cimolia: ſarda umbrica: ſaxum argentaria ca.xvi.
Qui & quorum liberti præpoſiti ca.xvii.
Terra galata & terra clupea: terra balearica: terra ebuſitana ca.xviii.
Sūma medicinæ & hyſtoriæ & obſeruationes. d.cccc.lvi.

Ex auctoribus.

Meſſala oratore: Meſſala ſene: Feneſtella attico. Verrio. M. Varrōe: Cornē. Nepote: decio Eculeone: Mutiano: Meliſſo: Vitruuio Caſſio ſeuero: Longulano: Fabio ueſtale qui de pictura ſcripſit.

Externis.

Praſitele: Apelle: Melāthio: Aſclepiodoro: Euphrāore. Parrhaſio: Heliodoro q anathemata ſcripſit athenis: Metrodoro qui de architectiōe ſcripſit: democrito: Theophraſto: Appione grammatico qui de metallica medicina ſcripſit: Nymphodoro Andrea: Heraclide: Iolla: Apollodoro: Diagora: Butrienſe: Ar-

chydemo:Diõyſio: Ariſtogene:Demade:Mneſicle: Xenocrate:Zenonis:Theonneſto.

Ibro Triceſimoſexto cõtinẽtur naturæ lapidum & luxuriæ marmorum. ca.i.

Quis primus in publicis operibus oſtenderit ca.ii.

Quis primus peregrino marmore columnas habuerit romæ ca.iii.

Qui primum laudati in marmore ſcalpendo:& quibus temporibus ca.iiii.

Nobilitates opum & artificum in marmore.c.xxxvi.de marmore pario & mauſoleo ca.v.

Quando primum marmorum in ædificiis uſus:& quis primus romæ cruſtauerit parietes: & quibus ætatibus quæq; marmora in uſum uenerit romæ:& quis primus marmora ſecuerit:& ratio ſecandi de harena ca.vi.

De naxio & harmonio:& de generibus marmorum ca.vii.

De alabraſtrite & lygdino 'alabandico ca.viii.

De obeliſco thebaico: alexandrino: & de illo qui eſt in circo magno ca.ix.

De illo qui eſt ĩ campo martio prognomone ca.x.

De tertio obeliſco romæ in uaticano ca.xi.

De pyramidibus ægyptiis & ſphynge ca.xii.

De laberynthis ægyptio:lemnio italico ca.xiii.

De penſili & horto & oppido & templo dianæ epheſiæ ca.xiiii.

De delubro cyzici & lapide fugitiuo:& de echo ſepties reſonante & ædificio ſine clauo:& mirabilia ædificiorum romæ ca.xv.

De magnetis generibus & medicinis ca.xvi.

De lapidibus qui cito abſumunt corpora in eis condita & de his qui diu ſeruant:& de thaſio lapide & medicinis eius ca.xvii.

De ebore foſſili & lapidibus oſſeis & palmatis & aliorum generibus ca.xviii.

De corallio:uel pyrite & medicinis eius:& oſtracite: de amanto lapide & medicinis eius:de militino lapide & uiribus eius:de gagate lapide & medicinis eius:de ſpongiis de phrygio lapide & natura eius ca.xix.

De emathite & quinq; generibus eius:& ſchiſto ca.xx.

De quattuor generibus ætidis: & calamo & ſamio & arabo & punicibus ca.xxi.

De lapidibus mortariorum medicinalium & mollibus lapidibus & ſpeculari lapide & ſilicibus & phengite & cotibus & reliquis ad ſtructuram lapidibus igni & tempeſtatibus reſiſtentibus ca.xxii.

De ciſternis & calce & harenæ generibus & mixtura calcis & harenæ & uitriis ſtructuræ & tectoriis columnis ca.xxiii.

De medicinis calcis & malta & gypſo ca.xxiiii.

De pauimentis & quãdo primum romæ:& ſubdialibus pauimentis & græcanicis & quando primum cameræ ca.xxv.

De origine uitri & ratione faciendi: & de obſiano uitro:& de generibus multiformibus uitri ca.xxvi.

Ignium miracula:& medicinæ prodigia ca.xxvii.

Summa medicinæ & hyſtoriæ & obſeruationes.d.xxiiii.

Ex auctoribus.

M.Varrone:Celio:Galba. C.Icto: Mutiãno Nepote Cor.L.Piſone:Tuberone:Seneca Fabio Veſtale: Ammo Fœciale:Fabiano:Catone Cenſorio:Vitruuio.

Externis.

Theophraſto: Praxitele: Iuba rege: Nicandro Sotaco:Sudine: Alexandro polyhiſtore:Apione: Pliſtonico:Duride:Herodoto:Eumero:ariſtagora: Dionyſio: Archemidoro: Bucorida:Anthiſtene:Democrito: demotele:Lycea.

Ibro Triceſimoſeptimo continetur origo gemmarum.

De gemma polycratis tyrãni & pyrrhi regis:& qui ſculptores optimi: & nobilitates artificum & qui primus dactylothecam romæ habuit ca.i.

de gemmis trãſlatis in triumpho Pompeii:& natura criſtalli & medicinis:& luxuria circa eam:& quando primum inuenta myrrhina: & luxuria circa eam:& natura myrrhinorum quæ mentiti ſunt auctores de ſuccino ca.ii.

de ortu:& medicinis: & generibus. & luxuria ſuccinorum:& lyncurio: & medicinæ ca.iii.

de adamantis generibus & medicinis & margaritis ca.iiii.

de ſmaragdi generibus: & gemmis uiridibus & tranſlucidis ca.v.

de opali generibus & uitiis & experimentis & uariis gemmis ca.vi.

de generibus carbunculorum & uitiis & experimẽtis & gemmis ardẽtibus ca.vii.

de generibus topatii & callaite: & de gemmis uiridibus non tranſlucentibus ca.viii.

de iaſpidum generibus ca.ix.

de quibuſdam gemmis per alphabeti ordinem ca.x.

de gemmis quæ a membris hominum cognominantur: & quæ ab animalibus:& de his quæ a cæteris rebus ca.xi.

de gemmis naſcentibus & factitiis: & figuris gemmarum ca.xii.

de ratione probandarum gemmarum ca.xiii.

Summa res & hyſtoriæ & obſeruationes. M.ccc.

Ex auctoribus.

M.Varrone:Actis triumphi: Mœcenate:laccho. Cor.Boccho.

Externis.

Iuba rege:Xenocrate:Zenonis:Sudine:eſchylo:Phyloxene: euripide: Nicãdro:Satyro:Theophraſto: Carete.Phylomene:democrate: Xenotino:Metrodoro:Sotaco:Pythea: timeo Siculo:Nicea: Theocreſto:Aſaruba:Mnaſia:theomene:Creſia: mithridate:Sophocle: Archelao rege: calliſtato:democrito:Iſmẽio: olympico:Alexãdro polyhiſtore:Appione:Ori:Zoroaſtre:Zactalia.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER SECVNDVS.

An Finitus Sit Mundus. Et An Vnus. CA. I.

VNDVM ET HOC QVOD NOMINE ALIO CAELVM APPEL
lari libuit: cuius circūflexu teguntur cuncta: numē eē credi par ē æternum:
immensum: neq; genitū: neq; interiturum unq̄. Huius extera īdagare nec
interest hominum: nec capit humanæ coniectura mētis. Sacer est æternus
immēsus: totus: in toto: immo uero ipse totum: finitus: ac infinito similis.
Omnium rerum certus: & similis incerto. Extra intra cūcta cōplexus in se:
idemq; rerum naturæ opus: & rerum ipsa natura. Furor est mēsuram eius
aīo quosdam agitasse: atq; prodere ausos. Alios rursus occasione hinc sum
pta aut his data īnumerabiles tradidisse mundos: ut totidem rerum natu/
ras credi oporteret. Aut si una oēs incubarent: totidē tamen soles: totidēq;
lunas: & cætera etiam in uno & īmensa & īnumerabilia sydera: quasi non
eadem quæstiōe semp in termino cogitatiōis occursura desyderio finis ali/
cuius. Aut si hæc infinitas naturæ omniū artifici possit assignari: non illud
idem in uno facilius sit intelligi tāto præsertim opere. Furor est profecto furor egredi ex eo: & tanq̄ inter
na eius cuncta plane iam sint nota: ita scrutari extera: quasi uero mensurā ullius rei possit agere qui sui ne
sciat: aut mens hominis uidere quæ mundus ipse non capiat.

De Forma Eius. CA. II.

f Ormā eius in speciem orbis absoluti globatā esse nomen in primis & consensus in eo mortaliū
orbem appellantium. Sed & argumenta rerum docent: non solum quia talis figura omnibus
sui partibus uergit in sese: ac sibi ipsa toleranda est: seque includit & continet nullaq; egens com
paginum: nec finem aut initium ullis sui partibus sentiens: nec quia ad motum quo subinde uerti debe/
at (ut mox apparebit) talis aptissima est. Sed oculorum quoq; probatione q; conuexus medius quacunq;
cernatur: cum id accidere in alia non possit figura.

De Motu Eius. CA. III.

h Anc ergo formam eius æterno & irrequieto ambitu inenarrabili celeritate. xxiiii. horaq; spacio
circumagi solis exortus & occasus haud dubium reliquere: an sit īmensus: & ideo sensum au/
rium facile excedens tantæ molis roratæ uertigine assidua sonitus nō equidem facile dixerim:
non hercle magis q̄ circumactorum simul tinnitus syderum: suosq; uoluentium orbes. An dulci qdem
& incredibili suauitate concentus nobis qui intus agimus iuxta diebus noctibusq; tacitus labitur mun/
dus: esse innumeras ei effigies animalium rerumq; cunctarum impressas. Et ut in uolucrum notamus
ouis leuitate continua lubricum corpus: quod clarissimi auctores dixere tenerum argumentis indica/
tur: quoniā inde deciduis rerum omniū seminibus innumeræ in mari pcipue: ac plerūq; confusis mon
strificæ digenerant effigies. Præterea uisus, pbatione alibi plaustra: alibi ursi: tauri alibi: alibi litteræ figu
ra candidiore medio super uerticem circulo.

Cur Mundus Dicatur. CA. IIII.

e Quidem & consensu gentium moueor. Nam quem κοσμον cosmon græci noīe ornamenti
appellauerunt: eum & nos a perfecta absolutaq; elegantia mūdum. Cælum quidem haud du/
bie cælati argumento diximus: ut interpretatur. M. Varro. Adiuuat rerum ordo descripto cir/
culo qui signifer uocatur in. xii. animalium effigies: & per illas solis cursu cōgruens tot sæculis ratio.

De Quattuor Elementis. CA. V.

n Ec de elementis uideo dubitari quattuor ea esse. Ignium summo: inde tot stellarum collucen/
tium illos oculos. Proximum spiritus: quē græci nostriq; eodem uocabulo aera appellant. Vi/
talem hunc: & p cuncta rerū meabilem: totoq; consertū: Cuius ui suspēsam cum quarto aqua/
rum elemento librari medio spatii tellurem. Ita mutuo complexu diuersitatis effici nexum: & leuia pō/
deribus inhiberi quo minus euolent. Contraq; grauia ne ruant suspendi leuibus in sublime tēdentibus.
Sic pari in diuersa nisu ui sua quæq; consistere irrequieto mundi ipsius constricta circuitu: quo semper
in se currente imam atq; mediam in toto terram eandemq; uniuerso cardine stare pendentem libran/
tem per quæ pendeat. Ita solam immobilem circa eam uolubili uniuersitate eandemq; ex omnibus ne
cti: eidemq; omnia inniti.

De Septem Planetis. CA. VI.

i Nter hanc cælumq; eodem spiritu pendent certis discreta spatiis. vii. sydera: quæ ab incessu uo/
camus errantia: cum errent nulla minus illis. Quorum medius sol fertur amplissima magni/
tudine ac potestate: nec temporum modo terrarumq;: sed syderum etiam ipsorum cæliq; re/
ctor. Hunc mundi esset otius animum: ac planius mentem. Hūc principale naturæ regimen ac numen
credere decet opera eius extimantes. Hic lucem rebus ministrat: aufertq; tenebras. Hic reliqua sydera oc
cultat. Hic uices temporum annumq; semper renascentem ex usu naturæ temperat. Hic cæli tristitiam
discutit. Atq; etiam nubila humani animi serenat. Hic suum lumen cæteris quoque syderibus fœnerat:
præclarus: eximius: omnia ītuens omnia etiam exaudiens ut principi litterarum Homero placuisse in
uno eo uideo.

De Deo. CA. VII.

q Vapropter effigiem dei formamque quærere imbecillitatis humanæ reor: quisquis est deus (si
modo est alius) & quacunque in parte totus est sensus: totus est usus: totus auditus: totus ani
mæ: totus animi: totus sui: Innumeros qdem credere atq; ēt ex uirtutibus uitiisq; hoium ut pu

dicitiam:concordiam:mentem:ſpem:honorem:clæmentiã:fidẽ:aut (ut Democrito placuit) duos oĩno pœnam & beneficiũ maiorẽ ad ſocordiã accedit. Fragilis & laborioſa mortalitas in partes iſta digeſſit in firmitatis ſuæ memor: ut portionibus coleret quiſq; quo maxime indigeret. Itaq; noſa alia aliis gẽtibus & numina in iiſdem innumerabilia reperimus. Inferis quoq; in genera deſcriptis morbiſq; & multis ẽt peſtibus dum eſſe placata trepido metu cupimus. Ideoq; etiã publice febri fanũ in palatio dicatũ eſt. Or bonæ ad ædẽ lariũ ara. Et malæ fortunæ eſquiliis. Quãobrẽ maior cælitum populus etiã q̃ hoĩum itelli gi põt: cũ ſinguli quoq; ex ſemetipſis totidẽ deos faciant Iunones genioſq; adaptando ſibi. Gentes uero quædam animalia etiã aliqua & obſcena ꝑ diis habent: ac multa dictu magis pudenda per fetidos cibos & alia ſimilia iurãtes. Matrimonia quidem inter deos credi tantoq; æuo ex his neminem naſci: & alios eſſe grandæuos: ſempq; canos: alios iuuenes: atq; pueros atri coloris: aligeros: claudos: ouo editos: & al/ternis diebus uiuentes morienteſq; pueriliũ prope deliramẽtoꝝ eſt. Sed ſuper oẽm ĩpudentiã adulteria inter ipſos fingi: mox iurgia: & odia: atq; etiã furtoꝝ eẽ & ſceleꝝ numina. Deus eſt mortali iuuare mor/talem: & hæc ad æternam gloriam uia: hac proceres iere romani: hac nunc cæleſti paſſu cum liberis ſuis uadit maximus omnis æui rector Veſpaſianus Auguſtus feſſis rebus ſubueniens. Hic eſt uetuſtiſſimus referendi benemerentibus gratiã mos: ut tales numinibus aſcribat. Quippe & omniũ alioꝝ noſa deoꝝ & quæ ſupra ſyderũ retuli ex hoĩum nata ſunt meritis. Iouem quidem aut mercuriũ aliterue alios inter ſe uocari: & eſſe cæleſtis nomẽculaturæ quis non interpretatione naturæ fateat? Irridendum uero agere curam rerum humanaꝝ illud qcquid eſt ſummum. An ne tam triſti atq; multiplici miniſterio nõ pol/lui credamus dubitemuſue? Vix prope eſt iudicare utrũ magis conducat generi humano quando aliis nullus eſt deorum reſpectus: aliis pudendus: externis famulantur ſacris: ac digytis deos geſtant: & mon/ſtra quoq; quæ colunt damnant: & excogitant cibos: imperia dira in ipſos ne ſomno quidem quieto ir/rogant. Non matrimonia: non liberos: non denicq; quicq̃ aliud niſi iubẽtibus ſacris diligunt. Alii in ipſo capitolio fallunt: ac fulminantem peierant iouem: & hos iuuãt ſcelera: illos ſacra ſua pœnis agunt. Inue/nit tamen inter has utraſq; ſententias medium ſibi ipſa mortalitas numen: quo minus etiam plana de deo coniectatio eſſet. Toto quippe mundo & locis omnibus oĩbuſq; horis hoĩum uocibus fortuna ſola inuocatur: & una nominatur: una accuſat: una agitur rea: una cogitatur: ſola laudatur: ſola arguitur: & cum conuitiis colitur: uolubiliſque a pleriſq; uero & cæca etiã exiſtimata: uaga: incõſtãs: incerta: uaria: i/dignorũq; fautrix: huic oĩa expenſa: huic oĩa ferũtur accepta: & ĩ tota ratione mortalium ſola utrãq; pa/ginã facit. Adeoq; obnoxiæ ſumus ſortis: ut ſors ipſa pro deo ſit: qua deus probatur incertus. Pars alia & hanc pellit: aſtroque ſuo euentus aſſignat: & naſcendi legibus femelq; in omnes futuros unq̃ deo decre/tũ. In reliquum uero ocium datur. Sedere cœpit ſententia hæc: pariterq; & eruditũ uulgus & rude in eã curſu uadit. Ecce fulgurum monitus: oraculorum præſcita: aruſpicũ prædicta: atq; ẽt parua dictu ĩ au/guriis ſternutamenta & offenſiones pedum. Diuus Auguſtus lætum ꝑdidit ſibi calceũ præpoſtere ĩdu ctum quo die ſeditione militari ꝑpe afflictus eſt. Quæ ſingula ĩprouidam mortalitatem inuoluunt: ſo lum ut inter iſta uel certum ſit nihil eſſe certi: nec miſerius quicq̃ homine aut ſuperbius. Cæteris quip/pe animantiũ ſola uictus cura eſt. In quo ſponte naturæ benignitas ſufficit: uno quidem uel præferenda cunctis bonis: q; de gloria: de pecunia: ambitione: ſuperq; de morte non cogitant. Verum ĩ his deos age/re curam rerum humanarum credi ex uſu uitæ eſt: pœnaſq; maleficiis aliquando ſeras occupato deo in tãta mole: nunq̃ autem irritas eſſe. Nec ideo proximum illi genitum hominem: ut uilitate iuxta beluas eſſet. Imperfectæ uero in homine naturæ: præcipua ſolatia: ne deum quidem poſſe omnia. Nãq; nec ſi/bi poteſt mortem conſciſcere: ſi uelit: quod homini dedit: optimum in tantis uitæ pœnis: nec mortales æternitate donare: aut reuocare defunctos: nec facere ut qui uixit non uixerit: qui honores geſſit: nõ geſ ſerit. Nullumq; habere in præterita ius præterq̃ obliuionis. Atq; (ut facetis quoque argumentis ſocietas hæc cum deo copuletur) ut bis dena: uiginti non ſint: ac multa ſimiliter efficere non poſſe. Per quæ de/claratur haud dubiæ naturæ potentiam id quoq; eſſe quod deum uocamus. In hæc diuertiſſe non fue/rit alienum propter uulgatam aſſidue quæſtionem de deo.

De Natura Syderum Errantium. CA. VIII.

Inc redeamus ad reliqua naturæ ſydera quæ affixa diximus mundo: non illa ut exiſtimat uul/h gus ſingulis attributa nobis: & clara diuitibus: minora pauperibus: obſcura defectis: & pro ſor te cuiuſq; lucẽtia ad munera mortalibus. Quia nec cum ſuo quæq; homine orta moriuntur: nec aliquẽ extingui decidua ſignificant. Nõ tanta cælo ſocietas nobiſcum eſt: ut noſtro fato mortalis ſit ille quoq; ſyderum fulgor. Illa nimia alimento tracti humoris igneam uim abundantia reddunt. Cum decidere creduntur: ut apud nos quoq; id luminibus accenſis liquore olei notamus accidere. Cæterum æterna eſt cæleſtibus natura intexentibus mundum intextuq; concretis. Potentia autem ad terram ma gnopere eorum pertinens: quæ propter effectus claritatemq; & magnitudinem in tanta ſubtilitate no/ſci potuerũt: ſicut ſuo demonſtrabimus loco. Circuloꝝ quoq; cæli ratio in terræ mentione aptius dice/tur: q̃do ad eam pertinet tota ſigniferi modulatio inuentionibus non dilatis. Obliquitatem eius intelle xiſſe: hoc eſt rerum fores aperuiſſe Anaximander Mileſius traditur primus olympiade. lviii. Signa dein de in eo Cleoſtratus: & primum arietis ac ſagittarii. Sphæram ipſam ante multo atlas. Nũc relicto ipſi/us mundi corpore reliqua inter cælum terraſq; tractentur. Summum eſſe quod uocant Saturni ſydus: ideoq; minimum uideri: & maximo ambire circulo: ac. xxx. anno ad breuiſſima ſedis ſuæ principia re/gredi certum eſt. Oium autem errantium ſyderum meatus interq; ea ſolis & lunæ contrarium mun/

do agere curſum:ideſt læuum:ſemper illo indextram præcipiti:& q̃ uis aſſidua conuerſione immenſæ celeritatis attollanť ab eo: rapianturque in occaſum:aduerſo tamen ire motu:per ſuos quæque paſſus ita ferri:ne conuolutus aer eandē in partem æterna mundi uertigine ignauo globo torpeat: ſed fidatur aduerſo ſyderum uerbere diſcretus & digeſtus. Saturni autem ſydus gelidæ ac rigētis eſſe naturæ:multoque ex eo iferiorem iouis circulum:& ideo motu celeriore duodenis circumagi annis. Tertium Martis:quod quidam Herculis uocant:ignea ardentis ſolis uicinitate binis fere annis conuerti. Ideoq; huius ardore nimio & rigore Saturni iteriectum ambobus ex utraq; temperari iouem:ſalutarēq; fieri deum. Inde ſolis meatū eſſe partū quidem trecentay.lx. Sed ut obſeruatio umbrarum eius redeat ad notas q̃nos annis dies adiici:ſuperq; quartam partem diei. Quā ob cām quinto anno unus intercalaris dies additur:ut tempoy rō facilius ſolis itineri congruat. Infra ſolem ambit ingens ſydus appellatum Veneris: alterno meatu uagum:ipſiſq; cognominibus æmulum ſolis & lunæ:præueniēs quippe & ante matutinum exoriens:luciferi nomen accipit: ut ſol alter:diemq; maturans. Contra ab occaſu refulgens nuncupatur ueſper:ut prorogans lucem:uicemq; lunæ reddēs. Quam naturā eius Pytagoras Samius primus deprehendit olympiade circiter.xlii. qui fuit urbis Romæ annus clxii. Largiori magnitudine extra cuncta alia ſydera:eſt claritatis quidem tantæ ut unius huius ſtellæ radiis umbræ reddantur. Itaq; & in magno nominum ambitu eſt. Alii enim iunonis:alii iſidis:alii matris deū appellauere. Huius natura cuncta generantur in terris. Nāq; in alterutro exortu genitali rore conſpergens non terræ modo conceptus implet:uerum animātium quoq; omnium ſtimulat. Signiferi autem ambitum peragit tricenis & duo de quinquagenis diebus:ab ſole nunq̃ abſiſtens partibus ſex atq; quadraginta lōgius (ut Timeo placet) Simili ratione ſed nequaq̃ magnitudine ſcilicet aut ui proximum illi Mercurii ſydus a quibuſdam appellatum Apollinis inferiore circulo fertur.ix.diebus ociore ambitu modo ante ſolis exortum: modo poſt occaſum ſplēdens:nunq̃ ab eo.xxii. partibus remotior:ut Cteſias & Soſigenes docent:ideo & pecu liaris horum ſyderum ſtatio eſt:neq; cōmunis cum ſupradictis. Nāq; ea & quarta parte cæli a ſole abeſſe & tertia:& aduerſa ſoli ſæpe cernuntur:maioreſq; aliis habent cuncta plenæ conuerſionis ambitus in magni anni ratione dicendos.

De Lunæ Natura. CA. IX.

Sed omnium admirationem uincit nouiſſimum ſydus terriſq; familiariſſimum:& in tenebrarum remedium ab natura repertum lunæ. Multiformi hæc ambage torſit ingenia contēplantium. & proximum ignorari ſydus maxime indignantium:creſcens ſemper aut ſeneſcens. Et modo curuata in cornua:modo æqua proportione diuiſa:modo ſinuata in orbem:maculoſa:eodemq; ſubito prænitens:immenſa orbe pleno:ac repente nulla:alias pernox: alias ſera:& parte diei ſolis lucem adiuuans:deficiens. & in defectu tamen conſpicua. Quæ menſis exitu latet cum laborare non creditur. tam uero humilis & excelſa:& ne id quidem uno modo:ſed alias admota cælo:alias cōtigua montibus: nunc in aquilonem elata:nunc in auſtros deiecta. Quæ ſingula in eam deprehendit hominum primus Endymion. & ob id amore eius captus fama traditur. Non ſumus profecto grati erga eos qui labore curaq; lucem nobis aperuere. in hac luce mira quoq; humani ingenii peſte ſanguinem & cædes cōdere annalibus iuuat:ut ſcelera hominum naſcantur mundi ipſius ignaris. Proxima ergo cardini:ideoq; minimo ambitu uicenis diebus ſeptenisq; & tertia diei parte peragit ſpatia eadem:quæ Saturni ſydus altiſſimum.xxx. ut dictum eſt annis. Dein remorata in coitu ſolis biduo cum tardiſſime a triceſima luce rurſus ad eaſdem uices exit. Haud ſcio an omnium quæ in cælo prænoſci potuerunt magiſtra in.xii. ſpatia menſium oportere diuidi annum:quando ipſum totiens ſolem redeundo ad principia conſequitur. Solis fulgore eam ut reliqua ſydera tegi:ſiquidem in totum mutuata ab eo luce fulgure: qualem in repercuſſu aquæ uiolare conſpicimus. ideo molliore & imperfecta ui ſoluere tantum humorem atq; etiā augere:quem ſolis radii abſumant. ideo & inæquali lumine aſpici:quia ex aduerſo demum plena reliquis diebus tantum ex ſe terris oſtendat:quātum ex ſole ipſa concipiat. in coitu quidem non cerni:quoniam hauſtum omnem lucis auerſa illo regerat:unde acceperit. Sydera uero haud dubie humore terreno paſci:quia orbe dimidio nonnunq̃ maculoſa cernatur:ſcilicet nondum ſuppetente ad hauriēdum ultra iuſta ui. Maculas enim non aliud eſſe q̃ terræ raptas cum humore ſordes.

De Defectu Solis Et Lunæ Et De Nocte. CA. X.

Efectus autem ſuos & ſolis rem in tota contemplatione naturæ maximæ mirā & oſtēto ſimilem eoy magnitudinū umbrāq; indices exiſtere. Quippe manifeſtum eſt ſolem iteruentu lunæ occultari:lunāq; terræ obiectu:ac uices reddi:eoſdem ſolis radios luna interpoſitu ſuo auferente terræ:terraque lunæ. Hac uero ſubeunte repentinas obduci tenebras:rurſumque illius umbra ſydus hebetari. Neq; aliud eſſe noctem q̃ terræ umbrā. Figurā autē umbræ ſimilem metæ ac turbini iuerſo:quādo mucrone tantū ingruat:neq; lunæ excedat altitudinē:quoniā nullum aliud ſydus eodem modo obſcuretur:& talis figura ſemper in mucronem deficiat. Spatio quidem cōſumi umbras indico ſunt uolucrum p̃alti uolatus. Ergo confiniū illis eſt aeris terminus initiūq; ætheris. Supra lunā pura oia ac diuturnæ lucis plena. A nobis autem per noctem cernuntur ſydera ut reliqua lumina & tenebris. Et propter has cauſas nocturno tempore deficit luna. Stati autem atq; menſtrui nō ſunt utriq; defectus pp obliquitatem ſigniferi:lunæq; multiuagos (ut dictū eſt) flexus:non ſemper in ſcrupulis partium cōgruente ſyderum motu.

De Syderum Magnitudine. CA. XI.

Aec ratio mortales animos ſubducit in cælum ac uelut inde contēplantibus trium maximay rerum naturæ partium magnitudinem detegit. Non poſſet quippe totus ſol adimi terris in-

tercedente luna:ſi terra maior eſſet q̄ luna.Certior ex utraq; uaſtitas ſolis aperitur:ut non ſit neceſſe amplitudinem eius oculorum argumentis atq; coniectura animi ſcrutari.Immenſum eſſe conſtat:quia arborum in limitibus porrectarum in quotlibet paſſuum milia umbras paribus iaciat interuallis:tanq̄ toto ſpatio medius.Et quia per æquinoctium omnibus in meridiana plaga habitantibus ſimul fiat a uertice.Item quia circa ſolſtitialem circulum habitantiū meridie ad ſeptētrionem umbræ cadant: ortu uero ad occaſum:quæ fieri nullo modo poſſent:niſi multo eſſet maior q̄ terra:& q; montem idam exoriens latitudine exuperat dextra læuaq; large amplectēs:præſertim diſcretus tanto interuallo.Defectus lunæ magnitudinem eius haud dubia ratione declarat:ſicut terræ paruitatē ipſa deficiēs.Namq; cum ſint tres umbrarum figuræ:cōſtetq;:ſi par lumini ſit materia:quæ iactat umbram:columnæ effigie iaci:nec habere finem.Si uero maior materia q̄ lumen:turbinis recti:ut ſit imum eius anguſtiſſimum: & ſimili modo infinita longitudo.Si minor materia q̄ lux:mutæ exiſtere effigiem in cacuminis fine deſinētem: talemq; cerni umbram deficiente luna palam fit:ut nulla amplius relīquatur dubitatio ſuperari magnitudinem terram.Id quidem & tacitis ipſius naturæ idiciis.Cur enim partitis uicibus anni brumalis abſcedit?ut noctium opacitate terras reficiat:exuſturus haud dubie:& ſic quoq; exurens quadam in parte tanta magnitudo eius eſt. Quæ Quis Inuenerit In Obſeruatione Cæleſti. CA. XII.

Et rationem quidem defectus utriuſq; primus romani generis in uulgus extulit Sulpitius Gallus:qui conſ.cum M.Marcello fuit:ſed tum tribunus militum ſollicitudine exercitu liberato: pridie q̄ Perſes rex ſuperatus a Paulo eſt:in cōcione ab imperatore productus ad præcinendam ecliplim:mox & compoſito uolumine.Apud græcos autem inueſtigauit primus omnium Thales Mileſius olympiadis.xlviii.anno quarto:predicto ſolis defectu q ſub Aſtyage rege factus eſt urbis conditæ anno.clxx.Poſt eos utriuſq; ſyderis curſum in ſexcentos annos p̄cinuit Hipparcus menſes gentiū dieſq; & horas:ac ſitus locorum:& uicos populorum complexus æuo teſte haud alio modo q̄ conſiliorum naturæ particeps.Viri ingentes ſupraq; mortaliū naturam tantorum numinū lege deprehenſa: & miſera hoīum mente abſoluta in defectibus ſtellarum ſcelera:aut mortem aliquā ſyderū pauentes.Quo in metu fuiſſe Sterſichori & Pindari uatum ſublimiam ora palam eſt deliquo ſolis:& in luna ueneficia arguente mortalitate:& ob id crepitu diſſono auxiliante. Quo pauore ignarus cauſæ Nicicas athenienſium imperator ueritus claſſem portu educere:opes eorum afflixit.Macti ingenio & cæli interprætes rerūq; naturæ capaces argumenti imperatores quos deos hominesq; uiciſtis.Quis enim hæc cernens & ſtatos ſyderum (quoniam ita placuit appellare labores non ſuæ neceſſitati mortalis gemitus ignoſcat.Nūc cōfeſſa de iiſdem breuiter atq; capitulatim attingam:ratione admodum neceſſariis locis ſtrictumq; reddita. Nam neq; inſtituti operis talis argumentatio eſt:neq; omnium rerum afferri poſſe cauſas minus mirum eſt:q̄ conſtare in aliquibus.

De Defectibus. CA. XIII.

Defectus.cc.xxii:menſibus redire in ſuos orbes certum eſt.Soliſq; defectum non niſi nouiſſima die primaue fieri luna:quod uocant coitum.Lunæ autem non niſi plena: ſemperq; citra q̄ proxime fuerit.omnibus autē annis fieri utriuſq; ſyderis defectus ſtatis diebus oriſq; ſub terra. Nec tamen cum fiant ſuperne ubiq; cerui:aliquando propter nubila: ſæpius globo terræ obſtante conuexitatibus mundi.Intra ducentos annos Hipparchi ſagacitate compertum eſt & lunæ defectum aliquādo quinto menſe a priore fieri:ſolis uero ſeptimo.Eandem bis in triginta diebus ſupra terras occultari: ſed ab aliis atq; aliis hoc cerni:quæq; ſunt in hoc miraculo maxime mira: cum conueniat umbra terræ lunam hebetari:nunc ab occaſus parte hoc ei accidere nunc ab exortus. Et qua nam ratione cum ſolis exortu umbra illa hebetatrix ſub terra eſſe debeat ſemel iam acciderit:ut in occaſu luna deficeret utroque ſuper terram conſpicuo ſydere.Nam ut in duodecim diebus utrunq; ſydus quæreretur: & noſtro æuo accidit imperatoribus Veſpaſianis patre.iii.filio iterum conſ.

De Lunæ Motu. CA. XIIII.

Vnam ſemper auerſis a ſole cornibus ſi creſcat ortus ſpectare:ſi minuatur occaſus haud dubiū eſt.Lucere dodrantis ſemuntias horarum ab ſecunda adiicientem uſq; ad plenum orbē detrahentemq; in diminutionem: intra.xiiii.autem partes ſolis ſemper occultam eſſe. Quo argumento amplior errantium ſtellarum q̄ lunæ magnitudo colligitur:quando illæ & a ſeptenis interdum partibus emergant.Sed altitudo cogit minoris uideri:ſicut affixas cælo ſolis fulgore interdiu non cerni: cum æque die ac noctu luceant:idq; manifeſtum fiat defectibus ſolis:& prælatis puteis.

Errantium Motus Et Luminum Canonica. CA. XV.

Errantium autem tres quas ſupra ſolem dicimus ſitas occultantur meantes cum eo.Exoriuntur uero matutiuo diſcedentes partibus nunq̄ amplius undenis.Poſtea radiorum eius contactu teguntur:& in triquetro a partibus.c.xx.ſtationes matutinas faciunt:quæ & primæ uocātur.Mox in aduerſo a partibus.c.lxxx.exortus ueſpertinos:Item in.c.xx.ab alio latere appropinquāte ſtationes ueſpertinas:quas & ſecundas uocant:donec aſſecutus in partibus duodenis occultet illas:qui ueſpertini occaſus appellantur.Martis ſtella ut propior etiam ex quadrato ſentit radios ab.lxxxx. partibus unde & nomen accepit.Is motus primus & ſecūdus nonagenarius dictus ab utroq; exortu. Eadem ſtationalis ſenis menſibus commoratur in ſignis:alioquin bimeſtris cum cæteræ utraq; ſtatione quaternos menſes non impleant.Inferiores autem duæ occultantur in coitu ueſpertino ſimili modo:relictoq; ſole totidem in partibus faciunt exortus matutinos: atq; a longiſſimis diſtantiæ ſuæ metis ſolem inſe-

quuntur:adeptæq; occasum matutino conduntur ac prætereunt:mox eodem interuallo uesperi exoriuntur usq; ad quos diximus terminos. Ab his retrogradiunt ad solem:& occasu uespertino delitescunt Veneris stella & stationes duas matutinam uespertinamq; ab utroq; exortu facit a longissimis distantiæ suæ finibus. Mercurii stationes breuiore momento q̃ ut deprehendi possit. Hæc est luminum occultationumq; ratio perplexiore motu:multisq; inuoluta miraculis. Siquidem magnitudies suas:& colores mutant:& eædem ad septentrionem accedunt. abeuntq; ad austrum:terrisq; propiores aut cælo repente cernuntur. In quibus aliter multa q̃ priores tradituri fatemur:ea quoq; illorum esse muneris:qui primi quærendi uias demonstrauerunt. Modo ne quis desperet secula proficere semper pluribus de causis hæc omnia accidunt. Prima circulorum est:quos græci asidas in stellis uocant:etenim græcis utendum erit uocabulis. Sunt autem hi sui cuiq; earum:aliiq; q̃ mundo:quoniam terra a uerticibus duobus quos appellauerunt polos centrum cæli nec non signiferi oblique inter eos siti. Omnia autem hæc constat ratione circini semper indubitata. Ergo ab alio cuiq; centro absides suæ exurgunt. Ideoq; diuersos habent orbes motusq; dissimiles:quoniam interiores absidas necesse est breuiores esse.

Quare Eadem Alias Altiora: Alias Inferiora uideantur. CA. XVI.

Igitur a terræ cento absides altissimæ sunt:Saturno in scorpione. Ioui in uirgine:Marti in leone:Soli in geminis:Veneri in sagittario. Mercurio in capricorno:Mediis omnium partibus. Et econtrario ad terræ centrum humillimæ atq; proximæ. Sic fit ut tardius moueri uideantur: cum altissimo ambitu feruntur. Non quia accelerent tardétue naturales motus qui certi ac singuli sunt illis:sed quia deductas ab summa absside lineas coartari ad cẽtrum necesse est:sicut in rotis radios. Idẽq; motus alias maior:alias minor:quod centri propinquitate sentitur. Altera sublimitatum causa. quoniã a suo centro absidas altissimas habent in aliis signis. Saturnus in libræ parte uicesima. Iupiter cancri. xv. Mars capricorni. xxviii. sol arietis. xxix. Venus piscium. xvi. Mercurius uirginis. xv. Luna tauri. iii. Tertia altitudinum ratio cæli mensura non circuli intelligitur:subire eas aut descendere per profundum aeris oculis existimantibus. Huic connexa latitudinum signiferi obliquitatisq; causa est. Per hunc stellæ quas diximus errantes feruntur. Nec aliud habitatur in terris q̃ quod illi subiacet. Reliqua a polis squalẽt. Veneris tantum stella excedit eum binis partibus. Quæ causa intelligitur efficere ut quædam animalia & in desertis mundi nascantur. Luna quoq; per totam latitudinem eius uagatur:sed omnino non excedes eum ab iis. Mercurii stella laxissime:ut tamen e duodenis partibus (tot enim sunt latitudines) non amplius octonas pererret neq; has æqualiter. Sed duas medio eius:& supra. iiii. infra duas. Sol deide medio fertur inter duas partes flexuoso draconum meatu inæqualis. Martis stella quattuor medias. Iouis mediam & super eam duas. Saturni duas ut sol. Hæc erit latitudinum ratio ad austrum descendẽtium aut aquilonem subeũtium. Hac cõstare & tertiam illam a terra subeuntium i cælum. Et pariter scandi eam quoq; existimauere plerique falso. Qui ut coarguãtur aperienda est subtilitas immensa:& ois eas complexa causas. Conuenit stellas i occasu uespertino. pximas esse terræ & latitudie & altitudine exortusq; matutinos in initio cuiusq; fieri. Stationes in mediis latitudinum articulis:quæ uocãt ecleptica: perinde cõfessum est motum augeri:q̃diu in uicino sint terræ:cum abscedãt in altitudinem:minui. Quæ ratio lunæ sublimitatibus maxime approbatur. Aeque non est dubium in exortibus matutinis etiam numeros augeri:atq; a stationibus primis tres superiores diminui usq; ad stationes secundas. Quæ cum ita sint: manifestum erit ab exortu matutino latitudines scandi:quoniã in eo primum habitu incipiant partius adiici motus. In stationibus uero primis & altitudine subire:quoniam tum primum incipiant detrahi numeri:stellæq; retroire. Cuius rei ratio priuatim reddẽda est. Percussæ in qua diximus parte & triangulo solis radio inhibentur rectum agere cursum:& ignea ui leuantur in sublime. Hoc nõ protinus itelligi potest uisu nostro:ideoq; existimãtur stare:unde & nomẽ accepit statio. Progreditur deide eiusdem radii uiolentia:& retroire cogit uapor repercussas. Multo id magis i uespertino earum exortu toto sole aduerso:cum i summas absidas expellũtur:minimeq; cernũtur: quoniam altissime absunt:& minimo feruntur motu:tanto minore cum hoc i altissimis absidum euenit signis. Ab exortu uespertino latitudo descẽditur partius iam se minuẽte motu:nõ tamen ante stationes secundas augente cum & altitudo descẽditur superueniẽte ab alio latere radio:eademq; ui rursus ad terras deprimẽte: q̃ subtulerit in cælum ex pric[illegible] triquetro. Tãtum itereſt subeant ne radii an superueniãt. Multoq; eadem magis i uespertino occasu accidũt. Hæc est superiorũ stellarũ ratio. Difficilior reliquarũ:& a nullo ante nos reddita.

Catholica Syderum Errantium. CA. XVII.

Primum igitur dicatur cum sint diuersæ stellæ:cur Veneris stella nunq̃ longius. xlvii. partibus Mercurius. xx. a sole abscedant. Sæpe citra eas ad solem reciprocent. Conuersas habent utrarũq; absidas:ut infra solem sitæ:tãtumq; circulis earum sub terra est: quãtum superne prædictarũ: & ideo nõ possunt abesse amplius:quoniam curuatura absidum ibi non habet lõgitudinem maiorem. Ergo utrarũq; simili ratione admodum statuunt absidum suarum margines:ac spatia lõgitudinis latitudinum euagatione pẽsant. At enim cur nõ semper ad. xlvi. & ad partes. xx. pueniũt? imo uero. Sed ratio canonica fallit. Nãq; apparet absidas quoq; eas moueri:q; nunq̃ trãseant solem. Itaq; cum i partẽ ipsam eius incidere margines alterutro latere:tum & stellæ ad longissima sua interualla peruenire intelliguntur:cum citra fuere margines totidem partibus:& ipsæ ocius redire credũtur:cum sit illa semper utriq; extremitas summa. Hinc & ratio motuum conuersa itelligitur. Superiores enim celerrime feruntur in occasu uespertino:hæ tardissime. Illæ a terra altissime absunt:cum tardissime mouentur: hæ cum ocis/

ſime. Quia ſicut in illis propinquitas centri accelerat:ita in iis extremitas circuli. Illæ ab exortu matutino minuere celeritatem incipiunt:hæ uero augere. Illæ retro curſum agunt a ſtatione matutina uſq; ad ueſpertinam. Veneris a ueſpertina uſq; ad matutinam. Incipit autem ab exortu matutino latitudinem ſcandere. Altitudinem uero ac ſolem inſequi a ſtatione matutina ociſſima in occaſu matutino & altiſſima. Digredi autem latitudine. motumque minuere ab exortu matutino retro quidem ire:ſimulque altitudine digredi a ſtatione ueſpertina. Mercurii rurſus ſtella utroque modo ſcandere ab exortu matutino:digredi uero latitudine a ueſpertino:conſecutoque ſole ad. xv. partium interuallum conſiſtit. quadriduo prope immobilis. Mox ab altitudine deſcendit:retroq; graditur ab occaſu ueſpertino uſque ad exortum matutinum. Tantumq; hæc & luna totidem diebus quot ſubiere deſcendunt. Veneris quindecies & pluribus ſubit. Rurſus Saturni & Iouis duplicato digrediuntur. Martis etiam quadruplicato. Tãta eſt naturæ uarietas. Sed ratio euidens. Nam quæ in uaporem ſolis nituntur:etiam deſcendunt egre. Multa promi amplius circa hæc poſſunt ſecreta naturæ legeſque:quibus ipſa ſeruiat:exempli gratia. In Martis ſydere cuius eſt maxime inobſeruabilis curſus nunq̃ id ſtationem facere. Iouis ſydere triquetro raro admodum ſexaginta partibus diſcreto. Qui numerus ſexangulas mundi efficit formas. Nec exortus niſi in duobus ſignis tãtum cancri & leonis ſimul edere. Mercurii uero ſydus in piſcibus exortus ueſpertinos raros facere:creberrime in uirgine. In libra matutinos. Item matutinos in aquario: rariſſimos in leone. Retrogradum in tauro & in geminis non fieri. in cancro uero non citra. xxv. partem. Luna bis coitum cum ſole in nullo alio ſigno facere q̃ geminis. Non coire aliquando in ſagittario tantum. Nouiſſimam uero primamq; eadem die uel nocte nullo alio in ſigno q̃ ariete conſpici:id quoq; paucis mortalium contingit. Et inde fabula cernendi lynceo. Non comparere in cælo Saturni ſydus & Martis cũ plurimum diebus. clxx. Iouis. xxxvi. aut cum minimum denis detractis diebus. Veneris. lxxix. aut cum minimum. lii. Mercurii. xiii. aut cum plurimum. xvii.

Quæ ratio colores eorum mutet. CA. XVIII.

Colores ratio altitudinem temperat:ſiquidem earum ſimilitudinem trahunt: in quarum aera
c uenere ſubeundo:tingitque appropinquantes utralibet alieni meatus circulus. Frigidior in pallorem. Ardentior in ruborem. Ventoſus in horrorem. Sol atque commiſſuræ abſidum extremæque orbitæ a terra in obſcuritatem. Suus quidem cuiq; color eſt. Saturno cãdidus. Ioui clarus. Marti igneus. Lucifero candens. Veſperi refulgens: Mercurio radians. Lunæ blandus. Soli cum uritur ardẽs poſtea radians. His cauſis connexo uiſu & earum quæ cælo continentur. Namq; modo multitudo conferta ineſt circa dimidios orbes lunæ placida nocte leniter illuſtrante eas. Modo raritas ut fugiſſe miremur plenilunio abſcondente:aut cum ſolis ſupraue dictarum radii uiſus perſtringente noſtros. Et ipſa autem luna ingruentium ſolis radiorum haud dubie differentias ſentit hebetante cætera inflexos mundi conuexitate eos:præterq̃ ubi recti angulorum competunt ictus. Itaq; in quadrato ſolis diuidua eſt:in triquetro ſemi ambitur orbe:impletur autem in aduerſo:rurſuſq; minuẽs eaſdem effigies paribus edit interuallis:ſimili rane qua ſupra ſolem tria ſydera.

Solis motus & dierum inæqualitatis ratio. CA. XIX.

Ol autem ipſe quattuor differentias habet bis æquata nocte diei uerno & autumno: & in cen
f trum incidens terræ octauis in partibus arietis ac libræ. Bis permutatis ſpatiis in auctum diei bruma octaua in parte capricorni. Noctis uero ſolſtitio totidem in partibus cancri. Inæqualitatis cauſa obliquitas eſt ſigniferi:cum pars æqua mundi ſuper ſubterque terras omnibus fiat momentis. Sed quæ recta in exortu ſuo conſurgunt ſigna longiore tractu tenent lucem: quæ uero obliqua ociore tranſeunt ſpatio.

Quare Ioui fulmina aſſignentur. CA. XX.

Atet pleroſq; magna cæli affectione compertum a principibus doctrinæ uiris ſupenorum tri
p um ſyderũ ignes eſſe:qui decidui ad terras fulminũ nomẽ hẽant. Sed maxime ex iis medio loco ſiti:fortaſſis quoniã cõtagiũ nimii humoris ex ſuperiore circulo: atq; ardoris ex ſubiecto p hunc modum egerat. Ideoq; dictum Iouem fulmina iaculari. Ergo ut e flagrante ligno carbo cum crepitu:ſic a ſydere cæleſtis ignis expuitur:præſcita ſecum afferens:ne abdicata quidem ſui parte in diuinis teſſante operibus. Idque maxime turbato fit aere:quia collectus humor abundantiam ſtimulat:ut quia curbatur quodam ceu grauidi ſyderis partu.

Interualla ſyderum. CA. XXI.

Nterualla quoq; ſyderum a terra multi indagare tentauerunt. Et ſolem abeſſe a luna undeui
i ginti partes:quantum lunam ipſam a terra prodiderunt. Pythagoras uero uir ſagacis animi a terra ad lunam. cxxv. milia ſtadiorum eſſe collegit. Ab ea uſq; ad ſolem duplum. Inde ad duodecim ſigna triplicatum. In qua ſententia Gallus Sulpitius noſter fuit.

De ſyderum muſica. CA. XXII.

Ed Pythagoras interdum ex muſica ratione appellat tonum:quãtum abſit a terra luna. Ab ea
f ad Mercurium ſpatii eius dimidium. & ab eo ad Venerem. A qua ad ſolem ſeſquiplum. A ſole ad Martem tonum. i. quãtum ad lunam a terra. Ab eo ad Iouem dimidium. & ab eo ad Saturnum dimidium. & inde ſeſcuplum ad ſigniferum. ita ſeptem tonos effici. quã diapaſon harmoniam uocant:hoc eſt uniuerſitatem cõcentus. in ea Saturnum Dorio moueri. Mercuriũ Phtongo. Iouem phrygio. & in reliquis ſimilia iocunda magis q̃ neceſſaria ſubtilitate.

De mundi geometria. CA. XXIII.

Tadium.cxxv.noſtros efficit paſſus:hoc eſt pedes ſexcentos.xxv.Poſſidonius nō minus.xl.ſta/
diorum a terra altitudinem eſſe.in qua nubila ac uenti nubeſq; perueniant.inde purum liqui/
dumq; & imperturbatæ lucis aerem.Sed a turbido ad lunam uicies centum ſtadiorum. Inde
ad ſolem quinquies milies.Eo ſpatio fieri ut tam immenſa eius magnitudo nō exurat terras.Plures aūt
nubes noningentis ſtadiis in altitudinem ſubire prodiderūt. Incomperta hæc & inextricabilia: ſed tam
prodenda q̄ ſunt prodita.in quis tamen una ratio geometricæ collectionis nunq̄ fallacis poſſit non repu
diari:ſi cui libeat altius iſta proſequi.Nec ut menſura id enim uelle pene dementis ocii eſt)ſed ut tātum
coniectanti animo conſtet exiſtimatio.Nam cum trecentis.lx.& fere ſex partibus orbis ſolis ex circuitu
eius patere appareat circulum per quē meat ſempq; dimetiens tertiam partem ambitus:& tertiæ paulo
minus ſeptimam colligat:apparet dempta eius dimidia:quoniam terra centralis iterueniat.Sextam ue/
ro partem huius immenſi ſpatii quod circa terram circuli ſolaris animo comprehenditur ineſſe altitu/
dinis ſpatio.Lunæ uero duodecimam:quoniam tanto breuiore q̄ ſol ambitu currit.ita ferri eam in me
dio ſolis ac terræ.Mirum quo procedat improbitas cordis humani paruulo aliquo inuitata ſucceſſu. Si
cut in ſupradictis occaſionem impudentiæ ratio largitur:auſiq; diuinare ſolis ad terram ſpatia. Eadem
ad cælum agunt:quoniam ſit medius ſol:ut protinus mundi quoq; ipſius menſura ueniat ad digytos.
Quantas enim dimentientes habeat ſeptimas:tantas habere circulum duo & uiceſimas:tanq̄ plane a p/
pendiculo menſura cæli conſtet. Aegyptia ratio quā Peroſiris & Necepſos oſtendere:ſingulas partes: in
lunari circula(ut dictum eſt)minimo.xxxiii.ſtadiis paulo amplius petere colligit.In ſaturni ampliſſimo
duplum.In ſolis quem medium eſſe diximus utriuſque menſuræ dimidium. Quæ computatio pluri/
mum habet pudoris:quoniam ad Saturni circulum addito ſigniferi ipſius interuallo nec numerabilis
multiplicatio efficitur.

De repentinis ſyderibus. CA. XXIIII.

Eſtant pauca de mundo.Nāq; & in ipſo cælo ſtellæ repente naſcuntur plura earum genera.

De cometis & cæleſtibus prodigiis: natura:& ſitu:& generibus eorum. CA. XXV.

Ometas græci uocant:noſtri crinitas horrentes crine ſanguineo: & comas: modo i uertice hiſ
pidas.Idem pogonias:quibus inferiore ex parte in ſpeciem barbæ longæ ꝓmittitur iuba: Aco/
nitæ iaculi modo uibrantur ociſſimo ſignificatu.Hæc fuit de qua quinto conſulatu ſuo Tybe
rius imperator Cæſar præclaro carmine perſcripſit ad hunc diem nouiſſime uiſam. Eaſdem breuiores
& in mucronem faſtigiatas xiphias uocauere:quæ ſunt omnium palidiſſime:& quodam gladii nitore:
ac ſine ullis radiis:quos chryſeus auro nomine ſimilis:colore autem electro raros e margine emittit.Pi/
thetes doliorum cernitur figura in concauo fumidæ lucis.Ceratias cornus ſpectem habet: qualis fuit cū
græcia apud ſalamina depugnauit.Lampades ardentes imitantur faces. Hippeus equinas iubas celerri/
mi motus:atq; in orbem circa ſe euntis.Fit & candidus cometes argenteo crine ita refulgens:ut uix con
ſueri liceat:ſpecieque humana dei effigiem in ſe oſtendens.Fiunt & hirti uillorum ſpecie & iuba aliqua
circundati.Semel adhuc iubæ effigies mutata in haſta eſt olympiade centeſima octaua:urbis anno.cccl/
xxxviii.Breuiſſimum quo cernerentur ſpatium ſeptem dierum annotatum eſt:longiſſimum octogi/
ta.Mouentur autem alii errantium modo:alii immobiles hærent.Omnes ferme ſub ipſo ſeptentrione
aliqua eius parte non certa:ſed maxime in candidam:quæ lactei circuli nomen accepit. Ariſtoteles tra/
dit & ſimul plures cerni nemini compertum alteri:quod equidem ſciam. Ventos autem ab iis graues
æſtuſque ſignificari. Fiunt & hybernis menſibus & in auſtrino polo.ſed ibi citra ullum iubar. Diraque
comperta æthiopum & ægypti populis:cui nomen æui eius rex dedit Typon:ignea ſpecie:ac ſpiræ mo/
do intorta:uiſu quoque toruo:nec ſtella uerius q̄ quidam igneus nodus.Sparguntur aliquando & errā/
tibus ſtellis cæteriſque crines.Sed cometes nunq̄ in occaſura parte cæli eſt. Terrificum magna ex parte
ſydus ac non leuiter piatum ut ciuili motu Octauio conſule.Iterumq; Pompeii & Cæſaris bello. In no/
ſtro uero æuo circa ueneficium quo Claudius Cæſar imperiū reliquit Domitio Neroni:ac deinde prin
cipatu eius aſſiduum prope ac ſæuum:Referre arbitrantur in quas partes ſeſe iaculetur:aut cuius ſtellæ
uires accipiat:quaſq; ſimilitudines reddat:& quibus in locis emicet. Tibiarum ſpecie arti muſicæ portē/
dere.Obſcenis autem moribus in uerendis partibus.Signorum ingeniis & eruditioni ſi triquetram fi/
guram quadratamue paribus angulis ad aliquos perennium ſtellarum ſitus edant. Venena fundere in
capite ſeptentrionalis:auſtrinæue ſerpentis. Cometes in uno totius orbis loco colitur in templo romæ
admodum fauſtus Diuo Auguſto iudicatus ab ipſo:qui incipiente eo apparuit ludis: quos faciebat Ve/
neris genitricis non multo poſt obitum patris Cæſaris in collegio ab eo inſtituto. Namq; his uerbis id
gaudium prodidit.Iis ipſis ludorum meorum diebus ſydus crinitum per ſeptē dies in regione cæli ſub
ſeptentrionibus eſt conſpectum. Id oriebatur circa undecimam horam diei:clarumq; & omnibus ter/
ris conſpicuum fuit.Eo ſigno ſignificari uulgus credidit Cæſaris animam inter deorum immortalium
numina receptam.quo nomine id inſigne ſimulacro capitis eius quod mox in foro conſecrauimus adie
ctum eſt. Hæc ille in publicum.Interiore gaudio ſibi illum natum ſeſeq; in eo naſci interprætatus eſt:&
ut uerum fateamur:ſalutare id terris fuit.Sunt qui & hæc ſydera perpetua eſſe credāt:ſuoq; ambitu ire:
ſed non niſi relicta a ſole cerni. Alii uero qui naſci humore foetuito & ignea ui:ideoq; ſolui.

Hipparchus de ſyderibus per exempla hyſtorica:faces:
lampades:trabes bolides: & caſma cæli. CA. XXVI.

Dem Hipparchus nunq̃ ſatis laudatus: ut quo nemo magis approbauerit cognationem cum
i homine ſyderum: animaſq; noſtras partem eſſe cæli nouam ſtellam & aliam in æuo ſuo geni-
tam deprehẽdit: eiuſq; motu qua die fulſit ad dubitationem eſt adductus: an ne hoc ſæpius fie
ret: mouerenturq; & eæ quas putamus affixas. Idemque auſus rem etiam deo improbam annumerare
poſteris ſtellas: ac ſydera ad normam expangere organis excogitatis: per quæ ſingularum loca atq; ma-
gnitudines ſignaret: ut facile diſcerni poſſet ex eo: non modo an obirent: naſcerenturq;: ſed omnino ali-
qua tranſirent mouerenturue. item an creſcerent minuerẽtq; cælo in hæreditate cunctis relicto: ſi qſq̃
qui rationem eam caperet inuentus eſſet. Emicant & faces non niſi cauſam decidunt uiſæ. Qualis Ger
manico Cæſare gladiatorum ſpectaculum edente præter ora populi meridiano tranſcurrit. Duo gene-
ra earum. Lampades uocant plane faces. Alteq; bolidas: qualem mutinenſibus malis uiſum eſt. Diſtant
q; faces ueſtigia longa faciũt priore ardente parte. Bolis uero perpetua ardens longiorem trahit limitẽ.
Emicant & trabes ſimili modo: quas docos uocant: quales cum lacedemonii claſſe uicti imperium græ
ciæ amiſere. Fit & cæli ipſius hiatus quem uocant chaſma.

De cæli coloribus. CA. XXVII.

Et & ſanguinea ſpẽ: quo nihil terribilius mortalium timori eſt. Incendium ad terras cadens
f inde. Sicut olympiadis centeſimæ ſeptimæ anno tertio cum rex Philippus græciam quateret:
Atqui hæc ego ratis tẽporibus naturæ ut cætera arbitror exiſtere: nõ ut plerisq; uariis de cauſis
quas ingeniorum acumen excogitat. Quippe ingentium malorum fuere p̃nuntia. Sed ea accidiſſe non
quia hæc facta ſunt arbitror: uerum hæc ideo facta quia incaſura erãt illa raritate autem. Occultam eo-
rum eſſe rationem: ideoq; non ſicut exortus ſupradictos defectuſq; & multa alia noſci.

De flamma cæli. CA. XXVIII.

Ernuntur & ſtellæ cum ſole totis diebus: plerumq; & circa ſolis orbẽ ceu ſpem coronæ & uer
c ſicoloris circuli. Qualiter Auguſto Cæſare in prima iuuenta urbem intrante poſt obitum pa-
tris ad nomen ingens capeſſendum. De coronis celeſtibus. CA. XXIX.

Xiſtunt eædem coronæ circa lunam & circa nobilia aſtra cælo quoq; inhærentia. Circa ſolem
e arcus apparuit. L. Opimio. iii. Q. Fabio. ii. conſ. orbis. L. portio. M. Acilio.

De circulis repentinis. CA. XXX.

Irculus rubri coloris. L. Iulio. P. Rutilio conſ. Fiunt prodigioſi & lõgiores ſolis defectus qualis
e occiſo dictatore Cæſare: & Antonio bello totius pene anni pallore continuo.

Plures ſoles. CA. XXXI.

Trurſus plures ſoles cernuntur: nec ſupra ipſum nec infra: ſed ex obliquo nunq̃ iuxta: nec con
e tra terram: nec noctu. ſed aut oriente aut occidente. Semel in meridie conſpecti in boſphoro p
duntur: qui a matutino tempore durauerunt in occaſum. Trinos ſoles antiqui ſæpius uidere.
Sicut. Sp. Poſtumio. Q. Minutio. Q. Martio. M. Portio. M. Antonio. P. Dolobella & M. Lepido. L. Plan-
co conſ. & noſtra ætas uidit Diuo Claudio principe conſulatu eius Cornelio Orſito collega. Plures ſimul
q̃ tres uiſi ad hoc æui nunq̃ produntur.

Plures lunæ. CA. XXXII.

l Vnæ quoq; trinæ: ut Cn. Domitio. C. F. L. Annio conſ. apparuere: quos plerisq; apparuerunt ſo
les nocturnos. Dierum lux nocte. CA. XXXIII.

l Vmen de cælo noctu uiſum eſt. C. Cecilio. Cn. Papyrio conſ. & ſæpe alias ut diei ſpecies noctu
luceret. Clypei ardentes. CA. XXXIIII.

c Lypeus ardens ab occaſu ad ortum ſcintillans tranſcurrit ſolis occaſum. L. Valerio. Cn. Mario
conſ. Oſtentum cæli. CA. XXXV.

Intillam e ſtella cadere: & augeri terræ appropinquantem: ac poſtq̃ in lunæ magnitudinem fa-
f cta ſit illuxiſſe ceu nubilo die. Dein cum in cælum ſe reciperet: lampadem factam ſemel unq̃ p
ditur. Cn. Octauio. C. Scribonio conſ. Vidit hoc Licinius Syllanus pconſul cum comitatu ſuo.

De diſcurſu ſtellarum. CA. XXXVI.

f Ieri uidentur & diſcurſus ſtellarum nũquam temere ut non ex ea parte truces uenti coorian-
tur: & ex iis tunc procellæ in mari terriſq;. De ſtellis caſtoribus. CA. XXXVII.

Idi in nocturnis militum uigiliis inhærere pilis pro uallo fulgurum effigies: eæ & antennis na
u uigantium aliiſq; nauium partibus ceu uocali quodam ſono inſiſtunt ut uolucres ſedem ex ſe
de mutantes. Graues cum ſolitariæ uenere: mergenteſq; nauigia: & ſi in carinæ ima' deciderint
exurentes. Geminæ autem ſalutares: & proſperi curſus prænuntiæ. quarum aduẽtu fugari diram illam
ac minacem appellatamq; Helenam ferunt. Et ob id Polluci & Caſtori id numen aſſignant: eoſq; in ma
ri deos inuocant. Hominum quoq; capita ueſpertinis horis magno præſagio circũfulgent. Omnia ince
ta ratione & in naturæ maieſtate abdita.

De aere. CA. XXXVIII.

Actenus de mundo ipſo ſyderibuſque. Nunc reliqua cæli memorabilia. Namq; & hoc cælum
h appellauere maiores. Quod alio nomine aera: omne quod inani ſimile utilem hunc ſpiritum
fundit. Infra lunam hæc ſedes: multoque inferior. Vt animaduerto propemodum conſtare:
infinitum ex ſuperiore natura aeris & terreni halitus miſcens utraque ſorte confunditur. Hinc nubila:
tonitrua: & alia fulmina. Hinc grandines: & pruinæ: hymbres: procellæ: turbines. Hinc plurima mor-

talium malâ:& rerum naturæ pugna ſecum. Terrena in cælum tendentia deprimit ſyderum uis. Eademque quæ ſponte non ſubeant ad ſe trahunt. Decidunt hymbres. Nebulæ ſubeunt. Siccãtur amnes: Ruunt grandines. Torrent radii:& terram in medium undique impellunt. Iidem infracti reſiliunt: & quæ potuere auferũt ſecum. Vapor ex alto cadit: rurſumque in altum redit. Vẽti ingruunt inanes. Iidẽque cum rapina remeant. Tot animalium hauſtus ſpiritum e ſublimi trahit. At ille contra nititur. Telluſque ut inani cælo ſpiritum infundit. Sic ultro citro commeante natura ut tormento aliquo mundi celeritate diſcordia accendatur: nec ſtare pugnæ licet: ſed aſſidue rapta conuoluitur. Et circa terram immenſo rerum quaſi globo tendit ſubinde per nubes cælum aliud obtexens. Ventorum hoc regnum. Itaque præcipua eorum natura ibi:& ferme reliquas complexa cauſas quoniam & tonitruum & fulminum iactus horum uiolentiæ pleriq; aſſignant. Quin & ideo lapidibus pluere interim q; uento ſint rapti:& multa ſimiliter. Quamobrem plura ſimul dicenda ſunt.

De æſtatis tempeſtatibus. CA. XXXIX.

Empeſtatum rerumq; quaſdam ſtatas eſſe cauſas: quaſdam uero fortuitas: aut adhuc rationis incõpertæ manifeſtum eſt. Quis enim æſtates & hyemes quæq; in temporibus annua uice intelliguntur ſyderum motu fieri dubitet? Ergo ut ſolis natura temperando intelligitur anno: ſic reliquorum quoq; ſyderum propria eſt quibuſq; uis:& ad ſuam cuiq; naturam fertilis. Alia ſunt í liquorẽ ſoluti humoris fœcũda. Alia cõcreti in pruinas: aut coacti in niues: aut glaciati í grãdines. Alia flatus teporis. Alia uaporis. Alia roris. Alia rigoris. Nec uero hæc tanta debent exiſtimari quanta cernunt: cum eſſe eorum nullum minus luna tã immẽſæ altitudinis ratio declaret. Igitur í ſuo quæq; motu naturã ſuã exercent. quod manifeſtũ Saturni maxime tranſitus hymbribus faciunt. Nec meantium modo ſyderum hæc uis eſt: ſed multorum etiam adhærentium cælo quotiens errantium acceſſu impulſa aut cõiectu radiorum exſtimulata ſunt. qualiter in ſuculis ſentimus accidere: quas græci ob id pluuio nomine hyadas appellant. Quin & ſua ſpõte quædã ſtatiſq; temporibus ut hædoꝝ exortus arcturi uero ſydus non ferme ſine procelloſa grandine emergit.

De caniculæ exortu. CA. XL.

Am caniculæ exortu accendi ſolis uapores quis ignorat? Cuius ſyderis effectus ampliſſimi in terra ſentiuntur. Feruent maria exoriente eo. Fluctuant in celis uina. Mouentur ſtagna. Origẽ appellat ægyptus feram: quam in exortu eius contraſtare & conueri tradit: ac uelut adorare cum ſternuerit. Canes quidem toto eo ſpatio maxime in rabiem agi non eſt dubium.

Vis temporum anni ſtatua. CA. XLI.

Vin in partibus quoq; ſignorum quorundam ſua uis ineſt ut autumnali æquinoctio bruma/que cum tempeſtatibus confici ſydus intelligimus.

De incertis tempeſtatibus. CA. XLII.

Ex hymbribus tantum tẽpeſtatibuſq; ſed multis & corpoꝝ & ruris experimentis. Afflantur alii ſydere. Alii cõmouentur ſtatis temporibus: aluo: neruis: capite: mente. Olea & populus alba & ſalices folia ſolſtitio circumagunt: Floret ipſo brumali die ſuſpẽſa in tectis arentis hærba pulegii. Rumpuntur intentæ ſpiritu membranæ. Miretur hoc qui non obſeruet quotidiano experimẽto hærbam unã: quæ uocatur hæliotropiũ abeuntẽ ſolem intueri ſemper: oĩbuſq; horis cũ eo uerti: uel nubilo obũbrante. Iam quidẽ lunari poteſtate oſtreaꝝ cõchyliorũq; & conchaꝝ omniũ corpora augeri:& rurſus minui. Quin & foricũ fibras reſpondere numero lunæ exqſiuere diligentiores. Minimũq; animal formicã ſentire uires ſyderis interlunio ſemper ceſſantẽ. Quo turpior homini inſcita eſt: fatenti præcipue iumentoꝝ quorũdã in oculis morbos cũ luna increſcere ac minui. Patrocinaꝫ uaſtitas cæli ímenſa diſcreta altitudine in duo atq; ſeptuaginta ſigna. Hæ ſunt reꝝ aut animantium effigies: in quas digeſſere cælum periti. In his quidã mille ſexcentas annotauere ſtellas inſignes uidelicet affectu uiſuue. Extempli gratia in cauda tauri ſeptem quas appellauere Vergilias. In frõte ſuculas. Boetem quæ ſequitur ſeptentriones.

De hymbribus. CA. XLIII.

Xtra has cauſas non negauerim exiſtere hymbres uentoſq; quoniam humidam a terra alias uero propter uapores fumidam exhalare caliginem certũ eſt. Nubeſque liquore egreſſo in ſublime: aut ex aere coacto in liquorem egreſſo in ſublime: aut ex aere coacto in liquorem gigni. Denſitas earum corpuſque haud dubie coniectatur argumentorum ſolem obumbret. Perſpicuũ alias etiam urinantibus in qualibet profundam aquarum altitudinem.

Quare lapides pluuant. CA. XLIIII.

Gitur non eam inficias: poſſe in has & ignes ſuperne ſtellarum decidere: quales ſereno ſæpe cernimus: quorum ictu concuti aera uerum eſt: quando & tæla uibrata ſtridunt. Cum uero in nubem peruenerint: uaporem diſſonum gigni ut candente ferro in aquam demerſo:& fumidum uorticem uolui. Hinc naſci procellas.

De tonitruis & fulgoribus. CA. XLV.

Tſi in nube luctetur flatus aut uapor tonitrua edi: ſi erumpat ardens: fulmina. Si longiore tractu nitatur fulgetra. His findi nubem: illis prumpi. Et eſſe tonitrua impactorum ignium plagas: ideoque protinus corruſcare igneas nubium rimas. Poſſe & repulſu ſyderum depreſſum qui a terra meauerit ſpiritum nube cohibitum tonare natura ſtrangulante ſonitum dum rixetur. Edito fragore cum erumpat: Vt in membrana ſpiritu intenta: poſſe & atritum dum in præceps feratur illum quiſquis eſt ſpiritum Accendi. Poſſe & afflictu nubium elidi: Vt duorum lapidum ſintillantibus fulgetris. Sed hæc omnia eſſe fortuita. Hinc bruta fulmina & uana ut quæ nulla ue/

niant ratione naturæ. Is percuti montes: iis maria: omnesque alios irritos actus. Illa uero fatidica ex alto statisq; de causis & ex suis uenire syderibus. Simili modo uentos uel potius flatus posse ex arido siccoq; anhelitu terræ gigni non negauerim. Posse & aquis aera expirantibus q necq; in nebulã dẽsetur: nec crassescat in nubes. Posse & solis impulsu agi: quoniam uentus non aliud intelligatur q̃ fluctus aeris: pluribusque etiam modis. Namque & fluminibus & niuibus & e mari uidemus etiam tranquillo: & alios quos uocant altanos e terra consurgere. Qui quidẽ cũ e mari redeunt tropei uocãtur: si pergũt apogei.

Qua ratione echo reddatur. CA. XLVI.

Ontium uero flexus crebriq; uertices & conflexa Cubito aut confracta in humeros iuga concaui uallium sinus scindunt inæqualiter: inde resultantem aera quæ causa etiam uoces multis in locis reciprocas facit.

De uentis. CA. XLVII.

Ine fine uentos generant iam quidam etiam specus: qualis in dalmatiæ ora uasto in præceps hiatu: in quem deiecto leui pondere quamuis tranquillo die turbini similis emicat procella. nomen loco est sentaquin: Et in cyrenaica prouincia rupes quædam austro traditur sacra: quã profanum sit attrectari hominis mano: confestim austro iuoluente harenas. In domibus etiam multis manufacta inclusa opacitate conceptacula auras suas: habent adeo cã non deest. Sed plurimum interest flatus sit an uentus: illos statos atque perspirantes: quos non tractus aliquis uerum terræ sentiunt: qui non aura non procella maris: sed appellatione quoque ipsa uenti sunt. Qui siue assiduo mundi in incitu & contrario syderum occursu nascuntur. siue hic est ille generabilis rerum naturæ spiritus huc illucq; tanq̃ in utero aliquo uagus: siue disparili errantium syderum ictu: radiorũque multiformi iactu flagellatus aer: siue a suis syderibus exeunt his proprioribus: siue ab illis cælo affixis cadunt: palã est illos quoque legem habere naturæ non ignotam etiam si nondum percognitam.

Naturæ & obseruationes uentorum. CA. XLVIII.

Iginti & amplius auctores græci ueteres prodidere de his obseruationes: quo magis miror ob tam discordi & in regna hoc est in membra diuiso tot uiris curæ fuisse tam ardua uentu p quirere inter bella præsertim & infida hospitia. Piratis etiam omnium mortalium hostibus transitus fame tenentibus: ut hodie quædam in suo quisq; tractu ex eorum commentariis qui nunq̃ eo accessere uerius noscant q̃ indigenarum scientia. Nunc uero pace tam festa: tam gaudente prouentu rerum artiumque principe omnino nihil adisci noua inquisitione: imo ne ueterum quidẽ inuẽta pdisci. Non erãt maiora præmia in multos dispersa fortunæ magnitudine: & ista plures sine præmio alio q̃ posteros iuuandi eruerunt. Nãq; mores hominum senuere non fructus. Et immensa multitudo apertũ quodcunq; est mare hospitalicq; littorum omnium appulsu nauigat: sed lucri non scientiæ gratia. Nec reputat cæca mens etiam tantum auaritiæ intenta idipsum sciẽtia posse tutius fieri. Quapropter scrupulosius q̃ instituto fortassis conueniat operi tractabo uentos tot milia nauigantium cernens.

Ventorum genera. CA. XLIX.

Eteres quattuor omnino seruare totidem mundi partes: ideo nec Homerus plures nominat. Hebetius mox iudicatum est secuta ætas octo addidit ratione nimis subtili & consciſſa. Proximis inter utraque media placuit ad breue numerũ additis q̃tuor. Sunt ergo bini in quattuor cæli partibus. Ab oriente æquinoctiali subsolanus. Ab oriẽte brumali uulturnus. Illum apelioten: hũc græci eurum appellant. A meridie auster. Et ab occasu brumali africus: noton & liba nominant. Ab occasu æquinoctiali fauonius. Ab occasu solstitiali corus: zephyron & argesten uocant. A septentrionibus septentrio. Interque eum & exortum solstitialem aquilo. A parctias dicti & boreas. Numerosior ratio quattuor iis interiecerat transeam media regione inter septentrionem & occasum solstitialem. Itemq; cætiam media inter aquilonem & exortum æquinoctialem. Ab ortu solstitiali phœnica media regione inter ortum brumalem & meridiem. Item inter liba & noton compositum ex utroque medium. Inter meridiem & hybernum occidentem libanoton. Nec finis. Alii quippe mẽsem nomine etiãnum addidere inter boream & cætiam. Et inter eurum & noton & euronoton. Sunt etiã quidã peculiares quibusq; gentibus uenti non ultra certum procedẽtes tractum: ut Athenienſibus scyron: paulo ab argeste deflexus reliquæ græciæ ignotus. Aliubi elatior idem olympias uocatur. Consuetudo his oĩbus nominibus argesten intelligit & cætiam. Aliqui uocant hellespontion. Et eosdem alibi aliter. Item in narbõnensi prouincia clarissimus uentorum est circius: nec ulli uiolentia inferior. Osti plerũq; recto liguſtico mari perferens. Idem non modo in reliquis partibus cæli ignotus est: sed ne uiennam quidem eiusdem prouintiæ urbem attingens: paucis ante limitibus iugi modici occursu tantus ille uentorum est coercitus. Et autros in ægyptum penetrare negat Fabianus. Quo fit manifesta lex naturæ uentis etiam & tempore & fine dicto. Ver ergo aperit nauigantibus maria. Cuius in principio fauonii hybernum molliunt cælum sole aquarii. xxv. optinente partem. Is dies sextus est ante februarias idus. Competit ferme & hoc omnibus quos deindẽ ponã p singulas itercalatiões: uno die anticipantibus rursumque lustro sequenti ordinẽ seruãtibus. Fauoniũ quidã ad. vii. cal. martii chelidoniã uocãt ab hirundinis uisu. Nonnulli uero ornithiã uno & septuagesimo die post brumã ab aduentu animũ flantem per dies nouẽ. Fauonio cõtrarius est quẽ subsolanum appellauimus. Datus est aũt huic exortus uergiliarũ in totidem partibus tauri sex diebus ante maias idus. quod tempus austrinũ est huic uento septentrione cõtrario. Ardentissimo autẽ æstatis tempore exoritur caniculæ sydus sole primam partẽ leonis ingrediente. Qui dies. xv. ante augusti chalend. est. Huius exortũ diebus octo ferme aquilones antecedunt: quos prodromos appellãt.

Poſt biduum autem exortus iidem aquilones conſtantius perflant diebus.xl.quos etheſias uocãt. Mollire eos creditur ſolis uapor geminatus ardore ſyderis.Nec ulli uentorum magis ſtati ſunt.Poſt eos rurſus auſtri frequentes uſque ad ſydus arcturi:quod exoritur.xi.diebus ante æquinoctium autumni. Cũ hoc corus incipit:corus autumnat Huic eſt contrarius uulturnus.Poſt id æquinoctium diebus fere q̃tuor &.xl.uergiliarum occaſus hyemem incoat.Quod tempus in tertio idus nouembris incidere conſueuit.hoc eſt aquilonis hyberni:multumque æſtiuo illi diſſimilis : cuius ex aduerſo eſt africus. Ante brumam autem ſeptem diebus totidemque poſtea ſternitur mare halcyonum fœturæ:& inde nomen ii dies traxere.Reliquum tempus hyemat.Nec tamen ſæuitia tempeſtatum concludit mare.Piratæ primum coegere mortis periculo in mortem ruere:& hyberna experiri maria.Nunc idem auaritia cogit. Ventorum etiam frigidiſſimi ſunt quos a ſeptentrione diximus ſpirare.Vicinus his corus.Ii & reliquos compeſcunt:& nubes abigunt.Humidi auſter africus:& præcipue auſter italiæ.Narrant & i ponto cæcian in ſe trahere nubes.Sicci corus & uulturnus preterq̃ deſinentes.Niualles aquilo & ſeptentrio.Grandines ſeptentrio importat & corus.Aeſtuoſus auſter.Tepidi uulturnus & fauonius. Iidem ſubſolano ſiciores:& in totum omnes a ſeptentrione & occidente ſicciores:q̃ meridie & oriente. Saluberrimus autem omnium aquilo.Noxius auſter & magis ſiccus fortaſſis quia humidus frigidior eſt.Minus eſurire eo ſpirante creduntur animantes.Eteſiæ noctu deſinunt flare:& a tertia diei hora oriuntur.In hiſpania & aſia ab oriente flatus eſt eorum.In ponto ab aquilone.Reliquis in partibus a meridie.Spirant autem & a bruma qui uocantur ornithiæ:ſed leniores & paucis diebus.Permutant & duo naturam cum ſitu. Auſter africæ ſerenus.Aquilo nubilus.Omnes uenti uicibus ſuis expirant maiore ex parte. Aut ut contrarius deſinenti incipiat cum proxime cadentibus.Surgunt a leuo latere in dextrum ut ſol ambiunt. De ratione eorum menſtrua quarta maxime luna decernit.Iiſdem autem uentis in contrarium nauigatur prolatis pedibus:ut noctu plærumque aduerſa uela concurrant.Auſtro maiores fluctus eduntur q̃ aquilone.quoniam ille infernus ex imo maris ſpirat:hic ſummo.Ideoque poſt auſtros noxii præcipue terremotus.Noctu auſter interdiu aquilo uehementior.Et ab ortu flantes diuturniores ſunt ab occaſu flantibus.Septentriones in pari fere deſinunt numero.Quæ obſeruatio etiam in aliis multis rerum naturæ partibus ualet.Mares itaque exiſtimantur impares numeri.Sol & auget & comprimit flatu. Auget exoriens occidẽſque.Comprimit meridianus æſtiuis temporibus.Itaque medio diei aut noctis plerumque ſopiuntur:quia aut nimio frigore aut æſtu ſoluuntur.Et hymbribus uenti ſopiuntur. Expectantur autem maxime unde nubes diſcuſſæ adaperuere cælum.Omnium quidem ſi libeat obſeruare minimos ambitus redire eaſdem uices quadriennio exacto Eudoxus putat non uentorum modo uerum & reliquarum tempeſtatum magna ex parte.Et eſt principium luſtri eius ſemper intercalari anno caniculæ ortu.De generalibus uentis hæc.

De repentinis flatibus. CA. L.

n Vnc de repentinis flatibus qui exhalante terra ut dictum eſt coorti rurſuſq; deiecti interim obducta nubium cute multiformes exiſtunt. Vagi quippe & ruentes torrentium modo ut aliqbus placere oſtendimus:tonitrua & fulgura edunt.Maiore uero illati põdere icurſuq; ſi late ſiccam ruperint nubẽ:procellã gignũt quæ uocaẽ a græcis ecnephias. Sin uero depreſſo ſinu arctius rotati effregerint ſine igne hoc eſt ſine fulmine uerticem faciunt:qui typhon uocatur ideſt uibratus.Ecnephias defert.Hic ſecum aliquid abreptum e nube gelida conuoluens uerſanſque : & ruinam ſuam illo pondere aggrauans:& locum ex loco mutans rapida uertigine:præcipua nauigantium peſtis : non antennas:modo uerum ipſa nauigia contorta frangens:tenui remedio aceti in aduenientem effuſi:cui frigidiſſima eſt natura.Idem illiſu ipſo repercuſſus correpta ſecum in cælum refert.ſorbetque in excelſum Quod ſi maiore depreſſæ nubiis eruperit ſpecu:ſed minus alto q̃ procella : nec ſine fragore turbinem uocant:proxima quæq; proſternentem.Idem ardentior accenſuſque dum fuerit præſter uocatur amburens contracta pariter & proterens.

Alia prodigioſa genera tempeſtatum. CA. LI.

n On fit autem aquilonibus typhon nec niualis:aut niue iacente ecnephias.Quod ſi ſimul rupit nubem:exarſitq;:& ignem habuit:aut poſtea concepit fulmen eſt.Diſtat a præſtere quo flamma ab igne.Hic late fundiẽ ſtatu.Illud conglobaẽ impetu.Vortex aũt hic meando diſtat a turbine quo bine quo ſtridor a fragore.Procella latitudie ab utroq; diſiecta nube uerius q̃ rupta.Fit & caligo beluæ ſimilis nube dira nauigantibus.Vocatur & columna cum ſpiſſatus humor rigenſq; ipſe ſe ſuſtinet. Ex eodem genere & in longam ueluti fiſtulam nubes aquam trahit.

Quibus in terris fulmina non cadant. CA. LII.

h Yeme & æſtate rara fulmina contrariis de cauſis:quoniam hyeme dẽſatus aer nubiũ craſſiore corio ſpiſſatur:omniſque terrarum exhalatio rigens ac gelida quicqũid accepit ignei uaporis extinguit.Quæ ratio imunẽ ſcythiam & circa rigentia a fulminum caſu præſtat:& e diuerſo nimius ardor ægyptum.Siqdem calidi ſicciq; halitus terræ raras admodũ tenueſq; & ifirmas dẽſantur in nubes:Vere aũt & autumno crebriora fulmina corruptis i utroque tẽpore æſtatis hyemiſq; cauſis.Qua ratione crebra in italia fulmina quia mobilior aer mitiore hyeme & æſtate nimboſa : ſemper quodammodo uernat uel autũnat.Italiæ quoque partibus iis quæ a ſeptentrione deſcendunt a tepore qualis eſt urbis campaniæ tractus iuxta hyeme & æſtate fulgurat:quod non in alio ſitu.

Fulgurum genera & miracula. CA. LIII.

Vlminum ipſorum plura genera traduntur. Quæ ſicca ueniunt non adurunt: ſed diſſipant.
f Quæ humida non urunt: ſed infuſcant. Tertium eſt quod clarum uocant mirificæ maxime
naturæ: quo dolia exhauriuntur intactis operimentis: nullocꝫ alio ueſtigio relicto. Aurum &
æs & argentum liquatur intus ſacculis ipſis nullo modo ambuſtis: ac ne confuſo quidem ſigno cæræ.
Martia princeps romanorum icta grauida partu exanimato ipſa citra ullum aliud incõmodum uixit.
In catilinianis prodigiis pompeiano ex municipio. M. Herennius decurio ſereno die fulmine ictus eſt.

De obſeruationibus. CA. LIIII.

Huſcoꝫ litterę nouę deos emittere fulmina exiſtimant: eaque eſſe undecim generum. Iouem
e enim trina iaculari. Romani duo tantum ex his ſeruauere: diurna attribuentes ioui: nocturna
Summano. Rariora ſane eadem cauſa frigidioris cæli hetruria rũpere a terra quoꝫ arbitratur
quæ infera appellat brumali tempore facta ſæna maxime & execrabilia: cũ ſint omnia quæ terrena exiſtimant non illa generalia: nec a ſyderibus uenientia: ſed ex proxima atꝫ turbidiore natura. Argumentum euidens eſt qꝺ oia a ſuperiore cælo decidentia obliquos habeant ictus: hæc aũtem quæ uocanꝭ terrena rectos. Sed quia ex propriore materia cadunt ideo creduntur e terra exire: quoniam ex repulſu nulla ueſtigia edant: cum ſit illa ratio non inferni ictus ſed aduerſi: Saturni ea a ſydere proficiſci ſubtiliter iſta conſectati putant: ſicut cremantia a Martis. Qualiter cum uulſcinii oppidum thuſcorum opulentiſſimum totum concrematum eſt fulmine. Vocant & familiaria in totam uitam fatidica: quæ prima fiunt familiam ſuam cuique indepto. Cæterum exiſtimant non ultra decem annos portendere priuata: prætereq̃ hæc quæ matrimonio primo facta aut natali die. Publica non ultra triceſimum annum: prætereq̃ in deductione oppidorum.

De fulminibus euocandis. CA. LV.

Xtat annalium memoria ſacris quibuſdam & precationibus uel cogi fulmina uel impetrari.
e Vetus fama eſt hetruriæ impetratum uulſinis & urbe & agris depopulatis: ſubeunte monſtro
quod uocauere Oltam: euocatum & a Porſena ſuo rege & ante eum a Numa ſæpius hoc factitatum in primo annalium ſuorum tradit. L. Piſo grauis auctor. Quod imitatum parum rite Tullum Hoſtilium ictũ fulmine. Lucoſque & aras & ſacra habemus: inter quæ ſtatores & tonantes & feretrios elicium quoꝫ accepimus iouem. Varia in hoc uitæ ſententia & pro cuiuſlibet animo. Imperari naturæ audacis eſt credere: nec minus habetis beneficiis abrogare uires: quando in fulgurum quoque interpretatione eo profecit ſcientia: ut uentura alia finito die præcinat: & an peremptura ſint fatum: aut aperturã potius alia fata quæ lateant: innumerabilius in utroque publicis priuatiſque experimentis. Quamobrem ſint iſta (ut rerum naturæ libuit) aliis certa: aliis dubia: aliis probata: aliis damnanda. Nos cætera quæ ſunt in his memorabilia non omittemus.

Catholica fulgurum. CA. LVI.

Vlgetrum prius cerni q̃ tonitrum audiri cum ſimul fiant certũ eſt. Nec miꝫ quoniam lux ſo-
f nitu uelocior. Ictum aũt & ſonitum cõgruere ita modulante natura. Sed ſonitum profecti eſſe
fulminis: nõ illati. etiãnum ſpiritũ ociorẽ fulmine: ideo quãti prius omne & afflari q̃ pcuti: nec
quẽq̃ tangi qui prior uiderit fulmen: aut tonitrua audierit. Leua ꝓſpera exiſtimãtur. quoniam leua parte mundi ortus eſt. Nec tam aduentus ſpectatur q̃ reditus: ſiue ab ictu reſiliat ignis: ſiue opere confecto aut igne conſumpto ſpiritus remeet. In xvi. partes cælum in eo reſpectu diuiſere tuſci. Prima eſt a ſeptẽtrionibus ad æquinoctialem exortum. Secũda ad meridiem. Tertia ad æquinoctialem occaſum. Quarta optinet quod reliquum eſt ab occaſu ad ſeptentriones. Has i quaternas iterum diuiſere partes: ex quibus octo ab exortu ſiniſtras: totidem e cõtrario appellauere dextras. Ex iis maxime dira quæ per ſeptẽtriones occaſum attingunt. Itaque per plurimum refert unde uenerint fulmina & quo conceſſerint. Optimum eſt in exortiuas redire partes. Ideo cum a prima cæli parte uenerint: & in eandem conceſſerint ſumma fœlicitas portenditur. Quale Syllæ dictatori oſtentum datum accipimus. Cætera ipſius mundi portione minus proſpera aut dira. Quædam fulgura enuntiare non putant fas: nec audire: prætereq̃ ſi hoſpiti indicentur aut parenti. Magna obſeruationis huius uanitas tacta Iunonis æde romæ deprehenſa eſt Scauro cõſule qui mox princeps fuit. Noctu magis q̃ iterdiu ſine tonitribus fulgurat. Vnũ animal hominem non ſemper extinguit: cætera illico: hunc uidelicet natura tribuente honorem: cum tot beluæ uiribus præſtent. Omnia contrarias incubant partes. Homo niſi conuertatur ui percuſſus non expirat. Suerne icti concidunt. Vigilans ictus conuiuentibus oculis dormiens patentibus repetitur. Hominem ita exanimatum cremari fas non eſt: condi terra religio tradidit. Nullum animal niſi exanimatum fulmine accenditur. Vulnera fulminitorum frigidiora reliquo corpore ſunt.

Quæ non feriantur fulmine. CA. LVII.

Xiis quæ terra gignuntur lauri fruticẽ nõ icit. Non unq̃ altius quinꝫ pedibus deſcendit in ter
e ram. Ideo pauidi altiores ſpecus tutiſſimos putant: aut tabernacula pellibus beluarum quas
uitulos marinos appellant: quoniam hoc ſolum animal ex marinis non percutiat: ſicut nec e uolucribus aquilam: quæ ob hoc armiger huius tæli fingitur in italia inter terracinam & ædẽ Fetoniæ turres bellicis temporibus deſiere fieri: quia non nullæ earum ſunt fulmine dirutæ.

De ꝓdigioſis pluuiis lacte & ſanguine carne ferro lana lateribus coactis CA. LVIII.

p Ræter hæc inferiore cælo relatum in monumenta eſt lacte & ſanguine pluuiſſe. M. Acilio. C.
Portio conſ. Et ſæpe alias carne. ſicut. L. Volũnio Seruio Sulpitio conſ. Exꝫ ea non perputruiſ-

ſe quod non diripuiſſent aues. Item ferro in lucanis anno antequam. M. Craſſus a parthis interemptus eſt: omneſque cum eo lucani milites: quorum magnus numerus in exercitu erat. Effigies quæ plurat ſpongiarum fere ſimilis fuit. Aruſpices cauenda præmonuerunt ſuperna uulnera. L. Autem Paulo C. Marcello conſ. lana pluit circa caſtellum cariſſanum: iuxta quod poſt annum T. Annius Milo occiſus eſt. Eodem cauſam dicente lateribus coctis pluiſſe in eius anni acta relatum eſt.

De crepitu armorum & tubarum de cælo audito. CA. LIX.

a Rmorum crepitus & tubæ ſonitus auditus e cælo cimbricis bellis accepimus. crebroq; & prius & poſtea. Tertio uero conſulatu Martii ab amerinis & tudertibus ſpectata arma cæleſtia ab ortu occaſuque inter ſe concurrẽtia pulſis quæ ab occaſu erant. Ipſum ardere cælum minime mirum eſt. Et ſæpius uiſum maiore ui ignis nubibus correptis.

De lapidibus e cælo cadentibus. CA. LX.

c Elebrant græci Anaxagoram clazomenium olympiadis ſeptuageſimæ octauæ ſecundo anno predixiſſe cæleſtium litterarum ſcientia quibus diebus ſaxum caſurum eſſet e ſole. Idque factum interdiu in thraciæ parte ad egos flumen. Qui etiam lapis nunc oſtenditur magnitudine uehiculi colore aduſto: comete quoq; illis noctibus flagrante. Quod ſi quis prædictum credat: ſimul fateatur neceſſe eſt maioris miraculi diuinitatem fuiſſe Anaxagoræ: ſoluiq; rerum naturæ intellectum & confundi omnia ſi aut ipſe ſol lapis eſſe: aut unq̃ lapidem in eo fuiſſe credatur. Decidere tamen cre/bro non erit dubium. in abidi gymnaſio ex ea cauſa colitur hodieque modicus quidam: ſed quem in medio terrarum caſurum idem Anaxagoras prædixiſſe narratur. Colitur & Caſandriæ: quæ potidea uocitata eſt ob id deducta. Egoipſe uidi in uocontiorum agro pauloante delatum.

De arcu cæleſti. CA. LXI.

a Rcus notamus extra miraculum frequentes: & extra oſtẽtum. Nam nec pluuios quidem aut ſerenos dies cum fide portendunt. Manifeſtum eſt radium ſolis imiſſum cauæ nubi repulſa acie in ſolem fringi: colorũq; uarietaté mixtura nubium aeris igniũque fieri. Certe niſi ſole adueſo non fiunt: nec unq̃ niſi dimidia circuli forma: nec noctu. Quãuis Ariſtotiles prodat aliquando uiſum: quod tamen fatetur idem non niſi triceſima luna poſſe. Fiunt autem hyeme maxime ab æqui noctio autumnali die decreſcente. Quo rurſus creſcente ab æquinoctio uerno non exiſtunt: nec circa ſolſtitium longiſſimis diebus: bruma uero hoc eſt breuiſſimis diebus frequenter. Idem ſublimes humili ſole: humiles q; ſublimi: & minores occidente uel oriente: ſed in latitudinem diffuſi. Meridie exiles: uerum ambitus maioris. Aeſtate uero per meridiem non cernuntur. Poſt autumni æquinoctium quacunque hora. Nec unq̃ plures ſimul q̃ duo. Cætera eiuſdem naturæ non multis dubia eſſe uideo.

De grandine: niue: pruina: nebula: rore. CA. LXII.

g Randinem coglaciato hymbre gigni: & niuem eodem humore molluis coacto. Pruinam autem ex rore gelido. Per hyemem niues cadere non grandines: ipſaſq; grandines inter diu ſæpius q̃ noctu: & multo celẽrius reſolui q̃ niues. Nebulam nec æſtate nec maximo frigore exiſtere. Rores neq; gelu: neq; ardoribus: neq; uentis: nec niſi ſerena nocte. Gelando liquorem minui: ſolutaque glacie non eundem inueniri modum.

De Nubium Imaginibus. CA. LXIII.

u Arietates colorum figurarumque in nubibus cerni prout admixtus ignis ſuperet aut uincat:

De Propietatibus Cæli In Locis. CA. LXIIII.

p Ræterea quaſdã proprietates cæli quibuſdam locis eſſe. Roſcitas æſtate africæ noctes: In italia locris & lacu uelino nullo non die apparere arquus. Rhodi & ſyracuſis nunq̃ tanta nubila obduci: ut non aliqua hora ſol cernat. Qualia aptius ſuis referent in locis. Hæc ſint dicta de aere.

De Natura Terræ CA. LXV.

ſ Equitur terra cui uni rerum naturæ partium eximia propter merita cognomẽ idimus maternæ ueneratiõis. Sic hoium illa ut cælum dei: quæ nos naſcentes excipit: natos alit: ſemelque editos ſuſtinet ſemp: nouiſſime complexa gremio iam a reliqua natura abdicatos: tum maxime ut mater operiens: nullo magis ſacramento q̃ quo nos quoq; ſacros facit: etiam monumenta ac titulos gerens. nomenq; prorogans noſtrum: & memoriam extendens cõtra breuitatem æui. Cuius numẽ ultimum iam nonnullis imprecamur rati graue: tanq̃ neſciamus hanc eſſe ſolam: quæ nunq̃ iraſcatur homini: Aquæ ſubeunt in hymbres: rigeſcunt in grandines: tumeſcunt in fluctus: præcipitantur in torrentes. Aer denſatur nubibus: furit procellis. At hæc benigna: mitis: indulgens: uſuſq; mortalium ſemper ancilla: quæ coacta generat: quæ ſponte funditur. quos odores ſaporeſq; ? quos ſuccos ? quos tactus ? quos colores ? q̃ bona fide creditum reddit fœnus ? quæ noſtri cauſa alit ? Peſtifera enim animantia uita li ſpiritu habente culpam neceſſe eſt illi ſeminata excipere: & genita ſuſtinere. Sed in malis generãtium noxa eſt. Illa ſerpentem homine percuſſo non recipit amplius: pœnaſque etiã inertium nomine exigit. Illa menicas fundit hærbas: & ſemper homini parturit. Quin & uenena noſtri miſerta inſtituiſſe credi poteſt. ne in tedio uitæ diræ famis mors terræ meritis alieniſſima lenta nos conſumeret tabe: ne lacerum corpus abrupta diſpergerent: ne laquei torqueret pœna præpoſtera: incluſo ſpiritu cui quærere/tur exitus: Ne in profundo quæſita morte ſepultura ſabulo fieret: ne feri cruciatus ſcinderet corpus. Ita eſt: miſerta genuit id: Cuius facillimo hauſtu illibato corpore & cum toto ſanguine extinguere/mur nullo labore ſitientibus ſimiles: Quo taliter defunctos non uolucres non feræ attingerent: ter/ræque ſeruaretur qui ſibi ipſe periſſet. Et ut uerum fateamur terra nobis malorum remedium genuit:

nos illud uitæ fecimus uenenum. Nos enim & ferro quo carere non poſſumus ſimili modo utimur. Nec tamen quæreremur merito: etiam ſi maleficii cauſa attuliſſet. Aduerſus unam quippe naturæ par tem ingrati ſumus: quaſi quæ non ad delitias quaſque non ad contumelias ſeruiat homini. In maria iacitur: ut freta admittamus: eluitur aquis: freto: ligno: igne: lapide: fruge omnibus cruciatur horis: multoque plus ut delitiis q̄ ut alimentis noſtris famuletur. Illa tamen quæ ſumma patiatur: atque extrema cute tolerabilia uideantur. Penetramus in uiſcera auri argentiq; uenas: & æris ac plumbi metalla fodientes. Gemmas etiam & quoſdam paruulos quærimus lapides ſcrobibus in profundum actis. Viſcera eius extrahimus: ut dygito geſtetur gemma quam petimus. Quot manus atteruntur: Vt unus niteat articulis. Si ulli eſſent: inferri: iam profecto illos auaritiæ atque luxuriæ cuniculi refodiſſent: Et miramur ſi eadem ad noxam genuit aliqua. Feræ enim credo cuſtodiunt illam: arcentque ſacrilegas manus. Nonne inter ſerpentes fodimus? Et uenas auri tractamus cum ueneni radicibus? Placatiore tamen dea utimur ob hoc: q; omnes hi opulentiæ exitus ad ſcelera cedeſque & bella tendunt: quæque ſanguine noſtro irrigamus inſepultis oſſibus tegimus. Quibus tamen uelut exprobato furore tandem ipſa ſe obducit: & ſcelera quoque mortalium occultat. Inter crimina ingrati animi & hoc dixerim q; naturam eius ignoramus.

De Forma Terræ. CA. LXVI.

e St autem figura prima de qua cōſenſus iudicat. Orbem certe dicimus terræ globum: quem uerticibus icludi fatemur. Neque enim abſoluti orbis eſt forma in tanta montium excelſitate tanta camporum planicie: ſed cuius amplexus ſi cūcta linearum comprehendatur ambitu: figuram abſoluti orbis efficiat. Id quod ipſa rerum naturæ cogit ratio: nō eiſdem cauſis quas attulimus in cælo. Namque in illo caua in ſe conuexitas uergit: & cardini ſuo hoc eſt terræ: undiq; incumbit. Hæc ut ſolida at que conferta aſſurgit intumeſcenti ſimilis: extraque protenditur. Mundus in centrum uergit. At terra exit a centro: immenſum eius globum in formam orbis aſſidua circa eam mundi uolubilitate cogente.

De Antipodibus An Sint. CA. LXVII.

i Ngens hic pugna litterarum cōtraque uulgi opinionem circūfundi terræ homines undiq; cōuerſiſque inter ſe pedibus ſtare: & cunctis ſimilem eſſe cæli uerticem: ac ſimili modo ex quacūque parte mediam calcari. illo quærente cur non decidant contra ſitiq; tanq̄ non & ratio præſto ſit. Vt nos non decidere miretur illi. Interuenit ſententia q̄uis indocili probabilis turbæ iæquali globo: & ſi ſit figura pineæ nucis nihilominus terram undique incoli. Sed quid hoc refert alio miraculo exoriente? Pendere ipſam ac non cadere nobiſcum ceu ſpiritus uis mundo præſertim incluſi dubium ſit: an poſſit cadere natura repugnante & quo cadat negante. Nam ſicut ignium ſedes nō eſt niſi inigni-bus: aquarum niſi in aquis: ſpiritus niſi in ſpiritu: ita terræ arcentibus cunctis niſi in ſe locus nō eſt. Globum tamen effici mirę eſt in tanta planitie maris cāporę. Cui ſententiæ adeſt Dicæarchus uir in primis eruditus: regum cura permenſus montes: ex quibus altiſſimum ꝓdidit Pelion. M.cc.l. paſſuum rōne ꝓpendiculi nullam eſſe eam portionē uniuerſæ rotunditatis colligens. Mihi incerta hæc cōiectatio uidet. Haud ignoro quoſdam alpium uertices longo tractu nec breuiore quiquagita milibus paſſuum aſſurgere. Sed uulgo maxime hæc pugna eſt: ſi coactam in uerticē aquaę quoque figura credere cogat. At q̄ non aliud in reę natura aſpectu manifeſtius. Nāq; dependentes ubiq; guttæ paruis globantur orbibus. Et puluери illatæ frondium q; lanugini impoſitæ abſoluta rotunditate cernuntur. Et in poculis repletis media maxime tument. Quapropter ſubtilitate humoris mollitiaq; in ſe reſidente rōne facilius q̄ uiſu deprehendunt. Idq; etiā magis mirum in poculis repletis addito humore minimo circumfluere quod ſuperſit. Contra euenire ponderibus additis ad uicenos ſæpe denarios. Scilicet quia ītus recepta reliquorem in uerticem attolant: ut cumulo eminente infuſa dilabant. Eadem eſt cā propter quam e nauibus terra nō cernatur: e nauium malis conſpicua. At procul recidente nauigio ſi quid quod fulgeat relige-tur in mali cacumine: paulatim deſcendere uideatur: & poſtremo occultetur. Deniq; occeanus quē fatemur ultimū qua non alia figura cohæreret: atq; non decideret: nullo ultra margine icludente: ipſum id ad miraculum redit: quo nam modo etiam ſi globetur extremum non decidat mare. Contra quod ut ſint plana maria: & qua uidentur figura non poſſe id accidere magno ſui gaudio magnaque gloria inuentores græci docent ſubtilitate geometrica. Namque cum e ſublimi in inferiora aquæ ferantur: & ſit hæc natura earum confeſſa: nec quiſq̄ dubitet in littore ullo acceſſiſſe eas: q̄ longiſſime deuexitas paſſa ſit: procul dubio apparere quo quid humilius ſit propius centro eſſe terræ: omneſq; lineas quæ emittantur ex eo ad proximas aquas breuiores fieri q̄ quæ ad extremum mare a primis aquis: Ergo totas omnique ex parte aquas uergere in centrum: ideoq; non decidere: quoniam in interiora nitant. Quod quidem & ita formaſſe artifex natura credi debet: ut cum terra arida & ſicca cōſtare per ſe ac ſine humore non poſſet: nec rurſus ſtare aqua niſi ſuſtinente terra mutuo amplexu iungerentur. Hac ſinus pandēte illa uero permanente totam intra: extra: ſupra: uenis ut uinculis diſcurrentibus: atque etiam in ſummis iugis erumpente. Quo ſpiritu acta & terræ pondere expreſſa ſiphonum modo emicat: tātumque a periculo decidendi abeſt: ut in ſumma quæque & altiſſima exiliat. Qua ratione manifeſtum eſt quare tot fluminum quotidiano acceſſu maria non creſcant.

Quomodo Aqua Sit Terræ Innexa. CA. LXVIII.

e St igitur in toto ſuo globo tellus medio ambictu præcincta circūfluo mari: nec argumentis: hoc inueſtigandum: ſed iam experimentis cognitum.

De Nauigatione Maris Et Fluminum. CA. LXIX.

Gadibus columniſque Herculis hiſpaniæ & galliarum circuitu totus hodie nauigatur occi/
a dens. Septẽtrionalis uero occeanus maiore ex parte nauigatus eſt auſpiciis Diui Auguſti ger/
maniam claſſe circũuecta ad cimbrorum promontorium: & inde immenſo mari proſpecto:
aut fama cognito: ad ſythicam plagam & humore nimio rigentia. Propter quod minime ueriſimile eſt
illic maria deficere: ubi uis humoris ſuperet. Iuxta uero ab ortu ex indico mari ſub eodem ſydere pars
tota uergens in caſpium mare pernauigata eſt macedonum armis Seleucho atq; Anthioco regnanti/
bus: quæ ſeleuchida atq; anthiochida ab ipſis appellari uoluere. Circa caſpium quoq; multa occeani lit/
tora explorata: paruoq; breuis q̃ totus hinc aut illic ſeptemtrio eremigatus. Vt tamẽ coniecturæ locum
ſit quoq; in non reliquam ingens argumentum paludis mæoticæ: ſiue ea illius occeani ſinus eſt: ut mul
tos aduerto credidiſſe: ſiue auguſto ſinu diſcreti reſtagnatio. Alio latere Gadium ab eodẽ occidente ma
gna pars meridiani ſinus ambitu mauritaniæ nauigatur hodie. Maiorem quidem eius partem & orien
tis uictorie Magni Alexandri luſtrauere uſquẽ in arabicum ſinum. In quo res gerente. C. Cæſaræ Augu
ſti filio ſigna nauium ex hiſpanienſibus naufragiis feruntur agnita. Et Háno Carthaginis potentia flo/
rente circũuectus a gadibus ad finem arabie nauigationem eam prodidit ſcripto. Sicut ad extera Euro
pe noſcenda miſſus eodẽ tẽpore Himilco. Præterea nepos Cornelius auctor eſt Eudoxum quẽdam ſua
ætate cum Lathyrum regem fugeret arabico ſinu egreſſum gades uſq; peruectũ. Multoq; ante eũ Cœ/
lius Antipater uidiſſe ſe qui nauigaſſet ex hiſpania in æthiopiam cõmertii gratia. Idẽ nepos de ſeptẽtrio
nali circuitu tradit. Q. Metello Celeri. C. Africani in conſulatu collegæ ſed tum galliæ procõſuli indos a
rege ſueutorum dono datos: qui ex india cõmertii cauſa nauigantes tempeſtatibus eſſent in germaniã
abrepti. Sic maria circũfuſa undiq; diuiduo globo partem orbis auferunt nobis: nec inde huc nec hinc
illo peruio tractu. Quæ contemplatio apta detegendæ mortalium uanitati poſcere uidetur: ut totũ hoc
qcquid eſt in quo ſingulis nihil ſatis eſt ceu ſubiectum oculis quantum ſit oſtendam.

Quæ Portio Terræ Habitetur. CA. LXX.

Am primum in dimidio computari mihi uideẽ tanq̃ nulla portio ipſi decedat occeano: qui to
i to circundatus medio: & omnes cæteras fundens recipienſq; aquas: & quicquid exit in nubes
ac ſydera ipſa tot & tante magnitudinis paſcens. Quo tandem amplitudinis ſpatio terra cre/
ditur habitari. Improba & infinita debet eẽ tam uaſtæ molis poſſeſſio. Adde q; ex relicto ſpatio plus ab/
ſtulit cælum. Nam cum ſint eius quinq; partes: quas uocant zonas: infeſto rigore & æterno premitur
gelu omnem quicquid eſt ſubiectum duabus extremis utrinq; circa uertices: hunc qui ſeptemtrion uo
cátur: eũq; qui aduerſus illi auſtrinus appellatur. Perpetua caligo utrobiq; & aliena molliorum ſyderũ
aſpectu maligna ac pruina tantum albicans. Lux uero media terrarum qua ſolis orbita eſt exuſta flam/
mis & cremata quo minus uapore torretur. Circa quam duæ tantum inter ſe exuſtam & rigentes tem
perantur. Hæq; ipſæ inter ſe non peruiæ propter incendium ſyderis. Ita terræ tres partes abſtulit cælũ.
Occeani rapina in incerto eſt. Sed & relicta nobis una portio haud ſcio an etiam in maiore dãno ſit. Idẽ
ſiquidem occeanus infuſus in multos (ut dicemus) ſinus adeo uicino acceſſu interna maria allatrat: ut
centum quindecim milibus paſſuum arabicus ſinus diſtet ab ægyptio mari. Caſpius uero. cccl xxv. mi/
libus a potico. Idem interfuſus intrat per tot maria quibus africam europam aſiamq; diſpartit. Quan/
tum terrarum occupet cõputetur etiã nunc menſura tot fluminum tantarum palludium. Addãtur &
lacus & ſtagna. Iam elata in cælum & ardua aſpectu quoq; iuga. Iam ſiluæ ualleſq; prærupte & ſolitudi/
nes & mille cauſis deſerta detrahantur. Hæ tot portiones terræ immo uero ut plures tradidere mundi
punctus: neq; enim eſt aliud terra uniuerſa. hæc eſt materia gloriæ noſtræ: hæc ſedes: hic honores geri/
mus: hic exercemus: imperia: hic opes cupimus: hic tumultuatur humanũ genus: hic inſtauramus bel/
la etiam ciuilia: mutuis cædibus laxiorem facimus terram. Et ut publicos gentium furores trãſeã: hæc
in qua conterminos pellimus: furtoq; uicini ceſpitem noſtro ſolo affodimus: ut qui latiſſime rura meta
tus fuerit: ultraq; famam exegerit accolas quota terrarum parte gaudeat: uel cum ad menſuram auari/
tiæ ſuæ propagauerit quam tandem portionem defunctus eius optineat.

Mediam eſſe mundi terram. CA. LXXI.

Ediam eſſe mundi totius terram haud dubiis conſtet argumentis: ſed clariſſime æqnoctii pa/
m ribus horis. Nam ſi in medio eſſet: æquales dies nocteſq; habere non poſſe deprehenderunt.
& Dioptræ: que uel maxime id confirmant: cum æquinoctiali tempore ex eadem linea ortus
occaſuſque cernatur: & ſolſtitialis exortus per ſuam lineam brumaliſque occaſus. Quæ accidere nul/
lo modo poſſent: niſi in centro ſita eſſet.

De ſyderum inæqualitate: & de eclipſi: & ubi & quare. CA. LXXII.

Res autem circuli ſupradictis zonis implexi inæqualitates temporum diſtinguũt. Solſtitialis
t a parte ſigniferi excelſiſſima nobis ad ſepiẽtrionalem plagam uerſus. Contraq; ad alium polũ
brumalis. Item medio ambitu ſigniferi orbis ĩcedens æquinoctialis. Reliquorum quæ mi/
ramur cauſa in ipſius terræ figura eſt: quam globo ſimilem & cum ea aquas iiſdem intelligiẽ argumẽ/
tis. Sic. n. fit haud dubie ut nobis ſeptẽtrionalis plage ſydera nunq̃ occidant: cõtra meridianæ nunquam
orianẽ. Rurſuſq; hæc ab illis non cernantur attollente ſe contra medios uiſus terrarũ globo. Septẽtrio/
nes nõ cernit troglodytice & cõfinis ægyptus. Nec canopũ italia: & quã uocãt berenices crinẽ. Item quã
ſub Diuo Auguſto cognomiauere Cæſaris thronon: inſignis ibi ſtella: adeoq; mãifeſto aſſurgẽs faſtigio
incuruaẽ: ut canopus quartam fere partem ſigni unius ſupra terram eminere Alexandriæ intuentibus

uideaꝫ. Eadem a rhodo terrã quodãmodo ipſam ſtringere. In ponto omnino nõ cernatur: ubi maxime ſublimis ſeptẽtrio. Idẽ a rhodo abſcondit: magiſq; alexadriæ. In arabia nouẽbri menſe prima uigilia occultus: ſecũda ſe oſtendit. In meroe ſolſtitio ueſperi pauliſper apparet: pauciſq; ante exortum arcturi diebus pariter cũ die cernit. Nauigantium hæc maxime curſus deprehẽdũt in alia aduerſo: in alia, pno mari: ſubitoq; conſpicuis atq; ut e freto emergẽtibus quæ in anfractu pilæ latuere ſyderibus. Neq; n. (ut dixere aliqui) mundus hic polo excelſiore ſe attollit: ut undiq; non cernant hæc ſydera. Verum hæc eadẽ quibuſq; proximis ſublimiora creduntur: eademq; demeria longinquis. Vtq; nunc ſublimis in deiectu poſitis uidetur hic uertex: ſic in illam terræ deuexitatem tranſgreſſis illa ſe attollũt reſidẽtibus quæ hic excelſa fuerant: quod niſi in figura pilæ accidere non poſſet. Ideoq; defectus ſolis ac lunæ ueſpertinos oriẽtis incolæ non ſentiunt: nec matutinos ad occaſum habitãtes: meridianos uero ſæpius. Nobili apud arabiam magni Alexandri uictoria luna defeciſſe noctis ſecunda hora prodita eſt. Eademq; in Sicilia exoriens. Solis defectum Vipſano & fonteio conſ. qui fuere ante paucos annos factum pridie chalend. maias. campania hora diei inter ſeptimam & octauam ſenſit. Corbulo dux in armenia inter horam diei decimam & undecimam prodidit uiſum circuitu globi alia aliis detegente & occultante. Quod ſi plana eẽt terra ſimul omnia apparerent cunctis: nocteſq; non fierent inæqles: neq; aliis q̃ in medio ſitis paria duodecim horarum interualla cernerentur: quæ nunc non in omni parte ſimili modo congruunt.

Quæ ratio diurnæ lucis in terris. CA. LXXIII.

Deo ne nox dieſq; quamuis eadem toto orbi ſimul eſt opppoſitu globi noctem aut ambitu diem afferente. Multis hoc cognitum experimentis. In africa hiſpaniaq; turrium Hannibalis. In aſia uero propter piraticos terrores ſimili ſpecularũ præſidio excitato: in qs prænũtiatos ignes ſexta hora diei accenſos ſæpe compertum eſt: tertia noctis a tergo ultimis uiſos. Eiuſdem Alexandri cursor Philonides ex ſicyone ad elin millẽ & ducenta ſtadia nouem diei cõfecit horis. Indeq; quãuis decliui itinere tertia noctis hora remenſus eſt ſæpius. Cauſa q; eunti cum ſole iter erat: eundemq; remeãs obuium cõtrario præuertebat occurſu. Qua de cauſa ad occaſum nauigantes quãuis breuiſſimo die uincunt ſpatia nocturnæ nauigationis ut ſolem ipſum comitantes.

Gnomica de eadem re & horologio primo. CA. LXXIIII.

Aſaq; horoſcopa non ubiq; eidem ſunt uſui trecẽtis ſtadiis aut lõgiſſime etiã qngẽtis mutantibus iemet umbris. Solis itaq; umbilici quem gnomonem appellant umbra in Egypto meridiano tempore equinoctii die paulo plus q̃ dimidiam gnomonis mẽſuram efficit. In urbe Roma nona pars gnomonis deeſt umbre. In oppido Ancona ſupereſt quinta. xxx. In parte Italiæ que Venetia appellatur eiſdem horis umbra gnomoni par fit. Vbi & quando nullæ umbræ. CA. LXXV.

Imili modo tradunt in ſyene oppido quod eſt ſupra alexandriam quinq; milibus ſtadiorum ſolſtitii die medio nullã umbram iaci: Puteumq; eius experimẽti gratia factum totum illumi, nari. Ex quo apparere ſolem illi loco ſupra uerticem eſſe: qđ etiã in india ſupra flumen hyſpaſin fieri tempore eodem Oneſicritus ſcripſit. Cõſtatq; in berenice urbe troglodytarũ & inde ſtadiis quatuor milibus octingentis. xx. eadem gente in Ptolemaide oppido quod in margine rubri maris ad primos elephantorum uenatus conditum eſt. Hoc idem ante ſolſtitiũ quadrigenis quinis diebus totidẽq; poſtea fieri: & per eos nonaginta dies in meridiẽ umbras iaci. Rurſus in meroe inſula quæ eſt caput gentis æthiopum quinq; milibus ſtadiorum & ſyene in amne nilo habitatur bis anno abſumi umbras ſole duodeuiceſimam tauri partem & quartãdecimam leonis obtinente. In india gente oretũ mons eſt maleus nomine: iuxta quẽ umbræ æſtate in auſtrum: hyeme ad ſeptẽtrionem iaciuntur. Quindecim tantũ noctibus ibi apparet ſeptẽtrio. In eadẽ india patalis celeberrimo portu ſol dexter oritur. Vmbræ in meridiem cadunt. Septẽtrionem ibi Alexandro moráte annotatum prima tantũ noctis parte aſpici Oneſicritus dux eius ſcripſit. Quibus in locis in die umbræ non ſint ſeptẽtrionem non conſpici: & ea loca appellari aſcia: nec oras dinumerari ibi. Vbi bis anno umbræ: & ubi in contrarium. CA. LXXVI.

Et in tota troglodytice umbras biſquadragintaquinq; diebus in anno Eratoſtenes in cõtrariũ cadere prodidit. Vbi longiſſimus dies: & ubi breuiſſimus. CA. LXXVII.

Ic fit ut uario lucis incremento in meroe longiſſimus dies. xii. horas equinoctiales & octo partes unius horæ colligat. Alexandriæ uero. xiiii. horas. In Italia. xv. In britania. xvii. ubi æſtatæ lucidæ noctes haud dubie repromittũt id: quod cogit ratio credi. Solſtitialibus diebus accedente ſole propius uerticem mundi anguſto lucis ambitu ſubiecto terræ continuos dies haberi ſenis menſibus: nocteſq; e diuerſo ad brunam remoto. Quot fieri in inſula tyle pythias maſſiliẽſis ſcripſit: ſex dierum nauigatione in ſeptẽtrionem a britania diſtante. Quidam uero i Noma quæ diſtat a Camalduno britaniæ oppido circiter ducentis milibus affirmant.

Item de horogolio. CA. LXXVIII.

Mbrarum hanc rationem & quam uocant gnomonicẽ inuenit Anaximenes mileſius Anaximandri de quo diximus & Taletis diſcipulus: primuſq; horologium quod appellant ſciotericon lacedemone oſtendit. Quomodo dies obſeruentur. CA. LXXIX.

Pſum diem alii aliter obſeruauere. Babyllonii inter duos ſolis exortus. Athenienſes inter duos occaſus. Vmbri a meridie in meridiem. Vulgus omne a luce ad tenebras. Sacerdotes romani & qui diem diffiniere ciuilem: item ægyptii & Hipparchus a media nocte i mediam. Minora autem interualla eſſe lucis inter ortus ſolis iuxta ſolſtitia q̃ equinoctia apparet: quia poſitio ſigniferi

circa media ſui obliquior eſt:iuxta ſolſtitium uero rectior.

Differentiæ gentium & ratio. CA. LXXX.

Ontexenda ſunt his cæleſtibus nexa cauſis.Namq; æthiopas uicini ſyderis uapore torreri:adu
c ſtiſq; ſimiles gigni:barba & capillo uibrato non eſt dubium.Et aduerſa plaga mundi atq; gla/
ciali candida cute eſſe gentes flauis ꝓmiſſas crinibus.Truces uero ex cæli rigore has & illas mo
bilitates habentes.Ipſorumq; crinium argumẽto illis in ſupera ſuccum reuocari natura uaporis.His in
inferas partes depelli humore deciduo.Hic graues feras:illic uarias effigies animalium prouenire & ma
xime alitum:& ĩ multas figuras gigni uolucres.Corporum autem proceritatem utrobiq; : illic ignium
niſu:hic humoris alimento.Medio uero terræ ſalubris utriq; mixtura:fertilis ad omnia tractus:modi
cus corporum habitus.Magna & in colore temperies.Ritus molles:ſenſus liquidus : ingenia fœcunda:
totiuſq; naturæ capacia.Iiſdem imperia quæ nunq̃ extimis gentibus fuerint:ſicut ne ille quidem his pa/
ruerint auulſæ ac pro immanitate naturæ urgentis illas ſolitariæ.

De motu terræ. CA. LXXXI.

Abylonioꝝ placita motus terræ hiatuſq; & cætera oĩa ut ſyderum exiſtimant fieri.Sed illorũ
b trium quibus fulmina aſſignant.Fieri autem hæc meantium cũ ſole aut cõgruentiũ: & maxi/
me circa quadrata mundi.Præclara quædã eſſe & ĩmortalis ĩ eo(ſi credimus)diuitias perhibe
tur Anaximãdro mileſio phyſico:quẽ ferunt lacedemoniis prædixiſſe:ut urbem ac tecta cuſtodirẽt.In/
ſtare.n.motũ terræ.Et tum urbs tota eoꝝ corruit.Et taygeti mõtis magna pars ad formã puppis emi/
nens abrupta cladẽ inſuper eã ruina preſſit. Perhibetur & Pherecydis Pythagoræ doctoris alia cõiecta/
tio:ſed & illa diuina.Hauſtu aquæ e puteo præſenſiſſe ac prædixiſſe ibi terræ motum.Quæ ſi uera ſunt
q̃tum a deo tandem uideri poſſunt tales diſtare dum uiuant?Et hæc quidem arbitrio cuiuſq; exiſtimã
da relinquãtur.Ventos in cauſa eſſe non dubium reor.Neq;.n.unq̃ intremiſcunt terræ niſi ſopito mari:
cæloq; adeo trãquillo ut uolatus auium non pendeant ſubtracto omni ſpiritu q uehit:nec unq̃ niſi poſt
uentos cõditos.ſ.in uenas& cauernas eius occulto afflatu.Neq; aliud ẽ ĩ terra tremor q̃ in nube tonitruũ
Nec hiatus aliud:q̃ cum fulmen erumpit incluſo ſpiritu luctantes:& ad libertatem exire nitente.

De terræ hiatibus. CA. LXXXII.

Arie itaq; quatitur:& mira edũtur opera:alibi proſtratis mœnibus:alibi hiatu profundo hau/
a ſtis:alibi egeſtis molibus:alibi emiſſis amnibus:nõnunq̃ etiam ignibus calidis ue fontibus:ali/
bi aduerſo fluminum curſu.Præcedit uero comitaturq; terribilis ſonus:alias murmur ſimili/
us mugitibus aut clamori humano armorum ue pulſantium fragori:pro qualitate materiæ excipiẽtis
formaq; uel cauernarum uel cuniculi : per quem meat exilius graſſante in anguſto eodem rauco:in re/
curuis reſultante:in duris feruente:in humidis fluctuante & ſtagnantibus. Item feruente contra ſolida.
Itaq; & ſine motu ſæpe editur ſonus:nec ſimplici modo quatitur unq̃:ſed tremit uibratq;. Hiatus uero
alias remanet oſtendens quæ ſorbuit:alias occultat ore compreſſo.Rurſuſq; ita ĩducto ſolo ut nulla ue/
ſtigia extẽt urbibus plerumq; deuoratis agrorumq; tractu hauſto.Maritima autem maxime quatiun/
tur.nec montoſa tali modo carent.Exploratum eſt mihi alpes apẽninas ſæpius tremiſiſſe. Et autumno
ac uere terræ crebrius mouentur:ſicut fiunt fulmina.Ideo galliæ & ægyptus minime quatiunt:quoni/
am hic æſtatis cauſa obſtat:illic hyemis.Item noctu ſæpius q̃ interdiu.Maximi autem futuri ſigna mo/
tus exiſtant hi matutini ueſpertiniq;:ſed propinqua luce crebri.Interdiu autem circa meridiem fiunt:&
ſolis lunæq; defectu:quoniam tempeſtates tunc ſopiũtur.Præcipue uero cum ſequitur hymbrẽ æſtus
hymbreſue æſtum.

Signa motus futuri. CA. LXXXIII.

Auigantes uero ſentiunt non dubia coniectura:ſine flatu intumeſcente fluctu ſubito:aut qua/
n tiente icti.Intremunt uero & in nauibus poſita æque q̃ in edificiis:crepituq; p̃nuntiant. Quin
& uolucres non impauideæ ſedent.Eſt & in cælo ſignum:præceditq; motu futuro aut iterdiu
aut paulo poſt occaſum ſereno ceu tenuis lineæ nubis in longum porrectæ ſpatium.Eſt & in puteis tur
bidior aqua:nec ſine odoris tedio.

Auxilia contra motus futuros. CA. LXXXIIII.

Icut & iiſdem eſt remedium:quale cloacæ & crebri ſpecus præbẽt.Præconceptum enim ſpiri/
f tum exhalant:quod in certis notatur oppidis:quæ minus quatiuntur crebris ad purgandam
eluuiem cuniculis cauata.Multoq; ſunt tutiora in iiſdem illis quæ pendent:ſicut neapoli ĩ ita/
lia intelligitur parte eius quæ ſolida eſt ad tales caſus obnoxia.Tutiſſimi ſunt ædificiorum fornices:an/
guli quoq; parietum:ponteſq; alterno pulſu renitente.Et latere terreno facti parietes minore noxa qua/
tiuntur.Magna differẽtia eſt & in ipſo genere motus.Pluribus ſiquidem modis quatitur. Tutiſſimum
eſt cum uibrat criſpante ædificiorum crepitu:& cum intumeſcit aſſurgens:alternoq; motu reſidet ino/
xium:& cum concurrentia tecta contrario ictu arietant:quoniam alter motus alteri renititur. Vndan/
tis inclinatio & fluctus moræ quædam uolutatio infeſta eſt:aut cum in unam partẽ totus ſe motus im
pellit.Deſinũt autem tremores cum uentus emerſit.Sin uero durauere:non ante q̃draginta dies ſiſtun/
tur.Plerũq; & tardius:utpote cum quidam annuo & bienni ſpatio durauerint.

Portenta terrarum ſemel uiſa. CA. LXXXV.

Actum eſt & hoc ſemel:quod equidem in hetruſæ diſciplinæ uoluminibus inueni.ingens ter
f rarum portentum.L.Martio.Sex.Iulio conſ.in agro mutinenſi.Nãq; montes duo inter ſe con
currerunt crepitu maximo aſſultantes recedenteſq;:iter eos flamma fumoq; in cælum exeun/

te interdiu ſpectãte e uia æmilia magna equitum Romanorum familiarum & uiatorum multitudine. Eo concurſu uillæ omnes eliæ. Animalia permulta quæ intra fuerant exanimata ſunt anno ante ſociale bellum: quod haud ſcio an funeſtius ipſi terræ italiæ fuerit q̃ ciuile. Non minus mirum oſtẽtum & noſtra cognouit ætas anno Neronis principis ſupremo: ſicut in rebus eius expoſuimus pratis oleiſq; itercedente uia publica in contrarias ſedes tranſgreſſis in agro marrucino p̃diis Vectii Marcelli equitis Ro. res Neronis procurantis.

Miracula terræmotus. CA. LXXXVI.

Iunt ſimul cum terræmotu & inundationes maris eodem uidelicet ſpiritu infuſi: aut reſidentis ſinu recepti. Maximis terræ memoria mortalium extitit motus Tyberii Cæſaris principatu. xii. urbibus aſiæ una nocte proſtratis. Creberrimus punico bello intra eundem annũ ſepties atq; quinquagies nuntiatus Romam. Quo quidẽ anno ad thraſimenũ lacũ dimicantes maximũ motũ neq; pœni ſenſere nec Romani. Nec uero ſimplex malum aut in ipſo tãtum motu periculum eſt. Sed par aut maius oſtentum nunq̃ urbs Roma tremuit ut non futuri euentus alicuius id p̃nuntium eſſet.

Quibus locis maria receſſerint. CA. LXXXVII.

Adem naſcentium cauſa terrarum eſt cum idem ille ſpiritus attollendo potens ſolo non ualet erumpere. Naſcuntur enim: nec fluminum tantum inuectu ſicut echinades inſulæ ab acheloo amne cõuectæ: miroq; pars ægypti a nilo. In quã a pharo inſula noctis & diei curſum fuiſſe Homero credimus. Nec receſſu maris ſic ut idem circeis. Quod accidiſſe & in ambraciæ portu decem milium paſ. interuallo & athenienſium quinq; milium ad pyræeum memoratur. Et epheſi ubi quondam ædem Dianæ alluebat. Herodoto quidem ſi credimus mare fuit ſupra mẽphin uſq; ad æthiopum mõtes. Itemq; a planis arabiæ mare circa ilium & tota teuthrani. quaq; campos intulerit meander.

Ratio inſularum enaſcentium. CA. LXXXVIII.

Aſcuntur & alio modo terræ. ac repente in aliquo mari emergũt uelut paria ſecum faciẽte natura: quæq; hauſerit hiatus alio loco reddente.

Quæ & quibus temporibus enatæ ſunt. CA. LXXXIX.

Laræ iampridem inſulæ delos & rhodos memoriæ p̃duntur enatæ. Poſtea minores ultra melo: anaphe: inter lenum & helleſpontũ nea: inter lebedum & theon alone: inter cycladas olympiadis. cxxxv. anno quarto thera & theraſia. Inter eaſdem poſt annos. cxxx. hiera eademq; automate. Et ab ea duobus ſtadiis poſt annos. cx. i noſtro æuo. M. Iunio Syllano & L. Balbo cõſ. ad. viii. idus iulii thia.

Quas terras interruperint maria. CA. XC.

Nte nos & iuxta italiam inter æolias inſulas: item iuxta cretam emerſit e mari mille quingentum paſſuum una. Cum calidis fontibus altera olympiadis. cxliii. anno tertio i thuſco ſinu flagrans hæc uiolẽto cum flatu. Proditur quoq; memoriæ magnã circa illam multitudinem piſcium fluitantem confeſtim expiraſſe quibus ex iis cibus fuiſſet. Sic & pythecuſas i cãpano ſinu fuerunt ortas. Mox in iis montẽ epopon cũ repẽte flãma ex eo emicuiſſet cãpeſtri æquatũ planitiæ. In eadem & oppidum hauſtũ p̃fundo: alioq; motu terræ ſtatinã emerſiſſe. Et alio p̃uolutis mõtibus inſulam extitiſſe p̃chitam. Nãq; & hoc modo inſulas rex natura fecit. Auellit ſiciliã italiæ: cyprũ ſyriæ: euboeam boetiæ: euboeæ Atlantem & macriam: belbicum bithyniæ: leucoſiam ſyrenum promontorio.

Quæ inſulæ continenti adiunctæ. CA. XCI.

Vrſus abſtulit inſulas mari iũxitq; terris. Antiſſam leſbo: zephyriũ halicarnaſo: ethuſam mindo: domiſton & perienem mileto: arthemiſiam parthenio promontorio: hybanda quondam inſula ioniæ. cc. nũc a mari abeſt ſtadiis. Syriten epheſus i mediterranea habet. Deraſidas & ſophoniam uicinam ei magneſia. Epidaurus & oricon inſulæ eſſe deſierunt.

Quæ terræ motu mari permutatæ. CA. XCII.

N totum abſtulit terras primum omnium ubi atlanticum mare eſt (ſi Platoni credimus) i medio ſpatio. Mox interno: quæ uidemus hodie merſam acarnaniam ambracio ſinu: achaiã corinthio: europam aſiamq; ꝓpontide & ponto. Ad hoc perrupit mare leucada: antirrhiũ: helleſpõtum: boſphoros duos.

Quæ terræ ipſæ ſe ſorbuerunt. CA. XCIII.

Tq; ut ſinus & ſtagna præteream: ipſa ſe condens terra deuorauit. Cybotum altiſſimum montem cum oppido curite: ſiphylum in magneſia. Et prius in eodem loco clariſſimam urbẽ quæ tantalis uocabatur. Galanis & Camales urbium in phœnice agros & cum ipſis phegiũ æthiopiæ iugum excelſiſſimum: tanq̃ non infida graſſarentur & littora.

Quæ urbes hauſtæ ſint a mari. CA. XCIIII.

Yrrham & antiſtam circa meotin pontus abſtulit. Elicen & buram ſinus corinthius: quarum in alto ueſtigia apparent. Ex inſula cæa amplius. xxx. milia paſſuum abrupta ſubito cum plurimis mortalium rapuit. Et in ſicilia dimidiam tyndarida urbem ac quicquid ab italia deeſt. Similiter in boetia & eleuſina.

De Piaculis. CA. XCV.

Otus enim uero terræ ſileantur & quicquid eſt: ubi ſaltẽ buſta urbiũ extãt. Simul ut terræ miracula potius dicamus quã ſcelera naturæ. Et hercule non cæleſtia enarratu difficiliora fuerit.

Metallorum opulentia tã uaria: tã diues: tam fœcunda: tot ſæculis ſuboriens: cum tantũ quotidie orbe toto populent ignes: ruinæ: naufragia: bella: fraudes: tantum uero luxuria & tot mortales cõterant. Gemmarum pictura tam multiplex. Lapidum tam diſcolores maculæ. Interq; eos candor alicuius præter lucem oĩa excludens. Medicatorum fontium uis. Ignium tot locis emicantium perpetua tot

tot ſæculis incendia. Spûs lætales alibi: aut ſcrobibus emiſſi: aut ipſo loci ſitu mortiferi. Alibi uolucribus tãtum ut ſoracte uicino urbi tractu. Alibi præter hoiem cæteris animantibus: nõnunq; & homini: ut in ſinueſſino agro & puteolano ſunt: quæ ſpiracula: alii charoneas ſcrobes mortiferum ſpiritũ exhalantes. Item in hirpinis anſacti ac metphtiis eundẽ locum: quem qui intrauere moriũtur. Simili modo hiarapoli in aſia matris magne tantum ſacerdoti innoxium. Alibi fatidici ſpecus: quoq; exhalatiõe temulenti futura præcinunt: ut delphis nobiliſſimo oraculo. Quibus in rebus quid poſſit aliud cauſæ afferre mortalium quiſpiam: q̃ diffuſæ per oẽm naturæ ſubinde aliter atq; aliter numen erumpens.

De terris ſemper trementibus. CA. XCVI.

Vædam uero terræ ad ingreſſus tremunt: ſicut in gabinenſi agro nõ procul urbe Roma iuge-
q ra ferme ducenta equitãtium curſu. De inſulis ſemper fluctuantibus. CA. XCVII.
Imiliter in reatino quædam inſulæ ſemper fluctuant: ſicut in agro cecubo: & eodẽ reatino mu-
ſ tinenſi: ſtationẽſi: in uadimonis lacu: & ad cutilias aquas opaca ſilua: quæ nunq; die ac noctu eodem loco uiſitur. In lydia aquæ uocantur calaminæ: nõ uentis ſolum: ſed etiã contis uel quolibet impulſu multorum ciuium mithridatico bello ſalus. Sût & in nympheo paruæ ſaltares dictæ: quoniã i ſymphoniæ cãtu ad ictus modulãtiũ pedũ mouẽtur. In tarquinẽſi lacu magno Italiæ duo nemora circũferunt nunc triquetrã figurã edẽtes: nũc rotundam cõplexu uẽtis impellẽtibus: q̃dratam nunq;.

Quibus in terris non pluat: & aceruata terrarq; miracula & cæterorq; elementorq;. CA. XCVIII.
Elebre fanum habet Veneris paphos: in cuius quãdã aream nõ impluit. Item i ea oppido troa-
c dis circa ſimulacrũ Mineruæ in eodem relicta ſacrificia non putreſcunt. luxta hirpaſa oppidũ aſiæ cautes ſtat horrẽda: uno digyto mobilis. Eadẽ ſi toto corpore impellaſ reſiſtens. In tauro rum peninſula i ciuitate paraſino terra eſt qua ſanãtur omnia uulnera. At circa aſſon troadis lapis naſcitur, quo conſumuntur omnia corpora: ſarcophagus uocatur. Duo ſunt montes iuxta flumẽ indum: alteri natura eſt ut ferrum omne teneat: alteri ut reſpuat. Itaq; ſint claui in calciamento: ueſtigia auelli i altero non poſſe: in altero ſiſti. Locris & crotone peſtilentiam nunq; fuiſſe: nec ullo terræmotu laboratum annotatũ eſt. In lycia uero ſemp a terræmotu. xl. dies ſerenos eẽ. In agro harpauo frumentum ſatu non naſcit. Ad aras mutias i ueiente & apud tuſculanũ & in ſilua ciminia loca ſunt i qbus i terrã depacta nõ extrahũtur. In cruſtumino natum fœnum ibi noxium: extra ſalubre eſt. Et de aquarum natura complura dicta ſunt. Qua ratione æſtus maris accedant & recedant. CA. XCIX.

Ed æſtus maris accedere & reciprocare maxime mirum eſt. Pluribus quidem modis accidit.
ſ Verum cauſa in ſole lunaq;: Bis inter duos exortus lunæ affluunt: biſq; remeant uicenis quaterniſq; ſemper horis. Et primum attollente ſecum ea mundo intumeſcentes. Mox a meridiano cæli faſtigio uergente in occaſum reſidentes. Rurſuſq; ab occaſu ſubter cæli ima & meridiano cõtraria accedente inundãtes. Hic donec iterũ exoriantur ſe ſorbẽtes. Nec unq; eodem tempore quo pridie refluit: ut ancilante ſydere trahenteiq; ſecum auido hauſtu maria: & aſſidue aliunde q̃ pridie exoriente paribus tamen iteruallis reciproci: ſeniſq; ſemper horis nõ cuiuſq; diei aut noctis aut loci: ſed æquinoctialibus: ideoq; inæquales uulgarium horarum ſpatio utcumq; plures in eas aut diei aut noctis illarq; menſuræ cadunt: & æquinoctio tantum pares ubiq;. Ingens argumentum plerunq; lucis ac uicis etiam diurnæ hebetes eſſe qui negẽt ſubtermeare ſydera: ac rurſus eadem reſurgere: ſimilemq; terris immo uero uniuerſæ naturæ & inde faciem in iiſdem ortus occaſuſq; operibus non aliter ſub terra manifeſto ſyderis curſu alio ue effectu: q̃ cum præter oculos noſtros feratur. Multiplex etiam num lunaris differentia: primumq; ſeptenis diebus. Quippe modici noua ad diuiduam æſtus. Pleniores ab ea exeundant: plena pro maxime feruent. Inde mitеſcunt. Pares ad ſeptimam primis. Iterumq; alio latere diuidua augẽtur. In coitu ſolis pares. Plane eadem aquilonia & a terris longius recedente mitiores q̃ cum i auſtros digreſſa ppriore niſu uim ſuam exercet. Per octonos quoq; annos ad principia motus & paria ſcrementa cenſeſimo lunæ reuocantur ambitu: augente ea cuncta ſolis annuis cauſis duobus æquinoctiis maxime tumentes & autumnali amplius q̃ uerno. Inanes uero bruma & magis ſolſtitio. Nec tamen in ipſis quod dixi temporum articulis ſed paucis poſt diebus: ſicuti neq; in plena aut nouiſſima ſed poſtea: nec ſtatim ut lunam mundus oſtẽdat: occultet ue: aut media plaga declinet: uerum fere duabus horis æquinoctialibus ſeruis: tardiore ſemper ad terras omnium quæ geruntur in cælo effectu cadẽte q̃ uiſu ſicuti fulguris & tonitrui & fulminum. Omnes enim æſtus in occeano maiora integunt ſpatia inundantq; q̃ in reliquo mari, ſiue quia totum i uniuerſitate animoſius eſt q̃ in parte: ſiue quia magnitudo aperta ſyderis uim laxe craſſantis efficatius ſentit eadem anguſtiis arcentibus. Quæ de cauſa nec lacus nec amnes ſimiliter mouentur. Octogenis cubitis ſupra britaniam intumeſcere æſtus Pytheas maſſilienſis auctor eſt. Interiora autem maria clauduntur ut portu. Quibuſdam tamẽ in locis ſpatioſior laxitas ditioni patet, utpote cum plura exempla ſunt in tranquillo mari: nulloq; uelorum impulſu tertio die ex italia perue-
ctorum uticam æſtu feruente. Circa littora autem magis q̃ in alto deprehendũtur hi motus: quoniam & in corpore extremo pulſum uenarum ideſt ſpiritus magis ſentiunt.

Vbi æſtus extra rationem. CA. C.

N pleriſq; tamen æſtuariis propter diſpares ſyderum in quoq; tractu exortus diuerſi exiſtunt
i æſtus tempore non ratione diſcordes: ſicut in ſyrtibus. Ex quorundam tamen priuata natura eſt: uelut tauromenitani erupi. Sæpius & in euboea ſepties die ac nocte reciprocãtes. Aeſtus idẽ triduo in menſe conſiſtit ſeptima. Octaua: nonaq; luna. Gadibus qui eſt delubro Herculis pximus fons

incluſus ad putei modum alias ſimul cum occeano augetur: minuiturq; alias uero utrunq; contrariis temporibus. Eodem in loco alter occeani montibus conſentit. In ripa bethys oppidum eſt: cuius putei creſcente æſtu minuuntur: augeſcunt decedente mediis temporum immobiles. Eadem natura in hiſpali oppido uni puteo: cæteris uulgaris. Et pontus ſemper extra meat in propontidem: introrſus in pontum nunq̃ refluo mari.

Miracula maris. CA. CI.

Omnia plenilunio maria purgantur: quædam & ſtato tempore. Circa Meſſanam & milas fimo ſimilia expuuntur in littus purgamenta. unde fabula ſolis boues ibi ſtabulari. His adde: ut nihil quod equidem nouerim præteream. Ariſtoteles nullum animal niſi æſtu recedente expirare affirmat. Obſeruatum id multum in gallico occeano: & duntaxat in homine compertum.

Quæ poteſtas lunæ & terrena & marina. CA. CII.

Vo uera coniectatio exiſtit haud fruſtra ſpiritum ſydus lunæ exiſtimari. Et hoc eſſe quod terras ſaturet: accedenſq; corpora impleat: abſcedenſq; inaniat. Ideo cum incremento eius augeri conchylia: & maxime ſpiritum ſentire q̃bus ſanguis nõ ſit. Sed & ſanguinũ hoiem etiã cum lumine eius augeri ac minui. Frõdes quoq; ac pabula (ut ſuo loco dicet) ſentire non oia eãdẽ penetrãte ui.

Quæ ſolis & quare ſalſum mare. CA. CIII.

Taq; ſolis ardore ſiccatur liquor. & hoc eſſe maſculũ ſydus accepimus torrens cuncta ſorbẽſq;. Sic mari late patẽti ſaporem icoquiſalis: aut quia exhauſto ĩde dulci tenuiq; quod facillime trahat uis ignea: omne aſperius craſſiuſq; liquatur. Ideo ſummã æquoꝛ aquã dulciorem profunda. Hãc eẽ ueriorem cauſam aſperi ſaporis: q̃ q; mare terræ ſudor ſit æternus: aut quia plurimum exarido miſceatur illi uapore: aut quia terræ natura medicatas aquas inficiat. Eſt ĩ exemplis Dionyſio ſiciliæ tyrãno cum pulſus eſt ea potentia accidiſſe prodigium: ut uno die in portu dulceſceret mare.

Item de natura lunæ. CA. CIIII.

Contrario ferunt lunæ fœmineum ac molle ſydus atq; nocturnum ſoluere humorem: & trahere nõ auferre. Id manifeſtum eſt q; ferarũ occiſa corpora ĩ tabem uiſu ſuo reſoluat: ſomnoq; ſopitis torporem cõtractum ĩ caput reuocet. Glaciem refundat: cũctaq; humifico ſpiritu laxet. Ita penſari naturæ uices: ſemperq; ſufficere aliis ſyderum elementa cogẽtibus: aliis uero fundẽtibus. Sed in dulcibus aquis lunæ alimentum eſſe ſicut in marinis ſolis.

Vbi altiſſimum mare. CA. CV.

Altiſſimum mare. xv. ſtadioꝝ Fabianus tradit. Alii in ponto ex aduerſo coraxorũ gẽtis uocant bathea põti. tricentis fere a cõtinenti ſtadiis ĩ mẽſam altitudĩe maris tradũt uadis nunq̃ reptis.

Miracula aquarum fontium & fluminum. CA. CVI.

Irabilius id faciunt aquæ dulces iuxta mare ut fiſtulis emicantes. Nam nec aquarum natura a miraculis ceſſat. Dulces mari inuehuntur leuiores haud dubie. Ideo & marinæ quarum natura grauior magis inuecta ſuſtinẽt. Quædam uero & dulces inter ſe ſupermeãt alias. Vt in fucino lacu inuectus amnis: in lario abdua in uerbano ticinus: in benaco mintius: ĩ ſeuinno ollius: in lemano rhodanus. Hi trans alpes ſuperiores in italiam multorum militum tranſitu hoſpitales ſuas tantum nec largiores q̃ intulere aquas euehentes. Proditum hoc & ĩ oronte amne ſyriæ multiſq; aliis. Quidam uero odio maris ipſa ſubeunt uada: ſicut Aretuſa fons ſyracuſanus in quo redduntur iacta in alpheum: qui per olympiam fluens peloponneſiaco littori infunditur. Subeunt terras rurſuſq; redduntur. Lycus in aſia. Eraſinus in argolica. Tigris in meſopotamia. Et quæ in Aeſculapii fonte athenis immerſa ſunt in phalerico redduntur. Et in atinate campo fluuius merſus poſt. xx. milia paſſuum exit. Et in aquileienſi timauus. Nihil in aſphaltite iudææ lacu qui bitumen gignit mergi poteſt. Nec in armeniæ maioris aritiſſam. Is quidem introrſus piſces alit. In ſalẽtino iuxta oppidum mãduriam lacus ad margines plenus: neq; exauſtis aquis minuit: neq; infuſis auget. In ciconũ flumine & in piceno: lacu uelino lignũ deiectũ lapideo cortice obducitur. Et in ſurio colchidis flumine adeo ut lapidem plerũq; durans adhuc integat cortex. Similiter in flumine ſilari ultra ſurrẽtum nõ uirgulta modo immerſa: uerum & folia lapideſcũt alias ſalubris potus eius aquæ. In exitu paludis reatinæ ſaxum creſcit. Et in rubro mari oleæ uirenteſq; frutices enaſcũtur. Sed & fontium plurimorum natura mira ẽ feruore. Idq; etiam ĩ iugis alpium ipſoq; in mari: & inter italiam & enariam ut ĩ baiano ſinu: & ĩ liri fluuio multiſq; aliis. Nam dulcis hauſtus in mari plurimis locis ut ad chelidonias inſulas & arabum: & in gaditano occeano. Patauinorum aquis calidis hærbæ uirentes innaſcuntur: piſanorum ranæ. Ad uetulonios in hetruria nõ procul a mari piſces. In caſinate fluuius appellatur ſcatebra frigidus abundantior æſtate. In eo ut in archadiæ ſtymphali enaſcuntur aquatiles muſculi. In dodone Iouis fons cum ſit gelidus: & immerſas faces extiguat: ſi extinctæ admoueantur accendit. Idem meridie ſemper deficit: qua de cauſa anapauomenon uocant. Mox increſcens ad medium noctis exuberat. Ab eo rurſus ſenſim deficit. In illyriis ſupra fontem frigidum expanſæ ueſtes accenduntur. Iouis Hammonis fons interdiu frigidus: noctibus feruet. in troglodytis fons ſolis appellatur dulcis: & circa meridiem maxime frigidus: mox paulatim tepeſcẽs ad noctis media feruore & amaritudine infeſtatur. Padi fons mediis diebus æſtiuis uelut iterquieſcens ſemper aret. In tenedo inſula fons ſempera tertia noctis hora in ſextã ab æſtiuo ſolſtitio exundat. Et in delo inſula inopus fons eodem quo nilus modo: ac pariter cum eo decreſcit augeturq;. Contra timauum amnem inſula parua in mari eſt cum fontibus calidis: qui pariter cũ æſtu maris creſcunt minuunturq;. in agro pitinate trans

apenninum fluuius nouanus omnibus ſolſtitiis torrens bruma ſiccatur.in faliſco clitumni amnis aqua potata candidos boues facit.in boetia amnis melas oues nigras.Cephiſus ex eodem lacu profluens albas rurſus nigras penitus:ruffaſq;:iuxta.ilium Xantus:unde & nomẽ amni.in ponto fluuius aſtaces irrigat campos i quibus paſtæ oues nigro lacte æque gentes alunt.in reatino fons neminia appellatus alio atq; alio loco exoritur annonæ mutationem ſignificans.Brunduſii in portu fons incorruptas præſtat aquas nauigantibus.Lynceſtis aqua quæ uocatur acidula uini modo temulentos facit.Ita in paphlagonia & in agro caleno.In andro inſula templo Liberi patris fontem nonis ianuariis ſemper uini ſapore fluere Mutianus ter conſ.credit.Dios techolia uocatur.Iuxta nonacrin archadiæ ſtix nec odore differens nec colore epota illico necat.Item in beroſo taurorum colle tres fontes ſine remedio ſine dolore mortiferi.In carinenſi hiſpaniæ agro duo fontes iuxta fluunt:alter omnia reſpuens:alter abſorbens.In eadem gente alius aurei coloris omnes oſtendit piſces nihil extra illam aquã cæteris differentes.In commenſi iuxta larium lacum fons largus horis ſingulis ſemper itumeſcit ac reſidet:in cynonia inſula ante leſbum fons calidus uere tantum fluit.Lacus ſinnanus in aſia circũnaſcente ab ſynthio inficitur.Colophone in Appollinis clarii ſpecu lacuna eſt:cuius potu mira redduntur oracula bibẽtium breuiore uita.Amnes retroflure & noſtra uidit ætas.Neronis principis annis ſupremis ſicut in rebus eius retulimus.Iam omnes fontes æſtate q̃ hyeme gelidiores eſſe quem fallit? Sicut illa permira naturæ opera æs & plumbum in maſſa mergi:dilatata fluitare.Eiuſdemq; ponderis alia ſedere:alia iuehi.Onera i aqua facilius moueri.Thyreum lapidem q̃uis grandem innatare:eundemq; comminutum mergi.Recentia cadauera ad uadũ labi:intumeſcentia attolli.inania uaſa haud facilius q̃ plena extrahi.Pluuia ſalinas aqua dulciores eſſe q̃ reliquas.Nec fieri ſalem niſi admixtis dulcibus.Marinas tardius gelare:& celerius accendi. Hyeme mare calidius eſſe:autumno ſalſius.Omne oleo tranquillari.Et ob id urinantes ore ſpargere:quoniam mitiget naturam aſperam:lucemq; deportet.Niues in alto mari non cadere.Cum omnis aqua deorſum feratur exilire fontes:atq; etiam in ætnæ radicibus flagrantis in tantum ut quinquagena & centena milia paſſuũ harenas flammarum globus eructet.

Ignium & aquarum iuncta miracula & de maltha. CA. CVII.

Amq; & ignium quod eſt naturæ quartum elementum reddamus aliqua miracula. Sed primum ex aquis.in comagene urbe ſamoſata ſtagnum eſt emittens limum maltham uocãt flagrantem.cum quid attingit ſolidi adhæret. Præterea tactus ſequitur fugientes. Sic defendere muros oppugnante Lucullo:flagrabatq; miles armis ſuis.Aquis etiam accenditur.Terra tantum reſtingui docuere experimenta.

De naptha. CA. CVIII.

Imilis eſt naturæ naptha : ita appellatur circa babyloniam : & in auſtagenis parthiæ profluens bituminis liquidi modo. Huic magna cognatio ignium : tranſiliuntq; protinus in eam undecunque uiſam.Ita ferunt a Media pelicem crematam.poſtquã ſacrificatur ad aras acceſſerat corona igne rapta.

De ſemper ardentibus locis. CA. CIX.

Erum in montium miraculis ardet ætna noctibus ſemper : tãtoq; æuo igniũ materia ſufficit. Niualis hybernis temporibus:egeſtumq; cinerem pruinis operiens.Nec in illo tantum natura ſæuit exuſtionem terris denuntiãs.Flagrat in phaſelide mons chimæra:& quidem immortalis diebus ac noctibus flamma.Ignem eius accendi aqua:extingui uero terra aut fœno Gnidius Cteſias tradit.Eadem in lycia epheſti montes teda flammante tacti flagrant adeo:ut lapides quoq; riuorum & harenæ in ipſis aquis ardeant:aliterque ignis ille pluuiis. Baculo ſi quis ex iis accenſo traxerit ſulcos riuos igniũ ſequi narrant.Flagrat in bactris cophãti noctibus uertex.Flagrat in medis & ceſtia gente cõfinio perſidis.Suſis quidem ad turrim albam.xv.caminis maximo eorum.Et interdiu campus babyloniæ flagrat quadam ueluti piſcina iugeri magnitudine.Item æthiopum iuxta heſperium montem ſtellarum modo campi nocte nitent.Similiter in megaloponitanorum agro tametſi internus ſit ille iucundus:frondemque denſi ſupra ſe nemoris non adurens:& iuxta gelidum fontem ſemper ardens Nymphei crater dira apolloniatis ſuis portendit ut Theopompus tradidit.Augetur hymbribus: egeritq; bitumen temperandum fonte illo inguſtabili:alias omni bitumine dilutius.Sed quis hæc miret? In medio mari hiera inſula ardet.Aeolia inſula iuxta italiam cum ipſo mari arſit per aliquos dies ſociali bello: & donec legatio ſenatus piauit:Maximo tamen ardet incendio theonochema dictum æthiopũ iugum. Torrenteſq; ſolis ardoribus flammas egerit. Tot locis tot incendiis rerum natura terras cremat.

Ignium perſe miracula. CA. CX.

Ræterea cum ſit huius unius elementi ratio fœcunda:ſeq; ipſa pariat:& minimis creſcat ſintilis:quid fore putandum eſt in toto rogis terræ? Quæ eſt illa natura quæ uoracitatem auidiſſimam in toto mundo ſine damno ſui paſcit? Addantur iis ſydera innumera ingenſq; ſol. Addantur humani ignes:& lapidum quoq; inſiti naturæ:attrita inter ſe ligna:iam nubium & origines fulminum.Excedit profecto omnia miracula ullum diem fuiſſe: quo non cuncta conflagrarent: cum ſpecula quoq; concaua aduerſa ſolis radiis facilius etiam accendantur:q̃ ullus alius ignis.Quid q; innumerabiles partus ſed naturales ſcatent? In nympheo exit e petra flamma:quæ aqua accenditur. Exit & ad aquas ſcantias.Hæc quidem inualida cum tranſit:nec longe in alia durans materia.Viret & æterno hũc fontem igneum contexens fraxinus.Exit in mutinenſi agro ſtatis uulcano diebus. Reperitur apud au-

ctores ſubiectis ariciæ aruis ſi carbo deciderit ardere terram. In agro ſabino & ſidicino unctum flagrare lapidem. In ſelētino oppido. Inatium impoſito ligno in ſaxum quoddam ibi ſacrum protinus flammā exiſtere. In laciniæ iunonis ara ſub diuo ſita cinerem immobilem eſſe perflantibus undiq; pcellis. Quin & repentinos ignes exiſtere & in aquis. Et ī corporibus etiam humanis emicuiſſe. Traſimenum lacum arſiſſe totum. Seruio Tullio dormienti in pueritia ex capite flammam emicuiſſe. L. Martium in hiſpania interemptis Scipionibus concionantem & milites ad ultionem exhortātem arſiſſe ſimili modo Valerius Antias narrat. Plura mox & diſtinctius. Nunc enim quadam mixtura rerum omnium exhibentur miracula. Verum egreſſa mens interpretationem naturæ feſtinat legentium animos per totum orbem ueluti manu ducere.

Terræ uniuerſæ menſura longitudo & latitudo. CA. CXI.

Ars noſtra terrarum de qua memoro ambiente (ut dictum eſt) occeano uelut innatas longiſ
p ſime ab ortu & ab occaſu pater: hoc eſt ab india ad Herculis columnas gadibus ſacratas octua
gies quinquies centena ſeptuagintaocto milia paſſuum ut Artemidoro placet auctori. Vt uero Iſidoro nonagies octies & decem & octo milia Artemidorus adiicit amplius a gadibus circuitu ſacri promontorii ad promontorium artabrum: quo longiſſime frons procurrit hiſpaniæ octingenta milia nonagintaunum. Id menſuræ duplici currit uia. A gange amne hoſtioq; eius quo ſe in eoum occeanum effundit per indiam parthienenq; ad myriandrum urbem ſyriæ in iſſico ſinu poſitam quinquagies bis quindecim paſſuum decem & nouem. Inde proxima nauigatione cyprum iſulam pataram lyciæ rhodum aſtypalæam in carpacio mari in iſulas laconicæ tænarum. Lylibeum ſiciliæ. Caralium ſardiniæ tricies quater quinquaginta milia. Deinde gades quadragies bis quinquaginta milia. Quæ menſura uniuerſa ab eo mari efficit octogies quinquies ſeptuagintaoctomilia paſſuum. Alia uia quæ certior itinere terreno maxime patet a gange ad euphratem amnem quinquagies centena milia paſſuum & xviii. Inde cappadociæ in mazaca. cc. milia. xliiii. inde per phrygiam: cariam: epheſum: quadringenta milia paſſuum. xtviii. Ab epheſo per ægeum pelagus delum ducenta milia. iſthmū ducenta duodecim milia. Deinde terra & laconico mari & corinthiaco ſinu patrans peloponneſi ducenta duo milia quingenti. Leucadem octingenta ſex milia quingenti. Corcyram totidem Acroceraunia centū triginta duo milia quingenti. Brunduſium octingenta ſex milia quingenti. Romam. ccc. milia ſexaginta. Ad alpes uſq; calcincomacum uicum quingenta decem & octo milia. Per galliam ad pyreneos montes illiberiū quingenta quinquaginta ſex milia. Ad occeanum & hiſpaniæ horam trecenta trigītaduo milia. Traiectu gadis ſeptem milia quingenti. Quæ menſura Artemidoro atteſtante nonaginta efficit ſexaginta nouem. Latitudo autem terræ a meridiano ſitu ad ſeptentrionem dimidio fere minor colligitur: quinquaginta quattuor milium ſexaginta duo. Quo palam fit quantū & hinc uapor abſtulerit: & illinc rigor. Neq; enim deeſſe arbitror terris: aut non eſſe globi formam. Sed inhabitabilia utrinq; incomperta eſſe. Hæc menſura currit a littore æthiopici occeani: qua modo habitatur ad mereon quingenta qnquaginta milia. Inde alexandriam duodecim milia quinquaginta. Rhodum quingenta octogintaria. Gnidum octogintaquattuor milia quingenti cum. xxv. M. Samum. c. M. Chium octogintaq̄ttuor. M. Mitilenen. lxv. M. Tenedon. xxviiii. M. Sigæum promontorium. xii. M. quingenti. Os ponti. cccxii. M. d. Carābin promontorium. cccl. Os mæotidis. cccxii. M. d. Oſtium tanais. cclxv. M. Qui curſus compendis maris breuior fieri poteſt. lxxxix. M. Ab oſtio tanais nihil modicum diligentiſſimi auctores fecere. Artemidorus ulteriora incomperta exiſtimauit: cum circa tanain ſarmatarum gentes degere fateretur ad ſeptentriones uerſas. Iſidorus adiecit. xii. M. l. uſq; ad tilen: quæ coniectura diuinationis eſt. Ego non minore q̄ proxime dicto ſpatio ſarmatarum fines noſci intelligo. Et alioquin quantum eſſe debet quod innumerabiles gentes ſubinde ſedem mutantes capiat. Vnde ulteriorem menſuram inhabitabilis plagæ multo eſſe maiorem arbitror. Nam & germania immenſas inſulas non pridem copertas cognitum habeo. De longitudine ac latitudine hæc ſunt quæ digna memoratu putem. Vniuerſum autem hunc circuitum Eratoſthenes in omnium quidem litterarum ſubtilitate: & in hac utiq; præter cæteros ſolers: quem a cunctis probari uideo ducentorum quinquaginta duorum milium ſtadium prodidit. Quæ menſura Romana computatione efficit trecenties quindecies cētena milia paſſuum. Improbum auſum: uerum ita ſubtili argumentatione comprehenſum ut pudeat non credere. Hipparchus & in coarguēdo eo & in reliqua omni diligentia mirus adiicit ſtadiorum paulominus. xxv. milia.

Harmonica mundi ratio. CA. CXII.

a Lia Dionyſiodoro fides: neq; enim ſubtraham exemplum uanitatis græcæ maximum. Meli
us hic fuit geometrica ſciētia nobilis. Senecta diem obiit in patria. Funus duxere ei propinquæ ad quas pertinebat hæreditas. Eæ cum ſecutis diebus iuſta peragerent: iuueniſſe dicūtur in ſepulchro epiſtolam Dionyſiodori nomine ad ſuperos ſcriptam. Peruenisſe eum a ſepulchro ad iſimam terram: eſſeq; eo ſtadiorum quadragintaduo milia. Nec defuere geometræ qui interprætarentur ſignificare epiſtolam a medio terrarum orbe miſſam quo deorſum ab ſummo longiſſimum eſſe ſpatium: & idem pilæ medium. Ex quo conſecuta computatio eſt: ut circuitu eſſe. cc. quinquagintaquinq; milia ſtadia pronuntiarent. Harmonica ratio quæ cogit rerum naturā ſibi ipſam congruere: addit huic menſuræ ſtadia ſeptem milia: terramq; nonageſimam ſextam milleſimam totius mundi partem facit.

CAII PLY. SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER TERTIVS. PROHEMIVM.

ACTENVS DE SITV ET MIRACVLIS TERRAE AQVARVM que ac ſyderum & ratione uniuerſitatis atq; menſura. Nūc de partibus q̄q; infinitum id quoq; exiſtimatur nec temere ſine aliqua reprehēſione tractatum. Haud ullo in genere uenia iuſtior eſt: ſi modo minime mirum ē hominem genitum non omnia humana nouiſſe. Quapropter auctorem neminem unum ſequar. Sed ut quemq; ueriſſimum in quaq; parte arbitrabor. Quoniam commune ferme omnibus fuit: ut eos quiſq; diligētiſſime ſitus diſceret: in quibus ipſe prodebat. ideo nec culpabo aut coarguā quēq; locorum nuda nomina & quanta dabitur breuitate ponētur claritate cauſiſq; dilatis in ſuas partes. Nūc enim ſermo de toto eſt. Quare ſic accipi uelim: ut ſicut uidua fama ſua nomina qualia fuere primordio ante ullas res geſtas nuncupentur: & ſic quædam in his nomen datura qdem: ſed mundi rerumq; naturæ. Terrarum orbis uniuerſus ī tres diuiditur partes: europam: aſiam: africam. Origo ab occaſu ſolis & gaditano freto: qua irrumpens occeanus atlāticus in maria īteriora diffundit. Hinc intranti dextra africa eſt: leua: europa: inter has aſia ē. Termini amnes tanias & nilus. Xii. milia paſſum in lōgitudinem quas diximus fauces occeani patēt: qnq; milium ī latitudīe a uico mellaria hiſpaniæ ad ꝓmontorium africæ albū auctore Turamnio Grachula iuxta genito. T. Liuius ac Nepos Cornelius latitudinis tradiderūt ubi minus. vii. M. paſſuum. Vbi uero plurimum. x. M. Tā modico ore tā immenſa equoꝝ uaſtitas ꝓditur. Nec ꝓfunda altitudo miraculū minuit. Frequētes quip pe tæniæ candicantis uadi carinas territant. Qua de cauſa limē interni maris multi eū locū appellauere. Proxima aūt faucibus utrinq; impoſiti mōtes coercēt clauſtra: abila africæ: europæ calpe labor Herculis metæ. Quā ob cauſam indigenæ columnas eius dei uocant credūtq; perfoſſas excluſa antea admiſiſſe maria: & rerꝝ naturæ mutaſſe faciem.

De europa. CA. I.

PRimum ergo de europa altrice uictoriis oīum gentium populi: longeq; terrarꝝ pulcherrima: quā pleriq; merito non tertiā portionem fecere: uerꝝ æquā in duas partes ab amne tanai ad gaditanū fretum uniuerſo orbe diuiſo. Occeanus hoc qđ dictum eſt ſpatio atlanticum mare infundens: & auidio meatu terras quæcunq; ueniētem expauere demergēs: reſiſtētes quoq; flexuoſo littorum anfractu lambit europā: uel maxime receſſibus crebris excauans: ſed in q̄ttuor p̄cipue ſiuus. Quorum primus a calpe hiſpaniæ extimo (ut dictū eſt) monte locobrutinum uſq; ꝓmontorium immenſo ambitu flectitur. In eo prima hiſpania terrarꝝ eſt ulterior appellata. Eadē bethyca. Mox a fine uirgitano citerior eademq; tarraconēſis ad pyrenea iuga. Vlterior ī duas per lōgitudinem prouicias diuiditur. Siquidē bethycæ latere ſeptētrionali protenditur luſitania amne ana diſcreta. Ortus hic laminitano agro citerioris hiſpaniæ: & modo ſe ī ſtagna fundēs: modo ī anguſtias reſorbēs: aut ī totum cuniculis cōdens & ſæpius naſci gaudēs in atlāticum occeanum effunditur. Tarraconenſis aūt hinc affixa pyreneo: totoq; eius a latere decurrens & ſimul ad gallicum occeanum hibero mari tranſuerſa ſe pandēs ſolorio monte & oretanis iugis carpetaniſq; & aſterum a bethyca atq; luſitania diſtīguitur. Bethyca a flumine eam media ſecante cognominata cunctas ꝓuinciarum diuiti cultu & quod ī fertili ac peculiari nitore præcedit. Iuridici conuentus ei quattuor. Gaditanus: Cordubenſis. Aſtygitanus: Hiſpalēſis. Oppida omnia numero. clxxv. In iis coloniæ. viiii. Municipia. viii. latio antiqtus donata. xxix. Libertate. vi. Fœdere. iii. Stipēdiaria. cxx. Ex his digna memoratu aut latiari ſermone dictu facilia. A flumīe ana littora occeani oppidum onnoba luſturia cognominatū. Interfluētes luxia & uriū muriani mōtes. Bethys fluuius. Littus curēſe inflexo ſinu. Cuins ex aduerſo gadis inter inſulas dicēdæ. Promōtorium Iunonis. Portus Bæſippo. Oppida belon mellaria. Fretū ex atlātico mari. Cartheia tartheſos a græcis dicta. Mons calpe. Deide littore interno oppido berbeſula cū fluuio. Item ſalduba oppidum uel malacha cū fluuio fœderatoꝝ. Dein menoba cū fluuio. Sextifirmiū cognomīe iuliū. Sexi & abdera Murgis. Betycæ finis. Orā eā uniuerſam originis pœnoꝝ exiſtimauit. M. Agrippa. Abana aūt atlātico occeano obuerſa baſtuloꝝ turdulorūq; eſt in uniuerſam hiſpaniam. M. Varro peruenīſſe hiberas & perſas & pœnicas celtaſq; & pœnos tradit. Luſum. n. Liberi patris ac lyſam cum eo bacchātem nomē deduſſe luſitaniæ & Pana præfectū eius. Vniuerſa autem quæ de Hercule ac pyrene uel Saturno traduntur: fabuloſa in primis ut arbitror. Bethys ī tarraconneſi prouincia non ut aliqui dixere menteſa oppido ſed tygenſi exoriens ſaltu: iuxta quem tradet fluuius qui carthaginenſem agrum rigat ille ocior refugit Scipionis rogum uerſuſq; in occaſum occeanum atlanticum prouinciam adoptans petit: modicus primo: ſed multorum fluminum capax: quibus ipſe famam aquaſq; aufert. Bethycæ primum ab oſſigetania infuſus amœno blandus alueo: crebris dextra leuaq; accolitur oppidis. Celeberrima inter hūc & occeani oram in mediterraneo ſegeda: quæ augurina cognominatur. iulia quæ fidentia. Virgao quæ alba. Ebura quæ cerialis. Iliberi qđ liberini. Libida quæ clauſa. Stici quod iulienſes. Veſci quod fauētia: ſingilia: hegua: auia: ebdanum: agla: minor: hebura: caſtra: uinaria: epiſibrium: ipho noua: illurco: & oſca: eſbua: ſuccabo: nuditanum: tuati uetus. Omnia baſtetaniæ uergentis ad mare. Conuentus uero cordubenſis circa flumen ipſum oſſigi quod cognominatur laconium. Illiturgi quod forum iulium. ipaſturgi quod triumphale. Sitia &. xiiii. M. paſ. remotum in mediterraneo. Obulco quod botificenſe appellatur. Mox ripepora fœderatoꝝ. Sacilimartalium ono.

bam.Et dextra corduba colonia patritia cognominata.inde primum nauigabili bethye. Oppida carbulo decuma fluuius singulis eodem bethys latere incedens.Oppida hispalensis conuentus:celtiaca: uacamana:acria:ilpa cognomine ilipa italica. Et a leua hispali colonia cognomine romulensis. Ex aduerso oppidum osset:quod cognominatur iulia constantia.Virgentium quod iulii genitor.Hippo caurasiag; fluuius menoba & ipse a dextro latere infusus. Ac inter æstuaria bethys oppidum nebrissa cognomine ueneria & colobona. Colonia asta quæ regia dicitur. Et in mediterraneo asida:quæ cæsariana. Singulis fluuius in bethyn quo dictum est ordine irrumpens astigitanam coloniam alluit cognomine augustam firmam : ab ea nauigabilis. Huius conuentus sunt reliquæ coloniæ immunes tucci quæ cognominantur augusta gemella. Ituci quæ uirtus iulia. Atubi quæ claritas iulia. Vrso quæ genua urbanorum inter quæ fuit nunda cum Pompeii filio capta. Oppida libera astygie uetus ostippo. Stipendiaria: callet:calucula:castragemina : ilipula minor : merucra:sacrana : obucula : oningis. Ab ora uenti prope monobam amnem & ipsum nauigabilem haud procul accolunt alontigiceli:alostigi. Quæ autem regio a bethyæ ad fluuium anam tendit:extra prædicta beturia appellatur in duas diuisa partes:totidemque gentes. Celticos qui lusitaniam attingunt:hispalensis conuentus. Turdulos qui lusitaniam & terraconensem accolunt : iura cordubam petunt. Celticos a celtiberis ex lusitania aduenisse manifestum est sacris lingua oppidorum uocabulis : quæ cognominibus in bethyca distinguntur. Seria quæ dicitur fama iulia. Vertobrige concordia iulia. Segede restituta iulia:contributa iulia.Vcultuniacum:quæ & turiga nunc est. Laconimurgi constantia iulia. Teresibus fortunales : & callensibus emanici. Præter hæc in celtica ac imbro: : arunda:arunci : turobrica : lastigi:alpesa : sisepone:serippo. Altera beturia quam diximus turdulorum & conuentus cordubensis habent oppida non ignobilia. Arsam : mellariam : mirobicam regiones osintiadis sisiponem. Gaditani conuentus ciuium Romanorum. Regina latinorum regia.Carisa cognomine aurelia.Vrigia cognominata castrum iulium.Item Cæsaris salutariensis.Stipendiaria basaro:belippo:barbesulula:lacippo Besippo callet:cappagum : oleastro:icocio: brana:sarguntia:andorise.Porro longitudinem uniuersam eius prodidit.M.Agrippa.cccclxv.M.p.Latitudinem.cc.lvii.M.Sed cum termini carthaginem usq; procederet:quæ causa magnos errores computatione mensuræ sæpius parit.Et dum alibi mutato prouinciarum modo:alibi itinerum auctis aut diminutis passibus incubuere maria tam longo æuo alibi processere littora.Torsere se & fluminum aut correxere flexus.Præterea aliunde aliis exordiũ mensuræ ẽ:& alia meatus.Ita fit ut nulli duo cõcinant.

Bethycæ longitudo & latitudo. CA. II.

b Ethycæ longitudo nunc a castulonis oppidi fine gadis.cccclxxv.M.& a murgi maritima ora xxii.M.p.amplior. Latitudo a carteiana ora.ccxxiiii.M.p.Agrippam quidem in tanta uiri diligentia prætereq; in hoc opere:cura cum orbem terrarum urbi spectãdum proponeret cæce erraſſe quis credat:& cum eo Diuum Augustum.Is namq; complexam ea porticum ex destinatiõe & cõmentariis:M.Agrippæ a sorore eius inchoatam peregit.

Hispania citerior. CA. III.

c Iterioris hispaniæ sicut complurium prouinciarum aliquantum uetus forma mutata est:utpote cũ Pompeius Magnus trophæis suis quæ statuebat in pyreneo.d.cccxlvi. oppida ab alpibus ad fines hispaniæ ulterioris in dicionem a se redacta testatus sit.Nũc uniuersa prouicia diuiditur in conuẽtus septem.Carthaginensem:Tarraconensem:Cæsaraguſtanũ.Clunienſem.Astuq;.Lucensem.Bracatum.Accedunt insule quarum mentione sepositа præter ciuitates contributas aliis ,puincia ipsa.cc.xciii.continet oppida.In iis colonias.xii.Oppida ciuium Romanorum.xiii. Latinorum uetorum.xviii.Fœderatorum unum.Stipendiaria.cxxxii.Primi in ora bastuli:post eos quo dicitur ordie intus recedentes metesani:oretani:& ad tugum carpentani:iuxta eos uaccei:uectones: & celtiberi:atrebaci.Oppida oræ proxima urci.Ad scriptumq; bethicæ barea regio mauitania:mox deitania.Dein contestania:carthago noua:colonia:cuius a promontorio quod Saturni uocatur Cæsaream mauritaniæ urbem.clxxxvii.M.pas.traiectus.Reliqua in ora flumen tader colonia immuni.Ilici unde ilicitanus sinus: in eam contribuuntur icositania:mox latinorum lucentium: dianium stipendiarium : sucro fluuius:& quondam oppidum.Contestaniæ finis regio edetana amœno prætendente se stagno ad celtiberos recedens.Valentia colonia.iii.M.pas.a mari remota.Flumen durias:tantundem a mari sagontum ciuium Romanorum oppidum:fide nobile flumen idubeda regio ilergoanum.Ibarus amnis nauigabili commertio diues ortus in cantabris haud procul oppido iuliobrica.ccccl.M.pas.fluens.nauium.per.cclx.M. auia oppido capax quẽ propter uniuersam hispaniam græci appellauere iberiam.Regio cossetania: flumen subi:colonia:Tarraco Scipionum opus sicut carthago pænorum.Regio ilergetum : oppidum subur:flumen rubricatum:a quo laletani & indigetes.Post eos quo dicetur ordine intus recedentes radice pyrenei ausetani:itani:lacetani.Perq; pyreneum ceretani:dein uascones.In ora autem colonia barcine cognomine fauentia. Oppida ciuium Romanorum beturo illuro. Flumen larnum blande flumen alba. Emporia geminum hoc ueterum incolarum & græcorum qui phocẽtium fuere soboles. Flumen tichi.Ab eo pyrenea Venus in latere ,promontorii altero.xl.M.Nunc per singulos conuentus reddent insignia præter supradicta tarracone disceptant.populi.xliiii.quorum celeberrimi ciuium Romanorum dertusani:bisgargitani.Latinorum ausetani:cerretani:qui iuliani cognominantur:& qui augustani:lestetani : gerudenses : gessorienses:teari qui iulienses. Stipendiariorum aquicaldenses:onenses : betulonenses : Cesaraguſtana colonia immunis amne ibero affusa : ubi oppidum antea uocabatur saldyba. Re-

gionis idetaniæ recipit populos.lii.Ex his ciuium romanorum bellitanos:celſenſes.Ex colonia calatu riganos:qui naſcici cognominantur.Ilerdenſes ſurdaonum gentis iuxta quos ſicoris fluuius: oſcenſes regionis baſſetaniæ:turiaſſonenſes.Latinorum ueterum caſcantenſes:ergauicēſes:gracchuritanos. leonicenſes oſſigerdenſes.Fœderatos tarragenſes. Stipendiarios arcobrienſes:andologenſes: arcocelitanos burſaonenſes:calaguritanos:qui fabularenſes cognominantur.Complutenſes:carcenſes:cinenſes: cortenſes:damanitanos:carnenſes:illurſenſes:ſpalenſes:ilumberitanos:lacetanos:iubienſes: pompelonenſes:ſegiſenſes.Carthaginem conueniunt populi.lxii.exceptis inſularum incolis.Ex colonia accitania gemellenſes & libiſoca cognomine fero auguſtana:quibus duabus ius italiæ datū.Ex colonia ſalariēſe oppidani latii ueteris caſtuonenſes:qui cæſari uenales appellantur.Setabitani qui auguſtani ualerienſes.Stipendiariorum autem hi celeberrimi labanenſes baſtiani cōſaburēſes:dianēſes:ſegeſtani:ilorcitani:lamitanitani:menſani qui & oritani mente ſani qui & baſtuli:oretani qui & germani cognominant: caputq; celtiberiæ:ſegobrigenſes: carpentani & tolletani: tago flumini impoſiti.Dein uicienſes:uirgilienſes. In conuentum clunienſem uarduli ducunt populos.xiiii.ex quibus labanenſes tantum nominare libeat Turmodigi quattuor:in quibus ſegiſamonenſes:ſegiſamaiulienſes. In eundem conuentum carietes & uennenſes quinque ciuitatibus uadunt:quarum ſunt uelienſes:eodem peledeones celtiberorum quattuor populis quorum numantini fuere clare ſicut in uace eorum.xviii.ciuitatibus inter catinenſes pallantini:lacobricenſes :caucenſes.Nam in cantabris quattuor populis iuliobrica ſola memoratur. In autrigonum decem ciuitatibus tritium &uirdoueſta.Areuacis nomen dedit fluuius areua.Horum ſex oppida ſaguntia & ibi uxama:quæ nomina crebro aliis in locis uſurpantur.Præterea ſegouia & noua auguſta termes:ipſaq; clunia celtiberiæ finis.Ad occeanū reliqua uergunt uarduliq; ex prædictis& tātabri.lū guntur ii aſtrum.xii.populi diuiſi in auguſtanos aſturica urbe magnifica in his ſunt giri :peſici lācienſes zoelæ.Numerus omnis multitudinis ad.cclx.M.liberorum capitum.Lucenſis conuentus populorum eſt.xvii.præter ceucos & lebunos ignominioſe ac barbaræ appellationis.Sed liberorum capitum ferme.clxvi.Simili modo bracarum.xxiiii.ciuitates.cclxxv.capitum:ex quibus præter ipſos uibalos celerenos iuballi:celerini:galleci:equiſilici:querquerni:citra faſtidium nominentur. Longitudo citerioris hiſpaniæ eſt ad finem caſtulonis a pyreneo.d.Sexcēta ſeptem.M.p.& ora paulo amplius.Latitudo a tarracone ad litus olarſonis.cccvii.E radicibus pyreni ubi cuneatur anguſtis inter duo maria:paulatim deinde ſe pandens: qua contingit ulteriorem hiſpaniam tantumdem & amplius latitudinem adiicit.Metallis plumbi: ferri: æris argenti: auri tota ferme hiſpania ſcatet.Citerior & ſpecularibus lapidibus.Bethyca & minio. Sunt & marmorum lapidicinæ uniuerſæ hiſpaniæ. Veſpaſianus imperator Auguſtus iactatus procellis reipub.latii ius tribuit.Pyreni montes Hiſpaniæ galliaſque diſterminat promōtoriis in duo diuerſa maria proiectis.

Narbonenſis prouincia. CA. IIII.

Narbonenſis prouincia appellatur pars galliarum:quæ interno mari: alluitur: bracchata ante dicta: amne uaro ab italia diſcreta alpiumque ſaluberrimis Romano imperio iugis. A reliqua uero gallia latere ſeptentrionali montibus gebenna & iuribus agrorum cultu uirorum morumque dignatione amplitudine opum nulli prouinciarum poſt ferenda:breuiterque italia uerius q̄ prouincia.In ora regio ſardonum: intuſque conſuaranorum.Flumina Thelim & obrin oppida illiberis magnæ quondam urbis tenue ueſtigium Ruſcino latinorum:flumen ataxe pyreneo rubre ſum p means lacum.Narbo Martius decumanorum colonia.xii.M.paſſuum a mari diſtans.Flumina araris liria.Oppida decætero rara præiacentibus ſtagnis agatha quōdam maſſilienſium & regio uolcarum tectoſagum:atque ubi rhoda rhodiorum fuit.Vnde dictus multo galliarum fertiliſſimus rhodanus fluuius ex alpibus ſe rapiens per remannum lacum:ſeguemque deferens ararim:nec minus ſeipſo torrentem iſaram & druentiam.Libyca appellantur duo eius ora modica.Ex his alterum hiſpaniēſe:alterum metapinum:tertium:idemque ampliſſimum maſſalioticum.Sunt auctores & heracleam oppidum in hoſtio rhodani fuiſſe ultra foſſam ex rhodano.c.paſſibus.Marii opere & nomine inſigne ſtagnū. Aſtromela oppidum maritima auaticorum:ſuperque campi lapidei Herculis præliorum memoria. Regio anataliorum & intus deſuuiatium canarumque.Rurſus a mari tricorium & intus tricollorum.Voconciorum & ſegouellannorum mox allobrogum ac in ora maſſilia græcorum phocenſium.Fœderata p montorium nomine citariſta portuſregio clamatulicorum.Dein ſuelteri ſupraq; uerucini.In ora autē hac athenopolis maſſilienſiū foꝛ:iulii octauianorum colonia:quæ pacēſis appellatur:& claſſica amnis in ea argenteus .Regio oxibiorū ligaunorumq;:ſuper quos ſuebri quariates adunicantes. At in ora oppidum latinum antipolis.Regio deciatiū.Amnis cema ex alpium monte cemeno ꝓfuſus:In mediterraneo colonia arelate ſextanorum:biteræ ſeptumanorum:a rauſio ſecundanorum.In agro cauarum ualētia:uienna allobrogum.Oppida latina aquæſextiæ ſalorum:auenio cauarum:aptaiulia uulgientium alebeceriorum appollinarium:alba heluorum:auguſta tricaſtinorū: antalia area bormānico macina bellio carcaſū uoloarum tectoſagū ceſſero carponthoracthe:meminorū:cenicēſes:cambolectri:qui atlanti ci cognominantur.Forum Voconi:glanum Liui Leuteuani:q & foroneroniēſes.Nemauſum arecomicoꝛ.Piſcenæ ruteni ſanagenſes toloſani tectoſagii aquitaniæ cōtermini taſcodunitari cononiēſes umbranici.Vocōtioꝛ ciuitatis fœderatæ duo capita uaſgo &lucus auguſti.Oppida uero ignobilia.xix.ſicut xxiiii.nemauſenſibus attributa.Adiecit formulæ Galba ipator ex inlpinis auanticos atq; ebrodiontios quoꝛ oppidū dinia. Lōgitudinē ꝓuitiæ narbonēſis.ccclxx.M.paſ.Agrippa tradit:latitudinē.ccxlviiii.

Talia dehinc primique eius ligures:mox hetruria:umbria:latium:ubi tyberina oſtia:& roma terrarum caput.xvi.M.p.interuallo a mari. Volſcorum poſtea littus:& campaniæ picentium inde: ac lucanum brutiumque: quo longiſſime in meridiem ab alpium pene lunatis iugis in maria excurrit italia. Ab eo græciæ ora: mox ſalentini: peduculi: apuli:peligni ferentani: marrucini:ueſtini:ſabini picentes:galli:umbri:hetruſci: ueneti: carni:iapides: iſtri:liburni. Nec ignoro ingrati ac ſegnis animi exiſtimari poſſe merito: ſi breuiter atque in tranſcurſu in hunc modum dicatur terra omnium terrarum alumna:eadem & parens numine deum electa:quæ cælum ipſum clarius faceret:ſparga congregaret imperia:rituſque molire: & tot populorum diſcordes feraſque linguas ſermonis commercio contraheret ad colloquia:& humanitatem homini daret:breuiterque una cunctarum gentium i toto orbe patria fieret. Et quid agam tanta nobilitas omnium locorum:quos quis attigerit? tanta rerum ſingularum populorumque claritas tenet. Vrbs roma uel ſola i ea & digna etiam feſta ceruice facies quo tandem narrari debet opere? Et qualiter campaniæ ora per ſe fœlixq; illa ac beata amœnitas ut palam ſit uno in loco gaudentis opus eſſe naturæ. Iam uero tota ea uitalis ac perennis ſalubritatis cæli temperies eſt:tam fertiles campi tam aprici colles:tam inoxii ſaltus tam opaca nemora:tam munifica ſiluarum genera:tot montium afflatus tanta frugum & uitium olearumque fertilitas:tam nobilia pecori uellera:tot opima tauris colla:tot lacus:tot amnium fontiumque ubertas totam eam perfundens:tot maria:portus:gremiumque terrarum commercio patens undique: & tanquam ad iuuandos mortales ipſa auida in mare procurrens. Neque ingenia rituſque ac uiros & lingua manuque ſuperatas commemoro gentes. Ipſi de ea iudicauere græci:genus in gloriam ſuam effuſiſſimum quotam partem ex ea appellando græciam magnam. Nimirum id quod in mentione cæli fecimus hac quoque in parte faciendum eſt:ut quaſdam notas ac pauca ſydera attingamus. Legentes tantum quæſo meminerint ad ſingula toto orbe ediſſerenda feſtinari. Eſt ergo folio maxime querno aſſimilata:multo proceritate amplior q̄ latitudine in leuo ſe flectens cacumine: & amazonicæ figura deſinens parmæ:ubi a medio excurſu cirthos uocatur per ſinus lunatos duo cornua emittens leucopertam dextra:lacinium ſiniſtra. Patet longitudine ab alpino fine prætoriæ auguſtæ per urbem capuam neque curſu meante rhegium oppidum in humero eius ſitum:a quo ueluti ceruicis incipit flexus:decies centena & uiginti milia paſſuum: multoque amplior menſura fieret lacinium uſque:ni talis obliquitas in latus digredi uideretur. Latitudo eius uaria eſt.ccccx.milium inter duo maria inferum & ſuperum:amneſque uarum atque arſiam: mediæ atque ferme circa urbem romam ab hoſtio aterni amnis in adriaticum mare influentis ad tyberina hoſtia.cxxxvi.& paulo minus a caſtronouo adriatici maris alſium ad thuſcum æquor. Haud ullo in loco.cc.in latitudinem excedens. Vniuerſæ autem ambitus a uaro ad arſiam.xxx.M. paſſuum.lviii. efficit. Abeſt a circundatis terris Hiſtria a liburnia quibuſdam locis.c.M.paſſuum. Ab epiro & illirico. l. Ab africa minus.cc.ut auctor affirmat Varro. Ab Sardinia.cxx.Milia. A Sicilia.M.d. A corſica minus.lxx. Ab iſſa.l. Incedit per maria cæli regione ad meridiem quidem. Sed ſi quis diligenti ſubtilitate id exigat:inter ſextam horam primamque brumalem. Nunc ambitum eius urbeſq; enumerabimus. Qua in re prefari neceſſarium eſt auctorem nos Diuum Auguſtum ſecuturos: deſcriptionemque ab eo factam italiæ totius in regiones.xi. Sed ordine eo qui in littorum tractu fiet urbium quidem uicinitates oratione utique præpopera ſeruari non poſſe:itaque interiori in parte digeſtionem in litteras eiuſdem nos ſecuturos coloniarum mentione ſignata:quas ille i eo prodidit numero. Nec ſitus originesq; perſequi facile eſt. In gaunis liguribus ut cæteri omittantur agro tricies dato. Igit ab amne uaro nicea oppidum a maſſilienſibus conditum. Fluuius pado. Alpes populique inalpini multis nominibus: ſed maxime capillati oppido uendiatiorum:ciuitatis Cemellion. Portus Herculi. Monæchi: Liguſtica ora. Ligurum celeberrimi ultra alpes ſalyi deceates:moxubii:citra ueneni & caturgis orti uagienni: ſtatelli: elibi uelli:aielli:euburiates: caſmonates:ueliates:& quorum oppida in ora proxima dicemus. Flumen rutuba:oppidum albium:intemelium:flumen merula:oppidum albingaunum: portus uadum ſabatium:flumen porcifera:oppidum genua:fluuius feritor:portus delphini. Tigulia intus ſegeſta tigulioq; Flumen macra liguriæ finis. A tergo autē ſupradictorum omnium apēninus mōs italiæ ampliſſimus ppetuus iugis ab alpibus tendens ad ſiculū fretū. Ab altero eius latere ad padum amnem italiæ ditiſſimum omnia nobilibus oppidis nitent. Libarna dertona colonia:trira:barderatæ:induſtria:polētia:carrea:quod potentia cognominatur. Forofului quod ualentinum. Auguſta uaciennorum: Alba pompeia aſta:aquæ ſcatiellorum. Hæc regio ex diſcreptione Auguſti nona eſt. Paret ora liguriæ inter amnes uarū & macrā.ccxi.M.paſ. Adnectitur ſeptimæ i qua hetruria eſt ab amne macra:& ipſa mutatis ſæpe nominibus. Vmbros inde exegere antiquitus pelaſgi. Hos lydi:a quoq; rege tyrrheni:mox a ſacrificio ritu lingua græcorum tuſci ſunt cognominati. Primum hetruriæ oppidū luna portu nobile. Colonia luca a mari recedens:propiorq; ipſa inter amnes Aeſerem & arnu orta a Pelope piſilq;:ſiue a tenucanis græca gente. Vada uolaterranea:fluuius cecina:populoniū hetruſcorum quondam hoc tantum i littore. Hinc amnes prille:mox umbro nauigiorum capax:& ab eo tractus umbriæ portuſq; telamō:coſa uoltientiū a populo Ro.deducta grauiſce caſtrum nouum:pvgri:cerætanus amnis:& ipſum cære. Intus mil.paſſibus q̄tuor agillā a pelaſgis cōditoribus dictū alſiū:phregune. Tyberis amnis a macra. cclxxxiiii.M.paſ. Intus coloniæ faliſca agris otra(ut auctor ē. Cato q̄ cognominat hetruſcoq; lucus. Coloniæ ruſellana:ſenēſis.curtona:dæcetero aretini ueteres:aretini fidētiores:aretini iuliēſes:amitinenſes:aq̄nſes cognomi-

ne taurini:blerani:cortonenſes : capinates : cluſini : noui cluſini ueteres : fluentini præfluenti amno appoſiti:feſule:ferentinũ:feſcennia:hortanum:herbanum:nepeta.Nouem pagi præfecturæ : claudiæ Foro Clodii:piſtorium:peruſia:ſuanenſes:ſaturnini qui ante aurinini uocabantur:ſudertani:ſtatones :tarquenienſes : thuſcanienſes : :uetulonienſes : ueretani:ueſentini : uoleterrani cognomine hetruſci : uolſcinienſes in eadem parte. Oppidorum ueterum nomina retinent agri cruſtuminus caletranus. Tyberis antea tybris appellatus:& prius albula e media fere longitudine appennini finibus aretinorum profluit : tenuis primo nec niſi piſcinis corriuatus:emiſuſque nauigabilis:ſicuti tinia & glanis influentes in eum nouenorum ita conceptu dierum ſi non adiuuent hymbres:ſed tyberis propter aſpera & confragoſa.Ne ſic quidem præterquam trabibus uerius q̃ ratibus longe meabilis fertur.p.c.l.M.d. non procul tiferno peruſia & otriculo:hetruriam ab umbris ac ſabinis : mox citra.xiii.M.paſ. urbis uicientem agrum a cruſtumino:dein fidenate:latinumque a uaticano dirimens.Sed intra tiniam & glanim duobus &.xl.fluuiis auctus:præcipuis autẽ nare & anieue:qui & ipſe nauigabilis. Latium includit a tergo. Nec minus tamen aquis ac tot fontibus in urbem perductis. Et ideo quamlibet magnarum nauium ex italo mari capax rerum in toto orbe naſcentium mercator placidiſſimus.Pluribus prope ſolus q̃ cæteri in omnibus terris amnes accollitur aſpiciturque nullis. Nullique fluuiorum minus licet incluſis utrinque lateribus:nec tamen ipſe pugnat quanquam creber ac ſubitis incrementis : & nuſquam magis aquis q̃ in ipſa urbe ſtagnantibus. Quinimmo uates intelligitur potius ac monitor auctu ſemper religioſus uerius q̃ ſæuus. Latium antiquum a tyberi circeios ſeruatum eſt.M. paſſuum.l. longitudine. Tam tenues primordio imperii fuere radices. Colonis ſæpe mutatis tenuere alii aliis temporibus. Aborigines:pelaſgi:archades:ſiculi arunci:rutyli. Et ultra circeos uolſci:oſci:auſones unde nomẽ modo latii proceſſit ad lirin amnem. In principio eſt oſtia colonia a romano rege deducta. Oppidum laurentum lucus ſolis indigetis. Amnis numitius. Ardea a Danae perſei matre condita. Dein quondam aphrodiſium antium colonia. Aſtura flumen & inſula. Fluuius nympheus:cloſtra romana. Circeii quõdam inſula immenſo quidem mari circundata (ſi creditur Homero) & nũc plane. Mirum eſt quod hac de re tradere hominum notitiæ poſſumus. Theophraſtus qui primo externorum aliqua de romanis diligentius ſcripſit. Nam Theopompus ante quem nemo mentionem habuit urbem duntaxat a gallis captam dixit. Clitarchus ab eo proximus legationem tantum ad Alexandrum miſſam. Hic iam pluſquam & fama circeiorum inſulæ & menſuram poſuit ſtadia.lxxx. in eo uolumine quod ſcripſit Nicodoro athenienſium magiſtratui:qui fuit urbis noſtræ.cccclx.anno. Quicquid eſt ergo terrarum propter decem Milia paſſuum prope ambitus adnexum inſulæ. Poſt eum annum acceſſit italiæ aliud miraculum. A circeis palus pontina eſt quem locum.xxiii. urbium fuiſſe Mutianus ter conſul prodidit. Dein flumen ufens ſupra quod terracina oppidum lingua uolſcorum anxur dictum. Ibi fuere amyclæ a ſerpentibus deletæ. Dein lacus fundanus:caieta portus. Oppidum formiæ antiqua læſtrigonum ſedes. Vltra fuit oppidum pyræ:colonia minturnæ lyri amne diuiſa glanico appellato. Sinueſſa extremum in adiecto lario: quam quidam dixere ſinopem uocitatum. Hinc fœlix illa campania eſt. Ab hoc ſinu incipiunt uitiferi colles:& temulentia nobilis ſucco per omnis terras:inclyto:atque (ut ueteres dixere) ſummum Liberi patris cum cerere certamen. Hinc ſetini & cecubi obtenduntur agri. Iis iunguntur falerni:caleni. Dein conſurgunt maſſici : gaurani:ſurrentinique montes. Ibi laborini campi ſternuntur:& in delitias alicæ politur menſis. Hæc littora fontibus calidis rigantur:præterque cætera in toto mari cõchylio piſce nobili annotantur. Nuſquam generoſior oleæ liquor. Et hoc quoque certamẽ humanæ uoluptatis tenere oſci:græci umbri:tuſci:campani. In ora ſauo fluuius. Vulturnum oppidum cum amne. Liternum cumae calcidenſium:miſenum:portus baiarum:bauli:lacus lucrinus & auernus. Iuxta quem cimerium oppidum quondam : Dein puteoli colonia dicæarchia dicti poſtque plægrei campi. Acheruſia palus cumis uicina. Littore autem hoc neapolis calcidenſium:& ipſa parthenope a tumulo ſyrenis appellata. Herculanium Pompeii haud procul expectante monte ueſunio. Alluente uero ſarno amne ager nucerius eſt:&.ix. Milia. paſſibus a mari ipſa nuceria. Surrentum cum promontorio Mineruæ ſirenum quondam ſede nauigation a circei duo de.lxxx. Milia.p.patet. Regio ea a tyberi prima italiæ ſeruatur ex deſcriptione Auguſti. Intus Coloniæ Capua a.xi. Campo dicta aquinum:ſueſſa:uenafrum : fora:theanum : ſidicinum cognomine nola. Oppida abellinum:aritia : alba longa : acerani : allifani : attinates: aletrinates:anagnini : attellani. Aeſulani:arpinates : auxiniates : auxellani : alfaterni. Et qui ex agro latino. Item hernico. Item labinocano cognominati. Bouellæ : calatiæ : caſinum : calenum : capiruſtum cernetum : cernetani qui mariani cognominantur. Corani a Dardano Troiano orti. Cubulterini: caſtrimonienſes cingulani. Fabienſes. In Monte Albano foropopulienſes. Ex falerno fruſinates: ferentinates : freginates : frabaterni ueteres : frabaterni noui : ficolenſes: fregellani : foroappi : forentani : gabini : interannates : ſuccaſani qui & lirinates uocantur. Illionenſes : lauinii : norbani : nomentani : præneſtini urbe quondam ſtephane dicta. Priuernates : ſetini : ſignini : ſueſſulani : telini trebulani cognomine balimenſes. Trebani:thuſculani:uerulani:ueliterni:ulubrenſes:uluarnates ſupq; Roma ipſa : cuius nomen alterum dicere arcanis ceremoniarum nefas habetur : optimaque & ſalutari fide abolitum annuntiauit Valerius Solanus : luitque mox pœnas. Non alienum uidetur inſerere hoc loco exemplum religionis antiquæ ob hoc maxime ſilentium inſtitutæ. Namque Diua Angerona cui ſacrificatur ad diẽ.xii. chalendas ianuarii ore obligato obſignatoq; ſimulacrum habet. Vrbẽ tris portas habẽtẽ Romulus reliqt aut ut plurimis tradẽtibus credamus q̃ttuor. Mœnia eius collegẽ ãbitu ipe

ratoribus cenſoribuſque Veſpaſianis anno conditæ.d.cccxxxviii.Mil.paſ.xiii.M.cc.Complexa montes. vii.Ipſa diuiditur in regiones.xiiii.Compita earum .cclxv.paſ.eiuſdem ſpatii menſura currente a miliario in capite romani fori ſtatuto ad ſingulas portas:quæ ſunt hodie numero.xxxiiii.ita ut.xii.portæ ſemel numerentur:pretereantuꝛque ex ueteribus.vii.quæ eſſe deſierunt. Efficit paſſuum per directum. xxx.M.d.v.lxii.Ad extrema uero tectorum cum caſtris prætoriis ab eodem miliario per uicos omniū uiarum menſura colligit paulo amplius.lxx.M.paſſuum.Quod ſi quis altitudinem tectorum addat:dignam profecto æſtimationem concipiat:fateaturque nullius urbis magnitudinem in toto orbe potuiſſe ei comparari Clauditur ab oriente aggere Tarquini Superbi inter prima opere mirabili. Namque eum muris æquauit:qua maxime patebat aditu plano.Cætero munita erat præcelſis muris aut abruptis montibus:niſi q̄ expatientia tecta multas addidere urbes in prima regione.Præterea fuere in latio clara oppida ſatricum:pometia:ſcaptia:pitulum:politorium:tellene:tifata:cecin ficulnea: cruſtumeriū: a meridia:medullia:corniculum:ſaturnia ubi nunc Roma eſt.Antipolis quod nunc ianiculum in parte romæ:antenna : cameriū. collatia amiternum:norbe:fulmo:& cum his carnem in monte albano ſoliti accipere populi albenſes.Albani:Aeſolani:accienſes:abolani:bubetani:bolani:cuſuetani:coriolani: fidenates:foretii:hortenſes:latinienſes:longultai:manates:macrales:mutucinenſes:olliculani:octulani:pedani:polluſtini:querquetulani:ſicani:ſiſolenſes:tolerienſes:tutienſes:uimiteraliuelienſes:uenetulani:uicellenſes.Ita ex antiquo latio.liii.populi interiere ſine ueſtigiis.In campano autem agro ſtabie oppidum fuit uſque ad Cn.Pompeium.&.L.Carbonem conſ.a pridie chalend.maii:quo die Sylla legatus bello ſociali id deleuit:quod nunc in uillas abiit:Intercidit ibi & taurania.Sunt & moriētis ſcalini reliquiæ.Præterea auctor eſt Antias oppidum latinorum apiolas captum a L.Tarquino rege:ex cuius præda capitolium is in fine incohauerit.A ſurrentino ad ſilarum amnem.xxx.M.paſſus ager picentinus fuit. thuſcorum templo iunonis argiuæ ab laſone condito inſignis.Intus oppidum ſalerni:picentia. A ſilaro regio tertia & ager lucanus brutiuſque incipit.Nec ibi rara incolarum mutatio.Tenuerūt eum pelaſgi:oenotrii:itali:morgetes:ſicuii:græciæ maxime populi:nouiſſime lucani a ſannitibus orti duce Lutio. Oppida peſtum a græcis poſidonia appellatum ſinus peſtanus:oppidum elea:quæ nunc uelia. Promontorium palinurum a quo ſinu recedente traiectus ad coloniam regiam.c.M.paſſus.Proximum autem hu. ic flumen melphes.Oppidum buxentum græciæ pyxus magnæ:nunc lucaniæ.Saus amnis fuit & oppidum eodem nomine.Ab eo brutium littus:oppidum blanda:flumen balethum:portus parthenius:& phocentium ſinus uibonenſis locus clampetiæ. Oppidum tempſa:a græſis temeſe dictum:& crotonienſium terina:ſinuſque ingens terinus.Oppidum coſentia.Intus in peniſula fluuius acheron:a quo oppidani acherontini. Hippo quod nunc uibonem ualentiam appelamus. Portus Herculis : Metaurus amnis. Tarentum oppidum : portus Hōreſtis & medma.Oppidum ſcylleum:Cratis fluuius pater (ut dixere) ſcyllæ. Dein columna regia.Siculum fretum:ac duo aduerſa promontoria ex italia cenys. Ex ſicilia pelorum.xii.ſtadiorum interuallo.Vnde rhegium.xii.paſſuum.inde apennini ſilua.Promontorium leucopetra.xii.Mil.paſſibus.Ab ea locri cognominati:a promontorio zephyro abſunt a ſilaro.ccc. iii.M.Et includitur europæ ſinus primus in eoque maria nuncupant.Vnde irrumpit atlāticum ab aliis magnū : qua intrat porthmos a græcis.a nobis gaditanum fretum cum intrauit.Hiſpanum quatenus hiſpanias abluit.Ab aliis iberricum aut balearicum.Mox gallicum:ante narbonenſem prouinciam:hic liguſticum. Ab eo ad ſiciliam inſulam thuſcum quod ex græcis alii notium:alii tyrrhenum : e noſtris plurimi inferum uocant.Vltra ſiciliam quod eſt ad ſalentinos auſonium polybius appellat.Eratoſthenes autem inter hoſtium occeani & ſardiniam quicquid eſt ſardoum.Inde ad ſiciliam tyrrenum. Ab hac cretam uſque ſiculum:Ab ea creticum.Inſulæ per hæc maria primæ omnium pityuſæ a græcis dictæ a frutice pineo:nunc ebuſus uocatur:utraque ciuitate fœderata anguſto freto interfluente. patent. xlii.M.paſſibus abſunt a dianio:ſeptingentis.ſtad.totidem dianium per continentem a carthagine noua.Tantumdem a pityuſis in altum baleares duæ:& ſucronem uerſus colubraria.Baleares funda bellicoſas græci gymneſias dixere.Maior.c.M.p.eſt longitudine:circuitu uero.ccccl xxx.M.Oppida habet ciuium romanorum palmam& pollentiam latinorum cinium:& cunici quod fœderatum bochorum fuit:ab ea.xxx.M.p.diſtat minor:longitudine.lx.M.circuitu.cl.M.paſſuum.Ciuitates habet Iamonem: ſaniſeram:magonem:a maiore.xii.paſſuum in altum abeſt capraria:iſidioſa naufragiis:& e regione palmæ urbis meraria ac triquadra parua Hannibalis.Ebuſi terra ſerpentes fugat:colubrariæ parit. Ideo in feſta omnibus niſi ebuſitanam terram inferentibus:græci ophiuſam dixere : nec cuniculos Ebuſus gignit populantes balearium meſſes.Sunt aliæ.xx.ferme paruæ mari uadoſo. Galliæ autem hinc ora in rhodani hoſtio metina:mox quæ blaſcon uocatur : tres ſtechades a uicinis maſſilienſibus dictæ ꝓpter ordinem quas item nominat ſingulis uocabulis proten:& meſen:quæ & pōponiana uocatur:tertia hype.Ab iis ſturiū:phœnice:phila:lero:& lerina aduerſum antipolim:in quā uergoani oppidi memoria.

De Corſica. CA. VI.

INliguſtico mari eſt corſica:quam græci cyrnon appellauere:ſed thuſco propior a ſeptentrione in meridiem proiecta:longa paſſuum centum quinquaginta.M.lata maiore ex parte.l.Circuitu.cccxxii.M.Abeſt a uadis uolaterranis.lxii.M.p.Ciuitates habet.xxxiii.& colonias:maria, nam a Mario deductam:aleriam a dictatore Sylla.Citra ē oglaſa.Intra uero.lx.M.paſſibus a corſica planaria ſpecie dicta æqualis freto : ideoque nauigiis fallax : amplior urgo & capraria : quam græci ægilon dixere.Item igilium & dianium : quam artemiſiam:ambæ contra coſanum littus:& contra littus har-

ponæ:meneria:colubria:uenaria:ilua:cum ferri metallis circuitu.c.p.a.populonia.x.M.a græcis ætalia dicta:ab ea planasia.xxxviiii.M.ab iis ultra tyberina historia in antiano astrua mox palmaria sinonia:ad uersum formias pontiæ.In puteolano autem sinu pandataria:prochita non ab Aeneæ nutrice:sed quia profusa ab ænaria erat.Aenaria ipsa a statione nauium Aeneæ Homero inarimæ dicta:græcis pythecu sa:non a symiarum multitudine(ut aliqui existimauere)sed a figulinis pythos dolium. Inter pausilpi/ um & neapolim megaris:mox a surrento.viii.M.passibus distantes Tyberii principis arce nobiles ca/ preæ circuitu.xl.M.pas.cx.leuchotea.Extra quem conspectum pelagus africam attingens.Sardinia mi/ nus.ix.Mil.passibus a corsicæ extremis etiamnum angustias eas arcentibus insulis paruis:quæ cunicu/ lariæ appellantur.Itemque phitonis fossæ a quibus fretum ipsum taphros nominatur.

De Sardinia. CA. VII.

Ardinia ab oriente patens.clxxxviii.M.passuum:ab occidente.clxx.milia:a meridie.lxxiiii.mi/
s lia.a septentrione.cxxii.Circuitu.d.lxii.milia.abest ab africa calaritano promontorio ducenta milia.a gadibus quattuordecies centena habet:& a gorditano ꝓmōtorio duas insulas quæ uo cantur Herculis a sulchensi enosin:a calaritano ficariam.Quid haud procul ab ea etiã beleridas ponũt: & collodem:& quam uocãt heras lutra.Celeberrimi in ea populorum iolenses:Balari:corsi.Oppidorũ xiii.sulchitani: ualentini:neapolitani:bocenses:calaritani ciuium romanorum.& norenses.Colonia au tem una:quæ uocatur ad turrim libysonis.Sardiniam ipsam Timeus sandaliatin appellauit ab effigie soleæ.Myrsilius ichnusam a similitudine uestigii.Contra pestanum sinum leucasia est a syrene ibi sepul ta adpellata.Contra ueliam pontia & isacia:utræque uno nomine œnotrides:argumẽtum possessiæ ab œnotriis italiæ:& contra uibonem paruæ quæ uocãtur ithacesiæ ulixis specula.

De Sicilia. CA. VIII.

Erum ante omnes claritate Sicilia Sicania a Thucydide dicta:Trinacria a pluribus aut trique/
u tra a triangula specie.Circuitu patens ut auctor est agrippa.d.cxviii.M.passibus:quõdam bru tio agro cohærens:mox interfuso mari auulsa.xii.M.in longitudinem freto. In latitudinem autem mille quingenti.Iuxta columnam regiam ab hoc dehiscendi argumẽto rhegium græci nomen dedere oppido in margine italiæ sito.In eo freto est scopulus scylla. Item carybdis. Mare uorticosum. Ambo clara seuitia.Ipsius triquetræ ut diximus promontorium pelorus uocatur aduersus scyllam uer gens in italiam.Pachinum in græciam.cxliii.M.ab eo distãte peloponeso.Lilybeũ in africã.clxxx.M. in teruallo a Mercurii promontorio:& a calaritano sardiniæ centum uiginti.M.Inter se autẽ hæc ꝓmon/ toria late distãt his spatiis.Terreno itinere a peloro pachinũ.clxvi.M.passus.Inde lilybeum.cc.M. Inde peloro.clxx.M.coloniæ ibi urbes ac ciuitates.lxxii.Apeloro mare ionium ora spectãte oppidũ Messana ciuiũ romanorũ:q mamertini uocant:Promõtorium drepanũ:colonia taurominiũ:quæ antea naxos. Flumẽ asines.Mõs ætna nocturnis mirus icẽdiis.Crater eius patet ambitu stadia.xx.Fauilla tauromĩũ & catinã usq; peruenit feruẽs:Fragor uero ad maronẽ & gemellos colles Scopuli tres ryclopum portus ulixis.Bolonia:catena:Flumina symethũ:terias.Intus lestrigoni cãpi.Oppida leontini:megaris: amnis panthagies:Colonia syracusæ cũ fronte arethusa.Quamq; & temenitis:& acchidemisa: & margea: & cyane militiæ fontes in syracusano potant agro:portus naustachmus:flumen elorus.promontoriũ pa/ chynũ:a qua fronte siciliæ flumen hirminiũ:oppidũ camarina:fluuius gelas:oppidũ a gregas:qđ agrigẽ tũ nostri dixere.Thermæ colonia:atis & ipsa & selinus.Oppidũ lilybeum:ab eo ꝓmõtorium drepana: mons erix.Oppida panhormũ:selinus hymera cum fluuio cæphalædis:aleuntinũ agathyrsum:tynda/ ris colonia:oppidũ myle.Et unde cepimus peloros.Intus latinæ cõditionis centuripini:nestini:aegesta/ ni.Stipẽdiarii assorini:ætnẽses:agyrini:acestei:acrenses:bidini:citarii & cirini drepanitani:ergetini:eceste enses::erecini:entelletini:edini:enguini·gelani:galateni:halesini:ennenses:hybleẽses.herbitẽs herbessen ses:heubulẽses:helicyẽses:hadranitani:Imacarẽses:hypanenses:letenses:mutustratini:magellin:murgẽ tini:motyenses menanini:naxinonii:petini:paropini.teraphitiẽses:semellitã:scherini:selinunti:symæti Tallarienses:tissinenses:triocalini:triracitẽses:zanclæi messenioꝝ.Hoꝝ i siculo freto sunt insulæ in afri/ cã uersæ gauros melita a camerina.lxxxiiii.M.passibus.Lilybeo.cxiii.Cosyra:hieronesos.Cænegalathã: lopadusa:æthusa quam alii æguſam scripserunt.Bucinona ætuæ:& a solũte.lxxv.M.ostendes:contraq; paropinos ustica.Citra uero siciliam ex aduerso metauri amnis.xxii.ferme passuum ab italia.vii. æoliæ appellatæ.Eædem lipareorum & ephestiades a grecis:a nostris uulcani.Aeoliæ q; Aeolus iliacis tempo ribus ibi regnabat.

De lipara. CA. VIII.

Ipara cum ciuium romanoꝝ oppido dicta a Liparo rege.Cui successit Aeolus:antea longonis
l uel melignis uocitata abest.xii.M.p.ab italia ipsa circuitu paulo minori.Inter hãc & siciliam altera antea therasia appellata nunc hiera:quia sacra uulcano est.Collẽ in ea nocturnas euomẽ/ te flammas. Tertia strongyle a lipara mille passus ad exortum solis uergens: in qua regnauit Aeolus: quæ a lipara liquidiore flamma tantum differt.Cuius fumo qui nam flaturi sint uenti in triduum præ dicere incolæ traduntur.Vnde Aeolo uentos paruisse existimatum. Quarta didyme minor q̃ lipara. Quinta ericusa.Sexta phœnicusa pabulo proximarum relicta.Nouissima eadẽq; minima euonymus. Hactenus de primo europæ sinu.

De locris italiæ fronte. CA. IX.

a Locris italie frons incipit:magna græcia appellata in tres sinus incedens ausonii maris:quoni/ am ausones tenuere primi.patet.lxxxii.M.passuum ut auctor est Varro. Plerique.lxxii.M.fecere.

In ea ora flumina innumera: ſed memoratu digna loconus: ſagra: & ueſtigia oppidi caulonis: myſtia: cō ſulinum caſtrum: carcinum: quod eſſe longiſſimum italiæ promōtorium aliqui exiſtimāt. Dein ſinus & ſcyllatium & ſcylletium athenienſibus cum conderent dictum: quē locum occurrēs therineus ſinus peninſulam efficit: & in ea portus qui uocaſ caſtra Hannibalis: nuſq; anguſtiore italia. xx. M. paſſuum latitudo eſt. Itaq; Dionyſius maior interciſam eo loco adiicere ſiciliæ uoluit. Amnes ibi nauigabiles cæcinos: crotalus: ſemirus: arocha: targines. Oppidum incus petilia: mons clibanus: promontorium lacinium: cuius ante oram inſula. x. M. p. a terra diſcoron. altera calypſus quam ogygiam appellaſſe. Homerus exiſtimaſ. Præterea tres ſirenuſſæ Meloeſſa ipſum a caulōe abeſſe. lxx. M. paſſibus ꝓdidit Agrippa.

Secundus europæ ſinus. CA. X.

a Lacinio promontorio ſecundus europæ ſinus incipit: magno ambitu flexus: & acroceraunio epyri finiſ promontorio: a quo abeſt. lxxv. M. paſſibus. Oppidū cotro: amnis næthus. Oppidū thuriū inter duos amnes crathin & ſybarin: ubi fuit urbs eodē nomine. Similiter eſt inter ſyrin & acirin heraclea aliquādo ſyris uocitata. Flumina thalādrū: caſuētū. Oppidū metapontum: quo tertia italiæ regio finiſ. Mediterranei brutioꝝ apruſtani tantum. Lucanoꝝ aūt hinc atinates: buxetini: eburini: grumentini: potentini: ſontini: ſytini: tergilani: urſentini: uolſentani: qbus numeſtrani iunguntſ Præterea interiſſe thebas lucanas Cato auctor eſt. Et pandoſiam lucanoꝝ urbem fuiſſe Theopōpus: in qua Alexander epirotes occubuit. Connectiſ ſecunda regio amplexa hirpinos: calabriā: apuliam: ſalentinos. ccl. M. ſinu qui tarētinus appellaſ ab oppido laconū in receſſu hoc ītimo ſito contributa eo mari tima colonia: quæ ibi fuerat. Abeſt. cxxxvi. M. p. a lacinio ꝓmontorio aduerſam ei calabriā in peninſulā emittēs. Græci meſſapiē a duce appellauere. Et ante peucetiā a Paucetio Oenotri fratre. In ſalētino agro inter promontoria. c. M. paſſuum interſunt. Latitudo peninſulæ a tarento brūduſium terreno itinere: xxxii. M. paſſibus patet: multoq; breuiūs a portu ſaſina. Oppida ꝑ cōtinētem a tarento uaria. Cui cognomen apule: meſſapia: aletiū. In ora uero ſenonū gallꝛpolis: quæ nunc eſt anxa. lxii. M. paſſibus a tarento. Iude. xxxiii. M. promontorium quod acram iapygiā uocāt: quo lōgiſſime in maria excurrit italia. Ab eo haſta oppidū & hydruntium. x. M. ac. ix. M. paſſuum. ad diſcrimen ionii & adriatici maris: quia in græciā breuiſſimus tranſitus. Ex aduerſo appollonia oppido latitudine ītercurrētis freti. Cētū milia nō amplius paſſuū. Hoc iteruallū pedeſtri cōtinuare tranſitu pōtibus iactis primum Pyrrhus epiri rex cogitauit. Poſt eum. M. Varro cum claſſibus Pōpeii pyratico bello præeſſet. Vtrunq; aliæ impedire curæ. Ab hydrunte ſoletū deſertū. Dein fratuertiū: portus tarētinus: ſtatio militum Lupia: baleſiū celiū: Brunduſium. l. M. paſſuum. Ab hydrunte: ī primis italiæ portu nobile ac uelut certiore: tranſitu: ſicuti lōgior excipiente illyrica urbe dirrachio. ccxx. M. traiectū brūduſio cōterminus pediculoꝝ ager nouē adoleſcētes totidēq; uirgines ab illyris. xiii. populos genuere. Pediculoꝝ oppida rhudia: egnatia: barion: anteiapyxa Dedali filio a quo & iapygia: amita pactius: auſidus ex hirpinis montibus canuſium præfluens. Hinc apulia daunioꝝ cognomine a duce Diomedis ſocero. In qua oppidum ſalapia Hānibalis meretricio amore inclytum: Sipontum: uria: amnis cerbalus Dauniorum finis: Portus agaſus. Promontorium mōtis gargani: a ſalētinoſiue iapygio. c. xxxiiii. Milibus paſſibus ambitu gargāi porus garganæ: lacus pātanus: flumē portuoſum frento teanum apulorum. Itemq; larinū. Cliternia: tiernus amnis. Inde regio frentana. Ita apulorum genera tria. Teani a duce Gares: Lucani qui ſubacti a calchātæ tenuere: loca quæ nunc tenent etinates. Dauniorum præter ſupradicta coloniæ luceria: uenuſia. Oppida canuſium: harpi aliquando hargos hippium Diomede condente. mox hargirippa dictum. Diomedes ibi deleuit gentes monadoꝝ dardorūq; & urbes duas: quæ in ꝓuerbii ludricū uertere apiná & Tricam. Cætera intus. Inſecunda regione hirpinoꝝ colonia una beneuentum auſpicatius mutato noīe: quæ quondam appellata maleuentum: auſeculani: aqloni: abellinates cognomine ꝓpropi: cōpſani caudini: ligures: q cognoianſ cornelani: & q bebiani: ueſcellani: deculani: aletrini: abellinates: cognoiati marſi: atrani: ecani: alfellani: aitinates: arpani: borcani: collatini: corinenſes: & nobiles clade romana cānenſes: dirini: forentani: genuſini: herdorienſes. Hyrini: larinaces cognomine frentani: etinates: ex gargano mateolani: nerecinimatini tubuſtini: ſiluini: ſtrapelini: turmātini: uibarnates uenuſini: ulurtini: Calabrorum mediterranei egetini bututinenſes: deciani: brumbeſtini: narbonenſes: ſturnini: tutini. Salētinoꝝ aletini: baſterbinilnereti: ni: ualentini: ueretini.

Regio italiæ quarta. CA. XI.

Equitur regio quarta gentium uel fortiſſimaꝝ italiæ in ora frētanoꝝ a tiferno flumen triniū ſ portuoſum. Oppida hiſtonium: buca: ortona: aternus amnis. Intus anaxini cognomine frentani: carētini: ſupernates: & infernates: lāuenſes. Muricinorum teatini. Pelignorum corfiniēſes: ſuperequani ſulmonenſes. Marſoꝝ anxantini: atinates: ſuccentes: lucentes: marruii. Albenſium alba ad fucinum lacum. Aequlanoꝝ cliternini: carſeolani: Veſtinoꝝ angulani: pinnenſes: peltuinates: quibus iunguntur aufinates: ciſmontani. Sānitium quos ſabellos & græciſaunitas dixere. Colonia bouianum uetus: & alteꝝ cognomine undecumanoꝝ: aufidenates: eſernini: fagi: fugali: ficolenſes: ſepinates: treuētiates. Sabinoꝝ amiternini: curenſes: foꝝ Decii: foꝝ: nouū: fidenates interemnates: nurſini: nomentani. Reatini: trebulani qui cognominantſ mutuſtæi & qui ſuffenates: tyburtes: tarynates. In hoc ſitu ex aquiculis interiere comini: tadiates: acedici: alfaterni. Gelianus auctor eſt lacu fucino hauſtum marſorum oppidum alchippe conditum a Marſia duce lydoꝝ. Itē urticinoꝝ in piceno deletum a romanis Valerianus Sabini (ut quidā exiſtimauere) a religione & deorum cultu ſeuini appellati uelinos accollūt lacus roſcidis collibus. Nar amnis exhaurit illos ſulphureis aquis. Tyberin ex his petens replete monte ſi

ſcello labens iuxta uacunæ nemora & reate in eoſdē conditus. Et ex alia pte anio in monte trebanorum ortus lacus tris amœnitate nobiles qui nomen dedere ſub laqueo defert ī tyberin. In agro reatino cutyliæ lacum in quo fluctuet inſula italiæ umbilicum eſſe. M. Varro tradit. Infra ſabinos latium eſt: a latere picenum: a tergo umbria apeninis iugis ſabinos utrinq; uallantibus.

Quinta regio. CA. XII.

Vinta regio piceni eſt quondam uberrimæ multitudinis. ccclx. M. picentium in fidem Ro. populi uenere. Orti ſunt a ſabinis uoto uere ſacro. Tenuere ab aterno amne: ubi nunc ager hadrianus: & hadria colonia a mari. vii. M. paſſuum flumen uomanum: ager prætutianus palmenſiſque. Item caſtrum nouum: flumen batinum: truentum cum amne: quod ſolum liburnorum in italia reliquum eſt. Flumina albulates: ſuinum: heluinum: quo finitur prætuciana regio: & picentium incipit. Cupra oppidum: caſtellum firmanorum: & ſuper id colonia aſculum piceni nobiliſſima. Intus nobana. In ora claucana: potentia: numana a ſiculis condita. Ab iiſdem colonia ancon appoſita promontorio cumero in ipſo flectentis ſe ore cubito a gargano. clxxxiii. M. paſſibus. Intus anximates ueregrani: cībulani: cuprenſes cognomine montani: falarienſes: pauſulani: plynienſes: ricinenſes: ſeptempedani: tollētinates: triacenſes cum urbe ſaluia: polentini.

Sexta regio. CA. XIII.

Vngitur hic ſexta regio umbriam complexa: agrūq; gallicū circa ariminū. Ab ancone gallica ora īcipit togata gallia cognoīe ſiculi & liburni plurimi eius tractū tenuere ī primis palmēſem prætutianū adrianūq; agrū. Vmbri eos expulere: hos hetruria: hāc galli. Vmbroꝝ gens antiqſſima italiæ exiſtimat: ut quos umbrios a græcis putēt dictos: q; innudetiōe terraꝝ hymbribus ſupfuiſſent Trecēta eoꝝ oppida tuſci debellaſſe reperiunt. Nūc in ora flumē eſis: ſenogallia: metaurus fluuius: colonia fanum fortunæ: piſauꝝ cum amne. Et itus hiſpellū tuder. Decætero amerini: attidiates: aſirinates: arnates: æſinates: camertes: caſuentini: carſulani: doiates cognomine ſalentini: fulginates: foroflāmīnienſes: foroiulienſes cognoīe cōcubienſes: forobremitiani: foroſempronienſes: inginini interānates cognoīe nartes: meuanates: meuanionēſes: mattilicates: narnēſes: quod oppidū nequinū antea uocitatum ē: nucerini cognoīe fauonienſes: & camellani: otritulani: oſtrani: pitulani cognoīe piſuertes: & alii: mergentini: peſtini: ſetinates: forſcinates: ſpolētini: ſuareani: feſtinates: ſuillates: ſadinates: trebiates: tuſſicani: tibernates: cognoīe tyburini: & alii timetaurenſes: ueſionicates: urbinates cognoīe metaurēſes: & alii hortenſes: uettionenſes: uindinates: uiuentani. In hoc ſitu interiere feliginates: & qui cluſiolum tenuere: ſupra interrānani: & ſaranates cū oppidis acerris quæ uafriæ cognominabant. Turoceo quod uettiolum. Item ſollinates: ſuriates: fallienates. Apiennates interiere & arienates cum crinouolo: & uſcidicani: & plāgenſes: piſiates: cælaſtini: Ameriā: ſupracriptam Cato ante perſei bellū conditā annis. d. cccclxiiii. pdidit.

Octaua regio. CA. XIIII.

Craua regio determinatur arimino: pado: appenino. In ora fluuius cruſtumiū: ariminum colonia cum amnibus arimino & apruſa. Fluuius hinc rubico quōdam finis italiæ. Ab eo ſapis: & uitis: & anemo. Reuēna ſabinoꝝ oppidum cum amne beſede ab ancone. cii. M. paſſibus. nec pcul a mari umbroꝝ. butriū. Intus coloniā bononia felſina uocitata cū princeps hetruriæ eſſet. Brixillum: Mutina: Parma: Placētia. Oppida Ceſena: claterna: forūclodii: liuii. Pompiſii truentinorum: Cornelii: licinii: fauentini: fidentini: oteſini: pandinates: regienſes a Lepido: ſolonates: ſaltuſque qui galliani cognominantur: aquinantes: tannitani: ueliates cognomine ueteti: regiates: urbinates. In hoc tractu interierunt boii: quorum tribus. cxii. fuiſſe auctor eſt Cato. Item ſenones qui cœperant Romam.

De pado flumine. CA. XV.

Adus e gremio ueſuli mōtis celſiſſimū in cacumen elati finibus ligurū gabiēnoꝝ uiſendo fonte ꝓfluēs cōdēſq; ſeſe cuniculo: & in foro uibiēſiū agro iteꝝ exoriēs: nulli amniū claritate inferior: a græcis dictus eridanus: ac pœna Phaetontis illuſtratus. Augetur ad canis ortus liquatis niuibus: agris q̄ nauigiis torrētior: nil tamen ex rapto ſibi uendicans. Atq; ubi liquit agros: ubertate largior. ccc. M. paſſibus a fonte addēs meatu duodenonagīta. Nec amnes tātū apēninos albinoſq; nauigabiles capiens: ſed lacus quoq; immenſos in eū ſeſe exonerātes omni numero. xxx. flumina in mare hadriaticum defert. Celeberrima ex iis apēnini latere iactū: tanaꝝ: trediā placētinū: taꝝ: niciam gabellum: ſcultternam. rhenum. Alpium uero ſturā: morgū: durias duas: ſeſſiten: ticinū: lambrū: abduā: olliū: mintiū. Nec alius amniū tā breui ſpatio maioris incremēti eſt. Vrgeſ quippe aquaꝝ mole: & in ꝓfundū agitur. Grauis terræ q̄q̄ deductus in flumina: & foſſas inter rauēnā altinūq; paſſuū. cxx. M. tamen quia largius uomit ſeptē maria dictus facere. Anguſta foſſa rauēnam trahitur: ubi padoſa uocat: quondam meſſa nicius appellatus. Proximū inde hoſtiū magnitudinem portus habet: qui uatreni dicitur. Quo Claudius Cæſar e britānia triūphans prægrādi illa domo uerius q̄ naue ītrauit hadriā. Hoc ante eridanū hoſtium dictū eſt: ab aliis ſpineticū ab urbe ſpina: quæ fuit iuxta: prævalēs & delphicis creditū eſt theſauris condita a Diomede. Auget ibi padum uatrenus amnis ex forocornelienſi agro. Priximum inde hoſtiū capraſiæ: dein ſahis: dein uolane: qđ ante olane uocabatur. Omnia ea foſſas fluminaq; primi aſagi fecere tuſci egeſto amnis impetu ꝓ tranſuerſum in hadrianoꝝ paludes: quæ ſeptē maria appellant: nobili portu oppidi tuſcoꝝ atriæ a quo atriaticū mare ante appellatum: quod nunc hadriaticum. Inde hoſtia plena carbonaria ac foſſiones philiſtinæ: quod alli tartarum uocant. Omnia eſt philiſtinæ foſſe abundatione naſcentia accedentibus ateſi ex tridentinis alpibus & uigiſono ex patauinoꝝ agris. Pars eoꝝ & ꝓximum

portum facit brūdulū ſicut edronē Medoaci duo ac foſſa clodia. His ſe padus miſcet: aci per hæc effunditur plerunq; : ut in ægypto nilus quod uocant delra triquetramq; figurā in alpes atq; oram maris facere prodit ſtad. ii. M. circuitu. Pudet a græcis italiæ rationē mutuari. Metrodorus Tamen Sceptius dicit. Quoniam circa fontē arbor multa ſit picea quæ pades gallice uocetur padum hoc nomen accepiſſe. Ligurum quidem lingua amnē ipſum bodincum uocari: quod ſignificet fundo carētem. Dui argumēto adeſt oppidū iuxta induſtria uetuſto noie bondicomagum: ubi precipua altitudo incipit.

De italia traſpadana regio nona. CA. XVI.

t Raſpadana appellat ab eo regio nona tota in mediterraneo: cui maria cuncta fluctuoſo alueo ſportāt. Oppida uibiſorū: ſeguſio. Coloniæ ab alpiū radicibus auguſta taurinoꝝ antiqua ligurum ſtirpe: indenauigabili pado. Dein ſalaſorum auguſta prætoria iuxta geminas alpium fauces graias atq; pœninas. His pœnos: graiis Herculem Tranſiſſe memorant. Oppidum eporedia ſybillinis libris a po. ro. condi iuſſum. Eporedicas enim galli bonos equorum domitores uocant. Vercellæ libitiorum ex Salyis ortæ: nouaria ex uerramacoris uocontiorum: hodieque pago. Non (ut Cato exiſtimat) liguꝝ ex quibus leui & marici condidere tricinum nō procul a pado. Sicut boii tranſalpes profecti laudē pōpeiam. Inſubres mediolanū. Orobioꝝ ſtirpis eſſe Comū atq; Bergomū & licinioꝝ: & aliquos circa populos auctor eſt Cato: ſed originē gentis ignorare ſe fatetur: quam docet Cornelius Alexander ortam a græcia interpretatione etiā noſtra uitā in mōtibus degentibus. In hoc ſitu iteriit oppidū orobiorū barra: unde bergomates Cato dixit ortos etiānū prodēte ſe altius q̄ fortunatius ſiti. Interiere & Caturiges inſubrum exules: & ſpina ſupradicta. Itē melpū opulētia præcipuum: quod ab inſubribus & boiis & ſenonibus deletū eſt eo die quo Camillus ueios cœpit: ut Nepos Cornelius tradit.

Venetia decima regio. CA. XVII.

f Equitur decima regio italiæ hadriatico mari appoſita: Venetia cuius Fluuius Silis ex montibus tauriſanis. Oppidū altinum: flumen liquentia ex montibus opiterginis: & portus eodem nomine: colonia concordia: flumen & portus romatinū: tiliauentū maius minuſq; : anaſſum: quo uaramus defluit: alſa: natiſo cū turro ꝓfluente aquileiā coloniā. xii. M. paſſibus a mari ſita. Carnoꝝ hæc regio iunctaque regioni iapidum: amnis timauus: caſtellum nobile uino pucinum. Tergeſtinus ſinus: colonia tergeſte. xxiii. M. P. ab aquileia: ultra quam ſex milia paſſuum formio amnis. Ab Rauenna clxxxix. paſſibus: antiquus auctæ italiæ terminus. Nunc uero iſtriæ quam cognominatam tradūt a flumine iſtro in hadriam effluente e danubio amne eodemque iſtro ex aduerſo padi fauces contrario eorum percuſſu mari interiecto dulceſcente plerique dixere falſo & Nepos Cornelius etiam padi accola. Nullus enim ex danubio amni in mare hadriaticum effunditur. Deceptos credo quoniam argo nauis flumine in mare hadriaticum deſcendit: nec procul tergeſte. Nec iam cōſtat quo flumine. Humeris traſectam alpes diligentiores tradunt. Subiiſſe autem iſtro: dein ſao: dein pamporto: cui nomē ex ea cauſa eſt inter æmonam alpeſq; exorienti. De iſtria. CA. XVIII.

i Stria ut peninſula excurrit. Latitudiné eius. xl. M. paſſuum: circuitum uero. cxxii. M. prodidere quidam. Item adherentis liburniæ & fanatici ſinus. Alii liburniæ. clxxx. M. Nonnulli in fanaticum ſinum iapidiam promouere: a tergo iſtriæ. cxxx. M. paſſum. Dein liburniā. cl. M. fecere. euditanus qui domuit iſtros in ſtatua ſua ibi inſcripſit ab aquileia ad titium flumen ſtad. cc. M. Oppida iſtriæ ciuium romanorum agida: parentiū. Colonia pola: quæ nūc iulia pietas quondā a colchis cōdita. Abeſt a tergeſte. c. M. n. p. mox oppidum neſactiū: & nunc finis italiæ fluuius arſia. Polā ab ancona traiectus. cxx. M. paſſibus ē. In mediterraneo regionis decimæ colonia cremona: brixia cenomannoꝝ agro. Venetoꝝ át matri ateſtæ & oppida accedum patauinū: opitergiū: beluniū: Vicetia:: Mātua thuſcoꝝ trās padum ſola reliqua. Venetos troiana ſtirpe ortos auctor ē Cato. Cenomanos iuxta maſſiliam habitaſſe. In uolſcis Feltrini: & tridētini: & beruēſes. Rhetica oppida rhetoꝝ: & euganeoꝝ Veronā: iuliēſes carnorū. Dein quos ſcrupuloſe dicere nō attineat: alutraēſes: aſſeriates: flamoniēſes: uaniēſes: & alii cognomine culici: foroiuliēſes cognomine tranſpadani: forētani: nenidates: quarqueni: tauriſani: rogiēſes: uaruani. In hoc ſitu interiere ꝑ oram iraminæ: pellaon: paſitium: ex Venetis atina: & cælina: carnos: ſegeſte: & ocra. Tauriſcis noreia. Et ab aquileia ad duodecimū lapidē deletum oppidum etiam inuito ſenatu a. M. Claudio. L. Marcello. L. Piſo auctor ē: In hac regiōe &. xi. lacus inclyti ſunt: amneſque eorum partus aut alumni ſi mō acceptos reddunt: ut abduam larius: ticinū uerbanus: mintium benacus: ollium ſebinus: lābrum eupilis: omnes incolas padi. Alpes in longitudiné. x. M. paſſuum patere a ſupero mari ad inferū Cælius tradit. Timagenes. xxii. M. paſſuum deductis in latitudiné. Cornelius Nepos. c. M. T. Liuius tria. M. ſtadiorum: uterque diuerſis in locis. Nam & centum milia excedunt aliquando ibi germaniā ab italia ſubmouent. nec. lxx. M. explēt: reliqua ſui parte glacilis ueluti naturæ prouidentiam. Latitudo italiæ ſubter radices earum a uaro per uada ſabacia taurinos: Comum: Brixiam: Veronam: Vicetiam: opitergium: aquileam: tergeſte: polam: arſiam. d. ccxlii. M. p. colligit.

De alpibus & gentibus alpinis. CA. XIX.

i Ncolæ alpium multi populi: ſed illuſtres a pola ad tergeſtis regionem ſecuſſes: ſubocrini: atali menocaleni: iuxtaque carnos quondā tauriſci appellati: nūc norici. His cōtermini rheti & uindeliſci oēs in multas ciuitates diuiſi. Rhetos thuſcorum prolem arbitrantur a gallis pulſos duce Rheto. Verſo deinde italiam pectore: alpium latini iuris euganeæ gentes: quarum oppida. xxxiii. enumerat Cato. Ex iis triumpilini uenalis cum agris ſuis populus. Dein canuni: complureſq; ſimiles: finiti-

mis attributi municipiis. Leopontios: & ſalaſos tauriſcæ gentis idem Cato arbitratur. Cæteri fere lepõtios relictos ex comitatu Herculis interpretatione græci nominis credunt: præuſtis intra ſinus alpium niue membris: eiuſdem & graios fuiſſe poſitos in tranſitu. Graiarum alpium incolas præſtanteſq; genere euganeos inde tracto nomie. Caput eorum ſtonos: rhetorum uennones: ſaruneteſq; ortus rheni amnis accolunt. Lepontiorum qui uiberi uocantur fontem rhodani eodem alpium tractu. Sunt præterea latio donati incolæ: ut octodurenſes & finitimi ceutrones: cottianæ ciuitates. Caturiges & caturigibus orti: uageni: ligures: & qui montani uocantur. Capillatorumque plura genera ad cõfinium liguſtici maris. Non alienum uidetur hoc loco ſubiicere inſcriptionem e trophæo alpium quæ talis eſt. Imperatori Cæſari Diui filio Augu. pontifici maximo imper. xiiii. tribunitiæ poteſtatis. Senatus populuſque Ro. q; eius ductu auſpiciiſq; gentes alpinæ omnes quæ a mari ſupero ad inferum pertinebant ſub imperium po. Ro. ſunt redactæ. Gentes alpinæ deuictæ: triumpilini: canumi: uennotes: uenonetes: hiſarci: breuni: naunes: focunates. uindelicorum gentes quattuor conſuanetes: uirucinates: licates: cattenates: abiſontes: ruguſci: ſuanetes: collocanes: brixentes: lepontii: iuberi: nautuates: ſeduni: uaragri: ſalaſſi: acitauones: medulli: ucenni: caturiges: brigiani: fontiõtii: ebroduntii: nemaloni: edemnates: eſubiani: ueamini: gallicæ: triulatti: ectini: uergunni: eugiturinemeturi: oratelli: ueruſi: uelauni: ſuetri: Non ſunt adiectæ cottianæ ciuitates. xii. quæ non fuerant hoſtilles: ſed item attributæ municipiis lege pompeia. Hæc eſt Italia diis ſacra: hæ gentes eius: hæc oppida populorum. Super hæc Italia quæ. L. Aemilio Paulo. C. Statilio Regulo conſ. nunciato gallico tumultu ſola ſine externis ullis auxiliis: atq; etiam nũc ſine traſpadanis equitum lxxx. M. peditum. d. cc. M. armauit. Metallorum omnium fertilitate nullis cedit terris. Sed iterdictum id uetere conſultu patrum italiæ parci iubentium.

Illyricum. CA. XX.

a Siæ gens liburnorum iungitur uſq; ad flumen titium. Pars eius fuere mẽtores: hmani: enchelææ: dudini: & quos Callimachus peucecias appellat: nunc totum uno noie illyricum uocatur: generatim populorum pauca effatu digna aut fœlicia nomina. Cõuentũ ſcardonitanũ petunt iapides: & liburnoq; ciuitates. xiiii. e quibus lacinienſes: ſcultinos: burniſtas: albonenſes: nominare nõ pigeat. Ius italicum habent eo cõuentu alutæ: phlanates: a quibus ſinus noſatur. Lopſi uarubarini: immuneſq; aſſeriates: & ex inſulis fulſinates curictæ. Cæteq; per orã oppida anefactio: aluona: flauona: tarſatica: ſenia: ioſpica: ortopula: yegium: argirũtum: corniũ: enona ciuitas: pauſinus: flumen tedanium: quo finitur iapida. Inſulæ eius ſinus cum oppidis præter ſupra ſignificata: abſyrtiũ: arba: Croxa giſſa: portunata: paros ante. Rurſus in continente colonia iadera: quæ a pola. clx. M. p. abeſt inde. xxx. Mecolentum inſula. xviii. hoſtium titii fluminis.

Liburnia. CA. XXI.

l Iburnia finis & initium dalmatiæ ſcardona in amne ea. lxii. M. paſſuum a mari. Dein tariotarum antiqua regio: & caſtellum tariona. Promontorium Diomedes: uel ut alii peninſula. His circuitu. c. M. paſſuum tragurium ciuiũ romanoq; marmore notũ ſicum. In quem locum Diuus Claudius ueteranos miſit. Salona colonia ab iadera. ccxxxix. M. paſſuum. Petunt in ea iura iuribus deſcriptis in decurias. ccclxii. decuni. ccxxxix. ditiones. lxix. mæzæi. lii. ſardiates. In hoc tractu ſunt burnũ mandetriũ: tribulium. Nobilitata prœlis caſtella petũt ex inſulis Stæi: colentini: ſepari: epetini. Ab his caſtella piguntiæ: rataneum: narona colonia. Terri conuentus a ſalona. lxxii. M. paſſuum appoſita cognominis ſui fluuio a mari. xx. M. p. M. Varro. lxxxix. ciuitates eo uentitaſſe auctor eſt. Nunc prope ſoli noſcunt Cerani decuriis. xxiiii. daurſi. xvii. deſitiates. ciii. docleates. xxxiii. deretini. xiiii. dere uiſtæ. xxx. dindari. xxxiii. glinditiones. xliii. melcomani. xxiiii. nareſii. cii. ſcirtari. lxxii. ſiculotæ. xxiiii. Populatoreſque quondam italiæ uardei nõ amplius q̃. xx. decuriis. Præter hos tenuere tractum eum œnei: partheni: hemaſi: marſthitæ: armiſthæ. A narone amne. c. M. paſ. abeſt epidaurum colonia. Oppida ciuium romanorum rhizinium: aſcriuium: butua: olchinium: quod antea colchinum dictum eſt a colchis conditum: annis dirilo: ſuperq; eum oppidum ciuium romanorum ſcodra a mari. xviiii. M. paſſuũ. Præterea multorum græciæ oppidorum deficiens memoria: necnon & ciuitatum ualidarum. Eo namq; tractu fuere labeates: enederudini: faſſei: grabei: ꝓprieq; dicti illyrii: & taulanti: & pyrei. Retinet nomẽ in ora nymphæum promontorium. Lyſſum oppidum ciuium Ro. ab epidauro. c. M. paſſuum.

Macedonia. CA. XXII.

a Lyſſo macedonia prouincia: gentes parthini: & a tergo eoq; diſſaretæ. Montes candauiæ a dyrrachio. lxxix. M. paſſuum. In orauero ciuium Ro. epidamum colonia propter iauſpicatum nomen a Romanis dyrrachium appellata. Flumẽ aous a quibuſdam eas nominatum. Apollonia quondam corinthiorum colonia. vii. M. paſſuum a mari recedẽs. Cuius in finibus celebre nympheum accolunt barbari amantes & belliones. At in ora oppidum oricum a colchis cõditum. Inde initium epiri. Montes acrocerauni: quibus hunc europæ determinauimus ſinum. Oricum a ſalẽtino italiæ ꝓmontorio diſtat. lxxxv. M. paſſus a tergo carnorum & iapidum qua ſe offert magnus iſter.

Norici. CA. XXIII.

Hetis iunguntur norici. Oppida eoq; uirunum: celeia: teurnia: aguntum: uiana. Aemonia claudia: flauium ſoluenſe. Noricis iunguntſ lacus peiſo: deſerta boiorum. Iam tamen colonia Diui Claudii ſabaria: & oppida ſacarbantia iulia.

Pannonia. CA. XXIIII.

h Abitantur inde gladifera pannoniæ: qua miteſcentia alpium iuga per medium illyricum a ſeptentrione ad meridiem uerſa molli in dextera ac leua deuexitate conſidunt.

Dalmatia. CA. XXV.

Væ pars ad mare hadriaticū ſpectat appellaſ dalmatia & illyricū ſupradictū. Ad ſeptentriones
q pánonia uergit:finiſ inde danubio. In ea coloniæ mona:fiſcia. Amnes clari & nauigabiles i dā/
nubiū fluūt dranus & nogicis uiolētior. Saus ex alpibus carnicis placidior. cxv. M. p. interuallo.
Drauus p ſerretes:ſerapillos:iaſos:ſandrizetes. Sauus p colapia nos breucoſq;. Populoꝝ hæc capita. Præ
terea ariuates:azali amātes:belgites:carthari:cornacates:erauiſci:hercuniates:latouici:oſeriates:uarciani
mōſclaudius:cuius i fronte ſcordiſci:itergo tauriſci. Inſula i ſauo metubarris amnicaꝝ maxima. Præte/
rea amnes memorādi colapis i ſauū ifluēs iuxta ſiſciā i gemio alueo iſulā ibi efficiēs:q̄ ſegeſtica appellaſ.
Alter amnis bacuntius in ſaum firmio oppido influit: ubi ciuitas firmienſium & amantinorum. Inde
xlv. M. paſſuum taurunum ubi danubio miſcetur ſaus. Supra influunt ualdanus urpanus: & ipſi non
ignobiles. Meſia. CA. XXVI.

Annonia iungiſ pincia q̄ meſia appellaſ ad pontum uſq; cū danubio decurrens: Incipit a con
p fluente ſupradicto. In ea dardani:celegeri:tribali:trimachi:mœſi:thraces:pōtoq; cōtermini ſcy
thæ. Flumia clara dardanus:margis:pingius:timachus ex rhodope:œſcus ex hemo:utus:eſca/
mus:ieterus:illyrici latitudo q̄ maxima eſt. cccxxv. M. p. colligit. Lōgitudo a flumine arſia ad flumē dri/
niū. d. ccc. M. a drinio ad pmontoriū acroceraunioū. clxxii. M. Agrippa pdidit uniuerſum hūc ſinum ita/
liæ & illyrici ambitus. xiii. M. in eo duo maria quo diſtinximus ſiue infeꝝ ſiue ioniū in prima parte: inte
rius hadriaticū: qđ ſuperū uocāt: inſulæ in auſonio mari p̄ter iam dictas memoratu dignæ nullæ: in io/
nio paucæ calabro littore ante brunduſium: quaꝝ obiectu portus efficiſ. Contra apulū littus diomedea
cōſpicua monumēto Diomedis. Et altera eodē noīe a qbuſdam teuthria appellata: illyrici ora mille am
plius inſulis fruequētatur natura uadoſi maris æſtuariiſq; tenui alueo itercuſantibus. Claræ ante hoſtia
timaui calidoꝝ fontiū cum æſtu maris creſcentiū iuxta iſtroꝝ agrum. Ciſſa pullariæ & abſytides graiis
dictæ a fratre medeæ ibi interfecto: noīe abſyrto: iuxta eas electridas uocauere: in qbus proueniret ſuci/
num: quod illi electrum appellant uanitatis græcæ certiſſimum documētum. Adeo ut iis quas eaꝝ de/
ſignent: haud unq̄ conſtiterit. Cōtra iader eſt liſſa. Quæq; appellatæ cōtra liburnoa creteæ aliquot. Nec
pauciores ticanæ liburnicæ. Celaduſæ intra ſurium bubus & capris laudata Braitia iſſa ciuium Ro. reli/
qua: & cum oppido phara. Ab his corcyra melana cognomiata cum gnidorum oppido diſtat. xxii. M.
paſſuum. inter quā & illyricum melita. Vnde catulos meliteos appellari Calimachus auctor eſt. xxii. M.
p. Ab ea. iii. M. elaphites: in ionio autem mari aborico. M. M. p. Saſonius piratica ſtatione nota.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER QVARTVS.

Sinus Claritatis Litterarum Et Omnis Fabuloſitatis.

TERTIVS EVROPAE SINVS ACROCERAVNIVS INCIPIT Mō
tibus: finiſ helleſponto: amplectitur p̄ter minores ſinus. xix. xxii. M. paſſu
um. In eo epirus a carnani: ætholia: phocis: locris: achaia: meſſenia: lacōia:
argolis: mergaris: atrica: boetia: irerumq; ab alia mari eadem phocis: & lo
cris: doris: phthiotis: theſſalia: magneſia: macedonia thracia. Omnis græ
ciæ fabuloſitas: ſicut & litteraꝝ claritas ex hoc primū ſinu effulſit. Quapp
in eo paululū cōmorabimur. Epitos in uniuerſum appellata acroceraun/
is incipit mōtibus, in ea primi choanes a quibus chaonia. Dein theſproti:
antigonēſes: locus aornos: & peſtifera auibus exhalatio. Ceſtrini: perhebi:
quoꝝ mons pindus: caſſopei: driopes: ſellæ: hellopes: moloſſi: apud quos
dodonei iouis templum oraculo illuſtre. Tomarus mons centū fontibus
circa radices Theopompo celebratus.

Epirus. CA. I.

Pirus ipſa ad magneſiā macedoniāq; tendēs a tergo ſuo daſſarethas ſupradictos liberā gentem
e mox ferā dardanos hét. Dardanis leuo triballi p̄tendunſ latere. Et mœſicæ gētes a fronte iun/
gunſ: mædi: ac bēſeletæ: qbus thraces ad pontū uſq; p̄tinentes: ita ſuccincta rhodopes: mox &
hemi uallaſ excelſitas: i epiri ora caſtellū, in acroceraunīis chimera: ſub eo aquæ regiæ fons. Oppida me/
andria. Ceſtria flumē theſprotiæ: Thyamis colōia butrotū: maximeq; nobilitatus ambracius ſinus fau/
cibus ſpatioſum æquor accipiēs: Lōgitudinis. xxxix. M. paſſuum. Latitudinis. xv. M. i eum deferſ amnis
acheron e lacu theſprotiæ: acheruſia, pfluens. xxxvi. M. paſſuum: inde & mille pedū ponte mirabilis oīa
ſua mirantibus: in ſinu oppidū ambracia. Moloſſoꝝ flumina aphas: & arachthus. Ciuitas anactoria. La
cus pandoſia. Acarnania q̄ antea curetis uocabaſ. Oppida heraclea: echinus. Et in ore ipſo colonia Augu
ſti actiū cū tēplo Apollinis nobili: ac ciuitate libera nicopolitana. Egreſſos ſinu ambracio i ioniū excipit
leucadiū littus: pmōtoriū leucates: dein ſinus: ac leucadia ipſa peninſula quōdā neritis appellata opere ac
colaꝝ abſciſa a cōtinēti ac reddita uētoꝝ flatu congeriē harenæ accumulantiū: q̄ locus uocaſ dioryctos
ſtadioꝝ lōgitudine triū. Oppidū in ea leucas quōdā neritū dictū. Deide acarnanū urbes halyrca: aſtacus:
argos: amphilochicū cognominatū Amnis achelous e pindo fluēs atq; acarnaniā ab ætholia dirimēs: &
artemitā inſulā aſſiduo terræ inuectu cōtinenti annectens. Aetolia. CA. II.

Etolo⁊ populi athamanes.tymphei:ephyri ænienſes:perrhebi:dolopes:marages:atraces:a q⁊
a bus atrax amnis ionio mari infunditur. Aetoliæ oppidū calidon eſt ſeptē miliū quin gentorū paſſuum a mari iuxta euenū amnem.Dein machynia molycria:cuius a tergo chalcis & mons eſt taphiaſus.At in ora promontorium antirium:ubi hoſtium corinthiaci ſinus minus mille paſſuum latitudine influentis:ætoloſq; dirimentis a peloponneſo.Promontorium quod contra procedit appellatur rhion:ſed in corinthiaco ſinu.Oppida ætoliæ naupactum:pylene:& in mediterraneo pleuron:halycarna.Montes clari in dodone tomarus:in ambracia carnia:in acarnania aracynthus:i ætolia acanthon:panetolium:medion. Locri. CA. III.

Roximi ætolis locri q cognominaſ ozolæ imunes.Oppidū.œanthe.Portus apollinis phæſtii.
p Sinus criſæus.Intus oppida argon:eupolea:phæſtū:calamiſus.Vltra cirrhei phocidis cāpi:oppidū cirrha:portus chalæon:a quo ſeptē milia.p.introrſus liberum oppidū delphi ſub mōte parnaſo clariſſimi in terris oraculi Apollonis.Fons caſtelius.Amnis cephiſus præfluēs delphos:ortus in lilea quondā urbe.Præterea oppidum criſa & cum bulēſibus antycira:naulocū:pyrrha:amphiſſa immunis:trichone tritea ambryſus drymæa regio daulis appellata.Dein in intimo ſinu angulus boetiæ alluitur cum oppidis gymnis:thebis quæ corſicæ cognominatæ ſunt iuxta heliconem. Tertium ab hoc mari boetiæ oppidum page:unde peloponneſi proſilit ceruix. Peloponneſus. CA. IIII.

Elopōneſus apie ante appellata pelaſgia & peninſula haud ulli terræ nobilitate poſtferēda iter
p duo maria ægeuū & ioniū plātani folio ſimilis pp anguloſos iceſſus:circuitu q̄ngentoꝝ ſexagintariū miliū paſſuū colligit auctore Iſidoro.Eadē p ſinus pene tātundē adiicit. Anguſtiæ unde pcedit iſthmos appellaſ.In eo loco irrūpentia e diuerſo q̄ dicta ſunt maria a ſeptentione exortu eius oēm ibi latitudinē uorādo:donec cōtrario i curſu æquoꝝ tātoꝝ in quinq; miliū paſſuū iteruallo exeſis utrinq; lateribus anguſta ceruice pelopōneſum cōtingat hellas.Corithiacus hic:illinc ſaronicus appellatus ſinus.Lecheæ hic:cenchreæ illinc anguſtiaꝝ termini longo & ancipiti nauiū ambitu:q̄s magnitudo plauſtris trāſuehi phibet.Quā ob cām pfodere nauigabili alueo anguſtias tentauere Demetrius rex:dictator Cæſar.C.prīceps.Domitius Nero iſauſto ut oium patuit exitu icœpto.Medio hoc interuallo qđ iſthmi appellauimus applicata colli habitaſ colonia corīthus:antea ephyra dicta ſexagenis ab utroq; littore ſtadiis e ſūma ſua arce q̄ uocaſ acrocorīthus.In q̄ fons pyrene diuerſa duo maria pſpectans.lxxxvii. M.paſſuū ad corinthiacū ſinū traiectus é patras a leucade.Patræ colonia i lōgiſſimo pmontorio pelopōneſi cōdita ex aduerſo ætoliæ & fluminis eueni minus mille paſſuū ut dictū é iteruallo.In ipſis faucibus ſinū corīthiacū.lxxxv.M.p.i lōgitudinē uſq; ad iſthmon tramittūt. Achaia. CA. V.

Chaiæ nomē ꝓuinciæ ab iſthmo icipit:antea egialos uocabaſ pp urbes in littore p ordinē diſpoſitas.Primæ ibi q̄s diximus lecheæ corinthioꝝ portus.Mox olutus pelleneoꝝ caſtellū. Oppida helice:bura.In q̄ refugere hauſtis prioribus ſytion:ægira ægion:erineos. Intus cleone hyſiæ:panormus portus.Demōſtratūq; iā rhium:a quo pmontoriū quinq; miliū paſſuū abſunt patræ:q̄s ſupra memorauimus.Locus phere in achaia nouē montiū ſcio eē.Notiſſimus fons cymothoe. Vltra patræ : oppidū olenū:colonia dyme:loca bupraſum hyrmyne:pmontoriū araxū:ſinus:cylene pmontorium chelonathes. Inde cyllenen duoꝝ miliū paſſuū caſtellū philius.Quæ regio ab Homero arætyrea dicta poſtea aſophis:inde elioꝝ ager:q antea epeæ uocabaſ.Ipſa elis i mediterraneo:& a pilo.xii.milibus paſſibus.Intus delubrū olympii iouis ludoꝝ claritate faſtus græciæ cōplexum.Piſa eoꝝ quōdā oppidū pfluente alpheo amne.At i ora pmontoriū ichthis.Amnis alpheus nauigabilis ppe ſex oppida. Aulon: lepriū.pmontoriū planiſtus.Oīa hæc ad occaſum uerſa.Ad meridiē aūt cypariſſius ſinus cū urbe cyparriſſa.lxxii.miliū paſſuū circuitu.Oppida pylos:methone : locus helos: pmontoriū acritas:ſinus aſineus ab oppido aſinæ:coroneus a corona.Finiunt tenero pmontorio.Ibi regio meſſenia duodeuiginti montium amnis pamiſus.Intus aūt ipſa meſſene:ithome:œchalia:arenæ:pteleon:thryon:dorion:zancle uariis tpibus clara.Huius ſinus circuitus.lxxx.milia.paſ.Traiectus uero.xxx.milia. Dehīc a tænaro ager laconicus liberæ gentis;Et ſinus circuitu ducētaſex milia:traiectu trigīta nouē milia.Oppida tenaꝝ:amiclæ:phare:leuſtra & intus ſparta:therāne:atq; ubi fuere Cardamile pitane:anthane:locus thyre gerania. Mons taygetus:amnis eurotas:ſinus ægilodes:Oppidum pſammathus Sinus æytheates ab oppido.Ex quo ad cretā inſulā certiſſimus curſus.Oīa aūt maleo pmontorio icludunt. Qui ſequiſ ſinus ad ſcyleū argolicus appellaſ traiectu q̄nquaginta milia paſſuū.Idē ambitu cētum ſeptuagintaduo milia. Oppida boea:epidaurus limera cognoīe.Zarax:cyphania portus:Amnes inachus:eraſinus:iter quos argos hippium cognominatū.Supra lacum lernē a mari q̄dringentis milibus nouēq; additis milibus micenæ:& ubi fuiſſe tyrintha tradūt:& locus mantinea:montes artemius:Apeſas antheus : aſterio:parparus:aliiq; undecim numero:Fōtes niobe:amymone:pſammate.A ſcylleo ad iſthmū.c.lxxvii.mili.paſſibus oppida hermonie:trœzene coripharſium appellatū:quæ alias inachiū alias dipſium argos.Portus cenites:ſinus:ſaronicus olim querno nemore redimitus.Vnde ei nomē ita græcia antiq̄ appellante quercū.In eo epidauꝝ oppidū Aeſculapii delubro celebre.Pireum promontoriū:portus anthedon : & bucephalon: & quas ſupra dixeramus cenchreæ. Iſthmi pars altera cum delubro Neptuni quinquēnalibus inclyto ludis.Tot ſinus pelopōnenſem orā lancinant:tot maria allatrant:Siquidē a ſeptentriōe ionium irrūpit: ab occidente ſiculo pulſaſ:a meridie cretico urgeſ:ab oriēte brumali ægeo : ab oriēte ſolſtitiali myrtoo qđa megarico incipiēs ſinu totā atticam alluit.

De archadia. CA. VI.

Editerranea eius arcadia maxime tenet undiq; a mari remota: initio drymodis: mox pelasgis
m appellata. Oppida eius panophus: mãtinea: stymphalũ: tegea: antigonea: orchomenũ: pheneũ:
pallãtiũ uĩ palatiũ romæ. Megalepolis: catia: bocaliũ: crãnõ: prhasiæ: thelpusa: melãnea heræa:
pyle: pellana: agræ epiũ cynæthe: leƿeon: arcalie: ƿtheniũ: alea: methydriũ: enispe: maciſtũ: lapea: clitoriũ:
cleone: iter quæ duo oppida regio nemea est hembinadia uocitata. Mõtes i archadia pholoe cũ oppido.
Itẽ cyllene: lyceus: in quo lycei iouis delubrũ. Menalus: arthemisius: pthenius: lãpeus: nonacris. Prætereq;
ignobiles octo. Amnes ladon e paludibus: pheneus & erimãthus e mõte eiusdẽ noĩs in alpheũ defluẽs.
Reliquæ ciuitates in achaia dicẽdæ: aliphiræi: aheatæ pyrgẽses: pethes: peragenite: tortuni: tiania. Thria-
sii: attricẽses. Vniuersæ achaiæ libertatẽ Domitius Nero dedit. Pelopõnesus in latitudine a ƿmontorio
maleoe ad oppidũ Lechæum corinthiati finus. clx. milibus passibus patet. Et in trãsuersum ab elide epi-
dauꝝ. cxxv. milibus. Ab olympia argos per archadiã. lxxiii. milibus. Ab eodem loco ad phliunta dicta
mẽsura est. cl. milium passuum. Vniuersa aũt uelut pensante equoꝝ incursus natura in montes sex atq;
septuaginta attollitur. Græcia & attica. CA. VII.

B isthmi angustiis hellas icipit: a nostris græcia appellata. In ea prima attica: antiqtus acte uoca
a ta. Attingit isthmũ parte sui quæ appellat megaris a colonia megara e regiõe pagaꝝ. Duo hæc
oppida excurrẽte pelopõneso sita sunt utraq; ex parte uelut in humeris helladis pagei. clii. M.
p. & amplius egosthenẽses cõtributi megarẽsibus. In ora aũt hac portus schænus. Oppida duo cremion
syronia saxa septẽ milia lõgitudine: geranea: megara: eleusin. Fuere & oenoa & ƿbalinthos: quæ nũc nõ
sunt. Ab isthmo qnquagintaduoꝝ miliũ passuũ pyreus & phalera portus duoꝝ miliũ passuũ muro re
cedẽtibus athenis iuncti. Libera hæc ciuitas: nec idiga ullius ƿconii amplius tãta claritas supfluit. In atti-
ca fontes cephisia: larine: callíroe: enneacrunos Mõtes brilessus. ægelialus: icarius: hymerus: lycabettus:
lacus selinos. A pireo. xlii. Mil. pas. suniũ doriscũ ƿmontoriũ. Polypostere: brauron: ion quondã oppida.
Rhãnos pagus. Marathon cãpus. Triassus oppidũ: miletũ & oropus in cõfinio boetiæ. Cuius anthedon
oncheſtos: thespiæ liberꝝ oppidũ: lebedeia. Nec cedẽtes athẽis claritate: quæ cognominat boetiæ thebæ
duoꝝ numinũ Liberi atq; Herculis (ut uolunt) patria. Et musis natale in nemore helicone assignãt. Da-
tur & his thebis saltus citheron: amnis ismenius. Præterea fontes in boetia œdipodia: psammate. dirce:
epigranea: aretusa: hippocrene: aganippe: gargaphie. Montes extra ƿdictos micalesus: adilisius: acontius.
Reliq̃ oppida iter megarã & thebas eleutheræ: haliartus: platee: pheræ: aspledon: hylæ: tisbe: erithre: glis
sas cope. Iuxta cephisum amnẽ lamie & anichie: medeon: phligõe: grephis: coronea chæronia. In ora aũt
intra thebas ocale: etheon: iolcos: schenos: peteon: hyrie: mycalesſus: hyreseon: pteleon: olyros: Tanagra
liber populus. Et i ipsis faucibus euripi quẽ facit obiectu ĩsulæ euboæ aulis capaci nobilis portu: boetos
hxantas antiqtus dixere: locri deide: epicnemidi cognominant olim legeges appellati: ƿ quos amnis ce-
phisus defert in mare. Oppida opuns: unde opõtinus cynus phocidis in littore unũ daphnus. Introrsus
aũt lariſſe: elatea: & in ripe cephisi (ut diximus) lilea delphosq; uersenemis & hyampolis. Rursus i locro
rum ora: in q̃ larymna: throniũ: iuxta qd̃ boagrius amnis defert in mare. Oppida narycion: alope: scar-
phia. Postea maliacus sinus ab incolis dictus in quo oppida halcyone: econia: phalara. Doris deinde in q̃
sperchios erineon: boion: pindus: cythinũ. Doris a tergo mons est œtha. Sequit mutatis sæpe noĩbus he
monia. Eadẽ pelasgicũ argos. Hellas eadẽ thessalia: & driopis semp a regibus cognoiata. Ibi genitus rex
noie græcus a quo græcia. Ibi Hellena quo hellenis. hos eosdẽ Homerus tribus noĩbus appellauit myr-
midonas & hellenas & acheos. Ex iis phthiotæ nominant dorica accolẽtes. Eoꝝ oppida echinus in fau-
cibus sperchii fluminis. Termopilaꝝ angustiæ: quo argumẽto. iiii. milia pa. ide heraclea trachin dicta ẽ:
mõs ibi calidromus. Oppida celebria hellas: halos: lamia: phthia: arne. Thessalia. CA. VIII.

N thessalia aũt amnis orcomenus minyius antea dictus. Et oppidũ alimõ ab aliis elmon: atrax
i palamna fons hyperia. Oppida pheræ: q̃rũ a tergo pierus ad macedoniã ƿtendit: lariſſa: gom-
phi: thebæ thessaliæ: nemus pteleõ: sinus pagasicus. Oppidũ pagasa: idẽ postea demetrias dictũ
tricca. Pharsalici cãpi cũ ciuitate libera crannon iletia. Mõtes phthiotidis nympheus quõdã topiario na-
turæ ope spectabilis. Buzigeus: donacesa: bermius: daphussa chimerion: athemas: stephane. In thessalia
sunt q̃ttuor atq; trigita mõtes quoꝝ nobilissimi cerceti: olympus: pierus ossa: cuius ex aduerso pidus &
othris laphytaꝝ sedes ad occasum uergẽtes. Ad ortus pelios oẽs theatrali mõ iflexi caueatis ãte eos. lxv.
urbibus. Flumina thessaliæ apidanus: phœnix: enipheus: onochonus: laminissus. Fõs messeis. Lacus be-
beis: & ante cũctos claritate peneus ortus iuxta gomphos: iterq; ossam & olympũ nemorosa cõualle de
fluens qngentis stadiis dimidio eius spatio nauigabilis. In eo cursu tẽpe uocant. v. milia passuũ lõgitudi-
ne: & ferme sex latitudie ultra usum hoĩs attollẽtibus se dextera leuaq; leniter conuexis iugis. Intus sua
luce uiridãte allabit peneus uiridis calculo: amœnus circa ripas gramine: canorus auiũ cõcentu. Accipit
amnẽ orcon: nec recipit: sed olei mõ supnatãtem (ut dictũ est ab Homero) breui spatio portatũ abdicat.
Phœnales aquas dirisq; genitas argẽteis suis misceri recusat. Magnesia. CA. IX.

Hessaliæ annexa magnesia est: cuius fons libetra. Oppida hormeniũ: pyrrha: methone: olizon.
t Promontoriũ sepias. Oppida castana: spalathra. Promõtoriũ æantiũ. Oppida melibœa: rhizus:
erymne. homoliũ penei: oppidũ omoliũ: orthei: rhesiæ: pelinna thaumacie cyrron: crannon:
acarne: dorion: mesite: phila: ceponio. Epiri. achaiæ thessaliæ in porrectum lõgitudo quadringentorum
octoginta milium passuum traditur. Latitudo. cclxxxvii. milium.

Macedonia. CA. X.

Acedonia poſtea.cl.populoꝝ duobus iclyta regibus quondāq; terraꝝ iperio:emathia antea dicta.Hæc ad epirotecas gētes in ſolis occaſum recedēs poſt terga magneſiæ atq; theſſaliæ infeſtaſ a dardanis.Partē eius ſeptētrionalē pæonia ac pelagonia ꝓtegunt a triballis. Oppida aegæ: in quo mos ſepelire reges.Beroa & i regiōe quæ pieria appellaſ a nemore egidiū.In ora heraclea : flumē apilas:oppida phina:oloros.Amnis haliacmon.Intus haloritæ:uallei:philacei:cyrrei tyriſſæi.Pella colonia.Oppidū ſtobi ciuiū ro.Mox antigone europus ad axiū amnē : eodēq; noīe amnis ꝑ qđ rhedias fluit: ſcydra:phordea:emiona;gorgidone.Mox i ora ichne:fluuius axius. Ad hūc finē dardani:treres:pieres: macedonia accolūt.Ab hoc amne peoniæ gētes:parocei:heordēſes:almopii:pelagones:mygdones.Mōtes rhodope:ſcopius:orobellus.Dein ꝑiacēte græmio terraꝝ arethuſii antiochēſes:idomenēſes:doberienſes:triēſes:allatenſes:andariſtēſes:morilli:gareci:lynceſtæ:othryonei:& amātini liberi:atq; oreſtæ colonia:bullidēſes:ediēſes:xylopolitæ:ſcotuſſæi liberi:heraclea:ſintica:timphei:coroneī . In ora ſinus macedonici oppidū calaſtia:& itus phileros:lete.Medioq; flexu littoris theſſalonicæ liberæ cōditionis . Ad hāc a dyrrachio.cxiiii.miliū paſſuū thermæ.In thermaico ſinu oppida dicæa:pydna:derra:ſcione. Promōtoriū chanaſtreū.Oppida palene:phlegra.Qua in regiōe mōtes hypſizorus:epitus:alchiōne:leuomne.Oppida niſſos:phryx:eleon:meāde:& hippaleſis:iſthmo quondā potidea:nūc caſſandria colonia:anthemus:holophyxos ſinus:mecyberna.Oppida phyſella:ampelos:torone:ſoggoſtedes:fretū quo mon tē athon quē Xerſes rex perſaꝝ cōtinenti abſcidit in lōgitudine paſſuū mille qngentoꝝ.Mons ipſe a planicie excurrit in mare.lxxv.milia paſſuū. Ambitus radicis.cl.M.colligit.Oppidū in cacumine fuit acrothon.Nūc ſunt uranopolis:paleotrū thyſſus cleone:apollonia:cuius icolæ macrobii cognominātur.Oppidū caſſera:fauceſq; alteræ iſthmi.Acātus:iſtria:graſtōia:heraclea. Regio mygdoniæ ſubiacens. In qua recedentes a mari apollonia:arethuſa.In ora rurſus poſidiū:& ſinus cū oppido cermoro amphipolis. Liberagens byſalte.Dein macedoniæ terminus.Amnis ſtrimon ortus in emo . Memorādū in ſeptē lacus eū fundi priuſq; dirigat curſum.Hæc eſt macedonia terraꝝ iperio potita quondā.Hæc aſiā:armeniā:iberiā:albaniā:cappadociā:ſyriā:ægyptū:tauꝝ:caucaſium tranſgreſſa.hæc in bactris:medis : pſis dominata toto oriente poſſeſſo.hæc ēt indiæ uictrix per ueſtigia liberi paris atq; Herculis uagata.hæc eadē eſt macedonia:cuius uno die Paulus Aemilius iperator noſter.lxxii.urbes direptas uendidit : tantā differentiā ſortis præſtitere duo homines.

Thracia. CA. XI.

Hracia ſequiſ iter ualidiſſimas europæ gētes in ſtrategeas qnquaginta diuiſa.Populorum eius quos noīare nō pigeat.Amnē ſtrimonem accolūt dextero latere dēſelethæ & medi byſalthas uſq; ſupradictos.Leuo digeri.Beſſorūq; multa noīa ad neſtū amnē pangei mōtis ima ambiētē:iter heletos:diobeſos:carbileſos:inde bryſas:ſapæos.Odomātes.odryſaꝝ gens infundit hebrū accolētibus:carbiletis:pyrogeris:drugeiis:cænicis:hypſaltis benis:corpillis:botieis edonis.Eodē ſunt in tractu ſyaletæ:primatæ:dobangæ:thynicæ:laletæ maiores emo:minores rhodope ſubditi.Inter quos hebrus amnis.Oppidū ſub rhodope peneropolis antea:mox a cōditore philippo polis:nūc a ſitu termūtium dicta.Emi excelſitas ſex.M.p.ſubiſ. Auerſa eius & in iſtrū deuexa meſi.getæ:aoti:gaugdæ:clariæq;.Sub iis carrei ſarmatæ:quos areates uocāt.Scytæq; & circa pōti littora moriſenæ:ſithoniiq; Orphei uatis genitores optinēt.Ita finit iſter a ſeptētrione.Ab ortu pontus ac ꝓpontis.A meridie ægeū mare:cuius in ora aſtrymone:appollonia:oeſyma:neapolis:batos.Intus Philippi colonia.Abſunt a dyrrachio.cccxxv.ſcotuſa:topiris ciuitas.Neſti amnis hoſtiū.Mons pāgeus:heraclea:olyntos.Abdera libera ciuitas.Stagnum biſtonū & gens.Oppidū fuit tinda Diomedis equoꝝ ſtabulis dirū.Nunc ſunt diceæ:iſmaron:locus parthenion:phaleſīna:maronea prius ortagurea dicta.Mons ſerriū & zone:tū locus doriſcus centū uigintī milia hoīum capax.Ita Xerſes ibi dinumerauit exercitū.Os hebri.Portus ſtētoris . Oppidū ænos liberū cū Polydori tumulo.Ciconū quondā regio. A doriſco incuruaſ ora ad macrūticos centū uigintiduoꝝ milia paſſuū.Circa quē locū fluuius melas:a quo ſinus appellaſ. Oppida cypſella biſanthe macronticos dictū qa a ꝓpōtide ad meleā ſinum iter duo maria porrectis muris ꝓcurrētē excludit cherōneſum.nāq; thraciæ altero latere a pōtico littore incipiēs ubi iſter amnis īmergiſ:uel pulcherrimas in ea parte urbes hēt iſtropolin mileſioꝝ:tomos:calatinq; quæ antea aceruetis uocabaſ.heracleā habuit & bizonē terræ hiatu raptā.Nunc hēt dionyſiopolin crunos antea dictā. Alkuit ziras amnis. Totū eū tractū ſcythæ arotres dicti tenuere. Eoꝝ oppida aphrodiſias:libiſtos:zigere:brocobe:eumeneda:partēopolis:gerania. Vbi pygmeoꝝ gens fuiſſe ꝓdiſ:quos gatizos barbari uocāt:credūtq; a gruibus fugatos.In ora a dionyſiopoli eſt odeſſus mileſioꝝ.Flumen pamiſus.Oppidū terra naulochus.Mons emus uaſto iugo ꝓcumbēs in pontū.Oppidū habuit in uertice ariſteū.Nūc in ora mēſebriā:anchilaum ubi mēſebria fuerat.Aſticæ regio habuit oppidū anthiū nunc eſt apollonia.Flumina paniſſa:rira:ſtearus : oroſines.Oppida thynnias: halmideſſos:deuelcon cū ſtagno qđ nūc deultum uocāt.Veteranoꝝ phynopolis iuxta quā hoſphorus. Ab iſtri oſtio ad os ponti paſſuū qngentoꝝ.lv.M.alii fecere.Agrippa adiecit q̄draginta.Inde ad muꝝ ſupradictū.cl.ab eo cherroneſus.cxxvi.M.Sed a boſphoro ſinus caſthenes.Portus ſenū : & alter q̄ muliebꝝ cognominaſ.Promōtorium chryſocera.in quo oppidum bizātium liberæ cōditiōis:antea lygos dictū. Abeſt a dyrrachio.d.ccxi.M.paſſuum.Tātum patet lōgitudo terraꝝ iter hadriaticum mare & ꝓpontidem.Amnes bathynias:pidaras ſiue atyras.Oppida ſelymbria pinthus latitudie ducentoꝝ pedū continenti annexa.Intus bizya arx regum thraciæ a Terei nefaſto crimine iuiſa hirundinibus regio:celica:colonia flauiopolis:ubi antea zela oppidū uocabaſ . Et a binzie qnquaginta.M.paſſuū apros colonia:quæ a philippis abeſt.clxxxviii.M.paſ.Ad in ora amnis eginus.Oppidū ganos fuiſſe fertur & lyſmachia. Iam

in cheronneſo:alius nāq; ibi iſthmos anguſtias ſimiles eodem noīe & pari latitudīe illuſtrāt:duæ urbes utrinq; littora haud diſſimili mō tenuere.Pactyæ a ꝓpōtide:cardia a melāne ſinu:hæc ex facie loci noīe accepto utræq; cōprehenſæ.Poſtea lyſmachia qnq;.M.paſſuum a lōgis muri. Cheronneſos a ꝓpontide habuit tyriſtaſin:critonē:ſciſſam flumini ego appoſitā.Nunc hēt a colonia a ꝓpontide.xxii.M.ſeſton:& ex aduerſo coloniæ pharianæ.Et helleſpōtus ſeptē ut diximus ſtadiis europā ab aſia diuidēs illic inter ſe cōtrarias urbes hēt:in europa callipolin & ſeſton.In aſia lāpſacum & abydon.Dein ꝓmontoriū cheronneſi maſtuſia aduerſum igæo cuius in fonte obliqua cynoſſema:ita appellatur Hecubæ tumulus:ſtatio achæoꝝ.Turris &delubrū Proteſilai.Et ī extrema cherōneſi frōte quæ uocaī aeoliū oppidū eleus.Dein petēti melanē ſinum portus cœlos:& pāhormus & ſupradicta cardia.Tertius europæ ſinus ad hūc mo/dū claudiī.Mōtes extra ꝑdictos thraciæ edonus:gygemoros:meritus:melāpillus.Flumina in hebrū ca/dentia bargus:ſuemus:Macedoniæ thraciæ helleſpōti lōgitudo ſupradicta.Quidā.d.ccxx.M.faciūt.La/titudo.ccclxxxiii.M.eſt.Aegeo mari nomē dedit ſcopulus iter tenū & chium uerius q̄ iſula ex noīe a ſpecie caprae:quæ ita a græcis appellaī repēte in medio mari exiliēs.Cernūt eū a dextera parte andrū naui/gātes ab achaia diꝝ ac peſtiferꝝ. Aegei pars myroodatus appellaī ab iſula parua quæ cerniī macedoniā a gereſto petentibus haud ꝓcul euboeæ cariſto.Romani oia hæc maria duobus noībus appellāt. Mace/donicū quodcūq; macedoniā aut thraciā attingit.Græciēſe qua græciā alluit. Nā græci & ioniū diuidūt in ſiculū ac creticū ab iſulis.Itē icarium qđ eſt inter ſamū & myconē.Cætera noīa ſinus dedere quos di/ximus.Et maria quidem genteſq; in tertio europæ ſinu ad hunc modum ſe habent.

Inſulæ inter eas terras inter quas creta:euboia:clyclades:ſporades:mæotis.
helleſpontus:ponti:mæotidis:daciæ:ſalmatiæ:ſcythiæ. CA. XII.

Nſulæ autē ex aduerſo theſprotiæ a butroto.xii.M.paſſibus.Eadē ab acroceraunīis.l.M.cū ur/be eiuſdē noīs corcyra liberæ ciuitatis & oppido caſſiope: tēploq; caſſii iouis paſſuū.lxxxxvii. M.in lōgitudīe patēs.Homero dicta ſchera & phæacia.Callimacho etiā drepane.Circa eam ali quot.Sed ad italiā uergens thoronos:ad leucadiā paxoe duæ qnq;.M.diſcretæ a corcyra nec ꝓcul ab iis. Ante corcyrā ericuſa:marathe:elaphuſa:maltace:trachie:pytiōia:ptichia:taracie:Et a phalacrio corcyræ ꝓmōtorio ſcopulus in quē mutatā Vlyxis nauē a ſimili ſpecie fabula eſt. Ante leucadiā ſibora.Inter leu/cadiā autem & achaiā permultæ:q̄rum teleboides eædem quæ taphiæ ab incolis ante leucadiā appella/tur:taphias:arnoxia:primeſſa. Et ante ætoliā echinades:ægialia:cotonis: thyatira:geoaris:dionyſia:cir/nus:chalcis:pinara:myſtus.Ante eas in alto cephalenia:zacithus:utræq; liberæ. Itacha:dulichiū:ſamos: crocilea:paxos.Cephalenia quondā melena dicta.xi.M.paſſuum abeſt:circuitu patet.xliiii.M. Same di/ruta a Romanis adhuc tamē oppida tria habet.Inter hanc & achaiam cum oppido magnifica & fertili/tate præcipua zacinthus aliquādo appellata hyrie cephalaniæ a meridiana parte.xxii.M.abeſt:mons ela/tus ibi nobilis.ipſa circuitu colligit.xxxvi.M. Ab ea ithaca.xii.mil.diſtat.in qua mons neritus. Tota ue/ro circuitu patet.xxv.mil.paſſuum.Ab eo araxum peloponneſi ꝓmontorium.xii.mil.paſ. Ante hanc in alto aſteris.Prothe ante zacinthum.xxxv.mil.paſſuum.in eurum uentum ſtrophades duæ:ab aliis plo/tæ dictæ. Ante cephaleniam letoia. Ante pilus.iii.ſphagia:& totidem ante meſſenen œnuſta. in ſinu aſi/neo threſtirides:in laconico theganuſa:cothon:Cythera cum oppido anteā prophyris appellata.Hæc ſi/ta eſt a maleæ promontorio.v.mil.paſſuum ancipiti propter anguſtias ibi nauium ambitu.in argolica pityuſa:irine:ephire contra hermonium agrum tiparenus epiropia colonis:ariſtera cōtra trœzeniū cau/lauria quinq̄ginta.M.paſ.diſtās a plateis.belbina.laſia:baucidias.Cōtra epidauꝝ cetiphalos: ſytioneſos. vi.M.paſſuum abeſt a continente.ab hac egina liberæ cōditionis.xvii.M.paſſum.cuius.xx.M.paſſuum nauigatio eſt.Eadē aūt a pireo atheniēſium portu.xii.M.paſſuum abeſt ante oenone uocitata.Spiræo ꝓmontorio obiacent.eleuſa:dendros:graugiæ duæ:cetiæ duæ ſe lacoſa:dacēchris:ſaſpis:ſeptē: Et in me/garo ſinu ethrurides q̄ttuor.Aegyla aūt.xv.paſſuum a cythera.Eadēq; a crete phalaſarna oppido.xxv. M.paſſuum.Ipſa creta altero latere ad auſtrum:altero ad ſeptētrionē inter ortum & occaſum quæ por/rigiī centum urbium clara fama.Doſiades eam a creta nimpha heſperidis filiæ.Anaximāder a rege cure tum.Philiſtides.Malotes Crates primū aeria dictā:deinde poſteri curet in appellauere.Et macaron nō/nulli a tēperie cæli appellatā exiſtimauere.Latitudine nuſq; .l.M.paſſuum excedens: & circa mediam ſui partē maxime patens.Lōgitudine implet.cclxx.M.paſſuum.Circuitu.d.lxxxix.flectenſq; ſe in creticum pelagus ab ea dictum:qua longiſſima eſt ad orientē ſammonium ꝓmontorium aduerſum rhodo. Ad occidentem criu metopon cyrenas uerſus expellit.Oppida eius inſignia phalaſarne:elea:ciſanū:pgamū: cydon:minoum:apteron:pantomatriū:amphim ala:Rhithymna:parnomiū:cyteum:apollonia:mati/um:heraclia:miletos:ampela:hierapytna:lebana:hierapolis. Et in mediterraneo cortina: phæſtū:gno/ſum:polyrhenium:myrina:lycaſtus:rhamdus:lictus:dium:aſium:phileros:rhytion:clatos:pharæ:ho/lopyxos:laſpha:eleuterne: ,therapne:manathuſa: githiſos & alioꝝ circiter.lx.oppidoꝝ memoria extat. Montes cadiſcus:idæus:dectineus:crocus.Ipſa abeſt a ꝓmontorio ſuo qđ uocaī criu metopon:ut ꝓdit Agrippa a cyrenaꝝ ꝓmontorio phicunte.cxxv.M.p.Item cadiſto.a meleo pelopōneſi.lxxx.A carpato in ſula ꝓmontorio ſammonio.lx.M.in fauonium uentum.Hæc inter eā & rhodum interiacet. Reliq̄ cir/ca eā ante pelopōneſum duæ coſicæ:totidē milæ & a latere ſeptētrionali dextera cretam habent.Contra cydoniā leuce:& duæ budræ.Contra matium dria.Contra itanum promontorium oniſa leuce.contra hyerapycnam cryſa gaudos.Eodē tractu ophiuſa buto:aranus circunueſtiſq; criu metopon:tres acauſa gores appellatæ.Hæ ante ſammonium promontorium phocæ:plachiæ:ſirindes: naulocos:armedon:

zephire. Ac in hellade etiãnum in aegeo lycades ſcarphia coreſa: phocaſia: cõpluresq; aliæ ex aduerſo atticæ ſine oppidis & ideo ignobiles. Sed contra eleuſina clara ſalamis ante eam pſytalia. A ſunio uero helene. v. M. paſſuum diſtãs. Dein coos ab ea totidem: quã noſtri quidem dixere ceam. Græci & drybuſam auulſam euboeæ: quinquentis longa ſtadiis fuit quondam: mox quattuor fere partibus quæ ad boetiã uergebant eodem mari deuoratis. Oppida habet reliqua iulida: cartheia: intercidere coreſſa. pœeeſſa. Ex hac profectum delectationi fœminis ueſtem auctor eſt Varro. Euboea & ipſa auulſa boetiæ & a modico interfluẽte euripo ut ponte iungatur ad meridiem ꝓmontoriis duobus geraſto ad atticã uergente & ad helleſpontum caphareo inſignis: a ſeptẽtrione ceneo. nuſq; latitudine ultra. xl. M. paſſuũ extẽdit nuſq; infra. xx. mil. contrahit. Sed in longitudinẽ uniuerſæ bœtiæ ab attica theſſaliã uſq; prætentã in. cl. mil. p. Circuitu uero. cccl xv. æbeſt ab elleſponto parte capharei. ccxxv. urbibus clara quondã pyrrha: portamos: neſſo: cerintho oreo: dio: ædepſo: œchalia: nunc chalcide. Cuius ex aduerſo in cõtinẽti aulis eſt geraſto: cretria: cariſtos: oroſtane: oritano: artemiſia: cum fonte arethuſa flumine lelanto aquiſq; calidis quæ helopiæ uocãtur. Caryſtus nobilis notiorq; tamẽ marmore caryſtio ante uocitata eſt chalcodotis: aut macris ut Dionyſius & Ephorus tradunt. Vt Ariſtides macra. Vt Callidemus chalcis: ære ibi primũ reperto: Vt Menechmus ambatias. Vt pœtæ uulgo aſopis: extra eam in myrtoo multæ: ſed maxime illuſtres glaucõneſos: & begilia: & a promontorio gereſto circa delum in orbem ſitæ: unde & nomen traxere cyclades. Prima earum andrus cum oppido abeſt a gereſto. x. M. paſſuum. a ceo. xxxix. M. Ipſam Myrſilus cauron deinde antandron cognominatam tradit. Callimachus laſſiam: alii nonagriam: hydauſam epagrin. Patet circuitu. xciii. M. paſ. ab eadẽ andro paſſus mille: & a delo. xvii. M. Tenos cum oppido. xv. M. paſſuum porrecta. Quã ꝓpter aquarum abundantiã Ariſtoteles hydruſam appellatã ait: aliqui ophiuſam. Cætere myconos cũ monte dimaſto a delo. xvii. mil. paſſuum. Scyros ſiphnus ante meropia & acis appellata circuitu. xxviii. mil. paſ. ſeriphus. xii. præpeſinthus citanos. Ipſaq; longe clariſſima cycladum media a templo Apollonis & mercatu celebrata delos: quæ diu fluctuata (ut ꝓditur) ſola motum terræ nõ ſenſit ad. M. Varronis ætatem. Mutianus prodidit bis concuſſam. Hanc Ariſtoteles ita appellatam prodidit: quoniã repente apparuerit enata: egloſthenes cynthiam: alii ortygiã: aſteriã: lagiam: ceram: mydiã: cynethum: pyrpilen igne ibi primum reperto. Cingitur quinq; mil. paſſuũ: aſſurgit cintho monte. Proxima ei rhene: quã Anticlides celaduſam uocat. Item arthemitem Helladius. Scyros quã circuitu patere. xx. mil. paſſuum ꝓdidere ueteres. Mutianus. clx. Olearus: paros cum oppido ab delo. xxxviii. M. marmore nobilis quã primo plateã poſtea minoida uocarunt. Ab ea ſepties qngenta naxus a delo. xviii. mil. cum oppido quã ſtrogylen: dein dian: mox dionyſiada a uineaꝝ fertilitate: alii Siciliã minorem aut callipolin appellarunt. Patet circuitu. lxxv. M. paſ. dimidioq; maior eſt q̃ paros. Et hactenus quidẽ cycladas ſeruãt. Cæteras q̃ ſequunt ſporades. Sunt aũt hellena: phocuſa: hecaria: ſchinuſa: pholegrãdos: & a naxo decem & ſeptem mil. paſſuum icaros: quæ nomen mari dedit: tantũdem ipſa in longitudinem patens cum oppidis duobus tertio amiſſo ante uocata doliche: & maris: & ichthiuſa. Sita eſt ab exortu ſolſtitiali delo. l. mil. paſſuum. Eadem a ſamo. xxxv. mil. Inter euboeam & andrum. x. mil. paſſuum freto. Ab ea gereſtum. cxii. mil. quinq̃ginta paſſuum. Nec deide ſeruari poteſt ordo. Aceruatim ergo ponent reliquæ. Ios a naxo. xiiii. mil. paſſuum Homeri ſepulchro uenerãda. Longitudinis. xxv. mil. antea phœnice appellata. Odua latandro gyaros cum oppido circuitu. xii. mil. paſſuũ prope. Abeſt ab andro ſexaginta duoꝝ mil. paſſuum. Ab ea ſyrnos. lxxx. mil. paſſuum. Cynethus telos unguento nobilis a Callimacho agathuſa appellata. Donyſa: pathmos circuitu. xxx. mil. paſſuũ. Caruſa lebinthus: gyrus: cynara: ſicynus quæ antea œnoe: cheratia quæ onus: caſos quæ actrabe: cimolus quæ echinuſa: melos cum oppido quã Ariſtidis miblida appellat. Ariſtoteles zephyriã: Callimachus mimallida: Heraclides ſiphnum & acitiã: Hæc inſularum rotundiſſima eſt. Poſt machia: hipere quõdam patage: & ut alii platage nunc amorgos polyægos: Philethera cũ primum emerſit caliſte dicta: ex ea auulſa poſtea theraſia atq; inter duas enata: mox automate: eadem hiera & in noſtro æuothia iuxta eãdem hierã nata. Diſtat ios a thera. xxv. mil. p. Sequuntur lea: aſcania: anaphe: hippurus: hippurtuſa: aſtipalea liberæ ciuitatis circuitu. lxxxviii. mil. p. Abeſt a cadiſto crete. cxxv. mil. ab ea platea. lx. mil. Vnde caminia. xxxviii. mil. Azibita: laniſe: tragia: phar macuſa: techedia: chalcia: calymna: in qua oppidum co. Coreſia olomnos. A qua carpatum quæ nomen carpatio mari dedit. xxv. mil. paſſuum. In rhodũ africo uento. l. mil. paſſuũ. A carpatio ad caſon. vii. mil. A caſſo ſammoniũ cretæ promontoriũ. xxx. mil. In euripo aũt euboico primo fere introitu petaliæ. iiii. inſulæ & in exitu athlãte cyclades: & ſporades: ab oriente littoribus icariis aſiæ: ab occidente myrtois atticæ: a ſeptẽtrione ægeo mari: a meridie cretico & carpatio incluſæ. cc. mil. paſſuum in lõgitudinem: & per. cc. mil. in latitudinem iacent. Pagaſicus ſinus ante ſe habet eutyciam & cicynetum ſcyrum ſupradictam: Sed cycladum & ſporadum extimã gerontiã: ſcadirã: thermeuſim: irheſiã: ſylymniam: eudemiã: neam: quæ mineruæ ſacra eſt: Athos ante ſe quattuor peparethum cum oppido quondam euonum dicta nouem mil. paſſuum: ſcyathum. xv. mil. imbrum cum oppido. lxxxv. mil. p. Eadem abeſt a matuſia cherõneſi. lxxv. mil. paſſuum: ipſa circuitu. lxxii. mil. paſ. Perfunditur amne iliſſo. Ab ea lemnos. xxii. mil. quæ ab atho. lxxxvii. mil. Circuitu patet. xxii. mil. d. paſ. Oppida habet epheſtiam & myrinã: in cuius forum ſolſtitio athos eiaculatur umbrã. Ab ea thaſos libera. v. mil. paſſuum: olim eria uel etria dicta inde abdera a continenti. xxii. mil. paſ. ad othos. lxii. mil. tantũdem ad inſulam ſamothracẽ: quæ libera ante hebꝝ ab imbro. xxxii. mil. a lẽno. xxii. M. d. attollit mõte ſaoce. x. mil. p. portuoſiſſima omniũ Callimachus eam antiquo nomine dardaniam nominat: inter cheronneſum & ſamothracen utrinq; fere

quindecim mil.Halonesos ultra gethone:lamponia:alpeconnesus haud ꝓcul a cælo Cheronnesi portu & quædã ignobiles:desertis quoq; redduntur in hoc sinu q̃rum uix inueniri potuerunt nomina.Desti/cos iarnos:cyssiros:carbrusa:calathusa:scylla:dialeon:dicta melantia:draconon:arronesus:diethusa:sca/pos:capheris:mesatea:eantiron:phateruneſos:pateria:calete:neriphus:polendos.Quartus e magnis eu/ropæ sinus ab hellespontoincipiens mæotis ostio finitur.Sed totius ponti forma breuiter amplectenda est:ut facilius partes noscãtur.Vastum mare præiacens asiæ & ab europa porrecto cheronnesi littore ex pulsum angusto meatu irrumpit in terras septem stad.(ut dictum est)interuallo europam auferẽs asiæ primas angustias hellespontum uocãt.Hac Xerses persarum rex constrato in nauibus ponte duxit exer citum.Porrigitur inde tenuis euripus.lxxxvi.mil.pas.spatio ad urbem priapum asiæ:qua magnus Ale/xander trãscendit.Inde expatiatur æquor:rursusq; in arctum coit laxitas.Propõtis appellatur.Angustiæ thracius bosphorus latitudine.d.passuum:qua Darius pater Xersis copias ponte trãsuexit. Tota ab hel/lespontolõgitudo.cc.mil.xxxix.mil.passuum.Dein uastum mare.pontus axenus qui quondã annexus, longe refugientis occupat terras:magnoq; littoꝝ flexu retro curuatus in cornua ab iis utrinq; porrigit ur sit plane arcus scythici forma.Medio flexu iungitur hostio mæotici lacus cimerus bosphoros: id os uocat.ii.mil.du.passuũ latitudie.At inter duos bosphoros thraciũ & cimeriũ directo cursu ut auctor est Polibius.d.passus itersunt.Circuitu uero totius ponti uities semel milia ut auctor est Varro & fere uete res.Nepos Cornelius.ccc.M.l.adiicit.Artemidorus uities nouies decẽ nouẽ milia fecit.Agrippa.xxiii.lx. mil.Mutianus.xxviii.lxv.mil.Simili mõ europæ latere mensurã alii q̃ttuordecies.lxxviii.mil.pas.deter/miauere.Alii undecies.lxx.mil.M.Varro ad hũc modũ metit.Ab ostio põti apolloniã.clxxxviii.M.d.p. Calatin tãtundẽ.Ad ostiũ istri.cxxv.Ad borystene.ccl.M.Cheronẽsum heracleataꝝ oppidũ.ccclxxv.M. pas.Ad panticapeũ qđ aliq bosphoꝝ uocãt:extremũ in europæ ora.cc.M.xxii.d.quæ summa efficit.xiii. M.xxxvi.mil.d.Agrippa a bizãtio ad flumẽ istrũ.d.lx.Inde páticapeũ.d.cxxx. Inde lacus ipse mæotis ta/nain amnẽ ex ripheis mõtibus defluẽtẽ accipiẽs nonissimũ iter europã asiãq; finẽ.xiii.M.vi.M.circuitu patere tradit.ab aliis.xi.M.xxv.Ab hostio eius tanais ortũ directo cursu.ccc.lxxv.mil.passue esse cõstat. Accolæ sinus eius in mẽtione thraciæ dicti sunt istropolin:inde ostia istri. Ortus hic in germaniæ iugis mõtis arnobæ:ex aduerso taurici galliæ oppidi:multis ultra alpes milibus:ac p innumeras lapsus gẽtes danubii noie imẽso aq̃rum auctu & unde primũ illyricũ alluit ister appellat:sexagita amnibus receptis: medio ferme numero eoꝝ nauigabili in pontũ uastis sex fluminibus euoluit. Primũ ostiũ peuces:mox ipsa peuce insula:in qua ꝓximus alueus appellatus.xix.M.p.magna palude sorbet.Ex eodẽ alueo & sup istropoli lacus gignit.lxiii.M.p.ambitu:halmirim uocãt.Secũdũ ostiũ naracustoma appellat.Tertiũ ca/lostoma iuxta insulã sarmaticã.Quartũ pseudostoma & insula conopondiabasis:postea boriostoma & spi reostoma.Sigula aũt ora tãta sunt ut ꝓdat in.xl.M.p.lõgitudinis uinci mare:dulcẽq; itelligi hausturn.Ab eo in plenũ qdẽ oẽs scytaꝝ sunt gẽtes:uarie tamẽ littori appositæ tenuere alias gethæ daci a romanis di/cti:alias sarmatæ a græcis sauromatæ:eorũq; hamoxobii aut aorsi:alias scythæ degeneres & a seruis or/ti:aut troglodytæ:mox alani & toxolani.Supiora aũt iter danubiũ & hycinũ saltũ usq; ad pãnonica hy/berna carunti germanorũq; ibi cõfiniũ.Cãpos & plana iazyges:sarmatæ uero montes & saltus.Pulsi ab his daci ad parissum amnẽ amoris siue duria est a sueuis:regnoq; uanniano dirimẽs eos.Ex aduerso ba/sternæ tenẽt:haliq; ide germani.Agrippa totũ eũ tractũ ab istro ad occeanũ bis ad decies cẽtũ milia pas/sus:in lõgitudie q̃ttuor milibus q̃dringẽtis.In latitudie ad flumẽ uistulã a desertis sarmatiæ ꝓdidit.Scy taꝝ nomẽ usq; quaq; trãsit in sarmatas atq; germãos.Nec aliis prisca illa durauit appellatio:q̃ qui extre/mi gentiũ haꝝ ignoti ꝓpe cæteris mortalibus degunt.Veꝝ ab istro oppida crene scepoliũ.Montes ma/crocrẽnius clarus Amnis tyra oppido nomen imponens: ubi antea ophiusa dicebat.In eodem insulam spatiosam icolunt tyragetæ.Abest a pseudostomo istri ostio.cxxx.mil.Mox axiacæ cognomines flumi/ni:ultra quos crobyzi:flumen rhode:sinus saggaricus:portus ordesus.Et a tyra.cxx.M.passuum flumẽ boristenes:lacusq; & gens eodem nomine: & oppidum a mari recedens.xv.M.passuum. Olbiopolis & miletopolis antiquis nominibus. Rursus in littore portus achæorum. Insula achillis tumulo eius uiri clara.Et ab ea.cxxv.mil.pas.peninsula ad formam gladii in trãsuersum porrecta exercitatione eiusdem cognominata dromos achileos.Cuius longitudinem.lxxx.M.passuum tradidit Agrippa.Totum eum tractum sardi scythæ & scyraci tenent. Inde siluestris regio: hyleum mare quo alluitur cognominant. Enæcadloæ uocantur incolæ. Vltra panticapes amnis qui nomadas & georgos disterminat.mox aces nus.Quidam panticapem confluere infra olbiam cum borystene tradunt. Diligentiores hypanin tan/to errore eorum qui illum in asiæ parte prodidere. Mare subit uasto recessu donec quinq; mil.pass.in/teruallo absit a mæotide uasta ambiens spatia multasq; gentes.Sinus carcinites appellatur: flumen pa/cyris.Oppida nauarum gorcine.A tergo lacus buges fossa missus in mare.Ipe buges a coreto mæotis la cus sinu petroso discluditur dorso.Recepit amnes bugem:gerrhum:hypanin:ex diuerso uenientes tra/ctu.Nam gerrhus basilidas & nomadas separat.Hypanis p nomadas & hyleos fluit manu facto alueo in bugem:naturali in coretũ.Regio scythiæ sendica noiatur.Sed a carcinite taurica incipit:quõdam ma ri circunfusa & ipsa:quaq; nunc iacent cãpi. Deinde uastis attollitur iugis. Triginta sunt eoꝝ populi.Ex iis mediterranei.xxvii.Sex oppida orgocyni: carasem:astyrani:tractari: arcissali:tecali: caliordi.lugum ipsum scythorauti tenent. Clauduntur ab occidente cheronneso:ab ortu scytissa taucis. In ora a carcini te oppida taphrœ in ipsis angustiis peninsulæ:Mox heraclea cherõnesus libertate a romanis donatum. Megarice uocabatur antea præcipui nitoris in toto eo tractu custoditis græciæ moribus:quinque mili.

paſſuum ambiente muro. Inde partheniũ ꝓmõtoriũ tauroꝝ ciuitas placia. Symbolum portus. Promõ toriũ crio metopon aduerſum carãbico aſiæ ꝓmõtorio ꝙ mediũ euxinum percurrẽs. clxx. Mil. paſſuũ interuallo quæ maxime ratio ſchytici arcus formã efficit. Ab eo taurorum portus multi & lacus. Oppi dũ theodoſia a criu metopo. cxxii. mil. paſ. A cheronneſo. cxlv. mil. Vltra fuere oppida cyte: zephirium: acre nympheum: dia. Reſtat longe ualidiſſimum in ipſo boſphori introitu panticapeum mileſiorum a theodoſia mille. xxxv. paſſuum: a cimero uero oppido trans fretũ ſito mille. d. ut diximus ſpatiũ. Hæc ibi latitudo aſiam ab europa ſeparat: eaq; ipſa pedibus plerũq; peruia glaciato freto boſphori cimeri. La titudo. xii. d. paſſuũ. Oppida habet hermiſium: myrmecium: & intus inſulã alopecẽ. Per meotin aũt ab extremo iſthmo: qui locus taphræ uocatur: ab oræ boſphori ducenta ſexaginta milia paſſuũ lõgitudo colligit. Ataphris ꝙ continentẽ introrſus tenent auchetæ: apud quos hypanis oritur. Neuri: apud quos boryſthenes: geloni: thugaſetæ: budini: baſilidæ: & ceruleo capillo agathyrſi. Super eos nomades Deide antropophagi. A bute ſuper meotin ſauromatæ & heſſedones. At per oram ad tanain uſq; mæote a q; bus lacus nomẽ accepit. Vltimiq; a tergo eorum arimaſpi. Mox riphei mõtes: & aſſiduo niuis caſu pin naꝝ ſimilitudine pterophoros appellata regio: ps mũdi dãnata a natura reꝝ: & dẽſa merſa caligine: ne q; in alio q̃ rigoris ope gelidis aqlonis cõceptaculis. Pone eos montes ultraq; aquilonẽ gens fœlix (ſi cre dimus) quos hyperboreos appellauere annoſo degit æuo: fabuloſis celebrata miraculis. Ibi credũt eẽ car dines mundi: extremiq; ſyderum ambitus: ſemeſtri luce & una die ſolis auerſi: non ut iperiti dixere ab equinoctio uerno in autũnum. Semel in anno ſolſtitio oriuntur iis ſoles: brumaq; ſemel occidunt. Re gio aprica: fœlici tẽperie: omni aflatu noxio carens. Domus iis nemora luciq; & deoꝝ cultus. Viriti gre gatimq; diſcordia ignota: & ægritudo omnis. Mors non niſi ſatietate uitæ epulatis: deliburiſq; ſenibus luxu ex quadã rupe in mare ſalientium. Hoc genus ſepulturæ beatiſſimum. Quidam eos in prima par tæ aſiæ littorum poſuere non in europa: qui ſunt ibi ſimilitudine & ſittu attacori nomine. Alii medi os fecere eos inter utrũq; ſolem antipodum occaſum exorientẽq; noſtrum: quod fieri nullo modo po teſt conſtare tam uaſto mari interueniente. Qui albi q̃ in ſemeſtri luce cõſtituere eos ſerere matutinis: meridie metere: occidente ſole fœtus arborum decerpere: noctibus in ſpecuscondi tradiderunt. Nec li bet dubitari de gente ea cum tot auctores prodant: frugum primitias ſolitos delon mittere Appollini: quem præcipue colunt. Virgines ferebant eas hoſpitiis gentium per annos aliquot uenerabiles: donec uiolata fide in ꝓximis accolaꝝ finibus deponere ſacra ea inſtituere. Hiq; ad conterminos deferre: atque ita delũ uſq;. Mox & hoc ipſum exoleuit. Sarmatiæ: ſcytiæ: tauricæ: omniſque ab oriſtene amne: tractus longitudo. d. ccccl xxx. Mil. Latitudo. d. ccxvii. M. Agrippa tradita eſt. Ego incertam hac terrarum par menſuram arbitror. Veꝝ inſtituto ordine reliqua huius ſinus dicanꝫ: & maria q̃dẽ eius nũcupabimus.

Inſulæ ponti. CA. XIII.

h Elleſpontus iſulas nõ habet i europa dicẽdas. In põto duæ. M. d. paſſibus ab europa. xiiii. Mil. ab hoſtio cyaneæ: ab aliis ſymplegades appellatæ: traditæq; fabulis inter ſe concuriſſe: quoni am paruo diſcretæ interuallo ex aduerſo intrantibus geminæ cernebantur: paulumq; deflexa acie coeũtiũ ſpeciẽ ꝓbebãt. Circa iſtrũ appolloniataꝝ una. lxxx. Mil. a boſphoro thracio. Ex qua. M. Lu cullus capitolinum Apollinẽ aduexit. Inter oſtia iſtri quæ eẽnt diximus. Ante boryſthenem achillea eſt ſupradicta: eadẽ leuce & macaron appellata. Hanc tpoꝝ hoꝝ demõſtratio a boryſthene. c. xxxx. mil. po nit. a tyra. cxx. mil. a peuce iſula. l. mil. Cingit circiter. x. mil. paſ. Reliquæ in carcinitis ſinu cephallones: rhoſphodus: amacra. Non eſt omittenda multoꝝ opinio priuſq̃ digrediamur: a ponto: qui maria om nia interiora illo capite naſci non gaditano freto exiſtimauere: haud improbabili argumẽto: quoniam æſtus ſemper e ponto profluens nunq̃ reciprocetur ad eundem. Deinde eſt ut extra europæ dicantur: tranſgreſſiſq; in ripheos montes littus occeani ſeptentrionalis in leua donec perueniatur gades legẽdũ. Inſulæ complures ſine noibus eo ſitu traduntur: ex quibus ante ſcythiã quæ appellat bannonia: unam abeſſe a ſcythia diei curſu: in quam ueris temperie fluctibus electrũ eiiciatur Timæus ꝓdidit. Reliqua littora incerta ſignata fama. Septẽtriõalis occeanus: amalchiũ eũ hecataeus appellat a paropaniſo amne qua ſcythiam alluit: quod nomen eius gentis lingua ſignificat congelatum. Philemon morimaruſam a cimbris uocari: hoc eſt mortuum mare. Inde uſq; ad promontorium rubeas. Vltra deinde cronium. Xenophon lampſacenus a littore ſcytarum tridui nauigatione inſulam eſſe immenſæ magnitudinis baltiam tradit. Eandem Pythias baſiliam nominat. Feruntur & oonæ: in quibus ouis auium & auenis incolæ uiuant. Aliæ in quibus equinis pedibus homines naſcantur: hippopodes appellati. Fanefiorum aliæ in quibus nuda alioquin corpora prægrandes ipſorum aures tota integant. Incipit inde clarior ape riri fama ab gente ingeuonum: quæ eſt prima. Inde germaniæ ſeuo mons ibi immenſus: nec ripheis iu gis minor immanem ad cimbrorum uſq; promõtorium efficit ſinum: qui codanus uocatur refertus inſulis: quaꝝ clariſſima ſcãdiauia eſt incompertæ magnitudinis. Portione tantũ eius quod ſit notũ: hil leuionũ gente qngentis incolẽte pagis: quæ alteꝝ orbem terraꝝ eam appellat. Nec eſt minor opinione eningia. Quidã hæc habitari uiſtulani uſq; fluuiũ: a ſarmatis benedis: ſcyris: hyrris: tradunt. Sinũ clyli peum uocari: & in oſtio eius inſulam latrin. Mox alteꝝ ſinum lagnum conterminũ cimbris. Promon torium cimbrorum excurrens in maria longe peninſulam efficit: quæ hauſtiſus appellatur. xxiii. Mil. paſſuum. Inde inſulæ romanis armis cognitæ. Eaꝝ nobiliſſimæ burcana fabaria a noſtris dicta a frugis ſimilitudine ſponte prouenientis. Itẽ glæſſaria a ſucino militiæ appellata a barbaris auſterania: præterq; actania. Toto aũt hoc mari ad ſcaldin uſq; fluuiũ germaniæ accollunt gentes haud explicabili menſura:

tã imodica prudẽtiũ diſcordia ẽ. Græci & qdã noſtri. xxv. M. paſ. orã germaniæ tradiderũt. Agrippa cũ rhetia & norico lõgitudinẽ. cc. M. p. lxxxvi. M. p. Latitudinẽ. cc. xlviii. M. Germaniæ. CA. XIIII.

Hetiæ prope unius maiore latitudine: ſane circa exceſſum eius ſubactæ. Nam germania multis poſtea annis nec tota percognita eſt. Si coniectare permittitur haud multum ore de erit græcorum opinioni: & longitudinis ab Agrippa traditæ. Genera germanorum quiq; Videlicet: quorum pars burgundiones: uarrinnæ: charini: guttones. Alterum genus ingeuones: quorum pars cimbri: teutoni a cauchorum gente. Proximi autẽ rheno iſteuones: quorum pars cimbri mediterranei: hermiones: quoꝝ ſueui hermũduri: catti: cheruſci. Quinta pars peucini: habernæ ſupradictis contermini dacis. Amnes clari in occeanũ defluũt: gutallus iuſtilus ſiue uiſtula: albis uiſurgis ammiſſuis: rhenus: moſa. Iotrorſus uero nulla inferius nobilitate hercynium iugum prætenditur.

Inſulæ in gallico occeano. CA. XV.

N rheno autẽ ipſo prope cẽtum Mil. paſſuum in longitudinẽ nobiliſſima batauoꝝ inſula & cannenefatum: & aliæ friſioꝝ: caucoꝝ: friſiabonum: ſturioꝝ: morſatioꝝ: quæ ſternunt inter helinum ac fleuum. Ita appellant hoſtria in que effuſus rhenus ab ſeptẽtrione in lacus ab occidẽte in amnem moſam ſe ſpargit: medio inter hæc chore modicum nomini ſuo cuſtodiẽs alueum.

Britania hibernia. CA. XVI.

X aduerſo huius ſitus britania inſula clara græcis noſtriſq; monumẽtis: inter ſeptentrionẽ & occidẽtẽ iacet: germaniæ galliæ hiſpaniæ multo maximis europæ partibus magno interuallo aduerſa. Albion ipſi nomẽ fuit: cũ britãniæ uocarent omnes de qbus mox paulo dicemus. Hæc abeſt a geſoriaco morinoꝝ gentis littore ꝓxime traieſto qnq̃ginta milia miliũ. Circuitu uero patere trigintaocto Mil. paſſus. lxxv. Mil. Pythias & Iſidorus tradũt. Triginta ꝓpe iã amnis notitiam eius romanis armis nõ ultra uicinitatẽ ſiluæ calidoniæ ꝓpagãtibus. Agrippa lõgitudinẽ octingẽtoꝝ miliũ paſſũũ credit eſſe. Latitudinẽ trecẽtoꝝ milium credit. Et eandẽ hiberniæ latitudinẽ. Sed longitudinem ducentoꝝ Mil. p. minorẽ. Sup eã hæc ſita abeſt breuiſſimo trãſitu a ſiluꝝ gẽte. xx. Mil. paſſuum. Reliquaꝝ mella. cxxv. Mil. circuitu amplior prodit. Sunt aũt hinc. xl. Mil. paſ. orcades modicis inter ſe diſcrete ſpatiis. Septem acmodæ: & triginta hebudes: & inter hiberniã & britãniã: mona: menapia: ricnea uectis: ſilinus: andros. Infra uero ſiambis: & axantos. Et ab aduerſo in germanicũ maræ ſparſæ gleſſariæ: quas electridas græci recentiores appellauere: q; ibi electrum naſceret. Vltima omniũ quæ memorãtur tyle. In qua ſolſtitio nullas eſſe noctes indicauimus cãcri ſignum ſole tranſeunte: nulloſq; contra per brumã dies. Hæc qdã ſenis mẽſibus cõtinuis fieri arbitrãt. Timæus hyſtoricus a britannia ítrorſus ſex dieꝝ nauigatiõe abeſſe dicit inſulã mitterin. in qua cãdidiũ plũbũ ꝓueniat. Ad eã britãnos uitilibus nauigiis corio circũſutis nauigare. Sunt & q alias ꝓdãt ſcẽdiã: dumã: bergos maximãq; oĩum nerigon: ex qua in tylen nauigetur. A tyle unius diei nauigatiõe mare concretum a nonnullis cronium appellatur.

Gallia. CA. XVII.

Allia omnis comata uno nomine appellata in tria populorum genera diuiditur amnibus maxime diſtincta. A ſcalde ad ſequanam belgica. Ab eo ad garumnam celtica: eademque lugdunenſis. Inde ad pyrenei montis excurſum aquitania aremorica ante dicta. Agrippa uniuerſaꝝ galliaꝝ iter rhennũ & pyreneũ atq; occeanũ ac montes gebẽnã & iurã: quibus narbonenſem galliã excludit: lõgitudinẽ. ccccxx. M. paſſuũ. Latitudinẽ. cccxiii. cõputauit. Aſcaldi ĩcolũt: externi: texandri pluribus noĩbus. Deinde menapii: morini: oromãſaci iuncti pago q geſoriacus uocat. Britãni: ambiani: bellouaci. baſſi: introrſus caſtologi: attrebates: neruii: liberi: uero mãdui. ſueuconi: ſueſſiones: ueruni liberi: ulmanetes liberi: tungri: rinuci: friſi: auones: betaſi: leuci liberi: treuei liberi: antea: & lingones fœderati: rhemi fœderati: medio matrici: ſequani: rauraci: heluetii. Colonia equeſtris & rauriaca. Rhenum autem ac colentes germaniæ gentium in eadem prouincia menetes: triboci: uangiones: cubi: colonia agrippinenſis guberni: butani: & quos in inſulis diximus rheni.

Lugdunenſis gallia. CA. XVIII.

Vgdunenſis gallia habet lexouios: uellocaſſes: galletos: uenetos: abrincatuos: oſiſinios: flumen clarum ligerin. Sed peninſulam ſpectatiorẽ excurrẽtẽ ĩ occeanũ a fine oſſiſoꝝ circuitu. d. c. xxv. Mil. paſſuum lõgitudine. In latitudine. cxxv. mil. Vltra eã uãnete. Intus ãt hedui fœderati: cauratani: fœderati: boii: ſenones. Aulerci qui cognominant eburones: & qui cenomani: meldi: liberi: pariſii: trecaſſes: andegaui: inducaſſes: bodicaſſes: uenelli: cariouelites: diablidi: rhedones: turones: iteſui: ſeCuſſi: albii liberi: in quoꝝ agro colonia lugdunum. Aquitania. CA. XIX.

Quitanicæ ſunt: ambulatri: anagnutes: pictones: ſanctones: liber: bituriges liberi: ſeſignani cognomine ubiſci: aqtani unde nomẽ ꝓuinciæ: ſediboniates: Moxim oppidum cõtributi conuenæ: bergebi: tarbeli q̃ttuor: ſignani: cocoſates: ſexagnani: uenam: ienobriſates: belẽdi: ſaltus pyreneus. Infraq; nemeoſi: oſqdates: mõtani ſybillates: cãponi: bercorcates: pipedimui: ſaſſumini: uellates tornates: conſoranni: auſci: eluſates: ſottiates: oſquidates: capeſtres: ſuccaſſes: latuſates: baſabocates: uaſſei ſennates: cambroleſtri: ageſinates: pictonibus iuncti. Hinc bituriges liberi qui cubi appellantur. Dein lemouices: aruerni liberi: gabales. Rurſus Narbonenſis prouinciæ contermini rutenti: cadurci: antobroges. Tarnæque amne diſcreti a toloſanis petrogori maria circa oram ac rhenum ſeptentrionalis occeanus: inter rhenum & ſequanam britãnicus: inter rhenum & pyreneum gallicus: Inſulæ complures uenetoꝝ: & quæ ueneticæ appellantur: & inter aquitanicum ſinum.

Citterior hiſpania. CA. XX.

Pyrenei ꝓmōtorio hiſpania ĩcipit anguſtior nō gallia mō:ueꝝ ēt ſemetipſa (ut diximus) ĩmē/
a ſum q̄tū hĩc occeano:illinc hiberico mari cōprimētibus. Ipſa pyrenei iuga ab exortu æqnoctia
li in occaſum brumalē breuiores latere ſeptentrionali q̄ meridiano hiſpanias faciūt. Proxima
ora citerioris ē eiuſdē tarraconenſis ſitus a pyreneo p oceanū baſtonū ſaltus. Aolarſo uarduloꝝ oppida
moroſgi:menoſca:ueſperies:amanū portus:ubi nūc obrica flaui colonia ciuitatū nouē. Regio cātabro/
rū flumē ſanga:portus uictoriæ iuliobricēſiū. Ab eo loco fontes hiberi q̄dragīta mil. paſſuū:portus biē
diū:origeni mixtis cātabris. Portus eoꝝ ueſei:ueca. Regio aſtuꝝ:neoga oppidū in peniſula piſci. Et dein
de cōuētus lucēſis a flumine nauia. Albiones:cibarci:egouarri cognomine namarini:iadoni:arrotrebæ:
ꝓmōtoriū celticū Amnes:florius:nelo:celtici:cognoīe neriæ:ſupꝝ tamarci:quoꝝ in peninſula treſaræ
feſtianæ. Auguſto dicatæ & Cæpori oppidū noela. Celtici cognomine p̄ſemartii:cileni. Ex iſulis noian/
dæ corticata:& aunios:aciliēſis:cōuētus bracaꝝ heleni:gronii:caſtellū tide:græcoꝝ ſobolis oīa. Inſulæ ci
cæ. Inſigne oppidū abobrica. Minius amnis quattuor mil. paſ. ore ſpatioſus:leuni:ſeurbi:brachaꝝ oppi
dū auguſta:quos ſupra galecia. Flumen limia. Durius amnis e maximis hiſpaniæ ortus in pelōdonibus
& iuxta numantiā. Lapſus dein p areuacos uacceoſq̄ diſterminatis ab aſturia uectonibus:a luſitania gal
lecis. Ibi quoq̄ turdulos a bracharis arcēs:oiſq̄ dicta regio a pyreneo metallis referta auri argenti ferri
plūbi nigri albiq̄. Luſitania. CA. XXI.

Durio luſitania ĩcipit. Turduli:ueteres:peſuri. Flumē uagia. Oppidū talabrica. Oppidū & flu/
a mē eumeniū. Oppida conibrica:colippo:euburno:britiū. Excurrit deīde in aliud uaſto cornu
ꝓmōtoriū:qđ alii artabrū appellauere:alii magnū:multi ulyſipponēſe ab oppido: terras ma/
ria cælū diſterminās. Illo finiť hiſpaniæ latus. Et a circuitu eius ĩcipit frōs ſeptētrionis.

Inſulæ in occeano. CA. XXII.

Inc occeanus q & gallicus occaſus:illinc oceanus atlāticus ꝓmōtorii excurſum. xl. mil. ꝑdide/
h re. Alii. xc. mil. paſ. ad pyreneū. Inde nō pauci duodequīquagīta milia:& ibi gētē artabrū quæ
nunq̄ fuit manifeſto errore. Arrotebras. n. quos ante celticū diximus ꝓmōtoriū hoc ĩ loco po
ſuere lr̄is ꝓmutatis. Erratū & in amnibus ĩclytis ab minio quē ſupra diximus. cc. mil. paſſuū ut auctor
eſt Varro abeſt eminius:quē alibi qđā intelligūt:& limæā uocāt:obliuionis antiqs dictus:multūq̄ fabu
loſus. Ab durio tagus. cc. miliū paſſuū ĩterueniēte mūda. Tagus auriferis harenis celebrať. Ab eo. clx. m.
paſſuū ꝓmōtoriū ſacrū e media ꝓpe hiſpaniæ fronte ꝓſilit. xiiii. milia. paſſua. Inde & pyreneū medium
colligiť Varro tradit. Ab ana uero quo luſitaniā a betica diſcreuimus. cxxvi. mil. paſſuū. A gadibus. cii.
mil. paſ. additis gētes celticæ turduli:& circa tagū uetones. Ab ana ad ſacrū luſitani oppida memorabi/
lia a tago in ora:olyſippo equaꝝ e fauonio uēto cōceptu nobile ſalatia cognominata. Vrbs imperatoria
merobrica: ꝓmōtoriū ſacrū:& alteꝝ cuneus. Oppida oſſonoba baſſa myrtili. Vniuerſa ꝓuīcia diuidiť
in cōuētus tres:emericēſem:pacēſem:ſcolabitanū. Tota populoꝝ. xlvi. in qbus coloniæ ſunt quīq̄ mu/
nicipiū ciuiū romanoꝝ latii antiq q̄ttuor. Stipēdiaria. xxxvi. Colonia auguſta emerita anæ fluuio appo
ſita:mertallinēſis:pacēſis:norbēſis cæſariana cognoīe. Cōtributa ſūt in eā caſtraiulia:caſtra cecilia. Quin
ta eſt ſcalabis:quæ præſidiū iuliū uocať. Municipiū ciuiū romanoꝝ olyſippo fœlicitas iulia:cognomīa
tū. Oppida ueteris latii ebora:qđ idē liberalitas iulia & myrtilis & ſalatia quæ diximus ſtipēdiariorum:
quos noīare nō pigeat. Præter iā dictos in betica cognominibus:auguſtobrigēſes:eminēſes: arāditani:
taxabritēſes:blaxenſes:cæſarobricēſes:caperēſes:caurēſes:colarnici:bilitani:cōcordiēſes:& bocori:iterau
ſenſes:latienſes:mirobrigēſes:qui celtici cognominanť:medubrigēſes:qui plūbarii:ocelenſes:lauciēſes:
turduli q barduli:& tapori. Luſitaniā cū auſturia & galecia patere lōgitudine. xl. M. p. Latitudīe. d. xxxvi.
M. Agrippa ꝓdidit. oēs aūt hiſpaniæ a duobus pyrenei ꝓmōtoriis p maria totius oræ circuitu. xxxix.
M. xii. colligere exiſtimanť ab aliis. xxvi. Mil. Ex aduerſo celtiberiæ cōplures ſunt inſulæ caſſiterides di/
ctæ a græcis a fertilitate plūbi. & e regione arrotrebaꝝ ꝓmōtorio deoꝝ ſex:quas aliq fortunatas appel/
lauere. In ipſo uero capite mox beticæ ab oſtio freti paſſus. lxxv. Mil. gadis lōga & (ut Polibyus ſcripſit)
xii. Mil. lata. iii. Mil. paſſuū abeſt a cōtinēte ꝓxima parte minus pedes. d. cc. Reliqua plus ſeptē mil. ipſius
ſpatiū. xv. Mil. paſ. eſt. Habet oppidū ciuiū romanoꝝ qđ appellať auguſtana urbs iulia. Gaditani ab eo
latere quo hiſpaniā ſpectat paſſibus fere. c. Altera inſula eſt in lōgū. cc. miliū paſſuū. xl. mil. lata. ĩ qua pri
us oppidū gadiū fuit. Vocať ab Ephoro & philiſtide:ærythrea a Timæo & Syleo ophrodiſias:ab indi/
genis lunonis. Maiorē Timæus cotinuſam apud eos uocitatā ait. Noſtri tarteron appellāt:quā pœni ap
pellarūt gadiritiā:peni cadituta punica līgua ſeptē ſignificāte. Erythrea dicta eſt quoniā ryrii ab origine
eoꝝ orti ab erythreo mari ferebanť. In hac geriones habitaſſe a qbuſdā exiſtimanť:quoꝝ armēta. Her
cules abduxerit. Sunt qui aliam eſſe eam:& cgtra luſitaniam arbitrarentur:eodemq̄ nomine quondā
ibi appellant. Vniuerſæ europæ menſura. CA. XXIII.

Eracto ambitu europæ reddenda conſumatio eſt:ne quid in expedito non ſit noſcere uolen/
p tibus. Lōgitudinē eius Artemidorus atq̄ Iſidorus a tanai uſq̄ gades. lxxxiiii. Mil. xiiii. paſſuū
prodiderunt. Polybius latitudinem europæ ab italia ad occeanum ſcribit. xi. Mil. l. eſſe etiam
tum ĩcomperta magnitudine huius. Eſtaūt ipſius italiæ (ut diximus). xii. mil. xx. ad alpes. Vnde lugdu
num ad portum marinorum britannicum:qua uidetur menſuram agere Polybius. xiii. Mil. xviii. Sed
cetior menſura ac longior ad occaſum ſolis æſtiui oſtiumque rheni per caſtra legionum germaniæ ab
iiſdem dirigiť alpibus. xii. Mil. xliii. paſ. Hinc deinde africa atq̄ aſia dicentur.

LIBER
CAII PLIYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER QVINTVS.

Africæ Diſcriptio.

AFRICAM GRAECI LIBYAM APPELLAVERE QVA MARE ante eam libycum incipiens ægypto finitur. Nec alia pars terrarum pauciores recipit ſinus longe ab occidente littoꝝ obliquo ſpatio. Populorum eius oppidorumq; nomina uel maxime ſunt ineffabilia: præterq̃ ipſorum linguis & alias caſtella ferme ĩhabitãt. Mauritania. CA. I.

PRincipio terraꝝ mauritaniæ appellant̃ uſq; ad C. Cæſarẽ Germanici filiũ regna. Seuſtia eius ĩ duas diuiſa eſt ꝓuincias. Promõtoriũ occeani extimũ ampeluſia noiaſ a græcis. Oppida fuere liſſa: cotte: ultra columnas Herculis: nunc eſt tingi quondam ab Anteo conditũ: poſtea a Claudio Cæſare cum coloniã faceret appellatum traducta iulia. Abeſt a belone oppido beticæ proximo traiectu. xxx. mil. paſ. Ab eo. xxv. mil. in ora occeani colonia Auguſti iulia cõſtantia: zubil regũ ditioni exẽpta: & iura ĩ beticã petere iuſſa: & ab eo. xxxii. mil. paſſuum colonia a Claudio Cæſare facta lixos: uel fabuloſiſſime ab antiquis narrata. Ibi regia Antei: certameq; cum Hercule: & heſperidum horti. Affunditur autem huic æſtuarium e mari flexuoſo meatu: ĩ quo draconis cuſtodiæ inſtar fuiſſe nunc interpretantur. Amplectitur intra ſe inſulam: quam ſolam e uicino tractu aliquanto excelſiore non tamen æſtus maris innudant. Extat in ea & ara Herculis: nec præter oleaſtros aliud ex narrato illo aurifero nemore. Minus profecto mirentur portentoſa græciæ mendacia de iis de amne lixo prodita: qui cogitent noſtros nuper paulominus monſtrifica quædam de iiſdem tradidiſſe. Præualidam hanc urbem maioreq; carthagine magna. Præterea ex aduerſo eius ſitam & ꝑpe ĩmenſo tractu. Abtingi quoq; aliam Cornelius Nepos audaciſſime credit ab lixo. xl. mil. paſſuum. In mediterraneo altera Auguſti colonia eſt babba: iulia cãpeſtris appellata. Et tertia panaſa. lxxv. mil. ualẽtia cognoĩata Ab ea. xxxv. mil. paſſuũ uolubile oppidum tantũdem a mari utroq; diſtãs: & in ora a lixo. l. M. amnis ſububus præter banaſam coloniam defluẽs: & magnificus & nauigabilis. Ab ea totidẽ milibus paſſuum oppidum ſala eiuſdẽ nominis fluuio impoſitum: iam ſolitudinibus uicinum: elephantorũq; gregibus iſeſtũ. Multo tamẽ magnis autololum gentẽ per quã iter eſt ad montem africæ uel fabuloſiſſimum atlãtem. E mediis hunc harenis in cælũ attolli ꝑdiderunt: aſperũ: ſqualẽtem qua uergat ad littora occeani: cui cognomen ĩpoſuit. Eundẽ opacũ nemoroſumq; & ſcatebris fontiũ riguum qua ſpectat africã fructibus omniũ geneꝝ ſponte ita ſubnaſcentibus ut nunq̃ ſatietas uoluptatibus deſit. Incolarum neminem interdiu cerni ſilere omnia haud alio q̃ ſolitudinum horrore: ſubire tacitam religionem animos ꝓpius accedentiũ: præterq; horrorẽ elati ſup nubila atq; inuicinia lunaris circuli. Eũdẽq; noctibus micare crebris ignibus ægypanum ſatyrorũq; laſciuia. Impleri tibiaꝝ ac fiſtulæ cantu tympanorumq; & cymbalorum ſonitu ſtrepere. Hæc celebrati auctores ꝓdidere præter Herculi & Perſeo laborata ibi: ſpatiũ ad eum ĩmẽſum incertũq;. Fuere & Hannonis carthaginẽſiũ ducis cõmẽtarii punicis rebus florentiſſimis explorare ambitum africæ iuſſi: quẽ ſecuti pleriq; e græcis noſtriſq;. Et alia quædam fabuloſa: & urbes multas ab eo conditas ibi prodidere: quaꝝ nec memoria ulla nec ueſtigium extat. Scipione Aemiliano res in africa gerente Polybius annalium conditor ab eo accepta claſſe ſcrutandi illius orbis gratia circũuectus prodidit a monte eo ad occaſum uerſus ſaltus plenos feris: quas generat africa: ad flumẽ anatin. ccccxxxv. mil. paſſ. Ab eo lixum. ccv. Mil. paſ. Agrippa lixum a gaditano freto. cxii. Mil. paſſ. abeſſe. Inde ſinum qui uocetur ſaguti. Oppidum in promontorio mulelacha. Flumina ſubur & ſalam. Portum rubis a lixo. cccxiii. Mil. paſ. Inde promontorium ſolis portum riſardir. Getulos: autoteles: flumen coſenum: gentem ſelatitos & maſatos: flumen maſatat: flumen darat: in quo crocodilos gigni. Deinde ſinũ. d. cxvi. M. p. Includi montes barce promontorio excurrente in occaſum quod appellat̃ ſurrẽtiũ. Poſtea flumen palſum: ultra quod æthiopas peroros: quoꝝ a tergo poruſios. Iis iungi mediterraneos getulos daras: at in ora æthiopas daratitas. Flumen bambotũ crocodilis & hippopotamis refertum. Ab eo mõtes ꝑpetuos uſq; ad eum quem theon ochema dicemus. Inde ad ꝓmontoriũ heſperũ nauigatiõe dieꝝ ac noctiũ. x. In medio eo ſpatio atlãtem locauit: a cæteris omnibus in extremis mauritaniæ proditum. Romana arma primũ Claudio principe in mauritania bellauere Ptolemeũ rege a C. Cæſare interẽptũ ulciſcente liberto Aedone: refugientibuſq; barbaris uẽtum conſtat ad montem atlantẽ. Nec ſolum conſulatu ꝑfunctis atq; e ſenatu ducibus q tũ res geſſere: ſed eqtibus quoq; romanis q ex eo ꝑfuere: ibi atlãtẽ penetraſſe gloria fuit. Quiq; ſunt (ut diximus romanæ coloniæ ĩ ea ꝓuincia: ꝓuiq; famæ uideri põt Sed id plærũq; fallaciſſimo experimẽto deprehẽdit̃: qa dignitate ĩdagare uera pigeat: ignorãtiæ pudore mẽtiri nõ piget. Haud alio fidei ꝓniore lapſu: q̃ ubi falſæ rei grauis auctor exiſtit. Et eqdẽ minus miror ĩcõperta q̃dã eẽ equeſtris ordinis uiris. Lã uero & e ſenatu nõ aliunde ĩtrãtibus q̃ cã luxuriæ: cuius efficaciſſima uis ſentit̃ atq; maxia cũ ebori citro ſiluæ egrant̃: oẽs ſcopuli getuli muricibus ac purpuris ĩdigenæ tũ tradũt ĩ ora ab ſala. cl. M. p. flumẽ aſanã mario hauſtu: ſed portu ſpectabile: mox amnẽ quẽ uocãt fuut. Ab eo ad dyri hoc. n. atlãti nomẽ eẽ eoꝝ ligua cõueit). cc. mil. paſ. ĩteruenięte flumie cui nomẽ ẽ uior. Ibi fama exiſtẽ circa ueſtigia habitati quõdã ſoli uineaꝝ palmentorũq; reliqas. Suetonius Paulinus

quē cōſulē uidimus primus romanoꝝ ducū trāſgreſſus quoq; atlantem aliquot miliū ſpatio ꝓdidit de excelſitate qdē eius quæ cæteri. Imas radices dēſis altriſq; repletas ſiluis icognito genere arborū: ꝓcerita/tē ſpectabilē enodi nitore: frōdes cupreſſis ſimiles. Præter grauitatē odoris tenui eas obduci lanugine: q/bus addita arte poſſe q̄les bōbice ueſtes cōfici. Verticē altis etiā æſtate opiri niuibus. Decumis ſe eo pue/niſſe caſtris: & ultra ad fluuiū q niger uocaꝫ ꝓ ſolitudines nigri pulueris eminētibus interdū uelut exu/ſtis cautibus loca inhabitabilia feruore q̄q̄ hyberno tēpore expertus. Qui proximos inhabitēt ei ſaltus refertos elephantorū ferarūq; & ſerpentū omni genere canarios appellari. Quippe uictū eius animalis promiſcuū iis eſſe: & diuidua ferarū uiſcera. Iunctā æthiopum genti quos perorros uocant ſatis cōſtat. Iuba Ptolæmei pater qui primus utriq; mauritaniæ imperauit ſtudioꝝ claritate memorabilior etiam q̄ regno ſimilia prodidit de atlante: præterq; gigni ibi hærbā euphorbiā noie ab inuētore medico ſuo appellatā. Cuius lacteū ſuccū miris laudibus celebrat i claritate uiſus: cōtra ſerpētes & uenena oia priua ti dictato uolumie. Et ſatis ſupq; de atlante. Tingitania prouincia. CA. II.

Ingitaniæ prouinciæ lōgitudo. clxx. mil. paſſuū eſt: & gens in ea quondā p̄cipua mauroꝝ: un/t de nomē ꝓuinciæ: quos pleriq; mauruſios dixerūt. Attenuata bellis ab paucas: rediit familias: Proxima illi maſſeſyloꝝ fuerat: ſed ſimili modo extīcta eſt. Getulæ nunc tenēt gētes: bānurri, multoq; ualidiſſimi autolobes. Et hoꝝ pars quondā ueſuni: q auulſi iis ꝓpriā fecere gētē uerſi ad æthio pas. Ipſa ꝓuicia ab oriente mōtoſa fert elephātos. In abila quoq; mōte & quos ſeptē fratres a ſimili alti/tudine appellāt freto imienti iūcti abilæ: ab iis ora interni maris. Flumē tamuda nauigabile quondā & oppidū. Flumē laud & ipſum nauigioꝝ capax. Ruſardir oppidū & portus maluana. Fluuius nauigabi/lis ſiga. Oppidū ex aduerſo malacæ in hiſpania ſitæ Syphacis regia alterius iā mauritaniæ. Namq; diu re gum nomina optinuere: ut bogudiana appellaretur extima. Itemq; Bocchi quæ nūc cæſarienſis. Ab ea portus magnus arſpatio appellatus ciuium romanoꝝ oppidū. Amnis mulucha Bocchi maſſeſylorūq; finis. Quiza cenitana peregrinoꝝ oppidū. Arſennaria latinoꝝ tria mil. paſſuū a mari. Carcēna colonia Auguſti: legio ſecūda. Itē colonia eiuſdē deducta cohorte prætoria gunugii: promontoriū Appollinis. Oppidumq; ei celeberrimū cæſarea antea uocitatū iol iubæ regia a Diuo Claudio coloniæ iure donata eiuſdem iuſſu deductis ueteranis. Oppidū nouū & latio datum tipaſa. Itēq; a Veſpaſiano imperatore eo dē munere donatum icoſio. Colonia. Auguſti ſuſconicæ Ruſcuriū ciuitate honoratu a Claudio. Ruza ſus colonia Auguſti. Salde colonia eiuſdem: igilgili oppidum. Tucca īpoſitū mari & flumini ampſagæ. ītus colonia auguſta quæ itē ſucca: baritem: tubi: ſubtu. Ciuitates timici: tigauæ. Flumina iſarges: gēſina bades: ſardana: lauerna: bargenſina: turebi: flumen uſariens nauigabile. Flumē ampſaga abeſt a cæſarea. ccxxxiii. Mil. paſſuum. Vtriuſque mauritaniæ longitudo. d. ccc. mil. paſ. xxxix. Mil. Latitudo. ccccl xvii. mil. paſ. Numidia. CA. III.

B ampſaga numidia eſt Maſſiniſſæ clara nomine: metagonitis terra a græcis appellata. Numi/a dæ uero nomades a ꝑmutādis papilionibus mapalia ſua hoc eſt domus plauſtris circūferētes. Oppida cullu ruſicade. Ab ea ad. xlviii. mil. paſ. in mediterraneo colonia cirthaſitianoꝝ cogno mie: & alia ītus ſicca liberūq; oppidū bulla regia. Et in ora tacatua hippo regius. Flumē armua. Oppidū tabracha ciuiū ro. Tuſca fluuius numidiæ finiſ. nec præter marmoris numidici ferarumq; prouentum aliud iſigne. Africa. CA. III.

Tuſca zeugitana regio & quæ ꝓprie uoceꝫ africa eſt. Tria ꝓmontoria: candidū: mox Apolli/a nis aduerſum ſardiniæ. Mercurii aduerſum ſiciliæ in altū ꝓcurrentia duos efficiunt ſinus hip/poneſem proximū ab oppido: qđ hipponē dirutū uocāt diarrhitū a græcis dictū ꝑ aquaꝝ ir rigua. Cui finitimū theudalis īmune oppidū lōgius a littore. Dein ꝓmōtoriū Apollinis: & in altero ſi/nu utica ciuiū romanoꝝ Cathonis morte nobilis: flumē bagrada. Locus caſtra cornelia. Colonia cartha go: magnæ in ueſtigiis carthaginis colonia maxulla. Oppida carpi: miſura. Et libeꝝ clupea i ꝓmōtorio Mercurii. Itē libera curubis neapolis Mox africæ ipſius alia diſtictio. Libyphœnices uocanꝫ q bizātiū i/colūt. Ita appellaꝫ regio. ccl. mil. paſ. ꝑ circuitū fertilitatis eximiæ cū cēteſima fruge agricolis fœnus red/dēte terra. Hic oppida libera leptis adrumētū: ruſpina: tapſus. Inde thena aueſiacō: madeſta: chape: ſabra ta cōtingēs ſyrtin minorē: ad quā numidiæ & africæ ab am pſaga lōgitudo. d. lxxx. mil. p. Latitudo qua cognitū eſt. cc. mil. Ea pars quā africā appellauimus diuidiꝫ in duas ꝓuincias: ueterem & nouā diſcretas foſſa. Inter africanū ſequētē & reges thenas uſq; ꝓducta. qđ oppidū a carthagine abeſt. ccxvii. mil. paſſus Tertius ſinus diuidiꝫ in geminos duaꝝ ſyrtiū uadoſo ac reciproco mari. Diſrrhoos ad ꝓximā quæ mi nor eſt a carthagine. ccc. mil. paſ. ut Polybius tradit. Ipſam. c. mil. paſ additu. ccc. Mil. ambitu. Et terra hæc aūt ſydeꝝ obſeruatiōe nobilis. Ad eā per deſerta harenis perq; ſerpētes iter eſt. Excipiūt ſaltus reple ti feraꝝ multitudine: & ītrorſus elephātoꝝ ſolitudines: mox deſerta uaſta. Vtrinq; garamātes ab augy/lis dieꝝ. xii. itinere diſtātes. Sup illos fuere gēs: pſyli: ſup quos: lacus lycomedis deſertis circūdatus. Au/gylæ ipſi medio fere ſpatio locanꝫ ab æthiopia quæ ad occidētē uergit: & a regione quæ duas ſyrtes in/teriacet par utriq; iteruallo: ſed littore iter duas ſyrtes. ccl. M. paſ. Ibi ciuitas oenſis. Cynips fluuius ac re/gio. Oppida neapolis: taphra: abrothonū: leptis alera quæ cognominatur magna. Syrtis maior circuitu cxxv. mil. paſſ. additu aūt. cccxiii. mil. Inde accollit gēs ciſipadū. In ītimo ſinu fuit ora lothophagō: quos q/dā alachroas dixere adphilenoꝝ aras ex harena ſunt eæ. Ab iis nō ꝓcul a cōtinēte palus uaſta ad amnē: tritonē: nomēq; ab eo accepit: palātias appellata a Callimacho: & citra mīorē ſyrti eē dicta: a multis ue/ro iter duas ſyrtes. Promōtoriū qđ maiorē icludit borīō appellaꝫ: ultra cirenaica ꝓuincia. Ad hunc finē

africa a fluuio ampſaga populos.xxvi.habet q romano parẽt imperio.In iis colonias ſex p̃ter iam ſupra dictas uthinam tuburbin.Oppida ciuium romanoꝝ.xv.ex quibus in mediterraneo dicẽda abſuritanũ abutucẽſe:ab oriente canophicum:chimanenſe:ſimittuenſe:thunuſidenſe:tuburnicenſe.tybibrumẽſe: tibigẽſe.Vcitana duo maius & minus:uagenſe:oppidum latinum unũ uzzalitanum.Oppidum ſtipendiarium unum.Caſtris coneliis oppida libera triginta:ex quibus dicenda intus acolitanum:acharitanũ auinenſe:abziritanum:canopitanum melizitanum:mararenſe:ſalaphitanum:tuſdritanum : diricenſe: thiphicenſe:tinuſenſe theudenſe:tagaſenſe ſigenſe uluſubritanum uagiẽſe:aliud ſigenſe:zianienſe.Ex reliquo numero nõ ciuitates tãtum:ſed plærꝙ ẽt nationes iure dici poſſunt:ut natabudes:caſpitani:iſulani:ſabarbares:maſſylini:ciues uamacures:ethini:muſſini:marchubi & tota getulia ad flumẽ nigrin: q africam ab æthiopia dirimit.

Cyrene. CA .V.

Yrenaica eadem pentapolitana regio illuſtrat Hammonis oraculo:quod a cyrenis abeſt. cccc.
c mil.paſ.fonte ſolis:pentapolis urbibus maxime quinque bereniæ:arſinoe:ptolemiade apollonia:ipſaꝙ cyrene.Berenice in ſyrtis extimo cornu eſt quondã uocata heſperidũ ſupradictarũ uagantibus græciæ fabulis.Nec procul ante oppidũ fluuius lethon:locus ſacer: ubi heſperidum horti memorant.Abeſt a lepti.ccclxxxv.Mil.p.Ab ea arſinoe tauchera uocitata.xliii.Mil.paſ. Et deinde ptolemais antiquo noie barce.xxii.Mil.paſ.Mox.ccl.mil. ꝓmontoriũ phycus ꝓ creticum mare excurrit diſtans.cccl.mil.paſ.a tænaro laconicæ ꝓmõtorio.A certa uero ipſa.cxxv.mil.Poſt id cyreue a mari.xi.m. paſ.A phicunte appolloniã.xxiiii.mil.paſ.ad cgerõneſum.lxxxviii.mil.paſ.Vnde catabathmum .ccxvi. Mil.paſ.accollunt marmaridæ a pharedoni ferme regione ad ſyrtin uſque maiorem porrecti. Poſt eos acraucæ leſatiani.In ora ſyrtis naſammones quos meſammones græci appellauere ab argumento loci medios inter harenas ſitos.Cyrenaicus ager.xv.Mil.p.latitudine a littore arboribus fertilis habetur.Intus eodem ſpatio frugibus tantum mox.xxx.Mil.paſſuum latitudine:&.ccl.mil.paſſuum longitudine laſeri modo.Poſt naſammonas haſbytæ & macæ uiuũt.Vltra eos hammanientes.xi. dierum itinere a ſyrtibus maioribus ad occidentem & ipſi quaqua uerſus harennis circundati:puteos tamen haud difficiles binum fere cubitorum ſueniunt altitudine ibi reſtagnãtibus mauritaniæ aquis.Domos ſale e mõtibus ſuis exciſo ceu ladide cõſtruũt.Ab iis ad troglodytas hyberni:occaſus plaga dieꝝ q̃ttuor iter:cum quibus cõmertiũ gẽmæ tantum quã carbunculum uocamus ex æthiopia uectæ.Interuenit ad ſolitudines africæ ſuper minorem ſyrtin dictas uerſa phazania:ubi gẽtem phazaniorum urbeſqꝫ alelen & cillabã ſubegimus.Item cidamum e regione ſabrate.Ab his mons lõgo ſpatio in occaſum ab ortu tendit: ater a noſtris dictus a natura aduſto ſimilis:aut ſolis repcuſſu accenſo.Vltra eum deſerta.Matelgæ oppidum garamantum.Itemque detris affuſo fonte a medio die ad mediã noctem aquis feruentibus: totidem horis ad mediũ diem rigentibus.Clariſſimũqꝫ oppidũ garadamum caput garadamantũ ; omnia armis romanis ſuperata:& a Cornelio Balbo triũphata:unius omniũ curru extermo & quiritium iure donato.Quippe gadibus nato ciuitas romana cum Balbo maiore patruo data eſt.Et hoc mirum ſupradicta oppida ab eo capta auctores noſtros prodidiſſe.Ipſum in triumpho præter cydamum & garadamum oium aliaꝝ gentium urbiumqꝫ numina ac ſimulacra duxiſſe:quæ fuere hoc ordine. Tabidiũ oppidũ:niteris nationis gligemela oppidũ.Bubeium natio uel oppidum.Enipi natio.Thuben oppidũ Mons noie niger:nitibrum rapſa oppida:diſcera natio:detri oppidũ:flumen nathabur:tapſagum oppidum:nãnagi:natio:boin oppidum:pege oppidum:flumen daſibari.Mox oppida cõtinua baracũ:buluba:alaſi:balſa:galla:maxalla.zizama.Mons gyri:in quo gẽmas naſci titulus ꝓdidit.Ad garamantas iter inexplicabie adhuc fuit latronibus gẽtis eius.Puteo qui ſunt nõ alte fodiẽdi ſi locorum noticia adſit harenis operientibus.Proximo bello quod cum oenſibus Romani geſſere auſpiciis Veſpaſiani imperatoris compendium uiæ quatriduo deprehenſum eſt.Hoc iter uocatur præter caput ſaxi:finis cyrenaicus catabathmos apppellatur oppidum & uallis repẽte cõuexa.Ad eum terminũ cyrenaica africa a ſyrti minore decies ſexaginta mil.p.in longitudinem patet.In latitudine qua cognitum eſt.d.ccc.paſſuum.

Libya mareotis. CA. VI.

A quæ ſequitur regio mareotis libya appellatur:ægypto contermina. Tenent marmarides:
e adirmachidæ:deinde mareotæ.Menſura a catabathmon ad paretonium.lxxxvi.mil.paſ.In eo tractu intus apis intereſt nobilis religione ægypti locus.Ab eo paretonium.lxii.Mil. paſſuum Inde alexãdriam.c.M.paſ.Latitudo.clxix.eſt.Eratoſtenes a cyrenis alexãdriam terreſtri itinere.d.xxv. mil. ꝓdidit.Agrippa totius africæ a mari atlãtico cũ iferiore ægypto.lxxxv.mil.paſ.lõgitudinem poſuit Polybius & Eratoſthenes diligẽtiſſime exiſtimari ab occeano ad carthaginẽ magnã.lxvi.mil.paſ.Ad ea canopũ nili ꝓximũ oſtiũ.xvi.mil.paſſuũ.xxix.fecerũt.Iſidorus a tĩgi canopũ.xxxv.xcix.mil. paſſuũ.Artemidorus q̃dragita:minus q̃ Iſidorus. Inſulæ circa africam & aduerſaꝝ africæ. CA. VII.

Nſulas non ita multas complectuntur hæc maria. Clariſſima eſt meninx longitudine.xxxv.
i Milia.paſ.latitudine.xxv:ab Eratoſthene latophagites appellata.Oppida habet duo meningen ab africæ latere : & altero thoiar.Ipſa a dextro ſyrtis minoris promontorio paſſibus.cc.ſia ab ea c.p.contra leum cercina cum urbe eiuſdem nominis libera longa.xxv.mil. paſ.Lata dimium eius ubi plurimum:ac in extremo non plus.v.mil.paſſus.Hinc perparua carthaginem uerſus cercinitis ponte iungitur.Ab iis.l.mil.fere paſſuum lopaduſa longa.vi.mil.paſſuum.Mox gauleegalata:cuius terra ſcorpionem dirum animal africæ necat. Dicũtur & in clupea emori:cuius ex aduerſo coſſyria cum oppido. At contra carthaginis ſinum duæ e gremio areæ aeæ.Re uera autẽ ſcopuli uerius q̃ inſulæ:inter ſiciliã

maxime & ſardiniã Auctores ſunt has quõdã habitatas ſubſediſſe. Interiori aũt ambitu africæ ad meri
piem uerſus: ſuperq; getulos interuenientibus deſertis primum omnium libyi ægyptii: deinde leucæ
æthiopes habitant. Aethiopes. CA. VIII.

Vper eos æthiopum gẽtes nigritæ a quo dictum ẽ flumine. Gymnetes pharuſi etiam occea/
ſ num attingentes: quos i mauritaniæ fine diximus perorri. Ab iis omnibus uaſtæ ſolitudines
orientẽ uerſus: uſq; garamãtes: augylaſq; & troglodytas: ueriſſima opinione eorũ qui deſertis
africæ duas æthiopias ſupponunt: & ante omnes Homeri qui bipartitos tradit æthiopas ad orientẽ oc
caſumq; uerſos. Nigri fluuio eadem natura quæ nilo: calamum & papyrum & eaſdem gignit anima/
tes: iiſdemq; temporibus augeſcit. Oritur iter tareleos ætphiopas: cecalicas. Hoꝝ oppidum mauin qdã
ſolitudinibus iterpoſuerunt. Atlantas iuxta eos: ægipanas ſemiferos: & blemmias: & gamphaſantas: &
ſatyros: & himãtopodas. Atlantes degeneres ſunt humani ritus ſi credimus. Nã neq; nominũ ullo ꝝ in
ter eos appellatio eſt: & ſolẽ orientẽ occidentemq; dira imprecatione cõtuentur: ut exitialẽ ipſis agriſq;.
Neq; iſomnia uiſunt qualia reliqui mortales. Troglodytæ ſpecus excauãt. Hæ illis domus uictus ſerpẽ/
tium carnes: ſtridorq; nõ uox adeo ſermonis cõmercio carent. Garamãtes matrimonio ꝝ exortes paſ/
ſim cũ fœminis degunt. Augylæ tantũ inferos colunt. Gãphaſantes nudi prælioꝝ expertes nulli ex/
terno congregantur. Blemmiis traduntur capita abeſſe: ore & oculis pectore affixis. Satyris præter figu
ram nihil moris humani. Aegipanis qualis uulgo pingiť forma. Himãtopodes loripedes qdam: qbus
ſerpẽdo igredi natura ẽ. Pharuſi quondã pſæ comites fuiſſe dicunť Herculis ad heſpidas tẽdentis. Nec
de africa plura q̃ memorent occurrũt. De Aſia. CA. IX.

Dhæret aſia quã patere a canopico oſtio ad ponti oſtiũ Timoſthenes. xxvi. xxxviii. mil. paſſuũ
a tradidit. Ab ore aũt ponti ad os mæotis Eratoſthenes. xv. xlv. mil. p. Vniuerſam uero cũ ægy/
pto ad tanain Artemidorus & Iſidorus. lxxxviii. d. ccl. mil. paſſus. Maria eius cõplura ab accolis
traxere nomina q̃re ſimul indicabunť. Proxima africæ incoliť ægyptus itrorſus ad meridiem recedẽs
donec a tergo prætendanť æthiopes. Inferioré eius partẽ nilus dextra leuaq; diuiſus amplexu ſuo deter
minat canopico oſtio ab africa: ab aſia peluſiaco. c. lxx. mil. paſſuũ iteruallo. Quã ob cãm inter inſulas q/
dã ægyptum retulere: ita ſe findente nilo ut triquetrã terræ figurã efficiat. Ideo multi græcæ litteræ uo
cabulo deltã appellauere ægyptũ. Menſura ab unitate aluei unde ſe primum findit i latera ad canopicũ
oſtiũ. xlvi. M. ad peluſiacũ. cclvi. Mil. ẽ. Sũma pars cõtermina æthiopiæ thebais uocať. Diuidiť in præfe/
cturas oppidoꝝ: q̃s nomos nocant: ombiten: phãturiten: apollopoliten: hermonthiten: tiniten: phantu
riten: coptiten: tẽtiriten: diopoliten:: antiopoliten: aphroditopoliten: lycopoliten. Quæ iuxta peluſium
eſt regio nomos habet pharbæthiten: bubaſtiten: thyetroiten: taniten. Reliqua aũt arabicũ hãmoniacũ
tẽdentẽ ad Hãmonis Iouis oraculũ oxyrynchiten leontopoliten: atribiten: ſynopoliten: hermopoliten:
xoiten: mẽdeſiũ: ſebenniten: cabaſtiten: ſetapoliten: heliopoliten: pſopiten: cynopoliten: thermopoliten
bruſophiten: onuphiten: ſaiten: ptenethum: ptemphũ: naucratiten: ueratiten: meletititen: gymnopoli/
ten: menelaiten: Alexandriæ regione. Iteꝝ libyæ mareotis: heracleopolites eſt in inſula nili lõga paſſus. l.
M. in qua & oppidũ Herculis appellatũ. Arſinoitæ duo ſunt: hi & mẽphites uſq; ad ſuum mũ delta pue
niũt. Cui ſunt cõtermini ex africa duo œaſitæ. Quidã ex iis aliqua noia pmutant & ſubſtituũt alios no/
mos ut heroopoliten: crocodilo politen. Inter arſinoiten aũt ac mẽphiten lacus fuit circuitu. ccl. mil. p.
aut ut Mutianus tradit. cccl. M. & altitudinis. l. p. manufactus a rege q fecerat Mœridis appellatus. Inde
lxxii. M. paſ. prope abeſt mẽphis quondã arx ægypti regnũ: inde ad Hãmonis oraculũ. xii. dieꝝ itereſt.
Ad ſciſſurã aũt nili qđ appellauimus delta. xv. M. paſ. Nilus incertis ortis fontibus: ut p deſerta & arden
tia & imẽſo lõgitudinis ſpatio ambulãs famaq; tãtũ inermi q̃ſitu cognitus ſine: bellis: q̃ cæteras oẽs ter/
ras inuenire: originẽ (ut iuba rex potuit exqrere) in mõte iferioris mauritaniæ nõ pcul occeano habet:
lacu ptinus ſtaſtnãte: quem uocãt nilidẽ: Ibi piſces reperiuuť alabetæ: coracini: ſiluri: crocodillus quoq;
ĩde ob argumẽtũ hoc cæſareæ ortus crediť: i iis quæ nili alueo ſpectanť: hocq; lacu educãtur: i heſeodi/
catus ab eo ſpectať hodie. Præterea obſeruatũ ẽ prout in mauritania niues hymbreſue ſatiauerit: ita ni/
lum ĩcreſcere ex hoc lacu. Rurſus idignatur fluere p harenoſa & ſqualentia. Cõditq; ſe aliquot dieꝝ iti/
nere. Mox alio lacu maiore i cæſariẽſis mauritaniæ gẽte maſeſylũ erũpit: & hominũ cœtus ueluti circũ/
ſpicit iiſdẽ animaliũ argumẽtis iteꝝ harenis receptus conditur rurſus. xx. dierum deſertis ad proximos
æthiopas: atq; ubi iterum ſenſerit hominem prroſilit fonte (ut ueriſimile eſt) illo quem nigrin uocaue/
Inde africa ab æthiopia diſpeſcẽs etiã ſi nõ protinus populis: feris tamen & beluis frequẽs: ſiluarũq; opi/
fex medios æthiopas ſecat cognominatus aſtapus quod illarum gentium lingua ſignificat aquã e tene/
bris profluentem. Inſulas ita innumeras ſpargis q̃ſdamq; tam uaſte magnitudinis quam q̃ rapida cele/
ritate ut tamen dierum quinq; curſu nõ breuiore tranſuolet: circa cariſſimam eaꝝ meroen aſtabores le
uo alueo dictus: hoc eſt ramus aque uenientis tenebris. Dextera uero aſtuſapes: quod latentis ſignifica/
tionem adiicit. Nec ante nilus q̃ ſe totum aqs cõcordibus rurſus iunxit. Sic quoq; etiãnum gyriſantes
nominatus per aliquot milia & i totum Homero ægyptus: aliiſq; triton. Subinde inſulis ipactus totidẽ
incitatus irritamentis. Poſtremo incluſus montibus nec alibi torrentior uectus aquis properãtibus ad
locum æthiopum: qui catadupi uocantur: nouiſſimo cataracte interoccurſantes ſcopulos non fluere
immenſo fragore creditur: ſed ruere. Poſtea lenis & cõfractis aqs domitaq; uiolentia: alioqn & ſpatio feſ
ſus multis q̃uis faucibus i ægyptiũ mare ſe euomit. Certis tiꝫ diebus auctu magno p totã ſpatiatus ægy
ptũ fœcũdus inarat terræ. Cauſas huius icremẽti uarias pdidere ſed maxime pbabiles eteſiaꝝ eo tẽpo

re ex aduerſo flantium repercuſſu ultro in ora acto mari. Aut hymbres æthiopiæ æſtiuos iiſdē etenſiis nubila illo ferentibus e reliquo orbe. Timæus mathematicus occultam protulit rationem. Phialiā appellari fontem eius mergiq; in cuniculos ipſum amnē uapore anhelantem fumibus cautibus ubi conditur. Veꝛ ſole per eos dies comminus facto extrahi ardoris ui: & ſuſpenſum abūdare: ac ne deuoretur abſcōdi. Idq; euenire a canis ortu per introitū ſolis in leone contra perpendiculū fontis ſydere ſtante: cū in eo tractu abſumanť umbræ. Plæriſq; e diuerſo opinatis largiorem fluere ad ſeptētrionem ſole diſcedente: quod in cancro & leone euenit. Ideoq; tunc minus ſiccari. Rurſus in capricornum & auſtrinum polum: uerſo ſorberi: & ob id parcius fluuere. Sed Timæo ſiquis extrahi poſſe credat umbraꝛ defectus iis diebus & locis ſine fine abeſt. Incipit creſcere luna noua quæcunque poſtſolſtitium eſt ſenſim modiceq; cancrum ſole tranſeunte: abūdantiſſime aūt leonem. Et reſidet in uirgine iiſdē. quibus accreuit modis. In totū aūt reuocatur intra ripas ī libra: ut tradit Herodotus centeſimo die. Cū creſcit reges aut præfectos nauigare eo nefas iudicatum eſt. Auctus eos per puteos menſuræ notis deprehenduntur. Iuſtum incrementum ē cubitoꝛ. xvi. Minores aquæ nō oīa rigant. Ampliores detinēt tardius recedēdo. Hæ ſe rēdi tēpora abſumūt ſolo madēte. Illæ nō dat ſitiente. Vtrumq; reputat ꝓuincia. In. xii. cubitis famē ſentit. in. xiii. etiānum eſurit. xiiii. cubita hilaritatē afferunt. xv. ſecuritatē. xvi. delitias. Maximum incrementum ad hoc æui fuit cubitorum. xviii. Claudio. principe. Minimum q; pharſalico bello ueluti necē Magni ꝓdigio quodā flumine auerſante. Cū ſtetere aquæ aptis molibus admittunť. Vt quæq; liberata eſt terra: ſeriť. Idē amnis unus oīum nullas expirat auras. Ditionis ægypti eſſe īcipit a fine æthiopiæ: ſyene: ita uocať inſula. c. mil. p. ambitu. in qua ceraſtiæ ſunt latere arabiæ & ex aduerſo īſulæ. iiii. phile. d. c. mil p. & a nili fixura: unde appellari diximus deltā. Hoc ſpatiū edidit Artemidorus: & in eo. ccl. oppida fuiſſe. Iuba. cccc. mil. paſſus. Ariſtocreon ab elephantide ad mare. d. ccl. mil. paſ. Elephantis inſula infra nouiſſimum cataractem. cccc. mil. paſ. & ſupra ſyenem. xvi. mil. habitatur. Nauigationis ægyptiæ finis ab alexandria. d. lxxxv. mil. p. in tantum errauere ſupraſcripti. Ibi æthiopicæ conueniunt naues. Namque eas plicatiles humeris trāſferunt quotiens ad cataractas uentū eſt. Aegiptus ſup cæterā antiqtatis gloria xx. mil. urbium ibi Amaſe regnāte habitata præfert. Nunc quoq; multis etiā ī ignobilibus frequēs celebrať tamē Apollinis: mox leucothoe: & dioſpolis magna. Eadē thebe: portaꝛ. c. nobilis: fama copioſa indicarum arabicarumq; merciū nilo ꝓximū emporiū. Mox Veneris oppidū: & iteꝛ iouis ac tentiris: īfra qđ abydus Mēnonis regia: & Oſiris tēplo inclytū. vii. dieꝛ itinere in libyā remotum a flumine. Deinde ptolemais & panopolis ac Veneris iteꝛ. Et in libyco lycon ubi mōtes finiūt thebaidē. Ab ii oppida Mercurii: alabaſtrum canum: & ſupradictum Herculis deinde arſinoes & iam dicta mēphis: inter quam & arſinoiten: nemeon: in libyco turres quæ pyramides uocantur. labyrinthus in myridis lacu nullo addito ligno exædificatus. & oppidum crialon. Vnum præterea intus & arabiæ conterminum claritatis magnæ ſolis oppidum.

Alexandria. CA. X.

Ed iure laudetur in littore ægyptii maris Alexandria a magno Alexandro condita in africæ parte ab oſtio canopico. xii. mil. paſſ. iuxta mareotim lacum: qui lacus antea arapotes nominabatur. Metatus eſt eam dinocrates architectus plurib⁹ modis memorabili ingenio: quin decim milium paſſuum laxitate inſerta ad effigiem macedonicæ chlamydis orbe gyrato laciniоſam dextra leuaque angulоſo procurſu: iam tum tamen quinta ſitus parte regi dicata. Mareotis lacus ad meridianam urbis partem euripo & canopico oſtio mittitur. ex mediterraneo cōmercio. Inſulas quoq; plures amplexus. xxx. mil. paſ. traiectū. dc. ambitu ut tradit Claudius Cæſar. Alii ſcœnos ī latitudinem patere. xl. faciunt: ſcœnumque ſtadia. xxx. Ita fieri longitudinis. cl. mil. paſſ. tantumdem & latitudinis. Sunt in honore & intra decurſus nili multa oppida præcipue quæ nomina debere oſtiis non omnibus. xi. enim reperiuntur: ſuperque quattuor quæ ipſi falſa ora appellant. Sed celeberrimis ſeptem: proximo Alexandriæ canopico: deinde bolbitino: ſebenitico: phannitico mendeſico: tanico: ultimoque peluſiaco. Præterea buthos: pharbœtos: leontopolis: attribis: Iſidis oppidū: buſiris cynopolis: aphroditos: ſais: naucratis: unde oſtiū quidā naucraticū nominant: quod alii heracleoticum: canopico: cui. vi. mi. paſ. proximum eſt præſerentes.

Arabia. CA. XI.

Ltra peluſiacum arabia eſt ad rubrū mare ptingēs & odoriferā illam ac diuitē & beatæ cognomine inclytā hæc catabanū & eſbonitaꝛ & ſcenitaꝛ arabum uocať ſterilis: præterq; ubi ſyriæ confinia attingit. nec niſi caſſio monte nobilis. His arabes iunguntur: ab oriente cāchleis: a meridie cedreis qui deinde ambo nabathæis. Heroopoliticus uocatur: alterq; lelaniticus ſinus rubri maris in ægyptū uergentis. cl. m. p. interuallo. Inter duo oppida læana: & in noſtro mari gaza. Agrippa a peluſio arſinoē rubri maris oppidum per deſerta. cxxv. mil. p. tradit tam ꝓpuo diſtat ibi tanta rerum naturæ diuerſitas.

Syria paleſtina phœnicis. CA. XII.

Vxta ſyria littus occupat quondam terrarum maxima & p luribus diſtincta noīb⁹. Náq; paleſtina uocabatur qua contingit arabas: & iudæa: & cœle: dein phœnice: & qua recedit intus: damaſcena: ac magis etiā nunc meridiana babylonia. Et eadem meſopotamia iter euphraten tigrin: quaque tranſit tauꝛ ſophene. Citra uero etiam comagene. Et ultra armeniā adiabene: aſſyria ante dicta. Et ubi ciliciam attingit antiochia. Longitudo eius inter ciliciam & arabiam. cccc. lxx. Mil. p. eſt. Latitudo a ſeleucia pieria ad oppidum in euphrate zeuma. d. xxv. Mil. p. Qui ſubtilius diuidunt circum euphraten ſyriam phœniciem uolunt: & eſſe oram maritimam ſyriæ: cuius pars ſit idumæa & iudæa: deinde phœnicē: deinde ſyriam. Id quod præiacet mare totum phœnicum appellatur. Ipſa gens phœ

nicum in gloria magna litterarum inuentionis:& ſyderum:naualiumq;:ac bellicarum artium. A peluſio gapriæ caſtra:caſſius mõs:delubrum Iouis Caſſii:tumulus magni Pompeii oſtracine. Arabia finitur a peluſio.lxv.mil.paſ.

Idumæa ſyria:paleſtina:ſamaria:aſcalum:azotus:cæſarea. CA. XIII.

Ox idumæa incipit & paleſtina ab emerſu ſirbonis lacus:quẽ qdã.cl.M.paſ.circuitu tradidere.
m Herodotus caſſio mõti applicuit. Nũc é palus modica. Oppida rhinocolura:& intus rhaphea: gaza:& intus atheodon:mons angaris. Regio p orã ſamaria:oppidũ aſcalo liberũ:azotus:ſamnes duæ. Altera uicus ioppe phœnicum antiqor terrarũ inundatione (ut ferunt) Inſidet colli placente ſaxo:in quo uinculorum Andromadæ ueſtigia oſtendũt. Colitur illic fabuloſa ceto. Inde apollonia ſtratonis turris:eadẽ cæſarea ab Herode rege condita. Nũc colonia prima flauia a Veſpaſiano impatore deducta. Finis peleſtines.clxxxix.mil.paſ.a cõfinio arabiæ. Deide phœnices. Intus aũt ſamaria. Oppida neapolis qđ antea mamortha dicebatur. Sebaſte in monte altiore gamala. Supra idumæam & ſamariam.

Iudæa:galilæa:hierico:emmaus:lydda:ioppe. CA. XIIII.

Vdæa longe lateq; funditur. Pars enim ſyriæ iunctã galilæa uocatur. Arabiæ uero & ægypto
i proxima parea aſperis diſperſa mõtibus:& a cæteris iudeis iordane amne diſcreta. Reliqua iudæa diuiditur in toparchias decem quo dicemus ordine. Hiericontem palmetis conſitã:fontibus irriguã:emmaũ:lyddã:ioppicã:acrabathenã:thamiticã:&zophaniticã:bethole:& tephene:norine in qua fuere hieroſolyma longe clariſſima urbium orientis: nomen iudææ: modo herodium cum oppido illuſtri eiuſdem nominis.

Iordanis. CA. XV.

Ordanis amnis oritur e fonte peneade: qui cognomen dedit cæſareæ de qua diximus:amnis
i amœnus:& quatinus locorum ſitus patitur ambitioſus:accoliſq; ſe p̃bens uelut iuitus:aſphaltitem lacum dirum natura petit:a quo poſtremo ebibitur: aquaſq; laudatas perdit peſtilentibus mixtas. Ergo ubi prima conualliũ fuit occaſio:in lacũ ſe fundit:quã plures geneſarã uocãt.xvi.M.p. longitudinis.vi.mil.latitudinis:amœnis circũſceptus oppidis:ab oriẽte iuliade & hippo:a meridie tharitie:quo & nomine aliqui etiam lacum appellãt.ab occidente tiberiade aquis calidis ſalubri.

Aſphaltites. CA. XVI.

Sphaltites nihil præter bitumen gignit:unde & nomen. Nullũ corpus animalium recipit.tau-
a ri cameliq; fluitant. Inde fama nihil in eo mergi. Longitudine excedit.c.M.p. Latitudine maxima.xxv.implet. Minima ſex. Proſpicit eum ab oriente arabia nomadum:a meridie macharõ: ſecunda quondam arx iudææ ab hieroſolymis. Eodem latere eſt calidus fons medicæ ſalubritatis calliրho e aquarum gloriam ipſo nomine præferens.

Gens heſſenorum. CA. XVII.

B occidentali littore heſſeni:quos fugitant uſq; quaq; nocentes. Gens ſola & in toto orbe præ
a. ter cæteros mira:ſine ulla fœmina:omni uenere abdicata:ſine pecunia ſotia palmarum. In diẽ ex æquo cõuenarum turba renaſcitur:longe frequentantibus quos uita feſſos ad mores eoq; fortunæ fluctibus agitat. Ita per ſeculorum milia (incredibile dictu) gens æterna eſt:in qua nemo naſcitur. Tam fœcunda illis aliorum uitæ pœnitentia eſt. Infra hos egadda oppidum fuit ſecũdum ab hieroſolymis fertilitate palmetorumq; nemoribus. Nũc alterum buſtum. Inde maſada caſtellum in rupe & ipſum haud procul ab aſphaltite. Et hactenus iudæa eſt.

Decapolis. CA. XVIII.

Vngitur e:latere ſyriæ decapolitana regio a numero oppidorum:in qua nõ oẽs eadẽ obſeruãt.
i Plurimi tamẽ damaſcum & opoton riguas amne chryſorhoa:fertilem philadelphiã raphanã: oĩa in arabiã recedentia. Scythopolin antea niſa a Libero patre ſepulta nutrire ibi ſcythis deductis. Gaddara hieramiace præfluẽte & iã dictũ hippodion. Pellã aqs diuitẽ:galaſam canatã. Intercurrunt cinguntq; has urbes tetrarchiæ:regnoq; iſtar ſingulæ:& in regna cõtribuunt:tracoitis penas. In qua cæſarea cũ ſupradicto fonte abila:arca:ampeloeſſa:gabe.

Tyrus & ſidon. CA. XIX.

Inc redeundũ eſt ad oram atq; phœnicem. Fuit oppidum crocodilo. Eſt flumẽ nemptoria ur-
h bi undoſum. Sigaminum pmontorium:carmelũq;. Et in mõte oppidũ eodẽ noie quondam egbatana dictum. Iuxta getta gebba. Riuus pagida ſiue belus:uitri fertiles:harenas paruo litto ri miſcens. Ipſe e palude cendeuia a radicibus carmeli profluit. Iuxta colonia Claudii Cæſaris ptolemais quæ quondam acce. Oppidum ecdippa. Promontorium album. Tyrus quondam inſula prælto mari ſeptingentis paſſibus diuiſa. Nunc uero Alexandri oppugnantis operibus continens. Olim partu clara uſbibus genitis:lepti:utica:& illa romani imperii emulta terrarum orbis auida carthagine:etiam gadibus extra orbem conditis. Nunc omnis eius nobilitas cõchylio atq; purpura conſtat. Circuitus.xix.M. paſ.eſt. Intra paletyro incluſa. Oppidum ipſum.xxii.ſtadia optinet. Inde ide ac ſarepta & ornithon oppida. Et ſidon artifex uitri:thebarumq; boetiarum parens.

Mons libanus. CA. XX.

Tergo eius mons libanus orſus centum quinquaginta ſtadiis zymiram uſq; porrigitur: quæ
a cœleſyria cognominatur. Huic par interiacente ualle mons aduerſus antelibanus obtenditur quondã muro coniunctus. Poſt eum introrſus decapolitana regio eſt:præ dictæq; cũ ea tetrarchiæ & paleſtines tota laxitas. At in ora nunc ſubiecta libano fluuius nagoras berytus colonia quæ fœlix iulia appellatur. Leontos oppidus:flumen lycos:palæhyblos:flumen adonis. Oppida biblos: botris: ſycarda:trieris:calamos:tripolis quondam. Tyri & ſidonii & araradii optinent orthoſia eleutheros flumen. Oppida zymira:marathos:contraq; ararados ſeptem ſtadiorum oppidum:& inſula ducentis paſ

ſibus a continente diuans. Regio in qua ſupradicti deſinunt montes. Et interiacẽtibus campis bargilus mons incipit. Hic rurſus ſyria deſinente phœnice. Oppida carne balanea paltos. Gabale promõtorium in quo laodicea libera: diopolis: heraclea: caradrus: poſidium.

Syria antiochia. CA. XXI.

d Einde promontorium ſyriæ antiochenæ. Intus ipſa antiochia libera: epidaphneis cognomina ta oronte amne diuiditur. In promontorio autem ſeleucia libera pieria appellata.

Caſſius mons. CA XXII.

f Vper eam mons eodem quo alius nomine caſſius. Cuius excelſa altitudo quarta uigilia orien tem per tenebras ſolem aſpicit breui circumactu corporis diem noctemq; pariter oſtendens. Ambitus ad cacumẽ. xix. mil. paſ. eſt: altitudo per directum. iiii. At in ora amnis orontes natus inter libanum & antelibanum iuxta heliopolin. Oppidum rhoſos: & a tergo portæ quæ ſyriæ appellan tur interuallo rhoſiorum montium & tauri. In ora oppidum myriandros. Mons amanis. In quo oppi dum bomite. Ipſe ab ſyris ciliciam ſeparat.

Cœle ſyria. CA. XXIII.

n Vnc iteriora dicanᵗ. Cœle habet apameã marſia amne diuiſam. Anazerinoꝝ tetrarchia bam bicen: quæ alio nomine hierapolis uocatur. Syris uero magogibi prodigioſa. Atargatis græ cis hoc decreto dicta colitur chalciden cognominata ad belum: unde regio achalcidene fertiliſ ſima ſyriæ. Et ide cyrreſtica: irneazates: gindarenos: gabenos: tetrarchias duas quæ granii comatitæ uo cãtur. Hemiſenos: hylatas: itureorum gentem: & qui ex iis betemi uocanᵗ: mariammitanos. Tetrarchiã quæ mãmiſea appellatᵗ. Paradiſum: pagras: pinaritas: ſeleuciam: præter iam dictas duas: quæ ad euphra ten: & quæ ad amellum uocãtur. Tardicẽſes. Reliqua autem ſyria habet exceptis quæ cum euphrate di centur arbethuſios: beroeneſos: epiphanenſes. Ad orientem laodicenos: qui ad libanum cognominanᵗ: leucadios: lariſſæos: præter tetrarchias in regna deſcriptas barbaris nominibus decem & ſeptem.

Euphrates. CA. XXIIII.

e T de euphrate hoc in loco dixiſſe aptiſſimum fuerit. Oritur in p̃fectura armeniæ maioris cara nitide. Vt prodidere ex iis qui pxime uiderũt Domitius Corbulo in monte aga. Licinius Mu tianus ſub radicibus montis quẽ capoten appellãt: ſupra cymirã. xii. mil. p. initio pyxirates no minatus. Fluit derzenen primũ: mox anetiam: armeniæ regiones a cappadocia excludẽs. Daſcuſa abeſt a zimara. lxxxv. mil. p. Inde nauigatur paſtonam quinquaginta mil. p. Melitenen cappadociæ. xxvii. M. paſ. Elegiã armeniæ. x. mil. paſ. acceptis fluminibus lyco: arſania: arſano. Apud eligeam occurrit ei tau rus mons. Nec reſiſtit q̃q̃. xii. mil. p. latitudine perforata prævalens omnia uocant irrumpentem. Mox ubi cornu perfregit: euphraten. Vltra quoq; ſaxoſum ac uiolentum: arabiam inde leua merorũ dictam regionem tricena menſura dextraq; comagenen diſterminat. Pontis tamen etiam ubi taurũ expugnat patiẽs. Apud claudiopolim cappadociæ curſum ad occaſum ſolis agit. Primo hũc illi impugnatus cur ſum taurus aufert: uictuſq; & abſciſſus ſibimet alio modo uicit: ac fractum expellit in meridiem. Ita na turæ dimicatio illa æquatur hoc eunte quo uult: illo prohibente ire qua uelit. A cataractis iterum nauigatur quadragiſta mil. paſ. inde comagenes apud famoſata. Arabia præter ſupradicta habet oppida ede ſam: quæ quondam antiochia dicebatur: callirhœn a fonte nominatam: carras clade Craſſi nobiles. Iun gitur præfectura meſopotamiæ originem a ſyris trahẽs: in qua ante muſia & incephoriũ oppida. Mox arabes q rhetaui uocãtur. Horum caput ſingara. A ſamoſatis aũt latere ſyriæ marſias amnis ifluit. Gin gla comagenem finit. Merox ciuitas incipit. Oppida alluunᵗ epiphania & antiochia: quæ ad eupratẽ uo cantur. Item zeugma. lxxii. mil. paſ. a ſamoſatis trãſitu euphratis nobilis. Ex aduerſo apameã Seleucus. Idem utriuſq; conditur ponte iunxerat. Qui cohærent meſopotamiæ rhoali uocãtur. At in ſyria oppi da europum thapſacum quõdam nunc amphipolis. Arabes ſchœnitæ ita ferunᵗ uſq; urã locum: in quo conuerſus ad orientem relinquit ſyriæ palmirenas ſolitudines: quæ uſq; ad petram urbẽ & regionẽ ara biæ fœlicis appellatæ pertinent.

Palmiras. CA. XXV.

p Almira urbs nobilis ſitu diuitiis ſoli & aquis amœnis: uaſto undiq; ambitu harenis includit agros: ac uelut terris exempta a rep̃ natura priuata forte inter duo imperia ſummaromanoꝝ parthorũq;. Et prima in diſcordia: cuius ſemp utriq; cura. Abeſt a ſeleucia pathorũ quæ uo catᵗ ad tigrin q̃gentis triginta ſeptẽ mil. paſ. A pximo uero ſyriæ littore ducẽtis quinquaginta duobus mil. Et a damaſco uigintiſeptem mil. paſ.

Hierapolis. CA. XXVI.

p Ropius infra palmiræ ſolitudines ſtellẽdena regio eſt: dictaq; iam hierapolis ac beroea & chal cis. Vltra palmiram quoq; & ſolitudinibus iis aliquid optinet hemeſatem elatium: dimidio p pior petræ q̃ damaſcus. Arura huic proxima eſt. Philiſcum oppidum parthorum ad euphra ten: ab eo ſeleuciam dierum decem nauigatio: totidemq; fere babylonem. Scinditur euphrates a zeug mate. lxxxiii. mil. paſ. circa uicum maſſicen. Et parte leua in meſopotamiam uadit per ipſam ſeleuciam: circaq; eam præfluenti infuſus tigri. Dexteriore autem alueo babyloñ quondã caldeæ caput petit: me diamq; permeans. Item quas otrin uocant; diſtrahitur in paludes. Increſcit autem & ipſe nili modo ſta tis diebus paulum differens: ac meſopotamiam inundat ſole optinente uiceſimam partem cancri. Mi nui incipit in uirgine & leone tranſgreſſo. In totum uero remeat in. xxix. parte uirginis.

Cilicia & adiunctæ gentes: amphilia: iſauria: homanadum: piſidia lycaonia: taurus mons: lycia. CA. XXVII.

Ed redeamus ad orā ſyriæ cui ꝓxima eſt cilicia. Flumē diaphanes: mons crocodilus parte ama
f ni montis. Flumina andracus: pynarus: lycus: ſinus iſſicus. Oppidū iſſos: idē alexandria. Flumē
chlorus: oppidum aege liberum: amnis pyramus: portæ ciliciæ: oppida mallos: magirſos: & in
tus tarſos. Campi alei: oppida caſſipponis: mopſos liberum pyramo ſ poſitum: thynos: zephyrium: ſán/
cile. Amnes ſaros: cygnus. tharſum liberam urbem ꝓcul a mari ſecās. Regio celēdiritis cum oppido. Lo
cus nympheum: ſoloe ciliciæ: nunc pompeiopolis adana cibyra: pinara: pedalie: hales: arſinoe: tabe: dori/
on. Iuxtaq; mare corycos: eodem noſe oppidū & portus & ſpecus. Mox flumen calicadnus. Promonto/
rium ſarpedon: horrida horme. Mili ꝓmontorium & oppidum Veneris: a quo proxime cyprus inſula.
Sed & in continente oppida myanda: anemurium: coarceſium: finiſq; antiquus ciliciæ: melas amnis: In
tus aūt dicendi anazarbeni: qui nunc cæſaraguſtani: caſtabala: epiphania quæ antea eniandos: eleuſa ico/
nium. Seleucia ſupra amnem calicadnum tracheotis cognomine a mari relata: ubi uocabatur hormia.
Præterea intus flumina liparis: bombos: paradiſus. Mons imbarus. Ciliciæ pamphlliam omnes iūxere
neglecta gente iſaurica. Oppida eius intus iſaurca: clybanus: lalaſis fluuius decurrit. Hic autem ad mare
a neumuriæ regione ſupradicta. Simili modo omnibus qui eadem compoſuere ignorata eſt contermi
na illi gens homanadum: quorum intus oppidum homana. Cætera caſtella. xliiii. inter aſperas conual/
les latent. inſident uerticem piſidiæ quondam ſolymi appellati: quorum colonia cæſarea: eadem antio/
chia. Oppida oronda: agaleſos. Hos includit lycaonia in aſiaticam iuriſdictionem uerſa: cum qua conue
niunt philomelienſes: tymbriani: leucolithi: peltheni: tyrienſes. Datur & tetrarchia ex lycaonia qua par
te galatiæ contermina eſt ciuitatum. xiiii. urbe celeberrima iconio. Ipſius lycaoniæ celebrantur thebaſa
in tauro: idæa in confinio galaciæ atq; cappadociæ. A latere autem eius ſuper pamphiliam ueniunt thra
cum ſoboles milyæ. Quorum aricanda oppidum: pamphilia ante moſopia appellata. Mare pamphiliū
cilicio iungitur. Oppida eius ſide: & in monte aſpendum: plantaniſtum: perga. Promōtorium leucolla.
Mons ſardemiſus: Amnis eurimedon iuxta aſpendum fluens caractes: iuxta quem lyrneſus & olbia. Vl
timaq; eius oræ phaſelis: iunctum ei mare lyciū eſt genſq; lycia: unde uaſtus ſinus. Taurus mons ab eois
ueniens littoribus chelidonio promontorio diſterminatur. Immenſus ipſe: & innumerarum gentiū ar
biter: dextero latere ſeptentrionales: ubi primū ab indico mari exurgit: leuo meridianus: & ad occaſum
tendens: mediāq; diſtrahens aſiam niſi opprimenti terras occurrerent maria. Reſilit ergo ad ſeptentrio/
nes: flexuſq; immenſum iter quærit: uelut de induſtria rerum natura ſubinde æquora opponente: hinc
phœnicum: hinc pōticum: illinc caſpium & hyrcanum: contraq; mœotium lacum torquetur. Itaq; col/
liſus inter hæc clauſtra: & tamen uictor flexuoſus euadit uſq; ad cognita riphæorum mōtium iuga nu/
meroſis nominibus: & nouis quocūq; incedit inſignis. Imaus prima parte dictus: mox edigis: paropani/
ſus: circius: cambades: pharphariades: cohatras: oreges: oroādes: nyphates: taurus. Atq; ubi ſe quoq; exu
perat caucaſus: ubi brachia emittit ſubinde tentāti maria ſimilis ſarpedon: coarceſius: caragus: iterumq;
taurus etiam ubi dehiſcit: ſeq; populis aperit: portarum tamen nomine unitatem ſibi uendicās: quæ ali
bi armenicæ alibi caſpiæ: alibi ciliciæ uocātur. Quinetiā cōfractus effugiens quoq; maria plurimis ſe gē
tium nominibus hinc & illinc implet: & a dextra hyrcanus caſpius: a leua pariedrus moſchius: amazo/
nicus: coraxicus ſcythicus appellatus. In uniuerſum uero græce ceraunius. In libya igitur a promōtorio
eius oppidum ſemena: mons chimera noctibus flagrans: epheſtium ciuitas: & ipſa ſæpe flagrātibus iu/
gis. Oppidum olympus ibi fuit: nunc ſunt mōtana gage corydalla rhodiopolis. Iuxta mare lymira cum
amne: in quem aricādus influit: & mons maſicitus: andria ciuitas mira: oppida aperie & antipellos: quæ
quondā habeſſus atq; in receſſu phellus. Deinde phyrra. Itemq; xantus a mari. xv. mil. paſ. flumen eodē
nomine. Deinde patara: quæ prius pataros: & in monte ſidyma. Promōtorium gragus. Vltra par ſinus
priori. Ibi pirana: & in quæ lyciā finit termeſus. Lycia quondam ſeptuaginta oppida habuit: nunc trigin
taſex habet. Ex his celeberrima præter ſupradicta canas: candima: ubi laudatur oenium nemus. Pedalia
coma præfluente. Edeſa cyane: aſcandialis: amelas: noſcopium tlos: relendus. Comprehendit & in medi
terraneis cabaliā: cuius tres urbes: oemanda: balbura: bubona Telmeſo. Aſiaticum mare ſiue carpatium
& quæ propriæ uocatur aſia in duas eam partes Agrippa diuiſit. Vnam incluſit ab oriente phrygia & ly
caonia: ab occidente ægæo mari: a meridie egyptio: a ſeptentrione paphlagonia. Huius longitudinem
cccclxx. mil. paſ. Latitudinem. ccc. mil. fecit. Alteram determinauit ab oriente armenia minore. Ab occi/
dente phrygia lycaonia pamphylia. A ſeptentrione prouincia pontica. A meridie mari pamphylio. Lon
ga. d. lxxv. mil. paſ. Lata. cccxxv. mil. In proxima ora caria eſt: mox ionia. Vltra eam æolis: media doride.
Circūfunditur mari utroq; latere ambiente. In ea promontorium pedalium. Amnis glaucus deferens
temedum. Oppidum dedala cyria fugitiuorum. Flumen axon: oppidum calinda.

Indus fluuius. CA. XXVIII.

Mnis indus cybiratarum iugis ortus recipit. lx. perennos fluuios: torrentes uero amplius cen/
a tum Oppidum caunos liberum: dein pyrnos. Portus creſſa a quo rhodus inſula paſ. xx. M. La
cus lorima. Oppida thyſanuſa: paridion: larimna. Sinus tymnias. Promontorium aphrodiſi/
as. Oppidum lydas. Sinus ſchœnus. Regio bubaſſus. Oppidum fuit acanatus: alio nomſe dulopolis. Eſt
in promōtorio gnidos libera: triopia. Deinde peguſa eſt ſtadia appellata. Ab ea doris icipit: ſed prius ter/
ga. Et mediterraneas iuriſdictiones indicaſſe conueniat. Vna appellatur cybiratica. Ipſum oppidū phry/
giæ eſt. Conueniunt eo. xxv. ciuitates.

Laodicea: apamea: ionia. CA. XXIX.

Eleberrima urbs laodicea impoſita eſt lyco flumini latera alluentibus aſopo & capro:appella/
c ta primo diſpolis:dein rhoas. Reliqui in eo conuentu quos nominare non pigeat.hydrelitæ:
temiſiones:hieropolitæ.Alter conuentus a ſynnada accipit nomen. Conueniunt lycaones:ap/
piani:corpeni:dorilei:mudei:iuliēſes:& reliqui ignobiles populi.xv.Tertius apameam uadit ante appel/
latam celenas:dein cibothon.Sita eſt in radice montis ſigniæ circūfuſa marſia:obrima orba fluminibus
in mæandrum cadentibus Marſyas ibi creditur ortus:ac paulo mox conditus:ubi certauit tibiarū can/
tu cum Apollinæ:Aulocrenes ita uocatur conuallis.x.mil.paſ.phrygiam ab apamea petētibus. Ex hoc
cōuentu deceat nominare metropolitas:dionyſiopolitas:euphorbenos:ac moneſos:peltenos:ſiluianos.
Reliqui ignobiles.ix.Doridis ſinu leucopolis:amaxitos:eleuſis:& eutene.Deinde cariæ oppida piatum:
euthanæ:halycarnaſus:ſex oppida contributa ei ſunt a magno Alexandro thagele:aſideni:ednaſſa:eura
nium:pedaſum:telmeſſum.Habitatur inter quos ſinus ceramicum & iaſium inde mindos: & ubi fuit
palemindus:nariandus:neapolis:ariāda:termera libera:bargila & a quo ſinus iaſius oppidum iaſus. Ca/
ria iteriorum nominū fama prænitet.Quippe ubi ſunt oppida mylaſa libera:antiochia:ubi fuere ſemi/
nethos & chranaos:oppida:nunc eam circūfluunt mæander & moſſinus.Fuit in eo tractu & mæandro
polis.Eſt eumenia cludro flumini appoſita.Glaucus amnis:lyſias oppidū:& ortheſia: berecinthius tra/
ctus:niſa:trallis:eadem euātia & ſeleucia & antiochia dicta. Alluitur eudone amne.perfunditur thebai/
de.Quidam ibi pigmæos habitaſſe tradunt.Præterea ſunt thydonos:pyrrha:eurome: heraclea: amy/
zon:alahanda libera:quæ conuentum eum cognominauit.Stratonice:alinda libera:hynidos:ceramus:
throcene: phorontis. Longinquiores eodem diſceptant foro otehronienſes: halydienſes: ſeu hippi/
ni:xyſtrani:hydienſes:apolliniatæ:trapezopolitæ:aphrodienſes liberi.Præter hæc coſcinus:harpaſa ap/
poſita fluuio harpaſo:quo & trallicon cum fuit alluebatur.Lydia autem perfuſa flexuoſi amnis mæan/
dri recurſibus ſuper ioniam procedit:phrygiæ ab exortu ſolis uicina:ad ſeptētrionem myſiæ:meridia/
na parte carian amplectens:meonia ante appellata. Celebratur maxime ſardibus in latere timoli mon/
tis:qui ante timolus appellabatur uitibus conſitus: ex quo profluente pactolo eodemq; chryſorhoa ac
fonte tarne a meoniis ciuitas ipſa hyde uocitata eſt:clara ſtagno gygeo. Sardiana appellatur nunc ea iu/
riſdictio. Conueniūtq; in eam extra prædictos macedones:cadueni:loreni:philadelpheni:& ipſi in radi
ce timoli cogamo flumini appoſiti.Meonii:tripolitani.Iidem & antoniopolitæ mæādro alluūtur.Apol
loniheritæ:myſotmolitæ:& alii ignobiles.Ionia ab iaſio ſinu incipiens numeroſo ambitu littorum fle/
ctitur.In eam primus ſinus baſilicus.Poſſideum promontorium & oppidum: oraculus brancidarum
appallatum.Nunc didymei Apollinis a littore ſtadiis.xx.mil.Et inde.clxxx.mil.miletus ioniæ caput.Le
legeis antea & phitiuſa & anactoria nominata:ſuper.lxxx.urbium per cuncta maria genitrix:nec fraudā
da ciue Cadmo:qui primus proſaicam orationem condere inſtituit. Amnis meander ortus eſt lacu in
monte aulocrene plurimiſq; affuſus oppidis. & repletus fluminibus:crebris ita ſinuoſus flexibus:ut ſæ
pe credatur reuerti.Apamenam primum peruagatur regionem:mox eumeneticam:ac dein hargylieti
cos campoſ.poſtremo cariam placidus:omneſq; eos agros fertiliſſimo rigans limo. Ad decimum a mi/
leto ſtadium lenis illabit mari.Inde mons latmus.Oppida heraclea.Montis eius cognominis cariæ mi
nus:quod primo condidiſſe iones narrantur:atheuis profecti naulocum prienne.In ora quæ trogela ap
pellatur geſſus amnis.Regio omnibus ionibus ſacra:& ideo paniona appellata.Iuxta fugitiuis cōditum
(uti nomen inditio eſt)phygela fuit & marathefium oppidum. Supra hæc magneſia mæandri cogno/
mine inſignis a theſſalica magneſia orta.Abeſt ab epheſo.xv.M.paſ.Trallibus eo amplius.ccc.mil.antea
theſſaloce & androlitia nomiata & littori appoſita.Deraſidas inſulas ſecum ſubſtulit mare.intus & tya/
na alluitur:& lyco pelopea:aliquādo & euhippia cognominata.in ora autem mathium: epheſus ama/
zonum opus multis ante expetita nominibus. Alopes cum pugnatum apud troiā eſt: mox ortygia &
morges uocata eſt & ſmyrna cognomine thracia & hemonion & ptele. Attollitur monte pione. Allui/
tur cayſtro i cilbianis iugis orto:multoſq; amnes deferēte & ſtagnum pegaſeum.quod phyrites amnis
expellit.Ab iis multitudo limi eſt:qua terras propagat:mediiſq; iam campis ſyrien inſulas adiecit. Fons
in urbe callippia templum Dianæ complexa. E diuerſis regionibus duo ſelinūtes. Ab epheſo mathium
aliud colophoniorum:& intus ipſa colophon:haleſo affluente. Inde Apollinis clarii fanum lenedos fuit
& notium oppidum. Promontorium cyreneum:mons minas.ccl.mil.paſ.excurrens:atq; in continenti
bus campis reſidens. Quo in loco magnus Alexander intercidi planitiem eam iuſſerat.vii.mil.d.paſ.lō/
gitudine:ut duos ſinus iungeret:erythraſq; cum mināte circūfunderet. Iuxta eos fuerunt oppida ptele/
on:helos: doryon: nunc eſt aleon. Fluuius corineon. Minantis promontorium: clazomenæ:ptheniæ:
& epiothophoria appellatæ cum inſulæ eſſent. Alexander idem per duo ſtadia continenti adnexuit. In/
teriere intus daphnus & hermeſia:& ſyphilum quod ante tantalus uocabatur caput mæoniæ:ubi nunc
eſt ſtagnum ſale ob id & archeopolis ſubſtituta ſypilo & inde.illicolpe & huic lebade regredientibus. In
de abeſt.xii.mil.paſ.ab amazone condita:reſtituta ab Alexandro. In ora ſmyrna amne melete gaudens
non procul orto. Mōtes aſiæ nobiliſſimi in hoc tractu fere explicant ſe:maſtuſia a tergo ſmyrnæ & ther
metis olympi radicibus iunctus. Is in dracone deſinit:draco in timolo:timolus in cadmo: ille in tauro.
A ſmyrna hermus amnis cāpos facit:& nomini ſuo adoptat. Oritur iuxta dorilaum phrygiæ ciuitatē:
multoſq; colligit fluuios:inter quos phrygem:qui noīe genti dato a caria eam diſterminat:hyllū & cry
on:& ipſos phrygiæ:meſiæ:lydiæ amnibus repletos. Fuit in ora eius oppidū temnos:nunc in extremo
ſinu ſmyrne cheleopolis ꝓmontoriū. Leuce dein oppidū qđ inſula fuit:finiſq; ioniæ. Smyrnū cōuētum

magna pars æoliæ quæ mox dicetur frequetat: præterq; macedões hyrcani cognominati & magnetes. A ſypillo uero epheſum alteꝝ lumen aſiæ remotiores conueniunt cæſarienſes: metropolitæ: cilbiani: inferiores & ſuperiores myſomacedones: maſtaurenſes: brulitæ: hypepeni: diſhieritæ.

Epheſus: æolis: troas: pergamus. CA. XXX.

Eolis ꝓxima eſt quondã miſia appellata: & quæ helleſponto adiacet troas. Ab ea phocea: aſca-
a nius portus: dein fuerat lariſſa & cyme mirine: quæ ſabaſtopolim ſe uocat. & intus æge attalia poſt edæ: neon tichos: temnos. in ora autẽ titanus amnis & ciuitas ab eo cognominata. Fuit & grynia: nunc tãtum portus ſoli inſula apprehenſa. Oppidũ elæa: & ex myſia ueniens caicus amnis. Oppida pitane canaius amnis. intercidere cane lyſimacea: atarnea: carene: ciſtene: cilla: cocyltum: thebe: aſtyre: chryſa: palæpſceſis: gergithos: noãdros: nũc eſt perperẽne ciuitas Heracleotes tractus. Coriphas oppidũ. Amnis grylioſolius. Regio aphrodiſias: quæ ante politicorgas. Regio ſcepſis. Flumẽ euenũ: cuius in ripis intercidere lyrneſos & mileros. in hoc tractu ida mons. Et in ora quæ ſinũ cognominauit & cõuentũ adramytteos olim pedaſus dicta. Flumina aſtron: cormalos: cryanos: alahaſtros: hierus ex ida. Intus mons gargara eodẽq; noie oppidũ. Rurſus in littore antãdros edonis prius uocatã: deinde cymeri & aſſos: eadẽ apollonia. Fuit & palamediũ oppidũ. Promontoriũ lectũ diſterminãs æolida & troada. Fuit & polymedia ciuitas: & chriſſa: & lariſſa alia: ſimintiũ templum durat. Intus coloniæ intercidit deportata adramiteũ negocia: apolloniatæ arhindaco amne ereſi miletopolite pemanetii: macedões aſchylacæ polycnæi: pionitæ: cilices: mãdagandeni: miſani: abreteni: & helleſpontii appellati: & alii ignobiles Troadis primus locus amaxitus: dein cebrenia. Ipſaq; troas antigonia dicta nunc alexãdria colonia romana. Oppidũ nec. Scamander amnis nauigabilis: & in ꝓmõtorio quõdã ſigæũ oppidũ. Dein portus achæoꝝ: in quẽ influxit xantus ſimeonti iũctus ſtagnũq; prius faciẽs. Palæſcamãder. Cæteri Homero celebrati rheſus: heptaporus: acreſus rhodius ueſtigia nõ habẽt. Granicus diuerſo tractu in ꝓpontida fluit. Eſt tamẽ & nunc ſcamãdria ciuitas pua. Ac mille qngentis paſſibus remotũ a portu iliũ imune: unde oĩs reꝝ claritas. Extra ſinũ ſunt rhetea littora rheteo & dardanio & ariſbe oppidis habitata. Fuit & achilleon oppidũ iuxta tumulũ Achillis cõditũ a mytilenæis: & mox athenienſibus: ubi claſſis eius ſteterat. In ſigæo fuit & æantion rhodiis conditũ. in altero cornu Aiace ibi ſepulto. xxx. ſtadioꝝ interuallo a ſigæo & ipſo in ſtatiõe claſſis ſuæ. Supra æolida & partẽ troadis in mediterraneo eſt. quæ uocaſ teutrania: quã myſii antiqtus tenuere. Ibi caicus amnis iã dictus oriẽ. Gens ampla per ſe etiã cũ totũ myſia appellareſ. In ea pioniæ: andera: dale: ſtabulũ: coniſiũ. tegiũ: balcea. Tiare: teutranie: ſarnaca: haliſerne: lyctide: partheniũ: tymbre: oxyopũ: lygdanũ: apollonia: longeq; clariſſimũ aſiæ pergamũ: quod intermeat ſilenus: præfluit ceti us ꝓfuſus pindaſo monte. Abeſt haud ꝓcul elea quã in littore diximus. Pergamea uocaſ eius tractus iuriſdictio. Ad eã conueniunt thyatireni: migdones. moſſini: bregmẽteni: hierocomitæ: perpereni: tyareni: hidropoliẽſis: hermatopolitæ: attalẽſes: pantaenſes: apollodonienſes: aliæq; in honore ciuitates. Arheteo dardanium oppidum paruum abeſt ſtadia. lxx. mil. Inde. xviii. mil. promontoriũ trapeze. Vnde primum concitat ſe helleſpontus. Ex aſia interiſſe gentes tradit Eratoſthenes ſolymorum: lelegũ: bebricũ colycantiorum. trepſedoꝝ. Iſidorus arimos: & capretas: ubi ſit apamea condita a Seleuco rege inter ciliciam cappadociam cataoniam armeniã. Et quoniã ferociſſimas gentes domuiſſet initio dameã uocatã.

Inſulæ ante aſiam: pamphilium mare rhodus ſamus chius. CA. XXXI.

Nſulaꝝ ante aſiã prima eſt in canopico hoſtio nili a Canopo Menelai gubernatore (ut ferunt)
i dicta. Altera iuncta põte alexãdriæ colonia Cæſaris dictatoris pharus: quondã diei nauigatiõe diſtãs ab ægypto: nũc e turri nocturnis ignibus curſum nauium regens. Nãq; fallacibus uadis alexãdria tribus oĩno adiẽ alueis maris: tegamo: poſſidonio: tauro. In phœniceo deĩde mari eſt ante iope paria. Tota oppidũ in q̃ obiectã beluæ Andromedã ferũt: & iã dicta arados. Inter quã & continentẽ. l. cubita alto mari (ut auctor eſt Mutianus) e fonte dulcis aqua tubocoriis facto uſq; ad uadũ trahiẽ. Pamphyliũ mare ignobiles inſulas hẽt. Ciliciũ ex qnq; maximis cyprũ ad ortũ occaſumq; ciliciæ ac ſyriæ obiectã: quondã nouẽ regnoꝝ ſedẽ. Huius circuitũ Timoſthenes. ccccxxix. mil. d. ꝓdidit. Iſidorus. ccclxxv. mil. Longitudinẽ iter duo ꝓmõtoria dinareta & acamãta qd̃ẽ ad occaſum. Artemidorus. clxii. d. Timoſthenes. cc. uocatã antea acamãtida. Philonides ceraſtin. Xenagoras & aſpeliã & amathuſiam: & macariã. Aſtymonus cripton & coliniã. Oppida in ea. xv. paphos: palæpaphos: curias: cithium: corinæum: ſalamina: amatus: lapetos: ſoloe: ammaſus: epidaꝝ: chytri: arſinoe: carpaſium: golgoe. Fuere & ibi cynyria: mariũ: idaliũ. Abeſt ab anemurio ciliciæ. l. paſ. Mare qd̃ ꝓtendiẽ uocant aulona cilicium. In eodẽ ſitu eleuſſa inſula eſt & quattuor ante ꝓmõtoria. Ex aduerſo ſyriæ clides: rurſuſq; ab altero capite ſtiria. Cõtra meã paphaum hierocepia. Cõtra ſalamina ſalaminæ. In lycio aũt mari illyris: telandros: attælebuſa. Cypriæ tres ſteriles: & dionyſia prius caretha dicta. Deinde contra tauri ꝓmontoriũ peſtiferæ nauigãtibus cheli doniæ totidẽ. Ab iis cum oppido leucolla: pactyæ: eliſia: nymphalis: meris. megiſta cuius ciuitas interiit: Multæ deĩde ignobiles. Sed cõtra chimerã dolichiſtæ: chirogyliũ: crambuſſa rhogæ: enagora. viii. mil. paſ. dædaleon duæ cyrieon: tres ſtrũgylæ: & contra ſidyma antiochia glaucumq; uerſus amnem leguſa macris didyme: helbo: cope: aſpis: & in qua oppidum interiit celandia: proximaq; cynorodoſſa. Sed pulcherrima & libera rhodos circuitu. cxxv. mil. paſ. Aut ſi potius Iiidoro credimus. ciii. habitata urbibus lyndo: camyro: ialyſo: nunc rhodo. Diſtat ab alexandria ægypti. d. lxxviii. M. ut Iſidorus tradit. Vt Eratoſthenes. cccclxix. mil. Vt mutianus. d. a cypro: clxvi. Vocitata eſt antea ophiuſa: aſteria: aethrea: trinacria: corymbia: poeſſa: atabiria ab rege. Deĩde macria & oloeſſa. Rhodiorum inſulæ carpatus quæ ma

ri nomen dedit. Caros ac neelinia ſcyros diſtãs ab gnido. xii. mil. d. porphyris antea dicta. Et eodem tractu media inter rhodum gnidumq; ſime. Cingitur. xxxvii. mil. d. Portus benigne præbet octo. Præter has citra rhodum cyclobs tergamon: cordyluſa diabetæ. iiii. Hamos calche cum oppido ſeutluſa: narthecuſa: dymaſtos: progne: & a gnido ciſeruſa: therion: archia: calydnæ: cũ tribus oppidis nououiſtiro: mendetero: & marconneſo. Oppidum ceranyus. In cariæ ora quæ uocantur argiæ numero. xx. ethecuſa: lepſia: leros. Nobiliſſima uero in eo ſinu co ab halycarnaſo. xv. paſ. diſtãs circuitu. c. mil. ut plures exiſtimant meropes uocata. Cos ut Staphylus: meropis ut Dionyſius: dein nymphea. Mons ibi prion & niſiron. Abruptam illi putant quæ porphyris antea dicta eſt. Hinc cariãda cum oppido. Nec procul ab halicarnaſo pidoſus. In ceramico aũt ſinu priaponneſos: hipponeſos: pyra: mya: lampſa: emindus: paſſala: cruſa: pyrrhe: ſephiuſſa: melano paulumq; a cõtinente diſtans quæ uocata eſt cynedopolis probroſis ibi re ictis a rege Alexandro. Ioniæ ora egeas & corſeas habet: & icaron: de qua dictum eſt. Ladem quæ prius late uocabatur: atq; inter ignobiles aliquot. Duas camelidas mileros: uicinas: mycalem: trogilias: trepylion: argennon: ſcandalion: ſamon liberam circuitu. lxxxvii. mil. d. Aut ut Iſidorus. c. partheniam primum appellatam. Vt Ariſtotiles tradit: poſtea adriuam: dein antemuſam. Ariſtocritus adiicit melamphylum: dein cyparisiã. Ab parthenio aruſam: ſtephanem. Amnes in ea imbraſus: cheſius: ibetthes. Fontes eucarto: leucothea. Mons cercecius. Adiacent inſulæ rhypara: nymphea: Achillea: par claritate ab ea diſtat. xciii. mil. paſ. cum oppido. Chios libera quã etaliam Ephorus priſco nomine appellat. Metrodorus & Cleobolus chiam a Chione nympha: aliqui a niue: & macrin & pityuſam. Montem habet pilline um. Marmor chium circuitu. cxxv. mil. paſ. colligit ut ueteres tradidere. Iſidorus. ix. M. adiicit. Poſita eſt inter ſamum & leſoum. Ex aduerſo maxime erythrarum. Finitime ſunt thalluſa: quã alii daphnuſam ſcribunt. Oenũſſe laphites: eurianaſſa: arginuſa cum oppido. Iam hæ circa epheſum: & quæ Piſiſtrati uocantur athinæ: myonneſos: clareuſa. In utraq; oppida itercidere. Poroſelene cum oppido. cercie: halene: commone: illetia: lepria: & rheſperia: procuſe: bolbule: pheate: priapos: ſyce: melane: enareſiduſa: pela: drimuſa: anhydros: ſtopelos: ſicuſa: marathuſa: pſile: perirheuſa: multæq; ignobiles. Clara uero in alto teos cum oppido a chio. lxxi. mil. d. Tantundem ab erythris. Iuxta ſmyrneam ſunt periſterides. Cateria: alopece: eleuſa: bachina: pyſtira: commionneſos: megale. Ante troada aſcaniæ: plateæ tres. Dein lamiæ plitaniæ duæ: platæ: ſcopelos: getõe: artheidon: celæ: laguſæ: didymæ. Clariſſima autem leſbos a chio. lxv. mil. paſ. Hermete: & laſia: pelaſgia egira: æthiopiæ macaria appellata fuit nouem oppidis inclyta. Ex iis pyrrha hauſta eſt mari. Ariſbe terrarũ motu ſubuerſa. Antiſſam methymna traxit in ſeipſam octo urbibus aſiæ. xxxvii. mil. paſ. uicina. Et agademe obiit & hiera. Reſtãt ereſon: pyrrha: & libera mytilenæ amnibus. l. potens. Tota inſula circuitur (ut Iſidorus). clxvii. mil. paſ. Vt ueteres. cxcv. mil. Montes habet lepethymnum: ordimum: macyſtum: creonem: olympum. A proxima continente abeſt. vii. mil. d. paſ. inſulæ appoſitæ ſcandalion: leucæ. v. Ex his cydonea cum fonte calido. Argenuſſæ. iiii. paſ. diſtãt Dein phe luſa pedna. Extra helleſpõtum aduerſa ſigeo littori adiacet tenedus: leucophrys dicta: & phœnice & lyrneſos. Abeſt a leſbo. lvi. mil. paſ. A ſigeo. xii. mil. d.

Helleſpontus: myſia: phrygia: galatia: nicea: bithynia: boſphorus. CA. XXXII.

Mpetum deinde ſumit helleſpontus: & mare incumbit uorticibus limitem fodiens: donec aſiam abrumpat europæ. Promontorium id quod appellauimus trapezam ab eo. x. mil. paſ. ad abydum oppidum: ubi anguſtiæ ſeptem ſtadiorum. Deinde percote oppidum: & lampſacum antea pityuſa dictum. Parium colonia quã Homerus adraſtiam appellauit Oppidum priapos. Amnis apeſus: zelia propontis: ita appellatur ubi ſe dilatat mare. Flumẽ granicum: artace portus: ubi oppidum fuit ultra inſulã quã continenti iunxit Alexander. In qua oppidum mileſiorum cizicum antea uocitatum arctonneſos: & dolionis, & didymis: cuius a uertice mons didymis. Mox oppida placia: ariacos: ſcylace: quorum a tergo mons olympus myſus dictus. Ciuitas olympena. Amnes horiſius: & rhyndacus: ante lycus uocatus Oritur in ſtagno artynia iuxta miletopolim. Recipit maceſton & pleroſq; alios. Aſiam bithyniãq; diſterminans. Ea appellata eſt cronia: dein theſſalis: deinde malianda: & ſtrymonis. Hos Homerus halizonas dixit: quando præcingitur gens mari. Vrbs fuit immenſa attuſa nomine: nũc ſunt xv. ciuitates inter quas gordiu: come: quæ iuliopolis uocatur. & in ora daſtylos. Deinde flumen gebes: & intus elgas: oppidum quæ germanicopolis: alio nomine booſcœte: ſicut apamea quæ nunc myrlea. Colophoniorum flumen ethecanticus troadis finis: & myſiæ initium. Poſtea finis in quo flumen aſcanium: oppidum brylliõ: amnes hylas: & cios cum oppido eiuſdem nominis: quod fuit emporium non procul accolentis phrygiæ a mileſiis quidem conditum. In loco tamen qui aſcaniæ phrygiæ uocabatur. Quapropter non alibi aptius de ea dicitur. Phrygia troadi ſuperiecta populiſq; a promontorio lecto ad flumen celeum prædictis ſeptentrionali ſui parte galatiæ contermina: meridiana lycaoniæ: pyſidæ: mygdoniæ: ab oriente cappadociam attingit. Oppida ibi celeberrima præter iam dicta ancyra: andria: celene: coloſſe: carina: cotiaſon: cerane: iconium: midaium. Sunt auctores tranſiſſe ex europa Myſas & Phrygos & Thinos a quibus appellantur myſi phryges bithyni. Dicendum ſimul uidetur & de galatia quæ ſuperpoſita agros maiori ex parte phrygiæ tenet. Caputq; quondam eius gordiũ. Qui partem eam inſedere gallorum toliſtobogi & uoturi & ambiani uocantur: qui meoniæ & paphlagoniæ regionem Trogini. prætenditur cappadocia a ſeptẽtrione & ſolis ortu: cuius uberrimam partem occupauere tectoſages & teutobodiaci. Et gentes quidem hæ. Populi uero ac tetrarchiæ omnes numero. cxcv. Oppida tectogaſum anquera: trogmorum tauium: toliſtobegorum peſſinus. Præter hos celebres attalen-

ſes:alaſenſes:comẽſes:didyẽſes:hieronẽſes:lyſirenæ:neapolitani:cœandẽſes:ſeleucẽſes:ſebaſteni:timonia:cẽſes:thebiſeni. Attingit galatia & pamphylie carbaliã & mylias:q circa barin ſunt:& cyllanticũ & oron dicum pyſidiæ tractum. Item lycaoniæ partem obigenen. Flumia ſunt in ea p̃ter iam dicta ſangarium: & gallus:a quo nomen traxere matris deũ ſacerdotes. Nunc reliqua in ora a Cio intus & bithynnia pruſa ab Hannibale ſub olympo condita. Inde nicea.xxv.mil.paſ.interueniente aſcanio lacu. Deide nicea in ultimo aſcanio ſinu:quæ prius olbia & pruſa. Item altera ſub hippio mõte. Fuere pythopolis:partheno polis:coriphanta. Sunt in ora amnes eluis:bryazon:plataneus:areus:iſiros:gendos: qui & chryſorboas. Promontorium in quo megarice oppidum fuit. Inde craſpedites ſinus uocabatur:quoniam id oppidũ uelut in lacinia erat. Fuit & aſtacum:unde & ex eo aſtacenus idem ſinus. Fuit & libyſſa oppidũ:ubi nunc Hannibalis tantum tumulus. & in intimo ſinu nicomedia bithyniæ præclara. Leucadas promontorium quo includitur aſtacenus ſinus a nicomedia.xlii.mil.quingentis paſſibus. Rurſus coeuntibus terris anguſtiæ pertinentes uſq; ad boſphorum thracium. In iis chalcedon libera a nicomedia.lxxii.quingentorum proceraſtis ante dicta:dein compuſa. Poſtea cæcorum oppidum quod locum eligere neſciſſent: ſeptem ſtadiis diſtans a bizantio tanto fœliciore omnibus modis ſede. De cætero intus in bithynia colonia apamena:agrippenſes:iuliopolitæ:bithynion. Flumina ſyrium:lapſias:pharmicas:alces:crynis:lyleus:ſcopius:hieras qui bithyniam & galatiam diſterminat. Vltra calchedona: deinde chryſopolis fuit. Deinde nicopolis:a qua nomen etiãnum ſinus retinet. In quo portus azari. Deinde naulocium:promõtorium eſtiæ templum Neptuni. Boſphorus quingẽtorum paſſuum interuallo aſiam europæ iterum auferens abeſt a calchedone.xii.mil.d.paſ. Inde fauces primæ.viii.mil.ccl.paſ.ubi hoſporopolis oppidũ fuit. Tenent oram omnem thyni:interiora bithyni. Finis aſiæ eſt populorumq; cclxxxii.mil.qui ad eũ locum a fine lyciæ numerantur. Spatium helleſponti & propontidis ad boſphorum thraciũ.clxxxviii. mil.paſ.diximus. A calchedone ſigæum Iſidorus.cccxii.mil.d.paſ. Inſulæ in propõtide ante cizicum elaphoneſus:unde cizicenum marmor. Eadem neuris & proconneſus dicta. Sequuntur ophiuſa.acãthus phœbe:ſcopelos:porphyrione:halone cum oppido dephace:polydora:utarceon cum oppido. Eſt & cõtra nicomediam demõneſos. Item ultra heracleam aduerſa bithyniæ thynias: quã barbari bithyniam uocẽt. Eſt & antiochiæ & cõtra fauces rhyndaci beſbicos.xviii.mil.paſ.circuitu. Eſt & elea: & duæ rhodiuiſſe:erebintus:magale:chalcitis:pityodes.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER SEXTVS PRAEFATIO.

PONTVS EVXINVS ANTEA AB INHOSPITALI FERITATE anexos appellatus eſt:peculiari inuidia naturæ ſine ullo fine indulgentis auiditati maris. Et ipſe in europam aſiamq; funditur. Non fuerat ſatis oceano ambiſſe terras:& partem earum aucta inanitate abſtuliſſe. Non irrupiſſe fractis montibus:calpeq; africæ auulſa multo maiora abſorbuiſſe q̃reliquerit ſpatia. Non per helleſpontum propõtida infudiſſe iterum terris deuoratis. Aboſphoro quoq; in aliam uaſtitatem panditur nulla ſacietate:donec expatianti lacus amæoti rapinam ſibi iungãt. Inuitis hoc accidiſſe terris inditio tot ſunt anguſtiæ:atq; tam parua naturæ repugnantis interualla: ad helleſpontum octingentorum.lxxv.mil.paſ.ad boſphoros duos:uel bubus meabili tranſitu. Vnde nomen ambobus:& tanq̃ in diſſotiatione germanitas concors. Alitum quippe cantus canumq; latratus inuicem audiuntur. Vocis etiam humanæ commertia inter duos orbes manente colloquio niſi cum idipſum auferunt uenti. Mẽſuram ponti a boſphoro ad mæotium lacum quidam fecere.xiiii.xxxviii.mil.d.paſ. Eratoſthenes.c.minorem. Agrippa a calchedone ad phaſin.x.mil. Inde boſphorum cimerium.cccl x.mil. Nos interualla generatim ponimus cõperta in noſtro æuo:quãdo etiam in ipſo ore cimmerio pugnatum eſt. Ergo a faucibus boſphori eſt amnis rhebas:quem aliqui rheſum dixerunt. Deinde pſillis. Portus calpas. Sangaris fluuius ex inclitis. Oritur in phrygia:accipit uaſtos amnes:inter quos tembrogium & gallum. Et idem ſangarius a pleriſq; dictus coralius:a quo incipiunt mariandini ſinus: oppidumq; heraclea celeceno flumini appoſitum. Abeſt a ponti ore miliariis ducentis portus acone ueneno aconito dirus. Specus acheruſia. Flumina pedopiles:callicorum ſonãtes. Oppidum Tium ad heraclea.xxxviii.mil.paſ. Fluuius Bilæus.

Gens paphlagonum & cappadocum. CA. II.

Ltra quem gens eſt paphlagonia:quã pylæmeniam aliqui dixerunt:incluſam a tergo galatia. Oppidum maſtya mileſiorum:deinde cromna. Quo loco henetos adiicit Neopos Cornelius: a quibus in italia ortus cognomines eorum uenetos credi poſtulat. Seſamum oppidum quod nunc amaſtris. Mons cytorus a Tio.lxiii.mil.paſ. Oppida Cimolis ſtephane. Amnis perthenius. Promõtorium carambis uaſto excurſu abeſt a ponti hoſtio.cccxv.mil.paſ.uel ut aliis placuit.cccl.mil. Tantũdẽ a cimmerio:aut ut aliqui maluere.cccxii.mil.d. Fuit & oppidum eodem nomine: & aliud inde armine nunc eſt colonia ſinope pteria a cytoro.clxiiii. flumen uaretum. Gens cappadocum. Oppidum gaziura & gazælum. Amnis halys a radicibus tauri per cataoniam cappadociamq; decurrens. Oppida gangie carriſſa inde. Amyſum liberum a ſinope.cxxx.mil.paſ. Eiuſdemq; nominis ſinus tanti receſſus ut aſiam pe

ne inſulam faciant ducentis milibus paſ.aut amplius:per cõtinentem ad iſſicum ciliciæ ſinum. Quo in omni tractu proditur tres tantum gentes græcas iuræ dici doricam:ionicam:æolicam: cæteras barbarorum eſſe. Amyſo iunctum fuit oppidum eupatoria a Mithridate conditum. Victo eo pompeiopolis utrumq; appellatum eſt.

Cappadocia. CA. III.

Appadocia intus habet coloniam Claudii Cæſaris archelaidẽ:quã præfluit halys. Oppida comana:quod ſarus.neocæſarem quod lycus:amaſiam quod iris. In regione hac gazacena in colopena a uero ſabaſtiam & ſabaſtopolin. Hæc parua.ſed paria ſupradictis. Reliqua ſui parte habet melitam a Semiramide conditam haud procul euphrate. Diocæſariam:tianam:caſtaliam:megalopolin.zelam. Et ſub monte argæo Mazaca:quæ nunc cæſarea nominatur. Cappadociæ pars prætẽta armeniæ maiori melitene uocatur:comagenæ cataonia phrygiæ garſauritis: ſargauraſane cãmanene:galatiæ morimeni:ubi diſterminat eos cappadox amnis:a quo nomẽ traxere:antea leucoſyri dicti. A neocæſarea ſupradicta minorem armeniã lycus amnis diſterminat. Eſt & ceraunus intus clarus. In ora aũt ab amyſo oppidum & flumen chadiſia lycaſtum a quo themiſcyrena regio. Iris flumen deferẽs lycum. Ciuitas ziela ĩtus nobilis clade Triarii & uictoria. C. Cæſaris. in ora amnis thermodoon ortus ad caſtellum:quod uocant phannariam:præterq; radices amazoni montis lapſus. Fuit oppidum eodem nomine:& alia quinq; phamizonium:themiſcyra:ſortira:amaſia:comara.

Themiſtidæ regionis gentes. CA. IIII.

Vnc manteum:genetarum chalibum. Oppidum cotyorum. Gentes tybareni:moſſini notis ſignantes corpora. Gens macrocephali:oppidum cæraſus:portus cordulæ. Gentes bechires buxeri:flumẽ melas. Gens macrones ſydeni:flumenq; ſydenum:quo alluitur oppidum balemoniũ ab amyſo.cxx.mil.paſ.inde flumina iaſoniũ:melãthium: & ab amyſo.lxxx.mil.paſ. Pharnace oppidum:tripolis caſtellum & fluuius. itẽ philocalia:& ſine fluuio liuiopolis & a pharnace.c.mil.pal. Trapezus liberum uaſto monte clauſum. Vltra quod gens armenocalybes:& maior armenia.xxx.mil.paſ.diſtans. in ora autem trapezunta flumen eſt pyſites. Vltra uero gens annorum heniochorum. Flumẽ abſarum cũ caſtello cognomine in faucibus. a trapezunte. cxl. mil. paſ. eius loci a tergo montiũ hiberia eſt. in ora uero eniochi:ampreute lazi. Flumia a campſeonyſis:nogrus bathis. Gentes colchorum. Oppidũ matiũ. Flumen heracleum:& promontorium eodem noie. Clariſſimuſq; ponti phaſis oriẽ in moſchis. Nauigaẽ q̃libet magnis nauigiis.xxxviii.M.d.p. Inde minoribus lõgo ſpatio pontibus.cxx.peruius. Oppida in ripis habuit complura. Celeberrima Tyritacen:cygnum:& in faucibus phaſin. Maxime autẽ inclaruit ea.xv.mil.paſ.a mari:ubi hippos & cyanos uaſti amnes e diuerſo in eũ confluũt. Nũc habet ſurium tantum:& ipſum ab amne influente ibi cognominatũ:uſq; quo magnæ nauium capacẽ eſſe diximus. Et alios accipit fluuios magnitudine numeroq; mirabiles. Inter quos glaucum. in ora eius inſulæ ſine nomine. Abeſt abſaro. lxxv. mil. Inde aliud flumen charien. Gens ſalæ antiquis phthirophagi dicti & ſuaui. Flumẽ cobum e caucaſo p ſuanos fluens. Dein rhoan. Regio ecretice:amnes ſigania:terſos:atel pos:chryſor:rhoas:gẽs abſylæ:caſtellum ſebaſtopolis. A phaſide.c.mil.paſ. gens ſannigarum:oppidum cygnus. Flumen & oppidum penius. Deinde multis nominibus eniochorum gentes.

Regio colchica anchæi & cæteri eodem tractu. CA. V.

Vbiicitur ponti regio colchica:in qua iuga caucaſi ad rhipheos montes torquentur:ut dictum eſt:altero latere in euxinum & mæotin deuexa.altero in caſpium'& hircanium mare. Reliqua littora fere nationes tenent melanclæni coraxi urbe colchorum dioſcoriade iuxta fluuiũ antemunta. Nunc deſerta:quondam adeo clara ut Timoſthenes in eam.ccc.nationes quæ diſſimilibus linguis uterent deſcendere prodiderit. Et poſtea a noſtis.cxxx. interpretibus negocia ibi geſta. Sunt qui cõditam eam ab Amphito & Telchio Caſtoris ac Pollucis aurigis putant:a quibus ortam eniochorum gẽtem ferã cõſtat. A diſcoriade oppidum heracleum diſtat a ſebaſtopoli. lxxx. mil. paſ. achæi mardi cercetæ. poſt eos ſerri cæphalontomi. in intimo eo tractu pityus oppidum opulentiſſimum ab eniochis diruptum eſt. A tergo eius epageritæ ſarmataq; populus in caucaſi iugis. Poſt quẽ ſauromatæ. Ad hos cõfugerat Mythrydates Claudio principe:narrauitq; thalos iis aſſe cõfines q ab oriẽte caſpii maris fauces attingerent ſiccari eas æſtu recedente. in ora autem iuxta cercetas flumen icaruſa cum oppido hiero:& flumine ab heracleo.cxxxvi.mil. Inde promontorium cronea quo ſupercilium arduum tenent torete. Ciuitas ſindica ab hiero. lxvii. mil. d. paſ. flumen ſceaceriges.

Boſphorus cimericus:mæotis. CA. VI.

Nde ad boſphori cimmerii introitum. lxxxviii. mil. d. paſ. Sed ipſius peninſulæ inter pontũ & mæotin lacum excurrentis non amplior. lxxxvii. mil. d. paſ. longitudo eſt. Latitudo nuſq; intra duo iugera eionem uocant. Ora ipſa boſphori utrinq; ex aſia atq; europa curuatur in mœtin. Oppida in additu boſphori primo hermonaſſa. Dein cepœ mileſiorum. Mox ſtratoclia:& phanagoria & pene deſertum apaturos:ultimoq; in boſtio cimmerium:quod antea cimbricum uocabatur.

Gentes circa mæotin. CA. VII.

Nde mæotis lacus in europa dictus. A cimmerio accolunt mæotici: ualli:ſerui:arrechi: zigi pſeſii. Dein tanain amnem gemino ore influẽtem incolunt iaxamate medorum (ut ferunt) ſoboles. Et ipſi in multa genera diuiſi. Primo ſauromatæ: gynei:gratumenæ: unde amazonum conubia. Dein euazæ:cottæ:cizimeni:meſſeniani coſtobocci:choatræ:cyzœ:dandari: tuſſagetæ: turcæ:uſq; ad ſolitudines ſaxoſis conuallibus aſperas; ultra quas ariphæos: qui ad harriſeos pertinent

montes Tanain ipſum ſcythæ ſilin uocant:mæotin temerinda:quod ſignificant matrem maris. Oppi dum in tanais quoq; oſtio fuit. Tenuere finitima primi cares. Deinde clazomenii & mæones. Poſtea pã ticapenſes: Sunt qui circa mæotin ad ceraunicos montes altiores has tradunt gentes:a littore napoas:ſu praque eſſedonas colchis iunctos:ac mõtium cacuminibus. Dein carmacas:oranos:antacas:mazacas:aſ cantios:acapeatas:agagammatas:phycaros:rhimoſolos:aſcommarchos. Et ad iuga caucaſi icatalas:ima duchos:ranos:anclacas:tydios:caraſtaſcos:aſutiandas. Lagoum amnem ex montibus catheas:in quem defluit opharus:ubi gentes caucadas:opharitas. Amnem menotharum imituenis ex mõtibus ſciſſum. Inter agdeos:carnapas:gardeos:acciſos:gabros:gregaros. Circaque fontem imitiſſi imituos:& aparthe nos. Alii influxiſſe eos ciuitas:auchetæ:ſatarneos:aſanpatas. Ab his tanaitas:& nepheonitas uiritim de/ letos. Aliqui flumen ocharium labi per cantecos & ſapeos tradunt. Tanain uero tranſiſſe ſatareos: her/ ticeos: ſpondolicos:ſynhietas:amaſſos:iſſos:cataceros:tagoros catonos:neripos:agandeos:mandareos: ſaturcheos:ſpaleos.

Armeniæ duæ. CA. VIII.

Eracta eſt interior ora:omneſque accolæ:Nunc reddãtur gentes in mediterraneo ſinu:in quo
p multo aliter ac ueteres prodituru me nõ eo inficias anxia pquiſita cura rebus nup in eo ſitu geſtis a Domitio corbulone:regibuſque inde miſſis ſupplicibus:aut regum liberis obſidibus. Ordiemur aũt a cappadocum gente. Longiſſime hæc ponticaq; oĩum introrſus recedẽs minorẽ arme/ niã maiorẽq; & comagenẽ leuo ſuo latere tranſit. Dextra uero oẽs in aſia dictas gentes plurimis ſuperfu ſa populis:magnoq; ipetu ſcandens ad ortum ſolis & tauri iuga tranſit lycaoniã:pyſidiã:ciliciam. Vadit ſup antiochiæ tractum uſq; ad cyreſticam eius regionem:parte:ſua quæ uocatur cataonia. Contendit itaq; ibi lõgitudo aſiæ.xii.l.M.p.efficit latitudo.d.c.M.xl.M.

Armenia maior. CA. IX.

Rmenia aũt maior incipit a parideris mõtibus:euphrate amne ut dictũ eſt:aufertur cappado/
a ciæ:& q diſcedit euphrates meſopotamiæ haud minus clara amne tigri. Vtrumq; fundit ipſa: & initium meſopotamiæ facit inter duos amnes ituræ. Quod intereſt ibi tenent arabes orei. Sic finẽ uſq; in adiabenẽ præfert. Ab ea tranſuerſi iugis incluſa. Latitudinẽ in leua pandit ad cyrũ amnẽ tranſuerſa in araxem. Longitudinem uero ad minorem uſq; armeniã abſaro amne in pontũ defluẽte & pariedris montibus qui fundunt abſaq; : diſcreta ab illacoris. Oritur in eniochiis montibus: quos alii coraxicos uocauere. Araxes eodẽ monte quo euphrates.vi.mil.paſ.iteruallo actuſq; amne muſi & ipſe (ut plures exiſtimauere) a cyro defertur in caſpium mare. Oppida celebrantẽ in minore caſara aza nico/ polis. In armenia maiore arſamote euphrati proximũ. Tigri carcathiocerta:in excelſis aũt tigranocerta. Et in campis iuxta araxem artaxata. Vniuerſæ magnitudinem Aufidus gnquagies centena milia pro/ didit. Claudius Cæſar longitudinẽ ad ſacuſa ad cõfiniũ caſpii maris.xiii.mil.paſ. Latitudinẽ dimidium eius. A tigranocerta adhiberiam diuidit (quod certũ eſt) in præfecturas:quas ii ſtrategias uocant. Quaſ dã ex iis uel ſingula regna quondã barbaris noibus.cxx. Claudũt eã ab oriẽte montes:ſed nõ ſtatim ce/ raunii:nec adiabene regio. Quod intereſt ſpatiis ſopheni tenẽt. Ab iis iuga ceraunia. Vltra diabeni tenẽt. Per conualles aũt proximi armeniæ ſunt menobardi:& moſcheni. Adiabenem tigris & mõtium ſinus multi cingunt. Ab leua eius regio medorum:eſt profectus caſpii maris. Ex occeano hoc ut ſuo loco di/ cemus funditur:totũq; caucaſi is montibus cingit. Hoq; incolæ p cõfiniũ armeniæ nunc dicentur.

Albania hyberia. CA. X.

Lanitiem omnem a cyro uſq; albanoq; gens tenet. Mox hibeq; diſcreta ab iis amne aragone in
p cyro e caucaſis montibus defluente. Prævalẽt oppida albaniæ cabala. Hiberiæ harmaſtis iux/ ta flumen neoris. Regio thaſiæ:& triare uſq; ad partedoros montes. Vltra ſunt colchicæ ſoli/ tudines:quarum a latere ad ceraunios uerſo armenochalybes habitant. Et moſcorum tractus ad hibe/ rum amnem in cirũ defluentẽ:& infra eos ſacaſani:& deinde macrones ad flumen abſarum. Sic plana ac deuexa optinentur. Rurſus ab albaniæ confinio tota montium fronte gentes ſiluorum fere & infra lubienorum:mox diduri & ſodii.

Portæ caucaſiæ. CA. XI.

B his ſunt portæ caucaſiæ magno errore a multis caſpiæ dictæ:ingens naturæ opus & monti
a bus interruptis repente ubi fores obditæ ferratis trabibus ſubter medias amne dyriodori fluẽ te. Citraq; in rupe caſtello quod uocatur cumania:cõmunito ad arcendas tranſitu gentes in/ numeras:ubi loci terrarum orbe portis diſcluſo: ex aduerſo maxime armaſtis oppidi hiberum a por/ tis caucaſiis per montes gordygeos ualli. Suani indomitæ gentes auri tantũ metalla fodiunt. Ab iis ad pontũ uſq; eniochoq; plurima genera:mox acheorum. Ita ſe habet terraq; ſinus e clariſſimis. Aliqui in ter pontũ & caſpium mare.ccclxxv.mil.paſ.non amplius intereſſe tradiderũt. Cornelius. Nepos. cl. mil. tantis interim anguſtiis infeſtatur aſia. Claudius Cæſar a cimmerio boſphoro ad caſpiũ mare. cl. mil. p didit eaque perfodere excogitaſſe Nicanorem Seleucum quo tempore ab Ptolomæo Ceraunio ſit in/ terfectus. A portis caucaſiis ad pontum.cc.mil.paſ.eſſe conſtat fere.

Inſulæ in ponto. CA. XII.

Nſulæ in ponto planetæ ſiue cyaneæ:ſiue ſymplegades. Deinde apollonia thynias dicta:ut di/
i ſtingueretur ab ea quæ eſt in europa. Diſtat a continente paſſibus mille. Cingitur.iii.mil.& cõ tra pharnaceam calcitin:quam græci ariem dixerunt ſacramque Marti:& in ea uolucres cum aduenis pugnaſſe pennarum ictu.

Gentes in ſcythico occeano. CA. XIII.

Vnc omnibus quæ ſunt interiora aſiæ dictis rhipheos montes trãſcẽdat animus:dextraq; lit/
n tora occeani incedat. Tribus hic e partibus cæli allues aſiam ſcythicus a ſeptentrione:ab orien/

te eous:a meridie indicus uocatur:uariecq; per ſinus & incolas in complura nomina diuiditur. Verum aſiæ hæc quoque magna portio appoſita ſeptentrioni iniuria ſyderis rigentis uaſtas ſolitudines habet. Ab extremo aquilone ad initium orientis æſtiui extra eos ſcytæ ſunt. Vltra aquilonis initia hyperboreos aliqui poſuere:pluribus in europa dictos. Primū inde noſcitur promontorium celtice lytarmis. Fluuius carambucis ubi laſſata cū ſyderum ui rhipheoꝝ mōtium deficiunt iuga. Ibiq; arimpheos quoſdā acceepimus haud diſſimilē hyperboreis gentē. Sedes illi nemora. Alimēta baccæ. Capillus iuxta fœminis uiriſq; in probo exiſtimatur. Ritus clæmentis. Itaq; ſacros haberi narrant inuiolatoſq; eſſe etiam feris accollarum populis. Nec ipſos modo:ſed illos etiam qui ad eos perfugerint. Vltra eos plane iam ſcythæ cimerii:cyſianthi:georgi:& amazonū gens. Hæc uſq; ad caſpiū & hircaniū mare. Nāq; id erumpit ſcythico occeano in aduerſa aſiæ pluribus nominibus accolarū appellatū celeberrimis duobus caſpio & hircano. Nō minus hoc eſſe q̄ pontum euxinū Clytarchus putat. Eratoſthenes ponit & mēſuram ab exortu ad meridiē p caduſiæ & albaniæ orā quinquies quadringēta ſtadia:inde p aratiaticos. amarbos hyrcanos:ad oſtiū zoni fluminis quater octingenta ſtadia. Ab eo & oſtiū laxatiſum mille quadraginta. Quæ ſumma efficit quindecies. lxxv. mil. paſ. Artemidorus hinc detrahit. xxv. mil. paſ. Agrippa caſpiū mare genteſque quæ circa ſunt:& cum iis armeniam diſterminans ab oriente occeano ſerico:& ab occidente caucaſi iugis:a meridie tauri a ſeptētrione occeano ſcytico patere qua cognitū eſt. ccccxc. M. paſ. in longitudinem. ccxc. mil. in latitudinē prodidit. Nō deſunt uero qui eius maris uniuerſum circuitū a freto. xxv. mil. paſ. tradunt. Irrūpit autē arctis faucibus in longitudinē ſpatioſis. At ubi cœpit in latitudinem pandi:lunatis obliquat cornibus uelut:ad mæotium lacum ab ore diſcedēs ſcythici arcus ut auctor eſt. M. Varro ſimilitudine. Primus ſinus appellat ſcythicus:utrunq; enim accolunt ſcythæ: & per anguſtias inter ſe cōmeant. Hinc nomades & ſauromatæ multis nominibus:illinc abzoæ non pauciori bus. Ab introitu dextra mucronem ipſum facium tenent udini:ſcythaq; populus. Deīde per orā albani (ut ferunt) ab laſone orti. Ante quos mare quod eſt albanū nominat. Hæc gens ſuperfuſa montibus caucaſiis ad cyrū amnem armeniæ confiniū atq; hyberiæ deſcendit ut dictum eſt. Super maritima eius udinorūq; gente ſarmatæ:utidorſi:aroteres prætendunt. Quoq; a tergo indicate iam amazones ſauromatides. Flumina p albaniam decurrunt in mare caſſios & albanos. Deinde cābyſes in caucaſiis ortus montibus:mox cyrus in coraxicis ut diximus. Oram oēm a caucaſo prælatis rupibus in acceſſo patere. ccccxxv. paſſuum auctor eſt Agrippa. A cyro caſpiū mare uocari incipit: accollunt caſpii. Corrigendus eſt error in hoc loco multoꝝ:& eoꝝ etiā qui in armenia res proxime cum Corbulone geſſere. Nāq; ii caſpias appellauere portas hyberiæ:quas caucaſias diximus uocari. Situſq; depicti & inde miſſi hoc nomen inſcriptum habent. Et Neronis principis cōminatio ad caſpias portas tendere dicebat: cum peteret illas:quæ per hiberiam in ſarmatas tendunt uix ullo propter appoſitos montes aditu. Ad caſpium mare ſunt aliæ caſpiis gentibus iunctæ:quod dignoſci nō poteſt niſi in comitatu rerū Alexandri magni Namque perſarum regna quæ nunc parthorum intelligimus inter duo maria perſicum & hyrcanum caucaſiis iugis attolluntur utrinq; per deuexa laterum. Armeniæ maiori a frontis parte quæ uergit in commagenem ſophene ut diximus copulatur:eique adiabene aſſiriorum initium. Cuius pars eſt arbelitis:ubi Darium Alexander debellauit ꝓxima ſyriæ. Totā eam macedones mygdoniam cognominauerunt a ſimilitudine. Oppida Alexandria:item antiochia:quam nyſibim uocant. Abeſt ab artaxatis. dccl. mil. paſ. Fuit & ninus impoſita tigri ad ſolis occaſum ſpectans quondam clariſſima. Reliqua uero fronte qua tendit ad caſpium mare atrapatenæ:ab armenia opene regione diſcreta araxe. Oppidū eius gazæ ab artaxatis quadringenta quinquaginta mil. paſ. Totidem ab ecbathanis medoꝝ:quorum pars ſunt atrapateni.

Media caſpiæ portæ caucaſiæ. CA. XIIII.

Cbatana caput mediæ eſt. Seleucus rex condidit. A ſeleucia magna. dccl. mil. paſ. a portis uero
e caſpiis. xx. mil. Reliqua mediorum oppida phauſya & aganzua:apamea raphane cognomina
ta. Cauſa portarum nominis eadē quæ:ſupra:interruptis anguſto tranſitu iugis:ita ut uix ſingula meent plauſtra:longitudine. viii. mil. paſ. toto opere manufacto. Dextra leuaque ambuſtis ſimiles impendent ſcopuli ſitiente tractu per. xxxviii. mil. paſ. Anguſtias impedit corriuatus ſalis e cautibus liquor:atq; eadem emiſſus. Præterea ſerpentium multitudo niſi hyeme tranſitum non ſinit.

Gentes circa hyrcanum mare. CA. XV.

Diabenis cōnectunt carduci quondā dicti:nunc gordyænos præfluente tigri:hyſpratitæ pare
a redoni appellati qui tenent caſpias portas. Iis a latere occurrunt altero deſerta parthiæ & cy
thenis iuga. Mox eiuſdem parthiæ amœniſſimus ſitus qui uocat choara. Duæ urbes ibi parthorum appoſitæ quondam medis cauliope:& alia in rupe iſſatis quondam. Ipſius uero parthiæ caput hecatompylos adeſt a portis. cxxxiii. mil. paſ. Ita parthorum quoque regna foribus diſcluduntur. Egreſſos portis excipit protinus gens caſpica ad littora uſque:quæ nomen portis & mari dedit. Leua monteſa. Ab ea gente retrorſus ad cyrum amnem produntur. ccxx. mil. paſ. Ab eodē amne ſi ſubeatur ad portas. dcc. mil. paſ. Hunc enim deinde cardinem Alexandri Magni itinera fecere. Ab iis portis ad indiæ principium ſtadia. xv. dc. lxxx. mil. procedendo ad bactra oppidum:quod appellant zariaſpa milies tria milia. dcc. mil. Inde ad iaxartem amnem. v. mil.

Item gentes. CA. XVI.

a Caſpiis ad orientē uerſus regio eſt zapauortene dicta & in ea fertilitatis inclytæ locus dareium mons:gētes tapyri:anariaci:ſtauri:hyrcani. a quoꝝ littoribus idē mare hyrcanium uocari in/

cipit a flumine ſideri. Citra id amnes maxeras: ſtrator oia ex caucaſo. Sequitur regio margine apricitatis inclytæ: ſola in eo tractu uitifera. Vndiq; inſula montibus amœnis: ambitu ſtadiorum mille quingẽtorum: difficilis aditu propter harenoſas ſolitudines per. cxx. mil. paſ. & ipſa contra parthium tractum ſita. In qua Alexander Alexandriam condiderat: qua diruta a barbaris. Antiochus Seleuci filius eodem loco reſtituit ſeleuciam. Nam interfluẽte margo qui corriuatur in zotale. Is maluerat illam Antiochiã appellare. Vrbis amplitudo circuitu. lxx. ſtadiis. In hanc Orodes Romano craſſana clade captos deduxit. Ab huius excelſi per caucaſi protenditur ad bactros uſque gens mardorum fera ſui iuris. Ab eo tractu gentes ochani chomari: berdrigei: pharmacotropi: bomarei: coamani: marucæi: mardrieni: iatii. Flumina mandrum: cridinum. Vltraque choraſmi: gandari: araſini: paricani: ſarangæ: parraſini: martiani: naſotiani aorſi gelæ: quos græci caduſios appellauere: matiani. Oppidũ heraclea ab Alexandro conditũ: quod deinde ſubuerſum ac reſtitutum Antiochus achaida appellauit. Derbites: quorum medios fines ſecat oxus amnis ortus in lacu oaxo. Syrmatæ: oxii: tagæ: bateni: ſaraparæ: bactri quorum oppidum zariaſpe: quod poſtea bactrum a flumine appellatum eſt. Gens hæc optinet aduerſa montis paropamiſi: & aduerſus fontes indi. Includitur flumine ocho. Vltra ſogdiani oppidum panda: & in ultimis eorum finibus Alexandria ab Alexandro magno cõditum oppidũ: Aræ ibi ſunt ab Hercule & Libero patre cõſtituæ. Item Cyro & Semiramide atq; Alexandro. Finis omniũ eoꝝ ductus ab illa parte terrarum includente flumine iaxartæ: quod ſcythæ ſyhn uocant. Alexander militeſque eius tanain putauere eſſe. Tranſcendit eũ amnem Dæmonas Seleuci & Antiochi regnũ dux: quem maxime ſequimur in is: araſque Appollini dydimeo ſtatuit.

Scytarum gentes. CA. XVII.

Vltra ſunt ſcytarum populi. Perſæ illos ſacas uniuerſos appellauere a proxima gente. Antiqui arameos. Scythæ ipſi pſas chorſaros: & caucaſum montẽ graucaſum: hoc eſt niue candidum. Multitudo populoꝝ inumera: & quæ cũ parthis ex æquo degat. Celeberrimi eoꝝ ſacæ: maſſagetæ: dahæ: eſſedones: ariacæ rhimnici: perſtithomoti: hiſti: edones: camæ: camacæ: euchatæ: cotieri: antariani: pialæ: arimaſpi: antea cacidiri: aſæi: oetei. Ibi napei interiſſe dicuntur & appellæi. Nobili apud eos flumina mãdragreum: & caſpaſum. Nec in alia parte maiorẽ auctorum inconſtantiam credo propter innumeras uagaſq; gentes. Hauſtum ipſius maris dulcem eſſe: & Alexander magnus prodidit: & M. Varro talem prælatum Pompeio iuxta res gerenti mithridatico bello magnitudine haud dubie in fluẽtium amnium uicto ſale. Adiicit idem pompei ductu exploratum in bactros. vii. diebus ex ĩdia peruenĩri ad icarum flumen: qđ in oxum influat. Et ex eo per caſpium in cyrũ ſubuectos. Et qnq; non amplius diebus terreno itinere ad phaſin in põtum indicas poſſe deuehi merces. Inſulæ toto eo mari multæ. Vulgata una maxime tazata. A caſpio mari ſcythicoq; occeano in eam curſus inflectit ad orientẽ cõuerſa littoꝝ fronte. Inhabitabilis eius prima pars a ſcythico promontorio ob niues. Proxima inculta ſæuitia gentiũ: antrophagi ſcythæ inſidẽt humanis corporibus ueſcẽtes. Ideoq; iuxta uaſtæ ſolitudines ferarũq; multitudo haud diſſimilẽ hominũ imanitatẽ obſidens. Iteꝝ deinde ſcythæ: iterũq; deſerta cum beluis uſq; ad iugũ incumbẽs mari quod uocãt tabin. Nec ante dimidã ferme lõgitudinẽ eius oræ quæ ſpectat æſtiuũ orientẽ inhabitatur illa regio. Primi ſunt hominũ q noſcãtur: ſeres lanitio ſiluarum nobiles: perfuſa uu aqua depectentes frondium caniciem. Vnde geminus fœminis noſtris labor redordiẽdi fila: rurſumq; oſtendi tam multiplici opere tam longinquo orbe penitus ut in publico matrona trãſluceat. Seres mites qdẽ: ſed & ipſis feris perſimiles. Cœtũ reliquoꝝ mortaliũ fugiũt: cũ cõmertia expetant Primũ eoꝝ noſcitur flumẽ pſitaras: proximũ carabi: tertiũ lanos: a quo promontoriũ: chryſe ſinus cyrnaba flumẽ: attanos ſinus. Et gens hominum attacorum apricis ab omni noxio afflatu ſecluſa collibus: eadẽ qua hyperborei degũt: tẽperie. De iis priuatim cõdidit uolumen Amometus: ſicut Ecateus de hyperboreis. Ab attocoris gentes unni & thocari: & iã indorũ caſiri itrorſus ad ſcythas uerſi humanis corporibus ueſcunt. Nomades quoq; indiæ uagant. Sunt q ab aglone cõtingi ab ipſis & cyconas dixere: & bryſanos. Sed inde (ut plane cõſentiũt oẽs) emodi mõtes aſſurgũt. Indorũq; gens incipit nõ eo tantũ mari adiacẽs: ueꝝ & a meridiano qđ indicũ appellauimus quæq; pars oriẽti aduerſa recto prætẽdit ſpatio ad flexũ & initiũ indici maris. xviii. lxxv. mil. paſ. colligit. Deinde qua flectit in meridiẽ. xxiiii. lxxv. mil. paſ. ut Eratoſthenes tradit uſque ad indum qui eſt ab occidente finis indiæ. Complures autem totam ipſius longitudinem. xl. dierum noctiumque uelifico nauium curſu determinauere. Et a ſeptentrione ad meridiem. xxviii. l. milia paſ. Agrippa longitudinis. xxxiii. milia. latitudinis. xxiii. mil. prodidit. Poſſidonius ab æſtiuo ſolis ortu ad hybernum exortum metatus eſt. Eam aduerſam galliæ ſtatuens; quam ab occidente æſtiuo ad occidentem hybernum metabatur totam a fauonio. Itaque obuerſam eius uenti afflatu iuuari indiam ſalubremque fieri haud dubia ratiõe docuit. Alia illius cæli facies. Alii ſyderum ortus. Binæ meſſes in anno. Binæ æſtates media inter illas hyeme eteſiarum flatu. Noſtra uero bruma li. Lenes ibi auræ. Mare nauigabile. Gentes & urbes innumerabiles: ſiquis omnes perſequi uelit. Eteni patefacta eſt non modo Alexandri magni armis regumque qui ei ſucceſſere: circumuectit etiam in hyrcanum mare & caſpium Seleuco & Antiocho: præfectoque claſſis eorum Patrocle. Verum & aliis auctoribus græcis qui cum regibus indicis morati ſunt: ſicut Megaſthenes & Dionyſius a Philadelpho miſſus eſt ea cauſa uires quoque gentium prodidere. Aon tamen deeſt diligentiæ locus: adeo diuerſa & incredibilia traduntur. Alexandri Magni comites in eo tractu indiæ quem ſubegerant ſcripſerunt quinque mil. oppidorum fuiſſe: nullum cominus gentium. ix. Indiamque tertiam partem eſſe terrarum omnium. multitudinem gentium innumerã probabili ſane ratione. Indi enim ppe

gentiũ ſoli nunq̃ emigrauere finibus ſuis. Colliguntᵉ a Libero patre ad Alexandrum magnum reges eorum. cliii. annis. vi. mil. ccccii. adiiciunt & menſes tres. Amnium mira uaſtitas. Prodiᵉ Alexãdrũ magnũ nullo die minus ſtadia ſexcenta nauigaſſe in indo: nec potuiſſe ante mẽſes quinque enauigare adiectis paucis diebus: & tamen minorem gange eſſe conſtat. Seneca etiam apud nos Megaſthenes tẽtata indiæ commentatione. lx. amnes eius prodidit. Gẽtes duodeuiginti cẽtumq̃. Par labor ſit mõtes enumerare. Iunguntur inter ſe manus: hemodus: paropamiſus. caucaſus. p. a. R. a. quibus tota decurrit in planitiem immenſam & ægypto ſimilem. Verum ut terrena demonſtratio intelligatur. Alexandri magni ueſtigiis inſiſtamus. Diognetus & Beton itinerum eius menſores ſcripſere a portis caſpiis hecatompylõ parthoꝝ quot diximus milia eſſe. Inde Alexandriam arion: quã urbem is rex condidit. d. lxxv. mil. inde ad prophthaſiam drãgarum. cxcix. mil. ad arachoſiorum oppidum. d. xv. mil. inde orthoſpanum. ccl. mil. inde Alexandri oppidum. l. mil. in quibuſdam exemplaribus diuerſi numeri reperiũtur. Hác urbẽ ſub ipſo caucaſo eſſe poſitam. Ab ea ad flumen chepta & oppidũ indorũ peucolaitin. ccxxvii. mil. inde ad flumen indum & oppidum taxilla. lx. mil. ad hyſpaſin fluuium clarum. cxx. mil. ad hiſpaſin non ignobilio rem. lxix. cccxc. mil. qui fuit Alexandri itinerum: terminus exuperato tamen amne ariſque in aduerſa ripa dicatis. Epiſtolæ quoque regis ipſius conſentiunt his. Reliqua inde Seleuco Nicanori peragrata ſunt ad heſidrum. clxviii. mil. dianumẽ amnem tantũdem. Exemplaria aliqua adiiciunt. v. mil. paſ. ide ad gãgem. cxii. mil. ad rhodapham. clxix. mil. Alii. ccc. mil. xxv. mil. in hoc ſpatio produnt ad calinipaxa oppidum. lxvii. d. alii. cclxv. mil. inde ad confluentem iomanis amnis & gangis. dc. xxv. mil. Plerique adiiciunt. xiii. mil. ad oppidumque palibotra. ccccxxv. Ad oſtium gangis. dcxxxviii. mil. d. gentes quas memorare non pigeat a montibus hemodis: quorum promontorium hymaus uocatur: incolarum lingua niuoſum ſignificante: iſari: coſyri: izgi: & per iuga chiſoroſagi: multarumq̃ gentium cognomen bracmanæ: quorum macco calingæ flumina pumas & caina[illegible] quod in gangem influit ambo nauigabilia. Gentes calingæ proximæ mari: & ſupra mandei: malli: quorum mons mallus tractuſque eius finis ganges

Fluuius ganges. CA. XVIII.

h Vnc alii incertis fontibus ut nilum: rigantemq̃ uicina eodem mõ: alii in ſcythicis montibus naſci dixerunt. Influere in eũ. xix. amnes. Ex iis nauigabiles præter iam dictos Canucham uamã: erranoboan coſoagũ ſoan. Alii cũ magno fragore ipſius ſtatim fontis erumpere: deiectũq̃ per ſcopuloſa & abrupta ubi primum molles planities contingat i quodam lacu hoſpitari: inde lenem fluere: ubi minimum. viii. mil. paſ. latitudine: ubi modicum ſtadiorum. c. Altitudine nuſq̃ minore pa. xx. mil.

Gentes indiæ. CA. XIX.

n Ouiſſimæ gentes gãdaridũ: calignaꝝ. Regio ptalis uocatur. Regi. lxx. mil. peditũ: equites mille: elephanti. dcc. in procinctu belloꝝ excubant. Namq̃ uita mitioribus populis indoꝝ multi partita degit. Alii tellurẽ exercẽt. militiã alii capeſſunt: merces alii ſuas euehunt: res externas inuehũt res publicas optimi ditiſſimiq̃ tẽperãt. Iudicia reddũt. Regibus aſſident. Quintum genus celebratæ illic & prope in religionẽ uerſæ ſapientiæ deditũ: uoluntaria ſemper morte uitam accẽſo prius rogo finit. unũ ſuper hoc eſt ſemiferum ac plenum laboris immenſi: a quo ſupradicta continentur uenandi elephantes domandiq̃. Iis arant. Iis inuehunt. Hæc maxime nouere pecuaria. His dimicant: militãtq̃ pro finibus. Delectum in belua uires & ætas atq̃ magnitudo faciũt. Inſula in gange eſt magnæ amplitudinis gentem continens unam modogalicam noie. Vltra ſiti ſunt modubæ molindæ. Vbere cũ oppido eiuſdẽ noĩs magnifico modroeſi: præti: caliſſæ: ſaluri: faſſulæ: colubæ: orcuſæ: alabi: taluctæ. Rex hoꝝ peditũ. l. mil. equitum. iiii. milia elephantoꝝ. cccc. in armis habet. Validior deinde gens andaræ plurimis uicis. xxx. oppidis: quæ muris turribuſq̃ muniuntur. Regi præbet peditũ. c. milia: equitũ duo milia: elephantos. mille. Fertiliſſimi ſunt auri: dardæ ſetæ uero argenti. Sed omniũ in india prope nõ mõ in hoc tractu potentã claritatẽq̃ antecedunt praſi ampliſſima urbe ditiſſimaq̃ palybotra. Vnde quidã ipſam gentẽ palybotros uocant: imo uero tractum uniuerſum a gange. Regi eorum deditum ſexcenta milia: equitũ. xxx. milia: elephantoꝝ. ix. milia per oẽs dies ſtipendiantur. Vnde coniectatio ingens opum eſt. Ab iis in interiore ſitu monedes & ſuari. quorum mons maleus: in quo umbræ ad ſeptentrionẽ cadũt hyeme: æſtate in auſtrũ per ſenos menſes. Septẽtriones eo in tractu ſemel in anno apparere: nec niſi. xv. diebus. Betõ auctor eſt. Hoc idẽ pluribus locis indiæ fieri Megaſthenes. Auſtrinum polum indi drama ſa uocant. Amnis iomanes per gangem & palybothros decurrit. Inter oppida methora & cyriſo borca. A gange uerſa ad meridiem plaga tinguntur ſole populi iam quidem infecti nondum tamen æthiopũ modo exuſti: quantum ad indum accedunt: tantum colore præferunt ſydus. Indus ſtatim a praſiorum gente quoꝝ in mõtanis pygmei traduntur. Artemidorus iter duos amnes. xxi. mil. paſ. itereſſe tradit.

Indus fluuius. CA. XX.

i Ndus ſandus ab incolis appellatus in iugo caucaſi montis quod uocatur paropanyſus aduerſus ſolis ortum effuſus: & ipſe undeuiginti recipit amnes. Sed clariſſimos hydaſpen quattuor alios afferentem: cantabram tres. Per ſe uero nauigabiles aceſinum & hypaſin quadam tamen aquarum modeſtia nuſquam latior quinquaginta ſtadiis: aut altior. xv. paſſ. ampliſſimam inſulam efficiens: quæ praſiane nominatur: & aliam minorem quæ patale. ipſe per. xii. xl. paſ. pauciſſimis auctoribus nauigatus: & quodam ſolis comitatu in occaſum uerſus occeano infunditur. Menſuram in ora ad eum ponam ut inuenio generatim: quãq̃ inter ſe nullæ congruant. Ab oſtio gangis ad promontoriũ calingon & oppidum dandagula. dccxxv. mil. paſ. Ad tropina. xii. mil. xxy. ad perimulæ promontorium

ubi eſt celeberrimum indiæ emporium.dccl.ad oppidum in inſula quã ſupradiximus patalam.dcxx. mil.paſ.Gentes montanæ inter eum & iomanem ceſi:cetriboni ſilueſtres.Deinde megallæ quoꝝ regi quingenti elephanti peditum & equitum numerus incertus.Chryſei:paraſangæ:aſangi:tigri fera ſcatétes.Armant peditum.xxx.mil.elephantos.ccc.equites.dccc.Hos includit indus montium corona circundatos & ſolitudinibus.dcxxv.mil.Infra ſolitudines dari:ſuræ.Iterumque ſolitudines per.clxxxvii mil paſ.plerumq; harenis ambiẽtibus haud alio modõ q̃ inſulas mari:infra deſerta hæc maltecoræ:ſingæ marohæ:rarungæ:moruntes & maſuæ:pangungæ:ialii.Hi montium qui perpetuo tractu occeani oram tenent:incolæ liberi &regnum expertes multis urbibus montanos optinent coles.Nareæ deinde quos claudit mons altiſſimus indicorum capitalia.Huius incolæ alio latere late auri & argenti metalla fodiunt.Ab iis oraturæ.Quorum regi elephanti quidem.x.milia.Sed ample uires peditum.Varetatæ qui ſub rege elephantos non alunt fiducia equitum peditumque.Odomboeræ:ſalabaſtræ horatæ urbe pulchra foſſis paulſtribus munita:per quas crocodilli humani corporis auidiſſimi aditum niſi ponte non dant.Et aliud apud illos laudatur oppidũ automela impoſitũ littori quinque amnium i unum confluente concurſu emporio nobili.Regi eorum elephantos mille.dc.peditum.cl.equitum quinque Pauperior charmarum rex elephantos.lx.paruaſque reliquas uires habet.Ab iis gens pande ſola indorum regnata fœminis.Vnam Herculi ſexus eius genitam ferunt:ob idque gratiorem regno donatam præcipuo.Ab ea deducentis originem imperitant.ccc.oppidis:peditum.cl.milia: elephantis quingẽtis. Poſt hanc trecentarum urbium ſyrieni:derangæ:poſingæ:buzæ.gogiarei:umbræ:nereæ:brancoſi:nobundæ:cocondæ:neſei:pedatritæ:ſalobriaſæ:oloſtræ:patalam inſulam attingentes:a cuius extremo littore ad caſpias portas.xviii.xxv.mil.produntur.Hinc deinde accollunt indum aduerſus eos euidenti demonſtratione amatæ:bolingæ:gallitalutæ:dimuri:megari:ordabæ.meſæ:abhiſuri:ſyleni.Mox deſerta in.ccl.mil.paſ.Quibus exuperatis organagæ:abaortæ:ſibaræ : ſuertæ:& ab iis ſolitudines prioribus pares.Dein ſarophages:ſorgæ:baragomatæ:umbritæq;.quoꝝ.xii.nationes ſinguliſq; binæ urbes.Aſeni trium urbium incolæ.Caput eoꝝ bucephala Alexandri regis equo:cui fuerat hoc nomen ibi ſepulto cõditum.Mutani ſuper hos caucaſo ſubiecti.Soleadæ:ſondræ:tranſgreſſiſq; indũ:& cũ eo decurrentibus ſamarabiæ:ſambraceni:briſabritæ:orſiandi:xeni taxilæ:cũ urbe celebri.Iam in plana demiſſo tractu cui uniuerſo nomen amandræ.Populi quattuor peucolaitæ:arſagalitæ:geretæ:aſoi.Etenim plerique ab occidente non indo amne determinant:ſed adiiciunt quattuor ſatrapias gedroſos : arachotas : arios paropamiſſadas laſdas.

Arii & iunctæ gentes. CA. XXI.

Vltimo ſine cophete fluuio:quæ omnia ariorum eſſe aliis placet.Necnon & nyſiam urbem plerique indiæ aſcribunt:montemq; meꝝ Libero patri ſacrũ.Vnde origo fabulæ Iouis femine editum.Item aſpagonas gentẽ uitis & lauri & buxi pomorũq; omnium in græcia naſcentiũ fertilem.Quæ memoranda & prope fabuloſa de fertilitate terræ ac genere frugum arborumq; aut ferarũ aut uolucrum & aliorum animalium traduntur:ſuis quæq; locis in reliqua parte operis commemorabuntur.Quattuor uero ſatrapiæ mox paulo ad taprobanam inſulam feſtinante aio.Sed ante ſunt aliæ patalæ q̃ ſignificauimus in ipſis faucibus indi triquetra ſigura.ccxx.mil.paſ.latitudine.Extra oſtium indi chryſæ & argyræ fertilles metallis ut credo.Nam quod aliqui tradidere aureum argentumq; iis ſolum eſſe haud facile crediderim.Ab iis.xx.mil.paſ.crocale.Ab ea.xii.mil.paſ.bibaga oſtreis & conchiliis referta.Deinde toralliba.ix.mil.paſ.a ſupradicta multæq; ignobiles.

Taprobane inſula. CA. XXII.

Aprobanem alterum orbem terrarum eſſe diu exiſtimatum eſt antichthonũ appellatiõe. Vt eſſe liqueret inſulã eſſe Alexandri magni ætas reſq; præſtitere.Oneſicritus claſſis eius præfectus elephantos ibi maiores bellicoſioreſque q̃ in india gigni ſcripſit.Megaſthenes flumine diuidi: incolaſq; palæogones appellari:auri margaritarũq; grandium fertiliores q̃ indos.Erathoſtenes & menſurã prodidit longitudinis.vii.mil.ſtadioꝝ.Latitudinis.v.mil.nec urbes eſſe:ſed uicos ſeptingentos . Incipit ab eoo mari inter ortum occaſumq; ſolis indiæ prætenta:& quondã credita.xx.dieꝝ nauigatione a praſiana gente diſtare:mox quia papyraceis nauibus armamentiſq; nili peteret ad noſtrarum nauium curſus.vii.dierum interuallo taxato.Mare intereſt uadoſum:ſenis nõ amplius altitudinis paſſibus : ſed certis canalibus adeo profundum ut uallæ anchoræ ſidant:ob id nauibus utringq; proræ:ne per anguſtias aluei circũagi ſit neceſſe.Sydeꝝ in nauigando nulla obſeruatio.Septẽtrio non cernitur. Sed uolucres ſecum uehunt emittentes ſæpius:meatũq; earũ terras petentium comitanſ.Nec pluſquam ternis menſibus in anno nauigant.Cauent a ſolſtitio maxime.c.dies tũc illo mari hyberno. Hactenus a priſcis memorata.Nobis diligentior notitia.Cladii principatu contingit.Legatis etiam ex inſula aduectis.Id accidit hoc modo.Annii Plocamii qui maris rubri uectigal a fiſco redemerat libertus:libertus circa arabiam nauigans aquilonibus raptus præter carmaniam quintodecimo die hippuros portum eius inuectus hoſpitali regis clæmentia ſex menſium tempore imbutus alloquio percõtanti poſtea enarrauit romanos:& Cæſarem mirum inmodum in auditis iuſticia:ille ſuſpexit q; pares pondere denarii eſſent in captiua pecunia:cum diuerſæ imagines indicarent a pluribus factos.Et hoc maxime ſollicitatus ad amicitiam legatos quattuor miſit principe eorum Rhachia.Et iis cognitum.d.eſſe oppida:portum contra meridiem appoſitum oppido paleſimundo omnium ibi clariſſimo ac regia.cc.paſ.Lebis ſtagnum intus megiſba.ccc.lxxv.mil.paſ.ambitu inſulas pabuli tantum fertiles complexum. Et ex eo duo amnes erumpere paleſimundum iuxta oppidum eiuſdem nominis influentẽ in portum tribus alueis.y.ſtadio

rũ arctiſſimo.xv.ampliſſimo.Alterum ad ſeptẽtrionẽ indiamq; uerſus cydara nomine. Proximũ eſſe indiæ promontorium:quod uocatur colaicum quatridui nauigatione medio in curſu ſolis iſula incurrente.Mare id colore peruiridi:præterea fruticoſum arboribus iubas earum gubernaculis deterrentibus.Septẽtriones uergiliaſq; apud nos ueluti in nouo cælo mirabantur.Lunam quidem apud ipſos nõ niſi ab octaua ad.xv.ſupra terram aſpici fatentes.Canopum lucere noctibus ſydus ingẽs & clarum.Sed maxime mirum iis erat umbras ſuas in noſtrum cælum cadere non in ſuum:ſolemque a leua oriri & in dextra occidere potiuſq; e diuerſo.Idem narrauere latus inſulæ quod prætenderet indiæ.x.mil.ſtadiorum eſſe ab oriente hyberno ultra montes emoros.Seras quoq; ab ipſis aſpici:notos etiam commertio patrem mabaciem commeaſſe eo aduenis ibi feras occurſare.Ipſos uero excedere hominum magnitudinem:rutulis comis:ceruleis oculis:oris ſono truci nulli commertio linguæ.Cætera eadem quæ noſtri negociatores.Fluminis ulteriore ripa merces poſitas iuxta uenalia tolli ab iis ſi placeat permutatio nõ aliter odio triſtioræ luxuriæ q̃ ſi perducta mens illuc uſq; cogitet qd & quod petat & quare. Sed ne taphrone quidem q̃uis extra orbem a natura relegata noſtris uitiis caret:aurum argentumque & ibi in precio.Marmor teſtudinis ſimile.Gemmæ margaritæque in honore multo præſtantiores.Et totus luxuriæ noſtræ cumulus ipſorum opes maiores eſſe dicebant:ſed apud nos opulentiæ maiorem uſum. Serum nemini.Ne in diem aut interdiu ſomnum.Aedificia modice ab humo extantia.Annonam nunquam augeri.Non foralites ue eſſe.Coli Herculem.Eligi regem a populo ſenecta clæmẽtiaque liberos non habentem:& ſi poſtea gignat abdicari:ne fiat hæreditarium regnum.Rectores ei a populo.xxx.dari:nec niſi plurium ſententia quemq̃ capite damnari:ſic quoq; appellationem eſſe ad populum.Lxx.iudices dari:ſi liberent ii reum amplius.xxx.iis nullam eſſe dignationem grauiſſimo probro.Regi cultũ Liberi patris:cæteris arabum.Regem ſiquid delinquat morte mulctari nullo interimente:ſed aduerſantibus cunctis & cõmertia etiam ſermonis negantibus.Foſta uenatione abſumi.Gratiſſimam eam tigribus elephantiſque conſtare.Agros diligenter coli.Pomis abundare:Eſſe in piſcatu uoluptatẽ:teſtudinũ maxime:quarum ſuperficie familias habitantium contegi tanta reperiri magnitudine.Vitam hominũ centum annis modicam.Hæc comperta de taprobane.Quattuor ſatrapiæ quas in hunc locum diſtulimus ita ſe habent, Capiſſenæ:dariti:carmania. CA. XXIII.

Proximis indo gentibus montana capiſſenæ habẽt capiſſam urbem:quam diruit Cyrus.Ara
a choſia cum oppido & flumine eiuſdem noie:quod quidam Cophen dixere a Semiramide cõditum.Amnis hermãdus præfluẽs pabeſten arachoſiorũ.Proximos iis a meridie ad partẽ aratachatarũ faciunt gedroſos:& ſeptentrione paropamiſſadas.Cartana oppidũ ſub caucaſo:quod poſtea cecrogonis dictũ.Hæc regio eſt ex aduerſo bactrianorũ.Deinde eius oppidum Alexandria a conditore dictum:Syndraci:daugalæ:parapianæ:cantaces:magi.Ad caucaſum cadruſi oppidum ab Alexandro conditum.Infra hæc oĩa ora arbindo.Ariana regio ambuſta feruoribus:deſertiſq; circundata. Multa tamẽ interfuſa opacitate cultores congregat circa duos maxime fluuos tonderon & aroſapen. Oppidum artacna arius amnis:qui præfluit Alexandriam ab Alexandro conditã.Patet oppidũ ſtadia.xxx.multoque pulchrius (ſicut Atracinus tradit) artacabane.Item ab Antiocho munitum ſtadia.l.Deinde doriſcigens. Amnes pharnacotis:oppradus:prophthaſia.Oppidum zaraſparum drangæ:argetæ:zarangæ:gedruſi. Oppida peucolais: lymphorta: methoricum: deſerta.Amnis manain.Auguttiri gens. Flumen boru. Genſurbi flumen nauigabile ponamus pandorũ finibus:item caberon ſorarũ oſtio portuoſus. Oppidũ cũdrigrãma. Flumen cophes influunt in enm nauigabilia ſadarus:paroſpus:ſodinus.Ariane partem eſſe dararin aliqui uolunt:menſuramq; produnt utriuſq; longitudine.xix.l.miliũ paſſuum:latitudine dimidio minorẽ q̃ indiæ.Alii gedruſos & ſyrios poſuere per.clxxxiiii.mil paſ.mos ichthiophagos.Oritas propria nõ indorũ lingua loquẽtes p.cc.mil.paſ.inde poſuere arbiorũ gentẽ per.cc.mil.paſ. Ichthiophagos omnes Alexãder uetuit piſcibus uiuere.Vltra deſerta deinde carmania:ac perſis atq; arabia.Sed priuſquam hæc generatim pſequamur:indicare cõuenit quæ prodit Oneſicritus claſſe Alexandri circũuectus in mediterranea perſidis & indiæ narrata proxime a iuba.Deinde eam nauigationem quæ his ãnis cõperta ſeruatur hodie.Oneſicriti & Nearchi nauigatio nec noĩa habet manſionũ nec ſpatia.Primũque xylenopolis ab Alexandro condita unde cœperũt exordium.Iuxta quod flumẽ aut ubi fuerit non ſatis explanat.Hæc tamen digna memoratu produnt.Ab iis oppidũ a Nearcho conditũ in nauigatione ea. Flumen nabrũ nauiũ capax contra inſulam diſtans.lxx.ſtadiis.Alexãdria cõdita a Leonato iuſſu Alexãdri in finibus gentis. Argenuus portu ſalubris.Flumen tuberum nauigabile:circa quod parire.Deinde ichthiophagi tam longo tractu ut.xx.dierum ſpatio prænauigauerint inſulã:quæ ſolis appellatur:& eadem cubile nympharum rubens:in qua nullũ nõ animal abſumitur ĩcertis cauſis.Origens.Flumen carmaniæ hytanis portuoſum & auro fertile.Ab eo primũ ſeptẽtriões apparuiſſe adnotauere. Arcturum nec omnibus cerni noctibus nec totis unq̃.Achemenide uſq; illo tenuiſſe.Aeris & ferri metalla & orſinici & minii exercere.Inde promontorium carmaniæ eſt.Ex quo in aduerſo ora ad gentem arabiæ macas traiectus diſtat.l.mil.paſ.inſulæ tres:quarum organa tantum habitatur a coſa a continenti.xxv.mil. paſ.inſulæ quattuor intimo in ſinu ante perſida.Circa has hidri marini uicenum cubitorum adnatantes terruere claſſem:inſula acrotadus:item gauratæ:in quibus chiana gens.Flumen hyperis in medio ſinu perſico onerariarum nauiũ capax.Flumen ſitiogagus:quo paſargadas ſeptimo die nauigatur. Flumen nauigabile phirſtimus.inſula ſine nomine. Flumen granius modicarum nauium capax per ſuſiauem fluit. Dextera eius accollunt deximontani:qui bitumen perficiunt.Flumen Oroatis oſtio difficili

niſi peritis:inſulæ duæ partæ inſule uadoſa nauigatio paluſtri ſimilis.Per euripos tamen quoſdam pera gitur.Oſtium euphratis.Lacus quem faciunt euleus & tigris iuxta cariacem:inde tiguſuſa. Feſtos dies ibi agentem Alexandrum inuenerunt ſeptimo menſe poſtq̃ digreſſus ab iis fuerat patalis tertio nauiga tionis.Sic Alexandri claſſis nauigauit.Poſtea a ſyagro arabiæ promontorio patalen fauonio quem hy/ palum ibi uocant peti certiſſimum uidebatur.xiii.mil.xxxii.paſ.æſtimatione.Secuta uero ætas propio/ rem curſum tutioremque indicauit ſi ab eodem promontorio zizerum amnem portum indiæ pete/ ret.Diuque ita nauigatum eſt:donec compendia inuenit mercator:lucroque india admota eſt. Quip/ pe omnibus annis nauigatur ſagittariorum cohortibus impoſitis.Etenim pyratæ maximæ infeſtabãt. Nec pigebit totum curſum ab ægypto exponere nunc primum certa notitia pateſcente.Digna res nul/ lo anno minus hic quingenteſimis imperii noſtri exhauriente india & merces remittẽte:quæ apud nos centuplicato ueniant.Mille millibus paſ.ab Alexandria abeſt oppidum Helipolis: Inde nauigant nilo coptum.ccciii.mil.paſ.qui curſus eteſiis flantibus peragitur.xv.diebus. A copto camelis iter aquationũ ratione manſionibus diſpoſitis.Prima appellatur hydreum.xxxii.Secunda in monte diei itinere.Tertia in altero hydremate a copto.xcv.Deinde in monte.Mox ad hydreum Appollinis a copto.clxxxiiii.mil. paſ.Rurſus in monte.Mox ad nouum hydreum a copto.ccxxxiii.paſ.Eſt & aliud hydreũ uetus. Troh/ lodyticum nominatur: ubi præſidium excubat diuerticulo duum milium.Diſtat a nouo hydremate quattuor mil.paſ.Inde berenice oppidum ubi portus rubri maris a copto.cclviii.paſ. Sed quia maior pars itineris conficitur noctibus propter æſtus: & ſtatim die abſumuntur totum a copto berenicen iter duodecimo conficitur die.Nauigare incipiunt æſtate media ante canis ortum:aut ab exortu proti/ nus.Veniuntque circiter.xxx.die ocelin arabiæ:aut canan thuriferæ regionis.Eſt & tertius portus: qui uocatur muza:quem indica nauigatio non petit:nec niſi thuris odorumque arabicorum mercatores. Intus oppida regia eius:unum appellatur ſaphar:aliudq̃ ſaua.Indos aũt petentibus utiliſſimum eſt ab oceli egredi. Inde uento hipalo nauigant diebus.xl.ad primum emporium indiæ.Muzirum nõ expe/ tendum propter uicinos pyratas qui optinent locum nomine hydras:neque eſt abundans mercibus. Præterea longe a terra abeſt nauium ſtatio:lintribuſque efferuntur onera que geruntur. Regnabat ibi cum proderem hæc Celebothras. Alius utilior portus gentis necanidon:qui uocatur becare.Ibi regnat paridion longe ab emporio mediterraneo diſtãte oppido quod uocatur moduſa.Regio autem ex qua piper monoxylis lintribus baraton conuehitur uocatur cottonara:quæ omnia gentium portuũue aut oppidorum nomina apud neminem priorum inueniuntur.Quo apparet mutari locorum ſtatus. Ex india renauigant menſe ægyptio tybi incipite noſtro decembri:aut utique mechiris ægypti intra diem ſextum:quod fit intra idus ian.noſtras.Ita euenit ut eodem anno remeent.Nauigant autem ex india uẽ to uulturno & cum intrauere rubrum mare africo uel auſtro.Nunc reuertemur ad propoſitum. Car/ maniæ oram patere duodecies.l.mil.paſ.Nearchus ſcripſit.Ab initio eius ab flumen ſabin.c.mil.paſ.In/ de uineas coli & arua.Flumen andanin.xxv.mil.ſpatio.Regio uocatur arminia.Oppida carmaniæ zetis Alexandria.Irrumpit deinde & in hac partæ geminum mare i terras:quod rubrum dixere noſtri:græ/ cia erythreum a rege erythra:aut ut alii ſolis repercuſſu talem reddi colorem exiſtimantes.Alii ab hare na terraque.Alii tali aquæ ipſius natura.

Sinus perſicus & arabicus. CA. XXIIII.

Ed in duos diuidit ſinus.Is qui ab oriente eſt perſicus appellatur.xxv.mil.paſ.circuitu:ut Era/
ſ toſthenes tradit ex aduerſo eſt arabia:cuius.xii.mil.paſ.eſt lõgitudo.Rurſus altero ambitur ſi/ nu arabico nominato:occeanum qui influit azanium appellant.Perſicum introitũ.v.mil.paſ. latitudinis:alii quattuor fecerunt.Ab eo ad intimum ſinum recto curſu.xi.mil.xxv.propemodum cõ/ ſtat eſſe:& ſitum eius humani capitis effigie.Oneſicritus & Nearchus ab indo amne in ſinũ perſicum: atq̃ illinc babylonem ab euphratis paludibus ſcripſerunt.xxv.mil.paſ.eẽ.in carmaniæ angulo ſunt che lonophagi teſtudinum ſuperficie caſas tegentes:carne ueſcẽtes.A flumine arbi promontorium ipſum inhabitant:præter capita toto corpore hirti:coriiſq̃ piſcium ueſtiti.

Caſcandrus inſula parthorum regna. CA. XXV.

B hoc tractu indiã uerſus caſcãdrus deſerta inſula in occeano.mil.paſ.traditur,iuxta eam fre/
a to influente ſtoidis quæſtuoſa margaritis a ꝓmontorio.Carmanis iũguntur armozei.Quidã interponunt arbios.ccccxii.paſ.toto littore.Ibi portus macedonũ:& aræ Alexandri:in promõ torio amnes ſaganos:dein:daras & ſalſus.Ab eo promontoriũ themiſteas: inſula aphrodiſias habitat. inde perſidis initiũ ad flumen oroatim:quo diuidit ab elimaide.Cõtra pſidẽ inſulæ philos caſandra ara cia cum mõte prælto Neptuno ſacra:ipſa pſis aduerſus occaſum ſita optinet littora.d.l.mil.paſ. etiam in luxum diues in parthorum iampridem tranſlata nomen.Hoc de imperio nunc paucis.Regna par/ thoc duodeuiginti ſunt omnia.ita.n.diuidunt prouincias circa duo ut diximus maria:rubrum a meri die:hyrcanũ a ſeptẽtrione.Ex iis.xii.quæ ſuperiora dicunt incipiunt a confinio armeniæ caſpiiſq̃ litto/ ribus pertinent ad ſcythas:cũ qbus ex æquo degunt.Reliqua.vii.regna iferiora appellantur. Quod ad parthos attinet:ſemper fuit parthia in radicibus montium ſæpius dictoc:qui oẽs eas gentes prætexũt Habent ab ortu arios:a meridie carmaniã & arrianos ab occaſu:hyrpratitas medos a ſeptentrione hyr/ canos.undiq̃ deſertis cincta.Vlteriores parthi nomades appellant.Citra deſerta.Ab occaſu urbes eoc: quas diximus iſſatis & calliope:ab oriente æſtiuo Europum:ab hyberno mania:in medio hecatõpylos Arſacia regio niſea parthienæ nobiles: ubi alexandropolis a conditore.

Media:meſopotamia:babylon:ſeleucia. CA. XXVI.

Eceſſarium eſt in hoc loco ſignare & medoꝝ ſitum:terrarūq; faciē circūagere ad perſicum ma
n re:quo facilius deīde reliqua noſcant.Namq; media ab occaſu trāſuerſa oblique parthiæ oc
currēs utraq; regna includit.Habet ipſa ab ortu caſpios & parthos:a meridie ſitacenem & ſu
ſianē & perſida:ab occaſu adiabenen : a ſeptētrione armeniā:Perſæ rubrū mare ſemp accoluere:propter
quod is ſinus plicus uocat.Regio ibi maritima cyropolis.Quia uero ipſa ſubit ad medos elymais me
galla appellatur locus arduo montis aſcenſu per gradus introitu anguſto ad perſopolin caput regni di
rutam ab Alexandro.Præterea habet in extremis finibus laodiceā ab Antiocho conditam.Inde ad oriē
tē magni optinent paſſargada caſtellū:in quo Cyri ſepulchrū ē. Ex & hoꝝ agbatana oppidū tranſlatū
ab Dario rege ad montes.Inter parthos & arrianos excurrūt parætacene.His gentibus & euphrate infe
riora regna includuntur.Reliqua dicemus a meſopotamia excepto mucrone eius arabumque populis
in priore dictis uolumine.Meſopotamia tota aſſyriorum fuit uicatim diſperſa:præter babylona & ni
num.Macedones eam in urbes cōgregauere ꝓpter ubertatē ſoli. Oppida præter iam dicta habet ſeleu
ciam:laodiceam:artemitam.Item in arabum gente qui arroei uocantur & mardani : antiochia : quæ a
præfecto meſopotamiæ Nicanore condita nicatoria uel arbelis uocatur.Iunguntur iis arabes:introrſus
eldamarii.Super quos ad pellacontam flumen bura oppidum:ſalmani & maſei arabes.Gordyæis uero
iuncti aloni:per quos zerbis fluuius in tigrin cadit:azones:ſilices:montani:& orontes. Quorū ad occi
dentem oppidum gaue camela.Item ſue in rupibus.Supra ſiciclaſſi.iii.mil.paſ.ꝑ quos lycus ex armenia
fertur.Abſitris ad hybernum exortum.Azochis oppidum.Mox in campeſtribus oppida dioſpage:po
lytelia:ſtratonicea:anthemus.In uicina euphratis nicephorion:quod ut diximus Alexander iuſſit con
di propter loci oportunitatem.Dicta eſt & in zeumate apamia:ex qua orientem petentes excipit oppi
dum apprime munitum quondam ſtadiorum.lxv. amplitudine:& ſatraparum regia appellatum:quo
tributa conferebantur:nunc in arcem redactum.Durant ut fuerāt hebata:& ductu Pompei magni ter
minus romani imperii oruros.Azeumate.ccl.mil.paſ.Sūt qui tradūt euphratem Cobaris præfecti ope
re deductum:ubi eum diximus fidi:ne præcipiti curſu babyloniam iſeſtaret. Ab aſſyriis uero uniuerſis
appellatum armalchar:quod ſignificat regium flumē.Qua deriuatus oppidum fuit agrani e maximis
quod diruere perſæ.Babylon chaldiacarum gentium caput diu ſummam claritatem optinuit in toto
orbe:propter quam reliqua pars meſopotamiæ aſſyriæque Babylonia appellata eſt.lx.mil.paſ.ample
xa:muris ducenos pedes:altis quinquagenos latis.In ſingulos pedes ternis digytis menſura ampliore q̄
noſtra:interfluo euphrate mirabili opere utroque.Durat adhuc ibi Iouis beli templum.Inutēor hic fu
it ſyderalis ſcientiæ.Cætero circuitu in ſolitudinem reddit exhauſta uicinitate ſeleuciæ ob id conditæ a
Nicanore intra nonageſimū lapidem in confluentē euphratis foſſa perducti atq; tigris:quæ tamen ba
bylonia cognominatur:libera hodie:ac ſui iuris macedonūq; moris.Feruntur ei plebes urbanæ ſexcēta
eſſe.Situm uero mœnium aquilæ pādentis alas.Agrū totius orientis fertiliſſimū.Inuicem ad hanc ex
hauriendam & ceſiphontem iuxta tertiū ab ea lapidē in chalonitide condidere parthi:quod eſt nunc ca
put regni.Et poſtq̄ nihil ꝓficiebat nuper Vologeſus rex aliud oppidū uelogeſocertā in uicino condidit.
Sunt etiā in meſopotamia oppida borſippenos chaldeoꝝ doctrina claꝝ.Et hoc ſicut Babylon iuxta flu
men narragam:qui dedit ciuitati nomen.Moros hipparenorum perſæ diruere.Orcheni quoque tertia
chaldeoꝝ doctrina in eodē ſitu locant ad meridiē uerſi.Ab iis notitæ & orthophanitæ & græciochan
thæ.Euphratæ nauigari Babylonem & perſico mari.ccccxxii.mil.paſ.tradunt Nearchus & Oneſicri
tus.Qui uero poſtea ſcripſere a ſeleucia.ccccxc.mil.luba a babylone characem.clxcv. mil.d. Fluere ali
qui ultra Babylonem continuo alueo priuſq̄ diſtrahitur in irrigua.lxxxvii.mil.Vniuerſo autem curſu
xi.mil.paſ.inconſtantiā menſuræ diuerſitas auctorū facit:cum perſæ quoq; ſchœnos& paraſangas alia
menſura determinent.Vbi deſinit alueo munire ad confinium caracis accedente tractu ſtatim infeſtāt
attali latrones:arabum gens.Vltra quos ſcenitæ.Ambitu uero euphratis nomades arabiæ uſq; ad de
ſerta ſyriæ:unde in meridiem flecti eum diximus ſolitudines palmirenas relinquentē. Seleucia abeſt a
capite meſopotamiæ euphraten nauigantibus undecies.xxv.mil.paſ.Amari rubro ſi tigri nauigetur.
cccxx.mil. A zeumate.d.mil.xxvii.Zeuma a ſeleucia ſyriæ ad noſtrum littus.cxxxii.mil.paſ.Hæc eſt ibi
latitudo terrarum inter duo maria.Parthici uero regni.d.cccc.M.l.xliiii.paſ.Eſt etiānum oppidum me
ſopotamiæ in ripa tigris circa confluentes:quod uocant digbani.

Flumen tigris. CA. XXVII.

Ed & de tigri ipſo dixiſſe conueniat.Oritur in regione armeniæ maioris fonte conſpicuo in
f planitie.Loco nomen elongoſine eſt.Ipſius qua tardior fuit diglito.Vnde concitat a celeritate
tigris incipit uocari.Ita appellant medii ſagittam:influit in lacum arethuſſam omnia illata pō
dera ſuſtinentē:& nitrum nebulis exhalantem.Vnum genus ei piſcium eſt:& hic aquæ tranſcurrentis
non miſcetur alueo:ſicut nec e tigri piſces in lacum tranſnatant.Fertur autem & curſu & colore diſſimi
lis.Tranſuectuſque occurrente tauro monte in ſpecu mergitur.Subtercq; lapſus a latere altero eius erū
pit locus uocatur zoroanda.Eundem eſſe manifeſtum eſt quod demerſa perfert.Alterum deinde tran
ſit lacum:qui teſbidis appellatur:rurſuſq; in cuniculos mergitur:&poſt.xxv.mil.paſ. circa nympheum
redditur tam uicinum arſaniæ.Fluere eum in regionem arheni Claudius Cæſar auctor eſt:ut & cū in
tumuere confluant:nec tamē miſceant.Leuiorq; arſanias innatat.iiii.mil.ferme ſpatio.Mox diuiſus in
euphratem mergitur.Tigris aūt ex armenia acceptis fluminibus claris ptheni agnice pharione arabas

oreos adiabenoſq; diſterminas:& quã diximus meſopotamiam faciens luſtratis montibus gordyæoq; circa apameam meſenes oppidum:citra ſeleuciã babyloniam.cxxv.mil.paſ.diuiſus in alueos diuos. Altero meridiem ac ſeleuciam petit meſenen profundens.Altero ad ſeptentrionẽ flexus eiuſdẽ gentis tergo campos caucas ſecat.Vbi remiauere aquæ paſitigris appellatur.Poſtea recipit ex media choapſen:atq; ut diximus inter ſeleuciã & cteſiſphontem uectus in lacus chaldiacos ſe fundit:eoſq;.lxx.mil.paſ.amplitudine implet.Mox uaſto alueo profuſus dextra caracis oppidi infertur mari perſico decimo ore. Inter duorum amnium hoſtia.xxv.mil.paſ.fuere.Aut ut alii tradunt.vii.mil.utroq; nauigabili. Sed lõgo tempore euphratem præcluſere orcheni & accolæ agros rigantes:nec niſi poſt tigrin defertur in mari. Proxima tigri regio paropotamia appellatur in ea dictum eſt de meſene.Oppidũ eius dibitach Iungun tur chalonitis cum cteſiphonte:non palmetis mõ:uerum & olea pomiſq; aliiſq; arbuſtis nobilis. Ad eã peruenit zagrus mons ex armenia inter medos adiabenoſq; ueniẽs ſupra parætacenem & perſidẽ.Chalonitis abeſt a perſide.cccclxxx.mil.paſ. Tãtum a caſpio mari aſſyria abeſſe compendio itinerum aliqui tradunt.Inter has gẽtes atq; meſenen ſittacene eſt:eadem arbelitis & paleſtinæ dicta.Oppidum eius ſittace græcorum ab ortu eſt & ſabata.Ab occaſu autem antiochia inter duo flumina tigrin & tornadotũ. Item apameæ cui nomen Antiochus matris ſuæ impoſuit.tigris circũfunditur.Hæc diuiditur archoo. Infra eſt ſuſiane:in qua uetus regia perſaq; ſuſa a Dario Hiſtapis filio condita.Abeſt a ſeleucia babylonia cccc.mil.paſ.Tantundem ab egbatanis medorum per montem charbantum in ſeptentrionali. Tigris alueo oppidum eſt babythace.Abeſt a ſuſis.cxxxv.mil.paſ.Ibi mortalium ſoli aurũ in odio contrahunt. Id defodiunt ne quo cui ſit in uſu.Suſianis ad orientem uerſus iunguntur coſſæi latrones & mizeorum xl.populi liberæ feritatis.Supra eos parent parthuſi mardi & ſaitæhyi qui prætendũtur ſupra helimaida:quã perſidi in ora iunximus.Suſa a perſico mari abſunt.ccl.mil.paſ.qua ſubiit ad eam claſſis Alexandri paſitigri intus ad lacum chaldaicum uocatur alphle.unde ſuſa nauigatioue.lxv.mil.d.p.abſunt Suſanis ab oriente ſunt choſiei.Supra choſieos ad ſeptentrionem moſobabatene ſub monte cambalido:q eſt caucaſi ramus.Inde molliſſimo tranſitu in bactros. Suſianen ab elemaide diſterminat amnis euleus ortus in medis:mediocq; ſpatio cuniculo conditus:ac rurſus exortus per meſobatenen lapſus circuit arcem ſuſarum ac Dianæ templum auguſtiſſimum cum illis gentibus & ipſe in magna cerimonia ſit.Siquidem reges non ex alio bibunt:& ob id in longinqua portant.Recipit amnes edippũ præter aſylum a montibus perſarum uenientem ad unum ex ſuſianis oppidum:iuxta eũ magoga a carace.xv.paſ.Quidam hoc in extrema ſuſiane ponunt ſolitudinibus proximum.Infra euleum elymas eſt.in ora iuncta perſidi:a flumĩe oroati ad characen.ccxl.M.paſ.Oppida eius ſeleucia & ſoſirate appoſita monti caſyro Orã quæ præiacet minorem ſyrtium uice diximus inacceſſam cœno plurimum limi deferentibus brixia & orta cea amnibus madente:& ipſa elymaide in tantum ut nullus ſit niſi circuitu eius a perſide aditus.Infeſtat a ſerpentibus quos flumina deportant:pars eius maxime inuia characene uocatur ab oppido arabiæ claudente regna de quo dicemus expoſita prius.M.Agrippæ ſentẽtia.Namq; is mediam & parthiam & perſidem ab oriente indo:ab occidente tigri: a ſeptentrione tauro caucaſo: a meridie rubro mari terminatas patere in longitudinem terdecies.xx.mil.paſ.in latitudine.d.cccxl.prodidit. Præterea per ſe meſopotamiam ab oriente tigri:ab occaſu euphrate:a ſeptentrione tauro:a meridie mari perſico incluſam longitudine octingentorum mil.paſ.latitudine.cccl x. Charax oppidum perſici ſinus intimũ a quo arabia eudemon cognominata excurrit:habitatur in colle manufacto inter confluentes dextra tigrin:leua euleum.iii.mil.paſ.laxitate conditum eſt.Primum ab Alexandro magno colonis ex urbe regia duri ne:quæ tum interiti deductis:militumq; inutilibus ibi relictis alexandriam appellari iuſſerat:pagumq; pelleneum a patria ſua quem proprie macedonũ fecerat.Flumina id oppidum expugnauere. Poſtea Antiochus reſtituit quintus regum & ſuo nomine appellauit.Iterumq; infeſtatum Paſſiones Sogdonaci filius rex finitimorum arabum quem iuba ſatrapem Antiochi fuiſſe falſo tradit oppoſitis molibus reſtituit:nomen ſuum dedit emunito ſitu iuxta in longitudinem.vi.mil.paſ.Latitudine paulo minus. Primo fuit a littore ſtadiis.x.& maritimum etiam in pſanda porticus habet iuba uero prodente.l.mil.paſ. Nunc abeſſe a littore.c.xx.mil.Legati arabum noſtriq; negociatores qui inde uenere affirmant. Nec in ulla parte plus aut celerius profecere terræ fluminibus inuectæ.Magis id mirum eſt eſtu longe ultra id accedente non repercuſſa.Hoc in loco genitum eſſe Dionyſium terrarum orbis ſitus recentiſſimum auctorem conſtat:quem ad commentanda omnia in orientem præmiſit Diuus Auguſtus ituro in armeniam ad parthicas arabicaſq; res maiore filio.Non me præterit:nec ſum oblitus ſui quẽq; ſitus diligentiſſimum auctorem uiſum nobis in introitu huius operis.In hac tamen parte arma romana ſeq placet nobis:lubãq; regem ad eundem Claudiũ Cæſarem ſcriptis uoluminibus de eadẽ arabica expeditione.

Arabia:nomades:nabatei:omani:tilos:& ogyris inſulæ. CA. XXVIIII.

a Rabia gentium nullis poſtferenda amplitudine lõgiſſima a monte amano a regione ciliciæ co mageniſq; deſcendit ut diximus multis gentibus eorum deductis illo a Tigrahe magno:ſpon te uero ad mare noſtrumq; littuſq; ægyptiacum ut docuimus.Necnõ & in media ſyriæ ad libanum montẽ penetrãtibus nubeis qbus iungunt ramiſi.Deide teranei:deide patami. Ipſa uero peninſula arabia intra duo maria rubrũ ſiculũq; pcurrẽs quodã naturæ artificio ad ſimilitudinẽ atq; magnitudinẽ tali maris etiã circũfuſa.In eãdẽ etiã cæli partẽ nulla differẽtia ſpectat.Hæc quoq; in illo ſitu. Fœlix eius populus.A noſtro mari uſq; ad palmirenæ ſolitudines diximus. Reliqua nũc inde peragemus. Nomades infeſtatoreſq; chaldeorum ſcenitæ ut diximus claudũt:& ipſi uagi:ſed a tabernaculis cognomi/

nati:quæ ciliciis metantur ubi libuit.Deinde nabathei oppidū incolunt petram nomine in cōualle pau/
lo minus.ii.mil.paſ.amplitudinis circundatum montibus inacceſſis amne interfluēte.Abeſt a gaza op/
pido littoris noſtri.d.c.mil.a ſinu perſico.cxxii.mil.Huc cōuenit utrunq; biuium eorum:qui ſyriæ pal/
miram petiere:& eorum qui ab gaza uenerunt.A petra incoluerunt omani ad characen oppidis quon/
dam claris a Semiramide conditis abeſamide & ſoroactia.Nunc ſunt ſolitudines.Deinde eſt oppidum
quod characenorum regi paret in paſitigris ripa forath nomine.In quo a petra conueniunt characeni.
Inde.xii.mil.paſ.ſecundo æſtu nauigant.E parthico enim regno nauigantibus uicus.teredon.Infra con
fluentem euphratis & tigris leua fluminis chaldei optinent:dextra nomades ſcenitæ.Quidā & alia duo
oppida longis interuallis tigris pernauiga tradunt barbathiam:mox thumathā:quod abeſt a petra decē
dieꝝ nauigatione.Noſtri negociatores dicunt characenorum regi parere;& apameā ſitam ubi reſtagna
tio euphratis cum tigri confluat.Itaq; molientes incurſionē parthos operibus abiectis inundatione ar/
ceri.Nunc a charace dicemus oram Epiphanio primū exq̄ſitam:locus ubi euphratis oſtium fuit flumē
ſalſum promontorium chaldone uoragini ſimilius q̄ mari:per.l.paſ.ore:flumē achana:deſerta.c.mil.p.
uſq; ad inſulā icarian.Sinus capeus quē accollunt gaulopes & chateni.Sinus gerraicus.Oppidum gerra.
v.mil.paſ.amplitudine turres habet ex ſalis quadratis molibus.A littore.l.mil.paſ.regio attenæ.Ex ad/
uerſo tilos īſula totidem milibus a littore.Plurima margaritis & celeberrima cum oppido eiuſdem no
minis.Iuxtaq; altera in ora promontoria eius.xxii.d.paſ.Vltra magnas aſpici inſulas tradunt ad q̄s non
ſit peruentum.Huius ambitum.cxii.mil.d.paſ.a perſide longius abeſſe:adiri uno alueo anguſto.In inſu
la aſgilia gentes nocheti: zurachi: borgodi:catarrei:nomades.Flumen cynos.Vltra nauigationem in/
compertam ab eo latere propter ſcopulos tradit iuba.Prætermiſſa mentione oppidi omanorum batra
ſa aues & tomamem:quod priores celebrem portum carmaniæ fecere.Item omne & athane:quæ nunc
oppida maxime celebrari a perſico mari noſtri negociatores dicunt a flumīe canis:ut iuba tradit mons
aduſto ſimilis.Gentes epimaranitæ.Mox ichthiophagi.inſula deſerta.Gentes bathymi.Eblitei mōtes.
inſula omœmus.Portus machorbe.inſulæ etaxalos.Onchobrice gēs cadei.inſulæ ſine nominibus mul/
tæ.Celebres uero iſura rhinnea & proxima in qua ſcriptæ ſunt ſtelæ lapideæ litteris incognitis.Goboea
portus:bragæ inſulæ deſertæ.Gens caludei:dabanegoris regio.Mons orſa cum portu.Sinus duatus.in/
ſulæ multæ.Mons tricoriphos.Regio cardalena.inſulæ ſolanidæ:capina:item ichthiophagorum.Dein
de glari.Littus hāmaeum:ubi auri metalla.Regio canauna.Gentes apitami:gaſani:inſula deuuade.Fōs
goralus garpheti.inſulæ alaea & amnamethus.Gens clare.inſulæ chelonitis: ichthiophagon: multhe.
Eodanda deſerta baſag.Multæ ſabæorum.Flumina tharnar:amnū.inſulæ dolicæ.Fontes daulotes do/
ra.inſula epteros:labanis:coboris:ſambracate:& oppidum eodem nomine incontinenti. A meridie in/
ſulæ multæ:maxima camari:flumē myſecros:portus leupas.Scenitæ ſabæi.inſulæ multæ.Emporium
eorum acila:ex quo in īdiam nauigatur.Regio amithoſcuta:damnia.Mizi maiores & minores:drima/
ti:mace.Horum promontorium cōtra carmaniam eſt.Diſtat.l.mil.paſ.Mira res ibi traditur.Numeni/
um ab Antiocho rege miſenæ præpoſitum ibi uiciſſe.Eodem die claſſe æſtuq; reuerſo.iterum equita/
tu contra perſas dimicantem & gemina trophea eodem in loco ioui ac Neptuno ſtatuiſſe.inſula in alto
obiacet ogyris:clara Erythra rege ibi ſepulto.Diſtat a continente.cxxv.M.paſ.Circuitu.cxii.mil.d.Nec
minus altera clara in azanio mari dioſcuriada diſtans a ſiagro extimo promontorio.cclxxx.mil.paſ.Re
liqui in continente a noto etiānum autaride in montes octo dierum tranſitus.Gentes larendani:cataba
ni:gebanitæ pluribus oppidis:ſed maximis nagia & thonna templorū.lxv.Hæc eſt amplitudinis ſigni/
ficatio hoc promontorium:a quo ad continentem troglodytarum.l.mil.paſ.thoani:achchitæ:chatra:
motitæ:tonabei:antidalei:lexianæ:agrei:cerbani:ſabæi arabum propter thura clariſſimi ad utraq; ma/
ria porrectis gentibus.Oppida eorum in rubro littore marine:marma:coṛolia:ſabatra:intus oppida na
ſcus:cardaua:carnus:& quo merces odorum deferunt tomala.Pars eorum atramitæ quorum caput ſo
botale.lx.mil.templa muris includens.Regia tamen omnium mari iaba.Sinum optinet.xciiii.mil.paſ.
refertum inſulis odoriferis.Atramitis in mediterraneo iungunt.Minei mare accolunt:& elamitæ.Op/
pidum eiuſdem nominis.Iis iunguntur cagulatæ.Oppidum ſibi:quod græci appoten uocant arſicoda/
ni.Vadei oppido magno:baraſei:licheni.ſygaros inſula:quā canes non intrant:expoſitiq; circa littora er
rando moriūtur.Sinus intimus in quo leanite qui nomen ei dedere.Regia eoꝝ læana:& in ſinu leanar:
uel ut alii elana.Nā & ipſum ſinū noſtri elaniticū ſcripſere:alii alaniticū.Artemidorus alaniticū.Iuba la/
niticū.circuitus prabiæ acharace læana colligere pdit q̄dragies octies.lxv.paſ.Iuba paulo minus.xl.mil.
putat.Latiſſima eſt a ſeptentrione inter oppida heroeū & characen.Nunc & reliqua mediterranea eius
dicantur.Nabatheis thimaneos iunxerunt ueteres:nunc ſunt taueni:ſuelleni:ſarraceni.arrareni.Oppi/
dum in quo omnis negociatio conuenit:hemuatæ:analitæ.Oppida domada:egrata:mudei.Oppidum
badanatha:carrei.Oppidū chariati achoali.Oppidū phoda:ac minei a rege cretæ Minœ(ut exiſtimant)
originem trahentes:quorum charmei oppidum.xiiii.mil.paſ.marriba baramalacū:& ipſum non ſper/
nendum.Item carnon rhammei:& horū origo Rhadamanthus putatur frater Minois.Homerite maſ
ſala.Oppida hamirei:ſannei:chantace:bactias:harma.Oppidū gedranite:ampre:iliſanite:bachilite:ſam
mei:amathei.Cū oppidis neſſa & cenneſſeri.Zamareni cum oppidis ſaiace ſcantate:bacaſcami.Riphear
ma oppidum quo uocabulo appellant ordeum.Aurei & rhaui gyrei & mathæi.Helmodenes:cum op/
pido ebode.Agatur in montibus oppido.xxv.mil.paſ.in quo fons emiſchabales: quod ſignificat came/
lorum oppidum.Amyelomei colonia mileſiorum.Actrida oppidum calingii:quoꝝ mariba oppidum

ſignificat dominos omnium. Oppida pallon murannimal iuxta flumen per quod euphraten emerge/re putant. Gentes agrei hammonii. Oppidum athenæ: cauraranı: quod ſignificat ditiſſimos armento. Coranitæ: ceſani: choani. Fuerunt & græca oppida: arethuſa lariſſa: chalcis deleta uariis bellis. Romana arma ſolus in eam terram adhuc itulit Aelius Gallus ex equeſtri ordine. Nam Caius Cæſar Auguſti fi/lius proſpexit tantum arabiam. Gallus oppida diruit non nominata ab auctoribus qui ante ſcripſerūt: egran anneſtum: eſcam: maguſum: tammacum: labeciam: & ſupradictam maribam: circuitu. vi. mil. p. Item caripetā: quo longiſſime proceſſit. Cætera explorata rettulit. Nomades lacte & ferina carne ueſci. Reliquos uinum ut indos palmis exprimere. Oleum ſeſamæ. Numeroſiſſimas eſſe homeritas minoæs fertiles agros palmetis arbuſtis. In pecore diuites cembanos & areos: armis præſtare maxime chatramo titas. Carreis latiſſimos & fertiliſſimos agros. Sabæos, ditiſſimos ſiluarum fertilitate odorifera: auri me tallis agrorum riguis mellis: cæræq; prouentu. Deinde de odoribus ſuo dicemus uolumine. Arabes mi trati degunt: aut intonſo crine: barba abraditur: præterq; in ſuperiore labro. Aliis & hæc intonſa: mirūq; dictu ex innumeris populis pars coæqua in commertiis aut latrociniis degit: in uniuerſum gentes ditiſſimæ: ut apud quas maxime opes romanorum parthorumq; ſubſiſtant: uendentibus quæ e mari aut ſiluis capiant. nihil inuicem redimentibus. Nunc reliquā oram arabiæ cōtrariam perſequemur. Timo/ſthenes totum ſinum quatriduı nauigatione in lōgitudinem taxauit: bidui latitudinem. Anguſtias. iiii. mil. d. paſ. Eratoſthenes ab oſtio. xiii. mil. in quāq; partem. Artemidorus arabiæ latere. xiiii. l. mil.

Sinus maris rubri troglodytici & æthiopici. CA. XXIX.

Roglodytico uero undecies. lxxxiii. mil. d. pa. ptolemaida uſq; Agrippa. xiiii. paſ. xxxii. ſine dif/
t ferentia laterum. Plerique latitudinem. cccclxii. prodiderunt faucis quæ hyberno orienti obuer
ſa. Alii. iiii. mil. alii. vii. mil. alii. xii. mil. paſ. patere. Situs autem ita ſe habet. A ſinu elantico alter ſinus quem arabes aeant uocant: in quo oroon oppidum eſt. Fuit & cambiſo inter nelos & marchadas deductis eo ægris exercitus. Gens tyra. Daneon portus. Ex quo nauigabilem alueum perducere in nilū qua parte ad delta dictum decurrit. lxii. d. paſ. interuallo. quod inter flumen & rubrum mare iter eſt pri mus omnium Seſoſtris ægypti rex cogitauit. Mox Darius perſarum. Deinde Ptolomæus ſequens qui eduxit foſſam latitudine pedum. c. altitudine. xxx. in lōgitudine. xxxvii. d. paſ. uſq; ad fontes amaros. VI/tra deterruit inundationis metus excelſiore tribus cubitis rubro mari comperto q̄ terra ægypti. Aliqui eam non auferunt cauſam: ſed ne immiſſo mari corrūperetur aqua nili: quæ ſola potus præbet. Nihilo/minus iter totum terendo frequantatur a mari ægyptio: quod eſt triplex. Vnum a peluſio per harenas in quo niſi calami defixi regant uia non reperitur: ſubinde aura ueſtigia operiente. Alterum uero duo/bus mil. paſ. ultra caſium montem: quod a. lx. mil. paſ. redit in peluſiacam uiam. Accolunt arabes autei. Tertium a gerro quod ad ipſum uocant. Per eoſdem arabes. lx. paſ. propius aſperum montibus & inops aquarum. Eæ uiæ omnes arſinoen ducunt conditam ſororis noīe in ſinu charandra a Ptolemæo Phila delpho: qui primus troglodyticen excuſſit amnem: qui arſinoen præfluit: ptolemeum appellauit. Mox oppidum paruum eſt aennum: pro quo alii philoteram ſcribunt. Deide ſunt azarei: ex troglodytarum connubiis arabes feri. inſulæ ſapirene: ſcitala: mox deſerta admyos herino: ubi fons tadnos: mōs eos: in/ſula lambe. Portus multi. Berenice oppidum matris Philadelphi nomīe: ad quod iter a copto diximus. Arabes autei & gnebadei troglodytice: quā priſci michoen: alii midoen dixere. Mons pentedactylos. In/ſulæ ſtenediræ aliquot halonneſes non pauciores: cardamin. Topazos quæ gēmæ nomen dedit. Sinus inſulis refertus ex iis: quæ maren uocatur: aquoſa quæ eratanos: ſinentes. Regū ii præfecti fuere. Intror/ſus candei: quos opiophagos uocant: ſerpētibus ueſciaſſueti. Neq; alia regio fertilior earum. Iuba qui ui detur diligentiſſime proſecutus hæc omiſit in hoc tractu (niſi ſi exemplarium uitium eſt) berenicen al/teram: quæ panchryſos cognominata eſt. Tertiam quæ epidires inſignem loco. Eſt enim ſita in ceruice longe procurrente: ubi fauces rubri maris. iiii. mil. d. paſ. ab arabia diſtant. Inſulæ ibi cytis topazium fe/rens & ipſa ultra ſiluas ubi ptolemais a Philadelpho condita ad uenatus elephantorum: ob id epiterias cognominata iuxta lacum monoleum. Hæc eſt regio ſecundo uolumine a nobis ſignificata. In qua. xlv. diebus ante ſolſtitium totidemq; poſtea hora. vi. conſumuntur umbræ: & in meridiem reliquis horis cadunt. Cæteris diebus in ſeptētrionem: cum in berenice quam primam poſuimus ipſo die ſolſtitii. vi. hora umbræ in totum abſumantur: nihilq; adnotatur aliud noui. D. cii. mil. paſ. interuallo a ptolemai/de res ingentis exempli: locuſq; ſubtilitatis immenſæ mundo ibi deprehenſo cū indubitata ratione um brarum. Eratſthenes menſuram terræ prodere inde cœperit. Hinc azanium mare: promontorium qđ aliqui hiſpalum ſcripſere. Lacus mandalum. Inſula caſitis: & in alto multæ: in quibus teſtudo plurima. Oppidum ſuchæ. Inſula daphnidis. Oppidum aduliton. Aegyptiorum hoc ſerui a dominis profugi cō didere. Maximum hic emporium troglodytarum etiam æthiopum. Abeſt a ptolemaide. v. dierum na uigatione. Deferunt plurimum ebur. Rhinocerotum cornua. Hippopotamorum coria: celtium: teſtu dinum ſphingia: mancipia. Supra æthiopes arroteras inſulæ quæ alæan uocantur. Item bacchias: & an/tibachias. & ſtratioten. Hinc in ora æthiopiæ ſinus incognitus: quod admiremur cum ulteriora merca tores ſcrutentur. Promontorium in quo eſt fons cutius expetitus nauigantibus. Vltra Iſidis portus. x. dierum remigio ab oppido adulitarum diſtans. In eum troglodytis myrrha confertur. Inſulæ ante por tum duæ pſeudopylæ uocantur: interiores totidem pylæ. In altera ſtellæ lapideæ litteris incognitis. Vl tra ſinus abaliteſ. Inſula diodori: & aliæ deſertæ. Oppidum gaza: promontorinm & portus moſſilicus: quo cynnamomum deuehitur. Hucuſq; Seſoſtris exercitum duxit. Aliqui unum æthiopiæ oppidum

ultra ponunt in littore baragaza. A moſelite promontorio atlanticum mare incipere uult Iuba: præter mauritanias ſuas: gadis uſq; nauigandum choro. Cuius tota ſententia hoc in loco ſubtrahenda non eſt. A promontorio indorum quod uocatur lepte acra ab aliis drepanum proponit recto curſu p̃ter exuſta & malacho inſulam. xv. mil. paſ. eſſe. Inde ad locum quem uocãt ſceneos. ccxxv. mil. Inde ad inſulã ſadanum. cl. mil. paſ. Sic fieri ad apertum marem. xviii. lxxxv. mil. paſ. Reliqui oẽs propter ſolis ardorẽ nauigare poſſe non putauerunt. Quin & cõmertia ipſa infeſtãt ex inſulis arabes aſcitæ appellati: quorum bubulos utres binos ſternentes ponte pyraticam exercent ſagittis uenenatis. Gentes troglodytarum iuba tradit therothoas a uenatu dictos miræ uelocitatis ſicut ichthiophagos natãtes ceu maris aĩalia. Bargenos: zageras: chalybas: ſaxinas: ſyrecas: daremas: domazenes. Quin & accolas nili a ſyene non æthiopum populos: ſed arabum eſſe dicit uſq; meroen. Solis quoq; oppidum qđ non procul mẽphi in ægypti ſitu diximus arabas conditores habere. Sunt & qui ulteriorẽ ripam æthiopiæ auferant adnectantq; africæ. Ripas autem incolere propter aquã. Nos relicto cuiq; arbitrio intelligendi oppida quo tradunt ordine utrinq; ponemus. A ſyene & prius arabiæ latere gens cataduppi. Deĩde ſyenitæ. Oppida tacompſon: quã quidã appellauerũt thathicen: araman: feſamon: ſandura: naſaudum: anaundoma: cumara: beta: & bochiana: leuphitorga: tantarene: meechindita: noa: gophoa: gyſtate: megeda: lea: rhennia: nupſia: direa: pataga: bagada: dumana: rhadata: in quo felis aurea p̃ deo colebatur. Boron in mediterraneo mallo: proximum meroe. Sic prodidit Bion. iuba aliter. Oppidum limum in monte megaticos inter ægyptũ & æthiopiã: quod arabes myrſon uocauere. Deinde metacompſon: araniũ: feſanium: pidne: mamuda: corambin. Iuxta eam bituminis fontem: hámodata: proſda: paréta: mama: teſſata: gallas: zoton: gaucomene: meũpidi: botas: endonda: cametas. Nomadas in tabernaculis uiuentes cyſtæ: pémani: gadagaleni: paloi: primi: nupſii: deſeleni: patini: grambreues: magaſne: ſegaſmala: crãda: dẽna: cadeumna: thena: batha: alana: macua: ſcãmos: gorã. in inſula ab iis ab Alexandro callim: ſeren: mallos: agocen. Ex africæ latere tradita ſunt eodem nomine tacompſos altera: ſiue pars prioris mogora: ſea: edoſa: pelenaria: epyndis: maguſa: bauma: lanitima: ſpyntuma: ſydopta: genſoa: pindicitora: cugoa: orſima: ſuaſa: mauma: rhuma: urbuma: mulona: quod oppidum græci hypatiton uocarunt. Pagoargas: zamnes: unde elephanti incipiant. Mamblia: berreſa: cetuma. Fuit quondam & epis oppidum contra meroen anteq; Bion ſcriberet deletum. Hæc ſunt prodita uſq; meroen: ex quibus hoc tempore nullum prope utroq; latere extat. Cæteræ ſolitudines. Nuper renunciauere principi Neroni miſſi ab eo milites prætoriani cum tribuno ad explorandum inter reliqua bella æthiopicum cogitanti. Intrauere autẽ & eo arma romana Diui Auguſti temporibus duce. P. Petronio & ipſo equeſtris ordinis præfecto. Aegyptus oppida eorũ expugnauit quæ ſola inuenerat quo dicemus ordine. pſelchin: primin: boccin: furumin: cambuſin: attenan: ſtadiſin: ubi nilus præcipitans ſe fragore auditum accolis aufert. Diripit & nepata. Longiſſimi autem a ſyene progreſſus. d. ccclxx. mil. paſ. Nec tamẽ arma romana ſolitudinem ibi fecerũt. Aegyptiorum bellis attrita eſt æthiopia uiciſſim imperitando ſeruiẽndoq; clara & potens etiam uſq; ad troiana bella Mẽnone regnante. Et ſyriæ imperitaſſe eam noſtroq; littore ætate regis Cephei patet Andromadæ fabulis. Simili modo & de menſura eius uaria prodidere. Primus Dalion ultra meroen longe ſubuectus. Mox Ariſtocreon: & Bion: & Baſilis. Simõides mior etiam quinquẽnio in meroe moratus cum de æthiopia ſcriberet. Nam & Thimoſthenes claſſium Philadelphi præfectus ſine mẽſura dierum. lx. a ſyene meroen iter prodidit. Eratoſthenes. d. c. mil. xxv. Artemidorus. d. c. mil. Seboſus ab ægypti extremis ſexdecies. lxxv. mil. paſ. proxime dicti. lxv. Verum omnis hæc finita nuper diſputatio eſt: quoniã a ſyene. d. ccccl xii. mil. Neronis exploratores renunciauere his modis. A ſyene hieraniſicamenon. liiii. mil. paſ. Inde tania. lxxv. mil. paſ. regione enominiton. Aetiopum primi. cxx. mil. Acinam. lxiiii. mil. Pitarã. xxv. Tergedũ. cvi. M. inſulã gagauden eſſe in medio eo tractu. Inde primum uiſas aues pſitacos: & alteram quæ uocatur artigula: animal: ſpingion: a tergedo cynocephalos. Inde nabatha. lxxx. mil. Oppidum id paruum inter prædicta ſolum. Ab eo ad inſulam meroen. ccclx. mil. Hærbas circa meroen demum uiridiores ſiluarumq; aliquid apparuiſſe rhynocerotum elephantorumq; ueſtigia. Ipſum oppidum meroen ab introitu inſulæ abeſſe. lxx. mil. paſ. Iuxtaq; aliã iſulã tractu dextro ſubeũtibus alueo quæ portũ faceret. Aedificia oppidi pauca. Regnare fœminã Candacẽ: quod multis iã annis nomen ad reginas tráſiit. Delubrũ Hámonis eſt ibi religioſum: & toto tractu ſacella. Cæteꝝ cum potirent rerũ æthiopes: inſula ea magnæ claritatis fuit. Tradũt armatoꝝ. ccl. mil. dare ſolitã: artificũ. iiii. mil. alere. Reges æthiopũ. xlv. & hodie traduntur.

Multiformes & miræ hominũ effigies. CA. XXX.

Niuerſa uero gens etheria appellata eſt: deinde atlãtia: mox a Vulcani filio Aethiope æthiopia.

u Animalium hoĩumq; effigies monſtriferas circa extremitates eius gigni minime mirũ artifici ad formanda corpora effigieſq; celendas mobilitate ignea. Ferunt certe ab orientis parte intima gẽtes eſſe ſine naribus: æquali totius corporis planitie. Alias ſuperiore labro orbas: alias ſine linguis. Pars etiam ore concreto: & naribus carens uno tantum foramine ſpirat: potumq; calamis auenæ trahit & grana eiuſdem auenæ ſpõte pueniẽtis ad ueſcẽdũ. Quibuſdã p̃ ſermone nutus motuſq; mẽbroꝝ eẽ. Quibuſdã ante Ptolemæũ laturũ regẽ ægypti ignotus fuit uſus ignium. Quidam & pygmeoꝝ gentem prodiderunt ante paludes: ex qbus nilus oriretur. In ora enim ubi deſiimus continui montes ardẽtibus ſimiles rubent. Troglodytis & rubro mari a meroe tractus omnis qui ſupponitur a napata tridui itinere ad rubrum littus aqua pluuia ad uſum compluribus locis ſeruatur: fertiliſſima regione quæ intereſt auri. Vlteriora atabuli æthiopum gens tenet. Deinde contra meroen megabarri: quos aliqui adia

baras nominauere:oppidum habent Apollinis.Pars eorum nomades quæ elephantis ueſcit. Et ex aduerſo in africæ parte macrobii.Rurſus a megabariis mēnones:& danelli:dierūq; .xx. interuallo critenſi. Vltra eos dochi.Deinde gymnites ſemp nudi.Mox anderæ:mathitoe:meſagebes: hiporeæ atri coloris tota corpora rubrica illinūt. At ex africæ parte medimni.Deinde nomades cynocephalorum lacte uiuētes:olabi:ſorbotæ:qui octonū cubitorū eſſe dicunt.Ariſtocreon libyæ latere a meroe oppidū tolen dierum quinq; itinere tradit.inde dierū .xii.eſar ægyptiorū oppidum:quo pſammetichū fugerent in eo p dunt annis.ccc.habitaſſe.Cōtra in arabico latere diaron oppidum eſſe eorū. Bion aūt ſapen uocat quod ille eſar:& ipſo noīe aduenas ait ſignificari.Caput eorū in inſula ſembobitin:& tertiū in arabia ſai. Inter montes autem & nilum ſymbarri ſunt phaliges.in ipſis uero montibus aſchæ multis nationibus. Abeſſe a mari dicuntur dierum quinq; itinere.Viuunt elephantorū uenatu.inſula in illo ſambritarū regioni paret.Ab ea nubei æthiopes dierū octo itinere.Oppidum eorū nilo impoſitum tenupſi ſambri:apud quos quadrupedes oēs ſine auribus etiā elephanti.At ex africæ parte ptoembari tonēphoæ: qui canem pro rege habent motu eius iperia augurātes.Aruſbi oppido longe a nilo ſito. Poſtea achiſarin:phaliges marigerri caſamarri.Bion & alia oppida in inſulis tradit.A ſembobiti meroē uerſus dierum toto itinere.xx.Proxime inſulæ oppidum ſebarritarū ſub regia.Et aliud aſara.Alterius oppidum dandem. Tertiam medoen uocant in qua oppidum aſel.Quartā eodē quo oppidum noīe garoden:inde paropas oppidum.Nauos modūdæ:mādatini:ſecāduni:colligati:ſecādæ:nauectabæ:cumi:agroſpi:ægyptani:candrogari arabum ſummorum.Regio ſupra ſirbitum ubi deſinunt mōtes traditur a quibuſdā habere maritimos æthiopas niſicaſtes:niſitas:qđ ſignificat ternū & quaternū oculorū uiros:non quia ſic ſit:ſed quia ſagittis præcipua contemplatiōe utuntur.Ab ea uero parte nili quæ ſupra ſyrtes maiores occeanūq; meridianum protenditur dalion uocatos eſſe dicit pluuia tantū aqua utentes ciſoros:lōgoporos.Ab eocali cibus dierum.v.itinere uſibalcos:iſuelos:peruſios:ualios:ciſpios.Reliqua deſerta.Deinde fabuloſa ad occidētem uerſus nigroæ:quorum rex unum oculū habeat in fronte.Agriophagi pantherarū & leonum carnibus maxime uiuentes:pamphagi oīa mādentes.Antropophagi humana carne ueſcētes.Cynamolgi caninis capitibus.Arthabathitæ quadrupedum ferarum modo uagi.Deinde heſperiæ ſperorgi quos in mauritaniæ confinio diximus.Pars quædam æthiopum locuſtis tantū uiuit fumo & ſale duratis in annua alimenta in quadrageſimū uitæ annum non excedunt. Aethiopum terram uniuerſam cū mari rubro patere in longitudinē ſemel & uicies.lxx.mil.paſ.In latitudinē cum ſuperiore ægypto duodecies. xcvii.M.Agrippa exiſtimauit.Quidā longitudinem ita diuiſerunt.A meroe ſirbitum.xv.dierū nauigatione.Ab ea.xii.ad dabellos.Ab iis ad occeanum æthiopicum.vi.dierū iter.In totū enim ab occeano ad meroen.d.cc.mil.xxv.mil.paſ.eſſe inter auctores fere cōuenit.Inde ſyenē quantū diximus.Sita eſt æthiopia ab oriente hyberno ad occidentem hybernū.Meridiano cardine ſiluæ hebeno maxime uirent.meridiana eius parte imminens mari mons excelſus æternis ardet ignibus æonocauma dictus a quo nauigatio quatridui ad promontoriū quod heſperionceras uocatur cōfine africæ iuxta æthiopas & heſperios.Quidā & in eo tractu modicos colles amœna opacitate ueſtitos ægypanum ſatyrorumq; pdunt.

Inſulæ æthiopici maris. CA. XXXI.

INſulas toto eo mari & Euphorus complures eſſe tradit & Eudoxus & Thimoſthenes. Clitarchus uero Alexandro regi renuntiatam adeo diuitem:ut equos incolæ talentis auri permutarent.Alterā ubi ſacer mons opacus ſilua repertus eſſet diſtillātibus arboribus odore miræ ſuauitatis Contra ſinum perſicū cernen nominat inſula aduerſa æthiopiæ:cuius neq; magnitudo neq; iter uallū a continēte conſtat.Aethiopias tātum populos habere tradit. Euphorus auctor eſt a rubro mari nauigantes in eam non poſſe propter ardores ultra quaſdā colūnas (ita appellantur) paruæ inſulæ proue hi.Polybius in extrema mauritania cōtra montē atlantem a terra ſtadia.viii.abeſſe prodidit cernen. Nepos Cor.ex aduerſo maxime carthaginis a continēte.paſ.mil.nō ampliorē circuitum.ii.mil. Traditur & alia inſula contra montē atlantē:& ipſa atlantis appellata.Ab ea quinq; dierum nauigatione ſolitudines ad æthiopas heſperios:& promontorium quod uocamus heſperionceras.Inde primū circūagēte ſe terrarum fronte in occaſum ac mare atlanticū.Cōtra hoc quoq; promontorium gorgones inſulæ narrant. Gorgonū quondā domus bidui nauigatione diſtantes a continente ut tradit Xenophon Lāpſacenus.Penetrauit in eas Hāno pœnorū imperator prodiditq; hirta fœminarū corpora uiros pernicitate euaſiſſe. Duarūq; gorgonū cutes argumenti & miraculi gratia in lunonis tēplo poſuit ſpectatas uſq; ad carthaginem captā.Vltra has etiānū duæ heſperides inſulæ narrant.Adeoq; omnia circa hæc icerta ſunt:ut Statius Seboſus a gorgonū inſulis prænauigatiōe atlantis dierū.xl.ad ueſperidū inſulas curſum prodiderit: ab iis ad heſperionceras unius.Nec mauritaniæ inſularū certior fama eſt.Paucas mō cōſtat eſſe ex aduerſo autologum a Iuba repertas:in quibus getulicam purpuram tinguere inſtituerat.

De fortunatis inſulis. CA. XXXII.

FVnt qui ultra eas fortunatas putant eſſe quaſdā & alias:quarū numero idē Seboſus etiam ſpatia complexus iunoniam abeſſe a gadibus.d.ccl.mil.paſ.tradit. Ab ea tantundem ad occaſum uerſus pluuialiam caprariamq;:in pluuialia nō eſſe aquā niſi ex hymbribus.Ab iis.ccl.mil.paſ. Fortunatas contra leuā mauritaniæ.viii.mil.paſ.Orā ſolis uocari in conualle a conuexitate & planariam a ſpecie conuallis:circuitu.ccc.mil.paſ.Arborū ibi proceritatem ad centum quadragintaquattuor pedes adoleſcere.Iuba de fortunatis ita inquiſiuit:ut ſub meridiē poſitas eſſe prope occaſum a purpurariis.d. ccxxv.mil.paſ.ſic ut.ccl.ſupra occaſum nauigetur.Deinde p.ccclxxv.mil.paſ.ortus petat.Primam uoca

ri ombrion nullis ædificiorũ ueſtigiis:habere in montibus ſtagnũ:arbores ſimiles ferulæ:ex q̃bus aqua exprimatur ex nigris amara:ex candidioribus potui iucunda. Alterã inſulã iunoniã appellari.in ea ædiculam eſſe tãtum lapide extructam. Ab ea in uicino eodem noſe minorẽ. Deinde caprariã lacertis grandibus refertam.in conſpectu eaꝝ eſſe niguariã:quæ hoc nomẽ accepit a perpetua niue nebuloſam. Proximam ei canariã uocari a multitudine canum ingentis magnitudinis. Ex q̃bus ꝓducti ſunt a iuba duo: qui apparent ibi ueſtigia ædificiorꝝ. Cum autem copia oẽs pomorꝝ & auium omnis generis abundent: hanc & palmetis carioras ferẽtibus ac nuce pinea abundare. Eſſe copiam quoq; mellis. Papyrum quoq; & ſiluros in amnibus gigni.infeſtari eas beluis quæ expellantur aſſidue putreſcentibus. At abunde orbe terrarum extra intra indicato collecta in arctum menſura æquior uidetur.

Terræ per menſuras computatæ digeſtio. CA. XXXIII.

Olybius a gaditano freto longitudine directo curſu ad os mæotis.xxxiiii.xxxvii.mil.d.paſ.ꝓdidit. Ab eodem initio ad orientẽ recto curſu ſiciliã duodecies.lx.mil.d.paſ. Cretã.ccclxxv.paſ. Rhodum.clxxxvi.d.paſ. Chelidonias tantũdem. Cyprũ.cccxxv.paſ. Inde ſyriæ ſeleuciam pieriam.cxv.paſ. Quæ computatio efficit uicies ter.xl.mil.paſſus. Agrippa hoc idem interuallum a freto gaditano ad ſinum perſicum ꝓ lõgitudinem directã.xxxiiii.xl.mil.paſ.taxat.in quo haud ſcio an ſit error numeri:quoniam idem a ſiculo freto alexandriam curſus.xii.l.M.paſ.tradidit. Vniuerſus autem circuitus per ſinus dictos ab eodem exordio colligit intra mæotin lacum.clvi.M.paſ. Artemidorus adiicit.d.cclvi.mil. Idem cum mæotide.clxxiii.xc.paſ.eſſe tradit. Hæc eſt menſura inermiũ & pacata audacia fortunam prouocantium hominum. Nunc ipſarum partium magnitudo comparatur utcũq; difficultatẽ afferet auctorum diuerſitas. Aptiſſime tamen ſpectabitur ad longitudinem latitudine addita. Eſt ergo ad hoc præſcriptum europæ magnitudo.lxxxi.xlviii.mil.paſ. Africæ ut media ex omni uarietate ꝓdentium ſummatur computatio. Efficit longitudo.xxxvii.xlviii.mil. Latitudo qua colitur nuſq; ccl.M.paſ. excedit. Sed quoniam a cyrenaica eius parte.d.ccccx.mil.paſ.eam fecit Agrippa. Deſerta eius ad garamãtas uſq; qua noſcebantur complectens uniuerſam menſuram quæ uenit in computationem.xlvi.viii.mil.paſ.efficit Aſiæ longitudo in confeſſo eſt.lxiii.mil.paſ. Latitudo ſane computetur ab æthiopico mari alexandriam iuxta nilum ſitam:ut per meroen & ſyenen menſura currat.xviii.lxxv.mil.paſ. Apparet ergo europam paulominus dimidia aſiæ parte maiorem eſſe q̃ aſiam. Eandem altero tanto & ſexta parte africæ ampliorem q̃ africam. Quod ſi miſceãtur omnes ſummæ liquido patebit europam totius terræ tertiam eſſe partem & octauam paulo amplius. Aſiam uero quartam & quartãdecimam. Africã aũt quintam & inſuper ſexageſimam. His addemus etiãnum unam græcæ inuentionis ſententiam uel exquiſitiſſimæ ſubtilitatis ut nihil deſit in ſpectando terrarum ſitu:indicatiſq; regiõibus noſcatur:& quæ cuiq; earum ſocietas ſit ſiue cognitio dierum ac noctium:quibuſq; iter ſe pares umbræ & æqua mundi conuexitas. Ergo reddetur hoc etiam:terraq; uniuerſa in membra cæli digeretur. Plura ſunt autẽ hæc ſegmenta mundi:quæ noſtri circulos appellauere:græci pararellos.

Digeſtio terrarum in pararellos & umbras pares. CA. XXXIIII.

Rincipium habet indiæ pars uerſa ad auſtrum. Patet uſq; arabiam & rubri maris accolas. Cõtinentur gedroſi:perſæ:carmani:elimæi:parthienæ:aria:ſuſiane:meſopotamia ſeleucia cognominata. Babylonia arabia ad petras uſq;. Syria cele:peluſium ægypti. Inferiorq; ora quæ uocatur alexandriæ africæ maritima. Cyrenaica oppida omnia. Tapſus:hadrumentũ:clupea:carthago. Vtica utraq; hippo. Numidia mauritania utraq;:atlanticum mare:columnæ Herculis. In hoc cæli circõplexu æquinoctii die media umbilicus quem cognomen uocant:ſeptem pedes longus:umbram non amplius quattuor pedes longam reddit. Noctis uero dieiq; longiſſima ſpatia horas.xiiii.æquinoctiales habẽt breuiſſima e contrario decem. Sequens circulus incipit ab india uergente ad occaſum:uadit per medios parthos:perſepolin:citima:perſidis:arabiam:citeriorem iudæam:libani mõtis accolas. Amplectitur babylonen:ydumæam:ſamariam:hieroſolymã:aſcalonem: ioppam:cæſaream:phœnicẽ: ptolemaidem. ſydonem:tyrũ:beritũ:botrin:tripolin:byblum:anthiochiã:laodiceã:ſeleuciam:ciliciæ maritima:cyprũ: auſtrinam:cretam:lilybeũ in ſicilia:ſeptentrionalia africæ & numidiæ. Vmbilicus eqnoctio.xxxv.pedũ umbram.xxiiii.pedes longam facit. Dies autem noxq; maxima quattuordecim horarum æquinoctialium eſt accedente iis quinta parte unius horæ. Tertius circulus ab indis imauo ꝓximis oriẽ. Tendit per caſpias portas mediæ ꝓximas cataoniã:cappadociã:taurũ:amanũ:iſſum:cilicias portas: ſolos:tharſum: cyprũ:piſidiã:pamphyliã:ſyden:lycaoniam:lyciam:patharam:xanthũ:caunũ: rhodũ:coum:halycarnaſum:gnidum:doriadum:delum:cycladas medias:cithium:malean:argos:laconiã:elin:olympiã:meſſeniam:peloponneſi:ſyracuſas:catinã:ſiciliã mediam:ſardiniæ auſtrina:carteiã:gades. Gnomonis centum unciæ umbrarum.lxxvii.unciaꝝ faciunt. Longiſſimus dies eſt æquinoctialiũ horaꝝ.xiiii.atq; dimidiæ cum.xxx.parte unius horæ. Quarto ſubiacent circulo quæ ſunt ab altero latere imaui. Cappadociæ auſtrina galatia:myſia:ſardis:ſmyrna:ſipylus:tmolus mons:lydia:caria:ionia:tralis:colophon:epheſus:miletos:ſamos:chioslicarium mare:cyclades ſeptentrionales:athenæ:megara:corinthus:ſicyon:achaia:patare:iſthmus:epirus:ſeptentrionalia ſiciliæ:narbonenſis galliæ exortiua:hiſpaniæ maritima a carthagine noua & inde ad occaſum. Gnomoni.xxi.pedum reſpondent umbræ.xvii.pedum. Longiſſimus dies habet æquinoctiales horas quattuordecim & duas tertias unius horæ. Quinto continentur ſegmento ab introitu caſpii maris bactria:hyberia:armenia:myſia: phrygia:helleſpontus:troas: tenedus:abidos: ſcepſis:ilium:ida mons:cizicum:lapſacum:ſinope:amiſum:heraclea in ponto:paphlagonia:lemnus:im

brus:thaſſus:caſandria:theſſalia:macedonia:lariſa:amphipolis:theſſalionice:pella:edeſus:beorea:phaſalia: cariſtū:euboea:boeotum:chalcis delphi:acarnania:ætholia:apollonia:brunduſium:tarētum:thurii:locri:regium:lucani:neapolis:puteoli:thuſcum mare:corſica:baleares:hiſpania media. Gnomoni ſeptem pedes umbris ſex. Magnitudo diei ſumma horarum æquinoctialium quindecim. Sexta comprehenſio qua continentur urbis roma amplectit̃ caſpias gentes:caucaſum:ſeptentrionalia armeniæ:apolloniam ſupra rhyndacum:nicomediam:niceam chalcedonem:bizantium:lyſimachiam:cherōneſum: melanem ſinum:abderam:ſamothraciam:maroneam:oenum:beſſicam:thraciam: mædicam:pæoniam:illyrios:dyrrachium:canuſium:apuliæ extima: campaniam:& ethruriam: Piſas:Lunam:Luccam: Genuam:liguriam:antipolin:maſſaliam:narbonem:tarraconem:hiſpaniam tarraconenſem mediam: & inde per luſitaniam. Gnomoni pedes nouem umbræ octo. Longiſſima diei ſpatia horarum æquinoctialium. xv. addita nona parte unius horæ:aut ut Nigidio placuit quinta. Septima diuiſio ab altera caſpii maris hora incipit. Caditq; ſupra callatin:boſphorum:boryſthenen:ſtomos:thraciæ auerſa:tribalos:illyrici reliqua:adriaticum mare:aquileiam:altinum:uenetiam:uincentiam: patauium:Veronam: Cremonam:rauennam:anconam:picenum:marios:pelignos:ſabinos:umbriam:ariminum: bononiam:placentiam:Mediolanum:omniaq; ab apenino. Tranſq; alpes galliam:aquitaniam uiennam:pireneum:celtiberiam. Vmbilico. xxxv. pedum umbræ. xxxvi. Vt tamē in partem uenetiæ exequetur umbra gnomoni. Ampliſſima dies horarum æquinoctialium. xv. & quintarum partium horarum trium. Hactenus antiquorum exacta celebrauimus. Sequentium diligentiſſimi quod ſupereſt terrarū tribus aſſignauere ſegmētis. A tanai per mæotin lacum & ſarmatas uſq; boryſthenen:atq; ita per dacos partemq; germaniæ gallias occeani littora amplexi:quod eſſet horarū. xvi. Alteq; per hyperboreos & britaniā horarum. xvii. Poſtremo ſcythicum a rhipheis iugis in thilem:in quo dies continuarētur (ut diximus) noctesq; per uices. Iidem & ante principia quæ fecimus poſuere circulos duos. Primum per inſulam meroen & Ptolemaidem in rubro mari ad elephantorum uenatus conditam ubi longiſſimus dies. xii. horarum eſſet dimidia hora amplior. Secūdum per ſyenem ægypti euntem: qui eſſet horarum. xiii. Idemq; ſingulis dimidia horarum ſpatia uſq; ultimum adiecere circulis. Et hactenus de terris.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. VII. PROHOEMIVM.

De Animalibus.

VNDVS ET IN EO TERRAE GENTES MARIA: INSVLAE: Inſignes urbes adhuc modū ſe habent. Animantiū in eodem natura nullius ppe partis cōtemplatione minor eſt. Siquidē cum oīa exequi humanus nequeat animus. Principiū iure tribuetur homini: cuius cauſa uidet̃ cuncta alia genuiſſe natura: magna & ſæua mercede contra tanta ſua numera: ut non ſit ſatis æſtimare parens melior homini an triſtior nouerca fuerit. Ante oīa unum animantiū cunctorum aliena alienis uelat opibus: cæteris uarie tegumenta tribuit: teſtas: cortices: coria: ſpinas: uillos: ſetas: pilos: plumā: pennas: ſquamas: uellera. Truncos etiā arboreſq; cortice interdū gemino a frigoribus & calore tutata eſt. Hoīem tātum nudū & in nuda humo natali die abiicit ad uagitus ſtatim & ploratum: nullūq; tot aīalium aliud ad lachymas: & has ptinus uitæ principio. At hercule riſus præcox illi & celerrimus ante quadrageſimū diē nulli dat̃. Ab hoc lucis rudimento qđ ne feras quidē inter nos genitas uincula excipiūt: & oīum membroq; nexus atq; infœliciter natum iacet manibus pedibuſq; deuinctis flens. Aīal cæteris imperatuq;: & a ſuppliciis uitā auſpicat̃: unā tantū ob culpā quia natū eſt. Heu demētia ab iis initiis exiſtimātiū ad ſuperbiā ſe genitos. Prima roboris ſpes primūq; tēporis munus q̄ drupedi ſimilē facit. Quādo hoī inceſſus? quando uox? quādo firmū cibis os? quādiu palpitans uertex. Summæ inter cūcta aīalia ibecillitatis indiciū. Iam morbi tot atq; medicinæ tot cōtra mala excogitatæ: & hæ quoq; ſubinde nouitatibus uictæ: cætera ſentire naturā ſuā. Alia pnicitatē uſurpare: alia præpetes uolatus: alia uires: alia nare. Hoīem ſcire nihil ſine doctrina: nō fari nō ingredi: non ueſci: breuiterq; nō aliud naturæ ſponte q̄ flere. Itaq; multi extitere qui nō naſci optimū cenſerent: aut q̄ ociſſime aboleri. Vni aīantium luctus eſt datus. Vni luxuria: & qdem innumerabilibus modis: ac per ſingula membra uni ambitio. Vni auaritia. Vni immēſa uiuendi cupido. Vni ſupſtitio. Vni ſepulturæ cura: atq; etiā poſt ſe de futuro. Nulli uita fragilior. Nulli rerum oīum libido maior. Nulli pauor cōfuſior. Nulli rabies acrior. Deniq; cætera aīantia in ſuo genere probe degunt. Congregarii uidemus & ſtare cōtra diſſimilia. Leonū feritas inter ſe nō dimicat. Serpentū morſus nō petit ſerpentes. Ne maris qdē beluæ ac piſces niſi in diuerſa genera ſæuiunt. At hercule nō homini plurima ex hoīe ſunt mala.

Gentium mirabiles figuræ. CA. I.

T de uniuerſitate quidē generis humani magna ex parte in relatione gentiū diximus. Neq; n. e ritus moreſq; nunc tractamus. Innumeri ſunt totidē pene quot ſunt hoīum cœtus. Quædā tamen nō omittenda duco: maximeq; lōgius a mari degentiū. In qbus pdigioſa aliq; & incredibilia multis uiſum iri haud dubito. Quis. n. æthiopas anteq; cernetet credidit? aut cui non miraculo eſt cū

primū in noticiā uenit? Quā multa fieri nō posse priusq̄ sint facta iudicantur. Naturæ uero regẏ uis atq̄ maiestas in oībus mōētis fide caret: si qs mō partes eius ac nō totā cōplectať aīo. Ne pauones aut tigrium pantherarūq̄ maculas & tot aīaliū picturas cōmemorē: paruū dictu: sed īmensum æstimatione: tot gentiū sermones: tot linguæ: tāta loquēdi uarietas: ut externus alieno pene nō sit hoīs uice. Iá in facie uultuq̄ nostro cū sint. x. aut paulo plura mēbra nullas duas in tot milibus hoīum indiscretas effigies existere. Quod ars nulla in paucis numero p̄stet affectando. Nec tamē ego in plerisq̄ eorẏ obstringā fidē meā: potiusq̄ ad auctores relegabo: qui de dubiis rogenť oībus. Mō ne sit fastidio græcos seq̄ tāto maiore eorū diligētia uel cura uetustiore.

De scythis & aliarẏ diuersitate gentium. CA. II.

Sse scytharum genera & quidem plura: quæ corporibus humanis uescerētur indicauimus. Id ipsum incredibile fortasse ni cogitemus in medio orbe terrarum ac Sicilia & Italia fuisse gentes huius monstri cyclopas & lestrigonas: & nuperrime trāsalpes hoīem īmolari gētium earū more solitum: quod paulo a mādendo abest. Sed & iuxta eos qui sunt ad septētrionē uersi haud procul ab ipso aquilonis exortu specuq̄ eius dicto: quē locum gesglitron appellant, pduntur arimaspi: quos diximus uno oculo in fronte media īsignes: quibus assidue bellum esse circa metalla cū gyrphis ferarum uolucri genere quale uulgo traditur: cruente ex cuniculis aurum mira cupiditate & feris custodiētibus & arimaspis rapientibus: multi sed maxime illustres. Herodotus & Aristeas Procōnesius scribūt: super alios aūt antropophagos scythas in quadam cōualle magna timaui montis regio est: quæ uocatur abarimon: in qua siluestres uiuunt hoīes aduersis post crura plantis exmiæ uelocitatis: passim cū feris uagātes. Hos in alio nō spirare cælo: ideoq̄ ad finitimos reges non pertrahi. Neq̄ ad alexādrum magnū per tractos Beton itinerum eius mēsor prodidit. Priores antropophagos quos ad septētrionē esse diximus. x. dierum itinere supra borysthenem amnem ossibus humanorẏ capitū bibere. Cutibusq̄ cū capillo p, balthelibus ante pectora uti Isigonus Niceensis. Idem in albania gigni quosdam glauca oculorum acie pueritia statim canos: qui noctu plusq̄ interdiu cernāt. Idem itinere dierum. x. supra borysthenem sauromatas tertio die cibum capere semper. Crates Pergamenus in hellespōtū circa parium genus hominum fuisse tradit: quos ophiogenes uocat: serpentum ictus cōtactu leuare solitos: & manu īposita uenena extrahere corpori. Varro etiam nunc esse paucos ibi: quorum saliuæ contra ictus serpentum medeantur. Similis & in africa gens psyllorum fuit ut Agatharchides scribit a Psyllo rege dicta cuius sepulchrum in parte syrtiū maiorẏ est. Horẏ corpori ingenitū fuit uirus exitiale serpētibus: ex cuius odore sopirent eas. Hos uero liberos genitos protinus obiiciendi sæuissimis earum. Eoq̄ genere pudicitiam cōiugum experiendi non profugientibus adulterino sanguine natos serpentibus. Hæc gens ipsa quidem prope interemptione sublata est a nasamonibus: qui nunc tenent has sedes. Genus tamē hominum ex iis qui profugerāt: aut cū pugnatū est abfuerant: hodieq̄ remanet in paucis. Simile & in Italia marsorū gente durat: quos a Cyrces filio ortos ferunt: & ideo inesse iis uim naturalē eam. Et tamē oībus hoībus contra serpentes inest uenenum. Feruntq̄ ictas saliua ut feruētis aquæ contactu fugere. Quod si in fauces penetrauerit: etiam mori. Idq̄ maxime humani ieiuni oris. Supra nasamonas cōfinesq̄ illis maclias androgynas esse utriusq̄ naturæ inter se uicibus coeuntes Calliphantes tradit. Aristotiles adiicit dextrā mammā iis uirilem: leuam muliebrem esse. In eadē africa familias quasdā effascinantiū īsigonus & Mēphodorus tradunt. Quarum laudatiōe intereant, pbata: arescāt arbores: emorianť infantes. Esse eiusdē generis in triballis & illyris adiicit īsigonus: qui uisu quoq̄ effascinēt: interímātq̄ quos diutius intueantur: iratis præcipue oculis: quod eorẏ malum facilius sentire puberes. Notabilius esse: q, pupillas binas in oculis singulis habeant. Huius generis fœminas in scythia quæ uocantur uitiæ prodit Apollonides. Philarchus & in ponto thibiorum genus: multosq̄ alios eiusdem naturæ: quorum notas tradit in oculo altero geminam pupillam: in altero equi effigiem. Eosdem præterea non posse mergi: nec ueste quidem degrauatos. Haud dissimile iis genus pharmacum in æthiopia prodidit Damō. Quoẏ sudor tabē contractis corporibus afferat. Fœminas quidē oēs ubiq̄ uisu nocere: quæ duplices pupillas habeant Cicero quoq̄ apud nos auctor est. Adeo naturæ cum ferarẏ more uescēdi humanis corporibus in hoīem rabiem genuisset: gignere in toto corpore & quorūdā oculis quoq̄ uenena placuit: ne quid usq̄ mali eēt quod in homine non esset. Haud procul urbe roma in falisconẏ agro familiæ sunt paucæ quæ uocantur hirpiæ: quæ sacrificio annuo quod fit ad montem soractē Apollini super ambustā ligni strue ambulantes non aduruntur. Et od id ppetuo senatusconsulto militiæ oīumq̄ aloẏ muneẏ uacationem habent. Quorundam corpori partes nascuntur ad aliqua mirabiles. Sicut pyrrho regi pollex in dextro pede cuius tractu lyenosis medebatur. Hunc cremari cum reliquo corpore non potuisse tradunt. Conditumq̄ loculo in tēplo. Præcipue india æthiopumq̄ tractus miraculis scatent. Maxima in india gignunť animalia. Indicio sunt canes grādiores cæteris. Arbores quidē tātæ, pceritatis tradunť: ut sagittis supari nequāt Hæc facit ubertas soli: temperies cæli: aquarum abundantia (si libeat credere) ut sub una ficu turmæ cōdantur equitū. Arūdines uero tantæ, pceritatis: ut singula internodia alueo nauigabili ternos interdum homines ferant. Multos ibi quina cubita cōstat longitudine excedere. Nō expuere. Nō capitis: nō dentium aut oculorẏ ullo dolore affici. Raro allarẏ corporis partium: tam moderato solis uapore durari. Pbiosophos eorẏ quos gygnosophistas uocant ab exortu ad occasum p̄stare cōtuentes solē immobilibus oculis. Feruētibus harenis toto die alternis pedibus insistere. In mōte cui nomē est milo hoīes eē auersis plantis octonos digytos in singulis pedibus habentes auctor est Megasthenes. In multis autem montibus genus hominum capitibus caninis ferarum pellibus uelari: pro uoce latratum edere: unguibus ar-

matum uenatu & aucupio ueſci. Hoꝝ ſupra.cxx.mil. fuiſſe produntur. Cteſias ſcribit in quadam gente indiæ fœminas ſemel in uita parere: genitoſq; cõfeſtim caneſcere. Itẽ hoium genus qui monoſceli uocarentur ſingulis cruribus miræ pernicitatis ad ſaltum. Eoſdemque ſciopodas uocari qui in maiore æſtu humi iacentes reſupini umbra ſe pedum protegant. Non longe eos a troglodytis abeſſe. Rurſuſq; ab iis occidentem uerſus quoſdam ſine ceruice: oculos in humeris habentes. Sunt & ſatyri ſubſolanis indoꝝ montibus cartadulorum dicitur regio: perniciſſimum animal tanq; quadrupedes tam recte currẽtes: humana effigie ut ꝓpter uelocitatẽ niſi ſenes aut ægri non capiantur. Choromãdrũ gentem uocat Tauron ſilueſtrem ſine uoce: ſtridoris horrẽdi hirtis corporibus: oculis: glaucis: dentibus caninis. Eudoxus in meridianis indiæ uiris plantas eſſe cubitales. Fœminis adeo paruas ut ſtruthopodes appellent. Megaſthenes gentem inter nomadas indos narium loco foramina tantum habentẽ: anguiũ modo loripedẽ: uocari ſcyritas. Ad extremos fines idiæ ab oriẽte circa fontem gangis æſtomorũ gẽtẽ ſine ore corpore toto hirtam ueſtiri frondium lanugine: halitu tantũ uiuentẽ & odore quẽ naribus trahant. Nullum illis cibũ: nullũq; potum. Tantũ radicum florũq; narios odores ſilueſtrium malorum: quæ ſecum portant longiore itinere: ne deſit olfatus. Grauiore paulo odore haud difficulter exanimari. Super hos extrema in parte montiũ ſpithamæi pygmæi narrantur: ternas ſpithamas longitudine hoc eſt ternos dodrãtes non excedentes. Salubri cælo: ſemperq; uernãte: mõtibus ab aquilone oppoſitis: quos a gruibus infeſtari. Homerus quoq; prodidit. Fama eſt inſidentes arietũ caprarumq; dorſis armatos ſagiſtis ueris tempore uniuerſo agmine ad mare deſcendere: & oua pulloſq; eaꝝ alitũ cõſumere ternis: eam expeditionẽ menſibus confici: aliter futuris gregibus non reſiſti. Caſas eoꝝ luto penniſq; & ouorum putaminibus conſtrui. Ariſtoteles in cauernis uiuere pygmæos tradit. Cætera de his ut reliqui. Cirnos indoꝝ genus Iſigonus tradit annis centenis quadragenis uiuere. Itẽ æthiopas macrobios & ſeras exiſtimant: & qui athon montem incolãt. Hos quidẽ quia uiperinis carnibus alant: itaq; nec capiti nec ueſtibus eoꝝ noxia corpori ineſſe animalia. Oneſcritus quibus in locis indiæ umbræ non ſint. Corpora hoium cubitoꝝ quinnũ & binorum palmoꝝ exiſtere: & uiuere annos.cxxx. nec ſeneſcere ſed ut medio æuo mori. Crates Pergamenus indos qui cẽtenos annos excedãt gymneſtas appellat: nõ pauci macrobios. Creſias gentem ex iis quæ appellatur pandoræ in conualibus ſitã annos ducenos uiuere: in iuuenta candido capillo qui in ſenectute nigreſcat. Contra alios quadragenos non excedere annos iunctos macrobiis: quorum fœmine ſemel pariant. Idq; & Agatharchides tradit. Præterea locuſtis eos ali: & eſſe pernices. Mandrorum nomen iis dedit Clytarchus & Megaſthenes: tricentoſque eorum uicos annumerãt. Fœminas ſeptimo ætatis anno parere: ſenectam quadrageſimo anno accidere. Artemidorus in taprobanam inſulã longiſſimã uitam ſine ullo corporis langore traduci. Viros indorum quoſdam cũ feris coire: mixtoſq; & ſemiferos eſſe partus. In calingis eiuſdẽ indiæ gente quiquẽnes cõcipere fœminas: octauum uitæ annum nõ excedere. Et alibi cauda uilloſa hoies naſci pernicitatis eximiæ. Alios auribus toto cõtegi Soritas ab indis arbis fluuius dicterminat. ii nullum alium cibum nouere q̃ piſcium: quos unguibus diſſectos ſole torreant: atq; ita panem ex iis faciunt: ut refert Clitarchus. Troglodytas ſuper æthiopiam uelociores eſſe equis Pergamenus Crates. Itẽ æthiopas octona cubita longitudine excedere: ſyrbotas uocari gentem eam nomadum æthiopum ſecundũ flumen aſtragũ ad ſeptẽtrionẽ uergẽtem. Cens menſ minorum appellata abeſt ab occeano dieꝝ itinere.xx. Animaliũ quæ cynocephalos uocamus lacte uiuunt: quoꝝ armenta paſcit maribus interẽptis præterq; ſobolis cauſa: in africæ ſolitudinibus hominũ ſpecies obuiæ ſubinde fiunt: momentoq; euaneſcunt. Hæcq; talia ex hoium genere ludibria ſibi: nobis miracula iugenioſa fecit natura. Et ſingula quidem quæ facit indies aut prope horas qui enumerare ualeat? Ad detegendam eius potentiam ſatis ſit inter prodigia poſuiſſe gentes. Hic ad confeſſa in homine pauca.

De prodigioſis partubus. CA. III.

Ergeminos naſci certũ eſt Oratioꝝ Curatiorũq; exemplo. Supra inter oſtenta adducitur: præterq; in ægypto ubi: fœtifer potu nilus. Proxime ſupremis Diui Auguſti annis Fauſta quædã e plebe oſtiæ duos mares: totidem fœminas enixa famẽ quæ ſecuta eſt portendit haud dubie: Reperit & in pelopõneſo binos quater enixa: maiorẽq; partem ex omni eius uixiſſe partu & in ægypto ſeptenos utero ſimul gigniauctor eſt Trogus. Gignuntur & utriuſq; ſexus: quos hermophroditas uocamus: olim androgynos uocatos: & in prodigiis habitos: nunc uero in delitiis. Pompeius magnus in ornamentis theatri mirabiles fama poſuit effigies: ob id diligentius magnorum artificum ingeniis elaboratas. inter quas legitur Eutice a.xx. liberis rogo illata trallis enixa triginta partus. Alcippe elephantum q̃q̃ id inter oſtenta eſt. Namq; & ſerpentem peperit inter initia marſici belli Ancilla. Multiformes pluribus modis inter monſtrum partus eduntur. Claudius Cæſar ſcribit hippocentaurum in theſſalia natum eodem die interiiſſe. Et nos principatu eius allatum illi ex ægypto in melle uidimus. Eſt inter exẽpla in uterum protinus reuerſus infans ſagunti quo anno ab Hannabile deleta eſt.

De mutatione ſexus & geminis partubus. CA. IIII.

X fœminis mutari in mares non eſt fabuloſum. Inuenimus in annalibus Licinio Craſſo. C. Caſſio Longino conſ. Caſini puerũ factum ex uirgine ſub parentibus: iuſſuq; aruſpicũ deportatũ in inſulã deſertã. Licinius Mutianus prodidit uiſum a ſe argis Ariſtontẽ cui nomen Areſtuſæ fuiſſet. Nupſiſſe etiã. Mox barbã & uirilitatẽ proueniſſe: uxorẽq; duxiſſe. Eiuſdẽ ſortis & ſmyrnæ puerum a ſe uiſum. Ipſe in africa uidi mutatũ in marẽ nuptiarũ die. L. Coſſiciũ ciuẽ tiſdritanum. Editis germinis raꝝ eſſe aut puerperæ aut puerperio præterq; alteri uitam. Si uero utriuſq; ſexus editi ſint

gemini rariorē utriq; salutē. Fœminas gigni celerius q̄ mares: sicuti celerius senescere. Sæpius uero mo ueri mares in utero: & in dextra fere parte: in leua fœminas constat.

De hoie generādo: & pariēdi tēpore p illustria exépla a mēsibus. vii. ad. xi. CA. V.

Aeteris amantibus statutum & pariendi & partus egerendi tempus est. Homo tanto anno & c incerto gignitur spatio. Alius septimo mēse: alius octauo: & usq; ad initia decimi undecimiq;. Ante septimum mensem haud unq̄ uitalis est. Septimo non nisi pridie postero ue plenilunii die aut interlunio concepti nascuntur Trāslatitiū in ægypto est & octauo gigni. Iam quidem & in italia tales partus esse uitales. Contra priscoꝝ opiniones uariant hæc pluribus modis. Vestilia. C. Herdicii ac postea Pomponii atq; Orfiti clarissimoꝝ ciuium coniunx ex iis quattuor partus enixa semper septimo mēse: genuit Suillum Ruffum undecimo. Corobulonē septimo utrumq; consulem. Et postea Cesoniā Caii principis coniugem octauo. In quo mēsium numero genitis intra quadragesimum diē maximus labor grauidis. Quarto autē & octauo mense lœtales in iis abortus. Masurius auctor est. L. Papyrium prætorem secundo hærede lege agente bonorum possessionem contra eum dedisse cum mater partū xiiii. mensibus diceret tulisse. quoniam nullum certum tempus pariendi statutum uideretur.

De conceptibus & signa sexus in grauidis pertinentia ante partum. CA. VI.

Conceptu decimo die dolores capitis: oculorum uertigines tenebræq;: fastidium i cibis redū/ a datio stomachi indices sunt hois inchoati. Melior color marē ferenti & facilior partus. Motus in utero quadragesimo die. Contraria oia in altero sexu. Ingestabile onus. Crurū & inguium leuis tumor. Primus aūt nonagesimo die motus. Sed plurimū lāgoris in utroq; sexu: capillum germinā te partu & in plenilunio. Quod tēpus editos quoq; infantes præcipue ifestat. Adeoq; icessius atq; omne qcquid dici pōt in grauida refert: ut falsioribus cibis usæ carentē unguiculis partum edant. Et si respira uere: difficilius enitantur. Oscitatio quidem in enixu lœtalis est: sicut sternuisse a coitu abortiuum.

De conceptu hominum & generatione. CA. VII.

Iseret atq; etiā pudet æstimantem q̄ sit friuola animaliū superbissimi origo. Cū plerūq; abor/ m tus causa fiat odor a lucernaꝝ extinctu. His principiis nascunt̄ tyranni. Carnifex his animus. Tu qui corporis uiribus fidis. Tu qui furtunæ munera amplexaris: & te ne alumnū quidem eius existimas: sed partum. Tu cuius semper in uictoria mens. Tu qui te deum credis aliquo successu tu mens: tanti tamen perire potuisti. Atqui etiam hodie minoris potes: quantulo serpentis ictus dēte. Aut etiam ut anacreon poeta acino uuæ passæ. Vt Fabius senator prætor in lactis hausta uno pilo transgula tus. Is demum profecto uitā æqua lance pensitabit: qui semper fragilitatis humanæ memor fuerit.

De agrippis. CA. VIII.

N pedes procedere nascentem contra naturā est. E quo argumento eos appellauere agrippas i ut ægre partus. Qualiter. M. Agrippā ferunt genitum unico prope fœlicitatis exemplo in om nibus ad hunc modū genitis. Quāq; is quoq; aduersa pedum ualitudine. Misera iuuenta exer/ cito æuo inter arma hostesq; & ad mortē obnoxio accessu: infœlici terris stirpe omni: sed per utrasque Agrippinas maxime: quæ Caium & Domitium Neronē principes genuere totidē faces generis huma ni. Præterea breuitate æui quinquagesimouno raptus anno in tormentis adulterioꝝ coniugis: soceriq; prægraui seruitio luisse præposteri ortus auguriū existimatur. Neronem quoq; pauloante principē & toto principatu suo hostem generis humani pedibus genitum, parens eius scribit Agrippina. Ritu na/ turæ capite hominem gigni mos est: pedibus efferri.

Monstruosi partus excisi utero. CA. IX.

Vspicatius enecta parente gignuntur. Sicut Scipio Africanus prior natus. Primusque Cæsar a cæso matris utero dictus. Qua de causa & Cæsones appellati. Simili modo natus & Mālius qui carthaginem cum exercitu intrauit

Qui sint uopisci. CA. X.

u Opiscum appellant unum e geminis: qui recenti utero nasceretur alio interempto abortu. Namque maxima & si rara circa hoc miracula existunt.

Exempla numerosæ sobolis. CA. XI.

Ræter mulierē pauca animalia coitū nouere grauida. Vnū quidē omnino aut alterū superfœ/ p tat. Extat in monumentis etiam medicorū: & quibus talia consectari curæ fuit: uno abortu duo puerperia egesta. Sed ubi paululū temporis inter duos conceptus interceſſit: uterq; ē per/ fectus ut in Hercule & Iphiclo fratre eius apparuit. Et in ea quæ gemino partu alteꝝ marito simile alte rū adultero genuit. Itē Procōnesia ancilla quæ eiusdē diei coitu alteꝝ domino similē alterū procurato/ ri eius. Et in alia quæ unū iusto partu: quinq; mensium alterū edidit Rursus in alia quæ septem mēsiū edito puerperio in secutis mensibus geminos enixa est. Iam illa uulgata e uariæ. Ex integris truncos gi gni: ex truncis integros eademq; parte truncos. Signa quædam neuosq; & cicatrices etiam regenerari. Quarto partu dacorum originis nota in brachio redditur.

Exempla similitudinum. CA. XII.

N Lepidorum gente tres intermisso ordine obducto membrana oculo genitos accepimus. Si i miles quidem alios auo. Et ex geminis quoq; alterū patri: alterū matri. Annoq; post genitum maiori similem fuisse ut geminū. Quasdam sibi similes semper parere: quasdā uiro: quasdam nulli: quasdam fœminam patri; marem sibi. Indubitatum exēplum est Nicei nobilis poetæ bizantii

geniti:qui adulterio æthiopis nata matre nil a cæteris colore differente:ipſe ĩ auũ degenerauit æthiopẽ. Similitudinum quidẽ in mente reputatio eſt:& in qua credantur multa fortuita pollere:uiſus:auditus: memoriaque:hauſtæ imagines ſub ipſo conceptu. Cogitatio etiam utriuſlibet animo ſubito tranſuolans effingere ſimilitudiné aut miſcere exiſtimatur. Ideoq; plures in homine q̃ in cæteris omnibus animalibus differentiæ:quoniam uelocitas cogitationũ animiq; celeritas & ingenii uarietas multiformes notas imprimit:cum cæteris animantibus immobiles ſint animi:& ſimiles omnibus ſinguliſq; in ſuo cuiq; genere. Antiocho regi ſyriæ e plebe nomine Arteon in tantum ſimilis fuit:ut Laodice coniunx regia necato iam Antiocho munus per eũ cõmendationis regniq; ſucceſſionis peregerit. Magno Pompeio Vibius quidam e plebe & Publitius etiã ſeruitute liberatus indiſcreta ꝓpe ſpecie fuere ſimiles: illud os probum reddentes:ipſumq; honorem eximiæ frontis. Qualis cauſa patri quoq; eius Menogenis coci ſui cognomen ipoſuit Strabonis a ſpecie oculoꝝ nomẽ habẽtis uitiũ imitata. Et Scipioni ĩ ſeruo Serapione uictimarii negociatoris uili mãcipio. Eiuſdẽ familiæ Scipioni poſt Gneum cognomẽ ſalutio minus dedit. Sicut Spinter Secũdanus. Retiariuſq; Pãphylius collegio Lẽtuli & Metelli cõſulũ. In quo perq̃ infortune fortuitũ hoc quoq; fuit. Duorũ ſimul cõſulũ in ſcœna imagines cerni. E diuerſo. L. Plancus orator hyſtrioni Rubrio cognomẽ impoſuit. Rurſus Curioni patri Burbuleius. Itẽq; Meſſalæ cẽſorio Menogenes perinde hyſtriones. Suræ quidẽ procõſulis etiã rictũ in loquendo cõtractionem linguæ & ſermonis tumultum nõ imaginẽ mõ piſcator quidã in Sicilia reddidit. Caſſio Seuero celebri oratori armentarii Mirmillonis obiecta ſimilitudo eſt. Torãnius. M. Antonio iam triũuiro eximios forma pueros alterum in aſia genitũ:alteꝝ trãſalpes ut geminos uendidit:tanta unitas erat. Poſtq̃ deinde ſermone puerum detecta fraude a furente increpitus Antonio eſt inter alia magnitudinem precii requirente(nã ducẽtis erat mercatus ſeſtertiis) reſpondit uerſutus ingenii magno ob id ipſum ſe tanti uendidiſſe quoniam non eſſet mira ſimilitudo in ullis eodem utero editis. Diuerſarum quidem gentium natales tam concordi figura reperiri:ſuper omnem eſſe taxationem:adeoque tempeſtiuam admirationem intulit: ut ille proſcriptor aĩus mero & contumelia furens non aliud in cenſu magis & in fortuna ſua duceret.

Quæ ſit generandi ratio. CA. XIII.

S Et quædam priuatim diſſociatio corporũ:& inter ſe ſterilis. At ubi cum aliis iũxere gignunt.
e Sicut Auguſtus & Liuia. Item alii aliæq; fœminas tantũ generant:aut mares. Plerũq; alternãt.
Sicut Gracchoꝝ mater duodecies:& Agrippina Germanici nouies. Aliis ſterilis eſt inuenta. Aliis ſemel in uita datur gignere. Quædam non perferunt partus. Quales ſiquando medicina & cura uicere:fœminam fere gignunt. Diuus Auguſtus in reliqua exemplorum raritate neptis ſuæ nepotem uidit genitum quo exceſſit anno. M. Syllanus:qui cum aſiam optineret poſt conſulatum Neronis principis ſucceſſione ueneno eius interemptus eſt. Q. Metellus Macedonicus cum ſex liberos relĩqueret undecim nepotes reliquit. Nurus uero genoroſque & omnes qui ſe patris appellatione ſalutarent. xxvii. In actis Diui auguſti temporum inuenitur. xii. conſulatu eius quem. L. Sylla collega ad. iii. idus aprilis geſſit Criſpinum Hylarium ex ingenua plebe feſulana cum liberis nouem:in quo numero filiæ duæ fuerunt:nepotibus. xxvii. pronepotibus. xxix. neptibus. ix. præalta pompa cum omnibus his in capitolio immolaſſe. Item de eodem multiplicius. CA. XIIII.

V Vlier poſt quinquageſimum annum poſt gignit:maiorq; pars quadrageſimo profluuium ge
m nitale ſiſtit. Nã in uiris Maſiniſſam regem poſt octogintalex annos generaſſe filium:quẽ Metymathnũ appellauerit claꝝ eſt. Catonem ſenſorium octogeſimo exacto e filia Saloniĩ cliẽtis ſui. Qua de cauſa aliorũ eius liberoꝝ propago Liciniani ſunt cognominati:hi Saloniani:ex quibus Vticenſis fuit. Nuper etiam. L. Voluſio Saturnino in urbis præfectura extincto notum eſt Corneliã e Scipionum gente Voluſium Saturnium qui fuit conſul poſt. lxii. annũ genuiſſe. Et uſq; ad. lxxv. apud ignobiles uulgaris reperitur generatio. De menſtruis mulieꝝ. CA. XV.

O Olum aũt animal menſtruale mulier eſt. In unius utero quas appellarunt molas. Ea eſt caro
f informis in anima ferri ictum & aciem reſpuens mouetur:ſiſtitque menſes & ut partus: alias lœtalis:alias una ſeneſcens:aliquando aluo citatior excidens. Simile quidam & uiris in uentre gignitur quod uocant ſcyron. Sicut Oppido Capitoni prætorio uiro. Sed nihil facile reperitur mulieꝝ profluuio magis mõſtrificũ. Aceſcunt ſuperuentu muſta. Sterileſcunt. Tactæ fruges. Moriuntur inſitæ. Exoruntur hortoꝝ germina:& fructus arborum quibus inſidere decidunt. Speculoꝝ fulgor aſpectu ipſo hebetatur. Acies ferri præſtringitur:eboriſq; nitor. Aluei apum emoriunt. Aes etiam ac ferrũ rubigo protinus corrũpit:odorq; dirus aera. Et in rabiẽ agunt guſtato eo canes:atq; inſanabili ueneno morſus infigitur. Quin & butuminũ ſequax alioquin & lenta natura in lacu iudææ qui uocatur aſphaltites certo tempore anni ſupernatans nequit ſibi auelli:ad omnem contactum adhærens præterq̃ filo quod tale uirus infecerit. Etiam formicis animali minimo ineſſe ſenſum eius ferunt:abiiciq; guſtatas fruges: nec poſtea repeti. Et hoc tale tantũq; omnibus tricenis diebus malũ in muliere exiſtit:& trimeſtri ſpatio largius. Quibuſdam uero ſæpius menſe:ſicut aliquibus nunq̃. Sed tales non gignunt. Quando hæc eſt generando homini materia germinis e marĩbus coaguli modo hoc in ſeſe glomerante. Quod deinde tẽpore ipſo animatur:corporaturq;. Ergo cũ grauidis fluxit. iualidi aut nõ uitales partus edũtur:aut ſanioſi ut auctor eſt Nigidius. Item de ratione partuũ. CA. XVI.

i Dem lac fœminæ nõ corrumpi alenti partũ:ſi ex eodẽ uiro rurſus conceperit arbitratur. Jnci
piente aũt hoc ſtatu aut deſinãte cõceptus facillime traduntur. Fœcunditatis in fœminis præ/

rogatiuam accepimus inūctis medicamine oculis ſaliuā infici. Cæterum editis primores ſeptimo mē/ ſe gigni dentes: priuſq; in ſupera fere parte haud dubium eſt. Septimo eoſdē decidere anno alioſq; ſuffi/ ci. Quoſdā & cum dentibus naſci: ſicut M. Curriū qui ob id dentatus cognominatus eſt. Et Cn. Papyri um Carbonē præclaros uiros. In fœminis ea res in auſpicati fuit exempli regum temporibus: cum ita nata eſſet Valeria exitio ciuitati in quā deleta eſſet futurum reſponſo aruſpicum uaticinante. Seſſapiā ēt illa tempeſtate florentiſſimam deportata eſt ueridico exitio conſecuto. Quaſdā cōcreto genitali gigni infauſto omine Cornelia Gracchoꝝ mater indicio eſt. Aliqui uice dentiū continuo oſſe gignunt. Sicu/ ti Pruſiæ regis bithynioꝝ filius ſuperna parte oris. Dentes aūt tantū inuicti ſunt ignibus: nec cremātur cum reliquo corpore. Idem flāmis indomiti tabe cauātur pituita ue. Candorē trahūt quodā medicami ne. Vſu atterūtur: multoq; primū in aliquibus deficiunt. Nec cibo tantū & alimētis neceſſarii. Quippe uocis ſermoniſq; regimē primores tenent concentu quodā excipientes ictum linguæ: ſiriemq; ſtructu/ ræ: atq; magnitudine mutilantes moliētes ue aut hebetantes uerba. Et cū defluxere explanationē oēm adimentes. Quin & augurīū in hac eſſe creditur parte. Triceni bini uiris attribuunt: excepta turdulo/ gente. Quibus plures fuere longiora promitti uite putāt ſpatia. Fœminis minor numerus. Quibus in dextra parte gemini ſuperne a canibus cognominati: fortunæ blandimenta pollicent. Sicut in Agrippi/ na Domitii Neronis matre: contra in leua. Hominē priuſq; genito dente cremari mos gētium non eſt. Sed mox plura de hoc: cum mēbratim hyſtoria decurret. Riſiſſe eodē die quo genitus eſſet unum acce pimus hoiem Zoroaſtren. Eidē cerebrum ita palpitaſſe ut impoſitā repelleret manum: futuræ præſa/ gio ſcientiæ. In trimatu ſuo cuiq; dimidiam eſſe menſuram ſtaturæ certū eſt. In plenū autē cuncto mor talium generi minorē indies fieri propemodū obſeruat. Raroſq; patribus ꝓceriores cōſumēte uberta tem ſeminū exuſtione: in cuius uices nunc uergat æuum: in creta terræ motu rupto monte inuentū eſt corpus ſtans, xlvi. cubitorum: quod alii Orionis: alii Etionis fuiſſe tradūt. Horeſtis corpus oraculi iuſſu refoſſum ſeptē cubitoꝝ fuiſſe monumentis tradit. Iam uero ante annos ꝓpe mille uates ille Homerus non ceſſauit minora corpora mortaliū q̄ priſca cōqueri. Neuii Pollionis amplitudinē annales nō tradūt Sed quia populi concurſu pene interēptus eſſe ꝓdigii uice habitū. Proceriſſimū hoiem ætas noſtra di/ uo Claudio principe Gabbarā nomine ex arabia aduectū nouē pedum & totidem unciaꝝ uidit. Fuere ſub Diuo Auguſto ſemipede addito: quoꝝ corpora eius miraculi gratia in conditorio Saluſtianoꝝ aſ/ ſeruabant hortoꝝ. Puſioni & Secūdillæ erant noīa. Eodē præſide minimus hō duos pedes & palmum Conopas noīe in delitiis iuliæ neptis eius fuit. Et mulier Andromeda liberta iuliæ Auguſtæ Manium maximū &. M: Tulliū equites romanos binū cubitoꝝ fuiſſe auctor eſt Varro. Et ipſi uidimus in locu/ lis aſſeruatos. Sexqpedales gigni quoſdā longiores i trimatu iplentes uitæ curſum haud ignotū eſt: in/ uenimus in monumentis ſalaminæ Eutimenis filiū in tria cubita triēnio adoleuiſſe: inceſſu tardū: ſen/ ſu hebetē: & iam puberē factū uoce robuſta: abſumptū contractiōe mēbrorū ſubita triennio circūacto. Ipſi nos pridem uidimus eadem ferme omnia præter pubertatem in filio Cornelii Taciti equitis Ro. belgicæ galliæ rationes procurantis. Ectapelos græci uocant eos. In latino non habent nomen.

Inſignia corporum. CA. XVII.

q Vod ſit hoiū ſpatiū a ueſtigio ad uerticem: id eſſe ſparſis manibus inter lōgiſſimos dygitos obſeruatū eſt, ſicuti uires quibuſdā dextra parte maiores: quibuſdā æquas utraq;: aliquibus le ua manu p̄cipuas. Nec id unq̄ in fœminis. Mares præſtare pōdere. Et defuncta uiuentibus cor pora oīum animaliū. Et dormiētia uigilātibus. Viroꝝ cadauera ſpina fluitare. Fœminaꝝ ꝓna: uelut pu dori defunctaꝝ parcente natura.

Exempla uariarum figurarum. CA. XVIII.

c Oncretis quoſdā oſſibus ac ſine medullis uiuere accepimus. Signū eoꝝ eſſe nec ſitim ſentire: nec ſudorem emittere: quāq̄ & uoluntate ſciamus ſitim uictā. Equitēq; Ro. Iulium Viatorem euocōtioꝝ gente fœderata i pupillaribus annis aquæ ſubter cutē fuſæ morbo ꝓhibitū humo re a medicis naturā feciſſe cōſuetudine: atq; ſenecta caruiſſe potu. Necnon & alii multa ſibi impauere.

Diuerſorum morum exemplа. CA. XIX.

f Erunt craſſum auū Craſſi in parthis interempti nunq̄ riſiſſe. Ob id Agelaſtū uocatum. Sicuti nec fleſſe multos. Socratē claꝝ ſapiētia eodem ſemper uiſum uultu: nec aut hylari magis aut turbato. Exit hic animi tenor aliquādo in rigorē quēdā toruitatēq; naturæ durā & inflexibi/ lē: aſſectuſq; humanos adimit: quales apathes græci uocāt. Multos eius generis experti: quodq; mirum ſit auctores maximæ ſapiētie. Diogenem cynicum. Pyrrhonē. Heraclitum. Timonem. Hūc quidē etiā in totius odium generis humani euectum. Sed hæc parua naturæ inſignia in multis uaria cognoſcun/ tur. Vt in Antonia Druſi nunq̄ expuiſſe. In pomponio conſulari poeta nunq̄ ructaſſe. Quibus natu con creta ſunt oſſa: qui ſunt rari admodum: cornei uocantur.

De fortitudine & uelocitate. CA. XX.

c Orpore ueſco eē: ſed eximiis uiribus. Tritanum in gladiatorio ludo ſannitium armatura cele/ brem. filiumq; eius militē magni Pōpeii: & rectos & trāſuerſos cācellati toto corpore habuiſ/ ſe neruos in brachiis etiā manibuſq; auctor eſt Varro ꝓdigioſa uiriū elatione. Atq; etiam ho/ ſtē ab eo ex ꝓuocatione dimicantem inermi dextra uno digyto ſuperatū: & poſtremo correptū i caſtra tranſlatum. Alunius Valens meruit in prætorio Diui Auguſti centurio uehicula cum culeis onuſta do nec exinanirentur ſuſtinere ſolitus. Carpenta comprehenſa una manu retinere obnoxius contra niten/ tibus iumentis. Et alia mirifica facere: quæ inſculpta monumento eius ſpectantur. Ideo. M. Varro Ru/

ticellus inquit Hercules appellatus:mulum ſuum tollebat.Fuſius Saluius duo centenaria pondera pe/
dibus:totidē manibus:& ducenaria duobus humeris contra ſcalas ferebat.Nos quoq; uidimus Atha/
natum nomine:prodigioſæ oſtentationis quinquagenario thorace plumbeo indutū.Coturniſq; quin
gentorum pondo calciatum per ſcœnā igredi.C.Milonē athletā cū cōſtitiſſet nemo ueſtigio educebat.
Malū tenenti nemo digytū corrigebat.Cucurriſſe mille centum.lx.ſtadia:ab athenis lacedemonem bi/
duo Philippidē magnum erat:donec Caniſtius curſor lacedemonius & Philonides Alexandri magni a
ſytione helyn uno die.mil.cccii.ſtadia cucurrerunt.Nunc quidē in circo quoſdam.clx.paſ. tolerare non
ignoramus.Nuperq; Fonteio & Vipſano cōſ.ānos.ix.genitum pueꝝ a meridie ad ueſpeꝝ.lxx.M.p.cu/
curriſſe.Cuius rei admiratio ita demum ſolida perueniet:ſi quis cogitet nocte ac die longiſſimum iter
uehiculis tribus Tyberium Neronem emenſum feſtinantem ad druſum fratrem ægrotantem in ger/
mania in ea fuerunt ducenta mil.paſ. De uiſu. CA. XXI.

Culoꝝ acies uel maxime fidē excedentia inuenit exēpla.in nuce incluſam iliada Homeri car/
o men in mēbrana ſcriptum tradidit Cicero.Idē fuiſſe qui puideret.c.xxxv.mil.paſ.Huic & no/
men.M.Varro reddidit Strabonē uocatum Solitum autē punico bello a lilybeo ſiciliæ pro/
mōtorio exeūte claſſe carthaginis portu ēt numeꝝ nauium dicere.Callicrates ex ebore formicas & alia
tam parua fecit animalia:ut partes eaꝝ a cæteris cerni nō poſſent.Mermecidēs quidam in eodem gene
re inclaruit.a quo quadrigam ex eadem materia quā muſca integeret aliis fabricatam:& nauem quam
apicula pennis abſconderet. De auditu. CA. XXII.

Vditus unū exēplum habet mirabile.Prœliū quo ſybaris deleta eſt:eo die quo geſtum erat au
a tum olympiæ.Nā cymbricæ uictoriæ Caſtoreſq; romani q perſicā uictoriā ipſo die quo cōti/
git nūciauere uiſus & auditus & numinū fuere præſagia.

Exēpla patiētiæ CA. XXIII.

Atiētia corporis ut eſt crebra ſors calamitatū innumera documēta peperit.Clariſſimū in fœ/
p minis leænæ meretricis exēplū:quæ torta nō indicauit Harmodium & Ariſtogitonē tyrēnici
das.In uiris Anaxarchides q ſimili de cauſa cū torqueret præciſam e dentibus linguam unāq;
ſpem indicii in tyrannos expuit. Memoriæ exempla. CA. XXIIII.

Emoria neceſſariū maxime uitæ bonū cui præcipua fuerit haud facile dictu eſt.tā multis glo/
m riam eius adeptis.Cyrus rex oībus ī exercitu ſno militibus noīa reddidit.L.Scipio populo ro.
Cyneas Pyrrhi regis legatus ſenatui & æqueſtri ordini romæ poſtero die q̄ aduenerat.Mithri
dates duaꝝ &.xx.gentiū rex totidē linguis iura dixit:pro contione ſingulas ſine interprete affatus.Car/
madas qdā in græcia quæqs exegerit uolumina in bibliothecis legentis mō repræſentauit.Ars poſtre/
mo eius rei facta & inuenta eſt a Simonide melito conſumata a Metrodoro Sceptio:ut nihil nō iiſdem
uerbis redderet auditū.Nec aliud eſt æque fragile in hoīe morboꝝ & caſus iniurias atq; etiam metus
ſentiens alias particulati:alias uniuerſa.ictus lapide oblitus eſt litteras tantum.Ex præalto tecto lapſus
matris & affiniū ꝓpinquoꝝ cœpit obliuionē.Alius ægrotus ſeruoꝝ etiā.Sui uero noīs oblitus Meſſa/
la Coruinus orator.itaq; ſæpe deficere tentat & meditat uel quieto corpore & ualido.Sōno quoq; ſer/
pente computat:ut inanis mens quærat ubi ſit loci.

Laus.C.Iulii Cæſaris. CA. XXV.

Nimi uigore præſtātiſſimū arbitror.C.Cæſarem dictatorē.Nec uirtutē conſtantiāq; nunc cō
a memoro:nec ſublimitatē omniū capacē quæ cælo continent:ſed ꝓprium uigorē celeritatēq;
quodā igne uolucrē.Scribere & legere ſimul dictare & audire ſolitū accepimus. Epiſtolas ue/
ro tantarum reꝝ quaternas pariter librariis dictare:aut ſi nihil aliud ageret:ſeptenis.Idem ſignis colla/
tis quinquagies dimicauit.Solus.M.Marcellum trāſgreſſus q unde quadragies dimicauerat.Nam præ
ter ciuiles uictorias undecies centum & nonagintaduo milia hominum occiſa prælii ab eo nō qdē in
gloria poſuerim.Tantam etiā coactā humani generis iniuria:quod ita eſſe confeſſus eſt ipſe:belloꝝ ci/
uilium ſtragem nō prodēdo.Vt iuſtius Pompeio magno tribuatur:octingentas quadragintaſex naues
piratis adæmiſſe.Cæſari propriū & peculiare fuit præter iam ſupradicta clæmētiæ iſigne:quauſque ad
pœnitētiā oēs ſuperauit.Idē magnanimitatis perhibuit exēplum:cui compari nō poſſit aliud.Spectacu
la enim edita effuſaſq; opes aut operū magnificentiā in hac parte enumerare luxuriæ fauentis eſt.Illa fu
it uera & incomparabilis inuicti animi ſublimitas.Captis apud phatſaliam Pompeii magni ſcriniis epi/
ſtolarum iterumq; apud tapſum Scipionis ea optima concremaſſe fide:atq; non legiſſe.

Laus Pompeii magni. CA. XXVI.

Erū ad decus imperii Ro.non ſolum ad uiri unius pertinet uictoriam. Pōpeii magni titulos
ū oēs triūphoſq; hoc in loco nūcupare:æquato nō mō Alexādri Magni rerū fulgore:ſed etiam
Herculis ꝓpe ac Liberi patris.Igitur ſicilia recuperata unde primum Syllanus ī reipublicæ cā
exoriens auſpicatus eſt.Africa uero tota ſubacta & in ditionem redacta.Magnisq; noīe ſpolio inde capto
eques romanus id quod antea nemo curru triūphali reuectus eſt:& ſtatis ad ſolis occaſum tranſgreſſus
excitatis in pyreneo tropheis oppida octingenta.lxxvi.ab alpibus ad fines hiſpaniæ ulteriors in ditio/
nem redacta uictoriæ ſuæ aſcripſit:& maiore animo Sertoriū domuit:bellogꝝ ciuili qd̄ oīa cōcutiebat
externa extincto itemꝝ triūphales currus eques Ro.induxit.Totiēs imperator anteq̄ miles.Poſtea ad to/
ta maria & deinde ſolis ortus miſſus hos rettulit patriæ titulos more ſacris certaminibus uincentium.
Neq; eni ipſi coronant:ſed patrias ſuas coronant.Hos ergo honores urbi tribuit in delubro Mineruæ

quod ex manubiis dicabat. Cn. Pompeius magnus imperator bello. xxx. annoꝝ confecto fusis fugatis occisis in deditionē acceptis hoium centies ujcies semel octuagintatribus milibus. Depressis aut captis nauibus. d. cccxlvi. Oppidis castellis mille quingentis. xxxviii. in fidem receptis. Terris a mæotis lacu ad rubrum mare subactis uotum merito Mineruæ. Hoc est breuiariū eius ab oriente. Triūphi uero quē duxit ad. iii. Kalen. octob. M. Messala. M. Pisone cons. præfatio hæc fuit. Cum orā maritimam a prædonibus liberasset: & imperium maris populo. Ro. restituisset: ex asia: ponto: armenia: paphlagonia: cappadocia: cilicia: syria: scythis: iudæis: albanis hiberia insula: creta: basternis: & super hæc de regibus Mithridate atq; Tigrane triūphauit. Summa summarum in illo gloria fuit: ut ipse in contione dixit: cum de rebus suis dissereret. Asiam ultimam prouinciaꝝ accepisse: eadēq; mediam patriæ reddidisse. Si quis e cōtrario simili modo uelit percensere Cæsaris res qui maior illo apparuit: totū profecto terrarum orbē enumeret: quod infinitū esse cōueniet.

Laus Catonis primi. CA. XXVII.

Aeteris uirtutum generibus uarie & multi fuere præstantes. Cato primus portiæ gentis tres
c summas in homine res præstitisse existimatus est: optimus erator: optimus imperator: optimus senator. Quæ mihi oia ēt si nō prius attamen clarius fuisse in Scipione Aemiliano uidentur. Dempto præterea plurimorum odio: quo Cato laborauit. Itaq; sit propriū Catonis quater & quadragies causam dixisse: nec quēq; sæpius postulatum: & semper absolutum.

Item de fortitudine. CA. XXVIII.

Ortitudo in quo maxime extiterit imensæ quæstionis est. Vtiq; si recipiaꝫ poetica fabulositas.
f Q. Ennius. T. Ceciliū Teucrum fratrēq; eius præcipue miratus propter eos sextum annalem adiecit. L. Sicinius Dentatus: qui tribunus plebis fuit. Sp. Tarpeio. A. Thermo cons. haud multo post exactos reges innumerosissima suffragia habet centies uicies prœliatus: ocies ex prouocatione uictor. xlv. cicatricibus aduerso corpore insignis nulla i tergo. Item spolia cœpit. xxxiiii. Donatus hastis puris duodeuiginti. Phaleris. xxv. Torqbus tribus &. lxxx. Armillis. c. lx. Coronis. xxxvi. Ciuicis. xiiii. Aureis octo. Muralibus tribus. Obsidionali una. Fisco æris. x. Captiuis. xx. milibus iperatores nouē ipsius maxime opera triumphantes secutus. Præterea qđ optimum in operibus eius reor uno ex ducibus. T. Romulo ex consulatu ad populū cōuicto male acti iperii rei militaris. Haud minora forēt Mālii Capitolini decora: ni pdidisset illa exitu uitæ ante. xxii. annos bina cœpat spolia. Primus oium eques coronā muralē acceperat. vi. ciuicas. xxxvii. dona. xxxiii. cicatrices aduerso corpore exceperat. P. Seruiliū magistrum eqtū seruauerat: ipse uulneratus humerum ac femur. Super oia capitoliū summāq; rem in eo solus a gallis seruauerat: si nō regno suo seruasset. Veꝝ sunt in his quidē uirtutis opera magna sed maiora fortunæ. M. Sergio ut eqdē arbitrior nemo quemq; hoium iure prætulerit: licet ꝓnepos Catilina gratiam noī derogarit. Secūdo stipendio dextrā manū perdidit. Stipēdiis duobus ter & ujcies uulneratus est ob id neutra manu neutro pede satis utilis. Vno tantū seruo plurimis postea stipēdiis debilis miles. Bis ab Hannibale captus. Neq; enim cū quolibet hoste res fuit. Bis uinculorū eius profugus. xx. mensibus nullo non die in cathenis aut cōpedibus custoditus. Sinistra manu so. a quater pugnauit: duobus equis insidente eo suffossis. Dextrā sibi fecit ferreā: eaq; religata prœliatus. Cremonā obsidione exemit. Placētiam tutatus est. Duodena castra hostium in gallia cœpit. Quæ oia ex oratiōe eius apparēt habita cum in prætorio sacris arceretur a collegiis ut debilis. Quos hic coronarum aceruos cōstructurus hoste mutato? Etenim plurimū refert in quæ cuiusq; uirtus tēpora inciderit. Quas trebia ticinusq; aut trasimenus ciuicas coronas dedere? Quæ cānis corona merita? unde fugisse uirtutis summū opus fuit. Cæteri ꝓfecto uictores hoium fuere. Sergius uicit etiā fortunā. Ingenioꝝ gloriæ qs possit agere delectū p tot disciplinarū genera & tantā reꝝ operūq; uarietatē? nisi forte Homero uate græco nullum fœliciorē extitisse cōuenit: siue operis fortuna siue materia æstimeꝫ.

Diuersæ laudes plurimoꝝ. Ca. XXIX.

Taq; Alexander magnus (etenī insignibus iudiciis optime citraque inuidiā tā superba censura
i peragetur) inter spolia Darii persaꝝ regiis unguētoꝝ scrinio capto quod erat auro gēmisq; ac margaritis prætiosum uarios eius usus amicis demonstrantibus: quādo tedebat unguēti bellatorē & militia fordidū: imo Hercule inquit librоꝝ Homeri custodiæ detur: ut præciosissimū humani animi opus q̄ maxime diuiti opere seruaretur. Idem Pindari uatis familiæ penatibusq; iussit parci: cū thebas raperet. Aristotelis philosophi patriam condidit: tantæq; rerum claritati tā benignū testimoniū miscuit. Archilochi poetæ interfectores Apollo arguit delphis. Sophoclē tragici cothurni principem defunctum sepelire Liber pater iussit obsidentibus mœnia lacedæmoniis. Lysandro eoꝝ rege inquiete sæpius admonito ut pateret humari delicias suas. Requisiuit rex qui supremum diē athenis obisset: nec difficulter ex iis quæ deus significasset intellexit: pacemq; funeri dedit.

De platone: Ennio: Virgilio. M. Varrone &. M. Cicerone. CA. XXX.

Latoni sapientiæ antistiti Dionysius tyrānus alias sæuitiæ supbiæq; natus uittatā nauem mi-
p sit obuiā. ipse quadrigis albis egredientē in littore excepit. Viginti talētis unā orationē Isocrates uendidit. Aescines athenienses sūmus orator cū accusationē qua fuerat usus rhodi legisset: legit & defensionē Demosthenis: ob quā in illud depulsus fuerat exiliū. Mirantibusq; tum magis fuisse miraturos dixit: si ipsum orantē audiuissent: in calamitate testis ingēs factus inimici. Tucydidē impatorē atheniēses in exiliū egere reꝝ cōditorē reuocauere: eloquentiā mirati cuius uirtutem dānauerāt. Magnū & Menādro in comico socco testimoniū regū ægypti & macedoniæ cōtingit classe & p legatos petito. Maius ex ipso regiæ fortunæ prælata litteraꝝ cōscientia. Perhibuere & romani ꝓceres etiam exte-

ris teſtimonia. Cn. Pompeius cõfecto mithridatico bello intraturus Poſidonii ſapiẽtiæ profeſſione clari domũ fores percuti de more a littore uetuit & faſces lictorios ianuæ ſubmiſit: is cui ſe oriẽs occidenſq; ſubmiſerat. Cato cẽſorius in illa nobili triũ ſapientiæ procerum ab athenis legatiõe audito Carneade: q̃ primũ legatos eos cẽſuit dimittendos: quoniã illo uiro argumẽtante quid ueri eſſet haud facile diſcerni poſſet. Quanta mox cõmutatio? Ille ſemp alioquin exitiali appellans noſe uniuerſos ex italia pellẽdos cenſuit græcos. At ꝓnepos eius uticenſis cãton unũ ex tribunatu militũ philoſophũ: alterum ex cypria legatione deportauit. Eãdẽq; linguã ex duobus Catonibus in illo abieciſſe: in hoc iportaſſe memorabile eſt. Sed & noſtrox gloriã pcẽſeamus. Prior Africanus. Q. Enni ſtatuam ſepulchro ſuo imponi iuſſit: clarumque illud nomẽ imo uero ſpoliũ ex tertia orbis parte raptũ in cinere ſupremo cũ poetæ titulo legi. Diuus Auguſtus carmina Virgilii cremari cõtra teſtamẽti eius uerecũdiã uetuit. Maiuſq; ita uati teſtimoniũ cõtigit: q̃ ſi ipſe ſua carmina ꝓbauiſſet. M. Varronis in bibliotheca quæ prima in orbe ab Aſinio Pollione de manubiis publicata Romæ & unius uiuentis poſita imago eſt: haud minore (ut equidẽ reor gloria principe oratore & ciue ex illa ingeniox quæ tũc fuit multitudine uni hanc coronã dante: q̃ cũ eidẽ magnus Põpeius pyratico ex bello naualẽ dedit. Innumerabilia deinde ſunt exempla Romana ſi pſequi libeat: cum plures una gens in quocumq; genere eximios tulerit. q̃ cæteræ certæ. Sed quo & te M. Tulli piaculo taceã? quo ue maxime excellentẽ inſigni prædicẽ: quo potius q̃ uniuerſi populi & illius gentis ampliſſimo teſtimonio: & tota uita tua ad conſulatũ tãtum opibus electis? Te dicente legem agrariã hoc eſt alimenta ſua abdicauerunt tribus. Te ſuadente Roſcio theatralis ſeditionis auctori leges ignouerunt: notataſq; ſedes ignominiæ diſcrimine æquo aĩo tulerunt. Te orante ꝓſcriptox liberos honores petere puduit. Tuũ Catilina fuit ingeniũ. Tu. M. Antoniũ ꝓſcripſiſti. Salue primus oĩum parens patriæ appellate. Primus ĩ toga triumphũ: linguæq; laurea merite: & facundæ litterarum latinarum parens æque ut dictator Cæſar hoſtis quondam tuus de te ſcripſit oĩum triũphox laureã adepte maiorẽ. Quanto plus eſt ingenii romani terminos in tantum promouiſſe q̃ imperii.

De morũ honeſtate. CA. XXXI.

Eliquis animi boni præſtitere & apud cæteros mortales ſapiẽtia: ob id Cati Corculi apud Romanos cognominati. Apud græcos Socrates oraculo Apollinis Phytii prælatus cunctis.

De auctoritate. CA. XXXII.

Vrſus mortales oraculox ſocietatẽ dedere Chiloni lacedæmonio tria præcepta eius delphis cõſecrando aureis litteris quæ ſunt hæc. Noſſe ſe quẽq;: & nihil nimiũ cupere. Comitẽq; æris alieni atq; litis eſſe miſeriam. Quin & funus eius cum uictore filio olympiæ expiraſſet gaudio tota græcia proſecuta eſt.

De diuinitate. CA. XXXIII.

Iuinitas & quædã cælitũ ſocietas nobiliſſima ex fœminis in ſybilla fuit. Ex uiris in Melampode apud græcos apud Romanos in Martio.

De Naſica. CA. XXXIIII.

Ir optimus ſemel a cõdito æuo iudicatus eſt Scipio Naſica a iurato ſenatu. Idẽ in toga candida bis repulſa notatus a populo. In ſumma ei ĩ patria mori nõ licuit. Nõ hercule magis q̃ extra uĩcula illi ſapiẽtiſſimo ab Apolline iudicato Socrati.

De pudicitia. CA. XXXV.

Vdiciſſima fœmina ſemel matronax ſentẽtia iudicata eſt Sulpitia Paterculi filia: uxor Fuluii Flacci electa ex centũ præcipuis: quæ ſimulacrũ Veneris ex ſybillinis libris dedicaret. Itex religionis expimento claudia iducta Romã deox matre.

De pietate. CA. XXXVI.

Ietatis exẽpla infinita qdẽ toto orbe extitere: ſed Romæ unũ: cui compari cuncta non poſſint. Humilis in plebe & ideo ignobilis puerpera ſupplicii cauſa carcere icluſam matrẽ cum ipetraſſet aditum a ianitore ſemp excuſſa ne quid inferret cibi: deprehenſa eſt uberibus ſuis alens eã. Quo miraculo matri ſalus donata filiæ pietate eſt. Ambeq; perpetuis alimẽtis. Et locus ille eidẽ conſecratus eſt deæ. C. Quntio. M. Attilio conſ. templo pietatis extructo in illius carceris ſede: ubi nunc Marcelli theatrum eſt. Gracchorum pater anguibus apprehenſis in domo cum reſponderetur ipſum uicturum alterius ſexus interempto: immo uero inqt meum necate. Cornelia. n. iuuenis eſt: & parere adhuc poteſt: hoc erat uxori parcere: & reipublicæ conſulere: idque mox conſecutum eſt. M. Lepidus Apuleiæ uxoris caritate poſt repudium obit. P. Rutilius morbo leui impeditus nuntiata fratris repulſa in conſulatus petitione ilico expirauit. Publius Catienus Philotimus patronum adeo dilexit ut hæres omnibus bonis inſtitutus in rogum eius ſe iaceret.

De arciũ plurimax excellẽtia: aſtrologia: grãmatica. geometria. CA. XXXVII.

Ariarũ artiũ ſciẽtia innumerabiles enituere: quos tamen attingi par ſit florem hoĩum libantibus. Aſtrologia Beroſus cui ob diuinas prædictiones athenienſes publico ingymnaſio ſtatuã in aurata lĩgua ſtatuere. Grãmaticha Apollodorus: cui amphyctiões græciæ honorẽ habuere. Hippocrates medicina pollens: qui uenientẽ ab illyriis peſtilentiã prædixit: & diſcipulos ad auxiliandũ circa urbes dimiſit. Cui ob meritũ honores illos quos Herculi decreuit græcia. Eandem ſcientiam in Teõbroto Ptolemæus rex megalenſibus ſacris donauit centũ talentis ſeruato Antiocho rege. Magna & Critobulo fama eſt extracta Philippi regis oculo ſagitta: & citra deformitatẽ oris curata orbitate luminis. Summa aũt Aſclepiades pruſienſis condita noua ſecta ſpretis legatis & pollicitationibus Mithridatis regis: reperta ratione qua uinũ egris medeꝛ: relato e funere hoie & cõſeruato: ſed maxime ſponſione facta cum fortuna ne medicus crederetur: ſi unq̃ inualidus ullo modo fuiſſet ipſe: & uictor ſuprema in ſenecta lapſu ſcalarũ examinatus eſt. Grãde & Archimedi geometricæ ac machinalis ſciẽtiæ teſtimo

niũ.M.Marcelli contingit interdicto cũ ſyracuſæ caperent:ne uiolaret unus:niſi feſelliſſet ſperium militaris imprudẽtia.Laudatus Cteſiphon Gnoſius æde epheſiæ Dianæ admirabiliter fabricata: Philon athenis armamentario mille nauiũ.Cteſibius pneumatica ratiõe & hydraulicis organis repertis.Dinocrates metatus Alexandro cõdente in ægypto Alexandriã.Idem hic ſperator edixit ne quis ipſum alius q̃ Apelles pingeret:q̃ Pyrgoteles ſculperet:q̃ Liſippus ex ære duceret. Quæ artes pluribus inclaruere exemplis. Item mira opera artificis CA. XXXVIII.

Riſtidis thebani pictoris unã tabulã centum talentis rex Attalus licitatus eſt.Octingenta emit
a duas Cæſar dictator.Mediã & Aiacem Timomachi in tẽplo Veneris genetricis dicaturus. Cãdaules rex Bularchi picturã magnetũ exitii haud mediocris pari repẽdit auro. Rhodum non incendit rex demetrius expugnator cognominatus ne tabulã Protogenis cremaret a parte ea muri locatã.Praxitelis marmore nobilitatus eſt:gnidiaq; Venere præcipue:ueſano amore cuiuſdam iuuenis in ſigni:& Nicomedis æſtimatiõe regis grandi gnidioꝝ ære alieno ꝓmutare eam conati. Phidiæ Iupiter olympius quotidie teſtimonium perhibet.Mentori Capitolinus & Diana epheſia:quibus fuere conſecreta artis eius uaſa. De ſeruitiis. CA. XXXIX.

Ræcium hoĩs in ſeruitio geniti maximũ ad hanc diẽ quod equidẽ cõperierim fuit grãmaticæ
p artis Daphnidis Cn.Piſaurenſe uendente:&.M.Scauro principe ciuitatis.iii.mil.d.cc.ſeſtertiis licente.Exceſſere hoc in noſtro æuo nec modice hiſtriões:ſed libertatẽ ſuã mercati.Quippe cũ iam apud maiores Roſcius hiſtrio.iii.mil.d.anniã mercaſſe prodat:niſi ſi quis in hoc loco deſiderat armeniaci belli paulo ante ꝓpter Tyridatẽ geſti diſpẽſatorẽ quẽ Nero.iii.cxxx.manumiſit.Sed hoc preciũ belli nõ hoĩs fuit.Tã hercule q̃ libidinis nõ formæ Paronete mi ſpadõis Seiano.iii.mil.d. mercãte a Sutorio priſco.Quam quidem iniuriam lucrifecit ille mercatus i luctu ciuitatis quoniam arguere nulli uacabat. De præſtantia gentium. CA. XL.

Entium in toto orbe præſtantiſſima una oĩ uirtute haud dubie romana extitit. Fœlicitas cui
g præcipua fuerit hoi nõ eſt humani iudicii:cũ proſperitatem ipſam alius alio mõ & ſuopte ingenio quiſq; terminet.Si uerũ facere iudiciũ uolumus ac repudiata omni fortunæ ambitione decernere:mortaliũ nemo eſt fœlix.Abunde igit̃ atq; indulgenter fortuna deciditur cũ eo qui iure dici non infœlix põt.quippe ut alia nõ ſit:certe ne laceſcat fortuna metus eſt.Quo ſemel recepto ſolida fœlicitas non eſt.Quid q; nemo mortalium omnibus horis ſapit:utinamque falſum hoc & non a uate dictũ q̃ plurimi iudicent.Vana mortalitas:& ad circũſcribẽdã ſeipſam igenioſa:cõputat more thraciæ gẽtis:quæ calculos colore diſtinctos pro experimento cuiuſq; diei in urnam condit:ac ſupremo die ſeparatos dinumerat:atq; ita de unoquoq; pronuntiat.Quid q; iſte calculi candore illo laudatus dies originẽ mali habuit? Quam multos accepta afflixere imperia? Quãmultos bona perdidere:& ultimis merſere ſupplicii? Iſta nimiꝝ bona:ſi cui inter illa hora in gaudio fuit.Ita eſt profecto alius de alio iudicat dies:& tamen ſupremus de oĩbus.Ideoq; nullis credẽdũ eſt.Quid q; bona malis paria nõ ſunt etiã pari numero? Nec lætitia ullo minimo mœrore penſanda.Heu uana & ĩprudẽs diligẽtia.Numerus dierũ computatur ubi quæritur pondus. De fœlicitate fœminæ. CA. XLI.

Na fœminaꝝ in omni æuo Lampido lacedæmonia refertur:quæ regis filia:regis uxor: regis
u mater fuit.Vna Berenice:quæ filia ſoror mater Olympionicarum. Vna familia Curionum: in qua tres continua ſerie oratores extiterunt.Vna Fabiorum:in qua tres continui principes ſenatus.M.Fabius Ambuſtus.Fabius Rutilanus filius.Q.Fabius Gurges nepos.

Varia exempla fortunæ. CA. XLII.

c Aetera exempla fortunæ uariãtis innumera ſunt.Etenim quæ facit magna gaudia niſi ex malis? aut quæ mala immenſa niſi ex ingentibus gaudiis.

De bis proſcriptis.L.Sylla.Q.Metello. CA XLIII.

Eruauit ꝓſcriptũ a Sylla.M.Fiduſtiũ ſenatorẽ annis.xxxvi.Sed iteꝝ ꝓſcriptus ſupſtes Syllæ
f uixit uſq; ad Antonium.Conſtat nulla alia de cã ab eo proſcriptum q̃ quia ꝓſcriptus fuiſſet.

Triũphare.P.Ventidiũ de parthis uoluit quidẽ ſolũ:ſed eundẽ in triũpho aſculano.Cn. pompeii Strabonis duxit puerꝝ.Quãq̃ Maſſurius auctor eſt bis in triũpho ductum.Cicero mulionẽ caſtrenſem ſuffaraneũ fuiſſe. Plurimi iuuẽtã inopẽ in caliga militari toleraſſe.Fuit & Balbus Cornelius maior conſul:ſed accuſatus atq; de iure uirgarum in eũ iudicẽ in exiliũ miſſus.Primus externoꝝ atque etiam in occeano genitoꝝ uſus illo honore quẽ maiores latio quoq; negauerunt.Eſt &.L.Fuluius inter inſignia exẽpla tuſculanoꝝ rebellantium cõſul:eodẽ quoq; honore cũ tranſiſſet exornatus confeſtim a populo ro.q ſolus.eodẽ anno quo fuerat hoſtis romæ triũphauit ex iis:quoꝝ cõſul fuerat.Vnus hominũ ad hoc æui fœlicis ſibi cognomen aſſeruauit.L.Sylla ciuili nẽpe ſanguine ac patriæ oppugnatione adoptatus:& qbuſdã fœlicitatis inductus argumentis:q; ꝓſcribere tot milia ciuiũ ac trucidare potuiſſet. O parua interpretatio & futuro tpe infœlix.Non melioris ſortis tũc fuere peuntes:quoꝝ miſeremur hodie:cũ Syllã nemo nõ oderit? Age nõ exitus uitæ eius oĩum ꝓſcriptorum ab illo calamitate crudelior fuit erodẽte ſeipſo corpore & ſupplicia ſibi gignente:qđ ut diſſimulauerit & ſupremo ſomno eius cui ĩmortuus quodãmodo eſt:credamus ab uno illo inuidiã gloria uictã.Hoc tamẽ nẽpe fœlicitati ſuæ defuiſſe cõfeſſus eſt q; capitoliũ non dedicauiſſet.Q.Metellus in ea orationẽ quã habuit in ſupremis laudibus patris ſui.L.Metelli pont.bis cõſulis:dictatoris magiſtri equitum.Quindecim uiri agris dãdis:q primus elephantos primo punico bello duxit in triũpho ſcriptũ reliquit.Decẽ maximas res optimaſq;

in quibuſq; quærendis ſapientes ætatē exigerent:cōſumaſſe eū.Voluiſſe.n.primariū bellatorē eſſe. Optimum oratorē.Fortiſſimum imperatorē.Auſpicio ſuo maximas res geri.Maximo honore uti:ſumma ſapiētia eſſe.ſummū ſenatorē haberi.Pecuniā magnā bono modo inuenire.Multos liberos relinquere: & clariſſimū in ciuitate eſſe.Hæc cōtigiſſe ei:nec ulli alii poſt romam cōditam.Longum eſt refellere & ſupuacuum:abunde uno caſu refutante.Siquidē is Metellus orbam luminibus exegit ſenectam amiſſis incendio cum palladium raperet ex æde ueſte memorabili cauſa:ſed euentu miſero.Quo fit ut infœlix quidē dici nō debeat:fœlix tamē eſſe non poſſit.Tribuit ei po.Ro.quod nunq; ulli alii ab cōdito æuo ut quotiens in ſenatum iret:curru ueheretur ad curiam.magnum & ſublime ſed pro oculis datum.

De altero Metello. CA. XLIIII.

h Vius quoq;.Q.Metelli q illa de patre dixerat filius inter rara fœlicitatis humanæ exempla numeratur.Nam præter honores ampliſſimos cognomenq; macedoniæ a quattuor filiis illatus eſt rogo:uno ptore:tribus cōſularibus:duobus triūphalibus:uno cenſorio.quæ ſingula quoq; paucis contigere.In ipſo tamē flore dignitatis ſuæ ab Catinio Labeone cui cognomē fuit Macerioni:tribuno plebis:quē e ſenatu cenſor eiecerat reuertēs e cāpo meridiano tempore uacuo foro & capitolio ad tarpeiū raptus ut pcipitaretur conualente quidā tam numeroſa illa cohorte quæ patrē eum appellabat. Sed ut neceſſe erat in ſubito tarde & tanq; in exequias cū reſiſtendi ſacroq; factum repellendi ius nō eēt: uirtutis ſuæ opera & cenſura periturus: ægre tribuno qui intercederet reperto a limine ipſo mortis reuocatus alieno beneficio poſtea uixit.Bonis inde etiam cōſecratis a damnatu ſuo tanq; parū eēt faucium certe intortarum:expreſſiq; p aures ſanguinis pœnā exactā eē.Equidē & Africani Aemiliani inimicum fuiſſe iter calamitateſ duxerim ipo teſte Macedonico.Siquidem liberis dixit. Ite filii celebrate exequias: nunq; ciuis maioris funus uidebitis. Et hoc dicebat iā balearicis & creticis diadematis iā Macedonicus ipſe.Verum ut illa ſola iniuria æſtimeē:quis hunc iure fœlicem dixerit periclitatū ad libidinem inimici?nec Africano ſaltem perire.quos hoſtes uiciſſe tanti fuit?aut quos non honores curruſq; illa ſua uiolentia fortuna retroegit per mediā urbem cenſore tracto.Etenim ſola hæc moriendi ratio fuerat tracto in capitoliū illo in qđ triūphās ipſe deoꝝ exuuiis ne captiuos qdē ſic traxerat.Maius hoc ſcelus fœlicitate cōſecuta factū ē periclitato macedonico uel funus tātū ac tale pdere:i quo a triūphalibus liberis portaretur in rogū uelut exequiis quoq; triumphās.Nulla eſt pfecto ſolida fœlicitas.quā cōtumelia ulla uitæ rūpit:nedū tāta.Quod ſupereſt neſcio maior gloriæ an indignatiōi dolor accedat:iter tot Metellos tam ſcelerata Catinii audaciā ſemp fuiſſe inultā.

De Diuo Auguſto. CA. XLV.

i N Diuo quoq; Auguſto quē uniuerſa mortalitas in hac cēſura nūcupat:ſi diligēter æſtimeē cuncta magna ſortis humanæ reperieē uolumina.Repulſa in magiſterio equitū apud auunculum:& contra uoluntatem eius prælatus Lepidus.Proſcriptionis inuidia in collegam.Collegium in triumuiratu peſſimorum ciuium:nec æqua ſaltē portione:ſed prægraui Antonio.Philippenſi prœlio morbo:fuga:& triduo in palude latebræ ægroti.Et ut fatētur Agrippa & Mœcenas aqua ſubter cutem fuſa.Turgida latera.Naufragia ſicula.Et alia ibi quoq; in ſpelunca occultatio.Iam in nauali fuga urgente hoſtium manu pces Proculeio mortis admotæ.Cura peruſinæ cōtentiōis.Sollicitudo martis actiaci:pannoniciq; belli.Ruinæ pōtis.Tot ſeditiones militū.Tot ancipites morbi corporis.Suſpecta Marcelli uota.Pudēda Agrippæ ablegatio.Totiēs petita inſidiis uita:Incuſatæ liberoꝝ mortes:luctuſq; non tantū orbitate triſtes.Adulterium filiæ.Et cōſilia patricidæ palā facta.Cōtumelioſus priuigni Neronis ſeceſſus.Aliud neptis adulterium.Iuncta deinde tot mala.Inopia ſtipendii.Rebellio illyrici.Seruitiorum delectus.Iuuentutis penuria.Peſtilētia urbis. Fames ſitiſq; italiæ.Deſtinatio expirandi. Et quatridui inedia maior pars mortis in corpus recepta.iuxta hæc uariana clades:& maieſtatis eius fœda fugil latio.Abdicatio poſtumi Agrippæ poſt adoptionē.Deſiderium poſt relegationem.Inde ſuſpitio in Fabium:archanorumq; proditionem.Hinc uxoris & Tyberii cogitationes ſuprema eius cura.In ſumma deus ille celumq; neſcio adeptus magis an meritus hærede hoſtis ſui filio exceſſit.

Quos beatiſſimos dii iudicauerunt. CA. XLVI.

f Vbeunt in hac reputatione delphica oracula uelut ad caſtigādam hominum uanitatem a deo emiſſa.Duo ſunt hæc.Phedium fœliciſſimum qui pro patria proximo occubuiſſet. Iterum a Gige rege tunc ampliſſimo terrarum conſultum Aglauū Prophodiū eſſe fœliciorem. Senior hic in anguſtiſſimo archadiæ paruū ſed annuis uictibus large ſufficiēs pdium colebat:nunq; ex eo egreſſus. Atq; ut e uitæ genere manifeſtum eſt:minima cupidine minimum in uita mali expertus.

Quem uiuentem ut deum coli iuſſerunt. CA. XLVII.

c Onſecratus eſt uiuus ſentienſq; oraculi eiuſdem iuſſu & iouis deoꝝ ſummi aſtipulatu Euthymus poeta ſemper olympiæ auctor & ſemel uictus.Patria ei locri initialia:ibi imaginē eius eē: & olympiæ alterā eadē die tactā fulmine.Callimachū ut nihil aliud miratū uideo:ad eūq; iuſſiſſe ſacrificari:quod & uiuo factitatum & mortuo:nihilq; adeo miꝝ aliud q̄ hoc placuiſſe diis.

De ſpatiis uitæ longiſſimis. CA. XLVIII.

d E ſpatio atq; longinquitate uitæ hoīum nō locoꝝ modo ſitus:ueꝝ exēpla ac ſua cuiq; ſors naſcendi icertū fecere.Heſiodus qui primus de hoc aliqua pdidit fabuloſe(ut reor) multa de hominū æuo referēs cornici nouē noſtras attribuit ætates.Quadruplū eius ceruis.id triplicatum coruis.Et reliqua fabuloſius in phœnice ac nymphis.Anacreon poeta Argantonio tarteſioꝝ regi.cl.tribuit annos.Cyniræ cyprioꝝ.x.annos amplius.Aegimio ducētos.Theopōpus Epimenidi Gnoſio.clvii.

Hellanicus quoſdã in ætholia epioꝝ gentis ducẽtos explere. Cui aſtipulat Damiates memorans Pictoreũ ex iis præcipuũ corpore uiribuſq; etiã trecẽtis uixiſſe. Ephodorus arcadũ reges trecẽtis annis. Alexãder & Cornelius Dandonẽ quædã in illyrico quingẽtis uixiſſe. Xenophon Impetrim pulutiniorũ inſulæ regẽ octingẽtis: atq; ut parce mẽtitus eſt filiũ eius ſexcẽtis. Quæ oĩa inſcitia tẽporum acciderunt. Annum.n. alii æſtate unũ determinabant: & alteꝝ hyeme. Alii quadripartitis tẽporibus ſicut arcades: quorum anni trimeſtres fuere. Quidã lunæ ſenio ut ægyptii. Itaq; apud eos aliqui & ſingula milia annorũ uixiſſe produnt. Sed ut ad cõfeſſa trãſeamus. Argãtoniũ gaditanum octoginta annis regnaſſe prope certum eſt. Putant quadrageſimo cœpiſſe. Maximiſſam. lx. annis regnaſſe indubitatũ eſt. Gorgiam ſiculum centum octo uixiſſe. Q. Fabius Maximus ſexagintatribus annis augur fuit. M. Perpenna & nuper. L. Voluſius Saturninus omnium quos in conſulatu ſententiã rogauerãt ſuperſtites fuere. Perpẽna ſeptem reliquit ex iis quos cẽſor legerat. Vixit annos nonagintaocto. Qua in re & illud adnotare ſuccurrit: unum omnino quinquẽnium fuiſſe puo ſenator nullus moriret. Cũ Flaccus & Albinus cenſores luſtrum cõdidere uſq; ad pximos cenſores ab anno urbis qngenteſimo ſeptuageſimonono. M. Valerius Coruinus cẽtum annos impleuit. Cuius inter primũ & ſextum cõſulatũ. xlvi. anni fuere. Idem ſella curuli ſemel ac uicies: ſedit: quotiens nemo alius. Aequauit eius uitæ ſpatiũ Metellus Pontifex. Et ex fœminis Liuia Rutilii nonaginta ſeptem annos exceſſit. Statilia Claudio principe ex nobili domo nonagintanouem. Terẽtia Ciceronis. cvii. Clodia Oſeli. cxv. Hæc quidem etiam enixa quindecies. Luceia mima cẽtum annis in ſcæna pronũciauit. Valeria Copiola Emboliaria reducta eſt in ſcænam Gn. Pompeio. Q. Sulpitio conſ. Iudis pro ſalute Diui Auguſti uotiuis annum cẽteſimum quartum agens. Quæ producta fuerat tyrocinio a. M. Pompeio ædili plebis. C. Mario. Cn. Carbone conſ. ante annos nonagintaunum. Et a magno Pompeio magni theatri dedicatione anus promiraculo reducta. Sammulam quoq; cẽtum decem annis uixiſſe auctor eſt Aſconius Pedianus. Minus miror Stephanionẽ qui primus togatus ſaltare inſtituit utriuſq; ſeculariꝫ Iudis ſaltaſſe: & Diui Auguſti & quos Claudius Cæſar cõſulatu ſuo quarto fecit: quando ſexagintatres non amplius anni interfuere: q̃q̃ & poſtea diu uixerit. In tmoli montis cacumine quod uocãt tempſin. cl. annis uiuere Mutianus auctor eſt. Totidẽ annos item cẽſum Claudii Cæſaris cẽſura. T. Fullonium bononienſem: idq; collatis cẽſibus quos ante detulerat: uitæq; argumẽtis (etenim id curæ principi erat) ueꝝ apparuit.

De uarietate naſcendi. CA. XLIX.

Oſcere uidetur locus ipſe ſyderalis ſcientiæ ſententiam. Epigenes. cxxii. annos impleri negauit poſſe. Beroſus excedi centum ſeptemdecim. Durat & ea rõ quã Petoſyris ac Necepſos tradiderunt: & trimorion appellãt a triũ ſignorum portione: qua poſſe in italiæ tractu. cxxvi. annos uitæ contingere apparet. Negauere illi quẽq; nonaginta partium exortiuam menſuram quod anaphoras uocant tranſgredi: & has ipſas incidi occurſu maleficiorum ſyderum: aut etiã radiis eorum ſoliſq;. Rurſus Aeſculapii ſententiam ſecuti: qui ſtatuta uitæ ſpatia a ſtellis accepi dicit. Sed quãtũ primũ tribuat incertũ eſt. Rara autem eſſe dicunt longiora tẽpora: quandoquidem momẽtis horaꝝ iſignibus lunæ dierum ue ſeptem atq;. xxiiii. quæ nocte ac die obſeruãtur ingens turba naſcatur: ſcanſili annorum lege occidua: quã climactaras appellant: non fere ita genitis qnquageſimũ quartum annũ excedentibus. Primũ ergo artis ipſius incõſtantia declarat q̃ incerta res ſit. Accedũt experimenta & exẽpla recẽtiſſimi cenſus: quem intra quadriennium impatores Cæſares Veſpeſiani pater filiuſq; cenſores egerunt. Nec ſunt oĩa uaſaria excutienda. Mediæ tantũ partis inter apẽninũ montẽ padũq; ponemus exẽpla. Centũ uiginti natos annos parmæ tres edidere. Brixelli unũ. cxxv. Parmæ duos. cxxx. Placẽtiæ unũ. cxxxi. Fauentiæ unã mulierem. cxxxii. Bononiæ. L. Terẽtium Marci filiũ. Arimini uero. M. Apomũ. C. &. L. Tertulã. cxxxvii. Citra placẽtiam in collibus oppidum eſt uelleiaciũ: in quo. cx. natos annos ſex detulere. Quattuor cẽtenos uicenos. Vnũ. cl. M. Mutius. M. filius Galerius fœlix ac ne pluribus moremur in re cõfeſſa in regione italiæ octaua centenum annoꝝ cenſi ſunt hoĩes. liiii. Centenũ denũ hoĩes. lvii. Centenũ uicenũ quinũ hoĩes duo. Centenum tricenũ hoĩes quattuor. centenũ tricenum quinũ aut ſeptenũ totidẽ. centenũ quadragenum hoĩes tres. Alia mortalitatis conſtantia. Homerus eadem nocte natos Hectorẽ & Polydamãta tradit tam diuerſæ ſortis uiros. C. Mario. C. Carbone. iii. conſ. ad. v. Kalen. iunias. M. Celius Ruffus & Cornelius Lucinius Caluus eadem die geniti ſunt: oratores quidẽ ambo: ſed tamen diſpari euẽtu. Hoc etiam iiſdem horis naſcentibus in toto mundo quotidie euenit: pariterq; domini ac ſerui gignuntur: reges & inopes.

In moribus uaria exempla. CA. L.

Vblius Cornelius Ruffus qui cõſul cũ Manio Curio fuit dormiẽs oculoꝝ uiſum amiſit: cũ id ſibi accidere ſomniaret. E diuerſo Phalereus iã tum deploratus a medicis uomicæ morbo: cũ mortem in acie quæreret uulnerato pectore medicinã inuenit ex hoſte. Q. Fabius Maximus conſ. apud flumen iſaram prœlio commiſſo aduerſus allobrogũ regem aruernorũq; gentes ad. vi. idus auguſtas. cxxx. perduellium cæſis febri quartana liberatus eſt in acie. Incertum ac fragile nimiꝝ eſt hoc munus naturæ quicquid datur nobis. Malignum uero & breue in iis etiã qbus largiſſime cõtingit: uniuerſum utiq; æui tempus intuẽtibus. Quid q; æſtimatione nocturnæ quietis dimidio quiſq; ſpatio uitæ ſuæ uiuit? Pars æqua morti ſimilis exigitur: aut poenæ niſi cõtingit quies. Nec reputantur infantiæ anni qui ſenſu carẽt: nec ſenectæ in poenam uiuacis. Tot periculoꝝ genera: tot morbi: tot metus: tot curæ totiens inuocata morte ut nullum frequentius ſit uotum. Natura uero nihil hoĩbus breuitate uitæ præſtitit melius. Hebeſcunt ſenſus. Membra torquentur. Promorit uiſus: auditus: inceſſus: dentes etiã ac ciborum inſtrumẽta: & tamen uitæ hoc tempus annumeratur. Ergo pro miraculo & id ſolitarium

reperitur exemplum. Xenophilum muſicum cētum & quinq; annis uixiſſe ſine ullo cōporis incōmodo. At hercule reliquis oībus per ſingulas membroꝝ partes qualiter nullis aliis aīalibus: certis peſtifer calor remeat horis: aut rigor: neq; horis mō: ſed & diebus noctibuſq; trinis q̄drinis ue etiam toto anno. At etiā morbus eſt aliquis per ſapientiā mori. Morbis. n. quoq; qualdā leges natura impoſuit. Quadrini circuitus febrem nunq̄ bruma nunq̄ hybernis menſibus incipere. Quoſdā poſt ſexageſimū uitæ ſpacium nō accedere. Alios pubertate deponi: a fœminis præcipuæ. Senes minime ſentire peſtilentiā. Nāq; uniuerſis gentibus ingruūt morbi: & generatim mō ſeruitiis: mō procerū ordini alioſq; ꝓ gradus. Qua in re obſeruatū in meridianis partibus ad occaſum ſolis peſtilētiam ſemꝑ ire. Nec unq̄ fere aliter fieri niſi hyeme: nec ut ternos excedat menſes.

De ſignis mortis. CA. LI.

a Am ſigna lœtalia in furoris morbo riſum. Sapientiæ uero ægritudine fimbriaꝝ curam & ſtragulæ ueſtis plicaturas. A ſomno mouētium neglectū profundi humoris e corpore effluuiū: in oculoꝝ quidem & narium aſpectu indubitata maxime: etiā ſupino aſſiduo cubitu. Venarum inæquali aut formicante percuſſu. Et alia quoq; Hippocrati principi medicinæ obſeruata ſunt. Et cum innumerabilia ſint mortis ſigna: ſalutis ſecuritatiſq; nulla ſunt. Quippe cum cenſorius Cato ad filiū de ualitudinis quoq; obſeruatione ut ex oraculo aliquo prodiderit ſenilē iuuentā præmaturæ mortis eſſe ſignum. Morboꝝ uero tam infinita eſt multitudo ut Pherecides Syrus copia ſerpentiū ex corpore eius erūpente expirauerit. Quibuſdā ꝑpetua febris eſt ut. C. Mœcenati. Eidē triēnio ſuꝑmo nullo horæ mōmēto contigit ſomnus. Antipater ſydonius poeta oībus annis uno die natali tantū corripiebaſ febre. & eo cōſumptus eſt ſatis longa ſenecta.

De his qui elati reuixerunt. CA. LII.

a Viola conſularis in rogo reuixit. Et quoniā ſubueniri nō potuerat præualente flamma uiuus crematus eſt. Similis cauſa in. L. Lamia prætorio uiro traditur. Nā Celium Tuberonē prætura functum a rogo relatum Meſſala Ruffus & pleriq; tradunt. Hæc eſt conditio mortaliū. Ad has & huiuſmodi occaſiones fortunæ gignimur: uti de hoīe ne forte morti quidē debeat credi. Reperimus inter exēpla Hermotinii Clazomeni aīam relicto corpore errare ſolitā: uagamq; e longinquo multa annuntiare: quæ niſi a p̄ſenti noſci non poſſent: corpore interim ſemianimi: donec cremato eo inimici qui Cātaridæ uocabātur remeanti animæ uelut uaginam ademerint. Ariſtei etiā uiſam euolātem ex ore in ꝓconneſo corui effigie magna quæ ſequiſ fabuloſitate: quā equidē & in gnoſio Epimenide ſimili mō accipio. Puerū æſtu & itinere feſſum in ſpecu ſeptē & qnquaginta dormiſſe annis: reꝝ faciē mutationēq; mirantē uelut poſtero experrectū die. Hinc pari numero dieꝝ ſenio ingruēte: ut tamen in ſeptimū & qnquageſimū atq; cēteſimū uitæ duraret annū. Fœminaꝝ ſexus huic malo uideſ maxime opportunus cōuerſione uuluæ: quæ ſi corrigaſ ſpiritus reſtituiſ. Huc pertinet nobile illud apud græcos uolumen Heraclidis ſeptē diebus fœminæ exanimis ad uitā reuocatæ. Varro quoq; auctor eſt uiginti uiris agros diuidētibus capuæ quendā qui efferreſ feretro domū remeaſſe pedibus. Hoc idē aquini accidiſſe. Romæ quoq; Corfidium materteraē ſuæ maritū funere locato reuixiſſe: & locatorem funeris ab eo elatum. Adiecit miracula quæ tota indicaſſe conueniat. E duobus fratribus equeſtris ordinis Corfidio maiori accidiſſe ut uideret expiraſſe: apertoq; teſtamēto recitatū hæredē minorē funeri inſtituiſſe. Interim eum qui uidebaſ extinctus plaudendo cōcinuiſſe myſteria: & narraſſe a fratre ſe ueniſſe. Cōmendatam ſibi filiam ab eo. Demonſtratum præterea quo in loco defodiſſet aurꝝ nullo conſcio: & rogaſſe ut iis funeribus quæ comparaſſet efferretur. Hoc eo narrāte fratris domeſtici prope annūciauere exanimatū illum: & aurū ubi dixerat repertum eſt. Plena præterea uita eſt his uaticiniis: ſed nō cōferenda: cū ſæpius falſa ſint. Sicut ingenti exēplo docebimus. Bello ſiculo Gabienus Cæſaris claſſium fortiſſimus captus a Sex. Pompeio iuſſu eius inciſa ceruice & uix cohærente iacuit in littore tota die. Deinde cum adueſperaſſet: cum gemitu precibuſq; congregata multitudine petiit uti Pōpeius ad ſe ueniret: aut aliquē ex cariis mitteret. Se aūt ab inferis remiſſum: habereq; quod nuntiaret. Miſit plures Pōpeius ex amicis: qbus Gabienus dixit. Inferis diis placere Pōpeii cauſas & partes pias. Proinde euētum futuꝝ quē optaret: hoc ſe nuntiare iuſſum. Argumentū fore ueritatis q; peractis mandatis ꝓtinus expiraturus eſſet. Idq; ita euenit. Poſt ſepulturā quoq; uiſorum exempla ſunt: niſi q; naturæ opera non prodigioſa conſectamur.

De mortibus repentinis. CA. LIII.

i N primis autem miraculo ſunt atq; frequenter mortes repentinæ. Hæc eſt ſumma uitæ fœlicitas: quā eſſe naturalem docebimus. Plurimas ꝓdidit Verrius. Nos cū delectu modū ſeruabimus. Gaudio obiere præter Chilonem de quo diximus Sophocles & Dionyſius ſiciliæ tyrannus uterq; accepto tragicæ uictoriæ nuntio. Mater pugna illa cannenſi filio incolumi uiſo cōtra falſum nuntium. Pudore Diodorus ſapientiæ dialeticæ profeſſor luſoria, quæſtione nō protinus ad interrogationes Stilbonis diſſoluta. Nullis euidētibus cauſis obiere dum calciant matutino duo Cæſares Prætor & prætura populi ro. functus dictatoris Cæſaris pater. Hic piſis exanimatus: ille romæ. Q. Fabius maximis in cōſulatu ſuo pridie. Kalen. ianua. In cuius locum. M. Orellius pauciſſimarum horarum conſulatum petiit. Item. C. Vulcatius Gurges ſenator. Oēs adeo ſani atq; tēpeſtiui ut de ꝓgrediendo cogitarent: Q. Aemilius Lepidus iam egrediens incuſſo pollice limini cubiculi. C. Aufidius cum egreſſus in ſenatū iret offenſo pede in comitio. Legatus quoq; qui rhodioꝝ cām in ſenatu magna cū admiratiōe orauerat: in limine curiæ protinus expirauit progredi uolens. Cn. Bebius Pamphilus præfectura & ipſe functus cum a puero quæſiſſet horas. A. Pompeius in capitolio cū deos ſaluraſſet. M. Iuuentius Thalna cōſ. cum ſacrificaret. C. Seruilius Panſa cum ſtaret in foro ad tabernā hora diei ſecunda: in. P. Panſam fratrem in-

nixus. Bebius Iudex dum uadimoniū differri iubet. M. Terentius Corax dū tabellas ſcribit in foro. Nec non & proximo anno dū conſulari uiro in aurem dicit eques romanus ante Apollinē eboreū qui eſt in foro Auguſti. Super oēs. C. Iulius medicus dum inungit ſpecillū per oculū trahēs. A. Manlius Torquatus conſularis cum in cœna placētam appeteret. L. Dutius medicus Valla dum mulſi potionem haurit. Ap. Saufeius cum a balneo reuerſus mulſum bibiſſet: ouumq; ſorberet. P. Quintius Scapula cum apud Aquilium Gallū cœnaret. Decimus Saufeius Scriba cum domi ſuæ prāderet. Cornelius Gallus ꝓtorius &. Q. Heterius eques ro. in Venere obiere. Et quos noſtra adnotauit ætas duo æqueſtris ordinis in ædē Pantomimo Mythico tum forma præcellente. Operoſiſſima tamē ſecuritas mortis in. M. O filio Hylaro ab antiquis tradit comœdiaꝝ hiſtrionē: cum populo admodum placuiſſet natali die ſuo: cōuiuiūq; haberet edita cœna calidā potionem in pultario popoſcit: ſimulq; perſonā eius diei acceptā intuēs coronā e capite ſuo in eā tranſtulit: tali habitu rigens nullo ſentiente: donec accubantiū ꝓximus tepeſcere potionē ammoneret. Hæc fœlicia exēpla. At cōtra miſeriaꝝ innumera. L. Domitius clariſſimæ gētis apud maſſiliam uictus: corſini captus ab eodem Cæſare ueneno poto propter tediū uitæ: poſtq; biberat: omni opere ut uiueret anixus eſt. Inuenit in actis Fœlicis Ruſſati aurigæ iā igne illato in rogum eius unum e fauentibus ieciſſe ſeſe. Friuolum dictu ne hoc gloriæ artificis daretur: aduerſis ſtudiis copia odorū corruptum criminantibus. Cum ante nō multo. M. Lepidus nobiliſſimæ ſtirpis quē euenti anxietate diximus mortum flammæ ui e rogo eiectus recondi propter ardorē non potuiſſet: iuxta ſarmentis aliis nudus crematus eſt.

De ſepultura. CA. LIIII.

i Pſum cremare apud romanos nō fuit ueteris inſtituti. Terra condebant. At poſtq; lōginqs beliis obrutos erui cognouere: tunc inſtitutum. Et tamē multifarie priſcos ſeruauere ritus. Sicut in cornelia domo nemo ante Syllā dictatorē tradit eē crematus. Idq; eū uoluiſſe ueritū talionē eruto. C. Marii cadauere. Sepultus intelligit quoquo mō cōditus: humatus uero humo contectus.

De aīa uel de manibus uel de reſurrectione uerba gentiliū inania. CA. LV.

p Oſt ſepulturam aliæ atq; aliæ manium ambages. Omnibus a ſuprema die eadē quæ ante primum. Nec magis a morte ſenſus ullus aut corpori aut aīæ q̄ ante natalē. Eadē. n. uanitas in futurum etiā ſe ꝓpagat: & in mortis quoq; tēpora ipſa ſibi uita mentit. Alias immortalitatē aīæ: alias trāſfigurationem: alias ſenſum inferis dando: & manes colēdo: deūq; faciēdo: qui iā etiā homo eſſe deſierit. Ceu ullo mō ſpirādi ratio hoī a cæteris aīalibus diſtet. Aut nō diuturniora in uita multa reperiantur: q̄bus nemo ſimilē diuinat immortalitatem. Quod aūt corpus aīæ proſequit materiā. Vbi cogitatio illi? quomō uiſus? auditus? aut qui tangit? qui uſus eius? aut quod ſine his bonum? Quæ deinde ſedes? quanta ue multitudo tot ſæculis animaꝝ uelut umbraꝝ? Puerilia iſta deliramentorum. Auidæq; nunq̄ deſinere mortalitatis commēta ſunt. Similis & de aſſeruandis corporibus hoīum ac reuiuiſcendis promiſſa a Democrito uanitas: qui nō reuixit ipſe. Quæ malum iſta demētia eſt iterari uitam morte. Quæ genitis quies unq̄ ſi in ſublimi ſenſus animæ manet? inter inferos umbræ? Perdit profecto iſta dulcedo credulitaſq; præcipuum naturæ bonum mortē: ac duplicat obitus: ſi dolere etiam poſt futuri æſtimationē euenit. Etenim ſi dulce uiuere: cui poteſt eſſe uixiſſe? At quāto facilius certiuſq; ſibi quenq̄ credere: ac ſpecimen ſecuritatis antegenitali ſumere experimento.

Quæ quis inuenerit in uita. CA. LVI.

c Onſentaneū uidet priuſq̄ digrediamur a natura hoīum indicare quæ cuiuſq; ſcientia a quoq; inuenta ſunt. Emere ac uēdere inſtituit Liber pater. Idē diadema regū inſigne & triumphum inuenit. Ceres frumenta cū antea glande ueſcerent. Eadē molere & conficere in attica italia & ſicilia: ob id dea iudicata. Eadē prima leges dedit. Vt alii putauere Rhadamanthus. Litteras ſemper arbitror aſſyrias fuiſſe. Sed alii apud ægyptos a Mercurio ut Gellius. Alii apud ſyros repertas uolunt. Vtiq; in græciam attuliſſe e phœnice Cadmum ſexdecim numero. A. B. C. D. E. G. I. L. M. N. O. P. R. S. T. V. Quibus troiano bello Pallamedem adieciſſe quattuor hac figura θ ξ φ χ totidem poſt eū Simonidem melicum χ η κ ω. Quarum omniū uis in noſtris recognoſcitur. Ariſtoteles decem & octo priſcas fuiſſe. α β γ λ ε γ λ μ ν ο π ρ σ τ χ Et duas ab Epicharmo additas θ χ q̄ a Palamede mauult. Anticlides in ægypto inueniſſe quēdā nomine Menona tradit qndecim annis ante Phoroneum antiquiſſimum græciæ regem. Id monumentis approbare conatur. E diuerſo Epigenes apud babylonios ſeptingentorum uiginti annorum obſeruationes ſyderum coctilibus laterculis inſcriptas docet: grauis auctor in primis. Qui minimum Beroſus & Critodemus quadringentorum octoginta annorum. Ex quo apparet æternus litterarum uſus. In latium eas attulerunt pelaſgi. Laterarias domos cōſtituerunt primi Euryalos & Hyperbios fratres athenis: antea ſpecus erant ꝓ domibus. Gelio Doxius Celii filius lutei ædificii inuentor placet: exemplo ſumpto ab hirundinū nidis. Oppidū Cecrops a ſe appellauit cecropiā: quæ nunc eſt arx athenis. Aliqui argos a Phoroneo rege ante cōditum uolunt. Quidā & ſicyonem. Aegyptii multo ante apud ipſos dioſpolin. Tegulas iuenit Cinyra Agriopæ filius: & metalla æris. utrūq; in inſula cypro. Item forcipē: marculū: uectē: incudē. Puteos Danaus ex ægypto aduectus in græciā qua uocabat argos. Lapidicinas Cadmus thebis. aut ut theophraſtus in phœnice. Traſon muros. Turres ut Ariſtoteles Cyclopes. Phœnices ut Theophraſtus. Aegyptii textilia. Infecere lanas ſardibus Lydi. Fuſos in lanificio Cloſter filius Arachnæ. Linum & retia arachnæ. Fullonia artē Nitias megarenſis. Sutrinā Boetius. Medicinam ægyptii apud ipſos uolūt repertam. Alii per Arabum babylonis & Apollinis filium. Hærbariā & medicamentariā a Chirone Saturni & Philliræ filio. Aes conflare & tēperare Ariſtoteles Lydū ſcytem

monſtraſſe. Theophraſtus Delã Phrygẽ putat. Aerariã fabricã alii Chalybas: alii Cyclopas. Ferrum Heſiodus in creta eos qui uocati ſunt Dactyli Idæi. Argentum inuenit Erichthonius athenienſis: ut alii ceacus. Auri metalla & conflaturam cadmus phœnix ad pangeum mõtem. Vt alii Thoas & Eaclis in panchaia aut Sol Occeani filius: cui Gellius medicinæ quoq; inuentionem ex melle aſſignat. Plumbum ex caſſiteride inſula primus apportauit Midacritus. Fabricam ferream inuenere cyclopes. Figulinas choribus athenienſis. In iis orbem anacharſis ſcythes: ut alii Hyperboeos corinthius. Fabricam materiaq; Dedalus: & in ea ſerram: aſciam: perpendiculum: terebrã: glutinum: ichthyocollam: Normã: fornicẽ aũt & libellam & tornum & clauem Theodorus ſamius. Menſuras & põdera Phidon argiuus: aut Palemedes ut maluit Gellius. Ignem e ſilice pyrodes: cilicis filius. At eundem aſſeruare in ferula prometheus. Vehiculum cum quattuor rotis phryges. Mercaturas pœni. culturas uitium & arborum Eumolphus athenienſis. Vinum aqua miſceri Staphilus Sitheni filius. Oleum & trapetas Ariſteus athenienſis. Idem mella. Bouem & aratrũ Briges athenienſis: ut alii Triptolemus. Regiã ciuitatẽ ægyptii: populariẽ attici: poſt Theſeum tyramnũ primus fuit phalaris agrigẽti. Seruitiũ inuenere lacedæmonii. Iudiciũ capitis in ario pago primum actum eſt. prœlium afri cõtra ægyptios primi fecere fuſtibus quos uocant phalangas: clipeos inuenerunt prœtus & Acritus inter ſe bellantes: ſiue chalchus Athamãtis filius. Loricam Mydias meſſenius. Galeam: gladium: haſtam lacedæmonii. Ocreas & criſtas Cares. Arcũ & ſagittam Scythem Iouis filium. Alii ſagittas Perſen Perſei filium inueniſſe. Lanceas ætolas. Laculũ cũ amento ferũt inueniſſe Aetolum Martis filiũ. Haſtas uelitares Tyrrhenũ pilumq;. Pentheſileã amazonẽ ſecurim. Piſeum uenabula. Et in tormẽtis ſcorpionẽ Cretas. Catapultã ſyros. Phœnicas baliſtam & fundã. Aeneã tubam Piſeum Tyrrhenum. Teſtudines Artemonẽ clazomenũ. Equũ qui nunc aries appellat in muralibus machinis epeum ad troiã. Equo uehi Bellorophontẽ. Frænos & ſtrata equoq; Peletroniũ. Pugnare ex quo theſſalos: qui centauri appellati ſunt: habitantes ſecundũ pelium montẽ. Bigas primũ iunxit phrygum natio. Quadrigas Erichtonius. Ordinem exercitus: ſigni dationem: theſſaras: uigilias inuenit Palamedes troiano bello. Specularem ſignificationem eodẽ bello Sinon. Inducias Lycaon. Fœdera Theſeus. Auguria ex auibus Car: a quo caria appellata. Adiecit ex cæteris aſalibus Orpheus. Aruſpicium Delphus. Igni ſpicia Amphiaraus. Auſpicia auium Tyreſias thebanus. Interprætationẽ oſtentoq; & ſomniorum Amphyctyon. Aſtrologiam Atlas Libyæ filius: ut alii ægyptii: ut alii aſſyrii. Spherã in ea mileſius Anaximãder. Ventorum rationẽ Aeolus Hellenis filius. Muſicã Amphion. Fiſtulã Pan. Monaulũ Mercurius. Obliquã tibiã Mydas in phrygia. Geminas tibias Marſias. In eadẽ gente lydios modũlos Amphion. Dorios Thamyras thrax. Shrygios Marſias phryx. Citharam Amphion: ut alii Orpheus: ut alii Linus. Septẽ cordis additis Terpander. Octauã Simonides addidit. Nonã Timotheus. Cithara ſine uoce cecinit Thamyras prius. Cum cantu Amphion: ut alii Linus. Cithara edita carmina compoſuit Terpãder. Cum tibiis canere uoce Troezenus Dardanus inſtituit. Saltationẽ armatam Curetes docuere. Pyrrhycem Pyrrhus: utranq; in creta. Verſum heroicũ pythio oraculo debemus. De poematũ origine magna quæſtio eſt. Ante troianum bellũ probant fuiſſe. proſaicam orationẽ condere pherecides Syrius inſtituit tẽpore Cyri regis. Hyſtoriã cadmus mileſius. Ludos gymnicos in arcadia Lycaon. Funebres Acaſtus in iolcho poſt eũ Theſeus in iſthmo. Hercules olympiæ athleticam. Pythus pilã luſoriã. Gyges lydius picturã in ægypto. In græcia uero pyrrhus Dedali cognatus aut Ariſtoteli placet: ut Theophraſto polignotus athenienſis. Nauem primus in græciam ex ægypto Danaus aduexit. Ante ratibus nauigabatur inuentus in mari rubro inter inſulas a rege Erythra. Reperiũtur qui myſos & troianos priores excogitaſſe in helleſponto putent cum tranſirent aduerſus thracas. Etiam nũc in britanico occeano uitiles corio circũſutæ fiunt. In nilo ex papyro & ſcirpo & arundine. Longa naue laſonem primũ nauigaſſe philoſtephanus auctor eſt. Egeſias parrhalum. Creſias Samyram. Saphanus Semiramin. Arthimachus Aegœonem Biremen Damaſthenes erythreos feciſſe. Triremẽ Thucydides Amoclen corinthiũ. Quadriremẽ Ariſtoteles carthaginenſes. Quinqueremẽ inſtituit Neſichthon ſalaminius. Sex ordinum Zenazoras ſyracuſius. Ab ea ad deciremẽ Neſigitõ. Alexandrũ magnũ ferunt inſtituiſſe ad duodecim ordines. Philoſtephanus Ptolæmeum Soterem ad quindecim. Demetrium Antigoni ad. xxx. ptolemæũ philadelphũ ad. xl. ptolemæum philopatorem qui Triphon cognominatus eſt ad. l. Onerariã Hippus tyrius inuenit. lembum cyrenenſes. Cymbã phœnices. Celocem rhodi. Cerciram cyprii. Syderum obſeruationem in nauigando phœnices. Rhemum topæ. latitudinem eius plateæ. Vela Icarus. Malũ & antẽnam Dedalus. Hipagum ſalaminii: aut pericles athenienſes. Tectas longas tafii: antea ex prora tantum & puppi pugnabatur. Roſtra addidit piſeus. Tyrrheni anchoram. Eupalamius eandem bidente: anacharſis harpagonas. Et manus picles athenienſis: amminicula gubernandi Typhis. Claſſe princeps depugnauit. Minos animal occidit primus Hiperbis Martis filius. Prometheus bouem.

In quo primus gentium conſenſus. CA. LVII.

g Entium conſenſus tacitus primus omnium conſpirauit ut ionum litteris uterentur.

De litteris antiquis. CA: LVIII.

Eteres græcas fuiſſe eaſdem pene quæ nunc latinæ inditio erit delphica tabula antiq æris: quæ

u eſt hodie in palatio dono principum Mineruæ dicata in bibliotheca cum inſcriptione tali.

Quando primum tonſores romæ. CA. LIX.

ſ Equens gentiũ cõſenſus in tonſoribus fuit: ſed romanis tradior. In Italiã ex ſicilia uenere poſt romã cõditam anno quadringenteſimo quinquageſimoquarto: adducẽte p. Ticinio Mena ut

auctor eſt Varro. ante intonſi fuere. primus oſum radi quotidie inſtituit africanus. Sequēs Diuus Auguſtus cultris ſemp uſus. Quādo primum horologia. CA. LX.

Ertius conſenſus fuit in horarum obſeruatiōe iam hac rōne accedēs. Quādo & a quo in græcia reperta diximus in ſecundo uolumine. Seruus etiam hoc romæ cōtigit. Duodecim tabulis ortus tantum & occaſus nominatur: poſt aliquot annos adiectus eſt & meridies accēſo cōſulū id pnuntiāte cū curio inter roſtra & græcoſtaſin proſpexiſſet talem ſolē. A colūna ænea ad carcerē inclinato ſydere ſupremā pronuntiauit. Sed hoc ſerenis tantum diebus uſq; ad primum punicū bellū. princeps romanis ſolarium horologium ſtatuiſſe ante. xii. annos q̄ cum pyrrho bellatum eſt ad ædem. Quirini. L. Papyrius Curſor cum eandē dedicaret a patre ſuo uotam a Fabio Veſtali proditur. Sed neq; facti horologii rationē uel artificis ſignificat: nec unde trāſlatum eſt: aut apud quem ſcriptū id inuenerit. M. Varro primū ſtatutum in publico ſecūdū roſtra in colūna tradit bello punico primo a. M. Valerio Meſſala cōſule catina capta in ſicilia. Deportatū inde poſt. xxx. annos q̄ de papyriano horologio traditur anno urbis quadringenteſimo ſeptuageſimo ſeptimo. Nec cōgruebant ad horas eius lineæ: paruerunt tamen ei annis undecim: donec. Q. Martius philippus qui cū. L. Paulo fuit cenſor diligentius ordinatum iuxta poſuit. Idq; munus inter cenſoria opera gratiſſime eſt acceptū. Etiānum tamē nubilo incertæ fuere horæ uſq; ad proximum luſtrum. Tunc Scipio Naſica collega Ienati primus aqua diuiſit horas æque noctium ac dierum. Idq; horologiū ſub tecto dicauit anno urbis d. lxxxxv. Tam diu po. Ro. indiſcreta lux fuit. Nunc reuertamur ad reliqua animalia: primumq; terreſtria.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE. LIBER OCTAVVS.

De animalibus terreſtribus. Elephantorum cōmendātio: & de ſenſu eorū. CA. I.

AD RELIQVA TRANSEAMVS ANIMALIA ET PRIMVM TERreſtria. Maximū eſt elephas: proximūq; humanis ſenſibus. Quippe intellectus illis ſermonis patrii. Et in primis obedientia: officiorūq; quæ didicere memoria. Amoris & gloriæ uoluptas: immo uero quæ etiā in hoie rara, pbitas: prudētia: æquitas. Religio quoq; ſydery; ſoliſq; ac lunæ uenerātio. Auctores ſunt in mauritaniæ ſaltibus ad quēdā amnē cui nomē eſt anulo niteſcēte luna noua greges eorū deſcēdere: ibiq; ſe purificātes ſolēniter aqua circūſpergi: atq; ita ſalutato ſydere in ſiluas reuerti: uitulorū fatigatos præ ſe ferentes. Alienæ quoq; regionis intellectu credunt maria trā ſituri nō ante naues cōſcendere: q̄ inuitati rectoris iureiurando de reditu. Viſiq; ſunt feſſi ægritudine: quādo & illas moles infeſtāt morbi: per hærbas ſupini in cælū iacentes: ueluti tellure pcibus alligata. Nā quod ad docilitatem attinet, Regem adorant. Genua ſubmittunt. Coronas porrigunt. Indicis arabici minores: quos appellant nothos.

Quando primum iuncti. CA. II.

Omæ iuncti primum ſubiere currū Pompeii magni africo triumpho. Quod prius idia uicta triumphante Libero patre memorat. Procilius negat potuiſſe Pōpeii triumpho iunctos ingredi porta. Germanici Cæſaris munere gladiatorio quoſdā incōditos motus edidere ſaltātium mō. Vulgare erat per auras arma iacere nō auferentibus uentis: atq; inter ſe gladiatorios cōgreſſus edere: aut laſciuiente pnicitate colludere. Poſtea & per funes inceſſere. Lecticas etiam ferentes q̄terni ſingulas: puerperas imitātes: pleniſq; hominum triclinii accubitu: iere per lectos ita libratis ueſtigiis: ne quis potantium attingeretur. De docilitate eorum. CA. III.

Ertum eſt unum tardioris ingenii in accipiendis quæ tradebant: ſæpius caſtigatū uerberibus eadem illa meditantē noctu repertū. Mirū maxime & aduerſis qdem funibus ſubire. Sed regredi magis utriq; pronis. Mutianus ter cōſul auctor eſt aliquē ex iis & litterarū ductus græcarū didiciſſe: ſolitumq; præſcribere eius linguæ uerbis. Ipſe Ego hæc ſcripſi: & ſpolia celtica dicaui. Itemq; ſe uidente puteolis cum aduecti de naue egredi cogerentur: territos ſpatio procul pontis a cōtinente porrecti: ut ſeſe longinquitatis æſtimatione fallerent: auerſos retrorſus iſſe. Prædā ipſi in ſe expectandā ſciunt ſolam eſſe in armis ſuis: quæ luba cornua appellat. Herodotus tanto antiquior & cōſuetudo melius dētes. Quā ob rē deciduos caſu aliquo uel ſenecta defodiunt. Hoc ſolū ebur eſt. Cæterū & in iis quoq; qd corpus intexit uilitas oſſea. Quāq̄ nuper oſſa etiā in laminas ſecari cœpere penuria. Etenim rara amplitudō iam dentium prætereq; ex india reperitur. Cæterū in noſtro orbe ceſſere luxuriæ. Dentium candore intelligitur iuuenta. Circa hos belli cura ſumma. Alterius mucroni parcunt: ne ſit pœliis hebes. alteri us operario uſu fodiunt radices. Impellunt moles. Circūuentiq; a uenantibus primos conſtituunt: quibus ſunt minimi: ne tanti prœlium puteſt: poſtea feſſi impactos arbori frangunt: pdaq; ſe redimunt.

De clæmentia eorum: & q; pericula ſua intelligant: & de tigridis truculentia. CA. IIII.

Irū in pleriſq; animaliū ſcire quare petant. Sed & p cuncta qd caueant. Elephas hoie obuio forte in ſolitudine & ſimpliciter oberrante clæmens placiduſq; etiam demōſtrare uiam traditur. Idē ueſtigio hoīs aiaduerſo priuſq̄ hoie ītremiſcere inſidiarū metu. Subſiſtere ab olfatu. Circū-

ſpectare:Iras ꝓflare.Nec calcare:ſed erutũ ꝓximo tradere.Illum ſequenti nuntio ſimili uſq; ad extremũ tunc agmen circumagi:& reuerti:aciemq; dirigi.Adeo omniũ odori durare uirus illud maiore ex parte ne nudorum quidẽ pedũ.Sic & tigris etiã feris cæteris truculenta:atq; ipſa elephãti quoq; ſpernẽs ue ſtigia.Hoſe uiſo tranſferre dicitur protinus catulos.Quo nam modo agnito? ubi ante cõſpecto illo quẽ timet? Etenim tales ſiluas minime frequentari certum eſt.Sane mirant ipſam ueſtigii raritatẽ.Sed unde ſciunt timendos eſſe? immo uero cur uel ſæpius conſpectum paueant:tãto uiribus magnitudine uelocitate præſtantiores? Nimirum hæc eſt natura rerum:hæc potẽtia eius ſæuiſſimas ferarũ maximaſq; quæ nunq; uidiſſent:quod debeant timere:& ſtatim intelligere cur ſit timendum.

De intellectu & memoria eorum. CA. V.

Elephanti gregatim ſemp ingrediuntur.Ducit agmen maximus natu.Cogit ætate proximus
e amnẽ tranſituri minimos præmittunt:ne maiorũ ingreſſu atterente alueũ creſcat gurgitis altitudo.Antipater auctor eſt duos Antiocho regi in bellicis uſibus celebres etiã cognominibus fuiſſe.Etenim nouere ea.Certe Cato cũ imperatorũ noĩa annalibus deſcriberet:eũ qui fortiſſime prœliatus eẽt in punica acie Sutrũ tradidit uocatũ altero dẽte mutilato.Antiocho uadũ fluminis experiẽti renuit Aiax:alioqn dux agminis ſemp.Tũ pronuntiatũ eius fore principatum qui tranſiſſet:auſumq; Patroclũ.Ob id phaleris argẽteis quo maxime gaudent:& reliquo oĩ primatu donauit.Ille qui notabatur inedia mortẽ ignominiæ ꝓtulit.Mirus nãq; pudor eſt.Victuſq; uocẽ fugit uictoris.Terram ac uerbenas porrigit.Pudore nunq; niſi in abdito cœunt.Mas qnquẽnis:fœmina decẽnis.Initũ autẽ biẽnio: qnis ut ferunt cuiuſq; anni diebus:nec amplius.Sexto ꝓfundunt amne nõ ante reduces ad agmen. Nec adulteria nouere.Nulla ue ꝓp fœminas inter ſe prœlia:cæteris aſalibus pernicialia.Nec quia deſit illis amoris uis. Nãq; traditur unus amaſſe quandã in ægypto corollas uendentẽ.Ac ne quis uulgariter electã putet:mi retur gratã Ariſtophani celeberrimo in arte grãmatica:alius Menandrũ ſyracuſanũ incipientis iuuentæ in exercitu Ptolemæi deſideriũ eius quotiẽs nõ uideret inedia teſtatus.Et unguentariã quãdã delectam iuba tradit.Oĩum amoris fuere argumẽta gaudiũ a cõſpectu:blanditiæq; incõditæ:ſtipes quas populus dediſſet ſeruatæ:& in ſinum effuſæ.Nec mirũ eſſe amorẽ quibus ſit memoria. Idem nãq; tradit agnitũ in ſenecta multos poſt annos qui rector in iuuenta fuiſſet.Idem diuinationẽ quandã iuſticiæ. Cũ Bocchus rex.xxx.elephãtis totidem in quos ſæuire inſtituerat ſtipitibus alligatos obieciſſet:procurſantibus inter eos qui laceſſerent:non potuiſſe effici ut crudelitatis alienæ miniſterio fungeretur.

Quando primum in italia. CA. VI.

Elephantes italia primum uidit pyrrhi regis bello:& boues lucas appellauit in lucanis uiſos an
e no urbis quadringenteſimo ſeptuageſimoſecundo. Roma autẽ in triũpho ſeptem annis ad ſuperiorem numerum additis.Eadem plurimos anno quingẽteſimoſecũdo uictoria.L.Metelli pontificis in ſicilia de pœnis captos.cxlii.fuere trauecti ratibus:quas doliorum conſertis ordinibus impoſuerant.Verius eos pugnaſſe in cyrco:interfectoſq; iaculis tradit penuria conſilii.Quoniã neq; ali pacuiſſet:neq; donari regibus.L.Piſo inductos duntaxat in cyrcum:atq; ut contemptus eorum increſceret ab operariis haſtas præpilatas habentibus:per cyrcum totum actos. Nec quid dein de iis factum ſit auctores explicant:qui non putant interfectos.

Pugnæ eorum. CA. VII.

Lara eſt unius e romanis dimicatio aduerſus elephantũ.Cũ Hannibal captiuos noſtros dimi
c care inter ſe coegiſſet.Namq; unũ qui ſuperat obiecit elephãto: & illũ dimitti pactus ſi interemiſſet.Solus ergo in harena cõgreſſus magno pœnorũ dolore cõfecit.Hãnibal cum famã eius dimicationis contẽptũ allaturã beluis intelligeret:equites miſit qui abeuntẽ interficerẽt.Promuſcidem eorũ facillime amputari Pyrrhi prœliorũ experimentis patuit. Romæ pugnaſſe Feneſtella tradit primũ oĩum in cyrco Claudii Pulchri ædilitate curuli.M.Antonio.A.Poſthumo cõſ.anno urbis ſexcẽteſimo qnquageſimo quinto.Itẽ poſt annos.xx.Lucullorũ ædilitate curuli aduerſus tauros.Põpeii quoq; altero cõſulatu dedicatione tẽpli Veneris uictricis pugnauere in cyrco.xx.aut ut quidã tradunt.xvii.Getulis ex aduerſo iaculãtibus mirabili unius dimicatiõe:qui pedibus confoſſis repſit genibus in cateruas:arrepta ſcuta iaciens in ſublime:quæ decidentia uolubilitate ſpectantibus uoluptati erant in orbẽ circũacta: uelut arte nõ furore beluæ iacerent.Magnũ & in altero miraculũ fuit uno ictu occiſo. Pilũ ſub oculo adactum in uitalia capitis uenerat.Vniuerſi eruptionẽ tentauere non ſine uexatiõe populi circũdantis clauſtris ferreis.Qua de cauſa Cæſar dictator poſtea ſimile ſpectaculũ editurus euripis harenam circũdedit: quos Nero princeps ſuſtulit equiti loca addens.Sed Põpeiani amiſſa fuge ſpe miſericordiã uulgi inenarrabili habitu quæſentes ſupplicauere quadã ſeſe lamẽtatione cõplorantes:tãto populi dolore:ut oblitus imperatoris ac munificentiæ honoriſue exquiſitæ flens uniuerſus conſurgeret:diraſq; Põpeio quas ille mox luit pœnas imprecaret.Pugnauere & Cæſari dictatori tertio conſulatu eius.xx.contra pedites qngentos.Iterũ totidẽ turriti cũ ſexagenis ꝓpugnatoribus eodẽ quo priores numero peditũ:& pari equitũ e diuerſo dimicãte.Poſtea ſingulis principibus Claudio & Neroni in cõſumatione gladiatorũ. Ipſius animalis tanta narratur clæmentia contra minus ualida ut in grege pecudum concurrẽtia manu dimoueat:ne quid obterat imprudens.Nec niſi laceſſiti noceãt.ideoq; gregatim ſemper ambulent. Minime ex omnibus ſoli uagi.Equitatu circũuecti infirmos aut feſſos uulneratoſue in medium agmen recipiunt: ac uelut imperio aut ratione per uices ſubeunt.Capti celerrime mitificantur hordei ſucco.

Quomodo capiantur. CA. VIII.

c Apiunt autẽ in india unum ex domitis agente rectore:qui deprehẽſum ſolitarium abactumue

a grege uerberat ferum. Quo fatigato transcēdit in eū: nec secus ac priorem regit. Africa foueis capit: in quas deerrante aliquo ꝓtinus cæteri cōgerunt ramos: moles deuoluunt: aggeres construunt: omniq; ui conant extrahere. Antea domitādi gratia gregis equitatu cogebāt in conuallē manufactā: & longo tractu fallacē. Cuius inclusos ripis fossisq; fame domabāt. Argumentū erat ramus hoie porrigente clæmēter acceptus. Nunc dentium cā. Pedes eoꝝ iaculātur alioqn mollissimos. Troglodytæ cōtermini æthiopiæ qui hoc solo uenatu alunt arbores propinquas itineri eoꝝ cōscendunt. Inde totius agminis nouissimum speculati extremas inclunes desiliunt. Leua apprehendit cauda. Pedes stipant in siniſtro fœmore. Ita pendēs alteꝝ poplitem dextra cædit: ac præacuta bipenni hoc crure tardato profugiens alterius poplitis neruos ferit: cuncta præceleri pernicitate peragens. Alii tutiore genere: sed magis fallaci intētos ingentes arcus defigunt humi longius. Hos præcipui uiribus iuuenes continent. Alii connixi pari conatu tendunt: ac ꝑtereuntibus sagittaꝝ uenabula infigunt: mox sanguinis uestigiis sequuntur. Elephantoꝝ generis fœmine multo pauidiores.

Quomodo domantur. CA. IX.

Omātur autē rabidi fame & uerberibus: elephantis aliis admotis qui tumultuantem cathenis
d coerceant. Alias circa coitus maxime efferant: & stabula indoꝝ dētibus sternūt. Quapropter arcent eos coitu: fœminarūq; penuria separant: quæ haud alio modo q̄ armentoꝝ habent. Domiti militant: & turres armatoꝝ in hostes ferunt: magnaq; ex parte oriētis bella cōficiunt. Prosternunt acies: proterunt armatos. Iidem minimo suis stridore terrent: uulneratiq; & territi retro semp cedunt. haud minore partium suarum pernicie. Indicum afri pauent: nec contueri audēt. nam & maior indicis magnitudo est.

De partu eorum & reliqua natura. CA. X.

Ecē annis gestare in utero uulgus existimat. Aristoteles biennio: nec amplius q̄ singulos semel
d gignere: pluresq; uiuere ducentis annis: & quosdam trecentis. Iuuenta eorum sexagesimo incipit. Gaudent amnibus maxime. Et circa fluuios uagantur cum alioquin nare propter magnitudinem corporis non possint. Iidem frigoris impatientes. Maximum hoc malum: inflationemq; & ꝑfluuiū alui: nec alia morboꝝ genera sentiunt. Olei potu tæla quæ corpori eoꝝ inhæserant decidere inuenio. A sudore autem facilius adhæresscere. Et terrā edisse iis rabificū est: nisi sæpius mādant. Deuorant aūt & lapides. Truncos quidē gratissimo in cibatu habent. Palmas excelsiores fronte prosternunt. Ac ita iacentium assumunt fructum. Mandunt ore. Spirant & bibunt: odorāturq; haud improprie appellata manu. Animalium maxime odere murem: & si pabulum in præsepio positum attigi ab eo uidere: fasti diunt. Cruciatum in potu maximū sentiunt hausta hirundine: quā sanguisugā uulgo cœpisse appellari aduerto. Hæc ubi in ipso anime canali se fixit: intolerando afficit dolore. Durissimum dorso tergus. Vētres molles. Setaꝝ nullū tegumentum. ne in cauda quidē præsidiū abigendo tedio muscarum. Namq; id & tanta uastitas sentit. Sed cancellata cutis & inuitas id genus animaliū odore. Ergo cum extenti recepere examina arctatis in rugas repente cancellis cōprehensas enecāt. Hoc iis pro cauda: pro iuba: pro uillo est. Dentibus ingens precium: & deorum simulacris laudatissima ex iis materia. Inuenit luxuria commēdationem: & aliam expetit in callo manus uim saporis haud alia de causa credo q̄ quia ipsum ebur sibi mandere uidetur. Magnitudo dentium uidetur quidem in templis ꝑcipua. Sed tamen in extremis africæ qua confinis æthiopiæ est. postium uicem in domiciliis præbere. Sepesq; ea iis & pecorum stabulis palos elephantorum dentibus fieri Polybius tradit auctore Gaulusa Regulo.

Vbi nascantur: & de discordia eorum & draconum. CA. XI.

Lephātes fert africa ultra syrticas solitudines: & in mauritania. Ferunt æthiopes & troglodytæ
e ut dictū est. Sed maximos india bellantesq; cū iis perpetua discordia dracones tātæ magnitudinis ut & ipsos circūflexu facili ambiāt: nexuq; nodi ꝑstringāt. Cōmoritura dimicatio uictusq; corruens complexum elidit pondere.

De solertia animalium. CA. XII.

Ira animalium pro se cuiq; præcipua solertia est ut iis una scandēdi in tantā altitudinē difficul-
m tas. Draco itaq; iter ad pabula speculatur. Ab excelsa se arbore iniicit. Scit ille imparē sibi luctatum contra nexus. Itaq; arboꝝ aut rupiū attritū quærit. Cauent hoc dracones: ob idq; gressus primū alligant cauda. Resoluunt illi nodos manu. At hi in ipsa nare caput cōdunt: pariterq; spiritum ꝑcludunt: & mollissimas lancināt partes. Iidem obuii deprehensi in aduersos erigūt se: oculosq; maxime petunt. Ita fit ut plerunq; cæci ac fame & mœroris tabe confecti reperiant. Quā quis aliam tātæ discordiæ causam attulerit: nisi naturæ spectaculum sibi ac paria componentis. Est & alia dimicationis huius fama. Elephantis frigidissimum esse sanguinem: ob id æstu torrente ꝑcipuæ a draconibus expeti. Quā obrem in amnes mersos insidiari bibētibus: arctatisq; illigata manu in aurem morsum defigere. Quoniam is tantum locus defendi non possit manu. Dracones esse tantos ut totum sanguinem capiāt. Itaq; elephantos ab iis ebibi: siccatosq; concidere: & dracones inebriatos opprimi commoriq;.

De draconibus. CA. XIII.

Enerat dracones æthiopia indicis pares uicenum cubitorum. Id modo mirum unde cristatos
g luba crediderit. Asachæi uocantur æthiopes: apud quos maxime nascantur. Narratur in marinis eoꝝ quaternos quinosq; inter se cratium modo implexos erectis capitibus uilificātes (ad meliora pabula arabiæ) uehi fluctibus.

De serpentibus maximis & bois. CA. XIIII.

m Egasthenes scribit in india serpentis in tantam magnitudinem adolescere: ut solidos hauriant ceruos tauroſq;. Metrodorus circa rhindacū amnē in ponto ut supuolātes q̄is alte ꝓniciterq;

alites hauſtu raptas abſorbeant. Nota eſt in punicis bellis ad flumen bagradam à regulo imperatore baliſtis tormentiſq; ut oppidum aliquot expugnata ſerpẽs. cxx. pedũ lõgitudinis. Pellis eius maxillæ uſq; ad bellum numãtinũ durauere romæ in tẽplo. Faciunt his fidẽ in italia appellatæ boæ in tantã magnitu dinẽ exeũtes ut Diuo Claudio principe occiſæ in uaticano ſolidus in aluo ſpectatus ſit infans. Alunt primo bubuli lactis ſucco. Vnde nomen traxere. Cæteroq; animalium quæ modo conuecta undiq; italiæ contingere ſæpius: formas nihil attinet ſcropuloſe referre.

De ſcythicis animalibus & ſeptentrionalibus. CA. XV.

Auciſſima ſcythia dignit iopia fructuũ. Pauca cõtermina illi germania. Inſignia tamẽ bouum
p feraq; genera: iubatos biſontes: excellẽtiq; & ui & uelocitate uros: quibus iperitũ uulgus buba
lorum nomẽ imponit: cũ id gignat africa uituli potius ceruiue quadã ſimilitudine. Septẽtrio
fert & equoq; greges ferorũ: ſicut aſinoq; aſia & africa. Præterea alcen ni pceritatis aurium & ceruicis diſtinguat: iumẽto ſimilem. Item natam in ſcardinauia inſula: nec unq; uiſam in hoc orbe: multis tamen narratã alcen haud diſſimilem illis & nullo ſuffraginum flexu. Ideoq; nõ cubãtem & accliuem arbori ſomno: eaq; inciſa ad inſidias capi. Alias uelocitatis memoratæ. Labrũ ei ſuperius prægrande: ob id retrograditur in paſcendo: ne in priora tendens inuoluatur. Tradũt in pæonia feram quæ bonaſus uocat equina iuba: cætera tauro ſimilem: cornibus ita in ſe inflexis ut non ſint utilia pugnæ. Quapropter fuga ſibi auxilia: reddentem ea fiumum interdũ & triũ iugeq; longitudine cuius contactus ſequentes ut ignis aliquis comburat. Mirũ pardos pãtheras leones & ſimilia cõdito in corporis uaginas unguiũ mucrone ne refringantur hebetenturq; ingredi: auerſiſq; faculis currere: nec niſi appetẽdo prætendere.

De leonibus. CA. XVI.

Eoni præcipua generoſitas: tũc cum colla armoſq; ueſtiunt iubæ. Id enim ætate cõtingit e leo
l ne cõceptis. Quos uero pardi generauere ſemp inſigni hoc carent. Simili modo fœminæ Magna iis libido coitus: & ob hoc maribus ira. Africa hæc maxime ſpectat iopia aquarum ad pauos amnes congregãtibus ſe feris. Ideo multiformes ibi animalium partus: uariæ fœminis cuiuſque generis mares aut ui aut uoluptate miſcente. Vnde etiam uulgare græciæ dictũ ſemp aliquid noui africã affere. Odore pardi coitum ſentit in adultera leo: totaq; ui conſurgit in pœnã. Idcirco aut culpa flumine abluitur: aut longius comitatur: Semel aũt edi partũ laceratо unguium acie utero in enixu uulgum credidiſſe uideo. Ariſtoteles diuerſa tradit: uir quem in iis magna ſecuturus in parte præfandũ reor. Alexãdro magno rege inflammato cupidine animalium naturas noſcendi: delegataq; cõmentatione Ariſtoli ſummo in oi ſcientia uiro: aliquot milia hoium in totius aſiæ græciæq; tractu parere iuſſa: omnium quos uenatus aucupia piſcatuſq; alebant. Quibuſque uiuaria armenta: aluearia: piſciniæ: auiaria in cura erant: ne qd uſq; gentiũ ignoraretur ab eo. Quos percontando. L. ferme uolumina illa præclara de aialibus condidit. Quæ a me collecta in arctũ cũ iis quæ ignorauerat: quæſo ut legentes boni cõſulant ĩ uniuerſis req; naturæ operibus: mediocq; clariſſimi regum oium deſiderio cura noſtra breuiter peregrinãtes. Is ergo tradit leænã primo fœtu parere quinq; catulos: ac per annos ſingulos uno minus: ab uno ſterileſcere. Informes minimaſq; carnes magnitudine muſtellarũ eſſe initio. Semeſtres uix ingredi poſſe: nec niſi bimeſtres moueri. In europa aũt inter acheloũ tantũ & neſtum amnes leones eſſe: ſed longe uiribus præſtantiores iis quos africa aut ſyria gignant. Leonũ duo genera cõpactile & breue criſpioribus iubis. Hos pauidores eſſe q̃ longo ſimplicique uillo: eos contemptores uulnerum. Vrinam mares crure ſublato reddere ut canes. Graue odore: nec minus halitũ. Raros in potu. Veſci alternis diebus. A ſaturitate interim triduos cibis carere. Quæ poſſint in mandendo ſolida deuorare: nec capiente aluo cõiectis in fauces unguibus extrahere: ut ſi fugiendũ ſit non in ſatietatẽ abeat. Vitã iis longam docet argumento q; pleriq; dentibus defecti reperiantur. Polybius Aemiliani comes in ſenecta hoiem appeti ab iis refert. Quoniam ad perſequẽdas feras uires nõ ſuppetant. Tunc obſidere africæ urbes: eaq; de cã crucifixos uidiſſe ſe cum Scipione: qa cæteri metu pœnæ ſimilis abſterrerentur eadem noxa. Leoni tãtũ ex feris clæmentia in ſupplices pſtratis parcit: & ubi ſæuit in uiros prius q̃ in fœminas fremit: infantes nõ niſi magna fame. Credit libya intellectũ puenire ad eos precũ. Captiuã certe getuliæ reducẽ audiui multoq; in ſiluis impetũ a ſe mitigatũ alloquio auſæ ſe dicere fœminã pfugã infirmã ſupplicẽ aialis oium generoſiſſimi: cæteriſq; imperãtis: indignã eius gloria prædã. Varia circa hæc opinio ex ingenio cuiuſq; uel caſu mulceri alloquiis feras. Quippe iã ſerpentes extrahi cãtu: cogiq; ĩ pœnã. Veq; falſumue ſit uita decreuerit. Leonũ animi idex cauda: ſicut & equoq; aures. Nãq; & has notas generoſiſſimo cuiq; natura tribuit. Immota ergo placido clæmens blãdiẽtiq; ſimilis: quod raq; eſt. Crebrior enim iracundia eius. In principio terra uerberatur. Incremẽto terga ceu quodã icitamẽto flagellãtur. Vis ſumma ĩ pectore. Ex oi uulnere ſiue ungue impreſſo ſiue dente ater pfluit ſanguis. Iidẽ ſatiati inoxii ſunt. Generoſitas maxime in periculis deprehenditur: non in illo tantummodo q; ſpernens tæla diu ſe terrore ſolo tuetur: aut uelut cogi teſtatur. Cogiturq; nõ tanq; periculo coactus: ſed tanq; amẽtia iratus. Illa nobilior animi ſignificatio qualibet magna canum & uenantium urgente ui contemptim: reſtitanſq; cedit in campis: & ubi uideri poteſt. Idem ubi uirgulta ſiluaſq; penetrauerit acerrimo curſu fertur: uelut deputans abſconſione turpitudinẽ. Dum ſequit: inſilit ſaltu: quõ in fuga nõ utit. Vulneratus obſeruatione mira percuſſorem nouit: & in quãtalibet multitudine appetit. Eum uero qui tæla quidẽ miſerit: ſed tamẽ non uulnerauerit correptum raptatũq; ſternit: nec uulnerat. Cũ pro catulis fœta dimicat: oculorum aciẽ tradit defigere in terrã ne uenabula expaueſcat. Cæterum dolis carent & ſuſpitione. Nec limis intuetur oculis: aſpiciq;

ſimili modo nolũt. Creditũ eſt a moriente humũ morderi: lachrymamq; lœto dari. Atq; hoc tale tanq; ſæuũ animal rotaq; orbes circũacti: curruſq; inanes: & gallinaceoq; criſtæ cantuſq; etiam magis terrẽt: ſed maxime ignes. Aegritudinem faſtidii tantum ſentit: in qua medetur ei contumelia: in rabiem agẽte annexaq; laſciuia ſimiarum. Guſtatus deinde ſanguis in remedio eſt. Leonũ ſimul pugnam pluriũ romæ princeps dedit. Q. Sceuola. P. filii in curuli edilitate. Centum aũt iubatoq; primus omniũ. L. Sylla qui poſtea dictator fuit in prætura. Poſt eum Pompeius magnus in cyrco dc. ac ĩ iis iubatoq; .cccxv. Cæſar dictator quadringentos. Capere eos ardui erat quondam operis: foueiſq; maxime. Principatu Claudii caſus rationem docuit pudendã pene talis fere noĩe: paſtoris getuli ſago contra ingruẽtis impetum obiecto. Quod ſpectaculũ in harenã protinus tranſlatũ eſt: uix credibili modo torpeſcente tanta illa feritate: q̃uis leui iniectu opto capite: ita ut deuinciat nõ repugnans. Videlicet oĩs uis cõſtat in oculis. Quo minus mirum ſit a Lyſimacho Alexandri iuſſu ſimul incluſo ſtangulatum leonem. Iugo ſubdidit eos. Primuſq; Romæ ad currum iunxit. M. Antonius & quidem ciuili bello: cũ dimicatũ eſſet in pharſalicis campis non ſine oſtento quodã tẽpore illo generoſos ſpiritus iugum ſubire prodigio ſignificante Nam q; ita uectus eſt cũ Mima cytheride ſupra monſtra etiã illaq; calamitatũ fuit. Primus aũt hominum leonem manu tractare auſus: & oſtendere manſuefactũ Hãno e clariſſimis pœnoq; tradit. Dãnatuſq; illo argumento: quoniã nihil nõ perſuaſurus uir tã artificis ingenii uidebat: & male credi libertas ei: cui in tantũ ceſſiſſet etiam feritas. Sunt uero & fortuita eoq; quoq; clemẽtiæ exempla. Mentor Syracuſanus ĩ ſyria leone obuio ſuppliciter uolutante attonitus pauore: cũ refugienti undiq; ferra opponeret ſeſe: & ueſtigia lamberet: adulanti ſimilis animaduertit in pede eius tumorẽ uulnuſq;: & extracto ſurculo libera uit cruciatu. Pictura caſum hunc teſtatur ſyracuſis. Simili mõ Helpis ſamius natione in africam delatus naue: iuxta littus conſpectu leone hiactu minaci arborem fuga petit. Libero patre inuacuato: quoniam tum præcipuus uotorum locus eſt: cum ſpei nullus eſt. Sed neq; ꝑfugiẽti cum potuiſſet: fera inſtiterat: & ꝑcũbens ad arborem hiatu quo terruerat miſerationẽ quærebat. Os morſu ualidiore adhæſerat dentibus: cruciabatque inedia. Tum pene in ipſis eius tælis ſuſpectantem ac uelut mutis precibus orantem dum fortuitu fidens non eſt cõtra feram. Multoq; diutius miraculo q̃ metu ceſſatũ eſt. Digreſſus tandẽ euellit præbenti: & q̃ maxime opus eſt accomodanti. Traduntq; q̃diu nauis ea in littore ſtetit retuliſſe gratiã uenatus aggerendo. Qua de cã Lybero patri templũ in ſamo Helpis ſacrauit: qđ ab eo factũ græci ideſt ſaluatoris templum Dionyſii appellauere. Miremur poſtea ueſtigia hoĩum intelligi a feris: cũ etiã auxilia ab uno animalium ſperent. Cur enim nõ ad alia iere? aut unde medicas manus hominis ſciunt? niſi forte uis malorum etiam feras omnia experiri cogit?

De pantheris. CA. XVII.

a Eque memorandũ & de panthera tradit Demetrius phyſicus. Iacẽtem in media uia hominis deſiderio repente apparuiſſe patri cuiuſdã Philinis aſſectatoris ſapientiæ: illum pauore cœpiſſe egredi. Feram uero circũuolutari nõ dubie blandientem ſeſe conflictantem mærore: q̃ etiã in pãthera itelligi poſſet. Fœta erat: catulis ꝑcul in foueam delapſis. Primum ergo mirationi fuit nõ expaueſcere. Proximũ ei curam intẽdere. ſecutuſq; qua trahebat ueſtem unguium leni iniectu: ut cauſam doloris intellexit: ſimulq; ſalutis ſuæ mercedem: exemit catulos: eaq; cum iis ꝑſequente uſque extra ſolitudines deductus læta atq; geſtiente: ut facile appareret gratiam referre: & nihil inuicem imputare: qđ etiam in homine rarum eſt. Hæc fidem etiam Democrito afferunt: qui Thoantem in achaia ſeruarum a dracone narrat. Eum nutrierat puer dilectum admodum: pauẽſq; ſerpentis naturam & magnitudinem metuens in ſolitudines tulerat. In quibus circumuento latronum inſidiis agnitoq; uoce ſubuenit. Nã quæ de infantibus ferarum lacte nutricis cum eſſent expoſiti produnt: ſicut de cõditoribus noſtris a lupa: magnitudini fatorum acceptare ferri æquius q̃ ferarũ naturæ arbitror. Panthera & tigris maculariũ uarietate prope ſolæ beſtiaq; ſpectant. Cæteris unus ac ſuus cuiuſq; generis color eſt. Leonũ tantum in ſyria niger. Pãtheris in candido breues maculariũ oculi. Ferũt colore earum mire ſollicitari quadrupedes cunctas: ſed capitis toruitate terreri. Quãobrem occultato eo reliquas dulcedine ĩuitatas corripiunt. Sunt qui tradant in armo iis ſimilem lunæ eſſe maculã creſcentẽ in orbes: & cauantẽ pari mõ cornua. Nunc uarias & pardos qui mares ſunt appellant in eo oĩ genere creberrimo in africa ſyriaque. Quidam ab iis pãtheras ſolo candore diſcernunt: nec adhuc aliã differentiã inueni. Senatuſcõſultũ fuit uetus: ne liceret africanas in italiã aduehere. Cõtra hæc tulit ad populum. Cn. Aufidius tribunus plebis permiſitq; circenſium gratia importare. Primus autẽ Scaurus ædilitate ſua. cl. uniuerſas miſit. Deinde Pompeius magnus quadringentas decem. Diuus Auguſtus quadringentas uiginti. Idem. Q. Tuberone Fabio Maximo conſ. iiii. nonas maii theatri Marcelli dedicatione tigrin primus oĩum romæ oſtẽdit in cauea manſuefactã. Diuus uero claudius ſimul quattuor.

De tigridis natura: & camelis: & camelopardali: & qũo primũ uiſa Romæ. CA. XVIII.

t Igrin hyrcani & indi ferunt animal uelocitatis tremẽdæ: & maxime cognitæ dũ capiũt. Totus eius fœtus qui ſemper numeroſus eſt ab inſidiante rapiũt equo q̃ maxime pernici: atq; in recẽtem ſubide tranſferũt. At ubi uacuum cubile repperit fœta (maribus enim cura nõ eſt ſobolis) fertur præceps odore ueſtigans. Raptor appropinquante fremitu abiicit unũ ex catulis. Tollit illa morſu: & pondere etiam ocior acta remeat: iteq; conſequiũ & ſubinde donec: ĩ nauem regreſſo irrita feritas ſæuit in littore. Camellos inter armẽta paſcit oriens: quoq; duo genera bactriæ & arabiæ differunt: q; illi bina habent tubera in dorſo: hi ſingula: & in pectore alteq;: cui incũbant. Dentium ſupiore ordine ut

boues carent in utroq; genere. Oēs aūt iumētoꝝ in iis terris dorſo fungunt: atq; etiā equitatu i prœliis. Velocitas inter equos. Sed ſua cuiq; menſura: ſicuti uires. Nec ultra aſſuetū procedit ſpatium: nec plus inſtituto onere recipit. Odium aduerſus equos gerunt naturale. Sitim & quatriduo tolerant. Implent cum bibendi occaſio eſt: & in præteritum & in futurum: obturbata conculcatione prius aqua: aliter potu non gaudent. Viuunt quinquagenis annis: quidam & centenis. Vtcunq; rabiem & ipſi ſentiunt. Caſtrandi genus etiam fœminas quæ bello præparentur inuentū eſt. Fortiores ita fiūt coitu negato. Hoꝝ aliqua ſimilitudo in duo tranſfertur animalia. Nabim æthiopes uocāt: collo ſimilem equo: pedibus & cruribus boui: camelo capite: albis maculis rutilum colorem diſtinguētibus. Vnde appellata camelopardalis. Dictatoris Cæſaris circēſibus ludis primū uiſa romæ. Ex eo ſubide cernit aſpectu magis q̄ feritate cō ſpicua. Quare etiā ouis feræ nomē inuenit.

De chao & cepho. CA. XIX.

Pompeii magni primū ludi oſtenderunt chaum: quē galli Rhaphiū uocabant: effigie lupi: pardoꝝ maculis. Iidem ex æthiopia quas uocant cephos: quarū pedes poſteriores pedibus humanis & cruribus. priores manibus fuere ſimiles: hoc animal poſtea Roma non uidit.

De rhinocerote. CA. XX.

Iſdem ludis & rhinoceros unius in nare cornu qualis ſæpe uiſus. Alter hic genitus hoſtis elephanto: cornu ad ſaxa limato præparat ſe pugnæ. In dimicatione aluum maxime petens: quā ſcit eſſe molliorem. Longitudo ei par. Crura multo breuiora. Color buxeus.

De lyncibus: & ſpingibus: & crocutis. cercopithecis: indicis bubus: leucrocutis eale: tauris æthiopiæ: mānticora: monocerote: catoblepa: baſiliſco. CA. XXI.

Yncas uulgo frequentes & ſpingas fuſco pilo: mammis in pectore geminis æthiopia generat: multaq; alia monſtro ſimilia. Pennatos equos & cornibus armatos: quos pegaſos uocāt. Crocutas uelut ex cane lupoq; conceptos oia dentibus frāgentes: ꝓtinuſq; deuorata cōficiētes uentre. Cercopithecos nigris capitibus: pilo aſinino: & diſſimiles cæteris uoce. Indicos boues unicornes tricorneſq;. Leucrocutam pernicioſiſſimam feram aſini fere magnitudine: cruribus ceruinis: collo cauda pectore leonis: capite meliū: biſulca ungula: ore ad nares uſq; reſciſſo: dentiū locis oſſe ꝓpetuo. Hāc ferā humanas uoces tradunt imitari. Apud eos & quæ uocāt eale magnitudine eq fluuialis: cauda elephāti: colore nigra uel fulua. Maxillas apri: maiora cubitalibus cornua habens mobilia: quæ alterna in pugna ſiſtit: uariatq; ſeſta aut obliqua: utcūq; rō mōſtrauit. Sed atrociſſimos habet tauros ſilueſtres maiores agreſtibus: uelocitate ante oēs: colore: fuluos: oculis ceruleis: pilo in contrariū uerſo: rictu ad aures dehiſcente: luxta cornua mobilia. Tergoris duricia ſilicis: oē reſpuēs uulnus. Feras oēs uenant. Ipſi non aliter q̄ foueis capiti ſetitate ſemp itereūt. Apud eoſdē naſci. Cteſias ſcribit quā māticorā appellat triplici denti um ordine pectinatim coeunti. Facie & auriculis hois: oculis glaucis: colore ſanguineo: corpore leonis: cauda ſcorpionis mō ſpicula infigentē. Vocis ut ſi miſceat fiſtulæ & tubæ cōcētus. Velocitatis magnæ: humani corporis uel præcipue appetentē. In india & boues ſolidis ungulis: unicornes: & feram nomine axin: hinnuli pelle: pluribus candidioribuſq; maculis ſacram Liberi patris. Orſei indi ſimias candentes toto corpore uenant. Aſperrimā aūt ferā monocerotē: reliquo corpore equo ſimile: capite ceruo: pedibus elephanto: cauda apro: mugitu graui: unocornu nigro media fronte cubitoꝝ duū eminēte. Hāc feram uiuā negant capi. Apud heſperios æthiopas fons eſt nigris ut pleriq; exiſtimauere nili caput: ut argumenta quæ diximus ꝓſuadēt. Iuxta hūc fera appellatur catoblepas modica alioquin: cæteriſq; membris iners: caput tantū prægraue ægre ferens: id deiectū ſemp in terrā. Alias internecio humani generis oībus: qui oculos eius uidere: confeſtim expirantibus. Eadē & baſiliſci ſerpentis eſt uis. Cyrenaica hunc generat ꝓuincia. xii. nō amplius digytoꝝ magnitudine. Cādida i capite macula ut quodā diademate inſigni. Sibilo oēs fugat ſerpētes. Nec flexu multiplici: nec ut reliquæ corpus impellit: ſed celſus & erectus in medio incedens. Necat frutices nō cōtactas modo: ueꝝ & afflatas exurit hærbas: rumpit ſaxa. Talis uis malo eſt. Creditū quondā ex equo occiſo haſta: & per eam ſubeunte ui non equitem mō ſed quoq; abſumptum. Huic tali mōſtro (ſæpe. n. enectū cōcupiuere reges uidere) muſtellaꝝ uirus exitio eſt: adeo naturæ nihil placuit eſſe ſine pari. Interficiūt eos cauernis facile cognitus ſola tabe. Necant illi ſimul odore: moriūturq;: & naturæ pugnā cōficiūt.

De lupis. CA. XXII.

Ed in italia quoq; creditꝰ lupoꝝ uiſus eſt noxius. Vocēq; hoi quē priores cōtēplentur adimere ad præſens. Inertes hos paruoſq; africa & ægyptus gignūt: aſpos truceſq; frigidior plaga. Homines in lupos uerti: rurſumq; reſtitui ſibi falſum eſſe confidenter exiſtimare debemus: aut credere oīa quæ fabuloſa tot ſeculis comperimus. Vnde tamen iſta uulgo infixa fit fama in tantū ut in maledictis uerſipelles habeant: indicabiꝰ. Euātes inter auctores græciæ non ſpretus tradit arcadas ſcribere ex gente Antæi cuiuſdā ſorte familia electū ad ſtagnū quoddam regionis eius duci: ueſtituque in quercu luſpenſo tranare: atq; abire in deſerta tranſſiguraricq; in lupū: & cū cæteris eiuſdē generis congregari per annos nouem. Quo in tpe ſi hoie ſe abſtinuerit: reuerti ad idē ſtagnum: & cū tranauerit effigiē recipe ad priſtinum habitum addito nouem annoꝝ ſenio. Addidit quoq; Fabius eādē recipere ueſtem. Miꝝ eſt q̄ ꝓcedat græca credulitas. Nullū tam impudēs mendaciū eſt ut teſte careat. Itaque Copas qui olympionica ſcripſit narrat Demarchum Parrhaſiū in ſacrificio quod arcades Ioui Lyceo humana etiā cum hoſtia faciebant: immolati pueri exta deguſtaſſe: & in lupum ſe cōuerſiſſe. Eundē decimo anno reſtitutū athleticæ reſtitiſſe in pugilatu: uictorēq; uictoria olypia reuerſum. Quin & caudæ huius animalis creditur uulgo ineſſe amatoriū uirus exiguo in uillo: eūq; qui capiat abiicere. Nec idem pollere: niſi ui-

uenti direptum. Dies quibus coeant toto anno non amplius. xii. Eundē in fame ueſci terra. Inter auguria ad dexteram commeantium præciſo itinere ſi pleno id ore fecerit: nullum omnium præſtātius. Sūt in eo genere qui ceruarii uocantur: qualem e gallia in Pompei magni harena ſpectatum diximus. Huic q̄uis in fame mādenti ſi reſpexit obliuionem cibi ſurrepere aiunt: digreſſumq; quærere aliud.

De ſerpentibus. CA. XXIII.

Vod ad ſerpentes attinet uulgatū eſt colores eaꝝ pleraſq; terras habere in quas occultentur. In q numera eſſe genera. Ceraſtis corpore eminere cornicula ſæpe quadrigemina: quoꝝ motu reliquo corpore occultato ſollicitent ad ſe aues. Geminū caput amphiſibenæ: hoc eſt & ad caput & ad caudam tanq̄ paꝝ eſſet uno ore fundi uenenū. Aliis ſquamam eſſe. aliis picturas. Omnibus exitiale uirus. Iaculū ex arboꝝ ramis uibrari. Nec pedibus pauēdas tantum ſerpētes: ſed & miſſili uolare torméto. Colla aſpidum intumeſcere nullo ictus remedio: præterq̄ ſi cōfeſtim ptes contactæ amputentur. Vnus huic tam peſtifero aīali ſenſus uel potius affectus eſt. Cōiuga ferme uagātur: nec niſi cum compare uita eſt. Itaq; alterutra interēpta incredibilis alteri ultionis cura. Perſequitur interfectorem unumq; eum in quātolibet populi agmine notitia quadā infeſtat. Perrūpit oēs difficultates. Permeat ſpatia: nec niſi amnibus arcetur aūt præceleri fuga. Non eſt fateri reꝝ natura largius mala an remedia genuerit. Iā primū hebetes oculos huic malo dedit: eoſq; non in fronte aut ex aduerſo cernere: ſed in tēporibus. Ita excitatur: ſed ſæpius auditu q̄ uiſu.

De ichneumone. CA. XXIIII.

Abet deinde interneciuū bellū cū ichneumone. Notū eſt aīal hac gloria maxime i eadē natum h ægypto. Mergit ſe limo ſæpius: ſiccatq; ſole. Mox ubi pluribus eodē mō ſe coriis loricauit in dimicationem pergit. In ea caudā attollens ictus irritos auerſus excipit: donec obliquo capite ſpeculatus inuadat in fauces. Nec hoc contentus aliud haud mitius debellat animal.

De crocodilo & hippopotamo. CA. XXV.

Rocodilum habet nilus quadrupes malum: & terra pariter ac flumine infeſtum. Vnū hoc ani c mal terreſtrem linguæ uſu caret. Vnū ſupiore mobilli maxilla imprimit morſum: alias terribile pectinatim ſtipāte ſe dentiū ſerie. Magnitudine excedit plærūq; duodeuiginti cubita. Parit oua quāta anſeres: eaq; extra eum locum trāſferens ſemp incubat: prædiuinatione quadā ad quē sūmo auctu eo anno egreſſurus eſt nilus. Nec aliud aīal ex minori origine in maiore creſcit magnitudinem. Et unguibus hic armatus eſt cōtra oēs ictus cute inuicta. Dies in terra agit: noctes aqua teporis utrūque ratione. Hūc ſatuꝝ cibo piſcium: & ſemp eſculento ore in littore ſomno datū parua auis quæ trochilos ibi uocatur rex auiū in italia: inuitat ad hiādum pabuli ſui gratia os primum eius adſultim repurgans: mox dentes & intus fauces quoq; ad hanc ſcabendi dulcedinē q̄ maxime hiātes. In qua uoluptate ſomno preſſum conſpicatus ichneumon p eaſdē fauces ut tælū aliquod imiſſum erodit aluū. Similis crocodilo: ſed minor etiā ichneumone eſt in nilo natus ſcincos: contra uenena præcipuū antidotū. Item ad inflammandā uiroꝝ uenerem. Veꝝ in crocodilo maior erat peſtis q̄ ut uno eſſet eius hoſte natura contēta. Itaq; & delphini imeantes nilo quoꝝ dorſo tanq̄ ad hunc uſum cultellata ineſt penna abigentes eos præda: ac uelut in ſuo tantū amne regnātes alioquin impares uiribus ipſi actu interimunt. Callent. n. in hoc cuncta aīalia: ſciūtq; nō modo ſua cōmoda: ueꝝ & hoſtiū aduerſa. Norūt ſua tæla: norunt occaſiones: parteſq; diſſidentiū in bellis. In uentre mollis eſt: tenuiſq; cutis crocodilo: ideo ſe ut territi immergunt delphini: ſubeunteſq; aluū illā ſecant ſpina. Quin & gens hoium eſt huic beluæ aduerſa in ipſo nilo. Tentyritæ ab inſula in qua habitat appellata. Menſura eoꝝ parua: ſed præſentia animi in hoc tātum uiſu mira. Terribilis hæc contra fugaces belua eſt: fugax contra inſequentes. Sed aduerſum ſoli hi audēt Quinetiam flumini innatant. Dorſoque equitantium modo impoſiti hiātibus reſupino capite ad morſum addita in os claua dextra ac leua tenentes extrema eius utrinq; ut frenis in terrā agunt captiuos: ac uoce etiam ſola territos cogunt euomere recentia corpora ad ſepulturam. Itaq; ei uni inſulæ crocodili non adnatant. Olfatuq; eius generis hoium ut pſylloꝝ ſerpentes fugantur. Hebetes oculos hoc animal dicitur habere in aqua: extra acerrimi uiſus. Quattuorq; mēſes hyemis inedia ſemp tranſmittere in ſpecu. Quidam hoc unum q̄diu uiuat creſcere arbitrant. Viuit aūt longo tēpore. Maior altitudine in eodē nilo belua hippopotamus editur. Vngulis binis quales bubus: dorſo equi: & iuba: & hinnitu: roſtro reſimo: cauda torta: & dentibus aproꝝ aduncis: ſed minus noxiis. Tergoris ad ſcuta galeaſque impenetrabilis: præterq̄ ſi humore madeat. Depaſcitur ſegetes: deſtinatione ante ut ferunt determinatas in diem & ex agro ferentibus ueſtigiis ne quæ reuertenti inſidiæ comparentur.

Qui primus romæ hippopotamū & crocodilos oſtēdit: & medicinæ ab aīalibus reptæ. CA. XXVI.

Rimus eum & quinq; crocodilos romæ ædilitatis ſuæ ludis. M. Scaurus temporario euripo p oſtendit. Hippopotamus in quadā medendi parte etiam magiſter exiſtit: aſſidua namq; ſatietate obeſus exit in littus: recentes arundinū cæſuras perſpeculatus: atq; ubi acutiſſimum uidet ſtipitem imprimens corpus uenam quandam in crure uulnerat: atque ita profluuio ſanguinis morbidum alias corpus exonerat: & plagam limo rurſus obducit.

Quæ aīalia q̄s hærbas oſtēderūt cerui: lacerti: hirūdines: teſtudines: muſtella: ciconia: aſp: anguis: draco: pāthera: elephas: urſi cerui: palūbes: colūbæ: grues: coruus. CA. XXVII.

Imile quidam & uolucris in eadē ægypto mōſtrauit: quæ uocatur ibi roſtri aduncitate p eam f partem ſe perluens qua reddi ciboꝝ onera maxime ſalubre eſt. Nec hæc ſola multis animalibus reperta ſunt uſui futura & hoi. Dictamū hærbam extrahēdis ſagittis cerui monſtrauere

percuſſi eo tælo paſtuq; eius hærbæ eiecto. Idē percuſſi a phalāgio quod eſt aranei genus: aut aliquo ſimili cancros edendo ſibi medent. Eſt & ad ſerpentiū ictus præcipua: qua ſe lacerti quotiens cū his cōſeruere pugnā uulnerati refouent. Chelidoniā uiſui ſaluberrimā hirūdines mōſtrauere uexatis pullorum oculis illa medentes. Teſtudo cunilæ quā bubulā uocant paſtu uires contra ſerpentes refouet. Muſtella ruta in muriū uenatu cū iis dimicatione conſerta. Ciconia origano. Edera apri in morbis ſibi medētur: & cancros ueſcendo maxime mari eiectos. Anguis hyberno ſitu mēbrana corporis obducta fœniculi ſucco impedimentum illud exuit: nitiduſq; uernat. Exuit aūt a capite primum: nec celerius q̄ uno die ac nocte replicans: ut extra fiat mēbranæ quod fuerat intus. Idem hyberna latebra uiſu obſcurato marathro hærbæ ſeſe affricans oculos iungit ac refouet. Si uero ſquamæ obtorpuere: ſpinis iuniperi ſe ſcabit. Draco uernam nauſeam ſilueſtris lactucæ ſucco reſtringit. Pantheras per carnes fricatas aconito uenantur barbari. Occupat ilico fauces eaꝝ angor. Quare pardalianches id uenenum appellauere qdā. An fera contra hæc excrementis hoīs ſibi medetur: & alias tam auida eoꝝ: ut a paſtoribus eſt induſtria ī aliquo uaſe ſuſpenſa altius q̄ ut queat ſaltu contingere: iaculando ea petendoq; defatigata & poſtremo expirari dicatur alioquin uiuacitatis adeo lentæ: ut eiectis interaneis diu pugnet. Elephas cameleonte cōcolori fronde deuorato occurrit oleaſtro huic ueneno ſuo. Vrſi cū mandragoræ mala deguſtauere: formicas lambūt. Ceruus hærba cynare uenenatis pabulis reſiſtit. Palumbes: graculæ: merulæ: pdices: lauri folio annuum faſtidium purgant. Columbæ: turtures: & gallinacei hærba quæ uocatur helxine. Anates: anſeres: cæteraque aquaticæ hærba ſiderite. Grues & ſimiles iunco paluſtri. Coruus occiſo camelēte qui etiam uictori nocet lauro infeſtum uirus extinguit.

Prognoſtica animalium. CA. XXVIII.

Ilia præterea utpote cum plurimis aialibus eadē natura reꝝ cæli quoq; obſeruatione & uen-
m torū & hymbriū & tēpeſtatum præſagia aliis alia dederit: quod p̄ſequi īmenſum eſt: æque ſcilicet q̄ reliquā cum ſingulis hoīum ſocietatē. Siquidē & pericula præmonēt non fibris modo extiſq; circa quod magna mortaliū portio hæret: ſed alia quadam ſignificatione. Ruinis imminētibus muſculi præmigrant. Aranei cū telis primi cadunt. Auguria quidem artē periculis fecere. Apud romanos ſacerdotum collegium uel maxime ſolemne eſt. In thracia locis rigentibus & uulpes animal alioqui ſolerti auditu: amnes gelatos lacuſq; non niſi ad paſtus ituræ redituræq; tranſeunt. Obſeruatum eam aure ad glaciem appoſita coniectare craſſitudinem gelu.

Ciuitates & gentes a minutis animalibus deletæ. CA. XXIX

Ec minus clara exitii documenta ſunt etiā ex contēnēdis aialibus. M. Varro auctor eſt a cuni-
o culis ſuffoſum in hiſpania oppidum: a talpis in theſſalia: ab ranis ciuitatem in gallia pullam: ab locuſtis in africa. Ex gyaro cycladū inſula incolas a muribus fugatos. In italia amyclas a ſerpentibus deletas. Citra cynamulgos æthiopas late deſerta regio eſt a ſcorpiōibus & ſolpugis gente ſublata & a ſcolopēdris abactros otrerietes auctor eſt Theophraſtus. Sed ad reliq̄ ferarꝝ genera tranſeamus

De hyena & crocuta & manticora & fibris & lutris. CA. XXX.

Yenis utranq; eſſe naturā: & alternis annis eſſe marē: alternis fœminam fieri. Parere ſine mare
h uulgus credit. Ariſtoteles negat. Collū & iuba cōtinuitate ſpinæ porrigitur flectiq; niſi circūactu totius corporis nequit. Multa præterea mira tradunt. Sed maxime ſermonem humanū inter paſtoꝝ ſtabula aſſimulare: nomenq; alicuius adiſcere: quē euocatū foras laceret. Itē uomitione hominis imitari ad ſollicitandos canes: quos inuadat. Ab uno aiali ſepulchra erui inqſitione corporū. Fœminā raro capi. Oculis mille eſſe uarietates: oculorūq; mutatiōes. Præterea umbræ eius cōtractu canes obtumeſcere. Et qbuſdā magicis artibus omne animal qđ ter luſtrauerit in ueſtigio hærere. Huius generis coitu leæna æthiopica parit crocutā: ſimiliter uoces imitantē hoīum pecorūq;. Acies ei perpetua in utraq; parte oris: nullis gingiuis dente cōtinuo: qui nē cōtrario occurſu haberet: capſaꝝ modo includit. Hoīum ſermones imitari & māticoram in æthiopia auctor eſt iuba. Hyenæ plurimæ gignūtur in africa: quæ & aſinoꝝ ſilueſtriū multitudinē fundit. Mares in eo genere ſingulis fœminaꝝ gregibus imperitāt. Timēt libidinis æmulos: & ideo grauidas cuſtodiunt. Morſuq; natos mares caſtrant. Cōtra gra uidæ latebras petūt: & parere furto cupiūt: gaudētq; copia libidinis. Eaſdem partes ſibiipſi pontici amputant fibri periculo urgēte: ob hoc ſe peti gnari. Caſtoreū id uocāt medici. Alias animal horrēdi morſus. Arbores iuxta flumina ut ferro cædit. Hoīs pte cōpreheſa nō anteq̄ fracta cōcrepuerint oſſa morſu reſoluit. Cauda piſciū iis: cætera ſpēs lutræ. Vtrūq; aquaticū. Vtriq; mollior pluma pilus.

De ranis & uitulis marinis & ſtellionibus. CA. XXXI.

Anæ quoq; rubetæ quaꝝ & in terra & in humore eſt uita: plurimis refertæ medicamībus de-
s ponere ea quotidie ac reſumere a paſtu dicunt: uenena tantū ſibi reſeruantes. Similis & uitulo marino uictus in mari ac terra. Simile ſibro & ingeniū. Euomit fel ſuū ad multa medicamenta utile. Itē coagulum ad comitiales morbos. Ob ea ſe peti prudēs. Theophraſtus auctor eſt: angues eo modo & ſtelliones ſenectutem exuere: eamq; protinus deuorare: præcipientes comitiali morbo remedia. Eoſdem peſtiferos ferunt in græcia: innocuos eſſe in ſicilia.

De ceruis. CA. XXXII.

Eruis quoq; eſt ſua malignitas quāq̄ placidiſſimo animaliū: urgente ui canū ultro confugiunt
c ad hoſem. Et in pariēdo ſemitas minus cauēt: humanis ueſtigiis tritas: q̄ quæ ſecretæ ac ferис opportunæ. Conceptus earum poſt arcturi ſydus. Octonis mēſibus ferūt partus: & interdum

geminos. A cōceptu ſepant ſe. At mares relicti rabie libidinis ſeuiūt. Fodiūt ſcrobes. Tunc roſtra eorū ni greſcūt: donec aliqui abluāt hymbres. Fœminæ aūt ante partum purgant herba quadā quæ ſeſelis dicit: faciliore ita utētes utero. A partu duas habēt hærbas quæ aros & ſeſelis appellatur. Paſtæ redeūt ad fœtum. Illos imbui lactis primo nolūt ſucco quacūq; de cā. Editos partus exercent curſu: & fugam meditari docent. Ad prærupta ducūt: ſaltūq; demonſtrāt. Iam mares ſoluti deſiderio libidinis auide petūt pabula. Vbi ſe præpingues ſenſere latebras quærūt: fatentes incōmodū pondus: & alias ſemper in fuga acquieſcunt: ſtanteſq; reſpiciunt. Cū ꝑpe uētū eſt: rurſus fugæ præſidia repetētes. Hoc fit inteſtini dolore tā infirmi: ut ictu leui rūpatur intus. Fugiunt aūt latratu canū audito aura ſemper ſecūda: ut ueſtigia cum ipſis abeant. Mulcent fiſtula paſtorali & cantu. Cū erexere aures: accerrimi auditus: cum remiſere: ſurdi. Cæterū animal ſimplex: & oīum rerū miraculo ſtupēs: in tātū ut equo aut bucula accedēte ꝑpius hoiem iuxta uenātem nō cernant: aut ſi cernunt: arcū ipſum ſagittaſq; mirent. Maria tranāt gregatim nātes porrecto ordine: & capita imponētes præcedentium clunibus: uicibuſq; ad terga redeuntes. Hoc maxime notatur a cilicia cyprum traiicientibus. Nec uident terras ſed in odore earū natant. Cornua mares habēt: ſoliq; aīalium oībus annis ſtatuo ueris tempore amittunt. Ideo ſub ipſa die q̄ maxime inuia petunt. Latēt amiſſis uelut inermes. Sed & ipſi bono ſuo inuidentes. Dextrum cornu negant inueniri: ceu medicamento aliquo preditum. Idq; mirabilius fatēdum eſt: & cum & in uiuariis mutēt oībus annis. Defodi ab iis putant. Accēſis autem utriſlibet odore ſerpentes fugantur: & comitiales morbi deprehendunt. Indicia quoq; ætatis in illis gerunt ſingulis annis adiiciētibus ramos uſq; ad ſexēnes. Ab eo tē pore ſimilia reuiuiſcunt. Nec poteſt ætas diſcerni. Sed dentibus ſenecta declaratur. Aut enim paucos aut nullos habent: nec in cornibus imis ramos: alioquin ante frōtem ꝑminere ſolitos iunioribus. Non decidunt caſtratis cornua: nec naſcuntur. Erūpunt aūt renaſcentibus tuberibus primo aridæ cutis ſilia. Eadem teneris increſcunt ferulis arūdineas in pāniculas molli plumata lanugine. Quādiu carēt iis noctibus procedunt ad pabula. Increſcentia ſolis uapore durāt: ad arborē ſubinde experientes. Vbi placuerit robur: in aperta ꝑdeunt. Capiti iam ſunt edera in cornibus uiridante ex attritu arborū: ut in aliquo ligno teneris dum experiuntur innata. Fiunt aliquando ex candido calore qualē fuiſſe traditur. Q. Sertorii ceruā: quā eſſe fatidicā hiſpaniæ gentibus ꝓſuaſerat. Et iis eſt cū ſerpente pugna. Inueſtigant cauernas: nariūq; ſpiritu extrahuntur renitentes. Ideo ſingulare abigēdis ſerpētibus odor aduſto cornu cerui no. Cōtra morſus uero præcipuū remediū ex coagulo hinnuli in utero occiſi. Vita ceruis in cōfeſſo longa: poſt centū annos aliquibus captis cū torquibus aureis quos Alexander magnus addiderat: adopertis iam cute in magna obeſitate. Febriū morbos non ſentit hoc animal. Quin & medeī huic timori. Quaſdam nos principes fœminas ſcimus oībus diebus mututinis carnem eam deguſtare ſolitas: & lōgo æuo caruiſſe febribus. Quod ita demum exiſtimant ratum ſi uulnere uno interierit.

De tragelapho: & chameleonte: & reliquis colorē mutantibus. CA. XXXIII.

Et eadē ſpecie barba tātū & armoꝝ uillo diſtās: quē tragelaphon uocant: non alibi q̄ iuxta phaſin amnē naſcens. Ceruos africa propemodū ſola non gignit. At chameleontem & ipſa: quāq; frequentiorem india. Figura & magnitudo erat lacerti: niſi crura eſſent recta & excelſiora. Latera uentri iunguntur ut piſcibus & ſpina ſimili modo. Eminet roſtrū ut in paruo ſit haud abſimile ſuillo. Cauda prælonga in tenuitatē deſinens: & ꝑplicans ſe uiperinis orbibus. Vngues adunci. Motus tardior ut teſtudini. Corpus aſperum ut crocodilo. Oculi in receſſu cauo: tenui diſcrimine prægrādes: & corpori concolores. Nunq; eos operiri: nec pupillæ motu: ſed totius oculi uerſatione circūaſpicit. Ipſe celſus hianti ſemper ore. Solus animaliū nec cibo nec potu ſemper aliē: nec alio q̄ aeris alimento. Circa caprificos ferus: innoxius alioquin. Et coloris natura mirabilior. Mutat nanq; eum ſubinde & oculis & cauda & toto corpore. Redditq; ſemper quēcunq; ꝓxime attingit præter rubrum cādidumq;. Defuncto pallor eſt. Caro in capite & maxillis & ad commiſſuram caudæ admodum exigua. Nec alicubi toto corpore. Sanguis in corde & circa oculos tantū. Viſcera ſine ſplene. Hybernis mēſibus latet ut lacerta.

De tarando & lycaone & thoe. CA. XXXIIII.

Vtat colores ſcytharum tarādus: nec aliud ex iis quæ pilo ueſtiunt: niſi in indis lycaon: cui iumbata traditur ceruix. Nā thoes luporum id genus eſt ꝓcerius lōgitudine: breuitate crurū diſſimile: uelox ſaltu. Venatu uiuēs. Innocuū hoi. Habitum nō colorem mutat. Per hyemes hirti. æſtate nudi. Tarando magnitudo quæ boui eſt. Caput maius ceruino: nec abſimile. Cornua ramoſa: ungula biſida: uillus magnitudine urſoꝝ. Sed cū libuit ſui coloris eſſe: aſino ſimilis eſt. Tergori tanta duritia: ut thoraces ex eo faciant. Colorē oīum arborum fruticū florum locorumq; redit metuens in qbus latet. Ideoq; raro capitur. Mirum eſſet habitum corpore tam multiplicem dari mirabilius & uillo.

De hyſtrice. CA. XXXV.

Yſtrices generat india & africa ſpina cōtectas: ac erinaceorum genere: ſed hyſtrici lōgiores aculei: & cum intendit cutem miſſiles. Ora urgentium figit canū: & paulo longius iaculatur. Hybernis autem ſe menſibus condit. Quæ natura multis & ante omnia urſis.

De urſis & fœtibus eorum. CA. XXXVI.

Orū coitus hyemis initio: nec uulgari quadrupedū more: ſed ambobus cubātibus cōplexiſq;. Deinde ſeceſſus in ſpecus ſepatim: in quibus pariūt triceſimo die: ac plurimum q̄nos. Hi ſunt candida informiſq; caro: paulo muribus maior: ſine oculis: ſine pilo. Vngues tātum ꝓminent Hāc lambēdo paulatim figurāt. Nec qcq̄ rarius hoies q̄ parientem uidere urſam. Ideo mares quadra-

genis diebus latent. Fœminæ quaternis mẽſibus. Specus ſi nõ habuere ramoꝝ fruticũq; cõgerie ædificãt impenetralibus hymbribus molliq; frõde cõſtratos. Primis diebus bis ſeptenis tã graui ſomno præmunt: ut ne uulneribus quidem excitari queãt. Tũc miꝝ imodum uterno pingueſcunt. Illi ſunt adipes medicaminibus apti: cõtraq; defluuiũ capilli tenaces. Ab iis diebus reſidũt: ac priorũ pedũ ſuctu uiuũt. Fœtus rigentes apprimendo pectori fouent: non alio incubitu q̃ oua uolucres. Miꝝ dictu credit Theophraſtus per id tempus coctas quoq; urſorum carnes ſi aſſeruent increſcere. Cibi tunc nulla argumenta, nec niſi humoris minimum in aluo inueniri. Sanguinis exiguas circa corda tantum guttas: reliquo corpori nihil eſſe. Procedunt uere: ſed mares præpĩgues. Cuius rei cauſa non prompta eſt. Quippe nec ſomno quidẽ ſaginatis præter quattuordeci dies ut diximus. Exeũtes hærbã quãdam aron noie laxandis inteſtinis alioqn cõcretis deuorãt: circaq; ſulculos dentium prædomantes ora. Oculi eoꝝ hebetant crebro. Qua maxime fauos cã expetũt: ut conuulneratũ ab apibus os leuet ſanguine grauedinẽ illam. Inualidiſſimum urſo caput: qđ leoni fortiſſimũ. Ideo urgẽte ui præcipitaturi ſe ex aliq; rupe manibus eo operto iaciunt: ac ſæpe in harena colaphis infictis exanimant. Cerebro ueneficiũ eſſe hiſpaniæ credũt occiſorũq; in ſpectaculis capita cremãte teſtato quoniã potũ in urſinam rabiẽ agat. Ingrediuntur & bipedes. Arboré auerſi diripiũt. Tauros ex ore cornibuſq; eoꝝ pedibus oĩbus ſuſpẽſi põdere fatigãt. Nec alteri aĩaliũ in maleficia ſtultitia ſolertior. Annalibus notatũ eſt. M. Piſone. M. Meſſala cõſ. ad. xiiii. Kalen. octob. Domitiũ Aenobarbũ ædilẽ curulẽ urſos numidicos. c. & totidem uenatores æthiopas in cyrco dediſſe. Miror adiectum numidicos fuiſſe: cum in africa urſos non gigni conſtet.

De muribus ponticis & alpinis & herinaceis. CA. XXXVII.

Ondunt hyeme & pontici mures dũtaxat albi. Quoꝝ palatũ ĩ guſtu ſagaciſſimum auctores quo nã modo intellexerint miror. Condunt & alpini: quibus magnitudo media eſt. Sed hi pabulo ante in ſpecus cõuecto: cũ qdam narrẽt alternos marem ac fœminam ſupra ſe complexo faſce hærbæ ſupinos cauda mordicus apprehenſa inuicẽ detrahere ad ſpecum. Ideoq; illo tẽpore detrito eſſe dorſo. Sunt his partes & in ægypto. Similiter reſident in clunes: & in binis pedibus gradiuntur: prioribuſq; ut manibus utunt. Præparant hyemi & herinacei cibos: ac uolutati ſupra iacẽtia poma affixa ſpinis unũ nõ amplius tenentes ore portant in cauas arbores. Iidẽ mutationẽ aquilonis in auſtrum cõdentes ſe in cubile præſagiunt. Vbi uero ſenſere uenantẽ cõtracto ore pedibuſq; ac parte omni inferiore qua rarã & innocuã habent lanuginẽ cõuoluũtur in formã pilæ: ne quid cõprehẽdi poſſit præter aculeos. In deſperatione uero urinã ex ſe reddunt rabiſificam tergori ſuo ſpiniſq; noxiam: ꝓpter hoc ſe capignari. Quãobrem exinanita prius urina uenari ars eſt. Et tum præcipua dos tergoris. Alias corrupta fragilis putribus ſpinis atq; deciduis: etiam ſi uiuat ſubtractus fuga. Ob id non niſi ĩ nouiſſima ſpe maleficio illo pfundit. Quippe & ipſi odere inſitum ueneficiũ ita parcentes ſibi: terminumq; ſupremũ operientes: ut ferme ante captiuitas occupet. Calidæ poſtea aquæ aſperſu reſoluit pila apprehenſuſq; pede altero e poſterioribus ſuſpendio ac fame necatur. Aliter non eſt occidere & tergori parcere. Ipſum animal non uerent pleriq; diceræ uitæ hoĩum ſuperuacuũ eſſe. Si non ſint illi aculei: fruſtra uellerũ mollicies in pecude mortalibus data. Hac cute expoliunt ueſtes. Magnum fraus & ibi lucrum monopolium inuenit. De nulla re crebritoribus ſenatuſconſultis nulloq; non principe adito querimoniis prouincialibus. Vrina & duobus aliis animalibus ratione mira eſt.

De leontophono: lynce: melibus: & ſciuris. CA. XXXVIII.

Eontophonon accepimus uocari paruum: nec aliubi naſcens q̃ ubi leo gignitur. Quo guſtato tanta illa uis eſt ut cæteris quadrupedũ imperitans ilico expiret. Ergo corpus eius aduſtum aſpergunt aliis carnibus polẽte mõ inſidiãtes feræ: necãtq; etiam cinere tam contraria eſt peſtis. Haud immerito igit odit leo: uiſumq; frangit: & circa morſum exanimat. Ille cõtra urinã ſpergis prudẽs: hãc quoq; leoni exitialẽ. Lyncum humor ita redditus ubi gignũtur glaciat: areſcitue in gẽmas carbũculis ſimiles: & igneo colore fulgẽtes: lyncurium uocatas: atq; ob id ſucino a pleriſq; ita generari prodito. Nouere hoc ſciũtq; lynces: & inuidentes urinam terra operiũt: eoq; celerius ſolidat. Illa alia ſolertia in metu melibus ſufflata cute diſtentæ ictus hoĩum & morſus canum arcent: Præuident tempeſtatem & ſcyuri: obturatiſq; qua ſpiraturus eſt uentus cauernis: ex alia parte aperiunt fores decretos. Ipſis uillo ſior cauda pro tegumento eſt. Ergo in hyemes aliis prouiſum pabulum aliis pro cibo ſomnus.

De uipera cocleis & lacertis. CA. XXXIX.

Erpentium uipera ſola terra dicitur cõdi. Cæteræ arboꝝ aut ſaxoꝝ cauis. Et alias uel annua fame edurant algore mõ dempto. Oĩa ſeceſſus tẽpore ueneno orba dormiũt. Simili mõ & cocleæ. Illæ quidẽ iteꝝ & eſtatibus adherẽtes maxime ſaxis: ut etiã iniur ia reſupinatæ auulſæq; non tamẽ exeãt. In balearibus uero inſulis cauaticæ appellatæ non prorepunt e cauis terræ: neq; hærba uiuunt: ſed uuæ mõ inter ſe coherent. Eſt & aliud genus minus uulgare. Adhærent operculo eiuſdẽ teſtæ ſe operientes: obrutæ terra ſemp. Hæ & circa maritimas tantum alpes quõdam effoſæ cœpere iam erui & in ueliterno. Omniũ tamẽ laudatiſſimæ in aſtypalea inſula. Lacertæ inimiciſſimum genus cocleis. Negantur ſemeſtrem uitam excedere. Lacerti arabiæ cubitales. In india uero in niſa monte. xxiiii. in longitudine pedum: colore fului aut punicei aut cerulei.

De canibus. CA. XL.

Xiis quoq; animalibus quæ nobiſcũ degũt multa ſunt cognitu digna. Fideliſſimi ante omnia homini canes atque equi. Et pugnaſſe aduerſus latrones canem pro domino accepimus: cõſe

ctumque plagis a corpore non receſſiſſe:uolucres & feras abigentem. Ab alio in epiro agnitum in conuentu percuſſorem domini laniatu & latratu adactum:ut cogeretur fateri ſcelus. Garamantum regem canes ducenti ab exilio reduxere prœliantes contra reſiſtentes. Propter bella colophonii:itemque caſtabalenſes cohortes canum habuere. Eæ primæ dimicabant in acie nunq̃ detrectantes. Hæc erant fidiſſima auxilia:nec ſtipendiorum indiga. Canes defendere cimbros cæſis dominis eorum plauſtris impoſitis. Canis laſone Lycio interfecto cibum capere noluit inediaque conſumptus eſt. Is cui uero nomẽ hyrcani reddidit. Durides accenſo regis:Lyſimachi rogo iniecit ſe flammæ. Similiterq; Hieronis regis. Memorat & Pyrrhum Gelonis tyrãni canẽ Philiſtus. Memorat & Nicomedis bithyniæ regis uxore eius Conſynge laceratã ꝓpter laſciuiorẽ cum marito iocũ. Apud nos Volcatium nobilẽ qui Ceſeliũ ius ciuile docuit aſturcone e ſuburbano redeuntẽ cũ aduerſperauiſſet canis a craſſatore defendit. Itẽ Celiũ ſenatorem ægrũ placentiæ ab armatis oppreſſum. Nec prius ille uulneratus eſt q̃ cane interẽpto. Sed ſuper oia in noſtro æuo actis populi ro. teſtatũ Appio Iunio &. P. Silio cõſ. cũ aĩaduerteretur ex cauſa Neronis Grammatici filii. in. T. Sabinũ & ſeruitia eius:unius ex iis canem nec a carcere abigi potuiſſe: nec a corpore receſſiſſe:abiecto in gradibus gemoniis mœſtos edentem ululatus magna populi ro. corona circũſtante:ex qua cũ quidã ei cibũ obiecíſſet:ad os defuncti tuliſſe. Innatauit idem in tyberim cadauere abiecto ſuſtentare conatus:effuſa multitudine ad ſpectandam aĩalis fidẽ. Soli dominum nouere. Et ignotũ quoq; ſi repente ueniat intelligunt. Soli noĩa ſua:ſoli uocem domeſticam agnoſcunt. Itinera q̃uis longa meminere. Nec ulli præter hoiem memoria maior. Impetus eoꝝ & ſeuitia mitigaẽ ab hoie conſidente humi. Plurimi alia in his quotidie uita inuenit. Sed in uenatu ſolertia & ſagacitas præcipua eſt. Scrutatur ueſtigia atq; perſequit. Comitantẽ ad ferã inquiſitorẽ loro retrahens:q̃uis aquã tranſiliens ſe occultaſſet:quã ſignificans demõſtratio eſt cauda primũ:deinde roſtro. Ergo etiã ſenecta feſſos cæcoſq; ac debiles ſinu ferunt:uentos & odorẽ captantes:ꝓdenteſq; roſtro cubilia. E tigribus eos indi uolunt concipi. Et ob id in ſiluis coitus tempore alligant fœminas. Primo & ſecundo fœtu nimis feroces putant gigni:tertio demũ educant. Hoc idẽ e lupis galli:quoꝝ greges ſuum quiſq; ductorẽ e canibus & ducẽ habent. Illum in uenatu comitanť:illi parent. Nãq; inter ſe exercent etiã magiſteria. Certũ eſt iuxta nilum amnẽ currentẽ lambere:ne crocodilorum auiditati occaſionẽ præbeãt. Indiã petenti Alexandro magno rex albaniæ dono dederat inuſitatæ magnitudinis unum cuius ſpecie delectatus iuſſit urſos mox apros & deinde damas emitti contemptu imobili iacente. Eaq; ſegnicie tanti corporis offenſus iperator generoſi ſpiritus eum interimi iuſſit. Nunciauit hoc fama regi. Itaque alteꝝ mittens addidit mandata:ne in paruis experiri uellet:ſed in leone elehantone. Duos ſibi fuiſſe. Hoc interempto præterea nullum fore. Nec diſtulit Alexander:leonemq; fractũ protinus uidit. Poſtea elephantũ iuſſit induci haud alio magis ſpectaculo lætatus. Horrentibus qppe ꝑ totum corpus uillis ingenti primũ latratu ĩtonuit. Mox in cer uicem aſſultans cõtraq; beluam exurgẽs hinc & illinc artifici dimicatione:qua maxime opus eſſet infeſtans atq; euitans:donec aſſidua rotatũ uertigine afflixit:ad caſum eius tellure concuſſa. Cãnum generi bus annui partus. Iuxta ad pariẽdum annua ætas. Gerunt in utero ſexagenis diebus. Gignunt cæcos:& quo largiore aluntur lacte:eo tardiorẽ uiſum accipiũt. Nõ tamẽ unq̃ ultra uiceſimũ primum diem: nec ante ſeptimũ. Quidã tradũt ſi unus gignať nono die cernere:ſe gemini decimo. Idemq; ĩ ſingulos adiici totidemq; eſſe tarditatis ad lucẽ dies. Et ab ea quæ fœmina ſit ex primipara genita citius cerni. Optimus in fœtu qui nouiſſimus cernere incipit:aut quem primum fert in cubile fœta. Rabies canum ſyrio ardente homini peſtifera ut diximus:ita morſis lœtalis aquæ metus. Qua ꝓpter obuiã itur ꝑ. xxx. eos dies gallinaceo maxime fimo mixto canum cibis:aut ſi præuenerit morbus ueratro.

Ad canis rabidi morſum. CA. XLI.

a D morſum uero unicum remedium oraculo quodam nuper repertum. Radix ſilueſtris roſæ quæ cynorhoda appellatur Columella auctor eſt ſi quadrageſimo die q̃ ſit natus caſtreť mor ſu cauda:ſumuſq; eius articulus auferatur:ſequenti neruo exẽpto:nec caudã creſcere:nec canes rabidos fieri. Canẽ locutum in prodigiis quod eqdẽ annotauerim accepimus:& ſerpentẽ latraſſe cum pulſus eſt regno Tarquinus.

De natura equorum. CA. XLII.

e Idem Alexãdro & equi magna raritas cõtingit. Bucephalan eum uocarũt:ſiue ab aſpectu tor uo:ſiue ab inſigni taurini capitis armo ĩpreſſi. Sexdeci talẽtis ferũt ex Philonico pharſali grege emptũ etiam tũ puero capto eius decore. Neminẽ hic aliũ q̃ Alexãdrũ regio inſtratus ornatũ recepit in ſedem:alios poſſim reiiciens. Idem in prœliis memoratæ cuiuſdã phibetur operæ. Thebaꝝ oppugnatione uulneratus in aliũ tranſire Alexandrũ nõ paſſus. Multa præterea eiuſdem modi. Propter quæ rex defuncto ei duxit exequias. Vrbem tumulo circũdedit nomine eius. Nec Cæſaris dictatoris:quemq̃ aliũ recepiſſe dorſo equus tradiť:idẽq; hoĩs ſimiles pedes priores habuiſſe. Hac effigie locatus ante Veneris genitricis ædem. Fecit & Diuus Auguſtus equo tumulum. De quo Germanici Cæſaris carmẽ eſt. A grigẽti cõplurium equoꝝ tumuli pyramydes habẽt. Equũ adamatũ a Semiramide uſq; ad coitum iuba auctor eſt. Scythæ quidẽ equitatus & equorum gloria ſtrepunt. Occiſo denique ipſorũ regulo ex prouocatione dimicante hoſtem cum uictor ad ſpoliandum ueniſſet ab equo eius ictibus morſuq; cõfectum. Alium detracto oculoꝝ operimẽto & cognito cũ matre coitu petiſſe prærupta atq; exanimatum. Equã eadẽ ex cã in reatino agro laceratũq; pariter aurigam inuenimus. Nãq; & cognationum intellectus in iis eſt. itaq; in grege prioris anni ſororẽ libentius etiam q̃ matre equa comitatur. Docilitas tanta eſt ut uniuerſus ſybaritani exercitus equitatus ad ſymphoniæ cantũ ſaltatione quadã mo-

ueri ſolitus inueniat. Iidem præſagiunt pugnã & amiſſos lugent dominos: lachrymaſq; interdũ deſiderio fundunt. Interfecto Nicomede rege equus eius in edia uitã finiunt. Philarchus refert Centaretrium e galatis in prœlio occiſo Antiocho potitum equo eiũs cõſcendiſſe ouãtem. At illũ indignatione accenſum domitis frenis ne regi poſſet præcipitẽ in abrupta iſſe: exanimatumq; una. Philiſtus a Dionyſio relictum in cœno hærentẽ ut ſeſe euelliſſet: ſecutũ ueſtigia domini examine apũ iubæ inhærẽte. Eoq; oſtẽto tyránidem a Dionyſio occupatam. Ingenia eorũ inenarrabilia iaculantes obſequio experiuntur. difficiles conatus corpore ipſo: nixuq; inuitantium. Iam tæla humi collecta equi porrigunt. Nam in cyrco ad currus iuncti nõ dubie intellectũ abhortationis & gloriæ fatent. Claudii Cæſaris ſeculariũ ludorũ cyrcẽſibus excuſſo in carceribus auriga albati equi palmã occupauere: primatũ optinuere: oppoſita effundentes oia: quæ cõtra æmulos debuiſſent peritiſſimo auriga inſiſtẽte facientes. Cũ puderet hoium artes ab equis uinci: pacto legitimo curſu ad metã ſtetere. Maius auguriũ circa priſcos plebeiis cyrcẽſibus excuſſo auriga: ita ut ſi ſtaret in capitoliũ cucurriſſe equos: ſedẽq; ter luſtraſſe. Maximũ uero eodẽ peruenisſe a ueiis cũ palma & corona effuſo Ratumena: qui ibi uicerat. Vnde poſtea nomen portæ eſt. Sarmatæ lõginqua itinera acturi in edia pridie præparãt eos exiguũ tantum potum impartientes: atq; ita per centena milia & quinquaginta continuo curſu euntibus inſident. Viuunt annis quidem quinquagenis. Fœmine minore ſpatio. Eædem quinquennio finem creſcendi capiunt. Mares anno addito. Forma equorum quales maxime legi oporteat. Pulcherrime quidem Virgilio uate abſoluta eſt. Sed & nos diximus in libro de iaculatione equeſtri condito: & fere inter omnes conſtare uideo. Diuerſa aũt cyrco ratio quæritur. Itaq; cum bimi in alio ſubigantur imperio: non ante quinquẽnes ibi certamen accipiunt. Partum in eo genere undenis mẽſibus ferunt: duodecimo gignunt. Coitus uerno equinoctio bimo utriq; uulgaris. Sed a trimatu firmior partus. Generat mas ad annos trigintatres. Vtpote cum a cyrco poſt uiceſimum annum mittantur ad ſobolẽ reparandam. Et ad quadraginta duraſſe tradunt: aditum modo in attollenda priore parte corporis. Sed ad generandum paucis aialium minor fertilitas. Qua de cauſa per interualla admiſſure dantur: nec tamen quindecim initus eiuſdem anni ualet tollerare. Equarum libido extinguitur iuba tonſa. Gignunt annis omnibus ad quadrageſimũ. Vixiſſe equũ ſeptuagintaquinq; annis proditur. in hoc genere grauida ſtans parit: præterq; cæteras fœtum diligit. Et ſane equis amoris innaſci ueneficium hippomones appellatum in fronte: caricæ magnitudine: colore nigro. Quod ſtatim edito partu deuorat fœta: aut partum ad ubera non admittit ſi quis præreptum habeat. Olfatu in rabiẽ id genus agitur. Amiſſa parente in grege armenti reliquæ fœtæ educant orbum. Terram attingere ore triduo proximo q̃ ſit genitus negat poſſe. Quo quis acrior: in bibẽdo profundius nares mergit. Scythæ per bella fœminis uti malunt: quoniam urinam curſu non impedito reddant. Conſtant in luſitania circa ulyxipponem oppidum & tagum amnem equas fauonio flante obuerſas animalem concipere ſpiritum: idq; partum fieri. & gigni perniciſſimum ita: ſed triennium uitæ non excedere. In eadem hiſpania galleca gena & aſturia eſt eqni generis. Hi sũt quos tiheldones uocamus. Minoti forma appellatos aſturcones gignunt. Quibus nõ uulgaris in curſu gradus: ſed mollis alterno crurum explicatu glomeratio. Vnde equis tollutim carpere in curſus traditur arte. Equo fere qui homini morbi præterq; ueſicæ conuerſio: ſicut omnibus in genere ueterino.

De aſinis. CA. XLIII.

a Sinum quadringentis nummis emptum. Q. Aſio ſenatori auctor eſt. M. Varro: haud ſcio an oium præcio aialium uicto: opera ſine dubio geruli mirifica arando quoq;. Sed mulaꝝ maxime, p generatione patria etiã ſpectatur in iis arcadibus in achaia. In italia reatinis. Ipſum aial frigoris maxime impatiens: ideo non generatur in ponto: ne in equinoctio uerno ut cætera pauca admittitur: ſed ſolſtitio. Mares in remiſſiõe operis deteriores. Partus. xxx. mẽſe ociſſimus: ſed a trimatu legitimus. Totidem quot equæ & eiſdem menſibus & ſimili modo. Sed incontinẽs uterus urinam genitalẽ reddit: ni cogatur in curſum uerberibus a coitu. Raro geminos parit. Paritura lucem fugit: & tenebras quærit: ne cõſpiciatur ab homine. Gignit tota uita: quæ eſt ei ad. xxx. annum. Partus caritas ſumma: ſed aquarum tedium magis. Per ignes ad fœtus tendunt. Eæ item ſi riuus minimus interſit: horrent ita ut pedes omnia caueant tingere. Nec niſi aſſuetos potãt fontes: qui ſunt in pecuariis. Atq; ita ut ſicco trami te ad potum eant. Nec pontes tranſeant per raritatem plantarum tranſlucentibus fluuiis. Mirumq; dictu ſitiunt: & ſi immutentur aquæ ut bibant: cogendæ exonerandæue ſunt. Nec niſi ſpatioſe incubant alias atteruntur. Varia namq; ſomnio uiſa cõcipiunt ictu pedum crebro: qui niſi per inane emicuerit repulſu durioris mareriæ clauditatem ilico affert. Quæſtus ex iis opima prædia exuperat. Notum eſt in celtiberia ſingulas quadragenis milibus numorũ emi. At mularum maxime partus aurium referre in his & palpebrarum pilos aiunt. Quãuis enim unicolor toto reliquo corpore: totidẽ tamẽ colores quot ibi fuere reddit. Pullos earum epulari Mœcenas iſtituit: multum eo tẽpore prælatos onagris. Poſt eum interiit auctoritas ſaporis. Sed aſino moriente uiſo celerrime id genus deficit.

De mulis. CA. XLIIII.

e Xaſino & equa mulus gignitur mẽſe. xii. Animal uiribus in labore eximium. Ad tales partus equas neq; quadrimis minores: neq; decẽnibus maiores legunt: arceriq; utrũq; genus ab altero narrant: niſi infantia eius generis qđ ineant lacte hauſto. Quapropter ſubreptis ſtatim pullis in tenebris equarum uberi aſinarum equuleos admouẽt. Gignit aũt mula ex equo & aſina: ſed affrenis & tardatis indomitæ. Lẽta oia eſſe uetulis. Cõceptũ ex equo ſecutus aſini coitus abortu perimit. Nõ

item ex asino equi. Fœminas a partu optime. vii. die impleri obseruatum est: mares fatigatos melius implere. Quæ non priusq̃ dentes quos pullinos appellant iaciat conceperit: sterilis intelligitur. Et quæ non primo initu generare cœperit. Equo & asina genitos mares hinulos antiqui uocabant: contraq; mulos: quos asini & equæ generarent. Obseruatum e duobus diuersis generibus nata tertii generis fieri: & neutri parentum esse similia. Eaq; ipsa quæ ita nata sunt non gignere in omni animalium genere: idcirco mulas nõ parere. Est in annalibus nostris peperisse sæpe: uerum prodigii loco habitum. Theophrastus uulgo parere in cappadocia tradit. Sed eẽ id animal ibi sui generis. Mulæ calcitratus inhibetur uini crebriore potu. In plurium græcorum est monumentis cum equa muli coitu natum quem uocauerũt hinum idest paruum mulum. Generantur ex equa & onagris mansuefactis mulæ ueloces in cursu: duricia eximia pedum: uerũ rugoso corpore: in domito animo: sed generoso. Onagro ex asina genitus omnes antecellit. Onagri in phrygia & lycaonia præcipui. Pullis eorum ceu præstantibus sapore africa gloriatur: quos lalisiones appellant. Mulum. lxxx. annis uixisse athenienſium monumẽtis apparet. Eo gauisi cum templum in arce facerent: quod derelictus senecta cadentia iumenta comitatu nisuq; exhortaret decretum fecere: quo caueretur ne frumentarii negociatores ab incerniculis eum arcerent.

De bubus. CA. XLV.

b Vbus indicis camelorum altitudo traditur: cornua in latitudinem q̃ttuor pedũ. In nostro orbe epiroticis laus magna a Pyrrhi (ut ferunt) iã inde regis cura. Id consecutus est non ante quadrimatum ad partus uocandos. Prægrandes itaq; fuere: hodieq; reliquiæ stirpium durant. At nunc aniculæ ad fœcunditatem poscuntur. Tolerantius tamẽ bimæ. Tauri generationem quadrini implent. & singulis denæ eodem anno traduntur. Si autem post coitum ad dexteram partem habeant tauri: generatos mares esse: si in leuam fœminas. Cõceptio uno initu peragitur: quod si forte pererrauit. xx. post die marem fœmina repetit. Pariunt mense. x. quicquid ante genitum inutile est. Sunt auctores ipsa complente. x. mense duos parere: nunc raro geminos. Coitus a delphini exortu ad pridie nonas ianuarii diebus. xxx. aliquibus & autumno: gentibus quidem quæ lacte uiuunt ita fœtus dispensantibus: ut omni tempore anni superſit id alimentum. Tauri non sæpius q̃ bis die ineunt. Boues animalium soli & retro ambulantes pascuntur. Apud garamantas qurdem haud aliter. Vita fœminis. xv. annis longissima. Maribus. xx. Robur in quimatu. Lauatione calidæ aquæ traduntur pingueſcere: & si quis incisa cute spiritum in uiscera harundine adigat. Non degeneres existimari etiam minus laudato aspectu: plurimum lactis alpinis: quibus minimum corporis plurimum laboris capite non ceruice iunctis. Syriacis nõ sunt paleariа: sed gibber in dorso. Carici quoq; in parte Asiæ fœdi usu tubere super armos a ceruicibus eminente: laxatis cornibus excellentes in opere narrantur. Cæteri nigri coloris candidiue ad laborem damnantur. Tauris minora q̃ bubus cornua tenuioraque. Domitura boum in trimatu: postea sera: ante præmatura. Optime cum domito iuuencus imbuitur. Socium enim laboris agrique culturæ habemus. Hoc animal tãtæ apud priores curæ: ut sit inter exempla damnatus a populo Romano die dicta: qui cõcubino procaci rure omasum edisse se neganti occiderit bouem: actusque in exilium tanquã colono suo interempto. Tauris in aspectu generositas torua fronte: auribus setosis: cornibus in procinctu dimicationem poscentibus. Sed tota comminatio prioribus in pedibus star: ira gliscente alteros replicans: spargensque in altum harenam: & solus animalium eo stimulo ardescens. Vidimus de imperio dimicantes: & ideo se demonstratos rotari cornibus cadentes excipi: iterumque resurgere: modo iacentes ex humo tolli: bigarumque etiam curru citato uelut aurigas insistere. Thessalorum gentis inuẽtum est equo iuxta quadrupedante cornu intorta ceruice tauros necare. Primus id spectaculum dedit romæ Cæsar dictator. Hinc uictimæ optimæ & lautissima deorum placatio. Huic tantum animali omnium quibus procerior cauda non statim nato consumatæ ut cæteris mensuræ crescit uni donec ad uestigia ima perueniat. Quam ob rem uictimarum probatio in uitulo ut articulum suffraginis contingat: breuiore non liquant. Hoc quoque notatum uitulos ad aras humeris hominis allatos non fere litare: sicut nec claudicantem: nec aliena hostia deos placari: nec trahente se ab aris. Est frequens in prodigiis priscorum bouem locutum. Quo nuntiato senatum sub diuo haberi solitum.

De api boue. CA. XLVI.

b Os in ægpto etiam numinis uice colitur. Apim uocãt. Insigne ei in dextro latere candicans macula cornibus lunæ crescere incipientis. Nodus sub lingua: quem cantarum appellant. Non est fas eum certos uitæ excedere annos: merusumque in sacerdotum fonte enecant quæsituri luctu alium: queu subſtituant: donec inueniant mœrent. Derasis etiam capitibus: nec tamen usque diu quæritur. Inuẽtus deducitur a sacerdotibus memphim. Sunt delubra ei gemina: quæ uocant thalamos auguria populorum. Alterum intrasse lætum est: in altero dira portendit. Responsa priuatis dat: e manu consulentium cibum capiendo. Germanici Cæsaris mannm auersatus est haud multo post extincti. Cætero secretius cum se prorupit in cœtus incedit: summoto strepitu lictorum: grexque puerorum comitatur carmen honori eius canentium: intelligere uidetur: & adorari uelle. Hi greges repente lymphati futura præcinunt. Fœmina bos semel ei anno ostenditur suis & ipsa insignibus quãq̃ aliis: semperque eodem die & inueniri eam extinguique tradunt. Memphi est locus in nilo: quẽ a figura uocãt phialam. Omnibus annis ibi auream pateram argenteamque mergentes diebus quos habent natales opus apis. Septem hi sunt. Mirumque neminem per eos a crocodilis attingi. Octauo post horam diei. vi. redire beluæ feritatem.

De natura pecudum & pecorum. CA. XLVII.

Agna & pecori gratia uel in placamentis deorum:uel in uſuuellerum. Vt boues ſumptum ho
m minem excolũt:ita corporum tutela pecori debetur. Generatio bimis utrinq; ad nouenos an/
nos:quibuſdam & ad.x. primiparæ minores fœtus. Coitus omnibus ad arcturi occaſum ideſt
a tertio idus maias ad aquilæ occaſum ideſt.xiii.Kalen.auguſti. Gerunt partum diebus.cl.poſtea conce/
pti inualidi Cordos uocabant antiqui poſt id tempus natos. Multi hybernos agnos p̃ferunt uernis:quo
niam magis interſit ante ſolſtitium q̃ ante brumã firmos eſſe:ſolumq; hoc animal utiliter bruma naſci.
Arieti naturale agnas faſtidire:ſenectam ouium conſectari:& ipſe ſenecta melior:illis quoq; utilior. Fe/
rocia eius cohibetur cornu iuxta aurẽ terebrato. Dextro teſte p̃ligato fœminas generat:leuo mares. To/
nirrus ſolitariis ouibus abortus inferunt. Remedium eſt congregare eas ut cœtu iuuent. Aquilonis fla/
tu mares concipi dicunt:auſtri fœminas. Atq; in eo genere arietum maxime ſpectantur ora. Quia cuius
coloris ſub lingua habuere uenas eius:& lanitium eſt in fœtu:uariumq; ſi plures fuere:& mutatio aqua
rum potuſq; uariat. Ouium ſumma genera duo tectum & colonicum. Illud mollius. hoc in paſcuo ele/
gantius. Quippe cum tectum rubis ueſcatur. Operimenta eis ex arabicis præcipua. Lana autem laudatiſ
ſima apula:& quæ in italia græci pecoris appellatur:alibi italica. Tertium locum mileſiæ oues obtinent.
Apulæ breues uillo:nec niſi penulis celebres. Circa tarentum canuſiumq; ſummam nobilitatem habẽt.
In aſia uero eodem genere laodiceæ. Alba circũpadanis nulla p̃fertur: nec libra centenos numos ad hoc
æui exceſſit ulla. Oues non ubiq; tondẽtur. Durat quibuſdam in locis mos uellendi. Colorum plura ge
nera. Quippe cum deſint etiam nomina eis:quas natiuas appellant aliquot modis.

De generibus lanarum & ueſtium. CA. XLVIII.

Iſpania nigri uelleris præcipuas habet:pollentia iuxta alpes:canuſia rutili:quas erythras uocãt.
h Item betica ut canuſium. Fuluas tarentum ac pulliginis ſue:& ſuccidis omnibus uſus medica/
tus. Hyſtriæ liburniæq; pilo,pprior q̃ lanæ pexis aliena ueſtibus:& quã ſola ars ſcutulato tex/
tu commendat. In luſitania ſimilis circa piſcinas prouinciæ narbonenſis. Similis & in ægypto ex qua ue
ſtis detrita uſu tingitur:rurſuſq; æuo durat. Eſt & hirtæ filo craſſo in tapetis antiquiſſima gratia. lã cer/
te priſcos iis uſos Homerus auctor eſt. Aliter hæc galli tinguntaliter parthorum gentes. Lanæ & per ſe
coactæ ueſtem faciunt:& ſi addatur acetum etiam ferro reſiſtũt:immo uero etiam ignibus. Nouiſſimo
ſui purgamento quippe ahenis coquentium extractæ indumentis uſu ueniunt galliarum (ut arbitror)
inuentum. Certe gallicis hodie nominibus diſcernuntur:nec facile dixerim qua id ætate cœperit. Anti/
quis enim torus e ſtramento erat:qualiter nunc etiã in caſtris gauſape. Patris mei memoria cœpere am/
phiala noſtra:ſicut uilloſa & etiam uentralia. Nam tunica lati clauí in modum gauſape texi nunc primũ
incœpit. Lanarum nigræ nullum colorem bibunt. De reliquarum infectu ſuis locis dicemus. In cõchy/
liis marinis aut herbarum natura:lanam colo & fuſo Tanaquilis quæ eadem Caia Cecilia uocata eſt:in
templo.M.Anci duraſſe prodẽte ſe auctor eſt.M.Varro:factamq; ab ea togam regiam ungulatã in æde
fortunæ:qua Seruius Tullius fuerat uſus. Inde factum ut nubentes uirgines comitaretur colus compta
& fuſus cum ſtamine. Ea prima texuit rectam tunicam:qua ſimul cum toga pura tyrones induunt no
uæq; nuptæ. Vngulata ueſtis primo lautiſſimis fuit:ide ſuriculata defluxit. Togas raſas phrygianaſque
Diui Auguſti nouiſſimis temporibus cœpiſſe ſcribit Feneſtella. Crebræ papaueratæ antiquioꝛẽ habent
originem. Iam ſub Lucilio poeta in Torquato notatæ. Prætextæ apud hetruſcos originem iuenere. Tra
beis uſos accipio reges. Pictas ueſtes iam apud Homerum fuiſſe:unde triũphales natæ. Acu facere idæi
phryges inuenerunt:ideoq; phrygiones appellati ſunt. Aurũ intexere in eadem aſia inuenit Attalus rex:
unde nomen attalicis. Colores diuerſos picturæ intexere Babylon maxime celebrauit:& nomen impo
ſuit. Plurimis uero liciis texere quæ polymita appellant:alexãdria inſtituit. Scutulis diuidere gallia. Me/
tellus Scipioni triclinaria babylonica ſeſtertium octingentis milibus ueniſſe iam tunc poſuit in capitali
bus criminibus:quæ Neroni principi quadringentis milibus ſeſtertium nuper ſtetere. Serui Tullii præ
textæ quibus ſignum fortunæ ab eo dicatæ coopertum erat durauere ad Seiani exitum. Mirumq; fuit
nec defluxiſſe eas:nec teredonum iniurias ſenſiſſe annis.d.lx. Vidimus iam & bidentium uellera purpu
ra:cocco:conchylio ſexquipedalibus libris infecta:uelut illa ſic naſci cogente luxuria. In ipſa oue ſatis ge/
neroſitatis oſtenditur breuitate crurum uentris ueſtitu:quibus nudus eſſet apicas uocabant dãnabãtq;.
Syriæ cubitales ouium caudæ:plurimumq; in ea parte lanicii. Caſtrari agnos niſi quinquemeſtres præ
maturum exiſtimant.

De muſimonio. CA. XLIX.

St & in hiſpania & maxime corſica non maxime abſimile pecori genus muſimonum caprino
e uillo q̃ pecoris uelleri propius. Quorum e genere & ouibus natos priſci umbros uocauerunt.
Infirmiſſimũ pecori caput. Quãobrẽ auerſum a ſole paſci cogẽdum. Quã ſtultiſſima aãlium
lanata. Qua timuere ingredi unũ cornu rapto ſequunt. Vita longiſſima annis.x. in æthiopia.xiii. Capris
eodem loco.xi. In reliquo orbe plurimum octo. Verũq; genus intra quartum coitum impletur.

De capris & generatione earum. CA. L.

Apræ pariunt & quaternos:ſed raro admodum. Ferunt q̃q; mẽſibus ut oues. Capræ pingue
c dine ſterileſcunt. Trimæ minus utiliter generant & in ſenecta:nec ultra quadriẽniũ. Incipiunt
vii.menſe & adhuc lactãtes. Mutilum in utroq; ſexu utilius. Primus in die coitus non iplet:ſe/
quens efficatior:ac deinde cõcipiunt nouembri mẽſe:ut martio pariant turgeſcẽtibus uirgultis. Aliquã

do aniculæ:ſemp bimæ:in trimatu inutiles pariũt octonis annis. Abortus frigori obnoxius. Oculos ca/pra ſufloſos iunci puncto ſanguine exonerat. Caper rubri. Solertiam eius animalis Mutianus uiſam ſibi prodidit in ponte prætenui duabus obuiis e diuerſo cum circumactum anguſtiæ non caperent:nec reci procationem lõgitudo in exilitate. cæca torrente rapido minaciter ſubterfluente alterã decubuiſſe: atq; ita alteram proculcate ſupergreſſam. Mares q̃ maxime ſimos longis auriculis infractiſq; armis q̃ uiliſ/ſimos probant. Fœminarum generoſitas inſigne laciniæ corpibus & ceruice binæ dependentes. Nõ om nibus cornua:ſed quibus ſunt:in his & indicia annorum per incremẽta nodorum. Mutilis lactis maior ubertas. Auribus eas ſpirare nõ naribus:nec unq̃ febri carere Archelaus auctor eſt. Ideoq; fortaſſis q; ani ma his q̃ ouibus ardentior:calidioreſq; concubitus. Tradunt & noctu non minus cernere q̃ interdiu. Et ideo caprinum iecur ſi ueſcatur:reſtituit ueſpertinam aciẽ his:quos myctilopas uocant. In cilicia circaq; ſyrias uillo tonſili ueſtiuntur. Capras in occaſum decliui ſole in paſcuis negãt cõtueri inter ſeſe:ſed auer/ſas iacere. Reliquis autem horis inter ſe aduerſas & cognitiores. Dependet omnium mẽto uillus:quem aruncum uocant. Hoc ſi quis apprehenſam ex grege unam trahat:cæteræ ſtupentes ſpectant. Id etiam eenire cum quãdam hærbam aliqua ex eis momorderit. Morſus earum arbori exitialis. Oliuã lamben/do quo ſterilem faciunt. Eaq; ex cauſa Mineruæ immolatur.

De ſuibus & natura earum. CA. LI.

Villi pecoris admiſſura a fauonio ad æquinoctium uernum ætatis. viii. menſe. Quibuſdam in
f locis etiam a. iii. uſq; ad. vii. annum. Partus bis in anno. Tempus utero. iii. menſium. Numerus fœcunditatis ad uicenos. Sed educare tam multos nequeunt. Diebus. x. circa brumam ſtatim dentes naſci Nigidius tradit. Implentur uno coitu:qui & geminatus propter facilitatẽ abortiendi reme dium ne prima ſubactione:neq; ante flacidas aures coitus fiat. Mares non ultra trimatum generant. Fœ minæ ſenectute feſſe cubantes coeunt. Comeſſe fœtus his non eſt ꝓdigiũ. Suis fœtus ſacrificio die. v. pu rus eſt. Pecoris die. vii. Bubus. xxx. Corũcanius ruminalis hoſtias donec bidentes fierent puras negauit. Suem oculo amiſſo putant cito extingui:alioqn uita ad. xv. annos:quibuſdã uicenos. Verum efferantur: & alias obnoxiũ genus morbis anginæ maxime & ſtrumæ. Index ſuis iualidæ cruor in radice ſetæ dor/ſo euulſæ:caput obliquũ in inceſſu. Penuriam lactis ꝓpingues ſentiũt:& primo fœtu minus ſunt nume roſæ. In luto uolutatio generi grata. In torta cauda. Id etiam notatum facilius iacere in dexteꝛ q̃ leuum detortam. Pingueſcunt. lx. diebus:ſed magis tridui inedia ante ſaginationẽ orſa. Animaliũ hoc maxime brutum:aĩamq; ei ꝓ ſale datã non illepide exiſtimabaſ. Cõpertũ agnita uoce ſuarii furto abactos merſo nauigio inclinatione lateris unius remeaſſe. Quin & duces in urbe foꝛ nũdinarium domoſq; petere di ſcunt:& fieri ſapiunt ueſtigia palude cõfundere:urina fugã leuare. Caſtrãtur fœminæ ſic quoq; uti came li poſt bidui inediam ſuſpenſæ pernis prioribus uulua reciſa celerius. Ita pingueſcunt. Et adhibetur ars iecori fœminaꝛ ſicut anſerum. inuentum. M. Apicii fico carica ſaginatis a ſacietate necatis repente mul/ſi potu dato. Neq; alio ex animali numeroſior materia ganeæ:quinquaginta ꝓpe ſapores cũ cæris ſingu li. Hinc cenſoriaꝛ legum paginæ:interdictaq; cœnis abdomina:glandia:tecticuli:uuluæ ſincipita uerri/na:ut iam publii minorum pœtæ cœna poſtq̃ ſeruitutẽ exuerat:nulla memoreſ ſine abdomine:etiã uo cabulo ſuminis ab eo impoſito. Placuere autem & fieri ueſcicæ. Catonis cẽſoris orõnes caprinum expro brant callum. in tres tamen partes diuiſo apro media ponebant lumbos aprunos appellata. Solidũ aprũ romanoꝛ primus in epulis appoſuit. P. Seruilius Rullus pater eius Rulli:qui Ciceronis in cõſulatu legẽ agrariam ꝓmulgauit. Tã ꝓpinqua origo nũc quotidianæ rei eſt. Et hoc annales notarũt horũ. ſ. ad emẽ/dationẽ morum:qbus notata quidẽ eſſet cœna. ſed in principio bini terniq; pariter mãdebanſ apri.

De uiuariis beſtiarum. Ca. LII.

Iuaria eorum cæterorumq; ſilueſtrium primus togati generis inuenit Fuluius Hirpinus q in
u tarquinenſi feras paſcere inſtituit. Nec diu imitatores defuere. L. Lucullus &. Q. Hortẽſius. Su es feræ ſemel anno gignunt. Maribus in coitu plurima aſperitas. Tunc inter ſe dimicant indu/rantes attritu arborum coſtas:lutoq; ſe tergorãtes. Fœminæ in partu aſperiores:& fere ſimiliter in om/ni genere beſtiarum. Apris maribus non niſi anniculis generatio. In india cubitales dentium flexus ge/mini ex roſtro. Totidem a fronte ceu uituli cornua exeunt. Pilus æreo ſimilis agreſtibus: cæteris niger. At in arabia ſuillum genus non uiuit in ullo genere.

De ſemiferis animalibus. CA. LIII.

Eque facilis mixtura cum fero:qualiter natos antiqui hibridas ſues uocabãt ſemiferos:ad ho/
a mines quoq; ut in Caium Antonium Ciceronis in conſulatu collegam appellatione tranſlata non in ſuibus tantum:ſed in omnibus quoq; aĩalium cuiuſcunq; generis ullum eſt placidum. Eiuſdẽ inueniſ & ferũ:utpote cum hoium etiã ſilueſtriũ tot genera prædicta ſint. Capræ tamẽ in pluri/mas ſimilitudines tranſfigurãtur. Sũt capreæ:ſunt rupicapreæ:ſunt ibices pernicitatis mirandæ:q̃q̃ one rato capite uaſtis cornibus gladiorum uaginis:hæc ſe librant ut tormẽto aliquo rotati in petris potiſſi/mum e monte aliquo in alium tranſilire cupientes:atq; recurſu pernici quo libuerit exultant. Sũt & ori ges ſoli a quibuſdam dicti contrario pilo ueſtiti:& ad caput uerſo. Sunt & damæ:& pigardi:& ſterpſice/rotes multaq; alia haud diſſimilia. Sed illa alpes:hæc tranſmarini ſitus mittunt.

De ſimiis. CA. LIIII.

f Imiarũ quoq; genera hoĩs figuræ ꝓxima caudis inter ſe diſtinguntſ. Mira ſolertia uiſco iungũt laqueos:calcearioq; imitatione uenãtium tradunt. Mutianus & latrũculis luſiſſe fictis cæra:nu

ces uiſu diſtinguere. Cornelius luna caua triſtes eſſe: quibus in eo genere cauda ſit. Noua exultationem adoriri. Namq; defectum ſyderum & cæteræ pauent quadrupedes. Simiarum generi præcipua erga fœtum affectio. Geſtant catulos quos mãſuefactæ intra domos peperere: omnibus demõſtrant: tractariq; gaudẽt: tractatu gratulationem intelligẽtes. Itaq; magna ex parte complectẽdo necant. Efferatior cynocephalis natura: ſicut mitiſſima ſatyris. Callitriches toto pene aſpectu differunt. Barba eſt in facie: cauda late diffuſa priori parte. Hoc animal negatur uiuere in alio niſi in æthiopiæ quo gignitur cælo.

De leporibus. CA. LV.

l Eporum plura ſunt genera: in alpibus cãdidi: quibus hybernis mẽſibus pro cibatu niuem credunt eſſe. Certe liqueſcente ea rutileſcunt annis omnibus. Et eſt aliquod animal intolerãdi rigoris alumnum leporum generis. Sunt & quos hiſpania cuniculos appellat fœcũditatis innumeratæ: famemq; balearibus inſulis populatis meſſibus afferens. Fœtus uẽtre exactos uel uberibus ablatos non repurgatis interraneis gratiſſimo in cibatu habent: laurices uocant. Certum eſt balearicos aduerſus prouentum eorum auxilium militare a Diuo Auguſto petiſſe. Magna propter uenatum eorum uiuerris gratia eſt. Iniiciunt eas in ſpecus: qui ſunt multifores in terris: unde & nomen animali atq; ita eiectos ſuperne capiunt. Archelaus auctor eſt quot ſint corporis cauernæ ad excremẽta lepori totidem annos eſſe ætatis. Varius certe numerus reperitur. Idem utranq; uim ſingulis ineſſe: ac ſine mare æque gignere. Benigna circa hoc natura innocua & eſculenta animalia fœcunda generauit. Lepus omniũ præ dæ naſcens ſolus præter daſipodem ſuperfœtat. aliud educãs: aliud in utero pilis ueſtitum: aliud implume: aliud inchoata gerens partem. Necnon & ueſtes leporino pilo facere tentatum eſt tactu nõ perinde molli ut in cute: propter breuitatem pili labili.

De damis. CA. LVI.

d Amæ manſueſcunt raro: cum feræ iure dici nõ poſſint. Complura namq; ſunt: nec placida nec fera: ſed mediæ inter utrunq; naturæ: ut in uolucribus hirundines: apes in campo in mari delphini. Quo in genere multi & hos incolas domus impoſuere.

De muribus & gliribus. CA. LVII.

m Vres haud ſpernendum in oſtẽtis etiam publicis aĩal. Arroſis lauini clypeis argenteis marſicũ portẽdere bellum. Carboni imperatori apud clauſium faſciis quibus in calciatu utebatur exitium. Plura eoꝝ genera in cyrenaica regione: alii lata fronte: alii acuta: alii herinaceorum genere pungẽtibus pilis. Theophraſtus auctor eſt in gyaro inſula cum incolas fugaſſent: ferrũ quoq; roſiſſe. Cõſtat id quod iacturam quidã & ad chalybas fecere in ferrariis officinis. Aurariis qdem in metallis ob hoc aluos eorum excidi: ſemperq; id furtũ deprehẽdi: tãtam eſſe dulcedinem furandi. Veniſſe muré. cc. nummis caſilinum obſidente Hãnibale: eũq; q uendiderat fame interiſſe: emptorem uixiſſe annales tradũt. Cum cãdidi prouenere: lætum faciunt oſtẽtum. Nam ſoricum occentu dirimi auſpicia annales refertos habemus. Sorices & ipſos hyeme cõdi auctor eſt Nigidius: ſicut glires: quos cenſoriæ legis principes. Q. Scaurus & M. in conſulatu non alio modo cœnis ademere q̃ cõchylia: aut ex alio orbe cõuectas aues. Semiferum & ipſum animal: cui uiuaria in doliis idem qui apris inſtituit. Qua in re notatum non congregari niſi populares eiuſdem ſiluæ: & ſi miſceantur alienigenæ: niſi amne uel monte diſcreti interire dimicando. Genitores ſuos feſſos ſenecta alunt inſigni pietate ſenium finitur hyberna quiete. Conditi enim & hi cubant: rurſus æſtate iuueneſcunt: ſimili & muſtellis quiete.

Quæ animalia quibus locis non ſint. CA. LVIII.

f Ic mirum rerum naturam non ſolum alia aliis dediſſe terris animalia: ſed in eodem quoq; ſitu quædam aliquibus locis negaſſe. In meſia ſilua italiæ non niſi in parte reperiuntur hi glires. In licia dorcades non tranſeunt montes ſyris uicinos. Onagri montem qui cappadociam a lycia diuidit. In helleſponto in alienos fines non commeant cerui: & circa argninuſſam elatum montem non excedunt auribus etiam in monte fiſſis. In pordoſolene inſula uiciniam muſtellæ non trãſeunt. In bœotia lebadia illatæ ſolum ipſum fugiunt: quæ iuxta in orchomeno tota ſubruunt arua talpæ: quarũ e pellibus cubicularia uidimus ſtragula. Adeo ne religio quidem a portentis ſummouet delitias. In itha ca lepores illati moriuntur extremis quidem in littoribus. in ebuſo cuniculi non ſunt: ſcatent in hiſpania balearibuſq; Cyrenis mutæ fuere ranæ: illatis e cõtinente uocalibus durat genus earum. Mutæ ſunt etiam nunc in ſeripho inſula. Eædem alio tranſlatæ canunt. Quod accidere & in lacu theſſaliæ ſciendo tradunt in italia muribus araneis uenenatus eſt morſus. Eoſdẽ ulterior apennina regio non habet. Iidẽ ubicunq; ſint orbitam ſi tranſiere moriuntur: in olympo macedoniæ monte non ſunt lupi. Nec increta inſula: ibi quidem non uulpes urſiue aut omnino ullum maleficum aĩal præter phalãgium: Aranei id genus de quo dicemus ſuo loco. Mirabilius in eadem inſula ceruos præterq; in cidoneatarum regionem non eſſe, item apros & attagenas: herinaceos. in africa autem nec apros nec ceruos nec capreas nec urſos.

Quæ aduenis noceant. CA. LIX.

i Am quædam animalia innoxia indigenis aduenas interimunt ſicut ſerpentes. Parcunt in myrinthe quos terra naſci proditur. item in ſyria angues circa euphrates maxime ripas dormientes ſyros non attingunt. Aut etiam ſi calcati momordere non ſentiunt maleficia: alios cuiuſq; gentis infeſti auide & cum cruciatu exanimantes. Quamobrem & ſyri non necant eos. Contra in aletenio cariæ monte Ariſtoteles tradit a ſcorpionibus hoſpites non lædi: indigenas interimi. Sed reliquoꝝ quoq; animalium & præterea terreſtrium dicemus genera.

CAII PLYRII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER NONVS.

De Aquatilium Natura. CA. I.

NIMALIVM QVAE TERRESTIA APPELLAVIMVS HOMI/ num quadam conſortione degentia indicata natura eſt. Ex reliquis mini mas eſſe uolucres conuenit. Quamobrem prius æquorum amnium ſta/ gnorumque dicentur.

Quæ in mari maxima animalia. CA. II.

Vnt autem compluria in his maiora etiam terreſtribus. Cauſa ſ euidens humoris luxuria alia ſors alitum. Quibus uita penden tibus. in mari autem tam late ſupino molliq; ac fertili accremen to accipiente cauſas genitales ſublimi ſemperq; pariente natura pleraque etiam monſtrifica reperiuntur perplexis & in ſemet aliter atq; aliter nunc flatu nunc fluctu cõuolutis ſeminibus atq; principiis. Vt uera fiat uulgi opi nio qcqd naſcaſ in parte naturæ ulla & in mari eẽ: ꝑterq; multa quæ nuſq; alibi reꝝ quidẽ non ſolũ aĩalium ſimulacra ineſſe licet itelligere intuenti/ bus uuam: gladium ſerras. Cucumim uero & in colore & in odore ſimilẽ. Quo minus miremur equo/ rum capita in tam paruis eminere cocleis.

De indici maris beluis. CA. III.

Lurima autẽ & maxima in indico mari animalia: e quibus balenæ quaternũ iugerum: priſtes p ducenum cubitoꝝ. Quippe ubi locuſtæ quaterna cubita impleant. Anguillæ quoq; in gange amne tricenos pedes. Sed in mari beluæ circa ſolſtitia maxime uiſuntur. Tunc illic ruunt tur/ bines: tũc imbres: tũc deiectæ mõtium iugis ꝓcellæ ab imo uertunt maria: pulſataſq; ex ꝓfundo beluas cum fluctibus uoluunt: & alias tanta tynnorum multitudine: ut magni Alexandri claſſis haud alio mõ q̃ hoſtium acie obuia contrarium agmen aduerſa fronte direxerit. Aliter ſparſis nõ erat euadere: qui nõ uoce: non ſonitu: nõ ictu: ſed fragore terrentur: nec niſi ruina turbanſ. Cadara appellatur rubri maris pe ninſula. Huius obiectu uaſtus efficitur ſinus. xii. dierum & noctiũ remigio enauigatus Ptolomæo regi: quãdo nullius auræ recipit afflatũ. Huius loci qete ꝑcipua ad immobilẽ magnitudinẽ beluæ adoleſcũt. Gedroſi qui arbim amnẽ accolunt Alexãdri magni claſſium ꝑfecto prodidere in domibus fores maxil/ lis beluaꝝ facere: oſſibus tecta cõtignare. Ex qbus multa quadragenũ cubitoꝝ lõgitudinis reperta. Exe/ unt & pecori ſimiles beluæ ibi in terram: paſtæq; radices fruticum remeãt: & quædam equoꝝ: aſinoꝝ: tauroꝝ capitibus: quæ depaſcuntur ſata. Maximũ animal in indico mari priſtis & balena eſt.

Quæ in quoq; occeano maxima. CA. IIII.

N gallico occeano phyſeter ingentis columnæ modo ſe attollẽs: altiorq; nauium uelis diluuiẽ i quandam eructans. In gaditano occeano arbor in tantum uaſtis diſpenſa ramis: ut ex ea cau/ ſa fretum nunq̃ intraſſe credatur. Apparent & rotæ appellatæ a ſimilitudine quaternis diſtin/ ctæ radiis modiolos earum oculis duobus utrinq; claudentibus.

De tritonum & uereidum & elephantoꝝ maritimorũ figuris. CA. V.

Iberio principi nunciauit oliſiponẽſium legatio ob id miſſa uiſum auditũq; in quodam ſpecu t concha canentem Tritonẽ qua noſciſ forma. Et Nereidũ falſa opinio nõ eſt ſquamis modo hi ſpido corpore etiã in quo humanã effigiẽ habẽt. Nãq; hæc in eodem ſpectata littore eſt. Cuius moriẽtis etiam gãnitum triſtem accolæ audiuere longe. Et Diuo Auguſto legatus galliæ cõplures in lit tore apparere exanimes Nereidas ſcripſit. Auctores habeo in equeſtri ordine ſplẽdentes uiſum ab his in gaditano occeano marinum hoiem toto corpore abſoluta ſimilitudine aſcendere nauigia nocturnis tẽ/ poribus: ſtatimq; degrauari quas inſederit partes: & ſi diutius permaneat etiam mergi. Tiberio principe contra lugdunenſis prouiciæ littus inſulaꝝ trecẽtas amplius beluas reciprocãs deſtituit occeanus miræ uarietatis & magnitudinis. Nec pauciores in ſantonum littore. Interq; reliquas elephantos & arietes cã/ dore tãtum cornibus aſſimilatis. Nereidas uero multas. Turanius uero ꝓdidit expulſam beluam in ga/ ditana littora: cuius inter pinnas duas ultimæ caudæ cubita. xvi. fuiſſent: dentes eiuſdẽ. cxx. Maximi do/ drantium menſura: minimi ſemipedũ. Beluæ cui dicebaſ expoſita fuiſſe Andromada oſſa romæ appor tata ex oppido iudææ iope oſtendit inter reliqua miracula ædilitate ſua. M. Scaurus: lõgitudine pedum xl. altitudine coſtarum indicos elephantos excedente Spinæ craſſitudine ſexquipedali.

De balenis & orcis. CA. VI.

Alenæ in noſtra maria penetrant. In gaditano occeano nõ ante brumam conſpici eas tradunt. b Cõdi autẽ æſtatis tẽporibus in quodã ſinu placido & capaci mire gaudẽtes ibi parere. Hoc ſci/ re orcas infeſtam his beluam. Et cuius imago nulla repræſentatiõe exprimi poſſit alia: q̃ carnis immenſæ dẽtibus truculẽtæ. Irrumpunt ergo in ſecreta ac uitulos eaꝝ & fœtas uel etiã in annum graui das lacerat morſu: incurſuq; ceu liburnicaꝝ roſtris fodiunt. Illæ ad flexũ immobiles: ad repugnandum inertes: & pondere ſuo oneratæ. Tũc quidem & utero graues: pariendiue pœnis inualidæ ſolũ auxilium nouere in altum ꝓfugere: & ſe toto defendere occeano. Contra orcæ occurrere laborãt: ſeſeq; opponere: & cautium anguſtiis trucidare: in uada urgere: ſaxis illidere. Spectãtur eo prœlia ceu mari ipſo ſibi irato

nullis in ſinu uentis. Fluctibus uero ad anhelitus ictuſq; quatos nulli turbines uoluant. Orca & in portu haſtienſi uita eſt oppugnata a Claudio principe. Venerat tunc exædificante eo portum inuitata naufragiis tergorum euectorũ e gallia: ſatianſq; ſe per complures dies alueum in uado ſulcauerat accumulata fluctibus in tãtum: ut circũagi nullo modo poſſet. Et dum ſaginam perſequit in littus fluctibus propulſa eminente dorſo multum ſuper aquas carinæ uice inuerſæ. Protẽdi iuſſit Cæſar plagas multiplices inter ora portus: profectuſq; ipſe cum prætorianis cohortibus populo Romano ſpectaculum pbuit: lanceas congerente milite e nauigiis aſſultantibus: quorum unum mergi uidimus reflatu beluæ oppletum unda. Ora balenæ habẽt in frontibus. Ideoq; ſumma aqua annatantes in ſublime nimbos eflant.

An ſpirent piſces an dormiant. CA. VII.

Pirant aũt cõfeſſione oĩum & pauciſſima alia in mari: quæ internorũ uiſcerũ pulmonẽ habent.

ſ Quoniã ſine eo nullũ aĩal putatur ſpirare: nec piſciũ brãchias habentes anhelitũ reddere: ac per uices recipere exiſtimãt: quorũ hæc opinio eſt. Nec multa alia genera etiã branchiis carentia. In qua ſnĩa fuiſſe Ariſtotelẽ uideo: & multis pſuaſiſſe doctrinæ indaginibus. Nec me ptinus huic opinioni eorũ accedere haud diſſimulo: quoniã & pulmonũ uice aliis poſſunt alia ſpirabilia ineſſe uiſcera ita uolẽte natura: ſicut & pro ſanguine multus alius humor. In aquas quidẽ penetrare hũc uitalẽ halitum quis miret? qui etiã reddi ab his eũ cernat: & in terras tãto quoq; ſpiſſiorem naturæ partẽ penetrare argumẽto aĩalium: quæ ſemp defoſſa uiuũt ceu talpæ. Accedit apud me certæ efficaciæ ut credã oĩa in aquis ſpirare naturæ ſuæ ſorte: primũ ſæpe annotata piſciũ æſtiuo calore quædam anhelatio: & alia trãquillo uelut oſcitatio. Ipſorũ quoq; qui ſunt in aduerſa opinione de ſomno piſcium cõfeſſio. Quis. n. ſine reſpiratione ſomno locus? Præterea bullãtium aquarũ ſufflatio lunæq; effectu conchar̃ quoq; corpora augeſcentia: ſup omnia eſt: q; eſſe auditum & odoratũ piſcibus nõ erit dubiũ ex aeris utrũq; materia. Odorẽ quidẽ non aliud q̃ infectũ aera intelligi poſſe. Quãobrẽ de his opinetur ut cuiq; libitũ erit. Branchiæ nõ ſunt balenis nec delphinis. Hæc duo genera fiſtulis ſpirãt: quæ ad pulmonẽ pertinẽt. Balenis a frõte: delphinis a dorſo: & uituli marini quos uocãt phocas ſpirant & dormiunt in terra. Item teſtudines de quibus mox plura.

De delphinis. CA. VIII.

Elociſſimũ oĩum aĩalium non ſolũ marinorũ delphinus: ſed ocior uolucre: acrior tælo: ac niſi

u multum infra roſtrum os illi foret medio pene in uentre: nullus piſcium celeritatẽ eius euaderet. Sed affert morem, uidentia naturæ: qa niſi reſupini atq; cõuerſi nõ corripiunt quæ cauſa præcipue uelocitatem eorum oſtendit. Nam cum fame concitati fugiẽtem in uada ima pſecuti piſcem diutius ſpiritum cõtinuere: ut arcu emiſſi ad reſpirandum emicant. Tanta ui exiliũt: ut plerũq; uela nauium tranſuolent uento. Agunt uere coniugia: pariunt catulos. x. menſe æſtiuo tempore. Interdum & binos nutriunt uberius ſicut balena. Atq; etiã geſtant fœtus in infantia infirmos. Quinetiã adultos diu comitãtur magna erga partum caritate. Adoleſcunt celeriter. X. annis putãtur ad ſummã magnitudinẽ peruenire. Viuunt etiã tricenis. Quod cognitũ præſciſſa cauda in experimentũ. Abdunt̃ tricenis diebus circa canis ortũ: occultanturq; incognito modo. Quod eo magis mirum eſt: ſi ſpirare in aqua nequeũt. Solẽt in terram erũpere incerta de cauſa. Et ſtatim tellure tacta moriũtur: multoq; ocius fiſtula obturata. Lingua eſt his contra naturam aquatiliũ mobilis: breuis: atq; lata: haud differens ſuillæ. Pro uoce gemitus humano ſimilis: dorſum repandũ: roſtrum ſimũ. Qua de cauſa nomẽ Simonis oẽs miro modo agnoſcũt: malũtq; ita appellari. Delphinus nõ tantũ hoĩs amicũ aĩal: uerũ & muſica arte mulcetur ſymphoniæ cantu: & præcipue hydrauli ſono. Hoĩem nõ pauẽſcit ut alienũ. Obuiam nauigiis euenit. Alludit exultans: certat etiã: & quãuis plena præteriit uela. Diuo aũt Auguſto principe lucrinum lacum inuectus pauperis cuiuſdam puerũ ex baiano puteolos in ludũ litterarũ itãtem: cum meridiano immorãs appellatum eum Simonis noĩe ſæpius fragmẽtis panis quẽ ob id ferebat allexiſſet: miro amore dilexit. Pigeret referre: ni res Mœcenatis & Flauiani & Flauii Alfii multorumq; eſſet litteris mandata. Quocunq; diei tempore inclamatus a puero q̃ uis occultus atq; abditus ex imo aduolabat: paſtuſq; e manu præbebat aſcenſuro dorſum pinnæ aculeos uelut uagina cõdens: receptumq; puteolos p magnũ æquor in ludum ferebat. Simili modo reuehẽs pluribus annis donec morbo extincto puero ſubinde ad cõſuetum locum uentitãs triſtis & merẽti ſimilis ipſe quoq; (quod nemo dubitaret) deſiderio expirauit. Alius iter hos annos in africo littore hipponis diarrhyti ſimili modo ex hominũ manibus ueſcẽs: ferẽſq; ſe tractã dũ: & alludẽs natãtibus: impoſitoſq; portãs unguẽto perunctus a Flauiano proconſule africæ: & ſopitus ut apparuit odoris nouitate fluctuatuſq; ſimilis exanimi caruit hoĩum cõuerſatione: ut iniuria fugatus per aliquot mẽſes: mox reuerſus in eodẽ miraculo fuit. Iniuriæ poteſtatũ inhoſpitales ad uiſcendum uenientiũ hypponẽſes in necem eius compulerunt. Ante hæc ſimilia de puero in iaſſo urbe memorantur. Cuius amore ſpectatus lõgo tempore dum abeũtem in littus auide ſequitur: in harenam inuectus expirauit. Puerum Alexãder magnus babylone Neptuni ſacerdotio præfecit: amorẽ illum numinis propitii fuiſſe interpretatus. In eadẽ urbe ialiſo Egeſidemus ſcribit & aliũ puerum Hermiã noĩe ſimiliter maria perequitãtem cum repẽtinæ procellæ fluctibus exanimatus eſſet relatũ: delphinũq; cauſam lœti fatentem nõ reuerſum in maria: atq; in ſicco expiraſſe. Hoc idem & naupacti accidiſſe Theophraſtus tradit. Nec modus exẽplorũ. Eadẽ amphilochii & tarẽtini de pueris delphiniſq; narrãt. Quæ faciunt ut credaẽ Arionem quoq; citharedicæ artis interficere nautis in mari parantibus ad intercipiendos eius quæſtus ebläditum: ut prius caneret cithara: cõgregatis cãtu delphinis cum ſe iecifſet in mare: exceptũ ab uno tenarum in littus puectũ. Eſt prouinciæ narbonẽſis & in nemauſienſi agro ſtagnũ laterna appellatũ: ubi

cū hoīes delphini ſocietate piſcātur:innumera uis mugilū ſtatuto tēpore anguſtis faucibus ſtagni in mare erūpit obſeruata æſtus reciprocatione. Qua de cauſa prætēdi nō queūt retia:quæ molē pōderis nullo mō tolerēt:etiā ſi nō ſolertia inſidietur tempori ſimili rōne in altum protinus tendūt:quod uicino gurgite efficere. locūq; ſolum pādendis retibus flabilem effugere feſtināt. Quod ubi animaduertere piſcantes:cōcurrit aūt multitudo tēporis gnara:& magis etiā uoluptatis huius auida:totuſq; populus e littore quāto poteſt clamore cōciet Simonem ad ſpectaculi euētum. Celeriter delphini exaudiunt deſideria aquilonum flatu uocem proſequēte:auſtro uero tardius ex aduerſo referēte. Sed tunc quoq; improuiſo in auxilium aduolāt. Propere apparet acies:quæ protinus diſponitur in loco: ubi coniecta eſt pugna. Opponunt ſeſe ab alto:trepidoſq; in uada urgent. Tunc piſcatores circūdant retia:furciſq; ſubleuant. At mugilum nihilominus uelocitas tranſilit. At illos excipiunt delphini:& occidiſſe ad præſens cōtenti cibos in uictoriam differūt. Operæ prœlium feruet:includiq; retibus ſe fortiſſime urgētes gaudēt. Aque id ipſum fugam hoſtium ſtimulet:inter nauigia & retia natāteſue homines ita ſenſim elabūtur:ut exitus non appareat. Saltu quod eſt alias blandiſſimum his nullus conatur euadere. ni ſumitātur ſibi retia. Egreſſi protinus ante uallum prœliātur. Ita peracta captura quos interemere diripiūt. Sed enixioris operæ q̄ in unius diei præmium ut cōſcii ſibi operiūtur in poſterum:nec piſcibus tātum: ſed interiectu panis ac uino ſatiātur. Quæ de eodem genere piſcandi in iaſſio ſinu cōſul Mutianus tradit:hoc differunt:q; ultro neq; inclinati præſto ſint:parteſq; e manibus accipiant:& ſuum quēq; cubantes cum delphinis ſotium habeant:q̄uis noctu & ad faces. Ipſis quoq; inter ſe eſt publica ſocietas. Capto a rege cariæ alligatoq; in portu delphino ingens reliquorum conuenit multitudo mœſtitia quadam quæ poſſet intelligi miſerationem petens:donec dimitti rex eum iuſſit. Quin & paruos ſemper aliquis grandior comitatur ut cuſtos. Conſpectiq; ſunt iam defunctum portantes:ne laceretur a beluis.

De torſionibus aquatilibus. CA. IX.

Elphinorum ſimilitudinem habent qui uocantur torſiones. Diſtant & triſtitia quidem aſpectus. Abeſt enim illa laſciuia maxime:tamen roſtris canicularum maleficētia aſſimulati.

De teſtudinibus quomodo capiantur. CA. X.

Eſtudines tantæ magnitudinis indicum mare emittit ut ſingulæ ſupficies habitabiles caſas integāt. Atq; inter inſulas rubri præcipue maris his nauigent cymbis. Capiūtur multis quidē modis:ſed maxime euectæ in ſumma pelagi aut meridiano tēpore blādito eminēte toto dorſo per trāquilla fluitātes. Quæ uoluptas libere ſpirādi in tantum fallit oblitas ſui:ut ſolis uapore ſiccato cortice nō queant mergi. inuitæq; fluitēt opportunæ uenātium prædæ. Ferunt & paſtū egreſſas noctu:auideq; ſaturatas laxari. Atq; ut remearint matutino ſumma in aqua obdormiſcere:id p diſtertētium ſonitu. Tunq; leuiter capti. Annatare. n. ſingulis ternos:a duobus in dorſum uerti:a tertio laqueū iniici ſupinæ:atq; ita ad terram a pluribus trahi. In phœnicio mari haud ulla difficultate capiūtur:ultroq; ueniunt tempore ſtatuto anni in amnem eleutheū effuſa multitudine. Dētes nō ſunt teſtudini: ſed roſtri margines acuti ſuperna parte inferiorē claudente pixidū mō. In mari uiuunt conchyliis tanta oris duritia:ut lapides cōminuāt. In terram egreſſæ in hærbis pariūt oua auium ouis ſimilia ad cētena numero. Eaq; defoſſa extra aquas & cooperta terra ac pauita pectore & cōplanata incubāt noctibus: educant fœtus anno ſpatio. Quidam oculis ſpectādo quoq; oua foueri ab iis putāt. Fœmina coitum fugere: donec mas feſtucam aliquā imponat aduerſæ. Troglodytæ cornigeras habēt:ut in lyra annexis cornibus latis:ſed mobilibus:quorum in natādo remigio ſe adiuuāt. Celtinum genus id uocat eximiæ teſtudinis:ſed raræ. Nāq; quaſi ſcopuli præacuti chelonophagos terrent. Troglodytæ autē ad quos adnatant ut ſacras adorant. Sunt & terreſtres:quæ ob id in operibus cherſinæ uocant in africæ deſertis:qua parte maxime ſitientibus harenis ſqualent roſido (ut creditur) humore uiuētes. Neq; ibi aliud animal peruenit.

Quis primus teſtudines ſecare inſtituit. CA. XI.

Eſtudinum putamina ſecare in laminas:lectoſq; & repoſitoria his ueſtire Carbilius Pollio inſtituit prodigi & ſagacis ad luxuriæ inſtrumenta ingenii.

Tegmenta aquatilium. CA. XII.

Quatilium tegmenta plura ſunt. Alia corio & pilis tegūt ut uituli:hippopotami. Alia corio tātum ut delphini. Cortice ut teſtudines. Silicum duricia ut oſtreæ & conchæ. Cruſtis ut locuſtæ. Cruſtis & ſpinis ut echini. Squamis ut piſcis. Aſpera cute ut ſquatina:qua lignum & ebora poliuntur. Molli ut murenæ. Alia nulla ut polypus.

De uitulo marino. CA. XIII.

Væ pilo ueſtiunt animal pariūt ut priſtis:balena:uitulis. Hic parit in terra pecudum more. Secundo partus reddit initu. Canum modo cohæret:& parit nunq̄ geminis plures. Educat māmis fœtum. Non ante. xii. diem deducit in mare:ex eo ſubinde aſſuefaciens. Interficiuntur difficulter niſi capite eliſo. Ipſis in ſomno mugitus. Vnde nomen uituli accipiunt. Tenent diſciplinā:uoceq; pariter & uiſu populum ſalutant. Condito fremitu nomine uocati reſpondent. Nullum animal grauiore ſomno premitur. Pinnis quibus in mari utuntur humi quoq; uice pedum ſerpunt. Pelles eorū etiam detractas corpori ſenſum æquorum retinere tradunt:ſemperq; æſtu maris recedente inhorreſcere. Præterea dextræ pennæ uim ſopotiferam ineſſe ſomnoſq; allicere ſubditam capiti.

De piſcibus pilo carentibus:& quomodo pariant:& quot eoꝝ genera. CA. XIIII.

Pilo carentium duo oīno aialia pariūt:delphinus ac uipera. Piſciū ſpēs ſunt. lxxiiii. præter cruſtis intecta quæ ſunt. xxx. De ſingulis alias dicemus. Nunc. n. naturæ tractantur inſignium.

De nominibus & naturis multorũ piſcium. CA XV.

Præcipua magnitudine tynni. Inuenimus talenta. xv. pepẽdiſſe. Eiuſdem caudæ latitudinem duo cunita & palmum. Sunt & in quibuſdam amnibus haud minores. Sylurus in nilo: eſos in rheno: attilus in pado inertia pingueſcẽs ad mille aliquãdo libras cathenato captus hamo: nec niſi boum iugis extractus. Atqui hunc minimus appellatus clupea uenã quãdam eius in faucibus mira cupidine appetens morſu exanimat. Sylurus graſſatus ubicũq; eſt omne animal appetẽs: equos innatãtes ſæpe demergẽs: præcipue in meno germaniæ amne ꝓpter liſboũ. Et in danubio mari extrahit porculo marino ſimillimus. Et in boriſthene memoratur præcipua magnitudo nullis oſſibus ſpiniſue itersitis: carne prædulci. In gange indiæ plataniſtas uocant roſtro delphini & cauda: magnitudine autẽ. xv. cubitorũ. In eodem eſſe Statius Seboſus haud modico miraculo affert uermes brãchiis binis. lx. cubitorum ceruleos: qui nomẽ a facie traxerunt. His tantas eſſe uires: ut elephantos ad potũ uenientes mordicus cõprehenſa manu eorũ abſtrahant. Tynni mares ſub uentre nõ habent pinnã. Intrant magno mari pontũ uerno tempore gregatim: nec alibi fœtificant. Cordilla appellat partus qui fœtas redeũtes in mare autũno comitat. Limoſæ uero a luto pelamedes incipiũt uocari: & cũ annuum exceſſere tempus tynni. Hi membratim cæſi ceruice & abdomine commendant: atq; edulio recẽti dũtaxat: & tũ quoq; graui ructu: cætera parte plenis pulpamẽtis ſale aſſeruãtur: Meládria uocat cæſis quernis aſſulis ſimillima. Viliſſima ex his quæ caudæ ꝓxima quia pingui carẽt: probatiſſima ea quæ faucibus. At in alio piſce circa caudam exercitatiſſima. Pelamides in alica coctæ particulatim q; confectæ in genera ciborũ diſpartiũtur. Piſcium genus omne præcipua celeritate adoleſcit: maxime in ponto. Cauſa multitudo amnium dulces inferentium aquas: amiã uocãt: cuius incremẽtũ ſingulis diebus intelligit. Cũ tynnis hæc & pelamides in pontum ad dulciora pabula intrãt gregatim cum ſuis quæq; ducibus: & primi omnium ſcõbri. Quibus & in aquis ſulphureus color: extra q cæteris. Hiſpaniæ cætarias hi replẽt tynnis non cõmeantibus. Sed in põtum nulla intrat beſtia piſcibus maleficia: præter uitulos & paruos delphinos. Tynni dextera ripa intrant: exeunt leua. Id accidere exiſtimatur quia dextro oculo plus cernunt utroq; hebete natura. Eſt in euripo thracii boſphori: quo propontis euxino iungitur in ipſis europam aſiamq; ſepantis freti anguſtiis ſaxum miri candoris a uado ad ſumma plucẽs iuxta calcedonem i latere aſiæ. Huius aſpectu repente territi ſemper aduerſum bizãtii ꝓmontoriũ ex ea cauſa appellatũ auricornu præcipiti petunt agmine. Itaq; ois captura bizãtii eſt magna calcedonis penuria. M. P. medie interfluentis euripi. Opperiuntur autẽ aquilonis flatum: ut ſecũdo fluctu exeant ex ponto: nec niſi intrantes pontũ bizantii capiuntur. Bruma non uagãtur. Vbicũq; deprehẽſi uſq; ad æqnoctium ibi hybernãt. Iidẽ ſæpe nauigia uelis euntia comitantes mira quadã dulcedine ꝑ aliquot horarũ ſpatia & paſſuum milia a gubernaculis nõ ſepant: ne tridẽte quidẽ i eos ſæpius iacto territi. Quidã eos q hoc e tynnis faciãt põpilos uocãt. Multi in propontide æſtuant: põtum nõ intrant. Itẽ ſoleæ: cum rombi intrent. Nec ſæpia eſt cum loligo reperiatur. Saxatilium turdus & merula deſunt: ſicut cõchylia: cum oſtreæ abundẽt. Oĩa aũt hybernant in ægeo. Intrantiũ pontũ ſoli nõ remeãt trichiæ. Græcis. n. i plæriſq; noibus uti par erit: quãdo aliis atq; aliis eoſdem diuerſi appellauere tractus. Sed hi ſoli hiſtrum amnem ſubeunt ex eo ſubterraneis eius uenis in adriaticũ mare defluunt. Itaq; & illic deſcendentes nec unq; ſubeuntes e mari uiſunt. Tynnorum captura eſt a uergiliarũ exortu & arcturi occaſum. Reliquo tẽpore hyberno latẽt in gurgitibus imis: niſi tempore aliquo euocati: aut pleniluniis. Pingueſcunt & in tantũ ut dehiſcant. Vita longiſſima his biẽnio. Animal eſt paruum: ſcorpionis effigie: aranei magnitudine. Hoc ſe & tynno & ei qui gladius uocatur: crebro Delphini magnitudinẽ excedenti ſub pina affigit aculeo: tantoq; infeſtat dolore: ut in naues ſæpenumero exiliant. Quod & alias faciunt alioꝝ uim timentes mugiles maxime tam præcipue uelocitatis: ut tranſuerſa nauigia interim ſuperiactent.

De auguriis & diuerſitate piſcium. CA. XVI.

Vnt & piſcibus præſcita in hac parte auguria. Siculo bello ambulãte in littore Auguſto piſcis e mari ad pedes eius exiliit. Quo argumento uates reſpondere Neptunum patrẽ adoptãtem eum ſibi Sexto Põpeio repudiato. Tãta erat naualis rei gloria: ſub pedibus Cæſaris futuros q maria tempore illo tenerẽt. Piſcium fœmine maiores q̃ mares. In quodã genere oĩno nõ ſunt mares: ſicut in erythinis & chromibus. Oẽs enim ouis grauidæ capiunt. Vagant gregatim fere cuiuſq; generis ſquamoſi. Capiuntur ante ſolis ortũ. Tum maxime piſciũ fallitur uiſus. Noctibus qdẽ illuſtribus equæq; die cernunt. Aiunt & ſi iteretur gurges intereſſe capturæ. Itaq; plures ſecundo tractu trahi q̃ primo: guſtu olei maxime. Dein modicis imbribus gaudẽt aluntur q;. Quippe & harundines q̃uis in palude ꝓgnatæ: nõ tamen ſine imbre adoleſcũt. Et alias ubicũq; piſces in eadẽ aqua aſſidui ſi nõ affluat exanimãtur. Prægelidã hyemem oẽs ſentiunt: ſed maxime q lapidem habere in capite exiſtimantur ut lupi: coracini: ſciena: pagri. Cum aſperæ hyemes fuere multi cæci capiuntur. Itaq; his menſibus iacẽt in ſpeluncis conditi: ſicut in terreſtrium genere rettulimus. Maxime hippurus & coracinus hyeme nõ capi: præter q̃æſtatis diebus paucis & iiſdem ſemper. Item murena & orphus: cõger: percæ: & ſaxatiles omnes. Terra quidẽ hoc eſt uado maris excauato cõdi per hyemes torpedinem piſtam ſoleamq; tradunt. Quidã rurſus æſtus impatiẽtia mediis feruoribus ſexagenis diebus latent ut glaucus: aſelli: auratæ. Fluuiatiliũ ſylurus caniculæ exortu ſyderat: & alias fulgore ſopitur. Hoc in mari accidere cyprio putãt: & alioquin totum mare ſentit exortum eius ſyderis. Quod maxime in boſphoro apparet. Algæ enim & piſces ſuperferuntur: ab imo uerſa omnia.

De mugilli & aliis piſcibus::& q̄ non iidem ubiq̄ placeant. CA. XVII.

Vgilum natura ridetur:in metu capite abſcōdito toto ſe occultari credentiū.Iiſdem tamen tā
m ta facilitas:ut in phœnice & narbonēſi ꝓuintia coitus tempore e uiuariis marē linee lōginqua
per os ad brāchias religata emiſſum in mare:eadēq̄ linea retractū fœminæ ſequant ad littus:
rurſuſq̄ fœminā mares ptus tpe.Apud antiquos piſciū nobiliſſimus habitus accipi enſer: unus oīum
ſquamis ad os uerſis cōtra aquā nādo meat:nullo nūc in honore eſt.Quod quidem miror:cū ſit rarus
inuētu.Quidam eū elopē uocāt.Poſtea præcipuā auctoritatē fuiſſe luppo & aſellis Cornelius Nepos &
Laberius poeta mimoꝝ tradidere.Lupoꝝ laudatiſſimi qui appellantur lanati a candore mollitiaq̄ car
nis.Aſellorum duo genera collyri minores & rhachi:qui non niſi in alto capiūtur. Ideoq̄ prælati prio
ribus.At in lupis in amne capti præferuntur.Nunc ſarco datur prīcipatus:qui ſolus piſcium dicitur ru
minare:hærbiſq̄ ueſci non aliis piſcibus:mari carpachio maxime frequens.Promontorium troadis le
ctum ſponte nunq̄ tranſit.Inde aduectos Tiberio Claudio principe Optatus Elipertius præfectus claſ
ſis inter hoſtienſem & campaniæ horam ſparſos diſſeminauit.Quinquēnio fere cura eſt adhibita:ut ca
pti redderentur mari.Poſtea frequentes inueniuntur italiæ littoræ nō ante ibi capti.Admouitq̄ ſibi gu
la ſapores piſcibus ſatis:& nouum incolam mari dedit:ne qs peregrinas aues romæ parere miret.Pro
xima eſt his mēſa generis dūtaxat muſtellaꝝ:quas mirū dictu iter alpes lacuſq̄ retiæ bigrātinus æmu
las marinis generat.Ex reliqua nobilitate & gratia maxima eſt & copia mullis:ſicut magnitudo modi
ca:binaſq̄ libras ponderis raro admodum exuperant:nec in uiuariis piſciniſq̄ creſcunt.Septentrionalis
tantum hos & proxima occidentis parte gignit occeanus.Cætera eoꝝ genera plura.Nam & alga ueſcū
tur & oſtreis & limo & alioꝝ piſcium:carne & barba gemina inſigniuntur inferiori labro. Alutarium
ex his uiliſſimi generis appellant.Hunc ſemp comitatur ſargus nomine alius piſcis & cœnum fodiente
eo excitatū deuorat pabulū:nec littoralibus gratia.Laudatiſſimi conchiliū ſapiunt.Nomē his Feneſtel
la a colore mulleoꝝ calciamentorum datum putant.Pariūt ter anno.His certe totiens fœtura apparet.
Mullum expirantē uerſicolori quadā & numeroſa uarietate ſpectari ꝓceres gulæ narrant rubētiū ſqua
maꝝ multiplici mutatione palleſcētem:utiq̄ ſi uitro ſpectetur incluſus.M.Apitius ad oēm luxum īge
niū maius in ſotioꝝ garo(nā ea quoq̄ res cognomē inuenit)necari eos præcellens putauit:atq̄ e iecore
eoꝝ alecē excogitare ꝓuocauit.Id.n.eſt facilius dixiſſe:q̄ quis uicerit. Aſinius Celer e conſularibus hoc
piſce ꝓdigus Claudio principe unū mercatus octo milibus nūmū.Nullus æque reputatione aufert trāſ
uerſum animū ad cōtēplationē eoꝝ:q in cōquæſtiōe luxus cocos emi ſingulos pluris q̄ equos querebā
tur.Adhuc coci triūphoꝝ preciis parant:& equoꝝ piſces.Nulluſq̄ ꝓpe iā mortalis æſtimat pluris:q̄ q
peritiſſime cēſum domini mergit. De mullo:ſalpa:& ſalmone. CA. XVIII.

Vllum.lxxx.libraꝝ in mari rubro captū Licinius Mutianus ꝓdidit.Quanta mercatura cum
m luxuria ſuburbanis littoribus inuentū.Et hæc natura ut alii alibi piſces principatū optineant.
Coracinus in ægypto.Zeus idē faber appellatur gadibus.Circa ebuſum ſalpa.Obſenus alibi:
& qui nuſq̄ pcoqui poſſit:niſi ferula uerberatus.In aquitania ſalmo fluuiatilis marinis oībus præfertur.
Piſcium alii brachias multiplices habēt.alii ſimplices:alii duplices.His aquam acceptam ore remittūt.
Senectutis indicium ſquamarum duritia:quæ nō ſunt oībus ſimiles.Duo lacus italiæ in radicibus alpi
um larius & uerbanus appellant:in qbus piſces oībus annis uergiliaꝝ ortu exiſtunt ſquamis conſpicui
crebris atq̄ præacutis clauoꝝ caligariū effigie:nec amplius q̄ circa eum menſem uiſuntur.

De exocœto. CA. XIX.

Iratur arcadia ſuum exocœtū appellatū ab eo quod in ſiccū ſomni cauſa exeat.Circa clitorium
m uocalis hic traditur & ſine branchiis.Idem aliquibus adonis dictus.Exeūt in terrā & qui ma
rini mures uocant:polypi & murenæ.Quin & in indiæ fluminibus certum genus piſcium:ac
deinde reſilit.Nam ſtagna & amnes tranſeunt:pleriſq̄ & euidens ratio eſt:ut tuto fœtus edant:quia nō
ſint ibi qui deuorēt fœtus:fluctuſq̄ minus ſeuiant.Has ītelligi ab his cauſas ſeruariq̄ tēpoꝝ uices ma
gis miretur:ſi quis reputet quoto cuiq̄ hominum noſci uberrimam eſſe capturam ſole tranſeunte pi
ſcium ſignum. Digeſtio piſcium in figuras corpoꝝ. CA. XX.

Arinoꝝ alii ſunt plani ut rūbi:ſoleæ:ac paſceres:qui a rūbis ſitu tantū corpoꝝ differūt.Dexter
m reſupinatus eſt illis:paſceri leuus.Alii longi ut murena:cōger.Ideo pennarum quoq̄ fiunt diſ
crimina:quæ pedum uice datæ ſunt piſcibus.Nullis ſuper qnas.Quibuſdā binæ: quibuſdam
trinæ:aliquibus nullæ.In fucino tantum lacu piſcis eſt:qui octonis pēnis natat.binæ oīo longis:ut lom
bricis & anguillis & congris.Nullæ ut murenis:qbus nec branchiæ:Hæc oīa flexuoſo corporum ipul
ſu ita mari utuntur:ut ſerpentes terræ in ſicco quoq̄ repunt.Ideo etiā uiuaciora talia.Et e planis aliqua
nō habent pēnas:ut peſtinacæ.Ipſa.n.latitudine natant.Et quæ mollia appellantur ut polypi quoniam
pedes uicem pennarum illis præſtāt. De anguillis. CA. XXI.

Nguillæ octonis uiuunt anni.Durant & ſine aqua ſenis diebus aquilone ſpirāte:auſtro paucio
a ribus.At hyemē eædē in exigua aqua non tolerāt:nec in turbida.Ideoq̄ circa uerailias maxi
me capiuntur.fluminibus tum præcipue turbidis.Paſcuntur noctibus exanimes piſcium ſo
læ non fluitant. De lacu benacu. CA. XXII.

Acus eſt italiæ benacus in ueronenſi agro minciū amnē trāſmittens:ad cuius emerſus annuo
I tempore octobri fere menſe autūnali ſydere ut palā eſt hyemato lacu fluctibus glomeratæ uo
luuntur in tantū mirabili multitudine:ut in excipulis eius fluminis ob hoc ipſum fabricatis

ſinguloꝝ milium globi reperiantur. De muręna. CA. XXIII.

Vrena quocūq; tēpore parit:cum cæteris piſce ſtato pariant.Oua eius citiſſime creſcūt in ſicco
m littore:elapſas uulgus coitu ſerpentiū impleri putat.Ariſtotiles myrinū uocat marē qui gene/
rat.Diſcrimen eſſe q; murena uaria & infirma ſit:myrinus unicolor & robuſtus:denteſque ex
tra os habeat.In gallia ſeptētrionali murenis omnibus dextera in maxilla ſeptenæ maculæ ad formam
ſeptētrionis aureo colore fulgent dūtaxat uiuentibus:pariterq; cum anima extinguntur.Inuenit in hoc
animali documenta ſæuitiæ Vedius Pollio eques Ro.ex amicis Diui Auguſti uiuariis eaꝝ imergēs dā/
nata mancipia:nō tanē ad hoc feris terraꝝ nō ſufficiētibus:ſed qa ī alio genere totum pariter hoiem di
ſtrahi ſpectare nō poterat.Ferūt aceti guſtu præcipue eas in rabiem agi.Tenuiſſimū his tergus.Contra
anguillis craſſius:eoq; uerberari ſolitos tradit Verius prætextatos.Et ob id mulctā his dicit nō iſtituta.

De planis piſcibus. CA. XXIIII.

Lanoꝝ piſciū alteꝝ eſt genus:quod pro ſpina carthilaginem habet:ut rapæ:paſtinacæ:ſquati/
p næ:torpedo:& quos bouis:lamiæ:aquilæ ranæ nomibus græcia appellat.Quo numero ſunt
ſquali quoq; q̄uis non plani.Hæc græce in uniuerſum ſelache appellauit Ariſtoteles primus.
Hoc noīe eis īpoſito nos diſtinguere nō poſſumus:ni carthilaginata appellare libeat.Oia autem carno/
ſiora ſunt talia:& ſpina ueſcunt:ut in delphinis diximus.Et cū cæteri piſces oua pariant:hoc genus ſolū
ut ea quæ cete appellāt aīal parit excepta quā ranā uocant. De echeneide. CA. XXV.

St paruus admodum piſcis aſſuetus petris echeneis appellatus.Hoc carinis adhærente naues
e tardius ire creduntur.Inde noīe īpoſito.Quā ob cauſam amatoriis quoq; ueneficiis infamis ē:
& iudicioꝝ ac litium mora.Quæ crimina una laude penſat.Fluxus grauidarum utero ſiſtens:
partuſq; continens puerperiū.Tamen in cibos nō admittit.Pedes eum habere arbitrat Ariſtoteles: ita
poſita pēnaꝝ ſimilitudine.Mutianus muricē eſſe latiorē purpura:neq; aſpero neq; rotundo ore: neque
in angulos ꝓdeunte roſtro:ſed ſimplice cōcha utroq; latere ſeſe colligente.Quibus inhærentibus plenā
uentis ſtetiſſe nauē portantē nuntios a Periandro ut caſtrarētur nobiles pueri:cōchaſq; quæ id præſtite
runt apud gnidioꝝ Venerē coli.Trebius niger ſexqpedalē eſſe:& craſſitudine qnq; dygitoꝝ:naues mo
rari.Præterea hanc eſſe uim eius aſſeruati in ſale:ut aurum quod deciderit in altiſſimos puteos admo/
tus extrahat. De uarietate naturæ piſcium. CA. XXVI.

Vtāt piſces colorē.Cādidæ hyeme menæ:& fiūt æſtate nigriores.Mutēt & phycis reliquo tpe
m cādida:uere uaria.Eadē piſciū ſola nidificat ex alga:atq; in nido parit.Volat hirundo ſane per q̄
ſimilis uolucri hirūdini. De miluo piſce & dracone marino. CA. XXVII.

Tem miluus ſubit in ſumma maria piſcis ex argumento appellatus lucerna:linguaq; ignea p
i os exerta tranquillis noctibus relucet.Attolit cornua e mari ſexquipedalia fere cornua: quæ
ab his nomen traxit.Rurſus draco marinus captus atq; īmiſſus ī harenā cauernam ſibi roſtro
mira celeritate excauat. De piſcibus ſanguine carentibus. CA. XXVIII.

Iſcium q̄dam ſanguine carent:de quibus dicemus.Sunt aūt tria genera.In primis quæ mollia
p appellantur.Deinde cōtecta cruſtis tenuibus.Poſtremo teſtis cōcluſa duris.Mollia ſunt loligo
ſæpia:polypus:& cætera eius generis.His caput inter pedes & in uentre Pediculi octoni oībus
Sæpie & loligini pedes duo.Ex his longiſſimi & aſperi quibus ad ora admouent cibos:& in fluctibus ſe
uelut anchoris:ſtabiliunt:cæteri cirri cum quibus uenantur.

De loligine & ſæpiis & polypis & naupliis. CA. XXIX.

Oligo etiā uolitat extra aquā ſe efferens:quod & pectūculi faciunt ſagittæ mō Sæpiaꝝ generis
l mares uarii & nigriores:conſtantiæq; maioris.Percuſſæ tridente fœminæ auxiliantur.At fæ/
mina icto mare fugit.Ambo aūt ubi ſenſere ſe apprehēdi:effuſo attramēto quod pro ſangui/
ne his eſt infuſcata aqua abſconduntur.Polypoꝝ multa genera.Terreni maiores q̄ pelagici: & oēs bra
chiis ut pedibus ac manibus utuntur.Cauda uero quæ eſt biſulca & acuta in coitu.Eſt polypis fiſtula in
dorſo:qua tranſmittunt mare:eamq; mō in dexteram partem mō in ſiniſtram trāſferunt.Natant obli
qui in caput:quod prædurꝝ eſt ſuffocatione uiuentibus.Cæteꝝ p brachia uelut acceptabilis diſparſis eo
hauſto quodāmodo cui adhæreſcūt tenēt ſpini:ut auelli nō queant.Vada nō apprehēdūt:& grandibus
minor tenacitas.Soli mollium in ſiccū exeunt dūtaxat aſperum.Leuitatem odore. Veſcuntur conchy/
lioꝝ carne:quoꝝ cōchas cōplexu crinium frangunt.Itaq; præiacentibus teſtis cubile eoꝝ deprehendit.
Et cū alioquin brutū habeatur animal:ut quod ad manū hominis adnatat in re quodammō familiari
callet.Omnia in domum comportat:dein putamina roſa carne egerit:annatātſeq; piſiculos ad ea uena
tur.Colorem mutat ad ſimilitudinem loci:& maxime in metu.Ipſum brachia ſua rodere falſa opinio
eſt.Id.n.a cōgris euenit ei.Sed renaſci ſicut coloris & lacertis cauda haud falſum:Inter præcipua autem
miracula eſt qui uocatur naupilos:ab aliis pōpilos.Supinus in ſumma æquoꝝ puenit: ita ſe paulatim
ſubrigens:ut emiſſa omni per fiſtulam aqua uelut exoneratus ſentina facile.nauiget.Poſtea duo prima
brachia retorquens membranam inter illa miræ tenuitatis extendit. Qua uelificante in auras cæteris
ſubremigans brachiis media cauda ut gubernaculo dirigit.Ita uadit alto liburnicarum gaudens ima/
gine.Siquid pauoris interueniat hauſta ſe mergens aqua.

De onigena:locuſtis:& cancris:cocleis:& conchis. CA. XXX.

p Olypoꝝ generi onigena dicta grauis capitis odore.Ob hoc maxime murenis eam conſectanti
bus.Polypi binis menſibus conduntur.Vltra bimatum nō uiuunt.Pereunt aūt tabe ſemper.

Fœminæ celerius & fere a partu. Non ſunt prætereunda &. L. Lucullo procōſ. beticæ comperta de polypis quæ Trebius Niger e comitibus eius prodidit, Auidiſſimos eſſe cōchaꝝ. Illas ad tactum comprimi præcidentes brachia eorum: ultroq; eſcam ex prædante capere. Carent conchæ uiſu omniq; ſenſu alio q̄ cibi & periculi. Inſidiantur ergo polybi apertis. Impoſitoque lapillo extra corpus ne palpitatu eiiciatur: ita ſecuri graſſantur: extrahuntque carnes. Illæ ſe contrahunt: ſed fruſtra diſcuneate. Tanta ſolertia aīali um hebetiſſimus quoque eſt. Præterea negat ullum eſſe attrocius aīal ad conficiēdum hoīem in aqua. Luctatur. n. cōplexu: & ſorbet acceptabulis: ac numeroſo ſuctu detrahit eū. In naufragos urinantisue impetum capit. Sed ſi inuertatur: elangueſcit uis. Exporrigunt enim ſe reſupinati. Mire omnibus marinis expetentibus odorē quoq; eoꝝ. Qua de cauſa & naſſis illinunt. Cætera quæ idē retulit monſtro ꝓpiora poſſunt uideri. Carteiæ in cetariis aſſuetus quidā polypus exire e mari ī lacus eoꝝ apertos: atq; ibi ſalſamenta populari. Conuertit in ſe cuſtodū indignationē aſſiduitate furti īmodici. Sæpes erant his oblectæ. Sed has tranſcendebat per arborē: nec deprehendi potuit niſi canū ſagacitate. Hi redeuntē circūuſere noctu concitiq; cuſtodes expauere nouitatē. Primū oīum magnitudo inaudita erat. Deinde color muria obliti odore diri. Quis ibi polypū expectaſſet? aut ita cognoſceret? Cū monſtro dimicare ſibi uidebant. Nāq; & afflatu terribili canes agebat: nūc extremis crinibus flagellatos: nūc robuſtioribus brachiis clauarum modo incuſſos: ægræq; multis tridētibus confici potuit. Oſtendere Lucullo caput eius dolii magnitudine amphoraꝝ. xv. capax: atq; (ut ipſius Trebii uerbis utar) brāchias quas nix utroq; brachio cōplecti eſſet: clauaꝝ modo toroſas: longas pedum. xxx. acceptabulis ſiue calliculis urnalibus pelui um modo. Dentes magnitudini reſpondentes. Reliquiæ aſſeruatæ miraculo perpēdere pōdo ſeptingētoꝝ. Sæpias quoq; & loligines eiuſdē magnitudinis expulſas in littus illud idē auctor eſt. In noſtro mari loligines quinū cubitoꝝ capiuntur: ſæpiæ binū. Neq; his bimatu longior uita. Nauigerā ſimilitudinē & aliā in ꝓpontide uiſam ſibi ꝓdidit Mutianus conchā eſſe achanti modo carinatā īflexa puppe prora roſtra. In hanc cōdi nauplium animal ſæpiæ ſimile ludendi ſocietate ſola. Duobus hoc fieri generibus. Tranquillo. n. uectorē demiſſis palmulis ferre ut remis. Si uero flatus inuitent: eaſdē in uſu gubernaculi porrigi pandiq; concharum ſinus aura. Huius uoluptatē eſſe ut ferat: illius ut regat. Simulq; eandem deſcendere incluſo ſinu: fluctu hauſto: tertiā uiſu. Id. n. ut conſtat rumore nauigantiū humana calamitas in cauſa eſt. Locuſtæ cruſta fragili muniunt in eo genere quod caret ſanguine. Latent menſibus quinis. Similiter cancri qui eodem tempore occultantur: & ambo ueris prīcipio ſenectutem anguium more exeunt reuocatione tergorum. Cætera in aquis natant. Locuſtæ reptantium modo fluitant. Si nullus ingruat metus: recto meatu cornibus quæ ſunt rotunditate præpilata ad latera porrectis. Iiſdem erectis in pauore obliquæ in lateee procedunt. Cornibus inter ſe dimicant. Vnum hoc animaliū niſi uniū feruenti aqua incoquat: fluida carne nō habet callū.

De cancris. CA. XXXI.

Iuunt petroſis locis cancri mollibus. Hyeme aprica loca fectantur. Aeſtate in opaca gurgitum u recedunt. Omnia eius generis hyeme leduntur: autūno & uere pingueſcunt: & plenilunio magis: qa nocte ſydus tepido fulgore mitificat. Cancroꝝ genera carabi: aſtaci: tacineæ: paguri heracleotici: leones: & alia ignobiliora. Carabi a cæteris cancris cauda diſtant. In phœnice hippoe uocātur: tantæ uelocitatis ut conſequi nō ſit. Cancris uita longa. Pedes octoni omnibus ī obliquum flexi. Fœminæ primus pes duplex: mari ſimplex. Præterea bina brachia denticulatis forcipibus. Superior pars i primoribus his mouetur inferiore immobili. Dextrū brachium omnibus maius. Vniuerſi ubi aliquando congregantur os ponti euincere nō ualent. Quāobrē egreſſi circūeunt, apparetq; tritum iter. Pinnoteras uocatur minimus ex omni genere. Ideo opportunus iniuriæ. Huic ſolertia eſt inaniū oſtreaꝝ teſtis ſe condere: & cū accreuerit migrare in cappaciores. Cancri in pauore etiam retrorſum pari uelocitate redeunt. Dimicant inter ſe ut arietes diuerſis cornibus incurſantes. Contra ſerpentium ictus medent. Sole cancri ſignum tranſeunte & ipſorum cū exanimati ſint corpus tranſfigurari in ſcorpiones narrātur ī ſicco. Ex eodem genere ſunt echini: quibus ſpinæ pro pedibus. Ingredi eſt hic in orbem uolui. Itaq; detritis ſæpe aculeis inueniuntur. Ex his echinometræ appellātur quoꝝ ſpinæ lōgiſſimæ: calices minimi. Nec oībus idē uitreus color. Circa turonem candidi naſcunt: ſpina parua. Oua omniū amara: quina numero. Ora in medio corpore in terram uerſa. Tradūt ſæuitia maris præſagire eos: correptiſq; operiri lapillis: mobilitatemq; pondere ſtabilientes nolunt uolutatione ſpinas atterere. Quod ubi uidere nautici ſtatim pluribus anchoris nauigia infrenant.

De cocleis. CA. XXXII.

I N eodem genere ſunt cocleæ aquatiles terreſtreſq; exerentes ſe domicilio: binaq; ceu cornua protendentes contrahenteſq; oculis carent: ideoq; corniculis prætentant iter.

De pectinibus. CA. XXXIII.

P Ectines in mari ex eodem genere habentur. Reconditi & ipſi in magnis frigoribus ac magnis æſtibus: ungueſq; uelut igne lucentes in tenebris etiam uelut in ore mandentium. Firmioris iam teſtæ murices: & concharum genera: in quibus magna ludentis naturæ uarietas: tot colorum differentiæ tot figuræ: planis: & conchauis: longis: lunatis: in orbem circumactis: dimidio orbe cæſis in dorſum elatis: læuibus: rugatis: denticulatis: ſtriatis: uertice mutricatim itorto margine in mucronē emiſſo: foris effuſo intus replicato: iā diſtinctione uirgulata: crinita: criſpa: cuniculati pectinatim imbricatim undata: cancellatim reticulata: in obliquū: in rectum expanſa: predenſata: porrecta: ſinuata: breui nodo ligatis toto latere connexis: ad plauſum apertis: ad buccinam recuruis. Nauigant ex his neritæ: præbenteſque concauam ſibi partem: & alteram auræ opponentes per ſumma æquorum uelificāt.

Saliunt pectines & extrà uolitant: ſeq; & ipſi carinant.

De diuitiis marinis. CA. XXXIIII.

Ed quid hæc tam parua cõmemoro? cũ populatio mox atq; luxuria non aliunde maior q̃ e conchax genere proueniat? Iam quidem ex tota rex natura dãnoſiſſimum uentri mare eſt tot modis: tot menſis: tot piſcium ſaporibus: quibus precia capientium periculo fiunt.

Quomodo naſcant: & ubi: & quõ inueniunt margaritæ. CA. XXXV.

Ed quota hæc portio eſt reputantibus purpuras? cõchylia? margaritas? Parũ ſcilicet fuerat in gulas cõdi maria: niſi manibus: auribus: capite: toto corpore a feminis iuxta uiriſq; geſtarent. Quid mari cum ueſtibus? Quid undis fluctibus cum uellere? Non recte recipit hæc nos rex natura niſi nudos. Eſto: ſi tanta uentri cum eo ſocietas. Quid tergori? Parum ſit niſi quid ueſtimur: periculis etiam ueſtiamur. Adeo per totũ corpus animæ hoïs periculo quæſita maxime placẽt. Pricipium ergo culmenq; oïum rex præcii margaritæ tenent. Indicus maxime has mittit occeanus. Inter illas beluas tales tantaſq; quas diximus p tot maria ueniẽtes tam longo terrax tractu: e tantis ſolis ardoribus: atq; indiciis quoq; iſulis petunt & admodum paucis. Fertiliſſima eſt taprobane & torois ut diximus in circuitu mundi. Item perimula ꝓmontoriũ indiæ. Præcipue aũt laudant circa arabiã ĩ perſico ſinu maris rubri. Origo aũt atq; genitura conchæ eſt haud multum oſtreax conchis differens. Has ubi genitalis anni ſtimulauerit hora pãdentes ſeſe quadã obſcitatione ipleri roſcido cõceptu tradũt: grauidas poſtea eniti: partũq; conchax eſſe margaritas pro qualitate roris accepti. Si purus influxerit: candorẽ conſpici. Si uero turbidus: & fœtũ ſordeſcere. Eundẽ pallere cœlo minante cõceptũ. Ex eo quippe conſtare: tæliq; eis maiorẽ ſocietatẽ eſſe q̃ maris: inde nubilũ trahit colorem: aut ꝓ claritate matutina ſerenum. Si tẽpeſtiue ſatient: grandeſcere & partus. Si fulgeret: cõprimi cõchas: ac pro ieiunii modo minui. Si uero & tonuerit: pauidas ac repente cõpreſſas: quæ uocãt phyſemata efficere ſpeciẽ: uerum inani inflatam ſine corpore. Hos eſſe conchax abortus. Sani quidẽ partus multiplici cõſtant cute: non improprie callũ ut exiſtimari corporis poſſit. Itaq; & purgantur a peritis. Miror ipſo tantum eas cælo gaudere: ſole rubeſcere: cãdoremq; perdere ut corpus humanum. Quare præcipuũ cuſtodiũt pelago altius merſæ: q̃ ut penetrent radii. Flaueſcunt tamẽ & illæ ſenecta: rugiſq; torpeſcũt: nec niſi in iuuenta cõſtat ille qui quærit uigor. Craſſeſcunt etiam in ſenecta: conchiſque adhæreſcunt: nec iis auelli queunt: niſi lima. Quibus una tantum eſt facies & ab ea rotunditas: auerſis planicies: ob id tympania nominantur. Cohærentes uidemus in conchis hac dote unguẽta circũferentibus. Cætero in aqua mollis unio: exẽptus protinus dureſcit. Cõcha ipſa cum manũ uidet cõprimit: ſeſe: operitq; opes gnara ꝓpter illas ſe peti manũq; & præueniat acie ſua abſcidit: nulla iuſtiore pœna: & aliis munita ſuppliciis. Quippe inter ſcopulos pars maior inuenitur: ſed in alto quoq; comitantur marinis canibus. Nec tamen aures fœminax arcentur. Quidã tradunt ſicut apibus ita concharũ examinibus ſingulas magnitudine & uetuſtate præcipuas eſſe ueluti duces: miræ ad cauendum ſolertiæ. Has urinãtium cura peti. Illis captis facile cæteras palantes retibus includi. Multo deinde obrutas ſale in uaſis fictilibus eroſa carne oſi nucleos quoſdã corpox hoc eſt unio nes decidere ĩ ima. Vſu atteri nõ dubiũ eſt: colorẽq; idiligẽtia mutari. Dos oïs in cãdore: magnitudine: orbe: leuore: pondere: haud ꝓmptis rebus in tantũ: ut nulli duo reperiant indiſcreti. Vnde nomen unionũ romanæ ſcilicet ipoſuere deliciæ. Nã apud græcos nõ eſt: nec apud barbaros inuentores eius aliud q̃ margaritæ. Et in candore ipſo magna differẽtia. Clarior in rubro mari repertus. Indicus ſpeculariũ lapidũ ſquamas aſſimilat: alias magnitudine præcellẽs. Sũma laus coloris eſt exaluminatos uocari: & proceritoribus ſua gratia eſt. Elenchos appellant faſtigiata lõgitudine. Alabaſtrorũ figura in pleniore orbe deſinẽtes. Hos digytis ſuſpendere: & binos ac ternos auribus. Fœminax gloria eſt. Subeunt luxuriæ eius nomina & tedia exq̃ſita ꝓditione portatu. Siquidẽ cũ id fecere crotalia appellãt: ceu ſono quoq; gaudeant: & colliſu ipſo margaritax. Affectantq; iã & pauperes lictorem fœminæ in publico unionem eſſe dictantes. Quin & pedibus: nec crepidax tantũ obſtragulis: ſed totis ſocculis addunt. Neq; n. geſtare iam margaritas: niſi calcẽt: ac p uniones etiã ambulent ſatis eſt. In noſtro mari reperiri ſolebant. Crebius circa boſphorum thracium: ruffi ac parui in cõchis: quas myas appellãt. At ĩ carnania quæ uocãt pinna gignit. Quo apparet nõ uno cõchæ genere naſci. Nam & Iuba tradit arabicis conchã eẽ ſimilem pectini inſecto. hirſutam echinorum modo. Ipſum unionem in carne ipſa eſſe grandini ſimilem. Cõche nõ tales ad nos afferuntur. Nec in acarnania ante laudati reperiuntur: enormes & feri: coloriſq; marmorei. Meliores circa actium: ſed & ii parui. Et in mauritaniæ maritimis. Alexãder Polyhiſtor & Sudines ſeneſcere eos putant: coloremq; expirare. Eorum corpus ſolidum eſſe manifeſtum eſt: q; nullo lapſu frãgun tur. Non autem ſemper in media carne reperiunt: ſed aliis atq; aliis locis. Vidimuſq; iã extremis etiam marginibus uelut e concha exeuntes. Et in quibuſdã quaternos qnoſq;. Podus ad hoc æui ſemũciæ pauci ſingulis ſcrupulis exceſſere. In britannia paruos atq; decolores naſci certũ eſt. Quoniam Diuus Iulius thoracẽ quẽ Veneri genetrici in templo eius dicauit: ex britãnicis margaritis factũ uoluerit intelligi. Lolliã Paulinam quæ fuit Caii principis matrona nec ſerio quidẽ aut ſolẽni cerimoniax aliquo apparatu: ſed mediocriũ etiam ſponſaliũ cœna uidi ſmaragdis margaritiſq; opertã: alterno textu fulgẽtibus toto capite criminibus: ſpiris auribus: collo monilibus digitiſq;. Quæ ſumma quadringenties ſeſtertiũ colli gebat. Ipſam confeſtim paratã nuncupatione tabulis ꝓbare. Nec dona ꝓdigi principis fuerant: ſed auitæ opes ꝓuintiax ſcilicet ſpoliis partæ. Hic eſt rapinax exitus. Hoc fuit quare. M. Lollius infamatus regũ muneribus in toto oriẽte interdicta amicitia a Caio Cæſare auguſti filio uenenum biberet: ut neptis

eius quadringenties ſeſtertiũ opta ſpectaret ad lucernas. Cõputet nũc aliqs ex alia parte quantum. Curi us aut Fabritius in triũphis tulerint: & imaginet eorũ fercula: & ex altera parte Lolliã unã imperii mu lierculã accubantẽ: non illos curru detractos q̃ in hoc uiciſſe malit. Nec hæc ſumma luxuriæ exempla ſunt. Duo fuere maximi uniones p oẽm æuum. Vtrũq; poſſedit Cleopatra ægypti reginarũ nouiſſima p manus orientis regũ ſibi traditos. Hæc cũ exqſitis quotidie Antonius ſaginaret epulis: ſuperbo ſimul ac ꝓcaci fauſtu ut regina meretrix lautitiam eius oẽm apparatũq; detrectãs: quærẽte eo qd aſtrui ma gnificentiæ poſſit reſpondit. Vna ſe cœna centies ſeſtertiũ abſumpturã. Cupiebat diſcere Antonius: ſed fieri poſſe nõ arbitrabat. Ergo ſponſionibus factis poſtero die quo iudiciũ agebat: magnificam alias cœ nam ne dies periret: ſed quotidianã Antonio appoſuit irridenti: cõputationẽq; expoſtulanti. At illa co rallarium id eſſe: cõſumpturamq; ſe ea in cœna taxationẽ confirmans: ſolamq; ſe centies ſeſtertium cœ naturam. Inferri mẽſam ſecũdam iuſſit. Ex præcepto miniſtri unũ tantum uas ante eam poſuere aceti: cuius aſperitas uiſq; in tabem magaritas reſoluit. Gerebatq; auribus tum maxime ſingulare illud & ue re unicum naturæ opus itaq; ſpectante Antonio quid nam eſſet actura detractũ alterũ merſit: ac lique factũ abſorbuit. Iniecit alteri manũ. L. Plaucus iudex ſponſionis eius eũ quoque paranti ſimili modo ab ſumere. Victũq; Antoniũ ꝓnuntiauit hoſte irato. Comitet fama unionis eius parẽ facta illa tantæ quæ ſtionis uictrice regina diſſectũ: ut eſſet i utriſq; Veneris auribus romæ in pantheo dimidia eorũ cœna. Non ferent tamen hãc palmam: ſpoliabunturque etiam luxuriæ gloria. Prior id fecerat romæ in unio nibus magnæ taxationis Clodius tragœdi Aeſopi filius relictus ab eo in amplis opibus hæres: ne triũ phatu ſuo nimis ſuperbiat Antonius pene hiſtrioni comparatus. Et quidem nulla ſponſione ad hoc ꝓ ductus: quo id magis regium erat: ſed ut experiretur in gloria palati quid ſaperent margaritæ: atque ut mire placuere: ne ſolus hoc ſciret ſingulos uniones conuiuis ad ſorbendum dedit. Romæ in ꝓmiſcuũ ac frequentẽ uſum ueniſſe Alexandria in ditione redacta. Primũ aũt cœpiſſe circa ſyllana tẽpora minu tas & uiles Feneſtella tradit manifeſto errore: cum Elius Stilo iugurthino bello unionũ nomen impoſi tũ maxime grandibus margaritis prodat. Et hoc tamẽ æternæ ꝓpe poſſeſſionis eſt: ſequitur hæredem. In mancipatũ uenit ut prædiũ aliquod. Cõchylia & purpuras oĩs ora atterit: qbus eadem mater luxuria paria pene etiã margaritis præcia fecit.

De natura purpuræ & muricis. CA. XXXVI.

Vrpuræ uiuunt annis plurimũ ſeptenis. Latent ſicut murices circa canis ortũ tricenis diebus. p Cõgregant uerno tempore: mutuoq; attritu lentorẽ cuiuſdã cære ſaliuãt. Simili modo & mu rices. Sed purpuræ florem illũ tingendis expetitum ueſtibus ĩ mediis habent faucibus. Liquo ris hic eſt minimi in candida uena. Vnde precioſus ille bibit nigrãtis roſæ colore ſublucens. Reliquum corpus ſterile. Viuas capere cõtendunt: quia cũ uita ſua ſuccũ illum euomũt. Et maioribus quidem pur puris detracta concha auferunt: minores cũ trapetis frangunt. Ita demum rorem eum excipientes tyrii. Præcipuus hic aſiæ. In eninge africæ: & getulo littore occeani: in laconica europæ. Hic faſces ſecureſque romanæ uiam faciũt. Idẽq; pro maieſtate in pueritia eſt. Diſtinguit ab eqte curiam. Diis aduocatur pla candis: oẽmq; ueſtẽ illuminat. In triumphali miſcet auro. Quapropter excuſata & purpuræ ſit inſania. Sed unde cõchyliis præcia? Quis uirus graue in fuco: color auſterus in glauco & iraſcenti ſimilis mari. Lingua purpuræ lõgitudine digytali: qua paſcitur pforando reliqua conchylia: tanta duricia aculeo eſt. Aqua dulci enecantur: & ſicubi flumini imerguntur alioquin captæ diebus quinquagenis uiuunt ſali ua ſua. Cõchæ oẽs celerime creſcunt præcipue purourę. Anno magnitudinẽ implẽt. Quod ſi hactenus tranſcurrat expoſitio: fraudatam ſe protinus luxuria credat. Nos indiligẽtiæ dãnet. Quamobrẽ ꝓſeque mur etiã officinas: ut tanq̃ inuictu frugũ noſcitur ratio. Sic oẽs q iſtis gaudẽt præmio uitæ ſuæ calleant. Conchas ad purpuras & cõchylia eadẽ qdem eſt materia: ſed diſtat temperamento. Duo ſunt genera. Buccinũ minor concha ad ſimilitudinem eius bucĩni: quo ſonus editur. Vnde & cã nomini rotũditate oris in margine inciſa. Alterũ purpura uocatur calliculatim procurrẽte roſtro: & calliculi latere intror ſus tabulato qua ꝓferat lingua. Præterea cauatũ ẽ ad turbinẽ uſq; aculeis in orbẽ ſeptenis fere: qui non ſunt bucinno: ſed utriſq; orbes totidem quot habent annos. Bucinnum non niſi petris adhæret: circaq; ſcopulos legitur.

Quot ſunt genera. CA. XXXVII.

Vrpuræ noſe alio pelagiæ uocant. Earum genera plura: pabulo & ſolo diſcreta. Lutenſe putri limo: & algenſe enutritũ algala utiliſſimum. Vtriſq; melius teniẽſe in teneiam maris ora colle p ctum. Hoc quoq; tamen etiãnum leuius atq; dilutius. Calculoſæ appellantur a calculo maris mire apto cõchyliis: & longe optimo purpuris. Dialuſitẽſe ideſt uario ſoli genere paſtum: capiũtur autẽ purpuræ paruulis rariſq; cõchis textu ueluti naſſis in alto iactis. Ineſt iis eſca cluſiles mordaceſq; concha rum: quales uidemus has ſemineces: ſed redditas mari auido hiatu reuiuiſcentes. Appetunt eas purpu ræ: porrectiſq; liguis infeſtant. At illæ aculeio extimulatæ claudunt ſeſe: comprimuntque mordẽtia: ita pendẽtes auiditate ſua purpuræ tolluntur.

Quo capiũtur tẽpore. CA. XXXVIII.

Api eas poſt canis ortum aut ante uernũ tẽpus utiliſſimũ: quoniam cum fœtificauere fluxos. c habẽt ſuccos. Sed id tingentũ officinæ ignorãt: cum ſumma uertat in eo. Eximitur poſtea ue na quã diximus. Cui addi ſalem neceſſariũ: ſextarios ferme in libras cẽtenos. Macerari triduo iuſtũ. Quippe maior uis tanto quanto recentior. Feruere in plũbo: ſinguliſq; aquæ amphoris centenas atq; quinquagenas medicaminis libras æquari: ac modico uapore torreri: & ideo longinquæ fornacis cuniculo. Ita deſpumatis ſubinde carnibus quas hæſiſſe uenis neceſſe ẽ: decimo ferme die liquatis cor tina uellus elutriatũ mergit in experimentũ. Et donec ſpei ſatiſſiat uritur liquor. Rubens color nigrãte

deterior. Quinis lana potat horis. Rursusq; mergit carrinata: donec oẽm ebibat saniem. Buccinũ per se damnant: quoniã fucum remittit. Pelagio admodũ alligat: nimiæq; eius nigritiæ dat austeritatẽ illam nitorẽq; q quærit cocci. Ita pmixtis uiribus alterꝝ altero excitatur: aut astringit. Sũma medicaminũ i libras. Vellerꝝ buccino ducentæ. Pelagio. cxi. Ita fit amethysti color eximius ille. At tyrius pelagio primũ satiat imatura uiridiq; cortina: mox permutat in buccino. Laus ei summa in colorẽ sanguinis concreti nigricans aspectu: idẽq; suspectu refulgens. Vnde & Homero purpureus dicit sanguis.

Romæ quando usus purpuræ. CA. XXXIX.

Vrpuræ usum Romæ semper fuisse uideo. Sed Romulo in trabea. Nã toga prætexta & latio re clauo Tullum Hostiliũ e regibus primũ usum hetruscis deuictis satis constat. Nepos Cornelius qui Diui Augusti principatu obiit. Me inquit iuuene uiolacea purpura uigebat: cuius libra denariis centum ueniebat: nec multo post rubra tarentina. Huic successit dibapha tyria: quæ in libras denariis mille non poterat emi. Hac Lentulus Spinter ædilis curulis primus in prætexta usus improbabatur. Qua purpura quis non iam inquit triclinaria facti? Spinter ædilis fuit urbis cõditæ anno. dcc. Cicerone cons. Dibapha tunc dicebatur: quæ bis tincta esset ueluti magnifico impendio. Qualiter nunc oẽs pene commodiores purpuræ tinguntur. In cõchyliata ueste cætera eadẽ sine buccino: præterq; ius temperaturæ. Aeque ꝑ indiuiso humani potus excremẽto dimidia & medicamina addunt. Sic gignitur laudatus ille pallor saturitate fraudata tantoq; dilucidior quãto magis uellera esuriunt.

De præcio earum. CA. XXXX.

Ræcia medicamento sunt qdem pro fertilitate littoꝝ uiliora. Nõ tamẽ usq; pelagii libras quiquenos nũmos excedere: & buccini centenos sciant: qui ista mercant imenso. Sed alia sunt: nec habent finẽ uitia. Iuuatq; ludere ipendio: & lusus geminare miscendo iterum: & ipsa adultera re adulteria naturæ: sicut testudines tingere: argentum auro confundere ut electra fiant: addere iis æra: ut corinthia.

De tingendo amethystino & cocco byssino CA. XXXXI.

On est satis abstulisse gemmæ nomẽ tamehystũ. Rursum absolutus inebriatur tyrio: ut sit ex utroq; nomẽ improbũ tyriamethystus: simulq; luxuria duplex. Et cũ confecere cõchylia: trãsire melius in tyriũ putant. Pœnitentia hoc primũ debet inuenisse artifice mutante quod dãnabat. Inde rõ est nata. Votum quoq; factũ e uitio portẽtosis ingeniis: & gemina demonstrata uia luxuriæ: ut color alius operiretur alio. Suauior ita fieri leuiorq; dictus. Quin & terrena miscere coccoq; tinctum tyrio tingere ut fieret his byssinũ. Coccũ gallatiæ rubẽs gramẽ: ut dicemus in terrestribus aut circa emeritã lusitaniæ in maxima laude est. Verꝝ ut simul peragant mobilia pigmẽta anniculo gramini láguidus succus. Idẽ a quadrino euanidus. Ita nec recenti uires neq; senescẽti. Abunde tractata est ratio: qua se uirorum iuxta fœminarumq; forma credit amplissimam fieri.

De pinna & pinnotere: & aquatilium sensu. CA. XXXXII.

Onchaꝝ generis & pinna est. Nascitur in limosis subrecta semper: nec unq; sine comite: quem pinnotere uocãt: alii pinnophylacem id est suilla parua. Aliubi cancer dapis assectator. Pandit se pinna luminibus orbũ corpus intus minutis piscibus præbẽs. Assultãt alii ꝑtinus: & ubi licentia audacia creuit: implent eã. Hoc tẽpus speculatus index morsu leui significat. Illa ore cõpresso quic qd inclusit exanimat: partẽq; sotio tribuit. Quo magis miror quosdã existimasse aquatilibus nullum inesse sensum. Nouit torpẽdo uim suã ipsa nõ torpẽs: mersaq; i limo se occultat: pisces: q securi natantes obtorpuere corripiẽs. Huius iecori teneritas nulla præfert. Nec minor solertia ranæ: quæ in mari piscatrix uocat: eminẽtia sub oculis cornicula turbato limo exerit: assultãtes pisciculos ꝑtrahẽs: donec tã ꝑpe accedãt: ut assiliat. Simili modo squatina & rhõbus aditi pinnas exertas mouent specie uermiculorum. Itẽq; quæ uocat raia. Nã pastinaca latrocinat ex occulto transeuntes radio: quod tælũ est ei figẽs. Argumenta solertiæ huius quod tardissimi pisciũ hi mugilẽ uelocissimũ oium habẽtes in uẽtre reperiunt.

De scolopendris uulpibus & glanis. CA. XLIII.

Colopẽdræ terrestribus similes quas centipedes uocant hamo' deuorato omnia iterranea euo mũt: donec hamũ egerant: deinde resorbẽt. At uulpes marinæ simili in periculo glutiũt amplius usq; ad infirma lineæ: quæ facile prærodãt. Glaucus qui & glanis uocat auersus mordet hamos nec deuorat: sed esca spoliat.

De ariete pisce. CA. XLIIII.

Rassatur aries ut latro. Et nunc grandium nauium in salo stantiũ occultatus umbra si quennandi uoluptas inuitet expectat. Nunc elato extra aquam capite piscantium cymbas speculat: occultusq; adnatans mergit.

De his quæ tertiã naturã habẽt nõ animaliũ neq; fruticũ: & de urticis & spõgiis. CA. XLV.

Quidẽ & iis sensum inesse arbitror qui nec aialiũ neq; fruticũ sed tertiam ex utroq; naturam habẽt: urticis dico & spongiis. Vrticæ noctu uagant: noctuq; mutant: carnosæ frõdis. Iis natura ut carne uescant: Vix pruritu mordax: eademque quæ terrestris urticæ. Contrahit ergo se q̃ maxime rigens: ac prænatãte pisciculo frondẽ suã spargit: cõplectensq; deuorat. Alias mercenti similis: & iactari se passa fluctu algæ uice cõtractos pisces: attritusq; petræ scalpẽtes pruritũ inuadit. Eadem nocte pectines & echinos perquirit. Dũ admoueri sibi manũ sentit: colorem mutat: & contrahitur. Tacta urediné mittit: paulũq; si fuerit interualli: abscondit. Ora ei in radices esse traduntur. Excremẽta p summa tenui fistula reddi. Spongiaꝝ tria genera accipimus. spissum: ac predurꝝ: & asperum. Tragos id uocatur. Spissum & mollius: magis tenue densumq; ex quo penicilli: achilleũ. Nascunt oẽs in petris: Alun

tur cōchis:piſce:limo.Intellectum ineſſe iis apparet:quia ubi auulſorem ſenſere:cōtractæ multo difficilius abſtrahuntur.Hoc idē fluctu pulſante faciunt.Viuere eſca manifeſto conchæ minutæ in iis repertæ oſtendunt.Circa toronem ueſci illis auulſas etiam aiunt:& ex relictis radicibus recreſcere.In petris cruoris quoq; inhæret color:africis præcipue quæ generant in ſyrtibus:maxime fiunt manæ.Sed molliſſimæ circa lyciā.In ꝓfundo aūt nec uentoſo molliores.In helleſponto aſperæ.Et dēſæ circa maleam. putreſcunt in apricis locis,ideo optimæ in gurgitibus uiuentibus:idēq; madentibus nigricās color.Adhærēt nec parte nec totæ.interſunt.n.fiſtulæ quædam inanes:quaternæ fere aut quinę:ꝑ quas paſci exiſtimantur.Sunt & aliæ ſed ſupernæ concretæ.Et ſubeſſe membrana quædam radicibus earum intelligitur.Viuere conſtat longo tempore.Peſſimum omnium genus earum eſt:quæ aplyſiæ uocantur: qa erui non poſſunt:in quibus maxime ſunt fiſtulæ:& reliqua denſitas ſpiſſa.

De caniculis marinis. CA. XLVI.

c Aniculaę maxima multitudo circa eas urinantes graui periculo infeſtant:Ipſi ferunt & nubē quandam craſſeſſere ſup capita animalium planoę piſcium ſimilem prementem eos: arcentemq; a reciprocando:& ob id ſtilos præacutos lineis annexos habere ſeſe: quia niſi perfoſſæ ita non recedant:caliginis & pauoris (ut arbitror) opere.Nubem.n.& nebulā cuius nomine id malū appellant inter animalia illa haud ultra cōperit quiſq.Vt cum caniculis atrox dimicatio.Inguina & calces omnemque candorem corporum appetunt.Salus una in aduerſas eundi ultroq; terrendi.Pauet enim hominem æque ac terret.Et fors æqua in gurgite,Vt ad ſummā aquæ uentū eſt:ibi periculum anceps. Adempta rōne contra eundi:dum conetur emergere.Et ſalus omnis in ſotiis.Funem illi religatum ab humeris eius trahunt.Hunc dimicans ut ſit periculi ſignum leua quatit.Dextera apprehēſo ſtilo in pugna eſt.Modicus alias tractus.Vt ꝑpe carinam uentum eſt:niſi præceleri ut repente rapiant:abſumi ſpectant.Ac ſæpe iam ſubducti e manibus auferuntur:ſi non trahentium ope conglobato corpore in pilæ modum ipſi ſe adiuuere.Protendunt quidem tridentes illi.Sed monſtri ſolertia eſt nauigium ſubeūdi atq; ita e tuto prœliandi.Omnis ergo cura ad ſpeculandū hoc malum inſumitur.

De aiantibus quæ ſilicea teſta:& quæ ſine uillo includunt:& reliqs ſordidis aialibus. CA. XLVII.

c Ertiſſima eſt ſecuritas uidiſſe planos piſces:quia nunq; ſunt ubi maleficæ beſtiæ. Qua de cauſa urinātes ſacros appellant eos.Silicea teſta incluſis fatendum eſt nullum eē ſenſum ut oſtreis.Multis eadem natura quæ frutici ut olothyris:pulmonibus:ſtellis.Adeoq; nihil nō gignitur in mari ut cauponarum etiam æſtiua animalia pernici moleſta ſaltu:aut quæ capillus maxime celat exiſtant:& circumglobata eſcæ ſæpe extrahuntur.Quæ cauſa ſomnium piſcium in mari noctibus infeſtare exiſtimatur.Quibuſdam uero ipſis innaſcuntur:quo in numero chalcis accipitur.

De uenenatis marinis. CA. XLVIII.

n Et uenena ceſſant dira ut in lepote:qui in indico mari etiam tactu peſtilens uomitum diſſolutionēq; ſtomachi protinus creat.In noſtro offa in formis:colore tātum lepori ſimilis.In indis & magnitudine & pilo duriore.Tantū uiuus ibi capit.Aeq; peſtifeę aīal araneus ſpinæ indoſo aculeo noxius.Sed nullū uſq; execrabilius q radius ſup caudā emineris trigonis:quam noſtri paſtinacā appellāt.Quin cōchylii magnitudine arbores infixus radici necat.Arma ut tælum ꝑforat & ferri & ueneni malo.

De morbis piſcium. CA. XLIX.

m Orbos uniuerſa genera piſcium & cætera animalia etiam fera non accipimus ſentire. Verum ægrotare ſingulos manifeſtum facit aliquorum macies:cum in eodē genere præpingues alii capiantur.

De generatione eorum mira. CA .L.

q Vo nam modo generent deſideriū & admiratio hominū differri nō patitur.Piſces attritu uētrium coeunt:tanta celeritate ut uiſum fallant. Delphini & reliqua cete ſimili modo & paulo diutius.Fœmina piſcis coitus tempore marem ſequit:uentrē eius roſtro pulſans. Sub partu mares fœminā ſimiliter oua ueſcentes eoq;. Nec ſatis eſt generationi per ſe coitus:niſi editis ouis inter ſe uerſando mares & fœminæ uitale aſperſerint uirus.Non omnibus id contingit ouis in tanta multitudine:alioquin replerentur maria & ſtagna:cum ſinguli uteri innumerabilia concipiant.

Item de generatione & qui piſces oua pariant. CA. LI.

p Iſcium oua in mari crœſcunt:quædā ſumma celeritate ut murenaę.Quædam paulo tardius: Plani piſcium quibus cauda nō obeſt aculeiq; ut teſtudines & raiæ in coitu ſuperueniunt. Polypi crino uno fœminæ naribus adnexo.Sæpiæ & loligines linguis cūponētes iter ſe brachia: & in contrariū nantes:& pariunt ore.Sed polypi in terrā uerſo capite coeunt. Reliqua molliū tergis ut canes.Itē locuſtæ & ſquillæ.Cancri ore.Ranæ ſuperueniunt:prioribus pedibus alas fœminæ mare apprehendente:poſterioribus clunes.Pariunt minimas carnes nigras:quas gyrinos uocāt:oculis tamē & cauda inſignes:mox pedes figurant:cauda findente ſe in poſteriores.Mirūq; ſemeſtri uita reſoluunt in limū nullo cernente:& rurſus uernis aquis renaſcunt quæ fuere natæ perinde occulta ratione cum oībus annis id eueniat.Et mytuli & pectines ſponte naturæ in harenoſis proueniunt. Quæ durioris teſtæ ſunt:ut murices purpuræ ſaliuario lētore.Sicut aceſcente humore culices:atq; ſpuma maris incalescēte cum admiſſus eſt hymber.Quæ uero ſiliceo tegmine operiuntur:ut oſtrea putreſcente limo:aut ſpuma circa nauigia diutius ſtante:defixoſq; palos:& lignū maxime.Nuper cōpertū i oſtrearijs:humorem iis fœtificum lactis modo effluere.Anguillæ atterunt ſe ſcopulis ea ſtrigmēta uiueſcūt.Nec alia eſt eaę procreatio.Piſciū diuerſa genera nō coeūt præter:ſquatinā & ranā:ex qbus naſcit priori parte ranæ

ſimilis:& nomen ex utroq; compoſitū apud græcos trahit. Quædā tēpore anni gignunt & in humore & in terra. Vere pectines limaces hirūdines eodē tēpore euaneſcunt. Piſcium autem lupus & trichias bis anno parit:& ſaxatiles oēs. Mulli ter:& chalcis:cyprius:exien. Scorpiones bis ac ſargi uere & autūno. Ex planis ſquatina ſola autūno occaſu uergiliaꝝ. Plurimi piſciū tribus mēſibus aprili maio. Salpæ autūno: ſpari:torpedo:ſquali circa æquinoctium. Molles uere. Sæpia omnibus mēſibus. Oua eius glutino atramenti ad ſpeciē uuæ cohærentia maſculis ꝓſequitur afflatu:alias ſterileſcunt. Polypi hyeme cœunt. Pariunt uere oua tortili uibrata panpino. tanta fœcunditate ut multitudine ouorum occiſi non recipiant cauo capitis:quæ prægnantes tulere. Ea excludunt quinquageſimo die:e qbus multa propter numerū intercidunt. Locuſtæ & reliqua tenuioris cruſtæ ponunt oua ſupra oua:atq; ita incubant. Polypis fœmina modo in ouis ſedet:modo cauernā brachioꝝ implexu claudit. Sæpia in terreno parit inter harundines:aut ſicubi enata alga. Excludit quintodecimo die. Loligines in alto cōſerta oua edunt ut ſæpiæ. Purpuræ murices eius denicq; generis uere pariunt. Echini oua pleniluniis habent hyeme. Et cocleæ hyberno tempore naſcuntur. Torpedo octogenos fœtus habēs inuenitur:eaq; quæ intra ſe parit oua prælia in alium locū uteri tranſferens:atq; iba excludens. Simili modo oīa quæ carthilaginea appellauimus ita fit ut ſola piſcium & animal pariant:& oua concipiāt. Sylurus mas ſolus omnium edita cuſtodit oua ſæpe & quinquagenis diebus ne abſumātur ab aliis. Cæteræ fœminæ in triduo excludūt:ſi mas attigit. Acus ſiue belonæ unus piſcium dehiſcente propter multitudinem utero parit. A partu calleſcit uulnus: quod & in cæcis ſerpentibus tradūt. Mus marinus in terras ſcrobe effoſſa parit oua:& rurſus obruit:terra. Triceſimo die refoſſa aperit:fœtumq; in aquā ducit.

De uuluis piſciū. CA. LII.

Rythini & chanæ uuluas habere tradunt. Qui trochos appellat a græcis ipſe ſe inire. Aquatilium omnium fœtus inter initia uiſu carent.

De longiſſima uita piſcium. CA. LIII.

Eui piſciū memorandum nuper exemplū accepimus. pauſylipum uilla eſt cāpaniæ haud procul a neapoli. In ea in Cæſaris piſcinis a Pollione Vedio cōiectum piſcē ſexageſimum poſt annū expiraſſe ſcribit Anneus Seneca. Duobus aliis æqualibus eius ex eodē genere etiā tunc uiuentibus. Quæ mētio piſcinaꝝ admonet ut paulo plura dicamus hac de re:priuſq; digrediamur ab aquatilibus.

De uiuariis oſtrearum:& quis ea primus inuenerit. CA. LIIII.

Streaꝝ uiuaria primus oſium Sergius Orata iuenit in baiano ætate. L. Craſſi oratoris ante marſicū bellū:nec gulæ cauſa:ſed auaritiæ:magna uectigalia tali ex ingenio ſuo ꝓcipiēs. Vt qui primus pēſiles inuenit balineas ita māgonizatas uillas ſubinde uendēdo. Is primus optimū ſaporē oſtreis lucrinis adiudicauit:quādo eadē aquatilia genera aliubi atq; aliubi meliora. Sicut lupi piſces in tyberi amne inter duos pontes:rhōbus rauennæ:murenæ in ſicilia:elops rhodi:& alia genera ſimiliter: ne culinaꝝ cēſura peragatur. Nōdum britānica ſeruiebāt littora:cum Orata lucrina nobilitabat: poſtea uiſum tāti in extrema italia petere brūduſium oſtreas ac uelitis. Sed inter duos ſapores nuper excogitatum tamen longæ aduectiōis a brunduſio cōpaſcere in lucrino. Eadē ætate prior Licinius Munera reliquoꝝ piſciū uiuaria inuenit. Cuius deinde exemplū nobilitas ſecuta eſt Philippus. Hortenſius Lucullus exciſo etiā mōte iuxta neapolim maiore impēdio q̄ uillā ædificauerat euripiū:& maria admiſit. Qua de cauſa magnus Pōpeius Xerſem togatū eum appellabat. Quadringēta ipſius piſcinæ. A defuncto illo uenire piſces.

Quis primus murenaꝝ uiuaria fecerit. CA. LV.

Vrenarum uiuariū priuatim excogitauit. C. Hirrus ante alios qui cœnis triūphalibus Cæſaris dictatoris ſex milia numero murenarum mutua appēdit. Nā permutare quidē prætio noluit: aliaue merce. Huius uillā inter q̄ modicū. xl. milibus piſcinæ uendiderūt. Inuaſit deinde ſingulos piſciū amor. Apud baulos in parte baiana piſcinam habuit Hortēſius orator. Murenā adeo dilexit: ut exanimatam fleſſe credatur: In eadem uilla Antonia Druſi murenæ quam diligebat inaures addidit. Cuius propter famam nonnulli baulos uidere concupiuerunt.

De coclearum uiuariis & quis primus inſtituit. CA. LVI.

Ocleaꝝ uiuaria inſtituit Fuluius Hirpinus in tarquenſi pauloante ciuile bellū:qđ cum Pōpeio magno actū eſt:diſtinctis quidē generibus eaꝝ:ſeparatim ut eſſent: albæ quæ in reatino agro naſcūtur. Separatim illyricæ:qbus magnitudo ꝓcipua. Africanæ quibus fœcunditas. Solitanæ qbus nobilitas. Quin & ſaginā eaꝝ cōmentatus eſt ſapa & farre:aliiſq; generibus. Vt cocleæ quoq; altiles ganeam implerēt. Cuius artis gloria in eam magnitudinē perducta ſit ut octoginta quadrātes caperent ſingulaꝝ calices auctor eſt. M. Varro.

De piſcibus terrenis. CA. LVII.

Iſciū genera etiānum a Theophraſto mira produnt circa babylonis rigua decedētibus fluuiis in caueruas aquas hebetes remanere. Quoſdam inde exire ad pabula pennulis gradientes crebro caudæ motu. cōtraq; uenantis refugere in ſuas cauernas:& in iis obuerſos ſtare. Capita eorum eſſe ranæ marinæ ſimilia:reliquas partes gobioꝝ. Branchias ut cæteris piſcibus. Circa heracleā & toronē & lycum amnē eſſe multifaria. In pōto unum genus eſſe:quod extremas fluminū aquas ſectet: cauernaſq; ſibi faciat in terra:atq; in iis uiuat etiā reciprocis amnibus ſiccato littore. Effodi ergo:motu demū corpoꝝ uiuere eos approbant. Circa heracleā eandē eodēq; lyco amne decedēte ouis relictis in limo generari piſces:qui ad pabula petenda palpitent exiguis branchiis. Quod fieri nō indigo humoris: ꝓpter quos & anguillas diutius uiuere exemptas aquis. Oua aūt in ſicco maturari ut teſtudinū. Eadē in ponti regione apprehendi in glacie piſciū quoſdā maxime gobiones non niſi patinarum calore uitalem

motum fatẽtes. In iis quidẽ tametſi mirabilis: eſt aliqua ratio. Idem tradit in paphlagonia effodi piſces gratiſſimos cibis terrenos altis ſcrobibus. In iis locis ubi nullæ reſtagnent aquæ. Miraturq; & ipſe gigni ſine coitu. Humoris quidẽ uim aliquã ineſſe quã puteis arbitratur: cum nõnulli reperiant piſces. Quicquid eſt hoc certe minus admirabilem talparum facit uitam ſubterrauei animalis: niſi forte uermium terrenorum & iis piſcibus natura eſt.

De muribus nili. CA. LVIII.

Erum omnibus iis fidem nili inundatio affert omnia excedentem miracula. Quippe deturgẽ
u te eo muſculi reperiuntur inchoato opere. Genitalis aquæ terræq; iam parte corporis uiuẽtes: nouiſſima effigie etiamnum terrena.

De anthia piſce: & quomodo capiatur. CA. LIX.

Ec de anthia piſce ſileri cõuenit. Itaq; pleroſq; aduerto credidiſſe adud chelidonias ſulas quas
u diximus aſiæ ſcopulos in mari ante promontoriũ ſitas. Ibi frequens hic piſcis & celeriter capitur uno genere: paruo nauigio & concolori ueſte: eadẽq; ora per aliquot dies continuos piſcator enauigat certo ſpatio: eſcamq; proiicit. Quicquid ex eo mutet: ſuſpecta fraus prædæ eſt. Cauẽſq; qđ timuit: cum id ſæpe factum eſt: unus aliquando cõſuetudine inuitatus anthias eſcam appetit. Notat hic intentione diligenti: ut auctor ſpei: conciliatorq; capturæ. Neq; n. eſt difficile cum per aliquot dies ſolus accedere audeat: tandem & aliquos inuenit paulatim comitator. Poſtremo greges adducit innumeros: iam uetuſtiſſimis quibuſq; aſſuetis piſcatorẽ agnoſcere: & cibum e manu capere. Tũ ille paulũ ultra digytos in eſca iaculatus hamum ſingulos inuolat uerius q̃ capit: ab umbra nauis breui conatu abſens. Ita ne cæteri ſentiant alio intus excipiente centonibus raptum: ne palpitatio ulla aut ſonus cæteros abigat. Conciliatorem noſſe ad hoc prodeſt: ne capiat. Parcit piſcator fugituro in reliquũ gregẽ. Ferunt diſcordem ſotiũ duci ſocio inſidiatũ puchre noto cœpiſſe maleficia uoluntate. Agnitũ in macello a ſotio cuius iniuria erat: & dati dãni formula ex edicto cõdemnatũ. Addit Mutianus æſtimata lite decẽ libris. Idẽ anthiæ cum unũ hamo teneri uiderit: ſpinis q̃s in dorſo ſerratas hẽnt lineã ſecare traduntq; eo q̃ teneat extẽdente: ut præcidi poſſit. At inter ſargos ipſe qui tenetur ad ſcopulos lineam terit.

De ſtellis marinis. CA. LX.

Ræter hæc claros ſapiẽtia auctores uideo mirari ſtellã in mari. Ea figura eſt parua admodũ ca
p ro intus: extra duriore callo. Huic tã igneũ feruorem eſſe tradũt: ut oſa in mari cõtacta adurat. Oẽm cibũ ſtatim pagat. Quibus ſit hoc cognitũ experimẽtis haud facile dixerim. Multo mirabilius dixerim id cuius experiẽdi quottidie occaſio eſt.

De dactylis: eorũq; miraculis. CA. LXI.

Oncharum e genere ſunt dactyli ab humanorum unguium ſimilitudine appellati. Iis natura
c in tenebris remoto lumine alio fulgore clarere: & quanto magis humorem habeãt. Lucere in ore mandentium. Lucere in manibus: atq; etiam in ſolo: atq; ueſte decidentibus guttis: ut proculdubio pateat ſucci illam naturam eſſe: quam miremur etiam in corpore.

De inimicitiis & amicitiis inter ſe aquatilium. CA. LXII.

Vnt & inimicitiarum atq; concordiæ miracula. Mulgi & lupus mutuo odio flagant. Cõger &
f & murena caudas inter ſe prærodentes. Polypũ in tãtum locuſta pauet: ut ſi iuxta uiderit oino moriatur. Locuſtam conger. Rurſus polypum congri lacerant. Nigidius auctor eſt prærodere caudam mugili lupum: eoſdemq; ſtatis menſibus concordes eſſe. Omnes autem uiuere quibus caudæ ſic amputentur. At e cõtrario amicitiæ exempla ſunt: præter illos de quorum diximus ſocietate. Balenæ muſculus quandoq; prægraui ſuperciliorum pondere obtutis eius oculis infeſtãtia magnitudinẽ uada prænatantis demonſtrat: oculorumq; uice fungitur. Hinc uolucrum naturæ dicentur.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER DECIMVS

De Natura Auium. CA. I.

EQVITVR NATVRA AVIVM: QVARVM GRANDISSIMI ET pene beſtiarum generis ſtrutioca meli. Africi uel æthiopici altitudinẽ eqnitis inſidentis equo excedunt: celeritate uincunt. Ad hoc demum datis pennis ut currentem adiuuent. cætero non ſunt uolucres: nec a terra tollunt. Vngulæ iis ceruinis ſimiles: quibus dimicant: biſulcæ comprehẽdendis lapidibus utiles: quos in fuga contra ſequentes ingerunt pedibus. Cõcoquẽdi ſine delectu deuorata mira natura. Sed non minus ſtoliditas: in tãta reliqui corporis altitudine cũ colla frutice occultauerint latere ſeſe exiſtimãtium. Præmia ex iis oua propter amplitudinem pro quibuſdam habita uaſis: conoſq; bellicos & galeas adornantes pennæ.

De phœnice. CA. II.

a Ethiopes atq; indi diſcolores maxime & ſenarrabiles ferũt aues. Et ante omnes nobilẽ arabiæ phœnicem. Haud ſcio an fabuloſe unum in toto orbe: nec uiſum magnopere. Aquilæ narratur magnitudine: auri fulgore circa colla: cætera purpureus: cæruleam roſeis caudã pennis diſtinguẽtibus. Criſtis faciem: caputq; plumeo apice honeſtate. Primus atq; diligentiſſimus togatorum de eo prodidit Manilius ſenator ille maximis nobilis do

ctrinis doctore nullo. Auctor est neminem extitisse qui uiderit uescētem. Sacrum in arabia soli esse. Viuere annis sexcentis sexaginta. Senescentem casia thurisq; surculis construere nidum: replere odoribus: & super emori. Ex ossibus deide ac medullis nasci primo ceu uermiculū: inde fieri pullum. Principioq; iusta funeri priori reddere: & totum deferre nidum prope pancaiam in solis urbem: & in ara ibi deponere. Cum huius alitis uita magni cōuersionem anni fieri prodit idem Manilius. Iterumq; significationes tempestatum & syderum eodem reuerti. Hoc autem circa meridiem incipere. Quo die signum arietis sol intrauerit. Et fuisse eius conuersionis annum prodente se. P. Licinio. M. Cornelio cons. ducentesimū quintumdecimum. Cornelius Valerianus phœnicem deuolauisse in ægyptum tradit. Q. Plautio Sex. Papinio cons. Allatumq; esse in urbem Claudii principis censura anno urbis. dccc. & in comitio propositū. Q̄d actis testatū est. Sed quæ falsa esse nemo dubitarit.

De aquilis. CA. III.

e Xiis quas nouimus aquilæ maximus honos: maxima & uis. Sex eaꝝ genera. Melenatos a græcis dicta: eademq; ualeria minima magnitudine: uiribus præcipua: colore nigricans. Sola aqlarum fœtus suos alit. Cæteræ (ut dicemus) fugant. Sola sine clangore sine murmuratione. Conuersatur autem in montibus. Secūdi generis pigardis in oppidis & in cāpis albicante cauda. Tertii morphos: quā Homerus & parcnon uocat: aliqui & plancum & anatariā: secunda magnitudine & ui: huicq; uita circa lacus. Phœmone Apollinis dicta filia dentes ei esse prodidit: mutæ alias carenti lingua. Eadēq; aquilarum nigerrimam prominentiore cauda. Consensit & Bœtius. Ingenium est ei testudines raptas frangere e sublimi iaciendo. Quæ sors interemit poetam Aeschylum: prædictam satis (ut ferunt) eius diei ruinam secura cæli fide cauentem. Item quarti generis est percepturus: eadem morat per lacus: uulturina specie: alis minimis: reliquas magnitudine antecellens: sed imbellis & degener: utpote quā uerberet coruus. Eadem ieiunæ semper auiditatis: & quærulæ murmuratiōis. Sola aquilarum exanima fert corpora. Cæteræ cum occidere considunt. Hæc facit ut quintū genus gnesion uocetur: uelut uerum solumq; incorruptæ originis: media magnitudine: colore subrutilo: rarum cōspectu. Supereſt halietus clarissima oculorum acie: librans ex alto sese: nisoq; in mari pisce præceps in mari ruens: & discussis pectore aquis rapiens. Illam quā tertiam diximus circa stagna aquaticas aues appetit: mergētes se subinde: donec sopitas lassataſq; rapiat. Spectanda dimicatio aue ad perfugia littorum tendente: maxime si condensa harundo sit. Aquila in deiectu abigente alio: & cum appetit in lacus cadente: umbramq; suam nanti sub aqua a littore ostendente. Rursus aue in diuersa & ubi minime se credat spectari emergēte. Hæc causa est gregatim auibus natandi: quia plures simul non infestātur: respersu pennaꝝ hostem occæcantes. Sæpe & aquilæ ipsæ non tolerantes pondus apprehensum una merguntur. Halietus tantū implumes etiamnum pullos suos percutiens subinde cogit auersus intueri solis radios: & si conuenientē flētemq; animaduertit: præcipitat e nido uelut adulterinum & degenerem. Illum cuius acies firma contra steterit: educat. Halieti suum genus non habent: sed ex diuerso aquilarum coitu nascūtur. Id quidem quod ex iis natum est in ossifragis genus habet: e quibus uultures progenerātur minores. Et ex iis magni qui omnino non generant. Quidam adiiciunt genus aquilæ: quā barbatam uocāt: thusci uero ossifragam: tribus primis & quito aquilarum generi medificatur. Nido lapis ætites quem aliqui dixere gagiten: ad multa remedia utilis: nihil igne deperdens. Est autem lapis iste prægnans: intus cum quatias alio uelut in utero sonante. Sed uis illa medica non nisi in nido direptis. Nidificant in petris & arboribus. Pariunt oua terna. Excludunt pullos binos: uisi sunt & tres aliquando. Alterū expellunt tedio nutriendi. Quippe eo tempore ipsis cibum negauit natura, pspiciens: ne oium feraꝝ fœtus raperent. Vngues quoq; eaꝝ inuertuntur diebus iis. Albescunt inedia pennæ: ut merito partus suos oderint. Sed eiectos ab iis cognatum genus ossifragi excipiunt: & educant cum suis. Verum adultos quoq; persequit parens: & longe fugat æmulos scilicet rapinæ. Et alioquin unum par aquilaꝝ magno ad populandū tractu ut satiet indiget. Determinant ergo spatia: nec in pximo prædant. Rapta non protinus ferūt: sed primo deponūt: expertæq; pondus tūc demum abeunt. Oppetūt nō senio nec egritudine: sed fame: in tātum supiore accrescente rostro. ut aduncitas aperiri nō queat. A meridiano aūt tēpore operant: & uolant. Prioribus horis diei donec impleantur hoium conuētu fora ignauæ sedent. Aquilaꝝ pēnæ mixtas reliquaꝝ auiū pēnas deuorant. Negant unq̄ solā hanc alitem fulmine exanimatā. Ideo armigerā Ioui cōsuetudo iudicauit.

Quando legionum signa esse cœperint. CA. IIII.

r Omanis eā legionibus. C. Marius in secūdo cōsulatu suo, pprie dicauit. Erat & antea prima cū quattuor aliis lupis: minotauris: equis: apris: quæ singulos ordines anteibāt. Paucis ante annis sola in acie portari cœperat: reliqua in castris relinquebant. Marius in totū ea abdicauit. Ex eo notatū nō fere apud legiones unq̄ hybernatū esse in castris ubi aquilaꝝ nō sit iugū. Primo & secūdo generi nō minoꝝ tantū quadrupedū rapina: sed etiā cum ceruis prœlia. Multū puluerē uolutatu collectio insidens cornibus excutit in oculos: pēnis ora uerberans: donec præcipitet in rupes. Nec unus hostis illi satis est. Acrior est cum dracone pugna: multoq; magis anceps etiā si in aere. Oua hic cōsectatur aquilæ auiditate maleficia. At illa ob hoc rapit ubicunq; uisum. Ille multiplici noctu alas ligat: ita se implicans ut simul decidat.

Mirum de aquila. CA. V.

e St percelebris apud feston urbem aquilæ gloria. Educatā a uirgine retulisse gratiam aues primo mox deinde uenatus aggerentem. Defuncta postremo in rogum accensum eius iniecisse sese: & simul cōflagrasse. Quam ob causam incolæ quod uocant herotum in eo loco fecere appellatum Iouis & uirginis: quoniam illi deo ales ascribitur.

De uulturibus. CA. VI.

Vlturum prævalent nigri. Nidos nemo attigit. Ideo etiam fuere qui putarent illos ex aduerſo
u orbe aduolare falſo. Nidificant. n. in excelſiſſimis rupibus. Fœtus quidem ſæpe cernuntur fere
bini. Vmbricius auruſpicū in noſtro æuo peritiſſimus parere tradit oua. xiii. Vno ex iis reliqua
oua nidūq; luſtrare: mox abiicere. Triduo autem ante ut biduo uolare eos ubi cadauera futura ſunt.

De ſanquale. CA. VII.

Anqualem auem atq; immuſulum aūgures romani magnæ quæſtioni habent. Immuſulum
f aliqui uulturis. pullum arbitrantur eſſe: & ſanqualem oſſifragam. Maſſurius ſanqualem oſſi-
fragā dicit eſſe. Immuſulū aūt pullū aquilæ priuſq; albicet cauda. Quidā poſt Mutiū augurem
uiſos non eſſe romæ confirmauere. Ego (qđ ueriſimilius eſt) in deſidia regū oīum nō arbitror agnitos.

De accipitribus. CA. VIII.

Ccipitrum genera. xvi. inuenimus. Ex iis circon claudum altero pede proſperrimi augurii nu
a ptialibus negociis & pecuariæ rei. Triorchē a numero teſtium: cui principatū in augurijs Phœ
monœ dedit. Buteonem hunc appellant romani. Familia etiam ex eo cognominata cum pro-
ſpero auſpicio in ducis naui ſediſſet. Eſalona græci uocāt: qui ſolus omni tempore apparet. Cæteri hye-
me abeunt. Diſtinctio generum ex auiditate. Alii non niſi ex terra rapiunt auem. Alii non niſi circa arbo
res uolitantem. Alii ſedentem ſublimi. Aliqui uolantem in aperto. Itaq; & columbæ nouere ex iis peri-
cula: uiſoq; conſidunt: uel ſubuolant: contra naturam eius auxiliantes ſibi: in inſula africæ cernen in oc-
ceano. Accipitres totius maſſiliæ humi fœtificant: nec alibi naſcuntur illis aſſueti gēribus. In thraciæ par
te ſuper amphipolim homines atq; accipitres ſocietate quadam aucupantur. Hi ex ſiluis & harundine-
tis excitant aues. Illi ſuperuolantes deprimunt. Rurſus captas aucupes diuidunt cum iis. Traditū eſt miſ
ſas in ſublime ibi excipere eos: & cum tempus ſit capturæ: clangore ac uolatus genere inuitare ad occa-
ſionem. Simile quidam lupi apud mæotin paludem faciunt. Nam niſi partem a piſcantibus ſuam acce-
pere: expanſa eorum retia lacerant. Accipitres auium non edunt corda. Nocturnus accipiter cybindus
uocatur: rarus etiam in ſiluis: interdiu minus cernens. Bellum interneciuum gerit cum aquila: coheren
teſq; ſæpe prehenduntur.

De cocyce quæ a ſuo genere interimitur. CA. IX.

Ocyx ex accipitre uidetur fieri: tempore anni figuram mutans: quoniam tunc nō apparent re-
c liqui: niſi perq; paucis diebus. Ipſeq; modico tempore æſtatis uiſus non cernitur poſtea. Eſt aūt
neq; aduncis unguibus ſolus accipitrū: nec capite ſimilis illis: neq; alio q̄ colore: ac rictu colum-
bi potius. Quin abſumuntur ab accipitre: ſi quando una apparuere. Sola omnium auis a ſuo genere in-
terempta. Mutat autem & uocem. Procedit uere. Occultatur caniculæ ortu: ſemperq; parit in alienis ni-
dis maxime palumbium maiori ex parte ſingula oua: quod nulla alia auis: raro bina. Cauſa ſubiiciendi
pullos putatur: q; ſciat ſe inuiſam cunctis auibus. Nam minuta quoq; infeſtant. Ira non fore tutam gene
ri ſuo ſtirpem opinatur ni fefellerit. Quæ nullum facit nidum: alioquin trepidum animal. Educat ergo
ſubditū adulterato fœta nixu. Ille auidus ex natura præripit cibos reliquis pullis. Itaq; pingueſcit: & ni-
tidus in ſe nutricem conuertit. Illa gaudet eius ſpecie: miraturq; ſeſe ipſam: q; talem peperit. Suos com-
parationē eius damnat ut alienos: abſumiq; etiā ſe inſpectante patitur: donec corripit ipſam quoq; iam
uolandi potens. Nulla tum auium ſuauitate carnis comparatur illi.

De miluis. CA. X.

Ilui ex eodem accipitrum genere magnitudine differunt. Notatum in iis rapaciſſimam & fa-
m melicam ſemper alitem nihil eſculēti rapere unq̄ ex funerum ferculis: nec olympiæ ex ara. Ac
ne ferentiū quidē manibus: niſi lugubri municipioq; immolātiū oſtento. Iidē uidenſ artē gu-
bernādi docuiſſe cauda flexibus in cælo monſtrāte natura qđ opus eſſet in pfundo. Milui & ipſi hyber-
nis menſibus latent: non tamen ante hirundines abeuntes. Traduntur autem & ſolſtitiis affici podagra.

Digeſtio auium per genera. CA. XI.

Olucrum prima diſtinctio pedibus maxime cōſtat. Aut enim aduncos ungues habent: a ut di
u gytos: aut palmipedum in genere ſunt: uti anſeres: & aquaticæ fere aues. Aduncos ungues ha-
bentia carne tantum ueſcuntur ex parte magna.

De inauſpicatis auibus cornice: coruis: bubone. CA. XII.

Ornices & alio pabulo. Vtq; duritiam nucis roſtro repugnantem uolantes in altū in ſaxa tegu
c las ue iaciunt iterum ac ſæpius: donec quaſſatam pfringere queāt. Ipſa ales eſt inauſpicatæ gar-
rulitatis: a quibuſdā tamē laudata. Ab arcturi ſydere ad hirundinū aduētum notaſ eam in Mi
neruæ lucis templiſq; raro: alicubi oīno non aſpici: ſicut athenis. Præterea ſola hæc etiā uolantes pullos
aliquādiu paſcit. Inauſpicatiſſima fœtus tēpore: hoc eſt poſt ſolſtitium. Cæteræ omnes ex eodem gene-
re pellunt nidis pullos: ac uolare cogunt: ſicut & corui: qui & ipſi nō carne tantum aluntur: ſed robuſtos
quoq; fœtus ſuos fugant longius. Itaq; paruis in uicis non plus bina coniugia ſunt. Circa cranonem qui
dem theſſaliæ ſingula perpetuo. Genitos ſoboli loco cedunt. Diuerſa in hac & ſupradicta alite quædam
corui ante ſolſtitium generant. Item ægreſcunt ſexagenis diebus: ſiti maxime anteq̄ fici coquantur au-
tumno. Cornix ab eo tempore corripitur morbo. Corui pariunt cum plurimos quinos. Ore eos parere
aut coire uulgus arbitraſ. Ideoq; grauidas ſi ederint coruinū ouū per os partū reddere: atq; in totū diffi
culter parere: ſi tecto inferantur. Ariſtoteles negat. Nō hercule magis q̄ in ægypto ibim. Sed illā ex oſcu-

lationē quæ ſæpe cernitur: qualē in columbis eſſe. Corui in auſpiciis ſoli nident intelleæū habere ſignificationum ſuaꝝ. Nam cū mediæ hoſpites occiſi ſunt: oēs e peloponneſo & attica regiōe uolauerūt. Peſſima eoꝝ ſignificatio cum glutiunt uocem uelut ſtrangulati. Vncos ungues & nocturnæ aues habēt: ut noctuæ: bubo: ululæ. Omnium hoꝝ hebetes interdiu oculi. Bubo funebris & maxime abominatus publicis præcipuæ auſpiciis. Deſerta incolit: nec tātum deſolata ſed dira etiam & inacceſſa. Noctis mōſtrū: nec cantu aliquo uocali: ſed gemitu. Itaq; in urbibus aut oīno in luce uiſus dirū oſtentū eſt. Priuatorum domibus inſidentem plurimum ſcio non fuiſſe feralem. Volat nunq̄ quolibet: ſed trāſuerſus auferē. Capitolii cellam ipſam intrauit Sex. Papellio Iſtro. L. Pediano cōſ. propter quod nonis martiis urbs luſtrata eſt eo anno.

De incendiaria aue. CA. XIII.

Nauſpicata eſt & incēdiaria auis: ꝓpter quā ſæpenumero luſtratam urbem in annalibus inuenimus ſicut. L. Craſſo. C. Mario cōſ. Quo anno & bubone uiſo luſtrata eſt. Quæ ſit auis ea nec reperitur nec traditur. Quidam ita interpretantur incendiariam eſſe quæcunq; apparuerit carbonem ferens ex aeris uel altaribus. Alii ſpinturnicem eam uocāt. Sed hæc ipſa quæ eſſet inter aues: qui ſe ſcire diceret non inueni.

De cliuina. CA. XIIII.

Liuinam quoq; auem ab antiquis nominatim animaduerto ignorari. Quidam clamatoriam dicunt. Labeo prohibitoriam. Et apud Nigidium ſubis appellatur auis: quæ aquilarum oua frangat.

De auibus incognitis. CA. XV.

Vnt præterea complura genera depicta in hetruſca diſciplina ſæculis non uiſa: quæ nunc deſeciſſe mirum eſt: cum abundent etiam quæ gula humana populatur.

De auibus nocturnis. CA. XVI.

Xternorum de auguriis peritiſſime ſcripſiſſe illapſas nomine putatur. Is tradit noctuam bubonem picum arbores cauantem: trogonem cornicem a cauda de ouo exire: quoniam pondere capitum peruerſa oua poſteriorem partem corporum fouendam matri applicent.

De noctuis. CA. XVII.

Octuarum contra aues ſolers dimicatio. Maiore circūdatæ multitudine reſupinæ pedibus repugnēt: collectæq; in arctū roſtro & unguibus totæ reguntur. Auxiliat accipiter collegio quodam naturæ: bellumq; partitur. Noctuas ſexagenis diebus hyemis cubare & nouem uoces habere tradit Nigidius.

De pico martio. CA. XVIII.

Vnt & paruæ aues uncorū unguium: ut picus martius: cognomine inſignes & in auſpiciis magnæ. Quo in genere arborum cauatores ſcandentes in ſubrectum ſtellionum modo: illi uero & ſupini percuſſi corticis ſono pabulum ſubeſſe intelligūt. Pullos in cauis educant auium ſoli. Adactus cauernis eoꝝ paſtore cuneus admota quadam hærba ab iis elabi creditur uulgo. Trebius auctor eſt clauum uel cuneū adactū quāta ui libeat in arbores: in quibus nidum habeat ſtatim exilire cum crepitu arboris: cū inſederit clauo aut cuneo. Ipſi principales latio ſunt in auguriis a rege qui nomē huic aui dedit. Vnum eorum præſcitum tranſire nō queo. In capite prætoris urbani. L. Tuberonis in foro iura pro tribunali reddentis ſedit ita placide ut manu apprehenderetur. Reſpondere uates: exitium imperio portendi ſi dimitteretur. At ſi examinaretur prætori. Et ille auem protinus concerpſit. Nec multo poſt impleuit prodigium. Veſcuntur & glande in hoc genere: pomiſq; multæ: ſed quæ carne tantū non uiuunt. Excepto miluo: quod ipſum in auguriis dierum eſt.

De uncos ungues habentibus & digytos. CA. XIX.

Ncos ungues habentes omnino non congregantur: & ſibi quoq; prædantur. Sūt autem omnes fere altiuolæ præter nocturnas & magis maiores. Oībus quibus alæ grādes corpus exiguum. Ambulant difficulter. In petris raro conſiſtunt curuatura ungium prohibente. Nec de ſecundo ordine dicamus: qui in duas diuiditur ſpecies: oſcines: & alites. Illarū generi cantus oris: his magnitudo differentiam dedit. Itaq; præcedent ordine omnes reliquas.

De pauonibus: & quis eos primus comederit. CA. XX.

N his pauonum genus cum formā tum intellectū eius & gloriā geminātes. Laudatus expādit colores aduerſo maxime ſole: quia ſic fulgentius radiat. Simul umbræ quoſdā repcuſſus cæteris qui in opaco clarius micāt. Cōcaua quærit cauda. Oēſq; in aceruum cōtrahit pennaꝝ quos ſpectari gaudet oculos. Idem cauda annuis uicibus amiſſa cum foliis arboꝝ donec renaſcat iterū cū flore: pudibūdus ac mœrens quærit latebram. Viuit annis. xxv. Colores incipit fundere in trimatu. Ab auctoribus non glorioſum tātum animal traditur: ſed & maliuolū: ſicut anſerum uerecūdum. Quoniam has quoq; quidam addiderūt notas in his: haud probatas mihi. Pauonem cibi gratia romæ primus occidit orator Hortenſius adiiciali cœna ſacerdotii. Signare primus inſtituit circa nouiſſimum piraticum bellum. M. Aufidius Lurco: exq; eo quæſtu redditus is ſeſtertium ſexagena milia habuit.

De gallis & quomodo caſtrentur: & de gallinaceo locuto. CA. XXI.

Roxime gloriā ſentiūt & hi noſtri uigiles nocturni: quos excitādis in opera mortalibus rūpendoq; ſomno natura genuit. Norūt ſydera: & ternas diſtingūt horas interdiu cātu. Cū ſole eunt cubitū. Quartaq; caſtrēſi uigilia ad curas laborēq; reuocāt. Nec ſolis ortum incautis patiuntur obrepere. Diēq; uenientē nuntiāt cātu. Ipſum uero cantū plauſu lateꝝ. Imperitāt ſuo generi: & regnū in quacūq; ſunt domo exercēt. Dimicatiōe pariē hoc quoq; iter ipſos: uelut ideo tæla agnata cruribus ſuis intelligētes. Nec finis ſæpe cōmoriētibus. Quod ſi palma cōtingit: ſtatim in uictoria canūt: ſeq; ipſi prin

cipes teſtatur. Victus occultat ſilens: ægreq; ſeruitiū patit. Et plebs tamen æque ſuperba gradit: ardua cer uice: criſtis celſa. Cælūq; ſolū uolucrum aſpicit crebro. In ſublime quoq; caudam falcatam erigens. Itaq; terrori ſunt etiam leonibus generoſiſſimis ferarū. Iam ex his quidā ad bella tantum & prœlia aſſidua na ſcuntur: quibus etiam patrias nobilitarūt rhodum ac tanagram. Secūdus eſt honos habitus melicis & chalcidicis: ut plane dignæ aliti tātum honoris præbeat romana purpura. Horum ſunt tripudia ſolliſti ma. Hi magiſtratus noſtros quotidie regunt: domoſq; ipſi ſuas claudūt: aut referāt. Hi faſces romanos impellunt aut retinent. Iubent acies aut prohibent. Victoriarū oium toto orbe partarū auſpices. Hi ma xime terrarū imperio impitāt. Ex iis etiā fibræ ſunt: quæ haud aliter q̄ optime uictimæ diis gratæ. Ha bent oſtēta ex ſe & præpoſteri eorū ueſtini cantus. Nāq; totis noctibus canēdo boetiis nobilē illam ad uerſus lacedemonios præſagiuere uictoriā. Ita coniecta interprætatione: quoniā uicta ales illa non cane ret. Deſinunt canere caſtrati. Qđ duobus fit modis: lūbis aduſtis candēte ferro: aut imis cruribus. Mox ulcere oblito figulina creta. Facilius ita pingueſcūt. Pergami omnibus annis ſpectaculum gallorum pu blice editur ceu gladiatorum. Inuenitur in annalibus in ariminenſi agro. M. Lepido. Q. Catulo conſ. in uilla Galerii locutum gallinaceum ſemel quod equidem ſciam.

De anſeribus & qs primus iecur anſerinū comederit: & de adipe anſerino comageno. CA. XXII.

Et & anſeri uigil cura capitolio teſtata defenſo: per id tēpus canum ſilentio ꝓditis rebus. Quā e obrem cibaria anſerū cēſores imprimis locāt. Quin & fama amoris. Argis dilecta forma pueri noſe oleni: & Glauces Ptolomæo regi cithara canētis quā eodē tpe & aries amaſſe ꝓdit. Pōt & ſapientiæ uideri intellectus iis eſſe: ita comes ꝓpetuo adhæſiſſe Lacydi philoſopho dicit: nuſq; ab eo non in publico nō in balneis: nō noctu: nō interdiu digreſſum. Noſtri ſapiētiores qui eos iecoris bonitate no uere. Fartilibus in magnā amplitudinē creſcit: exemptū quoq; lacte mulſo auget. Nec ſine cauſa in quæ ſtione eſt. Quis primus tantū bonū inuenerit. Scipio an Metellus uir cōſulares: an. M. Seſtius eadē ætate eques Ro. Sed (quod cōſtat) Meſſalinus Cotta Meſſalæ oratoris filius palmas pedum ex iis torrere: atq; patinus cum gallinaceorū criſtis cōdire repperit. Tribuet. n. a meculinis cuiuſq; palma cū fide. Mirū in hac alite: a morinis uſq; romam pedibus uenere. Feſſi ꝓferuntur ad primos. Ita cæteri ſtipatiōe naturali ꝓpellunt eos. Candidorū alterū uectigal in pluma. Vellūtur quibuſdā locis bis anno. Rurſus plumigeri ueſiunt: molliorq; quæ corpori q̄ ꝓxima. Et e germania laudatiſſima. Cādidi ibi: uerū minores. ganzæ uocant. Preciū plumæ eorū in libras denarii qni. Et inde crimina plerūq; auxiliorū præfectis a uigili ſta tiōe ad hæc aucupia dimiſſis cohortibus totis. Eoq; delitiæ ꝓceſſere: ut ſine hoc inſtrumēto durare iam ne uirorum quidē ceruices poſſint. Aliud repperit ſyriæ pars quæ comagene uocat. Adipe eorū in uaſe æreo cum cinnamo niue multa obrutum: ac rigore gelido maceratum ad uſum præclari medicaminis quod ab gēte dicitur comagenum. Anſerū generis ſunt penolopes: & qbus lautiores epulas nō nouit bri tannia chenalopeces fere anſere minores. Decet & erythrotaonas ſuus nitor: abſolutaq; nigritia: in ſup ciliis cocci rubor. Alterum eorum genus uulturum magnitudinem excedit: quorum & colorē reddit. Nec ulla auis excepto ſtrutiocamelo maius corpore implens pondus in tantum aucta ut in terra quoq; immobilis prehendat. Gignunt eos alpes: & ſeptētrionalis regio. In auiariis ſaporem perdunt. Morium tur contumacia ſpiritu reuocato. Proximæ eis ſunt q̄s hiſpania aues tardas appellat. Græci otidas: dam natas in cibis. Emiſſa enim oſſibus medulla odoris tedium extemplo ſequitur.

De gruibus: ciconiis: oloribus: & peregrinis auibus: & coturnicibus de glotte. CA. XXIII.

Nducias habēt gens pygmeorum abſceſſu gruum (ut diximus) cū iis dimicātiū. Immēſus eſt i tractus quo uenīt ſi quis reputet a mari eoo. Quando ꝓficiſcunt cōſentiunt. Volant ad ſpi ciendum altæ, Ducem quem ſequantur eligunt. In extremo agmine per uices qui acclamēt di ſpoſitos habent: & qui gregem uoce contineāt. Excubias habēt nocturnis tēporibus lapillum pede ſu ſtinentes: qui laſſatis ſomno decidens indiligentiā ſono coarguat. Cæteræ dormiunt capite ſubter alam condito alternis pedibus inſiſtentes. Dux erecto prouidet collo: ac prædicit. Eæ eædem manſuefactæ la ſciuiunt: gyroſq; quoſdā indecoro curſu uel ſingulæ peragunt. Certum eſt pontum tranſuolaturas pri mū oium anguſtias petere inter duo promontoria criumetopum & carāben. Mox ſaburra ſtabiliri. Cū mediū tranſierint: abiici lapillos e pedibus. Cū attingerint continentem: & e gutture harenā. Cornelius Nepos qui Diui Auguſti principatu obiit: cum ſcriberet turdos pauloāte cœptos ſaginari: addidit cico nias magis placere q̄ grues: cum hæc nunc ales inter primas expetatur: illam nemo uelit tetigiſſe. Cico niæ quo nam e loco ueniant: aut quo ſe referant incōpertum adhuc eſt. E longinquo uenire non dubi um eodem quo grues modo. Illas hyemis: has æſtatis aduenas. Abituræ congregantur in loco certo: co mitataq; ſic: ut nulla ſui generis relinquatur: niſi captina & ſerua: ceu lege prædicta die recedūt. Nemo uidit agmen diſcedentium: cum diſceſſurū appareat: nec uenire: ſed ueniſſe cernimus. Vtrumq; noctur nis fit temporibus: & q̄uis ultra citraue peruolent: nunq̄ tamen aduenisſe uſq̄: niſi noctu exiſtimantur. Pithonis comen uocant in aſia patētibus cāpis: ubi cōgregatæ inter ſe cōmurmurāt. Eā denig; quæ no uiſſimo aduenit lacerant: atq; ita abeunt. Notatū poſt idus auguſtas nō temere uiſas ibi. Sūt qui ciconiis non ineſſe linguas confirmēt. Honos iis ſerpentiū exitio tātus: ut in theſſalia capitale fuerit occidiſſe: ea dem legibus pœna: quæ in homicida. Simili anſeres quoq; & olores rōne commeāt. Sed horū uolatus cernitur: liburnicarū more roſtrato impetu ferunt: facilius ita fidentes aera: q̄ ſi recta fronte impellerent a tergo ſenſim dilatante ſe cuneo porrigitur agmē: largeq; ipelléti præbetur auræ. Colla imponunt pce dentibus. Feſſos duces ad terga recipiunt. Ciconiæ nidos eoſdem repetunt. Genitricum ſenectam inui

cem educant. Olorum morte narratur flebilis cantus falsis (ut arbitror) aliquot experimẽtis. Idem mutua carne uescunt inter se. Vex hæc cõmeantiũ per maria tetrasq; peregrinatio non patit deferri minores quoq; quibus est natura similis. Vtrũq; n. supradictas magnitudo & uires corpox inuitare uideri possunt. Cõturnices etiã semp anteueniũt q̃ grues. Paruaauis: & cũ ad nos uenit terrestris potiusq̃ sublimis. Aduolant & eæ simili mõ non sine periculo nauigantiũ: cũ appropinquauere terris. Quippe uelis sæpe incidunt: & hoc semp noctu: mergũtq; nauigia. Iter est iis per hospitia certa. Austro nõ uolant humido scilicet & grauiore uento. Aura tamẽ uehi uolunt, ppter pondus corpox: uiresq; paruas. Hinc uolãtium illa cõquestio labore expressa. Aquilone ergo maxime uolãt ortygometra duce. Primam eax terræ appropinquãtem accipiter rapit. Et semp hinc remeãtes comitatũ sollicitant. Abeuntq; una per sua signa glottis & ottus & cenchramus. Glottis per longã exerit linguã unde ei nomẽ. Hanc in initio blandita peregrinatione auide, puectam pœnitẽtia in uolatu cũ labore scilicet subit. Reuerti incomitatã piget: & sequi: nec unq̃ plus uno die peragit. In pximo hospitio deserit. Vex inuenit alia antecedente anno relicta. Simili modo in singulos dies. Cẽchramus pseuerãtior festinat etiã puenire ad expetitas sibi terras. Itaq; noctibus is eas excitat: admonetq; itineris. Otus bubõe minor est: noctuis maior: auribus plumeis eminentibus: unde & nomẽ illi. Quidam latine asionem uocant. Imitatrix alias auis ac parasita: & quodam genere saltatrix. Capitur haud difficulter ut noctuæ: intẽta in aliquo circumeunte alio. Quod si uentus agmen aduerso flatu cœperit inhibere: ponduſculis lapidum apprehẽsis: aut gutture harena repleto stabilitæ uolant. Coturnicibus ueneni semen gratissimus cibus. Quam ob causam eas damnauere mẽsis. Simulq; comitialem propter morbum despui suetum: quẽ solæ animaliũ sentiunt præter hominem.

De hirundinibus: merulis: turdis: & sturnis: turturibus: & palumbis. CA. XXIIII.

a Beunt & hirundines hybernis mẽsibus sola carne uescens auis. ex iis quæ aduncos ungues nõ habẽt: sed in uicina abeunt: africos secutæ mõtium recessus. Inuentæq; iã sunt ibi nudæ atq; deplumes. Thebax tecta subire negant: quoniã urbs illa sæpius capta sit. Nec biziæ in thracia pp scelera Terei. Cecina uolaterranus equestris ordinis quadrigarum dominus cõprehẽsas in urbẽ secum afferens uictoriæ nuntias amicis mittebat: in eundem nidum remeãtes illito uictoriæ colore. Tradit & Fabius pictor in annalibus suis: cum obsideretur præscidium romanũ a ligurtinis hirundinẽ a pullis ad se cum epistola allatã: ut lino ad pedẽ eius alligato nodis significaret quotidie adueniẽte auxilio eruptio fieri deberet. Abeunt & merulæ turdiq; & sturni simili modo in uicina. Sed ii plumam nõ amittũt: nec occultantur nisi spe cibi: quo hybernum pabulum petant. Itaq; in germania hyeme maxime turdi cernuntur. Vere turtur occultat: pennasq; amittit. Abeunt & palũbes quo nam & in iis incertum. Sturnorum generi proprium cateruatim uolare: & quodam pilæ orbe circũagi omnibus in medium agmen tendentibus. Volucrum soli hirundini flexuosi uolatus: uelox celeritas: quibus ex causis neq; rapinæ cæterarum alitum obnoxia est. Eadem demum sola auium non nisi in uolatu pascitur.

Quæ auium perennes: quæ semestres: quæ trimestres. CA. XXV.

t Emporum magna differentia auibus. Perennes ut columbæ. Semestres ut hirũdines. Trimestres ut turdi: & turtures: & quæ cum fœtum eduxere abeunt: ut galguli: upupæ.

De auibus mira. CA. XXVI.

a Vctores sunt oĩbus annis aduolare ilium ex æthiopia aues: & cõfligere ad Mẽnonis sepulchrũ quas ob id memnonidas uocant. Hoc idem quinto quoq; anno facere eas in æthiopia circa regiam Mẽnonis exploratum sibi Cremutius tradit. Simili mõ pugnant meleagrides in boetiæ africæ: hoc est gallinarum genus gibberũ: uariis sperſum plumis: quæ nouissimæ sunt peregrinax auiũ in mensas receptæ propter ingratum uirus. Verum meleagri tumulus nobiles eas fecit.

De auibus seleucidibus. CA. XXVII.

f Eleucides aues uocantur: quarum aduentũ ab Ioue precibus impetrãt casini mõtis incolæ fruges eorum locustis uastantibus. Nec unde ueniant: quoue abeant cõpertum: nunq̃ conspectis nisi cum præsidio earum indigetur. De Ibi. CA. XXVIII.

i Nuocant & ægyptii ibes suas contra serpentium aduentũ. Et cyrenaici Achorẽ deum muscarum multitudine pestilentiam afferente: quæ protinus intereunt q̃ litatum est illi deo.

Quæ aues in quibus locis non sunt: & quæ mutãt colorẽ & uocẽ & lusiniis. CA. XXIX.

f Ed in secessu auium & noctuæ paucis diebus latere tradunt. Quax genus in creta insula non est: & etiam si qua inuecta sit emorit. Nã hæc quoq; mira naturæ differentia. Alia aliis locis negat: tanq̃ genera frugum fruticumue: sic & animalium nõ nasci: translatitiorũq; inuecta mori. Mirum quidẽ est illud unius generis aliti aduersum. Quæ nã est iis naturæ inuidia? aut q terrax dicati auibus termini? Rhodus aquilã nõ habet. Transpadana italia iuxta alpes lariũ lacũ appellat amœnum arbusto agrum: ad quẽ ciconiæ nõ trãsmeãt. Sicuti nec octauum circa lapidẽ ab eo. Immẽsa alioqn finiti mo insubrũ tractu examina gracculox monedulax: cui soli aui furacitas auri argẽtiq; pcipue mira est. Picus martius in tarentino agro negat esse. Nup & adhuc tamẽ rara ab apẽnino ad urbem uersus cerni cœpere picarum genera: quæ lõga insignes cauda uariæ appellant. Propriũ iis calueſcere oĩbus annis cũ ferit rapa. Perdices non transuolant boetiæ fines in attica. Nec ulla auis in ponto insula in qua sepultus est Achilles infestat sacratã ei ædem. In fidennate agro iuxta urbẽ ciconiæ nec nidũ faciunt. At in agrum uolaterranũ palũbiũ uis e mari quot annis aduolat. Romæ in ædẽ Herculis in foro boario nec muscæ nec canes intrant. Multa pterea similia: quæ prudens subinde omitto in singulis generibus fastidio par-

cens. Quippe cum Theophraſtus tradat inuectitias eſſe in aſia etiam columbas: & pauones: & ceruos: & in cyrenaica uocales ranas. Alia admiratio circa oſcines: fere mutant colorem uocemq; tpe anni ac repente fiunt aliæ. Quod in grandiore alitũ genere grues tãtum. Eæ enim ſenectute nigreſcũt. Merula ex nigra ruffeſcit. Canit æſtate: hyeme balbutit: circa ſolſtitiũ muta. Roſtrũ quoq; anniculis in ebur tranſfiguraſ dũtaxat maribus. Turdis color æſtate circa collum uarius: hyeme cõcolor. Luſiniis diebus ac noctibus continuis quindecim garrulus ſine intermiſſu cantus: dẽſante ſe frondiũ germine nõ in nouiſſimum digna miratu aue. Primũ tanta uox tam paruo in corpuſculo: tam ptinax ſpiritus. Deide in una pfecta muſicæ ſcientia modulatus editſ ſonus: & nũc continuo ſpiritu trahiſ in longum: nunc uariatur inflexo: nunc diſtinguiſ conciſo: copulaſ intorto: ꝓmittiſ: reuocaſ: infuſcaſ ex inopinato. Interdum & ſecum ipſa murmurat: plenus: grauis: acutus: creber: extentus: ubi uiſum eſt uibrãs: ſummus: medius: imus. Breuiterq; oĩa tam paruulis in faucibus: quæ tot exq̃ſitis tibiaꝝ tormentis ars hoĩum excogitauit. Vt non ſit dubium hãc ſuauitatẽ præmonſtratã efficaci auſpicio: cum in ore Sterſicori cecinit infantis. At ne quis dubitet artes eſſe plures: ſingulis ſunt cantus: & nõ idem oĩbus: ſed ſuus cuiq;. Certant inter ſe: palamq; animoſa contentio eſt. Victa morte finit ſæpe uitã ſpiritu prius deficiente q̃ cantu. Meditantur aliæ iuniores: uerſuſq; quos imitenſ accipiunt. Audit diſcipula intentione magna: & reddit: uicibuſq; recitent. Intelligiſ emendatæ correctio: & in docente quædã reprehẽſio. Ergo ſeruoꝝ illis præcia ſunt: & quidẽ ampliora q̃ quibus olim armigeri parabantur. Cãdidam ſcio in cõditam: alioquin qđ eſt ꝓpe inuſitatum ueniſſe: quæ Agrippinæ Claudii principis cõiugi dono dareſ. Viſum iam ſæpe iuſſas canere cœpiſſe: & cum ſymphonia alternaſſe. Sicut hoies reptos qui ſonum eaꝝ audita in tranſuerſas labias fronde arundinea quaſi foramine inſpirantis linguæ: ut parua aliqua oppoſita mora indiſcreta redderent ſimilitudine. Sed eæ tantæ tãq; artifices argutiæ a. xv. diebus paulatim deſinunt: nec ut fatigatas poſſis dicere aut ſatiatas. Mox æſtu aucto in totum alia uox fit: nec modulata aut uaria. Mutaſ & color. Poſtremo hyeme ipſa nõ cernitur. Linguis eaꝝ tenuitas illa prima nõ eſt: quæ cæteris auibus. Pariunt uere primo: cũ plurimũ ſena oua. Alia ratio ficedulis. Nã formã ſimul coloremq; mutãt. Hoc nomen nõ niſi autũno habẽt: poſtea melãcorphi uocantur. Sic & erythacus hyeme: idẽ phœnicurus æſtate Mutat & upupa. ut tradit Aeſchilus poeta. Obſcena alias paſtu auis. Criſta uiſenda plicatili: cõtrahens eã ſubrigẽſq; per lõgitudinẽ capitis. Oenanthe quidem etiã ſtatos latebræ dies habet: exoriente ſyrio occultata: ab occaſu eiuſdẽ prodit. Quod miremur ipſis diebus utrũq;. Chlorion quoq; qui totus eſt luteus: hyeme nõ uiſus circa ſolſtitia ꝓcedit.

De merulis. CA. XXX.

Merulæ circa cyllenẽ arcadiæ nec uſq̃ aliubi cãdidæ naſcunſ. Ibis circa peluſium tãtum nigra eſt cæteris oĩbus locis candida.

Tempus auium genituræ. CA. XXXI.

Scines præter exceptas non temere fœtus faciunt ante æquinoctium uernum: aut poſt autũnale. Ante ſolſtitium autem dubios: poſt ſolſtitium uitales.

De halcyonibus: & de diebus eaꝝ nauigabilibus: & gauie: & reliquo aquaticaꝝ genere. CA. XXXII.

Oq; maxime ſunt inſignes halcyones. Dies eaꝝ partus qui maria quoq; nauigant nouere. Ipſa auis paulo amplior paſſere: colore cyaneo ex parte maiore tãtum purpureis & cãdidis admixtis pennis collo gracili ac procero. Alteꝝ genus eaꝝ magnitudine diſtingitur & cantu. Minores in arũdinetis canũt. Halcyonẽ uidere rariſſimũ eſt: nec niſi uergiliaꝝ occaſu: & circa ſolſtitia brumã ue naue alienando circũuolata ſtatim in latebras abeuntem. Fœtificant bruma: qui dies halcyonides uocantur: placido mari per eos & nauigabili ſiculo maxime. In reliquis partibus eſt quidẽ mitius pelagus. Siculũ utiq; tractabile. Faciũt aũt ſeptẽ ante brumã diebus nidos: & totidẽ ſequẽtibus pariunt. Nidi eaꝝ admirationẽ habẽt: pilæ figura paulũ eminenti: ore perq̃ anguſto: grandiũ ſpõgiaꝝ ſimilitudine. Ferro intercidi nõ queunt. Frangunturq; ictu ualido: ut ſpuma arida maris. Nec unde confinganſ inueniſ. Putant ex ſpinis aculeatis. Piſcibus. n. uiuunt. Subeũt & in amnes. Pariũt oua qna. Gauiæ in petris nidificãt. Mergi in arboribus. Pariũt plurimũ terna. Sed gauiæ æſtate: mergi incipiente uere.

De diuerſitate nidificantiũ auiũ argathylis cinnamulgis & pdicibus. CA. XXXIII.

Alcyonum nidi figura reliquarum quoq; ſolertiæ nos admonet. Neq; alia parte ingenia auiũ magis admiranda. Hirundines luto conſtruunt: ſtramento roborant. Si quando inopia eſt luti: madefactum multa aqua pennis puluerem ſpargunt. Ipſum uero nidum mollibus plumis flocciſq; conſternunt tepefaciendis ouis ſimul: ne durus ſit infantibus pullis. In fœtu ſumma equitate alternãt cibũ. Notabili mundicia egerũt excremẽta pulloꝝ. Adultioreſq; circũagi docẽt: & foras ſaturitatẽ emittere. Alteꝝ genus hirundinũ eſt ruſticaꝝ & agreſtiũ: quæ raro in domibus diuerſos figura. ſed eadẽ materia cõfigunt nidos totos ſupinos faucibus porrectis in anguſtũ utero capaci. Miꝝ qua peritia occultãdis habiles pullis: & ſubſternẽdis molles. In ægypti heracleotico oſtio molẽ cõtinuatione nidoꝝ euagãti nilo inexpugnabilem opponunt ſtadii fere unius ſpatio: qđ humano opere perfici non poſſet. In eadem ægypto iuxta oppidũ coptio inſula eſt ſacra Iſidi: quã ne laceret amnis idẽ muniunt opere incipientibus uernis diebus palea & ſtramẽto roſtro firmantes cõtinuatis per triduũ noctibus tãto labore: ut multas in opere emori cõſtet. Eaq; militia illis cũ anno redit ſemp. Tertiũ eſt eaꝝ genus quæ ripas excauant atq; ita in terrã fœtificant. Haꝝ pulli ad cinerẽ ambuſti mortifero fauciũ malo multiſq; aliis morbis humani corporis medenſ. Nõ faciũt hæ nidos. Migrantq; multis diebus ante ſi futuꝝ eſt ut auctus amnis attingat. In genere uiteripaꝝ eſt: ut nidus ex muſco arido ita abſoluta perficiatur pila: ut inueniri non poſſit aditus. Argathylis appellaſ: eadẽ figura ex lino intexens. Picorum aliqs ſuſpendiſ in ſurculo

primis in ramis cyathi modo:ut nulla quadrupes possit accedere.Galgulos quidē ipsos dependentes pedibus somnū capere confirmāt:quia tutiores ita se sperant.Iam publicum qdē oīum est:tabulata ramorū sustinendo nido ꝓuide eligere:cameraq; ab hymbri aut fronde ꝓtegere densa.In arabia cinnamulgus auis appellat.Cinnami surculis nidificat.Plūbatis igit eos sagittis decutiunt indigenæ mercis gratia.In scythis auis magnitudine otidis binos parit in leporina pelle semp in cacuminibus ramorum suspensa. Picæ cum diligentius uisum ab hoīe nidū sensere:oua transgerunt alio.Hoc in his auibus:quarum digyti nō sint accōmodati cōplectendi transferendisq; ouis miro tradit modo.Nāq; surculo sup bina oua impositō ac ferruminato alui glutino subdita ceruice medio æque utrinq; libra deportant alio.Nec uero iis minor solertia:quæ cunabula in terra faciunt corporis grauitate ꝓhibitæ sublime petere. Meros uocat genitores suos recōditos pascēs pallido intus colore pēnarū:supne cyaneo:priori subrutilo.Nidificat in specu sex pedum defossa altitudine.Perdices spina & frutice sic muniunt receptaculum:ut contra feras abunde uallent.Ouis stragulū molle puluere cōtumulant:nec in quo loco peperere incubant. Neue cui frequētior cōuersatio sit suspecta transferunt alio.Illæ qdē & maritos suos fallunt:quoniā intēperantia libidinis frangūt earū oua:ne cubando detineant.Tūc inter se dimicant mares desiderio fœminarū.Victū aiunt uenerem pati.Id quidē & cōturnices.Trogus inqt & gallinaceos aliquando.Perdices uero a domitis feros & nouos haud uictos inhiri ꝓmiscue.Capiuntur quoq; pugnacitate eiusdem libidinis contra aucupis indicem exeunte in prœliū duce totius gregis.Capto eo procedit alter:ac subin de singuli.Rursus circa cōceptum fœminæ capiūtur cōtra aucupem fœmina exeūte:ut rixando abigat eum.Nec in aīali alio par opus libidinis.Si cōtra mares steterint fœminæ:aura ab iis flante prægnantes fiunt.Hiantes autem exerta lingua per id tēpus æstuant:cōcipiūtq; supuolantiū afflatu:sæpe uoce tantum audita masculi.Adeoq; uincit libido etiam fœtus caritatem:ut illa furtim & in occulto incūbans cum sit fœmina aucupe accedēte ac marem recanat:reuocetq;:& ultro præbeat se libidini.Rabie qdem tanta ferunt:ut in capite aucupantiū sæpe cæcæ metu sedeāt.Si ad nidum is cœperit accedere procurrit ad pedes eius fœta prægrauem aut delūbem sese simulans:subitoq; in procursu aut breui aliquo uolatu cadit fracta aut ala:aut pedibus.Aut ꝓcurrit iterū iāiam prehensurū effugiens spe frustrans:donec in diuersum abducat a nidis.Eadem iam pauore libera ac materna uocante cura in sulco resupina gleba se terra pedibus apprehensa operit.Perdicum uita ad.xvi.annos durare existimatur.

De columbis. CA. XXXIIII.

a Biis columbarū gesta spectant maxime simili rōne.Mores iidem:sed pudicitia illis prima:& neutri nota adulteria.Coniugii fidem nō uiolant:cōmunēq; seruant domū.Nisi celebs aut uidua domum non relinqt.Et imperiosos mares subinde etiā iniquos ferūt.Quippe suspitio est adulteri:q̄uis natura nō sit.Tūc plerū querela guttur:sæuiq; rostro ictus:mox in satisfatione exoscultatio:& circa ueneris præces crebris pedū orbibus adulatio.Amor utriq; sobolis æqualis.Sæpe & ex hac causa castigatio pigrius intrante fœmina ad pullos.Parturienti solacia & ministeria ex mare.Pullis primo falsiorem terram collectam gutture in ora inspuunt:præparantes tempestiuitatem cibo.Proprium generis eius & turturum cum bibant colla non resupinare:large:bibere iumentorum modo.

De palumbibus & differentia columbarum. CA. XXXV.

u Iuere palūbes ad tricesimum annum:reliquos ad.xl.Aristoteles auctor est.Vno tamen incōmodo ungium:eodem & argumento senectæ:qui citra pernicem reciduntur. Cantus oībus similis atq; idem:terno conficit uersu:præterq̄ in clausulæ gemitu.Hyeme mutis:uere uocalibus.Nigidus putat cū orna incubant sub tecto noiatam:palūbē relinquere nidos.Pariūt autē post solstitia.Columbæ & turtures octonis annis uiuunt.

De passeribus. CA. XXXVI.

c Ontra passeri minimū uitæ:cui salacitas par.Mares neganē anno diutius durare.Argumento q̄ nulla ueris initio appareat nigritudo i rostro:quæ ab æstate icipit.Fœminis lōgiusculū spatiū.Vereū colūbis iest qdā gloriæ itellectus.Nosse credas suos colores:uarietatēq; dispositā:quæ etiā ex uolatu creduntē plaudere i cælo:uarieq; sulcare.Qua i ostētatiōe ut uictæ prebentē accipitri iplicatis strepitu pēnis:q nō nisi ipsis alarū humeris elidit.Alioqn solito uolatu multū uelociorē speculat occultus frōde latro:& gaudētē i ipsa gloria rapit.

De tinungulo. CA. XXXVII.

o Bid cū iis habenda est auis quæ tinungulus uocat.Defendit enim illas terretq; acipitres natu rali potentia in tantū ut uisum uocēq; eius fugiant.Hac de causa præcipuus columbis amor eorum.Feruntq; si in quattuor angulis defodiantur in ollis nouis oblitis non mutare sedem columbas.Quod auro insectis alarū articulis quæsiere aliq nō aliter inoxiis uulneribus:multiuaga alio quin aue.Est enim ars illis inter se blandiri:& corrūpere alias:furtoq; comitatiores reuerti.Quin & internuntiæ in rebus magnis fuere:& epistolas adnexas earū pedibus obsidione mutinensi in castra cōsulum ptulere.D.Bruto mittēte.Quid uallū & uigilum obsidio:atq; etiā retia amne prætenta profuere Antonio per cælum eunte nuntio? Et harū amore insaniunt multi:ac super tacta exedificant turres iis: nobilitatēq; singularū & origines narrant uetere iam exemplo.Laxius eques romanus ante bellū ciuile pompeianum denariis quadringentis singula paria uendicauit:ut.M.Varro tradit.Quin & patriā nobilitauere.In campania grandissimæ ꝓuenire existimatæ.Harū uolatus in reputationem cæterarū quoq; uolucrum nos impellit.

De uolatu & incessu auium. CA. XXXVIII.

o Mnibus animalibus reliquis certus & uniusmodi & in suo cuiq; genere incessus est. Aues solæ uario meatu feruntur & in terra & in aere.Ambulant aliquæ ut cornices.Saliunt aliquæ ut

paſſeres:merulæ.Currunt ut perdices ruſticulæ.Ante ſe pedes iaciunt:ut ciconiæ & grues. Expandunt alas:pandenteſq; raro interuallo quatiunt.Aliæ crebrius:ſed & primas dūtaxat pennas.Aliæ & totam latera pandunt.Quædam uero maiore ex parte compreſſis uolant.Percuſſoq; ſemel aliquæ & gemino ictu aere feruntur:uelut incluſum eum prementes.Iaculantur ſeſe in ſublime:in rectum:in pronum:in pingui putes aliquas.Aut rurſus ab alto cadere has:illas ſalire.Anates ſolæ quæq; ſunt eiuſdē generis in ſublime protinus ſeſe tollunt:atq; e ueſtigio cælum petunt:& hoc etiā ex aqua. Itaq; in foueas quibus faras uenamur delapſæ ſolæ auadunt.Vultur & feræ grauiores niſi ex procurſu aut altiore tumulo immiſſæ non euolant.Cauda teguntᵉ aliæ.Circūſpectant aliæ:flectūtq; colla.Nōnullæ ueſcuntᵉ ea quæ rapuere pedibus.Sine uoce non uolant multæ.Aut e cōtrario ſemper in uolatu ſilent. Subreptæ:pronæ: obliquæ in latera:in ora.Quædā & reſupinæ feruntᵉ:ut ſi pariter cernantur:plura genera nō in eadē natura meare uideantur.

De apodibus. CA. XXXIX.

p Lurimū uolant quæ apodes uocantur:qa careant uſu pedum.Ab aliis cypſelli appellantur hirundinū ſpecie.Nidificant in ſcopulis.Hæ ſunt quæ toto mari cernuntur.Nec unq̄ tam lōgo naues tamq; cōtinuo curſu recedunt a terra:ut circūuolitēt eas apodes.Cætera genera reſidūt & ſiſtūt.His quies niſi in nido nulla.Aut pēdent aut iacent:& ingenia æque uaria ad paſtum maxime.

De caprimulgis & plateis. CA. XL.

c Aprimulgi appellantur grandiores merulæ aſpectu:fures nocturni.Interdiu enim uiſu carēt. Intrant paſtoꝝ ſtabula:caprarūq; uberibus aduolant ſuctum ꝓpter lactis.Qua iniuria uber emoritur.capriſq; cæcitas quas ita mulſere oboritur. Platea nominatur aduolans ad eas:quæ ſe in mari mergunt:& capita illarum morſu corripiēs:donec capturam extorqueat.Eadem cum deuoratis ſe impleuit conchis:calore uentis coctas euomit:atq; ita ex iis eſculenta legit teſtas execreans.

De ingeniis auium. CA. XLI.

u Illaribus gallinis & religio ineſt. Inhorreſcunt edito ouo:excutiuntq; ſeſe:& circūactæ purificant:aut feſtuca aliqua ſeſe & oua luſtrant.

De carduele & pſytaco & auibus quæ loquuntur. CA. XLII.

m Inimæ auiū carduelesimperata faciūt:nec uoce tantum:ſed pedibus & ore pro manibus. Eſt quæ boū mugitus imitetur ī arelatēſi agro taurus appellata:alioquin parua. Eſt quæ equoꝝ quoq; hinnitus anthus noſe:hærbæ pabulo aduentu eoꝝ pulſa imitatur ad hunc modū ulciſcens.Sup oīa humanas uoces reddūt pſytaci:& qdem ſermocinantes.India auē hāc mittit.Sitacem uocāt:uiridē toto corpore torque tantū miniato ī ceruice diſtinctā. Imperatores ſalutat:& quæ accipit uerba ꝓnūtiat.In uino præcipue laſciua.Capiti eius duricia eadē quæ roſtro.Hæc cum loqui diſcit ferreo uerberaᵗ radio.Nō ſentit aliter ictus.Cū deuolat roſtro ſe excipit.Illi innitiᵗ:leuioréq; ſe ita pedū infirmitati facit.Minor nobilitas:qa non ex longinquo uenit:ſed expreſſior loquacitas certo generi picaꝝ ē. Adamāt uerba quæ loquuntᵉ.Nec diſcūt tantū:ſed diligūt:meditāteſq; intra ſemet cura atq; cogitatione intentionē nō occultāt.Cōſtat emori uictas difficultate uerbi:ac niſi ſubinde eadē audiāt: memoria falli:quæréteſq; miꝝ īmodum hylarari:ſi iterim audierīt id uerbū.Nec uulgaris iis forma:q̄uis nō ſpectāda.Satis illis decoris ī ſpecie ſermonis humani eſt.Veꝝ adiſcere alias negāt poſſe:q̄ quæ ex genere earum ſunt:quæ glande ueſcuntur.Et inter eas facilius qbus quini ſunt digyti in pedibus.Ac ne eas quidem ipſas primis duobus uitæ annis.Latior iis eſt lingua omnibus in ſuo cuiq; genere:quæ ſermonem imitantᵉ humanū:q̄q̄ id pene in oībus cōtingit.Agrippina cōiunx Claudii Cæſaris turdū habuit(quod nunq̄ ante)imitantē ſermones hoium cū hæc ꝓderem.Habebāt & cæſares iuuenes item ſturnū: luſciniasgræco atq; latino ſermone dociles.Præterea meditantes in diē:& aſſidue noua loquentes longiore etiam contextu.Docentᵉ ſecreto:& ubi nulla alia uox miſceaᵗ:aſſidēte qui crebro dicat ea:quæ condita uelit adiſci aliquo blādiente.

De coruoꝝ intelligentia. CA. XLIII.

r Eddaᵗ & coruis ſua gratia indignatione quoq; populi Ro.atteſtata:non ſolū conſcia. Tiberio principe ex fœtu ſupra caſtoꝝ ædem genitus pullus in oppoſitā ſutrinā deuolauit: etiam religione cōmendatus officinæ domino.Is mature ſermoni aſſuefactus oībus matutinis euolans in roſtra:in forū uerſus Tiberiū:deinde Germanicum & Druſum Cæſares noīatim:mox trāſeuntē populum Ro.ſalutabat.Poſtea ad taberná remeans plurium annoꝝ aſſiduo officio meritus. Hunc ſiue æmulatione incitatus manceps ꝓxime ſutrinæ:ſiue iracūdia ſubita:ut uoluit uideri: excrementis eius poſita calceis macula exanimauit:tanta plebei cōſternatione:ut primo pulſus ex ea regione:mox & interēptus:ſit funuſq; inumeris aliti celebratū exequiis.Conſtratū lectū ſuper æthiopū duorū humeros præcedente tibicene:& coronis oium generū ad rogum uſq;:qui cōſtructus dextra uiæ appiæ ad ſecūdū lapidem in cāpo rediculi appellato fuit.Adeo ſatis iuſta cauſa populo Ro.uiſa eſt exequiarum ingenium auis:aut ſupplici de ciue romano in ea urbe qua multoꝝ principiū nemo deduxerat funus. Scipionis uero Aemiliani poſt carthaginē numantiāq; deletas ab eo nemo uidicauerat mortē.Hoc geſtū. M.Seruilio.C.Ceſtio cōſ.ad.v.Kalen.apriI.Núc quoq; erat in urbe Roma hæc ꝓdiente me equitis Ro. cornix e betica primum colore mira admodum nigro:deinde plura cōtexta uerba exprimēs:& alia atq; alia crebro addiſcēs.Necnō & recēs fama Crateri monocerotis cognomine in troezena regione aſiæ coruoꝝ opera uenantis:eo q; deuehebat in ſiluis eos cōſidentes humeris.Atq coruiculos illi ueſtigabāt agebātq;:eo ꝓducta cōſuetudine:ut exeuntē ſic comitarenᵗ &feri.Tradēdum putauere memoriæ quidam uiſum per ſitum lapides congerentem in ſitulā monuméti:in qua pluuia aqua durabat: ſed quæ

attingi non posset. Ita descendere pauentem expressisse tali congerie: quæ poturo sufficeret.

De diomedeis auibus. CA. XLIIII.

Ec diomedeas præteribo aues. Iuba cataractas uocat. Et eis esse dentes oculosq; igneo colore:
n cætero cãdidas tradens. Duos semp iis duces. Alterum ducere agmẽ: alterum cogere: scrobes
excauere rostro: inde crate consternere: & operire terra quæ ante fuerit egesta. In iis fœtifica/
re. Fores binas oium scrobibus. Orientẽ spectare qbus exeant i pascua: occasum quibus redeant. Aluũ
exoneraturas subuolare semp: & cõtrario flatu. Hæ in solo loco totius orbis uisunt. In insula quã dixi/
mus nobilẽ Diomedis tumulo atq; delubro cõtra apuliæ oram fulicaꝝ similes. Aduenas barbaros clã/
gore infestant. Grægis tantũ adulant miro discrimine: uelut generi Diomedis hoc tribuentes. Aedẽq;
eius quotidie pleno gutture madentibus pennis perluũt atq; purificant. Vnde origo fabulæ. Diomedis
sotios in earum effigies mutatos.

Quæ animalia nihil discant. CA. XLV.

On omittendũ est cũ de ingeniis differimus: e uolucribus hirundines esse idociles & terrestri/
n bus mures: cum elephanti iussa faciant. Leones iugum subeant. In mari uituli totq; piscium
genera mitescant.

De potu auium. CA. XLVI.

Ibunt aues suctu cæteræ. Sed ex iis quibus longa sunt colla intermittentes capite resupinato
b ueluti infundentes sibi. Porphyrio solus morsu bibit. Idẽ ex ꝓprio genere oẽm cibũ aqua sub
inde tingẽs. Deinde pede ad rostrum ueluti manu afferens. Laudatissimi i comagene. Rostra
iis & p̃lõga crura rubent. De hematopodi & onocrotali: & de pegrinis auibus. CA. LXVII.

Aec quidem & hematopodi multo minori: q̃q̃ eadẽ crurũ altitudine. Nascit in ægypto. Insi/
h stit ternis digytis. Præcipue ei pabulũ muscæ. Vita in italia paucis diebus. Grauiores oẽs fruge
uescuntur: altiuolæ carne tantum. Inter aquaticas mergi soliti sunt deuorare quæ ceteræ red/
dunt. Olorum similitudinẽ onocrotali habent: nec distare existimarentur oino: nisi faucibus ipsis ines/
set alterius uteri genus. Huc omnia inexplebile aial cõgerit. mira ut fit capacitas. Mox pfecta rapina sen
sim inde in os reddita inferam in aluũ ruminãtis modo defert. Gallia hos septẽtrionalis ꝓxima occea/
no mittit. In hercinio germaniæ saltu iusitata genera alitum acccepimus quarum plumæ ignium mo
do colluceant noctibus. In cæteris nihil præter nobilitatem longinquitate factam memorãdũ occurit.

De multarum auium nominibus & natura. CA. XLVIII.

Halerides in seleucia parthoꝝ & in asia aquaticaꝝ laudatissimæ. Rursus phasianæ in colchis
p geminas ex pluma aures submittũt: subriguntq;. Numidicæ i parte africæ numidia: omnesq;
iam in italia. Phœnicopetri linguam præcipui saporis esse Apicius docuit nepotum omnium
altissimus gurges. Atagnẽ maxime ionius celebrat: uocalis alias captus uero obmutescẽs: quõdam exi/
stimatus inter raras aues. Iam & in gallia hispaniaq; capitur: & alpes etiam ubi & phalacrocoraces aues
balearium insularum peculiares. Sicut alpiũ phyrrochoras luteo rostro niger & præcipuo sapore La/
gopus pedes leporino uillo ei nomẽ hoc dedere. Cætero candidæ columbaꝝ magnitudine. Non extra
terram in qua nascitur eam uesci facile: quando nec uiuã mansuescit: & corpus occisæ statim marcescit.
Et alia noie eodẽ a coturnicibus magnitudine tantũ differens croceo tinctu cibis gratissima. Visam in
alpibus ab se peculiarẽ ægypti ibin. M. Egnatius. Caluinus præfectus earum prodidit.

De nouis auibus & fabulosis. CA. XLIX.

Enere in italiã bebriacensibus bellis ciuilibus trãspadum externæ & nouæ aues ita enim ad/
u huc uocantur turdorũ specie: paulũ infra colũbas magnitudine: saporæ gratæ. Baleares insulæ
nobiliorem etiã supradicto porphyrionẽ mittunt. Ibi & buteo accipitrũ generis i honore mẽ
saꝝ est. Item uipiones: sic enim uocant minorẽ gruem. Pegasos equo capite uolucres: & griphas auritos
aduncitate rostri fabulosos reor. Illos in scythia: hos in æthiopia. Equidẽ & tragopanadẽ quam plures
affirmant maiorẽ aquila: cornua in tẽporibus curuata habentẽ ferruginei coloris: tantũ capite phœni/
ceo. Nec sirenes ipetrauerint fidem: licet affirmet Dino Clitarchi celebrati auctoris pater in india esse:
mulceriq; eaꝝ cantu: quos grauatos somno lacerant. Qui credit ista & Melãpodi profecto aures lam/
bendo dedisse intellectum auium sermonis dracones non abnuet. Vel Quæ Democritus tradit nomi/
nando aues quaꝝ confuso sanguine serpens gignat: quẽ quisquis ederit ĩtellecturus sit alitũ colloquia.
Quæq; de una aue galerita priuatim cõmemorat: etiã sine iis imensa uitæ ambage circa auguria. No/
minant ab Homero scopes auium genus. Neq; harũ satyricos motus cum insident plæriscq; memora/
tos facile cõceperim mente. Neq; ipsæ iam aues nascunt. Quãobrem de cõfessis differuisse præstiterit.

Quis gallinas farcire istituerit: de auiariis & quis ea primus istituerit. CA. L.

Allinas saginare deliaci cœpere. Vnde pestis exorta opimas aues & suopte corpore unctas de/
g uorandi. Hoc primũ antiquis cœnaꝝ interdictis exceptũ inuenio iam lege. C. Fanni consulis.
xi. annis ante tertium punicũ bellũ: ne quid uolucrũ ꝓponeret: præter unam gallinã: quæ nõ
esset altilis. Quod deinde caput translatũ p oẽs leges ambulauit. Inuentũq; diuerticulũ est in fraude ea/
rum gallinaceos quoq; pascendi lacte addito cibis. Multo ita gratiores approbant. Fœminæ quidẽ non
oẽs ad saginam eligunt: nec nisi in ceruice pingui cute. Postea culinaꝝ artes ut clunes spectent: ut diui/
dantur in tergora: ut a pede uno dilatatæ repositoria occupent. Dedere & parthi cocis suos mores. Nec
tamen in hoc mangonio quicq; totum placet: hic clune: alibi pectore tantum laudatis. Auiaria primus

inſtituit incluſis oĩum geneꝝ auibus. M. Lælius Strabo brũdufii equeſtris ordinis. Ex eo cœpimus carcere aĩalia cohercere quibus natura cælũ aſſignauerat.

De Aeſopi patina. CA. LI.

Axime tamẽ inſignis ẽ in hac memoria Clodii Aeſopi tragici hiſtrionis patina ſexcentis ſeſtertiis taxata in qua poſuit aues cãtu aliquo aut humano ſermone uocales nummis ſex ſingulas coẽptas nulla alia inductus ſuauitate niſi ut in iis imitationem hoĩs mãderet: ne quæſtus qdẽ ſuos reueritus illos opimos & uoce meritos: dignus prorſus filio a quo diximus deuoratas margaritas. Non ſit tamẽ (ut uerum fatear) facile iter duos iudicium turpitudinis: niſi quod minus eſt: ſummas rerum naturæ opes q̃ hominum linguas coenaſſe.

De generatione auiũ: & præter aues quæ quadrupedes oua pariãt. CA. LII.

Eneratio auiũ ſimplex uidet eſſe: cum & ipſa ſua habeat miracula: quoniam & quadrupedes oua gignunt: chamæleontes: lacertæ: & quæ diximus inter ſerpentes. Pennatorum autẽ infœcunda ſunt quæ aduncos habent ungues generi. Nulla ex iis ſupra quaterna edit oua. Tribuit hoc auium generi natura: ut fœcũdiores eſſent fugaces eaꝝ q̃ fortes. Plurima pariunt ſtrutiocameii: gallinæ: perdices: ſali. Coitus auibus duobus modis. Fœmina humi conſidente ut in gallinis: aut ſtante ut in gruibus. Ouorum alia ſunt candida ut columbis: perdicibus. Alia pallida ut aquaticis. Alia punctis diſtincta ut meleagridũ. Alia rubri coloris ut phaſianis: cẽchridis. Intus autem omne ouũ uolucrũ bicolor. Aquaticis lutei plus q̃ albi. Idq; ipſum magis liuidũ: q̃ cæteris. Piſcium unus color: in quo nil cãdidi. Auiũ oua ex calore fragilia. Serpẽtium ex frigore lẽta. Piſciũ ex liquore mollia. Aquatiliũ rotunda. Reliqua fere faſtigio cacuminata. Exeunt a rotũdiſſima ſui pte: dũ pariunt molli putamine: ſed ptinus durẽſcẽte: quibuſcũq; emergunt portionibus. Quæ oblonga ſint oua gratioris ſaporis putat Oratius Flaccus. Fœminã edũt quæ rotundiora gignunt reliqua marem. Vmbilicus ouis a cacumie ineſt ceu gutta eminẽs in putamine.

De tẽpore & generatiõe incubatus auium & coitu. CA. LIII.

Vædam oĩ tempore coeũt ut gallinæ: & pariũt: præterq̃ duobus menſibus hyemis brumalibus. Ex iis iuuencæ plura q̃ ueteres: ſed minora. Et in eodem fœtu prima & nouiſſima. Eſt autem tanta fœcunditas ut aliquæ & ſexagena pariant: aliquæ quottidie: aliquæ bis die: aliquæ in tantum ut effœtæ moriantur. Hadrianis laus maxima. Columbæ decies anno pariunt: quædam & undecies. In ægypto etiam brumali menſe. Hirũdines & merulæ & palũbi & turtures bis anno pariũt. Cæteræ aues fere ſemel. Turdi in cacuminibus arborũ luto nidificantes pene cõtextim in ſeceſſu generant. A coitu. x. diebus oua matureſcunt in utero. Vexatæ autẽ gallinæ & colũbæ pẽna euulſa aliaue ſimili iniuria diutius. Oĩbus ouis medio uitelli parua ineſt uelut ſanguinea gutta quod eſſe cor auium exiſtimant. Primũ in omni corpe id gigni opinãtes. In ouo certa eſt gutta ea ſalit: palpitatq;. Ipſum animal ex albo liquore oui corporatur. Cibus eius in luteo eſt. Omnibus intus caput maius toto corpore. Oculi cõpreſſi capite maiores. Increſcente pullo candor in mediũ uertitur. Luteũ circũfundit uiceſimo die: ſi moueatur ouũ. Iam uiuẽtis intra putamẽ uox auditur. Ab eodẽ tẽpore plumeſcit ita poſitus: ut caput ſupra dextrũ pedẽ habeat: dexteram uero alam ſupra cadãt. Vitellus paulatim deficit. Aues omnes impedes naſcuntur contra q̃ reliqua aĩalia. Quædã gallinæ omnia gemina oua pariũt: & geminos iterdũ excludũt: ut Cor. Celſus auctor eſt: alteꝝ maiorẽ: alioquin negant oĩno geminos excludi. Plus uicenagna incubẽda ſubiici uetant. Parere a bruma incipiũt. Optima fœtura ante uernũ æquinoctium. Poſt ſoliſtitiũ nata nõ implent magnitudinem iuſtam: tantoq; minus quanto ſerius peruenere.

De uitiis & remediis incubantium. CA. LIIII.

Va incubari infra. x. dies edita utiliſſimũ. Vetera aũt recẽtiora infœcũda. Subiici impari numero debent. Quarto die poſtq̃ cœpere incubari ſi cõtra lumẽ cacumine ouoꝝ apprehenſo una manu purus & uniuſmodi pluceat color: ſterilia exiſtimantur eſſe: proq; eis alia ſubſtituẽda. Et in aqua eſt experimentũ: inane fluitat. Itaq; fidẽtia hoc eſt plena ſubiici uolunt. Cõcuti uero experimẽto uetãt: quoniã nõ gignãt cõfuſis uitalibus uenis. Incubationi daf initiũ poſt nouã lunã: quia prius inchoata nõ ꝓueniant. Celerius excludunt calidis diebus. Ideo æſtate undeuiceſimo educũt fœtũ: hyeme uiceſimoquinto. Si in cubatu tonuerit oua pereũt: & accipitris audita uoce uitiant. Remediũ cõtra tonitrum: clauus ferreus ſub ſtramine ouoꝝ poſitus aut terra ex aratro. Quædã aũt & citra ſcubitum ſponte natura gignit: ut in ægypti figmentis eſt ſcriptum. De quodam uinipotore reperit Syracuſis tãdiu potare ſolitum: donec ab eo cooperta in terra fœtum ederet oua. Quin & ab homine perficiuntur.

De auguriis ouorum. CA. LV.

Iuia Auguſta prima ſua iuuẽta Tiberio Cæſare ex Nerõe grauida cũ parere uirilẽ ſexũ admodũ cuperet: hoc uſa eſt puellari augurio. Ouũ i ſinu fouẽdũ atq; cũ deponẽdũ haberet nutrici ꝓ ſinũ tradẽdo ne iterimeret tepor. Nec falſo Auguſta augurata ꝓdit iperatoris ide fœta. Sed in uẽtũ ut oua i calido loco ipoſita paleis igne modico fouerent: hoie uerſante pariter nocte ac die: & ſtato die illic erũpere fœtus. Tradit q̃dã ars gallinarii cuiuſdã dicẽtis qd ex quoq; eẽt. Narrant & mortua gallina mariti eaꝝ uiſi ſuccedẽtes iuuẽ: & reliq̃ fœtæ more faciẽtes: abſtinẽteſq; ſe a cãtu. Sup oĩa eſt anatũ ouis ſubditis atq; excluſis admiratio prima nõ plane agnoſcẽtis fœtũ. Mox icertos cõcubitus ſollicitæ cõuocatiõis. Poſtremo lameta circa piſcinæ ſtagna mergẽtibus ſepultis natura duce.

Quæ gallinæ optimæ. CA. LVI.

Allinaꝝ generoſitas ſpectatur circa erecta: interdũ & gemina: pẽnis nigris: ore rubicundo: dygitis imparibus: aliquando & ſuper quattuor dygitos trãſuerſo uno. Ad rem diuinam luteo

roſtro pedibus puræ non uidentur. Ad opertanea ſacra nigræ. Eſt & pumilionum genus non ſterile: in iis: quod non in alio genere alitum: ſed quibus certa fœcūditas rara & incubatio ouis noxia.

De morbis eaꝝ & remediis. CA. LVII.

Nimiciſſima autē oīum generi pituita: maximeq; inter meſſis & uindemiæ tempus. Medici/ua in fame: & cubatus in fumo: ſi utiq; ex lauro aut hærba ſauina fiat: pēna per tranſuerſas in ſerta nares: & per omnes dies mota. Cibus alium cum farre aut aqua perfuſus in qua lauerit noctua auis cum ſemine uitis albæ coctus & quædam alia.

De conceptu & numero fœtus auium. CA. LVIII.

Olumbæ proprio ritu oſculantur ante coitum. Pariunt fere bina oua: ita natura moderāte ut aliis crebrior ſit fœtus aliis numeroſior. Palūbes & turtures plurimū terna: nec pluſq; bis fere pariunt atq; ita ſi prior fœtus corruptus eſt. Et q̄uis tria pepererīt: nunq̄ plus duobus educāt. Tertium quod irritum eſt urinum uocant. Palūbes incubat fœmina poſt meridiana in matutinum: cætero mas. Colūbæ marem ſemper & fœminam pariunt priorem marem: poſtridie fœminā. Incubant in eo genere ambo: interdiu mas: noctu fœmina. Excludunt uiceſimo die. Pariunt a coitu. v. Aeſtate q/dem interdum binis mēſibus terna edunt paria. Nāq; octauo decimo die excludunt: ſtatimq; cōcipiūt. Quare inter pullos ſæpe oua inueniuntur: & alii prouolant: alii erūpūt. Ipſi deinde pulli qnquemeſtres fœtificant. Et ipſæ aūt inter ſe (ſi mas non ſit) fœminæ æque ſaliunt: pariūtq; oua irrita: ex quibus nihil gignitur quæ hypenemia græci uocāt. De pauone & anſeribus. CA. LIX.

Auo a trimatu parit. Primo anno unū aut alterum ouum: ſequēti quaterna quinaue: cæteris duodena non amplius intermittēs binos dies ternoſue parit & ter anno ſi gallinis ſubiicianē incubanda. Mares ea frangunt deſiderio incubantiū. Quapropter noctu & in latebris pariūt. aut in excelſo cubantes & niſi molli ſtrato excepta franguntur. Mares ſinguli qnis ſufficiūt cōiugibus. Cū ſingulæ aut binæ fuere: corrūpitur ſalacitate fœcunditas. Partus excluditur diebus terno uenis: aut tardius triceſimo. Anſeres in aqua coeūt: pariūt uere: aut ſi bruma coiuere poſt ſolſtitium: quadraginta prope. Bis anno ſi priorē fœtum gallinæ excludant: alias plurima oua. xvi. pauciſſima ſeptē. Siquis ſurripiat pariunt: donec rumpantur. Aliena non excludunt. Incubāda ſubiici utiliſſimum nouem aut undecim. incubāt fœminæ tātū tricenis diebus. Si uero tepidiores ſint: uiceſimoquinto. Pullis eoꝝ urtica cō tactu mortifera. Nec minus auiditas: nūc ſacietate nimia: nūc ſuamet: ui quando apprehēſa radice morſu: ſæpe conātes auellere ante colla ſua abrūpūt. Cōtra urticā remediū ſtramēto ab incubatu ſubdita radix earum. De ardeolis: & qūo ſeruentur optime oua. CA. LX.

Rdeolaꝝ tria genera: leucon: aſterias: pellos. Hi in coitu anguntur. Mares q̄dē cum uociferatu ſanguinē etiā ex oculis pfundunt. Nec minus ægre pariunt grauidæ. Aquila tricenis diebus incubat: & fere maiores alites. Minores uicenis: ut miluus & accipiter. Singulos uere parit: nūq̄ plus ternos: iis qui egolios uocatur quaternos. Coruus aliquando & quinos: incubāt totidem diebus. Cornicē incubantē mas paſcit. Pica nouenos. Melācoriphus ſupra uiginti parit ſemper numero impari inæqualia. Nec alias in pluribus tanta fœcunditas: maior tamē paruis. Hirundini cæci primo pulli: & fere oībus quibus numeroſior partus: irrita oua quæ hypenemia diximus: quæq; aut mutua fœminæ inter ſe libidinis imaginatione cōcipiunt: aut puluere. Nec colūbæ tātū: ſed & gallinæ: perdices: pauones anſeres: chenalopeces. Sunt autē ſterilia & minora ac minus iucundi ſaporis: & magis humida. Quidā & uento putant ea generari. Qua de cauſa etiā zephyria appellantur. Hæc aūt uere tantum. Vrina fiunt incubatione derelicta: quæ alii cynoſura dixere. Oua aceto macerata in tātum emolliunē ut p annulos trāſeāt. Seruari ea i lomēto: aut hyeme i paleis: æſtate i furfuribus utiliſſimum. Sale exinaniri creduntur.

Quæ uolucrum ſola animal pariat: & lacte nutriat. CA. LXI.

Olucrum animal parit ueſpertilio tantum: cui membrana ceu pēnæ. Eadem ſola uolucrum lacte nutrit ubera admouens: geminos uolitat amplexa infantes: ſecūq; deportat. Eidem coxendix unā traditur: & in cibatu culices gratiſſimi.

De cōceptu uiperæ & partu: & quæ terreſtrium oua pariāt. CA. LXII.

Vrſus in terreſtribus oua pariunt ſerpentes: de quibus nondum dictū ſit. Coeūt cōplexu adeo circumuolutæ ſibi: ut una exiſtimari biceps poſſit. Vipere mas caput inſerit in os: quod illa abrodit uoluptatis dulcedine. Terreſtrium eadem ſola intra ſe parit oua unius coloris & mollia ut piſces. Tertia die intra uterum catulos excludit: deinde ſiugulos diebus ſingulis parit uiginti fere numero. Itaq; cæteri tarditatis impatientes prærumpunt latera occiſa parente. Cæteræ ſerpentes contecta oua in terra incubant: & fœtum ſequente excludunt anno. Crocodili uicibus incubant mas & fœmina. Sed reliquorum quoq; terreſtrium reddetur generatio.

De generatione terreſtrium. CA. LXIII.

Ipedū ſolus homo animal gignit. Homini tātū primi coitus pœnitentia augurīū ſcilicet uitæ. a pœnitenda origine. Cæteris aīalibus ſtati p tempora anni concubitus. Homini (ut dictū eſt) oībus horis dierū noctiūq;. Cæteris ſatietas i coitu. Homini ꝑpe nulla. Meſſalina Claudii Cæſaris cōiūx hāc regalē exiſtimās palmā elegit i id certamē nobiliſſimā e ꝑſtitutis ancillā mercenariæ ſtipis: eāq; die ac nocte ſupauit qnto ac uiceſimo cōcubitu. In hoīum genere maribus diuerticula Veneris excogitata oīa ſcelere naturæ: fœminis uero abortus. Quantū i hac pte multo nocētiores q̄ feræ ſumus Viros auidiores ueneris hyeme: fœminas æſtate Heſiodus ꝑdidit. Coitus auerſus elephantis; camelis

tigribus:lyncibus:rhinoceroti:leoni:daſipodi:cuniculis: quibus auerſa genitalia. Cameli etiam ſolitudines aut ſecreta certa petunt:neq; interuenire datur ſine pernicie. Coitus tota die eſt tantum iis ex omnibus:quibus ſolida ungula. In quadrupedum genere mares olfatus antecedit. Auertuntur & canes: phocæ:lupi:in medioq; coitu:inuitiq; etiam cohærent. Supradictoq; plerūq; fœminæ priores ſuperueniunt:reliquis mares. Vrſi autem ut dictum eſt humanitus ſtrati. Herinaci ſtantes ambo inter ſe complexi. Feles mare ſtante fœmina ſubiacente: Vulpes in latere proiectæ:marēq; fœmina amplexa. Taurorum ceruorumq; fœminæ uim non tolerant:ea de cauſa ingrediuntur in conceptu. Cerui uiciſſim ad alias tranſeunt:& ad priores redeunt. Lacertæ ut ea quæ ſine pedibus ſunt circūplexu uenerem nouere. Omnia animalia quo maiore corpore:eo minus fœcunda ſunt. Singulos gignunt elephanti:cameli:eq. Achantis duodenos auis minima. Ociſſime pariunt quæ plurimos gignūt. Quo maius eſt animal:tāto diutius formatur in utero. Diutius geſtantur quibus longiora ſunt uitæ ſpatia. Neq; creſcentiū tēpeſtiua ad generandū ætas. Quæ ſolidas habent ungulas ſingulos:quæ biſulcas & geminos pariunt. Quorum in dygitos pedum fiſſura diuiſa eſt:eo numeroſiora in fœtu. Sed ſuperiora omnia perfectos edūt partus: hæc inchoatos. In quo ſunt genere leænæ:urſe:& uulpes. Informia etiā magis q̄ ſupradicta urſæ pariūt:rarūq; eſt uidere parientes. Poſtea lambēdo calefaciunt fœtus oia ea:& figurāt:pariunt plurimum quaternos. Cæcos aūt gignunt canes:lupi:panthere:thoes. Canum plura ſunt genera. Laconicæ octauo menſe utrinq; generant. Ferūt.lxx.diebus:& plurimum tribus mēſibus. Cæteræ canes & ſemeſtres coitū patiunt. Implent oēs uno coitu. Quæ ante iſtum tēpus cōcepere:diutius cæcos habent catulos:nec omnes totidē diebus. Exiſtimat in urina attollere crus fere ſemeſtres:ideſt ſignum cōſumati uirium roboris:fœminæ hoc idē ſidentes. Partus duodeni qbus numeroſiſſimi:cætero qni:ſeni aliquando ſinguli:quod prodigioſum putant. Sicut oēs mares:aut oēs fœminas gigni. Primos quoq; mares pariunt:in cæteris alternant:ſi ineant opportuno & recto mēſe. Ineunt a partu ſexto menſe. Octonos laconicæ pariunt. Propria in eo genere maribus laboris alacritas. Viuunt laconici annis denis:fœmina duodenis. Cætera genera qndecim annos:aliquando uiginti. Nec tota ſua ætate generant:fere a duodecimo deſinentes. Feliū & ichneumonū reliqua ut canum. Viuūt annis ſenis. Daſipodes oi mēſe pariūt: & ſuperfœtant ſicut lepores. A partu ſtatim īplent. Cōcipiunt q̄is ubera ſiccante fœtu:pariunt non cæcos. Elephanti ut diximus pariunt ſingulos magnitudine uituli trimeſtris. Cameli duodecim menſibus ferunt a trimatu:pariunt uere:iterūq; poſt annum implent a partu. Equas autē poſt tertium diē aut poſt unum ab enixu utiliter admitti putant:coguntq; inuitas. Mulier ſeptima die concipere facillime credit. Equasq; iubas tonderi præcipiunt:ut aſinoq; in coitu patiantur humilitatē:comantes enim gloria ſuperbire. A coitu ſolæ aſalium currunt: ex aduerſo aquilonū auſtrorūue ,put marē aut fœminā concepere. Colorē ilico mutant rubriore pilo:uel quicunq; ſit pleniore. Hoc argumento deſinūt admittere etiā uolentes. Nec īpedit partus quaſdā ab opere. Falluntq; grauidæ. Viciſſe olympia prægnantē equam Hecratidis theſſali inuenimus. Equos & canes & ſues initium matutinum appetere:fœminas autē poſt meridiem blandiri diligentiores tradunt. Equas domitas.lx.diebus equire:anteq̄ gregales. Sues tantum coitu ſpumā ore fundere. Verrē ſubantis audita uoce niſi admittat cibum non cape uſq; in maciē. Fœminas tantā efferari:ut hoiem lacerent:candida maxime ueſte īdutum. Rabies ea aceto mitigatur naturæ aſperſo. Auiditas coitus putat ex cibis fieri. Sicut uiro eruca:pecori cepa. Quæ ex feris mitigentur non cōcipere:ut anſeres:apros uero tarde:& ceruos:nec niſi ab infantia educatos. Mirum eſt quadrupedum prægnantes uenerem arcent:præter equam & ſuem. Sed ſuperfœtant & daſipus & lepus tantum.

De uaria generatione auium. CA. LXIIII.

Væcūq; animal pariūt in capite gignunt circumacto fœtu ſub enixum:alia in utero porrecta. Quadrupedes geſtant extenſis ad longitudinem cruribus:& ad aluum ſuam applicatis. Homo in ſemet conglobatus inter duo genua naribus ſitis. Molas de quibus ante diximus gigni putant:ubi mulier non ex mare:ueq; ex ſemetipſa tantū cōcepit. Ideo nec aiari:qa non ſit ex duobus. Altricēq; habere p ſe uitam illā:quæ ſatis arboribuſq; cōtingat ex oibus quæ perfecto. Fœtus uel tantos & innumeroſos edunt. Item plures contra naturam ſolibipedum aut biſulcoq;.

De murium fœtu. CA. LXV.

Vpra cuncta eſt muriū fœtus haud ſine cōtatione dicendus. q̄q̄ auctore Ariſtotele & Alexandri magni militibus generatio eoq; lambendo conſtare nō coitu dicatur. Ex una genitos.cxx. tradiderunt. Apud perſas uero prægnantes in utero parentis repertas. Et ſalis guſtatu fieri p̄gnantes opinantur. Ita deſinit miq; eſſe:unde uis tanta meſſes populetur muriū agreſtium. In quibus illud quoq; adhuc latet quo nam modo illa multitudo repente occidat. Nam nec exanimes reperiunt: neq; extat qui murem hyeme in agro effoderit. Plurimi itaq; ad troadem perueniunt. Et iam indefugauerunt accolas. Prouentus eorum ſiccitatibus tradunt. Et iam obituris uermiculum in capite gigni. Aegyptiis muribus durus pilus:ſicut herinaceis. Idem bipedes ambulant:ceu alpini. Cū diuerſi quoq; generis coire animalia:ita demū generant:ſi tempus naſcendi par habent. Quadrupedum oua gignentium lacertam ore parere ut creditur uulgo Ariſtoteles negat. Neq; incumbant cædē oblitæ quo ſint in loco enixæ:quoniam huic animali nulla memoria:itaq; catuli per ſe erūpunt.

De ſpina hominis anguem naſci. CA. LXVI.

Nguem ex medulla hominis ſpinæ gigni accepimus a multis. Plæraq; enim occulta & cæca origine proueniunt:etiam in quadrupedum genere.

De ſalamandra. CA. LXVII.

Icut ſalamandra animal lacerti figura ſtellatum nūquam niſi magnis hymbribus proueniēs: & ſerenitate deficiens. Huic tantus rigor: ut ignem tactum extinguat non alio modo q̄ glacies. Eiuſdem ſanie quæ lactea ore uomitur: quacunq; parte corporis humani contacta toti defluunt pili. Idq; quod contactum eſt colorem in uitiliginem mutat.

De iis quæ naſcuntur ex non genitis: & quæ nata nihil gignunt. CA. LXVIII.

Vædam uero gignuntur ex non genitis: & ſine ulla ſimili origine ut ſupradicta: & quæcūque æſtas aut uer ſtatūq; tēpus a nni generant. Ex iis quædā nihil gignunt ut ſalamādræ. Neq; eſt in iis genus maſculinum fœmineūue: ſicut neq; ī anguillis: oībuſq; quæ nec aīal nec ouum ex ſeſe generant. Neutrum eſt & oſtreis genus: & cæteris adherentibus uado uel ſaxo. Quæ autem p ſe generantur ſicuti infra mares ac fœminas deſcripta ſunt: ita generant quidē ea aliqd coitu: ſed imperfectū & diſſimile: & ex quo nihil amplius gignatur: ut uermiculos muſcæ. Id magis declarāt naturæ eorum quæ inſecta dicunt. Arduæ explanationi oīa: & priuatim dicato opere narrāda. Quapp ut īgeniū p̄dictoq; ita & reliqua ſubtexet deſertatio. De ſenſibus aīalium. CA. LXIX.

X ſenſibus ante cætera homini tactus: deīde guſtus. Reliqs ſuperatur a multis. Aquilæ clarius cernunt. Vultures ſagacius odorantur. Liquidius audiunt talpæ obrutæ terra: tam denſo atq; ſurdo naturæ elemēto. Præterea uoce oīum in ſublime tēdēte ſermonē exaudiunt: & ſi de iis quare intelligere etiam dicūtur: & profugere. Auditus cui hominum primo negatus eſt huic & ſermonis uſus ablatus. Nec ſunt naturaliter ſurdi: ut nō idem ſint & muti. In marinis oſtreis auditum eſſe nō eſt ueriſimile: ſed ad ſonum mergere ſe ſolent. Ideo & ſilentiū in mari piſcantibus.

Auditum & olphatum eſſe piſcibus. CA. LXX.

Iſces quidem auditus nec mēbra habēt nec foramina: audire tamen eos palā eſt: ut patet cum plauſu cōgregari feros ad cibum cōſuetudine in quibuſdā uiuariis ſpectetur. Et ī piſcinis Cæſaris genere piſciū ad nomē uenire: quoſdā ſingulos. Itaq; pduntur etiam clariſſime audire mugil: lupus: ſalpa: chromis: & ideo in uado niuere. Olfatū iis eſſe manifeſtū patet. Quippe non oēs eadem eſca: capiuntur: & priuſq̄ appetant odorantur. Quoſdā & ſpelūcis latētes ſalſamēto illitis faucibus ſcopuli piſcator expellit: uelut ſui cadaueris agnitionē fugiētes. Conueniūtq; ex alto etiā ad quoſdā odores: ut ſæpiam uſtam: & polypū: quæ ob id coguntur iu naſſas. Sentinæ qdem nauiū odorē fugiunt procul: maxime tamen piſcium ſanguinē. Non poteſt petris auelli polypus. Idem cunicula admota ab odore protinus reſilit. Purpuræ quoq; fœtidis capiunt. Nam de reliquo animalium genere quis dubitet? Cornus ceruini odore ſerpentes fugantur: ſed maxime ſtyracis: origani: aut chalcis aut ſulphuris formicæ necantur. Culices acida petunt: ad dulcia non aduolant.

Tactum communem eſſe omnibus.

Actus ſenſus omnibus eſt: etiā quibus nullus alius. Nam & oſtreis & terreſtribus uermibus. Quo exiſtimauerim oībus ſenſum guſtus eſſe. Cur enim alios alia ſapores appetunt? In quo uel præcipua naturæ architectiq; uis. Alia dentibus prædantur: alia unguibus: alia roſtri adūcitate capiunt. Alia latitudine ruunt. Alia cacumine excauant. Alia ſugunt. Alia lambunt: ſorbēt: mādūt: uorant. Nec minor uarietas in pedum miniſterio: ut rapiāt: diſtrahāt: teneāt: premāt pendeāt: tellurem ſcabere non ceſſent. Quæ uenenis uiuāt & quæ terra. CA. LXXII.

Enenis capreæ & conturnices (ut diximus) pingueſcunt placidiſſima aīalia: at ſerpentes ouis. Spectanda quidem draconum arte. Aut enim ſolida hauriunt: ſi iam fauces capiunt: quæ dein de in ſemet conuoluti frangunt intus: atq; ita putamina excutiunt: aut ſi tenerior eſt & catuli adhuc ætas orbe apprehenſa ſpira: ita ſenſim uehemēterq; præſtringūt: ut amputata parte ceu ferro: reliquam quæ amplexu tenetur ſorbeant. Simili mō auibus deuoratis ſolidis contētione plurima & cætera oſſa reuomunt. Scorpiones terra uiuunt. Serpentes cum occaſio eſt uinū præcipue appetunt: cū alioquin exiguo indigeāt potu. Eædē minimo & pene nullo cibo cū adſeruātur incluſe: ſicuti aranei quoq; alioquin ſuctu uiuētes. Ideo nullū interit fame aut ſiti uenenatū. Nam neq; caloris uim habent: neq; ſanguinis: neq; ſudoris: quæ auiditatē naturalē ſale augent. Inquo genere omnia magis exit alia: ſi ſuum genus edere anteq̄ noceant. Condit in theſauros maxillasq; cibū ſpōgionū & ſatyroq; genus. Mox inde ſenſim ad mādendū manibus exprimit. Et quod formicis in annū ſolēne eſt his in dies uel horas.

De cibo & potu quorūdam. CA. LXXIII.

Num animal digytos habentiū herba alitur lepus: ſed & fruge. Solibipedes & biſulci ſues omni cibatu & radicibus. Solidipedū uolūtatio propria. Serratoq; dentiū corniuora ſunt oīa. Vrſi & fruge fronde uindemia pomis uiuūt & apibus cancris etiā & formicis. Lupi ut diximus & terra in fame. Pecus portu pingueſcit: ideo ſal illis aptiſſimus: itē ueterina: q̄q̄ & fruge & herba ſed ut bibere: ſecedunt. Ruminant præter iā dicta ſilueſtriū cerui cū a nobis aluntur. Oīa aūt iacētia potius q̄ ſtātia: & hyeme magis q̄ æſtate ſeptenis fere mēſibus. Pōtici quoq; mures ſimili mō remandunt. In potuquibus ſerrati dentes: lambūt. Et mures hi uulgares: quis ex alio genere ſint. Quibus continui dentes ſorbēt: ut equi: boues. Neutrū urſi: ſed aquā quoq; morſu uorant. In africa maior pars ferarū æſtate non bibunt inopia hymbriū. Quā ob cauſam capti mures libyci ſi biberint moriunt. Orygē ppetuo ſitiētē africa generat ex natura loci potu carentē cū mirabili mō ad remedia ſitientiū. Nāq; getuli latrones eo durant auxilio repertis in corpore eoq; ſalubertimi liquoris hauſtu ueſicis. Inſidunt in eadem africa

pardi cõdenſa arbore:occultatiq; eius ramis in prætereũtia deſiliũt:atq; e uolucrũ cæde craſſant. Feles q̃ dem quo ſilentio q̃ lenibus ueſtigiis obrepunt auibus? q̃ occulto ſpeculatu in muſculos exiliunt? Ex/ cremẽta ſua effoſſa obruunt terra:intelligentes odorem illum indicem ſui eſſe.

Quæ inter ſe diſſideant:& quæ inter ſe conueniant. CA. LXXIIII.

Rgo & alios ſenſus quoſdam eſſe q̃ ſupradictos haud difficulter apparet. Sunt enim quædam e his bella amicitiæq;. Vnde & affectus præter illa quæ de qbuſq; eoꝝ ſuis diximus locis. Diſſi/ dent olores & aquilæ. Coruus & cloreus noctu inuicẽ oua exqrentes. Simili modo coruus & miluus illo præcipiẽte huic cibos. Cornices & noctua. Aquilæ & trochilus (ſi credimus) quoniã rex ap/ pellatur auiũ. Noctuæ & cæteræ minores aues. Rurſus cũ terreſtribus muſtella & cornix. Turtur & py/ ralis. Ichneumones ueſpæ. & Phaláges aranei. Aq̃ticæ anates & gauiæ. Harpæ & triorches accipiter. So/ rices & ardeolæ inuicẽ fœtibus inſidiãtes. Egithus auis minima cũ aſino. Spinetis enim ſe ſcabendi cau ſa atterẽtes nidos eius diſſipat:quod illa adeo pauet:ut uoce oĩno rudẽtis audita oua eiiciat:pulli ipſi me tu cadant. Igiſ aduolans ulcera eius roſtro excauat. Vulpes & milui. Angues & muſtellæ:& ſues. Eſalon uocaſ parua auis oua corui frãgẽs:cuius pulli infeſtanſ a uulpibus. Inuicẽ hæc catulos eius ipſamq; uel/ lit. Quod ubi uiderint corui contra auxilianſ:uelut aduerſus cõem hoſtem. Et anchatis in ſpinis uiuit: Idcirco aſinos & ipſa odit flores ſpinæ deuorãtes. Egithũ uero in tantũ:ut ſanguiné eorũ credant nõ coi re:multiſq; ob id ueneficiis infamẽt. Diſſident thoes & leones:& minima æque ac maxima. Formico/ ſam arborẽ ſorices cauent. Librat araneus ſe filio in caput ſerpẽtis porrectæ ſub umbra arboris ſuæ:tan/ taq; ui morſu cerebrũ apprehẽdit:ut ſtridẽs ſubinde ac uertigie rotata neſ filiũ qdem deſup pẽdentis rũ pere adeo nõ fugere queat:nec finis ante mortẽ eſt. Rurſus amici pauones & colũbæ. Turtures & pſita. Merulæ & turdi. Cornix & ardeolæ. Cõtra uulpiũ genus cõibus inimicitiis. Harpæ & miluus & cõtra triorchin. Quin & affectus indicia ſunt etiã in ſerpẽtibus imitiſſimo aialiũ genere. Dicta ſunt quæ arca dia narrat de domino a dracone ſeruato. & agnito uoce hoĩs. De aſpide miraculũ a Philarcho traditſ. Is n. auctor eſt. Cũ ad mẽſam cuiuſdã ueniẽs i ægypto alereſ aſſidue enixã catulos: quoꝝ ab uno filiũ ho/ ſpitis interẽptũ. Illam reuerſam ad cõſuetudinẽ cibi intellexiſſe culpã:& necẽ intuliſſe catulo:nec poſtea in tectum id reuerſam. De ſomno aialium. CA. LXXV.

Omni quæſtio nõ obſcuram conjectationem habet. In terreſtribus omnia quæ cor habẽt dor f mire manifeſtũ eſt. Aquatiliũ quoq; exiguũ qdam etiã qui de cæteris dubitãt:dormire tamen exiſtimant:nõ oculoꝝ argumẽto:quia nõ habẽt genas:uerum ipſa qete cernuntur placida ceu ſoporata:neq; alia q̃ caudis mouẽtia:& ad tumulũ aliquẽ expauentia. De thynnis confidentius affirma/ tur. Iuxta ripas enim aut petras dormiunt. Plani aũt piſcium in uado:ut manu ſæpe tollantur. Nam & delphini balenæq; ſtertentes etiam audiũtur. Inſecta quoq; dormire ſilentio apparet:quia nec lumini/ bus quidem admotis excitẽtur. Homo genitus premitur ſomno per aliquot mẽſes. Deinde longior in/ dies uigilia. Somniat ſtatim infans. Nam & pauore expergiſcitur:& ſuctũ imitaſ. Quidam uero nunq̃ quibus mortiferũ fuiſſe ſignũ contra cõſuetudinẽ ſomnioꝝ inuenimus exempla. Magnus hic inuitat locus:& diuerſis refertus documentis:utrũ ne ſint aliqua præſcita animi quieſcentis. Qua fiant ratione an fortuita res ſit ut plæraq; ? Et ſi exemplis agatur profecto paria fiant. A uino & a cibis proxima atq; in redormitione uana eſſe uiſa prope conuenit. Eſt autẽ ſomnus nihil aliud q̃ animi in medium ſe ſe re ceſſus. Præter hominem ſomniare equos:canes:boues:pecora:capras:palam eſt. Ob hoc creditur & in omnibus quæ animal pariunt. De iis quæ oua gignunt incertum eſt. Sed dormire ea certũ. Verum & ad inſecta tranſeamus. Hæc náq; reſtant immenſæ ſubtilitatis animalia.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER. XI. PROHEMIVM.

De inſectis animalibus:ut ſunt apes:formicæ:& huiuſmodi.

RESTANT IMMENSAE SVBTILITATIS ANIMALIA. QVOMO do aliqui ea neq; aſpirare & ſine ſanguine eſſe etiam prodiderunt.

De inſectorum genere. CA. I.

Vlta hæc & multigena terreſtriũ uolucrũq; uita. Alia pẽnata ut m apes. Alia utroq; modo ut formicæ. Aliqua & pẽnis & pedibus carentia. Et iure omnia inſecta appellata ab inciſuris:quæ nunc ceruicũ loco:nunc pectorum atq; alui præcincta ſeparant membra tenui modo fiſtula cohærentia. Aliquibus uero nõ tota inciſura eas ambiente rugas:ſed in aluo aut ſuperne tãtum imbricatis flexiliũm uertebris nuſ/ quam alii ſpectatiore naturæ rerum artificio.

De ſubtilitate naturæ. CA. II.

N magnis ſiquidẽ corporibus aut certe maioribus facilis officina ſequaci materia fuit. In his i uero tam paruis atq; tam nullis quæ ratio q̃tauis tam inextricabilis pfectio. Vbi tot ſenſus col/ locauit in culice? Et ſunt alia dictu minora. Sed ubi uiſum in ea pretendit? Vbi guſtatum ap/ plicauit? ubi odoratũ inſeruit? ubi uero truculentã illã & portione maximã uocẽ igenerauit? Qua ſub/ tilitate pennas adnexuit? Prælõgauit pedũ crura? Diſpoſuit ieiunã caueam uti aluũ? Auidam ſanguinis

& potiſſimū humani ſitim accēdit? Tælū uero pfodiēdo tergori quo ſpiculauit ingenio? Atq; ut in cāpa ci cū cerni nō poſſit exilitas: ita reciproca generauit arte: ut fodiēdo acuminatū pariter ſorbēdoq; fiſtulo ſum eſſet. Quos terendini ad pforanda robora cū ſono teſte dentes affixit? potiſſimūq; e ligno cibatū fe cit? Sed turrigeros elephantoꝝ miramur humeros: taurorūq; colla: & truces i ſublime iactus: tigriū & apinas: leonū iubas: cū reꝝ natura nuſq; magis q̄ in minimis tota ſint. Quapp quæſo ne noſtra legentes (quoniā ex iis ſpernunt multa) etiā relata faſtidio damnent: cū in templatiōe naturæ nihil poſſit uideri ſupeauacuum.

Vtrū ſpirent: an habeāt ſanguinē. CA. III.

i Nſecta multi negarūt ſpirare id ratiōe perſuadētes: quoniā uiſceri interiori nexus ſpirabilis nō ineſſet. Itaq; uiuere ut fruges: arboreſq;. Sed plurimū intereſſe ſpiret aliqo an uiuat. Eadem de cauſa nec ſanguinē iis eſſe: q̄ ſit nullius carentibus corde aut iecore. Sic nec ſpirare ea q̄bus pul/mo deſit, Vnde numeroſa quæſtionū ſeries exorit. Idē. n. & uocē eſſe iis negāt in tāto murmure apū: ci/cadaꝝ ſono & aliis quæ ſuis æſtimabunt locis. Nā mihi cōtuenti ſemp ſuaſit reꝝ natura nihil icredibile exiſtimare de ea. Nec uideo cur magis non poſſint trahere aīam talia & uiuere: q̄ ſpirare ſine uiſceribus. Quod etiā in marinis docuimus: q̄uis arcente ſpiritū denſitate & altitudine humoris. Volare quidē ali/qua & aīatu carere in ipſo ſpiritu uiuentia. Ha bere ſenſum uictus generationis atq; operis & de futuro etiā curam. Et q̄uis nō ſint mēbra: quæ uelut carinas ſenſus inuehant: eſſe tamen iis auditū: olfatū: guſta tum: eximia præterea naturæ dona: ſolertiā: aīum: artē: quis facile crediderit? Sanguinē nō eſſe iis fateor: ſicut ne terreſtribus qdem cunctis inter ſe ſimilē quidē: ut ſæpiæ in mari ſanguinis uires atramentū op tineat: purpuraꝝ generi infector ille ſuccus. ſic inſectis q̄ſquis eſt uitalis humor hic erit ſanguinis loco. Sed exiſtimatio ſua cuiq; ſit. Nobis propoſitum eſt naturas rerum manifeſtas indicare: non cauſas iudi/care dubias.

De corpore eorum. CA. IIII.

i Nſecta ut intelligi poſſit nō uidētur neruos habere: nec oſſa: nec ſpinas: nec carthilaginem nec pinguia: nec carnes: nec cruſtam quidem fragilem: ut quædā marina: nec iure dicetur cutis: ſed mediæ cuiuſdam inter oīa hæc naturæ corpus arēti ſimile neruo mollius: in reliquis partibus ſiccius uerius q̄ durius. Et hoc ſolū iis eſt: nec præterea aliud. Nihil intus niſi admodum paucis inteſti/num implicatum. Itaq; diuulſis præcipue uicacitas: & partium ſingulaꝝ palpitatio. Quia quæcunq; eſt ratio uitalis: illa nō certis ineſt membris: ſed toto in corpore: minime tamē capite. Solūq; nō mouet niſi cum pectore auulſum. In nullo genere plures ſunt pedes. Et quibus ex iis plurimi: diutius uiuunt diuul ſa: ut in ſcolopendris uidemus. Habēt autem oculos: præterq; ſenſus tactum & guſtatū: aliqua & odora tum: pauca & auditum.

De apibus. CA. V.

ſ Ed inter oīa principatus apibus & iure præcipua admiratio. Solis ex eo genere hoīum cā geni/tis. Mella cōtrahunt ſuccūq; dulciſſimū atq; ſubtiliſſimū ac ſaluberrimū. Fauos confingunt & cæras. Illæ ad uſus uitæ laborem tolerāt. Opera cōficiunt. Rempublicā habēt: cōſilia priuatim ac duces gregatim: & quod maxime miꝝ ſit mores habēt. Præterea cū ſint neq; māſueti generis neq; fe ri: tamē tanta eſt natura rerum: ut prope ex umbra minimi animalis incomparabile effecerit quiddam. Quos efficaciæ induſtriæq; tātæ compemus neruos? quos rōne mediuſſidius uiros? Hoc certe præſtā/tioribus quo nihil nouere niſi cōmune. Nō ſit de anima quæſtio. Cōſtet & de ſanguine: quantulum ta/men eſſe in tantulis poteſt. Aeſtimemus poſtea ingenium.

Qui ordo naturæ in eis CA. VI.

h Yeme cōduntur. Vnde enim ad pruinas niueſq; & aquilonū flatus perferēdos uires? Sane & in ſecta oīa: ſed minus diu quæ parietibus noſtris occultata naturæ tepefiunt. Circa apes aut tem porum locorūue ratio mutata eſt: aut errauerūt priores. Cōduntur a uergiliaꝝ occaſu: ſed la/tent ultra exortum. Adeo nō ad ueris initiū ut dixere: nec ut quiſq; in italia de alueis exiſtimat. Ante fa/bas florentes nō exeunt ad opera & labores: nulluſq; (cū per cælum licuit) ocio perit dies. Primū itaq; fa/uos cōſtruunt: cæram fingunt: hoc eſt domos cellaſq; faciunt. Deinde ſobolē: poſtea mella: cærā ex flori bus. Melligine a lachrymis arboꝝ quæ glutinum pariunt ſalicis: ulmi: arūdinis ſucco: gummi reſina. Iis primū alueum ipſum intus totum ut quodam tectorio illinunt: & aliis amarioribus ſuccis contra alia/rum beſtiolaꝝ auiditates. Id ſe facturas conſciæ quod cōcupiſci poſſit. Iis deinde fores quoq; latiores cir cunſtruunt.

De uocabulis operis. CA. VII.

p Rima fundamēta operis metyn uocāt periti: ſecūda piſſocæron: tertia propolin. Inter coria cæ/raſq; magni ad medicamina uſus. Metys cruſta eſt prima ſaporis amari. Piſſocæros ſuper eam uenit picantiū modo ceu dilutior cæræ initiū populorumq; mitiore gummi. Propolis craſſio ris iam materiæ additis floribus nundū tamē cæra: ſed fauorū ſtabilimentum quā oēs frigoris aut iniu riæ aditus obſtruunt: odore etiā nunc graui: ut qua pleriq; p galbano utant. Præter hæc conuehet rhi/thace: quā alii ſandaracam: alii cærinthū uocant. Hic erit apū dum operātur cibus: q̄ ſæpe inuenit in fa/uorum inanitatibus ſepoſitus: & ipſe amari ſaporis: ſed plenus humoris cibus. Gignit autē rore uerno: & arborum ſucco gummi modo: africi minor: auſtri flatu nigrior: aquilonibus melior: & rubens. Plu/rimum in græcis nucibus Menecrates florē ait eſſe futuræ meſſis indicium: ſed nemo præter eum.

Ex quibus floribus opera fiant. CA. VIII.

c Aeras ex oīum arboꝝ ſatorūq; floribus cōfingunt: excepta rumice & chenopode. Hærbarum hæc genera. Falſo excipit ſpartū. Quippe cū hiſpania multa in ſpartariis mella hærbā eam ſa/piunt. Falſo & oleas excipi arbitror. Quippe oliuæ puētu plurima examina gigni certum eſt.

Fructibus nullis nocetur. Mortuis ne floribus quidem non modo corporibus insidunt. Operantur intra. lx. passus. Et subinde cōsumptis in proximo floribus speculatores ad pabula ulteriora mittunt. Noctu deprehensæ in expeditione excubant supinæ: ut alas a roræ protegant.

De amatoribus earum. CA. IX.

E quis miretur amore earum captos Aristomachum solēsem duo desexaginta annis nihil aliud egisse Hylisсum uero thasium in desertis apes colētem Agrium cognominatum: qui ambo scripsere de iis.

Ratio operis. CA. X.

Atio operis interdiu statio ad portas more castrorū. Noctu quies in matutinū donec una excitet oēs gemino aut triplici bombo: ut buccino aliquo. Tunc uniuersæ: prouolant: si dies mitis futurus est. Prædiuinãt enim uentos hymbresq; & tūc se continent tectis. Itaq; temperie cæli (hāc enim inter præscita habēt) cū agmen ad opera pcessit: aliæ flores aggerunt pedibus: aliæ aquā ore: guttasq; lanugine totius corporis. Quarum adolescētiores ad opera exeunt: & supradicta cōuehunt. Seniores intus operantur. Quæ flores comportāt prioribus pedibus femora onerāt: ppter id natura scabra: pedes priore rostro: totæq; onustæ remeāt sarcina pandatæ. Excipiunt eas ternæ: quaternæ exonerant. Sunt enim intus quoq; officia diuisa. Aliæ struunt. Aliæ poliunt. Aliæ suggerūt. Aliæ cibum comparant ex eo quod allatum est. Neq; enim separatim uescuntur: ne inæqualitas operis aut cibi fiat & tēporis. Struunt rursus ea orsa cōcameratione aluei textūq; uel usq; ad summa tecta deducunt: limitibus binis circa singulos actus: ut aliis intrent: aliis exeant. Faui superiore parte affixi: & paululum etiā lateribus simul hærent: & pendēt una. Alueū non cōtingunt: nunc obliq; nūc rotundi qualiter poscit alueus: aliquādo & duorum generum: cum duo examina cōcordibus populis dissimiles habuere ritus. Ruentes cæra fulciunt pilarum instar interius a solo fornicatis: ut sit aditus ad sarciēdum. Primi fere tres uersus inanes struuntur: ne pmptum sit quod inuitet furantē. Nouissimi maxime implētur melle: ideoq; auerso alueo faui eximuntur. Gerulæ secundos flatus captant. Si cooriatur procella: apprehēsis pedusculo lapillis se librant. Quidam in humeros eum imponi tradunt. Iuxta uero terram uolāt in aduerso flatu uepribus hebetato. Mira obseruatio operis. Cessantium inertiam notant: castigant: mox & puniunt: morte. Mira munditia. Amoliūtur omnia e medio: nullæq; inter opera spurcitiæ iacent. Quin & excrementa operantium intus ne lōgius recedant unum congesta in locū turbidis diebus & operis ocio egerunt. Cum adueseraſcit in alueo strepunt minus ac minus: donec una circumuolet eodem quo excitauit bombo: ceu quietem capere imperans. Et hoc castrorum more. Tunc repente omnes conticescunt. Domos primum plebeis exædificant: deinde regibus.

De fucis. CA. XI.

Isperatur largior prouentus: adiiciuntur contubernia & fucis. Hæ cellarum minimæ: sed ipsi maiores apibus. Sunt autem fuci sine aculeo uelut imperfectæ apes nouissimeq; sessis & iam emeritis inchoatæ: serotinus fœtus & quasi seruitia uerarum apum. Quāobrem imperant iis: primosq; in opera expellunt: tardantes sine clæmentia puniunt. Neq; in opere tātum: sed in fœtu adiuuant eas multū ad calorē cōferente turba. Certe quo maior eorū fuerit multitudo: eo maior fiet examinum puentus. Cū mella cœperint matureſcere: abigunt eos. Multæ singulos aggressæ trucidāt. Nec id genus nisi uere cōspicitur. Fucus adeptis alis in alueum: reiectus ipsæ cæteris adimit. Regias imperatoribus futuris in una parte aluei extruunt amplas: magnificas: separatas: tuberculo eminentes. Quod si exprimatur non gignuntur soboles. Sexangulæ omnes cellæ: a singulorum eæ pedum opere. Nihil horū statuto tempore: sed rapiunt diebus serenis munia. Et melle uno altero ue ad summū die cellas replēt.

Quæ natura mellis. CA. XII.

Enit hoc ex aere: & maxime siderū exortu: pcipueq; in ipso syrio explendēte fit: nec oino prius uergiliarū exortu sub lucanis tēporibus. Itaq; cum prima aurora folia arborū melle roscida inueniunt. At si qui matutino sub diuo fuere: unctas liquore uestes: capillūq; cōcretū sentiūt. Sive ille est cæli sudor: siue quædā sydery saliua: siue purgantis se aeris succus: siue aquæ est & purus ac liquidus & suæ naturæ: qualis defluit primo. Nūc uero e tāta cadēs altitudine multūq; dū uenit sordescens: & obuio terræ halitu infectus. Præterea a fronde ac pabulis potus: & in uterculos congestus apum. Oremuomūt. Ad hæc succo florū corruptus & alueis maceratus: totiēsq; mutatus. Magnā tamē cæleſtis naturæ uoluptatē affert.

Quæ optima mella. CA. XIII.

Bi optimus semp: ubi optimorū doliolis florū cōditur. Atticæ regiōis hic & siculæ hymeto & hybla ab locis: mox calline insula. Est aūt initio mel ut aqua dilutū: & primis diebus feruet ut musta: seq; purgat. Vicesimo die crasseſcit. Mox obducit tenui membrana: qua feruoris ipsius spuma concreſcit. Sorbetur optimum & minime fronde infestum e quercus tilæ arundinum foliis.

Quæ genera mellis in singulis. CA. XIIII.

Vmma quidē bonitatis natiōe cōstat (ut supra diximus) pluribus modis. Aliubi enim faui cæra spectabiles gignunt: ut in pelignis: sicilia. Aliubi mellis copia: ut in creta: cypro africa. Aliubi magnitudine: ut in septentrionalibus: uiso iam in germania octo pedum longitudinis fauo: in caua parte nigro. In quocūq; tamē tractu terna sunt mellis in genera. Vernū ex floribus cōstructo fauo: qđ ideo uocatur anthinum. Hoc quidam attingi uetant: ut largo alimento ualida exeat soboles. Alii ex nullo minus apibus relinquunt: quoniā magna sequat ubertas magnorū sydery exortu. Præterea solstitio cū thymis & una florere incipiunt pcipua cellarū materia. Est aūt in eximendis fauis necessaria dispē

ſatio:quoniã inopia cibi deſperãt:moriũturq; aut effugiunt.Cõtra copia ignauiã affert. Maciẽ melle nõ rhithace paſcunt.Qui aũt ſunt diligẽtiores ex hac uindemia duodecimã partem apibus relinquunt.Dies ſtatutus inchoãdi ut quadã lege naturæ:ſi ſcire aut obſeruare hoſes uelint: triceſimus ab educto examine:ferecq; maio mẽſe includit hæc uindemia.Alterũ genus eſt mellis æſtiui:qđ ideo uocat horeum a tẽpeſtiuitate præcipua ipſo ſyrio explendeſcẽte poſt ſolſtitiũ diebus.xxx.fere.Immenſa circa hoc ſubtilitas naturæ mortalibus patefacta eſt:niſi fraus hoſium cuncta pernicie corrũperet. Nanq; ab exortu ſyderis cuiuſcunq; ſed nobilium maxime aut cæleſtis arcus ſi nõ ſequant hymbres:ſed ros tepeſcat ſolis radiis.Medicamẽta nõ mella gignunt oculis ulceribus,interniſq; uiſceribus dona cæleſtia.Quod ſi ſeruetur hoc ſyrio exoriente caſuq; cõgruat in eundem diem:ut ſæpe Veneris aut louis Mercuriiue exortus non alia ſuauitas:uſuſq; mortalium malis a morte uocandis q̃ diuini nectaris fiat.

Quomodo probentur mella. CA. XV.

El plenilunio uberius capitur:ſerena die pinguius.In omni melle ſe quod perfluxit ut muſtũ
m oleumq;:appellaturq; acœton:maxime laudabile eſt.Aeſtiuum omne rutilum:ut diebus confectum ſiccioribus.Aptiſſimum in æſtimatiõe e thymo coloris aurei:ſaporis gratiſſimi: cum ſit palam doliolis pingue:marino e rore ſpiſſum.Quod concreſcit autem hoc minime laudatur. Thymoſum non coit:& tactu prætenuia fila mittit. Quod primum grauitatis argumentum eſt: abrumpi ſtatim & reſilire guttas:uilitatis indicium habetur.Sequens probatio ut ſit odoratum & ex dulce reglutinoſum perlucidum.Aeſtiua mellatiõe decimam partem thaſio Dionyſio apibus relinqui placet:ſi pleni fuerint aluei.Si minus:pro rata portione:aut ſi inanes:omnino non attingi.Huic uindemiæ attici ſignum dedere initium caprificialem diem uulcano ſacrum.

De tertio genere mellis:& quomodo apes probentur. CA. XVI.

Ertium genus mellis minime probatũ ſilueſtre:quod ericeum uocãt.Cõuehitur poſt primos
t autũni hymbres cũ erica ſola floret in ſiluis.Ob id harenoſo ſimile.Gignit id maxime arcturi exortu a pridie idus ſeptẽbris.Quidã æſtiuã mellationẽ ad arcturi exortũ proferũt: quoniã ad æquinoctium autũni ab eo ſuperſunt dies.xiiii.& ab æqnoctio ad uergiliaꝝ occaſum diebus.xlviii.Plurima ſit erice:athenienſes tetradicẽ appellant:euboea ſiſaꝝ:putantq; apibus eſſe gratiſſimã fortaſſis quia tũc nulla alia ſit copia.Hæc ergo mellatio fine uindemiæ & uergiliaꝝ occaſu idibus nouẽbris fere includit.Relinqui ex ea duas partes apibus rõ pſuadet:& ſemp eas partes fauoꝝ quæ habeãt rhithacẽ.A bruma ad arcturi exortũ diebus.lx.ſomno alũtur ſine ullo cibo.Ad arcturi exortũ ab æquinoctio uerno tepidiore tractu iã uigilant.Sed etiã tunc alueo ſe cõtinent:ſeruatoſq; in id tẽpus cibos repetũt.In italia uero hoc idẽ a uergiliaꝝ exortu faciunt:& in eũ dormiunt. Alueos qdam in eximẽdo melle expẽdunt: ita dirimẽtes q̃tum relinquant.Aequitas etiã in eis obſtringit feruntq; ſocietate frauda alueos mori. In primis præcipit ut lauti puriq; eximãt mella.Furem & mulieꝝ menſes odere.Cũ eximunt mella apes abigi fumo utiliſſimũ:ne iraſcant:aut ipſæ auidæ uorẽt.Fumo crebriore etiã ignauia eaꝝ excitatur ad opera.Nã ubi incubauere fauos liuidos faciũt.Rurſus nimio fumo inficiunt:quaꝝ iniuriã celerrime ſentiunt mella:uel minimo cõtactu roris acceſcẽtia.Et ob id inter genera ſeruat quod acaron uocant.Albũ mel nõ fit quod bithymũ eſt:ſed oculis & ulceribus aptiſſimũ.Fœtus quo nam mõ pgenerarẽt:magna inter eruditos & ſubtilis quæſtio fuit.Apũ.n.coitus uiſus eſt nunq̃.Plures exiſtimauere oportere confici floribus cõpoſitis apte atq; utiliter.Aliq coitu unius:qui rex in quoq; appellat examine. Hunc eſſe ſolum marẽ:præcipua magnitudine:ne fatiſcat.Ideo fœtũ ſine eo nõ edi:apeſq; reliquas tanq̃ marẽ fœminas comitari:nõ tanq̃ ducẽ.Quã probabilẽ alias ſniam fucoꝝ euentus coarguit.Quæ.n.ratio ut idẽ coitus alios pfectos imperfectos generet alios? Proprior uero prior exiſtimatio fieret:ni rurſus alia difficultas occurreret.Quippe naſcunt aliquãdo in extremis fauis apes grãdiores quæ cæteras fugant. Oeſtrus uocatur hoc malũ:quo nã modo naſcens:ſi ipſæ ſe fingunt? Quod certũ eſt gallinaꝝ modo incubãt. Id quod excluſum eſt primũ uermiculus uidet candidus:iacens tráſuerſus:adhærẽſq; ita:ut paſcere uideatur.Rex ſtatim mellei coloris ut electo flore ex oi copia factus:neq; uermiculus:ſed ſtatim pẽniger. Cætera turba cum formã capere cœpit nymphæ uocant ut fuci:ſirenes:atq; cephenes. Si qs alterutris capita demat:priuſq̃ pennas habeãt:p gratiſſimo ſunt pabulo matribus. Tempore pcedente inſtillãt cibos: atq; incubant tũ maxime murmurantes caloris ut putãt faciendi gratia neceſſarii excludẽdis pullis:donec ruptis mẽbranis quæ ſingulos cingunt:ouoꝝ mõ uniuerſum agmen emergat.Spectatũ hoc romæ conſularis cuiuſdã ſuburbano alueis cornu laternæ tranſlucido factis.Fœtus intra.xlv.diẽ peragit.Fit in fauis qbuſdam qui uocat clerus amaræ duricia cæræ:cũ fœtũ inde nõ eduxere morbo aut ignauia: aut infœcũditate naturali.Hic eſt abortus apũ.Protinus autẽ educti operant quadã diſciplina cũ matribus. Regéq; iuuenẽ æqualis turba comitat.Reges plures inchoant ne deſint.Poſtea ex iis ſoboles cum adulta eſſe cœpit concordi ſuffragio deterrimos necant:ne diſtrahant agmina.Duo aũt genera eorum:meli or ruffus niger uariuſq;.Omnibus forma ſemper egregia:& duplo q̃ cæteris maior. Pennæ breuiores: crura recta:ingreſſus celſior.In fronte macula quodam diademate cãdicans. Multum etiã nitore a uulgo differunt.

Quæ regiminis ratio. CA. XVII.

Værat nunc aliqs unus ne Hercules fuerit:& quod Liberi patris ſepulchrum? & reliqua uetuſtatis ſitu obruta? Ecce in re parua uilliſq; noſtris annexa:cuius aſſidua copia eſt non cõſtat in
q ter auctores.Rex nullum ne ſolus habeat aculeum maieſtate tãtum armatus:an dederit eũ qdẽ natura:ſed uſum eſſe tantũ negauerit.Illud conſtat imperatorẽ aculeo nõ uti.Mira plebeii circa eum

obedientia:cū ꝓcedit una eſt. Totū examē circa eū cōglobatur:cingit: ꝓtegit:cerni non patitur. Reliquo tēpore cum populus in labore eſt:ipſe opera intus circuit ſimilis exortanti:ſolus imunis. Circa eū ſatellites qdam lictoreſq; aſſidua cuſtodiētes auctoritate. Procedit foras nō niſi migraturo examine. Id multo intelligitur ante aliquot diebus murmure intus ſtrepēte apparatus indicio diē tēpeſtiuū eligentiū. Si qs alam ei detruncet:non fugiet examen. Cū ꝓceſſere ſe quæq; proximā illi cupit eſſe:& in officio conſpici gaudet. Feſſum humeris ſubleuāt. Validius fatigatū ex toto portant. Si qua laſſatus deficit:aut forte aberrauit:odore proſequitur. Vbicunq; ille conſedit:ibi cunctarum caſtra ſunt. Tunc oſtēta faciunt priuata ac publica una dependente in domibus templis ue ſæpe expiata magnis euētibus. Sedere in ore infantis Platonis:tunc etiam ſuauitatem illam prædulcis eloqui portendentes. Sedere in caſtris ducis Druſi imperatoris cum proſperrime pugnatum apud arbalonem eſt:haud quaq; perpetua aruſpicū cōiectura qui dix̄ id oſtētum exiſtimāt. Semp duce prehēſo totū tenēt agmen. Amiſſo dilabit:migrātq; ad alios. Eſſe utiq; ſine rege non poſſunt. Inuite aūt interimunt eos cū plures fuere:potius q̄ naſcentiū domos dirimunt. Si ꝓuentus deſperat:tunc & fucos abigūt. Quāq; de iis uideo dubitari: ꝓpriūq; iis genus eſſe alii quos exiſtimare. Sicut furibus grādiſſimis inter illas:ſed nigris:lataq; aluo. Ita appellatis quia furtim deuorent mella. Certum eſt ab apibus fucos interfici. Vtiq; regem non habēt. Sed qūo ſine aculeo naſcantur in quæſtione eſt. Humido uere melior fœtus:ſicco mel copioſius. Quod ſi defecerit alicuius aluei cibus:impetū in ꝓximas faciunt rapinæ ꝓpoſito. At illæ contra dirigunt aciem:& ſi cuſtos adſit alterutra pars qué ſuis fauere ſentit non appetit eū. Et aliis quoq; ſæpe dimicant cauſis:eaſq; acies contrarias duo imperatores inſtruūt. Maxima rixa:& incōuehendis floribus exorta:& ſuos quibuſq; euocātibus. Quæ dimicatio iniectu pulueris aut fumo tota diſcutitur. Reconciliantur uero lacte uel aqua mulſa.

De genere apum:& quæ inimica apibus. CA. XVIII.

a Pes ſunt & ruſticæ ſilueſtreſq;:horridæ aſpectu:multo iracundiores. ſed opere ac labore ꝑſtantes. Vrbanorum duo genera. Optimæ breues:uariæq;:& in rotunditatē cōpactiles. Deteriores longæ:& quibus ſimilitudo ueſpax̄:etiānum deterrimæ ex iis piloſæ. In ponto ſunt quædam albæ:quæ bis in mēſe mella faciūt. Circa thermodoontē aūt fluuiū duo genera. Aliarum quæ in arboribus mellificāt. Aliax̄ quæ ſub terra:triplici cærarū ordine uberrimi ꝓuentus. Aculeū apibus natura dedit uētri cōſertū:ad unū ictū hoc infixo. Quidā eas ſtatim emori putāt. Aliq non niſi in tantū adacto:ut in teſtinū ſæpe aſſequat. Sed fucos poſtea eſſe:nec mella facere uelut caſtratis uiribus. Pariterq; & nocere & prodeſſe:dein deſinere. Eſt in exēplis equos ab iis occiſos. Odere fœdos odores: ꝓcul fugiūt: ſed & infectos. Itaq; unguenta redolētes infeſtant. Ipſæ plurimox̄ aīalium iniuriis obnoxiæ. Impugnāt eas naturæ eiuſdem degeneres ueſpæ atq; carbones:& e culicum genere qui uocant muliones. Populantur hirundines & quædā aliæ aues. Inſidiant aquatibus ranæ:quæ maxima eax̄ eſt opatio:tum cū ſobolē faciunt. Nec eæ tantū quæ ſtagna riuoſq; obſidēt:uex̄ & rubetæ ueniunt ultro:arrepēteſq; floribus opertas ſufflant:ab hoc ſpatio ꝓuolāt:cōfeſtimq; abripiant. Nec ſentire ictus apum ranæ tradūtur. Inimicæ & oues:difficile ſe a lanis eax̄ explicātibus. Cancrox̄ etiā odore ſi quis iuxta coquat examinantur. Quin & morbos ſuapte natura ſentiunt. Index eox̄ triſticia torpens. Et cū ante fores in teporē ſolis promōtis aliæ cibos miniſtrant. Cum defunctas ꝓgerunt. Funerantiūq; more comitant exequias. Rege hac peſte conſumpto mœret plebs ignauo dolore. Nō cibos cōuehunt. Non procedunt. Triſti tātum murmure glomerant circa corpus eius. Subtrahit itaq; deducta multitudine:alias ſpectantes exanimē luctū non minuunt. Tunc quoq; ni ſubueniat:fame moriuntur. Hylaritate igitur & nitore ſanitas æſtimatur.

De morbis apum. CA. XIX.

f Vnt & operis morbi cū fauos nō explent:cleron uocant. Iidē blapſigoniā ſi fœtū non peragant. Inimica & echo eſt reſultanti in ſono:qui pauidas alterno pulſat ictu. Inimica & nebula. Aranei quoq; uel maxime hoſtiles cum prævaluere ut intexāt:enecant alueos. Papilio etiam ignauus & inhonoratus luminibus accenſis aduolās peſtifer:nec uno modo. Nam & ipſe cæras depaſcitur: & relinquit excrementa qbus teredines gignunt. Filis etiā araneus quacunq; inceſſerit alax̄ maxime lanugines obtexit. Naſcuntur & in ipſo ligno teredines quæ cæras præcipue appetūt. Infeſtat & auiditas paſtus nimia florum ſatietate uerno maxime tempore aluo cita. Oleo quidem non apes tantū:ſed omnia inſecta exanimantur:præcipue ſi capite uncto in ſole ponantur. Aliquando & ipſæ contrahunt mortis ſibi cauſas:conſenſere eximi mella auide uorantes. Cætero præparcæ:& quæ alioquin prodigas atq; edaces non ſecus ac pigras & ignauas perturbent. Nocent & ſua mella ipſis: illitæq; ab aduerſa parte moriūtur tot hoſtibus:tot caſibus:& quota portione eorum cōmemorata:tam munificū animal expoſitū eſt. Re media dicemus ſuis locis. Nunc enim ſermo de natura eſt.

De continendis apibus:& quomodo reparentur. CA. XX.

g Audēt plauſu atq; tinnitu æris:eoq; conuocantur. Quo manifeſtū auditus quoq; ineſſe ſenſū. Effecto opere educto fœtu functæ munere omni:exercitationem tamen ſolēnem habent. Spatiatæq; in aperto:& in altum datæ gyris uolatu editis tum demū ad cibū redeunt. Vita eis longiſſima:ut proſpere inimica ac fortuita cedant:ſeptenis annis uniuerſa. Alueos nunq; ultra. x. annos durāſſe proditur. Sunt qui mortuas ſi intra tectum hyeme ſeruent:deinde ſole uerno torreantur:ac ficulneo cinere toto die foueant:putēt reuiuiſcere. In totū uero amiſſas reparari uētribus bubulis recētibus cum fimo obrutis. Virgilius iuuencorum corpore exaiato: ſicut equox̄ ueſpas atq; carbones: ſicut aſinorū ſcarabeos mutāte natura ex aliis quædā in alia. Sed hox̄ omnium coitus cernunt. Et tamen in fœ

tu eadē ꝓpe natura quæ apibus. De ueſpis & crabronibus. CA. XXI.

Eſpæ in ſublimi e luto nidos faciūt & in iis cæras. Crabrones cauernis ac ſub terra. Et florum
u omnium ſexangulæ cellæ: cætera autem cortice. Araneis fœtus & ipſæ inæqualis ut barbarus:
alius euolat: alius in infantia eſt: alius in uermiculo. Et autumno non uerno omnia ea. Plenilu
nio maxime creſcunt. Veſpæ quæ ichneumones uocātur (ſunt autem minores q̄ aliæ) unum genus ex
araneis perimunt phalangium appellatum: & in nidos ſuos ferunt: deinde illinunt. Et ex iis incubando
ſuum genus procreāt. Præterea omnes carne ueſcuntur contra q̄ apes: quæ nullum corpus attingunt.
Sed ueſpæ muſcas grandiores uenantur: & amputato iis capite reliquum corpus auferūt. Crabronum
ſilueſtres in arborum cauernis degunt. Hyeme ut cætera inſecta conduntur. Vita bimatum non trāſit.
Ictus eorum haud temere ſine febri nō eſt. Auctores ſunt ternouenis punctis interfici hoiem. Aliorum
qui mitiores uidentur duo genera. Opifices minores corpore: qui moriuntur hyeme. Matres quæ bien
nio durant ii & clementes. Nidos uere faciunt fere quadrifores: in quibus opifices generent. Iis educatis
alios deinde nidos maiores fingunt in quibus matres futuras producant. Iam tunc opifices funguntur
munere: & paſcunt eas. Latior matrum ſpecies: dubium q̄ an habeant aculeos quia non egrediūtur. Et
his ſunt ſui fuci. Quidam opinātur omnibus his ad hyemem decidere aculeos. Nec crabronum autem
nec ueſparum generi reges aut examina, ſubinde renouatur multitudo ſobole.

De bombicibus: & bombili: & necydalo: & qs primus bombicinā ueſtē inuenerit. CA. XXII.

Vartum inter hæc genus eſt bombicum in aſſyria prouenientis magis q̄ ſupradicta. Nidos luto
q fingunt ſalis ſpeciæ applicatos lapidi: tanta duritia: ut ſpiculis perforari uix poſſint. In iis & cæ
ras largius q̄ apes faciunt: deinde maiorem uermiculum. Et alia horum origo. Ea grandiore
uermiculo gemina protendens ſui generis cornua. Hi erucæ ſunt. Fit deinde quod uocatur bombylis:
ex ea necydalus. Ex hoc in ſex menſibus bombices. Telas araneorū modo texunt ad ueſtē luxūq; fœmi
narum: quæ bombicina appellatur. Prima eas retorqueri: rurſuſq; texere inuenit in Co mulier Pāphile
Platis filia non fraudanda gloria excogitatæ rationis: ut denudet fœminam ueſtis bombicina.

De bombice coa. CA. XXIII.

T in co inſula naſci tradūtur cupreſſi: terebinthi: fraxini. Quercus florē hymbribus decuſſum
e tereæ halitu animante. Fieri autem primo papiliones paruos nudoſq;. Mox frigorū impatien
tia uillis inhorreſcere: & aduerſus hyemem tunicas ſibi inſtaurare denſas: pedum aſperitate ra
dente foliorum lanuginem in uellera. Hanc ab his quoq; cogi ſubigiq; unguium carminatiōe. Mox tra
hi inter ramos tenuari ceu pectine. Poſtea apprehēſam corpori inuolui nido uolubili. Tunc ab hoie tol
li: fictilibuſq; uaſis tepore & futurum eſca nutriri. Atq; ita ſubnaſci ſui generis plumas: q̄bus ueſtitos ad
alia penſa dimitti. Quæ uero capta ſit lanificia humore lenteſcere: mox in fila tenuari iunceo fuſo. Nec
puduit has ueſtes etiam uiros leuitate uſurpare propter onera æſtiua in tantum a lorica geręda diſceſſe
re mores: ut oneri ſint etiam ueſtes. Aſſyria tamen bombice adhuc fœminis cedimus.

De araneis: & generatione eorum. CA. XXIIII.

Raneoꝝ his nō abſurde iungatur natura: digna uel præcipue admiratiōe. Plura aūt hoꝝ ſunt
a genera: nec dictu neceſſaria in tanta notitia. Phalangia ex iis appellantur: quoꝝ noxii morſus:
corpus exiguum: uariū: acuminatū: ad ſaltū ingredientium. Altera eoꝝ ſpecies nigri prioribus
cruribus longiſſimis. Oībus internodia terna in cruribus lupoꝝ modo. Minimi nō texunt. Maiores in
terra cauernarum exigua ueſtibula præpandūt. Tertiū eorūdē genus erudita operatiōe cōſpicuū. Ordiē
telas: tantiq; operis materiæ uterus eius ſufficit: ſiue ita corrupta alui natura ſtatuto tēpore (ut Democri
to placet) ſiue eſt intus quædam lanigera fertilitas: tam moderato ungue: tam tereti filo: & tam æquali
deducit ſtamina ipſo ſe pondere uſus. Texere a medio incipit circinato orbe ſubtegmina adnectēs macu
laſq; paribus ſemp interuallis: ſed ſubinde creſcētibus ex anguſto dilatans indiſſolubili nodo implicat.
Quāta arte celant pedicas ſcutulato rete ad capiendas muſcas circa graſſantes? q̄ nō ad hoc uidetur per
tinere crebra tapexitas telæ: & quadam politura artis: ipſa per ſe tenax ratio textrinæ? q̄ laxus afflatus ad
non reſpuenda quæ ueniant? ſinus derelicto laxo prætenti ſumma parte: ut arbitrari liceat illa quæ dif
ficile cernuntur: atq; ut in plagis lineæ offenſæ præcipitantur in finum. Specus ipſæ qua cōcameratæ ar
chitectura? & contra frigora quāto uilloſior? q̄ remotus a medio aliudq; agēti ſimilis: incluſus uero ſic
ut ſit nec ne intus aliquis cerni nō poſſit. Age firmitas quāta irrūpentibus uentis: qua pluueꝝ mole de
grauante. Latitudo telæ ſæpe inter duas arbores cū exercet artem & diſcit texere. Longitudo fili a culmi
ne: ac rurſus a terra per illud ipſum uelut reciprocatio: ſubitq; pariter ac fila deducit. Cum uero captura
incidit q̄ uigilās & paratus ad curſum. Licet extrema hæreat plaga ſemp in mediū currit: ex quo ſic ma
xime totū cōcutiendo implicet. Sciſſa ꝓtinus reficit ad politurā ſartiens. Nāq; & lacertaꝝ catulos uenan
tur. Hos primum tela inuoluentes: & tūc demū labra utraq; morſu apprehendētes amphitheatrali ſpe
ctaculo cū cōtingit. Sunt & ex eo auguria. Quippe incremento amnium futuro telas ſuas altius tollūt:
Iidem ſereno nō texunt nubilo texūt. Ideoq; multæ araneæ hymbrium ſigna ſunt. Fœminā putant eſſe
quæ texat: marem qui uenaē. Ita paria fieri merita. Coniugio aranei cōueniunt cunibus. Pariūt uermi
culos ouis ſimiles. Nā nec differri hoꝝ genitura pōt: quoniam inſectoꝝ uix ulla alia narratio eſt. Pariūt
autem oua in telas expanſa quia ſaliunt: atq; ita emittunt. Phalangius tantum in ipſo ſpecu incubat ma
gno numero. Qui ut emerſerit matrem conſumit: ſepæ & patrē. Adiuuat. n. incubare. Pariunt autē tri
cenos. Cæteræ pauciores. Et incubant triduo. Conſumunt aranei quater ſeptenis diebus.

De ſcorpionibus. CA. XXV.

Similiter his & ſcorpiones terreſtres uermiculos ouoꝝ ſpecie pariũt:ſimiliterq; pimunt. Peſtis
f importuna ueneni ſerpentium:niſi q; grauiore ſupplicio lenta per triduum morte cõficiunt.
Virginibus lœtali ſemper ictu:& fœminis fere in totum.Viris autem in matutino exeũtes ca/
nis priuſq̃ aliquo fortuito ictu ieiunum egerant uenenum.Semp cauda in ictu eſt:nulloq; mométo me
ditari ceſſat:ne quãdo deſit occaſioni.Ferit obliquo ictu & inflexu.Venenum ab iis cãdidũ fundi Apol/
lodorus auctor eſt in nouem genera deſcriptis per colores maxime ſuperuacuos:quoniam nõ eſt ſcire
quos minime exitiales prædixerit.Geminos quibuſdã aculeos eſſe:mareſq; ſæuiſſimos. Nã coitũ iis tri
buit.Intelligi autem gracilitate & lõgitudine.Venenũ oĩbus medio die cum incanduere ſolis ardoribus
Itemq; cum ſitiunt inexplebiles potu.Cõſtat & ſeptena caudæ internodia ſæuiora eſſe. Pluribus.n.ſena
ſunt.Hoc malum africæ uolucræ etiã auſtri faciunt:pandentibus brachia ut remigia ſubleuantes. Apol
lodorus idẽ plane quibuſdã ineſſe pennas tradit.Sæpe pſylli qui reliquaꝝ uenena terraꝝ inuehẽtes quæ
ſtus ſui cauſa peregrinis malis impleuere italiã.Hos quoq; importare conati ſunt.Sed uiuere intra ſicu/
li cæli regionẽ nõ potuere.Viſunt tamẽ aliquãdo in italia:ſed innocui:multiſq; aliis in locis:ut circa faꝝ
in egypto.In ſcythia interimunt etiã ſues:alioqn uiuaciores cõtra uenena talia. Nigras qdẽ celerius ſi in
aquã ſe immerſerint.Hoĩ icto putãt eſſe remedio ipſoꝝ cinis potus in uino:aut oleo merſus.Magnã ad
uerſitatẽ cũ ſtellionibus putãt eſſe:innocuos dũtaxat iis:qui & ipſi carent ſanguine lacertaꝝ figura.Atq;
ſcorpiones in totũ nulli nocere:qbus nõ ſit ſanguis.Quidã & ab ipſis fœtũ deuorari arbitrant.Vnũ mõ
relinqui ſolertiſſimum:& qui ſe ipſius matris clunibus imponẽdo tutus & a cauda & a morſu loco fiat.
Hunc eſſe reliquoꝝ ultorem:qui poſtremo genitores conficiat ſuperne:pariuntur autem undeni.

De ſtellonibus. CA. XXVI.

Hameleonũ ſtelliones quodãmodo naturã habẽt:rore tãtum uiuentes:p̃terq; araneis. Similis
c cicadis uita:quaꝝ duo genera. Minores quæ primæ pueniunt:quæue ſunt mutæ:& nouiſſi/
me pereũt.Sũt aũt multæ.Sequẽs eſt uolatura.Quæ canũt uocant achetæ:& quæ minores ex
iis ſunt tergitoniæ.Sed illæ magis canoræ.Mares cantant in utroq; genere.Fœminæ ſilent.Gẽtes ueſcũ/
tur iis ad orientẽ:etiã parti opibus abũdantibus. Ante coitum mares p̃ferunt:a coitu fœminas:ouis eaꝝ
corruptis quæ ſunt candida.Coitus ſupinis. Aſperitas præacuta in dorſo:qua excauãt fœturæ locum in
terra.Fit primo uermiculus.Dein ex eo quæ uocat tettigometra:cuius cortice rupto circa ſolſtitia euo/
lent:noctu ſemp.Primũ nigræ atq; duræ.Vnũ hoc ex iis quæ uiuũt & ſine ore eſt.Pro eo qdam acculea/
tũ linguis ſimile.Et hoc in pectore:quo roré lãbunt.Pectus ipſum fiſtuloſum.Hoc canunt achetæ ut di
ximus.De cætero in uẽtre nihil eſt.Excitatæ cũ ſubuolant humorẽ reddunt:quod ſolũ argumẽtum eſt
rore eaſdẽ ali.Iiſdem ſolis nullũ ad excrementa corporis foramẽ.Oculis tam hebetes:ut ſi qs digytũ cõ/
trahens ac remittẽs iis appropinquet:trãſeant uelut folia.Quidã duo alia genera faciũt eaꝝ. Surgulariã
quæ ſit grãdior:frumentariã quã alii auenariã uocant. Apparet.n.ſimul cũ frumentis areſcentibus.

De cicadis. CA. XXVII.

Icadæ nõ naſcunt in raritate arboꝝ.Idcirco ſunt cyrenis circa oppidũ:nec in campis nec ĩ frigi/
c dis aut umbroſis nemoribus.Eſt quædã & iis locorum differẽtia.In mileſia regiõe paucis ſunt
locis.Sed in cephalenia amnis quidã penuriã eaꝝ & copiã dirimit. At in regio agro ſilent oẽs.
Vltra flumen in locris canunt.Pennarum illis natura quæ apibus:ſed pro corpore amplior.

De pennis inſectoꝝ:& ſcarabeis:& reliqs ſcarabeoꝝ generis. CA. XXVIII.

Nſectoꝝ quædã binas gerunt pẽnas ut muſcæ:quædã quaternas ut apes. Mẽbranis ut cicadæ
i uolant.Quaternas habent quæ aculeis in aluo armant.Nullũ cui tælũ in ore:pluribus q̃ binis
aduolat pennis.Illis enim ultionis cauſa datum:& his auiditatis.Nullis eoꝝ pẽnæ reuiuiſcunt
auulſæ.Nullum cui aculeus in aluo bipennæ eſt.Quibuſdã pẽnaꝝ tutelæ cruſta ſupuenit ut ſcarabeis.
Quorum tenuior fragiliorq; penna:iis negatus aculeus. Sed in quodã genere eoꝝ grandi cornua præ/
longa biſulcis dẽtata forcipibus in cacumine(cum libuit)ad morſum coeuntibus.Infantũ remediis etiã
ex ceruice ſuſpenduntur.Lucanos uocat hos Nigidius.Aliud rurſus eoꝝ genus qui e ſimo ingẽtis pilas
auerſi pedibus uolutant:paruoſq; in iis cõtra rigorem hyemis uermiculos fœtus ſui nidulant.Volitant
alii magno cum murmure aut mugitu.Alii focos & prata crebris foraminibus excauant nocturno ſtri
dore uocales.Lucent ignium modo noctu laterum & clunium colore lampyrides: nunc pennarũ hia/
tu refulgentes:nunc uero compreſſu obumbratæ non ante matura pabula aut poſt defecta conſpicuæ.
Econtrario tenebrarum alumnæ blattæ uitam lucemq; fugiunt in balneis maxime humido uapore p
gnatæ.Fodiunt ex eodem genere rutuli atq; prægrandes ſcarabei tellurem aridam:fauoſq; paruæ & fi/
ſtuloſæ modo ſpongiæ medicato melle fingunt.In thraciæ partibus iuxta olympum locus eſt paruus:
in quo unum hoc animal examinatur:ob hoc canthorolethrus appellatus.Pẽnæ inſectis omnibus ſine
ſciſſura:nulli cauda niſi ſcorpiõi.Hic eorum ſolus & brachia habet:& in cauda ſpiculum. Reliquorum
quibuſdam aculeus in ore ut aſilo:ſiue tabanum dici placet.Item culicibus & quibuſdam muſcis. Om/
nibus autem his in ore & pro lĩgua ſunt hi aculei.quibuſdam hebetes:neq; ad punctum:ſed ad ſuctum
ut muſcarum generi:in quo lingua euidens fiſtula eſt.Nec ſunt talibus dentes. Aliis cornicula ante ocu/
los prætenduntur ignauia ut papilionibus. Quædam inſecta carent pennis:ut ſcolopẽdræ.Inſectorum
pedes quibus ſunt in obliquum mouentur.Quorũdam extremi longiores foris curuantur ut locuſtis.

De locuſtis. CA. XXIX.

Ac pariunt in terra demiſſo ſpinæ caule oua cõdenſa autũni tẽpore. Ea durant hyeme ſub ter/
h ra. Subſequenti anno exitu ueris emittunt paruas nigrãtes & ſine cruribus: penniſq; reptantes.
Itaq; uernis aquis intereũt oua: ſicco uere maior puentus. Alii duplicẽ eaꝝ fœtũ: geminũq; exi
tum tradunt. Vergiliaꝝ exortu parere: deinde ad canis ortũ obire: & alias renaſci. Quidam arctari occa/
ſu renaſci. Mori matres cũ pepererint certũ eſt uermiculo ſtatim circa fauces innaſcente qui eas ſtrãgu/
lat. Eodẽ tẽpore mares obeunt. Tã friuola rõne moriẽtes ſerpẽtem (cum libuit) necãt ſingulæ faucibus
eius apprehẽſis mordicus. Nõ naſcunt niſi in planis & rimoſis locis. In india ternũ pedũ lõgitudinis eſſe
tradunt: cruribus & femoribus ſerraꝝ uſum præbẽtes cũ inaruerint. Eſt & alius eaꝝ obitus. Gregatim
ſublatæ uẽto in maria aut ſtagna decidũt. Forte hoc caſuq; euenit nõ ut priſci exiſtimauere: madefactis
nocturno humore alis. Idem qppe noctibus nõ uolare eas pp frigora tradiderunt. Ignari etiã lõginqua
maria ab iis trãſiri continuata plurium dieꝝ profectiõe. Quod maxime miremur famẽ quoq; quã pro
pter externa pabula patiere ſciunt imminere. Ac deaꝝ ire peſtis ea intelligit. Nãq; & grãdiores cernunt
& tãto uolant pennarum ſtridore. ut aliæ alites credãtur: ſolemq; obumbrẽt: ſollicite ſuſpectãtibus po/
pulis: ne ſuas operiãt terras. Sufficiunt qppe uires: & tanꝫ ſit maria tranſire: immẽſos permeant tractus:
diraq; meſſibus cõtegũt nube: multa cõtractu adurẽtes. Oia uero morſu erodẽtes: & fores quoq; tecto/
rum. Italiã ex africa magna cohorte infeſtãt: ſæpe populo ad ſybillina coacto remedia confugere inopiæ
metu. In cyrenaica regione lex eſt ter anno debellandi eas. Primo oua obterendo: deinde fœtum: poſtre
mo adultas. Deſertoris pœna in eum qui ceſſauerit. Et in lemno inſula certa menſura præfinita eſt: quã
ſinguli enecatarum ad magiſtratus referant. Gracchulos quoque ob id colunt aduerſo uolatu occuren/
tes earum exitio. Necari & in ſyria militari imperio coguntur. Tot orbis partibus uagatur id malũ. Par
this & hæ in cibo gratæ. Vox earum proficiſci ab occipitio uidetur. Eo loco in commiſſura ſcapularum
habere quaſi dentes exiſtimantur. eoſq; inter ſe terẽdo ſtridorem edere: circa duo æquinoctia maxime:
ſicut cicadæ circa ſolſtitium. Coitus locuſtarum qui & inſectorum oĩum quæ coeunt: marẽ portãte fœ
mina: in eum fœminarum ultimo caudæ reflexo tardoq; digreſſu. Minores autem in omni hoc genere
fœminis mares.

De formicis noſtratibus. CA. XXX.

Lurima inſectorum uermiculũ gignunt. Nã & formicæ ſimilẽ ouis Vere & hæ ut apes cõican
p tes laborẽ. Sed apes utiles faciunt cibos. Hæ cõdunt. Ar ſi qs compet onera corporibus eaꝝ: fa/
teatur nullis portione uires eſſe maiores. Gerunt ea morſu. Maiora auerſæ poſtremis pedibus
moliũtur humeris obnixæ. Et iis reipu. ratio: memoria. cura. Semina arroſa cõdunt: ne rurſus in fruges
exeant e terra. Maiora ad introitũ diuidunt. Madefacta hymbræ proferunt: atq; ſiccant. Operãtur & no
ctu plena luna. Eædẽ interlunio ceſſant. Iam in opere qui labor? quæ ſedulitas? Et quoniam ex diuerſo
conuehunt altera alterius ignara: ut ſigna inuicẽ recognoſcant: certi dies ad recognitionẽ mutuã nundi/
nis dant. Quæ tunc eaꝝ cõcurſatio? q̃ diligẽs? Cum obuiis quædã collocutio atq; percõtatio. Silices iti/
nere eaꝝ attritos uidemus: & in opere ſemitã factam: ne quis dubitet qualibet in re qd poſſit q̃tulacũq;
ſedulitas. Sepeliuntur inter ſe uiuentium ſolæ: præter hominem. Non ſunt in ſicilia pennatæ.

De indicis. CA. XXXI.

Ndicæ formicæ cornua erythris in æde Herculis fixa miraculo fuere. Auꝝ ex cauernis egerũt
i terræ in regione ſeptẽtrionalium indoꝝ: q dardæ uocant. Ipſis color feliũ. Magnitudo ægypti
lupoꝝ. Erutũ hoc ab iis tpe hyberno indi furant æſtiuo feruore: cõditis pp uaporẽ in cunicu/
lis formicis: quæ tamẽ odore ſollicitatæ puolant crebroq; lacerãt. q̃uis præ uelocibus camelis fugiẽtes.
Tãta pnicitas feritaſq; eſt cũ amore auri.

De diuerſitate inſectoꝝ. CA. XXXII.

Vlta autẽ inſecta & aliter naſcunt. Atq; aſilus in primis. Inſidet ex rore hic raphani filio primo
m uere: & ſpiſſatus ſole in magnitudinem milii cogit. Inde oritur uermiculus paruus: & triduo:
mox eruca: quæ adiectis diebus creſcit immobilis duro cortice ad tactũ mouetur aranei. Hæc
eruca quam chryſalidem appellant: rupto deinde cortice uolat papilio.

De aĩalibus in ligno & ex ligno naſcentibus. CA. XXXIII.

Ic quædam ex hymbre generantur in terra: quædam & in ligno. Nec enim & coſſi tantum in
f eo ſed etiam tabani ex eo naſcuntur: & alia ubicunq; humor eſt nimis. Sic intra hoĩem tineæ
tricenum pedũ: aliquando & plurium lõgitudine: iã in carne exanimi uiuẽtium quoq; hoĩum
capillo. Qua fœditate & ſylla dictator & Alcman ex clariſſimis græciæ poetis obiere. Hoc quidẽ & aues
infeſtat. Phaſianas uero interimit: niſi puluerantes ſeſe. Pilos habẽtium aſinum tãtum immunem hoc
malo credũt: & oues. Gignuntur autem ex ueſtis genere: præcipue lanicio interemptarum a lupis ouiũ
Aquas quoq; quaſdam quibus lauamur fertiliores eius generis inuenio apud auctores. Quippe cum &
cæræ hoc gignant: quod animalium minimum exiſtimatur. Alia rurſus generantur ſordibus aridi ſo/
li: poſteriorum crurum laſciuia petauri & auris. Alia puluere humido in cauernis uolucria.

De animali cui cibi exitus non eſt. CA. XXXIIII.

St animal eiuſdem temporis infixo ſemper ſanguini capite uiuens: atq; ita intumeſcẽs: unum
e animalium cui cibi non ſit exitus: cum nimia dehiſcit ſacietate alimento ipſo moriens. Nunq;
in iumentis gignitur: in bubus frequens: in canibus aliquando: in quibus omnia. In ouibus &
in capris hoc ſolum. Aeque eſt mira ſanguinis & hirundinum generi in plauſtri aqua ſitis. Nanq; & hæ
toto capite conduntur. Eſt & uolucre canibus peculiare ſuum malum: aures maxime lancinãs quæ de/
fendi morſu non queunt.

De tineis & culicibus & diuerſitate earum. CA. XXXV.

Dem puluis in lanis & ueſte tineas creat: præcipue ſi araneus una ĩcludatur. Sitit. n. & omnem humorẽ abſorbens ariditatem ampliat. Hoc eſt in chartis naſcitur. Eſt eaꝝ genus tunicas ſuas trahentium quo cocleæ mõ. Sed hoꝝ pedes cernũtur. Spoliatæ expirant. Si accreuere faciunt chryſalidem. Ficarios culices caprificus generat. Cantharides uermiculi ficoꝝ & pyri: & peuces: & cynachantæ: & roſæ. Venenum hoc remedia ſecum habet. Alæ medentur: quibus demptis lœtale eſt. Rurſus alia genera culicum aceſcẽs natura gignit. Quippe cũ in niue cãdidi repiant: & uetuſtiores uermiculi in media qdẽ altitudine rutili. Ná & ipſa nix uetuſtate rubeſcit. Hirti pilis: grandiores torpenteſq;.

De pyrali ſiue pyrauſta. CA. XXXVI.

Ignit aliqua & cõtrarium natura elementũ. Siqdem in cypri ærariis fornacibus ex medio igni maioris muſcæ magnitudinis uolat pẽnatum quadrupedes appellat pyralis a quibuſdam pyrauſta. Quãdiu eſt in igne uiuit. Cũ euaſit longiore pabulo uolatu tũc moriũ. Hypanis fluuius in ponto circa ſolſtitium defert acinorum effigie tenues mẽbranas: qbus erumpit uolucris quadrupes ſupradictæ modo: nec ultra diem uiuit: unde hemerobion uocat. Reliquis taliũ ab initio ad finẽ ſeptenarii ſunt numeri. Culici & uermiculo terſepteni. Corpus parientibus quater ſepteni. Mutationes & in alias figuras tranſitus trinis aut quadrinis diebus. Cætera ex iis pennata autũno fere moriuntur. Tabani quidem etiam cæcitate. Muſcis humore exanimatis ſi cinere condantur redit uita.

Hyſtoria naturæ animalium per ſingula membra. CA. XXXVII.

Taq; nũc per ſingulas partes corporis præter iam dictas membratim tractet hyſtoria. Caput habẽt cuncta quæ ſanguinem. In capite paucis aĩalium niſi uolucribus apices: diuerſi quidẽ generis. Phœnici plumarum ſerie medio eo exeũte alio. Pauonibus crinitis arbuſculis. Stymphalidæ cirro. Phaſianæ corniculis. Præterea parco: atq; ab illo galerita appellata quondã. Poſtea gallico uocabulo etiam legioni nomẽ dederat alauda. Diximus & cui plicatilẽ criſtam dediſſet natura per mediũ caput a roſtro reſidẽtem. Et fulicarum generi dedit cirros pico quoq; martio & grui haleritæ. Sed ſpectatiſſimũ inſigne gallinaceis corpore cõſerratum: nec carnẽ id eſſe: nec cartilaginẽ: nec callum iure dixerimus: ueꝝ peculiare. Draconum enim criſtas qui uiderit nõ reperitur. Cornua multis quidẽ & aquatilium & marinoꝝ & ſerpentiũ uariis data ſunt modis. Sed quæ iure cornua intelligant q̃drupedi tantũ generi. Acteonũ. n. & Cippũ etiã ĩ latina hyſtoria fabuloſos reor. Nec alibi maior laſciuia naturæ luſit animalium armis. Sparſit hæc in ramis: ut ceruoꝝ. Aliis ſimplicia tribuit ut in eodem genere ſublonibus ex argumẽto dictis. Alioꝝ finxit in palmas: digytoſq; emiſit ex iis: unde platycerotas uocant. Dedit ramoſa capreis: ſed parua: nec fecit decidua. Cõuoluta in anfractũ arietum generi: ceu ceſtus daret: infeſta tauris. In hoc quidem genere & fœminis tribuit. In multis tantũ moribus. Rupicapris in dorſum adũca. Damis in aduerſum. Erecta autem rugarum ambitu contorta & in leue faſtigiũ exacuta ut lyras decerent ſtrepſiceroti: quẽ addacẽ africa appellat. Mobilia eadẽ: ut aures: phrygiæ armentis. Troglodytaꝝ in terram directa: qua de cauſa obliqua ceruice paſcuntur. aliis ſingula: & hæc medio capite aut naribus ut diximus. Iamq; aliis ad incurſum robuſta: aliis ad ictum pluribus modis: ſupina: conuerſa: connexa: omnia in mucronem migrãtia. In quodam genere pro manibus ad ſcabendũ corpus. Cochleis ad pten tãdum iter. In corpore cornua hæc ſicut ceraſtis aliquando & ſingula. Cochleis ſemper bina: & ut ptendant: ac reſiliant. Vroꝝ cornibus barbari ſeptẽtrionales potant: urnaſq; binas capitis unius cornua implent. Alii præfixa his pila cuſpidant. Apud nos in lamina ſecta trãſlucẽt: atq; etiam lumen incluſum latius fundunt: multaſq; alias ad delicias conferuntur: nunc tincta: nunc ſublita: nũc quæ ceroſtrata pictu ræ genere dicuntur. Omnibus autem caua: & in mucrone demum concreta ſunt. Ceruis tãtum ſolida: & omnibus annis decidua. Boum attritis ungulis cornua unguendo aruina medentur agricolæ. Adeo ſequax natura eſt: ut in ipſis uiuẽtium corporibus feruẽti cæra flectãtur: atq; inciſa naſcentiũ in diuerſas partes torqueãtur: ut ſingulis capitibus q̃terna fiant. Tenuiora fœminis plerũq; ſunt ut in pecore. Multis ouium nulla: nec ceruaꝝ: nec quibus multifidi pedes: nec ſolidipedum ulli: excepto aſino indico: qui uno armatus eſt cornu. Biſulcis bina tribuit. Nulli qui ſuperne primores habent dentes. Qui putãt eos in cornua abſumi facile coarguunt ceruaꝝ natura: quæ neq; dentes habẽt: ut neq; nares: nec tamen cornua. Cæteroꝝ oſſibus adhærent. Ceruoꝝ tantum cutibus enaſcũtur. Capita piſcibus portione corpoꝝ maxima fortaſſis ut mergantur. Oſtrearum generi nulla: nec ſpongiis: nec aliis fere: quibus ſolus ex ſenſibus tactus eſt. Quibuſdam indiſcretũ caput eſt ut cancris. In capite cunctoꝝ animalium homini plurimus pilus iam quidem promiſcue maribus ac fœminis. Apud intõſas utiq; gẽtes atq; etiam nomina ex eo capillatis alpium incolis galliæ comatæ: ut tamẽ ſit aliqua in hoc terrarum differẽtia. Quippe miconii carentes eo gignuntur: ſicut in cauno lienoſi. Et quædam animalium naturaliter caluẽt: ſicut ſtruthiocameli & corui aquatici: quibus apud græcos nomẽ eſt inde. Defluuium eorum in muliere rarum. In ſpadonibns nõ uiſum. Nec in ullo ante ueneris uſum. Nec infra cerebrum: aut infra uerticem: aut circa tempora: atq; aures. Caluitium uni tantum animalium homini: præterq; innatum. Canicies homini tãtum & equis: ſed homini ſemper a priori parte capitis tum deinde ab auerſa. Vertices bini homini tãtum. Aliquibus capitis oſſa plana: tenuia: ſine medullis: ſerratis pectinatim ſtructa compagibus. Perfracta non queunt ſolidari. Sed exempta modice nõ ſunt lœtalia in uicem eoꝝ ſuccedẽte corporea cicatrice. Infirmiſſima eſſe urſis: duriſſima pſitacis ſuo diximus loco. Cerebrum omnia habent animalia: quæ ſanguinem. Aeque & in mari quæ mollia appellauimus: quãuis careant ſanguine: ut polypi. Sed homo

portione maximum & humidiſſimū:omniūq; uiſceꝝ frigidiſſimū: duabus ſupra ſubterq; mēbranis uelatum:quaꝝ alterutram rumpi mortiferꝝ ẽ.Cætero uiri q̄ fœminæ maius.Hominibus hoc ſine ſanguine:ſine uenis:& reliqui ſine pingui.Aliud eſſe q̄ medullam eruditi docent:quoniam coquendo dureſcat.Omnium cerebro medio inſunt oſſicula parua.Vni hominū in infantia palpitat:nec roboratur ante primū ſermonis exordium.Hoc eſt uiſcerum excelſiſſimū:proximūq; cælo capitis ſine carne:ſine cruore:ſine ſordibus.Hic habet ſenſuum arcem.Huc uenaꝝ oīs a corde uis tendit.Hic deſinit.Hic culmen altiſſimū.Hic mētis eſt regimē.Oīum aūt aīaliū in priora pronū:quia & ſenſus ante non tendunt. Ab eo proficiſcit ſomnus.Hic capitis nutatio.Quæ cerebrū nō habent non dormiunt.Ceruis in capite ineſſe uermiculi ſub linguæ inanite & circa articulum qua caput iungit humero numero.xx.produnt. Aures hoī tantū īmobiles.Ab iis Flaccoꝝ cognomina.Nec in alia parte fœminis maius ſpendium margaritis depēdētibus.In oriēte quidē & uiris augꝝ geſtare eo loci decus exiſtimat. Animaliū aliis maiores:aliis minores.Ceruis tantū ſciſſæ:aut uelut diuiſæ.Soricibus piloſæ.Sed aliquæ oībus animal dūtaxat generantibus:excepto uitulo marino atq; delphino:& quæ cartilaginea appellauimus & uiperis. Hæc cauernas tantū habent auriū loco:præter cartilaginea & delphinū:quem tamē audire manifeſtū eſt.Nā & cātu mulcerentur:& capiunt attoniti ſono.Quo nā modo audiant:mirū.Iidē nec olfatus ueſtigia habent:cū olfaciant ſagaciſſime.Pēnatoꝝ aīaliū buboni tantū & oto plumæ uelut aures.Cæteris cauernæ ad auditum.Simili modo ſquamigeris atq; ſerpentibus.In equis & oīum iumentorum genere indicia animi præferunt.Feſſis marcidæ.Nutātes pauidis.Subrectæ furētibus.Reſolutæ ægris.Facies hoī tantū:cæteris os aut roſtra.Frons & aliis.Sed hoī tantū triſtitiæ:hilaritatis:clementiæ:ſeueritatis index in aſſenſu eius.Supcilia homini & pariter & alterne mobilia & in iis pars animi.Negamus annuimus:hæc maxime indicant.Faſtus ſuperbia aliubi conceptaculum : ſed hic ſedē habet.In corde naſcit: hic ſubit:hic pendet.Nihil altius ſimul abruptiuſq; inuenit in corpore ubi ſolitaria eſſet.Subiacent oculi pars corporis precioſiſſima:& qui lucis uſu uitā diſtinguant a morte.Nō oībus aīaliū hi.Oſtreis nulli.Quibuſdam contharum dubii.Pectines enim ſi qs digytos aduerſum hiantes eos moueat:contrahūtur ut uidentes.Et olentes fugiunt admota ferramenta.Quadrupedū talpis uiſus nō eſt.Oculoꝝ effigies ineſt:ſi quis prætentā detrahat mēbranā.Et iter aues ardeolaꝝ genera:quos leucos uocāt altero oculo carere tradunt.Optimi auguri cū ad auſtrū uolāt ſeptētrionēue.Solui enim picula & metus narrant. Nigidius nec locuſtis nec cicadis eſſe dicit.Cochleis oculoꝝ uicem cornicula bina prætētatu adimplēt. Nec lumbricis ulli ſunt:uermiumue generi.Oculi homini tantum diuerſo colore:cæteris in ſuo cuiq; generi ſimiles.Et equorum qbuſdā glauci:ſed ī hoīe numeroſiſſimæ diuerſitatis atq; differētiæ:grādiores:modici:parui:ꝓminentes:quos hebetiores putant.Conditi quos clariſſime cernere:ſicut in colore caprinos.Præterea alii cōtuentur longinqua.Alii niſi prope admotā nō cernunt.Multoꝝ uiſus fulgore ſolis cōſtat nubilo die nō cernentium:nec poſt occaſum.Alii interdiu hebetiores.noctu præter cæteros cernunt.De geminis pupillis aut qbus noxii uiſus eſſent ſatis diximus.Tyberio Cæſari ipſi aliā q̄ cetero rum mortalium fuiſſe naturā:ut expgefactus noctu pauliſper haud alio modo q̄ luce clara contueretur omnia:paulatim tenebris ſeſe obducentibus.Diuo Auguſto equoꝝ mō glauci fuere:ſupraq; hoīem albicantis magnitudinis.Quam ob cām diligentius ſpectari eos iracūdiæ ferebat.Claudio Cæſari ab angulis canæore carnoſo:ſanguineiſq; uenis ſubinde ſuffuſi.Caio principi rigentes . Neroni niſi cum cōniueret ad ꝓpe admota hebetes.Viginti gladiatoꝝ paria in Caii pricipis ludo fuere:in iis duo oīno qui cōtra cōminationē aliquā nō continuerēt.& ob id inuicti.Tantæ hoc difficultatis eſt homini.Plerilq; uero naturale ut mutare non ceſſent:quos pauidiores accepimus.Oculos unicolores nulli cum candore omnibus mediuſculo differentes.Neq; ulla ex parte maiora indicia animi cunctis aīalibus:ſed maxime homini ideſt moderatiōis:clemētiæ:miſericordiæ:odii:amoris:triſticiæ:lætitiæ.Cōtuitu quoq; multiformes:truces:torui:flagrātes:graues:trāſuerſi:limi:ſūmi:blādi.Profecto in oculis aīus inhabitat.Ardent: incēdūtur:humectant : cohibent.Hinc illæ miſericordiæ lachrymæ.Hos cum oſculamur aīum ipſum uidemur attingere.Hinc fletus & rigantes ora riui.Quis ille humor eſt in dolore tam fœcundus & paratus? Aut ubi reliquo tpe? Animo aūt uidemus.Animo cernimus. Oculi ceu uaſa quædam uiſibilem eius partē accipiunt:atq; traſmittūt.Sic magna cogitatio obcæcat abducto intus uiſu. Sic in morbo comitiali aperti nihil cernunt animo caligante.Quin & patentibus dormiūt lepores : multiq; hominum quos corybantiam græci dicunt.Tenuibus multiſq; membranis eos natura cōpoſuit:calloſis contra frigora caloreſq; in extremo tunicis:quas ſubinde purificant lachrymationū ſaliuis:lubricos propter ſcurrantia & mobiles.Media eorum cornea feneſtrauit pupilla:cuius anguſtiæ non ſinunt uagari in certam aciem:& uelut canali dirigunt:obiterq; incidentia facile declinant.Aliis nigra:aliis atra : aliis ruffa : aliis glauci coloris orbibus circundatis:ut habili mixtura accipiatur circumiecto candore lux:& temperato repercuſſu nō obſtrepat:adeoq; iis abſoluta uis ſpeculi:ut tam parua illa pupilla totā imaginem reddat hominis.Ea cauſa eſt:ut pleræq; alitum e manibus hoīum oculos potiſſimū appetant:q; effigiem ſuā ī iis cernentes uelut ad cognata deſideria ſua tendunt.Veterina tantū quædam & incrementa lunæ morbos ſentiunt.Sed homo ſolus emiſſo humore cæcitate liberat. Poſt uiceſimum annum multis reſtitutus eſt uiſus.Quibuſdam ſtatim naſcentibus negatus nullo oculoꝝ uitio.Multis repente ablatus ſimili mō nulla præcedente iniuria.Venam ab iis pertingere ad cerebrum pitiſſimi auctores tradunt. Ego ad ſtomachum crediderim.Certe nulli ſine redūdatiōe eius eruit oculus:moriētibus illos operire turſuſq; in rogo patefacere quiritiū magno ritu ſacrū eſt.Ita more condito ut neq; ab hoīe ſupremum

eos ſpectari fas eſt:& cælo non oſtendi nefas.Vni animalium hoī deprauantˊ,Vnde cognomina Strabonū & Petoꝝ.Ab iiſdē q altero lumine orbi naſcerentur coclites uocantˊ.Quis parui utrinꝙ ocelli lucini iniuriæ cognomē habuere.Nocturnoꝝ aīaliū ueluti feliū in tenebris fulgerent radiantꝙ oculi:ut contueri non ſit.Et capræ lupoꝙ ſplendent:lucēꝙ iaculantˊ.Vitulo marino & hyenæ in mille colores transeunt ſubinde.Quin & in tenebris multoꝝ piſciū refulgent:ſicut aridi robuſtiꝙ caudices uetuſtate putreſcꝙ.Nō conuiuere diximus quæ nō obliquis oculis:ſed circūacto capite cernerēt.Chamæ leonis oculos circūagi totos tradūt.Cancri in obliquū aſpiciunt.Cruſta fragili incluſis rigentes.Locuſtis ſquilliſꝙ magna ex parte ſub eodē munimēto præduri eminēt.Quoꝝ duri ſunt minus cernunt:q̄ quoꝝ humidi.Serpentiū catulis & hirundinū pullis ſi quis eruat:renaſci tradunt.Inſectoꝝ oīum & quibus teſtacea operimenta oculi mouentur:ſicut quadrupedū aures.Quibus fragilia opimenta:iis oculi duri.Oīa talia & piſces & inſecta non habent genas:nec integūt oculis.Oībus mēbrana uitri modo tranſlucida op tendiˊ.Palpebræ in genis homini utrinꝙ.Mulieribus etiā infectæ quottidiano tanta eſt decoris affectatio ut tinganˊ oculi quoꝙ.Alia de cauſa hoc natura dederat ceu uallum:quoddam uiſus & prominens munimentum circa occurſantia animalia:aut alia fortuitu incidentia.Defluere eas haud immerito uenere abūdātibus tradunt.Ex cæteris nulli ſunt:niſi qbus & in reliquo corpore pili. Sed quadrupedi in ſuperioribus tantum genæ.Volucribus in inferiore.Et qbus molle tergus ut ſerpentibus. Et quadrupedibus quæ oua pariūt ut lacertæ. Strutio camelus alitum ſola ut hō utrinꝙ palpebras habet.Nec genæ quidē oībus:ideo neꝙ nictationes iis quæ animal generāt.Grauiores alitum inferiore gena conniuent.Eædem nictanˊ ab angulis mēbrana obeunt.Colūbæ & ſimilia utraꝙ conniuent.Et quadrupedes quæ oua pariunt ut teſtudines:crocodili inferiore tantum ſine ulla nictatione: propter præduros oculos.Extremum ambitum genæ ſuperioris antiqui cilium uocauere:unde & ſupercilia.Hoc uulnere aliquo diductum nō coaleſcit.In paucis humani corporis mēbris.Infra oculos malæ homini tātum quas priſci genas uocabant.xii.tabulaꝝ interdicto radi a fœminis eas uetantes.Pudoris hæc ſedes. Ibi maxime oſtendiˊ rubor.Infra eas hylaritates riſumꝙ indicantes buccæ.Et altior homini tantū:quem noui mores ſubdola irriſione dicauere naſus.Non alii aīalium nares eminent.Auibus:ſerpētibus:piſcibus foramina tantū ad olfatus ſine naribus.Et hinc cognomina ſimoꝝ ſilonū.Septimo menſe genitus ſæpenumero foramina aurium & narium defuere.Labra qbus brochi labeones dicti.Et os ꝓbum duriuſue animal generantibus.Pro iis coronea & acuta uolucribus roſtra.Eadem rapto uiuentibus aduncа.Collectio recta herbas ruentibus limumꝙ reduncа ut ſuum generi.Lata in uſum iumentis uice manus ad colligenda pabula.Ola apertiora laniatu uiuentibus.Mētum nulli præter hominem:nec malæ. Maxillas crocodilus tantū ſuperiores mouet.Terreſtres quadrupedes eodē quo cæteræ more:præterq̄ in obliquū.Dentiū tria genera.Serrati:aut cōtinui:aut exerti.Serrati pectinatim coeuntes:ne contrario occurſu atterantur:ut ſerpentibus:piſcibus:canibus.Continui ut homini:equo.Exerti apro: hippopotamato:elephāto.Continuorum qui digerunt cibum lati & acuti.Qui conficiunt:duplices.Qui diſcriminant eos canini appellantur.Hi ſunt ſerratis longiſſimi.Cōtinui autē utraꝙ parte oris ſunt ut equo. Aut ſuperiore primores nō ſunt ut bubus:ouibus:omnibuſꝙ quæ ruminānt.Capræ ſuperiores nō ſunt: præter primores geminos.Nulli exerti quibus ſerrati.Raro fœminæ & tamen ſine uſu. Itaꝙ cū apri ꝓcutiant:fœminæ ſues mordent.Nulli cui cornua exerti:ſed omnes ſui concaui. Cæteris dentes ſolidi. Piſciū omnibus ſerrati:præter ſcaꝝ.Huic uni aquatilium plani.Cætero multis eorū in lingua & toto ore:ut turba uulneꝝ molliant:quæ attritu ſubrigere nō queunt.Multis & in palato:ataꝙ etiā in cauda. Præterea in os uergentes ne excidant cibi nullū habentibus retinēdi amminiculū.Similes aſpidi & ſerpentibus:ſed duo in ſuperna parte dextera leuaꝙ longiſſimi tenui fiſtula perforati:ut ſcorpionum aculei uenenum infundentes:non aliud hoc eſſe q̄ fel ſerpentium.Et inde uenis ſub ſpina ad hos peruenire & has per uentrem deſcendere diligentiſſimi auctores ſcribunt.Quidam unū eſſe eū:& quia ſit aduncus:reſupinari cum momorderit.Aliqui tunc decidere eum:rurſuſꝙ recreſcere facilem decuſſu:& ſine eo eſſe quos tractari cernamus.Scorpionis caudæ ineſſe eum:& pleriſꝙ ternos.Viperæ dentes gingiuis conduntur.Hæc eadem pregnans ueneno impreſſo dētium repulſu uirus fundit ī morſus.Volucrum nulli dentes præter ueſpertilionem.Cameli ſoli ex iis quæ non ſunt cornigera in ſuperiori maxilla primores non habent.Cornua habentium nulli ſerrati.Et cocleæ dentes habent:indicio eſt a minimis earum deroſas uites.At in marinis cruſta & cartilaginea priores habere.Item chinis quinos eſſe:unde intelligi potuerit miror.Dentium uice aculei infectis.Simiæ dentes ut homini.Elephanto intus ad mandendum quattuor:præterꝙ eos qui prominent.Maſculis reflexi:fœminis recti ataꝙ ꝓni.Muſculus marinus qui balenam antecedit nullos habet.Sed pro iis ſetis intus os hirtū:& liguam etiam appellatum. Terreſtrium minutis quadrupedibus primores bini utrinꝙ lōgiſſimi.Ceteris cum ipſis naſcūtur.Homini poſtq̄ natus eſt ſeptimo mēſe.Reliqs perpetui manēt.Mutanˊ homini:leoni:iumento:cani:& ruminātibus.Sed leoni & cani nō niſi cabini appellati.Lupi dexter caninus in magnis habetur operibus. Maxillares qui ſunt a caninis nullū animal mutat.Homini nouiſſimi qui genuini uocantur circiter uicēſimū annū gignunˊ:multis & octogeſimo.Fœminis quoꝙ:ſed quibus in iuuenta nō fuere nati:decidere in ſenecta:& mox renaſci certū eſt.Zanclen ſamothracenū ciuem cui renati eſſent poſt centum & quattuor annos Mutianus uiſum a ſe prodidit.Cætero maribus plures q̄ fœminis in homine: pecude: capriſue.Timarchus Nicoclis filius Pappi duos ordines habuit maxillaꝝ.Frater eius non mutauit priores:ideoꝙ præteriuit.Eſt exemplum dētis homini & in palato generi.At canini amiſſi caſu aliquo

nunq̃ renaſcunt. Cæteris ſenecta rubeſcunt. Equo tantũ cãdidiores fiunt. Aetas ueterinoꝝ dẽtibus indicatur. Equo ſunt numero. xl. Amittit triceſimo menſe primores utrinq; binos. Sequẽti anno totidẽ ꝓximos: cũ ſubeunt dicti columellares. Quinto anno incipiẽte binos amittit: qui ſexto anno renaſcunt. Vii. oĩs habet & renatos & imutabiles. Equo caſtrato prius nõ decidũt dentes. Aſinoꝝ genus triceſimo menſe ſimiliter amittit: deinde ſenis mẽſibus. Quod ſi nõ prius peperint: q̃ decidant poſtremi: ſterilitas certa. Bobus bis mutant. Suibus decidunt nunq̃. Aſumpta hac obſeruatione ſenectus in equis & cæteris ueterinis intelligitur dentiũ brochitate: ſupcilioꝝ canicie: & circa ea lacunis cum fere. xvi. annoꝝ exiſtimant. Hoĩum dentibus quoddã ineſt uirus. Nãq; & ſpeculi nitorem ex aduerſo nudati hebetãt: & coiumboꝝ fœtus ĩplumes necãt. Reliqua de iis in generatione hoĩum dicta ſunt. Erũpẽtibus morbi corpora infantia accipiunt. Reliqua animalia quæ ſerratos habent: ſæuiſſima dẽtibus. Linguæ non oĩbus eodem modo. Tenuiſſima ſerpentibus & triſulca: uibrãs: atri coloris: & ſi extrahas prælonga. Lacertis bifida & piloſa. Vituliſq; marinis duplex. Sed ſupradictis capillamẽti tenuitate. Cæteris ad circũlambẽda ora. Piſcibus paulominus q̃ tota adhærens. Crocodilis tota. Sed ĩ guſtatu linguæ uice carnoſum aquatilibus palatũ. Leonibus ac pardis oĩbuſq; generis eius etiam felibus imbricatæ aſperitatis: & limæ ſimilis: attenuãſq; lambẽdo cutem hoĩs. Quæ cauſa etiã mãſuefacta ubi ad uicinũ ſanguinẽ peruenit ſaliua: inuitat ad rabiem. De purpuraꝝ linguis diximus. Ranis prima cohæret. Intima abſoluta a gutture qua uoce mittunt. Mares tum uocantur ololygones ſtato id tpe euenit: cientibus ad coitũ fœminas Tum ſiquidẽ inferiore labro demiſſo ad libramentnm modicæ aquæ receptæ in fauces palpitãte ibi lingua ululatus elicit. Tũc extẽti buccaꝝ ſinus plucẽt. Oculi flagrant labore ppulſi. Quibus in poſteriore parte aculei: iis & dentes & lingua. Apibus etiam prælonga: eminẽs & cicadis. Quibus aculeus in ore fiſtuloſus: iis nec lingua nec dentes. Quibuſdam inſectis intus lingua & formicas. Cæterum lata elephãto præcipue. Reliquis in ſuo genere ſemper abſoluta. Homini tantum ita ſæpe conſtricta uenis: ut interdici eas neceſſe ſit. Metellum pontificem adeo inexplanatæ fuiſſe accepimus: ut multis mẽſibus tortus credatur: cũ meditatur in dedicanda æde opifere dicere. Cæteris ſeptimofere anno ſermonẽ exprimit. Multis uero talis eius ars contigit: ut auium & aĩalium uocis idiſcrete edaſ imitatio. Intellectus ſaporũ eſt cæteris in prima lĩgua: hoĩ & in palato. Tonſillæ in hoĩe. In ſue glãdulæ: quod iter eas uuæ nomine ultimo depẽdet palato hoĩ tantũ eſt. Sub ea minor lingua. Nulli oua generantiũ. Opera eius gemina duabus iterpoſita fiſtulis. Interior eaꝝ epigloſſis appellat arteria ad pulmonẽ atq; cor pertinens. Hãc operit in epulando ſpiritu ac uoce illac meante: ne ſi potus cibuſue in alienum deerauerit tramitẽ torqueat. Altera exterior eſt: appellatur ſane gula: qua cibus atq; potus deuorat. Tendit hæc ad ſtomachum: is ad uentrẽ. Hãc ꝑ uices operit cũ ſpiritus tantũ aut uox cõmeat: ne reſtagnatio itempeſtiua alui obſtrepat. Ex cartilagie & carne arteria: gula neruo & carne cõſtat. Ceruix nulli: niſi quibus utraq; hæc Cæteris collũ: quibus tantũ gula. Sed qbus ceruix e multis uertebratiſq; orbiculatim oſſibus flexilis ad circunſpectum articulorum nodis iungitur. Leoni tantũ & lupo & hyenæ & ſingulis rectiſq; oſſibus rigens. Cætero ſpinæ adnectitur. Spina lũbis oſſea: ſed tereti ſtructura ꝑ media foramina a crebro medulla deſcendẽte. Eandẽ eſſe ei naturã: quã cerebro colligunt: quoniã prætenui eius mẽbrana mõ inciſa ſtatim expiret. Quibus lõga crura: iis longa & colla. Itẽ aquaticis q̃is breuia crura habentibus: ſimili mõ uncos ungues. Guttur hoĩ tantũ & ſuibus itumeſcit: aquaꝝ quæ potãtur plerũq; uitio. Sũmum gulæ fauces uocant: poſtremũ ſtomachus. Hoc noĩe eſt ſub arteria iam carnoſa ĩanitas adnexa ſpinæ ad latitudinem ac longitudinẽ lagenæ mõ fuſa. Quibus fauces non ſunt: ne ſtomachus qdẽ eſt: nec colla: nec guttur: ut piſcibus: & ora uentribus iunguntur. Teſtudini marinæ lingua nulla: nec dentes: ſed roſtri acie cõminuit oĩa. Poſtea arteria & ſtomachus denticulatus callo in modũ rubi ad cõficiẽdos cibos decreſcẽtibus crenis quicquid appropinquat uentri. Nouiſſima aſperitas ut ſcobina fabri. Cor aĩalibus cæteris in medio pectore eſt. Homini tantũ infra leuã papillã turbinato mucrone in priora eminẽs. Piſcibus ſolis ad os ſpectat. Hoc primũ naſcẽtibus formari in utero tradũt. Deinde cerebrũ: ſicut tardiſſime oculos. Sed hos primũ mori: cor nouiſſime. Huic præcipuus calor. Palpitat certe: & quaſi alterum mouet. Intra aĩalia præmolli firmoq; opum mẽbranæ inuolucro: munitũ coſtaꝝ & pectoris muro: ut pareat præcipuam uitæ cauſam & originem. Prima domicilia intra ſe animo & ſanguini præbet: ſinuoſo ſpecu: & in magnis aĩalibus triplici: ĩ nullo nõ gemino. Ibi mẽs habitat. Ex hoc fonte duæ grãdes uenæ in priora & terga diſcurrũt: ſparſæq; ramoꝝ ſerie per alias minores oĩbus mẽbris uitalem ſanguinẽ rigant. Solũ hoc uiſceꝝ uitiis non macerat: nec ſupplicia uitæ trahit: leſumq; mortẽ ilico affert. Cæteris corruptis uitalitas in corde dura. Bruta exiſtimantur aĩalium qbus durũ riget: audacia qbus paruũ eſt: pauida quibus prægrãde. Maximũ aũt eſt ꝑ portione muribus: lepori: aſino: ceruo: pãtheræ: muſtellis: hyenis: & omnibus timidis aut ꝓpter metũ maleficis. In paphlagonia bina pdicibus corda. In equorũ corde & boum oſſa reperiuntur interdũ augeri id ꝑ ſingulos annos in hoĩe ad binas drachmas põderis ad quinquageſimũ annũ accedere. Ab eo detrahi tãtũdẽ: & ideo nõ uiuere hoĩem ultra cẽteſimum annũ defectu cordis ægyptii exiſtimant. Quibus mos & cadauera aſſeruare medicata. Hirto corde gigni quoſdã hoies ꝓdunt: nec alios fortiores eſſe induſtria: ſicut Ariſtomenem meſſenium: qui. ccc. occidit lacedæmonios. Ipſe cõuulneratus & captus ſemel per cauernã latomiaꝝ euaſit anguſtias: uulpium aditus ſecutus. Iteꝝ captus: ſopitis cuſtodibus ſomno ad ignẽ aduolatus ſora cum corpore exuſſit. Tertio capto lacedæmonii pectus diſſecuere cauſa uiuendi: hirſutũq; cor repertũ eſt. In corde ſummo pinguitudo eſt quædam lætis extis. Non ſemꝑ hoc aũt in parte extorũ habitũ eſt. L. Poſtumio. L. Albino rege

ſacroꝝ poſt centeſimã uiceſimãtertiã olympiadem: cũ rex Pyrrhus ex italia diſceſſiſſet cor in extis aruſpices aſpicere cœperunt. Cæſari dictatori quo die primũ ueſte purpurea ꝓceſſit: atq; in ſella aurea inſedit ſacrificanti bis in extis defuit. Vnde queſtio magna de diuinatiõe argumentãtibus: potuerit ne ſine illo uiſcere hoſtia uiuere? An ad tempus amiſerit? Negaſ cremari poſſe i iis: q cardiaco morbo obierit Negaſ & ueneno interẽptis. Certe extat oratio Vitelli: qua reũ Piſonem eius ſceleris coarguit: hoc uſus argumẽto: palãq; teſtatus: nõ potuiſſe ob uenenũ cor Germanici Cæſaris cremari. Contra genere morbi defenſus eſt Piſo. Sub eo pulmo eſt: ſpirandiq; officina attrahẽs: ac reddens aĩam idcirco ſpongioſus: ac fiſtulis inanibus cauus. Pauca eũ (ut dictũ eſt) habent aquatilia: ac cætera oua pariẽtia exiguũ: ſpumoſum: nec ſanguineũ: ideo non ſitiunt. Eadẽ eſt cauſa quare ſub aqua diu ranæ & phocæ urinẽtur. Teſtudo quoq; q̃uis prægrandem & ſub toto tegumento habeat: ſine ſanguine tamẽ habet. Quanto minor hic corporibus: tanto uelocitas maior. Chameleoni portione maximus & nihil aliud ĩtus. Iecur & dextera in parte eſt. In eo quod caput extoꝝ uocant magnæ uarietatis. M. Marcello circa mortẽ cum periit Ab Hãnibale defuit in extis. Sequenti deinde die geminũ repertũ eſt. Defuit & Caio Mario cũ immolaret uticæ. Itẽ caio principi Kalen. ianuariis cum iniret conſulatum: quo anno interfectus eſt. Claudio ſucceſſori eius quo menſe interemptus eſt ueneno. Diuo Auguſto ſpoleti ſacrificanti primo poteſtatis ſuæ die ſex uictimaꝝ iocinera replicata intrinſecus ab ima fibra reperta ſunt. Reſpõſumq; duplicatuꝝ ĩtra annũ imperiũ. Caput extoꝝ triſtis oſtenti uiſum tũ quoq; eſt: præterq; in ſolicitudine ac metu. Tũc enim peremit curas. At bina iocinera leporibus circa briletũ & tharnẽ: & in cherõneſo ad ꝓpontidem Mirũq; trãſlatis alio interit alteꝝ. In eodẽ eſt etiã fel nõ oĩbus datum animalibus. In euboeæ chalcide. nullũ pecori. In naxo prægrãde geminũq; ut ꝓdigii loco utriq; aduenæ. Equi: mulli: aſini: cerui: capræ apri: cameli: delphini nõ habent. Murium aliqui habẽt. Hominũ paucis nõ eſt: quoꝝ ualitudo firmior & uita longior. Sunt qui equo nõ quidẽ in iecore eſſe ſed in aluo putẽt: & ceruo in cauda aut inteſtinis. Ideo tantã habent amaritudinem: ut a canibus nõ attingantur. Eſt aũt nihil aliud q̃ purgamentum peſſimi ſanguinis: & ideo in materia eius eſt. Certe iecur nulli eſt: niſi ſanguinem habentibus. Accipit hoc a corde cui iungitur: funditq; in uenas. Sed in felle nigro iſaniæ cauſa homini: morſq; toto reddito. Hic & in mores crimen bilis nomine. Adeo magnum eſt in hac parte uirus: cum ſe fundit in animũ. Quin & toto corpore uagum colorem quoq; oculis aufert. Illud quidem redditum etiã ahenis. Nigreſcũtq; contacta eo: ne quis miretur id uenenum eſſe ſerpentium. Carent eo qui abſinthio ueſcuntur in ponto. Sed renibus ex parte tantum altera inteſtino iungitur: ut coruis coturnicibus: phaſianis. Quibuſdam inteſtino tãtum ut columbis: accipitri: murenis. Paucis auium in pectore. Seruentibus portione maxime copioſum & piſcibus. Eſt aũt pleriſq; toto inteſtino ſicut accipitri miluo. Præterea i pectore ẽ & cæteris auibus. Vitulis quidẽ marinis ad multa quoq; nobile. Tauroꝝ felle aureus ducit color. Aruſpices id Neptuno & humoris potẽtiæ dicauere. Geminũq; fuit Diuo Auguſto: quo die apud actium uicit. Muriũ iecuſculis fibræ ad numeꝝ lunæ dieꝝ in menſe cõgruere dicunt: totidẽq; & inueniri quotũ lumen eius ſit. Præterea bruma increſcere. Cuniculoꝝ exta in betica gẽmina ſæpe reperiunt. Ranaꝝ rubetaꝝ altera fibra a formicis nõ attingitur propter uenenum: ut arbitrant. Iecur maxime uetuſtatis patiẽs centenis durare annis obſidionum exẽpla prodidere. Exta ſerpentibus & lacertis longa. Cecinæ uolaterrano dracones emicuiſſe de exti læto ꝓdigio tradit. Et profecto nihil incredibile ſit exiſtimantibus. Pyrrho regi quo die perit præciſa hoſtiarum capita tepſiſſe ſanguinẽ ſuũ lãbentia. Exta homini ab inferiore uiſceꝝ parte ſepant mẽbranis quæ p̃cordia appellãt: q̃a cordi prætẽdunt: qd̃ græci appellauerũt phrenas. Omnia quidẽ prĩcipalia uiſcera mẽbranis propriis ac uelut uaginis incluſit ꝓuidẽs natura. In hac fuit & peculiaris cã uicinitas alui: ne cibis ſupprimeretur animus. Hinc certe refertur accepta ſubtilitas mẽtis: ideo nulla eſt ei caro: ſed neruoſa exilitas. In eadẽ præcipua hylaritatis ſedes: quod titillatu maxime intelligitur alaꝝ: quas ſubit: nõ alibi tenuiore cute humana: ideo ſcabendi dulcedine ibi ꝓxima. Ob hoc in prœliis gladiatorũq; ſpectaculis mortẽ cũ riſu traiecta præcordia attulerũt. Subeſt uenter ſtomachũ habentibus: cæteris ſimplex: ruminãtibus geminus ſanguine carẽtibus nullus. Inteſtinus enim quibuſdã ab ore incipiẽs quadã uia eodẽ reflectit: ut ſæpiæ & polypo. In hoie adnexus infimo ſtomacho ſimilis canino. His ſolis animaliũ inferiore parte anguſtior. Itaq; & ſola uomunt: quia repleto ꝓpter anguſtias ſupprimit cibus. Quod accidere nõ poteſt iis: quoꝝ ſpatioſa laxitas eum ad inferiora tranſmittit. Ab hoc uẽtriculos lactes in hoie & oue p quas labit cibus. In cæteris ilæa quibus capaciora ĩteſtina ad aluũ. Hominiq; flexuoſiſſimis orbibus. Iccirco magis auidi ciboꝝ: qbus ab aluo longius ſpatiũ. Iidẽ minus ſolertes: qbus obeſiſſimus uenter. Aues quoq; geminos ſinus habẽt. Quædam unum quo merguntur recentia: ut guttur. Alteꝝ in quẽ ex eo dimittunt concoctione maturata: ut gallinæ: palũbes: colũbæ: perdices. Cætera fere carẽt eo: ſed gula potẽtiore utunt ut gracchuli: corui: cornices. Quædam neutro modo. Sed uentrẽ ꝓximũ habẽt qbus prælõga colla & anguſta: ut porphyrioni. Venter ſolidipedũ aſper & durus. Terreſtrium aliis denticulatæ aſperitatis: aliis cancellatim mordacis. Quibus dentes utriq;: nec ruminatio. Hic cõficiunt cibi. Hinc in aluũ delabunt. Medio hæc umbilico adnexa oĩbus. In hoie ilæ infima parte ſimile ſuillo: a græcis appellat colon: ubi doloꝝ magna cauſa eſt. Anguſtiſſima canibus. Qua de cauſa uehementi niſu nec ſine cruciatu leuant eã. Inſatiabilia animalium quibus a uentre ꝓtinus recto inteſtino tranſeunt cibi: ut lupis ceruariis: & inter aues mergis. Ventres & elephanto quattuor. Cætera ſuibus ſimilia. Pulmo quadruplo maior q̃ bubulo. Auibus uenter carnoſus calloſuſq; in uentre hirũdinũ pullis lapilli cãdido aut rubenti cõcolore: q chelidonii uocantur:

magicis narrati artibus reperiunt. Et in iuuencaꝝ ſecundo uētre pilæ rotūditate nigricās tophus: nullo pōdere ſingulare (ut putant) remediū ægre pariētibus: ſi telluꝛē non attigerit. Ventriculi atq; iteſtina pingui ac tenui omento integunt: præterq; oua gignentibus. Huic adnectitur lyen i ſiniſtra parte aduerſus iecur: cū quo locū aliquādo permutat: ſed prodigioſe. Quidā eum putant ineſſe oua pariētibus: itē ſerpentibus admodum exiguum: ita certe apparet in teſtudine: & crocodilo: & lacertis: & ranis. Aego cephalo aui nō eſſe conſtat: neq; iis quæ careant ſanguine. Peculiare curſus īpedimētum aliquādo i eo. Quāobrem inurit curſoꝝ laborantibus. Et p uulnus etiā exēpto uiuere aīalia tradunt. Sunt q putent adimi riſum ſimul hoi: intēperantiāq; ioci cōſtare lyenis magnitudine. Aſiæ regio ſepſis appellat: ī qua minimos eſſe pecori tradūt: & inde ad lyenē inuēta remedia. At in brileto & tharne quaterni renes ceruis. Cōtra pēnatis ſquamoſiſq; nulli. Cætero ſummis adhærent lūbis. Dexter oībus eſt latior: & minus pinguis: ſiciorq;. Vtriq; aūt pinguitudo e medio exit: præterq; in uitulo marino. Aīalia in renibus pinguiſſima. Oues quidē lœtaliter circū eos cōcreto pingui. Aliquādo in eis inueniunt lapilli. Renes habēt omnia quadrupedū quæ aīal generāt. Oua parientiū teſtudo ſola: quæ & alia oīa uiſcera. Sed homo bubulis ſimiles uelut e multis renibus cōpoſitos. Pectus hoc eſt oſſa p̄cordiis & uitalibus natura circundedit. At uentri quē neceſſe erat increſcere ademit. Nulli aīalium circa uentrē oſſa. Pectus hoī tantū latum reliquis carinatum: uolucribus magnis: & inter eas aquaticis maxime. Coſtæ homini tantum octonæ: ſuibus denæ: cornigeris tredecim: ſerpentibus triginta. Infra aluum eſt a priore parte ueſica: quæ nulli oua gignentium præter teſtudinem. Nulli niſi ſanguineum pulmonem habenti. Nulli pedibus carentium. Inter eā & aluum arteriæ ad pubē tendentes: quæ ilia appellant. In ueſica lupi lapillus qui ſirytes appellatur. Sed hoīum quibuſdā diro cruciatu ſubinde naſcētes calculi: & ſetaꝝ capillamēta. Veſica mēbrana conſtat: quæ uulnerata cicatrice non ſolideſcit: neq; qua cerebrum aut cor iuoluitur. Plura. n. mēbranarum genera. Fœminis eadem oīa: præterq; ueſicæ iunctis utriculus: unde dictus uterus: quod alio noīe locos appellant. Hoc in reliquis aīalibus uuluā. Hæc uiperæ & intra ſe parentibus duplex. Oua generatium adnexa præcordiis. Et in muliere geminos ſinus ab utraq; parte lateꝝ habet. Funebris quotiens uerſa ſpiritum incluſit. Boues grauidas negant præterq; dextero uuluæ ſinu ferre etiā cum geminos ferant. Vulua enecto partu melior q̄ edito. Eiectia uocat illa. Hæc porcaria. Primiparæ ſuis optima. Cōtra effœtis a partu: præterq; eodē die ſuis occiſæ liuida ac macra. Nec nouellaꝝ ſuum præterq; primiparārū probantur: potiuſq; ueteꝝ: necdū effœtarum: & biduo ante partum aut poſt partū: aut quo eiecerint die. Proxima eiectitiæ eſt occiſæ uno die poſt partum. Huius & ſumē optimum: ſi modo fœtus non hauſerit. Eiectitiæ teterrimum. Antiqui abdomen uocabāt: priuſq; calleret id ſcientes occidere nō aſſueti. Cornigera una parte dentata & quæ in pedibus talos habent ſæuo pīgueſcunt. Biſulca ſciſſiſue in digytos pedibus & non cornigera adipe. Cōcretus hic & cum refrixit fragilis ſemperq; in fine carnis Contra pingue inter carnem cutemq;: ſucco liquidum. Quædam non pīgueſcunt: ut lepus: perdix Steriliora cuncta pinguia & in maribus & in fœminis. Seneſcunt celerius præpinguia. Omnibus animalibus eſt quoddam in occulis pinguæ. Adeps cunctis ſine ſenſu: qui nec arterias habet nec uenas. Pleriſq; animalium eſt pinguedo ſine ſenſu: quam ob cauſam ſues ſpirantes a muribus tradunt roſas. Quin & L. Apronii conſularis uiri filio detractos adipes: leuatumq; corpus immobili onere. Et medulla ex eodem uidetur eſſe a iuuenta rubens: & ſenecta albeſcēs. Nō niſi canis hæc oſſibus. Nec cruribus iumento tū aut canū. Quare fracta non feruminent: qđ defluente euenit medulla. Eſt autem pinguis iis quibus adeps. Seuoſa cornigeris. Neruoſa & in ſpina tantū dorſi oſſa nō habentibus ut piſciū generi. Vrſis nulla. Leoni in femoꝝ & brachioꝝ oſſibus paucis exigua admodū. Cæteris enim eſt tanta duritia: ut ignis elidat uelut e ſilice. Iis dura quæ nō pīgueſcunt. Aſinorum ad tubas canora. Delphinis oſſa non ſpinæ. Animal enim pariunt. Serpētibus ſpinæ. Aquatiliū mollibus nulla. Sed corpus circulis carnis uinctum ut ſæpiæ atq; lolligini. Et inſectis negatur æque eſſe ulla. Cartilaginea animalium aquatilium habent medullam in ſpina. Vituli marini carthilaginē: non oſſa: itē oīum auriculæ ac nares quæ modicū emīnēt flexili mollicia naturæ ꝓuidētia: ne frangerēt. Cartilago rupta nō ſolideſcit. Nec præciſa oſſa recreſcunt: præterq; ueterinis ab ungula ad ſuffragina. Homo creſcit in longitudinem ad annos uſq; ter ſeptenos. Tum deinde ad plenitudinem. Maxime autem pubeſcens nondum quēdā ſoluere: & præcipue ægritudine ſentitur. Nerui orſi a corde: bubuloq; etiam circumuoluti ſimilem naturam & cauſam habent in omnibus lubricis appellati oſſibus: nodoſq; corporū qui uocantur articuli. Aliubi interuentu aliubi ambitu: aliubi tranſitu ligantes. Hic teretes: illic lati: ut in unoquoq; poſcit figuratio. Neq; ii ſolidantur inciſi: mirumq; uulneratis ſumus dolor: præfectis nullus. Sine neruis ſunt quædam animalia: ut piſces: arteriis enim conſtat. Sed neq; eæ molli piſcium generi. Vbi ſunt nerui: interiores condunt mēbra: ſuperiores reuocant: inter hos latent arteriæ: ideſt ſpiritus ſemitæ: iis innatant uenæ: ideſt ſanguinis riui. Arteriarum pulſus in cacumine maxime membrorum euidens index fere morborum in modulos certos legeſq; metricas per ætates ſtabilis aut citatus aut tardus deſcriptas ab Eriphilo medicinæ uate miranda: arte nimiam proprer ſubtilitatem deſertus. Obſeruatio tamen crebri aut languidi ictus gubernacula uitæ temperat. Arteriæ carent ſenſu: nam & ſanguine. Nec omnes uitalem continent ſpiritum: præciſiſq; torpeſcit tantum pars ea corporis. Aues nec uenas nec arterias habent: item ſerpentes: teſtudines: lacertæ minimumq; ſanguinis. Venæ in prætenues poſtremo fibras ſubter totam cutem diſperſæ adeo in anguſtam ſubtilitatem tenuantur: ut penetrare ſanguis non poſſit aliudue q̄ exilis humor ab illo qui cacuminibus innumeris ſudor appellatur: in umbilico uenarum nodoſo coitu.

De ſanguine & quorum celerrime ſiccetur:quorum non coeat:quorum grauiſſimus uel tenuiſſimus:quorum nullus. CA. XXXVIII.

Anguis qbus multus & pinguis iracundia.Maribus q̄ fœminis nigrior.Et in iuuenta magis q̄ ſenio.Et inferiore parte pinguior.Magna & in eo uitalitatis portio.Emiſſum ſpiritū trahit ſecū:& tamē tactū nō ſentit.Aialiū fortiora qbus ſanguis craſſior.Sapiētiora qbus tenuior.Timidiora qbus minimus.At qbus nullus hebetia.Tauroꝝ celerrime coit atq; dureſcit:ideo peſtifer potu maxime.Aproꝝ & ceruoꝝ caprarūq; & bubaloꝝ oīum nō ſpiſſat.Pinguiſſimus aſinus.Homini tenuiſſimus.Iis qbus plus quaterni pedes nullus.Obeſis minus copioſus:quoniā abſumit pingui.Profluuium eius uni fit in naribus homini:aliis nare altera:aliis utraq;.Quibuſdam per inferna.Multis per ora ſtatuto tempore:ut nuper Macrio uiro prætorio:& oībus ānis Voluſio Saturnino urbis præfecto: qui nonageſimū etiā exceſſit annum.Solū hoc in corpore tēporariū ſentit incrementū.Siquidē hoſtiæ abundātiorē fundunt:ſi prius bibere.Quæ aīalium latere certis tēporibus diximus nō habēt tunc ſanguinem præter exiguas admodū circa corda guttas miro ope naturæ.Sicut & in hoīe:uim eius ad minima momenta mutari:nō mō tantum in ore ſuffuſa materia:ueꝝ ad ſingulos animi habitus:pudore: ira:metu:pallioribus pluribus modis:item ruboris.Alius enim iræ:& alius uerecūdiæ.Nam & in metu refugere:& nuſq; eſſe certum eſt.Multiſq; non tranfluere traſſoſſis:quod homini tātum euenit.Nā quæ mutari diximus colorem:alienum accipiunt quodam repercuſſu.Homo ſolus in ſe mutat.Morbi omnes morſq; ſanguinem abſumunt.

An i ſanguine prīcipatus:& tergore:& pilis:& mâmis:& ueſtitu. CA. XXXIX.

Vnt qui ſubtilitatē animi conſtare nō tenuitate ſanguinis putēt:ſed cure opi mētiſq; corporū.

f Et tunc magis aut minus bruta eſſe:ut oſtreas & teſtudines.Boū tergora ſetas ſuū obſtare tenuitati innati ſpiritus:nec purum liquidumq; tranſmitti.Sic & in hoīe cū craſſior calloſior ue excludat cutis.Quæ uero rō crocodilis ſi enim cruori ſed duriciæ tergori tribuatur & ſolertia.Hippopotami corii craſſitudo talis:ut īde torreantur eſcæ.Et tamen eſt quædā ingenio medica diligētia.Elephātoꝝ quoq; tergora īpenetrabiles ſetas habēt:cū tamē oīum quadrupedū ſubtilitas animi præcipua phibeat illis.Ergo cutis ipſa ſenſu caret:maxime ī capite.Vbicūq; per ſe hac ſine carne eſt uulnerata nō coit:ut in bucca cilioq;.Quæ animal pariūt pilos habēt.Quæ oua pennas:aut ſquamas:aut corticē:aut teſtam:ut teſtudines:aut cutem puram ut ſerpentes.Pennaꝝ caules omniū auium præciſæ non creſcūt uulſæ autem renaſcuntur.Membranis uolant fragilibus inſecta.Humētibus hirūdines in mari.Siccis inter tecta ueſpertilio.Horum quoq; alæ articulos habent.Pili a cute exeunt craſſa hiri.Fœminis tenuiores.Equis in iuba largi.In armis leoni.Daſipodi & in buccis intus & in pedibus.Quæ utraque Trogus & in lepore tradit.Hoc exemplo libidinoſiores hoīum hirtos colligens.Villiſiſſimus animalium lepus.Pubeſcit homo ſolus quod niſi contingat ſterilis in gignēdo eſt:ſeu maſculus ſeu fœmina.Pili in hoīe partim ſimus:partim poſtea gignunt.Cōgeniti aūt non deſinunt:ſicut nec fœminis magnope.Inuentæ tamē quædā defluuio capitis inualidæ:uelut languidiores cū menſtrui curſus ſtetere.Quibuſdā poſt geniti.Viuis ſponte non gignunt.Quadrupedibus pilū cadere atq; ſubnaſci annuum eſt.Viris creſcunt maxime in capite:mox in barba.Reciſi nō ut hærba ab cætera inciſura augētur:ſed ab radice exeunt.Creſcunt & in quibuſdam morbis maxime tuſcis:& in ſenecta.Defunctoꝝ quoq; corporibus.Libidinoſis congeniti maturius defluūt.At nati celerius recreſcunt.Quadrupedibus ſenectute craſſeſcunt: lanæq; rareſcunt.Quadrupedum dorſa piloſa:uētres glabri.Boum coriis glutinū excoquit:taurorūq; & id præcipuū.Mâmas homo ſolus e maribus habet.Cætera animalia mâmaꝝ notas tantū.Sed ne fœminæ quidē in pectore:niſi quæ poſſunt partus ſuos attollere.Oua gignentium nulli.Nec lac niſi animal parienti.Volucrum ueſpertilio tantū.Fabuloſum enim arbitror de ſtrigibus ubera eas infantium labris īmulgere.Eſſe in maledictis iam antiqs ſtrigem cōuenit:ſed quæ ſit auium cōſtare non arbitror.

Notabilia animalia quæ mammis. CA. XL.

Sinis a fœtu dolent:ideo ſexto menſe arcent partus:cum equæ anno ꝓpe toto præbeant.Qui

a bus ſolida ungula nec ſupra geminos partus.Hæc oīa binas habent mâmas:nec aliubi q̄ in femoribus.Eodē loco biſulca & cornigera.Boues quaternas.Oues capræ binas.Quæ numero ſo fœcunda partu:& quibus digyti in pedibus:hæc plus habent toto uentre duplici ordine:ut ſues.Generoſæ duodenas.Vulgares binis minus.Similiter canes.Alia uētre medio quaternas ut pātheræ. Alia binas ut leænæ.Elephas tantū ſub armis duas:nec in pectore.ſed citra in alis occultas.Nulla in fœmoribus digytos habentium.Primi geniti in quaq; parte ſues primas premuunt.Et ſi eſcæ ſunt faucibus ꝓximæ:tamen ſuam nouit:qſq; in fœtu quo genitus eſt ordine:eaq; alitur:nec alia.Detracto illa alumno ſuo ſterleſcit ilico:ac reſilit.Vno uero ex oī turba relicto ſola munifex quæ genito fuerat attributa deſcēdit.Vrſæ mâmas quaternas gerūt.Delphini binas in ima aluo papillas tātū:nec euidētes:& paulo in obliquū porrectas.Neq; aliud animal in curſu lambitur.Et balenæ uituliq; mâmis nutriūt fœtus.

De lacte:& unde caſeus non fiat. CA. XLI.

Vlieri ante ſeptimum mēſem ꝓfuſum lac inutile.Ab eo mēſe quod uitalis eſt partus:ſalubre.

m Pleriſq; aūt totis mâmis:atq; etiā in alaꝝ ſinus fluit.Cameli lac mulgeſ:ne iteꝝ graueſcat.Suauiſſimū hoc exiſtimaſ ad unā menſurā tribus aquæ additis.Bos ante partum non habet.Ex primo ſemper a partu coloſtra fiunt:ni admiſceatur aqua:in pumicis modū coeunt duritia.Aſinæ prægnantes cōtinuo lacteſcunt.Pullo eaꝝ ubi pingue pabulū biduo a partu maternum lac guſtaſſe lœtale

eſt. Genus mali uocatur coloſtratio. Caſeus non fit ex utrinq; dentatis: quoniã eoꝝ lac nõ coit. Tenuiſſimũ camelis: mox equabus. Craſſiſſimũ aſinæ ut coaguli uice utant. Conferre aliquid & candori in mulierum cute exiſtimat. Põpeia certe Comitii Neronis coniunx quingentas p̃ oĩa ſecum fœtas trahẽs ballearũ etiã ſolio totũ corpus illo lacte macerabat: extendi quoq; cutem credẽs. Omnẽ aũt lac igne ſpiſſatum humore feruescit. Bubulũ caſeo fertilius q̃ caprinum: ex eadem menſura pene altero tanto. Quæ plures quaternis mãmas habent caſeo inutilia: & meliora quæ binas. Coagulum inutile leporis. Hædi laudatũ. Precipuum tamen daſipodis: quod & ꝓfluuio alui medetur. Vnius utriuſq; dentatoꝝ. Mirum barbaras gentes quæ lacte uigant ignorare aut ſpernere caſei tot ſæculis dotem: denſantes id alioquin in acorem iucundum & pingue butyꝝ ſpuma: ideſt lactis concretiuſq; q̃ quod ferõ uocat. Non omittendum in eo olei uim eſſe: & barbaros omnes infanteſq; noſtros ita ungi.

De diuerſitate caſeoꝝ. CA. XLII.

Aus caſeo Romæ: ubi omniũ gentium bona iudicant: cõminus e prouintiis nemauſenſi p̃cipua: leſuræ gabaliciq; pagis. Sed breuis ac muſteo tantũ cõmẽdatio. Duobus alpes generibus pabula ſua approbant. Dalmatiæ docleatem mittũt. Cẽtrionicæ uatuſicũ. Numeroſior apennino cebanus. Hũc & liguria mittit ouiũ maxime lactis. Auximatem ex umbria. Mixtoq; etruriæ atq; liguriæ confinio lunenſem magnitudine cõſpicuũ. Quippe & ad ſingula milia põdo premit. Proximũ autem & urbi ueſtinum: cruſtuminũq; & e cedito campo laudatiſſimũ. Et capraꝝ gregi ſua laus eſt. In recenti maxime: eam augente gratiam fumo: qualis in ipſa urbe conficitur: cunctis præferendus. Nam galliarum ſapor medicamenti uim optinet. Tranſmaria uero bithynius fere in gloria eſt. Ineſſe pabulis ſalem etiam ubi non detur. Ita maxime intelligitur omni in ſale caſeo ſeneſcente. Quales redire in muſteum ſaporem aceto e thymo maceratos certum eſt. Tradunt Zoroaſtrem ĩ deſertis caſeo uixiſſe annis. xx. ita temperato ut uetuſtatem non ſentiret.

Differentia mẽbroꝝ hominis a cæteris animalibus. CA. XLIII.

Erreſtrium ſolus homo bipes. Vni iuguli: hũmeri. Cæteris armi. Vni ulnæ. Quibus animalium manus ſunt intus tantũ carnoſæ: extra neruis & cute cõſtãt. Digyti quibuſdã in manibus ſeni. Caii Oratii ex patritia gẽte filias duas ob id ſedigytas appellatas accepi. Vulcatium ſedigytum illuſtrem in poetica. Hoĩs digyti articulos habet ternos. Pollex binos: & digytis aduerſus uni uerſis flectitur: p̃ ſe uero in obliquum porrigit: craſſior cæteris. Huic minimus menſura par eſt. Duo reliqui ſibi. Inter quos medius longiſſime ꝓtendit. Quibus ex rapina uictus quadrupedũ quindigyti ĩ prioribus pedibus: reliquis quaterni. Leones: lupi: canes: & pauca ĩ poſterioribus quoq; qnos ungues habent: uno iuxta cruris articulum dependente. Reliqua quæ ſunt minora digytos quino. Brachia non oĩbus paria eſſe. Thratio enim ſtudioſo in. C. Cæſaris ludo notũ eſt dextrã fuiſſe ꝓcerioꝛẽ. Aialiũ quæ dã ut manibus utuntur priorum miniſterio pedum: ſedentq; ad os illis admouentia cibos ut ſciuri.

De ſimiarum ſimilitudine. CA. XLIIII.

Am ſimiarum genera perfectã hoĩs ſimulationem continent: facie: naribus: auribus: palperis. Quæ ſolæ quadrupedũ & inferioꝛẽ habent genera: iam mãmas in pectore & brachia: & crura in cõtrarium flexa. Similiter in manibus ungues: digytos longioꝛẽq; mediũ. Pedibus paulum differũt. Sunt enim ut manus prælongi: ſed ueſtigiũ palmæ ſimile faciunt. Iis quoq; pollex & articuli ut hoĩ. Et præter genitale tantũ. Et hoc in maribus. Viſcera etiã interiora omnia ad exemplar.

De unguibus. CA. XLV.

Ngues qui clauſulæ neruoꝝ ſummæ exiſtimantur oĩbus iis quibus & digyti. Sed ſimiæ ibricati: hoĩbus lati: & defuncto creſunt. Rapacibus unci. Cæteris recti: ut canibus: præter eum q̃ a crure pleriſq; depẽdent. Oĩa digytos habent quæ pedes excepto elephanto. Huic enim ĩfor mes numero quidẽ quinq;: ſed indiuiſi: ac leuiter diſcreti: unguliſq; nõ unguibus ſimiles: & pedes maiores priores. In poſterioribus articuli breues. Idẽ poplites intus flectit hominis modo. Cætera aĩalia in diuerſum. Poſterioribus articulos pedibus q̃ prioribus. Nã quæ aĩal generãt genua ante ſe flectunt: & ſuffraginũ artus in aduerſum. Hoĩ genua & cubiti cõtraria. Itẽ urſis & ſimiaꝝ generi: ob id minime pernicibus. Oua pariẽtibus quadrupedũ crocodilo. Lacertis priora genua poſt curuant: poſteriora in priorem partẽ. Sũt autẽ crura his obliqua humani poplitis modo. Sic & multi pedibus: præterq̃ nouiſſima ſalientibus. Aues & quadrupedes alas in priora curuant: ſuffragines ĩ poſteriora. Hoĩs genibus quædã & religio ineſt obſeruatione gentiũ. Hæc ſupplices attingũt. Ad hæc manus tendunt. Hæc ut aras adorant: fortaſſis quia ineſt iis uitalitas. Nãq; in ipſa genu utriuſq; cõmiſſura dextra leuaq; a priore parte gemina quædam buccarum inanitas eſt: qua perfoſſa ceu uinculis ſpiritus fugit. Ineſt & in aliis partibus quædam religio: ſicut dextra oſculis auerſa appetit. In fide porrigit. Antiquis græciæ ĩ ſupplicãdo mẽtũ attingere mos erat. Eſt in aure ima memoriæ locus: quẽ tangẽtes atteſtamur. Eſt poſt aurem æquẽ dextrã nemeſios: quæ dea latinum nomẽ ne in capitolio quidẽ iuenit: quo referimus tacto ore ꝓximũ a minimo digytum: ueniã ſermonis a diis expoſcentes. Varices in cruribus uiro tantũ: mulieri raro. C. Marium qui ſepties conſul fuit ſtãtẽ ſibi extrahi paſſum unũ hoiem Oppius auctor eſt. Oĩa aĩalia a dextris partibus incedunt: ſiniſtris incubant. Reliqua ut libitũ eſt grandiunt. Leo tantum & camelus pedatim: hoc eſt ut ſiniſter pes nõ tranſeat dextrũ: ſed ſubſequat. Pedes homini maximi: fœminis tenuiores. In omni genere ſuræ homini tantum & crura carnoſa. Reperitur apud auctores in ægypto quædã non habuiſſe ſuras. Vola hoĩ tantũ exceptis quibuſdã. Nãq; & hinc cognomina inuenta Planci: Plauti.

Scauri:Panſæ ſicuti a cruribus Vari:Variæ:uatinii quæ uitia.Et in quadrupedibus ſolidas habẽt ungulas:quæ nõ ſunt cornigera.Igitur pro eis talum ungula eſt illis.Nec talos habent eadem.At quæ biſulca ſunt habent.Iidem digytos habentibus non ſunt.Neq; prioribus pedibus omnino ulli.Camelo tali ſimiles bubulis:ſed minores paulo.Eſt enim biſulcũ diſcrimine exiguo peſſimus ueſtigio carnoſo ut urſi.Qua de cauſa in lõgiore itinere ſine calciatu fatiſcũt.

De ungulis. CA. XLVI.

Ngulæ ueterino tantũ generi renaſcuntur.Sues in illyrico quibuſdã locis ſolidas habẽt ungulas.Cornigera fere biſulca.Solida ungula & bicorne nullum.Vnicorne aſinus tantũ indicus. Vnicorne biſulcum orix.Talos aſinus indicus unus ſolidipedum habet.Nam ſues ex utroq; genere exiſtimantur:ideo fœtus eaꝝ hoiem qui exiſtimarũt habere facile conuicti.Lynx tantũ digytos habentium ſimile quiddam talo habet.Leo etiamnum tortuoſos.Talus autem rectus eſt in articulo pedis uentre eminens:concaua in uertebra ligatus.

De pedibus auium & unguibus. CA. XLVII.

Vium aliæ digytatæ:aliæ palmipedes:aliæ inter utrũq; digytis diuiſis adiecta latitudine. Sed omnibus quaterni digyti:tres in ſuperiore parte:unus in calce.Hic deeſt quibuſdã lõga crura habentibus.Lynx ſola utrinq; binos habet.Eadẽ linguã ſerpẽtiũ ſimilẽ in magnã longitudinẽ porrigit.Circũagit:collũ in aduerſum ſe.Vngues ei grãdes ceu gracchulis. Auiũ quibuſdã grauioribus in cruribus additi radii.Nulli uncos habẽtiũ ungues lõgi pedes.Porrectis ad caudã eæ cruribus uolãt. Quibus breues cõtractis ad mediũ.Qui negant uolucrẽ ullã ſine pedibus eſſe:confirmãt & hapodas habere:& oten:& drepanin in eis:quæ rariſſime apparent.Viſæ iam etiã ſerpentes anſerinis pedibus.

De pedibus inſectoꝝ a duobus ad centum. CA. XLVIII.

Nſectoꝝ animaliũ pedes primi longiores duros habentibus oculos ut ſubide pedibus eos tergant:ceu notamus in muſcis.Quæ ex iis nouiſſimos habẽt longos ſaliunt ut locuſtæ. Oibus aũt iis ſeni pedes.Araneis qbuſdã prælongi accedũt bini.Internodia ſingulis terna.Octonos & marinis eſſe diximus polypis:ſæpiis:lollyginibus:cancris:q brachia in cõtrariũ mouent:pedes in orbem aut in obliquum.Iidem ſoli animaliũ rotũdi.Cætera binos pedes duces habent:cancri tantũ quaternos.Quæ hunc numeꝝ pedum exceſſere terreſtria ut plerisq; uermes:nõ infra duodenos habent:aliqua uero & cẽtenos.Numerus pedum impar nulli eſt.Solidipedũ crura ſtatim iuſta naſcunt menſurã. Poſtea exporrigentia ſe uerius q̃ creſcentia.Itaq; in ſantia ſcabunt aurea poſterioribus:quod addita ætate non quæunt.Quia longitudo ſuperficiẽ corporum ſolam ampliat.Hac de cauſa inter initia paſci:niſi ſubmiſſis genibus non poſſunt:nec uſq; dum ceruix ad iuſta incrementa perueniat.

De pomilionibus & genitalibus. CA. XLIX.

Omilionum genus in oĩbus aĩalibus eſt:atq; etiam inter uolucres.Genitalia maribus quibus eſſent retro ſatis diximus.Oſſea ſunt lupis:uulpibus:muſtellis : uiuerræ.Sũt iis etiam calculo humano remedia præcipua.Vrſo quoq; ſimul ut expirauerit corneſcere aiunt.Camelino arcus itẽdere oriẽtis populi fidiſſimũ.Necnõ in aliqua gẽtiũ quoq; in iis diſcrimina.Et ſacroꝝ etiã citra pernicieꝫ amputatis matris deũ gallis.Cõtra mulieꝝ paucis ꝓdigioſa aſſimulatio ſicut hermaphroditis utriuſq; ſexus.Quod etiã quadrupedũ generi accidiſſe Neronis principatu primũ arbitror.Oſtẽtabat certe hermaphroditas ſubiuges carpẽto ſuo:equas i treberico galliæ agro reptas:ceu plane uiſenda res eẽt: principé terraꝝ iſidere portẽtis.Teſtes pecori armẽtoq; ad crura decidui:ſuibus adnexi:delphinoprælõgi:ultima cõdunt aluo:& elephãto occulti.Qui oua pariẽtiũ lũbis ĩtus adherẽt:qualia ociſſima i uenere.Piſcibus ſerpẽtibuſq; nulli:ſed eoꝝ uice binæ ad genitalia a renibus uenæ.Buteonibus terni.Hominiſ tãtũ iniuria aut ſpõte naturæ frãgunt.Idq; tertiũ ab hermaphroditis & ſpadonibus ſemiuiri genus habẽt.Mares i oĩ genere fortiores:prætereq; i pãtheris & urſis.

De caudis. CA .L.

Audæ præter hoiem ac ſimias oĩbus fere aĩalibus:& oua gignentibus ꝓ deſiderio corporum. Nudæ hircis & apris:ſetoſæ ut equis.Amputatæ lacertis & ſerpẽtibus renaſcunt.Piſciũ meatus gubernaculi modo regũt.Atq; etiã i dextrã ac leuã motæ ut remigio quodã ĩpellũt.Lacertis inueniunt & geminæ.Boum caudis lõgiſſimus caulis:atq; in ima parte hirtus.Idem aſinis lõgior q̃ equis:ſed ſetoſus ueterinis.Leoni infima parte ut bubus & ſorici:& pãtheris non item.Vulpibus & lupis uilloſus ut ouibus:quippe ꝓcerior.Sues intorquẽt.Canũ degeneres ſub aluum reflectunt.

De uocibus. CA. LI.

Ocem nõ habere niſi quæ pulmonẽ & arterias habẽt:hoc eſt niſi quæ ſpirant. Ariſtoteles putat.Iccirco & inſectis ſonum eſſe nõ uocem intus meante ſpiritu:& incluſo ſonante.Alia murmur edere ut apes.Alia cũ tractu ſtridorẽ ut cicadas.Recepto enim ut duabus ſub peccatore cauis ſpiritu mobili occurſante membrana intus attritu eius ſonare uiſcera ſat notũ eſt. Cætera ſimul cum uolatu incipere audiri:& deſinere:ut muſcas:apes.Sonum enim attritu & interiore aura non aĩa reddi.Locuſtas pẽnaꝝ & fœmoꝝ attritu ſonare creditur ſane.Item aquatiliũ pectines ſtridere cũ uolãt. Mobilia & cruſta intecta nec uocem nec ſonũ ullum habere.Sed & cæteri piſces q̃is pulmone & arteria careant:non in totũ ſine ullo ſono ſunt.Stridorem eum dẽtibus fieri cauillantur.Et iis q caper uocatur in acheloo amne grũnitum habet:& alii de quibus diximus oua parientibus.Sibilus ſerpentibus longus.Teſtudini abruptus.Ranis ſonus ſui generis ut dictum eſt niſi:ſi & in his ferenda dubitatio: eſt qui mox in ore concipitur non in pectore. Multum tamen in his refert & locorum natura.Multæ in macedonia traduntur.Muti & apri.Auium loquaciores quæ minores:& circa coitus maxime.Aliis in

pugna uox ut coturnicibus. Aliis ante pugnam ut perdicibus. Aliis cum uicere ut gallinaceis. Iisdem ſua maribus. Aliis eadem ut fœminis: ut luſciniarum generi. Quædã toto anno canunt: quædã certis tẽporibus: ut in ſingulis dictũ eſt. Elephas circa nares ore ipſo ſternutamẽto ſimilẽ elidit ſonũ: per nares aũt tubaꝝ raucitati. Bubus tãtum fœminis uox grauior: in alio omni genere exilior q̃ maribus. In hoĩe etiã caſtratis. Infantis naſcentis nulla auditur anteq̃ totus emergat utero. Primus ſermo anniculo eſt. Semeſtris locutus eſt Cræſi filius in crepũdiis. Quo prodigio totum id cõcidit regnum. Qui celerius fari cœpere: tardius ingredi incipiunt. Vox roboratur a tredecim annis. Eadẽ in ſenecta exilior. Neq; in alio aĩalium ſæpius mutatur. Mira præterea ſunt de uoce digna dictu in theatroꝝ orcheſtris ſcobe aut harena ſuperiecta deuoraſ: & in rudi parietũ circũiectu. Etiã doliis inanibus currit eundẽ concauo uel recto parietum ſpatio: q̃uis leui ſono dicta uerba ad alteꝝ caput perferens ſi nulla inæqualitas impediat. Vox in hoĩe magnã uultus partem habet. Agnoſcimus eam priuſq̃ cernamus: nõ aliter q̃ oculis. Totidẽq; ſunt eæ quot in reꝝ natura mortales: & ſua cuiq; ſicut facies. Hinc illa gẽtium totq; linguaꝝ tot orbe diuerſitas. Hinc tot cantibus & modulis flexiones. Sed ante omnia explanatio animi quæ nos diſtinxit a feris. Inter ipſos quoq; homines diſcrimen alterum æque grandem q̃ a beluis fecit.

De agnaſcentibus membris: & dicta Ariſtotelis de uita hominis. CA. LII.

Embra animalibus agnata iutilia ſunt: ſicut ſextus homini ſemper digytus. Placuit in ægypto
m nutrire portẽtum: binis & in aduerſa capitis parte oculis hominem: ſed iis non cernẽtem. Miror quidem Ariſtotelem non modo credidiſſe præſcita uitæ eſſe aliqua in corporibus ipſis: uerumetiam prodidiſſe. Quæ quãq̃ uana exiſtimo: nec ſine contatione proferenda: ne in ſe quiſq; & auguria anxie quærat. Attingam tamen quæ tantus uir in doctrina non ſpreuit. Igitur uitæ breuis ſigna ponit raros dentes: prælõgos digytos: plumbeum colorem: plureſq; in manu inciſuras: nec perpetuas. Cõtra longæ eſſe uitæ incuruos humeris: & in manu una duas inciſuras longas habentes: & plureſq; .xxxii. dentes habẽtes: auribus amplis. Nec uniuerſa hæc (ut arbitror) ſed ſingula obſeruat. Friuola (ut reor) & uulgo tamen narrata. Addidit morum aſpectus ſimili modo apud nos Trogus: & ipſe auctor ſeueriſſimus: quos uerbis eius ſubiiciam. Frons ubi eſt magna ſegnem animum ſubeſſe ſignificat. Quibus parua mobilem. Quibus rotunda iracundum: uelut hoc ueſtigio tumoris apparẽte. Supercilia quibus porriguntur in rectum: molles ſignificãt. Quibus iuxta naſum flexa ſunt: auſteros. Quibus iuxta tempora inflexa deriſores. Quibus in totum demiſſa: maliuolos & inuidos. Oculi quibuſcũq; ſunt longi malefi/cos eſſe indicant. Qui carnoſos a naribus angulos habent: malitiæ nota præuenti. Candidi pars extenta notam impudentiæ habet. Qui identidem autem operire ſolent inconſtantiæ. Auricularum magnitudo loquacitatis & ſtultitiæ nota eſt. Hactenus Trogus.

De aĩa: & de habitu aĩalium: & quæ guſtata interimãt: & de uictu hoĩs: & q̃bus de cauſis non coquatur. CA. LIII.

Nimæ leonis uirus graue: Vrſi peſtilens. Contacta halitu eius attingit nulla fera: citiuſq; putre/
a ſcunt afflatæ reliquis. Hominis tantũ natura infici uoluit pluribus modis: & ciborum ac dentium uitiis: ſed maxime ſenio. Dolorẽ ſentire nõ poterat: tactu ſenſuq; omni carebat: ſine qua nihil ſentitur. Eadem comeabat ab eo recens aſſidue exitura ſupremo: & ſola ex omnibus ſuperfutura. Deniq; hæc trahebatur e cælo. Huius quoq; tamen reperta pœna eſt: ut neq; idipſum quo uiuitur in uita iuuaret. Parthoꝝ populis hoc præcipue & a iuuẽta propter indiſcretos cibos: nãq; & uino fœtent ora nimio. Sed ſibi ꝓceres medẽtur grano aſſyrii mali: cuius eſt ſuauitas præcipua in eſculenta addito. Elephãtorum anima ſerpẽtes extrahit. Ceruoꝝ item urit. Diximus hoĩum genera qui uenena ſerpẽtiũ ſuctu e corporibus exigerent. Quin & ſuibus ſerpẽtes in pabulo ſunt: & aliis uenenũ eſt. Quæ inſecta appellauimus omnia olei aſperſu necãtur. Vultures unguento quidẽ fugãtur. Alia alios appetunt odores. Scarabei roſam. Quoſdam ſerpẽtes ſcorpio occidit. Scythæ ſagittaꝝ ungunt aciem uiperina ſanie & humano ſanguine. Irremediabile id ſcelus. Mortẽ ilico affert leui tactu. Quæ aĩalium ueneno paſcerentur diximus. Quædã innocua alioqn uenenatis paſta noxia fiunt & ipſa. Apros in pamphilia & ciliciæ montoſis ſalamandra ab iis deuorata qui edere moriunt. Nec enim eſt intellectus ullus in ſapore uel odore. Et aqua uinũq; interimit. Salamandra ibi immortua: uel ſi oĩno biberit unde petet. Itẽ rana quam uocant rubetam: tãtum inſidiaꝝ eſt uitæ. Veſpæ ſerpentes auidæ ueſcunt. Quo alimẽto mortiferos ictus faciũt. Ideoq; magna differẽtia eſt uictus: ut in tractu piſce uiuẽtium Theophraſtus ꝓdidit. Boues quoq; piſce ueſci: ſed nõ niſi uiuẽte. Homini cibus utiliſſimus ſimplex. Aceruatio ſapoꝝ peſtifera: & condimẽta pernicioſiora. Difficulter autem perficiuntur oĩa in cibis acria: nimia: & auide: hauſta: & æſtate q̃ hyeme difficilius: & in ſenecta q̃ in iuuenta. Vomitiones homini ad hæc in remedium excogitatæ frigidiora corpora faciũt. Inimicæ oculis maxime autem dẽtibus. Sõno cõcoquere corpulẽtiæ q̃ firmitati utilius. Ideo athletas malunt cibos ambulatione perficere. Peruigilio quidẽ præcipue uincuntur cibi.

De corpulẽtia augẽda uel minuenda: & quæ guſtu famẽ ac ſitim ſedent. CA. LIIII.

Vgeſcũt corpora dulcibus atq; pinguibus & potu. Minuuntur ſiccis & aridis: ac ſiti. Quædam
a aĩalia & pecudes quoq; in africa quarto die bibunt. Homini non ante diem ſeptimũ lœtalis inedia. Duraſſe & ultra undecimũ pleroſq;. Certũ eſt mori eſuriendi ſemper inexplebili auiditate aĩalium uni homini. Quædã rurſus exiguo guſtu famam ac ſitim ſedant: cõſeruantq; uires: ut buturum: ut titipace. glycyrrizon. Pernicioſiſſimũ aũt & in omni uita quidẽ quod nimiũ. Præcipuæ tamen corpori: minuiq; quod graue quolibet modo utilius. Veꝝ ad reliqua naturæ tranſeamus.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XII. PROHEMIVM.

NIMALIVM OMNIVM QVAE NOSCI POTVERE NATVRAE generatim membratimq; ita ſe habent. Reſtat neq; ipſa aſa carentia quã/doqdẽ nihil ſine ea uiuit terra edita: ut inde eruta dicãtur: ac nullũ ſileatur regẽ naturæ opus. Diu fuere occulta eius beneficia. Sũmumq; munus hoĩ datum arbores ſiluæq; intelligebãtur. Hinc primũ alimẽtum. Harũ fron de melior ſpecus: libro ueſtis. Etiamnum gentes ſic degunt. Quo magis ac magis admireris ab iis principiis cædi montes in marmora. Veſtes a ſe ribus peti. Vnionem in rubri maris profundo. Smaragdum in ima tellu/re quæri. Ad hoc excogitata ſunt aurium uulnera. Nimirum quoniã pa/rum eſt collo crinibuſq; geſtari: niſi infoderentur etiam corpori. Quam/obrem ſequi par eſt ordinem uitæ & arbores ante alia dicere: ac morbis primordia ingerere.

De arborum honore: & quãdo platanus primum in italia: & de natura earum. CA. I.

Ae fuere numinũ templa. priſcoq; ritu ſimplici rura etiã nũc deo præcellẽtem arborem dicãt.
h Nec magis auro fulgẽtia atq; ebore ſimulacra q̃ lucos. Et in iis ſilentia ipſa adoramus. Arboꝝ genera numinibus ſuis dicata ꝓpetuo ſeruãtur. Vt Ioui eſculus. Apollini laurus. Mineruæ olea Veneri myrtus. Herculi populus. Qin & ſiluanos Faunoſq; & deorum genera ſiluis ac ſua numina tãq̃ e cælo attributa credimus. Arbores poſtea grãdioribus fruge ſuccis hominem mitigauere. Ex iis recre/ans membra olei liquor: uireſq; potus uini: tot deniq; ſapores annui ſponte uenientes: & menſæ depu/gnetur licet earum cauſa cum feris: & paſti naufragorum corporibus piſces expetantur: etiamnum ta/men ſecãdæ. Mille præterea ſunt uſus earum ſine quis uita degi non poſſit. Arbore ſulcamus maria: ter raſq; admouemus. Arbore exædificamus tecta. Ex arbore & ſimulacra numinũ fuere: nondum precio excogitato beluarũ cadaueri: atq; ut a diis nato iure luxuriæ eodẽ ebore numinũ ora ſpectarẽtur: & mẽ/ſarũ pedes. Produnt alpibus coercitas & tam inexuperabili munimento gallias hanc primum habuiſſe cauſam ſupfundendi ſeſe italiæ: q; Elico ex heluetiis ciuis eoꝝ fabrilem ob artem romæ cõmoratus fi/cum ſiccam & uuam: oleiq; ac uini ꝑmiſſa remeans ſecũ tuliſſet. Quapropter hæc uel bello quæſiſſe ue/nia ſit. Sed quis nõ iure miretur arboré umbræ gratia tãtum petitã orbe? Platanus ea eſt. Hæc per ma/re ionium in Diomedis inſulã eiuſdem tumuli gratia primũ inuecta. Inde in ſiciliã trãſgreſſa: atq; inter primas donata italiæ. etiã ad morinos uſq; peruecta. ad tributariũ etiam pertinens ſolum: ut gẽtes uecti gal & pro umbra pẽdant. Dionyſius prior ſiciliæ tyrãnus regiam in urbẽ trãſtulit eas: domus ſuæ mira culum: ubi poſtea factũ gymnaſium: nec potuiſſe in amplitudinẽ adoleſcere: & alias fuiſſe in italia ac no minatim hiſpania apud auctores inuenit. Hoc actum circa captæ urbis ætatẽ: tãtumq; poſtea honoris increuit: ut mero infuſo enutriãtur. Cõpertũ id maxime ꝑdeſſe radicibus. Docuimuſq; etiã arbores ui/na portare. Celebratæ ſunt primũ in ambulatiõe achademiæ athenis cubitoꝝ .xxx. ſex unius radice ra/mos antecedẽte. Nunc eſt clara in lycia ſotia gelidi fontis amœnitate itineri appoſita domicilii mõ caua octoginta atq; unius pedũ ſpecu numeroſo uertice: & ſe uaſtis ꝓtegens ramoꝝ arboribus iſtar agros lõ gis optinẽs umbris: ac ne qd deſit ſpelũcæ imagini ſaxea ĩtus crepidinis corona muſcoſos cõplexa pumi ces extat: tã digna miraculo: ut Licinius Mutianus ter cõſul & nuper ꝓuinciæ eius legatus ꝑdẽdũ etiã po ſteris putarit: epulatũ ĩtra eã ſe cũ duodeuiceſimo comite. Large ipſa toros ꝑbẽte fronde: ab oĩ afflatu ſe cuꝝ optantẽ hymbriũ ꝓ folia crepitus. Lætiorẽq; marinoꝝ nitore picturæ uarietate laqueariũ auro cu buiſſe in eadẽ. Aliud exẽplũ Caii principis in ueliterno rure mirati unius tabulata: laxiſq; ramoꝝ trabi/bus ſcamna patula & in ea epulãti cũ ipſe pars eſſet umbræ ꝙndecim cõuiuaꝝ ac miniſterii capacẽ tricli nio: quã cœnã appellauit ille nidũ. Et gortynæ in inſula creta iuxta fontẽ platanus una inſignis utriuſq; lin guæ monumẽtis: nunq̃ folia dimittẽs. Statimq; ei græciæ fabuloſitas ſupfluit. Ioue ſub ea cũ Europa cõ cubuiſſe. Ceu uero nõ alia eius generis eẽt in cypro: ſed ex ea primũ in ipſa certa ut eſt natura hoĩum no uitatis auida. Platani ſatæ regenerauere uitiũ: quãdoqdem cõmendatio arboris eius nõ alia maior eſt: q̃ ſolẽ æſtate arcere: hyeme admittere. Inde in italiã quoq; ac ſuburbana ſua Claudio pricipe Marcelli eſer nini libertus: ſed q ſe potentiæ cã Cæſaris libertis adoptaſſet ſpado theſſalicus ꝑdiues ut merito dici poſ ſet. Id quoq; Dionyſius trãſtulit id genus. Durãtq; etiã in italia portẽta terraꝝ: ꝑter illa ſcilicet quæ ipſa excogitauit italia.

De cameplatano: & qs totondẽrit uiridaria. CA. II.

Amq; & cameplatani uocanẽ coactæ breuitatis: quoniã arboꝝ etiam abortus ĩuenimus. Hoc
n quoq; ergo in genẽ pumilionũ ifœlicitas dicta erit. Fit aũt & ſerẽdi genere & recidẽdi primus Cn. Matius ex equeſtri ordĩe Diui Auguſti amicus ĩuenit nemora tõſilia ĩtra hos. lxxx. annos.

De peregrinis arboribus: & malo aſſyria. CA. III.

Eregrinæ ceraſi pe/ſicæq; & oẽs quaꝝ græca noĩa aut aliena. Sed quæ ex iis incolaꝝ numero
p eſſe cœpere dicentur inter frutiferas. In præſentia externa ꝓſequemur a ſalutari maxime orſi. Malus aſſyria quã alii uocant medicam uenenis medeẽ: Foĩium eius eſt unedonis intercurrẽti bus ſpinis. Pomũ ipſum alias nõ mandũ: odore præcellit folioꝝ quoq;: qui tranſit in ueſtes una cõditus arcetq; aialium noxia. Arbor ipſa oĩbus horis pomifera eſt: aliis cadentibus: aliis matureſcentibus: aliis

uero ſubnaſcentibus. Tentauere gentes tranſferre ad ſe propter remedii præſtantiam fictilibus in uaſis dato per cauernas radicibus ſpiramento. Qualiter omnia tranſitura lõgius ſeri artiſſime trãſferiq; quæ meminiſſe cõueniet: ut ſemel quæq; dicantur. Sed niſi apud medos & in perſide naſci noluit. Hæc autẽ cuius grana parthorum proceres incoquere diximus eſculentis commendandi halitus gratia. Nec alia arbor laudatur in medis. Lanigeras ſerum in mentione gentis eius narrauimus.

De indiæ arboribus: uel quãdo primũ romæ hebenus. CA. IIII.

Item indiæ arborũ magnitudinẽ unã: quã peculiarius Virgilius celebrauit hebenũ nuſq; alibi naſci pfeſſus. Herodotus eã æthiopiæ intelligere maluit: tributi uice regibus pſidis e materie eius cẽtenas phalãgas tertio quoq; anno pẽſitaſſe æthiopas cũ auro & ebore pdendo. Nõ omittendũ id quoq; uicenos dẽtes elephantorũ grandes: quoniã ita ſignificauit: æthiopas eadẽ cauſa pendere ſolitos: tanta ebori auctoritas erat urbis noſtræ trecenteſimodecimo anno. Tunc.n. auctor ille hyſtoriã eam cõdidit Thuriis in italia. Quo magis mirũ eſt: quod eidẽ credimus: qui padũ amnẽ non uidiſſet: nemini ad id tẽpus aſiæ græciæq; aut ſibi cognitũ. Aethiopiæ forma ut diximus. Meroen uſq; nup allatã Neroni principi rarã arborẽ hebenũ. A meroe uſq; ad ſyenẽ finẽ imperii per nõgenta nonagita ſex mil. paſ. nullãq; aliã niſi palmarũ generis eſſe docuit. Ideo fortaſſis in tributorũ auctoritate tertia res fuerit hebenus. Romæ eã magnus Põpeius in triũpho mithridatico oſtendit. Accẽdi eam Fabianus negat. Vriẽ tamẽ odore iucũdo. Duo genera eius. Rarum id quod melius. Arboreum trunco enodi: materiæ nigri ſplẽdoris: ac uel ſine arte ptinus iucundi. Alterũ fruticoſum cytiſi modo: & tota india diſperſum eſt.

De ſpina & ficu indicis. CA. V.

Bi & ſpina ſimilis ſed depẽhenſa uel lucernis igni protinus tranſiliente. Nũc eas exponam quas mirata eſt Alexandri magni uictoria orbe eo patefacto. Ficus ibi exilia poma habet. Ipſa ſe ſem per ſerens: uaſtis diffunditur ramis. Quorũ pondera adeo in terrã curuãtur: ut annuo ſpatio in figanẽ: notamq; ſibi ppaginem faciant circa parẽtem in orbes: quodã opere topiario. Intra ſeptẽ eã æſtiuant paſtores: opacam pariter & munitam uallo arboris: decora ſpecie ſubter intuenti pculue formicato ambitu. Superiores eiuſdẽ rami in excelſum emicant: ſiluoſa multitudine: uaſto matris corpore: ut lx. paſ. pleraq; orbem colligãt. Vmbræ uero bina ſtadia operiãt. Foliorũ latitudo peltæ effigiẽ amazonicæ habet. Ea cauſa fructũ integens creſcere phibet. Raruſq; eſt nec fabæ magnitudinẽ excedens. Sed per folia ſolibus coctus prædulci ſapore digno miraculo arboris gignitur circa aceſinem maxime amnem.

De arbore pala: & arboribus indicis ſine nominibus & laniferis. CA. VI.

Aior alia pomo & ſuauitate præcellentior: quo ſapiẽtiores indorũ uiuunt. Folium alas auium imitatur lõgitudine triũ cubitorũ: latitudine duũ. Fructũ e cortice mittit admirabilẽ ſucci dulcedine: ut uno quaternos ſatiet. Arbori nomẽ palæ: pomo arienæ. Plurima eſt in ſidracis expeditionum. Alexãdri termino. Eſt & alia ſimilis huic: dulcior pomo: ſed intraneorũ ualitudini infeſta. Dixerat Alexãder ne quis agminis ſui id pomum attingeret. Genera arborũ macedones narrauere: ex maiore parte ſine noibus. Eſt & terebintho ſimilis cætera: pomo amygdalis: uel minore tantum magnitudine: præcipuæ ſuauitatis in bactris. Vtiq; hanc aliqui terebinthũ eſſe pprii generis potiuſq; ſimilẽ ei putauerunt. Sed unde ueſtes lineas faciunt: foliis moro ſimilis: calice bombicino. Cynorhodoſerũt eam in campis: nec eſt gratior ullarum proſpectus. Oliua indiæ ſterilis: præterq; oleaſtri fructu.

De piperis arboribus: & gariophylo: & aliis pluribus. CA. VII.

Aſſim uero quæ piper gignunt: iuniperis noſtri ſimiles: qq̃ in frõte caucaſi ſolibus oppoſita gigni tantum eas aliqui tradidere. Semina a iunipero diſtãt puulis ſiliquis: quales in paſſiolis uidemus. Hæ priuſq; dehiſcant: decerptæ toſtæq; ſole faciunt quod uocatur piper longum. Paulatim uero dehiſcentes per maturitatem oſtendũt cãdidum piper: quod deinde toſtũ ſolibus colore rugiſq; mutat. Veꝝ & iis ſua iniuria eſt: atq; cæli intẽperie carbũculant: fiuntq; ſemina caſſa & inania: qđ uocant brechmaſin: indorum lingua ſic ſignificante abortũ. Hoc ex oĩ genere aſperrimũ leuiſſimumq; & pallidum. Gratius nigrũ leniſq; utroq; candidũ. Non eſt huius arboris radix: ut aliqui exiſtimauere: quã uocant ſingiuerim: alii uero gingiberim: qq̃ ſapore ſimili. Id.n. in arabia atq; trolodytica in uillis naſcitur. Paruæ hærbæ: radice candida. Celeriter ea cariã ſentit: q̃uis in tanta amaritudine. Preciũ eius in libras ſex. Piper lõgum facillime adulteraſ alexandrino ſinapi. Emitur in libras. xxv. Album. xvii. Nigrũ. xiiii. Vſum eius adeo placuiſſe miꝝ eſt. In aliis quippe ſuauitas cœpit: in aliis ſpecies inuitauit. Huic nec pomi nec baccæ commẽdatio eſt aliqua. Sola placere amaritudine: & hãc in indos peti. Quis ille qui primus cibis experiri uoluit? aut cui in appetenda auiditate eſurire non fuit ſatius? Vtrunq; ſilueſtre gentibus ſuis eſt: & tamen põdere emitur ut aurum uel argẽtũ. Piperis arborẽ iam etiã habet italia maiorem myrto: nec abſylem. Amaritudo grano eadẽ quæ piperi muſteo crediſ eſſe. Deeſt toſta illa maturitas: ideoq; & rugarũ coloriſq; ſimilitudo. Adulteraſ iuniperi baccis mire uim trahentibus. In põdere qdem multis modis. Eſt etiãnũ in ĩdia piperis grani ſimile: quod uocaſ gariophylon grandius fragiliuſq;. Tradunt in indico luco id gigni. Aduehiſ odoris grã. Fert & in ſpinis piperis ſimilitudinẽ: pcipua amaritudine foliis paruis dẽſiſq; cyperi mõ: ramis trium cubitorũ: cortice pallido: radice lata: lignoſaq;: buxei coloris. Hac in aqua cũ ſemine excepta in æreo uaſe medicamẽtũ fit: quod uocaſ lycione. Ea ſpina & in pelio monte naſcitur: adulteratq; medicamentũ. Itẽ aſphodeli radix aut fel bubulũ aut abſinthiũ uel thus uel amurca. Abſinthium aptiſſimum medicinæ quod eſt ſpumoſum. Indi in utrĩbus camelorũ aut rhinocerotum admittunt. Spinam ipſam in græcia quidam pixacanthum chironium uocant.

De machir:& arboribus amanæ gentis. CA. VIII.

Tmachir ex india aduehitur cortex rubēs:radicis magnæ:noīe arboris ſuæ. Qualis ſit ea incō
e pertum habeo.Corticis melle decocti uſus in medicina ad dyſentericos præcipuus habet.Sac
caron & arabia fert:ſed laudatius india.Eſt autē mel in arundinibus collectū:gummiū modo
cādidum:dentibus fragile.Ampliſſimū nucis auellanæ magnitudine ad medicinæ tātum uſum Cōter/
mina indis gens ariana appellat:cuius ſpina lachrymaꝙ precioſa:myrrhæ ſimilis:acceſſu ꝓpter aculeos
anxio.Ibi & frutex peſtilens raphani folio:lauri odore:equos inuitāte:qui pene equitatu orbauit Alexā/
drum primo itroitu.Quod & in gedroſiis accidit.Itē laurino folio.Et ibi ſpina tradita eſt: cuius liquor
aſperſus oculis cæcitatem infert animalibus oībus.Necnon & hærba p̄cipui odoris referta minutis ſer/
pentibus:quarum ictu protinus moriēdum eſſet.Oneſicritus tradit in hyrcaniæ conuallibus ficis ſimi/
les eſſe arbores quæ uocētur occhi:ex quibus defluat mel horis matutinis duabus.

De bedellio & arboribus perſici maris. CA. IX.

Icina eſt bactriana:in qua bedellium nominatiſſimū.Arbor nigra eſt magnitudine oleæ folio
u roboris:fructu caprifici:naturaꝙ gūmi.Alii brochon appellāt:alii malachram:alii maldacon.
Nigrum uero & in offas cōuolutū hadrobalū.Eſſe aūt debet tranſlucidum:ſimile cæræ:odo/
ratum:& cum fricatur pingue:guſtu amarum citra acorem.In ſacris uino perfuſum odoratius.Naſcit
& in arabia indiaꝙ & media ac babylone.Aliqui peraticū uocant ex media aduectū.Facilius hoc & cru/
ſtoſius:amariuſꝙ & gūmoſum.Adulterat amygdala nuce. Cætera eius genera cortice: & ſcordaſti.Ita
uocatur arbor æmula gūmi.Sed deprehēdunt (quod ſemel dixiſſe & in cæteros odores ſatis ut ſit) odo
re:colore:pondere:guſtu:igne.Bactriano nitor ſiccus:multiꝙ candidi ungues.Præterea ſuum pondus:
quod grauius eſſe aut leuius nō debeat.Precium ſincero in libras decē tātum.Gentes ſupradictas perſis
attingit:rubro mari:quod ibi pſicum uocauimus lōge in terra æſtus agente.Mira arboꝝ natura. Nāꝙ
eroſæ ſale inuectis derelictiſꝙ ſimiles ſicco littore radicibus nudis polypoꝝ modo amplexæ ſteriles ha/
renas ſpectātur.Eædem mari aduenięte fluctibus pulſatæ reſiſtūt immobiles.Quin & pleno æſtu ope/
riuntur rotæ Apparateꝙ rerum argumentis aſperitate aquarum illas ali.Magnitudo miranda eſt.Spe/
cies ſimilis unodonis.Pomum amygdalis extra:intus contortis nucleis.

De arboribus perſicæ inſulæ & lanigeris arboribus. CA. X.

Ylos inſula in eodē ſinu eſt:repleta ſiluis qua ſpectat orientē:quaꝙ & ipſa æſtu maris perfundi
t tur.Magnitudo ſingulis arboribus fici.Flos ſuauitate inenarrabili.Pomum lupino ſimile ꝓp
aſperitatē intactū oībus aīalibus. Eiuſdē inſulæ excelſiore ſuggeſtu lanigeræ arbores alio mō
q̄ ſerum.Iis folia infœcūda:quæ ni minora eſſent uitiū poterāt uideri.Ferunt cotonei mali amplitudine
cucurbitas:quæ maturitate ruptæ oſtendūt lanuginis pilas:ex qbus ueſtes p̄cioſo linteo faciunt.

De goſſampino & arboribus ex qbus ueſtes fiunt:& qbus modis cōſtent arboꝝ fructus. CA. XI.

Rbores uocant goſſampinos fertiliores etiā tylo in minore:quæ diſtat.x.paſſuū luba circa fru
a ticem lanugines eſſe tradit.lintheaꝙ fieri indicis præſtantiora.Arabiæ autem arbores ex qbus
ueſtes faciāt cynas uocari:folio palmæ ſimili.Sic indos ſuæ arbores ueſtiunt. In tylis autem &
alia arbor floret albæ uiolæ ſpecie:ſed magnitudine quadruplici ſine odore quod miremur.In eo tractu
eſt & alia ſimilis.folioſior tamen.roſeiꝙ floris:quem noctu comprimēs aperire incipit ſolis exortu:me
ridie expandit.Incole dormire eum dicunt.Fert eadem inſula & palmas:oleaſꝙ:ac uites:& cum reliquo
pomorum genere ficos.Nulli arborum folia ibi decidunt.Rigaturꝙ gelidis fontibus:& hymbres acci/
pit.Vicina iis arabia flagitat quādam generum diſtinctionem:quoniam fructus iis conſtat:radice:fruti/
ce:cortice:ſucco:lachryma:ligno:ſurculo:flore:folio:pomo.

De coſto & nardo:& differentiis nardi. CA. XII.

Adix & folium indis eſt maximo prætio.Radix coſti guſtu feruēs:odore eximio:frutice alias
r inutili:primo ſtatim introitu annis indi in patale inſula. Duo ſunt eius genera:nigrū & quod
melius candicans.Precium in libras.xvi.De folio nardi plura dicere par eſt:ut principali in un/
guentis.Frutex eſt graui & craſſa radice:ſed breui ac nigra:fragiliꝙ:q̄uis pingui.Sitū redolente ut cuꝑſſi
aſpero ſapore:folio paruo dēſoꝙ.Cacumina in ariſtas ſe ſpargunt:ideo gemina dote nardi ſpicas ac folia
celebrant.Alteꝝ eius genus apud gangē naſcēs dānatur. In totum ozenitidis nomine uirus reddolens.
Adulteratur ex pſeudo nardo hærba quæ ubiꝙ naſcitur craſſiore atꝙ latiore folio:& colore lāguido in
candidum uergente.Itē ſua radice premixta ponderis cauſa:&gummi:ſpumaꝙ argēti aut ſtibio:cyperi
ue cortice.Sincerum quidem leuitate deprehendit:& colore ruſſo:odoriſꝙ ſuauitate & guſtu:maxime
ſiccante os ſapore iucundo.Præcium ſpicæ in libras.lxxxx.Folia diuiſere ad nouam amplitudinē:quod
hadroſphærum uocat:maioribus ſiclis.xxx.Quod minore folio eſt meſopheꝝ appellat emit.lx.Lau/
datiſſimū microſphæꝝ e minimis foliū.Preciūꝙ eius.lxxv.odoris gratia oībus maior recentibus.Nar/
do color qui iueterauerit nigriori melior.In noſtro orbe ꝓxime laudat ſyriacū:mox gallicū. Tertio lo/
co creticū:quod alii quidē agiron uocant:alii phu folio oluſatri:caule cubitali geniculato:in purpura al/
bicante:radice obliqua uilloſaꝙ & imitante auium pedes.Buccaris uocat nardum ruſticū:de quo dice/
mus inter flores.Sūt aūt ea omnia hærbæ:præter indicū.Ex iis gallicū & cū radice uellitur:abluiturꝙ
uino.Siccatur in umbra:alligatur faſciculis in charta:nō multū ab indico differens: ſyriaco tamen leui/
us.Preciū ſiclis.xiii.In iis probatio una:ne ſint fragilia & arida potiuſq̄ ſicca folia.Cū gallico nardo ſemp
naſcitur hærba:quæ hirculus uocatur a grauitate odoris & ſimilitudie:quæ maxime adulterat. Diſtat

q̄ ſine cauliculo eſt:& q̄ minoribus foliis:quodq̄ radicis neq̄ amarę neq̄ odoratæ.

De aſſaro amomo & amomi:& de cardamomo. CA. XIII.

Ardi uim habet & aſſarum:quod & ipſum aliqui ſilueſtre nardum appellant.Eſt aūt ederæ foliis:rotundioribus tātum mollioribuſq̄:flore purpureo:radice gallici nardi ſimile:acinoſum:
n ſaporis calidi:ac uenoſi.Montibus in umbroſis bis anno floret.Optimū in ponto:ꝓximum in phrygia.tertium in illyrico.Fodiť cū folia mittere incipit.Et in ſole ſiccať:celeriter ſitum trahens:ac ſeneſcens.Inuēta nuper & in thracia hærba eſt cuius folia nihil ab indico nardo diſtāt.Amomi uua in uſu eſt indica uite labruſca ut alii exiſtimauere frutice uenoſo:palmi altitudine:carpiturq̄ cum radice:manipulatim leniter componitur:ꝓtinus fragile.Laudatur q̄maxime punici mali foliis ſimile: nec rugoris: colore ruffo.Secunda bonitas pallido.Hærbaceū peius.Peſſimūq̄ candidum:quod & uetuſtate euenit. Precium uuæ in libras ſicli.lxx.Friato uero amomo.xlviii.Naſciť & ī armeniæ parte:quæ uocať ocene: & in media & in ponto.Adulteraťfoliis punicis & gummi liquido ut cohæreat:conuoluatq̄ ſe in uuæ modum.Eſt & quæ uocatur amomis minus uenoſa:atq̄ durior:ac minus odorata: a quo apparet aut aliud eſſe:aut colligi immaturum.Similes iis & noſe & frutice cardamomum ſemine oblōgo.Metitur eodem modo & in arabia.Quattuor eius genera.Viridiſſimum ac pingue acutis angulis contumax fricanti:quod maxime laudatur.Proximum eius ruffo candicans.Tertium breuius atq̄ nigrius.Peius tamen uariū & facile tritu:odoriſq̄ parui.Quod uerius coſto uicinius eſſe debet.Hoc & apud medos naſcitur.Precium optimi in libras.xii.Cinamomo gētilitas proxima erat nilus:ni prius arabiæ diuitias indicari conueniret:cauſaſq̄ quæ cognomē illi fœlicis ac beatæ dedere.Pricipalia ergo in illa thus & myrrha.Hæc & cum troglodytis communis.

De thure & arboribus thuris. CA. XIIII.

Hura præter arabiā nullis:ac ne arabiæ quidē uniuerſæ.In medio eius ſunt fere attramitæ pa-
t go ſabæorum capite regni Sabota:in monte excelſo:a quo octo māſionibus diſtat regio eoꝝ thurifera:Saba appellať:qđ ſignificare græci miſteriū dicunt: ſpectās ortus ſolis æſtiui undiq̄ rupibus inuia & a dextra maris ſcopulis inacceſſa.Id ſolum e rubro lacteū tradiť. Siluaꝝ longitudo eſt ſchœnorum.xx.Latitudo dimidiū eius.Schœnus patet Eratoſthenis rōne ſtadia.xl.hoc eſt paſſus q̄nq̄ milia.Aliqui.xxii.ſtadia ſingulis ſcœnis dedere:attolluntť colles alti:decurruntq̄ & in plana arbores ſpōte natæ.Terram argilloſam eſſe conuenit:raris fontibus ac nitroſis.Attingunt & minæi pagus alius:per quos euehitur uno tramite anguſto.Hi primi cōmeritum thuris fecere:maximeq̄ exercent. A quibus & minieum dictū eſt.Nec ꝑterea arabum alii thuris arborem uident:ac ne hoꝝ quidē oēs. Ferūtq̄.ccc. nō ampliūs eſſe familiaꝝ:quæ ius per ſucceſſiones id ſibi uendicēt.Sacros uocari ob id:nec ullo cōgreſſu fœminaꝝ funerumq̄ cum incidant eas arbores:aut metant pollui.Atq̄ ita religione merces augeri. Quidam ꝓmiſcuum ius iis populis eſſe tradunt in ſiluis.Alii per uices annoꝝ diuidi.Nec arboris ipſius quæ ſit facies conſtat.Res in arabia geſſimus:& romana arma in magnā partē eius penetrauere.C.etiā Cæſar Auguſti filius inde gloriam petiit:nec tamē ab ullo(quod equidē ſciam)latino arborum earum tradita eſt facies.Græcorum exempla uariant.Alii folio pyri minore duntaxat & hærbidi coloris ꝓdidere.Alii lentiſco ſimilem ſubrutilo folio.Quidam terebinthum eſſe:& hoc uiſum Antigono regi allato frutice.Iuba rex iis uoluminibus quæ ſcripſit ad.C.Cæſarem Auguſti filium ardentē fama arabiæ tradit contorti eſſe caudicis:ramis aceris maxime ponti.Succum amygdalæ modo emittere. Taleſq̄ in carmania apparere:& in ægypto ſatas ſtudio Ptolomæorum regnātium.Cortice lauri eſſe cōſtat.Quidam & folium ſimile dixere.Talis certe fuit arbor ſardibus.Nā & aſiæ reges ſerendi curam habuerunt. Qui mea ætate legati ex arabia uenerunt:omnia incertiora fecerunt.Quod iure miremur uirgis etiam thuris ad nos commeantibus quibus credi poteſt:matrem quoq̄ teretem'& enodi fructificare trunco. Meti ſemel anno ſolebat minore occaſione uendendi.Iam quæſtus aliam uiam affert.

De natura thuris & generibus. CA. XV.

Rior atq̄ naturalis uindemia circa canis ortum flagrantiſſimo æſtu incidentibus: qua maxi-
p me uideať eſſe prægnans:tenuiſſimuſq̄ tendi cortex. Laxať hic plaga:non adimiť. Inde ꝓfilit ſpuma pinguis.Hæ concreta denſatur:ubi loci natura poſcat tegere palmea excipiente.Aliubi area circum pauita.Purius illo mō:ſed hoc ponderoſius.Quod in arbore hælit ferro depectiť:ideo corticoſum.Silua diuiſa certis portionibus mutua innocentia tuta eſt.Neq̄ ullus ſaucias arbores cuſtodit. Nemo furať alteri.At hercule alexādriæ ubi thura interpollanť:nulla ſatis cuſtodit diligentia officinas. Subligaria ſignanť opifici.Perſona adiiciť capiti:denſuſue reticulus.Nudi emittūtur:tanto minus fidei apud nos pœna:q̄ apud illos ſiluæ habent.Autumno legitur ex æſtiuo partu.Hoc puriſſimū cādidum. Secunda uindemia eſt uere:ad eā hyeme corticibus inciſis.Ruffum hoc exit:nec cōparandum priori.Illud carfiatum:hoc dathiathū uocant.Creditur & nouellæ arboris candidius eſſe:ſed ueteris odoratius. Quidā & in inſulis melius putant gigni.Iuba in inſulis negat naſci.Quod ex eo rotūditate guttæ pependit maſculum uocamus:cum alias non fere mas uocetur:ubi nō ſit fœmina.Religiōi tributum ne ſexu alter uſurparetur.Maſculum aliqui putant a ſpecie teſtium dictum.Præcipua autem gratia eſt māmoſo cum hærente lachryma priore cōſecuta alia miſcuit ſe.Singula hæc manū implere ſolita inuenio.Cū minori diripiendi auiditate lentius naſci liceret.Græci ſtrygoniā & atomum tali modo appellāt:minorem autem arabiam.Micas concuſſu eliſas māmam uocamus.Etiānum tamē inueniuntur guttæ:quæ tertiam partē minæ:hoc eſt.xxxix.denariorꝝ pondus æquent.Alexandro magno in pueritia ſine ꝓſimo

nia thura ingerenti aris pedagogus Leonides dixerat ut illo mõdo cum deuiciſſet thuriferas gentes ſup plicaret. At ille arabia potius thure onuſtã nauim miſit ei. Large exhortatus ut deos adoraret. Thus col lectum ſabotam camelis conuehitur porta ad id una patente. Digredi uia capitale leges fecere. Ibi deci mas deo: quem uocant Sabin. Menſura nõ pondere ſacerdotes accipiũt. Nec ante mercari licet. Inde im penſæ publicæ tolerantur. Nam & benigne certo itineꝝ numero deus hoſpites paſcit. Euehi nõ poteſt niſi per gebbãnitas. Itaq; & horum regi pẽdit uectigal. Caput eoꝝ thõma abeſt a gaza noſtri littoris iu deæ oppido. lxxx. xxxvii. mil. paſ. Quod diuiditur in mãſiones cameloꝝ. lxii. Sunt & quæ ſacerdotibus dantur portiões ſcribiſq; regum certæ. Sed præter hos & cuſtodes ſatelliteſq; & hoſtiarii & miniſtri po pulantur. Iam quacũq; iter eſt aliubi pro aqua aliubi p pabulo aut p mãſionibus uariiſq; portioriis pen dunt: ut ſumptus in ſingulos camelos denarium. dc. lxxxviii. ad noſtrum littus colligat. Iterũq; imperii noſtri publicanis penditur. Itaq; optimi thuris libra ſicloꝝ. vi. preciũ habet ſecũda. xii. tertia. xiiii. Apud nos adulteratur reſine cãdidæ gẽma per q̃ ſimili: ſed deprehendit̃ qbus dictũ eſt modis. Probat̃ cãdore: amplitudine: fragilitate: carbone. Vt ſtatim ardeat. Iteꝝ ne dentẽ recipiat potiuſq̃ in micas frangatur.

De myrrha & arboribus myrrhæ. CA. XVI.

Myrrham in iiſdem ſiluis permixtam arborem naſci tradidere: aliqui plures ſeparatim. Quippe multis in locis arabiæ gignit̃: ut apparebit in generibus. Conuehit̃ & ex ſiluis laudata: petũtq; eam etiã a troglodytis ſabbæi trãſitu maris. Satiua quoq; puenit multũ ſilueſtri prælata. Gau det raſtris & ablaqueationibus. Melior radice refrigerata. Arbori altitudo ad quinq; cubita. nec ſine ſpi na: caudice duro & itorto: craſſiore q̃ thuris: & ab radice etiã q̃ reliqua ſui parte. Corticẽ læuẽ ſimilemq; unedoni. Scabrum alii ſpinoſumq; dixere. Foliũ oliuæ: ueꝝ criſpis. & aculeatũ. Iuba oluſatri aliqui: ſimi lem iunipero ſcabriorem tantũ: ſpiniſq; horridã: folio rotũdiore: ſed ſapore iuniperi. Necnon fuere qui e thuris arbore utrunq; naſci mẽtirentur. Inciduntur bis & ipſæ: iiſdemq; tẽporis: ſed a radice uſq; ad ra mos qui ualẽt. Sudant aũt ſponte priuſq; incidant̃. ſtacten dictã: cui nũlla præfertur. Ab hac ſatiua & in ſilueſtri quoq; melior æſtiua. Non dant ex myrrha portiones deo: quoniam & apud alios naſcitur. Re gi tamen gebbannitarum quartas partes eius pendunt. Cætero paſſim ac uulgo coemptam in folles cõ fartiunt ipſiq; unguentarii digerunt haud difficulter odoris atq; pinguedinis argumentis.

De generibus myrrhæ: & natura & precio eius. CA. XVII.

Enera complura. Troglodytita ſilueſtrium prima. Erythrea ſequens & in aqua ſtatea & aſtra g mitica eſt gebbãnitica & auſeritis gebbãnitaꝝ regno. Tertia dianitis. Quarta collatia. Quinta ſembracena a ciuitate regni ſabæoꝝ mari proxima. Sexta quã duriſitin uocant. Eſt & candida uno tantum loco: quæ in meſſalum oppidum confertur. Probatur troglodytica pinguedine: & q; aſpe ctu aridior eſt: ſordidaq; atq; barbara: ſed acrior cæteris. Sembracena prædictis caret uitiis: ante alias hy laris: ſed uiribus tenuis. In plenum autem probatio eſt minutis glebis: nec rotũdis. In cõcretu albicantis ſucci & tabeſcẽtis: utq; cõfracta cãdidos ungues habeat: guſtu leniter amara. Secũda bonitas: itus uaria. Peſſima quæ intus nigra. Peior ſi ſit etiã foris. Precia ex occaſione ementium uaria. Stactæ a. vi. ad. l. Sa tiuæ ſummum ad. xxii. Erythreæ ad. xvi. hanc uolunt arabicam intelligi. Troglodyticæ nucleo ad. xiii. Seæ quã odorariam uocant ad. xiiii. Adulteratur lentiſci glebis & gummi. Item cucumeris ſucco ama ritudinis cauſa: ſicut ponderis ſpuma argenti. Reliqua uitia deprehenduntur ſapore: gummi dente len tiſcentis. Facillime autem adulteratur indica myrrha: quæ ibidem quadam e ſpina colligitur. Hoc ſo lum peius india affert facili diſtinctione: tanto deterior eſt.

De maſtice: ladano: & bruta: enhemo: & ſtrobo: & de ſtyrace. CA. XVIII.

Rgo tranſit in maſticẽ quæ ex alia ſpina fit in india. Item q; in arabia lamã uocant. Sed maſtice e quoq; gemina eſt: quoniã & in aſia græciaq; hærba reperit̃ e radice folia emittens: & carduũ ſi milem malo ſeminis plenũ lachrymaq; erũpit inciſa parte ſumma uix ut dinoſci poſſit a ma ſtice uera. Necnon & tertia in ponto eſt bituminis ſimilior. Laudatiſſima aũt chia candida: cuius preciũ in libras. xx. nigræ uero. xii. Chia e lentiſco tradit̃ gigni gũmi modo. Adulterat̃ ut thura reſina. Arabia etiãnum & ladano gloriat̃: forte caſuq; hoc & iniuria fieri odores plures tradidere. Capras maleficũ ali as frondibus animãl: odoratorum uero fruticum expetentius tanq̃ intelligãt precia carpere geminũ cau les prædulci liquore turgentes diſtillantemq; ab iis caſus mixtura ſuccũ improbo barbaꝝ uillo abſter gere. Hunc glomerari in puluerẽ: & incoqui ſole. Et ideo in ladano capraꝝ pilos eſſe. Sed non alibi fieri q̃ in nabatheis: qui ſunt ex arabia contermini ſyriæ. Recẽtiores ex auctoribus ſtrobon hoc uocant. Tra duntq; ſiluas arabũ paſtu capraꝝ infringi: atq; ita ſuccũ uillis inhæreſcere. Veꝝ aũt ladanũ cypri in inſu la eſſe. Vt obiter quæq; genera odoꝝ dicant̃: quis nõ terraꝝ ordine. Similiter & hoc ibi fieri tradunt: & eſſe ceſyphum hyrcorum barbis genibuſq; uilloſis inhærẽs. Sed ederæ flore deroſo paſtibus matutinis cum eſt rorulenta cypros. Deinde nebula ſole diſcuſſa in puluerem madentibus uillis adhæreſcere: atq; ita ladanum depecti. Sunt qui hærbam in cypro ex qua id fiat ladam appellent: etenim illi ladanum uo cant: huius pingni inſidere. Itaq; attractis funiculis hærbã eã conuolui: atq; ita offas fieri. Ergo in utraq; gente bina genera: terrenum: & factitium. Id quod terrenũ eſt friabile: factitium lentum. Necnon & fru ticem eſſe dicunt in carmania & ſuper ægyptum per Ptolomæos tranſlatis plantis. Aut ut alii generari & id in iis: ut thuris arbore colligiq; ut gummi inciſo cortice: & caprinis pellibus excipi. Precia ſunt lau datiſſimo in libras aſſes. xl. Adulterat̃ myrti baccis: & aliis aãlium ſordibus. Sinceri odor debet eſſe fe rus: & quodãmodo ſolitudinẽ redolẽs. Ipſum uiſu aridum: ſtatim tactu molleſcere. Accenſum fulgere:

odore iucundo gratuitum. Miſtata deprehenduntur: crepitãtq; in igne. Præterea ſincero calculi potius e rupibus inhærent: q̃ puluis. In arabia & olea dotatur lachryma qua medicamentum conficit a græcis enhemon dictũ: ſingulari effectu cõtrahendis uulnerum cicatricibus. In maritimis eæ fluctibus æſtuq; operiuntur. Nec baccæ nocet: cum conſtet & in foliis ſalem relinqui. Hæc ſunt peculiaria arabiæ. Et pauca præterea alibi cõmunia dicẽda: quoniã in iis uincit: peregrinoſq; ipſa myrrhæ odores & ab exteris petit. Tanta mortalibus ſuaq; regi ſatietas eſt: alienarũq; auiditas. Petunt igit in helimæos arborẽ brutã cupreſſo fuſæ ſimilem: ex albidis ramis: iucũdi odoris accenſam: & cum miraculo hiſtoriis Claudii Cæſaris prædicatã. Folia eius inſpergere potionibus parthos tradit. Odorẽ proximum eſſe cedro: fumumq; eius cõtra ligna alia remedio. Naſcit ultra phaſin tigrimq; in finibus opimis ſcythiæ in monte ſcantho. Petunt & in carmanos arborẽ ſtrobum ad ſuffitus perfuſam uino palmeo accedẽtes. Huius odor redit a cameris ad ſolum iocundos: ſed aggrauans capita citra dolorem tamen. Hoc ſomnum ægris quærũt. His cõmertiis carracem oppidum aperuere: quod eſt illis nundinariũ. Inde gabbam oẽs petere ſolebant diebus. xx. itinere: & paleſtinam ſyriam. Poſtea carracem peti cœptum: ac regna parthorum ex ea cauſa Iuba auctor eſt. Mihi & ad perſas etiã prius iſta portaſſe: q̃ in ſyriam aut ægyptum uidentur. Herodoto teſte qui tradit ſingula milia talentum thuris annua penſitaſſe arabas regibus perſarum. Ex ſyri reuehũt ſtyracem: acri odore eius in focis abigentes ſuorum faſtidium. Cætero nõ alia ligni genera ſunt in uſu q̃ odorata. Ciboſq; ſabæi coquunt thuris ligno: alii myrrhæ. Oppidorum uicorumq; non alio q̃ ex aris fumo atq; nidore. Ad hunc ergo ſanandum urunt ſtyracem in pellibus hyrcinis: ſuffiuntq; tecta. Adeo nulla eſt uoluptas quæ non aſſiduitate ſui faſtidium pariat. Eundem & ad ſerpentes fugandos urunt in odiferis ſiluis frequentiſſimas.

De fœlicitate arabiæ. CA. XIX.

On ſunt eorum cinamomũ aut caſia. Et tamen fœlix appellatur arabia falſo & ingrati cognominis: quæ hoc acceptũ ſuperis fuerat: cũ plus ex eo inferis debeat. Beatũ illã fecit hominẽ etiã in morte luxuria: quæ diis intellexerat genita adhibens urẽdis defunctis. Periti rerum adſtruxerunt nõ ferre tãtum annuo fœtu: quãtum Nero prĩceps nouiſſimo põpæ ſuæ die cõcremauit. Aeſtimẽtur poſtea toto orbe ſingulis annis tot funera: aceruatimq; cõgeſta honori cadauerum: quæ diis per ſingulas micas dantur. Nec minus propitii erant mola ſalſa ſupplicãtibus. Immo uero (ut palam eſt) placatiores. Verum arabiæ etiã nũc fœlicius mare eſt. Ex illo nãq; margaritas mittit. Minimaq; cõputatione milies centena milia ſeſtertium annis oĩbus india & ſeres peninſulaq; illa imperio noſtro adimunt. Tanto nobis deliciæ & fœminæ cõſtãt. Quota enim portio ex illis ad deos queſo iam uti ad inferos pertinet?

De cinamomo & xilocinnamomo & caſia. CA. XX.

Inamomum & caſias fabuloſa narrauit antiquitas: princepſue Herodotus auium nidis: & priuatim phœnicis: in quo ſitu Liber pater educatus eẽt ex inuiis rupibus arboribuſq; decuti carnis: quã ipſæ inferrent põdere aut plumbatis ſagittis. Itẽ caſiam circa paludes ppugnãte unguibus diro ueſpertilionũ genere: aligeriſq; ſerpentibus: his cõmentis augentes rerum precia. Commutata uero fabula eſt ad meridiani ſolis repcuſſus: inenarrabilẽ quẽdam uniuerſitatis halitum e tota peninſula exiſtere tot generum auris ſpirãte concentu. Magnicq; Alexandri claſſibus arabiã odore primũ nuntiatum in altum. Omnia falſa: ſiquidẽ cinnamomũ idẽq; cinnamũ naſcit in æthiopia troglodytis cõnubio permixta. Ii mercantes a cõterminis uehũt per maria uaſta ratibus: quas neq; gubernacula regãt: neq; remi trahãt uel impellãt nõ uela: nõ ratio ulla adiuuet: cũ oĩum inſtar ibi ſint hõ tãtum & audacia. Præterea hybernum mare exigant circa brumã euris tũ maxime flantibus. Ii recto curſu per ſinus impellunt: atq; a promontorii ambitu argeſte deferunt in portũ gebbãnitarum: qui uocat ocila. Quãobrem illi maxime id petunt. Produntq; uix quinto anno reuerti negociatores: & multos interire. Contra reuehunt uitrea: & ænea: ueſtes: fibulas cum armillis ac mõilibus. Ergo negociatio illa fœminarum maxime fide cõſtat. Ipſe frutex duorum cubitorum altitudine ampliſſimus: palmiq; minimus. iiii. digytorum craſſitudinis: ſtatim a terra ſex digytis ſurculoſus arido ſimilis. Cũ uiret nõ odoratus: folio origani: ſiccitate gaudens: ſterilior hymbræ: ceu diræ naturæ. Gignit quidem in planis: ſed denſiſſimis in uepribus: rubiſq;: difficilis collectu. Metitur nõ niſi pmiſerit deus. Iouẽ hunc intelligunt aliqui. Aſſabinũ illi uocant. xliiii. boum caprarumq; & arietum extis impetrat uenia metendi. Nõ tamẽ aut ante ortum ſolis: aut poſt occaſum licet. Sarmẽta haſta diuidit ſacerdos: deoq; partẽ ponit. Reliquũ mercator in naſſas condit. Eſt & alia fama: cum ſole diuidi: ternaſq; partes fieri. Deinde ſorte germina diſcerni. Quodq; ſoli ceſſerit relinqui: ac ſponte cõflagrare. Præcipua bonitas uirgũltorum tenuiſſimis partibus ad longitudinẽ palmi. Secunda pximis breuiore mẽſura atq; ordine. Viliſſimũ qđ radicibus pximũ: quoniã ibi minimũ corticis: in quo ſumma gratiæ. Qua de cauſa præferũtur cacumina: ubi plurimus cortex. Ipſum uero lignũ in faſtidio eſt ppter origani acrimoniã: xilocinnamũ uocat. Preciũ eſt in libras. xx. Quidã cinnami duo genera tradidere: candidum nigricanſq;: & quondã preferebat candidũ. Nunc contra nigrũ laudat. Atq; etiam uarium præferunt candido: certiſſima tamẽ æſtimatiõe ſi ſit ſcabrum: atq; ut inter ſeſe tritum tarde feriatur. Damnat in primis molle: aut cui albet cortex. ius eius a gebbãnitarum rege ſolo proficiſcitur. is edicto mercatu uendit. Precia quondã fuere in libras denariorum mille. Auctum id parte dimidia eſt incenſis (ut ferunt) ſiluis ira barbarorum: id acciderit ne ob iniqtatem ppotentiũ: an forte: non ſatis cõſtat. Auſtros ibi tam ardenter flare: ut æſtitatibus ſiluas accendant: inuenimus apud auctores. Coronas ex cinnamomo interraſili auro incluſas primus oĩum in tẽplis capitolii atq; pacis dicauit imperator Veſpaſianus Auguſtus. Radicem eius magni ponderis uidimus in palatii templo: quod fecerunt Diuo Auguſto coniunx

Auguſta aureæ pateræ impoſitã:ex qua guttæ editæ annis oſibus in grana durabãtur:donec id delubrũ incendio cõſumptum eſt.Frutex & caſia eſt:iuxtaq; cinnami cãpos naſcit:ſed in montibus craſſiore ſarmento:tenui cute:uerius q̃ cortice:quem cõteri:atq; in cinamomo leuari:& exinaniri præcium eſt. Amplitudo fruticis trium cubitorũ.Colos triplex. Cũ primũ emicat cãdidus pedali menſura.Deinde rubeſcit addito ſemipede. Vltra nigricans.Hæc pars maxime laudat:ac deide ꝓxima. Dãnatur uero cãdida. Tum ſecant ſurculos longitudine binum cubitorũ.Mox præſuũt recẽtibus coriis quadrupedũ ob id interemptorũ:ut iis putreſcentibus uermiculi lignũ erodãt:& excauẽt corticẽ tutũ amaritudie.Probat recens maxime & quæ ſit odoris molliſſimi:guſtuue q̃ maxime feruens:potius lento tepore leuiter mordens:colore purpureo:quæq; plurima minimũ ponderis faciat breui tunicarũ fiſtula & nõ fragili. Ladã uocant talem barbaro noĩe. Alia eſt balſamodes ab odore ſimili appellata:ſed amara ideoq; utilior medicis:ſicut nigra unguentis.Precia nulli diuerſiora.Optimæ in libras.xl.cæteris.xv.

De iſocinnamo:& chancamo:ac taro. CA. XXI.

h Is addidere mangones quã daphonoides uocant iſocinnamon cognominatã:preciũq; eius faciunt.ccc.Adulterat ſtyrace:& ꝓpter ſimilitudinem cortice lauri tenuiſſimis ſurculis.Quin & in noſtro orbe ſeritur:extremoq; in margine impii:qua rhenus alluit.Vidit in aluearijs apum ſata.Color abeſt ille torridus ſole:& ob id ſimul idẽ odor.Ex confinio caſiæ cinnamiq; & chancamum ac tarum inuehitur:ſed per nabathæos trogloditaſq; cõnes qui conſidere ex nabathæis.

De ſerichato & gabalio & de myrobalano. CA. XXII.

e Ocomportatur & ſerichatum & gabalium.quæ intra ſe conſumũt arabes : noſtro orbi tantũ nominibus cognita:ſed cũ cinnamomo caſiaq; naſcẽtia.Peruenit tamen aliquãdo ſerichatũ:& in unguẽta additur ab aliqbus. Permutat in libras.vi. Myrobalanũ troglodytis & thebaidi & arabiæ:quæ iudææ ab ægypto diſterminat cõmune eſt:naſcẽs unguẽto ut ipſo noĩe apparet.Quo item indicat & glãdem eſſe arbor:heliotropio:quã dicemus inter hærbas ſimili folio.Fructus magnitudine auellanæ nucis.Ex iis in arabia naſcens ſyriaca appellatur:& eſt candida.Contra in thebaide nigra.Præfertur illa bonitate olei quod exprimitur.Sed copia thebaica.Inter hæc troglodytica uiliſſima eſt. Sunt qui æthyopicam iis ꝑferant glandẽ nigrã nec pinguẽ:nucleoq; gracili:ſed liquore qui exprimit:odoratiori naſcentẽ in cãpeſtribus.Aegyptiã pinguiorẽ eſſe & craſſiori cortice rubentẽ:& quis in paluſtribus naſcatur breuioré ſicciorẽq;.E diuerſo arabicã uiridem ac tenuioré:& quoniã ſit montoſa ſpiſſiorẽ.Lõge aũt optimã petreã:ex quo diximus oppido:nigro cortice:nucleo candido. Vnguentarii autem tantũ cortices premunt.Medici nucleos tondunt affuſa eis paulatim calida aqua.

De phœnicobalano:& calamo odorato. CA. XXIII.

m Yrrhobalano in unguẽtis ſimilẽ proximumq; uſum habet palma in ægypto quæ uocat adipſos:uiridis:odore mali cotonei:nullo intus ligno.Colligit aũt pauloante q̃ incipiat matureſcere.Quod relinquitur phœnicobalanus uocatur:& nigreſcit:ueſcenteſq; inebriat.Myrrhobalano precium in libras binas.Inſtitores & fecem unguenti hoc noĩe appellant. Calamus quoq; odoratus in arabia naſcens cõmunis indis atq; ſyriæ eſt.In aqua uincit oĩs a noſtro mari cẽtum ſtadiis. Inter libanum montem aliũq; ignobilem nõ (ut quidã exiſtimauere) antilibanũ in cõualle modica:iuxta lacũ cuius paluſtria æſtate ſiccantur:tricenis ab eo ſtadiis calamus & iuncus odorati gignunt.Sane enim dicamus & de iunco q̃is alio hærbis dicato uolumine:quoniã tamẽ hic unguentorũ materia tractat.Nihil ergo a cæteris ſui generis differunt aſpectu:ſed calamus præſtantior odore ſtatim e longinquo inuitat. molior tactu:meliorq; qui minus fragilis:& qui a ſolo ſe potiuſq̃ qui raphani modo frangitur. Ineſt fiſtulæ araneum quod uocant floré.Præſtantior eſt cui numeroſius.Reliqua ꝓbatio ut niger ſit.Damnatur alibi.Melior quo breuior & craſſior:lentuſq; in frangẽdo.Calamo precium in libras.i.iunco.v.Traduntq; iuncũ odoratũ & in campania inueniri.Diſceſſimus a terris occeanum ſpectantibus ad cõuexas in noſtra maria.

De hammoniaco & ſpagno. CA. XXIIII.

e Rgo æthiopiæ ſubiecta africa hãmoniaci lachrymam ſtillat in harenis ſuis.Inde etiã noĩe Hãmonis oraculo iuxta quod gignit arbor:quã metopion uocãt reſinæ modo ut gũmi. Genera eius duo traſton maſculi thuris ſimilitudine:qđ maxime probat.Alteq; pingue & reſinoſum: quod pyrama appellant.Adulteratur harenis uelut naſcendo apprehenſis. Igit q̃ minimis glebis ꝓbatur & q̃puriſſimis.Precium optimi in libras aſſes.xl.Spagnos inter eos ſitus in cyrenaica prouincia maxime probatur.Alii ibrion uocant.Secundum locum optinet cyprius.Tertiũ phœniſcius. Fert in ægypto naſci.Quin & in galla nec dubitauerim.Sunt enim hoc noĩe cani arboq; uilli quales in quercu maxime uidemus:ſed odore præſtantes.Laus prima candidiſſimis atq; altiſſimis.Secunda rutilis.Nulla nigris.Et in inſulis petriſq; nati improbantur:omneſq; quibus palmarum atq; non ſuus odor eſt.

De cypero & aſphalatro:& maro. CA. XXV.

c Yperus in ægypto eſt arbor ziziphi foliis:ſemine coriandri:cãdido odorato. Coquitur hoc in oleo:premiturq; poſtea quod cyperus uocatur.Precium ei in libras quinq;. Optimum habẽt e canopica in ripis nili nata.ſecundum aſcalonæ iudeææ:tertium cypro inſula odoris ſuauitate.Quidam hanc eſſe dicũt arborem:quæ in italia liguſtrum uocetur.In eodem tractu aſphalatros naſcitur:ſpina candida magnitudine arboris modicæ : flore roſæ.Radix unguentis expetitur. Tradunt in quocũq; frutice curuet arquus cæleſtis:eãdem quæcũq; ſit a ſpalathro ſuauitatem odoris exiſtere:ſed in aſphalathro inenarrabilem quãdam.Quidã eũ Eriſi ſceptrũ uocant:alii ſceptrũ Eliſei.Cuius ꝓbatio eſt

in colore ruſſo uel igneo:tactuq; ſpiſſo:& odore caſtoreo. Permutatur in libra.xv. In ægypto naſcitur & maron peius q̄ lydium maioribus foliis ac uariis.Illa breuia ac minuta & odorata.

De balſamo:& opobalſamo:& xilobalſamo:& ſtyracæ:& galbana. CA. XXVI.

Ed omnibus odoribus præfertur balſamum uni terrarum iudææ conceſſum. Quōdam in duobus tātum hortis utroq; regio:altero iugerum.xx.non amplius altero pauciorum.Oſtē/dere arbuſculam hanc urbi imperatores Veſpaſiani.Clarumq; dictu a Pompeio Magno in tri umpho arbores quoq; duximus.Seruit nunc hæc & tributa pendit cum ſua gente.In totum alia eſt na tura q̄ noſtri externiq; prodiderant.Quippe uiti ſimilior eſt q̄ myrto.Malleolis ſeri dicitur nuper iun/cta ut uitis:& implet colles uinearum modo quæ ſine adminiculis ſe ipſæ ſuſtinent. Tondetur ſimili/ter fruticans:ac raſtris niteſcit.Properat naſci.Intra tertium annum frutifera.Folium proximum tube/ri:perpetua coma.Seuiete in eadem iudæi ſicut in uitam quoq; ſuam.Contra defendere Romani:& di micatum pro frutice eſt.Seritq; nunc eam fiſcus.Nec unquam fuit numeroſior aut ꝓcerior. Proceritas intra bina cubita ſubſiſtit.Arbori tria genera.Tenui & capillacea coma:quod uocant anthericeum.Al/terum ſcabro aſpectu:incuruum:fruticoſum:odoratius: hoc ſtracum appellant. Tertium eumethes: quia eſt cæteris procerius:leui cortice.Huic ſecunda bonitas nouiſſima anthericeo.Semen eius eſt uino proximum guſtu:colore ruſſum:nec ſine pingui.Peius in grano quod leuius atq; uiridius.Ramus craſ ſior myrto.Inciditur uitro:lapide:oſſeiſue cultelis.Ferro lædi uitalia odit.Emoritur protinus. Eadem amputari ſuperuacua patiens.Incidentis manus libratur artifici temperamento: ne quid ultra corticē uiolet.Succus e plaga manat:quem opobalſamum uocant eximiæ ſuauitatis:ſed tenui gutta: ploratu lanis parua colligitur in cornua.Ex iis nouo fictili conditur:craſſiori ſimilis oleo & in muſto candida. Rubeſcit deinde:ſimulq; dureſcit & tranſlucida.Alexandro Magno res ibi gerente toto die æſtiuo unā concham impleri iuſtum erat.Omni uero fœcunditate e maiore horto congios ſenos. Minore ſingu/los:& cū duplo repēdebatur argento.Nunc etiā ſingulaꝝ arboꝝ largior uena ter omnibus percutitur æſtatibus.Poſtea deputaſ.Et ſarmenta quoq; in merce ſunt.dcccc.amputatio ipſa ſurculuſq; uenit in tra quintū demū annū.Xylobalſamum uocaſ:& coquiſ in unguētis.Pro ſucco ipſum ſubſtituere offi/cinæ.Corticis etiā ad medicamēta preciū eſt.Præcipua autē gratia lachrymæ:ſecunda ſemini:tertia cor tici:minima ligno.Ex hoc buxoſum eſt optimū:quod eſt odoratiſſimū:mordens guſtu:feruéſq; i ore. Adulteraſ petreo hyperico quod coarguiſ magnitudine:īmanitate latitudine:ſeu longitudine:odoris ignauia:ſapore piperis.Lachrymæ ꝓbatio ut ſit pinguis:tenuis ac modice ruffa:& in fricando odorata. Secundus candido colos.Peior uiridis:craſſuſq;.Peſſimus niger.Quippe ut oleum ſeneſcit.Ex omni in ciſura maxime probaſ quod ante ſemel fluxit.Et alias adulteratur ſemine ſucco uixq; maleficium de/prehendiſ guſtu amariore.Eſſe enim debet lenis:nō ſubacidus:odore tantū auſterus. Vitiatur & oleo roſæ:cyperi:lentiſci balani:terebinthi:myrthi:reſina:galbano:cæra cypria prout quæq; res fuit.Nequiſ ſime autem gummi:quoniā ipſum quoq; inareſcit in manu inuerſa:& in aqua:ſidetq;.Probatio eius ge mina eſt.Debet ſinceꝝ & inareſcere:ſed hoc & gūmi addita fragili cruſta euenit:& guſtu deprehendiſ. Carbone uero quod tæra reſinaq; adulteratū eſt nigriori flāma.Nā melle mutatū ſtatim contrahit mu ſcas.Præterea ſincere denſatur in tepida aqua gutta ſidens ad ima uaſis.Adulterata olei modo innatat. Et ſi metopio uitiatū eſt:circulo candido cingitur.Summa probatio eſt:ut lac coagulet:& in ueſte ma/culas non faciat.Nec manifeſtior alibi fraus. Quippe milibus denarioꝝ ſextarii empti uendente fiſco. ccc.denariis ueneunt.In tātū expedit augere liquorem.Xylobalſamo preciū in libras ſex.proxima ſyria iudææ ſupra phœnicem ſtyracem gignit circa gabala & marathunta & caſſium ſeleuciæ mōtem. Ar/bor eſt eodem noīe:cotoneo malo ſimilis lachrymæ ex auſtero iucūdioris: intus ſimilitudo harundi/nis:ſuccoq; prægnans. In hāc circa canis ortum aduolant pennati uermiculi erodētes:ob id ī ſcobe ſor/deſcit.Styrax laudaſ poſt ſupradicta ex piſidia:ſidone:cypro:cilicia:creta:minime.Ex amano ſyriæ me/dicis:ſed unguentariis magis.Colos in quacūq; natione ꝓferſ ruffus & pinguiter lētus:deterior fur fu roſus:& cano ſit obductus.Adulteraſ cedri reſina:uel gūmi:alias melle:aut amygdalis amaris.Oīaq; ea deprehēdunſ guſtu.Preciū optimo.xix.Exit & ī pāphylia:ſed acrior:minuſq; ſuccoſus.Dat & galbanū ſyria ī eodē amano mōte:& ferulā q̄ eiuſdē noīs reſinæ modo ſtagonitim appellāt.Quod maxime lau dāt cartilaginoſum purū:ad ſimilitudinē hāmoniaci:minimeq; lignoſum.Sic quoq; adulteratur faba aut ſagabeno.Sincerum ſi uratur fugat nidore ſerpentes.Permutatur in libras.v.medicinæ hoc tātum.

De panace:& ſpondylio:& malobathro. CA. XXVII.

Anacē & uiguētis eadē gignit naſcentē & ī ipſo ſine arcadiæ citraq; erymanthi fōtes:& ī africa & ī macedonia ferula ſui generis quīq; cubitoꝝ:foliis quaternis:mox ſenis ī terrā iacentibus. ampla magnitudine rotūdis:ī cacumē uero oleagineis:ſemine ī muſcariis depēdēte ut ferulæ. Excipiſ ſuccus inciſo caule meſſibus:radice ī autūno.Laudaſ cādor eius coacti.Sequens pallido ſtatera. Niger color ꝑbaſ.Preciū optimo ī libras bini aſſes.Ab hac ferula differt uuæ uocaſ ſpōdylion: fo/liis tātū quia ſunt minora & platani diuiſura.Nō niſi in opacis giniſ.Semē eodē noīe ſilis ſpeciē habet: medicinæ tantū utile.Dat & malabathron ſyriæ arborē folio cōuoluto arido colore ex quo exprimiſ oleū ad unguēta.Fertiliorē eiuſdē ægypto:laudatius ex india uenit.In paludibus ibi gigni tradūt lentis mō:odoratius croco:nigricās ſcabrūq; quodā ſalis guſtu.Minus probatur cādidū.Celerrime ſitū in ue tuſtate ſentit.Sapor eius nardo ſimilis eē debet ſub ligua. Odor uero ī uino ſufferuefacti ātecedit alios. In precio qdē prodigio ſimile eſt a ſingulis ad.ccc.peruenire libras.Folium autem ipſum in libras.lx.

De oleo omphacio. CA. XXVIII.

Leum & omphaciū eſt. Fit duobus generibus & totidē modis ex olea & uite. Olea adhuc alba
o expreſſa: deterius ex druppa. Ita enim uocaſ prius q̄ cibo matura ſit: iam tum colorē mutans.
Differentia q̄ hoc uiride eſt. illlud candidum. E uite fit pſytia aut aminea: cū ſint acini ciceris magnitudine ante canis ortum. In prima lanugine demetitur una: eiuſq̄ melligo. Reliquum corpus ſole coquiſ. Nocturni rores cauentur. In fictili condita melligo colligiſ: ſub īde cyprio ære ſeruaſ. Optima quæ ruffa: acriorq̄: & aridior. Preciū omphacio in libras ſex. Fit & alio mō cum in mortariis uua immatura teritur. Siccataq̄ in ſole poſtea digeritur in paſtillos.

De iryo: & oenanthe: & de elate arbore: & cinnamo comaco. CA. XXIX.

Odem & iryon pertinet uua populi albæ. Optima circa gnidū aut cariā in ſicientibus aut ſic/
e cis aſperiſq̄. Secūda in lycia cedro. Eodē & oenanthe pertinet. Eſt autem uitis labruſcæ uua.
Colligitur cū flore cū optime olet. Siccatur in umbra ſubſtrato linteo: atq̄ in cados cōdiſ. Præcipua ex parapotamia: ſecūda ab antiochia: atq̄ laodicea ſyriæ: tertia ex montibus medicis. Hæc utilior medicinæ. Quidē oībus his præferūt eā: quæ i cypro inſula naſciſ. Nā quæ in africa fit ad medicos tantū ptinet: uocaturq̄ maſaris. Oīs aūt ex alba labruſca p̄ſtātior q̄ e nigra. Eſt præterea arbor ad eadē unguenta ptinēs: quā alii elaten uocāt: quod nos albiet ē: alii palmā: alii ſpathen. Laudaſ hāmoniaca maxime: mox ægyptia. Dein ſyriaca dūtaxat in locis ſiciētibus odorata: pingui lachryma: quæ in unguēta addit ad domandum oleum. In ſyria gignitur & cinnamū: quod comacon appellāt. Hic eſt ſuccus nuci exp̄ſſus: multū a curſeo ueri cinnami differēs: uicina tamen gratia. Preciū in libras aſſes quadraginta.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XIII. PROHEMIVM

De Peregrinis Arboribus.

ACTENVS IN ODORIBVS HABENT PRECIA SILVAE: Erātq̄ per ſe mira ſingula: iuuitq̄ luxuriā ea omnia miſcere: & cūctis unum odorem facere. Ita reperta ſunt unguenta.

De unguētis & q̄do primū fūt cognita nobis & de cōpoſitiōe. CA. I.

Vis primus inuenerit non trahitur. Iliacis temporibus non erāt
q nec thure ſupplicabatur. Cædri tantum & citri ſuorum fruticū in ſacris fumo cōuolutum nidorem uerius q̄ odorem nouerāt: iam roſæ ſucco reperto. Nominatur enim id quoq̄ in olei laude. Perſaq̄ eſſe debet gentis unguentum. Sed & bathilli madent eo: & accerſita commēdatione ingluuie natū uirus extinguūt. Primū q̄d eq̄dē iueniā. Caſtris Darii regis expugnatis in reliquo eius appatu Alexāder cœpit ſcriniū unguentoq̄. Poſtea uoluptas eius a nr̄is quoq̄ inter laudatiſſima atq̄ etiam honeſtiſſima uitæ bona admiſſa eſt. Honoſq̄ iis & ad defūctos pertinere cœpit. Quapropter plura de eo dicemus q̄ quæ etiam ii notuerunt. Fruticum ad præſens nominibus tantum indicabuntur. Natura uero eorum ſuis reddetur locis. Vnguentis cognomina dedere aliis patriæ: aliis ſucci: aliis arbores: aliis cauſæ. Primumq̄ id ſcire conuenit mutata auctoritate ad peius tranſiſſe gloriam. Laudatiſſimum fuit antiquitus in delo inſula: poſtea mendeſium. Nec mixtura tantum cō poſitione hoc accidit. ſed iidem ſucci uarie alibi ad quælibet præualuere: aut degenerauere. Irium corinthi diu maxime placuit: poſtea cyzici: ſimili modo rhodinum phaſeli. Quam gloriā abſtulere Neapolis: Capua: preneſte. Crocinum in ſolis ciliciæ diu maxime laudatum: mox rhodi. Oenanthinum in cypro: deinde in ægypto præpoſitum: poſtea adramiteo. Amaracinum in co. Poſtea eodem loco prælatum eſt melinum. Cyprinum in cypro. Deinde in ægypto ubi mendeſium & metopium gracius factū eſt. Mox hoc abſtulit phœnice. Et cyprini laudem ægypto reliquit. Panatheniacum ſuum athenæ perſeueranter obtinuere. Fuerat & pardalium in tharſo: cuius etiam cōpoſitio & mixtura oblitterata eſt. Narciſſinū quoq̄ ex flore narciſſo deſiit cōponi. Ratio faciēdi duplex: ſuccus & corpus. Ille olei generibus fere cōſtat: hoc odoq̄. Hæc ſtagmata uocāt: illa hedyſmata. Tertius inter hæc eſt colos a multis neglectus. Huius cā addunt cinabari & anchuſa. Sal aſperſus olei naturā coercet. Quibus anchuſa adiecta eſt ſal nō addiſ. Reſina aut gūmi adiiciūtur ad cōtinendū odorē i corpore. Celerrime iis euaneſcit atq̄ defluit ſi nō ſit hæc addita. Vnguētoq̄ expeditiſſimū fuit: primūq̄ ut ueriſimile eſt e brio & balanino oleo de q̄bus ſupradiximus. Increuit deinde mēdeſiū. Balanino reſina mixta: magiſq̄ etiānū metopio. Oleū hoc eſt amygdalis: amaris expreſſum i ægypto. Cui addidere omphaciū: cardamomū: iuncū: calamū: mel: uinū: myrrham: ſemē balſami: galbanū: reſinā therebinthinā. Et e uiliſſimis q̄dē hodie eſt: ob id creditū & id in uetuſtiſſimis eſſe: quod conſtat oleo myrteo: calamo cupreſſo: cypro: lentiſco: malogranati cortice ſed diuulgata maxime unguēta crediderim roſa: quæ plurima ubiq̄ gignitur. Itaq̄ ſimpliciſſima rhodini mixtura diu fuit additis omphacio: flore roſæ: crocino: cinabari: calamo: melle: iunico: ſalis flore: aut anchuſa: uino. Similis rō & in crocino additis cinabari: anchuſa: uino. Similis & in ſanſucino admixtis omphacio: calamo. Optimum hoc in cypro & mytilenis: ubi plurima ſanſucus. Miſcentur & uiliora genera olei myrto lauro: quibus addiſ ſanſucinū: liliū: fœno græcum: myrrha: caſia:

nardum:iuncus:cinamomū.E malis quoq; cotoneis & ſtruteis fit oleum (ut diximus) melinū:quod ſi unguēta trāſit:admixtis omphacio:cyprino:ſamio:balſamo:iūco:caſia:ambrotano.Suſinnū tenuiſſimum oīum eſt.Cōſtat ex liliis:balano:calamo:mello:cinamomo:croco:myrrha.Et idem cyprinum ex cypro:& omphacio:& cardamomo:calamo:aſpalatho:ambrotano.Aliqui & in cyprinum addunt myrrha & panacē.Hoc optimum ſidone:mox ægypto:ſi nō addaſ ſeſaminum oleum.Durat & quadriēnio.Excitaſ cinamomo.Telinū fit ex oleo recēti:cypro:calamo melliloto:fœnogræco:melle:mello:oraro:amacro.Hoc erat celeberrimum Menādri poæte comici ætate.Poſtea multo ſucceſſit ꝓpter gloriā appellatum megalium ex oleo balanino:balſamo:calamo:iunco:xylobalſamo:caſia:reſina.Huius ꝓprietas ut uentileſ in coquēdo donec deſinat olere.Curſus refrigeratum odorē ſuum capit. Singuli quoq; ſucci nobilia unguēta faciunt.In primis molobathrū:poſtea iris illyrica:& cyzicena amaracus.Hærbarii in utraq; pauca iis & alia aliis miſcent.Qui plurima alterutri mel:ſalis florem:omphacium angnifoliam:panacē.Externa omnia. Et ꝓdigioſa cinnamomo precia.Adiicitur cinamomo balaninū oleum:xylobalſamū:calamus:iūcus:balſami ſemina:myrrha:uel odoratū.Vnguētoq; hoc craſſiſſimū.Præcia ei a denariis.xxxv.ad.cccx.Nardinū ſiue foliatū cōſtat omphatio:balanino iūco:coſto:nardo:amomo:myrrha:balſamo.In hoc genere cōueniet meminiſſe hærbaq;:quæ nardū indicum imitētur ſpecies nouem a nobis eſſe dictas:tāta materia adulterandi eſt.Omnia autem acutiora fiunt coſto: amomo quæ maxime nares feriunt.Craſſiora myrrha ſuauioraq;.Medicinæ aūt ulteriora croco.Acerrima ꝑ ſe amomo.Hoc & capitis dolore facit.Quidā ſatis habent aſpergere quæ ſunt precioſiſſima:cæteris decoctis ſpendio parcētes:ſed nō eadē eſt uis niſi una decoctis.Myrrha & per ſe unguentū facit ſine oleo:ſtacte dūtaxat:alioquin nimiam amaritudinem affert.Cyprino uiride fit:ſuſino unguinoſum: mendeſio nigrum:rhodino candidum:myrrha pallidum.Hæc ſunt antiquæ inuentionis genera: & poſtea officinarum furta.Nunc dicetur cumulus iſte delitiarum & ſumma auctoritas rei.

Quod unguentū regale uoceſ:& quæ diapaſmata.& qualiter ſeruenſ. CA. II.

Rgo regale unguentū appellatū:quod parthoq; regibus ita temperaſ.Cōſtat myrobalano:coſto:amomo:cinnamomo:comaco:cardamomo:nardi ſpica:maro:myrrha:caſia:ſtyrace:ladano:opobalſamo:calamo:iuncoq; ſyrio:oenāthe:malobathro:ſericato:cypro:aſpalathro: panace:croco cyprio:amaraco:collato melle: uino.Nihilq; eius rei cauſa in italia uictrice omniū. In europa uero tota præter irin illyricam & nardū gallicū gigniſ.Nam uinum & roſa & myrti folia oleūq; communia fere omnium terraq; intelliguntur.Siccis odoribus conſtat quæ diapaſmata uocanſ.Nam feces unguenti magmata appellant.Inter oēs potentiſſimus odor quiſq; nouiſſime addiſ. Vnguēta optime ſeruanſ in alabaſtris.Odores in oleo.Quod diuturnitati eoq; tanto utilius eſt quanto pinguius: ut ex amygdalis.Et ipſa unguenta uetuſtate meliora.Sol inimicus iis.Quamobrem in umbra coquuntur plumbeis uaſis.Experimentum eorum inuerſa manu capitur:ne carnoſæ partis calore uitietur.

Quāta in unguētis luxuria:& quādo primū romanis in uſu. CA. III.

Hæc eſt materia luxus e cunctis maxime ſuperuacui.Margaritæ enim gēmæq; ad heredem tamen tranſeunt.Veſtes ꝓlongant tēpus.Vnguēta illico expirant:ac ſuis moriunſ horis.Sūma cōmendatio eoq;:ut tranſeuntem fœminā odor inuitet etiā aliud gentem. Exceduntq; quadragenos denarios libræ.Tantum emitur uoluptas aliena.Etenim odorem qui gerit ipſe non ſentit. Sed & hæc aliqua differentia ſignanda ſunt.In.M.Ciceronis monumentis inuenitur unguēta gratiora eſſe quæ terram:q̄ quæ crocum ſapiant:quando etiam corruptiſſimo i genere.Magis tamē iuuat quædam ipſius uitii ſeueritas.Sed quoſdam craſſitudo maxime delectat:idipſum approbantes.Liniq; iam non ſolum:ſed & perfundi unguentis gaudēt.Vidimus etiā ueſtigia pedum tingi. Quod.M.Othonē monſtraſſe Neroni principi ferebant.Quæſo ut qualiter ſentiret iuuari ab ea parte corporis? Necnon aliquem ex priuatis audiuimus iuſſiſſe ſpargi parietes balneaq; unguento.Atq; Caium principē ſolitū lauari.Ac ne principale uideaſ hoc bonū & poſtea quendā ex ſeruis Neronis.Maxime tamē mirum eſt hāc gratiā penetraſſe & in caſtra.Aqlæ certe ac ſingula puluerulenta illa & cuſtodiis horida inūguntur feſtis diebus.Vtināq; dicere poſſemus qs primus iſtituiſſet iſta.Nimiq; ac mercede orbem terraq; corruptæ deuicere aqlæ.Iſta patrocinia quæ quærimus uitiis:ut per hoc ius ſummanſ ſub caſſide unguenta.Quō id primū ad romanos penetrauerit:nō facile dixerim.Certū eſt Antiocho rege aſiaq; deuictis urbis anno quingenteſimo ſexageſimoquinto.P.Liciniū Craſſum iulium Cæſarē cenſores edixiſſe:ne quis uenderet unguēta exotica:ſic enim appellauere.At hercule iā qdā etiā in potu addunt:tantiq; amaritudo eſt:ut odore ꝓdigio fruanſ ex utraq; parte corporis.L.Plotium.L.Plotii bis conſulis cenſoriſue fratrē ꝓſcriptum a triumuiris in ſalernitana latebra unguenti odore ꝓditum cōſtat.Quo dedecore tota abſoluta proſcriptio eſt.Quis enim non merito iudicet periſſe tales? Ceterum terrarum omnium ægyptus accomodatiſſima unguentis.Ab ea campania eſt proxima copia roſæ.

De palmis:& natura earum:& generibus. CA .IIII.

Vdæa inclita eſt uel magis palmis:quarum natura nunc dicetur.Sunt qdē in europa uulgoq; italia:ſed ſteriles.Ferunt in maritimis hiſpaniæ fructum:uerum:īmitem:dulcē i africa:ſed ſtatim euaneſcentē.Cōtra in oriente ex iis uina.Gentiūq; aliqbus panis.Plurimis uero etiā quadrupedū cibus.Quāobrem iure dicenſ externæ.Nulla eſt in italia ſponte genita:nec in alia ꝑte terraq;: niſi in calida.Frugifera uero nuſq; niſi i feruida.Gignitur leui ſabuloſaq; terra:maiore in parte & nitroſa.Gaudet & riguis:totoq; anno bibere cum amet:anno ſitiēti:A ſimo quidam etiam lædi putant. Et

aſſyrioꝝ pars aliqua ſi nō riuis miſceat. Genera eaꝝ plurima. Et prima fruticē nō excedētia. Sterilē hāc Aliubi & ipſam fertilē: brenēq; ramis obire umbra folioꝝ. Tectorii uicē hæc parietibus pleriſq; ī locis præſtat cōtra aſpergines. Sūt e ꝓceriorib; ſiluæ arbore ex ipſa folioꝝ aculeo fruticāte circa totas pecti natim: q̄s ſilueſtres itelligi neceſſe ē. Incerta tamē libidine etiā mitioribus ſe miſcēt. Reliquæ teretes atq; ꝓceres denſis gradatiſq; corticū pollicibus: ut orbibus faciles ſe ad ſcādendū oriētis populis præbēt: Vtilē ſibi arboriſq; induuiis circulū mira ꝓnicitate tum hoſe ſubeūte. Coma oīs in cacumine: & pomū eſt: nō īter folia ut ī cæteris: ſed ſuos inter ramos palmitibus racemoſum. Vtraq; natura uuæ atq; pomi Folia cultrato mucrone lateribus in ſeſe bifidatis bellas primū demōſtrauere gēmas. Nunc ad funes uti liūq; nexus & capitum leuia umbracula fundunt. Arboribus īmo potius oīb; quæ terra gignit: hærbiſq; etiā utrunq; ſexum eſſe diligentiſſimi naturæ tradunt. Quod in plenū ſatis ſit dixiſſe hoc in loco. Nullis tamē arboribus manifeſtius. Mas in palmite floret. Fœmina citra florē germinat tātum ſpinæ modo. Vtriſq; aūt prima naſcit pomi caro: poſtea lignū intus: hoc eſt ſemen eius. Argumentum q; par uæ ſine hoc reperiunt in eodē palmite. Eſt aūt oblongū nō ut oliuis orbiculatum. Præterea cæſum a dorſo puluinato: & in aluo media fiſſura pleriſq; umbilicatū: unde primū ſpargit radix. Seritur autem pronū & bina iuxta cōpoſita ſemina: ſuperq; totidē: quoniā infirma ſingulis planta eſt. Quaterne coaleſcunt. Multis candidiſq; lignum hoc a carnibus diſcinditur tunicis aliis corpori adhærētibus: laxæq; diſtans: tantum a cacuminibus filo adhærens. Caro matureſcit anno. Quibuſdā tamen ī locis ut cypro quāq; ad maturitatē nō peruenīat: grato ſapore dulcis: eſt & foliū ibi latius: fructuſq; reliquis rotundior. Nec ut deuoret corpus: ueꝝ ut expuatur ſucco modo expreſſo. Et in arabia languidæ dulces tradūtur eſſe palmæ. Quāq; luba apud ſcenitas arabas præfert oīb; ſaporibus: quam uocant dabulan. Cætero non ſine maribus gignere fœminas ſponte edito nemore confirmant. Circaq; ſingulos plures nutare in eum pronas blandioribus comis. Illum erectis hiſpidum afflatu uiſuq; ipſo & puluere etiā reliq̄s maritare. Huius arbore exciſa uiduas poſt ſterileſcere fœminas. Adeo eſt Veneris intellectus uti coitus etiā excogitatus ſit ab homine: ex maribus flore ac lanugine: interim uero tantū puluere inſparſo fœminis. Seruntur autem palmæ & trunco duoꝝ cubitoꝝ longitudine a cerebro ipſo arboris uiridi fiſſuris diuiſo atq; defoſſo. Et ab radice auulſæ uitalis eſt ſatus: & ramoꝝ tenerrimis. In aſſyria ipſa quoq; arbor ſtrata in ſolo humido tota radicatur: ſed in frutices non in arborem. Ergo plantaria inſtituunt: annicularq; tranſferunt: & iteꝝ bimas. Gaudent enim mutatione ſedis: uerna alibi: in aſſyria autem circa canis ortum. Nec ferro attingunt ibi nouellas: ſed religant comas: ut in altitudinē exeant. Robuſtas deputāt: craſſitudinis gratia ſemipedales ramoꝝ relinquētes trūcos. Qui deciſi alibi necant matrem. Diximus falſum ab iis ſolum diligi. Ergo ubi nō eſt tale: ſalem aſpergunt: nō radicibus: ſed longius paulo. Quædam in ſyria & ægypto in binos diuidunt ſe truncos: in creta & ternos: quædā & in qnos. Ferūt ſtatim in trimatu. In cypro uero ſyria ægypto quadrimæ aliæ: aliæq; quinqueties: aliæ altitudine hominis nullo intus pomi ligno q̄diu ſunt nouellæ: ob id ſpadonum accepto noīe. Genera eaꝝ multa. Sterilibus ad materias operaq; lautiora utit aſſyria: & tota perſis. Sunt & cæduæ palmaꝝ quoq; ſiluæ: germinantes rurſus ab radice ſucciſæ. Dulcis medulla eaꝝ in cacumine quod cerebrū appellant: exemptaq; uiuunt: quod nō aliæ. Vocant aūt chamerepes: folio latiore ac molli: ad utilia utiliſſimo. Copioſæ in creta. Sed magis in ſcilia. E palmis prunæ uiuaces: igniſq; lentus. Frutiferaꝝ aliis breuius lignum ī pomo: aliis lōgius. His mollius: illis durius. Quibuſdam oſſeum limatūq; dente contra faſcinantes religione politū. Aliud pluribus ueſtitum paucioribuſue tunicis. Aliud craſſioribus tenuioribuſue. Ita fiunt undequinquaginta genera: ſi quis oīum ꝑſequi uelit noīa etiam barbara: uinorūq; ex iis differentias. Clariſſimæ oīum quas regias appellauere ab honoribus: quoniā regibus tantum perſidis ſeruarent babylone natæ uno in horto bagoo. Ita enim uocant ſpadones qui apud eos etiā regnauere. Hortus ille nunq̄ niſi dominantis in aula fuit. At in meridiano orbe præcipuā obtinent nobilitatem ſyagri. Proximāq; margaridēs. Eæ breues candidæ: rotūdæ: acinis q̄ balanis ſimiliores. Quare & nomē a margaritis accepere. Vna earum arbor in chora eſſe traditur: una & ſyagrorum. Mirūq; de ea accepimus cum phenice aue: quæ putatur ex huius palmæ argumento nomē accepiſſe: iteꝝ mori: ac renaſci ex ſeipſa: quod erat prius: pomis refertā. Ipſum pomum grāde: durū: horridū: & a cæteris generibus diſtās: ſapore ferino: quē ferme in apris nouimus: euidētiſſimeq; cā eſt noīs. Quarta auctoritas ſcandalidū a ſimilitudine appellatam. Iam in æthiopiæ fine quinq; eaꝝ nec plurimas arbores tradunt: nō raritate magis q̄ ſuauitate mirabiles. Ab iis caryotæ maxime celebrant & cibo quidē: ſed & ſucco uberrimæ. Ex qbus p̄cipua uina orienti niqua capiti: unde pomo nomē. Sed ut copia ibi atq; fertilitas: ita nobilitas in iudæa: nec ī tota ſed hierecunte maxime. Quāq; laudatæ & rhachelaidæ & in phaſelidæ: atq; libyadæ gentis eiuſdē cōuallibus. Dos his præcipua. Succo pingui lactentibus: quādoq; uini ſapore in melle prædulci. Sicciores ī hoc genere Nicolai: ſed amplitudinis præcipuæ quaternī cubitoꝝ lōgitudinē efficiūt. Minus ſpatioſæ: ſed ſapore caryotaꝝ ſorores: & ob hoc adelphides dictæ: ꝓxima ſuauitatē habēt: nō tamē eandē. Tertiū ex iis genus patet: & nimio liquore abūdat. Rūpitq; ſe pomi ipſius etiā in ſuā matrē ebrietas calcatis ſimile. Suū genus ſed e ſicciore turba iacens dactylis prælonga gracilitate curuatis in terrā. Nā quos ex iis deoꝝ honori dicamus: idæos appellauit iudea gens cōtumelia numinū inſignis. In totū arētes thebaides atq; arabicæ: macro corpore exiles: & aſſiduo uapore torrētes. Cruſtā uerius q̄ cutem obducunt. In ipſa quidē æthiopia friatur hæc: tanta eſt ſiccitas: & farinæ mō ſpiſſatur in panē. Gignit aūt in fruticē ramis cubitalibus: folio latiore: pomo rotundo: ſed maiore q̄ mali amplitudine. Cæcas uocant. Tri

ennio matureſcunt Semperq; frutici pomum eſt ſubnaſcente alio. Thebaidis fructus extemplo in ca/dos conditur:cum ſui ardoris animam:ni ita fiat:celeriter expiret:marceſcitq; non retoſtus furnis. Ex reliquo genere plebeæ uidentur. Syri hoc & Iuba tragemata uocãt. Nam in alia parte phœnicis ciliciæ/q; populari etiam nomine a nobis appellantur. Eorum quoq; plura genera. Differunt figura rotundi/tatis aut proceritatis. Differunt & colore:nigriores ac rubentes. Nec pauciores fico traduntur colores. Maxime tamen placent candidi. Diſtant & magnitudine prout multi & cubitum effecere. Quidam ſunt non ampliores faba. Seruantur ii demum:qui naſcuntur in ſalſis atq; fabuloſis ut in iudæa:& cyrenaica africa. Non item in ægypto:cypro:ſyria:ſeleucia:aſſyria. Quamobrem ſues & reliqua animalia ex iis ſaginantur. Vitiati aut uetuſti eius pomi ſignum eſt:decidiſſe candidam uerrucam:quæ racemo ad/hæſerit. Alexandri milites palmis uiridibus ſtrangulati ſunt. In gedroſis id factum eſt pomi genere. Alibi copia euenit. Eſt enim tanta muſteis ſuauitas:ut finis mandendi non niſi periculo fiat.

De ſyriæ ardoribus. CA. V.

Syria præter hanc peculiares habet arbores. In nucũ genere piſtacia nota. Prodeſſe aduerſus ſer-
ſ pentium traduntur morſus:& potu & cibo. In ficoq; aũt caricas & minores eius generis:quæ cottana uocant. Itẽ pruna in damaſco monte nata & myxta:utrãq; iam familiarem italiæ. Ex myxis in ægypto & uina fiunt. Iunipi ſimilitudinẽ habent phœnices & cædrum minorẽ. Duo eius genera:ſyria & phœnicia. Differũt folio. Nã quæ durũ:acutũ:ſpinoſum habet oxycædros uocaẽ: ramoſa & nodis infeſta. Altera odore præſtat. Fructum ferũt myrti magnitudine:dulcẽ ſapore. Et maioris cædri duo genera. Quæ floret fructũ nõ fert. Frutifera nõ floret. Et in ea antecedentem fructum occupat nouus. Semen eius cupreſſo ſimile. Quidã cædralatẽ uocant. Ex hac reſina laudatiſſima. Materiæ uero ipſi æternitas. Itaq; & ſimulacra deoq; ex ea factitauerunt. Cædrinus eſt Romæ in delubro Apollo Soſianus e ſeleucia aduectus. Cædro ſimilis in arcadia eſt arbor:quæ in phrygia frutex uocatur.

De terebintho. CA. VI.

Syria & terebinthũ habet. Ex iis maſcula eſt ſine fructu. Fœminaq; duo genera. Alteri fructus
ſ rubet lentis magnitudine:alteri pallidus. Cũ uitæ matureſcit:nõ grandior faba:odore iucundior:tactu reſinoſus circa idam troadis. Sed in macedonia breuis arbor hæc atq; fruticoſa. In damaſco ſyriæ magna. Materies ei admodũ lenta:ac fidelis ad uetuſtatẽ:eximii ac nigri ſplendoris: flos racemoſus oliuæ modo:ſed rubens:folia déſa. Fert & folliculos emittentes quædã aialia ceu culices: lẽtoremq; reſinoſum:q & cortice erumpit. Etiã thus ſyriæ maſcula fert:ſterili fœmina:folio ulmi paulo longiore:& piloſo:folioq; inter ſe ſemp cõtrariis pediculis:gracili breuiq; ramo:pelles candidæ cõficiũtur. Iis ſemen lenti ſimile cum uua rubeſcit:quod uocatur rhus medicamentis neceſſarium.

De ficu ægyptia & cypria. CA VII.

Tin ægypto multa arboq; genera:quæ nõ alibi. Ante oĩa ficus ob id ægyptia cognominata.
e Arbor moro ſimilis:folio:magnitudine:aſpectu. Pomum fert nõ ramis:ſed caudice ipſo. Idq; ipſum ficus eſt prædulcis:ſine granis interioribus: ꝓterq; fœcundo prouentu:ſcalpẽdo tãtum ferreis unguibus:aliter nõ matureſcit. Sed cũ factum eſt quarto die demetitur:alio ſubnaſcente: ſeptẽno ita numeroſa ptu:per ſingulas æſtates multo lacte abũdante. Subnaſciẽ etiam ſi nõ ſcalpatur fœtus quater æſtate:priorẽq; expellit imaturũ. Materies ꝓprii generis ĩter utiliſſimas. Cæſa ſtati ſtagnis mergitur. Hoc eſt eius ſiccari. Et primo ſidet:poſtea fluitare incipit:certoq; eam fugit alienus humor: quialiũ omnẽ rigat. Cum ĩnatare cœperit tẽpeſtiue habet ſignũ. Huic ſimilis quadẽtenus quæ uocatur cypria ficus in creta. Nã & illa ĩ caudice ipſo fert pomũ & ramis:cũ in craſſitudinẽ adoleuere. Sed hæc germina emittit ſine ullis foliis radici ſimilia. Caudex arboris populo ſimilis:follium ulmo. Fructus quaternos fundit:totiens & germinat. Sed groſſus eius nõ matureſcit:niſi inciſura emiſſo lacte. Suauitas & interior fici. Magnitudo ſorbi ſimilis.

De ceraunia ſiliqua. CA. VIII.

Iliqua quam iones cerauniam uocant:trunco & ipſa fertilis:ſed pomo ſiliquæ. Ob id quidam
ſ ægyptiã ficum dixere errore manifeſto. Nõ enim ĩ ægypto naſcitur:ſed ĩ ſyria ioniaq;:& circa gnidum:atq; in rhodo:ſemp comãtibus foliis:flore candido:cum uehementia odoris. Planti gera imis partibus & ideo ſupficie flaueſcẽs ſuccum auferente ſobole. Pomo antecedentis anni circa canis ortus detracto ſtatim alterũ parit. Poſtea florẽ per arctuq; hyeme fœtus enutriente.

De perſico ægypti & & ſpina ægyptia. CA. IX.

Egyptus & perſicã arborem ſui generis habet ſimilem pyro folia retinẽtem. Fertilitas aſſidua
a eius ſubnaſcente craſtino fructu. Maturitas eteſiaq; afflatu. Pomum longius pyro: incluſum amygdalæ putamine & corio:colore hærbido. Sed ubi nux illi:huic pomũ:differens breuitate ac mollicie. Et q̃is blãdiaẽ prædulcis:ſuauitas:non inocuũ. Materies bonitate:firmitudine:nigricia quoq; nihil differẽs a loto. Simulacra ex ea factitauere nõ eadẽ gratia q̃ fideli materie:ut ex arbore quã balanum appellauimus:magna ex parte cõtorta. Naualis itaq; tãtũ eſt. At e diuerſo cinus in magno honore palmæ ſimilis:quando & eius foliis utuntur ad textilia. Differt q; in brachia ramorum ſpargitur. Pomo magnitudo quæ manum ĩpleat:color fuluus:commendabilis ſucco & auſtero & duci. Lignum intus grandis firmæq; duritiæ:ex quo uelares detornant anulos. In eo nucleus dulcis dum recens eſt. Siccatus dureſcit ad infinitum:ut mandi non poſſit niſi pluribus diebus maceratus. Materies criſpioris elegantiæ:& ob id perſis gratiſſima. Nec minus ſyria ſpina celebraẽ in eadem gente dũtaxat nigra:quoniã incorrupta etiã in aquis durat:ob id utiliſſima nauium coſtis. Candida facile putreſcit. Aculeus ſpi/

narum & in foliis. Semen in siliqs: quo coria perficiunt gallæ uice. Flos & coronis iucūdus: & medicamentis utilis. Manat & gūmi ex ea. Sed præcipua utilitas q̄ cæsa anno tertio resurgit. Circa thebas hæc: ubi & quercus & persica oliua. ccc. a nilo stadiis: siluestri tractu & suis fontibus riguo.

De pruno & arboribus circa mēphin. CA. X.

Bi prunus ægyptia nō dissimilis spinæ ꝓximæ dictæ. Pomo mespili: maturescens bruma: nec folia dimittēs. Lignū in pomo grande: sed corpus ipsum natura copiaq̄ messium instar inco-
i lis. Purgatum enim tundunt: seruantq̄ eius offas. Siluestris fuit & circa mēphin regio tam uastis arboribus: ut terni requirent uel circumplecti: unius peculiari miraculo nec pomū ꝓpter usumue aliquē: sed euētum. Facies. n. spinæ folia habet ceu pēnas: quæ tactis ab homine ramis cadūt protinus: ac postea renascuntur.

De gūmi generibus & papyro. CA. XI.

Vmmi optimū esse ex ægyptia spina cōuenit: uermiculatū colore glauco: purum: sine cortice:
g dentibus adhærēs. Preciū eius in libras. xiii. Deterius ex amygdalis amaris & cerasō. Pessimū ex prunis. Fluit & ex uitibus: infantiū ulceribus aptissimū. Et aliquādo in olea dentium dolori. Vlmo etiā incorico monte ciliciæ. Ac iunipo ad nihil utile. Ex ulmi uero gūmi & culices ibi nascuntur. Fit & ex sarcocolla: ita uocat arbor gūmi utilissimū pictoribus ac medicis: simile pollini thuris: & ideo candidum q̄ ruffum melius. Preciū eius quod supra. Nondū paluſtria attingimus: nec frutices amnium. Prius tamen q̄ digrediamur ab ægypto & papyri natura dicet. Cū chartæ usu maxime humanitatis uitæ constet & memoria. Et hanc Alexandri magni uictoria reptam auctor est. M. Varro condita in ægypto alexandria. Antea non fuisse chartaꝝ usum. Palmarum foliis primo scriptitatum. Deinde quarūdā: arboꝝ libris. Postea publica monumenta plūbeis uoluminibus. Mox & priuata linteis confici cœpta: aut cæris. Pugillariū enim usum fuisse ante troiana tempora inuenimus apud Homerū. Illo uero prodente ne terra q̄dem ipsa tota fuisse: quæ nunc ægyptus intelligit: cū in sebēnistico saltem eius nominis charta nascat. Postea adaggeratā nilo. Siquidē a pharo insula quæ nunc alexandriæ ponte iungitur noctis dieiq̄ uelifico nauigii cursu terram fuisse ꝓdidit. Mox æmulatione circa bibliothecas regū Ptolomæi & Eumenis supprimente chartas Ptolomæo idem Varro membranas pergami tradidit repertas. Postea promiscue patuit usus rei qua constat īmortalitas hoium. Papyꝝ ergo nascitur ī paluſtribus ægypti: aut quiescentibus nili aquis: ubi euagatæ stagnant duo cubita non excedēte altitudine gurgitum. Brachiali radicis obliquæ crassitudine: triangulis lateribus decē nō amplius cubitoꝝ longitudine in gracilitatē fastigiatum thyrſi mō cacumē includēs. Semine nullo aut usu eius alio q̄ floris ad deos coronādos. Radicibus icolæ ꝓ ligno utunt: nec ignis tantū gratia: sed ad alia quoq̄ utēsilia uasoꝝ. Ex ipso quidem papyro nauigia texūt. Et e libro uela: tegetesq̄: necnō & uestem: atq̄ strагula: ac funes. Mādunt quoq̄ crudum decoctumq̄: succum tātū deuorātes. Nascit & in syria circa quē odoratus ille calamus lacum. Neq̄ ad alios usus illis: q̄ funibus. Rex Antigonus in naualibus usus est rebus: nōdum sparto cōmunicato. Nuper & in euphrate nascens circa babylonem papyrum intellectum est eūdem usum habere quem chartæ. Et tamen adhuc malunt parthi uestibus litteras intexere. Præparātur ex eo chartæ diuisæ acu in prætenues sed q̄ latissimas filluras.

De generibus chartaꝝ: & quō chartæ fiant: & de chartaꝝ ꝓbatiōe: & uitiis & glutino eaꝝ. CA. XII.

Rincipatus medio atq̄ inde sciſſuræ ordine. Hieratica appellabat antiquitus: religiosis tantū
p uoluminibus dicata: quæ ab adulatione Augusti nomē accepit. Sicut secūda Liuiæ a coniuge eius. Ita descendit hieratica in tertiū nomē. Proximū amphiteatricæ datum fuerat: a confectu-ræ loco. Excepit hanc Romæ Fānii sagax officina: tenuatāq̄ curiosa interpollatione principalem fecit e plebea: & nomen ei dedit. Quæ nō esset ita recurata: in suo mansit amphiteathrica. Post hanc saitica ab oppido: ubi maxima fertilitas ex uilioribus ramētis. Propiorq̄ etiamnū cortici. Teneotica a uicino loco pondere iā hæc non bonitate uenalis. Nam emporetica inutilis scribendo: in uolucris carthaꝝ segestriumq̄ ī mercibus usum ꝑbet: & ideo a mercatoribus cognominata. Post hāc papyꝝ est extremūq̄ eius scirpo simile: ac ne ad funes q̄dē nisi ī humore utile. Texunturq̄ oēs tabulæ madentes nili aqua. Turbidus liquor uim glutini præbet: cū primo supina tabula. Sceda adlinitur lōgitudine papyri quæ potuit esse segminibus utrinq̄ amputatis. Trāsuersa postea crates ꝓgitur. Premūtur deinde prelis: & siccātur sole: atq̄ inter se blagulæ iungunt. A ꝓximaꝝ semp bonitate diminutiōe ad deterrimas. Nunq̄ plures scapo q̄ uicenæ. Magna in latitudine eaꝝ differētia. xiii. digytorum optimis. Duo detrahunt hieratice. Fāniana denos habet. Et uno minus amphitheatrica. Pauciores saitica: nec malleo sufficit. Nam emporeticæ breuitas sex digitos nō excedit. Præterea spectantur in chartis tenuitas: densitas: cādor: leuor. Primatum mutauit Claudius Cæsar. Nimiæ quippe Augustæ tenuitas tolerandis nō sufficiebat calamis. Ad hoc tramittēs litteras liturę metū afferebat aduersis: & alias indecoro uisu per transſlulcida. Igit & secundo corio stamina facta sunt e primo subtegmine. Auxit & latitudinē. Pedalis erat mensura: & cubitalis macrocolis. Sed ratio deprehendit uitiū unius scedæ reuulsione plures infestāte paginas. Ob hoc prælata oībus Claudia: Augustæ in epistolis auctoritas relicta. Liuiana suam renuit: cui nihil e prima erat sed oia e secunda. Scabricia leuigatur dente conchæ: sed caducæ litteræ fiunt. Minus sorbet. Politur & charta magis ut splendeat. Rebellat sæpe humor incuriose datus: primoq̄ malleo deprehendit: aut etiā odore cū fuerit indiligentior. Deprehenditur & lentigo oculis: sed mediis inserta glutinamētis ceu tenia fungio papyri bibulo ibi uix littera fundente se tantū inest fraudis. Alius igitur itęꝝ texendis labor. Glutinū uulgare e pollinis flore tēperatur feruente aqua minimo acerti aspersu. Ná fabrili a gūmi

cõmiſſuræ fragiles ſunt.Diligentior cura molli panis frumẽtatii colata aqua feruẽte minimũ hũc mo/dũ intergerit.Atq; etiã nili leuitas ſuperat.Omne aũt glutinũ nec uetuſtius eſſe uno die debet:nec recẽ/tius.Poſtea malleo tenuatur:& itez glutino percurrit:iterũq; cõſtricta erugat:atq; extenditur malleo. Ita ſunt longinqua monumẽta Tiberii Caiiq; Gracchoz manus:quæ apud Pomponiũ Secundũ uatẽ ciuemq; clariſſimum uidi annos fere poſt.cc.Iam uero Ciceronis ac Diui Auguſti Virgiliiq; ſæpenume ro uidemus.

De libris Numæ. CA. XIII.

Ngentia quidẽ exempla cõtra Varronis ſentẽtiã de carthis reperiũtur.Náq; Caſſius Hemina uetuſtiſſimus auctor annaliũ quarto eoz libro prodidit.Cn.Terentiũ Scribã agrum ſuum in ianiculo repaſtinantem offendiſſe arcam:in qua Numa qui Romæ regnauit ſitus fuiſſet.In ea dem libros eius repertos.P.Cornelio.L.filio Cethego.M.Bebio.Q.filio Pãphilo cõſ.Ad quos a regno Numæ colliguntᷣ annis.d.xxxv.& hos fuiſſe e cartha.Maiore etiãnũ miraculo:q; tot infoſſi durauerũt annis.Quapropter in re tanta ipſius Heminæ uerba ponam.Mirabantᷣ alii quõ illi libri durare potuiſ/ſent.Ille ita rationem reddebat.Lapidẽ fuiſſe quadratũ circiter in media arca uinctum candelis quãquã uerſum.In eo lapide inſuper libros impoſitũ fuiſſe:propterea arbitrarier eũ nõ cõputruiſſe.Et libros cæ dratos ꝓpterea arbitrarier eũ tineas nõ tetigiſſe.Nulla in iis libris ſcripta erãt:niſi phyloſophiæ pytha/goricæ.Eoſq; cõbuſtos a.Q.Petilio prætore:quia phyloſophiæ ſcriptaeſſent.Hoc idem tradit.C.Piſo cenſorius primo cõmentarioz libro.Sed libros ſeptẽ iuris pontifici:totidẽ pythagoricos fuiſſe.Tudita/nus uero tertiodecimo Numæ decretoz libro,xii.fuiſſe.Ipſe Varro humanarꝝ antiquitatũ.vi.Antias ſecundos libros fuiſſe.Ex iis duodecim pontificales latinos:totidem græcos præcepta phiæ continẽtes. Idem tertios ponit:quo cõburi eos placuerit.Inter oẽs uero conuenit Sybillam ad Tarquinũ Superbũ tris libros attuliſſe.Ex quibus igni duo cremati ab ipſa.Tertio cum capitolio ſyllanis temporibus:Præ terea Mutianus ter conſul prodidit nuper ſe legiſſe cum præſideret lyciæ:Sarpedonis a troia ſcriptã in quodam tẽplo epiſtolæ chartam.Quo eo magis miror:ſi etiãnum Homero ꝓdẽte ægyptus non erat. At cur ſi iam hic erat uſus:in plumbeis linteiſq; uoluminibus ſcriptitarum cõſtet?Cur & Homerus in ipſa illa lyciaBellorophonti codicillos datos non epiſtolas prodidit.Sterilitatem ſentit hoc quoq;.Fa/ctumq; iam Tiberio principe inopia carthæ:ut e ſenatu darentur arbitri diſpenſandi alias in tumultu uita erat.

De arboribus æthiopiæ. CA. XIIII.

Ethiopia ægypto cõtermina inſignes arbores nõ fere habet:præter liniferas:quarꝝ natura in deſcriptione indoz atq; arabiæ dicta eſt.Proprior tamen huic natura lanæ:maiorq; foliculus granati mono mali.Simileſq; & inter ſe arbores ipſæ:præter hanc palmæ quales rettulimus. Inſularum arbores ambithu æthiopiæ & nemora odorata in mentione earum dicta ſunt.

De atlantis arboribus & citreis:& quæ in his laudentᷣ:& quæ uituperentᷣ. CA. XV.

Tlas modos peculiari proditur ſilua:de qua diximus.Cõfines ei mauri:quibus plurima arbor citri & menſarum inſania:quas fœminæ uiris contra margaritas regerunt.Extant hodie.M. Ciceronis in illa paupertate & quod magis mirꝝ eſt illo æuo emptæ libris,xi.Cũ his memorã tur & Galli Aſinii quæ libris.xi.uenũdatæ ſunt.Et duæ a luba rege uendente.Quarꝝ alteri preciũ fuit libris.xv.alteri paulominus.Interiit nuper incendio quam Cethegus decedens libris.xliii.ꝑmutauerat latifundi taxatione ſi qs prædia tãti mercari malit.Magnitudo ampliſſima adhuc fuit unius commiſſæ ex orbibus dimidiatis duobus a rege mauritaniæ Ptolomæo quattuor pedũ & ſemipedis ꝑ medium ambitũ:craſſitudine quadrantali.Maiuſq; miraculũ i ea eſt artis latẽte iunctura:q̃ potuiſſet eẽ natura. Solidæ a Nomio Tiberii Cæſaris liberto cognomẽ trahẽtis tribus ſicilicis ifra quattuor pedes: totidẽq; infra ſemipedem craſſitudinis.Qua in re nõ omittendũ uidetᷣ.Tiberio principi menſam quattuor pe/des ſextante & ſilicio excedẽtem.Tota uero craſſitudine ſeſcũciali operiméto cõchylii & lamnæ ꝑ medi um ueſtitam fuiſſe:cum tam optima Nomio liberto eius eſſet.Cuius materia erat tuber hoc eſt radicis uitium.Maximeq; in eo laudatũ quod ſub terra totum fuerit & rarius:q̃ quæ ſuperne:quæq; gignuntᷣ etiam in ramis:proprieq; quod tanti emitur arborum uitium eſt:quarum amplitudo ac radices æſti/mari poſſunt ex orbibus.Sunt autem cupreſſo fœminæ etiamnum ſilueſtri ſimiles folio:odore:caudi/ce.Anchorarius modos uocatur citerioris mauritaniæ:qui laudatiſſimam dedit citrum iam exhauſtus Menſis præcipua dos in uenena criſpis:uel in uertice paruis.Illud oblongo euenit diſcurſu:ideoq; tigri/næ appellantur.Hoc intorto:& ideo tales pantherinæ uocantur.Sunt & undatim criſpæ maiore gratia ſi pauonum caudæ oculos imitentur.Magna uero poſt has gratia extra prædictas criſpi dẽſa ueluti gra ni congerie:quas ob id a ſimilitudine apiatas uocant. Summa uero omnium in colore.Hic maxime nulli placet ſuis refulgens uenis.Poſt hæc amplitudo etiam totius caudicis.Iuuant plura quoq; in una menſa uitia. Lignum ita uocatur Materia ſurda & indigeſta ſimplicitas:aut platani foliorum modo di geſta.Illigneæ uenæ etiam ſimilitudo:uel coloris:& quibus maxime obnoxias fecere æſtus uentiq; ri/mæ aut capillamenta rimas imitata.Poſtea murena nigro tranſcurrens limite:uariiſq; corticum pun/ctis apprehenſus papauerum modo:& in totum atro propios color:maculæue diſcolores.Virides ter/ra condunt barbari:& cæra illinunt.Artifices uero frumenti aceruis imponunt ſeptenis diebus: totidẽ intermiſſis.Mirumq; ponderi quantum ita detrahant.Naufragia docuere.Nuper quoq; hanc materiã ſiccatam mari duricie & maturitate incorrupta ſpiſſari:non ullo modo uehemẽtius.Nutriuntur opti/mæ:ſplendeſcuntq;:manuq; ſiccæ fricantur ab alienis maxime:ne ab accolis lædantur:ut in iis genitæ. Inter pauca nitidoris uitæ inſtrumenta hæc arbor eſt,Quapropter reſiſtendum ei paulum uidetur.

De arbore trogete. CA. XVI.

n Ota etiam Homero fuit: Trogete uocaſ: ab aliis thia. Hanc igiſ inter odores uri tradit in deliciis Circes: quā deam uolebat intelligi magno errore eoꝝ qui odoramenta in eo uocabulo accipiunt. Cū præſertim eodē uerſu citrū laricēq; una tradat. In quo manifeſtū eſt de arboribus tantum locutū. Theophraſtus qui primus a magni Alexandri ætate ſcribit quæ circa urbis romæ quadringēteſimum quadrageſimum geſta ſunt annum magnum iam huic arbori honorē tribuit memoratas ex ea referens tēploꝝ ueteꝝ cōtignationes: quādam imortalitatē materiæ in tectis cōtra uitia oīa icorruptæ. Radice nihil criſpius. Nec aliunde precioſiora opera. Præcipuā autē eſſe eā arborē. circa Hāmonis delubrum. Naſci & in iferiore cyrenaicæ parte. De menſis tamē tacuit. Et alias nullius ante ciceroniana uetuſtior memoria eſt. Ex quo nouitiæ apparent. Alia eſt arbor eodē nomine malū ferēs execratum aliquibus odore & amaritudine: aliis expetitum: domos etiā decorans: nec dicenda uerboſius.

De arbore loto. CA. XVII.

e Adem africa qua uergit ad nos inſignē arborem loton ginit: quam uocant celtin. Et ipſam italiæ familiarem. ſed terra mutatā. Præcipua eſt circa ſyrtes atq; naſamonas. Magnitudo quæ pyro: quanq̄ Nepos Cornelius breuem tradat. Inciſuræ in folio crebriores: alioquin ilicis uidentuſ. Differētiæ plures: eæq; maxime fructibus fiunt. Magnitudo huic fabæ: color croci: ſed ante maturitatem alius atq; alius: ſicut in uuis. Naſcitur denſus in ramis myrti mō: non ut in italia ceraſi. Tam dulcis ibi cibus: ut nomē etiam genti terræq; dederit nimis hoſpitali aduenaꝝ obliuione patriæ. Ferūt uētris nō ſentire morbū qui eum mandāt. Melior ſine interiore nucleo: qui in altero genere oſſeus uidetur. Vinum quoq; exprimiſ huic ſimile mulſo: quod ultra denos dies negat durare idem Nepos: bac caſq; cōtuſas cū ſiliqua ad cibos doliis cōdi. Quin & exercitus paſtos eo accepimus ultro citroq; cōmeātes per africam: Ligno colos niger. ad tibiarum cātus expetitur. E radice cultellis capulos breueſq; alios uſus excogitauit. Hæc ibi natura arboris. Eſt autem eodē nomine & hærba & in ægypto caulis in plauſtriū genere. Recētibus. n. aquis nili riguis: ꝓuenit ſimilis fabæ caule foliiſq; denſa congerie ſtipatis breuioribus tantū graciliorib uſq; cui fructus in capite papaueri ſimilis inciſuris: oiq; alio modo. Intus grana ceu milium. Incolæ capita in aceruis putrefaciunt: mox ſepant lauando: & ſiccata tundunt: eoq; pane utuntur. Mirum eſt quod præter hæc traditur. Sole occidente papauera ea comprimi & integi foliis. Adortum autem aperiri donec matureſcant: floſq; qui eſt candidus decidat.

De ſcapo ipſo: & radice loti. CA. XVIII.

h Oc amplius in ea parte tradūt: & ſcapū ipſum & florem ueſpera mergi uſq; in medias noctes. Totumq; abire in lacum: ut ne dimiſſā quidem manu poſſit inueniri. Verti deinde paulatiq; ſubrigi: & ad exortum ſolis emergere extra aquā: ac florem patefacere: atq; etiānum exurgere ut plane ab aqua abſit alte. Radicem lotos hæc habet mali cotonei magnitudine optam nigro cortice: qualis & caſtaneas tegit. Interius candidum corpus: gratum cibis. ſed crudū. Gratius decoctū ſiue aqua ſiue pruna. Nec aliunde magis q̄ purgamentis eius ſues craſſeſcunt.

De paliuro: & puníco malo & de flore punici mali. CA. XIX.

t Yrenaica regio loton ſuæ poſtponit paliuro. Fruticoſior hæc fructuq; magis rubens: cuius nucleus non ſimul manditur. Iucundus per ſe: atq; ſuauior eſt uino. Quin & uina ſucco ſuo commendans. Interior africa ad garamathas uſq; ad deſerta palmaꝝ magnitudine & ſuauitate cō ſtat. Nobilis maxime circa delubrū Hāmonis. Sed circa carthaginem punicū malū cognomē ſibi uēdicat. Aliqui granatum appellant. Diuiſit & in genera: apyrinon uocando cui lignoſus nucleus abeſt. Sed cādidior ei natura: & blandiores ſunt acini: minuſq; amari: diſtincti mēbranis. Alia ſtructura eoꝝ quæ dā ut in fauis communis nucleos habentium. Quinq; ſpecies: dulcia: acria: mixta: acida: uinoſa. Samia & ægyptia diſtinguntur. Erythrocomis & leucocomis. Corticis maior uſus ex acerbis ad perficienda coria. Flos baluſtiū uocatur: & medicinis idoneus & tingendis ueſtibus: quaꝝ color inde nomē accepit

De aſiæ & græciæ fructibus. CA. XX.

f Naſia & græcia naſcuntur frutices. Epicactis quem alii embolinen uocant: paruis foliis: quæ potata contra uenena proſunt: ſicut herices contra ſerpētes. Et in quo naſcitur granum gnidium: quod aliqui linum uocant.

De timelea ſiue chamelea: & tragachāte: & de trago: ſiue ſcorpiōe: & muryce: & brya: & gallā. CA. XXI.

f Ruticem uero timeleā: alii chamelā: alii pyroſachē: alii neſtorē: alii coeneron. Et ſimilis olea ſtro: foliis anguſtioribus: gūmoſis ſi mordeātur: myrti magnitudine: ſemine: colore: & ſpecie farris: ad medicine tantum uſum. Tragon fruticē ſola creta inſula gignit terebintho ſimilē & ſemine. Quod cōtra ſagittaꝝ ictus efficaciſſimū tradunt. Eadē & tragachantē ſpinæ albæ radice: multum prælatam apud medos aut in caucaſo naſcenti. Precium eius in libras. xiii. Tragon & aſia fert: ſiue ſcorpione: ueprem ſine. foliis ramis rubentibus ad medicinæ uſum. Myricen & italia: quam alii tamaricen uccant. Achaiā aūt bryan ſilueſtrē: inſignē in ea quod ſatiua tantū ferat gallæ ſimilē fructum. In ſyria & in egypto copioſa hæc eſt: cuius infœlicia lingua appellamus: quæ tamē infœliciora ſunt græciæ. Gignit enim arborem oſtrin: quam & oſtream uocant: ſolitariam circa ſaxa aquoſa: ſimilem fraxino cortice & ramis & folio: pilis paulo tamen longioribus craſſioribuſq; ac rugoſis inciſuris quæ per totam diſcurrunt. Semine ordeo ſimili: & colore & materia dura atq; firma: qua in domum illata difficiles partus fieri produnt: morteſq; miſeras.

De enonymo:& adrachna congrygia & tapſia. CA. XXII.

Ec auſpicatior in leſboo inſula arbor quæ uocat enonymos:nõ abſimilis punnicæ arbori itergꝫ eam & laurũ folii magnitudine:figura uero & mollicia punicæ:flore candidior eſt: ſtatim peſtem denuntians.Fert ſiliquas ſeſami ſimiles:intus granũ quadrangula figura:ſpiſſum: lœtale animalibus:necnon & in ſolio eadem uis.Succurrit aliquando præceps alui exinanitio. Alexãder Cornelius arborem eonem appellauit:ex qua facta eſſet argo ſimilem robori uiſcum ferenti:quæ nec aqua nec igni poſſet corrumpi:ſicuti nec uiſcum:nulli alii cognitam quod equidẽ ſciã.Adrachnen omnes fere græci portulacæ nomine interpretãtur:cum illa ſit hærba & andrachne uocetur unius litteræ diuerſitate.Cæterꝫ adrachne eſt ſilueſtris arbor:neqꝫ in planis naſcens:ſimilis unedoni folio tantum minore: & unq̃ decidente.Cortice nec ſcabro quidem:ſed qui circũgelatus uideri poſſit:tam triſtis aſpectu eſt.Similis & coggrygia eſt folio:magnitudine minor. Proprietatẽ habet fructum amittendi lanugine pappum uocant:quod nulli alii arbori euenit.Similis & apharce bifera æque q̃ adrachne.Priorẽ fructũ inci pientem pubeſcere uua peragit:alterꝫ in initio hyemis.Quales eos nõ traditur. Et ferulã inter externas dixiſſe cõueniet arborumqꝫ generi adſcripſiſſe:quoniã quarũdã naturæ ſicut diſtinguemus:lignũ oẽm corticis loco habent:hoc eſt forinſecus ligni aũt loco fungoſam intus medullã ut ſambuci.Quædam uero inanitatem ut arundines.Ferula calidis naſcitur locis:atqꝫ tranſmaria geniculatis nodata ſcapis. Duo eius genera.Narthea græci uocant aſſurgentẽ in altitudine.Nartheciam uero ſemper humilem a genibus exeuntia folia maxima ut quæqꝫ terræ proxima.Cætero natura eadem quæ anetho:& fructui ſimilis.Nulli fruticũ leuitas maior:ob id geſtata facilius baculorꝫ uſum ſenectui p̃ber.Semen ferulæ thapſiã quidã uocauere decepti eo:quoniã ferula ſine dubio eſt thapſia:ſed ſui generis foliis fœniculi:inani caule:nec excedente baculi longitudinem.Semen quale ferulæ:radix candida. Inciſa lac emanat:& contuſa ſucco nec corticem abdicant omnia uenenata.Quippe etiã fodientibus nocet:ſi minima aſpirat aura:in tumeſcunt corpora:faciemqꝫ inuadunt ignes ſacri:ob id cæroto prius illinũt.Quibuſdã tamen morbis auxiliari dicunt medici permixtã aliis.Item in alopetiis ſugillatiſqꝫ ac liuentibus. Ceu uera remedia deſint.ut ſcelera concractent.Sed iſta prætexuerunt noxio inſtrumento:tantumqꝫ impudentiæ eſt:ut uenenum artis eſſe perſuadeant.Thapſias in africa uehementiſſima. Quidam caulẽ incidũt per meſſes:& in ipſa excauant radice:quo ſuccus confluat:arefactumqꝫ tollunt alii folium.Radicem tondunt in pila: & ſuccum in ſole coactum diuidunt in paſtillos.Nero Cæſar claritatẽ ei dedit:initio imperii:nocturnis craſſationibus conuerberatam faciẽ illinens ſibi cum thure cæraqꝫ: & ſequenti die cõtra famam cutem ſinceram circũferens.Ignem ferulis optime ſeruari certum eſt:ealqꝫ in ægypto præcellere.

De cappari ſiue cinoſbato aut opheoſtaphyle:& de ſaripha. CA. XXIII.

Bi & cappari firmioris ligni frutex:ſeminiſqꝫ & cibi uulgati.Caule quoqꝫ una plerumqꝫ decerpto.Cauenda eius genera peregrina.Siquidem arabicum peſtilens.Africũ gingiuis inimicum Marmaricum uuluis:& omniũ inflationibus.Apulũ uomitus facit.Stomachum & aluũ mouet.Quidam eum cynoſbaton uocant:alii opheoſtaphylen:fruticoſi eſt generis.Et ſaripha circa nilum naſcens duorum cubitorum altitudinem:pollicari craſſitudine.Coma papyri: ſimiliqꝫ manditur modo.Radice ferrariis officinis præcipua carbonis uſu propter duriciam.

De ſpina babylonis regia & de cytiſo. CA. XXIIII.

On omittendũ eſt & quod babylone ſeriẽ in ſpinis:quoniã nõ aliubi uiuit. Eſtqꝫ ſicut uiſcum in arboribus.Sed illud in ſpina tantũ:quæ regia uocat. Mirũ q̃ eadẽ die germinat quod iniectum eſt.Iniicitur aũt ipſo canis ortu:& celerrime arborẽ occupat.Cõdiunt eo uina:& ideo ſeritur.Spina illa naſcit & athenis in longis muris.Frutex eſt & cytiſus ab Ariſtomacho athenienſi miris laudibus prædicatus pabulo ouiũ.Aridus uero etiã ſuũ.Spõdetqꝫ iugero eius annuos perpluris uel mediocri ſolo redditus.Vtilitas hærboſa:ergo & eo lætior ſatietas q̃ perq̃modico pingueſcunt & quadrupedia:ita ut iumenta hordeum ſpernant.Non ex alio pabulo lectis maior copia aut melior. Super omnia pecorum medicina a morbis omni uſu præſtante.Quin & nutricibus in defectu lactis aridũ atqꝫ in aqua decoctũ potui cum uino dari iubet:& firmiores celſioreſqꝫ infantes fore.Viridem etiã gallinis:aut ſi aruerit madefactũ.Apes quoqꝫ nunq̃ de flore cytiſi pabulũ cõtingentes promunt Democritus & Ariſtomachus.Nec aliud minoris impendii eſt.Seritꝫ cũ hordeo:aut uere ſemine ut porrũ:uel caule autũno ante brumã.Si ſemine madidũ.Et ſi deſint hymbres:ſatum ſpargitꝫ.Plantæ cubitales perferuntur ſcrobe dedali.Seritꝫ poſt equinoctia tenero frutice.Perficitꝫ triẽnio.Demetitꝫ uerno equinoctio cũ florere deſinit:uel pueri uel anus uiliſſima opera.Canus aſpectu breuiterqꝫ ſi quis exprimere uelit ſimilitudinem anguſtioris trifolii frutex.Datur aũalibus poſt biduum ſemper.Hyeme uero quod inaurit: madidum. Satiant equos denæ libræ:& portione minora animalia. obiterqꝫ inter ordines allium capeſcere fertile eſt.Inuentus hic frutex in cytiſo inſula inde tranſlatus eſt in oẽs cycladas:mox in urbes græcas magno caſei puentu.Propter quod maxime miror rarum eſſe in italia.Nõ æſtiuum nõ frigorum non grandinum aut niuis iniuriam expaueſcit.Adiicit Higinus ne hoſtiũ quidem propter nullam gratiam ligni.

De fruticibus & arboribus noſtri maris:atqꝫ rubri:& indici. CA. XXV.

Aſcunt & in mari frutices arboreſqꝫ minores in noſtro.Rubrum.n.& totus oriẽtis occeanus refertus eſt ſiluis.Nõ habet lingua alia nomen:quod græci uocant phycos:quoniã alga hærbarum magis uocabulũ intelligit.Hic aũt eſt frutex.Folia lata colore uiridi gignit:quod qdã praſon uocant:alii zoſtera.Alterꝫ genus eiuſdẽ:capillaceo folio ſimile fœniculo:in ſaxis naſcit.Superius in-

n

uadit haud procul littore. Verno utrũq; & interit autũno. Circa cretam ĩsulam nato in petris purpuras quoq; inficiunt. Laudatiſſimo a parte aquilonis: aut cũ ſpongiis. Tertiũ eſt gramini ſimile: radice genicula & caule: qualiter calami. Aliud genus fruticũ bryon uocat folio lactucæ rugoſiore tãtum. Iam hoc in terra naſcens. In alto uero abies & quercus cubitali altitudine. Ramis eorum adhærent cõchæ. Quercu etiam tingi lanas tradũt. Glãdem etiam quaſdam ferre in alto. naufragiis hæc deprehenſa urinãtibuſq;. Et aliæ tradũtur prægrãdes circa ſycionem. Vitis enim paſſim naſcitur. Sed phycus ſine fronde: rubro cortice. Fit & palma fruticum generis: extra Herculis colũnas porri fronde naſcitur frutex: & alius lauro & thymo ſimilis: qui ambo electi in pumicem tranſfigurant. At in orientem mirum eſt ſtatim a copto per ſolitudines nihil gigni præter ſpinam: quæ ſitiens uocatur: & hanc raram admodum. In mari uero rubro ſiluas uiuere: maxime laurum & oliuam ferentem baccas: & cum pluat fungos: qui ſole tacti mutantur in punicem. Fruticũ ipſorũ magnitudo ternorũ eſt cubitorũ caniculis referta: uix ut reſpicere e naui rutũ ſit: remos plerumq; ipſos inuadentibus. Qui nauigauere in indos Alexandri milites frõdem marinarum arborum tradidere in aqua uiridem fuiſſe: exemptam ſole protinus in ſalem areſcentẽ. Iuncos quoq; lapideos perq; ſimiles ueris per littora: & in alto quaſdã arbuſculas colore bubuli cornus ramoſas & in cacuminibus rubentes: cum tractarentur uitri modo fragiles. In igne aũt ut ferrum exardeſcentes: reſtinctis colore ſuo redeunte. Eodẽ in tractu inſulas ĩ ſiluas operit æſtus: q̃q̃ altiores ſint platanis populiſq; altiſſimis: folia laurea: flos uiolæ & odore & colore. Baccæ ut oleis: & ipſæ odoris iucũdi autumno naſcẽtes: foliis nunq̃ deciduis. Has minores totas integit mare. Maximas cucumina extant: ad quæ naues religantur: & cum deceſſerit æſtus ad radices. Alias quoq; arbores in alto ab eiſdem accepimus eodem in mari uiſas: ſemper folia retinentes. Fructum earum lupino ſimilem. Iuba tradit circa troglodytarum inſulas fruticẽ in alto uocari iſidos plocamons corallio ſimilem ſine foliis præciſum mutato colore in nigrum dureſcere. Cum cadat: frangi. Item aliũ qui uocetur charitoblepharon efficacem in amatoriis. Spathalia eo facere & monilia fœminas. Sentire eum ſe capi: durariq; cornus modo: & hebetare aciem ferri. Quod ſi fefellerint inſidiæ in lapidem traſſigurari.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XIIII. PROHEMIVM.

In Quo Fructiferæ Arbores Traduntur.

EXTERNE ARBORES INDOCILES QVAE NASCI ALIBI Quã ubi cœpere: & quæ in alienas nõ comeant terras hactenus fere ſunt. Licetq; iam de cõmunibus loqui: quas oĩum peculiaris parẽs uideri poteſt italia. Noſcentes tãtum meminerint naturas eas a nobis interim dici: non cultu ras. Quanq̃ & colendi maxima in natura portio eſt. Illud ſatis mirari non queo interiiſſe quarũdã memoria: atq; etiã nominũ quæ auctores prodidere notitiam. Quãuis. n. non communicato orbe terrarũ maieſtate romani imperii profeciſſe uitam putet cõmertio rerum? Ac ſocietate feſtæ pacis? omniaq; etiã quæ occulta ante fuerant in promiſcuo uſu facta? At hercule non reperiunt qui norint multa ab antiquis ꝓdita: tantũ priſcorũ crura fertilior: aut induſtria fœlicior fuit: ante milia annorũ: inter principia litterarũ Hæſiodo præcepta agricolis pandere orſo: ſubſecutiſq; nõ paucis hanc curam eius: unde nobis creuit labor. Quippe cũ requirenda ſint nõ ſolũ poſtea inuenta: uerũ etiã ea quæ inuenerant priſci deſidia rerũ internitiõe memoriæ inducta. Cuius ſomni cauſas quis alias q̃ publicas mundi inuenerit? Nimiũ alii ſubire ritus. Circaq; alia mentes hoĩum detinentur: & auaritiæ tantũ artes coluñt: antea incluſis gentiũ imperiis intra ipſas. Ideoq; & ingeniis quaſdam ſterilitate fortunæ neceſſe erat animi bona exercere. Reges innumeri honore artiũ colebatur: & in oſtẽtatione has præferebãt: opẽ & immortalitatem ſibi per illas ꝓgari arbitrãtes. Quare abũdabãt & præmia & opere uitæ. Poſteris laxitas mundi & rerũ amplitudo dãdo fuit: poſtq̃ ſenator cenſu legi cœptus. iudex fieri cenſu: magiſtratum ducẽq; nil magis exornare q̃ cenſus: poſtq̃ cœpere orbitas in auctoritate ſumma & potentia eſſe: captatio in quæſtu fertiliſſimo: ac ſola gaudia in poſſidẽdo: peſſum iere uitæ p̃cia: omneſq; a maximo bono liberales dictæ artes in cõtrarium cecidere: ac ſeruitute ſola profici cœptũ. Alius hanc alio modo. & in aliis adorare: eodẽ tamẽ habendi quæſtu ad ſpes hoĩum tendente uoto. Paſſim uero etiam egregii aliena uitia q̃ bona ſua colere malle. Ergo hercule uoluptas uiuere cœpit: uita ipſa deſiit. Sed nos oblitterata quoq; ſcrutabitur. Nec deterrebit quarũdã rerum humilitas: ſicut nec in animalibus fecit. Quãq̃ uidemus Virgilium præcellentiſſimũ uatem eadẽ cauſa hortorũ dotes fugiſſe: et tãtiſq; quæ rettulit flores modo rerũ decerpſiſſe. Beatũ fœlicemq; gratiæ quindecim omnino generibus uuarũ nominatis: tribus oleæ: totidẽ pyrorũ: malo uero tantũ aſſyrio: cæteris oĩbus neglectis. Vnde aũt potius incipiemus q̃ a uitibus? Quarũ principatus in tantũ peculiaris italiæ eſt: ut uel hoc uno oĩa gentium uiciſſe q̃q̃ odorifera poſſit uideri bona q̃q̃ ubicũq; pubeſcentium odor nulla ſuauitas præfertur.

De uitium natura: & quibus modis ferant. CA. I.

UItes iure apud priſcos magnitudine quoq; inter arbores numerabant. Iouis ſimulacrum in urbe populonia ex una cõſpicimus uite tot æuis in corruptũ. Item maſſiliæ paterã. Metaponti tẽ

plū iunonis uitigineis calūnis ſtetit. Etiānū ſcalis tectū Epheſiæ Dianæ ſcandit uite una cypria (ut ferūt) quoniā ibi ad p̄cipuā altitudinē exeunt. Nec eſt ligno ulli æternior natura. Vexæ iſta ex ſilueſtribus facta crediderim: quādo hæ uires tōſura annua coercent: & uis eaꝝ oīs euocat in palmites aut deprimit in p̄pagines: ſuccip̄ tantū gratia ex iis pluribus modis ad cæli mores ſolip̄ ingenia. Iā in cāpano agro populis nubūt: maritaſq̄ cōplexæ: atq̄ per ramos eaꝝ p̄cacibus brachiis geniculato curſu ſcandētes cacumina æquāt: in tantū ſublimes ut uindemiator autoratus rogū ac tumulū excipiat. Nullo fine creſcunt: diuidiq̄ aut potius auelli nequeūt. Villas & domos ambiri ſingulaꝝ palmitibus ac ſeq̄cibus loris memoria quoq̄ dignū. Inter prima Valerianus quoq̄ Cornelius exiſtimauit. Vna uitis romæ in liuiæ portionibus ſub diuales deambulatiōes umbroſis operculis opacat. Eadēq̄ duodenis muſti amphoris fœcunda. Vlmos q̄dē ubiq̄ exuperāt. Miratūq̄ altitudinē eaꝝ ariciæ ferūt legatū regis Pyrrhi. Quin eū facere luſiſſe in auſteriore guſtu uini merito matrē eius pendere in tā alta cruce. Rūbotinus uocat & alio noīe populus arbor italiæ padū tranſgreſſis: cuius tabulata in orbē patula replent: puroq̄ p̄ducto dracone in palmē eius inde ſubrectos ramoꝝ digytos flagella diſpergūt. Eadē modici hoīs altitudine adminiculatæ ſudibus horrēt: uineāq̄ faciūt: & aliæ improbo reptatu pampinorūq̄ ſupfluitate peritia homini amplo diſcurſu atria media cōplentes. Tot differētias uel ſola tantū italia recipit. Stat p̄untiaꝝ aliquaꝝ per ſe uitis ſine ullo pedamēto: artus ſuos in ſe colligens: & breuitatē craſſitudinē paſcens. Vetant hoc aliubi uenti: ut in africa & in narbonēſis p̄untiæ partibus. Excreſcereq̄ ultra ſuos pollices p̄hibitæ: ſemp̄q̄ paſtinatis ſimiles hærbaꝝ mō uagant per arua: ac ſuccū terræ paſſim uuis bibūt: quæ ob id magnitudinē infanriū pueroꝝ in interiore africæ p̄te exuperāt uites. Vua nō aliubi gratior collo: ut nec poſſit iueniſſe nomē duracini durus acinus. Nāq̄ genera magnitudie: colore: ſaporibus acini inumerata etiānū multiplicant uino. Hic purpureo lucēt colore: illic fulgēt roſeo: nitētq̄ uiridi. Cādidæ. n. nigræq̄ uulgares. Tument uero māmaꝝ mō bumaſti. Prælongis dactyli porrigunt acinis. Eſt & illa naturæ laſciuia: ut prægrādibus adhæreāt pergulis parui: mites: & ſuauitate certātes: leptorogas has uocāt. Durāt aliæ per hyemē penſili cōcameratæ nodo. Aliæ in ſua tantū cōtinent aīa ollis fictilibus: & inſup foliis incluſæ ſtipatæ uinaceis circūſudantibus. Aliis gratiā qui & uinis fumus affert. Fabrilis iiſq̄ gloriā præcipuā in fornacibus africæ Tiberii Cæſaris auctoritas fecit. Ante eū reticis prior menſa erat: & ullis Veronēſium agro. Quin & a patiētia nomē acinis datur paſſis. Condunt & muſto uuæ: ipſæq̄ uino ſuo inebriantur. Aliæ decoctæ in muſto dulceſcunt. aliæ uero ſobolē nouā in matre ipſæ expectant tranſlucidæ uitro: affertq̄ acinis tandem: quā in doliis amphoriſue duratricē illā firmitatē auſteritatis picis inſula pediculo. Iam inuenta uitis per ſe in picē habens reſpiciēſq̄ uiēnenſem agrum. Nobilitas aruerno ſecanoq̄: & heluico generibus nō pridē illuſtrata. Atq̄ hæc Virgilii uatis ætate incognita: a cuius obitu nonaginta aguntur anni. Quid q̄ inſertæ caſtris ſummā reꝝ imperiumq̄ cōtinent? Centurionū in manu uitis: optimo præmio tardos ordines ad lentas perducit aquilas: atq̄ etiā in delictis pœnam ipſam honorat. Necnon uineæ oppugnationum dedere rationem. Nam in medicaminibus adeo magnū optinēt locum: ut per ſeſe uino ipſo remedia ſint.

De generibus uitium. CA. II.

Enera uitium cōprehendi numero unus exiſtimauit Democritus: cuncta ſibi græciæ cognita p̄feſſus. Cæteri innumera atq̄ infinita eſſe p̄diderūt. Q̄d uerius apparebit ex uinis. Nec oīa dicent: ſed maxime inſignia: qppe quæ totidē ſunt pene quot agri. Quāobrē celeberrimas uitū aut q̄bus eſt aliqua p̄prietate miraculum oſtēdiſſe ſatis erit. Principatus dat amineis p̄ firmitatē ſenio quoq̄ p̄ficiſcentē utiq̄: uiniq̄ uniuſcuiuſq̄ uitā. Quinq̄ eius genera. Ex iis germana minor acino melius defloreſcit: hymbres tēpeſtateſq̄ tolerat. Nō item maior ſed in arbore q̄ in iugo minus obnoxia. Gemellaꝝ q̄bus hoc nomē uuæ ſemp̄ geminæ dedere. aſperrimus ſapor: ſed uires p̄cipuæ. Ex iis minor auſtro lædit: cæteris uentis alitur: ut in ueſuuio mōte ſurrentiniſq̄ collibus. In reliq̄s italiæ partibus nō niſi arbori accōmodata. Quītum genus lanatæ ne ſeres miremur aut indos: adeo lanugo eā ueſtit. Prima ex amineis matureſcit ociſſime atq̄ putreſcit. Proxima dignitas ueiētanis rubente materia. Quapp q̄dā rubellas appellauere uineas. Eæ minus fertiles uinaceis & fæce nimiæ. Cōtra pruinas fortiſſimæ: liccitate magis q̄ hymbre: æſtu q̄ algore uexant. Quāobrem in frigidis humidiſq̄ principatū optinēt. Fertilior quæ minor acino: & folio ſciſſa minus. Apianis apes dedere cognomen p̄cipue eaꝝ auidæ. Ex iis duo genera: lanugine & ipſæ pubeſcūt. Diſtant q̄ altera celerius matureſcit: q̄q̄ & altera p̄perante. Situs frigidos nō reſpuunt: & tamē nullæ celerius hymbre putreſcunt. Vina primo dulcia auſteritatē annis recipiunt: & rubra fiūt. Nulla magis uite gaudet. Et hactenus potiſſima nobilitas dat peculiaribus atq̄ uernaculis italiæ. Cæteræ aduenere chio thaſoue. Græcula nō inferior amineis bonitate p̄tenera acino: & uua tam parua: ut niſi pinguiſſimo ſolo colore nō p̄ſit. Eugeniā taurominitani collis cū generoſitatis cognomine miſere albano tātum agro: q̄noniā trāſlata ſtatim mutat. Nāq̄ eſt aliq̄bus rātum locoꝝ amor: ut oēm in iis gloriā ſuā relinquant: nec uſq̄ trāſeant totæ. Q̄d & in retica allobrogicaq̄ quā ſupra p̄catam appellauimus euenit: domi nobilibus nec agnoſcēdis alibi. Fœcundæ tamen bonitatis uice copiā p̄ſtant. Eugenia feruētibus locis: rhetica tēperatis: allobrogica frigidis: gelu matureſcēs & colore nigra. Adhuc ex iis q̄s diximus: ſed etiā e nigris uina uetuſtate in albū coloꝝ tranſeunt. Reliquæ ignobiles. Aliquādo tamē cæli aut ſoli opera nō fallūt uetuſtatē: ſicuti fecenia & cū ea florens biturica. Acino rarior nunq̄ floris obnoxii: quoniā antecedūt: uentiſq̄ & hymbribus reſiſtunt. Meliores tamē algētibus locis q̄ calidis: humidis q̄ ſitiētibus. Vix ulla magis tāidenſo uuaꝝ partu impatiēs uariantis cæli: ſed contra tenorē unū algoris æſtuſue cōſtans. Quæ minor eſt ex eo genere mollior. In neglecto ſolo moroſa. Pingui putreſcit.

Gracili oino nõ,puenit.Mediã temperiẽ delicate quærit:ob hoc ſabinis collibus familiaris.Vua eius in/decora uiſu:ſapore iucunda:niſi matura,ptinus rapiat:etiã nõ putreſcens cadit. Cõtra grandines eã tuet folioꝝ amplitudo atq; duricia.Inſignes iã colere inter purpureas nigraſq; medio heluolæ ſepius uarian ti:& ob id uarianæ a quibuſdã appellatæ.Præfert in iis nigrior:utraq; alternis annis fertilis. Sed melior uino cũ parcior. Et preciæ duo genera magnitudíe acini diſcernunt.Quibus materies plurima : uuaq; ollis utiliſſima:folio apio ſimilis.Baliſcam dirachini celebrãt.Hiſpaniæ cocolobin uocant.Grauior uua æſtus auſtroſq; tolerat.Capiti inimica.Copia larga.Hiſpani duo genera eius faciũt.Vnũ oblongo acino altero rotundo:nouiſſimas uindemiãt.Quo dulcior cocolobis:hoc melior.Sed & auſtera trãſit in dulcẽ uetuſtate:& quæ dulcis fuit in auſteritatẽ.Tunc albanũ uinũ æmulantur.Tradũt ueſicæ uitiis utiliſſimũ ex iis potũ.Albuelis ſummis arboribus eſt fertilior:uiſula imis.Quãobrem circa eaſdẽ ſatæ diuerſitate naturæ locupletãt.Inerticulã e nigris appellauere iuſtius ſobriã dicturi:inueterato p̃cipue cõmendabilẽ uino:ſed uiribus innoxiã.Siqdem temulentiã ſola nõ facit.Fertilitas cõmẽdat cæteras: principẽq; heluenacam.Duo eius genera.Maior quã quidã longã:minor quã arcã appellãt:nõ tam fœcundam ſed gratioré hauſtu.Diſcernit folio circinato.Vex utraq; gracilis.Furcas ſubdere iis neceſſariũ:alioqn uberãté ſuam nõ tolerant.Maritimo afflatu gaudẽt.Roſcido odore.Nulla uitiũ minus italiã amat rara:par ua:putreſcens in ea.Vinũ quoq; qđ genuit æſtate nõ exuperans.Nec alia macro ſolo familiarior.Græcinus qui alioqn Corneliũ.Celſum tranſcripſit arbitrat nõ naturã eius repugnare italiæ:ſed culturã : aut de palmites euocãtium.Ob id fertilitatẽ ſuã abſumi:ſi nõ p̃pinguis ſoli ubertas laceſcentẽ ſuſtineat. Cat bunculari negat:magna dote:ſi uex eſt:aliqua in uite e cælo nõ eſſe ius.Aeſtũ fert ſpionia:quã quidã ſpineam uocãt.Autũniſq; & hymbribus pingueſcit.Quinimo nebulis una alitur.Ob id rauẽnati agro peculiaris.Veniculã inter optime defloreſcẽtes:& ollis aptiſſimã cãpani malunt ſcirculã uocare:alii ſtaculã. Tarracinã numiſianã nullas uires,pprias habentẽ:ſed totã perinde ac ſolũ ualeat.Surrentinis tamẽ efficaciſſima teſtis ueſubio tenus.Ibi.n. murgentia e ſicilia potiſſima:quã pompeianã aliqui uocant.Latio demũ feracẽ:ſicut horconia in cãpania tantũ utilitatis cibariæ:ſed ubertate p̃cipua.Tolerat & annos mœrica contra omnes ictus firmiſſima:nigro acino uinis uetuſtare rubeſcentibus.

Item de uitium generibus. CA. III.

Thactenus publica ſunt genera:cætera regionũ locorũq;:aut ex iis inter ſe inſito mixta.Siquidem thuſcis peculiaris eſt tudernis æquæ etiã eius noſis florentia. Eſt optima aretio talpana & eteſiaca & cõſeminia.Talpana nigra candidum facit muſtũ. Eteſaica fallax:quæ quo plus tulit eo laudabilius fundit.Mirũq; fœcunditate ceſſat.Cõſeminia nigra uino minimo durante.Vua maxime poſt.xv.dies q̃ulla alia.Minus fertilis:ſed cibaria.Huius folia ſicuti labruſcæ priuſq; decidant ſangnineo colore mutãtur.Euenit hoc etiã qbuſdã aliis peſſimi generis argumẽto. Irtiola umbriæ meuanatiq; & piceno agro peculiaris eſt.Amiternino pumula.Iiſdẽ bannanica fallax eſt:amant tamen eam.Mutinam uuam Pompeii noſe appellant:q̃uis cluſinis copioſioré.Mutinã & tyburtes appellauere:q̃uis oleaginam nuper inuenerint a ſolitudine oliuæ.Nouiſſima hæc uuarum ad hoc tẽpus reperta eſt. Vinaciolam ſoli quidẽ noſauerunt ſabini ac laurenti.Nam gauranas ſcio a falerno agro tranſlatas uocari falernas celerrime ubiq; degenerãtes.Necnõ tarentinũ genus aliqui fecere:p̃dulci uua.Capnias & bucuniates & tarrupia in thuris collibus nõ ante demetunt q; gelauerit.Pharia gaudent piſæ. Mutina pruſiniæ nigro acino intra quadriennium albeſcente uino.Mirum ubiq; cũ ſole circũagi uuam:quæ ob id ſtrepitus uocatur.Et in italia gallicam placere : trans alpes uero picenam.Dixit Virgilius tapſias & mareotidas & lageas complureſq; externas quæ non reperiuntur in italia:ſed ſunt etiam nunc inſignes uua non uino ambroſiaca duracina ſine ullis uaſis in uite ſeruabilis:tanta eſt contra frigora æſtus tempeſtateſq; firmitas. Nec orthampelos indiget arbore aut palis ipſa ſe ſuſtinẽs.Nõ item dactylides digytali gracilitate.Colũbinæ acinoſiſſimæ.Et magis purpuræ cognomine bimãmiæ:quãdo nõ racemos:ſed uuas alias gerunt Item cripedanea cui nomen a menſura eſt.Itẽ ſcripula paſſo acino.Et rhetica in maritimis alpibus appellata diſſimilis laudatæ illi.Nãq; hæc breuis conferta acino:degener uino:ſed cute oium tenuiſſima. Nucleo quẽ chiũ uocãt:uno ac minimo.Acinũ p̃grandẽ unum alterũue habens.Eſt & nigra aminea:cui ſyriace nomẽ imponũt.Item hiſpana ignobiliũ,pbatiſſima.In pergulis uero ſerunt eſcariæ appellatæ eduræ acinis:albæ:nigræq;.Et bumaſti totidẽ coloribus.At nondũ dictæ ægia & rhodia & uncialis:ueluti a põdere acini.Itẽ pucina oium nigerrima.Et coronario naturæ luſu ſtephãtis acinos foliis intercurſantibus.Et quæ forenſes uocant celeres,puentu:uẽdibiles aſpectu:portatu faciles.Cõtra damnãtur etiam uiſu cinerea & rhabubula & aſiniſca.Minus tamẽ caudã uulpiũ imitata alopecis . Alexandrina appellat uitis circa palacram breuis:ramis cubitalibus:acino:nigro:fabæ magnitudíe:nucleo molli:& minimo: obliquis racemis p̃dulcibus:folio paruo:& rotũdo:ſine diuiſuris.Septimo ab hinc anno in narbonenſis ,puinciæ aruo oliuia inuenta eſt uitis uno die defloreſcens:ob id tutiſſima:carbonicam uocãt:quã nunc tota,puincia conſerit. Inſignia culturæ uinearum. CA. IIII.

Atonũ ille primus triumpho & cenſura ſuper cætera inſignis magis tamen etiamnum claritate litterarum præceptis omnium rerum expetẽdarum datis generi romano.Inter prima uero agrum colendi.Illius uero æui confeſſione optimus ac ſine æmulo agricola pauca attigit uitiũ genera:quarũdam ex iis etiam iam noſibus abolitis toto ſeparatim tractu teſtatus ſentẽtiam. Cuius excellentia indicãda eſt ut in oi genere noſcamus quæ fuerint celeberrima.Anno.d.urbis.c.circa captas carthaginem ac corinthum cum ſupremum is diem obiit:& quantum poſtea.ccxxx.annis uita profecerit.

Ergo de uitibus uuiſq; ita prodidit. Qui locus uino optimus dicitur eſſe: & oſtētus ſolibus. Amineum minuſculum & geminum eugenium heluinum minuſculum conſerito. Qui locus craſſior aut nebuloſior amineum maius aut murgētium apicium lucanum ſerito. Cæteræ uites miſellæ maxime in quē uis agrum conueniunt. In loꝛa recte conduntur. Quas ſuſpendas duracinas amineas maiores: uel ad fabrum ferrarium pro paſſis hæc recte ſeruantur. Nec ſunt uetuſtiora de illa re latinæ linguæ p̄cepta tam prope ab origine rerum ſumus. Amineam proxime dictam. Varro ſcantianā uocat. In noſtra ætate pauca exempla conſumatæ huius artis fuere. Verum eo minus omittēda: ut noſcantur etiam præmia: quæ in omni re maxime ſpectātur. Summā ergo adeptus eſt gloriam Acilius Steneleus e plebe libertina. lx. iugerum non amplius uineis excultis in nomentano agro: atq; æque. cccc. nummis uenundatis. Magna fama & Vetulano Egilao perinde libertino fuit in campaniæ rure linternino: maiorq; etiam fauore hominum quoniā ipſum Africani colebat exilium. Sed maxima eiuſdē Stenelei opera Rhemmium Palæmonen alias grāmatica arte celebrem in hiſce. xx. annis mercatum. dc. nūmum in eodē nomētano decimi lapidis ab urbe diuerticulo. Eſt autē uſq; quaq; nobilitas mercis per oia ſuburbana: ibi tamen maxima: quoniā & neglecta per indiligētiam prædia Perhauriat. Ac ne in peſſimis quidē elegātioris ſoli hæc aggreſſus excolere: nō uirtute animi: ſed uanitate. Quæ primo notata miro in illo fuit. Paſtinatas enim deintegro uineas cura Steneleum agricolā imitatus ad uix credibile miraculū perduxit. Intra octauum annū. cccc. nummum empori addita pendente uindemia. Cucurritq; nō nemo ad ſpectādas uuaꝛ in iis uineis ſtrues: litteris eius altioribus contra id pigra in ciuitate ſibi patrocinante. Nouiſſime Amneo Seneca principatu traditionis ac potētia: quæ poſtremo minima fuit ſuper ipſum. Minime utique miratu ri Amneū tanto prædii eius amore captū. ut nō puderet inuiſo alias & oſtento futuro tradere palmā eā emptis quadruplicato uineis illis intra decimū fere curæ annū: digna opera quæ in cecubis ſentiniſq; p̄ficeret: quādo & poſtea ſæpenumero ſeptenos culeos ſingula iugera: hoc eſt amphoras centenas quadragenas muſti dedere. Ac ne quis uictam in hoc antiquitatē arbitraretᵉ. Idē Cato denos culeos redire ex iugeribus ſcripſit. Efficacibus exēplis nō maria plus temerata cōferre mercatori: non in rubrum littus indicumue merces petitas: q̄ ſedulum ruris larem. Vino antiquiſſima claritas maroneo in thraciæ mariti ma parte genito: ut auctor eſt Homerus. Neq; enim fabuloſa aut de origine uarie prodita cōſectamur. Præterq̄ Ariſteum primū oium in eadem gente uel miſcuiſſe uino ſuauitate præcipua utriuſq; naturæ ſponte ꝓuenientis. Maroneū uicies tātum addito aquæ miſcendum Homerus ꝓdidit. Durat etiam uis in eadē terra generi uigorq; indomitus. Quippe cū Mutianus ter conſul ex iis qui nuperrime prodiderē: ſextarios ſingulos octonis aquæ miſceri cōperit præſens in eo tractu. Eſſe aūt colore nigrum: odoratum: uetuſtate pingueſcere. Et pramnio qđ Homerus celebrauit: etiā nunc honos durat. Naſcitur ſmyrnæ regione iuxta delubrū matris deum. In reliquis generi claritas non fuit alicui. Anno fuit omniū generum bonitas. L. Opino conſule: cū. C. Gracchus Tri. ple. ſeditionibus agitatis interemptus: ea cæli tēperies fulſit: quā coctura uocant ſolis opere: natali urbis. dc. xxxiiii. Durantq; adhuc uina ducētis fere annis iam in ſpeciem redacta mellis aſperi. Etenim hæc natura uinis in uetuſtate eſt: ne potari per ſe queūt ſine prouintiæ aqua: uſq; in amaritudinē carie indomita. Sed cæteris uinis cōmēdandis minima aliqua mixtura medicamenta ſunt: quo fit ut eius temporis æſtimatione in ſingulas amphoras centeni nūmi ſtatuantur. Ex iis tamen uſura multiplicata ſemiſſibus: quæ ciuilis ac modica eſt. In. C. Cæſaris Germanici filii principatu annis centum ſexaginta ſingulas uncias uini conſtituiſſe nobili exemplo docuimus referentes uitam Pomponii Secundi uatis: cœnamq; quā principi illi dedit. Tantum pecuniarum detinent uini apothecæ. Nec alia res maius incrementum ſentit. Ad uiceſimum annum maiuſue ab eo diſpendium: non perficiēte precio. Rara quippe adhuc fuere: nec niſi in portatis ſingulis teſtis milia nummum. Viennenſes ſoli picata ſua quorum genera plura diximus: pluris permutaſſe: ſed inter ſeſe amore patrio creduntur. Idq; unum frigidius reliquis exiſtimatur in frigido potu.

De natura uini. CA. V.

Vino natura eſt exhauſto accendendi calore uiſcera intus. Foris infuſo refrigerādi. Nec alienum fuerit commemorare hoc in loco quod Androcides ſapientia clarus ad alexādrum magnum ſcripſit: intemperantiam eius cohibens. Vinum potaturus rex momento te bibere ſanguinem terræ Sicuti uenenum eſt homini cicuta: ſic & uinum. Quibus præceptis ſi ille obtemperauiſſet: profecto amicos in temulentia nō interemiſſet. Prorſus ut iure dici poſſit: neq; uiribus corporis utilius aliud: neq; aliud uoluptatibus perniciоſius ſi modus abſit.

Vina generoſa. CA. VI.

Genera autem uini alia aliis gratiora eſſe quis dubitet? aut non ex eodem lacu aliud præſtantius potu eſſe altero? aliud alterum germanitate præcedere? ſiue teſta ſiue fortuito euētu? Quāobrem de principatu ſe quiſq; iudicem ſtatuat. Liuia Auguſta. lxxxii. annos uitæ punico rettulit acceptos non aquoſo. Gignitur in ſinu adriatici maris: non procul a timauo fonte: ſaxeo colle: maritimo affluentu paucas coquente amphoras. Nec aliud aptius medicamentis iudicatur. Hoc eſſe crediderim quod græci celebrantes miris lenudibus pictanum appellauerunt ex adriatico ſinu. Diuus Auguſtus ſetinum prætulit cunctis: & fere ſecuti principes propter confeſſa experimenta non temere cruditatibus noxiis. Ab eo ſaliua naſcitur ſupra forū Apii. Antea cecubo erat generoſitas celeberrima in plauſtribus populetis: ſinu amiclano quod iam intercedit & incuria coloni lociq; anguſtia. Magis tamen foſſas Neronis: quā a baiano lacu oſtiam uſq; nauigabilem inchoauerat. Secunda nobilitas falerno agro erat. Et

ex eo maxime fauſtiano:curã culturaq; id collegerat.Exoleuit hoc quoq; nimietate copiæ potius q̃ bonitati ſtudẽtium.Falernus agera põte campano leua petẽtibus urbanam coloniam ſyllanã nuper capuæ cõtributam incipit.Fauſtianus autem circiter quattuor miliaria a uico prope cedias qui uicus a ſinueſſa ſex milibus abeſt.Nec ulli in uino maior auctoritas ſolo uinorum flamma accẽditur. Tria eius genera. Auſterũ:dulce:tenue.Quidam ita diſtingũt.Summis collibus gauranum gigni:mediis fauſtianũ:imis falernum.Nõ omittẽdum autẽ nulli eoꝝ quæ celebrẽtur iocũdum ſaporẽ uuæ eſſe. Ad tertiam palmã uariæ uenere.Albanæ urbi uicinæ p̃dulces:ac raræ in auſtero.Itẽ ſurrẽtina in uineis tãtum naſcentia cõ ualeſcentibus maxime,pbata:pp tenuitatem ſalubritatẽq;.Tiberius Cæſar dicebat conſenſiſſe medicos ut nobilitatẽ ſurrentino darẽt:alioquin eſſe generoſum acetũ.C.Cæſar qui ſucceſſit illi nobilẽ uappam. Certãt maſſica æque ex mõte gaurano puteolos baiaſq; proſpectãtia. Nam falerno contermina ſtatana ad pricipatus uenere nõ dubie:palãq; fecere.Sua qbuſq; terris tempora eſſe ſecũdum q; rerum prouentus occaſuſq; iuncti.Iis præponi ſolebãt calena:& quæ in uineis arbuſtiſq; naſcunt fundana. Ex alia uicina urbis uiliternina priuernatiaq;.Nã quod ſigniæ naſcit auſteritate nimia continendæ utile aluo inter medicamenta numeratur.Quartum curriculũ publicis epulis optinuere a Diuo Iulio(is enim primus auctoritatẽ iis tribuit:ut epiſtolis eius apparet)mamertina circa meſſanam in ſicilia genita.Ex iis potulana ab auctore dicta in loco proxima italiæ laudãtur præcipuæ.Eſt & in eadem ſicilia & tauromenitis honos lagenis pro mamertino plerũq; ſubditis.Ex reliquis autẽ a ſupero mari pretutia:atq; a neone naſcentia:& quæ a palma una forte enata palmeſia appellantur.In mediterraneo uero ceſenatia mecenatiana.In ueronenſi item retica falernis tãtum poſthabita a Virgilio. Mox optima ab intimo ſinu maris adriana.Ab infero autem latinẽſia:grauicana:ſtoniẽſia.Etruriæ palmam luna habet.Liguriæ genua.Inter pyreneum alpeſq; maſſilia:gemino ſapore:quando & cõdiendis aliis pinguius gignit:quos uocant ſuccoſum.Ceretano inter a gallias cõſiſtit auctoritas.De reliquis in narbonẽſi genitis aſſeuerare nõ eſt: quoniam officinã eius rei infecere tingẽtes fumo:utinãq; non & hærbis ac medicamentis noxiis.Quippe etiã oloe mercãtur:quo ſaporẽ coloreq; adulterãt.Verum & lõginquiora italiæ ab auſonio mari non carẽt gloria tarẽtina:& ſeruitiana:& coſentiæ genita:& tempſe ac babiæ lucanaq; antecedentibus thurinis.Omniũ uero eoꝝ maxime illuſtrata meſale potu:& ſalute lagaria non procul grumento naſcentia. Cãpania nuper excitauit nouis noĩbus auctoritatẽ:ſiue cura ſiue caſu:ad quartũ neapoli lapidem trebellicis iuxta capuam caulinis:& in ſuo agro trebulanis:alioquin ſemper iter plebeia & trifollinis gloriata. Nam pompeianis ſummum decẽ annoꝝ incremẽtum eſt nihil ſenecta cõferente. Dolore etiã capitum in ſextam horam diei ſequẽtis infeſta deprehendũtur.Quibus exemplis(niſi fallor)manifeſtum eſt patriam terrãq; referre nõ uuam.Et ſupuacuũ geneꝝ cõſectationem in numeꝝ cum eadẽ uiris aliud aliis locis pulluler.Hiſpaniarum laletana copia nobilitãtur.Elegãtia uero tarraconẽſia:atq; lauronenſia:& balearica ex inſulis conferuntur italiæ primis.Nec ignoro multa prætermiſſa pleroſq; exiſtimaturos:quãdo ſuum cuiq; placet:& quocũq; eatur:fabula eadem reperiatur.Diui Auguſti iudiciorum ac palati peritiſſimum e libertis cenſuram uini in epulas eius faciẽtem dixiſſe hoſpiti de indigena uino:nouum quidem ſibi guſtũ eſſe eum atq; non ex nobilibus:ſed Cæſarem non aliud potatuꝝ.Nec negauerim & alia digna eſſe fama,Sed de quibus conſenſus æui iudicauerunt hæc ſunt.

Vina tranſmarina. CA. VII.

n Vnc ſimili modo trãſmarina dicemus.In ſumma gloria poſt homerica illa de quibus ſupradximus fuere thaſium chiumq;.Ex chio quod aruiſium uocant.Iis addidit leſbium Eraſiſtrati maximi medici auctoritas circiter.cccc.anno urbis romæ.Nũc gratia ante omnia eſt clazomenio:poſtq̃ parcius mari cõdiunt.Leſbum ſponte naturæ ſuæ mare ſapit.Nec emolio per ſe gratia ut uinio:ſed cuius dulci admixto reliquorum duricia ſuauitatem accipiat ſimul & ætatem:quoniã uetuſtiora protinus uidentur.Ab iis dignatio eſt ſycionio:cyprio:telmeſico:tripolitico: berritio:tyrio,ſebẽnitico.In ægypto hoc naſcitur tribus generibus uuaꝝ:ibi nobilis thaſio & alopece.Poſt hæc auctoritas hippodomantio:myſtico:cantharitæ:protſopon:gnidio:caduce:caumenitæ:petritæ:myconio. Nam meſogiten capitis dolores facere compertum eſt:Nec epheſium ſalubre eſſe quoniã mari & defruto condiatur.Apamenum mulſo præcipue conuenire dicitur:ſicut prætuitum in italia.Eſt enim & hæc proprietas generum:ut dulcia utiq; inter ſe non congruant.Exoleuit & protagion:quod italicis proximum ferant Aſclepiadis ſcholæ.Apollodorus medicus in uolumine quo ſuaſit Ptolomæo regi quæ uina biberet italicis etiã tum ignotis:laudauit in ponto naſpercenitẽ:mox oroeticũ:oenãthæ:leucaniũ:ambraciotẽ:& qđ cunctis prætulit p̃parẽtium.Sed minoris famæ eſſe dixit:quoniã ſex annos non placeret.

De uino quod uocatur bion:genera.vii. CA. VIII.

h Actenus bonitas uini nationibus debetur.Apud græcos iure clariſſimum nomẽ accepit quod appellauerũt Biæon ad plurimos ualitudinum uſus excogitatum:ut docebimus in parte medicinæ.Fit autem hoc modo.Vuæ paulum ante maturitatem decerptæ ſiccantur acri ſole ter die uerſatæ per triduũ:q̃rto exprimunt:dein cadis ſole inueterãtur.Cui marinã aquã largiorẽ miſcẽt:a ſerui furto origine orta ſic menſura explentis.Idq; tranſlatu in album muſto leucochin appellat.In aliis aũt gẽtibus ſimili mõ factũ tethalaſſomenon uocant.Thalaſſiten aũt uaſis muſti deiectis in mare.Quo genere præcox fit & uetuſtius:Necnõ apud nos quoq; coũ uinum ex italico faciendi rationem Cato demonſtrauit.Sup cætera in ſole quadriẽnio maturãdum præcipiens Rhodiũ coo ſimile eſt.Phorineum ſalſius coo.Omnia tranſmarina ſeptem in ſex annis ad uetuſtatem mediã peruenire exiſtimantur.

De dulcium generibus.xiiii. CA. IX.

Inum omne dulce minus odoratū:quo tenuius eo odoratius.Colores uinis quattuor. Albus:
u fuluus:ſanguineus:niger.Pſythium & melāpſythium paſſi genera ſunt ſuū ſaporē non uini re
ferentia.Ciſibilites uero mulſi in galatia naſcens & balincium in ſicilia.Nam ſyreum quod alii
hepſema:noſtri ſapam appellant ingenii nō naturæ opus eſt:muſto uſq; ad tertiā partē menſuræ deco
cto.Quod ubi factum ad dimidiam eſt:defructum uocamus.Oia in adulterium mellis excogitata.Sed
priora uua terraq; conſtant.Paſſum a cretico cilicium probatur & africum:& in italia ,puintiuſq; finiti
mis.Fieri certum eſt ex uua quam græci ſticam uocāt:nos apianā.Itē ſcirpulam:diutius in uite ſole uuis
aduſtis aut feruente oleo.Quidā e quacūq; dulci dum præcocta alba faciunt ſiccantes ſolæ:donec paulo
amplius dimidium pondus ſuperſit.Tuſaſq; leniter uuas exprimunt.Deinde quātum expreſſere adiici
unt uinaceis aquæ puteanæ:ut & ſecundarium paſſum faciant.Diligentiores eodem modo ſiccatis aci
nos eximunt:ac ſine ſarmentis madefactos uino excellenti donec intumeſcant:exprimūt. Et hoc genus
ante cætera laudant.Ac ſimili modo aqua addita ſecūdarium faciunt. Medium inter dulcia uinum eſt
quod græci aigleuces uocāt:hoc eſt ſemper muſtum.Id euenit cura:quoniam feruere perhibetur.Sic.n.
appellant muſti in uina tranſitum.Ergo mergunt e lacu protinus in aqua cados:donec bruma trāſeat:
& conſuetudo fiat algendi.Eſt etiānum aliud genus eius per ſe:quod uocat dulce narbonenſis prouin
tia:& in ea maxime uocontia.Aſſeruatur eius gratia uua diutius in uite pediculo in torto. Ab aliis ipſe
palmes inciditur in medullam.Ab aliis uua torretur in tegulis:omnia ex heluennaca uite. Iis adiiciunt
aliqui quod uocant diachyton:uuis in ſole ſiccitatis loco cluſo per dies ſeptem in cratibus totidem pe
dibus a terra alte:noctibus a rore defenſis : octauo die calcatis. Ita fieri optimi odoris ſaporiſq;. Dulci e
genere eſt & melitites.Diſtat a mulſo quo fit e muſto:cum quinq; congiis auſteri muſti congio mellis
& ſalis cyatho ſufferuefactis auſterum. Sed inter hæc genera potuum ponere debeo & protiopum : ita
appellatur a quibuſdam muſtum ſponte defluens anteq̄ calcentur uuæ.Hoc protinus diffuſum lagenis
ſuis deferuere paſſi.Poſtea in ſole.xl.diebus torrent æſtatis ſecutæ ipſo canis ortu.

De deuteris & ſecundariis uini genera tria. CA. X.

On poſſunt iure dici uina:quæ græci deuterias appellant:Cato & nos lorā:maceratis aqua ui
n naceis.Sed tamē inter uina operaria numerātur.Tria eoꝝ genera. Decima parte aquæ addita
q̄ muſti expreſſa ſit:& ita nocte & die madefactis uinaceis:rurſuſq; plo ſubiectis.Alteꝝ qđ hoc
modo græci factitauere:tertia parte eius qđ exp̄ſſum ſit addita aquæ:expreſſoq; decocto ad tertias par
tes.Tertium eſt fæcibus uini expreſſum:qđ fæcatum Cato appellat.Nulli ex iis plus q̄ anno uſus.

Quæ nuper in italia generoſa uina eſſe cœperunt. CA. XI.

Erum inter hæc ſubit mētem cum ſint genera nobilia quæ propriæ uini intelligi poſſit.lxxx.
n fere in toto orbe duas partes ex hoc numero italiæ eſſe.Longe præterea ante cunctas terras:&
hinc deinde altius cura ſerpit non a primordio hanc gratiam fuiſſe.

De uini obſeruatione Romulo rege poſita. CA. XII.

Vctoritatem poſt ſexcenteſimum forte urbis annum cœpiſſe.Romulum lacte non uino libaſ
a ſe indicio ſunt ſacra ab eo inſtituta.quæ hodie cuſtodiūt morem.Numæ regis poſthumia lex
eſt.Vino rogum ne reſpergito.Quod ſanxiſſe illum propter inopiam rei nemo dubiter. Eadē
lege ex imputata uite libari uina diis nefas ſtatuit:ratione excogitata ut putare cogerētur alias aratores
& pigri circa arbuſti pericula.M.Varro auctor eſt Mezentium etruriæ regem auxilium rutulis contra
latinos tuliſſe uini mercede:quod tum in latino agro fuiſſet.

Qui uini uſus antiquis:& de uinis antiquoꝝ. CA. XIII.

On licebat id fœminis romæ bibere.Inuenimus inter exempla Egnati Meteutini uxorē q; ui
n num bibiſſet e dolio iterfectam fuſte a marito:eumq; cædis a Romulo abſolutum. Fabius pi
ctor in annilibus ſuis ſcripſit.Matronā q; loculos in quibus erant claues uinariæ cellæ reſigna
uiſſet a ſuis inedia mori coactam.Cato ideo propinquos fœminis oſculum dare:ut ſcirēt an temetū ole
rent.Hoc tum nomen uino erat:unde & temulentia appellata.Cn.Domitius iudex pronunciauit mu
lierem uideri plus uini bibiſſe:q̄ ualitudinis cauſa uiro inſciente:ac dote multauit.Diuq; eius rei magna
parſimonia fuit.L.Papyrius imperator aduerſus ſannites dimicaturus uotum fecit ſi uiciſſet Ioui pocil
lum uini.Denicq; inter dona ſextarios lactis datos inuenimus nuſq̄ uini.Idem Cato cum in hiſpaniā na
uigaret:unde cum triumpho rediit. Non aliud inquit uinum bibi q̄ remiges:in tantum diſſimilis iſtis
qui etiam conuiuiis alia q̄ ſibimetipſis miniſtrant aut procedente menſa ſubiiciunt.Laudatiſſima apud
priſcos uina erant miro odore condita:ut apparet in Plauti fabula:quæ perſa inſcribitur:q̄q̄ in ea & cala
mum addi iubet.Ideo quidam aromaticis delectatos maxime credunt.Sed Fabius.
Doſemnus his uerſibus decreuit.
Mittebantur uinum pulchum murrinam. E in acbariſtione
Panem & polentam uinum murrinam.
Scæuolam quoq; & Lælium & Atteum Capitonem in eadem ſnia fuiſſe uideo:quoniā in pſeudulo ſit.
Quod ſi opus eſt ut dulce promant idem & quid habeant roga.
Murrinam:paſſum:defrutum:mella.
Quibus apparet non inter uina modo murinam:ſed inter dulcia quoq; nominatum.

De apothecis & de uino opimiano. CA. XIIII.

Pothecas fuiſſe & diffundi ſolita uina:anno.dc.xxxiii.urbis apparet indubitato opimiani uini
s argumento:iam intelligente ſuum bonum italia. Nōdum tamē iſta genera in claritate erant.
Itaq; omnia tunc genita unum habēt conſulis nomen.Sic quoq; diu trāſmarina fuerunt in au
ctoritate ad attauos uſq; nr̄os etiā falerno iā repto:ſicut apparet ex illo comico uerſu Anaxipolis thaſii.
Quinq; thaſii uini inde depromam falerni bina.
P.Licinius craſſus &.L.Cæſar cēſores anno urbis conditæ.dc.lxxv.edixerunt ne quis uinū græcum ami
neumq; octonis æris ſingula quadrātalia uenderet.Hæc.n.edicti uerba ſunt.Tāta uero uino græco gra/
tia erat:ut ſingulæ potiones in uno cōuictu darētur.Quibus uinis auctoritas fuerit ſua in menſa.
M.Varro his uerbis tradit.L.Lucullus puer apud patrem nunq̄ lautū cōuiuium uidit in quo plus ſemel
græcum uinum dareť.Ipſe cum rediit ex aſia milia cadoꝝ cōgiorum diuiſit amplius cētum.C.Cenſius
quem prætorem uidimus chium uinum in domum ſuam illatum dicebat tum primum:cum ſibi car
diaco medicus dediſſet.Hortiēſius ſuper.x.cados hæredi reliquit.Hactenus Varro.

De liberalitate Cæſaris in uino:& quādo primū genera uini factitii. CA. XV.

Vid ni & Cæſar dictator triumphi ſui cœna uini falerni amphoras centum : chii cados cētum
q in conuiuia diſtribuit.Idem hiſpanienſi triūpho chium & falernum dedit. Epulo uero in ter/
tio cōſulatu ſuo,falernū:chiū:leſbiū:mamertinum:quo primū tpe quattuor genera uini appo/
ſita conſtat.Poſtea ergo alia oīa in nobilitatē uenerunt circiter ſeptingenteſimum urbis annum.

De uinis factitiis. CA. XVI.

Taq; non minora innumerabilia pene genera factitii reperta multis ante ſæculis:quæ nunc di
i cemus omnia ad medicinæ uſum pertinentia.Omphacium quomodo fieret propter unguen
ta diximus priore libro.Fit e labruſca:hoc eſt uite ſilueſtri quod uocatur oenāthinum . Flores
eius libris duabus in muſti cado macerati poſt.xxx.dies mutātur.Præter hoc radix labruſcæ & acini co
ria perficiunt.Ii paulo poſtq̄ defloruere : ſingulare remedium habent ad refrigerandum in morbis cor/
porum arbores gelidiſſima(ut ferūt)natura.Pars eorum æſtu moritur:priuſq̄ reliqui qui ſolſtitiales di
cuntur.Vniuerſi nunq̄ maturæſcunt.Et ſi prius q̄ tota uua matureſcat:incocta detur cibo gallinaceo ge
neri fiſtidium gignit uuas appetendi.Fictitiorum primum fit ex ipſo uino:quod uocat adynamon hoc
modo.Alibi muſti ſextarii.xx.aquæ dimidium feruet donec excoquatur aquæ mēſura . Alii marinum
ſextarios.x.tantūdem pluuiæ in ſolæ.xl.diebus torrent.Dant ægris quibus uini noxam timent . Proxi/
mum fit e milii ſemine maturo cum ipſa ſtipula libram & quadrantē in congios duos muſti macerant
Et poſt ſeptimum menſem tranſfuſo.Ex loto arbore hærba dictum eſt uti quæq; fierēt. Fit & e pomis
quæ dicemus interpretationibus non niſi neceſſariis additis.Proximumq; ei e palmis:quo parthi & in/
di utuntur:& oriens totus.Maturarum quas uocant & chydæas modio in aquæ congiis tribus macera
to expreſſoq;.Sic fit & ſycites e fico:quem alii palmiprunū:alii trocin uocāt.Aut ſi dulce eſſe non libeat:
pro aqua tantūdem uinaceoꝝ adiiciunt.Ex cypria fico & acetum fit precellēs:atq; alexādrino quoq; me
lius.Vinū fit & ex ſiliqua ſyriaca:& e pyris:malorumq; oībus generibus.Sed e punicis quod rhoiton uo
cant.Et e cornis:meſpilis:ſorbis:moris ſiccis:nucleis pineis.Hi muſto madidi exprimuntur. Superiora
per ſe mitia.Myrticē Cato quēadmodū fecerit hoc paulo poſt indicabimus. Græci uero & alio modo.
Ramis teneris cum ſuis foliis in albo muſto decoctis tuſis libra in tribus muſti congiis deferuere faciūt
donec duo ſuperſint.Quod ita ſilueſtris myrti baccis factum eſt myrtidanum uocant.Hoc manus tin/
gunt.Ex iis quæ in hortis gignuntur fit uinum e radice aſparago:tunila:origano:apii ſemine:ambroto
no:mentaſtro:ruta:nepeta:ſerpillo:marrubio.Manipulos binos tundunt in cadum muſti:& ſapæ ſexta
rium:& aquæ marinæ heminam . E napis fit.xi.denariorum pondere in ſextarios binos muſti addito.
Item e ſcylla radice.Inter flores & roſæ foliis tuſis:in linteoloq; in muſtum collatis cum ponduſculo ut
ſidat.xl.pondere denariorum in ſextarios uicenos muſti:nec ante tres menſes uaſe aperto.Item e nardo
gallico:& aliud e ſylueſtri.Aromatiten quoq; inuenio factitatum non tantum unguentorum compo/
ſitione.primo ex myrrha(ut diximus)mox e nardo celtico:calamo:bitumine:offis in muſtum:aut dul
ce uinum deſectis.Alii de calamo:iunco:coſto:nardo:ſyriaco:amomo:calia:cynnamomo:croco palma:
aſſaro:ſimiliter & offa.Apud alios nardi:& malobathri ſe libris in muſti congios duos additis . Qualia
nunc quoq; fiunt pipere & melle addito:quæ alii condita alii piperata appellant.Inuenitur & nectarites
ex hærba:quā alii Hlenion:alii medicā:alii ſymphyton:alii idē & horeſtion:alii nectaream uocāt:radice
ponderis.xl.denarioꝝ in ſextarios ſex muſti addita.Similiter in linteo.Ex cæteris hærbis collatis fit ab/
ſinthites in.xl.ſextariis muſti abſinthii pontici libra decocta ad tertias partes:uel ſcopis abſinthii in uinū
additis.Similiter hyſopites e cilicio hyſopo unciis tribus in duos congios muſti coniectis aut tuſis in ui
num.Fiūt utraq; & alio modo circa radices uitium ſato . Sic & helleboriten fieri ex ueratro nigro Cato
docet.Sic fit & ſcammonites.Mira uitium natura ſaporem alienū in ſe trahēdi:qualē & redolent ſalicū
patauinoꝝ in paluſtribus uindemiæ.Sic & helleboꝝ ſeriē in thaſo:aut cucumis ſilueſtris,aut ſcamōea:
quod uinum ectromatium uocant:quoniā abortus facit.Fit & ex hærbis:quarum natura ſuo loco dice
tur.Eſtechade & radice gētianæ:& trogoriano:& dictamo:aſſaro:dauco:eleliſphago:panate:acoro:Co/
nyza:thymo:mandragora iunco.Vocarunt & ſycinum.& ithacomelin : & lectiſpagiten:quorum tam
obliterata ratio eſt.Ex fruticum uero generi cædri utriuſq; cupreſſi:laurus:iuniperi:pini:pyri : terebin/
thi:callini:lentiſci.Baccas aut lignum recens in muſto decoquunt.Itē chameleæ & chamepithios & cha
medryos lignum.Eodem modo & ex flore in congium muſti decem denariorum pondere addito.

De hydromelle & oximelle. CA. XVII.

Ít uinũ ex aqua ac mellle tantũ. Quinquẽnio ad hoc ſeruari cæleſtem iubent aliqui prudentio
ſ res. Alii ſtatim ad tertias partes decoquunt: & tertiã mellis ueteris adiiciunt. Deinde. xl. diebus
canis ortu in ſole habent. Alii diffuſa ita decimo die obturant. Hoc uocatur hydromel: & ue/
tuſtate ſaporem uini aſſequit: nuſq; laudatius q̃ in phrygia. Quin & acetũ melle temperabat: adeo nihil
intemptatum in uita fuit. Oxymel hoc uocarunt: mellis decem libris: aceti ueteris heminis quinq;: ſalis
marini libra: aquæ pluuiæ ſextariis quinq; ſufferuefactis decies: mox elutriatis: atq; ita inueteratis. Om/
nia ab Themiſone ſummo auctore dãnata. Et hercule coactus eorum uſus uideri poteſt: niſi ſiquis na/
turæ opus credit aromatitem: & ex unguentis uina compoſita: aut ut biberentur genuiſſe eam frutices
Iſta ſunt cognitu iucunda ſolertia humani animi omnia exquirente. Nihil quidem ex iis anno durare:
præterq̃ quæ uetuſtate ipſa fieri diximus. Et pluraue tricenis quidem diebus non erit dubium.

Prodigioſa genera uini. CA. XVIII.

Vnt & in uino prodigia. Dicit in archadia fieri quod fœcunditatem fœminis ſportet: uiris ra/
ſ biem. At in achaia maxime circa caryniã abigi partum uino: atq; etiã ſi uuam edant grauidæ:
cũ differẽtia in guſtatu nõ ſit. Troezenũ uinũ q bibũt negant generare. Thaſos duo genera ui/
ni diuerſa facere ꝓdit. Vnũ quo ſomnus cõciliet: alterũ uero quo fuget. Apud eoſdẽ uitiis theriace uoca
tur cuius: & uinũ & uua contra ſerpentiũ ictus medetur. Lebaſneos thuris odore: ex qua diis prolibant.
E diuerſo aſpendios dãnata a feris. Ferunt eam nec ab alite ulla attingi. Thaſiam uuam ægyptus uocat
apud ſe prædulcẽ quæ ſoluit aluum. Eſt cõtra in lycia quæ ſolutũ firmat. Aegyptus & ecbolinã habet
abortiuos facientẽ. Vina ĩ apothecis canis ortu mutant quædã poſteaq;: reſtituunt ſibi. Sic & maris na/
uigio: cuius iactatus iis quæ durauerint tantũ uetuſtatis adiicere ſentit: quantum habuerint.

Quibus uinis ad ſacra uti fas nõ ſit: & qbus generibus muſta cõdiant. CA. XIX.

T quoniã religione uita cõſtat: plibare diis nefaſtũ habetur uino præter imputatæ uitis: fulmi
e ne tactæ: quãq; iuxta hoĩs mors laqueo pepẽderit: aut uulneratis pedibus calcata: & quod cir/
cunciſis uinaceis ꝓfluxerit: aut ſuperne deciduo ĩmundiore lapſu aliquo polluta. Item græca
quoniam aquam habeat. Vitis ipſa quoq; manditur decoctis caulibus ſummis: q & cõdiunt in aceto ac
muria. Vex & de apparatu uini dixiſſe cõueniat: cũ græci priuatim ea præcepta tradiderint: artemq; fe/
cerint: ſicut Euphroni & Ariſtomacus & Coniades & Hiceſius. Africa gypſo mitigat aſperitatem: nec/
non aliquibus ſui partibus calce. Græcia argilla aut marmore: aut ſale: aut mari lenitatem excitat. Italiæ
in parte aliqua rabulana pice ac reſina. Condire muſta uulgare eſt ei prouintiiſq; finitimis. Anni prioris
uina nõnuſq; fæce acetoue condiunt. Necnon & ex ipſo muſto fiunt medicamina. Decoquitur ut dulce
ſcat portione uirium. Nec durare ultra annuum ſpatium tale proditur. Aliquibus in locis decoquunt
ad ſapas muſta: infuſiſq; iis ferociã frangunt. Et in hoc tamen genere & in omni alio ſubminiſtrãt uaſa
ipſa condimentis picis. Cuius faciendæ ratio ꝓximo dicetur uolumine.

De picis generibus: & reſinis: & muſtis condiẽdis: & de aceto & fæce. CA. XX.

Rborum ſucco manantiũ picem reſinãq; alia ortæ in oriẽtæ: aliæ in europa ferunt. Quæ iter
a eſt alia utrinq; quaſdam habet. In orientæ optimã tenuiſſimãq; terebinthi fundunt. Deinde
lentiſci: quã & maſticem uocant. Poſtea cupreſſi accerrimã ſapore. Liquidã omnes & tantũ re/
ſinam. Craſſiorem uero & ad piſces faciẽdas cedrus. Arabica reſina alba eſt acri odore difficilis coquen/
ti. Iudaica calloſior: & terebinthi quoq; odoratior. Syriaca attici mellis ſimilitudinem habet. Cypria an
tecedit oẽs. Eſt aũt melleo colore carnoſa. Colophonia præter cæteras fulua: ſi teratur alba fit. Grauior
odore. Et ob id non utuntur ea unguentarii. In aſia quæ fit e picea admodũ candida: ſpargos uocatur.
Reſina omnis diſſoluitur oleo. Quidam creta figulinarum hoc fieri arbitrantur. Pudetq; confiteri: pri
maximum iam honorem eius eſſe in euellendis a uiroꝝ corporibus pilis. Ratio aũt condiẽdi muſta in
mo feruore qui nouem diebus cum plurimũ pagit aſperſu picis: ut odor uino cõtingat: & ſaporis quæ
dã acumina. Vehemẽtius id fieri arbitrant crudo flore reſinæ: excitariq; lenitatẽ. E diuerſo crapulã cõ/
peſci: & feritatẽ nimiã: frangiq; uirus. Aut ubi pigra lenitas torpeat: uirus addi. Liguriæ maxime circũ
padaniſq; muſtis utilitas diſcernit hoc modo pugnacibus muſtis crapulæ plus indit: lenibus parcius.
Sunt qui & ex nitro quoq; condiri uelint. Necnon alia quæ multiplici natura. Vitiũq; muſto quibuſdã
in locis itex ſponte feruere: qua calamitate cũ deferbuit deperit ſapor: uappæq; accipit nomen. Probro/
ſum etiã hoium cũ degenerauit aſus. Acetis enim nequiciæ ineſt uirtus magnos ad uſus: & ſine quis ui
ta mitior degi non poſſit. Cætero uinorum medicaminis tanta cura eſt: ut cinere apud quoſdã ceu gyp
ſo alibi qbus diximus modis inſtaurent. Sed cinerem e uitis ſarmentis aut quercu præferunt. Quin &
marinã aquã eiuſdẽ rei gratia ex alto peti iubent: ſeruariq; ab equinoctio uerno: aut certe nocte ſolſtitio
& aquilone flante hauriri: uel circa uindemiam ſi hauriat decoqui. Pix in italia ad uaſa uino condendo
maxime probatur brutia. Fit e picea reſina. In hiſpania autẽ e picaſtris minime laudata. Eſt enim reſina
harum amara & arida & graui odore. Differentiã rationem faciendi proximo uolumine demonſtrabi
mus inter arbores feras. Vitia præter ſupradicta acor: aut fumidũ uirus: aut picis aduſtio. Experimen/
tum uero ſi fragmenta ſubluceant: ac ſub dente lenteſcat acore iucũdo. Aſia picem idicã maxime ꝓbat:
græcia pierican. Virgilius naritiã. Diligentiores admiſcent nigrã maſticem: quæ in ponto bituminis ſi
milis gignit: & irys radicem oleumq;. Nã cærã accipientibus uaſis cõpertũ eſt uina acceſcere. Sed tráſfer
re in ea uaſa in qbus acetũ fuerit utilius: q̃ in ea in qbus dulce: aut mulſum. Cato iubet uina concinnari:

hoc.n.utitur uerbo:cineris lexiui cum defructo cocti parte quadringẽtesima pulegii uel ſalis ſexqlibra. Interim & tuſo marmore.Facit & ſulphuris mẽtionẽ.Reſinæ uero in nouiſſimis.Sup oĩa addi matu/reſcẽte iã uino iubet muſtũ:qđ ille tortiũ appellat.Nos intelligimus nouiſſime expreſſum.Et adiici muſtis tingẽdi gratia coloris:ut pigmẽtũ aliquod uini.Atq; ita pĩguius fieri.Tot ueneficiis placere cogitur. Et miramur noxia eẽ in uitiũ inclinantes.Expimẽtũ eſt laminæ plumbeæ mutatus in eo colos.Proprium aũt inter reliquos liquores uino muceſcere:aut in acetũ uerti.Extãtq; midicinæ uolumina. Et fæx uini ſiccata recipit ignes:ac ſine alimẽto p ſe flagrat.Cinis eius nitri naturã habet:eaſdẽq; hẽt uires.Hoc amplius quo pinguius ſentiť.

De cellis uinariis. CA. XXI.

Agna & collecto iã uino differẽtia in cella.Circa alpes ligneis uaſis cõdunt:circuliſq; cingũt:atq; etiã hyeme gelida ignibus rigorẽ arcent.Mi/m dictu.Sed aliquãdo uiſum:ruptis uaſis ſtetere glaciatæ moles ꝓdigii mõ:quoniã uini natura nõ gelaſcit:alias ad frigus ſtupẽs tantũ.Mitiores plagæ doliis cõdunt:infodiũtq; terræ tota aũt ad portionẽ ſitus.Itẽ cælũ præbẽt.Alii uero ĩpoſitis tectis arcẽt.Tradũturq; adhæc præcepta.Latus cellæ uinariæ aut certe feneſtras obuerti in aqlonẽ oportere:uel uſq; in exortũ æquinoctialẽ.Sterquillinia & arbo/x radices ꝓcul abeſſe:omniaq; odoris euitãdi: facillimo in uina tráſitu.Ficos utiq; & caprificos.Doliis etiã interualla dari:ne inter ſeſe uitia ſerpãt cõtagione uini ſemp ociſſima.Quin & figuras referre.Ventroſa ac patula minus utilia.Picari oportere protinus a canis ortu:poſtea pfundi marina aqua aut ſalſa:ac leui cinere ſarmẽti ea aſpergi:uel argilla aſpera myrrha ſuffiri:ipſaſq; ſæpius cellas.Imbecilla uina demiſſis in terrã doliis ſeruãda. Valida expoſitis. Nunq; iplenda.Et quo ſupſit:paſſo aut de fruto perungendũ:admixto croco:pice ueteri cũ ſapa. Sic coopercula dolio/x medicanda addita maſtice ac pice.Bruma aperiri uetant:niſi ſereno die.Vetant auſtro flante:lunaue plena.Flos uini candidus ꝓbatur:rubens triſte ſignũ eſt:ſi nõ iis uini colos ſit.Itẽ uaſis incaleſcentibus:opculiſue ſudantibus.Quod celeriter florere cœperit:odorẽq; trahere: nõ fore diutiuũ. Ipſa quoq; defruta ac ſapas cum ſit cælũ ſine luna:hoc eſt in ſyderis eius coitu neq; alio die coqui iubẽt. Præterea plũbeis uaſis nõ æreis:nucibus iuglãdibus additis.Eas.n.fumũ excipe. Cãpaniæ nobiliſſima expoſita ſub diuo in cadiis uerberari ſole luna hymbre ac uentis aptiſſimũ uidetur.

De uitanda ebrietate. CA. XXII.

Cſi quis diligentius reputet:in nulla parte operoſior uita eſt: ceu nõ ſaluberrimũ ad potum a aquæ liquorẽ natura dederit:quo cætera oĩa animãtia utunť.At nos uinũ bibere & iumenta cogimus:tantoq; opere:tanto labore & impẽdio cõſtat:qđ hoĩs mentem mutet:ac furorem gignat:milibus ſcele/x huic deditis tãta dulcedine:ut magna pars nõ aliud uitæ præmiũ intelligat.Quĩmo ut plus capiamus:ſucco franguntť uires.Et alia irritamẽta excogitantť.Ac bibẽdi cãſa etiã uenena cõficiunť.Aliis cicutã præſumẽtibus:ut bibere mors cogat.Aliis pumicis farinam:& quæ referendo putet docere.Cautiſſimos ex iis balineis quoq; coq uidemus:exanimeſq; efferri.Iã uero alios lectũ expectare non poſſe:ĩmo uero nec tunicã.Nudoſq; ibi ꝓtinus & anhelos ingẽtia uaſa corrĩpere:uelut ad oſtentationem uirium:ac plene infundere ut ſtatim euomant:rurſuſq; hauriãt.Idq; ite/x tertioq;:tanq; ad perdenda uina geniti:& tanq; effundi illa nõ poſſint:niſi per humanũ corpus.Ad hæc pertinent peregrinæ exercitationes:& uolutatio in cœno:ac pectoroſa ceruicis repãdæ oſtẽtatio.Per omnia hæc prædicantť ſitis quæri.Iam uero quæ uaſa adulteriis celata? tanq; per ſe pa/x doceat libidines temulentia.Ita uina ex libidine hauriuntť:atq; etiã præmio inuitaťebrietas.Et ſi diis placet:emiť alius ut uel quantum biberit tantũ edat:& precium uiolentiæ lege accipit.Alius quãtum alea quæſierit:tantũ bibit.Tũc auidi matronam oculi licentť.Tunc grauiproduntť marito.Tunc animi ſecreta proferuntť.Alii teſtamenta ſua nuncupant.Alii mortifera loquuntť:redituraſq; per iugulũ uoces nõ cõtinẽt:q; multis ita iteręptis. Vulgoq; ueritas iam attributa uino eſt.Interea ut optime cadat:ſolẽ orientem non uident:ac minus diu uiuunt Hinc pallor:& gẽnæ pendulæ:oculo/x ulcera tremulæ manus:effundentes plena uaſa:& quæ ſit pœna, præſens:furiales ſomni:& inquies nocturna.Præmiumq; ſummum ebrietatis libido portentoſa ac iucũdum nefas.Poſtera die ex ore halitus fetidi:ac fere re/x oĩum obliuio:morſq; memoriæ.Rapere ſe ita uitã prædicant:cũ priorẽ diẽ quottidie perdant:illi uero & uenientẽ.Tiberio Claudio principe ante hos xl.annos inſtitutum ut ieiuni biberẽt:potuſq; uini antecederẽt cibos:externis & hoc artibus:ac medicorũ placitis nouitate aliqua ſeſe cõmendantiũ.Gloriã hac uirtute parthi quærunt.Famam apud græcos Alcibiades meruit.Apud nos cognomen etiã nouellus Tricõgius Mediolanẽſis ad procõſulatum uſq; e prætura honoribus geſtis tribus cõgiis(unde & cognomen illi fuit)epotis uno ĩpetu:ſpectãte miracli gratia Tiberio principe in ſenecta iam ſeuero:atq; etiã alias ſæuo.Sed ipſa iuuenta ad me/x ꝓnior fuerat.Eadẽq; cõmẽdatione credidere.L.Piſonẽ urbis Romæ curatorẽ ab eo delectum:q; biduo duabuſq; noctibus p potationẽ cõtinuaſſet apud ipſum iam principẽ.Nec alio magis Druſus Cæſar regeneraſſe patrem Tiberium ferebatur.Tricõgii rara gloria :quãdo:& hæc ars ſuis legibus conſtat:nõ labaſſe ſermone:nec leuatũ uomitione:nõ altera corporis parte.Dũ biberet matutinas obiſſe uigilias:plurimũ habuiſſe uno potu.Plurimũ præterea aliis minorum addidiſſe:optima fide:non reſpiraſſe in hauriendo: neq; expuiſſe:nihilq; ad elidendum in pauimentis ſuum ex uino reliquiſſe:diligenti ſcito legum contra bibẽdi fallacias.Tergilla Ciceronẽ.M.F.binos cõgios ſimul haurire ſolitũ ipſi obiicit.M.q;. Agrippæ a marcido ac temulento ſyphum ĩpactũ. Etenim hæc ſunt ebrietatis opera.Sed nimi/x hanc gloriam auferre Cicero uoluit interfectori patris ſui.M.Antonio.Is enim ante eum auidiſſime apprehenderat hãc palmã:edito etiã uolumine de ſua ebrietate:quo patrocinari ſibi auſus approbauit plane(ut equidem

arbitror) quãta per tumulentiã mala terrarꝫ orbi intuliſſet: exiguo tẽpore ante prœliũ actiacũ illud uo/lumen euomuit. Quo facile intelligatur ebrius iam ſanguine ciuiũ: & tanto magis eũ ſitiẽs. Nãq; & hæc neceſſitas uitiũ comitatur: ut bibendi cõſuetudo augeat auiditatẽ. Scitũq; eſt ſcytharꝫ legati q̃to plus biberint: tanto magis ſitire parthos. Eſt & occidentis populis ſua ebrietas: fruge madida. Pluribuſq; modis per gallias hiſpaniaſq; noibus aliis: ſed ratione eadẽ. Hiſpanii iam & uetuſtatem ferre ea genera docuerunt. Aegyptus quoq; e fruge ſibi potus ſimiles excogitauit. Nullaq; in parte mundi ceſſat ebrietas. Meros quippe hauriunt tales ſuccos: nec diluendo ut uina mitigant. At hercule illic tellus fruges parere uidebatur. Heu mira uitiorꝫ ſolertia inuẽtum eſt quemadmodum aqua quoq; inebriaret. Duo ſunt liquores corporibus humanis gratiſſimi: intus uini: foris olei: arborꝫ e genere ambo præcipui. Sed olei neceſſarius. Nec ſegniter uita in eo elaborauit. Quanto tamẽ in potu ingenioſior apparebit ad bibendũ generibus centumnonagintaquinq;. Si ſpecies uero æſtimetur: pene duplici numero excogitatis: tantoq; paucioribus olei. De quo in ſequenti uolumine dicemus.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XV.

Naturæ Frugiferarꝫ Arborum. CA. I.

LEAM THEOPHRASTVS CELEBERRIMVS E GRAECOrum auctoribus urbis Romæ anno circiter quadringenteſimoquadrageſimo negauit niſi itra. xl. mil. paſ. a mari naſci. Feneſtella uero omnino non fuiſſe in italia hiſpania atq; africa. Tarquinio Priſco regnante: ab annis populi Ro. clxxxiii. Quæ nunc peruenit trans alpes quoq; & in galliας hiſpaniaſq; medias. Vrbis quidem anno quingenteſimoquĩto. Appio Claudio Cæci nepote. L. Iunio conſ. olei libræ duodenæ aſſibus uenire. Et mox anno. dc. octogeſimo. M. Seruius. T. F. ædilis currulis olei denas libras ſingulis aſſibus præſtitit populo R. per totum annum. Minus eam iretur qui ſciat poſt annos. xxii. Cn. Pompei. iiii. conſulatu oleũ prouintiis italiam miſiſſe. Heſiodus quoq; in primis cultũ agrorum docẽdam arbitratus uitam: negauit oleæ ſatorem fructum ex ea percepiſſe quenquam. Tam tarda tunc res erat. At nunc etiam in plantariis ferunt: tranſlatarumq; altero anno decerpuntur baccæ. Fabianus negat prouenire in frigidiſſimis oleam: neq; in caliditſſimis. Genera earum tria duxit Virgilius: orchites: & radios: & poſias. Nec deſiderare raſtros: aut falcem ullam: aut curam. Sine dubio & in iis ſolum maxime cælumq; referre. Verumtamen attundent ſicut & uites atq; etiam interradi gaudent. Conſequens earum uindemia eſt arſq; uel maior oleo q̃ muſta temperandi. Ex eadem quippe oliua differunt ſucci. Primum omnium cruda atq; nõdum inchoatæ maturitatis: hæc ſapore præſtantiſſimo. Quin & ex ea prima unda preli laudatiſſima: ac deinde per diminutiones: ſiue (ut nuper inuentum eſt) exilibus regulis pede incluſo. Quanto maturior bacca: tanto pinguior ſuccus: minuſq; gratus. Optima autem ætas ad decerpendum: inter copiam bonitatemq; incipiente bacca nigreſcere. Noſtri uocant drupas: græci uero drypetas. Cætero diſtat an maturitas illa in torcularibus fiat: an ramis. Rigua fuerit arbor: an ſuo tantum bacca ſucco. Nihilq; aliud q̃ rores cæli biberit.

De oleo. CA. II.

Etuſtas oleo tedium affert non item ut uino: plurimumq; ætatis annuo eſt: puida ſi libeat intelligere natura. Quippe temulẽtiæ naſcentibus uinis uti neceſſe non eſt. Quinimo inuitat ad ſeruandũ blanda inueterati caries. Oleo noluit parci: fecitq; ueteratũ ea neceſſitate promiſcuũ. Et uulgo principatum ni hoc quoq; bono optinuit italia toto orbe: maxime agroue nafrano: eiuſq; parte: quæ licinianũ fundit oleum: unde & liciniæ gloria præcipua oliuæ. Vnguenta hanc palmam dedere accomodato ipſis odore. Dedit & palatum delicatiore ſententia. Cætero baccas liciniæ nulla auis appetit. Reliquũ certamen inter iſtriæ terrã & beticæ par eſt. Vicina bonitas prouintiis: excepto africæ frugifero ſolo. Cæteris totum id natura conceſſit. Oleum ac uinum inuidit tantũ: ſatiſq; gloriæ in meſſibus fecit. Reliqua erroris plena: quem in nulla parte uitæ numeroſiorem eſſe docebimus.

De natura oliuæ: & oleæ incipientis. CA. III.

Liuæ conſtãt nucleo: oleo: carne: amurca. Sanies eſt hæc eius amara. Fit ex aquis. Ideo ſiccitatibus minima: riguis copioſa. Suus quidem oliuæ ſuccus eſt oleum: idq; præcipue ex immaturis intelligimus: ſicut de omphacio docuimus. Augeẽ oleum ab arcturi exortu ad. xvi. Kalen. octob. poſtea nuclei increſcunt: & caro. Cũ ſitienti hymbres copioſi acceſſere: uitiaẽ oleum ĩ amurcam. Huius color oliuam cogit nigreſcere. Ideoq; incipiente nigricia minimum amurcæ: ante eam nihil. Et error hoium falſus exiſtimantiũ maturitatis initium: quod eſt uitio ꝓximũ. Deinde q; oleum creſcere oliuæ carne arbitranẽ: cũ ſuccus omnis in corpus abeat: lignũq; intus grãdeſcat. Ergo tũ maxime rigãtur. Quod ubi cura multa ſiue hymbribus accidit oleum abſumiẽ: niſi ſecuta ſerenitate: quæ corpus exteneuet. Omnino enim ut Theophraſto placet: eſt olei cauſa calor. Quare & in torcularibus etiam in cellis multo igni quæritur. Tertia eſt culpa in parſimonia: quoniam ꝓpter impendiũ decerpẽdi expectaẽ ut decidat oliua. Qui mediũ tẽperamentũ in hoc ſeruant: perticis decutiũt cum iniuria arborꝫ ſequẽtis

anni dãno. Quippe oliuantibus lex antiquiſſima fuit, Oleam ne ſtringito: ne ue uerberato. Qui cautiſſi/me agunt harundine leui ictu: nec aduerſos percutiunt ramos. Sic quoq; alternare fructus cogitur de/cuſſis germinibus. Nec minus ſi expetatur ut cadat. Hærando enim ultra ſuũ tempus abſumunt ueniẽ tibus alimentũ & detinent locum. Argumentum eſt q; niſi ante fauoniũ collectæ: nouas uires non reſu munt: & difficilius cadunt. Primũ ergo ab autũni colligitur initio opere non natura poſia: cui plurimũ carnis: mox orchites: quibus olei: poſt radios. Has enim ociſſime occupat æſtas: quia ſunt tenerrimæ: & amurca cogit decidere. Differuntur uero etiã in martium menſem: calloſæ: contra humorem pugna/ces: ob idq; minimæ: licinia: cominia. Contra ſergia: quã ſabini regiam uocant: nõ ante fauonii flatum nigreſcentes: hoc eſt ad. vi. idus febr. Tunc arbitrant eas matureſcere: & quoniã pbatiſſimũ fiat ex iis ole um. Accedere etiam rõ prauitati uidetur. Feruntq; frigore ſterilitaté fieri: ſicut copiam maturitate: cum ſit illa bonitas non temporis: ſed generis tarde putreſcentis in amurcam. Similis error collectam ſeruã/di in tabulatis: nec priuſq; ſudet premẽdi: cum omni hora oleũ decreſcat: amurca augeat. Itaq; uulgo nõ amplius ſenas libras ſingulis modis exprimi dicunt. Amurcæ menſurã nemo agit quanto eo copioſior reperiatur in eodẽ genere diebus adiectis. Omnino in uita error publicus. Tumore oliuæ creſcere oleũ exiſtimantiũ: præſertim cum magnitudine copiã olei non cõſtare indicio ſint quæ tigiæ uocant: ab aliis maiorinæ: & ab aliis phauliæ grandiſſimæ: alioquin minimo ſucco. Et in ægypto carnoſiſſimis olei exi guũ. Decapoli uero ſyriæ perq; paruæ: nec cappari maiores: carne tamen cõmẽdãtur. Quam ob cauſam italicis tranſmarinæ præferunt in cibis: cũ oleo uincant. Et in ipſa italia cæteris picenæ: & ſidicinæ. Sale illæ priuatim condiunt: ut & reliquæ amurca ſapa ue. Necnon aliquæ oleo ſuo ſine accerſita commẽda tione puræ inatant. Colibandes franguntur: eædẽq; hærbaq; uiridiũ ſapore cõdiuntur. Fiunt & præcoces feruenti aqua perfuſæ: q̃libet imaturæ. Miræq; dulcem ſuccũ oliuas bibere: & alieno ſapore infici. Pur/pureæ ſunt & in iis & in uuis in nigrum colorem tranſeuntibus poſiæ. Sunt & ſuperbæ præter iam di/cta genera. Sunt & prædulces per ſe tantum ſiccatæ: uuiſq; paſſis dulciores. Admodum raræ in africa: & circa emeritam luſitaniæ. Oleum ipſum ſale uindicatur a pinguitudinis uitio. Cortice oleæ conciſo odorem accipit medicati alias ut uino palati gratia nulla eſt. Nec tam numeroſa differentia. Tribus ut plurimum bonitatis diſtat. Odor in tenui argutior: & is tamen etiam in optima breuis.

De natura olei. CA. IIII.

Leo natura tepefacere corpus: & contra algores munire. Eidem feruores capitis refrigerare.

o Vſum eius ad luxuriam uertere græci uitioq; omniũ genitores in gymnaſiis publicãdo. Notũ eſt magiſtratus honoris eius octogenis ſeſtertiis ſtrigmenta olei uẽdidiſſe. Oleæ honorem ro mana maieſtas magnum præbuit. Turmas equitũ idibus iuliis ex ea coronando. Item minoribus triũ phis ouantes. Athenæ quoq; uictores olea coronant: græci uero oleaſtro olympiæ.

De cultura oliuarum. CA. V.

Vnc dicemus Catonis placita de oliuis. In calido & pingui ſolo radium maiorem: ſalentinam.

n orchitem: poſiam: ſergianam: cominianam: albiceram ſeri iubet. Adiicitq; ſingulari prudẽtia quam eaq; in iis locis optimã eſſe dicant. In frigido aũt & macro liciniam. Pingui enim & olen ti uitiari eius oleum: arboremq; ipſam fertilitate conſumi. Muſco præterea & rubro infeſtari. Spectare oliueta in fauonium loco expolita ſolibus cenſet. CA. VI.

De ſeruandis oliuis: & qũo faciendum oleum.

Ec alio ullo modo laudat condi oliuas optime orchites & poſias q̃ uel uirides in muria: uel

n fractas in lentiſco. Oleũ q̃ acerbiſſima diu optimũ fieri. Cætero q̃ primũ e terra colligendam. Si ingnata ſit lauandã. Siccari triduo ſatis eſſe. Si gelent frigora: quarto die premendam. Hanc & ſale aſpergi. Oleũ in tabulato minui: deteriuſq; fieri. Itẽ in amurcã: & fracibus. Eæ ſunt carnes: & in/de feces. Quare ſæpius die decapulandum. Præterea cõchas & plũbeas cortinas aere uitiari. Feruẽtibus omnia ea fieri clauſiſq; torcularibus: & q̃minime uẽtilatis. Ideo nec ligna ibi cædi oportere. Qua de cau ſa e nucleis ipſaq; ignis aptiſſimus: & e cortinis in labra fundẽdũ: ut fraces & amurca liquent. Ob id cre/brius uaſa mundanda. Fiſcinas ſpongia tergendas: ut q̃ maxime pura ſinceritas conſtet. Poſtea inuentũ ut lauarentur utiq; feruẽti aqua. Protinus prælo ſubiicerent ſolidæ. Ita enim amurca exprimitur. Mox trapetis fractæ premerentur. Iterum premi pluſq; centenos modios non probãt. Factus uocatur. Quod uero poſt molã primũ eſt flos: factus Tres germinoſue a quaternis hoibus nocte ac die premi iuſtũ eſt.

De oleo factitio. CA. VII.

On erat tum factitium oleum. Ideoq; arbitror nihil a catone dictum. Nunc eius genera plura.

n Primum perſequemur ea quæ ex arboribus fiunt: & inter illas ante oẽs ex oleaſtro. Tenue id: multoq; amarius q̃ oleæ: tantum ad medicamentũ utile. Similimum huic ineſt ex chamelea frutice ſaxoſo: non altiore palmo: foliis oleaſtro: bacciſq;. Proximũ fit & e cyci arbore in ægypto copio/ſe. Alii crotonem: alii rhibin: alii ſiſimum ſilueſtre appellant. Ibiq; nõ pridẽ. Et i hiſpania repẽte, puenit: altitudine oleæ: caule ferulaceo: folio uitium: ſemine uuaq; gracilium: pallidarũq;. Noſtri eam uocant ricinum a ſimilitudine ſeminis. Coquitur id in aqua: innatanſq; oleũ tollitur. At in ægypto ubi abũdat ſine igni & aqua ſale aſperſum exprimitur: cibis ſedũ lucernis exile. Amygdalinum quod aliqui neto/pum uocant: ex amaris nucibus arefactis: & in offam cõtuſis aſperſum aqua & iteq; tuſis exprimitur. Fit & lauro admixto druparum oleo. Quidãq; e baccis exprimunt tãtũ. Aliis foliis mõ. Alii folio & cor tice baccarum. Necnon ſtiracem addunt: alioq; odores. Optima laurus ad id latifolia: ſilueſtris: nigra

baccis.Simile eſt e myrto nigra:& hæc latifolia melior.Tunduntur baccæ aſperſæ calida aqua:mox de coquunt.Alii folioꝝ molliſſima decoquũt in oleo & exprimũt.Alii deiecta ea in oleum prius ſole marant.Eadem ratio & in ſatiua myrto:ſed præfertur ſilueſtris:minore ſemine:quã quidã oxymyrſinem uocant:alii chamæmyrſinem:alii acoron a ſimilitudine.Hæc eſt enim breuis fructicoſa.Fit & ex citro: cupreſſo:nucibuſq; iuglãdibus:quod caryinon uocant.Malis cædri quod cædreleon. Ex grano quoq; gnidio purgato ſemine & tuſo.Item lentiſco.Nã & cyprinũ etiam:e glande ægyptia ut fieret odoꝝ cã dictum eſt.Indi etiam ex caſtaneis & ſiſama atq; oriza facere dicunt.Icthiophagi e piſcibus. Inopia cogit aliquando luminum cauſa & e platani baccis fieri aqua & ſale maceratis.Et oenanthinum fit de ipſa oenanthe:ut dictũ eſt in unguentis.Gleucino muſtũ incoquitur uapore lento.Ab aliis ſine igne circũdatis uinaceis diebus.xxii.bis ſingulis ꝑmixtũ.Cõſumiturq; muſtũ oleo.Alii non ſanſucum tantum admiſcent:ſed etiã precioſiora odoramẽta.Et in gymnaſiis quoq; cõditur odoribus: ſed uiliſſimis. Fit & de aſpalto:calamo:balſamo:yri:cardamomo:meliloto:nardo gallico:panace: ſanſuco: helenio:cinami radice:omnium ſuccis in oleo maceratis expreſſiſq;.Sic & rhodinum e roſis iuncinum e iunco: quod eſt roſaceo ſimillimũ.Item hyoſcyamo:lupinis:& narciſſo.Plurimũ autem in ægypto e raphani ſemine aut gramine hærba quod chortinõ uocant.Item ſeſſama & urtica:quod agroſtinum appelant. E lilio & alibi fit ſub diuo ſole:luna:pruina maceratum.Suis hærbis componunt inter cappadociam & ſeleucicã:quod ſeleuticum appellant:neruis admodum utile.Sicut in italia e gũmi.E pice fit quod picinũ appellant:cum concoquitur uelleribus ſupra halitum eius expanſis atq; expreſſis.Probatum maxime e brutia.Eſt enim pinguiſſima & reſinoſiſſima.Color oleo ſuluus.Sponte naſcitur in ſyriæ palmyris qđ eleomeli uocant.Manat ex arboribus pingue:craſſius melle:reſina tenuius:ſapore dulci:& hoc medicis. Veteri quoq; oleo uſus eſt ad quædam genera morboꝝ.Exiſtimatur & ebori uindicando a carie utile eſſe.Certe ſimulacrum Caturni Romæ intus oleo repletum eſt.

De amurca. CA. VIII.

Vpra omnia autẽ celebrauit amurcam laudibus Cato.Dolia olearia cadoſq; illa imbui:ne bi-
f bant oleum.Amurca ſubigi areas terendis meſſibus ut formicæ rimæq; abſint.Quin & lutũ parietum & tectoria & pauimenta horreoꝝ frumenti.Veſtiariũ etiã cõtra teredines: ac noxia animalia amurca aſpergi.Semina frugũ perfundi.Morbis quadrupedũ arboꝝ quoq; mederi illa:efficaci ad ulcera ſteriora humani quoq; oris.Lora etiã ac coria omnia & calceamina axeſq; decocta ungi atq; æramenta cõtra eruginem.Coloriſq; gratia elegãtioris & totam ſuppellectilẽ ligneam:ac uaſa fictilia in quis ficum aridam libeat aſſeruare.Aut ſi folia baccaſq; & uirgas myrti aliudue id genus ſimile.Poſtremo ligna macerata amurca nullius fumi tedio ardere.Oleam ſi lambendo capra lingua contigerit: depaueritq; primo germinatu ſterileſcere auctor eſt.M.Varro.Et hactenus de olea atq; oleo.

Pomorum omnium genera & naturæ. CA. IX.

r Eliqui arborum fructus uix ſpecie figuraue non modo ſaporibus ſucciſq; totiens permixtis atq; inſitis enumerari queunt.

Nucum pinearum genera quattuor. CA. X.

Randiſſimis pineis nucibus altiſſimeq; a terra ſuſpenſis:intus exiles nucleos lacunatis includi
g tornis ueſtitos alia ferruginis tunica.Mira naturæ cura molliter ſemina collocandi. Harum genus alteꝝ tarentinum digytis fragili putamine auiũq; expoſitũ furto in arbore.Et tertiũ ſapineũ e picea ſatiua:nucleoꝝ cute uerius q̃ putamine adeo molli ut ſimul mandantur. Quartũ pityda uocãt e pinaſtris ſingularis remedii aduerſum tuſſim.In melle decoctos nucleos taurini aqcelos uocãt. Pinea cotona uictores apud iſthmũ coronant.

De malo cotoneo. CA. XI.

Is ꝑxima amplitudine mala quæ uocamus cotonea:& græci cydonea ex creta inſula aduecta.
h Incuruatos trahunt ramos:ꝓhibẽtq; creſcere parentẽ.Plura eoꝝ genera.Chryſomella inciſuris diſtincta:colore ad auꝝ inclinato.Quæ candidiora noſtrata cognominata odoris præſtantiſſimi.Eſt & neapolitanis ſuus honor.Minora ex eodẽ genere ſtrutea odoratius uibrãt:ſerotino ꝑuẽru.Præcotia uero muſtea.Struteis aũt cotonea inſita ſuũ genus fecere muluianũ:qũæ ſola ex iis uel cruda manduntur.Oĩa iam & uiroꝝ ſalutatoriis cubilibus incluſa ſimulacris noctiũ conſciis ſpoſita. Sunt præterea ſilueſtria parua & ſtruteis odoratiſſima in ſepibus naſcentia. Mala appellamus quanq̃ diuerſi ꝑſica & granata:quæ in punicis arboribus nouem generum dicta ſunt.His acinus ſub cortice intus.Lignũ illis in corpore.Necnõ & quædã e pyris libralia appellata amplitudinem ſibi põderis noſe aſſerũt.

De perſico genera quattuor. CA. XII.

Ed perſicorum palma duracinis.Nationum habent cognomen gallica & aſiatica.Poſt autũnũ
f matureſcunt:æſtate præcocia intra.xxx.annos reperta:& primo denariis ſingula uenundata. Supernatia e ſabinis ueniunt:popularia undiq;.Pomum innocuum expetitur ægris. Preciũq; ſingulis iam triceni nummi fuere:nullius maiore.Quod miremur quia non aliud fugacius. Longiſſima namq; decerpto bidui mora eſt cogitq; ſe uenundari.

De pruno genera.xi. CA. XIII.

Ngens poſtea turba prunoꝝ uerſicolor:nigra:candicans.Hordearia appellata a comitatu fru-
i gis eius.Alia eodem colore ſeriora maioraq;:aſinina cognominata a uilitate. Sunt & nigra ac laudatiora:cærina atq; purpurea.Necnõ ab externa gente armeniaca:quæ ſola & odore commendantur.Peculiaris impudentia nucibus eſt inſitoꝝ quæ faciem parẽtis ſuccũq; adoptionis exhibẽt

appellata ab utroq; nucipruna. Et hæc aũt perſica & cærina ac ſilueſtria ut uuæ autumno cadis condita uſq; ad alia naſcentia ætatem ſibi prorogant. Reliquoꝝ uelocitas cito miteſcentium tranſuolat. Nuper imbetica malia appellari ceperunt malis inſita: & alia amygdalina amygdalis. His intus in ligno nucle us amygdalæ eſt. Nec aliud pomũ ingenioſius geminatum eſt. In peregrinis arboribus dicta ſunt damaſcena a ſyriæ damaſco cognominata iam pridẽ in italia naſcentia grandiore quãq; ligno: & exiliore carne: nec unq; in ruga ſiccata quando ſoles ſui deſunt. Simul dici poſſunt populares eoꝝ myxæ: quæ & ipſæ nunc cœpere Romæ naſci inſitæ ſorbis. In totum quidẽ perſica peregrina etiã aſiæ græciæq; eẽ ex noſe ipſo apparet: atq; ex perſide aduecta. Sed pruna ſilueſtria ubiq; naſci certum eſt. Quo magis miror huius pomi mentionem a Catone non habitam: præſertim cum condenda demonſtraret quædã etiã ſilueſtria. Nã perſicæ arbores ſero & cũ difficultate tranſire ut quæ in rhodo nihil ferant: quod primũ ab ægypto eaꝝ fuerat hoſpitium. Falſum eſt uenenata cum cruciatu in perſis gigni: & pœnaꝝ cã a regibus tranſlata: & in ægyptum terra mitigata. Id enim de pſea diligentiores tradunt: quæ in totum alia eſt: myxis rubeſcentibus ſimilis: nec extra orientem naſci uoluit. Eam quoq; eruditiores negauerunt ex perſide propter ſupplicia tranſlatam: ſed a Perſeo memphiſatam. Et ob id alexandrum illa coronari uictores ibi inſtituiſſe in honorem attaui ſui. Semper autem folia habet & poma ſubnaſcẽtibus aliis: Sed pruna quoq; omnia poſt Catonem cœpiſſe manifeſtum eſt.

De diuerſis generibus maloꝝ: genera. xxix. Ca. XIIII.

Aloꝝ plura ſunt genera. De citreis cũ ſua arbore diximus. Medicam aũt græci uocant patriæ
m noſe. Aeq; peregrina ſunt zinzipha & tuberes: quæ & ipſa nõ pridẽ uenere in italiam. Hæc ex
africa: illa ex ſyria. Sex. Papinius quẽ conſulẽ uidimus primus utraq; attullit Diui Auguſti no
uiſſimis tẽporibus in caſtroꝝ aggeribus ſata baccis ſimiliora q̃ malis. Sed aggeribus præcipue decora: quoniã & in tecta iam ſiluæ ſcandunt. Tuberũ duo genera. Candidũ & a colore ſericũ dictum pene peregrina. Sunt & in uno italiæ agro ueronẽſi naſcentia: quæ lanata appellant. Lanugo ea obducit. Strutheis quidem perſicisq;. Plurimis tamen peculiarie nomẽ dedit nulla alia cõmendatione inſignibus. Reliqua cur pigeat noiatim indicare? cũ conditoribus ſuis æternã ꝓpagauerint memoriã: tanq̃ ob egregiũ aliquid in uita factũ? Ni fallor apparebit ex eo ingeniũ inſerẽdi: nihilq; tam paruũ eſſe quod non gloriã parere poſſit. Ergo habent originem a Matio Gæſtioq; & Mãlio: item Claudio a qbus cotoneo inſito. Ab Appio e claudia gente appiana ſunt cognominata. Odor eſt his cotoneoꝝ: magnitudoq;. Sed claudianis color rubeus. Ac ne quis id ambitu ualuiſſe claritatis & familiæ putet: ſunt & ſeptiana ab inuentore libertino inſignia rotũditate. Cato adiicit quiriana: & quæ tradit in doliis cõdi ſcãtiana. Omnium aũt nuperrime adoptata ſunt parua gratiſſimi ſaporis quæ petiſſia noſantur. Primas nobilitauere camerina & græcula. Cætera e cauſis traxere nomen. Germanitatis cohærẽtia & gemella nunq̃ ſingula in fœtu. A colore ſerica: cognatione melappia: muſtea a celeritate miteſcendi. Quæ nunc melimella dicunt a ſapore melleo. Orbiculata ex figura orbis in rotunditaté circũacti. Hæc in epyro primũ ꝓueniſſe argumento ſunt græci: q epirotica uocãt. Mãmaꝝ effigie ortomaſtica. A conditione caſtrati ſeminis: quæ ſpadonia appellant. Belgemella a foliis. Foliũ enim unum aliquãdo & geminum erũpit e latere medio. Celerrime in rugas marceſcunt pãnutia. Stolide tument pulmonea. Sunt quibus ſanguineus eſt color: origine ex mori inſitu tracta. Cunctis uero quæ fuerũt a ſole partes rubent. Sunt & parua grati ſaporis: atq; etiã acutiora odore: ſilueſtria. Id peculiarie iprobitatis & acerbitatis conuitium: & uis tãta ut aciem gladii perſtringat. Dacis ferme uilliſſimis nomen: q̃q̃ primis aduentu decerpiq; properantibus.

De pyris & inſitoꝝ uarietate. CA. XV.

Adem cauſa in pyris taxat: ſupba cognoſe. Parua hæc: ſed ociſſima. Cũctis aũt cruſtumina gra
e tiſſima. Proxima iis falerna a potu: quoniam tanta uis ſucci abũdat. Lactea hæc uocant in his:
quæ aliis colore nigro donant ſyriæ. Reliquoꝝ noia aliter in aliis atq; aliis locis appellantur: Sed confeſſis urbis uocabulis auctores ſuos nobilitauere. Decumiana & ex eo tractum quod pſeudo de cimianum uocãt. Dolobelliana longiſſimi pediculi. Põpeiana cognomine mãmoſa: liceriana: ſeueriana: & quæ ex iis nata ſunt tyryanniana longitudine pediculi diſtantia. Fauoniana rubra. Paulo ſuperbis maiora. Lateriana: anitiana. Poſt autũnalia aciduol ſapore iucunda. Tiberiana appellatur: quæ maxime Tiberio principi placuere. Colorantur magis ſole: grandeſcuntq; alioquin eadem eſſent quæ liceriana. Primæ nomine habent ſeriſſima oĩum amerina: picentina: numantina: alexandrina: numidiana:: græca & in iis tarentina: ſignina: quæ alii a colore teſtacea appellant: ſicut onychina purpurea. Ab odore myrrappia lauræa: nardina. A tempore hordearia. A collo ampulcacea & coriolana. Brutæ gentilitatis cucurbitania. Acidula ſucci. In creta noĩum cã eſt barbariciſq; ueneriiſq;: quæ colorata dicunt. Regiiſq; quæ minimo pediculo. Seſilia patriciis uoconiis uiridibus oblõgiſq;. Præterea dixit uolema Virgilius a Catone ſumpta: qui: & ſementina & muſtea noĩat. Pars hæc uitæ iampridem puenit ad columẽ expertis cũcta hoĩbus. Quippe cũ Virgilius inſitam nucibus arbutum: malis platanum: ceraſis ulmum dicat. Nec quicq̃ amplius excogitari poteſt: nullũ certe pomũ nouũ diu iam inueniẽt. Neq; omnia iſita miſceri fas eſt ſicut nec ſpinas inſeri: quãdo fulgura expiari nõ queũt. Facile quoq; genera inſita fuerunt: tot fulgura uno ictu pronunciantur. Turbinatior pyris figura. In iis ſerotina ad hyemẽ uſq; ad matrem pendent gelu matureſcentia. Græca: ampulacea: laurea: ſicut in malis amerina: ſcantiana. Conduntur uero pyra ut uuæ: ac totidem modis nõ aliter q̃ in cadis. Præterea quæ pomis proprietas pyris quoq; uini. Similiter iis ægris medentes in eſcam dant: ac uino & aqua coquuntur: atq; pulmentarii uicem implent quod

non alia præter cotonea & ſtrutea. De pomis ſeruandis & uuis. CA. XVI.

N uniuerſum uero de pomis ſeruandis præcipitur. Pomaria in loco frigido ac ſicco cõtabulari. Septẽtrionalibus feneſtris ſereno die patere. Auſtros ſpecularibus arcere. Aquilonis quoq; afflatu poma deturpante. Colligi mala poſt æquinoctiũ autũnale: neq; ante. xvi. lunam: neq; ante primam horam. Cadiua ſeparari ſtramentis: ſtoreis: paleiſue ſuſterni. Rara componi: ut limites parui ſpiritum æqualem accipiant. Amerina maxime durare: meli mella minime.

De cotoneis pyris & ſorbis. CA. XVII.

Otoneis intercluſis ſpiramentum omne adimendũ: aut incoqui melle ea: ĩmergiue oportere. Punica aqua marina feruente indurari: mox triduo ſole ſiccata: ita ne nocturno rore contingãtur ſuſpendi. Cum libeat uti: aqua dulci perlui. M. Varro & in doliis harenæ ſeruari iubet: & immatura obrui terra in ollis fundo effracto: ſed ſpiritu excluſo: ac ſurculo pice illito. Sic etiam creſcere amplitudine maiore q̃ poſſint in arbore. Cætera mala foliis ſiculneis præterq̃ cadiuis ſingula conuolui ciſtiſq; uitibus condi: uel creta figulina q; illini. Pyra in uaſis fictilibus picatis inuerſis obrui inter ſcrobes. Tarentina ſeriſſime legi. Anitiana ſeruari & in paſſo. Sorba uero & in ſcrobibus gypſato operculo duũ pedum terra ſuperinducta in loco aprico inuerſis uaſis: & in doliis ut uuas cum ramis ſuſpendi. E proximis auctoribus quidã altius curã petunt: putariq; ſtatim poma ac uites ad hunc uſum præcipiunt decreſcente luna. Poſt horã diei tertiam cælo ſereno aut ſiccis a uentis. Similiter delegi & ex locis ſiccis: & ante perfectã maturitatẽ: addito ut luna infra terram ſit: uuas cũ malleolo ſarmentiſue duro dẽptis forcipe curruptioribus acinis in dolio picato recenti: ſuſpendi: excluſa omni aura operculo & gypſo. Sic & ſorba & pyra illitis omnium ſurculis pice. Dolia procul ab aqua eſſe. Quidã ſic cũ palmite in gypſo condunt: capitibus eius ſcyllæ infixis utriq;. Alii etiã uina habentibus doliis: dum ne cõtingãt ea uuæ. Aliqui mala in patinis fictilibus fluitantia: quo genere & uino odorem acquiri putant. Aliqui oĩa hæc in milio ſeruare malunt. Plericq; uero in ſcrobe duũ pedum altitudinis harena ſubſtrata: & fictili operculo: dein terra operto. Creta quidã etiã figulina uuas illinunt: ſiccataſq; ſole ſuſpendũt: in uſu diluentes cretam. Eandem pomis i uino ſubigũt. Mala uero generoſiſſima eadẽ ratione cruſtant gypſo uel cæra. Quæ niſi maturauerint: incremento calicem rũpunt. Semp aũt in pediculos collocant ea. Alii decerpũt cũ ſurculis: eoſq; i medullam ſambuci abditos obruunt: ut ſupra ſcriptũ eſt. Aliis ſingulis malis pyriſq; ſingula uaſa fictilia aſſignant: & opercula eoq; picata dolio iterum includunt. Necnõ aliqui in floccis capſiſq; quas luto paleato illinunt. Alii hoc idem in patinis fictilibus. Aliqui & in ſcrobe ſubiecta harena. ita ſicca operiunt mox terra. Sunt q̃ cotonea cæra põtica illita melle demergãt. Columella auctor in puteos ciſternaſue in fictilibus uaſis pice diligẽti cura illitis mergi. Liguria maritima alpibus proxima uuas ſole ſiccatas iunci faſciis inuoluit: cadiſq; conditas gypſo includit. Hoc idem græci platanii foliis: aut uitis ipſius: aut fici uno die in umbra ſiccitatis: atq; i cado uinaceis interpoſitis. Quo genere coa uua & beritia ſeruantur nullius poſteritati poſtferendæ. Quidam ut has faciant in cinere lexiuio tingunt protinus q̃ detraxere uiribus. Mox in ſole ſiccant. Tum foliis ut ſupra dictum eſt inuolutas uinaceis ſtipant. Sunt qui malunt uuas in ſcobe ramentiſq; abietis: populi: fraxini: ſeruare. Sunt qui ſuſpendi procul malis: protinuſq; in granariis iubeant: quoniam optime ſit operimento puluis penſilibus. Contra ueſpas remedio eſt oleo aſpergi ex ore: ut de palmis diximus.

De ficis genera. xxix. CA. XVIII.

Reliquo genere pomoq; ficus ampliſſima eſt. Quædamq; & pyris magnitudine æmula. De ægyptiæ cypriæq; miraculis retulimus inter externas. Iudæa rubet oliuæ magnitudine rotũdior tantũ ſapore meſpili. Alexandriã hanc ibi uocãt: craſſitudine cubitali ramoſam: materia ualidã: lentam ſine lactæ cortice uiridi: folio tiliæ: ſed molli. Oneſicritus tradit in hyrcania multum noſtris eſſe dulciores: fertilioreſq;: utq; modios. cclxx. ſingulæ ferant. Ad nos ex aliis tranſiere gẽtibus chalcidicæ: quaq; plura generas. Siquidẽ & lybiæ quæ ſunt purpureæ: & mamillanæ ſimilitudinẽ mãmaq; habent. Et calliſtrutiæ partim ſapore præſtãtiores ficoq; oĩum frigidiſſimæ. Nã de africanis quas multi præferunt cunctis magna quæſtio eſt: cũ id genus in africa nuperrime trãſierit: patriæ nomẽ optinẽt Nam alexandriæ enixiores. Candicans terina cognomine delicata. Nigra & rhodia eſt: & tyburtina de præcocibus. Sunt & auctoq; noĩa iis. Liuiæ Pompeiæ ſiccatæ hæ ſolæ in annuos uſus aptiſſimæ cum mariſcis: & aquas harũdinei folii macula uariat. Eſt & herculanea & albicerata: & aratia alba: pediculo minimo latiſſima. Primo autem prouenit porphyritis longiſſimo pediculo. Comitat eam e minimis & uiliſſimis popularis dicta. Contra nouiſſima ſub hyeme maturatur chelidonia. Sunt præterea eadẽ ſerotinæ & præcoces biferæ alba ac nigra cum meſſe uindemiaq; matureſcentes. Serotinæ & a corio appellatæ duro. Ex chalcidicis quarundam trifero prouentu. Tarenti tantum prædulces naſcuntur: quas uocant onas. Cato de ficis ſerendis ita memorat. Ficus mariſcas in loco cretoſo aut aperto ſerito. In loco autem craſſiore aut ſtercorato africanas: ſed & herculaneas: ſagontinas: hybernas: telianas atras pediculo longo. Poſtea tot ſubiere nomina atq; genera: ut uel hoc ſolum æſtimantibus appareat mutatam eſſe uitam. Sunt & hybernæ quibuſdam prouintiis: ſicuti meſiæ: ſed arte non natura. Paruarum genus arborum poſt autumnum fimo contegunt: deprehenſaſq; in his hyeme groſos: quæ mitiorem cælo refoſſæ cum arbore: atq; in lucem remiſſæ nouos ſoles alioſq; q̃ quibus uixere: auidæ tãquam iterũ naturæ accipiunt: & cum uenientium flore matureſcunt: alieno præcoces anno: in tractu uel gelidiſſimo. Sed a Catone appellata iam tum africana ammonet & africæ ad ingens documẽtũ uſo eo pomo. Nãq;

perniciali odio carthaginis flagrans: nepotū ſecuritatis anxius: cū clamaret in omni ſenatu carthaginē delendam: attulit quodam die i curia præconē ex ea ꝓuincia ficū. Oſtendēſq; patribus. Interrogo uos inquit quādo hoc pomū demptū paratis ex arbore? Cū iter omnes recens eſſe conſtaret. Atq; tertiū inquit ante diē ſcitote decerptū carthagine: tā ꝓpe a muris habemus hoſtem. Statimq; ſumptū eſt punicū tertiū bellū: quo carthago deleta eſt. Quāq; Catone anno ſequente rapto. Quid primum in eo miremur? curā ingenii: an occaſionē fortuitā? celeritatemq; curſus an uehementiā uiri? Super omnia equidem eſt quo nihil eqdē duco: mirabilius: tantā illam urbē & de terrarū orbe per. cxx. annos urbis æmulam unius pomi argumēto euerſam. Quod nō trebia aut traſimenus: nō cānæ buſto inſignes romani nois perficere potuere. Nō caſtra punica ad tertium lapidē uallata. Portæq; colinæ adequitans ipſe Hānibal. Tāto ꝓpius carthaginē pomo Cato adiri monuit. Colit ficus arbor i foro ipſo ac comitio romæ nata ſacra fulguribus ibi cōditis. Magiſq; ob memoriam eius quæ nutrix fuit Romuli ac Remi cōditoris appellata: quoniā ſub ea inuēta eſt lupa infantibus præbens rumen. Ita enim uocabant māmā. Miraculo ex ære iuxta dicato tanq; in comitū ſponte trāſiſſet. Adacto nauigio ilico areſcit. Rurſuſq; cura ſacerdotū ſeritur. Fuit & ante Saturni ædē urbis anno ducēteſimo ſexageſimo ſublata ſacro a ueſtalibus facto cū Siluani & Iſidis ſimulacrū ſubuerteret. Eadē aūt fortuito ſato adiuuit in medio foro: quaſi fidē tia imperii fundamenta oſtento fatali. Curtius maximis bonis hoc eſt uirtute ac pietate ac morte præclara expleuerat. Aeque fortuita eodē loco eſt uitis atq; olea umbræ gratia: ſedulitate plebeia ſatæ. Arafnde ſublata gladiatorio munere Diui Iulii: quod nouiſſime pugnauit i foro. Admirabilis eſt pomi huiuſce feſtinatio unius in cunctis ad maturitatem droperantis arte naturæ.

De caprifico & caprificatione. CA. XIX.

Caprificus e ſilueſtri genere ficus nunq; matureſcēs: ſed quod ipſa non habet aliis tribuens: quoniam eſt naturalis cauſaq; tranſitus: atq; e putreſcentibus idētidem generatur aliqd. Ergo culices parti fraudati alimento in matre: hoc putri eius tabe ex qua nati ad cognatā uolant: morſuq; ficorum crebro hoc eſt auidiore paſtu aperiētes ora eaq;: atq; ita penetrantes intus ſolem primo ſecum inducūt: cerealeſq; auras immittūt foribus apertis. Mox lacteū humorē: hoc eſt infantiā pomi abſumunt: quod ſit & ſponte. Ideoq; ficetis caprificus permittit ad rationē uenti: ut flatus euolātes i ficos ferat. Indē repertum ut illatæ quoq; aliūde & inter ſe colligatæ iniicerentur fico. Quod in macroſo & aquilonio ſitu nō deſiderat: quoniā ſponte areſcunt loci ſitu: rimiſq; eadē quæ culicū opera cā perficit. Nec nō ubi multus puluis: quod euenit maxime frequenti uia appoſita. Nāq; & puluerī uis ficcādi: ſuccumq; lactis abſorbendi: quæ rō puluere & caprificatione hoc quoq; præſtat: ne decidāt abſumpto humore tenero: & cū quadā fragilitate ponderoſo. Ficis mollis oībus tactus. Maturis frumēta intus. Succus matureſcentibus lactis: percoctis mellis. Seneſcunt in arbore. Anuſq; diſtillant. Gūmi lachrymārū ſiccant. Honos laudatas ſeruat in capſis. Ebuſo inſula præſtantiſſimas ampliſſimaſq;: & mox i marruciniis. At ubi copia abūdat captut orcæ: in aſia cadi: aūt in ruſpina africæ urbe: paniſq; ſimul & obſonii uicem ſiccatæ implent: utpote cū Cato cibaria ruris operariis ruſta ceu lege ſantiens minui iubet perfici maturitatē: cum & obſonii uicem habeant recentes ficus. Salis ſiccatis & caſei loco ueſci nuper excogitatum eſt. Ex hoc genere ſunt ut diximus cottona & caricæ: quæq; conſcēdēti nauim aduerſus partthos omen fecere. M. Craſſo uenales prædicantis uoce cauneæ. Omnia hæc in albenſe rus e ſyria intulit. L. Vitellius qui poſtea cenſor fuit: cū legatus in ea prouitia eſſet nouiſſimis Tiberii Cæſaris temporibus.

De meſpilis & eoꝝ generibus tribus. CA. XX.

Aloꝝ pyroꝝ generi adnumerenē iure meſpila atq; ſorba. Meſpilis tria genera: anthedon: ſetania. Tertiū degenerat. Antedoni tametſi ſimilius eſt quod gallicū uocant: ſetaniæ tamen maius pomū. Cādidi uſq; acini molliore ligno. Anthedoni cæteris minus pomū: ſed odore præſtantius: & quod diutius ſeruetur. Arbor ipſa de ampliſſimis. Folia anteq; decidant rubeſcunt. Radices multæ atq; altæ: & ideo inextirpabiles. Non fuit hæc arbor in italia Catonis æuo.

De ſorbis genera quattuor. CA. XXI.

Orbis quadruplex differentia. Aliis enim eoꝝ rotūditas mali. Aliis turbinatio pyri. Aliis ouata ſpes: ceu malorum aliquibus. Hæc obnoxia acri odore: & ſuauitate iucunda. Cæteris uinoſa ſapor. Generoſiſſima quibus circa pediculos folia. Quartū genus torminalle appellant: remedio tantum ꝓbabile: aſſiduū prouentu: minimūq; pomo arbore: diſſimili: foliis pene platani. Nō ferūt ante trimatum ex ullo genere. Cato & ſorba ſapa condi iubet. Ab iis locum amplitudine uindicauerūt quæ ceſſere auctoritati.

De nuce iuglande. CA. XXII.

Nuces iuglandes quāq; & ipſæ nuptialiū feſcenninoꝝ comites: multū pineis minores uniuerſitate. Eædēq; portione ampliores nucleo. Necnō & honor his naturæ peculiaris: gemino ꝓtectis operimento: puluinati primū calicis: mox lignei putaminis. Quæ cā eas nuptiis fecit religas tot modis fœtu munito quod eſt ueriſimilius: q; quia cadēdo tripudium ſonumue faciant. Et has e perſide a regibus tranſlatas indicio ſunt græca noia. Optimū quippe eaꝝ genus perſicum atq; baſilicon uocant. Et hæc fuere prima noia. Carion a capitis grauedine ꝓpter odoris grauitatem conuenit dictū. Tinguntur cortice eaꝝ lanæ: & ruffatur capillus primū prodeuntibus nucleis. Id cōpertum infectis tractatu manibus. Pingueſcunt uetuſtate. Sola differentia generum in putamine duro fragiliue & tenui ac craſſo loculoſo & ſimplici. Solum hoc pomum natura compactili operimento clauſit. Namq; ſunt biſidæ putaminum carinæ. Nucleorumq; illis quadriptita diſtinctio lignea intercurſante membrana.

Cæteris quicquid eſt ſolidum eſt. Vt in auellanis & ipſo nucum genere: quas anna abelliuas patrio nomine uocabant. In aſiam græciamq; e ponto genere: & ideo ponticæ nuces uocantur. Has quoq; mollis protegit barba. Sed putamini nucleiſq; ſolida rotunditas ineſt. Eæ & torrentur. Vmbilicus illis intus in uentre medio. Tertia ab iis natura amygdalis tenuiore: ſed ſimili iuglandium ſummo operimẽto. Item ſecundo putaminis. Nucleus diſſimilis latitudine: & acriore callo. Hæc arbor an fuerit in italia Catonis ætate dubitatur: quoniam græcas nominat: quas quidam & in iuglandium genere ſeruant. Adiicit præterea auellanas: & galbas: preneſtinas: quas maxime laudat: & conditas ollis in terra ſeruari uirides tradit. Nunc thaſiæ & albenſes celebrãtur: & tarentinarũ duo genera: fragili putamine: ac duro. Quæ ſunt ampliſſime: & minime rotũdæ. Præterea molluſcæ putamẽ rumpẽtes. Sunt qui honori nomẽ interpũtentur: & Iouis glandem eſſe dicunt. Nuper cõſularem uirum audiui biferas & iuglandes nuces ſe habere profitentem. De piſtaciis & ipſi retulimus. Et hæc autem idem Vitellius in italiam primus intulit eodem tempore. Simulq; in hiſpaniam Flaccus Pompeius eques romanus: qui cum eo militabat.

De caſtaneis genera octo. CA. XXIII.

n Vces uocamus & caſtaneas: q̃q̃ accõmodatiores glãdium generi. Armatum iis echinato calice uallum: quod inchoatum glandibus. Mirumq; uiliſſima eſſe quæ tanta occultauerit cura naturæ. Trini quibuſdam partus ex uno calice: cortexq; lẽtus. Proxima uero corpori mẽbrana: & in iis & in nucibus ſaporẽ ni detrahat infeſtat. Torrere has in cibis gratius modulantũ: laturas præſtanti ieiunio fœminarum quãdam imaginẽ panis. Sardibus eæ puenere primũ. Ideo apud græcos ſardianos balanos appellãt. Nã Diuus Tiberius poſtea balanũ nomẽ impoſuit excellẽtioribus ſatu factis. Nũc plura eaq; genera. Tarẽtinæ faciles: nec operoſo ſunt cibo: planæ figura. Rotundior quæ balanitis uocat purgabilis maxime: & ſponte profiliẽs. Pura & plana eſt ex eis & ſalariana. Tarentina minus tractabilis. Laudatior corelliana & ex ea facta: quod dicemus in inſitis meterana: quã rubens cortex præfert triangulis & popularibus nigris: quæ coctiuæ uocãtur. Patria laudatiſſimis tarentum: & in campania neapolis. Cæteræ ſuum paulo gignuntur: ſcrupuloſæ corticis: intra nucleos quoq; rumination e.

De ſiliquis & carnoſis pomis & moris & de acinis & baccis. CA. XXIIII.

h Aud procul abeſſe uidẽtur & prædulces ſiliquæ: niſi q̃ in his cortex ipſe mãditur. Dygitorum hominis longitudo illis: & interim falcata pollicari latitudine. Glandes inter poma numerari non poſſunt. Quamobrem in ſua natura dicẽtur. Reliqua carnoſi ſunt generis: eaq; baccis atq; carnibus diſtant. Alia acinis caro: alia moris: alia unedõibus: & alia acinis inter cutem ſuccumq; alia myxys. alia baccis: ut oliuis. Moris ſuccus in carne uinoſus. trini colores: candidus primo: mox rubens: maturis niger. In nouiſſimis florent. Inter prima matureſcunt. Tingunt manus ſucco. Maturæ ruunt: acerbæ minime. In hac arbore ingenia profecerunt: nec nominibus: nec inſitis: nec alio modo q̃ pomi. Magnitudine differunt mora oſtienſia: & tuſculana. Romæ naſcuntur & in rubis multum differẽte callo. Aliud corpus eſt e terreſtribus fragis. Aliud congeneri eorum unedoni: quod ſolum pomum ſimile frutici terræq; gignitur. Arbor ipſa fruticoſa. Fructus anno matureſcit: pariterq; floret ſubnaſcens: & prior coquitur. Mas ſit an fœmina ſterilis inter auctores non conſtat. Pomum inhonorum: ut cui nomen ex argumento ſit unum tantum edendi. Duobus tamen hoc nominibus appellant græci comaron & memecylon. Ex quo apparet totidem eſſe genera & apud nos. Alio nomine arbutus uocatur. Iuba auctor eſt quinquagenum cubitorum altitudine in arabia eſſe eas. Acinorum quoq; magna eſt differẽtia. Primum inter uuas ipſas callo: teneritate: craſſitudine iteriore ligno aliis paruo: & aliis etiam gemino: qui minime feraces muſti. Plurimum uero differunt hederæ ſambuciq; acini. In figura etiam punici anguloſi quippe ſoli: nec cutis ulla ſingulis: præter communem quæ eſt candida: totiſq; ſuccus & caro eſt iis præcipue quibus paruulum ineſt ligni. Magna & baccis differentia. Aliæ nãq; ſunt oliuis: lauris: & alio modo loto: cornis: alia myrtis: lentiſco. Aquifolio enim ac ſpinæ ſine ſucco. Medioq; etiam non genere inter baccas acinoſq; ceraſis. Pomum iis primo candidum: & fere omnibus baccis: mox aliis uireſcit: ut oliuis: lauris. Rubet uero moris: ceraſis: cornis. Deinde nigreſcit moris: ceraſis: oliuis.

De ceraſis genera octo. CA. XXV.

c Eraſi ante uictoriam mithridaticam. L. Luculli nõ fuere in italia. At urbis anno ſexcenteſimo octogeſimo is primum uexit e ponto: anniſq; cxx. trans oceanum in britaniam uſq; peruenere. Eadem ut diximus in ægypto nulla cura potuere gigni. Ceraſorum aproniana maxime rubent. Nigerrima ſunt ut actia. Cæciliana uero & rotunda. Iulianis gratus ſapor: ſed pene tantum ſub arbore ſua: adeo teneris: ut geſtatum non tolerent. Priciparus duracinis. quæ campania plyniana appellat. In belgica uero luſitanis. In ripis etiam rheni. Tertius is colos e nigro ac rubenti uiridiq; ſimilis matureſcentibus ſemper. Minus quinquennio eſt q̃ prodiere quæ uocant laurea: non ingratæ amaritudinis in ſitæ in lauro. Sunt & macedonica paruæ arboris raroq; tria cubita excedentis: & minore etiam nũc frutice chameceraſi. Inter prima hoc e pomis colono gratiam annuam refert. Septentrione frigidiſq; gaudet. Siccatur etiam ſole: conditurq; ut oliua cadis.

De corno & lentiſco. CA. XXVI.

q Væ cura & cornis atq; lentiſco adhibetur: ne quid non hominis uentri natum eſſe uideatur. Miſcentur ſapores: & alio alius placere cogitur. Miſcẽtur uero & terræq; cæli tractus. Inq; alio cibi genere india aduocatur: in alio ægyptus: cretæ: cyrenæ: ſingulæq; terræ. Nec ceſſat in uenificiis uita: dummodo omnia deuoret. Planius hoc fiet in hærbarum natura.

De generibus ſuccorum & de odore. CA XXVII.

Nterim quæ ſunt communia & pomis omnibuſq; ſuccis ſaporum genera treſdecim reperiũ-
i tur:dulcis:ſuauis:pinguis:amarus:auſterus:acer:acutus acerbus:acidus:ſalſus.Præter hæc tria genera ſunt mirabili maxime natura.Vnum in quo plures pariter ſentiũtur ſapores:ut uinis. Náq; in iis & auſterus & acutus & dulcis & ſuauis:omnes alieni.Alterum eſt genus in quo ſit & alienus quidem:ſed & ſuus quidam & peculiaris:ut in lacte. Siquidem ineſt ei quod tamen iure dici nõ poteſt dulce:& pingue & ſuaue optinente lenitate:quæ ipſa ſuccedit in ſaporis uicem.Nullus hic aquis:ne ſuccus quidem:ut tamen eo ipſo fiat aliquis:ac ſuum genus faciat.Sentiri quidem aquæ ſaporem ullũ ſuccumue uitium eſt. Magnum his omnibus in odore mo.. ntum & magna cognatio qui & ipſe enim ullus eſt aquis:aut ſi ſentitur omnino uitium eſt.Mirum tria naturæ præcipua elementa ſine ſapore ſine ſucco:aqua: aer:ignis.

De ſuccis fructuum & arborum:& coloribus:& odoribus:& natura pomorum:& de commẽdatione fructuum. CA. XXVIII.

Rgo ſuccorum uinoſus pyro:moro:myrto.Minime quod miremur uuis. At pinguis oliuæ:
e lauro:nuci iuglãdi:amygdalis.Dulcis uuis:ficis:palmis.Aquoſus prunis.Magna eſt & in colore ſucci differentia.Sanguineus moris:ceraſis:cornis:uuis nigris.Idem albis candidus.Lacteus in capite ficis:in corpore non item.Spumeus malis.Nullus perſicis:cum pſertim duracina abundet ſucco.Sed quis eius ullũ dixerit colorẽ? ſua in odore miracula? Malis acutus.Perſicis dilutus.Dulcibus nullus. Nam & uinum tale ſine odore.Tenue odoratius.Multoq; celerius talia ad uſum ueniũt q̃ pinguia. Quæ odorata nõ eodem in guſtu tenera:quia nõ ſunt pariter odor & ſapor.Quamobrem citreis odor acerrimus.Sapor aſperimus quadãtenus & cotoneis.Nulluſq; odor ficis.Et hactenus ſint ſpẽs ac genera pomorum.Naturas arctius colligi par eſt.Alia ſiliquis gignũtur:ipſis dulcibus:ſemẽq; cõplexis amarum.Cũ in pluribus ſemina placeant:in ſiliqua damnent.Alia baccis:quarũ intus lignum:& extra caro: ut oliuis ceraſis.Aliquarum intus baccæ:foris lignũ:ut in his quæ in ægypto diximus gigni.Quæ baccis natura:eadem & pomis.Alioꝝ intus corpus & foris lignum:ut nucũ.Aliis foris corpus:intus lignũ: ut perſicis & prunis:uitiumq; cinctum fructu:cũ fructus alibi muniat uitio.Putamĩe claudũtur nuces. Corio caſtaneæ.Detrahit hoc iis.At in meſpilis manditur.Cruſta tegũtur glandes.Cute uuæ.Corio & membrana punica.Carne & ſucco mora conſtant.Cute & ſucco ceraſi.Quædã ſtatim a ligno recedunt: ut nuces & palmæ.Quædam adhærẽt ut oliuæ lauroq;.Quorũdã generi utraq; eſt natura:ut perſicis. Etenim duracinis adhæret corpus:e lignoq; auelli nequit:cũ in cæteris facile ſepetur. Quibuſdã nec intus nec extra lignum:ut in palmarũ genere.Aliquoꝝ lignũ ipſum in uſum & pomi uicẽ ut genera myxis:quã in ægypto gigni diximus.Quorũdam extra gemina geminãtur uitia:ut in caſtaneis: amygdalis:nucibuſq; iuglandibus.Quorũdam natura trigemina eſt:corpus:deinde lignum:rurſuſq; ſemẽ in ligno ut perſicis.Quædã inter ſe denſa ut uuæ:ſorba:quæ ramos circũdata ex omni parte uuarũ mõ degrauant.Alia rara ut in perſicis.Quædam alio cõtinentur ut granata.Dependent alia pediculis ut pyra. Alia racemis ut uuæ:palmæ. Alia & pediculis & racemis: ut hederæ ſambuci.Alia ramo adhærent ut in lauro.Quædã utroq; mõ:ut oliuæ.Nã & breues pediculi & longi.Quædã uaſculis conſtant:ut punica:& meſpila:lotoſq; in ægypto & euphrate.Iam uero diuerſa gratia & cõmendatio. Carne palmæ placent.Cruſta thebaicæ.Succo uuæ & caricæ.Callo pyra ac mala.Corpore melimela.Mora cartilagíe.Nuclei grano.Quædam in ægypto cute caricæ.Detrahit hæc ficis uirentibus ut putamẽ.Eadẽ in ſiccis maxime placet.In papyris & ferulis ſpinaq; alba caulis ipſe pomum eſt.Sũt & ficulni caules.In fruticoſo genere cum caule capparis.In ſiliquis uero qđ manditur quid niſi lignũ eſt.Nõ omittẽda ſeminis earũ proprietas.Nam neq; corpus neq; lignum nec cartilago dici poteſt:neq; aliud nomen inuenit.

De myrto genera eius.xxix. CA, XXIX.

Vccoꝝ natura præcipuã admirationẽ in myrto habet. Quando ex uua oĩum olei uiniq; bina
f genera fiunt.Item myrtidanum ut diximus.Et alius uſus baccæ fuit apud antiquos:anteq̃ piper reperiretur:libæ optinẽs uicem.Quodã etiã generoſi obſonii noſe inde tracto:quod etiam nunc myrtatũ uocat.Eadẽq; origine aproꝝ ſapor cõmendat:plærũq; ad iuſtinctus additis myrtis. Arbor ipſa in europa tetriore cælo quod e ceraunis mõtibus incipit.primũ celcei in Elpenoris tumulo uiſa traditur:græcũq; ei nomen remanet:quo peregrinam eſſe apparet. Fuit ubi nunc roma eſt iam tum cum conderetur.Quippe ita traditur myrtea uerbena romanos ſabinoſq; cum propter raptas uirgines dimicare uoluiſſent depoſitis armis pacificatos in eo loco qui nunc ſigna Veneris Claucinæ habet.Clue re enim antiqui pugnare dicebant.Et in ea quoq; arbore ſuffimenti genus habetur.Ideo tamen electa: quoniam cõiunctioni & huic arbori præeſt Venus.Haud ſcio an primæua etiã omniũ in locis publicis romæ ſata ſit:fatidico quidẽ & memorabili augurio.Inter antiquiſſima nanq; delubra habet. Quirini hoc eſt ipſius Romuli.In eo ſacræ myrti fuere quæ ante ædem ipſam per longum tẽpus.Altera patricia appellata:altera plebeia.Patricia multis annis præualuit.Flacceſcente plebeia exuberãs ac læta:q̃diu ſenatus quoq; floruit:illa ingens.Plebeia torrida ac ſqualida.Quæ poſtq̃ eualuit flaceſcente patricia marſico bello:lãguida auctoritas patrum facta eſt:ac paulatim in ſterilitatem emarcuit maieſtas.Quin & ara uetus fuit Veneri myrteæ:quã murtiam uocant.Cato tria genera myrti prodidit. Candidam nigram: coniugalem:fortaſſis a coniugiis ex illo clauacinæ genere.Nunc & alia diſtinctio ſatiuæ aut ſilueſtris:& in utraq; latifoliæ.In ſilueſtri propria oxymyrſie.Satiuarũ genera topiarii faciunt. Tarentinam folio mi

nato:noſtratem patulo:exoticam denſiſſimo:ſenis folioq; uerſibus.Hæc non eſt in uſu. Ramoſa utraq; alia Coniugalem exiſtimo nunc noſtratem dici.Myrtus odoratiſſima eſt in ægypto. Cato docuit ui num fieri e nigra:ſiccataq; uſq; in ariditatem in umbra:atq; ita mulſo indita.Si non ſiccentur baccæ ole um gigni. Poſtea comparatum & ex alba uinum fieri album. Duobus ſextariis myrti tuſæ in uini tri bus heminis maceratæ expreſſæq;.Folia & per ſe ſiccantur in farina ad ulcerum remedia in corpore hu mano leniter mordaci puluere:ac infrigerandis ſudoribus.Quinimmo oleo quoq; mirum dictu ineſt quidam uini ſapor:ſimulq; pinguis liquor præcipua ui ad corrigenda uina:ſaccis ante perfuſis. Retinet quippe facem:nec præter purum liquorem tranſire patitur:datq; ſe comitem præcipua commendatio ne liquato.Virgæ quoq; eius geſtatæ modo uiatori proſunt in longo itinere pediti. Quin & uirgæ an nuli expertes ferri inguinum tumori medentur.Bellicis quoq; ſe rebus inſeruit:triumphanſq; de ſabi nis Poſtumius Tubertus in conſulatu:qui primus omnium ouans ingreſſus urbem eſt:quoniam rem leuiter ſine cruore geſſerat.Myrto Veneris uictricis coronatus inceſſit:optabilemq; arborem etiam ho ſtibus fecit.Hæc poſtea ouantium fuit corona:excepto.M.Craſſo qui de fugitiuis & Spartaco laurea co ronatus inceſſit.Maſſurius auctor eſt curru quoq; triumphantes myrtea corona uſos.L.Piſo tradit Pa pyrium Naſonem qui primus in monte albano triumphauit de corſis myrto coronatum ludos circen es ſpectare ſolitum.Auus maternus Africani ſequentis hic fuit.M. Valerius duabus coronis utebatur laurea & myrtea:qui & hoc uouerat.

De lauro genera.xiii. CA. XXX.

Arius triumphis proprie dicatur:uel gratiſſima domibus.Ianitrix Cæſaq; pontificumq;:quæ
I ſola & domos exornat:& ante limina excubat.Duo eius genera tradit.Cato:delphicam & cy priam.Pompeius Leneus adiecit quã muſtacem appellauit:quoniam muſtaceis ſubiiceretur. Hanc eſſe folio maximo:flaccidoq; & albicante.Delphicam æquali colore uiridiorem:maximis baccis atq; e uiridi rubentibus.Hac uictores delphis coronari:& triumphantes romæ. Cypriam eſſe folio bre ui:nigro per margines imbricato criſpam.Et poſtea acceſſere genera cuius hanc ſilueſtrem laurum ali qui intelligunt nonnulli ſui generis arborẽ.Differt color.Eſt enim cærulea bacca.Acceſſit & regia:quæ cœpit Auguſta apellari ampliſſima & arbore & folio:baccis guſtatu quoq; non aſpero. Aliq negant eam dem eſſe:& ſuum genus regiæ faciunt longioribus foliis latioribuſq;.Idem in alio genere bacaliam ap pellant hãc quæ uulgatiſſima eſt:baccarumq; fertiliſſima.Sterilem uero earum (quod maxime miror) triumphalem:eaq; dicunt triumphantes uti:niſi id a Diuo Auguſto cœperit:ut docebimus:ex ea lauru quæ ei miſſa e cælo minima eſt altitudine:folio criſpo:ac breui:quæ inuenitur rara.Accedit in topiario opere taxa excreſcente in medio folio paruulo:ueluti lacinia folii.Et ſine ea ſpadonia mira opacitatis pa tientia.Itaq; quantalibeat ſub umbra ſolum implet. Eſt & camedaphue ſilueſtris frutex: & alexandri na:quã aliqui idæam:alii hippoglotchion:alii daphnem:alii carpophylon:alii hypelatem uocant. Rã mos ſpargit a radice dodrantales topiarii:ac coronarii operis:folio acutiore q̃ myrti:molliore & candi diore.Maiore ſemine inter folia rubro.Plurima in ida:& circa heracleam ponti:nec niſi in montoſis. Id quod danaides uocatur genus in nominum ambitu eſt. Alii enim pelaſgum: alii euptalon: alii cepha lon Alexandri uocant.Et hic frutex eſt ramoſus:craſſiore ac molliore q̃ laurus folio.Ex cuius guſtatu ac cendatur os:thuris baccis e nigro ruſſis. Notatum antiquis nullum genus lauri in corſica fuiſſe: quod nunc ſatum & ibi prouenit.Ipſa pacifera:ut quam prætendi etiam inter armatos hoſtes quietis ſit indi cium.Romanis præcipuæ lætitiæ uictoriarumq; nuntia.Additur litteris:& militum lanceis:piliſq;.Fa ces imperatorum decorat.Ex iis in gremio Iouis optimi maximi deponitur: quotiens læticiam uicto ria nouam attulit.Idq; non quia perpetuo uiret nec quia pacifera eſt præferẽda utiq; myrto & oleæ eſt: ſed quia ſpectatiſſima in monte pernaſo.Ideoq; etiam grata Apollini:aſſuetis eo dona mittere iam & re gibus romanis teſte.L.Bruto.Fortaſſis etiam in argumentum:quoniam ibi libertatem publicã is me ruiſſet:lauriferam tellurem illam obſculatus ex reſponſo.Et quia ſatarum receptarumq; in domos ful mine ſola non icitur.Ob has cauſas equidem crediderim honorem eis habitum in triumphis potius:q̃ quia ſuffimentum ſit cædis hoſtium & purgatio ut tradit Maſſurius.Adeoq; in profanis uſibus pollui laurum & oleam fas non eſt:ut ne propiciandis quidem numinibus accendi ex iis altaria aræue debeãt. Laurus quidem manifeſto abdicat ignes crepitu:& quadam deteſtatione.Interaneorum etiam uitia & neruorum ligno torquente.Tiberium pincipem tonante cælo coronari ea ſolitum ferunt contra fulmi num metus.Sed & circa Diuum Auguſtum euenta eius digna memoratu.Nanq; Liuiæ Druſillæ quæ poſtea Auguſta matrimonii nomen accepit:cum pacta eſſet illi Cæſari:gallinam conſpicui candoris ſe denti aquila ex alto abiecit in gremium illæſam.Intrepideq; miranti acceſſit miraculum:quoniã tenen tem roſtro laureum ramum omuſtum ſuis baccis. Conſeruari alitem & ſobolem iuſſere aruſpices:ra mumq; eum ſeri:ac rite cuſtodiri.Quodq; factum eſt in uilla Cæſarum fluuio tiberi impoſita iuxta no num lapidem flaminia uia:quæ ob id uocatur ad gallinas.Mireq; ſilua prouenit.Ex ea triumphans po ſtea Cæſar laurum in manu tenuit:coronamq; iu capite geſſit. Ac deinde imperatores Cæſares cuncti. Traditusq; mos eſt ramos quos tenuerunt ferendi. Et durant ſiluæ noibus ſuis diſcretæ.Fortaſſis ideo mutatis triumphalibus.Vnius arborum latina lingua nomen imponitur uiris.Vnius folia diſtingũtur appellatione.Lauream enim uocamus.Durat & in urbe impoſitum loco:quando lauretum in auenti no uocatur:ubi ſilua lauri fuit.Eadem purificationibus adhibetur:teſtatumq; ſit obiter & ramo eam ſe ri:quoniam dubitauere Democritus & Theophraſtus.Nunc dicemus ſilueſtrium naturas.

LIBER
CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XVI. PROHEMIVM.

Siluestrium Arborum Naturæ. CA. I.

OMIFERAE ARBORES QVAEQVE MITIORIBVS SVCCIS uoluptatem primæ cibis attulerunt: & neceſſario alimẽto delicias immiſcere docuerunt. Siue illæ ultro ſiue ab homine didicere blandos ſapores adoptione & connubio. Idq; munus etiam feris uolucribuſq; dedimus: intra prædictas conſtant. Primum erat narrare glãdiferas quoq;: quæ primo uictum mortalium aluerũt nutrices inopis ac feræ ſortis: ni præuerti cogeret admiratio uſu comperta: quenam qualiſq; eſſet uita ſine arbore ulla ſine frutice uiuentium.

Gentes ſine arbore: & miracula in ſeptentrionalis regionis arboribus. CA. II.

d Iximus & in oriente quidẽ iuxta occeanũ cõplures ea neceſſitate gẽtes. Sunt uero & i ſeptẽtriõe uiſæ nobis caucoꝝ: qui maiores minoreſq; appellãtur. Vaſto ibi meatu perpetuis bis dieꝝ noctiumq; ſingulaꝝ interuallis effuſus in immẽſum agit occeanus æternã operiẽs reꝝ naturæ controuerſiã dubiũq; terræ ſit: an pars maris. Illic miſera gens tumulos optinet altos: aut tribunalia ſtructa manibus ad experimẽta altiſſimi æſtus: caſis ita impoſitis: nauigãtibus ſimiles: cũ integãt aquæ circundatæ naufragiis. Cũ uero receſſerint: fugiẽtes cũ mari piſces circa tuguria uenant. Nõ pecudes hos habere non lacte ali: ut finitimos. Ne cũ feris qdem dimicare cõtingi omni ꝓcul abacto frutice. Vlua & paluſtri iunco funes nectunt ad ptexenda piſcibus retia. Captũq; manibus lutũ uentis magis q̃ ſole ſiccantes. Terra cibos & regẽtia ſeptẽtrione uiſcera ſua urunt. Potus nõ niſi ex hymbre ſeruato ſcrobibus in ueſtibulo domus. Et eæ gẽtes certe ſi uincãtur hodie a populo Ro. ſeruire ſe dicũt. Ita eſt ꝓfecto: multis fortuna parcit in pœnã. Aliud in ſiluis miraculũ totã reliquã germaniã replent: adduntq; frigori umbras: altiſſime tamẽ. Haud ꝓcul ſupradictis caucis circa duos p̃cipuæ lacus. Littora ipſa optinent quercus maxima auiditate naſcendi ſuffoſſæq; fluctibus aut ꝓpulſæ flatibus uaſtas cõplexu radicũ inſulas ſecũ auferũt. Atq; ita libratæ ſtãtes nauigãt ingẽtiũ ramoꝝ armamẽtis. Sæpe territi claſſibus noſtris: cũ uelut de induſtria fluctibus agerentur: ut in proſpectu ſtantes noctu: inopeſq; remedii illæ prœlium nauale aduerſus arbores inirent.

De hyrciniæ ſiluæ magnitudine. CA. III.

N eadem ſeptentrionali plaga hyrciniæ ſiluæ roborum uaſtitas intacta & congenita mundo
i prope immortali ſorte miracula excedit. Vt alia omittãtur fide caritura. Conſtat attolli colles occurſantium inter ſe radicum repercuſſu. Aut ubi ſecuta tellus non ſit: arcus ad ramos uſq;: & ipſos inter ſe rixantes curuari portarum patẽtium modo ut turmas equitum tranſmittant.

De glandiferis. CA. IIII.

g Landiferi maxime generis omnes: quibus honos apud romanos perpetuus.

De ciuica corona: & qui frondea corona donati. CA. V.

Inc ciuicæ coronæ militũ uirtutis inſigne clariſſimũ. Iampridem uero & clæmentiæ imperatoꝝ poſtq̃ ciuiliũ belloꝝ profanatiõe meritum cœpit uideri ciuem nõ occidere. Cedũt iis murales uallareſq;: & aureæ: q̃q̃ precio antecedẽtes. Cedũt & roſtratæ: q̃uis in duobus maxime ad
h hoc æui celebres. M. Varrone e piraticis bellis dãte magno Põpeio. Itemq;. M. Agrippa tribuẽte Cæſare e ſiculis: quæ & ipſa piratica fuere. Antea roſtra nauium tribunali præfixa foro decus erant: ueluti populo Ro. ipſa corona ipoſita. Poſtq̃ uero tribunitiis ſeditionibus calcari ac pollui cœpere: poſtq̃ uires ex publico in priuatũ magis ſinguliſq; ciuiũ quæri: & ſacroſancta oia ꝓfana fecere: tũ a pedibus eoꝝ ſubiere in capita ciuiũ roſtra. Dedit hãc Auguſtus coronã Agrippæ. Sed ciuicã a genere humano accepit ipſe. Antiqtus qdem nulla niſi deo dabat. Ob id Homerus cælo tantũ eas & prœlio uniuerſo tribuit. Viritim uero ne in certamine qdẽ ulli. Ferũtq; primũ oium. Libeꝝ patrẽ ipoſuiſſe capiti ſuo ex hedera. Poſtea deorum honori ſacrificãtes ſumpſere uictimis ſimul coronatis. Nouiſſime & in ſacris certaminibus uſurpatæ: in qbus hodieq; nõ uictori dant: ſed patriã ab coronari pronuntiat. Inde natũ ut etiã triũphaturis cõferent in tẽplis dicandæ. Mox ut & ludis darent. Longũ eſt: nec ex inſtitutiõe opis differere quiſq̃ romanoꝝ prius acceperit. Ne. n. alias nouerant q̃ bellicas. Qd certũ eſt uni gentiũ huic plura ſunt genera q̃ cũctis. Romulus frondea coronauit Hoſtiũ Hoſtiliũ q; fidenã primus irrupiſſet. Auus hic Tulli Hoſtilii regis fuit. P. Detiũ patrẽ tribunũ militũ frondea donauit exercitus ab eo ſeruatus: iperatore Cornelio Coſſo conſule ſannitiũ bello. Ciuica ilignea primo fuit poſtea magis placuit ex æſculo Ioui ſacrũ. Variaq; in hoc cũ quercu eſt: ac data ubiq; quæ fuerat: cuſtodito tamẽ honore glãdis. Additæ leges arctæ: & ideo ſupbæ: quaſq; cõferre libeat cũ illa græcoꝝ ſumma: quæ ſub ipſo ioue datur. Quiq; patriæ muros primus ſcandẽs audentẽ irrũpere occidit. Quiq; ciuẽ maluit ſeruare q̃ hoſtẽ occidere. Vtq; eum locũ in quo ſit actũ optineret hoſtis eo die. Vtq; ſeruatus fateat: alias teſtes nil proſunt. Vt ciuis fuerit. Auxiliis q̃uis rege ſeruato decus id nõ dãt. Nec creſcit honos idẽ iperatore cõſeruato: quoniã cõditores in quocũq; ciuẽ ſummũ eſſe uoluerunt. Accepta licet uti ꝓpetuo ludis. Induẽti ſemp aſſurgi etiã ab ſenatu in more eſt. Sedẽdi ius in proximo ſenatui. Vacatio munerum oium ipſi: patriq; & auo paterno. xiiii. eas accepit

Sicinius Dentatus ut rettulimus ſuo loco. Sex. Capitolinus. Is quidem & de duce Seruilio. Africanus de patre accipere noluit apud trebiam. O mores æternos: qui tãta opera honore ſolo donauerunt. Et cum reliquas coronas auro commendarent: ſalutem ciuis iis in precio eſſe noluerunt: clara profeſſione: ſeruati quidem hominem nefas eſſe lucri cauſa.

De glande genera tredecim. CA. VI.

g Landes opes eſſe nunc quoq; multaq; gentiũ etiã pace gaudentiũ cõſtat. Necnon & inopia frugum arefactis molit farina: ſpiſſaturq; in panis uſum. Quin & hodieq; per hiſpanias ſecundis menſis glans inſeritur. Dulcior eadẽ in cinere toſta. Cautũ eſt præterea lege. xii. tabularum: ut glandem in alienũ fundum procidentẽ liceret colligere. Genera eaq; multa. Diſtant fructu: ſitu: ſexu: ſapore. Nãq; alia fageæ glandi figura: alia quernæ: & alia ilignæ. Atq; inter ſe quoq; generum ſingulorum differentiæ. Præterea ſunt aliæ ſilueſtres: aliæ placidiores: quæ culta optinent. Iam etiam in montoſis planiſq; diſtant. Sicut & ſexu mares ac fœminæ. Item ſapore. Dulciſſima omnium fagi: ut qua obſeſſos etiam homines duraſſe in oppido chio tradit Cornelius Alexander. Genera diſtinguere non datur nominibus quæ ſunt alia alibi. Quippe cum robur quecũq; uulgo naſci uideamus: ſed æſculum nõ ubiq;. Quartã uero generis eiuſdem quæ cerrus uocat ne italiæ quidem maiori ex parte notã eſſe. Diſtinguẽs ergo proprietate naturaq; & ubi res coget etiam græcis nominibus utendum.

De fagina glãde & reliquis glandibus: & carbone & paſtu porcoq;. CA. VII.

f Agi glans nucleis ſimilis: triangula cute includitur. Folium tenue: ac leuiſſimum: populo ſimile: celerrime flaueſcens: & media parte plerũq;. Gignẽs ſuperne paruulã baccam uiridem: cacumine aculeatã. Fagi glans muribus gratiſſima eſt: & ideo aialis eius una puentus. Glires quoq; ſaginat. Expetitur & turdis. Arboq; fertilitas oĩum fere alternat: ſed maxime fagi. Glande quæ pprie intelligitur: ferunt robur: quercus: æſculus: cerrus: ilex: ſuber. Continentur hiſpido calice per genera plus minus. Item complectẽte folia præter ilicem: grauia: carnoſa: procera: ſinuoſa latebris. Nec cũ cadunt flaueſcentia: ut fagi. Pro differentia generum breuiora uel longiora. Ilicis duo genera. Ex iis in italia folio nõ multũ ab oleis diſtant. Milaces a quibuſdã græcis dictæ: in prouintiis aquifoliæ. Ilicis glans utriuſq; breuior & gracilior. Quã Homerus aculon appellat: eoq; noĩe a glande diſtinguit. Maſculas ilices negãt ferre. Glans optima in quercu atq; grãdiſſima. Mox æſculo. Nam roboris parua. Cerro triſtis horrida: echinato calice ceu caſtaneæ. Sed in querna alia dulcior: molliorq; fœminæ: maris ſpiſſior. Maxime aũt probantur latifoliæ ex argumento dictæ. Diſtãt autem inter ſe magnitudine & cutis tenuitate. Item q; aliis ſubeſt tunica rubigine ſcabra: aliis protinus cãdidum corpus. Probaĩ & ea: cuius in balano utringe ex longitudine extrema lapideſcit in duriciam. Melior cui in cortice q̃ cui in corpore. Vtrunq; non niſi mari. Præterea aliis ouata: aliis rotunda: aliis acutior figura. Sicut & colos nigrior candidiorue qui præfertur. Amaritudo in extremitatibus: mediæ dulces. Quin & pediculi breuitas proceritaſq; differẽtiam habet. In ipſis uero arboribus quæ maximã fert: hemeris uocatur: breuior: & in orbẽ camoſa: alaſq; ramorum crebro cauta. Fortius lignum quercus habet & incorruptus: ramoſa & ipſa. Procerior tamẽ & craſſior caudice. Excelſiſſima autem egilos ſicultis amica. Ab ac proxime lati foliæ proceritas: ſed minus utilis ædificiis. Atq; carbone dotata uitiis obnoxia eſt. Quamobrem ſolido utuntur carbone: ærarioq; tantum officinis compendio. Quoniam deſinente flatu protinus emoriens ſæpius recoquitur. Cætero plurimis ſintillis. Idem e nouellis melior. Acerui confertis paleis recentibus luto caminantur: accenſaq; ſtrue contis pungitur dureſcens calx. Atq; ita ſudorem emittit. Peſſima & carboni & materie haliphleos dicta: ceu craſſiſſimus cortex atq; caudex: & plerũq; cauus fungoſuſq;. Nec alia putreſcit ex hoc genere: etiam cum uiuit. Quin & fulmine ſæpiſſime icitur: q̃uis altitudinem nõ excellat. Ideo ligno eius nec ad ſacrificia uti fas habetur. Eidem raro glans & cum tulerit amara. Quã præter ſues nullum attingit animal. Ac ne eæ quidem ſi aliud pabulum habeant. Hoc quoq; inter reliqua neglectæ religionis eſt: q; emortuo carbone ſacrificatur. Glans fagea ſuem hylarem facit: carnem coctibilem ac leuem: & utilem ſtomacho. Iligna ſuem anguſtam: nitidam: ſtrigoſam: ponderoſam. Querna diffuſam & grauiſſimam: & ipſa glandium æque dulciſſima. Proximam huic cerream tradit Nigidius: nec ex alia ſolidiorem carnem: ſed duram. Iligna tentari ſues: niſi paulatim detur. Hanc nouiſſimam cadere. Fungoſam carnẽ fieri æſculo: robore: ſubere. Quæ glandem ferunt omnes & gallam. Alterniſq; annis glãdem. Sed gallam hemeris optimam: & coriis perficiendis aptiſſimam. Similem huic latifoliam: ſed leuiorẽ: multoq; minus probatam. Fert & nigram. Duo enim genera ſunt. Hæc tingendis utilior.

De galla: & q̃ multa præter glandem eædem ferant arbores. CA. VIII.

n Aſciſ aũt galla ſole de geminis exeunte erũpens noctu ſemper uniuerſa. Creſcit uno die candidior. Et ſi excepta eſt æſtu areſcit ptinus: neq; ad iuſtũ incrementum peruenit: hoc eſt: ut nucleum fabæ magnitudinem habeat. Nigra diutius uiret: creſcitq; ut interdũ mali compleat magnitudinem. Optima comagena. Deterrima ex robore. Signũ eius q; cauernæ tranſlucent. Robur pter fructũ plurima alia gignit. Nãq; fert & gallæ utrũq; genus & quædã ueluti mora: ni diſtarent arida duricia plerũq; tauri caput imitantia: quibus fructus ineſt nucleis oliuæ ſimilis. Naſcunt in eo & pilulæ nucibus non abſimiles: intus habẽtes flocculos molles: lucernarum luminibus aptos. Nam & ſine oleo flagrant: ſicuti galla nigra. Fert & aliam utilem pilulã cum capillo uerno tẽpore tamen melligeni ſucci. Gignunt & alii ramoq; eius pilulas corpori non pediculo adhærentes: candicãtes umbilicis. Cætera nigra uarietate diſperſa. Media cocci calorem habent. Apertis amara inanitas eſt. Aliquando & culices gignit.

Necnon & e foliis conuolutas pilulas:& in folio rubentes. Aquoſos nucleos candicans & tranſlucidos: quádiu molles ſint:in quibus & culices naſcuntur:matureſcunt in modum.

De canchrye:& cocco grano:& agarico:& ſubere. CA. IX.

Erunt robora & canchryn:ita uocaſ pilula in medicina urendi uim habens. Gigniſ & in abie/
f te:larice:picea:tilia:nuce:platano:poſtq̃ folia cecidere hyeme durans. Continet nucleum pine/
is ſimile. Is creſcit hyeme. aperitur uere pilula tota. Cadit cum folia cœperint creſcere. Tã mul/
tifera ſunt:& tot res præter glandem pariunt robora. Sed & boletos ſuilloſq; gulæ nouiſſima irritamẽ/
ta:quæ circa radices gignuntur. Quærcus probatiſſimos. Robur aũt & cypreſſus & pinus noxios. Ro/
bora ferunt & uiſcum & mella auctor eſt Heſiodus. Conſtatq; rores melleos e cælo ut diximus caden/
tes non aliis magis inſidere frondibus. Cremati quoq; roboris cinerem introrſum eſſe manifeſtum eſt.
Omnes tamen has eius dotes ilex ſolo,puocat cocco. Granum hoc. Primoq; ceu ſpectes frutices paruos
aquifoliæ ilicis:quiſqliũ uocant:penſionẽ alterã tributi pauperibus hiſpaniæ donati. Vſum eius gratio/
rem in conchilii mentiõe tradidimus. Gignitur & in galatia:africa:piſidia:cilicia. Peſſimum in ſardinia.
Galliaq; glandiferæ maxime arbores agaricũ ferunt. Eſt autẽ fungus candidus odoratus:antidotis effi/
cax:in ſummis arboribus naſcẽs:nocte relucens. Signũ hoc eius q; in tenebris decerpitur. E glandiferis
ſola quæ uocatur egilops fert pannos arentes:muſcoſo uillo:canos nõ in cortice modo:uerũ & e ramis
dependẽtes cubitali magnitudine:odoratos ut diximus inter unguenta. Suber minima arbor glans pe/
ſſima:rara:cortex tãtum in fructu præcraſſus ac renaſcens:atq; etiam in denos pedes uidiq; explanatus.
Vſus eius anchoralibus maxime nauium:piſcantiumq; tragulis: & cadorum obturamentis. Præterea
in hyberno fœminarum calceatu. Quãobrem non infacete græci cortices arborum appellant. Sunt qui
fœminam ilicem uocent:atq; ubi non naſcitur ilex pro ea ſubere utuntur. In carpẽtariis præcipue fabri/
cis ut circa elin & lacedemonem:nunc in italia tota naſcitur:aut in gallia omnino.

Quarum ſint in uſu cortices. CA. X.

Ortex e fago:tilia:abiete:picea:in magno uſu agreſtũ. Vaſa corbeſq; ac patentiora quædã meſ/
c ſibus cõuehendis uindemiſq; faciũt:atq; p̃texta tugurioq;. Scribit in recenti ad duces explora/
tor incidẽs litteras a ſucco. Necnõ in quodã uſu ſacroq; religioſus eſt fagi cortex. Sed nõ durat
arbor ipſa. De ſcãdulis & pinu:pinaſtro:abiete:piceaq;:larice:tæda:taxo. CA. XI.

Candulæ e robore aptiſſimæ:mox e gládiferis aliis:fagoq;:facillimæ ex oĩbus quæ reſinam fe
r runt:ſed minime durant:præterq̃ e pino. Scandula contectam fuiſſe romam uſq; ad bellũ Pyr
rhi annis quadringentis. lxx. Cornelius Nepos auctor eſt. Siluaq; certe diſtinguebãtur inſigni/
bus. Fagus italo Ioui etiã nunc eſt ubi lucus fageus fuit:portataq; querculana:colle in quem uimina pe/
rebantur:totq; lucis quibuſdam & geminis. Q. Hortẽſius dictator cũ plebs ſeceſſiſſet in ianiculũ legem
in æſculeto tulit:ut ea quod iuſſiſſet oẽs quirites tenerenť. Peregrinæ tũc uidebanť:quoniã nõ erãt ſub/
urbanæ pinus atq; abies. Omneſq; quæ picẽ gignunt:de qbus nũc dicemus. Simul ut tota condiendi ui
na origo cognoſcatur. Quæ ferunt in aſia aut in oriẽte e prædictis picem. In europa ſex genera cognata/
rum arboq; reſinã ferunt. Ex iis pinus atq; pinaſter foliũ habẽt capillamenti modo præ tenuæ:longũq;
& mucrone aculeatũ. Pinus fert minimũ reſinæ:interdũ ex nucibus ipſis de qbus dictũ eſt. Viſq; ut aſcri
batur generi. Pinaſter nihil aliud eſt q̃ pinus ſilueſtris:mira altitudine:& à medio ramoſa ſicut pinus in
uertice. Copioſiorem dat hæc reſinam quo dicemus modo. Gignitur & in planis. Eaſdem arbores alio
noĩe eſſe per oram italiæ quas ſtibulas uocãt ut plerisq; arbitrãtur:ſed graciles:ſuccinctioreſq;:& enodes
liburnicaq; ad uſus:pene ſine reſina. Picea mõtes amat atq; frigora:feralis arbor:& funebri indicio ad fo
res poſita:ac rogis uirens. Iam tamẽ & in domo recepta:tõſili facilitate. Hæc plurímam reſinam fundit:
interueniente cãdida gemma tã ſimili thuri:ut mixta uiſu diſcerni nõ queat:& inde fraus ſeplaſiæ aſiæ.
Omnibus iis generibus folia breui ſeta & craſſiore:duraq; ceu cupreſſis. Piceæ rami pene ſtatim ab radi
ce modici uelut brachia lateribus inhærent. Similiter abiecti expetitæ nauigiis. Situs in excelſo montiũ
ceu maria fugerit:nec forma alia. Materies uero præcipua trabibus: & plurimis uitæ operibus. Reſina
ei uitium. Vnde fructus unus piceæ:exiguumq; ſudat:aliquãdo contactu ſolis. E diuerſo materies quæ
abiecti pulcherrima:piceæ ad fiſſiles ſcandulas:cupaſq; & pauca alia ſecamenta. Quinto generi ſitus idẽ:
eadem facies:larix uocatur:materia præſtantior longe:incorrupta uis humori contumax:rubens præ/
terea:& odore acrior. Pluſculũ huic erumpit liquoris:melleo colore:atq; lentiore:nunq̃ duraſcentis. Sex
tũ genus e tæda,prie dicta:abũdantior ſucco q̃ reliqua:partior liqdiorq; q̃ picea. Flámis ac lumini ſacro
rum etiã grata. Hãc mares dũtaxat ferunt:& eam græci ſtacten uocant odoris grauiſſimi. Laricis mor/
bus eſt ut tæda fiat. Oia aũt hæc genera accẽſa fuligine imodica carbonẽ repẽte expuũt:cum eruptionis
crepitu:eieculãturq; longe:excepta larice:quæ nec ardet:nec carbonẽ facit:nec alio modo ignis ui conſu
mitur:q̃ lapides. Oĩa uero ea perpetuo uirent:nec facile diſcernunť in fronde etiã a peritis:tãta natalium
mixtura eſt. Sed picea minus alta q̃ larix. Illa craſſior leuiorq; cortice:folio uilloſior:pinguior:& dẽſior:
molliorq; flexu. At piceæ rariora ſiccioraq; folia & tenuiora ac magis algentia. Totaq; horridior eſt & p
fuſa reſina. Lignum uero abieti ſimilius. Larix uſtis radicibus nõ repullulat:ut in leſbo accidit incẽſo ne
more pyrrheo. Alia etiãnum generibus ipſis in ſexu differentia. Mas breuior & durior:fœmina procerI
or. Pinguioribus foliis & ſimplicibus:atq; non rigentibus. Lignum maribus durum: & in fabrili opere
contortum:fœminæ mollius:publico diſcrimine in ſecuribus. Eæ in quocũq; genere deprehendũt ma
rem:quippe reſpuuntur:& fragoſius ſidunt:ægrius reuellunť. Ipſaq; materies retorrida:& nigrior ma/

ribus radix. Circa idā in troāde & alia differentia eſt montanæ maritimæq;. Nāq; in macedonia & arcadia circa elin permutant noīa. Nec conſtat auctoribus quod cuiq; generi attribuant: nos iſta romano diſcernimus iudicio. Abies e cūctis ampliſſima eſt: & fœmina etiam prolixior. Materia mollior: utiliorq;: arbore rotundior: folio pinnato: denſa ut hymbres non tranſmittat: at hylarior intuitu. E ramis generē horum pannicularum modo nucamenta ſquamatim compacta dependent præter q̄ larici. Hæ quoq; abietes maſculæ prima in parte nucleos habent: non item fœminæ. Piceæ uero totis pāniculis minoribus gracioribuſq; minimos ac nigros. Propter quod græci phithirophoron eam appellant. In eadē nucamenta compreſſiora maribus ſunt: ac minus reſina roſida. Similis his etiam nunc aſpectu eſt: ne quid prætereatur taxus: minus uirens: graciliſq; & triſtis: ac dira: nullo ſucco: ex omnibus ſola baccifera. Mas noxio fructu. Lœtale quippe baccis in hiſpania præcipuæ uenenū ineſt. Vaſa etiā uiatoria ex ea uinis in gallia facta mortifera fuiſſe compertum eſt. Hanc Seſtius ſimilacem a græcis uocari dixit. Et eſſe in arcadia tam p̄ſentis ueneni: ut ſi qui dormiant ſub ea: cibumue capiant moriantur. Sunt qui & taxica hinc appellata dicunt uenena: quæ nunc toxica dicimus: quibus ſagittæ tingantur. Repertum innoxiam fieri: ſi in ipſam arborem clauus æreus addicatur.

Quibus modis fiant genera picis: & quomodo fiat cædrū: & de ſpiſſa pice quō fiat: & quibus modis reſina coquatur. CA. XII.

p Ix liquida in europa e tæda coquitur naualibus muniendis: multoſq; ad alios uſus. Lignū eius conciſum furnis undiq; igni extra circundato ferro ut primus ſudor aquæ mō fluat in canali. Hoc in ſyria cædrū uocatur: cui tāta uis eſt ut in ægypto corpa hoīum defunctorē eo perfuſa ſeruent. Sequēs liquor craſſior iam picem fundit. Hæc rurſus in cortinas æreas confecta aceto ſpiſſat: & coagulata brutiæ cognomen accepit: doliis dūtaxat uaſiſq; cæteris utilis: lentore ab alia pice differēs. Itē colore rutilante: & q̄ pinguior eſt. E tæda omnia illa fiunt. E picea reſina feruētibus coacta lapidibus in alueis ualidi roboris: aut ſi aluei nō ſint ſtruis congerie uelut in carbonis uſu. Hæc in uinum additur: farinæ modo tuſa: nigrior colore. Eadem reſina ſi cum aqua leuius decoquatur: coleturq;: ruſſo colore lētescit: ac ſtillatitia uocatur. Seponuntur autem id fere uitia reſinæ corticiſq;. Alia temperies ad culpam. Nāq; flos crudus reſinæ cum multa haſtula tenui breuiq; auulſus concidit ad cribrum minuta: deinde ferueti aqua donec coquatur perfunditur. Huius exp̄ſſum pingue præcipua reſina fit: atq; rara: nec niſi paucis in locis ſubalpinæ italiæ conueniens medicis. Reſinæ albæ congium in duobus aquæ pluuiæ coquunt. Alii utilius putant ſine aqua coquere lento igne tota die: utiq; uaſe æris albi. Item terebinthinam in ſartagine referuenti: hanc cæteris præferentes. Proxima ex lentiſco.

De zoſippa & ſapino: & quarē arborē materia in precio. CA. XIII.

n On omittendū apud eoſdē zoſippam uocari deraſam nauibus maritimis picem cum cætera: nihil nō experiente uita: multoq; efficatiorem ad omnia q̄bus pices reſinæq; proſunt uidelicet adiecto ſalis callo. Aperitur picea e parte ſolari nō plaga: ſed uulnere ablati corticis: cum plurimū bipedali hiatu: ut a terra cubito cum minimū abſit. Nec corpori ipſi parcit: ut in cæteris quoniā haſtula in fructu eſt. Vex hæc terræ p̄xima laudat. Altior amaritudinē affert. Poſtea humor oīs e tota cō fluit in ulcus. Item in tæda. Cum id manare deſiit: ſimili modo ex alia parte aperit ad deinde alia. Poſtea tota arbor ſuccidit: & medulla eius urit. Sic & in ſiria terebinto detrahunt cortices. Ibi quidem & e ramis ac radicibus cum reſina dānetur ex iis partibus. In macedonia laricem maſculā urunt: fœminæ radices tantū. Teop̄pus ſcripſit in apollinitarē agro picē foſſilē non deteriorē macedonica inueniri. Pix optima ubiq; ex apricis aquilonis ſitu. Ex opacis horridior: uiruſq; præferēs. Frigida hyeme deterior: ac minus copioſa & decolor. Quidā arbitrant in mōtoſis copia præſtantiorē fieri ac colorationem: & dulciorem quoq; & gratiorē dū reſina ſit. Decoctā aūt minus picis reddere: quoniā in inferē abeat: tenuioreſq; eſſe ipſas arbores q̄ in planis. Sed has & illas ſerenitate ſteriliores. Fructū quædā p̄ximo anno ab inciſu largiunt. Aliæ ſecūdo. Quædā tertio. Explet aūt plaga reſina: nō cortice: nec cicatrice: quæ in hac arbore non coit. Inter hæc genera proprium quidam facere ſapiū: quoniā ex cognatione earē ſerit. Qualis dicta eſt nucleis. Eiuſq; arboris imas partes tædas uocant: cum ſit illa arbor nil aliud q̄ picea feritatis paulum mitigatæ ſatu. Sapium autem materiæ cæſa regeneratarq; fit ſicuti docebimus.

De fraxino genera eius quattuor. CA. XIIII.

m Ateriæ enim cauſa reliquas arbores natura genuit. Copioſiſſimāq; fraxinū. Procera hæc ac teres: pennata & ipſa folio. Multūq; Homeri p̄conio & Achillis haſta nobilitata. Materies eſt ad plurima utilis. Ea quidem quæ ſit in ida troadis in tātum citro ſimilis: ut emētes fallat cortice ablato. Græci duo genera eius fecere. Longam: enodem. Alterā breuem: duriorem: fuſcioremq; laureis foliis. Bumeliā uocāt in macedonia ampliſſimā lentiſſimāq;. Alii ſitu diuiſere. Cāpeſtrem. n. eſſe criſpā: montanā: ſpiſſam. Folia earē iumentis mortifera. Cæteris ruminātium innocua græci p̄didere. In italia nec iumētis nocet. Cōtra ſerp̄tes uero ſucco exp̄ſſo ad potū: & imp̄oſita ulceribus opifera: ac nihil æque reperit. Tātaq; eſt uis: ut ne matutinas q̄dē occidēteſue umbras q̄uis ſint lōgiſſimæ: ſerpens arboris eius attingat: adeo ipſam p̄cul fugat. Expta p̄dimus. Si fronde ea gyro claudat ignis & ſerp̄s: in ignes potius q̄ in fraxinū fugere ſerpentē. Mira naturæ benignitas priuſq; hæ p̄deant florere fraxinū: nec ante conditas folia dimittere.

De tilia genera duo. CA. XV.

i N tilia mas & fœmina differunt omni mō. Nanq; & materies maris dura ruſſiorq; ac nodoſa & odoratior. Cortex quoq; craſſior: ac detractus inflexibilis. Nec ſemen fert aut florē ut fœmi

na:quæ craſſior arbore:materia candida præcellenſq; eſt.Mirum in hac arbore fructum a nullo animalium attingi:foliorum corticiſq; ſuccum dulcem eſſe.Inter corticem & lignum tenues tunicas multiplici membrana:e quibus uincula tiliæ euocantur.Tenuiſſimum eorum philyre coronarum lēniſcis celebres antiquorūq; honore.Materies teredinē non ſentit:proceritate perq̄ modica:uerum utilis.

De aceris generibus.x. CA. XVI.

Cer eiuſdē fere amplitudinis:operum elegantia ac ſubtilitate citro ſecundū:Plura eius genera.
a Albū quod præcipui candoris uocatur gallicū:in tranſpadana italia tranſq; alpes naſcens.Alterum genus criſpo macularum diſcurſu:qui cū excellentior fuit:a ſimilitudine caudæ pauonū nomen accepit.In iſtria retiaq; p̄cipuum.E uiliori genere craſſiuenium uocatur. Græci ſitu diſcernunt. Campeſtre enim cādidum eſſe:nec criſpum:quod glinon uocant.Montanū uero criſpius duriuſq;:etiā nunc e maſcula criſpius ad lautiora opera.Tertium genus zygiam rubentem fiſſili ligno:cortice liuido: & ſcabro.Hoc alii proprii generis eſſe malunt.Et latine caprinum appellant.

De bruſco molluſco:& ſtaphilodendro:& buxo genera tria. CA. XVII.

Vlcherrimū uero eſt bruſcū:multoq; excellentius etiānum molluſcum.Tuber utrūq; arboris
p eius.Sed bruſcū intortius criſpum molluſcum ſimplicius ſparſum. Et ſi magnitudinē mēſaq; caperet:haud dubie præferreretur citro.Nunc intra pugillares lectorumq; ſilicios aut laminas raro uſu ſpectatur.E bruſco fiunt & menſæ nigreſcentes.Reperit & in alno tuber tanto deterius q̄to ab acere alnus ipſa diſtat.Aceris mares prius florēt.Etiānum in ſiccis natæ præferuntur aquaticis: ſicut & fraxini.Eſt & trans alpes arbor ſimillima aceri alba in materia:quæ uocatur ſtaphylodendron.Fert ſiliquas & in iis nucleos ſapore nucis auellanæ. In primis uero materies honorata buxo eſt raro criſpanti: nec niſi radice:cætero lenis:quies materia ſilenti:& quadam duricia ac pallore commēdabilis.In ipſa uero arbore topiario opere.Tria eius genera:gallicum quod in metas emittitur:amplitudineq; procerior eſt.Oleaſtrum in omni uſu damnatum fert grauem odorem.Tertium genus noſtratis uocāt. Silueſtre ut credo mitigatum ſatu:diffuſius:& denſitate parietum uirens ſemper ac tōſile.Buxus pyreneis ac cythero montibus plurima:ac berecynthio tractu.Craſſiſſima in corſica florem non ferendo. Quæ cauſa amaritudinis mellis.Semen illius cunctis animātibus inuiſum. Hæc in olympo macedoniæ gracilior: ſed breuis.Amat frigida:aprica.In igne quoq; duricia quæ ferro:nec flamma: nec carbone utilis.

De ulmo genera quattuor. CA. XVIII.

Nter has atq; frugiferas materiæ uitiūq; amicitia accipitur ulmus.Græci duo eius genera no-
i uere.Montoſam:quæ ſit amplior.Campeſtrem:quæ fruticoſa. Italia attinias uocat excelſiſſimas:& ex iis ſicanas illis præfert:quæ nō ſunt riguæ.Alteq; genus gallicas.Tertium noſtrates: denſiore folio:& ab eodem pediculo numeroſiore. At quartum ſilueſtre.Inter quas attiniæ non ferunt. Samaria mita uero uocatur ulmi ſemen.Oēſq; e radicum plantis proueniunt.Reliquæ ſemine.

De arborum natura per ſitus. CA. XIX.

Vnc celeberrimis arboq; dictis quædā in uniuerſum de cunctis indicāda ſunt. Montes amant
n cædrus:larix:tæda:& cætere e quibus reſina gignit.Item aquifolia:buxus:ilex:iuniperus:terebinthus:populus:ornus:cornus:carpinus.Eſt & in apennino frutex qui uocat cotinus ad linimenta modo conchylii colore inſignis. Montes & ualles diligit abies:robur:caſtaneæ:tilia:ilex:cornus. Aquoſis montibus gaudēt acer:fraxinus:ſorbus:tilia:ceraſus.Nō temere in mōtibus uiſæ ſunt prunus: punicæ oleaſtri:iuglans:morus:ſambuci.Deſcendūt etiā in plana cornus:corylus: quercus:ornus:acer: fraxinus:fagus:carpinus.Subeunt & montoſa ulmus:malus:pyrus:laurus: myrtus. Sanguinei frutices ilex:tingendiſq; ueſtibus naſcentes geniſtæ.Gaudet frigidis ſorbus:& magis etiam betulla. Gallica hæc arbor mirabili candore:atq; tenuitate terribilis magiſtratuum uirgis.Eadem circulis flexibilis:itē corbium ſportis.Bitumen ex ea galliæ excoquunt.In eoſdem ſitus comitatur & ſpina nuptiaq; facibus auſpicatiſſima:quoniā inde fecerint paſtores qui rapuerūt ſabinas:ut auctor eſt Maſurius. Nūc facibus carpinus & corilus familiariſſimæ.Aquas odere cupreſſi:iuglādes:caſtaneæ: laburnum. Alpina & hæc arbor:nec uulgo nota.Dura ac candida materiæ:cuius florem cubitalem longitudine apes non attingūt. Odit & quæ appellatur Iouis barba in opere topiario tonſilis & in rotunditatem ſpiſſa: argenteo folio. Non niſi in aquoſis proueniunt ſalices:alni:populi:ſiler.Liguſtra teſſeris utiliſſima. Item uacinia italiæ in aucupiis fata.Galliæ uero etiam purpura tingēdi cauſa ad ſeruorum ueſtes. Quæcūq; cōmunia ſunt montibus planiſq; maiora fiunt:aſpectuq; pulchriora.Quæ in campeſtribus meliora materiæ.Criſpiora quæ in montibus exceptis malis pyriſq;.

Diuiſio generum. CA. XX.

Ræterea arborum aliis decidunt folia:aliæ ſempiterna coma uirent. Quā differentiam neceſ-
p ſe eſt antecedat prior.Sunt enim arborum quædam omnino ſilueſtres:quædam urbaniores: quas his placet nominibus diſtinguere.Ergo mites quæ fructu aut aliqua dote umbrarumue officio humanius iuuant:non improbe dicantur urbanæ.

Quibus folia non decidant:& de rhododendro. CA. XXI.

Arum generi non decidunt oleæ:lauro:palmæ:myrto:cupreſſo:pinis:hederæ:rhododendro.
h Et q̄uis hæbra dicatur ſanina rhododendron:ut nomine apparet:a græcis uenit. Alii neruium uocarunt:alii rhodophanen:ſempiternum fronde roſæ ſimilitudine caulibus fruticoſum.Iumentis capriſq; & ouibus uenenum eſt.Idem homini contra ſerpentium uenena remedio.

Item quibus folia non decidunt:& quibus non omnia folia cadant:& quibus locis nullæ arborum. CA. XXII.

Illuſtrium generis folia nō decidunt abieti:larici:pinaſtro:iunipero:cædro terebintho: buxo:
ſ ilici:aquifolio:ſuberi:taxo:tamarici.Inter utraq; genera ſunt andrachne ī græcia:& ubiq; une/
do.Reliqua enim folia decidunt his:præterq; in cacuminibus.Nō decidūt aūt & in fruticū ge/
nere q̄buſdā rubo & calamo.In thurino agro ubi urbs ſybaris fuit:ex ipſa urbe proſpiciebatur quercus
una nunq; folia dimittens:nec ante mædiam æſtatē germinās.Idq; miꝛ eſt græcis auctoribus proditū.
Apud nos poſtea ſileri.Nam locorum tanta uis eſt:ut circa memphim ægypti:& in elephantine thebai
dis nulli arbori decidant:ne uitibus quidem.

De natura foliorum cadentiū:& quibus foliorum uarii colores. CA. XXIII.

Aeteræ oēs extra prædictas(etenim numerare longum eſt)folia deperdunt.Obſeruatūq; non
c areſcere:niſi tenuia & lata & mollia.Quæ uero nō decidant callo craſſa & anguſta eē.Falſa de/
finitio eſt non decidere iis quaꝛ ſuccus pinguior ſit.Quis enim poteſt in ilice intelligere?De/
cidere Timæus mathæmaticus ſole ſcorpionē trāſeunte ſyderis ui:ut quodam ueneno aeris putat.Cur
ergo non eadem cauſa aduerſum omnes polleat:iure miremur.Cadunt plurimis autūno.Quædā tar/
dius amittūt:atq; in hyemes prorogāt moras.Nec intereſt maturius germinaſſe:utpote cū quædā pri/
mæ germinent:& inter nouiſſimas nudent.Vt amygdala:fraxini:ſambuci.Morus aūt nouiſſime ger/
minat:& cū primis folia dimittit.Magna & in hoc uis ſoli.Prius decidunt in ſiccis macriſq; & uetuſtate
prius arbori.Multiſq; etiam anteq̄ matureſcat fructus.In ſerotina ficu & hyberna pyro & malo grana/
to eſt pomum tātum aſpici in matre.Neq; iis quæ ſemp retinēt comas eadē folia durant:ſed ſubnaſcen
tibus aliis tunc areſcunt uetera.Quod euenit circa ſolſtitium.Maxime foliorum unitas in ſuo cuiq; ge/
nere permanet:præterq̄ populo hederæ crotoni:quam & cinnum diximus uocari.

De populo tria genera:& quoꝛ folioꝛ figura mutetur. CA. XXIIII.

Opuli tria genera:alba:& nigra:& quæ lybica appellatur minima folio ac nigerrima: fungiſq;
p enaſcentibus laudatiſſima. Alba folio bicolor:ſuperne candicans:inferiore parte uiridi. Huic
nigræ quæ & crotoni folia in iuuenta circinnatæ rotunditatis ſunt.Vetuſtiora in angulos exe
unt.E contrario hederæ anguloſa rotūdanť.Populoꝛ foliis grādiſſima lanugo.Euolat candidæ. Tra/
dita folio numeroſiore cādida:& ut uilli.Folia granatis & amygdalis rubentia.Miꝛ in primis id quod
ulmo:tiliæq;:oleæ:populo albæ:& ſalici euenit.Pircumagunť enim folia eaꝛ poſt ſoiſtitium. Nec alio
argumento certius intelligitur ſydus confectum.

Quæ folia uerſenť oibus ānis:q̄ folioꝛ ex eius palmis cura & uſus:& folioꝛ mirabilia. CA. XXV.

St & publica oīum folioꝛ differētia.In ipſis namq; pars inferior a terra hærbido uiret colore.
e Ab eadem leuiora.Neruos callūq; & articulos in ſuperiore habēt parte.Inciſuras uero ſubter:
ut manus humana.Oleæ ſupne cādidiora:& minus leuia.Itē hederæ.Sed oīum folia quotti/
die ad ſolem oſcitant:interiores partes tepefieri uolentia.Superior pars oīum lanuginē quātulacūq; ha/
bet:quæ in aliis gentiū lana eſt.In oriente funes ualidos e palmæ foliis fieri dictū eſt: eoſq; id humore
utiliores eſſe.Et apud nos uero palmæ a matre integræ decerpunť.Meliores enim ſunt quæ nō diuiſæ
fuerint.Siccanť ſub tecto quaternis diebus.Mox in ſole expandunť.Et noctibus relictæ donec candore
inareſcant.poſtea in opera diuiduntur.Latiſſima folia ſunt fico:uiti:platano. Anguſta myrto: punicæ:
oleæ.Capillata pino:cædro.Aculeata aquifolio & ilicum generi. Nam iunipero ſpina pro folio eſt. Car
nōſa cupreſſo:tamarici.Craſſiſſima alno.Longa harundini ſalici.Palmæ etiam duplicia.Circinnata py/
ro.Mucronata malo.Anguloſa hederæ.Diuiſa platano.Inſecta pectinū modo piceæ:abieti.Sinuoſa to/
to ambitu robori.Spinoſa cute rubro.Mordacia ſunt quibuſdā:ut urticis.Pungenta pino:piceæ:abieti:
larici:cædro aquifoliis.Pediculo breui oleæ:& ilici.Longo uitibus.Tremulo populis.Et hiſdem foliis
inter ſe crepitantia.Iam & in pomo ipſo mali quodā in genere parua mediis emicant folia.Interim & ge
mina.Præterea aliis circa ramos aliis in cacumine ramorum.Robori & in ipſo caudice iam denſa ac ra/
ra:ſemperq; lata rariora.Diſpoſita myrto.Cōcaua buxo.Inordinata pomis.Plura eodem pediculo exeū
tia malis pyriſq;.Ramuloſa ulmo:& cytiſo.Quibus adiicit Cato decidua a populo quernaq; animali/
bus iubens dari non perarida.Bubus quidem & ficulnea ilignaq; & hederatia.Dantur & ex harundine
ac lauro.Decidunt ſorbo uniuerſa.Cæteris paulatim.Et de foliis hactenus.

De ordine naturæ in ſatis:& de flore arboꝛ & conceptu:& germinatione:& partu:& quo ordine floreant. CA. XXVI.

Rdo aūt naturæ annuus ita ſe habet.Primus eſt conceptus flare incipiente uento fauonio. Ex
o inde fere.vi.idus febru.Hoc enim maritanť uiueſcētia e terra.Cū etiā equæ in hiſpania ut dixi
mus.Hic eſt genitalis ſpiritus mundi a fouendo:dictus ut q̄dā exiſtimauere.Flat ab ocaſu æq/
noctiali uer inchoans:cathlitionē ruſtici uocāt geſtiente natura ſemina accipere:eaq; animā inferente oī
bus ſatis.Concipiunt uariis diebus:& pro ſua quæq; natura.Alia ꝓtinus ut aīalia.Tardius aliqua & diu
tius grauida partus gerūt.Quod germinatio ideo uocatur.Pariunt uero cū florent:floſq; ille ruptis cō
ſtat utriculis.Sed educatio ī pomo eſt.Hoc & germinatio arboꝛ.Flos eſt pleni ueris indiciū:& anni re/
naſcentis.Flos gaudiū arboꝛ.Tūc ſe nouas aliaſq; q̄ ſunt oſtendunt.Tūc uariis colorum picturis in cer/
tamen uſq; luxuriant.Sed hoc negatū pleriſq;.Nā nec oēs florēt:ſed ſunt triſtes quædā:quæq; nō ſenti/
ant gaudia annoꝛ.Nā neq; ilex picea larix pinus ullo flore exhylaranť; nataleſue pomorum recurſus

annuos uerſicolori nũtio ꝓmittũt Nec fici atq; caprifici. Protinus enim fructũ flores gignũt. In ficis mirabiles ſunt & abortus: qui nunq̃ matureſcũt. Nec iuniperi florent. Quidã eaꝝ duo genera tradũt. Alterã florere nec ferre. Quæ uero non floreat ferre protinus baccis ſubnaſcentibus quæ biennio hæreãt. Sed id falſum oĩbuſq; iis dura facies ſemper. Sic & hoſtum multis fortuna ſine flore eſt. Omnes aũt germinant etiam quæ non florent. Magna & locoꝝ differentia. Quippe cum ex eodẽ genere quæ ſunt in paluſtribus priora germinent: mox cãpeſtria nouiſſima in ſiluis. Per ſe aũt tardius pyri ſilueſtres q̃ cætera. Primo fauonio germĩat cornus. Proxime laurus. Paulocq; ante æquinoctiũ tilia: acer. Inter primas uero populus: ulmus: ſalix: alnus: nuces. Feſtinat & platanus. Cæteræ uere cõcepto aquifolium terebinthus: paliurus: caſtanea: glandes. Serotino autem germine malus: tardiſſimus ſuber. Quibuſdam germinat̃ germinatio: nimia ſoli ubertate: aut inuitantis cæli uoluptate: quod magis ĩ hærbis ſegetum euenit. In arboribus tamen nimia germinatio elaſceſſit. Sunt aliæ naturales quidẽ qbuſdam germinationes pariterq; uernæ: quæ ſuis conſtant ſyderibus: quaꝝ ratio aptius reddet̃ ob hoc tertio uolumine. Hyberna aquilæ exortu. Aeſtiua canis ortu. Tertia arcturi. Has duas qdem oĩbus arboribus cões putant. Sentiri aũt maxime in fico uite punicis cauſam afferentes: quoniã in theſſalia macedoniaq; plurima tunc ficus exeat. Maxime tamẽ in ægypto apparet hæc ratio. Et reliquæ qdẽ arbores ut primũ cœpere cõtinuant germinationẽ. Robur & abies & larix intermittũt tripartito ac terna germina edunt. Ideo & inter ſquamas corticẽ ſpargũt. Quod oĩbus arboribus ĩ germinatione euenit: quoniã p̃gnãtiũ rumpit̃ cortex. Eſt aũt prima eaꝝ incipiẽte uere circiter. xv. diebus. Iterum germinãt trãſeũte geminos ſole. Sic fit ut dum prima cacumina impellunt̃ ſe cutis aperiat geniculato incremento. Tertia eſt earũdẽ ab ſolſtiũ breuiſſima: nec diutius ſeptẽnis diebus. Clareq; & tunc cernit̃ excreſcẽtium cacuminũ articulatio. Vitis ſola bis parturit: cum primũ emittit uuam: iteꝝ cũ degerit. Eoꝝ quæ nõ florent partus tantũ eſt & maturitas. Quædã ſtatim in germinatione florent: properãtq; in eo: ſed matureſcũt tarde ut uites. Serotino quædã germinatu florẽt: maturãtq; celeriter: ut morus: quæ nouiſſima urbanaꝝ germinat: nec niſi axacto frigore: ob id dicta ſapiẽtiſſima arboꝝ. Sed cũ cœperit in tantũ uniuerſa germinatio erũpit: ut una nocte peragat etiã cũ ſtrepitu. Ex iis quæ hyeme aqla exoriẽte (ut diximus) cõcipiunt: floret prima oĩum amygdala menſe Ianuario. Martio uero poma matura. Ab ea ꝓxime florẽt armeniaca: dein tuberes: & præcoces. Illæ peregrinæ: hæ coactæ. Ordine aũt naturæ ſilueſtriũ primæ ſambucus: cui medulla pluri ma: & cui nulla cornus maſcula. Vrbanaꝝ malus: paruoq; poſt ut ſimul poſſit uideri pyrus & ceraſus & prunus. Sequitur laurus illãq; cupreſſus. Deinde punica fici. At uites & oleæ florentibus iam iis germinãt. Cõcipiunt uergiliarum exortu. Hoc ſydus illaꝝ eſt. Floret aũt ſolſtitio uitis. & quæ paulo ſerius incipit olea defloreſcunt oĩa ſeptenis diebus; nõ celerius. Quædã tardius. Sed nulla pluribus bis ſeptenis. Omnia & intra. viii. iulii idus eteſiarum præcurſu. Nec ſtatim fructus ſequitur in aliquibus.

De corno: & quo tpe quæq; ferãt: & quæ fructum non ferãt: & quæ infœlices exiſtimãtur & quæ facillimæ fructũ perdũt: & qbus fructus anteq̃ folium naſcantur. CA. XXVII.

Cornus enim circa ſolſtitia reddit primo candidun poſtea ſanguineum. Ex eo genere fœmina c poſt autũnũ fert baccas acerbas & inguſtabiles cũctis animãtibus. Ligno quoq; fungoſa & inutilis. Sumas e fortiſſimis quæ ſit in tãta differẽtia ab eodẽ genere. Et terebinthus meſſibus reddit ſemẽ: & acer: & fraxinus; nuces: & mala: & pyra: præterq̃ hyberna aut præcocia. Autũno glandiferæ. Serius etiãnum uergiliaꝝ occaſu. Aeſculus tantũ autũno. Incipiente aũt hyeme quædam genera mali pyriq; & ſuber. Abies flores croci colore circa ſolſtitiũ. Semẽ uero reddit poſt uergiliaꝝ occaſum: pinus aũt & picea præueniunt germinatione. xv. fere diebus. Semen uero poſt uergilias & ipſæ reddunt. Cædri & iuniperus & ilex annuæ fere habentur: nouuſq; fructus in iis cũ autũno pẽdet. In maxima tamen admiratione pinus eſt. Habet fructũ matureſcentẽ. Habet proximo anno maturitatem uenturum: ac deinde tertio. Nec ulla arbor auidius ſe ꝓmittit. Quo menſe ex ea nux decerpit̃: eodem matureſcit alia: Et ſic diſpenſatur: ut nullo nõ menſe matureſcant. Quæ ſe in arbore ipſa diuiſere uocantur zamiæ: læduntq; cæteras: niſi detrahant̃. Fructũ arboꝝ ſolæ nullũ ferunt: hoc eſt ne ſemen quidẽ tamarix. Scopis tantũ naſcens: populus alnus: ulmus: attinia alaternus; cui folia inter ilicem & oliuam. Infœlices autem exiſtimantur dãnataq; religione quæ neq; ſerunt̃ unq̃: neq; fructũ ferunt. Cremutius auctor eſt nunq̃ uirere arbor ẽ: ex qua Phyllis ſe ſuſpenderit. Quæ gũmi gignũt poſt germinationẽ apiunt̃. Gũmi uero nõ niſi fructu detracto ſpiſſatur. Nouellæ arbores carent fructu q̃diu creſcunt. Perdunt autem facillime ante maturitatẽ palma: ficus: amygdala: malus pyrus. Item punica quæ etiam roribus nimis & pruinis florem amittit. Qua de cauſa inflectunt ramos eius: ne ſubrecti humorẽ infeſtũ excipiant: atq; contineant. Pyrus & amygdala etiam ſi nõ pluat: ſed fiat auſtrinũ cælum atq; nubilum amittunt florem: & primos fructus cum ſi defloruere tales dies fuerint. Ociſſime autẽ ſalix amittit ſemen anteq̃ omnino maturitatẽ ſentiat. Ob id dicta ab Homero frugiperda. Secutaq; ætas ſcelere ſuo interpretata eſt hanc ſententiã. Quãdo ſemen ſalicis mulieri ſterilitatis medicamentũ eſſe cõſtat. Sed hoc quoq; prouidens natura facile naſcenti & depacto ſurculo incurioſius ſemen dedit. Vna tantũ ꝓditur ad maturitatem ꝓferre ſolita in creta inſula ipſo deſcenſu Ioui ſpelũcæ toruũ ligneũq; magnitudine ciceris. Fiũt uero quædã & loci uitio infructuoſa: ut in paro ſylua cædua quæ nihil fert uacenda: quæ nil fert. Perſicæ arbores in rhodo florẽt tãtũ. Fit hæc differẽtia & ex ſexu. In iis eẽ mares quæ nõ ferũt. Aliqui hoc pmutãtes mares eſſe quæ ferãt tradũt. Facit & dẽſitas ſterilitatẽ. Gignẽtiũ aũt q̃dam ex lateribus ramoꝝ & cacuminibus ferunt; ut pyrus; punica; ficus: myrtus. Cætero eadẽ natura quæ frugibus. Nãq; & in eis ſpica in cacumẽ

naſcitur. Legumina in lateribus. Palma ſola ut dictū eſt in ſpatulis habet fructū racemis ꝑpēdentē. Reliquis ſub folio pomū: ut protegat excepta fico: cui foliū maximū umbroſiſſimumq;. Et ideo ſupra id pomū ei demū ſerius foliū naſcitur q̄ pomū. Inſigne prodit in quodā genere ciliciæ cypriæ helladis ficos ſub folio: groſſos uero ſupra folium naſci. Ficus & præcoces habet: quas athenis ꝑdromos uocant. In laconico genere maximæ ſunt.

De biferis & triferis & quæ celerime ſeneſcant: & de ætatibus earū. CA. XXVIII.

Vnt & biferæ in eiſdē. In cea inſula caprifici triferæ ſunt. Primo fœtu ſequens euocat: ſequenti tertius. Hoc fici caprificant. Et caprifici aūt ab aduerſis foliis naſcunt. Biferæ & in malis ac pyris quædam ſicut præcoces. Malus ſilueſtris bifera. Sequens eius fructus poſt actum in apricis maxime. Vites quidē & triferæ ſunt: quas ob id inſanas uocāt: quoniā in iis alia matureſcunt: alia turgeſcunt: alia florent. M. Varro auctor eſt uitem fuiſſe ſmyrnæ apud matream triferam: & malū in agro conſentino. Hoc autem euenit perpetuo in frauenneſi africæ agro de quo plura alias: ea eſt ſoli fertilitas. Trifera eſt & cupreſſus. Namq; baccæ eius colliguntur menſe ianuario: & Maio: & Septēbri: ternaſq; earum gerunt magnitudines. Eſt uero & in ipſis arboribus etiā honuſtis peculiaris differentia. Sūma ſui parte fertilior eſt arbutus. Quercus inferiore: iuglādes: fiſci: mariſcæ. Oēs quo magis ſeneſcunt: eo maturius ferunt: & in apricis locis nec pingui terra. Silueſtriora oīa tardiora. Quædā ex iis oīno nō matureſcūt. Itē quæ ſubarant: aut quæ ablaqueant: celeriora neglectis hæc & fertiliora. Et etiamnum ætatis differentia. Amygdala enī & pyrus in ſenecta fertiliſſimæ: ut glādiferæ: & quoddā genus ficorū. Cætera eius in iuuenta tardiuſq; maturantes: qđ notat in uitibus maxime. Vetuſtioribus. n. uinū melius: nouellis copioſius. Celerrime uero ſeneſcit: & in ſenecta deteriorem fructum gignit malus. Namq; & minora poma proueniunt: & uermiculis obnoxia. Quin & in ipſa arbore naſcuntur. Ficus ſola ex omnium arborū fœtu maturitatis cauſa medicat. Iam quidē ex portētis: quoniā maiora ſunt præcocia præpoſteris. Oīa aūt celerius ſeneſcunt præfœcūda. Quin & ꝑtinus moriunt aliquā cælo fœcunditatē omnem eblandito: quod maxime uitibus euenit.

De moro. CA. XXIX.

Ontra morus tardiſſime ſeneſcit fructibus minime laborans. Tarde & ea quorum criſpa materies: ut acer: palma: populus. Et ſubarata ocius ſeneſcunt.

De ſilueſtribus. CA. XXX.

Ilueſtria aūt tardiſſime. Atq; in totū omnis cura fertilitatem adiicit: fertilitas ſenectā: ideoq; & præflorent alia & prægerminant: atq; in totum præconia fiunt. Quoniā oīs infirmitas cælo magis accidit. Multæ uero plura gignunt ut diximus in glandiferis: inter quæ laurus uuas ſuas: maximeq; ſterilis quæ nō gignit aliud obq; id a quibuſdam mas exiſtimatur. Ferunt & auellanæ iuſos cōpactili callo ad nihil utiles.

De buxo & faba græca ſiue loto. CA. XXXI.

Lurima uero buxus. Nā & ſemen ſuū & granum quod cartegon uocant: & a ſeptētrione uiſcū: a meridie hyphear: e quis plura mox paulo. Interdum pariter res quaternas habent. Arborū quædam ſimplices: quibus a radice caudex unus & rami frequentes: ut oliuæ: fico: uiti. Quædam fruticoſi generis: ut paliurus: myrtus. Item nux auellana. Quinimmo melior eſt & copioſior fructu in plures diſperſa ramos. In quibuſdam omninō nullus: ut in ſuo genere buxo: loto tranſmarine. Quædā bifurcæ: atq; etiā in quinas partes diffuſæ. Quædā indiuiduæ: nec ramoſæ: ut ſambuci. Quædam indiuiduæ ramoſæ: ut piceæ. Quibuſdā ramorū ordo: ſicut piceæ: abieti. Aliis incōditus: ut robori malo: pyro. Et abieti quidē ſubrecta diuiſura: ramiq; in cælum tendentes: nō in latera proni. Miſ cacuminibus eorū deciſis moritur: totis uero detruncatis durat. Et ſi infra q̄ rami fuere præcidatur: quod ſupereſt uiuit. Si uero cacumen tantum auferant: tota moritur. Alia ab radice brachiata: ut ulmus. Alia in cacumine ramoſa: ut pinus: lotos ſiue faba græca: quā romæ a ſuauitate fructus ſilueſtris quidem: ſed ceraſorū pene natura loton appellat. Præcipueq; domibus expetitur ramorum petulantia: breui caudice: latiſſima expatiantiū umbra: & in uicinas domos ſepe tranſilientiū. Nulli opacitas breuior: nec aufert ſolem hyeme decidentibus foliis. Nullis cortex iucundior: aut oculos excipiens blandius. Nulli rami longiores ualidioreſq; aut plures: ut dixiſſe totidem arbores liceat. Cortice pelles tingunt: radice lanas. Malis propriū genus. Ferarū enim roſtra reddūt: adhærētibus uni maximo minoribus. Ramorū aliqui cæci qui nō germināt. Quod natura fit ſi nō eualuere: aut pœna cū amputatos cicatrix hebetauit. Quæ diuiduis in ramo natura eſt: hæc uiti in oculo: harundini in geniculo. Oīum terræ ꝓxima craſſiora. In lōgitudinem excreſcunt abies: larix: palma: cupreſſus: ulmus: & ſi qua uniſtirpia. Ramoſorū ceraſus etiam in .xl. cubitorū trabes æquali per totum duum cubitorū craſſitudine reperitur.

De ramis & cortice & radicibus arborū. CA. XXXII.

Vædā ſtatim in ramos ſpargūtur ut mali. Cortex alii tenuis: ut lauro: tiliæ. Alias craſſus ut robori. Aliis lenis: ut malo: fico. Idem ſcaber robo: palmæ. Omnibus in ſenecta rugoſior. Quibuſdam rumpitur ſponte: ut uiti. Quibuſdam etiā cadit: ut malo: unedoni. Carnoſus ſuberi: populo. Mēbranaceus ut uiti: harundini. Libris ſimilis ceraſo. Multiplex tunicis: ut uitibus: tiliæ abieti. Quibuſdā ſimplex: ut fico: harundini. Magna & radicum differētia. Copioſæ fico: robori: platano. Breues & anguſtæ malo. Singulares abieti: larici. Singulis enim innituntur: q̄q̄ minimis in altera diſperſis Craſſiores lauro & inæquales. Itē oleæ: cui & ramoſæ. At robori carnoſæ. Robora ſuas in profundum agunt. Si Virgilio quidē credimus æſulus quantū corpore eminet: tantū radice deſcēdit. Oleæ maliſq; & cupreſſis per ſummā ceſpitum. Aliis recto meatu: ut lauro: oleæ. Aliis flexuoſo: ut fico. Minutis hæc

capillamentis hirſuta ut abies:multæq; ſilueſtrium.E qbus montani prætenuia fila decerpentes ſpectabiles lagenas & alia uaſa nectunt.Quidā nō altius deſcēdere radices:q̄ ſolis calor tepefaciat.Idq; natura loci tenuiores ſiue grauiſſimas dixere:quod falſum arbitror.Apud auctores certe inuenitur abietis plātam cū tranſferret:octo cubitoꝝ in altitudine:nec totā refoſſam:ſed abruptā.Maxima ſpatio atq; plenitudine & cædri eſt.Ab ea platani:roboris:& glandiferaꝝ.Quarūdam radix uiuacior ſuperficie:ut lauri. Itaq; cum trunco inaruit reciſa;etiam lætius fruticat.Quidā breuitate radicū celerius ſeneſcere arbores putant.Quod coarguunt fici;quarum radices lōgiſſimæ:& ſenectus ociſſima.Falſum arbitror & quod aliqui ꝓdidere radices arboꝝ uetuſtate minui.Viſa etenim eſt annoſa quercus euerſa ui tempeſtatis:& iugeꝝ ſoli amplexa.Proſtratas reſtitui plerūq;:& quadā terræ cicatrice reuiuiſcere:uulgare eſt.Et familiariſſimū hoc platanis:quæ plurimū uentoꝝ cōcipiunt ꝓpter denſitatē ramoꝝ.Quibus amputatis leuatæ onere in ſua ſcrobe reponunt.Factumq; iam eſt hoc & in iuglandibus oleiſq; ac multis aliis.

De prodigioſis arboribus:& quibus modis ſponte naſcuntur:& quod non omnia ubiq; naſcantur:& quæ non alibi naſcantur arbores. CA. XXXIII.

Et in exēplis & ſine tēpeſtate ullaue cauſa alia q̄ ꝓdigii cecidiſſe multas:ac ſua ſponte reſurrexiſſe.Factū hoc populi Ro.quiritibus oſtentum cimbricis bellis nuceriæ in luco iunonis ulmo poſtq̄ etiā cacumen amputatū erat:quōniā in arā ipſam ꝓcūbebat:reſtituta ſponte:ita uti ꝓtinus floreret.A quo deinde tpe maieſtas populi Ro.reſurrexit:quæ ante uaſtata cladibus fuerat.Memoraſ hoc idē factū & in philippis ſalice ꝓcidua atq; detruncata.Et ſtagiris in muſæo populo alba.Omnia fauſti ominis.Sed maxime miꝝ antādri platenus etiam circūdolatis lateribus reſtibilis ſponte facta:uitæq; reddita.Longitudine.xv.cubitoꝝ:craſſitudine quattuor ulnaꝝ.Arbores quas naturæ debeamus tribus modis naſcunt.Sponte:aut ſemine:aut ab radice.Cura numeroſior exiſtit: de qua ſuo dicemus uolumine.Nunc enim totus ſermo de natura eſt multis modis miriſq; memorabili.Nāq; non omnia in oībus locis naſci docuimus;nec tranſlata uiuere.Hocq; alias faſtidio:alias contumacia:ſæpius ibecillitate eorum quæ tranſferunt euenit cælo inuidente:alias ſolo repugnante.Faſtidio balſamū alibi naſci natura q̄ in ſyria noluit fere.Necnō & palmā naſci ubiq;:aut natam parere:uel cū promiſit etiam oſtenditq; ea educare:quæ tanq̄ inuita peperit.Non habet uires frutex cinnami in ſyriæ uicina peruenienti. Non ferūt amomi nardiq; deliciæ ne in arabia quidē ex india naue pegrinari. Tentauit enim Seleucus rex.Illud maxime mirū ipſas arbores plerūq; exorari ut uiuant atq; tranſmigrent.Aliquando & a ſolo impetrari ut alienas alat:aduenaſq; nutriat:cælum nullo mō qui flecti.Viuit in italia piperis arbor.Caſiæ uero etiā in ſeptētrionali plaga.Vixit & in lydia thuris.Sed unde ſorbentes ſuccum oēm ex iis ſoles torquēteſq; lachrymā?Illud ꝓxime miꝝ mutari naturā ī iiſdē locis:atq; iprouiſo ualere.Cædrū æſtuoſis partibus dederat:& in lyciis frigidiſq; montibus naſcit.Frigus inimicū lauro fecerat:ſed in olympo copioſior nulla eſt.Circa boſphoꝝ cimerium in pāticapeo urbe omni mō laborauit Mithridates rex & cæteri incolæ.Sacroꝝ certe cā lauꝝ myrtūq; habere:& nō contingit:cū habundent arbores ibi punicæ ficiq;.Iam mali & pyri laudatiſſimæ.Frigidas natura eodē tractu nō genuit arbores:pinū:abietem:piceā Et quid attinet ad pontum abire?Iuxta romam ipſam caſtaneæ ceraſiq; ægre proueniūt.Perſica in tuſculano.Necnon nuces græcæ cum tedio inferuntur.Teracina ſiluis ſcatet earum.

De cupreſſo & q; ex terra noua aliqua ſæpe naſcant quæ in ea ante nō fuerūt. CA. XXXIIII.

Vpreſſus aduena & difficillime naſcenotiū fuit:ut de qua uerboſius ſæpiuſq; q̄ de eo omnibus aliis prodiderit Cato.Natu moroſa:fructu ſupuacua:bacis torua:folio amara:odore uioléta: ac ne umbra quidem gratioſa:materie rara:ut pene fructicoſi generis.Diti ſacra:& ideo funebri ſigno ad domos poſita.Fœmina ſterilis diu.Metæ demū aſpectu nō repudiata diſtinguendis tantū pinorum ordinibus.Nunc uero tonſilis facta in denſitate parietū:coercitaq; gracilitate perpetuo tenera. Trahiturq; etiā in picturas ope hyſtoriali uenatus claſſeſue & imagines reꝝ tenui folio breuiq; & uirēte ſuperueſtiens.Duo genera earum.Meta in faſtigium cōuoluta:quæ & fœmina appellatur.Mas aſpergit extra ſe ramos:deputaturq; & accipit uitē.Vtraq; autē imittit in perticas aſſereſue amputatione ramoꝝ qui.xiii.anno denariis ſingulis ueneunt.Quæſtuoſiſſima in ſatus rōne ſilua.Vulgoq; dotē filiaꝝ antiqui plātaria appellabāt.Huic patria inſula creta:quāq̄.Cato tarentinā eam appellat.Credo q; primū eo uenerit.Et in enaria ſucciſa regerminat.Sed in creta quocūq; loco terrā mouerit qſpiam niſi feratur alia:hæc gignitur:protinuſq; emigrat.Illa uero etiā nō appellato ſolo ac ſponte:maximeq; ī idæis mōtibus:& quos albos uocant:ſum miſq; iugis:ubi niues nunq̄ abſunt plurima.Quod miremur alibi non niſi in tepore proueniēs:& nutricē magnopere faſtidiens.Nec terræ tantum natura circa has refert:aut perpetua cæli:uerum & quædā temporaria uis hymbriū.Aliquæ plerūq; ſemina afferūt:& certo fluūt genere.Aliquæ etiā incognito.Quod accidit cyrenaicæ regioni:cū primū ibi laſſerpitiū natum eſt ut in hærbaꝝ natura dicemus.Nata eſt & ſilua urbi rei proxima hymbre piceo craſſoq; circiter urbis romæ anno quadringenteſimo triceſimo.

De hedera. CA. XXXV.

Edera iam dicit in aſia naſci.Negauerat Theophraſtus:nec in india niſi in monte mero.Quin & Harpalū omni modo laboraſſe ut ſereret eam in medis fruſtra.Alexandrū uero ob raritatē ita coronato exerciiu uictorē ex india reddiſſe exemplo liberi patris.Cuius dei & nūc adornāt thyrſos galeaſq; etiā ac ſcuta in thraciæ populis in ſolēnibus ſacris. Inimica arbor ſatis omnibus ſepulchraq; ac muros rūpens.Serpentium frigori gratiſſima:ut mirum ſit illā in honore ullo habitam. Duo genera eius.Prima ut reliquarum mas & fœmina.Maior tradit mas corpore:& folio duriore ac

pinguiore:& flore ad purpurã accedẽte. Vtriuſq; aũt flos ſimilis eſt roſæ ſilueſtri:niſi q; caret odore. Species horũ generũ tres. Eſt enim candida & nigra hedera:tertiaq; quæ uocat helix. Etiãnum hæ ſpecies diuidunt in alias:quoniã eſt alia fructu tantũ cãdida:alia & folio. Fructũq; cãdidum ferẽtiũ aliis denſus acinus & grandior racemis in orbẽ circũactis:qui uocant corymbi. Itẽ ſiliẽtium cuius eſt minor acinus ſperſior racemus. Simili modo in nigra. Alicui & ſemen nigrũ:aliis crocatũ. Cuius coronis poetæ utuntur. Foliis minus nigris:quã quidã nyſiam:alii bacchicã uocãt:maximis inter nigras corymbis. Quidã apud græcos etiamnum duo genera huius faciunt. A colore acinorum erythranum & chryſocarpum. Plurimas aũt habet differentias helix:quoniã folio maxime diſtat. Parua ſunt & anguloſa cõcinioraq;: cũ reliquoꝝ genera ſimplicia ſint. Diſtat & longitudine internodioꝝ:præcipue tamẽ ſterilitate:quoniã fructũ nõ gignit. Quidã hoc ætatis eſſe nõ generis exiſtimant:primoq; eſſe helicẽ putant fieri hederam uetuſtate. Hoꝝ error manifeſtus intelligit:quoniã helicis plura genera reperiunt: ſed tria maxime inſignia. Hærbacea ac uirens quæ plurima eſt. Altera cãdido folio. Tertia uerſicolor:quæ thracia uocat. Etiamnũ hærbaceæ tenuiora folia:in ordinẽ digeſta:dẽſioraq;. In alio genere diuerſa oſa. Et in uerſicolori alia tenuioribus foliis ac ſimiliter ordinatis dẽſioribuſq;. In altera neglecta oſa hæc. Maiora quoq; ac minora ſunt folia:macularũq; habitu diſtãt. Et in cãdidis alia ſunt candidiora. Adoleſcit in longitudinem maxime hærbacea. Arbores aũt necat cãdida:omnẽq; ſuccũ auferendo tanta craſſitudine augeẽt:ut ipſa arbor fiat. Signa eius folia maxima atq; latiſſima mãmas erigentis:quæ ſunt cæteris flexæ. Racemi ſtãtes ac ſubrecti. Et q̃q̃ oſum generi radicoſa brachia:huic tamẽ maxime ramoſa ac robuſta. Ab ea nigræ Sed ꝓpriũ albæ q; inter media folia emittit brachia utrũq; ſemꝑ amplectens. Hæc eſt & in muris q̃is ambire non poſſit. Itaq; etiã pluribus locis interciſa uiuit tamen duratq;:& totidẽ initia radicum habet quot brachia. Quibus incolumes & ſolidas arbores fugit ac ſtrãgulat. Eſt & in fructu differentia albæ nigræq; hederæ:quoniã aliis tanta amaritudo acini:ut aues nõ attingant. Eſt & rigens hedera quæ ſine amminiculo ſtat ſola oſum generũ ob id uocata ciſſos. E diuerſo nunq̃ niſi humi repens cameciſſos.

De hedera quæ uocatur ſimilax. CA. XXXVI.

Imilis eſt hederæ e cilicia quidẽ primũ ꝓfecta:ſed in græcia fræquẽtior: quã uocãt ſmilacem denſis geniculata caulibus:ſpinoſa fructicoſa ramis:folio hederaceo:paruo non anguloſo:a pediculo emittente pampinos:flore candido: olente lilium. Fert racemos labruſcæ modo non hederæ:colore rubro:cõplexa acinis maioribus nucleos undenos:minoribus ſingulos:nigros duroſq; in fauſta omnibus ſacris & coronis:quoniã ſit lugubris:uirgine eius noĩs propter amorẽ iuuenis Croci mutata in hũc fruticẽ. Id uulgus ignorãs plerũq; feſta ſua polluit hederã exiſtimãdo. Sicut in poetis aũt Libero patre aut Sileno:qui oĩno neſcit quibus coroneẽt. Et ſimilãce fiũt condicilli. Propriũq; materiæ eſt ut admota auribus leuem ſonum reddat. Hederæ mira proditur natura ad experiẽda uina. Si uas fi at ex ligno eius:uina tranſfluere:ac remanere aquam ſi qua mixta fuerit.

De aquaticis calamis & fruticibus. CA. XXXVII.

Nterea qui frigidis gaudẽt aquaticos frutices dicere cõuenit. Principatũ in iis tenebunt harundines belli paciſq; experimentis neceſſariæ:atq; etiam in deliciis gratæ. Tegulo enim eaꝝ domus ſuas ſeptentrionales populi operiũt:duratq; eius alta tecta. In reliquo uero orbe & cameras leuiſſime ſuſpẽdũt. Carthiſq; ſeruiunt calami ægyptii maxime cognatione quadã papyri. Probatiores tamen gnidii:& qui in aſia circa anaeticũ lacũ naſcunt. Noſtratibus fungoſior ſubeſt natura: cartilagine bibula:quæ cano corpore intus:ſupne tenui inareſcit ligno. Fiſſilis præacuta ſemꝑ acie geniculata. Cætero gracilitas nodis diſtincta leui faſtigio tenuatur in cacumina. Craſſiore periculo coma:neq; hac ſuperuacua. Aut enim pro pluma ſtrata cauponaꝝ replet:aut uni limoſiore callo iduruit:ſicut in belgis cõtuſa & interiecta nauium commiſſuris ferruminat textus:glutino renacior:rimiſq; explẽdis fidelior pice. Calamis oriẽtis populi bella cõficiunt. Calamis ſpicula addũt irreuocabili hamo noxia. Morte acceleratã pinna addita calamis. Fitq; & ex ipſo tælũ aliud fracto i uulneribus. His armis ſolẽ ipſum obumbrãt. Propter hoc maxime ſerenos dies optant. Odore uẽtos & hymbres qui inter illos pacem eſſe cogũt. Ac ſi qs æthiopas:ægyptum:arabas:indos:ſcytas:bactras:ſarmatarum tot gẽtes & oriẽtis omniaq; parthoꝝ regna diligentius cõputet:æqua ferma pars hoĩum in toto mũdo calamis ſuperata degit. Præcipuus hic uſus in creta bellatiores ſuos præcipitauit. Sed in hoc quoq; ut in cæteris rebus uicit italia. Quoniã nullus ſagittis aptior calamus q̃ in rheno bononiẽſi amne cui plurima ineſt medulla põduſq; uolucre. Contra flatus quoq; peruicax libra. Quippe nõ eadẽ gratia belgicis. Hæc & creticis commẽdationibus:q̃q̃ præferantur indi quoꝝ alia quibuſdam uidetur natura:quando & haſtaꝝ uicem præbent additis cuſpidibus. Harũdini quidẽ indicæ arborea amplitudo. qualẽ uulgo in tẽplis uidemus. Differre mares ac fœminas in his quoq; indi tradũt. Spiſſius mari corpus:fœminæ capacius. Nauigioꝝ etiam uicem præſtãt (ſi credimus) ſingula internodia. Circa aceſinẽ amnẽ maxime naſcunt:Harũdo oĩs ex una ſtirpe numeroſa. Atq; etiã reciſa fœcũdius reſurgit. Radicis natura uiuax:geniculata & ipſa. Folia idicis tantum breuia. Oĩbus uero a nodo roſa cõplexu tenues per ambitũ inducũt tunicas:atq; a medio inter nodio cũ plurimũ deſinũt ueſtire: procũbuntq;. Latera harũdini calamoq; in rotũditatẽ bina ſuper nodos alterno ſemper inguine:ut alteꝝ ad dextrã fiat:alterum ſuperiore geniculo ab leua per uices. Inde exeũt aliquãdo rami qui ſunt calami tenues. Plura autem genera. Alia ſpiſſior dẽſiorq; geniculis:breuibus internodiis. Alia ratior maioribus:tenuior & ipſa. Calamus uero alius totus concauus. quem ſyringiam uocant:utiliſſimus fiſtulis:quoniã nihil eſt ei chartilaginis atq; carnis. Orchomenius eſt cõtinuo

foramine peruius:quē auleticō uocant.Hic tibiis utilior:fistulis ille.Est alius crassiore ligno & tenui foramine.Hunc totū fungosa replet medula.Alius breuior:alius procerior:exilior:crassiorq;.Fruticosissimus qui uocatur donax non nisi in aquaticis natus:quoniā & hæc differentia est multū prælata harundine quæ in siccis ꝓueniat.Suū genus sagitario calamo ut diximus.Sed cretico longissimis internodiis obsequiūq; quo libeat flecti calefacto.Differētias faciunt & folia non multitudine uerum robore & colore.Valida laconicis:& ab una parte densiora:quales:in totū circa stagna gigni putant.Dissimiles annicis:longisq; uestiri foliis:spatiosius a nodo scandente cōplexu.Est & obliqua harūdo nō in excelsitatem nascens:sed iuxta terram fruticis mō se spargens:suauissima in teneritate animalibus.Vocatur a quibusdam elegia.Est & in italia nascens adarcha nomine palustris ex cortice tātum.Sub ipsa coma utilissima dentibus:quoniā uis eadem est quæ sinapi.De orchiomenii lacus harūdinetis accuratius dici cogit admiratio antiqua.Characian uocabant crassiorē firmioreq;.Plociam uero subtiliorē.Hanc in īsulis fluitantibus natare:illā in ripis expatiantis lacus.Tertia harūdo est tibialis calami:quē auleticon uocant Nono hic anno nascebat.Nā & lacus incrementa hoc tēporis spatio seruabat.Prodigiosus si quando amplitudinem biennio extendisset:quod notatū apud cheroniā infausto athenienſiū prœlio.Et apud lebaida sæpe notatur influente cephiso.Cum igit anno permanserit inundatio ꝓficiūt in aucupatoriam quoq; amplitudinē.Vocatur zeugitæ:cōtra bōbyciæ maturius reciproco graciles.Fœminaq; latiore folio atq; candidiore:modica lanugine:aut oīno nulla:spadonū noīe insignibus.Hinc erant armamenta ad inclusos cantus nō silēdos ex reliquo curæ miraculo:ut uenia sit argento iam potius rani.Cædi solebant tēpestiue usq; ad Antigenē tibicinē cum adhuc simplici musaica uterentur sub arcturo.Sic præparatæ alii quot post annos utiles esse incipiebant.Tunc quoq; multa domandæ exercitationem:& canore tibiæ ipsæ educendæ:comprimētibus se singulis:quod erat illis theatroq; moribus utilius.Postq; uarietas accessit & cantus quoq; luxuriantes cædi ante solstitia cœptæ:&fieri utiles in trimatu apertioribus earum ungulis ad flectendos sonos.Quæ inde sunt & hodie.Sed tunc ex sua quaq; tantū arundine congruere persuasum erat:& ea quæ radicē anteceſſerat:leuæ tibiæ cōuenire:quæ cacumen dexteræ.Immensum q̄tū iis prælatis quas ipse cephisus abluisset.Nunc sacrificæ tuscoq; e buxo.Ludicræ uero loto ossibusq; asininis & argento fiunt.Aucupatoria harundo a panhormo laudatissima.Piscatoria ab aritana ex africa.Harundis italiæ usus ad uineas maxime.Cato seri eam iubet in humidis agris bipalio subacto prius solo:oculis dispositis interuallo ternoq; pedum.Simul & corrudam unde asparagi fiant:cōcordare amicitiam.Salicis uero qua nulla aquaticaq; utilior.Licet populi uitibus placeant:& cecubum ducant.Licet alni sæpes muniant:contraq; erumpentium animum impetus riparum muro in tutelis ruris exubent; in aqua satæ:cæsæq; densius inumero hærede prosint.

De salice genera eius octo:& quæ præter salicē sint utilia ligaturis & de rubis. CA. XXXVIII.

Alicis statim plura genera.Nā quædam & in ꝓceritatē magnam emittūt iugis uineaq; pticas.

f Pariūtq; balteo cortice uincula.Et aliæ uirgas sequacis ad iuncturas lentitiæ.Aliæ prætenues uiminibus texendis spectabili subtilitate.Rursus aliæ firmiores corbibus ac plurimæ agricolarū suppellectili cādidiores ablato cortice:leuiq; tractatu mollioribus uasis:q̄ ut e corio fiant:atq; etiam supinaq; in delicias cāthedraq; aptissima.Decidua facili fertilitas:densiorq; tonsura ex breui pugno ueri us q̄ ramo:non ut remur in nouissimis curanda arbore.Nullus quippe tutior est reditus minorisue impendii aut tempestatis securior.Tertium locum ei in æstimatione ruris Cato attribuit:priorem q̄ oliuetis:q̄q; frumento:aut pratis:nec quia desint alia uincula.Siquidem & genistæ:ithaceæ:& populi:& ulmi:& sanguinei frutices:& betullæ:& harūdo fissa:& harūdinum folia:ut in liguria & uitis ipsa:recisisq; aculeis rubi alligāt:& intorta corylus.Mirūq; contusio ligno alicui:maiores ad uincula esse uires.Salici autem præcipua dos.Finditur enim græca rubens:candidiorq; amerina:sed paulo fragilior.Ideoq; solido ligat nexu.In asia tria genera obseruant.Nigram utiliorem uiminibus.Cādidam agricolaq; usibus.Tertiā quæ breuissima est helicē uocant.Apud nos quoq; multi totidē noīa ponunt.Vimineam uocāt eandē purpureā.Alterā nicelinā a colore:quæ sit tenuior.Tertiā gallicā:quæ tenuissima. Nec in fruticū nec in ueprium caulinumue neq; in herbaq;:aut alio ullo q̄ suo genere numerentur iure scirpi fragiles palustresq; ad tegulum tegetesq;.E quibus detracto cortice cādelæ luminibus & funeribus seruiūt.Firmior quibusdam in locis earum rigor.Nāq; iis uelificant non in pado tantum nautici:uerum & in mari piscator africus præpostero more uela intra malos suspendens.Et mapalia sua mauri tegunt.Proximeq; æstimāti hoc uideatur esse quod in interiore mundi parte pari sunt papyri usui:sed fruticosi generis sunt.Inter aquaticas arbores sunt & rubi atq; sambuci fungosi generis aliter tamen q̄ ferulæ.Quippe plus ligni ac succi utiq; sambuco.Ex qua magis canoram buccinam tubamq; credit pastori ibi cæsæ ubi galliorum cantum frutex ille non exaudiat.Rubi mora ferunt & alio genere similitudinem rosæ: qui uocatur cinosbatos.Tertium genus ideum uocant græci a loco: tenuior est q̄ cætera minoribusq; spinis:& minus adūcis.Flos eius contra lippitudinem illinitur ex melle:& ignem sacrum. Contra stomachi quoq; uitia bibitur ex aqua.Sambuci acinos habent nigros atq; paruos humoris lenti inficiēdo maxime capillo:qui & ipsi aqua decocti manduntur.

De succis arboꝝ & natura materiaꝝ:& de cædendis arboribus. CA. XXXIX.

Vmor & cortici arborum est:qui sanguis earum intelligi debet:non idem omnibus. Ficis la-

h cteus.Huic ad caseos figurandos coaguli uis.Cæraſis gūmosus.Vlmis saliuosus.Lentus ac pinguis malis.Vitibus ac pyris aquosus.Viuatiora q̄bus lētior.Atq; in totum corpore arborum:

ut reliquorum animalium:cutis:ſanguis:caro:nerui:uenæ: oſſa: medullæ. Pro cute cortex mirum in moro medicis ſuccum quærentibus fere hora diei ſecunda lapide inciſus manat altius fractus ſiccus uidetur. Proximi pleriſq; adipes. Ii uocantur a colore alburnū. Mollis ac peſſima pars ligni etiam in robore facile putreſcens: teredini obnoxia. Quare ſemper amputabitur. Subeſt huic caro: cui oſſa: ideſt materiæ optimum. Alternant fructus quibus ſiccius lignum: ut olea: magiſq; quibus carnoſum: ut ceraſus. Nec omnibus adepes carneſue largæ: ſicuti nec animaliū acerrimis. Neutrū habent buxus: cornus: olea. Nec medullā: minimūq; etiā ſanguinis. Sicuti oſſa nō habēt ſorba: carnē ſambuci: & plurimā ambæ medullam. Nec arundines maiore ex parte. In quarūdā arborū carnibus pulpæ uenæq; ſunt. Diſcrimen earū facile. Vene latiores cādidioreſq;. Pulpæ fiſſilibus inſunt. Ideo fit ut aure ad caput trabis quālibet prælōgæ admota ictus ab altero capite uel grauis ſentiat: penetrāte rectis meatibus ſono. Vnde deprehēdit an torta ſit materies: nodiſq; conciſa. Quibuſdā ſunt tubera: ſicut ſunt in carne glādia in iis: nec uena nec pulpa: quodā callo carnis in ſe cōuoluto. Hoc precioſiſſimū in citro & acere. Cætera menſarū genera fiſſis arboribus circinant in pulpā. Alioquin fragilis eſſet uena in orbē arboris cæſa. Fagis pectines tranſuerſi i pulpa apud antiquos. Inde & uaſis honos. Manius Curius iurauit ſe ex præda nihil attigiſſe: præter guttum faginum: quo ſacrificaret. Lignum in longitudinem ita fluctuat: ut quæ pars fuit ab radice ualidius ſidat. Quibuſdam pulpa ſine uenis mero ſtamine & tenui conſtat. Hæcq; maxime fiſſilia. Alia frangi celeriora q̄ findi quibus pulpa nō eſt: ut oleæ: uites. At e coutrario totū a carne corpus fico. Tota oſſea eſt ilex: cornus: robur: cytiſus: morus. hebenos: lotos: & quæ ſine medulla eſſe diximus. Cæteris nigricās color. Fulua cornus in uenalibus nitet inciſuris nodata pp decorē. Cædrus & larix & iuniperus rubent.

De teredinibus larice. CA. XL.

Larix fœmina habet: quam greci uocant ægida mellei coloris inuentū eſt pictorū tabellis immortale: nulliſq; fiſſile rimis. Hoc lignū proximum medullæ eſt. In abiete leucon græci uocauere. Cædrus quoq; duriſſima: quæ medullæ proxima ut in corpore oſſa deraſo mō limo. Et ſambuci interiora mire firma tradunt. Nāq; qui uenabula ex ea faciunt præferunt omnibus. Conſtat enim ex cute & oſſibus. Cædi tēpeſtiuū quæ decorticent. Vt teretes ad tēpla cæteraq; uſus rotundi cum germinār: alias cortice inextricabili & carie ſubnaſcente ei materiaq; nigreſcēte. Tigna & quibus aufert ſecuris corticē a bruma ad fauoniū: aut ſi præuenire cogamur arcturi occaſu: & ante eū fidiculæ. Nouiſſima rōne ſolſtitio. Dies ſyderū horum reddentur ſuo loco. Vulgo ſatis putant obſeruare: ne quæ dedolandæ arbores ſternant ante editos ſuos fructus. Robur uere cæſum teredinē ſentit. Bruma autē ne uiciatur: neq; findit: alias obnoxiū etiā ut torqueat ſeſe: findatq; quod in ſubere tēpeſtiue quoq; cæſo euenit. Infinitū refert: lunaris ratio: nec niſi a uiceſima in triceſimā cædi nolunt. Inter oēs cōuenit utiliſſime in coitu eius ſterni: quē diē alii interlunium: alii ſilentis lunæ appellant. Sic certe Tiberius Cæſar concremato ponte naumachiario larices ad reſtitendū cædi ex retia præfiniuit. Quidā dicūt ut in coitu & ſub terra ſit luna. Quod fieri nō pōt niſi noctu. At ſi cōpetant coitus in nouiſſimū diē brumæ: illa æterna ſit materies: proxime cū ſupradictis ſyderibus. Quidam & canis ortū addunt: & ſic cæſas materies in forū auguſtum. Nec nouellæ autem ad materiem nec ueteres utiliſſimæ. Circūciſas quoq; ad medullam alii non inutiliter relinquūt: ut omnis humor ſtantibus defluat. Mirum apud antiquos primo punico bello claſſem Duilli imperatoris ab arbore exciſa ſexageſimo die nauigaſſe. Contra uero Hieronem regē ducentas. xx. naues effectas diebus. xlv. tradit. L. Piſo. Secundo quoq; punico bello Scipionis claſſis. xl. die a ſecuri nauigauit. Tantum tempeſtiua uitas etiā in rapida claritate pollet. Cato hominum ſummus in omni uſu de materiis hæc adiicit. Prælum e ſapino atra potiſſimū facitu ulmeā: pineam: nuceam: hāc atq; aliam materiem omnem cum effodies: luna decreſcente eximito poſt meridiem ſine uento auſtro. Tunc erit tempeſtiua: cū ſemē ſuum maturum erit. Caueto ne per rorē trahas: aut doles. Idēq; mox. Niſi in trimeſtri luna q; dimidiata ne tangas materiem. Tunc ne effodias aut præcidas abs terra. Diebus quattuor proximis quibus luna plena fuerit optime eximit. Omnino caueto nigrā materiam ne doles: ne cædas: ne ue tangas niſi ſiccam: ne ue gelidam: ne ue rorulentam. Tiberius idem & in capitolio condendo ſeruauit interlunia. M. Varro aduerſus defluuia præcepit obſeruandū idem a pleniluniis. Larici & magis abieti ſucciſis humor diu defluit. Hæ omniū arborū altiſſimæ ac rectiſſimæ. Nauium malis anténiſq; ppter leuitatē præfertur abies. Cōmuni ab iis pino: quæ aut quadripartitos uenarū curſus biſidoſq; habeat: uel omnino ſimplices. Fabrorū ſtreſtina opera medulla ſectilis optima quadripartitis materiis & mollior q̄ cæteræ. Intellectus in cortice protinus peritis. Abietis quæ pars a terra fuit enodis eſt. Hacq; quā diximus ratione fluuiata decorticat: atq; ita ſappinus uocatur: ſupior pars nodoſa duriorq; ſuſterna. Et in ipſis aūt arboribus robuſtiores aquiloniæ partes. Et in totum deteriores ex humidis opaciſq;. Spiſſiores ex apricis: & diuturnæ. Ideo Romæ inferna abies ſupernati præfertur. Eſt per gentium quoq; regiones in iis differentia. Alpibus apēninoq; laudatiſſimæ. In gallia ciuribus ac monte uoſego: in corſica: bithynia: ponto: macedonia. Deteriores eneatica & arcadica. Peſſimæ parnaſia: & euboea: quoniā romoſæ ibi & contortæ putreſcēteſq; facile. At cædrus in creta africa ſyria laudatiſſima. Cædri oleo peruncta materies nec tineam nec cariem ſentit. Iunipero eadem uirtus quæ cædro. Vaſta hæc in hiſpania: maximeq; baccæ eis. Medulla eius ubicūq; ſolidior etiā q̄ cædrus. Publicū omnium uitium uocant ſpiras ubi ſeſe cōuoluere uenæ atq; nodi. Inueniuntur in quibuſdam ſicut in marmore centra: ideſt duricia clauo ſimilis: inimica ſerris. Et quædam forte accidunt in lapide comprehenſo aut recepto in corpus: aut alterius arboris ramo. Megaris diu ſtetit oleaſter in foro: cui uiri fortes affixerant arma: quem

cortice ambiẽte ætas longa occultauerat. Fuitq; arbor illa fatalis excidio urbis præmonitæ oraculo cũ arbor arma periſſet: quod ſucciſæ accidit ocreis galeiſq; intus repertis. Ferunt lapides ita inuentos ad cõtinendos partus eſſe remedio.

De materiis. De magnitudine arborum: & quæ cariem & ruinam non ſentiunt: & de perpetuitate materiarum. CA. XLI.

Mpliſſima arborũ ad hoc æui exiſtimaſ romæ uiſa: quã propter miraculũ Tiberius Cæſar in eodẽ ponte naumachiario expoſuerat aduectã cũ reliqua materie. Durauitq; ad Neronis principis amphiteatrum. Fuit autem trabs e larice longa pedes. cxx. bipedali craſſitudine æqualis. quo intelligebatur uix credibilis reliqua altitudo faſtigium ad cacumen æſtimantibus. Fuit & memoria noſtra in porticibus ſeptorũ a. M. Agrippa relicta æque miraculi cã: quæ delibatorio ſupfuerat. xx. pedibus breuior ſexqpedali craſſitudine. Abies admirationis præcipuæ in naui quæ ex ægypto Caii principis iuſſu obeliſcũ in uaticano circo ſtatutũ: quattuorq; trũcos lapidis eiuſdẽ ad ſuſtinendũ eum adduxit. Qua naue nil admirabilius uiſum in mari certũ eſt. cxx. modii tunc lentis pro ſaburra ei fuere. Longitudo ſpatium optinuit magna ex parte oſtienſis portus laniere leuo: ibi namq; demerſa eſt a Claudio principe cũ tribus molibus turriũ altitudine i ea exædificatis obiter puteolano puluere aduectis. Quæ arboris craſſitudo quattuor hoĩum ulnas cõplectẽtium implebat. Vulgoq; auditur. lxxx. nũmorum & pluris malos ad eos uenundari uſus. Rates uero cõnecti. xl. ſeſtertiis pleraſq;. At in ægypto ac ſyria reges inopia abietis cædro ad claſſes feruntur uſi. Maxima ea in cypro traditur ad undeciremẽ Demetrii ſucciſa. cxxx. pedum longitudinis: craſſitudinis uero ad trium hoĩum cõplexum. Germaniæ prædones ſingulis arboribus cauatis uauigãt: quarũ quædam & triginta hoĩes ferunt. Spiſſima ex omni materie ideo & grauiſſima iudicatur hebenus & buxus: graciles natura: neutra in aquis fluitat: nec ſuber ſi dematur cortex: nec larix. Ex reliquis ſicciſſima lotos: quæ Romæ ita appellatur. Deinde robur ex albur natum: & huic nigricans color: magiſq; etiam cytiſo: quæ proxime accedere hebenum uidetur. Quanq; non deſinit qui ſyriacas terebinthos nigriores affirment. Celebratur & Tericles nomine calices ex terebintho ſolitus facere torno. Per quã probatur materies: omnium hæc ſola ungi uult: meliorq; oleo fit. Colos mire adulteratur iuglande ac pyro ſilueſtri tinctis atq; in medicamine decoctis. Oĩbus quæ dixi mus ſpiſſa firmitas. Ab his proxima eſt cornus: quãq; nõ poteſt uideri materies propter exilitatem. Sed lignum non alio pene q̃ ad radios rotarũ utile: aut ſi quid cuneandum ſit in ligno clauiſue figendũ ceu ferreis. Ilex item & oleaſter & olea atq; caſtanea: carpinus: populus. Hæc oĩa & criſpa aceris modo. Si ulla materies idonea eſſet. Ramis ſæpe deputatis caſtratio illis eſt: admittq; uires. De cætero pleriſq; eorũ. Sed utiq; robori tanta duricia eſt: ut terebrari niſi madefactũ nõ queat: & ne ſic quidẽ adactus auelli clauus. E diuerſo clauum non tenet cædrus. Molliſſima tilia: eadem uidetur & calidiſſima: argumentum afferunt q; citiſſime aſcias retundet. Calidæ morus: laurus: hedera: & oĩs quibus igniaria fiunt. Exploratorũ hoc uſus in caſtris: paſtorũq; repperit: quoniã ad excutiendũ ignem non ſemp lapidis occaſio eſt. Teriť igiť lignũ ligno: ignẽq; cõcipit attritu: excipiente materia aridi fomitis fungi uel foliorũ facillime cõceptũ. Sed nihil hædera præſtãtius: quæ teraſ lauro: laurumq; terat. Probaſ & uitis ſilueſtris alia q̃ labruſca: & ipſa hederæ modo arborẽ ſcãdẽs. Frigidiſſima quæcũq; aquatica. Lẽtiſſima autẽ & ideo ſcutis faciendis aptiſſima quoq; plaga cõtrahit ſe ptinus: clauditq; ſuũ uulnus. Et ob id cõtumacius tranſmittit ferrum. In quo ſunt genere fici: ut ſalix: tilia: betulla: ſambucus: populus utraq;. Leuiſſimæ ex his ſicut & ſalix: ideoq; utiliſſimæ. Omnes aũt etiam ad ciſtas quæcũq; flexibili crate cõſtant. Habent & candorẽ rigoremq; & in ſculpturis facilitatẽ. Eſt lentitia platano: ſed madida ſicut alno. Siccior eadẽ ulmo: fraxino: moro: ceraſo: ſed ponderoſior. Rigorẽ fortiſſime ſeruat ulmus: ob id cardinibus aſſamẽtiſq; portarũ utiliſſima: quoniam minime torquetur: permutanda tantũ ſic: ut cacumẽ ab inferiore ſit cardine: radix ſuperior. Palma eſt mollis. Et ſuberis materies ſpiſſa. Et malus: pyruſq;: necnõ acer: ſed fragiles: & quæ cũq; criſpa. In oĩbus ſilueſtris & maſcula differẽtia cuiuſq; generis augent. Et infœcunda firmiora fertilibus: niſi quo in genere mares ferunt: ſicut cupreſſus: & cornus. Cariẽ uetuſtatemq; nõ ſentiunt cupreſſus: cædrus: hebenus: lotos: buxus: taxus: iuniperus: oleaſter: & olea. Et ex reliquis tardiſſime larix: robur: ſuber: caſtanea: iuglans. Rimã fiſſuraq; nõ capit ſponte cædrus: cupreſſus: olea. Buxũ maxime æternã putant: hebenũ: & cupreſſum: cædrũq;. Claro de oĩbus materiis indicio in tẽplo epheſiæ Dianæ utpote tota aſia extruẽte: cũ quadringentis annis pactũ ſit. Cõuenit tectũ eius eſſe e cædrinis trabibus. De ipſo ſimulacro deæ ambigiť. Cæteri ex hebeno eſſe tradunt. Mutianus ter cõſul ex iis qui pxime uiſo eo ſcripſere: uitigineũ & nunq̃ mutatũ ſepties reſtituto templo. Hanc materiã elegiſſe eandẽ. Canetiam nomen artificis nuncupans. Quod equidẽ miror cũ antiquiorẽ Mineruã nõ quoq; mõ Libero patri uetuſtatem attribuat. Adiicit multis foraminibus nardo rigari: ut medicatus humor alat: teneatq; iuncturas: quas & ipſas eſſe modicas admodũ miror. Valuas eſſe e cupreſſo: & iam quadringentis prope annis durare materiã omnem nouæ ſimilem. Id quoq; notandum ualuas in glutinis cõpage quadriẽnio fuiſſe. Cupreſſus in eas electa: quoniã præter cætera uno in genere materiæ nitor maxime ualeat æternus. Nõne ſimulacrum louis in arce e cupreſſo durat a condita urbe ſexcẽteſimo ſexageſimo primo anno dicatum? Memorabile & uticæ tẽplum Appolinis: ubi idicarum cædrorũ trabes durant ita ut poſitæ fuere prima urbis eius origine annis. mil. clxxxviii. Et in hiſpaniis aiunt templũ Dianæ a Zacyntho aduectæ cũ conditoribus anno ducenteſimo ante excidium troiæ ut auctor eſt Bocchus: ifra oppidũ ipſum id haberi. Cui pepercit religione inductus. Hãnibal iuniperi trabibus etiã nunc durantibus. Super oĩa

memoraſ ædes in aulide eiuſdem deæ ſæculis ante troianū bellū exædificata. Cuius quoniã generis materiæ ſciẽtia oblitterata in plenũ dici non põt: utiq; quæ odore p̃cellant: ea æternitate p̃ſtare. A prædictis morus p̃xime laudaſ: quæ uetuſtate etiã nigreſcit. Et quædam tamẽ in aliis diuturniora ſunt uſibus q̃ alia. Vlmus in p̃flatu firma. Robur deſeſſum. Et in aquis quercus obruta. Eadẽ ſup terram rimoſa facit opera torquendo ſeſe. Larix in humore præcipua: & alnus nigra. Robur marina aqua corrũpitur. Non improbaſ in aqua & fagus & iuglans. Hæ qdẽ in iis quæ defodiunſ uel p̃cipales. Itẽ iuniperus: eadem & ſubdialibus aptiſſima. Fagus & cerrus celeriter marceſcũt. Aeſculus quoq; humoris impatiẽs. Ecõtra adacta in terram paluſtribus alnus æterna: oneriſq; q̃tilibet patiens. Ceraſus firma. Vlmus & fraxinus lentæ: ſed facile pandunſ: flexibiles tamen ſtantes a circũciſura: ſiccatæ fideliores. Laricem in maritimis nauibus obnoxiã teredini tradunt. Et oia p̃ter q̃ oleaſtrum & oleã. Quædam. n. in mari: quædã in terra uitiis opportuniora.

De teredinibus. CA. XLII.

Nfeſtantium quattuor genera. Teredines capite ad portionem grauiſſimo rodunt dentibus.

i Hæ tantum in mari ſentiũtur: nec aliam putant teredinẽ proprie dici. Terreſtres tineas uocãt.

Culicibus uero ſimiles triphas. Quartũ eſt & e uermiculoꝝ genere: quoꝝ quidẽ alii putreſcẽte ſucco: ipſa materie alii pariunſ: ſicut in arboribus. Ex eis qui ceraſtes uocaſ cũ tantum eroſerit ut circũagat ſe: generat alium. Hæc naſci prohibet in aliis amaritudo ut cupreſſo: in aliis duricia ut buxo. Tradunt & abietem circa germinationes decorticatam qua diximus luna aquis nõ corrũpi. Alexandri magni comites p̃diderunt in tylo rubri maris inſula arbores eſſe: ex quibus naues fierent: quas. cc. annis durantes inuentas: & ſi mergerentur incorruptas. In eadem eſſe fruticem baculis tantum idoneæ craſſitudinis: uarium tigrium maculis: ponderoſum: & cũ in ſpiſſiora decidit: uitri modo fragilem.

De materiis architecti: & quæ materies: ad qd utilis: & quæ firmior materia in tectũ. CA. XLIII.

Pud nos materiæ finduntur aliquæ ſponte: ob id architecti eas ſimo illitas ſiccari iubent ut af-

a flatus nõ noceant. Pondus ſuſtinere ualide abies larix etiã in tranſuerſum poſitæ. Robur: olea incuruanſ ceduntq; põderi. Illæ renituntur: nec temere rumpunſ: priuſq; carie q̃ uiribus defi-ciunt. Et palma arboꝝ ualida: in diuerſum enim curuaſ. At populus cõtra omnia inferiora pandiſ. Palma e contrario fornicaſ. Pinus & cupreſſus aduerſus cariem tineaſq; firmiſſimæ. Facile pandiſ iuglans. Fiunt enim & ex ea trabes: frangiq; ſe prænuntiat ſtrepitu. Quod in andro accidit: cũ e balneis territi ſono p̃fugerunt. Pinus: piceæ: alni ad quaꝝ ductus in ſtobos cauãtur. Obrutæ terra plurimis durãt annis. Eædẽ ſi nõ integanſ: cito ſeneſcunt: miro mõ fortiores ſi humori extra quoq; ſuperſit. Firmiſſima in tectum abies. Eadẽ ualuaꝝ repagulis & ad quæq; libeat inteſtina opa aptiſſima ſiue græco: ſiue cãpano: ſiue ſiculo fabricæ artis genere ſpectabilis: ramentoꝝ crinibus pãpinato ſemp orbe ſe uoluẽs ad incitatos runcinaꝝ raptus. Eadẽ & curribus maxime ſociabilis glutino in tantũ: ut findaſ ante cum ſolida eſt.

De glutinanda materia & lignis ſectilibus. CA. XLIIII.

Agna aũt & glutinatio: p̃pterea q; ſectilibus laminis ac in alio genere operiunſ. Stamineã hoc

m uſu probãt uenam: & uocant fertileã argumento ſimilitudinis: quoniã lacunoſe criſpa. In omni genere & glutinũ abdicãt quædam: & inter ſe & cũ aliis inſociabili glutino ſicut robur. Sed nec fere cohærent niſi ſimilia natura: ut ſi quis lapidẽ lignũq; coniungat. Cornũ maxime audit ſorbus: carpinus: buxus: poſtea tilia. Cuicũq; operi facilia flexilia oia quæ lẽta diximus: præterq; morus & caprificus. Durabilia ac ſectilia quæ modice humida. Arida enim latius q̃ uiridia ſerris cedunt: præter robur: & buxum: quæ pertinacius reſiſtunt: ſerrarũq; dentes replent æqualitate inerti. Qua de cauſa alterna inclinatione egerunt ſcobem. Obedientiſſima quocũq; in opere fraxinus: eadẽq; corylo haſtis melior: cornu leuior: ſorbo lentior. Gallica uero etiam ad currus flexibilis. Vitẽ æmularetur ulmus: ni põdus eſſet in culpa. Facilis & fagus: q̃q̃ fragilis & tenore eodem fictilibus laminis in tenui flexilis: capſiſq; ac ſcriniis ſola utilis. Secatur in laminas pertenues & ilex colore quoq; nõ ingrata: ſed maxime fida iis: quæ terũtur: ut rotarum axibus. Ad quos lentore fraxinus utilis: ſicut duricia ilex: & utroq; legitur ulmus. Sunt uero & parui uſus fabrilium miniſteriorum inſignes. Ideoq; proditum terebris uaginas ex oleaſtro: buxo: ilice: ulmo: fraxino utiliſſimas fieri. Ex iiſdem maleos: maiores quoq; e pinu & ilice. Et iis aũt maior ad firmitatem cauſa tẽpeſtiuæ cæſuræ q̃ immaturæ. Quippe cũ ex olea duriſſimo ligno cardines in foribus diutius immorati plantæ mõ germinauerint. Cato uectes aquifolios: laureos: ulmeos fieri iubet. Higinus manubria ruſticis carpinea: ilina: cerrea. Quæ in laminis ſecanſ: quorũq; operimẽto ueſtiatur alia materies præcipua ſunt citrus: terebinthus: aceris genera: buxum: palma aquifolium: ilex: ſambuci radix: populus. Dat & alnus (ut dictum eſt) tuber ſectile: ſicut citrus acerq;. Nec aliarum tubera in p̃cio. Mediaq; pars arborum criſpior: & quo p̃prior radici minoribus magiſq; flexibilibus maculis. Hæc prima origo luxuriæ arborem alia integi: & uiliores ligno precioſiores cortice fieri: ut una arbor ſæpius ueniret. Excogitatæ ſunt & ligni bratteæ. Nec ſatis. Cœpere tingi animalium cornua: dẽtes ſecari: lignũq; ebore diſtingui: mox operiri. Placuit deinde materiem & in mari quæri. Teſtudo in hoc ſecta. Nuperq; portentoſis ingeniis principatu Neronis inuentum: ut pigmentis perderet ſe: pluriſq; ueniret imitata lignum. Sic lectis precia quæruntur. Sic terebinthum uinci iubent. Sic citrum precioſius fieri. Sic acer decipi. Modo luxuria non fuerat contenta ligno. Iam lignum emi teſtudinem facit.

De arboꝝ ætate: & quæ genera arboꝝ minime durãt. CA. XLV.

u Ita arboꝝ quarũdam immenſa credi poteſt: ſi quis profunda mundi & ſaltus inacceſſos cogitat. Verũ ex iis quas memoria hoĩum cuſtodit durant in ueliterno Africani prioris manu ſatæ

oliuæ. Item myrtus eodē loco conſpicuæ magnitudinis. Subeſt ſpecus in quo manes eius cuſtodire dra co tradit. Romæ uero lotos in Lucinæ area anno qui fuit ſine magiſtratibus. cclxix. urbis æde cōdita. Incertum q̄tum ipſa uetuſtior. Eſſe qdē uetuſtiorē non eſt dubiū: cū ab eo luco Lucina nominet. Hæc nūc circiter annū. cccl. habet. Antiqor enim illa eſt: ſed incerta eius ætas quæ capillata dicit: quoniā ue ſtalū uirginū capillus ad eā defert. Vere altera lotos in uulcanali: qđ Romulus conſtituit ex uictoria de decimis æquæua urbi intelligit: ut auctor eſt Maſſurius. Radices eius in foꝝ uſq; Cæſaris per ſtationes municipioꝝ penetrant. Fuit cū ea cupreſſus æq̄lis circa ſuprema Neronis principis plapſa atq; neglecta. Vetuſtior aūt urbe in uaticano ilex: in qua titulus æreis litteris hetruſcis religiōe arborē iam tunc dignā fuiſſe ſignat. Tyburtes quoq; originē multo ante urbē romā habent. Apud eos extāt ilices tres etiā Ty burno cōditore eoꝝ uetuſtiores: apud q̄s inauguratus tradit. Fuiſſe autē eū tradūt filiū Amphiarai qui apud thebas obierit una ætate ante iliacū bellum. Sūt auctores & delphicā platanū Agamēnonis manu ſatā. Et alterā in caphie arcadiæ luco. Sūt hodie ex aduerſo iliēſium urbis iuxta helleſpontū in Proteſilai ſepulchro arbores: quæ oībus ephebiis eius cū in tantū accreuere: ut ilium aſpiciant inareſcunt: rurſuſq; adoleſcūt. Iuxta urbē aūt quercus in Ili tumulo tunc ſatæ dicūtur: cū cœpit ilium uocari. Argis olea nūc etiam durare dicit: ad quā Ionē in uaccam mutatā Argus alligauerit. In ponto circa heracleam aræ ſunt Iouis Statiui cognomine: ibiq; quercus duæ ab Hercule ſatæ. In eodē tractu portus Amyci eſt Bebryce rege interfecto clarus. Eius tumulus a ſupremo die lauro tegitur: quā inſanā uocāt: quōniā ſi quid ex ea decerptū inferat nauibus iurgia fiāt: donec abiiciatur. Regionē aulocrenen diximus per quā ab apamea in phrygiā itur. Ibi platanus oſtēditur: ex qua pepēdit Marſia uictus ab Apollinæ: quæ iam tū magnitu dine electa eſt. Necnō palma deli ab eiuſdē dei ætate conſpicitur. Olympiæ oleaſter: ex quo primus Her cules coronatus eſt: & tunc cuſtodit religioſe. Athenis quoq; olea durare traditur in certamine edito a Minerua. E diuerſo breuiſſima uita eſt punicis: fico: malis. Ex iis p̄cocibus breuior q̄ ſerotinis: dulcibus q̄ acutis: & dulcior in punicis. Item in uitibus: præcipueq; fertilioribus. Grecinus auctor eſt ſexagenis an nis duraſſe uites. Vident & aquaticæ celerius interire. Seneſcunt quidem uelociter: ſed e radicibus repul lullant laurus: & mali: & punicæ. Firmiſſimæ ergo ad uiuēdum oleæ: ut quas durare annis. cc. inter au ctores conueniat. Et in ſuburbano tuſculani agri colle qui corne appellat. Lucus antiqua religione Dia næ ſacratus a Latio: uelut arte tonſilii coma faginei moris. In hoc arborē mori eximiā ætate noſtra ada mauit Paſſienus Criſpus bis conſul orator Agrippinæ matrimonio & Nerone priuigno clarior poſtea: oſculari complectiq; eam ſolitus: non modo cubare ſub ea: uinumq; illi affundere. Vicina luco eſt ilex: & ipſa nobilis. xxxv. pedū ambitu caudicis. x. arbores metiēs ſingulas magnitudinis uiſendæ: ſiluāq; ſo la facit. Hedera necari arbores certum eſt. Simile quidam & in uiſco: tāetſi tardiorem eaꝝ iniuriam ar bitrantur. Nāq; & hoc præter fructus agnoſcit non in nouiſſimis mirabile. Quædam. n. in terra gigni non poſſunt: & in arboribus naſcuntur. Nāq; cum ſuam ſedem nō habeāt: in aliena uiuūt: ſicut uiſcum. Eſt & in ſyria hærba quæ uocatur caſſitias: nō tātum arboribus: ſed ipſis etiam ſpinis circūuoluens ſeſe: Item circa templa theſſalica quæ polypodion uocatur: & quæ dolichos: ac ſerpillum. Oleaſtro quoq; de putato quod gignitur uocāt phaunos. Quod uero in hiſpiria fullonia hipophacton calliculis inanibus: foliis paruis: radice alba: cuius ſuccus ad detractiones in comitiali morbo utiliſſimus habetur. Viſci tria genera. Nāq; eſt in abiete & larice caſſitias. Stelin dicit euboea naſci. Hyphear arcadia. Viſcum autem in quercu: robore: ilice: pruno ſilueſtri: terebintho: nec aliis arboribus adnaſci. Plericq; copioſiſſimū in quer cu: quod dryos hyphear uocant. In omni arbore excepta ilice & quercu differentiam facit odor utriuſq; & folium non iucundi odoris. In utroq; uiſcum amarum & lentū. Hyphear ad ſaginādā pecora utilius. Vitia modo purgat primo: dein ea pinguefacit: quæ ſuffecere purgatiōi. Quibus ſit aliqua tabes intus negant durare ea. Edendi ratio ætatis quadragenis diebus. Adiiciunt diſcrimen in iis quæ folia emittāt: & ipſi decidere. Contra inhærere nato in æterna fronde. Omnino autem ſatum nullo modo naſcitur: nec niſi per aluum auium reditū: maxime palumbis & turdis. Hæc eſt natura ut niſi maturatū in uen tre auium nō proueniat. Altitudo eius nō excedit cubitalem ſemper fruticoſi ac uiridis. Mas fertilis. Fœ mina ſterilis. Aliquādo nō fert. Viſcum fit ex acinis qui colliguntur meſſium tēpore immaturi. Nam ſi acceſſere hymbres: amplitudine qdem augētur: uiſco uero marceſcunt. Siccant deinde: & aridi tundun tur: ac conditi in aqua putreſcunt duodenis fere diebus. Vnumq; hoc reꝝ putreſcēdo gratiā inuenit. In de in pfluente rurſus malleo tuſis amiſſis corticibus interiore carne lenteſcunt. Hoc eſt uiſcum pennis auium tactu ligandis. Iuglandis oleo ſubactum cum libeat inſidias moliri. Non eſt omittēda in ea re & galliarum admiratio. Nihil habent druides (ita ſuos appellant magos) uiſco & arbore in qua gignatur (ſi modo ſit robur) ſacratius. Iam per ſe roborum eligunt lucos: nec ulla ſacra ſine ea fronde conficiunt: ut inde appellari quoq; interpretatione græca poſſint druides uideri. Enimuero quicquid adnaſcat il lis e cælo miſſum putant: ſignumq; eſſe electæ ab ipſo deo arboris. Eſt autem id rarum admodū inuen tu: & repertum magna religiōe petitur. Et ante omnia ſexta luna: quæ principia menſium annorumq; iis facit & ſeculi poſt triceſimum annū: quia iam uirium abunde habeat: nec ſit ſui dimidia. Omnia ſa nantem appellantes ſuo uocabulo. Sacrificio epuliſq; rite ſub arbore præparatis duos admouent candi di coloris tauros: quoꝝ cornua nunc primum uinciantur. Sacerdos candida ueſte cultus arborem ſcan dit. Falce aurea demittit. Candido id excipitur ſago. Tum demū uictimas immolant precantes ut ſuum donum deus proſperum faciat iis quibus dederit. Fœcunditatem eo poto dari cuicūq; animali ſterili ar bitrantur. Cōtraq; uenena oia eſſe remedio. Tanta gentium in rebus friuolis plerūq; religio eſt.

Arborum Precia Mirabilia. CA. I.

ATVRA ARBORVM TERRA MARIQVE SPONTE SVA Pro uenientiũ dicta eſt. Reſtat eaꝝ quæ arte & humanis ingeniis fiunt: uerius q̃ naſcuntur. Sed prius mirari ſuccurrit quæ abſtulimus penuria pro indi uiſo poſſeſſa a ferris: depugnante cũ iis homine circa caducos fructus. Circa pendentes uero & cum alitibus: in tanta deliciarum precia ueniſſe clariſſimo (ut equidẽ arbitror) exemplo, L. Craſſii atq; Cn. Domitii aenobarbi: Cráſſus orator fuit in primis nominis romani. Domus ei magnifica: ſed aliquãdo præſtãtior in eodẽ palatio. Q. Catuli qui cimbros cũ C. Martio fudit. Multũ uero pulcherrima conſenſu oĩum ætate ea in colle uiminali. C. Aquilii equitis romani clarioris etiã tum q̃ iuris ciuilis ſcientia: cũ tamẽ obiecta Craſſo ſua eſt. Nobiliſſimaꝝ gẽtiũ ambo Craſſus atq; Domitius cenſuram poſt conſulatum ſimul geſſere: anno cõditæ urbis ſexcẽteſimo ſexageſimoſecũdo frequẽtem iurgiis pp diſſimilitudinẽ morũ. Tunc Cn. Domitius ut erat uehemens natura: præterea accenſus odio: quod ex æmulatione auidiſſimũ eſt: grauiter increpuit tanti cenſorem habitare: ꝑ domo eius milia nũmoꝝ idẽtidem ꝑmittens. Et Craſſus ut p̃ſens ingenio ſemp & faceto lepore ſolers concedere ſe reſpõdit: exceptis ſex arboribus. Ac ne uno quidẽ denario ſi adimerent emptam uolente Domitio. Craſſus utrum ne igitur ego ſum inquit quæſo Domini exemplo graui & ab ipſa mea cẽſura notandus: qui in domo quæ mihi hæreditate obuenit comiter habitem? an tu qui ſex arbores æſtimes? Eæ fuere loti patula ramoꝝ opacitate laſciuiæ. Cecina largo e ꝓceribus crebro in iuuenta noſtra eas in domo ſua oſtentante. Duraueruntq; quoniã & de longiſſimo æuo arboꝝ diximus (ad Neronis principis incẽdia: quibus cremauit urbẽ: annis. clxxx. Poſtea cultu uirides iuueneſq; ni princeps ille acceleraſſet etiã arboꝝ mortem. Ac ne quis uilẽ de cætero Craſſi domũ: nihilq; in ea iurgante Domitio fuiſſe dicendũ ꝓter arbores iudicet. Iam colũnas quattuor hymetii marmoris ædilitatis gratia ad ſcænã ornãdã aduectas in atrio eius domus ſtatuerat: cũ in publico nondũ eſſent ullæ marmoreæ. Tã recens eſt opulentia tãtoq; tunc plus honoris arbores domibus afferebãt: ut ſine illis ne inimicitiaꝝ quidẽ ꝓcium ſeruauerit Domitius. Fuere ab iis & cognomina antiquis. Fruntitio militi illi qui ꝓclara facinora uulturnũ tranſnatans fronde capiti impoſita aduerſus Hãnibalẽ edidit. Stolonũ Liciniæ genti ita. n. appellat in ipſis arboribus fruticatio inutilis: unde & pãpinatio inuẽto) primo Stoloni dedit nomẽ. Fuit & arboꝝ cura legibus priſcis: cautũq; eſt. xii. tabulis ut qui iniurias ceciditſet alienas lueret in ſingulas ſiclos æris. xxv. Quid exiſtimamus? futuras ne eas credidiſſe ad ſupradictam æſtimationẽ illos qui frugiferas tanti taxauerant? Nec minus miraculũ in pomo eſt multarum circa ſuburbana fructu annuo addito binis milibus nũmum maiore ſingulaꝝ reditu: q̃ erat apud antiquos ꝓdiorum. Ob hoc inſita & arborum quoq; adulteria excogitata ſunt: ut nec poma pauperibus naſceret. Nunc ergo dicemus quo maxime mõ tantum ex iis uectigal cõtingat: ueram colendi rationẽ abſolutãq; ꝓdituri. Et ideo nõ uulgata tractabimus: nec quæ cõſtare animaduertimus: ſed incerta atq; dubia: in qbus maxime fallitur uita. Nã diligentiã in ſuperuacuis affectare non noſtrum eſt. Ante oĩa autem in uniuerſum & quæ ad cuncta arborum genera pertinent in commune de cælo terraq; dicemus.

De natura cæli ad arbores: & quã partẽ cæli ſpectare debeant. CA. II.

a Quilone maxime gaudent: déſiores ab afflatu eius lætioreſq; & materiæ firmioris. Qua in re plerique falluntur: cum in uineis pedamẽta non ſint a uento eo opponenda: & id tãtum a ſeptentrione ſeruandũ. Quinimmo tẽpeſtiua frigora plurimũ arborũ firmitati cõferunt: & ſic optime germinãt. Alioqn ſi blandiant auſteri defatiſcentes: ac magis etiã in florẽ. Nã ſi cũ defloruere: ꝓtinus ſequant hymbres: in totũ poma depeunt. Adeo ut amygdala & pyri etiã ſi oĩno nubiliũ fiat auſtrinuſue flatus amittant fœtus. Circa uirgilias quidem puluere: inimiciſſimum uti & oleæ quoniam tunc coitus eſt earum. Hoc eſt illud quatriduũ oleis decretorium. Hic articulus auſtrinus nubili ſpurci qđ diximus Fruges quoq; peius matureſcunt auſtrinis diebus: ſed celerius. Illa ſunt noxia frigora: quæ ſeptentrionibus aut ꝓpoſteris fiunt horis. Hyemem quidẽ aquiloniã eſſe: omnibus ſatis utiliſſimum. Hymbres uero tunc expetendi euidẽs cauſa eſt: quoniã arbores fœtu exinanitas: & folioꝝ quoq; amiſſione lãguidas naturale eſt auide eſurie. Cibus aũt eaꝝ hymber. Quare tepidam eſſe hyemẽ ut abſumpto partu arborum ſequat protinus conceptus: ideſt germinatio ac deide alia floreſcendi exinanitio: inutiliſſimum experimentis creditur. Quinimmo ſi plures ita continent anni: etiam ipſæ moriunt arbores. Quoniã nemini dubia pœna eſt in fame laborantium. Ergo qui dixit hyemes ſerenas optãdas non ꝓ arboribus uota fecit. Nec per ſolſtitia hymbres uitibus cõducũt. Hyberno quidẽ puluere fieri meſſes lætiores luxuriãtis ingenii fertilitate dictum eſt. Alioquin uota arborum communia ſunt frugũq; : niues diutinas ſedere. Cauſa non ſolum quia animam terræ euaneſcentem exhalationem includunt: & cõprimunt: retroq; agunt in uires frugum atq; radices: uerum q; & liquorem ſenſim præbẽt: purum præterea leuiſſimũq; quando nix aquarum cæleſtium ſpuma eſt. Ergo humor ex iis nõ uniuerſus ingurgitans diluenſq; : ſed quomodo ſitiatur diſtillans uelut ex ubere alit omnia quæ non inundat. Tellus quoq; illo modo fermẽ/

tescit:& succi plena:ac lactescētibus satis non effœta cū tēpus aderit:tepidis aridet horis. Ita maxime frumenta pinguescunt:præterq̄ ubi calidus semp aer est:ut in ægypto. Cōtinuatio enim & ipsa cōsuetudo idem quod modus aliubi efficit. Plurimūq; prodest ubicūq; nō esse quod noceat. In maiore parte orbis cum præcoces excurrere germinationes euocatæ indulgentia cæli secutis frigoribus exurūtur. Qua de causa serotinæ hyemes noxiæ silvestribus quoq; : quæ magis etiam dolent urgente umbra sua: nec ad iuuante medicina. Quoniam uestire teneras intorto stramento in silvestribus nō est. Ergo tempestiue aquis hybernis primum hymbribus: deinde germinatione antecedētibus. Tertium tempus est cū educant poma: nec protinus: sed iam ualido fœtu. Quæ fructus suos diutius continēt: longioresq; desiderāt cibos: iis & serotinæ aquæ utiles: ut uiti: oleæ: punicis. Hæ iam pluuiæ generis cuiusq; arboribus diuerso modo desiderant: aliis alio tempore maturantibus. Quapropter iisdem hymbribus quædā lædi uideas: alia iuuari. Et in eodem genere sicut in pyris. Alio die hyberna quærunt pluuias: alio uero præcocia. Vt pariter quidem omnia desiderent. Hybernum tempus est ante germinationem quæ aquilonem austro utiliorem facit. Ratio eadem mediterranea maritimis præfert (sunt.n. plerūq; frigidiora) & mōtosa planis: & nocturnos ignes diurnis. Magis fruuntur aquis sata: non statim auferente eas sole. Conuexa & situs uineæ arbustorūq; ratio est: quas in oras debeat spectare. Virgilius ad occasus seri damnauit. Aliqui sic maluere q̄ in exortu. A pluribus meridiem ꝓbari aduerto. Nec arbitror ꝓpetuū quicq̄ in hoc præcipi posse. Ad soli naturā: ad loci ingeniū: ad cæli cuiusq; mores dirigenda sollertia est. In africa meridiem uineas spectare & si uiti inutile colono salubre est: quoniā ipsa meridianæ subiacet plagæ. Quappi ibi qui in occasum aut septētriones conseret optime miscebit solum cælo: cum Virgilius occasus improbet. Nec de septētrione relinqui dubitatio uidetur. Atqui in cisalpina italia magna ex parte uineis ita positis cōpertum est nullas esse fertiliores. Multum rationis obtinent uenti. In narbonēsi prouintia atq; liguria & parte hetruriæ contra circiū serere imperitia existimatur. Eūdemq; obliquum accipere prouidentia. Is enim ibi æstatem temperat: sed tanta plerūq; uiolentia ut auferat tecta.

De societate cæli & terræ ad arbores. CA. III.

Vidam cælum terræ parere cogunt: ut quæ in siccis serantur orientē ac septentriones spectēt.
q Quæ in humidis meridiem. Necnon ex ipsis uitibus causas mutuantur. In frigidis præcoces serendo: ut maturitas antecedat algorem. Quæ poma uitesq; rores oderint cōtra ortus: ut statim auferat sol. Quæ ament ad occasus: uel etiam ad septentriones ut diutius eo fruantur a Cæteri uero fere rationem natare secuti in aquilonem obseruare uites & arbores poni suasere. Odoratiorē etiam fieri talem fructum Democritus putat.

De qualitate regionum. CA. IIII.

Quilonis situm uentorumq; reliquoꝝ diximus secundo uolumine. Dicemusq; ꝓximo plura
a cælestia. Interim manifestū uidet salubritatis argumentū: quoniā in meridiem etiam spectantium semp ante decidunt folia. Similis & in maritimis causa. Quibusdam locis afflatus maris noxii: in plurimis idem utiles. Quibusdā satis e longinquo aspicere maria iucundū. Propius admouere salis halitū inutile. Similis & fluminū stagnorūq; ratio. Nebulis adurunt: aut æstuantia refrigerant opacitate: atq; etiā rigore gaudent: quæ diximus. Quare experimētis optime credit. A cælo proximum est terræ dixisse rationē haud faciliore tractu. Quippe non eadem arboribus conuenit & frugibus: plerūq; nec pulla qualē habet cāpania: ubiq; optima uitibus. Aut quæ tenues exalat nebulas. Nec rubrica multis laudata. Cretam in albensium pompeianorūq; agro & argillam cunctis ad uineam generibus anteponunt: q̄q̄ præpingues quod excipitur in eo genere inuicem sabulum album. In ticinēsi multisq; in locis nigrum. Itemq; rubrum etiam pingui terræ permixtum infœcundum est. Argumenta quoq; iudicantium sæpe fallunt. Non utiq; solū lætum est: in quo proceræ arbores nitent: præterq̄ illis arboribus. Quid enim abiete procerius? Aut quæ uixisse possit alia in loco eodem? Nec luxuriosa pabula pinguis soli semper indicium habēt. Nam quid laudatius germaniæ pabulis? & tamen statim subest harena tenuissimo cespitum corio. Nec semper aquosa est terra: cui proceritas hærbarum. Non hercule magis q̄ pinguis adhærens dygitis. Quod in argillis arguitur. Scrobes quidem regesta in eos nulla complet: ut densa atq; rara ad hunc modum deprehendi possit: ferroq; omnis rubiginem obducit. Nec grauis aut leuior iusto deprehenditur pōdere. Quod enim terræ pondus iustum intelligi potest. Nec fluminibus aggesta semper laudabilis quādo senescant sata quædam aqua. Sed neq; illa quæ laudatur diu præterq̄ salici utilis sentitur. Inter argumenta stipulæ crassitudo est tanta alioquin in leborino campaniæ nobili campo: ut ligni uice utantur. Sed idem solum ubicunq; arduum opere: difficile cultu: bonis suis acrius pene q̄ uitiis cum affligit agricolam. Et carbunculis quæ terra ita uocatur. Emēdari uitem hac terra putatur. Nam tofus scaber natura fricabilis expetitur quoq; ab auctoribus. Virgilius & quæ filicem ferat non improbat uitibus. Salsæq; terræ multa melius creduntur: tutiora uitiis innascentium animalium. Nec colles opere nudantur: si quis perite fodiat. Nec cāpi omnes minus soles atq; perflatus q̄ opus sit accipiunt. Et quasdam prunis ac nebulis pasci diximus uites. Omniū reꝝ sunt quædam in alto secreta: & suo cuiq̄ corde præuidenda. Quid q; mutatur sæpe iudicata quoq; ac diu comprehensa? In thessalia circa lariſſam emisso lacu frigidior facta ea regio est. Oleæ desiderunt quæ prius fuerant. Item uites aduri: quod non antea thracia sensit amoto hebro. Et circa philippos cultura siccata regio mutauit cæli habitum. At in syracusano agro aduena cultor elapidato luto sole prodidit fruges: donec regessit lapides. In syria leuem tenui suleo imprimūt uomerem: quia subest saxum exurēs æstate semina. Iam in qbusdam

locis ſimiles æſtus:immodici & frigorum effectus. Eſt fertilis thracia frugum rigore: & æſtibus africa & ægyptus. In chalchia rodiorum inſula locus quidam eſt in tantum fœcundus:ut ſuo tempore ſatum demetant hordeum:ſublatumq; protinus ſerant:& cū aliis frugibus metāt. Glareoſum oleis ſolum aptiſſimum in uenafrano:pinguiſſimum in betica. Punica uina in ſaxo coquuntur. Cecubæ uites in pontinis paludibus madent. Tanta eſt argumētorum & ſoli uarietas ac differentia. Cæſar Vopiſcus cum cauſam apud cenſores ageret campos roſiæ dixit italiæ ſumē eſſe:in quibus perticas pridie relictas gramen operiret. Sed non niſi ad pabulum probantur. Non tamen indociles natura nos eſſe uoluit:& uita confeſſa fecit etiam ubi bona certa non fecerat. Quamobrem prius dicamus crimina.

Genera terrarum. CA. V.

Errarum amaram ſiue macram ſi quis probare uelit. Demonſtrant eā atræ degenereſq; hærbæ. Frigidam autem retorride nata. Itē uliginoſam triſtia. Rubricam oculi. Argilloſam quæ t operi difficillima:quæq; raſtros ac uomeres ingēribus glebis oneret:q̄q̄ aliquādo non qđ operi:hoc & fructui ſit aduerſum. Itē e contrario cineraceā & ſabullū albū. Nam ſterilis denſa callo facile deprehendit uel uno ictu cuſpidis. Cato breuiter atq; ex ſuo more uitia determinat. Terrā carioſam caue: ne ue plauſtro ne ue pecore impellas. Quid putamus hac appellatione ab eo tātopere reformidari:ut pe ne ueſtigiis quoq; interdicat? Redeamus ad ligni cariem & inuenimus illa:quæ in tantum abhominatur uitia:aridæ:fiſtuloſæ:ſcabræ caneſcentis:exeſæ punicoſæ. Plus dixit una ſignificatione q̄ poſſit ulla copia ſermonis enarrari. Eſt enim interpretatione uitioꝝ quadā nō ætate:quæ nulla in ea intelligi pōt: ſed natura ſua anus terra. Et ideo infœcunda oīa:atq; etiā imbecilla. Idē agrū optimum iudicat ad radicem montium planicie in meridiem excurrente:quæ eſt totius italiæ ſitus. Terram uero teneram quæ uocetur pulla. Erit igitur hæc optima & operi ſatiua. Intelligere modo libeat dictam mira ſignificatiōe teneram:& qcquid optari debet in eo uocabulo inueniet. Illa tēperatæ ubertatis. Illa mollis:faciliſq; culturæ:nec madida:nec ſitiens. Illa poſt uomerē niteſcens:qualē ſons ingenioꝝ Homerus in armis ab eo cælatā dixit:addiditq; miraculū increſcentis:q̄uis fieret in auro. Illa quā recentē exqrunt improbæ alites uomerem comitantes:coruiq; aratoris ueſtigia ipſa rodentes. Reddat in hoc loco luxuriæ quoq; ſentētia & aliqua in propoſitū. Certe Cicero lux doctrinaꝝ altera Meliora inquit unguenta ſunt quæ terram q̄ quæ crocū ſapiūt. Hoc enim maluit dixiſſe q̄ redolent. Ita eſt profecto. Illa enim erit optima: quæ unguenta ſapiet. Quod ſi admonendi ſumus:qualis ſit terræ color ille:qui quæritur:cōtingit ſæpe etiam quieſcente ea ſub occaſu ſolis:in quo loco arcus cæleſtis deiecerit capita ſua. Et cum a ſiccitate continua immaduerit hymbre:tūc emittit illum ſuū halitum diuinū ex ſole conceptū:cui compari ſuauitas nulla poſſit. Is eſſe odor in cōmota debebit:reptuſq; neminē fallet:ac de terræ odore optime iudicabit. Talis fere eſt in noualibus cæſa uetere ſilua:quæ conſenſu laudatur. Et in frugibus quidem ſerēdis eadem terra utilior intelligitur:quotiens intermiſſa cultura quieuit:quod in uineis non fit. Eoq; diligētius eligenda eſt:ne uera exiſtat opinio eorū:qui iam italiæ terram exiſtimauere laſſam. Operis quidem facultas in aliis generibus conſtat e cælo:nec poteſt arari poſt hymbres aliqua ubertatis uitio lenteſcens. Cōtra in bizantio africæ illum centena & quinquagena fruge fertilem campum: nullis cum ſiccus eſt arabilem tauris:poſt hymbres uili aſello:& a parte altera iugi anu uomerem trahente uidimus ſcindi. Terram enim terra emendari (ut aliqui præcipiunt) ſuper tenuem pingui iniecta aut gracili:bibulaq; ſuper humidam ac pinguem:dementiæ operarii eſt. Quid enim poteſt ſperare qui talem colit.

De terra quam britania & gallia amat. CA. VI.

Lia eſt ratio quam britannia & gallia inuenere alendi eam:ipſa quod uocant margam. Spiſſi- a or ubertas in ea intelligitur. Eſt autem quidam terræ adeps:ac uelut glandia in corporibus ibi denſante ſe pinguitudinis nucleo. Non omiſere & hoc græci.

De græcorum doctrina. CA. VII.

Vid enim intentatū illis? Leucargyllion uocant candidam argillā:qua in megarico agro utun- q tur. Sed tantum in humida frigidaq; terra. Illas gallias britanniaſq; locuplectantis cū cura dici conuenit. Duo genera fuerant. Plura nuper exerceri cœpta proficientibus ingeniis. Eſt enim alba ruffa:colūbina:argyllacea:tofacea:harenacea. Natura duplex:aſpera aut pinguis. Experimēta utriuſq; in manus:uſuſq; geminus:aut ut fruges tantum alant: aut eædem & pabulum. Fruges alitofacea alba: quæ ſi ſit inter fontes reperta:eſt ad infinitum fertilis:uerum aſpera tractatu: & ſi nimia iniecta eſt exurit ſolum. Proxima eſt ruffa:quæ uocatur capnumargos intermixto lapide terræ minutæ harenoſæ. Lapis contunditur in ipſo campo:primiſq; annis ſtipula difficulter cæditur propter lapides. Impendio tamen minimo leuitate dimidio minoris q̄ cæteræ inuehitur. Inſpergitur rara ſale eam miſceri putant. Vtrūq; hoc genus ſemel iniectum in. l. annos ualet & frugum & pabuli ubertate.

De terrarum generibus. CA. VIII.

Væ pingues eſſe ſentiuntur:ex iis præcipue alba. Plura eius genera. Mordaciſſimum quod ſu- q pra diximus. Alteꝝ genus albæ cretæ argentaria eſt. Petitur ex alto in centenos pedes actis plerūq; puteis ore anguſtatis intus ut in metallis ſpatiante uena. Hac maxime britannia utit. Durant annis. lxxx. Neq; eſt exemplum ullius qui bis in uita hanc eidem iniecerit. Tertium genus candidæ gliſchromargon uocant. Eſt autem creta fullonia mixta pingui terra:pabuli q̄ frugū fertilior:ita ut meſſe ſublata ante ſementem alteram lætiſſimum ſecetur. Dum in fruge eſt nullum aliud gramē emittit. Durat. xxx. annis denſior iuſto. Cymini modo ſtrangulat ſolū. Columbinā gallia ſuo noīe glaucopelon

appellat:glebis excitatur lapidũ mõ. Sola gelatiõe ita ſoluit:ut tenuiſſimas bratteas facit. Hæc ex æquo fertilis. Harenacea utunt ſi alia non ſit:in uliginoſis uerticibus & ſi alia ſit:ubi hos gentium ſolos nouimus:qui fertiliſſimũ agrũ colentes quacũq; terra infra tres pedes effoſſa & pedali craſſitudine iniecta lætificent. Sed ea non diutius annis.x. prodeſt. Hedui & pictones calce uberrimos fecere agros. quæ ſane & oleis & uitibus utiliſſima reperitur. Omnis autem marga arato iniiciẽda eſt:ut medicamentũ rapiatur: & fimi deſiderat aliquãtulum. Quæ primo plus aſpera & quæ in hærbas non effunditur: alioquin nouitate quæcũq; fuerit ſolum lædet. Ne ſic quidẽ primo anno fertilis. Intereſt & quali ſolo quæraſ. Sicca enim humida melior:arido pinguis. Temperata alterutra creta uel columbina conuenit.

De cineris uſu:& de fimo:& quæ ſata uberiorẽ terrã faciant:& quæ urãt. CA. IX.

Ranſpadanis cineris uſus adeo placet:ut anteponãt fimo iumentoꝝ:quod quia leuiſſimũ eſt: t ob id exurunt. Vtroq; tamẽ pariter non utunt in eodẽ aruo:nec in arbuſtis cinere:nec quaſdã ad fruges ut diximus. Sunt qui puluere quoq; uuas ali iudicent:pubeſcẽteſq; puluerent:& uitium arborũq; radicibus aſpergẽt. Quod certũ eſt narbonenſi ꝓuintiæ & uindemias certius ſic eo coq: quia plus puluis ibi q̃ ſol confert. Fimi plures differentiæ. Ipſa res antiqua. Iam apud Homeꝝ regius ſenex agrum ita ſuis manibus lætificans reperiſ. Argeus rex in græcia excogitaſſe tradiſ. Diuulgaſſe uero Hercules in italia:quæ regi ſuo Stercuto Fauni filio ob hoc inuentũ immortalitatem tribuit. M. Varro principatũ dat turdoꝝ fimo ex auiariis. Quod etiam pabulo boum ſuũ magnificat. Neq; alio cibo celerius pingueſcere aſſeuerat. De noſtris moribus bene ſperare eſt:ſi tãta apud maiores fuere auiaria: ut ex iis agri ſtercorarentur. Proximum Columella calũbariis:mox gallinariis facit:natantiũ alitum dãnato. Cæteri auctores conſenſu humanas dapes ad hoc in primis aduocant. Alii ex iis ꝑferunt hoium potus in corioꝝ officinis pilo madefacto. Alii per ſeſe aqua iteꝝ largiuſq; etiã q̃ cum bibitur admixta. Quippe plus iam ibi male domãdum eſt:cum ad uirus illud uini homo acceſſerit. Hæc ſunt certamina quibus inuicem ad tellurem quoq; alendam utuntur hoies. Proxime ſpurcitias ſuũ laudãt. Columella ſolus dãnat. Alii cuiuſcunq; quadrupedis exitioſum. Aliqui columbaꝝ præferunt. Proximũ deinde caprarũ eſt. Ab hoc ouium. Deinde boum. Nouiſſimus iumentoꝝ. Hæ fuere apud priſcos differentiæ. Simulq; ꝑcepta non inuenio re tali utẽdi:quando & hic uetuſtas utilior:uiſumq; iam eſt apud quoſdam prouintialium in tantum abundante geniali copia pecudum farinæ uice cribris ſuperiniici:ſetore aſpectuq; tẽporis uiribus in quãdam etiam gratiã mutato. Nuper repertũ oleas gaudere maxime cinere & calcariis fornacibus. Varro præceptis adiicit:equino quod ſit leuiſſimum ſegetes alendas. Prata uero grauiore:& quod ex hordeo fiat:multaſq; gignit herbas. Quidam etiã bubulo iumentoꝝ præferunt:ouillumq; caprino. Omnibus uero aſininũ:quoniã lentiſſime mandat. Ecõtrario uſus aduerſus utrũq; ꝓnuntiat. Inter omnes aũt conſtat nihil eſſe utilius lupini ſegete:priuſq; ſiliquet aratro uel bidentibus uerſa: manipuliſue circa radices arborum uel uitiũ obrutis. Etiam ubi non ſit pecus culmo ipſo uel etiam felice ſtercorare arbitrant. Cato ſtercus unce fiat:ſtraméta:lupinũ:paleas:fabilia:ac frõdes iligneas:quernaſq; e ſegete euellito. Ebulũ cicutam & circũ ſalicta herbam auctã uuluaq; ea ſuſternito ouibus frondemq; putridam. Vinea ſi macruerit:ſarmẽta ſua comburito:& itidem inarato. Itẽq; ubi ſaturus eris frumẽtum: oues ibi delectato. Necnon & ſatis quibuſdã ipſis paſci terram dicit. Segetem ſtercorant fruges:lupinũ: faba:uitia. Sicut ecõtrario cicer:quia uellit & quia falſum eſt:hordeum:fœnũ græcũ:eruum. Hæc omnia ſegetem exurunt:& omnia quæ uellunt. Nucleos in ſegetem ne indideris. Virgilius & lino ſegetem exuri:& auena:& papauere arbitrat. Fimeta ſub diuo concauo loco & qui humorem colligat ſtramento intecta ne in ſole areſcant. Palo e robore depacto fieri iubet. Ita fore ne innaſcantur iis ſerpentes. Fimũ miſcere terræ plurimum refert fauonio flante ac luna ſitiente. Id pleriq; praue intelligunt a fauonii ortu faciendum:ac februario menſe tantum:cum id pleraq; ſata aliis poſtulent menſibus. Quocũq; tempore fiat curandum ut ab occaſu æquinoctiali flante uento fiat:luna decreſcente ac ſicca. Mirum in modũ augetur ubertas affectuſq; eius obſeruatione tali.

De ſatione arborum:& q̃ auulſione naſcuntur arbores. CA. X.

Bunde prædicta rõne cæli ac terræ. Nunc de his arboribus dicemus:quæ cura hoium atq; ar- a te ꝓueniũt. Nec pauciora prope ſunt genera:tam benigne naturæ gratiam rettulimus. Aut.n. ſemine proueniunt:aut plantis radicis:aut ꝓpagine:aut auulſione:aut ſurculo:aut inſito & cõſecto arboris tunco. Nam folia palmarum apud babylonios ſeri:atq; ita arborem prouenire. Trogũ credidiſſe demiror. Quædam pluribus generibus ſeruntur:quædã oĩbus. At pleraq; ex iis natura ipſa docuit:& in primis ſemen ſerere:cum decidens exceptũq; terra uiuiſceret. Sed quædã nõ aliter proueniũt: ut caſtaneæ:iugládes:cæduis dũtaxat exceptis. Ex ſemine autem q̃q̃ diſſimili ea quoq; quæ & aliis modis ſerunt:ut uites & mala atq; pyra. Nãq; iis pro ſemine nucleus:nõ ut ſupradictis fructus ipſe. Et meſpila ſemine naſci poſſunt. Omnia hæc tarda prouentu ac degenerantia & inſito reſtituenda. Interdum etiam caſtaneæ. Quibuſdam natura cõtra oĩno nõ degenerandi quoquo modo ſeranſ:ut cupreſſis:palmis:lauris. Nãq; & laurus pluribus modis ſeriſ. Genera eius diximus. Ex iis auguſta & bacalis & pinus ſimili modo ſerunt. Baccæ mẽſe ianuario aquilonis afflatu ſiccante legunt:expandunturq; raræ:ne caleſiant aceruo. Poſtea quidã fimo ad ſerendũ paratas urina madefaciunt. Alii in qualo pedibus in ꝓfluente deculcant:donec auferatur cutis. Alioquin uligo infeſtat:nec patitur naſci. In ſulco repaſtinato palmi altitudine uicenæ fere aceruatim menſe martio. Eædẽ & ꝓpagine ſerunt. Triumphaliſq; talea tantum. Myrti genera oĩa in cãpania baccis ſeruntur. Romæ propagine tarẽtina. Democritus & alio modo ſeri

docet:grandiſſimis baccasq; tuſis leuiter ne grana franganſ:eaq; in trita ſeſte circũligari: atq; ita ſeri:parietem fore denſitatis:ex quo uirgulæ differanſ. Sic & ſpinas ſæpis cauſa ſerũt tomicæ moris ſpinarum circũlita. Pilas aũt laurus & myrti inopia a trimatu tẽpeſtiuũ eſt trãſferre. Inter ea quæ ſemine ſeruntur. Mago in nucibus operoſus eſt. Amygdalæ in argilla molli meridiem ſpectanti ſeri iubenſ. Gaudere eas in dura calidaq; terra. In pingui & humida mori ac ſterileſcere. Serendas q̃ maxime falcatas & e nouella: ſimoq; diluto maceratas per triduum:aut pridie q̃ ſeranſ aqua mulſa. Mucrone defigi aciem lateris. In aquilonem ſpectare:ternas ſimul ſerendas:trianguli ratione:palmo inter ſe diſtantes:denis diebus adaquari donec grandeſcant. Iuglandes nuces porrectæ ſeruntſ cõmiſſuris iacẽtibus. Pineæ nucleis ſeptenis fere in ollas perforatas additis:aut ut laurus quæ baccis ſeriſ. Citrea grano & propagine. Sorba ſemine & a radice planta & auulſione pueniunt. Sed illa in calidis. Sorba & in frigidis & humidis. Natura & plãtaria demonſtrauit:multaq; radicibus pululare ſobole denſa & pariente matre quas enecet. Eius quippe umbra turba indigeſta premitur:ut in lauris:punicis:platanis:ceraſis:prunis. Paucorum in hoc genere rami parcunt ſoboli:ut ulmoq; palmarũq;. Nullis uero tales pulluli proueniũt:niſi aquarum radices amore ſolis atq; hymbris in ſua tellure ſpatiantur. Omnia ea non ſtatim moris eſt in ſua locari:ſed prius nutrici dari:atq; in ſeminariis adoleſcere:iterumq; migrare. Qui tranſitus mirum immodum mitigat etiam ſilueſtres:ſiue arborum quoq; ut hominum natura nouitatis ac perigrinatiõis auida eſt:ſiue diſcedentes uirus relinquntmanſueſcũtq; tractatu ceu feræ dum radici auellitur planta. Et aliud genus ſimile natura p̃monſtrauit. Auulſiq; arboribus ſtolones uixere. Quo in genere & cum parui ſunt auelluntur:partemq; aliquã e matris quoq; corpore auferunt ſecum fimbriato corpore. Hoc modo plãtantur punicæ:coryli:maii:ſorbi:meſpili:fraxini:fici. In primiſq; uites. Cotoneum ita ſatum degenerat. Ex eodem inuẽtu eſt:ſurculos abſciſos ſerere hoc primo ſæpis cauſa factum ſambucis:cotoneo:& rubis de pactis. Mox & culturæ:ut populis:alnis:ſalici:quæ uel inuerſo ſurculo ſeritur. Iam eæ ibi diſponuntur: ubi libeat eſſe eas. Quamobrem ſeminarii curam ante conuenit dici: q̃ tranſeatur in alia genera. Nanq; & huic principio eligi ſolum refert:quoniam nutricem indulgentiorem eſſe q̃ matrem ſæpe conuenit. Sic ergo ſiccum ſuccoſumq; bipalio ſubactum:aduenis hoſpitale:& q̃ ſimillimum terræ in quã tranſferendum ſit. Ante omnia elapidatum munitumq; ad incurſum etiam gallinacei generis. Quãminime rimoſum:ne penetrans ſol exurat fibras. Interuallo ſexquipedum ſeri ne ſe inter ſe contingãt:& noceãt. Præter alia uitia etiam uerminoſa fiunt:ideo ſarriri conuenit ſæpius:hærbaſq; auelli. Præterea ſemina ipſa fruticantia ſupputare:ac facilem pati conſueſcere. Cato & frucis crates imponi iubet altitudine hominis ad ſolem recipiendum:atq; integi culmo ad frigora arcẽda. Sic pyrorum malorũq; ſemina nutriri. Sic pineas nuces. Sic cupreſſos ſemine ſatas & ipſas. Minimis id granis conſtat: ut uix perſpici quædã poſſint. Non omittendum naturæ miraculum. Ex tam paruo gigni arbores:tãto maiore tritici & hordei grano:ne quis fabam reputet. Quid ſimile originis ſuæ habent malorum pyrorumq; ſemina? His principiis reſpuentem ſecures materiem naſci indomitam ponderibus immenſis p̃la:arboris uelis turribus muriſq; impellendis arietibus. Hæc eſt natura eius. Hæc potentia. Sup omnia erit e lachryma naſci aliquid:ut ſuo loco dicemus. Ergo e cupreſſo fœmina (mas enim ut diximus nõ gignit) pilulæ colle ctæ:quibus docui menſibus ſiccantur ſole:ruptæq; emittunt ſemen formicis mire expetitum:amplia to etiam miraculo tantuli aĩalis cibo abſumi natalẽ tantaq; arboq;. Seritur menſe aprili area æquata cylindris:aut uolgiolis denſum:terraq; cribris ſupercerniſ pollicis craſſitudine. Contra immane pondus attollere ſe nõ ualet:retorqueſ quæ ſub terra. Ob hoc parcitur ueſtigiis. Leniter rigatur a ſolis occaſu in trinis diebus:ut æqualiter bibat:donec erumpãt. Differunſ poſt annum dodrantali filo cuſtodita temperie:ut uiridi cælo ſerantur ac ſine aura. Mirũq; dictu periculũ tantũ eo die eſt:ſi rorauerit q̃tulũcunq; hymbrẽ:aut ſi afflauerit. De reliquo tutæ ſunt ppetua ſecuritate. Aquaſq; poſtea odere. Et zinzifa grano ſeruntur menſe aprili. Tuberes melius inſeruntur in pruno ſilueſtri & malo cotoneo. Et in calabria ea eſt ſpina ſilueſtris:quæcũq; optime & myxas recipit:utiliter & ſorbos.

De tranſferendis ſeminariis:& ulmis ſerendis & ſcrobibus. CA. XI.

Plantas ex ſeminario tranſferre in aliud prius q̃ ſuo loco ponanſ operoſe præcipi arbitror:licet p trãſlatione folia latiora fieri ſpondeãt. Vlmoq; prius q̃ folio ueſtianſ. Samara colligẽda eſt circa martias Kalen. cũ flaueſcere incipit. Deinde biduo in umbra ſiccata ſerẽda denſa in refracto terra ſuper minutatim cribrata craſſitudine quæ in cupreſſis. Pluuiæ ſi nõ adiuuẽt:riganda. Deferendæ ex arearum uenis poſt annũ in ulmaria interuallo pedali in unãquãq; partẽ. Maritas ulmos autũno ſere re utilius:quia carent ſemine. Nã eæ e plãtis ſeruntſ. In arbuſtũ quinquennes ſuburbe tranſferuntur:aut (ut quibuſdam placet) quæ uicenum pedũ eſſe cœperũt. Sulco qui nouenarius diciſ:altitudine pedum trium:pari latitudine:& eo amplius circa poſitas pedes terni undiq; e ſolido adaggerãtur. Arulas id uocant in campania. Interualla ex loci natura ſummunſ. Aridiores ſerendas in campeſtribus conuenit. Populos & fraxinos quia feſtinantius germinãt diſponi quoq; maturius cõuenit. Hoc eſt ab idibus febru. plantis & ipſas naſcentes. In diſponendis arboribus arbuſtiſq; ac uineis quincũcialis ordinũ ratio uulgata & neceſſaria:nõ pflatu modo utilis:ueꝝ & aſpectu grata quocũq; modo intueare in ordinem ſe porrigente uerſu. Populis eadẽ ratio ſemine qua ulmos ſerendi: trãſferẽdi quoq; e ſeminariis eadẽ & ſiluis. Ante omnia igitur in ſimilẽ trãſferri terrã aut meliorem oportet. Nec e tepidis aut præcocibus in frigidos aut ſerotinos ſitus:ut neq; ex iis illos. Præfodere ſcrobes ante (ſi fieri poſſet) tãto:donec pingui ceſpite obducanſ. Mago ante annũ fieri iubet:ut ſolem pluuiaſq; cõbibant:aut ſi cõditio largita nõ ſit: ignes

in medio fieri ante menſes duos: nec niſi poſt hymbres in his ſeri. Altitudinē eaꝝ in argilloſo aut duro ſolo trium cubitorum eſſe in quāꝫ partē. In prunis palmo amplius: & ubiꝫ caminata foſſura ore compreſſiore ſint. Nigra uero terra duo cubita & palmū quadratis angulis. Eadē mēſura græci auctores cōſentiunt: non altiores quino ſemipede eſſe debere: nec latiores duobus pedibus. Nuſq̄ uero ſexqpede minus alto: quoniā in humido ſolo ad uicina aquæ perueniat. Cato ſi locus aquoſus ſit inqt latas pedes ternos. In faucibus imiſꝫ palmum & pedem: altitudine quattuor pedum: eas lapide cōſterni: aut ſi non ſit perticis ſalignis uiridibus. Si neꝫ eæ ſint: ſarmentis: ita ut altitudinem ſemipedem trahant. Nobis adiiciendum uidetur ex prædicta arborum natura ut altius dimittantur eæ: quæ ſumma tellure gaudent: tanq̄ fraxinus: olea. Hæc & ſimilia q̄ternos pedes oportet demitti. Cæteris ſat eſt ſi altitudinis pedes ternos effecerit. Excide inquit radicem iſtam Papyrius curſor imperator ad terrorem preneſtinorum prætoris. Deſtringi ſecurius ſe teſte innoxium abradi partes: quæ ſe nudauerint terra. Aliqui lapides rotundos ſubiici malunt: qui & contineant humorem & tranſmittāt. Non item planos facere: & a terreno arcere radicem exiſtimantes. Glarea ſubſtrata inter utrāꝫ ſententiam fuerit. Arborem nec minorem bima nec maiorem trima tranſferri quidam præcipiunt. Alii cum annum impleat. Cato craſſiorē quinꝫ digytis non omiſit. Idem ſi abſtineret meridianam cæli partem ſignare in cortice: ut tranſlata iiſdem & aſſuetis ſtatueretur oris: ne aquiloniæ meridianis oppoſitæ ſolibus finderentur: & algerent meridianæ aquilonibus. Quod e diuerſo affectant etiam quidam in uite ficoꝫ permutantes in cōtrarium. Denſiora enim folia ita fieri: magiſꝫ protegere fructum & minus amittere: ficūꝫ ſic etiā ſcanſilem fieri. Pleriꝫ id demū cauent: ut plaga deputati cacuminis meridiem ſpectet: ignari fiſſuris nimii uaporis opponi. Id quidē in horam diei quintam uel octauā ſpectare maluerim. Aeque latet nō negligendū: ne radices mora inhareſcant: ne ue a ſeptentrionibus: aut ab ea parte cæli uſꝫ ad exortum brumalē uento flante effodiantur arbores: aut certe non aduerſæ iis uentis radices præbeant. Propter quod emoriunt ignaris cauſæ agricolis. Cato oēs uentos & hymbrē quoꝫ in tota tranſlatiōe damnat. Et hoc ꝓderit q̄ plurimum terræ in qua uixerint radicibus cohærere: ac tota ceſpite circūligari. Cum ob id Cato in corbibus tranſferri iubeat. Proculdubio utiliſſime quidē ſummā terram cōtentus ſubdi. Quidam punicis malis ſubſtrato lapide non rumpi pomū in arboribus tradunt. Radices inflexas poni meliùs. Arborē ita locari: ut media ſit totius ſcrobis neceſſarium. Ficus ſi in ſicilia bulborum hoc genus eſt ſeritur: ociſſime ferre traditur pomū: neꝫ uermiculationi obnoxium. Quo uitio non carent reliqua poma ſimiliter ſata. Radicum eius magnam adhibendam curā ut exemptas appareat: non auulſas quis dubitet? Qua ratione & reliqua confeſſa omittimus. Sicuti terram circa radices feſtucato ſpiſſandam. Quod cato primum in ea re eſſe cenſet. Plagam quoꝫ a trunco oblimi fimo: & foliis præligari præcipiens.

De interuallis plantandaꝝ arboꝝ & umbris & ſtillicidiis: & ubi plantari debeant. CA. XII.

h Vius loci pars eſt ad interualla pertinēs. Quidam punicas & myrtos & lauros dēſiores ſeri iuſſerunt. In pedibus tamen nouenis. Malos amplius paulo: uel magis etiam pyros: magiſꝫ amygdalas: & ficus. Qđ optime diiudicabit ramoꝝ amplitudis rō: locorūꝫ & umbræ cuiuſꝫ arboris: quoniā has quoꝫ obſeruari oportet. Breues ſunt q̄uis magnaꝝ arboꝝ: q̄ in orbem ramos circinent: ut in malis pyriſꝫ. Eadem enormes ceraſis: lauris. Iam quædam umbraꝝ ꝓprietas. Iuglandiū grauis & noxia: etiam capiti humano: omnibuſꝫ iuxta ſatis. Necat germina & pinus: ſed uentis utraꝫ reſiſtit: quoniam & protecta uinearum ratione egent. Stillicidia pinus quercus ilicis ponderoſiſſima. Nullū cupreſſi: umbra minima: & in ſe circūuoluta. Ficorum leuis q̄uis ſparſa: ideoꝫ inter uineas ſeri nō utantur. Vlmorum leuis: etiam nutriēs quæcūꝫ opacat. Sed attico hæc quoꝫ uidetur e grauiſſimis: nec dubito ſi emittantur in ramos. Conſtrictæ quidem ulmi noxiam eſſe non arbitror. Iucunda & platani q̄q̄ craſſa. Licet gramini credere non ſoli: haud alia lætius operiente toros. Populo nulla ludentibus foliis. Pinguis alno: ſed paſcent ſata. Vitis ſibi ſufficit: mobili folio: iactuꝫ crebro ſolem umbra temperās. Eodem graui protegens in hymbræ. Omnium fere leuis umbra: quorum pediculi longi. Non fiſtidienda hæc quoꝫ ſcientia: atq̄ nō in ultimis ponenda: quādo quibuſꝫ ſatis umbra aut nutrix aut nouerca eſt. Iuglandium quidem pinorumꝫ & picearum & abietis quacūꝫ attigere: non dubie uenenum eſt. Stillicidii breuis diffinitio eſt. Oīum quæ ꝓiectu frondis ita diffunduntur: ut per ipſas nō defluant hymbres: ſtilla ſæua eſt. Ergo plurimū intererit hac in queſtione terra in qua ſeremus: inquantum arbores q̄ſꝫ alat. Iam per ſe colles minora quærūt interualla. Vētoſis locis crebriores ſeri conducit. Olea tamē maximo interuallo. Dē qua Catonis italica ſententia eſt. In. xxv. pedibus minimū: plurimū. xxx. ſeri. Sed hoc uariatur locoꝝ natura. Nō alia maior in betica arbor. In africa uero fides penes auctores erit. Moliarias uocari multas narrat a pondere olei quod ferant annuo ꝓuentu. Ideo. lxxv. pedes. Mago interuallo dedit undiꝫ: etiā in macro ſolo ac duro atq̄ uētoſo. Cum minimum. xlv. Betica quidē uberrimas meſſes inter oleas metit. Illā inſcitiam pudendā eſſe conueniet: & adultas inter ſeſe luctari iuſto plus: & in ſenectam præcipitare: aut plerūꝫ ipſis: qui poſuere coarguētibus imperitiam ſuam totas excidere. Nihil eſt fœdius agricolis: q̄ geſtæ rei penitentia multo iam ut præſtet laxitate delinquere.

Quæ arbores tarde creſcant: & quæ celeriter: & de ſabina. CA. XIII.

q Vædam autē natura tarde creſcunt: & in primis ſemine tantū naſcētia: & lōgo æuo durantia: At quæ cito occidūt uelocia ſunt: ut ficus: punica: prunus: malus: pyrus: myrtus: ſalix: & tamē antecedunt diuitiis. In trimatu enim fere incipiunt oſtendentes & ante. Ex iis lentiſſimam pyrus. Ociſſima omnium cyperus & pſeudocapirius frutex. Protinus enim floret: ſemenq̄ ꝓfert. Oīa ue-

ro acelerius adoleſcunt ſtolonibus ablatis:unāq; in ſtirpē redactis alimentis.Eadem natura & propagi/nes docuit.Rubi nāq; curuati gracilitate & ſimul ꝓceritate nimia defigūt rurſus in terrā capita.Iterūq; naſcunt ex ſeſe repleturi omnia:ni reſiſtat cultura:prorſus ut poſſint uideri hoſtes terræ cauſa geniti. Ita peſſima atq; execranda res propaginem tamen docuit:atq; radicem acquiri uiridem.Eadem autem natura eſt hederis.Cato propagari præter uitem tradit ficum:oleā:punicā:malos; genera omnia.Laurū: prunos myrtus:nuces auellanas:& præneſtinas:platanū.Propagationum duo genera: ramo ab arbore depreſſo in ſcrobē quattuor pedum quoq;:& poſt biennium amputato flexu:plantaq; tranſlata poſt trimatū:quas ſi longius ferre libeat:in qualis ſtatim aut uaſis fictilibus defodere propagines aptiſſimum: ut in iis tranſferantur.Alterum genus luxurioſius:radices in ipſa arbore ſollicitando traiectis per uaſa fictilia:uel qualos ramis terraq; circunpactis:atq; hoc blandimento impetratis radicibus:inter poma ipſa & cacumina(in ſumma enim cacumina hoc modo petunt audaci ingenio) arborē aliā longe a tellure faciendi.Eodē quo ſupra biēnii ſpatio abſciſſa ꝓpagine:& cū qualis illis ſata.Sabina hærba propagine ſeritur & auulſione.Tradunt fece uini aut e parietibus latere tuſo mire ali.Iiſdem modis roſmarinum ſerunt:& ramo:quoniā neutri ſemen.Rododendron propagine & ſemine. Capitulum.xiiii.quere in fine huius libri decimiſeptimi.De ſatione arborum.&c.

De uite inſerenda. CA. XV.

Itiū uero in ſcrobibus ſiccis ſtramēto opertos ac deinde terra obrutos:ut cacumine exiſtāt.Ca
u to uitē tribus modis inſerit.Præfectā findi iubet per medullā.In eā ſurculos exacutos ut dictu addi:medullas iūgi.Altero ut ii ſeſe uites cōtingāt:utriuſq; in obliquū latere contrario adraſo iunctis medullis colligari.Tertiū genus eſt:terebrare uitē in obliquū ad medullā:calamoſq; addere lōgos pedes binos:atq; ita ligatū inſitū in tritaq; illitū operire terra calamis ſubrectis.Noſtra ætas correxit ut gallica uterē terebra:quæ excauat nec urit:quoniā aduſtio oīs hebetat:atq; ut gēmaſcere incipiēs ligetur calamus.Nec plus q̄ binis ab inſito emineat oculis ulmeo uimine alligatus:binaq; circundaretur acie a duabus partibus:ut inde potius diſtillet humor:qui maxime uites infeſtat.Deinde cū eualuiſſent flagella pedes binos:uinculū inſiti incideret ubertati craſſitudine pmiſſa. Vitibus inſerēdis tēpus decere ab æquinoctio autūno ad germinationis initia.Satiuæ plātæ ſilueſtriū radicibus inſeruntur natura ſicioribus.Si enim ſatiuæ ſilueſtribus inſerant:degenerāt in fertilitatē.Reliqua cælo cōſtāt. Aptiſſima īſitis ſiccitas.Huius.n.remedium appoſitis fictilibus uaſis modicus humor per cinerem diſtillat.Inoculatio rores amat leues. De emplaſtratione. CA. XVI.

Mpſaltri rō & ipſa ex inoculatione nata uideri poteſt.Craſſo aūt maxime cortici cōuenit ſicut
e eſt ficis.Ergo amputatis oībus ramis ne ſuccū auocēt.Nitidiſſima in pte quaq; præcipua cernātur hylaritas:exēpta ſcutula ita ne deſcēdat ultra ferrū cortici īprimit ex alia cortex par cū ſui germinis māma:ſic cōpage dēſata ut cicatrici locus nō ſit:& ſtati unitas fiat:nō humorē nō afflatū recipiēs:nihilominus tamē & luto munire & uiculo melius.Hoc genus non pridē repertū uolunt q nouis moribus fauēt.Sed id etiā apud ueteres græcos inuenit:& apud Catonē:q oleā ficūq; ſit inſeri iuſſit mē ſura etiā præfinita ſecūdū reliquā diligētiā ſuā.Cortices ſcalpro excidi quattuor dygitos; lōgitudine:& triū latitudine.Atq; ita coagmentari & illa ſua intrita oblini.Eadē rōne & in malo. Quidā huic generi miſcuere fiſſuram in uitibus exēpta cortice teſſalla ſurculo a latere plano adigendo.Tot modis inſitā arborē.Vidimus iuxta tyburtes tiliā oī genere pomos; onuſtā alio ramo nucibus:alio baccis:aliūde uiteficis:pyris:punicis:malorūq; generibus.Sed huic fuit breuis uita.Nec tamen oēm expimētis aſſeq natura poſſumus.Quædā.n.naſci niſi ſponte nullo modo queunt.Eaq; īmitibus & deſertis tātū locis,pueniunt.Capaciſſima inſitorū oīum dicitur platanus:poſtea robur.Verum utraq; ſapores corrūpūt. Quædā oī genere inſerunt:ut ficus & punicæ.Vitis nō recipit emplaſtra:nec qbus tenuis ac caducus rimoſuſq; cortex.Neq; inocultationē ſiccæ aut humoris exigui:fertiliſſima oīum inoculatio: poſtea emplaſtratio.Sed utraq; infirmiſſima:& quæ cortice nituntur tantū:uel leui aura ociſſime deplantant:inſerere firmiſſimū & fœcundius q̄ ſerere. Exemplum huius rei. CA. XXVII.

On eſt omittenda raritas unius exempli.Corellius eques romanus Ateſte genitus inſeruit ca
n ſtaneam ſuomet ipſam ſurculo in neapolitano agro. Sic facta eſt caſtanea quæ ab ipſo nomen accepit inter laudatas.Poſtea hæres eiuſdē libertus corellianam item; inſeruit.Hæc eſt inter eas differentia:illa copioſior.Hæc corelliana melior.Reliqua genera caſus ingenio ſuo excogitauit:ac defractos ſerere ramos docuit:cum pali defixi radices cepiſſent.Multa ſic ſerunt.In primiſq; ficus oībus quidem aliis modis naſcens:prætereq̄ talea.Optime quidē ſi uaſtiore ramo pali modo exacuto adigatur alte exiguo ſup terram relicto capite:eoq; ipſo harēa cooperto. Ramo ſerunt & punica palis laxato prius meatu:itē myrtus.Omniū hos; longitudine triū pedū:craſſitudine minus brachiali.Cortice diligenter ſeruato:trunco exacuto.Myrtus & talei ſerit.Morus talea tantum:quoniā in ulmo ea inſeri religio fulgurum prohibet.Quapropter de talearum ſatu nunc dicendum eſt.Seruandum in eo ante omnia: ut taleæ ex feracibus fiant arboribus:ne curuæ:ne ſcrabæ:aut biſurcæ:ne ue tenuiores q̄ ut manum impleant:ne minores pedallibus ut illibato cortice atq; ut ſectura inferior ponatur ſemper:& quod erit ab radice:accumuleturq; germinatio terra:donec robur planta capiat.

De cultura taleaꝝ:& quibus tēporibus inſitio fiat. CA.XXVIII.

q Væ cuſtodienda in taleaꝝ cultura Cato iudicauerit:ipſius uerbis optime præcipemus.Taleas oleaginas quas in ſcrobe ſaturus eris:tripidaneas facito diligenterq; tractato ne liber laboret:

cum dolabis aut ſecabis. Quas ī ſeminario ſaturus eris: pedales facito. Eas ſic inſerito: locus bipalio ſubactus ſit: beneq; gluttus. Cum taleam demittis pede taleam opprimito. Si parum deſcendat maleo aut mateola adiicito: cauetoq; ne librum ſcindas. Cum adiicis palo prius locum ne feceris quo taleam demittas. Ita melius uiuet talea. Et ubi trimæ ſunt: tum deniq; curæ ſint: ubi liber ſe uertet. Si ī ſcrobibus aut in ſulcis ſeras: ternas taleas ponito. Eas diuaricato ſuper terram nec plus quattuor digytis. Tranſuerſo ſemine uel oculis ſerito. Diligēter eximere oleam oportet: & radices q̄ plurimas cum terra ferre. Vbi radices bene operueris: calcare bene: ne quid noceat. Si quis quærat quod tempus oleæ ſerēdæ ſit: agro ſicco per ſementem: agro læto per uer. Oliuetum diebus .xv. ante æquinoctium uernum incipito putare. Ex eo die dies .xl. recte putabis. Id hoc mō putato. Qua locus rectę ferax erit: quæ arida erunt: & ſi qd uentus interfregerit in ea omnia eximito. Qua locus ferax nō erit id plus concidito: aratoq; bene: enodatoq;. Stirpes leues facito: circum oleas autumno ablaqueato: & ſtercus adiicito. Qui oliuetum ſæpiſſime & altiſſime miſcebit: is tenuiſſima radices exarebit. Radices ſi ſurſum abibunt craſſiores fient: & eo in radices uires oleæ abibunt. Quæ genera olearum uel in quo genere terræ uiuere & ſeri debeant: ſpectariq; oliueta: diximus in ratione olei. Magno in colle & ſiccis & argilla & inter autumnum & brumam ſeri iuſſit. In craſſo aut humido aut ſubriguo a meſſe ad brumam. Quod precepiſſe eum africæ intelligit. Italia quidē nūc uere maxie ſerit. Sed & autūno ſi libeat. Poſt æquoctiū .xl. diebus ad uergiliarū occaſum .xiiii. ſoli dies ſunt: q̄bus ſeri noceat. Africæ peculiare q̄dē in oleaſtro eſt iſerere. Quadam æternitate conſeneſcunt proxime adoptione uirga emiſſa: atq; ita alia arbore ex eadē iuueneſcēte. Iterūq; & quotiēs opus: ſit ut eius eadē oliueta conſtent. Inſerit autem oleaſter calamo & inocultatione. Olea ubi quercus effoſſa ſit male ponit: quoniā uermes qui raucæ uocant in radice quercus naſcūtur & trāſeūt. Nō inhumane taleas aut ſiccare prius q̄ ſerant utilius cōpertū. Vetus oliuetum ab æquoctio uerno ītra uergiliarū exortū interradi alternis ānis melius inuētū. Itē muſcū circūdare radici. Circūfodi aūt oībus ānis a ſolſtitio duū cubitoq; ſcrobe pedali altitudine. Stercorari tertio āno. Mago idē amygdalas ab occaſu arcturi ad brumā ſeri iubet. Pyra nō eodē tpe oīa tpe oīa: quoniā neq; floreant. Eadē oblonga aut rotunda ab occaſu uergiliarū ad brumā. Reliqua genera media hyeme ab occaſu ſagittæ ſubſolanū aut ſeptētrionē ſpectātia. Lauq; ab occaſu aquilæ ad occaſum ſagittæ. Cōfeſſa enim de tēpore ſerēdi quæ rō eſt uere & autūno. Id ex magna parte fieri decreuere. Eſt & alia hora circa canis ortus paucioribus nota: quoniā nō omnibus locis utilis pariter itelligit. Sed haud omittēda nobis: nō tractus alicuius rōnem: ueq; naturæ potius indagantibus. In cyrenaica regiōe ſub eteſiarū flatu cōſerunt. Necnō & ī græcia oleā maxime in laconia. Co inſula & uites tūc ſerit. Cæteri apud græcos inocoluare & inſerere nō dubitāt. Sed arborem nō ſerunt. Plurimūq; in eo locoq; natura pollet. Nāq; in ægypto omni ſerūt menſe: & ubi cūq; hymbres æſtiui nō ſunt: ut in india & æthiopia. Neceſſario poſt hæc autūno ſerunt arbores. Ergo tria tēpora eadē germinationis uer & canis arcturiq; ortus. Neq; enim aīalium tantū eſt ad coitū auiditas: ſed multo maior eſt terræ ac ſatoq; omniū libido. Qua tēpeſtiue uti plurimū ineſt conceptus. Peculiare utiq; in inſitis cum ſit mutua cupiditas utriq; coeundi. Qui uer probant: ab æquinoctio ſtatim admittunt: prædicantes germina pturire: ideo faciles corticū eſſe amplexus. Qui præferunt autūnum ab arcturi exortu: quoniā ſtatim radicē quandā capiant: & ad uer parata ueniant: atq; nō protinus: germinatio auferat uires. Quædā tamen ſtatutū tēpus anni habent ubiq;: ut cæraſi & amygdalæ circa brumam ſerendi uel inſerendi. De pluribus locoq; ſitus optime iudicabit. Frigida & aquoſa uerno conſeri oportet. Sicca & calida autūno. Cōmunis q̄dē italiæ ratio tēpora ad hunc modum diſtribuit. Mora ab idibus Februariis in æquinoctiū: pyra in autūnum: ita ui brumā .xv. ne minus diebus antecedāt. Malis æſtiuis & cotoneis. Item ſorbis prunis poſt mediam hyemē in idus februarias. Siliquæ græcæ & perſici ante brumā p autūnū. Nucibus iuglādi & pineæ & auellanæ græcæ atq; caſtaneæ a Kalen. Martiis ad idus eaſdē. Salici & geniſtæ circa martias Kalē. Hanc in ſiccis ſemine: illā in humidis uirga ſeri diximus.

Quæ arbores ſocietate gaudeant: & de diſciplina ablaqueandi & accumulandi. CA. XIX.

e St etiam nunc noua inferendi ratio: ne quid ſciens quidē prætereā quod uſq; iuenerim a Colu mella excogitata: ut affirmat ipſe. Qua uel diuerſæ inſociabileſq; naturæ arboq; copulentur ut fici atq; oleæ. Iuxta hanc ſeri ficum iubet: nō ampliore interuallo q̄ ut contingi large poſſit: ramo oleæ q̄ maxime ſequaci atq; obedituro. Eumq; omni interim tēpore edomari meditatione curuandi. Poſtea fico adepta uires: quod euenire trimæ atq; utiq; q̄nquēnii ſolet: detruncata ſupficie ipſaq; deputata ut dictum eſt adraſo cacumine defigi in cruce fici cuſtoditū uinculis: nec curuatura fugiat. Ita quodam propaginum inſitorūq; tēperamēto triēnio cōmuni inter duas matres coaleſcere. Quarto anno abſciſſum totum adoptātis eſſe: nōdum uulgata ratione haud mihi certe ſatis cōperta. Cæteq; eadē illa de calidis frigidiſq; & humidis & ſiccis ſupradicta ratio & ſcrobes fodere monſtrauit. In aquoſis. n. neq; altos neq; amplos facere conuenit. Altos æſtiuoſo ſolo & ſicco: ut q̄ maxime accipiāt aquā contineantq;. Hæc & apud ueteres arbores colendi ratio eſt. Feruētibus enim locis accumulant æſtate radices: operiūtq; ne ſolis ardor adurat. Aliubi ablaqueāt: perflatuſq; admittūt. Idem hyeme cumilis a gelu uīdicant. Contra illi hyeme apariunt: humoremq; ſitientibus quærunt. Vbicumq; circunfodiendi arbores ratio in circuitu pedes in orbē ternos: neq; in pratis: quando amore ſolis humoriſq; in ſūma tellure oberāt. Et de arboribus hæc quidē fructus gratia ſerendis inſerendiſq; in uniuerſum ſint dicta.

De ſalicto & arūdineto: & cæteris cæduis ad perticas palos. CA. XX.

h Inc reſtat eaq; ratio: quæ ꝓpter alias ſerunt; uineas maxime cæduo ligno. Principatum in iis

optinent ſalices quarum ſatio fit loco madido tamen refoſſo duos pedes & ſemipedem talea ſexquipe dali uel pertica:quæ utilior quo plenior.Interuallo eſſe pedes ſenos trimæ pedibus binis a terra putatio ne coercentur:ut ſic ſe in latitudinem fundant:ac ſine ſcalis tondeantur.Salix enim fœcundior eſt quo terræ propior.Has quoq; omnibus annis confodi iubent mẽſe aprili.Hæc eſt uiminalium cultura.Per ticalis & uirga & talea ſeritur foſſura eadem.Perticas ex ea iuſtũ eſt cædi quarto fere anno. Et hæ autẽ ſeneſcentiũ ꝓpagine ſartiunt locũ.Pertica ĩmerſa ac poſt annũ reciſa.Salicis uiminalis iugera ſingula ſuf ficiunt.xxv.uineæ iugeribus.Eiuſdẽ rei cauſa populus alba ſeritur bipedaneo peſtinatu:talea ſexquipe/ dali biduo ſiccata palmipede interuallo:terra ſuperiniecta duoꝝ cubitoꝝ craſſitudine.Harũdo etiãũ dulcioꝛẽ q̃ hæ ſolo gaudet.Seritur bulbo radicis quẽ alii oculum appellant dodrantali ſcrobe:interual/ lo duum pedum & ſemipedis:reficiturq; ex ſeſe utere harundineto extirpato:quod utilius repertum q̃ caſtrare ſicut antea.Nãq; inter ſe radices ſerpũt:mutuoq; diſcurſu necant. Tẽpus inſerẽdi prius q̃ oculi harũdinũ ĩmuteſcãt ante Kal.martias.Creſcit ad brumã uſq; deſinitq; cũ dureſcere incipit. Hoc ſignũ qđ tẽpeſtiuã habet cæſurã.Et hanc autẽ quotiẽs & uineam fodiẽdum putant.Seriẽ & trãſuerſa non alte terra cõdita.Erũpuntq; ſingulis oculis totidẽ plantæ.Seriẽ & deplãtata pedali ſulco binis obrutis gem/ mis:ut tertius nodus terrã attingat prono cacumine:ne rores cõcipiat.Cædiẽ decreſcente luna. Vineis anno ſiccata utilior q̃ uiridis.Caſtanea pedamẽtis oĩbus præferẽ facilitate tractatus:pdurandi ꝓuicacia. regerminatione cædua uel ſalice lætior.Quærit ſolum facile:necnõ harenoſum:maximeq; ſabulũ hu/ midũ aut carbunculũ:uel tofi etiã farinã q̃libet opaco ſeptẽtrionaliq; & pfrigido ſitu uel etiã decliui.Re cuſat eadem galliam rubricam:cætã:oẽmq; terræ fœcũditatem ſeri nuce diximus:ſed niſi ex maximis nõ ꝓuenit:nec niſi quinis aceruatim ſatis.Perfringi ſolũ debet ſupra ex Nouẽbri mẽſe in Februarium: quo ſolutæ ſponte cadunt ex arbore:atq; ſubnaſcuntur.Interualla ſint pedalia undiq; ſulco dodrantali. Ex hoc ſeminario trãſferunt ĩ aliud bipedali ĩteruallo plus biẽnio.Sũt & ꝓpagines nulli qdẽ faciliores. Nudata enim radice tota in ſulco ꝓſterniẽ.Tũc ex cacumie ſup terrã relicto renaſcitur & alia ab radice. Sed trãſlata neſcit hoſpitari:pauet nouitatẽ.Biẽnio fere poſtea ꝓſilit.Ideo nucibus potiuſquam radice plãtaria cædua ĩplentẽ.Cultura nõ alia q̃ ſupradictis fodiendis ſupputãdiſq; p bienniũ ſequens.De cæte ro ipſa ſe colit umbra ſtolones ſuperuacuos enecãte.Cediẽ intra ſeptimũ annũ.Sufficiunt pedamenta iu geri unius uicenis uineaꝝ iugeribus:quãdo etiã ea biſida ſtirpe fiunt:durantq; ultra alteram ſiluæ ſuæ cæſuram.Aeſculus ſimiliter prouenit cæſura triennio ſenior minus moroſa naſci.In quacũq; terra ſeri tur:naſciẽ e balano ſed nõ niſi æſculi ſcrobe dodrãtali:interuallis duoꝝ pedũ ſeriẽ leuiter quater anno. Hoc pedamẽtũ minime putreſcit:læſumq; maxime fruticat.Præter hæc ſunt cædua quæ diximus:fra xinus:laurus:perſica:corylus:malus:ſed tardius naſcuntur.Terram defixa uix tolerant:nõ modo hu/ morem.Sambucus contra firmiſſima ad palum:taleis ſeritur ut populus.Nam de cupreſſo ſatis dixi/ mus.Et prædictis uelut armamentis uinearum.

De culturis & diſciplina excolendaꝝ uineaꝝ. CA. XXI.

Eſtat ipſaꝝ natura præcipua tradenda cura.Vitiũ ſurculis & quarũdã arboꝝ quibus fungoſi/ or intus natura eſt:gẽiculatis ramoꝝ nodis ĩterſerpiũt medullã.Ferulæ ipſæ breues:& ad ſum ma breuiores articulis utiq; duobus internodſa includunt.Medula ſiue illa uitalis anima eſt ante ſe tendit lõgitudinẽ ĩpellẽs quãdiu nodi peruia patet fiſtula.Cum uero cõcreti ademere tranſitum repercuſſa erũpit:ab ima ſui parte:iuxta priorẽ nodũ alternis lateꝝ ſemp inguinibus nt dictũ eſt in ha/ rũdine ac ferula:quoꝝ dextrũ ab imo intelligiẽ articulo:leuũ in ꝓximo:atq; ita peruices.Hæc uocatur in uite gẽma:cũ ibi ceſpitẽ facit. Ante uero q̃ faciat in cõcauo oculos:& in cacumine ipſo germẽ.Sic pal mites nepotes uuæ folia pãpini gignunt.Mirũq; firmiora eſſe in dextra parte genita.Hos ergo in ſurcu lis nodos cum ſeruntẽ medios ſecare oportet:ita ne profluat medula:& in ſico quidẽ dodrãtales paxilli ſolo patefacto ſeruntur:ſic ut deſcendat quæ proxima arbori fuerit.Duo oculi extra terram emineant. Oculi autem in arboꝝ ſurculis ꝓprie uocantẽ unde germinãt.Hac de cauſa & in plãtariis aliquãdo eo/ dẽ anno ferũt quos fuere laturi fructus in arbore:cũ tẽpeſtiue ſati prægnãtes inchoatos cõceptus aliubi pariunt.Ita ſatas ficos tertio anno trãſferre facile.Hoc pro ſeneſcẽdi celeritate attributũ huic arbori ut ci tiſſime ꝓueniat.Vitium numeroſior ſatus.Primũ oĩum nihil ex iis niſi inutile & deputatum in ſarmẽ to.Opputatur autem quicquid proximo tulit fructum.Solebat capitulatus utriq; e duro ſurculus ſe/ ri eoq; argumẽto malleolus etiã uocatẽ nunc.Poſtea auelli cum ſua calce ceptus eſt:ut in ſico:neq; aliud eſt uiuacius.Tertium genus adiectum etiãum expeditius in calce:quod ſagittæ uocant:cũ ĩtorti pan/ guntur.Id enim cũ deciſi nec intorti trigẽmes.Plures aũt ex eodẽ ſurculo hoc modo fiunt.Serere e pan pinariis ſagittas ſterile eſt:nõ niſi fœcundas oportet.Quæ raros habẽt nodos infœcundæ iudicantẽ. At denſitas gẽmaꝝ fertilitatis indicium eſt.Quidã ſeri uetant niſi eos qui floruerint ſurculos.Sagittas ſere re minus utile:quoniam in tranſferendo facile rumpiẽ quod intortũ fuit.Seruntur pedali non breuio/ res longitudine quinq; ſex ue nodoꝝ.Pauciores tribus gẽmis in hac menſura eſſe non poterunt.Inſeri eodẽ die quo putantẽ utiliſſimũ.Si multo poſtea neceſſe ſit ſerere cuſtoditos uti præcipimus oportet ca ueri utiq; ne extra terram poſiti ſole inareſcãt:uentoue aut frigore hebetentẽ:qui diutius in ſicco fuerĩt priuſq; ſerantur in aqua pluribus diebus reuiuiſcant.Solum apricum & q̃ ampliſſimum in ſeminario ſi ue in uinea bidente paſtinari depet ternos pedes bipalio alte in area reiici quaternoꝝ pedum fermento: ita ut in pedes binos foſſa procedat.Foſſatum purgari & extendi ne crudum relinquatur. Veꝝ & exi/ mẽſura.Male paſtinatũ deprehẽdunt ſcãna inæqualia.Metienda eſt & ea pars quæ ꝓiacet puluinis.

Surculi ſerunt & in ſcrobe & in ſulco longiore: ſuper quos tenerrima ingeritur terra. Sed in gracili ſolo fruſtra: niſi ſubſtrato pinguiore. Nec minus q̄ duos integi oportet: & proximam attingi terram: & eodē paxillo deprimi & ſpiſſari. Intereſſe in plantario ſexquipedes inter bina ſemina in latitudinem: in longitudinem ſemiſſes. Ita ſatos malleolos. xx. iiii. menſe recidere ad imum articulum: niſi ipſi parcatur. Oculorum inde materia emicat cum aqua. xxxvi. menſe uiuæ radix tranſfertur. Eſt & luxurioſa ratio uites ſerendi: ut quattuor malleoli uehementi uinculo colligentur in parte luxurioſa: atq; ita uel per oſſa bubuli cruris uel per colla fictilia traiecti obruantur binis eminentibus gemmis. Humeſcunt hoc modo: reciſiq; palmitem emittunt. Poſtea fiſtula fracta radix libere capit uires: uuamq; fert: & omnium corporum ſuorum acinos. In alio genere inuentu nouitio finditur malleolus: medullaq; eraſa in ſe colligant ipſi caules: ita ut gēmis parcat oīmodo. Tum malleolo in terram fixo mixta feritur: & cū ſpargere cœperit caules deciditur: foditurq; ſæpius. Talis uuæ acinos nihil intus ligni habituros. Collumella p̄mittit: cum uiuere ſemina ipſa perq̄ mixæ ſit: & medulla adempta naſci. Surculis etiā q̄buſdā fit articulatio arboris non omittendū uideā. Nāq; buxi tenuiſſimis quinis ſeniſue colligatis depacti p̄ueniūt. Quōdā in obſeruatione erat ut defringerent ex imputata buxo: aliter uiuere nō crediti. Detraxere hæc expimēta ſeminarii curaq;. Sequit uineæ ratio. Quinq; genera hæ. Sparſis p terram palmitibus aut per ſe uite ſubrecta: uel cū amminiculo ſiue iugo Aut pedatæ ſimplici iugo. Aut cōpluuiatæ quadruplici. Quæ pedatæ ratio erit eadē intelligit eius quoq; in qua ſine amminiculo uitis p ſe ſtabit. Id enim nō fit niſi pedamenti inopia. Simplici iugo conſtat porrecto ordine quem canterium appellant. Meliorq; ea uino: quādo ſibi ipſa nō obūbrat: aſſiduoq; ſole coquit: & afflatum magis ſentit & celerius rorē dimittit. Pāpinationi quoq; & occatiōi omniq; operi facilior. Sup cætera defloreſcit utilius. Iugum fit ptica aut harūdine aut crine funiculoue: ut in hiſpania: arunduſioq;. Compluuiata copioſior uino eſt dicta a cauis. ædium cōpluuiis. Diuiditur in quaternas partes totidē iugis. Huius ſerendi ratio dicetur eadem ualitura in omni genere: in hoc uero numeroſior tantum. His uero tribus feritur modis. Optime in paſtinato: proxime in ſulco: nouiſſime in ſcrobe. De paſtinatione dictum eſt.

De ſulco & uinearum putatione. CA. XXII.

VIco latitudo palæ eſt. Scrobibus ternoq; pedum in quācūq; partē. Altitudo in quocūq; genere tripedalis: ideo nec uitis minor tranſferri debet. Extatura etiamnū duabus gēmis. Emollirī terrā minutis in ſcrobe ima ſulcis fimoq; miſceri neceſſariū. Cliuoſa altiores poſcunt ſcrobes Præterea puluinatis a deuexitate labris. Quæ ex iis longiores fient: ut uites binas accipiant. E diuerſo aliæ locabunt. Eſſe uitis radicem in media ſcrobe oportet. Sed ipſam innixam ſolido in orientē æquinoctialē ſpectare adminicula prima e calamo accipere. Vineas limitari decumano. xviii. pedum latitudinis ad contrarios uehiculorum tranſitus: aliiſq; conuerſis limitibus. Denū pedū diſtingui p̄ media iugera. Aut ſi maior modus ſit: totidē pedum cardine quot decumano liuitari. Semp uero quintanis ſemitari. hoc eſt in quinto quoq; palo ſingulæ iugo paginæ includant. Solo ſpiſſo nō niſi repaſtinato: nec niſi uuæ radicē fert. Tenero & ſoluto uel malleolū ſulco uel ſcrobe. In colles ſulcos agere tranſuerſos melius q̄ paſtinare ut defluuia palis eoq; cōtineant. Aquoſo cælo uel ſicco ſolo malleolos ſerere autumno: niſi ſi tractos ratio mutauerit. Siccus enim & calidus autūno poſcit ſeri. Humidus frigiduſq; etiā ueris exitu. In arido ſolo uiuæ radix quoq; fruſtra ſerit. Male & in ſiccis malleolus: niſi poſt hymbrē. Aut in riguis uel frondens uitis: & uſq; ad ſolſtitium recte: uſq; uer ut in hiſpania. Quieſcere uētos ſationis die utiliſſimum. Pleriq; auſtros optant. Cato abdicat. Intereſſe medio temperamento inter binas uites oportet pedes quinos. Minimum aūt læto ſolo pedes quaternos. Tenui plurimum octonos umbri & marſi ad uicenos intermittunt arationis gratia in iis: quæ uocant proculeta. Pluuio & caliginoſo tractu rariores poni: ſicco dēſiores cōgruit. Subtilitas parſimoniæ cōpendia inuenit. Cum uinea in paſtinato ſerat obiter ſeminariū faciendi ut uiuæ radix loco ſuo & malleolus qui tranſferatur iter uites ordine ſeratur. Quæ ratio in iugero circiter. xvi. uiuæ radicem donat. Intra biēniū autē fructus quo tardius in ſato prouenit q̄ in trāſlato. Viue radix poſita in uinea poſt annum reſecatur uſq; ad terram: ut unus tantum emineat oculus amminiculo iuxta affixo & fimo addito. Simili modo & ſecundo anno recidit uireſq; cōcipit: & intra ſe paſcit ſuffecturas oneri: alias feſtinatione pariendi gracilīſcat: ac e mucida (ni cohibeatur) caſtigatione tali in fœtum exeat tota. Nihil auidus naſcitur: ac niſi ad pariendū uires ſeruentur: tota fit fœtus. Pedamenta optima quæ diximus aut radice: robur: oleaq;: aut ſi nō ſint pali: iunipero: cupreſſo: aluerno: ſambuco. Reliquoq; generum ſudes omnibus annis reciduntur. Saluberrima in iugo harundo cōnexa faſciculis durat quinis annis. Cum breuiores palmites ſarmento iunguntur inter ſe ſuniū: modo. ex hoc arcus funera dicuntur. Tertius uineæ annus palmitē uelocem robuſtūq; emittit in quem faciat ætas uitem. Hic in iugum inſilit. Quidam tūc excæcant eum ſpina falce auferendo oculos: ut noxia iniuria longius euocent. Vtilior enim cōſuetudo pariēdi: ſatiuſq; pāpinos adiudicate detergere uſq; quo placeat roborari eam. Sunt qui uetant tangi p̄ximo anno: quo tranſlata ſit: neq; ante quadrageſimum menſem falce curari. Tunc autem ad tres gemmas recidi. Alii p̄ximo q̄dē anno recidūt. Sunt ut ternos quaternoſue ſingulis annis adiiciunt articulos: quarto demū p̄ducāt ad iugum. Ideo utriuſq; fructum tardum. Præterea retorridum & nodoſum puluinoſumq; reddit incremento. Optimū aūt matrē eſſe firmam: poſtea fœtū audacē. Nec tutū eſt quod cicatricoſum: magno impitiæ errore. Quicquid eſt tale plagis naſcitur nō e matre. Totas enim habet illas uires dū roborat: & annos accipit tota fœtus: cū p̄miſſum fuerit naſci. Nil natura portionibus parit. Quæ cū excreuerit ſatis firma p̄tinus in iugo collo-

cari debebit. Sin etiānū infirmior erit: ſub ipſo iugo hoſpitari: reciſa uiribus non ætate decernit. Temerariū eſt ante craſſitudinē pollicarē uiti impare. Sequenti anno palmites ſalutent pro uiribus matris ſinguli aut gemini. Idem & ſecundo ſi cogit infirmitas nutriant. Tertioq; demū anno duo adiiciant. Nec ſunt plures quaternis unq; ꝓmittēdi. Breuiterq; nō indulgendum eſt: & ſemꝑ inhibēda fœcūditas. In ea eſt enim natura: ut parere malit q̄ uiuere. Quicqd materiæ adimit fructui accedit. Illa ſemina mauult q̄ fructum gigni quoniam fructus caduca res eſt. Sic pernicioſe luxuriat: nec ampliat ſe ſed egerit. Dabit conſilium & ſoli natura. In macro etiam ſi uires habebit: reciſa intra iugum moret: ne oīs fœtura ſub eo exeat. Minimū id eſſe debebit interuallū: ut attingat iugum ſupetq; non teneat: adeo non recumbat in eo nec delicate ſe ſpargat. Ita tēperet hic modus: ut creſcere etiam malit q̄ parere. Palmes duas treſue gemmas ſub iugo habere debet ex materiis qbus materia naſcat. Tunc per iugū mergi alligariq; ut ſuſtineat iugo nō pendeat. Vinculo mox aſtrictus a tertia gēma alligari: quoniam & ſic coerceat impetus materiæ. Denſioreſq; citra pāpini exultāt: cacumē religari uetant. Natura hæc eſt deiecta pars aut præligata fructū dat plurimumq; ipſa curuatura. Quod citra eſt materiem mittit: offenſante credo ſpiritu & illa quam diximus medulla. Quæ ita emicuerit materia fructū dabit anno ſequente. Sic duo genera palmitū. Quod e duro exit materiāq; in proximū annū ꝓmittit: pāpinariū uocat. Aut ubi ſupra cicatricē eſt: fructuarium. Alterum ex adminiculo palmite ſemperq; fructuariū relinquit ſub iugo. Et qui uocatur cuſtos. Hic eſt nouellus palmes non longior tribus gēmis: ꝓximo anno materiā daturus: ſi uitis luxuria ſe cōſumplerit. Et alius iuxta eū uerucæ magnitudine qui furūculus appellatur. Si forte cuſtos fallat. Vitis anteq; ſeptimū annū cōpleat a ſurculo euocata ad fructum eiiueneſcit: ac moritur. Nec uetere placet palmitē in longum & ad quartū uſq; pedamentū emitti: quod alii dracones: alii iuniculos: ut faciant quæ maſculeta appellant. Cū iduruit uitis: peſſimū in uinea traducere. Quīto anno & ipſi palmites intorquent: ſingulæq; e ſingulis materiæ emittunt: ac deinde proximis prioreſq; amputantur. Semper cuſtodem relinqui melius. Sed is proximus uiti eſſe debet: nec longior q̄ dictū eſt. Et ſi luxuria uerint: palmites intorqueri ut quattuor materias uel duas ſi uniiuga erit uinea emittat. Si per ſe uitis ordinabitur ſine pedamento: qualecunq; tamen initio adminiculū deſiderabit: dum ſtare cōdiſcat: & recta ſurgere. Cætera primordia eadē. Diuidi autē putatione pollicis ęquali examine undiq; ne pregrauet fructus parte aliqua: obiter idē deprimēs prohibebit in excelſum emicare. Huic uineæ trium pedū altitudo excelſior nutat: cæteris a quinto: dum non excedat hoīs longitudinem iuſtam. Iis quoq; quæ ſparguntur in terra breuis ad innitendū caueas circūdant: ſcrobibus per ambitū actis: ne uagi palmites inter ſe pugnent occurſantes. Maiorq; pars terrę ita ſupinam in tellure uindemiā metit. Siquidem & in africa & in ægypto ſyriaq; ac tota aſia & multis locis europæ hic mos prævalet. Ibi ergo iuxta terrā comprimi debet uitis. Eodem modo & tempore nutrita radice: quo iniugata uinea: ut ſemꝑ tātū pollices relinquant fertili ſolo cū tribus gēmis: graciliore q̄ nis. Præſtatq; multos eſſe q̄ lōgos. Quæ de natura ſoli diximus tanto potentiora ſentient: quanto propior fuerit uua terræ. Genera ſepari ac ſingulis cōſeri tractibus utiliſſimum. Mixtura enim generum etiam in uino nō modo ī muſto diſcors. Aut ſi miſcātur nō alia q̄ pariter matureſcētia iungi neceſſariū. Iuga altiora quo lætior ager & quo planior. Item roſcido nebuloſo minuſq; uentoſo conueniunt. Contra humiliora gracili: & arido: æſtuoſo: uentiſq; expoſito. Iuga ad pedamentū q̄ arctiſſimo nodo uinciri oportet: uitem leui cōtineri. Quæ genera uitium & in quali ſolo cæloq; eſſent conſerenda: cū enumeraremus naturas eaꝝ & uinoꝝ notauimus. De reliquo cultu uehementer ambigitur. Pleriq; æſtate tota poſt ſingulos rores cōfodi iubent uineā. Alii uetant gēmantem: decuti enim oculos tactuq; intrantiū deteri. Et ob id arcendū procul omne quidē pecus: ſed maxime lanatū: quoniā facillime auferat gēmas. Inimicos & pubeſcente uua roſtros. Satiſq; eē uineam ter anno confodi: ab æquinoctio uerno ad uergiliaꝝ exortū: & canis exortū: & nigreſcente acino. Quidam ita determinant. Veterē ſemel a uindemia ante brumā cū alii ablaqueare & ſtercorare ſatis putent. Itęq; ab idibus aprilis: anteq; cōcipiat: hoc eſt in. vi. idus maii. Deinde prius q̄ florere incipiat: & cū defloruerit: & uariante ſe uua. Peritiores affirmant ſi iuſto ſæpius fodiat: in tantū tenereſcere acinos: ut rūpantur. Quæ fodiunt ante feruentes horas diei fodiendas cōuenit. Sicuti lutū neq; arare neq; fodere. Foſſione puluerē excitatum cōtra ſoles nebulaſq; ꝓdeſſe. Pampinatio uerna in cōfeſſo eſt ab idibus maiis intra dies. x. utiq; anteq; florere incipiat: & eā infra iugū debere fieri. De ſequente uariāt ſentētiæ. Cū defloruerit aliqui pāpinandum putant. Alii ſub ipſa maturitate. Sed de his Catonis præcepta decernent. Namq; & putationum tradenda rō eſt. Protinus hanc a uindemia ubi cæli tepor indulget adoriūtur. Sed hoc fieri nunq; debet rōne naturæ ante aquilæ exortum: ut in ſydeꝝ cauſis docebimus proximo uolumine. Immo uero fauonio: quoniā anceps culpa ſit præproperæ feſtinationis. Si ſaucias recenti medicina mordeat quædā hyemis ruminatio certū eſt gēmā eaꝝ frigore hebetari: plagaſq; findi. Et cæli uitio exuri oculos lachryma diſtillante. Nā gelu fragiles fieri quis neſciat? Opaꝝ iſta computatio eſt. In latifundis nō legitima naturæ feſtinatio quo maturius putant aptis diebus: eo plus materie fundunt: quo ſerius eo fructū uberiorē. Quare macras prius cōuenit putare: ualidas nouiſſime. Plagam oēm obliquā fieri: ut facile decidāt hymbres: & ad terrā uerti q̄ leuiſſima cicatrice: alcie: falce: exacta plagaq; cōuelata. Recidi aūt ſemꝑ inter duas gēmas: ne ſit uulnus oculis in reciſa parte. Nigram eſſe eam exiſtimant: & donec ad ſinceram ueniatur recidēdam: quoniam e uitioſa materie utilis nō exeat. Si macra uitis idoneos palmites nō habeat: ad terrā recidi eam: nouoſq; elici utiliſſimum. In pāpinatione nō hos detrahere pāpinos qui cū uua ſint. Id enim uuas ſupplātat: præterq; in nouella uinea. Inutiles

iudicant in latere nati nō ab oculo. Quippe etiam uua quæ naſcatur e duro rigeſcēte ut niſi ferro detrahi nō poſſit. Pedamētum qdā inter duas uites utilius putāt ſtatui: & facilius ablaqueant ita: meliuſq; eſt uniiugæ uineæ: ſi tamē & ipſi iugo ſint uires: nec flatui infeſta regio. In quadriptita q̄ proximum oneri adminiculum eſſe debet: ne tamē impedimentum ſentiat ablaqueatio cubito abeſſe nō amplius. Ablaqueari aūt priuſq̄ putari iubent. Cato de omni cultura uitiū ita præcipit. Quā altiſſimā uineam facito: alligatoq; recte dum ne nimiū cōſtringas: hocq; modo eā curato. Capita uitiū putata circūfodito. Arare incipito. Vltra citraq; ſulcos perpetuos ducito. Vites teneras q̄ primū propagato. Veteres q̄ minimū caſtrato. Potius ſi opus fuerit deiicito: biennio poſt præcidito. Vitē nouellā reſecari tū erit tempus: ubi ualebit. Si uinea ab uite caluata erit ſulcos interponito: ibiq; uiuā radicē ſerito. Vmbram a ſalucis remoueto: crebroq; fodito. In uinea ueteri ſerito ocimū. Si macra erit quod granū capit ne ſerito. Et circum capita addito ſtercus. paleas: uinaceas: aliquid horūce. Vbi uinea frondere cœperit: pāpinato. Vineas nouellas alligato crebro ne caulis præfringatur. Et quæ iam in perticam ibit eius papinos teneros alligato leuiter: porrigitoq;. Quæ ubi recte ſteterint: ubi uua uallaria fieri cœperit: uites ſubligato. Vitis inſitio una eſt per uer: altera cū uua floret: ea optima eſt. Vineā ueterem ſi in aliū locū tranſferre uoles dūtaxat brachium craſſum primum deputato. Binnas gemmas ne amplius relinquito. Ex radicibus bene effodito. Et caue radices ne ſaucies. Ita uti fuerit ponito in ſcrobe: aut in ſulco: opitoq;: & bene occultato. Eodemq; modo uineam ſtatuito: alligato: floxatoq; uti fuerit: crebroq; fodito. Ocimum quod ī uinea ſeri iubet antiqui appellabant pabulum umbræ patiens quod celerrime proueniat.

Ratio arbuſtorum. CA. XXIII.

Equitur arbuſti ratio miꝛe in modū dānata a Sarſenna patre filioq;: celebrata Scrofæ: uetuſtiſſimis poſt Catonem peritiſſimiſq;: ac ne a Scroſa quidem niſi uni italiæ cōceſſa: cum tam longo iudiceſ æuo. Nobilia uina non niſi in arbuſtis gigni: & in iis quoq; laudatiora ſummis: ſicut uberiora imis: adeo excelſitate proficit. Hac ratione & arboreſeligunt. Prima oīum ulmus excepta ꝓpter nimiā frondē atinia. Deinde populus nigra eadē de cauſa minus denſa folio. Nō ſpernunt plerique & fraxinum ficumq; etiam oleā: ſi non ſit umbroſa ramis. Haꝛe ſatus cultuſq; abunde tractatus eſt. Ante triceſimūſextum mēſem attingi falce uetant. Alterna ſeruant brachia. Alternis putant annis. Sexto anno maritant. Trāſpadana italia præter ſupradicta: cornu: populo: tilia: acere: omo: carpino: quercu arbuſtat agros. Venetia ſalice ꝓpter uliginē ſoli. Et ulmus detrūcata a media inter ramoꝛe ſcāna digerit: nulla fere. xx. pedū altiore arbore. Tabulata eaꝛe ab octauo pede altitudinis dilatant in collibus ſicciſq; agris. A duodecimo in campeſtribus & humidis Meridianum ſolem ſpectare palmites debēt. Ramia ꝓiectu digytoꝛe modo ſubrigi tonſili in iis tenuium quoq; uirgultoꝛe barba ne obumbrent. Interuallū iuſtū arboꝛe ſi aretur ſolū: quadrageni pedes in terga frontēq;: in latera uiceni. Si nō areſ: hoc in omnes partes. Singulis denas ſæpe adnutriunt uites: dānato agricola minus ternis. Maritare niſi ualidas inimicum: enecante ueloci uitium incremento. Serere tripedaneo ſcrobe neceſſariū: diſtantes inter ſeſe arboꝛēq; ſingulis pedibus. Nihil ibi malleolis atq; paſtinationi. Nulla fodiendi impēdia utpote cum arbuſti ratio hac peculari dote præſtet: q; in eodē ſolo ſeri fruges & uitibus ꝓdeſt. Superq; q; uindicans ſe altitudo nō ut in uinea ad arcendas animalium iniurias pariete uel ſepe uel foſſaꝛe utiq; impendio muniri ſe cogat in arbuſto. Et prædicta eſt ſola uiuæ radicis rō. Item propaginū: & hæc gemina ut diximus. Qualoꝛe in ipſo tabulato maxime ꝓbata: quoniā a pecore tutiſſima eſt. Altera deflexa uite uel palmite iuxta ſuam arborem aut circa ꝓximā cælibem. Quod ſupra terrā eſt e matre radi iubeſ: ne fruticet. In terra ne pauciores gēmæ quattuor obruunt ad radicem capiendā. Extra in capite binæ relinquunt. Vitis in arbuſto quattuor pedes in longo conſtat: oī ſulco tres lato: altos duos cū ſemipede. Poſt annū propago inciditur ad medullam: ut paulatim radicibus aſſueſcat ſuis. Caulis a capite ad duas gemmas reciditur. Tertio totus mergus abſcidit: reponiturq; altius in terram: ne ex reciſo frondeat. Tolli uiua radix a uindemia protinus debet. Nuper repertum draconē ſerere iuxta arborem: ita palmitē appellamus emeritū pluribuſq; induratū annis. Hūc præciſum q̄ maxima amplitudine tribus partibus longitudinis derapſo cortice quatinus obruat: unde & raſilem uocant: deprimere ſulco: reliqua parte ad arborē erecta ociſſimū in uite. Si gracilis ſit uitis aut terra: uiſitatū eſt q̄ proxime ſolū decidi: donec firmetur radix: ſicut neq; roſcidam ſeri: neq; ſeptētrionis flatu. Vites aquilonē ſpectare debent ipſæ: palmites autē earūdem ad meridiem. Nō eſt feſtinandum ad putationē nouellæ: ſed primo in circulos materies colligēda: nec niſi ualidæ putatio admouenda. Seriora ferre anno ad fructū arbuſta q̄ uitis iugata. Sunt qui oīno putari uetant priuſq̄ arboꝛe longitudinē æquauerit. Prima falce ſex pedes a terra recidat flagello infra relicto & naſci coacto ſcuruationē materiæ. Tres ei gēmæ nō amplius deputato ſupſint. Exq; iis emiſſi palmites proximo anno imis inferant ſcānis: ac per ſingulos annos ad ſuperiora ſcandant: relicto ſemp duramento in ſingulis tabulatis: & emiſſario uno q ſubeat uſq; quo placuerit. De cætero putatione oī flagella quæ ꝓxime tulerint recidant. Noua circūciſis undiq; capreolis aſpergantur in tabulatis. Vernacula putatio deiectis per ramos uitium crinibus circūueſtit arborē: crineſq; ipſos uuis. Gallica in traduces porrigit. Aemiliæ uiæ in radices atiniaꝛe ambit frondē eaꝛe fugiens. Eſt quorūdā īperitia ſub ramo uitē uinculo ſuſpendēdi ſuffocantiū iniuria: quādo cōtineri debet uimine nō arctari. Quinīmo etiā quibus ſalices ſuperſunt molliore hoc uinculo facere malunt: hærbaq; quā ſiculi uocant ampelodeſmen. Græcia uero uniuerſa iunco cypero ulua. Lyberā quoq; uinculo per aliquot dies uagari: & incōditam ſpargi: atq; in terra quā per totū annū ſpectauerit recumbere. Nāq; ut ueterrina a iugo & canes a curſu

uolutatio iuuat:ita tū & uitiū porrigi lumbos. Arbor quo ipſa gaudet aſſiduō leuata onere ſimilis reſpi
ranti. Nihil eſt in opere naturæ:quod nō exemplo dieꝝ noctiūq; aliquas uices feriaꝝ uelit: ob id proti
nus a uindemia putari:& laſſas etiānum fructu edito improbatur:ut putatæ rurſus alligētur alio loco.
Nāq; orbita uinculi ſentiē uexatione nō dubia. Traducis gallicæ cultura binis utringq; lateribus:ſi pars
quadrageno diſtet ſpatio:quaternis. Viceno inter ſe obuii miſcentē alligāturq; uno conciliati uirgultoꝝ
comitatu obiter ligati qua deficiant. Aut ſi breuitas nō patiaē ipſoꝝ:adalligato ꝓtenduntē in uiduā ar
borē iunco. Traducē bimum præcidere ſolebant. Oneratis enim uetuſtate melius donare tēpus ut trāſi
lem faciant:ſi largiatur craſſitudo. Alias utile toros futuri draconis paſci. Vnū etiamnū eſt medium in
ter hæc & propaginem. Totas ſupplatandi in terrā uites:cuneiſq; findendi:& in ſulcos plures ſimul ex
una ꝓpagandi gracilitate ſingulaꝝ firmata circūligatis baſtilibus: nec reciſis qui a lateribus excurrunt
pampinis. Nouarienſis agricola traducū turba nō cōtentus:nec copia ramoꝝ ipoſitis etiamnū patibulis
palmites circūuoluit. Itaq; præter ſoli uitia cultura quoq; torua fiunt uina. Alia culpa iuxta urbem uara
cinis:quæ alternis putantē annis:nō quia id uiti conducat:ſed quia uilitate redituū impendia exuperēt.
Medium temperamentum in carſulano ſequuntē:carioſaſq; tātum uitis partes incipiētes marceſcere de
putando:cæteris ad uuam relictis detracto onere ſupuacuo ꝓ nutrimēto omni eſt raritas uulneris. Sed
niſi pingui ſolo talis cultura degenerat in labruſcam. Arbuſta arari q̄ altiſſime deſiderant: & ſi tantum
frumenti ratio nō exigit. Pāpinari ea non eſt moris:& hoc cōpendium opæ. Deputantē cum uite pariter
interlucata denſitate ramoꝝ:qui ſint ſupuacui:& abſumāt alimēta. Plagas ad ſeptentrionē aut ad meri
diē ſpectare uetuimus. Melius ſi neq; in occaſus ſolis. Diu enim dolent talia quoq; ulcera & difficile ſa
neſcunt algendo minus æſtuandoue. Nō eadem in uite quæ in arbuſtis libertas: quoniā certa latera &
facilius abſcondere:q̄ detorquere quo uelis. Plagas in arboꝝ tonſura ſupinare uelut calices faciendi ne
conſiſtat humor. Viti adminicula addenda quæ ſcandat apprehenſa ſi maiores ſint.

De ſeruandis uuis & morbis arboꝝ. CA. XXIIII.

Itium generoſaꝝ pergulas quinquatribus putandas:& quaꝝ ſeruare uuas libeat decreſcente
u luna tradunt. Quæ uero iterlunio ſint putatæ:nullis animaliū obnoxias eſſe. Alia ratione ple
na luna noctu tondendas:cū ſit ea in leone:ſcorpione:ſagittario:tauro:atq; in totū ſerēdas ple
na aut creſcente utiq; cenſent. Sufficiunt in italia cultores deni in centena iugera uineaꝝ. At abunde de
ſatu cultuq; arboꝝ tractato quoniā de palmis ac cytiſo peregrinis arboribus aſſatim diximus: ne quid
deſit:indicanda reliqua natura ſit magnopere pertinens ad omnia ea. Infeſtanter nāq; & arbores mor
bis. Quid enim gentiū caret iis malis? Et ſilueſtriū quidem pernicioſos negant eſſe:uexariq; tantū grā
dine in germinatione aut flore. Aduri quoq; feruore aut flatu fragiliore præpoſtero die q̄ ſuo. Frigora
etiam proſunt ut diximus. Quid ergo:nōne & uites algore intereūt? Hoc quidem eſt quo deprehenda
tur ſoli uitium:quoniam nō euenit niſi in frigido. Itaq; per hyemes cæli rigorem ꝓbamus. Non enim
ſolum infirmiſſimæ arbores gelu periclitantē:ſed maxime:uexatiſq; ita prima cacumina inareſcūt:quo
niam præſtrictus gelu nō potuit eo peruenire humor. Arboꝝ quidam cōmunes morbi:quidam priua
ti geneꝝ. Cōmunis uermiculatio eſt. Sideratio & dolor mēbroꝝ:unde partium adhibita ſocietate no
minū quoq; cū hoſum miſeriis trūca dicimus certe corpora & oculos germinū exuſtos:ac multa ſimi
li ſorte. Itaq; laborāt & fame & cruditate:quæ fiunt humoris quantitate. Aliquæ uero & obeſitate: ut
omnia quæ ferunt reſinam nimia pinguedine in tædam mutantē:& cum radices quoq; pingueſcere cœ
pere:intereunt. Vt animalia nimio adipe q̄to & peſtilentia per genera:ſicut inter hoīes nūc ſeruitia nūc
plebes urbana uel ruſtica. Vermiculantur magis minuſue quædā:oēs tamē fere. Idq; aues caui corticis
ſono experiuntur. Iam quidem & in hoc luxuria eſſe cœpit:prægrādeſq; roboꝝ delicatiores ut in cibo.
Coſſos uocant. Atq; etiam farina ſaginati. Ii quoq; altiles fiunt. Maxime aūt arboꝝ hæc ſentiūt pyri:ma
li. fici. Minuſq; quæ amaræ ſunt & odoratæ. Eoꝝ qui in ficis exiſtunt alii naſcuntē ex illis:alios parit qui
uocatur ceraſtes. Omnes tamen in ceraſtem figurantur:ſonumq; edunt paruuli ſtridoris. Et ſorbus ar
bor infeſtatē uermiculis ruffis piloſis:atq; ita emoriē. Meſpila quoq; in ſenecta obnoxia ei morbo eſt. Si
deratio tota e cælo conſtat. Quapropter & grando in iis cauſis intelligi debet:& carbunculatio: quod
pruinaꝝ iniuria euenit. Hæc enim uerno tempore inuitatis & erumpere audentibus ſatis mollibus in
fidens adurit lacteſcentes germinū oculos:quod in flore carbunculum uocant. Pruinæ pnicioſior natu
ra:quoniam lapſa perſidet:gelatq;:ac ne aura quidē ulla depellitē:quia nō ſit niſi in moto aere & ſereno.
Proprium tamē ſiderationis eſt ſub ortu canis ſiccitatū uapor:cū inſitæ ac nouellæ arbores moriuntē:
præcipue ficus & uites. Olea præter uermiculationē quā æque ac ficus ſentit. Clauum etiam patitē: ſiue
fungum placet dici uel patellā. Hæc eſt ſolis exuſtio. Nocere tradit Cato & rubrū muſcum. Nocet ple
rūq; uitibus atq; oleis nimia & fertilitas. Scabies cōmunis oīum eſt. Impetigo & quæ adnaſci ſolent co
cleæ peculiaria ficorum uitia. Nec ubiq;. Sūt enim quædam ægritudines & locoꝝ. Veꝝ ut homini ner
uorum cruciatus:ſic & arbori:ac duobus æque modis. Aut enim in pedes hoc eſt radices erumpit uis
morbi:aut in articulos:hoc eſt cacuminū digytos:qui longiſſime a toto corpore exeunt. Inareſcunt er
go & ſunt apud græcos ſua noīa utriq; uitio. Vndiq; primo dolor:mox & macies eaꝝ partium fragilis:
poſtremo tabes morbuſq; nō intrāte ſucco:aut nō peruenieē te:maximeq; id fici ſentiunt. Caprificus oī
bus imunis eſt:quæ adhuc diximus. Scabies gignitē roribus lentis poſt uergilias. Nā ſi rariores fuere per
fundunt arborem:nō ſcalpunt ſcabie. Cæteꝝ ſi cadūt:ſiue hymbres nimii fuere. Alio modo ficus labo
rat radicibus madidis. Vitibus præter uermiculationem & ſiderationem morbus peculiaris articulatio

tribus de cauſis. Vna ui tẽpeſtatum germinibus ablatis. Altera ut notauit Theophraſtus in ſupinũ excuſis. Tertia culturæ iperitia læſis. Omnes enim eaꝝ iniuriæ in articulis ſentiunt. Sideration is genus eſt in his defloreſcentibus roratio. Aut cũ acini priuſq̃ creſcant decoquuntur in callum. Aegrotant & cũ alſere: læſis uredine attonſaꝝ oculis. Ex calore hoc euenit intẽpeſtiuo: quoniã oĩa modo conſtant: certoq; tẽperamento fiunt. Et culpa uinitoꝝ colentiũ: cum præſtringunt ut dictũ eſt. Aut circũfoſſor iniurioſo ictu uerberauit. Vel etiã ſubarator iprudens laxauit radices corpuſue deſquãmauit. Eſt & quædã contuſio falſis hebetioris. Quibus oĩbus cauſis difficilius tolerant frigora aut æſtus: quoniã in ulcus penetrat oĩs a foris iniuria. Infirmiſſima uero malus maxime quæ dulcis eſt. Quibuſdã debilitas ſterilitatẽ non necem affert: ut ſi qs pino cacumen auferat palmæ. Sterileſcunt enim nec moriunt. Aegrotant aliquando & poma ipſa p ſe ſine arbore: ſi neceſſariis temporibus hymbres aut tepores uel afflatus defuere: aut contrario abundauere. Decidunt enim aut deteriora fiunt. Peſſimum eſt inter oĩa cum defloreſcentem uitem & oleã percutit hymber: quoniã ſimul defluit fructus. Sunt eadẽ cauſa naſcentes & erucæ dirum animal: eroduntq; frondẽ: aliæ floꝛẽ. Oliuaꝝ quoq; ut in mileto: ac depaſtã arborẽ turpi facie relinquũt. Naſcit hoc malum tẽpore humido & lẽto. Fit aliud ex eodem ſi ſol acrior inſecutus inuſſerit ipſum uitium: ideoq; mutauit. Eſt etiãnum peculiare oliuis & uitibus: quod araneum uocant: cũ ueluti telæ inuoluunt fructũ & abſumunt. Adurunt & flatus quidã eas maxime: ſed & alios fructus. Nam uermiculationẽ & poma ipſa per ſe qbuſdam annis ſentiunt. mala: pyra: meſpila: punica. In oliua ancipiti euentu quando ſubeunt nati fructum adimunt. Augent ſi in ipſo nucleo fuere erodẽtes eum. Gigni illos ꝓhibent pluuiæ quæ fiunt poſt arturum. Eædem ſi auſtrinæ fuere: generant. In drupis quoq; quæ maturescentes tunc ſunt præcipue caducæ. Id riguis magis euenit: etiã ſi nõ ceciderit faſtidiendis. Sunt & culicum genera aliquibus moleſta: ut glandibus fico qui uident ex humore naſci tunc dulci ſubdito corticibus. Et ægrotatio quidẽ fere in his eſt. Quædã tempoꝝ cauſæ aut locoꝝ ꝓprie dicunt morbi: quoniã ꝓtinus necãt: ſicut tabes cũ inuaſerit arborẽ: aut uredo. Vel flatus alicuius regionis ꝓprius: ut eſt in apulia atabulus: in euboea olympias. Hic enim ſi flauerit circa brumã: exurit frigore arefaciens: ut nullis ſolibus poſtea recreari poſſint. Hoc genere conualles & appoſita fluminibus laborant. Præcipueq; uitis: olea: ficus. Quod cum euenerit detegit ſtatim in germinatione. In oliuis tardius. Sed in oĩbus ſignũ eſt reuiuiſcendi ſi folia amiſere: alioquin quas putes præualuiſſe: moriunt. Nõnũq; inareſcunt folia: eademq; reuiuiſcunt. Aliæ in ſeptẽtrionalibus ut in ponto phrygia frigore aut gelu laborant: ſi poſt brumã cõtinuare. xl. diebus. Ibi aut & in reliqs partibus ſi ꝓtinus editis fructibus gelatio magna cõſecuta eſt etiam paucis diebus necat. Quæ iniuria hominũ cõſtant ſecundas habent cauſas. Pix oleũ: adeps inimica præcipue nouellis. Cortice in orbe detracto necant excepto ſubere: quod ſic etiã iuuatur: craſſeſcens enim præſtringit & ſtrangulat. Nec andrachne offendit: ſi nõ ſimul incidatur & corpus. Alioquin & ceraſus & tilia & uitis corticem mittunt: ſed non uitalem: nec proximum corpori: uerum eum qui ſubnaſcente alio expellitur. Quarũdam natura rimoſus cortex: ut platanis. Tiliæ renaſcitur paulominus q̃ totus. Ergo iis quaꝝ cicatricem trahit medent luto fimoq; & aliquando ꝓſunt: ſi nõ uehementior frigoꝝ uel calorum uis ſecuta eſt. Quædam tardius ita moriunt: ut robora & quercus. Refert & tempus anni. Abieti enim & pino ſi quis detraxerit ſole tauꝝ uel geminos tráſeunte cum germinãt ſtatim moriuntur. Eadem iniuriam hyeme paſſæ diutius tolerant. Similiter ilex & robur & quercus. Quod ſi angusta decorticatio fuerit: nil nocet ſupradictis. Infirmiores quidẽ & in ſolo gracili uel ab una tantũ parte detractus interimit. Similem & decacuminatio rõnem habet cupreſſi: piceæ: cædri. Eæ enim detracto cacumine aut ignibus aduſto intereunt. Similem & depaſtio animaliũ. Oleam quidẽ etiam ſi lambat capra ſterileſcere auctor eſt Varro ut diximus. Quædam hac iniuria moriuntur. Aliqua deteriora fiunt: ut amygdalæ. Ex dulcibus enim trãſfigurant in amaras. Aliqua uero etiã utiliora: ut apud chios pyrus quã phocida appellant. Nã detrũcatio diximus quibus ꝓdeſſet. Intereunt pleraq; exciſa ſtirpe: exceptis uite malo: fico: punica. Quædã uel ab ulcere. Ficus hãc iniuriã ſpernit: & oĩa quæ reſinã gignunt. Radicibus amputatis mori minime mirũ eſt. Pleraq; tamẽ nõ oĩbus: ſed maximis: aut quæ ſunt inter illas uitales abſciſſis moriuntur. Necat inuicem inter ſeſe umbra. Vel denſitate atq; alimenti rapina. Necat & hedera uiciens. Nec uiſcum ꝓdeſt & cytiſus: nec aureo quod alimõ græci uocant. Quorumdam natura nõ necat quidẽ: ſed lædit odore aut ſucci mixtura: ut raphanus & laurus uitem. Olfatrix enim intelligit: & tangi eã odore mirum immodum. Ideoq; cum iuxta ſit: auerti & recedere: ſaporẽq; inimicũ fugere. Hinc ſumpſit Androcides medicinã cõtra ebrietates raphanũ mádi præcipiens. Odit & caulẽ & omne olus. Odit & corylum niſi procul abſint triſtis atq; ægra. Nitrũ quidẽ & alumẽ marina aqua calida & fabæ putamina uel erui ultima uenena ſunt inter uitia arborum.

De prodigiis ex mutatione: & de remediis ex arboribus: & quæ irrigatione ꝓficiãt: & qualiter rigandũ & mirabilia de riguis. CA. XXV.

Et prodigiis locus. Inuenimus enim ſub foliis natas uitẽ: ficum: & malũ: punicũ ſtirpe fructum tuliſſe: nõ palmite aut ramis uitem uuas ſine foliis: oleas quoq; amiſiſſe folia baccis hærentibus. Sunt & miracula fortuita. Nã & oliua in totũ ambuſta reuixit. Et in boetia deroſæ a locuſtis ficus ireꝝ germinauere. Mutant arbores & colore. Fiuntq; ex nigris cãdidæ: nõ ſemp ꝓdigioſæ: & maxime quæ ex ſemine naſcunt: ut populus alba in nigrã trãſit. Quidã & ſorbum ſi in calidiora loca uenerit ſterileſcere putant. Prodigio aũt fiunt ex dulcibus acerba poma: aut dulcia ex acerbis. E caprifico fici & contra. Graui oſtento cum in deteriora mutantur: ex olea i oleaſtrum. Ex candida uua &

fico in nigras: ut laudiceæ Xerſis aduentu platano in oleam mutata. Qualibus oſtentis Ariſtandri apud græcos uolumẽ ſcatet: ne in infinitũ abeamus. Apud nos uero. C. Epidii cõmẽtarii in qbus arbores locutæ reperiantur. Subſedit in cumano arbor graui oſtento paulo ante Põpeii magni bella ciuilia paucis ramis eminẽtibus. Inuentũ ſybillinis libris internitionẽ hoĩum fore: tantoq; eam maiorẽ quãto propius ab urbe poſtea facta eſſet. Sunt ꝓdigia & cũ alienis locis naſcunt ut in capitibus ſtatuaꝝ uel aris; & cum in arboribus ipſis alienæ. Ficus in lauro nata eſt cizici ante obſidionem. Simili modo trallibus palma in baſi Cæſaris dictatoris circa bella ciuilia eius. Necnon & romæ in capitolio in capite bis bello perſici enata palma uictoriam triũphoſq; portendit: ac tẽpeſtatibus proſtrata: eodẽ loco ficus enata eſt. M. Meſſalæ. C. Caſſii cenſoꝝ luſtro. A quo tpe pudicitiã ſubuerſam Piſo grauis auctor ꝓdidit. Sup oĩa quæ unq̃ audita ſunt etiã ꝓdigiũ in noſtro æuo. Neronis principis ruina factũ in agro marrucino Vectii Marcelli e primis equeſtris ordinis oliueto uniuerſo uiã publicã trãſgreſſo: aruiq; inde e contrario locum olivieti profectis.

De remediis morboꝝ arboꝝ. CA. XXVI.

n Vnc expoſitis arboꝝ morbis conſentaneũ eſt dicere & remedia. Ex iis quædã ſunt cõia oĩum: quædã propria quarũdam. Cõia ablaqueatio: accumulatio afflari radices aut cooperiri riguis dato potu uel ablata fimi ſucco refectis putatione leuatis onere. Item ſucco emiſſo quibuſdam ueluti detractio ſanguinis circũraſi corticis: uitiũ extenuatio: & domitura palmitũ. Gẽmas (ſi frigus retorridas hirſutaſq; fecerit) repumicatio & quædã dolitura. Arboꝝ iis aliæ magis aliæ minus gaudẽt: ueluti cupreſſus: & aquã aſpernat & fimum & circũfoſſuram amputationẽq; & oĩa remedia odit. Quin etiam necatur. Riguis & uites & punicæ præcipuæ aluntur. Ficus ipſa arbor riguis alitur. Pomum uero eius inareſci. Amigdalæ ſi colantur foſſione florem amittunt. Nec inſitas circũfodere oportet priuſq; ualidæ ferre cœperint poma. Plurimæq; aũt amputari ſibi uolunt oneroſa ac ſuperuacua: ſicut nos unguẽ & capillum. Reciduntur ueteres totæ. Ac rurſus a ſtolone aliquo reſurgunt: ſed nõ omnes: nec niſi quarum naturam pati diximus. Rigua æſtiuis uaporibus utilia: hyeme inimica: autumno uaria. Et hoc eſt ex natura ſoli. Quippe cum uindemiator hiſpaniaꝝ ſtagnãte ſolo uuas demetat. Cæteꝝ maiore in parte orbis etiam pluuia aut omni aqua ſeri & arari non conuenit. Circa canis ortus rigua maxime ꝓſunt: ac ne tunc quidem nimia: quoniam inebriatis radicibus nocent. Et ætas modum temperat. Nouellæ. n. minus ſitiunt. Deſiderant aũt maxime rigari quæ aſſueuere. Contra ſiccis locis genita nõ expetunt humorem niſi neceſſarium. Aſperiora uina rigari utiq; cupiunt. In ſulmonẽſi italiæ agro pago fabiano ubi & arua riganꝫ: miꝝ q; hærbæ aqua illa necanꝫ: fruges alunꝫ: & riguis ꝓ ſarculo eſt. In eodem agro bruma tanto magis ſi niues ſcateant gelet ue: ne frigus uites adurat circũfundunt riguis: qđ ibi tepidare uocant: memorabili natura in amne ſolo. Sed eadem in æſtate uix tolerandi rigoris.

De caprificatione & ſtercoratione. CA. XXVII.

c Arbunculi ac rubiginum remedia demõſtrabimus uolumine ꝓximo. Interim eſt & caprificatio quædã in remediis. Cum macie corticis ex ægritudine aſtringẽte ſe iuſto plus uitalia arborum comprimente exactam falcis aciem utraq; manu imprimentes ꝓpetuis iciſuris deducũt: ac ueluti cutem laxant. Salutare id fuiſſe argumento ſunt dilatatæ cicatrices & internato corpore explete. Magnaq; ex parte ſimilis hoĩum medicina & arboꝝ eſt: quãdo eaꝝ quoq; terebrant oſſa. Amygdalæ ex amaris dulces fiunt ſi circunfoſſo ſtipite & ab una parte circũforato defluẽs pituita aſtergat. Et ulmis detrahit ſuccus inutilis ſupra terrã foratis uſq; ad medullã in ſenecta: aut cum alimento nimio abũdare ſentiunt. Idem & ficorum turgido cortice inciſuris in obliquum leuibus emittit. Ita fit ne decidãt fructus. Pomiferis quæ germinãt nec ferunt fructũ fiſſa radice indit lapis: fertileſq; fiunt. Hoc idem & amygdalis e robore cuneo adacto. In pyris ſorbiſq; e tæda ac cinere & terra coopto etiam radices circũci diſſe prodeſt. Vitium luxuriantiũ ficorũq; & circũciſis cinere addidiſſe. Fici ſerotinæ fiũt: ſi primæ groſſi cum fabæ magnitudinẽ exceſſere detrahant. Subnaſcunt enim quæ ſerius matureſcũt. Eædem cum frõdere incipiũt: ſi cacumina rami cuiuſq; detrahant: firmiores fertilioreſq; fiunt. Nã caprificatione maturata in ea culices naſci e groſſis manifeſtum eſt: quoniam cũ euolauere nõ iueniunt intus grana quæ in eos uerſa apparet. Exeundi tanta eſt auiditas: ut pleriq; aut pede relicto aut penna pariter erũpant. Eſt & aliud genus culicum: quos uocant cẽtrinas ſucis apum ſimiles ignauia maliciaq; cum pernicie ueroꝝ & utilium. Interimunt enim illos atq; ipſi moriunt. Vexant & tineæ ſemina ficoꝝ. Contra quas remedium in eadem ſcrobe defodere italicam lentiſcum inuerſa parte quæ fuerit a cacumine. Vberrimas aũt ficus rubrica amurca diluta & cum fimo infuſa radicibus frondere incipientiũ facit. Caprificoꝝ laudantur maxime nigræ & in petroſis: quoniam frumẽta plurima habeat caprificatio ipſa poſt hymbrem. In primis aũt cauendũ ne ex remediis uitia fiant. Quod euenit nimia aut intempeſtiua medicina. Interlucatio arboribus prodeſt: ſed oĩum annoꝝ trucidatio inutiliſſima. Vitis tantũ tõſuram annuam quærit: alternã myrtus: punicæ oleæ quia celeriter fruticeſcunt. Cæteræ rarius tondent. Nulla autumno. Ac ne radunt quidẽ niſi uere putatione. Plagæ ad uitalia ſunt oĩa quæcũq; non ſupuacua. Similis ſtercoratio. Gaudent ea. Sed cauẽdum eſt ne in feruore ſolis admoneat: ne immaturius: ne ualidius q̃ opus ſit. Vrit uineas ſuillũ: niſi quinquẽnio interpoſito: præterq̃ ſi riguis diluat. Et e coriarioꝝ ſordibus niſi admixta aqua. Item largius. Iuſtum exiſtimant in denos pedes quadratos tres medios. Id quidem ſoli natura decernit. Columbino ac ſuillo plagis quoq; arboꝝ medent. Si mala punica acida naſcantur: ablaqueatis radicibus fimum ſuillum adhibẽt: eo anno uiolenta: ꝓximo dulcia futura. Alii uirina hominis aqua mixta riganda cenſent quater anno: ſingulis amphoris aut cacumina ſpargi uino laſere diluto. Si findantur

in arbore:pediculum intorqueri.Ficis utiq; amurcam adfundi.Cæteris arboribus ægris fecem uini:ac lupinum circa radices earum ſeri.Aqua quoq; lupini decocti circunfuſa pomis prodeſt.Fici cum uulcanalibus tonuerit cadent.Remedium eſt:ut ante ſtipula hordeacea areæ ſtringantur. Ceraſos præcoces facit cogitq; matureſcere calx admota radicibus.Et hæc ante omnia poma interuelli melius eſt ut quæ relicta ſunt grandeſcant.

De diuerſis medicamentis arborum contra uenenata animalia:& cõtra formicas & contra noxia animalia. CA. XXVIII.

Vædam pœna emendant aut morſu excitãtur ut palmæ & lentiſci.Salis enim aquis aluntur.
q Salis uim & cinis ſed leniorem habet.Ideo ficis aſpergunt rutaq;:ne fiant uerminoſæ:neue radices putreſcant. Quin & uitium radicibus aquâ ſalſam iubent affundi ſi ſint lachrymoſæ. Si uero fructus eaq; decidant:cinerem aceto aſpergi:ipſaſq; illini:aut ſandaraca ſi putreſcat uua.Si uero fertiles non ſunt:aceto acri ſubacto cinere rigari atq; oblini.Quod ſi fructum nõ maturent prius inareſcentem præſciaq; ad radices plagam fibraſq; aceto acri & urina uetuſta madefacere:atq; eo luto obruere:ſæpe fodere.Oleaq; ſi parum promiſere fructus:nudatas radices hyberno frigori opponunt: eaq; caſtigatione proficiunt.Omnia hæc annua cæli rõne conſtant.Et aliquãdo ſerius poſcunt aliquando celerius. Necnon ignis aliquid prodeſt:ut harundini.Ambuſta nãq; denſior mitiorq; ſurgit. Cato & medicamẽta quædam componit:menſuræ quoq; diſtinctione ad maioq; arboq; radices amphorã:ad minoq; urnam amurcæ & aquæ portionem æquam:ablaqueatis prius radicibus paulatim affundi iubẽs. In olea hoc amplius ſtramentis antea circũpoſitis.Item fico.Huius præcipue ueterem terram adaggerari radicibus.Ira futuq; ut non decidant groſſi:maiorq; fœcunditas nec ſcabra proueniat. Simili modo ne conuoluolus fiat in uinea:murcæ congios duos decoctos in craſſitudinem mellis:rurſuſq; cum bituminis tertia parte & in ſulphuris quarta ſub diuo uſq; quo exardeſcat ſub tecto.Hoc uites circa capita ſub brachiis ungi.Ita non fore conuoluolum.Quidam contenti ſunt fumo huius mixturæ ſuffire uineas ſecũdo flatu continuo triduo.Pleriq; non minus auxilii & alimenti arbitrant in urina q̃ Cato in amurca addita modo aquæ pari portione:quoniã per ſe noceat.Alii uoluocẽ appellant animal prodens pubeſcentes uuas.Quod ne accidat:falces cũ ſint exacutæ fibrina pelle detergunt.Atq; ita putãt. Aut ſanguine ut ſino liniri uolunt poſt putationem eaſdem.Sunt arboq; peſtes & formicæ.Has abigũt rubrica ac pice liquida perunctis caudicibus.Necnon & piſce ſuſpenſo iuxta in unum locum congregant.Aut lupino trito cum oleo radices linunt.Multi & talpas a murca necant.Contraq; erucas & mala putreſcant:lacertæ uiridis pelle tangi cacumina iubent.Priuatim autem cõtra erucas ambiri arbores ſingulas a muliere incitati mẽſis nudis pedibus recinta.Item ne quod animal paſtu malefico decerpat frondem ſimo boum diluto aſpergi folia:quotiens hymber interueniat:quoniam ita abluatur uirus medicaminis mira quædam excogitante ſolertia humana.Quippe cũ auerti carmine grãdines credãt pleriq;:cuius uerba inſerere nõ equidẽ ſerio auſim q̃q̃ a Catone ꝓdita.Cõtra luxata mẽbra inungenda harũdinũ fiſſuræ. Idẽ arbores religioſas lucoſq; ſuccidi ꝓmiſit ſacrificio prius facto:cuius rei rõnẽ notionẽq; eodẽ uolumie tradit.

De ſatione arborum & inſitione:& quo inuenta ſit tenera inſerendi implaſtratio. CA. XIIII.

Emine quoq; inſerere natura docuit raptim auium fame deuorato:ſolidoq; & alui tepore ma
f dido cũ fœcundo ſimi medicamine abiecto in mollibus arboq; lecticis:& uentis ſæpe tranſlato aliquas corticum rimas.Vnde uidimus ceraſum in ſalice:platanũ in lauro:lauq; in ceraſo:& baccas ſimul diſcolores.Tradunt & monedulã cõdentem ſemina in theſauros cauernarum eiuſdem rei præbere cauſas.Hinc nata inoculatio ſutoriæ ſimili feſtula aperiendi in arbore oculum cortice exciſo:ſemenq; includendi eam fiſtula ſublatũ ex alia.In ficis aũt & malis hæc fuit inoculatio antiqua.Virgiliana quærit ſinum in nodo germine expulſi corticis:gemmamq; ex alia arbore includit.Et hactenus natura ipſa docuit.Inſitionẽ aũt caſus magiſter alius:& pene numeroſior ad hũc modum.Agricola ſedulus caſam ſepis munimẽto cingens:quo minus putreſcerẽt ſudes:limẽ ſubdidit ex hedera.At illæ uiuaci morſu apphenſæ ſuã ex alieno fecere uitã apparuitq; trũcum eſſe ꝓ terra.Auferẽ ergo ſerra æqualiter ſupfícies:leuigaẽ falce trũcus.Ratio poſtea duplex.Et prima inter corticẽ lignũq; inſerendi. Timebant priſci truncũ findere.Mox inforare auſi medio.Ipſiq; medullæ calamũ imprimebãt unũ inſerẽtes.Neq; enim plures cupiebat medulla ſubtilior. Poſtea ratio uel ſenos adiicit mortalitati eoq; ex numero ſuccurrere ꝑſuaſa per media trũco leniter fiſſo:cuneoq; tenui fiſſurã cuſtodiẽte:donec cuſpidatim deciſus deſcẽdat in rimã calamus.Multa in hoc ſeruanda.Primũ oĩum quæ patiatur coitum talẽ arbor & cuius arboris calamus.Varie quoq; & non iiſdẽ partibus.Subeſt oĩbus ſuccus.Vitibus ficiſq; media ſicciora:& e ſumma parte conceptus.Ideo illinc ſurculi petunt.Oleis circa medias ſuccus:inde & ſurculi. Cacumina ſitiunt.Facillime coaleſcunt.Quibus eadẽ corticis natura:quæq; pariter florentia eiuſdem boræ gignatio nẽ ſuccorũq; ſocietatẽ habent.Lenta enim res quotiens humidis repugnant ſicca:mollibus corticũ duri.Reliqua obſeruatio ne fiſſura in nodo fiat.Repudiat quippe aduenam ihoſpitalis duritia: ut in parte nitidiſſima:ne longior multo tribus digytis:ne obliqua ne tranſlucens.Virgilius ex cacumine inſeri uetat.Certũq; eſt ab humeris arboq; orientem æſtiuum ſpectantibus ſurculos petendos:& e feracibus & e germine nouello:niſi uetuſtate arbori inſeranẽ.Ii enim robuſtiores eſſe debẽt.Præterea ut prægnantes: hoc eſt germinatione turgentes:& qui parere illo ſperauerint anno.Bimi atq; nec tenuiores digyto minimo.Inſerunẽ aũt & inuerſi cũ id agiẽ:ut minor altitudo in latitudinem ſe fundat.Ante oĩa gemmantes nitere cõueniet:nihil uſq; ulceroſum eſſe aut retorridũ.Spei fauet medulla calami commiſſuræ:ſi in

matre ligni corticiſq; iungaſ. Id enim ſatius q̄ foris cortici æquari. Calami exacutio medullā ne nudeſ: Tenui tamē fiſtula detegat: ut faſtigatio leui deſcendat cuneo tribus non amplior digytis. Quod facilli/me contingit tinctū aqua radentibus ne excutiaſ in uento: ne cortex a ligno decidat alterutri. Calamus ad corticem uſq; ſuū deprimaſ. Ne laxeſ dum deprimiſ: ne ue cortex repliceſ in rugas. Ideo lachrymā/tes calamos inſeri non oportet. Nō hercule magis q̄ aridos: quia illo modo labat humore nimio cortex Hoc uitali defectu nō humeſcit neq; cōcorporat. Id etiam religionis ſeruant: ut luna creſcente calamus utraq; deprimaſ manu. Et alioquin in hoc ope duæ ſimul manus minus nituntſ neceſſario tempamen to. Validius enim demeſſi tardius ferunt: fortius durāt. Cōtrariū ex diuerſo: ne hiſcat nimium rima: la/xeq; capiat: aut ne pagꝫ exprimat: aut cōpreſſum necet. Hoc maxime præcauendum. ut præualide acci/pientis trunco in media fiſſura relinquanſ. Quidam ueſtigio fiſſuræ falce in truncis facto ſalice p̄ligant marginē ipſum. Poſtea cuneos figunt cōtinente uinculo libertatē dehiſcēdi. Quædam in plātario inſita eodē die tranſferunſ. Si craſſior truncus inſeraſ: inter corticē & lignū inſeri melius cuneo optime oſſeo: ne cortice rumpaſ laxato. Ceraſi libro dempto findunſ. Hæ ſolæ & poſt brumā iſeruntſ: dēpto libro ha bent ueluti lanuginē: quæ ſi cōprehendit inſitum: putrefacit. Incolumi cuneo adactum utiliſſime aſtrin gitur. Inſerere aptiſſimū q̄ pximum terræ patiaſ nodoꝫ truncīq; ratio. Eminere calami ſex digytoꝫ lō gitudine non amplius debent. Cato argillæ uel cretæ harenā fimūq; bubulum admiſeri: atq; ita uſq; ad lentorem ſubigi iubet: idq; interponi & circūlini. Ex iis quæ commētatus eſt facile apparet illa ætate in/ter lignum & corticem: nec alio modo inſerere ſolitos: aut ultra latitudine duum digytorum calamos dimittere. Inſeri autem præcipit pyra ac mala per uer: & poſt ſolſtitium diebus. l. poſt uindemiam. Ole/as autem & ficos per uer tantum luna ſitiēte: hoc eſt ſicca. Præterea poſt meridiem ac ſine uento auſtro. Mirum q; non contentus inſitum muniſſe: ut dictum eſt: & ceſpite ab hymbre frigoribuſq; p̄texiſſe: ac mollibus biſidorum uiminum faſcibus: lingua bubula (hærbe id genus eſt) iſuper obtegi iubet: eamq; illigari opertam ſtramentis. Nunc autem abunde arbitretur paleato luto libro farcire duos digytos in/ſito extante. Verno inſerentes tempus urget: incitantibus ſe gemmis: p̄terq̄ in olea: cuius diutiſſime ocu li parturiunt: minimumq; ſucci habēt ſub cortice: qui nimius iſitis nocet. Punica uero & ficum q̄q̄ alias ſicca recraſtinare minime utile. Pyrum uel florentē inſerere licet: & in maium quoq; menſem p̄tende/re inſitionem. Quod ſi longius afferanſ pomoꝫ calami rapo infixos optime cuſtodire ſuccum arbitrā/tur. Seruariq; inter duos hymbrices iuxta riuos uel piſcinas utriq; ſerra obſtructos.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XVIII. PROHEMIVM.

Quod Antiquis Maximum Studium Agriculturæ fuit: & hortoꝫ ſingulari diligentia. CA. I.

EQVITVR NATVRA FRVGVM HORTORVMQVE AC Flo rū. Quæq; alia p̄ter arbores aut frutices benigna tellure p̄ueniūt: uel per ſe tantū hæc imenſa contēplatiōe ſi qs æſtimet uarietatē: numeꝫ: flores: odoreſq; : colores: & ſuccos ac uires eaꝫ: q̄s ſalutis aut uoluptatis hoīum gratia gignit. Qua in parte primū oīum patrocinari terræ: & adeſſe cun/ctorū paréti iuuat. Quāq̄ inter initia opis defenſæ. Quoniā tamē ipſa ma teria intus accedit ad reputationē eiuſdē patientis & noxia. Noſtris eā cri/minibus urgemus: culpāq; noſtrā illi īputamus. Genuit uenena: ſed quis inuenit illa p̄ter hoīem? Cauere ac refugere alitibus feriſq; ſatis eſt. Atq; cū in arbores exacuāt limētq; cornua elephāti: & duro ſaxo rhinocerotes & utroq; apri dentiū ſiccas: ſciātq; ad nocendū ſe p̄parare aīalia. Quod ta/mē eoꝫ tæla ſua excepto hoīe uenenis tingit? Nos & ſagittas unguimus: & ferro ipſi nocētius aliqd damus. Nos & flumina inficimus & reꝫ natu ræ elementa. Ipſum quoq; quo uiuiſ aeré in p̄niciem uertimus. Neq; eſt ut putemus ignorari ea ab aīa/libus: quæ quidē quæ p̄pararent cōtra ſerpentiū dimicationē: quæ poſt prœliū ad medendum excogita rent idicauimus. Nec ab ullo p̄ter hoīem ueneno pugnaſ alieno. Fateamur ergo culpā ne iis quidē quæ naſcunſ cōtenti. Etenim quādo plura eaꝫ genera humana manu fiunt. Quid? nō & hoīes quidā ad ue/nena naſcunſ Atra hoīum ceu ſerpentiū lingua uibrat: tabeſq; animi cōtractata adurit culpantium om/nia. Acdirarum alitum modo tenebris quoq; & ipſarum noctiū quieti inuidentium gemitu: quæ ſola uox eoꝫ eſt: ut inauſpicaꝫ aīantium uice obuii quoq; uetēt agere: aut p̄deſſe uitæ. Nec ullū aliud abho/minati ſpiritus p̄mium nouerē. q̄ odiſſe oīa. Veꝫ & in hoc eadē naturæ maieſtas tanto plures binos ge nuit ac fruges: quāto fertilior in iis: quæ iuuāt alūtq;. Quoꝫ exiſtimatione & gaudio nos quoq; relictis exuſtioni ſuæ iſtis hoīum turbis pgamus excolere uitā: eoq; conſtantius: quo operæ nobis maior q̄ fa/mæ gratia expetitur. Quippe ſermo circa rura eſt agreſteſq; uſus. Sed quibus uita honoſq; apud priſcos maximus fuerit.

Quæ corona primo romæ. CA. II.

Ruoꝫ ſacerdos Romulus in primis inſtituit: ſeq; duodecimū fratrem appellauit inter illos ab
a Acca Laurentia nutrice ſua: ſpicea corona quæ uitta alba colligareſ in ſacerdotio ei pro religio ſiſſimo inſigni data. Quæ prima apud romanos fuit corona: honoſq; is nō niſi uita finitur: & exules etiam captoſq; comitatur. Bina tunc iugera populo Ro. ſatis erant: nulliq; maiorem modū attri

buit:quo ſeruos pauloante principis Neronis contempto huius ſpatii uiridaria & ſpicinas iuuat habere maiores gratumq; ſi non aliquem & culinas. Numma inſtituit deos fruge colere:& mola ſalſa ſupplicare. Atq; ut auctor eſt Hemina far torrere:qnoniam toſtum cibo ſalubrius eſſet. Id uno modo cõſecutũ ſtatuendo nõ eſſe puꝛ ad rẽ diuinam niſi toſtum. Is & fornicalia caluæ inſtituit farris torrendi feriás:& æque religioſas terminis agroꝛ. Hos enim duos tunc maxime nouerant. Seiamq; a ſerendo:ſegeſtam a ſegetibus appellabãt:quarum ſimulacra in cyrco uidemus. Tertiã ex his nominare ſub tecto eſt religio. At ne deguſtabant quidem nouas fruges aut uina anteq̃ ſacerdotes primitias libaſſent.

De iugere:& actu:& legibus circa pecora:& quotiens & qbus tẽporibus fuit ſumma utilitas annonæ:& qui agricultura illuſtres. CA. III.

Vgum uocabaꝫ quod uno iugo boum in die exarari potuiſſet. Actus in quo boues agerentur cum araꝫ uno impetu iuſto. Hic erat. cxx. pedũ:duplicatuſq; in lõgitudinẽ iugeꝛ faciebat. Dona ampliſſima imperatoꝛ ac fortium ciuiũ q̃tum quis uno die plurimũ circũarauiſſet. Item quartarii farris aut heminæ conferente populo. Cognomina etiã prima inde. Pilũni qui pilum piſtrinis inuenerunt. Piſones a piſendo. Iam Fabioꝛ:Lentinoꝛ:Ciceronũ:ut qſquis alioquod optime genus ſereret. Inniꝛ familiæ bubulcũ noſauerũt:qui bubus optime utebaꝫ. Quin & in ſacris nihil religioſius cõ farrationis uinculo erat. Nouæq; nuptæ farreũ pferebant. Agrum male colere cenſorium pbrum iudicabaꝫ. Atq; (ut refert Cato) quẽ uiꝛ bonũ colonũ dixiſſent:ampliſſime laudaſſe exiſtimabãt. Hinc & locupletes dicebant loci hoc eſt agri plenos. Pecunia ipſa a pecore appellabaꝫ. Etiã nũc in tabulis cenſoriis paſcua dicunꝫ omnia:ex qbus populus reditus habet:qa diu hoc ſolũ uectigal fuerat. Mulctatio quoq; non niſi ouiũ boumq; impendio dicebaꝫ. Nõ omittenda priſcaꝝ legum beniuolẽtia. Cautũ quippe eſt ne bouem priuſq̃ ouẽ nominaret qui indiceret mulctã. Ludos boum cauſa celebrãtes bupetios uocabãt. Seruius rex ouium boumq; effigie primus æs ſignauit. Frugẽ quidẽ aratro quæſitam furtim nocte paſciſſe:ac ſecuiſſe puberi duodecim tabulis capitale erat:ſuſpenſumq; Cereri necari iubebant grauius:q̃ homicidio cõuictum. Impubem ptoris arbitratu uerberari:noxãue duplionemue decerni. Iã diſtinctio honoſq; ciuitatis ipſius non aliunde erat. Ruſticæ tribus laudatiſſimæ eoꝛ qui rura haberent. Vrbanæ uero in q̃s tranſferri ignominia eſſet deſidiæ pbro. Itaq; quattuor ſolæ erant partibus urbis in q̃s habitabant:ſuburbana:palatina:collina:eſqlina. Nundinis urbẽ reuiſitabãt:& ideo comitia nundinis haberi nõ licebat:ne plebs ruſtica auocareꝫ. Quies ſomnuſq; in ſtramẽtis erat. Gloriã deniq; ipſam a farris honore adoreã appellabant. Equidẽ etiã uerba priſcæ ſignificatiõis admiror. Ita. n. eſt in cõmentariis pontificũ. Augurio canario agendo dies conſtituanꝫ:priuſq̃ frumẽta uaginis exeant:& anteq̃ in uaginas pueniat. Ergo iis moribus non mõ ſufficiebãt fruges nulla puintiaꝝ paſcente italiã:uerũetiam annonæ uilitas incredibilis erat. Mãnius Martius ædilis plebis primũ frumentũ populo in modios aſſibus donauit. Minutius Augurinus qui Sp. Meliũ coarguerat farris pcium in trinis nundinis ad aſſem redegit unde cimus plebei tribunus:qua de cauſa ſtatua ei extra portam trigeminã a populo ſtipe collata ſtatuta eſt. Trebius in ædilitate aſſibus populo frumentũ pſtitit. Quã ob cauſam & ei ſtatuæ in capitolio & palatio dicatæ ſunt. Ipſe ſupmo die populi humeris portatus in rogũ eſt. Veꝛ quo anno mater deũ aduecta romam eſt:maiorẽ ea æſtate factã eſſe q̃ antecedentibus annis decẽ facta eſſet tradũt. M. Varro auctor eſt:cũ L. Metellus in triumpho plurimos duxit elephãtos aſſibus ſingulis farris modios fuiſſe. Itẽ uini congios:ficiq; ſiccæ pondo. xxx. olei pondo. x. carnis pondo. xii. Nec e latifundis ſingulos cõtingebat arcentium uicinos. Quippe etiã lege Stolonis Licini incluſo modo qngentoꝛ iugeꝛ & ipſo ſua lege damnato cũ ſubſtituta filii pſona amplius poſſideret luxuriantis iam reipublicæ fuit iſta mẽſura. Manii qdem Curii poſt triũphos immenſumq; terraꝝ adiectũ imperio nota contio eſt:pnicioſum intelligi ciuẽ:cui ſeptẽ iugera nõ eſſent ſatis. Hæc aũt mẽſura plebi poſt exactos reges aſſignata eſt. Quæ nam ergo tantæ ubertatis cauſa erat:ipſoꝛ tunc manibus imperatoꝛ colebanꝫ agri (ut fas eſt credere) gaudẽte terra uomere laureato:& triũphali aratore. Siue illi eadẽ cura ſemina tractabãt qua bella:eadẽq; diligẽtia arua diſponebãt qua caſtra:ſiue honeſtis manibus oĩa lætius pueniunt:quoniã & curioſius fiunt. Serentẽ inuenerunt dati honores Serranũ:unde cognomẽ. Aranti q̃ttuor ſua iugera in uaticano quæ parata quinta appellanꝫ. Cincinato uiator attulit dictaturã:& qdẽ (ut tradit Norbanus) nudo plenoq; pulueris etiãnũ ore. Cui uiator uela corpus inqt:ut pferã ſenatus populiq; romani mandata. Sales tũ etiã uiatores erant:quibus idipſum nomen inditũ eſt:ſubinde ex agris ſenatum duceſq; accerſentibus. At nunc eadem illa uincti pedes:dãnatæ manus:inſcripti uultus exercent. Nõ tamẽ ſurda tellure:quæ parẽs appellaꝫ:coliq; diciꝫ & ipſa:honore hinc aſſumpto:ut nunc immutata ea:& indigne ferente credaꝫ id fieri. Sed nos miramur ergaſtuloꝛ non eadẽ emolumenta eſſe quæ fuerũt imperatoꝛ. Igiẽ de cultura agri pcipere principale fuit & apud exteros. Siquidẽ & reges fecere Hiero. Philometer. Attalus:Archelaus:& duces Xenophon:& penus etiã Mago. Cui quidẽ tantũ honorẽ ſenatus noſter attribuit carthagine capta:cũ regulis africæ bibliothecas donaret:unius eius duodetriginta uolumina cẽſeret in latinã linguã trãſferẽda cum M. Cato pcepta condidiſſet:pitiſq; linguæ punicæ dandũ negociũ in quo pceſſit oĩs uir tũ clariſſimæ familiæ. D. Syllanus ſapientiæ cõpoſitiſſimæ quos ſequeremur ptexuimus in hoc uolumine non ingrate nominãdo. M. Varronẽ qui octogeſimũprimũ uitæ annum agens de ea re pdendum putauit.

Ratio de agricultura. CA. IIII.

Apud Romanos multo ſerior uitium cultura eſſe cœpit. Primoq; ut neceſſe erat arua tantũ colere. Quoꝛ nobis ratio nunc tractabitur nõ uulgari modo:ueꝛ ut adhuc fecimus & uetuſtis:

& poſtea inuentis omni cura perquiſitis:cauſaq; rerꝫ & ratione ſimul eruta. Dicemus & ſydera ſyderūq; ipſorum terreſtria ſigna dabimus indubitata. Quādoquidem qui adhuc ea diligentius tractauere:qui buſuis oratoribus potius q̄ agricolis ſcripſiſſe poſſunt uideri. Ac primū oīum oraculis maiore ex pte agemus:quæ non in alio uitæ genere plura certiora ue ſunt. Cur enim non uideantur oracula a certiſſimo die:maximeq; ueridico uſu profecta. Principium autem a Catone ſummemus.

Laus agricolarꝫ:& quæ obſeruanda in agro parando. CA. V.

Ortiſſimi uiri & milites ſtrenuiſſimi ex agricolis gignunt̄:minimeq; male cogitātes. Prædiū
f ue cupide emas. In re ruſtica operi ne parcas. In agro emendo minime. Quod male emptū eſt ſemp pœnitet. Agrū paraturos ante oīa intueri oportet aquarꝫ uim:aut uicinum. Singula magnas interpretationes habēt:nec dubias. Cato in conterminis hoc amplius æſtimari iubet:quo pacto uiuant. In bono eſt inquit religione bene utenti. Attilius Regulus ille punico bello bis conſul aiebat: neq; fœcundiſſimis locis inſalubrem agrum parādum:neq; effœtis ſaluberrimū. Salubritas loci nō ſemp incolarꝫ colore detegitur:quoniam aſſueti in peſtilentibus durant. Præterea ſunt quædam partibus anni ſalubria. Nihil autem ſalutare eſt niſi quod toto anno ſalubre. Malus eſt ager cum quo dominus luctatur. Cato inter prima ſpectari iubet:non ſolum ſua uirtute ualeat qua dictum eſt poſitiōe. Vt operariorum copia ꝑpe ſit. Oppidūq; ualidum. Vt nauigiorꝫ euectus uel itinerꝫ. Vt bene ædificatus:& cultus. In quo falli pleroſq; uideo. Segnitiem enim prioris domini pro emptore eſſe arbitrant̄. Nihil eſt dānoſius deſerto agro. Itaq; Cato. De bono domino melius emi:nec temere contēnendam alienam diſciplinam. agroq; ut homini:q̄uis quæſtuoſus ſit:ſi tamen & ſumptuoſus:nō multū ſupeſſe. Ille in agro quæſtuoſiſſimā iudicat uitē non fruſtra:quoniā ante oīa de impenſæ ratione cauit. Pro hortos irriguos:nec id falſo:ſi & ſub oppido ſint. Et prata:quæ antiqui parata dixere. Idéq; Cato interrogatus qs eſſet certiſſimus quæſtus reſpondit. Si bene paſcas. Qui proximus ſit. At ſi bene ſumma oīum in hac ſpectanda fuit:ut fructus is maxime probaretur:qui q̄ minimo impendio cōſtaturus eſſet. Hoc ex locorum occaſione aliter alibi decernitur. Eodemq; pertinet q; agricolam uendacem oportere eſſe dixit. Fundum in adoleſcētia conſerendum ſine contatione:ædificandum non niſi conſito agro. Tunc quoq; contanter:optimūq; eſt:(ut uulgo dixere) aliena inſania frui:ſed ita ut uillarum tutela non ſit oneri. Eum tamē qui bene habitet ſæpius uentitare in agrum. Frontēq; domini plus prodeſſe q̄ occipitium non mentiuntur.

De uillarꝫ poſitione:& p̄cepta antiquorꝫ de agro colendo. CA. VI.

Odus hic probat̄:ut neq; fundus uillam quærat:neq; uilla fundum. Non ut fecerint iuxta di
m uerſum eadē ætate exēplis. L. Luculſus. Q. Scæuola cū uilla. Scæuolæ fundus careret: uilla Luculli agro. Quo in genere cenſoria caſtigatio erat:minus arare q̄ uertere. Nec hoc ſine arte quadam eſt. Nouiſſimus uillam in miſienſi poſuit. C. Marius. vii. conſul:ſed peritia caſtrametādi:ſicut comparatus ei in cæteris etiam Scylla fœlix. Quos cæcos fuiſſe dicere conuenit. Neq; iuxta paludes ponendā eſſe:neq; aduerſo amne. Quanq̄ Homerus omnino e flumine ſemper ante lucanas auras inſalubres ueriſſime tradit. Spectare in æſtuoſis locis ſeptētrionem debet meridiem in frigidis. In tēperatis exortum æquinoctialem. Agri ipſius bonitas quibus argumētis iudicanda ſit:q̄q̄ de terræ optimo genere diſſerētes abunde dixiſſe poſſumus uideri:etiānum tamē traditas notas ſubſignabimus Catonis maxime uerbis. Ebulū:uel prunus ſilueſtris:uel rubus:bulbus minutus:trifoliū:hærba pratenſis:quercus ſilueſtris:pyrus:maluſq; frumentarii ſoli notæ. Item nigra terra & cinerei coloris. Omnis creta coquit niſi pmacra. Sabulū etiā niſi id per tenue eſt:& multo cāpeſtribus magis q̄ cliuoſis reſpondēt eadē. Modū agri in primis ſeruandū antiq; putauere. Quippe ita cenſebant. Satius eſſe minus ſerere & melius arare. Qua inſnia & Virgiliū fuiſſe uideo. Veꝝ cōfitētibus latifundia ꝓdidere italiā. Iam uero & ꝓuintias ſex & ſemiſſem domini africæ poſſidebāt:cum interfecit eos Nero princeps. Nō fraudabo magnitudine hac quoq; ſua. Cn. Pōpeiū qui nunq̄ agrū mercatus eſt cōterminū. Agro empto domū uendendā inclemēter atq; nō ex utilitate publici ſtans Mago cenſuit. Hoc exordio p̄cepta pādere ingreſſus ut tamen appareat aſſiduitatē deſideratā ab eo. De hinc peritia uillicorꝫ in cura habenda eſt. Multaq; de iis Cato p̄cepit. Nobis ſatis ſit dixiſſe:q̄ ꝓximū domino corde eē debere:& tamē ſibimetipſi nō uideri. Coli rura ergaſtulis peſſimū eſt:ut qcquid agit̄ a deſperātibus. Temerariū uideat̄ unā uocē antiquorꝫ poſuiſſe:& fortaſſis incredibile penitus æſtimēt. Nihil minus expedire q̄ agrū optime colere. L. Tarius Ruffus infima nataliū humilitate conſulatū militari induſtria meritus antiquæ alias parſimoniæ circiter mille ſextertiū liberalitate Diui Auguſti congeſtū uſq; ad detractionē hæredis exhauſit agros in piceno coemendoq; in gloriam. Internitionē ergo famēq; cenſemus? Immo hercule iudico modū rerꝫ oīum utiliſſimū. Bene colere neceſſariū eſt. Optime damnoſum. Præter q̄ ſobole ſua colono:aut paſcendis. Alioqn domino aliqua meſſes colligere nō expedit:ſi cōputetur impendiū operæ. Nec temere oliuā nec quaſdā terras diligēter colere:ſicuti in ſicilia tradunt itaq; decipi aduenas. Quo nā igit̄ modo utiliſſime colunt̄ agri? ex oraculo ſcilicet malis bonis. Sed defendi æquū eſt abauos:qui p̄ceptis ſuis ꝓſpexere uitæ. Nā cum dicerent malis intelligere uoluere uiliſſimos. Sūmum ꝓuidentiæ illorꝫ fuit:ut q̄ minimū eſſet impēdii. Præcipiebat. n. iſta:qui triūphali denas argenti libras in ſupellectile crimini dabāt:qui mortuo uillico relinquere uictorias & reuerti ſua rura poſtulabant:quorꝫ prædia colēda ſuſcipiebat reſpubli. exercituſq; ducebāt ſenatu illis uilicante. Inde illa reliqua oracula. Neq; agricolā eſſe q̄ſquis emeret quod p̄ſtare ei fundus poſſet. Malum patremfamilias:quiſquis interdiu faceret quod noctu poſſet:niſi in tēpeſtate cæli. Peiorē qui profeſtis diebus ageret quod feriatis deberet. Peſſimus qui ſereno die ſuo tecto potius operaret̄ q̄ in agro. Ne

queo mihi temperare: quo minus unum exemplū antiquitatis afferam. Ex quo intelligi possit apud populum etiam de culturis agendi morē fuisse: qualiter defendi soliti sint illi uiri. C. Furius Cresinus e seruitute liberatus cum in paruo admodū agello largiores multo fructus perciperet q̄ ex amplissimis uicinitas. In iuidia magna erat: ceu fruges alienas pelliceret ueneficiis. Quāobrē a Sp. Albino curuli die dicta metuens damnationē cū in suffragium tribus oporteret ire: instrumentū rusticū omnē in forū attulit: & adduxit filiā ualidā: atq; (ut ait Piso) bene curatā ac uestitā: ferramenta egregie facta: graues ligones uomeres ponderosos: boues saturos. Postea dixit. Veneficia mea q̄rites hæc sunt nec possum uobis ostēdere: aut in forū adducere lucubrationes uigiliasq; & sudores. Otium sententiis absolutus itaq; est. Profecto opera nō impensa cultura cōstat. Et ideo maiores fertilissimū in agro oculū domini esse dixerūt. Reliqua p̄cepta reddent suis locis: quæ ppria singulorū generū erunt. Interim cōmunia quæ succurrūt non omittemus. Et in primis Catonis humanissimū & utilissimū. Id agendū ut diligant uicini. Causas reddit ille: q̄s existimamus nulli esse dubias. Inter prima idē cauet: ne familiæ malæ sint. Nihil sero faciēdū in agricultura oēs cēsent. Iterūq; suo quæq; tpe facienda. Et tertio p̄cepto p̄termissa frustra reuocari. De terra cariosa execratio. Catonis abunde indicata est. Quanq̄ p̄dicere nō cessat is. Quicqd per asellum fieri pōt utilissime constat. Filix biennio moritur: si frondem agere non patiaris. Id efficacissime contingit germinātis ramis baculo decussis. Succus.n. ex ipsa defluēs necat radices. Aiunt & circa solstitiū auulsas nō renasci: nec harūdine sectas: aut exaratas uomeri harundine impositā. Similiter & harundinē exarari filice uomeri ipositā p̄cipiunt. Lūcosus ager uerti pala debet. At in saxoso bidētibus. Fruteta igni optime tollunt. Humidiorē agrū fossione concidi atq; siccari utilissimū est. Fossas aūt retusis locis apertas relinqui. In solutiore terra sepibus firmari. In reprocibus ac supinis lateribus procūbere quasdā obserari: & in alias dirigi. Maiores patētioresq; (si sit occasio) silice uel glarea sterni. Ora utrinq; lapidibus statu minari: & alio superintegi. Siluæ extirpandæ rationē Democritus p̄didit: lupini flore in succo cicutæ uno die macerato sparsisq; radicibus.

De frugū generibus & natura. CA. VII.

Et quoniā p̄paratus est ager: natura: nunc indicabit frugum. Sunt aūt duo prima earum genera. Fruméta ut triticum: hordeum. Et legumina ut faba & cicer. Differētia uero notior: q̄ ut indicari deceat. Fruméti ipsius totidē genera per tēpora satu diuisa. Hyberna quæ circa uirgiliarum occasum terra per hyemē nutriunt: ut triticū: far: hordeū. Aestiua quæ æstate ante uergiliarū exortum serunt: ut milium: panicū: sisama: horminū: irio: italiæ dūtaxat ritu. Alioquin in græcia & asia oīa uergiliarū occasu serunt. Quædam aūt utroq; tempore in italia. Ex his quædam & tertio ueris scilicet. Aliqui uerna: milium: panicum: lentē: cicer: halicā appellant. Semētica autē triticum: hordeum: fabam: napum: rapam. Et in tritici genere pars aliqua pabuli est quadrupedum causa sati: ut farrago. Et in leguminibus ut uitia. At cōis quadrupedū hoīumq; usui lupinus. Legumina oīa singulas habēt radices p̄ter fabā: easq; furculosas: qa nō in multa diuidunt. Altissimas aūt cicer. Fruméta multis radicant fibris sine ramis. Erūpit a primo saltu hordeū die septimo. Legumina q̄rto: uel cū tardissime septimo. Faba a. xv. ad. xx. Legumina in ægypto tertio die. Ex hordeo alterū caput grani in radicē exit: alterū in hærbā: quæ & prior floret. Radicē crassior pars grani fundit: tenuior florē. Cæteris seminibus eadē pars & radicē & florē. Fruméta hyeme in hærba sunt: uerno tempore fastigiant in stipulā: quæ sunt hyberni generis. At miliū & panicū in culmē geniculatū & concauū. Sisama uero in ferulaceū. Otium satorū fructus aut spicis continent: ut tritici: hordei: munitur q; uallo aristarū q̄druplici: aut includit siliqs: ut leguminū: aut uasculis: ut sisamæ: ac papaueris. Miliū ac panicū tantū pro indiuiso & paruis auibus exposita sunt: indefensaq̄ppe membranis continent. Pānicum a panniculis dictū: cacumine languido nutante: paulatim extenuato culmo: pene in sui culum p̄densis aceruat granis: cū lōgissima pedali obsimili comæ granū cōplexæ: quæ fimbriato capillo curuat. Sunt & panico genera. Māmoso epēno paruis racemato pāniculis: & cacumine gemino. Quin & colore distinguit: candido: nigro: ruffo: etiā purpureo. Panis multifarie & e milio fit: e panico: rarius. Sed nullū fruméto ponderosius: aut quod coquendo magis crescat. Lx. n. pondo panis e modio reducūt: modiūq; pultis ex tribus sextariis madidis. Miliū intra hos decem annos ex india in italiā inuectum est: nigrū colore: amplū grano: harundineū culmo. Adolescit ad pedes altitudine septē p̄grandibus culmis. Lobas uocant: oīum frugū fertilissimū. Ex uno grano terni sextarii gignuntur. Seri debēt in humidis. Frumenta quædam in genu tertio spicam incipiunt concipere. Quædam in quarto: sed etiānum occultam. Genicula aūt sunt tritico quaterna. Farrisena. Hordeo octaua. Sed nō ante supra dictum geniculorū numerum conceptus est spice sui fecerit: q̄ttuor aut quinq; tardissime diebus florere incipiūt. Totidemq; aut paulo pluribus defloresc unt. Hordea uero cum tardissime septem. Varro quater nouenis diebus fruges absolui tradit: & mense nono meti. Fabæ in folia exeunt: ac deinde caulem emittunt nullis distinctum internodiis. Reliqua legumina furculosa sunt. Ex iis ramosa cicer: eruum: lens. Quorūdam caules sparguntur in terram: si non habeant adminiculum: ut ipsorū. Quod si non habuere deteriora fiunt. Leguminum unicaulis faba sola. Vnus & lupinis. Cæteris ramosus: præter sui furculo. Omnibus uero fistulosus. Folium quædā a radice mittunt: quædā a cacumine. Frumétum uero & hordeum uitiaq; & quicquid in stipula est in cacumine unum folium habet. Sed hordeo scabra sunt: cæteris leuia. Multiplicia cōtra fabæ: cicer: piso. Frumentis solium harundinaceum. Fabæ rotundum: & magnæ leguminum parti. Lōgiora eruiliæ & piso. Fasiolis uenosa. Sisamæ & irioni sanguinea. Cadunt folia lupino tantum: & papaueri. Legumina diutius florent: & ex iis eruum ac cicer. Sed diutissime faba. xl. diebus. Non autē singulis capi tādiu: quoniā alio desinente alius incipit. Nec tota seges sicut

frumenti pariter. Siliquant uero oĩa diuerſis diebus: & ab ima primũ parte paulatim flore ſubeũte. Frumenta cũ defloruere craſſeſcunt: maturãturq; cum plurimũ diebus. xl. perficiunt. Itẽ faba. Pauciſſimis cicer. Id enim a ſemente diebus. xl. perficit. Milium & panicũ & ſiſama & omnia æſtiua q̃draginta diebus maturant a flore. Magna terræ cæliq; differentia. In ægypto. n. hordeum ſexto a ſatu mẽſe. Frumẽta ſeptimo metunt. In hellade hordeũ. In peloponeſo octauo & frumenta etiãnum tardius. Grana in ſtipula crinito textu ſpicant. In faba leguminibuſq; alternis lateribus ſiliquant. Fortiora hyeme frumenta leguminaq; in cibo. Tunicæ frumento plures. Hordeũ maxime nudũ: & halica: ſed p̃cipue auena. Calamus altior frumẽto q̃ hordeo. Ariſta mordacior hordeo: in area exterunt triticũ & ſiligo & hordeum. Sic & ſerunt pura: qualiter molunt: quia toſta nõ ſunt. E diuerſo far: miliũ: panicũ purgari niſi toſta nõ poſſunt. itaq; hæc cum ſuis folliculis ſerunt cruda. Et far in uaginulis ſuis ſeruant ad ſatus: atq; nõ torrent. Leuiſſimũ ex iis hordeũ raro excedit. xv. libras: & faba. xxii. Ponderoſius far: magiſq; etiãnũ triticũ. Far in ægypto olyra conficit. Tertiũ genus ſpicæ hoc ibi eſt. Galliæ quoq; ſuũ genus farris dedere: quod illic brãce uocant: apud nos ſcandalam nitidiſſimi grani. Et alia differentia eſt: q; fere q̃ternis libris plus reddit panis: q̃ far aliud. Populũ romanũ farre tantũ e frmento. ccc. annis uſum Verrius tradidit. Tritici genera plura quæ fecere gentes, italico nullũ eqdem cõparauerim cãdore ac põdere: quo maxime decernitur. Montanis modo competur italiæ agris externũ: in quo principatum tenuit boetia: deinde ſicilia: mox africa. Tertiũ pondus erat thracio ſyrioq; deinde ægyptio: athletaq; cũ decreto: quoq; capacitas iumentis ſimilis quẽ diximus ordinẽ fecerat. Græcia & ponticũ laudauit: quod in italiam non puenit. Ex omni eodẽ genere grani prætulit oreũtium & tragũ dignes: & ſelinuntiũ argumẽto craſſiſſimi calami. itaq; pingui ſolo hæc genera aſſignabat. Leuiſſimũ & maxime inane ſeu tenuiſſimi calami in humidis ſeri iubebat: quoniã multo egeret alimẽto. Hæ fuere ſentẽtiæ Alexandro magno regnante: cũ clariſſima fuit græcia atq; in toto terraq; orbe potẽtiſſima: ita tamẽ: ut ante mortẽ eius ãnis fere cẽtũ q̃dragitaqnq; Sophocles poeta in fabula Triptolemo frumẽtũ italicũ ante cũcta laudauerit: aduerbiũ trãſlata ſnĩa.

Et fortunatam italiam frumento caneſcere candido.

Quæ laus peculiaris hodie italico eſt. Quo magis admiror poſteros græcoq; nullã mentionẽ huius feciſſe frumenti. Nunc ex iis generibus quæ romam inuehuntur leuiſſimum eſt gallicum atq; e cheronneſo aduectum: quippe nõ excedunt in modũ uicenas libras: ſi quis granũ ipſum põderet. Adiicit ſardium ſex libras: alexãdrinum & trientes. Hoc eſt & ſicli pondus. Boeticũ totam libram addit: africum & dodrantes. In tranſpadana italia ſcio uicenas quinas libras farris modios pẽdere. Circa cluſium & ſenas. Lex naturæ certa eſt in quocunq; genere pane militari: tertia portio ad grani pondus accedat. Sicut optimum eſſe frumentum: quod impactum congium aquæ capiat. Quibuſdam generibus per ſe pondus ſicut balearico: modio tritici panis pondo. xxx. reddit. Quibuſdam in permixtis: ut cyprio & alexandrino. xx. prope libras nõ excedẽtibus. Cypriũ fuſcum eſt: panẽ nigrum facit. Itaq; miſcet alexandrinũ candidum: reddũtq;. xxv. pondo. Thebaicum libras adiicit. Marina aqua ſubigi: quod plericq; maritimis in locis faciunt occaſione lucrandi ſalis uiliſſimũ. Non alia de cauſa oportuniora morbis corpora exiſtunt. Galliæ & hiſpaniæ frumẽto in potum reſoluto q̃bus diximus generibus ſpuma ita cõcreta p fermento utunt. Qua de cauſa leuior illis q̃ cæteris panis eſt. Differentia eſt & calami. Craſſior quippe melioris eſt generis. Plurimis tunicis thraciũ triticum ueſtitur ob nimia frigora illi plagæ exq̃ſitũ. Eadem cauſa & trimeſtria inuenit detinentibus terras niuibus: qd̃ tertio fere ſatũ mẽſe ut in reliquo orbe metit. Totis hoc alpibus notum & hyemalibus, puintiis. Nullum hoc frumẽto lætius. Vnicalamum p̃terea: nec uſq; capax: ſeriturq; non niſi tenui terra. Eſt & bimeſtre circa thraciũ ſinum: quod. xl. die quo ſatum eſt matureſcit: mirumq; nulii frumento plus eſſe põderis: & furfuribus carere. Vtitur eo & ſicilia & achaia: montoſis utraq; partibus. Euboea quoq; circa cariſtum. In tantum fallit Columella: qui ne trimeſtris quidẽ propriũ genus exiſtimauerit eſſe cũ ſit antiquiſſimũ. Græci trimenon uocant. Tradunt in' bactris grana tantæ magnitudinis fieri: ut ſingula ſpicas noſtras æquent. Primũ ex oĩbus frumentis ſeritur hordeũ. Dabimus & dies ſerẽdi cuiq; generi natura ſingulos expoſita. Hordeum indis ſatiuum & ſilueſtre ex quo panis apud eos præcipuus. Italici qdem maxime oriza gaudẽt: ex qua ptiſanã conficiunt: quã reliqui mortales ex hordeo. Orizæ qdem folia carnoſa: porro ſimilia: ſed latiora. Altitudo cubitalis: flos purpureus: radix gẽmæ rotũditatis. Antiquiſſimũ in cibis hordeũ: ſicut athenienſiũ ritu. Menandro auctore apparet & gladiatoq; cognomine: qui hordearii uocabant. Polentã quoq; græci nõ aliunde p̃ferunt. Pluribus fit hæc modis. Græci pfuſum aqua hordeũ ſiccant nocte una: ac poſtero die frigũt: deinde molis frangunt. Sunt qui uehemẽtius toſtum rurſus exigua aqua aſpergãt: ſiccentq; priuſq; molãt. Alii uero uirentibus decuſſum hordeũ recens purgãt: madidumq; in pila tundunt: atq; in corbibus eluunt: ac ſiccatũ ſole rurſus tundunt: & purgatum molunt. Quocunq; aũt genere p̃parato uicenis hordei libris: ternas ſeminis lini: & coriãdri ſelibras: ſaliſq; acetabulo: torrentes ante oĩa miſcent in mola. Qui diutius uolunt ſeruare cũ polline ac furfuribus ſuis cõdunt nouis fictilibus. Italia ſine pfuſione toſtum in ſuctilẽ formã molit: iiſdẽ additis: atq; etiã milio. Pane ex hordeo antiqs uſitatum uita dãnauit: quadrupedũq; tradidit refectibus. Ptiſanæ inde uſus ualidiſſimus ſaluberrimuſq; tãtopere probat. Vnũ laudibus eius uolumen dicauit Hippocrates clariſſimus medicinæ ſciẽtiæ. Ptiſanæ bonitas p̃cipua uticenſi. In ægypto uero ea eſt quæ fit ex hordeo: cui ſunt bini anguli. In boetia & africa genus ex quo fiat hordei glabrum appellat Turranius. Idẽ olyrã & oryzã eandẽ eſſe exictimat. Ptiſanæ cõficiendæ uulgata ratio eſt. Simili mõ ex tritici ſemine tragũ fit in cãpania tãtũ & ægypto. Amilũ uero ex omni tritico ac ſiligine. Sed opti-

mum ex trimeſtri. Inuentio eius chio inſulæ debeť:& hodie laudatiſſimũ inde eſt:appellatum ab eo q̃ ſine mola fiat. Proximũ trimeſtri:quod eſt minime põderoſo tritico. Madeſcit dulci aqua in ligneis uaſis:ita ut intr' gať:quinquies in die mutata. Melius ſi & in nocte:ita ut miſceať pariter emolitum prius q̃ aceſcat. Linteoq̃ aut ſportis ſiccatum tegulæ infundiť illitæ fermento:atq̃ ita in ſole denſatur. Poſt chiũ maxime laudatur creticum:mox ægyptium. Probatur autem leuitate & leuore:atq̃ ut recẽs ſit. Iam & Catonis dictu. Apud nos hordei farina ad medẽdum utunť. Mirumq̃ in uſu iumentoꝝ ignibus durato:ac poſtea mollito:offiſq̃ humana manu dimiſſis maiores in aluũ uires toroſq̃ corporis fieri. Spicæ quædã binos ordines habẽt:quædam plures uſq̃ ad ſenos. Grano ipſi aliquot differentiæ:longius:leuiuſq̃:aut breuius:aut rotũdius:candidius:nigrius:uel cui purpura eſt. Vltimo ad polentã contra tempeſtates candido maxima infirmitas. Hordeũ frugum oĩum nobiliſſimum eſt:ſeri nõ ualet niſi in ſicca & ſoluta terra:ac niſi læta. Palea ex optimis. Stramẽto uero eius nullũ comparať. Hordeũ ex omni frumẽto minime calamitoſum:quia tolliť anteq̃ triticũ occupet rubigo:itaq̃ ſapiẽtes agricolæ triticũ cibariis tantum ſerunt. Hordeũ ſarculo ſeri dicũt:ꝓpterea celerrime reddit:fertiliſſimumq̃. Quod in hiſpania & carthagine aprili menſe collectũ eſt:hoc ſeriť eodẽ mẽſe in celtiberia:eodẽq̃ anno bis naſciť. Rapitur omne a prima ſtatim maturitate feſtinãtius q̃ cætera. Fragili enim ſtipula & tenuiſſima palea granum continetur. Meliorem etiam polentam fieri tradunt ſi non exacta maturitate tollatur.

Nõ oĩa frumenti genera ubiq̃ naſci:& de reliqs in oriẽte generibus. CA. VIII.

Rumenti genera nõ eadẽ ubiq̃:neq̃ ubi eadẽ ſunt iiſdẽ nominibus. Vulgatiſſima far:qđ adoreum ueteres appellauere:ſiligo:triticum. Hæc plurimis terris cõia. Arinca galliaꝝ ꝓpria:copioſa & italiæ eſt. In ægypto autẽ ac ſyria ciliciaq̃ & aſia ac græciæ parte peculiares zea: olyra: typhe. Aegyptus ſimilaginem cõficit e tritico ſuo nequaq̃ italicæ parem. Qui zea utunť non habent far. Eſt & hæc italiæ in campania maxime:ſemẽq̃ appellať. Hoc debet nomẽ res præclara ut mox docebimus. Propter quã Homerus zederoſa ruta dixit. Non ut arbitrantur aliqui:quoniã uitã donaret. Amyum quoq̃ ex ea fit priore craſſius. Hæc ſola differentia eſt. Ex omni genere duriſſimũ far:& contra hyemes firmiſſimum. Patitur frigidiſſimos locos:& minus ſubactos:uel æſtuoſos ſitienteſq̃:primus antiquis latio cibus:magno argumento in adoreæ donis ſicuti diximus. Pulte autem non pane longo tẽpore uixiſſe romanos manifeſtum. Quoniam inde & pulmentaria hodieq̃ dicuntur. Et Ennius antiquiſſimus uates obſidionis famẽ deſcribens offam eripuiſſe plorantibus liberis patres commemorat. Et hodie ſacra priſca atq̃ nataliũ pulte fritilla conficiunť:uideturq̃ tam plus ignota græciæ fuiſſe:q̃ italiæ polenta. Tritici ſemine auidius nullum eſt:nec quo plus alimenti trahat. Siliginem dixerim proprie tritici delicias:candor eſt:& ſine uirtute & ſine pondere:conueniens humidis tractibus:quales italiæ ſunt & galliæ comatæ. Sed tranſalpes in allobrogum tantũ auernorũq̃ agro pertinax. In cæteris ibi partibus biennio in triticum tranſit. Remedium ut gruauiſſima quæq̃ grana eius ſerantur.

De piſtoriis:& molitura:& farina. CA. IX.

Siligine lautiſſimus panis. piſtrinarũq̃ opera laudatiſſima. Præcellit in italia:ſi cãpana piſis nataæ miſceatur. Ruffior illa:at pilana candidior:ponderoſior uero cretacea. Iuſtũ eſt e grano campanæ quã uocant caſtratam:e modio redire ſextarios quattuor ſiliginis. Vel e gregali ſi e caſtrata ſextarios quinq̃. Præterea floris ſemodiũ. Et cibarii quod ſecundariũ uocãt ſextarios quattuor. Furfuris ſextarios totidem. E piſana aũt ſiliginis ſextarios qnq̃. Cætera paria ſunt. Cluſina arẽtiaq̃ etiãnum ſextarios ſiliginis aſſumunt:in reliqs pares. Si uero pollinẽ facere libeat. xvi. pondo panis redeunt. Et cibarii tria. Furfurum ſemodium. Mole diſcrimine hoc conſtat. Nam quæ ſicca moluntť plus farinæ reddunt. Quæ falſa aqua ſparſa candidiorem medullam:uerũ plus retinẽt in furfure. Farinã a farre dictam nomine ipſo apparet. Siligineæ farinæ modius gallicæ. xxii. libras panis reddit. Italicæ duabus tribus ue amplius in artoptitio pane. Nam furnaceis binas adiiciunt libras in quocunq̃ genere.

De ſimilagine & ſiligine & de aliis generibus & de piſtura. CA. X.

Imilago ex tritico fit laudatiſſima. Ex africo iuſtũ eſt e modiis redire ſemodios: & pollinis ſextarios quinq̃. Ita. n. appellant in tritico:qđ florem in ſiligine. Hoc ærariæ officinæ chartariæq̃ utunť. Præterea ſecundarii ſextarios quattuor. Furfurumq̃ tantundẽ. Panes uero e modio ſimilaginis. cxxii. E floris modio. cxvii. Precium huic annona media in modio farinæ. xl. aſſes. Similagini caſtratæ octonis aſſibus amplius. Siligini caſtratæ duplum. Eſt & alia diſtinctio. Similago. l. pollin autẽ xvii. pondo panis reddere uiſa tritici. xxx. cum triẽte:& ſecũdarii panis quinas ſelibras: totidem cibarii: & furfurum ſextarios ſex. Siligo nunq̃ matureſcit pariter:nec ulla ſegetũ minus dilationẽ patitur ꝓpter teneritatẽ. Iiſq̃ quæ matururre ꝓtinus granũ dimittentibus:ſed minus q̃ cætera fruméta in ſtipula periclitať:quoniã ſemp rectã habet ſpicã:nec rorẽ continet:qui rubiginem faciat. Ex africa dulciſſimus panis:ipſa ſpiſſior q̃ far:& maior ſpica eadẽ & ponderoſior. Raro modius grani nõ. xvi. libras implet. Exteritur in græcia difficulter. Ob id iumentis dari ab Homero dicta. Hæc enim eſt quã uocat olyrã. Eadẽ in ægypto facilis fertiliſq̃ far ſine ariſta eſt. Item ſiligo excepta ea quæ laconica appellať. Adiiciunť iis genera:bromos:ſiligo exceptitia:& tragos externa oĩa ab oriente inuecta orizæ ſimilia. Tiphe & ipſa eiuſdem generis:ex qua fit in noſtro orbe oriza. Apud græcos eſt & iſia. Tradũtq̃ eã ac tiphen cum ſint degeneres redire ad frumentum:ſi piſtæ ſeranť:nec ꝓtinus:ſed tertio anno. Tritico nihil eſt fertilius. Hoc enim natura ei tribuit:quoniã eo maxime alat hoiem. Vtpote cum e modio ſi ſit aptũ ſolum:quale in bizãtio africæ cãpo cẽreni qnquageni modii reddanť. Miſit ex eo loco Diuo Auguſto ꝓcurator eius ex

uno grano uix credibile dictu quadringenta paucis minus germina. Extantq; de ea re epiſtolæ. Miſit & Neroni ſimiliter. cccxl. ſtipulas ex uno grano. Cum centeſimo quidem & leontini ſiciliæ campi fundũt. Aliiq;: & tota betica: & in primis ægyptus. Fertiliſſima tritici genera ramoſum: aut quod centigranum uocãt. Inuẽtus eſt iam & ſcapus unus centum fabis onuſtus. Aeſtiua frumenta diximus ſi famam: miliũ panicum. Siſama ab indis uenit: ex ea & oleum cõficiunt. Color eius cãdidus. Huic ſimile: eſt in aſia græciaq; eriſimũ: idẽq; erat: niſi pinguis eſſet: quod apud nos uocãt irionẽ: medicaminibus annumerandũ potiuſq; frugibus. Eiuſdẽ naturæ & hormiũ a græcis dictũ: ſed cymino ſimile: ſeriturq; cũ ſiſama hoc & irione. Nullũ animal ueſcitur uirentibus. Piſtura nõ oĩum facilis. Quippe & hetruria ſpicã farris toſti piſente pilo præferrato fiſtula ſerrata: & ſtella intus denticulata: ut niſi intẽti piſant: concidantur grana: ferroq; frangantur. Maior pars italiæ ruido utitur pilo: rotis etiã: quas aqua uerſet obiter: & molat. De ipſa ratiõe piſendi Magonis ꝓponetur ſentẽtia. Triticũ ante perfundi aqua multa iubet: poſtea euelli. Deinde ſole ſiccatũ pila repeti. Simili modo hordeum. Huius ſextarios. xx. ſpargi duobus ſextariis aquæ: Lentẽ torrere prius: deinde cũ furfuribus leuiter piſi. Aut additos in ſextarios. xx. lateris crudi fruſtro: & harenæ ſemodio. Eruiliam iiſdem modus quibus lentem. Siſamam in calida maceratam exporrigi. Deinde confricari: frigidæ immergi: ut paleæ fluctuent: iterũq; exporrigi in ſole ſuper lintea. Quod niſi feſtinato pagatur: lurido colore muſcere. Et ipſa quæ autẽ eualuant uariã piſturaꝝ rationem habent. Acus uocatur cũ per ſe piſitur. Spica tantũ aurificũ ad uſus. Si uero in area teriẽ cũ ſtipula: palea ut maiore in terraꝝ parte ad pabula iumentoꝝ. Milii & panici & ſiſamæ appludã uocant purgamenta: alibi aliis nominibus. Milio campania gaudet præcipue: pultemq; cãdidam ex eo facit. Fit & panis prædulcis. Sarmatarum quoq; gentes hac maxime pulte alũtur: & cruda etiam farina equino lacte: uel ſanguine e cruris uenis admixto. Aethiopes nõ aliã frugẽ q̃ milii hordeiq; nouere. Panico & galliæ q̃dã præcipue aqtania utiẽ. Sed circũpadana italia addita faba: ſine qua nihil cõficiũt. Ponticæ gẽtes nullũ panico præferũt cibũ. Cætero æſtiua frumenta riguis magis etiã q̃ hymbribus gaudẽt. Milium & panicũ aqui minime: cũ in folia exeũt. Vetãt ea inter uites arboreſq; frugiferas ſeri terram emacrari hoc ſatu exiſtimantes.

De fermentis & panis faciendi ratio & genera: & quando primum piſtores romæ & de cribris & alica. CA. XI.

Ilii præcipuus ad fermenta uſus e muſto ſubacti in annuum tempus. Simile fit ex tritici ipſius furfuribus minutis & optimis e muſto albo triduo maturato ſubactis: ac ſole ſiccatis. Inde paſtillos in pane faciendo dilutos: cũ ſimilagine ſeminis feruefaciũt: atq; ita farinæ miſcẽt: ſic optimũ panẽ fieri arbitrãtes. Græci in binos ſemodios farinæ ſatis eſſe beſſes fermẽti cõſtituere. Et hæc qdẽ genera uindemiis tantũ fiunt. Quo libeat uero tempore ex aqua hordeoq; bilibres offæ feruenti foco: uel fictili patina torrent cinere & carbone: uſq; dũ rubeant. Poſtea opiunt in uaſis donec aceſcant: hinc fermentũ diluitur. Cum fieret autẽ panis hordeaceus eruiliæ aut ciceruſ læ farinæ ipſæ admixtione fermentabant. Iuſtũq; erat duæ libræ in quinq; ſemodios. Nũc fermentũ fit ex ipſa farina quæ ſubigitur prius q̃ addat ſal ad pultis modum decocta: & relicta donec aceſcat. Vulgo uero nec ſufferuere faciunt ſed tantum pridie aſſeruata materia utunt. Palãq; natura eſt acore frumẽtarii: ſicut & ualidiora eſſe corpora quæ frumẽtato pane alunt. Quippe cũ apud ueteres põderoſiſſimo cuiq; præcipuo tritico ſalubritas phibita ſit. Panis ipſius uaria genera ꝓſeq; ſuperuacuũ uideo. Alias ab obſoniis appellari ut oſtrearii. Alias a delitiis ut artolagani. Alias a feſtinatione ut ſpeuſici. Necnõ a coquẽdi ratione ut furnacei uel artopteſii: aut in clibanis cocti nõ pridẽ etiã e partibus aduecto: quẽ alii aquaticũ uocant: quoniam aqua trahit a tenui & ſpõgioſa inanitate alii ꝓthicũ. Sũma laus ſiliginis bonitate & cribri tenuitate conſtat. Quidã ex ouis aut lacte ſubigũt. Butyro uero gentes etiã pacatæ ad opis piſtorii genera trãſeunte cura. Durat ſua piceno in panis inuentione gratia ex alicæ materia cũ nouẽ diebus macerata: decimo ad ſpeciem tracta: & ſubacta uuæ paſſæ ſucco eſt. Ibi poſtea in furnis ollis indita: quæ rũpant ibi torrent. Negq; eſt ex eo cibus niſi madefacto: quod fit lacte maxime mulſo. Piſtores Romæ non fuerunt ad perſicum uſq; ad bellum: annis ab urbe condita ſup quingentos octoginta. Ipſi panes faciebãt quirites: mulierũq; id opus erat ſicut etiã nũc in plurimis gentiũ. Artopteſiam Plautus appellat in fabula: quam aululariam ſcripſit. Magna ob id cõcertatione eruditoꝝ: an is uerſus poetæ ſit illius certũq; ſit Attei Capitonis ſententia. Toſtum panẽ lautioribus coquere ſolitos: piſtoreſq; tantũ eos qui far piſebant noiatos. Nec cocos uero habebant in ſeruitiis eoſq; ex macello cõducebant. Cribroꝝ genera galliæ ſetis equoꝝ inuenere: hiſpaniæ lino excuſſoria & pollinaria: ægyptus e papyro atq; iunco. Sed inter hæc dicat prima & alicæ ratio: præſtãtiſſimæ ſaluberrimæq;: quæ palma frugũ indubitanter italiã cõtingit. Fit ſine dubio & in ægypto ſed admodũ ſpernẽda. In italia uero plũribus locis: ſicut ueronẽſi piſanoq; agro. In campania tamen laudatiſſimus campus eſt: montibus ſubiacet nimboſis totis quidem. xl. mil. paſ. planicie. Gracia terræ eius (ut ꝓtinus ſoli natura dicat) puluerea ſumma inferior bibula: & pumicis fiſtulãs uice. Montiũ quoq; culpa in bonũ cedit. Crebros enim hymbres percolat atq; trãſmittit: nec dilui aut madere uoluit ꝓpter facilitatẽ culturæ. Eadẽ acceptũ humorẽ nullis fontibus reddit: ſed tẽperat: & concoquẽs intra ſe uice fuſi cõtinet. Seriẽ toto anno: panico ſemel: bis farre. Et tamen uere ſegetes quæ interquieuere fundunt roſam odoratiorẽ ſatiua: adeo terra nõ ceſſat parere. Vnde uulgo dictum plus apud campanos unguẽti: q̃ apud cæteros olei fieri. Quantũ aũt uniuerſas terras campus circũ campanus antecedit: tantũ ipſum pars eius: quæ laboriæ uocant: quẽ phlegræũ græci appellãt. Finiuntur laboriæ uia ab utroq; latere conſulari: quæ a puteolis: & quæ a cumis capuam ducit. Alica fit e zea quã ſemem appellauimus

Tundit granũ eius in pila lignea. Nam lapidis duritia cõterit. Nobilius ut notũ est pilo uinctoꝝ penali opera. Primori ineſt pixis ferrea excuſſis inde tenuicis. Iterũ iiſdem armamẽtis nudata cõcidit medulla. Ita fiunt alicæ tria genera: minimũ: ac ſecundariũ: grandiſſimũ uero apherema appellant. Nondum habent candorẽ ſuũ quo præcellũt. Iam tamẽ alexandriæ præferunt. Poſtea miꝝ dictu admiſcetur creta: quæ tranſit in corpus: colorẽq; & teneritatẽ affert. Inuenit hæc inter puteolos & Neapolim ĩ colle leuco geo appellato. Extatq; Diui Auguſti decretum quo anno ad uicena milia neapolitanis ꝑ eo numerari iuſſit e fiſco ſuo colonia deducens capuam. Adiecitq; cauſam afferendi: quoniam negaſſent campani alicam confici ſine eo metallo poſſe. In eodem reperitur & ſulphur. Emicantq; fontes oraxi oculorum claritati: & uulneꝝ medicinæ: dentiũq; firmitati. Alica adulterina fit maxime e zea quæ in africa degenerat. Latiores eius ſpicæ nigrioreſq;: & breui ſtipula. Piſunt cum harena: & ſic quoq; difficulter conterũt utriculos. Fitq; dimidia modii menſura. Poſteaq; gypſi pars quarta inſpergitur: atq; ut cohæſerit farina rio cribro ſubcernunt. Quæ in eo remanſit exceptitia appellat: & grandiſſima eſt. Rurſus quæ tranſit arctiore cernit: & ſecundaria uocat. Item cribraria: quæ ſimili modo in tertio remanſit cribro anguſtiſſimo: & tantum harenas tranſmittente. Alia ratio ubiq; adulterandi. Ex tritico cãdidiſſima atq; grandiſſima eligunt grana: & ſemicocta in ollis: poſtea arefaciunt ſole ad initium: rurſuſq; leuiter aſperſa molis frangunt. Ex zea pulchrius q̃ ex tritico fit granum quamuis id alicæ uitium ſit. Candorem autem ei pro creta lacti incoctis mixtura confert.

De leguminibus. CA. XII.

Equitur natura leguminũ: inter quæ maximus honos fabæ. Quippe ex qua tentatus ſit etiã panis. Lomentũ appellat farina ea: aggrauatq; põdus illa & omni legumine. Iã uero & pabulo uenalis. Fabæ multiplex uſus: oĩum quadrupedũ generi præcipue homini. Frumento etiã miſcet apud pleraſq; gẽtes: & maxime panico ſolida: ac delicatius fracta. Quin & priſco ritu fabaia ſuæ religionis diis in ſacra eſt: prævalens pulmentari cibo & hebetare ſenſus exiſtimata: inſomnia quoq; facere. Ob hoc pythagorica ſententia damnata. Vel (ut alii tradidere) quoniam mortuorum animæ ſunt in ea. Qua de cã parentando utiq; aſſummit. Varro & ob hæc flaminẽ ea nõ ueſci tradit: quoniam & in flore eius litteræ lugubres repiantur. In eadẽ peculiaris religio. Nãq; fabam utiq; in frugibus referre mos eſt auſpicii cã: quæ ideo referuia appellat. Et auctionibus eã adhiberi lucroſum putant. Sola certe frugum etiã exeſa repletur creſcẽte luna. Aqua marina alia ue ſalſa nõ percoquitur. Serit ante uergiliarum occaſum leguminum prima: ut antecedat hyemem. Virgilius per uer eã ſeri iubet circũpadanæ italiæ ritu. Sed maior pars malũt fabalia maturæ ſationis: q̃ trimeſtrem fructum eius. Nam ſiliquæ cauleſq; gratiſſimi ſunt pabulo pecori. Aquas in flore maxime cõcupiſcit: cum uero defloruit: exiguas deſiderat. Solũ in quo ſata eſt lætificat ſtercoris uice. Ideo circa macedoniam theſſaliãq; cũ florere incepit uertunt arua. Naſcit & ſua ſponte pleriſq; in locis: ſicut ſeptẽtrionalis occeani inſulis: quas ob id noſtri fabarias appellãt. Item in mauritania ſilueſtris paſſim: ſed prædura: & quæ percoqui nõ poſſit. Naſcit & in ægypto ſpinoſo crule. Qua de cauſa crocodili aculeos timẽtes refugiunt. Longitudo ſcapo quattuor cubitorum eſt. Ampliſſima craſſitudo. Octona genicula habet: molli calamo. Simile caput papaueri: colore roſeo. In eo fabæ nõ ſupra tricenas. Folia ampla. Fructus ipſe amarus & odore: ſed radix perq̃lata. Incolarum cibus cruda: & omnino decocta. Harundinum radicibus ſimilis. Naſcitur & in ſyria ciliciaq; & in thorone chalcidis lacu. Ex leguminibus aũt nouẽbri ſerunt lens: & in græcia piſa. Lens amat ſolum tenue magis q̃ pingue: cælũ utiq; ſiccũ. Duo genera eius in ægypto: alteꝝ rotũdius nigriuſq;: alteꝝ ſua figura. Vnde uario uſu tranſlatum eſt in lenticulas nomẽ. Inuenio apud auctores æquanimitatẽ fieri ueſcentibus ea. Piſum in apricis ſeri debet: frigoꝝ ipatientiſſimũ. Ideo in italia & in auſteriore cælo non niſi uerno tẽpore terra facili ac ſoluta. Ciceris natura eſt gigni cũ ſalſilagine: ideo ſolum urit. Nec niſi madefactum pridie ſeri debet. Differẽtiæ plures: magnitudine: figura: colore: ſapore. Eſt enim arietino capiti ſimile: unde ita appellat. Albũ nigrũq; eſt & colũbinũ: quod alii ueneriũ uocant: candidũ: rotũdũ: leue. Arietino minus: quod religio puigiliis adhibet. Eſt & cicercula minuti ciceris: inæqualis angulos habens ueluti piſum. Dulciſſimum aũt id quod eruo ſimillimũ: firmiuſq; quod nigrũ & ruffum q̃ quod album. Siliquæ rotundæ ciceri: cæteriſq; leguminũ longæ: & ad figurã ſeminis latæ. Piſo cilindraciæ. Faſioloꝝ cum ipſis manduntur granis. Serere eos qua uellis terra licet ab idibus octobris in. Kalẽ. nouẽbris. Legumina cũ matureſcere cœperint rapiẽda ſunt: quoniam cito exiliunt: latentq; cũ didicere ſicut & lupinũ.

De rapis & napis amiterinis. CA. XIII.

Vãq; prius dixiſſe cõueniat de rapis: in trãſcurſu eas attigere noſtri: paulo diligẽtius græci: & ipſi tamẽ iter hortẽſia. Si iuſtus ordo fiat a frumẽto ꝑtinus aut certe faba dicẽdis. Quando alii præſtãtior uſus ab iis nõ eſt. Ante oĩa nãq; cũctis aĩaljbus naſcunt: nec in nouiſſimis. Satiãt ruris alitũ quoq; genera: magiſq; ſi decoquant aqua. Quadrupedes & frõde eaꝝ gaudẽt. Et hoĩ nõ minore rapacioꝝ ſuis horis gratia q̃ cimaꝝ. Flaccidoꝝ quoq; & in horreis enecatoꝝ: uel maiore q̃ uirẽtiũ. Ipſa uero durãt & in ſua terra ſeruata. Et poſt a paſſo pene ad aliũ ꝑuẽtũ famẽq; ſentiri ꝓhibẽt. A uino atq; meſſe tertius hic trãſpadanis fructus. Terrã nõ moroſe eligit: pene ubi nihil aliud ſeri poſſit. Nebulis & pruinis ac frigore ultro alunt ãplitudine mirabili. Vidi, lx. libras excedẽtia. In cibis qdẽ nr̃is pluribus modis cõmẽdant: durãtq; ad alia ſinapis acrimonia domita: etiã coloribus picta: ꝑter ſuũ ſemẽ: ſex aliis purpureo quoq;: neq; aliud ĩ cibis tigui decet. Genera eoꝝ græci duo prima fecere: maſculinũ fœminiũq; & ea ſerẽdi mõ ex eodẽ ſemine. Dẽſiore. n. ſatu maſculeſcere: itẽ ĩ terra difficili. Semen ꝑſtãtius quo ſubtilius. Species uero oĩum tres. Aut. n. ĩ latitudiné fundi: aut ĩ rotũditatẽ globari. Tertiã ſpeciẽ ſilueſtrẽ

appellauere:in ſongitudinẽ radice ꝓcurrẽte:raphani ſimilitudine & folio anguloſo ſcabroq; ſucco acri. Qui circa meſſem exceptus oculos purgat:medeturq; caligini admixto lacte mulier. Frigore dulciora fieri exiſtimantur & grandiora. Tepore in folia exeunt. Palma in nurſino agro naſcentibus. Taxatio in libras ſeſtertii ſinguli:& in penuria bini. Proxima in algido natis. Napi uero amiternini quorum eadem fere natura gaudent æque frigidis. Seruntur & ante Kalen. Martias in iugero ſextarii quattuor. Diligẽtiores quinto ſulco napũ ſeri iubent:rapã quarto utroq; ſtercorato:rapã latiorem fieri ſi palea ſeminetur. Serere nudũ uolunt præcantẽ ſibi & uicinis ſerere ſe. Satus utriq; generi iuſtus inter duos minimum dies feſtos. Neptũni atq; Vulcani. Feruntq; ſubtili obſeruatione quota luna procedente hyeme nix prima ceciderit:ſi totidem numinum die intra prædictum temporis ſpatium ſerantur mire prouenire. Seruntur & uere in calidis atq; humidis.

De lupino. CA. XIIII.

Vpino eſt uſus proximus:cum ſit & homini & quadrupedũ generi ungulas habenti cõis. Remediũ eius ne metẽtes fugiant exiliendo:ut ab hymbre tollant. Nec ullius quæ ſerunt natura aſſenſu terræ mirabilior eſt. Primũ oium cũ ſole quottidie circũagitur:horaſq; agricolis ẽt nubilo demõſtrat. Ter præterea floret. Terrã amat:terraq; operiri nõ uult. Et unũ hoc ſerit non arato: ubi fuerit maxime ſabuloſa:& ſicca:atq; etiã harenoſa. Coli:utiq; nõ uult. Tellurẽ adeo amat:ut q̃is fruteto ſolo coniectum inter folia uepreſq; ad terrã tamẽ radice pueniat. Pingueſcere hoc ſatu arua uineaſq; diximus. Itaq; deo nõ eget ſimo:ut optimi uicẽ repræſentet. Nihil aliud nullo impendio conſtat:ut quod ne ſerendi quidẽ gratia opus ſit afferre ꝓtinus ſeritur ex aruo. Ac ne ſpergi q̃dẽ poſtulat decidẽs ſponte. Primũq; oium ſerit:nouiſſimũ tollit. Vtrũq; ſeptẽbri fere mẽſe:quia ſi non anteceſſerit hyemẽ frigoribus obnoxium eſt. Impune præterea iacet:uel derelictũ:etiã:ſi nõ protinus ſicuti obruãt hymbres:ab oibus aĩalibus amaritudine ſua tutum. Plerũq; tamen leui ſulco integunt. Ex denſiore terra rubricam maxime amat. Ad hãc alendã poſt tertiũ florẽ uerti debet:in ſabulo poſt ſecũdũ. Cretoſa tãtũ limoſaq; odit:& in iis nõ ꝓuenit. Maceratũ calida aqua homini in cibo eſt. Nã bouẽ unũ modii ſinguli ſatiãt:ualidũq; præſtãt. Quãdo etiã ĩpoſitũ pueroꝝ uẽtribus ꝓ remedio eſt. Condi in fumo maxime conuenit:quoniã in humido uermiculi umbilicũ eius in ſterilitatẽ caſtrant. Si depaſtũ ſit in fronde:inarari protinus ſolum opus eſt.

De uitia:& eruo. CA. XV.

Tuitia pingueſcũt arua:nec ipſa agricolis operoſa:uno ſulco ſata:nõ ſarrit:nõ ſtercorat:nec aliter udq̃ deoccat. Satiõis eius tria tpa. Circa occaſum arcturi ut decẽbri mẽſe paſcat. Tũc optime ſerit in ſemẽ. Aeque nãq; fert depaſta. Secũda ſatio menſe Ianuarii eſt:nouiſſima martio:ac tũ ad frõdẽ utiliſſima. Siccitatẽ ex oĩbus quæ ſerunt maxime amat:nõ aſpernat etiam umbroſa. Ex ſemine eius ſi lecta matura eſt palea cæteris præferẽt. Vitibus præripit ſuccũ langueſcuntq; ſi in arbuſtis ſeratur Nec erui opoſa cura eſt. Hoc amplius q̃ uitia rũcat:& ipſum medicaminis uim optinẽs. Quippe per eũ Diuũ Auguſtũ curatũ epiſtolis ipſius memoria extat. Sufficiũt ſingulis boũ iugis modii quini ſati. Martio mẽſe ſatũ noxium eſſe bubus aiũt. Itẽ autũno grauedinoſum. Innoxium autẽ fieri primo uere ſatũ.

De fœno & farragine & de ocimo & medica & cytiſo. CA. XVI.

Tſicilia hoc eſt fœnũgræcum ſcarificatione ſerit:nõ altiore quattuor digytoꝝ ſulco quãtoq; peius tractat:tanto ꝓuenit melius. Raꝝ dictu:eſſe aliquid cui ꝓſit negligentiã. Id aũt quod ſecale atq; farrago appellat occari tantũ deſiderat. Secale taurini ſub alpibus aſiã uocant:deterrimum:& tantum ad arcendũ famẽ utile fœcundã ſed gracili ſtipula:nigritia triſte:ſed pondere præcipuum. Admiſcetur huic far ut mitiget amaritudinem eius:& tamẽ ſic quoq; ingratiſſimum uentri eſt. Naſcit qualicũq; ſolo cũ centeſimo grano. Ipſumq; ꝓ letamine eſt. Farrago ex recremẽtis farris prædẽſa ſerit:admixta aliquando & uitia. Eadẽ aliquando in africa ſit ex hordeo. Omnia hæc pabularia. Degenerãtq; ex leguminibus quæ uocat cracca:in tãtum colũbis grata:ut paſtas ea negẽt illius loci fugitiuas fieri. Apud antiquos erat pabuli genus:quod Cato ocimum uocat:quo ſiſtebãt aluum bubus. Id erat e pabulis ſegete uiridi deſecta anteq̃ gelaret. Sura Manulius id aliter interpretatur:& tradit fabæ modios. x. uitiæ duos tantũdem:& eruiliæ in iugero autumno miſceri & ſeri ſolitos. Melius & auena græca:cui non cadit ſemẽ admixta. Hoc uocitatum ocimum:boumq; cauſa ſeri ſolitum. Varro appellatum a celeritate proueniendi a græco:quod ocys oceos dicunt. Medica externa etiã græciæ ut a mediis aduecta ꝓ bella pſaꝝ quæ Darius intulit. Sed uel in primis dicẽda tanta dos eius:ut cum uno ſatu amplius q̃ tricenis annis duret. Similis eſt trifolio caule:foliiſq; geniculata:quicquid in caule aſſurgit in folia cõtrahitur. Vnum de ea & cytiſo uolumẽ Amphilochus fecit cõfuſum. Solũ in quo ſerat elapidatum purgatumq;. Subigitur autũno:mox aratum & occatum integitur crate iteꝝ & tertio:quinis diebus interpoſitis in ſimo addito. Poſcit autem ſiccum ſuccoſum uel riguum ita præparatum ſeritur menſe maio:aliqui pruinis obnoxia. Opus eſt denſitate ſeminis omnia occupari:internaſcenteſq; hærbas excludi. Id præſtant in iugera modia uicena immouendum ne adurat:terraq; ꝓtinus integi debet. Si ſit humidũ ſolũ:hærboſum ue uineiſ:& deſciſcit in pratũ. Ideo protinus altitudine unciali hærbis oĩbus liberanda eſt manu potius q̃ ſarculo. Secatur incipiens florere:& quotiens refloruit. Id ſexies euenit per annos:cum minimum quater. In ſemen matureſcere ꝓhibendũ eſt:quia pabulũ utilius eſt uſq; ad trimatũ. Verno ſeri debet:liberariq; cæteris hærbis ad trimatũ marris a ſolo radi. Itaq; reliquæ hærbæ intereunt ſine ipſius dãno propter altitudinẽ radicum. Si euicerint hærbæ:remediũ unicum eſt aratio:ſæpius uertendo donec omnes aliæ radices intereant. Dari nõ ad ſatietatem debet:ne repellere ſanguinem neceſſe ſit:& uiridis utilior eſt. Areſcit ſurculoſe:ac poſtremo in puluerem inutilem extenuatur. De cytiſo cui & ipſi

principatus datur in pabulis affatim diximus inter frutices. Et nunc frugum oĩum natura peragenda eſt:cuius in parte de uitiis quoq; dicatur.

De uitiis frugũ & remediis:& qd in quoq; terræ genere debeat ſeri. CA. XVII.

Rrimũ oĩum frumenti uitium auena eſt:& hordeum in eã degenerat:ſicut ipſa frumẽti fit in p ſtar. Quippe cũ germaniæ populi edant eã:neq; alia pulte uiuant. Soli maxime cæliq; humore hoc euenit uitiũ. Sequentẽ cauſam habet imbecillitas ſeminis:cum diutius retentũ eſt terra:prius q̃ erumpat. Eadẽ eſt rõ ſi carioſum fuit:cũ ſereret. Prima autem ſtatim eruptione agnoſcit:ex quo apparet in radice eẽ cãm. Eſt & aliud in uicino auenæ uitiũ:cũ amplitudine incohata granũ: ſed nõ dum natura:priuſq; roboret corpus afflatu noxio caſſum & inane a ſpica euaneſcit quodam arbortiuo. Venti aũt tribus temporibus nocent frumento & hordeo. In flore aut ptinus cum defloruere:uel matureſcere incipientibus. Tunc enim exinaniunt grana. Prioribus cauſis naſci phibẽt. Nocet & ſol crebere nube. Naſcunt & uermiculi in radice:cũ ſementẽ hymbribus ſecutis ĩcluſerit repentinus calor humorẽ. Gignunt & in grano:cum ſpicæ in pluuiis calor inferueſcit. Eſt & cantharis dictus ſcarabeus paruus frumẽta erodens. Oĩa ea aĩalia cũ cibo deficiũt. Oleũ:pix:adeps cõtraria ſeminibus. Cauendumq; ne contacta eis tunc ſerant. Hymber in hærba utilis quarto. Florẽtibus autẽ frumẽto & hordeo nocet. Leguminibus innocuus:præterq̃ ciceri. Matureſcentia frumenta hymbre læduntur:& hordeum magis. Naſciť & hærba alba panico ſimilis:occupans arua:pecori quoq; mortifera. Nã lolium & tribulum & carduũ:lappãq; nõ minus q̃ rubũ:inter frugũ morbos potius q̃ iter ipſius terræ peſtem numerauerim. Cæleſte frugum uinearumq; malũ nullo minus noxiũ eſt rubigo. Frequẽtiſſima hæc in roſcido tractu: cõualibuſq; ac pflatũ nõ habentibus. E diuerſo carent ea uentoſa & excelſa. Inter uitia ſegetũ & luxuria eſt:cũ onerata fertilitate pcũbunt. Cõmune aũt oĩum ſatoꝝ uitium urtica:etiã ciceris cum ſalſilagine eius abluendo hymber dulcius id facit. Eſt hærba quæ cicer enecat & eruum circũligando ſe: uocatur orobãche. Triticũ ſimili modo era. Hordeum feſtuca quæ uocat ægilos. Lentẽ hærba ſecuridaca:quam græci a ſimilitudine pelecinon uocant. Et hæ quidẽ cõplexu necant. Circa philippos aũt antranium nominant in pingui ſolo hærbã:qua faba necat. Era nõnunq; in macro:cũ udam quidã uentus afflauerit. Eræ granũ minimum eſt in cortice aculeato. Cum eſt in pane celerrime uertigines facit. Aiuntq; in aſia & græcia balneatores cũ uelint turbã pellere:carbonibus id ſemẽ iniicere. Naſciť & phalangius in eruo beſtiola aranei generis:ſi hyems aquoſa ſit. Limaces naſcunt in uitia:aliquando e terra cocleæ minutæ mirũ immodũ erodẽtes eã. Et morbi quidẽ hi ſunt. Remedia eoꝝ quæcũq; ptinent ad hærbas in ſarculo:& cũ ſemẽ iactat cinere. Quæ uero in ſemine & circa radicẽ cõſiſtunt præcedente cura cauentur. Vino autem ſemina perfuſa minus egrotare exiſtimant. Virgilius nitro & amurca pfundi iubet fabam:ſic etiã grãdeſcere pmittit. Quidã uero ſi triduo ante ſatum urina & aqua maceretur:præcipue adoleſcere putant. Ter quidem ſartam modiũ fractæ e modio ſolidæ reddere. Reliqua ſemina cupreſſi foliis tuſis ſi miſceant:nõ eſſe uermiculis obnoxia:nec ſi iterlunio ſerant. Multi ad milii remedia rubetam noctu aruo circũferri iubent priuſq; ſarriat:defodiq; in medio incluſam uaſe fictili. Ita nec paſſerem nec uermẽ nocere:ſed eruẽdam priuſq; metat:alioquin amarum fieri. Quin & armo talpæ cõtacta ſemĩa uberiora eſſe. Democritus ſucco hærbæ quæ appellat aizoõ in tegulis naſcens tabulifeſſum latine uero ſeduma (ut dicit ille) medicata ſeri iubet omnia ſemina. Vulgo uero ſi dulcedo noceat & uermes radicibus inhæreant: remediũ eſt amurca pura ac ſine ſale ſpargere:deinde ſarrire. Si in articulum ſeges ire cœperit curare:ne hærbæ uincant. Peſtem a milio atq; panico ſturnorum paſerum ue agmina ſcio abigi hærba: cuius nomen eſt ignotum:in quattuor angulis ſegetis defoſſa mixꝝ dictu ut oĩno nulla auis inrret. Mures abiguntur cineræ muſtellæ uel felis diluto & ſemine ſparſo:uel decoctaꝝ aqua. Sed redolet uirus animalium eoꝝ etiã in pane. Ob id felle bubulo ſemina attingi utilius putant. Rubigo quidẽ maxima ſegetum peſtis lauri ramis in aruo defixis tranſit in earum folia ex aruis. Luxuria ſegetum caſtigatur dente pecoris in hærba dũtaxat:& depaſtæ qdem uel ſæpius nullã in ſpica iniuriã ſentiunt. Retonſaꝝ uero etiam ſemel omnino certum eſt granum longius fieri:ſed inane caſſumq; ac ſatum non naſci. Babylone tamen bis ſecant:tertio depaſcunt. Alioquin folia tantum fierent. Sic quoq; cum quintodecimo fœnore meſſes reddit exilitas ſoli. Veꝝ diligentioribus cum centeſimo quinquageſimo. Neq; eſt cura difficilis. Quã diutiſſime aquari gaudent:ut præpinguis & denſa ubertas diluatur. Limũ autem non inuehũt euphrates tigriſq;:ſicut in ægypto niſus. Nec terra ipſa hærbas gignit. Vbertatis tamẽ tantæ ſunt:ut ſequente anno ſponte reſtibus fiat ſeges impreſſis ueſtigio ſeminibus quæ tanta ſoli differentia ammonet terræ genera in fruges deſcribere. Igitur Catonis hæc ſententia eſt. In agro craſſu & læto frumẽtum ſeri. Si uero nebuloſus ſit. Idem raphanum:milium:panicum in frigido & aquoſo prius ſerendum:poſtea in calido. In ſolo autem rubricoſo uel pullo:uel harenoſo ſi non ſit aquoſum lupinum. In cretoſo & rubricoſo & aquoſiore agro adoreum. In ſicco & non hærboſo nec umbroſo triticum. In ſolo ualido faba. Vitiã uero q̃ minime aquoſo hærbidoq;. Siliginẽ & triticum in aperto loco edito qui ſole q̃ diutiſſime torreat. Lentẽ in fruteto & rubicoſo:qui nõ ſit herbidus. Hordeum in nouali & in agro quod reſtibile poſſit fieri:trimeſtre ubi ſementẽ maturã facere nõ poſſit & cuius craſſitudo ſit reſtibilis. Subtilis & illa ſententia. Serenda eſſe ea in tenuiore terra:quæ non multo indigent ſucco:ut cytiſus & cicer:exceptis leguminibus quæ uelluntur e terra non ſubſecantur. Vnde & legumina appellata: quia ita leguntur. In pingui autẽ quæ cibi ſunt maioris:ut olus:triticum:ſiligo:linum. Sic ergo tenue ſolum hordeo dabitur. Minus enim alimenti radix poſcit. Leuior terra denſiorq; tritico. In loco humili far adoreũ q̃

triticum ſeratur. Tempato & triticum & hordeū. Colles rubuſtius ſed minus reddūt triticum. Far & ſiligo & cretoſum & uliginoſum ſolum ſortiuntur.

De prodigiis frugū & arādi diſciplina: & uomere⁊ generibus. CA. XVIII.

St & in frugibus oſtentū. Semel (quod equidē inuenerim) accidit. P. Elio. Cn. Cornelio conſ. e quo anno ſupatus eſt Hánibal. In arboribus enim tunc nata ꝓdunt frumēta. Et quoniam de frugū terræq; generibus abunde diximus: nunc de arādi rōne dicemus: ante oīa ægypti fœlicitate commemorata. Nilus ibi coloni uice fungens euagari incipit (ut diximus) a ſolſtitio aut noua luna: ac primo lente deinde uehemētius q̄diu in leone ſol eſt. Mox pigreſcit in uirginē tranſgreſſo: atq; i libra reſidet. Si. xii. cubitos nō exceſſerit: fames certa eſt. Nec minus ſi. xvi. exupauerit. Tanto enim tardius decidit: quanto abundantius creuit: & ſementem arcet. Vulgo credebat ab eius deceſſu ſerere ſolitos: mox ſues impellere ueſtigiis ſemina deprimentes: & in madido ſolo credo antiquitus factitatum. Nūc quoq; non multo grauiore opera: ſed tamen inarari certum eſt: abiecta prius ſemina in limo digreſſi annis: hoc eſt Nouembri menſe incipiente. Poſtea pauci runcant: quod botaniſmon uocant. Reliqua pars nō niſi cū falce arua uiſit pauloante Kalen. Aprilis. Peragit autem meſſis mēſe maio: ſtipula nunq̄ cubitali. Quippe ſabulum ſubeſt: granūq; limo tantū cōtinet. Excellentius in thebaidis regionibus frumentū q̄ paluſtribus ægyptiis. Similis ratio ſed fœlicitas maior babyloniæ ac ſeleuciæ euphrate atq; tigri reſtagnātibus: quoniā ibi rigādi modus manu tēperat. Syria quoq; tenui ſulco arat: cum multifariā in italia octoni boues ad ſingulos uomeres anhelāt. In omni quidē parte culturæ: ſed in hac quidem maxime ualet oraculū illud. Quid quæq; regio patiat. Vomer⁊ plura genera. Culter uocat prædenſam prius q̄ præſcindat: terrā ſecans: futuriſq; ſulcis ueſtigia præſcribēs inciſuris: quas reſupinus in arando mordeat uomer. Alter⁊ genus eſt uulgare roſtratū uti uectis. Tertiū in ſolo facili nec toto porrectum dentali: ſed exigua cuſpide in roſtro latior. Hæc quarto generi: ſed exactior in mucronē faſtigata: eodemq; gladio ſcindēs ſolū: & acie later⁊ radices hærbar⁊ ſecans: nō pridē inuētū in rhetia. Galliæ uero duas addiderūt rotulas: quod genus uocant plamorati. Cuſpis effigiem palæ habet. Serunt ita non niſi culta terra & fere noua. Latitudo uomeris ceſpites uerſat. Semē protinus iniiciunt. Crateſq; dentatas ſupertrahunt: Nec ſarrienda ſunt hoc modo ſata: ſed pro ſellis binis terniſq; ſic arant. Vno iugo boum cenſeri anno facilis ſoli quadragena iugera difficilis tricena iuſtum eſt.

De tēporibus arandi: & iunctione boum. CA. XIX.

N arando magnope ſeruandū eſt Catonis oraculū. Quid eſt primū? Agrū bene colere. Quid i ſecundum? Bene arare. Quid tertiū? ſtercorare. Sulco uario ne ares. Tēpeſtiue ares. Tepidioribus locis a bruma ꝓſcindi arua oportet: ac frigidioribus ab æquinoctio uerno. Et maturius ſicca regione q̄ humida. Maturius dēſa terra q̄ ſoluta: pingui q̄ macra. Vbi ſiccæ & graues æſtates terra cretoſa aut gracilis. Vtilius inter ſolſtitiū & autūni æquinoctium arat. Vbi leues æſtus frequentes hymbres pingue hærboſumq; ſolū: ibi melius caloribus. Altum & graue ſolum etiā hyeme moueri placet. Tenue ualde & aridum pauloante ſationis tēpus. Sunt & hic ſuæ leges. Lutoſam terram ne tangito. Vi omni arato. Prius q̄ ares proſcindito. Hoc utilitatē habet q; in uerſo ceſpite hærbar⁊ radices necant. Quidam utiq; ab æquinoctio uerno ꝓſcindi uolunt: quodq; uere ſemel aratum eſt a temporis argumento ueruactū uocat. Hoc in nouali atq; reqeto neceſſarium eſt. Nouale eſt qđ alternis annis ſerit. Araturos boues q̄ arctiſſime iungi oportet: ut capitibus ſublatis arent. Sic minime colla contundunt. Si inter arbores uiteſq; aret ſiſcellis capiſtrari: ne germinū tenera præcerpant. Securiculā inſitiuā pendere: qua intercidant radices. Hoc melius q̄ conuelli aratro: boueſq; luctari. In arando uerſum pagi: nec ſtrigare in actu ſpiritus. Iuſtum eſt proſcindi ſulco dodrātali iuger⁊ uno die: iterari ſexq; iuger⁊: ſi ſit facilitas ſoli. Si minus proſcindi ſemiſſem: iterari aſſem. Quādo & animalium labori natura leges ſtatuit. Omne aruū rectis ſulcis mox & obliquis ſubigi debet. In collibus tranſuerſo tantum monte aratur: ſed modo in ſuperiora mō in inferiora roſtrante uomere. Tantumq; eſt laboris homini: ut etiā boum uice fungat. Certe ſine hoc aīali montanæ gentes ſarculis arant. Arator niſi incuruus præuaricat. Inde tranſlatum hoc crimē in fo⁊. Ibi itaq; caueat: ubi inuentū eſt. Purget uomerē ſubinde ſtimulus cuſpidatus rulla. Scāna inter duos ſulcos cruda ne relinquantur: glebæ ne exultent. Male aratur aruū: quod ſatis frugibus occādum eſt. Id demum recte ſubactum erit: ubi non intelliget utro uomerierit. In uſu eſt: & collectitias in terponere: ſi ita locus poſcat: ampliore ſulco: quæ in foſſas aquam deducant.

De occando: & quodā arationis genere: & iteratione: & reſectione. CA. XX.

Ratione ꝓ trāſuerſum iterata occatio ſequit: ubi res poſcit: crate uel raſtro: & ſato ſemine itera a tio. Hoc quoq; cōſuetudo patit crate dētata: uel tabula aratro adnexa: qđ uocāt lerare: operientes ſemina. Vnde primū appellata deliratio eſt. Quarto ſeri ſulco Virgilius exiſtimat uoluiſſe: cū dixit optimā eſſe ſegetē: quæ bis ſolē bis frigora ſenſiſſet. Spiſſius ſolū ſicut plerūq; in italia qnto ſulco ſeri melius eſt: in thuſcis uero nono. At fabā & uitiā nō ꝓſciſſo ſerere ſine dāno cōpēdium operæ eſt. Nō omittemus unā etiānum arādi rationē: in tranſpadana italia bellor⁊ iniuria excogitatā. Salaſſi cum ſubiectos alpibus depopularent agros panicū miliūq; iā excreſcens tētauere. Poſtq; reſpuebat natura in ararūt. At illæ meſſes duplicatæ duocuere qđ nūc uocant artrare ideſt aratrare ut credo nūc dictū. Hoc fit uel incipiente culmo: uel tū iā ſi aut bina ternaue emiſerit: folia nec recens ſubtrahemus exēplū. In tre uerito agro tertio ante hūc annū cōpertū. Nā cū hyeme prægelida capræ ſegetes eſſent: reſeueret: reſarrientes cāpos menſe martio: uberrimaſq; meſſes habuerūt. Nūc reliqua cultura tradet ꝓ genera frugū.

De cultura terræ. CA. XXI.

Iliginem:far triticũ:ſemẽ:hordeũ occato:ſarrito:rũcato:quibus dictũ erit diebus. Sígulæ opæ
ſ cuiuſq; generi in iugero ſufficiẽt. Sarculatio induratã hyberno rigore ſoli triſtitiã laxat tẽpori/
bus uernis:nouoſq; ſoles admittit. Qui ſariet:caueat ne frumẽti radices ſuffodiat. Triticũ: hor
deũ:ſemẽ:fabã bis ſarrire melius. Rũcatio cũ ſeges in articulo eſt euullis inutilibus hærbis frugũ radicẽ
uindicat:ſegetẽq; diſcernit a ceſpite. Leguminũ cicer eadẽ quæ far deſiderat. Faba rũcari non geſtit:quo/
niã euincit herbas. Lupinũ runcaꝫ tantũ. Miliũ panicũ occaꝫ:& ſeriꝫ:nõ iteraꝫ:nõ runcaꝫ:ſilicia:& faſio/
li occanꝫ tãtũ. Sunt genera terræ:quaꝝ ubertas pectinari ſegetẽ ĩ hærba cogat. Cratis & hoc genus dẽta
tis ſtillis ferreis. Eadẽq; nihilominus & depaſcunꝫ. Quæ depaſta ſunt ſarculo itez excitari neceſſarium.
At in bactris africa cyrene oĩa hæc ſupflua. Quæ fecit indulgẽtia cæli:& aſemẽte nõ niſi nouis mẽſibus
in areã redeũt:qa ſiccitas coercet hærbas:fruges nocturno tactas rore nutriẽs. Virgilius alternis ceſſare
arua ſuadet & hoc(ſi patianꝫ ruris ſpatia) utiliſſimũ ꝓculdubio eſt. Qđ ſi neget cõditio:far ſerẽdũ:unde
lupinũ aut uitia aut faba ſublata ſint:&q̃ terrã faciãt lætioré. In primiſq; & hoc notãdũ q̃dam ꝓp alia ſeri
ob iter:ſed paꝝ ꝓuenire priori diximus uolumĩe:ne eadẽ ſæpius dicãꝫ. Plurimũ.n. refert ſoli cuiuſq; rõ.

Exẽpla diuerſaꝝ & de ſũma fertilitate:& biſera uite:& aquaꝝ differẽtia. CA. XXII.

Iuitas africæ ĩ mediis ſita harenis ſyrtis petẽtibus leptin:quæ magna uocaꝫ tacape fœlici ſuper
c oẽm miraculũ riguo ſolo:ternis fere mil.paſ.in oẽm partẽ. Fons abũdat largus qdẽ:ſed certis
horaꝝ ſpatiis diſpẽſatus ĩter ĩcolas. Palmæ ibi ꝓgrãdi ſubdiꝫ olea:huic ficus:fico punica:illi ui/
tis:ſub uite ſeriꝫ frumẽtũ:mox legumẽ:demũ olus:oĩa eodẽ ãno oĩaq; aliena umbra alunꝫ. Quaterna
cubita eius ſoli in q̃dratũ:nec ut a porrectis metianꝫ digytis:ſed in pugnũ cõtractis q̃ternis denariis ue/
nũdanꝫ. Sup oĩa eſt biferã uitẽ bis ãno uidemiare. Et niſi multiplici partu exinaniaꝫ ubertas pareãt luxu
ria ſinguli fructus. Nũc uero toto ãno metiꝫ aliqd. Cõſtatq; fertilitati nõ occurrere hoĩes. Aq̃z quoq;
differẽtia magna riguis eſt. In narbonẽſi ꝓuitia nobilis fons orge noĩe eſt. In eo hærbe naſcunꝫ in tantũ
expetite bubus:ut merſis capitibus totis eas quærãt uiribus. Sed illas ĩ aqua naſcẽtes certũ eſt nõ niſi hĩ/
bribus ali. Ergo qſq; ſuã terrã aquaq; nouerit. De qualitate terræ:& ſtercoratione. CA. XXIII.

I fuerit illa terra quã appellauimus tenerã:poterit ſublato hordeo miliũ ſeri:eo cõdito rapha/
ſ nus:iis ſublatis hordeum uel triticum ſicut in campania. Satiſq; talis terra aratur cum ſeritur.

Alius ordo:ut ubi adoreũ fuerit ceſſet quattuor mẽſibus hybernis:& uernam fabam recipiat:
aut ante hyemalẽ:ne ceſſet. Necnõ minus pinguis alternari põt ita:ſi frumento ſublato legumen tertio
ſeraꝫ. Gracilior & in annũ tertiũ eſſet. Frumentũ quidã ſeri uerãt:niſi in ea quæ ꝓximo anno quieuerit.
Maximam huius loci partem ſtercorationis optinet ratio:de qua & priore diximus uolumine. Hoc tã/
tum unũ in confeſſo eſt:niſi ſtercorato ſeri non oportere:quamq̃ & hic leges ſint ꝓpriæ. Miliũ: panicũ:
tapa:napus niſi in ſtercoratione non ſerantur. Non ſtercorato frumentum potius q̃ hordeũ ſerito. Itẽ in
noualibus tametſi in illis fabam ſeri uolunt:eandem ubicũq; q̃ recentiſſime ſtercorato ſolo. Autumno
aliquid ſaturus Septẽbri menſe fimũ inaret poſt hymbrẽ. Vtiq; ſi uerno erit ſaturus:ꝓ hyemẽ fimum
diſponat. Iuſtũ eſt uehes.xviii.iugero tribui diſpergere autẽ prius q̃ areſcat:aut iactato ſemine. Si hæc
omiſſa ſit ſtercoratio:ſequẽs eſt prius q̃ ſerat ante puluerem. Quod ut hãc quoq; cutẽ determinemus:
iuſtum eſt ſingulas uehes ſimi denario ire:in ſingulas pecudes minores:in maiores denas niſi hic male
ſubſtrauiſſe pecori colonũ appareat. Sunt qui optime ſtercorari putent ſub diuo retibus incluſa peco/
rum manſione. Ager ſi non ſtercoratur:alget. Si nimiũ ſtercoratus eſt aduriꝫ. Satiuſq; eſt id ſæpe:q̃ ſu/
pramodum facere. Quo calidius ſolum eſt eo minus addi ſtercoris ratio eſt.

De bonitate ſeminum:& diſciplina ſeminandi:& quantũ ex quoq; genere frumenti in iugero ſeren/
dum:& temporibus ſerendi. CA. XXIIII.

Emẽ optimũ anniculũ:bimũ deterius:trimũ peſſimum:ultra ſterile. Et in imo oĩum definita
ſ genere rõ eſt. Quod in ima areæ ſubſedit ad ſemẽ reſeruãdũ eſt. Id enim optimũ quoniã gra/
uiſſimũ. Neq; alio mõ utilius diſpergiꝫ. Quæ ſpica ꝓ interuala ſemina habebit abiiciẽꝫ. Opti
mum eſt granũ quod rubet:& dẽtibus fractũ eundẽ habet coloré. Deterius cui plus intus albi eſt. Cer/
tũ terras alias plus ſeminis recipere:alias minus. Religioſumq; inde primũ colonis auguriũ:cũ auidius
accipiat eſurire crediꝫ:& comeſſe ſemen. Sationẽ locis humidis celerius fieri rõ eſt:ne ſemẽ hymbre pu
treſcat. Siccis ſerius:ut pluuiæ ſequanꝫ:ne diu iacens atq; nõ cõcipiens uaneſcat. Itẽq; feſtinata ſatione
dẽſum ſpergi ſemen:uia tardẽ cõcipiat:ſerotina raꝝ:qa denſitate nimia neceꝫ. Artis quoq; cuiuſdã eſt
æqualiter ſpargere. Manus utiq; cõgruere debet cũ gradu:ſemperq; cum dextro pede. Fit quoq; quorũ
dã occulta ratione:q; ſors genialis atq; fœcũda eſt. Nõ trãſferendũ eſt ex frigidis locis ſemẽ in calida:ne/
q; ex præcocibus in ſerotina nihilq; in cõtrarium præripere quadã falſa diligentia. Serere in iugero tem
perati ſoli iuſtum eſt tritici aut ſiliginis modios.v. farris aut ſeminis:quod frumenti genus ita appella/
mus.x. hordei.vi. fabæ quintã partẽ amplius q̃ tritici. Viciæ.xii. Ciceris & cicerculæ & piſi.iii. Lupini.x.
Lentis.iii. Sed hanc cũ fimo arido ſeri uolunt. Erui.vi. Siliciæ.vi. Faſiolorꝝ.iiii. Pabuli.xx. Mili panici ſex
tarios quattuor. Pingui ſolo plus:gracili minus. Eſt & alia diſtinctio. In denſo aut cretoſo aut uliginoſo
ſolo tritici aut ſiliginis modios.vi. In ſoluta terra & nuda & ſicca & læta quattuor. Macies enim ſoli ma
ior:niſi ratũ culmũ habea::ſpicã minutam facit & inanem. Pinguia arua ex una ſeminis radice fruticem
numeroſum fundunt: denſamq; ſegetem e raro ſemine emittunt. Ergo inter quatuor & ſex modios:
pro natura ſoli: alii quinq; non minus ſeri pluresue præcipiunt. Item in confiro aut cliuoſo aut macro

hoc ptinet. Oraculũ illud magnope cuſtodiendũ ſegetem ne defruges. Adiecit his Accius in praxidico: ut ſereret cũ luna eſſet in ariete: geminis: leone: libra: aquario. Zoroaſtres ſole. xii. partes ſcorpionis trãſgreſſo cũ luna eſſet in tauro. Sequit huc dilata & maxima indigens cura de tẽpore fruges ſerendi queſtio: magnaq; ex parte ratione ſydez cõnexa. Quamobrem ſentẽtias omnium in primis ad id pertinentes exponemus. Heſiodus qui princeps oĩum de agricultura præcepit: unum tẽpus ſerendi tradidit ad uergiliaz occaſum. Scribebat enim in boetia helladis: ubi ita ſeri diximus. Inter diligẽtiſſimos cõuenit ut in alitũ quadrupedũq; genitura eſſe quoſdã ad conceptũ ipetus terræ. Hos græci ita definiunt: cum ſit calida & humida. Virgilius triticũ & far ad uergiliaz occaſum ſeri iubet: hordeũ inter æquinoctium autũni & brumã. Vitiã uero faſiolos & lentẽ boete occidente. Quo fit ut hoz ſydez aliorũq; exortus & occaſus dirigendi ſint in ſuos dies. Sunt qui & ante uergiliaz occaſum ſeri iubeãt dutãxat in arida terra calidiſq; puintiis. Cuſtodiri. n. ſemẽ corrũpẽte humore: & a proximo hymbre uno die erumpere. Alii ſtatim ab occaſu uergiliaz ſequi hymbres a ſeptimo fere die. Aliqui in frigidis ab æquinoctio autũni in calidis ſerius: ne ante hyemẽ luxurient: inter oẽs aũt cõuenit: circa brumã ſerendũ non eſſe magno argumẽto: quoniã hyberna ſemina cum ante brumã ſata ſint ſeptimo die erũpãt: ſi poſt brumã: nix. xl. Sunt qui pperent: atq; ita pnũtient feſtinatã ſementẽ ſæpe decipere: ſerotinã semp. E cõtrario alii uel uere potius ſerẽdũ q̃ male in autũno. Atq; ubi fuerit neceſſe inter fauoniũ & uernũ æquinoctiũ. Quidã omiſſa cæleſti cura ut inutili tẽporibus definiũt. Vere linũ & auena: & papauer: atq; uti nunc etiã trãſpadani ſeruãt uſq; in q̃ntribus fabã. Siliginẽ Nouẽbri mẽſe. Far ſeptẽbri extremo uſq; in idus Octobris. Alii poſt hũc diẽ in Kalẽ. Nouẽbris: ita his nulla naturæ cura eſt: illis nimia. Et ideo cæca ſubtilitas: cũ res inter ruſticos gerat litterarũq; exptes nõ modo ſydez. Et cõfidendũ eſt cælo maxime cõſtare ea. Quippe Virgilio iubẽte prædiſci uentos ante oĩa ac ſydez mores. Neq; aliter q̃ nauigãtibus ſeruari. Spes ardua & imẽſa: miſceri poſſe celeſtẽ diuinitatẽ iperitiæ. Sed cõtẽpläda tamẽ grãdi uitæ emoluméto. Prius tamẽ ſyderalis difficultas q̃ ſenſere etiã periti ſubiicienda cõtẽplationi eſt. Quo deide lætior mens diſcedat a cælo: & facta ſentiat: quæ futura pnoſci nõ poſſunt.

Digeſtio ſydez in noctes & dies. CA. XXV.

Rimũ omnium diez ipſoz anni ſoliſq; motus ppe inexplicabilis rõ eſt. Ad. ccclxv. adiiciunt etiãnum itercalarios diei noctiſq; quadrãtes. Ita fit ut tradi nõ poſſit certa ſydez tẽpora. Accedit confeſſa rez obſcuritas: nunc præcurrente: nec paucis diebus tempeſtatũ ſignificatione qđ prochemaſin græci uocant: nunc poſtueniẽte: quod epichemaſin. Et plerũq; alias citius: alias tardius cæli effectu ad terrã deciduo. Vnde uulgo ſerenitate reddita confectũ ſydus audimus. Præterea cũ oĩa hæc ſtatis ſyderibus cæloq; affixis cõſtent: interueniunt motus ſtellaz grãdines: hymbres: & ipſi nõ leui effectu ut docuimus: turbantq; cõceptæ ſpæi ordinẽ. Idq; ne nobis tantũ putemus accidere: & reliqua fallit aialia: ſagaciora circa hoc: ut uita eoz conſtet: æſtiuaſq; alites præpoſtere aut præpropere rigore: nec ante hybernos æſtus. Ideo Virgilius errantiũ quoq; ſydez rõnem ediſcẽdã præcipit: ammonẽs obſeruãdũ frigidæ. Saturni ſtellæ tranſitũ. Sunt q certiſſimũ ueris indiciũ arbitrent ob infirmitatem aialis papilionis puentũ. Ideo ipſo anno cũ cõmentaremur hæc notatũ eſt: puentũ eoz ter repetito frigore extinctũ aduenaſq; uolucres ad. vi. Kalẽ. februarii ſpem ueris attuliſſe: mox ſæuiſſima hyeme conflictatas. Res anceps primũ oĩum a cælo peti legẽ. Deinde eã argumẽtis eſſe quærẽdam. Sup oĩa eſt mũdi cõuexitas: terrarũq; globi differẽtia: eodẽ ſydere alio tpe aliis apiente ſe gẽtibus. Quo fit ut cauſa eius nõ iiſdẽ diebus ubiq; ualeat. Addidere difficultatẽ & auctores diuerſis in locis obſeruando: mox etiã in iiſdẽ diuerſa prodẽdo. Tres aũt fuere ſectæ: chaldæa: ægyptia: græca. His addit apud nos quartã Cæſar dictator annos ad ſolis curſum redigens ſingulos, Soſigene perito ſcientiæ eius adhibito. Et ea ipſa rõ poſtea comperto error correcta eſt. Ita ut. xii. annis cõtinuis nõ intercalaretur: quia cœperat ſydera ãnus morari: qui prius antecedebat. Et Soſigenes ipſe tribus cõmentationibus (quãq; diligentior eſſet cæteris) non ceſſauit tamen addubitare ipſe ſemet corrigendo. Auctores pdidere ea quæ ptexuimus uolumini huic: raro illius ſententia cum alio cõgruẽte. Minus hoc in reliquis miz quos diuerſi excuſauere tractus. Eorum qui in eadem regione diſſidere unã diſcordiã ponemus: exempli gratia. Occaſum uergiliaz matutinũ. Heſiodus (nam huius quoq; nomine extat aſtrologia) tradidit fieri: cum æquinoctium autumni conficeret. Thales. xxv. die ab æquinoctio. Anaximãder. xxix. Eudemõ. xlviii. Nos ſequemur obſeruationẽ Cæſaris: maximeq; hæc erit italiæ rõ. Dicemus tamen & alioz placita. Id quoniã nõ unius terræ: ſed totius naturæ interpretes ſumus: nõ auctoribus poſitis: id eum uerbũ eſt: ſed regionibus ut legentes tantũ me minerint breuitatis gratia. Cum attica nominata fuerit ſimul intelligere cycladas inſulas. Cum macedonia magneſiam: thraciam. Cũ ægyptus phœnicẽ: cyprũ ciliciam. Cum boetia locridẽ: phocidem: & finitimos ſemp tractus. Cũ helleſpontus cherſoneſum: & cõtinentia uſq; athomõtẽ. Cũ ionia aſiam & inſulas aſiæ. Cum pelopõneſus achaiã: & ad heſpez iacentes terras. Chaldei aſſyriã & babyloniam demõſtrabũt. Africam: hiſpaniam: gallias ſileri nõ erit mirum. Nemo enim obſeruauit in iis: qui ſydez pderet exortus nõ tamen difficili ratione dinoſcent in illis quoq; terris digeſtione circuloz: quã i ſexto uolumine fecimus: qua cognitio cæli nõ gentiũ modo: uez urbiũ quoq; ſingulaz intelligit: nota ex iis terris quas nominauimus ſumpta cõuexitate circuli ptinentis ad quas quiſq; quæret: & terras ad earum ſydez exortus: p oĩum circuloz pares umbras. Indicandum & illud tẽpeſtates ipſas ardores ſuos habere quadrinis annis. Et eaſdẽ nõ magna differẽtia reuerti ratione ſolis: octonis uero augeri eaſdẽ: centeſima reuoluente ſe luna. Omnis aũt ratio obſeruata eſt tribus modis: exortu ſydez: occaſuq; & ipſorum temporum cardinibus. Exortus occaſuſq; binis modis intelliguntur. Aut enim aduẽtu ſolis occultant

ſtellæ:& conſpici deſinunt:aut eiuſdē abſceſſu ꝓferunt ſe in emerſum.Hoc melius q̄ exortum cōſuetu do dixiſſet:& illud occultationē potius q̄ occaſum:illo modo quo die incipiunt apparere: uel deſinunt oriente ſole aut occidente:matutini ueſptiniue cognominati:ꝓut alterutris eoꝝ mane uel crepuſculo cōtingit.Dodrantes horaꝝ(cum minimū)interualla ea deſiderāt ante ſolis ortum uel poſt occaſum:ut aſpici poſſint.Præterea bis quædā exoriunt & occidunt.Omniſq; ſermo de his eſt ſtellis:quas adhære re cælo diximus.Cardo tēpoꝝ quadriptita anni diſtinctione conſtat.Per incrementa lucis augeſ hoc a bruma:& æquaſ noctibus:uerno æquinoctio in diebus.xc.tribus horis Deinde ſupat noctes ad ſolſti tium diebus.xciiii.horis.xii.uſq; ad æquinoctiū autūni.Et cū æquata die ꝓcedit ex eo ad brumam die bus.lxxxix.horis tribus.Horæ nūc in omni acceſſione æqnoctiales nō cuiuſcūq; diei ſignificanſ: oēſq; eæ differētiæ fiunt in octauis partibus ſinguloꝝ.Bruma capricorni ab octauo Kalē.Ianuarii fere.Aequi noctium uernū arietis.Solſtitiū cancri.Alterūq; æquinoctiū libræ.Qui & ipſi dies raros non aliquos tē peſtatum ſignificatus habēt.Rurſus hi cardines ſingulis etiānum articulis tēpoꝝ diuiduns per media oēs dieꝝ ſpatia.Quoniā inter ſolſtitiū & æquinoctiū autūni :fidiculæ occaſus qui autumnum inchoat dies.xlv.At ab æquinoctio eo ad brumā uergiliaꝝ matutinus occaſus hyemē dies.xliii.inter brumam & æquinoctium dies.xlv.Flatus fauonii uernum tēpus.Ab æqnoctio uerno initium æſtatis dies.xlviii. uergiliaꝝ exortus matutinus.Nos ſcipiemus a ſemētibus frumēti:hoc eſt uergiliaꝝ occaſu matutino. Nec deinde paruoꝝ ſydeꝝ mentione concidenda rō eſt:& difficultas reꝝ augenda:cū ſydus uehemēs orionis iiſdem diebus longo decedat ſpatio.Sementibus tempora pleriq; preſumunt:& ab.xi.die autū nalis æquinoctii fruges ſerunt:aduenīēte coronæ exortu cōtinuis diebus certo ꝓpe hymbriū ꝓmiſſu. Xenophon nō ante q̄ deus ſignū dederit.Hoc Cicero Nouēbris hymbre fieri interpretatus eſt:cum ſit uera ratio nō prius ſerendi q̄ folia:cœperint decidere.Hoc ipſo uergiliaꝝ occaſu fieri putant.Aliqui ad iii.idus Nouēbris ut diximus ſeruant:quoniā id ſydus etiā ueſtis inſtitoriis eſt:& eſt in cælo notatu facil limum.Ergo ex occaſu eius de hyeme augurans quibus eſt cura negociatoris inſidiandi auaritiæ.Nu bilo occaſu pluuioſam hyemē denuntiat:ſtatimq; augent lacernaꝝ prætia.Sereno aſperā: & reliquaꝝ ueſtium accendunt.Sed ille indocilis cæli agricola hoc ſignum habet inter ſuos uepres: humumq; ſuā aſpiciens:cū folia uiderit decidua.Sic indicaſ anni temperies:alibi tardius:alibi maturius.Ita enim ſenti tur:ut cæli lociq; efficit natura.Idq; in hac rōne præcellit qđ eadē & in mundo publica eſt:& unicuiq; lo co peculiaris.Mireſ hoc qui nō meminerit ipſo brumali die pulegium in carnariis florere:adeo nihil eſ ſe occultum natura uoluit.Et ſerendi igitur hoc ſignum dedit.Hæc eſt uera interpretatio argumentū naturæ ſecum afferens.Quippe ſe & terra peti ſuadet:promittitq; quandam ſtercoris uicem:& contra rigores terrā:ſatuſq; operiri a ſe nuntiat:& monet feſtinari.Varro in fabæ utiq; ſatu hanc obſeruationē cuſtodiri præcipit.Alii plena luna ſerendam.Lentē uero a.xxv.ad.xxx.Vitiā quoq; iiſdem lunæ diebus. Ita demum ſine limacibus fore.Quidam pabuli cauſa ſic ſeri iubēt:ſeminis aūt uere.Eſt & alia manife ſtior rō mirabiliore naturæ ꝓuidentia.In qua Ciceronis ſententiā ipſius uerbis ſubſignabimus.

Iam uero ſemper uiridis:ſemperq; grauata
Lentiſcus triplici ſolita eſt grandeſcere fœtu.
Ter fruges fundens:tria tempora monſtrat arandi.

Ex his unum hoc erit idē & lino & papaueri ſerendo.Cato de papauere ita tradit. Virgas & ſarmenta quæ tibi in ſatiōe ſuperāt :in ſegete cōburito. Vbi eas cōbuſſeris:ibi papauer ſerito ſilueſtre:qđ in mi ro uſu eſt melle decoctū ad fauciū remedia.Viſq; ſomuifera etiā ſatiuo.Et hactenus de hyberna ſemēte

Replicatio totius culturæ:& qd quoq; mēſe in agro fieri oporteat. CA. XXVI.

Erum ut pariter oīs culturæ quoddā breuiariū ꝓpagaſ:eodē tēpore cōuenit & arbores ſterco u rare:accumulare itē uineas.Sufficit in iugeꝝ opa:& ubi patieſ loci ratio arbuſta ac uineas pu tare:ſeminariis ſolum bipalio præparare:foueas aperire:aquā de agro pellere:torcular lauare & recondere.A Kalē.Nouēbris gallinis oua ſupponere nolito:donec bruma conficiatur.In eum diē ter na dena ſubiicito æſtate tota:hyeme pauciora:nō tamē infra nouena.Democritus talē futurā hyemem arbitraſ:qualis fuerit brumæ dies:& circa eū terni:itē ſolſtitio æſtatē.Circa brumam pleriq; biſſeptem halcyonum fœtura uentoꝝ quietā mollius cælum:ſed & in his & in aliis oībus ex euentu ſignificatio num intelligi ſydera debebunt:nō ad dies utiq; præfinitos ſpectari tēpeſtatū uadimonia.Per brumā ui tem ne colito.Vina tum deſæcari:etiā diffundi Higinus ſuadet a cōfecta ea ſeptimo die utiq; ſi ſeptima luna cōpetat.Ceraſa circa brumā ſeri.Bubus glandē tunc aſpergi cōuenit in iuga ſingula modios.Lar gior ualitudinū infeſtat:& quocūq; tpe detur ſi minus.xxx.diebus cōtinuis data ſit:narrāt uerna ſcabie pœnitere.Materiei cædēdæ tēpus hoc dedimus.Reliqua opa nocturna maxime uigilia cōſtant:cū ſint noctes tanto ampliores.Qualos:crates:fiſcinas texere.Faces incidere.Rudicas præparare iterdiu.xxx.pa los.xl.In lucubratione ueſpertina rudicas.v.palos.x.Totidē ante lucano.A bruma in fauoniū.Cæſari no bilia ſydera ſignificant.iii.Kalē.Ianuarii matutino canis occidens.Quo die atticæ finitimis regionibus aquila ueſperi occidere traditur.Pridie nonas Ianuarii Cæſari delphinus matutino exoritur:& poſtero die fidicula.Quo ægypto ſagitta ueſperi occidit:item ad.vi.idus Ianuarii eiuſdem delpini ueſpertino oc caſu continui dies hyemant italiæ:& cum ſol in aquarium ſentiatur trāſire:quod fere.xvi.Kalē.Februa rii euenit.viii.Kalē.ſtella regia.Venus appellata Tuberoni in pectore leonis occidit matutino.Et pridie nonas Februarii,fidicula ueſperi.Huius tēporis nouiſſimis diebus ubicūq; patieſ cæli ratio: terram ad roſaꝝ &uineæ ſatum uertere bipalio oportet.Iugero ope.lx.ſufficiunt.Foſſas purgare aut nouas facere.

Antelucanis ferramẽta acuere:manubria aptare.Dolia quaſſa ſarcire:ipſorumq; lanas ſcabendo purgare:aut nouas facere.Antelucanis a fauonio in æquinoctium uernum Cæſari ſignificat.xvii.Kalẽ.martii triduũ uarie.Et.viii.Kalẽ.hirũdinis uiſu:& poſtero die arcturi exortu ueſpertino.Item.iii.nonas martii Cæſar cancri exortu id fieri obſeruabit.Maior pars auctoꝝ uindemitoris emerſu.viii.idus aquilonii piſcis exortu:& poſtero die orionis.In attica miluũ apparere obſeruat.Cæſar & idus martias ferales ſibi annotauit ſcorpionis occaſu.xv.uero Kalẽ.aprilis italiæ miluũ oſtendit.xii.Kalẽ.equũ occidere matutino.Hoc interuallũ tẽporis uegetiſſimũ agricolis:maximeq; operoſum eſt.In quo ꝓcipue fallunt.Neq; n.illo die uocant ad munia:quo fauonius flare debeat:ſed quo cœpit.Hoc acri intentione ſeruandũ eſt. Hoc illo menſe ſignum deus habet obſeruatione minime fallaci aut dubia ſi quis attẽdat unde ſpiret is uentus:quaq; parte ueniat diximus ſecũdo uolumine:& dicemus mox paulo operioſius.Interim eo die (quiſquis ille fuerit)quo flare cœperit:non utiq;.vi.idus februarii:ſed ſiue anteq; uer ꝓuenerit:ſiue poſtq; hyemarit:poſt eã diem inquã innumera ruſticos cura diſtringat:& prima quæq; peragant:quæ differri nequeunt.Trimeſtria ſerant.Vites putent qua diximus rõne.Oleæ curent.Poma ſerant:inſerantur q;. Vineæ paſtinent.Semina digerant.Inſtaurent alia.Harundines:ſalices:geniſtæ ſerant cædanturq;.Serant uero ulmi:populi:platani:uti dictũ eſt.Tum & ſegetes conuenit purgare.Sarrire hybernas fruges: maximeq; far.Lex certa in eo cũ quattuor fibraꝝ eſſe cœperit.Faba uero nõ anteq; triũ foliorum.Tunc quoq; leui ſarculo purgare uerius q; fodere.Florentẽ utiq;.xv.primis diebus non attingere.Hordeũ niſi ſit ſiccum ne ſerito.Putationẽ æquinoctio peractã habeto.Vineæ iugeꝝ q; ternæ operæ putãt:alligãtq;. In arbuſto ſingulæ operæ.xv.arbores.Eodẽ hoc tẽpore hortoꝝ roſariorũq; cura eſt:quæ ſeparatim ꝓximis uoluminibus dicent:eodẽ & topiarioꝝ.Tunc optimæ ſcrobes fiunt.Terra in futuꝝ ꝓſcindit.Virgilio maxime auctore:ut glebas ſol coquat.Vtilior ſnia quæ nõ niſi tẽperatũ ſolũ in medio uere arari iubet:quoniã in pingui ſtatim ſulcos occupãt hærbæ.In gracili inſecuti æſtus exſiccant:certũq; ſuccũ futuris ſeminibus auferũt.Talea autũno melius arari certũ eſt.Cato uerna opera ſic diffinit:ſcrobes fieri:ſeminaria ꝓpagari in locis craſſis & humidis:ulmos:ficos:poma:oleas:prata ſtercorari luna ſitiẽte. Quæ rigua nõ erunt ab affiatu fauonii defendit:purgari hærbas:malas radicitus erui:ficus interpurgari:ſeminaria fieri:& uetera ſarciri.Hæc anteq; uinea florere incipiat.Itẽq; pyro florẽte arare incipiat macra hareno ſaq;.Poſtea utiq; grauiſſima & aquoſiſſima.Ita poſtremo arato.Ergo hæc aratio has habebit notas lẽti ſci primũ fructũ oſtendẽtis ac pyri florentis.Erit & tertio in bulboꝝ ſatu ſcyllæ.Item in coronamẽtoꝝ narciſſi.Nãq; & hæc ter florẽt.Primoq; flore primã arationẽ oſtendũt:medio ſecundam:tertio nouiſſimam:quãdo inter ſeſe alias notas ꝓbent.Ac nõ in nouiſſimis cauet:ne fabis florẽtibus attingat hedera. Id.n.noxiũ & exitiale eſt ei tẽpus.Quædã uero & ſuas habẽt notas ſicuti ficus.Cũ folia pauca in cacumine acetabuli mõ germinẽt:tunc maxime ſerẽdas ficus.Aequoctiũ uernũ ad.viii.Kalẽ.aprilis ꝓpagi uidet. Ab eo ad uergiliaꝝ exortũ matutinũ.Cæſari ſignificãt Kalẽ.aprilis.iii.nonas aprilis.In attica uergiliæ ueſperi occultant.Eædẽ poſtridie in boetia.Cæſari aũt & chaldæis nonis ægypto orion & gladius eius incipiũt abſcondi.Cæſari.vi.idus ſignificat hymber libræ occaſu.xiiii.Kalẽ.maii.Aegypto iuculæ:occidũt ueſperi:ſydus uehemẽs:& terra mariq; turbidũ.xvi.atticæ.xv.Cæſari cõtinuoq; triduo ſignificat. Aſſyriæ aũt.xii.Kalẽ.hoc eſt uulgo appellatũ ſydus palilicũ:quoniã.xi.Kalẽ.maii urbis romæ natalis:quo ſere ſerenitas reddit.Claritatẽ obſeruatiõi dedit nimboꝝ argumẽto:hyadas appellãtibus græcis has ſtellas.Qđ noſtri a ſimilitudine cognois:græci ꝓ ſues ipoſitum arbitrantes imperitia appellauere ſuculas. Cæſari ad.viii.Kalen.notat dies.vii.Kalen.Aegypto hedi exoriunt.vi.Kalen. Boetiæ & atticæ canis ueſperi occultat.Fidicula mane orit.v.Kalen.Aſſiriæ orion totus abſcõdit.Tertio aũt canis.vi.nonas maii Cæſari ſuculæ matutino exoriunt.Et.viii.idus capella pluuialis.Aegypto aũt eodẽ die canis ueſperi occultat.Sic fere in.vi.idus maii qui eſt uergiliaꝝ exortus decurrũt ſydera.In hoc tpis iteruallo.xv.diebus prius agricolæ rapienda ſunt ea:quibus peragẽdis ante æquinoctiũ nõ ſuffecerit.Dum ſciat inde natam exprobrationem fœdam putantiũ uites per imitationẽ cantus alitis tẽporarii:qué cuculũ uocant.Dedecus enim habet:obprobriũq; maritũ:falcẽ ab illa uolucre in uitæ dẽphendi:ut ob id petulãtiæ ſales etiã cũ primo uere ludant.Auſpicio tamẽ deteſtabiles uident.Adeo minima quoq; in agro naturalibus trahunt argumẽtis.Extremo autẽ panici miliiq; ſatio eſt.Iuſtum eſt hoc ſeri maturato hordeo:atq; etiam in eodẽ aruo.Eſtq; ſignũ illius maturitatis:& hoꝝ ſatiõis cõmune.Lucentes ueſpere per arua cicedelæ. Ita appellant ruſtici ſtellantes uolatus Græci uero lampyridas:incredibili benignitate naturæ.

Ne agricolæ aſpiciãt ſtellas:ſed magis tẽpora ſerẽdæ frugis:& ortus occaſuſq; ſyderis in quibuſdã hærbis:& de ſtellaꝝ ortu & occaſu. CA. XXVII.

Am uergilias in cælo notabiles natura fecerat:nõ tamẽ iis contenta terreſtres fecit alias ueluti uociferans.Cur cælũ intueris agricola?Cur ſydera quæris ruſtice?iam te breuiore ſomno feſſum ꝓmunt noctes.Ecce tibi inter hærbas tuas ſpergo peculiares ſtellas:eaſq; ueſpere & ab ore diſurgenti oſtendo.Ac ne poſſis præterire miraculo ſollicito.Vides ne ut fulgor igni ſimilis alarũ cõpreſſu tegat?ſecum lucẽ habeat & noctẽ?Dedi ecce tibi hærbas horaꝝ indices:& ut ne ſic quidem oculos tuos a terra reuoces.Heliotropiũ ac lupinum circũaguntur cũ ſole.Cur etiã nũc altius ſpectas:ipſumq; cælum ſcrutaris?Habes ante pedes tuos ecce uergilias.In certis eæ diebus proueniũt:durant fœdere ſydere huiuſce.Partumq; eas illius eſſe certum eſt.Proinde quiſquis æſtiuos fructus ante illas ſeuerit:ipſe fruſtrabitur ſeſe.Hoc interuallo & apicula ꝓcedẽs fabã florere indicat:fabaq; floreſcens eam euocet.Dabitur & aliud finiti frigoris idicium.Cum germinare uideris morum:iniuriam poſtea frigoris timere

nolito. Ergo operator. Taleas oliuasq; ponere. Ipsasq; oleas interradere. Rigare prata æquinoctii diebus primis. Cum hærba creuerit in festucá: arcere aquas. Vineas pãpinare. Et huic lex sua cum pãpini quatuor digytos longitudine expleuerint. Pampinat una opera iugesq;. Segetes iterare. Seritur uero diebus: xx. Ab æquinoctio sartura nocere & uineæ & segeti existimatur. Et oues lauandi hoc idem tempus est. A uergiliarum exortu significant Cæsari postridie arcturi occasus matutini. iii. idus maii. Fidiculæ exortus. xii. Kalen. iunii capella uespere occidens. Et in attica canis. xi. Kalen. Cæsari orionis gladius occidere incipit. ii. nonas iunii. Cæsari & assyriæ aquila uesperi oritur. viii. idus. Arcturus matutino occidit italiæ viii. & iiii. idus. Delphinis uesperi exoritur. xvii. Kalen. iulii gladius orionis exoritur. Qđ in ægypto post quatriduum. xi. Kalen. eiusdem orionis gladius Cæsari occidere incipit. viii. Kalen. iulii uero longissima dies totius anni & nox breuissima solstitium conficiunt. In hoc temporis interuallo uineæ pampinant: curaturq; ut uinea uetus semel fossa sit: bis nouella. Oues tonduntur. Lupinum stercorandi causa uertitur. Terra proscinditur. Vicia in pabulum secatur. Faba metitur: deinde concutitur.

De pratis & reparatiõe prati: & cotibus & falcibus & descriptio frugũ & sydes. CA. XXVIII.

Rata circa Kalen. iunii cædunt: quoq; facillima agricolis cura: ac minimi impẽdii: hæc de se postulat dici. Relinq debẽt in læto solo: uel humido: uel riguo: eaq; aqua pluuia rigari uia publica p Vtilissimũ simul & hærbæ arare: deinde cratire: serere florẽ ex fœnilibus: atq; ex pspepibus fœno dilapsum spargere: priusq; cratiant. Nec primo anno rigari: nec pasci ante secũda fœnisecia: nec hærbæ uellant: obtritusq; habetent. Senescũt prata: restituiq; debẽt: faba in iis sata: uel rapis: uel milio. Mox in sequẽte anno frumẽto: rursusq; in prata tertio relinq. Præterea quotiẽs secta sint scilire: hoc ẽ quæ fœnisecis ptereunt secari. Est. n. in primis inutile enasci hærbas semẽtaturas. Hærba optima in prato trifolii: pxima graminis: pessima mimmuli. Siliqua etiã dira ferẽdis: inuisa & eqselis est: a similitudine eqnæ setæ. Secãdi tẽpus cũ spica deflorescere cœperit: atq; roborari: secãdũq; anteq; iarescat. Cato fœnũ inqt nõ seces: priusq; semẽ maturũ sit. Quidã pridie rigãt ubi sunt rigua. Noctibus roscidis secari melius. Quædã partes italiæ post messem secãt. Fuit hoc quoq; maioris ipẽdii apud priores creticis tantũ: trãsmarinisq; cotibus notis: nec nisi oleo falcis aciẽ excitantibus. Igit cornu pp oleũ ad crus ligato fœnisecа incedebat. Italia aq̃rias cotes dedit: limæ uicẽ imperantes ferro. Sed aquaria ptinus uirent. Falciũ duo genera. Italicum breuius: ac uel inter uepres quoq; tractabile. Galliarũ latifundia maioris cõpendii: qppe medias cædunt hærbas: breuioresq; ptereunt. Itali fœnũ ex dextera una manu secant. Iustũ est una opera iugesq; in die desecari: alligariq; manipulos tria milia. cc. quaternosq; pondo. Sectũ uerti ad solẽ: nec nisi siccum cõstrui oportet. Ni fuerit hoc obseruatũ diligenter: exhalare matutino nebulã quãdam: metasq; mox sole accẽdi: & cõflagrari certũ est. Rursus rigari desecta oportet: ut secet autũnale fœnũ: quod uocant cordũ. Interãnæ in umbria q̃ter anno secant etiã nõ rigua. Ter uero pleriscq; in locis: & postea in ipso pabulo nõ minus emoluẽti est q̃ a fœno. Armẽtorũq; id cura: iumentorũq; ꝓgeneratio suũ cuiq; consilium dabit. Optimũ maxime quadrigarũq; quæstus. Solstitium peragi in. viii. parte cancri &. viii. Kalẽ. iulii diximus. Magnus hic anni cardo: magna res mundi. Ex hoc usq; ad brumã decrescunt dies: qui creuerũt sex mensibus. At sol ipse ad aquilonem scandens asper: ardua emensus ab ea meta incipit flecti: & digredi ad austrum: aucturus noctes aliis sex mensibus: ablaturusq; diei mẽsuram. Ex hoc deinde cõuehendi rapiendiq; fructus alios atq; alios tempus: & præparandi se contra sæuam feramq; hyemem: dicebatq; hoc discrimen indubitatis notis signasse naturam. Quãobrem eas manibus ipsis agricolarum ingessit: uertiq; iussit ipsa die folia: & esse cõfecti syderis signũ. Nec siluestriũ tantũ arborũq; remotarũq; ne in saltus deuios mõtesq; eundũ esset quærẽtibus signa. Nõ rursus pximarũq; urbanarũq;: & quæ topiario tantũ usu colunt: q̃q̃ & in iis illa uisant. Vertit oleæ ante pedes satæ. Vertit tiliæ ad mille usus petẽdæ. Vertit populi albæ: etiã uitibus nuptæ. Adhuc parũ est inqt: ulmũ uitæ doratã habes. Et huius ueterinosq; pabulo uersa folia stringis. Stringens aũt deputas. Aspice & tenebris sydus. Alia parte cælũ respiciũt q̃ qua spectauere pridie. Salice oia alligas. Humillima arborũq; ipse toto capite altior: & huius folia circũagunt: qd te rusticũ q̃reris? Non stat per me quo minus cælũ intelligas: & cælestia scias. Dabo & auribus signũ. Palũbũ utiq; exaudi gemitus. Transisse solstitiũ cantu ne putes: nisi cũ incumbantẽ uideris palumbẽ. A solstitio usq; ad fidiculæ occasum. vi. Kalen. iulii Cæsari oriõ exorit. Zona autẽ eius. iiii. nonas assyriæ. Aegypto uero procyon matutino æstuosus: quod sydus apud romanos nõ habet nomen: nisi caniculã hanc uelimus intelligi: hoc est minorẽ canẽ. Sane ut in astris pingit. Est autẽ magnopere ptinens sicut mox docebimus. iii. nonas chaldæis corona occidit matutino. Atticæ orion totus eo die exorit. Pridie idus iulii & ægyptiis orion desinit exoriri. xvi. Kalen. augusti assyriæ procyon exoritur. Deinde postridie fere ubiq; cõfestim inter oẽs sydus indicabis: quod canis ortum uocamus sole primam partẽ leonis ingresso. Hoc fit post solstitium. xxiii. dies. Sentiunt id maria & terræ: multæ uero & feræ ut suis locis diximus. Neq; est ei minor ueneratio: q̃ descriptis in deos stellis. Accenditq; solẽ: & magnã æstus optinet causam. xviii. Kalen. augusti ægypto aquila occidit matutino: eteſiarũq; ꝓdromi flatus incipiunt: qđ Cæsar. x. Kalen. sentire italiã existimauit. Aquila atticæ matutino occidit. iii. Kalen. regia in pectore leonis stella matutino Cæsari immergitur. viii. idus Augusti. Arcturus medius occidit. iii. idus fidicula occasu suo autũnũ incohat uti is adnotat. Sed & uera rõ id fieri inuenit. vi. idus eiusdem. In hoc temporis ĩteruallo res summa uitium agitur decretorio uuis sydere illo: qđ caniculã appellamus. Vnde carbunculare dicuntur ut quodam uredinis carbone exustæ: nõ cõparantur huic malo grandinis procellæ: nec quæq; unq̃ annonæ intulere caritatẽ. Agrosq; qppe mala sunt illa. Carbunculus aũt regionũ latepatẽtiũ: nõ difficili reme-

dio:niſi calumniari magis naturā rerꝫ homines q̄ ſibi prodeſſe mallent.Ferunt.Democritū qui primis intellexit oſtenditq; cū terris cæli ſocietatē:ſpernentibus hanc curā eius opulētiſſimis ciuibus ,puiſa olei caritate ex futuro uergiliarꝫ ortu qua diximus ratione:oſtendemuſq; iam plenius:magna utilitate tunc propter ſpem oliuæ coemiſſe in toto tractu omne oleū:mirantibus qui paupertatē & quietē doctrinarꝫ ei ſciebant in primis cordi eſſe.Atq; ut apparuit cauſa & ingēs diuitiarum curſus:reſtituiſſe mercedē anxiæ & auidæ dominorum pœnitentiæ:cōtentus ita probaſſe opes ſibi(cum uellet)in facili fore.Hoc Seſtius poſtea e romanis ſapientiæ ſectatoribus athenis fecit eadē ratione.Tanta litterarꝫ occaſio eſt.Quas eqdē miſcebo agreſtibus negociis q̄ potero dilucide atq; perſpicue.Plericq; dixere rorem inuſtū ſole agri frugibus rubiginis cauſam eſſe:& carbunculi uitibus.Qđ ex parte falſum eſſe arbitror:oēmq; uredinē frigore tantū innoxio conſtare ſole.Id manifeſtū fiet attendentibus.Nā primum oīum hoc non euenire niſi noctibus:& ante ſolis ardorem:deq; henditurq; totūq; lunari rōne conſtat:quoniā talis iniuria non ſit niſi interlunio:plena ue luna:hoc eſt prælucēte utroq; enim habitu plena eſt:ut ſæpius diximus.Sed interlunio omne lumē qđ a ſole accipit cælo regerit.Differentia utriuſq; habitus magna:ſed manifeſta.Nāq; interlunio æſtate calidiſſima eſt:hyeme gelida.Econtrario i plenilunio æſtate gelidas facit noctes:hyeme tepidas.Cauſa euidēs.Sed alia redditur a Fabiano græciſq; auctoribus.Aeſtate enim interlunio neceſſe eſt ut cum ſole nobis ꝓximo circulo currat:igne eius cominus recepto candens:eadem interlunio abſit hyeme:quando abſcedit & ſol.Item plenilunio æſtiuo procul abeat auerſa ſoli.Hyeme aūt ad nos per æſtiuū circulum accedat.Ergo per ſe roſcida:quotiēs alget:infinitū quantū illo tēpore cadentes pruinas cōgelat.Ante oīa aūt duo genera cæleſtis iniuriæ meminiſſe debemus.Vnum qđ tēpeſtates uocamus:in qbus grandines:,pcellæ:cæteraq; ſimilia intelliguntur.Quæ cum acciderint uis maior appellatur.Hæc ab horridis ſyderibus exeunt:ut ſæpius diximus ueluti arcturo:orione:hædis.Alia ſunt illa:quæ ſilente cælo ſereniſq; noctibus fiunt:nullo ſitiente:niſi cum facta ſunt.Publica hæc:& magnæ differentiæ a prioribus:aliis rubiginem:aliis uredinem:aliis carbunculum appellantibus.Oibus uero ſterilitatem.De his nunc dicemus:a nullo ante nos prædicta priuſq; cauſas reddemus.

De tēpeſtatibus utriuſq; téporis:& remediis ſterilitatū. CA. XXIX.

q Væ ſunt præter lunarem pauciſq; cæli locis eſſe cōſtat.Nāq; uergiliæ priuatim attinent ad fructus:ut quarum exortu æſtas incipiat:occaſu hyems ſemeſtri ſpatio:intra ſe meſſes uindemiaſq;:& oīum maturitatē cōplexæ.Eſt præterea in cælo qui uocaſ lacteus circulus etiā uiſu facilis.Huius defluuio uelut ex ubere aliquo ſata cuncta lacteſcunt:duoꝫ ſyderꝫ obſeruatione:aquilæ in ſeptentrionali parte:& in auſtrina caniculæ.Cuius mentionē ſuo loco fecimus.Ipſe circulus ferē per ſagittarium & geminos:ſolis cētrum infra æquinoctialē circulum ſecās:cōmiſſuras eoꝫ optinēte hinc aqla:illinc canicula.Ideo effectus utriuſq; ad oēs frugiferas pertinet terras.Quoniam in iis tantum locis ſolis terræq; cētra congruūt.Igiē horꝫ ſyderꝫ diebus ſi purus atq; mitis aer genitalē illum lacteumq; ſuccum trāſmiſerit in terras læta adoleſcunt fata.Si luna qua dictū eſt ratiōe roſcidum frigus'aſperſerit:admixta amaritudo:ut in lacte:puerperiū necat.Modus in terris huius iniuriæ quā fecit in quacunq; conuexitate comitatus utriuſq; cauſæ.Et ideo non pariter in toto orbe ſentiē:ut nec dies.Aquilā diximus in italia exoriri ad.xiii.Kalen.ianuarii.Nec patiē ratio naturæ quicq̄ in ſatis ante eum diē ſpei eſſe certæ.Si uero interlunium incidat:oēs hybernos fructus & præcoces lædi neceſſe eſt.Rudis fuit priſcorꝫ uita:atq; ſine litteris.Non minus tamē ingenioſam fuiſſe in illis obſeruationē apparebit:q̄ nunc eſſe rōnem.Tria nāq; tēpora fructibus metuebant:,ppter quod inſtituerunt ferias:dieſq; feſtos:rubigalia:floralia uinalia.Rubigalia Numa conſtituit anno regni ſui.xi.quæ nunc agunē ad.vii.Kalen.maii.Quoniam tunc fere ſegetes rubigo occupat.Hoc tempus Varro determinat ſole tauri partem decimā optinente:ſicut tunc ferebat ratio.Sed uera cauſa eſt q; poſt dies undeuiginti ab æquinoctio uerno:per id quatriduū:uaria gentium obſeruatione.in.iiii.Kalen.maii canis occidit:ſydus & per ſe uehemens:& cui præoccidere canicula neceſſe ſit.Idem itaq; floralia.iiii.Kalen.eaſdem inſtituerunt urbis anno quingenteſimo ſextodecimo ex oraculis ſybillæ:ut omnia bene defloreſcerent.Hunc diem Varro determinat:ſole tauri partem quartādecimā optinente.Ergo ſi in hoc quatriduum inciderit plenilunium:fruges & oīa quæ florebūt lædi neceſſe erit.Vinalia priora quæ ante hos dies ſunt.xi.Kalen.martii deguſtādis uinis inſtituta nihil ad fructus attinent.Nec quæ adhuc diximus ad uites oleaſq;:quoniā eoꝫ cōceptus exortu uergiliarum incipit ad.vi.idus maii:ut docuimus.Aliud hoc quatriduum eſt:qđ neq; rote ſordere uelint.Exhorrent enim frigidum ſydus arcturi poſtridie occidens:& multo minus plenilunium incidere.iiii.nonas iunii iterum aquila exoritur ueſperi:decretorio die florentibus oleis uitibuſq; ſi plenilunium in eum incidat.Equidem & ſolſtitium.viii.Kalen.iunii in ſimili caſu dixerim:& canis ortum poſt dies a ſolſtitio.xxiii.Sed interlunio accidente:quoniam uapore conſtant culpa:aciniq; præcoquuntur in callum.Rurſus plenilunium nocet ad.iii.nonas iulii cū ægypto canicula exoriē.Vel certe.xvi.Kalen.auguſti cum italiæ.Itē iiii.Kalen.auguſti cum aquila occidit:uſq; in.x.Kalen.eiuſdem.Extra has cauſas ſunt uinalia altera quæ agunē ad.xiii.Kalen.ſeptēbris.Et Varro a fidicula incipiente occidere mane determinat q; uult initium autumni eſſe.Et hunc diē feſtum tēpeſtatibus leniendis eſſe inſtitutū.Nunc fidiculā occidere ad.vi.idus auguſti ſeruaē.Intra hæc conſtat cæleſtis ſterilitas.Neq; negauerim poſſe eā ꝑmutari arbitrio legentiū:locoꝫ æſtimantium naturas:Sed a nobis rōnem demonſtratā eſſe ſatis eſt.Reliqua obſeruatiōe cuiuſq; cōſtabunt.Alterutrum quidē fore in cauſa:hoc eſt plenilunium:aut interluniū nō erit dubiū.Et in hoc mirabilē admirari benignitatē naturæ ſuccurrit.Iā primū hanc iniuriā oībus annis accidere nō poſſe pp

ſtatos ſyderum curſus. Nec niſi paucis noctibus anni. Idq; quãdo futurꝫ ſit facile noſci. Ac ne per oẽs mẽſes timeretur eaꝫ quoq; lege diuiſum. Aeſtate interlunia prætercã biduo ſecura eſſe. Hyeme plenilunia. Nec niſi æſtiuis breuiſſimiſq; noctibus metui. Nõ diebus itẽ ualere. Præterea tam facile intelligi: ut formica minimum aĩal iterlunio quieſcat. Plenilunio etiã noctibus operet. Auem param oriente ſirio ipſo die nõ apparere: donec & occidat. E diuerſo uiriorẽ ꝓdire ipſo ſolſtitii die. Neutrũ uero lunæ ſtatum noxium eſſe: nec noctibus quidẽ: niſi ſerenis: & omni aura quieſcente: quoniã neq; in nube: neq; in flatu cadunt rores. Sic quoq; nõ ſine remedio. Sarmenta aut paleaꝫ aceruos & euulſas hærbas frutices per uineas campoſq; cum timebis incendito. Fumus medebitur. Hic e paleis & contra nebulas auxiliatur: ubi nebulæ nocent. Quidã tres cancros uiuos cremari iubent in arbuſtis: ut carbunculi non noceant. Alii ſiluri carnem leuiter uri a uento: & per totam uineam fumus diſpergat. Varro auctor eſt: q; fidiculæ occaſu quod eſt initium autumni uua picta cõſecretur inter uites minus nocere tempeſtates. Archibius ad Antiochum ſyriæ regem ſcripſit. Si fictili nouo obſeruata obruat rubeta rana in media ſegete non eſſe noxias tempeſtates. Opera ruſtica huius interualli. Tertiã iterare. Vbi æſtiua regio poſcat accumulare. Germinantia niſi in ſolo luxurioſo fodienda non ſunt. Seminaria purgari ſarculo. Meſſem hordeaceam facere. Aream ad meſſem creta præparare Catonis ſententia amurca temperata Virgilii operoſius. Maiore ex parte æquant tantum: & ſimo bubulo dilutiore illinunt. Id ſatis ad puluueris remedium uidetur.

De meſſe & tritico & palea & frumento ſeruando. CA. XXX.

Eſſis ipſius ratio uaria. Galliaꝫ latifundus uallĩ prægrandes dentibus in margine infeſtis: duabus rotis per ſegetẽ impellunt: iumento in contrariũ iuncto. Ita directæ in uallũ cadunt ſpicæ. Spiculæ alibi media falce præcidunt: atq; inter duas mergites ſpica deſtringit. Alibi ab radice euellunt. Quod qui faciunt ꝓſcindi ab ſe obiter agrum interpretant: cum extrahãt ſuccum differentia hæc. Vbi ſtipula domos cõtegunt: q̃ longiſſimã ſeruant. Vbi fœni inopia eſt: ſtramẽto paleã quærũt. Panici culmo nõ tegunt. Milii culmum fere inurunt. Hordei ſtipulã bubus gratiſſimã ſeruãt. Panicum & milium pectine manuali ſigillatim legunt galliæ. Meſſis ipſa alibi tribulis in area: alibi equoꝫ greſſibus exteritur: alibi perticis flagellat. Triticum quo ſerius metit: copioſius inuenit. Quo celerius uero eo ſpecioſius & robuſtius. Lex aptiſſima anteq̃ granũ indureſcat: & cum iam traxerit colorẽ. Oraculum uero biduo celerius meſſem facere: potius q̃ triduo ſerius. Siliginis & tritici etiam ratio in area horreoq;. Far quia difficulter excutit conuenit cũ palea ſua condi & ſtipula tantũ: & ariſtis liberat. Palea plures gentiũ pro fœno utũtur. Melior ea quæ tenuior: minutiorq;: & puluerĩ ꝓpior. Ideo optima e milio. Proxima hordeo. Peſſima ex tritico: præterq̃ iumentis opere laborantibus. Culmũ ſaxoſis locis cum inaruerit: baculo frangunt ſubſtratu aĩalium. Si palea deficit: & culmus teritur. Ratio hæc maturius defectus muria diu aſpergitur. Dehinc in manipulos ſiccatus conuoluitur: atq; ita pro fœno bubus datur. Sunt qui accendunt in aruo & ſtipulas magno Virgilii preconio. Summa autẽ ratio: ut hærbaꝫ ſemẽ exurant. Ritus diuerſitatẽ magnitudo facit meſſium: & raritas operarioꝫ. Cõnexa eſt ratio frumenti ſeruãdi. Horrea operoſa: tripedali craſſitudine: pariete lateritio exædificari iubent aliqui. Præterea ſupne impleri: nec afflatus admittere: aut feneſtras habere ullas. Alii ab exortu tantum æſtiuo aut ſeptẽtrione: eaq; ſine calce conſtrui: quoniã ſit frumẽto inimiciſſima. Nã quæ de amurca præceperint indicauimus. Alibi cõtra: ſuſpendunt granaria lignea colũnis: & perflari undiq; malunt: atq; etiam a fundo. Alii oĩno pendunt: & ab afflatu extenuari granum arbitrant: & ſi tegulis ſubiaceat: cõferueſcere. Multi uentilare quoq; uetãt. Gurgulionẽ enim non deſcẽdere infra q̃ttuor digytos: nec amplius periclitari. Columella & fauonium uentum conferre frumento prædicit: quod miror equidẽ ſiciſſimum alioquin. Sunt qui rubetã ranam in limine horrei pede e longioribus ſuſpenſam inuehere iubeant. Nobis referre plurimum tẽpeſtiuitas cõdendi uidebit. Nã ſi paꝫ toſtũ atq; robuſtũ collectũ ſit: aut calidũ cõditum: inimica innaſci neceſſe eſt. Diuturnitatis cauſæ plures. Aut in ipſius grani corio: cũ eſt numeroſius ut milio: aut ſucci pinguedine: qui ꝓ humore ſufficit tantũ ut ſiſamæ: aut amaritudine ut lupino & cicerrulæ. In tritico maxie creſcunt aĩalia: quoniã ſpiſſitate ſua cõcaleſcit: & furfure craſſo ueſtit. Tenuior hordeo palea exilis & legumini: iõ non generãt. Faba craſſioribus tunicis operit. Ob hoc efferueſcit. Quidã ipſum triticũ diuturnitatis gra aſpgunt amurca mille modios q̃drãtali. Alii chalcidica aut careotica creta: aut etiã abſinthio. Eſt & olynthi ac pinthi: euboeæ terra: quæ corrũpi nõ ſinat. Nec fere cõdita in ſpica lædunt. Vtiliſſime tamẽ ſeruãtur in ſcrobibus: quos ſyrios uocãt ut in cappadocia: & in thracia: & hiſpania: africa. Ante oĩa ut ſicco ſolo fiant curat. Mox ut palea ſuſternant. Præterea cũ ſpica ſua cõdunt. Ita fruméta ſi nullus ſpiritus penetret: certũ eſt nihil maleficũ naſci. Varro auctor eſt ſic conditũ triticũ durare annis qnquaginta: miliũ uero centũ. Fabã & legumina in oleariis cadis oblita cinere lõgo tẽpore ſeruari. Idẽ fabã a pyrrhi regis æta/ te in quodã ſpecu ambraciæ uſq; ad piraticũ Põpeii magni bellũ duraſſe annis circiter. cxx. Ciceri tantũ nullæ beſtiolæ in horreis innaſcunt. Sũt q urceis cinere ſubſtratis & illitis acetũ habẽtibus leguminum aceruos ſupingerant: ita nõ naſci maleficia credẽtes. Alii q in ſalſamẽtariis cadis gypſo illinãt. Alii q lẽtẽ aceto laſerpitiato reſpgant: ſiccatáq; oleo inungãt. Sed breuiſſima obſeruatio qd uitiis carere uelis: inter lunio legere. Quare plurimũ refert: cõdere qs malit: an uendere. Creſcente. n. luna frumenta grãdeſcunt.

De uindemia & autumni tẽporibus. CA. XXXI.

Equitur ex diuiſione tempoꝫ. Autũnus a fidiculæ occaſu ad æquinoctiũ: ac deinde uergiliaꝫ occaſum: initiũq; hyemis iis interuallis ſignificat. Pridie idus auguſti atticæ equus oriens Veſpera ægypto & Cæſari delphinus occidens. xi. Kalen. ſeptembris Cæſari & aſſyriæ ſtella quæ

uindemiator appellaſ exoriri mane incipit:uindemiæ maturitatē promittēs.Eius argumentū erunt acſ ni colore mutati.Aſſyriæ.v.Kalen.& ſagitta occidit:& eteſiæ deſinunt.Vindemiator ægypto nō exoriſ. Atticæ arcturus matutino:& ſagitta occidit mane.v.idus ſeptēbris Cæſari capella oritur ueſperi. Arcturus uero medis pridie idus uehemētiſſimo ſignificatu terra mariq; per dies quinq; ratio eius hæc traditur.Si delphino occidēte hymbres fuerint:nō futuros per arctuꝝ.Signū orientis eius ſyderis ſeruaſ hirundinū abitus:náq; deꝑhenſæ intereunt.xvi.Kalen.octobris ægypto ſpica:quā tenet uirgo:exoriſ matutino:eteſiæq; deſinunt.Hod idē Cæſari.xiiii.Kalen.aſſyriæ ſignificāt &.xi.Kalen.Cæſari cōmiſſura piſciū occidens:ipſumq; æqnoctii ſydus.viii.Kalen.octobris Deinde cōſentiunt(quod eſt rarum)Philippus:Calippus:Doſitheus:Parmeniſtus.Conon:Criton:Democritus: Euxodus:Ion.iiii.Kalen.octobris capellē matutino exoriri.Et.iii.Kalen.hædos.vi.nonas octobris atticæ corona exoriſ. Mane aſiæ & Cæſari.v.Kalen.eniochus occidit matutino.iii.Kalen.Cæſari corona exoriri incipit. Et poſtridie occidunt abditi ueſperi.viii.idus octobris Cæſari fulgens in corona ſtella oriſ.Et.iii.idus uergiliæ ueſperi. Idibus corona tota.vi.Kalen.nouēbris ſuculæ ueſperi exoriunſ.Pridie Kalē.Cæſari arcturus occidit: & ſuculæ exoriunſ cum ſole.iiii.nonas arcturus occidit ueſperi.v.idus nouembris gladius orionis occidere ĩcipit. Deinde tertio idus uergiliæ occidūt.In his tempoꝝ ĩteruallis opera ruſtica napos:raphanos ſerere qbus diebus diximus.Vulgus agreſte & rapā poſt ciconiæ diſceſſum male ſeri putat.Nos oīno poſt uulcanalia & p̄cocia cū panico.A fidiculæ aūt occaſu uiciá:faſiolos:pabulū.Et hoc ſilente luna ſeri iubēt. Et frondis p̄parāde tēpus hoc eſt.Vnus frondator q̄ttuor frondarias fiſcinas cōplere in die iuſtū habet.Si decreſcente luna p̄paretur nō putreſcit.Aridá colligi nō oportet.Vindemiá antiq nunq̄ exiſtimauere maturā ante æquinoctiū.Iam paſſim rapi cerno.Quāobrem & huius tēpora notis argumentiſq; ſignenſ.Leges ita ſe habēt.Vuā calidā ne legito:hoc eſt in eius ſiccitate.Ac niſi hymber ĩteruenerit. Hāc ne legito rorulentā:hoc eſt ſi ros nocturnus fuerit.Nec prius q̄ ſole diſcutiaſ.Vindemiare incipito:cū ad palmitē pāpinus p̄cumbere cœperit:aut cū exempto acino ex dēſitate interualliū non cōpleri apparuerit acinū nō augeri.Acino plurimū refert:ſi cōtingat creſcēte luna uindemiare.Preſſura una culleos.xx.implere debet. Hic eſt pes iuſtus.Ad totidē culeos & lacus.xx.iugeribus unū ſufficit torculū.Premūtq; aliq ſingulis.Vtilius binis:licet magna ſit uaſtitas ſingulis.Lōgitudo in iis refert:nō craſſitudo.Spatioſa melius p̄munt. Antiq funibus uittiſq; loreis ea detrahebāt:& uectibus ĩtra cauos:inuenta gæcanica:mali rugis per cocleas bullātibus palis:affixa arbori ſtella:a palis arcas lapidū attollente ſe cum arbore:qđ maxime p̄bat.Intra.xxii.hos annos inuentū paruis p̄lis:& minori torculari:ædificio breuiore:& malo in medio decreto tympana impoſita uinaceis:ſupne toto pōdere urgere.& ſup̄ præla cōſtruere congeriem.Hoc & poma colligēdi tempus & obſeruatio:cū aliquod maturitate non tēpeſtate deciderit. Hoc & fæces exprimēdi. Hoc & defrutū coquendi:ſilēte luna noctu:aut ſi interdiu plena. Cæteris diebus aut ante exortū lunæ: aut poſt occaſum.Nec de nouella uitæ aut paluſtri.Nec niſi e matura uua.Nec niſi e foliis deſpumandū. Quia ſi ligno cōtingaſ uas aduſtum ac fumoſum fieri putant.Iuſtū uindemiæ tēpus ab æquinoctio ad uergiliaꝝ occaſum dies.xliii.Ab eo die oraculū occurrit:frigidū picari p̄ nihilo ducentiū:ſed iam & Kalen.ianuarii defectu uaſo uindemiātes uidi:piſciniſq; muſta condi:aut uina effundi priora ut dubia reciperentur.Hoc nō tam ſæpe p̄uentu nimio euenit:q̄ ſenicia inſidiātiū caritati ciuili.Sed æqui patriſſamilias modus eſt ānonæ cuiuſq; anni utilitate.Id pæque lucroſiſſimū.Reliqua de uinis affatim dicta ſunt. Item uindemia facta oliuā eſſe rapiendā:& quæ ad oleum p̄tinent:quæq; a uergiliaꝝ occaſu agi debent.

De lunari ratione. CA. XXXII.

h Is quæ ſunt neceſſaria adiiciētur de luna uentiſq; & præſagiis:ut ſit tota ſyderalis ratio pfecta. Nāq; Virgilius etiā in numeroſos lunæ quædā digerēda putauit: Democriti ſecutus oſtētationem.Nos legū utilitas quæ in toto opere:in hac quoq; mouet parte.Qia quæ cædunſ:carpuntur:tunduſ innocentius decreſcente luna q̄ creſcente fiunt.Stercus niſi decreſcēte luna ne tangito.Maxime aūt inter mēſtrua dimidiaq; ſtercorato.Verres:iuuencos:arietes:hædos decreſcente luna caſtrato. Oua luna noua ſuppōito.Scrobes luna plena noctu fecito.Arboꝝ radices luna plena operito. Humidis locis interlunio ſerito:& circa interluniū q̄triduo.Ventilari quoq; fruméta:ac legumina: & condi circa extremā lunā iubent.Seminaria cū luna ſupra terrā ſit fieri.Calcari muſta cū luna ſub terra.Itē materies cædi:quæq; alia locis ſuis diximus:neq; facilior eſt obſeruatio:ac ĩa dicta a nobis ſecundo uolumine:ſed qđ intelligere uel ruſtici poſſint.Quotiens ab occidēte ſole cerniſ:prioribuſq; noctis horis lucebit: creſcens erit.Et oculis dimidiata iudicabiſ.Cum uero occidēte ſole orieſ ex aduerſo:ita ut pariter aſpiciantur:tunc erit pleniluniū.Quotiēs ab ortu ſolis oriſ:prioribuſq; noctis horis detrahet lumen:& in diurnas extendet:decreſcens erit.Iterūq; dimidia.In coitu uero qđ interluniū uocant:cū apparere deſierit.Supra terras aūt erit:quādiu & ſol.Interlunio & prima tota die ſecunda hore noctis unius dextante ſicilico ac deinde tertia uſq; ad quintādecimā multiplicatis horaꝝ iiſdē portionibus: quintadecima tota ſupra terras noctu erit:eademq; ſub terris tota die.xvi.ad primæ horæ nocturnæ dextantē ſicilicum ſub terra aget:eaſdem portiones horaꝝ per ſingulos dies adiicit uſq; ad interluniū.Et quantum primis partibus noctis detraxerit:quod ſub terris agat:tantundē nouiſſimis ex die adiiciet ſuper terrā. Alternis aūt menſibus.xxx.implebit numeros.Alterius uero detrahet ſingulos.Hec erit ratio lunaris.

De uentorum ratione. CA. XXXIII.

n Entoꝝ paulo ſcrupuloſior obſeruatio.Solis ortu quocūq; libeat die:ſtantibus hora diei ſexta: ſic ut ortum eū a ſiniſtro humero habeāt.Cōtra mediam faciem meridies:a uertice ſeptentrio

erit:qui ita limes per agrum currit:cardo appellat.Circũagi deinde melius est:ut umbram suam quisq; cernat:alioquin post hoiem erit.Ergo pmutatis lateribus ut ortus illius diei a dextro humero fiat:occasus a siniſtro:tunc erit hora sexta:cũ minima umbra cõtra mediũ fiat hoiem.Per huius mediã longitudinẽ duci sarculo sulcum:uel cinere lineã:uerbigratia:pedũ.xx.cõueniet:mediãq; mensurã:hoc est in.x. pede circũscribi circulo paruo:qui uocet umbilicus.Quæ pars fuerit a uertice umbræ:hæc erit uẽtus septentrionalis.Illo tibi putator arboꝝ plagæ ne spectẽt:ne ue arbusta uineæ ue nisi in africa:cyrenis:ægypto.Illinc flante ne arato:quæq; alia p̃cipimus.Quæ pars lineæ fuerit a pedibus umbræ meridiẽ spectãs hæc uentũ austrũ dabit:quẽ a græcis notũ diximus uocari.Illinc flatu ueniẽte materiã uineãq; agricola ne tractes.Humidus aut æstuosus italiæ est.Africæ quidẽ incendia cũ serenitate affert.In hũc italiæ palmites spectẽt:sed nõ plage arboꝝ uitiũue.Hunc oliueti metator uergiliaꝝ q̃triduo.Hunc caueat insitor calamis:gẽmisq; inoculator.De ipsa regionis eius ora p̃monuisse conueniet.Frondẽ medio die arborator ne cædito.Cũ meridiẽ adesse senties pastor:æstate cõtrahente se umbra pecudẽ a sole in opaca cogito.Cũ æstate pasces in occidẽtem specta ante meridiẽ post meridiẽ in orientẽ.Aliter noxiũ:sicut hyeme & uere in rorulentũ duceres.Nec cõtra septẽtrionem paueris supra dictũ. Clodunt ita:lippiunt ue ab afflatu:& aluo cita pereunt.Qui fœminas cõcipi uoles:in hunc uentũ spectantes iniri cogito.

De limitatione agrorum. CA. XXXIIII.

Diximus ut in media linea designaret umbilicus.Per hunc medium transuersa currat alia.Hæc erit ab exortu æquinoctiali ad occasum æqnoctialẽ. Et limes qui ita secabit agrũ decumanus uocabit.Ducant deinde aliæ duæ lineæ indecussis obliquæ:ita ut a septẽtrionis dextera leuaq; ad austri dextram leuamq; descendat.Oẽs per eundem currãt umbilicum.Oẽs inter se pares sint.Oium interualla paria.Quæ ratio semel in quoq; agro ineunda erit:uel sæpius:si libeat:ita uitæ ligno faciẽda: regulis paribus in typanum exiguum:sed circinnatum adactis.Ratione qua doceo ocurrendum ingeniis quoq; imperatoꝝ est.Meridiẽ excuti placet:quoniã semp est idẽ.Sol aũt quottidie ex alio cæli momẽto q̃ pridie oriẽt.Ne quis forte ad exortum capiẽdam putet lineã. Ita cæli exacta parte qđ fuerit lineæ caput septẽtrioni proximũ:a parte exortiua sostitialẽ habebit exortũ:hoc est lõgissimi diei:uẽtũq; aglonem:boreã a græcis dictum.In hunc ponito arbores uitesq;.Sed hoc flante ne arato. Frugem ne serito. Semen ne iacito.Præstringit enim atq; præcellit hic radices arboꝝ:quas positurus afferes.Præmonitus esto.Alia robustis p̃sunt:alia infantibus.Nec sum oblitus in hac parte uẽtum a græcis poni:quem cæciã uocant.Sed idẽ Aristoteles uir immẽsæ subtilitatis qui ipsum fecit rõnem conuexitatis mundi reddit: quia contrarius aquilo africo flat.Nec tamen eum toto anno in prædictis timet agricola. Mollit sydera æstate media:mutatq; nomẽ:& etesias uocatur.Ergo cum frigidum senties:caueto.Ac quacunq; aquilo prædicẽt:tanto pernitiosior septẽtrio est.In hunc asiæ:græciæ:hispaniæ:maritimæ italiæ: campaniæ apuliæ arbusta uineæq; spectant.Qui mares concipi uoles:in hunc pascito:ut sic in eundẽ ineant. Ex aduerso aquilonis ab occasu brumali africus:quẽ græci lyba uocant.In hunc a coitu cum se pecus circũegerit:fœminas cõceptas esse scito.Tertia a septentrione linea quã per latitudinem umbræ duximus & decumanam uocamus exortum habebit æquinoctialem:uentumq; subsolanum a græcis apeliotẽ dictũ. In hunc salubribus locis uillæ uineæq; spectent.Ipse leniter pluuius:tamen est siccior fauonio. Exaduerso eius ab æquinoctiali occasu zephyrus a græcis nominat.In hunc spectare oliueta Cato iussit. Hic uer inchoat:aperitq; terras tenui frigore saluber.Hic uites putandi:frugesq; curandi arbores serendi:poma inserendi:oleas tractandi ius dabit:afflatuq; nutricũ exercebit.Quarta a septentrione linea : eadẽ austro ab exortiua parte p̃xima brumalem habebit exortũ uentũq; uulturnũ:eurum a græcis dictum : siccio rem & ipsum tepidiorẽq;.In hunc apiaria & uineæ italiæ galliarũq; spectare debent. Exaduerso uultur ni flabit chorus:ab occasu solstitiali & occidẽtali latere septẽtrionis:a græcis dictus argestes ex frigidissimis & ipse:sicut omnes qui a septentrionis parte spirãt. Hic & grãdines infert:cauendus & ipse nõ secus ac septentrio.Vulturnus si a serena cæli parte cœperit flare non durabit in noctem.At ubi subsolanus in maiorẽ partẽ noctis extenditur:q̃quis erit uentus:si feruidus sentiet:pluribus diebus p̃manebit.Aquilonem prænuntiat terra siccescens:sed rorescens repẽte:austrũ immiscet humescens in rore occulta.

Prognostica tempestatum. CA. XXXV.

Tenim prædicta rõne uentoꝝ ne sæpius eadem dicant transire conuenit ad reliqua tempestate præsagia:quoniã & hoc placuisse Virgilio magnopere uideo.Siqdẽ in ipsam messem sæpe occurrere prœlia uentoꝝ dãnosa imperitis refert.Tradũt.n. eundẽ Democritũ metente fratre eius Demaso ardẽtissimo æstu orasse ut reliquæ segeti parceret:raperetq; desecta sub tectũ:paucis moxhoris sæuo hymbre uaticinatiõe approbata.Quinimo & harũdinẽ nõ nisi impẽdente pluuia seri iubẽt & fruges idsecuturo hymbre.Quãobrẽ & hæc breuiter cõtingemus scrutati maxie ptinentia.Primũq; a sole capiemus p̃sagia.Purus oriens atq; nõ feruẽs serenũ diẽ nuntiat.At hybernã pallidus grandinẽ.Si & occidit pridie serenus:& oriẽt:tanto certior fides serenitatis.Cõcauus oriẽs pluuias p̃dicit. Item uẽtos: cũ ante exorientẽ eũ nubes rubescunt.Quod si & nigræ rubẽtibus interuenerint:& pluuias.Cũ orientis atq; occidẽtis radii rubent:coire pluuias.Si circa occidentẽ rubescunt nubes:serenitatẽ futuræ diei spondent.Si in exortu spargent:partim ad austrũ:partim ad aquilonẽ:pura circa eũ serenitas sit licet : pluuiã tamẽ uentosq; significabũt.Si in exortu aut in occasu cõtracti cernent radii hymbrem.Si in occasu eius pluuet:aut radii in se nubẽ trahent:asperã in p̃ximum diẽ significabũt tẽpestatẽ.Cũ oriente radii nõ illustres eminebũt:q̃uis circũdati nube nõ sint:pluuiã portendent.Si ante exortũ nubes globabunt:hyemẽ

aſperā denuntiabunt. Si ab exortu repellent: & ad occaſum abibunt: ſerenitatē. Si nubes ſolē circūcludēt quāto minus luminis relinquēt: tāto turbidior tēpeſtas erit. Si uero etiā duplex orbis fuerit eo atrocior. Qđ ſi in exortu fiet ita ut rubeſcant nubes: maxima oſtendet tēpeſtas. Si nō abibūt: ſed incūbent: a quo/cūq; uento fuerint: eū portendēt. Si a meridie: & hymbrē. Si oriens cinget orbe: ex qua parte is ſe aperit: expectet uentus. Si totus defluxerit: eq̄liter ſerenitatē dabit. Si in exortu lōge radios per nubes porriget: & medius erit inanis: pluuiā ſignificabit. Si ante ortū radii ſe oſtendēt aquā & uentū. Si circa occidētem candidus circulus erit: noctis leuē tēpeſtatem. Si nebula: uehemē[illegible]rē. Si candēte ſole: uentū. Si ater circulus fuerit: ex qua regione is eruperit: uentū magnū. Proxima ſunt iure lunæ p̄ſagia. Quartā eam maxime obſeruat ægyptus. Si ſplendēs exorta puro nitore fulſerit: ſerenitatē. Si rubicunda: uentos. Si nigra pluuias portēdere credit. In q̄nta cornua eius obtuſa pluuiā. Erecta & iſeſta uētos ſemp ſignificāt. Quarta tamē maxime. Cornu eius ſeptētrionale acuminatū atq; rigidū illum p̄ſagit uentū. Inferius auſtrum. Vtraq; recta noctē uentoſam. Si quartū orbis rutilus cinget: uentos & hymbres p̄monebit. Apud Varronē ita eſt. Si q̄rto die luna erit directa: magnā tēpeſtatē in mari p̄ſagiet: niſi ſi coronā circa ſe habebit: & eam ſincerā: quoniā illo mō non ante plenā lunā hyemandū oſtēdit. Si plenilunio per dimidiū pura erit: dies ſerenos ſignificabit. Si rutila: uentos. Nigreſcens hymbres. Si caligo orbis nubem incluſerit: uentos qua ſe ruperint. Si gemini orbes cinxerint maiorē tempeſtatē. Et magis ſi tres erunt: aut nigri: aut interpti atq; diſtracti. Naſcens luna ſi cornu ſuperiore obatro ſurget: pluuias decreſcēs dabit. ſi inferiore ante pleniluniū. ſi in media nigricia illa fuerit hymbrē in plenilunio. Si plena circa ſe habebit orbē: ex qua parte is maxime ſplendebit: ex ea uentū oſtēdet. ſi in ortū cornua craſſiora fuerint: horridā tēpeſtatem. ſi ante quartā nō apparuerit uento fauonio flāte: hyemalis toto menſe erit. Si. xvi. uehemētius flāmea apparuerit: aſperas tēpeſtates præſagit. Sunt & ipſius lunæ octo articuli: quotiēs in angulos ſolis incidit: pleriſq; inter eos tantū obſeruantibus p̄ſagia eius: hoc eſt. iii. vii. xi. xv. xix. xxiii. xxvii. & interluniū. Tertio loco ſtellaꝝ obſeruationē eſſe oportet. Diſcurrere eæ uident interdū: uentiq; ptinus ſequuntur. In quaꝝ parte ita p̄ſagauere. Cælū cum æq̄liter totū erit ſplēdidū articulis temporꝝ quos ꝓpoſuimus: autūnum ſerenum p̄ſagabunt & frigidū. Si uer & æſtas non ſine riguo aliquo tranſierint: autūnum ſerenū & denſum minuſq; uentoſum facient. Autūni ſerenitas uentoſam hyemem facit. Cum repēte ſtellaꝝ fulgor obumbrat: uti neq; nubilo neq; caligine fluitans: graues denuntiant tēpeſtates. Si uolitare plures ſtellæ uidebunt: quo ferunt albeſcentes uentos ex iis partibus nuntiant. At ſi circa puræ ſtabunt: certos. ſi id in partibus pluribus fiet: inconſtantes uentos effundent. ſi ſtellaꝝ errātiū aliquā orbes incluſerint: hymbres. ſunt in ſigno cancri duæ ſtellæ paruæ aſſelli appellatæ: exiguū inter illas ſpatium obtinente nubecula: quā præſepia appellāt. Hæc cū cælo ſereno apparere deſierit: atrox hyems ſequitur. ſi alterā earum aquiloniā caligo abſtulerit: auſter ſæuit. ſi auſtrinā: aquilo. Arquus cum ſunt duplices: pluuias nuntiāt. A pluuiis ſerenitatem non ꝓinde certā. Circuli noui circa ſydera aliqua: pluuiā. Cum æſtate uehementius tonuerit q̄ fulſerit: uentos ea parte denuntiat. E contra ſi minus tonuerit: hymbrē. Cum ſereno cælo fulget: pluuiæ erūt: & tonitrua: & hyemabit. Atrociſſime aūt cum ex oībus q̄ttuor partibus cæli fulgurabit. Cū ab aquilone tantū in poſterum diem aquam portendit. Cū a ſeptentrione uentum. Cū ab auſtro uel choro aut fauonio nocte ſerena fulgurauerit: uentum & hymbrem ex iiſdē regionibus demonſtrabit. Tonitrua matutina uentum ſignificant: hymbrem meridiana. Nubes cum ſereno cælo ferunt: a quacunq; parte id fiet: expectent euenti. ſi eodem loco globabuntur: appropinquāte ſole diſcutientur. Et hoc ſi ab aquilone fiat uentos: ſi ab auſtro: hymbres. ꝓtendēt. ſole occidente ſi ex utraq; parte eius cælum patet tempeſtatem ſignificabunt. Vehementius atre ab oriente in noctem aquam minant. Ab occidente in poſterum diem. ſi nubes ut uellera lanæ ſpargent multæ ab oriente: quā in triduū p̄ſagient. Cū in cacuminibus montiū nubes conſident: hyemabit. ſi cacumina pura fient: diſſerenabit. Nube grauida candicāte qđ uocant tempeſtatē albam grando imminebit. Cælo q̄uis ſereno nubecula q̄uis parua uentū ꝓcelloſum dabit. Nebulæ e montibus deſcendētes aut cælo cadente uel in uallibus ſedentes ſerenitatem ꝓmittunt. Ab his terreni ignes ꝓxime ſignificāt. Pallidi nāq; murmuranteſq; tempeſtatum nuntii ſentiunt. Pluuiæ etiā ſi in lucernis fungi. Si flexuoſe uolitet flāma: uentū. Et lumina cū præ ſe flāmas eliciunt: aut uix accendunt. Itē cum in eo pendētes coaceruant ſintillæ: uel cū tollētibus ollas carbo adhæreſcit aut cū contētus ignis e ſe fauillā diſcutit: ſintillā ue emittit: uel cum cinis in foco cōcreſcit: & cū carbo uehemēter plucet. Eſt & aquaꝝ ſignificatio. Mare ſi ī trāq̄llo portu a curſu ſtabit: & murmurauerit ītra ſe: uētū p̄dicit. Si idētidēq;: & hyemē: & hymbrem. Littoris ripæq; ſi reſonabūt tranqlla: aſperā tēpeſtatem. Item maris ipſius tranqllus ſonitus ſpumæ ue diſperſæ aut aquæ bullātes. Pulmones marini in pelago plurimū dieꝝ hyemem portendūt. Sæpe & ſilentio intumeſcit: flatuq; altius ſolito iam intra ſe eſſe uentos fatet. Equidē & montiū ſonitus nemorūq; mugitus p̄dicunt. Et ſine aura quæ ſentiatur folia ludentia. Lanugo populi aut ſpinæ uolitans. Aquiſq; pluma innatans. Atq; etiā in campis tempeſtatē uenturam præcedens ſuus fragor: & cæli quidem murmur nō dubiā habet ſignificationem. Præſagiūt & aīalia. Delphini tranquillo mari laſciuientes flatum ex qua ueniunt parte. Itē ſpergētes aquam. Item turbātes tranquillitatē. Loligo uolitans. Conchæ adhæreſcentes. Echini affligētes ſeſe: aut harena ſaburrantes tempeſtatis ſigna ſunt. Ranæ quoq; ultra ſolitū uocales. Et fulicæ matutino clangore. Itē mergi anateſq; pēnas roſtro purgātes uētum. Cæteraq; aquaticæ aues cōcurſantes. Grues in mediterranea feſtinātes. Mergi maria aut ſtagna fugientes. Grues ſilētio per ſublime uolātes ſerenitatem. ſic noctua in hymbre garula: at ſereno tēpeſtatē. Coruiq; ſingultu quodā latrātes: ſeq; cōcutiētes ſi cōtinuabūt: uētos.

ſi uero carptim uocem reſorbebunt:uentoſum hymbrem.Graculi ſero a pabulis recedentes hyemem. Et albæ aues cum congregabunt.Et cum terreſtres uolucres cõtra aquam clangores dabunt pfunden/tes ſeſe:ſed maxime cornix.Hirundo tam iuxta aquã uolitans ut pẽna ſæpe percutiat.Quæq; in arbori/bus habitant fugitantes in nidis ſuis.Et anſeres cõtinuo clãgore intempeſtiui.Ardea in mediis harenis triſtis.Nec mirum aquaticas aut in totum uolucres præſagia aeris. Pecora exultãtia & indecora laſciuia ludentia eadem ſignificationem habent.Et boues cælum olfactantes:ſeq; lambentes cõtra pilum.Tur/peſq; porci alienos ſibi manipulos fœni lacerantes:ſegniterq; & contra induſtriam ſuam formicæ abſcõ/ditæ concurſantes aut progerentes oua.Item uermes terreni erumpẽtes.Vrifolium quoq; inhorreſcere & folia contra tempeſtãtem ſubrigere certum eſt.Necnon & in conuiuiis menſiſq; noſtris uaſa quibus eſculentum additur:ſudorem repoſitoriis linquentia diras tempeſtates prænuntiant.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIE LIBER.XVIIII. PROHEMIVM.

In Quo Lini Natura Continetur Et Mirabilia.

SYDERVM QVOQVE TEMPESTATVMQVE RATIO VEL imperitis facili atq; indubitato mõ monſtrata eſt. Veꝝ quia intelligenti/bus non minus conferunt rura deprehendendo cælo q̃ ſyderalis ſcientia. Agro colendo proximam multi hortorum curã fecere.Nobis non proti nus tranſire ad iſta tempeſtiuum uidetur.Miramurq; quoſdam ſcientiæ gratia eruditionis ſuæ gloriam ex his petentes tam multa præteriſſe nul la mentione habita tot rerum ſponte cura ue prouenientium:præſertim cum pleriſq; earum precio uſuq; uitæ maior etiã q̃ frugibus perhibeatur auctoritas.Atq; ut a confeſſis ordiamur utilitatibus:quæq; nõ ſolum ter ras omnes uerum etiam maria repleuere:ſeritur:ac dici neq; inter fruges neq; inter hortenſia poteſt linum. Sed in qua non occurrere uitæ parte? Quod ue miraculum maius? Hærbam eſſe quæ admoueat ægyptũ ita/liæ:in tantum ut Galerius a freto ſiciliæ alexandriam ſeptima die perue/nerit.Babillus ſexta:ambo præfecti.Aeſtate uero proxima Valerius Marianus ex prætoriis ſenatoribus a puteolis nono die leniſſimo flatu.Hærbam eſſe quæ cadis Herculis columnas ſeptimo die hoſtiã affe rat:& citeriorem hiſpaniam quarto:prouintiam narbonenſem tertio:africam altero. Quod etiam mo liſſimo flatu contingit.C.Flacco legato Vibii Criſpi proconſulis. Audax uita:ſcelerum plena:aliquid ſe/ri ut uẽtos procellaſq; recipiat.Et parum eſſe fluctibus ſolis uehi.Iam uero nec uela ſatis eſſe maiora na uigiis.Sed q̃uis amplitudini antemnarum ſingulæ arbores ſufficiant:ſuper eas tamẽ addi uelorum alia uela.Præterq; alia in proris & alia in puppibus pandi:ac tot modis prouocari mortem. Deniq; tam par uo ſemine naſci quod orbem terrarum ultro citroq; portet:tam gracili auena:tam non alte a terra tol/li:neq; id uiribus ſuis necti:ſed paſſum tuſumq; & in molliciem lanæ coactum iniuria naturæ: ac ſum/ma audacia:& quo peruenire nulla execratio ſufficit contra inuentorem dictum ſuo loco a nobis:cui fa tis non fuit hominem in terra mori:niſi periret & inſepultus.At nos priore libro hymbres & flatus ca/uendos frugum caſa uictuſq; præmonebamus.Ecce ſeritur hominis manu:metitur eiuſdem hominis ingenio quod uentos in mari optet.Præterea ut ſciamus fauiſſe pœnas:nihil gignitur facilius.Vt ſentia mus nolente id fieri natura:urit agrum:deterioremq; ipſum facit.

De lini ſatione:& generibus eius:& quomodo perficiatur:& de mappis & lino nõ ardente:& quando primum in theatris uela. CA. I.

Eritur fabuloſis locis maxime:unoq; ſulco:nec magis feſtinat aliud. Vere ſatum æſtate uellit: & hanc quoq; terræ iniuriã facit.Ignoſcat tamẽ aliquis ægypto ſerenti:ut arabiæ indiæq; mer ces apportet.Ita ne & galliæ cenſentur hoc reditu? Monteſq; mari oppoſitos eſſe nõ eſt ſatis:& a latere occeani obſtare ipſum quod uocãt inane.Cadurci:caleti:ruteni:bituriges:ultimiq; hoium exiſti mati morini:ímo uero galliæ uniuerſæ uela texunt.Iã quidẽ & trãſrhenani hoſtes.Nec pulcheriorẽ aliã ueſtẽ eoꝝ fœminæ nouere.Qua ammonitiõe ſuccurit qđ.M.Varro tradit ĩ Serranoꝝ familia gẽtilitiũ eẽ fœminas linea ueſte nõ uti.In germania aũt defoſſi & ſubterra id opus agunt.Similiter in italia a rõne alia.Nã iter padũ ticinũq; amnes ſubiacẽt abiterna.In europa lino palma ſecũda.In uicino.n.halionis ca/peſſunt retouina.Et in æmilia uia fauẽtina cãdore. Halionis ſemp crudis fauentina p̃ferunt. Retouinis tenuitas ſumma dẽſitaſq;.Cãdor æque ut fauentinis:ſed lanugo nulla. Qđ apud alios gratiã:apud alios offenſionẽ hẽt.Neruoſitas filo æq̃lior pene q̃ cotoneis:tinituſq; cũ dẽte libeat expiri. Iõ duplex q̃ cæteris p̃cium. Et hiſpania citerior habet ſplẽdorem lini præcipuum torrẽtis:in quo politur natura:qui abluit terraconem.Et tenuitas mira ibi primũ carbaſis reuertis.Nam dudum ex eadam hiſpania zoelicum ue nit in italiã plagis utiliſſimũ.Ciuitas ea gallaciæ & occeano ꝓpinqua. Eſt ſua gloria & cumano in cãpa/nia ad piſciũ & halitũ capturã.Eadẽ & plagis materia.Neq;.n.minores cunctis aialibus inſidias:q̃ nobiſ/metipſis lino tendimus:ſed cumanæ plagæ cõcidũt apros:& hæ caſſes ue aſperi ferri aciem conuincũt. Vidimuſq; iam tantæ tenuitatis:ut annulũ hominis cũ epidromibus tranſirent:uno portante multitu dinem qua ſaltus cingerentur.Nec id maxime mirum: ſed ſingula eaꝝ ſtamina centeno quinquageno

filo conſtare:ſicut paulo ante Iulio Lupo q in præfectura ægypti obiit.Mirentur hoc ignorantes in ægyptii quondã regis quẽ amaſyn uocant: thorace in rhodiorum inſula oſtendi in tẽplo Mineruæ.ccclxv. filis ſingula fila conſtare.Quod exemplum per ſe expertum nuper romæ prodidit.Mutianus ter cõſul: paruaſq; iam reliquias eius ſupereſſe:hac experimentum iniuria.Italia ex pelignis etiãnum linis honorem habet:ſed fullonũ tantũ in uſu.Nullum eſt candidus lenæ ue ſimilius:ſicut in culcitris præcipuam gloriam cadurci optinent.Galliarũ hoc ad tomenta pariter inuentũ.Italiæ quidem mos etiã nũc durat in appellatione ſtramẽti.Aegypto lino minimum firmitatis:plurimũ lucri.Quattuor ibi genera: tainicium:ac peluſiacum:buticum:tẽtiriticum:cum regionum nominibus in quibus naſcuntur. Superior pars ægypti in arabia uergens gignit fruticem quem aliqui goſſipion uocant.Plures xylon.& ideo lina inde facta xylina.Paruulus eſt:ſimilemq; barbatæ nucis defert fructum.Cuius in exteriore bombice lanugo netur.Nec ulla ſunt eis in candore mollicia ue præferenda Veſtes inde ſacerdotibus ægypti gratiſſimæ.Quantum genus orthominum appellant.Fit e paluſtri uelut harundine dumtaxat pannicula eius Aſia geniſta facit lina ad retia præcipua:in piſcando durãtia frutice madefacto.x.diebus.Aethiopes indiq; e malis.Arabes cucurbitis in arboribus ut diximus geniſtis.Apud nos maturitas eius duobus argumentis intelligitur:intumeſcente ſemine:aut colore flaueſcẽte.Tunc euulſum& in faſciculos manuales colligatum ſiccatur in ſole pendens cõuerſis ſupne radicibus uno die:mox quinq; aliis in cõtrariũ interſe uerſis faſcium cacuminibus ut ſemen in mediũ cadat.Inter medicamina huic uis:& in quodã ruſtico ac prædulci italiæ tranſpadanæ cibo:ſed iam pridẽ ſacroꝝ tãtũ gratia. Deinde poſt meſſem triticeã uirgæ ipſæ mergunt in aquã ſolibus tepefactã:põdere aliquo depreſſæ.Nulli.n.leuitas maior. Maceratas indicie eſt mẽbrana laxatior.Iterũq; uniuerſæ ut prius ſolle ſiccant.Mos arefactæ in ſaxo tunduntur ſtupario malleo.Quod ꝓximũ cortici fuit ſtuppa appellat:deterioris lini:lucernaꝝ fere luminibus apti or.Et ipſa tamẽ pectit ferreis ahenis:donec ois mẽbrana decorticet.Medullæ numeroſior diſtinctio cãdore:mollicia.Linũ uere & uiris decorum eſt.Cortices quoq; decuſſi clibanis & furnis põbẽt uſum. Ars depectẽdi digerẽdiq;.Iuſtũ eſt e quinquagenis faſciũ libris quinas denas carminari. Iteꝝ deinde in filo politur illiſum crebro in ſilice ex aqua.Tectũq; rurſus tunditur clauis:ſemper iniuria melius. Inuẽtum iam eſt etiã qd ignibus nõ abſumeret.Viuũ id uocant:ardenteſq; in focis conuiuiorum ex eo uidimus mappas ſordibus exuſtis ſplẽdeſcentes igni magis q̃ poſſent aquis.Regnũ inde funebres tunicæ corporis fauillã ab reliquo ſepant cinere.Naſcit in deſertis aduſtiſq; ſole indiæ:ubi nõ cadunt hymbres:inter diras ſerpentes:aſſueſcitq; uiuere ardendo.Raꝝ inuentu:difficile textu pp breuitatẽ.Ruffus de cætero colos ſplendeſcit igni.Cũ inuentũ eſt æquat p̃cia excellentiũ margaritaꝝ.Vocat aũt a græcis aſſueſtinũ ex argumẽto naturæ.Anaxilaus auctor eſt:lintheo eo circũdatã arboré ſurdis ictibus & qui nõ exaudiãtur cædi.Ergo huic lino pricipatus in toto orbe.Proximus byſſino:mulieꝝ maxime deliciis circa elim in achaia genito:quaternis denariis ſtipula eius permutata quondã ut auri. Repertaq; lintheoꝝ lanugo e uillis nauiũ maritimaꝝ maximæ in magno uſu medicinæ eſt:& cinis ſpodii uim habet.Eſt & inter papauera genus quoddã:quo cãdorem linthea præcipuũ trahunt.Tentatum eſt tingi linum quoq;: & ueſtium inſaniam accipere in Alexandri magni primum claſſibus indo amne nauigantis: cũ dulces eius ac præfecti in certamine quodã uariaſſent inſignia nauium.Stupuerũtq; littora flatu uerſicoloria ĩplente.Velo purpuro ad accium cũ.M.Antonio Cleopatra uenit:eodemq; effugit.Hoc fuit imperatoriæ nauis inſigne.Poſtea in theatris tantum umbram fecere.Quod primus omnium inuenit.Q.Catulus cum capitoliũ dedicaret.Carbaſina deide uela primus in theatro duxiſſe tradit Lentulus Spinther appollinaribus ludis.Mox Cæſar dictator totũ forum romanum intexit.Viamq; ſacram ab domo ſua ad cliuum uſq; in capitolium:quod munere ipſo gladiatorio mirabilius uiſum tradnnt.Deide & ſine ludis marcellus.Octauia ſorore Auguſti genitus in ædilitate ſua auunculo.xi.conſule Kalen.auguſti uelis forum umbrauit:ut ſalubrius litigantes conſiſterent.Quantum mutatis moribus Catonis Cẽſorii qui ſternendũ quoq; in foꝝ muricibus cenſuerat.Vela nuper colore cæli ſtellata per rudentes terræ etiã in amphitheatris principis Neronis rubent in cauis ædium:& muſcum ac ſolem defendunt. Cæteromãſit candori ptinax gratia.Honor etiã & troiano bello.Cur enim nõ & prœliis interſit ut naufragiis? Thoracibus lineis paucos tamen pugnaſſe teſtis eſt Homerus.Hinc fuiſſe & nauium armamenta apud eundem interpretati ſunt eruditiores quoniã cum ſparta dixit ſignificauerit ſata.

De ſparti natura:& quando primũ uſus eius:& quomodo perficiat & quæ ſine radice naſcantur:& uiuant. CA. II.

Parti quidem uſus multa poſt ſæcula cœptus eſt.Nec ante pœnorũ arma:quæ primum hiſpaſ niæ intulerunt.Hærba & hæc ſponte naſcens:& quæ non queat ſeri:iuncuſq; proprie aridi ſoli uni terræ dato uitio.Nãq; id mallum telluris eſt:nec aliud ibi ſeri aut naſci poteſt. In africa exiguum & inutile gignitur:carthaginenſis hiſpaniæ citerioris portio.Nec hæc tota:ſed quatinus parit montes quoq; ſparto operit.Hinc ſtrata ruſticis:eorum hinc ignes faceſq;. Hinc calceamina & paſtorum ueſtis:animalibus noxium præterq; cacuminum teneritate.Ad reliquos uſus laborioſe euellitur. Ocreatis cruribus manibuſq; tectis manicis conuolutũ oſſeis ligneis ue conamentis.Nunc iam in hyeme uix.Facillime tamen ab idibus maiis in iunias hoc maturitatis tempus.Vulſum faſcibus in aceruo adunatum biduo tertio reſolutum.Spargitur in ſole ſiccaturq;:& rurſus in faſcibus redit ſub tecta. Poſtea maceratur aqua marina optime ſed & dulci ſi marina deſit. Siccatumq; ſole iterum rigatur: ſi repente urgeat deſiderium:perfuſum calida in folio:ac ſiccatum ſtans compendium operæ fatet. Hoc

autem tunditur:ut fiat utile præcipue in aquis: maricꝫ inuictum. In ſicco præferunt e canabi funes. Et ſpartum aliꝫ etiã diuerſum:ueluti nataliũ ſit ipenſa. Eſt qdẽ eius natura interpolis. Rurſuſcꝫ q̃ libeat ue tuſtũ nouo miſceꝫ. Verũtamen cõplectetur aio:q uolet miraculũ æſtimare:q̃to ſit in uſu oĩbus terris na uiũ armamentis:machini ædificationũ:aliiſcꝫ deſideriis uitæ. Ad hos oẽs uſus quæ ſufficiãt minus. xxx. paſſ. in latitudinẽ. A littore carthaginis nouæ minuſcꝫ in lõgitudine eſſe reperienꝫ. Lõgius. n. uehi ipen dia ꝓhibent. Iunco græcos ad funes uſus nomini credamus:quo hærbã eã appellant. Poſtea Palmaꝝ fo liis phyllyracꝫ manifeſtũ eſt. Et ide tráſlatũ a pœnis ſparti uſum ꝑ q̃ ſimile ẽ ueri. Theophraſtus auctor eſt eſſe bulbi genus circa ripas amniũ naſcens:cuius inter ſũmum corticẽ eãcꝫ partẽ qua ueſcunꝫ eſſe la neã naturã:ex qua mapilia ueſteſcꝫ quondã conficiebanꝫ. Sed necꝫ regionẽ in qua id fiat:necꝫ quicq̃ dili gentius:præterq̃ eriophorõ id appellari in exẽplaribus quæ eqdẽ inuenerim tradit. Necꝫ oĩno ullã men tionem habet bulbi geneꝝ circa ripas amniũ naſcentis:cuius inter ſũmum corticẽ eãcꝫ partẽ qua ueſcũ tur ſempꝫ habet ſpartum. Cuncta cura magna ꝑſecutus. ccccxc. annis ante nos:ut alio iã loco diximus. Quo apparet poſt id tpis ſpatium in uſum ueniſſe ſpartũ. Et quoniã a miraculis reꝝ cœpimus: ſeque mur eoꝝ ordinẽ:in qbus uel maximũ eſt aliqd naſci:aut uiuere ſine ulla radice. Tubera uocanꝫ hæc un dicꝫ terra circũdata:nulliſcꝫ fibris nixa aut ſaltẽ capillamentis:nec uticꝫ extuberante loco in quo gignun tur:aut rimã agente. Necꝫ ipſa terræ cohærent. Cortice etiã includunꝫ:ut plane nec terrã eſſe poſſimus dicere:necꝫ aliud q̃ terræ callũ. Siccis hæc fere & fabuloſis locis frutetoſiſcꝫ naſcunꝫ. Excedũt ſæpe ma gnitudinẽ mali cotonei:etiã librali pondere. Duo eoꝝ genera:harenoſa dẽtibus inimica: & altera ſince ra. Diſtinguntꝫ & colore ruſſo nigrocꝫ:& intus candido. Laudatiſſima quæ africæ creſcunt. An ne uitiũ id terræ? Necꝫ. n. aliud intelligi põt:malum ne id ea ꝓtinus globeꝫ magnitudine qua futuꝝ eſt. Et uiuat ne:an nõ haud facile arbitror intelligi poſſe. Putreſcendi. n. ratio cõmunis eſt iis cũ ligno. Lartio licinio prætorio uiro iura reddente in hiſpania carthagine paucis his annis ſcimus accidiſſe mordenti tuber: ut deprehenſus inde denarius primos dentes inflecteret. Quo manifeſtum erit terræ naturam in ſe glo bari. Quod certum eſt ex iis quæ naſcuntur:& ſeri non poſſunt.

De myſi:& tuberibus:de fungis pezicis:laſerpitio:& magyderi & rubia & radicula. CA. III.

Imile eſt quod in cyrenaica prouintia uocant:myſi:præcinum ſuauitate:odore:ac ſapore: ſed carnoſius. Et quod in thracia ceraunium. De tuberibus hæc traduntur peculiariter. Cum fue rint hymbres autũnales ac tonitrua crebra:tunc naſci:& maxime e tonitribus:nec ultra annũ durare tenerrima aũt uerno eſſe. Quibuſdã locis acceptantur riguis & ſeruntur ſicut mytilenis. Negant naſci niſi exũdatione fluminũ inuecto ſemine aptiaris. Eſt aũt is locus in quã plurima naſcunꝫ. Aſiæ no biliſſima circa lãpſacũ & alopeconeſum:græciæ uero circa elin. Sunt & in fungoꝝ genere a græcis dicti pezicæ:q ſine radice aut pediculo naſcunꝫ. Ab his ꝓximũ diceꝫ auctoritate clariſſimũ:laſerpitiũ:qd græ ci ſiliphion uocãt:in cyrenaica ꝓuintia repertũ:cuius ſuccũ uocãt laſer magnificũ in uſu medicamẽtiſcꝫ. & ad põdus argẽtei denarii penſum. Multis iã annis in ea terra nõ inueniꝫ:quoniã publicani q paſcua cõ ducũt:maius ita lucrũ ſentiẽtes depopulanꝫ pecoꝝ pabulo. Vnus aũt caulis noſtra reptus memoria Ne roni principi miſſus. Si q̃do incipit pecus in ſpem naſcentis:hoc deprehendiꝫ ſigno oue cum comederit dormiẽte ꝓtinus capra & ſternutante. Diucꝫ iã nõ aliud ad nos inuehiꝫ:q̃ qd' in perſide aut media & ar menia naſciꝫ laſer:multo ĩfra cyrenaicũ. Id quocꝫ adulteratũ gũmi:aut ſagopenio:aut ſaba fracta. Quo minus omittẽdũ uideꝫ. C. Valerio. M. Herẽnio cõſ. cyrenis aduecta Romã publice laſerpitii põdo. xxx. Cæſare uero dictatorẽ initio belli ciuilis inter auꝝ argentũcꝫ ꝓtuliſſe ex ærario laſerpitii pondo. cxi. Id apud auctores græciæ euidẽtiſſimos inuenimus. Natũ hymbre piceo repente madefacta tellure circa heſperidũ hortos ſyrtincꝫ maiorẽ. vii. annis ante oppidũ cyrenaꝝ qd' cõditũ eſt urbis noſtræ ãno. cxliii. Vim aũt illã ꝑ quattuor ſtadioꝝ ſpatiũ in africa ualuiſſe. In ea laſerpitiũ gigni ſolitũ rem feram ac cõtu macem:& ſi coleꝫ in deſerta fugientẽ. Radice multa craſſacꝫ:caule ferulaceo:haud ſimili craſſitudine. Huius folia maſpetũ uocabant:apio maxime ſimilia. Semen erat foliaceũ. Folium ipſum uero deciduũ. Veſci pecora ſolita:primocꝫ purgari:mox pingueſcere:carne mirabilem in modum iucunda. Poſt folia amiſſa caule ipſo & homines ueſcebãtur decocto:aſſo:elixocꝫ. Eorum quocꝫ corpora. xl. primis diebus purgante a uitiis. Ex iis omnibus ſuccus duobus modis capiebaꝫ:e radice:atcꝫ caule. Et hæc duo erant nomina rhizias atcꝫ caulias. Vilior ille ac putreſcens radice:cortex niger:& ad mercis adulteria. Succum ipſum in uaſa coniectum admixto furfure ſubinde concutiendo ad maturitatem perducebant:ni ita ſe ciſſent putreſcentem. Argumentum erat maturitatis color ſiccitaſcꝫ ſudore finito. Alii tradunt laſerpi tii radicem fuiſſe maiorem cubitali:tubercꝫ in ea ſuper terram. Hoc inciſo profluere ſolitum ſuccum ceu lactis ſupernato caule:quem magydarin uocarunt. Folia aurei coloris pro ſemine fuiſſe: cadentia a canis ortu:auſtro flante. Ex iis laſerpitiũ naſci ſolitũ annuo ſpatio & radice & caule cõſumẽtibus ſeſe. Hoc & circũfodi ſolitum ꝓdidere. Nec purgari pecora:ſed ægra ſanari:aut ꝓtinus mori:quod in pau cis accidere. Perſico Silphio prior opinio congruit. Alteꝝ genus eſt quod magydaris uocatur tenerius & minus uehemens:ſine ſucco. Quod circa ſyriam naſciꝫ:nõ proueniens in cyrenaica regione. Gigniꝫ & in pnaſo monte copioſius:quibuſdã laſerpitium uocantibus:percꝫ omnia adulteraꝫ ei ſaluberrimæ utiliſſimæcꝫ auctoritas. Rõſinceri prima in colore modice ruſſo:& cũ frangitur: candido intus. Mox tranſlucente gutta aquæ ſaliuacꝫ liqueſcit. Vſus in multis medicaminibus. Sunt etiamnũ duo genera tnon niſi ſordido nota uulgo:cũ quæſtu nullo polleant. In primis rubia tinguendis lanis & coriis neceſ ſaria. Laudatiſſima italica:& maxime ſuburbana:& omnes pene ꝓuintiæ ſcatent ea. Sponte prouenit:

ſeriturq; ſimilitudine eruiliæ. Veꝛ ſpinoſus ei caulis & geniculatus hic eſt quinis circa articulos in orbe foliis. Semen eius rubia eſt. Quot in medicina uſus habet ſuo dicemus loco. At quæ uocatur radicula lauandis demum lanis ſuccum habet: mirũm quantũ conferens candore: molliciaq;. Aeque naſcit ſatiua ubiq;: ſed ſponte præcipua in aſia ſyriaq; ſaxoſis & aſperis locis. Trans euphratem tamen laudatiſſima caule ferulaceo tenui: & ipſis cibis indigenaꝛ expetito: & ungenti quicquid ſit: cum quo decoquat folio oleæ. Iſatin græci uocant: floret æſtate: grata aſpectu uerum ſine odore ſpinoſa & caule lanugino/ſo. Semen ei nullum: radix magna: quæ conciditur ad quem dictum eſt uſum.

De hortoꝛ cura: & digeſtio terræ naſcentiũ præter fruges & frutices. CA. IIII.

B his ſupeſt reuerti ad hortoꝛ curã: & ſuapte natura memorãdã. Et quoniã antiqtas nihil pri
a us mirata eſt: q̃ & heſpidũ hortos: ac regũ Adonis & Alcioni. Itẽ penſiles: ſiue illos Semiramis ſiue aſſyriæ rex Cyrus fecerit: de quoꝛ ope alio uolumine dicemus. Romani qdẽ reges ipſi co luere. Quippe etiã Supbus Tarquinus nuntiũ illũ ſæuũ atq; ſanguinariũ remiſit ex horto. In. xii. tabulis legũ noſtraꝛ nuſq; noſatur uilla: ſemp in ſignificatione ea hortus. In horti uero hæreditũ, Quã rẽ comitata eſt & religio q̃dã: hortoſq; & fores tantũ cõtra inuidẽtiũ faſcinationes dicari uidemus. In remedio ſatyrica ſigna q̃q̃ hortos tutelæ Veneris aſſignãte Plauto. Iã quidẽ hortoꝛ nomine in ipſa urbe delicias: agros: uillaſq; poſſident. Primus hoc inſtituit athenis Epicurus hortoꝛ magiſter. Vſq; ad eũ moris non fuerat in oppidis haberi rura. Romæ qdẽ p ſe hortus ager pauperis erat. Ex horto plebei macellũ q̃to in nocẽtiore uictu. Mergi. n. credo in pfunda ſatius eſt: & oſtreaꝛ genera naufragio exqri. Aues ultra phaſi dẽ amnẽ peti: & fabuloſo qdẽ terrore tutas: imo ſic p̃cioſiores. Alias in numidia atq; æthiopia in ſepulchris aucupari: aut purgari cũ ſeris mãdi ab eo cupiẽtẽ qd' mãdat alius. Ad hercule q̃ uilia hæc q̃ parata uoluptati ſatietatiq; niſi eadẽ quæ ubiq; indignatio occurreret? Ferendũ ſane fuerit exqſita naſci poma: alia ſapore: alia magnitudine: alia mõſtro: pauperibus iterdicta. Inueterari uina facciſq; caſtrari. Nec cuiq̃ adeo lõgã eſſe uitã: ut nõ ante ſe genita potet. E frugibus quoq; quoddã alimentũ excogitaſſe luxuriã ac medullã tãtũ eaꝛ: ſuperq; piſtrinaꝛ operibus & ex celaturis: uiuere alios pane pceꝛ: alios uulgi: tot generibus uſq; ad infimam plebẽ deſcendẽte aĩa. Et iã ne in hærbis diſcrimen inuentum eſt. Oluſq; differentiam facere in cibo: etima uno aſſe uenali? Et in his aliqua quoq; ſibi naſci tribus negant. Caule in tantum ſignato: ut pauperis mẽſa nõ capiat. Silueſtres fecerat natura horridos: ut quiſq; demeteret paſſim. Ecce altiles ſpectant aſparagi. Et rauẽna ternis libris repẽdit. Heu pdigia uentris: miꝛ eſſet nõ licere carduis pecori ueſci: nõ licet plebei. Aquæ quoq; ſeparant. Et ipſa naturæ elemẽta ui pecuniæ diſcreta ſunt. Hi niues: illi glaciem potãt: pœnas montiũ in uoluptatẽ gulæ uertũt. Seruat algor æſtibus: excogitaturq; ut alienis mẽſibus nix algeat. Decoquunt alias quas mox & illas hyemant. Nihil itaq; homini ſic: qũo reꝛ naturæ placet. Etiã ne hærba aliqua diuitiis rantũ paſcit. Nemo ſacros auẽtinoſq; mõtes & iratæ plebis ſeceſſus circũſpexerit. Mons. n. certe æquabit quos pecunia ſupauerit. Itaq; hercule nullum macelli uectigal maius fuit romæ clamore plebis incuſantis apud oẽs principes: donec remiſſum eſt portoriũ mercis huius cõpertũq; nõ aliter quæſtuoſius cenſum haberi aut tutius: ac minore fortunæ iure: cũ credat penſio ea pauper. Is in ſolo ſponſor eſt: & ſub die redditus: ſupficieſq; cælo quocũq; gaudens. Hortoꝛ Cato p̃dicat callẽtes. Hinc primũ agricolæ exiſtimabant priſci: & ſic ſtatim faciebãt iudiciũ: nũ quæ eſſet in domo materfamilias. Etenim hæc cura fœminæ dicebat: ubi indiligẽs eſſet hortus. Quippe e carnario aut macello uiuendũ eſt. Nec caules ut nũc maxime probabãt: dãnantes pulmentaria quæ egerẽt alio pulmẽtario. Id erat oleo parcere. Nam carnis deſideria etiã erãt in exprobratione. Horti maxime placebant qa nõ egerent igni: parcerẽtq; ligno. Expetita res & parata ſemp: unde & acetaria appellabant. Facilia cõcoqui: nec oneraturo ſenſum cibo: & quæ minime accenderẽt ad deſideriũ panis. Pars eoꝛ ad cõdimenta ptinens fatẽ nõ domiuerſurã fieri ſolitã. Atq; nõ indicũ piper quæſitũ: quæq; tranſmara petimus. Iã quoq; in feneſtris ſuis plebs urbana in imagine hortoꝛ quottidiana oculis rura p̃bebant: a[illegible]eq̃ præfrigi pſpectus oĩs coegit multitudinis inumeræ ſæua latrocinatio. Quãobrem ſit aliqs & his honos: ne ue auctoritatẽ rebus uilitas adimat. Cũ p̃ſertim etiã cognomina proceꝛ ide nata uideamus. Lactucinoſq; i ualeria familia nõ puduiſſe appellari: & cõtinbat aliqua gratia operi curæq; noſtræ. Virgilio quoq; cõfeſſo q̃ ſit difficile uerboꝛ honorẽ tam paruis phibere. Hortos uillæ tingẽdo nõ ẽ dubiũ: riguoſq; maxime habẽdos: ſi cõtingat profluo amne. Si minus e puteo pertica organis ue pneumaticis tollẽdo nõ hauſtu rigando. Solũ proſcindendũ a fauonio: in autũnum p̃parandũ eſt poſt. xiiii. dies: iterandũq; ante brumã. Octo iugeꝛ opis palari iuſtũ eſt. Fimũ tres pedes alte cũ terra miſceri. Areis diſtingui: eaſq; reſupinis puluinoꝛ toris ambiri ſingulis tramitũ ſulcis: quæ detur acceſſus homini: ſcate briſq; decurſus. In hortis naſcentiũ alia bulbo cõmendant: alia capite: alia caule: alia folio: alia utroq;: alia ſemine: alia cortice: alia cute carthilagine: alia carne: alia tunicis carnoſis. Aliorum fructus i terra eſt: aliorum & extra: aliorum non niſi extra. Quædam iacent, creſcuntq; ut cucurbitæ & cucumis. Eadem & pendent quãq̃ grauiora multo etiã iis quæ in arboribus gignuntur. Sed cucumis carthilagine. Cortex huic uni maturitate tranſit in lignum. Terra condunt raphani: napiq;: & rapa: atq; olio modo inulæ: cicer: paſtinacæ. Quædam uocauimus ferulacea anetum: maluas. Nanq; tradunt auctores in arabia maluas ſeptimo menſe arboreſcere: baculorum uſum præbere exemplo. Sed & arbor eſt malua in mauritania lixi oppidi æſtuario: ubi heſperidum horti fuiſſe produntur. cc. paſſibus ab oceano iuxta delubrum Herculis antiquius gaditano ut ferũt. Ipſa altitudinis pedes. xx. craſſitudinis quam circumplecti nemo poſſit. In ſimili genere habebitur & canabis. Necnon & carnoſa aliqua appellabimus: ut ſpongias

in humore pratoꝝ enaſcẽtes. Natura & genera & hyſtoria naſcentiũ in hortis reꝝ. CA. V.

Vngoꝝ enim callũ in ligni arboꝝ q̃ natura diximus:& alio genere tuberꝝ pauloãte. Carthila/
f ginei generis extraq̃ terrã eſt cucumis:mira uoluptate Tiberio principi expetitus. Nullo q̃ppe
nõ die cõtingit ei penſiles eoꝝ hortos ꝓmouẽtibus in ſoles rotis olitoribus. Rurſuſq̃ hyber/
nis diebus intra ſpecnliariũ muniméta reuocãtibus. Quin & lacte mulſo ſemine eoꝝ biduo macerato:
apud antiquos græciæ auctores ſcriptũ eſt ſeri oportere ut dulciores fiãt. Creſcũt qua coguntꝰ forma. In
italiã uirides & q̃ minimi. In ꝓuinciis q̃ maximi & citrini aut nigri. Placent copioſiſſimi africæ ac grãdiſ
ſimi. Aſt cũ magnitudine exceſſere pepones uocantꝰ. Viuũt hauſti in ſtomacho in poſteꝝ diẽ:nec perfici
queũt. In cibis nõ inſalubres:tamẽ plurimũ natãt. Oleũ odere mire. Nec minus aquas diligunt. Defecti
quoq̃ ad eas modice diſtãtes adrepunt. Cõtra oleũ refugiunt. Aut ſi qd obeſt:uel ſi pendeant: curuantꝰ.
Idq̃ uel una nocte deprehendiꝰ. Si uas cũ aqua ſubiiciat a quattuor digytoꝝ interuallo deſcẽdentibus
ante poſteꝝ diẽ. At ſi oleũ eodẽ mõ ſit in hamos curuatis. Iidẽ in fiſtula flore dimiſſo mira longitudine
creſcunt. Ecce cũ maxime noua forma eoꝝ in cãpania ꝓuenit mali cotonei effigie. Forte primo natũ ita
audio unũ:mox ſemine ex illo genus factũ:melopeponas uocãt. Nõ pendẽt hi:ſed humi rotundantur.
Migꝝ in his præter figurã:coloréq̃ & odorem:q̃ maturitaté adepti q̃q̃ nõ pendẽtes ſtatim a pediculo re
cedunt. Columella tradit ſuũ cõmentũ ut toto anno contingant. Fruticẽ rubi q̃ uaſtiſſimũ in apricũ lo/
cũ tranſſere:& recidere duũ digytoꝝ relicta ſtirpe circa æquoctiũ uernũ. Ita in medulla rubi ſemine cu/
cumeris inſito terra minuta fimoq̃ circũaggeratas reſiſtere frigori radices. Cucumeroꝝ græci tria gene
ra fecere. Laconicũ:ſcitalicũ:boeticũ. Ex iis tantũ laconicũ aqua gaudere. Sũt q hærba quæ uocaꝰ culix
noïe tria ſemen eoꝝ maceratũ ſeri iubeant:ut ſine ſemine naſcantꝰ. Similis & cucurbitis natura dũtaxat
in naſcendo. Aeque hyemẽ odere. Amãt rigua ac fimũ. Seruntꝰ ambo ſemine in terra ſexqpedali:foſſura
inter æquoctiũ uernũ & ſolſtitiũ. Parilibus tamẽ aptiſſime. Aliqui malũt ex Kalẽ. martii cucurbitas:&
nonis cucumeres:& ꝑ q̃nquatros ſerere ſimili mõ reptãtibus flagellis ſcãdentes ꝑ arteſum aſpera in te/
ctũ uſq̃ natura ſublimitatis auida. Vires ſine adminiculo ſtãdi nõ ſunt:uelocitas ꝓnix leui umbra came
ras ac pergulas opientes. Inde hæc duo prima genera. Camerariũ:& plebeiũ:qd humi crediꝰ. In priore
mire tenui pediculo libraꝰ põdus imobile aure. Cucurbita quoq̃ oi mõ faſtigaꝰ uaginis maxime utili
bus:cõiecta in eas poſtq̃ defloruit:creſcit qua cogiꝰ forma. Plerũq̃ & draconis intorti figura. Libertate
uero pẽſili cõceſſa:tã uiſa eſt nouẽ pedũ lõgitudinis. Particulatim cucumis floret:ſibi ipſe ſupfloreſcens:
& ſicciores locos patiꝰ:candida lanugine obductus:magiſq̃ dũ creſcit. Cucurbitaꝝ numeroſior uſus.
Et primus caulis in cibo. Atq̃ ex eo in totũ natura diuerſa. Nuper in balneaꝝ uſum uenere urceoꝝ ui/
ce. Iam pridẽ uero etiã cadoꝝ ad uina cõdenda. Cortex uiridi tener. Deradiꝰ nihilominus cibis. Cibos ſa
lubres ac leues pluribus modis exiſtimant:qui perfici humano uentre nõ queant:ſed nõ intumeſcant.
Semina quæ ꝓxima collo fuerint ꝓceras pariunt. Item ab imis:ſed non cõparandas ſupradictis:quæ in
medio rotũdas:quæ lateribus craſſas breuioreſq̃. Siccantꝰ in umbra:& cũ libeat ſerere in aqua maceran
tur. Cibis quos lõgiores tenuioreſq̃ eo gratiores. Et ob id ſalubriores quæ pẽdendo creuere:minimũq̃
ſeminis tales habent:duricia eius in cibis gratiã terminante. Eas quæ ſemini ſeruantꝰ ante hyemẽ præci
di nõ eſt mos. Poſtea fumo ſiccantꝰ cõdendis hortẽſioꝝ ſeminibus ruſticæ ſuppellectili. Inuenta eſt ratio
qua cibis quoq̃ ſeruarentur. Eodemq̃ modo cucumis uſq̃ ad alios pene prouentus:& id quidem iniu
ria fit. Sed & ſcrobe opaco in loco harena ſubſtrato fœnoq̃ ſicco opertos:ac deinde terra uirides ſeruari
tradunt. Sunt & ſilueſtres in utroq̃ genere & omnibus fere hortenſibus. Sed & his medica tantum na/
tura eſt. Quamobrem differentur in ſua uolumina. Reliqua chartilaginum natura terra occultantur
omnia. In quibus de rapis abunde dixiſſe poteramus uideri:niſi medici maſculini ſexus facerent in his
rotunda. Latiora uero & concaua fœmini:præſtantiora ſuauitate:& ad condiendæ faciliora: quæ ſæpi
us ſata tranſeunt in marem. Iidem napoꝝ quinq̃ genera fecere. Corinthium cloeneũ:lyothaſium:boe/
ticum:& quod per ſe uiride dixerunt. Ex iis in amplitudinẽ adoleſcit corinthium nuda fere radice. Solũ
enim hoc genus ſuperne tendit:nõ ut cætera in terrã. Lyothaſium quidam thracium appellant: frigoꝝ
patientiſſimum. Ab eo boeticum dulce eſt:rotunditate etiam breui notabile. Neq̃ ut cleoneum prælõ
gum in totum quidem. Quorum tenuiora folia ipſi quoq̃ dulciores. Quoꝝ ſcabra & anguloſa & hor/
rida amariores. Eſt præterea genus ſilueſtre:cuius folia ſunt erucæ ſimilia. Palma Romæ amiterninis
datur:inde murſiis:tertia noſtratibus. Cætera de ſatu eoꝝ in rapis dicta ſunt. Cortice & carthilagine cõ
ſtant raphani. Multiſq̃ eoꝝ cortex craſſior etiam q̃ quiduſdã arboꝝ. Amaritudo plurima illi eſt:& pro
craſſitudine corticis. Cætera quoq̃ aliquãdo lignoſa. Et uis mira colligendi ſpiritũ:laxandiq̃ ructum
Ob id cibus illiberalis utiq̃ ſi proxime olus mãdatur. Si uero cum oliuis diruptis rarior fructus fit:mi/
nuſq̃ fœtibus. Aegypto mire celebratur ꝓpter olei fertilitatẽ:quod de ſemine eius faciunt. Hoc maxi/
me cupiunt ſerere:ſi liceat:quoniam & quæſtus plus q̃ e frumento & minus tributi eſt:nullũq̃ copioſi
us oleum. Genera raphani græci fecere tria folioꝝ differentia:criſpi:atq̃ lenis:& tertium ſilueſtre. Atq̃
huic leuia quidem folia:ſed breuiora ac rotunda:copioſaq̃:atq̃ fruticoſa. Sapor autem aſper:& medica
menti inſtar ad eliciandos aluos. Et in prioribus tamen differentia ſeminis eſt:quoniam aliqua admo/
dum exiguum ferunt. Hæc uitia nõ cadunt niſi in criſpa folia. Noſtri alia fecere genera. Algidẽſe a loco
longum atq̃ trãſlucidum. Alterum rapi figura quod uocant ſyriacum: ſuauiſſimum fere ac tenerri/
mum hyemiſq̃ patiens. Præcipuum tamen eſt quod e ſyria non pridem aduectum apparet:quoniam
apud auctores non reperiꝰ:id aũt tota hyeme durat. Etiamnũ unum ſilueſtre græci cheriam uocant:

pontici armon:alii leucem:noſtri armoratiã frõde copioſius q̃ corpore:in oĩbus autẽ ꝓbandis maxime ſpectanť caules:in initio.n.rotũdiores craſſioreſq; ac lõgis canalibus.Folia ipſa triſtiora:& angulis horrida.Seri uult raphanus terra ſoluta:humida.Fimũ odit:palea cõtẽtus.Frigore adeo gaudet:ut in germania infantiũ puerorꝫ magnitudinẽ æquet.Seriť poſt idus febr.ut uernus ſit:iterũq; circa uulcanalia quæ ſatio melior.Multi & martio & aprili ſerũt & ſeptẽbri.Incipiẽte icremẽto cõfert alterna folia circũ obruere:ipſos uero accumulare.Nã q extra terrã emerſerit durus fit atq; fungoſus.Ariſtomachus detrahi folia ꝑ hyemẽ iubet:& ne lacunæ ſtagnẽt accumulare.Ita in æſtate grãdeſcere.Quidã ꝓdidere ſi palo adacto cauerna palea inſternať in ſex digytorꝫ altitudine deinde ſemẽ fimũq; & terra cõgerať ad magnitudinẽ ſcrobis creſcere.Præcipue tamẽ ſalſis alunť.Itaq; etiã talibus aquis irriganť.Et in ægypto nitro ſpargunť:ubi ſunt ſuauitate præcipui.In totũ quoq; ſalſugine amaritudo eorꝫ eximiť:fiuntq; coctis ſimiles.Nãq; & coctis dulceſcunt:& in naporꝫ uicẽ trãſeunt.Crudos medici ſuadẽt:ad colligẽda acria uiſcerꝫ dãdos cũ ſale ieiunis eſſe:atq; ita uomitionibus præparant meatũ.Tradũt & præcordiis neceſſariũ hunc ſuccũ:quãdo phthefin cordi intus inhærẽtẽ nõ alio potuiſſe depelli cõpertũ ſit in ægypto regibus corpora mortuorꝫ ad ſcrutãdos morbos inſecãtibus.Atq; ut eſt græca uanitas:ferť in tẽplo Apollinis delphis adeo cæteris cibis prælatus raphanus:ut ex auro dicareť raphanus:beta ex argento:rapũ e plũbo.Scires nõ ibi genitũ Mãniũ Curriũ iperatorẽ:quæ in hoſpitio legatis aurũ repudiaturo afferẽtibus rapũ torrentẽ in foco inuentũ annales noſtri ꝓdidere.Scripſit & Marchion græcus de raphano unũ uolumẽ.Vtiliſſimi in cibis hyberno tẽpore exiſtimanť.Iidẽq; dẽtibus ſemp inimici:quoniã atterãt.Ebora certe poliũt.Odiũ iis cũ uite maximũ: refugiť iuxta ſatos.Lignoſiora ſunt reliqua in carthilaginũ genere a nobis poſita.Mirũq; oĩbus uehementiã ſaporis ineſſe.Ex iis paſtinacæ unũ genus agreſte ſpõte ꝓuenit:ſtaphylinos græcæ dicit.Alterꝫ ſeriť radice uel ſemine primo uere uel autũno.Vt Hygino placet ſebruario:auguſto:ſeptẽbri:octobri:ſolo q̃ altiſſime refoſſo.Annicula utilis eſſe incipit:bima utilior:gracilior autũno:patiniſq; maxime.Et ſic quoq; uirus illi intractabile eſt.Hibiſcũ a paſtinaca gracilitate diſtat.Dãnatũ cibis:ſed medicinæ utile.Eſt & quartũ genus in eadẽ ſimilitudine paſtinacæ:quã noſtri gallicã uocãt:græci uero glaucõ.Cuius genera etiã quattuor fecere:inter medica dicẽdũ.Siſer & ipſum Tyberius princeps nobilitauit flagitãs oĩbus annis a germania Gelduba appellať caſtellũ rheno ipoſitum: ubi generoſitas præcipua.Ex quo apparet frigidis locis conuenire.Ineſt longitudine neruus:q in decoctis extrahiť:amaritudinis tamẽ magna parte relicta:quæ mulſo in cibis tẽperata etiã in gratiã uertiť.Neruus iidẽ & paſtinacæ maiori dũtaxat anniculæ.Siſer his ſeriť mẽſibus: februario:martio:aprili:auguſto:ſeptẽbri:octobri.Breuior his eſt:ſed toroſior amariorq;:nulla ꝑ ſe ſtomacho inimiciſſima.Eadẽ dulcibus mixtis ſaluberrima.Plurimis modis auſteritas euicta gratiã inuenit.Nãq; & in polliné tũdiť arida:liqdoq; dulci tẽperať:& decocta poſtea aut aſſeruata uel macerata pluribus modis: & tunc mixta defruto aut ſubacta melle:uuiſq; paſſis:aut piguibus cariotis.Alio rurſus mõ cotoneis:malis uel ſorbis: aut prunis. Aliquãdo pipe aut thymo uariata defectus p̃cipue ſtomachi excitat.Illuſtrata maxie Iuliæ Auguſtæ quotidiano cibo.Supuacuũ eius ſemẽ:quoniã oculis ex radice exciſis ut harũdo ſeriť.Et hæc aũt ſeritur ſiſer & paſtinaca utroq; tẽpore uere & autũno magnis ſeminũ interuallis.Nulla ne minus q̃ ternorꝫ pedũ:quoniã ſpatioſe fruticat.Siſer autẽ trãſferre melius.Proxima his eſt bulborꝫ natura:quos Cato in primis ſerẽdos p̃cipit:celebrãſq; megaricos.Verꝫ nobiliſſima eſt ſcylla:q̃q̃ medicamini nata acetoq; exacuẽdo.Nec ulli amplitudo maior:ſicut nec uis aſperior.Duo genera medicæ.Maſculus albis foliis:fœmina nigris.Et tertium genus eſt cibis gratũ.Epimenidũ uocať anguſtius folio:ac minus aſpero.Seminis plurimũ omnibus.Celerius tamen ꝓueniunt ſatæ bulbis circa latera natis.Et ut creſcant: folia quæ ſunt in his ampla:deflexa circa obruũtur.Ita ſuccũ omnẽ in ſe trahunt capita.Sponte naſcuntur copioſiſſime in balearibus ebuſoq; inſulis:ac ꝑ hiſpanias.Vnũ de iis uolumen condidit.Pythagoras philoſophus:colligẽs medicas uires:quas proximo reddemus libro.Reliqua bulborꝫ genera differunt colore:magnitudine:ſuauitate.Quippe cũ qdam crudi mandantur:ut in cherõneſo taurica.Poſt hos in africa nati maxime laudanť.Mox apuli genera græci hæc fecere.Balbinõ:ſitaniõ:pithyõ:acrocoriõ:egylops:iſorrynchiõ.In hoc miꝫ imas eius radices creſcere hyeme.Verno aũt cũ apparuerit uiola:minui ac cõtrahi:tũ deinde bulbum pingueſcere.Eſt inter genera quod in ægypto aron uocant:ſcyllæ ꝓximum amplitudine:foliis lapati:caule recto:duum cubitorꝫ baculi craſſitudine:radice mollioris naturæ:quæ edatur & cruda.Effodiuntur bulbi ante uer.At deteriores illico fiunt ſi funduntur.Signum maturitatis folia inareſcentia ab imo.Vetuſtiores improbant.Item paruos & longos.Contra rubicundis rotundioribuſq; laus & grãdiſſimis.Amaritudo pleriſq; in uertice eſt.Media eorꝫ dulcia. Bulbus non naſci ex ſemine priores tradiderũt.Sed & in preneſtinis cãpis ſpõte naſcunť:ac ſine mõ etiã in remorꝫ aruis.

De hortẽſium hærbarꝫ radicibus:foliis:floribus:coloribus. CA. VI.

Hortenſibus oĩbus fere ſingulæ radices:ut raphano:betæ:apio:maluæ.Ampliſſima autem lapato:ut quæ deſcendat ad tria cubita.Silueſtri minores tumidæ.Effoſa quoq; diu uiuit.Quibuſdam tamen capillatæ:ut apio:maluæ.Quibuſdam ſurculoſæ:ut ocimo.Aliis carnoſæ: ut betæ:aut magis etiamnum croco.Aliquibus ex cortice & carne cõſtant:ut raphano & rapis.Quorundam geniculatæ ſunt:ut graminis.Quæ rectã nõ habẽt radicẽ ſtatim plurimis nituntť capillamẽtis:ut artiplex:& blitum.Scylla aũt & bulbi & cepe & allium nõ niſi in rectum radicanť.Sponte naſcentium quædã numeroſiora ſunt radice q̃ folio:ut calax:perdiotum crocũ.Florẽt uero cũ fraxino ſerpillũ: ambrotanũ:napi:raphani:mẽta:ruta:& cætera gdẽ defloreſcunt cum cœpere.Ocimum aũt particulatim

& ab imo incipit. Qua de cauſa diutiſſime floret. Hoc & in heliotropio hærba euenit. Flos aliis candidus: aliis luteus: aliis purpureus. Folia cadũt a cacuminibus origano: inulæ: & aliquãdo rutæ iniuria læſæ. Maxime concaua ſunt cepe: getio. Allium cepaſq; inter deos iureiurãdo habet ægyptus. Cepe genera apud græcos ſarda: ſamothracia: halſidena: ſetania. Itẽ ſcirta. Aſcalonia ab oppido iudææ noiata. Oĩbus etiã odor lachrymoſus & præcipuæ cypriis: minime gnidiis. Oĩbus corpus tutũ pinguitudinis eaq; car thilagine. E cũctis ſetania minia excepta tuſculana: ſed dulcis. Scirta aũt & aſcalonia cõdunt. Scirtã hyeme cũ coma ſua relinquũt. Vere folia detrahũt: & alia ſubnaſcũt iiſdẽ diuiſuris: unde & nomẽ. Hoc exẽplo reliqs quoq; generibus detrahi iubẽt: ut in capita creſcãt potius q̃ in ſemetipſa. Aſcaloniaq; ꝓpria natura. Etenim uelut ſteriles ſunt ab radice: & ob id ſemine ſeri illas nõ deponi iuſſere græci. Præterea ſeri us circa uel cũ germinãt trãſferri. Ita craſſeſcere. Et tũc ꝓperare præteriti tpis pẽſitatione. Feſtinãdũ aũt in his eſt: quoniã natura celeriter putreſcũt. Si deponant: caulẽ amittũt: & ſemen: ipſaq; euaneſcũt. Eſt & coloꝝ differẽtia. Samo. n. & ſardibus cãdidiſſimæ ꝓueniũt. Sũt in honore & creticæ: de qbus dubitãt an eædẽ ſint: quæ aſcaloniæ: quoniã ſatis capita craſſeſcũt: depoſitis caulibus & ſemine. Diſtãt ſapore tantũ dulci. Apud nos duo prima genera. Vnũ cõdimentariũ: qd̃ illi getion: noſtri pallacanã uocãt. Seritur mẽſibus martio: aprili: maio. Alteꝝ capitatũ æquæ ab æqnoctio autũni uel fauonio. Genera eius auſteritatis ordine africana: gallica: tuſculana: amiterina. Optima aũt quæ rotũdiſſima. Itẽ ruſſa acrior q̃ cãdida ſicca q̃ uiridis: & cruda q̃ cocta: ſicca q̃ cõdita. Seriẽ amiternina frigidis & humidis locis: & ſola allii modo capite: reliquæ ſemine. Proximaq; æſtate nullum ſemẽ emittunt: ſed caput tantũ qd̃ inareſcit. Sequẽti aũt anno ꝓmutata rõne ſemẽ gignit. Caput ipſum corrũpit. Ergo oĩbus annis ſepatim ſemẽ cepe cauſa ſerit. Sepatim cepe ſeminis. Seruant autẽ optime in paleis. Getium pene ſine capite eſt: ceruicis tãtum lõgæ: & ideo totũ in frõde: ſæpiuſq; reſecat ut porrum. Ideo & illud ſerunt nõ deponunt. Cætero cepas ter ſoſſo ſolo ſeri iubẽt: extirpatis radicibus hærbaꝝ. In iugero denas libras. Intermiſceri ſatureiã: quoniã melius ꝓueniat. Runcari præterea: & ſarriri ſi nõ ſæpius quater. Aſcaloniã mẽſe februario ſerũt noſtri. Semẽ cepaꝝ nigreſcere incipiẽs anteq̃ marceſcat metũt. Et de porro in hãc cognationẽ dici cõuenit: præſertim cũ ſectiuo nup auctoritatẽ dederit princeps Nero: uocis gratia ex oleo æſtatis mẽſium oĩbus diebus. Nihilq; aliud ac ne pane qdẽ ueſcẽdo. Seriẽ ſemine ab æqnoctio autũno ſi ſectiuũ facere libuerit denſius. In eadẽ area ſecat donec deficiat: ſtercoraturq; ſemp: ſin utriẽ in capita anteq̃ ſecetur: cũ increuerit: in aliã areã tranſferat ſummis foliis leniter reciſis ante medullã & capitibus retractis tunicis ue extremis. Antiqui ſilice uel tegula ſubiecta capita dilatabant. Hoc itẽ de bulbis. Nũc ſarculo leuiter cõuelluntur radices ut delũbatæ alant: neq; diſtrahãt. Inſigne q; cũ fimo lætoq; ſolo: gaudeat: rigua odit: & tamẽ ꝓprietate quadã ſoli cõſtat. Laudatiſſimus in ægypto: mox orchiæ atq; aritiæ. Sectiui duo genera. Hoc hærbaceum folio inciſuris eius euidentibus: quo utunt medicamentarii. Alteꝝ genus ſuauidioris folii rotundioriſq; inciſuris leuioribus. Fama eſt melã equeſtris ordinis reꝝ ex ꝓcurratione a Tyberio principe accerſitũ in ſumma deſperatione ſucco porri ad triũ denarioꝝ argenteoꝝ pondus hauſto cõfeſtim expiraſſe ſine cruciatu. Ampliorẽ modũ negãt noxiũ eſſe. Alliũ ad multa ruris præcipue medicamenta prodeſſe credit. Tenuiſſimis & quæ ſeparant in uniuerſum uelat mẽbranis: mox pluribus coagmentatur nucleis: & iis ſepatim ueſtitis. Aſperi ſaporis: & quo plures nuclei fuere hoc eſt aſperius. Tediũ huic quoq; halitu ut cepis: nullũ tamen coctis. Generum differentia in tempore. Præcox matureſcit. lx. diebus tum in magnitudine. Vlpicum quoq; in hoc genere græci appellauere allium cyprium: alii antiſcordon: præcipuæ africæ celebratum inter pulmentaria ruris grandius alio trito in oleo & aceto mirũ quantũ increſcat ſpuma. Quidã & alliũ ulpi cũ in plano ſeri uetãt: caſteilatimq; grumulis imponi diſtãtibus inter ſe pedes ternos. Inter grana quattuor digyti intereſſe debent: ſimul atq; tria folia eruperint ſarriri. Grandeſcunt quo ſæpius ſarriuntur. Matureſcentium caules depreſſi in terram obruuntur: ita cauet ne in frondem luxurient. In frigidis utilius uere ſeri quam autumno. Cæterum ut odore careant omnia hæc iubentur ſeri cum luna ſub terra ſit: colligi cum in coitu. Sine iis Menander e græcis auctor eſt: alium edentibus ſi radicem betæ in pruna toſtam ſupererint: odorem extingui. Sunt qui & alliũ & ulpicon inter compitalia ac ſaturnalia ſeri aptiſſime putent. Allium & ſemine prouenit ſed tarde. Primo enim anno porri craſſitudine capite efficitur: ſequenti diuiditur: tertio conſumatur. Pulchriuſq; exiſtimatur tale. A quibuſdam in ſemen exire uetantur. Sed intorqueri caulis ſationis gratia: uti caput ualidus fiat. Quod ſi diutius allium cepeq; inueterari libeat: aqua ſalſa tepida capita intingenda ſunt. Ita diuturni ora fient: melioraq; uſui: ſed in ſatu ſterilia. Alii contenti ſunt primo ſuper prunas ſuſpẽdiſe: abũdeq; ita ꝓfici arbitrant: ne germinent. Quod facere alium cepãq; extra terrã quoq; certum eſt: & cauliculo acto euaneſcere. Aliqui & alliũ palea optime ſeruari putant. Alliũ eſt in aruis ſponte naſcens: alum hoc uocant: quod aduerſus iprobitatẽ alitum depaſcentiũ ſemina coctum ne renaſci poſſit: abiicitur: ſtatimq; quæ deuorauere aues ſtupentes manu capiuntur: & ſi paulũ cõmemorauere reſupitæ. Eſt & ſilueſtre quod urſinum uocant odore molli: capite pretenui: foliis grandibus.

Quoto die quæq; hærbæ naſcunt ſatæ: & quõ quæq; formant: uel digerantur: & quorum ſingula: genera: & quorum plura. CA. VII.

IN hortu ſatoꝝ celerrime naſcunt ocimũ: blitũ. napus: eruca. Tertio enim die erũpunt anetum quarto: lactuca qnto: raphanus ſexto: cucumis & cucurbitæ ſeptimo: prior cucumis: naſturtiũ ac ſinapi quinto: beta æſtate ſexto: hyeme decimo: atriplex octauo: cepe. xix. aut. xx. getium. x. aut. xii. Contumacius coriandrum. Cunila quidem & origanum poſt. xxx. diem. Omnium difficillime

apium.xl.n.die cū celerrime.l.maiore ex pte emergit.Aliqd & ſæminū ætas cōfert:quoniā recētiora maturius gignunt.In porro:getio:cucumere:cucurbita.Ex uetere aūt celerius ꝓueniūt apiū:beta:cardamū cunila:origanū:coriādrū.Mix in betæ ſeminæ nō.n.tota eo anno gignit:ſed aliqd ſequēte:aliqd tertio. Itaq; ex copia ſeminis modice naſcit.Quædā anno tātū ſuo pariūt:quædā ſæpius:ſicut apiū:porrū:getium.Hæc.n. ſemel ſata pluribus annis reſtibili fertilitate ꝓueniūt.Semina plurimis rotūda:aliqbus oblōga:paucis foliacea & lata:ut atriplici.Quibuſdā anguſta & caniculata:ut cumino.Differūt & colore nigro cādidoq; itē duricie.Surculacea in folliculo ſunt raphano:ſinapi:rapo.Nudū ſemē apii:coriādri:aneti:fœniculi:cumini.Cortice obducta bliti:betæ:atriplicis:ocimi.At lactucis in lanugine.Nihil ocimo fœcūdius.Cū maledictis ac ꝓbris ſerēdū p̄cipiunt:lætius ꝓueniet.Satū etiā paſcit terra adacta cuminū: & q ſerūt præcant ne exeat.Quæ in cortice ſunt difficillime matureſcūt:maximeq; ocimū:& gyt.Siccant oīa ac ſunt fœcunda.Vtiq; meliora naſcunt aceruatim ſato ſemine:q̄ ſparſo.Ita certe porrū & allium ſerunt in laciniis colligatum.Apium etiam paxillo cauerna facta ac ſimo ingeſto.Naſcuntur autem omnia aut ſemine aut auulſione.Quædā ſemine & ſurculo:ut ruta:origanū.Ocimū præcidūt.n & hoc cū puenit ad palmæ altitudinē.Quædā & radice & ſemine:ut cepa:alliū:bulbi:& ſi quoꝝ radicē minimi floꝝ relinquunt.Eoꝝ uero quæ a radice naſcuntur radix diuturna & fruticoſa eſt:ut bulbi:getii:ſcyllæ. Fruticāt alia & nō capite:ut apium:& beta.Caule reciſo fere qdē oīa regerminānt:exceptis quæ nō ſcabrū caulē habēt.Eſt in uſu uero ocimū:raphanus:lactuca.Hāc etiā ſuauioꝛē putant a regerminatione. Raphanus utiq; iucundior detractis foliis anteq̄ decauleſcat.Hoc & in rapis.Nā & eadē direptis foliis coopta terra creſcunt:durātq; in æſtate.Singula genera ſunt ocimo:lapato:blito:naſturtio:erucæ:atriplici:coriandro aneto.Hæc enim ubiq; eadem ſunt:neq; aliud alio melius uſq̄. Rutam furtiuam tātum prouenire fertilius putant:ſicut apes furtiuas peſſime.Naſcuntur etiam non ſata mentaſtrum:nepeta:intubū pulegium.Contra plura genera ſunt eorum quæ diximus:dicemuſq; in primis de apio.

Natura & genera & hyſtoriæ ad cōdimenta in horto ſataꝝ reꝝ.xxxvi. CA. VIII.

D enim qd ſpōte in humidis naſcit helioſelinū uocatur uno folio:nec hirſutu.Rurſus in ſiccis hippoſelinū:pluribus foliis:ſimile helioſelino.Tertiū eſt oreoſelinū cicutæ foliis:radice tenui: ſemine aueti; minutiore tamē.Eſt aūt ſatiuis differētia in folio dēſo criſpo:aut rariore & leuiore.Itē caule tenuiore ac craſſiore.Et caulis alioꝝ cādidus eſt:alioꝝ purpureus:alioꝝ uarius.Lactucæ græci tria fecere genera.Vnū lati caulis:adeo ut hoſtiola & olitoria ex iis factitari ꝓdiderint.Foliū his paulo maius hærbaceo & anguſtiſſimū:ut alibi cōſumpto incremēto:alteꝝ rotūdi caulis.Tertiū ſeſſile:qd' lactucā uocāt.Alii coloris & tēporis ſatus genera decreuere.Eſſe.n.nigras:quaꝝ ſemē mēſe ianuario ſeratur:albas quaꝝ martio:rubētes quaꝝ aprili.At oīum eaꝝ plātas poſt binos mēſes differri.Diligētiores plura genera faciūt:purpureas:criſpas:cappadocas:græcas.Lōgiora his foliacauleſq; lati.Præterea longi & anguſti intubis ſimiles.Peſſimū aūt genus cū exprobratione amaritudinis appellauere picrida.Eſt etiamnū alia diſtinctio atræ:quæ meconis uocāt a copia lactis ſoporiferi:q̄q̄ oēs ſomnū parere credantur. Apud antiquos italiæ hoc ſolū genus eaꝝ fuit & ideo lactucæ nomē adeptæ.Purpureā maximæ radicis ceciliana uocāt.Rotūdā uero ac mīme radicis:latis foliis aſtylida.Quidāq; eumuchion:quoniā hæc maxime refragat ueneri.Eſt qdē natura oībus refrigeratrix:& ideo æſtate gratæ a ſtomacho faſtidiū aufert:cibiq; apparētiā faciūt.Diuus certe Auguſtus lactuca cōſeruatus in ægritudine fert prudētia.Muſæ medici:cū prior eā ob religionē minime cōmāducaret in tātū recepta cōmēdatiōe:ut ſeruari etiā in alienos mēſes eas oxymelite reptū ſit.Sanguinē quoq; augere credunt.Eſt etiānū quæ uocat caprina lactuca:de qua dicemus inter medicas.Et ecce cū maxime cœpit irrepere ſatiuis admodū ꝓbata:quæ cilicia uocatur:folio cappadocæ niſi criſpū latiuſq; eſſet.Nec ex eodem genere poſſunt dici neq; ex alio intubi hyemis impatientiores:uiruſq; præferētes:ſed caule nō minus grati.Seruntur uerno plātæ eoꝝ:ultimo uere tranſferuntur.Eſt & erraticum intubū:quod in ægypto cichoriū uocant.De quo plura alias.Inuētum omnes thyrſos uel folia lactucarum prorogare urceis conditos ac recentes in patinis coquere.Seritur lactucæ anno toto lætis & irriguis ſtercoratiſq; binis mēſibus inter ſemen plātamq; & maturitatē. Legittimum tamē a bruma ſemē iacere:plātāq; in fauonio tranſferre.Aut ſemen fauonio:plantā æquinoctio uerno.Albæ maxime hyemē tolerāt.Humore oīa hortēſia:gaudent & ſtercore:præcipue lactucæ & magis intubi.Seri etiā radices illitas fimo itereſt:& repleri ablaqueatas humo.Quidā & aliter amplitudinē augent:reciſis cū ad ſemipedē excreuerint:fimoq; ſuillo recenti illis.Candore uero putāt contingere iis dūtaxat:quæ ſunt ſeminis albi:ſi harena de littore a primo incremēto cōgerat in medias:atq; in creſcentia folia contra ipſas religent.Beta hortēſioꝝ leuiſſima eſt.Eius quoq; a colore duo genera græci faciunt:nigram:& candidā:quā præferunt:pciſſimi ſeminis:appellātq; ſiculū:candoris ſane diſcrimine præferentes ut lactucā.Noſtri betæ genera faciunt uernum ut autumnale: a temporibus ſatiuis: quanq̄ & iunio ſerat.Tranſferunt aūt in planta hæ quoq;:& oblimi ſimo radices ſuas locumq; ſimiliter madidum amāt.Vſus iis & cū lente ac faba.Idēq; q oleris & præcipuus ut lenitas excitet acrimonia ſinapis.Medici innocentiorē q̄ olus eſſe iudicauere.Quāobrem appoſitas nemini:deguſtare etiā religio eſt:utq; ualidis potius in cibo ſint.Gemina iis natura & oleris & capite ipſo exiliētis.Bulbi ſpecies ſumma in latitudine.Ea cōtingit ut in lactucis:cū cœperint colorē trahere impoſito leui pondere.Neq; aliī hortēſioꝝ latitudo maior.In binos pedes aliquādo ſe pandunt:multū & ſoli natura conferente eis. Et in circenſi agro ampliſſimæ ꝓueniunt.Sunt q betas punico malo florente optime ſeri exiſtiment:trāſferri aūt cum q̄nq; foliorum eſſe cœpint.Mira differētia ſi uera eſt:candidis ſolui aluos:modice nigris

inhiberi. Et cū brassica corrūpat in dolio uini sapor: odore betæ foliis demersis restitui. Olus caulesq; q/ bus nūc pricipatus hortoꝝ: apud græcos in honore fuisse nō reperio. Sed Cato brassicæ miras canit lau des: quas in medēdi loco reddemus. Genera eius facit tria. Vnā extētis foliis: caule magno. Alterā crispo folio: q̄ apianā uocat. Tertiā minutis caulibus lenē tenerā minimeq; ꝓbat. Brassica toto anno serit quo/ niā & toto secat. Vtilissime tamē ab æquoctio autūni. Transfert cum quinq; folioꝝ est. Cima a prima se ctiōe pstat ꝓximo uere. Hic est qdā ipsoꝝ cauliū delicatior teneriorq; cauliculus Apitii luxuria. Et p eū Druso Cæsari blāditus nō sine castigatione Tiberii patris. Post cimā ex eadē brassica cōtingūt æstiui au/ tūnales cauliculi: mox hyberni: iterūq; cimæ: nullo æque genere multifero: donec sua fertilitate cōsuma tur. Tertia circa solstitiū: ex qua si humidior locus est æstate siccior autūno plātat. Humor simusq; si de fuere: maior saporis gratia ē. Si abūdauere lætior fertilitas. Fimū asininū maxime cōuenit. Est hæc quo/ q; res inter opera ganeæ. Quappnō pigebit uerbosius psequi. Præcipuus fit caulis sapore ac magnitudi ne. Primū oium si in repastinato seras: dein si terrā fugiētes cauliculos seces: a terraq; ꝓceritate luxuriosa attollētes se exagerādo aliā accumeles ita: ne plus q̄ cacumē emineat. Tritianū hoc genus uocat: bis cōpu tabili ipēdio tedioq;. Cætera genera cōplura sunt. Cumanū: sessile folio capite patulū: aricinū altitudine nō excelsius: folio numerosius q̄ tenuius. Hoc utilissimū existimat: qa sub oibus fere foliis fruticat cauli culis pecularibus. Pōpeianū ꝓcerius caule ab radice tenui: itra folia crassescit. Rariora hæc angustioraq;: sed teneritas in dote fit. Frigora nō tolerat. Quibus etiā alunt brutiani: prægrādes foliis: caule tenues: sa pore acuti. Sabellico usq; in admirationē crispa sunt folia: quoꝝ crassitudo caulē ipsum extenuat: sed dul cissimi phibent ex oibus. Nup subiere lacutures ex cōuale aricina: ubi quōdā fuit lacus turni quæ rema net: capite prægrādes: folio inumeri. Alii in orbē porrecti. Alii in latitudinē torosi. Nec plus ullis capitis post tritianū: cui pedale aliquādo cōspicit. Et cima nullis serior. Cuicūq; aūt generi pruinæ plurimū sua uitatis cōferūt. Et nisi obliquo uulnere defendat medulla plurimū nocet. Semini destinati nō seccant. Est etiā sua gratia nōnunq̄ plātæ habitu excellētibus. Halmyrida uocāt: quoniā nisi in maritimis nō ꝓ/ ueniūt. Nauigatione quoq; lōginqua uiridibus adseruatis. Stati desecta ita ne humū attingant: in cados olei q̄q̄ ꝓxime siccatos obturatosq; cōdunt: omni spiritu excluso. Sūt q plātā i trāsferēdo alga subdita pe diculo nitro ue tritro: qd̄ tribus digytis capiat: celeriores ad maturitatē fieri putēt. Sūt q semē trifolii ni trūq; simul tritū aspgāt foliis. Nitrū etiā in coquendo uiriditatē custodit. Aut apiciana coctura oleo ac sa le priusq̄ coquant maceratis. Est iter hærbas genus iserēdi pcisis germinibus caulis: & i medullā semie ex aliis addito. Hoc & in cucumere siluestri. Necnō olus quoq; siluestre est triū foliorꝝ. Diui Iulii carmi/ nibus præcipue iocis militaribus celebratum. Alternis quippe uersibus exprobrauere lapsana se uixisse apud dyrachium præmiorum parsimoniam cauillantes. Est autē id cima siluestris. Omniū hortēsiorꝝ laudatissima cura asparagis. De origine eorꝝ in siluestribus curis abunde dictum: & quō eos iuberet Ca to in harundinetis seri. Est & aliud genus incultius: aspago mitius corruda passim etiā in mōtibus na/ scens: refertis supioris germaniæ campis: nō inscito Tyberii Cæsaris dicto hærbā id quandā nasci simil/ limam asparago. Ná quod in neside campaniæ insula sponte nascit longe optimū existimatur hortēsiū serit spongiis. Est enim plurimæ radicis: altissimeq; germinat. Viret thyrso primū emicante. Qui cau/ lem educens tpe ipso quo fastigiatus est in toros stringit. Potest & semine seri. Nihil diligentius cōpre/ hendit Cato. Nouissimūq; libri est: ut appareat repentinā ac nouitiā uiro curam fuisse. Locū subigi iu/ bet humidū aut crassum. Semipedali undiq; interuallo serine calcet. Præterea ad lineam grana bina aut terna paxillo dimitti. Videlicet semine tum tantū serebant. Id fieri secundū æquinoctiū uernū. Stercore satiari. Crebro purgati. Caueri ne cum hærbis euellant asparagi. Primo anno stramēto ab hyeme ꝓte/ gi. Vere apiri: sarriri: rūcari: Tertio incēdi uerno. Quo maturius incēsus est: hoc melius prouenit. Itaq; harūdinetis maxime cōuenit quæ festinat incēdi. Sarriri iubet idem nō anteq̄ aspagus natus fuerit: ne in sarriēdo radices uexent. Ex eo uelli asparagum ab radice. Ná si defringat: stirpescere: & intermori. Velli donec in semē eat. Id autem matureſcere ad uer: incendiq;: ac rursus cum apparuerint asperagi sarriri ac stercorari. Ac post annos nouē cum iā uetus sit: digeri subacto solo stercoratoq;. Tum spōgiis seri singu/ loꝝ pedum interuallo. Quin & ouillo fimo nominatim uti: quoniā aliud hærbascret: nec qcq̄ postea tentatū utilius apparuit: nisi q; circa idus februarii defosso semine aceruatis puulis scrobibus serunt: plu rimumq; maceratum fimo. Dein nexis inter se radicibus spongias factas post æquinoctiū autūni dispo nunt pedalibus interuallis: fertilitate in denos annos durāte. Nullum gratius iis solum q̄ rauennatium. Hortoꝝ indicauimus corrudam. Hunc intelligimus siluestrē asparagum: quē græci orminū aut mya/ canton uocāt aliisue noibus. Inuenio nasci & arietis cornibus tusis atq; defossis. Poterāt uideri dicta om/ nia quæ in præcio sunt: nisi restaret res maximi quæstus nō sine pudore dicenda. Certum est qppe car/ duos apud carthaginē magnā cordubāq; præcipue sestertia sena milia e paruis iis reddere: quoniā por/ tēta quoq; terraꝝ in ganeā uertimus. Etiā ea quæ refugiūt quadrupedes cōsciæ. Carduos ergo duobus modis serunt autumno: plāta & semine ante nonas martias. Plantæq; quæ ex eo disponentur ante idus Nouēbris aut in locis frigidis circa fauonium. Stercorant etiam si placet: latiusq; proueniunt. Ocimum parilibus optime seri ferunt. Quidam & autumno: iubētq; cum hyeme serat: aceto semē perfundi. Eru ca quoq; & nasturtium uel æstate uel hyeme facillimæ nascūtur. Eruca præcipue frigorum cōtēptrix diuersæ est q̄ lactuca naturæ. Concitatrix ueneris. Iccirco iungitur illi fere in cibis: ut nimio frigori par feruor ímixtus tēperamentum æquet. Nasturtium nomē accepit a narium tormento. Et inde uigoris significatio ꝓuerbio id uocabulo usurpauit ueluti torporē excitantis. In arabia mire amplitudinis dicit

gigni. Ruta quoq; ſeritur fauonio & ab æquoctio autũni: odit hyemẽ & humorẽ ac ſimũ. Apricis gaudet & ſiccis: terra q̃ maxime lateritia. Cinere uult nutriri. Hic & ſemini miſcet: ut careat erucis. Auctoritas etiã peculiaris apud antiquos ei fuit. Inuenio muſtũ rutatũ populo datũ a Cornelio Cethego in cõſulatu collega. Q. Flamini comitiis pactis. Amicitia eſt ei & cũ fico in tantũ ut nuſq̃ lætior proueniat q̃ ſub hac arbore. Serit & ſurculo melius in pforatã fabã: inditoq; ſucco nutrit cõprehẽdendo ſurculũ. Seritur & a ſeipſa. Nãq; incuruato cacumine alicuius rami cũ attigerit terrã ſtatim radicat. Eadẽ & in ocimo natura: niſi q; difficilius creſcit. Sed durata runcat non ſine difficultate, puenientibus ulceribus: ni munitis manibus id fiat: oleoue defenſis. Concidunt aũt & eius folia: ſeruãturq; faſciculis. Ab æquoctio uerno ſeritur apium ſemine paulũ in pila pulſato. Criſpius ſic putant fieri: aut ſi ſatũ calcet cylindro pedibuſue. Propriũ ei q; colorẽ mutat. Honos ipſi in achaia coronare uictores ſacri certaminis nemeæ. Eodẽ tẽpore ſeritur menta planta: uel ſi nondũ germinat: ſpongia: minus hæc humido gaudet. Aeſtate uiret. Hyeme flaueſcit. Genus eius ſilueſtre mentaſtrũ eſt. Et hoc ꝓpagatur ut uitis: uel ſi inuerſi rami ſerant. Mentæ nomẽ ſuauitas odoris apud græcos mutauit: cũ alioquin minthes uocaret. Vnde ueteres noſtri nomen declinauerunt. Grato mẽta menſas odore ꝑcurrit in ruſticis dapibus Semel ſata diutina ætate durat. Cõgruit pulegio cuius natura in carnariis refloreſcens ſæpius dicta eſt. Hæc quoq; ſeruent ſimili genere: mentã dico pulegiũq; & nepitã. Cõdimẽtoq; tamen oiumq; faſtidiis ciminũ amiciſſimũ. Naſcit in ſumma tellure uix hærens: & ſublime tendens. In putribus & calidis maxime locis medio ſerẽdum uere. Alteq; eius genus ſilueſtre: quod ruſticum uocant: alii thebaicum: ſi tritũ ex aqua potetur: in dolore ſtomachi prodeſt. In carpentina noſtri orbis maxime laudatur. Alioquin æthiopico africoq; palma eſt. Quidã huic ægyptium ꝑferunt. Sed ꝑcipue oluſatrum miræ naturæ eſt. Hippoſelinũ græci uocant: alii ſmyrnium. E lachryma caudicis ſui naſcitur. Serit & radice. Succum eius qui colligũt murræ ſaporem habere dicunt. Auctor eſt Theophraſtus murra ſata natum. Hippoſelinum ueteres ꝑceperãt in locis inculcis lapidoſis iuxta maceriã ſeri. Nũc & repaſtinato ſeritur: & a fauonio poſt æquinoctium autũnum. Quippe cum capparis quoq; ſeratur ſiccis maxime: area in defoſſu cauata: ripiſq; undiq; circũſtructis lapide: alias euagatur per agros: & cogit ſolũ ſterileſcere. Florent æſtate. Viret uſq; ad uergiliaꝝ occaſum. Sabuloſis familiariſſimũ. Vitia eius quod trans maria naſcitur diximus inter peregrinos frutices. Peregrinum & careum gentis ſuæ noſe appellatum culminis pricipale. In quacũq; terra ſeri uult rõne eadẽ qua oluſatrum. Laudatiſſimum tamen in caria: proximũ phrygia. Liguſticũ ſilueſtre eſt. In ligusiæ ſuæ montibus ſerit. Vbiq; ſuauius ſatiuũ: ſed ſine uiribus. Panacẽ aliqui uocãt. Crateias apud græcos cunilã bubulã eo noſe appellat. Cæteri fere cunizamidẽ: cunilaginẽ. Thymbrã uero quæ ſit cunila. Hæc apud nos habet uocabulũ & aliud ſatureia dicta in cõdimentario genere. Serit mẽſe februario: origano æmula. Nuſq̃ utrũq; addit: quippe ſimilis effectus. Sed cunilæ ægyptiũ origanũ tantũ præfert. Peregrinũ fuit & lepidium. Serit a fauonio. Dein cũ fruticauerit: iuxta terrã præcidit. Tunc runcat: ſtercoraturq;. Per bienniũ hæc. Poſtea iiſdẽ fruticibus utunt: ſi nõ ſæuitia hyemis ingrauat: quãdo impatientiſſimum eſt frigoꝝ. Exit & in cubitalẽ altitudinẽ: foliis laurinis ſed mollibus. Vſuſq; eius nõ ſine lacte. Gyt piſtrinis: aniſum & anetũ culinis & medicis naſcunt. Sagapenũ & ipſum in hortis quidẽ: ſed medicinæ tantum. Sunt quædã comitãtia alioꝝ ſatus: ut papauer: nãq; cũ braſſica ſerit. Ac portulaca & eruca cum lactuca. Papaueris ſatiui tria genera. Cãdidũ cuius ſemẽ toſtũ in ſecunda menſa cum mulle apud antiquos edebat. Hoc & panis ruſtici cruſtæ inſpergit ad fuſo ouo inhærẽs. Vbi inferiorẽ cruſtã apio: gytq; cerilai ſapore condiunt. Alteꝝ genus papaueris nigrũ: cuius ſcapo inciſo lacteus ſuccus exprimitur. Tertiũ genus rhœã uocant græci: id noſtri erraticũ. Spõte quidẽ: ſed in aruis: cũ hordeo maxime naſcit: erucæ ſimile: cubitali altitudine: flore ruffo & ꝑtinus deciduo: unde & nomen a græcis accepit. De reliquis generibus papaueris ſponte naſcentis docebimus in medicinæ loco. Fuiſſe autẽ in honore apud romanos ſemp in dicio eſt Tarquinius Supbus, qui legatis a filio miſſis decutiẽdo papauera in horto altiſſima ſanguinarium illud reſponſum hac facti ambage reddidit. Rurſus alio comitatu æquinoctio autũni ſerunt coriandrũ: anetum: atriplex: maluæ: lapati: cerepoloum: qđ pæderota græci uocãt: & acerrimũ ſapore: ignei effectus ac ſaluberrimũ corpori. Sinapi nulla cultura: melius tamẽ planta relata. Quin e diuerſo uis eſt ſato ſemel eo liberare locum: quoniã ſemen cadens ꝑtinus uiret. Vſus eius etiã pro pulmentario in patellis decocto citra intellectum acrimoniæ. Coquunt & folia ſicut reliquoꝝ oleoꝝ. Sunt autẽ trium generum. Vnum gracile: alteꝝ rapi foliis ſimile: tertiũ erucæ. Semen optimum ægyptium. Atheniẽſes napi appellauerũt: alii tapſii: alii ſaurion. Serpylo & ſiſimbrio mõtes pleriq; ſcatẽt: ſicut thracia. Aut aquæ deferũt ex iis auulſos ramos: ferunt q;. Item ſicyone ex ſuis montibus: & athenis: & hymeto. Simili modo & ſiſimbrium ferunt. Lætiſſimum naſcit in puteorum parietibus & circa piſcinas & ſtagna.

De fœniculo & canabe. CA. IX.

Eliqua ſunt ferulacei generis ceu fœniculum: anguibus (ut diximus) gratiſſimum: ad condienda plurima cum inaruerit. Eiq; perq̃ ſimilis tapſia: de qua diximus inter externos frutices. Deinde utiliſſima funibus canabis ſeritur a fauonio. Quo denſior eſt eo tenerior. Semẽ eius cum eſt maturum ab æquinoctio autumni defringitur: & ſole aut uento aut fumo ſiccatur. Ipſa canabis uellitur poſt uindemiam: ac lucubrationibus decorticata purgatur. Optima alabãdica: plagarum præcipue uſibus. Tria ibi eius genera. Improbatur cortici proximum aut medullæ. Laudatiſſimum eſt e medio: quæ meſa uocatur. Secũda milaſea. Quod ad proceritatem quidem attinet: roſea agri ſabini arborum altitudinem æquat. Ferulæ duo genera in peregrinis fruticibus diximus, Semen eius in italia cibus eſt.

Conditur quippe duratq; in urceis uel anni ſpatio. Duo ea genera. Caules & racemi. Corymbiam hanc uocant: corymboſq; quos condiunt.

De morbis hortoꝝ: & remedia circa formicas & erucas & culices. CA. X.

m Orbos hortenſia quoq; ſentiunt: ſicut reliqua terræ ſata. Nanq; & ocimū ſe necat: degeneratq; rite in ſerpillum: & ſiſimbrium in calamintham. Et ex ſemine braſſicæ ueteris rapæ fiunt atq; inuicem: enecatur cyminū ab uno dorſo niſi repurgetur. Eſt autem unicaule: radice bulbo ſimili: non niſi in ſolo gracili naſcens. Alias priuatim cymini morbus ſcabies. Et ocimum ſub canis ortu palleſcit. Omnia uero acceſſu mulieris menſtrualis flaueſcunt. Beſtiolarum quoq; genera innaſcuntur. Napis culices: raphano erucæ: & uermiculi. Item lactucis & oleri. Vtriuſq; hoc amplius limaces & cocleæ. Porro uero priuatim animalia: quæ facillime ſtercore iniecto capiuntur condentia in id ſe. Ferro quoq; non expedire tangi rutam: cunilam: mentam: ocimum; auctor eſt Sabinus Tyro in libro cepuricon. quem Mœcenati dicauit. Item contra formicas non minimum hortorum exitium: ſi non ſint rigui: remedium mōſtrauit. Limo marino aut cinere obturatis earum foraminibus. Sed efficaciſſime heliotropio hærba necantur. Quidam & quā diluto latere crudo inimicam eis putant. Naporum medicinæ ſunt: ſiliquas una ſeri: ſicut olerum cicer. Arcet enim erucas. Quæ ſi omiſſo iam natæ ſint: remedium abſinthii ſuccus decocti inſperſus & ſedi: quā aizonum uocant. Genus hoc hærbæ diximus. Semen oleorum ſi ſucco eius madefactum ſeratur: olera nulli animalium obnoxia futura tradūt. In totum uero nec erucas ſi palo imponantur in hortis oſſa capitis ex equino genere fœminæ dumtaxat. Auerſus erucas & cancrum fluuitialem in medio horto ſuſpenſum auxiliari narrant. Sunt qui ſanguineis uirgis tangant ea: quæ nolunt his obnoxia eſſe. Infeſtant & culices hortos riguos præcipuæ ſi ſunt arbuſculæ aliquæ. Hi galbano accenſo fugantur

Quæ magis ſint fortia uel minus: & quibus ſalſæ aquæ ꝓſint. CA. XI.

n Am quod ad permutationem ſeminum attinet: quibuſdam ex iis firmitas maior eſt: ut coriandro: betæ: porro: naſturtio: ſinapi: erucæ: cunilæ: & fere acribus. Infirmiora autem ſunt atriplici: ocimo: cucurbitæ: cucumi: & æſtiua omnia hybernis magis durant: minime autem getium. Sed ex iis quæ ſunt fortiſſima nullum ultra quadrimatum utile eſt dumtaxat ſerēdo. Cunilis & ultra tempeſtiua ſunt. Peculiaris medicina raphano: betæ: rutæ: cunilæ: in ſalſis aquis quæ plurimū ſuauitati & fertilitati cōferunt. Cæteris dulcius aquarum rigua ꝓſunt. Vtiliſſimæ ex iis aquæ frigidiſſimæ: & quæ potu ſuauiſſimæ. Minus utiles e ſtagno: & quas ſilices inducunt: quoniā hærbarum ſemina inuehunt. Præcipue tamen hymbres alunt. Nam & beſtiolæ innaſcentes necantur.

Ratio rigandorum hortorum: & quæ tranſlata meliora fiant: & de ſuccis hortenſiorum & ſaporibus. CA. XII.

h Is horæ rigandi matutina atq; ueſpera: ne inferueſcat aqua ſole. Ocimo tantum & meridiana etiam. Satum celerrime erumpere putant inter initia feruenti aqua aſperſum. Omnia autem trāſlata meliora grandioraq; fiunt: maxime porri: napiq;. In tranſlatione & medicina eſt: deſinuntq; ſentire iniurias: ut getium: porrum: raphani: apium: lactucæ: rapa: cucumis. Omnia autem ſilueſtria fere ſunt: & foliis minora & caulibus: ſucco acriora: ſicut cunila: origanum: ruta. Solūmodo ex omnibus lapatum ſilueſtre melius. Hoc iſatiuum rumex uocatur: naſciturq; fortiſſimum. Traditur ſemel ſatum durare: nec unq; uitiari terra maxime iuxta aquā. Vſus eius cum ptiſana tātum in cibis leuiorem gratioremq; ſaporem præſtat. Silueſtre ad multa medicamēta utile eſt. Adeoq; nihil amiſit cura ut carmine quoq; comprehenſum reppererim: in fabis caprini fimi ſingulis cauatis: ſi porri: erucæ: lactucæ: apii: intubi: naſturtii ſemina incluſa ſerātur: mire prouenire. Quæ ſunt ſilueſtria eadem in ſatiuis ſiccora intelliguntur & acutiora. Nanq; & ſuccorum ſaporumq; dicenda differentia eſt: uel maior in iis q̄ pomis. Sunt autem acres cunilæ: origani: naſturtii: ſinapis. Amari abſinthii: centaureæ. Aquatiles cucumeris: cucurbitæ: lactucæ. Acuti tantum cunilæ. Acuti & odorati apii: aneti: fœniculi. Salſus tantum e ſaporibus non naſcitur: alioquin extra inſidit pulueris modo: & circulis tantum aquæ ut intelligatur uana ceu plerunq; uitæ perſuaſio. Panax piperis ſaporem reddit: magis etiam ſiliquaſtrum: ob id piperitidis nomine accepto. Libanotis odorem thuris: murra myrrhæ. De panace abūde dictum eſt. Libanotis locis putridis & macris ac roſcidis ſeritur. Radicem habet oluſatri: nihil a thure differentē. Vſus eius poſt annum ſtomacho ſaluberrimus. Quidam eam nomine alio roſmarinum appellāt. Et ſmyrnium olus ſeritur iiſdem locis. Myrramq; radicem recipit. Eadem & ſiliquaſtro ſatio. Reliqua a cæteris & odore & ſapore differunt: ut anetum. Tantaq; eſt diuerſitas atq; uis: ut nō ſolum aliud alio mutetur: ſed etiam in totum auferatur. Apio eximi in coctis auſoniis aceto: in eodem cellario in ſaccis odorē uino grauem Et hactenus hortenſia dicta ſint ciborum gratia dumtaxat. Maximum quidem opus in iiſdem naturæ reſtat: quoniam prouentus tantum adhuc ſummaſq; quaſdam tractauimus. Vera autem cuiuſq; natura non niſi medico effectu prænoſci poteſt: opus ingens occultumq; diuinitatis: & quo nullum reperiri poſſit maius. Ne ſingulis id rebus contexeremus. iuſta fecit ratio: cum ad alios medendi deſideria pertinerent: longius utriuſq; dilationibus futuris ſi miſcuiſſemus. Nunc ſuis quæq; partibus conſtabunt: poterunt a uolentibus iungi.

AXIMVM HINC OPVS NATVRAE ORDIEMVR ET CIBOS suos homini narrabimus:fateriq; cogemus ignota esse p quæ uiuat.Nemo id paruum ac modicũ existimauerit nominũ utilitate deceptus. Pax secũ in his aut bellum naturæ dicetur:odia amicitiæq; regũ surdaq; ac sensu carentiũ. Et quo magis miremur oĩa ea hoĩum causa quod græci simpathiam appellauere:quibus cuncta constant.ignes aquis restinguẽtibus aquam sole deuorante:luna pariente:altero alterius iniuria deficiente sydere. Atq; ut a sublimioribus recedamus:ferrum ad se trahente magnete lapide:& allio rursus abigente a sese.Adamantem opum gaudium infragilem omni cætera ui inuictum sanguine hircino rumpente.Quæq; alia in suis dicemus locis paria uel maiora mira.Tantum uenia sit a minimis: sed a salutaribus ordiemur.Primumq; ab hortensibus.

De cucumere siluestri & elaterio. CA. I.

Vcumim siluestrem esse diximus multo infra magnitudinem satiui.Ex eo fit medicamẽtum
c quod uocatur elaterium succo exp̃sso e semine.Cuius causa nisi maturius incidat̃:semen exilit oculoq; etiã periculo. Seruat̃ autẽ decerptus una nocte.Postero die incidit̃ harundine.Semen quoq; cinere cõspergitur ad coercendã succi abundantiã.Qui expressus suscipit̃ aqua cælesti:atq; subsidet.Deinde in sole cogitur in pastillos ad magnos mortaliũ usus.Obscuritates & uitia oculoq; sanat:genarũq; ulcera.Tradũt hoc succo tactis radicibus uitiũ nõ attingi uuas ab auibus.Radix aũt ex aceto cocta podagris illinit̃.Succoq; dentiũ dolori medet̃.Arida cũ resina ipetiginẽ & scabiem quã psoram & lichenas uocãt.Parotidas & panos sanat.Et cicatricibus colorem reddit.Et foliorum succus auribus surdis cum aceto instillatur.Elaterium tempestiuum est autumno.Nec ullum ex medicamentis longiore æuo durat.Incipit a bimatu.Si quis recẽtiore uti uelit:pastillos in nouo fictili igne lento i aceto domet. Idq; melius quo uestutius erit.Quẽ iam ducentis annis seruatum esse auctor est Theophrastus.Et usq; ab quinquagesimum lucernarũ lumina extinguit.Hoc enim ueri experimentum est:si admotũ priusq; extinguat sintillare sursum ac deorsum cogat.Pallidũ ac leue hærbaceo:ac scabro melius:ac leniter amarum.Putant conceptus adalligato semine adiuuari:si terram non attigerit.Partus uero si in arietis lana alligatum inscientis lumbis fuerit:ita ut protinus ab ea eximatur:& rapiatur extra domum ipsam. Cucumim qui magnificant nasci præcipuum in arabia:mox cyrenis.Alii in arcadia tradũt similem heliotropo.Cuius inter folia & ramos prouenire magnitudine nucis iugládis semen.Esse autem ad speciem scorpionis cauda reflexa:sed candida.Aliqui etiam ab eo scorpionum cucumim uocnnt efficaciſſime contra scorpionum ictus:& semine & elaterio. Et ad purgandum uterum aluosq;.Modus portione uirium ab dimidio obdolo ad solitum.Copiosius necat.Sic & contra phthiriasin bibitur. Et hydropises illitũ.Anginas & arterias cũ melle & oleo uetere sanat.

De anguino cucumere:siue erratico:& de satiuo:& de pepone. CA. II.

Vlti hũc esse apud nos qui anguinus uocat̃:ab aliis erraticus arbitrant̃.Quo decocto ipsa mu-
m res de eius medicina nõ attingunt.Idẽ podagris cũ articuloq; morbis decoctũ in aceto illinunt p̃sentaneo remedio.Lumboq; uero dolori semine sole siccato dein trito.xxx.denarioq; põdere in hemina dato aquæ.Sanat & humores subitos illitũ cum lacte mulieq;.Purgat eas elateriũ. Sed graui dis abortũ facit.Suspiriosis pdest.Morbo uero regio in nares coniectũ.Lẽtigines & maculas e facie tollit in sole illitum.Multi eadẽ oĩa satiuis attribuunt.Magnũ etiã in eis momenti. Nãq; & eoq; semen quãtũ tres digyti apprehenderint cũ cumino tritum potumq; in uino tussientibus auxiliat̃.Sed & phreneticis in lacte mulieris.Et dysentericis acetabuli mensura.Purulẽta aũt expuentibus cũ cumino pari pondere. Et iocineris uitiis in aqua mulsa.Vrinã mouet ex uino dulci.Et in renũ dolore clysteribus simul cũ cumino infundit̃.Penopes refrigerant maxime in cibo:& emolliunt aluũ.Caro eoq; epiphoris oculorum aut doloribus imponit̃.Radix sanat ulcera cõcreta in modum faui:quẽ cerion uocãt. Eadẽ cõtrahit uomitiones siccat̃ in farina tusa.Dat̃ quattuor obolis in aqua mulsa:ita ut qui biberit qngentos postea passus ambulet.Hæc farina & in smegmata adiicit̃.Cortex quoq; uomitionẽ mouet:facie purgat. Hoc & folia cuiuscũq; satiui illita.Eadẽ cũ melle epinyctidas sanãt. Cum uino canis morsus.Item millepedem sepa græci uocant:oblungã:pilosis pedibus:pecori p̃cipue nociuã.Morsum tumor insequit̃:& putrescit locus ipse.Cucumis odore defectum animi coctos deraso cortice ex oleo aceto & melle iucũdiores esse certum est.

De cucurbita siluestri & rapo. CA. III.

Vcurbita siluestris quoq; inuenitur somphos a græcis appellata inanis:unde & nomen:digyta
c li crassitudine:non nisi in saxosis nascens.Huius commãducatæ succus stomacho admodum prodest.Colocinthis uocat̃ alia:ipsa plena:sed minor q̃ satiua.Vtilior pallida: quãdo eius sunt medicinæ.Hærbacea arefacta per se inanit aluum.Infusa quoq; clysteribus intestinoq; oĩum uitiis medetur & renum:& lumborum:& paralisi eiecto semine:aqua mulsa in ea coquitur ad dimidias: sic tussienti infunditur obolis q̃ttuor.Podest & stomacho farinæ aridæ pilulis cum decocto melle sumptis.In morbo uero regio utiliter semina eius insumunt̃ & protinus aqua mulsa.Carnes eius cũ absintio & sale dentium dolorẽ tollunt.Succus uero cũ aceto calefactus mobiles sistit.Itẽ spinæ & lumboq; ac coxaq;

dolores:cum oleo li ſfricet.Præterea mirę dictu.Semina eius ſi fuerint pari numero adalligata febribus ſanare dicunt:quas græci perihodicas uocant.Satiuæ quoq; raſæ ſuccus tepefactus auribus medet. Ca/ro eius interior ſine ſemine clauis dedū & ſuppurationibus:quæ græci uocát apoſtemata. Decoctæ aūt uniuerſæ ſuccus dētium motus ſtabilit.Dolores inhibet.Vinū cū ea feruefactū oculoręt etiā impetus.Fo lia eius etiā cum recentibus cupreſſi contuſa & impoſita.Ipſa quoq; toſta in argilla ac trita cū adipe anſe ris uulneribus medet.Necnon ramentis corticis recentes podagras refrigerat:& ardores capitis:& ma/xime infantum.Et ignes ſacros de ſtrigmentis uelis impoſitis uel ſeminibus.Succus ex ſtrigmentis illi/tus cū roſaceo & aceto febrium ardores refrigerat.Aridæ cinis impoſitus mire combuſta ſanat. Chry/ſippus medicus dānabat eas in cibis.Sed oīum cōfeſſu ſtomacho utiliſſimæ iudicant:& interaneoręt ue ſicarūq; exulcerationibus.Eſt & rapo uis medica.Ferniones feruens impoſitū ſanat.Itē frigus pellit e pe dibus aqua decoctus.Et ius feruens podagris etiā frigidis medet. Et crudū tuſum cū ſale cuicūq; uitio pedū.Semen illitū & potū in uino cōtra ſerpentes & toxica ſalutare eſſe ꝓditur. A multis uero antidoti uim habere in uino & oleo.Democritus in totū eū abdicauit in cibis ꝓp inflatiōes.Diocles magnis lau dibus extulit:etiā uenerē ſtimulari ab eo ꝓfeſſus.Itē Dionyſius.Magiſq; ſi eruca condiret. Toſta quoq; articuloręt dolori cū adipe ꝓdeſt.Silueſtre rapū in aruis maxime naſcit:fruticoſum:ſemine candido:du plo maiore q̄ papaueris.Hoc ad albicandam cutem in facie totoq; corpore utunt mixta urina pari men ſura.Nam(ut ſupra diximus)erui:hordei:& tritici:& lupini radix ad omnia inutilis.

De naporęt differētiis:& raphano ſilueſtri:& raphano ſatiuo:& paſtinaca. CA. IIII.

Aporęt duas differentias & in medicina græci ſeruant.Angulosis foliorum caulibus florētis &
a quod bulion uocant:purgationibus fœminaręt & ueſicæ.Et urinæ utile decoctū potū ex aqua mulſa:uel ſucci drachma.Semē dyſentericis toſtū tritū in aqua calida e cyathis quattuor. Sed urinam inhibet:ſi non lini ſemen una bibat.Alterum genus buniada appellāt:& raphano & rapo ſimi/le.Seminis præclari contra uenena:ob id & antidotis utunt illo.Raphanū & ſilueſtre eſſe diximus.Lau datiſſimum in arcadia:q̄q̄ & alibi naſcitur:utilior urinæ dūtaxat eiiciendæ.Cætero bilem detrahit.Præ terea cortices in uino.Præterea quæ circa eos dicta ſunt ſtomachum purgāt:pituitā extenuant: urinam concitant.Eſt æſtiuoſus in italia & armoratiā uocant ſatiuam. Satiui uero decocti mane poti ad ternos cyathos cōminuunt & eiiciunt calculos.Idem in poſca decocti contra ſerpentiū morſus illinunt.Ad tuſ/ſim etiam mane ieiunis raphanus prodeſt cū melle.Semen eoręt toſtū ipſumq; cōmanducandum ad la/garaponon.In aqua foliis eis decoctis bibere uel ſuccū ipſius cyathis binis.Cōtra phlegmoni ipſos illini re tuſos utile.Incohantibus uero recētem corticē cū melle.Veternoſis aūt q̄ acerrimos mādere.Semęq; toſtum dein contritū cū melle ſuſpiriioſis.Iidē & contra uenena ꝓſunt.Cæteręt ceraſtis ſcorpionibus ad/uerſat:uel ipſo ſemine infectis manibus impune tractabilibus.Impoſito raphano ſcorpionibus moriun tur.Salutares & cōtra fungoręt aut hyoſcyami uenena æque ut Nicāder tradit. Et contra uiſcum quoq; dari Apollodori duo iubent ſcyllæus & tarētinus.Scyllæus ſemen ex aqua tritū:tarētinus ſuccū. Lyenē itē extenuat.Iocineri proſunt:& lumboręt doloribus.Hydropicis quoq; ex aceto aut ſinapi ſumpti & le/thargicis.Praxagoras & elioſis dandos cenſet.Pliſtonices & colicis.Inteſtinoręt ulcera ſanant.At purulen ta præcordioręt ſi cum melle edant.Quidā ad hæc coquere eos in luto illitos malūt.Sic & fœminas pur gari.Ex aceto & melle ſumpti inteſtinoręt animalia detrahūt. Itē ad tertias decocto eoręt poto cum uino entherocelis proſunt.Sanguinem quoq; inutilē ſic extrahunt.Medius ad hæc & ſanguinē excreantibus coctos dari iubet.Et puerperis ad lactis copiā augēdam.Hippocrates capillos mulieręt defluos fricari ra/phanis:& ſuper umbilicum imponi contra tormenta uuluæ. Reducunt & cicatricem ad colorem. Se/men quoq; ex aqua impoſitum ſiſtit ulcera:quæ phagedenas uocāt.Democritus uenerem hoc cibo ſti/mulari putat.Ob id fortaſſis uoci nocere aliqui tradiderunt.Folia quæ in oblongis tantū naſcunt excī/tare oculoręt aciem dicunt.Vbi uero acrior raphani medicina admota ſit:hyſopum dari protinus impe rant.Hæc anthipathia eſt.Et aurium grauitati ſuccū raphani inſtillant.Nā uomituris ſummo cibo eſſe eos utiliſſimum eſt.Paſtinacæ ſimile hibiſcum:quod molochen agrian uocāt: & aliqui pliſtolochiam. Vlceribus:charthilagini oſſibus fractis medetur.Folia eius ex aqua pota aluū ſoluūt:ſerpentes abigunt. Apum:ueſparum:carbonum ictibus illita medētur.Radicem eius ante ſolis ortum erutam inuoluunt lana coloris quem natiuum uocant.Præterea ouis quæ fœminam peperit.Strumiſq; uel ſuppuratis al/ligant.Quidam ad hunc uſum auro effodiendam cenſent.Cauendumq; ne terram attingāt. Celſus po dagris quæ ſine tumore ſunt radicem eius in uino decoctam imponi iubet.

De ſtaphylino ſiue paſtinaca & gigido & ſiſere & ſeſilli & inula & de cepe ſilueſtri. CA. V.

Lteręt genus eſt ſtaphylinos:quod paſtinacā erraticā uocāt.Eius ſemē cōtrarium & in uino po/
a tum tumentē aluū & ſuffocationes mulieręt doloreſq; lenit:in tātum ut uuluas corrigat. Illitū quoq; paſſionibus uentris earęt prodeſt.Viris uero ꝓdeſt cū panis portiōe æqua tritū. Ex uino potū cōtra uentris dolores.Pellit & urinā:& phagedenas ulceręt ſiſtit recēs cū melle impoſitū. Vel aridæ farinæ iſperſam radicē eius.Dieuces cōtra iocineris ac lyeuis:ilium:lumboręt:& renū uitia ex aqua mul/ſa dari iubet.Cleophantus & dyſentericis ueteribus.Philiſton in lacte coquit:& ad ſtrāguriā dat radicis uncias quattuor.Ex aqua hydropicis:ſimiliter & opiſtotonicis:& pleureticis:& comitialibus. Habētes eam feriri a ſerpentibus negant.Aut qui ante guſtauerint nō lædi.Percuſſis imponit cum axūgia. Folia contra cruditates manduntur.Orpheus amatorium ineſſe ſtaphylino dixit: fortaſſis quoniā uenerem ſtimulari hoc cibo certum eſt.Ideo conceptus adiuuare aliqui ꝓdiderunt.Ad reliq̄ & ſatiua pollet.Effi/

cacior tamē ſilueſtris:magiſq; in petroſis nata.Semē ſatiuæ quoq; contra ſcorpionum ictus ex uino aut poſca ſalutare eſt.Radice eius circūſcalpti dētes dolore liberant.Syria in hortis opoſiſſima. Inde quoq; eſt puerbiū græcis.Multa ſyroꝝ olera.Simillimā ſtaphylino hærbā ferit:quā alii gigidiō uocant:tenuiuius tamē & amarius:eiuſdēq; effectus ē.Coctū crudūq; ſtomachi magna utilitate. Siccat.n.ex alto oēs humores eius.Siſer erracicū ſatiuo ſimile ē & effectu.Sthomacū excitat.Faſtigiū aſtergit.Ex aceto laſerpitiato ſumptū:aut ex pipere & mulſo:uel ex agro urinā ciet(ut Opiniō credit)& uenerē.In eadē ſnia eſt Diocles.Præterea cordi cōuenire cōualeſcentiū.Aut poſt multas uomitiōes per q̄ utile.Heraclides contra argentū uiuū dedit.Et ueneri ſubinde offenſantē ægriſq; ſe recolligētibus.Hūc Heſius iō ſtomacho utile uideri dixit:quoniā nemo tres ſiſeres edēdo cōtinuaret.Eſſe tamē utile cōualeſcentibus:& aduitā tráſeuntibus.Satiui priuatim ſuccus cū lacte caprino potus ſiſtit aluū.Et quoniā pleroſq; ſimilitudo nominū græcoꝝ cōfundit:cōteximus & de ſeſili:ſed hoc eſt uulgaris notitiæ.Optimū maſiliēſe. Lato.n. grano & fuluo eſt.Secūdū æthiopicū nigrius.Creticū odoratiſſimū oīum.Radix iucūdi odoris eſt. Semen eius eſſe & uultures dicunt.Prodeſt hoi ad tuſſim ueterē.Rupta:cōuulſa:& in uino albo potū. Itē opiſtothonicis:& iocineꝝ uitiis:& torminibus:& ſtrāguriæ:duaꝝ aut triū ligulaꝝ mēſura.Sūt & folia utilia:ut quæ partus adiuuent etiā q̄drupedū.Hoc maxime paſci dicunt ceruæ pituræ.Illinit & igni ſacro.Multū in ſummo cibo cōcoctionibus cōfert uel folio uel ſemine.Quadrupedū quoq; aluū ſiſtit:ſiue tritū potui infuſum:ſiue mādendo cōmanducatū e ſale.Boum morbis medet:uel ſi cōtritū infundi/tur.Inula quoq; a ieiunis cōmāducata dētes cōfirmat:ſi ut eruta eſt terram non attingit. Cōdita tuſſim emundat.Radicis uero decoctæ ſuccus tineas pellit.Siccata aūt in umbra farina tuſa & cōuulſis & inflationibus & arcteriis medet.Venenatoꝝ morſus abigit.Folia ex uino lumboꝝ dolori illinunt.Cepæ ſilueſtres nō ſunt ſatiuæ olfatu ipſo & delachrymationi & caligini medent.Magis uero ſucci inunctione. Somnū etiā facere tradunt.Et ulcera oris ſanare cōmanducatæ cū pane.Et canis morſus uirides ex aceto illitæ:aut ſiccæ cū melle & uino:ita ut poſt diē tertium ſoluant.Sic & tritæ ſanant.Toſtā in cinerē epiphoris multi ipoſuere cū farina hordeacea.& genitaliū ulceribus. Succo & cicatrices oculoꝝ & albugines & argemas inunxere:& ſerpentiū morſus:& oīa ulcera cum melle.Itē auriculaꝝ cum lacte mulieꝝ: & in iiſdē ſonitum ac grauitatē emendantes cum adipe anſerino aut cum melle ſtillauere:& ex aqua bibendum dederunt repēte obmuteſcentibus.In dolore quoq; ad dētes colluēdos inſtillauere:& plagis beſtiaꝝ oīum priuatim ſcorpionum. Alopecias fricuere & pſoras tuſis cepis. Coctas dyſentericis uelcēdas dedere.Et cōtra lumboꝝ dolores.Purgamēta quoq; eaꝝ cremata in cinerē illinentes ex aceto ſerpentium morſibus.In ipſas quoq; multipedes ex aceto.Reliqua iter medicos mira diuerſitas.Proximi inutilia eſſe p̄cordiis & cōcoctioni.Inflationēq; & ſitim facere dixerunt.Aſclepiadis ſchola ad ualidum quoq; colorē profici in cibo.Et ſi ſuccum ieiuni quotidie edāt firmitatē ualitudinis cuſtodiri.Stomacho utilia eſſe:ac ſpiritus agitationi. Vētrem mollire.Hæmorrhoidas pellere ſubditas p balanis.Succum cum ſucco fœniculi cōtra incipientes hydropiſes mire pficere.Itē contra anginas rutæ & melle.Excitari eiſdē lethargicos.Varro quæ ſale aut aceto piſa eſt arefactaq; uermiculis non infeſtari auctor eſt.

De porro ſectiuo & capitato:& de allio. CA. VI.

P Orro ſectiuo pfluuia ſanguinis ſiſti in naribus cōtrito eo obturatis:uel gallæ mixto:aut mētæ Itē ex abortu pfluuia poto ſucco cū lacte mulieꝝ: tuſſi etiā ueteri:ac pectoris & pulmonis etiā uitiis medet.Illitis foliis ſanant ambuſtæ epinyctides:ita uocat ulcus aciē hebetans:& in angulo oculi ppetim humor emanās.Quidā eodē noīe appellāt puſtulas liuētes:ac noctibus inquietātes. Et alia ulcera cū melle trito.Vel beſtiaꝝ morſus ex aceto.Itē ſerpētium alicꝝ uitia cū felle caprino uel pari mēſura mulſi.Stridores cū lacte mulieris.Capitis dolores:ſi in nares fundat.Dormiturifue in auē duobus ſucci cochlearibus:uno mellis.Succus & ad ſerpētiū ſcorpionūq; ictus in potū bibit cum mero:& ad lumboꝝ dolores cū uino hemina potus.Sāguinē uero excreātibus & phthiſicis diſtillatiōibus lōgis uel ſuccis:uel ex ipſo cibo pdeſt.Itē morbo regio uel hydropicis.Et ad renū dolores cū ptiſanæ ſucco aceta buli mēſura.Idē modus cū melle uuluas purgat.Toſtus uero edit & cōtra fungoꝝ uenena. Imponit & uulneribus.Venerē ſtimulat.Sitim ſedat.Ebrietates diſcutit.Sed oculoꝝ aciē hebetare tradit. Inflationē quoq; facere:quæ tamē ſtomacho nō noceat:uentrēq; molliat.Voci ſplēdorē affert. Capitato maior eſt ad eadē effectus.Sanguinē reiiciētibus ſuccus cū caule aut thuris farina uel acacia dat.Hippocrates & ſine alia mixtura dari iubet.Vuluaſq; cōtractas aperiri putat.Fœcunditatē etiā fœminaꝝ hoc cibo augeri.Cōtritū ex melle ulcera purgare.Tuſſi & diſtillatiōes thoracis.Pulmonis & arteriæ ſanat uitia datū in ſorbitiōe ptiſanæ.Vel crudū p̄ter capita ſine pane ita ut alternis diebus ſūmat. Vel ſi purulēta excreant. ſic & uoci uel ueneri ſomnoq; multū cōfert.Capita bis aq̄ mutata cocta aluū ſiſtūt:& inflatiōes ueteres. Cortex decoctus illituſq; ificit canos.Allio magna uis:magnæ etiā utilitates cōtra aquaꝝ & quorūlibet locoꝝ mutatiōes ſerpētes abigit & ſcorpiōes odore.Atq; ut aliq tradidere ad beſtiaꝝ oīum ictibus medet.Potu uel cibo uel illitu priuatim cōtra hemorrhodias pdeſt.Cū uino reddit uomitū. Ac ne contra araneoꝝ muꝝ uenenatū morſum ualere miremur:aconitū q̄dalio noīe pardaliāches uocat depellit.Itē hyoſcyamū cōtra canis morſus.Inq; uulnera cū melle iponit.Ad ſerpētiū q̄dē ictus potū cū reſtibus ſuis. Efficaciſſime ex oleo illinit.Atritiſq; corpoꝝ ptibus.Vel ſi ueſica itumuerit.Quin & ſuffitu eo ſcdos partus euocari exiſtimauit.Hippocrates:cinere eoꝝ cū oleo capitis ulcera manātia ſanitati reſtituēs.Suſpirioſis coctū aliq crudū id dedere. Diocles hydropicis cū cētaurea aut in fico duplici ad euacuādā aluū Q̄d efficatius p̄ſtat uiride cū coriādro in mero potū.Suſpirioſis aliq & tritū in lacte dederunt.Praxago/

ras & cõtra morbũ regium uino miſcuit. Et cõtra ileũ in oleo & pulte ſic illinens. Strumis quoq;. Antiq & iſanietibus dabãt crudũ. Diocles phreneticis elixũ. Cõtra anginas tritum ſponi & gargarizare ꝓdeſt. Dẽtium doloré tribus capitibus in aceto tritis ſminuit. Vel ſi decocta aq̃ colluant: addaturq; ipſum in cataplaſmate. Auribus etiã iſtillatus ſuccus cũ adipe anſerino. Phthiriaſes & prurigines potum. Tuſum itẽ cum aceto & nitro. Cõpeſcit diſtillationes cũ lacte coctũ uel tritũ ꝑmixtũue caſeo molli. Quo genere & raucitatẽ extenuat. Vel phthiſin in fabæ ſorbitiõe. In totum autẽ coctũ utilius eſt crudo: elixumq; toſto. Sic & uoci plus cõfert. Tineas & reliq̃ aĩalia interaneoq; pellit in aceto mulſo coctum. Tenaſmo in pulte medet. Tẽporq; doloribus illitũ elixum & puſtulis coctũ cum melle: deíde tritum. Tuſſi cum adipe uetuſto decoctũ uel cum lacte. Aut ſi ſanguis etiã excreet: uel purulenta ſint. Et pituitæ ſub pruna coctum potum & cum mellis pari mõ ſumptum. Conuulſis & ruptis cum ſale & oleo. Nã cum adipe tumores ſuſpectos ſanat. Extrahit fiſtulis uitia cum ſulphure & reſina etiã harundíes cum pice. Lepras: lichenas lẽtigines exulcerat: ſanatq; cũ origano. Vel cinis eius ex oleo & garo illitus. Sic & ſacros ignes. Sugillata: aut liuẽtia ad coloré reducit. Cõbuſtum ex melle credunt & comitialẽ morbum ſanare: ſi qs eo in cibo utat ac potiõe. Quartanas quoq; excutere potũ caput unum cum laſerpitii obolo. In uino auſtero tuſſi: & alio mõ acceptum. Suppurationes quãtaſlibet ſanat: fractæ incoctum fabæ atq; in cibo ſumptum donec ſanitatẽ reſtituat. Facit & ſomnos: atq; in totũ rubicundiora corpora. Venerem quoq; ſtimulat cum coriãdro uiridi tritum potumq; e mero. Vitia eius ſunt q; oculos hebetat. Inflationes facit: ſtomachum lædit copioſius ſumptum. ſitim gignit. Cæteq; cõtra pituitã & gallinæ & galinaceis ꝓdeſt. Mixtum farre in cibo iumentis urinam reddere: atq; non torqueri tradunt: ſi eo trito natura tangatur.

De lactuca ſiluatica ſiue caprina: & eſopo: & iſati: & lactuca ſilueſtri. CA. VII.

Lactucæ ſponte naſcentis primum eſt genus eius quã caprinã uocãt. Qua piſces in mare deiecta ꝓtinus necant qui ſunt in ꝓximo. Huius lac expreſſatum mox in aceto põdere obolorq; duum adiecto aquæ uno cyatho hydropicis dat. Caule & foliis cõtuſiis aſperſo ſale nerui inciſi ſanantur. Eadẽ trita ex aceto colluta matutinis bis e mẽſe dentium doloré ꝓhibet. Alteq; eſt genus qđ græci eſopon uocãt. Huius folia trita & cum polenta illita ulceribus medent. Hæc in aruis naſcit. Tertium genus eſt in ſiluis naſcens iſatin uocãt. Huius folia trita cum polenta uulneribus ꝓſunt. Quarto infectores lanaq; utuntur: qđ gluſtum uocant: ſimile erat lapatos ſylueſtri foliis niſi q; plura habet: & nigriora: ſanguinem ſiſtit. Phagedenas & putreſcentia ulcera quæ ſerpunt ſanat. Itẽ tumores ante ſuppurationẽ. Cõtra ignem ſacrum radice uel foliis ꝓdeſt uel ad lyenes pota. Hæc ꝓpria ſingulis. Cõia autẽ ſpõte naſcentibus: candor caulis: interdum cubitali lõgitudine: thyrſo & foliis ſcabricia. Ex his rotunda folia & breuia habentẽ ſunt qui hieraciã uocent: quoniã accipitres ſcalpẽdo eã: ſuccoq; oculos tingendo obſcuritatem cum ſenſere diſcutiant. Succus oĩbus candidus: uiribus quoq; papaueri ſimilis. Carpit per mẽſes in eſo caule. Condit in fictili nouo ad multa ꝑclarus. Sanat oĩa oculoq; uitia cum lacte mulieq;. Arcet nubeculas: cicatrices aduſtioreſq; oẽs ꝑcipue caligines. Imponit etiã oculis in lana cõtra epiphoras. Itẽ ſuccus aluum purgat in poſca potus ad duos obolos. Serpẽtium ictibus medet in uino potus. Et folia toſta thyrſuſq; triti ex aceto bibunt. Vulneri illinunt maxime cõtra ſcorpionum ictus. Veq; contra longiam cõmixto uino ex aceto. Aliis quoq; uenenis reſiſtunt: exceptis quæ ſtrangulando necant: aut iis quæ ueſicæ nocẽt. Itẽ pſimythio excepto. Imponunt & uẽtri ex melle atq; aceto ad detrahẽda uitia alui. Vrinæ difficultates ſuccus emẽdat. Crateas eum & hydropicis obolis duobus in aceto cyatho uini dari iubet. Quidã & e ſatiuis colligunt ſucco minus efficaci. Peculiares eaq; uires partim iã dictæ ſunt. Sõnum faciẽdi: uenerẽq; inhibendi: æſtum refrigerandi ſtomachum purgãdi: ſanguinẽ augẽdi. Nunc nõ paucæ reſtãt quoniã & inflationes diſcutiunt: ructuſq; lenes faciunt. Cõcoctiones adiuuant. Cruditatẽ ipſæ nequaq̃ faciunt: nec ulla res maiorẽ in cibis auiditatẽ incitat inhibetq;. Eadẽ in cauſa alterutriq; modus eſt. Sic & aluũ copioſiores ſoluũt. Modicæ ſiſtunt. Lenticiã pituitæ digerũt. Atq; ut aliq tradiderũt: ſenſum purgãt. Stomachos diſſolutos utiliſſime adiuuãt. Vrinæ uſus adiuuant: & oxyporoboli aſperitatẽ addito dulci acrementũ aceti temperãtes. Si craſſior pituita ſit: ſcyllite autuino abſinthite. ſi & tuſſis ſentiat hyſopite admixto. Dant cœliacis cũ intubo erratico: & ad duriciã ꝑcordioq;. Dant & melãcolicis candidæ copioſiores: & ad ueſicæ uitia. Praxagoras & dyſentericis dedit. Ambuſtis quoq; ꝓſunt recẽtibus prius q̃ puſtulæ fiant cũ ſale illitæ. Vlcera etiã quæ ſerpunt coercent initio cũ aſſo nitro. Mox in uino tritæ. Igni ſacro illinunt. Cõuulſa & luxata caulibus tritis cum polẽta ex aqua frigida leniunt. Eruptiones papulaq; ex uino & polenta. In colera quoq; coctas patellis dederũt. Ad qđ utiliſſimæ q̃ maxime caule: ſed amaræ. Quidã lacte infundunt. Deferuecti ii caules & ſtomacho utiliſſimi tradunt. Sicut ſomno & ſatiua maxime lactuca & amara lactẽſq;: quã miconidẽ uocauimus. Hoc lac & oculoq; claritati cũ muliebri lacte utiliſſimũ eſſe præcipitur: dum tẽpeſtiue capiti inunguntur. Oculoq; quoq; uitiis quæ frigore in iis facta ſunt. Miras & alias inuenio laudes. Thoracis etiã uitiis prodeſſe non ſecus q̃ ambrotonũ cum melle attico. Purgari & fœminas hoc cibo. Semen ſatiuaq; cõtra ſcorpiones dari. Semine trito ex uino poto & libidinum imaginationes in ſomno compeſcit. Tentãtes aquas nõ nocere lactucam edentibus. Quidam tamen frequentiores in cibo officere claritati oculorum tradiderunt.

De generibus betæ & intubis & cichorio & ſeri genera duo. CA. VIII.

Nec beta ſine remedio eſt utraq;. Siue candidæ ſiue nigræ radix recẽs & madefacta ſuſpenſa funiculo cõtra ſerpentiũ morſus efficax eſſe dicit. Candida beta cocta & cum allio crudo ſumpta cõtra tineas. Nigræ radices ita in aqua coctæ pruriginẽ tollũt. Atq; in totũ efficatior eſſe tradit

nigra. Succus eius capitis dolores ueteres & uertigines. Itē ſonitum auriū ſedat inſuſus iis. Ciet urinam. Medet dyſentericis iniecta & morbo regio. Dolores quoq; dentiū ſedat illitus ſuccus. Et cōtra ſerpentium ictus ualet: ſed huic radici dūtaxat expreſſus. Ipſa uero decocta ꝓnionibus occurris. Albæ ſuccus epiphoras ſedat fronte illita. A luminis paruo admixto ignē ſacrū. Siue oleo trita licet aduſtis medet. Et cō tra eruptiōes papulaq; cocta. Eadē cōtra ulcera quæ ſerpunt. Illinit & alopetiis cruda. Et ulceribus quæ in capite manant. Succus eius cū melle naribus inditus caput purgat. Coquit & cū lenticula addito aceto: ut uētrē molliat. Validius cocta fluctuationes ſtomachi ſiſtit & uētris. Eſt & beta ſilueſtris quā limonion uocāt. Alii neuroides: multū minoribus tenuioribuſq; ac denſioribus foliis. Vndecim ſæpe cauliū. Huius folia ambuſtis utilia: guttātia aſtringunt. Semen acetabuli mēſura dyſentericis ꝓdeſt. Aquæ e radice coctæ maculas ueſtium eluere dicunt: itēq; mēbranarum. Intubi quoq; nō extra remedia ſunt. Succus eoq; cū roſaceo & aceto capitis dolores lenit. Idēq; cum uino potus iocineribus & ueſicæ & epihoris imponit. Erraticum apud nos quidā ambubeiam appellauere. In ægypto cichoriū uocant qđ ſilueſtre ſit. Satiuū autē ſerin: quod eſt minus & uenoſius. Cichorium refrigerat. Inde cibū ſumptū & illitū collectiones: ſuccuſq; decocti uentrē ſoluit, locineri & renibus & ſtomacho ꝓdeſt. Itē ſi in aceto decoquatur: urinæ tormina diſcutit. Itē morbū regiū e mulſo ſi ſine febre ſit. Veſicā adiuuāt. Mulieq; purgationibus quidē decoctū in aqua adeo ꝓdeſt: ut emortuos partus trahat. Adiiciūt magi ſucco totius cū oleo punctos fauorabiles fieri: & quæ uelint facilius impetrare. Quod qdem propter ſingularem ſalubritatē aliqui chreſton appellant: alii pācration. Et ſilueſtre genus alii edypnioda uocāt: latioris folii. Stomachum diſſolutum aſtringit cocta. Crudaq; ſiſtit aluum. Et dyſentericis ꝓdeſt magis cum lente Rupta & conuulſa utroq; genere iuuant: item quibus genitura ualitudinis morbo effluat. Seris & ipſa lactucæ ſimilima duum generum eſt. Silueſtris melior. Nigra iſta & æſtiua. Deterior hyberna: & cādidior. Vtraq; tamen ſtomacho utiliſſima: præcipue quem humor uexat. Cum aceto in cibo refrigerant uel illitæ: diſcutiuntq; & alios q̄ ſtomachi. Cum polenta ſilueſtrium radices ſtomachi cauſa ſorbentur. Et cardiacis illi nuntur ſuper ſiniſtram mammam & ex aceto. Omnes hæ & podagricis utiles: & ſanguinem reiicientibus. Item quibus genitura fluit alterno dierum potu. Petronius Diodotus qui antilegomena ſcripſit in totum damnauit: ſerin multis modis arguens. Sed aliorū omnium opinio reliſtit.

De braſſica & lapſana: & de braſſica marina & ſcylla & de bulbis & bulbine. CA. IX.

b Raſſicæ laudes longū eſt exeq; cum & Chryſippus medicus priuatim uolumē ei dicauerit per ſingula mēbra hoīs digeſtū & Dieuches. Ante oēs aūt Pythagoras & Cato nō partius celebrarint. Cuius ſniam uel eo diligentius ꝓſequi par eſt: ut noſcat qua medicina uſus ſit annis ſexcētis. In tres ſpecies diuiſere eam græci antiquiſſimi. Criſpam: quā ſalinada uocauerunt a ſimilitudine apii foliorū: ſtomacho utilē: aluum modice mollientē. Alteram leam latis foliis e caule exeūtibus. Vnde caulodem qdam uocauere: nullius in medicina momenti. Tertia eſt ꝓprie appellata carābe: tenuioribus foliis: & ſimplicibus: denſiſſimiſq; amarior: ſed efficaciſſima. Cato criſpā maxime ꝓbat: dein leuē: grādibus foliis: caulæ magno. Prodeſſe tradit capitis doloribus: oculorū caligini: ſintillatiōibuſq; uel ſtomachi p̄cordiis. Crudā ex aceto & melle: coriandro: ruta: menta. Laeris radicula ſumpta acetabulis duobus matutino. Tantāq; eſſe uim: ut qui terant hæc ualidiores fieri ſe ſentiant. Ergo uel cū uino tritam ſorbendā uel ex olei intinctu ſummendā. Podagræ aūt morbiſq; articularīs illini cum rutæ coriandri & ſalis mica hordei farina. Aqua quoq; eius decocta neruos articuloſq; mire iuuari. Si foueant uulnera & recētia & uetera. Etiā carcinomata quæ nullis aliis medicamentis ſanari poſſint. Foueri prius aqua calida iubet: & bis die tritā imponi. Sic etiā fiſtulas eluxatas & tumores reuocari: quæq; diſcuti opus ſit: īſomnia etiā uigilaſq; tollere decoctam ſi ieiuni edant qui plurimā ex oleo & ſale. Tormina ſi decocta iterū decoquatur: addito oleo & ſale cucumino polenta. Si ita ſumat ſine pane magis ꝓfuturam: inter reliqua bilem detrahit per uinū nigrum pota. Quin & urinam eius in braſſicā potandā eſitauerit: aſſeruari iubet calefactamq; neruis remedio eſſe. Verba ipſius ſubiiciam ad exprimendā ſniam. Pueros puſillos ſi laues illa urina: nunq̄ debiles fieri. Auribus quoq; ex uino ſuccū braſſicæ tepidū inſtillari ſuadet. Idq; etiā tarditati audiētium ꝓdeſſe aſſeuerat. Et impetigines eadē ſanare ſine ulcere. Græcorū quoq; opiniones iam & Catonis cauſa poni cōuenit in iis dūtaxat quæ ille ꝓtermiſit. Biles detrahere non percoctā putant. Itē aluum ſoluere. Eadēq; bis coctā ſiſtere. Vino aduerſari: ut inimicam uitibus. Antecedente qui cibis caueri ebrietatē. Poſtea ſumpta crapulā diſcuti. Hūc cibū & oculorū claritati cōferre multū. Succo uero crudæ angulis uel tantū tactis cū attico melle plurimū. Facilime cōcoqui. Ciboq; eo ſenſum purgari. Eraſiſtrati ſchola clamat: nihil eſſe utilius ſtomacho neruiſq; Ideo paralyticis & tremulis dari iubet: & ſanguinē excreantibus. Hippocrates cœliacis dyſentericis bis coctā cum ſale. Itē ad tenaſmō & renum cauſas. Lactis quoq; ubertatē puerperis hoc cibo fieri iudicans. Et purgationē fœminis. Crudus quidem caulis ſi edaſ: partus quoq; emortuos pelli. Apollodorus aduerſus fungorū uenena ſemen aut ſuccū bibendum cenſet. Philiſtion opiſtotōicis ſuccum ex lacte caprino cum ſale & melle. Inuenio & a podagra liberatus edendo eā: decoctæq; ius bibēdo. Hoc & cardiacis datum & comitialibus morbis addito ſale. Itē ſplenēticis in uino albo per dies. xl. ictericis necnō & phreneticis radicis crudæ ſuccum gargarizādū bibēdūq; demonſtrat. Cōtra uero ſingultus cū coriādro & aneto & melle ac pipere & aceto. Illitā quoq; prodeſſe inflationibus ſtomacgi. Itē ſerpentiū ictibus. Et ſordidis ulceribus ac uetuſtis: uel ipſa aqua cum hordeacea farina. Succū ex aceto uel cum fœnogræco. Sic aliqui & articulis podagris imponūt. Epinyctidas ac quicqd aliud ſerpit in corpore impoſita leuat: itē repētinas caligines. Has & ſi mandit ex aceto. Sugillata

uero & alios liuores. Pura illita lepras & psoras cum alumine rotũdo ex aceto. Sic & fluentes capillos retinet. Epicharmius testiũ & genitaliũ malis hãc utilissime iponi asserit. Efficatius eandẽ cũ faba trita. itẽ cõuulsis cũ ruta. Cõtra ardorẽ febriũ & stomachi uitia cum rutæ semine & ad secũdas. Et muris aranei morsus folioꝝ aridoꝝ farina alterutra pte exinaniuit. Ex olbus brassicæ generibus suauissima ẽ & si Cyma inutilis habet: difficilis in coquẽdo: & renibus cõtraria: illud quoq; nõ est omittendũ: aquã decoctæ ad tot usus laudatã fetere humi effusam. Stirpiũ brassicæ aridoꝝ cinis iter caustica intelligit. Ad coxendicũ dolores cũ adipe uetusto. At cũ lasere & aceto in uicẽ psilotri euulsis illitus pilis nasci alios ꝓhibet. Bibit & cũ oleo subferuefactus uel p se elixus ad cõuulsa & rupta itus lapsumq; ex alto. Nulla ergo sunt crimia brassicæ: immo uero apud eosdẽ aiæ grauitatẽ facere. Dẽtibus & gingiuis nocere: & in ægypto ꝓp amaritudinẽ nõ estur. Siluestris siue erratice immẽso plus effectus laudat Cato: adeo ut aridæ quoq; farinã in olfatorio collectã uel odore tantũ naribus rapto uitia eaꝝ graueolentiãq; sanare affirmet. Hãc alii petrã uocãt: inimicissimã uino: quã p̃cipue uitis fugiat. Aut si non possit fugere: moriat. Folia habet parua: rotũda: læuia: plãtis oleris similior: cãdidior satiua & hirsutior. Hãc inflatiõibus mederi. Melancholicis quoq; ac uulneribus recẽtibus cũ melle ita ne soluant ante diẽ septimũ. Strumis fistulis in aqua cõtritã Chrysippo auctore. Et alii cõpescere mala corporis quæ serpũt: nomas uocãt. Itẽ excrescentia absumere. Cicatrices ad planũ reducere. Oris ulcera & tonsillas mãducatã & coctã succo gargarizato cum melle tollere. Item psoras & lepras ueteres ipsius tribus partibus cũ duabus aluminis in aceto acri illitis. Epicharmus satis esse eã cõtra canis rabiosi morsum iponi. Melius si cũ lasere & aceto acri: necari quoq; canes ea si det ex carne. Semẽ eius tostũ auxiliat cõtra serpẽtes: fungorũq; uenena. In tauri sanguine folia cocta splenetici sq; in cibo data & cruda illita cũ sulphure & nitro ꝓsunt. Itẽ mãmaꝝ duriciæ. Radicũ cinis uuæ in faucibus tumẽti tactu medet. Et parotidas cũ melle illitus reprimit. Serpentiũ morsus sanat Viꝝ brassicæ unũ & magnũ argumentũ addemus & mirabile. Crustæ si occupẽt intus uasa oia in qbus aquæ feruent in tantũ ut nõ sit eas auellere: si brassica in iis decoquat abscedunt. Inter siluestres brassicas & lapsana est: pedalis altitudinis: hirsutis foliis: napi simillimis: nisi cãdidior esset flore. Coquit in cibo. Aluũ leniter emollit. Marina brassica uehemẽtissime ex olbus aluũ ciet. Coquit ꝓp acrimoniã cum pingui carne: stomacho inimicissima. Scyllaꝝ in medicina alba est quæ masculus: fœminæ nigræ. Scylla quæ cãdidissima fuerit utilissima erit. Huic aridis tunicis direptis qđ reliquũ e uino est confectũ suspenditur lino modicis interuallis. Postea arida frusta in cadum aceti q̃ asperrimi pendẽtia immergunt: ita ne ulla parte uas cõtingant. Hoc fit ante solstitium diebus. xlviii. Gypso deinde oblitus cadus ponit sub tegulis totius diei solẽ accipientibus. Post eũ numeꝝ dieꝝ tollitur uas. Scylla eximit. Acetum transfunditur. Hoc clarioꝝ oculoꝝ aciem facit. Salutare est stomachi laterũq; doloribus parũ sumptum binis diebus. Sed tãta uis est: ut auidius hausturn extinctæ aiæ momẽto aliquo specie ꝓbeat. Prodest & gingiuis & dẽtibus uel per se cõmanducata. Tineas & reliqua uẽtris aialia pellit ex aceto & melle sumpta. Linguæ quoq; recens subiecta p̃stat ne hydropici sitim sentiãt. Coquit pluribus modis in olla quæ cõiicitur in clibanũ aut furnum: uel adipe aut luto illita: aut frustatim in patinis. Et cruda siccatur: deinde cõditur. Coquiturq; in aceto. Tum serpẽtium ictibus imponitur. Tosta quoq; purgatur: & medium eius iterum in aqua coquitur. Vsus sic coctæ ad hydropicos: urinam ciendã tribus obolis cum melle & aceto potæ. Item spleneticos & stomachicos si non sentiãt ulcus: quibus innatet cibus. Ad tormina: regios morbos: tussim ueterem cum suspirio. Discutit & ex foliis strumas: q̃drinis diebus soluta. Furfures capitis ad ulcera manãtia illita ex oleo cocta. Coquit & in melle cibi gratia: maxime uti coctionẽ facias. Sic & interiora purgat. Rimas pedũ sanat in oleo cocta: & mixta resinæ. Semen eius lumboꝝ dolori ex melle imponit. Pythagoras scyllã in limine quoq; ianuæ suspensam maloꝝ medicamentoꝝ introitũ pellere tradit. Cæteꝝ bulbi ex aceto & sulphure uulneribus in facie medent. Per se uero triti neruoꝝ contractionẽ. Et ex uino porrigines. Succũ cum melle canũ morsibus. Erasistrato placet cũ pice. Sanguinẽ idẽ eos sistere tradit illitos cũ melle. Alii si e naribus fluat coriandrũ & farinã adiiciunt. Theodorus & lichenas ex aceto bulbis curat. Erũpentia in capite cũ uino austero aut ouo. Et bulbos epiphoris idẽ illinit: & sic lippitudini medet: æque uitia quæ sunt in facie eoꝝ rubentes maxime in sole illitis cũ melle & nitro emendat. Lentiginẽ cũ uino aut cũ cumino coctis. Vulneribus quoq; mire ꝓsunt per se. Aut ut Damion ex mulso: si qnto die soluant. Iisdẽ & auriculas fractas curat: & testiũ pituitas. In articuloꝝ doloribus mi scent farinã. In uino cocti illiti uentri duriciã præcordioꝝ emolliunt. Dysentericis in uino ex aqua cælesti tẽperato dant. Ad cõuulsa intus cũ silphio pilulis fabæ magnitudine. Ad sudorẽ tusi illinunt. Neruis utiles. Ideo & paralyticis dant iuxta in pedibus. Qui sunt ruffi ex his citissime sanant cum melle & sale. Venerem maxime magarici stimulant. Hortensii partũ cũ sapa aut passo sumpti. Siluestres interaneoꝝ plagas & uitia cũ silphio pilulis deuoratis sedant. Et satiuoꝝ semen cõtra phalãgia bibit in uino: ipsi ex aceto illinuntur contra serpentiũ ictus: semen antiqui bibendum insaniẽtibus dabant. Flos bulboꝝ tritus crurum maculas: uarietatesq; igne factas emendat. Diocles oculos hebetari ab iis putat. Elixos assis minus utiles adiiciunt esse: & difficile concoq ex ui uniuscuiusq; naturæ. Bulbinẽ græci uocãt hærbam paracæ foliis: rubicũdo bulbo. Hæc tradit uulneribus mire utilis dũtaxat recẽtibus. Bulbus quẽ uomitorium uocant ab effectu folia habet nigra: cæteris longiora utilissimus stomacho cibus.

De asparagis & corruda & libyco & horminio. CA. X.

a Sparagi (ut tradit) cumino quidẽ addito inflatiões stomachi colicq; discutiunt. Vẽtrem leniter molliũt. Pectoris & spinæ doloribus intestinorũq; uitiis ꝓsunt. Vino cũ coquunt addito ad lũ

borꝫ & renū dolores ſemē triū obolorꝫ pōdere pte cumini bibiť. Venerē ſtimulāt. Vrinā ciēt utiliſſime: ꝓterq; ꝙ ueſicā exulcerāt. Radix quoq; plurimorꝫ prædicatiōe trita & in uino albo pota calculos quoq; exturbat. Lūborꝫ & renum dolores ſedat. Quidā ad uuluæ doloré radicē cum uino dulci ꝓpinār. Eadē in aceto decocta contra elephantiā ꝓficit. Aſpago trito cū oleo punctum pungi ab apibus negāt. Silueſtrē aſpagum aliq corrudā: aliq libycum uocāt: attici horminiū. Huius ad ſupradicta oīa efficacior uis: & cādidiori maior. Regiū morbū extenuant. Veneris cā aquā eorꝫ decoctā bibi iubent ad heminā. Ad idem & ſemen ualet cum aneto tritū. Ternis utrūq; obolis datur. Et ad ſerpentium ictus ſuccus decoctus. Radix quoq; miſcetur radici marathri inter efficaciſſima auxilia. Si ſanguis ꝓ urinā reddať: ſemen aſparagi & apii & cumini ternis obolis in uino cyathis duobus quinis diebus Chryſippus dari iubet. Sic & hydropicis contrariū eſſe q̄is urinam moueat: docet. Item ueneri. Veſicæ quoq; niſi coctū aqua. Si canibus detur: occidit eos. In uino decoctæ radicis ſuccus ſi ore contineatur dentibus mederi.

De apio & apiaſtro: & helioſelino: & oreoſelino. CA. XI.

a Pio gratia uulgo eſt. Nāq; rami largis portionibus per iura innatā: & in cōdimētis peculiarem gratiam habent. Præterea oculis illitum cū melle: ita ut ſubinde foueanť feruenti ſucco decocti: aliiſq; mēbrorꝫ. Epiphoris per ſe tritū aut cū pane aut polenta impoſitum mire auxiliatur. Piſces quoq; ſi ægrotēt in piſcinis apio uiridi recreantur. Vergꝫ apud eruditos nō aliud erutū terra ī maiore ſententiarꝫ auctoritate eſt. Diſtinguiť ſexu. Chryſippus fœminā eſſe dicit criſpioribus foliis & duris: craſſo caule: ſapore acri & feruido. Dionyſius marē nigriorē: breuioris radicis: uermiculos gignentem. Ambo neutrum ad cibos admittendū: imo oīno nefas. Nā id defunctorꝫ epulis feralibus ducatum. Ipſius quoq; uiſus claritati inimicū. Caule fœminæ uermiculos gigni. Ideoq; eos q̄ ederint ſterileſcere mares fœminaſue. In puerpiis uero ab eo cibo comitales fieri qui ubera hauriūt. Innocētioré tamē eſſe marem. Eaq; cauſa eſt ne inter neſaſtos frutices: dāneť. Mammarꝫ duriciā ipoſitis foliis emollit. Suauiores aquas potui incoctū præſtat. Succo maxime radicis cū uino lūborꝫ dolores mitigat. Eodē iure inſtillato grauitatē auriū. Semine urinā ciet: menſtrua ac ſecundos ptus. Et ſi foueanť ſemine decocto ſugillata reddit colori: cum oui albo illitū. Aut ex aqua coctum potūq; renibus medeť. In frigida tritum oris uulceribus. Semen cum uino uel radix cum ueteri uino ueſicæ calculos frangit. Semen datur ex tribus cyathis ex uino albo. Apiaſtrū Higinus quidē meliſſophylon appellat. Sed in cōfeſſa dānatione eſt uenenatum in ſardinia. Contexenda enim ſunt omnia ex eodē noīe: apud græcos pendentia. Oluſatrum qđ hippoſelinū uocant aduerſať ſcorpionibus. Poto ſemine torminibus interaneis medeť. Itemq; difficultatibus urinæ ſemē eius decoctū ex mulſo potum. Radix eius in uino decocta calculos pellit & lumborū ac lateris dolores. Canis rabioſi morſibus potū & illitum medeť. Succus eius algētes calefacit potus. Quartū genus ex eodē faciūt aliqui oreoſelino frutice ac palmū alto recto ſemine cumino ſimile. Vrinæ & mēſtruis efficax. Helioſelino uis priuata cōtra araneas. Sed de oreoſelino fœminæ purgāť e uino.

De petroſelino & ocimo. CA. XII.

a Lio genere petroſelinō qdam appellāt in ſaxis natū. Præcipuum ad uomicas coclearibus binis ſucci additi in cyathum marrubii ſucci: atq; ita aquæ calidæ tribus cyathis. Addidere quidam buſelinō differēs breuitate caulis a ſatiuo & radicis colore ruſſo eiuſdē effectus. Prævalere contra ſerpētes potum & litum. Ocimum quoq; Chryſippus grauiter increpuit. Inutile eſſe dicens ſtomacho: urinæ: oculorꝫ quoq; claritati. Præterea inſaniā facere & lethargicos & iocineris uitia. Ideoq; capras id aſpernari. In hoībus quoq; fugiendū cenſet. Adiiciunt quidā tritum ſi operiať lapide ſcorpionem gignere. Cōmanducatū & in ſole poſitū uermes afferre. Alii uero ſi eo die feriať quiſpiam a ſcorpione qui ederit ocimū ſanari nō poſſe. Quinimo tradūt aliqui manipulo ocimi cum cancris. x. marinis uel fluuiatilibus trito: cōuenire ad eū ſcorpiōes a ꝓximo oēs Diodotus in emitericis etiā pediculos facere ocimum cibū. Secuta ætas alacriter defendit. Nā id eſſe capras. Nec minus q̄ mentā & rutam ſcorpionum terreſtrium ictibus marinorūq; uenenis mederi cum uino addito aceto exiguo. Vſu quoq; compertū deficiētibus ex aceto odoratu ſalutarē eſſe. Itē lethargicis & inflāmatis refrigerationi: illitū capitis doloribus cū roſaceo: aut myrteo: aut aceto. Itē oculorꝫ epiphoris ipoſitum ex uino. Stomacho quoq; eē utile. Inflactiones & ructum ex aceto diſſoluere ſumptū. Aluū ſiſtere ipoſitum. Vrinā ciere. Sic & morbo regio & hydropicis ꝓdeſſe etiam colericis. Diſtrillationes eo coli & ſtomachi inhiberi. Ergo etiā cœliacis. Philiſto dedit: & coctum dyſentericis: & cōtra pliſtonicum. Aliqui & in tenaſmo: & ſanguinē excreātibus in uino. Duriciāq; præcordiorꝫ illiniť māmis. Extinguit quoq; lactis ꝓuentum. Auribus utiliſſimum: infantium præcipue cū adipe anſerino. Semē tritū & hauſtū naribus ſternutamenta: & diſtillationes capitis quoq; illitū. Vuluas purgat in cibo ex aceto. Verrucas mixto ceramēto ſutorio tollit. Venerem ſtimulat. Ideoq; & equis aſiniſq; admiſſuræ tempore ingeritur.

De ſilueſtri ocimo: & eruca: & naſturtio: & ruta. CA. XIII.

ſ Ilueſtri ocimo uis efficacior ad eadē oīa. Peculiaris ad uitia quæ uomitionibus crebris contrahunť. Vomiciſq; uuluæ: cōtraq; beſtiarꝫ morſus radix in uino eſt efficaciſſima. Erucæ ſemen ſcorpionū uenenis & muris aranei medeť. Beſtiolas oēs īnaſcētes corpori arcet. Vitia cutis ī facie cū melle illitū. Lētigines ex aceto. Cicatrices nigras reducit ad cādorē cū felle bubulo. Aiunt uerbera ſubituris potū ex uino duriciā quādā cōtra ſenſum induere: in condiendis obſoniis tanta eſt ſuauitas: ut græci euzomon appellauerint. Putant ſubtrita eruca ſi foueanť oculi: claritatē reſtitui. Tuſſim infantiū ſedare. Radix eius in aqua decocta fracta oſſa extrahere. Nam de uenere ſtimulanda diximus tria folia

ſilueſtri erucæ ſiniſtra manu decerpta & trita in aqua mulſa ſi bibantur. E cõtrario naſturtiũ uenerem inhibet. Animũ exacuit. Vt diximus duo eius genera allium purgat. Detrahit bilem potum in aqua. x. denariorũ pondo. Cum lomento ſtrumis illitum optumq; braſſica præclare medetur. Alterũ eſt nigrius: qd̃ capitis uitia purgat. Viſum clarificat. Cõmotas mentes ſedat ex aceto ſumptum. Lyenẽ ex uino potum uel cum fico. Tuſſim ex melle: ſi quotidie ieiuni ſummant. Semẽ ex uino omnia inteſtinorum animalia expellit. Efficatius addito mentaſtro. Prodeſt & contra ſuſpiria & tuſſim cum origano & uino dulci. Pectoris doloribus decoctum in lacte caprino. Panos diſcutit cum pice: extrahitq; corpori aculeos. Et maculas illitum ex aceto. Contra carcinomata adiicitur ouorũ album. Et lyenibus illinit̃ ex aceto Infantibus uero e melle utiliſſime. Seſtius adiicit hoc ſerpentes fugare: ſcorpionibus reſiſtere. Capitis dolores contritum: & alopecias emẽdare addito. Sinapi grauitatem aurium trito impoſito auribus cum fico: Dentium dolores infuſo in auris ſucco. Pruriginem & ulcera capitis cum adipe anſerino. Furunculos concoquit cum fermento. Carbunculos ad ſuppurationẽ perducit: & rumpit. Phagedenas ulcerum expurgat cum melle. Coxendicibus & lumbis cum polenta ex aceto illinitur. Item lichnei. Item unguibus ſcabris. Quippe natura eius cauſtica eſt. Optimum autẽ babylonium. Silueſtri uero ad omnia ea effectus maior. In præcipuis autem medicaminibus ruta eſt. Latiora ſatiuæ folia. Rami fruticoſiores. Silueſtris horrida effectum eſt: & ad omnia acrior. Succus exprimitur tuſa ea & aſpera modice aqua. Et in pyxide cypria aſſeruatur. Hic copioſior datus ueneni noxiã obtinet. Macedonia maxime iuxta flumen olcimum. Mirumq; cicutæ ſucco extinguitur: adeo etiã uenenorũ uenena ſunt. Quando cicutæ ſuccus prodeſt manibus colligentium rutã. Cæterum inter prima immiſcetur antidotis præcipuæq; galaciæ. Quæcunq; autẽ ruta aut per ſe aut ꝑ antidoto ualet foliis tritis & ex uino ſumptis. Cõtra aconitum maxime & uiſcum. Itẽ fungos ſiue in potu detur: ſiue in cibo. Simili modo cõtra ſerpentium ictus: utpote cũ muſtellæ dimicaturæ cũ iis rutã prius edẽdo ſe muniãt. Sed ualẽt & cõtra ſcorpionũ ictus: & araneorum: apum: crabronum: ueſparũ aculeos. Et cãtaridas: ac ſalamãdras: caniſue rabioſi morſus: acetabuli menſura ſi ſuccus e uino bibit̃. Et folia trita uel cõmãducata ꝑponunt̃ cũ melle & ſale uel cum aceto & pice decocta. Succo uero punctos aut etiã habentes negant feriri ab iis maleficiis. Serpẽteſq; ſi uratur ruta nidorẽ fugere. Efficaciſſima tamẽ eſt ſilueſtris radix cũ uino ſumpta. Eandẽ adiiciunt efficatiorem eẽ ſub diuo potã. Pythagoras & in hac marẽ minoribus hærbaceiq; coloris foliis a fœmina diſcreuit: etiã latioribus foliis & colore. Idẽq; oculis noxiã putauit falſo: quoniã ſculptores & pictores hoc cibo utuntur oculorũ cauſa. Cum pane quoq; uel naſturtio ſatiuæ atq; ſilueſtris ꝑ uiſum. Vt aiunt multi: ſucco eius cum melle attico inuncti diſcuſſerunt caligines: uel cum lacte mulieris puerum enixæ: uel puro ſucco angulis oculorũ tactis. Epiphoras cum polẽta ꝑpoſita. Lenit autẽ capitis dolores pota cũ uino aut cum aceto: & roſaceo illita. Si uero ſint cephalea: cũ farina hordeacea uel aceto. Eadẽ cruditates diſcutit: mox inflatiões: dolores ſtomachi ueteres. Vuluas aperit. Corrigitq; cõuerſas illita in melle toto uentre & pectore. Hidropicis cum ficu & decocta ad dimidias partes potaq; ex uino. Sic bibit̃ & ad pectoris dolores: lateſũq; & lũborũ. Tuſſes: ſuſpiria: pulmonum: iocinerũ: renum uitia: horrores frigidos. Ad crapulæ grauedines. Decoquunt̃ folia poturis. Et in cibo uel cruda uel decocta cõditaue ꝑdeſt. Itẽ torminibus in hyſopo decocta. Et cũ uino. Sic & ſanguinẽ ſiſtit interiorẽ: & nariũ indita. Sic & collutis dentibus ꝑdeſt. Auribus quoq; in dolore ſuccus infundit̃: cuſtodito ut diximus modo. E ſilueſtri uero cõtra tarditatẽ & ſonitum cum roſaceo uel cũ laureo oleo aut cumino & melle. Succus & phreneticis ex aceto tritæ inſtillat̃ in tpa & cerebrũ. Adiecerunt aliqui & ſerpillũ & laurũ illinentes capita & cola. Dederunt & lethargicis ex aceto olfaciendum. Dederunt & comitialibus bibendũ decoctæ ſuccũ in cyathis quattuor ante acceſſiones: quarũ frigus intolerabile eſt. Alfioſiſq; cruda dari in cibo. Vrinã quoq; uel cruẽtam pellit. Fœminarũ etiã purgatiões: ſecũdaſq;: etiã emortuos partus: ut Hippocrati uidet̃: ex uino dulci nigro pota: itaq; illitã & uuluarũ cauſa etiã ſuffire iubet. Diocles & cardiacis imponit ex aceto & melle cũ farina hordeacea. Et contra ileum decocta farina in oleo ac uelleribus collecta. Multi uero & contra purulentas excreationes ſiccæ drachmas duas ſulphuris unã & dimidiã ſumi cẽſent. Et contra cruentas ramos tres in uino decoctos. Dat̃ & dyſentericis cum caſeo in uino cõtrita. Dederunt & cum bitumine infrictã potioni ꝓpter anhelitum. Ex alto lapſis ſeminis tres uncias: olei: libra: uinq; ſextario illinitur. Cum oleo coctis foliis partibus quas frigus aduſſerit. Si urinam mouet (ut Hippocrati uidet̃) mirum eſt quoſdã dare uelut inhibentẽ potui cõtra incõtinentiã urinæ. Pſoras & lepras cum melle & alumine illita emẽdat. Itẽ uitiligines uel rugas: ſtruma & ſimilia cũ hircinio & adipe ſuillo ac taurino ſeuo. Ignẽ ſacrũ ex aceto & oleo: uel pſimythio. Carbunculum ex aceto. Nõnulli laſerpitium una illini iubent: ſine quo epinyctidas puſtullas curãt. Imponunt & mãmis turgentibus decoctam & pituitæ eruptionibus cum cæra. Teſtium uero epiphoris cum ramis laureæ teneris: adeo peculiari in uiſceribus his effectu: ut ſilueſtri ruta cum axungia ueteri illitos ramices ſanari prodant. Fracta quoq; membra ſemine trito cũ cæra ꝑpoſito. Radix rutæ ſanguinẽ oculis ſuffuſum: & in toto corpore cicatrices aut maculas illita emẽdat. Ex reliquis quoq; quæ tradunt̃: mirũ eſt: cum feruentẽ rutæ naturã eſſe cõueniat. Faſciculæ eius in roſaceo decoctũ addita uncia aloes punctis ſudorem reprimere. Itẽq; generatiões ꝑpediri hoc cibo. Ideo ꝓfluuio genitali datur: & uenerẽ crebro per ſomnia imaginãtibus. Præcauendum eſt grauidis abſtineant hoc cibo. Necari enim partus iuenio. Eadẽ ex oĩbus ſatis quadrupedũ quoq; morbis in maxĩo uſu eſt: ſiue difficile ſpirantibus: ſiue contra maleficiorum animalium ictus infuſa per nares ex uino: aut ſi ſanguiſugam exhauſerit: ex aceto: & quocunq; in ſimili morborum genere: ut in homine temperato.

De mentaſtro & menta & pulegio:& nepeta & de cumino. CA. XIIII.

Entaſtrū ſilueſtris mēta eſt:differens ſpecie foliorū quaſi figura ocimi:pulegii colore. Propter quod quidā ſilueſtre pulegiū uocāt.Iis cōmanducatis & impoſitis ſanari elephātiam:ſicut magni Pompeii ætate fortuito cuiuſdā expimēto ꝓpter putorē in facie illita cōpertū eſt.Eadē illinuntur bibunturq; aduerſus ſcolopēdras & ſerpētiū ictus & drachmis duabus in uini cyathis duobus Aduerſus ſcorpionum ictus cum ſale oleo & aceto.Itē aduerſus ſcolopēdras ius decocti.Aduerſuſq; oīa uenena ſeruantur folia arida ad farinæ modū.Subſtratum uel accēſum fugat ſcorpiones.Potum fœminas purgat a partu::ſed partus necat.Ortopnoicis:torminibus colericis efficaciſſimum.Itē lumbis.Podagris ipoſitum.Succus naribus uerminoſis iſtillat.In regio morbo bibit.Strumis illinit.Oīa ueneris inhibet.Tineas pellit ex aceto potum.Cōtra pruriginē ex aceto infundit capiti in ſole.Mētæ ipſius odor animum excitat:& ſapor auiditatē in cibis ideo in māmaꝝ mixtura familiares ipſæ acceſſere ut coire dē ſareq; lac nō patiant.Quare lactis potionibus addit:ne huius coagulati potu ſtrangulent.Data in aqua & mulſo eadē ui reſiſtere & generationi credit:cohibendo genitalia dēſari.Aeque maribus ac fœminis ſiſtit ſanguinē:& purgationes fœminaꝝ inhibet.Cum amylo ex aqua pota cœliacoꝝ impetus. Syratiō & uomicas uuluæ curauit:ille & iocineꝝ uitia ternis obolis ex mulſo datis item ſanguinem excreantibus in ſorbitionem.Vlcera in capite infantium mire ſanat.Arterias humidas ſiccat.Siccas aſtringit.Pituitas corruptas purgat in mulſo & aqua.Voci ſuccus ſub certamine utilis dum taxat:& qui gargarizat uua tumente adiecta ruta & coriādro ex lacte.Vtilis & cōtra tonſillas cum alumine.Linguæ aſperæ cū melle.Et cōuulſa intus p ſe uitiiſq; pulmonis.Singultus & uomitiones ſiſtit cum ſucco granati ut Democritus mōſtrat.Recētis ſuccus narium uitia.Spiritus ſubductos emendat.Ipſa trita choleras in aceto quidē pota.Sanguinis fluctiones intus.Iletim etiā ipoſita cū polēta:& ſi māmæ tendantur.Illinitur & tēporibus in capitis dolore.Sumit & cōtra ſcolopēdras & ſcorpiones marinos & ad ſerpentes.Epiphoris illinit & oībus in capite eruptiōibus.Itē ſedis uitiis.Impetigines quoq; uel ſi teneat tantum ꝓhibet.Auribus cū mulſo inſtillat.Aiunt & lyeni mederi eā in horto guſtatā ita ne uellat:ſi is q momorderit dicat ſe lyeni mederi ꝑ dies nouē.Aridæ quoq; farinæ tribus digytis apprehenſam & ſtomachi dolorem ſedare in aqua:& ſimiliter aſperſa in potionē uētris aīalia expellere. Magna ſocietas cum hac ad recreandos defectos aio pulegio cum ſurculis ſuis in ampullas uitreas aceti utriſq; delectis.Qua de cauſa dignior e pulegio corona uertigini q̄ e roſis cubiculis noſtris pronuntiata eſt.Nā & capitis dolores ipoſita dicitur leuare.Quin & olfatu capita tueri cōtra frigoꝝ æſtuſq; iniuriā:& ab ſiti tradit.Negq; æſtuare eos qui duos e pulegio ſurculos ipoſitos auribus in ſole habeant. Illinit etiā in doloribus cum polēta & aceto.Fœmina efficatior.Eſt autē hæc flore purpureo.Mas candidū habet.Nauſeas cum ſale & polēta in frigida aqua pota inhibet.Sic & pectoris ac uētris dolorē.Stomachi autē ex aqua interciſiōes ſiſtit:& uomitiones cum aceto & polēta.Inteſtinoꝝ uitia melle decocta & nitro ſanat.Vrinam pellit ex uino:& ſi amineum ſit:& calculos & interiores oēs dolores.Ex melle & aceto ſedat mēſtrua:& ſecundas.Vuluas conuerſas corrigit.Defunctos partus eiicit.Semē obtumeſcētibus olfatu admouet. Comitialibus in aceto cyathi mēſura dat.Si aquæ inſalubres bibēdæ ſunt:tritum inſpergit.Salſitudines corporis ſi cum uino tradat minuit.Neruoꝝ cauſa & in contractione cum ſale & aceto & melle confricat epiſtotono. Imbibit ad ſerpētium ictus decoctum.Ad ſcorpionum in uino tritum:maxime qđ in ſiccis naſcit.Ad oris exulceratiōes:ad tuſſim efficax habet.Flos recētis incēſus pulices necat odore.Xenocrates pulegii ramū lana inuolutum in tertianis ante acceſſionē olfactandū dari:aut ſtragulis ſubiici:& ita collocari ægrum inter remedia tradit.Silueſtri ad eadē uis efficacior eſt:qđ ſimile eſt origano minoribus foliis q̄ ſatiuū: & a qbuſdā dictamus uocat.Guſtatum a pecore capriſq; balatum concitat.Vnde qdam græci litteras mutantes blechon uocauerunt.Natura tam feruens eſt:ut illitas partes exulceret.Tuſſi inter frictiones fricari ante balnea cōuenit & ante acceſſionum horrorē cōuulſis & torminibus.Podagris mire prodeſt. Epaticis cum melle & ſale bibēdum datur.Pulmonum uitia excreabilia facit.Ad lyenē cum ſale utile eſt:& ueſicæ & ſuſpiriis & inflationibus decoctum ſucco æqualiter:& uuluas corrigit:& cōtra ſcolopēdram terreſtrē uel marinā: itē ſcorpiones.Priuatimue ualet cōtra oēm morſum.Radix cōtra increſcētia ulcera recens potētiſſima.Arida uero cicatricibus decorem affert. Itē pulegio eſt nepetæq; ſocietas. Decocta enim in aqua ad tertias diſcutiunt frigora.Mulierūq; mēſtruis ꝓſunt.Et æſtate ſedant calores. Nepeta quoq; uires contra ſerpētes habet.Fumum ex ea nidorēq; fugiunt:q̄ & ſubſternere in metu obdormituris utile eſt.Tuſa egilopis iponit:& capitis doloribus recēs cum tertia parte panis tēperata aceto illinitur.Succus eius inſtillatus naribus ſupinis ꝓfluuium ſanguinis ſiſtit.Itē radix cum myrti ſemine in paſſo tepido gargarizata anginis medetur.Cuminum ſilueſtre eſt prætenue quaternis aut quinis foliis ueluti ſerratis.Et in ſatiuo magnus uſus in ſtomachi præcipue remediis.Diſcutit pituitas & inflationes.Tritum & cum pane ſumptum uel potum ex aqua uinoq; tormina quoq; & iteſtinoꝝ dolores. Verumtamē oēm pallorem bibentibus gignit.Ita certe ferunt.Portii Latronis clari inter magiſtros dicendi ad ſectores ſimilitudinē coloris ſtudiis contra æmulos imitatos:& pauloante Iulium Vindicē ad ſectorem illum a Nerone libertatis captatione teſtamētis ſic lenocinatum. Narium ſanguinem paſtillis inditum uel ex aceto recens ſiſtit.Et oculoꝝ epiphoris per ſe impoſitum tumentibus cum melle ꝓdeſt infantibus imponi in uentre ſatis eſt.Morbo regio in uino albo ab alienis datur.

De cumino æthiopico:quæ urinam ſtringit:& de cappari:& de liguſtico:ſiue panace:& cunila bubula. CA. XV.

Ethiopicū maxime in poſca illinitur cū melle. Africano priuatim urinæ in cōtinētiā cohiberi
a putant. Satiuū datur & ad iocineris uitia toſtū tritū in aceto. Itē ad uertiginem. Iis uero quos
acriore ui urina mordeat in dulci tritum uino: ad uuluarum uitia in uino. Præterq; impoſtis
uellere foliis teſtium tumoribus toſtum tritūq; cum melle aut roſaceo & cæra. Siluestre ad omnia ea-
dem efficatius. Præterea ad ſerpentes cum oleo: ad ſcorpiones: ad ſcolopēdras. Siſtit & uomitionē nau-
ſeaſq; ex uino: quantum apprehenderint tres digyti. Propter colum quod bibitur. Illiniturq; uel penicil
lis feruens: uel aſtringit faſciis. Strāgulationes uuluæ potum in uino apit tribus drachmis in tribus cya
this uini. Auribus inſtillat ad ſonitus atq; tinnitus cum ſeuo uitulino uel melle. Sugillatis illinitur cum
melle & uua paſſa & aceto. Lentigini nigræ ex aceto. Eſt cumino ſimillimum quod græci uocant am-
mi. Quidam uero æthiopicum cuminū id eſſe exiſtimant. Hippocrates regium appellat: uidelicet quia
efficacius in ægypto iudicauit. Plerisq; alterius naturæ in totū putāt: quoniā ſit exilius & cādidius. Simi-
lis autem & huic uſus. Nā & panibus alexandrinis ſubigit: & cū alimentis interponit. Inflatiōes & tor-
mina diſcutit. Vrinam & mēſtrua ciet. Sugillata & oculoꝝ epiphoras mitigat. Cū lini ſemine ſcorpionū
ictus in uino potum drachmis duabus. Priuatimq; ceraſtarū cum pari portiōe myrrhæ. Coloré quoq;
bibentiū ſimiliter mutat in palloré. Suffitum cum uua paſſa aut reſina uuluas purgat. Tradunt facilius
concipere eas quæ odorantur id per coitū. De cappari ſatis diximus inter pegrinos frutices. Nō utendū
trāſmarino. Innocētius italicū eſt. Ferūt eos q quottidie id edunt paralyſi nō periclitari: nec lyenis dolo-
ribus. Radix eius uitiligines albas tollit: ſi tritæ in ſole fricent. Spleneticis pdeſt in uino pota. Radicis
cortex duabus drachmis dēpto balneaꝝ uſu. Ferūtq; trigintaquinq; diebus p urinā & aluū totū lyenē
emitti. Bibit in lūboꝝ doloribus ac paralyſi. Dentiū dolores ſedat tritū ex aceto ſemē decoctū: uel man
ducata radix. Infundit auriū dolori decoctū oleo. Vlcera quæ phagedenas uocāt folia & radix recens cū
melle ſanāt. Sic & ſtrumas diſcutit radix. Parotidas uermiculoſq; cocta in aqua. Iocineris quoq; malis
medet. Dāt & ad tineas in aceto & melle. Oris exulcerationes in aceto decocta tollit. Stomacho inutiles
eē inter auctores cōuenit. Liguſticū aliq panacē uocāt: ſtomacho utile eſt. Itē cōuulſionibus & iflationi-
bus. Sunt & qdā q cunilā bubulā appellauerūt uti diximus falſo. Cunilæ pter ſatiuā plura ſunt in medi-
cina genera. Quæ bubula appellat: ſemē pulegii habet: utile ad uulnera cōmāducatū ipoſitūq; ut qnto
poſt die ſoluat. Cōtra ſerpētes quoq; in uino bibit: ac tritū plagæ iponit. Vulnera ab iis facta pfricat. Itē
teſtudines cū ſerpentibus pugnaturæ hac ſe muniunt. Quidamq; in hunc uſum panacem uocāt. Sedat
& tumores & uirilium mala: ſicca uel foliis tritis in omni uſu mire congruens ex uino.

Item de cunila: ſiue origano: & de cunilagine: & cunila molli: & libano-tide: & de cunila ſatiua. CA. XVI.

St alia cunila gallinacea appellata a noſtris: a græcis origanū heracleoticū. Prodeſt oculis trita
e addito ſale. Tuſſim quoq; emēdat & iocineꝝ uitia. Lateꝝ dolores cum farina oleo & aceto in
ſorbitionē tēperata. Præcipue uero ſerpentiū morſus. Tertiū genus eſt eius: quæ a græcis ma-
ſcula a noſtris cunilago uocat: odoris fœdi: radicis lignoſæ: folio aſpero. Vires eius uehementiſſimas in
oibus iis generibus eaꝝ tradunt. Manipulo quoq; eius adiecto oēs etiā a tota domo blattas cōuenire ad
eā. Priuatim aduerſus ſcorpiones ex poſca pollere. Tribus foliis ex oleo puncto hoīe fugari ſerpentes. E
cōtrario quæ mollis uocat: piloſioribus foliis ac ramis & aculeatis. Trita mellis odoré habet digytis ta-
ctu eius cohærētibus. Altera thuris q̄ libanotidē appellamus. Medetur utraq; cōtra ſerpētes ex uino uel
aceto. Pulices etiā cōtritæ cū aq̄ ſparſæ necāt. Satiua quoq; ſuos uſus habet. Succus eius cū roſaceo auri-
culas iuuat. Ipſa ad ictos bibit. Fit & ex ea mōtana ſerpillo ſimilis: efficax cōtra ſerpētes. Vrinā mouet.
Purgat & a partu mulieres. Concoctionem mire adiuuat: & ad cibos auiditatē. Vtraq; uel in cruditate
ieiuniis in portione aſpera. Luxatis quoq; utilis. Contra ueſparum & ſimiles ictus ex farina hordeacea
& poſca utiliſſima. Libanotidis alia genera ſuis dicentur locis.

De piperiti & origano: & othimine: praſio: & tragorigano: & heraclio: & lepido: & de gith: ſiue meláthio: & aniſo. CA. XVII.

p Iperitis q̄ & ſiliquaſtrū appellauimus cōtra morbos comitiales bibit Caſtore taliter demōſtrā
te. Caule rubro & lōgo: denſis geniculis: foliis lauri: ſemine albo: tenui: guſtu piperis. Vtilis gin
giuis: dentibus: oris: ſuauitati: & ructibus. Origanū qd̄ in ſapore cunilā æmulat (ut diximus) plura ge-
nera i medicina habet: & onitin uel praſion appellāt: nō diſſimile hyſopo. Priuatim eius uſus cōtra tor-
ſiones ſtomachi in tepida aqua: & cruditates. Cōtra araneos ſcorpiōeſq; in uino albo. Luxata & icuſſa in
aceto & oleo & lana. Tragoriganō ſimilis eſt ſerpillo ſilueſtri. Vrinā ciet. Tumores diſcutit cōtra uiſcum
potū uiperæq; ictū efficaciſſimū: ſtomacho acida ructāti & pcordiis. Tuſſiētibus quoq; cū melle dat: &
pleureticis: & pipneumonicis. Heracliū quoq; tria genera habet nigrius latioribus foliis glutinoſum. Al
teꝝ exilioribus mollibuſq; ſanſuco nō diſſimile: qd̄ aliq praſiō uocare malūt. Tertiū eſt iter hæc mediū
minus q̄ cætera efficax. Optimū āt creticū. Nā & iucūde olet. Proximū ſmyrneū. Deīde heracleoticū ad
potū utilius: qd̄ othimin uocāt. Cōis aūt uſus ſerpētes fugare pcuſſis eſui dare decoctū. Potu urinā ciere.
Ruptis cōuulſis mederi cū panacis radice. Hidropicis cū fico aut cū hyſopo acetabuli mēſuris decoctu
ad ſextā. Itē ſcabiē: pruriginé pſoras in deciſione balneaꝝ. Succus auribus iſundit cū lacte mulieris. Tōli
is quoq; & uuis medet. Capitis ulceribus. Venena opii & gypſi extinguit decoctū: ſi cū cinere & uino bi
bit. Aluū mollit acetabuli mēſura. Sugillatis illinit. Itē dētiū dolori: gbus etiā & cādoré facit cū melle
& nitro. Sāguinē nariū ſiſtit. Ad parotidas decoquit cū hordeacea farina. Ad arterias aſperas cū galla &

melle teritᵉ. Ad lyenē folia cū melle & ſale. Craſſiores pituitas & nigras extenuat coctū cum aceto & ſale ſumptū paulatim. Regio morbo tritū cū oleo & nares infundit. Laſſi perunguntᵉ ex eo: ita ut ne uenter attingat. Epinyctidas cū pice ſanat. Furunculos apit cū fico trita. Strumas cū oleo & aceto & farina hordeacea. Lateris dolores cū fico illitū. Fluctiones ſanguinis in genitalibus tuſum ex aceto illitū. Reliquias purgationū a partu. Lepidiū inter urentia intelligit. Sic & in facie cutē emēdat exulcerando: ut tamē cæra & roſaceo facile ſanet. Sic lepras & pſoras tollit ſemp facile: & cicatricū ulcera. Tradūt in dolore dentiū adalligatū brachio qua doleat: cōpeſcere dolorē. Gith ex græcis alii melāthiō: alii melaſpermon uocāt. Optimū q̄ excitatiſſimi odoris: & q̄ nigerrimū. Medet ſerpentiū plagis & ſcorpionū. Illini ex aceto & melle reperio. Incēſoq; ſerpētes fugari. Bibit drachma una cōtra araneos. Diſtillationē nariū diſcutit tuſum in linteolo olfatū. Capitis dolores illitū ex aceto & infuſum naribus. Cū mirino oculoꝝ epiphoras & tumores. Dentiū dolores coctū cū aceto. Vlcera oris tritū aut cōmanducatū. Itē lepras & lētigines ex aceto. Difficultates ſpirādi addito uino potū. Duricias tumoreſq; ueteres & ſuppurationes illitū. Lac mulieꝝ auget cōtinuis diebus ſumptū. Colligit ſuccus eius ut hyōſcyami. Similiter largius uenenū eſt qđ miremur: cū ſemē gratiſſime panes etiā cōdiat. Oculos quoq; purgat. Vrinā & mēſtrua ciet. Quinimo lintheolo illigatis tantū granis. xxx. ſecūdas trahi reperio. Aiūt & clauis in pedibus mederi tritū in urina. Culices ſuffitu necare: item muſcas. Et aniſum aduerſus ſcorpiōes ex uino bibit: a Pythagora inter pauca laudatū ſiue crudū ſiue decoctū: itē uiride aridūue oibus quæ cōdiuntᵉ: quæq; intingunt deſideratū. Panis etiā cruſtis inferioribus ſubditū. Saccis quoq; addit. Cū amaris nucibus uina cōmēdat. Quin ipſum oris halitū iucūdiorē facit. Fetorēq; tollit māducatū matutinis cū ſmyrneo & melle exiguo. Mox uino collutū uultū iuniorē pſtat: inſomnia leuat ſuſpēſum in puluino ut dormiētes olfaciāt. Appetentiā ciboꝝ præſtat: q̄do id quoq; inter artificia deliciæ fecere: ex quo labor deſiit cibos poſcere. Ob has cauſas qđā anicetū id uocauere. Laudatiſſimū eſt creticū. Proximū ægyptiū. Hoc liguſtici uicē præſtat in cōdimētis. Dolores capitis leuigat ſuffitū naribus. Epiphoris oculoꝝ radicē eius tuſam iponit lollas: ipſum cū croco pari mō & uino: & p ſe tritum cū polenta ad magnas fluctiones: extrahendaq; ſi quæ in oculis inciderint. Narium quoq; cardines cōſumit illitū ex aqua. Sedat anginas cum melle & hyſopo ex aceto gargarizatum. Auribus infundit cum roſaceo. Thoracis pituitas purgat toſtum: cū melle ſumptū meli us. Cum acetabulo aniſi nuces amaras. l. purgatas tere in melle ad tuſſim. Facillime uero aniſi drachmæ tres: papaueris duæ miſcentᵉ melle ad fabæ magnitudinem: & ternis diebus ſummunt. Præcipuum autē ructus. ideo inflatiōibus ſtomachi & inteſtinoꝝ torminibus & cœliacis medetur. Singultus & olfatū decoctum potūq; ihibet. Foliis decoctis digerit cruditates ſuccus decocti: ipſum cum apio olfatum ſternutamenta inhibet. Potū ſomnū concitat. Calculos pellit. Vomitiones cohibet: & præcordioꝝ tumoꝝ & pectoꝝ uitiis. Neruis quoq; qbus ſuccinctum eſt corpus utiliſſimum. Prodeſt eius capitis doloribus inſtillati ſuccum cū oleo decocti. Non aliud utilius uentri & inteſtinis putāt: ideo dyſentericis & tenaſmis datur toſtum. Aliqui addunt & opium pilulis in die ternis lupini magnitudine & in uini cyatho dilutis. Dieuches & ad lumboꝝ dolores ſucco uſus eſt. Semē hydropicis & cœliacis dedit tritum cū menta. Vetꝝ & radicem ad renes. Darion hærbarius parturientibus eo caraplaſma impoſuit cum apio. Item uuluaꝝ dolori. Deditq; bibendum cum aneto parturientibus. Phreneticis quoq; illinunt recēs cum polenta. Sic & infantibus comitiale uitiū aut cōtractiōes ſentiētibus. Pythagoras qdē nō corpori uitio comitiali in manu habētes. Ideoq; q̄plurimū domi ſerendū. Parere quoq; facilius olfantes. Et ſtatim a partu dandum potui poléta aſpera. Soſimenes contra oēs duricias ex aceto uſus eſt. Eo & cōtra laſſitudines in oleo decoquens addito nitro. Semine eis poto laſſitudinis auxiliū uiatoribus ſpopōdit. Heraclides ad inflationes ſtomachi ſemē tribus digytis cum caſtorei obolis duobus ex mulſo dedit. Similiter ad uentris: aut inteſtinoꝝ inflationes. Et ortopnoicis quod ternis dygitis prehenderit ſeminis: tantundē hyoſcyami cū lacte aſinino. Multi uomituris acetabula eius & folia lauri decē trita in aqua bibēda inter cœnā ſuadēt. Strāgulationes uuluæ ſi māducentᵉ: & linat calidū: uel ſi bibat cū caſtoreo in aceto & melle ſedat. Vertigines a ptu cū fœminę cucumeris & lini pari mēſura trinū digytoꝝ uini albi tribus cyathis diſcutit. Cleopolemus ad quartanas trinis digytis ſeminis aniſi & fœniculi uſus eſt in aceto & mellis cyatho uno. Lenit articulares morbos cū amaris nucibus illinitū. Sūt & q aſpidū uenenis aduerſari naturā eius putēt. Vrinā ciet. Sitim cohibet. Venerē ſtimulat. Cū uino ſudorē leniter præſtat. Veſtes quoq; a tineis defendit. Efficacius ſemper recens & quo nigrius. Stomacho tamē inutile eſt præterq̄ inflato.

De aneto & ſagapenio: & de papauere albo & nigro: & quō ſuccus hærbarum colligendus eſt: & de opio. CA. XVIII.

Netum quoq; ructus uomet: & tormina ſedat. Aluum ſiſtit. Epiphoris radices illinuntur ex aqua uel uino. Singultus cohibet ſemen feruens olfatum. Sumptū ex aqua ſedat cruditates.

Cinis eius uuam in faucibus leuat. Oculos & genituram hebetat: ſacopenū qđ apud nos gignit in trāſmarino alienat. Illud. n. ammoniaci lachrymæ ſimile ſagapenion uocat. Prodeſt lateꝝ & pectoris doloribus: cōuulſis: tuſſibus ueteribus: excreationibuſq; præcordioꝝ tumoribus. Sanat & uertigines: tremulos: opiſtothonicos: lyenes: lūbos: pfrictiones. Dat & olfactandum ex aceto in ſtrangulatu uuluæ. Cæteris & potu dat: & cū oleo infricat. Prodeſt & cōtra mala medicamēta. Papaueris diximus genera: & ſponte naſcentis alia promiſimus. Sed ſatiui albi calix ipſe teritur & bibitur ſomni cauſa. Semen elephantis medetur. E nigro papauere ſapor gignitur ſcapo inciſo: ut Diagoras ſuadet cū turgeſcit ut lollas cū defloreſcit hora diei ſereni: hoc eſt cum ros in eo exaruerit. Incidi iubent ſub capite & calice.

Nec in alio genere ipſum inciditur caput. Succus & hic: & hærbæ cuiuſq; lana excipitur. Aut ſi exiguus eſt: ungue pollicis aut lactucis: & poſtero die magis quod inaruit. Papaueris uero largus denſat: & in paſtillos tritus in umbra ſiccatur non ui ſopori fera modo: ueꝝ ſi copioſior hauriat: etiã mortifera p ſomnũ: opion uocãt. Sic ſcimus interẽptũ Licinii Cecinnæ prætorii uiri patrẽ in hiſpania baiulicũ quoniam ualido ſpatibilis odiũ uitæ feciſſe. Itẽ pleroſq; alios. Qua de cã magna cõcertatio extitit. Diagoras & Eraſiſtratus in totũ dãnauere: & ut mortiferꝝ infundi uetãtes. Præterea quoniã uiſui noceret. Addidit Andreas: ideo nõ protinus excecari: eo quoniã adulteratꝝ alexãdriæ. Sed poſtea uſus eius non ſprobatus eſt medicamẽto nobili: qd' diacodion uocãt. Semine quoq; eius trito in paſtillos e lacte utũtur ad ſomnũ: Itẽ ad capitis dolores cũ roſaceo. Cũ his auriũ dolori inſtillatũ. Podagris illinit cũ lacte mulierꝝ. Sic & foliis ipſis utunt ad ſacros ignes. Itẽ uulnera cũ aceto. Et tamen dãnauerim collyriis addi. Multoq; magis quas uocãt lexipyretas: quaſq; pepticas & cœliacas. Nigrũ tamẽ i cœliacis uino dat. Satiuũ omne magis rotũdat capita. At ſilueſtri longũ ac puſillũ: & ad oẽs effectus ualentius. Decoquit & bibit cõtra uigilias: eadẽq; aqua fouet oꝛa. Optimus in ſiccis: & ubi raro pluit. Cũ capita ipſa & folia decoquunt: ſucus meconiũ uocat: multũ opio ignauior. Experimentũ opii eſt primũ in odore. Sinceꝝ. n. perpeti nõ mos eſt. Dein in lucernis: ut pura luceat flãma: aut extinctum demũ oleat. Quæ in fucato nõ eueniunt. Accenditur quoq; difficilius: & crebro extinguit. Eſt ſinceri experimentum & in aqua quia nebula innatat. Fictum in poſca coit: ſed maxime miꝝ æſtiuo ſole deprehendi: ſincerum. n. ſudat: & ſe diluit: donec ſucco recenti ſimile fiat. Mneſides optime ſeruari putat hyoſcyami ſemine adiecto. Alii in faba.

De empractico & ceratico: & glaucio ſiue paralio: & heracrio ſiue aphro: & de diacodio. CA. XIX.

Inter ſatiua eſt & ſilueſtria medium genus: quod niſi in aruis eſſet: ſpõte naſceretur. Rhiam uocauimus & erraticum. Quidam id decerptum ꝓtinus cum toto calice mandunt. Aluum exinaniunt capita quinq; decocta in uini tribus heminis pota ſomnum faciunt: ſilueſtrium unũ genus ceratitin uocãt: nigrum: cubitali altitudine: radice craſſe: & corticoſa: caliculo inflexo ut cornicula. Folia minora & tenuiora q̃ cæteris ſilueſtribus: ſemẽ exile. Tempeſtiuum eſt meſſibus. Aluum purgat dimidio acetabulo in mulſo. Folia trita cum oleo argemmas iumentorum ſanant. Radix acetabuli menſura cocta in duobus ſextariis ad dimidias datur ad lumboꝝ uitia & iocineris. Carbunculis medẽtur ex melle folia. Quidam hoc genus glaution uocant alii paralion. Naſcitur enim in afflatu maris: aut nitroſo loco. Alteꝝ eſt in ſilueſtribus generibus heraclion: uocat ab aliis aphron. Foliis ii procul intuearis ſpeciem paſſerum præſentibus: radice in ſumma terræ cute: fœminæ ſpumeo. Ex hoc lina ſplẽdorẽ trahunt æſtate. Tunditur in pila comitialibus morbis acetabuli mẽſura ſeminis in uino albo: uomitiones enim facit. Medicamento quod diacodion & aſteriace uocat utiliſſimũ. Fit autem huius papaueris aut cuiuſcunq; ſilueſtris capitibus. cxx. in aquæ cæleſtis ſextaris tribus biduo maceratis: in eademq; decoctis: deinde ſiccatis: iterũq; cũ melle decoctis ad dimidias partes uapore tenui. Addidere poſtea drachmas ſenas croci: hypociſtidis: thuris: acicæ: & paſſi cretici ſextarium. Hac oſtentatione ſimplex quidem & antiqua illa ſalubritas papauere & melle conſtat.

De tithymalo & archelio: & portulaca ſiue peplio: & coriandro & de atriplici CA. XX.

Tertium genus eſt tithymalõ: mecona uocãt: alii archaliõ: folio leui: albo: capite magnitudinis fabæ. Colligitur uua florente. Siccat in umbra. Semẽ potum purgat aluum dimidio acetabulo in mulſo. Cuiuſcunq; aũt papaueris caput uiride uel ſiccum illitum epiphoras oculorum lenit. Opium ex uino miraculo ſi ꝓtinus detur ſcorpionũ ictibus reſiſtit. Aliqui hoc tãtũ nigro tribuunt: ſi capita eius uel folia terãtur. Eſt & portulaca quã peplion uocant: nõ multum ſatiua efficacior. Cuius memorabiles uſus tradunt. Sagittaꝝ uenena & ſerpẽtium hemorroidum & præſigrum reſtringi: ꝑ cibo ſumpta & plagis impoſita extrahit. Itẽ hyoſcyamo poto e paſſoq; expreſſo ſucco. Cum ipſa non eſt: ſemen eius ſimili effectu ꝓdeſt. Reſiſtit & aquaꝝ uiciis: capitis dolori: ulceribuſq; in uino tuſa & impoſita. Reliqua ulcera cõmãducata cum melle ſanat. Sic & infantium cerebro imponitur: umbilicoq; ꝓciduo. In epiphoris uero omnium fronte tẽporibuſq; cum polenta. Sed ipſis oculis e lacte & melle. Eadẽ ſi procident prodeſt oculis: foliis tritis cum corticibus fabæ. Puſtulis cum polẽta & ſale & aceto ac cæra. Et ulcera oris tumoremq; gingiuarum cõmanducata cruda ſedat. Item dentium dolores. Tõſillarum ulcera ſuccus decoctæ. Quidam adiecere paulum murræ. Nã & mobiles dentes ſtabilit commanducata. Cruditates ſedat: uocemq; firmat: & ſitim arcet. Ceruicis dolores cum galla & lini ſemine pari menſura ſedat. Mammarum uitia cum melle aut cimolia creta. Salutaris & ſuſpirioſis ſemine cũ melle hauſto. Stomachum in acetariis ſumpta corroborat. Ardentibus febribus imponitur cum polenta. Et alias manducata refrigerat etiam inteſtina. Vomitiones ſiſtit. Dyſenteriæ & uomicis datur ex aceto uel bibitur cum cumino. Tenaſmis autẽ cocta & comitialibus cibo uel potu ꝓdeſt. Purgatiõibus mulierum acetabuli menſura in ſapa. Podagris calidis cum ſale illita & ſacro igni. Succus eius potus renes iuuat ac ueſicas. Ventris animalia pellit. Ad uulnerum dolores ex oleo cum polenta imponitur. Neruorum duricias emollit. Metrodorus qui epitomen: ton: rhizotomumemon ſcripſit: purgationibus a partu dandã cenſuit. Venerẽ inhibet: ueneriſq; ſomnia. Prætorii uiri pater eſt hiſpaniæ priceps: quẽ ſcio pp ipatibiles uuæ morbos radicẽ eius filo ſuſpenſam e collo gerere: ꝑterq; in balneis: & ita liberatũ incõmodo omni. Quinetiã inueni apud auctores: caput inde litũ diſtillationẽ toto anno nõ ſentire. Oculos tamen hebetare putat. Coriandrũ inter ſilueſtria nõ inuenit. Præcipuũ tamẽ eſſe cõſtat ſtatim ægyptium. Valet

cõtra ſerpentiũ genus unũ:quod amphiſbenas uocant:potũ ipoſitũq; Sanat & alia uulnera. Epinyctidas puſtulas tritũ. Sic & omnes tumores collectioneſq; cũ melle aut uua paſſa. Panos uero ex aceto tritum. Seminis grana tria in tertianis deuorari iubẽt aliqui ante acceſſionem. Vel plura illini fronti. Sunt qui & ante ſolis ortum ceruicalibus ſubiici efficaciter putent. Vis magna ad refrigerandos ardores uiridi. Vlcera quoq; quæ ſerpunt ſanat cũ melle uel uua paſſa. Itẽ teſtes:ambuſta:carbũculos:aures cũ lacte mulieres:epiphoras oculorũ:uentris & inteſtinoꝝ fluctiones. Semẽ ex aqua potum bibiť in choleris cũ ruta. Pellit aĩalia interaneoꝝ cũ mali punici ſucco & oleo ſemẽ potũ. Xenocrates tradit rem mirã:ſi uera eſt. Menſtrua contineri uno die:ſi unũ granum biberint fœminæ:biduo ſi duo:& totidem diebus quot grana ſumpſerint. M. Varro coriandro ſubtritro cũ aceto carnem incorruptã æſtate ſeruari putat. A triplex & ſilueſtre eſt & ſatiuum accuſatum a Pythagora tanq; faceret hydropicos morboſq; regios & pallorem. Coquitur difficillime:ac ne in hortis quidem iuxta id naſci qcq; niſi languidũ culpauit. Addidere Dionyſius & Diocles plurimos gigni ex eo morbos. Nec niſi mutata ſæpius aqua coquendũ. Stomacho cõtrariũ eſſe. Lentigines & papulas gignere. Miror quare difficulter in italia id naſci tradiderit Solum Smyrneus hippocrates uuluaꝝ uitiis id infundi cum beta. Lycus neapolitanus cõtra cantharidas bibendum dedit. Panos furunculos incipientes:duricias oẽs uel cocto uel crudo utiliter illini putãt. Itẽ ignẽ ſacrum cum melle aceto nitroq;:ſimiliter podagris. Vngues ſcabros detrahere dicitur ſine ulcere. Sunt qui in morbo regio dent ſemẽ eius cũ melle. Arterias & tonſillas nitro addito perfricent. Aluum moueant. Cocto aut per ſe aut cum malua aut lenticula concitantes uomitiones. Silueſtri capillos tingunt:& ad ſupradicta utuntur medicina.

De malua malope:& althea:& lapatio:& oxylapato:& hydrolapato:& hippolapato:& bubalapato. CA. XXI.

Contrario in magnis laudibus malua eſt utraq; & ſatiua & ſilueſtris. Duo genera eaꝝ amplitudine folii diſcernuntur. Maiorem græci malopen uocant in ſatiuis. Alteram ab emolliẽdo uentre dictã putant malachẽ. E ſilueſtribus cui grande folium & radices albæ althea uocatur ab excellẽtia effectus a qbuſdã ariſthalthea. Omne ſolum in quo ſerunť pinguius faciũt. Huic cõtra oẽs aculeatos ictus efficatior uis:præcipue ſcorpionũ:ueſpaꝝ:ſimiliũ:& muris aranei. Quin & trita cũ oleo qualibet eaꝝ peruncti ante uel habentes eas non feriũtur. Folium impoſitũ ſcorpionibus torporem aſſert. Valent & cõtra uenena. Aculeos oĩs extrahũt illitæ crudæ aut cũ anetho potæ. Decoctæ uero cũ radice ſua leporis marini uenena reſtinguũt. Et ut quidã dicunt ſi uomať. De eiſdẽ mira & alia traduntur Sed maxime ſi quottidie quis ſucci ex qualibet eaꝝ ſorbeat cyathum dimidium oĩbus morbis carituꝝ. Vlcera manãtia in capite ſanant. In urina putrefactæ lichenas. Et ulcera oris cum melle. Radix decocta furfures capitis & dentiũ mobilitates. Eius quæ unũ caulẽ habet radice circa dentem qui doleat perunge:donec deſinat dolor. Eadem ſtrumas & parotidas panoſq; addita hominis ſaliua purgat citra uulnus. Semen in uino nigro potũ a pituita & nauſeis liberat. Radix mãmaꝝ uitiis occurrit ad alligata in lana nigra. Tuſſim in lacte cocta & ſorbitionis modo ſumpta quinis diebus emẽdat. Stomacho inutiles ſex. Niger dicit. Olympiades thebanus abortiuas eſſe cum adipe anſeris. Aliqui purgari fœminas foliis earum manus plenæ menſura in oleo & uino ſumptis. Vtique conſtat parturientes foliis ſubſtratis celerius ſolui. Protinus a partu reuocanda:ne uulua ſequatur. Dat & ſuccũ bibendum parturientibus ieiunis in uino decocta hiemina. Quin & ſemen tritum adalligant brachio genitale non continentium. Adeoq; eæ ueneri naſcuntur:ut ſemẽ unicaulis aſperſum cubitali fœminaꝝ auiditates augere ad ĩfinitũ Xenocrates tradat. Itẽ tres radices iuxta adalligatas. Tenaſmo & diſentericis utiliſſime infundi. Item fœdis uitiis:uel ſi foueantur. Melãcholicis quoq; ſuccus datur cyathis thernis tepidus. Et inſaniẽtibus quaternis. Decoctæ comitialibus heminæ ſucci. Hic & calculos & inflatione & torminibus aut opiſtotonico laborantibus tepidus illinitur. Et ſacris ignibus & ambuſtis decocta in oleũ folia imponuntur. Et ad uulneꝝ ipetus cruda cũ pane. ſuccus decoctæ neruis ꝓdeſt:& ueſicæ:& inteſtinoꝝ roſionibus. Vuluas & cibo & infuſione mollit in oleo:ſuccus decoctæ pori meatus ſuaues facit. Artheæ in oĩbus ſupradictis efficacior radix:præcipue cõuulſis ruptiſq;. Cocta in aqua aluũ ſiſtit. Ex uino albo ſtrumas & parotidas & mãmaꝝ inflãmationes:& panos in uino folia decocta & illita tolunt. Eadẽq; arida in lacte decocta q̃libet pernicioſæ tuſſi citiſſime medent. Hippocrates uulneratis ſitiẽtibuſq; defectu ſanguinis radicibus decoctæ ſuccũ bibẽdũ dedit. Et eã uulneribus cũ melle & reſina. Itẽ cõuulſis:luxatis:tumẽtibus: & muſculis:neruis:articulis ipoſuit. Et aſmaticis ac dyſentericis in uino bibendũ dedit. Mirũ aquam radice ea addita addẽſari ſub diuo:atq; elacteſcere. Efficatior aũt quo recẽtior. Nec lapatiũ diſſimiles effectus habet. Eſt autem ſilueſtre:quod alii oxalidẽ appellãt:ſatiuo proximum:foliis aquoſis:colore betæ candidæ:radice minima. Noſtri uero rumicem:alii lapatium cantherinũ ad ſtrumas cũ axũgia efficaciſſimũ Eſt & alteꝝ genus fere oxylapaton uocãt. Satiuo idem ſimilius:& acutiora habet folia ac rubriora:non niſi in paludibus naſcens. Sunt q hydrolapaton tradunt in aqua natũ. Eſt & aliud hippolapaton maius ſatiuo:cãdidiuſq; ac ſpiſſius. Silueſtria ſcorpionũ ictibus medenť:& ferire ꝓhibẽt habẽtes. Radix aceto decocta ſi coleť ſuccus dentibus auxiliatur. Si uero bibať morbo regio:ſemẽ ſtomachi inextricabilia uitia ſanat. Hippolapati radices priuatim ungues ſcabroſos detrahunt. Dyſentericos ſemẽ duabus drachmis in uino potum liberat. Oxylapati ſemẽ lotum in aqua cæleſti ſanguinẽ ꝓdeſt reiiciẽtibus. Adiecta acacia lẽtis magnitudine ꝓdeſt. Præſtãtiſſimos paſtillos faciunt ex foliis & radice addito nitro & iure exiguo. In uſu aceto diluunt. Sed ſatiuũ in epiphoris oculoꝝ illinunt frontibus. Radice melicerias & lepras curãt. In uino uero decocta ſtrumas & potidas & calculos. Poto uino & lyentes. Cœliacos æque

& dyſentericos & tenaſmos. Ex eadem q̄ omnia efficatius. Ius lapati & ructus facit: & urinam ciet: & caliginē oculoꝝ diſcutit. Itē prurītū corporis in ſola balneaꝝ additū: aut prius ipſum illitū ſine oleo. Fit mat & cōmanducata radix dentes. Eadē decocta cū uino ſiſtit aluū. Folia ſoluūt adiecto ſale. Adiecit Solon neq; ut omittamus bulapaton: radicis tantū altitudine differens eſt: & erga dyſentericos efficacis effectus potū ex uino.

De ſinapis tribus generibus: & marrubio: & ſerpillo: & ſiſymbrio: ſiue thymbræo: & de lini ſemine: & blito. CA. XXII.

Inapis cuius in ſatiuis tria genera diximus. Pythagoras principatum habere ex iis quoꝝ ſublime uis ferat iudicauit: quoniā nō aliud magis in nares & cerebrū penetret. Ad ſerpentiū ictus & ſcorpionū tritū cū aceto illinit. Fungoꝝ uenena diſcutit. Cōtra pituitā tenetur in ore donec liqueſcat: aut gargarizat cū aqua mulſa. Ad dentiū dolorē mādit. Ad uuā gargarizat cū aceto & melle. Stomacho utiliſſimū cōtra oīa uitia pulmonibuſq; Excreationes faciles facit in cibo ſumptū. Daf & ſu ſpirioſis. Itē comitialibus tepidū cum ſucco cucumeꝝ. Senſus atq; ſternutamēta capitis purgat. Aluum mollit. Mēſtrua & urinā ciet. Et hydropicis īponit. Cū fico & cumino tuſum ternis partibus comitiali morbo. Et uuluaꝝ cōuerſionē ſuffitū excitat odore aceto mixto. Itē lethargicos. Adiicit tordylion. Eſt autē id ſemen ex ſili. Et ſi uehementior ſomnus lethargicos premat: cruribus aut etiā capiti illinitur cū fico & aceto. Veteres dolores thoracis: lumboꝝ: coxendicū: lienū: & in quacūq; parte corporis ex alto uitia extrahenda ſunt: illitū cauſtica ui emendat puſtulas faciendo. At in magna duricia ſine fico īpoſitum uel ſi uehementior uirgo timeat p duplices pānos. Vtunt ad alopetias cū rubrica: pſoras: lepras: phthiriaſes: litannicos: opiſtothonicos. Iungunt quoq; ſcabras genas aut caligantes oculos cū melle. Succuſq; tribus modis exprimitur in fictili: caleſcitq; in eo in ſole modice. Exit & e cauliculo ſuccus lacteus: q ita cū īduruit: dentiū dolori medet. Semen ac radix cū imaduere: muſto cōterunt. Manuſq; plenæ mēſura ſorbent ad firmandas fauces: ſtomachū: oculos: caput: ſenſuſq; oēs. Mulieꝝ etiā laſſitudines ſaluberrimo genere medicinæ. Calculos quoq; diſcutit potū ex aceto. Illinunt & liuoribus ſugillatiſq; cū melle & adipe anſerino aut cæra cypria. Fit & oleū ex ſemine madefacto in oleo expreſſoq; quo utunt ad neruoꝝ rigores: lumborūq; & coxendicū pſtrictiones. Sinapis naturā effectuſq; eoſdē habere tradit adarca inter ſiluas tacta in cortice calamoꝝ ſub ipſa coma naſcēs. Marrubiū pleriq; inter primas hærbas cōmē dauere: quē græci praſion uocāt: alii linoſtrophon: nōnulli philopeda: aut philophares: notius q̄ ut indi candū ſit. Huius folia ſemēq; contrita proſunt cōtra ſerpētes: pectoꝝ & lateris dolores: tuſſim ueterē. Et iis q ſanguinē eiiciūt eximie utile: ſcapis eius cū panico aqua decoctis: ut aſperitas ſucci mitigef. Imponitur ſtrumis cū adipe. Sūt q uiridis ſemē q̄tū duobus digytis capiāt cū farris pugillo decoctū addito exiguo olei & ſalis ſorbere ieiunos ad tuſſim iubeāt. Alii nihil cōpant. In eadē cā marrubii & fœniculi ſucci ad ſextarios ternos expreſſis decoctiſq; ad ſextarios duos: cū addito mellis ſextario rurſus decocto ad ſextarios duos: ſi cochlearii mēſura in die ſorbeat in aquæ cyatho. Et uiriliū uitiis tuſum cū melle mire ꝓdeſt. Lichenas purgat ex aceto. Ruptis conuulſis ſpaſmatū neruis ſalutare. Potū aluū ſoluit cum ſale & aceto. Itē mēſtrua & ſecundas mulieꝝ. Arida farina cū melle ad tuſim ſiccā efficaciſſima eſt. Itē ad cācrenas & pterygia. Succus uero articulis & enaribus morbo regio: minuēdæq; bili cum melle ꝓdeſt. Itē cōtra uenena inter pauca potens. Ipſa hærba ſtomachum & excreationes pectoris purgat. Cū iride & melle urinam ciet. Cauenda tamen exulceratæ ueſicæ & renū uitiis. Dicitur ſuccus claritatē oculoꝝ adiuuare. Caſtor marrubii duo genera tradit. Nigrū: & quod magis ꝓbat candidū. In ouū inane ſuccum adiicit his: ipſumq; ouū infundit melle æquis portionibus tepefactū: uomicas rūpere: purgare: perſanare ꝓmittēs. Illitis etiā uulneribus a cane factis tuſa cū axūgia ueteri. Serpillū a ſerpēdo putāt dictum. Quod in ſilueſtri euenit: in petris maxime. Satiuum non ſerpit: ſed ad palmi altitudinem increſcit. Pinguius uoluntarium & candidioribus foliis & ramis: aduerſus ſerpētes efficax maxime cenchrin & ſcolopendras terreſtres ac marinas. Et ſcorpiones decoctis in uino ramis foliiſq; Fugat & odore: cominus ſi uraf. Et cōtra marinoꝝ uenena præcipue ualet. Capitis doloribus decoctū in aceto illinit tpibus ac fronti cū roſaceo. Item phreneticis: lethargicis: cōtra tormina & urinæ difficultatē: anginas: uomitiōes drachmis quattuor datur. Ex aqua bibitur & ad iocineꝝ dolores. Folia obolis quattuor dantur ad lyenē ex aceto. Ad cruētas excreationes terit in cyathis duobus aceti & mellis. Siſymbriū ſilueſtre a qbuſdā thymbræum appellatū: pedali nō amplius altitudine: quod in riguis naſcit ſimile naſturtio eſt. Vtrumq; efficax aduerſus aculeata aīalia: ut ſunt crabrones & ſimilia. Quod in ſicco ortū odoratū eſt: inſerit coronis angustiore folio. Sedant utraq; capitis doloreſ. Itē epiphoras: ut Pilinus tradit. Alii panē addunt. Alii per ſe decoquunt in uino. Sanat & epinyctidas: cutiſq; uitia in facie mulieꝝ intra quartū diē noctibus impoſitū diebuſq; detractū. Vomitiones: ſingultus: tormina: ſtomachi diſſolutiones cohibet ſiue in cibo ſumptum: ſiue in ſucco potū. Nō edendū grauidis: niſi mortuo cōceptu. Quippe etiā īpoſitum eiicit. Mouet urinā cum uino potum. Silueſtre & calculos. Quos uigilare opus ſit excitat infuſum capiti cū aceto. Lini ſemen cū aliis qdē in uſu eſt. Et per ſe mulierum cutis uitia emendat in facie. Oculoꝝ aciē ſucco adiuuat. Epiphoras cum thure & aqua aut cum myrrha. Cum uino ſedat potidas. Cum melle aut adipe aut cæra ſtomachi ſolutiones inſperſum polētæ modo. Anginas in aqua & oleo decoctū: & cum aniſo illitū Torretur ut aluum ſiſtat. Cœliacis & dyſentericis imponitur ex aceto. Ad iocineris dolores eſtur cum uua paſſa. Et ad phthiſin utiliſſime. Semine fiunt & eligmata. Muſculoꝝ: neruoꝝ: articuloꝝ: ceruicū duricias. Cerebri mēbranas mitigat farina ſeminis nitro aut ſale aut cinere additis. Eadē cum fico item cōcoquit ac maturat. Cum radice uero cucumeris ſilueſtris extrahit quæcunq; corpori inhærent. Sic &

fracta oſſa:ſerpere ulcus in uino decocta prohibet.Eruptiones pituitæ cum melle emendat.Vngues ſcabros cum pari modo naſturtii:& teſtium uitia & ramices cum reſina & mura:& cãcrenas ex aqua.Stomachi dolores cum fœnogræco ſextariis utriſq; decoctis in aqua mulſa. Inteſtinorum & thoracis pernicioſa utria clyſtere in oleo & melle.Blitum iners uidetur ac ſine ſapore aut acrimonia ulla.Vnde conuitium fœminis apud Menandrum faciunt mariti.Stomacho inutile eſt.Ventrem adeo turbat:ut choleram faciat aliquibus.Dicitur tamen aduerſus ſcorpiones potum e uino prodeſſe:& clauis pedum illini.Item lyenibus & temporum dolori ex oleo.Hippocrates menſtrua ſiſtit eo cibo putat.

De meu.& fœniculo:& hippomarathro uel myrſeneo: & canabi:& de furula:& carduis. CA. XXIII.

Eu in italia non niſi a medicis ſeritur:& iis admodum paucis.Duo genera eius.Nobilius athamanticum uocant illi ab athamante inuentum.Hi quoniam laudatiſſimum in athamante reperiatur:foliis anetho ſimile:& caule aliquando bicubitali:radicibus multis & obnigris: quibuſdam altiſſimis.Minus ruſſum q̃ illud alterum.Ciet urinam in aqua potum radice trita uel decocta. Inflatiões ſtomachi mire diſcutit.Item tormina & ueſicæ uitia.Vuluarumq; articulis cum melle.Infantibus cum apio illitum imo uentri urinas mouet.Fœniculũ nobilitauere ſerpentes guſtatu ut diximus ſenectam exuendo:oculorumq; aciem ſucco eius reficiendo.Vnde intellectum eſt hominum quoq; caliginem præcipue eo releuari.Colligitur hoc caule turgeſcente.In ſole ſiccatur.Iungitur ex melle.Vbiq; hoc eſt.Laudatiſſimum tamen in hiberia e lachrymis fit & ex ſemine recenti.Fit etiam e radicibus prima germinatione inciſis.Eſt & in hoc genere ſilueſtre:quod alii hippomarathron:alii myrſeneum uocant:foliis maioribus:guſtu acriore:procerius:brachiali craſſitudine:radice candida.Naſcitur in calidis: ſed ſaxoſis.Diocles & aliud hippomarathri genus tradit:longo & anguſto folio:ſemine coriandri. Medicinæ in ſatiuo ad ſcorpionum ictus & ſerpentium ſemine in uino poto.Succus & auribus inſtillatur: uermiculoſq; in his necat.Id ipſum condimentis prope omnibus inſeritur. Oxyporis etiam aptiſſime. Quin & cruſtis ſubditur panis.Semen ſtomachum diſſolutum aſtringit uel ſebribus ſumptum.Nauſeam ex aqua tritum ſedat.Pulmonibus & iocineribus laudatiſſimum.Ventrem ſiſtit cum modice ſumitur.Vrinam excitat:& tormina mitigat totum decoctum.Lactiſq; defectu potum mammas replet. Radix cum ptiſana ſumpta renes purgat ſiue decocto ſucco:ſiue ſemine ſumpto.Prodeſt & hydropicis radix ex uino cocta.Item conuulſus illinuntur folia tumoribus. Ardentes ex aceto calculos ueſicæ pellunt.Genituræ abundantiam quoquomodo hauſtum facit.Verendis amiciſſimum:ſiue ad fouendum radice cum uino cocta:ſiue contrita in oleo illitum.Multi tumoribus & ſugillatis cum cæra illinunt:& radice in ſucco uel cum melle contra canis morſum utuntur:& cõtra multipedem ex uino. Hippomarathron ad omnia uehemẽtius.Calculos præcipue pellit.Prodeſt ueſicæ cum uino leui:& fœminarum menſtruis:efficacius in eo ſemen q̃ radix.Modus in utroq; quod duobus digytis trito additur in potionem.Petriclius qui ophiaca ſcripſit & Micon qui rhizitomumena aduerſus ſerpẽtes nihil hippomarathro efficacius putauere. Sane & Nicander non in nouiſſimis poſuit. Canabis in ſiluis primum nata eſt:nigriore folio & aſperiore.Semen eius extinguere genituram uirorum dicitur.Succus ex eo uermiculos aurium & quodcunq; intrauerit eiicit:ſed cũ dolore capitis.Tantaq; uis ei eſt:ut aquæ infuſa coagulare eam dicatur.Et ideo iumentorum aluo ſuccurrit pota in aqua.Radix cõtractos articulos emollit in aqua cocta.Item podagras & ſimiles impetus.Ambuſtis cruda illinitur:ſed ſæpius mutaẽ: priuſq; areſcat.Ferula ſemen ſimile aneto habet.Quæ ab imo caule diuiditur a cacumine fœmina putatur.Cales eduntur decocti.Commendãturq; muſto ac melle.Stomacho utiles.Sint plures ſumpti:capitis dolores faciunt.Radix denarii pondere in uini cyathis duobus bibitur aduerſus ſerpẽtes. Et ipſa radix imponitur.Sic & torminibus medetur.Ex oleo autem & aceto cõtra ſudores immodicos uel in febribus proficit.Succus ferulæ aluum ſoluit fabæ magnitudie deuoratuſq;.Et uiridi ferula muſculus utilis eſt ad omnia ea uitia.Ad ſanguinem ſiſtendum decem grana ſeminis bibuntur in uino trita uel medulla. Sunt qui comitialibus morbis dandum putant luna quarta:ſexta:ſeptima ligulæ menſura. Natura ferularum murenis infeſtiſſima eſt.Tactæ ſiquidem ea moriuntur. Caſtor radicis ſuccum & oculorum claritati conferre multum putauit:& de carduorum ſatu inter hortenſia diximus. Quapropter & medicinam ex iis non differamus.Silueſtrium genera ſunt duo.Vnum fruticoſius a terra ſtatim.Alterum unicaule craſſius.Vtriq; folia pauca:ſpinoſa:muricatis cacuminibus.Sed alter florem purpureum mittit inter medios aculeos celeriter caneſcentem:& abeuntem cum aura.Scolimon græci uocant.Hic anteq; floreat contuſus atq; expreſſus illito ſucco alopecias replet.Radix cuiuſq; ex aqua decocta potatoribus ſitim facere narratur.Stomachum corroborat:& uuluis ſi credimns etiam conferre aliquid traditur:ut mares gignantur.Ita enim Cherias athenienſis ſcripſit:& Glaucias qui circa carduos diligentiſſimus uidetur.Manducatus carduus hic odorem commendat oris.

Confectio tyriacæ compoſitio medicaminis Anthiochi. CA. XXIIII.

Ed ante diſceſſum ab hortẽſibus unam compoſitionẽ ex iis clariſſimã ſubtexemus aduerſus uenenata animalia:inciſam lapide uerſibus in limine ædis Aeſculapii.Serpilli duum denariorum põdus.Opopanacis & milii tantundẽ ſingulorũ.Trifolii pondus denarii.Anethi & fœniculi ſeminis & aniſi & maii & apii denariorũ ſenũ ex ſingulis generibus:erui farinæ duodecim. Hæc tuſa cribrataq; uino quantũ poſſit excellenti digeruntẽ in paſtillos:uictoriati põdere. Ex iis ſinguli dantẽ ex uini mixti cyathis ternis.Hac tyriaca magnus rex Anthiochus aduerſus omnia uenena uſus traditur.

De natura florum & coronamentoꝝ.De mira floꝝ uarietate. CA. I.

IN HORTIS SERI ET CORONAMENTA IVS SIT CATO IN/enarrabili florum maxime ſubtilitate: quãdo nulla nulli põt facilius eſſe loqui q̃ rerum naturæ pingere:laſciuiẽti præſertim & in magno gaudio fertilitatis tam uarie ludenti.Quippe reliqua uſus alimẽtiq; gratia genu/it.Ideoq; ſæcula annoſq; tribuit iis.Flores uero odoreſq; de die in diẽ gi/gnit.Magna ut palam eſt admonitione hoſum: quæ ſpectatiſſime flore/ant celerrime marceſcere.Sed ne pictura quidem ſufficiente imagini co/lorum reddendæ: mixturamq; uarietati ſiue alterni atq; multiplices in/ter ſe nectantur:ſiue priuatis generum funiculis in orbem:in obliquum in ambitum:quædam coronæ per coronas currunt.

De ſtrophiolo ſerto:& qui primũ flores miſcere cœperit:& quãdo pi/mũ corolla inuenta uel appellata & quare. CA. II.

Enuioribus utebanꝯ antiqui:ſtrophia appellantes:unde nata ſtrophiola.Quin & uocabulum t ipſum tarde inde cõmunicatũ eſt inter ſacra tantũ & bellicos honores coronis ſuũ nomen uin/dicantibus.Cũ uero a floribus fierent ſerta a ſerendo ſeruiæ appellabanꝯ. Quod apud græcos quoq; nõ adeo antiquitus placuit.Arboꝝ.n.ramis coronari in ſacris certaminibus mos erat primũ.Po/ſtea uariari cœptũ mixtura uerſicolores.Florũq; inuicẽ odoreſq; accẽdere ſiriõii ex ingenio Pauſiæ picto/ris atq; Glyrecæ coronariæ dilectæ admodũ illi cũ opera eius pictura imitareꝯ adinuenit:& illa puocãs uariaret:eſſetq; certamen artis ac naturæ.Quales ẽt nũc extant artificis illius tabellæ: atq; in primis ap/pellata ſtephanoplocos qua pinxit ipſam.Idq; factũ eſt poſt olympiadẽ centeſimã.Sic coronis e floribus receptis paulo mox ſubiere quæ uocanꝯ ægyptiæ:ac deinde hybernæ:tũ cum terra flores negat:tamen to e cornibus tincto.Paulatimq; & romæ ſubrepſit appellatio corollis inter initia ꝓpter gracilitatem no minatis:mox & corolariis:poſtq̃ e lamina ærea tenui inaurata aut inargentata dabantur.

Quis primũ coronã foliis aureis & argẽteis dedit & de honore coronaꝝ apud antiquos:& de Sci/pionis honore:& de pactilibus coronis:& Cleopatræ reginæ facta. CA. III.

Raſſus diues primus argẽto auroq; folia imitatus ludis ſuis coronas dedit. Acceſſerunt quoq; e & laniſcos:quos adiici ipſaꝝ coronaꝝ honos erat ꝓp hetruſcas qbus iungi niſi aurei non debe bant.Puri diu fuere ii.Celare eos primũ inſtituit.P.Claudius Pulcher:brattheaſq; etiã phyliræ dedit.Semp tamẽ auctoritas uel ludicro quæſitaꝝ fuit. Nãq; ad certamina in circũ per ludos & ipſi de/ſcendebãt:& ſeruos ſuos quoſq; mittebant.Inde illa.xii.tabulaꝝ lex.Qui coronã parit.Ipſe pecuniamue eius.Virtutis ergo arguiꝯ:quã ſerui equiue meruiſſent.Pecuniã partam lege dici nemo dubitauit. Quis ergo honos? ut ipſi mortuo parẽtibuſq; eius dum intus poſitus eſſet:foris ue ferreꝯ:ſine fraude eſſet im poſita.Alias in uſu ꝓmiſcuo ne ludicræ quidẽ erant:ingenſq; & iis ſeueritas.L.Fuluius argentarius bel/lo punico ſecũdo cũ corona roſacea interdiu e pergula ſua in foꝝ ꝓſpexiſſe dictus:ex auctoritate ſenatus in carcerẽ adductus non ante finẽ belli emiſſus eſt.P.Mutianus cũ demptã Marſyæ coronã e floribus ca piti ſuo impoſuiſſet:atq; ob id duci eũ in uincula triũuiri iuſſiſſent:appellauit Tri.Pleb.nec interceſſere illi aliter q̃ athenis:ubi comeſa bundi iuuenes ante meridiẽ cõuentus ſapientiũ quoq; doctrinæ frequẽ/tabant. Apud nos exemplũ licẽtiæ huius nõ eſt aliud q̃ filia Diui Auguſti.Cuius luxuria noctibus coro natum Marſiam litteræ illius deſcribunt.Floꝝ quidem populus Ro.honorẽ Scipioni tantũ adhibuit. Suario cognominabatur: ꝓpter ſimilitudinẽ Suarii cuiuſdam negociatoris.Ob id erat in tribunatu ple bei admodũ gratus:dignuſq; africanoꝝ familia.Nec ei fuit in bonis funeris impẽſa.Aſſes ergo contulit populus:ac funus elocauit:quaq; parte ferebaꝯ:flores e ꝓfectu omni ſparſit. Et iam tunc coronæ deoꝝ honos erãt.Et lariũ publicoꝝ priuatorũq; & ſepulchroꝝ & maniũ.Sũmaq; auctoritas pactili coronæ. Sutiles ſalioꝝ ſacris inuenimus & ſolemnes cœnis.Tranſire deinde ad roſaria.Eoq; luxuria proceſſit:ut non eſſet gratia niſi mero folio.Sutilibus mox petitis ab india aut ultra indos.Laudatiſſimum quidem habetur e nardi folio eas dati aut ueſte ſerica uerſicolores unguentis madidas.Hũc habet nouiſſime exi tum luxuria fœminaꝝ.Et apud græcos quidem de coronis priuatim ſcripſere.Mneſteus atq; Callima/chus medici:q; nocerent capiti:quoniam & in hoc eſt aliqua ualitudinis portio. In potu atq; hylaritate præcipue odorum ui ſurripiente fallaciter ſolertiam.Nãq; ſcelerata Cleopatra apparatu belli acciaci gra tificationem ipſius reginæ Antonio timente:nec niſi præguſtatos cibos ſumẽte:fertur ab ore eius luſiſ/ſe extremis coronæ floribus ueneno illitis.Ipſaq; capiti impoſita.Mox procedente gylaritate inuitauit Antoniũ ut coronas biberent.Quis iſtas timeret inſidias? Ergo cõcerpta in ſyphum incipienti haurire oppoſita manu:en ego ſum inquit illa care Antoni:quã tu noua præguſtantiũ diligentia caues:adeo mi hi ſi poſſim ſine te uiuere occaſio & ratio adeſt.Inde eductam e cuſtodia bibere iuſſit:ilico expirantem. De coronis extra ſupradictos ſcripſit Theophraſtus apud græcos. Ex noſtris aũt iſcripſere aliqui libros antologicon.Flores uero perſecutus eſt nemo:q; equidem inueniam.Nec nos nunc ſcilicet coronas ne/ctemus.Id enim friuolum eſt.Sed de floribus quæ uidebuntur digna memorabimus. Pauciſſima gene ra noſtri coronamentorum inter hortenſia nouere:ac pene uiolas roſaſq; tantum.

De roſa in coronis:& de generibus eius:& ubi ſeratur. CA. IIII.

Oſa naſcitur ſpina uerius q̄ frutice:in cibo quoq; ꝓueniens.Illic etiā iucundi odoris q̄uis angu/
s ſti.Germinat oīs primo incluſa granato cortice. Quo mox intumeſcente & in uirides alaba/
ſtros faſtigato paulatim rubeſcentes dehiſcit:ac ſeſe pandit in calicis medio ſui ſtantis cōplexa
luteos apices.Vſus eius in coronis prope nimius eſt.Oleo macerat.Idq; iam a troianis tp̄ibus Homero
teſte.Præterea in unguenta tranſit ut diximus.Per ſe medicas artes præbet.Emplaſtris atq; colyriis im
ponit mordaci ſubtilitate.Mēſaq; etiā deliciis inungendis minime noxia.Contra genera eius noſtri fece
re celeberrima:preneſtinā & campanā.Addidere alii mileſimā:cuius ſit ardētiſſimus colos nō excedētis
duodena folia.Proximā ei trachiniā:minus rubentē.Mox alabandicā uilioꝛē:albicantibus foliis. Viliſſi/
mam uero pluribus uel minutiſſimā ſpinoſam Differunt.n.multitudine folioq;:aſperitate:leuore:colo
re:odore.Pauciſſima quina folia ac deīde numeroſiora.Cū ſit genus eius quā centifoliā uocant:quæ eſt
in cāpania italiæ græciæ uero circa philippos.Sed ibi nō ſuæ terræ ꝓuentu. Pangeus náq; modos in ui/
cino fere eſt numeroſis foliis ac paruis.Vnde accolæ traſſerētes cōſerunt.Ipſaq; plātatione ꝓficiunt. Nō
aūt talis odoratiſſima eſt.Nec cui latiſſimū maximūq; foliū.Breuiterq; indiciū eſt odoris ſcabricia corti
cis.Cepio Tiberii Cæſaris principatu negauit centifoliā in coronis addi p̄terq; extremos uelut ad cardi/
nes:nec odore nec ſpecie ꝓbabilem.Eſt & quæ græca appellat a noſtris a græcis lichnys:nō niſi in humi
dis locis ꝓueniens:nec unq; excedēs quinq; folia:uiolæ magnitudine:odore.Eſt & alia græcula appellata
cōuolutis folioq; paniculis:nec dehiſcens niſi manu cocta:ſempq; naſcenti ſimilis:latiſſimis foliis. Alia
fundit e caule maluaceo:folia oleacea habens.Muſceton uocant.Atq; inter has media magnitudine au/
tūnalis:quā coroneolam uocant oēs:ſine odore præter coroneolam in rubro natā tot modis adulterat.
Et alias uera quoq; plurimū ſola præualet.Cyrenis odoratiſſima eſt.Ideoq; ibi unguentum pulcherri/
mum.Carthagine hiſpaniæ hyeme quoq; tota præcox.Refert & cæli tēperies.Quibuſdam.n.annis mi
nus odorata ꝓuenit.Præterea locis omnibus ſiccis q̄ humidis odoratior.Seri nec pinguibus uult:nec ar
gilloſis locis:nec riguis:cōtenta ruribus.Proprieq; ruderatū agrum amat.Præcox cāpana. Sera mileſia.
Nouiſſime tamen deſinit preneſtina.Fodiunt altius q̄ fruges:leuius q̄ uites.Tardiſſime ꝓueniunt ſemi
ne:quod in ipſo certice eſt ſub ipſo flore opertū lanugine.Ob id potius caule cōciſo inſeruntur & ocellis
radicis:ut harundo.Vnum genus inſeritur pallidæ ſpinoſæ longiſſimis uiris quinq; foliæ:quæ e græcu
la altera eſt.Omni autem reciſione atq; uſtione proficit.Tranſlatione quoq; ut uitis optime ociſſimeq;
prouenit. Surculis quaternum digytorum longitudine aut ampliore poſt uergiliarum occaſum ſata.
Dein per fauonium tranſlata:pedalibus interuallis:crebroq; circūfoſſa.Qui præcocem faciūt pedali cir
ca radicem ſcrobe aqua calida infundunt:germinare incipiente calice.

De lilio tria genera:& ratione ea inſerendi. CA. V.

Ilium roſæ nobilitate ꝓximū eſt:& quadā cognatiōe unguenti oleiq;:quod lilion appellat.Et
I impoſitū etiā maxime roſas decet:medio ꝓuentu eaq; incipiēs.Nec ullis floq; excelſitas maior.
Interdū cubitoq; triū.Languido ſemp collo:& nō ſufficiēte capitis oneri. Cādor eius eximius.
Foliis foris ſtrinatis:& ab anguſtiis in latitudinē paulatim ſeſe laxantibus effigie calathi.Reſupinis pam
bitū labris.Tenuiq; filo & ſemine ſtātibus in medio crocis.Ita odor colorq; duplex:ut alius calicis:alius
ſtaminis:differētia anguſta.In unguēti uero oleiq; uſu folia nō ſpernunt.Et flos nō diſſimilis illi in hær
ba quā cōuoluulū uocant:naſcēs per fruteta:nullo odore:nec crocis intus:candorē tātum referens:ac ue
luti rudimentū naturæ lilia facere cōdiſcentis.Alba lilia iiſdē oībus modis ſerunt q̄bus roſa.Et hoc am
plius lachryma ſua:ut hippoſelinū.Nihilq; eſt fœcūdius.Vnde radice q̄nquagenos ſæpe emittente bul/
bos.Eſt & rubens lilium:qđ græci cryon uocant.Alii florē eius cynorhodon. Laudatiſſimū in anthio/
chia & laodicea ſyriæ:mox in phaſelide.Quartū locū optinet in italia naſcēs.Sunt & purpurea lilia:ali/
quādo gemino caule:carnoſiore tantū radice:maioriſq; bulbi:ſed unius.Narciſum uocant huius alteq;
genus flore cādico:calice purpureo.Differētia a liliis eſt & hæc:q; narciſis folia in radice ſunt ꝓbatiſſimis
in lyciæ mōtibus.Tertio generi cætera eadē.Calix hærbaceus:oēs ſerotini. Poſt arctuq;.n.florent:ac per
æquinoctium autūnum.Inuenta eſt in iis & ratio inſerendi monſtrificis hominum ingeniis. Colligun
tur nanq; menſe iulio ſcapi areſcentes:liliaq; ſuſpendunt in fumo.Dein nudātibus ſe nodulis in fæce ni/
gri uini uel græci mēſe martio macerant:ut colorē accipiant:atq; ita in ſcrobiculis ſeruatur heminis fæ
cis circunfuſis.Sic fiunt purpurea lilia:mirumq; ita tingi aliquid ut naſcatur infectum.

De uiolis & de caita:& de baccare:& combreto. CA. VI.

Iolis honos proximus.Eaq; plura genera.Purpureæ:luteæ: albæ:plantis omnes ut olus ſatæ.
u Ex iis uero quæ ſponte opacis & macris locis ꝓueniunt:purpureæ latiore folio ſtatim ab radi/
ce carnoſo exeunt:ſolæq; græco noīe a cæteris diſcernunt:appellatæ ia:ut ab iis anthina ueſtis.
Sed ſatiuis maxima auctoritas luteis.Genera iis tuſculana & quæ marina appellat.Folio aliquādo latio
re:ſed minus odorato.In totum uero ſine odore:minutoq; folio calathiana munus autūni: cæteræ ue/
ris.Proxima ei calta eſt cōcolori amplitudine.Vincit numero folioq; marinā quinq; folia non exceden/
tem.Eadē odore ſuperat.Eſt.n.grauis calta.Nō leuior ei quā ſcopā regiā appellant: q̄q̄ folia eius oleant:
non flores.Baccari quoq; radici tantū odoratæ eſt:a quibuſdā nardum ruſticum appellatum. Vnguēta
ex ea radice fieri ſolita apud antiquos Ariſtophanes priſcæ comœdiæ poeta teſtis eſt.Vnde quidā errore
falſo barbaricam eam aupellabant.Odor eſt ei cinnamomo ꝓximus.Gracili ſolo nec humido prouenit
Simillimum ei conbretum appellat folioq; exilitate uſq; in fila extenuata: & ꝓcerius q̄ baccar.Nec hæc

ſunt tantum: ſed eorum quoq; error corrigendus eſt: qui baccas ruſticum nardū appellauere. Eſt enim alia hærba ſic cognominata: quam græci aſaron uocant: cuius ſpeciem figiramq; diximus in nardi generibus. Quinimmo aſaron inuenio uocitari: quoniam in coronas non addatur. Crocum ſilueſtre optimum ſerere in italia minime expedit: ad ſcrupula uſq; ſingula areis decoquentibus. Seritur radicis bulbo. Satiuum latius maiuſq; & nitidius: ſed multo leuius degenerans. Sed ubiq; nec fœcūdum etiam cyrenis: ubi ſemp flores laudatiſſimi. Prima nobilitas cilicio croco: & ibi in corico monte. Dein lycio monte olympo. Mox centuripino ſilicæ. Aliqui phlegræo ſecūdum locum dedere. Adulteratur nihil æque. Probatio ſinceri impoſita manu crepat ueluti fragile. Humidum enim qđ euenit adulteratione: ſedet. Altera probatio ſi manu prolata ad ora leniter faciem oculoſq; mordeat. Et per ſe genus ſatiui blandiſſimum uulgo: cū ſit medio cādidū dialeucon uocāt. Contra cyrenaico uitium: quod omni croco nigrius eſt: & celerrime marceſcit. Optimum ubicunq; quod pinguiſſimum & breuibus capillis. Peſſimum uero eſt quod ſitum redolet. Mutianus auctor eſt in lycia anno ſeptimo aut octauo tranſferri in locum ſubactum: atq; ita degenerans renouari. Vſus eius in cornis nuſq;. Hærba enim eſt folio anguſto pene in capillamenti modum. Sed uino mire congurit: præcipue dulci tritum & theatra repleda. Foret uergiliarum occaſu paucis diebus folioq; florem expellit. Viret bruma & colligitur. Siccatur umbra melius etiā hyberna. Carnoſa & illi radix: uiuaciorq; q̄ cæteris. Gaudet calcari: & atteri pede: pereædoq; melius prouenit. Ideo iuxta ſemitas ac fontes lætiſſimum.

De floribus antiqs: & de odoramentoꝝ diuerſitate: & ſaliunca: & polio. CA. VII.

Roianis tēporibūs ei iam erat honos. Et hos certe flores Homerus tris laudat: loton: crocon: hyacinthum. Omniū odoramentoꝝ atq; adeo herbaꝝ differētia eſt in colore: & odore: & ſucco. Odorato ſapor raro ulli nō amarus. E cōtrario dulcia raro odorata. Itaq; & uina odoratiora muſtis ſilueſtria magis oia ſatiuis. Quorūdam odor ſuauior & longinquo: ꝓpius admotus hebetaſ ut uiolæ. Roſa recens a longinquo olet: ſicca ꝓpius. Ois autē uerno tēpore acrior: & matutinis. Quicqd ad meridianas horas diei uergit hebetatur. Nouella quoq; uetuſtis minus odorata. Acerrimus tamen odor omnium æſtate media. Roſa & crocum odoratiora cum ſerenis diebus leguntur. Et omnia in calidis magis q̄ in frigidis. In ægypto tamen minime odorati flores: quia nebuloſus & roſcidus aer eſt a nilo flumine. Quorūdam ſuauitati grauitas ineſt. Quædam cum uirent non olent ꝓpter humorē nimiū: ut buceros quod eſt fœnograecum. Acutus odor non oīum ſine ſucco eſt: ut uiolæ: roſæ: croco. Quæ uero ex acutis ſucco carēt eoꝝ oīum odor grauis: ut ī lilio utriuſq; generis. Ambrotonum amaracus acres habē todores. Quorūdā flos tantū iucūdus: reliquæ partes ignauæ: ut uiolæ ac roſæ. Hortēſiū odoratiſſima quæ ſicca: ut ruta: menta: apium: & quæ in ſiccis naſcuntur. Quædam uetuſtate odoratiora: ut cotonea: eademq; decerpta q̄ in radicibus. Quædam non niſi defracta: aut ex attritu olent. Alia non niſi detracto cortice. Quædam uero non niſi uſta: ſicut thura myrrhæq;. Flores triti omnes amariores q̄ intacti. Aliqua arida diutius odorem continent ut melilotos. Quædam locum ipſum odoratiorē faciunt: ut iris. Quin & arborem totam cuiuſcūq; radices attingunt. Heſperis noctu magis olet: inde nomine in uento. Animalium nullum odoratū: niſi de pantheris quicq̄ dictū eſt ſi credimus. Illa quoq; non omittenda differentia: odoramentorum multa nihil pertinere ad coronamēta: ut irin: atq; ſaliuncam: q̄q̄ nobiliſſimi ſit odoris utraq;. Sed iris radice tantum commendatur: unguentis aut medicinæ naſcens. Laudatiſſima in illyrico. Et ibi quoq; non maritimis ſed in ſilueſtribus drilonis & narone. Proxima in macedonia. Laudatiſſima hæc & candicans. Et ex illis tertium locum habet africana ampliſſima inter omnes: guſtuq; amariſſima. Illyrica quoq; duorum generum eſt. Raphanitis a ſimilitudie: quæ & melior. Rhizothomos ſubruffa. Optima quæ ſternutamēta tactu mouet. Caulem habet cubitalem: & rectum. Floret diuerſi coloris ſpecie: ſicut arquus cæleſtis unde & nomen. Non improbatur & piſidica. Et foſſuri tribus ante menſibus mulſa aqua circūfuſa hoc ueluti placamēto terræ blandiuntur circūſcriptā mucrone gladioue triplici: & cum legerint eam protinus in cælum attollunt. Natura eſt feruens. Tractataq; puſtulas ambuſti modo facit. Præcipitur ante omnia ut caſti legant. Teredines non ſicca modo: uerum & in terra celerrime ſentit. Optimum antea irinum leucade & elide ſerebatur. lāpridem enim & feritur. Nunc e pamphilia. Sed cilicum maxime laudatur: atq; e ſeptentrionibus. Saliunca folioſa quidē eſt: ſed breuis: & quæ necti non poſſit. Radici numeroſæ coheret. Hærba uerius q̄ flos: denſa ueluti manu preſſa breuiterq; ceſpes ſui generis. Pannonia hanc gignit & norica: alpiumq; aprica urbium eporredia: tantæ ſuauitatis ut metallum eſſe cœperit. Veſtibus iterponi eam gratiſſimum. Sic & apud græcos polion hærbam inclytam Muſei & Heſiodi laudibus: ad omnia utilem prædicātium. Superq; cætera ad famā etiam dignitatis. Prorſuſq; miram: ſi modo ut tradunt: folia eius mane candida: meridie purpurea: ſole occidente cerulea aſpiciuntur. Duo genera eius campeſtre maius. Silueſtre quod minus eſt. Quidā teuthrion uocāt. Folia canis hominis ſimilia: a radice protinus nunq̄ palmo altiora. Et de odoratis floribus ſatis dictum: in quibus unguenta uiciſſe naturam gaudent.

De ueſtiū æmulatione cū floribus & amaráto & chryſocome ſiue chryſiti. CA. VIII.

Vxuria ueſtibus quoq; ꝓuocauit eos flores: qui colore cōmēdant. Hos aīaduerto tres eſſe principales. Vnum in croco qui in roſis micat. Gratius nihil tradit aſpectu: & in purpuras tyrias dibaphaſq; ac laconicas. Aliū amethyſton: qui uiola: & ipſe in purpureū quēq; anthinū appellauimus. Genera enim tractamus in ſpecies multas ſeſe ſpargentia. Tertius eſt qui proprie conchylii intelligitur multis modis. Vnus in heliotropio & in aliquo ex iis plerūq; ſaturatior. Alius in malua ad purpu-

ram inclinans. Alius in uiola serotina conchyliorum uegetissima. Paria nūc componunt. & natura atq; luxuria depugnāte. Lutei uideo honorem antiquissimū in nuptialibus flāmeis totū fœminis cōcessum. Et fortassis ideo nō numerari inter principales: hoc est cōes maribus ac fœminis: quoniā societas principatum dedit. Amarāto nō dubie uincimur. Est aūt spica purpurea uerius q̄ flos aliqs: & ipse sine odore. Mirūq; in eo. gaudere decerpi: & lætius renasci. Prouenit augusto mense. Durat in autūnum. Alexandrino palma: q decerptus asseruat. Mirūq; postq̄ defecere cūcti flores madefactus aqua reuiuiscit: & hybernas coronas facit. Sūma eius natura in noīe est appellato quoniā nō marcescit. In noīe est & cyani colos. Itē holochrysi. Oēs aūt hi flores nō fuere in usu Alexādri magni ætate: quoniam pximi a morte eius aūctores siluere de illis. Quo manifestū est postea placuisse. A græcis tamen reptos quis dubitet? nō aliter italia usurpāte noīa illoꝝ. At Hercules petilio ipsa nomen imposuit autūnali circa uepreſq; nascenti. Et tantū colore cōmendat qui est rosæ siluestri. Folia parua quina. Mirūq; in eo flore inflecti cacumē & nō nisi itorto folia nasci paruo calice ac uersicolori luteū semē includēte. Luteus & bellio pastillicātibus quaq; genisqnis barbulis coronatur. Pratenses hi flores: ac sine usu: & ideo plerisq; sine noībus. Quin & his ipsis alia alii uocabula imponunt. Chrysocome siue chrysitis nō habet latinā appellationē. Palmi altitudine est: comātibus fulgore auri corimbis: radice nigra ex austero dulci. In petrosis opacisq; nascens.

De honore coronaꝝ & cyclamino & meliloto & trifolio tria genera eius. CA. IX.

T fere pactis coloꝝ celeberrimis trāseat ratio ad eas coronas quæ uarietate sola placēt. Duo earū genera quō aliæ flore cōstant: aliæ folio. Florē esse dixerim genistas. Nāq; & iis decerpit luteus. Itē rhododendron. Itē zizipha: quæ & cappadocia uocat. Isq; odoratus similisq; oleaꝝ floribus. In uepribus nascit cyclaminū: de quo plura alias. Flos eius colossinus ī coronas admittit. Folia milacis & hederæ in coronamētū se dedere. Coronæq; eaꝝ optinēt pticipatū. De qbus in fruticū loco abūde diximus. Sūt & alia genera noībus græcis indicanda: qa nostris maiore ex parte nomen dare iis defuit cura. Et pleraq; eoꝝ in exteris terris nascunt nobis tamen consectata: quoniā de natura sermo non de italia ē. Ergo ī coronamēta folio uenere melothron: spireon: eriganon: cneoron: qd̄ casiā Higinus uocat Et qd̄ cumilaginē: coniza: melisophillon: qd̄ apiastrū: meliloton: quod sertulā cāpanā uocāt. Est. n. in cāpania italiæ laudatissima: a græcis in sunio: mox chalcidica & cretica ubicūq; uero asperis & siluestribus nata. Coronas ex hac antiqtus facticas indicio est nomen sertulæ quod occupauit. Odor eius croco uicinus est & flos: ipsa cana. Placet maxime folliis breuissimis atq; pinguissimis. Folio coronat & trifolium. Tria eius genera. Minyāthes uocant græci. Alii asphaltion maiore folio quo utunt coronarii. Alteꝝ acuto oxytriphillon. Tertium ex oībus minutissimū. Inter hæc neruosi cauliculi quibusdam: ut marathro: hippomarathro: myophono. Vtunt e ferulis & corymbis: & hederæ flore purpureo. Est & in alio genere eaꝝ siluestribus rosis similis. Et in iis quoq; colos tantū delectat. Odor autem abest. Et cneori duo genera nigri atq; candidi. Hoc & odoratum. Ramosa ambo florent post æquinoctio autumni.

De origāo & thymo & melle attico: & conyza: & louis flore: & helenio: & ambrotono: & leucantemo. CA. X.

Otidem & origano in coronamentis species. Alterius. n. nullum semē: id aūt cui odor est creticum uocat. Totidē & thymi: candidū ac nigricans. Floret autem circa solstitia: cum & apes decerpunt. Et augurium mellis est. Prouentū enim sperant apiarii large florente eo. Lædit hymbribus amititq; florem. Semen thymi non potest deprehendi: cum origani perq̄ minutum non tamen fallat. Sed quid interest id occultasse naturam? In flore ipso intelligitur: latoq; eo nascitur. Quid non tentauere hoies? Mellis attici in toto orbe summa laus existimatur. Ergo trāslatum est ex attica thymum: & uix flore (uti docemus) satum. Sed alia ratio naturæ obstitit: non durante attico thymo: nisi in afflatu maris seratur. Erat quidem hæc opinio antiqua in omni thymo. Ideoq; non nasci in archadia. Tūc olera nō putabant gigni: nisi intra trecenta stadia a mari. Thymis quidem nūc etiā lapideos campos in prouintia narbonēsi refertos scimus. Hoc pene solo redditu e longinquis regionibus pecudū milibus cōuenientibus ut thymo uescantur. Et conizæ duo genera in coronamentis: mas & fœmina. Differētia in folio. Tenuius fœminæ & constrictius angustiusq;. Imbricatum maris & ramosius. Flos quoq; magis splēdet eius. Serotinus utriq; post arctuꝝ. Mas odore grauior. Fœmina acrior. Et ideo contra bestiaꝝ morsus aptior. Folia fœminæ mellis odorē habent. Masculæ radix a quibusdam libanotis appellatur: de qua diximus. Et tantum folio coronāt louis flos: amaracus: hermerocalles: ambrotonum: helenium: sisymbrium: serpillum. Omnia surculosa rosæ modo. Colore tātum modo placet louis flos. Odor abest sicut & illi qui græce phlox uocat: & ramis autem & folio odorata sunt excepta serpillo. Helenium e lachrymis Helenæ dicitur natum. Et ideo in helena insula laudatissimum: est autem frutex humi se spergens dodrantalibus ramulis: folio simili serpillo. Ambrotonū iucundi odoris est & grauis. Floret æstate. Flos aurei coloris. Vacuum sponte prouenit. Cacumine suo se propagat. Seritur autem semine melius q̄ radice aut surculo. Semine quoq; non sine negocio plantaria transferuntur. Sic & adonium. Vtrunq; æstate. Alsiosa enim admodum sunt: & sole nimio lædūtur. Sed ubi conualuere ritu uitis fruticant. Ambrotono simile odore leucanthemum est flore albo foliosum.

De amaraco uel sansuco: & nyctegreto: & meliloto: & uiola alba: & codiamino & de siluestribus bulbis: & heliochryso: & lychnis: & de herbis citra mare. CA. XI.

Marantū Diocles medicus & sicula gens appellauere quod ægyptus & syria sansucum. Seritur utroq; genere & semine & ramo: uiuacius pdictis & odore melius. Copiosum amaraco æque

q̃ ambrotono ſemen. Sed ambrotono radix una: & alte deſcendens: cæteris in ſummo terræ leuiter hærens. Reliquorum ſatio autumno fere incipiente: necnon & uere quibuſdam locis: quæ umbra gaudẽt & aqua ac ſimo. Nictegreton inter pauca miratus eſt Democritus: coloris ignei: foliis ſpinæ: nec a terra ſe attollentem: præcipuamq; in gedroſia narrat. Eruitur poſt æquinoctium uernũ radicitus. Siccaturq; ad lunã. xxx. dies: ita lucens noctibus. Magos parthorũq; reges uti hac hærba ad uota ſuſcipiẽda. Eadẽq; uocari chenamychon: quoniã anſeres a primo cõſpectu eius expaueſcãt. Ab aliis nyctilopa: quoniã e longinquo noctibus fulgeat. Melilotos ubiq; naſcit. Laudatiſſimũ tamẽ in attica. Vbicũq; uero recens: nec candicans: & croco q̃ ſimillima. Quanq̃ in italia odoratior & candida. Flor prima uer nuntiantiũ uiola alba. Tepidioribus uero locis etiam hyeme emicat. Poſtea quæ appellat & purpurea. Proxime flãmea: quæ & flox uocat: ſilueſtris dũtaxat. Codiaminon bis anno: uere & autũno. Aeſtates hyemeſq; fugit. Seriores ſupradictis aliquãto narciſus: & lilium trãs maria. Etin italia quidẽ ut diximus per roſam. Nã in græcia tardius etiãnum anemone. Eſt autẽ hæc ſilueſtriũ bulbor flos: aliaq; q̃ quæ dicet in medicinis. Sequitur oenanthe: melanion: ex ſilueſtribus helichryſos. Deinde alter genus anemones quæ limonia uocat. Poſt hãc gladiolus comitatus hyacinthis. Nouiſſima roſa. Eadẽ prima deficit: excepta ſatiua. Cæterum hyacinthus maxime durat: & uiola alba: & oenanthe. Sed hæc ita ſi deuulſa crebro phibeat in ſeminibus. Naſcitur locis tepidis. Odor idẽ qui germinantibus uuis. Atq; inde nomẽ. Hyacinthum comitatur fabula duplex: luctũ præferens eius: quẽ Apollo dilexerat: aut ex Aiacis cruore editi: ita diſcurrentibus uenis ut græcar litterar figura ea legat inſcripta. Helichryſos florẽ habet auro ſimilem: foliũ tenue: cauliculum quoq; gracilem: ſed durum. Hoc coronare ſe magi ſi & unguenta ſummãtur ex auro: quod apyron uocãt: ad gratiã quoq; & uitæ gloriã pertinere arbitrant. Et uerni quidem flores hi ſunt. Succedũt illis æſtiui lychnis: & Iouis flos & alter genus lilii. Itẽ typhyon & amarcus: quem phrygium cognominant: ſed maxime ſpectabilis pothos. Duo genera huius. Vnũ cui flos hyacinthi eſt. Alterũ candidius qui fere naſcit ad tumulos quoniã fortius durat. Et iris æſtate florẽs. Abeunt & hi marceſcũtq;. Alii rurſus ſubeũt autũno. Tertiũ genus lilii: & crocus: & oſirin in utroq; genere: unum hebes: alterum odoratum: primis omnia hymbribus emicantia. Coronarii quidẽ & ſpinæ flore utunt. Quippe cũ ſpinæ albæ cauliculi inter oblectamẽta gulæ quoq; condiant. Hic eſt trans maria odor flor. In italia uiolis ſuccedit roſa. Huic interuenit lilium. Roſam cyanus excipit. Cyanũ amarãthus. Nã uincaperuinca ſemper uiret in modum lineæ foliis geniculatim circundata. Topiaria hærba inopiam tamẽ florum aliquãdo ſupplet. Hæq; a græcis camedaphne uocatur. Vita longiſſima uiolæ albæ eſt trimatu. Ab eo tempore degenerat. Roſa & quinquẽnium perfert non reciſa nec aduſta. Illo enim modo iuueneſcit. Diximus & terram referre plurimum. Nam in ægypto ſine odore hæc omnia. Tantumq; myrtis odor præcipuus. Alicubi etiam binis menſibus antecedit germinatio omnium. Roſaria a fauonio foſſa oportet eſſe: iterumq; ſolſtitio. Et id agendum ut intra id tempus purgata & pura ſint.

De cura apum: pabulo: & morbis earr: & remediis. CA. XII.

Erum hortis coronamentiſq; maxime aluearia & apes cõueniunt: res præcipui quæſtus compendiiq; cum fauit. Harr ergo cauſa oportet ſerere thymum: apiaſtrum: roſam: uiolas: lilium: cityſum: fabam: eruilium: cunilam: papauer: conizam: caſiam: melilotum: meliſſophillũ: cerithen. Eſt aũt cerinthe folio candido: incuruo cubitalis: capite concauo: mellis ſuccum habente. Horr florum auidiſſimæ ſunt atq; etiam ſinapis: quod miremur cũ oliuæ florẽ ab iis non attingi conſtat. Ideoq; hanc arborem pcul eſſe melius ſit: cum aliquas q̃ proxime ſeri conueniat: quæ & euolantium examina inuitent nec longius abire patiantur. Cornum quoq; arborẽ caueri oportet. Nam flore eius deguſtato aluo concita moriuntur. Remedium ſorbam contuſam e melle præbere iis uel urinam hominum: uel boum: aut grana punici mali amineo uino cõſperſa. Et geniſtas circũſeri aluearis gratiſſimum. Mirum eſt dignumq; memoratu de alimentis quod comperi. Hoſtilia uicus abluitur pado. Huius inquilini pabulo circa deficiente imponunt nauibus aluearia: noctibuſq; ad quina milia paſſuum cõtrario amne naues ſubuehunt. Egreſſæ luce apes: paſtæq; ad naues quottidie remeant: mutantes locum donec ponderе ipſo preſſis nauibus plena aluearia intelligantur: reuectiſq; eximuntur mella.

De uenenato melle: & de remediis mellis uenenati: & mellis inſani. CA. XIII.

Tin hiſpania mulis puehunt ſimili de cauſa. Tãtumq; pabulũ refert: ut mella quoq; uenenata fiant. Heraclíæ in põto quibuſdam annis perniciоſiſſima exiſtunt: ab iiſdẽ apibus facta. Nec dixere auctores e quibus floribus ea fierent. Nos tamen trademus quæ comperimus. Hærba eſt alba. Vexatio quidẽ iumentor eſt: ſed præcipue caprarum appellata egolethron. Huius flore concipiũt noxium uirens aquoſo uere marceſcente. Ita fit ut non oibus annis ſentiantur hoc malum. Venenati ſigna ſunt q̃ omnino non denſatur: q̃ color magis rutilus eſt: odor alienus ſternutamenta protinus mouens: quod ponderoſius innoxio. Qui edere abiciunt ſe humi refrigerationem quærentes. Nam & ſudore diffluunt. Remedia ſunt multa: quæ ſuis locis dicemus. Sed quoniam ſtatim repræſentari aliqua in tantis inſidiis oportet: mulſum uetus e melle optimo & ruta: ſalſamenta etiã ſi reiciantur ſumpta crebro. Certum eſt id malum per excrementa ad canes etiam peruenire: ſimiliterq; torqueri eos. Mulſum tamen ex eo inueteratum innocuum eſſe conſtat. Et fœminarum cutem nullo melius emendari cũ coſto: ſugillata & ſale. Aliud genus in eodẽ põti ſitu uiget ex annona mellis: qđ ab iſania quã gignit mæno menon uocant. Id exiſtimatur cõtrahi flore redodẽdri: quo ſcatent ſiluæ. Genſq; ea cũ cæram in tributa romanis præſtet: mel quoniam exiſtiale eſt nõ uendit. Et in perſide & in mauritania cæſarienſis getulia

cõtermina maſſylis uenenati faui gignunt. Quidãq; a parte: quo nihil eſſe fallacius põt: niſi q; liuore deprehendũtur. Quod ſibi uoluiſſe naturam iis arbitremur inſidiis: ut ab iiſdem apibus: nec oĩbus annis fierent: aut non totis fauis. Parum enim erat genuiſſe rem in qua uenenum facillime daretur. Etiam ne hoc ipſa in melle tot aſalibus dedit. Quid ſi uoluit: niſi ut cautiorem minuſq; auidũ faceret hoiem. Nõ enim ipſi melli ſed apibus iam cuſpides dederat & quidẽ uenenatas. Remedium aduerſus has utiq; nõ differendo. Ergo maluæ ſucco aut foliorum hederæ perungi ſalutare eſt. Vel percuſſos eas bibere. Mirũ tamen eſt uenena portantes ore fingẽteſq; ipſas non mori. Niſi q; illa domina rerum omnium hanc dedit repugnantiam apibus. Sicut contra ſerpentes pſyllis: marſiſq; inter homines.

De melle quod muſcæ non attingunt: & aluearĩis: & cura eorum ſi famem ſentiũt apes: & quomodo cæra fiat. CA. XIIII.

Liud in creta miraculũ melli. Mons eſt carina nouẽ milia paſſuum ambitu. Intra quod ſpatiũ
a muſcæ nõ reperiuntur. Natũq; ibi mel nuſq; attingunt. Hoc experimẽto ſingulare medicamẽtis eligit. Aluearia orientẽ æquinoctialẽ ſpectare cõuenit: aquilonẽ euitent. Nec fauonium minus. Aluearia optima cortice. Secũda ferula. Tertia uimene. Multi ea & ſpeculari lapide fecere: ut operantes intus ſpectarent. Circũlini aluearia fimo bubulo utiliſſimũ. Operculũ a tergo eſſe ambulatoriũ: ut ꝑperatus intus ſit ꝑſper. Si magnus ſit uterus aluearĩis ꝑuentus autẽ ſterilis: ne operandi deſperatione curam abiiciant: id paulatim reduci oportet fallente operis incremẽto. Aluearia hyeme ſtramẽto opiri cre bro ſuffiri: maxime fimo bubulo. Cognatum hoc iis: & innaſcentes beſtiolas necat: araneos: papiliones: teredines: apeſq; ipſas excitat. Et araneorum quidem exitiũ facilius eſt. Papilionũ maior peſtis. Tollitur uero cum matureſcit malua noctu interlunio cælo ſereno accenſis lucernis ante alueos. In eam flãmam ſeſe ingerunt. Si cibus deeſſe ſentiãt apibus: uuas paſſas ſiccaſue ficoq; tuſas ad fores eaꝝ poſuiſſe conueniet. Item lanas tractas madentes paſſo: aut defruto: aut aqua mulſa. Gallinaꝝ etiam crudas carnes. Qui buſdam etiam æſtatibus iidem cibi præſtandi: cum ſiccitas continua florum alimẽta negat. Alueorum cum mel eximitur illini oportet exitus meliſophyllo aut geniſta tritis: aut medios alba uite præcingere: ne apes diffugiant. Vaſa mellaria aut fauos lauari aqua præcipiunt. Hac decocta fieri ſaluberrimum acetum. Cæra fit ex exp̃ſſis fauis: ſed ante purificatis aqua: ac triduo in tenebris ſiccatis: q̃rto die liquatis igni in nouo fictili aqua fauos tegente: tunc ſporta collatis. Rurſus in eadem olla coquitur cæra cum eadem aqua: excipiturq; alia frigida: uaſis melle circumlitis. Optima quæ punica uocatur. Proximum q̃ maxime fulua odoriſq; mellei pura. Natione autem pontica. Quã conſtare equidẽ miror inter uenenata mella. Deinde cretica. Plurimum enim ex propoli habet: de qua diximus in natura apum. Poſt has corſica: quoniam ex buxo fit & habere aliquãtam uim medicaminis putatur. Punica fit hoc modo. Ventilatur ſub diuo ſæpius cæra fulua. Deinde feruet in aq̃ marina ex alto petita addito nitro. Inde lingulis eligunt florem: id eſt candidiſſima quæq; trãſfunduntq; in uas: quod exiguum marinæ habeat frigidæ. Et rurſus marina decoquunt ſeparatim: dehinc uas ipſum referãt. Et cum hæc ter fecere: iuncea crate ſub diuo ſiccant ſole: lunaq;. Hoc enim candorem facit: ſi ſic ſiccatur. Et ne liquefaciant protegunt tenui lintheo. Candidiſſima uero fit poſt inſolationẽ etiãnum recocta. Punica medicinis utiliſſima. Nigreſcit cæra addito chartarum cinere. Sicut anchuſa admixta rubet. Varioſq; in colores pigmentis trahitur ad redden das ſimilitudines & in numeros mortalium uſus: parietumq; etiã & armoꝝ tutelam. Cætera de melle apibuſq; in natura earum dicta ſunt. Et hortorum quidem omnis fere ratio peracta eſt.

De hærbis ſponte naſcentibus & aculeatis. CA. XV.

Equunt hærbæ ſponte naſcentes: qbus pleræq; gentiũ utunt in cibis. Maximeq; ægyptus fru
ſ gum fertiliſſima. Sed ut ſola iis carere poſſit: tanta eſt ciboꝝ ex hærbis abundãtia. In italia pauciſſimas nouimus: fraga: tanũ: ruſcũ: batin mariná: batin hortẽſianã: quã aliq aſparagũ gallicũ uocant. Præter has paſtinacã pratẽſem: lupũ ſalictarium: eaq; uerius oblectamẽta q̃ cibos. In ægypto nobiliſſima eſt colocaſſia: quã cyamon uocãt aliqui. Hãc a nilo metũt: caule cũ coctus eſt harenoſo in mandendo. Thyrſo aũt qui inter folia emicat: ſpectabilis foliis latiſſimis etiam ſi arbores cõperent: ad ſimilitudinẽ eoꝝ: quæ ꝑſona in noſtris manibus uocamus. Adeoq; nil ſui dotibus gaudet: ut implexis colocaſſiæ foliis in uariã ſpeciẽ uaſoꝝ potare gratiſſimũ habeant. Seriẽ iam hæc in italia: & in ægypto ꝓxima auctoritas cicorio eſt: quã diximus intubũ erraticũ. Naſcitur poſt uergilias. Floret particulatim. Radix ei lenta: q̃re etiã ad uincula utunt illa. Antaliũ longius a flumine naſcit meſpili magnitudine & rotunditate: ſine nucleo: ſine cortice: folio cyperi. Mandũt igni paratũ. Mandunt & oetũ: cui pauca folia minimaq; uerũ radix magna. Archidna qdẽ & aracos cũ habeãt radices ramoſas ac multiplices: nec foliũ nec hærbã ullã: aut qcq aliud ſupra terrã hẽnt. Reliq uulgariũ in cibo apud eos hærbaꝝ noĩa: andralia: hypocaris: & caucaris anteritũ: ſcãdix: quæ ab aliis tragopogõ foliis croco ſimillimis: ptheniũ ſtrichnũ: corcorus. Et æqnoctio naſcẽtis aphace: achinæ: quã epipetrõ uocãt: quæ nunq; floret. At e cõtrario aphace ſub inde marceſcẽte flore emittit aliũ tota hyeme totoq; uere uſq; in æſtatẽ. Multas ꝑterea ignobiles habẽt. Sed maxie celebrãt cnicon italiæ ignotã: ipſis aũt oleo nõ cibo gratã. Hoc faciũt ex ſemine eius. Differentia prima ſilueſtris & ſatiuæ. Silueſtriũ duæ ſpẽs. Vna mitior eſt ſimili caule tamẽ rigido. Itaq; & colu. antiquæ mulieres utebant. Exilis quã qdã atractylida uocãt. Semẽ eius candidũ: & grãde: amaꝝ. Altera irſutior toroſiore caule: & qui pene humi ſerpat: minuto ſemine. Aculeataꝝ hæc eſt generis: quoniã diſtinguenda ſunt & genera. Ergo quædã hærbaꝝ ſpinoſa ſunt: quædã ſine ſpinis. Spinoſaꝝ multe ſpecies. In totũ ſpina ẽ aſpagus: ſcorpio: nullũ. n. foliũ hẽt. Quædã ſpinoſa foliata: ut carduus eryngiõ: glycyrrhizõ:

& urtica. Iis.n. oĩbus foliis aculeata mordacitas. Aliqua & ſecundũ ſpinã habẽt foliũ: ut tribulus: & ononis. Quædã in folio habent & in caule ut phleos: quod aliq ſtoeben appellauere. Hypophes ſpinis geniculatũ. Tributa ꝓprietas quod & fructũ ſpinoſum habet. Ex oĩbus iis generibus urtica maxime noſciſ: acetabulis in flore purpureã lanuginem fundentibus ſæpe altior quinis cubitis. Plures eius differentiæ. Siluestris quam fœminam uocant mitior. Et in ſiluestri quæ dicitur cania acrior. Caule quoq; mordaci fimbriatis foliis. Quæ uero etiam odorem fundit herculanea uocatur. Semẽ oĩbus copioſum: nigrũ. Mirum ſine ullis ſpinarũ aculeis lanuginem ipſam eſſe noxiam: & tactu tantũ leui pruritũ puſtulaſq; cõfeſtim aduſto ſimiles exiſtere. Notũ eſt & remediũ olei. Sed mordacitas non ꝓtinus cum ipſa hærba gignit: nec niſi ſolibus roborata. Incipiens quidẽ ipſa naſci uere nõ ingrato: multis etiã religioſo in cibo eſt ad pellendos totius anni morbos. Siluestriũ quoq; radix oẽm carnem tenerioré facit ſimul cocta. Quæ innoxia eſt morſu carens aononium uocatur. De ſcorpione dicemus inter medicas.

De carduo: & helxine: & tribulo: & anchuſa. CA. XVI.

Arduus & folio & caule ſpinoſas lanugines habet. Itẽ acorna: leucacãthos: calceos. Cnydos: polyacantos: onopyxos: ixine: ſcolimos. Cameleon in foliis nõ habet aculeos. Eſt & illa differentia q̃ quædã in iis multicaulia ramoſaq; ſunt: ut carduus. Vno aũt caule nec ramoſum cnidos. Quædã cacumine tantũ ſpinoſa ſunt: ut eringiũ. Quædã æſtate floret: ut tetralix & ixine. Scolimus floret ſero & diu acrona colore tantũ ruſſo diſtinguit: & pinguiore ſucco. Idẽ erat a tractylis quoq; niſi candidior eſſet: & niſi ſanguineũ ſuccũ fundaret. Qua de cauſa phonos uocat a quibuſdã: odore etiã grauis: ſero matureſcẽte ſemine: nec ante autũnũ: q̃q̃ id de oĩbus ſpinoſis dici poſſit. Vere oia hæc & ſemine & radice naſci poſſunt. Scolimos carduoq; generis ab iis diſtat: q̃ radix eius ueſcendo eſt decocta. Mire q̃ ſine interuallo tota æſtate aliud floret in eo genere: aliud cõcipit: aliud parturit. Aculei areſcẽte folio deſinũt pungere ixine rara uiſu eſt: neq; in oĩbus terris eſt: radice folioſa: ex qua media ueluti malum extuberat. Contectũ ſua fronde olet. Huius uertex ſummus lachrymã continet iucundi ſaporis achanticen maſticen appellatã. Et tactos quoq; in ſicilia tãtum naſciſ ſuæ ꝓprietatis & ipſa. Cuius in terra ſerpunt caules e radice emiſſi lato folio & ſpinoſo: cauleſq; uocãt cactos. Nec faſtidiunt in cibis inueteratos quoq;. Vnũ caulẽ rectum habent: quẽ uocant pternica: eiuſdẽ ſuauitatis: ſed uetuſtatis impatiẽtẽ. Semen ei lanuginis: quẽ pappon uocãt: quo detracto ex cortice teneritas ſimilis crebro palmæ eſt: uocãt aſcaliam. Tribulus non niſi in paluſtribus naſcitur. Dira res albi. Iuxta nilũ & ſtrymonẽ amnes excipitur in cibis. Inclinatus in uadum: folio ad effigiem ulmi: pediculo longo. At in reliquo orbe genera duo uni Cicerculæ folia alteri aculeata. Hic & ſerius floret. Magiſq; ſepta obſidet uillarum. Semen ei rotundius: nigrum in ſiliqua. Alteri harenaceũ. Spinoſoq; etiamnũ aliud genus ononis. In ramis enim ſpinas habet appoſito folio rutæ ſimili: toto caule foliatum in modũ coronæ: ſequitur a frugibus: aratro inimicum: uiuaxq; præcipue. Aculeatarum caules aliquaq; per terram ſerpunt: ut eius quã coropon uocant. Et ex diuerſo ſtans anchuſa inficiendo ligno cæriſq; radice apta. Eſt autem mitior iis anthemis: & phylanthes: anemone: & aphace: caule foliato eſt: & crepis & apate. Differẽtia foliorum & hic quæ in arboribus breuitate pediculi ac longitudinem: anguſtiis ipſis foliorum: amplitudine: angulis: inciſuris: odore flore. Diuturnior hic quibuſdam per partes florentibus ut in ocimo: heliotropio: aphace: onocichle.

Differentia hærbarum per folia: & quæ hærbæ toto anno floreãt: & haſtula regia: & piſtana: & de gladiolo. CA. XVII.

Vltis inter hæc cterna folia: ſicut quibuſdã arboꝝ. In primiſq; heliotropio: adianto. Aliud rurſus piſcatarũ genus: ex quo eſt Cynops: alopecuros: ſtelephuros: quã quidam ortygia uocant. Alii plantaginẽ: de qua infra dicemus iter medicas: thryalis ex iis. Alopecuros ſpicã habet mollem & lanuginẽ dẽſam: nõ diſſimilẽ uulpiũ caudis: unde ei & nomẽ. Proxima eſt ei & ſelepyros: niſi q̃ illa particulatim floret. Cicorion & ſimilia circa terram folia habent germinantes ab radice poſt uergilias. Perditio quam & æoliæ gentes & ægyptii edunt: nomen dedit auis id maxime eruens. Craſſas plurimaſq; habet radices. Item ornithogale caule tenero: cãdido: ſemipedali radice bulboſa: molli tribus aut quattuor agnatis. Coquitur in pulte. Mire loton hærbam & egilopa nõ niſi poſt annũ e ſemine ſuo naſci. Mira & anthemidis natura: q̃ a ſummo flore incipit: cũ cæteræ omnes quæ particulatim florent: ab ima ſui parte incipiant. Notabile & in lappa quæ adhæreſcit: quoniam in ipſa flos naſcitur: non euidens ſed intus occultus: & intra ſe germinat: uelut aĩalia quæ in ſe pariunt. Itẽ circa opuntẽ opuntia eſt hærba etiam homini dulcis. Mirum q̃ e folio eius radicem fieri ac ſemina naſci. Laſſione unum folium habet: ſed ita implicatũ: ut plura uideanť. Chondrylla amara eſt: & acri in radice ſucco. Amara & phace: & quæ pigris nominať: & ipſa toto anno floreſ: nomẽ ei amaritudo impoſuit. Notabilis & ſcyllæ crociq; natura: quæ cũ omnes hærbe foliũ primũ emittant: moxq; in caulẽ rotundenť: in iis caulis prior intelligiť q̃ foliũ. Et in croco quidẽ flos impellitur caule. In ſcylla uero caulis exit: deinde flos ex eo emergit. Eadẽq; ter floret (ut diximus) tria tẽpora ſationũ oſtendẽs. Bulboꝝ generi quidã adnumerant & cypiri hoc eſt gladioli radicẽ. Dulcis ea eſt: & quæ decocta panẽ etiã gratiorem faciat: põderoſiorem ſimul ſubacta. Similis eſt & quæ theſion uocať: guſtu aſpera. Cæteræ eiuſdẽ generis folio differunt. Aſphodelus oblongum & anguſtũ habet. Scylla latũ & tractabile. Gladiolo ſimile nomini. Aſphodelus mãditur & ſemine toſto: & bulbo. Sed hoc in cinere toſto: dein ſale & oleo addito. Præterea tuſo cũ ficis præcipua uoluptate ut uidetur Heſiodo. Tradiť & ante portas uillarũ ſatũ remedio eſſe contra ueneficoꝝ noxam. Aſphodeli mentionẽ & Homerus fecit. Radix eius napis modicis ſimilis eſt. Neq; alia numeroſior: octoginta

ſimul aceruatis ſæpe bulbis. Theophraſtus & fere græci princepſq; Pythagoras caulē eius cubitalē & ſæpe duū cubitoꝝ foliis porri ſilueſtris anthericon uocauere. Radicē uero id eſt bulbos aſphodeloꝝ: noſtri illud albucū uocāt & aſphodelū haſtulā regiā. Ea eſt & caulis acinoſi. Eius duo genera faciūt. Albuco eſt ſcapus cubitalis: & amplius: purus: leuis. De quo Mago p̄cipit exitu mēſis martii & initio aprilis cū floruerit: nondū ſemine eius intumeſcēte demetēdū: fidēdoſq; ſcapos: & quarto die in ſolē ꝓferendos. Ità ſiccatis manipulos faciēdos. Itē piſtanā dicit a græcis uocari quā inter uluas ſagittā appellamus. Hāc ab idibus maii uſq; ad finē octobris mēſis decorticari: atq; leui ſole ſiccari iubet. Idē & gladiolū alteꝝ quē cypirō uocāt: & ipſum paluſtrē iulio mēſe ſecari iubet ad radicē: tertioq; die i ſole ſiccari: donec cādidus fiat. Quotidie aūt ante ſolē occidētē in tectū referri: quoniā paluſtribus deſectis nocturni rores noceāt.

De iūco genera ſex: & de cypero: & de medicamētis eaꝝ & de cypiro: & odorato iūco. CA. XVIII.

Imilia præcipit de iunco quē mariſcon appellāt: ad texendas tegetes: & ipſum iunio mēſe exi-
ſ mi ante iuliū mediū p̄cipiens. Cætera de ſiccando eadē quæ de ulua ſuo loco diximus. Alteꝝ genus iuncoꝝ facit: qđ marinū & a græcis oxyſchoenon uocari inueni. Tria genera eius: acuti: ſterilis: quē marē & oxyn græci uocāt: reliqua fœminini ferētis ſemen nigrū: quē melācranin uocant. Craſſior hic & fruticoſior. Magiſq; etiānum tertius q uocatur holoſchoenos. Ex iis melācranis ſine aliis generibus naſcit. Oxys & holoſchoenos eodē ceſpite. Vtiliſſimus ad utilia holoſchenos: quia mollis & carnoſus eſt. Fert fructū ouoꝝ cōhærētiū modo. Naſcit aūt is quē marē appellamus ex ſemetipſo: cacumine in terrā defixo. Melācranis aūt ſuo ſemine. Alioqn oīum radices oībus annis intermoriunt. Vſus ad naſſas marinas: uitiliū nexus: elegantiū lucernaꝝ lumina præcipua medullæ amplitudine. Iuxta maritimas alpes tāta ut inciſo uentre ſpleant pene unciaꝝ latitudinē. In ægypto uero cribroꝝ lōgitudinē nō alias utiliorē. Quidā etiānum unū genus faciunt. Iunci trianguli cyperon uocāt. Multi. n. nō diſcernunt a cyprio uicinitate noīs. Nos diſtinguemus utrūq; Cypirus eſt gladiolus ut diximus radice bulboſa: laudatiſſimus in inſulis creta: dein naxo: & poſtea phænice. Cretico candor odorq; uicinus nardo: naxio acrior: phœnicio exiguū ſpirans: nullus ægyptio. Nā & ibi naſcit. Diſcutit duritias corpoꝝ. Iā. n. remedia dicemus: quoniā & floꝝ odorūq; generi eſt magnus uſus in medicina. Quod ad cypiron attinet. Apollodoꝝ qđē ſequimur: q negabat bibendū q̄q̄ ꝓfeſſus efficaciſſimū eſſe aduerſus calculoſos. Eo fœtas fœminas qdem abortus facere nō dubitat. Mirūq; tradit barbaros ſuffitū huius hærbæ excipiētes ore lyenes cū ſumere. Et nō egredi domibus niſi ab hoc ſuffitu. Vegetiores. n. firmioreſq; ſic etiā fieri. Intertriginō & alaꝝ uitiis pfrictionibuſq; cū oleo illitū nō dubie mederi. Cyperos iūcus eſt qualiter diximus anguloſus: iuxta terrā cādidus: cacumine niger: pinguiſq;. Folia ima porraceis exiliora: in cacumine minuta: inter quæ eſt ſemen. Radix oliuæ nigræ ſimilis: quā cū oblonga eſt cyperida uocāt: magni in medicina uſus. Laus cyperio prima hāmoniaco: ſecūda rhodio: tertia thracio: & nouiſſima ægyptio: quæ & cōfundit intellectū: quoniā & cypiros: ibi naſcit. Sed cyperos duriſſima uixq; ſpirans. Cæteris odor eſt ipſam nardum imitans. Eſt & per ſe indica hærba: quæ cyperis uocatur: gingiberis effigie: cōmāducata croci uim reddit. Cypero uis in medicina pſilothri. Illinit ptetygiis: ulceribuſq; genitaliū: & quæ in humore ſunt oībus: ſicut oris ulceribus. Radix aduerſus ſerpentiū ictus & ſcorpionum præſertim remedio eſt. Vuluas aperit pota. Largiori tāta uis: expellit eas: urinā ciet & calculos: ob id utiliſſima hydropicis. Illinitur & ulceribus quæ ſerpunt: ſed iis præcipua quæ in ſtomacho ſunt ex uino uel aceto illita. Iunci radix in tribus heminis aquæ ad tertias tuſſi medet. Semē toſtū & in aqua potum ſiſtit aluum: & fœminarum menſes: capitiſq; dolores facit. At qui uocat holoſchœnos eius quæ proxima ſunt radicis cōmanducantur aduerſus araneoꝝ morſus. Inuenio etiānum unū iūci genus: quod euripicen uocant. Huius ſemine ſomnū allici. Sed modum ſeruandū ne ſopor fiat. Ob id & odorati iunci medicinæ dicent: quoniā & in ſyria cœle (ut ſuo loco rettulimus) naſcitur. Laudatiſſimus ex nabathea iuncus cognoie theucitis. Proximis babylonius. Peſſimus ex africa ac ſine odore. Eſt autē rotundus ui noſæ mordacitatis ad linguā. Sincerus in cōfricando odorē roſæ emittit rubentibus fragmentis. Diſcutit inflationes. Ob id ſtomacho utilis: bilēq; & ſanguinē reiicientibus. Singultus ſedat. Ructus mouet. Vrinā ciet. Veſicæ medet. Ad muliebres uſus decoquit. Opiſtothonicis cū reſina arida iponit. Excalfactoria & roſa uteros aſtringit: refrigerat. Vſus eus diuidit in folia & flores. Capita folioꝝ parteſq; candidæ ungues uocant. In flore autē aliud eſt ſemen: aliud capillus in capite: aliud cortex: aliud calix. Foliū ſiccatur: aut tribus modis exprimit. Per ſe cum ungues non detrahunt: ibi enim humoris plurimum. Aut cū detractis unguibus reliqua pars aut oleo aut uino macerat in ſole uaſis uitreis. Quidā & ſalem admiſcent: & anchuſam nonnulli: aut aſphaltum: aut iuncū odoratū: quia talis maxime prodeſt uuluæ ac dyſentericis. Exprimunt eadē folia detractis unguibus trita p lintheū ſpiſſum in æreum uas: leuiq; igni ſuccus coquit: donec fiat craſſitudo mellis: ad hoc eligi oportet odoratiſſima quæq; folia.

Ex roſa medicinæ: & de lilio & de narciſo & ex uiola: & de baccare: & cōbrero: & aſaro. CA. XIX.

Inum qūo fieret ex roſa diximus inter genera uini: Vſus ſucci ad aures: oris ulcera gingiuas:
u tōſillas gargarizatus. Stomachum: uuluas: ſedis uitia: capitis dolores. In febre p ſe uel cum aceto ſomnos: nauſeas Folia urunt in calliblepharum. E ſiccis fœmina aſperguntur. Epiphoras quoq; aridis leniunt. Flos ſomnū facit. Inhibet fluctiones mulieꝝ maxime albas in poſca potus. Et ſanguinis excreationes. Stomachi quoq; dolores quantum in uini cyathis tribus. Semē iis optimum croci num: nec anniculo uetuſtius & in umbra ſiccat. Nigrum inutile. Dentium dolori illinitur. Vricam ciet Stomacho iponit. Itē igni ſacro nō ueteri. Naribus ſubductum caput purgat. Capita pota uentrem &

ſanguinē ſiſtunt. Vngues roſæ epiphoris ſalubres ſunt. Vlcera enim oculoꝝ roſa ſordeſcūt: præterq̄ in initiis epiphoræ ita ut arida cū pane interponat. Folia quidē uitiis ſtomachi: roſionibus & uitiis uētris & inteſtinoꝝ: & præcordiis utiliſſima udi illita. Cibo quoq; lapati modo condiunt. Cauēdus quoq; in iis ſitus celeriter inſidēs. Et aridis & expreſſis aliquis uſus. Diapaſmata inde fiunt ad ſudores coercendos: ita ut a balneis inareſcant corpora: dein frigida abluantur. Silueſtris cum adipe urſino alopecias mirifice emēdat. Lilii radices multis modis florē ſuū nobilitauere. Cōtra ſerpentiū ictus ex uino potæ: & cōtra fungoꝝ uenena. Propter clauos pedū in uino decoquunt: triduoq; nō ſoluunt. Cū adipe aut oleo decoctæ pilos quoq; aduſtis reduntE mulſo potæ inutilē ſanguinē cū aluo trahunt. Lyenicq; & ruptis uulſis ꝓſunt. Et mēſtruis fœminaꝝ in uino decoctæ. Impoſitæq; cū melle neruis præciſis medent. Cōtra lichenas & lepras & furfures in facie emendāt. Erugant corpora. Folia in aceto cocta uulneribus imponuntur. Epiphoris teſtiū in melle cū hyoſcyamo & farina tritici. Semē illinit igni ſacro. Flos & folia ulceꝝ uetuſtati. Succus q̄ flore expreſſus eſt: ab aliis mel uocat: ab aliis ſyriū ad emolliēdas uualuas: ſuoreſq; feciēdos: & ſuppurationes coquēdas. Narciſi duo genera in uſu medici recipiūt. Vnū purpureo flore: & alteꝝ hærbaceū. Hunc ſtomacho inutilē: & ideo uomitoriū: aluos quoq; ſoluentē: neruis inimicū: caput grauantē. Et a narce narciſum dictū nō a fabuloſo puero. Vtriuſq; radix ut diximus mulſei ſaporis eſt. Ambuſtis ꝓdeſt cū exiguo melle. Sic & uulneribus & luxatis. Panis uero cū melle & arinæa farina. Sic & infixa corpori extrahit in polēta tritus: oleoq; cōtuſus. Medet & lapide pcuſſis. Purgat uulnera pmixtus farinæ. Nigrat uitiligines emaculat. Ex hoc flore fit narciſinū oleū ad emolliēdas duricias. Calefaciēda quæ alſerit. Auribus eſt utiliſſimus: ſed capitis dolores facit. Violæ ſilueſtres ſunt & ſatiuæ. Purpureæ refrigerāt. Cōtra inflāmationes illinunt ſtomacho ardēti. Imponunt & capiti in frōte. Oculoꝝ priuatim epiphoris: & ſede ꝓcidente uulua ue. Et cōtra ſuppurationes. Crapulā & grauedines capitis ſpoſitis coronis olfatuq; diſcutiūt. Anginas ex aqua potæ. Id qđ purpureū ē ex iis comitialibus medet: maxime pueris in aqua potū. Semē uiolæ ſcorpiōibus aduerſat. Cōtra flos albæ ſuppurata aperit. Ipſa diſcutit. Et alba aūt & lutea extenuant mēſtrua. Vrinā ciunt. Minoribus eſt recētibus. Ideoq; aridis poſt annū utendū. Lutea dimidio cyatho in aqua tribus mēſes trahit. Radices eius cū aceto illitæ ſedāt lyenē. Itē podagrā. Oculoꝝ inflationes cū myrrha & croco. Folia cū melle purgāt capitis ulcera. Cū cæra rimas ſedis. Et quæ in humidis ſunt. Ex aceto uero collectiones ſanant. Baccar in medicinæ uſu eſt. Aliq ex noſtris ꝓpenſam uocāt. Auxiliat cōtra ſerpentes. Capitis dolores feruoreſq; Itē epiphoras. Māmis tumētibus a partu & ægilopiis. Incipientibuſq; ignibuſq; ſacris. Odor ſomnū gignit. Radicē decoctā bibere ſpatacis euerſis cōuulſis ſuſpirioſis ſalutare eſt. In tuſſi uetere radices eius tres q̄ttuor ue decoquunt ad tertias partes. Hæcq; potio mulieres ex abortu purgat. Lateꝝ cōpunctiones tollit & ueſicæ calculos. Tondit cū diapaſmate. Veſtibus odoris gratia inſerit. Cōbretū qđ ſimile ei diximus tritū cū axūgia uulnera mire ſanat. Aſaꝝ iocineꝝ uitiis ſalutare eſſe tradit: uncia ſumptū in hemina mulſi miſti. Aluū purgat hellebori modo. Hydropicis ꝓdeſt & præcordiis uuluiſq; ac morbo regio. In muſtū ſi addat facit uinū urinis ciēdis. Effodit cū folia emittit. Siccatur in umbra. Situm celerrime ſentit.

De nardo gellico: & de croco medicinæ: & croco mago: & iri: & ſaliunca: & holocryſo & chryſocome & meliloto. CA. XX.

Tquoniā quidā ut diximus nardū ruſticum noīare radicem baccaueris: cōtexemus & gallici nardi remedia in hunc locum dilata cū diſputaremus de pegrinis arboribus. Ergo aduerſus ſerpētes duabus drachmis in uino ſuccurrit. Inflationibus coli uel ex aqua uel ex uino. Itē iocineris & renū ſuffuſiſq; felle. Et hydropicis p ſe uel cū abſinthio. Siſtit purgationes mulieꝝ: ſiperus uero eius quā phun eodē loco appellauimus. Radix dat potui trita uel decocta ad ſtrangulationes uel pectoris dolores uel lateꝝ. Mēſes quoq; cit. Bibit cū uino. Crocū cum melle nō ſoluit: nulloq; dulci. Facillime aūt uino aut aqua. Vtiliſſimū in medicina. Adſeruat cornea pyxide. Diſcutit iuflāmationes oēs q̄dem. Sed oculoꝝ maxime ex ouo illitus. Vuluaꝝ quoq; ſtrangulatus. Stomachi exulcerationes: pectoris: & renū: iocinoꝝ: pulmonum: ueſicarūq; peculiariter inflāmationi eaꝝ uehementer utile. Itē thuſſi & pleureticis. Tollit & pruritus. Vrinā cit. Qui crocū prius biberint crapulam nō ſentient. Ebrietati eo reſiſtunt. Coronæ quoq; ex eo mulcent ebrietatē. Somnum facit. Caput leniter mouet. Venerem ſtimulat. Flos eius igni ſacro illinit cū creta cimolia: ipſum plurimis medicaminibus miſcetur. Collyrio uni nomē dedit. Ex eo quoq; expreſſo unguēto crocino: quod crocomagma appellāt. Habet ſuas utilitates cōtra ſuffuſiones oculoꝝ. Vrinas magis excalfacit q̄ crocum ipſum. Optimū quod guſtatum ſaliuā denteſq; inficit: iris ruffa melior q̄ candida: infantibus eā circunligari ſalutare eſt. Dentiētibus præcipua eſt & tuſſientibus: tinearūue uitio laborantibus inſtillari. Cæteri effectibus eius nō multū a melle differunt. Vlcera purgat capitis præcipue. Suppurationes ueteres. Aluū ſoluit duabus drachmis cum melle. Tuſſim: tormina: inflationes pota: Lyenes ex aceto. Contra ſerpentiū & araneoꝝ morſus ex poſca ualet. Cōtra ſcorpiones duaꝝ drachmaꝝ pondere in pane uel aqua ſumit. Cōtra canum morſus ex oleo imponitur. Et cōtra perfrictiones. Sic & neruoꝝ doloribus. Lumbis uero & coxendicibus cū reſina illinitur. Vis ei cōcalfactoria. Naribus ſubducta ſternutamēta mouet: caputq; purgat. Dolori capitis cū cotoneis malis aut ſtruteis illinitur. Crapulas quoq; & ortopnoeas diſcutit. Vomitiones cit duobus obolis ſumpta. Oſſa fracta extrahit impoſita cū melle. Ad paronychias farina eius utuntur. Cum uino ad clauos uel uerrucas. Triduoq; nō ſoluitur. Halitus oris cōmanducata abolet: alarumq; uitia. Succo duricias oēs emollit. Somnū conciliat. Sed genituras cōſumit. Sedis rimas & cōdilomata. Omniaq; in

corpore excreſcẽtia ſanat. Sunt q̃ ſilueſtrẽ xyrin uocẽt. Strumas hæc uel panos uel inguina diſcutit. Præcipiẽ ut ſiniſtra manu lecta ad hos uſus ſeruẽt: colligẽteſq; dicant cuius hoīs utiq; cauſa eximãt. Scelus hærbarioq; aperiẽt in hac mẽtione: partẽ eius ſeruãtiũ: & quartũdã aliaq; hærbaq; ſicuti plãtaginis ſubſtituẽtiũ ſi paq; mercedis tuliſſe ſeſe arbitrantẽ. Rurſuſq; ut plus opis acqrãt partẽ eã quã ſeruauere eodẽ loco infodiunt. Credo ut uitia quæ ſanauerint faciãt rebellare. Saliuncæ radix in uino decocta ſiſtit uomitiones. Corroborat ſtomachũ. Polio Muſeus & Heſiodus pungi iubent dignationis gratia. Gloriæq; auidos poliũ tractare colere. Poliũ cõtra ſerpentes ſubſternit̃ uel portat̃. Medici in uino decoquũt reces uel aridũ: illinuntq; uel ſpleneticis ꝓpinant ex aceto. Morbo regio in uino. Et hydropicis incipientibus in uino decoctũ. Vulneribus quoq; ſic illinunt. Secundas mulierũ partuſq; emortuos repellit. Itẽ dolores corporis. Veſicas inanit. Et epiphoris illinit̃. Nec magis alia hærba cõuenit medicamẽto qd̃ alexipharmacon uocãt. Stomacho tamẽ inutile eſſe. Caputq; eo ipleri: & abortũ fieri poto. Aliqui negãt. Ad religionẽ addunt ubi inuentũ ſit: ꝓtinus ad alligandũ cõtra oculoq; ſuffuſionẽ. Cauendũq; ne terrã attigat. Hi & folia eius thymo ſimilia tradũt: niſi q; molliora ſunt: & lanatiore canicie. Cũ ruta ſilueſtri & ſi teratur ex aqua cæleſti aſpidas mitigare dicitur. At non ſecus atq; cytinus aſtringit & cohibet uulnera: prohibetq; ſerpere. Holochryſos medeꝛ ſtranguriæ in uino pota: & oculoq; epiphoris illita. Cũ fæce uero uini cremata in polenta ſichenas emẽdat. Chryſocomæ radix calfacit & ſtringit. Daꝛ potui ad iocinorum uitia. Item pulmonum. Vuluæ dolores in aqua mulſa decocta. Ciet menſtrua. Et ſi cruda detur: hydropicoq; aquam ſiſtit. Melliſſophyllo ſiue melitena ſi perungantur aluearia non fugient apes. Nullo enim magis gaudent flore. Copia iſtius examina facillime continentur. Item præſentiſſimum eſt cõtra ictus earum: ueſparumq; & aranearum. Item ſcorpionum. Itẽ cõtra uuluaq; ſtrangulationes addito nitro. Cõtra tormina e uino. Folia eius ſtrumis illinunt̃: & ſedis uitiis cum ſale decocta. Succus fœminas purgat: & iflationes diſcutit: & ulcera ſanat. Articularios morbos ſedat. Caniſq; morſus. Prodeſt dyſentericis ueteribus: & cœliacis: & ortopnoicis: lyenibus: ulceribus: thoracis. Caligines oculoq; ſucco cũ melle inũgi eximiũ habeꝛ. Melilotos quoq; oculis medeꝛ cum lacte: aut cũ lini ſemine. Maxillaq; quoq; dolores lenit. Et capitis cũ roſaceo. Item auriũ e paſſo. Quæq; in manibus intumeſcũt uel erũpunt. Stomachi dolores in uino decocta uel cruda tritaq;. Idem effectus eſt ad uuluas. Teſtes uero & ſedem procidentem: quæq; ibi ſunt uitia: recens ex aqua decocta uel ex paſſo. Adiecto roſaceo illinũtur ad carcinomata. Deferueſcit in uino dulci. Peculiariter & contra meliceridas efficax.

De trifolio & thymo & hemorocalle: & de helenio: & ambrotono. CA. XXI.

Trifolium ſcio credi prævalere cõtra ſerpentium ictus & ſcorpionum ex uino aut poſca ſeminis granis uiginti potis. Vel foliis: & tota hærba decocta. Serpenteſq; nunq̃ in trifolio aſpici. Præterea celebratis auctoribus cõtra oĩa uenena pro antidoto ſufficere. xxv. grana eius: quod minyanthes ex eo appellauimus tradi. Multa alia præterea in remediis eius aſcribi. Sed me cõtra ſentẽtias eorum grauiſſimi uiri auctoritas mouet. Sophocles enim poeta uenenatum id dicit. Simus quoq; medicus decocti aut cõtriti ſuccum infuſum corpori eaſdem uredines facere quaſi percuſſis a ſerpente imponaꝛ. Ergo nõ aliter utendũ eo q̃ cõtra uenena conſuerunt. Fortaſſis enim & iis uenenis inter ſe cõtraria ſit natura: ſicut multis aliis. Item animaduerto ſemen eius cuius minima ſint folia utile eſſe ad cuſtodiendã mulieq; cutis gratiam in facie illitum. Thymum colligi oportet in flore: & in umbra ſiccari. Duo aũt ſunt genera eius. Candidũ: radice lignoſa: in collibus naſcens: quod & præferꝛ. Alteq; nigrius floriſq; nigri. Vtraq; oculoq; claritati multum cõferre exiſtimanꝛ. Et in cibo & in medicamentis. Item diutinæ tuſſi eligmate faciles excreationes facere cũ aceto & ſale. Sanguinẽ cõcreſcere nõ patiẽ e melle. Longas faucium diſtillationes extra illita cũ ſinapi extenuare. Item ſtomachi & uentris uitia. Modice tamen utendum eſt. Cõdylomata excalfaciunt: quãuis ſiſtunt aluũ: quæ ſi exulcerata ſit denarii pondus in ſextariũ aceti & mellis addi oportet. Itẽ ſi lateralis dolor ſit: aut inter ſcapulas aut in thorace. Præcordiis medenꝛ ex aceto cum melle. Quæ potio daꝛ & in alienatione mentis ac mẽlãcholicis. Datur & comitialibus: quos correptos olfatus excitat thymi. Aiunt & dormire eos oportere in molli thymo. Prodeſt & ortopnoicis & anhelationi. Mulierũq; menſibus retardatis. Vel ſi emortui ſint in utero partus decoctũ in aqua ad tertias: Viris uero cõtra inflationes cum melle & aceto. Et ſi uẽter turgeat. Teſteſue aut ueſicæ dolor exigat. E uino tumores & impetus tollit impoſitum. Coxendicibus imponitur cũ uino articularibus morbis trium obolorũ põdere in tribus cyathis aceti & mellis. Et in faſtidio tertiũ cũ ſale. Hemorocalles pallidũ e uiridi & molle foliũ habet: radicẽ odoratã atq; bulboſam. Quæ cũ melle impoſita uentri aquam pellit: & ſanguinẽ etiam inutilem. Folia epiphoris oculoq; mãmarũq; poſt partum doloribus illinunt̃. Heleniũ ab Helenæ lacrymis diximus natum. Fauere creditur formæ. Cutem mulierũ in facie reliquoq; corpore nutrire incorruptam. Præterea putant uſu eius quandam datã gratiam iis: uenerẽq; conciliari. Attribuunt & hylaritatis effectum eidem potæ in uino eumq; quẽ habuerit Nepenthes illud prædicatum ab Homero: q; ea triſtitia omnis aboleatur. Eſt autem ſucci prædulcis. Prodeſt & ortopnoicis. Traditio radicis eius in aqua prodeſt ieiunis. Eſt autem candidus intus & dulcis. Bibitur & cõtra ſerpentiũ ictus ex uino. Mures quoq; contrita dicitur necare. Ambrotonũ duorum traditur generum. Campeſtre ac mõtanum. Hoc fœminam: illũ marem intelligi uolumus. Amaritudo abſinthii in utroq;. Siculum laudatiſſimum: dein gallicum. Vſus eſt & foliis. Sed maior ſemine ad calfaciendum. Ideo neruis utile: tuſſi: ortopnoicis: conuulſis: ruptis: lumbis: urinæ anguſtiis. Datur bibendum manualibus faſciculis decoctis ad tertias partes. Ex iis quaternis cyathis bibitur. Datur &

ſemen tuſum in aqua drachmæ pondere. Prodeſt & uuluæ. Coquitur panis cum farina hordeacea: & oculoꝝ inflãmationibus illinitur. Cotoneo malo concocto ſerpentes fugat. Cõtra ictus eaꝝ bibiť cum uino: illiniturq;. Efficaciſſimũ contra ea quoꝝ ueneno tremores & frigus accidunt: ut ſcorpionum & phalangioꝝ: & contra uenena alia pota. Prodeſt & quoquomodo algentibus. Et ad extrahẽda ea quæ inhærent corporibus. Pellit & interaneoꝝ mala. Ramo eius ſi ſubiiciať puluino uenerẽ ſtimulari aiũt. Efficaciſſimáq; eſſe hærbam contra oía ueneficia quibus coitus inhibeať.

Ex leucanthemo & ſanſuco medicinæ. CA. XXII.

Eucanthemum ſuſpirioſis medetur duabus partibus aceti permixtũ. Sãſucum ſiue amaracũ
l in cypro laudatiſſimum & odoratiſſimum. Scorpionibus aduerſatur ex aceto & ſale illitum.
Mẽſtruis quoq; multum confert impoſitum. Minor eſt idem poto uis. Cohibet & oculorum epiphoras cum polenta. Succus decocti tormina diſcutit. Et urinis & hydropicis utile. Mouet & nariũ ſternutamenta. Fit ex eo oleũ quod ſanſucinum uocatur aut amarcinum ad excalfaciendos emollien/doſq; neruos: & uuluas calefacit. Et folia ſugillatis cum melle & luxatis cum cæra proſunt.

De anemona medicinæ. CA. XXIII.

Nemonas coronarias tantũ diximus. Nunc reddemus & medicas. Sũt qui phrenion uocent.
a Duo eius genera. Silueſtris prima. Altera in cultis naſcẽs. Vtraq; ſabuloſis. Huiuſq; plures ſpe/cies. Aut enim phœniceum florem habet: quæ & copioſiſſima eſt: aut purpureũ: aut lacteum. Harum triũ folia apio ſimilia. Nec temere ſemipedalẽ altitudinẽ excedunt: cacumine aſparagi. Flos nũquam ſe aperit: niſi uento ſpirante: unde & nomen accepit. Silueſtri amplitudo maior latioribuſq; foliis florere phœniceo. Hanc errore ducti argemonẽ putant multi. Alii rurſus papauer: quod rhyan appella uimus. Sed diſtinctio magna: q; utraq; hæc poſtea floret. Nec aut ſuccum illarum anemonæ reddunt: aut calices habent: nec niſi aſparagi cacumen. Proſunt anemonæ capiti: doloribus: & inflãmationibus: uuluis mulieꝝ lacti quoq;. Et menſtrua cient cum ptiſana ſumptæ aut uellere appoſitæ. Radix cõmã ducata pituitã trahit. Dentes ſanat. Decocta oculorum epiphoras. Magi multum quidem iis tribuere. Quãprimũ aſpiciať eo anno tolli iubẽtes: diciq; colligi eas tertianis quartanis remedio. Poſtea alligari florem pãno roſeo: & in umbra aſſeruari: ita cũ opus ſit alligari. Quæ ex iis phœniceum florem habet: radice cõtritaq; cuicũq; aialiũ ipoſita ulcerum facit & ipticã uim. Et ideo expurgandis ulceribus adhibetur.

Ex oenanthe medicinæ CA. XXIIII.

aquaalo xaj.
o Enãthe hærba naſciť in petris: folio paſtinacæ: radice magna: numeroſa. Caulis eius & folia cũ melle ac uino nigro pota facillitatẽ pariẽdi pſtãt: ſecũdaſq; purgãt. Tuſſim e melle tollunt. Vrinã ciẽt. Radix ueſicæ uitiis medeť.

De heliochryſo medicinæ. CA. XXV.

Eliocryſum qđ alii chryſanthemõ uocãt ramulos habet cãdidos: folia ſubalbida: ambrotano
h ſimilia: ad ſolis repcuſſum aureæ lucis in orbẽ ueluti corimbis depẽdẽtibus: q nunq; marceſcũt. Qua de cauſa deos coronãt illo. Quod diligẽtiſſime obſeruauit Ptolemæus rex ægypti. Naſciť in frutetis. Ciet urinas e uino pota: & mẽſes. Duricias inflãmationes diſcutit. Ambuſtis cũ melle imponiť. Cõtra ſerpẽtiũ ictus & lũboꝝ uitia bibiť. Sanguinẽ cõcretũ uentris ac ueſicæ abſumit cũ multo. Folia eius trium obolоꝝ põdere ſiſtũt ꝓfluuia mulieꝝ in uino albo. Veſtes tueť odore nõ inelegãti.

Ex hyacintho medicinæ. CA. XXVI.

yacinthus in gallia eximie ꝓuenit. Hoc ibi loco hiſginũ tingit. Radix eſt bulbacea mãgonicis
h uenalitiis pulchre nota. Quæ in uino dulci illita pubertatẽ cohercet: & nõ patiť erũpere. Torminibus & araneoꝝ morſibus reſiſtit. Vrinã ipellit. Cõtra ſerpẽtes & ſcorpiones morbũq; regiũ ſemẽ eius cũ ambrotono dať lychnis quoq; flãmea illa aduerſus ſerpẽtes: ſcorpiones: crabrones: ſimiliaq; bibiť e uino ſemine trito. Silueſtris eadẽ ſtomacho inutilis. Aluũ ſoluit. Ad detrahẽdã bilẽ effiacciſſima duabus drachmis. Scorpionibus adeo cõtraria ut oino uiſa ea torpeſcãt. Radicem eius aſiani aboliten uocant. Qua alligata oculo albugines tolli dicuntur.

Ex uincaperuinca medicinæ. CA. XXVII.

T uincapuinca ſiue camedaphne arida tuſa hydropicis dať in aqua cocleari menſura. Celerri/
e meq; reddũt aquã. Eadẽ decocta in cinere ſparſa uino tumores ſiccat. Auribus ſucco medeť.
Aluinis ipoſita multũ ꝓdeſſe diciť. Ruſci radix decocta bibiť alternis diebus in calculoꝝ ualitudine: & toruſiore urina: uel cruẽta. Radicẽ pridie erui oportet: poſtero mane decoq. Ex eo ſextario uini cyathis duobus miſceri. Sũt q & crudã radicẽ tritã ex aqua bibãt: & in totũ ad uirilia cauliculis eius in uino & aceto tritis nihil utilius putãt. Batis quoq; aluũ mollit. Illiniť podagricis toſta & cõtuſa. Acinũ & coronaꝝ cauſa & ciboꝝ ægyptii ferũt. Eadẽq; erat quæ ocimũ niſi hirſutior ramis ac foliis eẽt: & ad modũ odorata. Ciet mẽſes & urinas.

Ex colocaſia medicinæ. CA. XXVIII.

Olocaſia Glaucias acria corporis leniri putauit: & ſtomachum iuuari.

c Ex anthalo medicinæ. CA. XXIX.

Nthalii quod egyptii edunt nullum aliũ repperi uſum eſt & hærba. Anthilon quam alii anti
a cellum uocãt duoꝝ geneꝝ: foliis & ramis lenthiculæ ſimilis palmi altitudine: ſabuloſis apricis naſcẽs ſub ſalſa guſtanti. Altera camepithyos ſimilis breuior & hirſutior: purpurei floris: odore grauis: in ſaxoſis naſcens. Prior uuluis aptiſſima eſt ex roſaceo & lacte ipoſita etiã uulneribus. Bibiť in ſtranguria renũq; doloribus tribus drachmis. Altera bibitur in duricia uuluaꝝ & in torminibus & in comitiali morbo cũ melle & aceto quattuor dragmis.

De parthenio medicinæ. CA. XXX.

Ontrà partheniũ alii leuchaten:alii amaracũ uocant.Celſus apud nos perditiũ & muralium.
c Naſcitur in hortoꝝ ſepibus:flore albo:odore mali:ſapore amaro.Ad inſedendũ decoctum in duricia uuluaꝝ:& inflãmationibus.Siccatũ cũ melle & aceto poſitum bilem trahit atram.Ob hoc contra uertigines utilis:& calculoſis.Illinitur & ſacro igni.Itẽ ſtrumis cum axungia inueterata.Mã gi cõtra tertianas ſiniſtra manu euelli eam iubent:dici quæ cuius cauſa uellatur.nec reſpicere.Dein eius folium agri linguæ ſubiicere:ut mox in cyatho aquæ deuoretur.

De ſtrychne medicinæ. CA. XXXI.

Trychnẽ quã quidã ſtrychnũ ſcripſere:utinam ne coronarii in ægypto uterent: quos inuitat
f hederæ floꝝ ſimilitudo in duobus eius generibus.Quoꝝ alterum:cui accini coccinei:granoſi folliculi.Haliccacabũ uocant & alii callion.Noſtri autem ueſicariã:quoniã ueſicæ & calculis ꝓ deſt.Frutex eſt ſurculoſus uerius q̃ hærba:folliculis magnis latiſq; & tubinatis:grandi intus acino:qui matureſcit nouembri menſe.Tertio folia ſunt ocimi minime diligẽter demonſtranda.Remedia enim non uenena tractamus.Quippe inſaniam facit paruo quoq; ſucco:quãquam & græci auctores in iocũ uertere..Drachmæ enim pondere luſum pudoris gigni dixerunt:ſpecies uanas imagineſq; conſpicuas obſeruari demonſtrantes.Duplicatum hunc modũ legittimam inſaniã facere.Quicquid uero adiiciat ponderi repræſentari mortem.Hoc eſt uenenum quod innocentiſſimi auctores ſimpliciter dorycnion appellauere.Ab eo quod cuſpides in prælíis tingerentur illo:paſſim naſcente: qui partius ſpectauerant: maniton cognominare q neqter occultabãt erythron:aut neurita:ut nõnulli piſſone cauendũ eqdẽ cau ſa curioſius dicẽdũ.Quin & alteꝝ genus qd' halicaccabon uocant:ſoporifeꝝ eſt:atq; etiã opio uelocius ad mortẽ:ab aliis morion:ab aliis moly appellatũ.Laudatũ uero a locro ad fruẽdũ & timariſto.Quidã etiã carmine minore obliuione inducẽtes.Quippe p̃ſentaneũ remediũ ad dẽtiũ mobiles firmãdos ſi co luerent.Halicaccabo uni exceptionẽ addidere ne diutius id fieret.Delirationẽ.n.gigni eo.Nec demõſtrã da remedia:quoq; medicina maioris mali piculũ afferat.Cõmendat.n.cibis tertiũ:licet præferat hortẽ ſis ſaporibus.Et nihil ſit corporis maloꝝ cui nõ ſalutare ſit ſtrychnos Xenocrates prædicet.Nõ tamen auxilia eoꝝ tanti ſunt:ut uel profutura nõ de iis cõmemorare nefas putem:præſertim tanta copia inno xioꝝ medicaminũ.Halicaccabi radicẽ bibunt q ſunt uaticinandi callentes q; fuere ad cõfirmandas ſup/ ſtitiones aſpici ſe uolunt.Remedio eſt (id enim libentius rettulerim) aqua copioſa mulſa calida potui data.Nec illud præteribo aſpidũ naturæ halicaccabum in tantũ aduerſam:ut radice eius ꝓpius admo ta ſoporetur:illas ſupore enecãs uis eaꝝ.Ergo trita ex oleo percuſſis auxiliat.

De corcoro. CA. XXXII.

Orcorum alexãdri cibi hærba eſt cõuolutis foliis ad ſimilitudinẽ mori.Præcordiis (ut ferũt)
c utilis alopetiiſq; & lentigini.Boum quoq; ſcabiem celerrime ſanari ea inuenio apud Nican/ drum quidem & ſerpentium morſus anteq̃ floreat. Nec de cnico ſiue atractyllide uerboſius diſputeꝫ Aegyptia hærba eſt:& magnum contra uenenata animalia præbet auxilium. Item aduerſus fungos.Conſtat a ſcorpione percuſſos q̃diu teneant eam hærbam non ſentire cruciatum.

De perſoluta. CA. XXXIII.

e T perſolutam ægyptus in hortis ſerit coronarum gratia: Duo genera eius: fœmina ac mas. Vtraq; ſubdita uenerem inhiberi uirorum maxime tradunt.

De menſuris & ponderibus. CA. XXXIIII.

T quoniam in menſuris quoq; ac ponderibus crebro græcis noĩbus utẽdũ eſt:interpretationẽ
e eoꝝ ſemel in hoc loco ponemus.Drachma attica fere.n.attica obſeruatione medici utuntur: denarii argenti habet pondus.Eademq; ſex obolos pondere efficit.Obolus decem calcos.Cya thus pendet p ſe drachmas decẽ.Cũ acetabuli menſura dicit ſignificat heminæ quartam partem: ideſt drachmas.xv.mna quam noſtri minã uocant pendet drachmas atticas centum.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER.XXII. PROHEMIVM

OMPLESSE POTERANT MIRACVLVM SVI NATVRA:AT/ q; tellus reputantium uel prioris tantum uoluminis dotes:torq; genera hærbarum utilitatibus hominum aut uoluptatibus genita.Sed quanto plura reſtant:tanto quoq; mirabiliora inuentu.Illa enim maiore parte ci bi:aut odoris:decoriſue cõmendatione ad numeroſa experimenta dixit. Reliquorum potentia approbat nihil a rerum natura ſiue aliqua occul/ tiore cauſa gigni.

De gentibus hærbis formæ gratia utentibus. CA. I.

Quidem & formæ gratia rituſq; perpetui in corporibus ſuis
e aliquas exteraꝝ gẽtium uti hærbis quibuſdam aduerto animo Illinunt certe aliis aliæ faciem in populis barbarorũ fœminæ. Mareſq; etiam apud dacos & farmata corpora ſua inſcribunt.Simile plã/ tagini glaſtum in gallia uocatur.Quo Britanorum coniuges nuruſq; to/ to corpore oblitæ quibuſdam in ſacris nudæ incedunt & æthopium colorem imitantes.

Quod hærbis ueſtes inficiantur. CA. II.

Am uero ffici ueſtes ſcimus admirabili ſucco. Atq; ut ſileamus galatiæ:africæ:luſitaniæ gra/
i nis coccum iperatoris dicatũ paludamentis:trãſalpina gallia hærbis tyrium atq; conchiliũ tin/
git:oiſq; alios colores. Nec quærit in ꝓfundis murices:ſeſeq; obiicientis dum prætipit eſcam
beluis marinis:intacta etiã anchoris ſcrutatur uada:ut inueniat ꝑ qđ facilius matrona adultero placeat
corruptor inſidiet nuptæ. Stãs & in ſicco carpit quo frugi mundos exculpat uſu alioqn fulgẽtis. Inſtrui
poterat luxuria certe innocẽtius. Nunc ꝓpoſitum iſta cõſectari:nec omittemus:ut ſubiciẽdo utiliora lu
xuriã uilitate circũſcribamus dicturi & aliis hærbis tingi lapides parieteſq;. Nec tingendi nec pingendi
tamẽ rationẽ omiſſemus:ſi unq; ea liberaliũ artiũ fuiſſet. Interim fortius augetur auctoritas quæ quãta
debeat etiã ſurdis:hoc eſt ignobilibus hærbis ꝓbebitur. Siqdẽ auctores imperii romani cõditoreſq; i/
menſũ qdã & hinc ſumpſere:quoniã nõ aliunde lagmina in remediis publicis fuere:& in ſacris legatio
nibus:q; uerbenæ. Certe utroq; nomine idẽ ſignificat. Hoc eſt gramẽ ex arce cũ ſua terra euulſum. Hac
ſemp & legati cũ ad hoſtes clarigatũq; mitterent uſi:ideſt res raptas clare repetitũ:unus utiq; Verbena/
rius uocabatur. De corona graminea. CA. III.

Orona qdẽ nulla fuit graminea nobilior in maieſtate populi terrag; principis ꝑmiiſq; gloriæ.
c Gẽmatæ:& aureæ:uallares:murales:roſtratæ:ciuicæ:triũphales poſt hãc fuere. Sũtq; cunctæ
magno interuallo:magnaq; differẽtia. Cæteras oẽs ſinguli & duces ipſi iperatoreſq; militibus
aut aliquãdo collegiis dedere. De raritate eius. CA. IIII.

Ecreuit in triumphis ſenatus cura belli ſolutus & populus ocioſus gramineam nunq; niſi in
d ſuprema deſperatione. Contingitq; nulli niſi ab uniuerſo exercitu ſeruato ſeruatori decreta.
Cæteras impatores dedere. Hãc ſolã miles impatori. Eadẽ uocat obſidionalis:liberatis obſidio
ne abhominãdoq; exitio totis caſtris. Qđ ſi ciuicæ honos uno aliquo ac uel humillimo ciue ſeruato ꝑ/
clarus ſacerq; habet. Quid tãdẽ exiſtimari debet unius uirtute ſeruatus uniuerſus exercitus? Dabatur
hæc uiridi e gramine decerpto inde ubi obſeſſos ſeruaſſet aliq;. Nãq; ſummũ apud antiquos ſignũ ui/
ctoriæ erat hærbã porrigere uictos:hoc eſt terra & altrice ipſa humo & humatione etiã cedere. Quẽ
morẽ etiã nũc durare apud germanos ſcio. Qui ſoli corona ea donati. CA. V.

Onatus eſt ea. L. Sicimus Dentatus ſemel:cũ ciuicas quattuordecim meruiſſet:depugnaſſetq;.
d cxx. prœliis ſemp uictor. Tãto rarius eſt ſeruatorẽ unũ a ſeruatis donari. Quidã iperatores &
ſepius donati ſunt:ueluti. P. Decius Mus uidelicet tribunus militũ ab exercitu. Altera ab iis q.
in ꝑſidio obſeſſi fuerãt:quãta eſſet eius honoris auctoritas cõfeſſus religione ſi qdẽ donatus bouẽ albũ
Marti imolauit & cẽtũ ſuluos:q ei uirtutis cauſa dati fuerant ſimul ab obſeſſis. Hic Decius poſtea con/
ſul & imperio & collegæ ſe ꝓ uictoria deuouit. Data eſt & a ſenatu populoq; romano:qua claritate ni/
hil egdẽ in rebus humanis ſublimius duco. Fabio illi qui rem omnẽ romanã reſtituit non pugnando.
Nec data cũ magiſtrũ eqtum & exercitum eius ſeruaſſet. Tũc ſatius fuit nomine nouo coronari appella
tum patrẽ ab iis quos ſeruauerat. Sed quo dictum eſt conſenſu honoratus eſt Hannibale ex italia pul/
ſo. Quæ corona adhuc ſola ipſius iperii manibus ipoſita eſt. Et qđ peculiare ei eſt:ſola a tota italia data.

Qui ſolus centurio coronarus. CA. VI.

Ræter hos contigit eius coronæ honos. M. Calphurnio Flãmæ. Tribuno militum in ſicilia.
p Centurioni uero uni ad hoc tempus Cn. Petreio Atinati cimbrico bello. Primum pilum is ca/
peſſens ſub Catulo excluſam ab hoc legionem ſuam hortatus tribunũ ſuum dubitatũ per ca/
ſtra hoſtium erumpere interfecit:legionẽq; eduxit. Inuenio apud auctores eundẽ præter hũc honorem
aſtantibus. Mario & Catulo conſulibus prætextatum imolaſſe ad tibicinem foculo poſito. Scripſit &
Scylla dictator ab exercitu ſe quoq; donatum apud nolam legatum bello marſico. Idq; in uilla ſua tu/
ſculana:quæ fuit poſtea Ciceronis pinxit. Quod ſi uerum eſt:hoc execrabiliorem eum dixerim:quan/
doquidem eam capiti ſuo proſcriptione detraxit. Ipſe tanto paucioribus ciuium ſeruatis:q; poſtea occi/
ſis. Addat etiam nunc huic gloriæ ſuperbum cognomen fœlicem. Ipſe tamen obſeſſus in toto orbe pro
ſcriptus. Hæc corona Sertorio etiam ceſſit. Aemilianum quoque Scipionem Varro auctore eſt donatũ
obſidionali in africa. Manilio conſule cohortibus ſeruatis totidẽq; ad ſeruandas eas eductis. Quod &
ſtatuæ eius in foro ſuo Diuus Auguſtus ſcripſit. Ipſum Auguſtum cum Marco Cicerone filio conſu/
lem idibus ſeptembribus ſenatus obſidionali donauit. Adeo ciuica non ſatis uidebatur. Nec præterea
quemquam hac inuenimus donatum. Nullæ ergo hærbæ fuere certe in hoc honore: ſed quæcunq;
fuerant in periculi ſede quamuis ignobiles ignotæq; honorem nobilem faciebant. Quod latere apud
nos minus quidem miror:cernens negligi ea quoq; quæ ad ualitudinem conſeruandam: cruciatuſq;
corporis propulſandos:& mortem arcendam pertinent. Sed quis non mores iure caſtiget? Addidere ui
uendi præcia deliciæ luxuſq;. Nunq; fuit cupido uitæ maio:nec minor cura. Aliorum hanc operam eſſe
credimus:ac ne mandato quidem noſtro alios id agere:mediciſq; prouiſum eſſe. Proh bonis ipſi frui/
mur uoluptatis. Et quo nihil equidem probroſius duco. Viuimus aliena fiducia. Immo uero pleriſque
ultro etiam in riſu ſumus iſta commentantes atq; friuoli operis arguimus. Magna quãq; imenſi labo/
ris ſolatia ſperni cum rerum natura:quã certe non defuiſſe nobis docebimus:& inuiſis quoq; hærbis in
ſeruiſſe remedia. Quippe cum medicinas dederit etiam aculeatis. Hæc enim proxime reſtãt ex iis quas
priore libro nominauimus: in quibus ipſius prouidentia naturæ ſatis admirari amplectique non eſt.
Dederat & quas diximus molles: cibiſq; gratas. Pinxerat & remedia floribus: uiſuque ipſos animos

inuitauerāt:etiam deliciis auxilia pmiscens.Inde excogitauit aliquas aspectu hispidas:tactu truces:ut cā/ tum non uocem ipsius fingentis illas rationemq; reddentis exaudire uideamur: ne se depascat auida quadrupedes:nec ꝓcaces manus rapiant:nec neglectu uestigia obterant:ne insidēs ales infringat. Has muniēdo aculeis tæliscq; armādo remediis ut tuta ac salua sint.Ita hoc quoq; qđ in iis odimus hoium causa excogitatū est.

Medicinæ ex reliqs ornamētis:& erynge. CA. VII.

T clara in primis aculeatarum erynge est siue eryngion contra serpentes & uenenata omnia
e nascens. Aduersus ictus morsusq; radix eius bibit drachmæ pōdere in uino.Aut si plerūq; ta/ les iniurias comitat & febris ex aqua.Illinitur plagis peculiariter efficax cōtra chrysodos ac ra nas.Omnibus uero contra toxica & aronita efficaciorem Heraclides medicus in iure anseris decocta ar bitratur. Apollodorus aduersus toxica cum rana decoquit:cæteri in aqua.Ipsa dura:fruticosa: spinosis foliis:caule geniculato:cubitali & maiore aliquādo.Alia albicans:alia nigra:radice odorata.Et satiua q/ dem est:sed & sponte nascitur in asperis & saxosis & in littoribus maris durior:nigriorq; folio apii.

De hærba quam centumcapita uocant. CA. VIII.

X iis candidam nostri centumcapita uocant.Omnes eiusdem effectus caule & radice in cibos
e græcoꝝ receptis utroq; modo siue coquere libeat:siue cruda uesci.Portentosum est quod de ea traditur.Radicem eius alterutrius sexus similitudinem referre rara inuentu.Et si uiris con/ tigerit mas:etiam amabiles fieri.Ob hoc & Phaonem lesbium dilectū a Sappho.Multæq; circa hāc nō magnorum solum uanitates:sed etiam pythagoricoꝝ.Sed in medico usu præter supradicta auxiliatur inflationibus:torminibus:cordis uitiis:stomacho:iocineri:præcordiis in aqua mulsa.Lyeni in posca.Itē ex mulsa renibus:stranguriæ:opistothonicis:spasmis:lumbis:hydropicis:comitialibus:mulierū mensi bus siue subsidant:siue abundent:uuluaꝝ omnibus uitiis.Extrahit infixa corpori cum melle:strumas parotidas:panos.Recedētes ab ossibus carnes sanat cum axungia salsa & cætero:item fracturas.Crapu/ lam præsumpta arcet:aluum sistit. Aliqui e nostris sub solstitio colligi eam iussere.Ex aqua cælesti im/ poni omnibus ceruicis uitiis.Oculorum quoq; albugines sanare adalligatam tradiderunt.

De achano & glycyrrhiza & stomatice. CA. IX.

Vnt qui & achanon eryngio ascribant spinosam breuemq; ac latam hærbam spinisq; latiori/
f bus.Hanc impositam sanguinem mire sistere.Alii eryngen falso eandem putauerunt esse & glycyrrhizam:quare subiungi eam protinus refert.Et ipse sine dubio inter aculeatas est:foliis echinatis:pinguibus:tactuq; gummosis:fruticosa:binorum cubitoꝝ altitudine:flore hiacynthi:fructu pilulaꝝ platani magnitudinis.Præstantissima in cilicia:ponto secunda:radice dulci. Et hæc tantum in usu.Capiturq; ea uergiliaꝝ occasu:longa ceu uitiū:coloris buxei.Meliorq; nigra:quæq; lenta:q̄ quæ fra gilis.Vsus in subditis decocta ad tertias:cætero ad mellis crassitudinem:aliquando & tusa.E quo gene/ re & uulneribus imponitur & faucium uitiis omnibus.Item uoci utilissimo succo sic ut spissatus est:lin guæ subdito.Item thoraci:iocineri.Hac diximus sitim famemq; sedari.Ob id quidam adipson appella uere eam:& hydropicis dedere:ne sitirent.Ideo & commanducata stomaticæ est:& uulceribus oris in sperſa sæpe & ptericis.Sanat & uesicæ scabies:renum dolores:condilomata:ulcera genitalium. Dedere eam quidam potui in quartanis drachmaꝝ duaꝝ pondere & pipere:hemina aquæ.Cōmanducata san guinem sistit.Sunt qui & calculos ea pelli tradiderunt.

De tribulo & generibus eius.& medicinis. CA. X.

Ribuli unum genus in hortis nascitur:alterum in fluminibus tantum.Succus ex iis colligi/
t tur ad oculoꝝ medicinas.Est enim refrigerātis naturæ:& ideo utilis contra inflammationes collectionesq;.Vlcera per se erūpentia & præcipue in ore cum melle sanat:item tonsillas.Potus calculos frangit.Thraces qui ad strymona habitant foliis tribuli equos saginant.Ipsi nucleo uiuunt pa/ nem facientes prædulcem:& qui contrahit uentrem.Radix caste pureq; collecta discutit strumas. Se/ men ad alligatum uaricum dolores sedat.Tritum uero & in aquam sparsum pulices necat.

De stoebe & medicinis eius. CA. XI.

S Toebe quam aliqui phleon uocant:decocta in uino præcipue auribus purulentis medet. Itē oculis ictu cruentatis.Hemorrhoiæ quoq; & dysenteriæ infusa.

De hippophye & medicinis eius. CA. XII.

Ippophyes in fabulosis maritimisq; nascit:spinis albis. Hederæ modo racemosa est:candidis
h & ex parte rubentibus acinis.Radix succo madet:qui aut per se conditur:aut pastillis farinæ. Hæc bilem detrahit obolo ponderis saluberrime cum mulso.Altera hippope sine caule: sine flore:foliis tantum minutis.Huius quoq; succus hydropicis mire prodest. Debent accomodate esse equorum naturæ:neq; ex aliis causis nomen accepisse.Quippe quædam animalium remediis nascun/ tur:locupleti diuinitate ad gerenda præsidia:ut nō sit mirari satis ingenium eius disponentis auxilia in genera:in causas:in tēpora:ut aliis prosit atq; aliis ab horis:diesq; nullus prope sine præsidiis reperiat.

De urtica & medicinis eius. CA. XIII.

Rtica quid esse inuisius potest? Ad illa præter oleum quod in ægypto ex ea fieri diximus uel
u plurimis scatet remediis.Semen eius cicutæ contrarium esse Nicander affirmat.Item fungis in argento uiuo.Apollodorus & salamādris cum iure decoctæ testudines.Itē aduersari hyo/ scyamo:& serpentibus:& scorpionibus. Quin illa ipsa amaritudo mordax uuas in ore procidentesq; uuluas & infantium sedes tactu refilere cogit. Lethargicos expergiscit tactis cruribus: magisq; fronte.

Eadem canis morſibus addito ſale medetur. Sanguinẽ trita naribus indita ſiſtit & magis radice. Carci/
nomata & ſordida ulcera ſale admixto. Item iuxta. Sanat & panos: parotidas: carneſq; ab oſſibus recedẽ
tes. Semen potum cum ſapa uuluas ſtrangulantes aperit. Et profluuia narium ſiſtit impoſitum. Vomi
tiones in aqua mulſa ſumptum a cœna faciles præſtat duobus obolis. Vno autem in uino poto laſſitu/
dines recreat. Vuluæ uitiis toſtum acetabuli menſura. Potum in ſapa reſiſtit ſtomachi inflationibus.
Ortopnoicis prodeſt cum melle & thoracem purgat eodem eligmate. Et lateri medetur cum ſemine li
ni. Addunt hyſopum & piperis aliquid. Illinitur lyeni. Difficilem uẽtrem toſtum cibo emollit. Hippo/
crates uuluam purgari poto eo pronuntiat. Dolores leuari toſto acetabuli menſura dulci poto: & im/
poſito cum ſucco maluæ. Inteſtinorum animalia repellit cum hydromelite & ſale. Defluuia capitis ſe/
mine illito cohoneſtari. Articularibus morbis & podagricis plurimi cum oleo uetere: aut folia cum ut
ſino adipe trita imponunt. Ad eadem radix tuſa cũ aceto non minus utilis. Item lyeni. Et cocta in uino
diſcutit panos cum axungia uetere ſalſa. Eadem pſilothrum exiccat. Condidit laudes eius Phanias phi
ſicus: utiliſſimam cibis coctam conditãue profeſſus: arteriæ: tuſſi: uentris diſtillationi: ſtomacho: panis
parotidis: pernionibus cum oleo. Sudorem coctam cum cõculis ciere aluum cum ptiſana. Pectus pur
gat: mulierũq; menſes cum ſale. Vlcera quæ ſerpunt prohibere. Succus quoq; in uſu eſt. Expreſſus illi/
tuſq; fronti ſanguinem narium ſiſtit. Potus urinam ciet. Calculos rumpit. Vuam gargarizatus repri/
mit. Semen colligi meſſibus oportet. Alexandrinum maxime laudatur ad omnia hæc. Et minores qui
dem teneræq; efficaces. Sed præcipue ſilueſtris illa. Et amplius lepras e facie tollit in uino pota. Si qua/
drupedes fœtum non admittant: urtica naturam fricandam monſtrat.

De lamio & medicinis eius. CA. XIIII.

e A nunc quoq; quam lamium inter genera eaꝝ appellauimus: mitiſſima & foliis non mordẽ/
tibus: medetur cum mica ſalis contuſis: incuſſiſq; uſtis: & ſtrumis: tumoribus: podagris: uul/
neribus. Album habet in medio folio: quod ignibus ſacris medetur. Quidam e noſtris tem/
pore diſcreuere genera. Autumnalis urticæ radicem alligatam in tertianis: ita ut ægri nuncupetur: cum
eruitur ea radix: & dicatur quæ & cui & quoꝝ folio eximatur: liberari morbo tradiderunt. Hoc idem
contra quartanas pollere, Ideſt urticæ radice addito ſale infixa corpori extrahi. Foliis cum axungia ſtru/
mas diſcutit. Vel ſi ſuppurauerint erodi complericq;.

De ſcorpione: generibuſq; ac medicinis eius. CA. XV.

e Xargumento nomen accepit ſcorpius hærba. Semen enim habet ad ſimilitudinem caudæ
ſcorpionis: folia pauca. Valet & aduerſus animal nominis ſui. Eſt & alia eiuſdem nominis ef/
fectuſq; ſine foliis: aſparagi caule: in cacumine aculeum habens.

De leucacanthia: ſiue phinio: ſiue iſchada: & medicinis eius. CA. XVI.

e Tinde nomen leucacanthia: quam alii phyllon alii iſchiada: alii polygonaton appellant: radi/
ce cyperi: quæ commanducata dentium dolorem ſedat. Item laterum & lumborum: ut Hice
ſius tradit ſemine poto drachmis octo: aut ſucco. Eademq; ruptis cõuulſiſq; medetur.

De helxine: perdicio: parthenio: ſyderite: & medicinis eius. CA. XVII.

h Elxinem aliqui perdiciũ uocant: quoniam perdices ea præcipue ueſcantur. Alii ſyderitẽ: non/
nulli parthenium. Folia habet mixtæ ſimilitudinis plantagini & marrubio: cauliculos dẽſos:
leuiter rubentes. Semina in capitibus lippaceis adhærẽtia ueſtibus: unde helxinem dictam uo
lunt. Sed nos qualis uera eſſet helxine diximus priore libro. Hæc autem inficit lanas: ſanat ignes ſacros:
& tumores: collectioneſq; omnes: & aduſta. Panos ſuccus eius cum pſimithio. Ignes ſacros: tumores:
collectioneſq;: & guttura incipientia turgeſcere. Item ueterem tuſſim cyatho hauſto. Et omnia in hu/
mido. Sicut tonſillas & uariaces cum roſaceo. Imponitur & podagris cum caprino ſeuo cæraq; cypria.
Perdicium ſiue parthenium (nam ſyderitis alia eſt) a noſtris hærba urceolaris uocatur: ab aliis aſtericũ:
folio ſimilis ocimo: nigrior tantum: naſcẽs in tegulis: parietiniſq;. Medetur cum mica ſalis trita iiſdem
omnibus quibus lamium: & eodem modo. Item uomicæ calefacto ſucco pota. Et contra ulcera rupta:
lapſuſq;: & præcipitia: aut uehiculoꝝ euerſiones ſingularis. Vernula carus Pericli atheniẽſium principi
cum iis in arce templum ædificaret: repſiſſetq; ſuper altitudinem faſtigii: & ide cecidiſſet: hac hærba di/
citur ſanatus monſtrata Pericli ſomno a Minerua. Quare parthenium uocari cœpta eſt: aſſignaturq; ei
deæ. Hic eſt & uernula: cuius effigies ex ære fuſa eſt & nobilis ille Splachnoptes.

De chamelone generibuſq; & medicinis eius. CA. XVIII.

c Hameleonẽ aliqui ixion uocant. Duo genera eius. Candidior aſperiora folia habet: ſcripſit in
terra echini modo: ſpinas erigens: radice dulci: odore grauiſſimo: quibuſdam in locis uiſcum
gignit albũ ſub aliis folioꝝ: maxime circa canis ortũ. Quo modo thura naſci dicuntur: unde
& ixia appellatur. Hoc ut maſtiche utunt mulieres. Quare & chameleon uocet a uarietate folioꝝ eue
nit. Mutat enim cum terra colores. Hic niger: illic uiridis: alibi cyaneus: alibi croceus: atq; aliis colori/
bus. Ex iis candidus hydropicos ſanat ſucco radicis decoctæ. Bibit drachma in paſſo. Pellit & iteraneo/
rum animalia acetabuli menſura ſucci eiuſdem in uino auſtero cum origani ſcopis: facit ad difficulta/
tem urinæ. Hic ſuccus occidit canes ſueſq; in polenta. Addita aqua & oleo cõtrahit in ſe mures: ac necat
niſi protinus aquam ſorbeant. Radicem eius aliqui conciſam ſeruari iubent funiculis pendentem: de
coquuntq; in cibo contra fluxiones: quas græci rheumatiſmos uocant. Ex nigris aliqui marem dixere:
cui flos purpureus eſſet: & fœminam cui uiolaceus. Vno naſcũtur caule cubitali: craſſitudine digytali.

Radicibus eaꝝ lichenes curantur cum ſulphure & bitumine una coctis. Cõmãducatis uero dentes mobiles aut in aceto decoctis. Succo ſcabiem etiam quadrupedum ſanant. Et ricinos canum: necant. Iuuencas quoq; anginæ modo. Quare a quibuſdam ulophonon uocatur. Eſt & cynelozon propter grauitatem odoris. Ferunt & hæc uiſcum ulceribus utiliſſimum. Omnium autẽ generum earum radices ſcorpionibus aduerſantur.

De coronopo: & medicinis eius. CA. XIX.

c Coronopus oblonga hærba eſt cum fiſſuris. Seritur interim: quoniam radix cœliacis præclare facit in cinere toſta.

De anchuſa & pſeudanchuſa: & medicinis eaꝝ. CA. XX.

e Anchuſæ radix in uſu eſt: dygitali craſſitudie. Finditur papyri mõ: manuſq; inficit ſanguineo colore: præparat lanas prætioſis coloribus. Sanat ulcera in cærato: præcipue ſenum: item aduſta. Liquari non poteſt in aqua: oleo diſſoluitur. Idq; ſincere experimentũ eſt: & ad renum dolores drachma eius in uino. Aut ſi febris ſit in decocto balani. Item iocinerum uitiis: & lyeni: & bile ſuffuſis. Lepris & lentigini illinitur ex aceto. Folia trita cum melle & farina luxatis imponunt. Et pota drachmis duabus in mulſo aluũ ſiſtunt. Pulices necare radix in aqua decocta tradit. Eſt & alia ſimilis pſeudanchuſa ob id appellata: a quibuſdam uero enchiſa: aut doris: & multis aliis nominibus lanuginoſior & minus pinguis: tenuioribus foliis: & languidioribus. Radix oleum non fundit: ſed rubẽtem ſuccum. Et hoc ab anchuſe diſcernitur. Contra ſerpẽtes efficaciſſimã potu foliorum uel ſeminis. Folia ictibus imponuntur. Virus ſerpentium fugat. Bibitur & propter ſpinam. Folium eius ſiniſtra decerpi iubent magi: & cuius cauſa ſumatur dici: tertianiſq; febribus alligari.

De onichilo: anthemi: loto: & lotometra: heliotropio: tricocco: & callitricho. CA. XXI.

e Stalia hærba, pprio nomine onochelos: quam aliqui anchuſam uocant: alii archelion: alii onocleam aliqui rhexiam: multi anchuſam: paruo frutice: flore purpureo: aſperis foliis & ramis: radice meſſibus ſanguinea: cætero nigra. In ſabuloſis naſcens: efficax cõtra ſerpentes: maxime uiperas & radice & foliis: eque cibo ac potu. Vires habet meſſibus. Folia trita odorem cucumeris reddunt. Datur in cyathis tribus uulua, pcidẽte. Pellit & tineas cũ hyſopo: & in dolore renũ aut iocineris in aqua mulſa ſi febris ſit. Sin aliter ex uino bibit. Lentigini ac lepris radix illinit. Habentes eam a ſerpentibus ſeriri negantur. Eſt & alia huic ſimilis flore rubro: minor: & ipſa ad eoſdẽ uſus. Traduntq; commanducata ea ſi inſpuatur mori ſerpentem. Anthemis magnis laudibus celebratur ab Aſclepiade. Aliqui leucanthemida uocant. Alii leuchãthemum: alii eranthemon: quoniã uere floreat. Alii chamæmilon: quoniã odorem mali habeat. Nõnulli melanthemon uocant. Genera eius tria flore tantũ diſtant: palmũ nõ excedentia: paruiſq; floribus: ut rutæ cãdidis aut milinis aut purpureis. In macro ſolo aut iuxta ſemitas colligitur uere: & in coronamenta reponitur. Eodẽ tẽpore & medici folia tuſa in paſtillos digerũt. Item florem & radicem. Danť oĩa mixta drachmæ unius pondere cõtra ſerpentium ictus. Pellit mortuos ptus. Item menſtrua in potu: & urinam: calculoſq; inflationes: iocineꝝ uitia: bilem ſuffuſam: egilopiam: commanducata ulcerum eruptiones manãtes ſanat. Ex omnibus iis generibus ad calculos efficaciſſima eſt: quæ florem purpureum habet: cuius & foliorum & fruticis amplitudo maiuſcula eſt. Hanc proprie q; dam Eranthemon uocant. Loton qui arborem putant tantũ eſſe uel Homero auctore argui poſſunt. Is enim inter hærbas ſubnaſcentes deoꝝ uoluptati loton primam nominauit. Folia eius cum melle oculorum cicatrices argemata: nubeculas diſcutiunt. Eſt & lotometra quæ fit ex loto ſata. Ex cuius ſemine ſimili milio fiunt panes in ægypto a paſtoribus: maxime aqua uel lacte ſubacto. Negatur quicq; illo pane ſalubrius eſſe: aut leuius dum caleat. Refrigeratus difficilius concoquitur: fitq; ponderoſius. Conſtat eos qui illo uiuant ne dyſenteria: nec tenaſmo: neq; aliis morbis uentris infeſtari. Itaq; inter remedia eorum habetur. Heliotropii miraculum ſæpius diximus cum ſole ſe circũagentis: etiam nubilo die: tantũ ſyderis amor eſt. Nocte uelut deſiderio contrahit cæruleum florem. Genera eius duo. Tricocum: & helioſtrophium. Hoc altius: q̃q̃ utrumq; ſemipedalem altitudinem nõ excedat. Ab ima radice ramoſum. Semen in folliculo meſſibus colligitur. Naſcitur nõ niſi in pingui ſolo: cultoq; maxime. Tricoccũ ubiq;. Si decoquatur inuenio cibis placere. Et in lacte iucundius aluum mollit. Et ſi decocti ſuccus bibatur: efficaciſſime exinaniri. Maioris ſuccus excipit æſtate: hora ſexta: miſcetur cum uino: ſic firmior. Capitis dolores ſedat roſaceo admixto. Verrucas cum ſale tollit ſuccus e folio. Vnde noſtri uerrucariam hærbam appellauere: aliis cognominari effectibus digniorem. Nanq; & ſerpentibus & ſcorpionibus reſiſtit ex uino & aqua mulſa: ut Apollophanes & Apollodorus tradunt. Folia infantium diſtillationibus quod ſyriaſin uocant illita medentur. Item contractionibus etiam ſi id comitialiter accidat. Decocto quoq; ſoueri eos ſaluberrimum eſt. Potum id pellit tineas: & renum harenas. Si cuminũ adiiciatur: calculos frangit. Decoqui cum radice oportet. Quæ cum foliis & hircino ſeuo podagris illinitur. Alterum genus qđ tricoccum appellauimus: & alio nomine ſcorpiuron uocatur: foliis non ſolum minoribus ſed etiam in terram uergentibus. Semen ei eſt effigie ſcorpionis caudæ: quare nomen. Vis ad omnia uenenata & phalangia: & contra ſcorpiones præcipue illita. Non feriuntur habentes. Et ſi terram ſurculo helioſtrophii circumſcribat aliquis: negant ſcorpionem egredi. Impoſita uero hærba aut inde omnino reſperſum p, tinus mori. Sic ſeminis grana quattuor pota quartanis prodeſſe dicuntur. Tria uero tertianis. Vel ſi hærba ter circumlata ſubiiciantur capiti. Semen & uenerem ſtimulat. Cum melle panos diſcutit. Et uerrucas hoc utiq; helioſtrophium radicitus extrahit: & excreſcentia in ſedibus. Spinæ quoq; ac lumborum ſanguinem corruptum trahit illitum ſemen & potum in iure gallinacei decoctum: aut in beta & lente.

Cortex uero liuentibus colorem reddit. Magi helioſtrophium quartanis quater: intertianis ter alligari iubent ab ipſo ægro: præcarique eum: ſoliturum ſe nodos: & liberandum: & ita facere non exempta hærba. Aliud adianto miraculum: æſtate uiret: bruma nō marceſcit: aquas reſpuit: perfuſum merſumq; ſicco ſimile eſt: tanta diſſotiatio deprehenditur: unde & nomen a græcis. Alioquin frutici topiario. Quidā callithricon uocant: alii polytricon. Vtrūq; eſt ab effectu. Tingit enim capillum: & ad hoc decoquitur in uino cum ſemine apii adiecto oleo copioſe: ut criſpum denſumq; faciat. Defluere autem prohibet. Duo genera eius candidius: & nigrum breuiuſcq;. Id quod maius eſt polythricon: aliud trichomanes uocant. Vtriq; ramuli nigro colore nitent foliis filicis: ex quibus inferiora aſpera ac fuſca ſunt. Omnia autem cō trariis pediculis denſa inter ſe ex aduerſo radix nulla: umbroſas petras: parietumq; aſpergines: ac fontiū maxime ſpecus ſequitur & ſaxa manantia: qđ miremur: cum aquas non ſentiat. Calculos e corpore mire pellit: frangitq;: utiq; nigrum. Qua de cauſa potius q̄ q; in ſaxis naſceretur: & a noſtris ſaxifragum appellatum crediderim. Bibitur e uino quātum terni decerpſere digyti. Vrinam cient. Serpentium & araneorum uenenis reſiſtunt. In uino decocti aluum ſiſtunt. Capitis dolores corona ex iis ſedat. Contra ſcolopendræ morſus illinuntur crebro auferendi ne pereant. Hoc & in alopeciis. Strumas diſcutiunt: furfureſq; in facie: & capitis manantia ulcera. Decoctum ex iis pdeſt ſuſpirioſis: & iocineri: & lyeni: & felle ſuffuſis: & hydropicis. Strangurie illinuntur: & renibus cum abſinthio. Secundas cient & mēſtrua. Sanguinem ſiſtunt ex aceto: aut rubi ſucco poti. Infantes quoq; ulcerati perungūtur ex iis cum roſaceo & uino prius. Folium in urina pueri impubis trium quidem cum afronitro & illitum uentri mulierum: ne rugoſus fiat: præſtare dicitur. Perdices & gallinaceos pugnatiores fieri putant in cibum eorum additis: pericq; eſſe utiliſſimos.

De picride: theſio: & aſphodelo: Halimo: & acantho: & bupreſti: elaphoboſcho. Scādice: & laſina: & de caucalide: Scio: ſyllibo. Scolymo ſiue lymonio: ſoncho: codrylo ſiue condrili & boletis. CA. XXII.

Icris ab inſigni amaritudinis cognominat: ut diximus rotundo folio. Tollit eximie uerrucas.

P Theſium quoq; nō diſſimili amaritudine eſt: ſed purgat aluū: in quem uſum teritur ex aqua.

Aſphodelum de clariſſimis hærbarū: quā heroion aliqui appellauerūt. Heſiodus & in ſiluis naſci dixit. Dionyſius marem ac fœminam eſſe. Defectis corporibus & ptyſicis conſtat bulbos eius cū ptiſana decoctos aptiſſime mederi: panēq; ex iis cum farina ſubactum ſaluberrimum eſſe. Nicander & contra ſerpentes & ſcorpiones: uel caulē quē anthericon uocauimus: uel ſemen: uel bulbos dedit in uino tribus drachmis. Subſtrauitq; ſomno contra metus. Datur & contra uenenata marina: & contra ſcolopendras terreſtres. Cocleæ mire in campania caulē eum perſequuntur: & ſuggendo arefaciunt. Folia quoq; illinuntur uenenatorū uulneribus ex uino. Bulbi neruis articuliſq; cū polenta tuſi illinunt. Prodeſt & cōciſis ex aceto lichenas fricare. Item ulceribus putreſcentibus ex aqua imponere. Mammarū quoq; & teſtiū inflāmationibus. Decocti in fæce uini oculorū epiphoris ſuppoſito lintheolo medent. Foliis in quo cūq; morbo decoctis magis medici utuntur. Itē ad tibiarū tetra ulcera: rimaſq; corporū quacūq; in parte farina arefactorū. Autūno aūt colliguntur: cum plurimū ualent. Succus quoq; ex tuſis expreſſus aut decoctus utilis ſit corporis dolori cum melle. Item odorem corporis iucundū affectantibus cū iri arida & ſale exiguo. Folia etiam ſupradictis medentur. Et ſtrumis: panis: ulceribus in facie decocta cū uino. Cinis e radice alopecias emēdat: & rimas pedum. Decoctæ radicis in oleo ſuccus perniones & ambuſta. Et ad grauitatem aurium infundit. A contraria aure in dolore dentium. Prodeſt & urinæ pota modice radix: & menſtruis: & lateris doloribus. Item ruptis conuulſis: tuſſibus drachmæ pondere in uino pota. Eadē & uomitiones addiuuat commanducata. Semine ſumpto turbatur uenter. Chryſermus & parotidas in uino decocta radice curauit. Item ſtrumas ammixta cachry ex uino. Quidā aiūt: ſi impoſita radice pars eius in fumo ſuſpendatur & quarta die ſoluatur: una cum radice areſcere ſtrumam Sophocles ad podagris utroq; modo cocta crudaq; uſus eſt. Ad pniones decoctā ex oleo dedit: & ſuffuſis felle in uino & hydropicis. Venerem quoq; concitari cum uino & melle perunctis aut bibentibus tradiderūt. Xenocrates & lichenas & pſoras radice in aceto decocta tolli dicit. Itē ſi cocta ſit cum hyoſcyamo & pice liquida: alarum quoq; fœminum uitia. Et capillum criſpiorem fieri raſo prius capite: ſi radice ea fricetur. Simus lapides renū in uino decocta atq; pota eximit. Hippocrates ſeme eius ad impetus lyenis dari cenſet. Lumētorum quoq; ulcera ac ſcabiem radix illita aut decoctæ ſuccus ad pilum reducit. Mures etiam eadem fugant. Cauerna præcluſa moriuntur. Aſphodelon ab Heſiodo quidam halimon appellari exiſtimauere: qđ falſum arbitror. Eſt enim ſuo nomine halimon nō parui & ipſum erroris inter auctores. Alii enim fruticem eſſe dicunt denſum. candidum ſine ſpina: foliis oleæ: ſed mollioribus. Coquitur autem hoc ciborum gratia. Radix tormina diſcutit drachmæ pondere in aqua mulſa pota. Item conuulſa rupta. Alii olus maritimum eſſe dixere ſalſum: & inde nomen foliis in rotunditate longis laudatum in cibis. Duorum præterea generum ſilueſtre: & mitius: utrūq; prodeſſe dyſentericis & exulceratis cum pane: ſtomacho uero ex aceto. Vlceribus uetuſtis illinitur crudū & uulneri recētium impetus lenire perhibet: & luxatorum pedum ac ueſicæ dolores. Silueſtri tenuiora folia: ſed in iiſdem remediis effectus maiores: & in ſananda hominum ac pecorum ſcabie. Præterea nitorem corpori fieri: dentibuſq; candorem: ſi fricētur radice ea. Semine linguæ ſubdito ſitim nō ſentiri. Hoc quoq; mādi. Et utraq; etiam cōdiri. Crateias etiā tertium genus tradidit lōgioribus foliis & hirſutioribus: odore cupreſſi: naſci ſub hedera: maxime prodeſſe opiſtothonicis: cōtractionibus neruorum tribus obolis in ſextarium aquæ. Acanthos eſt topiaria

& urbana herba:elato longoq; folio crepidines marginum adſurgentiumq; puluinorum toros ueſtiẽs. Duo genera eius ſunt aculeatum & criſpum:quod breuius. Alterum lene qđ aliqui pederoton uocant: alii melamphyllum. Huius radices uſtis luxatiſq; mire proſunt. Item ruptis conuulſis:ptyſin metuenti bus incoctæ cibo:maxime ptiſana. Podagris quoq; illinunt̃ tritæ & calefactæ calidis. Bupleuron in ſpõ te nacentium hærbarum numero græci habẽt:caule cubitali:foliis multis:longiſq;:capite anethi:lauda tum in cibis. Hippocrate in medina. Glaucone:& Nicandro. Semen contra ſerpentes ualet. Folia ad ſe cundas fœminarum uel ſuccum ex uino illinunt. Et ſtrumis folia cum ſale & uino. Radix contra ſerpẽ tes datur in uino:& urinæ ciendæ. Bupreſtin magna in cõſtantia græci in laudibus ciborum etiam ha bere. Idemq; remedia tanq̃ contra uenenum prodiderunt. Et ipſum nomen indicio eſt boum eſſe uene num:quos diſſilire diguſtata fatẽtur. Quapropter nec de hac plura dicemus. Eſt uero cauſa quapropter uenena monſtremus inter gramineas coronas:niſi libidinis cauſa expetenda alicui uidetur:quã non ali ter magis accendi putantq; potu. Elaphoboſchon feniculaceum eſt geniculatum digyti craſſitudine:ſe mine corimbis dependentibus:filis effigie:ſed nõ amaris:foliis oluſatri:& hoc laudatum in cibis. Quip pe etiam conditum prorogatur ad urinam ciendam:lateris dolores ſenandos:rupta cõuulſa ſananda:in flationes diſcutiendas:coli quoq; tormenta. Contra ſerpentium omniumq; aculeatorum ictus. Quip pe fama eſt hoc pabulo ceruos reſiſtere ſerpentibus. Fiſtulas quoq; radix nitro addito illito ſanat. Siccã da autem in eos uſus prius eſt ne ſucco eius madeat:qui contra ſerpentium ictus facit eam deteriorem. Scandix quoq; in olere ſilueſtri a græcis ponitur:ut Opion & Eraſiſtratus tradunt. Item decocta aluũ ſi ſtit. Semine ſingultus confeſtim ex aceto ſedat. Illinit̃ ambuſtis:urinas cit. Decoctæ ſuccus ꝓdeſt ſtoma cho:iocineri:renibus:ueſicæ. Hæc eſt quã Ariſtophães Euripidi poetæ obiicit ioculariter matrẽ eius ne olus quidem legitimum uẽdicaſſe:ſed ſcandiciem. Eadem erat anthriſcus:ſi tenuiora folia & odoratio ra haberet. Peculiaris laus eius:q; fatigato uenere corpori ſuccurrit:marceſcenteſq; ſenio iam coitus exci tat. Siſtit profluuia alba fœminarum. Et Iaſone olus ſilueſtre habetur in terra repens cũ lacte multo:flo rem fert candidũ:concilium uocant. Et huius eadem cõmendatio ad ſtimuládos coitus. Cruda ex aceto in cibo ſumpta mulieribus lactis ubertatem præſtat. Salutaris eſt ptyſin ſentientibus. Infantiũ capiti illi ta nutrit capillum:tenacioremq; eius cutem efficit. Eſt & caucalis feniculo ſimilis:breui caule:flore can dido:cordi utilis. Succus eius bibitur ſtomacho per q̃ comodatus & urinæ:calculiſq; & harenis pellen dis:& ueſicæ pruritibus. Extenuat & lyenis iocineris renumq; pituitas. Semen menſes fœminaꝝ adiu uat:bilemq; a partu ſiccat. Datur & contra profluuia genituræ uiris. Chryſippus & cõceptionibus eam putat conferre multum. Bibitur in uino ieiunis. Illinitur & cõtra uenena marinorum: ſicut Petricus in carmine ſuo ſignificat. His adnumerant ſion latius:apio in aqua naſcens:pinguius:nigrius:copicſum ſe mine:ſapore naſturtii. Prodeſt urinis renibus:lyenibus:mulierumq; menſibus:ſiue ipſum in cibo ſum ptum:ſiue ius decocti:ſiue ſemen eſt e uino drachmis duabus. Calculos rumpit;aquiſq; quæ gignũt eos reſiſtit. Dyſentericis prodeſt infuſum. Item lentigini illitum:& mulierum uitiis in facie noctu illitũ mo mento cutem emendat:& ramices lenit:& ſcabiem equorum. Sillybum chameleonti albo ſimilẽ æque ſpinoſam ne in cilicia quidem:aut ſyria:aut phœnice:ubi naſcitur. Coquere tanti eſt:ita operoſa eius cu lina traditur. In medicina nullum uſum habet. Scolymon quoq; in cibos recipit oriẽs:& alio noſe limo nion appellat. Frutex eſt nunquã cubitali altior: criſtiſq; foliorum ac radice nigra:ſed dulci. Eratoſtheni quoq; laudata in pauperis cœna. Vrinam ciere præcipue traditur Sanare lichenas & lepras ex aceto. Ve nerem ſtimulari in uino:Heſiodo & Alceo teſtibus;qui florente ea cicadas acerrimi cãtus eſſe:& mulie res libidinis auidiſſimas;uiroſq; in coitum pigerrimos ſcripſere:uelut prouidentia naturæ hoc adiumẽ to tunc ualentiſſimo. Item graueolẽtiam alarum iemendat:radicis emedullatæ uncia in uini falerni he minis tribus decocta ad tertias:& a balneo eiuno. Itẽq; poſt cibum cyathis ſingulis pota. Miꝝ eſt qđ Xe nocrates promittit experimento uitium id ex aliis per urinam effluere. Eſtur & ſonchos:ut quem The ſeo apud Callimachum apponat Hecale uterq; albus & niger:lactucæ ſimiles ambo: niſi ſpinoſi eſſent: caule cubitali anguloſo:intus cauo:ſed qui fractus copioſo lacte manet. Albus qui e lacte nitor utilis or topnoicis lactucarum modo. Eraſiſtratus calculos per urinam pelli eo monſtrat:& oris graueolentiam commanducato corrigi. Succus trium cyathorum menſura in uino albo & oleo calefactus adiuuat par tus:ita ut a potu ambulent grauidæ. Datur & in ſorbitione. Ipſe caulis decoctus facit lactis abundãtiam nutricibus:coloremq; meliorem infantium. Vtiliſſimus iis quæ lac ſibi coire ſentiãt. Inſtillatur auribus ſuccus:caliduſq; in ſtranguria bibitur cyathi menſura: & in ſtomachi roſionibus cum ſemine cucume ris nucleiſq; pineis. Illinitur & ſedis collectionibus. Bibit contra ſerpentes ſcorpioneſq;:radix uero illini tur. Eademq; decocta in oleo punici mali calice anrium morbis præſidiũ eſt. Hæc omnia ex albo. Cle omporus nigro prohibet ueſci:ut morbos faciente:de albo conſentiens. Agothocles etiam contra ſan guinem tauri demonſtrat ſucco eius uti. Refigeratoriam tamen uim eſſe conuenit nigro: ex hac cauſa imponendum cum polenta. Zenon radice albi ſtranguriam docet ſanari. Chondrilon ſiue condrile fo lia habet intubi circũroſis ſimilia:caulem minus pedali ſucco madentem amaro: radice fabæ ſimili ali quando numeroſam. Habet proximam terræ maſticem tuberculo fabæ: quæ appoſita fœminarum menſes trahere dicitur. Tuſa cum radicibus tota diuiditur in paſtillos contra ſerpentes argumẽto pro babili. Siquidem mures agreſtes læſi ab iis hanc eſſe dicũtur. Succus ex uino coctæ aluum ſiſtit. Eadem palpebraꝝ pilos inordinatiſſimos ꝑ gummi efficaciſſime regit. Dorotheus ſtomacho & cõcoctionibus utilem ſuis carminibus ꝓnuntiauit. Aliqui fœminis & oculis generationiq; uiroꝝ cõtrariam putauere.

Inter ea quæ temere manduntur boletos meriro posuerim. Optimus quidem est iis cibus: sed immenso exemplo in crimen adductus ueneno Tiberio Claudio principi per hanc occasionem a coniuge dato Agrippina: quo facto illa terris uenenum alterum sibiq; ante omnes Neronē suum dedit. Quorūdam ex iis facile noscūtur uenena: diluto rubore: rancido aspectu liuido intus colore: rimosa stria pallido per ambitum labro. Non sunt hæc in quibusdam: sicciq; & nitri similes ueluti guttas in uertice albas ex tunica sua gerunt. Voluam enim terra ob hoc prius gignit: ipsum postea in uolua ceu in ouo est luteū. Nec tunicæ minor gratia in cibo infantibus boleti. Rumpitur hoc primo nascente: mox crescente in pedículo corpus absumitur: rarocq; unq̄ geminis ex uno pede. Origo prima causaq; limo: & acescente succo mâ dentis terræ: aut radicis ferme glandiferæ: initioq; spuma lentior. Dein corpus membranæ simile mox partus: ut diximus illa pernitialia prorsus improbanda. Si enim caligaris claus: si ferri uel calybis aliqua rubigo: aut panni marcor affuerit: omnem ilico succum alienum saporemq; in uenenum decoquit: deprehendisseq; nisi agrestes possunt: atq; qui colligunt. Ducunt ipsi alia uitia. Nunc quidem si serpētis cauerna iuxta fuerit: si patescentes primo adhalauerit capaci uenenorum cognatione ad uirus accipiendū. Itaq; caueri conueniet prius q̄ se condant serpētes. Signa erunt tot hærbæ tot arbores fruticesq; ab emersu earum ad latebram usq; uernantes & uel fraxini tantum folia nec postea nascentia: nec decidentia. Et boletis quidem ortus occasusq; omnis intra dies septem est.

De fungis & silphio: & de lasere medo. CA. XXIII.

Vngoꝝ lætior natura: & numerosa genera: & origo non nisi ex pituita arboꝝ. Tussim qui rubent callo minus diluto rubore q̄ boleti. Mox candidi: uelut apice flaminis insignibus pedículis. Tertium genus suillis uenenis accomodatissimum. Familias nuper interemere: & tota conuiuia. Anneū Serenum præfectum Neronis uigilū & tribunos & centuriones quosq;. Voluptas tāta ancipitis cibi. Quidam discreuere arborum generibus: fico ferula: & gummi ferētibus. Nos item fago aut robore aut cupresso ut diximus. Sed ista quis spondet in uenabulis? Omniū colos liuidus. His aberit uenēni argumentum: quo similior fuerit abortū fici. Aduersus hæc diximus remedia: dicemusq;: interim sunt aliqua & in iis Claudius stomacho utiles putat boletos. Siccant pendētes suilli iunco transfixi: quales a bithinia ueniunt. Hi fluxionibus alui quas rheumatismos uocant: medentur: excescentibusq; in sede carnibus: minuunt enim eas: & tempore absumunt. Itē lentigines & mulierum uitia in facie leuant. Leuantur etiā ut plūbum in oculoꝝ medicamēta. Sordidis ulceribus: & capitis eruptionibus: canū morsibus ex aqua illinunt. Libet & coquendi dare aliquas cōes in omni eoꝝ genere obseruationes: quando ipsæ suis manibus delitiæ præparant hūc cibum solum: & cogitatione ante pascunt: succineis nouaculis aut argento apparatu comitante. Noxii erunt fungi: qui in coquendo duriores fiunt. Innocentiores qui nitro addito coquent: si utiq; pcoquantur. Tutiores fient cum carne cocti: aut cum pediculo pyri. Prosunt & pyra confestim sumpta. Debellat eos & aceti natura contraria his Hymbribus proueniunt omnia hæc. Hymbre & silphion uenit primo e cyrenis: ut dictum est. Et syria nunc hoc maxime importatur deterius perthicho: sed medico melius: extincto omni cyrenaico ut diximus. Vsus silphii in medicina. Nam folia ad expugnandas uuluas: pellendosq; emortuos partus decoquuntur in uino albo odorato: ut bibaf mensura acetabuli a balneis. Radix prodest arteriis exasperatis: & collectiōibus sanguinis illinitur. Sed & in cibis concoquitur ægre. Inflationes facit & ructus. Vrinæ quoq; noxia. Sugillatis cū uino & oleo amicissima: & cum cæra strumis. Verrucæ sedis crebriore eius suffitu cadunt. Laser e silphio profluens quo diximus modo: inter eximia est naturæ dona numeratum. Pluribus compositiōibus inseritur. Per se aūt algores excalfacit. Potū neruoꝝ uitia extenuat. Fœminis datur in uino. Et lanis mollibus admouet uuluæ ad mēses ciendos. Pedū clauos circūscarificatos ferro mixtū ceræ extrahit. Vrinā ciet ceteris magnitudine dilutū. Andrias spōdet copiosius sumptū: nec inflatiōes facere: & cōcoctioni plurimū conferre senibus & fœminis. Itē hyeme q̄ æstate utilius. Verūtamen aquā bibētibus: cauēdumq; ne qua sit exulceratio intra. Ab ægritudine recreatiōi efficax in cibo. Tēpestiue. n. datum cauteriū optinet: assuetis etiā utilius q̄ expertibus. Extera corpoꝝ ídubitatas cōfessiones habet. Venena teloꝝ & serpētium extinguit potū ex aqua uulneribus iis circūlinitur. Scorpionū tantū plagis ex oleo. Vlceribus uero nō maturescentibus cū farina hordeacea uel fico sicca. Carbunculus cū ruta uel cū melle: uel per se uisco superlitū ut hærear. Sic & ad canis morsus. Excrescentibus circa semen cum tegmine punici mali ex aceto decoctum. Clauis pedū qui uulgo morticini appellant nitro mixto. Ante subactū carnes replet cū uino & croco: aut pipere: aut muriū fimo & aceto. Perniōes ex uino fouet: & ex oleo coctū imponit. Sic & callo. Clauis pedū suprasis p̄cipue utilitatis. Cōtra aquas malas: pestilētes tractus: uel dies. In tussi: uua: fellis uteris effusione: hydropicis raucitatibus. Confestim. n. purgat fauces: uocemq; reddit. Podagras in spōgia dilutū postea lenit. Pleureticis in sorbitiōe uinū poturis dat: cōtractiōibus: epistothonicis: ciceris magni tudine cæræ circūlitū. In angina gargarizat. Anhelatoribus & in tussi uetusta cū porro ex aceto dat: atq; ex aceto iis qui coagulū lactis sorbuerint. Præcordioꝝ uitiis: syntecticis: comitialibus cū uino in aq̄ mulsa: linguæ paralysi. Coxēdicibus lumboꝝ doloribus cū decocto melle illinit. Nō censuerim qđ auctores suadēt: cauernis dentiū in dolore inditū cæra includi: magno experimēto hoīs: qui se eadē causa p̄cipitauit ex alto: qppe tauros inflámat naribus illitis serpētes auidissimas uini admixtū rumpit: ideo nec iungi suaserim cū attico melle: licet p̄cipiant. Quas habet utilitates admixtū aliis immensum est referre: & nos simplicia tractamus: quoniā in iis naturā esse apparet: in illis coniecturam sæpe fallacē: nulli satis custoditā in mixturis concordia naturæ ac repugnantia. Qua de re mox plura dicemus.

De natura mellis ex aqua mulſa. Et quare genere ciborum mores immutentur: & de melitide & cæra. CA. XXIIII.

On eſſet mellis auctoritas in precio minor: q̃ laſeris: ni ubiq; naſceret. Illud ipſa fabricata ſit natura. Sed huic gignendo animal ut diximus innumeros ad uſus ſi quotiens miſceatur: æſtimemus. Prima propolis alueorum de qua diximus: aculeos & omnia ifixa corpori extrahit: tubera diſcutit, dura concoquit: dolores neruorum mulcet: ulceraq; iam deſperantia cicatrice includit. Mellis quidem ipſius natura talis eſt: ut putreſcere corpora non ſinat iucundo ſapore atq; non aſpero. Alia q̃ ſalis natura faucibus: tonſillis: anginæ: omnibuſq; oris deſideriis utiliſſimum: areſcentiq; in febribus linguæ. Iã uero peripneumonicis pleureticis decoctum. Item uulneribus: a ſerpẽte percuſſis. Et cõtra uenena fungorum. Paralyticis in mulſo: q̃q̃ ſuæ mulſo dotes conſtant. Mel auribus inſtillatũ cũ roſaceo prodeſt: lendes & fœda capitis animalia necat. Vſus deſpumati ſemp aptior: ſtomachum tamẽ inflat: bilem auget: faſtidium creat: & oculis per ſe inutile aliqui arbitrantur. Rurſus quidã angulos exulceratos melle tangi ſuadent. Mellis cauſas atq; differẽtias nationeſq; & indicationẽ in apium ac deinde florũ natura diximus: cũ ratio operis diuidi cogeret miſcenda. Rurſus naturam rer̃ pernoſcere uolentibus in mellis operibus & aqua mulſa tractari debet. Duo genera eius ſubitæ ac recẽtis. Alter̃ inueteratæ. Repentina deſpumato melle præclaram utilitatem habet in cibo ægrotantiũ leui: hoc eſt alicæ elutæ: uiribus recreandis: ore ſtomachoq; mulcendo: ardore refrigerando. Frigidam. n. utilius dari uentri moliendo. Inuenio & apud auctores hunc potũ bibendũ alſioſis. Itẽ animi humilis & p̃parci: quos illi dixere micropſycos. Eſt & ratio ſubtilitatis immẽſæ a Platone deſcendens. Corpuſculis rer̃ leuibus ſcabris anguloſis rotundis magis aut minus ad alior̃ naturam accedentibus: ideo non eadẽ omnibus amara aut dulcia eſſe. Sic & in laſſitudine proniores eſſe ad iracundiã & in ſiti. Ergo & hæc animi aſperitas ſeu potius animæ dulciore ſucco mitigatur. Lenit tranſitũ ſpiritus: & molliores facit meatus: ne ſcindãt euntẽ redeuntẽq;. Experimenta in ſe cuiq;. Nullius non ira luctuſq; triſtitiæ. Ois animi impetus cibo mollit. Ideoq; obſeruanda ſunt quæ non ſolũ corpor̃ medicinam: ſed & morum habent. Aqua mulſa & tuſſientibus utilis traditur. Calefacta incitat uomitiones. Contra uenenũ pſimythii ſalutaris addito oleo. Item contra hyoſcyamũ cum lacte maxime aſinino: & cõtra halicaccabin ut diximus. Infundit & auribus & genitalium fiſtulis. Vuluis imponit cum pane molli. Subitis timoribus: luxatis: leniẽdiſq; omnibus. Inueteratæ aũt uſum dãnauere poſteri. Minus innocentem aqua: minuſq; uino firmum. Longa tamen uetuſtate trãſit in uinum: ut conſtat inter omnes ſtomacho inutiliſſimum: neruiſq; contrarium. Semp mulſum ex uetere uino utiliſſimum facillimeq; cum melle concorporatur: quod in dulci nunq̃ euenit. Ex auſtero factum nõ implet ſtomachum: neq; ex decocto melle: minuſq; inflat: quod fere euenit. Appetendi quoq; reuocat auiditatẽ cibi. Aluũ mollit frigido potu pluribus: calido ſiſtit. Corpora auget. Multi ſenectã longam mulſi tantũ intinctu tolerauere: neq; alio ullo cibo. Celebri Pollionis Romuli exemplo quẽ cẽteſimum annũ excedentẽ cũ Diuus Auguſtus hoſpes interrogaret: quanam rõne maxime uigorem illum animi corporiſq; cuſtodiſſet: ille reſpõdit: Intus mulſo: foris oleo. Varro regiũ cognominatũ morbũ arquatũ tradit: quoniã curetur mulſo. Melitites quo fieret modo ex muſto & melle docuimus in ratione uini. Sæculis iam fieri non arbitror. Hoc genus inflationibus obnoxiũ. Solebat tamen inueteratæ r̃ alui cauſa dari in febre. Itẽ articulario morbo: & neruor̃ infirmitate laborantibus: & mulieribus uini abſtemiis. Mellis naturæ adnexa cæra eſt de cuius origine & bonitate natiõibuſq; ſuis diximus locis. Ois aũt mollit: calfacit: explet corpora: recens melior. Dat in ſorbitiõe dyſentericis. Fauiq; ipſi in pulte alicæ prius toſtæ. Aduerſat lactis naturæ: ac milii magnitudine decẽ grana cære hauſta: nõ patiunt coagulari lac in ſtomacho. Si inguẽ tumeat: albam cærã in pube fixiſſe remedio eſt. Nec huius uſus: quos mixta aliis præſtat: enumerare medicina poſſit: ſicuti nec cæteror̃ quæ cũ aliis p̃ſunt. Iſta ut diximus ingeniis conſtant. Non fecit cærata: malagmata: emplaſtra: collyria: antidota. Parens illa ac diuina rer̃ artifex. Officinaq; immo uerius auaritiæ cõmenta ſunt. Naturæ q̃dem opera abſoluta atq; p̃fecta gignunt: paucis ex cauſa non ex coniectura rebus abſumptis: ut ſucco aliquo ſicca tẽperant ad meatus aut corpore alio humentia ad nexus. Scrupulatim quidem colligere ac miſcere uires: non cõiecturæ humanæ opus eſt: ſed impudẽtiæ eſt. Nos nec indicaq; arabicarũq; mercium: aut externi orbis attingimus medicinas. Nõ placent remediis tam longe naſcẽtia. Non nobis gignuntur. Immo ne illis quidẽ: alioquin non uenderent. Odorum cauſa unguentorumq;: & delitiarum: ſi placet etiam ſuperſtitionis gratia emantur: quoniam thure ſupplicamus & coſto. Salutẽ quidem ſine iis poſſe conſtare: uel ob id probabimus: ut tanto magis ſui delitias pudeat. Sed medicinas e floribus coronamentiſq; & hortenſiis: quæq; manduntur herbis p̃ſecuti: quoniam modo frugum omittemus? Nimirum & has indicare conueniet.

Contra compotiones medicorum medicinæ & frugibus. CA. XXV.

In primis ſapientiſſima animaliũ eſſe conſtat: quæ fruge ueſcant. Siliginis grana cõbuſta & trita in uino amineo oculis illita ephiphoras ſedant. Tritici uero ferro cõbuſta iis: quæ frigus uſſerit: præſentaneo ſunt remedio. Farina tritici exaceto cocta neruorum contractionibus cum roſaceo uero & fico ſicca mixiſq; decoctis. Furfures tõſillis faucibuſq; gargarizatione proſunt. Sex Pompeius prætorii uiri pater hiſpaniæ citerioris princeps cum horreis ſuis uentilãdis præſideret: correptus dolore podagræ merſit in triticum ſeſe ſuper genua: leuatuſq; ſiccatis pedibus mirabili mõ hoc poſtea remedio uſus eſt. Vis tanta eſt: ut cados plenos ſiccet. Paleam quoq; tritici uel hordei calidam imponi ramicum incommodis experti iubet: quaq; decoctæ ſunt aqua foueri. Eſt in farre uermiculus teredini ſi-

milis:quo cauis dentium cæra incluſo cadere uitiati dicuntur:etiam ſi fricentur. Olyram arincam diximus uocãt. Hac decocta fit medicamentum:quod ægyptii atharem uocãt:infantibus utiliſſimum:ſed & adultos illinunt eo. Farina ex hordeo & cruda & decocta collectiones impetuſq; diſcutit:lenit & concoquit. Decoquitur alias in mulſa aqua aut fico ſicca. Ad iocineris dolores eam in poſca poſitam concoqui opus eſt aut cum uino. Cum uero inter concoquendum diſcutiendũq; cura eſt:tunc in aceto melius:aut in fæce aceti:aut cotoneis pyriſue decoctis. Ad multipedum morſus cum melle:ad ſerpẽtium in aceto:& contra ſuppurantia:ad extrahenda ſuppurationes ex poſca:addita reſina & galla. Ad cõcoctiões uero & ulcera ueterea cum reſina. Ad duritias cum ſimo columbarum:aut fico ſicco:aut cinere. Ad neruorum inflamatiões:aut inteſtinorum:uel laterum: uel uirilium dolores cum papauere aut meliloto: & quotiens ab oſſibus caro recedit. Ad ſtrumas cũ pice & impubis pueri urina. Cum oleo & fœnogræco contra tumores præcordiorum:uel in febribus cum melle uel adipe uetuſto. Suppuratis triticea farina multo lenior. Neruis cum hyoſciami ſucco illinitur. Ex aceto & melle lẽtigini. Zea ex qua alicam fieri diximus efficacior etiam hordeacea uidetur:trimeſtris mollior. Ex uino rubro ad ſcorpionum ictus tepida:& ſanguinem excreantibus. Item arteriæ. Tuſſi cũ caprino ſeuo aut butyro. Ex fœnogræco molliſſima omnium. Vlcera manãtia ſanat:& furfures corporis:ſtomachi dolores:pedes & mammas cum uino & nigro cocta. Herina magis cæteris purgat ulcera uetera & grangrenas. Cũ raphano & ſale & aceto lichenas. Lepras cũ ſulphure uiuo. Et capitis dolores cũ adipe anſerino impoſita fronti. Strumas & panos concoquit in ſimo colũbino & lini ſemine decocta in uino. De polẽtæ generibus in frugũ loco ſatis diximus:locoq; ratiõe:quæ a farina hordei diſtat eo q; torretur. Ad ſtomachũ utilis:aluum ſiſtit:impetuſq; rubicundi tumoris. Et oculis illinit & capitis dolori cũ mẽta:ut alia refrigerante herba. Itẽ pernionibus & ſerpentiũ plagis. Itẽ ambuſtis ex uino. Inhibet quoq; puſtulas. Farina in pollionem ſubacta uim extrahẽdi humoris habet. Ideo & cruore ſuffuſis in faſcias uſq; ſanguinẽ pducit. Efficacius in ſapa:imponitur & pedũ callo clauiſq;. Nã eum oleo uetere ac pice decocta polline cõdylomata:& alia oĩa ſedis uitia q̃ maxime calido mirabilẽ in modũ curant. Pulte corpus auget. Farina qua chartæ glutinant ſanguinẽ excreantibus dat tepida ſorbenda:efficaciter pdeſt. Halica res romana eſt:& nõ pridem excogitata:aliquin non ptiſanæ potius laudes ſcripſiſſent græci. Nondum arbitror Pompeii magni ætate in uſu fuiſſe:& ideo uix quicq̃ de ea ſcriptum ab Aſclepiadis ſchola. Eſſe quidem eximie utilem nemo dubitat:ſiue eluta detur ex aqua mulſa:ſiue in ſorbitiones decocta:ſiue in pulte. Eadem in aluo ſiſtenda torretur: dein fauorum cæra coquitur:ut ſupra diximus. Peculiaris tamen lõgo morbo ad tabitudinem redactis ſubuenit:ternis eius cyatis in ſextariũ aquæ ſenſim decoctis:donec omnis aqua conſumatur. Poſtea ſextario lactis ouilli aut caprini addito per continuos dies mox adiecto melle. Tali ſorbitionis genere emendantur ſyntheſes:quæ ſunt ex iis ſumptæ. Milio ſiſtitur aluus. Diſcutiũtur tormina in quem uſum torretur ante. Neruorum doloribus & aliis ſeruẽs in ſacco ponitur. Neq; aliud utilius: quoniam leuiſſimũ molliſſimumq; eſt:& caloris capaciſſimum. Itaq; talis uſus eius eſt ad omnia quibus calor profuturus eſt. Farina eius cum pice liquida ſerpentium & multipede plagis imponitur. Panicum Diocles medicus mel frugum appellauit. Effectus habet quos milium. In uino potum prodeſt dyſcentericis. Similiter iis quæ uaporanda ſunt excalfactum imponitur. Siſtit aluum in lacte caprino decoctum:& bis die hauſtũ. Sic prodeſt & ad tormina. Seſama trita in uino ſumpta inhibet uomitiones. Aurium inflammationi illinitur & ambuſtis. Eadem efficit & dum in herba eſt. Amplius hoc oculis imponitur decocta in uino. Stomacho inutilis cibus:& animæ grauitatem facit. Stellionum morſibus reſiſtit. Item ulceribus quæ cocoethe uocant. Et auribus oleũ qđ ex ea fit: pdeſſe diximus. Seſamoides a ſimilitudine nomẽ accipit: grano amaro:folio minore. Naſcit in glarioſis. Detrahit bilẽ in aqua potũ. Semẽ illinit igni ſacro. Diſcutit panos. Eſt etiã nũc aliud ſeſamoides anticyræ naſcens:qđ ideo aliqui anticyricon uocãt:cætera ſimile erigeronti herbæ:de qua ſuo dicemus loco. Granũ ſeſamæ dat in uino dulci ad detractiones quantum trinis digytis capit. Miſcent & hellebori albi & dimidiũ obolũ. Purgationẽ eam adhibentes maxime in ſanæ melancholiæ:comitialibus:podagris. Et per ſe drachmæ pondere exinanit. Hordeũ optimũ quod candidiſſimum. Succus decocti in aqua cæleſti digeritur in paſtillos:ut infundat exulceratus itraneis & uuluis. Cinis eius ambuſtis illinit & carnibus:quæ recedunt ab oſſibus:& eruptionibus pituitæ:muris aranei morſibus. Idẽ aſperſo ſale ac melle candorem dentibus & ſuauitatem oris facit. Eos qui pane hordeaceo utuntur morbo pedum tentari negant. Nouemq; granis ſi furunculum quis circũducat:ſingulis ter manu ſiniſtra & omnia in ignem abiiciat:confeſtim ſanari aiunt. Eſt & hærba phœnicea appellata a græcis:a noſtris uero hordeum murinũ. Hæc trita ex uino pota præclare ciet menſes. Ptiſanæ quæ ex hordeo fit:laudes uno uolumine condidit Hippocrates:quæ nunc omnes in halicam tranſeunt. Cõtra quanto innocentior eſt halica. Hippocrates tantũ ſorbitionis gratia laudauit:quoniã lubrica ex facili hauriretur:quoniã ſitim arceret:quoniã in aluo nõ tumeſceret:quoniã facile redderet:& aſſuetis hic ſolus cibus in febribus die poſſet dari:tantũ remotus ab iſtis qui medicinã fame exercent. Sorbitiõe tamẽ dari tantũ uetuit. Aliudue q̃ ſuccũ ptiſanæ. Itẽ uetuit q̃diu pedes frigidi eſſent:tunc qdem nec potionem dandam. Fit & ex tritico glutinoſior:arteriæq; exulceratæ utilior. Amylon hebetat oculos:& gulæ inutile contra q̃ credit. Item ſiſtit aluũ. Epiphoras oculoq; inhibet:& ulcera ſanat. Item puſtulas & fluitiões ſanguinis. Genas duras emollit. Datur cum ouo iis qui ſanguinẽ reicerint. In ueſicæ uero dolore ſemuncia amyli cũ ouo & paſſis tribus ſufferuefacta a balneo. Quin & auenæ farina decocta in aceto tollit neruos. Panis ipſe quo uiuitur innumeras pene cõtinet medicinas:ex aqua enim & oleo aut roſaceo mollit

collectiones:ex aqua mulsa duritias ualde mitigat.Datur ex uino ad discutiēda ualens:aut quæ perstrin gi opus sit:& si magis etiānum ex aceto.Aduersus acutas pituitæ fluxiōes:quas græci rheumatismos uo cant.Item ad percussa luxata.Ad omnia autem hæc fermentatus:qui uocantur autopyros:utilior. Illini tur & parononichiis:& callo pedum in aceto ueteri.Nauticus panis tusus atq; iterū coctus sistit aluū.Vo cis studiosis & contra distillationes succum esse primo cibo utilissimum est. Sitanius hoc est trimestris incussa in facie:aut disquāmata cum melle aptissime curat.Candidus ægris aqua calida frigidaue made factus leuissimū cibum prebet.Oculorū tumori ex uino imponit:sic & pustulis capitis : aut adiecta ari da myrto.Tremulis panem ex aqua esse ieiunis statim a balneo demonstrant.Quin & grauitatem odo rum cubiculis ustus emendat:& uini in saccis addito.Auxiliatur & faba.Nanq; solida fricta feruensq; in acri aceto coniecta torminibus medetur.In cibo fressa & cum allio cocta contra deploratas tusses suppu rationesq; pectorum quottidiano cibo sumitur:& commanducata ieiuno ore etiam ad furunculos ma turandos:discutiendosue imponitur:& in uino decocta ad testiū tumores & genitaliū.Lomento quoq; ex aceto decocto tumores maturat atq; aperit.Item liuoribus combustis medet.Voci eam prodesse au ctor est.M.Varro.Fabalium etiam siliquarumq; cinis ad coxendices:& ad neruos ueteres dolores cum adipis suilli uetustate prodest:& per se cortices decocti ad tertias sistunt aluum.Lens optima quæ facilli me coquitur:eaq; quæ maxime aquā absorbet.Aciem quidem oculorum obtundit:& stomachum in flat:sed aluum sistit in cibo:magisq; discocta cælesti aqua. Eadem soluit minus percocta. Crustas ulce rum rumpit:eaq; quæ intra os sunt purgat & astringit.Collectiones oēs imposita sedat:maximeq; exul ceratas & rimosas.Oculorum autem epiphoras cum meliloto aut cutoneo. Contra suppurantia cū po lenta imponitur.Decoctæ succus ad oris exulcerationes & genitalium adhibetur. Ad sedem cum rosa ceo aut cotoneo.In iis quæ acrius remedium exigunt cum putamine punici melle modico adiecto.Ad id demum ne celeriter inarescat:adiiciunt & betæ folia.Imponit & strumis panisq; uel maturis uel ma turescentibus ex aceto discocta.Rimis ex aqua mulsa:& grāgenis cum punici germine. Item podagris cum polenta:& uuluis & renibus:& pernionibus.Vlceribus difficile cicatricem trahētibus. Propter dis solutionem stomachi.xxx.grana lentis deuorantur. In choleris quoq; dysenteria efficacior est in tribus aquis cocta.In quo usu melius semper eam torrere aut tūdere:ut tenuissima detur uel per se uel cum co toneo malo:aut pyris:aut myrton:aut intubo erratico:aut beta nigra:aut plantagine.Pulmoni est inuti lis:& capitis dolori:neruosisq; oibus:& felli:nec somno facilis:ad pustulas utilis:ignique sacro & mammis in aqua marina decocta.In aceto autem duritias & strumas discutit.Stomachi quidē causa polentæ mo do potionibus inspergitur.Quæ sunt ambusta aqua semicocta curat.Postea trita & per cribrum effuso furfure:mox p̄cedente curatiōe addito melle.Ex posca coquitur ad guttura. Est & plaustris lens & per se nascens in aqua non fluente refrigeratoriæ naturæ.Propter qđ collochiōibus illinitur:& maxime po dagris:& per se cum polenta glutinat & interanea procidētia. Est siluestris & elelisphacos dicta a græcis ab aliis phacos.Ea est satiua lente leuior:& folio minore.Atq; sicciore & odoratiore. Est & alterum ge nus eius siluestris:odore graui:hæc mitior.Folia habet cotonei mali effigie:sed mīora & cādida:quæ cū ramis decoquūtur.Menses cit:& urinas & pastinacæ marinæ ictus sanat.Torporem autem obducit per cusso loco.Bibitur cum absinthio ad dysenteriam.Cum uino eadem commorantes mēses trahit. Abū dantes sisti decocto eius poto . Per se imposita herba uulnerum sanguinem cohibet. Sanat & serpenti um morsus.Et si in uino decoquatur pruritus testium sedat.Nostri qui nunc sunt hærbarii elelisphacon græce:latine saluiam uocant mentæ similem:canam odoratam:partus emortuos ea apposita extra hunt.Item uermes aurium ulcerumq;.Cicer & siluestre est:foliis satiuo simile:odore graui.Sed si largi us sumatur:aluus soluitur:& inflatio cōtrahitur:& tormina.Tostum salubrius habetur. Cicercula etiā nunc magis in aluo proficit.Farina utriusq; ulcera manant a capitis sanat efficacius siluestris. Item comi tiales & iocinerum tumores:& serpentium ictus.Cit menses & urinas grano maxime. Emēdat & liche nas:& testium inflationes:regium morbum hydropycos.Lædunt omnia hæc genera exulceratam ue sicam & renes.Grangrenis utiliora cum melle & iis:quæ cacoethe uocantur . Verrucarum in omni ge nere prima luna singulis granis singulas tangunt.Eaq; grana in lintheolo deligata abiiciūt post se:ita fu gari uitium arbitrantes . Nostri præcipiūt arietinum in aqua cum sale discoquere:ex eo bibere cyathos binos in difficultatibus urinæ.Sic & calculos pelli:morbumq; regium.Eiusdem foliis sarmentisq; deco ctis aquā q̄ maxime calida morbos pedum tolli:& ipsum calidum tritumq; illitum . Columbini deco cti aqua horrorem tertianæ & quartanæ minuere traditur.Nigrum autem cum gallæ dimidio tritum oculorum ulceribus ex passo medetur.De eruo quædam in mentione eius diximus:nec potentiā ei mi norem ueteres q̄ brassicæ tribuere.Contra serpentium ictus ex aceto ad crocodillorum hominūq; mor sum.Si quis eruum quottidie ieiunus edat lyenem eius absumi certissimi auctores affirmāt.Farina eius (ut ait Varro) maculas ex toto corpore emendat.Serpere uulnera nō patitur. In mammis efficacissimū. Carbunculos rumpit ex uino.Vrinæ difficultates:inflationem:uitia iocineris:tenasmon quæ cibum nō sentiant atropha appellata:tostum & in nucis auellanæ magnitudinem melle collectum deuoratumq; corrigit.Item impetigines ex aceto coctum & quarto die solutum . Panos in melle suppurare prohibet impositum.Aqua decoctū pernionesq; & pruritus sanat fouendo.Quin & uniuerso corpori si quis quot tidie ieiunus biberit:meliorem fieri colorem existimant.Cibis idem hominis alienum. Vomitiōes mo uet. Aluum turbat.Capiti & stomacho onerosum.Genua quoq; degrauat.Sed madefactū pluribus die bus miteſcit.Bubus iumentisq; utilissimum.Siliquæ eius uirides prius q̄ indurescant:cum suo caule so

liiſq; cõtritæ capillos nigro colore inficiunt. Lupini quoq; ſilueſtres ſunt oĩmodo minores ſatiuis: ꝑterq; amaritudine. Ex omnibus quæ eduntur ſicco nulli minus ponderis eſt: nec plus utilitatis. Miteſcunt cinere aut aqua calida. Diſcolorem hominem frequentiores in cibo exhilarant. Amari contra aſpidas ualent. Vlcera atra aridi decorticatiq; triti ſuppoſito linteolo ad uiuum corpus redigũt. Strumas parotidas in aceto cocti diſcutiunt. Succus decoctorum cũ ruta & pipere uel in febri datur ad uentris animalia pellenda minoribus. xxx. annorum. Pueris uero etiam impoſiti in uentrem ieiunis proſunt. Et alio genere toſti: & in defruto poti uel ex melle ſumpti. Idem auiditatem cibi faciunt: faſtidium detrahũt. Farina eorum aceto ſubacta papulas prurituſq; in balneis illita cohibet: & per ſe ſiccat ulcera. Liuores emendat. Inflammationes cum polenta ſedat. Silueſtrium efficacior uis eſt contra coxendicum & lumborum debilitatem. Ex iiſdem decocta lentigines & fouentium cutem corrigũt. Si uero ad mellis craſſitudinem decoquantur ſatiui: uitiligines nigras & lepres emendant. Satiui quoq; rumpunt carbunculos impoſiti: panos & ſtrumas minuunt: aut maturant. Cocti ex aceto cicatricibus candidum colorem reddunt. Si uero cæleſti aqua decoquantur: ſuccus ille ſmegma fit: quo ſolent fouere grangrenas: eruptiões pituitæ: ulcera manantia utiliſſimum. Expedit ad lyenem bibere: & cum melle menſtruis hærentibus. Lyeni crudi cum fico ſicca ex aceto imponuntur. Radix quoq; in aqua decocta urinas pellit. Medẽtur pecori cum chameleone herba decocti: aqua in potum collata. Sanant & ſcabiem quadrupedum omnium in amurca decocti: utroq; liquore poſtea mixto. Fumus crematorum culices necat. Irionem inter fruges ſeſamæ ſimilem eſſe diximus: & a græcis eryſimon uocari. Galli uelarum appellant. Eſt autem fruticoſum foliis erucæ anguſtioribus paulo: ſemine naſturtii. Vtiliſſimum tuſſientibus cum melle: & in thoracis puru lentis excreationibus. Datur & regio morbo: & lumborum uitiis pleureticis torminibus cæliacis. Illinitur uero parotidum & carcinomatum malis. Teſtiũ ardoribus ex aqua: alias cũ melle. Infantibus quoq; utiliſſimum. Item ſedis uitiis & articulariis morbis cum melle & fico. Contra uenena etiam efficax potu. Medetur & ſuſpirioſis. Item fiſtulis cum axungia ueteri ne intus addatur. Orminum ſemine (ut diximus) cymino ſimile eſt: cætero porro dodrantali altitudine. Duorum generum alteri ſemen nigrius & oblongum. Hoc ad uenerem ſtimulandã & ad oculorum argema & albugines. Alteri candidius ſemen & rotundius. Vtroq; tuſo extrahunt aculei ex corpore per ſe illitum ex aqua. Folia ex aceto impoſita panos per ſe uel cũ melle diſcutiũt. Itẽ furunculos: prius q̃ capita faciãt: oẽſq; acrimonias. Quin & ipſæ frugũ peſtes in aliquo ſunt uſu: infœlix dictũ eſt a Virgilio loliũ. Hoc tamen molitũ ex aceto coctũ impoſitumq; ſanat impetigines: celerius quo ſæpius mutatum eſt. Medetur & podagris: aliiſq; doloribus cum oximelite. Curatio hæc a cæteris differt. Aceti ſextario uno dilui: mellis uncias duas iuſtum eſt: ita temperatis ſextariis tribus decocta farina lolii ſextariis duobus uſq; ad craſſitudinem: calidumq; ipſum imponi dolẽtibus membris. Eadem farina extrahit oſſa fracta. Miliaria appellat hærba quæ necat miliũ. Hæc trita & cornu cum uino infuſa podagras iumentoꝝ dicitur ſanare. Bromos ſemẽ eſt ſpicam ferẽtis herbæ: naſcit inter uitia ſegetis auenæ græce genere: & folio & ſtipula triticũ imitat. In cacuminibus dependẽtes paruulas uelut locuſtas habet. Semẽ utile ad cataplaſmata atq; hordeum & ſimilia. Prodeſt tuſſientibus ſuccus. Orobanchem appellauimus necantem eruum & legumina. Alii cynomorion eam appellant a ſimilitudine canini genitalis: cuius cauliculus eſt ſine filiis pinguis: rubẽs. Eſtur & per ſe & in patinis cum tenera eſt decocta. Et leguminibus innaſcuntur beſtiolæ uenenatæ: quæ manus pungũt: & periculum uitæ afferunt. Soliſugarum generis. Aduerſus has omnia eadem medentur: quæ contra araneos & phalangia demonſtrãtur. Et frugum quidem hæc ſunt in uſu medico. Ex iiſdem fiunt & potus zythum in ægypto: celia & cærea in hiſpania: ceruiſia & plura genera in gallia: aliiſq; ꝓuintiis: quorum omnium ſpuma cutem fœminarum in facie nutrit. Nam quod ad potum ipſum attinet: præſtat ad uini tranſire mentionem: atq; a uitæ ordiri medicinas arborum.

CAII PLYNII SCVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER. XXIII. PROHEMIVM.

ERACTA CAEREALIVM IN MEDENDO QVOQVE NATVra eſt: omniumq; quæ ciborum aut florum odorumq; gratia proueniũt ſupina tellure: nõ ceſſit his pomona: parteſq; medicas pendẽtibus quoq; dedit: non contenta protegere: arborũq; alere umbra quæ diximus: immo uelut ĩdignata plus auxilii eſſe iis: quæ lõgius a cælo abeſſent: quæq; poſtea cœpiſſent. Primum enim homini cibum fuiſſe ĩde: & ſic inductos cælum ſpectare: paſciq; & nunc ex ſe poſſe ſine frugibus. Ergo hercule artes in primis dedit uitibus: non contenta delitias etiam & odores atq; unguenta omphacio & oenanthe ac maſſari: quæ ſuis locis diximus nobiliter ĩſtruxiſſe. Plurimũ inquit homini uoluptatis ex me eſt. Ego ſuccum uini: liquorem olei gigno. Ego palmas & poma totq; uarietates. Neq; ut tellus oĩa per labores: aranda tauris: terenda aeris: deinde ſaxis: ut quando quãtoue opere cibi fiant. At ex me parata oĩa: nec curuo adoranda aratro: nec cura laboranda: ſed ſeſe porrigẽtia ultro: & ſi pigeat attingere etiã cadẽtia. Certauit ipſa ſecum: pluſq; utilitatis cauſa genuit etiam q̃ uoluptatis. Folio uitium & pampino capitis dolores: inflãmationeſq; corporum mitigantur cum poleta. Folia per ſe ardores ſtomachi ex aqua frigida. Cum farina uero hordei

articularios morbos. Pampini triti & impositi tumorem omnem siccant. Succus eorum dysenthericis infusus medetur. Lachryma uitium quæ ueluti gummi est: lepras & lichenas & ploras nitro ante præparatas sanat. Eadem cum oleo sæpius pilis illitis psilothri effectum habet maximeq; aqua quam uiri des anciſæ uites exudant: qua & uerucæ tolluntur. Pampini sanguinem excreantibus: & mulierum a conceptu defectioni diluti potu prosunt. Cortex uitium & folia arida uulnerum sanguinem sistunt: ipsumq; uulnus conglutinant. Vitiis albæ uiridis tusæ succo & thure impetigines tolluntur. Cinis sarmentorum uitiumq; & uinaceorum condylomatis & sedis uitiis medetur ex aceto: item luxatis: & ambustis: & lyenis tumori cum rosaceo & ruta & aceto: item igni sacro ex uino citra oleum aspergitur: & intertrigines & pilos absumit. Dant & bibendū cinere sarmentoq; ad lyenis remedia aceto consperſum ita ut uini cyathi in tepida aqua bibāt: utq; qui biberit in lyene iaceat. Clauiculæ ipsæ quibus repunt uires tritæ & ex aqua potæ sistunt uomitionum consuetudinem. Cinis uitium cum axungia uetere contra tumores ꝓficit: fistulas purgat: mox & persanat: neruoq; dolores frigore ortos: contractioneſq; contusas uero partes cum oleo: carnes excrescentes in ossibus cum aceto & nitro: scorpionum & canum plagas cum oleo. Corticis: per se cinis combustus pilos reddit. Omphacium qua fieret ratione incipientis uuæ pubertate in unguentorum loco docuimus. Nunc ad medicinam de eo pertinentia indicauimus. Sanat ea quæ in humido sunt ulcera oris: tonsillaq; genitalium. Oculorum claritati plurimum cōfert. Scabritiæ genarum: ulceribusq; angulorum: nubeculis: nlceribus quacunq; in parte manantibus. Cicatricibus marcidis. Ossibus purulente limosis. Frangit uehementia eius melle aut passo. Prodest dysentericis: sanguinem excreantibus: anginis. Omphacio coheret oenante: quam uites siluestres ferūt dicta a nobis in unguenti ratione. Laudatissima in syria: maxime circa antiochiæ & laodiceæ montes: & ex alba uite refrigerat: astringit: uulneribus inspergitur: stomacho illinitur: utilis urinæ: iocineri. Capitis doloribus: dysentericis: cæliacis: cholericis. Cōtra fastidia obolo ex aceto pota. Siccat manantes capitis eruptiones: efficacissima ad uitia quæ sunt in humidis. Ideoq; & oris ulceribus: & urēdis ac sedi. Cum melle & croco: aluum sistit. Genarum scabiem emendat: oculorumq; lachrymationes. Ex uino stomachi dissolutionem. Ex aqua frigida pota sanguinis excreationes. Cinis eius ad collyria & ad ulcera purganda & paronychia: & pterygia probatur. Vritur in furno: donec panis percoquatur. Massariis odoribus tantū gignit omniaq; ea auiditas humani ingenii nobilitauit rape festinando.

De medicinis uuarum recentium: & sarmentis uuarum: & uinaceis: & de uua thebriace: & de uua passa: & astaphide: & astaphisagria: pituitaria: & labrusca: & de uitæ alba & nigra: & de mustis: & uini generibus. CA. I.

Aturescentium autem uuæ uehemētiores nigræ: ideoq; uinum ex iis minus iucundū: suauiorem albæ: quoniā e translucido facilius accipitur aer. Recētes stomachum & spiritū inflāt: aluūq; turbant. Itaq; in febri damnantur utiq; largiores. Grauedinem enim capiti: morbūq; letargicum faciunt. Innocentiores quæ decerpte diu pependere: qua uentilatione etiam utiles fiunt stomacho ægriſq;. Nam & refrigerant leniter: & fastidium auferunt. Quæ autem in uino dulci conditæ fuere: caput tentant. Proximæ sunt pēsilibus in palea seruatæ. Nam & uinaceis seruatæ & caput & uesicam & stomachum infestant. Sistunt tamen aluum: sanguinem excreantibus utilissimæ. Quæ uero in musto fuere peiorem uim etiamnum habent: q̄ quæ in uinaceis. Sapa quoq; stomacho inutiles facit. Saluberrimas putant medici in cælesti aqua seruatas: etiam si minime iucundas: sed uoluptatem earum in stomachi ardore sentient: & in amaritudine iecoris fellisq; uomitione. In choleris hydropicis cum ardore febrium ægrotantibus. At in ollis seruatæ & os & stomachum & auiditatem excitant. Paulo tamen grauiores existimantur fieri uinaceorum halitu. Vuæ florem in cibis si edere gallinacei uuas non attingunt. Sarmenta earum in quibus acini fuere astringendi uim optinent. Efficaciora ex ollis. Nuclei acinorum eandem uim optinent. Hi sunt qui in uino capitis dolorem faciunt. Tosti tritiq; stomacho utiles sunt. Inspergitur farina eorum polentæ modo potionis dysentericis: & cæliacis: & dissolutis stomacho. Decocto etiam eorum fouere psoras: & pruritum utilæ est. Vinacei per se minus capiti aut uesicæ nocēt q̄ nuclei. Mammarum inflationi triti cum sale utiles. Decoctura eorum ueteres dysentericos & cæliacos iuuat & potione & fœtu. Vua theriace de qua suo loco diximus: contra serpentium ictus ualet. Pampinos quoq; eius edendos censent: imponendosq;: uinumq; & acetum ex iis factum auxiliarem cōtra eandem uim habet. Vua passa quam astaphida uocant: stomachum uentrem interanea tentaret: nisi pro remedio in ipsis acinis nuclei essent. Iis exemptis uesicæ utilis habetur: & tussi alba utilior. Vtilis & arteriæ & renibus: sicut ex iis passum priuatim e serpentibus. Contra hemorrhoiam potens. Testiū inflammationi cum farina cumini aut coriandri imponuntur: item carbunculis: articularibus morbis sine nucleis tritæ cum ruta fouere ante uino ulcera oportet. Sanant epinyctidas & dysenteriam cum suis nucleis: & in oleo coctæ grangrenis illinuntur cum cortice raphani & melle. Podagris & unguium mobilibus cum panace: & per se ad purgādum os caputq; cum pipere cōmanducantur. Astaphis agria siue staphis quam uuam taminiam aliqui uocant falso: suum enim genus habet: cauliculis nigris rectis foliis labruscæ: fert folliculos uerius q̄ acinos uirides similes ciceri. In iis nucleum triangulum. Maturescit cum uindemia nigrescitq; cum taminiæ rubētes norimus acinos: sciamusq; illam in apricis nasci: hanc non nisi in opacis. Hic nucleis ad purgationem uti non censuerim propter ancipitem strangulationem: nec ad pituitam oris siccandam: fauces enim ledunt. Phthriasi caput & reliquum corpus liberant triti. Facilius admixta sandaraca. Item pruritu & psoris. Ad dentium dolores decoquunt in aceto.

Ad aurium uitia rheumatiſmum:cicatricum:ulcerum manantia.Flos tritus in uino cõtra ſerpentes bi bit.Semen.n.abdicauerim propter nimiam uim ardoris.Quidam eam pituitariam uocãt:& plagis ſer pentium utiq; illinũt.Labruſca quæq; oenanthem fert ſatis dictam.Quæ a græcis ampelos agria appel lat:ſpiſſis & candicantibus foliis geniculata rimoſo cortice:fert uuas rubentes cocci modo:quæ cutẽ in facie mulierũ purgant:& uariis coxendicũ & lumborũ uitiis tuſæ cũ foliis & ſucco ꝓſunt. Radix deco cta in aqua & in uini coi cyathis duobus humorẽ alui ciet:ideo hydropicis datur.Hãc potius crediderim eſſe:quã uulgus uuam taminiã uocat.Vtuntur ea ꝓ amuleto:& ad expiationẽ ſanguinis quoq; adhibent nõ ultra gargarizationes:& ne qd deuoretur addito ſale thymo aceto mulſo.Ideo & purgationibus anci pitẽ tentant.Eſt huic ſimilis:ſed in ſalictis naſcens:ideo diſtinguitur nomine:cũ eoſdẽ uſus habeat:& ſali caſtrum uocatur.Scabiẽ & pruriginẽ hominũ & quadrupedum aceto mulſo trita hæc efficacius tollit. Vitis alba quã græci ampeloleucen:alii ophio ſtaphylon:alii melptron:alii pſilothrũ:alii archezoſtin: alii cedroſtin:alii madon appellãt.Huius ſarmẽta longis & exilibus internodiis geniculata ſcandũt.Fo lia pãpinoſa ad magnitudinẽ ederæ diuidunt ut uitiũ.Radix alba grandis:raphano ſimilis initio:ex ea caules aſparagi ſimilitudine exeunt.Hi decocti in cibo aluũ & urinã cient.Folia & caules exulcerãt cor pus:utiq; ulcera phagedenis & grangrenis tibiarũq; tedio cũ ſale illinunt.Semẽ in uua rariſ acinis depẽ dent ſucco rubente poſtea croci.Nouere id q coria pficiũt:illo.n.utuntur.Pſoris & lepris illinit.Lactis abũ dantiã facit coctũ cũ tritico potũq;.Radix numeroſis utilitatibus nobilis cõtra ſerpẽtiũ ictus trita drach mis duabus bibit.Vitia cutis in facie uaroſq; lentigines & ſugillata emẽdat & cicatrices.Eadẽq; ꝓſtat de cocta in oleo decocto:datur & in comitialibus potus.Item mẽte cõmotis:& uertigine laborãtibus drach mæ põdere quottidie anno roto.Et ipſa aũt largior aliquãto purgat ſenſus.Illa uis ꝑclara q; oſſa infra cta extrahit in aqua ipoſita ſed ut bryenia:quare qdam hanc albam bryeniam uocant. Alia uero nigra efficacior in eodẽ uſu cũ melle & thure.Suppurationes incipientes diſcutit:ueteres maturat & purgat. Cit mẽſes & urinã.Eligma ex ea fit ſuſpirioſis & cõtra lateris dolores uulſis ruptis.Splenem ternis obo lis pota.xxx.diebus cõſumit.Illinitur eadẽ cũ fico & pterigiis digitorũ.Ex uino ſecundas fœminarũ ap poſita trahit & pituitam drachma pota in aqua mulſa.Succus radicis colligi debet ante maturitatem ſe minis.Qui illitus per ſe & cũ eruo lætiore quodam colore & cutis teneritate mangonizat corpora.Ser pentes fugat.Tunditur ipſa radix cum pingui fico:erugatq; corpus:ſi ſtatim bina ſtadia ambulentur:ali as urit:niſi frigida ſtatim abluatur.Iucũdius hoc idem ꝓſtat nigra uitis:quoniam alba pruritum affert. Eſt ergo & nigra quam proprie etiam bryeniam uocãt:alii chironiam:alii gynæcanthen aut aproniam ſimilẽ priori:præterq; colore.Huius.n.colorẽ nigrũ eſſe diximus:cuius aſparagos ſimiles.Diocles præ tulit ueris aſparagis in cibo urinæ ciende:lyenicq; minuendo.In frutetis & harũdinetis maxime naſcit. Radix foris nigra:intus buxeo colore:oſſa infracta efficacius extrahit q; ſupradicta.Cæterũ eidẽ peculia re eſt qd iumentorũ ceruicibus unice medetur.Aiunt ſi qs in uilla eam extruxerit:fugere accipitres:tu taſq; fieri aues uillaticas alites: eadẽ in iumento homineq; flegma aut ſanguinem q ſcreat:talos circũli gata ſanat.Et hactenus de uitiũ generibus.Muſta differentias habent naturales has:q; ſunt candida aut nigra:aut inter utrũq; alia ex aliis:ex quibus uinũ fiat:alia ex qbus paſſum:curaq; differentias innume rabiles facit.In plenum ergo hoc dixiſſe cõueniet.Muſtũ omne ſtomacho inutile:uenis iucundũ.A bal neis raptim & ſine in terſpiratione potũ necat:cantharidum naturæ aduerſatur.Itẽ ſerpentibus maxi mæ hemorthoiæ & ſalamandræ.Capitis dolores facit & gutturi inutile:Prodeſt renibus:iocineri:& in teraneis ueſicæ:colleuat.n.ea.Priuatim cõtra bupreſtrin ualet.Cõtra meconiũ:lactis coagulationẽ.Ci cutam:toxica:dorycnidium ex oleo potũ redditumq; uomitionibus.Ad omnia infirmius album: iu cundius paſſi muſtum:& q; minorem capitis dolorem afferat.Vini genera differentiaſq; per q; multas expoſuimus: & fere cuiuſq; proprietates.Neq; eſt ulla pars difficilior tractatu:aut numeroſior. Quip pe cum ſit tardum dictu pluribus proſit an noceat. Præterea q; ancipiti euentu potu ſtatim auxiliũ ſit aut uenenum.Etenim de eius natura quæ ad remedia tantum pertinent nunc loquimur. Vnum de dando eo uolumen. Aſclepiades condidit: ab eo cognominatum: qui uero poſtea de uolumine illo diſſeruere innumeri.Nos iſta romana grauitate artiumq; liberalium appetentia non ut medici: ſed ut iudices ſalutis humanæ diligenter diſtinguemus. De generibus ſingulis diſſerere immenſum & inex plicabile aut falernum.Deinde alia alii iniquiſſimo genere decreti:quod cuiq; gratiſſimum cæteris om nibus pronuntiando.Quin ut conſtarent ſententiæ:quota portio tamen mortalium iis generibus poſ ſet uti.Iam uero nec proceres uſq; ſinceris.Eo uenere mores ut nomina cellarum modo ueneãt:ſtatimq; in lacubus uindemiæ adulterentur.Ergo hercle mirum dictu innocentius iam eſt quodcunq; & igno bilius.Hæc tamen facere conſtantiſſime uidentur ſententiæ uictoriam:quorum mentionem fecimus: ſiquis hoc quoq; diſcrimen exigat. Falernum nec in nouitate: nec in nimia uetuſtate corpori ſalubre eſt.Media eius ætas a quintodecimo anno incipit.Hoc non rigido potu ſtomacho utile:non item in ca lido.Et in diutina tuſſi ſorbetur merum utiliter a ieiunis:item in quartanis.Nullo æque uenæ excitan tur:aluum ſiſtit:corpus alit.Creditum eſt obſcuritatem uiſus facere: nec prodeſſe neruis: aut ueſicæ. Albana neruis utiliora. Stomacho minus quæ ſunt dulcia uel auſtera.Falerna utiliora.Concoctionem minus adiuuant.Stomachum modice implent.At ſurrentina nullo modo:nec caput tentãt:ſtomachi & inteſtinorũ rheumatiſmos cohibent.Cecubũ iam non gigniť. At quæ ſuperſunt ſentina cibos conco qui cogunt.Virium plus ſurrentino:auſteritatis albano:uehementiæ minus falerno.Ab iis ſtatana non longo interuallo abfuerunt.Aluo citæ ſigninũ maxime conducere indubitatũ eſt.Reliqua in cõmune

dicentur. Vino alunt uires: ſanguinis coloſq; hominū. Hoc quoq; diſtat orbis medius & mitior plaga a circuniectis: quantū illis feritas facit roboris: tantū nobis hic ſuccus. Lactis potus oſſa alit. Frugum nervos: aquæ carnes. Ideo minus roboris eſt in corporibus illis & minus roboris: contraq; labores patientiæ. Vino modico nerui iuuantur: copioſiore leduntur: ſic & oculi. Stomachus recreatur. Appetētia ciborum inuitatur. Triſtitiæ cura hebetatur. Vrina & algor expellitur. Somnus conciliatur. Præterea uomitionem ſiſtit. Collectiones extra lanis humidis impoſitis mitigat. Aſclepiades utilitatem uini æquari uix deoꝝ potentia poſſe pronuntiauit. Vetus copioſiore aqua miſcetur. Magis nouum urinā expellit: minus ſiti reſiſtit. Dulce minus inebriat: ſed ſtomacho innatat. Auſterum facilius concoquit. Leuiſſimū eſt: qđ celerrime inueteratur. Minus infeſtat neruos qđ uetuſtate dulceſcit. Stomacho minus utile eſt pingue nigrum: ſed corpora magis alit: tenue & auſterum minus alit: magis ſtomachū nutrit. Celerius p urinam tranſit: tantoq; magis capita tentat. Hoc & in omni alio ſucco ſemel dictum ſit. Vinū ſi ſit fumo inueteratum inſaluberrimū eſt. Mangones iſta in apothecis excogitauere. Iam & patreſfamilias æta te ademere iis: quæ p ſe cariem traxere. Quo certe uocabulo ſatis conſilii dedere priſci: quoniā & in materiis cariem fumus erodit. At nos e diuerſo fumi amaritudine uetuſtatem īdui perſuaſum habemus. Quæ ſunt admodum exalbida hæc uetuſtate inſalubria fiunt. Quo generoſius uinum eſt: hoc magis uetuſtate craſſeſcit: & in amaritudinem corpori minime utilem coit. Cōdire eo aliud minus annoſum inſalubre eſt. Sua cuiq; uino ſaliua innocentiſſima. Sua cuiq; ætas gratiſſima: hoc eſt media. Corpus augere uolentibus: aut mollire aluum conducit inter cibos bibere. Contra minuentibus: aluumq; cohibētibus ſitire in edendo: poſtea parum bibere. Vinum ieiunos bibere nouitio inuento: inutiliſſimum eſt. Curas uigoremq; animi impedit ad procinthum tendentibus. Somno uero accommodatum ac ſecuritatibus. Iamq; dudum hoc fuit: quod homerica illa Helena ante cibum miniſtrauit. Sic quoq; in prouerbium ceſſit: ſapientiam uino obumbrari: uitio damus homini quod ſoli animalium non ſentientes bibimus. Aquæ potum interponere utiliſſimum. Itemq; iugi ſuperbibere ebrietati: quam quidem frigidæ potus exemplo diſcutit. Meracis potionibus per uiginti dies ante canis ortum totidemq; poſtea ſuadet Heſiodus uti. Merum quidem remedio eſt contra cicutas: coriandrum: aconita: uiſcum: meconium: argentum uiuum: apes: ueſpas: crabrones: phalangia: ſerpentum ſcorpionumq; ictus: contraq; omnia quæ refrigerando nocent. Priuatim contra hemorrhoidas: præſteras: fungos: item contra inflationes roſioneſq; præcordiorum: & quorum ſtomachus in uomitiones effunditur. Et ſi uenter aut interanea rheumatiſmum ſentiant. Dyſentericis: ſudatoribus: in longa tuſſi: in epiphoris meracum. At uero cardiacis in mamma leua merum in ſpongia imponi prodeſt. Ad omnia autem maxime album inueteraſcens. Vtiliter etiam fouet in uino calido uitilitas iumentis: quo etiam infuſo cornu laſſitudinem auferri aiunt. Simias quadrupedeſq; quibus digyti ſunt: negāt creſcere aſſuetas meri potu. Nūc circa ægritudines ſermo de uinis erit. Saluberrimum liberaliter genitis campaniæ quodcūq; tenuiſſimum. Vulgo uero quod quemq; maxime iuuerit ualidum. Vtiliſſimum omnibus ſarco uiribus fractis. Memini rimus ſaccum eſſe qui feruendo uires e muſto ſibi fecerit. Miſceri plura genera omnibus inutile. Saluberrimum cui nihil in muſto additum eſt: meliuſq; ſi nec uaſis pix affuit. Marmore enim & gypſo aut calce condita quis non etiam ualidus expauerint? In primis igitur uinū marina aqua factum inutile eſt ſtomacho: neruis: ueſicæ. Reſina condita frigis ſtomachis utilia eſſe exiſtimatur. Non expedire uomitionibus: ſicut neq; muſtum: neq; ſapa: neq; paſſum. Nouitium reſinatum nulli conducit. Capitis dolorem & uertigines facit: ab hoc dicta crapula eſt. Tuſſientibus & in rheumatiſmo nominata proſunt. Itē cæliacis & dyſentericis mulierum menſibus. In hoc genere rubrum nigrumue magis conſtringit: magiſq; calefacit. Innocentius pice ſola conditum. Sed & picem meminiſſe debemus non aliud eſſe q̄ combuſtæ reſinæ fluxum. Hoc genus uini calefacit: concoquit: purgat: pectori: uentri utile. Itē uuluæ dolori ſi ſine febre ſit: ueteri rheumatiſmo: exulcerationi: ruptis: conuulſis: neruorum infirmitati: inflationibus: tuſſi: anhelationibus: luxatis in ſuccida lana impoſitum. Ad omnia hæc utilis id qđ ſponte naturæ ſuæ picem reſipit: picatumq; appellatur. Heluenaco quoq; tamen nimio caput tentari cōueniet. Quod ad febrium ualitudines attinet: certum eſt nō dandum in febre: niſi ueteribus ægris uinū: nec niſi declinante morbo. In acutis uero periculis nullis niſi qui manifeſtas remiſſiones habeant: & has noctu potius. Dimidia enim pars periculi eſt noctu: hoc eſt ſpe ſomni bibentibus: nec a partu abortuue: nec a libidine ægrotātibus: nec in capitis doloribus: nec quoꝝ acceſſiones cū frigore extremitatū fiant: nec in febri tuſſiētibus: nec in tremore neruorūq; doloribus uel fauciū: aut ſi uis morbi circa illa intelligat: nec in duritia præcordioꝝ: uenenarū uehemētia: neq; in opiſthotonio: tetano: & ſingultiētibus: nec ſi cū febre dyſponoea ſit. Minime uero oculis rigētibus: & genis ſtātibus aut defectis grauibuſq; nec quoꝝ cōniuentiū plucebāt oculi neu palpebris non coeuntibus. Vel ſi dormiētibus hoc idē eueniet. Aut ſi cruore ſuffunduntur oculi: uel ſi lemæ in oculis erunt. Minime lingua fungoſa: nec graui: & ſubinde imperfecta loquentibus: nec ſi urina difficile reddetur. Neq; expaueſcentibus repente. Nec ſpaticis: aut rurſus torpentibus: nec ſi per ſomnis genitura effundetur. Cardiacorum morbo unicam ſpem hanc in uino eſſe certum eſt. Sed id dandum quidam non niſi in acceſſione cēſent: alii in remiſſione. Illi ut ſudorem coerceant. Hi quia tutius putant minuente ſe morbo quāplurimum ſententiam eſſe uideo. Dari utiq; non niſi in cibo debet: nec a ſomno: nec præcedente alio potu: hoc eſt utiq; ſitienti: nec niſi in deſpatiōe ſumma: & uiro facilius q̄ fœminæ: ſeni q̄ iuueni: iuueni q̄ puero: hyeme q̄ æſtate: aſſuetibus potius q̄ expertibus. Modus dandi pro uehementia uini; item mixtura. Atq; uulgo ſatis putant unum uini

cyathum duobus aquæ miſceri. Si diſſolutio ſit ſtomachi dandum: & ſi cibus non deſcendat. Inter uini genera quæ fingi docuimus: nec fieri iam arbitror. Eſt & ſuperuacaneus eorum uſus cum ipſis rebus ex quibus fingitur doceamus uti: & alias modum exceſſerat medicorum in his oſtentatio: ueluti e napis uinum utile eſſe ab armorum eqtatuſue laſſitudine præcipientiū: atq; ut reliqua omittamus: etiam in iunipero. Et ſiqs facius cenſeat abſinthite uino utendum potius q̄ abſinthio ipſo. In reliqs omittatur. Et palmeū capiti noxiū uentricq; tantū molliendo & ſanguinem excremātibus nō inutile. Fictitiū nō poteſt uideri: qđ bion appellauimus: cū ſit in eo ſola ꝓ arte feſtinatio. Prodeſt ſtomacho diſſoluto: aut cibos non ꝓficiente: prægnantibus: defectis: paralyticis: tremulis: uertigini: torminibus: iſchiadicis: In peſtilentia quoq; ac pegrinationibus uim magnā auxiliādi habere dicitur. Vini etiā uitiū tranſit in remedia. Aceto ſumma uis eſt in refrigerādo: nō tamen minor in diſcutiēdo. Ita fit ut infuſo terræ ſpumet. Dictū eſt ſæpius diceturq; quotiens cū aliis ꝓſit. Per ſe hauſtū faſtidia diſcutit. Singultus cohibet. Sternutamēta olfatu. Vim in balneis æſtus arcet: ſi cōtineaſ ore. Quin & cū aqua bibiſ. Multoq; ſtomacho utiliter gargarizaſ. Cū eadē cōualeſcentiū & a ſolis ardoribus. Oculis quoq; illo modo ſaluberrimum. Plurimū fotu medeſ poſt uredines: itē lepris: furfuribus: ulceribus manātibus: canis morſibus: ſcorpionūq; ictibus: ſcolopendaq; muris araneiq;. Cōtra oīum aculeatoq; uenena & pruritus. Itē cōtra multipedū morſum. Calidū in ſpōgia appoſitū: aut adiecto ſulphuri ſextāte ſextariis tribus aceti aut hyſopi faſciculo medeſ ſedis uitiis. In ſanguinis fluxione poſt exciſos calculos & oēs alias roſiones foris in ſpōgias īpoſitū: intus potū cyathis binis q̄ acerrime. Cōglobatū utiq; ſanguinē diſcutit. Cōtra lichenas & bibiſ & imponiſ. Siſtit aluos: & rheumatiſmos interraneoq; infuſum. Item procidētia ſedis uuluæq;. Tuſſim ueterem inhibet: & gutturis rheumatiſmo. Orthopnoeam dentiū labefactionem. Veſicæ nocet: neruorum infirmitatibus. Neſciere medici quantū contra aſpidas polleret. Nuper ab aſpide calcata ꝓcuſſus utrē aceti: ferens: quotiēs depoſuiſſet ſentiebat ictum: alias illeſo ſimilis. Intellectum ibi remedium eſt: potuq; ſuccurſum. Neq; altero os tollunt uenena exeuntes in totum uomitrix uis hæc non ciborum modo eſt: ueneq; & reneq; plurimaq;. Saxa rumpit infuſum: quæ non ruperit ignis antecedēs. Cibos quidē & ſapores non alius magis ſuccus cōmendat aut excitat: in quo uſu mitigaſ toſto pane aut uino. Vel accendiſ pipere ac laſere utiq; ſale compeſciſ. Nō eſt prætereundū ex eo exemplum ingens. Siquidē. M. Agrippa ſupremis ſuis annis conflictatus graui morbo pedum cum dolorem eū perpeti nequiret: unius medicorum portentoſa ſcientia ignorante Diuo Auguſto tanti putauit uſu pedum ſenſuq; omni: carere dūmodo & dolore illo careret: demerſis in acetū calidū cruribus ī acerrimo īpetu morbi euaſit.

De aceto ſcyllino: & oximelle: & ſapa & face uini: aceti & ſapæ. CA. II.

a Cetum ſcyllinum inueteratum magis probatur. Prodeſtq; ſuper ea quæ diximus: aceſcētibus cibis. Guſtatum enim diſcutit pœnam eam: & iis qui ieiuni uomunt. Callum enim facium facit: ac ſtomachi: odorem oris tollit: gingiuas: adſtringit: dentes firmat: colorem meliorē præſtat. Tarditatem quoq; aurium gargarizatione purgat: & tranſitum auditus aperit. Oculorum aciem obiter exacuit: comitialibus: melancholicis: uertiginoſis: uuluaq; ſtrangulationibus: percuſſis: aut præcipitatis. Et ob id ſanguine conglobato. Neruis infirmis: renum uitiis perq̄ utile. Cauendum exulcerātis. Oxymel antiqui (ut Dieuces tradit) hoc modo temperabant. Melius heminas. x. aceti ueteris heminas quinq; ſalis marini pondo: thymbræ quadrantem: aquæ marinæ ſextarios. v. uariter coquebāt decies deferueſcente cortina: atq; diffundebant: inueterabantq;. Suſtulit totū id Aſclepiades: coarguitq;. Nam etiam in febribus dabant. Profuiſſe tamen fatentur contra ſerpentes: quos ſepas uocant: & contra meconium: ac uiſcum & anginas calidum: gargarizatum: & auribus: & oris: gutturiſq; deſideriis: quæ nunc omnia oxyhalme contingunt: id ſale & aceto recente efficacius eſt. Vino cognata res ſapa eſt: muſto decocto: donec tertia pars ſuperſit. Ex albo hoc melius. Vſus contra cantharidas: bupreſtin pinorum erucas: quas pityocampas uocant: ſalamandras: & contra mordentia uenenata. Secundas partuſq; mortuos trahit cum bulbis potum. Fabianus auctor eſt: uenenum eſſe ſi quis ieiunis a balneis id bibat. Conſequens horum eſt fæx uini: ſui cniuſq; generis. Ergo uini fæci tanta uis eſt: ut deſcendentes incupas enecet. Experimentum dimiſſa præbet lucerna q̄diu extinguatur deſcenſionis periculum denuntians. Illota miſcetur medicamentis. Cum iridis uero pari pondere eruptionibus pituitæ illinitur. Et ſicca uel madida contra phalangia: & teſtium mammarumq; inflammationes: uel in quacunq; parte corporis. Item cum hordeacea farina & thuris polline in uino decocta crematur: & ſiccatur. Indeq; experimentum eſt legitimæ coctæ: ut refrigerata linguam tactu uideatur urere. Celerrime examinatur non incluſo condita. Crematio ei multum uirium adiicit. Vtiliſſima eſt ad compeſcendas lichenas: furfureſq; cum fico decocta. Sic & lepris & ulceribus manantibus imponitur. Fungorum naturæ contraria eſt pota: ſed magis cruda. Oculorum medicamentis cocta & lota miſcetur. Medetur illita & teſtibus & genitalibus. In uino autem aduerſus ſtrangurias bibitur. Cum expiauerit quoq; lauandis corporibus & ueſtibus utilis: tuncq; uſum acaciæ habet. Fæx aceti pro materia acrior ſit neceſſe eſt: multoq; magis exulceret. Reſiſtit ſuppurationum incrementis: ſtomachum: interanea: uentrem illita adiuuat. Siſtit earum partium rheumatiſmos: & mulierum menſes. Panos diſcutit nōdum exulceratos: & anginas. Sacros ignes cum cæra. Mammas lactis ſui impatientes eadem extinguit. Vngues ſcabros aufert. E ſerpētibus contra ceraſtas ualidiſſima cum polenta. Cum melanthio autem cōtra crocodili morſus: & canis. Et hæc cremata ampliat uires. Tunc addito lentiſcino oleo illita una nocte ruffat capillū. Eadē aqua litheolo appoſita: uualuas purgat. Sapæ fæce ābuſta ſananſ. Medius addita lanugīe arūdinis. Eadē quoq;

fecæ decocta potāq; tuſſes ueteres. Decoquitur in patinis cum ſale & adipe: ad tumorem quoq; maxillarum & ceruicum.

De oleis & foliis oleæ: & flore & cinere: & de oliua alba & nigra: & de amurca. CA. III.

Learum proxima auctoritas intelligitur. Folia earum uehementiſſime aſtringunt: purgant: ſiſtunt Itaq; manducata impoſita ulceribus medent: & capitis doloribus illita cum oleo. Decoctum eorum cum melle iis quæ medici uſſerint. Gingiuaq; inflammatiōibus: paronychiis ſordidiſq; ulceribus excreſcentibus. Cum melle profluuium ſanguinis e neruoſis partibus cohibet. Succus eorum carbunculantibus excreſcentibus circa oculos ulceribus: & puſtulis: procidentiq; pupillæ efficax: quapropter in collyria additur. Nam & ueteres lachrymationes ſanat: & genarum eroſiones. Exprimit autem ſuccus tuſis: effuſo uino ex aqua cæleſti. Siccatuſq; in paſtillos digeritur. Siſtit menſes in lana admotus uuluæ. Vtilis & ſaniem emanantibus. Item condylomatis: ignibus ſacris: quæq; ſerpunt ulcera: epinyctidi. Eoſdem & flos eaq; habet effectus. Vrunt & cauliculi floreſcentes ut ſpodii uicem cinis præſtet. Vinoq; infuſo iterum urit. Suppurationes & panos illinunt cinere eo uel foliis tuſis cū melle. Oculos uero cum polenta. Succus fruticis recentis accenſi diſtillans ſanat lichenas: furfures: manantia ulcera. Nam lachrymam quæ ex arbore ipſa diſtillat æthiopicæ maxime oleæ: mirari ſatis non eſt. Reperti ſunt qui dentium dolores illinendos cenſerent: uenenū eſſe prædicantes: atq; etiam in oleaſtro querendam. E radice oleæ q̄ tenerrime cortex deraſus: in melle crebro guſtatu medet ſanguinem reiicientibus: & ſuppurata tuſſientibus. Ipſius oleæ cinis cū axungia tumores ſanat: extrahitq; fiſtulis uitia: & ipſas ſanat. Oliuæ albæ ſtomacho utiliores: uentri minus. Præclarum habēt anteq; cōdiantur uſum: recentes per ſe cibi modo deuoratæ. Medentur enim harenoſæ urinæ: item dētibus: aut attritis: aut cōuulſis. Nigra oliua ſtomacho inutilior: uentri facilior: capiti & oculis non conuenit. Vtraq; ambuſtis ꝑ deſt trita & illita. Sed nigra cōmanducantur: & protinus ex ore ipoſita puſtulas gigni prohibet. Colymbades ſordida ulcera purgant. Inutiles difficultatibus urinæ. De amurca poteramus uideri ſatis dixiſſe Catonem ſecuti: ſed reddenda quoq; medicinæ ratio eſt. Gingiuis & oris ulceribus dentium ſtabilitati efficaciſſime ſubuenit. Item ignibus ſacris infuſa: & iis quæ ſerpunt pernionibus nigræ oliuæ amurca utilior: item infantibus fouendis. Albæ uero mulierum uuluæ in lana admouetur. Multo autem omnis amurca decocta efficacior. Coquitur in cupreo uaſe ad craſſitudinem mellis. Vſus eius cum aceto: aut uino uetere: aut mulſo: ut quæq; cauſa exigat in curatione oris dentiū: auriū: ulcerāq; manantium: genitalium: rhagadum. Vulneribus in lintheolis imponit: luxatis in lana. Ingens hic uſus utiq; inueterato medicamento. Tale enim fiſtulas ſanat. Infunditur ſedis genitaliū: uuluæ exulcerationi. Illinit uero podagris incipientibus: item articularibus morbis. Si uero cum omphacio recoquatur ad mellis craſſitudinem: caſuros dentes extrahit. Item iumentorū ſcabiem cum decocto lupino & chameleonthe herba mira ſanat. Cruda amurca podagris foueri utiliſſimum.

De foliis oleaſtri: & oenanthino oleo: & cocinno: & amygdalino: & laurino: & myrtheo chamemyrſino: & cupreſſino: & citreo caryno. CA. IIII.

Leaſtri folioq; eadem natura. Spodiumq; e calculis uehementius inhibet rheumatiſmos. Sedet inflāmationes oculoq;. Purgat ulcera alienata explet: excreſcētia leniter erodit. Siccat: & ad cicatricem ꝑducit: cætera ut in oleis. In hoc aūt peculiare: q; folia decoquunt ex melle: dāturq; cochlearibus contra ſanguinis excreationes. Oleū tamē acrius atq; efficacius: & os quoq; colluitur illo. Ad dentium infirmitatē imponuntur folia: & paronychiis: & carbūculis & cōtra oēm collectionē cum uino. Iis uero quæ purganda ſint: cū melle. Miſcentur oculoq; medicamentis: & coctum folioq;: & ſuccus oleaſtri. Vtiliter etiam auribus inſtillatur cum melle: uel ſi pus effluat. Flore oleaſtri condylomata illinunt & epinyctides. Itē cū farina hordeacea uenter. In rheumatiſmo cū oleo Capitis doloribus. Cutē in capite ab oſſibus recedentem cauliculi decocti & cū melle impoſiti comprimunt. Ex oleaſtro maturi in cibo ſumpti ſiſtunt aluum. Toſti autem & cū melle triti nomas repurgant. Carbunculos rumpūt. Olei naturam cauſaſq; abunde diximus. Ad medicinam ex olei generibus hæc pertinent. Vtiliſſimum eſt omphacium: proxime uiride. Præterea q̄ maxime recens: niſi cū uetuſtiſſimum quærit: teuue: odoratum: quoq; non mordeat: e diuerſo q̄ in cibos eligitur. Omphiacium ꝑdeſt gingiuis. Si contineatur in ore: colorem dentium cuſtodit magis q̄ aliud ſudores cohibet. Oenanthino idem eſt effectus qui roſaceo. Omni autem oleo mollitur corpus: uigorem & robur accipit. Stomacho contrariū. Auget ulcerum incrementa. Fauces exaſperat. Et uenena omnia cohibet: hebetatq;. Præcipue pſimythii & gypſi in aqua mulſa. Aut ficoq; ſiccarum decoctum potum contra meconiū. Ex aqua contra cantharidas bupreſtin ſalamandras pityocampas. Per ſe lotum: redditumq; uomitionibus. Cōtra omnia ſupracta laudatiſſimum: & laſſitudinum perfrictionumq; refectio eſt tormina calidū potum ciathi. vi. magiſq; ruta ſimul decocta pellit. Item uentris animalia. Soluit aluum heminæ menſura cum uino & calida aqua potum: aut ptiſanæ ſucco. Vulnerariis emplaſtris utile. Faciem purgat. Bubus infuſum per nares donec ructent: inflationem ſedat. Vetus autem magis excalfacit corpora: magiſq; diſcutit ſudoris. Duritias magis diffundit. Lethargicis magis auxiliare & inclinato morbo. Oculorum claritati confert aliquid cum pari portione mellis ac opii. Capitis doloribus remedium eſt. Item ardoribus in febri cum aqua. Et ſi uetuſti non ſit occaſio: decoquitur: ut uetuſtatem repreſentet. Oleum cicinum bibitur ad purgationes uentris cū pari caldæ menſura. Priuatim dicitur purgare præcordia. Prodeſt & articulorū

morbis:duritiis omnibus:uuluis:auribus:ambuſtis. Cum cinere uero muricum ſedis inflammationi bus:item pſoræ. Colorem cutis cõmendat:capillumq; fertili natura euocat. Semen ex quo fit:nulla animans attingit. Ellychnia ex uua fiunt claritatis præcipue. Ex oleo lumen obſcurum propter nimiam pinguedinem. Folia igni ſacro illinuntur ex aceto. Per ſe autem recentia mammis & epiphoris. Eadem decocta in uino inflammationibus cum polenta & croco. Per ſe autem triduo impoſita faciem purgãt. Oleum amygdalinum purgat:mollit corpora:cutem erugat:nitorem commendat:uaros cum melle tollit a facie. Prodeſt & auribus cum roſaceo & melle & mali punici germine decoctum. Vermiculoſq; in his necat:& grauitatem auditus diſcutit:ſonos incertos:& tinnitus:obiter capitis dolores:& oculorum. Medetur furunculis:& a ſole uſtis cum cæra. Vlcera manantia & furfures cum uino expurgat:cõdylomata cum meliloto. Per ſe uero capiti illitum ſomnum allicit. Oleum laurinum utilius quo recẽtius:quoq; uiridius colore. Vis eius excalfactoria:& ideo paralyticis:ſpaticis:iſchiadicis:ſuggillatis:capitis doloribus inueteratis diſtillatiõibus auribus in calice punici calfactum illinitur. Similis & myrthei olei ratio:aſtringit:indurat:medetur gingiuis dentium dolori:dyſenterie:uuluæ exulceratæ:ueſicis:ulceribus uetuſtis uel manantibns cum ſquamma æris & cæra. Item eruptionibus:ambuſtionibus. Attritas ſanat & furfures rhagadas condylomata:articulos luxatos:odorem grauem corporis. Aduerſat cantharidi bupreſti:aliiſq; malis medicamentis:quæ exulcerando nocent. Chamemyrſinæ ſiue oxymyrſinæ eadem natura. Cupreſſinum oleum eoſdem effectus habet quos myrteum:item citreum. E nuce uero iuglandium quod caryinum appellauimus:alopeciis utile eſt:& tarditati aurium infuſum. Item capitis doloribus illitum. Cæterum iners & graue ſapore corpori. Enimuero ſi quid in nucleo putridi fuerit:totus modus deperit. Ex gnidio grano factum uim habet quam cicinum. Ex lentiſco factũ utiliſſimum acopo eſt. Idemq; proficeret æque ut roſaceum:ni durius paulo intelligeretur. Vtuntur eo & contra nimios ſudores:papulaſq; ſudorum. Scabiem iumentorum efficaciſſime ſanat. Balaninum oleum repurgat uaros:furũculos:lentigines:gingiuas. Cypros qualis eſſet:& quemadmodum ex ea fieret oleum:docuimus. Natura eius excalfacit:emollit neruos. Folia ſtomacho illinuntur:& uuluæ concitatæ ſuccus quoq; eorum apponitur. Folia recentia commanducata:ulceribus in capite manantibus. Item oris medentur collectionibus condylomatis. Decoctum foliorum ambuſtis & luxatis prodeſt. Ipſa ruffant capillum tuſa:adiecto ſtrutei mali ſucco. Flos capitis dolores ſedat cum aceto illitus. Idem combuſtus in cruda olla nomas ſanat:& putreſcentia uulcera per ſe uel cum melle. Odor floris olet: q ſomnum facit. Aſtringit gleucinium & refrigerat eadem ratione qua & oenãthinum. Balſaminum lõge precioſiſſimum omnium:ut in unguentis diximus:contra omnes ſerpentes efficax. Oculorum claritati plurimum confert:caliginem diſcutit. Item dyſponoeas collectiones omnes duritiaſq; lenit. Sanguinem denſari prohibet. Vlcera purgat:auribus:capitis doloribus:tremulis:ſpaticis ruptis perq; utile. Aduerſatur aconito ex lacte potum. Febres cum horrore uenientes peruncti leuiores facit. Vtendum tamen modice:quoniam adurit:augetq; uitia non ſeruato temperamento. Malobathri quoq; naturã & genera expoſuimus. Vrinam cit. Oculorum epiphoris uino expreſſum utiliſſime imponitur. Item frontibus dormire uolentibus. Efficacius ſi & nares illinantur:aut ſi ex aqua bibantur. Oris halitus & ſuauitatem cõmẽdat linguæ ſubditum folium:ſicut & ueſtium odorem interpoſitum Hyoſcyaminũ molliendo utilius eſt:neruis inutile. Potum quidem cerebri motus facit. Therminum e lupinis emollit proximum roſaceo effectum habens. Narciſſinum dictum eſt cum ſuo flore. Rhaphaninũ phthiria ſes longa ualitudine tollit. Scabritiaſq; cutis in facie emendat. Seſaminum aurium dolores ſanat:& ulcerum quæ ſerpunt:& quæ cacoethe uocãt alcera. Lilinum quod & phyllynum & ſyrium uocauimus: renibus utiliſſimum eſt:ſudoribuſq; euocandis:uuluæ moliendæ:concoquendoq; intus Seleucũ neruis utile eſſe diximus:ſicut hærbaceum:quoq;:quod eugubini circa flaminiam uiam uendũt. Eleomeli quod in ſyria ex ipſis oleis manare diximus:ſapore melleo non ſine nauſea aluum emollit:bilem præcipue detrahit:duobus cyathis in hemina aquæ datis:qui bibere torpeſcunt:excitanturq; crebro. Pugnatores certaturi præſumunt ex eo cyathum unum. Piceno oleo uſus eſt paſſim ad quadrupedum ſcabiem. Eſt autem uitibus oleiſq; proxima nobilitas palmis:inebriãt recentes capitis dolorem afferũt: minus ſiccæ. Nec quantum uidetur utiles ſtomacho:tuſſim exaſperant:corpus augent. Succum decoctarum antiqui prohydromelite dabant ægris ad uires recreãdas;ſitim ſedandam:in quem uſum præferebant thebaicas. Sanguinem quoq; excreantibus utiles:in cibo maxime Illinunt cariotæ ſtomacho: ueſicæ:uentri inteſtinis. Cum cotoneis & cæra & croco ſugillata emendant. Nuclei palmarũ cremati in fictili nouo cinere loto ſpodii uicem efficiũt:miſcẽturq; collyriis:& caliblephara faciunt addito nardo.

De myrobalano palma:& de palma elata. CA. V.

Alma quæ fert myrobalanum probatiſſima in ægypto. Oſſa nõ habet reliquarum modo in p balamis. Aluũ & menſes ſiſtit in uino auſtero:& uulnera conglutinat. Palma elata ſiue ſpathe medicinæ confert gramina folia corticem. Folia imponuntur præcordiis:ſtomacho:iocineri: ulceribus quæ ſerpunt cicatrici repugnantia. Pſoras cortex eius tener cum reſina & cæra ſanat diebus. xx. Decoquitur & ad reſtium uitia. Capillum denigrat ſuffitu. Partus extrahit. Datur bibendus renũ uitiis. & ueſicæ:& præcordiorum. Capiti & neruis inimicus. Vuluæ ac uentris fluctionem ſiſtit decoctum eius. Item cinis ad tormina potus in uino albo. In uuluarum uitiis efficaciſſimus.

Medicinæ ex ſingulorum generum flore:foliis:fructu:ramis:cortice: ligno:ſucco:radice:cinere. CA. VI.

Proximæ uarietates generum medicinarumq; quæ mala habent. Ex iis uerna acerba stomacho inutilia sunt. Aluum uesicam circũagunt. Neruos lædunt. Cocta meliora. Cotonea cocta suauiora. Cruda tamen duntaxat matura prosunt sanguinem excreantibus: ac dysentericis: tholericis: cæliacis. Non idem possunt decocta: quoniam amittunt cõstringentem illam uim succi. Imponunt & pectori in febris ardoribus: & tũ decoquunt in aqua cælesti: ad eadẽ quæ supra scripta sunt. Ad stomachi autem dolores cruda decoctaue cærati modo imponuntur. Lanugo eorum carbũculos sanat: cocta in uino & illita cum cæra. Alopecijs capillum reddunt. Quæ ex iis cruda in melle condiuntur: urinam mouent. Mellis autem suauitati multum adiiciunt: stomachoq; id utilius faciũt. Quæ uero in melle condiuntur cocta: quidã ad stomachi uitia trita cum rosaceo foliis decoctis dant pro cibo. Succus crudorum lyenibus: ortopnoicis: hydropicis prodest. Item mammis condilomatis: uaricibus. Flos & uiridis & succus inflammationibus oculorum: execrationibus sanguinis: mẽsibus mulierũ. Fit & succus ex iis mitis cum uino dulci tusus: utilis & cæliacis & iocineri. Decocto quoq; eorum fouent: si procidant: uuluæ & interanea. Fit & oleum ex iis: quod melinum uocauimus quotiẽs non fuerint in humidis nata. Ideo utilissima quæ ex sicilia ueniunt. Minus utilia struthia quamuis cognata. Radix eorum circunscripta terra manu sinistra capitur: ita ut qui facit dicat quæ capiat: & cuius causa. Sic adalligata strumis medetur. Melimela & reliqua dulcia stomachum & uentrem soluunt: sticulosa: æstuosa: sed neruos non lædunt. Orbiculata sistunt aluum: & uomitiones: & urinas ciunt. Siluestria mala similia sunt uernis acerbis: aluumq; sistunt. Sane in hunc usum immatura opus sunt. Citrea contra uenenũ in uino bibuntur: uel ipsa uel semen. Faciunt oris suauitatem decocto eorum colluto autem succo expresso. Horum semen edendum præcipiunt in malitia pregnantibus: ipsa uero cõtra infirmitatem stomachi: & non nisi ex aceto facillime mandunt. Punici mali nouem genera nunc iterare superuacuum. Ex iis dulcia: quæ apyrina alio nomine appellauimus stomacho inutilia habentur: inflationes pariunt: dentes gingiuasq; lædunt. Quæ uero sapore maxime uinosa diximus: paruũ nucleum habentia: utiliora paulo intelliguntur. Aluum sistũt & stomachum dũtaxat pauca citraq; facietatem. Sed hæc minime danda q̃q̃ omnino nulla in febri nec carne acinorum utili nec succo. Cauentur æque uomitionibus: ac bilem reiicientibus. Vuam in his ac ne mustum quidem: sed protinus uinum aperuit natura. Vtrunq; uero asperiore cortice. Hic & acerbis in magno usu. Vulgus coria maxime perficere illo nouit: ob id mallicorũ appellant medici. Vrinam cieri eodẽ monstrant: mixtaq; galla in aceto decocto mobiles dentes stabilire. Expetitur in grauidarum malitia: & quoniam gustatu moneat infantem. Diuiditur malum: cælestiq; aqua madescit ternis fere diebus. Hæc bibitur frigida cæliacis: & sanguinem excreantibus. Ex acerbo fit medicamentũ: stomachice uocatur: utilissimũ oris uitiis: narium: aurium: oculorũ caligini: pterygiis: genitalibus: & iis quæ nomas uocant: & quæ in ulceribus excrescunt. Contra leporem marinũ hoc modo acinis detracto cortice tusis mellis attici selebris. Alii hoc modo faciũt. Punica acida multa tundunt. Succus in cacabo nouo coquit mellis crassitudine: ad uirilitatis & sedis uitia: & omnia quæ lycio curantur: aures purulentas: epiphoras incipientes rubras maculas. In manibus rami punicorũ serpentes fugant. Cortici punici ex uino cocti & impositi pniones sanantur. Cõtusum malum ex tribus heminis uini decoctum ad heminam: tormina: & tineas pellit. Punicum in olla noua operculo indito in furno tostum & cõtritum potũq; in uino sistit aluũ: discutit tormina. Primus pomi huius partus florere incipientis cytinus uocatur a græcis: mire obseruatiões multorũ experimẽto. Si qs unũ ex iis solutus uinculo omni cinctus & calciatus: atq; etiã annuli decerpserit duobus digytis pollice & quarto sinistræ manus: atq; ita lustratis leui tactu oculis: mox in os additum deuorauerit ne dente contingat: affirmatur nullam oculorum imbecillitatem passurũ eo anno. Idem cytini siccati tritiq; carnes excrescentes cohibent. Gingiuis & dẽtibus medent. Vel si mobiles sint: decocto succo. Ipsa corpuscula trita ulceribus quæ serpunt putrescuntue: illinunt. Item oculorũ inflammationi: intestinorũq; prisorũ: & fere ad omnia quæ cortices malorũ. Aduersat scorpionibus. Nõ est satis mirũ curam diligentiamq; q omnia scrutati nihil intentatum reliquere. In hoc ipso cytino flosculi sunt: anteq̃ scilicet malũ ipsum prodeat: erũpentes: quos balaustium uocari diximus. Hos quoq; ergo experti inuenerunt scorpionibus aduersari. Sistunt potu menses fœminarũ: sanant oris ulcera: tonsillas: uuam: sanguinis excreationes: uẽtris & stomachi solutiones: genitalia ulcera quacunq; in parte manantia. Siccauere etiã ut sic quoq; experirentur. Inuenerunt q; tusorũ farina dysentericos a morte reuocari. Aluũ sisti. Quin & nucleos ipsos acinorũ experiri non piguit. Tosti tusiq; stomachum iuuant. Cibo aut potione inspsi bibuntur ex aqua cælesti ad sistendum aluum. Radix decocta succum emittit: qui tineas necat uictoriati pondere. Eadem discocta in aqua quas lycium præstat utilitates. Est & siluestre punicum a similitudine appellatũ. Eius radices rubro cortice denarii pondere ex uino potæ somnos faciunt. Semine poto aqua quæ subierit cutem siccat. Mali punici corticis fumo culices fugantur.

De pyris & eorum obseruationibus: & de ficorum obseruatiõe: & caprifico: & ereneo: & aliorum generibus medicinæ. CA. VII.

Pyrorum omnium cibis etiam ualẽtibus onerosus: ægris quoq; uini modo negatur. Decocta eadem mire salubria & grata præcipue crustumina. Quæcunq; uero cum melle decocta stomachum adiuuant. Fiunt cataplasmata e pyris ad discutienda corporum uitia: & decocto ad duritias utuntur. Ipsa aduersantur boletis atq; fungis: pelluntq; pondere & pugnante succo. Pyrum siluestre tardissime maturescit. Conciditur: suspensumq; siccatur ad sistendam aluum: quod & decoctũ

eius potum præstat. Decoquunt & folia cum pomo ad eosdē usus. Pyrogē ligni cinis cōtra fungos etiā nunc efficacius proficit. Mala pyraq; portatu utiq; iumētis mire grauia sunt uel pauca. Remedio aiunt esse: si prius edenda dent aliqua: aut ostendant. Fici succus lacteus aceti natura habet. Itaq; coaguli modo lac cōtrahit. Excipit ante maturitatē pomi: & in umbra siccat ad aperiēda ulcera: cienda menstrua appositus cum luteo oui: aut potus cū amylo Podagris illinit. Cū farina fœnogreci & aceto. Pilos quoq; detrahit: palpebrarūq; scabiē emēdat. Itē lichenas & pstoras: aluū soluit. Lactis siculni natura aduersatur crabronū uesparumq; & similiū uenenis: priuatim scorpionū. Idē cum axungia uerrucas tollit. Folia & quæ non maturuere fici: strumis illinuntur: oibusq; quæ emollienda sunt discutiendaue. Præstant hæc & per se folia. Et alii usus eorum tanquā in fricando lichene & alopeciis: & quæcunq; exulcerari opus sit: & aduersus canis morsus. Ramorum teneri cauliculi cuti imponuntur. Idem cum melle ulceribus quæ cæria uocant: illinit. Extrahūt infracta ossa cum papaueris foliis siluestris. Canum rabiosoq; morsus folio trito ex aceto restringunt. E nigra ficu candidi cauliculi illinunt furunculis: murisaranei morsibus cum cæra. Cinis eaq; e foliis grangrenis: cōsumendisq; quæ excrescunt. Fici maturæ urinā ciunt: aluum soluunt: sudorē mouent: papulasq;. Ob id autūno insalubres: quoniā sudantia huius cibi opera corpora refrigescūt. Nec stomacho utiles. Sed ad breue tempus. Et uoci contrariæ intelliguntur. Nouissimæ salubriores q̄ primæ. Medicatæ uero nōnunquam iuuenum uires augent. Senibus meliorem ualitudinem faciunt: minusq; rugarum. Sitim sedant. Calorem refrigerant. Ob id non negandæ in febribus constrictis: quas stegnas uocant. Siccæ fici stomachū lædunt Gutturi & faucibus magnifice utiles. Natura iis excalfaciendi. Sitim afferunt. Aluū molliunt. Rheumatismis eius & stomacho cōtrariæ. Ve sicæ semp utiles: & anhelatoribus: ac suspiriosis. Item iocineq;: renū: lyenum uitiis. Corpus & uires adiuuant: ob id ante athletæ hoc cibo pascebantur. Pythagoras exercitator primū ad carnes eos trāstulit. Recolligentibus se a longa ualitudine utilissimæ. Itē comitialibus & hydropicis. Omnibusq; quæ maturāda aut discutienda sunt: īponuntur. Efficacius calce aut nitro admixto. At coctæ cū hysopo pectus purgant: pituitā: tussim ueterē. Cum uino aūt ad sedem & tumorē maxillaq; & furunculos: panos: parotidas decoctæ illinuntur. Vtile & decocto eaq; fouere fœminas. Decoctæ quoq; eadē cū fœnogreco utiles sunt pleureticis: & peripneumonicis. Cum ruta coctæ torminibus prosunt tibiaq; ulceribus. Cū æris flore & spaticis & pterygiis. Cū punico malo ambustis: pernionibus. Cū cæra hydropicis coctæ in uino & cum absinthio & farina hordeacea nitro addito. Aluū sistunt manducatæ. Scorpionum ictibus cum sale tritæ illinuntur. Carbunculos extrahunt in uino coctæ & īpositæ. Carcinomati si sine ulcere est: quā pinguissimā ficū īponi: pene singulare remedium est: itē phagedene. Cinis nō ex alia arbore aciē purgat acrior: nō cōglutinat: replet: astrigit. Bibit & ad discutiēdum sanguinē cōcretū. Itē percussis præcipitatis. Cōuulsis ruptis cinereis cyathis singulis aquæ & olei dat tetanicis & spaticis. Item potus uel in fusus cæliacis: dysentericis. Et si quis eo cum oleo perungatur: excalfacit. Item cum cæra & rosaceo sub actus ambustis cicatricem tenuissimam obducit. Luscios ex oleo illitus emendat: dētium q; uitia crebro fricatu. Prodūt etiam si quis inclinata arbore lupino ore aliquem nodū eius morsu abstulerit nullo uidente: atq; in aluta illigatum licio e collo suspenderit: strumas & parotidas discutit. Cortex tritus cum oleo uentris ulcera sanat. Crudæ grossi uerrucas & thymos nitro farinaq; additis tollunt. Sponditq; uicem exhibet fruticum a radice exeuntium cinis. Bis tostus adiecto psimythio digeritur in pastillos ad ulcera oculorum & scabritiam. Caprificus etiamnum multo efficacior fico. Lactis minus habet. Surculo quoq; eius lac coagulatur in caseo. Exceptum id coactumq; in duritiam suauitatem carnibus affert. Fricatur diluto ex aceto. Miscetur exulceratoriis medicamentis. Aluum soluit: uuluam cū amylo aperit. Pota mēses cit cum luteo oui. Podagris cum farina fœnogræci illinitur. Lepras: pstoras: lichenas: lentigines expurgat. Item uenenatorum ictus & canis morsus. Dentium quoq; dolori hic succus appositus in lana prodest: aut in cauis eorum additus. Cauliculi & folia admixto eruo contra marinorum uenena prosunt. Adiiciunt & uinum. Bibulas carnes additi caules magno ligni compendio percoquunt. Grossi illitæ strumas & omnium collectionem emolliūt & discutiūt: aliquatenus & folia. Quæ molissima sunt ex iis cum aceto ulcera manantia & epinyctidas & furfures sanant. Cum melle item & foliis ceria sanant & canis morsus. Recentes cum uino phadegenas. Cum papaueris foliis ossa extrahūt Grossi caprifici inflammationes discutiunt suffitu. Resistunt & sanguini taurino poto: & psimythio & lacti coagulato potæ. Item aqua decoctæ atq; illitæ parotidas sanant. Cauliculi aut grossi eius q̄ minutissimæ ad scorpionum ictus e uino bibuntur. Lac quoq; instillatur plagæ: & folia imponuntur. Item aduersus muremaraneum. Cauliculorum cinis uuam faucium sedat. Arboris ipsius cinis ex melle: rhagadia. Radix deferuefacta in uino dentium dolores. Hyberna caprificus in aceto cocta & trita impetigines tollit. Illinuntur ramentrami sine corrice q̄ minutissima ad scobis modum. Caprifico quoq; medicinæ unius miraculum additur. Corticem eius impubescentem puer impubis si defracto ramo detrahat dentibus medullam ipsam adalligatam ante solis ortum prohibere strumas. Caprificus tauros quamlibet feroces collo eorum circundata in tantum mirabili natura compescit: ut immobiles præstet. Hærba quoq; quam græci erineon uocant: reddenda in loco propter gentilitatem. Palmo alta est cauliculis quinis fere ocimi similitudine: flos candidus: semen nigrum: paruum tritum cum melle attico oculorum epiphoris medetur. Manat lacte multo & dulci. Hærba perq̄ utilis aurium dolori nitri exiguo addito. Folia resistunt uenenis. Pruni folia decocta tonsillis: gingiuis: uuæ prosunt in uino decocta: & subinde ore colluto. Ipsa pruna aluum molliunt: stomacho non utilissima: sed breui momento.

Vtiliora perſica ſuccuſq; eorum etiam in uino aut in aceto expreſſus. Nec eſt alius eis pomis innocentior cibus. Nuſquā minus odoris. Succi plus: qui tamē ſitim ſtimulet. Folia eius trita illita hemorrhoiā ſiſtunt. Nuclei perſicorum cum aceto & oleo capitis doloribus illinuntur. Silueſtrium quidem prunoꝝ baccæ: uel e radice cortex in uino auſtero ſi decoquant ita ut triens ex hemina ſuperſit: aluum & tormina ſiſtunt. Satis eſt ſingulis cyatho decocti ſumi. Et in iis & ſatiuis prunis eſt limus arboꝝ: quem græci lichen appellāt: rhagadis & cōdylomatis mire utilis. Mora in ægypto & cypro ſui generis (ut diximus) largo ſucco abundant. Summo cortice deſquammato altiore plaga ſicca mirabili natura. Succus aduerſatus uenenis ſerpentiū. Prodeſt dyſentericis. Diſcutit panos omneſq; collectiōes. Vulnera conglutinat: capitis dolores ſedat: item aurium. Splenicis bibitur. Illinitur & cōtra perfrictiōes. Celerrime teredinem ſentit. Nec apud nos ſucco uſus minor. Aduerſatur aconito & araneis in uino potum. Aluum ſoluit. Pituitaſq; ac tineas & ſimilia uentris animalia extrahit. Hoc idem præſtat & cortex tritus. Folia tingunt capillum cum fici nigræ & uitis cortice ſimul coctis in aqua cæleſti. Pomi ipſius ſuccus aluum ſoluit protinus. Ipſa poma ad præſēs ſtomacho utilia refrigerant: ſitim faciunt. Si non ſuperueniat alius cibus: intumeſcunt. Ex immaturis ſuccus ſiſtit aluum: ueluti animalis alicuius in hac arbore obſeruandis miraculis quæ in natura eius diximus. Fit ex pomo panchreſtos ſtomachice: eadem arteriace appellata hoc modo. Sextarii tres ſucci e pomo leui uapore ad craſſitudinem mellis redigūtur. Poſt additur omphacii aridi pondo duodecim: aut myrrhæ undecim: croci. xi. Sed hæc ſimul mixta uel trita miſcentur decocto. Neq; eſt aliud oris arteriæ uuæ ſtomachi iucūdius remedium. Fit & alio modo. Succi ſextarii duo mellis attici decoquuntur ut ſupra diximus. Mira ſunt præterea: quæ produntur. Mora germinatiōe prius q̄ in folia exeant: ſiniſtra decerpi iubentur futura poma: cytinos græci uocant. Hi terram ſi non attigere: ſanguinem ſiſtunt adalligati: ſiue ex uulnere fluat: ſiue ore: ſiue naribus: ſiue hemorrhoidis. Ad hoc ſeruantur repoſiti. Idem præſtare & ramus dicitur luna plena defractus: incipiens fructum habere. Si terrā non attigerit priuatim mulieribus alligatus lacerto contra abundantiā menſium. Hoc & quocūq; tempore ab ipſis decerptum ita ut terram non attingat: adalligatumq; exiſtimant præſtare. Folia mori trita aut arida decocta ſerpentium ictibus imponuntur. Ad idemq; potu proficitur. Scorpionibus aduerſatur e radice corticis ſuccus ex uino aut poſca potus. Reddēda eſt antiquorum compoſitio. Succum expreſſum pomi maturi immaturiq; mixtum coquebāt in uaſe æreo ad mellis craſſitudinem. Aliq; myrrha adiecta & cupreſſo præduratum uas ſole torrebant: permiſcētes ſpata ter die. Hæc erat ſtomachice: quæ e uulnere ad cicatricem perducebat. Alia ratio ſuccum ſiccato expiimebant pomo multum ſapori obſoniorum conferente. In medicina uero cōtra nomas & pectoris pituitas: & ubicūq; opus eſſet aſtringi uiſcera. Dentes quoq; colluebant eo. Tertium genus ſucci foliis & radice decoctis ad ambuſta ex oleo illinenda. Imponuntur & per ſe folia. Radix per meſſes inciſa ſuccum aptiſſimum dentium dolori collectionibuſq; & ſuppuratiōibus habet. Aluum purgat. Folia mori in urina madefacta pilum coriis detrahunt. Ceraſia aluum molliunt: ſtomacho inutilia. Eadem ſiccata aluum ſiſtunt. Vrinam ciunt. Inuenio apud auctores ſi quis matutino roſcida deuoret cum ſuis nucleis: in tātum leuari aluum: ut pedes morbo liberentur. Meſpila exceptis ſetaniis: quæ malo propriorem uim habent: reliq; aſtringunt ſtomachū ſiſtuntq; aluum. Item ſorba ſicca. Nam recentia ſtomacho & aluo citæ proſunt.

De pineis & amygdalis: & nuce auellana: & de nuce iuglande: & piſtaciis: & caſtaneis: & ſiliquis: cornu: & unedine: & lauro. CA. VIII.

n Vces pineæ quæ reſinam habēt cōtuſæ leuiter additis in ſingulis ſextariis aquæ ad dimidium decoctæ ſanguinis excreationis medentur: ita ut cyathi bini bibātur ex eo. Cortex e pino in uino decoctus contra tormina datur. Nuclei nucis pineæ ſitim ſedant: & acrimoniam ſtomachi roſioneſq; & contrarios humores conſiſtentes ibi: & infirmitatem uirium roborant: renibus & ueſicæ utiles. Fauces uidentur exaſperare & tuſſim. Bilem pellunt poti ex aqua: aut uino: aut paſſo: aut balanorum decocto. Miſcetur iis contra uehementiores ſtomachi roſiones cucumeris ſemen & ſuccus portulacæ. Item ad ueſicæ ulcera & renes: quoniam & urinam cient. Amygdalæ amaræ radicū decoctum cutem in facie corrigit: coloremq; hylariorem facit. Nuces ipſæ ſomnum faciūt & auiditatem. Vrinam & menſes ciunt. Capitis dolori illinunt: maximeq; in febri: ſi ab ebrietate in aceto & roſaceo ex aquæ ſextario: & ſanguinem ſiſtunt. Cum amylo & mēta lethargicis comitialibuſq; proſunt. Capite peruncto epinyctidas ſanāt e uino uetere ulcera putreſcentia: Canum morſus cum melle. Et furfures ex facie ante fotu præparata. Item iocineris & renum dolores ex aqua potæ. Et ſæpe ex eligmate cum reſina terebinthina. Calculoſis & difficili urinæ in paſſo: & ad purgandam cutem in aqua mulſa tritæ ſunt efficaces. Proſunt eligmatæ: iocineri: tuſſi & colo cū elelisphaco modice addito. In melle ſumitur nucis auellanæ magnitudine. Aiūt quoq; qnis fere præſumptis ebrietatē non ſentire potores. Vulpeſq; ſi ederint eas nec cō tingat e uicino aquam lambere: mori. Minus ualent in remediis dulces: & eæ tamen purgāt: & urinam ciunt. Recentes ſtomachum implēt. Nucibus græcis cum abſinthii ſemine ex aceto ſumptis morbus regius ſanari dicitur. Item illitis per ſe uitia ſedis. Et priuatim cōdylomata. Item tuſſi & ſanguinis reiectioni prodeſt. Nuces iuglandes græci a capitis grauedine appellauere. Etenim arborum ipſarum foliorūq; uires in cerebrum penetrant. Hocq; minore momento: ſed in cibis nuclei faciunt. Sunt autem recentes iucundiores. Siccæ unguinoſinores: & ſtomacho inutiles: difficiles concoctu: dolorem capitis inferētes: Tuſſientibus inimicæ: & uomituris ieiunis aptæ: tenaſmo ſolo: trahunt enim pituitam. Eædem p̄ſumptæ uenena hebetant. Item anginam cum ruta & oleo. Item aduerſantur cepis: leniuntq; earū ſaporem.

Aurium inflammationi imponuntur cum mellis exiguo. Item ruta mammis & luxatis. Cum cepa autem & sale & melle canis hominisq; morsui. Putamine nucis iuglādis dens cauus inuritur. Putamen cō bustum tritumq; in oleo aut uino infantiū peruncto nutrit capillum: & ad alopecias eo sic utūtur. Quo plures quis nuces ederit: hoc facilius tineas pellit. Et quæ per ueteres sunt nuces grangrenis & carbunculis medentur. Item fugillatis. Cortex iuglādium lichenum uitio & dysentericis prodest. Folia trita cum aceto aurium dolori. In sanctariis Mithridatis maximi regis deuicti. Cn. Pompeius inuenit in peculiari commētario ipsius manu compositionem antidoti e duabus nucibus siccis. Itē ficis totidem: & rutæ foliis uiginti simul tritis: addito salis grano: & qui hoc ieiunus sumat: nullum uenenū nociturum illo die. Contra rabiosi quoq; canis morsus nuclei a ieiuno homine commanducati illitiq; p̄senti remedio esse dicuntur. Nuces auellanæ capitis dolorem faciunt: & inflammationem stomachi & pinguedini corporis conferunt sit plusq; uerisimile. Tostæ & distillationi medent. Tussi quoq; ueteri tritæ & in aqua mulsa potæ. Quidā adiiciunt grana piperis. Alii e passo bibunt. Pistacia eosdem usus & effectus habent: quos pinei nuclei: præterq; ad serpentium ictus: siue edantur: siue bibantur. Castaneæ uehemēter sistunt stomachi & uentris fluctiones. Aluum ciunt. Sanguinem excreantibus prosunt. Carnes alunt. Siliquæ recentes stomacho inutiles. Aluum soluunt. Eædem siccatæ sistunt: stomachoq; utiliores fiunt. Vrinam ciunt. Syriacas in dolore stomachi ternas in aquæ sextariis decoquunt. Quidam ad dimidium: eumq; succum bibunt. Sudor uirgæ cornu arboris lamina ferrea candente exceptus: non contingente ligno illitaq; inde ferrugo incipientes lichenas sanat. Arbutus siue unedo fructum fert difficilem concoctioni: & stomacho inutilem. Laurus excalfactoriam naturam habet: & foliis: & cortice: & baccis. Itaq; decoctū ex iis maxime e foliis prodesse uuluis & uesicis conuenit. Illita uero uesparum crabronumq; & apium. Item serpentium uenenis resistunt: maxime sepis dipsadis & uiperæ. Prosunt & mensibus fœminarum cum oleo cocta. Cum polenta autem quæ tenera sunt trita inflammationes oculorum cum ruta: testiū cum rosaceo: capitis dolores: aut cum irino. Quin manducata atq; deuorata per triduum terna: liberāt a thussi. Eadem prosunt suspiriis trita cum melle. Cortex radicis cauendus grauidis. Ipsa radix calculos rumpit: iocineri prodest: tribus obolis in uino odorato pota. Folia pota uomitiōes mouent. Baccæ mensis trahunt appositæ tritæ uel potæ. Tussim ueterem & ortopnoeam sanant binæ detracto cortice in uino potæ. Si & febris sit: ex aqua: aut eligmate ex aqua mulsa: aut ex passo decoctæ. Prosunt & phthisicis eodem modo & omnibus thoracis rheumatismis. Nam & excoquunt pituitam: & extrahūt. Aduersus scorpiones quaternæ ex uino bibuntur. Epinyctidas ex oleo illitæ & lentigines. Et ulcera manantia: & ulcera oris; & furfures. Cutis pruriginem succus baccarum emendat & phthiriasin. Aurium dolori & grauitati instillatur cum uino uetere & rosaceo. Perunctos eo fugiunt uenenata omnia. Prodest & contra uenenatorum ictus potus. Maxime autem eius laurus: quæ tenuiora habet folia. Baccæ cū uino serpentibus & scorpionibus & araneis resistunt. Ex oleo & aceto illinuntur & lyeni & ocineri. Grangrenis cum melle: & infatigatione etiam aut perfrictione succo eo perungi nitro adiecto prodest. Sunt qui celeritati partus multum conferre putent radice acetabuli mensura pota in aqua. Efficacius recentem q̄ aridam. Quidam aduersus scorpionum ictus decem baccas dari iubent potui. Item & in remedio uuæ iacentis quadrantem pondo baccarum foliorumue decoqui in aqua sextariis tribus ad tertias: eamq; calidam gargarizare: & in capitis dolore impari numero baccas cum oleo conterere & calfacere. Laurus delphicæ folia trita olfactaq; subinde pestilentie cōtagia prohibent: tanto magis si & urātur. Oleū ex delphica ad cærata acopumq; ad pfrictiones discutiendas: neruos laxandos: lateris dolores: febresq; frigidas utile est. Item ad aurium dolorem: in mali punici cortice tepefactum. Folia decocta ad tertias partes aquæ uuam cohibent gargarizatione: pota alui dolores: intestinorumq;. Tenerrima ex iis trita in uino papulas pruritusq; illita noctibus proxime ualent: inter cætera lauri genera. Laurus alexādrina siue idæa partus celeres facit radice pota trium denariorum pondere in uini dulcis cyathis tribus. Secūdas etiam pellit: mensesq; eodem modo pota. Daphnoides siue iis nominibus quæ diximus siluestris laurus prodest: aluum soluit: recenti folio uel arido drchmis tribus cum sale & hydromelite manducata. Pituitas extrahit folium & uomitus: stomacho inutile. Sic & baccæ quinæ denæue purgationis causa sumuntur.

De myrto satiua & myrtidano: & de myrto siluestri. CA. IX.

Myrtus satiua candida minus utilis est medicinæ q̄ nigra. Semen eius medetur sanguinem excreantibus. Item contra fungos in uino potum. Odorem oris commendat uel pridie commāducatum. Item apud Menandrum synaristusin hoc edunt. Datur & dysentericis denarii pondere in uino. Vlcera difficilia in extremitatibus corporis sanat cum uino subferuefactum: imponitur lippitudini cum polenta. Et cardiacis in mamma sinistra. Et cōtra scorpionis ictus in mero: & ad uesicæ uitia. Capitis dolores & ægilopas: anteq̄ suppurent. Item tumoribus. Exemptisq; nucleis in uino uetere tritū eruptionibus pituitæ. Succus seminis aluum sistit. Vrinas cit. Ad eruptiōes pustularum pituitæq; cum cærato illinitur: & contra phalangias Capillum denigrat. Lenius succo oleum est ex eadem myrto & uinum: quo nunquā inebriantur. Inueteratumq; sistit & aluum & stomachum: tormina sanat: fastidium abigit. Foliorum arentium farina sudores cohibet insperſa: uel in febri. Vtilis & cæliacis: & procidentiæ uuluarum: sedis uitiis: ulceribus manantibus igni sacro fotu: capillis fluentibus: furfuribus. Itē aliis eruptionibus: ambustis. Additur quoq; in medicamento: quod lipares uocāt: eadem de causa qua oleum ex iis efficacissimum ad ea quæ in humore sunt: tanquā in ore & uulua. Folia ipsa fungis aduersantur trita ex uino: cū cæra uero articularibus & collectionibus. Eadem in uino decocta dysentericis & hydropicis

potui dantur. Siccantur in farina quæ inſpergit ulceribus: aut hemorrhoidæ. Purgant & lentigines pterigia & paronychia: & epinyctida: condylomata: teſtes: tetra ulcera. Item ambuſta cum cærato. Ad aures purulentas & foliis crematis utuntur & ſucco decocto. Comburuntur & in antidota. Item cauliculi flore decerpti in nouo fictili operto cremati in furno dein triti ex uino: & ambuſtis foliorum cinis medetur inguen nectum. Mytridanum diximus quomodo fieret. Vuluæ prodeſt appoſitum fotu: & illitu. Multo efficacius & cortice folio & ſemine. Exprimitur & foliis ſuccus molliſſimis in pila tuſis adfuſo paulatim uino auſtero. Alias aqua cæleſti: atq; etiam expreſſo utuntur ad oris ſediſq; ulcera uuluæ: & uētris. Capillorum nigritiam malarum perfuſiones purgationes lentiginum: & ubi conſtringendum aliquid eſt. Myrtus ſilueſtris: ſiue oxymirſine: ſiue camemyrſine baccis rubētibus & breuitate a ſatiua diſtat. Radix eius in honore eſt: decocta uino ad renum dolores pota. Et difficili urinæ: præcipueq; craſſæ & grauiter olenti. Morbo regio & uuluarum purgationi trita cum uino. Cauliculi quoq; incipiētes aſparagorum modo in cibo ſumpti: & in cinere cocti. Semen cum uino potum aut oleo aut aceto calculos frangit. item in aceto & roſaceo tritum capitis dolores ſedat: & potum morbum regium. Caſtor oxymirſinem myrti foliis acutis: ex aqua fiunt ruri ſcopæ: ruſcum uocauit: ad eoſdem uſus. Et hactenus habent ſe medicinæ urbanarum arborum. Tranſeamus ad ſilueſtres.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER. XXIIII. PROHEMIVM.

Medicinæ ex arboribus ſilueſtribus. CA. I.

DE SILVAE QVIDEM HORRIDIORQVE NATVRAE FACIes medicinis carent: ſacra illa parente rerum omnium nuſq; non remedia diſponente homini ut medicina fieret etiam ſolitudo ipſa: ſed ad ſingula illius diſcordiæ atq; cōcordiæ miraculis occurſantibus. Quercus & olea tam pertinaci odio diſcident: ut altera in alterius ſcrobe depactæ moriantur. Quærcus uero & iuxta nucem iuglandē. Pernicialia & braſſicæ cum uitæ odia: ipſumq; olus quo uitis fugatur aduerſum cyclamino & origano areſcit. Quin & annoſas iam & quæ ſternantur arbores: difficilius cædi: ac celerius inareſcere tradunt: ſi prius manu q̄ ferro attingantur. Pomorum onera a iumentis ſtatim ſentiri: ac niſi prius oſtendātur iis: q̄uis pauca portent: ſudare illico. Ferulæ aſinis gratiſſimæ ſunt in pabulo: cæteris uero iumētis præſentaneo ueneno. Qua de cauſa id animal Libero patri aſſignatur: cui & ferula. Surdis etiam rerum ſua cuiq; ſunt uenena: ac minimis quoq;. Phillyra coci & poline nimium ſalem cibis eximunt. Prædulcium faſtidium ſal temperat. Nitroſæ aūt amaræ aquæ polenta addita mitigantur: ut intra duas horas bibi poſſint. Qua de cauſa & in ſaccos uinarios additur polenta. Similis uis rhodiæ cretæ & argillæ noſtratis concordia ualētium. Pix oleo extrahitur: quando utrunq; pinguis naturæ eſt. Oleum ſolum calci miſcetur quando utrunq; aquas odit. Gummi aceto facilius eluitur. Atramentum aqua: innumera præterea alia: quæ ſuis locis dicentur aſſidue. Hinc nata medicina. Hæc ſola naturæ placuerat eſſe remedia parata uulgo: inuentu facilia ac ſine impendio: ex quibus uiuimus. Poſtea fraudes hominum & ingeniorum capturæ officinas inuenere iſtas: in quibus ſua cuiq; homini uenalis promittitur uita. Statim compoſitiones & mixturæ inexplicabiles dicantantur. Arabia atq; india in medio æſtimantur. Vlcericq; paruo medicina a rubro mari imputatur: cum remedia uera quottidie pauperrimus quiſq; cœnet. Nam ſi ex horto aut petaſ hærba: uel frutex quæratur: nulla artium uilior fiet. ita eſt profecto: magnitudo populi romani pdidit ritus: uincēdoq; uicti ſumus. Paremus externis. Et una artium imperatoribus quoq; imperat. Verum de his alias plura. Loton hærbā: itemq; ægyptiam eodem noīe: alias & ſyrticā arborem diximus ſuis locis.

Lothos. CA. II.

h Aec lothos quæ faba græca appellatur a noſtris aluum baccis ſiſtit. Ramēta ligni decocta in uino proſunt dyſentericis: menſtruis: uertigini: comitialibus. Cohibent & capillum. Mirum his ramentis nihil eſſe amarius: fructuq; dulcius. Fit & e ſcrobe eius medicamētum: ex aqua myrti decocta ſubacta & diuiſa in paſtillos: dyſentericis utiliſſimū pōdere uictoriati cū aquæ cyathis tribus.

Glans. CA. III.

g Lans intrita duricias quas cacoethe uocant cum ſalſa axungia ſanat: uehemētioreſq; lichenas. In oībus cortex ipſæ: corticiq; tunica ſubiecta. Hæc decocta iuuat cœliacos. Dyſentericis etiam illinitur: uel ipſa glans. Eademq; reſiſtit ſerpentium ictibus: rheumatiſmis: ſupputatiōibus. Folia & baccæ uel cortex uel ſuccus decocti proſunt contra toxica. Cortex illinit decoctus lacte uaccino ſerpentis plagæ. Datur ex uino dyſentericis. Eadem & ilici uis.

De coco ilicis & galla & uiſco pilulis glande: de cerri radice & ſubere. CA. IIII.

c Ocum ilicis uulneribus ex aceto recentibus imponit. Eiphoris ex aqua. Et oculis ſuffoſſis ſanguine inſtillatur. Eſt autem genus ex eo in attica fere & aſia naſcens: celerrime in uermiculum ſe mutans: quod ideo ſcolecion uocant: improbātq;. Principalia eius genera diximus. Nec paucíora genera gallæ fecimus: ſolidam: perforatam. Item albam: nigram: maiorem: minorē. Vis omnium

ſimilis. Optima comagena. Excreſcentia in corpore tollit. Proſunt gingiuis uuæ. Quis exulceratiõi Crematæ & in uino extinctæ cœliacis. Dyſentericis illinũtur. Paronychiis ex melle: & unguibus ſcabris: pterygiis: ulceribus manantibus condylomatis: uulneribus: quæ phagedenica uacantur. In uino autem decoctæ auribus inſtillantur: oculis illinuntur. Aduerſus eruptiones & panos cum aceto. Nucleus cõmanducatus dẽtium dolorem ſedat. Item intertrigines: & ambuſta. Immaturæ ex iis ex aceto potæ lyenem conſumunt. Eædem crematæ & aceto ſalſo extinctæ menſes ſiſtunt: uuluaſq; procidentes: fotu omnes capillos denigrant. Viſcum e robore præcipuum diximus haberi: & quo conficeretur modo. Quidam in aqua contuſum decoquunt: donec nihil innatet. Quidam commanducantes acinos expuunt cortices. Optimum eſt: quod ſine cortice eſt: quodq; leuiſſimum: extra fuluum: intus porraceum: quo nihil eſt glutinoſius: emollit: diſcutit: humores ſiccat. Strumas cum reſina & cæra panos mitigat omnis generis. Quidam & galbanum adiiciunt pari põdere ſingulorum: eoq; modo & ad uulnera utuntur. Vngium ſcabricias expolit: ſi ſeptenis diebus ſoluantur: nitroq; colluantur. Quidam ad religionem efficacius fieri putant prima luna collectum e robore ſine ferro. Si terram non attigerit comitialibus mederi. Conceptum fœminarum adiuuare: ſi omnino ſecum habeant. Vlcera commanducatu impoſituq; efficaciſſime ſanari. Roboris pilulæ ex adipe urſino alopecias capillo replẽt. Cerri folia & cortex & glans ſiccat collectiones ſuppurationeſq;: fluitiones ſiſtit. Torpentes membrorum partes corroborat decoctum eius fotu. Cui & inſidere expedit ſiccandis aſtringendiſue partibus. Radix cerri aduerſatur ſcorpiõibus. Suberis cortex tritus ex aqua calida & potus ſanguinem fluentem ex utralibet parte ſiſtit. Eiuſdem cinis ex uino calido ſanguinem excreantibus magnopere laudatur.

De fago & cupreſſo: & cædro magna: & de cedride: galbano. CA. V.

Fagi folia manducantur in gingiuarum labiorumq; uitiis. Calculis glandis fagineæ cinis illinitur. Item cũ melle alopeciis. Cupreſſi folia trita ſerpentium ictibus imponuntur: & capiti cũ polenta ſi a ſole doleat. Item ramici. Qua de cauſa & bibuntur. Teſtium quoq; tumori cum cærato illinuntur. Capillum denigrant ex aceto. Eadem trita cũ duabus partibus panis mollis & e uino amineo ſubacta pedum ac neruorum dolores ſanant. Pilulæ aduerſus ſerpentium ictus bibuntur. Aut ſi eiiciatur ſanguis collectionibus illinuntur. Ramici quoq; teneræ tuſæ cum axungia & lomento ꝓſunt. Bibuntur ex eadem cauſa. Parotidi & ſtrumæ cum farina imponũtur. Exprimitur ſuccus tuſis cum ſemine: qui mixto oleo caliginem oculorum aufert. Item uictoriati põdere in uino potus illituſq; cum fico ſicca pingui exemptis granis uitia teſtium ſanat. Tumores diſcutit: & cum fermento ſtrumas. Radix cum foliis trita potaq; ueſicæ & ſtranguriæ medetur: & contra phalangias. Rameta pota menſes ciunt. Scorpionum ictibus aduerlant. Cædrus magna quã cædrelaten uocant dat picem: quæ cædria uocatur dentium doloribus utiliſſimam. Frãgit enim eos: & extrahit: dolores ſedat. Cædri ſuccus ex ea quomodo fieret diximus. Magni ad lumina uſus: ni capitis dolorem inferret. Defuncta corpora incorrupta conſeruat. Viuentia corrumpit mira differentia: cum uitam auferat ſpirantibus: defunctiſq; pro uita ſit. Veſtes quoq; corrumpit: & animalia necat. Ob hoc non cenſeam in anginis hoc remedio utẽdum: neq; in cruditatibus: quod ſuaſere aliqui. Guſtu dentes quoq; colluere ex aceto in dolore timuerim: uel grauitati aut uermibus aurium inſtillare. Portentum eſt quod tradunt: abortiuum fieri in uenere ante perfuſa uirilitate. Phthiriaſes perungere eo non dubitauerim: itemq; prurigines. Suadẽt & cõtra uenenum leporis marini bibere in paſſo. Facilius in elephantia: ſi illinãtur & ulcera ſordida & excreſcentia in iis. Auctores quidam & oculorum albugines caligineſq; inunxere eo. Et contra pulmonis ulcera cyathũ eius ſorbere iuſſerunt. Item aduerſus tineas. Fit & ex ea oleum: quod piſſeleon uocant: uehementiores ad omnia eadem uſus. Cædri ſcobe ſerpentes fugari certum eſt. Item baccis tritis cum oleo ſi qui perungãtur. Cædrides hoc eſt fructus cædri tuſſim ſanant: urinam ciunt: aluum ſiſtunt: utiles ruptis: conuulſis: ſpaſticis: ſtranguriæ: uuluis admoti. Contra lepores marinos eadem quæ collectionibus ſupra inflãmationibuſq;. De galbão diximus neq; humidum neq; aridum probatur: ſed quale docuimus. Per ſe bibitur ad tuſſim ueterem: ſuſpiria rupta conuulſa. Imponit iſchiadicis: lateris doloribus: panis: furunculis: cori ab oſſibus accedenti. Strumis: articulorum nodis: dentium quoq; doloribus. Illinitur & cum melle capitis ulceribus. Purulentis infunditur auribus cum roſaceo aut nardo. Odore comitialibus ſubuenit: & uuluæ in ſtrangulatu: & ſtomachi defectu. Abortus non exeuntes trahit appoſitu uel ſuffitu. Item ramis hellebori circumlitum atq; ſubiectum. Serpentes nidore urentium fugari diximus. Fugiunt & perunctos galbano. Medetur & a ſcorpione percuſſis. Bibitur & in difficili partu fauæ magnitudine in uini cyatho: uuluaſq; conuerſas corrigit. In myrrha autem & in uino mortuos partus extrahit. Aduerſatur & uenenis maxime toxicis cum myrrha & uino. Serpentes oleo & ſpondylio mixto tactu necat. nocere urinæ exiſtimatur.

De hammoniaco & ſtyrace: & ſpõdylio: & ſphano: & terebintho: & chamepite: & pityuſa: & reſinis: & picea: & lentiſco. CA. VI.

Imilis hammoniaci natura atq; lachrymæ probandæ ut diximus mollit: calefacit: diſcutit: diſſoluit. Claritati uiſus in collyriis conuenit. Pruritum: cicatrices: albugines oculorũ tollit. Dentium dolores ſedat: efficacius accenſum. Prodeſt diſpnoicis: pleureticis: pulmõibus: ueſicis: urinæ cruentæ: lyeni: iſchiaticis potum. Sic & aluum ſoluit. Articulis & podagræ cũ pari pondere picis aut cæræ & roſaceo coctum. Maturat panos: extrahit clauos cum melle. Sic & duricias emollit. Lyeni cum aceto & cæra cypria uel roſaceo efficaciſſime imponitur. Laſſitudines perungi cũ aceto & oleo exiguoq;

nitro utile. Et ſtyriacis natura in peregrinis arboribus diximus. Placet præter illa quæ diximus: maxime pinguis: purus: albicantibus fragmentis. Medetur tuſſi: faucibus: pectoris uitiis: uulnæ præcluſæ duriciaue laboranti. Cit menſes potu: appoſituq; aluum mollii. Inuenio potu modico triſticiam animi reſolui: largiore contrahi. Sonitus aurium emẽdat infuſu: ſtrumas illitu neruorumq; nodos. Aduerſatur uenenis: quæ frigore nocent: ideo & cicutæ. Spondylion una demonſtratum. Infunditur capitibus phreneticorum: & lethargicorum. Item capitis doloribus longis. Cum uetere oleo bibitur & in iocinerum uitiis morbo regio: comitialibus: orthopnoicis: uuluarum ſtrangulatione: quibus & ſuffitu prodeſt. Aluum mollit. Illinitur ulceribus ſerpentibus cum ruta. Flos auribus purulẽtis efficaciter infunditur. Sed ſuccus cum exprimitur integendus eſt: quoniam mire appetitur a muſcis & ſimilibus. Radix deraſa & in fiſtulas contecta callum earum derodit. Auribus quoq; inſtillatur cũ ſucco. Datur & ipſa contra morbum regiũ: ut in iocineris uitio & uuluarum. Capillos criſpos facit puncto capite. Splachnon ſiue ſphacos ſiue bryon: & in gallia (ut indicauimus naſcitur uuluis inſidientium) utilis. Item genibus & fœminum tumoribus mixtus naſturtio & aqua ſalſa tritus. Cum uino aut reſina ſuccus potus urinam pellit celerrime. Hydropicos inanit cum uino & iunipero tritus & potus. Terebinthi folia & radix collectionibus imponuntur. Decoctum eorum ſtomachum firmat. Semen in capitis dolore bibitur in uino: & cõtra difficultatem urinæ. Ventrem leniter emollit. Venerem excitat. Piceæ & laricis folia trita & decocta in aceto dentium dolori proſunt. Cinis corticum intertrigini & ambuſtis. Potus aluum ſiſtit. Vrinam mouet. Suffitu uuluas corrigit. Piceæ folia priuatim & iocineri utilia ſunt drachme põdere in aqua mulſa pota. Siluas eas dumtaxat quæ picis reſinæq; gratia raduntur utiliſſimas eſſe phthiſicis: aut qui longa ægritudine non recolligunt uires ſatis cõſtat. Et illum cæli aera plus ita q̃ nauigationem ægyptiam proficere plus q̃ lactis hærbidos per montium æſtiua potus. Chamepitis latine a iuga appellatur: diciturq; propter abortus ab aliis rhus terræ. Cubitalibus ramis: flore pinus & odore. Altera læuior & incuruæ ſimilis. Tertia eodẽ odore: & ideo nomine quoq; paruula coliculo craſſitudine digytali: foliis ſcabris: exilibus: albis: in petris naſcens. Omnes hærbæ: ſed propter cognationem nominis non differendæ. Proſunt aduerſus ſcorpionum ictus. Item iocineri illitæ cum palmis aut cotoneis. Renibus & ueſicæ decoctum earum cum farina hordeacea. Morbo quoq; regio & urinæ difficultatibus ex aqua decoctæ bibuntur. Nouiſſima contra ſerpentes ualet cum melle. Sic & appoſita uuluas purgat. Sanguinem denſatum extrahit pota. Sudores facit punctis ea. Peculiariter renibus utilis eſt. Fiunt ex ea & hydropicis pilulæ cum ficu aluum trahentes. Lumborum quoq; dolorem uictoriati pondere in uino finit: & tuſſim recentem. Mortuos partus ex aceto cocta potaq; eiicere protinus dicitur. Cum honore & pityuſa ſimili de cauſa dicetur: quã quidam in titymali genere numerant. Frutex eſt ſimilis piceæ flore paruo purpureo. Bilem & pituitam per aluum detrahit. Radix decocti hemina aut ſeminis lingua in balanis. Folia in aceto decocta furfures cutis emendant. Mammas quoq; mixto rutæ decocto & tormina: & ſerpẽtium ictus: & in totum collectiones incipientes. Reſinam e ſupradictis arboribus gigni docuimus: & genera eius & nationes in ratione uini ac poſtea in arboribus. Cuius ſummæ ſpecies duæ: ſicca & liquida. Sicca quæ e pinu & picea fit. Liquida e terebintho: larice: lentiſco: cupreſſo. Nam & eæ ferunt in aſia & ſyria. Falluntur qui eandem putãt eſſe e picea atq; larice. Picea enim pinguem & tyrſi modo ſuccoſam fundit. Larix graciſem ac mellei liquoris uirus redolẽtem. Medici liquida raro utuntur & in ouo fere. Larice propter tuſſim ulceraq; uiſcerum. Nec pinea magnopere in uſu. Cæteris non niſi coctis. Et coquẽdi genera ſatis demonſtrauimus. In arborum differentia placet terebinthina odoratiſſima atq; leuiſſima nationum cypria & ſyriaca utraq; mellis attici colore. Sed cypria carnoſior: ſiccioraq;. In ſicco genere quærunt ut ſit cãdida: pura: perlucida. In omni autem ut mõtana potiuſq; campeſtris. Item aquilonia q̃ ab alio uento. Reſoluit reſina ad uulnerum uſus & malagmata oleo in potiones amygdalis amaris. Natura in medendo contrahere uulnera: purgare: diſcutere collectiones: item pectoris uitia. Terebinthina illinitur & eadem callida membrorum doloribus ſpaſticiſq; illinitur in ſole: totiſq; corporibus. Mãgonum maxime cura ad gracilitatem emendãdam: ſpatiis ita laxantium cutem per ſingula membra: capacioraq; ciborum facienda corpora. Proximum locum optinet lentiſco. Ineſt ei uis aſtringendi. Mouet & ante cæteras urinam. Reliquæ uentrem emolliunt. Cruda concoquunt. Tuſſim uetere ſedant. Vuluæ onera extrahunt etiam ſuffitæ. Priuatim aduerſantur uiſco. Panos & ſimilia cum ſeuo taurino & melle ſanant. Palpebras lentiſcina commodiſſime replicat. Factis quoq; utiliſſima: & auribus purulentis: item in pruritu genitalium. Pinea capitis uulneribus optime medetur.

De pice ſpiſſa & liquiſta: & palimpiſſa: & piſſaſphalcos: & zopiſſa: & tæda: & lentiſco. CA. VII.

Ix quoq; unde & quibus conficeretur modis indicauimus. Et eius duo genera. Spiſſum liquidumq;. Spiſſarum utiliſſima medicinæ eſt brutia: quoniã pinguiſſima & reſinoſiſſima utraſq; præbet utilitates. Ob id magis rutila q̃ cæteræ. Id enim quod in hoc adiiciunt ex maſcula arbore meliorem eſſe: non arbitror poſſe intelligi. Picis natura excalfacit: explet. Aduerſatur priuatim ceraſtæ morſibus cum polenta. Item anguinæ cum melle. Diſtillationibus & ſternutamentis. Pituitis auribus infunditur cum roſaceo: illinitur cum cæra. Sanat lichenas. Aluum ſoluit. Excreationes pectoris adiuuat eligmate aut illita. Tonſillis cum melle. Sic & ulcera purgat. Explet cum uua paſſa & axungia. Carbunculos purgat: & putreſcentia ulcera. Quæ uero ſerpunt cũ pineo cortice aut ſulphure. Phthiſicis etiã cyathi menſura quidam dederunt: & contra ueterem tuſſim. Rhagadas ſedis & pedum: panoſq; & un-

gues ſcabros emendat. Vuluæ duritias & conuerſiones odore. item lethargicos: ſtrumas. item cum farina hordeacea & pueri impubis urina decocta ad ſuppurationē perducit. Et ad alopecias ſicca pice utuntur. Ad mulierum mammas brutia ex uino ſubferuefacta cum poline farraceo quā calidiſſimis impoſitis. Liquida pix oleumq; quod piſſeleon uocant quēadmodum fieret diximus. Quidā itē decoquunt: & uocant & palimpiſſima. Liqda anginæ pungunt intus & uua. Ad auriū dolores: claritatē oculoꝝ: oris circūlitiones ſuſpirioſas: uuluas: tuſſim ueterē. Et crebras excreationes pectoris: ſpaſmos: tremores: opiſthotonos: paralyſes: neruoꝝ dolores p̄ſtantiſſimū. Ad canū & iumentoꝝ ſcabiem. Eſt & piſſaſphaltos mixta bitumini pice: naturaliter ex appolloniataꝝ agro. Quidā autē ipſi miſcent p̄cipuum ad ſcabiē pecoꝝ remediū. Aut ſi fœtus māmas læſerit: naturale optimū ex eo qđ cum feruet: innatat. Zopiſſam eradi nauibus diximus cæra marino ſale macerata. Optima hæc a tyrocinio nauiū. Addit aūt in malagmata ad diſcutiendas collectiōes. Tædæ decoctæ in aceto dentiū dolores efficaciter colluunt. Lētiſci & arbores & ſemen & cortex & lachryma urinā ciunt: aluū ſiſtūt. Decoctum eoꝝ ulceribus quæ ſerpunt fotu. Illinit in humidis & igni ſacro: gingiuas colluit. Folia dētibus in dolore atterunt. Mobiles decocto colluunt. Capillum tingūt. Lachrymas ſedis uitiis p̄deſt: cū quid ſiccari excalfieriue opus ſit. Decoctū & e lachryma ſtomacho utile ructū & urinā mouens: qđ & capitis dolori cū polenta illinit. Folia uero tenera oculis inflammatis illinunt. Item maſtice lētiſci replicādis palpebris: & ad exterendā cutem in facie & ſmegmata. Adhibet & ſanguinem reiiciētibus: tuſſi ueteri: & ad oīa quæ hāmoniaci uis. Medet & attritis. Pāribus ſiue oleo e ſemine eius facto cæræq; mixto: ſiue foliis ex oleo decoctis: ſiue cū aqua uirilia foueantur. Scio Democritum medicum in ualitudine conſidiæ. M. Seruilii conſularis filiæ omnem curationem auſteram recuſantis diu efficaciter uſum lacte caprarum: quas lentiſco paſcebat.

De platano & fraxino & acere & alba populo & ulmo & talia & ſambuco & iunipo. CA. VIII.

Platani aduerſantur ueſpertilionibus. Pilulæ earum in uino potæ. xiiii. pondere oībus ſerpentium & ſcorpionum uenenis medentur. Item ambuſtis tuſæ aut cum aceto acri magiſq; ſcylliti no ſanguinem oēm ſiſtunt: & lentiginem & carcinomata: melanias quoq; ueteres addito melle emendant. Folia & cortex illinunt collectionibus & ſuppuratiōibus: & decoctū eoꝝ. Corticis autem in aceto dētium remedium eſt. Folia eoꝝ tenerrima in uino albo decocta oculorum. Lanugo foliorum & auribus & oculis inutilis. Cinis pilularum ſanat ambuſta igni uel frigore. Cortex e uino ſcorpionum ictus reſtinguit. Fraxinus quā uim aduerſus ſerpentes haberet indicauimus. Semē foliis eius ineſt: quæ medentur iocineris & lateris doloribus in uino. Aquā quæ ſubit cutem extrahunt. Corpus obeſum leuant onere ſenſim ad maciem reducenda: iiſdem foliis cum uino tritis ad uiriū portionem: ita ut puero quinq; folia tribus cyathis dentur. Robuſtioribus ſeptem folia quinq; cyathis uini. Non omittendum ramenta eius & ſcobē a quibuſdam cauenda prædici. Aceris radix cōtuſa iocineris doloribus utiliſſime imponitur. Populi albæ uuaꝝ in unguentis uſum expoſuimus. Cortex potus iſchiadicis & ſtranguriæ p̄deſt. Folioꝝ ſuccus calidus aurium dolori. Virgā populi in manu tenentibus intertrigo non metuat. Populus nigra efficaciſſima habetur: quæ in creta naſcitur. Comitialibus ſemen ex aceto utile. Fundit illa & reſinam exiguam: qua utunt ad malagmata. Folia podagris in aceto decocta imponunt. Humor e cauis populi nigræ effluens uerrucas papulæſq; ex attritu odoratus tollit. Populi ferūt in foliis guttam: ex qua apes propolin faciunt. Gurta quoq; aquæ p̄polis ex aqua remedium q̄ efficax eſt. Vlmi & folia & cortex & rami uim habent ſpiſſandi & uulnera contrahendi. Corticis utiq; interior tilia lepras ſedat: & folia ex aceto illita. Corticis denarii pōdus potum in hemina aquæ frigidæ aluum purgat. Pituitaſq; & aquas priuatim trahit. Imponitur & collectionibus lachryma. Et uulneribus ambuſtiſq; decocto fouere prodeſt. Humor in folliculis arboris huius naſcēs cuti nitorem inducit: faciemq; gratiorem præſtat. Cauliculi foliorum primi uino decocti tumores ſanat: extrahuntq; per fiſtulas. Idem p̄ſtant & tiliæ corticis. Multi corticem commanducatū uulneribus utiliſſimum putāt. Folia trita aqua aſperſa pedum tumori. Humor quoq; e medulla uti diximus caſtratæ arboris effluēs: capillum edidit capiti illitus: defluentēſq; continet. Arbor tiliæ leniter tuſa ad eadem fere utilis eſt: atq; oleaſter. Folia autem tātum in uſu: & ad infantium ulcera in ore: & commanducata & decocta urinam ciunt: menſes ſiſtunt illita: ſanguinē pota detrahunt. Sambucus habet alterum genus magis ſilueſtre: qđ græci chameacten: alii helion uocant multo breuius. Vtriuſq; decoctum in uino ueteri foliorū uel ſeminis uel radicis ad cyathos binos potum ſtomacho inutile eſt: aluo detrahēs aquam. Refrigerat etiam inflammationem: maxime recentis ambuſti. Et canis morſum cum polenta molliſſimis foliorum illitis. Sucus cerebri collectiones priuatimq; membranæ: quæ circa cerebrum eſt: lenit infuſus. Acini eius infirmiores q̄ reliqua tingunt capillum poti acetabuli menſura. Vrinam mouēt. Foliorū moliſſima ex oleo & ſale eduntur ad pituitam bilemq; detrahēdam. Ad omnia efficacior quæ minor. Radicis eius in uino decocti duo cyathi poti hydropicos exinaniunt. Vuluas emolliūt. Has & folioꝝ decocto inſidentium. Caules teneri minoris ſambuci in patinis cocti aluum ſoluūt. Reſiſtunt folia & ſerpentiū ictibus in uino pota. Podagris cum ſeuo hircino uehementer proſunt cauliculi illita. Iidemq; in aqua macerantur: ut ea ſparſa pulices necentur. Foliorū decocto ſi locus ſpargatur: muſcæ necant. Boa appellat morbos papulaꝝ cum rubēt corpora: ſambuci ramos uerberatur. Cortex interior tritus ex uino albo potus aluum ſoluit iuniperus uel ante cætera oia excalfacit: extenuat: cædro aſſimilis. Et eius duo genera. Altera maior: altera minor. Vtraq; accenſa ſerpētes fugat. Semen ſtomachi pectoris lateris doloribus utile. Inflatiōes langoreſq; diſcutit. Tuſſes concoquit & duritias. Illitum tumores ſiſtit. Item aluum: baccis ex uino nigro potis. Item uentris tu

mores illitis. Miſcetur & antidotis oxyporis. Vrinas cit. Illinitur & oculis in epiphoris. Datur conuulſis: ruptis: torminibus: uuluis: iſchiadicis cum uino albo potum pilulis quaternis: aut decoctis uiginti in uino. Sunt qui & perungant corpus e ſemine eius in ſerpentium metu.

De ſalice: & amerina: & uitilibus: & erice. CA. IX.

Alicis fructus ante maturitatem in araneam abit. Sed ſi prius colligatur ſanguinem reiicientibus prodeſt. Corticis e ramis primis cinis clauum & callum aqua mixta ſanat. Vitia cutis in facie emendat: magis admixto ſucco ſuo. Eſt autem trium generum. Vnum arbor ipſa exudat gummi modo. Alterum manat in plaga cum floret exciſo cortice trium digytorum magnitudine. Hic ad purganda quæ obſtent oculis. Itē ad ſpiſſanda quæ opus ſunt: ciendāq; urinam: & ad oēs collectiones intus extrahendas. Tertius ſuccus eſt detrūcatione ramorum a falce diſtillās. Ex iis ergo aliquis cum roſaceo in calice punici calfactus auribus infundit. Vel folia cocta & cū cæra trita imponuntur item podagricis. Cortice & foliis in uino decoctis foueri neruos utiliſſimum. Flos tritus cum foliis furfures purgat in facie. Folia contrita & pota intemperantiā libidinis coercent: atq; in totum auferūt uſum ſæpius ſumpta. Amerinæ nigræ ſemen cum ſpuma argenti pari pondere a balneo illitum pſilothrum eſt. Nō multum a ſalice uitilium uſu diſtat uitex: foliorum quoq; aſpectu: niſi odore gratior eſſet. Sed græci ligon uocāt: alii agnon: quoniam matronæ in theſmophoriis athenienſium caſtitatem cuſtodientes iis foliis cubitus ſibi ſternunt. Duo genera eius. Maior in arborem ſalicis modo aſſurgit. Minor ramoſa foliis candidioribus lanuginoſis. Prima albū florē mittit cum purpureo: quæ candida uocat. Nigra: quæ tātum purpureum. Naſcuntur in paluſtribus campis. Semen potū uini quēdam ſaporem habet: & dicitur febres ſoluere. Et cum ungātur oleo admixtum ſudorē facere: ſic & laſſitudines diſſoluere. Vrinam ciunt & menſes. Caput tentant uini modo: nam & odor ſimilis eſt. Inflatiōes pellunt in inferiora. Aluum ſiſtunt. Hydropicis & lyenibus perq̄ utiles. Lactis ubertatem faciunt. Aduerſantur uenenis ſerpentiū: maxime quæ frigus inerunt. Minor efficacior ad ſerpentes. Bibitur ſeminis drachma in uino uel poſca: aut duabus foliorum tenerrimorum. Illinuntur & utræq; aduerſus araneorum morſus uel peruncti s tantū. Suffitu quoq; aut ſubſtratu fugant uenenata. At uenereæ rei impetus ihibent. Eoq; maxime phalangiis aduerſantur: quorum morſus genitale excitat. Capitis dolorem ex ebrietate ſedant cū roſaceo flos tenericq; cauliculi. Seminis decoctum uehementiorē capitis dolorē diſſoluit fotu: & uuluam etiā ſuffitu uel appoſitu. Purgat aluum cū pulegio & melle potū. Vomicas panoſq; difficile concoquentes cū farina hordeacea mollit. Lichenas & lentigines cū aphronitro & aceto ſemen ſanat: & oris ulcera & eruptiōes cū melle. Teſtiū cum butyro & foliis uitium Rhagadas ſedis cum aqua illitū. Luxatis cū ſale & nitro & cæra: & ſemine & folio. Additur in malagmata neruorum & podagras. Semen inſtillatur in oleo decoctum capiti in lethargia & phreneſi. Virgam qui in manu habeant aut cinctu: negātur intertriginē ſentire: hericen græci uocant fruticē non multum a myrice differentem colore roris marini: & pene folio. Hoc aduerſari ſerpentibus tradūt. Geniſta quoq; uinculi uſum præſtat. Flores apibus gratiſſimi. Dubito an hæc ſit quā græci auctores ſparton appellauere: cū ex ea lina piſcatoria apud eos factitari docuerim. Et nunqd hanc deſignauerit Homerus: cū dixit Nauium ſparta diſſoluta? Nondum. n. fuiſſe africanū uel hiſpanū ſpartum in uſu certum eſt. Et cū ſutiles fierent naues: lino tamē non ſparto unq̄ ſutas. Semen eius quod græci eodem noīe appellant: in foliculis paſſiolorum modo naſcens purgat hellebori uice drachma & dimidia pota in aquæ mulſæ cyathis quattuor ieiunis. Ramis ſimiliter frōde in aceto maceratis pluribus diebus & tuſis ſuccum dant iſchiadicis utilem cyathi unius potu. Quidā marina aqua macerare malunt: & infundere clyſtere. Perunguntur eodem ſucco iſchiadici addito oleo. Quidā ad ſtranguriā utuntur ſemine. Geniſta tuſa cum axungia genua dolentia ſanat. Myricem quam & tamaricem uocat Leneus ſimilem ſcopis amerinis. Sanari dicit ea carcinomata in uino decocta tritaq; cum melle illita. Arbitrantur quidā hanc eſſe tamaricam. Sed ad lyenem pcipua eſt: ſi ſuccus eius expreſſus in uino bibatur. Adeoq; mirabilē eius anthipathiam contra ſolum hoc uiſcerum faciunt: ut affirment: ſi ex ea alueis factis bibant ſues ſine lyene inueniri. Et ideo hoi ſplenetico cibum potūq; dant in uaſis ex ea factis. Grauis aūt auctor in medicina ſurgam ex eadem fractam: ut neq; terra neq; ferrum attingeret: ſedare uētris dolores aſſeuerauit impoſitam: ita ut tunica cinctuq; corpori apprimeretur. Vulgus infœlicē eam arborem appellat: ut diximus quoniā nihil ferat: nec ſerat unq̄. Corinthus & quæ circa eſt regio: brianeā uocat. Eiuſq; duo genera facit. Silueſtrem plane ſterilem. Alteram mitiorem. Hæc fert in ægypto ſyriaq; etiam abundanter lignoſum fructum: maiorem galla: aſpero guſtu: quo medici utūtur uice gallæ: & icompoſitionibus quas antheras uocant. Lignum aūt & flos & folia & cortex in eoſdē uſus adhibentur q̄q̄ remiſſiora. Datur ſanguinem reiicientibus cortex tritus: & cōtra pfluuia fœminarum: cœliacis quoq;. Idē tuſus impoſituſq; collectiōes oēs inhibet. Foliis exprimitur ſuccus. Ad hæc eadē & in uino decoquunt. Ipſa uero adiecta melle grangrenis illinunt. Decoctum eorum in uino potum uel impoſitum cum roſaceo & cæra ſedat. Sic & epinyctidas ſanant. Ad dentium dolorē auriumq; decoctum eorum ſalutare eſt: radix ad eadem: ſimiliter folia. Hæc amplius ad ea quæ ſerpunt: imponunt cum polenta. Semen drachmæ pōdere aduerſus phalangias & araneos bibitur. Cum altilium uero pingui furunculis imponitur. Efficax & contra ſerpentium ictus: præterq̄ aſpidum. Necnon morbo regio: phthiriaſi: lendibuſq; decoctū infuſum pdeſt. Abundantiamq; mulierum ſiſtit. Cinis arboris ad omnia eadem prodeſt: ſi bouis caſtrati urinæ immiſcea-tur: uel in potu: uel in cibo uenerem finiri. Carboq; ex eo genere urina ea reſtinctus in umbra conditur Idem cum libeat accendere: reſoluitur. Magi & id ex ſpadonis fieri urina tradiderunt.

vide de tamarice

De uirga ſanguinea :& ſilere:& liguſtro:& alno:& hædera:& cyſtho:& ciſſo & erythrano:& chameciſſo:& milace:& de clematida. CA. X.

n Ec uirga ſanguinea fœlicior habetur. Cortex eius interior cicatrices quæ præſana uere aperit. Sileris folia illita fronti capitis dolores ſedant. Eiuſdem ſemen tritum in oleo phthiriaſes coercet. Serpentes & hunc fruticem refugiunt: baculumq; ruſtici ob id ex eo gerunt. Liguſtrū eadē arbor eſt: quæ in oriente cypros: ſuos in europa uſus habet. Succus eius neruis articulis algoribus: folia ubiq; ueteri ulceri cum ſalis mica: & oris exulcerationi proſunt. Acini contra phthiriaſin: item cōtra intertrigines: foliaue. Sanant & gallinaceorum pituitas acini. Folia alni ex feruenti aqua certiſſimo remedio ſunt tumori. Hederæ genera. xx. demōſtrauimus. Natura omnium in medicina anceps. Mentē turbat: & caput purgat largius pota. Neruis intus nocet. Iſdem neruis adhibita foris prodeſt. Eadē natura quæ & aceto ei eſt. Omnia genera eius refrigerant. Vrinam ciunt potu. Capitis dolorē ſedant: præcipue cerebro: continentiq; cerebrum membranæ utiliter mollibus impoſitis foliis cum aceto & roſaceo tritis & decoctis addito poſtea roſaceo oleo. Illinuntur autem fronti & decocto eorū fouetur os: caputq; perungitur. Lyeni & pota & illita proſunt. Decoquuntur & cōtra horrores febriū: eruptioneſq; pituitæ: aut in uino terunt. Corymbi quoq; poti uel illiti lyenem ſanant: iocinera autem illiti. Trahunt & menſes appoſiti. Succus hederæ tedia narium graueolentiāq; emendat præcipue albæ ſatiuæ. Idem infuſus naribus caput purgat. Efficacius addito nitro infunditur etiam purulentis auribus: aut dolentibus cum oleo. Cicatricibus quoq; decorem facit: ad lyenes efficacior albæ eſt ferro calefactus. Satiſq; eſt acinos ſex uini cyathis duobus ſumi. Acini quoq; ex eadē alba terni in aceto mulſo poti tineas pellunt. In qua curatione uentri quoq; impoſſibile eos utile eſt. Hederæ: quā chriſocarpon appellauimus: baccis aurei coloris uiginti in uini ſextario tritis ita ut terni cyathi potentur: aquam quæ cutem ſubierit: per urinā educit. Eraſiſtratus eiuſdē acinos. v. tritos in roſaceo oleo: calefactoſq; in cortice punico inſtillauit dētiū dolori a contraria aure. Acini qui croci ſuccum habent: præſumpti potu a crapula tutos præſtant. Item ſanguinem excreantes aut torminibus laborantes. Hederæ nigræ candidiores corymbi poti ſteriles etiam uiros faciunt. Illinitur decocta in uino omniū: ulcerum generi: etiā cacoetæ ſint. Lachryma hederæ pſilothrum eſt: phthiriaſinq; tollit. Flos cuiuſcunq; generis trium digytorū carptu dyſentericos & aluum citam emendat in uino auſtero bis die potus. Et ambuſtis illinitur utiliter cum cæra. Denigrant capillū corymbi. Radicis ſuccus in aceto potus contra phalāgias prodeſt. Huius quoq; ligni uaſe ſpleneticos bibentes ſanari inuenio. Et acinos terunt: moxq; comburūt & ita illinūt ambuſta prius perfuſa aqua calida. Sunt qui & incidāt ſucci gratia: eoq; utantur ad dentes eroſos: frangiq; tradunt proximis cæra munitis: ne ledantur. Gummi etiam in hedera quærūt: qd̄ ex aceto utiliſſimum dentibus ꝓmittunt. Græci uicino uocabulo ciſſon appellant fruticem maiorem tymo foliis ocimi. Duo eius genera. Flos maſculo roſaceus: fœminæ albet. Ambo proſunt dyſentericis & ſolutionibus uentris in uino auſtero trinis digytis floee capto: & ſimiliter bis die poto. Vlceribus ueteribus & ambuſtis cum cæra: & per ſe oris ulceribus. Sub his maxime naſcit hypociſtos: quam inter hederas diximus. Ciſſos erythranos ab iiſdem appellat ſimilis hederæ: coxēdicibus utilis e uino potus: item lumbis: tātamq; uim accipiūt: ut ſanguinem urina detrahāt. Item chameciſſon appellāt hederā non attollentē ſe a terra. Et hæc cōtuſa in uino acetabuli mēſura lyeni medet. Folia ambuſtis cum axūgia ſmilax quoq;: qui & nicophoros cognominatur: ſimilitudinem hederæ habet: tenuioribus foliis. Coronam ex eo factam impari foliorum numero aiūt capitis doloribus mederi. Quidā duo genera milaicis dixere. Alterum imortalitati proximum cōuallibus opacis ſcandētem arbores comātibus acinorū corymbis cōtra uenenata oia efficaciſſimis: in tātum ut acinorū ſucco infantibus ſepe ſtillato nulla poſtea uenena nocitura ſint. Alterū genus culta amare: & in iis gigni nullius effectus. Illā eſſe milacē priorē: cuius lignū ad aures ſonare diximus. Similē huic aliq clematida appellauerūt repēte per arbores geniculatā & ipſam. Folia eius leprā purgat. Semē aluū ſoluit acetabuli mēſura in aquæ hemina aut aqua mulſa. Daf̄ ex eadē cauſa & decoctū eius.

De harūdine: & papiro: & hebeno: & rhododendro: de ruſe: & erythro: & canchry: & ſabina: & ſelagine: & ſamulo: & gummi medicinis. CA. XI.

h Arūdinis genera. xxix. demonſtrauimus nō aliter euidētiore illa natura quā cōtinuis iis uolumi nibus tractamus. Siqdē harūdinis radix cōtrita & impoſita filicis ſtirpē corpe extrahit. Item harūdinē filicis radix. Ex quo plura genera fecimus. Illaq; in india ſyriaq; naſcit odoꝝ unguentorūq; cauſa urinā mouet cū gramine aut apii ſemine decocta. Cit & menſtrua admotu. Medetur conuulſis duobus obolis pota: iocineri: renibus: hydropi: tuſſi etiā ſuffitu: magiſq; cū reſina. Furfuribus ulceribuſq; manātibus cū myrrha radix decocta. Excipit & ſuccus eius: fitq; elaterio ſimilis. Efficaciſſima aūt in omni harūdine quæ ꝓxima radici. Efficacia & genicula. Harūdo cypria quæ donax uocat̄ cortice cinere alopecias emēdat. Item putreſcentia ulcera. Foliis eius ad extrahendos aculeos utunt̄. Efficacius & cōtra ignes ſacros: collectioneſq; oēs. Vulgaris harūdo extractoriā uim habet: & recens tuſa: nō in radice tantum. Multū enim & ipſam harūdinē ualere tradūt. Medet & luxatis: & ſpinæ doloribus radix i aceto illita. Eadem recens trita & in uino pota uenerem concitat. Harundinum lanugo illita auribus obtūdit auditum. Cognata res eſt in ægypto de harundini. Papyrus præcipue utilitatis cum inaruerit: ad laxandas ſiccandaſq; fiſtulas: & in tumeſcendo ad introitum medicamentorum aperiendas. Charta quæ fit ex ea cremata inter cauſtica eſt. Cinis eius ex uino potus ſomnum facit. Ipſa ex aqua impoſita callum ſanat. Ne in ægypto quidem naſcitur hebenus ut docuimus. Nec tractamus in medicina alienos orbes

Non omittetur tamē propter miraculum. Scobem eius oculis unice mederi dicunt. Lignoq; ad cotem trito cum passo caliginē discutit. Ex aqua uero & radice albugines oculorū: item tussim pari modo dra cūculi radicis cum adiecto melle. Hebenum medici & inter erodentia assumunt. Rhododēdros ne no/ men quidē apud nos inuenit latinū. Rhododaphnen uocant aut neriū. Mirū folia eius quadrupedū ue/ nenū esse. Homini uero cōtra serpētes præsidiū: ruta addita & e uino pota. Pecus etiā & capræ si aquam biberint: in qua folia ea maduerint: mori dicunt. Nec rhus latinū nomen habet: cum in usum pluribus modis ueniat. Nam & hærba est siluestris: foliis myrti: cauliculisq; breuibus: quæ uenena & tineas pel/ lit: & frutex excoriarius appellat: subrutilus: cubitalis: crassitudine digytalis. Cuius aridis foliis ut mali/ corio coria pficiunt. Medici aūt rhocis utunt ad cōtusa. Item cœliacos & sedis ulcera: aut quæ phagede nas uocāt: trita cum melle & illita cū aceto. Decoctū eorū instillat auribus pururentis. Fit & stomachice decoctis ramis ad eadē quæ ex moris: sed efficacior admixto alumine. Illinitur q; eadē hydropicorū tu/ moribus. Rhus quæ erythros appellat frutex est: & huius fruticis semen uim habet astringendi refrige randiq;. Aspgit pro sale obsoniis. Aluos soluit: oēsq; carnes cum silphio suauiores facit. Vlceribus mede tur manātibus cū melle. Aspitati linguæ pcussis: liuidis: desquamatis eodē modo. Capitis ulcera ad cica tricē celerrime pducit: & fœminarū abūdātiā sistit cibo. Erythrodanus quā aliqui eruthodanū uocant: nos rubiā: qua tinguntur lanæ pellesq; pficiunt in medicina urinā ciet. Morbū regiū sanat ex aqua mulsa. Et lichenas ex aceto illita. Et ischiadicos & paralyticos ita ut bibentes lauētur quottidie. Radix semenq; trahūt mēses. Aluū sistūt: & collectiones discutiūt. Contra serpētes rami cum foliis imponūtur. Folia & capillū tingūt. Inuenio apud quosdā morbū regiū sanari hoc frutice: etiā si adalligatus spectetur tātum. Distat ab eo qui alisson uocat foliis tantum & ramis minoribus. Quippe nomen accepit q; a cane mor sos rabiem sentire non patitur potus ex aceto adalligatusq;. Mirumq; est quod additur: insaniam cōspe cto eo omnino frutice sanari. Tingentibus & radicula ramos præparat quā struthion uocari diximus a græcis. Medetur morbo regio ipsa decocta & ius potum: item pectoris uitiis. Vrinam ciet: aluum soluit & uuluas purgat. Quamobrem aureum poculum medici uocant. Ea & ex melle prodest magnifice ad tussim. Ortopnoe cochleariis mensura. Cum polenta uero & aceto lepras tollit. Eadem cū panace & cap/ paris radice calculos frangit: pellitq;. Panos discutit cum farina hordeacea uino decocta. Miscetur & ma lagmatis & collyriis claritatis causa. Ad sternutamenta utilis inter pauca. Lyeni quoq; ac iocineri. Eadē pota denarii unius pondere ex mulsa aqua suspirioſos sanat. Sic & pleuriticos: & omnes lateris dolores. Apocyni semen ex aqua frutex est: folio hederæ: molliore tamen & minus longis uiticulis: semine acu/ to: diuiso: lanuginoso: graui odore. Canes & omnes quadrupedes necat in cibo datum. Est & rosmari/ num. Duo genera eius. Alterum sterile: alterum cui & caulis & semen resinaceum: quod canchrys uoca tur. Foliis odor thuris. Radix uulnera sanat utridis imposita & sedis procidentia condylomata hæmor/ roidas. Succus & fruticis & radicis morbū regiū: & ea quæ repurganda sunt. Oculoq; aciē exacuit. Semē ad uetera pectoris uitia datur potui. Et ad uuluas cum uino & pipere. Menses adiuuat. Podagris illinit cum erinea farina. Purgat & lentigines: & quæ excalfacienda sunt: aut cum sudor quærendus illitū. Item conuulsis. Auget & lac in uino potum. Item radix. Ipsa hærba strumis cum aceto illinitur: ad tussim cū melle prodest. Canchrys multa genera habet ut diximus. Sed hæc quæ ex rore supradicto nascitur si fri cetur: resinosa est. Aduersatur uenenis & uenenatis: præter anguibus. Sudorem mouet tormina discu/ tit. Lactis ubertatem facit. Hærba sabina brathy appellata a græcis duorum generum est. Altera tama/ racæ similis folio est: altera cupresso. Qua ex re quidam creticam cupressum dixerunt: utilis in suffitus pro thure assumitur. In medicamentis uero duplicato pondere eosdē effectus habere quos cynnamū traditur. Collectiōes minuit: & nomas compescit. Illita ulcera purgat. Partus emortuos appolita extra hit & suffitu. Illinitur igni sacro & carbunculis. Cum melle & uino pota regio morbo medetur. Gallina cei generis pituitas fumo eius herbæ sanari tradunt. Similis herbæ huic sabinæ est selago appellata. Le/ gitur sine ferro dextra manu per tunicam: qua siniſtra manu exuitur uelut furante: candida ueste uesti/ to pureq; lotis nudis pedibus sacro facta priusq; legatur: pane uino. Fertur in mappa noua. Hanc contra omnem perniciem habendam prodidere druidæ gallorum: & contra omnia oculorum uitia fumum eius prodesse. Idem famulum hærbam nominauere nascente in humidis. Et hanc siniſtra manu legi a ieiunis contra morbos suum boumq;: nec respicere legentem: nec alibi q̄ in canali deponere: ibiq; conte rere poturis. Gūmi genera diximus. Ex iis maiores effectus melioris cuiusq; erūt. Dētibus inutiles sunt Sanguinem coagulant: & ideo reiicientibus sanguinem prosunt: item ambustis: arteriæ uitiis. Inutilem urinam ciunt: amaritudines hebetant astrictis cæteriſq;. Ex amygdala amara est spissandiq; uiribus effi cacior. Habet excalfactorias uires. Præponuntur autem prunorū & cerasorum ac uitiū. Siccant illitæ & astringūt. Ex aceto uero infantium lichenas sanant. Prosunt & tussi ueteri: quattuor obolis in mixto po tis. Creduntur & colorem gratiorem facere: ciborūq; appetentiā: & calculosis prodesse cum passo potæ. Oculorū & uulnerum in utilitatibus maxime conueniunt.

De spina ægyptia: & spina alba: & acanto: & acatio. CA. XII.

a Spina ægyptia spinæ arabicæ laudes in odorum loco diximus: & ipsa spissat: stringitq; distil/ lationes omnes: & sanguinis excreationes: mensiumq; abundantiam: etiā nūc radice ualētior spinæ albæ semen contra scorpiones auxiliatur. Corona ex ea imposita capitis dolores minu/ it. Huic similis est spina illa: quam græci acanthion uocant minoribus multo foliis aculeatis per ex/ tremitates & harenosa lanugine obductis. Qua collecta etiam uestes quædam bombicinis similes fiū

in oriente. Ipſa folia uel radices ad remedia opiſthotoni bibuntur. Eſt & acaciæ ſpina. Fit in ægypto alba nigraq; arbore: item uiridi: ſed longe melior eſt prioribus. Fit & in gallatia tenerrima ſpinoſior arbore. Semen omnium lenticulæ ſimile: minore eſt tantum & grano & foliculo. Colligitur autumno ante collectu nimio ualidius. Spiſſatur ſuccus ex foliculis aqua cæleſti perfuſis: mox in pila tuſis exprimitur organis: tunc denſatur in ſole mortariis in paſtillos. Fit ex foliis minus efficax. Ad coria perficienda ſemine pro galla utuntur. Foliorum ſuccus & galatiacæ acaciæ nigerrimus improbatur: item qui ualde ruffus. Purpurea aut leucophea: & quæ facillime diluitur. Vis ſumma ad diſſipandum refrigerãdumq; eſt. Oculorum medicamentis ante alias utiles. Lauantur in eos uſus paſtilli: ab aliis torrentur: ab aliis capilli tinguntur. Sanant ignem ſacrum. Vlcera quæ ſerpunt: & humida uitia corporis: collectiones articulos contuſos: peruiones: pterygia. Abundantiam menſium fœminis ſiſtunt: uuluamq; & ſedem procidentem: item oculos: oris uitia & genitalium.

De uulgari ſpina & ſilueſtri: & de ſyriſceptro: & de appendice ſpina: & pyracantho: & paliuro: aquifolia & taxo & rubis medicinæ. CA. XIII.

Vlgaris quoq; hæc ſpina: ex aqua uenæ fulloniæ implentur: radicis uſus habeſ. Per hiſpanias quidem multi & inter odores & ad unguenta utuntur illa aſpalathum uocãtes. Eſt ſine dubio hoc nomine ſpina ſilueſtris in orientem (ut diximus) candida magnitudine arboris iuſtæ. Sed & frutex humilior atq; ſpinoſus: niſyrto & rhodiorum inſulis: quam alii eriſiſceptrum: alii adiapſatheum ſiue dipſacon ſiue diaxylon uocant. Optimus qui minime ferulaceus: rubens: & in purpuram uergens detracto cortice: naſcitur pluribus locis: ſed non ubiq; odoratus. Quam uim haberet cæleſti arquu in eũ innixo: diximus. Sanat terra oris ulcera: & ozenas: genitalia exulcerata: aut carbunculantia: item rhagadia: inflationes potu. Diſcutit & ſtrangurias cortex. Sanguinem reddentibus medetur decoctum eius. Aluum ſiſtit cortex. Similia præſtare ſilueſtrem quoq; putant. Spina eſt appendix appellata: quoniam baccæ puniceo colore in ea appendices uocantur. Hæ crudæ per ſe & aridæ in uino decoctæ aluum citant: ac tormina compeſcunt. Pyxachanti baccæ contra ſerpentium ictus bibuntur. Paliuris quæ ſpinæ genus eſt. Semen eius afri zuram uocant: contra ſcorpiones efficaciſſimum: item calculoſis & tuſſi. Folia aſtrictoriam uim habent. Radix diſcutit panos: collectiones: uomicas: urinas trahit pota. Decoctum eius potum in uino aluum ſiſtit. Serpentibus aduerſatur: radix præcipue datur in uinõ. Alioquin folia contuſa addito ſale articulorum morbis imponunt. Proſunt baccæ purgationi fœminarum: cæliacis: dyſentericis: ac cholericis. In uino potæ aluum ſiſtunt. Radix decocta & illita extrahit infixa corpori. Vtiliſſima eſt & luxatis tumoribuſq;. Aquifolia arbor in domo aut uilla ſata ueneficia arcet. Flore eius aquam glaciari. Pythagoras tradit. Itemq; baculum ex ea factum in quoduis animal emiſſum etiam ſi citra ceciderit defectu mittentis: ipſum per ſeſe recubitu propius adlabi: tam præcipuam naturam ineſſe arbori. Taxi arboris fumus mures necat. Nec rubos ad maleficia tantum genuit natura: ideoq; ex eis mora beſtiis uel hominibus cibos dedit. Vim habent ſiccandi: aſtringendi. Gingiuis: tonſillis: genitalibus acommodatiſſimi. Aduerſantur ſerpentium ſceleratiſſimis hemorrhodi & præſteri flos aut mora. Scorpionum uulnera ſine collectionum periculo iungunt. Vrinam ciunt. Caules eorum tunduntur teneri: exprimiturq; ſuccus mox ſole cogitur i craſſitudinem mellis ſingulari remedio cõtra mala oris oculorumq; ſanguinem excreantes: anginas: uuluas: ſedes: cœliacos potus aut illitus. Oris quidem uitiis etiam folia commanducata proſunt: & ulceribus manantibus: aut quibuſcunq; in capite illinũtur cataplaſmatis. Vel ſic per ſe imponuntur a mamma ſiniſtra. Item ſtomachi doloribus: oculiſq; procidentibus. Inſtillatur ſuccus eorum & auribus. Sanat condylomata cum roſaceo cærato. Calculorũue ex uino dectum uel præſentaneum remedium eſt. Item per ſe in cibo ſumpti cyme modo: aut decocti in uino auſtero labantes dentes firmant. Aluum ſiſtunt & profluuia ſanguinis. Dyſentericis proſunt. Siccantur in umbra ut cinis crematorum uuam reprimant. Folia quoq; arefacta & contuſa iumentorum ulceribus utilia traduntur. Mora quæ in iis naſcuntur uel efficaciorem ſtomachicem præbuere q̃ ſatiua morus. Eademq; compoſitione uel cum hypociſtide tantum & melle bibuntur in colerã: & a cardiacis: & contra araneos. Inter medicamenta quæ ſtyptica uocant: nihil efficacius rubi mora ferentis radice decocta in uino ad tertias partes ut colluantur eo oris ulcera & ſedis foueantur. Tantaq; uis eſt: ut ſpongiæ ipſæ lapideſcant. Alterum genus rubi eſt in quo roſa naſcitur. Gignit pilulam caſtaneæ ſimilem: præcipuo remedio calculoſis. Alia eſt cynorhoda: quam proximo dicemus uolumine.

De cynobato & ideo rubo: & rhãno: & lycio: & ſarcocolla: & oporice medicinæ. CA. XIIII.

Ynobaton quam alii cynoſpaſton: alii neuroſpaſton uocant folium habet ueſtigio hominis ſimile. Fert & uuam nigram: in cuius acino neruum habet: unde nerunſpaſſus dicitur. Alia eſt a cappari: quam medici cynoſbaton appellauerunt. Huius thyrſus ad remedia ſplenis & inflationes conditus ex aceto manditur. Neruus eius cum maſtice chia commanducatus os purgat. Rubõrum roſa alopecias cum axungia emendat. Mora capillum tingunt cum omphacino oleo. Flos mori per meſſes colligitur. Candidus pleureticis præcipuus ex uino potus: itẽ cœliacis. Radix ad tertias decocta aluum ſiſtit & ſanguinem: item dentes collutos decocto. Eodem ſucco fouentur ſedis atq; genitalium ulcera. Cinis e radice deprimit uuam. Idæus rubus appellatus eſt: quoniam in ida non alias naſcitur. Eſt autem tenerior ac minor rarioribus calamis inocentioribuſq; ſub arborũ umbra naſcens. Huius flos cum melle epiphoris illinit & ignibus ſacris. Stomachicisq; ex aqua bibẽdus dat, Cætera eadẽ

præſtat quæ ſupraſcripta. Inter genera ruborum rhamnos appellatur a græcis candidior & fruticoſior. Is floret ramos ſpargens rectis aculeis non ut cæteri aduncis: foliis maioribus. Alterum genus eius ſilueſtre nigrius & quadãtenus rubens. Fert ueluti folliculos. Huius radice decocta in aqua fit medicamẽtũ qđ uocaſ lyciũ. Semen ſecundas trahit. Alterq; ille candidior aſtringit magis refrigerat: collectionibus & uulneribus accõmodatior. Folia uero utriuſq; & cruda & decocta illinunt cum oleo. Lycium præſtãtius & ſpina fieri tradunt: quam & pyxacanthon chironiam uocant: quales in indiciis arboribus diximus: quoniam longe præſtantiſſimum exiſtimaſ indicum. Coquunt in aqua tuſi rami: radiceſq; ſummæ amaritudinis æreo uaſe fere p triduum. Iterumq; exẽpto ligno donec mellis craſſitudo fiat. Adulteratur amaris ſuccis: etiam amurca ac felle bubulo. Spuma eius ac flos quidẽ oculorum medicamentis addit. Reliquo ſucco faciem purgat: & pſora ſanat: eroſos angulos oculoꝝ: uetereſq; fluctiões: aures purulentas: tonſillas: gingiuas: tuſſim: ſanguinis excreationes fabæ magnitudine deuoratũ. Aut ſi ex ulceribus fluat: illitũ rhagadas: genitalium ulcera. Attritus ulcera recẽtia & ſerpentia putreſcentia. In naribus clauos: ſuppuratiões. Bibit & a mulieribus in lacte cõtra profluuia. Indici differentia glebis extrinſecus nigris intus ruſſis: cũ fregeris: cito nigreſcentibus. Aſtringit uehemẽter cum amaritudine. Ad eam omnia utilis eſt: ſed præcipue ad genitalia. Sunt qui & ſarcocollam & ſpinæ lachrymam putent pollini thuris ſimilem cũ quadam acrimonia dulcẽ. Cum uino tuſa ſiſtit fluctiones. Illinit infantibus maxime. Vetuſtate & hæc maxime nigreſcit. Melior quo candidior. Vnum etiãnum arborum medicinis debet nobile medicamentũ: quod oporicem uocant. Fit ad dyſentericos ſtomachiq; uitia in congio muſti albi lẽto uapore decoctis malis cotoneis quinq; cũ ſuis ſeminibus: punicis totidem: ſorboꝝ ſextario & pari menſura eius quod rhun ſyriacon uocant: croci ſemuncia. Coquit uſq; ad craſſitudinem mellis. His ſubnectemus ea quæ græci coícatione nominum in ambiguo fecere an ne arborum eſſent.

De chamedrye & chamedaphne: & chamelea: & chameſyce: & chameciſſo: & chameleuce: & chamecyperiſſo: & ampelopraſo: & ſtachye: & clinopodio: & centunculo: & clematide ægyptia medicinæ. CA. XV.

c Hamedrys hærba eſt: quæ latine trixago dicitur. Aliqui eam chamedropen: alii teucriam appellauere. Folia habet maguitudine mentæ: colore & diuiſura quercus. Alii ſerratam: & ab ea ſerram inuentam eſſe dixere: flore pene purpureo. Carpitur prægnans ſucco. In petroſis aduerſus ſerpentium uenena potu illituq; efficaciſſima. Item ſtomacho thuſſi uetuſtæ pituitæ in gulla cohæreſcenti: ruptis: conuulſis: lateris doloribus. Lyenem conſumit. Vrinam & menſes cit. Ob id incipientibus hydropicis efficax: manualibus ſcopis eius in tribus heminis: aquæ decoctis uſq; ad tertias. Faciunt & ex ea paſtillos terentes eam ex aqua ad ſupradicta. Sanat & uomicas & uetera ulcera uel ſordida cum melle. Fit & uinum ex ea pectoris uitiis. Foliorum ſuccus cum oleo caliginem oculorũ diſcutit. Ad ſplenem ex aceto ſumitur. Excalfacit perunctiones. Camedaphne unico ramulo eſt cubitali fere: folio tenui lauri ſimilitudine. Semen rubens admixtum foliis illinitur capitis doloribus recens. Ardores refrigerat. Ad tormina cum uino bibitur. Menſes ſuccus eius & urinam cit potu: partuſq; difficiles in lana appoſitus. Chamelea ſimilitudinem foliorum oleæ habet. Sunt autẽ ei amara odorata: in petroſis naſcens palmi altitudinem non excedens. Aluum purgat. Detrahit pituitam bilemq; foliis in duabus partibus abſinthii decoctis: ſuccoq; eo cum melle poto. Foliis impoſitis & ulcera purgantur. Aiunt ſi quis ante ſolis ortum capiat: dicatq; ad albugines oculorum ſe capere: adalligata diſcuti id uitium. Quoquo modo collectam iumẽtorum pecorumq; oculis ſalutarem eſſe. Chamæſyce lentis folia habet nihil ſe attollentia: in aridis petroſiſq; naſcens. Claritati oculorum & cõtra ſuffuſiones utiliſſima: & cicatrices caligines muriculas nubeculas in uino cocta: inuncta. Vuluæ dolores ſedat appoſita in lintheolo. Tollit & ueruças omnium generum illita. Prodeſt & orthopnoicis. Chameciſſos ſpicata eſt tritici modo ramulis quinis fere folioſa: cum floret exiſtimari poteſt alba uiola radice tenui. Cuius bibunt ſchiadici folia tribus obolis: in uini cyathi duobus ſeptem diebus admodum amara potione. Chamaleucem apud nos farranum ſiue farfugium uocant. Naſcitur ſecus fluuios: folio populi: ſed ampliore. Radix eis imponitur carbonibus cupreſſi: atq; is nidor per infundibulum imbibitur in uetere tuſſi. Chamepeuce laricis foliis ſimilis lumborum & ſoinæ doloribus propitia eſt. Chamecypariſſos herba ex uino pota contra uenena ſerpentium omnium ſcorpionum pollet. Ampelopraſon in uinetis naſcitur: foliis porri: ructu grauis. Contra ſerpentium ictus efficax. Vrinam & menſens cit: eruptiones ſanguinis per genitale inhibet potum impoſitumq;. Daſ & a partu mulieribus: & contra canis morſum. Ea quoq; quæſtachys uocaſ: martubii ſimilitudinẽ habet: lõgioribus foliis pluribuſq;: & odoris iucundi: coloriſq; in luteæ inclinati. Pellit mẽſtrua. Clinopodion: qđ alii cleoniciõ: alii zopiron: alii ocimoides appellãt: ſerpillo ſimilẽ: furculoſam palmi altitudine. Naſciſ in petroſis: orbiculato floꝝ ambitu: ſpeciẽ lectipedũ p̃bens. Bibitur ad cõuulſa rupta ſtranguria: ſerpentium ictus: item decocti ſuccus. Nunc ſubtexemus herbas mirables quidem: ſed minus claras: nobilibus inſequentia uolumina dilatis. Itali centũculum uocant roſtratis foliis ad ſimilitudinẽ capitis penulaꝝ iacentẽ in aruis: græci aũt clematidem. Eſt eius egregius effectus ad ſiſtẽdam aluum in uino auſtero. Idẽ ſanguinẽ ſiſtit tritus cũ oximellite: aut aquæ calidæ cyathis quinq; denarii unius põdere. Sic & ad ſecundas mulieꝝ efficax. Sed græci clamatidas & alias habẽt: unam quã aliqui echiten uocãt: alii laginẽ nõnulli tenuẽ ſcamoniam: & pedales folioſos: nõ diſſimiles ſcamonæ ramos habet: niſi q; nigriora minoraq; ſunt folia. Inueniſ in uineis aruiſq; Eſtur uſu ut olus cũ oleo & ſale Aluũ cit. Eadẽ a dyſentericis cũ lini ſemine in uino auſtero ſorbetur. Folia epiphoris imponuntur cum

polenta:ſuppoſito udo linteolo.Strumas impoſita ad ſuppurationē perducunt:deinde axūgia adiecta percurant:item hemorrhoidas cum oleo uiridi.Phthiſicos iuuant cū melle. Lactis ubertatē faciūt in cibi ſumpta.Et infantibus miſta capillū alunt.Ex aceto dentiū dolores ſedāt.Venerē ſtimulant.Eſt & alia clematis ægyptia cognomine:quæ ab aliis daphnoides:ab aliis polygonoides uocaſ folio lauri lōga tenuiſq;:aduerſus ſerpentes ac priuatim aſpides ex aceto pota efficax.Aegyptus hāc maxime gignit.

De aron:& dracūculo:& dracontio:& eri:& millefolio:& herba eiuſdem nominis:& pſeudonio:& myrrhi:& onobryce medicinæ. CA. XVI.

Et & aron:de qua inter bullos diximus magnæ cum dracuntio litis.Quidam enim eſſe dixerunt eandem.Glaucias ſatu diſcreuit:dracuntium ſilueſtrem arum pronunciando.Aliqui radicem aron apellauerunt:caulem uero dracuntium:in totum alium.Si modo hic eſt:qui uocatur apud nos dracunculus.Namq; aros radicem nigram in latitudinem rotundā habet:multo quoq; maiorem:& qua manus impleatur.Dracunculus:ſubrutilam & draconis conuoluti modo:unde ei & nomen.Quin & ipſi græci immenſam poſuere differentiam.Semen dracunculi feruens mordaxq; tradendo:tantumq; ineſſe ei uirus ut olfactum grauidis abortum inferat.Aron miris laudibus extullere : primum in cibis fœminarum præferentes : quoniam mas dulcior eſſet:& in coquēdo lētior pectoriſq; uitia purgaret.Aridum impoſitione inſperſum aut eligmate:urinā & menſes cieret. Sic & in oxymelite potum ſtomacho interraneis exulceratis ex lacte ouillo bibendum.Ad tuſſim in cinere coctum ex oleo dedere.Alii coxere in lacte:ut decoctum biberetur.Epiphoris elixum impoſuere: item ſugillatis tonſilis.Ex oleo hemorrhoidum uitio infudere:lentigines ex melle illinentes.Laudauit Cleophātus & pro antidoto contra uenena pleutricis:peripneumonicis quoq; & tuſſiētibus. Semen intritum cum olleo aut roſaceo infundens aurium dolori Dieucles.Cleophantus tuſſientibus aut ſuſpirioſis & orthopnoicis & purulenta excreātibus farina pmixtū in pane cocto dedit.Diodotus phthiſicis e melle eligmate & pulmonis uitiis : oſſibus etiā fractis impoſuit.Partus omnium aīalium extrahit naturæ circūlitū. Succus radicis eius cum melle attico:oculorū caligines:ac ſtomachi uitia diſcutit: tuſſim decocti ius cū melle.Vlcera omniū generū ſiue phagedene ſint:ſiue carcinomaca:ſiue ſerpāt ſiuepolypi in naribus:ſuccus mire ſanat.Folia ambuſtis ꝓſunt ex uino & oleo coctā.Aluū inaniūt ex ſale & aceto ſumpta.Etiā luxatis cocta cū melle ꝓſūt.Itē articulīs podagricis cū ſale recētia uel ſicca.Hippocrates quaſlibet ad collectiōes cū melle impoſuit ad mēſes trahēdos:ſeminis uel radicis drachmæ duæ ī uini cyatis duobus ſufficiunt.Eadem potio ſi a partu non purgantur:& ſecunda trahit.Hippocrates & radicem ipſam appoſuit.Dicunt & in peſtilentia ſalutarem eſſe in cibis.Ebrietatem diſcutit.Serpentes nidore cum cremaſ priuatimq; aſpides fugat:aut inebriat:ita ut torpentes inueniaſ.Perunctos quoq; areo aut laureo oleo fugiunt.Ideo & contra ictus dari potu in uino nigro putant utile.In ſoliis ari caſeus optime ſeruari traditū.Dracūculus quem dixi ordeo matureſcente effoditur luna creſcente.Omnino habentem ſerpentes fugiunt.Ideo percuſſis prodeſſe in potu aiunt maiorem ut & menſes:ſi ferro non attingatur ſiſtat.Succus eius & aurium dolori prodeſt.Id autem quod græci dracontion uocant triplici effigie mihi demōſtratum eſt foliis betæ:non ſine thyrſo:flore purpureo.Hoc eſt ſimile aro.Alii radice lōga ueluti ſignata articuloſaq; mōſtrauere tribus omnino caliculis.Folia eius ex aceto decoqui contra ſerpentium ictus iubētes.Tertia demonſtratio fuit folio maiore q̄ cornus:radice harundinea:totidem ut affirmabant geniculata nodis:quot haberet annos totidem eſſe folia.Hi ea ex uino uel aqua contra ſerpentes dabant. Eſt & eris quæ in eadē ægypto naſciſ ſimilis aro:minor tantū minoribuſq; foliis:& utiq; radicæ : quæ tamen oliuæ grādis magnitudinē implet.Alba geminū caulem:altera unū tantū emittens.Medeſ utraq; ulceribus manātibus:item cōbuſtis ac fiſtulis.Collyrio īmixta & nomas ſiſtunt:decoctaq; in aqua & poſtea tritarum roſaceo addito.Sed unum miraculum ingens:contacto genitali cuiuſq; fœmini ſexus animal in perniciem agi.Myriophylon quod noſtri millefolium uocant caulis eſt tener.Similis eſt fœniculo plurimis foliis:unde & nomen accepit.Naſcitur in paluſtribus:magnifici uſus ad uulnera.Cum aceto bibitur ad difficultates urinæ:& ueſicæ:& ſuſpiria:p̄cipitatiſq; ex alto.Efficaciſſima eadē ad dētiū dolores.Hetruria hoc nomine appellat hærbam in pratis tenuem:a lateribus capillamenti modo folio ſam:eximii uſus ad uulnera:boum neruos abſciſſos uomere ſolidari ea rurſuſq; iungi addita axungia affirmans.Pſeudo bunion napi folia habet fruticans palmi altitudine.Laudatiſſima in creta.Cōtra tormina atq; ſtrangurıam:laterum præcordiorumq; dolores bibuntur rami eius quini ſeniue.Myrrhis quam alii ſmyrrhizam alii myrrham uocant ſimillima eſt cicutæ.Caule foliiſq; & flore minor tātum & exilior:cibo non inſuauis.Cit menſtrua & partus cum uino.Aiunt quoq; eandem potam in peſtilentia ſalutarem eſſe.Subuenit & phthiſicis in ſorbitione.Auiditatem cibi facit.Vlcera in facie aut capite ſuccus eius in aqua triduo maceratæ ſanat.Onobrychis folia habet lentis longiora paulo florem rubentem:radicem exiguam & gracilem.Naſcitur circa fontes.Siccata in farinæ modum & inſparſa uino albo ſtrangurias finit.Aluum ſiſtit.Succus eius peruncti cum oleo ſudores mouet.

De coriaceſia:& callicia:& menaide:& aliis.xxiii.& medicinis earum quas quidam magicas eſſe dicūt:& de cōſidia:& de aproſſi:& recidiuis morboꝝ. CA. XVII.

IN promiſſo hærbarum mirabilium occurrit aliqua dicere & de magicis.Quæ enim mirabiliores ſunt? Primi eas in noſtro orbe celebrauere Pythagoras atq; Democritus conſuctari magos.Coriaceſiam & calliciam Pythagoras qua aquā glaciari tradit:& quaꝝ mentionem apud alios non reperio:nec apud eum alia de his.Idem menaidem appellat & nomine alio corinthadem:

cuius decocto in aqua ſucco protinus ſanari ictus ſerpentium ſi foueantur dicit. Eundemq; effuſum in hærba qui ueſtigio contigerint: aut forte reſperſi fuerint inſanabiles perire: monſtrifica prorſus natura uenenī præterq; contra uenena. Ab eodem Pythagora aproxis appellatur hærba: cuius radix e longinquo concipiat ignes ut naptha: de qua in terræ miraculis diximus. Idem tradit. Si qui morbi humano corpori acciderint florente aproxi: quāuis ſanatos admonitionem eorum ſentire quotiens florere eam contigerit: & frumentum: & cicutam: & uiolam ſimilem conditionem habere. Nec me fallit hoc uolumē eius a quibuſdā Cleemporo medico aſcribi. Pythagoræ uero eſſe pertinax fama antiquitaſq; uendicant. Et id ipſum auctoritatatem uoluminibus affert: ſi quis alius curæ ſuæ opus illo uiro dignum iudicauerit. Quod feciſſe ſcimus Cleemporum: cū & alia ſuo ex nomine ederet quis credet? Democriti certe chirocineta eſſe conſtat. At in iis ille poſt pythagoram magorum ſtudioſiſſimus quanto portētoſiora tradit? Aglaophotin hærbam quæ admiratione hominum propter eximium colorem acceperit nomen: in marmoribus arabiæ naſcentem perſico latere. Qua de cauſa & marmaritiden uocari. Magos utiq; ea uti: cum uelint deos euocare. Achemenidon colore eſt electri ſine folio naſcens in tardiſtalis indiæ. Cuius radix in paſtillos digeſta in dieq; pota in uino noxii per cruciatus nocte confiteantur omnia per uarias numinum imaginationes. Eandem hippophoruadem apppellat: quoniam equæ præcipue caueant eam. Theombrotion. xx. ſchœnis a Cloaſpe naſci pauonis picturis ſimilem odore eximio. Hāc autem a regibus ſperſarum comedi aut bibi contra omnia corporum incommoda: ſtabilitatemq; mētis & iuſtitiæ uocari. Eandem deniq; ſemniona potentiæ maieſtate appellari. Aliam deinde abamātidē armeniæ cappapociæq; alūnam. Ac admota leones reſupinari cum hiatu laxo. Nominis cauſam eſſe q; conteri nequeat. Arianidem in arianis gigni igneam colore. Colligi cum ſol in leone ſit. Huius tactu puncta oleo ligna accendi: therionarca in cappadocia & miſcia naſcente: & omnes feras torpeſcere: nec niſi hyenæ urinæ aſperſu recreari. Ethiopida in merore naſci. Ob id & meroidem appellari: folio lactucæ. hydropicis utiliſſimam e mulſo potam. Ophiuſam in elephantine eiuſdem æthiopiæ liuidam: difficilemq; aſpectu: qua pota terrorem minaſq; ſerpentium obſeruari: ita ut mortem ſibi eo metu conſiſcāt: ob id cogi ſacrilegos illam bibere. Aduerſari autem ei palmeum uinum. Thalaſſeglen indum amnem inueniri: quæ ob id nomine alio potamautis appellatur. Hac pota lymphari homines obſeruantibus miraculis. Theangelida in libano ſyriæ dicteo cretæ mōtibus & babylone & fuſis perſidis naſci: qua pota magi diuinent. Gelotophyllida in bactris & circa boryſtenē. Hæc ſi bibatur cum myrrha & uino: uarias obſeruari ſpecies: ridendiq; finem non fieri ni potis nucleis pineæ nucis cum pipere & melle in uino palmeo. Syſſitie terida a cōuictu in perſide nominari: quoniā hilarentur illa eadē proto media: qua primatum apud reges optineant. Caſignetē: quoniā ſecū ipſa naſcat: nec cū ullis aliis herbis. Eandē Dionyſio nymphadē: quoniā uino mire cōueniat. Heliaten uocāt in themiſcyra regione & ciliciæ mōtibus maritimis: folio myrti. Hac cū adipe leonino decocta addito croco & palmeo uino pungi magos & per ſaq; reges: ut fiat corpus aſpectu iucundū. Ideo eandē helliocallidē nominari. Hermeſias ab eodē uocat ad liberos generādos pulchros bonoſq;. Nō herba: ſed cōpoſitio e nucleis pineæ nucis tritis cum melle myrrhe croco uino palmeo: poſtea admixto theōbrotio & lacte bibere generat os iubet: & a conceptu puerperas partū nutriētes ita fieri excellentes aio & forma: atq; bonos. Harū omniū magica quoq; uocabula ponit. Adiecit his Apollodorus aſſectator eius herbā eſchynomenē: quoniā appropinquāte manu folia cōtraheret. Aliā crocidē: cuius tactu phalāgia morerēt. Crateias oenotheridem: cuius aſperſu e uino feritas oium aialium mitigaret. Anacāpſerotem celeber arte grāmatica paulo ante cuius oino tactu redirent amores uel cū odio depoſiti. Et abunde ſit hactenus ſit attigiſſe inſigna magoq; in iis herbis alio de his aptiore dicturus loco.

De eriphia & lanaria & ſtracioti medicinæ. CA. XVIII.

Eriphiam multi prodidere. Scarabenum hæc in habena habet ſurſum deorſum decurrētē cū ſono hedi: unde & nomen accepit. Hac ad uocem nihil præſtantius eſſe tradunt. Herba lanaria ouibus ieiunis data: lactis abūdatiam facit. Eq; nota lactoris uulgo eſt plena lactis: quod deguſtatum uomitiones concitat. Eandem hanc aliqui eſſe dicūt: & alii ſimilem illi: quam militarem uocant: quoniam uulnus ferro factum nullum non intra dies quinq; ſanat ex oleo impoſita. Celebratur autem a græcis ſtraciotes. Eſt ea in ægypto tantum: & inundatione nili naſcitur aizoo ſimilis: ni maiora haberet folia. Refrigerat mire: & uulnera ſanat ex aceto illita: item ignes ſacros ac ſuppurationes. Sanguinem quoq; qui defluit a renibus pota cum thure maſculo mirifice ſiſtit.

De herba quæ naſcitur in capite ſtatuæ: & de herba de fluminibus: & herba lingua: & cribro: & fimetis: & rhodora: & impia: & ueneris pectine: & nodia: & philanthropo: & canaria lappa. & tordyle: & de gramine: & dactylo & fœno græco medicinæ. CA. XIX.

Erba in capite ſtatuæ nata collecta; alicuius in ueſtis panno: & alligata in lino ruſſo capitis dolorem confeſtim ſedare traditur. Herba quecūq; e riuis aut fluminibus ante ſolis ortum collecta: ut nemo colligentem uideat: contra tertianas adalligata leuo brachio: ita ut æger quid ſit illud ignoret: tertianas arcere tradit. Lingua herba naſcitur circa fontes. Radix eius combuſta & trita cum adipe ſuis: adiiciunt ut nigra ſit & ſterilis: alopecias emendat unguentum in ſole. Cribro in limite abiecto: herbæ intus extantes decerptæ: adalligataq; grauidis: partus accelerant. Herba quæ gignit ſupra fimenta ruris: contra anginas efficaciſſime pollet ex aqua pota. Herba iuxta quam canes urinam fundunt euulſa ne ferro attingatur: luxatis celerrime medetur. Rumbotinum arborem demonſtrauimus inter arbuſta. Iuxta hāc uiduā uite naſcit herba: quam galli rhodoram uocant caulē habet uirgæ

ſiculneæ modo geniculatum folia urtice in medio exalbida: eadem procidente tempore tota rubentia: florem argenteum: præcipua contra tumores feruoreſq; & collectiones. Cum axungia uero ueteri tuſa: ita ut ferro non attingatur: qui perunctus eſt: ſi deſpuat ad ſuam dexteram ter: efficacius remediũ eſſe aiunt: ſi tres quoq; trium nationum homines perũgãt dextrorſus. Herba impia uocatur incana: toris maris aſpectu thyſi modo ueſtita atq; capitata. Inde alii ramuli aſſurgunt ſua capitella gerentes: ob id impiam appellauere: quoniam liberi ſuper parentem excellant. Alii potius ita appellatam: q; nullum animal eam attingat: exiſtimauere. Hæc inter duos lapides trita feruet: præcipuo aduerſus anginas ſuco lacte & uino admixto: mirumq; traditur nunquam ab eo morbo tentari qui guſtauerint. Itaq; & ſuibus dari: quæq; medicamentum id noluerint haurire: eo modo interire. Sunt qui & in auium nidis inſeri aliquid ex ea putent: atq; ita non ſtrangulari pullos auidius deuorantes. Veneris pectinem appellãt a ſimilitudine pectinum. Cuius radix cum malua tuſa omnia corpori infixa extrahit. Veternoſa curat quæ exedum uocatur. Nodia herba coriariorum officinis etiam hilaris eſt: aliiſue. Nomas curat. Efficaciſſimamq; aduerſus ſcorpiones eſſe potam in uino aut poſca reperio. Philatropon herbam græci appellant irſutam: quoniã ueſtibus adhereſcat. Ex hac corona impoſita capitis dolores ſedantur. Nã quæ canaria apppellatur lappa cum plantagine & millefolio trita ex uino carcinomata ſanat: ternis diebus ſoluta. Medeť & ſuis hæc effoſſa ſine ferro: & addita in colluuiem poturis uel ex lacte & uino. Quidam adiiciunt & fodientem dicere oportere: hæc eſt hærba argemon: quam Minerua repperit ſuibus is remedium: qui de illa guſtauerint. Cordylen alii ſemenſilis eſſe dixerunt. Alii hærbam per ſe quam & ſyreon uocauerunt. Neq; aliud de ea proditum inuenio q̃ in montibus naſci: combuſtam potu ciere menſes: & pectoris excreationes. Efficaciore etiam nunc radice. Succo eius ternis obolis hauſto renes ſanari. Addi radicem eius & in malagmata. Gramen ipſum eſt inter hærbas uulgatiſſimum. Geniculatis ſerpit internodiis: crebroq; ab iis & ex cacumine nouas radices ſpargit. Folia eius in reliquo orbe in eilitatem faſtigiantur. In pernaſo tantum hederacea ſpecie denſius q̃ uſq; fruticante: flore odorato candido/q; lumentis hærba non alia gratior ſiue uiridis ſiue in fœno ſiccata. Tũditur aſpera aqua. Succum quoq; eius in pernaſo excipi tradunt propter ubertatem. Dulcis enim hic eſt. In uicem eius in reliqua parte terrarum ſuccedit decoctum ad uulnera conglutinanda: quod & ipſa hærba tuſa preſtat. Tueturq; & ab inflammationibus placat. Decocto adiicitur uinum ac mel: ab aliquibus & thuris & piperis myrrhæq; tertiæ portiones. Rurſuſq; coquitur in æreo uaſe ad dentium dolores & epiphoras. Radix decocta in uino torminibus medetur & urinæ difficultatibus. Vlceribus ueſicæ. Calculos frãgit. Semen uehemẽtius urinam impellit. Aluum uomitioneſq; ſiſtit. Priuatim autem draconum morſibus auxiliatur. Sũt qui geniculaix. uel unius uel e duabus tribuſue hærbis ad hunc articulorum numerum inuolui lana ſuccida nigra iubeant ad remedia ſtrumæ panorũue. Ieiunum debere eſſe qui colligat. Ita ire in domũ abſentis cui medeatur: ſuperuenientiq; ter dicere ieiũno ieiunum medicamentum dare. Atq; ita adalligare: triduoq; id facere. Quod e graminum genere ſeptem internodia habet: efficaciſſime capiti contra dolores adalligatur. Quidam propter ueſicæ cruciatus decoctum ex uino gramen ad dimidias e balneis bibi iubent. Sunt qui & aculeatum gramen uocant trium generum cum in cacumine aculei ſint plurimum: quod illi dactylon uocant: hos conuolutos naribus inſerunt: extrahuntq; ſanguinis ciendi gratia. Altero quod eſt aizoo ſimile ad paronychia & pterygia unguium: & cum caro unguibus excreuerit utuntur cum axungia. Ideo dactylon appellantes quia digytis medeatur. Tertium genus dactyli ſed tenuis naſcitur in parietibus aut regulis. Huic cauſtica uis eſt. Siſtit ulcera quæ ſerpunt. Gramen capiti circundatum ſanguinis e naribus fluctiones ſiſtit. Camelos autem necare traditur in babylonis regione id quod iuxta uias naſcitur. Nec fœnogræco minor auctoritas: quod telin uocant: alii carphos. Aliqui buceras: alii egoceras: quoniam corniculis ſemen eſt ſimile: nos ſiliciam: quod quo modo ſereretur ſuo loco diximus. Vis eius ſiccare: mollire: diſſoluere. Succus decocti fœminarum pluribus malis ſubuenit ſiue duricia ſiue tumor: ſiue contractio ſit uuluæ: fouentur: inſidunt: infuſum quoq; prodeſt. Furfures in facie extenuat. Spleni addito nitro decoctum & impoſitum medetur: item ex aceto. Sic iocineri decoctum. Diocles difficile perientibus ſemen eius dedit acetabuli menſura tritum in nouem cyathis ſapæ ad tertias partes bibere: ut qui biberint in calida lauarentur. Et in balneo ſudãtibus dimidium ex relicto iterũ dedit: mox a balneo reliquũ pro ſummo auxilio. Farinã fœnogræci cũ hordeo aut lini ſemine decoctã aqua mulſa contra uuluæ cruciatus ſubiecit. Itẽq; ipoſuit imo uẽtri. Lepras lẽtigines ſulphuris pari portione mixta farina curauit nitro ante præparata cute ſæpius die illinens: pungiq; præcipiens Theodorus fœnogræco miſcuit quartam partem purgati naſturtii acerrimo aceto ad lepras. Damion fœnogræci ſemen acetabuli dimidia menſura cum ſapæ & aquæ nouem cyathis ad menſes ciendos dedit potu. Nec dubitatur quin decoctum eius utiliſſimum ſit uuluis interaneiſq; exulceratis: ſicuti ſemẽ articulis atq; præcordiis. Si uero cum malua decoquatur: poſtea addito mulſo potus ante cætera uuluis interaneiſq; laudat. Quippe cum uapor quoq; decocti plurimum proſit. Alarumq; etiam grauæolentiam decoctum fœnogræci ſemen emendat. Farina prurigines capitis furfureſq; cum uino & nitro celeriter tollit. In hydromelite autem decocta addita axungia genitalibus medetur: item pano perotidi podagræ: chirahræ: articulis: carnibuſq; quæ recedunt ab oſſibus. Aceto uero ſubacto luxatis. Illinitur & lyeni decocta in aceto & melle tantum. Carcinomata ſubacta ex uino purgat. Mox addito melle perſanat. Sumitur & ſorbitio e farina ad pectus exulceratum longãq; tuſſim. Diu decoquitur: donec amaritudo deſinat. Poſtea mel additur. Nunc ipſa claritas hærbarum dicetur.

Natura Hærbaꝝ Sponte Naſcentium. CA. I.

IPSA QVAE NVNC DICETVR HAERBARVM CLARITAS medicinæ tãtũ gratia gignẽte eas tellure:in admirationẽ curæ priſcoꝝ diligẽtiæq; aſum agit.Nihil ergo intentatũ inexptumq; illis fuit. Nihil deinde occultatũ qd nõ prodeſſe poſteris uellẽt. At nos elaborata iis abſcõdere ac ſupprimere cupimus:& fraudare uitã etiam alienis bonis. Ita certe recõdunt q pauca aliqua nouere:inuidẽtes aliis:& neminẽ docere ĩ auctoritatẽ ſciẽtiæ eſt. Tantũ ab excogitãdis nouis ac adiuuãda uita mores abſunt. Sũmumq; opus ingenioꝝ diu in hoc fuit:ut intra unũquẽq; recte facta ueterum perirent. At hercule ſingula quoſdam inuenta deorum numero addidere:omniomq; uitam clariorem fecere cognominibus hærbarum tam benigne gratiam memoria referente. Non æquæ hæc cura eoꝝ mira eẽt in iis:quæ ſatu blãdiunt:aut cibo inuitãt ſed culmina quoq; montium inuia & ſolitudines abditas omniſq; terræ fibras ſcrutati inuenere:qd quæq; radixpolleret:ad quos uſus hærbarum folia ptinerent:etiã quadrupedum pabulo intacta ad ſalutis uſus uertẽtes.

Qui latine uſus hærbaꝝ ſcripſerint:& quando ad romanos notitia eaꝝ peruenerit: & qui primi græcoꝝ de his compoſuerint:& de hærbaꝝ inuentione:& antiqua medicina:& quare minus exercean tur earum remedia:& de cynorhodo:& de dracunlo medicinæ CA. II.

Inus hoc q̃ par erat:noſtri celebrauere omniũ utilitatũ & uirtutum rapaciſſimi. Primuſq; & m diu ſolus idem ille.M.Cato omniũ bonaꝝ artiũ magiſter paucis dũtaxat attigit. Boum etiam medicamina non omiſſa. Poſt eum unus illuſtrium tentauit.C.Valgius eruditione ſpectatus: imperfecto uolumine ad Diuum Auguſtum:inchoata etiã præfatione religioſa:ut omnibus malis humanis illius potiſſimum principis ſemp medicetur maieſtas. Ante condiderat ſolus apud nos:qd̃ equidem inueni. Pompeius Leneus Magni Pompeii libertus:quo primum tempore hanc ſcientiam ad noſtros perueniſſe animaduerto. Nãq; Mithridates maximus ſua ætate regum:quem debellauit Pompeius:omnium ante ſe genitorum diligentiſſimus uitæ fuiſſe argumentis præterq̃ fama intelligitur. Vni ei excogitatum quottidie uenenũ bibere:præſumptis remediis:ut conſuetudine ipſa innoxiũ fieret. Primo inuenta genera antidoti:ex quibus unum etiam nomen eius retinet. Illius inuentum autumãt ſanguinem anatũ ponticaꝝ miſcere:antidotis quoniam ueneno uiuerent. Ad illum Aſclepiadis medẽdi arte clari:uolumina compoſita extant:cũ ſollicitatus ex urbe Roma præcepta pro ſe mitteret. Illum ſolũ mortalium Mithridatẽ.xxii.linguis locutum certum eſt. Nec de ſubiectis gentibus ullum hominem p interpretem appellatum ab eo annis.lvi.quibus regnauit. Is ergo in reliqua ingenii magnitudine medicine peculiariter curioſus ab hominibus ſubiectis:qui fuere pars magna terrarum:ſingula exquirens: ſcrinium commentationum harum & exemplaria effectuſq; in archanis ſuis reliquit. Pompeius autẽ omni regia præda potitus:trafferre ea ſermone noſtro libertum ſuum Leneum grãmaticæ artis doctiſſimum iuſſit. Vitæq; ita profuit nõ minus qua reipublicæ uictoria illa. Præter hos græci auctores medicinæ prodidere:quos ſuis locis diximus. Ex iis Crateias:Dionyſius:Metrodorus ratione blãdiſſima: ſed qua nihil pene aliud q̃ rei difficultas intelligatur. Pinxere namq; effigies herbarum:atq; ſubcripſere effectus. Verum & pictura fallax eſt ex coloribus tã numeroſis:præſertim in æmulatione naturæ:multumq; degenerat tranſcribentiũ ſors uaria. Præterea parum eſt ſingulas earum ætates pingi: cum quadripartitis uarietatibus anni faciem mutent. Quare cæteri ſermone eas tradidere. Aliqui effigie quidẽ indicata & nudis quidem plerũq; nominibus defuncti:quoniam ſatis uidebatur poteſtates uimq; demõſtrare querere uolentibus. Nec eſt difficile cognitu. Nobis certe:exceptis admodum paucis contigit reliquas contẽplari ſcientia Antonii Caſtoris:cui ſumma auctoritas erat in ea arte noſtro æuo. Viſendo hortulo eius:in quo plurimas alebat:centeſimum ætatis annum excedens nullum corporis malum expertus ac ne ætate quidem memoria aut uigore concuſſis. Nec aliud mirata magis antiquitas reperiẽt. Inuenta iampridem ratio eſt prænuntians horas non modo dies ac noctes ſolis lunæq; defectuum. Durat tamen tradita perſuaſio in magna parte uulgi ueneficiis & herbis id cogi. In eo nãq; fœminarum ſcientiam præualere. Certe quid non repleuere fabulis colchis Medea:aliæq;? In primiſq; italica circe diis etiam adſcripta? unde arbitror natum ut Aeſchylus e uetuſtiſſimis in poetica re refertã italiam hærbarũ potentia proderet. Multiq; circeios agros ubi habitauit illa: in magno argumento etiamnum durante in marſis a folio eius orta gente:quos eſſe domitores ſerpentium conſtat. Homerus quidem primus doctrinaꝝ & antiquitatis parens:multus alias inadmiratione. Circes gloriã herbaꝝ ægypto tribuit:tum etiã cum rigaretur ægyptus illa non autem eẽt:poſtea fluminis limo inuecta. Herbas certe ægyptias a regis uxore traditas ſuæ Helenæ plurimas narrat:ac nobile illud nepentes obliuionem triſtitiæ ueniãq; afferens:& ab Helena utiq; omnibus mortalibus propinãdum. Primus autem omnium:quos memoria nouit. Orpheus de his herbis curioſius aliqua prodidit. Poſt eum Muſeus & Heſiodus polion hærbã in quãtum mirati ſunt:diximus. Orpheus & heſiodus ſuffitiones cõmẽdauere. Homerus &

alias nominatim herbas celebrat: quas suis locis dicemus. Ab eo Pythagoras clarus sapientia primus uolumen de earum effectu composuit. Apollini: Aesculapioq; & in totum diis immortalibus inuentione & origine assignata. Composuit & Democritus: ambo peragratis pfidis arabiæ æthiopiæ ægyptiq; magis. Adeoq; ad hæc attonita antiquitas fuit: ut affirmaret etiam incredibilia dictu Xanthus hystoriarum auctor in prima earum tradidit occisum draconis catulum reuocatum ad uitam a parēte herba: quā balin nominat. Eadēq; tillonem quem draco occiderat: restitutum saluti. Et luba in arabia herba reuocatum ad uitam hominem tradit. Dixit Democritus: credidit Theophrastus eē herbam: cuius cōtactu illatæ ab alite: quam rettulimus: exiliret cuneus a pastoribus arbori adactus. Quæ etiā si fide carēt admirationem tamen implent: coguntq; confiteri multum esse: quid uero superſit inde & plerosq; uideo existimare: nihil non herbarum ui effici posse. Sed plurimas uires esse icognitas. Quorum numero fuit Herophilus clarus in medicina: a quo ferunt dictum quasdā etiā fortassis calcatas ꝑdesse. Obseruatum certe est inflāmari uulnera ac morbos superuētu eorum: qui pedibus iter confecerint. Hæc erat antiqua medicina: quæ tota nigrabat in græciæ linguas. Sed quare nunc nō plures noscuntur causæ? ni si q; eas agrestes litterarūq; ignari experiuntur: utpote qui soli inter illas uiuant. Præterea securitas quærendi obuia medicoꝝ turba. Multis etiam inuentis noia desunt: sicut illi quā rettulimus in frugū cura scimusq; defossam in angulis segetis præstare ne qua uis intret. Turpissima causa raritatis: qđ etiam q sciunt: demonstrare nolunt: tanq; ipsis pariturū sit quod tradiderint aliis. Accedit ratio inuentionis anceps. Quippe etiam in repertis: alias inuenit casus: alias (ut uere dixerim) deus. Insanabilis ad hosce annos fuit rabidi canis morsus: pauorem aquæ: potusq; omnis afferens odium. Nuper cuiusdam militantis in prætorio mater uidit in quiete ut radicem siluestris rosæ: quam cynorhodon uocant: eblanditam sibi aspectu pridie in fruteto mitteret folio bibendam in lacte. In lusitania res gerebaē hispaniæ proxima parte. Casusq; accidit: ut milite a morsu canis incipiēte aquas expaueſcere superueniret epistola orātis: ut pareret religioni. Seruatusq; est ex insperato. Et postea quisquis auxiliū simile tentauit. Alias apud auctores cynorhodi una medicina erat ipongiolæ quæ in mediis spinis eius nascitur cinere cum melle alopecias capitis expleri. In eadem prouintia cognoui in agro hospitis nuper ibi repertum dracūculum appellatum caulem pollicali crassitudine uersicoloribus uiperarum maculis: quā ferebāt contra omniū morsus esse remedium. Alius est quē nos in priori uolumine eiusdem nominis diximus: sed huic alia figura. Aliudq; miraculū exeūtis e terra ad primas serpentiū uernationes bipedali fere altitudine rursusq; cum iisdem in terram se condentis: nec oīno occultato eo apparet serpens: uel hoc per se satis officioso naturæ munere: si tantum præmoneret: tempusq; formidinis demonstraret.

De quodā pestifero fonte germaniæ: & de britānia: & maximis morboꝝ doloribus. CA. III.

Ec bestiarum solū ad nocendum scelera sunt: sed interim aquaꝝ quoq; ac locoꝝ. In germania trans rhenum castris a Germanico Cæsare promotis maritimo tractu fons erat aquæ dulcis solus: qua pota intra biennium dentes deciderent. Compagesq; in genibus soluerentur. Stomacacen medici uocabant & sceletirben. Ei malo reperta auxilio est herba: quæ uocatur britānica non neruis modo & oris malis salutaris: sed contra anginas quoq; & contra serpentes. Folia habet oblonga nigra: iraodem nigram. Succus eius exprimitur & ex radice. Florem uibones uocant: qui collectus prius q̄ tonitrua auditanē: & deuoratus securos in totū reddit frisi qua castra erant nostris demōstrauere illā. Miror quidē quæ nominis esset causa: nisi forte cōfini occeano britāniæ ueluti propinquæ dicauere. Nō enim inde appellatam eam: quoniā ibi plurima nasceretur certum est. Etiā tum britānia libera fuit qdē: & hic quondam ambitus nominibus suis eas adoptandi: ut docebimus feciſse reges: ut res tanta debeatur: herbam inuenire: uitam iuuare nō fortassis credet aliquis: cum hæc nostra friuola quoq; existimētur: adeo deliciis fordent: etiam quæ ad salutem pertinent. Auctores tamē quarum inueniuntur in primis celebrare par est: effectu earum digesto in genera morborum. Qua quidē in reputatione misereri sortis humanæ subit: & præter fortuita casusq; & nomina quæ omnis hora excogitat ad milia morborum singulis mortalibus timenda. Qui grauissimi ex iis sint discernere stultitia prope uideri potest: cū suus cuiq; ad præsens quisq; atrocissimus uideatur. Et de hoc tamen iudicauere aui experimento aspimos cruciatus esse calculorum a stillicidio ueſicæ. Proximū stomachi tertiū eorum qui in capite dolēant. Nō ob aliud fere morte consita græcis: & noxias herbas demōstratas miror equidem. Nec uenenorum tantū: quoniā ea conditio uitæ est: ut mori plerūq; etiam optimi portus sit: tradatq; Varro Seruium Clodiū equitē romanū magnitudine doloris in podagra coactū ueneno crura perunxisse: & postea caruisse sensu omni æque q̄ dolore in ea parte corporis. Sed quæ fuit uenia mōstrandi qua mentes soluerentur? Partus eliderenē? multaq; similia? Ergo nec abortiua dico. Ac ne amatoria qdē memoro. Lucullū iperatorē clarissimū amatorio periisse. Nec alia magica portenta: nisi ubi cauenda sunt aut coarguēda in primis fide eoꝝ dānata. Satis operæ fuit abūdeq; pstitū uitæ salutares dixisse ac postea iuēta.

De moly: & dodecatheo: & pæonia uel pētorobo uel glycylide: & panace uel asclepio: & heracleo panace: chironio: & panace centaureo: uel pharnaceo: & heracleo siderio; & hyoscyamo uel apollinari siue altercangeno. CA. IIII.

Audatissima herbarum est Homero teste quā uocari ab diis putant moly. Ast inuentionem I eius Mercurio assignat. Contraq; summa uenefica demonstrat. Nasci eam hodie circa phenēum & in cyllene archadiæ tradunt. Specie illa homerica radice rotunda nigraq; : magnitudine cepæ folio scyllæ: effodi autem difficulter. Græci auctores florem eius luteum pinxere: cum Home

rus candidum ſcripſerit. Inueni e peritis hærbarum medicis qui in italia naſci eã diceret: afferriq; cãpania mihi aliquot diebus effoſſam inter difficultates ſaxeas radicis triginta pedes lõgæ. Ac ne ſic qdẽ ſolidæ ſed abrutæ. Ab ea maxima auctoritas hærbæ eſt: quã dodecatheon uocant: oĩum deoꝝ maieſtatẽ cõmendantes. In aqua potã oĩbus morbis mederi tradũt: Folia eius ſeptẽ lactucis ſimillima exeunt lutea radice. Vetuſtiſſima inuentu peonia eſt: Nomẽq; auctoris retinet. Quã quidã pentorobon appellãt: alii glycyſiden. Hæc quoq; difficultas eſt: q; eadem aliter alibi nuncupatur. Naſcit opacis montibus caule inter folia digytorum quattuor ferente in cacumine ueluti græcas nuces quattuor aut quinq;. In eſt iis ſemen copioſum: rubrum: nigrũq;. Hæc medetur & fauoꝝ in quiete ludibriis. Precipiunt eruere noctu: quoniã ſi picus martius uideat: tuendo in oculos impetũ faciat. Panaces ipſo noie omniũ morborũ remedia promittit: numeroſum & diis inuentoribus adſcriptum. Vnum quippe aſclepion cognominatur: quoniã is filiã panaciã appellauit. Succus eius eſt coactus ferulæ: qualẽ diximus. Radix eſt multi corticis & ſalſi. Hac euulſa ſcrobem repleri uario genere frugum religio eſt: ac terræ piamentũ. Vbi: & quo fieret modo: & quale maxime ꝓbaretur inter peregrina docuimus. Id qd̃ e macedonia affertur bucolicon uocant armentariis ſponte erumpentẽ ſuccũ excipientibus: hoc celerrime euaneſcit. Et in aliis autẽ generibus improbatur maxime nigrũ ac molle. Id. n. argumentũ eſt cæra adulterati. Alteꝝ genus heracleon uocãt: & ab Hercule inuentũ tradunt. Alii origanũ heracleoticũ ſilueſtre: quoniã ẽ origano ſimile: radice iutili. De origano diximus. Tertiũ panaces chironeon cognominat ab iuentore. Foliũ eius lappato ſimile maius tamen & hirſutius. Flos aureus: radix parua. Naſcitur pinguibus locis. Huius flos efficaciſſimus eoq; amplius q̃ ſupradicta ꝓdeſt. Quartũ genus panaces ab eodẽ Chirone reptum centaurion cognominat. Sed & pharnaceon in cõtrouerſia inuẽtionis a Pharnace rege deductũ. Serit hoc longioribus q̃ cætera foliis: & ſerratis. Radix odorata in umbra ficcat: uinoq; gratiã adiicit. Huius genera duo fecere: alteꝝ leuioris folii: alteꝝ tenuioris. Heracleon ſideriõ & ipſum ab Hercule inuentũ eſt: caule tenui digytoꝝ quattuor altitudine. Flore puniceo: foliis coriandri. Iuxta lacus & amnes inuenit. Oĩaq; uulnera ferro illata efficaciſſime ſanat. Et Chironis inuentũ ampelos quæ uocat cheronia: de qua diximus inter uites. Sicuti de herba cuius inuentio aſſignat Mineruæ Herculi quoq; eã adſcribunt: quæ appollinaris apud arabas altercũ ſiue altercangenum: apud græcos uero hyoſcyamus appellat. Plura eius genera. Vnũ nigro ſemine floribus pene purpureis ſpinoſum. Talis naſcitur in galacia. Vulgare aũt cãdidius eſt & fructicoſius: altius papauere. Tertii ſemẽ irionis ſemini ſimile: & omnia inſaniam gignentia: capitiſq; uertigines. Quartũ genus molle: languinoſum pinguius cæteris. Candidi ſeminis: in maritimis naſcens hoc recepere medici. Item ruffi ſeminis nõnunq̃ ante candidũ ruffeſcit: ſi nõ ematuruit: improbaturq;. Ex alioqn nullum niſi cũ inaruerit legit: natura uini. Ideoq; mentẽ caputq; infeſtãs. Vſus ſeminis & per ſe & ſucco expreſſo. Exprimitur ſeparatim: & caulibus foliiſq; utunt & radice: temeraria in totũ (ut arbitror) medicinæ. Quippe etiam foliis conſtat mentem corrũpi: ſi plura q̃ quattuor bibantur. Etiã anti qui in uino febrem depelli arbitrabant. Et oleum fit ex ſemine: ut diximus: quod ipſum auribus infuſum tentat mentem: mireq; contra uenenum remedia ꝓdidere iis: qui id bibiſſent: & ipſum pro remediis: adeo nullo omnia experiendi fine: ut cogerentur etiam uenena prodeſſe.

De linozoſte parthenio hermupoa ſiue potius mercuriali: & achillea: & panace heraclea ſideritis millefolio. & de ſcopa regia: & hermineo teucrio ſplenio: de melampodio ſiue helleboro: quotue eoꝝ genera: & de nigro helleboro & albo medicinæ: & quãdo detur: & quomodo ſumendum: & qbus nõ dandum: & q; mures necat. CA. V.

Inozoſtis ſiue parthenion a Mercurio inuẽtus eſt: ideo apud græcos hermupoan multi uocãt.

I Eam apud nos oẽs mercurialẽ. Duo eius genera: maſculus & fœmina quæ efficacior: caule cubitali interdũ ramoſo in cacumine: ocino anguſtioribus foliis geniculis denſis: alaꝝ cauis multis: ſemine in geniculis depẽdente: fœmine copioſo: mari iuxta genicula ſtatim rariore ac breui: contortoq;. Fœminæ ſoluto & candido. Folia maribus nigriora: fœminis candidiora: radix ſuperuacua: prætenuis. Naſcunt in campeſtribus cultis. Mirum eſt quod de utroq; eoꝝ genere prodit. Vt mares gignant hunc facere: ut fœminæ illam. Hoc contingere ſi a conceptu ſuccus ꝓtinus bibatur in paſſo: edant ue folia decocta ex oleo & ſale: uel cruda ex aceto. Quidã decoquunt eam in nono fictili cum heliotropio: & duabus aut tribus ſpicis donec decoquat. Decoctũ dari iubent: & hærbam ipſam in cibo altero die purgationi: mulieribus per triduum: quarto die a balneo coire eas. Hippocrates miris laudibus in mulierũ uſu prædicauit illas. Eaſq; ad hunc modum adhuc medicorum nemo nouit. Ille eas uuluæ cum melle uel roſaceo uel lilineo uel irino admouit: item ad ciendos menſes ſecundaſq;. Hoc idem præſtare potu fotuq; dixit. Inſtillauit auribus ſurdis ſuccum inunxitq; cum uino uetere. Aluo folia impoſuit: epiphoris: ſtranguriæ & ueſicæ. Decoctũ eius dedit cũ myrrha & thure. Aluo quidẽ ſoluendæ: uel in febri decoquitur quantũ manus capiat in duobus ſextariis aquæ ad dimidias: bibit ſale & melle admixto: necnõ cum uulga ſuis aut gallinaceo decoctum ſalubrius. Purgationis cauſa putauere aliqui utranq; dandam: ſiue cum malua decoctum. Thoracẽ purgat. Bilẽ detrahũt. Sed ſtomachum lædunt. Reliquos uſus dicemus ſuis locis. Inuenit & achilleon Achilles diſcipulus Chironis: qua uulneribus mederetur: quæ ob id achilleos uocatur. Hac ſanaſſe Telephum dicitur. Alii primũ eruginem inueniſſe utiliſſimam emplaſtris: ideoq; depingitur ex cuſpide decutiens eã gladio in uulnus Telephi. Alii utroq; uſum medicamento uolunt. Aliqui & hanc panacem heracleon: alii ſideriten. Hanc apud nos millefoliam uocant cubitali ſcabo ramoſam: minutioribus q̃ſcæliculi foliis ueſtitam ab imo. Alii fatentur quidem illam uulneribus

utilem:ſed uerã.achilcon eſſe ſcapo cæruleo pedali:ſine ramis ex omni parte ſingulis foliis rotundis ele/ganter ueſtitam.Alii quadrato caule:capitibus marrubii folio quercus.Hãc etiam præciſos neruos glu/tinare faciunt.Alii ſidetiten in maceriis naſcentem cum teritur fœdi odoris.Etiãnum aliam ſimilẽ huic ſed candidioribus foliis & pinguioribus tenuioribus cauliculis in uineis naſcentem.Aliam uero binum cubitorum ramulis exilibus triangulis:folio ſilicis:pediculo lõgo:betæ ſemine:omnes uulneribus præ/cipuas.Noſtri eam quæ eſt latiſſimo:folio ſcopã regiam uocãt.Medetur anguinis ſuum.Inuenit & teu/cer eadem ætate teucrion quam quidam Hemionion uocant:ſpargentẽ iuncos tenues:folia curua aſpe/ris locis naſcentem:auſtero ſapore:nunq̃ florentem.Neq; ſemen gignit.Medetur lyenibus. Cõſtatq; ſic inuẽtam:cum exta ſuper eam proiecta eſſent:fertur adhæſiſſe lyeni:eumq; inaniſſe.Ob id a quibuſdam ſplenion uocatur.Narrant ſues qui radicem eius edũt ſine ſplene inueniri.Rami hyſopi ſurculoſam:fo/lio ſabæ.Eodem noie appellant:& colligi florentẽ adhuc iubent adeo florere nõ dubitant:maximeq; ex ciliciis & pyſidiæ montibus laudãt.Melampodis fama diuinationis artibus nota eſt. Ab hoc appellatur unum hellebori genus melãpodion.Aliqui paſtorẽ eodem nomine inueniſſe tradũt:capras purgari pa/ſtore illo animaduertente datoq; lacte eaq; ſanaſſe prætidas furentes.Quãobrem de oĩbus eius generi/bus dici ſimul cõuenit.Prima duo ſunt candidũ ac nigrum.Hoc radicibus tantũ intelligi tradũt pleriq;. Alii folia nigri platãi ſimilia & minora nigrioraq;:& pluribus diuiſuris ſciſſa.Albi betæ incipiẽtis. Hæc quoq; nigriora & canaliũ dorſo rubeſcentia.Vtraq; caule palmi ferulaceo bulboq; tunicis cõuoluto ra/dice fibrata cepaq; modo.Nigro equi boues ſues necantur.Itaq; cauent id cũ candido ueſcantur.Tempe ſtiuum eſſe tradunt meſſibus.Plurimũ aũt naſcitur in oeta monte.Et optimũ uno eius loco pyram.Ni grum ubiq; ꝓuenit:ſed melius in helicone:qui mons & aliis laudaſ hærbis.Candidum ꝓbaſ oeteũ. Se/cundum põcum.Tertio loco heleaticũ:quod in uitibus naſci ferũt.Quarto ꝓnaſum:quod adulteratur ætolico ex uicino.Nigrum ex iis melampodion uocant:quo & domos ſuffiũt purgantq; aſpergentes ſe & pecora.Cum precatione ſolẽni hoc & religioſius colligitur.Primum enim gladio circunſcribitur.De inde qui ſucciſurus eſt ortum ſpectat.Et precatur ut id liceat ſibi concedentibus diis facere.Obſeruatq; aquilæ uolatus:fere enim ſecantibus iter eſt.Et ſi prope aduolauerit:moriturum illo anno qui ſuccidit augurium eſt.Nec album facile colligitur:caput aggrauans maxime:niſi præſummatur aliũ:& ſubinde uinum ſorbeatur:celeriterq; fodiatur.Nigrum alii entomon uocãt:alii polyrrhyſon:purgat ꝓ inferna. Candidum autem uomitione.Cauſaſq; morborum extrahit.Quõdam terribile.Poſtea tam ꝓmiſcuũ ut pleriq; ſtudiorum gratia ad prouidenda acrius quæ cõmentabantur:ſæpius ſumptitauerint. Carnea dem reſponſurum Zenonis libris.Druſum quoq; apud nos tribunorum populariũ clariſſimũ:cui ante omnes plebs adſtans plauſit:optimates uero bellum marſicum imputauere:cõſtat hoc medicaméto li/beratum comitiali morbo in antycira iſula.Ibi.n.tutiſſime ſummitur:quoniã(ut diximus)ſeſamoides admiſcent.Italia ueratrum uocat.Farina eorum per ſe & mixta radiculæ qua lana diximus lauari ſternu tamentum facit.Amboq; ſomnum . Legũtur autem tenuiſſimæ radices breueſq; ac uelut decurtatæ ẽt hæ.Nam ſumma quæ eſt craſſima cepis ſimilis canibus tantum datur purgationis cauſa.Antiqui radi/cem corticemq; carnoſiſſimum eligebãt:quo tenuior eximereť medulla.Hanc humidis ſpongiis oper/tam turgeſcentemq; in longitudinem findebant.Deinde fila in umbra ſiccabãt iis utentes.Nunc ramu/los ipſos ab radice ſua grauiſſimi corticis ita dantes.Optimum quod acre guſtu:feruenſq; in frangendo puluerem emittit.Durare uim eius.xxx.annis ferunt.Nigrũ medetur paralyticis inſaniẽtibus hydropi/cis dũmodo citra fibrim:podagris ueteribus:articulariis morbis.Trahit aluum & bilem pituitaſq;. Ex aqua datur ad leniter molliendam aluum plurimum drachma:modice quattuor obolis. Miſcuere aliq & ſcamoneam:ſed tutius ſalem.In dulcibus datum copioſius periculum ĩfert.Oculorum caliginem fo/tu diſcutit.Ob id quidam & inunxere.Tritum ſpumas ſuppurata duritias concoquit:& purgat.Itẽ fiſtu las tertio die exemptum.Verrucas tollit cum ſquamis æris:& ſandaraca.Hydropicorum uentri impo/nitur cum farina hordeacea & uino.Pecorum & iumẽtorum pituitas ſanat ſurculo per aurem traiecto: & poſtero die eadem hora exempto.Scabiem quadrupedũ cũ thuræ & cæra ac pice uel cũ piſſeleo.Albũ optimum:qđ celerrime mouet ſternutaméta:ſed multũ terribilius nigro:ꝑcipue ſi qs apparatũ poturo rũ apud ãtiquos legat:cõtra horrores ſtrãgulatus ĩtẽpeſtiuas ſomni uires ſingultus ĩfinitos aut ſternuta méta ſtomachi diſſolutiones tardiores uomitus aut longinquores:exiguos aut nimios.Quippe alia dare ſoliti:quæ concitarent uomitiones ipſumq; helleborum extraherent medicamẽtis aut clyſteribus: ſæ/pe etiam ſanguine uenis emiſſo.Iam uero & cum proſpere cedat terribilius uiſu in uariis coloribus uo/mitionum:& poſt uomitiones obſeruatione alui:balnearum diſpenſatione:totius corporis cura antece dente:omnia hæc magno terrore & fama.Nãq; tradũt abſumi carnem ſi coquatur una. Sed antiquoq; uitium erat:q; propter hos metus partius dabãt:cũ celerius erũpat:quo largius ſumiť. Themiſon binas nõ amplius drachmas donauit:ſequẽtes & q̃ternas dedere.Claro Herophili preconio q helleboq; fortiſ ſimi ducis ſimilitudini æquabat.Concitatis enim intus omnibus ipſum in primis exire. Præterea miꝝ inuentum eſt:q; inciſum forficulis ut diximus:cribrãt:cortex remanet.Hoc inanito medula cadit.Hæc in nimia purgatione data:uomitiones ſiſtit:Cauendũ eſt fœlici quoq; cura ne nubilo detur die: quippe impatibiles cruciatus exiſtunt.Nam æſtate potius q̃ hyeme dandũ nõ eſt in dubio.Corpus ſeptem die/bus præparandum cibi acribus:abſtinentia uini:quarto & tertio de uomitionibus:pridie cœnæ abſti/nentia.Albũ e dulci daſ:aptiſſime uero in lacte aut pulte.Nuper inuenere diſſectis raphanis inſerere hel lebo:rurſuſq; cõprimere raphanos;ut tranſeat ius;atq; eo lenimẽto dare.Reddi poſt quattuor fere ho

ras incipit. Totū opus ſeptenis peragit horis. Medet ita morbis comitialibus: ut diximus: uertigini: melancholicis: inſanientibus: limphaticis: elephātiæ albæ: lepris: tetano: tremulis: podagricis: hydropicis: incipiētibuſq; tympanicis: ſtomachicis: ſpaſticis: clinicis: iſchiadicis: q̄rtanis quæ aliter nō deſinat: tuſſi ueteri: inflāmatiōibus tormībus redeūtibus: Vetāt dari ſenibus & pueris. Itē mollibus ac fœminei corporis: animæue exilibus aut teneris: & fœminis minus q̄ uiris. Itē timidis: aut ſi exulcerata ſint p̄cordia: uel tumeant: minimeue ſanguinē excreantibus: cauſariis uel latere: uel faucibus. Medet extra corporis eruptionibus pituitæ cū axungia ſalſa illitū: item ſuppurationi ueteri. Mures poléta admixtū necat. Galli ſagittas in uenatu helleboro tingūt: circūciſoſq; uulnere teneriorem ſentiri carnē affirmat. Muſcæ quoq; necantur albo trito & cum lacte ſparſo. Eodem & phthiriaſi emendatur.

De mīthridatia & ſcordoti ſiue ſcordio: & polemonia uel philæteria uel chilio dynama: & eupatoria & cētaurea ſiue chironia: & de lecto centaureo libadio felle terræ & triorche medicinæ. CA. VI.

Pſi Mithridati Crateias adſcripſit unam mithridanion uocatā. Hinc folia duo a radice achanto ſimilia. Caulis inter utraq; ſuſtinēs roſeum florem. Alteram lenem ſcordotin ſiue ſcordion ipſius manus adſcriptam: magnitudine cubitali: quadrangulo caule ramoſam quærne ſimilitudine foliis lanuginoſis. Reperitur in ponto campis pinguibus humidiſq; guſtus amari. Eſt & alterius generis: latioribus foliis: mentaſtro ſimilis: plurimoſq; utraq; ad uſus per ſe & inter alia in antidotis. Polæmoniam alii philæteriam a certamine regum inuentionis appellant. Capadoces aūt chiliodynamam radice craſſa: exilibus ramis: quibus in ſummis corymbi dependent: nigro ſemine cætero rutæ ſimilis. Naſcitur in montoſis. Eupatoria quoq; regiam auctoritatem habet. Caulis lignoſi nigricātis hirſuti: cubitalis aliquando: & amplioris folii per interualla. v. folii aut canabis per ambitū inciſis qnquepartito: nigris & ipſis pulmoſiſq; radice ſuperuacua. Semen dyſentericis in uino potum auxiliatur unice. Centauria curatus dicitur Chiron cum Herculis exceptus hoſpitio ptractāti arma: ſagitta excidiſſet in pedem quare aliqui chironium uocant. Folia ſunt lata & oblōga: ſerrata ambitu dēſa ab radice: caules ternū cubitoq; geniculati. In iis capita ceu papaueris. Radix uaſta rubeſcens: tenera fragiliſq; ad bina cubita madida. Succo amara cū q̄dā dulcedine. Naſcit in collibus pingui ſolo. Laudatiſſima arcadia: elide: meſſenia: pholoe & lyceo atq; in alpibus: pluribuſq; locis i lycia. Quidā & ex ea lyciū faciūt. Vis in uulneribus tāta ut cohæreſcere ēt carnes tradāt: ſi coquant ſimul. In uſu radix tantū duabus drachmis bibenda qbus dicetur: ſi febris ſit: in aqua trita: cæteris in uino. Medet & oīum morbis decocte ſuccus. Eſt alteq; centaurion cognomine lecton: minutis foliis: quod aliqui libadion uocant: quoniā ſecundū fontes naſcitur: origani ſimile: anguſtioribus & longioribus foliis angulosa caule paululum alto fruticanti flore lichnidis: radice tenui & ſuperuacua ſucco efficax. Ipſa hærba autūno legitur: ſuccus e fronde. Quidā caules concīſos madefaciunt diebus. xviii. atq; ita exprimunt. Hoc centaurion noſtri fel terræ uocant: pp amaritudinem ſummam. Galli exacū: quoniam oīa mala medicamenta potum e corpore exigat: per aluum. Tertia eſt centauris cognomine triorches. Qui eam ſecat rarū eſt ut nō uulneret ſeſe. Hæc ſuccum ſanguinē mittit. Theophraſtus defendi eā: impugnariq; colligentes tradit a triorche accipitrū genere: a quo & nomen accepit. Imperiti confundunt hæc oīa: & uni generi aſſignant.

De climēo & gētiana & lyſimachia & parthenide & artemiſia & ambroſia & nymphea heracleo ſiue rhopalo & euphorbia medicinæ. CA. VII.

Limenos a rege hærba appellata eſt hederæ foliis ramoſa caule inani articulis præcincta: odore graui & ſemine hederæ: ſilueſtribus & montoſis naſcens. Quibus morbis pota medeat: dicemus. Sed hic indicandū eſt dum medeat: ſterilitatem pota ēt in uiris fieri. Græci plātagini ſimilem eſſe dixerunt: caule q̄drato: folliculis cū ſemine inter ſe implexis: uelut in polypoq; cirris. Et ſuccus autē in uſu. Vis eius ſumma in refrigerādo. Gentianā inuenit Gentius rex illyrioq; ubiq; naſcentem: in illyrico tamen præſtantiſſimā folio fraxini: ſed magnitudine lactucæ: caule tenero pollicis craſſitudine: cauo & inani: ex interuallis foliato. trium aliquando cubitoq;: radice lenta: ſubnigra ſine odore aquoſa: montibus ſubalpinis plurima. Vſus in radice & ſucco. Radicis natura eſt excalfactoria: ſed pregnantibus non bibenda. Inuenit & Lyſimachus herbā lyſimachiam: quæ ab eo nomen retinet: celebrata Eraſiſtrato. Folia habet ſalicis uirida: florē aureum: fruticos: ramulis erectis graui gignit in aquoſis. Vis eius tanta eſt: ut iumentis diſcordantibus iugo impoſita aſperitatem cohibeat. Mulieres quoq; hac gloriam affectauere. In quibus Artemiſia uxor Mauſoli adoptata hærba quæ antea pthenis uocabatur. Sunt qui ab artemide Artemiſiā cognominatā putent: quoniā priuatim medicat fœminaq; malis. Abſinthii aūt modo fruticoſa maioribus foliis pinguibuſq;. Ipſius duo genera. Altera latioribus foliis: altera tenera tenuioribus: & non niſi in maritimis naſcens. Sunt qui in mediterraneis eodē noīe appellant ſimplici caule: minimis foliis: flores copioſi erumpētes: cū uua matureſcit odore non iucundo: quā quidā botryn alii ambroſiam uocant. Talis in cappadocia naſcit. Nymphea nata tradit a nympha Zelotypia erga Herculem mortua. Quare heracleon uocant aliqui: alii rhopalon a radice clauæ ſimili. Ideoq; eos qui bibāt eam. xii. diebus coitu geniturāq; priuari. Laudatiſſima in orchomeno & marathone Boœtimadon uocant qui ſemen edunt. Naſcitur aquoſis foliis magnis & aliis ex radice prodeuntibus flore lilio ſimili: & cū defloruerit capiti papaueris. In caule ſecatur autumno. Radix nigra in ſole ſiccat. Aduerſaturq; aluinis. Eſt & alia nymphea in theſſalia amne pæneo: radice alba: capite luteo: roſæ magnitudine. Inuenit & patruum noſtroq; ætate rex Iuba quā appellauit euphorbiam medici ſui nomine & fratris muſæ: a quo

Diuum Auguſtum conſeruatum indicauimus. Idem fratres inſtituere a balneis frigida multa corpora aſtringi. Antea non erat mos niſi calida tantum lauari ſicut apud Homerū etiā inuenimus. Sed Iubæ uolumen quoq; extat de ea hærba & clarum præconium. Inuenit eam in monte atlante: ſpectatur foliis achantinis. Vis tanta eſt: ut uel e longinquo ſuccus excipiatur inciſæ conto. Suſcipitur excipulis uētriculo hædino. Humor lactis uidetur effluere. Siccatur conto. Sic thuris effigiē hēt. Qui colligūt clarius uident. Cōtra ſerpētes medet. Quacūq; parte pcuſſa uortice inciſo & medicamento addito. Ibi geruli qui legūt: hedino lacte adulterāt: ſed diſcernit igni. Id. n. qđ ſincerū non eſt faſtidiendū odorem habet. multum infra hunc ſuccū eſt qui in gallia fit ex hærba chamelea granū cocciferente. Fractus ammoniaco ſimilis eſt: etiam leui guſtu os accenſum diu detinens: & magis ex iteruallo donec fauces quoq; ſiccet.

De plātagine & bugloſſo: & cynogloſſo: & buphthalmo: & ſcythica: & de ſpartania. & hippice: & iſchæmone: & betonica: & cantabiaca: & conſiligine: & hyberida: & chelidonia: & canaria & elaphoboſco: & dictanno: & ariſtolochia: & quod eius delectatione inuoluant piſces: & ſtatim capiantur: & medicinæ contra ſerpentium ictus ex hærbis quas ſuperius nominauit. CA. VIII.

Elebrauit & Themiſon medicus uulgarem hærbam plantaginem tanq; inuētor uolumine de ea edito: Duo eius genera. Minor anguſtioribus foliis & nigrioribus: linguæ pecorum ſimillimis: caule anguloſo in terram inclinato in pratis naſcēs. Altera maior foliis lateq; modo inclūſa: quæ quia ſeptena ſunt quidam eam heptapleuron uocauere. Huius & caulis cubitalis eſt & napi ſimilis. Naſcitur in humidis multo efficacior. Vis mira in ſiccando denſandoq; corpore canteri uicem optinens. Nulla res æque ſiſtit fluctiones: quas græci rheumatiſmos uocant. Iungitur huic boglos ſoſboum linguæ ſimilis: cui præcipuum q; in uinum deiecta animi uoluptates auget: & uocatur euphraſinū. Iungit & cynogloſſos caminas imitans linguas: topiariis operibus gratiſſima. Aiuntq; quæ tres thyrſos ſeminis emittat: eius radicem potā ex aqua ad tertianas prodeſſe: quæ q̄ttuor ad quartanas. Eſt alia ſimilis ei & quæ ferat lappas minutas. Eius radix pota ex aqua ranis & ſerpētibus aduerſat. Eſt & buphthalmos ſimilis boum oculis: folio fœniculi: circa oppida naſcens fruticoſa caulibus: qui & manduntur decocti. Quidam cachlam uocant. Hæc cum cæra ſteatomata diſcutit. In uenere hærbas & uniuerſæ gentes. Scythia eam primum: quæ ſcytice uocatur: circa boetiam naſcēs prædulcis. Aliam quoq; utiliſſimā quā ſpartaniam uocant. Magna & ea cōmendatio: q; in ore eam habentes famem ſitimq; non ſentiunt. Idem p̄ſtat apud eos hippice dicta: q; in equis quoq; eūdem effectum habeat. Tradūtq; his duabus hærbis ſcythas ēt in duodenos dies durare in fame ſitiq;. Iſchemonē thracia inuenit: qua ferunt ſanguinem ſiſti: non aperta modo uena: ſed etiam p̄ciſa. Serpit e terra milio ſimilis: foliis aſperis & lanuginoſis: farcitur in nares. Quæ in italia naſcitur & ſanguinem eodem adalligata ſiſtit. Vetones ī hiſpania eam quæ betonica dicitur in gallia. In italia aūt ſerratula a græcis ceſtron aut pſychotrophon ante cunctas laudatiſſima. Exit anguloſo caule cubitorum duum a radice ſpargens folia fere lappati ſerrata ſtamine purgateo. Folia ſiccātur in farinam plurimos ad uſus. Fit uinum ex ea & acetum ſtomacho & claritati oculorum. Tantūq; gloriæ habet: ut domus in qua ſata ſit tuta exiſtimetur a piaculis omnibus. In eadē hiſpania inuenta eſt cantabrica per Diui Auguſti tempora a cantabris reperta. Naſcitur ubiq; caule iunceo pedali in quo ſunt floſculi oblongi uelut calathi. In iis ſemen perq̄ minutū. Nec alias defuere hiſpaniæ hærbis exquirendis: ut in quibus etiānum hodie in uiroꝝ lætiore conuictu potionem e cētum hærbis muſo additis credidere ſaluberrimam ſuauiſſimāq;. Nec quiſq̄ genera eaꝝ iam nouit aut multitudinē. Numerus tantum conſtat in nomine. Noſtra ætas meminit hærbam in marſis repertam. Naſcitur & aquiculis circūuicum neruesiæ: uocatur cōſiligo. Prodeſt ut demonſtrabimus ſuo loco deploratis in pthiſi. Inuenit nuper & Seruilius Democrates primus medentium quam appellauit hiberidam quāq̄ ficto nomine inuentioni eius aſſignato carmine. Naſcitur maxime circa uetera monumenta parietinaſq; & inculta itinerum. Floret ſemper folio naſturtii: caule cubitali: ſemine tam paruo ut uix aſpici poſſit. Radici odor naſturtii. Vſus æſtate efficacior: & recenti tantum. Tunditur difficulter. Coxendicibus & articulis oībus cum axungia modica utiliſſima: uiris plurimū quaternis horis: fœminis minus dimidio adalligata: ut dein in balneum deſcēdatur in calidam: & poſtea oleo & uino corpus perungatur: diebuſq; uicenis interpoſitis idem fiat ſiqua admonitio doloris ſuperſit. Hoc modo rheumatiſmos oēs ſanat oculos. Imponitur nō in ipſa inflāmatione: ſed imminuta. Aialia quoq; inuenere herbas: in primiſq; chelidoniam. Hac enim girundines oculis pullorum in nido reſtituūt uiſum: ut quidam uolūt etiam erutis oculis. Genera eius duo. Maior fruticoſo caule: folio paſtinacæ erraticæ ampliore: ipſa altitudine duum cubitoꝝ. Colos albicans: flos luteus. Minori folia hederæ rotundiora minus candida. Succus croci mordax. Semen papaueris. Florent aduentu hirundinum. Diſceſſu marceſcunt. Florentibus ſuccus exprimitur: & in æreo uaſe cum melle attico leniter cinere feruenti decoquitur: ſingulari remedio contra caligines oculorum. Vtuntur & per ſe ſucco in collyriis: quæ chelidonia appellant ab ea. Inuenerunt & canes canariam: qua faſtidium deducunt: eamq; in noſtro conſpectu mandunt: ſed ita ut nunq̄ intelligat quæ ſit: etenim depaſta cernitur. Notata eſt aut animalis huius malignitas in alia herba maior. Percuſſus. n. a ſerpente: mederi quadā ſibi dicitur: ſed illā homine inſpectante non decerpit. Simplicius ceruæ monſtrauere elaphoboſcon: de qua diximus. Item ſeſeli enixæ a partu dictamum oſtēdere (ut indicauimus) uulneratæ eo paſtæ ſtatim decidentibus telis. Non eſt alibi q̄ in creta: ramis prætenue: pulegio ſimile: fetuens & acre guſtu: foliis tantū utuntur. Flos nullus ei eſt: aut ſemen aut caulis. Radix tenuis & ſuperua-

cua. Et in creta autem non ſpatioſe naſcitur: mireq; a capris expetit. Pro eo eſt & pſeudo dictamū multis in terris naſcēs: folio ſimili: ramulis minoribus a q̄buſdam cōdris uocatū. Minoris effectus ſtatim intelligit. Dictamū. n. minima portione accēdit os. Qui legere eā: in ferula uel arundine cōdunt: pligātq; ne potentia euneſcat. Sunt q̄ dicant utrāq; naſci multifariā: ſed deteriores in agris pinguibus: uerā quidā dictamū non niſi in aſperis. Eſt & tertiū genus dictamū uocatū: ſed neq; facie neq; effectu ſimile folio ſiſybrii: ramis maioribus, pcedente pſuaſione illa: quicqd in creta naſcit: infinito pītare cæteris eiuſdē generis alibi genitis. Proxime qđ in parnaſo: alioquin herbifere eſſe. Et peliū montem in theſſalia. Et teletrium ī euboea. Et totā arcadiā ac laconicā. Tradunt arcades quidē nō medicaminibus uti: ſed lacte circa uer: quoniā tunc maxime ſuccis herbæ turgeāt: medicenturq; ubera paſcuis. Bibunt aūt lac uaccinum: quoniā boues omniuoræ ſunt in herbis. Potētia eaq; per quadrupedes ēt nunc duobus claris exemplis manifeſta fit. Circa abderā & limitē: qui Diomedis uocat equi paſti iflammant rabie: circa pothniā uero & aſini. Inter nobiliſſimas ariſtolochiæ nomē dediſſe grauidæ uidētur: quoniā eſſet ariſte leuchuſes. Noſtri malū terræ uocāt: & q̄ttuor genera eius ſeruant. Vnū tuberibus radicū rotundis foliis inter maluam & hederā nigrioribus pinguioribuſq;. Alteq; maſculæ radice longa quattuor digytoq; lōgitudine baculi craſſitudine. Tertiū lōgiſſimæ tenuitatis uitis nouellæ cui ſit p̄cipua uis: quæ clematicis uocatur: ab aliis cretica. Oēs colore buxeo: caulibus paruis: flore purpureo. Ferunt baculas paruas ut cappari. Valent radice tantū. Eſt & quæ piſtolochia uocat quarti generis: tenuioriq; pxime dicta: denſis radicis capillamentis iunci plenioris craſſitudine. Hanc qdam polyrrhizon cognominant. Odor oīum medicatus. Sed oblonga radice tenuioriq; gratior. Carnoſi. n. eſt corticis: unguentis quoq; nardinis cōueniens. Naſcuntur pinguibus locis & cāpeſtribus. Effodere eas meſſibus tēpeſtiuū: ita deiquāmato terreno ſeruantur. Maxime tamen laudat pontica. Et in quocūq; genere ponderoſiſſima quæq; medicinis aptior. Rotunda cōtra ſerpentes. Oblonga in ſumma tamē gloria eſt etiam mō. A conceptu admota uuluis in carne bubula mares figurat: ut tradit. Piſcatores campaniæ radicē eam: quæ rotunda eſt: uenenū terræ uocant: coramq; nobis contuſam immixta calce in mari ſparſere: aduolant piſces cupiditate mira: ſtatimq; examinati fluitant. Quæ polyrrhizos cognominat: conuulſis cōtuſis ex alto præcipitatis radice pota ex aqua utiliſſima eſſe tradit. Semine pleureticis & neruis cōfirmare excalfacere. Eadē ſatyrion eſt. Verum & effectus eaq; uſuſq; dicendi ſunt. Ordiendūq; a maloq; omnium peſſimo: id eſt ſerpentiū ictu. Medetur ergo britannica herba. Panaces geneq; oīum radix e uino. Chironiæ & flos & ſemen potū illitūq; ex uino & oleo. Priuatimq; quæ cunila bubula appellat. Polemonia uel phileteris radicis drachmis q̄ttuor ex mero. Teucria: ſideritis ſcordotis: ex uino priuatim ad angues potæ & illitæ: ſiue ſucco ſiue folio ſiue decocto. Cētauriæ maioris radice drachma in uini albi cyathis tribus. Gentiana p̄cipue aduerſus angues duabus drachmis cū pipere & ruta uini cyathis. vi. ſiue uiridis ſiue ſicca. Et lyſimachiæ odorē fugiunt ſerpentes. Datur ex uino percuſſis chelidonia. Morſibus imponit betonica p̄cipue: cuius uis tanta perhibetur: ut incluſæ circulo eius ſerpentes ipſe ſeſe interimat flagellando. Datur & ad ictus ſemen eius denarii pondere cum tribus cyathis uini: uel farina drachmis tribus ſextario aquæ imponitur. Cantabricæ: dictami: ariſtolochiæ radicis drachma in uini hemina ſæpius bibēda: prodeſt & illita ex aceto. Similiter piſtolochiæ. Quin & omnino ſuſpenſa ſupra focum fugat e domibus ſerpentes.

De argemonia: & agarico: & echyo: & hyoſcyamo: & hierabotane: & blattaria: & lemonia & q̄nq; folio: & dauco: & perſolata: & arctio: & cyclamino: & peucedano. CA. IX.

a Rgemonia quoq; radice eius denarii pōdere in uini cyathis tribus potat. Plura de ea cōuēit dici cæteriſq; q̄. primū noiabunt. In eo aūt genere medēdi primū conuenit: quāq; noiari: in quo maxīe ualebit. Folia habet anemonæ æqualia diuiſa apii mō: caput in cauliculo papaueris ſilueſtris: itē radicem. Succū croci colore acrē & acutū. Naſcit & in aruis apud nos. Noſtri tria genera eius faciunt: & id demū, pbant cuius radix thus redoleat. Agaricon ut fungus naſcit in arboribus circa boſphorū: colore candido. Dat obolis q̄ttuor contritū cū binis cyathis aceti mulſi. Id qđ in gallatia naſcit infirmius habet. Præterea mas ſpiſſior amariorq;. Hic & capitis dolores facit. Fœmina ſolutior in initio guſtus dulcis: mox ī amaritudinē trāſit. Echyos utriuſq; generis pulegio ſimilis. Foliis coronata: drachmis duabus ex uini cyathis q̄ttuor dat. Itē altera quæ lanugie diſtinguit ſpinoſa: cui & capitula uiperæ ſimilia ſunt hæc ex uino & aceto. Quidā arcion plonatam uocant: cuius folio nullum eſt latius: grandes lappas ferentem. Huius radicē decoctam ex aceto dant potui. Hyoſcyamū contuſum cum foliis ex uino datur peculiariter cōtra aſpidas. Nulla tamē romanæ nobilitatis plus habet q̄ hierabotanē. Aliqui pariſtereon: noſtri uerbenacā uocāt. Hæc eſt quā legatos ferre ad hoſtes indicauimus. Hac louis menſa uertit. Domus purgātur: luſtrāturq;. Genera eius duo ſunt. Folioſa quā fœminā putant. Mas ratioribus foliis. Ramuli utriuſq; plures: tenues: cubitales: anguloſi. Folia minora q̄ quercus: anguſtioraq;: diuiſuris maioribus: colos glaucus: radix longa: tenuis. Naſcitur ubiq; in planis aquoſis. Quidā non diſtinguunt: ſed unū oīno genus faciūt: quoniā utraq; eoſdē effectus habeat. Vtraq; ſortiunt galli: & p̄cinūt relpōſa. Sed magni utiq; circa hanc inſaniunt. Hac punctos impetrare quæ uelint: febres abigere: amicitias concilare: nulliq; non morbo mederi. Colligi circa canis ortū debere: ita ut ne luna aut ſol conſpiciat: fauis ante & melle terræ ad piamentū datis. Circunſcriptā ferro effodi ſiniſtra manu: & in ſublime tolli. Siccari in umbra ſeparatim: folia: caulem: radicē. Aiuntq; ſi aqua ſpargat triclinīū: qua maduerit: lætiores conuictus fieri. Aduerſus ſerpentes cōteritur ex uino. Eſt ei ſimilis uerbaſco hærba: quæ ſæpe fallit p ea capta: foliis minus cādidis: cauliculis pluribus: flore luteo. Hac abiecta blattas ī ſe cōtrahit: ideoq; romæ blatta

riam uocatur. Lemonium ſuccum lacteū mittit: concreſcentē gūmi modo humidis locis. Datur denarii pōdus in uino. Quinq; foliū nulli ignotū eſt: cum etiā fraga gignendo cōmendet. Græci uocant pentapetes ſiue chamezeleon ſiue pentaphillon. Cum effodit rubrā habet radicē. Hæc inarceſcens nigreſcit & anguloſa fit. Nomen a numero foliorū habet. Et ipſa herba incipit & deſinit cum uitæ. Adhibetur & purgādis domibus. Aduerſus ſerpētes bibitur & eius radix quæ ſparganion uocat & ex uino albo. Dauci genera q̄ttuor fecit Petronius. Diodotus quæ ꝓſequi nihil attinet: cū ſint differentiæ duæ. Probatiſſimæ in creta mox in achaia & in ſiccis ubicūq; nati: fœniculi ſimilitudine: cādidioribus foliis & minoribus hirſutiſq;. Caule pedali recto: radice ſuauiſſimi guſtus & odoris. Hoc genus ī ſaxoſis naſcit meridianis. Reliqua genera ubiq; naſcunt terrenis collibus limitibuſq; nec niſi pingui ſolo: foliis coriandri: caule cubitali: capitibus rotūdis: ſæpe pluribus q̄ ternis radice lignoſa: ſed cum inaruerit ſuperuacua. Semen eius cymino ſimile: prioris milio albū acre odoratum oībus & feruens. Secundū priore uehemētius eſt: ideoq; parce ſummi debet. Si iam maxime tertiū genus facere libeat ē ſimile ſtaphylino: qđ paſtinacam erraticam appellāt: ſemine oblongo: radice dulci. Oīa hæc & hyeme & æſtate ſunt intacta q̄drupedi niſi poſt abortus. Ex aliis uſus ſeminis. Ex creta radicis & magis ad ſerpentes eſt. Bibit e uino drachma una. Datur & q̄drupedibus pcuſſis. Therionarca alia q̄ magica & in noſtro orbe naſcit: fruticoſa: foliis ſub uiridibus: flore roſeo. Serpētes necat cuicūq; admota fuerit. Et hæc torporē affert. Perſolatā quā nēo ignorat græci uero arcion uocāt folia habet maiora etiā cucurbitis & hirſutiora nigrioraq; & craſſiora: radicem albā & grandē. Hæc ex uino bibitur denariorū duum pondere. Itē cyclamini radix cōtra ſerpentes oēs. Folia habet miora q̄ hedera nigriora & tenuiora ſine angulis in qbus albicāt maculæ, Caule exiguo inani: floribus purpureis: radice lata: ut rapū uideri poſſit: cortice nigro. Naſcitur in umbroſis. A noſtris tuber terræ uocat. In oībus ſerēda domibus. Si ueꝝ eſt ubi ſata ſit nihil nocere mala medicamēta Amuletum uocant: narrantq; ea ebrietatē repſentari. Addita in uinū & radice & ſiccata ſcyllæ mō conſciſa reponitur: decoquiturq; eadem ad craſſitudinem mellis. Suū tamen uenenum ineſt ei: traduntq; ſi prægnans radicē tranſgrediat: abortum fieri. Eſt & altera cyclaminos cognomine ciſanthemos geniculatis caulibus ſuperuacuis a priore diſtans circa arbores ſe uoluens acinis hederæ: ſed mollibus. Flore cādido: ſpecioſo: radice ſuperuacua. Acini tantū in uſu: guſtu acri: ſed lēti. Siccantur in umbra: tuſiq; diuidunt in paſtillos. Mihi & tertia cyclaminos demōſtrata eſt: cognomīe chameciſſos uno oīno folio: radice ramoſa: qua piſces necabātur. Sed inter primas celebrat peucedanū: laudatiſſimū in ſardonia: mox ſamothrace. Caulis eſt ei tenuis: lōgus: fœniculo ſimilis: iuxta terrā folioſus: radice nigra: craſſa graui odore: ſuccoſa. Gignitur in montibus opacis. Fodit exitu autumni. Placēt tenerrimæ & altiſſimæ radices. Hæ concidūtur in q̄ternos digytos oſſeis cultellis: fundūtq; ſuccū in umbra capite prius & naribus roſaceo punctis: ne uertigo ſentiatur. Et alius ſuccus inuenit caulibus adhærens inciſiſq; manat. Probat craſſitudine mellea: colore ruſſo: odore ſuauiter graui feruēs guſtu. Et hic in uſu & radix: & decoctum eius pluribus medicamētis. Succo tamen efficaciſſimo q reſoluitur a maris amygdalis aut ruta. Bibiturq; contra ſerpentes & ex oleo punctos tuetur. Ebuſi quoq; quē nemo ignorat: fumo fugat ſerpētes. Priuatim aduerſatur ſcorpiōibus polymoniæ radix uel alligata tātum. Item phalangio ac cæteris minoribus uenenatis. Scorpiōibus ariſtolochia agaricum obolis q̄ttuor in uino mixti cyathis totidē. Verbenaca & phalangio cum uino aut poſca. Itē quinquefoliū daucū. Verbaſcū græci plomon uocant. Genera habet prima duo. Albū in quo mas intelligit. Alterū nigrum: in quo fœmina. Tertiū genus non niſi in ſiluis inuenit. Sunt folia braſſicæ latiora: piloſa: caulis erectus: cubitali amplior. Semē nigrum inutile. Radix una craſſitudine digyti. Naſcūtur & in cāpeſtribus. Silueſtri folia elelisphaci: alta: ramis lignoſis. Sūt & plomides duæ hirſutæ: rotūdis foliis: humiles. Tertia lignitis uocat. Ab aliis autē thryalis foliis ternis aut cū plurimum q̄ternis craſſis pinguibuſq;: ad lucernarū lumina aptis. Aiūt ī foliis eius quā fœmina diximus: ficus oīno nō putreſcere. Diſtingui genera hæc pene ſupuacuum eſt: cū ſint oīa eiuſdē effectus. Cōtra ſcorpiones bibit radix cū ruta ex aqua: magna amaritudine: ſed effectu pari. Telegonon herba ab aliis ſcorpion uocat ꝓp ſimilitudinē radicis: cuius tactu moriunt ſcorpiōes. Itaq; contra eorū ictus bibit. Scorpionē mortuū ſi qs helleboro cādido linat: reuiuiſcere aiunt. Telegonon oēm q̄drupedem necat impoſita uerēdis radice. Folio qdem intra eundē diem qđ eſt ſimile cyclomina: Ipſa geniculata naſcit in opacis. Scorpionibus aduerſat & betonicæ ſuccus ac plātaginis. Sūt & ramis uenena rubetis maxie: uidimuſq; pſyllos in certa mine patinis cādefactas admittētes ociore etiā q̄ iaſpidū pernice. Auxiliat eis phrynion in uino pota. Alii quī neurada appellāt: alii poterion floribus paruis: radicibus multis neruoſis bene olētibus. Item aliſma quā alii damaſanion: alii lyrō appellāt. Folia ei plātaginis niſi āguſtiora eēnt: & magis laciniōſa: cōuexaq; in terrā. Alias ēt uenoſa ſimiliter. Caule ſimplici & tenui: cubitali: capite thyrſi: radicibꝰ dēſis: tenuibꝰ: ut ueratri nigri: acribꝰ: odoratis: piguibus. Naſcit ī aquoſis. Alterū genus eiuſdē ī ſiluis nigrius maioribus foliis. Vſus in radice utriſq; aduerſus ranas & lepores marinos drachmæ pōdere in uino potum. Lepori marino aduerſat & cyclaminos. Veneni uim canis quoq; rabidi morſus habent: contra quos erit cynorhodū: de quo diximus. Plātago ad oēs beſtiarū morſus, pota atq; illita prodeſt. Betonica ex mero uetere. Periſtereos uocat caule alto foliato cacumine in alios caules ſe ſpargēs: columbis admodū familiaris. Vnde & nomen. Hanc habētes negāt latrari a canibus. Proxima ab his malis uenena ſunt q̄ ſibi metipſis hoīes excogitant. Cōtra hæc oīa: magicaſq; artes erit primū illud Homericū moly. Dein mithridatia & ſcordotis & centauriū. Pota oīa mala medicamenta exigit per aluū. Betonicæ ſemen in mulſo aut paſſo uel farine drachma in uini ueteris cyathis, iiii, uomere cogēdi atq; iterum bibere: iis q quottidie guſtent

eam nulla nocitura mala medicamēta tradunt. Poto ueneno aristolochia subuenit eadem mensura qua cōtra serpētes. Quinquefolii succus. Agaricū postq̄ uomuerit denarii pōdere ex aquæ mulsæ cyathis tribus. Anthyrrhinō uocat siue pharnarimō siue lychnis agria similis aparinæ radice nulla flore hyacinthi semine uitulinariū. Ex hoc punctos uenustiores fieri: nec ullo malo medicamēto lædi posse aut ueneno siqs in brachiali habeat: arbitrātur magi. Similiter eā quā eupleam uocāt: traduntq̄ ea punctos cōmendatioris esse famæ. Artemisiā quoq̄ secum habentibus negat nocere mala medicamēta bestiāue ullam: ne solē quidē. Bibit & hæc ex uino aduersus opiū. Alligata priuatim potens tradit: potaue aduersus ranas. Pericarpū bulbi genus ē. Duæ eius spēs: cortice rubro altera: altera nigro papaueri simile. Sed uis maior q̄ priori: utriq̄ aūt excalfaciēdo. lō cōtra dant cōtra quā & thus & panaces & chironiū p̄cipue. Hoc uero & cōtra fūgos. Vera & generati mēbratiq̄ singulis corpora morbis remedia subtexemus. Orsi a capite. Alopecias emēdat nymphæa & cicutæ radix: si una tritæ illinantur. Polythricha distat a callitricha q̄ iuncos albos habet & folia plura maioraq̄. Frutice quoq̄ maior est: & defluentē capillū cōfirmat: & densat. Itē lingulaca circa fontes nascēs: cuius radix admixta cōbusta teritur cū adipe suis nigræ: id quoq̄ excipit ut eius sit suis: quæ nunq̄ pepit. Sol deide plurimū confert illitæ. Similis usus est cyclamini radicis. Pruriginē ueratri radix tollit in oleo decocta uel in aq̄. Capitis dolori medet panacis oium genera radix in oleo cōtrita. Aristolochia & hiberis adalligata hora: uel diutius si pati possit comitante balnei usu. Medetur & daucū. Purgat aūt cyclaminos cū melle i nares addita: & ulcera capitis sanat illita. Medet & pristereos. Calcallia siue leontice uocat semen margaritis minutis simile dependēs iter folia grādia in montibus fere. Huius grana. xv. in oleo macerātur: atq̄ ita aduerso capillo caput ungitur. Fit & ex callitriche sternutamentū. Folia sunt lēticulæ similia. Caules iuncis tenuissimis: radice minima. Nascit in opacis & humidis: gustatu feruens. Hysopū in oleo cōtritum phthiriasi resistit & prurigini in capite. Est aūt optimū ciliciū e tauro mōte. Dein pamphyliū: & smyrnæū. Stomacho contrariū. Purgat cū fico sumptū per inferna: cū melle uomitiōibus. Putāt & serpentiū ictibus aduersari tritū cum melle & sale & cumino. Lō chitis nō (ut plerique existimauerunt) eadē est quæ & xiphion: aut phasganion q̄q̄ cuspidi similis semine. Habet. n. folia porri rubētia ad radicē & pluraq̄ in caule capitula p̄sonis comicis similia paruā exerentibus linguā radicibus p̄longis. Nascitur in sitiētibus. E diuerso xiphion & phasganion in humidis: cum primū exit: gladii p̄bet speciē caule duū cubitoꝝ: radice ad nucis auellanæ figuram fimbriata: quā effodi ante messes oportet: siccari in umbra. Superior pars eius cū thure trita æquo pōdere admixto uino: ossa fracta e capite extrahit: aut si qd in corpore suppurat: uel si calcata sunt ossa. Serpētes eadē contra uenena efficax. Caput in dolore ueratro in oleo uel rosaceo decocto tritoq̄ ungi cōuenit. Peucedano ex oleo uel rosaceo & aceto Tepidū hoc p̄dest & doloribus qui plerūq̄ ex dimidia parte capitis sentiunt: & uertigini. Perungūt & radice eius sudoris causa eliciēdi. quoniā caustica uis ei est. Psyllion alii cynoides: alii chrystalion: alii sicelion: alii cynomyian appellāt: radice tenui: supuacua: farmētosum: fabæ granis i cacumini bus: foliis coronopodi nō dissimilibus: semie aūt pulici: unde & nomē hoc in baccis. Ipsa hærba i uineis inuenit. Vis ei ad refrigerandū & discutiēdū ingēs. Semē in usu. Frōti imponit i dolore & tēporibus: ex aceto & rosaceo: aut posca. Ad cætera illinit acetabuli mēsura sextario aquæ dēsat ac cōtrahit. Tūc terere oportet: & crassitudinē illinere cuicūq̄ dolori & collectiōi inflāmationiq̄. Et uulneribus capitis aristolochia: fracta extrahens ossa: & in alia qdem parte corporis: sed maxime e capite. Similiter plystolochia.

De thysellio: & cētaurea: & chelidonia: & panace: & hyosciamo: & euphorbio. CA. X.

Hysselliū non dissimile apio. Huius radix cōmanducata purgat capitis pituitas. Oculoꝝ aciem centaurio maiore putant adiuuari: si addita aqua foueantur. Succo uero minoris cū melle cu
a lices nubeculas oscuritatē discuti: cicatrices extenuari. Albugines quidē etiā iumentoꝝ sideri
te. Iam chelidonia supradictis oibus mire medet. Panacis radicē cū polēta epiphoris imponit. Hyoscyami semen bibunt obolo tantūdem meconii adiiciētes: uinumq̄ ad epiphoras inhibendas. Adiungūt & gentianæ succū: quem collyriis acrioribus pro meconio miscent. Facit claritatē & euphorbiū in unctis. Instillat plantagini succus lippitudini. Caligines aristolochia discutit. Iberis adalligata capiti cū quinq̄folio epiphoras: & si qua i oculis uitia sunt: emēdat. Verba scū epiphoris imponitur. Peristereos ex rosaceo uel aceto: Ad hypochysis & caliginem cyclaminon in pastillos diluunt. Peucedani succū ut diximus ad claritatem & caligines cum meconio & rosaceo. Psyllion illitum fronti epiphoras suspendit.

De anagallide siue acoro: & mādragora: siue circelo: & cicuta: & cremno agrio: & molibdena: & capno: & alia: & acoro: & iride: & cotiledo: & aizoo: & andrachne: & erigero: & de ephemero: & de labro Veneris: & de ramiculo medicinæ: & de oris uitiis. CA. XI.

a Nagallida aliq corcoron uocant. Duo genera eius. Mas flore phœniceo: fœmina ceruleo: nō altiores palmo: frutice tenero: foliis pusillis: rotūdis: in terra iacētibus: nascunt in hortis & aquosis. Prior floret cerulea. Vtriusq̄ succus oculoꝝ caliginē discutit cū melle: & ex ictu eruorē & argema rubens: magis cum attico melle inunctis. Pupillas dilatat: & ideo hoc inunguntur ante qbus paracentesis fit. Iumentoꝝ quoq̄ oculis medentur. Succus caput purgat p nares infusus: ita ut deinde uino colluat. Bibitur & contra angues succi drachma in uino. Migꝝ q. fœminam pecora uitant. At si decepta similitudine (flore. n. tantū distant) degustauere: statim eam quæ asyla uocat in remedio quærunt. Ea a nostris ferus oculus nuncupatur. Præcipiūt aliqui effossuris ante solem ortum priusq̄ quicq̄ aliud loquātur ter salutare eam: tūc sublatam exprimere. Ita p̄cipuas esse uires. De ephorbio satis dictū est: cuius succus lippitudini si tumor erit. Item absinthium cū melle tritum, itēq̄ betonicæ farina cōueniet. Et egilopas sanat

hærba eodem noſe quæ in hordeo naſcit tritici folio ſemine contrito cū farina permixta impoſitaq; uel ſucco. Exprimitur hic e caulibus foliiſq; prægnantibus dempta ſpica: & in trimeſtri farina digerit in paſtillos. Aliqui & mandragora utebant. Poſtea abdicatur in hac curatiōe eſt. Sed epiphoris quod certum eſt medetur: & oculoꝝ dolori. Radix tuſa cum roſaceo & uino. Nam ſuccus multis oculoꝝ medicamētis miſcetur. Mandragorā alii circæum uocant. Duo eius genera. Candidus qui & mas: niger quæ fœmina exiſtimatur. Anguſtioribus foliis q̄ lactucæ. Hirſutis & caulibus: radicibus binis terniſue nigris foris. Intus albis: carnoſis: teneriſq; pene cubitalibus. Ferunt mala auellanaꝝ nucū magnitudine. Et iis ſemen ceu pyroꝝ album. Hoc alii arſen: alii morion: alii hyppoplomon uocāt. Huius folia alba q̄ alterius latiora ut lappati ſatiuæ. Cauent effoſſuri cōtrariū uentū. Et tribus circulis ante gladio circūſcribunt. Poſtea fodiunt ad occaſum ſpectātes. Succus ſit & e malis & e caule deciſo cacumine & radice. Punctis apta aut decocta utilis hæc uel ſurculo. Conciſa quoq; in orbiculos ſeruāt in uino. Succus nō ubiq; inuenitur: ſed ubi poteſt: circa uindemias quærit. Odor grauis ei ſed radicis & mali grauior. Mala maturata in umbra ſiccātur. Succus ex iis ſole denſat. Item radicis tuſæ: uel in uino nigro aut tertias decoctæ. Folia ſeruātur in muriis efficacius. Alias rorātium ſuccus peſtis eſt. Sic quoq; noxiæ uires. Grauedinē afferunt etiā olfactu: q̄q̄ mala in aliis terris mandantur. Nimio tamen odore obmuteſcunt ignari. Potu quidē largiore & moriuntur. Vis ſomnifica pro uiribus bibentium. Media potio cyathi unius. Bibitur & contra ſerpentes: & ante ſectiones unctioneſq; ne ſentiantur. Ob hæc ſatis eſt aliquibus ſomnum odore quæſiſſe. Bibitur & pro helleboro duobus obolis in mulſo. Efficacius helleborum ad uomitiōes & ad bilem nigram extrahendam. Cicuta quoq; uenenū eſt: publica athenienſium pœna inuiſa. Ad multa tamen uſus non omittendi. Semē habet noxium. Caulis autē eſt uiridis: & urit plerūq; ut in platanis. Lenis hic & genicularus ut calami nigricans. Altior ſæpe binis cubitis: in cacuminibus ramoſus. Folia coriandri tenuiora: graui odoratu. Semen aniſo craſſius: radice concaua nullius uſus. Semini & foliis refrigeratoria uis. quæ ſi enecat: incipiūt algere ab extremitatibus corporis. Remedium eſt: prius q̄ perueniat ad uitalia: uini natura excalfactoria. Sed in uino pota irremediabilis exiſtimat. Succus exprimit foliis floribuſq; tūc enim maxime tēpeſtiuus eſt & melior. Semine trito exp̄ſſus & ſole denſatus in paſtillos necat: ſanguinē expiſſando. Hæc altera uis. Et ideo ſic necatoꝝ maculæ in corporibus apparent. Ad diſſoluenda medicaméta utunt illo pro aqua. Fit ex eo ad refrigerandū ſtomachum malagma. Præcipuus tamē eſt ad cohibēdas epiphoras æſtiuas oculorūq; dolores ſedandos circūlitum. Miſcet collyriis. Et alios oēs rheumatiſmos cohibet. Folia quoq; tumorē oēm doloremq; & epiphoras ſedant. Anaxilaus auctor eſt mammas a uiginitate illitas ſemper eſſe ſtaturas. Quod certum eſt: lac puerperaꝝ mammis impoſita extīguit: Veneremq; teſtibus circa pubertatem illita. Remedia liberationi qbus bibenda cenſet: nō equidem præcipimus. Maxima uis terræ parthoꝝ: mox laconicæ: creticæ: aſiaticæ. In græcia uero megaricæ: deinde atticæ. Cremnos agrios gremias tollit oculorum impoſitus: tumorem quoq; polenta addita. Naſcit uulgo molibdena: ideſt plumbago etiā in aruo: folio lappati: craſſa radice hiſpida. Hæc cōmanducata: ſi oculis ſubinde religatur: plūbum quod eſt genus uitii: ex oculis tollit. Capnos prima quā pedes gallinaceos uocant: naſcens in parietinis: & ſæpius ramis tenuiſſimis ſparſiſq; flore purpureo uiridis: ſucco caligine diſcutit. Itaq; in medicamento oculoꝝ additur. Similis & nomine & effectu alia eſt capnos fruticoſa p̄tenera foliis coriandri: cineracei coloris: flore purpureo. Naſcit in hortis & ſegetibus hordeaceis. Claritatē facit inunctis oculis delachrymationēq; ceu fumus: unde nomen accepit. Eadē euulſa palpebras renaſci ꝓhibet. Acoron iridis folia habet anguſtiora tantū & lōgiore pediculo: radices nigras: minuſq; uenoſas. Cetero & has ſimiles irridis: guſtu acres: odore nō ingratas: ructu faciles. Optimæ pōticæ: dein galaticæ mox creticæ. Sed priæ i cholchide iuxta phaſin amnē: & ubicūq; i aquoſis. Recētibus uirus maius q̄ uetuſtis. Creticæ cādidiores ponticis. Siccant utribus in umbra digytalibus fruſtis. Necnō inueniunt qui oxymyrſine radicē acoron uocāt. Ideoq; quidam hāc acron agrion uocare malunt. Vis ei ad calfaciendū extenuandūq; efficax contra ſuffuſiones & caligines oculoꝝ ſucco eiuſdem poro: contraq; ſerpentes. Cotylodon paruula hærba cauliculo tenero: puſillo pingui folio: & coxendices. Naſcitur i maritimis petroſiſq; uiridis: radice oliuæ modo rotunda. Oculis medetur ſucco. Eſt aliud genus eiuſdem ſordidis foliis: latioribus: denſioribuſq; circa radicem uelut oculum cingentibus: aſperrimi guſtus: longiore caule: ſed ꝓgracili. Vſus eius ad eadē q̄ iridis. Aizoi duo genera: maius in fictilibus uaſculis ſerit: qđ aliq̄ buphthalmon uocāt: alii zopthalmō alii erogēneton: qđ amatoriis cōueniat. Alii hypogeſon: quoniā in ſuggrundis fere naſcit. Sunt q ambroſiā potius uocant: & qui amerimnon. Itali ſedū magnū: aut oculū: aut dygitellū. Alteꝝ minuſculū: qđ eritheles uocant: alii tritheles: quia ter floreat: alii chryſotheles: aliqui iſoetes. Sed alii itali ſedum: alii aizoum. Vtrūq; quoniā uireat ſemper. Aliqui ſemper uiuum. Maius cubiti altitudinē excedit craſſitudine pluſq̄ pollicari. Aliud in cacumīe linguæ ſimile carnoſum. pingue: largo ſucco: latitudine pollicari. Alia in terram conuexa: alia ſtantia: ita ut ambitu effigiem imitētur oculi. Quod minus eſt: in muris parietiniſq; naſcit: & tegulis. Fruticoſum a radice: & ſurſum uſq; ad cacumen. Foliis anguſtis munocratis: ſuccoſis: palmo alto caule: radix iutilis. Huic ſimilis ē: quā græci andrachnen agriā uocant. Itali illecebrā puſillis latioribus foliis & breuiori cacumine. Naſcitur in petris: & colligitur cibi cauſa. Oium harum uis eadem: perfrigerare & aſtringere. Medētur epiphoris folia impoſita: uel ſuccus inunctus. Purgant enim ulcera oculorum explentq; & ad cicatricem perducunt palpebras deglutinant. Eædem capitis doloribus medentur: ſucco uel folio tēporibus illitis. Aduerſantur phalangiorum ictibus. Aconito uero maius aizoum p̄cipue. A ſcorpionibus quoque ferri id habentem negant. Medentur

& aurium dolori. Item ſuccus hyoſcyami modice. Item achileæ: & minori centaureæ: & plantaginis peucedani cum roſaceo & meconio. Acori ſuccus cum roſa. Oīs autē ſtrigili calefactus infundit. Cotyledon ēt infundit purulentis cū medulla ceruina calefacta. Ebuli radices tritæ & ſuccus linteo colatus: mox in ſole denſatus & cū opus eſt roſaceo dilutus & calefactus parotidas. Verbenaca quoq; itē plantago ſanat: itē ſideritis cū axungia ueteri. Nariū ozenas emēdat ariſtolochia cū cypero. Dentibus remedio ſunt panacis radix cōmanducata: p̄cipue chironiæ: itē collutis ſucco. Radix hyoſcyami ex aceto māducata. Itē polymoniæ cōmanducant: & plātaginis radices: aut colluūtur in aceto decoctæ ſucco. Et folia ſunt utilia. Vel ſi ſanguine gingiuæ putreſcant: uel ſemen eiuſdē apoſtemata & collectiōes gingiuarum ſanat. Et ariſtolochia gingiuas denteſue confirmat. Verbenaca cum radice manducata & decoctæ ex uino aut aceto ſuccus collutus. Itē q̄nquefolii radices decoctæ ad tertias uino aut aceto. Prius uero q̄ decoquat aqua marina aut ſalſa lauant. Decoctū diu tenēdū in ore. Quidā cinere q̄nquefolii fricare malunt. Et uerbaſci radix decoquitur in uino ad colluendos dētes. Et hyſopo colluūtur: & peucedani ſucco cū meconio uel radicū anagallidis magis fœminæ ſucco: ab altera nare quā doleat infuſo. Erigeron a græcis: quæ a noſtris uocat ſenecio. Hāc ſi ferro circūſcriptā effodiat aliq̄s: tangatq; ea dentē & alternis ter deſpuat ac reponat in eundē locū: ita ut uiuat hærba: aiūt dentē eū poſtea non dolitur⁹. Hærba eſt theriſſagū ſpecie & mollitia: cauliculis ſubrubicūdis. Naſcitur & ī tegulis & ī muris. Nomē hoc græci dederunt: q̄a uere canēſcit. Caput eius numeroſa diuiditur lanugine: qualis eſt ſpinæ inter diuiſuras exeūte. Quāre eam Callimachus acanthida appellat: alii pappum. Nec deinde græcis de ea cōſtat. Alii erucæ foliis eſſe dixerunt: alii roboris: ſed minoribus multo. Radice alii ſuperuacua: alii neruis utili: alii potu ſtrāgulante. E diuerſo quidā regio morbo cum uino dederunt. Et contra omnia ueſicæ uitia. Item cordis & iocineris. Renibus extrahere harenam dixere. Iſchiadicis drachmam cum oxymellite ab ambulatiōe p̄pinauere. Torminibus quoq; in paſſo utiliſſimā: p̄cordiis etiā: cibo ex aceto eam p̄dicantes ſerenteſq; in hortis. Nec defuere q̄ & alterum genus facerent. Nec quale eſſet demonſtrarent contra ſerpentes in aqua bibendā edē damq; comitialibus dantes. Nos eam romanis experimentis p̄ uſus digerrimus. Lanugo eius cum croco & exiguo aquæ frigidæ trita illinit epiphoris. Toſta cum mica ſalis ſtrumis. Ephemeron folia habet Lilii: ſed minora: caulem parē: florem cæruleum: ſemen ſuperuacuum: radicē unā digytali craſſitudine: dentibus præcipuam conciſam in aceto: decoctamq; ut tepido colluātur. Et ipſa ēt radix mobiles ſiſtit. Cauis & exeſis imprimitur. Chelidoniæ radix ex aceto trita continet ore. Eroſis ueratrū nigrū ponit. Mobiles dentes utralibet decocta in aceto firmant. Labrū uenereū uocant in flumine naſcēte. Eſt ei uermiculus q̄ circa dentes ligat: aut cauis dentiū cæra includitur. Cauendū ne euulſa hærba terrā tāgat. Ranūculum uocamus quā græci uatrachion. Genera eius quattuor. Vnū pinguioribus q̄ coriandri foliis: & ad latitudinē maluæ accedētibus: colore liuido: caule albo: gracili: & radice alba. Naſcitur in limitibus humidis & opacis. Alterum foliоſius pluribus foliоq; inciſuris: altis caulibus. Tertiū minimū eſt: graui odore: flore aureo. Quartū ſimile huic flore luteo. Oībus uis cauſtica ſi cruda folia ponant: puſtulaſq; ut ignis faciūt. Ideo & lepras & pſoras utuntur & ad tollenda ſtigmata. Cauſticiſq; oībus miſcent. Alopeciis ponunt: celeriter remouentes. Radix in dolore cōmanducata diutius rūpit dentes. Eadē ſicca cōciſa ſternutamentum facit. Noſtri hærbarii ſtrumeam uocant: quoniam medetur ſtrumis & panis parte in fumo ſuſpenſa. Creduntq; ea rurſus ſata rebellare quæ curauerint uitia. Quo celere & plantagine utuntur. Oris ulcera intus ſuccus plantaginis emēdat & folia radiceſq; cōmāducata: uel ſi reumatiſmo laboret os. Vlcera fetoremq; quinquefoliū. Vlcera pſyllium. Cōpoſita quoq; ad fetorem uel maxime pudendum uitium trademus. Ergo folia myrti & lentiſci pari pōdere gallæ ſyriacæ dimidiū pōdus ſimul terre in uino uetuſto ſparſa mā[…]dere matutino optimū eſt. Vel hederæ baccas cū caſia & myrrha pari pōdere ex uino. Naribus utiliſſimū eſt dracōtii ſemē corticū ex melle: ēt ſi carcinomata ī iis ſunt. Sugillata hyſopo emēdant. Stigmata in facie mādragora illita delet.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER. XXVI. PROHEMIVM

Reliquæ per morboq; genera medicinæ: & de nouis morbis: & de lichene quid ſit: & quando primum in italia cœperint: & de carbūculo: & de elephantiaſi: & colo. CA. I.

SENTIT ET FACIES HOMINVM NOVOS OMNIQVE AEVO priore incognitos non italiæ modo: uerum etiam uniuerſæ prope europæ morbos. Tunc quoq; nec tota italia nec per illyricum galliaſue aut hiſpanias magnopere uagatos: aut alibi q̄ romæ circaq; ſine dolore quidem ullo: aut ſine pernicie uitæ: ſed tanta fœditate ut quæcunq; mors præferenda eſſet. Grauiſſimū ex iis lichenas appellauere græco nomine: latie quoniā a mento fere oriebatur ioculari primum laſciuia: ut eſt procrax natura multorum in alienis miſeriis. Mox & uſurpato uocabulo mentagram: occupantem multis & ituitus: totoſq; utiq; uultus oculis tantum īmunibus: deſcendentem uero & in colla pectuſq; ac manus fœdo cutis furfure. Non fuerat hæc lues apud maiores patreſq; noſtros. Et primum Tiberii Claudii Cæſaris principatu medio irrepſit in italia quodam Perſino equite ro-

mano quæſtorio ſcriba cum in aſia apparuiſſet: inde contagionem eius importante. Ne ſenſere id ma lũ fœminæ aut ſeruitia: plebeſq; humilis & media: ſed ꝓceres ueloci trãſitu oſculi: maxime fediore mul togꝝ: qui perpeti medicinam tolerauerant cicatrice q̃ morbo. Cauſticis nãq; curabaꝫ: nec niſi uſq; in oſſa corpus exuſtũ eſſet non rebellante tedio. Aduenerunt q; ex ægypto genitrice taliũ uitiogꝝ medici hãc ſo lã operã afferentes magna ſua p̃da. Siquidẽ certũ eſt Manilium Cornutũ ex p̃toriis legatũ aqtanicæ ꝓui ciæ ſeſtertia. cc. elocaſſe in eo morbo ad curandũ ſeſe. Accidit q; ſæpius: ut noua contra genera morbogꝝ gregatim ſentirenꝫ. Quo mirabilius qd ꝓdeſt reperiri? aliqua gigni repente uitia terragꝝ in parte certa: certiſq; mẽbriſ hominũ: uel ætatibus: aut etiã fortunis tanq̃ malo eligẽte: hæc ĩ pueris; graſſari: illa ĩ adul tis: hæc proceres ſentire: illa pauperes. L. Paulo. Q. Martio cẽſoribus primũ in italia carbunculum uenĩſ ſe: annalibus cõſcriptum eſt peculiare narbonenſis ꝓuinciæ malum: quo duo cõſulares obiere: conden tibus hæc nobis. Eodẽ anno Iulius Ruffus: &. Q. Locanius Baſſus: ille medicorum inſcitia ſectus: hic ue ro pollice leuæ manus euulſo acu ab ſemetipſo tam paruo uulnere ut uix cerni poſſet. Naſcitur in occul tiſſimis corpogꝝ partibus: & plerũq; ſub lingua duricia rubens uariis modis: ſed nigricans capite alias li uida corpus intendens neq; intumeſcens: ſine dolore: ſine pruritu: ſine alio q̃ ſomni indicio: quo graua tos in triduo aufert. aliquãdo & horrorem afferens: circaq; puſtulas paruas: rarius ſeriens ſtomachum. Fauceſq; cum inuaſerit ociſſime exanimans. Diximus elephantiaſin ante Pompeii magni ætatem non accidiſſe in italia: & ipſam a facie ſæpius incipientem. In nare prima ueluti lenticula mox inualeſcente ꝑ totum corpus maculoſa uariis coloribus & inæquali cute alibi craſſa: alibi tenui dura ceu ſcabie aſpera: ad poſtegꝝ uero nigreſcente: & ad oſſa carnes apprimẽte intumeſcẽtibus digytis in pedibus manibuſq;. Aegypti peculiare hoc malum: & cum in reges incidiſſet: populis funebre. Quippe in balneis folia tẽpe rabantur humano ſanguine ad medicinã eã. Et hic qdẽ morbus in italia celeriter reſtinctus eſt: ſicut & il le quẽ gemurſam appellauere priſci inter digytos pedũ naſcẽtẽ etiã nomine oblitterato. Idipſum mira bile: alios deſinere in nobis morbos: alios durare: ſicuti colũ. Tiberii Cæſaris principatũ irrepſit id malũ Nec quiſq̃ prior ĩperatore ipſo ſenſit: magna ciuitatis ambage cũ edicto eius excuſantis ualitudinẽ lege ret nomen incognitum. Quid hoc eſſe dicemus: aut q̃s deorum iras? Parum. n. erant hoĩ cætera morbo rũ genera: cũ ſupra. ccc. eẽnt: niſi ẽt noua timerẽꝫ. Neq; ipĩ hoies pauciora ſibi opere ſuo negocia iportãt. Hæc apd priſcos erãt q̃ memoramus remedia medicinã ipa quodã mõ regꝝ natura faciẽte & diu fuere.

Laus Hippocratis. CA. II.

Ippocratis certe qui primus medendi præcepta clariſſime condidit: referta hærbarum mentio
h ne inuenimus uolumina. Nec minus Dioclis Cariſti qui ſecundus ætate famaq; extitit. Item Praxagore & Chryſippi: ac deinde Eraſiſtrati. Erophilo quidem q̃q̃ ſubtilioris ſectæ conditori ante omnes celebratam rationẽ eam paulatim uſu efficaciſſimo rerum omnium magiſtro peculiariter utiq; medicinæ ad uerba garrulitatẽq; deſcẽdente. Sedere nãq; in iis ſcholis auditiõi occupatum gratius erat: q̃ ire per ſolitudines: & quærere hærbas alias aliis diebus anni.

De noua medicina & Aſclepiade medico: & qua rõne ueterẽ medicinã mutauerit. CA. III.

Vrabat tamen antiquitas firma: magnaſq; confeſſæ rei uindicabat reliquias: donec Aſclepia
d des ætate magni Pompeii rhetoricæ magiſter: nec ſatis ĩ ea arte quæſtuoſus ut ad alia ſaggacis ingenii huc ſe repente conuertit: atq; ut neceſſe erat homini q̃ nec id egiſſet: nec remedia noſſet oculis uſuq; percipiẽda torrenti ac meditata quottidie oratione blandiens: omnia abdicauit: totãq; me dicinam ad caſum reuocando coniecturam fecit. Quinq; res maxime cõmunium auxiliogꝝ profeſſus. Abſtinentiam cibi: alias uini: fricationem corporis: ambulationem: geſtatiõeſq;: cum unuſquiſq; ſemet ipſum ſibi præſtare poſſet intelligere. Fauentibus cunctis ieſſent uera: quæ facillima erant: uniuerſum prope humanum genus circũegit in ſe: nõ alio modo q̃ ſi cælo emiſſus aduenĩſſet. Trahebat: præterea mentes artificio mirabili uino promittendo ægris dando tempeſtiue tum frigidam aquam. Et quoniã cauſas morborum prior ſcutari. Herophilus inſtituerat: uini rationem illuſtrauerat Cleophantus apud priſcos: ipſe cognominari ſe frigidam dando præferens & ut auctor eſt. M. Varro: alia quoq; blandimẽ ta excogitabat in ſuſpendẽdo lectulos: quorum iactatu aut morbos extenuaret, aut ſomnos alliceret: iã balneas auidiſſima hominum cupidine inſtituendo: & alia multa dictu grata atq; iucunda magna au ctoritate nec minore fama: cum occurriſſet ignoto funeri: relato homine abrogo atque ſeruato: ne quis leuibus momentis tantam conuerſionem factam exiſtimet. Id ſolum poſſumus indignari unum ho minem e leuiſſima gente ſine opibus ullis orſum uectigalis ſui cauſa repente leges ſalutis humano gene ri dediſſe: quas tamen poſtea abrogauere multi. Aſclepiadem uero adiuuere multi: quorum cura nimis anxia & rudi aut obruendi ægros ueſte ſudoreſq; omni modo ciendi. Nũc corpora ad ignes torrendo: ſoleſue aſſidue quærendo in urbe umbroſa: immo uero tota italia imperatrice tum primũ penſili bal nearum uſu ad infinitum blandiente. Præterea in quibuſdam morbis medendi cruciatus detraxit: ut anginis quas curabant in fauces organo demiſſo. Damnauit merito & uomitiones tunc ſupra modum frequentes. Arguit & medicamentorum potus ſtomacho inimicos: quod eſt magna exparte uetitum. Itaq; nos in primis quæ ſunt ſtomacho utilia ſignemus.

Irriſio magicæ artis & de lichene: & tapſia. CA. IIII.

Vper omnia adiuuere eum magicæ uanitates: in tantũ euectæ ut abrogare hærbis fidem cun
f ctis poſſent. Aethiopide hærba amnes ac ſtagna ſiccari coniectu. Tactu clauſa omnia aperi ri. Achemenide coniecta in aciem hoſtium trepidare agmina: ac terga uertere. Latacen dari

ſolitam a perſaꝝ rege legatis:ut quocunq; ueniſſent omnium rerum copia abundarent:ac multa ſimi lia. Vbi nam iſtæ fuere:cum cimbri teutonicq; terribili Marte ululārent?aut cum Luccullus tot reges magorum paucis legionibus ſterneret? Cur ue romani duces primam ſemper in bellis rationē cōmen tiorum habuere?Cur Hercules Cæſaris miles in pharſalia famem ſentit:ſi abundantia omnis contin gere unius hærbæ fœlicitate poterat?Non ſatius fuit Aemilianum Scipionem carthaginis portas hær ba patefacere:q̄ machinis clauſtra per tot annos quatere.Siccentur æthiopide pontinæ paludes:tantūq; agri ſuburbanæ reddatur italiæ.Namq; apud eundem Democritum inuenitur cōpoſitio medicamen ti:quo pulchri bonicq; & fortunati gignantur liberi. Cur nunq̄ perſarum regi talis eſt dedita. Mirum eſt profecto hucuſq; prouectam crudelitatem antiquorum ſaluberrimis ortam initiis:ſi in ulla re mo dum humana ingenia nouiſſent.Atqui nos hanc ipſam medicinam ab Aſclepiade repertam ſuo loco probaturi ceſſemus:euectam ultra magos etiam.Sed hæc eſt omni in re animorum conditio:ut a ne ceſſariis orſa primum cuncta uenerint ad nimium.Igitur demonſtratarum priore libro hærbarum re liquos effectus dicemus:adiiciemuſq; quas ratio dictauerit.Sed in lichenis remediis atq; tā fœdo etiam malo plura undiq; aceruabimus:q̄q̄ non paucis iam demonſtratis. Medetur ergo plantago trita. Quinquefolium.Radix albuci ex aceto.Ficulni caules aceto decocti.Hibiſci radix cum glutino & aceto acri decocta ad quartas.Defricantur etiam pumice.Et rumicis radix trita ex aceto illinitur.Et flos uiſci cum calce ſubactus.Laudatur & tithymalum cum reſina decoctum.Lichen uero hærba his omnibus præfertur:inde nomine inuento.Naſcitur in ſaxoſis folio uno ad radicem lato:caule uno:paruo: longis foliis dependentibus.Hæc delet & ſtigmata.Teritur cum melle.Eſt aliud genus lichenis petris tantum adhærens ut muſcus:qui & ipſe illinitur.Hic & ſanguinem ſiſtit uulneribus inſtillatus: & collectiones illitus.Morbum quoq; regium cum melle ſanat ore illito & lingua.Qui ita curātur:aqua ſalſa lauari iu bentur:ungi oleo amygdalino:hortenſibus abſtinere.Ad lichenas & tapſiæ radice utuntur trita cū mel le.Anginæ & argemonia medetur ſumpta ex uino.Et hyſopum cum uino decoctum & gargarizatum. Peucedanum cum coagulo uituli marini æquis partibus.Perſonata cum muria & ex oleo trita uel ſub lingua habita.Itē ſuccus de quinquefolio potus cyathis tribus.Hic & oibus fautium uitiis medetur gar garizatus.Verbaſcum priuatim tonſilis in aqua potum.

Ad ſtrumas:& ad dygitos:& ad pectus:& ad tuſſim medicinæ. CA. V.

Trumis plantago.Chelidonia cum melle & axungia.Quinquefolium.Et radix perſolatæ.Itē
f cum axungia operitur folio ſuo impoſita.Item artemiſia.Radix mandragoræ ex aqua.Sideri tis lata folia clauo ſiniſtra manu circumfoſſa adalligātur cuſtodiēda ſanatis:ne rurſus ſata diro hærbariorum ſcelere ut in quibuſdam repellet.Quod & in iis quos artemiſia ſanauerit prædici reperio Itē in iis planto.Damaſcōe quæ & caucalis uocatur ſub ſolſtitio collecta iponitur ex aqua cæleſti folium tritū uel radix cum axungia tuſa: ita ut impoſita folio ſuo operiatur. Sic & ad oēs ceruicis dolores tu moreſq; quacunq; in parte:Bellis in pratis naſcitur:flore albo aliquatenus rubente.Hāc cū artemiſia il latam efficacioré produnt.Condurdon hærba ſolſtitialis flore rubeo ſuſpēſa in collo cōprimere dicitur ſtrumas.Itē uerbenaca cū plātagine digytoq; uitiis oibus:& priuatim pterigiis.Quinquefoliū medetur pectoris uitiis.Vel quod grauiſſimū eſt tuſſis:huic medetur panacis radix in uino dulci.Succus hyoſcya mi etiam ſanguinem excreantibus.Nidor quoq; accēſi tuſſientibus.Item ſcordotis mixto nauſturtio & reſina cum melle tuſa arida.Facit & per ſe faciles excreationes.Itē centaurium maius & ſanguinē reiiciē tibus.Cui uitio & plantaginis ſuccus medetur.Et betonica obolis tribus in aqua contra purulentas:cō traq; cruentas excreationes.Perſolatæ radix drachinæ pōderis cū pineis nucleis.xi.Peucedani ſuccus pe ctoris doloribus & acorum ſubuenit.Et ideo antidotis miſceē.Tuſſi daucum.Itē ſcythiaca hærba. Ea demū omnibus pectoris uitiis tuſſi & purulenta excreantibus obolis tribus in paſſo.

De uerbaſco & chameleuce uel tuſſilagine:& becchio,
& aquilegia:& ſalcia. CA. VI.

Otidem obolis bibitur uerbaſcum:cuius flos aureus. Tanta huic uis eſt:ut iumentis etiam nō
t tuſſiētibus modo:ſed illa quoq; trahētibus auxilieē potus.Quod & de gentiana repio. Radix cacaliæ quæ tuſſilago dicitur cōmanducata & in uino madefacta nō tuſſi tātū: ſed & faucibus prodeſt.Hyſopi quoq; quinq; ramis cū duobus rutæ & ficis tribus decoctis thoracem purgāt. Tuſſim ſedat bechion:quæ & tuſſilago dicitur.Duo eius genera.Silueſtris ubi naſcitur ſubeſſe aquas credunt: & hoc habent ſignum aquileges.Folia ſunt maiuſcula q̄ hederæ qnto;aut ſeptimo:ſūbalbida a terra ſu perne pallida:ſine caule:ſine flore:ſine ſemine radice tenui.Quidam eandem eſſe bechion & alio nomi ne chameleucen putant.Huius,aridæ cum radice fumus per arundinem hauſtus aut deuoratus uetere ſanare dicitur tuſſim.Sed in ſingulos hauſtus paſſum guſtandū eſt.Altera a quibuſdam ſaluia appellaē ſimilis uerbaſco conterie ea & colata calefacit:atq; ita ad tuſſim lateriſq; dolores bibie.Contra ſcorpiōes eadem & dracones marinos efficax.Contra ſerpentes quoq; ex oleo perūgi ea pdeſt.Hyſopi faſciculus cum quadrante mellis decoquitur ad tuſſim.

Ad lateris dolores:& pectoris:ad orthopnoeas ad iocineris dolorem:cordis dolo ri pulmoni urinæ tuſſi pectori ulceribus renibus epaticis:ad uomitiones ad ſingultus pleureticis lateri. CA. VII.

l Ateris & pectoris dolores uerbaſcum cum ruta ex aqua.Betonicæ farina bibitur ex aqua ca lida.Stomachum corroborat ſcordotis ſuccus:centaurium:gentiana ex aqua potæ.Plantago

autem per ſe ſumpta in cibo cū lente halicæue ſorbitione. Betonica alias grauis ſtomacho uitia tamē ſanat pota uel foliis cōmanducata. Item ariſtolochia pota. Agaricum manducatum ſiccū ut ex interuallo merum ſorbeatur. Nymhea heraclea illita. Peucedani ſuccus. Pſyllino ardoribus imponitur uel cotylydon trita cum polenta: uel aizoum. Molon ſcapo eſt ſtriato folii mollibus paruis radice quattuor digytoꝝ: in aqua extrema alii caput eſt. Vocatur a quibuſdam ſyron: ex uino ſtomacho & diſpnoeæ medetur: Centaurium maius eligmate. Plantago ſucco uel cibo. Betonicæ tuſæ pōdo libra mellis attici ſemuncia ex aqua calida quottidie bibentibus. Ariſtolochia uel agaricon obolis ternis ex aqua calida aut lacte aſini pota. Ciſſanthemos ad ortopnoeas bibitur. Item hyſopū. Et aſmaticis. Peucedani ſuccus in iocineris doloribus & pectoris lateriſq; ſi febres non ſunt. Sanguinē quoq; expuentibus ſubuenit agaricū uictoriati pōdere tritum & in mulſa quinq; cyathis datum. Idē & amomō facit. Iocineri priuatim teucria bibitur recens drachmis quattuor in poſcæ hemina. Betonicæ drachma una in aqua calida cyathis tribus ad cordis uitia: in frigida cyathis duobus. Quinquefolii ſuccus iocineris & pulmonis uitiis: ſanguinēq; reiicientibus & cuicūq; ſanguinis uitio intus occurrit Iocineri anagalides mire proſunt. Capniō hærbam qui edere: bilem p urinam trahunt. Acoron iocineri medeť thoraci quoq; & præcordiis. Cautum quæ & ephedra: ab aliis anabaſis uocata naſciť uentoſo fere tractu ſcandens arboré: & ex ramis ꝑpendens folio nullo: cirris numeroſa q ſunt iunci geniculati: radice pallida. Datur ex uino nigro auſtero trita ad tuſſim: ſuſpiria tormina & ſorbitione facta in quā uinum addi conuenit. Itē gentiana madefacta pridie contrita denarii pōdere in uino cyathis tribus. Geum radiculas tenues habet nigras bene olentes Medetur non modo pectoris doloribus aut lateris: ſed & cruditates diſcutit iucūdo ſapore. Verbenaca, uero oībus uiſceribus medeť lateribus pulmonibus iocineribus thoraci. Peculiariter autē pulmonibus & quos ab iis phthiſis tētat. Radix uero herbæ cōſiliginis: quā nup inuentā dixīus: ſuū qdē & pecoꝝ oīum remediū ꝑſens é. Pulmonū uitio uel traiecta tātū in auicula. Bibi debet ex aq̄: haberiq; in ore aſſidue ſub līgua. Supficies huius herbæ an ſit ī aliquo uſu adhuc icertū é. Renibus pdeſt plātaginis cibus. Betonicæ potus. Agaricū potum ut in tuſſi. Tripoliū in maritimis naſciť ſaxis. ubi allidit unda: neq; in mari neq; in ſicco folio ſatis craſſiore: palmo alto in mucrone diuiſo: radice alba odorata craſſa calidi guſtus. Datur epaticis in farre cocta: Hæc herba eadem uideť quibuſdam quæ poliū de qua ſuo loco diximus. Syomphana uel cromphena alternis uiridibus roſeiſq; per caulem foliis ī poſca ſanguinem reiiciētibus medetur. Ioniceri autem herba melandryum naſcens in ſegete ac pratis flore albo odorata. Eius caulicu lus conteritur ex uino uetere. Item herba chalcetum e uineis contrita imponitur. Faciles præſtat uomitiones radix betonicæ hellebori modo quattuor drachmis in paſſo aut mulſo. Hyſopum tritum cum melle utilius præſumpto naſturtio aut irione. Melomonium denarii pondere Eſt & pſyllīs lacteus ſuccus qui denſatus in gummi ſumitur cum melle ſupradicto pondere præcipueq; bilem trahit. Rursus ſiſtunt uomitionem cyminum: ſilueſtre: betonicæ farina ſumuntur ex aqua: abſterguntq; faſtidia: cruditateſque digerunt daucum betonicæ farina ex aqua mulſa: plantago decocta caulium modo. Singultus hemioniū ſedat. Item ariſtolochia. Suſpiria dimenus. Pleureticis & paripneumonicis centaurium maius. Item hyſopum bibitur. Pleureticis peucedani ſuccus. Halus aūt: quā galli ſic uocant: ueneti cotoneā medetur lateri: item renibus conuulſiſq; & ruptis. Similis eſt cunilæ bubulæ cacuminibus thymo dulcis: & ſitim ſedat: raræ radicis alibi albæ, alibi nigræ. Eoſdem effectus lateris doloribus habet chamerops: myrteis circa caulē geminis foliis capitibus græculæ roſæ ex uino pota. Iſchiadicos dolores & ſpinæ leuat agaricum potūm ut in tuſſi. Ité & ſthoecadis aut betonicæ farina ex aqua mulſa.

De omnibus uitiis uētis & remediis: & eoꝝ quæ circa uel intra ſunt: & de aluo ſiſtenda uel ſoluenda. CA. VIII.

Lurimum tamen negocii humano generi aluus exhibet. cuius cauſa maior pars mortalium
p uiuit. Alias enim cibos non traſmittit: alias non continet: alias non capit: alias non conficit.
Eoq; mores uenere: ut homo maxime cibo pereat. Peſſimum corporum uas. Inſtat ut creditor: & ſæpius die appellat. Huius gratia præcipue auaritia expetiť: huic luxuria condiť: huic nauigat ad phaſin: huic profunda uada exquirunť. Et nemo utilitatem eius æſtimat cōſumationis fœditate. Ergo numeroſiſſima eſt circa hanc medicinæ opera. Siſtit eam ſcordotis recentis drachma cum uino trita uel decocta pota. Polemonia quoq; & dyſentericis ex uino datur. Verbaſci radix pota ex aqua duorum digytorum magnitudine. Nympheæ heracliæ ſemen cū uino potū. Radix ſuperior exyphio drachmæ pondere ex aceto. Semen plantaginis in uino tritū: uel ipſa ex aceto cocta: aut aqua ex ſucco eius ſumpta. Item cum lenticula cocta: uel aridæ farina inſperſa potioni cum papauere toſto & trito. Vel ſuccus infuſus aut potus betonicæ in uino ferro calefacto. Eadem cœliacis in uino auſtero datur. Is & iberis imponitur ut dictum eſt. Tenaſmo radix nympheæ heracliæ e uino bibitur. Pſyllum ī aqua cum radicibus decoctum. Aizoi ſuccus aluum ſiſtit: & dyſenterias & tineas rotundas pellit. Symphytis radix dyſenteriam ſiſtit. Item dauci. Aizoum foliis contritis ex uino torminibus reſiſtit. Alcmeæ ſiccæ farina torminibus pota cum uino. Aſtragalus folia habet longa inciſuris multis: obliqua circa radices: caulem .iii. aut .iiii. foliorum plenos: florem hyacinthi: radices uioloſas: implicatas: rubras: præduras. Naſcitur in petroſis: apricis: & iiſdem niualibus: ſicut pheneo archadiæ. Vis ei ad ſpiſſanda corpora. Aluum ſiſtit radix in uino pota: quo fit ut moueat urinam repercuſſo liquore: ſicut pleraq; quæ aluum ſiſtunt. Sanat & dyſentericos in uino rubro tuſa. Difficile autem tunditur. Eadem gingiuaꝝ ſuppurationi utiliſſima eſt fotu. Colligitur exitu autūni cū folia amiſerit. Siccať in umbra. Et ladano ſiſtiť aluus utroq;:

Quod in ſegetibus naſcitur contuſo & cribrato bibitur ex aqua mulſa:itē nobili e uino.Ledon appellat hærba ex qua ladanum fit in cypro barbis caprarum adhæreſcens.Nobilius in arabia.Fit iam ēt in ſyria atq; africa:quod taxion uocant.Neruos.n.in arcu circūdatos lanis trahunt adhæreſcēte roſcida lanugine.Plura de eo diximus inter unguenta.Hoc grauiſſimum onere eſt:duriſſimum tactu.Plurimū.n. terræ colligit:cum probetur maxime purum:odoratum:molle:uiride:reſinoſum.Natura ei molliēdi: ſiccandi:coquendi:ſomnum alliciendi.Cappillum fluētem cohibet:nigriciamq; cuſtodit.Auribus cum hydromellite aut roſaceo infunditur.Furfures cutis & manantia ulcera ſale addito ſanat.Tuſſim ueterē cum ſtorace ſumptum.Efficaciſſimum ad ructus.Aluum ſiſtit & chōdris:ſiue pſeudodictamū: hypociſthis:orobathiō uel orobache a qbuſdā dictum malogranato īmaturo ſimilis.Naſcit ut diximus ſub ciſtho:unde nomen hoc.Arefacta ī umbra ſiſtit aluū ex uino auſtero nigroq; utraq;.Duo.n.genera eius cādida & ruffa.Vſus in ſucco ſpiſſat:ſiccat.Et ruffa magis ſtomachi reumatiſmos emendat.Pota tribus obolis ſanguinis excreatiōes.Cum amylon dyſenterias pota & infuſa.Item uerbenaca ex aqua data:aut carentibus febre ex uino amineo cochlearibus.v.additis in cyathis tribus uini.Lauer quoq; naſcens in riuis condita & cocta torminibus medet.Potamogeton uero ex uino dyſentericis etiā & cœliacis:ſimilis betæ foliis minoribus tantū hirſutioribuſq; paululū ſupereminens extra aquā peculiariter refrigerant: ſpiſſant.Vſus in foliis cruribus uitioſis utilia:& cōtra ulcerum nomas cū melle uel aceto.Caſtor hāc aliter nouerat tenui folio uelut equis ſetis:thyrſo lōgo & leui in aquoſis naſcentē.Radice ſanabat ſtrumas & duritias.Potamogetō aduerſat & crocodilis:itaq; ſecum habent eā q uenant illos.Aluū ſiſtit & achillea.Eoſdem effectus p̄ſtat & ſtatice.vii.caulibus ueluti roſæ capita ſuſtinens.Ceratia uno folio radice nodoſa:& magna:in cibo cœliacis & dyſentericis medetur.Leontopodion alii liceoton:alii dorypetrō: alii toruentoron uocant.cuius radix aluum ſiſtit:purgatq; bilem in aqua mulſa addito pondere denariorū duum.Naſcitur in cāpeſtri & gracili ſolo.Semen eius potum lymphatica ſomnia facere dicitur. Lagopus ſiſtit aluum e uino pota aut in febri ex aqua.Eandem inguini adalligatur in tumore.Naſcit in ſegetibus.Multi ſuper oīa laudant ad deploratos dyſentericos quinquefoliū decoctis ī lacte radicibus & potis:& ariſtolochiam in uictoriati pondere in cyathis uini tribus. Quæ ex ſupradictis calida ſumentur: hæc candente ferro temperari aptius erit. E diuerſo purgat aluum ſuccus cētauri minoris drachma in hemina aquæ cum exiguo ſalis & aceti:bilemq; detrahit.Maiore tormina diſcutiuntur.Betonica aluū ſoluit drachmis quattuor:in hydromelitis cyathis nouē.Item euphorbium uel agaricū drachmis duabus cum ſale modico potum ex aqua aut in mulſo obolis tribus.Soluit & cyclaminos ex aqua pota aut balneis ſubditis Item chamæciſſi balanus.Hyſopi manipulus decoctus ad tertias cum ſale pituitas trahit illitus:uel contritus cum oxymellite & ſale.Pellitq; uentris aīalia:Pituitam & bilem detrahit peucedani radix.Aluum purgat anacallis ex aqua mulſa.Item epithymō:q eſt flos & thymo fatureiæ ſimilis. Differentiaq; hic hærbaceus eſt:alterius thymi albus.Quidā hypopheon uocāt:ac ſtomacho minus utilis.Vomitiōes mouet.Sedat tormina:& inflāmationes diſcutit.Sumit & ex eligmate ad pectoris uitalia cum melle & aliquādo iride.Aluum ſoluit a quattuor drachmis ad ſex cum mellis exiguo ſaliſq; & aceti.Quidam aliter opithymum tradunt ſine radice naſci tenui ſimilitudine pallioli rubens:ſiccari in umbra.Bibi ex aqua acetabuli menſura.Dimidia detrahere pituitam bilemq;.Aluū leniter ſoluit & nymphea in uino auſtero.Soluit & pygmocomon erucæ foliis craſſioribus & acrioribus:radice rotunda:lutei coloris:terram olēte caule quadrāgulo modico tenui flore ocimi.Inuenit in ſaxoſis locis.Radix eius in aqua mulſa.xii.pondere denariorū & aluū & bilem & pituitam exinanit.Semen ſomnia tumultuoſa facit una drachma in uino potum.Et capnos ſtrumam diſcutit:detrahit bilem polypodion:quam noſtri filiculam uocant:ſimilis.n.eſt filici.Radix in uſu piloſa:coloris intus herbacei:craſſitudine digyti minimi:acetabulis cauernoſa ceu polyporum cirri ſub dulcis:& in petris naſcens:aut ſub arboribus uetuſtis.Exprimitur ſuccus aqua madefacta:& ipſa conciſa inſpergitur oleri & betæ uel maluæ uel ſalſamēto:uel cum pulticula coquitur ad aluū leuiter ſoluendam:uel in febri.Detrahit bilem & pituitam.Stomacum offendit.Aridæ farina indita naribus polypum conſumit:Floret:& ſemen non fert.Scamoniū quoq; diſſolutionem facit:bilem detrahit:aluum ſoluit:præterq; ſi adiiciant aloes drachmæ duæ obolis eius duobus.Eſt autem ſuccus herbæ ab radice ramoſæ pinguibus foliis triangulis albis radice craſſa madida.nauſeoſa.Naſcitur pingui & albo ſolo.Radix circa canis ortum excauat: ut in ipſa confluat ſuccus:qui ſole ſiccatus digeritur in paſtillos.Siccatur & ipſa uel cortex.Laudatur natione colophoniū myſium prienneſe. Specie autem nitidum:& q̄ ſimillimum taurino glutini fungoſum tenuiſſimis fiſtulis cito liqueſcens uirus redolens ſuminoſum linguæ tactu lacteſcens:q̄ leuiſſimum cum diluit albeſcens.Hoc euenit & adulterino:quod fit hærbe farina tithymalli marini ſucco in iudæa fere : quod etiam ſtrangulat ſumptum.Deprehēdit guſtu Tithymallus enim linguam excalfacit bubi more: nec ante nec poſtea utile.Dedere & per ſe ex aqua uel mulſa & ſale quaternis obolis.Sed utiliſſime cum aloe ita ut incipiente purgatione mulſum bibatur.Fit & decoctum radicis in aceto ad craſſitudinem mellis:quo lepræ illinuntur.Et caput ungitur in dolore cum oleo.Tithymallum noſtri hærbam lactariam uocant:alii lactucam caprinam. Narrantq; lacte eius inſcripto corpore cum inaruerit ſi cinis inſpergatur apparere litteras:& ita quidam adulteras alloqui malluere:q̄ codicillis.Genera eius multa. Primus cognominatur carachias:q & maſculus exiſtimatur:ramis digytali craſſitudine rubris rugoſis quinq; aut ſex cubitali longitudine a radice foliis pendet:in cacuminibus coma iunci.Naſcitur in aſperis maritimis.Legitur ſemē autumno cum coma:ſiccatum ſole tunditur:& reponitur.Succus uero incipiente

pomoꝝ lanugine defractis ramulis excipitur farina erui aut fici:ut cum iis arescat. Quinas autē guttas singulis excipi satis est. Traduntq; etiam totiens purgari hydropicos fico sumpta: quod guttas & lactis exceperit. Succus cū colligit̄:ne attingat oculos cauēdum est. Fit & foliis tusis priore minus efficax. Fit & decoctum e ramis. Est & semen in usu cum melle decoctū ad catapocia soluēdæ alui gratia. Semen & dentiū cauis cæra includit̄. Collūtur & radicis decoctæ uino aut oleo. Illinūt & lichenas succo. Bibuntq; eū ut purgent uomitiones:& aluo soluta:alias stomacho inutilē. Trahit pituitā sale adiecto in potu:bilē afronitro. Si p aluum purgari libeat in posa. Si uomitione:in passo aut aqua mulsa. Media potius tribus obolis cōstat. Ficos a cibo sumptisse melius ē. Fauces urit leniter. Est.n.tā ferventis naturæ:ut p se extra corpori iposītum pustulas igniū modo faciat:& p caustico in usu sit. Alteꝝ genus thytimalli myrsini/ten uocāt:alii:caryoten foliis myrti acutis & pungētibus sed mollioribus:& ipsum ēt in asperis nascens. Colligūtur comæ eius hordeo turgescente:siccataq; in umbra diebus .ix. in sole inarescunt. Fructus nō pariter maturescit:sed ps anno sequēte:& nux uocat̄: Inde cognomē græci dedere. Demetitur cū messi/um maturitate. Lauatū deinde siccat̄:& datur cū papaueris nigri duabus partibus:ita ut sit totū acetabu li mō:minus hic uomitionibus q̄ superior cæteri iidē. Aliqui sic & foliū eius dedere:nucē uero ipsam i/mulso aut passo:uel cum sesama. Trahit bilem & pituitam p aluū. Oris ulcera sanat. Ad nomas oris foli um cum melle estur. Tertium genus est tithymalli:paralius uocatur siue tithymallis folio rotundo:cau le palmū alto:ramis rubentibus semine albo:qd̄ colligitur incipiēte uua:& siccatum teritur:sumiturq; acetabuli mensura ad purgationes. Quartū genus helioscopion appellant:foliis portulacæ:ramulis stan/tibus a radice quattuor aut quinq; rubentibus semipedali altitudine succi plenis. Quintum cyparissian uocant pp folioꝝ similitudinē:caule gemino aut triplici nascēte in cāpestribus:cui eadē uis quæ helisco/pio aut characiæ. Hoc circa oppida nasci semine albo colūbis gratissimo:qd̄ colligit̄ incipiente uua. No mē accepit:quoniā capita cum sole circūagit. Trahit bilem p iferna i oxymellite dimidio acetabulo. Cæ/teri usus q characiæ. Sextū platyphilon uocāt:alii corymbiten:alii amygdaliten a similitudine. Nec ulli/us latiora sunt folia. Pisces necat:aluū soluit:radice:uel foliis:uel succo i mulsō aut aqua mulsa drachmis quattuor. Detrahit priuatim aquas. Septimum dēdroides cognominat̄:alii codion:alii leptophyllon in petris nascens:comosissimum ex oībus maxime cauliculis rubentibus:& semine copiosissimū:eiusdem effectus:cuius characias. Oposcylla siue rhaphanosagria iuncos duos siue tres spargit in terra rubentes: foliis rutæ:radice cepe:sed amplior:quare qdā rhaphanum silueſtre uocant. Intus habet māmam candi dam extra cortices nigros. Nascitur in montosis & asperis:aliquando & herbosis. Effoditur uere: tusaq; in fictili mergit̄. Deiectoq; qd̄ supernatat:reliquis succus purgat utraq; parte sesquiobolo i aqua mulsa. Sic & hydropicis dat̄ acetabuli mensura. Inspergitur & aridæ radicis farina potioni:aiuntq; superiorem partem eius uomitione biles extrahere. inferiorem per aluum. Tormina discutit quodcūq; betonica & panaces præterq̄ a cruditate. Peucedani succus inflationes & ructus gignit. Acori radix paucumue si la/ctucæ modo sumat̄. Ladanum cypriū potum iterraneorum uitiis occurrit. Itē gentianæ farina ex aqua tepida fabæ magnitudine. Plantago mane sumpta duabus linguis & tertia papaueris in uini nō ueteris cyathis .iiii. datur in somnum euntibus addito nitro seu polenta. Simul si post cibum detur. Colo infun ditur hemina succi:uel in febri. Agaricum potum obolis tribus in uini ueteris cyatho uno lyeni mede/tur. E panace omnium generum radix in mulso sed teucria præcipue pota arida & decocta quātum ma nus capiat in aceti heminis tribus. Ad uulnus illinitur eadem cum aceto:aut si tolerari nō possit ex ficu uel aqua. Pelemonia bibitur ex uino. Betonicæ drachma in oxymelitis cyathis tribus. Aristolochia con tra serpentes. Argemonia .vii. diebus in cibo sumpta lyenem cōsumare dicitur. Agaricum in aceto mul/so obolis duobus. Nympheæ heraclīæ radix in uino pota & ipsa cōsumit. Cissanthemus drachma bis die sumpta in uini albi cyathis duobus per dies .xl. lyenē dicitur paulatim emittere perurinam. Prodest & hysopum cum ficu decoctum. Lonchitidis radix decocta prius q̄ semen emittat. Peucedani quoque radix decocta & lyeni & renibus. Lyen acoro poto consumitur. Præcordiis & ilibus utilissimæ radices. Climeni semen potum diebus .xxx. pondere denarii in uino albo. Betonicæ farina ex melle & aceto scyl lite pota. Radix lonchitidis in aqua & teucrium illinitur. Item scordium cum cæra:agaricum cum fari na fœnograeci uesicæ malis:contraq; calculos grauissimis cruciatibus ut diximus:auxilio est. Polemo nia ex uino pota:item agaricum. Plantago radice uel foliis potis ex passo:Et betonica ut in iocinere di/ximus. Item ramici pota atq; illita. Eadem ad strangurias efficacissima ad calculos quidam betonicam & uerbenacam & millefolium æquis portionibus ex aqua pro singulari remedio bibere suadent. Stran gurias discutere & dictamum certum est. Item quinquefolium decoctum ad tertias in uino ictericis da ri atq; illini utilissimum est. Xiphii quoq; radix superior urinam ciet infantibus. Enterocœlicis datur ex aqua:& illinitur uesicæ uitiis. Peucedani succus infantium ramici:& umbilicis eminentibus psyllio illinitur. Vrinam cient anagallides: achorique radicis decoctum: uel ipsa trita potaq;: & omnia uesicæ uitia sanat: & calculos hærba & radix cotelydonis. Itemq; genitalium inflammationem pari: ponde re:& caulis & seminis & myrrhæ. Ebulum tenerum cum foliis tritum ex uino potum calculos pellit. Impositum testes sanat. Erigeron quoq; cum farina thuris & uino dulci:testium inflammatiōes sanat. Symphyti radix illita enterocelas cohibet:& genitalium nomas hypocisthis alba. Artemisia quoq; da/tur contra calculos ex uino dulci:& ad stranguriam. Dolores uesicæ sedat ex uino nympheæ heracliæ radix. Eadem uis certhimo ab Hyppocrate admodum laudata. Est autem inter eas quæ eduntur silue strium hærbarum. Hācq; certe apud Callimachum apponit rustica illa hecale. Speciesq; elatæ hortēsis.

Caulis palmum unum altus. Semen feruens odoratum ceu libanotidis rotundum. Siccatum rūpit. Habet intus nucleum candidum: quem aliqui cachryn uocant: folio pingui: albicantæ: ueluti oliuæ: crassiore: & salso gustu radice digyti crassitudine tres autem quattuor. Nascitur in maritimis petrosis. Estur crudum coctumue cum olere odorati saporis & iucundi. Seruatur etiam in muria: præcipueque eius usus ad stráguriam folio uel caule aut radice ex uino. Colorem quoq; corporis gratiorem facit. Verum largior quoq; inflationes. Aluum soluit decocto. Vrinamq; & a renibus dolorem trahit. Sic & alcmeæ siccæ farine in uino pota stranguriam tollit: efficacius addito dauco. Lyeni quoq; utilis. Aduersus serpentes bibitur. Iumentis quoq; in pituita aut stranguria hordeo inspersa succurrit. Anthyllion est lenti similima: quæ in uino pota uesicas uitiis liberat. Sanguinem sistit. Altera est anthylis chamæi pytios similis: flore purpureo: odoris grauis: radice intubi: uel magis cepe: similis portulacæ: nigriore radice: sed inutili: nascens in littoribus harenosis: gustu amara. In uino cum asparagi radice uesicæ plurimum prodest. Eadem præstat hypericon: quam alii chamepithin: alii corycon appellant: oleraceo frutice: tenui: cubitali: rubente: folio rutæ: odore acri: semine siliquæ: nigro matureſcente cum hordeo. Natura semini spissandi. Aluum sistit. Vrinam cit. Ad calculos uesicæ cum uino bibitur. Est aliud hypericon: quod alii charon appellant: folio tamarici: & sub ea nascitur: sed pinguioribus foliis & minus rubentibus: odoratum palmo altius: leniter suaue: aculeatum. Vis semini excalfactoria: & ideo inflationem facit ex tero cœlicis: sed stomacho non inutile: præcipue ad stranguriam si exulcerata non sit uesica. Medetur & pleureticis ex uino potum. Vesicæ autem caltrichon trita similis cumino medetur & data ex uino albo. Verbenaca quoq; foliis decocta ad tertias: uel radix eius emulso calido calculos eiicit. Itemq; perpressa: quæ arretii & in illyrico nascitur: i aqua decoctæ e tribus heminis ad unum & pota. Trifolium ex uino sumptum: & chrysanthemum primum. Anthemum quoq; calculos eiicit paruis e radice foliis quinis: caulibus longis: duobus: flore roseo: radices tritæ per se: uel lauer crudum. Silaus nascitur glareosis & per eminibus riuis: cubitalis: apii similitudine. Coquitur ut olus accidum: magna utilitate uesicæ. Quæ si scabrem sentiat: panacis radice sanatur. Aliter inutilis uesicis. Calculos pellit malum erraticum radicis libra in uini congio decocta ad dimidias. Inde heminæ sumuntur per triduum. Reliquum ex uino conyza: & urtica marina: & daucum: & plantaginis semen ex uino. Et hærba suluiana trita ex uino: quæ & nomen inuentoris habet nota tractantibus urinas cit. Scordion testium tumores sedat. Hyoscyamum genitalibus medetur. Peucedani succus ex melle & semen stranguriæ. Agaricum obolis tribus in uini ueteris cyatho uno. Trifolii radix drachmis duabus in uino: dauci una drachma uel seminis. Ischiadici & semine & foliis erythridani tritis sanantur panace pota. Et infricata polemonia aristolochiæ decoctæ foliis. Agarico quidem & neruus qui platys appellatur. atq; humerorum dolor sanatur obolis tribus in uini ueteris cyatho uno poto. Quinquefolium ischiadicis & bibitur & imponitur. Item scamonia decocta cum hordei farina. Semen hyperici utriusq; bibitur ex uino. Sedis uitia & attritus celerrime sanat plantago. Condylomata uero quinquefolium. Sedem conuersam cyclamini radix ex aceto. Anagallides cærulea procidentia sedis retro agit. E diuerso rubens proritat. Cotelydon condylomata & hemorrhoidas mire curat. Testium tumores acori radix decocta in uino tritaq; & illita. Intertrigines negat fieri Cato absinthium ponticum secum habentibus.

De pulegio & argemone. CA. X.

Lii adiiciunt & pulegium: quod ieiunus quis legerit: si post se alliget. Inguinis dolores prohibet: aut sedat cœptos inguinaria: quam quidam argemonem uocant: passim in uepribus nascens. Vt prosit inguinibus in manu tantum habenda est. Panos sanat panaces cum melle. Plantago cum sale. Quinquefolium. Persolatæ radix ut in strumis. Item damasonium. Verbascum cum sua radice tusum uino aspersum foliisq; inuolutum: & ita in cinere calfactum: ut imponatur calidum. Experti affirmauere plurimum remedium esse: si uirgo imponat nuda ieiuna ieiuno: & manu spina tangens dicat. Necat Apollo pestem posse crescere: quam nuda uirgo restinguat: atq; ita retrosa manu tendicat: totiensq; despuant ambo. Medet & radix mādracoræ ex aqua: radicis scamoniæ decoctū cū melle Sideritis cum adipe ueteri: uel chrysippea cum ficis pinguibus: quæ hoc ab inuentore habet nomen.

De nymphea & abstinentia & appetentia ueneris: & de satyrio erythrococo. & crategi: & sideriti. CA. XI.

Enerem in totum adimit (ut diximus) nymphea heraclia: eadem semel pota in. xl. dies insomnia quoq; ueneris a ieiuno pota & in cibo sumpta. Illita quoq; radix genitalibus inhibet non solum uenerem: sed affluentiam genituræ: ob id corpus alere uocemq; dicitur. Appetentiam ueneris facit radix exiphio superior data potu in uino. Item quā cremnō agrion appellant. Et orminos agrios cum polenta contritus. Sed inter pauca mirabilis est orchis herba: siue sarapias: foliis porri: caule palmeo flore purpureo: gemina radice: testiculis simili: ita ut maior: siue (ut aliqui dicunt) tenuior: ex aqua pota excitet libidinem: minor siue mollior e lacte caprino inhibeat. Quidā folio scyllæ esse dicunt leuiori ac minori: caule spinoso. Eiusq; radices sanant oris ulcera: thoracis pituitas aluum sistunt e uino pote. Concitatricem uim habet satyron. Duo eius genera: una longioribus foliis q̄ oleæ: caulæ quattuor digytorum: flore purpureo: radice gemina ad formam hominis testium alternis annis intumescēte ac residente. Altera satyrion orchis cognominatur: & fœmina esse creditur. Distinguitur internodiis & ramosiore frutice: radice fascinis utili. Nascitur fere iuxta mare. Hæc tumores & uitia partim earum erumpentia cum polenta illita sedat: uel per se trita. Superioris radix in lacte ouis colonice data: neruos

intendit. Eadē ex aqua remittit Græci ſatyrion: foliis lilii rubri minoribus & tribus non amplius e terra exeuntibus tradūt: caule leui cubitali nudo radice gemina: cuius inferior pars & maior mares gignit: ſuperior ac minor fœminas. Eſt & aliud genus ſatyrion erythrococon appellāt: ſemine uiticis: maiore: leui: duræ radicis: cortice: rubro: intus albū includitur: ſapore ſubdulci. Fertur in mōtoſis inueniri. Venerē ēt ſi oīno manu teneatur radix ſtimulat. Magis adeo ſi bibatur ī uino auſtero Arietibus quoq; & hircis ſegnioribus in potu dari. Et ſarmatis equis ob aſſiduum laborē pinguioribus in coitu: qđ' uitiū ꝑſe damū uocāt. Vim eius reſtinguit aqua mulſa aut lactuca ſumpta. In totū qdē græci cū cōcitationē hanc nolunt ſignificare: ſatyrion appellāt. Sic & crategin cognominātes & teliconon: quaꝝ ſemen teſtiū ſimile eſt. Tithymali quoq; ramoꝝ medullā habentes ad uenerē ꝓniores fieri dicunt. Prodigioſa ſunt quæ circa hoc tradit Theophraſtus auctor alioqn grauis: ſeptuageno coitu durare libidinē contactu herbæ cuiuſdā: cuius nomē ſpeciemq; nō poſuit. Sideritis adalligata uarices minuit: & ſine dolore ꝑſtat. Podagræ morbus rarior ſolebat eſſe nō mō patrū auorūq; memoria: uerū ēt noſtra. Peregrinus & ipſe. Nā ſi. italiæ fuiſſet antiqtus: latinū nomē inueniſſet. Inſanabilis nō eſt credēdus. Quippe quoniā in multis & ſpōte deſinit: & in pluribus curaſ. Medentur panacis radices cū uua paſſa: ſuccus hyoſciami cum farina: uel ſemē ſcordion ex aceto. Iberis uti dictum eſt: Verbenaca cū axungia trita cyclamini radix: cuius decoctum & pernionibus ꝓdeſt. Podagras refrigerat radix e xiphio. Semen e pſyllio. Cicuta cū lythargyrio aut axungia. Aizoum in primo impetu podagræ rubentis: hoc eſt calide. Vtrilibet uero cōuenit erigerō cum axungia. Plantaginis folia trita addito ſale modico. Argemonia tuſa ex melle. Medeſ & uerbenaca illita: aut ſi pedes macerentur in eius decocto. Eſt & lappago ſimilis anagallidi: niſi eſſet ramoſior ac pluribus foliis: aſpera: rugoſa: aſperioris ſucci: grauis odoris: quæ talis eſt mollugo uocaſ. Similis & aſperioribus foliis aſparago. Superioris ſuccus expreſſus pondere. xi. denariorum ī uini cyathis duobus quotti die ſumiſ. Præcipue uero liberat eo malo phycos thalaſſion: ideſt fucus marinus lactucæ ſimilis: q conchyliis ſubſterniſ: nō podagræ mō: ſed oībus articloꝝ morbis ſpoſitus priuſq; exarefiat. Tria aūt genera eius. Latū. Et alteꝝ lōgius: quadantenus rubens. Tertium criſpis foliis: quo in creta ueſtes tinguntur: omnia eiuſdem uſus: Nicander eā & aduerſus ſerpentes in uino dedit. Salutare eſt & ſemen eius hærbe: quam pſyllion appellauimus: madefactum aqua admixtis in heminam ſeminis reſinæ colophoniæ coclearibus duobus: thuris uno. Laudantur & mandracoræ folia cum polenta tuſa.

Medicinæ generales de pedibus: talis: articulis: neruis: & remedia contra morbos qui totum corpus occupant: & de myrthido: & uigiliis: & paralyſi: & de febribus frigidis: & febre iumētorum & freneticis: & chameacta: & aizoo: & igne ſacro. CA. XII.

Alis uero tumentibus limus aquaticus cum oleo ſubactus mire prodeſt. Articulis ſuccus e cētaurio minore. Idem neruis utiliſſimus. Item centaurium. Betonica neruis diſcurrentibus ꝑ ſcapulas humeris: ſpinæ: lumbis pota ut in iocinere. Articulis quinquefolium impoſitum. Mādragora folia cum polenta: uel radix recens tuſa cum cucumere ſilueſtri: uel decocta in aqua. Cubitorū ad pedum rimis polypodii radix. Articulis ſuccus hyoſciami cum axungia. Amomi ſuccus cum decocto. Item centumculus decocta: uel muſcus recens ex aqua obligatus donec inareſcat. Item lappæ boariæ radix e uino pōta. Cyclaminos decocta in aqua pernium culos curat: omniaq; alia frigoris uitia. Pernium culos curat & cotelydon cum axungia. Folia ex batrachio. Epictymi ſuccus. Clauos pedum extrahit ladanum cum caſtoreo. Verbenaca ex uino. Nunc peractis malis quæ membratim ſentiuntur: dicemus de iis quæ totis corporibus graſſantur. Remedia autem hæc communia inuenio. Ante omnes pota dodecatheum de qua diximus. Deinde panacis omnium generum radices peculiariter longinquis morbis. Et ſemen interaneorum uitiis. Ad omnes uero corporis dolores ſuccum e ſcordio. Item betonicæ: quæ pota colorem plumbeum corporis priuatim emēdat: gratioreq; reducit. Geranion aliq myrrhin: alii myrthida appellant. Similis eſt cicutæ foliis minutioribus: & caule breuiori rotundo: ſaporis & odoris iucundi. Noſtri ſic eam tradunt. Græci foliis candidioribus paulo q̄ maluæ: caulibus tenuioribus & piloſis: ramoſam & interuallis binum palmorum & in iis foliis: inter quæ in cacuminibus capitula ſunt gruum. Alterum genus foliis anemones: diuiſuris longioribus: radice mali modo rotūda: dulci: reficientibus ſe ab imbecillitate utiliſſima: & fere talis uera eſt. Bibitur contra phthiſin drachmia in uini cyathis tribus bis die. Item contra inflationes: quæ & cruda idem præſtat. Succus radicis auribus medetur. Opiſtothonicis ſemen drachmis quattuor cum pipere & myrrha potum phthiſin ſanat: & plantaginis ſuccus: ſi bibatur. Et ipſa decocta in uino cum ſale & oleo a ſomno matutino refrigerat. Eadem datur iis: quos atrophos uocant interpoſitis diebus. Betonica phthiſicis eligmate cum melle fabæ magnitudine. Agaricum potum duobus odolis in paſſo uel dauco cum centaurio maiore in uino. Phageꝝ denis quod nomen ſine modo eſurientium eſt: & alias ulcerum: tithymalli medētur cum ſeſamis ſumpti. Inter mala uniuerſi corporis uigiliæ ſunt pleriſq;. Harum remedio monſtratur panaces: clymenos ariſtolochia: & odore: & peruncto capite. Aizoum ſiue ſedum ſi inuolutum panno nigro ignorātis pulſuino ſubiiciatur: oenothera ſiue onuris hylaritatem afferunt in uino. Amygdalino eſt folio: flore roſaceo: fruticoſa: longa radice: & cum ſiccata eſt uinum olente. Hæc in potu data feras quoq; mitigat. Cruditates quæ nauſeam faciunt digerit betonica. Eadem pota a cœna cōcoctionem facit in oxymelitis cyathis tribus drachmæ pondere: & crapulam diſcutit. Item agaricum poſt cibos in aqua calida potum. Paralyſin betonica ſanare dicitur. Item iberis ut dictum eſt. Eadem & torpentibus membris ꝓdeſt. Item argemonia omniaq; quæ periclitentur ſecari diſcutiendo. Comitiales ſanantur panacis: quam heracleā

diximus:radice pota cum coagulo uituli marini:ita ut ſint panacis tres partes.Plãtago pota.Betonica in oxymelitis drachma:uel agarici obolis tribus.Folia quinquefolii ex aqua.Sanat & archezoſtis: ſed cum amineo pota.Sanat & bacaris radix arida in puluerem contrita cyachis tribus cum coriãdro in aqua calida.Et centũculus trita in aceto aut melle aut in aqua calida.Verbenaca ex uino pota.Hyſopi baccæ ternæ contritæ & in aqua potæ diebus ſedecim.Peucedanum cum coagulo uituli marini æquis portionibus potum.Quinquefolii contrita folia ex uino ſumpta diebus.xxx.in betonicæ farinæ pondo denarium.xiii.cum aceti ſcyllitici ciatho mellis attici uncia. Scamonium obolis duobus cum caſtorei drachmis quattuor.Febres frigidas leuiores facit agaricum potum ĩ calida aqua.Tertianas ſideritis cum oleo. Item ladanum:quod in ſegetibus naſcitur contuſum.Plantago ex aqua mulſa duabus horis ante acceſſionem pota binis drachmis.Vel ſuccus radicis madefactæ uel tuſæ.Vel ipſa radix trita in aqua ferro cal facta.Quidamq; ternas radices in tribus cyathis aquæ dedere. Iidem in quartanis quaternas fecerunt. Bugloſſo in areſcente ſi quis medullam e caule eximat:dicatq; ad quem liberandum febre id faciat:& aliget ei ſeptem folia ante acceſſionem aiunt a febre liberari.Itemq; betonicæ drachmam in aquæ mulſa cyathis tribus uel agaricum:maxime in iis febribus quæ cum horrore ueniunt.Quinquefolii folia quidam terna tertianis dedere:quaterna quartãis:plura cæteris:aliis omnibus obolis tribus cum pipere ex aqua mulſa.Verbenaca quidem & iumentorum febribus in uino medetur.Sed in tertianis a tertio geniculo inciſa:quaternis a quarto.Bibitur & ſemen hyperici utriuſq; in quartanis & horroribus betonicæ farina:quæ omnes horrores coercet.Item panaces adeo ex calfactoria natura ut per niuem ituris bibere:id ac perungi eo præcipiant.Et ariſtolochia perfrictionibus reſiſtit.Phreneticos ſomnus ſanat: qui cõtingit peucedano ex aceto capiti infuſo anagallidũ ſucco.E diuerſo lethargicos excitari labor eſt. Hoc præſtat euphorbium (ut peribent) ex aceto naribus tactis peucedani ſucco.Contra inſanias betonica bibitur.Carbunculos rumpit panaces.Sanat betonicæ farina ex aqua aut braſſica cum thure frequenti potu calidæ:uel e carbone in conſpectu extincto fauilla digyto ſublata & illita:uel plantago tuſa.Tithymalus characites hydropicos ſanat.Panaces: plantago in cibo : cum prius panem ſiccum comederint ſine potu.Betonica drachmis duabus in duobus cyathis uini aut mulſi. Vel agaricum:uel ſemẽ lonchitidis duabus linguis ex aqua potum.Pſyllium ex uino.Anagallidũ ſuccus.Cotelydonis radix ex mulſo. Ebuli recentis radix excuſſa tantum nec colluta quantum duo digyti comprehendant:ex uini ueteris calidi hemina.Trifolii radix drachmis duabus in uino.Tithymallum:platyphyllon cognomine.Semen hyperici:quod charos appellatur.Actæ quam quidam eſſe ebulum putant radice contrita in uini cythis tribus ſi febris abſit:uel ſemine ex uino nigro.Item uerbenaca faſciculo manus plenæ decocta ĩ aqua ad dimidias:Præcipue tamen chameactæ ſuccus aptiſſimus creditur.Eruptiones pituitaſq; emendat plantago.Cyclamini radix cum melle.Ebuli folia contrita & e uetere uino impoſita etiam boam ſanant: ideſt rubentes papulas.Pruriginem ſuccus ſtrychnillitus.Igni ſacro medetur aizoum.Folia trita cicutæ. Mãdracoræ radix.Siccatur in aere ut cucumis:primoq; ſuper muſtum ſuſpenditur:mox in fumo:dein tunditur in uino aut aceto.Prodeſt & uino myrtheo fouere mentæ ſextans:uiui ſulphuris uncia ex aceto ſimul trita:fuligo ex aceto. Ignis ſacri plura ſunt genera.Inter quæ medium hominem ambiens: qui zoſter appellatur:& enecat:ſi cinxerit.Medetur plãtago cum creta cymolia & periſtereos per ſe.Radix perſolatæ.Aliis quæ ſerpunt cotelydonis radix cum mulſo.Aizoum.Succus linozoſtis ex aceto.

Ad luxata membrata:& contra morbum regium:& contra furunculos & fiſtulas & inflationes & ambuſtionem:& contra alios morbos ad neruos & ſanguinem. CA. XIII.

Adix polypodii illita luxatis medetur.Doloremq; & tumores tollunt ſemen pſyllii,Folia plantaginis tuſa:ſale modico addito,Verbaſci ſemen ex uini decoctum & contritũ.Cicuta cũ axungia.Folia ephemeris tuberibus atq; tumoribus.Illinũturq; etiam:dum diſcuti poſſunt. Morbum regiũ in oculis p̃cipue mirari eſt tenuitatẽ illam denſitatẽq; tunicularum felle ſubeunte. Hippocrates a ſeptimo die in febre mortiferum ſignum eſſe docuit.Nos ſcimus uixiſſe aliquos etiã ab hac deſperatiõe.Fit uero & circa febres:impugnãturq; centaurio maiore(ut diximus)poto.Betonica agarici obolis tribus ex uini ueteris cyatho.Itẽ uerbenacæ folio obolis tribus ex uini calidi hemina q̃triduo.Sed celerrime q̃nquefolii ſuccus medet tribus cyathis potus cum ſale & melle.Cyclamini radix drachmis tribus bibit in loco calido:& pfrictiõibus tuto:ſudores.n.felleos mouet.Folia tuſſilaginis ex aqua. Semen linozoſtis utriuſq; inſperſum potiõi:uel cũ abſinthio aut cicere decoctum.Hyſopi baccæ cum aqua potæ.Lichen hærba ſi cum ſumit cætero olere abſtineatur.Polytrix in uino data.Struthion in mulſo.Paſſim & in q̃cunq; parte ac maximo incõmodo naſcunt:qui furunculi uocãtur:mortifer; aliquãdo malũ confectis corporibus.Remedio ſunt pignocomi folia trita cum polenta:ſi nondũ caput fecerint. Diſcutiunt & folia ephedri illita.Fiſtulæ quoq; in oi parte ſerpũt:medicor; uitio maleſectis corporibus.Auxilio eſt centauriũ minus:collyriis cũ melle decocto additis.Plãtaginis ſuccus infuſus.Quinquefoliũ cum ſale & melle:Ladanum cum caſtoreo.Cotelydon cũ medulla ceruina calefacta impoſita.Verbaſci radix medulla collyri tenuitate in fiſtulã additur.Vel ariſtoiochiæ radix.Vel ſuccus tithymalli. Collectiones inflãmationeſq; ſanant argemoniæ follia illita.Duritias & collectiones omnes uerbenaca uel q̃nquefolium:decoctũq; in aceto uerbaſci folia uel radix.Hyſopũ e uino impoſitũ.Acori radix decocto eius hærbe fouẽtibus.Aizoũ.Itẽ quæ contuſa ſint:duritiaſq; & ſinus corporis & tela oĩa infixa corpori extrahũt. Folia tuſſilaginis.Daucũ.Semẽ leõtopodi tritũ in aqua cũ polenta.Suppurationibus imponunt pygno/

comi folia trita cum polenta:uel ſemen. Itē orchis. Vitia quæ ſunt in oſſibus ſatyrii radice impoſita efficaciſſime ſanari dicuntur. Nomæ & collectiōes omnes fuco maris priuſq; inareſcat. Et alcmeæ radix collectiones diſcutit. Ambuſta ſanantur plantagine arctio: ita ut cicatrix fallat. Folia eius in aqua decocta & contrita illinuntur. Radices cyclamini cum aizoo. Hærba ipſa hyperici: quod coriſſum appellauimus. Neruis & articulis conuenit plantago trita cum ſale. Argemonia tuſa ex melle. Peucedani ſucco perunguntur ſpaſtici: tetanici. Neruorum duriciæ egilopi ſucco. Doloribus erigeron ex aceto illinit. Epythimio ſpaſticis & opiſthotonicis perungi: ſemine hyperici: quod charos uocatur. Idemq; bibere prodeſt. Phrimon dicitur etiam abſciſſos ſanare neruos ſi confeſtim imponatur trita uel manſa. Spaſticis tremulis opiſthotōicis alcmeæ radix bibitur ex aqua mulſa. Sic & rigores excalfacit. Sanguinis profluuium ſiſtit hærbæ peoniæ ſemen rubrum. Eadem & in radice uis. Cyclaminos uero ſi ore ſanguis reiiciatur: ſiue e naribus: ſiue aluo fluat: ſiue fœminæ utero. Itē lyſimachia pota uel illita: uel naribus indita. Itē plāginis ſemen. Quinquefolium potum & illitum. Cicute ſemen in nares ſi inde fluat tritum ex aqua & inditum. Aizoum. Aſtragali radix ſiſtit. Et iſchemon. Et achillea.

De hærba eqeſeto: & ſtephanomeli: & eriſitale: & contra uermes. CA. XIIII.

Equiſetū a græcis dicta & in pratis naſcēs: uituperata a nobis. Eſt aūt pullulus terræ ſimilis lyenis curſoꝛ extinguit decocta fictili nouo ad tertias quantū uas capiat: & p triduum heminis pota: unctis eſculentis ante diē unū interdicit. Græcoꝛ uaria circa hanc opinio. Alii pini foliis ſimilē nigricantē eodem noſe appellant: uim eius ammirabilē tradentes: cp̄ ét ſanguinis ꝓfluuia uel tactu eo tantū hoie ſiſtat: alii hippurin: alii ephydron: alii anabaſin uocāt. traduntq; iuxta arbores naſci & ſcandentē eas dependere comis iunceis multis nigris ut eſt equoꝛ cauda geniculatis ramis folia habere pauca: tenuia: exigua: ſemen rotundum: ſimile coriandro: radice lignoſa: naſci in arbuſtis maxime. Vis eius ſpiſſare corpora. Succus ſanguinem in naribus fluentē incluſus ſiſtit. Itē aluū. Medet dyſenteriis in uino dulci potus cyathis tribus. Vrinā cit. Tuſſim ortopnoeā ſanat. Item rupta: & quæ ſerpunt. Inteſtinis & ueſicæ folia bibunt. Enterocœlen cohibet. Faciūt & aliam hippurin breuioribus & mollioribus comis cādidioribuſq; per q̄ utilē iſchiadicis: & uulneribus ex aceto impoſitā: pp ſanguinem ſiſtendum. Et nymphea trita plagis imponit. Peucedanum cū ſemine cupreſſi bibitur: ſi ſanguis per os reddit⁹ eſt: fluitq; ab infernis. Sideritis tantā uim habet: ut q̄uis recenti gladiatoris uulneri illigata ſanguinē claudat. Quod facit & ferulæ cinis uel carbo. Fungus uero ét efficacius: qui ſecundū radicē eius naſcitur. Per nares aūt fluenti & cicutæ ſemen tritū ex æqua inditumq; efficax habet. Itē ſtephanomelis ex aqua. Betonicæ farina e lacte caprino pota ſiſtit exubere fluentē. Plātagoq; contuſa. Eiuſdē ſuccus uomētibus ſanguinem datur. Ad erraticū aūt radix perſolatæ cū axungia uetere illita. Potatur a ruptis conuulſis & ex alto deiectis cētaurium maius. Gentianæ radix trita uel decocta uel ſuccus betonicæ. Et hoc amplius addo: iocineris aut lateris contortionibus: panaces ſcordion ariſtologia pota cū agarico. Item contuſis & euerſis potū duobus obolis in mulſi cyathis tribus. Aut ſi febris ſit in aqua mulſa uerbaſcū: cuius flos ſimilis auro eſt. Acori radix. Aizoū omen. Sed e maiori ſuccus efficaciſſime. Itē ſymphyti radices uel decoctum. Daucū crudum. Eryſithales eſt flore luteo foliis achanti. Bibit e uino. Item chamerops: & in ſorbitiōes irio uel plantago oībus modis. Itē phthiriaſi: quo Scylla dictator cōſumptus eſt. Naſcunt quoq; in ſanguine ipſo hoīs animalia exeſura corpus. Reſiſtitur uuæ taminiæ ſucco aut ueratri cum oleo perunctis corporibus. Tamina quidem in aceto decocta etiam ueſtes eo tedio liberat.

De ulceribus: & ad plagas: & de polycnemo. CA. XV.

Vlcera multoꝛ ſunt geneꝛ: ac multis modis curant. Panacis oīum geneꝛ radix ex uino calido illinit manantibus. Siccat priuatim quā chironiā diximus. Cū melle trita tubera aperit: ulceribuſq; quæ ſerpūt. Deploratis auxilio eſt cum eris flore uino tēperata oībus modis uel flore uel ſemine uel radice. Eadē cum polēta uetuſtis uulneribus ꝓdeſt. Heracleon quoq; ſidereon. Apollinaris. Pſylium. Tragacātha. Scordotis cum melle purgat. Farina eius carnis excreſcentes per ſe iſparſa cōſumit. Polemonia ulcera: quæ cacoethæ uocant ſanant. Centauriū maius inſparſum uel illitū. Itē minoris coma decocta uel trita uetera quoq; ulcera purgat & ſanat. Foliculi climeni recētibus plagis imponuntur. Illinit aut̄ gentiana ulceribus quæ ſerpūt radice tuſa uel decocta in aqua ad mellis craſſitudinē: uel ſucco uulneribus. Ex ea factū lichiū. Lyſimachia recentibus plagis medet. Plantago oīum geneꝛ ulceribus: peculiariter fœminæ ſenum & infantium. Igne mollita melior: & cum cæroto craſſa ulceꝛ labra purgat. Nomas ſiſtit. Et tritam ſuis foliis integere oportet. Suppurationes: collectiones: ſinus ulcerum. Chelidonia quoq; ſiccātur ulcera: adeo: ut etiam ꝓ ſpodio utantur eadē iam deſperatis cum axungia imponitur. Dictamū pota ſagittas pellit: & alia tæla extrahit illita. Bibit ex aquæ cyatho folioꝛ obolo. Proxime pſeudodictamum. Vtraq; ét ſuppurationes diſcutit. Ariſtolochia quoq; putrida ulcera exeſt. Sordida expurgat cū melle: uermeſq; extrahit. Itemq; clauos in ulceribus natos. Et infixa corpori oīa: precipue ſagittas & oſſa fracta cū reſina. Caua uero ulcera explet per ſe. Et cū iride recētia uulnera ex aceto. Vetera ulcera uerbenaca qnquefolium cum ſale & melle. Radices perſolatæ uulneribus ferro illatis recentibus imponunt: folia ueteribus. Cū axungia utraq; & ſuo folio operit. Damaſoniū aūt & in ſtruma. Folia uerbaſci ex aceto aut uino. Periſterios ad oīa genera uel calloſorū putreſcentiūq; ulceꝛ facit. Manantia nympheæ heracliæ radix ſanat. Item cyclamini radix uel p ſe: uel ex aceto: & cū melle. Eadem & contra ſteatomata efficax: ſicut ad ulcera manātia hyſopum. Itē peucedanū cui ad recentia uulnera tanta uis eſt: ut ſaniem oſſibus extrahat. Præſtant hoc & anagallides: cohibentq; quas uocant nomas: & rheuma/

tiſmos. Vtiles & recentibus plagis: ſed præcipue ſenum corpori: Cum cæroto apoſtemata & ulcera te/
tra folia mandragoræ recentia. Radix uulnera cum melle aut oleo. Cicuta cõſiligini mixta mero. Aizoũ
herpetas quoq; & nomas ac putreſcentia: ſicut erigeron uermnioſa. Recẽtia autem uulnera aſtragali ra
dix: & uetera quoq; ulcera purgat hypociſthis utraq;. Leontopodii ſemen tritum in aqua & cum polẽ
ta illitum ſpicula ſagittariorum extrahit. Item pycnocomi ſemen: tithymallus. Characithes ſucco gran
grenas phagedenas putria: uel decocto ramorum cum polenta & oleo. Orchis radices. Hoc amplius &
cacoethe ex aceto cum melle ſiccæ & recentes. Per ſe uulnera onothera efferentia ſeſe ſanat. Scythæ uul/
nera ſcythica curant. Ad carcinomata argemonia ex melle efficaciſſima eſt. Vulneribus præſanatis aſ/
phodeli radix decocta ut diximus: trita, cũ polẽta & illita. Quibuſcũq; uero appollinaris. Aſtragali radix
in puluerem trita humidis ulceribus prodeſt. Item callitrix decocta in aqua. Priuatim uero is quæ cal/
ciamento facta ſint uerbenaca. Necnon & lyſimachia contra. Ac nymphea arida inafricata. Polytris in/
ueteratis iiſdem utilior. Policnemon cunilæ bubulæ ſimilis eſt ſemine pulegii ſurculoſas multis geni/
culis corymbo odorata acri & dulci odore: quæ ferro factis uulneribus commanducata imponitur: qn
to die ſoluitur. Symphyton ad cicatricem celerrime perducit: item ſyderitis. Hæc imponitur ex melle.
Verbaſci ſemine ac foliis ex uino decoctis ac tritus omnia corpori infixa extrahuntur. item mandraco/
ræ foliis cum polenta. Cyclamini radicibus cum melle. Triſaginis folea in oleo contrita maxime ad
hibentur ulceribus: quæ ſerpunt. Et alga in melle trita. Betonica ad carcinomata: Et melandria: ac uete
res addito ſale. Verrucas tollit argemonia ex aceto uel batrachii radix: quæ & ungues ſcabros aufert.
Linozoſtidis utriuſq; folia uel ſuccus illitus. Tithymalli omnes genera uerrucarum omnium, item oĩa
pterygia: uaroſq; tollunt. Cicatrices cum ellegantia ad colorem reducit ladanum.

De plurimis experimentis ad inficiendos capillos: & partus eiiciendos & continen dos & aliarum remedia. CA. XVI.

Rtemiſiam & elelíſphacũ alligata qui habet uiator: negaſ laſſitudinẽ ſentire. Mulieribus mor
a bis medeſ maxime in uniuerſum peoniæ herbæ ſemen nigrum ex aqua mulſa. Eadẽ & in ra/
dice uis menſes cit. Panacis ſemen cum abſinthio mẽſes & ſudores: Scordotis potu & illitu. Be
tonica drachma in uino cyatis tribus bibitur contra omnia uuluaꝝ uitia. Aut quæ a partu fiunt. Men/
ſes nimios ſiſtit achillea impoſita: & decoctũ eius inſidentibus. Mãmis imponiſ hyoſcyami ſemen ex ui
no. Loti radix cataplaſmate. Et mãmis etiã chelidonia. Secundas morantes uel partus emortuos radices
panacis appoſite extrahunt. Ipſum panacis ſemen e uino potũ uuluas purgat: appoſitũq; cũ melle: Pole/
monia pota ex uino ſecundas pellit. Nidore purgat uuluas centaurii minoris ſuccus potus: fotuq; men/
ſes cit. Itẽ maioris radix i uuluæ doloribus iiſdem modis, pdeſt. Deraſa uero & appoſita extrahit partus
emortuos. Plantago imponiſ in lana in dolore uuluæ. In ſtrangulatu bibiſ. Sed uræcipua dictamno uis
eſt. Mẽſes cit. Partus emortuos uel tranſuerſos eiicit. Bibiſ ex aqua foliorum obolo: adeo ad hæc efficax:
ut ne in cubiculum quidẽ prægnantiũ inferatur. Nec potu tantum ſed & illitu & ſuffitu ualet. Proxime
pſeudodictamũ. Sed menſes cit cum mero decoctũ pondere denarii. Pluribus tamẽ molochis & ariſto/
lochia prodeſt. nam & menſes & ſecũdas cit. Et emortuos partus extrahit: myrrha & pipere additis po/
ta uel ſubdita. Vuluas quoq; pcidentes inhibet potu uel ſuffitu uel ſubiectu maxime tenuis. Strangula/
tũ ab iis menſiũq; difficultatẽ agaricum tribus obolis tritũ in uini ueteris cyatho potum emẽdat. Peri/
ſtereos appoſita in adipe ſuillo recenti. Antirrinon cum roſaceo & melle. Itẽ appoſita nympheæ theſſa/
læ radix pota dolori medeſ. In uino pota nigro profluuia inhibet. E diuerſo ciet cyclamini radix pota &
appoſita. Et ueſicæ inſidentiũ decocto medeſ. Secundas pota ciſſanthemos pellit. Vulnã ſanat. Et xiphii
radix ſuperior mẽſes cit drachma ex aceto pota. Peucedanum ſtrãgulatus uuluæ nidore uſtum recreat.
Menſes aluoſq; pcipue pſyllium drachma in cyathis tribus aquæ mulſæ. Semen quoq; mãdragoræ po
tum uuluam purgat. Menſes cit ſuccus appoſitus: & emortuos partus. Nimia rurſus' pfluuia ſiſtit ſemẽ
cum uino & ſulphure. Alii pfluuia ſiſtit & contrahit batrachion potu: uel cibo ardens: alias ut diximus
cruda. Sed cocta cõmendanſ ſale & oleo & cymino. Daucũ & menſes & ſecundas potum facillime pel/
lit. Ladanũ ſuffitu corrigit uuluas: dolori eaꝝ exulceratiſq; imponiſ. Emortua ſcamoniũ pellit potũ uel
appoſitum. Menſes ciet hypericũ: utrũq; appoſitũ. Ante alia uero ut Hippocrati uidetur eryſimon e ui/
no ſemine uel radice. Cortice trahit & ſecundis ſuccurrit & ſtrãgulationibus ex aqua pota. Itẽ radix e ge
ranio peculiariter ſecundis inflammationibuſq; uuluarum cõueniens. Purgat hippuris pota & appoſita
uuluas. Polygonas pota menſes cit. Et alcmeæ radix. Folia plãtaginis pellunt. Itẽ agaricum ex aqua mul
ſa. Artemiſia uuluæ medetur trita ex oleo irino aut fico: aut cũ myrrha appoſita. Eiuſdem radix pota in
tantũ purgat: ut partus enectos extrahat. Menſes & ſecundas cit ramoꝝ decoctum inſidẽtibus: item fo/
lia pota drachma. Ad eadẽ oĩa proſunt uel impoſita uentri immo cũ farina hordeacea. Achoron quoq;
utile eſt interioribus fœminaꝝ morbis. Et coniza utraq;. Et crethmos. Et anthyllides duæ uuluis uti/
liſſimæ. Torminibuſq; & ſecundaꝝ more in uino potæ. Callitrix fotu locis medetur. Albugines in ca/
pite tollit. Capillos ificit oleo trita. Ceranion in uino albo potũ: & hypociſthis in rubro profluuiũ ſiſtit.
Hyſopum ſuffocationes laxat. Radix uerbenacæ pota ex aqua ad oĩa in partu aut ex partu mala pſtan/
tiſſima eſt. Peucedano quidã miſcent in uino nigro ſemen cupreſſi contritũ. Nam ſemen pſylli deferue
factum in aqua cũ intepuerit: epiphoras oẽs uteri lenit. Symphyton tritũ in uino nigro euocat menſes.
Partus accelerat ſcordotis pota drachma ſucci in aqua mulſa cyathis q̃ttuor. Dictamni folia pclare dan/
tur ex aqua. Cõſtat unius oboli pondere: uel ſi mortui ſint in utero infantes: ptinus reddi ſine uexatiõe

puerperæ. Similiter ꝓdeſt pſeudodictãnum: ſed tardius. Cyclaminos adalligata. Ciſſanthemos pota. Itẽ betonicæ farina ex aqua mulſa. Arſenogonon & thelygonõ hærbæ ſunt habentes uuas floribus oleæ ſi miles: pallidiores tamen. Semen album: papaueris modo. Theligoni potu fœminã concipi narrant. Arſenogonon ab ea ſemie oleæ nec alio diſtat. Huius potu mares generari phibenẽ: ſi credimus alii utrãq; ocimo ſimilem tradũt. Arſenogoni ſemen aũt geminum eſſe teſtibus ſimile. Mammaꝝ uitiis aizoum: quod digytellum appellauimus unice medeẽ. Erigeron ex paſſo mammas uberiores facit. Sonchum in farre coctum. Quæ uero maſtos uocatur indita pilos mammaꝝ e partu naſcentium & tineas aufert in facie: aliaq; cutis uitia emẽdat. Gentiana nymphea heraclia illita cyclamini radix maculas oẽs. Caucaliæ grana mixta cæræ liquidæ extendunt cutem in facie: erugantq;. Vitia oĩa acori radix emẽdat. Capillum liſimachia flauum facit. Denigrat hypericõ: quod & oriſton uocatur. Item ophryos hærba denticulato oleri ſimilis: foliis duobus. Nigriciam dat & polemonia in oleo decocta. Pſilothrũ nos qdem in mulieri bus medicamentis tractamus: ueꝝ etiã uiris in uſu eſt. Efficaciſſimũ aũt habetur archeroſtis. Item tithy malli ſucco uel i ſole cũ oleo illito crebro: uel euulſis pilis. Quadrupedũ ſcabiem ſanat hyſopum ex oleo ſotum. Anginas peculiariter ſideritis. Verum & reliqua genera hærbarum reddamus.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER. XXVII. PROHEMIVM.

Reliqua Hærbarum Genera. CA. I.

RESCIT APVD ME CERTE TRACTATV IPSO ADMIRAtio antiquitatis. Quãtoq; maior copia hærbarũ dicenda reſtat: tanto magis adorare priſcoꝝ in inueniendo curã: in tradendo benignitatem ſubit. Nec dubiæ ſuperata hoc mõ poſſet uideri etiam reꝝ naturæ ipſius munificentia: ſi humani operis eſſet inuentio. Nũc uero deoꝝ fuiſſe eam apparet: aut certe diuinã: etiam cum homo inuenerit. Eandemq; oĩum parentem genuiſſe hæc & oſtendiſſe: nullo uitæ miraculo maiore: ſi ueꝝ fateri uolumus. Scythicã hærbam a mæotidis plaudibus & euphorbiã e monte atlante: ultraq; Herculis colũnas & ipſo rerũ naturæ defectu. Parte alia britãnicam ex oceani inſulis extra terras poſitis: itemq; æthiopidẽ ab exuſto ſyderibus axe. Alias ꝑterea aliunde ultro citroq; humanæ ſaluti in toto orbe terraꝝ portare immenſa romanæ pacis maieſtate non hoies modo diuerſis inter ſe terris gentibuſq;: ueꝝ etiã montes & excedentia in nubibus iuga: paſtuſq; pecoꝝ & hærbas quoq; inuicẽ oſtendant. Aeternum quæſo deoꝝ ſit munus iſtud. Adeo romanos uelut alteram lucem dediſſe rebus humis uidentur.

De aconito: & panthera: & quæ extinguitur aconito. CA. II.

Ed antiquoꝝ curam diligentiamq; quis poſſit ſatis uenerari: cũ conſtet oĩum uenenoꝝ ociſſimum eſſe aconitum: & tactis quoq; genitalibus fœminini ſexus aĩalium eodẽ die inferre mortem. Hoc fuit uenenũ quo interẽptas dormientes a Calfurnio Beſtia uxores. M. Cecilius accuſator obiecit. Hinc illa atrox peroratio eius in digyto eas mortuas. Fabulæ narrauere e ſpinis Cerberi canis extrahente ab inferis Hercule. Ideoq; apud heracleã ponticã ubi monſtrat eius ad inferos aditus gigni. Hoc quoq; tamẽ in uſus humanæ ſalutis uertere. Scorpionũ ictibus aduerſari experiẽdo aconitum datũ in uino calido. Ea eſt natura ut hoiem occidat: niſi inuenerit qđ in hoie perimat. Cũ eo ſolo colluctatur: uelut parti intus inuento ſolo. Hæc pugna eſt cũ uenenũ in uiſceribus reppererit. Mirũq; exitialia per ſe ambo cũ fuerint duo uenena in hoie cõmoriuntur: ut hõ ſuperſit. Immo uero etiã feraꝝ remedia antiqui ꝓdiderunt: demõſtrando quomodo uenenata quoq; ipſa ſanant. Torpeſcunt ſcorpiões aconiti tactu: ſtupentq; pallentes: & uinci ſe cõfitentur. Auxiliatur eis helleboꝝ album tactu reſoluente. Ceditq; aconitum duobus malis ſuo & oĩum: Quod ſi quis illa forte ab hoie excogitari potuiſſe credit: ingrate deoꝝ intelligit munera. Tangunt carnes aconito: necantq; guſtatu eaꝝ pantheras: niſi hoc fieret repletu ras illos ſitus. Ob id quidam pardalianches appellauere. At illas ſtatim liberari morte excrementoꝝ hominis guſtu demonſtratum. Quod certe caſu repartum quis dubitet? & quotiens fiat etiã nunc ut nouum naſci quoniam feris ratio & uſus inter ſe tradi non poſſit.

Quod omnium creaturarum conditor ſit deus. CA. III.

Ic ergo caſus hic eſt ille qui plurima inuenit in uita deus. Hoc habet nomẽ: per quẽ intelligitur h eadem & parens rerum omnium & magiſtra natura utraq; coniectura pari: ſiue iſta quottidie feras iuenire: ſiue ſemꝑ ſcire iudicemus. Pudendũq; rurſus oĩa animalia quæ ſint ſalutaria ipſis noſſe ipſa ꝑter hominem. Sed & maiores oculorum quoq; medicamentis aconitum miſceri ſaluberrime promulgauere: aperta profeſſiõe: malũ quidem nullum ſine aliquo bono dicere. Fas ergo nobis erit qui nulla diximus uenenata: nunc demonſtrare quale ſit aconitum uel deprehendendi gratia. Folia habet cyclamini aut cucumeris non plura quattuor ab radice leniter hirſuta. Radicem modicam cãmaro ſimilem marino. Quare quidam cãmaron appellauere. Alii theliophonon ex ea qua diximus cauſa. Radix icuruatur paulum ſcorpionũ mõ: quare & ſcorpion aliqui appellauere. Nec defuere qui myoctonon appellare mallent: quoniam procul & e longinquo odore mures necat. Naſcitur in nudis cautibus: quas

aconas uocant. Et ideo aconitum aliqui dixere nullo iuxta ne puluerem quidem nutriente. Hanc aliqui rationem nominis attulere. Alii quoniam uis eadem in morte eſſet: quæ cotibus ad ferri aciem deterrẽdam ſtatimq; admota uelocitas ſentiretur.

De æthiopide: & amarãto: & aloe: & alcea: & alipho: & alſina: & androſace: & androſemo: & ambroſia: & anconi: & anagyro: & anonymo. CA. IIII.

Ethiopis radix folia habet phlomo ſimilia: magna & multa: & hirſuta ab radice. Caulem quadrangulum ſcabrum: ſimilem arctio: multis concauum: alis ſemen eruo ſimile candidum geminum: radice numeroſas longas. Plenas molles glutinoſas guſtu ſiccæ moreſcunt durãturq; ut cornua poſſint uideri. Præterea in æthiopia naſcuntur: & in ida monte troadis: & in meſſenia. Colliguntur autumno: ſiccantur in ſole aliquot diebus: ne ſitum ſentiant. Medentur uuluis potæ in uino albo: iſchiadicis: pleureticis: faucibus ſcabris: decocta potu dantur. Sed quæ ex æthiopia uenit: eximia eſt: atq; illico prodeſt. Amaranton ferulacea eſt duorum palmorum altitudie: origano ſimilis flore: bulbis aureis. Huius uſtæ nidor urinam cit. Vuluamq; purgat: tanto magis inſidentibus cauſa. Cauſa hominis non hæc ſed quoniã diutiſſime non marceſcit. Aloe ſylæ ſimilitudinẽ habet maior & pinguioribus foliis ex obliquo ſtriata. Caulis eius tener eſt rubens medius: non diſſimilis antherico. Radice una ceu pallo in terra dimiſſa: graui odore: guſtũ amara. Laudatiſſima ex india affertur: ſed naſcitur & in aſia: nõ tamen ea utunt: niſi ad uulnera recentibus foliis: mirifice enim conglutinat: uel ſuccu: ob id in turbinibus cadorum eam ſerunt ut aizoum maius. Quidam & caulẽ ante maturitatem ſeminis incidunt ſucci gratia: aliqui & folia. Inuenitur & per ſe lachryma adhærens. Ergo pauimentandũ ubi ſata ſit cenſent ut lachryma non abſorbeatur. Fuere qui traderent i iudæa ſuper hyeroſolimam metallicam eius naturam: ſed nulla magis improba eſt: neq; alia humidior ẽ: aut tumidior. Erit ergo optima pinguis ac nitida ruſſi coloris friabilis: ac iocineris modo coacta: facile liqueſcens. Improbanda nigra & dura: harenoſa quoq; quæ & guſtu intelligitur. Gummi adulteratur & acacia. Natura eius ſpiſſare: denſare: & leuiter calfacere. Vſus in multis: & principalis aluum ſoluere: cum pene ſit ſola medicamentoꝝ: quæ per ſe id præſtãt. Confirmat etiam ſtomachũ: adeo ut non infeſtet ulla uis cõtraria: bibitur drachma. Ad ſtomachi uero diſſolutionem in duobus cyathis quæ tepidæ uel frigidæ: coclearis menſura bis terue in die ex interuallis ut res exigit. Purgationis etiam cauſa plurimũ tribus drachmis. Efficacior ſi pota ea ſumat cibus. Capillum fluentẽ continet cum uino auſtero capite in ſole cõtra capillum peruncto. Dolorem capitis ſedat tẽporibus & fronti impoſita ex aceto & roſaceo. Dilutiorq; infuſa: oculoꝝ uitia omnia ſanari ea conuenit. Priuatim prurigines & ſcabiẽ genarum. Item inſignita ac liuida illita cũ melle: maxime põtico. Tonſillas: gingiuas: & omnia oris ulcera. Sanguinis excreationes ſi modicæ ſint drachmæ pondere ex aqua: ſi minus in aceto pota. Vulnerũ quoq; ſanguinẽ & undecũq; fluentem ſiſtit per ſe uel ex aceto. Alias etiã eſt uulneribus utiliſſima ad cicatricem perducens. Eadẽ inſpergitur exulceratis genitalibus uiroꝝ: condylomatis: rimiſq; ſedis: alias ex uino: alias ex paſſo: alias ſicca per ſe: ut exigit mitigãda curatio: aut coercenda. Hemorroidũ quoq; abundantiã leniter ſiſtit. Dyſenteriæ infundit. & ſi difficilius cõcoquant cibi bibit a cœna modico interuallo. Et in regio morbo tribus obolis ex aqua. Deuorant pilulæ cum mellis decocto aut reſina terebinthina ad purganda interiora. Digyforum pterygia tollit. Oculorum medicamentis lauatur: ut quod ſit harenoſiſſimum ſubſidat. Aut torretur in teſta: pennaq; ſubinde uerſatur: ut poſſit æqualiter torreri. Alcea folia habet ſimilia uerbenacæ: quæ & periſtereon cognominatur. Caules tres aut quattuor foliorum plenos: florem roſæ: radices albas: cũ plurimum ſexcubitales: obliquas. Naſcitur in pingui ſolo: nec ſicco. Vſus radicis ex uino uel ex aqua dyſentericis: aluo cita: & ruptis conuulſis. Alipon cauliculus eſt molli capite non diſſimilis betæ acre guſtatu ac lentum: mordenſq; uehemẽter & accedẽs. Aluum ſoluit in aqua mulſa addito ſale modico. Minima potio duarum drachmarum: media quattuor: maxima ſex: ea purgatione quibus datur e gallinaceo iure. Alſine: quã qdã myoſotõ appellãt: naſcitur in lucis: unde & alſine dicta eſt. Incipit a media hyeme. Areſcit æſtate media cum prorepit: muſculorum aures imitatur foliis. Sed aliam docebimus eſſe quæ iuſtius moyſotis uocetur. Hæc eadẽ erat quæ Helxinæ: niſi minor minuſq; hirſuta eſſet. Naſcitur in hortis & maxime in parietibus. Cum teriẽs: odorem cucumis reddit. Vſus eius ad collectiones inflammationeſq;. Quin emẽdat omnia quæ Helxine ſed infirmius. Epiphoris peculiariter imponitur. Item uredinis: ulceribuſq; cũ farina hordeacea. Succus eius auribus infunditur. Androſaces hærba eſt alba amara ſine foliis: folliculos in cirris habens: & in iis ſemen. Naſcitur in maritimis ſyriæ maxime. Datur hydropicis drachmis duabus tuſa aut decocta in aqua uel aceto uel uino. Vehementer enim urinas cit. Datur & podagris: illinituրq;. Idem effectus eſt & fœminis. Androſemon: ſiue (ut alii appellauere) aſcyron non abſimile eſt hyperico: de qua diximus cauliculis maioribus denſioribuſq; & magis rubentibus. Folia alba rutæ figura. Semen papaueris nigri. Comæ tritæ ſanguineo ſucco manant. Odores tres in uſus. Gignitur in uineis. Fere medio autumno effoditur: ſuſpenditurq;. Vſus ad purgandam aluum tuſæ cum ſemine potæq; matutino: uel a cœna duabus drachmis in aqua mulſa uel uino uel aqua pura: totius potionis ſextario. Trahit in bilem. Prodeſt iſchiadicis maxime. Sed poſtera die capparis radicem reſinæ permixtam deuorare oportet drachmæ pondere. Iterumq; quatridui interuallo eadem facere. A purgatione autem ipſa robuſtiores uinum bibere: infirmiores aquam. Imponitur & podagris & ambuſtis & uulneribus cohibẽs ſanguinem. Ambroſia uagi nominis eſt: & circa alias hærbas fluctuans: fruticem unũ habens denſum ramoſum: tenuem: trium fere palmorum. Tertia parte radice breuiore: foliis rutæ: circa imum caulem in ramulis ſemen eſt uuis

dependentibus:odore uinoſo:qua de cauſa botrys a quibuſdam uocatur ab aliis artemiſia.Coronantur illa cappadoces.Vſus eius ad ea quæ diſcuti opus ſit.Anonin quidam ononida malůt uocare:ramoſam: ſimilem fœno græco:niſi fruticoſior hirſutiorq; eſſet:odore iucundo.Poſt uer ſpinoſa.Eſtur etiam muria condita.Recens uero margines ulcerum erodit.Radix decoquitur in poſca dolori dentium.Eadem cum melle pota calculos pellit.Comitialibus daſ in oxymelitæ decocta ad dimidias.Anagyros quã aliqui acopon uocant:fruticoſa eſt:grauis odore:flore oleris:ſemen in corniculis non breuis gignit: ſimile renibus:quod dureſcit per meſſes.Folia collectionibus imponuntur:difficulterq; parientibus adalligantur:ita ut a partu ſtatim auferantur.Quod ſi emortuus hæreat:& ſecũdæ menſeſq; morenť: drachmæ pondere bibuntur in paſſo folia.Sic & ſuſpirioſis dantur:& in uino uetere ad phalangiorũ morſus.Radix diſcutiendis concoquendiſq; adhibetur.Semen commanducatum uomitiones facit. Anonymos a non inueniendo nomine nomen inuenit.Affertur e ſcythia cælebrata & ab Hiceſio non paruæ auctoritatis medico.Item ariſtogeton ĩ uulneribus præclara ex aqua tuſa & impoſita.Pota uero mammis præcordiiſq; percuſſis.Item ſanguinem excreantibus.Putauerunt & bibendã uulneratis.Fabuloſa arbitror quæ adiiciuntur:recente ea ſi uratur:ferrum aut æs ferruminari.

De aparine:& arctio:& ſpleno:& aſclepiade:& aſtere:uel bubonio:& aſyro:uel aſcyroide:& phace:& de alcibiox:& alectorolopho. CA. V.

a Parinen aliqui omphaocarpon:alii philanthropon uocant:ramoſam:hirſutam:quinis ſeniſue in orbem circa ramos foliis per interualla:ſemen rotundum:durum:cõcauum:ſubdulce.Naſcitur in frumentario agro:aut hortis:pratiſue:aſperitate etiã ueſtium tenaci.Efficax cõtra ſerpentes ſemine poto ex uino drachma:& contra phalangia.Sanguinis abundantiã ex uulneribus imprimunt folia impoſita.Succus auribus infunditur.Arction aliqui potius arcturum uocant:ſimilis eſt uerbaſco foliis.niſi q; hirſutiora ſunt:caule longo molli:ſemine cymini.Naſcitur in petroſis : radice tenera: alba:dulciq;.Decoquitur in uino ad dentium dolorem:ita ut contineatur ore decoctum.Bibitur,ppter iſchiada & ſtranguriam e uino.ambuſtis imponitur & pernionibus.Fouentur eadem cum radice ſemine trito in uino.Aſplenum ſunt qui hemionon uocant:foliis triẽtalibus multis:radice limoſa:cauernoſa:ſicut ſilicis candida:hirſuta:nec caulem nec florem nec ſemẽ habet.Naſcitur in petris:parietibus opacis:humidis:laudatiſſima in creta.Huius foliorum iure in aceto decocto per dies.xl.poto lyenem abſumi aiunt.Et illinuntur.Eadem autem ſedant ſingultus non dãda fœminis: quoniam ſterilitatem facit. Aſclepias folia hederæ habet:ramos longos:radices numeroſas:tenues odoratas:floris uirus : graue:ſemen::ferrulatũ.Naſcitur in montibus.Radices torminibus medentur:& contra ſerpentium ictus non ſolum potum ſed etiam illitum.Aſter ab aliquibus bubonion appellatur:quoniam inguinum præſentaneum remedium eſt.Cauliculus foliis oblongis duobus aut tribus in cacumine capitula ſtellæ modo radiata.Bibitur aduerſus ſerpentes.Sed & ad inguinũ medicinam:ſiniſtra manu decerpti iubẽt:& iuxta cinctus alligari.Prodeſt & coxendicis dolori adalligata.Aſcyron & aſcyroides ſimilia ſunt iter ſe & Hyperico:ſed aſcyron maiores habet ramos:qui aſcyroides uocantur ferulaceos omnino rubentes:capitulis paruis:luteis.Semen in caliculis puſillum:nigrum:teſinoſum.Comæ tritæ uelut cruentatæ.Qua de cauſa quidam hanc androſemon uocauere.Vſus ſeminis ad iſchiadicos potus duabus drachmis in Hydromelitis ſextario.Aluum ſoluit.Bilem detrahit.Illinitur & ambuſtis.Aphace tenuia admodum folia habet puſillo.Altior lẽticula eſt.Siliquas maiores fert:in quibus terna aut quaterna ſemina ſunt nigriora & madidiora & minora lenticula.Naſcitur in aruis.Natura ei ad ſpiſſandũ efficacior q̃ lenti. Reliquo uſu eoſdem effectus habet.Stomachi aluiq; fluctiones ſiſtit ſemen decoctum.Alcibion qualis eſſet herba apud auctores non repperi. Sed radicem eius & folia trita ad ſerpẽtis morſus imponi & bibi iubent. Folia quantum manus capiat trita cum uini meri cyathis tribus:aut radicem drachmarum trium pondere cum uini eadem menſura.Alectorolophos quæ apud nos criſta dicitur:folia habet ſimilia gallinaceæ criſtæ plura:caulem tenuem:& ſemen nigrum in ſiliquis . Vtilis tuſſientibus cocta cum faba preſſa melle addito:& caligini oculorum.Solidum ſemen coniicitur in oculum:nec turbat:ſed in ſe caliginem contrahit.Mutat colorem:ſed ex nigra albicare incipit:& intumeſcit:ac per ſe exit.

De alo. CA. VI.

a Lum nos uocamus græci ſymphyton petreum:ſimile cunilæ bubulæ:foliis paruis: ramis tribus aut quattuor:a radice cacuminibus thymi:ſurculoſum:odoratũ:guſtu dulce:ſaliuam ciẽs longa radice:rutila.Naſcitur ĩ petris:ideoq; petreum cognominatum. Vtiliſſimum lateribus: lyenibus:renibus:torminibus:pectoribus:pulmonibus ſanguinem reiicientibus:faucibus aſperis.Bibitur radix trita & in uino decocta:& aliquando ſuperlinitur.Quin & cõmanducata ſitim ſedat:p̃cipueq; pulmonem refrigerat.Luxatis quoq; imponitur & cõuulſis:lyeni:interaneis. Aluum ſiſtit coacta in cineres.Detractis quoq; folliculis trita cum piperis nouẽ granis & ex aqua pota.Vulneribus ſanandis tanta præſtantia eſt:ut carnes quoq; cum coquuntur conglutinet addita . Vnde & græci nomen impoſuere.Oſſibus quoq; fractis medetur.

De alga & actea & de ampelo agria & abſinthio. CA. VII.

Lga ruffa & ſcorpionum ictibus.Actea graui foliorũ odore:caulibus aniſi geniculatis : ſemine
a nigro ut hederæ:baccis mollibus.Naſcitur in opacis & aſperis & aquoſis.Datur acetabulo pleno interioribus fœminarum morbis.Ampelos agria uocant herba foliis duris cineracei coloris:qualem in ſatis diximus:uiticulis longis calloſis rubentibus:qualiter flos quẽ Iouis flammã appella/

uimus ignobilis:fer ſemen punici mali ſimile in canis.Radix eius decocta in aquæ cyathis ternis additis uini coi cyathis duobus aluum ſoluit leniter.Ideo hydropicis datur.Vuluæ uitia & cutis in facie mulierum emẽdat.Iſchiadicos quoq; uti hac hærba,pdeſt hærba tuſa cum foliis & illita cum ſucco ſuo.Abſinthii genera ſunt plura.Santonicũ appellatur a galliæ ciuitate.Ponticũ a ponto:ubi pecora pingueſcunt illo.& ob id ſine felle reperiunt.Neq; aliquod p̃ſtantius.Multũq; italico amarius ſed medulla pontici dulcis.De uſu eius conuenit dicere hærbæ facillimæ atq; iter paucas utiliſſimæ.Præterea ſacris Populi Ro. celebrate peculiariter.Siquidẽ latinaq; feriis quadrigæ certant in capitolio:uictorq; abſinthiũ bibit. Credo ſanitatem præmio dari honorifice arbitratis maioribus.Stomachũ corroborat.& ob hoc ſapor eius in uina tráſſertur ut diximus.Bibit & decoctũ aqua ac poſtea nocte & die refrigeratũ ſub diuo decoctis ſex drachmis foliorq; cum ramis ſuis in cæleſtis aquæ ſextariis tribus.Oportet & ſalẽ addi. Vetuſtiſſime in uſu eſt.Bibit & madefacti dilutum.Ita.n.appellatur hoc genus. Diluti ratio ut q̃ſquis fuerit modus aquæ:tegatur per triduũ.Tertium raro in uſu eſt:ſicut & ſuccus expreſſi.Exprimit aũt cum primum ſemen turgeſcit madefactum aqua triduo recens aut ſiccum ſeptẽ diebus.Deide coctum in æneo uaſe ad tertias.x.heminis in aquæ ſextariis.xlv.Iterumq; pcolatum.Hærba lente coquitur ad craſſitudinẽ mellis qualiter ex minore cétaurio quæritur ſuccus. Sed hic abſinthii multis ſtomacho capitiq; eſt:cum ſit ille decoctus ſaluberrimus.Nãq; aſtringit ſtomachũ:bilemq; detrahit.Vrinã cit.Aluũ emollit:& in dolore ſanat Ventris aſalia pellit.Malaciam ſtomachi & inflammatiões diſcutit cum ſile & nardo gallico: aceto exiguo addito.Faſtigia abſterget.Conctiones adiuuat.Cruditates detrahit cũ ruta & pipere & ſale. Antiqui purgationis cauſa dabãt:cum marinæ aquæ ueteris ſextario ſeminis ſex drachmis cum tribus ſalis & mellis cyatho.Efficacius purgat duplicato ſale.Diligenter autẽ teri debet propter difficultatem. Quidam & in polenta dedere ſupradictũ pondus:addito pulegio.alii cõtra paraliſim.alii pueris folia in fico:ſic ut amaritudinẽ fallerẽt.Facile thoracẽ purgat cum iride ſumptũ.In regio morbo crudũ bibitur cũ appio aut adianto. Aduerſus iflatiões calidũ paulatim ſorbet ex aq̃.Iocineris cauſam cũ gallico nardo. Dyenis cũ aceto aut pulte aut fico ſumit . Aduerſat fũgis ex aceto.Itẽ uiſco:Cicutæ ex uino:& muris aranei morſibus.Draconi marino.Scorpionibus.Oculorũ claritati multum confert.Epiphoris cum paſſo imponitur.Sugillatis cũ melle.Aures eius decoctum uaporis ſuffitu ſanat.Aut ſi manat ſanies cum melle tritum.Vrinam ac mẽſes ciunt tres quattuorue ramuli cum gallici nardi radice una cyathis aquæ.vi. Menſes priuatim cum melle ſumptum:& in uellere appoſitum.Anginis ſubuenit cum melle & nitro. Epinyctidas ex aqua ſanat.Vulnera recentia prius q̃ aqua tangantur impoſitum.Prætereaq; capitis ulcera.Peculiariter ilibus imponitur cum cypria cæra:aut cum fico.Sanat & pruritus.

De abſinthio:& ballote:& botrye fruticoſa:& brauylla:& brio:& bupleuri: & catanance:& calla:& circæa:& circeſio:& crategono:& theligo:& crocodilo:& cynoſorchi:& chryſollachano:& cuculo:& conſerua. CA. VIII.

On dandum in febri.Nauſeas maris arcet in nauigationibus potum.Inguinum tumorem inn uentrali habitum.Somnos allicit olfactum:aut inſcio ſub capite poſitum.Veſtibus iſertum tineas arcet.Culices ex oleo perunctis abigit:& fumo ſi uratur.Atramẽtum librarium ex diluto eius temperatum litteras a muſculis tuetur.Capillum denigrat abſinthii cinis unguento roſaceoq; permixtus.Eſt & abſinthium marinum:quod quidam ſeriphiũ uocant:probatiſſimũ in thapoſiri ægypti. Huius ramum iſiaci præferre ſolemne habent.Anguſtius priore:minuſq; amarum:ſtomacho inimicũ Aluum mollit.Pellitq; animalia interaneorum.Bibitur cum oleo & ſale:aut in farinæ trimeſtris ſorbitione dilutum.Coquitur quãtum manus capiat in aquæ ſextario ad dimidias.Balloten alio noĩe marubium nigrum græci uocant:hærbam fruticoſam anguloſis caulibus:nigris:hirſutis:foliis ueſtientibus: maioribus q̃ marrubii:& nigrioribus:graue olentibus.Vis eius efficax aduerſus canis morſus:ex ſale foliis tritis impoſita.Item ad condylomata coctis cinere in folio oleris.Purgat & ſordida ulcera cum melle.Botrys fruticoſa hærba eſt luteis ramulis.Semen circa totam naſcitur:folia cicorio ſimilia.Inuenitur in torrentium ripis.Medetur orthopnoicis.Hoc cappadoces ambroſiam uocant:alii artemiſiã.Brauylla ſpiſſandi uim habet cotonei mali modo:nec amplius de ea tradunt auctores.Brion marina hærba ſine dubitatiõe lactucæ foliis ſimilis rugoſa ueluti contracta:ſine caule ab ima radice exeũtibus foliis. Naſcitur in ſcopulis maxime teſtiſq; terra comprehenſis.Præcipua ſiccandi ei ſpiſſandiq; uis & collectiones omnes inflammationeſq; cohibendi:præcipue podagræ:& qcquid refrigerare opus ſit Bupleuri ſemen ad ictus ſerpentium dari reperio:foueriq; plagas decocta ea hærba adiectis foliis mori aut origani. Catanancen theſſalam hærbam qualis ſit:a nobis deſcribi ſuperuacuum ſit:cum ſit uſus eius ad amatoria tãtum.Illud non ab re eſt dixiſſe ad tegendas magicas uanitates electam ad hunc uſum coniectura.Quoniam areſcens contraheret ſe ad ſpeciem unguiam milui exanimati . Eadem ex cauſa & cemos ſilebitur a nobis.Calla duorum generum eſt.Vna ſimilis aro.Naſcitur in arationibus.Colligitur anteq̃ inareſcat. Vſuſq; eoſdẽ habet quos arum. Bibitur quoq; radix huius ad exinaniẽdas aluos : menſeſq; mulierum. Item caules cum foliis in leguminibus decocti ſanãt tenaſmon.Alterum genus eius quidam anchuſam uocant:alii rhinocliſiam.Folia lactucæ longiora:plumoſa:radice rubra:quæ ignes ſacros cum folio polentæ ſanat impoſita.Iocineris autem uitia in uino albo pota.Circea ſtrychnõ ſatiuo ſimilis eſt:flore nigro puſillo.Paruo ſemine ut milii naſcẽtis in quibuſdam corniculis:radice ſempedali:triplici ferme aut quadruplici:alba odorata:guſtus calidi.Naſcitur ĩ apricis ſaxis.Diluitur in uino. Bibiturq; ad dolorem uuluæ & uitia.Macerari oportet in ſextariis tribus quadrãtem radicis tuſæ per noctem & diem.Trahit

eadē potione ſecundas ſemine. Lac minuit in uino aut mulſa aqua pota. Cirſion cauliculus eſt tener dum cubitorꝫ: triangulo ſimilis: foliis ſpinoſis circūdatus. Spinæ molles ſunt. Folia bouis linguæ ſimilia: minora: ſubcandida: & in cacumine capitula: purpureaſq; ſoluuntur in lanugines: Hanc hærbā radicēue eius adalligatam dolores uaricum ſanare tradunt. Crateogonon melampyro ſimile eſt: multis calamis ex una radice emicātibus: multorūq; geniculorum. Naſcitur in opacis: ſemine milii: uehementer aſpero guſtu. Quod ſi bibāt ex uino ante cœnam tribus obolis in cyathis aquæ totidem mulier ac uir ante cōceptum diebus. xl. uirilis ſexus partum futumꝫ aiunt. Eſt & alia cratæogonos: quæ theligonos uocat. Differentia intelligitur lenitate guſtus. Sunt qui florem cratæogoni bibentes mulieres intra. xl. diem concipere tradant. Eadem ſanant ulcera uetera nigra cū melle: explent ſinus ulcerumꝫ. Et atropha carnoſiora facit. Puruleta expurgāt. Panos diſcutiūt Podagras collectatiōeſq; oēs leniūt peculiariter māmarumꝫ: Theophraſtus arboris genus itelligi uoluit cratæogonō ſiue cratæogona: quā italia aqfoliū uocat. Crocodilō chamæleōtis hærbæ nigræ figurā habet: radice lōga: æqliter craſſa: odoris aſperi. Naſcit ſi ſabuletis. Pota ſanguinē p nares pellit copioſum craſſumq;. Atq; ita lyenē cōſumere dicit. Cynoſorchin aliq orchin uocant: foliis oleæ: mollibus: ternis: paruiſq; ſemipedis lōgitudinis in terra ſtratis: radice bulboſa: oblonga: duplici ordie ſuperiore q̄ durior eſt: & iferiore q̄ mollior. Edunt ut bulbi cocti in uineis fere inuenti. Ex iis radicibus ſi maiorē edant uiri mares generari dicunt. Si minorē fœminæ alterumꝫ ſexū. In theſſalia molliorē in lacte caprino uini bibūt ad ſtimulādos coitus: durioreē uero ad inhibendos. Aduerſat alter alteri. Cryſolachanū in pineto lactucæ ſimile naſcit. Sanat neruos inciſos ſi cōfeſtim imponat. Et alibi genus cryſolachani tradit: flore aureo: foliis oleris. Coctū eſtur ut olus molle. Hærba hæc alligata morbū regium habētibus: ita ut ſpectari ab iis poſſint: ſanare id malū tradit: de chryſolachano nec ſatis dici ſcio: nec plura repio. Nāq; & hoc uitio laborauere proximi utiq; hærbarii nri: quod ipſis notas uelut uulgares ſtrictim & noibus tantū indicauere: tanq̄ coagulo terræ aluū ſiſti: ſtranguriam diſſolui ſi bibat ex uino aut aqua. Cacubali folia trita cū aceto ſerpentiū ictibus & ſcorpionū mederi. Quidā alio hāc noīe ſtrumum appellant: alii græce ſtrignō: acinos habet nigros. Ex iis cyathus ſucci cum mulſi duobus medetur lumbis. Item capitis doloribus cum roſaceo infuſus. Ipſa ſtrumis illita ſanādis peculiaris eſt: alpinis maxime fluminibus. Conſerua appellata a conferruminando: ſpongia aquamꝫ dulcium uerius q̄ muſcus aut hærba uilloſæ denſitatis atq; fiſtuloſæ. Curatum ea ſcio omnibus fere oſſibus confractis prolapſum ex arbore alta putatorem: circūdata uniuerſo corpori: quā ſuam inſpergentibus quotiēs inareſcat: raroq; nec niſi deficientem hærbam mutationis cauſa, reſoluentibus conualuiſſe uix credibili celeritate.

De cocco gnidio & dryopteris: & dryphono: & elatine: & empetro ſiue calcifraga: & epicacti: uel helleborine: & epimedio: & enneaphylo: & filicepteri: & de femore bubulo. CA. IX.

Occo gnidio color cocci: magnitudo grano piperis maior: uis ardēs. Itaq; in pane deuoratur ne adurat cum gulam tranſit. Huic uis præſentanea contra cicutam. Siſtit aluum. Dipſacos folia habet lactucæ: bullas ſpinoſas in dorſi medio: caulem duorum cubitorumꝫ: iiſdem ſpinis horridum: genicula eius binis foliis amplectētibus: concauo alarum ſinu: in quo ſubſiſtit ros ſalſus. In cacumine capitula ſunt echinata ſpinis. Naſcitur in aquoſis. Sanat rimas ſedis. Item fiſtulas decocta in uino radice uſq; dum ſit craſſitudo cæræ: ut poſſit in fiſtula collyriū mitti. Itē uerrucas oium generumꝫ. Quidam & alarumꝫ quas ſupra diximus ſuccū illinunt iis. Dryopteris filici ſimilis in arboribus naſcit: tenui foliorumꝫ ſub duſcium inciſura: radice hirſuta. Vis ei cauſtica eſt. Ideo pſilotrū eſt radix tuſa. Illinitur. n. uſq; dum ſudores euocet: Iterumq; & tertio: ita ne ſudor abluatur. Dryphonon ſimilis hærba eſt: cauliculis tenuibus: cubitalibus: circūdatis utrinq; foliis: pollicari āplitudine: & q̄libus oxymyrſine. Sed cādidioribus mollioribuſq; flore candido ſambuci. Edunt cauliculos decoctos. Semine uero eius p pipere utunt. Elatine folia hēt helxinæ: puſilla: piloſa: rotūda: ſemipedalibus ramulis qnis ſeniſue a radice ſtatim folioſis. Naſcit in ſegetibus. Acerba guſtu & ideo oculorumꝫ fluctionibus efficax: foliis cū polenta tritis & impoſitis: ſubdito linteolo. Eadem cū lini ſemine cocta ſorbitionis uſu ad dyſenteria liberat. Empetron quā noſtri calcifragā uocant: naſcitur in montibus maritimis fere in ſaxo: quo ppius mari fuerit minus. Salſa eſt: potaq; bilem trahit ac pituitas: quo lōgius magiſq; terrena amarior ſentitur. Trahit aquā. Sumitur aūt in iure aliquo autin hydromelite. Vetuſtate uires pdit. Recēs urinas cit decoctū in aqua: uel tritū calculos frangit. Qui fidem p miſſo huic quærunt: affirmant lapillos q ſufferuefiant una rūpi. Epipactis ab alis helleborine uocatur: parua hærba: exiguis foliis iocineris uitis utiliſſima: & cōtra uenena pota. Epimedion caulis eſt nō magnus hedere foliis denis atq; duodenis: nunq̄ florēs: radice tenui nigra ſubgraui odore. Naſcit i humidis: & huic ſpiſſandi refrigerādiq; natura. Fœminis cauēda. Folia i uino trita uirginū mammas cohibēt. Eneaphyllō lōga folia nona hēt: cauſticæ naturæ. Imponit lana circūdata: ne urat latus: cōtinuo. n. puſtulas excitat: lumborumꝫ doloribus & coxendicū utiliſſimū. Filicis duo genera nec florē hēnt: nec ſemē. Pterin græci uocāt: alii blachnon cuius ex una radice q̄ plures exeunt filices: bina ēt cubita excedentes lōgitudine: non graues odore. Hanc marē exiſtimant. Alterumꝫ genus thelipterin græci uocant: alii Hympheā pterin. Eſt aūt nō ſingularis atq; fruticoſa breuior molliorq; & dēſior foliis ad radicē caniculata. Vtriuſq; radice ſues pingueſcūt. Folia utriſq; lateribus pinnata: unde nomē græci ipoſuere. Radices utriq; lōgæ in obliquū: nigræ: p̄cipue cum inaruere. Siccari aūt eas ſole oportet. Naſcūtur ubiq; ſed maxime frigido ſolo. Effodi debent uergiliis occidentibus. Vſus radicis in trimatu tantum: neque ante neque poſtea. Pellunt interaneorum animalia. Ex iis tineas cum melle. Cætera ex uino dulci triduo potæ.

Vtraq; ſtomacho inutiliſſima. Aluum ſoluit primo bilem trahens: mox aquam. Melius tineas cum ſcamonii pari pondere. Radix eius duorum obolorũ pondere ex aqua poſt unius diei abſtinẽtiam bibitur: melle præguſtato cõtra reumatiſmos. Neutra danda fœminis: quoniã grauidis abortũ: cæteris ſterilitatem facit. Farina eaq; ulceribus tetris inſpergitur. Iumentorum quoq; ceruicibus. Folia cimicem necant Serpentem non recipiunt. Ideo ſuſterni utile eſt in locis ſuſpectis. Vſtæ etiam fugant nidore. Fecere me dici huius quoq; hærbæ diſcrimen. Optima macedonica eſt. Secũda caſſiopica. Femur bubulũ appellãt hærba neruis & ipſa utilis: recẽs in aceto ac trita ſale. Galeopſis: aut ut alii galactobdolon uel galion. Caulem & folia habet urticæ leuiora: & quæ grauem odorem trita reddant. Flore purpureo. Naſcit circa ſepes ac ſemitas ubiq;. Folia cauleſq; duritias & carcinomata ſanant ex aceto trita & impoſita. Itẽ ſtrumas. Panos & parotidas diſcutiunt. Ex uſu eſt & decocto ſucco fouere. Putreſcẽtia quoq; & grangrenas ſanat cum ſale. Glaus antiquitus & eugalacton uocabãt cythiſo & lẽticulæ foliis ſimilis auerſa candidiora. Rami in terrã ſerpunt quini ſeniue admodũ tenues ab radice. Floſculi purputei exũt. Inuenitur iuxta mare Coqtur in ſorbitione ſimilaginis ad excitãdã ubertatẽ lactis: eamq; q hauſerint balneis uti conuenit.

De glaucio: & glycyſide: & glaphalio ſiue chamezelo: & galedrago: & holco: & hyoſiri: & holoſteo: & hypopeſto. CA. X.

g Laucion in ſyria parthia naſcitur humilis hærba denſis foliis fere papaueris: minoribus tamẽ: ſordidioribuſq; odoris tetri: guſtus amari cum aſtrictione. Granũ habet crocei coloris. Hoc in olla fictili luto circũlitum in clibanis calefaciunt: deinde exempto ſuccũ exprimũt eiuſdẽ nominis. Vſus eſt & ſucci & foliorũ ſi terantur aduerſus epiphoras: quæ uniuerſæ uno impetu cadunt. Hinc tẽperatur collyriũ: qd' medici diaglaucio uocãt. Lactis quoq; ubertas ſtermiſſa reſtituit. Sumit eius rei cã ex aqua Glycyſide: quam aliqui poeniam aut pẽtorobon uocãt: caulẽ habet duum palmorũ: comitantibus duobus aut tribus ſubrutilũ cute lauri folia qualia nucis pinguiora rotundioraq; & minora. Semen in ſiliquis aliud grano rubente: aliud nigro. Duo aũt genera ſunt. Fœmina exiſtimatur cuius radicibus ceu balani longiores circiter octo aut ſex ihærent. Mas plures habet: quoniã nõ una radice nixus eſt: palmi alti cubitum: candidaq;. Ea guſtu aſtringit. Fœminæ folia myrrham redolent: & denſiora ſunt. Naſcuntur in ſiluis. Tradũt noctu effodiẽdas: quoniã pico martio impetum in oculos faciente interdiu periculoſum ſit. Radix uero cum effodiatur: periculum eſſe ne ſedes procidant. Magna id uanitate ad oſtentationem rei fictum arbitror. Vſus in iis diuerſus. Rubra. n. grana rubentis menſes ſiſtunt. xv. fere pota in uino nigro. Nigra grana uuluis medetur ex paſſo: aut uino totidem pota. Radix omnes uentris dolores ſedat in uino: aluumq; purgat. Sanat opiſthotonum: morbũ regium: renes: ueſicam. Matricem aũt & ſtomachũ decocta in uino. Aluumq; ſiſtit. Eſtur ẽt contra malum mentis: ſed in medendo, iiii. drachmæ ſatis ſunt. Grana nigra auxiliãtur & ſuppreſſionibus nocturnis in uino pota quo dictũ eſt numero. Stomacho uetero & roſionibus & eſſe ea, & illinire prodeſt. Suppurationes quoq; diſcutiuntur. Recentes nigro ſemine: ueteres rubro. Vtrunq; auxiliatur a ſerpente percuſſis. Et pueris contra calculos incipiente ſtranguria. Gnaphalion alii Chamezelon uocant: cuius foliis albis mollibuſq; pro Tomento utuntur. Sane & ſimilia ſunt. Datur in uino auſtero ad dyſenteriam: uentris ſolutiones. Menſeſq; mulierum ſiſtit. Infunditur autem tenaſmo. Illinitus & putreſcentibus ulcerum Galedragon uocant Xenocrates leucacantho ſimilem paluſtrem & ſpinoſam: caule ferulaceo alto: cui ſummo capite inhæreat ſimile ouo. In hoc excreſcente ætate uermiculos naſci tradunt: quos pyxide conditos adalligari cum pane brachio ad ea partem qua deus doleat: mireq; illico dolorem tolli. Valere non diutius anno & ita ſi terram non attigerit. Holcus in ſaxis naſcitur ſiccis. Ariſtas habet in cacumine tenues culmo quale hordeum reſtibile. Hæc circa caput adalligata. uel circa lacertum educit e corpore ariſtas. Hanc quidam ob id ariſtidam uocant. Hyoſiris intumo ſimilis: ſed minor: & tactu aſperior. Vulneribus contuſa præclare medetur. Holoſteon ſine duricia hærba ex aduerſo appellata a græcis: ſicut fel dulce: tenui radice uſq; ad capillamenti ſpeciem: lõgitudine quattuor digytorum ceu gramẽ foliis anguſtis aſtringens guſtu. Naſcitur in collibus terrenis. Vſus eius ad conuulſa rupta in uino pota. Vulnera quoq; conglutinat. Nam & carnes concoquuntur addita. Hypopheſton naſcitur in ſpinis: ex quibus fiunt eneæ fulloniæ: ſine cauliculo: ſine flore: capitulis tãtum inanibus: & foliis paruis: multis: hærbacei coloris: radiculas habens albas: molles. Succus earum exprimitur æſtate ad ſoluendam aluum tribus obolis maxime in comitialibus morbis: & tremulis: hydropicis. Contra uertigines: ortopnoeas: palyſes incipientes.

De hypogloſſa: & hypeco: idæa: iſoſphyro: latyri: leontopetalo lirapſo, litoſpermo: lapide uulgari: de limeo leuco. CA. XI.

h Ypogloſſa folia habet figura ſilueſtris myrti concaua ſpinoſa: & in iis ceu linguas folio paruo exeunte de foliis. Capitis dolorem corona ex iis impoſita minuit. Hypecoon in ſegetibus naſcit: foliis rutæ. Natura eius eadem quæ papaueris ſucco. Ideæ hærbæ folia ſunt quæ oxymyrſinæ adhærent his uelut pampini in quibus flos. Aluum menſeſq; & omnem abundantiam ſanguinis ſiſtit. Spiſſandi cohibendiq; naturam habet. Iſopiron uocant aliqui phaſiolum: quoniam folium quod eſt aniſo ſimile in pãpinos torquetur. Capitula ſunt in ſummo caule tenuia: plena ſeminis melanthii. Contra tuſſim & cætera pectoris uitia ex melle & aqua mulſa: itẽ iocineri utiliſſima. Lathyris folia habet multa lactucæ ſimilia tenuiora germina multa: in quibus ſemen tunicullis continetur ut capparis: quæ cũ inaruere eximuntur grana: piperis magnitudine: candida: dulcia: facilia purgatu. Hæc uicena in aqua pura aut mulſa pota hydropicos ſanant. Trahunt & bilem. Qui uehementius purgari uolũt: cum

folliculis ipſis ſumunt eam: ſtomachũ lædunt. Itaq; inuentum eſt ut cũ piſce aut iure gallinacei ſumerẽ tur. Lenotopetalon alii rhapeion uocant folion braſſicæ: caule ſemipedali: alæ multæ ſemen in cacumine in ſiliquis ciceris mõ. Radix rapæ ſimilis: grandis: nigra. Naſcitur in aruis. Radix aduerſaſ oĩum ſerpentiũ generibus ex uino pota: nec alia res celerius ꝓficit. Daſ & iſchiadicis. Lycopſis lõgioribus q̃ lactuca eſt foliis: craſſioribuſq;. Caule lõgo hirſutis: adnatis multis cubitalibus: flore paruo: purpureo. Naſciſ in cãpeſtribus. Illiniſ cũ farina hordeacea igni ſacro. Sudorẽ ĩ febribus mouet ſucco aquæ calidæ admixto. Inter oẽs hærbas litoſpermo nihil eſt mirabilius. Alii qdẽ hegonichon uocãt: alii dioſpiron: alii heraclion. Hærba qncũcialis fere foliis duplo maioribus q̃ rutæ: ramulis ſurculoſis craſſitudine iunci, Gerit iuxta folia ſingulas ueluti barbulas: & eaꝝ in cacuminibꝫ lapillos cãdore & rotũditate margaritaꝝ magnitudine ciceris. Duritia uero lapidea. Ipſi qua pediculis adhæreant cauernulas habent & intus ſemen. Naſciſ & in italia: ſed laudatiſſimũ in creta. Nec quicq̃ inter hærbas maiore qdẽ miraculo aſpexi. Tãtus eſt decor uelut aurificũ arte alternis inter folia candicãtibus margaritis tam exq̃ſita difficultas lapidis ex hærba naſcentis. Iacere atq; humi ſerpere auctores tradũt. Ego mulſam nõ hærẽtẽ uidi. Iis lapillis drachmæ pondere potis in uino albo calculos frangi: pelliq; cõſtat: & ſtranguriã diſcuti. Neq; in alia hærbaꝝ fides eſt. Vſus ſtatĩ ad quãcũq; medicinã nata ſit: eſt aũt eius ſpecies ut etiã ſine auctore uſus ſtatim noſci poſſit. Lapis uulgaris iuxta flumina fert muſcũ ſiccũ canũ. Hic fricaſ altero lapide addita hois ſaliua. illo lapide tangiſ ĩpetigo. Qui tangit dicit. Pheugete cãtharides lycos agrios hymas dioci. Limeum hærba appellaſ a gallis: qua ſagittas ĩ uenatu tingũt medicamẽto: qd̃ uenenũ ceruariũ uocãt. Ex hac ĩ tres modios ſaliuati addiſ tãtũ q̃tũ in una ſegetta addi ſolet: ita oſſa dimittitur in boũ faucibus in morbis. Alligari poſtea ad ꝑſepia oportet donec purgenſ. Inſanire. n. ſolẽt. Si ſudor inſeqtur aqua frigida ꝑfundi. Luce mercuriali ſimilis nomẽ ex cã accepit ꝑ mediũ foliũ candida linea trãſcurrente. Quare meſoleucon q dã uocãt. Succus eius fiſtulas ſanat. Ipſa contrita carcinomata. Fortaſſis eadẽ ſit quæ leucas appellaſ. Cõtra oĩa marina uenena efficax. Speciẽ eius auctores nõ tradũt: nec aliud q̃ ſilueſtrẽ latioribus foliis: eſſe efficatiorẽ hãc ſemine acriore. Leucographis q̃lis eſſet ſcriptũ nõ repperi. Quod & magis miror: quoniã utilis ꝓditur ſanguinẽ excreãtibus tribus obolis cũ croco. Itẽ cœliacis trita ex aqua & appoſita. Profluio fœminaꝝ. Oculoꝝ quoq; medicamẽtis. Et explendis ulceribus quæ fiũt in teneris partibus corporis.

De medio: & myoſota: & myagro: & natrice: & othone: & onoſma: & onopordo: & oxyri: & oxye: & batrachio: & polygono: & leucanthemo: & plythema: & phyllo: & phellãdrio: & phuleri: & polyrrhizo: & proſerpinaca: & de rhecoma: de reſeda & ſtoechade. CA. XII.

Medion folia habet ſeridis ſatiuæ: caulem tripedalẽ: & in eo florem grandem purpureũ rotundum ſemine minuto: radicem ſemipedalem. In ſaxis opacis naſcitur. Radix drachmis. ii. cum melle menſes fœminarum ſiſtit eclegmate per aliquot dies ſumpto. Semen quoq; in uino tritum contra abundantiã fœminaꝝ datur. Myoſota ſiue myoſotis leuis hærba: caulibus pluribus ab una radice aliquatenus rubentibus concauis ab imo: foliis anguſtis ablongis: dorſo acuto nigriſ per interualla aſſidue geminantis & tenuibus cauliculis ex aliis prodentibus: flore cæruleo. Radix digytali craſſitudine multis capillamentis fibrata. Vis ei ſtyptica & exulceratrix: ideoq; egliopas ſanat. Tradunt ægyptii menſis quem thiatin uocant: die. xxvii. fere in auguſto menſe incurrente: ſi quis huius hærbæ ſucco iungatur mane priuſq; loquatur nõ lippiturum eo anno. Myagros hærba ferulacea eſt foliis ſimilis rubiæ tripedanea. Semen oleoſum: quod & fit ex eo. Medetur oris ulceribus perunctis hoc ſucco. Hærba quæ uocatur nigina tribus foliis longis intubaceis illita cicatrices ad colorem reducit. Natrix uocatur hærba: cuius radix euulſa uirus hirci redolet. Hac in piceno a fœminis abigunt: quos mira perſuaſione fatuos uocant. Ergo ſpẽs lymphantium hoc modo animorum eſſe credimus: qui tali medicamẽto iuuenſ Odontides inter fœni genera eſt: cauliculis denſis ab eadem radice geniculatis triãgulis nigris geniculis. Folia parua habet longiora tamen q̃ poligonaton. Semen in aliis hordeo ſimile florem purpureum: puſillum. Naſcitur in pratis. Decoctum cauliculoꝝ eius in uino auſtero quantũ manus capiat: dẽtium dolori medetur: ita ut contineatur ore. Othone in ſyria naſcitur: ſimilis erucæ perforatis crebro foliis flore croci: quare quidam anemones uocauerunt. Succus eius oculoꝝ medicamentis conuenit. Mordet enim leuiter & calfacit aſtringitq; ſiccando. Purgat cicatrices & nubeculas: & quicquid obſtat. Quidã tradunt lauari: atq; ita ſiccatam digeri in paſtillos. Onoſma longa folia habet fere ad tres digytos ĩ terra iacentia tria ad ſimilitudinem anchuſæ inciſa ſine caule ſine flore ſine ſemine. Prægnans ſi edat eam aut ſupra gradiatur: abortum facere dicitur. Onopordon ſi comederint aſini: crepitus reddere dicunſ. Trahit urinas & menſes. Aluum ſiſtit Suppurationes & collectiones diſcutit. Oſiris ramulos fert nigros tenues lentos: & in iis folia nigra ceu lini. Semenq; in ramulis nigrũ initio: dein colore mutato rubeſcens. Smegmata mulieribus faciunt ex iis. Radicum decoctum potum ſanat arcuatos. Eædem priuſq; matureſcat ſemen: conciſæ & ſole ſiccatæ aluum ſiſtunt. Poſt maturitatem uero collectæ & in ſorbitiõe decoctæ rheumatiſmis uentris medentur: & per ſe tritæ ex aqua cæleſti bibuntur. Oxis folia terna habet. Datur ad ſtomachum diſſolutum. Edunt & qui euterocelon habent. Polyanthemum: quam quidam batrachion appellant: cauſtica ui exulcerat cicatrices: & ad colorem reducit. Eademq; uitiligines concorporat. Polygonaton græſi uocant quam nos ſanguinariam: non attollitur a terra foliis rutæ ſimilis gramini. Succus eius infuſus naribus ſupprimit ſanguinem: & potus cum uino cuiuſlibet partis profluuiũ excreationeſq; cruentas inhibet. Qui plura genera polygoni faciunt: hanc marem intelligi uolunt: appellariq; a multitudine ſeminis aut denſitate fruticis calligonon. Alii polygonon a frequẽtia geniculorum

alii athalida:alii carcinothron:alii clema:multi myrtopetalon.Necnon inueniuntur q̄ hanc fœminā eē dicant.Marē aūt maiorē:minuſq; nigram & geniculis denſioré:ſemine ſub oībus foliis turgeſcentem. Quocūq; hæc modo ſe habeant:uis eaꝝ eſt ſpiſſare ac refrigerare.Semine aluū ſoluūt largius ſumpto. Vrinā cient.Rheumatiſmos cohibent.Qui ſi non fuere:nō ꝓſunt.Stomachi feruori folia īponunt.Ve ſicæ dolori illinunt:& ignibus ſacris.Succus & auribus purulentis inſtillat:& oculoꝝ dolori p ſe.Daba tur & in febribus ante acceſſiones duobus cyathis in tertianis q̄ternisue p̄cipue.Itē cholericis dyſenteri/cis:& in ſollutione ſtomachi.Tertiū genus oreon uocatur in mōtibus naſcēs:arūdini teneræ ſimile uno caule:dēſis geniculis:& in ſe fractis.Foliis aūt piceæ:radicis ſuperuacuæ:inefficacius q̄ ſuperiora:peculia/re iſchiadicis.Quartū genus ſilueſtre appellatur pene arboris frutice radice lignoſa ſtipe cedri rubicūdo. Ramis ſparti binum palmoꝝ nigris geniculoꝝ ternis q̄terniſq; articulis.Huic quoq; ſpiſſandi natura. Sapor mali cotonei.Decoquit in aqua ad tertias:aut aridi farina inſpergit:& oris ulceribus: & attritis partibus.Propter gingiuaꝝ uero uitia ipſa cōmanducat.Nomas ſiſtit:oīaq; quæ ſerpunt aut difficilem cicatricē habent.Priuatim uero ſanat a niue facta ulcera.Hærbarii & ad anginas utunt illa.Et in capitis dolore coronā ex ea īponunt.Et contra epiphoras collo circūdāt.In tertianis qdē ſiniſtra manu euulſam adalligāt:adeo contra ꝓfluuia ſanguinis.Nec ullā magis aridā q̄ polygonū ſeruāt.Pancration aliq; ſcyllā puſillā appellare malūt:foliis albi lilii lōgioribus craſſioribuſq;.Radice bulbi.magni colore ruffo.Aluū ſoluit ſucco cū farina erui ſumpto.Vlcera purgat.Hydropicis ſpleniciſq; cū melle datur.Alii decoquunt eā donec aqua dulcis fiat.Eaq; effuſa radicē terentes digerūt in paſtillos ſole ſiccatos:& poſtea utūtur ad capitis ulcera:& cætera quæ repurganda ſunt.Itē ad tuſſim quantū tribus digytis apprehēderint:in ui/no dātes.Et ad lateris dolores aut peripneumonicis eligma dātes.Propter iſchiada in uino bibendū. Et ꝑp tormina menſeſq; ciendos.Peplos:quā aliqui ſychem:alii meconion aphrodes uocāt ex una radice te nui frutificat:foliis rutæ paulo latioribus ſemine ſub foliis rotundo:minore candidi q̄ papaueris. Inter uites fere colligitur meſſibus.Siccaturq; cū fructu ſuo ſubiectis aquis: in q̄s excidāt.Hoc poto aluus ſol/uit.Bilis ac pituita detrahitur.Media potio eſt acetabuli menſura in aquæ mulſæ heminis tribus & ci/bis inſpergit obſoniiſq; ad mollīēdam aluū.Peryclimenos fruticat & ipſa ex interuallo duo folia habēs ſubcandida mollia.In cacumine aūt ſemen inter folia duoꝝ:& qđ difficile uellat.Naſcit in aruis ac ſepi/bus cōuoluens ſe aminiculis q̄buſcūq;. Semen eius in umbra ſiccatū tūditur:& in paſtillos digerit.Li re ſoluti dantur in uini albi cyathis tribus tricenis diebus ad lyenē:cunq; urina cruenta aut p aluū abſumit quod intelligitur a decimo ſtatim die.Vrinā cient & folia decocta.Aquæ & ortopnoicis ꝓſunt.Partum quoq; adiuuant:ſecundaſq; pellunt pota ſimili modo.pelecinum in ſegetibus diximus naſci fruticoſam cauliculis foliis ciceris.Semen in ſiliquis fert corniculoꝝ modo aduncis ternis quaterniſue:quale git no uimus amaꝝ ſtomacho utilem.Addit in antidotis.Polygala palmi altitudinē petit:in caule ſummo fo liis lenticulæ:guſtu aſtricto.quæ pota lactis abundantiā facit.Poterion aut ut alii uocant phrynion uel neruas large fruticat:ſpinis retorrida:lanugine ſpiſſa:foliis paruis:rotundis:ramulis: longis: mollibus: lentis:tenuibus:flore lōgo:hærbacei coloris:ſeminis nulli uſus.ſed guſtu acuto & odorato.Inuenitur in aquoſis collibus.Radices habet duas aut tres binum cubitorum in altitudine neruoſas candidas firmas Circunfoditur autūno & præciſo frutice.Dat ſuccū gūmi ſimilē:Radix mira uulneribus ſanandis tradi tur:præcipueq; neruis uel præciſis illita.Decoctum quoq; eius cum melle potum diſſolutiones neruo/rum & infirmitates & inciſuras iuuat.Phalangites a quibuſdā phalangion uocatur: ab aliis leucanthe/mon:uel ut in quibuſdam exemplaribus iuenio leucacatha.Ramuli ſunt ei nunq̄ pauciores duobus in diuerſa tendentes.Flos candidus lilio rubro ſimilis:ſemine nigro:lato:ad lēticulæ dimidiæ figurā mul/to tenuiore:radice hærbacei coloris.Huius folio uel flore uel ſemine auxiliatur contra ſcorpionum pha langiorūq; & ſerpentiū ictus.Itē contra tormina.Phyteuma qualis ſit deſcribere:ſuperuacuū habeo: cū ſit uſus eius tantū ad amatoria.Phylon a græcis uocat hærba in ſaxoſis montibus fœmina magis hær bacei coloris:caule tenui:radice parua:ſemine rotūdo:papaueri ſimili.Hæc ſui ſæxus facit partus.Mares aūt ſemine tantū differunt:qđ eſt ſimile incipiēte oliuæ.Vtrūq; bibit in uino.Phellandrion naſcit in pa luſtribus:folio apii.Bibit ſemen eius pp calculos & ueſicæ incōmoda.Phalaris thyrſum habet lōgū te nuem ceu calamū in ſummo flore inclinatū.Semē milio ſimile.Et hoc calculos frāgit potū ex uino uel aceto uel cum melle & lacte.Item etiā uitia ueſicæ ſanat.Polyrrhizon folia habet myrti:radices multas. Hæ tuſæ dantur in uino contra ſerpētes.Proſunt & quadrupedibus.Proſerpinaca hærba uulgaris eſt eximii aduerſus ſcorpiones remedii. Eadem contrita addita muria & oleo anginam eximie curari tra dunt. Præterea in quantalibet laſſitudine recreari defeſſos:etiam cum obmutuerint:ſi ſubiiciatur lin guæ: Si deuoretur:uomitionem ſequi ſalutarem. Rhecoma affertur:ex iis quæ ſupra potum ſunt re/gionibus.Radix coſto nigro ſimilis minor & ruffior paulo ſine odore:calfaciens guſtu & aſtringens.Ea dem trita uini colorem reddit ad crocum inclinantem.Illita collectiones inflāmationeſq; ſedat.Vulnera ſanat. Epiphoras oculorum ſedat ex paſſo illita.Inſignita cum melle. Et alia liuentia ex aceto. Farina eius inſpergitur contra cacoethe & ſanguinem reiicientes drachmæ pondere in aqua. Dyſentericis etiā & cœliacis ſi febri careant in uino.Sin aliter ex aqua.Facilius teritur nocte antecedente madefacta. Dat & decoctum eius bibendum duplici menſura ad rupta conuulſa contuſis ex ſublimi deuolutis. Si pectoris ſint dolores additur piperis aliquid & myrrhæ. Si diſſolutio ſtomachi ex frigida aqua ſumi tur:ſiue intus ſiue extra purulentis excreationibus. Item epaticis:ſpleneticis: iſchiadicis ad renum ui tia: ſuſpiria ortopneas. Arteriæ ſcabricias ſanat ex paſſo tribus obolis potis trita: aut decoctum eius.

Lichenas quoq; ex aceto impoſita purgat. Bibitur contra inflationes: & perfricationes: febres frigidas: ſingultus tormina: aſperitates: capitis grauitates: melancholicas uertigines: laſſitudinem: dolores: & conuulſiones. Circa arminum nota eſt hærba: quā reſedā uocant. Diſcutit collectiones: inflāmatiōeſq; oēs. Qui curāt ea: addunt hæc uerba. Reſeda morbos reſeda: ſciſne ſciſne qs hic pullos egerit? radices nec caput nec pedes habeāt. Hæc ter dicūt: totienſq; deſpuūt. Stoechas in inſulis tantū eiuſdē noſis gignit odorata hærba: coma hyſopi: amara guſtu. Mēſes cit potu: pectoris dolores leuat. Antidotis quoq; miſcet.

De ſolano: & ſmyrno: & thelephio: & thrichomane: & thalietro: & thlaſpe: & tragonia: & trogoni: & trago: & tragologo: & ſpodile. Et q̄ quidam morbi ī q̄buſdam non ſunt gentibus. CA. XIII.

Olanum græci ſtichnon uocant: ut tradit Cornelius Celſus. Huic uis reprimēdi refrigerādiq;. Smyrmion caulē habet apii: folia latiora: & maxime circa ſtolones multos: quoꝝ a ſinu exiliūt pinguia ad terrā infracta: odore medicato cū q̄dā acrimonia iucūdo colore: in luteū lāgueſcēte: a capitibus caulium orbiculatis ut apii ſemine rotūdo: nigro: q̄ areſcit incipiēte æſtate. Radix quoq; odorata: guſtu acri mordet: ſuccoſa: mollis. Cortex eius foris niger: intus pallidus. Odor myrrhæ habet qualitatem: unde & nomē. Naſcit & in ſaxoſis collibus in terrenis. Vſus eius excalfacere: extenuare. Vrinā & menſes ciunt folia & radix. Aluū ſemen ſiſtit. Radix collectiōes & ſuppuratiōeſq; nō ueteres. Itē duricias diſcutit illita. Prodeſt & cōtra phalangia ac ſerpētes admixto canchri aut polline aut melyſſophyllo in uino pota: ſed particulati: quoniā uniuerſa uomitionē mouet. Qua de cā aliquādo cum ruta daſ. Medeſ tuſſi & ortopnoeæ ſemen uel radix. Itē thoracis aut lyenis & renū & ueſicæ uitiis. Radix aūt ruptis conuulſis. Partus quoq; adiuuat: & ſecundas pellit. Daſ iſchiadicis cū crethmo in uino. Sudores ciet & ructus. Ideo inflationē ſtomachi diſcutit. Vulnera ad cicatricē ꝓducit. Exprimiſ ſuccus radicis utilis & fœminis & thoracis: p̄cordiorūq; deſideriis. Calfacit. n. & cōcoq̄t & purgat. Semen peculiariter hydropicis datur potū: q̄bus & ſuccus illinitur & malagmate cortice arido. Et ad obſonia utunſ cū mulſo & oleo & garo maxime in elixis carnibus ſimul. Concoctiones facit. Sapore ſimillima piperi. Eadē in dolore ſtomacho efficax. Telephion proculacæ ſimilis & caule & foliis. Rami a radice ſepteni octoniq; fruticant: foliis craſſis: carnoſis. Naſcitur is cultis & maxime inter uites. Illinitur lentigini: & cū inaruit: teritur. Illinitur & uitiligini: ternis fere menſibus ſenis horis noctis aut diei: poſtea farina hordeacea illinitur. Medetur & uulneribus & fiſtulis. Trichomanes adianto ſimilis eſt: exilius modo: nigriuſq; foliis lenticulæ denſis: amaris: aduerſis in ſe. Decoctum eius ſtrangurias ſanat in uino albo potum: addito cymino ruſtico. Succus cohibet capillos defluentes: aut ſi effluxerint reparat. Alopeciaſq; denſat tritum & in oleo illitum. Sternutamenta quoq; guſtatu mouet. Thalietrū folia coriandri habet: pinguiora paulo: caulē papaueris. Naſcitur ubiq; p̄cipue in cāpeſtribus. Medentur ulceribus folia cū melle. Thlapſe duū geneꝝ eſt angu ſtis foliis digytali longitudine & latitudine in terrā uerſis: in cacumine diuiſis: cauliculo ſemipedali: nō ſine ramis peltarū ſpecie: ſemine incluſo lēticulæ effigie: niſi q̄ infringiſ: unde nomē. Flos albicat. Naſcitur in ſemitis & ſepibus. Semen aſperi guſtus. Bilem & pituitā utrinq; extragit. Modus ſumendi acetabuli menſura. Prodeſt & iſchiadicis iſuſum: & donec ſanguinē trahat. Menſes quoq; cit: ſed partus nocat. Alterum thlapſen aliq perſicū napy uocant latis foliis: radicibus magnis. Et ipſum utile iſchiadicorū infuſioni. Prodeſt & inguinibus utrūq;. Præcipiſ ut q̄ colligit: dicat ſumere ſe contra inguina: & contra oēs collectiōes: & cōtra uulnera: unaq; manu tollat. Tragonia hærba qualis ſit nō tradit. Credo & falſum eē ꝓmiſſum. Democriti. Portentoſum. n. eſt adalligatam triduo abſumere lyenes. Tragonis: ſiue ragion naſcit in creta tātū inſula in maritimis: iunipero ſimilis & ſemine & folio & ramis. Succus eius lacteus in gūmi ſpiſſatus uel ſemen ipoſitione ſpicula e corpore eiicit. Tunditur recens. & cum uino illiniſ aut ſiccæ farina cū melle. Eadē lactis abundantiā facit: māmiſq; unice medetur. Eſt & alia hærba tragos: quā aliqui ſcorpion uocant: ſemipede alta fruticoſa: ſine foliis: puſillis racemis rubētibus grano tritici acuto cacumine: & ipſa in maritimis naſcens. Huius ramoꝝ. x. aut. xii. cacumina trita ex uino pota cæliacis: dyſentericis: ſanguinē excreantibus menſiūq; abūdantiæ auxiliātur. Eſt & tragopogon: quem alii comen uocant. Caulē habet paruū: foliis croci: radice longa: dulci: ſuper caulē calice lato: nigro. Naſcitur in aſperis ſine uſu. Et de hærbis q̄dē memoria digna hactenus accipimus: aut cōperimus. In fine earum admonere non ab re iudicamus: aliis alias uirium ætates eſſe. Lōgiſſimo tēpore durat elaterium: ut diximus. Chameleon niger. xl. annis. Centauriū non ultra duodecim. Peucedanū & ariſtolochia quinq; aut ſex uitis ſilueſtris anno in umbra ſeruātur. Et aīalium q̄dē cæteroꝝ nullū aliud radices a nobis dictas attingit: excepta ſpondile: quæ oēs perſequiſ. Genus id ſerpentis eſt. Ne illud q̄dē dubitatur: oīum radicū uim effectuſq; minui: ſi fructus prius matureſcant. Itē ſeminū ante radice ꝓp̄ ſuccum inciſa. Reſoluiſ autē omnium uis conſuetudine. Et deſinunt prodeſſe cū opus eſt: quæ quottidie in uſu fuere: æque q̄ nocere. Oēs uero hærbæ uehementiores effectu uiribuſq; ſunt in frigidis locis & in aquilonis. Item ſiccis. Sunt & gentiū differentiæ non mediocres. Sicut accepimus de tineis lombriciſq; ineſſe ægypti arabiæ ſyriæ ciliciæ populis. E diuerſo traciæ phrygiæ omnino nō naſci. Minus id mirum q̄ q̄ in confinio atticæ boetiæq; thebanis innaſcuntur: cum abſint athenienſibus. Quæ contemplatio aufert nos ad ipſorū animalium naturas. Ingenitaſq; iis uel certiores morborum omnium medicinas rurſus. Enimuero uerum omniū parens nullum animal ad hoc tantum ut paſceretur: aut alia ſatiaret: naſci uoluit. Quin artes ſalutares inſeruit & uiſceribus. Quippe cum ſurdis etiā rebus inſeruerit. Tum uero illa animæ auxilia præſtantiſſima ex anima alia eſſe uoluit contemplatione ante cuncta mirabili.

De medicinis ex animalibus. CA. I.

DICTAE ERANT OMNIVM RERVM NATVRAE INTER CAElum ac terram naſcentium: reſtabantq; quæ ex ipſa tellure fodiuntur: ſi non hærbarum ac fruticum tracta remedia auferrent tranſuerſos ex ipſis animalibus quæ ſanantur reperta maiore medicina. Qui ergo diximus hærbas & florum imagines: ac pleraq; inuentu rara ac difficilia, iidē tacebimus: quid in ipſo homine proſit homini? cæteraq; genera remediorū inter nos uiuentia? cum præſertim niſi carenti doloribus morbiſq; uitia ipſa pœna fiat. Minime uero. Quin omnem inſumemus operam: licet faſtidii periculum urgeat: quando ita decretum eſt minorem gratiæ q̄ utilitatum uitæ reſpectum habere. Quinimo externa quoq; & barbaros etiam ritus indagabimus. Fides tantum auctores appellet. Quanq̄ & ipſi conſenſu proprii iudicii ita eligere laborauimus: potiuſq; curæ rerum: q̄ copiæ iſtitimus. Illud admonuiſſe perq̄ neceſſarium eſt: dictas iam a nobis naturas animalium: & quæ cuiuſq; eēnt inuenta. Neq; enim minus profuere medicinas reperiēdo: q̄ proſunt præbendo. Nunc quæ in ipſis auxilientur indicari: neq; illic in totum omiſſa. Itaq; hæc eſſe quædam alia: illis tamen connexa. Incipiemus autem ab homine: ipſum ſibi exquirentes: imenſa ſtatim difficultate obuia. Sanguinem nāq; gladiatorum bibunt: ut bibentibus populis procul ſint comitiales morbi. Quod ſpectare facientes eadē harena feras quoq; horror eſt. At hercule illi ex homine ipſo ſorberi efficaciſſimum putant calidum: ſpirātemq;: & una ipſam animam ex oſculo uulnerum cum e plagis hunc ne ferarum quidem admoueri ori fas ſit humano. Alii medullas crurum quærunt & crebrū infantium. Nec pauci apud græcos ſingulorum uiſcerum membrorumq; etiam ſapores dixere. Omnia perſecuti uſq; ad reſegmina unguium. Quaſi uero ſanitas uideri poſſit feram ex homine fieri. Quī morbo dignum non ipſa medicinæ gratia, æ gregia hercule fruſtratione ſi non proſit. Aſpici humana extra nefas habetur: quantomagis mandi. Quis iſta inuenit oſtenta? Tecum enim res erit euerſor iuris humani: monſtrorumq; artifex: qui primus ea condidiſti: Feciſti credo ne uitia tui obliuiſceretur. Quis inuenit ſingula membra humana mandere? Qua coniectura inductus? Quam poteſt medicina iſta originem habuiſſe? Quis ueneficia innocentiora effecit q̄ remedia? Eſto barbari externiq; ritus inuenerit. Etiam ne græci ſuas fecere has artes? Democriti extant commentationes ad alia noxii hominis & ex capite oſſa plus prodeſſe: ad alia amici & hoſpitis. Iam uero ui interempti dente gingiuas in dolore ſcarifi cari Apollonius efficaciſſimum ſcripſit. Miletus oculorum ſuffuſiones felle hominis ſanari. Artemon calua interfecti: ignēq; cremati propinauit aquam e fonte noctu comitialibus morbis. Ex eadem ſuſpendio interempti catapotia fecit contra canis rabidi morſus Antheus. Atq; etiam quadrupedes homines ſanauere: contra inflationes boum perforatis cornibus inſerentes oſſa humana. Vbi homo occiſus eſſet aut crematus ſiliginem quæ pernoctaſſet: ſuum morbis dando. Procul a nobis noſtriſq; litteris abſint iſta. Nos auxilia dicemus non piacula. Sicubi lactis puerperarum uſus mederi poterit: licubi ſaliua tactuſue corporis cæteraq; ſimilia. Vitam quidem non adeo extendendam cenſemus: ut quoquomodo p trahēda ſit. Quiſquis es talis æque moriere etiam cum obſcenus uixeris aut nefandus. Quapropter hoc primum quiſq; in remediis animi ſui habeat: ex omnibus bonis quæ homini tribuit natura: nullū meliius eſſe tēpeſtiua morte in eaq; id optimum quod illam ſibi quiſq; præſtare poterit.

An ſit in medendo aliqua uis uerborum & ſanari & depelli. CA. II.

EX homine remediorum primum maxime quæſtionis & ſemper incertæ eſt: ualeant ne aliqd e uerba & incātamenta carminum. Quod ſi uerum eſt homini acceptum fieri oportere conueniet. Sed uiritim ſapientiſſimi cuiuſq; reſpuit fides. In uniuerſum uero omnibus horis homi/nis credit uita: nec ſentit. Quippe uictimas cædi ſine præcatione non uidetur referre: nec deos rite cōſuli Præterea alia ſunt uerba impetrātis: alia depulſoris: alia incantationis. Vidimuſq; certis p̄cationibus obſecraſſe ſummos magiſtratus. Et ne quid uerborum prætereatur aut præpoſterum dicatur: de ſcripto præire aliquem. Rurſuſq; alium cuſtodem dari qui attendat: alium uero præponi qui faueri linguis iubeat. Tibicinem canere: ne quid aliud exaudiatur. Vtraq; memoria inſigni: quotiens ipſæ diræ obſtrepētes nocuerint: quotienſue præcatio errauerit. Si repente extis adimi capita uel corda: aut geminari uictima ſtante acciderit. Duratq; immenſo exemplo Deciorum patris filiiq; quo ſe deuouere carmen. Extat Tuciæ ueſtalis inceſtæ precatio: qua uſa aquam tulit in cribro: anno urbis romæ. dc. nono. Boario uero in foro græcum græcamq; defoſſos aut aliaq; gentiū: cum quibus tum res eſſet: etiam noſtra ætas. uidit. Cuius ſacri precationem qua ſolet præire quindecē uirum collegii magiſter: ſi quis legat: pfecto uim carminum fateatur. Ea omnia approbantibus octingentoq;. xxx. annoq; euētibus. Veſtales noſtras hodie credimus nondum egreſſa urbe mancipia fugitiua retinere in loco precationis. Quod ſi ſemel recipiatur ea ratio: & deos preces aliquas exaudire: aut ullis moueri uerbis: confidendum ſit de tota conſtatione. Priſci quidem noſtri perpetuo talia prodidere. Difficillimūq; ex iis etiam fulmina elici ut ſuo

loco,docuimus.L.Piſo primo annalium auctor eſt Tullum Hoſtilium regem ex Numæ libris eodem quo illum ſacrificio Iouem cælo deuocare conatum:quoniã parũ rite quædam feciſſet fulmine ictum. Multi uero magnarum rerum fata & oſtenta uerbis permutari.Cum enim in tarpeio fodientes delubro fundamenta caput humanum inueniſſent:miſſis ob id a ſenatu legatis ethruriæ celeberrimus uates Olenus Calenus præclarum id fortunatũq; cernens interrogatione in ſuã gentem trãſferre tentauit: ſcipione prius determinata templi imagine in ſolo ante ſe.Hoc ergo dicitis romani hic templum Iouis optimi maximi futurum eſt? Hic caput inuenimus.Conſtãtiſſima animaliũ affirmatione tranſituq; fuiſſe fatum in ethruriam:ni p̃moniti a filio uatis legati romani reſpondiſſent:nõ plane hic:ſed romæ inuentũ caput dicimus.Itemq; id accidiſſe tradunt cũ in faſtigiũ eiuſdẽ delubri p̃paratæ quadrigæ fictiles in fornace creuiſſent.Et itemq; ſimili modo retentũ auguriũ.Hæc ſatis ſint exẽplis:ut appareat oſtentorũ uires & in noſtra poteſtate eſſe:ac ,put quæq; accepta ſunt ita ualere.In augurii certe diſciplina cõſtat:neq; diras aues:neq; ulla auſpicia pertinere ad eos:qui quáq; rẽ ingredientes obſeruare ſe ea negauerint.Quo munere diuinæ indulgentiæ maius nullũ eſt.Quin ẽt & legum ipſaq; in.xii.tabulis uerba ſunt:qui fruges excantaſſet.Et alibi.Qui malum carmen incãtaſſet.Verrius Flaccus auctores ponit:quibus credat:ĩ oppugnationibus ante omnia ſolitum a romanis ſacerdotibus euocari deum:cuius in tutela id oppidũ eſſet:promittiq; illi eundẽ aut ampliorẽ locum apud romanos cultũue.Durat in pontificũ diſciplina id ſacrum.Canſtatq; ideo occultatũ:in cuius dei tutela roma eſſet:ne qui hoſtium ſimili modo agerẽt.Defigi quidem diris deprecationibus nemo nõ metuit.Huc pertinet ouorum:ut exorbuerit quiſq; calices coclearũq; protinus frãgi:aut eaſdẽ cochlearibus pforari.Hinc Theocriti apud græcos:Catulli apud nos: proximeq; Virgilii incantamentorum amatoria imitatio.Figulinaq; opera multi rumpi credunt tali modo.Nõ pauci ẽt ſerpentes ipſos recantari.Et hunc unum eſſe ipſis intellectũ:contrahiq; marſoq; cantu ẽt in nocturna quiete.Etiã parietes incendioq; deprecationibus conſcribunt.Neq; eſt facile dictu: & externa uerba atq; ineffabilia derogẽt fidẽ Validius an latina inopinata:& quæ ridicula uideri cogit animus ſemper aliqd ĩmenſum expectans ac dignum deo mouendo:immo uero quod numini imperet. Dixit Homerus ,pfluuiũ ſanguinis uulnerato fœminæ Vlyxem ĩhibuiſſe carmine Theophraſtus iſchia dicos ſanari.Cato prodidit luxatis mẽbris carnem auxiliari.M.Varro podagris. Cæſarem dictatorem poſt unum ancipitem uehiculi caſum ferunt ſemper ut primum conſediſſet(id quod pleroſq; nunc facere ſcimus)carmine ter repetito ſecuritatem itineris aucupari ſolitum.Licet hanc in partem ſingulorum quoq; conſcientiam coarguere.Cur enim primum anni incipientis diem lætis præcationibus inuicem fauſtum ominamur? Cur publicis luſtris etiam nomina uictimas ducentium proſpera eligimus? Cur & faſcinationibus adoratione peculiari occurrimus? Alii græcam Nemeſi inuocãtes:cuius ob id romæ ſimulacrum in capitolio eſt:quãuis latinum nomen non ſit.Cur ad mentionem defunctorũ teſtamur memoriam eorum a nobis non ſollicitari? Cur impares numeros ad omnia uehementiores credimus: Idq; in febribus dierum obſeruatione intelligitur.Cur ad primitias pomorũ hæc uetera eſſe dicimus alia noua optamus? Cur ſternutamentis ſalutamus? Quod etiã Tyberium Cæſarem triſtiſſimũ(ut cõſtat)hominum in uehiculo exegiſſe tradunt.Et aliqui nomine quoque conſalutare religioſius putant. Quin & abſentes tinnitu aurium præſentire ſermones de ſe receptum eſt. Attalus affirmat ſcorpione uiſo ſiquis dicat duo:cohiberi nec uibrare ictus.Et quoniam ſcorpio admonuit in africa nemo deſtinat aliquid:niſi præfatus africam.In cæteris uero gentibus deos ante obteſtaf ut uelint.Nam ſi mens aſſit: nullum ponere tranſlaticium uidebimur:quoniam multas etiam pollere religiões manifeſtũ eſt.Alius ſaliua poſt aurem digyto relata:ſollicitudinem animi propitiat.Pollices cum faueamus:premere etiam puerbio iubemur.In adorando dexteram ad oſculum referimus:totũq; corpus circũagimus.Quod in leuum feciſſe galliæ religioſius credunt.Fulgetras poppyſmis adorare conſenſus gentium eſt.Incendio inter epulas nominato aquã ſub menſa ,pfundi abominatur recedente aliquo ab epulis:ſimul uerri ſolum.Aut bibente conuiua menſam uel repoſitorium tolli inauſpicatiſſimum iudicatur.Seruii Sulpitii principis uiri cõmentatio eſt quãobrem menſa linquẽda non ſit.Nondum enim plures tribus conuiuæ numerabantur.Nam ſternutamento reuocari ferculũ menſamue:ſi non poſtea guſtetur aliquid: inter dira habetur.Omnino autem eſſe hæc inſtituere illi:qui omnibus negociis horiſq; intereſſe credebant deos.Et ideo placatos etiam uitiis noſtris reliquerunt.Quin & repente conticeſcere conuiuium adnotatum eſt:non niſi in pari præſentium numero:qua in re fame labor eſt:ad quẽcunq; eorum pertinens. Cibus etiam e manu prolapſus reddebatur.Atq; per menſas uetebantur mundiciarum cauſa deflare. Et ſunt condita auguria quid loquenti cogitanti ue id acciderit:inter execratiſſima. Si pontifici accidat ditis cauſa epulanti:in menſa utiq; id reponi adoleriq; ad larem piatio eſt.Medicamenta prius q̃ adhibeantur in menſa flore depoſita negantur prodeſſe.Vngues reſecari nundinis romanis tacenti atque a digyto indice:multorum pecuniæ religioſum eſt.Capillum uero contrectari contra defluuia ac dolores capitis.xvii.luna atq;.xxix.Pagana lege in pleriſq; italiæ prædiis cauetur ne mulieres per itinera ambulantes torqueant fuſos:aut omnino detectos ferant:quoniã aduerſatur id omnium ſpei: præcipue frugum.M.Seruilius Nouianus princeps ciuitatis non pridem in metu lippitudinis prius q̃ eam ipſam nominaret:aliuſue ei præcideret:duabus litteris græcis &. chartam inſcriptam circũligatam lino ſubnectabat collo.Mutianus ter conſul eadem obſeruatione uiuentem muſcam in linteolo a bo:his remediis carere ipſos lippitudine prædicantes.Carmina quædam extant contra grãdines. Contraq; morborum genera.Contra ambuſta.Quædã etiã in partus. Sed in prodendo obſtat ingens uere/

cundia in tanta animorum uarietate. Quapropter de his ut libitum cuiq; fuerit opinetur.

Remedia ex homine contra magos. CA. III.

h Ominum monſtrificas naturas & ueneficos aſpectus plenius diximus in portentis gẽtium: & multas animalium ꝓprietates: quæ repeti ſuperuacuũ eſt. Quorũdam hominum tota corpora proſunt: ut ex iis familiis quæ ſunt terrori ſerpentibus: tactu ipſo leuant percuſſos ſuctu ue medico. Quorum e genere ſunt pſylli marſiq;: & qui oblongenes uocantur in insula cypro. Ex qua familia legatus Hexagon: noſe a conſulibus romæ in dolium ſerpentiũ coniectus experimenti cauſa circũ mulcentibus linguis miraculum præbuit. Signum eius familiæ eſt ſi modo adhuc durat uernis tẽporibus odoris uirus. Atq; eoꝝ ſudor quoq; medebat: nõ mõ ſaliua. Nam in inſula nili tentyri naſcentes tãto ſunt crocodilis terrori: ut uocem quoq; eoꝝ fugiant. Hoꝝ oĩum generꝝ in ſua repugnantia interuentum quoq; mederi conſtat. Sicuti aggrauari uulnera introitu eoꝝ: q unq; fuerint ſerpentiũ caniſue ldẽte læſi. Iidẽ gallinaꝝ incubitus: pecoꝝ fœtus abortu uitiãt. Tantum remanet uirus excepto ſemel malo: ut uenefici fiant uenena paſſi: remedio eſt ablui prius manus eoꝝ: aquaq; illa eos qbus medearis inſpergi. Rurſus a ſcorpione aliquãdo pcuſſi nunq; poſtea a crabronibus: ueſpis apibuſue feriuntur. Minus mirẽtur hoc q ſciat: ueſtẽ a tineis nõ attingi: quæ fuerit in funere. Serpẽtes ægre ꝑterq; leua manu extrahi.

De quibuſdam ſortilegiis & ſaliua hominis. CA. IIII.

p Ythagoræ inuentis nõ temere falere: impoſitiuorum nominum imparem uocalium numeꝝ clauditates: oculorum ue orbitatem: ac ſimiles caſus dextris aſſignare partibus: parem leuis. Ferunt difficiles partus ſtatim ſolui: cum quis tectum in quo ſit grauida tranſmiſerit lapide uel miſſili ex iis quæ trita aĩalia ſingulis ictibus iterfecerint: hominem: aprumurſam. Probabilius id facit haſta uelitaris: euulſa a corpore hominis: ſi terrã nõ attigerit. Eoſdem enim illata effectus habet. Sic & ſagittas corpore eductas ſi terrã nõ attigerint ſubiectas cubantibus amatoriũ eẽ Orpheus & Archelaus ſcribunt. Quin & comitialem morbum ſanari cibo e carne feræ occiſæ eodẽ ferro quo homo iterfectus ſit. Quorumdam partes medicæ ſunt ſicuti diximus de Pyrrhi regis police. Et elide ſolebat oſtendi Pelopis coſtilla: quã eburneam affirmabant. Ne uos ĩ facie tondere religioſum habent etiam nunc multi. Omnium uero in primis ieiunam ſaliuam contra ſerpentes præſidio eſſe docuimus. Sed & alios efficaces eius uſus recognoſcat uita. Ita deſpuimus comitiales morbos: hoc eſt cõtagia regerimus. Simili mõ & faſcinationes repercutimus ſiniſtræ dextræq; clauditatis occurſu. Veniam quoq; a deis ſpei alicuius audacioris petimus in ſinum ſpuendo. Etiã eadem ratione terna deſpuere deprecatione in omni medicina mos eſt: atq; effectus adiuuare. Incipientes furũculos ter præſignare ieiuna ſaliua. Nunc mirum dicemus: ſed experimento facile. Si quem pœniteat ictus eminus cominuſue illati: & ſtatim expuat mediã in manum qua percuſſit: leuaẽ illico percuſſus a pœna. Hoc ſæpe delumbata quadrupede approbatur: ſtatim a tali remedio correcto animalis ingreſſu: Quidam uero aggrauant ictus ante conatũ ſimili modo ſaliua in manu ingeſta. Credamus ergo & lichenas lepraſq; ieiuno illitu aſſiduo arceri. Item lippitudines matutina quottidie uelut inunctione. Carcinomata malo terræ ſubacto. Ceruicis dolorem ſaliua ieiuni dextra manu ad dextrum poplitem relata: leua ad ſiniſtrum. Si quod animal aurem intrauerit: & inſpuatur exire. Inter amuleta eſt editæ quemq; urinæ expuere. Similiter in calciamentum dextri pedis anteq; induatur. Item cum quis tranſeãt locum in quo aliquod periculum adierit. Martiõ Smyrneus q de ſimplicibus effectibus ſcripſit rumpi ſcolopendras marinas ſputo tradit. Item rubetas aliaſq; urinas. Ophilius ſerpentes ſi quis in hiatu earum expuat. Salpa torporem ſedari quocunq; membro inſtupente ſi quis in ſinum expuat. Aut ſi ſuperior palpebra ſaliua tangatur. Nos ſi & hæc illa credamus rite fieri. Extranei interuentu: aut ſi dormiens ſpectetur infens a nutrice terna expui quanq; religione mutatur & faſcinus. Imperatorum quoq; non ſolum infantium cuſtos qui deus inter ſacra romana a ueſtalibus colitur: & currus triumphantium. Sub his pendens defendit medicus inuidiæ: iubetq; eoſdem recipere. Similis medicina linguæ ut ſit exorata a tergo fortuna gloriæ carnifex. Morſus hominis inter aſperrimos quoq; numeratur. Medentur ſordes ex auribus. Ac ne quis miretur etiam ſcorpionum ictibus ſerpentiumq; ſtatim impoſitæ. Melius e percuſſi auribus proſunt. Ita & rediuinas ſanari ſerpentium uero ictum contuſi dentis humani farina. Capillus puero qui primum deciſus eſt podagræ impetus dicitur leuare circunligatus. Et intortum impubium impoſitus. Virorum quoq; capillus canis morſibus medetur ex aceto. Et capitum uulneribus ex oleo aut uino. Si credimus a reuulſo cruci quartanis. Combuſtus æquæ capillus carcinomati. Pueri qui primus ceciderit dens: ut terram non attingat incluſus in armillam & aſſidue in brachio habitus muliebrium locorum dolores prohibet. Pollex in pede præligatus proximo digyto tumores inguinum ſedat. In manu dextra duo medii lino leuiter colligati diſtillationes atq; lippitudines arcent. Quin ex eiectis capillus calculoſo alligatus qui ſupra pubem leuare cæteros dicitur: ac iocineris etiam dolores. Ac celeritatem partus facere. Addidit Grauius efficaciorem ad hoc eſſe ferro exemptum. Partus accelerat uicinos ex quo quæq; conceperit ſi cinctu ſuo ſoluto fœminam cinxerit: dein ſoluerit. adiecta precatione ſe uixiſſe eandem & ſolutorum: atque abierit. Sanguine ipſius hominis ex quacunq; parte emiſſo efficaciſſime anginam illini tradunt Orpheus & Archelaus. Item ora comitiali morbo lapſorum exurgere enim protinus. Quidam ſi pollices pedum purgantur: exque iis guttæ referantur in faciem. Aut ſi uirgo dextro pollice attingat Hanc coniectura cenſentes uirgines carnes edendas. Eſchines athenienſis excrementorum cinere anginis medebatur: & tonſillis: uuiſque: & carcinomatis. Hoc medicamentum uocabant botryon. Multa

genera morborum primo coitu ſoluuntur: primoſq; fœminarum menſe. Aut ſi non id contingat: lōgi qua fiunt: maximeq; comitiales. Quin & a ſerpente ac ſcorpione percuſſos coitu leuari produnt. Verū fœminas uetere ea lædi. Oculorum uitia fieri negant: nec lippire eos qui cum pedes lauāt aqua inde ter oculos tangāt. Immatura morte raptoꝝ manu ſtrumas parotidas guttura tactu ſanari affirmant. Quidam uero cuiuſq; defunti dūtaxat ſui ſexus leua manu auerſa. Et e ligno fulgure icto reiectis poſt terga manibus demorderi aliquid ad dentem qui doleat admoueri: remedio eſſe produnt. Sunt qui præcipiant dentem ſuffiri dente hominis ſui ſexus. Et eum qui caninus uocet inſepulto exemptum adalligari. Terram ex caluaria pſilothrum eſſe palpebrarum tradunt. Hærba uero ſiqua ibi genita ſit commandu cata dentes cadere. Vlcera non ſerpere ex oſſe hominis circumſcripta. Alii e tribus puteis pari menſura aquas miſcent: & prolibant nouo fictili. Reliquum dant in tertianis acceſſu febrium bibendum. Item i quartanis fragmentū claui a cruce inuolutum lana collo ſubnectunt. Aut ſpartum e cruce: liberatoq; condūt cauerna quā ſol nō attingat. Magoꝝ hæc: cōmenta ſunt. Vt cotem qua ferramenta ſæpe exacuta ſint: ſubiectam ignari ceruicalibus de ueneficio deficiētes euocare. Indiciū ut ipſe dicat: quid ſibi datum ſit: & ubi. & quo tempore auctorem tamen non nominare. Fulmine utiq; percuſſo circumactum i uulnus hominem loqui protinus conſtat. Inguinibus medentur aliqui licium telæ detractum alligātes no uenis ſeptenisue nodis ad ſingulos nominantes uiduam aliquam: atq; ita inguina adalligantes licio. Et clauum: aliudue quod quis calcauerit: alligatum ipſos iubent gerere: ne ſit dolori uulnus. Verrucas auel lunt a uiceſima luna in lintibus ſupini ipſam intuentes ultra caput manibus porrectis: & quicquid comprehendere eo fricantes. Clauum corporis cum cadat ſtella ſiquis diſtringat: uel cito ſanari aiunt. Cardinibus hoſtiorum aceto affuſis lutum fronti illitum capitis dolorem ſedare. Item laqueum ſuſpendioſi circundatum temporibus. Si quid e piſce hæſerit faucibus: in aquam demiſſis frigidam pedibus cadere. Si uero ex aliis oſſibus: impoſitis capiti ex eodem uaſe oſſiculis. Si panis hæreat: ex eodem in utramq; aurem addito pane. Quin & ſordes hominis in magnis fecere remediis quæſtuoſorum gymnaſia græcorum: quippe ea ſtrigmenta molliunt: calfaciunt: diſcutiunt: complent ſudore & oleo medicinam faci entibus. Vuluis inflammatis contractiſq; admouentur. Sic & menſes cient. Sedis inflammationes & cō dylomata leniunt. Item neruorum dolores: luxata: articulorum nodos. Efficaciora ad eadem ſtrigmēta a balneis: & ideo miſcentur ſuppuratoriis medicamētis. Nā illa quæ ſunt e cæromate permixto ceno: articulos tantū molliunt: calefaciunt: diſcutiunt efficacius: ſed ad cætera minus ualent. Excedit fidem impudens cura: qua ſordes uirilitatis contra ſcorpionum ictus ſingularibus remediis celeberrimi auctores clamant. Rurſus in fœminis quas infantium aluo editas in utero ipſo contra ſterilitatem ſubdi cenſent meconium uocant. Immo etiam ipſos gymnaſiorum raſere parietes. Et ille quoq; ſordes excalfactoriā uim habere dicuntur. Panos diſcutiunt. Vlceribus ſenum puerorumq; & deſquammatis ambuſtiſue illinuntur. Eo minus omitti conuenit ab animo hominis pendentes medicinas. Eæ ſunt. Abſtinere a cibo nimio: aut potu: alias uino tātū aut carne: alias balneis cū quid eoꝝ poſtulet ualitudo: in præſentiſſimis remediis. habetur. His remediis adnumeratur exercitatio: intentio uocis: ungue fricari cum ratione: uehemens enim fricatio ſpiſſat: lenit: mollit. Multa adimit corpus. Auget modica. In primis uero prodeſt ambulatio: geſtatio: & ea pluribus modis. Equitatio ſtomacho & coxis utiliſſima. Phthiſi nauigatio. Longis morbis locorum mutatio. Item ſomno mederi ſibi aut lectulo aut rara uomitione. Supini cubitus oculis conducunt. at proni tuſſibus. In altera aduerſum diſtillationes. Ariſtoteles & Fabianus plurimum ſomniari circa uernum & autumnum tradunt: magiſq; ſupino cubitu: at prono nihil. Theophraſtus celerius concoqui dextri lateris incubitu. difficilius in ſupinis. Solum quoq; remediorum maximum ab ipſo ſibi præſtari poteſt: ſicuti linteorum ſtrigiliumq; uehemētia. Perfundere caput aqua calida ante balnearum uaporationem & poſtea frigida: ſaluberrimum intelligitur. Item præſumere cibos & interponere frigidam eiuſdemq; potu ſomnos antecedere: & ſi libeat interrumpere. Notandum nullum aliud animal præter hominem calidos potus ſequi: ideoq; non eſſe naturales: Mero ante ſomnos colluere ora pp halitus. Frigida aqua matutinis impari numero ad cauendum dentium dolores.

Ad lippitudines oculorum. CA. V.

Item poſca oculos contra lippitudines. Certa ſunt experimenta totius corporis ualitudinis uarietate uictus inobſeruata. Hippocrates tradit non prandentium exta celerius ſeneſcere. Verū id remediis cecinit: non epulis. Quippe multo utiliſſima eſt temperantia in cibis. L. Lucullus hanc de ſe præfecturam ſeruo dederat. Vltimoq; probro maius inciſis triumphalibus ſedenti dicebatur uel in capitolio epulanti pudenda re: Seruo ſuo facilius patere q̄ ſibi.

De ſternutamento & uenere & cæteris remediis. CA. VI.

Ternutamenta pinna grauedinem emendant. Et ſi quis muris nares (ut tradunt) oſculo attingat ſternutamenta & ſingultum. Ob hoc Varro ſuadet palmam altera manu ſcalpere. Plerique annulū e ſiniſtra in longiſſimū dextræ digytum tranſferri. Aut in aquā feruentem manus immergere. Theophraſtus ſenes laborioſius ſternuere dicit. Venerem dānauit Democritus ut in aqua homo alius exiliret ex homine. Eſt hercule raritas eius utilior. Athletæ tamen torpentes reſtituuntur. Venere uox reuocat: cū ea candida declinat in fuſcam. Medetur & lumboꝝ dolori: Oculorum hebetationi. Mentecaptis ac melancholicis. Adſidere grauidis uel cum remedium alicui adhibeat digytis pectinatim inter ſeſe amplexis ueneficium eſt. Idq; compertum tradunt. Alcmena Herculem pariente. Peius ſi circa unum amboue genua. Item poplites alternis genibus imponi. Ideo hæc in conſiliis ducum pote-

ſtatumue fieri uetuere maiores uelut oēm actum impedientia. Vetuere uero & ſacris uotiſue ſimili mō do intereſſe capita autē aperiri aſpectu magiſtratuū non uenerationis cauſa iuſſere: ſed ut Varro auctor eſt ualitudinis: quo firmiora conſuetudine ea fierent. Cum quid oculo inciderit: alterq; comprimi pdeſt. Cum aqua dextræ auriculæ ſiniſtro pede exultare capite in dextrum humerq; deuexo inuicem e diuerſa aure. Si tuſſis concitet: ſaliuam in fronte ab alio afflari. Si iaceat uua: a uertice morſu alterius ſuſpendi. In ceruicis dolore poplites fricare. Aut ceruicem in poplitū dolore. Pedes in humo deponi ſi nerui in his cruribus ue tendant in lectulo. At ſi in leua parte id accidat: ſiniſtræ plantæ pollicem dextra manu apprehendi. Item e diuerſo. Extremitates corporis uel aurium uellicatibus perſtringi contra horrores corporis ſanguinemue narium immodicum. Lino uel papyro pincipia genitalium: femur medium ad cohibenda urinæ profluuia. In ſtomachi ſolutione pedes preſſare: aut manus in feruentem aquā dimittere. Iam & ſermoni parci multis de cauſis ſalutare eſt. Triennio Mœcenatem Meliſſium accepimus ſilentium ſibi impauiſſe a cōuulſione reddito ſanguine. Nam e diuerſo ſcandentesq; ac iacētes: ſi quid ingruat cōtraq; ictus ſpiritum cohibere ſingulariis præſidii eſt. Quod inuentum eſſe aialis docuimus. Clauum ferreum defigere in quo loco primum caput defixerit corruēs morbo comitiali abſolutorium eius mali dicitur. Contra renum ac lumborū ueſicæq; cruciatus i balneaq; foliis pronos urinam reddere mitigatorium habetur. Ac uulnera nodo Herculis præligare: mirum quātum ocior medicina eſt. Atq; etiam quottidiani cinctus tali modo uim quādam habere utilem dicit. Quippe cum Hercules eum prodiderit. Numerum quoq; quaternarium Democritus cōdito uolumine & quare quaterni cyathi ſextariiue non eſſent potandi. Contra lippitudines retro aures fricare prodeſt: & lachrymoſis oculis frontem. Augurium ex homine ipſo non eſt timendi mortem in egritudine: quādiu oculorum pupillæ imaginem reddant. Magna & urinæ non ratio ſolum: ſed etiam religio apud auctores inuenitur digeſta in genera. Spadonum quoq; ad fœcunditatis beneficia. Veq; ex iis quæ referre fas ſit: impubium puerorum cōtra ſaliuas aſpidum quas pryadas uocant: quoniam uenena in oculos hoium expuant. Contra oculoq; albugines: obſcuritates: cicatricem: argema: palpebras: & cum erui farina contra aduſtiones. Contra aurium pituitas uermiculoſq; ſi decoquatur ad dimidias partes cū porro capitato nouo fictili. Vaporatio quoq; ea menſes fœminarum cit. Salpa fouet illa cum oculos infirmitatis cauſa illinit ſole uſta cum oui albugine efficacius ſtrutiocameli binis horis. Hac & atramenti lituræ abluuntur. Virilis podagris medetur argumento fullonum: quos ideo tentari eo morbo negant. Veteri ſi miſceatur cinis oſtreorum: aduerſus eruptiones in corpore infantium & omnia ulcera manantia. Ea exeſis ambuſtis: ſedis uitiis: rhagadiis: & ſcorpionum ictibus illinitur. Obſtetricum non alio ſucco efficacius curari pronunciauit corporum pruritus nitro addito ulcera capitum: prurigines: nomas: præcipue genitalium. Sua cuiq; autem (quod fas ſit dixiſſe) maxima prodeſt. Confeſtim perfuſo canis morſu echinorūq; ſpinis inhærentibus & in ſpongia laniſue impoſita aut aduerſus canis rabidi morſus cinere ex ea ſuacto. Cōtraq; ſerpentiū ictus. Nam contra ſcolopēdras mirum proditur uertice tacto urinæ ſuæ gutta liberari protinus læſos. Auguria ualitudinis ex ea traduntur. Si mane candida dein ruffa ſit. Illo modo concoquere: hoc concoxiſſe ſignificatur. Mala ſigna rubræ. Peſſima nigræ. Mala bullantis & craſſæ. In qua quod ſubſidit ſi album eſt: ſignificat circa articulos aut uiſcera dolorem imminere. Eadem uiridis morbum uiſcerum: pallida bilis: rubens ſanguinis. Mala & in aqua ueluti furfures atq; nubeculæ apparent. Diluta quoque alba uitioſa eſt. Mortifera uero craſſa graui odore. Et in pueris tenuis ac diluta. Magi uetant eius cauſa contra ſolem lunamq; nudari: aut umbram cuiuſq; ab ipſa reſpergi. Heſiodus iuxta obſtantia reddi ſuadet: ne deum aliquem nudatio offendat. Oſtanes contra mala medicamenta omnia promiſit auxiliari matutinis horis ſuam cuiq; inſtillatam in pedem.

De remediis muliebribus. CA. VII.

Væ ex mulierum corporibus traduntur ad portentorum miracula accedunt: ut ſileamus diuiſa membratim in ſcelera. Abortus: menſium piacula: quæque alia non obſtetrices modo: ueq; etiam ipſæ meretrices prodidere. Capilli mulieris ſi crementur: odore ſerpētes fugari. Eodem odore uuluæ morbo ſtrāgulatus reſpirare. Cinere eo quidem ſi in teſta ſunt cremati: uel cum ſpuma argenti ſcabricias oculoq; ac prurigines emēdari. Item uerrucas & infantiū ulcera cū melle. Capitis quoq; uulnera & oium ulceq; ſinus ſimul addito melle & thure. Panos podagras cum adipe ſuillo. Sacrū ignē ſanguinem ſiſti illico: & informicationes corporum. De lactis uſu cōuenit eſſe dulciſſimū molliſſimūq; Quare & in longa febre cœliacis utiliſſimū: maxime eius quæ iam infantē remouerit Et in malitia ſtomachi: in febribus: torſionibus efficaciſſimū experiunt. Itē māmaq; collectiōibus cum thure. Oculo ab ictu cruore ſuffuſo & in dolore aut epiphoris ſi immulgeatur plurimum pdeſt. Magiſq; cum melle & narciſſi ſucco aut thuris polline. Semperq; in omni uſu efficacius eſſe eius quæ marē enixa ſit: multoque efficaciſſimū eius quæ geminos peperit mares. Et ſi uino ipſa cibiſq; acrioribus abſtineat. Mixto præterea ouorum candido liquore: madidaq; lana frontibus impoſitum fluctiones oculorum ſuſpēdit. Nam ſi rana ſaliua ſua oculum aſperſerit pcipuum eſt remedium. Et contra morſum eiuſdem bibitur ſtillaturq;. Qui ſimul matris filiæq; lacte inunctus ſit: liberari oculorum metu in totā uitam affirmant. Aurium quoq; uitiis medetur modice admixto oleo. Aut ſi abiectu dolent. anſerio adipe tepefactū. Si odor grauior ſit (ut plerūq; fit) lōgis uitiis diluto melle lana includitur. Et contra morbum regium in oculis relictum inſtillatur cum elaterio. Peculiariter ualet potum cōtra uenena quæ data ſunt cum marino lepore bupeſtrique ut Ariſtoteles tradit dorycnidion. Et contra inſaniam quæ facta ſit hyoſcyami potu.

Podagris quoq; iubẽt illini cum cicuta. Alii cum hyſopo & adipe anſerino: qualiter etiam uuluarum doloribus imponitur. Aluum etiam ſiſtit potum ut Rabirius ſcribit. Et menſes ciet. Eius uero quæ fœminam enixa ſit ad uitia tantũ in facie ſanãda præualet. Pulmonum quoq; incõmoda lacte mulieris ſanantur: cui admiſceatur impubi: pueri urina & mel atticum. Omnia ſingulorum cochlearium menſura. Mammora quoq; aurium eiici inuenio. Eius quæ marẽ peperit lacte guſtato canes rabioſos fieri negant. Mulieris quoq; ſaliuam ieiunæ potentem diiudicant oculis cruentatis. Et ſi contra epiphoras feruentes anguli oculorum ſubinde madificẽt. Efficacius ſi cibo uinoq; ſe pridie ea abſtinuerit. Inuenio & faſcia mulieris alligato capite dolores minui. Poſt hæc nullus eſt modus. Iam primum abigi grãdines turbineſq; contra fulgura ipſa in menſe cõnudata: ſic auerti uiolentiam cæli. In nauigãdo quidẽ tempeſtates etiam ſine menſtruis. Ex ipſis uero menſibus monſtrificis alia (uti ſuo loco indicauimus) dira & infanda uaticinantur. E quibus dixiſſe non pudeat ſe in defectu lunæ ſoliſue congruat uis illa: irremediabilem fieri. Nõ ſegnius & in ſilente luna coitus ſuos maribus exitiales eẽ atq; peſtiferos. Purpuram quoq; ab iis eo tẽpore pollui. Tanto uim eſſe maiorem. Quocunq; autem alio menſtruo ſi nudate ſegetem ambiant: erucas ac uermiculos ſcarabeoſq; ac noxia alia decidere. Metredorus Septius in cappadocia inuẽtum prodit ob multitudinem cantharidum illas ire per media arua retectis ſuper clunes ueſtibus. Alibi ſeruatur ut nudis pedibus eant capillo cinctuq; diſſoluto. Cauendum uero ne id oriente ſole faciant: ſementem.n. areſcere. Nouella utis eius tactu in perpetuum læditur. Vt ad noxium res medicatiſſima trãſferatur rutam & ederas ilico mori. Multa diximus de hac uiolentia. Sed præter hæc certum eſt tactis aluearijs apes fugere. Linaq; cum coquant nigreſcere. Aciem in cultris tonſoꝝ hebetari. Aes cõtactum graue uirus odoris accipere & eruginem. Magis ſe decreſcente luna id accidat. Equas ſi ſint grauidæ tactas arboriũ pati. Quin & aſpectu omnino quãuis procul uiſas: ſi purgatio illa poſt uirginitatem prima ſit: aut i uirginea ætate ſpontanea. Nam bitumen in iudæa naſcens ſola hac ui ſponte ſuperari. Et fila ueſtis cõtactæ ut diximus: ne igne quidem uincunt quo cuncta. Ciniſq; etiam ille ſi quis aſpergat eũ lauandis ueſtibus purpuras mutat. Floribus colorem adimit. Ne ipſis quidem fœminis malo ſuo immunibus. Abortum facit illitus: aut ſi omnino prægnans ſupergrediatur. Quæ. Lais & Cleophantus inter ſe contraria prædidere de abortiuis carbone e radice raſicæ uel miricæ uel tamaricis in eo ſanguine extincto. Item aſinas non concipere tot annis: quot grana hordei contacta ederint. Quæq; alia nuncupauere monſtrifica aut inter ſe pugnantia: cum hic fœcunditatem fieri iiſdem modis quibus illa ſterilitatem pronũtiaret: melius eſt non credere. Bythus dyrrhachinus hebetari aſpectu ſpeculorem nitorem. Iiſdem aduerſa rurſus contuentibus omnem talem uim reſolui: ſimulum piſcem habeãt ſecum. Multi uero ineſſe etiã remedia tanto malo aiunt. Podagras illini: ſtrumas: & parotidas: panos: ſacros ignes: furunculos: epiphoras tractatu earum mulierum liniri. Lais & Salpe canum rabioſoꝝ morſus & tertianas quartanaſq; febres mẽſtruo in lana arietis nigri argento brachiali incluſo. Diotimus thebanus ueſtis omnino ita infectæ portiuncula acu: uel licio brachiali inſerta. Sotira obſtetrix tertianis quartaniſq; efficaciſſimum dixit. Plantas ægri ſubterlini. Multoq; efficacius ab ipſa muliere etiam ignoranti. Sic & comitiales excitari morboſq; ſanari. Icethidas medicus quartanas coitu finiri incipientibus dũtaxat menſtruis ſpopondit. Inter omnes uero conuenit: ſi aqua potuſq; formidetur a morſu canis ſuppoſita tantum calici lacinia mẽſtruo tincta tali: ſtatim merum eum diſcuti uidelicet præualente ſymphatia illa græcorum. Cum rabiem canum eius ſanguinis guſtatu ĩcipiere dixerimus. Cinere eo iumentoꝝ omnium ulcera ſanari certum eſt. Addita caminorum farina & cæra. Maculas autẽ e ueſte eas non niſi eiuſdem farina ablui. Cinerem per ſe roſaceo mixtum fœminarum præcipue capitis ſedare dolores illitum frõti. Aſperimãq; uim profluuii eius eſſe primis annis uirginitate reſoluta. Id quoq; conuenit: quo nihil equidẽ libentius crediderim: tactis oĩno menſtruo poſtibius: irritas fieri magorum artes: generis uaniſſimi ut æſtimare licet. Ponam.n. uel modeſtiſſimum e pmiſſis eoꝝ. Ex homine ſiquidem reſegmina unguium e pedibus manibuſq; cæra permixta: ita ut dicaẽ tertianæ uel quottidianæ uel quartanæ febri remediũ quæri: ante ſolis ortũ alienæ ianuæ affigi iubent ad remedia in iis morbis: quãta uanitate ſi falſum eſt: quãtaue noxa ſi tranſferunt morbos ad innocentiores. Ex iis oĩum digytoꝝ reſegmina unguium ad cauernas formicarum abiici iubẽt: eamq; quæ prima cœperit trahere correptam ſubnecti collo: & ita diſcuti morbum.

Medicinæ ex animalibus peregrinis: de elephanto & leone: & camelo: & hyena: & crocodillo: & chameleonte: & ſtinco: & hippopotamo, & lyncibus. CA. VIII.

Aec ſunt quæ retuliſſe fas ſit: ac pleraq; ex iis non niſi honore dicto. Reliqua inteſtabilia & infanda: ut feſtinet omnino ab homine fugere. In cæteris claritates animaliũ aut operum ſequemur. Elephanti ſanguis præcipue maris fluctiones omnes: quas rheumatiſmos uocant: ſiſtit ramentis eboris cum melle attico (ut aiunt) nubeculæ in facie. Scobe paronychia tolluntur: efficacius ſi extenuata. Proboſcidis tactu capitis dolor leuatur efficacius ſi & ſternutet. Dextra pars proboſcidis cum lemina rubrica adalligata impetus libidinum ſtimulat. Sanguis & iſchiadis prodeſt: iecurq; comitialibus morbis. Leonis adeps cum roſaceo cutem in facie cuſtodit a uitiis: candoremq; ſeruat: & ſanat aduſta niuibus articulorumq; tumores. Magorum uanitates peruncti eo adipe faciliorem gratiam apud reges populoſue promittunt. Præcipue tamẽ eo pingui quod ſit inter ſupercilia: ubi eſſe nullum poteſt. Similiter dentis maxime ad dextera parte: uilliq; e roſtro inferiori promiſſa ſunt. Fel aqua addita claritatem oculis inunctis facit. Et cum adipe eiuſdẽ comitiales morbos diſcutit leui guſtu: & ut protinus qui

ſumpſere curſu id digerant. Cor i cibo ſumptum quartanis medetur. Adeps cum roſaceo quottidianis febribus. Perunctos eo beſtiæ fugiunt. Reſiſtere etiam inſidiis uidetur. Cameli cerebrum arefactum potumq; ex aceto comitialibus morbis aiunt mederi. Item fel cum melle potū hoc & anginæ. Cauda arefacta ſolui aluum. Fimi cinere criſpari capillum cum oleo. Et dyſentericis prodeſt illitus cinis potuſque quátum trinis digytis capitur: etiam comitialibus morbis. Vrinam fullonibus utiliſſimam eſſe tradūt. Itemq; ulceribus manantibus. Barbaros eam ſeruare quinquēnio: & heminis pota ciere aluum. Setas e cauda contortas & ſiniſtro brachio illigatas quartanis mederi. Hyenam magi ex omnibus animalibus in maxima admiratione poſuerunt: utpote cui & ipſi magicas artes dederūt: uimq; qua alliciat ad ſe homines mente alienatos. Permutatiões ſexus ex iis annua uice diximus: cæteraq; mōſtrifica naturæ eius. Nunc perſequamur quæcunq; medicinis produntur. Præcipue pātheris eſſe in metu hyenæ dicuntur: ut ne conentur quidem reſiſtere. Et aliquid de corio earum habētem non appeti. Mirumq; dictu ſi pelles utriuſq; contrariæ ſuſpendantur decidere pilos pātheræ. Cū fugiunt uenantē declinant ad dextram: ut prægreſſi hominis ueſtigia occupent. Quod ſi ſucceſſerit: alienari mente uel ex equo hominem deciderе. At ſi in leuam detorſerit: deficientis argumentum eſſe: celeremq; capturam. Facilius aūt capi ſi cinctus ſuos uenator flagellūq; & ipſos equos ſeptenis alligauerit nodis. Mox autem ut eſt ſollers ambagibus uanitas magorum capi iubet geminoq; ſignum trāſeunte luna: ſinguloſq; ppe pilos ſeruari. Capitis dolori alligatam cutem prodeſſe quæ fuerit in capite eius. Lippitudini fel illitum frontibus. Aut ne omnino lippiatur: decoctum cū mellis attici cyathis tribus & croci uncia illitū. Sic & caligines diſcuti & ſuffuſiones. Claritatem excitari: melius inueterato medicamēto. Aſſeruari autem in cypria pyxide. Eodem ſanari argema: ſcabricias: excreſcentia in oculis: item cicatrices. Glaucomata uero iocineris recentis inaſſati ſanie cum deſpumato melle inunctis. Dentes eius dētium doloribus tactu prodeſſe uel alligatos ordine. Humeros humerorum & lacertorum doloribus. Eiuſdē dentes ſi de ſiniſtra parte roſtri eruti ſint illigatos pecoris aut capri pelle ſtomachi cruciatibus. Pulmones in cibo ſumptos cœliacis. Ventriculis cinerem cum oleo illitum. Neruis medullas e dorſo cum oleo uetere ac felle. Febribus quartanis iecur deguſtatum ante acceſſiones. Podagris ſpinæ cinerem cum lingua & dextro pede uituli marini addito felle taurino oīa pariter cocta atq; illita hyenæ pelle. In eodē morbo prodeſſe & fel cum adipe aſio. Tremulis: ſpaſticis: exilientibus: & quibus cor palpitet aliquid ex corde mandendum: ita ut reliquæ partis cinis cum cerebro hyenæ illinatur. Pilos etiam auferri a cōpoſitione illinita: aut per ſe euulſis felle: prius quos renaſci non libeat. Sic & palpebris inutiles tolli. Lumborum doloribus carnes e lumbis edendas: illinēdaſq; cum oleo. Sterilitatem mulierum emendari oculo cum glycyrrhiza & aneto ſumpto in cibo: promiſſo in triduum conceptu. Cōtra nocturnos pauores umbrarumq; terrorem unus e magnis dētibus lino alligatus prodeſt. Suffiri furentes eodem & circūligari ante pectus ſuum cum adipe renum aut iocinere: aut pelle præcipiunt. Mulieri prægnanti a pectore hyenæ caro: & pili ſeptem & genitale a ceruice ſi alligentur dorcadis pelle collo ſuſpenſa contineri partus promittunt. Venerem ſtimulari genitali ad ſexus ſuos in melle ſumpto. etiam ſi uiri mulierum coitus oderint. Quinimo totius domus cōcordiam eodem genitali & articulo ſpinæ cū adhærēte corio conſeruatis conſtare: quem ſpinæ articulum ſiue nudum atlantion uocant. Eſt autem primus. In comitialium quoq; remediis habent eum. Adipe accenſo ſerpentes fugari dicunt. Maxillæ partæ comminuta in aſino & in cibo ſumpta horrores ſedari. Eodem ſuffitu mulieribus menſtrua euocari. Tantumq; eſt uanitatis: ut ſi ad brachium alligetur ſuperioris roſtri dextræ partis dens: iaculantium ictus deerraturos negent. Palato eiuſdem arefacto & cum alumine ægyptio calefacto ac ter in ore permutato fetores & ulcera oris emēdari. Eos uero qui linguam in calcia mento ſub pede habeant: non latrari a canibus. Siniſtra parte cerebri naribus illita: morbos pernicioſos mitigari: ſiue hominum: ſiue quadrupedum. Frontis corium faſcinatiōibus reſiſtere. Ceruicis carnes ſiue mandantur ſiue bibantur arefactæ lumborum medentur doloribus. Neruis a dorſo armiſq; ſuffiendos neruorum dolores. Pilos roſtri admotos mulierum laboris amatorium eſſe. Iecur potum torminibus & calculis mederi. Iam cor in cibo potuue ſumptum omnibus doloribus corporum auxiliari. Lyenem lyenibus. Omētum ulcerum inflāmationibus cum oleo. Medullas doloribus ſpinæ & neruorum laſſitudini renum. Neruos potos in uino cum thure fœcūditatem reſtituere ademptam ueneficio. Vuluam cum mali punici dulcis cortice in potu datam prodeſſe mulieg; uuluæ. Adipe e lumbis ſuffiti diffi culter pientes & ſtatim parere. E dorſo medullam adalligatam cōtra uanas ſpecies opitulari. Spaticis genitale e maribus ſuffitu. Itē lippiētibus: ruptis: & cōtra inflationes ſeruatos pedes tactu leuos dextris partibus: dexteros leuis. Siniſtrum pedem ſuperlatū pturienti lœtalem eſſe. Dextro illato facile eniti. Membranam quæ fel continuerat a cardiciacis potam in uino uel in cibo ſumptam ſuccurrere. Veſicam in uino potam contra urinæ incōtinentiam. Quæ autem in ueſica inuenta ſit urina additis oleo & ſeſamo & melle aſiano hauſtam pdeſſe agrimōiæ ueteri. Coſtarum primam & octauam ſuffitu ruptis ſalutarem eſſe. Ex ſpina uero pturiētibus oſſa. Sanguinē cum polenta ſumptū torminibus. Eodem tactis poſtibus ubicunq; magorum infeſtari artes. Non elici deos: nec colloqui: ſiue lucernis: ſiue uiſu: ſiue peluibus: ſiue aqua: ſiue pila: ſiue quo alio genere tentētur. Carnes ſi edantur: contra canis rabidi morſus efficaces eſſe. Etiānum iecur efficacius. Carnes uel oſſa hominis ſiquæ in uentriculo occiſæ inueniantur ſuffitu podagricis auxiliari. Si ungues inueniantur in iis: mortem alicuius capiētium ſignificari. Excremēta ſiue oſſa reddita cum interimitur: contra magicas iſidias pollere. Fimum qui in inteſtinis inuētus ſit: arefactum ad dyſentericos ualere potū. Illitūq; cū adipe anſerino opitulari toto corpore læſis malo medicamento.

A cane uero morſis adipem illitum. Et corium ſi ſit ſubſtractū. Rurſus tali ſiniſtri cinere decocto cum ſanguine muſtellæ perunctis omnibus odio euenire. Idem fieri oculo decocto. Super omnia eſt q̄ extremam fiſtulam inteſtini cōtra ducum ac poteſtatum iniquitates cōminiſtrant: & ad ſucceſſus petitionū: iudiciorumq̄ ac litium euētus: ſi omnino aliquātulum quis ſecum habeat. At eiuſdem cauerna ſiniſtro lacerto religata ſiquis mulierem reſpiciat: amatoriū eſſe: tam præſens ut ilico ſequatur. eiuſdem loci pilorum cinere ex oleo illitum uiris qui ſit proboſæ moliciei non modo pudicos: ſed & ſeueros mores inducere. Proxime fabuloſus eſt crocodillus ingenio quoq̄ illo: cui uita i aqua terraq̄ communis. Duo enī genera eorum illius e dextra maxilla dentes adalligati dextro lacerto coitus (ſi credimus) ſtimulant. Canini eius dentes febres ſtatas arcent repleti. Sunt enim caui ita ne diebus quinq̄ ab ægro cernantur qui adalligauere. Idem pollere & uentre exemptos lapillos: aduerſus febriū horrores uenientes tradūt. Hac etiam de cauſa ægyptii perungunt adipe ægros ſuos: Aliter illi ſimilis multū infra magnitudinē in terra tantum: odoratiſſimiſq̄ floribus uiuit. Ob id inteſtina eius diligenter exquruntur iucundo nidore arefacta crocodileam uocant oculorum uitiis utiliſſimam cū porri ſucco inunctam & contra ſuffuſiones uel caligines. Illita quoq̄ ex oleo cyprino: moleſtias in facie enaſcētes tollit. Ex aqua uero morbos oēs: quorum natura ſerpit in facie: nitoremq̄ reddit. Lentigines tollit ac uaros: omneſq̄ maculas. Et contra comitiales morbos bibitur ex aceto mulſo binis obolis. Appoſita menſes ciet. Optimaq̄ eſt quæ cādidiſſima & friabilis: minimeq̄ ponderoſa: cum teratur inter digytos fermenteſcens. Lauat̄ ut cæruſa. Adulterant amylo aut cymolia: ſed maxime ſturni: quos captos oriza tātum paſcunt. Felle inunctis oculis ex melle contra ſuffuſiones nihil utilis prædicant. Inteſtinis & reliquo corpore eius ſuffiri uulua laborātes ſalutare tradunt. Item uelleribus circūdari uapore eius infectis. Corii utriuſq̄ cinis ex aceto illitus iis partibus quas ſecari opus ſit: aut nidor cremati ſenſum oēm ſcalpelli aufert. Sanguis utriuſq̄ claritatem uiſus inunctis donat: & cicatrices oculorum emēdat. Corpus ipſum excepto capite pedibuſq̄ eliſum manditur iſchiadicis. Tuſſim ueterem emendat: præcipue in pueris. Item lumboꝝ dolores. Et adipē habēt: quo tactus pilus defluit. Hic perunctos a crocodilis tuetur. Defluit iſtillaturq̄ morſibus. Cor annexum in lana ouis nigræ: cui nullus alius color incurſauerit: & primo partu genita ſit quartanas abigere dicit̄. Iungemus illis ſimillima & peregrina æque animalia. Priuſq̄ chameleōtem peculiari uolumine dignū exiſtimatum Democrito. Et per ſingula membra diſſecatū nō ſine magna uoluptate noſtra cognitis, peditiſq̄ mendaciis græcæ uanitatis. Similis eſt magnitudine ſupradicto crocodilo: ſpine acutiore curuatura: & caude amplitudine diſtās. Nullum animal pauidius eſſe exiſtimatur: & ideo uerſicoloris eſſe demutationis. Vis eius maxima contra accipitrum genus. Detrahere enim ſupra uolantem ad ſe traditur: & uoluntarium præbere lacerandū cæteris animalibus. Caput eius & guttur ſi roboreris lignis accendātur hymbrium & tonitruum concurſus facere. Democritus narrat. Itē iecur in tegulis uſtum. Reliqua ad ueneficia pertinentia quæ dicit: q̄q̄ falſa exiſtimātes omittemus: præterq̄ in riſu coarguentiū. Dextro oculo ſi uiuenti eruatur: albugines oculoꝝ cum lacte caprino tolli. Lingua adalligata: pericula puerperii. Eundem ſalutarem eſſe parturientibus circa domum. Sin uero domibus inferatur pernicioſiſſimum. Linguam ſi uiuenti exempta ſit: ad iudiciorum euētus pollere. Cor aduerſus quartanas illigatum nigra lana primæ contuſæ. Pedem in prioribus dextrum genæ pelle illigatum ſiniſtro brachio: contra latrocinia terroreſq̄ nocturnos pollere. Item dextrā mamillā contra formidines pauoreſq̄. Siniſtrum uero pedem torreri in furno cum hærba: quæ etiā chameleon uocatur. Additoq̄ unguento in paſtillos digeri. Eos in ligneo uaſe conditos: præſtare (ſi credimus) ne cernat̄ ab aliis qui habeat. Armum dextrū ad uincendos aduerſarios uel hoſtes ualere utiq̄ ſi abiectos eiuſdem neruos calcauerit. Siniſtrum mirum quibus monſtris confecret q̄liter ſomnia quæ uelis: & qbus uelis mittātur: putet referre: Omnia ea dextro pede reſolui: ſicut ſiniſtro latere iethargos: quos fecerit dextrum. Capitis dolores inſperſo uino in quo latus alterutrum maceratum ſit: ſanari fœminis. Si ſiniſtri pedis cineri miſceatur lac ſuillū podagricos fieri illitis pedibus. Felle glaucomata & ſuffuſiones corrigi prope creditur tridui inunctione. Serpentes fugari lyene inſtillato. Muſtellas contrahi in aquam coniecto. Corpore uero illito detrahi pilos. Idem præſtare narrant iecur cum ranæ ruptæ pulmone illitum. Præterea iocinere amatoria diſſoluere. Melancolicos autem ſanari ſi ex corio chameleontis hærbæ ſuccus habente bibatur. Inteſtina & ſimum eorum cum id animal nullo cibo uiuat cum ſimiarum urina illita inimicorū immane odium & omnium hominum iis conciliare. Cauda flumina & aquarum impetus ſiſti. Serpētes ſoporari. Eadem medicata cedro & myrrha illigataq̄ gemino ramo palmæ percuſſam aquā diſcuti: ut quæ intus ſint omnia appareant. Atq̄ utinam eo ramo cōtactus eēt Democritus: quoniam ita loquacitates immodicas promiſit inhiberi. Palamq̄ eſt uirum alias ſagacem & uitæ utiliſſimum nimio iuuādi mortales ſtudio prolapſum. Ex eadem ſimilitudine ē ſcincus: quem quidam terreſtrem crocodillum eſſe dixerunt. Candidiore aūt & tenuiore cute. Præcipua tamen differentia dinoſcitur a crocodillo aquatico ſquāmarum ſeta a cauda ad caput uerſa. Maximus indicus. Deinde arabicus. Afferuntur ſalſi. Roſtrum eius & pedes in uino albo poti cupiditates ueneris accēdūt. Vtiq̄ cum ſatyro & erucæ ſemine ſingulis drachmis omnium ac piperis duabus admixtis: ita ut paſtilli ſingularum drachmarum bibantur. Per ſe laterum carnes obolis binis cum myrrha & pipere pari modo potæ efficaciores ad idem creduntur. Prodeſt & cōtra ſagittas uenenatas: ut Appelles tradit poſtea ſumptus. In antidota quoq̄ nobilia additur. Seſtius plus q̄ drachmæ pondere in uini hemina potum perniciem afferre tradit. Præterea eiuſdem decoctum cum melle ſumptum uenerem inhibere. Eſt crocodillo cognatio quædam affinitaſq̄ amnis eiuſdem geminiq̄ uictus

hippopotamo teptore trahendi ſanguinis ut diximus. Plurimi autem ſuper ſaiticam inter ægypti præfe cturas. Huius corii cinis cum aqua illitus panos ſanat. Adeps frigidas febres. Item fimus ſuffitu. Dentes parte leua dolores dentiũ ſcarificatis gingiuis. Pellis eius e ſiniſtra parte frontis in inguina adalligata ue/ nerem inhibet. Eiuſdem cinis alopecias explet. Teſticuli drachma ex aqua contra ſerpentes bibitur. San guine pictores utuntur. Peregrinæ ſunt & lynces: quæ clariſſime omnium quadrupedum cernunt. Vn/ gues earum omnes cum corio exuri efficaciſſime in carpato inſula tradunt. Hoc cinere poto propudia uirorum: eiuſdem aſperſu fœminarum libidines inhiberi. Item pruritis corporum. Vrina ſtillicidia ue/ ſicæ. Itaq; eam protinus terra pedibus aggeſta obruere traditur. Eadem autem & ungularum aurium dolori monſtratur in remedio. Hactenus de externis. Nunc reuertemur ad noſtrum orbem. Primũq; communia animalium remedia atq; eximia dicemus.

Medicinæ cõmunes ex feris aĩalibus: aut eiuſdẽ generibus placidis. Lactis uſus & ob/ ſeruationes: & caſeis: butyro: & adipe. CA. IX.

Icuti e lactis uſu utiliſſimum cuiq; maternum concipere: nutricis exitioſum eſt. Hi ſunt enim ſ infantes qui coloſtrati appellantur: denſato lacte in caſei ſpeciem. Eſt aũt coloſtra prima a par/ tu ſpongioſa denſitas lactis. Maxime autem alit quodcũq; humanum: mox caprinũ. Vnde for taſſis fabulæ Iouem ita nutritum dixere. Dulciſſimum ab hominis camelinum. Efficaciſſimum ex aſi/ nis. Magnorum animalium & corporum facilius redditur. Stomacho accomodatiſſimum caprinum: quoniam fronde magis q̃ hærba ueſcuntur. Bubulum medicatius. Ouillũ dulcius: & magis alit. Stoma cho minus utile: quoniam eſt pinguius. Omen autem uernum aquatius æſtiuo. Et de nouellis. Proba/ tiſſimum uero qđ in ungue hæret: nec defluit. Innocentius decoctum: præcipue cum calculis marinis. Aluus maxime ſoluitur bubulo: Minus iflat quodcũq; decoctum. Sanat uuas lichenas. Ad omnia utile contuſa aut luxata. Maxime renes: ueſicam: interanea: fauces: pulmones. Foris pruritum cutis eruptiões pituitæ cibi aut potus abſtinentia. Nam ut in achaia bubulum biberent phthiſici ſyncteticique & cha/ chectæ diximus in ratione hærbarum. Sunt inter exempla qui aſininum bibẽdo liberati ſunt podagra chyragraue. Medici ſpeciem unã addidere lactis generibus: quod ſchiſton appellauere. Id fit hoc modo. Fictili nouo feruet maxime caprinum: ramiſq; ficulneis recẽtibus miſcetur: additis totidem cyathis ace ti mulſi quot ſint heminæ lactis. Cum feruetue circũfundantur: præſtat cyathus argenteus cum frigida aqua demiſſus ita ne quid infundatur. Deinde igni demptum refrigeratiõe diuiditur & diſcedit ſerum a lacte. Quidam & ipſum ſerum iam multo potentiſſimum decoquunt ad tertias partes: & ſub diuo re frigerant. Bibitur autem efficaciſſime heminis per interualla ſingulis uſq; ad quinas a potu illius ſolitis geſtari. Datur comitialibus: melancolicis: paralyticis: in lepris: elephantiis. articularibus morbis. Infundi tur quoq; lac contra roſiones a medicamentis factas. Et ſi urat dyſenteria decoctum cum marinis lapil/ lis: aut cum ptiſana hordeacea. Item cõtra roſiones inteſtinorum bubulum aut ouillum utilius. Recens quoq; dyſentericis infunditur. Ad colum autem crudum. Item uuluæ: & contra ſerpentiũ ictus phthiſi cis cantharidum: aut ſalamãdræ: aut bupreſtis: aut pityocampes uenenis. Priuatim bubulum iis qui co/ loſtrum biberint aut cicutam aut doricnium aut leporem marinum: ſicut aſininum contra gypſum & cæruſam: & ſulphur & argentum uiuum. Item duræ aluo in febri. Gargarizatur quoq; faucibus exul/ ceratis utiliſſime. Et bibitur ab imbecillitate uires recolligentibus: quos atrophos uocãt. In febri etiam quæ careat dolore capitis. Pueris ante cibum lactis aſinini heminam dari cõuenit. Aut ſi in exitu cibi ro/ ſiones ſentiant. Antiqui in arcanis habuerunt. Sed hoc ſi non eſſet: habuerũt e caprino bubuli ſerum or topnoicis prodeſt ante cætera addito naſturtio. Inunguntur etiam oculi in lactis heminis ſeſami additis drachmis quattuor tritis in lippitudine. Caprino lyenes ſanantur poſt bidui inediã tertia die hedera pa/ ſtis capris per triduum poto ſine alio cibo. Lactis uſus alias contrarius capitis doloribus. Epaticis ſpleni/ cis neruorũ uitio febres habentibus: uertigini præterq̃ purgationis gratia grauedini tuſſientibus lippis. Suillum utiliſſimũ tenaſmo dyſenteriæ: necnõ phthiſicis. Hunc etiã mulieribus qui dicerent ſaluberri/ mum fuerunt. De generibus caſeorum diximus: cũ de uberibus ſinguliſq; aĩalium mẽbris doceremus. Sextius eoſdem effectus equino quos bubulo tradit. Hos uocat hippacẽ. Stomacho utiles: qui non ſunt ſalſi: ideſt recentes. Veteres aluum ſiſtunt: corpuſq; minuũt: ſtomacho utiliores. In totum ſalſa minuunt corpus: alunt mollia. Caſeus recens cum melle ſugillata emendat. Mollis aluum ſiſtit. Sedat tormina pa ſtillis in uino auſtero decoctis: rurſuſq; in patina toſtis cum melle. Saprum uocãt: qui cum ſale & ſorbis ſiccis e uino tritus potuſq; medetur cæliacis. Genitalium carbũculus caprinus tritus & impoſitus. item accidus cum oxymelle. Maculis in balineo illitus oleo interlinitur. E lacte fit & butyrum barbarũ gen/ tium laudatiſſimus cibus: & qui diuites a plebe diſcernat. Plurimum e bubulo: & inde nomen. Pinguiſ/ ſimũ ex ouibus. Fit & ex caprino: ſed hyeme calefacto lacte æſtate expreſſo tantũ: cerebro iactatu in lon/ gis uaſis anguſto foramine: ſpiritum accipientibus ſub ipſo ore alias præligato. Addit paululũ aquæ ut aceſcat. Qđ eſt maxime coactum in ſummo fluuit: ad id exemptum addito ſale oxygala appellant. Reli/ qua decoquunt in ollis. Ibi qđ ſupernatat: butyrũ eſt oleoſum natura. Qđ magis uirus reſpuit: hoc præ ſtantius iudicat. Pluribus cõpoſitiõibus miſcetur inueteratum. Natura eius aſtringere: mollire: replere: purgare. Oxygala fit & alio modo accido lacte addito in recens: qđ dum aceſcit utiliſſimũ eſt ſtomacho. Effectus dicemus ſuis locis. Proxima in cõmunibus laus eſt adipi: ſed maxime ſuillo. Apud antiquos ẽt religioſus erat. Certe nouæ nuptæ intrãtes etiãnum ſolẽne habẽt poſtes eo attingere. Inueteraſ duobus modis: aut cũ ſale: aut ſincerus: tanto utilior: quanto ſit uetuſtior. Axungiam etiam græci appellauere in

uoluminibus ſuis. Neq; eſt occulta uirum cauſa: quoniã id animal hærbarum radicibus ueſcitur. Itaq; etiam fimo innumeri uſus. Quãobrem non de alia loqui eum ſue multo efficaciore fœmina: & quæ nõ peperit. Multo uero præſtantior in apris eſt. Vſus igitur axungiæ eſt ad mollienda: excalfacienda: diſcutienda: purgandaq;. Medicoꝝ aliqui admixto anſeris adipe taurorũq; ſeuo & hyſopo ad podagras uti iubent. Si uero permanet dolor cũ cæra: myrto: reſina: pice. Sincera axungia medeẽ ambuſtis uel niue. Pertionibus autem cum hordei cinere & galla pari modo. Prodeſt & confricatis membris. Itinerũq; laſſitudines & fatigationes leuat. Ad tuſſim ueterẽ recens decoquiẽ quadrantis pondere in uini cyathis tribus addito melle. Vetus etiam phthiſin in pilulis ſumpta ſanat: quæ ſale inueterata eſt. Oino. n. nõ niſi ad ea quæ purganda ſint exulcerata & calida recipitur. Quidã quadrãtes axungiæ & mulſi in uini cyathis tribus decoquũt contra tuſſim: quintoq; die picẽ liquidã in ouo ſumi iubent circũligatis lateribus & pectoribus & ſcapulis eoꝝ qui phthiſin ſentiunt. Tantaq; eſt uis ut genibus ẽt adalligata redeat in os ſapor: ea quæ expuere uideantur. É ſue quæ non peperit aptiſſime utuntur ad cutẽ mulieres. Contra ſcabiem uero quãuis admixto iumẽtoꝝ ſeuo p parte tertia & pice pariterq; ſub feruefactis. Sincera partus in abortum uergentes nutrit collyrii modo ſubdita. Cicatrices cõcolores facit cæruſa admixta uel argenti ſpuma. At cum ſulphure unguium ſcabritias emẽdat. Medetur & capillo fluenti. Et ulceribus in capite mulierum cum gallæ parte quarta. Et infumata pilis oculorum. Datur & phthiſicis unciatim cum uini ueteris hemina decocta: donec tres unciæ e toto reſidant. Alii & mellis exiguum adiiciũt. Panos ſanat illita cum calce. Item furũculos: duritiẽq; mammarum. Rupta & cõuulſa & ſpaſmata & luxata ſanat. Clauos & rimas coliq; uitia cum helleboro albo. Parotidas ammixta farina ſalamentaria teſta. Quo genere proficit ad ſtrumas. Pruritus & papulas in balneo perũctis tollit. Alioq; etiãnum modo. Podagricis prodeſt mixto oleo uetere: contrito una ſarcophago lapide & quinquefolio tuſa in uino: uel calce: uel cum cinere. Facit & peculiare emplaſtrum. lxxxv. pondere. C. ſpumæ argenteæ mixtis: utiliſſimũ contra inflationes ulcerum adipe uerrino confici. Et inungi putant utile. Liſq; quæ ſerpant illinire cum reſina. Antiqui maxime axibus uehiculorum perungendis ad faciliorem circumactum rotaꝝ utebantur: unde nomen Sic quoq; utili medicina cum illa ferugine rotarum ad ſedis uitia uirilitatiſq;. Et per ſe axungiam medici antiqui maxime probabant renibus detractam: & exemptis uenis aqua cæleſti fricabant crebro: decoquebantq; fictili nouo ſæpius: tum demum aſſeruantes. Cõuenitq; falſam magis mollire: excalfacere: diſcutere: utilioremq; eſſe uino lotã. Maſurius palmã lupino adipi dediſſe antiquos tradit. Ideo nouas nuptas illo perungere poſtes ſolitas: ne quid mali medicaméti inferretur. Quæ ratio adipis eadẽ in iis quæ ruminant: leui eſt: aliis modis nõ minoris potẽtiæ. Perficitur omne exemptis uenis aqua marina uel ſal ſa lotũ: mox in pila tuſum: aſperſum marina. Crebro poſtea coquiẽ: donec omnis aboleatur odor. Mox aſſiduo ſole ad candorem reduciẽ. A renibus aũt omne laudatiſſimũ eſt. Si uero uetus reuocetur ad curam: liquefieri prius iubent. Mox frigida aqua lauari ſæpius: dein liq̃facere affuſo uino q̃ odoratiſſimo. Eodemq; modo iterũ ſæpius cogũt: donec uirus euaneſcat. Multi priuatim ſic tauraꝝ leonũ pantheraꝝ ac camelorũ pinguia curari iubent. Vſus diceẽ ſuis locis. Communis & ratio medullaꝝ eſt. Omnes molliunt: explent. ſiccant: excalfaciunt. Laudatiſſima ceruina: mox uitulina: dein hircina & caprina. Curanẽ ante autũnum recentes lotæ: ſiccatæq; in umbra per cribrũ. Deinde liquatæ per lintea exprimunẽ: ac reponunẽ in fictili locis frigidis. inter omnia autem communia animalium fel præſtantius in effectu. Eſt enim uis eius excalfacere: mordere: ſcindere: extrahere: diſcutere. Minorum animalium ſubtilius intelligãtur. Et ideo aureo ducendis. Omen autem curaẽ recens præligato ore lino craſſo demiſſum in feruentem aquam ſemihora: mox ſiccatum ſine ſole: atq; in melle conditum. Damnanẽ equinum tantũ inter uenena. ideo flamini ſacrorum equum tangere non licet cũ romæ publicis ſacris equus etiam immolẽtur. Quin & ſanguis eorum ſepticam uim habet. item equarum præterq̃ uirginum erodit. emarginat: ulcerat. Taurinus quidem recens iter uenena eſt excepta egyra. ibi enim ſacerdos terræ uaticinatura tauri ſanguinem bibit priuſq̃ deſcendat in ſpecus. Tantũ poteſt ſympatia illa de qua loquunẽ: ut aliquando religiõe uel loco fiat. Druſus tribunus plebis traditur caprinũ bibiſſe cũ pallore & inuidia ueneni ſibi dati inſimulari. Q. Scipionem inimicũ uellet. Hircorũ ſanguini uis eſt: ut ferramentorũ ſubtilitas non aliter acuatur aut indureẽ aut ſcabriciam poliaẽ: uehementiuſq; q̃ lima. Non igiẽ & ſanguis animalium inter communia dici poteſt: & ideo ſuis quæq; dicenẽ effectibus. Digeremus ei in animalia ſingula uſus: plurimũq; contra ſerpentes Exitio iis eſſe ſeruos nemo ignorat: ut ſi quæ ſunt ex tractas cauernis mandant. Nec uero ipſis ſpirantes tantũ aduerſanẽ: ſed membratim quoq; fugari eos nidore cornus eorum ſi uratur dictũ eſt. At ſummo gutture uſtis oſſibus congregari dicũtur. Pelles eiuſdem animalis ſubſtractæ ſecuros præſtant ab eo metu ſomnos. Coagulũ quoq; ex aceto potũ ab ictu: & ſi omnino tractũ ſit: eo die non ferit ſerpens. Teſtes quoq; eius inueterat: uel genitale maris: ſalutariter daneẽ in uino. Item uermes q centipedes uocanẽ fugiunt. Et omnino aliqd cerui habentes: aut medulla perunctos ſeuoue cerui aut uituli. Summis autem remediis præferẽ hinuli coagulũ in matris utero execti ut indicauimus. Sanguine quoq; ceruino ſi una urantur dracontion & cunilago & anchuſa lentis ſciligno contrahi ſerpẽtes dicunt. Diſſipari deinde ſi ſanguine detracto adiiciatur pyretrũ. Inuenio apud auctores græcos animal ceruo minus: & pilodemum ac dente ſimili quod ophiõ uocatur. Sardiniam eum tantũ ferre ſolitam. Hoc intereſſe arbitror. Et ideo medicinas ex eo omitto.

Medicinæ de apro: & capris: & equis feris: & remedia de beſtis contra omnes morbos. CA. X.

Pri quoq; cerebrum contra eos laudatur cum ſanguine. Iecur etiam inueteratum potum cum
a ruta & uino. Item adeps cum melle reſinaq;. Simili modo uerrinũ iecur exemptis duntaxat fi-
bris quattuor obolos; ponderetuel cerebrum in uino potum. Capraꝝ cornu uel pilis accenſis
fugari ſerpentes dicũt. Cineremq; eoꝝ potũ uel illitũ contra ictus ualere. Item lactis hauſtus cũ uua ami
nea. Vel urinæ cũ aceto ſcyllitico. Caſeum caprinum cũ origano impoſitum uel ſeuum cum cæra. Mi-
lia præterea remediorum ex eo animali demonſtrantur: ſicut apparebit. Quod quidem miror: cum fe-
bri negetur carere. Amplior potentia feſis eiuſdem generis qđ numeroſiſſimum eſſe diximus. Alia ue-
ro ex hircis. Democritus etiamnũ effectus auget eius qui ſingularis natus ſit. Fimus quoq; caprarum in
aceto decoctus & illitus in ictus ſerpentiũ placet: & recentis cinis in uino. Atq; in toto difficilius ſe recoli
gentes a ſerpentium ictu: in caprilibus optime conualeſcunt. Qui medicari efficacius uolunt: occiſæ ca-
præ aluum diſſectam cũ fimo intus reperto ſtatim illigant. Alii carnem recentem hædorũ pilo ſuffiũt:
eodemq; nidore fugant ſerpentes. Vtunt & pelle eorum recente ad plagas: carne & fimo equi in agro pa
ſti. Coagulo leporis ex aceto contra ſcorpionem & murem araneũ. Aiunt autem non feriri leporis coa-
gulo perunctos. Percuſſis a ſcorpione fimũ capræ efficacius cũ aceto decoctũ auxiliat. Lardum iuſq; de-
cocti potũ iis qui bupreſtim hauſerint. Quinetiam ſiquis aſino in aurem dixerit percuſſum ſe a ſcorpio
ne tranſire malũ protinus tradunt. Venenataq; omnia accenſo eius pulmone fugere. Et fimo uituli ſuffi
ri percuſſis a ſcorpione prodeſt. Canis rabidi morſu facta uulnera circũcidunt ad uiuas uſq; carnes qui-
dam: carnemq; utili admouent: & ius ex eodem carnis decoctæ dant potui: aut axũgiam cũ calce tuſam.
Laudant hirci iecur: quo impoſito ne tentari quidem aquæ metu affirmant. Laudant & capræ fimum
ex uino illitũ aut melle. Mellis & cuculi & hirũdinis decoctum & potum. Ad reliquos beſtiarum mor-
ſus caprinum: caſeum ſiccũ cũ origano imponũt: & bibi iubent. Ad hominis morſus carnem bubulam
decoctam. Efficacius uituli ſi non ante quintũ diem ſoluant. Veneficiis roſtrum lupi reſiſtere inuetera-
tum aiunt. Ob idq; uillaꝝ portis præfigũt. Hoc idem præſtare & pellis e ceruice ſolida manica exiſtima
tur: quippe tanta uis eſt animalis. Præter ea quæ rettulimus & ueſtigia eius calcata equis afferunt torpo
rem. Iis qui argentũ uiuum biberint lardum remedio eſt. Aſinino lacte poto uenena reſtinguñt. Pecu-
liariter ſi hyoſcyamum potum ſit: aut uiſcum: aut cicuta: aut lepus marinus: aut opocarpathũ: aut pha-
ricon: aut dorycnidium. Et ſi coagulum alicui nocuerit: nam id quoq; uenenũ eſt in prima lactis coagu
latione. Multos eius & alios uſus dicemus. Sed meminiſſe oportebit recenti utendum: aut nõ multo po
ſtea tepefacto. Nullum enim celerius euaneſcit. Oſſa quoq; aſini confracta & decocta contra leporis ma-
rini uenenum danť. Omnia eadem onagris efficaciora. De equiferis non ſcripſerũt græci: quoniam ter-
ræ illæ non gignebant. Verumtamen fortiora eadem q̃ in equis intelligi debent. Lacte equino uenena le
poris marini & toxica expugnantur. Nec uros aut biſontes græci in experimentis habent quemq̃ boue
fero refertis indiæ ſiluis portione tamen eadem efficaciora omnia ex iis credi par eſt. Si quoq; lacte bu-
bulo cuncta uenena expugnari tradunt: maxime ſupradicta: & ſi ephemerum impanctum ſit: ut ſi can-
tharides datæ comitione omnia egeri. Sic & caprino iure cantharides. Contra ea uero quæ exulceratio-
ne enecant: ſeuum uitulinum ſeu bubulum auxiliatur. Nam contra ſanguiſugas potas butyrũ remedio
eſt cum aceto ferro calefacto. Quod & per ſe prodeſt contra uenena. Nam ſi oleum nõ ſit: uicem eius re-
preſentat. Multipedinum morſus cũ melle ſanat. Omnia ſeſami quoq; iure poto uenena ſupradicta ex-
pugnari putant. Priuatim uero aconita & cicutas. Itẽq; uitulino ſeuo. Caprinus caſeus recẽs iis q uiſcum
biberint. Lac uero contra cantharidas remedio eſt: & contra ephemerum potum cum taminia uua. San
guis caprinus decoctus cũ medulla: contra toxica uenena ſumitur. Hædinus contra reliqua. Coagulum
hædi contra uiſcum: & chameleontem album: ſanguinem taurinum: cõtra quem & leporis coagulum
eſt ex aceto. Contra paſtinacam uero & omnium marinoꝝ ictus uel morſus coagulum leporis: uel hæ-
di: uel agni drachmæ pondere ex uino. Leporis coagulum & contra uenena additur antidotis. Papilio
quoq; lucernarum luminibus aduolans inter mala medicamenta numerať. Huic contrarium eſt iecur
caprinum: ſicut fel ueneficiis ex muſtella ruſtica factis. Hinc deinde reuertemur ad genera morborum.
Capilli defluuia urſinus ades mixto ladano & adiantho continet. Alopeciaſq; emendat & raritatem ſu-
perciliorũ cum fungis lucernarum ac fuligine q̃ eſt in roſtris earum. Pri origini cũ uino prodeſt. Ad hanc
& cornus ceruini cinis e uino: utq; non tedia animaliũ capillis increſcat. Item fel caprinum cum creta cy
molia & aceto ſic ut paululũ capilli inareſcãt. Item fel hircinum cum urina tauri. Si uero uetus ſit: etiam
furfures adiecto ſulphure emendat. Cinere genitalis aſini ſpiſſari capillum putant & e canitie uindicari
ſi raſis illinať: Plumboq; tritus cũ oleo denſari: & aſinini pulli cum urina: admiſcentq; nardum: faſtidii
gratia. Alopecias felle taurino cum ægyptio alumine tepefactas illinunt. Capitis ulcera manantia urina
tauri efficaciter ſanat. Item hominis uetus ſi cyclaminum adiiciatur & ſulphur. Efficacius tamen uituli-
num fel. Quo cũ aceto calefacto tolluñt & lendes. Seuũ uitulinum cum ſale tritũ capitis ulceribus uti-
liſſimum. Laudatur & uulpium adeps: ſed præcipue fel & fimum cum ſinapi pari modo illitum. Capri
ni cornus farina uel cinis magiſq; hircini addito nitro & tamarici ſemine: & butyro: oleoq; prius capi-
te raſo mire continent ita fluentem capillũ. Sicut & canis cinere ex oleo illito ſupercilia nigreſcunt. La-
cte caprino lendes tolli tradunt. Fimo cum melle alopecias expleri. Item ungularũ cinere cũ pice fluen-
tem capillum contineri. Leporinus cinis cum oleo myrteo capitis dolores ſedat. Item aqua pota quæ de
bouis aut aſini potu relicta eſt. Et ſi credimus uulpis maſculæ genitali circũligato. Cornus ceruini cinis
illitus ex aceto aut roſaceo: aut ex irino: oculorum epiphoras. Faſq; bubulo ſeuo cum oleo cocto illinũt.

Ceruini cornus ciuis ſcabricias eodem unguine ſanat. Mucrones autē ipſos efficaciores putant. Lupi excrementis circūlini ſuffuſiones prodeſt. Cinere eoꝝ cum attico melle inungi obſcuritates. Item felle urſino. Epinyctidas adipe aprino cum roſaceo. Vngulū aſininæ cinis inunctus e ſuo lacte cicatrices oculorum & albugines tollit. Medulla bubula ex dextro crure priore trita cū fulgine pilis & palpebrarum uitiis occurrit. Calliblephari angulorumq; modo fuligo in hoc uſu temperat. Optime ellychmo papireaceo. Oleoq; ſeſamino. Fuligine in nouo uaſe pennis deterſa. Efficaciſſime tamē euulſos ibi pilos coercet. Felle tauri cum oui albumine collyria fiunt: aquaq; diſſoluta inunguntꝰ per quatriduum. Seuum uituli cū anſeris adipe & ocimi ſucco genarū uitiis aptiſſimum eſt. Eiuſdem medulla cū pari pondere cæræ & olei uel roſacei addito ouo duritiæ genaꝝ illinuntur. Caſeo molli caprino impoſito ex aqua calida epiphoræ ſedantur. Si tumor ſit ex melle. Vtrūq; uero ſero calido fouendum. Sicca lippitudo lumbulis ſuū toſtis atq; contritis & impoſitis tollit. Capras negāt lippire: quoniam eæ quaſdam hærbas edant. Item dorcades. Et od id fimum eaꝝ cæra circūdatū noua luna deuorari iubent: quoniam noctu æque quoq; cernant. Sanguine hirci ſanari luſcioſos putant nyctilopas appellant græci. Capræ uero iocinere in uino auſtero decocto. Quidam inaſſati iocineris ſanie inungūt. Aut felle capræ: carneſq; eas ueſci: & dū coquā tur oculos uaporari præcipiunt. Id quoq; referre arbitrantur: ſi rutili coloris fuerint. Volūt & oculos ſuffiri iocinere in ollis decocto. Quidam in aſſato. Fel quidem caprinū pluribus modis aſſumunt cū melle contra caligines. Cum ueratri candidi tertia parte contra glaucomata. Cum uino contra cicatrices: & albugines: & caligines: & pterygia: & argemata. Ad palpebras uero euulſo prius pilo cum ſucco oleris: ita ut unctio inareſcat. Contra ruptas Tuniculas cū lacte mulieris. Ad omnia autem inueterata fel efficacius putant. Nec abdicant fimū ex melle illitum epiphoris. Cōtraq; dolores medullam. Item pulmonem leporis. Sed it caliginem fel cum paſſo aut melle. Lupino quoq; adipe uel medulla ſuū fricari oculos contra lippitudines præcipiunt. Nam uulpinam linguam habentes in armilla lippituros negant. Auriū dolori & uitiis medetur urina apri in uitro ſeruata. Fel apri uel ſuis uel bubulum cum oleo cicino & roſaceo æquis portionibus. Præcipue uero taurinum cum porri ſucco tepidum: uel cum melle ſi ſuppurēt. Contraq; odorem grauem per ſe tepefactum in mali corio. In ea parte rupta cum lacte mulierum efficaciter ſanat. Quidam etiam in grauitate aures ſic perluendas putant. Alii cum ſenecta ſerpentium & aceto includunt lana ante aqua calida collutas. Et ſi maior ſit grauitas aurium fel cū myrrha & ruta in mali corio excalfactum infundunt. Lardum quoq; pingue. Item fimum aſini recens: cui roſaceum inſtillatur. Omniaq; ea tepefacta. Vtilior equi ſpuma: uel equini fimi recentis cinis cum roſaceo. Seuum bubulum cum adipe anſerino. Butyrum recens. Vrina capri uel tauri: aut fullonia uetus calefacta uapore per leganæ collum ſubeunte. Admiſcent & aceti tertiam partem. Et aliquid urinæ uituli qui nondum hærbam guſtauerit. Fimum etiam mixto felle eiuſdem. Et cutem quam reliquunt angues: excalfactis prius auribus. Lana autem medicamina ea includuntur. Prodeſt & ſeuum uituli cum anſeris adipe: & ocimi ſucco cū eiuſdem medulla admixto cumino trito infuſa. Virus uerrinū e ſcropha ex coitu exceptū priuſq; terram attingat contra dolores. Auribus fractis glutinū e naturis uitulorꝝ factū & in aqua liquatū. Aliis uitiis adeps uulpiū. Itē fel caprinū cū roſaceo tepido aut porri ſucco: aut ſi ſit rupta ibi aliqua a lacte mulieris. Si grauitas ſit audiendi: fel bubulū cū urina capræ: uel hirci uel ſi pus ſit. In quocūq; aūt uſu putant hæc efficaciora in cornu caprino per dies. xx. infumata. Laudāt & coagulū leporis tertia denarii parte dimidia quoq; ſagapeni in amineo uino. Parotidas urſinus adeps comprimit pari pondere cæræ & taurini ſeui. Addūt qdam hippociſtidem: & per ſe butyꝝ illitū: ſi prius foueant fœnograeci decocti ſucco. Efficacius cū ſtrychno. Proſunt & uulpiū teſtes: & taurinus ſanguis aridus tritus. Vrina capræ calefacta iſtillata auribus. Fimūq; eiuſdem cū axungia illitū. Dentes mobiles cōfirmat ceruini cornus cinis: doloreſq; eoꝝ mitigat: ſiue ifricent ſiue colluant. Quidam efficaciorem ad omnes eoſdem uſus crudi cornus farinam arbitrant. Dentifricia utroq; modo fiūt. Magnū remediū eſt & in lupoꝝ capitis cinere. Certūq; eſt in excrementis eoꝝ pleræq; inueniri oſſa. Hæc ad alligata eūdem effectū habent. Item leporina coagula per aurem infuſa contra dolores. Et capitis eoꝝ cinis dentifriciū eſt. Adiectoq; nardo mulcet grauiolentiam oris. Aliqui murinoꝝ capitū cinerem miſcuiſſe malūt. Reperit in latere leporis acui os ſimile: hoc ſacrificari dētes in dolore ſuadant. Talus bubulus accenſus eos q labant cū dolore admotus confirmat. Eiuſdem cinis cū myrrha dentifriciū eſt. Oſſa quoq; ex ungulis ſuū cōbuſta eūdem uſum præbēt. Item oſſa ex acetabulis pnarum circa quæ coxēdices uertunt. Iiſdem ſanari dimiſſis in fauces iumentoꝝ uerminationes uotum eſt. Sed & corruptos dētes confirmari. Aſinæ quoq; lacte percuſſu uexatos: aut dentium eiuſdem cinere. Lychene item equi cum oleo infuſo per aurem. Eſt autem hoc non hippomanes: quod alioquin noxium omitto. Sed in equoꝝ genibus ac ſuper ungulas. præterea in corde equoꝝ inuenitur os dentibus caninis maxime ſimile. Hoc ſacrificari dolorem. Aut exempto dente emortui eq maxillis ad numerum eius qui doleant demonſtrant. Equaꝝ uirus a coitu in lychinis accenſum. Anaxilaus pdidit equinoꝝ capitū uſus repræſentare monſtrifice. Similiter ex aſinis. Nā hippomanes tātas in ueneficio uires habet. ut affuſum æris mixturæ in effigiem equæ olympiæ admotos mares equos ad rabiem coitus agat. Medet dētibus & fabrile glutinū in aq̄ decoctū illitūq; & mox paulo detractū: ita ut confeſtim colluant uino: i quo decocti ſunt cortices mali punici dulcis. Efficax habet & caprino lacte collui dētes uel felle taurino. Taloꝝ capræ recentiū cinis dentifricio placet. Et omniū fere uillaticoꝝ quadrupedum: ne ſæpius eadem dicantur. Cutem in facie erugari & teneſcere: & candorem cuſtodiri lacte aſinino putant. Notumq; eſt quaſdam quotidie quingentas cuſtodito numero fouere. Poppeaq; hoc uxor-

Neronis principis instituit. Balneaq; quoq; sic solio tẽperato: asinorum gregibus ob hoc eam comitantibus. Impetus pituitæ in facie butyro illito tolluntur. Efficacius cũ cæruſa. Sincero uero ea uitia quæ serpunt insuper imposita farina hordeacea. Vlcera in facie membrana e partu bouis malida. Friuolum licet uideatur non tamen omittendum propter desideria mulierum. Talum candidi iuuenci. xl. diebus noctibusq; donec resoluatur in liquorem decoctum & illitum linteolo candorem cutisq; erugationem præstare. Fimo taurino malas rubescere aiunt. non ut crocodileam illini melius: sed foueri frigida & ante & postea iubent. Aestates & quæ discolorem faciunt cutem fimum uituli cum oleo & gũmi manu subactum emendat. Vlcera oris & rimas seuum uituli uel bouis cum adipe anseris & ocimi succo. Est & alia mixtura seuo uituli cum medulla cerui & albæ spinæ foliis una tritis: Idem præstat & medulla cum resina: uel si uaccina sit: iusq; e carne uaccina. Lichenas oris præstantissime uincit glutinũ factum e genitalibus uitulorum liquatum aceto & sulphure uino ramo ficulneo permixtum: ita ut bis die recens illinatur. Item lepras ex melle & aceto decoctum: quas & iecur hirci calidum illitum tollit: sicut elephantiasin fel caprinum. Etiamnum lepras ac furfures tauri fel addito nitro. Vrina asini circa canis ortum maculas in facie. Fel utriusq; per sese aqua infractum: cutitatisque solibus ac uentis post detractam cutem. Similis effectus & in taurino seuo uitulinoue felle cum semine cunilæ ac cinere e cornu ceruino: si canicula exoriente comburatur: Asinino seuo cicatricibus ac licheni lepriq; maxime color redditur. Hirci fel lentigines tollit admixto caseo & uiuo sulphure spongiæq; cinere ut mellis sit crassitudo. Aliqui inueterato felle uti maluere: mixtis calidis furfuribus pondere oboli unius quattuorq; mellis prius defricatis maculis. Efficax eiusdem & seuum cum melanthio & sulphure & iride. Labrorum fissuris cum adipe anserino ac medulla ceruina resinaq; & calce. Inuenio apud auctores iis qui lẽtiginem habeant negari magicæ sacrificorum usum. Lacte bubulo aut caprino tonsillæ & arteriæ exulceratæ leuantur. Gargarizatur tepidum ut est expressum aut calefactum. Cyprinum utilius cũ malua decoctum & sale exiguo. Linguæ exulcerationi & arteriarum prodest ius omasi si gargarizatur. Tosillis autem priuatim renes uulpium aridi cum melle triti illitiq;. Anginæ fel taurinum uel caprinum cum melle. Iecur mellis ex aqua oris grauitatem. Vlceraq; butyrum citissime sanat. Spinam aliudue quid faucibus adhærens feris extrinsecus fimo perfricatis aut reddi aut delabi tradunt. Strumas discutit fel aprinum uel bubulum tepidum illitum. Nam coagulum leporis e uino in linteolo exulceratis duntaxat imponitur. Discutit & ungulæ asini uel equi cinis ex oleo aqua illitus & urina calefacta. Et bouis ungulæ cinis ea aqua. Fimum quoq; feruens ex aceto decoctum: testesq; uulpini. Prodest & sapo: gallorum hoc inuentũ: & rutilandis capillis ex seuo & cinere. Optimo fagino & caprino duobus modis spissus ac liquidus. Vterq; apud germanos maiore in usu uiris q̃ fœminis. Ceruicum dolores butyro aut adipe ursino perfricantur. Rigores bubulo seuo: quod & strumis prodest cum oleo. Dolorem inflexibilem opisthotonon uocant: leuat urina capræ auribus infusa: aut fimũ cum bulbis illitum. Vngues contusos fel uniuscuiusq; animalis circunligatum. Pterygia digytorum fel taurinum aridum aqua calida dissolutum. Quidam adiiciunt sulphur & alumẽ: pari pondere omniũ. Tussim iecur lupi ex uino tepido sanat. Vrsinumq; fel admixto melle. Aut ex cornu bubuli summis partibus cinis. Vel saliua equi: triduo potu eam mori tradũt. Pulmo ceruinus cum gula sua arefactus in fumo: dein tusus: ex melle quotidiano eligmate. Efficacior est ad id subulo ceruorum generis. Sanguinem expuentes ceruini cornus cinis. Coagulum leporis tertia parte denarii cum terra samia & uino myrteo potum sanat. Eiusdem fimi cinis in uino uesperi potus nocturnas tussis. Pili quoq; leporis suffiti extrahunt pulmonibus difficiles excreationes. Purulentas autem exulcerationes pectoris pulmonisq; & a pulmone graueolentiam halius butyrum efficacissime iuuat cum pari modo mellis attici decoctum donec russescat: & matutinis sumptum ad mensuram linguæ. Quidam pro melle laricis resinam addere maluerunt. Si sanguis reiiciatur: efficacem tradunt bubulum sanguinem modice & cum aceto sumptum. Nã de taurino credere temerariũ est. Sed glutinum taurinũ tribus obolis cum calida aqua bibitur in uentre sanguinis excreatione. Stomachũ exulceratũ lactis asinini potus reficit. Item bubuli. Rosiones eius caro bubula admixto aceto & uino cocta. Rheumatismos cornus ceruini cinis. Sãguinis excreationes hædinus sanguis recens ad cyathos ternos: cũ aceto acri pari modo feruens potus. Coagulum tertia parte ex aceto potũ. Iocineris dolores lupi iecur aridum ex mulso. Asininum iecur aridum cum petroselini partibus duabus ac nucibus tribus ac melle tritum & i cibo sumptum. Sanguis hircinus cibo aptatus. Suspiriosis ante omnia efficax ex potus equisetorum sanguis. Proxime lactis asinini tepidi cum bulbis decocti: ita ut ferum ex eo bibatur: addito in tres heminas cyatho nasturtii albi perfusi aqua: deide melle diluti. Iecur quoq; uulpinum aut pulmo in uino nigro: aut fel ursinum in aqua laxat meatus spirãdi. Lumborum dolores & quæcunq; alia mollire opus sit ursino adipe perfricati conuenit. Cinerem aprini aut suilli fimi inueterati aspergi potione uini. Afferunt & magi sua commenta. Primum omnium rabiem hircorum si mulceatur barba mitigari. Eadem præcisa non abire eos in alienũ gregẽ: Huic admiscẽt fimũ caprinũ: & subdito linteolo uncto caua manu quantum pati possit feruens: sustineri iubent: ita ut si leua pars doleat. Hæc medicina in dextera manu fiat: aut econtrario. Fimũ quoq; ad eũ usum acus æreæ põctis tolli iubẽt. Modus curationis est: donec uapor ad lumbos sentiatur peruenire. Postea uero manum porro tuso illinunt. Item lũbos ipso fimo cum melle. Suadentq; in eodem dolore & testes leporis deuorare. Ischiadicis fimum bubulum imponunt calfactum in foliis cinere feruenti. In renum dolore leporis renes crudos deuorari iubent: aut certe coctos ita ne dente contingantur. Ventris qdem dolore

tentari negant talum leporis habentes. Lyenem ſedat fel apri uel ſuis potum: uel ceruini cornus cinis in aceto. Efficaciſſime tamen inueteratus lyen aſini: ita ut in triduo ſentiatur utilitas. Aſinini pulli ſi mum quod primum edidit: pollyon uocant ſyri: datur in aceto mulſo. Datur & equi lingua inueterata ex uino præſentaneo medicamento: ut didiciſſe ſe ex barbaris Cecilius & Bion tradidit. Et lyen bubulus ſimili modo. Recens autem aſſus uel elixus in cibo. In ueſica quoq; bouis alii capita. xx. tuſa cum aceti ſextario imponuntur ad lyenis dolorem. Eadem ex cauſa emi lyenem uituli quanti indicatus ſit iubent magi nulla precii contatione: quoniam hoc quoq; religioſe pertineat. Diuiſumq; per longitudinem annecti tunicæ utrinq; & induentem pati recidere ad pedes. Dein collectum in umbra arefacere. Cum hoc fiat ſimul reſidere lyenem ægri uitiatum: liberariq; cum morbo dicitur. Prodeſt & pulmo uulpium canere ſiccatus atq; in aqua potus. Item hædorum lyen impoſitus. Aluum ſiſtit ceruinus ſanguis. Item cornus cinis. Iecur aprinum ex uino potum citra ſalem: recenſq;. Item aſſuum: uel ſuillum uel hircinum decoctum in uini hemina. Coagulum leporis i uino ciceris magnitudine. Aut ſi febris ſit ex aqua. Aliqui & gallam adiciunt. Alii per ſe leporis ſanguine contenti ſunt lacte cocto. Equini fimi cinis in aqua potus. Taurini cornus ueteris ex parte ima cinis inſperſus potioni aquæ. Sanguis hircinus in carbone decoctus. Corium caprinum cum ſuo pilo decoctum ſucco e poto. Coagulum equi & ſanguis caprinus uel medulla uel iecur aluum ſoluit. Fel lupi cum elaterio umbilico illigatum: uel lactis equini potus. item caprini cum ſale & melle. Capræ fel cum cyclamini ſucco & aluminis modico. Aliqui & nitrum & aquam adieciſſe malunt. Fel tauri cum abſinthio critum ac ſubditum paſtillo. Butyrum largius ſumptũ cæliacis & dyſentericis medet. iecur uaccinũ. Cornus ceruini cinis tribus digytis captus in potione aquæ. Coagulum leporis ſubactum in pane. Si uero ſanguinem detrahunt in polenta Aprini uel ſuilli uel leporini fimi cinis inſperſus potioni tepidi uini. Vituli quoq; ius uulgariter datum inter auxilia cœliacorum & dyſentericorum traduntur. Lactis aſinini potus utilior addito melle. Nec minus efficax fimi cinis ex uino utriq; uitio. Item polea ſupradicta. Equi coagulum quod aliqui hippacen uocant etiam ſi ſanguinem detrahant: uel fimi cinis dentiumq; eiuſdem tuſorũ farina ſalutaris dicitur: & bubuli lactis decocti potus. Dyſentericis addi mellis exiguum præcipiunt. Et ſi tormina ſint cornus ceruini cinerem: aut fel taurinum cymino mixtũ. Et cucurbitæ carnes umbilico imponere. Caſeus recens uaccinus immittitur ad utrũq; uitium. Item butyrum heminis quattuor cum reſinæ terebinthinæ ſextante: aut cum malua decocta: aut roſaceo. Datur & ſeuũ uitulinum aut bubulum. Item medullæ excoquũtur cũ farina & cæra exiguoq; oleo: ut ſorberi poſſint. Medulla & in pane ſubigit. Lac caprinum ad dimidias partes decoctum. Si ſint & tormina: additur protropũ. Torminibus ſatis eẽ remedii in leporis coagulo poto e uino tepido uel ſemel arbitrantur aliqui. Cautiores & ſanguine caprino cum farina hordeacea & reſina uentrem illinunt. Ad omnes ephiphoras uentris illini caſeum mollẽ ſuadent. Veterem autem in farina tritum cœliacis & dyſentericis dari cyatho caſei in uini cyathis tribus Sanguis caprinus decoctus cum medulla dyſentericis. Iecur aſſum capræ cœliacis ſubuenit: magiſq; etiam hirci cum uino auſtero decoctum: potũq;: uel ex oleo myrteo umbilico impoſitũ. Quidam uero decoquunt a tribus ſextariis aquæ ad heminam addita ruta. Vtuntur & lyene aſſo capræ hirciue & ſeuo hirci in pane qui cinere coctus ſit: capræ a renibus maxime ut per ſe hauriatur: protinuſq; modice frigidam ſorberi iubent. Aliqui & in aqua decoctũ ſeuũ admixta polenta & cymino & aneto acetoq;. Illinunt & uentrem cœliacis fimo cũ melle decocto. Vtunt ad utrũq; uitium & coagulo hædi in uino myrteo magnitudine fabæ poto: & ſanguine eiuſdem in cibum formato: quem ſanguiculum uocant. Infundũt dyſentericis & glutinũ taurinũ aqua calida reſolutũ. inflationes autem diſcutit uitulinũ fimũ in uino decoctum. inteſtinoq; uitiis magnopere prodeſt coagulũ ceruoq; decoctũ cũ lente betaq;: atq; ita in cibo ſumptũ. Leporis piloq; cinis cum melle decoctus. Lactis caprini potus decoctus cũ malua exiguo ſale addito. Et ſi coagulũ addatur maioribus emolumentis fiet. Eademq; uis eſt & in ſeuo caprino & in ſorbitione aliqua uti protinus hauriatur frigida aqua. Item fœminũ hædi cinis rupta inteſtina ſarcire mire tradit. Fimũ leporis cũ melle decoctũ & quottidie fabæ magnitudine ſumptũ ita ut deplora tos ſanauerint. Laudant & caprini capitis cũ ſuis pilis decocti ſuccum. Tenaſmos ideſt crebra & inanis uolũtas egerendi tollitur poto lacte aſinino. Item bubulo. Tinearum genera pellit ceruini cornus cinis potus. Quæ in excrementis lupi diximus inueniri oſſa ſi terram non attingerint: colo medent adalligata brachio. Polea quoq; ſupradicta magnopere prodeſt in ſapa decocta. Item ſuilli fimi farina addito cymino in aqua rutæ decoctæ. Cornus ceruini teneri cinis cocleis africanis cum teſtis ſuis tuſis mixtus in uni potione. Veſicæ calculorũq; cruciatibus auxiliatur urina apri: & ipſa ueſica pro cibo ſumpta. Efficacius ſi prius fumo maceratur utrũq;. Vexicam elixam mandi oportet & a muliere fœminæ ſuis. Inueniuntur & in iocineribus eorum lapilli aut duricie lapillis ſimiles candidi ſicuti in uulgari ſue: quibus contritis atq; potis in uino pelli calculos aiunt. Ipſi apro tam grauis ſua urina eſt: ut niſi egeſta fugæ non ſufficiat: ac uelut deuinctus opprimatur. Exuri illa tradunt eos. Leporis renes inueterati in uino poti calculos pellunt. In perna ſuum articulos eſſe diximus: quorum decoctum ius facit urinæ utilius. Aſſi nini renes inueterati tritiq; & in uino mero dati ueſicæ medentur. Calculos expellunt lyenes equini ex uino aut mulſo poti diebus. xl. Prodeſt & ungulæ equæ cinis in uino aut aqua. Item fimum caprarũ in mulſo: efficacius ſilueſtrium. Pili quoq; caprini cinis. Verendorum carbunculis cerebrum apri uel ſuis ſanguiſq;. Vitia uero quæ in eadem parte ſerpunt: iecur eorum combuſtum maxime iuniperi ligno cũ charta armeniaca ſanat. Fimi cinis uel bubulum cũ alumie ægyptio ac muria ad craſſitudinẽ mellis

ſubactum.inſuper beta ex uino cocta impoſita.caro quoq;.Manantia uero ulcera ſeuum cum medulla uituli in uino decoctum:uel caprinum cum melle rubiq; ſucco.Vel ſi ſerpant fimum etiam prodeſſe cũ melle dicunt aut cum aceto:& per ſe butyrum.Teſtium tumor cum ſeuo uituli addito nitro cohibet. Vel fimo eiuſdem ex aceto decocto.Vrinæ incontinentiam cohibet uefica aprina ſi aſſamandatur.Vngularum apri uel ſuis cinis potioni inſperſus.Veſica fœminæ ſuis combuſta ac pota.Item hædi.Vel pulmo.Cerebrum leporis in uino.Eiuſdem teſticuli toſti uel coagulum cum anſerino adipe in polenta. Renes aſinini in mero triti potiq;.Magi uerrini genitalis cinere poto ex uino dulci demonſtrant urinã facere in canis cubiculo:ac uerba adiicere.ne ipſe urinam faciat ut canis in ſuo cubiculo.Rurſus ciet urinam ueſica ſuis:ſi terram non attigerit:impoſita pubi.Sedis uitiis præclare ꝓdeſt fel urſinum cum adipe.Quidam adiiciunt ſpumam argenti ac thus.Prodeſt & butyrum cum adipe anſerino ac roſaceo. Modum ipſæ res ſtatuunt:ut ſint illitu faciles.Præclare medetur & taurinum fel in linteolis cõcerptis. Rimaſq; perducit ad cicatricem.inflationibus in ea parte ſeuum uituli maxime ab inguinibus cum ruta.Cæteris uitiis medetur ſanguis caprinus cum polenta.Item fel caprinum condylomatis per ſe.Item fel lupinum ex uino.Panos & apoſtematha in quacũq; parte ſanguis urſinus diſcutit.Item taurinus aridus tritus. Præcipuum tamen remedium traditur in calculo onagri:quem dicunt cum interficiatur reddere urinam liquidiorem in initio:ſed in terra ſpiſſantem ſe.Hic adalligatus fœmini omnes impetus diſcutit:omniq; ſuppuratione liberat.Eſt autem rarus inuentu:nec ex omni onagro:ſed celebri remedio.Prodeſt & urina aſini cum melanthio.Et ungulæ equinæ cinis cum oleo & aqua illitus.Sanguis equi præcipue admiſſarii.Et ſanguis bubulus. Item fel.Caro quoq; eoſdem effectus habet calida impoſita.Et ungulæ cinis ex aqua aut melle.Vrina caprarum.Hircorumq; carnes i aqua decoctæ.Aut fimum ex iis cum melle decoctum.Fel urſinum ſiue uetrinum.Vrina ſuum in lana impoſita.Fœmina atteri aduriq; equitatu notum eſt.Vtiliſſimum eſt ad omnes inde cauſas ſpumam equi ex ore inguinibuſq; illinire.Inguina & ex ulcerum cauſa intumeſcunt.Remedio ſunt equi ſetæ tres totidem nodis & ceſtros hærba adalligatæ intra ulcus.Podagris medetur urſinus adeps:taurinumq; ſeuum pari pondere & cæræ.Addunt quidam hippociſtidem & gallam.Alii hircinum præferunt ſeuum cũ fimo capræ & croco ſinapi cum caulibus ederæ tritis ac perdicio uel flore cucumeris ſilueſtris. Item bouis fimum cum aceti fæce.Magnificant & uituli qui nondum hærbam guſtauerit fimum.Aut per ſe ſanguinem tauri.Vulpem decoctam uiuam donec oſſa tantum reſtent.Lupumue uiuum oleo cærati modo incoctum.Seuum hircinum cum helxines parte æqua:ſinapis tertia.Fimi caprini cinerẽ cum axungia.Quĩ & iſchiadicos uri ſub pollicibus pedum eo fimo feruente utiliſſime tradunt.Articulorumq; uitiis fel urſinum utiliſſimum eſſe & leporis pedes adalligatos.Podagras quidam mitigari pede leporis uiuẽtis abſciſo ſiquis ſecum aſſidue habeat.Perniones urſinus adeps:rimaſq; pedũ omnes arcet.Efficacius alumine addito.Seuum caprinum.Dentium equi farina.Aprinum uel ſuillum fel.Cum adipe pulmo impoſitus.Et ſi ſubtriti ſint contuſiue:offenſione.Si uero aduſti frigore:leporini pilis cinis. Eiuſdem pulmo contuſis diffectus:aut pulmonis cinis.Sole aduſta ſeuo aſinino aptiſſime curatur.Item bubulo cum roſaceo.Clauos & rimas calliq; uitia fimum apri uel ſuis recens illitum ac tertio die ſolutum ſanat.Talorũ cinis pulmo aprinus aut ſuillus:aut ceruinus.Attritus calciamentorum urina aſini cum luto ſuo illita. Clauos ſeuum bubulum cum thuris polline.Perniones uero corium combuſtum.Melius ſi ex ueteri calciamento.iniurias a calcitu ex oleo corii caprini cinis.Varicum dolores ſedat fimi uitulini cinis cum lilii bulbis decoctis addito melle modico.itemq; omnia inflammata ac ſuppurationes minantia. Eadẽ res & podagricis prodeſt & articulariis morbis e maribus præcipue uitulis.Articulorũ attritis fel aprorum uel ſuum linteo calefacto impoſitum.Vituliq; qui nondum hærbam guſtauerint fimum.Item caprinum cũ melle & aceto decoctũ.Vngues ſcabros ſeuũ uituli emendat.itẽ caprinum admixta ſandaraca.Verrucas uero aufert uitulini fimi cinis ex aceto.Aſini urinæ lutum.Comitiali morbo teſtes urſinos ediſſe prodeſt:uel aprinos bibiſſe ex lacte equino:aut ex aqua.Item aprinam urinam ex aceto mulſo.Efficacius quæ inaruerit in ueſica ſua.Dantur & ſuum teſticuli inueterati tritiq; in ſuis lacte præcedẽte uini abſtinentia & ſequente continuis diebus.Dantur & leporis ſale cuſtoditi pulmones cum thuris tertia parte in uino albo per dies.xxx.Item coagula.Eiuſdem aſini cerebrum ex aqua mulſa infumatũ prius in foliis ſemuncia per dies.Vel ungularum eius cinis cochlearibus binis in toto menſe potus.Item teſtes ſale aſſeruati & aſperſi potioni in aſinarum maxime lacte uel ex aqua.Membrana partus earum ꝑci pue ſi marem pepererint:olfacta accedente morbo comitialium reſiſtit.Sũt qui e mare nigroq; cor edẽdum cum pane ſub diuo prima aut ſecunda luna præcipiant. Alii carnem:aliqui ſanguinem aceto dilutum per dies.xl.bibendum. Quidam urinam equi aquæ ferrariæ ex officinis miſcent. Eadem potione & lymphaticis medentur. Comitialibus datur & lactis equini potus lichenq; in aceto mulſo bibendum. Dantur & carnes caprinæ in rogo hominis toſtæ ut uolunt magi. Seuum earum cum felle taurino pari pondere decoctum & in folliculo fellis reconditum:ita ne terram attingat.Potum uero ſublime ex aqua.Morbum ipſum deprehendit caprini cornus uel ceruini uſti nidor. Sideratis urina pulli aſtrini nardo admixto per unctionem prodeſſe dicitur. Regio morbo cornus ceruini cinis.Sanguis aſinini pulliex uino.Item fimum aſinini pulli: quod primum edidit a partu datum fabæ magnitudine e uino medetur intra diem tertium. Eadem & ex equino pullo ſimiliterq; uis eſt. Fractis oſſibus præſentaneus maxillarum apri cinis uel ſuis. item lardum elixum atq; circũligatum mira celeritate ſolidat. Coſtis quidem factis laudatur unice caprinum fimum ex uino uetere: aperit:extrahit:perſanat. Febres

arcet ceruorum caro:ut diximus.Eas quidem quæ certo dierum numero redeunt oculos lupi dexter ſalſus adalligatuſq;,ſi credimus magis.Eſt genus febrium quod amphimerinon uocãt.Hoc liberari tradunt:ſiquis e uena auris aſini tres guttas ſanguinis in duabus heminis aquæ hauſerit. Quartanis magi excrementa fellis cum digyto bubonis adalligari iubent & ne recidant:non remoueri ſepteno circuitu. Quis hoc quæſo inuenire potuit? Quæ eſt iſta mixtura? Cur digytus bubonis potiſſimum electus eſt? Modeſtiores iecur fellis decreſcente luna occiſæ inueteratũ ſale ex uino bibẽdum ante acceſſiones quartanæ dixere.Idem magi fimi bubuli cinere conſperſo puerorum urina illinunt digytos pedum: manibuſq; leporis cor adalligant.Coagulum ante acceſſionem propinant.Datur & caſeus caprinus recens cũ melle diligenter ſero impreſſo.Melãcholicis fimum uituli in uino decoctum remedio eſt.Lethargicos excitat aſini lychen naribus illitus ex aceto.Caprini cornus nidor:aut pilorum:iecur aprinum. Itaq; & ueternoſis datur Phthiſicis medẽtur iecur lupi ex uino.Macræ ſuis fœminæ hærbis paſtæ lardum Carnes aſininæ ex iure ſumptæ.Hoc genere maxime in achaia curant id malum.Fimi quoq; aridi:ſed pabulo uiridi paſto boue fumum arundine hauſtum prodeſſe tradunt.Bubuli quoq; cornus mucronẽ exuſtum duorum coclearium menſura addito melle pillulis deuoratis. Capræ ſeuo in pulte halicacia & phthiſin & tuſſim ſanari.Vel recenti cum mulſo liquefacto:ita ut uncia in cyathum addatur:rutæq; ramo permiſceatur:non pauci tradunt.Lupi & capræ ſeui cyatho uel lactis pari menſura deploratũ phthiſicum conualuiſſe certus auctor affirmat.Sunt & qui ſuum fimi cinerem profuiſſe ſcripſerint in paſſo. Et cerui pulmonem maxime ſubulonis ſiccatum in fumo:tritumq; in uino. Hydropicis auxiliatur urina ueſicæ capræ paulatim data in potus.Efficacius quæ inaruerit cum ueſica ſua.Fimi taurini maxime ſubulonis:ſed & bubuli:de armentinis loquor.Quidam bolbiton uocant.Cinis cocleariorum trium ĩ mulſi hemina bouis fœminæ in mulieribus:& ex altero ſexu in uiris:quod ueluti miſterium occultarunt magi. Fimum uituli maſculi illitum. Fimi uituli cinis tum ſemine ſtaphylini æqua portione ex uino.Sanguis caprinus cum medulla.Efficaciorem putant hircorum utiq; ſi lentiſco paſcantur. Igni ſapro urſinus adeps illinitur:maximi qui eſt ad renes.Vitulinum fimum recens uel bubulum. Caſeus caprinus ſuccus cum porro, Ramenta pellis ceruinæ defecta pumice ex aceto trita. Ruborem cum prurigine equi ſpuma aut ungulæ cinis. Eruptionibus pituitæ aſinini fimi cinis cum butyro. Papulis nigris caſeus caprinus ſiccus ex melle & aceto in balneis oleo remoto. Puſtulis ſuilli fimi cinis aqua illitus:uel cornus ceruini cinis. Luxatis recens fimum aprinum uel ſuillum. Item uitulinum.Verris ſpuma recens cum aceto fimum caprinum cum melle. Bubula caro impoſita tumorem ſanat. Fimum ſuillum in teſta calefactum tritumq; cum oleo duricias corporum omnes tollit optime.Adeps e lupis illitus in iis quæ rumpere opus eſt plurimum proficit.Fimum bubulũ in cinere calefactũ oleo liquefactũ ſine ſale.Similiq; modo caprinum in ambuſtis.Prodeſt urſinus adeps cũ lilii radicibus.Aprinũ aut ſuillum fimum inueteratũ.Setaq; ex iis e penicillis tectoriis cinis cũ adipe tritus.Tali bubuli cinis cũ cæra & medulla ceruina.Fel tauri.Fimũ leporis.Sed capraq; fimũ ſine cicatrice ſanare dicitur. Glutinum præſtantiſſimum fit ex auribus tauroq; & genitalibus.Nec quicq; efficacius prodeſt ambuſtis.Sed adultera tur nihil æque quibuſuis pellibus inueteratis calciamentiſq; et decoctis.Rhodia cum uero fideliſſimũ. Eoq; pictores & medici utuntur.Id quoq; quo candidius:eo probatius.Nigrum & lignoſum damnatur.Neruoq; doloribus fimũ caprinũ decoctũ in aceto cum melle utiliſſimũ putãt:uel putrefcẽte neruo Spaſmata & percuſſu uitiata fimo aprino curant uere collecto & arefacto.Sic & quadrigis agendis tractos:rotaue uulneratos.Et quoquo modo ſanguine contuſo:uel ſi recens illinatur. Sunt qui id coxiſſe aceto utilius putent.Quin & in potu farinam eam ruptis conuulneratiſq; & euerſis ex aceto ſalutarem promittunt.Reuerentiores cinerem eius ex aqua bibunt.Feruntq; & Neronem principem hac potione recreari ſolitum: cum ſic quoq; ſe trigario approbare uellet. Proximam ſuillo fimo uim putent. Sãguine ſiſtit coagulum ceruinum ex aceto. Item leporis. Huius quidem & pilorum cinis.Item ex fimo aſinino cinis.Et pilorum quidem cinis illitus.Efficacior uis e maribus aceto admixto.Et in lana ad omne ꝓfluuium impoſito.Similiter ex equino capite & fœminæ. Aut fimi uitulorum cinis illitus ex aceto. Item caprini cornus uel fimi ex aceto.Hircini uero iocineris diſſecti ſanies efficacior. Et cinis utriuſq; ex uino potus: uel naribus ex aceto illitus.Hircini quoq; utris uinarii duntaxat cinis cum pari põdere reſinæ.Quo genere ſiſtitur ſanguis:& uulnus glutinatur.Hædinum quoq; coagulum ex aceto:& fœminum eius combuſtorum cinis ſimiliter pollere tradunt.Vlcera ſanat in tibiis cruribuſq; adeps urſinus admixta rubrica:Quæ uero ſerpunt fel aprinum cum reſina & cæruſa. Maxillarum apri uel ſuũ cinis.Fimum ſuum illitum ſiccum.Item caprinum ex aceto ſubferuefactum.Cætera purgãtur & explẽtur butyro.Cornus ceruini cinere.Vel medulla cerui.Felle taurino cum cyprino oleo.Aut fimo aprino. Aut hircino.Fimum recens ſuum.Vel inueterati farina illinitur uulneribus ferro fractis.Phagedenis & fiſtulis immittitur fel tauri cum ſucco porri aut lacte mulierum. Vel ſanguis aridus cum cotyledone hærba. Carcinomata curat coagulum leporis cum pari pondere capparis aſperſum cum uino. Grangrenas urſinum fel penna illitum. Aſini ungularum cinis ea quæ ſerpunt ulcera inſperſus. Sanguis eq adrodit carnes ſtiptica ui.Item fimi equini inueterati fauilla. Ea uero quæ phagedenas uocant in ulcerum genere corii bubuli cinis cum melle. Caro uituli recentia uulnera non patitur intumeſcere. Fimũ bubulum cum melle. Fœminum uituli cinis ſordida ulcera:& quæ cacoethe uocant e lacte mulieris ſanat. Recentes uero plagas ferro illatas glutinum taurinum liquefactum tertio die ſolutũ.Caſeus caprinus ſiccus ex aceto ac melle purgat ulcera.Quæ uero ſerpunt cohibet ſeuũ cum cæra.Item addita pice

ac ſulphure percurat. Similiter proficit ad cacoethe hædi fœminum cinis e lacte mulieris. Et aduerſus carbunculos ſuis fœminæ cerebrum toſtum illitũq;. Scabié hominis aſininæ medullæ maxime abolẽt. Vrinæ eiuſdem cum ſuo luto illitæ. Butyrum etiam quod in iumentis proficit cum reſina calida. Glutinum taurinum ī aceto liquefactum addita calce. Fel caprinum cum aluminis cinere. Boas fimum bubulum: unde & nomen taxere. Canum ſcabies ſanatur bubulo ſanguine recenti. Iterũq; cum inareſcat illito: & poſtero die abluto cinere lixiuio. Spinæ ac ſimilia corpori extrahuntur fellis excrementis. Item capræ ex uino. Coagulo quocũq; ſed maxime leporis cum thuris polline & oleo: aut cum muſci pari põdere: aut cum propoli. Cicatrices nigras ſeuum aſininũ reducit ad colorem. Fel uituli extenuat calefactum. Medici adiiciunt myrrham & mel & crocum: æreaq; pyxide condunt. Aliqui & florem æris miſcent. Mulierum purgationes adiuuat fel taurinum lana ſuccida appoſitum. Olympias thebana addidit hyſopum & nitrum. Cornus ceruini cinis potus. Item uuluæ laboranti. Illitum quoq; & fel taurinum cum opio appoſitum obolis binis. Vuluas & pilo ceruino, ſuffiri prodeſt. Tradunt ceruas: cum ſenſerint ſe grauidas: lapillum deuorare: quem in excrementis repertum aut in uulua (nam & ibi inuenitur) cuſtodire partus adalligatum. Inueniuntur & oſſicula in corde & uulua perq̃ utilia grauidis parturientibuſq;. Nam de punice qui in uaccarum utero ſimili modo reperitur: diximus in natura boũ. Lupi adeps illitus uuluas mollit. Dolores earum iecur. Carneſq; lupi ediſſe parituris prodeſt. Aut ſi incipientibus parturire ſit iuxta qui ederit. Adeo ut etiam contra illata noxia ualeat. Eundem uero ſuperuenire perniciosum ẽ. Magnus & leporis uſus mulieribus. Vuluas adiuuat pulmo aridus poſt. Profluuia iecur cum ſamia terra ex aqua potum. Secundas coagulum. Cauentur pridiana balnea. Illitum quoq; cum croco & porri ſucco: uellere appoſitum abortus mortuos expellit. Si uuluæ leporum ī cibis ſumantur: mares concipi putant. Hoc & teſticulis eorum & coagulo profici. Cõceptum leporis utero exemptum iis quæ parere deſierint: reſtibilem fœcunditatem afferre. Sed & pro conceptu leporis ſani eſt & uiro magi ꝓpinant. Item uirgini nouem grana ſimi ut ſtent perpetuo mãmæ. Coagulo quoq;. Ob id cũ melle linunt ſanguinem ubi euulſos pilos renaſci nolunt. Inflationi uuluæ fimũ aprinũ ſuillum ue cũ oleo illini prodeſt. Efficacius ſiſtit farina aridi aut ſpergaſ potioni: uel ſi grauidæ aut puerperæ torqueanſ. Lacte ſuis poto cũ mulſo adiuuanſ partus mulierẽ. Per ſe uero potũ deficientia ubera puerperarũ replet. Eadem circunlita ſanguine fœminæ ſuis minus creſcunt. Si dolent lactis aſinini potu mulcenſ. Quod addito melle ſumptũ & purgatiões earũ adiuuat. Sanat & uuluarũ exulcerationes eiuſdẽ animalis ſeuũ inueteratum: & in uellere appoſitum duriciam uuluarũ emollit. Per ſe uero recens uel inueteratũ ex aqua illitum pſilothri uim optinet. Eiuſdẽ animalis lyen inueteratus ex aqua illitus mãmis abundantiam facit. Vuluas ſuffitu corrigit. Vngulæ aſininæ ſuffitæ partũ maturant: ut uel abortus euocet: nec aliter adhibeſ: quoniã uiuentẽ partũ necat. Eiuſdẽ aĩalis fimũ ſi recẽs imponaſ: ꝓfluuia ſanguinis mire ſedare dicitur. Necnõ & cinis eiuſdẽ fimi: q & uuluæ ꝓdeſt ipoſitus. Eq ſpuma illita p dies. xl. prius q̃ naſcanſ primũ pili reſtringunſ. Itẽ cornus ceruini decocto. Melius ſi recẽtia ſint cornua. Lacte equo iuuanſ uuluæ collutæ. Quod ſi mortuus partus ſentiaſ: lyen ex aqua dulci potus eiicit. Itẽ ungulæ ſuffitu aut fimũ ardum. Vuluas procidentes butyrum infuſum ſiſtit. Induratam uuluã aperit fel bubulum roſaceo admixto: foris uellere cum reſina terebinthina ipoſito. Aiunt & ſuffitu fimi e mare boue procidentes uuluas reprimi: partus adiuuari. Conceptus uero uaccini lactis potu. Sterilitatem ob partus uexationem fieri certum eſt. Hanc emendari Olympias thebana affirmat felle taurino & adipe ſerpentium & erugine addito melle medicatis locis ante coitus. Vitulinum quoq; fel ſi in purgationibus fuerit ſub coitu aſperſu uuluæ etiam duritiam uentris emollit: & profluuiũ minuit umbilico peruncto atq; in totum uuluæ prodeſt. Modum ſtatuunt fellis pondere denari ad apii tertiã ammixto amygdalino oleo: quantum eẽ ſatis appareat hoc in uellere imponunt. Maſculi fel uituli cum mellis dimidio tritum ſeruatur ad uuluas. Carnem uituli ſi cum ariſtolochia inaſſatam edant circa conceptum: mares paritura promittunt. Medulla uituli in uino & ex aqua decocta ſeuo exulcerationibus uuluarum prodeſt. Item adeps uulpiũ: excrementumq; felium cum reſina & roſaceo impoſitũ. Caprino cornu ſuffiri uuluam utiliſſimum putant. Silueſtrium caprarum ſanguis cum palma marina pilos detrahit. Cæterarũ uero fel callum uuluarum emollit inſperſum & a purgatione conceptus facit. Sic quoq; pſilothri uis efficitur euulſis pilis triduo ſeruatur illitũ. Profluuium quãuis imenſum urina capræ pota ſiſti obſtetrices ꝓmittũt: & ſi fimũ illinaſ. Mẽbrana caprarũ in aqua partu edito inueterata potuq; ſumpta in uino: ſecundas pellit. Hædorum pilis ſuffiri uuluas utile putant. Et in profluuio ſanguinis coagulum bibi aut hyoſcyami ſemine iponi. E boue ſilueſtri nigro ſi ſanguine hircini lũbi perungantur mulieri tediũ ueneris fieri dicit Eſchines. Idem amoris pota hirci urina ammixto propter faſtigium nardo. Infantibus nihil butyro utilius p ſe & cum melle: priuatim & in dentione & ad gingiuas: & ad oris ulcera: Dens lupi adalligatus infantiũ pauores prohibet: dentientiq; morbos. Quod & pellis lupina præſtat. Dentes quidem eorum maximi equis quoq; adalligati infatigabilem curſum præſtare dicuntur. Leporem coagulo illito ubere ſiſtitur infantium aluus. Iecur aſini ammixta modice panace inſtillatũ in os a comitialibus morbis & aliis infantes tuetur. Hoc. xl. diebus fieri præcipuũt. Et pellis aſinina iniecta impauidos infantes facit. Dentes equis primum candunt: facilem dentionem præſtant infantibus adalligati. Efficacius ſi terram nõ attigere. Lyen bubulus in melle editur. Et illinitur ad lyenis dolores. Ad ulcera manantia cum melle. Lyen uituli in uino decoctus trituſq; & illitus ulcuſcula oris. Cerebrũ capræ magi per annulũ aureum traiectum prius q̃ laq detur infantibus inſtillatur cõtra comitiales: cæteroſq; infantium morbos. Caprinum

fimum inquietos infantes adalligatum panno cohibet: maxime puellas. Lacte caprino uel cerebro leporum perunctæ gingiuæ faciles dentiores faciunt: Somnos fieri lepore ſumpto in cibis Cato arbitratur. Vulgus & gratiam corpori in nouem dies friuolo quidem ioco. Cui tamen aliqua debeat ſubeſſe cā in tanta perſuaſione. Magi felle capræ ſacrificatæ dūtaxat illito oculis uel ſub puluino poſito ſomnum allici dicunt. Sudores inhibet cornus caprini cinis myrteo oleo perunctis. Coitus autem ſtimulat fel apri num illitum. Item medullæ ſuum hauſtæ. Seuū aſininum anſeris maſculi adipe permixto illitum. Itē a coitu equi Virgilio quoq; deſcriptum uirus & teſticuli equini aridi ut potioni inſeri poſſint: dexterue aſini teſtis in uino potus proportione: uel adalligatus brachiali. Eiuſdem a coitu ſpuma collecta roſeo panno & incluſa argento ut Eſchines tradit. Salpæ genitale in oleum feruens mergi iubet ſepties: eoque perungi pertinentes partes. Bialcon cinerē ex eodem bibi uel tauri a coitu urinam: lutoq; ipſo illini pubem. At e diuerſo muris fimo illito cohibetur uirorum uenus. Ebrietatem arcet pulmo apri aut ſuis aſſus e ieiuno cibo preſumptus eo die. Item hædinus.

Mira de animalibus. CA. XI.

Ira præterea traduntur in eiſdem animalibus. Veſtigium equi excuſſum ungula (ut ſolet plerumq;) ſiquis collectum reponat: ſingulare remedium eſſe recordantibus quo nam loco id reposuerunt. Iecur luporum equinæ ungulæ ſimile eſſe. Et rumpi equos qui ueſtigia leporum ſub equite ſequantur. Taliſq; ſuū diſcordiam quādam ineſſe in incendiis ſi fimi aliquid egeratur e ſtabulis facilius extrahi. Nec recurrere oues boueſq;. Hircoq; carnes uirus non recipere: ſi panem hordeaceū eo die quo interficiantur ederint: laſerue dilutum biberint. Nullas uero teredinē ſentire luna decreſcēte induratas ſale. Adeoq; nihil omiſſum eſt: ut leporem ſurdum celerius pingueſcere reperiamus. Animaliū uero medicina. Si ſanguinis profluat iumentis ſuillū: fimum ex uino infundendū. Boū aūt morbis ſeuū ſulphur uinum alium ſilueſtre ouū coctum. Omnia hæc trita in uino danda: aut uulpis adipē. Carnē caballinam diſcoctam potu ſuū morbis mederi. Omniū uero quadrupedum morbis capram ſolidā cū corio & ranam ruberam diſcoctas. Callinaceos non attingi uulpibus qui iecur aſalis eius aridum ederint. Vel ſi pellicula ex eo collo inducta galli inierint. Similia in felle muſtellæ. Boues in cypro contra tormina hominū excrementis ſibi mederi. Inſuper pedes boū ſi prius cornua pice liquida pungant. Lupos in agrū nō accedere: ſi capti unius pedibus ifractis cultroq; adacto paulatim ſanguis circa fines agri ſpargatur: atq; ipſe defodiatur in eo loco: ex quo cœperit trahi. Aut ſi uomerē quo primus ſulcus eo anno in agro ductus ſi excuſſum aratro focus larium quo familia cōuenit abſumat. Ac lupū nulli aſaliū nocituru in eo agro q̄ diu fiat. Hinc deide reuertemur ad aſalia ſui generis: quæ aut placida nō ſunt: aut fera.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER. XXIX. PROHEMIVM.

De medicina & inuentoribus eius: de origine medicinæ: & quādo primum clinice: & quādo primū iatraliptice: & de Chryſippo & Eraſiſtrato: & Empirice: & Erophilo: & reliquis illuſtribus medicis: & quotiens ratio medicinæ mutata ſit: & qui primus romæ medicus: & quando: & quid de medicis antiqui romani iudicauerint: & uitia medicinæ. CA. I.

NATVRA REMEDIORVM ATQVE MVLTITVDO INSTANTIum ac præteritorum plura de ipſa medendi arte cogūt dicere q̄q̄ nō ignarus ſi nullus ante hæc latino ſermone condita: ancepſq; ac lubricum eſſe rerum omnium nouarum principium: nec aliud utiq; gratiæ q̄ ſterilis difficultatis in promendo. Sed quoniam occurrere ueriſimile eſt oīum q hæc noſcant cogitationi: quo nam modo exoluerint i medicinæ uſu quæ tam parata atq; pertinentia erant. Mirumq; & indignum protinus ſubit nullam artium inconſtantiorem fuiſſe. Et etiam nunc ſæpius immutari contigerit cum ſit fructuoſior nulla. Diis primum inuētores ſuos aſſignauit: & cælo dicauit. Necnon & hodie multifaria ab oraculis medicina petitur. Auxit deinde famam etiam crimine: ictum fulmine. Aeſculapium fabulata: quoniam Tyndaridam reuocauiſſet ad uitam. Nec tamen ceſſauit narrare alios reuixiſſe opera ſua clara troianis temporibus a quibus fama certior uulneraq; dūtaxat remediis. Sequētia eius mirum dictu in nocte denſiſſima latuere uſq; ad pelopō neſiacū bellū. Et tunc eā reuocauit in lucē Hippocrates genitus in inſula co. in primis clara & ualida ac Aeſculapio dicata. Is cū fuiſſet mos liberatos morbis ſcribere in templo eius diei: q auxiliatus eſſet: ut poſtea ſimilitudo pficeret exſcripſiſſe ea traditur. Atq; ut Varro apud nos credit iam templo cremato is inſtituiſſe medicinam hanc quæ clinice uocatur. Nec fuit poſtea quæſtus modus: quoniā Prodicus Selymbriæ natus diſcipulus eius inſtituiſſet quam uocant iatralepticen. Rectoribus quoq; medicorum ac medicis in eis uectigal inuenit. Horum placita Chryſippus ingēti garrulitate mutauit. Plurimumq; etiam ex Chryſippo diſcipulus eius Eraſiſtratus Ariſtotelis filia genitus. Hic Antiocho rege ſanato centum talentis donatus eſt a rege Ptolomæo filio eius: ut incipiamus & præmia artis oſtendere. Alia factio ab experimentis ſe cognominans Empiricem cœpit in ſicilia a Creonte agrigentino Empedoclis phyſici

auctoritate cõmendato. Diffiderunt q̃ eæ ſcholæ: & omnes eas dãnauit. Erophilus in muſicos pedes ue nay pulſu diſcreto per ætatum gradus. Diſcreta inde & hæc ſecta eſt: quoniã neceſſe erat in ea litteras ſcire. Mutata & quã poſtea Aſclepiades (ut rettulimus) inuenerãt. Auditor eius Themiſon fuit. Sed quæ inter initia ſcribit. Illo mox recedente a uita ad ſua placita mutauit. Sed & illa Antonius muſa eiuſdem auctoritate diui Auguſti: quẽ contraria medicina graui periculo exemerat. Multos præterea medicos celeberrimoſq; ex iis caſſios carpitanos aruncios albucios rubrios. cc. l. ſeſtertia annua mercede iis fuere apud principes. Quintus uero Stentinus imputauit principibus: q; ſeſtertiis quingenis annuis contentus eſſet. Sexcena enim ſibi quæſtu urbis fuiſſe numeratis domibus oſtendebat. Par & fratri eius merces a Claudio Cæſare infuſa eſt: cenſuſq; q̃q̃ exhauſtis opibus Neapoli exornata ut hæredi ſeſtertia. ccc. relinqueret: quadragena ideſt Aruncius ſolus. Exortus deinde eſt Vectius ualens adulterio Meſſalinæ Claudi Cæſaris nobilitatus: paritq; eloquentiæ aſſectator. Is eam potentiam nactus nouam inſtituit ſectam. Eadem ætas Neronis principatu ad Theſſalum tranſiliuit delentem cuncta maiorum placita & rabie quadam in omnes æui medicos perorantem. Quali prudentia ingenioq; æſtimari uel uno argumento abunde poteſt cum nocumento ſuo: quod eſt appia uia: iatronicen ſe inſcripſerit. Nullius hiſtrionum par: ex quo trigario comitatu regreſſus in publico erat. Tum Crinas maſſilienſis arte geminata ut cautior religioſiorq; ad ſyderum motus ex ephemeride mathematica cibos dando: oraſq; obſeruando auctoritate eũ præceſſit. Nuperq; ſeſtertia. c. reliquit muris patriæ mœnibus quoq; aliis pene nõ minori ſumma extructis. Hi regebãt fata. cũ repente ciuitatẽ Charmis ex eadẽ maſſilia inuaſit: damnatis nõ ſolũ prioribus medicis: uey & balneis. Frigidaq; ẽt hybernis algoribus lauari perſuaſit. Merſit ægros in lacus. Videbamus ſenes conſulares uſq; in oſtentationẽ rigentes. Qua de re extat etiã Annei Senecæ aſtipulatio. Nec dubiũ eſt omnes iſtos famam nouitate aliquã aucupãtes animas ſtatim noſtras negociari. Hinc illæ circa ægros miſeræ ſententiay concertationes: nullo idẽ cenſente ne uideatur aſſertio alterius. Hinc illa infœlicis monumenti inſcriptio: turba ſe medicorum periſſe. Muratur ars quottidie tot iens interpoſſis. Et ingeniorum græciæ flatu impellimur. Palamq; eſt: ut quiſquis inter iſtos loquẽdo polleat: imperatorem illico uitæ noſtræ neciſq; fieri. ceu uero non milia gentium ſine medicis degant: nec tamẽ ſine medicina. Sicut Populus Romanus ultra ſexcẽteſimum annũ: neq; ipſe in accipiẽdis artibus lentus: medicinæ uero etiam auidus donec expertam damnaret. Etenim percenſere inſignia priſcorũ in his moribus conuenit. Caſſius Hemina ex antiquis auctor eſt primũ e medicis ueniſſe Romã peloponẽſem Archagatũ Liſaniæ filium. L. Aemilio. M. Liuio conſ. anno urbis. d. xxxv. Eiq; ius quiritium datum & tabernam in compito acilio emptã. Ob id publice uulnerariũ fuiſſe eũ tradũt uocatum. Mireq; gratum aduentum eius initio. Mox a ſæuitia ſiccandi urendiq; tranſiſſe nomen in carnificem & in tedium artis. Omneſq; medicos quod clariſſime intelligi poteſt ex. M. Catone: cuius auctoritati triumphus atq; cenſura etiam quanto nõ minimum conferũt: tanto plus in ipſo eſt. Quamobrem uerba ipſa ponemus. Dicam de iſtis græcis ſuo loco Marce filii quid athenis exquiſitum habeam. Et quod bonũ ſit iſtorum litteras aſpicere nõ perdiſcere. Vincam nequiſſimum & indocile genus illorum: & hoc putauatem dixiſſe. Quandocunq; iſta gens ſuas litteras dabit: omnia corrũpet. Tunc etiam magis: ſi medicos ſuos huc mittet. Iurarunt inter ſe barbaros necare omnes medicina. Sed hoc ipſum mercede faciũt ut fides iis ſit: & facile diſperdãt. Nos quoq; dictant barbaros: & ſpurcius: noſq; magis q̃ alios opicos appellatione fœdant. Interdicit ibi de medicis. Atq; hic Cato. dc. v. anno urbis noſtræ obiit: octogeſimoquarto ſuo: ne quis illi defuiſſe publice tempora: aut priuatim uitæ ſpatia ad expediendum arbitretur. Quid ergo? damnatam ab eo rem utiliſſimam credimus? Minime hercule. Subiicit enim qua medicina uſus & ſe & coniugem uſq; ad longam ſenectam perduxerit: iis ipſis ſcilicet: quæ nunc nos trademus: Profiteturque eſſe etiam cõmentariũm ſibi quo medeat filio: ſeruis: familiaribus: quæ nos p genera uſus ſui diſſerimus. Non rem antiqui damnabant: ſed artem. Maxime uero quæſtum eſſe immani precio uitæ recuſabant. Ideo templum Aeſculapii etiam cum reciperetur is deus: extra urbem feciſſe: iterumq; tu inſula tradunt. Et cum græcos italia pellerent: diu etiam poſt Catonẽ excepiſſe medicos. Augebo p uidentiam illorũ. Solam hanc artium græcarum nondum exercet romana grauitas. In tãto fructu pauciſſimi quiritiũ attigere: & ipſi ſtatim ad græcos tranſfugæ. Immo uero auctoritas aliter q̃ græcæ eam tractantibus etiã apud imperitos experteſq; linguæ non eſt. Ac minus credunt: quæ ad ſalutem ſuam pertinent: ſi intelligunt. Itaq; hercule in hac artium ſola euenit: ut cuicunq; medicum ſe profitenti ſtatim credatur: cum ſit periculum in nullo mendatio maius. Non tamen illud intuemur: adeo blanda eſt ſpirandi per ſe cuiq; dulcedo. Nulla præterea lex quæ puniat inſcitiam capitalem. Nullum exemplum uindictæ. Diſcunt periculis noſtris. Et per experimenta mortes agunt. Medicoq; tantum hominem occidiſſe ſumma impunitas eſt. Quinimmo tranſit in conuitium. Et intemperantia culpat. Vtroq; q̃ perire arguunt. Sed & decuriæ p more cenſuris principiũ examinant. Inquiſitio per parietes agitur. Et qd nummo iudice a gradibus columniſq; Herculis arceſſitur. De exilio uero non niſi die. xlv. Quinque electis uiris datur tabella. At de iudice ipſo quales in conſilio eũt: ſtatim occaſuri? Merito dum nemini noſtrum libet ſcire: quod ſaluti ſuæ opus ſit. Alienis pedibus ambulamus. Alienis oculis agnoſcimus. Aliena memoria ſalutamus. Aliena uiuimus opera. Perieruntq; rerum naturæ præcia: & uitæ argumenta. Nihil aliud pro noſtro habemus q̃ delicias. Non deſeram Catonem tam ambitioſæ artis inuidia a me obiectum: & a ſenatu illum qui ita cenſebant: Itaq; non criminibus artis arreptis ut aliquis expectauerit. Quid enim uenenorum fertilius: aut unde teſtamẽtorum plures inſidiæ. Iam uero & adulteria ẽt

in principium domibus:ut eudemi in Liuia Druſi Cæſaris.Item Valentis in qua dictum eſt regina:Nō ſunt artis iſta ſed hominum.Non magis hæc urbi timuit Cato ut equidem credo q̄ reginas.Ne auariti am quidam arguam rapaceſq; nundinas pendentibus fatis & dolorum:indicaturam:ac mortis arram aut arcana præcepta.Squamam in oculis emouendam potius q̄ extrahendam.Per quæ effectum eſt ut nihil magis ꝓdeſſe uideretur q̄ multitudo graſſantium. Neq; enim pudoris æmuli præcia ſummitūt. Notū eſt ab eodem charmide unum ægrum ex ꝓuintialibus ſeſteritis ducētis conductū Archōtio uul neꝝ medico ſeſtertiis centū condēnato ademiſſe Claudium principē.Eidemq; in gallia exulanti & dein de reſtituto acquiſitum nō minus intra paucos annos.Et hæc perſonis imputentur.Nec fæcem quidē aut inſcitiam eius turbæ arguamus:ipſorūq; intemperantiā in morbis aquaꝝ calidaꝝ diuerticulis im perioſam inediam.Et ab iiſdem deficientibus cibo ſæpius die ingeſto.Mille præterea pœnitentiæ mo dis:culinaꝝ etiam præceptis & unguentoꝝ mixturis:quando nullas omiſere uitæ illecebras.Inuehi pe regrinas merces conciliariq; externa precia diſplicuiſſe maioribus crediderim quidem:non tamen hoc Catonem prouidiſſe:cū dānaret artem.Theriace uocat excogitata compoſitio luxuriæ.Fit ex rebus ex ternis cum tot remedia dederit natura:quæ ſingula ſufficerent.Mithridaticum antidotū ex rebus.liiii. imponitur.Interim nullo pondere æquali:& quarundam rerum ſexageſima denari unius imperata. Quo deoq; perfidiam iſtam monſtrante?Hominū enim ſubtilitas tanta eſſe non potuit.Oſtentatio ar tis & portentoſa ſcientiæ uendicatio manifeſta eſt.Ac ne ipſi quidem illam nouere.Cōperiq; uulgo pro cinabari idicia in medicamenta minium addi inſcitia nominis: quod eſſe uenenum docebimus inter pigmenta.Veꝝ & hæc ad ſingulorum ſalutem pertinent:Illa autem quæ timuit. Cato: atq; prouidit; innocentiora multo & parua opinatu:quæ proceres artis eiuſdem in ſemetipſis fatent. Illa prodidere imperii mores.Illa quæ ſani patimur luctatus cæromata ceu ualitudinis cauſa inſtituta.Balneæ arden tes quibus perſuaſere in corporibus cibos coqui:ut nemo nō minus ualidus exiret.Obedientiſſimi ue ro efferentur. Potus deinde ieiunoꝝ ac uomitiones:& rurſus perpotationes:ac piloꝝ euiratio inſtituta reſinis eorum.Itēq; pectines in fœminis quidem publicati.Ita eſt profecto:lues morum nec aliunde ma ior q̄ e medicina.Vatem prorſus quottidie facit Catonem & eius oraculum.Satis eſſe ingenia græcoꝝ inſpicere.Hæc fuerint dicenda pro ſenatu illo ſexcentiſq; Populi Romani annis aduerſus artem:in qua conditione inſidioſiſſima auctoritatem peſſimis boni faciunt.Simul contra attonitas quorundam per ſuaſiones qui prodeſſe niſi præcioſa non putant.Neq; enim dubitauerim aliquibus faſtidio futura quæ dicentur animalia.At non Virgilio nefas fuit nominare formicas nulla neceſſitate:& gurguliones ac lu cifugis congeſta cubilia blattis.Non Homero inter prœlia deorum improbitatem muſcæ deſcribere. Non naturæ gignere iſta:cum gignat hominem.Proinde cauſas quiſq; & effectus non res æſtimet.Or diemur autem a confeſſis:hoc eſt lanis ouibuſq;.Vt obiter rebus præcipuis honos in primis habeatur. Quædam etiam ſi alienis locis:tamen obiter dici neceſſe erit.Nec deeſſet materiæ pompa:ſic quicq̄ ali ud intueri liberet:q̄ fidem operis.Quippe inter prima proditis etiam ex cinere phœnicis nidoq; medi cinis.Ceu uero id certum eſſet:atq; non fabuloſum.Irridere eſt uitæ remedia poſt mileſimum annum reditura monſtrare.

De medicina lanarum. CA. II.

1 Anis auctoritatem ueteres romani etiam religioſam habuere poſtes a nubentibus attingi iu bentes.Præterq; cultum & tutelam contra frigora.Succidæ plurima præſtāt remedia ex oleo uinoq;:aut aceto:prout quæq; mulceri moderari opus ſit & aſtringi laxariue:luxatis mēbris dolentibuſq; neruis impoſitæ:& crebro ſuffuſæ.Quidam etiam ſalem admiſcēt luxatis.Alii cum lana rutā tritam adipēq; imponunt.Item contuſis tumentibuſq;.Halitus quoq; oris gratiores facere tradit confricatis dentibus atq; gingiuis admixto melle.Prodeſt & phreneticis ſuffitu.Sanguinem in naribus ſiſtit cum oleo roſaceo:& allio indita modico auribus obturatis ſpiſſius.Quin & ulceribus uetuſtis im ponitur cum melle.Vulnera ex uino uel aceto uel aqua frigida & oleo aſperſa ſanat.Arietis uellera lotu frigidaq; ex oleo madefacta in mulieribus malis inflammationeſq; uuluæ ſedant.Et ſi procidant ſuffi tu reprimunt.Succida lana impoſita ſubditaq; mortuos partus euocat. Siſtit etiam profluuia earum. At canis rabioſi morſibus inculcata poſt diem ſeptimum ſoluitur.Recluuias ſanat ex aqua frigida. Ea dem nitro ſulphure oleo aceto pice liquida feruētibus tincta q̄ calidiſſima impoſita bis die lumborum dolores ſedat.Sāguinemq; ſiſtit ex ariete ſuccida:articulos extremitatum præligans. Laudatiſſima om nis ę collo.Natione uero galatica:terentina:attica:mileſia.Succidam imponunt & deſquamatis:percuſ ſis:liuidis:contuſis:colliſis:contritis:deiectis.Capitis & aliis doloribus ſtomachi inflammationi ex ace to & roſaceo.Cinis eius illinitur attritis uulneratis ambuſtis. Et in oculorum medicamenta additur. Itē in fiſtulas:aureſq; ſuppuratas.Ad hæc detonſam eā alii uero euulſam deciſis ſummis partibus ſiccāt. Carpuntq;:& in fictili crudo componunt:ac melle perfundunt utrumq;.Alii haſtulis tedæ ſubiectis:& ſubinde interſtratis:oleo aſperſam accendunt.Cineremq; in labellis aqua addita confricant manu:& cō ſidere patiuntur:idq; ſæpius mutantes aquam donec linguam aſtringat leniter:nec mordeat.Tunc ci nerem reponunt.Vis eius ſtiptica eſt:efficaciſſimeq; genas purgat.Quin ipſæ ſordes pecudum ſudorq; fœminum & alarum adhærentes lanis:oeſippum uocant.Innumeros prope uſus habent.In atticis oui bus genito palma fit pluribus modis.Sed probatiſſimum lana ab iis partibus recenti concerpta:aut qui buſcunq; ſordibus ſuccidis primum collectis:ac lento igni in æneo uaſe ſufferuefactis & refrigeratis pin guiq; quod ſupernatat: collecto in fictili uaſe:iterumq; decocta priore materia:quæ pinguitudo utraq;

frigida aqua lauatur:& in linteo ſiccat:ac ſole torretur:donec candida fiat ac tranſlucida. Tum in ſtagna pyxide condit. Probatio autem ut ſordium uirus oleat:& manu fricãte ex aqua non liquet: ſed albeſcat ut cæruſa. Oculis utiliſſimum contra inflãmationes genarumq; callum. Quidam in teſta torrẽt: donec pinguedinem amittat:utile tale exiſtimantes eroſis & duris genis:angulis ſcabioſis & lachrymantibus. Vlcera non oculorum modo ſanat:ſed oris etiam & genitalium cũ anſerino adipe. Medet & uuluæ inflammationibus:& ſedis rhagadis:& condylomatis cũ meliloto ac butyro. Reliquos uſus eius ſuo loco digerimus. Sordes quoq; caudæ concretæ ĩ pilulas ac ſiccatæ per ſe tuſæq; farina & illitæ dentibus mire ꝓſunt etiam labentibus:gingiuiſq; ſi carcinoma ſerpat. Iam uero pura uellera aut per ſe impoſita cæcis doloribus:aut aceto ſulphure & cinis eoꝝ genitaliũ uitiis. Tantumq; pollent:ut medicamẽtis quoq; ſuperponant. Medent ante omnia & pecori ipſi:ſi faſtidio non paſcatur. Cauda enim q̃ artiſſime præligata euulſa inde lana ſtatim ueſcunt. Traduntq; quod extra nodum ſit e cauda præmori.

De ouorum natura. CA. III.

Lana habent & cum ouis ſocietatem ſimul fronti impoſitæ contra epiphoras. Nõ opus eſt eas in hoc uſu radiculas eſſe curatas. Neq; aliud q̃ candidũ ex ouo infundi ac pollinem thuris. Oua per ſe infuſo candido oculis epiphoras cohibent: urenteſq; refrigerant. Quidam cũ croco præferunt:& pro aqua miſcent collyriis. Infantibus uero contra lippitudines uix aliud remedium eſt: butyro ammixto recenti. Eadem cum oleo trita ignes ſacros leniunt:betæ foliis ſuperligatis. Candido ouoꝝ in oculis & pilis reclinantur hammoniaco trito ammixtoq;. Et Vari in facie cum pineis nucleis ac melle modico. Ipſa facies illita ſole non aduret. Ambuſta aquis ſi ſtatim ouo occupent:puſtulas non ſentiũt. Quidam ammiſcent farinam hordeaceam & ſalis parum. Vulceribus uero ex ambuſto cũ cãdido ouorum toſtum hordeum & ſuillo adipe mire prodeſt. Eadem curatione ad ſedis uitia utuntur. Infantibus quidem etiam ſi quid ibi procidat. Ad pedum rimas ouoꝝ candido decocto cum cæruſæ denariorum duoꝝ pondere pari ſpumæ argenti myrrhæ exiguo deinde uino. Ad ignem ſacrum candido ouoꝝ trito cum amylo. Aiunt & uulnera candido glutinari. Calculoſq; pelli. Lutea ouorum cocta ut indureſcãt: admixto croco modice:item melle ex lacte mulieris illita dolores oculoꝝ mitigent. Vel cum roſaceo & mulſo lana oculis impoſita:uel cũ trito apii ſemine ac polenta in mulſo illita. Prodeſt & tuſſientibus per ſe luteum deuoratum liquidũ:ita ut dentibus non attingatur. Thoracis diſtillatiõibus. Faucium ſcabriciæ. Priuatim contra hemorrhoidum morſum illinit:ſorbeturq; crudũ. Prodeſt & renibus:ueſicæ:roſionibus:exulcerationibuſq;:& cruenta excreantibus. Quinq; ouoꝝ lutea in uini hemina cruda ſorbentur dyſentericis:cum iure putaminis ſui & papaueris ſucco aut uino. Dant cæliacis cum uuæ paſſæ pinguis pari pondere:& malicorio per triduum æquis portionibus. Et alio modo lutea ouorum trium lardi ueteris & melle quadrantibus. Vini ueteris cyathis tribus trita ad craſſitudinem mellis: & cum opus ſit auellanæ nucis magnitudine ex aqua pota. Item ex oleo fricta terna totis ouis pridie maceratis in aceto. Sic & illita lyenicis. Sanguinem autem reiicientibus cum tribus cyathis mixti. Vtuntur iiſdem ad liuentia ſi uetuſtiora ſint:cum bulbis ac melle. Sunt & menſes mulierum cocta & ex uino pota. Inflationes quoq; uuluæ cruda cũ oleo ac uino illita. Vtiliora ſunt & ceruicis doloribus cũ anſerino adipe & roſaceo. Sedis ét uitiis durata igni:ut calore quoq; proſint. Et cõdilomatis cum roſaceo. Item ambuſtis dura ta in aqua mox in pruna putaminibus exuſtis tũ lutea ex roſaceo illinunt. Fiunt & tota lutea:quæ uocant ſchiſta:cum triduo incubata tolluntur. Stomachũ diſſolutũ confirmant pulli ouorum cum gallæ dimidio:ita ut ne ante duas horas alius cibus ſumatur. Dant & dyſentericis pullos in ipſo ouo decoctos ammixta uini auſteri hemina:& pari modo olei polẽtiq;. Membrana putaminis detracta ſiue crudo ſiue decocto:labiorum fiſſuris medet. Putaminis cinis in uino potus ſanguinis eruptionibus. Comburi ſine membrana oportet. Sic & dentifricum. Idem cinis & mulierum menſes cum myrrha illitus ſiſtit. Firmitas putaminũ tanta eſt:ut recta nec ui nec pondere ullo frangatur:nec niſi paululum inflexa rotunditate. Tota oua adiuuant partũ cum ruta & anetho & cymino pota ex uino. Scabiem corporum ac pruritum oleo & cedria mixtis tollũt. Vlcera quoq; humida in capite cyclamino ammixta. Ad puris & ſanguinis excreationes ouum crudum cum porri ſectiui ſucco:pariq; menſura mellis græci calefactũ hauritur. Dantur & tuſſientibus cocta & trita cum melle:& cruda cum paſſo oleiq; pari modo. Infunduntur & uirilitatis uitiis ſingula cum ternis paſſi amyliq; ſemuncia à balneis. Aduerſus ictus ſerpentium cocta tritaq; adiecto naſturtio illinunt. Cibos quot modis iuuent:notum eſt: cum tranſmittat fauciũ tumorem calfactuq; obiter foueãt. Nullus eſt alius cibus q̃ in ægritudine alat:neq; oneret. Simulq; uini uſum & cibi habeat. Maceratorum in aceto molliri diximus putamen. Talibus cũ farina in pane ſubactis: cœliaci recreantur. Quidam ita reſoluta in patinis torreri putant. Quo genere non aluos tantũ ſed & menſes fœminarum ſiſtunt:aut ſi maior ſit impetus cruda cum farina ex aqua hauriuntur. Et per ſe lutea ex iis decocta rurſum in aceto donec indureſcant. Iterumq; cũ trito pipere torrentur ad cohibendas aluos. Fit & dyſentericis remedium ſingulare ouo effuſo in fictili nouo eiuſdemq; oui mẽſura ut paria ſint oĩa melle mixto mox aceto. Item oleo confuſis crebroq; permixtis. Quo fuerint ea excellẽtiora: hoc præſentaneum remedium erit. Alii eadem menſura pro oleo & aceto reſinam adiiciunt rubẽtem uinumq;: & alio modo temperant olei tantum menſura pari pineiq; corticis duabus ſexageſimis denariorum. Vua eius quod rhum diximus mellis obolis quinq; ſimul decoctis ita ut cibus alius poſt quattuor horas ſumatur. Torminibus quoq; multi medentur oua bina cum aliis piſcis quattuor una atterẽdo uiniq; hemina calefaciendo atq; ita potui dando. Et ne quid deſit ouoꝝ gratiæ:candidũ ex iis admixtũ calci uiuæ

glutinat uitri fragmenta. Vis uero tanta eſt ut lignū perfuſum ouo non ardeat. Ac ne ueſtis quidem contacta aduratur. De gallinarum aūt ouis tantum locuti ſumus: cū & reliquarum alitum reſtant magnæ utilitates ſicut ſuis dicemus locis. Præterea eſt ouorū genus in magna gallīaꝝ fama omiſſum a græcis. Angues innumeri æſtate conuoluti ſaliuis faucium corporumq; ſpumis artifici complexu glomerant: anguinum appellat. Druidæ ſibilis id dicunt in ſublime iactari: ſagoq; oportere itercipi ne tellurem attingat. Profugere raptorem equo. Serpentes enim inſequi: donec arceantur amnis alicuius interuentu. Experimentū eius eſſe ſi contra aquas fluitet: uel auro cinctū. Atq; (ut eſt magnorum ſollertia occultandis fraudibus ſagax) cera luna capiendum cenſent tanq; conſtruere operationem eam ſerpentiū humani ſit arbitrii. Vidi equidem id ouū mali orbiculatim modici magnitudine. Cruſta carthilaginis uelut ace tabulis brachioꝝ polypi crebris: inſigne drudis. At uictorias litiū ac regū aditus maxime laudat. Tantæ uanitatis ut habentem id in lite in ſinu equitem romanū euocatū a Diuo Claudio principe interemptū non ob aliud ſciam. Hic tamē complexus anguium & efferatorum concordia cauſa uidetur eſſe: quare exteræ gentes caduceum in pacis argumentis circundata effigie anguium fecerint. Neq; enim criſtatos eſſe in caduceo mos eſt. De anſerum ouis magnæ utilitatis ipſoq; anſere dicturi hoc uolumīe debemus honorem comagenorum clariſſime rei. Fit ex adipe anſeꝝ. Alioquin celeberrimi uſus eſt. At hoc in comagine ſyriæ cū cynnamo caſia pipere albo hærba q̄ comagine uocat: obrutis niue uaſis: odore iucūdo: utiliſſimū ad perfructiōes: cōuulſiones: cæcos ac ſubditos colores: oīaq; quæ acopis curant. Vnguentūq; pariter & medicamentū eſt. Fit & in ſyria alio modo. Adipe auiū curato ut diximus: additis eriſiſceptro xylobalſamo phœniceo elatæ: itē calamo ſingulos pōdere q̄ ſit adipis cū uino bis aut ter ſubferuefactis. Fit aūt hyeme: quoniā æſtate nō glatiat niſi accepta cæra. Multa præterea remedia ſunt ex anſere: quod miror æque q̄ in coruis. Nāq; cum anſere coruus ab æſtate in autūnum morbo conflictari dicit. De anſerum henore quem meruere gallorum in capitolium aſcenſu deprehenſo diximus.

Remedia de cane: & ex animalibus quæ placida non ſunt ſed fera & ex uolucribus & contra morſus phalangiorum. CA. IIII.

Adem de cauſa ſupplicia annua canes pendunt inter ædem Iuuentutis & Sūmanii uiui in furcas ſambucea arbore fixi. Sed plura de hoc animali dici cogunt priſcoꝝ mores. Catulos lactentes adeo puros exiſtimabant ad cibum: ut etiam placādis numinibus hoſtiaꝝ uice uterent iis. Genito mane catulo res diuina fit: & in cœnis deoꝝ etiānum ponitur. Catulina adiitialibus quidē epulis celebrem fuiſſe Plauti fabulæ ſunt indicio. Sanguine canino cōtra toxica nihil p̄ſtantius putatur. Vomitiones quoq; hoc aial monſtraſſe uidet. Et alios uſus ex eo mire laudatos referemus ſuis locis. Nunc ad ſtatutū ordinem pgemus. Aduerſus ſerpentiū ictus efficacia habent fimū pecudis recens in uino decoctum illitūq;. Mures diſecti & impoſiti quoꝝ natura non eſt ſpernenda p̄cipue in aſcenſu ſydeꝝ ut diximus: cū lumine lunæ fibraꝝ numero creſcente atq; decreſcente. Tradunt magici iocinere muris dato porcis in fico ſequi dātem id animal. In hoīe quoq; ſimiliter ualere: ſed reſolui cyatho olei poto. Muſtellaꝝ duo genera. Alteꝝ ſilueſtre. Diſtāt magnitudine. Græci uocant ictides. Haꝝ fel contra aſpides dicit efficax: cætero uenenū. Hæc autē quæ in domibus noſtris oberrat: & catulos ſuos (ut auctor eſt Cicero) quotidie tranſfert: mutatq; ſedē: ſerpentes proſequit. Ex ea inueterata ſale denarii pondus in cyathis tribus datur p̄cuſſis aut uentriculus coriandro fartus inueteratuſq; & in uino potus. Et catulus muſtellæ etiā efficatius. Quædam pudenda dictu tanta auctoꝝ aſſeueratiōe commendat ut p̄terire fas non ſit. Si quidem illa cōcordia reꝝ aut repugnantia medicinæ gignunt. Veluti ciminū animalis fetidiſſimi: & dictu quoq; faſtidiendi natura contra ſerpentiū morſus & p̄cipue aſpidum ualere dicit. Item contra uenena omnia. Argumēto q; dicunt gallinas quo die id ederint nō interfici ab aſpide. Carnes quoq; eaꝝ percuſſis plurimū p̄deſſe. Ex iis quæ tradunt humaniſſimū illinire morſibus cū ſanguine teſtudinis. Item ſuffitu eoꝝ abigere ſanguiſugas adhærentes: hauſtaſq; ab aialibus reſtinguere in potu datos. Quanq; & oculos quidā iis inungūt tritis cū ſale & lacte mulieꝝ. Aureſq; cum melle & roſaceo ammixtis. Eos qui agreſtes ſint: & in malua naſcant crematos cinere p̄mixto roſaceo infundūt auribus. Cætera quæ de iis tradūt: uomicæ & q̄rtanaꝝ rmedia: aliorūq; morboꝝ q̄q̄ ouo aut cæra aut faba icluſos cēſeāt deuorādos falſa nec referenda arbitror. Lethargi tamen medicinæ cū argumēto adhibēt: quoniam uincat aſpidum ſomnifica uis ſeptenos in cyatho aquæ dentes: puerilibus annis quaternos. Et ſtrāguriæ fiſtulæq; impoſuere: adeo nihil illa rerum omniū parens ſine ingentibus cauſis ingenuit. Quin & adalligatos leuo brachio binos lana ſubrepta paſtoribus reſiſtere nocturnis febribus p̄diderūt: diurnis ī roſeo pāno. Rurſus iis aduerſat ſcolopendra: ſuffituq; necat. Aſpides p̄cuſſos torpore & ſomno necant: oīum ſerpentiū minime ſanabiles. Sed & uenenū earum ſi ſanguis attingit: aut recens uulnus ſtatim interimit. Inueteratum ulcus tardius. De cætero potum quātalibet copia: nō nocet. Non. n. eſt tabifica uis: itaq; occiſa morſu earum aīalia cibis innoxia ſunt. Cōtarer in p̄ferendo ex iis remedia: niſi. M. Varronem ſcirem. lxxxiii. uitæ anno p̄didiſſe aſpidū ictus efficaciſſime curari hauſta a p̄cuſſis ipſoꝝ urina. Baſilici: quem etiā ſerpentes ipſi fugiunt alios olfactu necantē: qui hominē uel ſi aſpiciat tantū: dicitur interimere: ſanguinem magi miris laudibus celebrant coeuntē picis modo & colore dilutū cinnabari clariorē fieri. Tribuunt ei & ſucceſſus petitionū a poteſtatibus: & a diis etiā precū: morborū remedia beneficioꝝ munere. Quidā id Saturni ſanguinē appellant. Draco non habet uenena. Caput eius limini ianuaꝝ ſubditū propitiatis oratione diis fortunatam domū facere p̄mittunt. Oculis eius inueteratis & cū melle tritis inunctos nō paueſcere ad nocturnas imagines etiam pauidos cordis. Pingue in pelle dorcadū neruis ceruinis adalligatū

in lacerto conferre iudicio⁊ uictoriam. Primū ſpondilum aditus poteſtatū mulcere. Dentes eius illigatos pellibus capreæ⁊ ceruinis neruis: mites p̄ſtare dominos: poteſtateſq; exorabiles. Sed ſup oſa eſt compoſitio: qua inuictos faciunt mago⁊ mendacia. Cauda draconis & capite ullis leonis e fronte & medulla eiuſdē eq uictoris ſpuma canis unguibus adalligatis ceruino corio: neruiſq; cerui alternatis & dorcadis. Quæ arguiſſe non minus refert: q̄ contra ſerpentes remedia demonſtraſſe: quoniam hæc morbo⁊ ueneficia ſunt. Draconum adipem uenenata fugiunt. Itē uirus ichneumonum. Et cutis cinere in aceto perunctos. Viperæ caput impoſitū: uel alterius q̄ quæ p̄cuſſerit: ſine fine prodeſt. Item ſiqs eam ipſam in uapore baculo ſubſtineat: aiunt eū futura præcinere. Item ſi quis exuſtæ eius cinerē illinat. Reuerti autē ad percuſſum ſerpentē neceſſitate naturæ Nigidius auctor eſt. Caput qdem diſſecant ſcythæ: interq; aures eximunt lapillū: quem aiunt ab ea deuorari territa. Alii ipſo toto capite utunt. Fiunt & ex uipera paſtilli qui theriaci uocātur a græcis: ternis digytis utrinq; amputatis: exemptiſq; interaneis & liuore ſpinæ adhærente: reliquo corpore i patina ex aqua & anetho diſcocto: ſpiniſq; exemptis & addita ſimilagine: atq; ita i umbra ſiccatis paſtillis: qbus ad multas medicamēta utunt. Significandū uideſ e uipera tantū hoc fieri. Quidā purgatæ ut ſupradictū eſt adipē cum olei ſextario decoquunt ad dimidias. Ex eo cū opus ſit ternis ſtillis additis in oleū perunguntur: ut oēs beſtiæ fugiant eos. Præterea conſtat contra oſium ſerpentium ictus q̄is inſanabiles ipſa⁊ ſerpētium exta impoſita auxiliari. Eoſq; qui aliquādo uiperæ iecur coctum hauſerint: nunq̄ poſtea feriri a ſerpēte. Neq; anguis uenenatus eſt niſi p mēſem luna iſtigatus. Sed prodeſt uiuus comprehenſus: & in aqua cōtuſus: ſi foueatur ita morſus. Quin & ineſſe ei remedia multa credūt: ut dicemus. Et ideo Aeſculapio dicit. Democritus qdem mōſtrat quædā ex iis confici: ut poſſint auiū ſermones intelligi. Atqui anguis æſculapius epidauro romā aduectus eſt: uulgoq; paſcitur & in domibus. Ac niſi incendiis ſemina exurētur nō eſſet fœcunditati eo⁊ reſiſtere. In orbe terra⁊ pulcherrimum anguiū genus eſt: qđ in aqua uiuit: hydri uocātur: nullis ſerpentiū inferiores ueneno. Ho⁊ iecur ſeruatū aduerſus percuſſos ab iis auxilium eſt. Et ſcorpio tritus ſtellionū ueneno aduerſat. Fit enim & e ſtellionibus malum medicamentū. Ná cum īmortuus eſt in uino faciem eo⁊ qui biberint lentigine obducit. Ob hoc in unguento necāt eum iſidiantes pellicū formæ. Remediūq; eſt oui luteū & mel ac nitrū. Fel ſtellionū tritum i aqua: muſtellas cōgregare dicitur. Inter oſa uenenata ſalamandræ ſcelus maximū eſt. Cætera. n. ſingulos feriūt: nec plures pariter interimunt ut omittā: q; perire conſciētiam dicunt. Hoſe percuſſo: neq; amplius admitti ad terras. Salamādra populos pariter necare improuidos poteſt. Ná ſi arbori irrepſerit: oſa poma inficit ueneno: & eos q ederint: necat frigida ui nihil aconito diſtans. Quinimo ſi contacto ab ea ligno uel pede cruſta panis incoquat idem ueneficium eſt: uel ſi in puteū cadat. Quippe cum ſaliua eius quacūq; parte corporis: uel in pede imo reſperſa oīs in toto corpore defluat pilus. Tamē talis & tanta uis ueneni a qbuſdam aialium ut ſuibus mandit: dominātē eadem illa re⁊ diſſidentia. Venenū eius extingui primū omniū ab iis quæ ueſcantur illa: ueriſimile eſt. His uero ſimilia ſunt: quæ produnt cantharidū potu: aut lacerta in cibo ſumpta. Cætera aduerſantia diximus: dicemuſq; ſuis locis. Ex ipſis quæ magi tradūt contra incendia: quoniā ignes ſola animaliū extinguat: ſi forent uera iam eſſet experta roma. Seſtius uenerē accendi cibo ea⁊ ſi detractis interaneis & pedibus & capite in melle ſeruent: tradit negatq; reſtingui ignem ab iis. Ex uolucribus in auxilio cōtra ſerpentes primū uultur eſt. Annotandum quoq; minus uiriū eſſe nigris penna⁊. Ex iis. n. ſi urantur: nidore fugari eas dicunt. Itē cor eius alitis habētes tutos eſſe ab impetu nō ſolum ſerpentiū: ſed etiā fera⁊: & latronū ac regum ira. Carnibus gallinaceo⁊ ita ut tepebūt auulſæ appoſitis uenena ſerpentiū domātur. Item cerebro in uino poto. Parthi gallinæ malunt cerebrū plagis imponere. Ius quoq; ex iis potū præclare medet: & in multis aliis uſibus mirabile. Pantheræ leoneſq; nō attingunt punctos eo: p̄cipue ſi & allium fuerit incoctum. Aluū ſoluit. Validius e uetere gallinaceo. Prodeſt & cōtra longinquas febres: & torpētibus mēbris tremuliſq;: & articulariis morbis: & capitis doloribus. Epiphoris: inflatiōibus: faſtidiis incipiēti tenaſmo: iocineri: renibus: ueſicæ. Cōtra cruditates ſuſpiria. Ita⁊ etiā faciendi eius extant p̄cepta. Efficacius. n. cocti cū olere marino: aut cibo: aut capparī: aut apio: aut hærba mercuriali: aut polypodio: aut anetho. Vtiliſſimæ autē in cōgiis tribus aquæ ad tres heminas cū ſupradictis hærbis: & refrigeratū ſub diuo dari tēpeſtiuis antecedente uomitiōe. Nō præteribo miraculū q̄q̄ ad medicinā nō pertinens. Si auro liqueſcēti gallina⁊ membra miſceātur: cōſumunt illud in ſe. Ita hoc uenenū auri eſt. Ar gallinaceis ipſis circulo e ſarmētis addito collo nō canunt. Auxiliat contra ſerpētes & columba⁊ caro recens cōſerpta & hirundinū. Bubonis pedes uſti cū pulpagine hærba. Nec omittā in hac alite quoq; exemplū magicæ uanitatis. Quippe p̄ter reliqua portētoſa mēdacia. Cor bubonis impoſitū māmæ mulieris dormientis ſiniſtræ tradunt efficere ut oſa ſecreta pnunciet. Præterea in pugnā ferentes idē fortiores fieri. Eiuſdem ouo ad capillos remedia demonſtrant. Quis autē quæſo ouū bubonis uidere potuit: cū tam ipſam auem uidiſſe pdigium ſit: quis utiq; experiri & p̄cipue in capillo? Sanguine qdem pulli bubonis etiam criſpari promittunt capillū. Huius generis prope uideri poſſunt quæ tradunt & e ueſpertilione: q; ſi ſit circūlatus domui uiuus & per feneſtram inuerſo capite ifigatur amuletū eſſe. Priuatimq; ouillibus circūlatum totiēs & pedibus ſuſpenſum ſurſum ſup liminare. Sanguinē quoq; eius cū carduo cōtra ſerpētium ictus inter præcipua laudāt. Phalāgium eſt italiæ ignotū & plurium gene⁊. Vnū ſimile formicæ: ſed multo maius: ruffo capite: reliqua parte corporis nigra: albis itercurſantibus reſperſus guttis. Acerbior huius q̄ ueſpæ ictus. Viuit maxime circa furnos & malos. In remedio eſt ſiquis eiuſdem generis alte⁊ percuſſo oſtēdat. Et ad hoc ſeruantur cū mortui inueniūtur. Et cortices eorum cōtriti & poti medent. Et muſtellæ catuli ut diximus

ſupra. Aeque phalangion græci uocant inter genera araneorū:ſed diſtingunt lupi nomine. Tertium ge nus eſt eodem phalangii nomine araneus:lanuginoſus:grādiſſimo capite. Quo diſſecto inueniri dicun tur intus uermiculi duo:adalligatiq; mulieribus ceruina pelle ante ſolis ortum præſtant ne concipiant: ut Cecilius in commentariis reliquit. Vis ea annua eſt:quā ſolam ex omni atocio dixiſſe fas ſit:quoniam aliquarum fœcūditas plena liberis tali uenia indiget. Vocatur & rhagio acino nigro ſimilis ore minimo ſub aluo pedibus breuiſſimis:tanq; imperfectis. Dolor a morſu eius qualis a ſcorpiōe. Vrinæ ſimilis ara neis textis. Idem erat aſiortion:niſi diſtingueretur uirgulis albis. Huius morſu genua labefactantur. Pe ior utroq; eſt cæruleus:lanugine nigra:caliginem concitant: & uomitus araneoſos: etiānum deteriora: crabrone penna tantum differens. Hic & ad maciem perducit. Myrmecion formicæ ſimilis capite:aluo nigra:guttis albis diſtinguentibus. Veſparum dolore torquet. Tetragāthi duo genera habent:peior me dium caput diſtinguente linea alba & trāſuerſum altera. Hic oris tumorem facit. At cinereus poſterior parte candidās lentior. Minime aūt noxius eodē colore qui telas muſcis in parietibus latiſſime pandit. Contra omniū morſus remedium eſt gallinaceum cerebrū cum piperis exiguo potū in poſca. Itē formi re quinq; potæ. Pecudum ſimi cinis illitus ex aceto:& ipſi aranei quicūq; in oleo putrefacti. Muris aranei morſus ſanaſ coagulo agnæ in uino poto. Vngulæ arietinæ cinere cum melle. Muſtellæ catulo ut in ſer pentibus dictum eſt. Si iumenta momorderit:mus recens cum ſale imponitur: aut fel ueſpertilionis ex aceto. Et ipſe mus araneus contra ſe remedio eſt diuiſus & impoſitus. Nam ſi prægnās momorderit:p tinus diſſilit. Optimū eſt ſi is imponatur qui momorderit. Sed & alios ad hunc uſus ſeruant in oleo aut luto circunlitos. Eſt & contra morſum eius remedio terra ex orbita. Ferunt enim non tranſiri ab eo or bitam torpore quodam naturæ. Scorpionibus contrarius maxime inuicē ſtellio traditur:ut uiſu quoq; pauorem iis afferat:& torporem frigidi ſudoris. Itaq; in oleo putrefaciunt eum:& ita eo uulnera perun gunt. Quidam oleo illo ſpumam argenteam decoquunt ad emplaſtri genus atq; illa illinunt. Hūc græ ci coloré uocant & aſcalabotem & galeotem. In italia non naſcitur. Eſt enim hic plenus lentigine:ſtrido ris acerbi. Et ueſcitur quæ oīa a noſtris ſtelliōibus aliena ſunt. Prodeſt & gallinar& fimi cinis illitus. Dra conis iecur. Lacerta diuulſa. Mus diuulſus. Scorpio & ipſe ſuæ plagæ impoſitus aut aſſus cibo ſumptus: aut potus ī meri cyathis duobus. Propriū ē ſcorpionū q; manus palmā nō feriunt:nec niſi pilos attigere. Lapillus q̄liſcūq; ab ea pte q̄ i terra erat appoſitus plagæ lenit doloré. Itē teſta ſicut erat terra opta ex aliq̄ pte ſicut erat ipoſita liberare dicit. Nō debēt reſpicere q iponūt. Et cauere ne ſol aſpiciat. Vermes terreni triti impoſiti proſunt. Multa & alia ex his remedia ſunt:propter quæ in melle ſeruātur. Noctua apibus contraria & ueſpis carbonibuſq; & ſanguiſugis. Pitii quoq; martii roſtrum ſecum habentes non feriun tur ab iis. Aduerſantur & locuſtarum minimæ ſine pennis:quas atelabos uocant. Eſt & formicarum ge nus uenenatum. Non eas nouere in italia. Solifugas Cicero appellat. Salfugas betica. Iis cor ueſpertiliōis contrarium omnibuſq; formicis & ſalamādris reſiſtit. Cātharidas diximus. Sed & in iis magna quæſtio quoniam ipſæ uenena ſunt potæ ueſicæ cum cruciatu præcipuo. Coſſinum equitem romanū amicitia Neronis principis notum:cum is lichene correptus eſſet:uocatus ægypto medicus ad hāc ualitudinem eius a Cæſare:cum cantharidum potum præparare uoluiſſet:interemit. Verum illitas prodeſſe non du bium eſt cum ſucco taminiæ uuæ:& ſeuo ouis uel capræ. Ipſarum cantharidum uenenum in qua parte ſit:non conſtat inter auctores. Alii in pedibus & capite exiſtimant eſſe. Alii negant. Conuenit tantū pen nas earum auxiliari in quacūq; parte ſit uenenū. Ipſæ naſcunt ex uermiculo in ſpongia maximæ cynho rodi:quæ fit in caule. Sed fœcundiſſimæ in fraxino. Cæteræq; in alba roſa minus efficaces. Potētiſſimæ inter omnes uariæ luteis lineis:quas in pennis tranſuerſas habent. Multum pingues ſertiores minimæ latæ piloſæ. Inutiliſſimæ uero unius coloris macræq;. Condunt in calce fictili nō picato & linteo colliga to congeſtæ roſa matura:& ſuſpendūtur ſuper acetum cum ſale feruēs:donec per linteolum uaporētur: poſtea reponūtur. Vis earum adurere corpus:cruſtas obducere. Eadem pitycampis in picea naſcentibus. Eadem bupreſti:ſimiliterq; preparantur. Efficaciſſimæ omnes ad lepras lichenaſq; dicūtur. Menſes cit: & urinam. Ideo & Hippocrates hydropicis dabat. Cātharides obiectæ ſunt Catoni uticenſi:ceu uenenū uendidiſſet in auctione regia:quoniam eas ſeſtertiis.lx.addixerat.

De ſeuo camelino:& cane rabido:& lacerta:& anſeribus:& columbis: & muſtellis remedia. CA. V.

T ſeuum autem ſtruto camelinum tūc ueniſſe ſeſtertiis.lxxx. obiter dictum ſit: efficacioris ad e omnia uſus q̄ eſt adeps anſerinus. Diximus & mellis uenenati genera. Contra qđ utunt mel le:in quo apes ſint mortuæ. Idem potum in uino remedium eſt uitiorum:quæ cibo piſciū gi gnunt. In canis rabidi morſu tuetur a pauore aquæ capitis canini cinis illitus uulneri. Oportet igne com buri omnia eodem modo:ut ſemel diximus:in uaſe fictili nouo argilla circūlito:atq; ita ī furnum indi to. Idem in potione proficit. Quidam ob id edendum dederūt. Aliqui & uermē e cadauere canino adal ligauere. Menſtrua ue canis in panno ſubdidere calici aut intus ipſius caudæ pilos cōbuſtos inſuere uul neri. Cor caninum habentem fugiunt canes. Non latrant uero lingua canina in calciamēto ſubdita pol lici. Aut caudā muſtellæ quæ abſciſa dimiſſa ſit habentes. Eſt limus ſaliuæ ſub lingua rabioſi canis q da tus in potu fieri hydrophonos nō patitur. Multo tamē utiliſſime iecur eius qui ī rabie momorderit da tur. Si poſſit fieri crudum mandendum. Si minus quoquomodo coctum aut ius incoctis carnibus. Eſt uermiculus in lingua canum qui uocatur a græcis lytta:quo exempto iſantibus catulis nec rabidi fiunt: nec faſtidium ſentiūt. Idē ter igni circūlatus dat morſis a rabioſo:ne rabidi fiant. Et cerebello gallinaceo

occurritur. Sed id deuoratum anno tantū eo prodeſt. Aiūt & criſtam galli cōtritā efficaciter imponi. Et anſeris adipem cum melle. Saliuntur & carnes eorum qui rabidi fuerunt ad eadē remedia in cibo dādi. Quin & necantur catuli ſtatim in aqua ad ſexum eius qui momorderit: ut iecur crudum deuoretur ex iis. Prodeſt & fimū gallinaceū dūtaxat ruffum: ex aceto impoſitū. Et muris araneæ caudæ cinis ita ut ipe cui abſciſſa ſit: uiuus dimittatur. Gleba ex hirundinum nido illita ex aceto: uel pulli hirundinis combuſti. Membrana ſiue ſenectus anguium uernatione exuta cum cancro maſculo trita. Nā ēt per ſe repoſita in arcis armariiſq; tineas necat. Tanta uis mali eſt urina quoq; calcata rabioſi canis noceat maxime ulcus habentibus. Remedium eſt fimum caballinum aſperſum aceto & calefactum in fimo impoſitum. Minus hoc miretur qui cogitet lapidem a cane morſum: uſq; in prouerbium diſcordiæ ueniſſe. Qui in uri nam canis ſuam egeſſerit: torporem lumborum dicitur ſentire. Lacerta quā ſepa alii calcidem uocant in uino pota: morſus ſuos ſanat. Veneficiis ex muſtella ſilueſtri factis contrariū eſt ius gallinacei ueteris large hauſtum. Peculiariter contra aconitum addi parum ſalis oportet. Gallinarum fimū dūtaxat candidū in hyſopo decoctum aut mulſo: uenena fungorum boletorūq; aſtringit. Item inflāmationes ac ſtrangulationes: qd' miremur: cum ſi aliud aial guſtauerit id fimum torminibus & inflationibus afficiatur. Sanguis anſerinus cōtra lepores marinos ualet: cū olei æqua portione. Item contra medicamenta mala oīa aſſeruatur cum lemina rubrica & ſpinæ albæ ſucco paſtillorū drachmis quinq; q in cyathis ternis aquæ bibant. Item muſtellæ catulus ut ſupra diximus præparatus. Coagulū quoq; agninū aduerſus oīa mala medicamenta pollet. Item ſanguis anatum ponticarum. Itaq; & ſpiſſatus ſeruatur: uinoq; diluitur. Quidam fœminæ anatis efficaciorem putant. Simili modo contra uenena oīa ciconiarum uentriculis ualet. Coagulum pecoris: Caulis ius ex carne arietum priuatim aduerſus cantharidas. Item lac ouiū calidum: præter q̄ iis qui bupreſtin aut aconitum biberint. Columbarum ſilueſtrium fimum priuatim cōtra argenti uiui potum. Contra toxica muſtella uulgaris inueterata binis drachmis pota.

Ad alopecias tollēdas: & ad pilos reddendos: & ad lendes tollēdas: & ad palpebras: & ad glaucomata: & ad oculos: & ad parotidas remedia. CA. VI.

Alopecias replet fimi pecudum cinis cum oleo cyprino & melle. Item ungularum muli uel mulæ ex oleo myrtheo. Præterea (ut Varro noſter tradit) murinum fimū qd̄ item muſcerdas appellat. Et muſcarū capita recentia prius folio ficulneo aſperatis. Alii ſanguine muſcarum utuntur. Alii decem diebus cinerem earum illinunt cum cinere chartæ uel nucum: ita ut ſit tertia pars e muſcis. Alii lacte mulierum cum braſſica cinerem muſcarum ſubiiciunt: quidam mel tantū. Nullū animal minus docile exiſtimatur minoriſue itellectus. Quo mirabilius eſt olympiæ ſacro certamine nubes earum immolato tauro deo quem Myoden uocant extra territorium id abire. Alopecias cinis e murium capitibus caudiſq; & totius muris emēdat: præcipue ſi ueneficio acciderit hæc iniuria. Item herinacei cinis cum melle aut corium combuſtū cum pice liquida. Caput quidem eius uſtum per ſe etiam cicatricibus pilos reddit. Alopecias autem in ea curatione præparari oportet nouacula & ſinapi. Quidam ex aceto uti maluerunt. Quæ de herinaceis dicuntur omnia tanto magis ualebunt in hyſtrice. Lacertæ quoq; ut diximus cōbuſtæ cū radice recentis harundinis: quæ ut una cremari poſſit minutatim fiēda eſt. Itēq; myrteo oleo permixto cineres capillorū defluuia continēt. Efficacius uirides lacertæ omnia eadem præſtant. Etiānum utilius admixto ſale & adipe urſino & cepa tuſa. Quidā denas uirides ī. x. ſextariis olei ueteris diſcoquunt contenti ſemel in menſe ungere. Pellium uiperinarum cinis alopecias celerrime explet. Item gallinarum fimū recens illitum. Corui ouum in æreo uaſe permixtum illitūq; deraſo capite nigriciam capillis affert. Sed donec inareſcat: oleum in ore habēdum eſt: ne & dentes ſimul nigreſcant. Idq; in umbra faciendum eſt: neq; ante triduum abluendum. Alii ſanguine cerebro eius utuntur cum uino nigro. Alii excoquunt ipſum: & nocte concubia in plumbeum uas cōdunt. Aliqui alopecias cātharide trita illinunt cum pice liquida: nitro præparata cute. Cauſtica uis eaq;: cauēdumq; ne exulcerēt alte. Poſtea ad ulcera icta facta capita muriū & fel murium & fimū cum helleboro & pipere illini iubent. Lendes tollunt adipe canino: uel anguibus in cibo ſumptis anguillarum modo: aut uernatione earum quā exeuūt pota. Porrigines felle ouillo cū creta cyniolia illita capiti donec iareſcat. Capitis doloribus remedio ſunt cochleæ: eæ quæ nudæ inueniūt nōdum peractæ ablato capite: & iis lapidea duritia exempta. Eſt autem ea calculi latitudine: quæ alligantur: & minutæ fronti illinūtur tritæ. Item eripum oſſa e capite uulturis adalligata: aut cerebrum cū oleo cedrino peruncto capite & intus naribus illitis. Cornicis cerebrū coctū in cibo ſumptum uel noctuæ idem præſtat. Gallinaceuſq; ſi incluſus abſtineatur die ac nocte pari iedia eius qui doleat euulſis collo plumis circūligatiſq; uel criſtis. Muſtellæ cinis illitus. Surculus ex nido milui puluino ſubiectus. Murina pellis cremata ex aceto illito cinere. Limacis inter duas orbitas inuētæ oſſiculum per aurem cum ebore traiectum: uel in pellicula canina adalligatum qd̄ remediū pluribus ſemperq; prodeſt. Fracto capiti aranei tela ex oleo & aceto impoſita non niſi uulnere ſanato abſcedit. Hæc & uulneribus tōſtrinarum ſanguiné ſiſtit. A cerebro uero profluentem anſeris ſanguis: aut anatis infuſus adeps ſiſtit. Adepſq; earūdem alitum cū roſaceo coctus. Matutino paſcētis harundine caput p̄ciſum maxime luna plena lineo panno adalligant capitis doloribus licio. Aut cæra alba fronti illinunt: & pilos caninos pāno adalligāt. Cerebrū cornicis in cibo ſumptum palpebras gignere dicitur. Oeſypū cū myrrha calidum penicillo illitum. Idem p̄ſtare muſcarum fimi quoq; murini cinerem æquis portiōibus: ut efficaciter dimidiū pondus denarii p̄mittitur additis duabus ſextis denarii ſextiui ut oīa hyſopo illinātur. Item murini catuli triti in uino uetere ad craſſitudinem acopi. Pilos in iis incōmodos euulſos renaſci nō

patitur fel herinacei. Quorum ſtellionis liquor. Salamãdræ cinis. Cinis lacertæ uiridis: uel in uino albo ſole coactus ad craſſitudinẽ mellis ĩ æreo uaſe. Hirundinis pullorũ cinis cum lacte titymalli ſpumaq; cochlearum. Glaucomata dicunt magi cerebro catuli ſeptem dierũ emendari ſpecillo demiſſo in dextram partẽ ſi dexter oculus curetur: in ſiniſtram ſi ſiniſter. Aut felle recẽti aſionis. Noctuarũ eſt id genus maximum: quibus pluma aurium emicat. Suffuſionem oculorũ canino felle malebat q̃ hyenæ curari Apollonius putaneus cũ melle. Item albugines oculorũ. Murium capitũ caudarũq; cinere ex melle iunctis claritatem uiſus reſtitui dicunt. Multoq; magis gliris aut muris ſilueſtris cinere: aut aquilæ cerebro uel felle. Cum attico melle cinis & adeps ſoricis combuſti tritus. Lachrymoſis oculis plurimum confert ſtibi. Quod quid ſit dicemus in metallis. Muſtellæ cinis ſuffuſionibus. Item lacertæ hirũdinis ue cerebrum. Quæ etiam tritæ coctæue fronti illitæ epiphoras ſedant: ſiue per ſe ſiue cum polline ſiue cum thure. Sic & ſolatis id eſt ſole correptis proſunt. Viuas quoq; cremare: & cinerem earũ cum melle cretico iungi caligines utiliſſimum eſt. Iumentorum oculis membrana aſpidis quã exuerit cum adipe eiuſdẽ claritatem inunctis facit. Viperam uiuam in fictili nouo comburere addito fœniculi ſucco ad cyathum unũ & thuris mãna una atq; ita ſuffuſiones oculorum & caligines inungere utiliſſimũ eſt. Medicamẽtũ id echion uocatur. Fit & collyrium uipera in olla putrefacta uermiculiſq; enatis cum croco tritis. Exuritur in olla cum ſale quem lingendo claritatem oculorũ conſequuntur: & ſtomachi totiuſq; corporis tempeſtiuitates. Hinc etiam ſal pecori datur ſalubritatis cauſa: & in antidothũ contra ſerpentes additur. Et ad totidẽ. Quidam & uiperis utũtur in cibis. Primũ omniũ occiſæ ſtatim ſalem in os addi iubent donec liqueſcat humor quattuor digytorũ menſura utriq; præciſa: exemptiſq; interaneis diſcoquunt in aqua aut oleo ſale anetho & oĩbus aut ſtatim ueſcuntur: aut a pane colligunt ut ſæpius utanť. Ius præter ſupradicta pediculos e toto corpore expellit: prurituſq; etiam ſemmæ cutis. Effectum oſtendit & per ſe capitis uiperini cinis. Vtiliſſime cibos inungunt. Item adeps uiperinus. De felle non audacter ſuaſerim quæ p̃cipiunt: quoniam ut ſuo loco docuimus: non aliud eſt ſerpentium uenenũ. Anguium adeps erugini mixtus ruptas oculorũ partes ſanat: & membrant ſiue earũ ſenectus uernatione exuta ſi adfricetur claritatem oculorum facit. Vlulæ quoq; fel prædicať ad albugines ſuffuſiones caligines. Adeps ſimiliter ad claritatem Aquilæ: quam diximus pullos ad contuendum ſolem experiri: mixto felle cũ melle attico inunguntur nubeculæ & caligationes & ſuffuſionesq; oculorum. Eadem uis & in uulturino felle eſt cum porri ſucco & melle exiguo. Et item ĩ gallinacei felle alligato ad argema: & ad albugines ex aqua diluto. Itẽ ad ſuffuſiones oculorum maxime candidi gallinacei. Fimum quoq; gallinaceorũ dũtaxat rubrũ luſioſis illinendum monſtrant. Laudant & gallinæ fel ſed præcipue adipẽ contra puſtulas in pupillis. Hos ſcilicet eius rei gratia ſaginant. Adiuuat mirifice eruptas oculorũ tuniculas ammixto ſchiſto & hematite lapidibus. Fimum quoq; earum dũtaxat candidum oleo in uetere corneiſq; pyxidibus adſeruãt ad pupillarum albugines. Qua in mentione ſignificandum eſt pauones fimum ſuum reſorbere tradi inuidentes hoĩum utilitatibus. Accipiter decoctus in roſaceo efficaciſſimus ad inunctiões oĩum uitiorũ putatur. Item fimi eius cinis cum attico melle. Laudatur & milui iecur. Fimũ columbarũ ex aceto ad ægilopas. Similiter & ad albugines & cicatrices. Fel anſerinũ ſanguis anatũ contuſis oculis ita ut poſtea hyſopo & melle inungantur. Fel perdicũ cum mellis æquo põdere: per ſe uero ad claritatẽ. Dorcados Hippocratis ut putãt auctoritate adiicitur: qđ in argentea pyxide adſeruari iubẽt. Oua perdicũ in uaſe æreo decocta cum melle: ulceribus oculorũ & glaucomatis medenť columbarũ turturũ palũbium perdicum ſanguis oculis cruore ſuffuſis eximie prodeſt. In columbis maſculæ efficaciorem putant. Vena aũt ſub ala ad hunc uſum incidiťur: quoniã ſuo calore utilior eſt. Sup imponi oportet ſpleniũ e melle decoctum: lanamq; ſuccidã ex oleo & uino. Earũdem auium ſanguis nyctilopas ſanat. Et iecur ouium. Atq; ut in capris diximus efficacius fuluæ. Decocto quoq; eius oculos abluere ſuadent: & medulla dolores humoreſq; illinunt. Bubonis oculorũ cinis collyrio mixtus claritatẽ oculis facere promittiť. Turturis fimum albugines extenuat. Item cochlearũ cinis. Fimum cenchridis accipitrum generis hanc græci faciũt. Argema ex melle oĩbuſq; quæ ſupra ſcripta ſunt ſanãtur. Mel utiliſſimum oculis in quo ſunt apes immortuæ. Ciconiæ pullũ qui ederit: negatur annis continuis lippiturus. Item qui draconis caput habeat. Huiuſq; adipe & melle cum oleo uetere incipientes caligines diſcuti tradunt. Hirundinũ pullos plena luna excæcant: reſtitutaq; earũ acie capita comburunť. Cinere cum melle utunť ad claritatem & dolores ac lippitudines & ictus. Lacertas quoq; pluribus modis ad oculorũ remedia aſſumunt. Alii enim uiridem includunt nouo fictili ac lapillos qui uocatur cenidia: quæ & inguinum tumoribus adalligari ſolent: nouẽ ſingulos ſignis ſignantes: & ſingulos detrahunt per dies Nono emittunt lacertam. Lapillos ſeruãt ad oculorum dolores. Alii terram ſubſternunt lacertæ uiridi excecatæ: & una in uitreo uaſe annulos includunt ferro ſolido uel auro: cum recepiſſe uiſum laceratam apparuerit per uitrũ emiſſa ea annulis contra lippitudinem utuntur. Alii capitis cinere pro ſtibio ad ſcabritias. Quidam uiridem longo collo in fabuloſis naſcentẽ cõburunt & incipientem epiphoram inungunt. Et item galucomata. Muſtellæ etiam oculis pũctum erutis aiunt uiſum reuerti: eademq; quæ in lacertis & annulis faciunt. Serpentes oculũ dextrum adalligatum cõtra epiphoras prodeſſe ſi ſerpens uiua dimittatur. Lachrymantibus ſine fine oculis cinis ſtellionis capitis cũ ſtibio eximie medeť. Aranei muſcari tela: & præcipue ſpelunca ipſa impoſita fronti ad duo tempora: ita ut a puero impube & capiatur & imponať. Nec is triduo ſe oſtendat ei cui medeatur ne ue alteruter nudis pedibus terram attingat his diebus: mirabiliter epiphoras mederi dicunť. Albugines quoq; dicitur tollere inunctione araneus candidus longiſſimis ac tenuiſſimis pedibus contritus in oleo uetere. Sed is

etiam cuius craſſiſimum textū eſt in contignatiōibus fere adalligatus panno epiphoras ſanare traditur. Scarabei uiridis natura contuentiū uiſum exacuit. Itaq; gemmarū ſculptores contuitu eorū acquieſcunt. Aures purgat fel pecudis cū melle. Caniniq; lactis inſtillatio ſedat dolorem. Grauitatē adeps cum abſinthio & oleo uetere. Item adeps anſerinus. Quidam adiiciūt ſuccū cepæ & alii pari modo. Vtunt & per ſe ouis formicarū. Nāq; & huic animali eſt medicina: conſtatq; urſos ægros hoc cibo ſanari. Anſerū quoq; & oīum auium adeps præparatur: exemptiſq; uenis oībus patina noua fictili operta ī ſole: ſubdita aqua feruenti liquat. Siccaturq; lienis ſaccis ī fictili nouo repoſitus loco frigido minus putreſcit: addito melle. Muriū cinis cū melle inſtillatus: aut cū roſaceo decoctus auriū dolores ſedat. Si aliquod aīal in aurem intrauerit: p̄cipuum remedium eſt murinū fel aceto dilutū. Si aqua intrauerit: adeps anſerinus cū cepæ ſuco. Gliris detracta pelle: inteſtiniſq; exemptis decoquit melle in uaſe nouo. Sed medici malūt nardo decoqui uſq; ad tertias: atq; ita aſſeruari: deinde cū opus ſit ſtrigili tepefacta īfundere. Cōſtat deplorata auri um uitia eo remedio ſanari. Aut ſi terreni uermes adipe anſeris decocti īfundant. Itē ex arboribus rubri cū oleo triti exulceratis & ruptis auribus p̄clare medent. Lacerti inueterati in os pendētium addito ſale cōtuſi & ab ictu læſas aures ſanat. Efficaciſſime aūt ferrugineas maculas habētes. Lineis etiā per caudā diſtincte. Millepeda: ab aliis centipeda aut multipeda dicta: aīal eſt e uermibus terræ piloſum multis pedibus arcuatim repens tactuq; contrahens ſe: oniſcon græci uocāt: alii tilon. Efficaciter ſanat auriū dolores in cortice punici mali decoctū & porri ſucco. Addunt & roſaceū & in alterā aurem infundūt. Illā autem quæ nō arcuatur ſepa græci uocant: alii ſcolopendrā minorē pernicioſamq;. Cocleæ quæ ſunt in uſu cibi cū myrrha aut thuris polline appoſitæ. Itē minutæ & lacte fracturis auriū illinunt cū melle. Senectus ſerpentiū feruente teſta uſta inſtillat roſaceo ammixto contra oīa quidē uitia efficax: ſed contra grauiolentiā p̄cipue. Aut ſi purulentæ ſunt ex aceto. Melius cū felle caprino uel bubulo aut teſtudinis marinæ. Vetuſtior anno eadem mēbrana non pdeſt: nec hymbre perfuſa: ut aliqui putāt. Item aranei ſanies cū roſaceo: aut per ſe in lana uel cū croco. Auribus prodeſt grillus cū ſua terra effoſus & illitus. Magnā auctoritatem huic animal phibet Nigidius: maiorē magi: quoniā retro ambulet: terrāq; terebret: ſtridat noctibus. Venat eū formicæ circūligatæ capillo in cauernā eius cōiectæ efflato prius puluere ne ſeſe condat: & ita formicæ cōplexu extrahit. Vētris gallinaceorū mēbrana q̄ abiici ſolet iueterata & ī uino trita auribus purulētis calida īfundit. Gallinarū quoq; adeps. Eſt & quædā pinguitudo blattæ ſi caput auellat. Hāc tritam una cū roſaceo auribus mire pdeſſe dicunt. Sed lanā qua incluſerint poſt paulū extrahendā. Celerrime enim id pingue trāſire in aīal: fieriue uermiculū. Alii binas ternaſue in oleo decoctas efficaciſſime auribus mederi ſcribūt: & tritas in linteolo imponi contuſis. Hoc quoq; aīal inter pudenda eſt. Sed pp̄ am mirationē naturæ priſcorūq; curam totum in hoc loco explicādum. Plura eorū genera fecerunt. Molles quas ī oleo decoctas uerrucis efficaciter illini experti ſunt. Alterū genus milachrin appellauere circa molas fere naſcens. Has capite detracto attritas lepras ſanaſſe Muſa & pictor in exēplis reliquerūt. Tertium genus & odoris tedio inuiſum exacuta clune cū piſſeleo ſanare ulcera tradunt alias inſanabilia. Strumas panos diebus. xxi. impoſitas: percuſſa: contuſa: cacoethe: ſcabiem: furunculoſq; detractis pedibus & pennis. Nos hæc ēt auditu faſtidimus. At hercule Diodorus & morbo regio & ortopnoicis reſtitiſſe tradit cum reſina & mella. Tantum poteſtatis habet ars ea pro medicamento dandi quicqd uelit. Humaniſſimi eorum cinerem crematorum reſeruandum ad hos uſus in cornea pyxide cenſuere. Aut tritas clyſteribus infundendas ortopnoicis aut rheumaticis. Infixa utiq; corpori illitas extrahere conſtat. Mel utiliſſimum auribus quoq; eſt ī quo apes emortuæ ſunt. Parotidas comprimi columbinū ſtercus uel per ſe: uel cum farina hordeacea aut auenacea. Noctuæq; cerebrum uel iecur cum oleo infuſum auriculæ aut parotidæ. Multipeda cum reſinæ parte tertia illita. Grilli ſiue illiti ſiue adalligati. At reliqua morborum genera medicinaſq; ex iiſdem animalibus aut eiuſdem generis ſequenti dicemus uolumine.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER. XXX. PRAEFATIO.

De origine magicæ artis: quando & a quibus cœperit: & a quibus celebrata fuerit: & reliquæ ex animalibus medicinæ. CA. I.

MAGICAS VANITATES SAEPIVS QVIDEM ANTECEDENtis operis parte ubicūq; cauſæ locuſq; poſcebāt: coarguimus. Detegemus etiam nunc in paucis. Tamen res digna eſt de qua plura dicant uel eo ipſo quo fraudulentiſſima artium plurimū in toto terrarum orbe plurimiſq; ſæculis ualuit. Auctoritatem ei maximam fuiſſe nemo miretur: quandoquidem ſola artium tres alias imperioſiſſimas humanæ mentis complexa in unam ſe redegit. Natā primum e medicina nemo dubitat: ac ſpecie ſalutari irrepſiſſe uelut altiorem ſanctioremq; q̄ medicinam ita blandiſſimis deſideratiſſimiſq; promiſſis addidiſſet uires religionis: ad quas maxime etiānum caligat humanum genus. Atq; ut hoc quoq; ſuggeſſerit miſcuiſſe artes mathematicas nullo non auido futura de ſeſe ſciendi: atq; ea e cælo ueriſſime peti credente. Ita poſſeſſis hominum ſenſibus triplici uinculo in tantum faſtigii adoleuit: ut hodieq; etiā in magna parte gentium

prævaleat:& in oriente regum regibus imperet.Sine dubio illic orta in perſide a Zoroaſtre ut inter au/ ctores conuenit. Sed utrum unus hic tantum fuerit: an poſtea & alius non ſatis conſtat. Eudoxus qui inter ſapientiæ ſectas clariſſimam utiliſſimamq; eam intelligi uoluit.Zoroaſtrem hunc ſex milibus an norum ante platonis mortem fuiſſe prodidit.Sic & ariſtoteles. Hermippus qui de tota ea arte diligen/ tiſſime ſcribit:& uiries centum milia uerſuum a Zoroaſtre condita indicibus quoq; uoluminum eius poſitis explanauit.Etiam præceptorem a quo inſtitutum diceret tradidit Agonacem.Ipſum uero quin que milibus annorum ante troianum bellum fuiſſe. Mirum hoc in primis:duraſſe memoriam artęq; tam longo æuo commentariis non incredentibus:præterea nec claris nec continuis ſucceſſionibus cu/ ſtoditam.Iſtos enim quiſq; communi auditu ſaltem cognitos habet:qui ſoli cognominantur.Apuſco/ rum & Zaratum medos:babyloniumq; Marmaridium:& arabē.Hippocum : aſſirium uero Zarmo/ cenidam:quorum nulla extant monumenta maxime tamen mirum eſt in bello troiano tantum de ea arte ſilentium fuiſſe Homero:tantumq; operis ex eadem in Vlyxis erroribus:adeo ut totum opus non aliunde conſtet.Siquidem Protea & ſirenū cantus apud eum nō aliter intelligi uolūt.Circem utiq; & in ferorū euocationē ſolum hac agi.Nec poſtea quiſq; dixit.quonā modo ueniſſet telmeſum religioſiſſimā urbem quando tranſiliſſetq; ad theſſalas urbes:quarum cognomen diu optinuit in noſtro orbe alienæ gentis.Troianis itaq; temporibus quom Chironis medicinis contenta eſſet ſolo Marte fulminante. Mi ror equidē illis populis famā eius in tantū adhæſiſſe ut Menander quoq; litteraq; ſubtilitatibus peritus in eadem telmeſo genitus theſſalam cognominarit fabulam complexā ambages fœminaq; detrahenti/ um lunam.Orphea putarem e propinquo primum intuliſſe ad uicinas uſq; ſuperſtitiones ac medicinæ profectum:ſi non ex perſis eſſet uis tota:in thraciāq; magice delata fuiſſet.Primus q; extet:ut equidē in/ uenio commētatus de ea erat Hoſthanes.Xerſen regem perſarū bello:quod is græciæ itulit comitatus: ac uelut ſemina artis portentoſæ aſperſiſſe obiter interfecto quacūq; cōmeauerat mundo.Diligentiores paulo ante hunc ponūt Zoroaſtrem alium procōneſium.Quod certum eſt:hic maxime Hoſthanes ad rabiem non auiditatem modo ſcientiæ eius græcoq; populos egit.Quanq; animaduertam ſummā litte rarum claritatē gloriāq; ex ea ſcientia antiqtus & pene ſemp petitā. Certe pythagoras.Empedocles:De/ mocritus:Plato ad hanc diſcendam nauigauere:exiliis uerius q; peregrinationibus ſuſceptis.Hanc reuer ſi prædicauere:hanc in archanis habuere.Democritus Appollonicen Captidenē & Dardanum e phœni ce illuſtrauit uoluminibus Dardani e ſepulchro eius petitis:ſuis uero ex diſciplina eorū editis. Quæ re/ cepta ab aliis hominum atq; tranſiſſe per memoriam æque ac nihil in uita mirandum eſt.In tantum fi/ des iſtis faſq; omne deeſt:adeo ut ii qui cætera de uiro illo probant hæc opera eſſe inficiē eſt.Sed fruſtra. Hunc enim maxime affixiſſe animis eam dulcedinem cōſtat.Plerūq; miraculi & hoc pariter utraſq; ar/ tes effloruiſſe:medicinam dico:magicemq;:eadem ætate illam Hippocrate:hanc Democrito illuſtran/ tibus circa peloponneſiacum græciæ bellum: quod geſtum eſt a trecenteſimo urbis noſtre anno.Eſt & alia magice factio a Moſe etiamnum & iotapapela iudæis pendens:ſed multis milibus annorū poſt Zo/ roaſtrem.Tanto recentior eſt cypria.Nō leuem & Alexandri magni temporibus auctoritatem addidit profeſſione ſecūdus Hoſthanes comitatu eius exornatus.Planeq; quod nemo dubitet orbem terrarum peragrauit.Extant itaq; & apud italas gentes ueſtigia eius in.xii.tabulis noſtris aliiſq; argumentis : quæ priori uolumine expoſui.Dc.lvii.demum anno urbis Cn.Cornelio Lentulo.P.Licinio Craſſo conſ.ſena tuſconſultum factum eſt:ne homo immolaretur:palāq; in tempus ſiluit ſacri prodigioſi celebratio. Galli as utiq; poſſedit & quidem ad noſtram memoriā.Nāq; tiberi Cæſaris principatus ſuſtulit druidas eoq;: & hoc genus uatum medicorūq;.Quid ipſe ego hāc memorē artem occeanum quoq; tranſgreſſam:& ad naturæ inane peruectam in britanniam:quæ hodie eam attonite celebrat tantis cerimoniis:ut dediſ ſe perſis uideri poſſit.Adeo in toto mundo conſenſere q̄q̄ diſcordi & ſibi ignoto.Nō ſatis æſtimari pro/ deſt quātum romanis debeatur:qui ſuſtulere mōſtra:in quibus hominem occidere religioſiſſimū erat: mandi uero etiam ſaluberrimum.Vt narrauit Hoſthanes:ſpecies eius plures ſunt.

Vituperatio Neronis Cæſaris. CA. II.

Anq; & ex aq̄ ſphæris & ex aere & ſtellis & lucernis ac peluibus ſecuribuſq; & multis aliis mo/
n dis diuina ꝓmittit:præterea umbraq;:iferorūq; colloquia. Quæ omnia ætate noſtra princeps Nero uana falſaq; cōperit.Quippe nō citharæ tragicīq; cātus libido illi maior fuit. Fortuna re/ rum humanaq; ſumma geſtiēte in ꝓfundis animi uitiis:primūq; imperare diis cōcupiuit:nec quicq̄ ge/ neroſius uoluit.Nemo unq̄ ulli artium ualidius fauit.Ad hæc non opes illi defuere: nō uires: nō diſcēdi ingeniū aliaq; non patiente mūdo.Immenſum & indubitatū exemplū eſt falſæ artis quā dereliquit.Ne/ ro utināq; inferos potius & quoſcūq; de ſuſpitionibus ſuis deos cōſuluiſſet q̄ lupanaribus atq; ꝓſtitutis mandaſſet inqſitiones eas.Nulla ꝓfecto ſacra barbari licet feriq; riparus non mitiora q̄ cogitationes eius fuiſſent.Sæuius ſic nos repleuit umbris.Sunt q̄dam magis hfugia ueluti lentiginē habentibus non obſe qui numina ut cerni nō poſſint.Forte hoc in illo? Nihil membris defuit.Nā dies eligere certos liberum erat.Pecudes uero qbus non niſi ater colos eēt:facile.Nā hominem immolare etiam gratiſſimum. Ma/ gus ad eū Tiridates uenerat:armeniacū de ſe triūphū afferēs:& ideo ꝓuintiis grauis. Nauigare noluerat: quoniam expuere in maria:aliiſq; mortalium neceſſitatibus uiolare naturam eam fas non putant. Ma/ gos ſecum adduxerat.Magicis etiam cœnis eum initiauerat.Non tamen cum regnum ei daret hanc ab eo accipere artem ualuit.Proinde autem ita ꝓſuaſum ſit;inteſtabilem irritam inanē eſſe:habentē tamen quaſdā ueritatis umbras:ſed i iis ueneficas artes pollere:nō magicas.Quærat aliqs q̄ ſint mentiri ueteres

magi cum adoleſcentibus nobis uiſus. Appion grammaticæ artis prodiderit cynocephaliã hærbam: quæ in ægypto uocaretur oſirites diuinã & contra oía ueneficia. Sed ſi ea erueretur: ſtatim eum q eruiſſet: mori. Secꝫ euocaſſe umbras ad percontandum. Homerus qua patria quibuſcꝫ parentibus ganitus eſſet. Non tamen auſus profiteri quid ſibi reſpondiſſe diceret.

De talpis & reliquæ medicinæ per morbos digeſtæ in animalibus: quorum genera placida ſunt aut fera. CA. III.

Eculiare uanitatis ſit argumentum: cꝫ animalium cunctoꝝ talpas maxime mirãtur: tot modis a rerum natura dãnatas cæcitatis perpetuæ tenebris etiãnum aliis defoſſas ſepultiſcꝫ ſimiles. Nullis æquæ credunt extis. Nullũ religionis cappacius iudicant animal. Vt ſi quis cor eius recens palpitanſcꝫ deuorarit diuinationis & reꝝ efficiendaꝝ euentus ꝓmittant. Dentæ talpæ uiuæ axẽpto ſanari dentium dolores adalligato affirmãt. Cætero ex eo animali placita eoꝝ ſuis reddemus locis. Nec quicq̃ probabilius inuenietur q̃ muris aranei morſibus aduerſari eos: quoniã & terram ut diximus orbitis depreſſam auerſatur. Cæteꝝ dentium doloribus (ut iidem narrant) medetur canũ qui rabiem præferunt: capitum crematoꝝ cinis ſine carnibus inſtillatus ex oleo cyprio per aurẽ cuius e parte dolent. Caninus dens ſiniſter maximus circũſcarificato eo qui doleat: aut draconis os e ſpina. Itẽ enydridis. Eſt autem ſerpens maſculus & albus. Huius maximo dente circũſcarificant. At in ſuperiore dolore dos ſuperiores adalligant: e diuerſo inferiores. Huius adipe punguntur qui crocodilum captant. Dentes ſcarificant & oſſibus lacertæ e fronte luna plena exẽptis: ita ne terram attingãt. Colluũt caninis dentibus decoctis in uino ad dimidias ꝑtes. Cinis eoꝝ pueros tarde dẽtiẽtes adiuuat cũ melle. Fit eodẽ mõ & dẽti friciũ e caninis dẽtibus. Cinis e murino ſimo iditus: uel iecur lacertaꝝ aridũ. Anguinũ cor ſi mordeatur aut alligeť efficax habeť. Suntcꝫ iter eos q murẽ bis in mẽſe iubeãt madi: doloreſcꝫ ita caueri. Vermes tereni decocti in oleo infuſicꝫ auriculæ: cuius e parte doleant præſtant leuamentũ. Eorũdem cinis exeſis dẽtibus coniectus ex facili cadere eos cogit. Integros dolentes illitus iuuat. Cõburi autẽ oportet in teſta. Proſunt & cum mori radice in aceto ſcyllite decocti ita ut coluantur dentes. Is quocꝫ uermiculus qui in hærba quæ Veneris labrum appellatur inuenitur: cauis dentium inditus mire prodeſt. Nã erucæ braſſicæ eius contactu cadunt. Et e malua cimices infunduntur auribus cũ roſaceo. Arenulæ quæ inueniuntur in cornibus cochlearum cauis dentium inditæ ſtatim liberant dolore. Cocleaꝝ inanium cinis cum mura gingiuis prodeſt. Serpẽtis cum ſale in olla exuſtæ cinis cum roſaceo in cõtrariam aurem infuſus. Anguinæ uernationis mẽbrana cum oleo tædacꝫ reſina calefacta & auri alterutri infuſa. Adiiciunt aliq thus & roſaceum. Eademcꝫ cauis indita ut ſine moleſtia cadant præſtat: Vanum eſſe arbitror canis ortu angues cauda mẽbranam exuere: quoniam neutrũ in italia uiſum eſt. Multocꝫ minus credibile ĩ tepidis regionibus tam ſero exui. Hanc aũt uel inueteratam cum cæra cellerrime dentes euellere tradũt. Et dens anguiũ alligatus dolores minuit. Sunt qui & araneum animal ipſum ſiniſtra manu captũ tritũcꝫ in roſaceo: & in aurem infuſum cuius a parte doleat prodeſſe arbitrẽtur. Oſſiculis gallinaꝝ in parietẽ ſeruatis fiſtula ſalua adacto dente uel gingiua ſcarificata proiectocꝫ oſſiculo ſtatim dolorem abire tradunt. Itẽ ſimo corui lana adalligato: uel paſſeꝝ cum oleo calefacto & ꝓximæ auriculæ infuſo pruritum qdẽ itolerabilẽ facit. Et ideo utilius eſt paſſeris pulloꝝ ſarmentis crematoꝝ cinerem ex aceto infricare. Oris ſaporẽ emẽdari affirmant murino cinere cum melle ſi fricẽtur dentes. Admiſcent qdam marathri radices. Penna uulturis ſi ſcalpantur dentes acidum halitum faciunt. Hoc idem hiſtricis penna feciſſe ad firmitatem pertinet. Linguæ ulcera & labroꝝ hirũdines in mulſo decoctæ ſanãt. Adeps anſeris aut gallinæ rimas. Oeſypum cum galla araneoꝝ telæ candidæ: & quæ in trabibus paruæ texuntur. Si feruentia os intus exuſſerit: lacte canino ſtatim ſanabitur. Maculas in facie. Oeſypum cũ melle corſico quod aſperimũ habetur extenuat. Item ſcobem cutis in facie cum roſaceo impoſitum uellere. Quidam & butyrum addunt. Si uero uitiligines: ſint: fel caninum prius acu cõpunctas. Liuentia & fugillata pulmones arietum pecudũcꝫ in tenues confecti mẽbranas & calidi impoſiti: uel columbinum ſimum. Cutem in facie adeps anſeris uel gallinæ cuſtodit. Lichenas & murino ſimo ex aceto illinunt: & cinere herinacei ex oleo. In hac curatione prius nitro ex aceto faciem foueri præcipiunt. Tollit ex facie uitia & coclearum quæ latæ & minutæ paſſim inueniuntur cum melle cinis. Omnium quidem coclearum cinis ſpiſſat cal facit ſmegtica ui. Et ideo cauſticis commiſcetur pſoriſcꝫ & lepris & lentigini illinitur. Inuenio & formicas herculaneas appellatas quibus tritis adiecto ſale exiguo talia uitia ſanentur. Bupreſtis animal eſt rarum in italia: ſimillimum ſcarabeo longipedi. Fallit inter hærbas bouem maxime: unde & nomen inuenit: deuocatumcꝫ tacto felle ita inflãmat: ut rumpat. Hæc cum hircino ſeuo lichenas illita ex facie tollit ſmectica: ui ut ſupra dictum ẽ. Vulturinus ſanguis cum chameleonis albæ: quã hærbam eſſe diximus: radice & cedria tritus contentuſcꝫ braſſica lepras ſanat. Itẽ pedes locuſtaꝝ cũ ſeuo hircino triti. Varos adeps gallinaceus cũ cepa tritus & ſubactus. Vtiliſſimum & in facie ſæpe mel in quo apes ſint emortuæ. Præcipue tamen faciem purgat atcꝫ erugat cygni adeps. Stygmata delentur columbino ſimo ex aceto. Grauedinem inuenio finiri: ſi quis nare murinas oſculetur. Vua & faucium dolor mitigatur ſimo agnorum priuſq̃ hærbam guſtauerit in umbra arefacto. Vua ſucco cochleæ acu tranſfoſſæ illita: ut cochlea ipſa in fumo ſuſpendatur: Hirundinum cinere cum melle. Sic & tonſillis ſuccurritur. Tonſillas & fauces lactis ouilli gargarizatio adiuuat. Multipeda trita. Fimum columbinum cum paſſo gargarizatũ etiam cum fico arida ac nitro impoſitum extra aſperitatem faucium & diſtillationes leniunt. Cochleæ coq debent in lacte: dẽptocꝫ tantum terreno conteri: & in paſſo dari potui. Sunt qui aſtypaleicas

efficaciſſimas putent:& in iis ſmegma eaꝝ.Lenit & gryllus infricatus.Aut ſi quis manibus qbus eũ con triuerit:tõſillas attingat.Anginis felle anſerino cum elaterio & melle citiſſime ſuccurritur.Cerebro no/ ctuæ cinere hirundinis ex aqua calida poto.Huius medicinæ auctor eſt Ouidius poeta.Sed efficaciores ad oĩa quæ ex hirundinibus monſtrant:pulli ſilueſtriũ.Figura nidoꝝ eos deprehendit.Multo tamẽ ef/ ficaciſſime ripariaꝝ pulli.Ita uocant in ripaꝝ cauis nidificãtes.Sunt multi qui cuiuſcũq; hirũdinis pullũ edendũ cenſent:ut toto anno nõ metuatur id malũ.Srtangulatos cum ſanguine cõburunt in uaſe:& ci/ nerem cum pane aut potu dant.Quidam & muſtellæ cineres pari modo amiſcent.Sic & ad ſtrumæ re/ media.Dant & comitialibus quottidie potu.In ſale quoq; ſeruatæ hirundines ad anginã una drachma bibuntur.Cui malo & nidus earum mederi dicitur potus.Millepedam illini anginis efficaciſſimũ pu/ tant.Alii.xxi.tritas in aquæ mulſæ hemina dari per harundinẽ:quoniã dẽtibus tactis nihil proſunt.Tra dũt & murẽ cum uerbenaca excoctum:ſi bibatur is liquor:remedio eſſe.Et corrigiã caninam ter collo circũdatam.Fimũ columbinũ uino & oleo pmixtũ.Ceruicis neruis & opyſthotono ex milui nido ſur/ culis uitis adalligatus auxiliari dicitur. Srrumis exulceratis muſtellæ ſanguis.Ipſa decocta in uino: non tamen ſectis admouetur. Aiunt & in cibo ſumptum idem efficere. Vel cineri eius ſarmentis combu/ ſtæ miſcetur axungia.Lacertus uiridis adalligatur.Poſt dies.xxx.oportet alium adalligari.Quidam cor eius in argenteo uaſculo ſeruant.Ad fœminarum ſtrumas ueteres cochleæ cũ teſta ſua tuſæ illinuntur: maxime quæ frutetis adhærent.Itẽ cinis aſpidũ cũ ſeuo taurino iponitur.Anguinus adeps mixtus oleo Item anguiũ cinis ex oleo illitus:uel cum cæra.Ediſſe quoq; eos medios abſciſis utrinq; extremis artu/ bus aduerſus ſtrumas prodeſt.Vel cinerẽ bibiſſe in nouo fictili ita crematorum.Efficacius multo inter duas orbitas occiſorum.Et gryllum illinire cum ſua terra defoſſum ſuadent.Itẽ ſimũ colũbaꝝ per ſeſe: uel cũ farina hordeacea:uel auenacea ex aceto.Talpæ cinere ex melle illinere. alii iecur eiuſdẽ cõtritũ iter manus illinunt:& triduo nõ abluunt.Dextrum quoq; pedẽ eius remedio eſſe ſtrumis affirmant. Alii p/ cidunt caput:& cum terra a talpis excitata tuſum digerunt in paſtillos pyxide ſtagnea:& utuntur ad oĩa quæ intumeſcunt:& quæ apoſtemata uocant:quæq; in ceruice ſunt.Veſciq; ſuilla tunc uetant.Tauri uo cant ſcarabei terreſtres.Rircino ſimiles:nomẽ cornicula dedẽt:Alii pediculos terræ uocãt.Ab iis quoq; terram egeſtam illinunt ſtrumis & ſimilibus uitiis:& podagris Triduo nõ abluunt:prodeſtq; hæc me/ dicina in annũ.Omniaq; his aſcribunt quæ nos in gryllis retullimus.Quidam & a formicis terra ege/ ſta ſic utuntur.Alii uermes terrenos totidem quot ſunt ſtrumæ adalligant:pariterq; cum iis areſcunt. Alii uiperam circa canis ortũ circuncidunt:ut dicimus.Dein mediam cõburunt.Deinde cinerem eum dant bibendum ter ſeptenis diebus quantum præhenditur ternis digytis.Si ſtrumis medentur.Aliqui uero circunligant eas lino:quo præligata infra caput uipera pependerat:donec exanimaretur.Et mille/ pedis utuntur addita reſinæ terebinthinæ parte quarta.Quo medicamento omnia apoſtemata curari iubent.Humeri doloribus muſtellæ cinis cum cæra medetur.Ne ſint malæ hirſutæ formicarum oua pueris infricata pſtant. Item mangonibus ut lanugo tardior ſit pubeſcentiũ ſanguine e teſticulis agnoꝝ qui caſtrant.Qui euulſis pilis illitus & cõtra uirus proficit.Præcordia uocamus uno nomine exta in ho mine:quorum & dolore cuiuſcũq; partis ſi catulus lactens admoueat:apprimaturq; iis partibus:trãſire in eũ morbus diciturq;.Idq; exenterato perfuſoq; uino deprehendi uitiato uiſcere illo qd doluerit hoĩs & obrui.aliis religio eſt.Si quoq; quos melitheos uocamus:ſtomachi dolorem ſedant applicat ſæpius. Tranſireq; morbos ægritudine eoꝝ intelligit:plerũq; & morte.Pulmonũ uitiis medentur & mures: maxime africani detracta cute in oleo & ſale decocti:atq; in cibo ſumpti.Eadẽ res & purulentis uel cruẽ tis excreationibus medet.Præcipue uero cochleaꝝ cibus ſtomacho.In qua eas ſubferuefirri tacto cor/ pore earum oportet:mox in pruna torreri nihil addito:atq; ita e uino garoq; ſumi:præcipue africanas. Nuper hoc compertum plurimis prodeſſe.Id quoq; obſeruãt:ut numero impari ſumant. Virus tamẽ earum grauitatem halitus facit.Proſunt & ſanguinem excreantibus dempta teſta tritæ aquæ potu.Lau datiſſimæ ex iis olitanæ.Ex iis olitanæ aſtypaleicæ:Siculæ modice:quoniã magnitudo duras facit:& ſi ne ſucco.Baleariçæ quas cauaticas uocant:quoniã in ſpeluncis naſcuntur.Laudatæ & ex inſulis capi ea/ rũ.Nullæ earum autem cibis gratæ:neq; ueteres:neq; recentes.Fluuiatiles & albæ uirus habent:necnon ſilueſtres:ſtomacho inutiles:aluum ſoluunt.Item omnes minutæ.Contra marinæ ſtomacho utiliores Efficaciſſimæ tamen in dolore ſtomachi.Laudatiores traduntur:quæcunq; uiuæ cum aceto deuora/ tæ.Præterea ſunt quæ aceratæ uocantur late multifariã naſcentes:de quaꝝ uſu ſuis dicemus locis. Gal/ linaceorum uentris mẽbrana inueterata & inſperſa potioni diſtillatiões pectoris & humidã tuſſim:uel recẽs toſta lenit.Cocleæ crudæ tritæ cũ aquæ tepidæ cyathis tribus ſi ſorbeãtur:tuſſim ſedant. Diſtilla/ tiones ſedat & canina cutis cuilibet digyto circũdata.Iure pdicũ ſtomachus recreat.Iocineq; doloribus medet muſtella ſilueſtris ĩ cibo ſumpta uel iocinera eius.Itẽ uipera porcelli mõ inaſſata Suſpiriioſis mul tipedæ ita ut ter ſeptenæ in attico melle diluant:& p harundinẽ bibant.Omne.n.uas eaꝝ nigreſcit cõ/ tactu.Quidã torrent ex iis ſextariũ in patina donec candidæ fiant excoquũt.Tunc mel ĩmiſcent.Alii cẽ/ tipedã necant:& ex aqua calida dari iubent.Cochleæ in cibos iis quos linquit animus:aut quoꝝ aliena/ tur mens:aut qbus uertigines fiunt:ex paſſi cyathis tribus ſingulæ contritæ cũ ſua teſta & calefactæ in potu datæ diebus plurimũ nouẽ.Aliqui ſingulas prima die dedere:ſequẽti binas:tertio ternas: quarto duas qnto unã.Sic & ſuſpiria emendant & uomicas.Eſſe animal locuſtæ ſimile ſine pẽnis:quod troxa/ lis græce uocatur:latinũ nomen nõ habet.Aliqui arbitrãtur auctores nec pauciores hoc eſſe quod gryl/ lus uocet.Ex iis uiginti torreri iubent:ac bibi emulſa contra ortopnoneas: ſanguinemq; expuentibus.

Eſt qui cochleis illotis quibuſdam protropū infundat:uel marinam aquam ita decoquat: & in cibo ſumat:aut ſi tritæ cum teſtis ſuis ſumantur cum protropo. Sic & tuſſi medentur ac uomicas priuatim ſanant melle in quo apes ſint emortuæ. Sanguinem reiicientibus pulmo uulturinus uitigineis lignis combuſtus adiecto flore mali punici ex parte dimidia. Item cotoneorū liliorumq; iiſdem portionibus potus mane atq; ueſperi e uino ſi febris abſit. Sin minus:ex aqua i aqua cotonea decocta ſunt. Pecudis lyen recens magicis præceptis ſuper dolentem lyenem extenditur:dicente eo qui medeatur:lyeni ſe remedium facere. Poſt hæc iubent eū in pariete dormitorii eius tectoue includi & obſignari annulo ter:nouieſq; carmē dici. Caninus ſi uiuenti exprimatur & in cibo ſumatur:liberat eo uitio. Quidam recēti ſuper illigant. Alii duorū deorū catuli ex aceto ſcyllitico dant ignoranti fel:uel herinacei lyenem. Item cochlearū cinerem cum ſemine lini & urticæ addito melle donet perſanet. Eliberat & lacerta uiridis eo dolore uiua in olla ante cubiculum dormitorii eius cui medetur ſuſpēſa:ut egrediēs reuertēſq; attingat manu. Cinis e capite bubonis cum unguento. Mel i quo apes ſunt emortuæ. Araneus & maxime qui lycos uocatur. Vpupæ cor. In lateris doloribus laudatur & coclearum cinis in ptiſana decoctarū:quæ & per ſe illinuntur. Canis rabioſi caluariæ cinis potioni inſpergit. Lumborū dolori ſtellio trāſmarinus capite ablato & inteſtinus decoctus in uino cum papaueris nigri denarii pōdere dimidio eo ſucco bibitur. Lacertæ uirides deciſis pedibus & capite in cibo ſumuntur. Cochleæ tres contritæ cum teſtis ſuis atq; in uino decoctæ cum piperis granis. xv. Aquilæ pedes uellunt in aduerſum a ſuffragineta:ut dexter dexteræ partis doloribus adalligetur:ſiniſter leuæ. Multipeda quoq; quā oniſcon appellauimus medetur denarii pondere ex cyathis duobus pota. Vermē terraneam catillo ligneo ante fiſſo & ferreo uincto ipoſitum aqua excepta pfundere & defodere unde effoderis magi iubent:mox aquā bibere catillo:mire id prodeſſe iſchiadici:affirmantes. Dyſentericos recreāt fœmina pecudū decocta cū lini ſemine aqua pota. Caſeus ouilus uetus. Seuum ouium decoctum in uino auſtero. Hoc & ileo medet. Et tuſſi ueteri. Dyſentericis ſtellio tranſmarinus ablatis inteſtinis & capite pedibuſq; accute decoctuſq; & i cibo ſumptus. Cochleæ duæ cū ouo utraq; cū putamine cōtrita:atq; in uaſe nouo addito ſale & paſſi cyathis duobus:aut palmarum ſucco & aquæ cyathis tribus ſubferuefactis & in potu datis. Proſunt & cōbuſtæ ut cinis earū bibatur in uino addito reſinæ momento. Cochleæ nudæ de quibus diximus in africa maxime inueniuntur:utiliſſimæ dyſentericis. Quinæ cōbuſtæ cū denarii pōdere dimidii acaciæ. Exq; eo cinere dant coclearia bina in uino myrtite:aut quolibet auſtero cū pari mō calidæ. Quidā oībus africanis ita utuntur. Alii totidē africanas:uel latas infundūt potius. Et ſi maior fluctio ſit addunt acaciā fabæ magnitudine. Senectus anguiū dyſentericæ & tenaſmis in ſtagneo uaſe decoqtur cum roſaceo. Vel ſi in malo cum ſtagno illinitur. Ius e gallinaceo iiſdē medetur:ſed ueteris gallinacei uehementius. Salſum ius aluum cit. Mēbrana gallinarū toſta & data i oleo ac ſale cœliacorum dolores mulcet. Abſtinere autē frugibus ante & gallinā & hominem oportet. Fimum columbinum toſtum potumq;. Caro palumbi in aceto decocta dyſentericis & cœliacis medetur. Turdus inaſſatus cum myrti baccis dyſentericis. Item merulæ. Item medetur mel in quo ſint imortuæ apes decoctum. Grauiſſimum uitium. Ileos appellatur. Huic reſiſti aiunt diſcerpti ueſpertilionis ſanguine. Etiam illito uentre ſubuenire. Reſiſtit & cochlea ſicut diximus in ſuſpiriofis temperata. Item cinis earum quæ uiuæ crematæ ſint potus ex uino auſtero. Gallinaceorum iecur aſſum cum uentriculi membrana:quæ abiici ſolet inueterata:ammixto papaueris ſucco. Alii recentem torrent ex uino bibendam. Ius perdicum & per ſe uentriculus contritus ex uino nigro. Item palumbus ferus & e poſca decoctus. Lyen pecudis toſtus & in fimo tritus. Fimum columbinum cum melle illitū. Oſſifragi uenter arefactus & potus iis qui cibos non conficiunt utiliſſimus:uel ſi manu tantum teneāt capientes cibum. Quidamq; adalligant ex hac cauſa ſed continuare non debent. Maciem enim facit. Si ſtit anatum maſculatum ſanguineis. Inflationem diſcutit coclearum cibus. Tormina ſanat lyen ouium toſtus:atq; e uino potus. Palumbus ferus ex poſca decoctus. Apodes ex uino. Cinis ibidis ſine pennis crematæ potus. Quod præterea traditur in torminibus. Mirum eſt ante appoſita uentri tranſire morbū: anatemq; emori. Tormina & melle curantur in quo ſunt apes immortuæ decocto. Coli uitium efficaciſſime ſanatur ab aue galerita aſſa in cibo ſumpta. Quidam in uaſe nouo cum plumis exuri iubent:cōteriq; in cinerem:bibiq; ex aqua coctum cochlearibus ternis per quatriduum. Quidam cor eius adalligari fœmini. Alii recenſq; tepenſq; adhuc deuorari. Conſularis aſpernatum domus eſt:in qua alter e fratribus colo liberatus eſt aue hac in cibo ſumpta:& corde eius in armilla aurea icluſo:alter ſacrificio quodam facto crudis laterculis ad formam camini:atq; ut ſacrum peractum erat obſtructo ſacello. Vnum eſt oſſifrago inteſtinum mirabili natura omnia deuorata conficienti. Huius partem extremam adalligatam prodeſſe contra colū conſtat. Sicut oculi interraneorum morbi:de quibus mirum proditur. Si catuli prius q̄ uideant applicent triduo ſtomacho maxime ac pectori:& ex ore ægri ſuctum lactis accipiant:tranſire uim morbi:poſtremo examinari:diſſectiſq; palā fieri ægri cauſas. Mori & humari debere eos obrutos terra. Magi quidem ueſpertilionis ſanguine contacto uentre in totum annū caueri dolorem tradunt. Aut in dolore ſiquis aquam per pedes fluentem haurire ſuſtineat. Murino fimo cōtra calculos illinire uentrem prodeſt. Herinacei carnem iucūdam eſſe aiunt:ſi capite percuſſo uno ictu interficiatur prius in ſe urinam reddat. Eos q carnē ederint ſtranguriæ morbū cōtrahere minime poſſe. Hæc uero ad hunc modū occiſa ſtillicidia ueſicæ emendat. Item ſuffitus ex eodem. Quod ſi urinam in ſe retinuerint:eos q carnē ederint:ſtranguriæ morbū contrahere traditur. Iubent & uermes terrenos bibi ex uino aut paſſo ad cōmuniēdos calculos:uel cochleas decoctas uti ſuſpirioſis. Eaſdē exēptis teſtis tritiſq;

tres in uini cyathis bibi:ſequenti die duas:tertia die unam:ut ſtilliciḋia urine emendent. Teſtarum uero inanium cinere ad calculos pellẽdos. Item hydri iecur bibi. Vel cinerẽ ſcorpionũ aut pane ſumi. Vel ſiqs cum locuſta edit. Lapillos qui in gallinaceoꝝ ueſica:aut in palũbium uentriculo inueniant conteri & potioni inſpergi. Itẽ membranã e uentriculo gallinacei aridam:uel ſi recẽs ſit toſtã. Fimũ quoq; palũbium in faba ſumi cõtra calculos & alias difficultates ueſicæ. Similiter plumaꝝ cinerem palũbinum ferorum ex aceto mulſo. Et intoſtinoꝝ ex iis cineré cochlearibus tribus e nido hirũdinum. Grillum dilutũ aqua calida. Oſſifragi uentrẽ arefactũ. Turturis fimũ imulſo decoctum:uel ipſius decoctæ ius. Turdos quoq; ediſſe cũ baccis myrti prodeſt urinæ. Cicadas toſtas in patellis. Millepedã oniſcon bibiſſe: & ĩ ueſicæ doloribus decoctum agninoꝝ pedũ. Aluum cit & gallinaceoꝝ decoctũ ius: & acria mollit. Cit & hirundinum fimũ adiecto melle ſubditũ. Sedis uitiis efficaciſſima ſunt oeſipum. Quidã adiiciunt pompholigẽ & roſaceum. Canini capitis cinis ſenecta ſerpentis ex aceto ſi rhagades ſint. Cinis fimi canini candidi cũ roſaceo. Aiuntq; inuentũ Aeſculapii eẽ:Et eodem uerrucas efficaciſſime tolli. Murini fimi cinis. Adeps cygni. Adeps bouis. Procidentia alui. Succus cochleaꝝ punctis euocatus illita depellit. Attritis medetur cinis muris ſiluatici cum melle uel herinacei uel ueſpertilionis. Et anſerinus cum cerebro & alumine & oeſipo. Fimum columbinum cũ melle. Condylomatis priuatim araneus dempto capite pedibuſq; infricatus. Ne acria perurant adeps anſerinus cum cæra punica cæruſa roſaceo. Adeps cygni. Hæc & hemorrhoidas ſanare dicuntur Iſchiadicis cochleas crudas tritas cum uino amineo & pipere potu prodeſſe dicunt. Lacertam uiridem in cibo ablatis pedibus interaneis capite. Sic & ſtellionem adiectis huic papaueris nigri obolis tribus. Ruptis conuulſis fel ouium cum lacte mulierum. Verendoꝝ formicationibns uerruciſq; medetur arietini pulmonis inaſſati ſanies. Cæteris uitiis uellerum eius uel ſordidorum cinis ex aqua. Seuum ex omento pecudis & præcipue a renibus ammixto cinere pumicis ex ſale. Lana ſuccida ex aqua frigida. Carnes pecudis cõbuſtæ ex aqua. Mulæ ungularum cinis. Dentis caballini cõtuſi farina inſperſa. Teſtibus uero farina ex oſſibus canini capitis ſine carne tuſis. Si decidat teſtium alter: ſpumam cochlearum illitam remedio eſſe tradunt. Tetris ibi ulceribus & manantibus auxiliantur canini capitis recentis cineres. Cochleæ latæ paruæ contritæ ex aceto uel cinis eius. Mel in quo apes ſunt emortuæ cũ reſina. Cochleæ nudæ quas in africa gigni diximus tritæ cum thuris polline & ouorum albo. xxxq;. die reſoluunt. Aliqui pro thure bulbum amiſcent. Hydrocelicis ſtelliones mire prodeſſe traduntur capite pedibus interaneiſq; demptis:reliquum corpus inaſſatum. In cibo id ſæpius datur. Sicut ad urinæ incõtinentiam. Caninum adipem cum alumine ſciſſofabæ magnitudine. Cochleas africanas cum ſua carne & teſta crematas poto cinere. Anſerum trium linguas inaſſatas in cibo. Huius rei auctor eſt. Anaxilaus. Panos aperit ſeuũ pecudũ cũ ſale toſto. Murinũ fimũ ammixto thuris polline:ſandaraca impoſita diſcutit:Lacertæ cinis:& ipſa diuiſa impoſita. Item multipeda cõtrita:ammixta reſina terebinthina ex parte tertia. Quidam & ſinopidem ammiſcent. Cochleæ cõtuſæ & per ſe cinis inanium cochlearũ cæræ mixtus diſcuſſoriam uim habet. Fimum colũbarum per ſeſe:uel cum farina hordeacea:aut auenacea illitũ. Cantharides mixta calce panos ſcapelli uice auferũt. Inguinũ tumorem cochleæ minutæ cum melle illitæ leniunt. Varices ne naſcant:lacertæ ſanguine pueris crura ieiunis a ieiuno illinuntur. Podagras lenit oeſipũ cum lacte mulieris & cæruſſa. Fimũ pecudũ quod liquidum reddunt. Pulmones pecudum. Fel arietis cum ſeuo muris diſſecti impoſiti. Sanguis muſtellæ cum plantagine illitus & uiuæ combuſtæ cinis ex aceto & roſaceo ſi penna illinat. Vel ſi cæra & roſaceum ammiſceatur fel caninum ita ne manu attingatur:ſed penna illinatur. Fimum gallinarum uermium terrenorum cinis cum melle: ita ut tertio die ſoluantur. Alii ex aqua illinire malunt. Alii ipſo aceto menſura cum mellis cyathis tribus pedibus ante roſaceo perunctis. Cochleæ latæ potæ tollere dicuntur pedum & articulorum dolores. Bibuntur aũt binæ in uino tritæ. Eædem illinuntur cum helſines hærbæ ſucco. Quidam ex aceto intriuiſſe contenti ſunt ſale. Quidam ſale cum uipera crematis in olla noua & ſæpius ſumptis aiunt podagra liberari. Vtile eſſe & adipe uiperino pedes perungi. Et de miluo affirmant:ſi inueterato tritoq; quantum tres digyti capiant bibatur ex aqua. Aut ſi pedes ſanguinem cum urtica uel pennis eorum cum primum naſcẽtur tritis cum urtica. Quin & fimus eoꝝ arcularibus doloribus illinit. Item cinis muſtellæ aut cochlearum & cum amylo uel tragacantho. Incuſſos articulos aranei telæ cõmodiſſime curant. Sunt qui cinere earum uti malint ſicut fimi colũbini cinere:cum polenta & uino albo. Articulis luxatis prælentaneũ eſt & ſeuum pecudis cum cinere & capillo mulierũ. Pernionibus quoq; imponit ſeuum pecudum cum alumine. Canini capitis cinis aut fimũ murinũ. Quod ſi putrida ſint ulcera cæra ad cicatricem perducunt:uel gryllorum crematoꝝ fauilla ex oleo. Item muris ſiluatici cum melle. Vermiũ quoq; terrenoꝝ cũ oleo uetere. Et cochleæ quæ nudæ inueniuntur. Vlcera omnia pedum ſanat cinis earum quæ uiuæ combuſtæ ſint. Fimiq; gallinacei cinis exulcerationes colũbini fimi cinis ex oleo. Attritus etiam calciamentoꝝ ueteris ſoleæ crematæ cinis. Agninus pulmo & arietis ſanant. Dentis caballini contuſi farina priuatim ſubleuat. Lacertæ uiridis ſanguis ſubtritus & hominũ & iumentoꝝ pedes ſublitus ſanat. Clauos pedum urina muli mulæue cum luto ſuo illita. Fimũ ouium. Iecur lacertæ uiridis:uel ſanguiffloco impoſitus. Vermes terreni ex oleo. Stellionis caput cum uiticis pari modo tritũ ex oleo. Fimũ colũbinum decoctũ ex aceto. Verrucas uero omniũ generum urina canis recens cum ſuo luto illita. Fimi canini cinis cum cæra. Fimum ouium. Sanguis recẽs murinus illitus:uel ipſe mus diuulſus. Herinacei fel. Caput lacertæ uel ſanguis uel cinis totius. Mẽbrana ſenectutis anguinũ. Fimũ gallinaceũ cum oleo & nitro. Cãtharides cũ uua taminia itritæ exedũt. Sed ita eroſas aliis quæ ad p̃ſananda ulcera mõſtrauimus

turari oportet. Nunc autem reuertemur ad ea quæ totis corporibus medẽda ſunt. Fel canis nigri maſculi amuletum eſſe magi dicunt domus totius. Suffitæ eo purificatæue contra omnia mala medicamẽta. Item ſanguine canis reſperſis parietibus genitaliq; eius ſub limine ianuæ defoſſo. Minus mirentur hæc qui ſciunt fœdiſſimum animal q̃tũ magnificent ricinum: quoniã uni nullus ſit exitus ſaginæ nec finis alia q̃ morte: diutius in fame uiuenti. Septenis ita diebus duraſſe tradunt. At in ſacietate paucioribus de hiſcere. Sunt qui hũc ex aure ſiniſtra canis omnes dolores ſedare adalligatum. Funditum in augurio uitalium habent. Nam ſi æger ei reſpõdeat qui intulerit a pedibus ſtanti: interrogantiq; de morbo ſpem uitæ certam eſſe. Moriturum nihil reſpondere. Adiiciunt ut euellatur ex aure leua canis: cui non ſit alius q̃ niger color. Nigidus fugere tota die canes conſpectum eius qui e ſue id animal euellerit ſcriptum reliquit. Rurſus magi tradunt lymphatos ſanguinis talpæ aſperſura reſipiſcere. Eos uero qui a noctur nis diis fauniſq; agitent: draconis lingua & oculis & felle: inteſtiniſq; in uino & oleo decoctis: ac ſub diuo noctu refrigeratis perunctos matutinis ueſpertiniſq; liberari perfrictionibus. Remedio eſſe tradit. Nicãder amphiſibenam mortuam adalligatam uel pellem tantum eius. Quinimmo arbori quæ cædatur adalligata non algere cædentes: faciliuſq; ſuccidere. Itaq; ſola ſerpentium frigori ſe cõmittit prima omnium procedens & ante cuculi cantum. Aliud eſt cuculo miraculum: quo quis loco primum audiat alitem illam ſi dexter pes circunſcribatur: ac ueſtigium id defodiatur: non gigni pulices ubicunq; ſpargat. Paralyſin cauentibus pinguia glyrium decoctorum & ſoricum utiliſſima tradunt eſſe. Millepedas ut in anginis diximus potas. Phtiſin ſentientibus lacertam uiridem decoctam in uini ſextariis tribus ad cyathum unum ſingulis cochlearibus ſumptis per dies donec cõualeſcãt. Cochlearum cinerem potum in uino. Comitialibus morbis oeſippum cum myrrhæ momento & uini cyathis duobus dilutũ magnitudine nucis auellanæ a balneo potum. Teſticulos arietinos inueteratos tritoſq; dimidio denari ponderе in aqua uel lactis aſini hemina. Interdicitur uini potus quinis diebus ante & poſtea. Magnifice laudatur & ſanguis pecudum potus. Item fel cum melle præcipue agninum. Catulus lactens ſumptus abſciſo capite pedibuſq; ex uino & myrrha. Lyen mulæ potus in oxymelite cyathis tribus. Stellionis trãſmarini cinis potus in aceto. Tunicula ſtellionis quã eodẽ modo ut anguis exuit pota. Quidam & ipſum harũdine exteratum inueteratumq; bibendum dedere. Alii in cibo in ligneis uerubus inaſſatum. Opere pretium eſt quõ præcipiatur ſcire cum exuitur membrana hyberna alias deuoranti eam: quoniam nullum animal fraudulentius inuidere homini tradunt. Inde ſtellionum nomen aiunt in maledictum trãſlatum. Obſeruant cubile eius æſtatibus. Eſt autẽ in locis hoſtiorum feneſtrarumq; aut cameris ſepulchriſue, ibi uere incipiente fiſſis harundinibus textas opponũt caſas: quarum anguſtis etiam gaudet: eo facilius exuens circũdatũ torporem. Sed eo derelicto nõ poteſt remeare. Nihil ei remedio in comitialibus morbis præfert. Prodeſt & cerebrum muſtellæ inueteratũ potũq;: & iecur eius. Teſticuli uuluæq; aut uentriculus inueteratus cum coriandro: ut diximus: itẽ cinis: Silueſtris uero tota in cibo ſumpta. Eadem omnia prædicant ex uipera. Lacerta uiridis cũ condimentis quæ faſtidium abſtergant: ablatis pedibus & capite. Cochleæ cinis addito ſemine lini & urticæ cum melle inunctos ſanat. Magis placet draconis cauda in pelle dorcadis alligata ceruinis neruis. Vel lapilli e uentre pullo hirundinum ſiniſtro lacerto annexi. Dicuntur. n. excluſo pullo lapillum dare. Quod ſi pullus is detur incipienti in cibo: quem primum peperit: cum quis primũ tentatus ſit: liberat eo malo. Poſtea medetur hirundinum ſanguis cum thure: uel cor recens deuoratum. Quin & e nido earum lapillus impoſitus recreare dicit confeſtim: & adalligatus perpetuo tueri. Prædicatur & iecur milui deuoratum: & ſenectus ſerpentiũ. Iecur uulturis tritum cũ ſuo ſanguine ter ſeptenis diebus potum. Cor pulli uulturini adalligatum. Sed & ipſum uulturem in cibo dari iubent: & quidem ſatiatum humano cadauere. Quidam pectus ei bibendum cenſent: & in cerrino calice. Aut teſtes gallinacei ex aqua & lacte antecedente quinq; die abſtinentia uini ob id inueteratos. Fuere & qui. xx. unam muſcas ruffas: & quidem emortuas in potu darent: infirmioribus pauciores. Morbo reſiſtunt regio ſordes aurium: aut mammarum pecudis denarii pondere cum myrrhæ momento & uini cyathis duobus. Canini capitis cinis in mulſo. Multipeda in uini hemina. Vermes terreni in aceto mulſo cum myrrha. Gallina ſi ſit luteis pedibus prius aqua purificatis: dein cum lutis uino quod bibatur. Cerebrum perdicis: aut aquilæ in uini cyathis tribus. Cinis plumarum: aut interraneorum palũbi ſed in mulſo ad cochlearia trita. Paſſerum cinis ſarmentis crematorũ cochlearibus duobus in aqua mulſa. Auis icterus uocatur a colore: quæ ſi ſpectetur: ſanari id malum tradunt & auem mori. Hanc puto latine uocari galgulum. Phreneticis prodeſſe uidetur pulmo pecudum calidus circa caput alligatus. Nam nõ modo muris cerebrum dari potui ex aqua: aut cinerẽ muſtellæ: uerũ etiã inueteratas herinacei carnes quis poſſit furẽti ẽt ſi certa ſit medicina? Bubonis quidem oculorum cinerem inter ea quibus prodigioſe uitam ludificantur: acceperim. Præcipueq; febrium medicina placitis eorum renuntiat. Nãq; & in. xii. ſigna digeſſere eam ſole tranſmeante: iterũq; luna: qđ totum abdicandum paucis exẽplaribus docebo. Siqdẽ crematis tritiſq; cũ oleo perungi iubent ægros: cũ geminos trãſit ſol criſtis: & auribus & unguibus gallinaceorũ. Si luna raſis barbis eorũ. Si uirginem alteruter hordei granis. Si ſagittariũ ueſpertilionis alis. Si leonẽ luna tamaricis frõde: & adiiciũt ſatiuæ. Si aquariũ e buxi carbonibus tritis. Ex iſtis cõfeſſa aut certe ueriſimilia ponemus: ſicut eletargũ olfatoriis excitari. Inter ea fortaſſis muſtellæ teſticulis inueteratis: aut iocinere uſto. Is quoq; pulmonẽ pecudis calidũ circa caput adalligari putãt utile. In q̃rtanis medicinæ clinice ꝓpe modũ nihil pollet. Quãobrẽ plura eorũ remedia ponemus. Primũq; cũ quẽ adalligari iubẽt puluerẽ: i quo ſe accipiter uolutauerit lino rutilo i linteolo.

Canis nigri dentem lōgiſſimum. Pſeudophecen uocant ueſpā: quæ ſingularis uolitat. Hanc ſiniſtra manu apprehenſam ſubnectunt. Alii uero quam quis eo anno uiderit primam. Viperæ caput abſciſum in linteolo: uel cor uiuentis exemptū. Muris roſtellum auriculaſq; ſummas roſeo pāno: ipſumq; dimittūt. Lacertæ uiridis dextrū oculū effoſſum mox cū capite ſuo deciſo in pellicula caprina. Scarabeus q pilulas uoluit. Propter hūc ægypti magna pars ſcarabeos inter numina colit curioſa. Appionis interpretatione qua colligit ſolis operum ſimilitudinē huic animali eſſe ad excuſandos gentis ſuæ ritus. Sed & alliū adalligant magi cui ſunt cornicula reflexa ſiniſtra manu collectū. Tertiū q uocatur fullo albis guttis diſſectū utriq; lacerto adalligant. Cætera ſiniſtro. Cor anguinū ſiniſtra manu exemptū uiuentibus. Scorpionis caudæ quattuor articulos cū aculeo panno nigro: ita ut nec ſcorpionem dimiſſum: nec eū q alligauerit: uideat æger triduo. Poſt tertiū circuitū id cōdat. Erucam in linteolo ter lino circūdant totidem modis ad ſingulos dicentes quare faciant: qui medebunt. Limacem in pelliculam uel quattuor limacum capita præciſa harundine. Multipedam lana inuolutā. Vermiculos ex qbus tabani fiunt: ante q̄ pennas germinent. Alios e ſpinoſis frutetis lanuginoſos. Quidam ex illis quaternos incluſos iuglandis nucis putamine adalligant. Cochleaſq; quæ nudæ inueniunt. Stellionē incluſum capſulis ſubiiciunt capiti: & ſub deceſſu febris emittunt. Deuorari autem iubent cor mergi marini ſine ferro exemptū: inueteratūq; cōteri: & in calida aqua bibi. Corda hirundinū cū melle. Alii fimū drachma una: in lactis caprini: uel ouilli uel paſſo cyathis tribus ante acceſſiones. Sunt q totas cenſeant deuorandas. Aſpidis cutē pondere ſexta parte denarii cum pipere pari modo parthoꝝ gentes in remediū quartanæ bibunt. Chryſippus philoſophus tradidit phyrganion adalligatū remedio eſſe quartanis. Quod eēt animal: nec ille deſcripſit: nec nos inuenimus q nouiſſet. Demonſtrandū tamen fuit a tā graui auctore dictum: ſi cuiuſq̄ cura efficacior eſſet ad iquirendū. Cornicis carnes eſſe: & nidum illinire in longiſſimis morbis utiliſſimū putant. Et in tertianis fiat poteſtas experiendi: quoniā eius erit copia ſpei de tecto: anne aranei quē lycum uocāt tela: ipſo ſpecu toto reſina cæraq; ipoſita utriſq; tēporibus & frōti proſit. Aut ipſe calamo adalligatus qualiter & aliis febribus prodeſſe traditur. Item lacerta uiridis adalligata uiua in eo uaſe quo cibum capiat. Quo genere & reciduas frequenter abigi affirmant. Hydropicis oeſipum ex uino addita myrrha modice potui daſ nucis auellanæ magnitudine. Aliqui addūt & anſerinum adipē & oleum myrteū. Sordes ab uberibus ouium eundē effectum habent. Itē carnes inueteratæ herinacei ſumptæ. Vomitus quoq; canum illitus uentri aquam trahere promittitur. Igni ſacro medetur oeſipum cū pōpolige & roſaceo. Ricini ſanguis. Vermes terreni ex aceto illiti. Gryllus cōtritus in manibus. Quo genere p̄ſtat: ut q id fecerit anteq̄ incipiat uitium: toto eo anno careat. Oportet autem eum ferro cū terra cauernæ ſuæ tolli. Adeps anſeris. Viperæ caput aridum aſſeruatum & combuſton: dein ex aceto ipoſitū. Senectus ſerpentium ex aqua illita a balneo cum bitumine & ſeuo agnino. Carbūculus fimo colūbino deleſ p ſe illiro: uel cū lini ſemine ex aceto mulſo. Itē apibus quæ in melle ſunt īmortuæ ipoſitis. Polentaq; impoſita inſperſa. Si in urendis ſit: cæteriſq; ibi ulceribus occurrit e melle oeſipū cum plūbi ſquāmis. Item fimum pecudum incipientibus carbūculis. Tubera & quæcunq; emolliri opus ſit efficaciſſimæ anſerino adipe curantur. Idē præſtat & gruum adeps. Furūculis mederi dicitur araneus ſi prius q̄ nominetur ſit īpoſitus & tertia die ſolutus. Mus araneus pendens necatus ſic ut terram nec poſtea attingat: ter circūdatus furunculo totiēs expuentibus medente & cui medebitur. Ex gallinaceo fimo quod eſt ruffum maxime recēs illitum ex aceto. Ventriculus ciconiæ decoctus. Muſcæ īpari numero infricatæ digyto medico. Sordes ex pecudū auriculis. Seuum ouium uetus cum cinere e capillis mulierum. Seuum arietis cum cinere punici & ſalis pari pondere. Ambuſtis capitum canis cinis medetur. Item glirium cum oleo. Fimum ouium cū cæra commixtum. Murium cinis & cochleaꝝ. Eoq; ſic ut ne cicatrix quidem appareat. Item adeps uſperimus. Fimi colūbini cinis ex oleo illitus cyprino. Neruoꝝ nodis medetur capitis uiperini cinis ex oleo cyprino illitus. Terreni uermis cinis cum melle illitus etiā dolores tollit. Item amphiſbena mortua adalligata. Adeps culturinus cum uentre arefactus contrituſq; cū adipe ſuillo inueterato. Cinis e capite bubonis in mulſo potus cum lilii radice: ſi magis credimus. In contractione neruorum caro palumbina in cibis prodeſt: & inueterata. Herinacei ſpaſticis. Item muſtellæ cinis. Serpentium ſenectus in pelle tauri na adalligata ſpaſmos fieri prohibet. Opiſtothonicis milui iecur aridum tribus obolis in aquæ mulſæ cyathis tribus potum. Reduitias & quæ in digytis naſcuntur pterygia tollunt canini capitis cinis aut uulua decocta in oleo ſuper illito butyro ouillo cum melle. Item folliculus cuiuſlibet animalis felis. Vnguium ſcabricam cantharides cum pice tertio die ſolutæ. aut locuſtæ frictæ cum ſeuo hircino. Pecudum ſeuum. Aliqui miſcent uiſcum & proculacam: uel æris florem. Ita ut tertio die ſoluant. Sanguinem ſiſtit e naribus ſeuum ex oměto pecudum illitum. Item coagulum ex aqua maxime agninum ſubditum uel infuſum etiam ſi alia non proſint. Adeps anſerinus cum butyro pari pōdere paſtillis ingeſtus. Cinis cochlearum terrenarum. Sed & ipſæ extractæ teſtis. E naribus fluentem ſanguinem ſiſtunt cochleæ contritæ frōti illitæ. Aranei telæ ſuppoſitæ. Gallinacei cerebellum: uel ſanguis profluuia a cerebro. Itē columbinus ſanguis ob id ſeruatus concretuſq; Si uero ex uulnere immodice fluat fimi caballini cum putaminibus ouorum cremati cinis impoſitus mire ſiſtit. Et uulneribus medentur oeſipum cum hordei cinere & erugine æquis partibus. Ad carcinomata ac ſerpentina quoq; ualet. Erodit & ulcerum margines. Carneſq; quæ excreſcunt ad æqualitatem redigit. Explet quoq;: & ad cicatricem perducit. Magna uis & in cinere pecudum fimi ad carcinomata addito nitre: aut cinere ex oſſibus fœminum agninoꝝ: maxime in iis ulceribus quæ cicatricem non trahunt. Magna & pulmonibus p̄ciue arietum.

Excreſcentes carnes in ulceribus ad æquali tatem efficaciſſime reducunt. Fimo quoq; ipſo ouium ſub teſta calefacto & ſubacto tumor uulnerũ ſedatur. Fiſtulæ purgantur ſananturq;. Item epinyctides. Summa uero uis in canini capitis cinere. Excreſcentia omnia ſpodii uice erodit ac perſanat. Item murino fimo eroduntur. Itemq; muſtellæ fimi cinere. Duricias etiam in alto ulcerum & carcinomata perſequit multipeda trita: admixta reſina terebinthina & ſinopide. Eademq; utiliſſima ſunt in iis ulceribus quæ uermibus periclitantur. Quin & uermium ipſorum genera mirandos uſus habet. Coſſes qui in ligno naſcuntur ſanant ulcera omnia. Nomas uero combuſti cum pari pondere aniſi & ex oleo illiti. Vulnera recentia conglutinant terreni. adeo ut neruos quoq; abſciſſos illitis ſolidari infra ſeptimũ diem. Democritus perſuaſerit. Itaq; in melle ſeruandos cenſet. Cinis eorum margines ulcerum duriores abſumit cũ pice liquida uel ſymbilio melle. Quidã arefactis in ſolle ad uulnera ex aceto utuntur: nec ſoluunt niſi biduo intermiſſo. Eadẽ ratio & terrenaq; cochlearum eſt: quæ tuſæ & impoſitæ recentia uulnera conglutinant: & nomas ſiſtunt quæ non adhærent. Herpes quoq; animal a græcis uocatur: quo præcipue ſanãtur quæcunq; ſerpunt. Cochleæ quoq; proſunt cum teſtis ſuis tuſæ cum myrrha quidem & thuræ ẽt præciſos neruos ſanare dicũtur. Draconum quoq; adeps ſiccatus in ſole magnopere prodeſt. Item gallinacei cerebrum recentibus plagis ſale uiperino in cibo ſumptum. Tradunt & ulcera tractabiliora fieri: & ſanari celerius. Antonius muſa medicus cum incidiſſet inſanabilia ulcera: uiperas edendas dabat: miraq; celeritate perſanabat. Tryxalidum cinis margines ulcerum duros aufert cũ melle. Itẽ fimus colũbinus cũ arſenico & melle ea quæ erodẽda ſunt. Bubonis cerebro cum adipe anſerino mire uulnera dicũtur glutinari: quæ uocant cacoethæ. Cinis etiã fœminum arietis cum lacte muliebri diligẽter prius elutus linteolis ſanat. Vlula quoq; auis cocta in oleo cui liquato miſcet butyrum ouillum & mel: ad ulcera ſananda ualet. Vlcerum labra duriora apes in melle emortuæ emolliunt. Et elephantiaſin ſanguis & cinis muſtellæ. Verberũ uulnera atq; uibices pellibus ouium recẽtibus impoſitis oblitterantur. Articulorum fracturis cinis fœminum pecudis peculiariter medeꝛ. Efficacius cum cæra. Idem medicamentũ fit ex maxillis ſimul uſtis: cornuq; ceruino & cæra mollita roſaceo. Oſſibus fractis caninum cerebrũ linteolo illito ſuperpoſitis lanis: quæ ſubinde ſubfundantur fere quattuordecim diebus ſolidat. Nec tardius cinis ſilueſtris muris cum melle: aut cũ uermium terrenoq; cinere. Qui etiam oſſa extrahit. Cicatrices ad coloré reducit pecudum pulmo præcipue ex ariete ſeuum ex nitro. Lacertæ uiridis cinis. Vernatio anguium ex uino decocta. Fimum colũbinum ex melle. Item uitiligines albas ex uino. Ad uitiliginẽ & cantharides cum rutæ foliorum duabus partibus in ſole donec formicet cutis: tolerandæ ſunt. Poſtea ſouere: oleoq; perungere neceſſariũ: iterũq; illinire: idq; diebus pluribus facere cauentes exulcerationem multam. Ad eaſdem uitiligines & muſcas illini iubent cum radice lapparorum. Gallinaq; fimum candidũ ſeruatũ in oleo uetere cornea pyxide. Veſpertilionum ſanguinem. Fel herinacei ex aqua. Ad ſcabiem uero bubonis cerebro cũ afronitro. Sed ante omnia ſanguis caninus. Sedant pruritum cochlæ minutæ latæ contritæ illitæ. Harundines & tela quæq; alia extrahenda ſunt corpori. euocat mus diſſectus ipſitus. Præcipue uero lacerta diſſecta: & uel caput eius tantũ cõtuſum cũ ſale ipoſitum. Cochleæ ex iis quæ gregatim folia ſectant contuſæ ipoſitæq; teſtis: & eæ quæ mandũtur exẽptæ teſtis. Sed cũ leporis coagulo efficaciſſimæ. Oſſa anguiũ eundẽ cũ coagulo cuiuſcũq; q̃drupedis intra tertiũ diẽ approbãt effectũ.

Ad muliebria mala medenda: & conceptus maturandos. CA. IIII.

Audantur & cãtharides tritæ cũ farina hordeacea. Muliebribus malis mẽbranæ a partu ouiũ proficiunt: ſicut in capris rettulimus. Fimũ quoq; pecudum eoſdẽ uſus habet. Locuſtaq; ſuffitu ſtranguriæ maxime mulieꝛ iuuatur. Gallinaceoq; teſtes ſubinde ſi a cõceptu edat mulier: mares in utero fieri dicuntur. Partus conceptos hiſtricũ cinis potus continet. Maturat caninũ lac epotũ. Euocat mẽbrana e canum ſecundis: ſi terrã non attigerit. Lũbos parturientiũ potus lactis. Fimũ murinũ aqua pluuia dilutũ mãmas mulierum a partu tumeſcentes reficit. Cinis herinaceoq; cũ oleo perunctaq; cuſtodit partus contra abortus. Facilius enituntꝛ quæ fimũ anſerinũ cũ aquæ cyathis duobus ſorbuere. Aut ex utriculo muſtellino per genitale efflentes aquas. Vermes terreni illiti in ceruices & ſcapulas: ne nerui doleant: põſtant. Grauidis ſecundas pellunt in paſſo poti. Item p ſeſe ipoſiti: mammaq; ſuppuratione concoquũt & aperiunt extrahuntq;: & ad cicatricẽ perducunt. Lac deuocant poti cũ mulſo. Inueniuntur & in gramine uermiculi q adalligati collo cõtinent partum. Detrahuntꝛ autem ſub partu: alias eniti non patiũtur. Cauendum etiam ne in terra ponantur. Conceptus quoq; omnia dantur in potu quini aut ſeptẽni. Cochleæ in cibo ſumptæ accelerant partum. Item cõceptum impoſitæ cum croco. Eædem ex amylo & tragacantho illitæ profluuia ſiſtunt. Proſunt & purgationibus ſumptæ in cibo: & uuluam auerſam corrigunt cum medulla ceruina: ita ut uini cochleæ denarii pondus addatur & cypri. Inflationes quoq; uuluarum diſcutiunt exemptæ teſtis: tritæq; cum roſaceo. Ad hoc aſtypaleicæ maxime eligũtur. Alio modo africanæ binæ cũ fœnogræco qd' tribus digytis capiat additis mellis cochlearibus quattuor. Illinuntur aluo prius irino ſucco perunctæ. Sunt & minutæ longæq; candidæ cochleæ paſſim oberrãtes. Eæ arefactæ ſole in tegulis: tuſæq; in farina miſcentur lomento æquis portionibus. Candoremq; & leuorem corpori afferunt. Scabendi deſideria tollunt minutæ & latæ cum polenta. Viperam mulier pregnans ſi tranſcenderit: abortum faciet. Item amphiſbenam mortuam dumtaxat: Nã uiuam habentes in pyxide impune tranſeunt: etiam ſi mortua ſit. Atq; aduerſata partus faciles præſtat uel mortua. Mirum ſi non adſeruatam tranſcenderit: grauida innoxiam fieri: ſi protinus trãſcendat adſeruatam. Anguis inueterati ſuffitus mẽſtrua adiuuant. Anguium ſenectus adalligata lumbis faciliores

partus facit:protinus a puerperio remouenda.Dant & in uino bibendū cum thure.Aliter ſumpta abortum facit.Baculus quo angui rana excuſſa ſit:parturientes adiuuat.Tryxalidum cinis illitus cum melle purgationes. Item araneus qui filum ducit ex alto:capi debet manu caua trituſq; admoueri. Quod ſi redeuntem prehenderit:inhibebit idem purgationes.Lapis aetites in aquilæ repertus nido cuſtodit partus contra omnes abortum inſidias.Penna uulturina ſubiecta pedibus adiuuat parturientes.Ouum corui grauidis cauendum conſtat:quoniam tranſgreſſus abortus aſperos facit.Fimum accipitris in mulſo potum uidetur fœcundas facere.Vulùarum duricias & collectiones adeps anſerinus aut cygni emollit.Mammas a partu cuſtodit adeps anſeris cum roſaceo & araneo.Phryges & lycaones mammis puerperio uexatis inuenere otidum adipem utilem eſſe & iis quæ uulua ſtrãgulentur:& blattas illinũt.Ouorum perdicis putaminum cinis cadmiæ mixtus & cæræ ſtantes mammas ſeruat.Putant & ter circũdatam ouo perdicis non inclinari.Et ſi ſorbeantur eadem:fœcũditatem facere:lactis quoq; copiam. Cum anſerino adipe perunctis mammis dolores minuere.Molas uteri rumpere.Scabiem uuluarum ſedare ſi cum cimice trito illinantur.Veſpertilionũ ſanguis pſilothri uim habet:ſed malis puerorum illitus nõ ſatis proficit niſi erucæ uel cicutæ ſemen poſtea iducatur.Sic enim aut in totum tollunt pili:aut non excedũt lanuginem. Idem & cerebro eorum profici putant.Eſt autem duplex:rubens utiq; & candidum. Aliqui ſanguinem & iecur eius ammiſcent.Quidam in tribus heminis olei diſcoquunt uiperam exemptis oſſibus & pſilothri uice utũtur:euulſis prius pilis:quos renaſci nolũt.Fel herinacei pſilothrũ eſt utiq; mixto cerebro ueſpertilionis & lacte caprino.Item per ſe cinis cum lacte. Canis primi partus euulſis pilis quos renaſci uolunt:uel nondum natis perunctis partibus:alii non ſurgũt.Idem euenire tradit ſanguine ricini euulſi cani.Item hirũdinino ſanguine uel felle.

Promiſcuæ medicinæ. CA. V.

Vis formicarum ſupercilia denigrari cum muſcis tritis tradunt.Si uero oculi nigri naſcẽtium placeant:ſoricem prægnanti edendum.Capilli ne caneſcant:uermiũ terrenorum cinere præſtari admixto oleo.Infantibus qui lacte concreto uexantur præſidium ex anguinum coagulũ ex aqua potum.Aut ſi uitium coagulato lacte acciderit:diſcutitur coagulato ex aceto dato. Addentitionem cerebrum pecoris utiliſſimum eſt.Oſſibus in canino fimo inuẽtis aduſtio infantium quæ uocatur ſiriaſis adalligatis emendatur.Ramices infantium lacertæ uirides admotæ dormientibus morſu emendantur.Poſtea harundini adalligatæ ſuſpenduntur in fumo.Traduntq; pariter cum ea expirante ſanari infantem.Cochlearum ſaliua illita infantium:oculis palpebras corrigit gignitq;. Ramicoſis cochlearũ cinis cum thure ex oui albi ſucco illitus per dies.xxx.medetur.Inueniuntur in corniculis cochleaꝝ hare naceæ duriciæ.Eæ dẽtionem facilem præſtant adalligatæ.Cochlearum inanium cinis admixtus cæræ procidentium interaneorum partes extremas prohibet.Oportet autem cineri miſceri ſaniem punctis emiſſam e cerebro uiperæ.Cerebrum uiperæ illigatum pelliculæ dentitiones adiuuat.Ad idem ualent & grandiſſimi dentes ſerpentium.Fimum corui lana adalligatum infantium tuſſi medetur.Vix ẽ ſerio complecti quædam non omittenda tamen:quia ſunt prodita.Ramici infantiũ lacerta mederi iubent. Marem hanc prehendi.Id intelligi & quod ſub cauda unam cauernam habeat.Id agendum ut per auꝝ aut argentũ aut oſtrum mordeat uitium.Tum in calice nouo illigatur:& in fimo ponitur.Vrina infantium cohibetur muribus elixis in cibo datis.Scarabeorum cornua grandia denticulata adalligata in iis amuleti naturam optinent.Bouis capiti lapillum tradunt ineſſe:quem ab eo expui ſi necem timeat:inopinatis præciſo capite exemptum adalligatumq; mire prodeſſe dentitioni.Item cerebrum eiuſdem ad eundem uſum adalligari iubent.Et limacis lapillum ſiue oſſiculum quod inuenitur in dorſo. Magnifice iuuat & ouis cerebrum gingiuis illitum.Sicut aures adeps anſerinus cum ocimi ſucco impoſitus.Sũt uermiculi in ſpinoſis hærbis aſperi:lanuginoſi.Hos adalligatos protinus mederi tradunt infantibus: ſi quid ex cibo hæreat.Somnos allicuit oeſipum cum myrrhæ momento in uini cyathis duobus dilutũ uel cum adipe anſerino & uino myrtite. Auis cuculus leporina pelle adalligatus.Ardeolæ roſtrum in pelle aſinina fronti adalligatũ.Putant eiuſdem effectus eſſe uino colutũ.E diuerſo ſomnũ arcet ueſpertilionis caput aridũ adalligatũ.In urina uirili lacerta necata uenerẽ eius qui fecerit cohibet.Nã inter amatoria eſſe magi dicunt.Inhibet & fimum cochleæ:& columbinum cum oleo & uino potum.Pulmonis uulturni dextræ partes uenerẽ concitant uiris adalligatæ gruis pelle.Item ſi lutea ex ouis quinq; columbaꝝ admixta adipis ſuilli denarii pondere ex melle ſorbeantur.Paſſeres in cibo uel oua eoꝝ. Gallinacei dexter teſtis arietina pelle adalligatus.ibi cum cineres cũ apide anſeris & irino perunctis ſi conceptus ſit. partus cõtinere.Cõtra ihibere uenerem pugnatoris galli teſticulis anſerino adipe illitis adalligatiſq; pelle arietina tradunt.itẽ cuiuſcũq; galli gallinacei ſi cũ ſanguine gallinacei lecto ſubiciiant.Cogunt concipere inuitas ſetæ ex cauda mulæ ſi inunctis inter ſe colligent in coitu.Qui in urinã canis ſuam ingeſſerit:dicitur ad uenerẽ pigrior fieri.Mirũ & de ſtellionis cinere(ſi uerũ eſt)in linamento inuolutũ in ſiniſtra manu uenerem ſtimulare.Si trãſferatur in dextram:inhibere.Item ueſpertilionis ſanguinẽ collectũ flocco ſuppoſitũq; capiti mulierũ libidinẽ mouere:aut anſeris linguam in cibo uel potione ſumptam. Phthyriaſen uero mactato corpore pota.Et mẽbrana ſenectutis anguium triduo inhibet.Ac ſerũ exẽpto caſeo potum cum exiguo ſale.Caſeos ſi cerebrũ muſtellæ coagulo addatur:negant corrũpi uetuſtate:aut a muribus attingi.Eiuſdẽq; muſtellæ cinis ſi detur i offa gallinaceis pullis & colũbinis tutos eſſe a muſtellis.Iumẽtoꝝ urinæ tormina ueſpertilione adalligato finiunt.Vermicatio ter circumlato uerẽ dis palũbo mirum dictu palũbus emiſſus moritur:iumẽtumq; liberatur confeſti.Ebrioſisoua noctuæ

per triduum data in uino:tedium eius adducũt.Ebrietatem arcet pecudum assus pulmo præsumptus. Hirundinis rostri cinis cum myrrha tritus & in uino quod bibatur insperſus:securos præstabit a temulentia.Inuenit hoc Horus assyriorum Rex.Præter hæc sunt notabilia aialium ad hoc uolumen ptinentium.Gromphrenam auẽ in sardinia narrãt grui similẽ ignotã iam etiam sardis:ut existimo. In eadem quintia est ophion ceruis tantũ pilo similis:nec alibi nascens.Iidẽ auctores nominauere sirulugũ.Quod nec quale esset animal:nec ubi nasceretur tradiderunt.Fuisse quidem non dubito:cũ & medicinæ ex eo sint demonstratæ.M.Cicero tradit animalia bituros uocari:qui uites in campania rodant.

De miraculis quarũdam bestiarum. CA. VI.

Eliqua mirabilia ex iis quoq; dicemus.Non latrari a cane membranã ex secundis canis habenr ten:aut leporis simum uel pilos tenentem.In culicum genere muliones nõ amplius q̃ uno die uiuere.Eosq; qui arborarii pici rostrum habeãt:& mella eximant:ab apibus nõ attingi.Porcos sequi eos a quibus cerebrum corui acceperint in ofta.Puluerem in quo se mula uolutauerit corpori insperſum mitigare ardores amoris.Sorices fugari:si unus castratus emittat.Anguina pelle & sale & farre cum serpillo contritis uno die:deiectisq; cũ uino in fauces boum uua matureſcente:toto anno eos ualere.Vel si hirundinum pulli tres tribus offis dẽtur. Puluere e uestigio anguium collecto:sparsas apes in alueare reuerti.Arietis dextro teste præligato oues tantũ gigni.Non lasseſcere in ullo labore qui neruos ex alis & cruribus gruis habeãt. Mulas non calcitrare cum uinũ biberint.Vngulas tantũ mulaq; reptas: neq; aliam ullã materiã quæ non perroderetur a ueneno stygis aquæ:cũ id dandũ Alexãdro magno Antipater mitteret memoria dignũ est:magna Aristotelis infamia excogitatũ.Nec ad aq̃tilia reuertemur.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER.XXXI. PROHEMIVM.

Medicinæ ex aquantibus.Aquarum mirabilia. CA. I.

QVATILIVM SEQVITVR IN MEDICINA BENEFICIA:OPIFIce natura ne ĩ illis qdã cessante:& pundas fluctusq; ac reciprocos æstus aiumq; rapidos cursus iprobas exeréte uires.nusq̃ potẽtia maiorẽ:si uerũ fateri uolumus.Quippe hoc clementũ cæteris oĩbus imperat.Terras deuorãt aquæ.Flammas necant.Scandunt in sublime: & cælũ quoq; sibi uendicãt. Ac nubium obtentu uitalẽ spiritum strangulant.Quæ causa fulmina edidit:ipso secum discordante mũdo.Quid esse mirabilius potest aquis in cælo stantibus? At illæ ceu parum sit in tantum puenire altitudinem rapiũt eo secum piſciũ examina.Sæpe etiam lapides subueũt portãtes aliena pondera.Eadem cadẽtes oĩum terra nascentiũ causa fiunt:prorsus mirabili natura.Siquis uelit reputare ut fruges gignant arbores fruticesq; uiuãt in cælum migrare aquas aiamq; etiam hærbis uitalem inde deferre uicta cõfeſſione.Omnis quoq; terræ uires aquarum esse beneficii. Quapropter ante omnia ipsarum potentiæ exempla ponemus.Cunctas enim quis mortalium enumerare queat?

De differentia aquarũ medicinis:& obseruatiõibus.cc.lxvi. CA. II.

Micant benigne passimq; in plurimis terris alibi frigidæ:alibi calidæ : alibi inunctæ:sicut in terebellis aquitanica gente.Exin in pyreneis montibus tenui interuallo discernente. Alibi tepidæ gelidæque auxilia morborum conferentes.Et e cunctis animalium hominum tãtum causa erumpentes.Augent numerum deorum nominibus uariis urbesq; condunt:sicut puteolos in campania:statielas in liguria:sestias in narbonensi prouintia.Nusquã tamen largius q̃ in baiano sinu:nec pluribus auxiliandi generibus:aliæ sulphuris:aliæ aluminis:aliæ salis:aliæ nitri:aliæ bituminis:nõnulla etiam acida falsaue mixtura. Vapore quoque ipso aliquæ prosunt.Tantaque est uis ut balneas calefaciant: ac frigidam etiam in solis feruore cogant:quæ in baiano possideanæ uocantur nomine accepto a Claudii Cæsaris liberto.Obsonia quoque percoquunt.Vaporãt & in mari ipso quæ Licinii Crassi fuere. Medioſque inter fluctus existit aliquid ualitudini salutare.Iam generatim neruis prosunt pedibusue aut coxendicibus:aliæ luxatis fractisue.Inaniunt aluos.Sanant ulcera.Capiti auribusque priuatim medentur. Oculis uero ciceronianæ. Dignum memoratu uilla est ab auerno lacu puteolos tendentibus impoſita littori:celebrata porticu ac nemore. Quam & uocabat.M.Cicero academiam ab exemplo athenarum: ibi impositis uoluminibus eisdem nominibus. In qua & monumentum sibi instauraueratㅤ Ceu uero non & in toto terrarum orbe feciſſet.Huius in parte prima exiguo post obitum ipsius. Antistio uetere possidente erumperunt fontes calidi perq̃ salubres oculis celebrati carmine Laureæ Tulli qui fuit e liberis eius.Vt protinus noscatur etiam ministerium eius hausus ex illa maiestate.Ponam enim ipsum carmen dignum ubiq; & non ibi tantum legi.

Quod tua Romanæ uindex clariſſime linguæ
Salua loco melius surgere iussa uiret
Atq; academiæ celebratam nomine uillam
Nunc reparat cultu sub potiore uetus.
Hinc etiam apparent lymphæ non ante repertæ.

Languida quæ infuſo lumina rore leuant.
Nimirum locus ipſe ſui Ciceronis honori
Hoc dedit: hac fontes cum patefecit ope.
Vt quoniam totum legitur ſine fine per orbem:
Sint plures oculis quæ medeantur aquæ.

In eadem campaniæ regione ſinueſſanæ aquæ ſterilitatem fœminarum & uirorum in ſaniam abolere produntur. In ænaria inſula calculoſis mederi. Et quæ uocatur acidula ab teano ſidicino quattuor mil/ibus paſſuum frigida. Item in ſtabiano quæ dimidia uocatur: & in uenafrano ex fonte acidulo. Item con/tingit in uelino lacu potantibus. Item in ſyriæ fonte iuxta taurum montem. Auctor eſt. M. Varro. Et in phrygiæ gallo flumine Gallimachus. Sed ibi in potando neceſſarius modus: ne lymphatos agat. Quod in æthiopia accidere iis qui e fonte rubro biberit Cteſias ſcribit. iuxta romam albulæ aquæ uulneribus medentur. Prægelidæ eæ. Sed ſubcutilæ in ſabinis gelidiſſimæ ſuctu quodam corpora inuadunt: ut p/pe morſus uideri poſſit. Aptiſſimæ ſtomacho: neruis: uniuerſo corpori. Theſpieorū fons conceptus mu lieribus repræſentat. Item in arcadia flumen elatum. Cuſtodit autem partum linus fons in eadem arca/dia abortus fieri non patitur. E diuerſo in pyrrha flumen quod aphrodiſium uocatur: ſteriles facit. La/cus Amphion uitiligines tollit. Varro auctor eſt Titium quēdam prætura functum marmorei ſigni fa/ciem habuiſſe propter id uitium. Cidnus ciliciæ amnis podagricis medetur: ſicut apparet in epiſtola Caſ ſii Parmenſis ad. M. Antonium. Contra aquarum culpa in troezene omnium pedes uitia ſentiunt. Tun gri ciuitas galliæ fontem habet inſignem plurimis bullis ſtillantem: ferruginei ſaporis quod ipſum non niſi in fine potus intelligitur. Purgat hic corpora. Tertianas febres diſcutit: calculorumque uitia. Eadem aqua igne admoto turbida fit. Ad poſterum rubeſcit. Leucogei fontes inter puteolos & neapolim ocu/lis & uulneribus medentur. Cicero in admirandis poſuit reatinis tantum paludibus ungulas iumento/rum indurari. Eudicus in heſtiea eutiche fontes duos tradit eſſe: ceromen: ex quo bibentes oues nigras fieri: mellem ex quo albas: ex utroq; autem uarias. Theophraſtus in thuriis crathin candorem facere: ſy barim nigriciam bobus ac pecoribus. Quin & homines ſentire differentiam eam. Nam qui ſybarim bi bant: nigriores eſſe: durioreſq; & criſpo capillo. Qui ex cratide candidos: mollioreſq; ac porrecta coma. Item in macedonia quæ uelint ſibi candida naſci ad haliacmon ducere. Quæ nigra aut fuſca ad axium. Idem omnia fuſca quibuſdam in locis tradit naſci: & fruges quoque: ſicut in meſſapiis. Aut in luſis arca/diæ quodam fonte mures terreſtres bibere & conuerſari. Erythris aloes amnis pilos gignit in corpori/bus. In boetia ad trophonium deum iuxta flumen orchomenon duo ſunt fontes: quorum alter memo riam: alter obliuionem affert: inde nominibus inuētis. In cicilia apud oppidum iuſgum riuus fluit unus ex quo bibentium ſubtiliores ſenſus fieri Varro tradit. In cea inſula fontem eſſe qui habetes facit. Zamæ in africa ex quo canoras uoces. Vinum tedio uenire iis qui ex clitorio lacu biberit. At Eudoxus & Theo/pompus inebriari fontibus iis quo diximus aſſerunt. Mutianus andrie fonte. Liberi patris ſtatis diebus ſeptenis eiuſdem dei uinum fluere. Si auferatur e conſpectu templi ſapore in aquam tranſeunte. Polycly tus explere olei uicem iuxta ſolos ciliciæ fontem. Theophraſtus hoc idem fieri in æthiopia eiuſdem uir/tutis fonte Lycos in indiæ terris fontem eſſe: cuius aqua lucernæ ardeant. Idem ecbathanis tradit. Theo pompus in ſcotuſſis lacum eſſe dicit: qui uulneribus medetur. Iuba in troglodytis lacum inſanum ma/lefica ui appellatum: ter die fieri amarum ſalſumque: ac deinde dulcem: totienſq; etiam noctu ſcatētem albis ſerpentibus uicenum cubitorum. Idem in arabia quoq; fontem exilire tanta ui ut nullū non pon/dus impactum reſpuat. Theophraſtus marſyæ fontem in phrigia ad celenarum oppidum faxa egerere. Non procul ab eo duo ſunt fontes clæon & gelon: ab effectu græcorū nominum dicti Cyzice fons Cu/pidinis uocatur: ex quo potantes amorē deponere Mutianus credit. Grānone eſt fons calidus citra ſum/mum feruorem qui in uinum additus triduo calorem potionis cuſtodit in uaſis. Sunt & maguntiaci in germania fontes calidi trans rhenum: quorum hauſtus triduo feruet. Circa margines uero punicem fa/ciunt aquæ. Quod ſi quis fide carere ex iis aliqua arbitratur: diſcat in nulla parte naturæ maiore eſſe mi racula: quanq̄ inter initia operis abunde multa rettulimus. Cteſias tradit ſilian uocari ſtagnum in indis in quo nihil innatet: ſed omnia mergantur. Celius apud nos in auerno ait etiam folia ſubſidere. Varro aues quæ euolauerint emori. Contra in africæ lacu apuſcidamo omnia fluitat: nihil immergitur. Item in ſiciliæ fonte phinthia: ut Appion tradit. Et in medorum lacu puteo Saturni fons linire tranſire ſolet in loca uicina portendens aliquid. Mirum quoq; eſt q; cum piſcibus tranſit. Reſponſa ab iis petunt inco/le cibo: quem rapiunt annuentes. Si uero euentum negent: caudis abigunt. Amnis olachas in bithynia B rietium alluit: hoc eſt & templo & deo nomen: cuius gurgite periuri notant parthi uelut flāma uren te. In cantabria fontes tamarici in augurio habentur. Tres ſunt octonis pedibus diſtantes. In unum alue um coheunt uaſto amne. Sinculis ſiccantur duodecies diebus: aliquando uicies citra ſuſpitionem ullam aquæ: cum ſit illis uicinus fons ſine intermiſſione largus. Dierumque eſt non profluere eos aſpicere uo/lētibus: ſicut proxime Lartio Licinio legato poſt præturam poſt ſeptem dies accidit. In iudæa riuus ſab/batis omnibus ſiccatur. E diuerſo miracula alia dira Cteſias ī armenia ſcribit eſſe fontem: ex quo nigros piſces ilico mortem afferre in cibis. Quod & citra danubii exortum audiui: donec ueniatur ad fontem alueo appoſitum: ubi finitur id genus piſcium. Ideoq; ibi caput eius annis ītelligit fama. Hoc idem & in lydia in ſtagno nympharum tradunt. In archadia ad pheneum aqua profluit e ſaxis ſtyx appellata: quæ illico necat: ut diximus. Sed eſſe piſces paruos in ea tradit Theophraſtus lœtales & ipſos: quod nō in alio

genere mortiferorum fontium. Necare aquas Theopompus & in threcia apud cychros dicit. Lycus in leontinis tertio die ſi quiſq; biberit. Varro ad ſoracten ſcripſit eſſe fontem: cuius ſit latitudo quattuor pedum: ſole oriente eum exundare feruenti ſimilem: aueſq; quæ guſtauerint: iuxta mortuas iacere. Nanq; & hæc inſidioſa conditio q; quædam etiam blandiũtur aſpectu: ut ad nonacrin arcadiæ. Omnino enim nulla deterrent qualiter: ſed hanc putant nimio frigore eſſe noxiam utpote cum profluens ipſa lapidẽſcat. Aliter circa theſſalica tempe quoniam uiſus omnibus terrori eſt. Traduntq; etiam æs ac ferꝝ erodi illa aqua. Profluit ut indicauimus breui ſpatio. Mirumq; ſiliqua ſilueſtris amplecti radicibus fontem eum dicitur ſemper florens purpura. Et quædam ſui generis hærba in labris fontis uiret. In macedonia non procul ab Euripidis poetæ ſepulchro duo riui cõfluunt: alter ſaluberrimi potus: alter mortiferi. In parparoniis fons eſt qui quacunq; rigat lapideam facit terram. Itẽ calidæ aquæ in euboea. Lebedon nãq; alluit riuus: in quo ſaxa in altitudinem creſcunt. In eurymenis deiectæ coronæ in fontem lapides fiunt. In coloſſis flumen eſt: in quo lateres coniecti lapides extrahuntur. In ſcyretico metallo arbores quæcũq; flumine alluuntur ſaxa fiunt cum ramis. Diſtillantes quoq; guttæ in lapides dureſcunt. In antris coryciis nam miæze. In macedonia etiam pendẽtes in ipſis cameris. At in corintho cum decidere in quibuſdam ſpeluncis utroq; modo columnas faciũt: ut in pauſia cherſonneſi rhodioꝝ in antro magno etiam diſcolori aſpectu. Et hactenus contenti ſimus exemplis.

De qualitate aquaꝝ in ſalubritate uel cõmoditate earum. CA. III.

Q Væritur inter medicos cuius generis aquæ ſint utiliſſimæ. Stagnantes pigraſque merito damnant: utiliores quæ profluunt exiſtimantes. Curſu enim percurſuq; ipſo extenuari atq; proficere. Eoq; miror ciſternarum ab aliquibus maxime probari. Sed ii rationem afferũt: quoniam leuiſſima ſit hymbrium aqua: ut quæ ſubire potuerit ac pendere in aere. Ideoque & niues præferuntur nubibus: niuibuſq; etiam glaties uelut ad ifinitum coacta ſubtilitate. Leuiora enim hæc eſſe & glaciem multo leuiorem aqua. Horum ſententiam refellere intereſt uitæ. In primis enim leuitas illa deprehendi aliter q̃ ſenſu uix poteſt: nullo pene momento ponderis aquis inter ſe diſtantibus. Nec leuitatis in pluuia aqua argumentum eſt ſubiſſe eam in cælum: cum etiam lapides ſubire appareat: cadenſq; inficiatur halitu terræ. Quo fit ut pluuiæ aquæ ſordium ineſſe plurimum ſentiatur: citiſſimeque ideo calefiat aqua pluuia. Niuem quidem glaciemq; ſubtiliſſimum elementi eius uideri miror: appoſito grãdinum argumento e quibus peſtilentiſſimum potum eſſe conuenit. Nec uero pauci inter ipſos e contrario: ex gelu ac niuibus inſaluberrimos potus prædicant: quoniam exactum ſit inde: quod tenuiſſimum fuerit. Minui certe liquorem omnem congelatione deprehenditur: & rore nimio ſcabiem fieri. Pruina uredinem cognatis & niuis cauſis. Pluuias quidem aquas celerrime putreſcere conuenit: minimeq; durare in nauigatione. Epigenes autem aquã quæ ſepties putrefacta purgata ſit perhibet amplius non putreſcere. Nam ciſternas etiam medici confitentur inutiles aluo duricias facientes faucibuſq; etiam limi non aliis ineſſe plus: aut animalium quæ faciunt tedium confitendum habent. Nec ſtatim amnium utiliſſimas eſſe: ſicuti nec torrentium ullius: lacuſq; plurimos ſalubres maxime. Quædam igitur & huius generis aptiſſimæ aliæ alibi. Parthorum reges ex coaſpe & euleo tantum bibunt. Eæ quãuis in longinqua comitantur illos. Et horum placere potum non quia ſint amnes apparet: quoniam nec e tigri nec euphrate nec e multis aliis bibunt. Limus aquarum uitium eſt: ſi tamen idem amnis anguillis ſcateat ſalubritatis indicium habetur. Sicuti frigoris tineas in fonte gigni. Ante omnia damnãtur amaræ: & quæ ſcrobem ſtatim implent: quod euenit troezene. Nam nitroſas atq; ſalmacidas & fæculentas in deſertis rubrũ mare petentes addita polenta utiles intra duas horas faciunt: ipſaq; ueſcuntur polenta. Damnantur in primis fontes qui cœnum faciunt: quiq; malum colorem bibentibus referunt: & ſi uaſa ære inficiunt: aut ſi legumina tarde percoquunt. Si liquatæ leniter terram relinquunt: decoctæq; craſſis obducunt uaſa cruſtis. Eſt etiamnum uitiũ non fetide modo uerum oino quicq; recipientis iucũdum ſit illud licet gratũq; & ut ſæpe ad uicina lactis accendens. Aquã ſalubrem aeri q̃ſimillimã eſſe oportet. Vnus in toto orbe traditur fons aquæ iucunde olentis in meſapotamia caburæ. Fabulæ rationem afferunt: quoniam eo luno perfuſa ſit. De cætero aquaꝝ ſalubriũ ſapor odorue nullus eſſe debet. Quidam ſtatera iudicant de ſalubritate: fruſtrante diligentia: quãdo perrarũ eſt ut leuior ſit aliq̃. Certior ſubtilitas inter pares meliorem eſſe quæ calefiat refrigeretur q; celerius. Quin exhauſtam uaſis ne manus pẽdeant depoſitiſq; in humũ tepeſcere affirmant. Ex quonam ergo genere maxime pbabilis cõtingit? Puteis nimiꝝ ut in oppidis cõſtare uideo. Sed iis quibus exercitationis ratio crebro hauſtu cõtingit: & illa tenuitas colante terra. Salubritati hæc ſatis ſunt. Frigori & opacitas neceſſaria. Vtq; cælum uideant ſuper oia obſeruatio una. Eadẽ & ad perẽnitatem pertinet: ut illa uado exiliat uena nõ e lateribus. Nam ut tactu gelida ſit: etiam arte cõtingit. Si etiam expreſſa in altũ: aut e ſublimi deiecta uerberatu corripiat aera. In natando quidem ſpiritum continentibus frigidior ſentitur. Eadem Neronis principis inuentum eſt decoquere aquã: uitroq; demiſſam in niues refrigerare. Ita uoluptas frigoris contingit ſine uitiis niuis. Omnem utiq; decoctam utiliorem eſſe conuenit. Item calefactam magis refrigerari ſubtiliſſimo in uento. Vitioſæ aquæ remedium eſt ſi decoquatur ad dimidias partes. Aqua frigida iniecta ſiſtitur ſanguis. Aeſtus in balneis arcetur ſi qs ore teneat: Quæ ſunt hauſtu frigidiſſimæ: nõ pinde & tactu eſſe alternante hoc bono multi familiari exemplo colligunt. Clariſſima aquarum omniũ toto orbe frigoris ſalubritatiſq; palma præconio urbis martia eſt: inter reliqua deũ munera urbi tributa. Vocabat hæc quondã aufeia. Fons aũt ipſe piconia. Oritur in ultimis montibus pelignorum. Tranſit marſos & fucinum lacum romam non dubie petens.

Mox ſpecu merſa in tyburtina ſe aperit nouem milibus paſſuũ formicibus inſtructis perducta. Primus eam in urbem ducere auſpicatus eſt Ancus Martius unus e regibus. Poſtea. Q. Martius rex in prætura. Rurſuſq; reſtituit. M. Agrippa. Idem & uirginem adduxit ab octaui lapidis diuerticulo duo milia paſſuum preneſtina uia. Iuxta eſt herculaneus riuus: quem refugiens uirginis nomẽ optinuit. Horum amnium comparatione differentia ſupradicta deprehenditur cũ quãtum uirgo tactu præſtet martia hauſtu. Quanq; utriuſq; iampridem urbi periit uoluptas ambitione auaritiaq; in uillas ac ſuburbana detorquentibus publicam ſalutem. Non abre ſit quærendi aquas iunxiſſe rationem. Reperiuntur in conualibus maxime: & quodam conuexitatis cardine aut montium radicibus. Multi ſeptentrionales ubique partes aquoſas exiſtimauere. Qua in re uarietatem naturæ aperuiſſe conuenit. In hyrcanis montibus a meridiano latere non pluit. Ideo ſiluigeri ab aquilonis tantum parte ſunt. At olympus oſſa parnaſus appenninus alpes undiq; ueſtiuntur: amnibuſq; perfundũtur. Aliqui ab auſtro ſicut in creta albi montes. Nihil ergo in iis perpetuæ obſeruationis indicabitur. Aquarum ſunt notæ iunçus aut harũdo: aut hærba de qua dictum eſt. Multumq; alicui loco pectore incubãs rana. Salix enim erratica & alnus aut uitex aut hedera ſponte proueniũt & corriuatione aquæ pluuiæ in locum humiliorem e ſuperioribus defluentis augurio fallaci. Certior multo nebuloſa exhalatio eſt ante ortum ſolis lõgius intuẽtibus. Quod ex edito qdam ſpeculãtur proni terram mento attingẽte. Eſt & peculiaris æſtimatio peritis tãtum nota: q̃ ferueẽtiſſimo æſtu ſequũtur dieiq; horis ardentiſſimis: qualis ex quoq; loco repercuſſus ſplendeat. Nam ſi terra ſitiente humidior eſt ille: indubitata ſpes promittitur. Sed tanta intentione oculorũ opus eſt ut indoleſcant. Quod fugientes ad alia experimenta decurrunt loco in altitudinem pedum quinq; defoſſo. Oſſiſq; e figulino opere crudis: aut peruncta pelui ærea cooperto lucernaq; ardente cõcamerata frondibus: dein terra. Si figulinum humidũ ruptumue: aut in ære ſudor uel lucerna ſiue defectu olei reſtincta: aut etiam uellus lanæ madidum reperiatur: nõ dubie promittunt aquas. Quidam & igne prius excolunt locum: tanto efficaciore uaſorum argumento. Terra uero ipſa promittit candicantibus maculis: aut tota glauci coloris. In nigra enim ſcaturigines non fere ſunt perennes. Figularis certa ſemper adimit ſpes. Nec amplius puteum fodiunt coria terræ obſeruãtes: ut a nigra deſcendat ordo ſupradictus. Aqua ſemper dulcis in argilloſa terra frigidior in tofo. Nanq; & hic probatur. Dulces enim leueſq; facit: & colando continet ſordes. Sabulum exiles limoſaſq; promittit. Galrea icertas uenas: ſed boni ſaporis. Sabulum maſculinum & harena carbũculoſa certas ſtabileſq; & ſalubres. Rubra ſaxa optimas ſpeiq; certiſſimæ. Radices montium ſaxoſæ: & ſilex: hoc amplius rigentes. Oportet autem fodientibus humidiores aſſidue reſpondere glebas: faciliuſq; ferramenta deſcendere. Depreſſis puteis ſulphurata uel aluminoſa occurrentia putearios necat. Experimemtum huius periculi eſt demiſſa ardens lucerna ſi extinguatur. Tunc ſecundum puteum dextra ac ſiniſtra fodiuntur æſtuaria: quæ grauiorem illum halitum recipiãt. Fit & ſine his uitiis altitudine ipſa grauior aer: quam emẽdant aſſiduo linteorum iactatu euentilãdo donec ad aquam uentum eſt ſine harenato opus ſurgit: ne uenæ obſtruantur. Quædam aquæ uere ſtatim incipiente frigidiores ſunt: quarum non in altum origo eſt: hybernis enim cõſtant hymbribus. Quædam canis ortu ſicut i macedonia apparet. Vtrũq; ante oppidũ pellã. Incipiẽte enim æſtate frigida eſt paluſtris: dein maximo æſtu in excelſioribus oppidi riget. Hoc & i chio euenit ſimili ratiõe portus & oppidi: Athenis enneacrunos nymboſa æſtate frigidior eſt: q̃ puteus i iouis horto. At ille ſiccitatibus riget.

Aquarum ſubito naſcentium: aut deſinẽtium. CA. IIII.

m Axime autem putei circa arcturus. Nam ipſa æſtate deficiunt: omneſq; quatriduo eo ſubſidũt. Iã uero multi hyeme tota ut circa olympũ uere primum aquis redeũtibus. In ſicilia qdem circa meſſanam & mylas hyeme in totum inareſcant fontes. Aeſtate exundant amnemq; faciũt. Apolloniæ in ponto fons iuxta mare æſtate tantum ſuperfluit & maxime canis ortu: parcius ſi frigidior ſit æſtas. Quædam terræ hymbribus ſicciores fiunt: uelut in narnienſi agro: quod admirãdis ſuis inſeruit. M. Cicero: ſiccitate lutũ fieri prodens: hymbre aũt puluerem. Oĩs aqua hyeme dulcior eſt. Aeſtate aũt minus. Autũno minime. Minuſq; per ſiccitates. Neq; æqualis amniũ plerunq; guſtus eſt. Magna aliquei differẽtia. Quippe tales ſunt aquæ qualis terra per quam fluũt. Qualeſq; hærbarũ quas lauant ſucci. Ergo iidem amnes parte aliq̃ reperiunt̃ inſalubres. Mutant ſaporem & influentes riui ut boryſthenem uicteq; diluunt̃. Aliqui uero & hymbre mutantur. Ter accidit in boſphoro: ut ſalſi decideret: necarẽtq; frumenta. Totiens & nili rigua pluuiæ amara fecere: magna peſtilentia ægypti. Naſcuntur fontes deciſis plerũq; ſiluis: quos arborum alimenta conſumebant. Sicut in hemo obſidẽte gallos. Caſſandro: cũ ualli gratia ſiluas cecidiſſent. Plerũq; uero damnoſi torrẽtes corriuant̃ detracta collibus ſilua cõtinere nymbos ac digerere conſueta. Et coli moueriq; terram callumq; ſummæ cutis ſolui aquarũ intereſt. Prodit̃ certe in creta expugnato oppido qđ uocabatur arcadia: ceſſaſſe fontes: amneſq; qui in eo ſitu multi erãt. Rurſus condito poſt ſex annos emerſiſſe uti quæq; cœpiſſent partes coli.

Obſeruatio hyſtorica. CA. V.

e Rræ quoq; motus profundunt ſorbentq; aquas: ſicut cira pheneum arcadiæ quinquies acciſſe conſtat. Sicut & in corico monte amnis erupit: poſtea quam cœptus eſt colli. Illa mutatio mirabilis nulla euidente cauſa apparet: ſicut in magneſia calidas factas frigidas alias non mutato ſapore. Et in caria ubi Neptuni templum eſt amnis qui fuerat ante dulcis mutatus in ſalem. Eſt & illa miraculi plena arethuſam ſyracuſis ſimum redolere per olympia: uerique ſimile: quoniam alpheus in ea inſula ſub ima maria pmeet. Rhodiog; fons in cherõneſo nono anno purgaměta egerit. Mutãtur

& colores aquarum: ſicut babilonyæ lacus æſtate rubras habet diebus undecim. Et boryſthenes æſtatis temporibus cæruleus fertur: quanq̃ omnium aquarum tenuiſſimus. Ideoque innatans hypani. In quo & illud mirabile. Auſtris flantibus ſuperiorem hypanim fieri. Sed tenuitatis argumentum & aliud eſt: quod nullum halitū non modo nebulam emittit. Qui uolunt diligentes circa hoc uideri: dicunt aquas grauiores poſt brumam fieri.

Ratio aquæ ducendæ: & quomodo medicatis utendum: & quid proſit nauigatio: & medicinæ aquæ marinæ. CA. VI.

Aeteꝝ a fonte duci fictilibus tubis utiliſſimum eſt: craſſitudine binū digytorum commiſſuris c pixidatis ita ut ſuperior ītret calce uiua ex oleo leuigatis. Libramentum aquæ in centenos pedes ſurſum elici: minimū erit ſi uno cuniculo ueniet in binos actus: laminæ eſſe debebunt per quas ſurgere in ſublime opus fuerit e plumbo: ſubit altitudinem exortus ſui: ut ſi longiore tractu ueniat ſubeat crebra: deſcendatq̃ libramenta ne pereant. Fiſtulas denū pedum longitudinis eſſe legittimum eſt. Et ſi quinariæ erunt ſexagena pondo pēdere. Si octonariæ centena. Si denariæ centena uicena. Ac deinde ad has portiones. Denaria appellatur: cuius laminæ latitudo anteq̃ curuetur digytoꝝ decem eſt dimidioq̃ eius qnaria. In omni anfractu. n. collis qnariam fieri ubi domeſt impetus: neceſſariū eſt. Item caſtella prout res exiget. Homeꝝ calidorum fontiū mentionem non feciſſe demiror: cū alioquin lauari calida frequenter indiceret: uidelicet quia medicina tunc non erat hæc: quæ nunc aquaꝝ perfugio utitur. Eſt autem utilis ſulphurata neruis. Aluminata paralyticis: aut ſimili morbo ſolutis. Bituminata aut nitroſa qualis cutilia utilis eſt bibendo: atq̃ purgationibus. Plerique in gloria ducunt: plurimis horis perpeti calorem earū: quod eſt inimiciſſimū. Nanq̃ paulo diutius q̃ balneis uti oportet. Ac poſtea frigida dulci nec ſine oleo diſcedentibus: quod uulgus alienus arbitratur. Idcirco non alibi corporibus magis obnoxiis. Quippe & uaſtitate odoris capita replent: & frigore infeſtantur ſudantia: reliqua corpoꝝ parte merſa. Similis error quo quidam plurimo potu gloriantur. Vidiq̃ iam turgidos bibendo: in tantum ut annuli integerentur cute: cum reddi non poſſet hauſta multitudo aquæ. Nec hoc ergo fieri conuenit ſine crebro ſalis guſtu. Vtuntur & cœno fontium ipſoꝝ utiliter: ſed ita ſi illitum ſole inareſcat. Nec uero omnes quæ ſint calidæ: medicatas eſſe credendum: ſicut in egeſta ſiciliæ: lariſſa: troade: magneſia: melo: lipara. Nec decolor ſpecies æris argentiue (ut multi exiſtimauere) medicaminum argumentum eſt. Quando nihil eorum ī patauinis fontibus ne odoris quidem differentia aliqua deprehendit. Medēdi modus. Item & in marinis erit: quæ calefaciunt ad neruoꝝ dolores ferruminata & fracturas oſſaq̃ cōtuſa. Idem ad corpora ſiccāda. Qua de cauſa & frigido mari utunt. Præterea eſt alius uſus multiplex. Principalis uero nauigandi phthiſi affectus ut diximus: aut ſanguinem egerentibus: ſicuti proxime Anneum Galleonem feciſſe poſt conſulatum meminimus. Neq̃ enim ægyptus propter ſe petit: ſed propter longinquitatem nauigandi. Quin & uomitiones ipſæ inſtabili uoluntatiōe commotæ pluribus modis capitis oculorum pectoris medentur. Omnibuſq̃ propter quæ helleboꝝ bibitur. Aquam uero maris per ſeſe efficaciorem diſcutiendis tumoribus putant medici: ſi illa decoquatur hordeacea facrina ad parotidas. Emplaſtris etiam maxime albis & malagmatis miſcent. Prodeſt & infuſa crebro ictu. Bibitur quoq̃ quāuis non ſine iniuria ſtomachi ad purganda corpora bilemq̃ atram: aut ſanguinem concretum reddendum alterutra parte. Quidam & in quartanis dedere eam bibendam. Et in tenaſmis articularibuſq̃ morbis aſſeruatam: & in hoc uetuſtate uirus deponētem. Aliqui decoctam: omnes ex alto hauſtam: nullaq̃ dulcium mixtura corruptam. In quo uſu præcedere uomitum uolunt. Tunc quoq̃ acetū aut uinum aqua miſcent. Qui puram dedere raphanos ſuper mandi ex mulſo aceto iubent: ut ad uomitiones reuocent. Clyſteribus quoq̃ marinam infundunt tepefactam. Teſtium quidem tumori fouendo: non aliud præferunt. Item pernionum uitio ante ulcera. Simili modo pruritibus: pſoris: & lichenum curationi. Lendes quoq̃ & terra capitis animalia hac curantur. Et liuentia reducit eadem ad colorem. In quibus curationibus poſt marinam aceto calido fouere plurimū prodeſt. Quin & ad ictus uenenatos ſalutaris intelligitur: ut phalangiorum & ſcorpionum & pthiade aſpide reſperſis. Calida autem in iis aſſumitur. Suffitur eadem cum aceto capitis doloribus. Tormina quoq̃ & choleram calida infuſa clyſteribus ſedāt. Difficilius perfrigeſcunt marina calefacta. Mammas rigentes præcordia maciemq̃ corporis piſcinæ maris corrigunt. Auriū dolores: capitis grauitates cū aceto feruentiū uapor. Rubiginem ferro marinæ celerrime exterunt. Pecoꝝ quoq̃ ſcabiem ſanant: lanaſq̃ emolliūt. Nec ignoro hæc mediterraneis ſuperuacanea uideri poſſe. Veꝝ & hæc cura præuidit inuēta ratione q̃ ſibi quiſq̃ aquā maris faceret. Illud in ea ratione miꝝ ſi plus q̃ ſextariis ſalis cū quattuor aquæ ſextariis mergat: uinci aquā: ſalemq̃ nō liquari. Cætero ſextarius ſalis cū quattuor aquæ ſextariis ſalſiſſimi maris uim & naturā implet. Moderatiſſimum autem putant ſupradictam aquæ menſuram octonis cyathis ſalis temperari: quoniam ita & neruos calefacit: & corpus non exaſperet. Inueterat qđ uocat thalaſſomeli æquis portionibus maris: mellis hymbris ex alto: & ad hūc uſum aduehūt: fictiliq̃ uaſe & picato condūt. Prodeſt ad purgationes maxime ſine ſtomachi uexatione & ſapore grato & odore. Hydromeli quoq̃ ex hymbre puro cū melle temperabat quondam: quod daret appetentibus uinū ægris: ueluti innocentiore potu. Damnatū iam multis annis iiſdem uitiis qbus uinum: nec iiſdem utilitatibus. Quia ſæpe nauigantes defectu aquæ dulcis laborant. Hæc quoq̃ ſubſidia demonſtrabimus. Expanſa circa nauim uellera madeſcunt accepto halitu maris q/bus humor dulcis exprimitur. Item demiſſæ reticulis in mari concauæ e cæra pilæ: uel uaſa inania obturata dulcem intra ſe colligunt humorem. Nam in terra marina aqua argilla percolata: dulceſcit. Luxata

hominum corpora & quadrupedum natando in cuiuslibet generis aquã facillime in artus redeunt. Est & in metu peregrinãtium: ut tentent ualitudinem aquæ ignotæ. Hæc cauent a balneis egressi statim frigidam suspectam hauriendo. Muscus qui in aqua fuerit podagris illitus prodest. Item oleo admixto talorum dolori tumoriq; Spumaq; aquæ affrictu uerrucas tollit. Nec non harena littorum maris: præcipue tenuis & solibus candens in medicina est siccandis corporibus coopertis hydropicorum aut rheumatismos sentientium. Et hactenus de aquis. Nunc & de aquatilibus. Ordiemur autem ut in reliquis a principalibus eorum: quæ sunt sal & spongia.

De generibus salis: & confecturis: & medicinis & obseruatiõibus. CA. VII.

Alonis aut fit: aut gignitur. Vtrũq; pluribus modis: sed causa gemina coacto humore uel siccato. Siccatur in lacu tarẽtino æstiuis solibus: totumq; stagnũ in salem abiit modicum alioquin altitudine genua non excedẽs. Itẽ in sicilia in lacu q cocamicus uocatur: & alio iuxta gelam. Horum extremitates tantũ inarescunt, sicut in phrygia cappadocia. Aspendi: ubi largius coquitur & usq; ad mediũ lacum. Aliud etiam in eo mirabile: qđ tantundem noctu subuenit: quantum die auferas. Omnis est alius sal minutus: atq; non gleba est. Aliud genus ex aquis maris sponte gignit spuma in extremis littoribus ac scopulis relicta. Hæc enim ois rore densatur. Et est acrior quæ in scopulis inuenit. Sunt etiã num naturales differentiæ tres. Nanq; in bactris duo lacus uasti: alter ad scythas uersus: alter ad arios sale æstuant. Sicut ad cittium in cypro & circa memphin extrahunt lacu dein sole siccant. Sed & summa fluminum densantur in sale: amne reliquo ueluti sub gelu fluente: ut apud caspias portas: quæ salis flumina appellantur. Item circa mardos & armenios. Præterea apud bactros amnis ochus & iaxartes ex appositis montibus deferunt salis ramẽta. Sunt & in africa lacus & quidem turbidi salem ferentes. Ferunt quidem & calidi fontes sicut pegasei. Et hactenus habent se genera ex aquis sponte proueniẽtia. Sunt & montes natiui salis: ut in indis oromenus: in quo lapidicinæ modo cæditur renascens: maiusq; regum uectigal ex eo est quã ex auro atq; margaritis. Effoditur & e terra: ut palam est humore densato in cappadocia. Ibi quidem cæditur specularium lapidũ modo. Pondus magnũ glebis: quas micas uulgus appellat. Cirrhis arabiæ oppido muros domosq; masis salis faciunt: aqua ferruminãtes. Inuenit & iuxta peluſium Ptolæmeus rex cũ castra faceret. Quo exemplo postea inter ægyptũ & arabiam et ã squalẽtibus locis cœptus est inueniri detractis harenis. Qualiter & per africæ scientia usq; ad Hãmonis oraculum. Is quidem crescens cum luna noctibus. Nam cyrenaici tractus nobilitãtur hãmoniaco & ipso quia sub harenis inueniat appellato. Similis est colore alumni: qđ schiston uocant: longis glebis: neq; perlucidis ingratus sapore: sed medicine utilis. Probatur quã maxime perspicuus rectis scissuris insigne. De quo proditur: quod leuissimus intra specus suos in lucem uniuersam platus: uix credibili pondere ingraueſcat. Sed causa euidens cuniculorum spiritu madido sic adiuuante molientes ut adiuuãt aquæ. Adulterat siculo: quem cocanicũ appellauimus: necnõ & cyprio mire simili. In hispania quoq; citeriore egelaste cæditur glebis pene trãslucentibus. Cui iampridẽ palma a plerisq; medicis inter oĩa salis genera phibetur. Ois locus in quo reperitur sal sterilis est: nihilq; gigni: & in totũ sponte nascens. Inter hæc sunt factitii uaria genera. Vulgaris pluribusq; in salinis mari adfuso: non sine aquæ dulcis riguis: sed hymbre maxime iuuante: ac super oĩa sole multo: nõ aliter inarescens. Africa circa uticam constituit aceruos salis ad colliũ speciem. Qui uero sole lunaq; induruere. nullo humore liquescunt: uixq; etiã ferro cædũtur. Fit tamen & in creta sine riguis in salinas mare infundentibus. Et circa ægyptũ ipso mari influente in solum ut credo nilo succosum. Fit e puteis in salinas ingestis. Prima densatio babyloniæ in bitumen liquidũ cogitur: oleo simile: quo & in lucernis utũtur hoc. Detracto subest sal. Et in cappadociæ puteis ac fonte quem in salinas ingerunt. In chaonia excoquunt aquã ex fonte: refrigerandoq; salem faciunt inertem nec cãdidũ. Galliæ germaniæq; ardentibus lignis aquã salsam infundunt. Hispaniæ quadam sui parte puteis hauriunt muriam appellantes. Et illi quidem etiam lignum referre arbitrantur. Quercus optima ut quæ per se cinere sincero uim salis reddat. Alibi corylus laudat. Ita infuso liquore salso. Carbo etiã in salem uertitur. Quicũq; ligno conficitur sal niger est. Apud Theophrastum iuenio imbrios harundinis & iunci cinerem decoquere aqua solitos: donec exiguum supereſſet humoris. Quin e muria salsamentorum recoquitur: iterumq; consumpto liquore ad naturam suam redit uulgo e menis iocũdissimis. Marinorum maxime laudatur cyprius a salamĩe. At e stagnis. Ac phrigius qui tattæus uocatur. Hi duo oculis utiles. A cappadocia uero qui in laterculis affertur cutis nitorem dicit facere. Magis tamen extendit is quẽ stytium appellauimus. Itaq; a partu uentrẽ eo cum melanthio illinunt. Salsissimus sal qui siccissimus. Suauissimus omniũ tarentinus atq; candidissimus. Et de cætero fragilis qui maxime candidus. Pluuia dulcescit omnis. Suauiorem tamen rores faciunt. Sed copiosum aquilonis flatus. Austro non nascitur. Flos uero salis nõ fit nisi aquilonibus. In igni nec crepitat: nec exilit tragaseus. neq; acanthius ab oppido appellatus. Nec ullius spuma aut ramentum aut tenuis. Agrigentinus ignium patiens ex aqua exilit. Sunt & colorum differentiæ. Rubet memphi. Ruffus est circa oxum. Centuripis purpureus. Circa gelam in eadem sicilia tanti splendoris: uti imaginem recipiat. In cappadocia croceus effoditur trãslucidus & odoratissimus. Ad medicinæ usus antiqui tarentinum maxime laudabant. Ab hoc uero quæcunq; e marinis ex genere eo: præcipue spumeum. Iumentorum uero & boum oculis trageseum & beticum. Ad obsonium & cibum utilior quisquis facile liquescit. Itẽ humidior minorem enim amaritudinẽ habẽt: ut atticus & euboicus. Seruandis carnibus aptior acer & siccus: ut megaricus. Condit etiã odoribus additis: & pulmentarii uicẽ implet excitans auiditatẽ: inuitansq; in oĩbus cibis: ita ut sit peculiaris ex eo intellectus

inter innumera condimenta. Ita eſt in mandendo quæſitus garo. Quin & pecudes armẽtaq; & iumenta ſale maxime ſolicitãtur ad paſtum: multum largiores lacte: multoq; gratiore etiam in caſeo dote. Ergo hercule uita humanior ſine ſale nequit degere: adeo neceſſarium elementum eſt: ut tranſierit intellectus ad uoluptates animi quoq;. Nam ita ſales appellantur: omniſq; uitæ lepos & ſumma hylaritas laborumq; requies non alio magis uocabulo conſtat. Honoribus etiam militiæq; interponitur ſalariis inde dictis: magna apud antiquos auctoritate: ſicut apparet ex nomie ſalariæ uiæ: quoniam illa ſal in ſabinos portari conſuerat. Ancus Martius rex ſalis modia ſex milia in congiario dedit populis: & ſalinas primus inſtituit. Varro etiã pulmentarii uice uſos ueteres auctor eſt. Eſitaſſe enim ſalẽ cum pane & caſeo: ut prouerbio apparet. Maxime tamen in ſacris intelligitur auctoritas quando nulla conficiũtur ſine mola ſalſa. Salinarum ſynceritas ſummam fecit ſuam differentiam. Quædam enim fauilla ſalis: quæ leuiſſima ex eo eſt candidiſſima flos ſalis appellatur. Et flos quidem ſalis in totum diuerſa res humidioriſq; naturæ & crocei coloris aut ruffi ueluti rubigo ſais. Odore quoq; ingrato ceu gari diſſentiens a ſale nõ modo a ſpuma. In ægypto inuenitur uideturq; nilo deferri. Et fontibus tamen a quibuſdam innatat. Optimum ex eo quod olei quandam pinguitudinem reddit. Eſt enim in ſale pinguitudo: qđ miremur. Adulteratur autem tingiturq; rubrica: aut plerũq; teſta trita. Qui fucus aqua deprehenditur diluente factitium colorem: cum uerus ille nõ niſi oleo reſoluatur: & unguentarii propter colorem eo maxime utantur. Canicia in uaſis ſumma eſt. Media uero pars humidior ut diximus. Floris natura aſpera excalfactoria ſtomacho inutilis. Sudorem cit. Aluum ſoluit in uino & aqua acopicis & ſmegmaticis utilis. Detrahit & ex palpebris pilos efficaciſſime. Fæces imæ cõcutiuntur ut color croci redeat. Præter hæc etiãnum appellatur in ſalinis ſalſugo: ab aliis ſalſilago tota liquida marina aqua ſalſior ui diſtans. Aliud etiãnum liquoris exquiſiti genus quod garon uocauere inteſtinis piſcium cæteriſq; quæ abiiciẽda eſſent: ſale maceratis: ut ſit illa putreſcentium ſanies. Hoc olim conficiebatur ex piſce: quem græci garon uocabãt: Capite eius uſto ſuffitu extrahi ſecundas morantes.

De ſcombro piſce & muria. & alece. CA. VIII.

n Vnc e ſcombro piſce laudatiſſimum ĩ finibus carthaginis ſpartarie & cetariis: ſociorum appellatur ſingulis milibus nummum permutãtibus cõgios pene binos. Nec liquor ullus pene præter unguẽta maiore in precio eſſe cœpit: nobilitatis etiam gẽtibus. Scombros quidem & mauritania beticaq; & carteia ex occeano intrantes capiũt ad nihil aliud utiles. Laudatur & clazomene garo. Pompeiiq; & Leptis. Sicut muria antipolis ac thuria. Iam uero & dalmatia. Vitium huius eſt alex imperfecta nec colata fæx. Cœpit tamen & priuatim ex inutili piſciculo minimoq; cõfici. Aquam noſtri aphyen græci uocãt: quoniam is piſciculus e pluuia naſcitur. Foroiulienſes piſcem ex quo faciũt lupum appellant. Trãſit deinde in luxuriam: creuerũtq; genera ad infinitũ: ſicuti garũ ad coloꝛẽ mulſi ueteris: adeoq; dilutam ſuauitatem ut bibi poſſit. Aliud uero ad caſtimoniaꝫ ſuperſtitionem: etiam ſacris iudæis dicatum: quod ſit e piſcibus ſquamã carẽtibus. Sic alex peruenit ad oſtreas echinos urticas cammaros mullorum iocinera. Innumeriſq; generibus ad ſaporẽ gulæ cœpit ſal tabeſcere. Hæc obiter ĩdicata ſint deſideriis uitæ: & ipſa tamẽ nõnulli uſus in medẽdo. Nãq; & elece ſcabies pectoris ſanat ifuſa per cutem inciſam. Et cõtra canis morſus draconiſq; marini ꝓdeſt. In linteolis aũt cõcerptis imponit. Et garo ambuſta recẽtia ſanãtur: ſiqs ifundat ac nõ nominet gaꝫ. Cõtra canũ quoq; morſus: ꝓdeſt: maximeq; crocodili: & ulceribus quæ ſerpunt: aut ſordidis. Oris quoq; & auriũ ulceribus aut doloribus mirifice prodeſt. Muria quoq; ſiue illa ſalſugo ſpiſſat: mordet: extenuat: ſiccat. Dyſentericis utilis ẽ ẽt ſi nome iteſtina corripit. Iſchiadicis cœliacis ueteribus ifundit. Fotu quoq; apud mediterraneos aquæ marinæ uicẽ penſat.

De natura ſalis & eius medicinis. CA. IX.

ſ Alis natura eſt ꝓ ſe ignea & inimica ignibus fugiẽs eos: oĩa erodens. Corpora uero aſtringens: ſiccãs alligans. Defuncta autẽ ac putreſcẽtia ita uendicans ut durẽt ea per ſecula. In medẽdo uero mordẽs: adurens: repugnãs: extenuans: diſſoluens. Stomacho tãtum inutilis: præterq; ad excitãdam auiditatem. Aduerſus ſerpẽtium morſus cum origano melle hyſopo. Cõtra ceraſtem cũ origano aut cædria aut pice aut melle. Auxiliatur cõtra ſcolopẽdras ex aceto potus. Aduerſus ſcorpionũ ictus cum q̃rta parte lini ſeminis: & oleo uel aceto illitus. Aduerſus carbones uero uel ueſpas ſimiliaq; ex aceto. Ad heterocranas capitiſq; ulcera & puſtulas papulaſue & incipientes uerrucas cũ ſeuo uitulino. Item oculorum remediis: & ad excreſcẽtes ibi carnes totiuſq; corporis pterygia. Sed in oculis peculiariter. Ob id collyriis emplaſtriſq; addit. Ad hoc maxie ꝓbatur trageſæus: aut caunites. Ex ictu uero ſuffuſis cruore oculis ſugillatiſq; cũ myrrhæ pari põdere ac melle: aut cum hyſopo ex aqua calida: utq; foueãtur ſalſugine. Ad hæc hiſpaniẽſis eligit: cõtraq; ſuffuſiões oculoꝫ cũ lacte ĩ coticulis terit. Priuatim ſugillationibus ĩ linteolo iuolutus crebroq; ex aq feruẽti impoſitus. Vlceribus oris manãtibus ĩ linteolo cõcerpto. Gingiuaꝫ tumori ifricatus. Et cõtra ſcabriciẽ linguæ frictus cõminutuſq;. Aiunt dẽtes non erodi neq; putreſcere ſiqs quottidie mane ieiunus ſalẽ cõtineat ſub lingua: donec liqueſcat. Lepras idẽ: & furunculos: & lichenas: & pſoras emẽdat cũ paſſa uua exẽpto eius ligno: & ſeuo bubulo atq; origano ac fermẽto uel pane: maxime thebaicus. Hic & ad pruritus eligit. Tonſillis & uuis cũ melle ꝓdeſt. Quicũq; ad angĩnas. Hic amplius cũ oleo & aceto. Eodẽ tempore extra fauces illitus cum pice liquida. Emollit & aluum in uino mixtus. Idem noxia: & tinearum genera pellit in uino potus. Aeſtus balnearum conualeſcentes ut tolerari poſſint: linguæ ſubditus præſtat. Neruorum dolorem maxime uſurpanpa obſeruatione circa humeros & renes in ſaccis aqua feruenti crebro madefactus leuat. Colum torminaq; & coxarũ dolo-

res potus:& in iisdem siccis impositus candēs.Podagras:cum farina ex melle & oleo tritus. Ibi maxime obseruanda usurpatione qua quidem totis corporibus nihil esse utilius sale & sole dicunt. Itaq; cornea uidemus corpora piscatorum.Sed hoc præcipuum dicatur in podagris.Tollit & clauos pedum.Itē pernniones.Ambustis ex oleo imponitnr:aut commāducatus:pustulasq; reprimit.Ignibus uero sacris ulceribusq; quæ serpūt ex aceto aut hysopo.Carcinomatis cum uua taminia.Phagedenis ulcerū tritus cum farina hordei super impositō lintheolo madente uino.Morbo regio laborantes donec sudent ad ignem contra pruritus quos sentiunt ex oleo & aceto infricatus iuuat & fatigatos ex oleo.Multi & hydropicos sale curauere:feruoresq; febrium cum oleo perunxere:& tussim ueterem linctu eius discussere.Clysteribus infundere ischiadicis.Vlceribus excrescentibus uel putrescentibus imposuere.Crocodilorum morsibus ex aceto in linteolis:ita ut astringantur recte uinctu loca.Bibitur & cōtra oppium ex aceto mulso. Luxatis imponit cum farina & melle.Item extuberatiōibus.Dentiū dolori cū aceto totus & illitus cum resina prodest.Ad oīa autem spuma salis iucundior utiliorq;.Sed quicūq; sal acopis additur ad excalfactiones.Item smegmaticis ad extrahendam cutem leuandamq;.Pecoꝝ quo scabiem & boum illitus tollit.Datusq; lingendus:& oculis iumentorum inspuitur. Hæc & de sale dicta sint.

De nitri generibus:& cōfecturis:& medicinis:& obseruatiōibus. CA. X.

n On est differentia & nitri natura nō multum a sale distans:& eo diligentius dicēda:quia palam est medicos qui de eo scripsere ignorasse naturam.Nec quenq̄ Theophrasto diligentius tradisse.Exiguum fit apud medos canescentibus siccitate conuallibus:qđ uocant halmiraga.Minus etiam in thracia iuxta philippos sordidū terra:quod appellāt agrium.Nam quercu cremata nunq̄ multum factitatum est:& iampridem in totum omissum.Aquæ uero nitrosæ pluribus locis reperiunt:sed sine uiribus densandi.Optimum copiosumq; in chethis macedoniæ:quod uocāt calestricum:candidū: purumq;:proximum sali.Lacus est nitrosus exiliente e medio dulci fonticulo.Ibi fit nitrū circa canis ortum nouenis diebus:totidemq; cessat:ac rursus innatat:& deinde cessat.Quo apparet soli naturam esse quæ gignat:quoniam compertum est nec soles proficere quicq̄ cū cesset:nec hymbres. Mirum est & illud scatebra fonticuli semper emicante:lacum nec augeri nec effluere.Iis autem diebus quibus gignitur si fuere hymbres:falsius nitrum faciunt:aglones deterius:quia ualidius commouēt limum.Et hic quidem nascitur.In ægypto autem cōficitur multo abundantius:sed deterius.Nam fuscū lapidosumq; est. Fit pene eodem modo quo sal:nisi q; salinis mare infundunt.Nilum autem nitrariis. Excedēte nilo siccantur:decedente madēt succo nitri.xl.diebus cōtinuis:nō ut in macedonia statis.Si etiā hymbres affuerint:minus de flumine addunt:statimq; ut densari est cœptum:rapiē ne resoluatur ī nitrariis.Sic quoq; olei natura interuenit.Ad scabiem animalium utilis.Ipsum autem conditum in aceruis durat. Mirum in lacu ascanio & quibusdā circa chalcida fontibus summas aquas dulces esse:portariq;: iferiores nitrosas.In nitro optimum qđ tenuissimum & ideo spuma melior.Ad aliqua tātum sordidum tanq̄ ad inficiendas purpuras tincturasq; omnes.Magnus & nitro usus q̄ dicē suo loco.Nitrariæ egregiæ ægyptiis. Nam circa naucratin & memphī tātum solebant esse.Circa memphin deteriores. Nam & lapidescit ibi in aceruis:multiq; sunt tumuli ea de causa saxei.Faciunt ex iis uasa.Necnō frequēter liquatum cum sulphure coquentes in carbonibus. Ad ea quoq; q̄ inueterari uolūt illo nitro utuntur.Sunt ibi nitrariæ:in quibus & ruffum exit a colore terræ.Spumam nitri quæ maxime laudatur:antiqui negabant fieri: nisi cum ros cecidisset:prægnātibus nitrariis:sed nōdum parientibus.Itaq; nō fieri incitatis etiam si caderet. Alii operimentorum fermento gigni existimauere.Proxima ætas medicoꝝ aphronitrū tradidit in asia colligi in spleūcis mollibus distillās.Specus eos colligas uocāt.Dein siccant sole.Optimum putātur lydium.Probatio ut sit minime pōderosum & maxime friabile.Colore pene purpureo.Hoc ī pastillis afferatur.ægyptiū in uasis picatis:ne liquescat.Vasa quoq; ea sole inarescentia perficiūtur.Nitri probatio:ut sit tenuissimum & quā maxime spongiosum fistulosumq;:adulterātur in ægypto calce. Deprehēditur gustu.Sincerum enim facile resoluitur.Adulteratū pungit.Calce aspersum reddit odorē uehementer.Vritur in testa opertū ne exiliat:alias igni nō exilit nitrū:nihilq; gignit aut alit.Cū in salinis hærbæ gignantur:& in mari tot aialia:tantum algæ.Sed maiorem esse acrimoniā nitro apparet:nō hoc tantum argumento:sed & illo q; nitrariæ calciamenta protinus consumunt.Alias salubres:oculorūq; claritati utiles. In nitrariis nō lippiūt. Vlcera allata eo celerrime sanātur.Ibi facta tarde. Cit & sudorē cū oleo perunctis: corpusq; emollit.In pane salis uice utūtur chalastrico.Ad raphanos ægyptio:teneriores eos facit.Sed ob soniā alba & deteriora:olera uiridiora.In medicina aūt calfacit:extenuat mordet:spissat:siccat:exulcerat. Vtile iis quæ euocanda sint aut discutienda & lenius mordenda atq; extenuanda:sicut in pabulis pustulisq;.Quidam in hoc usu accensum uino austero restingunt:atq; ita trito in balneis utunt sine oleo.Sudores nimios inhibet cum arida iride adiecto oleo uiridi. Extenuat & cicatrices oculorum & scabricias genarum cum fico illitum aut decoctum in passo ad dimidias partes.Item contra argemas oculorum. Vngues decoctum i passo in mali punici calice adiuuat nitrū.Claritatemq; uisus cum melle inunctum. Prodest dentium dolori ex uino si cum pipere colluantur.Item cū porro decoctum. Nigrescētes dentes crematum dētifrico ad colorem reducit. Capitis animalia & lendes necat cum samia terra illitū ex oleo. Auribus purulētis uino liq̄to infundit.Sordes eiusdē partis erodit ex aceto.Sonitus & tinnitus discutit siccū additū.Vitiligines albas cum cymolia creta æquo pōdere ex aceto in sole illitū emēdat. Furūculos admixtum resinæ exterit aut cum uua alba passa:nucleis eius simul tritis.Testium inflammationi occurrit.Item eruptionibus pituitæ in toto corpore cum axungia.Cōtraq; canis morsus addita resina ini-

tiis cum aceto illinitur. Sic & serpentium morsibus: phagedenis: & ulceribus quæ serpunt: aut putrescũt cum calce ex aceto. Hydropicis sico tusum datur illiniturq;. Discutit & tormina si decoctum bibat̃ pondere drachmæ cum ruta uel anetho uel cymino. Reficit lassitudines cum oleo ex aceto perũctorum: & contra algores horroresq; prodest manibus pedibusq; confricatis cum oleo. Comprimit & pruritus suf fusorum felle: maxime cum aceto datum. Succurit & uenenis fungorum ex posca potum. Aut si bupre stis pasta sit ex aqua: uomitiõesq; euocat: iis qui sanguinem tauri biberint cũ lasere datur. In facie quoq; exulcerationes sanat cum melle & lacte bubulo. ambustis tostum donec nigrescat tritumq; illinitur: in funditur urceis & renum doloribus: aut rigori corporum neruorumq; doloribus. Paralyxi in ligua cũ pane imponitur: Suspirioſis in ptisana sumitur. Tussim ueterem sanat flore mixto galbani: resinæ terebinthinæ pari pondere omnium: ita ut fabæ magnitudo deuoretur. Coquit̃ dilutumq; postea cum pice liquida sorbendum in angina datur. Flos eius cum oleo cyprio articulorũ doloribus in sole iucũdus est. Regium quoq; morbum in uino exterminat potum. Et inflationes discutit. Sanguinis profluuium sistit e naribus ex feruenti aqua uapore naribus rapto. Pruriginem alumine permixto tollit. Alarum uirus ex aqua quotidiano fotu. Vlcera ex pituita nata cæra permixtum. Quo genere neruis quoq; pdest Cœliacis infunditur. Perungi ante accessiones frigidas nitro & oleo multi præcepere. Sic & aduersus lepras lentigines. Podagricis in balneis uti solio nitri prodest: atrophis opistothonis: tetanis. Sal & nitrum sulphuri concoctum in lapidem uertitur.

De spongiarum natura. CA. XI.

Pongiarum genera diximus in naturis aquatilium marinorũ. Quidam eas ita distinguunt.

f Alias ex iis mares existimauere tenui fistula spissioresq; persorbentes: & quæ tinguntur in delicijs aliquãdo & purpura. Alias fœminas maioribus fistulis ac perpetuis e maribus duriores. Alias quas appellant tragos tenuissimis fistulis æque densissimis. Candidæ cura fiunt: e molissimis recẽtes per æstatem tinctæ salis spuma: ad lunam & pruinas sternuntur inuersæ: hoc est qua parte adhæsere ut candorem bibant. Animal esse docuimus etiam cruore inhærente: Aliqui narrant & auditu tegi: eas contrahiq; ad sonum: experimentes abũdantiam humoris: nec auelli petris posse: ideo abscindi & saniẽ emittere. Quin & eas quæ ab aquilone sint genitæ præferunt cæteris. Nec usq; diutius durare spiritum medici affirmant. Sic & prodesse corporibus: quia nostro suum misceãt: & ideo magis recẽtes: magisq; humidas. Sed minus in calida aqua minusq; unctas: aut unctis corporibus impositas. Et spissas minus adhæresce re. Molliss imum genus earum penicelli oculorum tumores leuant ex mulso impositi. Item abstergendæ lippitudini utilissimi. Eam quæ tenuissima est mollissimâ quoq; esse oportet. Imponuntur spongiæ ipsæ epiphoris ex posca: & ex aceto calido ad capitis dolores. Decætero recentes discutiũt: molliunt: mitigant. Veteres conglutinant uulnera. Vsus earum ad abstergenda: fouenda operienda a fotu dum aliud imponatur. Vlcera quoq; humida & senilia impositæ siccant. Fracturæ & uulnera spongiis utilissime fouentur. Sanguis rapitur in secando ut curatio perspici possit. Et ipsæ uulnerum inflammationibus imponuntur: nunc siccæ: nunc ex aceto insperſæ: nunc e uino: nũc ex aqua frigida: Ex aqua uero cælesti impositæ secta. Recentia non patiuntur intumescere. Imponuntur & integris partibus & fluctuatione occulta laborantibus quæ discutienda sunt: & iis quæ apostemata uocant melle decocto punctis. Item articularijs alias aceto salso madidæ: alias e posca. Si ferueat impetus ex aqua eadem e callo salsa madidæ. Ad cõtra scorpionum ictus ex aceto. In uulnerum curatione & succidæ lanæ uicẽ implẽt. Nunc ex uino & oleo: nunc ex eadem. Differentia hæc q; lanæ emolliũt spõgiæ coercẽt rapiũtq; uicia ulcerum. Circumligãtur & hydropicis siccæ: uel ex aqua tepida poscaue utcũq; blandioribus opus est opeririue aut siccare cutem. Imponunt̃ & iis morbis quos uaporari oporteat: feruẽti ex aqua perfusæ expressæq; iter duas tabulas. Sic & impositæ stomacho prosunt: & in febri cõtra nimios ardores. Sed spleneticis e posca. Ignibus sacris ex aceto. Efficaciores quãdo aliud imponi oportet sic ut sanas quoq; partes spatioſe operiant. Sanguinis profluuium sistunt ex aceto: aut frigida. Liuorem ab ictu recentem ex aqua salsa calida sæpius mutata. Tollũtq; testium tumorem doloremq; ex posca. Ad canum morsus utiliter cõcisæ imponuntur: ex aceto aut frigida: aut melle abunde subinde humectandæ. Africanæ cinis cum porri sectiui succo sanguinem reficientibus hausta salis ex frigida prodest. Item cinis cum oleo uel aceto fronti illitus tertianas tollit. Priuatim africanæ ex posca tumorem discutiunt. Omnium autem cinis cum pice crematarum sanguinem sistit uulnerum. Aliqui raras tãrũ ad hoc cum pice urunt. Et oculorum causa comburunt̃ in cruda olla figulini operis: plurimum proficiente eo cinere contra scabritias genarum: excrescentesq; carnes: & quicquid opus sit ibi destringere: spissare: explere. Vtilius in eo usu lauare cinerem. Præstant & strigilum uicem lintheorũq; affectis corporibus. Et contra solem apte protegunt capita. Medici inscitia ad duo nomina eas redegere Africanas: quarum firmius sit robur. Rhodiacasq;: ad fouendum molliores. Nunc autem molissimæ circa muros antiphelli urbis reperiuntur. Trogus auctor est circa lyciam penicillos mollissimos nasci in alto unde ablatæ sint spõgiæ. Polybius super ægrũ suspẽsos quietiores facere noctes. Nũc p̃uertemur ad marina aialia & aquatilia.

LIBER
CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER. XXXII. PROHEMIVM.

Medicinæ ex aquatilibus.

ENTVM EST AD SVMMA NATVRAE EXEMPLORVMq; per rerum ordinem:& ipſum ſua ſponte occurrit immenſum potẽtiæ oc cultæ documentum:ut prorſus nec aliud ultra quæri debeat:nec par aut ſimile poſſit inueniri: ipſa ſe uincẽte natura:& quidem numeroſis modis declarante. Quid enim uiolentius mari uentiſue:& turbinibus ac procel/ lis:quo maiore hominum ingenio in nulla ſui parte adiuta eſt:q̃ uelis re/ miſq; ? Addatur his & reciproci æſtus inenarrabilis uis: uerſumq; totum mare in flumen.

De echenide piſce:& mirabili eius proprietate:& torpedine: & marino lepore:& mirabilia rubri maris. CA. I.

t Amen omnia hæc pariterq; eodem impellentia:unus ac paruus admodum piſciculus echeneis appellatus in ſe tenet. Ruant uen ti licet:& ſeuiant procellæ:imperat furori:uireſq; tantas compe/ ſcit: & cogit ſtare nauigia:quod non uincula ulla:non anchoræ pondere irreuocabili factæ. Infrenãt im petus:& domat mundi rabiem:nullo ſuo labore:non retinendo:aut alio modo q̃ adhærendo. Hæc tã/ tilla eſt ſatis contra tot impetus:ut uetet ire nauigia. Sed armatæ claſſes imponunt ſibi turrium propu gnãcula:ut in mari quoq; pugnetur uelut e muris. Heu uanitas humna cum roſtra illa ære ferroq; ad ictus armata ſemipedalis inhibere poſſit:ac tenere deuincta piſciculis:Fertur acciaco marte tenuiſſe præ toriam nauim. Antonii properantis circuire & exhortari ſuos:donec tranſiret in aliam. Ideoq; cæſaria/ na claſſis impetu maiore protinus uenit. Tenuit & noſtra memoria. Caii principis ab aſtura antium re/ migantis ut res eſt etiam auſpicalis piſciculus. Siquidem nouiſſime tum in urbem reuerſus ille impera tor:ſuis telis confoſſus eſt. Nec longa fuit illitus moræ admiratio ſtatim cauſa intellecta:cum e tota claſ ſe quinq; remis ſola non proficeret:& exilientibus protinus q id quærerent circa nauim inuenere adhæ rentem gubernaculo:oſtenderuntq; Caio indignãti hoc fuiſſe quod ſe reuocaret:quadringentorumq; remigum obſequio contra ſe intercederet. Conſtabat peculiariter miratum quomodo adhærens tenu iſſet:nec idem polleret in nauigium receptus. Qui tunc poſteaq̃ uidere:eum limaci magnæ ſimilem eſ/ ſe dicunt. Nos plurimorum opiniones poſuimus in natura aquatilium:cum de eo diceremus. Nec du bitamus idem ualere ad omnia genera cum celebri & conſecrato etiam exemplo apud gnidiam Vene/ rem conchas quoq; eiuſdem potentiæ credi neceſſe ſit. E noſtris quidam latinis remoram appellauere eum. Mirumq; e græcis:alii lubricos partus atq; procidentes contineri ad maturitatem alligato eo (ut diximus) prodiderunt. Alii ſale aduerſatum adalligatum grauidis partus ſoluere:ob id alio nomine odi nolyontem appellauere. Quocunq; modo iſta ſe habeant: quis ab hoc tenendi nauigia exemplo de ul/ la potentia naturæ atq; effectu in remediis ſponte naſcentium rerum dubitare debeat? Quin & ſine hoc exemplo per ſe ſatis eſt. Ex eodẽ mari torpedo etiam procul & e longinquo:uel ſi hauſta uirga ne attin/ gatur quamuis prævalidos lacertos torpeſcere:quamlibetq; ad curſum ueloces alligari pedes proditur Quod ſi neceſſe habemus fateri hoc exemplo eſſe uim aliquam quæ odore tantum & quadam aura ſui corporis efficiat membra:quid non de remediorum omnium momentis ſpirandum eſt? Non ſunt mi nus mira quæ e lepore marino traduntur. Venenum eſt aliis in potu:aut in cibo datus aliis etiam uiſus. Siquidem grauidæ ſi omnino aſpexerint fœminam ex eo genere dumtaxat ſtatim nauſea & redunda/ tione ſtomachi uitium fatentur:ac deinde abortum faciunt. Remedio eſt mas ob id induratas ſale ut in brachialibus habeant. Eadem res in mari & tactu quidem nocet. Veſcitur eo unum tantum animali/ um:ut non intereat Mullus piſcis:& tenereſcit tantum:& in gratior uiliorq; fit. Homines quibus in pa ſtu eſt:piſcem olent hoc primo argumento ueneficium id deprehenditur. Cætero moriuntur totidem diebus quod uixerit lepus. Incertiq; temporis ueneficium id eſſe auctor eſt Licinius macer. In india af/ firmant non capi uiuentem. Inuicemq; ibi hominem illi pro ueneno eſſe:ac uel digyto omnino in ma/ ri tactum mori. Eſſe autem ampliorem multo ſicut reliqua animalia. Iuba in iis uoluminibus quæ ſcripſit ad Caium Cæſarem Auguſti filium de arabia: tradit uitulos marinos tetnas heminas capere. Cetos ſexcentorum pedum longitudinis: & trecentorum ſexaginta latitudinis in flumen arabiæ in/ traſſe: pinguiq; eius negociatores: & omnium piſcium adipe camelos perungi in eo ſitu: ut aſilos ab iis fugent odore.

De ingeniis & manſuetudine quorundam piſcium & ubi ex manu edant:& ubi reſponſa dantur ex piſcibus. CA. II.

Ihi uidentur mira & quæ Ouidius prodidit piſciũ ingenia in eo uolumine quod halieuticon m inſcribitur. Scarũ incluſum naſſis non fronte erumpere:nec infeſtis uiminibus caput inſerere ſed auerſum caudæ ictibus crebris laxare fores:atq; retrorſum ita erumpere. Quem luctatum eius ſi forte alius ſcarus extrinſecus uideat: apprehenſa mordicus cauda adiuuare nixus erumpentis.

Lupum piſcem rene circũdatum harenas arare cauda: atq; ita conditum tranſire rete. Murenam maculas appetere ipſas conſciam teretis ac lubrici tergi: tum multiplici flexu laxare: donec euadat. Polypũ hamos appetere brachiiſq; cõplecti: nõ morſu: nec prius dimittere q̃ eſcam circũroferit: aut harũdine leuatum extra aquã. Scit & mugil eſſe in heſca hamũ: inſidiaſq; non ignorat: auiditas tamẽ tãta eſt: ut cauda uerberando excutiat cibos. Minus in prouidendo lupus ſollertiæ habet: ſed magnũ robur in pœnitẽdo. Nam ut hæſerit in hamo: tumultuoſo diſcurſu laxat uulnera: donec excidant inſidiæ. Murenæ amplius deuorant: hamum admouentq; dentibus lineas: atq; ita erodit. Pytheas id tradunt. Idẽ infixam hamo inuertere ſe: quoniam ſit dorſo cultellato: ſpinaq; lineã præſecare. Licinius macer murenas tantum fœmini ſexus eſſe tradit: & concipere e ſerpentibus: ut diximus: ob id ſubilo a piſcatoribus tanquã ſerpẽtibus euocari & capi pinguеſcere iactatu. Fuſte nõ interimi. Eaſdẽ ferula ꝑtinus. Animã in cauda habere certũ eſt: eaq; icta celerrime examari: at capitis ictu difficulter. Nouacula & ferrum quæ piſce tacta ſunt: olent. Duriſſimũ eſſe piſciũ conſtat q̃ orchis uocet: rotũdus: eſt & ſine ſquãmis: totuſq; capite cõſtat. Miluago quotiens cernat extra aquã uolitans: tẽpeſtates mutari Trebius Niger auctor eſt. Xiphiã ideſt gladiũ roſtro mucronato eẽ: ab hoc naues perfoſſas mergi in oceano ad locũ mauritaniæ q̃ cotta uocet: nõ ꝑcul a lyxo flumine. Idẽ lolligines euolare ex aqua tradit: tanta multitudine ut nauigia demergant. Et manu ueſcũtur piſces in pluribus qdẽ Cæſaris uillis. Sed quæ ueteres ꝑdidere in ſtagnis nos in piſcinis ammirati in heloro ſiciliæ caſtello nõ procul ſyracuſis. Itẽ in labra Gnidii louis fonte anguillas. Et eæ in aures adoitas gerũt. Similiter in chio iuxta ſenũ delubrũ. In meſopotamiæ quoq; fonte cabura de quo diximus piſce. Nã in lyciæ lymira fonte. Apollinis: quẽ dinũ appellant ter fiſtula euocati ueniunt ad auguriũ. Diripere eos carnes abiectas letũ eſt cõſultantibus: caudis abigere dix. Hierapoli ſyriæ in lacu Veneris ædituoꝝ uocibus parent uocati: exornati auro ueniũt adulantes. Scalpunt ora hiantia manibus iſerendis ꝑbent: In ſtabiano cãpaniæ ad Herculis petrã: melanuri in mari panẽ abiectũ rapiunt. Idemq; ad nullũ cibũ in quo hamus ſit: accedunt. Nec illa in nouiſſimis mira: amariſſimos eſſe piſces ad apelen inſuiã & ad claxomenas. Cõtra ad ſcopulũ ſiciliæ: ac leptin africæ & euboeam & dyrrhachiũ. Rurſus ita ſalſos: ut poſſint ſalſamẽta exiſtimari. Circa cephaleniã & ampelon paron & deli petras in portu eiuſdẽ inſulæ dulces. Quã differentiã pabulo cõſtare: nõ eſt dubium. Appion maximum piſcium eſſe tradit porcum: quem lacedæmonii ortragoriſtum uocant. Grunire eum cum capiatur. Eſſe uero illam naturæ accidentiam quod magis miremur etiam in locis quibuſdam: appoſito occurrit exemplo. Siquidem ſalſamenta omniũ generum in italia beneuenti recentia effici conſtat. Piſces marinos in uſu fuiſſe protinus a condita roma: auctor eſt Caſſius Hemina: Cuius uerba de ea re hic ſubiiciam. Numa conſtituit: ut piſces qui ſquamoſi non eſſent ni pollicerent patrimonia cõmentus ut cõuiuia publica: & priuata cœnæq; ad puluinaria facilius compararentur: ni qui ad pollinctum emerent: precio minus parcerent: eaq; præmercarentur. Quantum apud nos indicis margaritis precium eſt: de quibus ſuo loco ſatis diximus tantum apud indos in chorallio. Nanq; iſta perſuaſione gentium conſtant. Gignitur quidẽ & in rubro mari: ſed nigrius. Item in perſico uocatur iace. Laudatiſſimam in gallico ſinu: circa orchadas inſulas. Et in ſiculo circa heliam & drepanũ. Naſcitur & apud grauiſcas: & ante neapolin campaniæ: maximeq; rubens ſed molle: & ideo uiliſſimũ erythris. Forma eſt ei fruticis: color uiridis. Baccæ eius candidæ ſub aqua ac molles. Exemptæ confeſtim durantur & rubeſcunt: quaſi corna ſitiua ſpecie atq; magnitudine. Aiunt tactu protinus lapideſcere: ſi uiuat. Itaque occupari euellicq; retibus: aut acri ferramento præcidi. Hac de cauſa ceralium uocitatum interpretantur. Probatiſſimum quã maxime rubet: & quã ramoſiſſimum: nec ſcabioſum: aut lapideum: uel rurſus inane: aut concauum. Auctoritas baccarum eius non minus in dorum uiris quoq; precioſa eſt: q̃ fœminis noſtris uniones indici. Aruſpices eorum uateſq; in primis religioſum id geſtamen amoliendis periculis arbitrantur. Itaque & decore & religione gaudent. Priuſquã hæc noteſcerent: galli gladios: ſcuta galeas adornabant eo. Nunc tanta pennuria eſt uendibili merce: ut perquã raro cernatur in ſuo orbe. Surculi infantiæ adalligati: tutelam habere creduntur. Contraque torminum ac ueſicæ & calculorum mala: in puluerem igne redacti: potique cum aqua auxiliantur. Simili modo ex uino poti. aut ſi febri ſit: ex aqua lomnum afferunt. Ignibus diu repugnant. Sed eodem medicaminæ ſæpius poto tradunt lyenem quoq; abſumi. Sanguinem reiicientibus excreantibuſue medentur. Cinis eoꝝ miſcetur oculorum medicamentis. Spiſſat. n. ac refrigerat. Vlcerũ caua explet. Cicatrices extenuat. Quod ad repugnãtiam rerum attinet: quam græci antipathiam uocant: nihil eſt uenenatius uſquam: q̃ in mari paſtinaca: utpote cum radio eius arbores necari dixerimus. Hanc tamen perſequitur galeos. Idẽ & alios quidẽ piſces: ſed paſtinacas præcipue. Sicut in terra ſerpentes muſtela. Tãta eſt auiditas ipſius ueneni. Percuſſis uero ab ea medeꝫ & hic quidem: ſed & mullus ac laſſer.

De his quibus in terris & in aquis uictus eſt: & de caſtoreis medicinæ: & obſeruationes. CA. III.

Pectabilis naturæ potentia in iis quoq; quibus & in terris: & in aqua uictus eſt: ſicut & fibris quos caſtores uocant & caſtorea: teſtes eorum amputari hos ab ipſis cum capiũtur negat Seſtius diligentiſſimus medicinæ: Quinimmo paruos eſſe ſubſtrictoſq; & adhærentes ſpinæ: nec adimi ſine uita animalis poſſe. Adulterari autem renibus eiuſdem qui ſint grandes: cum ueri teſtes parui admodum reperiantur. Præterea ne ueſicas quidem eſſe cum ſint graminæ quot nulli animalium. In iis foliculis inueniri liquorem: & aſſeruari ſale. Itaq; inter probationes falſi eſſe folliculos geminos ex uno nexu dependentes: quod ipſum corrumpi fraude coniicientibus gummi cum ſale: aut

hammoniacum:quoniam hammoniaci coloris eſſe debeant tunicis circũ dati liquore ueluti mellis cæ roſi:odoris grauis:guſtu amaro:& acri friabiles. Efficaciſſime e põto galaciæ:mox africæ. Sternutamẽta olfactu mouent. Somnum conciliant cum roſaceo & peucedano perũcto capite. Et per ſe poti in aqua. Ob id phreneticis utiles. Itẽ lethargicos odoris ſuffitu excitãt. Vuluarũq; exanimationes uel ſubditi: & mẽſes ac ſecũdas ciunt duabus drachmis ex aqua cum puleio poti. Medentur: & uertigini: opiſtothonis: tremulis: ſpaticis: neuorũ uitiis: iſchiadicis: ſtomachicis: paralyticis: perunctis omnibus. Vel triti ad craſſi tudinẽ mellis cũ ſemine uiticis ex aceto: aut roſaceo. Sic & cõtra comitiales ſumpti poti uero contra in flationes: tormina: uenena. Differẽtia tantũ contra genera ex mixturæ. Quippe aduerſus ſcorpiones ex uino bibunt. Aduerſus phalangia & araneos ex mulſo: ita ut uomitione reddantur. Aut ut retineant cũ ruta. Aduerſus chalciadicas cum myrtice. Aduerſus ceraſten & præſteras companace: aut ruta ex uino. Aduerſus cæteros ſerpentes cũ uino. Dari binas drachmas ſatis eſt: eorumq; adiiciantur ſingulas. Auxi liantur priuatim contra uiſcum ex aceto. Aduerſus aconitũ ex lacte: aut aqua. Aduerſus helleborum al bum ex aqua mulſa nitroq;. Medentur & dentibus infuſi cũ oleo triti in aurẽ a cuius parte doleant. Au riũ doloribus melius ſi cũ meconio. Claritatẽ uiſus faciunt cum melle attico iuncti. Cohiben ſingultus ex aceto. Vrina quoq; fibri reſiſtit uenenis: & ob id ĩ antidota additur. Adſeruatur autem optime in ſua ueſica: ut aliqui exiſtimant.

De teſtitudine: & multorum piſcium medicinæ: & obſeruationes. CA. IIII.

Eminus ſimiliter uictus in aquis terraq; & teſtudinum effectuoſo pari honore habendi uel ꝓ
g pter excellens in uſu præcium naturæq; ueræ proprietatem. Sunt ergo teſtudinũ genera: terre ſtres: marinæ: lutariæ: quæ in dulci aqua uiuunt. Has quidem e græcis emydas appellant. Ter reſtrium carnes ſuffitionibus proprie: magiciſq; artibus refutandis: & contra uenena ſalutares produn tur. Plurimæq; in africa. Hæ ibi amputato capite pedibuſq; pro antidoto dari dicuntur: & ex iure in ci bo ſumptæ. Strumas diſcutere ac lyenes tollere. Item comitiales morbos. Sanguis earum claritatem ui ſus facit: ſuffuſioneſq; ocolorum tollit. Et contra ſerpentium omnium & araneorum & ſimilium: & ra narum uenena auxiliatur. Sanguine ſeruato in farina pilulis factis: & cum opus ſit in uino datis. Felle te ſtudinum cum attico melle glaucomata inungi prodeſt. Et ſcorpionum plagæ inſtillari: Tegumenti ci nis uino & oleo ſubactus pedum rimas ulceraq; ſanat. Squammæ e ſumma parte deraſæ: & in potu da tæ uenerem cohibent. Eo magis hoc mirum: quoniam totius tegumenti farina accendere traditur libi dinem. Vrinam earum aliter q̃ in ueſica diſſectarum: inueniri poſſe non arbitror: & intra eam eſſe. Hæc quoq; portentoſa magis demonſtratur aduerſus aſpidum ictus ſingulare remedium. Efficacior eſt ta men: ut aiunt cimicibus ammixtis. Oua durata illinuntur ſtrumis & ulceribus frigore: aut aduſtione fa ctis. Sorbentur in ſtomachi doloribus. Marinarum carnes ammixtæ ranarum carnibus contra ſalamã dras præclare auxiliãtur. Neq; eſt teſtudine aliud ſalamandræ aduerſius. Sanguine alopeciarum inani tas & porrigo omniaq; capitis ulcera curantur. Inareſcere autem eum oportet: lenteq; ablui. Inſtillatur & dolori aurium cum lacte mulierum. Aduerſus comitiales morbos manditur cum polline frumen ti. Miſcetur autem ſanguis heminis tribus aceti hemina uini addita iis: & cum hordeacea farina: aceto quoq; admixto: ut ſit quod deuoretur fabæ magnitudine. Hæc ſingula & matutina & ueſpertina dant: dein poſt aliquot dies ueſpera. Comitialibus inſtillatur ore deductis labris iis: qui modice corripiantur. Spaſmo cum caſtoreo clyſtere infunditur. Quod ſi dentes per annuum colluuntur teſtudinum ſanguie immunes a dolore fiũt. Et anhelitus diſcutit: q̃ſq; orthopnoeas uocãt: ad has ĩ polenta dat. Fel teſtudinũ claritatem oculoꝝ facit. Cicatrices extenuat. Tonſillas ſedat: & anginas & oĩa oris uitia. Priuati nomas ibi. Item ardentium teſtium. Naribus illitum comitiales erigit: attollitq;. Idem cum uernatione angui um aceto ammixto: unice purulentis auribus prodeſt. Quidam bubulum fel ammiſcent: decoctarum q; carnium teſtudinis ſuccum abdita æque uernatiõe anguium. Sed diu in uino teſtudinem excoquũt. Oculorum quoq; uitia omnia fel inunctum cum melle emendat. Suffuſiones etiam marinæ felle: uel cum fluuitalis ſanguine & lacte mulierum capillus inficitur. Fel & contra ſalamandras: uel ſuccum de coctum bibiſſe: ſatis eſt. Teſtudinum eſt tertium genus in ceno & paludibus uiuentium. Latitudo iis in dorſo pectori ſimilis nec conuexo incurua calice: nigrata uiſu. Ex hac quoq; tamen aliqua contingunt auxilia. Tres nanq; in ſuccenſa ſarmenta coniectæ & diuidentibus ſe tegumentis rapiuntur. Tum euul ſæ carnes earum cõquuntur in aquæ congio ſale modice addito. Ita decoctarum ad tertias partes ſuccus paralyſin & articularios morbos ſentiẽtibus bibit. Detrahit item fel pituitas ſanguinemq; uitiatum. Si ſtitur ab eo remedio aluus: aquæ frigidæ potu. Ex quarto genere teſtudinũ quæ ſunt ĩ amnibus diuul ſarum pinguia cum aizoo hærba tuſa ammixto unguento & ſemine lilii ante acceſſiones perunguntur ægri: præter caput mox conuoluti: calidam aquam bibunt: quartanis liberari dicunt. Hanc teſtudinem quintadecima luna capi oportere: ut plus pinguium reperiatur. Verum ægrum ſextadecima luna perũ gi tradunt. Ex eodem genere teſtudinum ſanguis inſtillatus crebro capitis dolores ſedat. Item ſtrumas. Sunt qui teſtudinum ſanguinem cultro æreo ſupinarum capitibus præciſis excipi nouo fictili iubeant. Ignem ſacrum cuiuſcunq; generis ſanguine illini Item capitis ulcera manantia: & uerrucas: idem ꝓmit tunt teſtudinum omniũ ſimo panos diſcuti: Et licet incredibile dictu ſit: ut aliqui tradunt: tardius ire nauigia: teſtudinis pedẽ dextrum uehentia. Hinc deinde in morbos digeremus aquatilia: non quia igno remus gratiorem eſſe uniuerſitatẽ ſilium: maioriſq; miraculi: Sed hoc utilius eſt uitæ contributa habe re remedia: cũ aliud alii ꝓſit. Aliud alibi facilius iueniant. Venenatũ mel diximus ubi naſceret. Auxilio eſt

piſcis aurata in cibo. Vel ſi ex melle ſincero faſtidium cruditaſue quæ ſit grauiſſima incidat. Teſtudinem circunciſis pedibus: capite cauda decoctam antidotum eſſe auctor eſt Pelops Sincoq; Appelles. Qui eẽt Scincus: diximus. Sæpius uero quantum ueneficium præſtaret menſtruis mulierum. Contra omnia ea auxiliatur: ut diximus: mullus. Item contra paſtinacam & ſcorpiones terreſtres marinoſq; & dracones & phalangia illitus ſumptuſue in cibo. Eiuſdem recentis e capite cinis cõtra omnia uenena: priuatim cõtra fungos. Mala medicamenta inferri negant poſſe: aut certe nocere ſtella marina uulpino ſanguine illita: & affixa limini ſuperiori: aut clauo æreo ianuæ. Draconis marini ſcorpionumq; ictus carnibus earũ impoſitus: item araneorum morſus ſanãtur. In ſumma cõtra omnia uenena: uel potu: uel ictu: uel morſu noxia. Succus earum ex iure decoctarum: efficaciſſimus habetur. Sunt & ſeruatis piſcibus medicinæ Salſamentorumq; cibus prodeſt a ſerpente percuſſis & contra beſtiarum ictus mero ſubide hauſto: ita ut ad ueſperam cibus uomitione reddatur. Peculiariter a chalcide ceraſto: aut quas ſepas uocant: aut helape dipſadeue percuſſis. Contra ſcorpiones largius ſumi. Sed non euomi ſalſamenta prodeſt: ita ut ſitis toleretur: & imponere ea plagis conuenit. Contra crocodilorum quidem morſus non aliud præſentius habetur. Priuatim contra præſteris morſum ſarda prodeſt. Imponuntur ſalſamenta & contra morſum canis rabioſi: uel ſi non ſint ferro uſtæ plagæ corporaq; clyſteribus exinanita. Hæc per ſe ſufficit. Et contra draconem marinum ex aceto imponitur. Iidẽ & ex cybio profectus. Draco. n. marinus ad ſpinæ ſuæ qua ferit uenenum ipſe impoſitus: uel cerebro toto prodeſt. Ranarum marinarum ex uino & aceto decoctarum: ſuccus contra uenena bibitur: & contra ranæ rubetæ uenenum: & contra ſalamandras. Fluuitiales ſi carnes edantur iuſue decoctarum ſorbeatur: proſunt: & contra leporem marinum: & contra ſerpentes ſupradictas. Contra ſcorpiones ex uino. Democritus quidem tradit: ſiquis extrahat ranæ uiuẽti linguã nulla alia corporis parte adhærente: ipſaq; dimiſſa in aqua iponat ſupra cordis palpitationẽ mulieri dormienti: quæcũq; interrogauerit: uera reſponſurã. Addunt ẽt nunc alia magi: quæ ſi uera ſunt multo utiliores uitæ exiſtimatur ranæ q̃ leges. Nãq; harundine tráſſixa natura p hos: ſi ſurculus in menſtruis defigatur a marito adulterorum tediũ fieri. Carnibus eaq; uel hamo additis: p̃cipue purpuras certum eſt allici. Iecur ranæ geminum eſſe dicunt: obiiciq; formicis oportere eam partem quam appetant: contra omnia uenena eſſe pro antidoto. Sunt quæ in uepribus tantum uiuunt: ob id rubetarum nomine ut diximus: quas græci phrynos uocant grandiſſimæ cunctarum: geminis ueluti cornibus plenæ ueneficiorum. Mira de his certatim tradunt auctores. Illatis in populum ſilentium fieri. Oſſiculo qđ ſit in dextro latere in aquam feruentem deiecto refrigerari uas: nec poſtea feruere niſi exempto. Extemplo ad inueniri: Nam obiecta rana formicis: canibuſq; eroſis ſingula inſoliũ addi. Et aliud eẽ in ſiniſtro latere: quo deiecto feruere uideatur: apocynõ uocari: Canum impetus eo cohiberi. Amorem concitari: & iurgia addito in potionem. Venerem adalligatum ſtimulare. Rurſus a dextro latere refrigerari feruẽtia. Hoc & quartanas ſanari alligato in pellicula agnina recenti: aliaſq; febres. Amorẽ ihiberi eo. Item ex iis ranis lyen contra uenena quæ fiant ex ipſis auxiliatur. Cor uero etiam efficacius eſt. Coluber eſt i aq̃ uiuens: huius adipem & fel habentes qui crocodilos uenentur mire adiuuari produnt: nihil contra bælua audente. Efficacius etiãum ſi hærba potamogeton miſceatur. Cancri fluuitiales triti potiq; ex aqua recentes ſeu cinere adſeruato: cõtra uenena omnia proſunt: priuatim cõtra ſcorpionũ ictus cũ lacte aſini no: uel ſi nõ aſſit: caprino uel quocũq;. Addi & uinũ oportet. Necãt eos triti cum ocimo admoti. Eadem uis contra ueuenatorum oſium morſus: priuatim ſcytalen: & anguen: & contra leporem marinum: ac ranam rubetam. Cinis eorum ſeruatus prodeſt pauori. Prodeſt periclitantibus ex canis rabioſi morſibus. Quidam adiiciunt gentianam: & dant in uino. Nam ſi iam pauor occupauerit: paſtillos uino ſubactos deuorandos ita præcipiunt. Decem uero cancris cum ocimi manipulo adalligatis: omnes qui ibi ſunt ſcorpiões ad eum locum coituros magi dicũt. Et cũ ocimo ipſos cineremue eorum percuſſis imponunt. Minus in omnibus iis marini proſunt: ut Traſillus auctor eſt. Nihil autem æque aduerſari ſerpentibus q̃ cancros. Sueſq; percuſſas hoc pabulo ſibi mederi. Cum ſol ſit in cancro: torqueri ſerpentes. Ictibus ſcorpionum carnes fluuiatilium cochlearum reſiſtunt crudæ uel coctæ. Quidam ob id ſalſas quoq; adſeruant. Imponunt & ipſis plagis: Coracini piſces nilo quidem peculiares ſunt. Sed nos hæc omnibus terris demonſtramus. Carnes eorum aduerſus ſcorpiones ualent impoſitæ. Inter uenena ſunt piſcium porci marini ſpinæ in dorſo cruciatu magno læſoq;: remedium eſt limus ex reliquo piſciũ eorum corpore. Canis rabidi morſu potum expaueſcentibus faciem perungunt adipe uituli marini. Efficacius ſi medulla lyene & oleum e lẽtiſco & cæra miſceatur. Murenæ morſus ipſarum capitis cinere ſanantur. Et paſtinaca cõtra ſuum ictum remedio eſt cinere ſuo ex aceto illito: uel alterius. Cibi cauſa extrahi debet e dorſo eius quicquid ſimile eſt croco: caputq; totum. Et hanc autem & omnia teſtacea modice colui in cibis: quia ſaporis gratia perit. Leporis marini ueneficium reſtinguunt poti hippocãpi. Contra dorycnium echini maxime proſunt. Et iis qui ſuccum carpati biberint: præcipue eius iure ſumpto. Et cancri marini decocti ius contra dorycnium efficax habetur. Peculiariter uero contra leporis marini uenena & oſtrea aduerſantur. Idem uidetur: nec poteſt uideri ſatis dictum eſſe de iis: cum palma menſarum diu iam tribuatur illis. Gaudent dulcibus aquis: & ubi plurimi influũt amnes. ideo pelagia parua & rara ſunt. Gignunt tamẽ in petroſis: carẽtibuſq; aquæ dulciũ aduentu: ſicut circa grynũ & mirinã. Grandeſcunt ſyderis qdẽ rõne maxime: ut in natura aquatiliũ diximus. Sed priuati circa initia æſtatis multo lacte p̃gnantia: atq; ubi ſol penetret in uada. Hæc uidetur cauſa q̃re minora in aliis locis reperiunt. Opacitas enim prohibet incrementũ: & triſtitia minus appetunt cibos. Variãt coloribus. Ruffa in hiſpania.

Fuſcain illirico. Nigra & carne & teſta circeis. Præcipua uero habentur in quacunq; gente ſpiſſa nec ſalua ſua lubrica. Craſſitudine potius ſpectãda q̃ latitudine. Neq; i luto capta: neq; in harenoſis. Sed ſolido uado ſpondylo breui atq; non carnoſo: nec fibris lacinioſo: ac tota i aluo. Addunt petitiores notam: amibiente purpureo crine fibras: eoq; argumento generoſa iterpretant calliblephara parata appellátes. Gaudent & peregrinatione tranſferriq; in ignotas aquas. Sic brũduſina in auerno. Compaſta & ſuum retinere ſuccum: & a Lucrino adoptare credũtur. Hæc ſint dicta de corpore. Dicemus & de natiõibus: ne fraudentur gloria ſua littora. Sed dicemus aliena lingua quæq;. Peritiſſima huius cenſura in noſtro æuo fuit. Sunt ergo Mutiani uerba quæ ſubiiciam. Cyzizena maiora lucrinis: dulciora británicis: ſuauiora eduliis acriora lepticis: pleniora lucenſibus: ſicciora coryphatenis: teneriora iſtricis: candidiora circeienſibus. Sed iis neq; dulciora: neq; teneriora eſſe ulla compertum eſt. In indico mari. Alexandri rerum auctores pedalia inueniri prodidere. Necnon inter nos nepotis cuiuſdam nomenculator tridacna appellauit: tantæ amplitudinis intelligi cupiens ut ter mordenda eſſent. Eorum dos in medicina hoc in loco tota dicetur. Stomachum unice reficiunt. Faſtidiis medet. Addiditq; luxuria frigus obrutis niue: ſumma montium & maris ima miſcens. Molliunt aluũ leniter. Eadem cocta cum mulſo tenaſmo: qui ſine exulceratione ſit liberãt. Veſicarum ulcera quoq; repurgant. In conchis ſuis cocta ſiue uti clauſa uenerint: mire diſtillationibus proſunt. Teſtæ oſtreoq; cinis uuam ſedat & tonſillas ammixto melle. Eodem modo parotidas: panos: mãmarũq; duritias: capitum ulcera ex aqua cutemq; mulierum extendit. Inſpergitur & ambuſtis. Et dẽtifricio placet. Pruritibus quoq; & eruptionibus pituitæ ex aceto medetur. Crudæ ſi tõ dantur ſtrumas ſanant & pernionesq; pedum. Purpuræ quoq; contra uenena proſunt. Et algam maris theriacem eſſe. Nicãder tradit. Plura eius genera: uti diximus. Longo folio & latiore: rubente: aliaue criſpo. Laudatiſſima quæ in creta inſula iuxta terram in petris naſcitur. Tingendis etiam lanis ita colorem alligans: ut elui poſtea nõ poſſit. E uino iubet eã dari. Alopecias replet hippocampinus cinis nitro & adipe ſuillo mixtus: aut ſincerus ex aceto. Præparant cutem ſepiarum cruſtæ farina medicamentis. Cutem replet & muris marini cinis cum oleo. Item echini cum carnibus ſuis cremati cinis. Fel ſcorpionis marini. Ranarum quoq; trium ſi uiuæ in olla crementur cinis cum melle. Melius cum pice liquida. Capillũ denigrant ſanguiſugæ: quæ in uino nigro diebus. xl. computruere. Alii in aceti ſextariis duobus ſanguiſugarum ſextarium in uaſe plumbeo iubent putreſcere totidem diebus: mox illini in ſole: Sornatius tãtam uim habere tradit: ut niſi oleum ore contineant qui tingunt: dentes quoq; eorum denigrari dicat. Capitis ulceribus muricum: uel purpurarum teſtæ cinis cum melle utiliter illinitur conchyliorum: uel ſi non urantur farina ex aqua doloribus. Caſtoreum cum peucedano & roſaceo. Omnium piſcium fluuitialium marinorumq; adeps liquefactus oleo ammixto melle oculorum claritati plurimum cõfert. Item caſtoreum cum melle. Callionymi fel cicatrices ſanat: & carnes oculorum ſuperuacuas conſumit. Nulli hoc piſcium copioſius: ut exiſtimauit. Menander quoq; in comædiis. Idem piſcis & uranoſcopos uocatur ab oculo quem in capite habet: Et coracini fel excitat uiſum. Et marini ſcorpionis ruffi cũ oleo uetere: aut melle attico incipientes ſuffuſiones diſcutit. Inungi ter oportet intermiſſis diebus. Eadẽ ratio albugines oculorum tollit. Mullorum cibo aciem oculorum hebetari tradunt. Lepus marinus ipſe quidem uenenatus eſt: ſed cinis eius in palpebris pilos inutiles euulſos cohibet. Et ad hunc uſum utiliſſimi minimi. Item pectunculi ſalſi triti cum cædria. Ranæ quas drypythas & calamitas uocant: ſanguis earum cum lachryma uitiis ſi euulſo pilo palpebris illinat. Oculorum tumorem ruborẽq; ſepiæ cortex cum lacte mulieris illitus ſedat: & per ſe ſcabritias emendat. Inuertunt itaq; genas id agentes: & medicamentum auferunt poſt paulum: roſaceoq; inungunt: & pane impoſito mitigant nocte. Eadem cortice & nyctilopes curantur in farina trita: & ex aceto illita. Extrahit & ſquammas eius cinis. Cicatrices oculorum cum melle ſanat pterygia cum ſale: & cadmia ſingulis drachmis. Emendat & albugines oculorũ iumentorum. Adiiciunt & oſſiculis eius genas ſit terrantur ſanari. Echini ex aceto epinyctidas ſanant. Eundem comburi cum uiperinis pellibus raniſq; & cinerem aſpergi potioni iubent magi: claritatem uiſus promittentes. Ichthyocolla appellatur piſcis: cui glutinoſum eſt corium. Idemq; nomen glutino eius. Hic epinictidas tollit. Quidam ex uentre non ex corio fieri dicunt. Ichthyocolla ut glutinum tauri num laudatur. Pontica candida: & carens uenis ſquammiſq; : & quæ celerrime liqueſcit. Madeſcere aũt debet conciſa in aqua aut aceto nocte ac die. Mox tundi marinis lapidibus: ut facilius liqueſcat. Vtilẽ eã in capitis doloribus affirmãt: & tentanothris. Ranæ dexter oculus dextro: ſiniſtro leuus ſuſpenſi e collo natiui coloris panno lippitudines ſanant. Quod ſi per coitum ranæ eruantur: albuginem quoq;. Alligati ſimiliter in putamine oui. Reliquæ carnes impoſitæ ſuggillationem rapiunt. Cancri etiam oculos ad alligatos collo mederi lippitudini dicunt. Eſt parua rana in arundinetis & hærbis maxime uiuẽs mutaac ſine uoce uirinis ſi forte hauriatur: uentres boum diſtendens huius corporis humorẽ penicillis deraſum claritatem oculis inunctis narrant afferre. Ipſaſq; carnes doloribus oculorum ſuperponunt. Ranas etiam quindecim coniectas in fictili nouo iuncis cõfigunt quidam ſuccũ eaq; q ita effluxerit admiſcent lachrymæ: quæ ex alba uite emanat: atq; ita palpebras emendant inutilibus pilis exemptis acu inſtillantes hunc ſuccum in ueſtigia euulſoq;. Mecenas pſilothrũ palpebraq; faciebat in aceto enecans putreſcẽtes: & hoc utebat i multis uariiſq; p aquationes autũni naſcentibus. Idẽ pſtare ſanguiſugaq; cinis ex aceto illitũ putat. Cõburi eas oportet nouo uaſa. Idẽ tæniæ iecur ſiccatũ pondere. xiiii. cũ oleo cædrino punctis pilis nouem menſibus: Auribus utiliſſimum baci piſcis fel recens: ſed inueteratum uino. Item banci quẽ qdã myxona uocant. Itẽ callionymi cũ roſaceo infuſum. Vel caſtoreũ cum papaueris ſucco. Vocant

& in mari pediculos eosq; tritos instillari ex aceto auribus iubent. Et per se conchylio infecta lana magnopere prodest. Quidam aceto & nitro madefaciunt. Suntq; qui præcipue cõtra omnia aurium uitia laudent garri excellentis socioq; cyathũ mellis dimidio amplius aceti cyathum in calice nouo lenta pruna decoquere. Deinde spuma pennis detersa: & postq; desierit spumare tepidum infundere. Si tumeant aures coriandri succo prius mitigandas iidem præcipiunt. Ranaq; adeps istillatus statim dolores tollit. Cancrorum fluuitalium succus cum farina hordeacea aurium uulneribus efficacissime prodest. Parotides muricum testæ cinere cum melle: uel conchyliorum ex mulso curantur. Dentium dolores sedant ossibus draconis marini scarificatis gingiuis. Cerebro caniculæ in oleo decocto adseruatoq; ut ex eo dentes semel anno colluantur. Pastinacæ quoque radio scarificare gingiuas: & in dolore utilissimum. Conteriturq; iis: & cum helleboro albo illitus dentes sine uexatiõe extrahit. Salsamentorum ẽt fictili uase cõbustorum cinis: addita farina marmoris inter remedia est. Et cybia uetere luta in nouo uase: & inde trita prosunt doloribus. Aeq; ꝓdesse dicuntur oium salsamentoq; spinæ cõbustæ tritæq; & illitæ. Decoquuntur & ranæ singulæ in aceti heminis: ut dentes ita colluantur: cõtineaturq; in ore succus. Si fastidium obstaret: suspẽdebat pedibus posterioribus eas Salustius Dionysius: ut ex ore uirus defluereꝫ i acetũ feruens: idq; e pluribus ranis. Fortioribus stomachis ex iure edendas dabat. Maxillaresq; ita sanari dentes præcipue putant. Mobiles uero supradicto aceto stabiliri. Ad hoc qdã ranaq; corpora binarũ præcisis pedibus in uini hemina macerant: & ita colui dentes labentes iubent. Aliqui totas adalligant maxillas: Alii denas i aceti sextariis tribus decoxere ad tertias partes: ut mobiles dẽtiũ stabilirẽt. Necnõ. xxxvi. ranarũ corda in olei ueteris sextario sub æreo testo discoxere: ut infunderent ꝑ aurem dolẽtis maxillæ. Alii iecur ranæ decoctũ & tritũ cum melle ipposuere dentibus. Oia suprascripta ex marina rana efficacissima. Si carioſi & fetidi sunt centũ in furno arefieri ꝑ noctem præcipiunt. Postea tantũdẽ salis addi atq; fricari. Enydris uocat a græcis coluber in aq̃ uiuens. Huius q̃ttor dentiũ superioribus in dolore superioq; gingiuas scarificant: inferioq; inferioribus. Aliqui canino tantũ eaq; contenti sunt. Vtunt & cancrorum cinere: nam muricum cinis dentifricium est. Lichenas & lepras tollit adeps uituli marini. Murenaq; cinis cum mellis obolis ternis. Iecur pastinacæ in oleo decoctũ. Hippocampi & delphini cinis ex aqua illitus. Exulcerationem sequi debet curatio: quæ perducit ad cicatricem. Quidã delphini iecur in fictili torrent: donec pinguitudo similitudine olei fluat: ac perungunt. Muricum uel conchyliorũ testæ cinis maculas in facie mulieq; purgat cum melle illitus: cutẽq; erugat: extẽditq; septenis diebus illitus: ita ut octauo candido ouoq; foueantur. Muricum generis sunt quæ uocant græci colycia: alii corythia: turbinata æque. Sed minora multo: efficaciora etiã & horis halitũ custodiẽtia. Ichthyocolla erugat cutem: extenditq; in aqua decocta horis quattuor: dein cõtusa: colluta: & subacta ad liquorẽ usq; mellis. Ita præparata in uase nouo cõditur: & in usu quattuor drachmis eius binæ sulphuris: & anchusæ totidẽ: octo spumæ argenteæ adduntur: aspersaq; aqua teruntur una. Sic illita facies post quattuor horas abluitur.

Promiscue medicinæ. CA. V.

Edẽtur & lentigini cæterisq; uitiis ex ossibus sepiarum cinis. Idem & canes excrescentes tollit: & humida ulcera. Psoras tollit rana decocta i heminis quinq; aquæ marinæ. Excoqui debet: donec sit crassitudo mellis. Fit & mari halcyoneũ appellatũ ex nidis (ut aliqui existimant) halcyonum & cæicum: ut alii e sordibus spumarum crassescẽtibus. Alii e limo: uel quadã maris lanugine. Quattuor eius genera. Cinereum spissum odoris asperi. Alterũ molle lenius odore fere algæ. Tertium candidioris uermiculi. Quartũ pumicosius: spongiæq; putri simile pene purpureum. Quod optimum id & milesium uocatur. Quo candidius autem hoc minus ꝓbabile est. Vis eoq; ut exulcerent: purgẽt. Vsus tostis & sine oleo mirte: lepras: lichenas: lentigines tollunt cũ lupino: & sulphuris duobus obolis. Halcyoneo utuntur & ad oculorum cicatrices. Andrias ad lepras cancri cinere cum oleo usus est. Attalus thynni recentioris adipe ulcera. Menarum muria & capitum cinis cum melle sanat strumas. Pungi piscis eius qui rana in mari appellatur: ossiculo de cauda: ita ut non uulneret: prodest. Id faciẽdum quotidie: donec procurentur. Eadem uis & pastinacæ radio & lepore marino impositio: ita ut celeriter remoueatur. Echini testis contusis & ex aceto illitis. Item scolopendræ marinæ e melle. Cancro fluuitiali contrito: uel combusto ex melle. Mirifice prosunt: & sepiæ ossa cum axungia uetere contusa & illita. Sic & ad parotidas utuntur: & scauri piscis marini iocineribus. Quin & testis cadi salsamẽtari tusis cum axungia uetere: muricũq; cinere ex oleo ad parotidas strumasq;. Rigor ceruicis mollitur cum marinis: q pediculi uocantur drachma pota. Castoreo poto cum pipere ex mulso mixto ranis decoctis ex oleo & sale: ut sorbeatur succus. Sic & opithotono medentur: & tetano: spasticis pipere adiecto. Anginas menarũ salsarum ex capitibus cinis ex melle illitus abolet. Ranarumq; decoctarum ex aceto. Succus hic & contra tonsillas prodest. Cancri fluuitiales triti singuli in heminam aquæ: anginis medentur gargarizati aut e uino: aut calida aqua poti. Vuæ medetur garum cochlearibus subditum. Vocem siluri recentes salsi ue in cibo sumpti adiuuant: Vomitiones nulli inueterati tritiq; in portione concitant suspirioſis castoreo cum hammoniaci exigua portione ex aceto mulso ieiunis utilissime pota. Eadem potio spasmos stomachi sedat ex aceto mulso calido. Tussim sanare dicuntur piscium modo e iure decocto in patinis ranæ. Suspensæ autem pedibus: cum distillauerit in patina saliua earum exenterari iubentur: abiectisq; interaneis condiri. Est rana parua arborem scandens & ex ea uociferans. In huius os siquis expuat ipsamq; dimittat: tussim liberare dicuntur. Præcipiunt & cochleæ crudæ carnem tritam bibere ex aqua calida in tussi cruenta. Iocineris doloribus scorpio marinus in uino necatur: ut deinde bibatur. Cõchæ

longæ carnes ex mulſo potæ cum aqua pari modo:aut ſi febres ſint:ex aqua mulſa.Lateris doloribus le niunt hippocampi toſti ſumpti.Thethyaq; ſimilia oſtreæ in cibo ſumptæ. Iſchiadicorum muria ſiluri clyſtere infuſa.Dantur autem conchæ ternis obolis dilutæ in uini ſextariis duobus per dies quindecim Aluum emollit ſilurus e iure & torpedo in cibo.Et olus marinum ſimile ſatiuo ſtomacho inimicum. aluum facillime purgat.Sed propter acrimoniam cum pīgui carne coquitur.Et omnium piſcium ius. Idem & urinas cit e uino maxime.Optimum e ſcorpionibus & iubide:& ſaxatilibus:nec uirus recipiēti bus.Coqui debent cum anetho:apio:coriandro:porro:additis oleo & ſale.Purgant & cybia uetera:pri uatimq; cruditates pituitas bilem trahunt.Purgant & myaces:quorum natura tota in hoc loco dicet. Aceruantur muricum modo:uiuuntque in algoſis: gratiſſimi autumno:& ubi multa dulcis aqua miſcetur mari:ob id in ægypto laudatiſſimi.Procedente hyeme:amaritudinem trahūt:coloremq; rubrū. Horum ius traditur aluum & ueſicas exinanire.Interanea diſtringere.Omnia adaperire.Renes purgare.Sanguinē adipēq; minuere itaq; utiliſſimi ſunt hydropicis:mulier& purgationibus:morbo regio:articulari: inflationibus.item prodeſſe felli pituitæq; pulmonis iocineris ſplenis uitiis:rheumatiſmis.Fauces tantum uexant:uoceſq; obtundunt.Vlceraq; quæ ſerpant:aut ſint purganda: ſanant.item carcinomata Cremati autem ut murices & morſus canum hominumq; cum melle:lepras:lentigines.Cinis eorum potus emendat caligines.Gingiuarum & dentium uitia:eruptiōes pituitæ:& cōtra dorycniū : aut opocarpatum antidoti uicem optinent.Degenerant in duas ſpecies in mitulos:qui ſalem uiruſq; recipiunt:miyſcaſq; . Quæ rotunditate differunt:minores aliquanto atq; hyrtæ tenuioribus teſtis:carne duriores:Mituli quoq; ut murices cinere cauſticam uim habent:& ad lepras:lentigines:maculas . Lauant quoq; plumbi modo ad genarum craſſitudinem:& oculorum albugines:caligineſq;.Atq; in aliis partibus ſordida ulcera:capitiſq; puſtulas.Carnes uero eorum ad canis morſus ſponunt.Et pelorides emolliunt aluum.Item caſtorea ex aqua mulſa drachmis binis.Qui uehemētius uolunt uti:addunt cucumeris ſatiui radicis ſiccæ drachmam:& afronitri duas.Thetia torminibus & inflationibus ſuccurrunt : inueniuntur hæ in foliis marinis ſuggentis:fungorum uerius q̄ piſcium . Eædem & tenaſmum diſſoluunt : renumq; uitia.Naſcitur & in mari abſinthium:quod aliqui ſeriphum uocant:circa taposyrin maxime ægypti:exilius terreſtri.Aluum ſoluit:& noxiis animalibus inteſtina liberat.Soluunt & ſepiæ . In cibo dantur cum oleo & ſale:& farina decoctæ.Menæ ſalſæ:cū felle taurino illitæ umbilico, aluum ſoluunt.Ius piſcium in patina coctorum cum lactucis tenaſmum diſcutit.Cancri fluuitiales triti ex aqua poti:aluum ſiſtunt:Vrinam ciunt.In uino aluum.Ademptis branchiis calculos pellūt tribus obolis cū myrrhæ tritæ ſingularibus eorum drachmis.Ileos & inflationes caſtoreum cum dauci ſemine & petroſelini quantum ternis digytis ſumatur ex mulſi calidi cyathis quattuor . Tormina uero cum aceto uino mixto.Erythini in cibo ſumpti ſiſtunt aluum dyſentericis medentur rana cum ſcylla decoctæ:ita ut paſtilli fiant.Fel ſiue cor earum cum melle tritum:ut tradit Niceratus.Morbo regio ſalſamentum cū pipere:ita ut reliqua carne abſtineatur.Lyeni medetur ſolea piſcis impoſitus.Item torpedo.Item rhombus uiuus:dein remittitur in mare . Scorpius marinus necatus in uino:ueſicæ uitiia & calculos ſanat Lapis qui inuenitur in ſcorpionis marini cauda pondere oboli potus.Enhydridis iecur.Blenniorum cinis cum ruta.Inueniuntur & in brāchii piſcis uel capite ceu lapilli.Hi poti ex aqua calculoſis præclare medētur.Aiuntq; & urticam marinam in uino potam prodeſſe.Item pulmonem marinū decoctū in aqua. Oua ſepiæ urinam mouent:renumq; pituitas extrahunt.Rupta conuulſa cancri fluuiatiles triti in aſini no lacte maxime ſanant.Echini uero cum ſpinis ſuis contuſi:& uino poti calculos.Modus ſingulis hemina bibitur : donec proſit:& alias in cibis ad hoc proficiunt.Purgatur ueſica & pectinum cibo . Ex iis mares dornaces uocant:fœminas onychias Vrinam mares mouent.Dulciores fœminæ ſunt unicolores.Sepiæ quoq; oua urinam mouent renes:purgant.Enterocelæ lepus illinitur tritus cum melle.iecur quoq; aquatici colubri.Item hydri tritum potumq; calculoſis prodeſt.iſchiadicos autem liberant ſalſamenta ex ſiluro infuſa clyſtere euacuata prius aluo.Sed attritis cinis e capite mugillum mulorumq;.Cō buruntur autem in fictili uaſe.Illini cum melle debēt.Item capitis menarum cinis ad rhagadas:& ad cō dylomata utilis:ſicut pelamidum ſalſarum capitum cinis:uel cybiorum cum melle. Torpedo appoſita procidentis interranei morbum ibi cohercet.Cancrorum fluuitialium cinis ex oleo & cæra:rimas in eadem parte emendat.Item & marini cancri polline.Panos ſalſamenta coracini diſcutiunt.Sciænæ interanea & ſquammæ combuſtæ.Scorpio in uino decoctus:ita ut foueantur ex illo.At echinorum teſtæ cōtuſæ & ex aqua illitæ incipientibus panis reſiſtunt.Muricum uel purpurarū cinis utroq; modo: ſiue diſcutere opus ſit incipientes:ſiue concoctos emittere.Quidam ita componunt medicamentum:cæræ & thuris drachmas.xx.Spumæ argenti.xl.Cineris muricum.x.Olei ueteri heminam.Proſunt per ſe ſalſamenta cocta.Cancri fluuitiales triti uerendorum puſtulas diſcutiunt.Cinis ex capite menarum.Itē carnes decoctæ & impoſitæ.Simi iter percæ ſalſe e capite cinis melle adito.Pelamidū capitis cinis aut ſquatinæ piſcis cutis combuſta.Hæc eſt qua diximus lignum poliri:quia & e mari fabriles uſus exeunt:Proſunt & ſmarides illitæ.Item muricum:uel purpurarum teſtæ cinis cum melle.Efficacius crematarum cum carnibus ſuis.Carbunculus uerendorum priuatim ſalſamenta cocta cum melle reſtinguunt.At teſtem ſi deſcenderit:cochlearum ſpuma illini uolunt.Vrinæ continentiam hippocampi toſti:& in cibo ſæpius ſumpti emendant . Item ophidion piſciculus gongro ſimilis cum lilii radice. Piſciculi minuti ex uentre eius quos deuorauerit:exempti & cremati:ita ut cinis eorum bibatur ex aqua.iubent & cochleas africanas cum ſua carne comburi:cineremq; ex uino ſignino dari . Podagris articularibuſq; morbis

utile eſt oleum: in quo decocta eſt rana: & ipſarum inteſtina: & rubetæ cinis cum adipe uetere. Quidam & hordei cinerem adiiciunt trium rerum æquo põdere. Iubent & lepore marino recenti podagram fricari. Fibrinis quoq; pellibus calciari maxime põtici fibri. Itẽ uituli marini. Cuius & adeps prodeſt. Item & bryon de quo diximus lactucæ ſimile: rugoſioribus foliis: ſine caule. Natura eſt ei ſtiptica. Impoſitum lenit impetus podagræ. Item alga: de qua ſupra dictum eſt. Obſeruaturq; in ea: ne arida imponatur. Pernniones emendant pulmo marinus. Cãcriq; marini cinis ex oleo. Item fluuitiales triti ſicq; cinere & oleo ſubacti: & ſiluli adeps. Et in articulis morborum impetus ſedant ranæ ſub inde recentes impoſitæ: quas quidam diſſectas iubent imponi. Morbos abigit ius multorum: & concharũ comitiales: & ut diximus: coagulum uituli marini bibunt cum lacte equino aſininoue: aut cum punici ſucco. Quidã ex aceto mulſo. Necnon aliqui per ſe pilulas deuorant. Caſtoreum in aceti mulſi cyathis tribus ieiunis datur is uero qui ſæpius corripiuntur: clyſtere infuſum mirifice prodeſt. Caſtorei drachmæ duæ eſſe debebunt: mellis & olei ſextarius: & aquæ tantundem. Ad præſens uero correptis olfatu ſubuenit cum aceto. Datur & muſtellæ marinæ iecur. Item muris uel teſtitudinum ſanguis.

Ad febrem oĩum generum: & contra diuerſas infirmitates. CA. VI.

Ebrium circuitus tollit iecur delphini guſtatum ante acceſſiones. Hippocampi necãtur in roſ faceo: ut perungantur ægri in frigidis febribus. Et ipſi adalligatur ægris: item ex aſello piſce lapilli qui plena luna inueniuntur: in capite alliganť in linteolo. Pagri fluuitialis lõgiſſimus dens capillo adalligatus: ita ut quinq; diebus eum qui alligauerit: non cernat æger Ranæ uero in triuo decoctæ oleo abiectis carnibus perunctos liberant quartanis. Sunt qui ſtrangulatas in oleo ipſas clam adalligent: oleoq; eo perungant. Cor earum adalligatum frigora febrium minuit. Et oleum in quo inteſtina decocta ſint. Maxime autem quartanis liberant ablatis unguibus ranæ & alligatæ & rubetæ. Iecur eius: uel cor adalligatur in panno leucophæo. Cãcri fluuitiales triti in oleo & aqua perunctis ante acceſſiones in febribus proſunt. Aliqui & piper addũt. Alii decoctos ad quartas in uino e balneo egreſſis bibere ſuadent in quartanis. Aliqui uero ſiniſtrũ oculum deuorari iubẽt. Magi quoq; oculis eaq; ante ſolis ortum adalligatis ægro: ita ut cæcas dimittant in aquã: tertianas abigi pmittunt. Eoſdẽq; oculos cũ carnibus luſciniæ in pelle ceruina adalligatos: põſtare uigiliã: ſomno fugato tradũt. In lethargum q; uergentibus coagulo balneæ: aut uituli marini ad olfactũ utuntur. Aliqui ſanguinẽ teſtudinũ: & lethargicis illinunt. Tertianis mederi dicitur: & ſpõdylus per ſe adalligatus. Quartanis cochleæ fluuitiales in cibo recẽtes. Quidam ob id aſeruant ſale: ut dent tritas in potu. Strũbi in aceto putrefacti lethargicos excitant odore. Proſunt & in cardiacis. Cachecticis quoq; corpus macie conficitur. Theria utilia ſunt ruta ac melle Hydropicis medetur adeps delphini liquatus: & cum uino potus. Grauitati ſaporis occurritur tactis naribus unguento: aut odoribus: uel quoquo modo obturatis. Strumbi quoq; carnes tritæ: & in mulſi tribus heminis pari modo aquæ: aut ſi febres ſint: ex aqua mulſa datæ proficiunt Succus cãcriq; fluuitialiũ cum melle. Ranæ quoq; aquaticæ in uino uetere & farre decoctæ: ac pro cibo ſumptæ: ita ut bibatur ex eodẽ uaſe. Vel teſtudo deciſis pedibus capite cauda & inteſtinis exẽptis: reliqua carne ita condita ut citra faſtidium ſumi poſſit. Cancri fluuitiales ex iure ſumpti & phthiſicis pdeſſe traduntur. Aduſta ſanant cancri marini uel fluuitialis cinere. Et ea quæ feruenti aqua cõbuſta ſint. Hæc curatio etiã pilos reſtituit cũ cancrorum fluuitialium cinere. Putantq; utendum cum cæra & adipe urſino. Prodeſt & febri ranarum felis cinis. Ignes ſacros reſtinguũt ranarum uiuentium uentres impoſiti: pedibuſq; poſterioribus pronas adalligari iubeunt: ut crebriore anhelitu proſint. Vtuntur & ſilurorum capitũ cinere ſalſamẽtorum ex aceto. Pruritum ſcabiemq; non hoĩum modo: ſed & quadrupedum afficaciſſime ſedat iecur paſticæ decoctum in oleo. Neruos præciſos purpurarum cauum quo ſe operiunt tuſum glutinat. Lethargicos coagulum uituli adiuuat in uino potum oboli pondere. Item ichthyocollæ. Tremulos iuuat caſtoreum ſi ex oleo pergungantur. Mullos in cibo inutiles neruis inuenio fieri. Sanguinem piſcium putant cibo ſiſti polipo tuſo illitoq;. De quo & hæc traduntur muriam ipſum ex ſeſe emittere: & ideo non debere addi. In coquendo ſecari harundine: ferro enim intingi uitiumq; trahere natura deferente. Ad ſanguinem ſiſtendum & ranarum illinunt cinerem uel ſanguinem arefactum. Quidam ex ea rana quã græci calamiten uocant: quoniã inter harundines fruticeſq; iuuat: minima oĩum & uiridiſſima cinẽ fieri iubent. Aliqui & naſcẽtium ranarum in aqua quibus adhuc cauda eſt: in calice nouo combuſtarum cinerem ſi pernares fluat inficiendum. Diuerſus hirundinum quas ſanguiſugas uocãt ad extrahendũ ſanguinem uſus eſt. Quippe eadem ratio earum quæ cucurbitarum medicinalium ad corpora leuanda ſanguine ſpiramenta laxanda iudicantur. Sed uitium quod admiſſæ ſemel deſiderium faciũt circa eadem tempora anni ſemper eiuſdem medicinæ. Multi podagris quoq; admittenda cenſuere. Decidunt ſacietate & ponderе ipſo ſanguinis detractæ aut ſale aſperſæ. Aliquãdo tamen adfixa relinquunt capita quæ cauſa uulnera inſanabilia facit: & multos interimit: ſicut Meſſalinum e cõſularibus patriciis cum ad genua admiſiſſet. Inuehunt uirus remedio uerſo: maximeq; ruſſæ ita formidantur. Ergo ſuggentia ora forficibus præcidunt: ac ueluti ſiphonibus defluit ſanguis: paulatimq; morientium capita ſe contrahunt: nec relinquũt. Natura earum aduerſatur cimicibus: & ſuffitu necat eos. Fibrinarum pellium cum pice liquida combuſtarum cinis narium profluuia ſiſtit ſucco porri mollitus. Extrahit tæla corpori inhærentia. Sepiarum teſtæ ex aqua ſalſamentorum carnes. Cancri fluuitiales triti. Siluri fluuitialis qui & alibi q; in nilo naſcitur carnes impoſitæ recentes ſiue ſalſæ. Eiuſdem cinis extrahit & adeps: & cinis ſpinæ eius uicem ſpodii põbet. Vlcera quæ ſerpunt & quæ ex iis excreſcunt ex capite menaq; cinis uel ſiluri coercet. Carcinomata

per earum capita ſalſarum: efficacius ſi cineri earum miſceatur ſal & cunila capitata: oleoq; ſubigantur. Cancri marini cinis uſti cum plumbo carcinomata compeſcit. Ad hoc & fluuiatilis ſufficit cum melle: lineaq; lanugine. Sed aliqui malunt alumen melq; miſcere cineri. Phagedenæ ſiluro inueterato: & cum ſandaraca trito. Cachoetæ & nomæ & putreſcentia cybio uetere ſanãtur: Vermes uero innati ranarum felle tolluntur. Fiſtulæ aperiuntur: ſiccanturq; ſalſamentis cum lintheolo immiſſis. Intraq; alteram diem callum omnem auferunt: & putreſcentia ulcerum quæq; ſerpunt emplaſtri modo ſubacta & illita. Et ſalpes expurgat ulcera in lintheolis cõcerptis. Item echinorum teſtæ cinis. Carbũculos coracinorum ſalſamenta illita diſcutiunt. Item mullorum ſalſamenti cinis. Quidam capite tãtum uruntur cum melle: uel coracinorum carne. Muricũ cinis cum oleo tumores tollit. Cicatrices fel ſcorpiõis marini. Verrucas tollit glani iecur tritum. Capitis menarum cinis cum allio tritus ad thymia crudis uruntur fel ſcorpionis marini ruffi. Smarides tritæ illitæ. Hallex deferuefacta unguium ſcabritiam ciniſq; e capite menarum extenuat. Mulieribus lactis copiam facit glauciſcus e iure ſumptus: & ſmarides cũ ptiſana ſumptæ: uel cum fæniculo decoctæ. Mammas ipſas muricum uel purpuræ teſtarum cinis cum melle efficaciter ſanat. Cãcri fluuiatiles illiti uel marini pilos in mamma: uel muricũ carnes appoſitæ tollunt. Squatinæ illitæ creſcere mammas non patiuntur. Delphini adipe linamenta accenſa excitãt uuluæ ſtrangulatu oppreſſas. Item ſcombri in aceto putrefacti. Percarum uel menarum capitis cinis ammixto ſale & cunila oleoq; uuluæ medetur. Suffitione quoq; ſecundas extrahit. Item uituli marini adeps inſtillatur ignaribus intermortuarum uuluæ uitio: & cum coagulo eiuſdem in uellere impoſitus. Pulmonis marini cinis adalligatus egregie profluuia purgat. Echini uiuentes tuſi & in uino dulci poti. Siſtũt & cancri fluuiatiles triti in uino potiq;. Item ſiluri ſuffitu pcipue africi faciliores partus fieri dicuntur. Cancri ex aqua poti profluuia ſiſtere. Ex hyſopo purgare. Et ſi partus ſtrangulet: ſimiliter poti auxiliãtur. Eoſdem recẽtes uel aridos bibunt ad partus continendos. Hippocrates ad purgationes mortuoſq; partus utitur illis cum quinis lappati radicibus cum ruta & fuligine tritis: & in mulſo datis potui. Item in iure cocti cum lappato & appio mẽſtruas purgatiões expediunt. Lactiſq; ubertatem faciũt. Item in febri quæ ſit cum capitis doloribus & oculorum palpitatione. Mulieribus in uino auſtero poti prodeſſe dicuntur. Caſtoreum ex mulſo potum purgationibus prodeſt. Contraq; uuluam olfatum cum aceto & pice: aut ſubditũ paſtillis. Ad ſecũdas etiam uti eodem prodeſt cum panace in quattuor cyathis uini. Et a frigore laborantibus ternis obolis. Sed ſi caſtoreum fibrumue ſuperegrediatur grauida: abortum facere dicitur: & peri clitari partus ſi ſuperferatur. Mirum & quod de torpedine inuenio. Si capiatur cum luna in libra fuerit: triduoq; aſſeruetur ſub diuo: faciles partus facere: poſtea quotiẽs iferat adiuuare. Et paſtinacæ radius adalligatus umbilico exiſtimatur idem facere ſi uiuenti ablatus ſit: ipſaq; denuo in mare dimiſſa. Inuenio apud quoſdam oſtratium uocari: quod aliqui onychen uocant: hoc ſuffitũ uuluæ pœnis mire reſiſtere. Odorem eſſe caſtorei: meliuſq; cum eo uſtum proficere. Vetera quoq; ulcera & cachoetæ eiuſdem cinere ſanari. Nam carbũculos & carcinomata in mulierum parte præſentiſſimo remedio ſanari tradũt cancro fœmina cum ſalis flore cõtuſo poſt plenã lunam: & ex aqua illita. Pſilothrum eſt tymni ſanguis: fel: iecur ſiue recentia ſiue ſeruata. Iecur etiam tritum mixtoq; cædrio plumbea pyxide aſſeruatum. Ita pueros pubeſcere negauit Magno Salpe obſtretrix. Eadem uis eſt pulmonis marini. Leporis marini ſanguine & felle: uel ſi in oleo lepus hic necetur. Cancri ſcolopẽdræ marini cinis cum oleo. Vrtica marina trita ex aceto ſcyllitico. Torpedinis cerebrum cum alumine illitum. xvi. luna. Ranæ paruæ quã in oculorum curatione deſcripſimus ſanies efficaciſſime pſilothrum eſt: ſi recẽs illinatur: & ipſa arefacta ac tuſa: mox decocta tribus heminis ad tertias: uel in oleo decocta æreis uaſis. Eadem mẽſura alii ex quindecim ranis conficiunt pſilothrum: ſicut in oculis diximus. Sanguiſugæ quoq; toſtæ in uaſæ fictili: & ex aceto illitæ eundem contra pilos habent effectum. Et ſuffitus urentium eas necat cimices inuectas. Caſtoreo quoq; cum melle pro pſilothro uſi pluribus diebus reperiũtur. In omni autem pſilothro uellẽdi prius ſunt pili. Infantium gingiuis dentitionibuſq; multum cõfert delphini cum melle dentium cinis: & ſi ipſo dente gingiuæ tangantur. Adalligatuſq; idem pauores repẽtinos tollit. Idem effectus & caniculæ dentis. Vicera uero quæ in auribus aut ulla corporis parte fiant cãcrorum fluuiatilium ſuccus cum farina hordeacea ſanat. Et ad reliquos morbos triti in oleo perunctis proſunt. Siriaſiſq; infantium ſpongia frigida cerebro humefacto rana inuerſa adalligata efficaciſſime ſanat: quã aridam inueniri affirmãt. Mullus in uino necatus: uel piſcis rubellio: uel anguillæ duæ. Item uua marina i uino putrefacta iis qui inde biberint tedium uini affert. Venerem inhibet. Echeneſis & hippopotami frontis e ſiniſtra parte pellis in angina adalligata. Felue torpedinis uiuæ genitalibus illitum. Cõcitant cochlearum fluuiatilium carnes ſale adſeruatæ: & in potu ex uino datæ. Erythini in cibo ſumpti. Iecur ranæ dryophytes & calamite in pellicula gruis alligatũ: uel dens crocodili maxillaris annexus brachio: uel hippocampus: uel nerui rubetæ dextro lacerto adalligati. Amorem finit in pecoris recenti corio rubeta alligata. Equorum ſcabiẽ ranæ decoctæ in aqua extenuant: donec illini poſſit. Aiuntq; ita curatos nõ repeti poſtea. Et ſalpe negat canes latrare: quibus in offa rana uiua data ſit. Inter aquatilia dici debet: & calamochnus latine adarcha appellata. Naſciẽ circa harundines tenues ſpuma aquæ dulcis ac marinæ: ubi ſe miſcent. Vim habet cauſticam. Ideo acopis additur contra perfrictionum uitia. Tollit & mulierum lentigines in facie. Et calami ſimul dici debent. Phragmitæ radix recens tuſa luxatis medetur: & ſpinæ doloribus ex aceto illita. Cyprii uero qui & donax uocatur cortex alopeciis medetur uſtus: & ulceribus ueteratis. Folia extrahunt quæ infixa ſunt corpori & igni ſacro. Paniculæ flos ſi aures intrauerit exſurdat. Sepiæ atramento tanta uis eſt:

ut in lucerna addito æthiopas uideri ablato priore lumine Anaxilaus tradat. Rubeta decocta & in aqua potu data ſuum morbis medetur: uel cuiuſcunq; ranæ cinis. Pulmone marino ſi confricetur lignum: ardere uidetur: adeo ut faculam ita præluceat.

Animalium oĩum in mari uiuentium. clxxvi. genera eſſe. CA. VII.

Eracta aquatilium dote nõ alienum uidetur indicare ꝑ tot maria tam uaſta & tot milibus paſ
ꝑ ſuum terræ infuſa: extraq; circũdata mẽſura pene ipſius mundi quæ intelligãtur animalia cen/ tum ſeptuagintaſex omnium generum eſſe: eaq; nominatim complecti. Quod in terreſtribus uolucribuſq; fieri nõ quit. Neq; enim omnis indiæ æthiopiæq; aut ſcythiæ deſertorum ue nouimus feras aut uolucres cum hoĩum ipſorum multo plurimæ ſint differẽtiæ quas inuenire potuimus. Accedat his taprobane inſulæq; aliæ occeani fabuloſe narratæ. Profecto conueniet: nõ poſſe omnia genera in contemplationem uniuerſam uocari. At hercule in tãto mari occeano quæq; naſcunt certa ſunt: notioraq; quod miremur quæ profundo natura merſit. Vt a beluis ordiamur: arbores phyſethres: balneæ: priſtes: tritones: nereides: elephanti: homines qui marini uocãtur: rotæ: orcæ: arietes: muſculi: & alii piſcium forma arietes delphini: celebreſq; Homero uituli. Luxuriæ uero teſtudies: & medicis fibri: quorum e genere lutras nuſquã mari accepimus mergi: tãtum marina dicẽtes. Iam caniculæ: dromones: cornutæ: gladii: ſerræ: communeſq; mari terræ amni hippopotami: crocodili. Et amni tãtum ac mari thynni: thynnides: ſiluri: coracini: percæ. Peculiaris autem maris accipenſer: aurata: aſellus: acarne: aphia: alopeca: anguilla: araneus: box: batis: banchus: batrachus: belonæ: quos aculeatos uocamus: balanus: coruus: citharus. Chumborum genera cyprinus chalcis cobio. Galleridas aſellorum generis ni minor eſſet colias. Siue parianus ſiue ſaxitanus a patria betica: lacertorum minima: ab iis meotici: cybium. Ita uocatur concha pelamis: quæ poſt. xl. dies a ponto in mæotin reuertitur. Cordula & hæc pelamis puſilla: cum in pontum e marotide exit hoc nomẽ habet: cãtharus: callyonimus: ſiue uranoſcopus: cinædi: ſoli: piſcium: lutes: quã nos urticam uocamus. Cancrorũ genera chametrachea: chameleos chame pelorides: generis uarietate diſtantes & rotunditate: chame glyciamerides: quæ ſunt maiores q̃ pelorides: colycia ſiue coricia. Concharum genera inter quæ & margaritiferæ cochleæ: quarum generis pentadactylides: melicem: bales: echinophoræ: dicuntur quibus cantãt. Extra has ſunt rotundæ in oleario uſu cochleæ: cucumis: cynopus: cammarus: cynoſdexia: draco. Quidam aliud uolunt eſſe dracũculum. Eſt autem graculo ſimilis. Aculeos in brãchiis habet ad caudam ſpectãtis. Sic & ſcorpio lædit dum manu tolliturus: erythinus: echeneis: echinus. Elephãti locuſtarum generis nigri: pedibus quaternis: biſulcis. Præterea brachia duo: binis: articulis: ſinguliſq; forficulis dẽticulatis. Fabri ſiue zeus glauſici: glanius: gonger: gerres: galeos: garus: hippus: hippuros hirundo: halipleumon: hippocampos: heparhelacantes lacertorum genera lolligo uolitans: locuſtæ: lucernæ: lipparis: lamyrus: lepus: leones: quorum brachia cancris ſimilia ſunt. Reliqua pars locuſtæ: mullus: merula inter ſaxatiles laudata: mugil: melanurus: mena: merix murena: mormyrus: myſtocætus: murex: oculata: ophidion: oſtria: otia: orcynon. Hic eſt pelamidum generis maximus. Neq; redit in mæotin: ſimilis tritoni: uetuſtate melior. Orphus orthragoriſcus: phager: phycus: ſaxatilium: pelamis earum generis maxima apolectum uocatur. Durius: tritone: phorcus: phitharus: paſſer: paſtinaca Polyporum generæ: pectines. Laudatiſſimi mitylenis: tyndarides ſalonis: altimanti in inſula alexandriæ. In ægypto pectũculi: purpuræ: percides: pinna: pinnotheræ: rhina: quem ſquatinam uocamus. Rhombus: ſcarus principalis hodie. Solea: ſargus: ſcylla: ſarda. Ita uocatur pelamis longa ex occeano ueniẽs. Scomber: ſalpa: purus: ſcorpena: ſcorpios: ſciadeus ſciena: ſcolopendra: ſmyrus: ſcepini: ſtrombus: ſolen: ſiue aulos ſiue donax ſiue onix ſiue dactylus ſpondylus: ſmarides: ſtella: ſpongia. Turdus inter ſaxatiles nobilis. Tornus: thurianus: quẽ alii xiphiam uocant. Theſſa: torpedo: tethea: Triton. Pelamidũ generis magni: ex eo horea cybia fiunt. Vrene: Euua xyphiæ. His adiiciemus apud Ouidium poſita nomina: quæ apud neminem alium reperiuntur. Sed fortaſſis in ponto naſcuntur: ubi id uolumen ſupremis ſuis temporibus incohauit. Bopgyrum in ſcopulis uiuentem. Orphum rubentem: thacinumq; pullum: pictas mormyras aureiq; coloris chryſon. Præterea paruum teragum: & placentem cauda labrum. Epodas lati generis. Præter hæc inſignia piſcium tradit: channeum ex ſeipſa concipere. Glaucũ æſtate nunq̃ apparere. Pomphilum qui ſemper comitetur nauigiorum curſus. Chromin qui nidificet in aquis. Helopen quoq; dicit eſſe noſtris incognitũ undis. Ex quo apparet falli eos qui eundem accipenſerem exiſtimauerunt. Helopi palmam ſaporis inter piſces multi dedere. Sũt præterea a nullo auctore nominati: ſuis latine appellata: a græcis ſphyræna oſtreæ ſimilis nomine: magnitudine inter ampliſſimos rarus: ſed tamen non degener: & pernæ concharum generis circa pontias inſulas frequentiſſimæ. Stant uelut ſuillo crure longo in harena defixæ hianteſq; qua limpitudo eſt: pedali non minus ſpatio. Cibum uenãtur. Dentes in circuitu marginum habent pectinatim ſpiſſatos. Intus proſphõdylo gandis caro eſt. Et hyenam piſcem uidi in oenaria inſula captum caput exerentem. Præter hæc purgamenta aliqua relatu indigna: & algis potius annumeranda q̃ animalibus.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER. XXXIII. PROHEMIVM.

Metallorum naturæ.

METALLA NVNC IPSAEQVE OPES ET RERVM PRAECIA dicentur:tellurē intus exquirēte cura multiplici. Modo qppe alibi diutius foditur q̄rente uitia aurum argentum æs electuꝝ. Alibi deliciis gemmas:& parietum digytorūq; pigmēta. Alibi temeritati ferrū auro etiam gratius inter bella cedesq;. Perſequimur oēs eius fibras uidemusq; ſuperexcauatos mōtes mirantes dehiſcere aliquādo: aut intermiſcere illā. Ceu uero nō hoc etiam exemplū indignationis ſacræ parentis exprimi poſſit. Imus in uiſcera eius:& i ſede manium opes quærimus:tanq̄ parum benigna fertilisq; qua fecef. Inter hæc minimum remedioꝝ gratia ſcrutamur. Cui enim fodiēdi cauſa medicina eſt? Quanq̄ & hæc ſumma ſui parte tribuia ut minime parca:faciliſq; in omnibus quæ proſunt. Illa nos p̄munt: illa nos ad inferos agunt quæ occultauit atq; demerſit. Illa q̄ non naſcuntur:ut repēte mens ad inane euolans reputet quis deinde futuris finis eſt: ſæculis omnibus exhauriendi eam quouſq; penetret auaritia? Quā innocens q̄ beata:immo uero & delicata eſſet uita:ſi nihil aliud de ea niſi qđ ſupra terras concupiſceret:haberetq; non niſi qđ ſecū eſt? Eruitur:quidem aurum & chryſocolla iuxta:ut præcioſior uideatur nomen ex auro cuſtodiens. Parū enim erat naturæ unam inueniſſe uitæ peſtem:niſi in præcio etiam eſſet ſanies auri. Querebat argentum auaria. Boni conſuluit interim inueniſſe minium:rubentiſq; terræ excogitauit uſum. Heu prodigioſa ingenia quot modis auximus precia rerum? Acceſſit ars picturæ:& aurum argumentumq; cælando carius fecimus. Didicit homo naturam prouocare. Auxere & artem uitiorum irritamēta. In poculis libidines cælare iuuit:ac per obſenitates bibere. Abiecta ſunt deinde hæc:& ſordere cœpere:& auri argentiq; minimum fuit. Murina & cryſtallina ex eadem terra effodimus:quibus precium faceret ipſa fragilitas hoc argumētum opum:hæc uera luxuriæ æſtimata eſt gloria:habere quod poſſet ſtatim totum perire. Nec hoc fuit ſatis turba gemmarum potamus:& ſmaragdis teximus calices:ac temulentiæ cauſa tenere indiam iuuat:& aurum iam acceſſio eſt.

Quæ prima commēdatio metallorum auri:& de origine annulorum aureorum:& modo auri apud antiquos:& equeſtri ordine:& de iure annulorum aureorum. CA. I.

TInam poſſet e uita in totum abdicari aurum ſacra fames:ut celeberrimi auctores dixere:profciſſum cōuitiis ab optimis quibuſq;:& ad perniciem uitæ repertum. Quātum fœliciore æuo cum res ipſæ permutabantur inter ſe:ſicut & troianis temporibus factitatum Homero credi conuenit. Ita enim (ut opinor) commertia uictus gratia inuenta:alios coriis boum:alios ferro capti uiſq; rebus emptitaſſe tradit:q̄q̄ & ipſe miratus aurum æſtimationes rerum ita fecit:ut centum boum arma aurea permutaſſe Glaucum diceret cum Diomedis armis nouem boum. Ex qua conſuetudine mulcta legum antiquarum pecore conſtat etiam romæ. Peſſimum uitæ ſcelus fecit:qui annulum primus indu it digytis. Nec hoc quis fecerit traditur. Nam de Prometheo omnia fabuloſa arbitror:q̄q̄ illi quoq; ferreum annulum dederit antiquitas:uinculumq; id non geſtamē intelligi uoluerit. Midæ quidam annulum quo circūacto habentem nemo cerneret:quis non etiam fabuloſiorem fateatur? Manus & prorſus ſiniſtræ maximam auctoritatem conciliauere auro:non quidem Romani quorum more ferendū erat bellicæ uirtutis inſignæ. De regibus romanis nō facile dixerim. Nullum habet Romuli in capitolio ſtatuta:nec præter Nummæ Seruiq; Tullii alia. Nec. L. quidē bruti. Hoc in tarquinis maxime miror quorum egregia fuit origo:unde hic annulorum uſus uenit:q̄q̄ nunc lacedæmone ferreo utantur. Sed a Priſco Tarquinio omnium primo filium cum in prætextæ annis occidiſſet hoſtem bulla aurea donatum conſtat:unde mos bullæ durauit:ut eorum qui equo meruiſſent filii id inſigne haberent:cæteri lorum. Et ideo miror Tarquinii eius ſtatuam ſine annulo eſſe. Quanq̄ & de nomine ipſo ambigitur. Id græci a digytis appellauere. Apud nos priſci ungulum uocabant. Poſtea & græci & noſtri ſcymbolū. Longo certo tempore ne ſanatum quidem Romanum habuiſſe aureos:manifeſtum eſt. Siquidem iis tātum qui legati ad exteras gentes ituri eſſent:annuli publice dabantur credo:quoniam ita exterorum honoratiſſimi intelligebantur. Neq; aliis uti mos fuit:q̄ qui ex ea cauſa publice accepiſſent:uulgoq; ſic triumphabant. Et cum corona ex auro etruſca ſuſtineretur a tergo:annulus tamē in digyto ferreus erat:æqua fortuna triumphantis & ſerui coronam ſuſtinentis. Sic triumphauit de Iugurta. C. Marius. Aureum non ante tertium conſulatum ſumpſiſſe traditur. Ii quoq; qui ob legationē acceperant:aureo in publicō tantum utebantur:intra domos uero ferreis. Quo argumento etiam nunc ſponſæ annulus ferreus mittit. Iſq; ſine gemma. Nec iliacis tēporibus ullos fuiſſe annulos uideo:nuſq; certe Homerus dicit:cum & codicillos miſſitatos epiſtolarum gratia indicet:& conditas artes ueſtes:ac uaſa aurea argenteaq; : & ea colligata nodi non annuli nota Sortiri quoq; contra prouocationem duces nō annulis tradit. Fabricæ etiam deum fibulas:& aliam muliebris cultus:ſicut in aures in primordio factitaſſe ſine mentione annulorū. Et qui primus inſtituit contanter id fecit:leuiſq; manibus ac latentibus induit cum ſi honos ſecurus fu/

iſſet:dextra fuerit oſtentandus.Quod ſi impedimentum potuit in ea aliquid intelligi:etiam conſertoris uſu argumẽtum eſt maius in leua fuiſſe qua ſcutum rapitur.Eſt quidem apud eundem Homerum uirorum crinibus aurum implexum.Ideo neſcio an prior uſus a fœminis cœperit.Romæ quidem nõ fuit aurum:niſi admodum exiguo longo tempore.Certe cum a gallis capta urbe pax emeretur:non plus q̃ mille pondo effici potuere.Nec ignoro.M.Craſſum duo milia pondo auri rapuiſſe ſuo:& Põpeii tertio conſulatu e capitolini Iouis ſolio a Camillo ibi condita : & ideo a pleriſq; exiſtimari duo milia põdo collata.Sed quod acceſſit:ex gallorum præda fuit:detractumq; ab his in parte captæ urbis delubris.Gallos autem cum auro pugnare ſolitos Torquatus indicio eſt.Apparet ergo gallorum templorumq; tantundem nec amplius fuiſſe.Quod quidem in augurio intellectum eſt:cum capitolinus duplum reddidiſſet.Illud quoq; obiter indicari conuenit:quoniam de annulis ſermonem repetimus:ædituum cuſtodiæ eius deprehenſum fracta in ore annuli gemma ſtatim expiraſſe:& indicium ita extinctum. Ergo & maxime duo tantum milia pondo cum capta eſt Roma anno trecenteſimo.lxiiii.fuere:cum iam capitũ liberorum cenſa eſſent.c.lii.milia quingenti.lxxxiii.Eadem poſt annos.ccc.vii.quod ex capitolinæ ædis incendio cæteriſq; omnibus delubris.C.Marius filius preneſte detulerat tredecim milia pondo : ſub eo titulo in triumpho tranſtulit Sylla.Et argenti.vii.milia.Idem ex reliqua omni uictoria pridie tranſtulerat auri pondo.xv.milia:argenti pondo.c.xv.milia.Frequentior autem uſus annulorum non ante.Cn. Flauium Annii filium deprehenditur.Hic namq; publicatis diebus faſtis:quos populus a paucis principum quottidie petebat:tantam gratiam plebis adeptus eſt:alioquin libertino patre genitus:& ipſe Apii Cæci ſcriba:cuius hortatu exceperat eos dies:conſultando aſſidue ſagaci ingenio promulgaueratque:ut ædilis curulis crearẽ cum.Q.Anitio preneſtino:qui paucis ante annis hoſtis fuerat:præteritis.C.Petilio & Domitio:quorum patres conſules fuerant.Additum Flauio ut ſimul tribunus plebis eſſet. Quo facto tanta ſenatus indignatione exarſit:ut annulos ab eo abiectos fuiſſe in antiquiſſimis reperiatur annalibus.Fallit pleroſq; qui tum & equeſtrem ordinem id feciſſe arbitrantur.Etenim adiectũ hoc quoq; Sed & phaleram poſita propter quæ nomen equitum adiectum eſt. Annulos quoq; depoſitos a nobilitate in annales relatum eſt : non a ſenatu uniuerſo . Hoc actum.P. Sempronio longo.L.Suſpitio conſ. Flauius uouit ædem concordiæ:ſi populo reconciliaſſet ordines.Et cum ad id pecunia publica non decerneretur:ex mulctaticia fœneratoribus condemnatis ædiculam æream fecit in græcoſtaſi:quæ tũc ſupra comitium erat.Inciditq; ĩ tabula ærea eam ædem.ccc.quattuor annis poſt capitolinam dedicatam. Ita quadringentis.xlviii.a condita urbe geſtum eſt:& primum annulorum ueſtigium extat. Promiſcui autem uſus alterum ſecũdo punico bello.Neq; enim aliter potuiſſent trimodia illa annulorum cartha ginem ab Hannibale mitti.Inter cepionẽ quoq; & Druſum ex annulo in auctione nauali inimicitiæ cœpere.Vnde origo ſocialis belli:& exitia rerum.Ne tum quidem omnes ſenatores habuerũt:utpote cum memoria aurorum multi prætura functi in ferreo conſueuerint:ſicut Calphurnium & Manilium: qui legatus.C.Marii fuerat iugurtino bello Feneſtella tradit.Et multi.L.Fufidium illum quem Scaurus in uita ſua ſcribit.In Quintiorum uero familia aurum ne fœminas quidem habere mos fuerit.Nulloſque omnino annulos maior pars gentium hominumq; etiam qui ſub imperio noſtro degunt hodie habeat:Non ſignet oriens aut ægyptus etiam nunc litteris cõtenta ſolis.Multis hoc modis ut cætera omnia luxuria uariauit:gemmas addendo exquiſiti fulgoris:cenſuq; opimo digytos onerãdo:ſicut dicemus in gemmarum uolumine.Mox & effigies uarias cælãdo:ut alibi ars:alibi materia eſſet in precio.Alias deinde gemmas uiolari nefas putauit:ac ne qs ſignandi cauſa in annulis eẽ intelligeret:ſolidas induit.Quaſdam uero neq; ab ea parte quæ digyto occultatur:auro cluſit aurumq; milibus lapillorum uilius fecit. Contra uero multi nullas admittunt gemmas:auroq; ipſo ſignãt:ut Claudii Cæſaris principatu repertum.Necnon & ſeruitia iam ferrum auro cingunt:alia per ſeſe mero auro decorãt: cuius licentiæ origo nomine ipſo in ſamothracia id inſtitutum declarat.Singulis primo digytis gerere mos fuerat: qui ſunt minimis proximi.Sic ĩ Nummæ & Seruii Tulli ſtatuis uidemus.Poſtea pollici proximo induere etiam deorum ſimulacris.Dein iuuit & minimo dare Galliæ brithãniæq; in medio dicuntur tuſæ . Hic nunc ſolus excipitur:cæteri omnes onerantur:atq; etiam priuarim articuli minoribus aliis.Sunt qui tres uni minimo congerant.Alii uero & huic unum tantum:quo ſignanda ſignent. Cõditurq; ille ut res rara & ad iniuriæ uſus indigna:uelut e ſacrario promitur.Et unum ĩ minimo digyto habuiſſe precioſioris eſt in recondito ſuppellectilis oſtentatio.Iam alii pondera eorum oſtentant.Aliis plures q̃ unum geſtare labor eſt.Alii bratteas inſerunt leuiore materia:& propter caſum gemmarum totam ſollicitudinem amputãt.Alii ſub gemmis uenena cludũt:ſicut Demoſthenes ſummus oratorum grætiæ:annuloſq; mortis gratia habet.Demũq; ut plurimum opum ita ſcelera annulis fuit.Quæ fuit illa priſcorum uita:qualis innocentia in qua nihil ſignabaſ? At nunc quoq; cibi ac potus uindicantur annulo a rapina. Hoc profecere mancipiorum legiones:& in domo turba externa acta.Seruorum quoq; cauſa nomenculator adhibendus.Sed aliter apud antiquos.Sinculi marcipores loci fereſue dominorum gentiles oẽm uictum in promiſcuo habebant:nec ulla domi cuſtodia a domeſticis opus erat : Nũc rapiendæ comparant epulæ pariterq; qui rapiant eas.Sed & claues quoq; ipſas ſignare non eſt ſatis:grauatis ſomno:aut moriẽtibus annuli detrahuntur:maiorq; uitæ ratio circa hoc inſtrumentum eſſe cœpit:incertum a quo tẽpore.Videmur tamen poſſe in externis auctoritatem eius rei intelligere circa Polycratem ſami tyrãnum:cui dilectus ille annulus in mare abiectus capto relatus eſt piſce ipſo circiter ducẽteſimum.xxx.annum urbis noſtræ interfecto.Celebratiorem quidem uſum cum fœnore cœpiſſe argumento eſt conſuetudo uulgi

ad ſponſiones etiãnum annulo exiliente:ab eo tẽpore quo nõdũm erat arra uelocior:ut plane affirmare poſſimus:nũmos ante apud nos cœpiſſe:mox annulos. De nũmis paulopoſt dicetur. Annuli diſtinxere alteq; ordinem a plebe:ut ſemel cœperãt eſſe celebres:ſicut tunica ab annulis ſenatu tãtum:q̃q̃ ex hoc ſero:uulgoq; purpura latiore tunica uſos inuenimus etiam p̃cones:ſicut patrem.L.Elii Stionis Præconini ob id cognominati.Sed annuli plane medium ordinem tertiũq; plebi & patribus inſeruere. Ac quod aneto militares equi nomen dederant:hoc nunc pecuniæ iudices tribuũt.Nec pridem id factum . Diuo Auguſto decurias ordinante:maior pars iudicum in ferreo annulo fuit.liq; non equites:ſed iudices uocabantur.Equitium nomẽ ſubſiſtebãt in turmis equoq; publicorum.Iudicium quoq; non niſi quattuor decuriæ fuere primo.Vixq; milia ſingula in decuriis inuenta ſunt: nõdum prouinciis ad hoc munus admiſſis.Seruatumq; in hodiernum diem eſt:ne quis e nonis ciuibus in iis iudicaret.

De decuriis iudicũ:& quotiens noĩa equeſtris ordinis immutata:& donis militaribus & quãdo primũ corona aurea. CA. II.

Ecuriæ quoq; ipſæ pluribus diſcrete noĩbus fuere Tribunoq; æris:& Selectorum & iudicũ Propter hoc etiãnum Nongenti uocabãtur ex omnibus Selecti ad cuſtodienda ſuffragioq; ſcita in comitiis.Et diuiſus hic quoq; ordo erat ſuperba uſurpatiõe noĩum:cũ alius ſe Nõgentum alius Selectum:alius Tribunũ appellaret.Tyberii demum pr̃cipatus nono anno in unitatem uenit equeſter ordo annulorũq; auctoritati forma cõſtituta eſt.C.Aſinino Pollione.C.Antiſtito Veteres conſ.anno urbis cõditæ.dcc.ſeptuageſimoquinto.Quod miremur futili pene de cauſa:cum.C.Sulpitius Galba iuuenalẽ famam apud principem popinaq; pœnis aucuparetur:occupatuſq; in his eſſet quæſtus in ſenatu uulgo inſtitores eius culpæ defendi annulis.Hac de cauſa conſtitutũ:ne cui ius eius eſſet:niſi cui ingenuo ipſi pari auoq; paterno ſeſtertia.cccc.cenſus fuiſſent:& lege iulia theatrali in.xiiii.ordinibus ſedendi. Poſtea gregatim inſigne id appeti cœptum.Propterq; hæc diſcrimina Caius Princeps decuriã quintam adiecit:tãtumq; natũ eſt faſtis:ut quæ ſub Diuo Auguſto impleri nõ potuerãt decuriæ nõ capiant eum ordinem:paſſimq; ad ornamẽta ea etiam ſeruitute liberati trãſiliant:quod antea nunq̃ erat factum:quoniam in ferreo annulo equites iudiceſq; intelligebãtur:adeoq; promiſcuum id eſſe cœpit:ut apud Claudium Cæſarem in cẽſura eius unus ex eqtibus Flauius Proclus.cccc.ex ea cauſa reos poſtularet. Ita dum ſeparatur ordo ab ingenuis:cõmunicatus eſt cum ſeruitiis.Iudicum autẽ appellatiõe ſeparari eum ordinem primi oĩum inſtituere Gracchi diſcordi popularitate in cõtumeliam ſenatus mox ea debellata:auctoritas nominis uario ſeditionum euentu circa publicanos ſubſtitit:& aliquãdiu tertiæ uires publicani fuere.M.Cicero demum ſtabiliuit equeſtre nomẽ in cõſulatu ſuo ei ſenatum cõcilians:ex eo ſe ordine p uectum eſſe celebrans:& eius uires peculiari popularitate quærẽs.Ab illo tempore plane hoc tertiũ corpus in republica factũ eſt.Cœpitq; adiici ſenatui populoq; Ro.equeſter ordo.Qua de cauſa & nunc poſt populum ſcribitur:quia nouiſſime cœptus eſt adiici.Quin etiã ipſum equitũ nomẽ ſæpe uariatum eſt: in iis quoq; qui ad equitatum trahebãtur.Celeres ſub Romulo regibuſq; appellati ſunt: Deĩde flexumines.Poſtea troſſuli:cum oppidum in thuſcis citra uolſinios hoc noĩe paſſuũ.ix.milia ſine ullo adiumento peditũ cœpiſſent.Eius uocabuli uis durauit ultra.C.Gracchũ:Iunius certe qui ab amicitia eius Gracchanus appellatus eſt ſcriptum reliquit iis uerbis.Quod ad equeſtrẽ ordinẽ pertinet antea troſſulos uocabant:nunc equites uocant.Ideoq; qa non intelligunt troſſulos nomẽ quid ualeat:multos puder eo nomine appellari:& cauſam quæ ſupradicta eſt:exponit.Inuitoſq; etiãnum tamen toſſulos uocari. Sũt adhuc aliquæ nõ omittendæ in auro differentiæ.Auxiliares quippe externos torquibus aureis donauere: at ciuices non niſi argenteis.Præterq; armillas ciuibus dedere:quas nõ habent externi. Iidem qđ magis miremur coronas ex auro dedere ciuibus.Quis primus donatus ſit ea nõ inueni. Sed quis primũ donauerit a.L.Piſone tradit. Apoſtulamius dictator apud lacum regillum caſtris latinoq; expũgatis ei cuius maxime opera capta eſſent:hanc coronam ex præda dedit.Itẽ.L.Lentulus conſul Seruilio Cornelio merende ſanitum oppido capto.Sed quinq; librarum corona Piſo frugi filium ex priuata pecunia donauit eamq; coronam teſtamento reipublicæ legauit.

De reliquo uſu auri in uiris & mulieribus:& de nũmo aureo:& quando primũ ſignatũ eſt æs argentũ & auq;: & anteq̃ ſignaret qui mos i ære : & q̃ maxima pecunia primo cenſu:& quotiẽs & qbus tẽporibus auctoritas auri. CA. III.

Eorum uero honori i ſacris nihil aliud excogitatum eſt:q̃ ut auratis cornibus hoſtiæ maioris dũtaxat immolarentur.Sed in militia quoq; in tantũ adoleuit hæc luxuria:ut.M.Bruti in phi lippicis cãpis epiſtolæ reperiant fremẽtes fibulas tribunicias ex auro geri.At Hercules idem tu Brute mulieq; pedibus auq; geſtari tacuiſti.Cuius ſceleris nos coarguimus illũ primũ:qui auro dignitatem p annulos fecit:ut habeãt in lacertis iam qdem & uiri qđ e dardanis uenit:itaq; & dardaniũ uocabat.Viriæ celticæ dicunt.Viriles celtibericæ.Habeant fœminæ in armillis digytiſq; totis collo auribus. Peris diſcurrãt catenæ circa latera:& iſerta margaritaq; pondera e collo dominaq; auro pendeant : ut in ſomno quoq; unionũ cõſcientia adſit. Etiãnum pedibus induit:atq; inter ſtolã plebemq; hunc mediũ fœminaq; equeſtrẽ ordinẽ facit Honeſtius uiri pedagogis id damus:balneaſq; diues puerorq; forma conuertit.Iã uero etiam Harpocrate ſtatuaſq; ægyptioq; numinũ in digytis uiri quoq; portare incipiũt. Fuit & alia Claudii principatu differẽtia inſolẽs iis qbus admiſſionẽ liberti eius dediſſent:imaginẽ pr̃cipis in annulo ex auro gerẽdi:magna criminũ occaſione quæ oĩa ſalutaris exortus Veſpaſiani principis aboleuit:æq̃liter publicãdo principẽ.De annulis aureis eorũq; uſu hactenus dictũ ſit.p̃imũ ſcelus fecit; qui

primus ex auro denariũ ſignauit: qđ & ipſum latet auctore incerto. Populus Ro. ne quidẽ argento ſigna to ante Pyrrhũ regem deuictũ uſus eſt. Liberalis unde ẽt nunc libella dicit᷑: & diſpõdius apꝑhendebatur aſſis. Quare æris grauis pœna dicta ẽ. Et adhuc expẽſa in oratiõibus dicũtur. Item impẽdia & pondera. Quin & militũ ſtipendioꝝ: hoc eſt ſtipis ponderandæ pẽſatores libri pẽdes dicuntur. Qua cõſuetudine in iis emptionibus q̃ mancupi ſunt: etiã nũc libra interponit᷑. Seruius rex primus ſignauit æs. Antea rudi uſos romæ. Timæus tradit. Signatũ eſt nota pecudũ: unde & pecunia appellata. Maximus cenſus. c. x. milia aſſium fuit illo rege. Et ideo hæc prima claſſis. Argentũ ſignatũ eſt anno urbis qngenteſimooctogeſimoquinto. Q. Fabio cõſule quinq; annis ante primũ bellũ punicũ. Et placuit denarius ꝑ decem libris æris: quinarius ꝑ quinq; ſeſtertium ꝑ dipõdio ac ſemiſſe. Libræ aũt pondus æris immunitũ bello punico primo cũ impẽſis reſpublica nõ ſufficeret. Conſtitutũq; ut aſſes dextãtario põdere ferirent᷑. Ita quinq; partes facta lucri diſſolutũ æs alienũ. Nota æris fuit ex altera parte lanus geminus: ex altera roſtrũ nauis. In triente uero & q̃drante æs: q̃drans antea triũcis uocatus a tribus uncis. Poſtea Hannabile urgente. Q. Fabio Maximo dictatore aſſes unciales facti. Placuitq; denariũ. xvi. aſſibus permutari: quinariũ octonis: ſeſtertiũ quaternis. Ita reſpub. dimidiũ lucrata eſt. In militari tamẽ ſtipendio ſemꝑ denarius ꝑ decẽ aſſibus datus. Nota argẽti fuere bigæ: atq; quadrigæ: & inde bigati q̃drigatiq; dicti. Mox lege papyriana ſemuntiales aſſes facti. Liuius Druſus in tribunatu plebis: octauã partem æris argento miſcuit. Qui nunc uictoriatus appellat᷑: lege clodia pcuſſus eſt. Antea. n. hic nũmus ex illyrico aduectus mercis loco habebatur. Eſt autem ſignatus uictoria: & inde nomẽ. Aureus nummus poſt annũ. lxii. percuſſus eſt q̃ argẽteus: ita ut ſcrupulũ ualeret ſeſtertiis uicenis: qđ efficit in libras ratione ſeſtertii: qui tunc erant ſeſtertios nõgentos. Poſt hæc placuit. xl. milia ſignari ex auri libris: paulatimq; principes imminuere põdus: minutiſſimus uero ad. xlv. milia. Sed a nummo prima eſt origo auaritiæ excogitata fœnore quæſtuoſa ſegnitia. Hæ paulatim exarſit rabie quadã non iam auaritia: ſed fames auri: utpote cũ Septimuleius. C. Gracchi familiaris auro repẽſum caput eius exciſum ad Opimiũ tulerit: plumboq; in os addito paricidio ſuo rempu. etiam circũſcripſerit. Nec iam quiritiũ aliquo: ſed uniuerſo noſe Romano infami rex Mithridates Aquilo duci capto aurũ in os infundit. Hæc parit habendi cupido. Pudet intuentẽ tantũ oia iſta quæ ſubinde noua græco ſermone excogitantur exꝑſſo argenteis uaſis auro aut incluſo: qbus deliciis ueneũt tam aurea q̃ aurata: cum ſciamus interdixiſſe caſtris ſuis ſpartacũ ne quis aurum haberet: aut argẽtum. Tanto fuit plus animi fugitiuis noſtris, Meſſala orator prodidit Antoniũ triumuirũ aureis uſum uaſis in oĩbus obſcœnis deſideriis: pudendo etiã crimine Cleopatræ. Sũmæ apud exteros licẽtiæ fuerat poculo aureo puluino ſubdito Philippum regem dormire ſolitũ. Agomẽcelum Alexandri Magni præfectũ aureis clauis ſuffigere crepidas. Antonius Sopus in contumeliã naturæ uilitaté auro fecit opus ꝓſcriptione dignum. Sed ſpartaci alia equidẽ miror Populum Ro. uictus gentibus in tributo ſemper argentum imperaſſe: nõ aurum ſicut carthagini cum Hãnibale uictæ argẽti pondo annua in quinquaginta annos nihil auri. Nec poteſt uideri penuria mundi id ueniſſe. Nam Mida: ſed & Croeſus: infinitum poſſederãt. Iam Cyrus deuicta aſia pondo. xxxiiii. milia inuenerat: præter uaſa aurea aurũq; factum: & in eo folio ac platanum uitemq;. Qua uictoria argenti quingenta milia talentoꝝ reportauit: & craterem Semiramidis: cuius pondus. xv. talentoꝝ colligebat. Talẽtum autem ægyptium pondo. lxxx. patere Varro tradit. Iam regnauerat in colchis Salauces & Eſubopes qui terrã uirginem nactus plurimũ argenti auriq; etuiſſe dicit᷑ in ſuanorum gente: & alioqn uelleribus aureis inclyto regno. Sed in illius aureæ: & argenteæ trabes narrãtur: & columnæ atq; paraſtate: uicto Seſoſtri ægypti rege tam ſuperbo: ut ꝓdatur annis qbuſq; ſorte reges ſingulos e ſubiectis iungere ad currũ ſolitus ſicq; triumphare. Et nos fecimus quæ poſteri fabuloſa arbitrent᷑ Cæſar qui poſtea dictator fuit primus in ædilitate munere patris funebri omni apparatu harenæ argenteo uſus eſt: feraſq; argenteis uaſis inceſſiuere tum primũ uiſum. Mox qđ etiam in municipiis emulantur. C. Antonius ludos ſcœna argentea fecit. Item. L. Murena: & Caius princeps in circo pecma duxit. In quo fuere argẽti pondo. c. xxiiii. Claudius ſucceſſor eius: cũ de britãnia triũpharet: inter coronas aureas unã. vii. pondo habuit: quã cõtuliſſet hiſpania citerior. Alterã. ix. quã gallia comata ſicut titulus indicauit. Huius deĩde ſucceſſor Nero Põpeii theatrum operui auro in unũ diem quo Tyridati regi armeniæ oſtẽderat. Et quota pars ea apparatus fuit auræ domus ambiẽtis urbem. Auri in ærario. Populi Ro. fuere Sex. Iulio. L. Aurelio conſ. ſeptem annis ante bellũ punicũ tertiũ põdo. dcc. xxvi. argenti nonagintaduo milia & extra numerũ. ccc. &. lxxv. milia. Itẽ Sex. Iulio. L. Martio. conſ. hoc eſt belli ſotialis initio: octingenta. xlvi. auri põdo. Cæſar primo introitu urbis ĩ ciuili bello ſuo ex ærario ꝓtulit latex aureorũ. xxvi. milia: & numero põdo. ccc. Nec fuit aliis tẽporibus reſpu. locupletior. Intulit & Aemilius Paulus Perſeo rege macedonico deuicto p̃dam põdo triũ miliũ: a quo tẽpore Populus Ro. tributũ pendere deſiit. Laquearia q̃ nunc & in priuatis domibus auro teguntᷓ: poſt Carthaginẽ euerſam primo inaurata ſunt in capitolio cẽſura. L. Mummi. Inde tráſiere in cameras. In parietes quoq; qui iã & ipſi tanq̃ ua ſa inaurãtur: cũ ſua ætas uaria de Catulo exiſtimauerit: q; tegulas æreas capitolii inauraſſet primus. Inuẽtores auri ſicut metalloꝝ fere oĩum: ſeptimo uolumĩe diximus p̃cipuam gratiã huic materiæ fuiſſe arbitror: nõ colore qui in argẽto clarior eſt: magiſq; diei ſimilis: & ideo militaribus ſignis familiarior: quoniã is longius fulget: manifeſto errore eoꝝ qui colorẽ ſyderũ placuiſſe in auro arbitrantᷓ: cũ in gemmis aliiſq; rebus nõ ſit p̃cipuus. Nec pondere aut facilitate materiæ p̃latum eſt: cæteris metallis: cũ cedat per utriq; plumbo. Sed quia reꝝ uni nihil igne deperit: tuto etiã in incendiis rogiſq; durãte materia. Quinimmo quo ſæpius arſit: ꝓficit ad bonitatẽ. Auriq; experimẽto ignis ẽ: ut ſimili colore rubeatq; ignis.

Atq; ipſum obryzum uocant. Primū aūt bonitatis argumẽtum eſt q̃ difficillime accendi. Preterea mix̃ prunæ uiolentiſſimæ ligni indomitū palea citiſſime ardeſcere: atq; ut purgentur: cū plumbo coqui. Altera cauſa p̃cii maior q; minimū uſus dederit: cū argẽto ære plumbo lineæ durãtur: manuſq; ſordeſcant decidua materia. Nec aliud laxius dilataſ: aut numeroſius diuidiſ: utpote cuius unciæ in ſeptuagenas & q̃nquagenas pluresq; bratteas q̃ternum utroq; digytox̃ ſparganſ. Craſſiſſimæ ex iis præſtinæ uocãtur: etiãnum retinentes nomen fortunæ inaurato ibi fideliſſime limulacro. Proxima brattea quæſtoria appellatur. Hiſpania ſtrigiles uocat auri paruulas maſſas: quod ſuper omnia ſolum in maſſa auramẽto capitur. Cum cætera in metallis reperta igni perfriciant hoc ſtatim aurum eſt: conſumatãq; materiã protinus habet cum ita inueniſ. Hæc enim inuentio ius naturalis eſt. Alia quã dicemus coacta. Super cætera nõ rubigo ulla: nõ erugo: nõ aliud ex ipſo quod cõſumat bonitatem: mininuatue põdus. Iam cõtra ſalis & aceti ſuccos domitiores rerum conſtantia ſuperq; omnia netur: ac texitur lanæ modo: & ſine lana. Tunica aurea triumphaſſe Tarquinium priſcum Verrius tradit. Nos uidimus Agrippi nã Claudii principis edente eo naualis prœlii ſpectaculũ aſſidentem ei: indutam paludamẽto: auro textili ſine alia materiæ. Attalicis uero iampridẽ intexitur inuento regum aſiæ. Marmori & iis quæ candefieri non poſſunt oui candido illinitur: ligno glutini ratione compoſita: leucoporon uocant. Quid ſit hoc: aut quẽadmodum fiat: ſuo loco docebimus. Aes inaurari argẽto uiuo: aut certe hydrargyro legitimũ erãt: de quibus ut dicemus illorum naturam reddentes: excogitata fraus eſt. Nãq; æs cruciatur in primis accenſumq; reſtinguitur ſale aceto alumine. Poſtea exarenatur: an ſatis recoctum ſit: ſplendore deprehendente: iterũq; exhalatur igni: ut poſſit edomitũ mixtis pumice alumine argento uiuo inductas accipere bratteas. Alumen in purgando uim habet talem: qualem eſſe diximus plumbo.

Ratio naturalis inueniendi auri: & quando primum aurea ſtatua: & medicinæ ex auro. CA. IIII.

Aurum inueniſ in noſtro orbe: & omittamus indicũ: atq; a formicis: aut gryphibus apud ſcythas erutum. Apud nos tribus modis fluminũ ramentis: ut in tago hiſpaniæ: pado italiæ: hebro thraciæ: pactolo aſiæ: gange indiæ. Nec ullũ abſolutius aurum eſt: ut curſu ipſo trituq; politum. Alio modo puteorum ſcrobibus effoditur: aut in ruina montiũ. Quare utraq; ratio diceſ. Aurum qui quærũt: ante oĩa ſegullum tollũt: ita uocatur indiciũ: alueus ubi id eſt: arenæq; lauãtur: atq; ex eo qđ reſedit: coniectura capiſ: ut inueniaſ aliquãdo in ſumma tellure ptinus rara fœlicitate ut nuper in dalmatia prĩcipatu. Neronis ſingulis diebus etiã quinq̃genas libras fundens cũ iam inuentũ eſt in ſummo ceſpite. Alutationẽ uocant ſi & auro ea tellus ſubeſt. Cæteq; mõtes hiſpaniæ aridi ſterileſq; & in quibus nihil aliud gignaſ: huic bono coguntur fertiles eſſe. Quod puteis fodiſ: canalitiũ uocant: alii canalienſe marmoris glareæ inhærens: nõ illo modo quo in oriente ſapphyro atq; thebaico aliiſq; in gemmis ſcintillat. Sed micas amplexũ marmoris hi uenaq̃ canales per marmor uaganſ & latera puteoq̃ & huc illuc inde noĩe inuento: telluſq; ligneis columnis ſuſpendiſ. Qđ effoſſum eſt tundiſ: lauatur: uritur: molitur in farinã. Nã qđ ad pilas cudunt apilaſcudem uocant argentũ quod exit a fornacis: ſudoreq; quæ e camino iactaſ. Spurcitia in omni metallo uocatur ſcoria. Hæc in auro coquiſ iterum & tunditur. Catini fiunt ex taſconio. Hæc eſt terra alba ſimilis argillæ. Neq; enim alia afflatum ignemq; & ardentẽ materiam tolerat. Tertia ratio opera uicerit gigantum. Cuniculis per magna ſpatia actis cauantur montes ad lucernarum lumina. Eadem menſura uigiliarum eſt: multiſq; menſibus non cernitur dies. Arrugius id genus uocant: ſiduntq; rimæ ſubito: & opprimũt operarios: ut iam minus temerarium uideatur e profundo maris petere margaritas: tanto nocẽtiores fecimus terras. Relinquunt itaq; fornices crebri montibus ſuſtinendis. Occurſant in utroq; genere ſilices. Hos igni & aceto rumpunt. Sæpius uero: quoniam in cuniculis uapor & fumus ſtrangulat: cædunt fracturis. c. l. libras ferri terram agentibus. Egeruntque humeris noctibus ac diebus per tenebras proximis tradentes: lucem nouiſſimi cernunt. Si longior uidetur ſilex: latus ſequiſ. Foſſam ambit quiete. Tamẽ in ſilice facilior exiſtimaſ opera. Eſt nãq; terra ex quo dam argillæ genere glareæ mixta: cãdidum uocãt: prope inexpugnabilis. Cuneis eam ferreis aggrediuntur: & iiſdẽ malleis: nihilq; durius putãt: niſi q; inter oĩa auri fames duriſſima eſt. Peracto opere ceruices fornicũ ab ultimo cædũt: dantq; ſignum rima. Eãq; ſolus intelligit in cacumĩe montis eius puigil. Hic uoce ictuue repẽte reuocari operarios iubet: pariterq; ipſe deuolat. Mons fractus cadit a ſeſe longo fragore: qui concipi humana mẽte non poſſit: & flatu incredibili. Spectant uictores ruinã naturæ. Nec tamen adhuc aux̃ eſt. Nec ſciere eſſe cũ fodere. Tãtaq; ad pericula euincẽda fuit ſatis cauſæ ſperare qđ cuperent. Alius par eſt labore uel hoc maioris impẽdii flumina ad lauandã hãc ruinã iugis montiũ duxere obiter a centeſimo plerumq; lapide. Corrugos uocant a corriuatione credo: nimirum & hoc labor eſt. Præcepiſſe libramento oportet ut fruaris quando influat: itaq; altiſſimis partibus duciſ. Conuallis & interualla ſubſtructis canalibus iunguntur. Alibi rupes inuiæ cæduntur: ſedemq; trabibus cauatis præbere coguntur. Is qui cædit: funibus pendet: ut procul intuentibus ſpecies nefaria quidem: ſed alitum fiat. Pendentes maiore ex parte librant: & lineas itineri præfigunt. Itaq; inſiſtentis ueſtigiis hoĩs locus nõ eſt. Manes trahuntur ad homines ut uitiũ importẽt. Id genus terræ urion uocãt. Ergo per ſilices calculoſue duntur: & uriũ euitãt. Ad capita deiectus in ſuperciliis montiũ piſcinæ cauãtur: ducenos pedes in quaſq; partes: & ĩ altitudinẽ denos. Emiſſaria in iis quina pedum quadratorum ternũ fere linquunt: & repleto ſtagno excuſſis obturamẽtis erũpit torrens tãta ui: ut ſaxa prouoluat. Alius etiãnũ in plano labor. Foſſæ in quas profluat cauantur: agogas uocant: eæ ſternuntur gradatim. Frutex eſt ulex roris marini ſimilis

aſper aurūq; rētinens. Latera cluduntur tabulis: ac per prærupta ſuſpenduntur: canali ita profluente de terra in mare. His de cauſis iam promouit hiſpania in priore genere: quæ exhauriuntur immenſo labore ne occupent puteos in hoc rigantur. Aurum arrugia quæſitum non coquitur: ſed ſtatim ſuum eſt. Inueniuntur ita maſſæ. Necnō in puteis etiam denas excedentes libras. Palacas hiſpani: alii palacranas: idē quod minutum eſt: balucem uocant. Vlex ſiccatus uritur: & cinis eius lauatur ſuſtrato ceſpite herboſo ut ſidat aurum. Vicena milia pondo ad hunc modum annis ſingulis aſturiam atq; galletiam & luſitaniam præſtare q̄dam tradiderunt: ita ut plurimum aſturia gignat. Neq; in alia parte terrarum tot ſeculis hæc fertilitas. Italiæ parcitum eſt uetere interdicto patrū: ut diximus: alioquin nulla fœcundior metallorum quoq; erat tellus. Extat lex cenſoria uici ectimiliarum aurifodinæ: qua in uercellēſi agro cauabatur: ne plus quinq; hominum in opere publicani haberent. Aurę faciendi eſt etiānum una ratio ex auri pigmento: quod in ſyria foditur pictoribus in ſumma tellure auri colore: ſed fragili lapidum ſpeculariū modo. Inuitaueratq; ſpes Caium principem auidiſſimum auri: q̄obrem iuſſit excoqui magnum pondus: & plane fecit aurum excellēs: ſed ita parui ponderis ut detrimētum ſentiret illud pp auaritiam expertus: q̄q̄ auripigmenti libre. xiiii. permutarentur: nec poſtea tētatū ab ullo eſt. Omni auro ineſt argētum uario pōdere: alibi dena: alibi: nona: alibi octaua parte. In uno tantū galliæ metellæ loco: quod uocant albicrarenſe. xxxvi. portio inuenit: ideo cæteris præeſt. Vbicūq; quinta argenti portio eſt: electrum uocatur. Scrobes eæ reperiuntur in canalienſi. Fit & cura delectum argento addito. Quod ſi quintam portionem exceſſit incudibus non reſiſtit. Eſt electro auctoritas. Homero teſte qui Menelai regiam auro: electro: argento: ebore fulgere tradit. Mineruæ templū habet lindos inſula rhodioꝝ: in quo Helena ſacrauit calicem ex electro. Adiicit hiſtoriam māmæ ſuæ menſura. Electri natura eſt ad lucernarum lumina clarius argento ſplendere. Quod eſt natiuum & uenena deꝑhendit. Nāq; diſcurrūt in calicibus arquus cæleſtibus ſimiles cum igneo ſtridore: & gemina ratione p̄dicūt. Aurea ſtatua prima oium nulla inanitate: & ante q̄ ex ære aliqua illo modo fieret: quā uocant holoſphyratoo in templo Aneitidis poſita dicitur. Quod in ſitu terrarum nomine hoc ſignificauimus: numine gentibus illis ſacratiſſimo. Direpta eſt Antonii parthicis rebus. Scitumq; narratur dictum unius ueteranorum bononiæ hoſpitali di ui Auguſti cœna cū interrogaretur: eſſet ne ueꝝ: eum qui primus uiolaſſet hoc numen: oculis mēbriſq; captu expiraſſe? reſpōdit. n. tum maxime Auguſtum de cruore eius cœnare: ſeq; illum eſſe: totumq; ſibi cenſum ex ea rapina eē. Hominum primus & auream ſtatuam & ſolidam Gorgias Leontinus delphis in tēplo ſibi poſuit. lxx. circiter olypiade. Tantus erat docendæ oratoriæ artis quæſtus. Aurum pluribus modis pollet in remediis. Vulneratiſq; & infantibus applicatur: ut minus noceant: quæ inferantur uenefica. Eſt & ipſi ſuperlato uis malefica gallinarum quoq; & pecorum fœturis. Remedium eſt abluere illatum & ſpargere eos quibus mederi uelis. Torretur & cum ſalis grūmo pondere triplici miſſo: & rurſum cū duabus ſalis portionibus & una lapidis quem ſchiſton uocant: ita uirus tradit rebus una crematis in fictili uaſe ipſum puꝝ incorruptū. Reliquus cinis ſeruatus in fictili & ex aqua illitus: lichenas in facie ſanat. Lomēto id conuenit ablui. Fiſtulas etiā ſanat: & quæ uocant hemorrhoides. Quod ſi trito ſpuma adiiciatur putria ulcera & tetri odoris emendat. Ex melle uero decoctum cum melāthio & illitum umblico leuiter ſoluit aluum. Verrucas curari eo. M. Varro eſt auctor.

De chryſocolla & medicinæ ex chryſocolla. vi. & mirabilia naturæ de glutinandis inter ſe perficiendiſq; metallis. CA. V.

Chryſocolla humor eſt in puteis quos diximus: p uenā auri defluens craſſeſcente limo rigoribus hybernis uſq; in duriciā pumicis. Laudatiorem eādem in ærariis metallis: & proximā in argentariis fieri compertum eſt. Inuenitur & in plumbariis uilior etiam auraria. In omnibus autem iis metallis fit & cura multum infra naturalē illam: imiſſis in uenam aquis leuiter hyeme tota uſq; inimiū mēſem. Dein ſiccatis in iunio & iulio ut plane intelligat nihil aliud chryſocolla q̄ uena putris. Natiua duritia maxime diſtat: uuā uocāt. Et tamē illa quoq; hærba: quā luteā appellant: tinguit. Natura eſt quæ lino lanæue ad ſuccū bibendū. Tundit in pila: deide tenui cribro ſecernit: poſtea molit: ac deide tenuius ſic cribrat. Quicqd nō trāſmeat: reperitur in pila: dein molit. Puluis ſemp in catinos digeritur: & ex aceto macerat: ut oīs duricia ſoluat. Ac rurſus tundit: dein lauat in conchis: ſiccaturq;. Tunc tingit: alumine ſchiſto: & hærba ſupradicta pingiturq; anteq̄ pingat. Refert q̄ bibula docilisq; ſit. Nāniſi rapuit colorē addunt & ſcythanū: atq; turbyſtum: ita uocāt medicamēta ſorbere cogentia. Cū tinxere pictores orobitin uocāt. Eiuſq; duo genera faciūt: luteā quæ ſeruat in lomenta. Et liqdā globulis ſudore reſolutis. Hæc utraq; genera in cypro fiunt. Laudatiſſima in armenia. Secūda in macedonia. Largiſſima i hiſpania. Sūma cōmēdatiōis eſt: ut colorē hærbæ ſegetis lætæ uirētis q̄ ſimillime reddat. Viſumq; eſt iam Neronis principis ſpectaculis harenam cyrci chryſocolla ſterni: cum ipſe concolori pāno auriga turus eſſet: iducta opificum turba. Tribus eam generibus diſtinguunt. Aſperam quæ taxatur in libras. vii. Mediam quæ denariis quinis: Attritā quā & hærbaceam uocant: quæ. xiii. Sublinunt autem harenoſam: prius q̄ inducant atramento & paretonio. Hæc ſunt tenacia eius in colore blanda. Paretonium quoniā eſt natura pinguiſſimum: & ꝑpter leuorem tenaciſſimum atramēto aſpergitur: ne paretoni candor pallorem chryſocollæ afferat. Luteam putant a lutea hærba dictā: quā ipſam cæruleo ſubtritā ſed p chryſocolla inducunt uiliſſimo genere atq; fallaciſſimo. Vſus chryſocollæ & in medicina eſt ad purgāda uulnera cum cæra & oleo. Eadem p ſe arida ſiccat: & cōtrahit. Dat & in angina ortopnoeaue miſcenda cum melle. Concitāt uomitiones: miſcetur & collyriis ad cicatrices oculoꝝ: ac uiridibus emplaſtris.

Ad dolores mitigandos:& cicatrices trahendas.Hanc chryſocollam medici aceſin appellant: quæ non eſt orobitis. Chryſocollam & aurifices ſibi uendicant agglutinando auro:& inde omnes appellatam ſi militer utentes dicunt.Temperatur autem ea cypria erugine:& pueri impubis urina:addito nitro.Teritur cypro ære in cypriis mortariis ſanternam uocant noſtri.Ita ferruminatur aurū quod argentoſum uocant.Signumq; eſt ſi addita ſanterna niteſcit.E diuerſo eroſum contrahit ſe:hebeturq;:& difficulter ferruminatur aurum.Ad id glutinum fit auro & ſeptima parte argenti ad ſupradicta additis:unaq; contritis.Contexi par eſt reliqua circa hoc:ut uniuerſa naturæ contingat ammiratio.Auri glutinum ē tale.Argilla ferro.Cadmia æris maſſis.Alumen laminis.Reſina plumbo & marmori.Sed plumbū nigrum albo iungitur.Ipſumq; album ſibi oleo.Item ſtagnum æramentis ſtagno argentum.Pineis optime lignis æs ferrūq; funditur.Sed & ægyptia papyro paleis aurum.Calx aqua accenditur:& thracius lapis.Idemq; oleo reſtinguitur.Ignis autem aceto maxime & uiſco & ouo.Terra minime flagrat.Carboni maior uis exuſta.Iterumq; flagranti.

De argento:& argento uiuo: & ſtibia ſiue alabaſtro:& ſcoria argēti:& de ſpuma argēti. CA.VI.

a BHis argenti metalla dicantur:quæ ſequens inſania eſt:Non niſi in puteis reperitur:nullaque ſui ſpe naſcitur:nullis ut in auro lucentibus ſcintillis.Terra eſt alia ruffa:alia cineracea.Excoqui non poteſt niſi cum plūbo nigro:aut cum uena plūbi.Galenam uocant:quæ iuxta argenti uenas plerūq; repetitur.Et eodem opere ignium deſcendit pars in plūbum:argentum autem ſupne innatat:ut oleum aquis.Reperitur in omnibus pene puinciis:ſed in hiſpania pulcherrimum.Id quoq; in ſterili ſolo atq; ēt in montibus.Et ubicūq; una inuenta uena eſt:nō procul inuenitur alia.Hoc qdē & i omni fere materia:unde metalla græci uidentur dixiſſe.Mirum adhuc per hiſpanias ab Hānibale inchoatos puteos durare ſua ab inuentoribus nomina habentes.Ex quis bebelo appellatur:hodieq; qui.ccc.pō do.Hannibali ſumminiſtrauit in dies.Ad mille quīgentos iam paſſus cauato monte p quod ſpatiū aq; tani ſtantes diebus:noctibuſq; egerunt aquas lucernaꝝ menſura:amnēq; faciunt.Argenti uena quæ in ſummo reperta eſt:crudaria appellatur.Finis antiquis fodiendi ſolebat eſſe alumen inuentum ultra nihil quærebaſ.Nup inuenta æris uena infra alumē alba nullum finē ſpei fecit.Odor ex argentiodinis inimicus oībus aialibus:ſed maxime canibus.Auꝝ argentumq; quo mollius eo pulchrius.Lineas ex argēto nigras fieri:produciq; miramur.Eſt & lapis in iis uenis:cuius uomica liquoris æterni argentum uiuum appellatur.Venenū reꝝ oīum eſt.Excedit ac perrumpit uaſa permanens tabe dira.Oīa ei innatant præter aurum.Id unū ad ſe trahit.Ideo & optime purgat cæteras eius ſordes expuens crebro iactatu fictilibus in uaſis ita uitiis abiectis: ut & ipſum ab auro diſcedat.In pelles ſubactas effunditur:perq; eas ſudoris uice defluens purū relinquit aurū.Ergo & cum æra inauranſ: ſublitum bratteis ptinaciſſime retinet.Veꝝ palore detegit ſimplices:aut prætenues bratteas.Quapropter id furtū quærentes oui liquore candido uſum eū adulterauere.Mox & hydrargyro:de quo ſuo dicemus loco.Et alias argentū uiuū non largum inuētum eſt.In iiſdem argenti metallis inueniſ:ut proprie dicamus:ſpumæ lapis candidæ nitētiſq;:nō tamen tranſlucendis:ſtimmi appellant:alii ſtibiam:alii alabaſtrū:aliqui larbaſon.Duo eius genera:mas & fœmina.Magis pbant fœminam.Horridior eſt mas:ſcabriorq; & minus ponderoſius: minuſq; radians & harenoſior.Fœmina cōtra nitet friabilis.fiſſuriſq; non globis dehiſcēs.Vis eius aſtrī gere ac refrigerare.Principalis aūt circa oculos.Nāq; ideo etiam platyo phthalmon id appellauere:quoniam in callibus mulierumq; epiphoris dilatet oculos & fructiōes ihibeat oculorum:exulcerationelq;. Farina eius & thuris gūmi ammixto ſiſtit & ſanguinem e cerebro profluentem.Efficacior & cōtra recentia uulnera.Et contra ueteres canum morſus inſperſa farina.Et contra ambuſta igni cū adipe ac ſpuma argenti cæruſſaq; & cæra.Vritur autem offis bubuli fimi circūlitum in clibanis. Dein reſtinguitur mulierum lacte.Teriturq; in mortariis ammixta aqua pluuia.Ac ſubinde turbidum tranſſunditur in æreum uas.Et mundatur nitro.Fex eius intelligitur plumboſiſſima quæq; ſubſedit in mortario:abigiturq;.Dein uas in quo turbida tranſfuſa ſunt:opertum linteolo per noctem relinquitur: & poſtero die quicquid innatat effunditur:ſpongiaq; aqua tollitur.Quod ibi ſubſedit:flos intelligitur ac linteolo interpoſito in ſole ſiccatur:ut non pareſcat.Iterūq; in mortario teritur:& in paſtillos diuiditur.Ante omnia autem urendi modus neceſſarius eſt:ne plūbum fiat.Quidam non fimo utuntur coquentes:ſed adipe.Alii tritum in aqua triplici linteo ſiccant:fecemq; abiiciunt.Idq; quod defluxerit tranſfundūt.Ac qcquid ſubſidet id colligentes:emplaſtris collyriiſq; miſcent.Scoriam in argento græci uocant helcyſma. Vis eius aſtringere & refrigerare corpora.Additur emplaſtris:ut molibdena,de qua dicemus in plumbo.Cicatricibus maxime glutinandis:& contra tenaſmos:dyſenteriaſq; infuſa clyſteribus cum myrteo oleo.Addunt in medicamenta quæ uocant liparas ad excreſcentia ulcerum:aut ex attritu facta aut in capite manantia.Fit & in iiſdem metallis:& quæ uocatur ſpuma argenti.Genera eius tria.Optima quam chryſitin uocant.Secunda:quam argyritin.Tertia: quam molibditin. Et plerumq; omnes hi colores in eiſdem tubulis inueniuntur. Probatiſſima eſt attica. Secunda hiſpanienſis. Chryſitis ex ipſa uena fit. Argyritis ex argento. Molibditis plumbi ipſius fuſura:quæ fit puteolis:& inde habet nomē.Omnis autem fit excocta ſua materia ex ſuperiori catino defluens in inferiorem.Ex eo ſublata ueruculis fereis: atque in ipſa flamma conuoluitur ueruculo: ut ſi modici temporis. Eſt autem ut ex nomine ipſo intelligi poteſt feruescentis & futuræ materiæ ſpuma.Diſtat a ſcoria quo poteſt ſpuma a fece diſtare.Alterum purgantis ſe materiæ: alterum purgatæ uitium eſt.Quidam duo genera faciunt ſpumæ: quæ uocant ſtelerytida & peumenem.Tertium molibdenam in plumbo dicendam.Spuma ut ſit utilis

iterum coquitur:confractis tubulis ad magnitudinem auelanarum ita accenſa follibus ad ſeparandos carbones cineremq; abluitur aceto aut uino.Simulq; reſtinguitur.Quod ſi ſit argyritis:ut candos ei detur magnitudine fabæ confracta in fictili coqui iubetur ex aqua addito in linteolis tritico:& hodeo nuis:donec ea purgentur.Poſtea ſex diebus terunt in mortariis ter die abluẽtes aqua frigida.Et cum deſinant calida:addito ſale foſſili in libram ſpumæ obolo.Nouiſſimo die condunt in plumbeo uaſe. Alii cum faba candida & ptiſana coquũt:& in ſole ſiccant.Alii in lana candida cum faba donec lanam non denigrent.Tunc ſalem foſſilem adiiciunt:ſubinde aqua mutata: ſiccantq; diebus.xl.calidiſſimis æſtatis. Necnon in uentre ſuillo in aqua coquunt exemptáq; nitro fricant:& ut ſupra terunt in mortariis cum ſale.Sunt qui non coquant:ſed cum ſale terãt:& adiecta aqua abluãt.Vſus eius ad collyria:& litu ad muliebrium cicatricum fœditates tollendas maculaſq;:& abluendum capillũ.Vis autem:ſiccare:mollire:refrigerare:temperare:purgare:expuluere.Vlcerũ tumores lenire.Talibuſq; emplaſtris ſupradictis ignes etiam ſacros tollit cum ruta:myrtoq; & aceto.Itemq; perniones cum myrto & cætera & abdomine.

De minio quantæ auctoritatis fuerit apud Romanos:& origine ac inuentione eius:& cinnabaris ratione in picturis:& medicinæ de generibus minii:& rõne eius in picturis. CA. VII.

Nuenitur in argentariis metallis minium quoq;:& nunc inter pigmenta magnæ auctoritatis: & quondam apud Romanos nõ ſolum maxime:ſed etiã ſacræ religionis:ut auctor eſt Verrius:& cuius ſit neceſſe credere auctoritati.Iouis ipſius ſimulacri faciem diebus feſtis minio illini ſollitam triumphantemq; corpora.Sic Camillum triumphaſſe.Hac religione etiam nunc addi in unguenta cœnæ triumphalis:& accenſoribus in primis louem miniandum locari.Cuius rei equidem cauſam miror:q̃q̃ & hodie id expeti conſtat æthiopum populis totoſq; eo tingi preceres:huncq; ibi deoq; ſimulacris colorem eſſe.Quapropter diligentius proſequemur omnia de eo. Theophraſtus.xc.annos ante Praxibulum athenienſium magiſtratum:quod tempus exit in urbis noſtræ ducenteſimum quadrageſimum.ix.annum tradidit inuẽtum Minium a Callia athenienſe initio ſperante aurum poſſe ex coqui harena rubente in metallis argenti.Hanc fuiſſe originem eius.Reperiri autem iam tum in hiſpaniis ſed durum & harenoſum.Item apud Colchos in rupe quadam inacceſſa ex qua iaculantes decurerẽt id eſſe adulterum.Optimum uero ſupra epheſum.Cilbianis agris.Harenam cocci colorẽ habere. Hãc teri.Dein lauari farinam.Et quod ſubſidat iterum lauari.Differentiam artis eſſe:q; alii minium faciũt prima lotura.Apud alios id eſſe dilutius.Sequentis autem loturæ optimum.Auctoritatem colori fuiſſe non miror.Iam enim troianis temporibus rubrica in honore erat Homero teſte:qui naues ea commendat.Alias circa picturas pigmenta q; rarus.Milton uocant græci minium:quidam cinnabari.Vnde natus error indico cinnabaris nomine:Sic enim appellant illi ſaniem draconis eliſi elephantorum morientium pondere permixto utriuſq; animalis ſanguine:ut diximus.Neq; alius eſt color qui in picturis proprie ſanguinem reddat.Illa cinnabaris antidotis medicamentiſq; utiliſſima eſt. At hercule medici quia cinnabarin uocant pro ea utuntur hoc minio:quod uenenum eſſe paulo mox docebimus.Cinnabari ueteres quæ etiam nunc uocant monocromata:pingebant.Pinxerunt & epheſio minio:quod derelictum eſt:quia curatio magni operis erat:prætereaq; utrũq; nimis acre exiſtimatur. Ideoq; tranſire ad rubricam & ſinopidem:de quibus ſuis locis dicam.Cinnabaris adulteratur ſanguine caprino: aut ſorbis tritis.Precium ſinceræ numi quinquaginta.Iuba minium naſci & in carmina tradit. Hermogenes & in æthiopia.Sed neutro ex loco inuehitur ad nos:nec fere aliunde q̃ ex hiſpania. Celeberrimum ex ſiſaponenſi regione in betica miniario metallo uectigallibus Populi Romani nullius rei diligentiore cuſtodia.Non licet id ibi perficere excoquiq;.Romam perfertur uena ſignata ad dena milia fere pondo annua.Romæ autem lauatur.In uendendo precio ſtatua lege ne modum excederet.lxx.in libras.Sed adulteratur multis modis:unde præda ſocietati.Nãq; eſt alterum genus in omnibus fere argentariis:itemq; plumbariis metallis:quod fit exuſto lapide uenis permixto:non ex illo cuius uomicam argentum uiuũ appellauimus(is enim & ipſe in argentum excoquitur)ſed aliis ſimul repertis.Steriles etiam plumbi deprehenduntur ſolo colore:nec niſi in fornacibus rubeſcentes:exuſtiq; tunduntur in farinam.Et hoc eſt ſecundarium minium per q̃ paucis notum:multum infra naturales illas harenas. Hoc ergo adulterat minium in officinis ſociorum.Item ſyrico:quonammodo ſyricum fiat ſuo loco dicemus. Sublini aũt ſcyrico minium compendii ratio demonſtrat.Et alio modo pingentium furto oportunum eſt plenos ſubinde abluentium penicillos.Sidit autem ĩ aqua:conſtatq; furantibus.Sincero cocci nitor eſſe debet. Secundarii autem ſplendor in parietibus ſentit imaginem.Quanq̃ hoc rubigo quædam metalli eſt.Siſaponenſibus autem miniariis ſuæ uenæ harena ſine argento excoquitur.Auri modo probatur.Auro candente fucatum nigreſcit.Sincerum retinet colorem.Inuenio & calce adulterari.Ac ſimili ratione ferri candentis lamina:ſi non ſit aurum:deprehendi ilico.Solis atq; lunæ cõtactus inimicus remedium ut parieti ſiccato cæra punica cum oleo liquefacta candens ſetis inducatur.Iterumq; admotis gallæ carbonibus aduratur ad ſudorem uſq;.Poſtea candelis ſubigatur:ac deinde linteis puris ſicut & marmora niteſcunt.Qui minium in officinis poliunt:faciem laxis ueſicis illigant ne in reſpirando pernicialem puluerem trahant:& tamen per illas ſpectent.Minium in uoluminum quoq; ſcriptura uſurpatur.Ciarioreſq; litteras uel in auro uel in marmore etiam in ſepulchris facit.

De hydrargyro:de argento inaurando:& de coticulis in argenti generibus & experimentis. CA. VIII.

Xſecundario inuenit uita & hydrargyrum in uicẽ argenti uiui pauloante dilatum.Fit autem

duobus modis:æreis mortariis piſtilliſq; trito minio ex aceto aut patinis fictilibus impoſitum ferea cō/cha calice coopertum argilla ſupertillata. Dein ſub patinis accenſum follibus continuo igni:atq; ita cali/cis ſudore deterſo:qui argento colore:& aquæ liquore. Idem guttis diuidi facilis & lubrico humore cō fluere. Quod cum uenenum eſſe conueniat omnia quæ de minio in medicinæ uſu traduntur:temera/ria arbitror:præter q̄ fortaſſe q; illitum capiti uentriue ſanguinem ſiſtit:dū ne quid prætereat in uiſcera ac uulnus attingat:aliter utendum non equidem cenſeam. Hydrargyro argētum inauratur ſolum nūc prope:cum & in ærea ſimili modo duci debeat. Sed eadē fraus quæ in omni uitæ parte ingenioſiſſima eſt: uiliorem excogitauit materiā:ut docuimus. Auri argentiq; mentionem comitatur lapis quem co/ticulam appellant:quondam non ſolitum inueniri niſi in flumine Tinolo:ut auctor eſt Theophraſtus. Nunc uero paſſim quem alii heraclium:alii lydium uocant. Sunt autem modici:quaternas uncias lon gitudinis:binaſq; latitudinis non excedētes. Quod a ſole fuit in iis melius q̄ q; a terra. Iis coticulis periti cum e uena lima rapuerit experimentum:protinus dicunt quantū auri ſit in ea:quantū argenti uel æris ſcrupulari differentia mirabili ratione non fallente. Argenti duæ differentiæ. Battilis ferreis candētibus ramento impoſito:qđ candidum permaneat:probatur. Proxima bonitas ruſſo:nulla nigro. Sed expe/rimento quoq; fraus interuenit:ſeruatis enim in uirorum urina batilis inficitur ita ramentum obiter dum uritur:candoremq; mentitur. Eſt aliquod experimentum poſiti & in halitu hominis:ſi ſudet p/tinus:nubemq; diſcutiat.

De ſpeculis & ægyptio argento. CA. IX.

Aminas duci:& ſpecula non niſi ex optimo poſſe creditum fuerat. Id quod iam fraude corrū/
I pitur. Sed natura mira eſt imagines reddēdi:quod repercuſſo aere:atq; in oculos regeſto fieri conuenit. Eadem ui in ſpeculis uſu polita craſſitudie:paulumq; propulſa dilatatur in immen/ſum magnitudo imaginum. Tantum intereſt:repercuſſum illum reſpuat:an accipiat. Quinetiam po/cula ita figurantur:excultis intus crebris ceu ſpeculis:ut uel uno intuente populus totidem imaginum fiat. Excogitatur & monſtrifica:ut in tēplo ſmyrnæ dicata. Id euenit figura materiæ. Plurimūq; refert concaua ſint & poculi modo an media depreſſa:an elata:an auerſa:an obliqua ſupina:an feſta qualitate excipientis figuræ torquente uenientes umbras. Neq; enim ē aliud illa imago:q̄ digeſta claritate mate/riæ excipientis umbra. Atq; ut omnia de ſpeculis peragātur hoc loco:optima apud maiores fiebāt brun duſia:ſtagno & ære mixtis. Prelata ſunt argentea. Primus fecit paſiteles magni Pompeii ætate. Nuperq; credi cœptum:certiorem imaginē reddi auro appoſito auerſis. Tingit & ægyptus argentum:ut in uaſis Anubem ſuum ſpectet:pingitq; non cælat argentum. Tranſiit inde materia & ad triumphales ſtatuas: mirūq; creſcit precium fulgoris excecari. Id autem fit hoc modo. Miſcetur argēto tertia pars æris cyprii tenuiſſimi:quod coronarium uocant:& ſulphuris uſui quantum argenti. Conflatur in fictili circūlito argilla. Modus coquendi donec ſeipſa opercula aperiant. Nigreſcit oui indurati luteo:ut tamen aceto & creta deteratur. Miſcuit denario triūuir Antonius ferrum. Miſcuit æri falſæ monetæ. Alii e pōdere ſub/trahunt:cum ſit iuſtum. lxxxiiii. e libris ſignari. Igitur ars facta denarios probare tam iucunda e lege ple be:uti Mario gratidiano uicatim totas ſtatuas dicauerit. Mirumq; in hac artium ſola uitia diſcuntur:& falſum denarii ſpectatur exēplar:pluribuſq; ueris denariis adulterinus emitur.

De immodica pecunia:& quorum maxime opes fuerint:& quando primum Po/pulus Ro. ſtipem ſparſerit. CA. X.

On erat apud antiquos numerus ultra centū milia. Itaq; hic & hodie multiplicatur: ut decies
n centena milia:aut ſepius dicantur. Fœtus hoc fecit nummuſq; percuſſus:& ſic quoq; æs alienū etiānum appellatur. Poſtea diuites cognominati:dūmodo notum ſit:eum qui primus accepe/rit hoc nomen:decoxiſſe creditoribus ſuis. Ex eadem gente. M. Craſſus negabat diuitem eſſe: niſi qui redditu annuo legiōem tueri poſſet. In agris ſuis ſeſtertium. xx. milia poſſedit Quiritium poſt Scyllam ditiſſimus. Nec fuit ſatis niſi totum parthorum eſuriſſet aurum. Atq; ut nomen quidem optimo occu pauerit. Iuuat enim inſectari inexplebilem iſtam habendi cupiditatem. Multos poſtea cognouimus ſer uitute liberatos opulentiores pariterq; tres Claudii principatu Pallentem Calliſtum & Narciſſum. Atq; ut hii ommittantur:tanq̄ adhuc rerum potiantur. C. Aſinio Gallo. C. Martio Cyrino conſ. ad. vi. Kalen. februa. C. Cecilius Claudius Iſidorus teſtamento ſuo dixit:quamuis multa ciuili bello perdidiſſet:tamē relinquere ſeruorum quattuor milia:centum. xvi. luga boum tria milia ſexcenta. Reliqui pecoris. cc. qn quaginta ſeptem milia. In numerato pondo ſexcenta milia. Qui funerari ſe iuſſit ſeſtertiis. xi. milibus. Congregatæ & excedentes numerum opes. Quota tamen portio erunt Ptolemæi:quem Varro tradit Pompeio res gerente circa iudeam:octona milia equitum ſua pecunia tollerauiſſe. Mille conuiuas to/tidem aureis potoriis mutantem uaſa cum ferculis ſaginaſſe. Quota uero illæ ipſæ (neq; enim de regi/bus loquor) portio fuerit. Pythii bythinii qui platanum auream:uitemq; nobilem illam Dario regi do nauit: Xerxis copias:hoc eſt ſepties. lxxxviii. milia hominum excepit epulo. Stipendium quinq; menſi/um frumentumq; pollicitus:ut e quinq; liberis ſenectuti ſue in delectu unus ſaltem concederetur. Hūc quoq; ipſum aliquis comparet Crœſo regi. Quæ malum amentia eſt:id in uita cupere:quod aut etiam ſeruis contigerit:aut ne in regibus quidem inuenerit finem? Populus Ro. ſtipem ſpargere cœpit. Sp. Po ſtumio. Q. Martio conſ. Tanta pecunia erat:ut eam cōferret. L. Scipioni:ex aqua iis ludos fecit. Nam q; Aggripæ Menenio ſeſtantes æris in funus cōtulit:honoris id neceſſitatiſq; propter paupertatem Agrip/pæ:non largitionis eſſe dixerim.

De luxuria & frugalitate in uaſis & lectis argenteis:& quando lances immodicæ factæ. CA. XI.

Aſa ex argento mira inconſtantia humani ingenii uariat:nullum genus officinæ diu proban/
u do:nunc furniana: nūc clodiana:nunc gratiana. Etenim tabernas menſis adoptauimus: nunc anaglypha:in aſperitatemq; exciſa circa lineas; picturas quærimus. Iam uero & menſas repoſi toriis imponimus:& ad ſuſtinenda obſonia interradimus altera:& intereſt q̄ plurimum lima perdide/rit. Vaſa coquinaria ex argento Caluus orator fieri quæritur. At nos carrucas ex argento cælare inueni mus. Noſtraq; ætate Poppea coniunx Neronis principis licatoribus iumentis ſuis ſoleas ex auro quoq; induere ſolebat. Libras.xxxii.argenti. Africanus ſequens hæredi reliquid. Idemq; cū de pœnis triupha/ret:quattuor milia.cccc.lxx.pondo tranſtulit. Hoc argentum tota Carthago habuit illa terrarum æmu la:quod nunc in menſarum eſt apparatu. Poſtea uicta numantia & deleta:idem Africanus in triumpho militibus.xvii.milia pondo dedit. Ouiros illo imperatore dignos:quibus hoc ſatis fuit. Frater eius allo brogicus primus omnium mille pondo habuit. At Liuius Druſus in tribunatu plebis.xi.milia. Nam propter quinq; pondo notatum a cenſoribus triumphalē ſemen:iam fabuloſum uidetur. Item Catum Elium cum legati ætolorum in conſulatu prandentem in fictilibus adiſſent miſſa ab iis uaſa argentea non accepiſſe:neq; aliud habuiſſe argenti ad ſupremnm uitæ diem q̄ duo pocula:quæ. L. Paulus ſocer ei ob uirtutem deuicto Perſeo rege donaſſet. Inuenimus legatos Carthaginenſium dixiſſe:nullos homi/num benignius inter ſe uiuere q̄ Romanos. Eodem enim argento apud omnes cœnitauiſſe ſeipſos. At hercules Pompeium Paulini equitis arelatenſis filium:paterna quoq; gente pulſum:q;.xii.pondo argē/ti habuiſſet apud exercitum ferociſſimis gētibus oppoſitum ſcimus. Lectos uero mulierum iampridē totos operiri argēto & triclinia quædam quibus argētum addidiſſe primus traditur. Caurillius Follio eques romanus:non ut operi:aut deliaca ſpecie faceret:ſed punica. Idem & aureos fecit. Nec multo poſt argentei deliacos imitati ſunt. Quæ omnia expiauit bellum ciuile ſyllanum. Paulo enim ante hæc facta ſunt. Lanceſq; e centenis libris argenti:quas tunc ſuper quingentas numero romæ fuiſſe cōſtat:multoq; ab eas proſcriptos dolo concupiſcentium. Erubeſcant annales qui bellum ciuile talibus uitiis imputaue re. Noſtra ætas fortior fuit Claudii principatu. Seruus eius Druſillanus nomine Rotundus:diſpenſator hiſpaniæ citerioris quinquagenariā lancem habuit:cui fabricandæ officina prius exhædificata fuerat. Et comites eius octingentas quinquagintaocto librarum. Quare quæſo? niſi ut q̄ multi eas conſerui in ferrent:aut quibus cœnantibus Cornelius Nepos tradit ante Syllæ uictoriam duo tantum triclinia ro/mæ fuiſſe argentea. Repoſitoriis argentum addi ſua memoria cœptū Feneſtella dicit:qui obiit nouiſſi/mo Tyberii Cæſaris principatu. Sed & teſtudinea tum in uſum ueniſſe. Ante ſe antē paulo lignea rotun da ſolida nec multo maiora q̄ menſas fuiſſe. Se quidē quero:quadrata & cōpacta aut acere operta accito cœpiſſe. Mox additū argumentū in angulis lineaſq; per cōmiſſuras. Tympana uero ſe iuuene appellata climateras & lances quas antiq magidas appellauerāt. Nec copia tantū argenti fuerat uitæ : ſed ualidius pœne metu præciū. Idq; iampridē ut ignoſcamus nobis. Delphinos qnis milibus ſeſtertiis in libras em/ptos. C. Gracchus habuit. L. uero Craſſus orator duos ſyphos Mētoris artificis manu cælatos ſeſtertiis centum. Confeſſus eſt tamen nunq̄ ſe iis uti propter uerecūdiam auſum. Sicut eundem. vi. milia ſeſter/tiis in ſingulas libras uaſa empta habuiſſe. Aſia primum deuicta luxuriā miſit in taliam. Siqdem. L. Sci/pio tranſtulit in triūpho argenti cælati pondo milia quadringenta. l. Et uaſorum aureorum pondo. c. milia anno cōditæ urbis quingenteſimo ſexageſimo quinto. Eadem aſia domita:multo etiam grauius afflixit mores:inutilioraq; uictoria illa hæreditas. Attalo rege mortuo fuit. Tum enim hæc emēdi romæ in auctionibus regiis uerecundia exempta eſt:urbis anno. dc. xxvi. mediis. lvii. annis erudita ciuitate ama re etiam & nō ſolum ammirari opulentiam externam. Immēſo & achaicæ uictoriæ momento ad im/pellendos mores:quæ & ipſa hoc interuallo anno urbis. dc. viii. parthica ſigna & tabulas pictas inuexit: ne quid deeſſet Pariterq; luxuria nata eſt:& carthago ſublata:ita congruentibus fatis:ut liberet amplecti uitia:& liceret peccare ex dignatione. Hinc aliqui ueterum ut. C. Marius poſt uictoriam cimbricam cā/charis portaſſe. Liberi patris exemplo traditur:ille orator rapinas & manipularis imperator.

De ſtatuis argenteis & cælatura argenti:& cæteris quibuſdā. CA. XII.

Rgenti uſum in ſtatuas primum ad honorem Diui Auguſti in adulationem temporum tran
a ſiſſe falſo exiſtimatur. Iam enim triumpho magni Pompeii reperimus tranſlatam Pharna/cis:qui primus regnauit in ponto:argenteam ſtatuam. Item Mithridatis Eupatoriis & currus aureos argēteoſq;. Argentum ſuccedit ex ea re aliquando & auro luxu:fœminarum plebis compedes ſi bi ex eo facientium quas induere aureas mox triſtior uetat. Vidimus & ipſi Valerium Tuſcum motum equeſtri ordine ob inſignem calumniam cum celebritate aſſectarentur adoleſcentium ſcholæ ex argen to annulos habentem. Et quid hoc attinet colligere cum capuli militum ebore etiam faſtidito cælarent argento:uaginæ catillis:baltei laminis crepitent. Iam uero a pedagogis ad tranſitum uirilitatis cuſto/diantur. Argento fœminæ lauentur & niſi argentea ſolia faſtidiant: eademque materia & cibis & pro/bris ſeruiatur. Videret hac Fabritius & ſtratas argento mulierum balineas:ita ut ueſtigio locus non ſit cum uirus lauantium. Fabritius inq̄ qui bellicoſos imperatores pluſq̄ pateram & ſalinū ex argento ha/bere uetebat. Videret hinc dona fortium fieri:aut in hæc frangi Heu mores Fabritii non pudet. Nirū in auro cælando inclaruiſſe neminem:argento multos. Maxime tamē laudatus eſt Mentor:de quo ſu pra diximus. Quattuor pari denique ab eo omnino facta ſunt:ac iam nullum extare dicitur. Epheſiæ

Dianæ templum iacet. Capitolium incẽdiis. Varro & æreum ſignum eius habuiſſe ſcripſit. Proximi ab eo ammiratione Acragas & Boetus & Mys fuere. Extant hodie omnium opera in inſula Rhodiorum boeti apud lydiam Mineruam in templo. Acragantis in templo liberi patris in ipſa Rhodo baccæ centauriq; cælati in ſcyphis. Myos in eadem æde & Silenus & Cupido & uenatio in ſcyphis. Magna fama poſt hos celebratus eſt Antipater: quiq; ſatyrum in phiala grauatum ſomno collocauiſſe uerius q̃ cælaſſe dictus eſt Stratonicus. Mox Cyzicenus Tauricus. Item Ariſton & Onychus Methylene laudatur. Et Hecateus: & circa magni Pompeii ætatem Praxiteles Poſidonius Epheſius: Lædus Stratites: qui prœlia armatoſq; cælauit. Zopyrus qui areopagitas & iudicium Oreſtis in duobus ſcyphis pondo. xii. æſtimatis. Fuit dein Pyrheas: cuius duæ unciæ uiginti uenierunt. Vlyxes & Diomedes erant in phialæ emblemate palladium furripientes. Fecit idem & cocos Magireſia appellatos paruulis potoriis. Sed e quibus ne exemplaria quidem liceret exprimere. Tam oportuna iniuriæ ſubtilitas erat. Habuit & Teucer Cruſtarius famam. Subditoq; hæc ars ita exoleuit: ut ſola iam uetuſtate cenſeatur uſq; adeo attritis cælaturis ne figura diſcerni poſſit: auctoritas conſtet. Argentum medicatis aquis inficitur atque etiam afflatu falſo: ſicut in mediterraneis hiſpaniæ. In argenti & auri metallis naſcuntur etiam nunc pigmenta. Fit. n. cæruleum: quod proprie limus eſt. Optimum ex eo quod atticum uocatur. Precium in pondo libras. xxii. Proximum marmoroſum ſub dimidio attici precio. Tertium genus eſt preſſum: quod alii ſcyricũ uocant ex inſula ſcyro. Iam quidem & ex achaia quo utuntur ad picturæ umbras. Precium in libras huius. hſ. bini. Dipondiis uero detractis quod lucidum uocant e gallia ueniens. Hoc autem & attico ad lumina utuntur. Ad abacos non niſi marmoroſo: quoniam marmor in eo reſiſtit amaritudini calcis. Effoditur & ad. xx. ab urbe lapidem in mõtibus. Poſtea uritur preſſum appellantibus qui adulterant. Sed eſſe falſum aduſtumq; amaritudine apparet: quoniam reſolutum in puluerem eſt.

De ſile: & cæruleo: & chryſocolla: & neſtoriano: & cilono: & q̃ non omni anno æqualiter ſpecies uendantur. CA. XIII.

Ile primi inſtituere pingere: Sed Polygnotus & Micon attico dũtaxat. Hoc ſecuta ætas ad lumina uſa eſt. Ad umbras autem ſcyrico & lydio. Lydium ſardibus emebatur: quod nunc obmutuit Cæruleum harena eſt. Huius genera tria. Antiquitus ægyptium: quod maxime probatur ſcythicum hoc diluitur facile. Cũq; teritur: in quattuor colores mutatur: candidiorem nigrioremue. craſſiorem: tenuioremue: Præfertur huic etiamnum cyprium. Acceſſit his puteolanum & hiſpanienſe: harena ibi confici cœpta. Tinguitur autem omne: & in ſua coquitur hærba: bibitq; ſuccum. Reliqua cõfectura eadem quæ chryſocollæ. Ex cæruleo fit: quod uocatur lomentũ. Perficitur id lauando terẽdoue & hoc eſt cæruleo candidius. Precia eius. xxiii. in libra. Cærulei. xiii. Vſus in creta calcis impatientes. Nup acceſſit & neſtorianum ab auctore appellatum. Fit ex ægyptii leuiſſima parte. Preciũ eius. xl. ĩ libras. Idẽ & puteolani uſus: præter q̃ ad feneſtras. Vocant cœlon. Non pridem apportari & indicum eſt cœptum. Cuius precium. xvii. in libras. Ratio in pictura ad inciſuras hoc eſt umbras diuidendas ad lumine. Eſt & ſubtiliſſimum genus lomenti: quod dant tritum quinis aſſibus æſtimatum. Cærulei ſinceri experimentum in carbone ut flagret. Fraus uiola arida decocta in aqua: ſuccoq; per linteum expreſſo in cretã erethriam. Vis eius in medicina ut purget ulcera. Itaq; & emplaſtris adiciunt. Item cauſticis. Teritur difficillime ſile. In medendo leuiter mordet: aſtringitq; & explet ulcera. Vritur in fictilibus ut proſit. Precia rerum quæ uſq̃ diſpoſuimus: non ignoramus alia in aliis locis eſſe: & omnibus pene annis mutari prout nauigationes conſtiterint: aut ut quiſq; mercatus ſit: aut aliquis prævalens manceps annonam flagellet: non obliti demetrium tota helladæ Neronis principatu accuſatum apud cõſulem. Poni tamẽ neceſſarium fuit: quæ plerumq; erant romæ: ut exprimeretur auctoritatis rerum.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER. XXXIIII. PROHEMIVM.

Aeris metalla. CA. I.

PROXIMA DICANTVR AERIS METALLA: CVI ET IN VSV proximum eſt precium. Immo uero ante argentum: ac pene etiam ante aurũ: corinthio. Stipis quoq; auctoritas ut diximus. Hinc ærea militum tribuni ærarii & ærarium: & obærati ab ære dicti. Docuimus q̃ diu Populus Ro. ære ſignato tantum uſus eſſet: & alia quæ uetuſtas tradidit: cum æqualem urbi auctoritatem eius declararet a rege. Numa colegio tertio fabrũ erariorum inſtituto. Vena quo dictum eſt modo effoditur: ignique perficitur. Fit & lapide eroſo: quem uocãt Cadmiam Celebritas i aſia: & quondam in campania: nunc in bergomatiũ agro: extrema parte italiæ. Ferũtq; nuper in germania etiam prouintia repertum.

Genus æris: quæ corinthia: quæ deliaca: quæ ægnetica. CA. II.

Fit & ex alio lapide: quem chalcitem uocant in cypro: ubi prima fuit æris inuentio. Mox utilitas p̃cipua reperto in aliis terris præſtãtiore: maxime aurichalcho: quod præcipuam bonitatẽ

ammiratione diu obtinuit. Nec reperitur longo iam tempore effœta tellure. Proximum bonitate fuit saluſtianum in centronum alpino tractu nō longi & ipſum æui. Succeſſit & liuianū in gallia. Vtrumq; a metallorum dominis appellatū: illud ab amico diui Auguſti: hoc a cōiuge: uelocis defectus. Liuianum quoq; certe admodum exiguum inuenitur. Summa gloria nunc in marianū cōuerſa: qđ & corduben/ ſe dicitur. Hoc a liuiano cadmiam maxime ſorbet: & aurichalchi bonitatem imitat in ſeſtertiis dipon/ diariiſq; cyprio ſuis aſſibus contento. Et hactenus nobilitas in ære naturalis ſe habet. Reliqua genera ar tificio conſtant: quæ ſuis locis reddentur: ſumma claritate ante omnia indicata. Quondam æs confuſe auro argentoq; miſcebatur: & tamen ars præcioſior erat. Nūc incertum eſt peior hæc ſit an materia. Mi rūq; cum ad infinitū operum præcia hæc creuerint: auctoritas artis extincta eſt. Quæſtus. n. cauſa: ut omnia: exerceri cœpta eſt: quæ glorioſæ ſolebat. Ideo etiam deorum adſcripta operi cum proceres gēti um claritatem & hac uia quærerent: adeoq; exoleuit fundendi æris præcioſi ratio: ut iam diu ne fortu/ na qdem in ære ius artis habeat. Ex illa autem antiqua gloria corinthium maxime laudatur: hoc caſus miſcuit. Corintho cum caperet incenſa: mireq; circa id multorum affectatio fuit. Quippe cum tradat non aliena de cauſa Verrem quem Cicero dānauerat proſcriptum eſſe ab Antonio: quāq; corinthiis ſe ei ceſſurum negauiſſet. At mihi maior pars eorum ſimulare eam ſcientiam uidetur: ad ſegregandos ſe a cæteris magis q̄ intelligere aliquid ſubtilius: & hoc paucis docebo. Corinthus capta eſt olympiadis cen/ teſimæ quinquageſimæ ſextæ anno tertio: noſtræ urbis ſexcenteſimo octauo: cum ante in ſæculo ficto/ re: nobiles eſſe deſiſiſſent: quorum iſti oīa ſigna hodie corinthia appellant. Quapropter ad coarguendos eos ponemus artificum ætates: nam urbis noſtræ annos & ſupradicta comparatione olympiadū colli/ gere facile erit. Sunt ergo uaſa tantū corinthia quæ iſti elegantiores nunc æs ſculpendo tranſferunt mo/ do in lucernas: modo in trullas: nullo mundiciarū reſpectu. Eius tria genera. Candidū argēto nitore q̄ proxime accedens: in quo illa mixtura præualuit. Alterum in quo auri fulua natura. Tertium in quo æqualis omnium tēperies fuit. Præter hæc eſt: cuius ratio non poteſt reddi: q̄q̄ hominis manu facta de/ derit fortuna tēperamentum ſimulacro ſigniſq;. Illud ſuo colore præcioſum ad iocineris imaginē uer/ gens: quod ideo epatizon appellant: ꝓcul a corinthio. Longe tamē ante egineticum atq; deliacum: quæ diu obtinuere in principatū. Antiquiſſima æris gloria deliaca fuit mercatus in delo cōcelebrāte toto or/ be: & ideo cura officinis triclinorum pedibus fulchriſq;. Ibi prima nobilitas æris. Peruenit deīde ad deū ſimulacra: effigiēq; hominū: & aliorum animaliū. Proxima laus eginetico fuit. Inſula ipſa eſt nec gignēs: ſed officinarum tēperatura nobilitata. Bos aereus inde captus in foro boario eſt romæ. Hic eſt exēplar eginetici æris. Deliaci autem Iuppiter i capitolio in Iouis tonātis æde. Illo ære Myron uſus eſt. Hoc Po/ lycletus æqualis atq; cōdiſcipulus. Aemulatio autem & in materia fuit.

De candelabris: & templorum ornamentis. CA. III.

p Riuatimq; ægina candelabrorum ſuperficiem dūtaxat elaborauit: ſicut tarētum ſcapos: in iis ergo iuncta cōmendatio officinarum eſt. Nec pudet tribunoq; militarium ſalariis emere: cum ipſum nomen a candelaq; numine ipoſitum appareat. Accenſio candelabri talis fuit: ut auctor eſt Dion. Iuſſu preconis Cleſippus fullo gibbere & præterea alio fœdus aſpectu fabricatus eſt: emente id Gegania ſeſtertiis. l. eodemq; oſtentante in conuiuio emptum ludibrii cauſa nudatus: atq; ipudentia li/ bidinis receptus in totū mox in teſtamentū prediues nimium uice illud candelabrū coluit: & hāc corin thiis fabulam adiecit: uindicatis tamē moribus nobili ſepulchro: per: qđ æterna ſupra terras Geganiæ de decoris memoria duraret. Sed cū eſſe nulla corinthia candelabra conſtet: nomen id præcipue in iis cele/ bratur: quoniā Mummii uictoria corithum quidē diruit: ſed cōpluribus achaiæ oppidis ſimul æra diſ/ perſit. Priſci limina ēt ualuas in templis ex ære factitauere. Inuenio & a. Cn. Octauio qui de Perſeo rege nauali triumphum egit factam porticum duplicē ad cyrcum flaminium: quæ corinthia ſit appellata ca pitulis æreis columnaq;. Veſte quoq; ædem ipſam ſyracuſana ſuperficie regi placuiſſe Syracuſana ſunt i Pantheo capita colūnaq; a. M. Agrippa poſita. Quinetiam priuata opulentia eo modo uſurpata eſt: Ca/ millo enim crimini obiecit. Sp. Caruilius queſtor: q; ærata hoſtia haberet in domo. Nam triclinia æra/ ta ab acoſq; & monopodia. Cn. Manlium aſia deuicta primum iueniſſe triumpho ſuo: quē duxit urbis anno quīgenteſimo ſexageſimoſeptimo. L. Piſo auctor eſt. Antias qdem. L. Craſſum hæredem. L. Craſ/ ſi oratoris multa ēt triclinia ærata uendidiſſe. Ex ære factitauere & cortinas tripodū nomine delphicas: quoniā donis maxime Apollinis delphici dicebātur. Placuere & lychini penſiles in delubris: arboq; mo do mala ferentium lucentes. Qualis eſt in tēplo Apollinis palatini: quem Alexāder thebarum expugna tione captum in cyma dicauerat eidē deo. Tranſit deinde ars ubiq; uulgo ad effigiam deorum.

Quando primum ſimulacrum romæ factum: & de origine ſtatuarum & honore ſtatuarum: & generibus: & figuris. CA. IIII.

r Omæ ſimulacrum ex ære factum Cereris primū reperio ex peculio. Sp. Caſſii: quem regnum affectantem pater ipſius interemerat. Tranſiit & ab diis ad hominum ſtatuas: atq; imagines multis modis. Antiqui pingebant eas bitumine: quo magis mirum eſt: placuiſſe auro iteger. Hoc neſcio an romanum fuerit inuentum. Certe etiam romæ non habet uetuſtatem. Effigies hominū non ſolebant exprimi niſi aliqua illuſtri cauſa perpetuitatem merentium: & primo ſacrorum certami/ num uictoria: maximeq; olympiæ ubi omnium qui uiciſſent: ſtatuas dicari mos erat. Eorum uero qui ter ib. ſuperauiſſent: ex membris ipſorum ſimilitudine expreſſa: quas iconas uocant. Athenienſes ne/ ſcio an primi omnium. Harmodio & Ariſtogitoni tyrānicidis publice poſuerint ſtatuas. Hoc actū eſt

eodem anno:quo & reges romæ pulſi.Excepta deinde res eſt a toto orbe terrarum humaniſſima ambitione. Et iam omnium municipiorum & fori ſtatuæ ornamentum eſſe cœpere:prorogariq; memoria hominum & honores legi æuo & baſibus inſcribi:ne in ſepulchris tantũ legerent.Mox forum & in domibus priuatis factum atq; in atriis.Honos clientium inſtituit ſic colere patronos.

De ſtatuis & quibuſdam aliis:& quibus primũ in colũna:& quando roſtra:& quãdo primum publice:& quæ primum ſtatuæ romæ. CA. V.

Ogata effigie antiquitus ſtatuæ dicabantur.Placuere & nudæ tenentes haſtam ab epheborum gymnicis exẽplaribus:quas achilleas uocãt.Græca res eſt nihil ualere. At econtra romana ac militaris thoracas addere.Cæſar qdẽ dictator loricatam ſibi dicari in foro ſuo paſſus eſt:Nã lu percoꝝ habitu factæ tam nouiciæ ſunt:q̃ quæ nup ꝓdidere penulis indute.Mancinus eodẽ habitu ſibi inſtituit quo deditus eſt.Notatũ ab auctoribus &.L.actium poetã in camœnaꝝ aede maxima forma ſtatuã ſibi poſuiſſe:cũ breuis admodũ fuiſſet.Equeſtres uero ſtatuæ modo romanam celebrationẽ habẽt: orto ſine dubio a græcis exẽplo.Sed illi cæletas tãtũ dicabãt in ſacris uictores.Poſtea uero & q bigis uel quadrigis uiciſſent.Vnde & noſtri currus nati in iis q triũphauiſſent.Serum hoc in iis nõ niſi a diui Auguſto ſeiuges:ſicut & elephanti.Non uetus & bigaꝝ celebratio in iis qui ꝓtura functi curru uecti eſſent ꝑ cyrcũ.Antiquior columnaꝝ:ſicut.C.Menio q deuicerat priſcos latinos:qbus ex fœdere tertias predæ Po.Ro.præſtabat.Eodẽq; in conſulatu ĩ ſuggeſtu roſtra deuictis antiatibus fixerat anno urbis.cccc.xvi. Item.C.Duilio q primus nauale triumphũ egit de pœnis:quæ eſt ẽt nunc in foro.Itẽ.P.Minutio præfecto ãnonæ extra portã trigeminã unciaria ſtipe collata.Neſcio an primo honor talis a populo. Antea.n. a ſenatu erat præclara res:niſi friuolis cœpiſſet initiis.Namq; & acti Naui ſtatua fuit antea curiam:cuius baſis cõflagrauit curia incenſa.P.Clodii funere.Fuit & Hermodori epheſii in comitio legum:quas decẽ uiri ſcribebant:interprætis publice dicata.Alia cauſa & alia auctoritas maior in Oratii Coclitis ſtatua: quæ durat hodieq;:cũ hoſtes a ponte ſublicio ſolus arcuiſſet. Equidẽ & Sybillæ tres iuxta roſtra ſunt minores ſin licet.Vna quã Pacuuius Taurus ædilis plebis inſtituit.Duæ quas.M.Meſſala.Primas putarẽ has & Atti Naui poſitas ætate Tarquinii Priſci:niſi regũ antecedentiũ eſſent in capitolio.

De ſtatuis ſine tunicis & qbuſdã aliis:& q̃ prima romæ ſtatua equeſtris:& quãdo oẽs ſtatuæ priuati & publicæ ſublatæ:& qbus romæ mulieribus:& q̃ primæ ab exteris publice poſitæ. CA.VI.

Xiis Romuli eſt ſine tunica:ſicut & Camilli in roſtris:& ante ædem Caſtorum fuit.M. Tremellii equeſtris togata:qui ſanites bis deuicerat.Captaq; anagnia populum ſtipendio liberauerat.Inter antiquiſſimas ſunt & Tulli.Cellii.L.Roſci.Et.Sp.Matici Fulcini in roſtris a fidẽnatibus in legatione interfectorum.Hoc a Romano Populo tribui ſolebat iniuria cæſis:ſicut.P.Junio &.T. Corũcanis:qui ab Teuca illiricorum regina interfecti erant.Non omittendum quod annotauere annales tripedaneas iis ſtatuas in foro ſtatutas.Hæc uidelicet mẽſura honorata tunc erat.Nõ præteribo.Gn. Põpilium ob unum uerbum quo regem Antiochum dilaturum ſe reſponſum dicentem uirga quam tenebat forte circunſcripſit:& priuſq̃ egrederetur circulo illo:reſponſum dare coegit. In qua legatione interfecto ſenatus ſtatuam poni iuſſit q̃ oculatiſſimo loco in roſtris.Inuenitur & ſtatua decreta & Thraciæ Caiæ ſiue Suffeciæ uirgini ueſtali:ut ponereꝰ ubi uellet:quod adiectum non minus honoris habet: q̃ q; fœminæ eſt decreta.Miretum eius ipſis ponã annaliũ uerbis.Quod campum tyberinum gratificata ea eſſet populo.Inuenio & Pythagoræ & Alcibiadi in cornibus comitii poſita cum bello ſannatico. Apollo pythius fortiſſimo græcorum gentis iuſſiſſet & alteri ſapientiſſimo ſimulacra celebri loco dicari:donec Sylla dictator ibi curiam faceret.Mirumq; eſt illos patres Socrati cunctis ab eodẽ deo ſapiẽtia prælato Pythagoram prætuliſſe:aut tot aliis uirtute Alcibiadem:aut quenq̃ utroq; Themiſtocli.Columnarum ratio erat:attolli ſupra cæteros mortales:q; & arcus ſignificant nouitio inuento.Primus tamen honos cœpit a græcis.Nulliq; arbitror plures ſtatuas dicatas q̃ phalerio Demetrio athenis.Siqdẽ. ccc.lx.ſtatuere:quas mox lacerauerunt:nondum anno hunc numerum dierum excedente. Statuerant romæ etiam in omnibus uicis.C.Mario Gratidiano tribus ut diximus eademq; ſubuertere Syllæ introitu.Pedeſtres ſine dubio Romæ fuere in auctoritate longo tempore.Equeſtrium tamen origo perq̃ uetus eſt cum fœminis etiam honore communicato:Cochliæ enim ſtatua eſt equeſtris: ceu parum eẽt tota eam cingi:cum nec Lucretiæ:nec Bruto qui expulerant reges:propter quos Cochlia inter obſides fuerat:decernerentur:Hanc primam & Oratii Coclitis publice dicata crediderim. Ante enim ſibi ac Sybillæ Tarquinium & reges ipſos poſuiſſe ueriſimile eſt:niſi Cloeliæ poſitam eſſe Piſo traderet ab iis qui una obſides fuerant redditis a Porſena in honorem eius:habuit e diuerſo Annius fæcialis. Equeſtrem ſtatuam contra Iouis Statoris ædem in ueſtibulo ſuperiore domus ualeriæ fuiſſe Publicolæ conſulis filiæ:eamq; ſolam fugiſſe.Tyberimq; tranſnatauiſſe:cæteris obſidibus qui Porſennæ mittebantur: interemptis Tarquinii inſidiis.L.Piſo prodidit.M.Aemilio &.C.Pompilio.ii.conſ.a cenſoribus.P.Cornelio Scipione &.M.Põpilio ſtatuas circa forum eorum qui magiſtratus geſſerant ſublatas omnes: præter eas quæ populi aut ſenatus ſententia ſtatuæ eſſent.Eam uero quam apud ædem Telluris ſtatuiſſet ſibi Sp.Caſſius qui regnum affectauerat:etiam conflatam a cenſoribus.Nimirum in ea quoq; re ambitioni prouidebant illi uiri:Extant Catonis in cenſura uociferationes:mulieribus romanis in prouinciis ſtatuas poni: Nec tamen potuit inhibere:quo minus Romæ ponerentur: ſicuti Corneliæ Gracchorum matri:quæ fuit Africani prioris filia.Sedens enim huic poſita:ſoleiſq; ſine amento inſignis in Metelli publica porticu.Quæ ſtatua nunc eſt in Octauiæ operibus. Publice autem ab exteris poſita eſt romæ.C.

Elio tribuno plebis lege perlata in Septimum Statilium Lucanum:qui thurinos bis infeſtauerat.Et ob id Elium thurini ſtatua & corona aurea donarunt.Idem poſtea Fabritium donauere ſtatua liberati obſidione.Paſſimq; ſtatuæ in clientela ſunt receptæ.Et adeo diſcrimen oē ſublatum:ut Hannibalis etiam ſtatuæ tribus locis uiſantur in ea urbe:intra cuius muros ſolus hoſtium emiſit haſtam.

De antiquis ſtatuariis & precii ſignorum immodicis:& coloſſis in urbe celeberrimis. CA. VII.

Viſſe autem ſtatuariam artem familiarem italiæ quoq; & uetuſtā indicant Hercules ab Euandro ſacratus ut prodūt:in foro boario:qui triumphalis uocatur:atq; per triūphos ueſtitur habitu triumphali.Præterea Ianus geminus a Nūma rege dicatus:q pacis belliq; argumento colitur.Digytis ita figuratis:ut trecentorum quinquagintaq;nq; dierū nota per ſignificationem anni temporis & æui ſe deum indicet.Signa quoq; tuſcanica per terras diſperſa:quæ in etruria factitata non eſt dubium.Deorum tantum putarem eſſe:ni Metrodorus Septius cui cognomen romani nominis Odioſo inditum eſt.Vulſinios pulſatos propter centum & decem ſtatuarum ſigna obiecerit.Mirumq; mihi uidetur cum ſtatuarum in italia tam uetus origo ſit:potius lignea aut fictilia deorū ſimulachra i delubris dicata uſq; ad deuictam aſiam:unde irrepſit & luxuria.Similitudines exprimēdi quæ prima fuerit origo: in ea quā plaſticem græci uocant dici conuenientius erit.Etenim prior quā ſtatuaria fuit.Sed hæc ad infinitum effloruit multorum uoluminum opere ſi quis plures perſequi uelit.Omnia enim quis poſſit? In.M.Scauri ædilitate tria milia ſignorum in ſcœna tantum fuere temporario theatro.Mummius deuicta achaia repleuit urbem.Ipſeæ exceſſit non relicturus filiæ dotem. Cur enim non cū excuſatione ponatur? Multa & Luculli inuexere.Rhodi etiānum.lxxiii.milia ſignorum eſſe Mutianus ter conſul prodidit:nec pauciora athenis & olympiæ.Delphis ſupereſſe creduntur.Quis iſta mortalium perſequi poſſit? Aut quis uſus noſcendi intelligatur? Inſignia tamē maxime & aliqua de cauſa notata : uoluptarium ſit attigiſſe:artificeſq; celebratos nominauiſſime ſingulos; quoq; inexplicabili multitudine cū Lyſippus ad ſexcentena.x.opera feciſſe tradatur.Ante omnia ut arti claritatem poſſent dare uel ſingula.Numerū apparuiſſe defuncto eo cum theſaurum effregiſſet:hæres:ſolitum enim ex inani precio cuiuſq; ſigni denarios ſi ponere aureos ſingulos.Euecta ſupra humanam fidem ars eſt ſucceſſu:mox etiam audatia. In argumentum ſucceſſus unum exemplum afferam:nec deorum nec hominum ſimilitudinis expreſſæ Aetas noſtra uidit in capitolio:priuſq; id nouiſſime conflagraret a Vitelianis incēſum in cella Iunonis canem ex ære uulnus ſuum lambentem.Cuius eximium miraculum & indiſcreta ueriſimilitudo non ex eo ſolum intelligitur:q; ibi dicatus fuerat:uerum & noua ſatiſdatiōe:nam ſumma nulla par uidebat:capite tutelarios cauere pro eo inſtituti publici fuit Audatiæ.Innumera ſunt exempla.Moles quippe excogitatas uidemus ſtatuarum quas coloſſos uocant turribus pares.Talis eſt in capitolio Apollo tranſlatus a Lucullo ex appollonia ponti urbe.xxx.cubitorum.c.l.talētis factus. Talis in campo martio Iuppiter A Claudio Cæſare dicatus:qui ideo uocatur pompeianus a uicinitate theatri.Talis & tarenti factus a Lyſippo.xl.cubitoꝝ.Miꝝ in eo q; manus ut ferunt mobilis ea ratio libramenti eſt:ut nullis conuellatur procellis.Id quidem prouidiſſe & artifex dicit:modico iteruallo.Vnde maxime opus erat flatum frangi opoſita columna.Itaq; pp magnitudinem difficultatēq; moliendi:non attigit eum Fabianus uerrucoſus: cū Herculē qui eſt in capitolio:inde tranſferret.Ante oēs autem in ammiratione fuit Solis coloſſus rhodi quem fecerat Chares Lyndius Lyſippi ſupradicti diſcipulus.Septuaginta cubitorum altitudinis fuit. Hoc ſimulachrū poſt quinquageſimum ſextū annum terremotu proſtratum.Sed iacens quoq; miraculo eſt.Pauci pollicem eius amplectuntur.Maiores ſunt digyti q̄ pleræq; ſtatuæ. Vaſti ſpecus hiant de fractis membris.Spectantur intus magnæ molis ſaxa:quoꝝ pondere illud ſtabiliuerat cōſtituens.Duodecim annis tradunt effectum.ccc.talentis:quæ contulerant ex apparatu regis Demetrii relicto nec mora nec tedio obſeſſa rhodo.Sunt alii minores hoc in eadem urbe coloſſi centum numero. Sed ubicunq; ſinguli fuiſſent nobilitaturi locū.Præterq; hos deorū quinq; quos fecit Bryxis.Factitauit coloſſos & italia.Videmuſq; certe Apollinem in bibliotheca templi Auguſti thuſcanicū.l.pedū a pollice:dubium ære mirabiliorem an pulchritudine.Fecit.& Sp.Caruilius louem qui eſt in capitolio uictis ſamnitibus ſacrata lege pugnantibus e pectoralibus eorum ocreiſq; & galeis.Amplitudo tanta eſt:ut cōſpiciatur a Latiario loue.Reliquiſq; limæ ſuam ſtatuam eam fecit:quæ eſt ante pedes ſimulacri eius Habent in eodē capitolio ammirationem & capita duo:quæ.P.Lentulus conſul dicauit.Alterum a Charete ſupradicto factum.Alterum fecit Decius comparatione in tantum uictus : ut artificium minime probabilis artificis uideatur. Verum omnē amplitudinem eius generis ſtatuarum uicit ætate noſtra Zenodorus Mercurio facto in ciuitate galliæ aruernis per annos.x.pedū ſeſtertiis.cccc.immani precio. Is poſtq̄ ſatis ibi arrem approbauerat:romam accitus eſt a Nerone:ubi deſtinatum illius pricipis ſimulachrum coloſſum fecit centum.x.pedum longitudine:qui dicatus Solis uenerationi eſt damnatis ſceleribus illius pricipis. Mirabantur in officina non modo ex argilla ſimilitudinem inſignem:uerum & de paruis admodū ſurculis quod primum operis inſtaurati fuit.Ea ſtatua indicauit interiſſe fundendi æris ſcientiam:cū & Nero largiri aurum argentumq; paratus eſſet:& Zenodorus ſcientia fingendi cælandiq; nulli ueterum poſponeretur.Statuam aruernorum cum faceret prouinciæ Vibio Auito præſidente duo pocula Calamidis manu cælata:quæ Caſſio Syllano auunculo eius præceptori ſuo Germanicus Cæſar adamata donauerat æmulatus eſt:ut uix ulla differentia eſſet artis.Quantoq; maior in Zenodoro præſtantia fuit:tanto magis deprehendi æris oblitteratio poteſt.

Ignis quæ uocãt corinthia pleriq; in tantũ capiunt: ut ſecum circũferant: ſicut Hortenſius ora-
f tor ſphingem Verri reo ablatam. Propter quã Cicero illo iudicio in alteratiõe neganti ei ſe enigmata intelligere: reſpondit debere: quoniã ſpingẽ domi haberet. Circũtulit & Nero princeps amazonẽ: de q̃ dicemus. Et pauloante. C. Ceſtius cõſularis ſignum qđ ſecum etiã in prœlio habuit Alexandri quoq; magni tabernaculũ ſuſtinere tradunt ſolitæ ſtatuæ: ex qbus duæ ante Martis ultoris ædẽ dicatæ ſunt: totidem ante regiã. Minoribus ſimulacris ſigniſq; innumera ꝓpe artificũ multitudo nobilitata eſt. Ante oẽs tamẽ Phidias atheniẽſis louæ olympiæ facto ex ebore quidẽ. Sed ex ære ſigna fecit. Floruit aũt olympiade octogeſima tertia circiter. ccc. noſtræ urbis anno. Quo eodẽ tẽpore æmuli eius fuere Alcamenes: Critias: Neſtocles: Hegleas. Et deide olympiade octogeſimaſeptima Agelades. Callon: Polycletus Phragmon: Gorgias: Lacor: Mycon: Pythagoras: Scopas: Perelius. Ex iis Polycletus diſcipulos habuit Argiũ: Aſopodoꝝ: Alexim: Ariſtidẽ: Phrinonẽ: Dinonẽ. Athenodoꝝ: Dameã: Clitoriũ: Myronẽ lyciũ Nonageſimaqnta olympiade floruere Naucydes: Dinomedes: canachus: Patrocleus. Cẽteſimaſecũda Polycles: Cephiſiodotus: Leochares: Epatodorus. Cẽteſimaquarta Praxiteles: Euphranor: Cẽteſimaſeptima Echiõ: Termachus. Cẽteſima quartadecima Lyſippus fuit: & cũ eo Alexander magnus. Itẽ Lyſiſtratus & frater eius Sthennis: Euphronides. Soſtratus Ion: Syllanion. In hoc mirabile: q; nullo doctore nobilis fuit ipſe. Diſcipulosq; habuit Theuſin & ladẽ. Centeſima. xx. Eutychides: Eutycrates. Lahippus. Cephiſiodotus. Timarchus. Pyromachus. Ceſſauit deide ars: ac rurſus olympiade cẽteſima qnquageſimaqnta reuixit: cũ fuere longe qdem infra predictos ꝓbati tamẽ Antheus: Calliſtratus: Polycles: Antheus: callixenus: pytocles: pythias Tymoles. Ita diſtinctis celeberrimoꝝ ætatibus: raptim tranſcurram reliquã multitudinẽ & paſſim diſperſam. Venere aũt & in certamẽ laudatiſſimi: q̃q̃ diuerſis ætatibus geniti quoniã fecerant: amazonas: quæ cũ in templo Epheſiæ Dianæ dicaret: placuit eligi ꝓbatiſſimam: ipſorũ aurificũ qui ꝑſentes erant iudicio: cũ apparuit eã eſſe: quã oẽs ſecundã ſua quiſq; iudicaſſent. Hæc eſt polycleti. Proxima ab ea phidiæ. Tertia chreſſillæ. Quarta cyclonis. Quinta phradmonis: phidias ꝓter louem olypiũ quẽ nemo æmulat: fecit & ex ebore æque. Mineruã athenis: q̃ eſt in parthenone aſtans. Ex ære uero præter amazonẽ ſupradictam Mineruã tam eximie pulchritudinis ut a forma cognomen acceperit. Fecit & clydicũ & aliã Mineruã: quã romæ ad ædẽ Fortunæ Aemilius paulus dedicauit: itẽ duo ſigna quæ Catulus i eadem æde poſuit palliata. Et alteꝝ coloſſicon nudum. Primuſq; artẽ toreuticẽ aperuiſſe atq; demonſtraſſe merito iudicatur. polycletus ſicyonius ageladis diſcipulus Diadumenum fecit molliter iuuenem. c. talẽtis nobilitatũ. Item & Dorypherum uiriliter puerum. Fecit & quẽ canona artifices uocant: liniamenta artis ex eo petentes uelut a lege quadã. Soluſq; hoium artẽ ipſe feciſſe artis opere iudicatur. Fecit & diſtringentem ſe. Et nudũ talo inceſſentem. Duoſq; pueros. Itẽ talis nudos ludẽtes: qui uocant aſtragalizontes. Et ſunt in Titi imperatoris atrio: quo opere nullũ abſolutius pleriq; iudicãt. Item Mercuriũ q fuit liſymachiæ. Herculẽ qui romæ antheũ a terra ſuſtinentẽ. Artemona qui peripho-retos appellatus eſt. Hic cõſumaſſe hanc ſcientiã iudicatur: & toreuticen ſic erudiſſe: ut phydias aperuiſſe: propriũ eiuſdẽ: ut uno crure inſiſterent ſigna excogitaſſe: ut ait Varro: & pene ad unũ exemplũ Myronem eleuteris natũ: & ipſum Ageladis diſcipulũ bucula maxime nobilitauit celebratis uerſibus laudata quãdo alieno pleriq; ingenio magis q̃ ſuo cõmendant. Fecit & canẽ: & diſcobolon: & Perſea: & priſtes: & ſatyrum admirantẽ tibias: & Mineruã: delphicos pentathlos Pãcratiaſtas. Herculẽ etiã qui eſt apud circũ maximũ in æde Põpeii magni. Fecit & cicadæ monumẽtũ & locuſtæ: ſicut carminibus ſuis Erina ſignificat. Fecit & Appollinẽ quẽ a triumuiro Antonio ſublatũ reſtituit epheſiis diuus Auguſtus ammonitus i quiete. Primus hic multiplicaſſe uarietatẽ uidetur: numeroſior in arte q̃ Polycletus: & ſimetria diligentior. Et ipſe tamẽ corpoꝝ tenus curioſus: animi ſenſus nõ expreſſe. Capillum quoq; & pubem non emendatius feciſſe q̃ rudis antiqtas inſtituiſſet. Vicit eum Pythagoras ex italia Reginus Pancratiaſte delphis poſito. Eundẽ uicit & Leontius q fecit ſtadiodromon aſtylon: qui olympiæ oſtendit. Et libyn puerum tenentem tabellas eodẽ loco: & mala ferentẽ nudum. Syracuſis aũt claudicantem: cuius ulceris dolorem ſentire etiam ſpectãtes uident. Item apollinẽ citharedum: ſerpentẽq; eius confici ſagittis: qui Dicæus appellatus eſt: quoniã cum thebæ ab Alexãdro caperent: aurum a fugiente conditum ſinu eius cælatum eſſet. Hic primus neruos & uenas expreſſit capillũ diligẽtius. Fuit & alius Pythagoras ſamius initio pictor: cuius ſigna ad ædem fortunæ huiuſce deæ ſunt ſeminuda: unde & laudata ſunt. Hic ſupradicto facie quoq; indiſcreta ſimilis fuiſſe traditur. Regini autem diſcipulus & filius ſororis fuiſſe traditur. Soſtrati lyſippus Sicyonius. Duris negat. Tullius fuiſſe diſcipulum affirmat. Sed primo ærarium fabrũ Audendi rationem cœpiſſe pictoris Eupompi reſpõſo. Eum enim interrogatum quem ſequeretur antecedentium: dixiſſe demõſtrata hominum multitudine: naturam ipſam imitanda eſſe: non artificem: Plurima ex omnibus ſigna fecit: & ut diximus fœcundiſſimæ artis: inter quæ diſtringuentem ſe: quem .M. Agrippa ante thermas ſuas dicauit: mire gratum Tyberio principi: qui non quiuit temperare ſibi in eo: q̃q̃ imperioſus ſui iter initia principatus tranſtulitq; in cubiculum: alio ibi ſigno ſubſtituto: cũ quidem tanta populi Roma. contumacia fuit: ut magis theathri clamoribus reponi Apoxyomenon conflagitauerit: princepſq; q̃q̃ adamatum repoſuerit. Nobilitatur lyſippus & temulenta tibicina & canibus ac uenatione. In primis uero quadriga cum ſole rhodiorum. Fecit & Alexandrum magnum multis operibus: a pueritia eius orſus. Quã ſtatuam inaurari iuſſit Nero princeps delectatus admodum illa. Dein cũ precio periſſet gratia artis: detractum eſt aurum precioſiorq; talis exiſtimatur etiam cicatricibus operis

atq; conſciſſuris:in qbus aurum hæſerat remanentibus.Idem fecit Epheſtionem Alexãdri magni Amicum:quẽ quidam polycleto aſcribunt:cum is centum ꝓpe annis ante fuerit.Idem Alexandri uenationẽ quæ delphis ſacrata eſt.Athenis ſatyrorũ turmam. Alexandrũ amicorũq; eius imagines ſumma oĩum ſimilitudine expreſſit.Has Metellus macedonia ſubacta tranſtulit romã.Fecit & quadrigas multoꝝ generum. Staturiæ arti plurimũ traditur contuliſſe capillũ exprimendo Capita minora faciendo q̃ antiqui.Corpora graciliora ſiccioraq;:per quæ proceritas ſignoꝝ maior uideretur.Non habet latinũ nomẽ ſymmetria:quã diligentiſſimæ cuſtodiuit noua intactaq; ratione quadratas ueterum ſtaturas pmutando:uulguq; dicebat:ab illis factos quales eſſent hoies a ſe quales uidereꝫ eſſe.Huius ꝓpriæ uidenꝫ eſſe argutiæ operũ cuſtoditæ in minimis quoq; rebus.Filios & diſcipulos reliquit laudatos artifices Lahippum & Bedam:ſed ante omnes Eutychratem:q̃q̃ is conſtantiam patris potius æmulatus q̃ elegantiam auſtero maluit genere q̃ iucundo placere.Itaq; optime expreſſit Herculem delphis & Alexandrum Theſpin uenatorem & theſpiadum prœlium equeſtre.Simulachrũ trophonii ad oraculum.Quadrigas Medeæ cõplures.Equũ cum fiſcinis.Canes uenantium.Huius quoq; diſcipulus fuit Thyſicrates & ipſe Sicyonius:ſed Lyſippi ſectæ proprior ut uix diſcernanꝫ complura ſigna:ceu Senex Thebanus Demetrius rex:Peuceſtes Alexandri magni ſeruator.Digni tanta gloria artifices.Qui compoſitis uoluminibus condidere hæc miris laudibus celebrant:&Thelaphanem Phœceũ ignotum alias:quoniam in theſſalia ubi habitauerit:latuerint opera eius alioquin ſuffragiis ipſoꝝ æquatur Polycleto:Myroni:Pythagoræ. Laudant eius Lariſſam:& Spirarchum Pentathlon:& apollinẽ.Alii non hanc ignobilitatis fuiſſe cauſam ſed quoniã ſe regũ Xerxis & Darii officinis dediderint ꝯ exiſtimãt. Praxiteles quoq; marmore fœlicior: ideo clarior fuit.Fecit tamen ex ære pulcherrima opera.Proſerpinæ raptũ.Item Cataguſam & ebrietatem & liberum patrem:nobilemq; una ſatyrum:quem græci periboeton cognominãt.Signa etiã quæ ante fœlicitatis ædem fuere.Veneremq; quæ cum ipſa æde incẽdio cremata eſt Claudii principatu:marmoreæ illi per terras inclyto parem.Item ſtephuſam.Spelumen:Oenophorũ:Harmodium & ariſtogytonẽ tyrannicidas:quos a Xerxe perſarum rege captos uicta perſide athenienſibus remiſit Magnus Alexander. Fecit & puberem apollinem ſubrepenti lacertæ cõminus ſagitta inſidiantem:quem Saurotonon uocãt. Spectanꝫ & duo ſigna eius diuerſos affectus exprimentia fientis matronæ & meretricis gaudentis. Hãc putant phrynem fuiſſe:deprehenduntq; in ea amorem artificis:& mercedem in uultu meretricis. Habet ſimulachrũ & benignitas eius. Calamidis enim quadrigæ aurigã ſuũ impoſuit.Et ne melior ĩ equorum effigie in hoie deficiſſe crederet ipſe Calamis & alias q̃drigas bigaſq; fecit:eqs ſemp ſine æmulo expreſſis.Sed ne uideaꝫ in hoĩum effigie inferior:alcamena nullius eſt nobilior:alcamenes Phidiæ diſcipulus & marmorea fecit:& æreũ petalũ : qui uocatur encrinomenos: at Polycleti diſcipulus ariſtides quadrigas & bigas.Et Iphicratis leæna laudaꝫ.Scortũ hæc lyræ cantu familiaris Harmodio & ariſtogytoni conſilia eoꝝ de tyrannicidio uſq; ad mortem excruciata a tyrannis non ꝓdidit. Quãobrem athenienſes eam honore habere uolentes:ne tamen ſcortum celebraſſe uiderenꝫ:aĩal nominis eius fecere:atq; ut intelligeretur cauſa honoris in opere linguã addi ab artifice uetuerunt.Bryaxis aeſculapiũ & Seleucum fecit.Bedas adorantẽ Batton apollinẽ & lunonem:qui ſunt romæ in tẽplo Concordiæ. Creſilas uulneratum deficientẽ:in quo poſſit intelligi:quãtum reſtat animæ.Et Olympiũ Periclem dignũ cognomine. Mirumq; in hac arte eſt:q; nobiles uiros nobiliores fecit.Cephiſidorus Mineruã mirabilẽ in portu athenienſium.Et aram ad templũ Iouis ſeruatoris in eodẽ portu cui pauca cõparãtur. Canachus apollinem nudum:qui Phileſius cognominaꝫ in Didymeo eginetici æris tẽperatum. Ceruũq; una ita ueſtigiis ſuſpendit:ut linum ſubter pedes trahaꝫ alterno morſu digytis calceq; retinẽtibus ſolũ:ita uertebrato dente utriſq; in partibus:ut a repulſu per uices reſiliat.Idẽ celtizontas pueros fecit. Chereas Alexandrũ magnum.Et Philippũ patrem eius fecit.Creſilaus Doryphoron:& amazonem uulneratã. Demetrius Lyſimachen:quæ ſacerdos Mineruæ fuit annis.lxiiii.Idem & Mineruea quæ muſica appellaꝫ: quoniam dracones in gorgone eius ad ictus citharæ tinnitu reſonant.Idẽ equitem Sarmenem:qui primus de equitatu ſcripſit.Dedalus & ipſe inter fictores laudatus pueros duos diſtringentes ſe fecit.Dynomenes Protheſilaum & Pythodemũ luctatorem.Euphranoris Alexander paris eſt:in quo laudatur:q; oĩa ſimul intelligantur.Iudex dearum:amator Helenæ:& tamẽ achillis interfector:Huius eſt Minerua romæ: quæ dicitur Catuleana infra capitoliũ a.Q.Luctatio Catulo dicata.Et ſimulachri bõi euentus dextra pateram: ſiniſtra ſpicam ac pauper tenens:item latona puerpera apollinẽ & Dianam infantes ſuſtinens in æde Cõcordiæ.Fecit quadrigas bigaſq;.Et cliduchõ eximia forma. Et uirtutem ægregiam:utraſq; colloſtreas. Mulierem miniſtrantem & adorantẽ:item Alexandrum & Philippum in quadrigis. Eutychides eurotam fecit:in quo artem ipſam amne liquidiorem plurimi dixere.Hegiæ Minerua Pyrrhuſq; rex laudatur.Et celtizontes pueri:& Caſtor ac pollux ante ædem iouis tonãtis ageſie in pario colonia Herculis iſidori.Butyreus Lycius Myronis diſcipulus fuit:qui fecit dignum præceptore puerum ſufflãtem languidos ignes & argonautas:leocras:aquilam ſentientem quid rapiat in Ganymede:& quid erat:parcentem unguibus etiã per ueſtem.Puerum autolycon Pancratio uictorem:propter quem Xenophon ſympoſium ſcripſit.Iouẽq; illum Tonãtem in capitolio ante cuncta laudabilem:item Apollinem diadematum: luciſcus lagonem puerum ſubdole ac fucatæ uernilitatis.Lycius & ipſe puerum ſuffitorem:Menæchini uitulus genu p̃mitur:replicata ceruice,Ipſeq; Menechinus ſcripſit de ſua arte Naucides Mercurio & diſcobolo immolante arietem cenſetur.Naucerus luctatorem anhelantem fecit:Niceratus Aeſculapium & Hygiam qui ſunt in concordiæ templo romæ.Phyromachi quadriga regitur ab Alcibiade. Polycles

Hermaphroditum nobilem fecit. Pyrrhus Hygiam & Mineruam Phœnix Lysippi discipulus Epithet sen Stypax Cyprius uno celebratur signo Splachnopte. Periclis Olympii uernula. Hic fuit extra torrēs: ignē oris pleni spiritu accendēs. Syllanion Apollodorꝯ fecit fictorem & ipsum: sed inter cunctos diligentissimū artis: & inimicū sui iudicem crebro pfecta signa frangētē: dum satiare cupiditatem nequit artis: & ideo insanum cognominatū. Hoc in eo expressit. Nec hominē ex ære fecit: sed iracundiam. Et Achillē nobilem. Item epistatē exercentē athletas. Strongilion amazonem: quā ab excellētia crurum Eucnemō appellant. Ob id in comitatu Neronis principis circūlatam. Item fecit puerum: quē amando Brutus philippēsis cognomine suo illustrauit. Theodorus qui labyrinthum fecit sami: ipse se ex ære fudit pter similitudinē nobilem: fama magnæ subtilitatis celebratus. Dextra limā tenet: leua tribus digytis quadrigulam tenuit translatam preneste: tātæ paruitatis: ut totam eam currūꝯ & aurigam integeret alis simul facta musca. Xenocrates Tisicratis discipulus: aut ut alii Eutycratis: uicit utroſꝯ copia signorum: & de sua arte cōposuit uolumia: plures artifices fecere: Attali & eumenis aduersus gallos prœlia. Isigonus: phyromachus: Stratonicus: Antigonus: qui condidit uolumina de sua arte. Boeti q̄q̄ argēto melior infans eximie anserem strāgulat. Atꝯ ex oībus quæ rettuli clarissima quæꝯ in urbe iam sunt dicata a Vespasiano principe in templo pacis: aliisꝯ eius operibus uiolentia Neronis in urbem cōuecta: & in sellariis domus aureæ dispositā. Præterea sunt æqualitate celebrati artifices: sed nullis operum suoꝝ pcipui. Ariston qui & argentum cælare solitus est. Callases: Desias: Cantharus Sicyonius: Dionysiodorus Critiæ discipulus Deliades: Euphorion: Eunicus & Hecatæus. Argenti cælatores: Lesblocles: prodorus pythodicus: polygnotus. Idē pictores nobilissimi. Itē ex cælatoribus: Stratonicus: Scinus qui fuit Critiæ discipulus. Nunc percensebo eos: qui eiusdē generis opera fecerunt: ut Apollodorus: Androbolus: Asclepiodorus: Aleuas philosophus: anthelas: & adorantes fœminas Antigonus. Et luctatores peryxyomenon. Tyrannicidasꝯ supradictos: Antimachus: Anthenodorus. Fœminas nobiles Aristodemus: & luctatores bigasꝯ cū auriga. Philosophus Anus Seleucum regem. Habet quoꝯ huius gratiam Doryphorus. Cephisodori duo fuere. E priore est Mercurius liberum patrem in infantiam nutriens. Fecit & concionātem manu elata. Persona in incerto est. Sequēs phūs fecit celetas qui cum Phidia Iouem olympium fecerat. Philosophus item Cleon & Cenchramis & callicles & Cephis & Calcostenes & comœdos & athletas: Dahippus Pella: Iomenon Daiphron: & Democritus: & Dæmō. Philosophus Epigenō omnia fere prædicta imitatus præcessit in tubicine & matrem interfectæ infantem miserabiliter blandientem: Eubolides digytis cōputās. Mycon athletis spectatur. Menogenes quadrigis. Nec minus Niceratus oīa quæ cæteri aggressus: repræsentauit Alcibiadem: lampadeꝯ accensa matrem eius Demareten sacrificantē. Tisicrates bigæ Pitho mulierem imposuit. IdemꝯQ fecit Martem & Mercurium qui sunt ī Concordiæ templo romæ: per illum nemo laudat sæuiorem phalaride tyrāno: cui taurum fecit mugitus hominis pollicitus igne subdito: & primus eum expertus est cruciatum iustiore sæuitia. In hoc a simulachris deum hominumꝯ de uorauerat humanissimam artem: ideo ne tot conditores eius elaboraverant: ut ex ea tormenta fierent: itaꝯ una de causa seruantur opera eius: ut quisquis illa uideat: oderit manus. Sthenis Cererem: Iouem: Mineruam fecit: qui sunt romæ in Concordiæ templo idem flentes matronas & adorantes: sacrificantesꝯ. Simon canem & sagittariū fecit. Stratonicus cælator ille philosophus. Scopas utroſꝯ. Athletas aūt & armatos & uenatores: sacrificantesꝯ Batton. Euchir: Claucides: Heliodorus: Hycanus: Lophon: Lyson: Leon: Menodorus: Myagrus: polycrates: polydorum: & pythodorum: protogenes. IdemꝯQ pictura clarissimi: ut dicemus: patrocles polis possidonius qui & argentum cælauit nobiliter natione ephesius: periclimenus: phylō: Simenus: Timotheus: Theomnestus: Thimarchides: Thimō: Thysias: Trason. Ex oībus autem maxime cognomine insignis est Callimachus semper calumniator sui: nec finem habens diligentiæ ob id Texitechnos appellatus: Memorabilis exemplo adhibēdæ curæ modū. Huius sunt saltantes lacænæ emendatum opus. Sed in quo gratiam omnem diligētia abstulerit. Quem quidem & pictorem fuisse tradunt. Non ære captus: nec arte unam solūmodo Zenonis cypriam statuam in expeditione nō uēdidit Cato. Sed quia philosophi erat. Vt obiter hoc quoꝯ noscatur tam inane exemplum in mentiōe statuarum: est & una nō prætereūda: licet auctoris īcerti iuxta rostra Herculis tunicati: eleo habitu romæ: torua facie sentiētesꝯ suprema in tunica: in hac tres sunt tituli. Vnus. L. Luculli imperatoris: de manubiis. Alter pupillum luculli filium ex. S. C. dedicasse Tertius qui. T. Septimum Sabinū ædilem currulem ex priuato in publicum restituisse. Tot certaminum tātæꝯ dignatiōis simulachrū id fuit: nūc reuertemur ad differentias æris & mixturas. In cyprio coronarium & regulare est: utrūꝯ ductile. Coronarium tenuatur in laminas: taurorumꝯ felle tinctum speciem auri in coronis histrionū præbet. Idēꝯ in uncias additis auri scrupulis senis p̄tenui pyropi brattea igneſcit. Regulare & in aliis fit metallis. ItēꝯQ chaldarioꝝ differētia: qꝯ chaldarium funditur tātū malleis fragile: quibus regulare obsequit: ab aliis ductile appellatum: quale omne cyprium est. Sed & ī cæteris metallis cura distat a chaldario. Omne enim purgatis diligētius igni uitiis excoctisꝯ regulare est. In reliquis generibus palma cāpano. Simile in multis partibus italiæ prouinciisꝯ. Sed octonas plumbi maxime sentitur: ubi inter lapides candefactos funditur: exurente enim coctura nigrum atꝯ fragile conficitur. Præterea semel recoquunt: quod sæpius fecisse bonitati plurimum confert. Id quod notasse: non ab re est.

Differentiæ æris & mixturæ: & de seruando ære. CA. IX.

a Es omne frigore magno melius fundi. Sequensꝯ temperatura statuaria est. EademꝯQ tabularis hoc modo. Massa p̄fluatur in primis: mox in proflatū addit̄ tertia portio æris collectanei:

hoc eſt ex uſu coempti. Peculiareq; in eo condimentū attritu domiti & conſuetudine nitoris ueluti manſuefacti. Miſcentur & plumbi argentarii pondo duodena: ac ſelibra e centenis ꝓflati. Appellatur etiā nūc & formalis tēperatura æris tenerrimi: quoniā nigri plumbi decima portio additur: & argentarii uigeſima: maximeq; ita colorem bibit: quē græcanicum uocāt. Nouiſſima eſt quæ uocat ollaria: uaſe nomen hoc dante. Ternis aut quaternis libris plumbi argentarii in centenas æris additis. Cyprio ſi addaſ plumbum: colos purpuræ fit in ſtatuarum prætextis. Aera exterſa rubiginem celerius trahunt: q̄ neglecta niſi oleo perungantur. Seruari ea optime in liquida pice tradūt. Vſus æris ad perpetuitatem monumentoꝝ iampridē tranſlatus eſt. Tabulis æreis in quibus publicæ conſtitutiones incidantur.

De cadmia medicinæ. CA. X.

m Etalla æris multis modis inſtruunt medicinam: utpote cum ulcera omnia ibi ociſſime ſanentur. Maxime tamen ꝓdeſt cadmia. Fit ſine dubio hæc & in argēti fornacibus candidior ac minus ponderoſa: ſed nequaq̄ compatāda ærariæ. Plura aūt genera ſunt. Namq; ipſe lapis ex quo fit æs cadmia uocaſ furfuris neceſſarius: medicinæ inutilis. Sic rurſus in fornacibus exiſtit: aliamq; noſis ſui originem recipit. Fit āt egeſta flāmis: atq; flatu tenuiſſima parte materiæ: & cameris lateribuſue fornacium pro quātitate leuitatis applicata. Tenuiſſima eſt in ipſo fornacium ore: qua flammæ eluctantur: appellata capnitis: exuſta: & nimia leuitate ſimilis fauillæ. Interior optima: cameris dependēs: & ab eo argumento botritis cognominata ponderoſior hæc priore. Leuior porro ſecuturis. Duo eius colores. Deterior cinereus. Puniceus melior: fabrilis: oculorūq; medicamentis utiliſſima. Tertia eſt in lateribus fornacium: quæ propter grauitatem ad cameras peruenire nō potuit. Hæc dicitur placitis: & ipſa ab argumento cruſta uerius q̄ pumex intus: uarias ad pſoras utilior: & ad cicatrices trahendas. Fluunt ex ea duo alia genera. Onychitis extra pene cærula: intus onychis maculis ſimilis. Oſtracitis tota nigra & cæterarum fortiſſima: uulneribus maxime utilis. Omnis autem cadmia in cypri fornacibus optima: iterumq; a medicis coquitur carbōe puros atq; ubi in cinerem rediit: extinguitur uino amineo: quæ ad emplaſtra præparatur: quæ uero ad pſoras aceto. Quidam in ollis fictilibus tuſam urunt: ac lauāt in mortariis: poſtea ſiccāt. Nymphodorus lapidem ipſum q̄ gratuiſſimum ſpiſſumq; urit pruna: & exuſtum chio uino reſtringit: tunditq; mox linteo cribrat: atq; in mortario terit: mox aqua pluuia macerat: iterumq; terit quod ſubſedit: donec ceruſæ ſimilis fiat: nulla dentium offenſa. Eadem iollæ actio: ſed q̄puriſſimum lapidem eligit. Cadmiæ effectus: ſiccare: ſanare: ſiſtere fluctiones: pterygia: ſordes oculoꝝ purgare: ſcabrici em extenuare: & quicqd in plumbi effectu dicemus. Et æs ipſum ad oīa eadem uritur: præter q̄ albugines oculoꝝ & cicatrices. Vlcera quoq; oculorum cū lacte ſanat. Idq; ægyptii collyrii modo terunt in coticulis. Facit & uomitiōes e melle ſumptum. Vritur autem cyprium in fictilibus crudis cum ſulphuris pari pondere: uaſe circūliro ſpiramento in caminis: donec uaſa ipſa percoquantur. Quidā & ſalē addūt. Alii alumen pro ſulphure. Alii nihil ſed aceto tātum aſpergunt. Vſtum teritur mortario thebaico: aqua pluuia lauatur: minor effectu: iterūq; adiecta largiore teritur: & dum cōſiderat relinquitur: hoc ſæpius: donec ad ſpeciem minii redeat. Tunc ſiccatum in ſole: in ærea pyxide ſeruatur.

De ſcoria & flore & ſquāma æris & ſtomace & erugine & hyeratio. CA. XI.

T ſcoria æris ſimili modo lauaſ: minor effectu q̄ æs ipſum. Sed & æris flos medicinæ utilis eſt.

e Fit ære fuſo: & in alias fornaces trāſlato: ibi flatu crebriore excutiunſ uelut milii ſquāmæ: quas uocāt florem: & ſic adulteratur flos: ut ſquama ueneat pro eo. Eſt autem ſquama hæc decuſſa ui clauis: in quos panes ærei feruminātur. In cypriis maxime officinis oīa. Differentia hæc eſt: q; ſquāma excutit ictibus iiſdem panibus. Flos cadit ſpōte. Squāmæ eſt alterum genus ſubtilius ex ſumma ſcilicet lanugine decuſſum: quod uocant ſtomoma. Atq; hæc omnia medici (quod pace eoꝝ dixiſſe liceat) ignorant. Pars maior & nomina: in tantum a cōficiendis iis medicaminibus abſunt: quod eſſe proprium medicinæ ſolebat. Nunc quotiens incidere in libellos: cōponere ex iis uolentes aliqua: hoc eſt impendio miſerorum experiri commentaria: credunt ſeplaſiæ ea omnibus quidem fraudibus corrumpenti: factaq; iampridem emplaſtra & collyria mercant: tabeſq; mercium: fraus ſemplaciæ ſic exteritur. Et ſquamma autem & flos uruntur in patinis fictilibus aut æreis deinde lauatur ut ſupra ad eoſdem uſus. Et amplius narium carnoſa uitia. Itemq; ſedis: & grauitates aurium: per fiſtulas i eas flatu impulſa. Et ulcera oris farina admota. Tollit & tonſillas cum melle. Fit & ex candido ære ſquāma cypria longe inefficacior. Nec non urina pueri prius macerant clauos paneſq;. Quidam uero excuſſam ſquāmam terunt: & aqua pluuia lauant. Dant & hydropicis duabus drachmis i mulſi hemina: & illinunt cū polline. Eruginis quoq; magnus uſus. Sed pluribus fit ea modis. Nanq; & e lapide ex quo coquitur æs deraditur: & ære candido perforato: atq; in cadis ſuper acetum ſuſpenſo æreo: obturatūq; operculo: multo probatiore q̄ ſi hoc idē ſquammis fiat. Quidam uaſa ipſa candidi æris fictilibus cōdunt in aceto raduntq; .x. die. Alii uinaceis cō tegunt totidem poſt dies radunt. Alii delimatam æris ſcobem aceto ſpargūt: uerſantq; ſpatis ſæpius die donec abſumatur. Eandemq; ſcobem alii terere in mortariis æreis ex aceto malunt. Ociſſime uero contrahit coronarium eruginem recīſamentis in acetum additis. Adulterant marmore trito maxime rhodiam eruginem. Alii pumice aut gummi. Præcipue autem fallit atramento ſutorio adulterata. Cætera enim dente deprehenduntur: ſtridentia in frendendo. Experimentum in batillo ferreo. Nam quæ ſincera eſt ſuum colorem retinet: quæ mixta atramento rubeſcit. Deprehenditur & papyro galla prius macerato. Nigreſcit enim ſtatim erugine illita. Deprehenditur & uiſu maligne uirens. Sed ſiue ſinceram ſiue

adulteram aptiſſimum eſt eius ſiccatam in patina noua uri & uerſari: donec ut fauilla fiat. Poſtea teritur & reconditur. Aliqui in crudis fictilibus urunt donec figlinū percoquatur. Nonnulli & thus maſculum ammiſcent. Lauatur autem erugo ſicut cadmia. Vis eius collyriis oculorum aptiſſima: & delachrymationibus mordendo proficiēs. Sed ablui neceſſarium penicillis calidis donec rodere deſinat. Hieratium uocatur collyrium quod ita maxime conſtat. Temperatur autē idem hammoniaci uncis quattuor: eruginis cypriæ duabus: atramenti ſutorii: quod calchantum uocāt: totidem. Miſy uero una: croci. vi. Hæc omnia trita aceto thaſio colliguntur in pillulas: excellentis remedii contra glaucomatum initia & ſuffuſionum. Contra calliginem & ſcabritias & albugines ac genarum uitia. Cruda autem erugo: uulnerariis emplaſtris miſcetur. Oris etiam & gingiuarumq; exulcerationem mirifice emendat: & labiorum ulcera cum oleo. Quod & ſi cæra addatur purgat & ad cicatricem perducit. Erugo & callum fiſtularum erodit. Vitiorumq; quæ circa ſedem: ſiue per ſe ſiue cum ammoniaco illita: uel collyrii modo in fiſtulas adacta. Eademq; cum reſinæ terebinthine tertia parte ſubacta lepras tollit.

De ſcolecia & calciti & ſoro & calcanto. CA. XII.

Et alterum genus eruginis: quā uocāt ſcoleciam in cyprio ære. Hoc trito alumine & ſale aut nitro pari pondere cum aceto albo q̄ acerrimo. Non fit hoc niſi æſtuoſiſſimis diebus circa canis ortum. Teritur autem: donec uiride fiat: contrahatq; ſe in uermiculorum ſpeciem: unde & nomen. Quod uitium ut emendetur: duæ partes q̄ fuere aceti miſcētur urina pueri impubis. Idem autem in medicamentis & ſanterna efficit qua diximus aurum ferruminari. Vſuſq; utriuſq; qui eruginis. Scolecia fit & per ſe raſa ab ærario lapide: de quo nunc dicemus. Calcitim uocant lapidē: ex quo & ipſum æs coquitur. Diſtat a cadmia: q; illa ſuper terram ex ſubdialibus petris cæditur: hæc ex obrutis. Itē q; chalcitis friat ſe ſtatim mollis natura: ut uideatur lanugo concreta. Eſt & alia diſtinctio: q; chalcitis tria genera continet æris & myſios & ſorios: de quibus ſingulis dicemus ſuis locis. Habet autem æris uenas oblongas. Probatur mellei coloris gracili uenarum diſcurſu friabilis: nec lapidoſa. Putant & recentem utiliorem eſſe: quoniam inueterata ſori fiat. Vis eius ad excreſcētia in ulceribus ſanguinem ſiſtere: gingiuas uuam tōſillas farinam compeſcere. Vuluæ quoq; uitiis in uellere imponitur. Cum ſucco uero porri uerendorum additur emplaſtris. Maceratur autem in fictili ex aceto circūlito ſimo diebus. xl. Et colorem croci trahit. Tunc ammixto cadmiæ pari pondere medicamentum efficit pſoricon dictū. Quod ſi duæ partes chalcitidis tertiæ cadmiæ temperentur: acrius hoc idem fiet: Acrius etiānum & uehementius factum ſi aceto q̄ uino temperentur. Toſta uero efficacior fit ad eadem omnia. Sori ægyptiū maxime laudatur: multum ſuperato cyprio hiſpanienſi & africo: q̄q̄ oculorum quoq; curationi quidā utilius cyprium putant. Sed in quacūq; natione optimum: cui maximum uirus olfactu: trituq; pinguiter nigreſcēs: & ſpongioſum. Stomacho res contraria in tantum: ut quibuſdam olfactu modo uomitiones moueat. Et ægyptium quidem tale. Alterius nationis contritum ſplendeſcit. Et myſi eſt lapidoſius. Prodeſt autē & dentium dolori: ſi contineatur: atq; colluat. Et oris ulceribus grauibus: quæq; ſerpūt. Vritur carbonibus ut chalcitis. Myſi aliqui tradiderunt fieri exuſto lapide in ſcrobibus flore eius luteo miſcente ſe ligni pinea fauilla. Re uera autem e ſupradicto fit lapide concretum natura diſcretumq; & optimū in cyprioꝝ officinis: cuius notæ ſunt friati aureæ ſcintillæ: & cum teratur harenoſa natura ſiue terra chalcitidi ſimilis. Hoc autem miſcent: qui aurum purgant. Vtilitas autem eius infuſi cum roſaceo auribus purulentis: & lana impoſiti capitis ulceribus. Extenuat etiam ſcabricias oculorum inueteratas. Præcipue utile tonſillis: contraq; anginas & ſuppurata. Ratio ut. xvi. drachmæ in hemina aceti coquantur addito melle: donec lenteſcat. Sic ad ſupradicta utile eſt. Quotiens opus ſit molliri uim eius: mel aſpergitur. Erodit & callum fiſtularum ex aceto fouentium: & collyriis additur. Siſtit & ſanguinem: ulceraq; quæ ſerpant: quæue putreſcant. Abſumit & excreſcentes carnes. Peculiariter utilitatis uitiis utile: & fœminarum p̄fluuium ſiſtit. Græci cognationem æris fecerunt nomine & atramento ſutorio. Appellant enim chalcātum. Nec ullius æque mira natura eſt. Fit & in hiſpania e puteis ſtagniſue habētibus id genus aquæ. Decoquitur ea ammixta dulci pari menſura: & in piſcinas ligneas fundit̄. Immobilibus ſuper has tranſtris dependent reſtes lapillis extentæ: quibus ad hæreſcens limus: uitreis acinis imaginem quādam uuæ reddit. Exemptum ita ſiccatur diebus. xxx. Color eſt cæruleus: perq̄ ſpectabili nitori: uitrumq; eſſe creditur Diluendo fit atramentum tinguēdis coriis. Fit & pluribus modis genere eo in ſcrobe cauato. Quarum e lateribus diſtillantes hyberno gelu ſtyrias ſtalagmiam uocant: neq; eſt purius aliud. Sed ex eo candidū colorem ſentientem uiolam leucoion appellāt. Fit & in ſaxorum catinis pluuia aqua corriuato limo gelante. Fit & ſalis modo flagrantiſſimo ſole admiſſas dulces aquas cogente. Ideo duplici quidam differentia foſſile aut factitium appellant. Hoc pallidius: & quantum colore tantum bonitate deterius. Probant maxime cyprium in medicinæ uſu. Sumitur ad depellenda uentris animalia drachme pondere cū melle. Purgat & caput dilutum: ac naribus inſtillatum. Item ſtomachum cum melle aut aqua mulſa ſumptum. Medetur & oculorum ſcabriciei doloriq; necnon & caligini & oris ulceribus. Siſtit & ſanguinem narium. Item hemorrhoidum. Extrahit oſſa fracta cum ſemine hyoſcyami. Suſpendit epiphoras penicillo fronti impoſitum. Efficax & in emplaſtris ad purganda uulnera: & excreſcentia ulcerum. Tollit & uuas uel ſi decocto tangantur. Cum lini quoque ſemine ſuperponitur emplaſtris ad dolores tollendos. Quodq; ex eo candicat in eo uſu præfertur uiolaceis. Et grauitati aurium per fiſtulas inſpiratur. Vulnera etiam per ſe illitum ſanat: ſed tinguit cicatrices. Nuperq; inuētum urſorum in harena & leonum ora aſpergere illo: tantaq; eſt uis in aſtringendo: ut non queat mordere.

De pompholyge & ſpodio & antiſpondio & diphryge & triente ſeruilio. CA. XIII.

Tiam nunc in ærariis reperiuntur quæ uocãt pompholygem & ſpondion. Differentia: q̃ pom
e pholyx lotura paratur. Spodios illota eſt. Aliqui id quod ſit candidũ leuiſſimũq̃ põpholygem dixere: & eſſe æris & cadmiæ fauillã. Spodion nigriorẽ ponderoſioremq̃ eſſe: deraſam parietibus fornaciũ mixtis ſcintillis aliquãdo & carbonibus. Hæc aceto accepto odorem æris præſtat: & ſi tangatur lingua ſaporem horridũ. Conuenitq̃ oculoꝝ medicamentis quibuſcũq̃ uitiis occurrens: & ad oĩa quæ ſpodion. Hoc ſolũ diſtat q̃ huius elutior uis eſt. Addit̃ & ĩ emplaſtra: quibus lenis queritur refrigeratio & ſiccato. Vtilior ad oĩa quæ uino lota eſt. Spodios cypria optima. Fit autẽ liqueſcentibus cadmia & æra rio lapide. Leuiſſime hæc efflat̃ & ocius: uolatq̃ e fornacibus: & tectis adhæreſcit. A fuligine diſtans can dore. Quod minus candidum ex ea: immaturæ fornacis argumentũ eſt. Hoc quidam pompholygẽ uo cant. Quod uero rubicũdius ex iis inuenitur: acriorem uim habet: exulcerat adeo: ut cum lauatur ſi ocu los attingat excæceꝫ. Eſt & mellei coloris ſpodios: in qua plurimum æris intelligitur. Sed quodcũq̃ ge nus lauando fit utilius. Purgatur ante pinna: dein craſſiore lotura. Digytis ſcabriciem exterũt. Media uis eius eſt quæ uino lauatur: Eſt & aliqua in genere uini differentia. Leni enim lota collyriis oculorum ni mium uigiliis fatigatorum apta putatur. Eadẽ efficacior ulceribus quæ manant: uel oris: quæ madent: & omnibus medicamentis quæ parantur contra grangrenas. Fit & in argenti fornacibus ſpodios: quã uocant lauriotin. Vtiliſſima autem oculis confirmatur quæ fit in auraríis. Nec in alia parte magis eſt ui tæ ingenia mirari. Quippe ne inquirenda eſſent metalla utiliſſimis rebus: utilitates eadẽ excogitauit. An tiſpodion uocant cinerem fici arboris uel caprifici: uel myrti foliorum cum tenerrimis ramorum parti bus: uel oleaſtri uel cytoni mali: uel lentiſci. Item ex moris immaturis: ideſt candidis in ſole arefactis: uel e buxi coma: uel pſeudo cyperi: aut rubi: aut terebinthi: uel oenantis. Taurini quoq̃ glutinis: aut linteo rum cinerem ſimiliter pollere inuẽtum eſt. Vruntur oĩa ea crudo fictili in fornacibus: donec figlina per coquatur. In æraríis officinis & pſegma fit: iam liquato ære atq̃ percocto: additis etiãnum carbonibus: paulatimq̃ accenſis: ac repente uehementiori flatu expuitur æris pala quædam. Solum quo excipiatur: ſtratum eſſe debet facile ab ea diſcernitur aqua in iiſdẽ officinis. Diphrygia uocant græci ab eo q̃ bis tor reatur. Cuius origo triplex. Fieri enim traditur ex lapide pityte cremato ĩ caminis: donec excoquatur in rubricam. Fit & in cypro ex luto cuiuſdam ſpecus arefacto prius: mox paulatim circundatis ſarmentis. Tertio fit modo in fornacibus æris fece ſubſidente. Differẽtia eſt quidem: q̃ æs ipſum in catino defluit: ſcoria extra fornaces: flos ſupernatat. Diphryges remanet. Quidam tradunt in fornacibus globos lapi dis qui coquantur: ferruminari: circa hunc æs feruere. Ipſum uero non percoqui: niſi tranſlatum in alias fornaces: & eſſe nodum quẽdam materiæ. Id quod excocto ſuperſit: diphryga uocant. Ratio eius in me dicina ſimilis ſupradictis. Siccare & excreſcentia cõſumere: & perpurgare. Probatur lingua: ut eam ſiccet tactu ſtatim: ſaporemq̃ æris reddat. Vnum etiãnum æris miraculum non omittemus. Seruilia familia illuſtris in faſtis trientem æreum paſcit auro & argento: conſumentemq̃ utrũq̃. Origo atq̃ natura eius incomparata eſt mihi. Verba ipſa de ea re Meſſallæ ſenis ponam. Seruiliorum familia habet trientem ſa crum: cui ſumma cum cura magnificentiaq̃ ſacra quot annis faciũt: quem ferunt alias creuiſſe alias de creuiſſe uideri: & ex eo aut diminutionem: aut honorem familia ſignificari.

De ferro: & ferreis metallis & differentiæ ferri. CA. XIIII.

Roxime indicari debent metalla ferri: optimo uite peſſimoq̃ inſtrumẽto. Siquidẽ hoc tellurẽ
p ſcindimus: ſerimus arbuſta: ponimus pomaria: uites ſqualore deciſo annis oĩbus cogimus iu ueneſcere. Hoc extruimus tecta: cædimus ſaxa: oẽſq̃ ad alios uſus ferro utimur. Sed eodem ad bella cædes latrocinia non cõminus ſolũ: ſed etiam miſſili uolucriq̃: nũc tormentis excuſſo nunc lacer tis: nũc uero pennato quam ſceleratiſſimam humani ingenii fraudem arbitror. Siquidẽ ut ocius mors perueniret ad hominem: alitem illam fecimus: pennaſq̃ ferro dedimus. Quãobrem culpa eius non na tura fiat accepta. Aliquot experimentis probatum eſt poſſe innocens eſſe ferrum. In fœdere quod expul ſis regibus populo Ro. dedit Porſenna: nominatim comprehenſum inuenimus: ne ferro niſi in agricul tura uteretur. Et cum ſtilo ſcribere intutum: ut uetuſtiſſimi auctores prodiderunt. Magni Põpeii in ter tio conſulatu extat editum: in tumultu necis clodianæ prohibentis ullum telum eſſe in urbe. Et tamen uita ipſa non defuit honorem initio habere ferro quoq̃. Ariſtonidas artifex cum exprimere uellet Atha mantis furorem Chlearcum filium præcipitare uolentis: & in præcipitato illo reſidentis penitentiã: fer rum & æs miſcuit: ut rubigine eius per nitorem æris relucente: exprimeretur uerecundiæ rubor. Hoc ſi gnum extat hodierno die. Eſt in eadem urbe & ferreus Hercules: quem fecit Halcon laborũ dei patien tia inductus. Videmus & romæ ſcyphos e ferro dicatos in templo Martis Vltoris. Obſtitit eadem natu ræ benignitas exigentis a ferro ipſo pœnas rubigine: eademq̃ prouidentia nihil in rebus mortalibus ſa ciente q̃ quod infeſtiſſimum mortalitati: Ferri metalla ubiq̃ propemodum reperiuntur. Quippe inſula etiam italiæ ilua gignente: minimaq̃ difficultate cognoſcũtur ipſo colore terræ manifeſto. Sed ratio ea dem excoquendis uenenis. In cappadocia tantum quæſtio eſt aquæ an terræ fiat acceptum: quoniã per fuſa certo fluuio terra neq̃ aliter ferrum e fornacibus reddit. Differentia ferri numeroſa: Prima in gene re terræ cœliue. Alias enim mole tantum plumboq̃ uicinius ſubminiſtrant. Alias fragile & eroſum ro tarumq̃ uſibus: & clauis maxime fugiendum: cui prior ratio conuenit. Aliud breuitate ſola placet: cla uiſq̃ caligariis. Aliud rubiginem celerius ſentit. Strictureæq̃ uocantur eæ omnes: quod non in aliis me tallis aſtringenda acie uocabulo impoſito: ex fornacium maxima differentia eſt. In iis quidem nucleus

ferri excoquitur ad indurandā aciem. Aliquæ modo ſunt ad dēſandas incudes malleorūue roſtra. Summa aūt differētia in aqua eſt: cui ſubinde candēs immergit̄. Hæc aqua alibi atq; alibi utilior nobilitauit loca gloria ferri: ſicuti bilbilin in hiſpania & turiaſſonem. Comum in italia cū ferraria metalla in iis locis nō ſint. Ex oībus autem generibus palma ſerico ferro eſt. Seres hoc cum ueſtibus ſuis pellibuſq; mittunt. Secunda parthico: neq; alia genera ferri ex meracie temperantur: cæteris enim admiſcent̄. Mollior complexus i noſtro orbe. Aliubi uena bonitatē hanc p̄ſtat: ut in noricis. Aliubi factura: ut ſumone aqua uti diximus. Quippe cum in exacuendo oleares cotes: & aquariæ æque differant: oleo delicacior fiat acies. Mirumq; cum excoquatur uena: aquæ modo liquari ferrum: poſtea in ſpongias frangi. Tenuiora ferramenta oleo reſtingui mos eſt: ne aqua in fragilitatem durētur. A ferro ſanguis humanus ſe ulciſcitur. Contactum nāq; eo celerius ſubinde rubiginē trahit. De magnete lapide ſuo loco dicemus: concordiaq; quā cum ferro habet. Sola hæc materia uires ab eo lapide accipit: retinetq; longo tempore. Aliud apprehendēs ferrum: ut annulorum cathena ſpectetur interdum. Quod imperitum uulgus appellat ferrum uiuum: uulneraque ex tali aſperiora fiant. Lapis hic & in cantabria naſcitur: non ille magnes uerus caute continua: ſed ſparſa bubbatione ita appellant: neſcio an uitro fundendo perinde utilis: nondum enim expertus eſt quiſq̄: ferri utiq; inficit aciem: ut magnes. De magnete lapide Chirocrates architectus Alexandriæ Arſinoes templum concamerare inchoauerat: ut in eo ſimulacrum eius e ferro pendere in aere uideretur. Interceſſit mors & ipſius & Ptolemæi: qui id ſorori ſuæ iuſſerat fieri. Metallorum omnium uena ferri largiſſima eſt. Cantabriæ maritimæ partæ: quā occeanus alluit: mons præruptę altus: incredibile dictu: totus ex ea materiæ eſt: ut in ambitu occeani diximus.

De temperatura ferri: & medicinæ ex ferro: & ex erugie: & rubigine & ſquāma ferri: & hygremplaſtro. CA. XV.

Ferrum accenſum igni: niſi duretur ictibus: corrumpit̄. Subens non eſt habile tundendo: neq; anteq̄ albeſcere incipiat. Aceto & alumine illitum fit æri ſimile. A rubigine uindicatur cæruſſa & gypſo & liquida pice. Hæc eſt temperatura a græcis anthipatia dicta. Ferunt quidam & religione quadam id fieri. Et extare ferream cathenam apud euphratem amnē in urbe quæ zeugma appellat: qua Alexander magnus ibi uinxerit pontem: cuius annulos qui refecti ſunt rubigine infeſtari carentibus ea prioribus. Medicina e ferro eſt: & alia q̄ ſecandi. Nāq; circūſcribi circulo terue circūlato mucrone & adultis & infantibus ꝓdeſt cōtra noxia medicamēta & præfixos in limine e ſepulchro euulſos clauos: aduerſus nocturnas lymphationes. Pungiq; leuiter mucrone quo percuſſus homo ſit: contra dolores laterum pectorumq; ſubitos qui ponctionem afferant. Quædam uſtione ſanātur. Priuatim uero canis rabidi morſus. Quippe etiā prævalente morbo expauenteſq; potum uſta plaga ilico liberantur. Ca(defit etiam ferro candēte aqua in multis uitiis: priuatimq; dyſentericis. Eſt & rubigo ipſa in remediis: & ſic Telephum proditur ſanaſſe Achilles ſiue id ærea ſiue ferrea cuſpide fecit. Ita certe depingitur ex ea decutiens gladio. Sed rubigo ferri deraditur humido ferro clauis ueteribus. Vis eius ligare: ſiccare: reſtringere. Emendat alopecias illita. Vtuntur & ad ſcabricias genarum puſtulaſq; totius corporis cum cæra & oleo myrteo. Ad ignes uero ſacros ex aceto. Item ad ſcabiem. Paronychia digytorum & pterygia in linteolis. Siſtit & fœminarum profluuia impoſita uellęribus. Plagis quoq; recentibus uino diluta & cum myrrha ſubacta. Et cōdylomatis ex aceto prodeſt. Podagras quoq; illita lenit. Squamma quoq; ferri in uſu eſt ex acie aut mucronibus maxime ſimili: ſed acriore ui q̄ rubigo. Quāobrem & contra Epiphoras oculorum aſſumitur. Sanguinemq; ſiſtit: cum uulnera maxime ferro fiāt. Siſtit & fœminarum profluuia. Imponitur & contra lyenum uitia Hemorrhoidas compeſcit ulcerumq; ſerpentia. Et genis prodeſt farinæ modo aſperſa pauliſper. Præcipua tamen commēdatio eius in Hygremplaſtro ad purganda uulnera fiſtulaſq;: & omnem callum erodendum & raſis oſſibus carnes recreandas. Componitur hoc modo. Obolis ex cimolia creta duobus: drachmis ſex ex ære: totidem ex ſquamma ferri: totidem cæræ: ex oleo ſextarius. His adiicitur cum ſunt repurganda uulnera aut replenda cæratum.

De plumbi metallis: & albo plumbo & nigro. CA. XVI.

Equitur natura plumbi. Cuius duo genera: nigrum atq; candidum: præcioſiſſimum candidū a græcis appellatū caſſiteriū: fabuloſeq; narratū in inſulas athlātici maris peti uitilibuſq; nauigii circūſutis corio aduehi. Nūc certū eſt in luſitania gigni & in gallicia ſumma tellure harenoſa & coloris nigri. Pondere tantum ea deprehenditur. Interueniūt & minuti calculi: maxime torrentibus ſiccatis. Lauant eas harenas metallici: & qđ ſubſedit coquunt in fornacibus. Inuenit̄ & in aurariis metallis quæ alutia uocant. Aqua immiſſa eluente calculos nigros paulum candore uariatos: quibus eadē gratuitas quæ auro. Et ideo in calatis in quibus aurum colligitur remanēt cum eo: poſtea caminis ſeparantur. Conflatiq; in album plumbum reſoluuntur. Non fit in gallecia nigrum: cum uicina cātabria nigro tantū abundet. Nec ex albo argentū: cū fiat ex nigro. Iungi inter ſe plumbū nigrum ſine albo non poteſt. Nec hoc ei ſine oleo. Ac ne album quidem ſecū ſine nigro. Albū habuit auctoritatem & iliacis tēporibus teſte Homero caſſiritum ab eo dictum. Plumbi nigri origo duplex eſt. Aut enim ſua prouenit uena: nec quicq̄ aliud ex ſe parit: aut cum argento naſcitur: mixtiſq; uenis conflatur. Eius quimus fluit in fornacibus liquor: ſtagnum appellatur. Qui ſecundus argentum. Qui remanſit in fornacibus: galena quæ portio eſt tertia addita uenæ. Hæc rurſus conflata dat nigrum plumbum deductis partibus duabus.

De ſtagno & plumbo argentario: & quibuſdā aliis. CA. XVII.

Tagnum illitū æris uaſis ſaporem gratiorē facit: & compeſcit eruginis uirus: mirumq; pōdus

non auget. Specula. Quoq; ex eo laudatiſſima (ut diximus) brũduſii temperabantur: donec argẽteis uti cœpere & ancillæ. Nunc adulteratur ſtagnum addita æris tertia portione candidi in plũbum album. Fit & alio modo: mixtis albi plũbi nigriq; libris: Hoc nunc aliqui argentariũ appellant. Idem & tertiarium uocant: in quo duæ nigri portiones ſunt: & tertia albi. Præcium eius in libras. xxx. Et hoc fiſtulæ ſolidãtur. Improbiores ad tertiarum additis æquis partibus albi: argentarium uocant & eo quæ uolunt incoquunt. Præcia huius faciunt in pondo. cxxx. In libras albo per ſe ſincero præcia ſunt. xxx. nigro. xvii. Albi natura plus aridi habet. Cõtraq; nigri tota humida eſt. Ideo album nulli rei ſine mixtura utile eſt. Neq; argentum ex eo plumbatur: quoniã prius liqueſcit argentũ. Confirmantq; ſi minus albo nigri q̃ ſatis ſit miſceatur: erodi ab eo argentum. Album incoquitur æris operibus galliarum inuento: ita ut uix diſcerni queat ab argento: eaq; incoctilia uocant. Deinde & argentum incoquere ſimili modo cœpere: equoq; maxime ornamentis iumentorumq; iugis. In alexia oppido reliqua gloria biturigum fuit. Cœpere deinde & eſſeda & uehicula & petorita exornare. Similiq; modo ad aurea quoq; & argentea ſtatícula inanis luxuria peruenit: quæq; in ſcyphis cerni prodigum erat: hæc in uehiculis atteri cultus uocatur. Plũbi albi experimentum in charta eſt: ut liquefactũ pondere uideatur nõ calore rupiſſe. India neq; æs neq; plumbum habet: gemmiſq; ſuis ac margaritis hæc pmutat. Nigro plumbo ad fiſtulas laminaſq; utuntur laborioſius in hiſpania eruto: totaſq; p gallias. Sed in británia ſummo terræ corioladeo large: ut lex ultro dicatur: ne plus certo modo fiat. Nigri generibus hæc ſunt nomina. Iouetanum: caprarier ſe: oleaſtrenſe. Nec differẽtia ulla ſcoriæ modo ſit excocta diligenter. Mirũq; in his ſolis metallis q; derelicta fertilius reuiuiſcunt. Hoc uidetur facere relaxatis ſpiramentis ad ſatietatem infuſus aer: æque ut fœminas quaſdam fœcundiores abortus facere. Nuper id compertum in betica ſantarenſi metallo quod locari ſolitum. x. libris per ducentos ante annos: poſtq̃ oblitteratũ erat. lxv. locatum eſt. Simili modo antonianũ. In eadem prouincia pari locatione peruenit ad pondo. cccc. uectigalis. Et mirũ aqua addita non liq̃ſcere uaſa e plumbo conſtat. Eadẽ in aqua calculus æreuſue quadrans ſi addatur uas peruri.

Medicinæ de plumbo: & ſcoria plumbi: de molienda ſiue galena: de pſymythio: & ſandaraca. CA. XVIII.

IN medicina per ſe plumbi uſus eſt cicatrices reprimere: adalligatiſq; lũborũ & renũ parti laminis frigore natura mhiberi impetus ueneris. Viſaq; in quiete ueneria ſponte naturæ erũpentia uſq; in morbi genus his laminis. Caluus orator cohibuiſſe tradit: uireſq; corporis ſtudiorum labore cuſtodiſſe. Nero quoniã ita diis placuit: princeps lamina pectori impoſita ſub ea cantica exclamãs alendis uocibus demõſtrauit rationem. Coquitur ad medicinæ uſus patinis fictilibus ſubſtrato ſulphure minuto laminis impoſitis tenuibus opertiſq; ſulphure & ferro mixtis. Cum coquit munienda in eo opere foramina ſpiritus conuenit: alioquin plũbi e fornacibus halitus noxius ſentitur & peſtilens: & canibus ociſſime. Omnium uero metallorum muſcis & culicibus. Quãobrem nõ ſunt ea tædia in metallis. Quidam in coquendo ſcobem plumbi lima quæſitam ſulphuri miſcẽt. Alii cæruſſam potius q̃ ſulphur. Fit & lotura. Plurimi uſus in medicina: cum ſeipſo teritur in mortariis plũbeis: addita aqua cælẽſti: donec craſſeſcat. Poſtea ſupernatans aqua tollitur ſpongiis: quod craſſiſſimũ fuit ſiccatum diuiditur in paſtillos. Quidam limatum plumbum ſic terunt. Quidam etiam plumbaginẽ ammiſcent. Alii uero acetum: alii uinũ: alii adipem: alii roſam. Quidam in mortario lapideo & maxime thebaico plũbeo piſtillo terrere malunt. Candidiuſq; fit ita medicamẽtũ. Id aũt qd uſtum eſt plumbum lauatur & ſtibi & cadmia poteſt aſtringere: ſiſtere: cõtrahere cicatrices. Vſus. n. ex eodẽ & in oculorum medicamentis: & maxime contra procidentiam eorum inanitatem & ulcerum excreſcẽtia: rimaſq; ſedis aut hemorrhoidas & condylomata. Ad hæc maxime lotura plumbi facit. Cinis aũt uſti ad ulcera ſerpentia aut ſordida. Eademq; quæ chartis non profectus. Vritur aũt in patinis per laminas minutas cum ſulphure uerſatũ rudibus ferreis aut ferulaceis: donec liquor mutetur in cinerem. Dein refrigeratum teritur in farinam. Alii elimatã ſcobem in fictili crudo coquunt in caminis: donec percoquatur figlinum. Aliqui cæruſam miſcent pari menſura: aut hordeum: terũtq; ut in crudo dictum eſt: & præferunt ſic tritum plumbi ſpodio cyprio. Scoria quoq; plumbi in uſu eſt. Optimaq; quæ ad luteũ maxime colorem accedit ſine plumbi reliquiis: aut ſulphuris ſpecie & terra carens. Lauatur hæc ĩ mortariis minutim fracta: donec aqua luteum colorem trahat: & tranſfunditur ĩ uas: purum: idq; ſæpius: uſq; dum ſubſidat: quod utiliſſimũ ẽ. Eoſdemq; effectus habet quos plumbũ: ſed acriores. Mirari ſuccurrit experiẽtiã uitæ: ne fæce quidẽ rerum excrementorũq; fœditate intentata tot modis. Fit & ſpodium ex plumbo eodem quo ex cyprio ære diximus. Lauat in línteis raris ĩ aqua cæleſti: ſeparaturq; terrenũ tranſfuſione: cribratumq; teritur: Quidam puluerem cum pennis detegere malunt: ac terere in uino odorato. Eſt & molibdena quã alibi galenã uocauimus: plũbi & argenti uena cõmunis. Melior hæc: quãto magis aurei coloris: quãtoq; minus plumboſa friabilis & modice grauis. Cocta cum oleo iocineris colorem trahit. Adhæreſcit & auri & argenti fornacibus. Et hanc metallicam uocant. Laudatiſſima quæ in zephyrio fiat. Probantur minime terrenæ minimæq; lapidoſæ. Coquunt lauãturq; ſcoriæ modo. Vſus in lippara ad lenienda refrigerandaq; ulcera. Emplaſtriſq; quæ nõ alligant ſed illita ad cicatricem pducunt in teneris corporibus molliſſimiſq; partibus. Cõpoſitio eius eſt libris tribus: & cæræ libra una: olei tribus heminis. Quod in ſenili corpore cũ fracibus addit. Temperatur & cũ ſpuma argẽti & ſcoria plũbi: ad dyſenteriã & tenaſmũ fouẽdo calida. Pſymythium quoq; hoc eſt cæruſſam plũbariæ dant officinæ. Laudatiſſimũ in rhodo. Fit autem ramentis plumbi tenuiſſimis ſuper uas aceti aſperrimi impoſitis atq; ita diſtillantibus. Quod ex

eo cecidit in ipſum acetum arefactum molitur & cribratur. Iterumq; aceto mixto in paſtillos diuidit & in ſole ſiccatur æſtate. Fit & alio modo addito in urceos aceto plũbo obturatos p dies. x. deraſoq; ceu ſitu ac rurſus deiecto: donec deficiat materia. Quod deraſum eſt teritur & cribratur: & coquitur i patinis: miſceturq; rudiculis: donec ruffeſcat: & ſimile ſandaracæ fiat. Dein lauatur dulci aqua: donec nubeculæ omnes eluantur. Siccatur ſimiliter poſtea: & i paſtillos diuiditur. Vis eius eadem quæ ſupradictis. Leuiſſima tantũ ex omnibus præterq; ad candorem fœminarum adhibetur. Eſt autem letalis potus: ſicut ſpuma argenti. Poſtea cæruſſa ipſa ſi coquatur ruffeſcit. Sandarace quoq; propemodũ dicta natura eſt. Inuenitur aũt & in auratiis & in argentariis metallis: melior quo magis ruffa: quoq; magis uirus redolens ac pura friabiliſq;. Valet purgare: ſiſtere: excalfacere: prodere. Sũma eius dos ſtiptica. Explet alopecias ex aceto illita. Additur oculorum medicamentis. Fauces: purgat cũ melle ſumpta. Vocem lympidã ac canorã facit. Suſpirioſis tuſſientibuſq; iucũde medetur cũ reſina terebinthina in cibo ſumpta. Suffita quoq; cum cædro: ipſo nidore eis medetur. Et arſenicũ ex eadem eſt materia. Quod optimũ: coloris ẽt in auro excellentius: Quod uero pallidius aut ſandaracæ ſimilius eſt: deterius exiſtimat. Eſt & tertium genus quo miſcetur aureus color ſandaracæ. Vtraq; hæc ſquãmoſa. Illud uero ſiccũ purũq; gracili uenarũ diſcurſu fiſſile. Vis eadẽ quæ ſupra: ſed acrior. Itaq; & cauſticis additur & pſilothris. Tollit & pterygia digytorum carneſq; nariũ: & condylomata: & quicquid excreſcit. Torretur: ut ualidius proſit in noua teſta: donec mutet colorem.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER. XXXV. PROHEMIVM.

Honos picturæ & imaginum.

METALLORVM QVIBVS OPES CONSTANT ADNASCENTIum quoq; eis natura indicata propemodum eſt ita connexis rebus ut immenſa medicinæ ſilua: & officinarũ tenebræ & moroſa cælandi pingẽdiq; ac tingẽdi ſubtilitas ſimul dicerent. Reſtant terræ ipſius genera lapidũq; uel numeroſiores ærariæ: plurimis ſingula a græcis p̃cipue uoluminibus tractata. Nos in iis breuitatem ſequemur utilẽ inſtituti modo: nihil neceſſarium aut naturale omittentes.

Honos picturæ. CA. I.

PRimumq; dicemus quæ reſtant de pictura arte quondam nobili: tunc cum expeteretur a regibus populiſq;: & alios nobilitate quos eſſet dignata poſteris tradere. Nunc uero i totum marmoribus pulſa tum quidem & auro: nec tantũ ut parietes toti operiantur: uerũ & iterraſo marmore: uermiculatiſq; ad effigies rerũ & aialium cruſtis. Non placent iam abaci: nec ſpatia montis in cubiculo delitẽtia. Cœpimus & lapidem pingere. Hoc Claudii principatu inuentum. Neronis uero maculas quæ non eſſent in cruſtis inſerendo unitatem uariare: ut ouatus eſſet: Numidicus: ut purpura diſtingueretur Sinnadicus inuenit: qualiter illos naſci optaſſent deliciæ: montium hæc ſubſidia deficientium. Nec ceſſat luxuria id agere ut q̃plurimum incendiis perdat.

Honos imaginum. CA. II.

IMaginum quidem pictura q̃ maxime ſimiles in æuum propagabantur fuguræ: quod in totum exoleuit. Aereiq; ponuntur clipei: argentea facies: ſurdo figurarum diſcrimine ſtatuarum capita permutantur. Vulgatis iampridem ſalibus etiam carminum: adeo materiam malunt conſpici omnes q̃ ſe noſci. Et inter hæc pinacothecas ueteribus tabulis conſuunt: alienaſq; effigies colunt: ipſi honorem non niſi in præcio ducentes: ut frangat hæres: furis detrahat laqueus. Itaq; nullius effigie uiuente: imagines pecuniæ non ſuas relinquunt. Idem palæſtras athletarum imaginibus: & ceromata ſua exornant: & uultus. Epicuri per cubicula geſtant: ac circunferunt ſecum. Natali eius uiceſima luna ſacrificant: feriaſq; omni menſe cuſtodiunt: quas ichadas uocant: ii maxime qui ſe ne uiuentes quidem noſci uolunt. Ita eſt profecto: artes deſidia perdidit: & quoniam animorum imagines non ſunt: negliguntur etiam corporum. Aliter apud maiores in atriis hæ erant: quæ ſpectarentur: non ſigna externorum artificum: nec æra aut marmora. Expreſſi cæra uultus ſingulis diſponebantur armariis: ut eſſent imagines: quæ comitarentur gentilicia funera Semperq; defuncto aliquo: totus aderat familiæ eius qui unq̃ fuerat populus. Stemmata uero lineis diſcurrebant ad imagines pictas. Tabulina codicibus implebantur & monumentis rerum in magiſtratu geſtarum. Aliæ in foribus & circa limina animorum ingentium imagines erant: affixis hoſtium ſpoliis quæ nec emptori refringere liceret: quæ etiam dominis mutatis: domus ornamenta erant. Eratq; hæc ſtimulatio ſumma & ingens exprobrãtibus tectis quottidie imbellem dominum intrare in alienum triumphum. Extat Meſſallæ oratoris indignatio: quæ prohibuit inferi genti ſuæ bleuinorum alienam imaginem. Similis cauſa Meſſallæ ſeni expreſſit uolumina illa quæ de familiis condidit: cum Scipionis Pomponiani tranſiſſet atrium: uidiſſetq; adoptiõe teſtamẽtaria Salutionis: hoc. n. ei fuerat cognomen. Africanorum dedecore notã irrepẽtẽ. Scipionũ nomini. Sed pace Meſſallarũ dixiſſe liceat ẽt mẽtiri clarorũ imagines: erat aliqs uirtutum amor mul-

toq; honestius q̄ mereri:ne quis suas expeteret. Non est pretereundū & nouitium iuentū. Siquidem nō solum ex auro argentoue aut certe ex ære in bibliothecis dicantur: illi quorum īmortales animæ ī iisdem locis ibi loquuntur: quinīmo etiam quæ non sunt finguntur: pariunq; desideria nō traditi uultus sicut in Homero euenit: quo maius (ut equidem arbitror) nullum est fœlicitatis specimē: q̄ semper oēs scire cupere qualis fuerit aliquis Asinii Pollionis hoc romæ inuētum: qui primus bibliothecam dicando: ingenia hominum rempublicam fecit: An priores cœperint alexandrinæ & pergami reges: q bibliothecas magno certamine instituere: nō facile dixerim. Imaginum amore flagrasse quōdam testes sunt: & Atticus ille ciceronis: edito de iis uolumine: &. M. Varro benignissimo inuento ısertis uoluminum suoq; fœcunditati non nominibus tantum septingētorum illustrium: sed & aliquo modo imaginibus non passus intercidere figuras: aut uetustatē æui cōtra hoīes ualere inuētione muneris. Etiā diis iuidiosus: quādo īmortalitatē nō solū dedit: ueq; ēt in oēs terras misit: ut præsentes eē ubiq; & claudi possent:

Quando primum clipei imaginum publice: quando in domibus positi: & de picturæ initiis & monochromaton: & primis pictoribus: & antiqtate picturaq; in italia. CA. III.

Thoc quidem alienis ille præstitit. Suorum clipeos in sacro uel publico priuatim dicare primus instituit (ut reperio) Ap. Claudius qui cōsul cū seruilio fuit anno urbis. cc. lix. Posuit enim in Bellonæ æde maiores suos: placuitq; in excelso spectari & titulos honorum legi. Decora res utiq; si liberorum turbæ paruulis imaginibus ceu nidum aliquem sobolis pariter ostendant. Quales clipeos nemo non gaudens fauensq; aspicit. Post eum. M. Aemilius collega in consolatu. Q. Luctatii nō in basilica modo æmilia uerum & domi suæ posuit: id quoq; martio exemplo: Scutis enim q̄ibus apud Troiam pugnatum est: continebantur imagines. Vnde & nomen habuere clipeorum: non ut peruersa grammaticorum subtilitas uoluit a lucendo. Origo plenam uirtutis faciem reddi in scuto cuiusq; qui fuerit usus illo. Pœni ex auro factitauere & clipeos & imagines: secumq; in castris tulere. Certe captis eis talem Asdrubalis inuenit. Q. Martius Scipionum in hispania ultor. Isq; clipeus supra fores capitolinæ ædis usq; ad incendium primum fuit. Maiorum quidem nostrorum tanta securitas in ea re anno notatur ut. L. Manlio. Q. Fuluio consul. anno urbis quingentesimo. lxxv. M. Ausidius tutele capitolii redemptor docuerit patres argenteos esse clipeos: qui pro æreis p aliquot iam lustra assignabantur. De picturæ initiis incerta nec instituti operis questio est. Aegyptii sex milibus annorum apud ipsos inuentam prius q̄ in græciam transiret: affirmant. Vana prædicatione ut palam est. Græci autem alii apud sicyonem: alii apud corinthios repertam: omnes ab umbra hominis lineis circumducta. Itaq; talem primam fuisse. Secundam singulis coloribus & monochromaton dictam: postq̄ operosior inuenta erat: duratq; talis etiamnum. Inuentam linearem dicunt a Philocle ægyptio uel Cleante corinthio Primi exercuere Ardices corinthius & Telephanes sicyonius sine ullo etiam nunc colore. Iam tamen spargentes lineas intus. Ideo & quos pingerent ascribere institutum. Primus inuenit eos colores: teste ut ferūt Arato: Cleophantus corinthius. Hunc autem eodem nomine alium fuisse: quem tradit Cornelius nepos secutum in italia Demaratum Tarquinii Prisci romani regis patrem fugientem a corintho iniurias Cypseli tyranni ut mox docebimus. Iam enim absoluta erat pictura etiam in italia. Extant certe hodieq; antiquiores urbe picturæ ardeæ in ædibus sacris: quibus equidem nullas æque miror tam longo æuo durantes in orbitate tecti ueluti recentes. Similiter lanuuii ubi atlanta & Helena comminus pictæ sunt nudæ: ab eodem artifice: utraq; excellentissima forma: sed altera ut uirgo: ne ruinis quidem templi concussæ. Pontius legatus Caii principis eas tollere conatus est libidine accensus: si tectorii natura permisisset. Durauere & cæteræ antiquiores & ipsæ. Fatebiturq; quisquis eas diligenter estimauerit: nullam artium celerius consumatam: cum iliacis temporibus non fuisse eam appareat.

De pictoribus romanis: & quando primum dignitas picturæ: & qui uictorias suas pictura proposuerunt: & quādo externis picturis dignitas romæ. CA. IIII.

Apud romanos quoq; honos mature huic arti contigit. Siquidem cognomina ex ea pictorum traxerunt Fabii clarissime gentis: princepsq; eius cognominis ipse ædem. Salutis pinxit anno urbis conditæ. cccc. l. quæ pictura durauit ad nostram memoriam: æde Claudii pricipatu exusta. Proxime celebrata est in foro boario æde Herculis Pacuuii poetæ: pictura. Enni sorore genitus hic fuit: clarioremq; eam artem romæ fecit gloria scænæ. Postea non est spectata honestis manibus: nisi forte quis Turpilium equitem romanum e Venetia nostræ ætatis belle referat: hodieq; pulchris eius operibus Veronæ extantibus. Leua is manu pinxit: quod de nullo ante memoratur. Paruis gloriabatur: tabellis extinctus nuper in longa senecta. Aterius Labeo prætorius etiam pro consulatu prouinciæ narbonensis functus. Sed ea res in risu: & iam contumelia erat. Fuit & principum uirorum non omittendum de pictura celere consilium. Q. Pedius nepos. Q. Pedii consularis triumphalisq; Cæsare dictatore coheredis Augusto dati cum natura mutus esset: eum Messalla orator: ex cuius familia pueri auia erat picturam docendum censuit. Idq; etiam diuus Augustus comprobauit. Puer magni profectus in ea arte obiit. Dignatio autem præcipua romæ increuit (ut existimo) a. M. Valerio Maximo cōsule: cum Messalla princeps tabulam picturæ prœlii: quo carthaginenses & Hieronem ī sicilia deuicerat proposuit in latere curiæ hostiliæ: anno ab urbe condita quadringentesimononagesimo. Fecit hoc quidem &. L. Scipio. Tabulamq; uictoriæ suæ asiaticæ in capitolio posuit. Idq; ægre tulisse fratrem Africanum tradunt iratum haud immerito: quoniam filius eius in illo prœlio captus fuerat. Non dissimilem offensionē & Aemiliani subiit. L. Hostilius mācinus qprimus carthaginē irruperat situ eius expugnationēq; depictas

proponendo in foro:& ipſe aſſiſtẽs populo ſpectanti ſingula enarrando. Qua comitate proximis comitiis conſulatum adeptus eſt. Habuit ſcæna ludis Claudii Pulchri magnam ammirationẽ picturæ:cum ad tegularum ſimilitudinem corui decepti imagine aduolarent. Tabulis autem externis auctoritatem romæ fecit primus omnium. L. Mummius:cui cognomen Achaici uictoria dedit. Nam cum in præda uendenda rex diſtraxiſſet:& rex Attalus ſex milibus ſeſtertium emiſſet Ariſtidis tabulam Liberum patrem continentem:præcium miratus ſuſpicatus aliquid in ea uirtutis quod ipſe neſciret:reuocauit tabulam Attalo multum querente:& in cæreris delubro poſuit. Quam primum arbitror picturam externa romæ publicatam. Deinde uideo & in foro poſitas uulgo. Hinc. M. Craſſi oratoris ille lepos argẽtis:cui cum reus ſub ueteribus cum teſtis compellatus inſtaret dic ergo Craſſe qualem mereris? Talem inquit:oſtendens in tabula pictum inficetiſſime gallum exerentem linguam. In foro fuit & illa paſtori ſenis cum baculo:de qua teutonorum legatus interrogatus quanti eum æſtimaret:reſpondit ſibi donari nolle talem uiuum uerumq;. Sed præcipuam auctoritatem fecit publice tabulis Cæſar dictator Aiace & Medea ante Veneris genitricis ædem dicatis. Poſt eum. M. Agrippa uir ruſticitati q̃ deliciis propior. Extat certe eius oratio magnifica & maximo ciuiũ digna de tabulis oĩbus ſignisq; publicandis. Quod fieri ſatius fuiſſet:q̃ i uillarum exilia pelli. Verum eadem illa toruitas tabulas duas Aicis & Veneris mercata eſt a cizicenis. xiii. milia pondo. In thermarum quoq; calidiſſima parte marmoribus incluſerat paruas tabellas:paulo ante cum reſtringerentur ſublatas. Super omnes diuus Auguſtus in foro ſuo in celeberrima parte poſuit duas tabulas:quæ belli pictam faciẽ habent & triumphũ. Idem Caſtores ac uictoriam poſuit:& quas dicemus ſub artificum mẽtione in templo Cæſaris patris. Idẽ in curia quoq;:quam in comitio conſecrabat duas tabulas ipreſſit parieti. Nemean ſedentem ſupra leonem. Palmigerã ipſam aſtante cum baculo ſene. Cuius ſupra caput tabula bige dependet:quam Nicias ſcripſit ſe inuiſiſſe:tali.n. uſus eſt uerbo Alterius tabulæ admiratio eſt puberem filium ſeni patri ſimilem eſſe:ſalua ætatis differẽtia:ſuperuolante aquila dracone complexa:Philochares hoc ſuũ opus eſſe teſtatus eſt. Immenſa uel unã ſi quis tantum hanc tabulam æſtimet:potentia artis:cum propter Philocarem ignobiliſſimos alioquĩ Glauconem filiumq; eius Ariſtippum ſenatus populuſq; Ro. tot ſæculis ſpectet. Poſuit & Tyberius Cæſar minime comis imperator in templo ipſius Auguſti quas mox indicabimus.

Ratio pingendi de pigmentis. CA. V.

Actenus dictum ſit de dignitatis artis morientis. Quibus coloribus ſingulis primi pinxiſſent: h diximus cum de pigmentis traderemus in metallis. Qui monochromathea genera picturæ uocauerint:qui deinde & quæ & quibus temporibus inuenerint:dicemus in mentione artificum:quoniam indicare naturas colorum cauſa inſtituti operis prior eſt. Tandem ſe ars ipſa diſtinxit:& inuenit lumen atq; umbras differentia colorum alterna uice ſeſe excitante. Deinde adiectus eſt ſplẽdor: alius hic q̃ lumen quem quia inter hoc & umbra eſſet:appellauerunt tonon. Commiſſuras uero colorũ & tranſitus:armogen.

De coloribus natiuis & factitiis. CA. VI.

Vnt autem colores auſteri aut floridi. Vtrumq; natura aut mixtura euenit. Floridi ſunt quos f dominus fingenti præſtat:minium:armenium:cynabaris:chryſocolla:indicũ: purpuriſſum. Cæteri auſteri. Ex omnibus alii naſcuntur. Alii fiunt. Naſcuntur ſinopis:rubrica: parethoniũ: melinum:eretria:auripigmentum. Cæteri finguntur. Primumq; quos in metallis diximus. Præterea e uilioribus ochra:cæruſſa uſta:ſandaraca:ſandix:ſyricum:atramentum:Sinopis inuenta eſt primum in ponto inde nomen a ſinope urbe. Naſcitur & in ægypto:balearibus:africa: ſed optima in lemno & in cappadocia. Effoſſa & i ſpeluncis. Quæ ſaxis adhæſit:excellit. Clebis ſuus colos: extra maculoſus. Hacq; uſi ſunt ueteres ad ſplendorem. Species ſinopidis tres:rubra:& minus rubens:& inter has media. Præcium optimæ i libras. xiii. denariis. Vſus ad penicillum:aut ſi lignum colorare libeat. Eius quæ ex africa uenit: octoni aſſes: cicerculum appellant. Quæ magis cæteris rubet: utilior abacis. Idem præcium eius: quæ preſſior uocatur: & eſt maxime fuſca. Vſus eius ad baſes abacorum. In medicina uero blandus: emplaſtriſq; & malagmatis ſiue ſicca compoſitione eius ſiue liquida. Facilis contra ulcera in humore ſita:uelut oris ſedis. Aluũ ſiſtit infuſa. Fœminaũ profluuia pota denarii pondere. Eadem aduſta: ſiccat ſcabritias oculorum: uino maxime. Rubricæ genus in ea uoluere intelligi quidam ſecundæ auctoritatis. Palmam enim leminiæ dabãt:minio proximam. Hæc eſt antiquis multum celebrata cũ inſula in qua naſcitur. Nec niſi ſignata uenundabat:unde & ſphragidem appellauere. Hac minium ſublinunt:adulterant. In medicina præclara res habetur. Epiphoras enim oculorum mitigat & dolores circumlita. Egilopias manare prohibet. Sanguinem reiicientibus ex aceto datur bibenda. Bibitur & cõtra lyenum renumq; uitia & purgationes fœminarum. Item & contra uenena & ſerpentium ictus terreſtrium marinorumq;. Omnibus ideo antidotis familiaris. Ex reliquis rubricæ generibus:fabris utiliſſima ægyptia & africana:quoniam maxime ſorbentur. Picturis autem apta naſcitur:& in ferariis metallis. Ex ea fit ochra:exuſta in rubricam ollis nouis luto circumlitis. Quo magis arſit i caminis hoc melior. Omnis autem rubrica ſiccat. Ideoq; & emplaſtris conuenit:igni etiam ſacro. Sinopidis ponticæ ſelibra ſilis lucidi libris. x. & melini græcienſis duabus mixtis tritiſq; una per dies. xii. leucophorũ fit: hoc eſt glutinum auri cum inducitur ligno. Parethonion nomen loci habet ex ægypto:ſpumam maris eſſe dicunt ſolidam cum limo:& ideo conchæ minutæ inueniuntur in eo. Fit & in creta inſula atq; cyrenis. Adulteratur romæ creta cimolia decocta conſpiſſataq;. Præcium optimo in pondo ſex librarum e cãdidis coloribus pinguiſſimũ: & tectoriis tenaciſſimũ:propter leuorem, Melinum cãdidum & ipſum eſt.

Optimum in melo insula. In samo quoq; nascitur. Sed eo non utuntur pictores ꝓpter nimiã pinguedinẽ. Accubantes effodiunt ibi inter saxa uenas scrutantes. In medicina eundẽ usum habet quẽ eretria creta. Præterea linguam tactu siccat. Pilos detrahit & mitigat. Præcium in libra sestertiis singulis. Est & colos tertius & candidis cæruleæ: cuius rationem in plumbi metallis diximus. Fuit & terra perse in Theodoti fundo inuenta smyrnæ: qua ueteres ad nauium picturas utebantur. Nũc omnis ex plũbo & aceto fit: ut diximus. Vsta casu reperta in incẽdio pyræ cæruleæ in orcis cremata. Hac prius usus est Nicias supradictus. Optima nũc asiatica habetur: quæ & purpurea appellatur. Præcium eius in libras æris. v. Fit & romæ cremato sile marmoroso & restincto aceto. Sine usta non fiunt umbræ. Eretria terræ suæ habet nomẽ. Hac Nicomachus & parrhasius usi Refrigerat emollitq;. Explet uulnera si coquatur. Ad sicanda præcipue utilis: & capitis doloribus: & ad deprehendenda pura. Subesse enim ea intelligitur: si ex aqua illita non arescat. Sandaracam & ochram Iuba tradit ī īsula rubri maris topazo nasci. Sed inde nõ peruehuntur ad nos. Sandaraca quo modo fieret: diximus. Fit adulterina & cærulea ī fornace cocta. Colos esse debet flãmeus. Præcium ī libras asses quini. Hæc si torreatur: æqua parte rubrica ammixta sandycem facit. Quanq; animaduerto Virgilium existimasse hærbã id esse: illo uersu.

Sponte sua sandix pascentes uestiet agnos.

Præcium in libras dimidium eius quod sandaracæ. Nec sunt alii colores maioris ponderis. Inter factitios est & syricum: quo minium sublini diximus. Fit autem sinopide & sandyce mixtis. Atramẽtũ quoq; inter factitios erit: q̃q̃ est & terra geminæ originis. Aut salsuginis modo emanat: aut terra ipa sulphurei coloris ad hoc probatur. Inuenti sunt pictores qui e sepulchris carbones infectos effoderent. Sed importuna hæc omnia ac nouitia. Fit enim & fuligine pluribus modis: resina uel pice exustis. Propter quod officinas etiam ædificauere: fumum eum nõ emittentes. Laudatissimum eodẽ modo fit e tædis. Adulteratur fornacium balnearumq; fuligine: quo ad uolumina scribenda utuntur. Sunt & qui uini fecem siccatam excoquant: affirmantq; si ex bono uino fex fuerit: indici speciem id atramentũ præbere Polygnotus & Mycon celeberrimi pictura achenis e uinaceis fecere: tryginon appellant. Apelles comentus ẽ ex ebore combusto facere: quod elephantium uocant. Apportat & indicũ ex india: inexploratæ adhuc inuentionis mihi. Fit etiam apud ifectores ex flore nigro: qui adhæresci ærei scortinis. Fit & e tædis ligno combusto tritisq; ī mortario carbonibus. Mira in hoc sepiarum natura: sed ex iis non fit. Omne ãt atramẽtum sole perficitur. Librarium & tectorium glutino ammixto. Quod autem aceto liquefactum est: ægre eluitur. E reliquis coloribus quos a dominis dari diximus propter magnitudinem præcii ante omnes & purpurissum e creta argentaria cum purpuris pariter tinguitur: bibitque eum colorem celerius lanis. Præcipuum est primum: feruenti aheno rudibus medicamentis inebriatum. Proximũ egesto eo addita creta in ius idem. Et quotiens id factum est: leuatur bonitas pro numero dilutiore sanie. Quare puteolanum potius laudat q̃ tyrium aut getulicum uel laconicum: unde preciosissimæ purpuræ: Causa est q; hysgino maxime inficitur: rubiãq; cogitur sorbere. Vilissimũ a canusio. Præcium huic a singulis denariis in libras ad. xxx. Pingentes sandyce sublita mox ouo inducentes purpurissum fulgorem minii faciunt. Si purpuram facere malunt: cæruleum sublinunt: mox purpurissum ex ouo inducunt. Ab hoc maxima auctoritas indico. Ex india uenit arundinum spumæ adhæresce̅te limo cum teritur nigrum. Ad in diluendo mixturam purpuræ cæruleiq; mirabilẽ reddit. Alterum genus eius est in purpurariis officinis innatãs cortinis & est purpuræ spuma. Qui adulterãt uero indicum tingũt stercora colũbina aut cretam selinusiam uel anulariam uitro inficiũt: ꝓbatur carbone. Reddit enim quod sincerum est flammam excellentis purpuræ: & dum fumat odorem maris olet. Ob id quidam e scopulis id colligi putant. Præcium indico denarii. xx. in libras. In medicina īdicum tumores & impetus sedat Siccat oris ulcera. Armenia mittit quod eius nomine appellatur. Lapis est hic quoq; crysocollæ modo ī fectus. Optimumq; est quod maxime uiride est: cõmunicato colore cũ cæruleo. Solebant libræ eius tricenis nummis taxari. Inuenta per hispanias harena est simílem curã recipiens. Itaq; ad denarios senos ui litans redit. Distat a cæruleo candore modico: qui teneriorem hũc efficit colorẽ. Vsum ī medicina ad pos tantũ alendos habet: maximeq; in palpebris. Sũt etiãnum nouitii duo colores e uilissimis uiride qd̃ appianum uocatur: & quod chrysocollam luteam mentitur. Ceu pax multa sint mendacia eius. Fit ex creta uiridi æstimatũ sestertiis in libras. Anulare qd̃ uocant candidũ est: quo muliebres picturæ illuminant. Fit & ipsum ex creta ammixtis uitreis gemmis ex uulgi anulis: unde & anulare dictum.

Qui colores udo non inducantur: & quibus coloribus antiqui pinxerunt: & quãdo primum gladiatorum pugnæ propositæ sunt. CA. VII.

Xomnibus coloribus cretulam amare: udoq; illini recusant purpurissum īdicum cæruleum melinum auripigmentum appianum. Cærussa cæræ tingũtur iisdem coloribus ad eas picturas quæ inuruntur alieno parietibus genere: sed classibus familiari. Iam uero & onerariis nauibus: quoniam & pericula expingimus: ne quis miretur & rogos pingi. Iuuatq; pugnaturos ad mortem aut certe cædem spetiose uehi. Qua contemplatiõe tot colorum tanta uarietate subit antiquitatem mirari. Quattuor coloribus solis immortalia opera illa fecere: ex albis melino: ex silaceis attico: ex rubris sinopide pontica: ex nigris atramento. Apelles Echion Melanthius Nicomacus clarissimi pictores: cum tabulæ eorum singulæ oppidorum uenirent opibus. Nunc & purpuris in parietes migrãtibus & india conferente fluminum suorum limum & draconum: & elephantorum saniem nulla nobilis pictura est. Omnia ergo meliora tũc fuere: cum minor copia. Ita est quoniã (ut supra diximus) rex non animi ꝑciis

excubatur. Et noſtræ ætatis inſaniã ex pictura non omittam. Nero princeps iuſſerat coloſſeum epingi c.xx. pedum in linteo incognitum ad hoc tempus. Ea pictura cum peracta eſſet in lamianis hortis: accenſa fulmine cum optima hortorum parte conflagrauit. Libertus eius cum daturus eſſet Antii munus gladiatorium publicas porticus occupauit pictura ut conſtat: gladiatorum miniſtrorumq; omniũ ueris imaginibus redditis. Hic multis iam ſeculis ſummus animus in pictura. Pingi autem gladiatoria munerat: atq; in publico exponi cœpta a. C. Terentio Lucano. Iſq; auo ſuo a quo adoptatus fuerat. xxx. paria in foro triduum dedit. Tabulãq; pictam in nemore Dianæ poſuit.

De ætate picturæ operum & artificum indicatura nobilitates. ccc. v. CA. VIII.

Vnc celebres in ea arte q̃ maxima breuitate percurram: neq; enim inſtituti operis eſt talis exe-
n cutio. Itaque & quoſdam uelut in tráſcurſu & in aliorum mentione obiter nominaſſe ſatis erit: exceptis operum claritatibus: quæ & ipſa conueniet attingi: ſiue extant: ſiue itercidere. Nõ conſtat ſibi in hac parte græcorum diligentia q̃ multas poſt olympiadas celebrando pictores q̃ ſtatuarios auctores. Primumque olympiade nonageſima: cum & Phidiam ipſum initio pictorem fuiſſe tradatur: clipeumq; athenis ab eo pictum Præterea in confeſſo ſit octogeſimatertia fuiſſe. Paneum fratrẽ eius: qui clipeum intus pinxit ægide Mineruæ: quã fecerat Colotes Phidiæ diſcipulus: & in faciendo Ioue olympio adiutor. Quid? q; in confeſſo perinde eſt Bularchi pictoris tabula: in qua erat magnetum prœlium: a Candaule rege lydiæ heraclidarũ nouiſſimo: qui & Myrſilus uocitatus eſt: repenſam auro? Tanta iam dignatio picturæ erat. Id circa ætatem Romuli acciderit neceſſe eſt: duo. n. deuiceſima olympiade interiit. Candaules: aut ut quidam tradunt eodem anno: quo Romulus niſi fallor: manifeſta iam tum claritate artis adeo abſolutiore. Quod ſi præcipit: neceſſe eſt ſimul appareat multo uetuſtiora principia eſſe: eoſq; qui monochromata pinxerunt: quorum ætas non tradit. Aliquãdo ergo ante fuiſſe Hygiemonem Monochromadam: qui primus in pictura marem fœminamq; diſcreuerit. Eumarũ athenieſem figuras omnes imitari auſum. Quiq; inuẽta eius excoluerit Cimonẽ Cleoneũ. Hic Catagrapha inuenit: hoc eſt obliquas imagines & uarie formare uultus reſpicientes ſuſpicientesue: & deſpicientes: Articulis et mẽbra diſtinxit. Venas protulit: præterq; in ueſte rugas: & ſinus inuenit. Panæum quidem frater Phidiæ et prœlium athenienſium aduerſus perſas apud marathonem factum pinxit. Adeo iã colorum uſus increbruerat: adeo ars perfecta erat: ut in eo prœlio iconicos duces pinxiſſe tradatur atheniẽſium Milciadem: Callimachum Cynegyrum Barbarorum Darium Thyſſaphernem.

Primum picturæ certamen: & qui primi penicilio pinxerunt. CA. IX.

Vinimmo certamen picturæ etiam florente eo inſtitutum eſt corinthi ac delphis. Primuſque
q omnium certauit cum Timagora chalcidenſe: ſupatuſq; eſt ab eo Pythis: quod & ipſius Timagoræ certamine uetuſto apparet: chronicorum errore nõ dubio. Alii quoq; poſt hos clari fuere nonageſima olympiade: ſicut Polignotus Thaſius: qui primus mulieres lucida ueſte pinxit: capita earum mitis uerſicoloribus operuit plurimũq; picturæ primus contulit: Siquidem inſtituit os adaperire dentes oſtendere: uultũ ab antiquo rigore uariare. Huius eſt tabula in porticu Põpeii: quæ ante curiam eius fuerat. In qua dubitatur aſcendentem cum clypeo pinxerit: an deſcẽdentem. Hic delphis ædem pinxit. Hic & athenis porticum quæ poetile uocat gratuito: cum partẽ eius Mycon mercede pingeret. Vnde maior huic auctoritas. Siquidem amphictyones: quod eſt publicũ græciæ concilium: hoſpitia ei gratuita decreuere. Fuit alius Mycon: qui minoris cognomine diſtinguitur: cuius filia Timarete & ipſa pinxit. Nonageſima autem olympiade fuere Aglaophon Cephiſodorus Phrylus Euenor pater Parrhaſii & præceptor. Maximi pictoris: de quo ſuis annis dicemus. Omnes hi iam illuſtres non tamẽ in quibus hærere expoſitio debeat feſtinans ad lumina artis: in quibus primus refulſit. Apollodorus athenienſis nonaceſimatertia olympiade. Hic primus ſepties exprimere inſtituit: primuſq; gloriam penicillo iure contulit. Eius eſt ſacerdos adorans: & Aiax fulmine incenſus qui pergami ſpectatur hodie. Neq; ante eũ tabula ullius oſtenditur: quæ teneat oculos. Ab hoc artis fores apertas Zeuſis heracleotes intrauit olympiadis nonaceſimæ quintæ anno quarto: audentẽq; iam aliquid penicillũ (de hoc enim adhuc loqmur) ad magnam gloriam perduxit. A quibuſdã falſo in octoceſimanona olympiade poſitus: cum fuiſſe neceſſe eſt Demophilum hymereum: & Neſeam thaſium. Quoniam utrius eorum diſcipulus fuerit: ambigitur. In eum Apollodorus ſupradictus uerſus fecit: Artem ipſis ablatã Zeuſin ferre ſecũ. Opes quoq; tantas acquiſiuit: ut in oſtentatione earũ olympiæ aureis litteris i palliorum teſſeris intextum nomen ſuum oſtentaret. Poſtea donare opera ſua inſtituit: q; ea nullo ſatis digno p̃cio poſſe diceret: ſicuti Alcmenam agrigentinis: pana Archelao. Fecit & penolopem: in qua amores pinxiſſe uidetur: & Athletã. Adeo q; ſibi in illo placuit: ut uerſum ſubſcriberet celebrem ex eo inuiſum; aliquẽ facilius q̃ imitatum;. Magnificus eſt lupiper eius in throno aſtantibus diis. Et Hercules infans dracones ſtrangulans Alcmena matre coram pauente: & amphitryone. Deprehẽditur tamẽ Zeuſis grandior in capitibus articuliſq; : alioquin tantus diligentia: ut agrigentinis facturus tabulam: quam in templo Iunonis liciniæ publice dicarent inſpexerit uirgines eo; nudas: & quicq; elegerit: ut qđ i quaq; laudatiſſimũ eẽt: pictura redderet. pinxit & monochromata ex albo: æq̃les eius & æmuli fuere Timãthes: androcydes: Eupõpus parrhaſius.

De auibus per picturam deceptis: & quid difficillimum in pictura. CA. X.

Eſcendiſſe hic cũ Zeuſide in certamen tradit. Et cũ ille detuliſſet uuas pictas tanto ſucceſſu ut
d in ſcenam aues aduolarent: ipſe detuliſſe linteum pictum tradit: ita ueritate repreſentata: ut Zeuſis alitũ iudicio tumeas flagitaret tandem remoto linteo oſtẽdi picturam: atq; intellecto

errore concederet palmam ingenuo pudore:quoniã ipſe aues fefelliſſet:parrhaſius aũt ſe artificẽ. Fertur & poſtea Zeuſis pinxiſſe puerũ uuas ferentem:ad quas cum aduolarent aues:eadem ingenuitate proceſſit iratus:operi:& dixit:uuas melius pinxi q̃ puerum. Nã & ſi hoc conſumaſſem:aues timere debuerant. Fecit & figlina opera:quæ ſola in ambracia relicta ſunt:cũ inde muſas Fuluius nobilior romam trãſferret. Zeuſidis manu romæ Helena eſt in Philippi porticibus. Et in cõcordiæ delubro Marſyas religatus. Parrhaſius epheſi natus:& ipſe multa conſtituit. Primus ſymmetriam picturæ dedit. Primus argutias uultus:elegantiã capilli:uenuſtatem oris confeſſione artificũ in lineis extremis palmã adeptus. Hæc eſt i pictura ſumma ſubtilitas. Corpora.n. pingere & media rerum:eſt quidem magni operis:ſed i quo multi gloriam tulerint. Extrema corporũ facere:& deſinentis picturæ modũ includere:rarum in ſucceſſu artis inuenitur. Ambire.n. debet ſe extremitas ipſa:& ſic deſinere:ut promittat alia poſſe:oſtendatq; etiam quæ occultat. Hanc ei gloriam conceſſere Antigonus & Xenocrates:qui de picturis ſcripſere prædicantes quoq; non ſolũ cõfitentes. Alia multa Graphidis ueſtigia extant in tabulis ac mẽbranis:ex quibus proficere dicuntur artifices. Minor tamẽ uideꝫ ſibi cõperatus in mediis corporibus exprimendis. Pinxit & dæmonem atheniẽſium argumento quoq; ingenioſo. Volebat nãq; uarium:iracũdũ:iniuſtũ:incõſtantẽ. Eundem uero exorabilem:clementẽ: miſericordẽ:excelſum:glorioſum:humilem:ferocẽ:fugacẽq;: & oĩa pariter oſtendere. Idem pinxit & Theſea qui romæ in capitolio fuit. Et Nauarchũ thoracatũ. Et i una tabula quæ eſt rhodii:Meleagrum:Herculẽ:Perſea. Hæc ibi ter fulmine ambuſta: neq; oblitterata hoc ipſo miraculum auget. Pinxit & Archigallum:quã picturã amauit Tiberius princeps:atq; ut auctor eſt Detius eculeo. lx. ſeſtertiis æſtimatam cubiculo ſuo incluſit. Pinxit & Creſſam nutricem:infantẽq; in manibus eius. Et Philiſcum & Libeꝝ patrem aſtãte uirtute: & pueros duos: in quibus ſpectatur ſecuritas & ſimplicitas ætatis. Item ſacerdotem aſtante puero cũ acerra & corona. Sũt & duæ picturæ eius nobiliſſimæ hoplitides. Alter in certamine ita decurrens:ut ſudare uideatur. Alter arma deponẽs ut anhælare ſentiatur. Laudatur & Aeneas Caſtorq; ac pollux in eadẽ tabula. Item Thelephus Achilles: Agamẽnon: Vlyxes fœcundus artifex. Sed quo nemo inſolentius & arrogantius ſit uſus gloria artis. Nam & cognomina uſurpauit abrodietũ ſe appellando:aliiſq; uerbis principem artis & eã ab ſe conſumatã. Sup oĩa Apollinis ſe radice ortum:& Herculẽ quem lyndi fecerat talem a ſe pictum:qualem ſæpe in quiete uidiſſet. Ergo magnis ſuffragiis ſuperatus a Timanthe eſt ſami in Aiace:armoꝝ quoq; iudicio Herois nomine id ſe moleſte ferre dicebat:q; iteꝝ ab indigno uictus eſſet. Pinxit & in minoribus tabellis libidines eo genere & petulantibus iocis ſe reficiẽs. Nam Timanthi uel plurimũ affuit ingenii. Eius.n. eſt Iphigenia oratoꝝ laudibus celebrata. Qua ſtãte ad aras peritura cum mœſtos pinxiſſet oẽs:præcipue patrũ: cũ triſtitiæ omnem imaginem conſumpſiſſet patris ipſius uultum uelauit:quem digne nõ poterat oſtẽdere. Sunt & alia ingenia eius exemplaria ueluti Cyclops dormiẽs in paruula tabula. Cuius & ſic magni tudiné exprimere cupiens pinxit iuxta ſatyros thyrſo pollicẽ eius metientes:atq; in omnibus eius operibus intelligitur plus ſemper q̃ pingitur. Et cum ars ſumma ſit:ingenium tamen ultra artẽ eſt. Pinxit & heroa abſolutiſſimi operis:arte ipſa complexus uires pingendi:quod opus nunc romæ in templo Pacis eſt. Euxinidas hac ætate docuit Ariſtidem præclarum artificem. Eupompus Pamphilum apellis præceptorem. Eſt Eupompi uictor certamine gymnico palmam tenens. Ipſius auctoritas tanta fuerit:ut diuiſerit picturam in genera tria:quæ ante eum duo fuere helladicum & aſiaticum. Aſiaticum appellabãt propter hunc qui erat ſcyconius. Dimiſſo helladico tria facta ſunt:Ionium:ſycionium:atticum. Pãphili pictura eſt cognatio & prælium ad philuntem & uictoria athenienſium. Item Vlyxes in rate. Ipſe macedo natione:ſed primus in pictura omnibus litteris eruditus:precipuæ arithmetice & geometrice:ſine q̃bus negabat artẽ perfici poſſe. Docuit neminem minoris talento annis decem:quam mercedem & apelles & Melantius ei dedere. Et huius auctoritate effectum eſt ſicyone primum:deinde & in tota græcia:ut pueri ingenui ante omnia graphicẽ:hoc eſt picturam in buxo docerentur:reciperetur q; ars ea in primum gradum liberalium. Semper quidem honos ei fuit:ut ingenii eam exercerent:mox ut honeſti perpetuo interdicto:ne ſeruitia docerentur. Ideo neq; in hac neq; in toreutice ullius qui ſeruierit opera celebrantur. Clari etiam centeſimaſeptima olympiade extitere. Echion & Therimachus. Echionis ſunt nobiles picturæ Liber pater:item tragœdia & comedia. Semiramis ex ancilla adipiſcens regnum: anus lampadas præferens:& noua nupta uerecundia notabilis. Verum & omnes prius genitos futuroſq; poſtea ſuperauit appelles couſq; olympiade centeſima. xii. in pictura prouectus:ut plura ſolus prope q̃ cæteri omnes contulerit:uoluminibus editis quæ doctrinam eam continent. Præcipua eius in arte uenuſtas fuit:cum eadem ætate maximi pictores eſſent:quorum opera cum ammiraretur:collaudatis omnibus:deeſſe iis unam illam uenerem dicebat:quam græci charita uocant. Cætera omnia cõtigiſſe. Sed hac ſoli ſibi neminem parem. Et aliam gloriam uſurpauit:cum Prothogenis opus immenſi laboris ac curæ ſupra modum anxie miraretur. Dixit enim omnia ſibi cum illo paria eſſe:aut illi meliora:ſed uno ſe præſtare:q; manum ille de tabula neſciret tollere:memorabili præcepto:nocere ſæpe nimiam diligẽtiam. Fuit autem nõ minoris ſimplicitatis q̃ artis. Nam cedebat Amphioni de diſpoſitione:& Aſclepiodoro de menſuris:hoc ẽ quanto quid a quo diſtare deberet. Scitum eſt inter Prothogenem & eum qđ accidit. Ille rhodi uiuebat. Quo cum Apelles annauigaſſet:auidus cognoſcendi opera eius fama tãtum ſibi cogniti:cõtinuo officinam petit. Aberat ipſe:ſed tabulam magnæ amplitudinis in machinã aptatã picturæ anus una cuſtodiebat. Hæc Prothogenẽ fortis eſſe reſpõdit:interrogauitq; a quo quæſitũ dicere t. Ab hoc inquit Appelles arreptoq; peniculo lineã ex colore duxit ſũmæ tenuitatis p tabulã. Reuerſo

prothogeni quæ gesta erant anus indicauit. Ferunt artificem protinus contẽplatum subtilitatem dixisse. Apellem uenisse. Non enim cadere in alium tam absolutum opus. Ipsum tunc alio colore tenuiorẽ lineam in ipsa illa duxisse: præcepisseq; abeuntem si redisset illum: ostẽderet: adiiceretq; hũc esse quẽ quæreret: atq; ita euenit. Reuertitur enim Apelles: sed uinci erubescens: tertio colore lineas secuit: nullum relinquens amplius subtilitati locũ: at Prothogenes uictum se cõfessus in portũ deuolauit: hospitẽ quærens. Placuit sic eã tabulã posteris tradi: oĩum qdem: sed artificũ pcipue miraculo. Consumptam eã constat priore incẽdio domus Cæsaris in palatio. Auide ante a nobis spectatam spatiosiore amplitudine: nihil aliud cõtinẽtem q̃ lineas uisum effugientes. Inter ægregia multorum opera inani similem & eoipso allicientem omniq; opere nobiliorẽ: appelli fuit alioquin perpetua consuetudo nunq̃ tam occupatam diem agendi: ut non lineam ducẽdo exerceret artẽ: quod ab eo in prouerbiũ uenit. Idem perfecta opera proponebat in pergula transeũtibus: atq; post ipsam tabulam latens: uitia quæ notarentur auscultabat: uulgum diligentiorem iudicem q̃ se præferens. Feruntq; a sutore reprehensum q; in crepidis una intus pauciores fecisset ansas. Eodem postero die superbæ emendationem pristinæ ammonitionis cauillante circa crus indignatũ prospexisse: denuntiantem ne supra crepidam sutor iudicaret: quod & ipsum in prouerbiũ uenit. Fuit enĩ & comitas illi propter quam & gratior Alexandro magno erat: frequenter in officinam uentitanti. Vnde ut iam diximus: ab alio pingi se uetuit inueterato edicto. Sed & in officina ĩperite multa disserenti silẽtium comiter suadebat: rideri eum dicens a pueris qui colores tererent. Tãtũ auctoritatis & iuris erat ei in regẽ alioquin iracundũ. Quãq̃ Alexander & honorẽ clarissimo pbuit exẽplo. Nãq; cum dilectæ sibi ex pallaciis suis præcipue nomine Campaspen nudam pingi ob ammiratiõnem formæ ab Apelle iussisset: eumq; cum pari captum amore sensisset: dono dedit eam. Magnus animo maior ĩperio sui: nec minor hoc facto q̃ uictoria aliqua. Quippe se uicit: nec thorum tãtũ suum: sed etiã affectum donauit artifici: ne dilectæ quidem respectu motus ut quæ modo regis fuisset modo pictoris esset. Sunt qui Venerem anaclypomenen illo pictam exemplari putant: apelles & in æmulis benignus Prothogeni dignationem primus rhodi constituit. Sordebat ille suis: ut plerũq; domestica. Percõtantiq; quanti licitaretur opera effecta: paruum nescio quid dixerat. at ille quinquagenis talentis popo scit: famãq; dispersit se emere: ut pro suis uenderet. Ea res concitauit rhodios ad intelligendũ artificem nec nisi augentibus precium cessit. Imaginũ ille similitudines adeo indiscrete pinxit: ut incredibile dictu appion grammaticus scriptum reliquerit: quẽdam ex facie hominum ad diuinantẽ: quos Metoposcopos uocant ex iis dixisse aut futuræ mortis annos aut præteritæ. Non fuerat ei gratia in comitatu alexãdri cũ Ptolomæo: quo regnante alexandriã ui tempestatis expulsus subornato fraude æmulorum Plano regio inuitatus ad regis cœnam uenit. Indignantiq; Ptolomæo: & uocatores suos ostendenti ut diceret a quo eoꝝ inuitatus esset: arepto carbone extincto e foculo: imaginẽ in pariete deliniauit: agnoscente uultum Plani Rege ex inchoato protinus. pinxit & antigoni regis imaginem altero lumĩe orbã primus excogitata ratione uitia condendi: obliquam nãq; fecit: ut quod corpori deerat picturæ potius deesse uideretur. Laniumq; ea in parte a facie ostendit: quam totam poterat ostendere. Sunt inter opera eius expirantium imagines. Quæ aũt nobilissima sint: non est facile dictu. Venerem exeuntẽ e mari diuus Augustus dicauit i delubro patris Cæsaris: quæ anadyomenæ uocatur: uersibus græcis tali opere dũ laudatur uictæ: sed illustratæ. Huius enim iferiorẽ partẽ corruptam q reficeret: nõ poterat inueniri. Verũ ipa iniuria cessit suo Dorothei manu: Apelles inchoauerat aliam Venerem coiis: superaturus etiã suã illam priorem. Inuidit mors peracta parte: nec qui succederet operi ad præscripta liniamenta inuentus est. pinxit & Alexandrum magnũ fulmen tẽnentẽ in tẽplo ephesiæ Dianæ. xx. talentis auri. Digyti eminere uidentur: & fulmẽ extra tabulã esse. Sed legẽtes meminerint: omnia ea cõstare quattuor coloribus. Immanæ tabulæ precium accepit aureos mensura non numero. Pinxit & Megabizi sacerdotis Dianæ ephesiæ põpam. Cliducum equo ad bellum festinantem: & ei galeam poscenti armigerum porrigẽtem. Alexandrũ & Philippum quotiẽs pinxerit enumerare supuacuum est. Mirant eius abronem samii. Et Menandrum regem cariæ rhodii. Item anceũ. Alexandriæ Gorgosthenem tenentẽ Tragœdũ. Romæ Castorem & Pollucem cũ uictoria & Alexãdro magno. Item belli imaginẽ restrictis a tergo manibus Alexandro in curru triũphante. Quas utraq; tabulas diuus Augustus in fori sui partibus celeberrimis dicauerat simplicitate moderata. Diuus Claudius pluribus existimauit. In utriq; excisa facie Alexandri diui Augusti imaginem subdere. Eiusdem arbitrantur manu esse & in antoniæ templo Herculẽ auersum: ut quod est difficillimũ faciẽ eius ostendat uerius pictura quã promittat. Pinxit & Heroa nudum: ad quam picturã natura eũ prouocauit. Est & equus eius sine fine pictus in certamine quod iudicium ad mutas quadrupedes prouocauit ab hominibus. Nãq; ambitu æmulos prævalere sentiens singuloꝝ picturas inductis equis ostendit: apellis tantum equo adhinniuere: idq; postea semp illius experimentũ artis ostentatur. Fecit & Neoptolemum ex equo aduersus persas: archelaum cum uxore & filia: antigonum thoracatum cũ equo incedentem. Peritiores artis præferunt oĩbus eius operibus eundem regem sedentem in equo. Dianam sacrificãtium uirginum choro mixtam: quibus uicisse Homeri uersus uidetur idipsum scribentis. Pinxit & quæ pingi non possunt tonitrua: fulgetra: fulguraq;: bronten: astrapen: ceraunobolon appellant. Inuẽta eius & cæteris eius profuere in arte. Vnum imitari nemo potuit: quod absoluta opera atramento illinebat ita tenui: ut idipsum repercussu claritates oculoꝝ excitaret: custodiretq; a puluere & sordibus ad manũ intuẽti demũ appareret. Sed & tũ rõne magna: ne colorem claritas oculoꝝ aciem offenderet ueluti p lapidẽ specularem intuẽtibus e lõginquo. Et eadẽ res nimis floribus

coloribus austeritatem occulte daret:æqualis eius fuit Aristides Thebanus. Is omniū primus animum pinxit & sensus omnes expressit:quos uocant græci ethe.Item perturbatiōes:durior paulo in coloribus. Huius pictura:oppido capto ad matris morientis ex uulnere mammam adrepens infans. Intelligiturq; sentire mater:& timere ne e mortuo lacte sanguinem infans lambat.Quam tabulā Alexander magnus transtulerat pellam in patriam suam.Idem pinxerat prœlium cum persis centum hoies ea tabula complexus pactusq; in singulos mnas denas a tyranno e latensium Mnasone.Pinxit & currentes quadrigas. Et supplicantem pene cum uoce.Et uenatores cum captura.Et Leontionem pictorem.Et anapauomenon proprer fratris amorem morientem.Item Liberum patrem & ariadnē spectatos romæ in æde. Cæteris Tragœdum & puerum apollinis.Cuius tabulæ gratia interiit pictoris insscitia : cui tergendam eam mandauerat.M.Iunius prætor sub die ludoq; appollinarium.Specta est & in æde Fidei in capitolio imago senis cum lyra puerum docentis.Pinxit & ægrum sine fine laudatum.Qua in arte tantum ualuit: ut Attalus rex unam tabulam eius centum talentis emisse tradatur.Simul ut dictum ē & Prothogenes floruit patria ei cannus gentis rhodiis subiectæ.Sūma eius paupertas initio artisq; summa intentio:& ideo minor fertilitas. Quis eum edocuerit:non putant constare.Quidā & naues pinxisse usq; ad annū quinquagesimum.Argumentū esse:q; cum athenis celeberrimo loco Mineruæ delubro Popyleon pingeret ubi fecit nobilem Paralum & Hāmoniadā:quam quidā nausicam uocant:adiecerit paruulas naues longas in iis:quæ pictores parerga appellant:ut appareret a qbus initiis ad arcem ostentatiōis opera sua peruenissent.Palmam habēt tabularum eius lalysus:qui est usq; hodie romæ dicatus in tēplo Pacis: quem cum pingeret:traditur madidis lupinis uixisse:quoniā simul famē sustinerent & sitim : ne sensus nimia dulcedine obstrueret.Huic picturæ quater colorem induxit contra subsidia iniuriæ & uetustatis:ut decedente superiore inferiore succederet.Est in ea canis mire factus:ut quē pariter casus & ars pinxerit: Nō iudicabat se exprimere in eo spumā anhelātis cum re siqua omni parte quod difficillimum erat: sibi ipe satisfeciſſet.Displicebat autem ars ipsa:nec minui poterat:& uidebatur nimia ac longius a ueritate discedere:spumaq; illa pingi non nasci ex ore anxio animi cruciatu cū in pictura ueq; esse non uerisimile uellet:absterserat sæpius:mutaueratq; penicillū:nullo modo sibi approbans.Postremo iratus arti quod intelligeret:spongiā impegit inuiso loco tabulæ:ex illaq; reposuit ablatos colores:qualiter cura optauerat: fecitq; in pictura fortuna naturā.Hoc exemplo similis & Nealtē succesſus in spuma equi similiter spongia impacta secutus dicit cū pingeret popizonta retinente pane.Cū ita prothogenes mō strauit & fortuna.Propter hūc lalysum ne cremaret tabulas Demetrius rex:cū ab ea parte sola posset rhodū cape:nō incendit:parcentēq; picturæ fugit occasio uictoriæ.Erat tūc pthogenes in suburbano hortulo suo:hoc est Demetrii castris.Neq; iterpellatus prœliis inchoata opera itermisit oīno:sed accitus a rege iterrogatusq; q̄ fiducia extra muros argeret:respōdit:scire se illi cū rhodiis bellū esse nō cū artibus . Disposuit ergo rex in tutelā eius stationes gaudens:q; posset manus seruare qbus iā pepcerat:& ne sæpius auocaret:ultro ad eū uenit hostis.Relictisq; uictoriæ suæ uotis inter arma & muroq; ictus spectauit artificē. Sequiturq; tabulā eius tēporis hæc fama:q; eā Prothogenes sub gladio pinxerit.Satyrus hic est:quē Anapauomenon uocāt:ne qd desit tēporis eius securitati tibias tenens.Fecit & Cydippen Triptolemū : Cylisicum tragœdiarū scriptorē mediantē & Athletā:& Antigonū regem:& imaginē matris Aristotelis philosophi : qui ei etiā suadebat:ut Alexādri magni opera pingeret:pp æternitatem req;.Impetus animi & libido in hæc quædam artis eū potius tulere:Nouissime pinxit Alexādrum ac pana.Fecit & signa ex ære : ut diximus. Eadē ætate Asclepiodorus fuit:quē in symmetria mirabatur Apelles.Hui Mnason tyrānus pro.xii.diis dedit in singulos mnas tricenas.Idēq; Theomnesto in singulos heroas mnas centenas . His annumerari debet.Nichomachus Aristodemi filius:ac discipulus.Pinxit hic raptum Proserpinæ.Quæ tabula fuit in capitolio in Mineruæ delubro supra ædiculā iuuētutis.Et in eodē capitolio alia quā Plancus imperator posuerat uictoria quadrigā in sublime rapiēs.Hic primus Vlyxi addidit pileum.Pinxit & Apollinem & Dianā:Deūq; matrē in leone sedentē.Et itē nobiles uaccas arreptātibus satyris.Scyllamq; quæ nunc est romæ in tēplo pacis.Nec fuit alius in ea arte uelocior.Tradunt nāq; conductū eum ab aristrato sicyonio rum tyranno ad pingendū:quod is faciebat Telesti poetæ monumentū:præfinito die intra quē pagerētur:nec multo ante uenisse:accenso in pœnam tyrāno:pauciscq; diebus absoluisse celeritate & arte mira. Discipulos habuit aristidē fratrē & aristoclē filiū & Philoxenom eretriū.Cuius tabula nullis postferēda Cassandro regi picta:continuit Alexandri prœliū cū Dario.Itē pinxit & lasciuiam:in qua tres Sileni comesant.Hic celeritatē p̄ceptoris secutus:breuiores etiānum q̄sdam picturæ uias & cōpendiarias iuenit: annumerat his & Nicophanes elegans & concinus:ita ut uetusta opera pingeret pp æternitatē rerū impetuosi animi:& cui pauci cōparētur.Coturnus ei & grauitas artis.Multū a Zeuside & apelle abest apelis discipulus Perseus:ad quē de hac arte scripsit:qui huius fuit ætatis.Aristidis thebani discipuli fuerunt & filii Niceros & Aristippus:cuius ē Satyrus cum Scypho coronatus.Discipuli eius fuerūt antorides & Euphranor:de quibus mox dicemus.Nāq; subtexi par est:minoris picturæ celebres i penicillo e quibus fuit Pyreicus:arte paucis postferendus.Proposito nescio an destruxerit se:quoniā humilia quidem secutus humilitatis tamē summā adeptus est gloriam.Tonstrinas sutrinasq; pinxit & asellos & obsonia ac similia:ob hoc cognominatus Rhyparograuos.In iis cōsummatæ uoluptatis.Quippe eæ pluris ueniere q̄ maxime multorū.E diuerso mediana ut inquit Varro:omnia operiebat Serapionis tabula sub ueteribus.Hic scœnas optime pinxit:sed hominem pingere non potuit.Cōtra Dionysius nihil aliud q̄ homines pinxit:ob hoc Anthropographus cognominatus:parua & Calicles fecit.Itē caleces comicis tabellis.

Vtraq; anthiphilus. Nam & Hesionam nobilem pinxit: & Alexandrū ac Philippum cum Minerua: qui sunt in scola in Octauiæ porticibus & philippi. Liberū patrē. Alexandrum puerū. Hippolitū tauro emisso expaueſcentē in pōpeia uero Cadmum & Europen. Idēq; iocoſo noīe & gryllum ridiculi habitus pinxit. Vnde hoc genus picturæ gryllus uocat'. Ipſe in ægypto natus didicit a Cteſidemo. Decet nō ſileri & ardeatis tēpli pictorē p̄ſertim ciuitate donatū. Ibi & carmine qđ eſt in ipſa pictura his uerſibus.

Dignis digna loco picturis condecorauit.
Reginæ lunonis ſupremæ coniugis templum.
Marcus ludius elotas ætolia oriundus:
Quem nunc & poſt ſemper artem hanc ardea laudat.

Ea ſunt ſcripta antiquis litteris latinis. Non fraudando & Ludio & diui Auguſti ætate: qui primus inſtituit amœniſſimā parietū picturā uillas: & porticus: ac topiaria opera: lucos: nemora: colles: piſcinas euripos: amnes: littora: qualia quis optaret: uarias ibi obambulantiū ſpecie: aut nauigantiū: terraq; uillas aduentiū aſellis aut uehiculis. Iam piſcantes: aucupantesq; aut uenātes: aut etiā uindemiantes. Sunt in eius exemplaribus nobiles plauſtri acceſſu uillæ: ſub colliū ſponſione mulieres labentes trepidæq; ferunt' plurimæ. Præterea faciles argutiæ: facetiſſimi ſales. Idēq; ſubdialibus maritimas urbes pingere inſtituit blandiſſimo aſpectu minimoq; impendio. Sed nulla gloria artificū eſt: niſi eoꝝ qui tabulas pinxere eoq; uenerabilior apparet antiqtas. Non. n. parietos excolebāt dominis tantū: nec domos uno in loco māſuras: quæ ex incendiis rapi non poſſet. Caſula Prothegenes contentus erat in hortulo ſuo. Nulla in Apellis tectoriis pictura erat. Nōdum libebat parietes totos pingere. Oīs eoꝝ ars urbibus excubabat: pictorq; res cōmunis terraꝝ erat. Fuit & Arellius romæ celebris pauloante diuū Auguſtū: niſi flagitio inſigni corru piſſet artē ſemp alicuius amore fœminæ flagrans: & ob id eas pingens: ſed dilectaꝝ imagine: itaq; in pictura eius ſcorta numerabant'. Fuit & nup grauis ac ſeuerus: idēq; floribus humilis rei pictor Amulius Huius erat Minerua ſpectantē aſpectans quacunq; aſpiceret'. Paucis diei horis pingebat: id quoq; cū grauitate: q; ſemp togatus q̄q in machinis. Carcer eius artis domus aurea fuit: & ideo non extant exēpla alia magnopere. Poſt eum fuere i auctoritate Cornelius pinus & Actius priſcus: q Honoris & Virtutis ædes imperatori Veſpaſiano Auguſto reſtituenti pinxerunt. Sed priſcus antiquis ſimilior.

De auium cātu cōpeſcendo: & qui encauſto & penicillo primus lacunaria: & cameras pinxerit: ſparſimq; p̄cia mirabilia picturaꝝ. CA. X.

On eſt omittenda in picturæ mentione celebris circa Lepidum fabula. Siquidem in triūuiratu quodā loco deductus a magiſtratibus i numeroſum hoſpitiū: minaciter cum iis poſtero die expoſtulauit: ſomnum adeptum ſibi uolucrum cōcentu. At illi draconem in lōgiſſima membrana depictū circūdedere loco. Eoq; terrore aues tunc ſiluiſſe narrantur: & poſtea cognitū eſt ita poſſe cōpeſci. Cæris pingere ac picturā inurere quis primus excogitauerit: non conſtat. Quidam Ariſtidis inuentum putant: poſtea conſumatā a Praxitele. Sed aliquando uetuſtiore: encauſticæ picturæ extitere: ut Polygnoti & Nicanoris & Mareſilai pariorum. Lyſippus quoq; eginæ picturæ ſuæ inſcripſit Eneten: quod profecto non feciſſet: niſi encauſtica inuenta. Pamphilus quoq; Apellis p̄ceptor nō pinxiſſe tantū encauſtica: ſed etiam docuiſſe traditur Pauſiam ſicyonium primū i hoc genere nobilem Brietis filius hic fuit: eiuſdemq; primo diſcipulus. Pinxit & ipſe penicillo parietes thebis cū reficerent' quondam a Polygnoto picti: multumq; comparatione ſuperatus exiſtimabat': quoniā non ſuo genere certaſſet. Idē & lacunaria primus pingere inſtituit. Nec cameras ante eū taliter adornari mos fuit paruas pingebat tabellas maximeq; pueros. Hoc æmuli eū interpretabant' facere: quoniā tarda picturæ ratio eſſet illa. Quāobrem daturus celeritatis famā: abſoluit uno die tabellam: quæ uocata eſt hemeroſios puero picto. Amauit in iuuenta Glyceram municipē ſuam inuentricē coronarū certandoq; imitatione eius ad numeroſiſſimam florum uarietatem perduxit artē illam: poſtremo pinxit illam ſedētem cum corona. Quæ nobiliſſima tabula appellata eſt ſtephanoplocos: ab aliis ſtephanopolis: quoniam Glycera coronas uenditando ſubſtinuerat paupertatem. Huius tabulæ exemplar: quod apographon uocant. L. Lucullus duobus talētis emit athenis: pauxias aūt fecit & grandes tabulas: ſicut ſpectatam in Pompeii porticibus boum immolationē. Eam enim picturam primus inuenit: quā poſtea imitati ſunt multi: æquauit autem nemo. Ante omnia cum longitudinē bouis oſtendere uellet: aduerſum eū pinxit: nō tranſuerſum: Vnde & abunde intelligitur amplitudo. Dein cū omnes quæ uolunt eminentia uideri: cādicantia faciant: colorēq; cōdiant nigro. Hic totū bouē atri coloris fecit: umbræq; corpus ex ipſo dedit. Magna prorſus arte in equo extantia oſtendens: & in confracto ſolida omnia. Sicyone & hic uitam egit: diuque fuit illa patria picturæ. Tabulas inde omnes ex publico propter æs alienum ciuitatis additas. Scauri ædilitas romam trāſtulit, poſt eum emicuit longe ante omnes. Euphranor iſthmius olympiade ſcilicet centeſimaquarta. Is eſt qui inter fictores dictus eſt a nobis. Fecit & coloſſos & marmora ac ſcyphos ſculpſit. Docilis ac laboriōſus antę omnes: & in quocūq; genere excellentis ac ſibi æqualis. Hic primus uidetur & expreſſiſſe dignitates inſignia heroum: & uſurpaſſe ſymmetriam. Sed fuit in uniuerſitate corporum exilior: capitibus articuliſq; grādior. Volumina quoq; cōpoſuit de ſymmetria & coloribus. Opera eius ſunt: æqueſtre prælium. xii. dii Theſeus: in quo dixit: eundem apud parrhaſium roſa paſtum eſſe: ſuum uero carne. Nobilis eius eſt tabula epheſi: Vlyxes ſimulata ueſania bouem cum equo iungens: & Palamedes dux faſce gladiū condens. Eodem tempore fuit & Cyclias: cuius tabulam Argonautas talentis. c. xliiii. Hortenſius orator mercatus eſt: eiq; ædem fecit i thuſculano ſuo. Euphranoris autem diſcipulus fuit Antidotus. Huius eſt

clypeo dimicãs & luctator: tibicemq; inter pauca laudatus. Ipſe diligẽtior q̃ numeroſior: & in coloribus ſeuerus. Maxime inclaruit diſcipulo Nicia athenienſi qui diligentiſſime mulieres pinxit. Lumen & umbras cuſtodiuit: atq; ut eminerẽt e tabulis picturæ maxime curauit. Opera eius nemea aduecta ex aſia tomam a ſyllano: quam in curia diximus poſitam. Itẽ Liber pater in æde Cõcordiæ. Hiacynthus: quẽ Cæſar Auguſtus delectatus eo ſecum deportauit Alexandria capta. Et ob id Tiberius Cæſar in templo eius dicauit hãc tabulam Dianæ. Epheſi uero eſt Megalyſſi ſacerdotis epheſiæ Dianæ ſepulchrum. Athenis necromancia Homeri. Hãc uẽdere noluit Attalo regi talẽtis. lx. potiuſq; patriæ ſuæ donauit: abundãs opibus. Fecit & grandes picturas: in qbus ſunt Calypſo & Io: & Andromeda. Alexander quoq; in Põpeii porticibus p̃cellens: & Calypſo ſedẽs. Huic quidẽ aſcribunt quadrupedes. Proſperrimæ canes expreſſit. Hic eſt Nicias: de quo dicebat Praxiteles iterrogatus: quæ maxime opera ſua probaret in marmoribus? quibus Nicias manũ admouiſſet. Tantum circũlitioni eius tribuebat. Non fatis diſcernit alius eodẽ nomine. At hunc eundẽ quidã faciũt olympiade centeſima. xii. Niciæ comparat: & aliquãdo præfert athenio Maronites Glautiõis corinthi diſcipulus: & auſterior colore: & in auſteritate iucundior: ut in ipſa pictura eruditio eluceat. Pinxit in templo Eluſinæ Philarchũ. Athenis frequentiã quã uocauere polygneton. Item achillẽ uirginis habitu ocultatũ Vlyxe deprehẽdente. Et in una tabula quaq; maxime inclaruit: agaſonem cũ equo. Quod niſi iuuẽta obiiſſet: nemo ei cõpararet. Eſt & nomẽ Heraclidi macedoni Initio naues pixit. Captoq; rege pſeo athenas cõmigrauit: ubi eodem tpe erat Metrodorus pictor. Idẽq; philoſophus magnæ in utraq; ſcientia auctoritatis. Itaq; cum. L. Paulus deuicto perſeo petiſſet ab athenienſibus ut q̃ probatiſſimum philoſophum mitterent ſibi ad erudiendos liberos: itemq; pictorem ad triumphum excolendum: athenienſes Metrodorum elegerunt: profeſſi eundem in utroq; deſiderio p̃ſtantiſſimũ: quod edito quoq; Paulus indicauit. Timomachus bizantinus Cæſaris dictatoris ætate Aiacem ei pinxit & Medeam ab eo i Veneris genitricis æde poſitas: octoginta talentis uenũdatas. Talẽtum autem atticum ut ait Varro. xvi. ſeſtertiis taxatur. Timomachi æque laudãtur Oreſtes: Iphigenia in tauris & Lecythion agilitatis exercitator: cognatio nobilium palliati: quos dicturos pinxit: alterum ſtãtem: alterum ſedentem. Præcipue tamen ars ei fauiſſe in Gorgone uiſa eſt. Pauſiæ filius & diſcipulus Ariſtolaus e ſeueriſſimis pictoribus fuit: cuius ſunt Epaminundas: pericles: Medea: Virtus: Theſeus. Imago atticæ plebis: boum immolatio. Sunt quibus & Mechopanes eiuſdem pauſiæ diſcipulus placeat diligẽtia: q̃ intelligãt ſoli artifices. Alias durus in coloribus ſed & multus. Nam Socrates iure omnibus placet. Taleſq; ſunt eius picturæ. Cum Aeſculapio filiæ Higia Aegle: Pane: Calaſus: & piger qui appellatur Ocnos ſpartum torquens q; aſellus arrodit. Hactenus indicatis in genere utroq; pceribus: non ſilebuntur & primis proximi. Ariſtoclides: qui pinxit ædem Apollinis delphis. Anthiphilus puero ignem conflante laudatur: ac pulchre alias domo ſplendeſcente: ipſiuſq; pueri ore. Item lanificio: in quo properant omnium mulierũ penſa: Ptolæmeo uenãte. Sed & nobiliſſimo ſatyro cum pelle pantherina: quem apocoptonta appellant: ariſtophon anchalo uulnerato ab apro cum ſocia doloris aſtipale. Numeroſaq; tabula: in qua ſunt: Priamus. Helena: Credulitas: Vlyxes: Deiphebus: Dolus: Androbius pixit Scyllam ancoras perſicæ claſſis p̃cidẽtẽ. Artemon Dãne mirantibus eam prædonibus. Reginam Stratonicẽ: Herculẽ & Deianiram. Nobiliſſimas aũt quæ ſunt in porticibus Octauiæ operibus. Herculẽ ab oeta monte exuſta mortalitate conſenſu deor; in cælum euntem. Laomedontis circa Herculem & Neptũnum hiſtoriam: alcimacus Dioxippum: qui pancratio olympiæ circa pulueris iactum: q; uocant aconiti: uicit. Cœũs ſtemmata. Cteſilochus appellis diſcipulus petulanti pictura innotuit Ioue Liberum parturiente depicto mitrato & muliebriter ingemiſcente inter obſtetrices & dear; clamorẽ. Teſtidemus oecaliæ expugnatione & Laodamia. Cleſides reginæ Stratonices iniuria: nullo enim honore exceptus ab ea: pinxit uoluptatẽ cum piſcatore: quem reginam amare ſermo erat. Eamq; tabulam i portu epheſi propoſuit: ipſe uelis raptus eſt. Regina tolli uetuit: utriuſq; ſimilitudine mire expreſſa Cratinus comœdus athenis Pompeium pinxit. Euchides bigam regis cum uictoria. Eodorus ſcœna ſpectatur. Idẽ & ex ære ſigna fecit. Iphis Neptunno & Victoria. Habron amicitiam & concordiam pinxit: & deorum ſimulachra Leontiſcus aratum uictorem cum tropheo pſalthriam. Leon Sapho. Nicæarchus Venerem inter Gratias & cupidinem. Herculem triſtem inſaniæ pœnitentia. Nealces Venerem ſolers in arte ingenioſo operi ſuperpinxit. Siquidem cum prœlium nauale ægyptior; & perſar; pinxiſſet: quod in nilo cuius aqua eſt mari ſimilis: factum uolebat intelligi: argumẽtoq; declarauit: quod arte nõ poterat: aſellum. n. in littore bibentẽ pinxit: & crocodillum inſidiantẽ ei. Oenias Syngenicon philiſcus officinã pictoris: ignem conflante puero. Phalerion Scyllã. Simonides Agatharcũ & Mnemoſinem. Simus iuuenẽ requieſcentem officinam fullonis quinquatriis celebrãtẽ. Idemq; Nemeſin ægregiam. Theodorus uero emungentẽ. Idem ab Oreſte: matrem & Aegiſtum interfici. Bellũq; iliacum pluribus tabulis: quod eſt romæ in Philippi porticibus: & Caſſandram quæ eſt in concordiæ delubro. Leontius Epicurum cogitantem Demetriũ regem Theon Oreſtis inſaniam Thamyram cytharedum. Tauriſcus Dioſcobolum: Clytemneſtrã: Paniſcum: polynicem regnum repentẽ: & Capanea. Non omittet inter hos inſigne exemplũ. Nãq; Erigonus tritor colorũ Nealce pictoris in tantum ipſe profecit: ut celebrem etiam diſcipulũ ipſe reliquerit Paſiam fratrem Egenitæ fictoris. Illud uero perq̃ rarũ ac memoria dignum etiam ſuprema opera artificũ imperfectaſq; tabulas: ſicut Irin Ariſtidis: Tindaridas Nicomachi: Medeam Thimomachi: & quam diximus Venerem Appellis in maiori ammiratione eſſe: q̃ perfecta. Quippe in iis liniamenta reliqua: ipſæq; cogitatiões artificum ſpectantur: atq; in lenocinio commendationis dolor eſt, Manus cum id agerent extinctæ deſiderantur.

Sunt etiãnum non ignobiles quidem in tranſcurſu tamen dicendi: Ariſtonides: Anaxander: ariſtobolus ſyrus: arceſilas Tiſicratis filius: Coribas Nicomachi diſcipulus: Carmanides Euphranoris: Dionyſiodorus Colophonius: Diogenes qui cum Demetrio rege uixit. Eutymedes: Heraclides macedo: Mydon ſolus Philomachi ſtatuarii diſcipulus: Mnaſitheus ſicyonius: Mnaſidemus ariſtonidis filius & diſcipulus: Neſſus Habronis filius Polemon alexandrinus. Theodorus ſamius: & Tadius Nicoſthenis diſcipuli. Xenon Neoclis diſcipulus ſicyonius. Pinxere & mulieres. Timarete Myconis filia Dianã ī tabula: quæ ephesi eſt in antiquiſſimis picturæ. Irene Cratini pictoris filia & diſcipula puellã quæ eſt eleuſinæ. Calypſo ſenem & præſtigiatorem Theodorum alciſthene ſaltatorem. Ariſtarete Nearchi filia & diſcipula aeſculapium. Lala cizicena perpetua uirgo Martia. M. Varronis inuẽta romæ & penicillo pinxit: & ceſiro in ebore imagines mulierum maxime: & Neapolitanum in grandi tabula. Suam quoq; imaginem ad ſpeculum. Nec ullius in pictura uelocior manus fuit. Artis uero tantum ut multum immanitate præcii antecederet celeberrimos eadem ætate imaginum pictores. Sopylon & Dionyſium quorum tabulæ pinacothecas implent. Pinxit & quædam Olympias: de qua hoc ſolum memoratur: diſcipulum eius fuiſſe Antobolum. In encauſtice pingendi duo fuiſſe antiquitus genera conſtat: cæra & ebore ceſiro ideſt uiriculo donec claſſes pingi cœpere. Hoc tertiũ acceſſit: reſolutis igni cæris penicillo utendi: quæ pictura in nauibus nec ſole nec ſale uentiſq; corrũpitur. Pingũt & ueſtes in ægypto inter pauca mirabili genere. Cãdida uela poſtq̃ attriuere illinentes nõ coloribus: ſed colorem ſorbentibus medicamentis. Hoc cum fecere nõ apparet in uelis: ſed in cortina pingi. In feruentes aquas merſa poſt momentũ extrahuntur picta. Mirũq; cum ſit unus in cortina colos: ex illo alius atq; alius fit in ueſte accipientis medicaminis qualitate mutatus. Nec poſtea ablui poteſt: ita cortina non dubiæ confuſura colores ſi pictos acciperet. Degerit eos ex uino: pingitq; dum coquit. Et aduſtæ ueſtes firmiores fiunt: q̃ ſi non urerentur.

Plaſtices primi inuẽtores: de ſimulachris & uaſis fictilibus & p̃cio eorũ. CA. XI.

d E pictura ſatis ſuperq; Cõtexuiſſe his & plaſticẽ conueniat: eiuſdẽ opere terræ fingere ex argilla ſimilitudines. Dibutades ſicyonius figulus primus inuenit corinthi filiæ opera: q̃ capta amore iuuenis: illo abeunte peregre: umbram ex facie eius ad lucernã in pariete lineis circunſcripſit. Quibus pater eius impreſſa argilla typum fecit: & cũ cæteris fictilibus iduratum igni propoſuit: eumq; ſeruatum in nympheo: donec corinthum Mummius euerteret: tradunt. Sũt qui in ſamo primos oĩum plaſticen inueniſſe Ideochum Rhetũ & Theodorũ tradãt multo ante Battiadas corintho pulſos. Demaratum uero ex eadem urbe profugum qui in etruria Tarquiniũ priſcum regẽ populi Ro. genuit: comitatos fictores Eucirapum & Eugrãmum: ab iis italiæ traditã plaſticẽ. Dibutadis inuentũ eſt rubricã addere: aut ex rubia cretã fingere. Primuſq; perſonas tegularum extremis imbricibus impoſuit: quæ inter initia protypa uocauit. Poſtea idẽ ectypa fecit. Hic & faſtigia templorum orta propter hũc plaſtæ appellata. Hominis autẽ imaginẽ gypſo e facie ipſa primus oĩum expreſſit: cæraq; in eam formam gypſi infuſa emendare inſtituit Lyſiſtratus ſicyonius frater Lyſippi: de quo diximus. Hic & ſimilitudinem reddere inſtituit. Ante eũ q̃ pulcherrimas facere ſtudebatur. Idem & de ſignis effigiem exprimere inuenit. Creuitq; res in tantum: ut nulla ſigna ſtatuæue ſine argilla fierent. Quo apparet antiquiorẽ hanc fuiſſe ſcientiam q̃ fundendi æris. Plaſtæ laudatiſſimi fuere Dimophilus & Gorgaſus. Idemq; pictores qui Cæteris ædem romæ ad circũ maximum utroq; genere artis ſuæ excoluerunt: uerſibus inſcriptis græcæ: qbus ſignificarunt a dextra opera Dimophili eſſe: a parte leua Gorgaſi. Ante hanc ædem tuſcanica oĩa in ædibus fuiſſe auctor eſt. M. Varro. Ex hac cũ refricarẽtur: cruſtas parietũ exciſas tabulis marginatis incluſas eſſe. Itẽ ſigna ex faſtigiis diſperſa. Fecit & Calcoſthenes cruda opera athenis: qui locus ab officina eius ceramicos appellatur. M. Varro tradit ſibi cognitum romæ Poſſunium nomine: a quo factas romæ tubas. Item piſces: quos aſpectu diſcernere a ueris uix poſſes. Idem magnificat arceſilaũ. L. Luculli familiarẽ: cuius proplaſticem pluris uenire ſolitam ab artificibus ipſis q̃ aliorum opera. Ab hoc factam Venerem genetricem in foro Cæſaris: & priuſq̃ obſolueretur: feſtinatione dedicandi poſitam. Deinde ei a Lucullo ſeſtertiis. lx. ſignum fœlicitatis locũ: cui mors utriuſq; inuiderit. Octauio equiti romano cratera facere uolenti exemplar e gypſo factum talẽto. Laudat & Praxitelem qui plaſticem matrẽ ſtatuariæ ſculpturæq; & cælaturæ eſſe dixit: & cũ eſſet in oĩbus his ſummus: nihil'unq̃ fecit: anteq̃ finxit. Præterea elaboratam hanc italiæ artem & maxime etruriæ. Turianumq; a fregellis accitum: cui locaret Tarquinius Priſcus Iouis effigiem in capitolio dicandam. Fictilem eam fuiſſe: & ideo mirari ſolere. Fictiles in faſtigio tẽpli eius quadrigæ: de quibus ſæpe diximus. Ab hoc eodem factum Herculem: qui hodieq; materiæ nomen in urbe retinet. Hæ enim tum effigies deum erant laudatiſſimæ. Nec pœnitet nos illorum qui tales colu ere. Aurum enim & argentũ ne diis quidẽ conficiebãt. Durant etiãnum pleriſq; in locis talia ſimulachra. Faſtigia quidẽ templorũ etiã in urbe crebra & municipiis mira cælatura & arte firmitateq; æui certiore auro certe innocentiore. In ſacris quidem etiã inter has opes non murinis cryſtalliniſue: ſed fictilibus p̃libatur ſympulis innocentius. Inenarrabili terræ benignitate: ſi quis ſingula æſtimet: etiã ut omittãtur in frugum uini pomorum hærbarũ fruticum medicamẽtorũ metallorũ generibus beneficia eius: quæq; adhuc diximus: uel quæ aſſiduitate faciant. Figlinarũ opa: imbricibus tabulis teguliſq; ad balneas mammatis: uel ad tecta coctilibus laterculis fundamentiſq; aut'quæ tota fiunt etiam fictilibus doliis ad uina excogitatis: & ad aquas. Propter quæ Numma rex ſeptimum collegiũ figulorũ inſtituit. Quin & defunctos ſeſe multi fictilibus ſoliis cõdi maluere: ſicut. M. Varro pythagorico mõ in myrti & oleæ atq; nigre populi foliis. Maior quoq; pars hoĩum terrenis utitur uaſis. Samia etiamnum in æſculentis laudantur.

Retinet hanc nobilitatem & Arretium in italia & calicum tantum ſurrentum: aſta pollentia in hiſpania & ſaguntū: in aſia pergamū. Habent & trallis opera ſua: & utina in italia: quoniā & ſic gentes nobilitantur. Et hæc p maria terraſq; ultro citroq; portant. Inſignibus rotæ officinis erythris. Hodieq; i templo monſtrant duæ amphoræ pp tenuitatem cōſecratæ diſcipuli magiſtriq; certamine uter tenuiorem humum circūduceret. Cois laus maxima: hadrianis firmitas. Nōnullis circa hoc ſeueritatis quoq; exemplis. Q. Coponiū inuenimus ambitus dānatū: qa uini amphorā dediſſet dono ei: cuius ſuffragii latio erat. Atq; ut luxu aliq; quoq; auctoritas cōtingat figlinis: tripatinū inqt Feneſtella appellabat ſumma cœnarū lauticia. Vna erat murenarū: altera luporū: tertia myxonis piſcis. Inclinatis iā ſcilicet moribus ut tamē eos pferre græciæ etiā philoſophis poſſimus. Siquidē in Ariſtotelis hæredū auctione. lxx. patinas ueniſſe traditur. Nā nos cū unam Eſopi tragœdiarū hiſtrionis in natura auiū diceremus ſeſtertiis ſexcentū ſtetiſſe: nō dubito indignatos legētes. At Hercules Vitellius in pricipatu ſuo. cc. ſeſtertiis cōdidit patinā Cui faciendæ fornax in cāpis is ædificata erat: quoniā eo puenit luxuria: ut etiā fictilia pluris conſtent: q murina. Propter hāc Mutianus altero cōſulatu ſuo in cōquæſtiōe exprobrauit patinarū paludes Vitellio. Memoria nō illa fœdiore: cuius ueneno Aſprenati reo Caſſius Seuerus accuſator obiiciebat interiſſe. c. xxx. conuiuas. Nobilitant iis oppida quoq; ut regiū: & cumæ Samia teſta matris deū ſacerdotes: q galli uocātur: uirilitatem amputāt. Nec aliter citra pernicie: ſi. M. Celio credamus q linguā ſic amputandā obiecit graui pbro: tanq; & ipſe iā tūc eidē Vitellio malediceret. Quid nō excogitauit ars? fractis ēt teſtis utendo ſic ut firmius durent tuſis calce addita: quæ uocant ſignina. Quo genere etiam pauimenta excogitauit.

Terræ uarietates: & de puluere puteolano: & aliis terræ generibus quæ in lapidem uertuntur. CA. XII.

u Erum & ipſius terræ ſunt alia ſegmenta. Quis enim ſatis miret peſſimam eius partē mediocq; puluerem appellatum in puteolanis collibus opponi maris fluctibus: merſumq; protinus fieri lapide unum inexpugnabilē undis: & fortiorē quottidie: utiq; ſi cumano miſceat cemēto. Eadem eſt terræ natura in cyzicena regiōe: ſed ibi nō puluis: uerū ipſa terra q̄libet magnitudine exciſa & demerſa in mare lapidea extrahit. Hoc idē circa caſſandreā pdunt fieri. Et in fonte gnidio dulci intra octo mēſes terram lapideſcere. Ab oropo quidem aulidē uſq; quicquid terræ attingit mari: mutatur in ſaxa: non multū puluere puteolano diſtat e nilo harena tenuiſſima ſui parte nō ad ſuſtinenda maria fluctuſq; frangendos: ſed ad debellāda corpora palæſtræ ſtudiis. Inde certe Patrobio Neronis pricipis liberto adhebatur. Quin & Leonato & Cratero ac Meleagro Alexādri magni ducibus fabulū hoc portari cum reliquis militaribus cōmertiis reperio. Plura de hac parte non ſum dicturus: nō hercules magis q̄ de terræ uſu in cæromatis: quibus exercendo iuuentus noſtra corpora uires aiorum perdidit.

De parietibus fornaceis & lateritiis & eorum ratione. CA. XIII.

q Vid? non & in africa hiſpaniaq; ex terra parietes: quos appellant fornaceos (quoniā fornacū modo circūdati utrinq; duabus tabulis infarciunt uerius quā inſtruuntur) æuis durāt: incorrupti hymbribus: uento: ignibus: omniq; cemēto firmiores. Spectat etiā nunc ſpeculas Hānibalis hiſpania terrenaſq; turres iugis montiū impoſitas. Hinc & ceſpitū natura caſtrorū uallis accōmodata cōtra fluminū impetus aggeribus. Illini quidē crates parietū luto: & lateribus crudis extrui quis ignorat? Lateres nō ſunt e fabuloſo: neq; harenoſo: multoq; minus calculoſo ducēdi ſolo ſed e creteſo & albicante: aut ex rubrica. Vel ſi iam ex fabulo e maſculo certe. Fingunt optime uere. Nā ſolſtitio rimoſi fiunt: quos ædificiis nō idoneos pbant. Quin & intritū ipſum eorū prius q̄ fingātur: macerari oportet. Genera eorū tria. Lidoron quo utimur: longū ſeſquipede: latū pede. Alterum tetradoron. Tertiū pentadoron. Græci enim antiq doron palmū uocabant: & ideo dora munera: qa manu darent. Ergo a q̄ttuor & quinq; palmis prout ſunt: nominā t. Eadē eſt latitudo. Minore in priuatis operibus: maiore in publicis utuntur. In græcia pithacne. In aſia & in ulterioris hiſpaniæ ciuitatibus maſſilia & calento fiunt lateres: q ſiccati non mergunt in aqua. Sunt enim e terra pumicoſa: cū ſubigi poteſt utiliſſima. Græci: præterq; ubi e ſilice fieri poterat ſtructura: parietes latericios p̄tulere. Sunt. n. æterni: ſi ad perpendiculū fiant. Ideo & ad publica opera & regias domos adduntur. Sic extruxere murum athenis: qui ad montem hymetum ſpectat. Sic patris ædes Iouis & Herculis quāuis lapideas columnas & epiſtylia circūdarent. Domum regiam Attali trallibus. Item ſardibus Croeſi: quā geruſia fecere. Halicarnaſi mauſolea: quæ etiam nunc durant. Lacedæmone quidē exciſum latericiis parietibus opus tectorium propter excellentiam picturæ ligneis formis incluſum romā deportauere in ædilitate ad cōmitium exornādum Murena & Varro. Quod opus cum per ſe mirum eſſet: tranſlatum tamen magis mirabantur. In italia quoq; latericiis murus acreti & meuaniæ eſt. Romæ non fiunt talia ædificia: quia ſeſquipedalis paries: non pluſq; unam cōtignationem tolerat. Cautumq; eſt: ne communis craſſior fiat: nec intergerinorum ratio patitur.

De ſulphure: alumine: & generibus eorū: & medicinæ. CA. XIIII.

h Aec ſint dicta de lateribus. In terræ autem reliquis generibus uel maxime natura mira eſt ſulphuris: quo plurima domantur. Naſcit in inſulis æoliis iter ſiciliam & italiam: quas ardere diximus. Sed nobiliſſimū in melo inſula. In italia quoq; inuenit in neapolitano campanoq; agro collibus: qui uocant leucogabi: quod eſt cuniculis effoſum perficitur igni. Genera quattuor. Viuum: qd græci apyron uocāt: naſcit ſolidum: hoc gleboſum. Eo ſolo ex oībus generibus medici utuntur. Cætera enim liquore cōſtant: & conficiunt oleo incocta. Viuū aūt effodit: tranſlucetq;: & uiret. Alterū genus appellant glebam fullonū tantum officiis familiare. Tertio quoq; generi unus tantū eſt uſus ad ſuffiendas

lanas: quoniã candorẽ tantũ molliciemq; confert. Egula uocat hoc genus. Quarto aũt ad lychnia maxime cõficienda. Cætero tanta uis ẽ: ut morbos comitiales deprehendat nidore: impositũ igni. Lusit & Anaxilaus eo candens in calice nouo prunaq; subdita circũferens: ex ardescentis repercussu pallorẽ dirum uelut defunctorũ effundente cõuiuiis. Natura eius excalfacit: cõcoquit. Sed & discutit collectiones corporũ: ob hoc tabulis emplastris malagmatibusq; miscet. Renibus quoq; & lumbis in dolore cũ adipe mire prodest impositũ. Aufert & lichenas a facie cũ terrebinthi resina: & lepras. Harpaticõ uocat a celeritate auelli. n. subinde debet. Prodest & suspiriosis linctũ Purulẽta quoq; ex tussientibus: & cõtra scorpionũ ictus. Vitiligines uiuũ nitro mixtum: atq; ex aceto tritũ & illitũ: tollit. Item lendes in palpebris: aceto sandaracato ammixto. Habet & in religionibus locũ ad expiandas suffitu domos. Sentit uis eius & in aquis feruentibus. Neq; alia res facilius accendit: quo apparet: ignium uim magnã etiã ei inesse. Fulmina & fulgura quoq; sulphuris odorẽ habent: ac lux ipsa eorũ sulphurea est. Et bituminis uicina ẽ natura: alibi limus alibi terra. Limus a iudeæ lacu ut diximus emergens. Terra in syria circa sydonẽ oppidum maritimum. Spissant hæc utraq;: & in densitatẽ coeunt. Est uero liquidũ bitumẽ sicut zacynthium & quod a babylone inuehit. Ibi quidẽ & candidum gignit. Liquidũ est & apolloniaticũ: quæ oĩa græci pissasphalton appellant ex argumento picis & bituminis. Gignit & pingue liquoriq; oleaci in sicilia: agragantino fonte inficiens riuũ. Incole id arundinũ pãniculis colligunt citissime sic adherescens. Vtunturq; eo ad lucernarum lumina olei uice. Itẽ ad scabiem iumentorũ. Sũt qui & naphthen de qua in secũdo diximus uolumine: bituminis generi ascribũt. Verum ardens eius uis ignium naturæ cognata procul abest ab omni usu. Bituminis probatio ut q̃ maxime splendeat: sitq; ponderosum ac graue. Leue autem modice: quoniam adulterat pice. Vis bituminis quæ sulphuris: sistit discutit: attrahit: glutinat. Serpẽtes nidore fugat accẽsum. Ad suffusiones oculorũ & albugines babylonium efficax tradit: item ad lepras lichenas pruritusq; corporũ. Illinit & podagris. Oĩa autem eius genera incõmodos oculorum pilos replicant. Dentiũ doloribus medent simul cum nitro illita. Tussim ueterem & anhelitus cum uino potum emendat. Dysentericis etiã datur eodẽ modo. Sistitq; aluũ. Cum aceto uero potum discutit cõcretum sanguinem: & detrahit. Mitigat lumborũ dolores: item articulorum. Cũ farina hordeacea impositũ: emplastrũ peculare facit sui nominis. Sanguinem sistit. Vulnera colligat. Glutinat neruos. Vtuntur etiam ad quartanas bituminis drachma & hedyosmi pari pondere cum myrrhæ obolo subacti Comitiales morbos ustum depræhẽdit. Vuluarum strangulationes olfactum discutit cum uino & castoreo. Procidentia sedis suffitu reprimit. Purgationes fœminarum in uino potum elicit. In reliquo usu eramentis illinitur: firmatq; ea contra ignes. Diximus & tingi solitas ex eo statuas & illini. Calcis quoq; usum præbuit: ita ferruminatis babylonis muris. Placet in ferraris fabrorũ officinis tingẽdo ferro: clauorumq; capitibus: & multis aliis usibus. Nec minor aut ab eo dissimilis est aluminis opera: quod intelligitur salsugo terræ. Plura & eius genera. In cypro candidũ & nigrum: exigua coloris differentia: cum sit usus magni: quoniam inficiendis claro colore lanis candidum liquidũq; utilissimum est. Cõtraq; fuscis aut obscuris nigrum. Et aurũ nigro purgatur. Fit aũt omne ex aqua limoq;: hoc est terræ exudantis natura. Corriuatum hyeme æstiuis solibus maturatur. Quod fuerit ex eo præcox: candidum fit. Gignitur autem in hispania: ægypto: armenia: macedonia: ponto: africa. Insulis sardinia melo: lipara: strongyle. Laudatissimum ægypto: proximũ in melo. Huius quoq; duæ species: liquidum: spissumq;. Liquidi pbatio: ut sit lympidũ lacteũq; sine offensis fricandi: cum quodã igniculo caloris. Hoc phorimõ uocant. An sit adulteratum: depræhẽditurq; succo punici mali. Sincerum. n. mixtura ea nigrescit. Alterũ genus est pallidæ & scabræ naturæ & quod inficitur galla. Ideoq; hoc uocãt paraphoron. Vis liquidi aluminis astringere: indurare: rodere. Melle ammixto sanat oris ulcera: papulas: pruritusq;. Hæc curatio fit in balneis duabus mellis partibus: tertia aluminis. Virus aliarũ sudoresq; sedat. Sumitur pilulis cõtra lyenis uitia. Pellẽdumq; pruritũ: ac per urinam sanguinem. Emendat & scabiem nitro ac melanthio admixtis. Cõcreti aluminis unũ genus schiston appellant græci in capillaméta quædã canescentia dehiscens. Vnde quidã trichitin potius appellauere. Hoc quoq; fit ex lapide: ex quo & in chalcitin uocant: ut sit sudor quidã eius lapidis in spumã coagulati. Hoc genus aluminis siccat: minusq; sistit humorem inutilẽ corporibus. Sed auribus magnopere prodest infusum: uel illitum: uel oris ulceribus: dentibusq; si saliua cum eo contineat. Et oculorum medicamẽtis inseritur apte: uerendisq; utriusq; sexus. Coquitur in patinis: donec liquari desinat. Interioris est & alterũ genus quod strigilin uocãt. Duæ eius species: fungosum atq; omnium ore dilui facile: quod in totũ damnatur. Melius pumicosum: & foraminũ fistulis spongiæ simile: rotundũq; natura: cãdido propius: cum quadam pinguedine sine harenis friabile: nec inficiẽs nigritia. Hoc coquitur per se carbonibus puris: donec cinis fiant. Optimum ex omnibus quod melinum uocant: ab insula melo: ut diximus. Nulli uis maior neq; astringendi: neq; denigrandi: neq; indurãdi. Nullum spissus. Oculorũ scabricias extenuat. Combustum utilius epiphoris inhibendis. Sic & ad pruritus corporis. Sanguinem quoq; sistit in totũ foris illitum. Vulsis pilis ex aceto illitum: renascentem mollit lanuginem summam. Omnium generum uis in astringendo. Vnde nomen a græcis. Ob id oculorũ uitiis aptissima sunt. Sanguinis fluctiões inhibent cũ adipe. Sic & infantiũ ulcera. Putrescẽtia ulcerũ compescit cum adipe. Et hydropicorũ eruptiões siccat. Et auriũ uitia cũ succo punici mali. Et unguium scabritias: cicatricũq; duritias: & pterygia: ac perniões. Phagedenas ulcerũ ex aceto: aut cũ galla pari pondere cremata. Lepras cũ succo oleũ. Cum salis uero duabus partibus uitia quæ serpũt. Lendes & alia capillorum animalia permixtũ aquæ. Sic & ambustis prodest: & furfuribus corporum cũ pice. Infunditur & dysentericis. Vuam quoq; in ore comprimit: ac tonsillas,

Ad omnia quæ in cæteris generibus diximus efficacius ītelligitur ex melo aduectum. Nam ad reliquos uſus uitæ in coriis laniſq; perficiendis: quanti ſit momenti: ſignificatum eſt. Ab his per ſe omnia ad medicinas pertinentia terræ genera tractabimus.

De terra ſamia & eretria & chia & ſelinuſia & phiniti & appelliti medicinæ. CA. XV.

Amiæ duæ ſunt: quæ ſyropicon: & q̄ aſter appellanť. Prioris laus: ut recēs ſit: & lenis: linguæq; f glutinoſa. Altera globoſior: cādida. Vtraq; urič: ac lauať. Sunt q p̄ferant priorē. Proſunt ſanguinem expuētibus. Emplaſtriſq; quæ ſiccādi cauſa cōponunť. Oculoꝝ quoq; medicamentis miſcenť. Eretria totidē differentias hēt. Nāq; & alba eſt: & cinerea: quæ præferť in medicina. Probať mollicie: & qđ ſi ære producať: uiolaceū reddit colorē. Vis & ratio eius in medēdo dicta eſt iter pigmēta. Laua tur oīs terra. In hoc.n. loco dicemus: pfuſa aqua ſiccataq; ſolibus: iteꝝ ex aqua trita ac repoſita: donec cōſidat: & digeri poſſit in paſtillos. Coquiť in calicibus crebro cōcuſſu. Eſt in medicaminibus & chia terra candicans. Effectus eius q ſamiæ. Vſus ad mulieꝝ maxime cutē. Idē & ſelinuſiæ. Lactei coloris eſt hæc: & aqua dilui celerrima. Eadēq; lacte diluta: & tectorioꝝ albaria interpolanť. Phinitis eretriæ ſimillima eſt: grādioribus tantū glebis & glutinoſa. cui effectus idē q cimoliæ: ifirmior tātum. Bitumini ſimillima eſt appellitis. Experimētū eius: ſi ī cæra accepta olei mō liqueſcat. Et ſi nigricās colos maneat toſtæ. Vſus ad mollièdū diſcutiendūq;. Ad hæc medicamētis addiť: præcipue in callìblepharis & inficiendis capillis.

Cretæ genera ad ueſtiū uſus cimolia: ſarda: umbrica: ſaxū: argētariā. CA. XVI.

Retæ plura genera. Ex iis cimoliæ duo ad medicos ptinentia. Candidū & ad purpuriſſum in- c clinans. Vis utriq; ad diſcutiēdos tumores: & ſiſtēdas fluctiōes aceto aſſumpto. Panos quoq; & parotidas cohibet. Et lichenas illita: puſtulaſq;. Si uero amphonitrū & cyprium admiſceatur & acetum pedum: tumores ſanat: ita ut in ſole curatio hæc fiat: & poſt ſex horas aqua ſalſa abluať. Teſtium uero tumoribus cypria cæra addita, pdeſt. Et refrigerādi quoq; natura cretæ ē: ſudoreſq; imodicos ſiſtit illita. Atq; ita pabulas cohibet ex uino ſumpta ī balneis: laudať maxīe theſſalica. Naſciť & lycia creta circa bubonē: ē & alius cimoliæ uſus ī ueſtibus. Nā ſarda q̄ afferť de ſardania: cādidis tantū aſſumiť. Inutilis uerſicoloribus: ē & utiliſſima oīum cimoliæ generū: p̄cioſior umbrica: & quā uocāt ſaxū. Proprietaſq; ſaxi: q; creſcit ī macerādo: atq; pōdere emiť: illa mēſura. Vmbrica nō niſi poliēdis ueſtibus aſſumiť: neq;.n. pigebit hāc quoq; partē attingere: cū lex metella extet fullōibus dicta: q̄. C. Flāminius &. L. Aemilius cenſores dedere ad populū ferēdā. Adeo oīa maioribus curæ fuere. Ergo ordo hic ē. Primū abluiť ueſtis ſarda: dein ſulphure ſuffiť: mox deſquāmať cimolia: q̄ ē coloris ueri. Fucať.n. depḥēdiť: nigreſcitq;: & effundiť ſulphure. Veros āt & p̄cioſos colores emollit cimolia: & quodā nitore exhilarat cōtriſtatos ſulphure cādidis ueſtibus ſaxū utilius a ſulphure. Inimicū coloribus. Græcia p cimolia tymparico utiť gypſo: alia creta argētaria appellať: nitorē argēteū reddēs. eſt & utiliſſima q̄ cyrcū p̄ducere ad uictoriæ notā pedeſq; uenaliū trās mare aduectoꝝ denotare inſtituerūt maiores. Talēq; Plociū minimæ ſcœnæ cōditorem & aſtrologiæ cōſobrinū eius māliū antiocū: itē grāmaticæ Staberiū Eroteē eadē naue aduectos uidere pauī.

Qui & quoꝝ liberti præpoſiti. CA. XVII.

Ed quid hos refero aliquo litterarum honore cōmendatos? Talem in cataſta uidere Chriſogo f num Syllæ: Amphionem. Q. Catuli interfectorem: Heronem. L. Luculli: Demetrium Pōpeii: augemq; Demetrii: q̄q̄ & ipſa Pōpeii credita eſt. Et Hiparchū. M. Antonii Menam & Menecratem Sex. Pompeii: alioſq; deinceps: quos enumerare iam nō eſt: e ſanguine quiritium & ꝑſcriptionum licentia ditatos. Hoc eſt inſigne uenaliciis gregibus: opprobriūq; inſolentis fortunæ: q̄ & nos adeo potiri rerū uidimus: ut prætoria quoq; ornamenta decerni a ſenatu iubente agrippina Claudii Cæſaris uideri- mus libertis. Tantumq; non cum laureatis faſcibus remitti illo unde cretatis pedibus aduenīſſent.

Terra galata: terra clupea: terra balearica: terra ebuſitana. CA. XVIII.

p Ræterea ſunt genera terræ proprietatis ſuæ de quibus iam diximus. Sed & hoc loco reddēda natura. Ex galata inſula & circa clupeam africæ ſcorpiones necat: balearis & ebuſana ſerpētes.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER. XXXVI. PROHEMIVM.

Naturæ lapidum ac marmorum luxuria. CA. I.

LAPIDVM NATVRA RESTAT: HOC EST PRAECIPVA Morū inſania: etiam ut gemmæ cum ſuccinis atq; criſtalli cum murrinis ſileantur. Omnia nanq; quæ uſq; ad hoc uolumen tractauimus homini aliq̄ ex cauſa genita uideri hoc poſſunt. Mōtes natura ſibi fecerat ad quaſdā compages telluris uiſceribus dēſandis: ſimul ad impetus fluminū domandos: fluctuſq; frangendos: ac minime quietas partes coercendas duriſſima ſui materia. Cædimus hos: rahimuſq; nulla alia q̄ deliciarū cauſa: quos tranſcendiſſe quoq; mirum fuit. In portento prope habuere maiores alpes ab Hannibale exuperatas: & poſtea a cimbris. Nunc ipſæ cæduntur in melle genera marmorum. Promontoria aperiuntur mari: & rerum natura agitur in planum. Euehimus ea quæ ſeparandis gentibus pro terminis conſtituta erant: nauesq; marmorum cauſa fiunt: ac profluctus ſcæuiſſimam

terum naturæ partem: huc illucq; portantur fuga mõtium: maiore etiãnum uesania: q̃ cum ad frigidos potus uas petitur in nubila Cæloq; proxime rupes cauantur: ut bibantur glacie. Secũ quisq; cogitet quæ præcia horum audiat: quas uehi trahiq; moles uideat. Sed & q̃ sine his multorum fuerit beatior uita: ad quãq; multorum neces sit necesse ista facere: immo uerius pati mortales: quos ad usus: q̃sq; ad uoluptates alias nisi ut inter maculas lapidum iaceant: ceu uero nõ tenebris noctium dimidiæ parti uitæ cuiusq; gaudia hæc auferentibus. Ingens ista reputantem subit etiam antiquitatis rubor. Extant censoriæ leges glandia in cœnis gliresq; & alia dictu minora apponi uetantes. Marmora inuehi: & maria huius rei causa transiri: quæ uetaret lex nulla lata est.

Quis primus in publicis operibus ostenderit. CA. II.

Icat fortassis aliquis: non enim inuehebantur. Id quidem falso. ccc. lx. colũnas. M. Scauri ædili-
d tate ad scœnã theatri temporarii & uix uno mense futuri in usu uiderunt portari silẽtio legũ.
Sed publicis nimirũ indulgẽtes uoluptatibus. Idipsum cur? aut q̃ magis uia irrepunt uitia q̃ publica? Enimuero nõ alio mõ in priuatos usus illa uenere: ebora: aurũ: gẽmæ: aut quid oĩmodis relinquimus? Verũ esto indulserint publicis uoluptatibus: etiãne tacuerunt maximas eaq; atq; adeo duodequadragenũ pedũ lucullei marmoris in atrio Scauri collocari: nec clam illud occulteq; factũ est. Satisdari sibi damni infecti egit redẽptor cloacaq; cum in palatio extraherent. Nõ ergo in tã malo exẽplo moribus caueri utilius fuerat: q̃ tacere tantas moles in priuatã domum trahi præter fictilia deorum fastigia.

Quis primus peregrino marmore colũnas habuerit romæ. CA. III.

Ec potest uideri Scaurus rudi & huius mali improuide ciuitati obrepisse quodam uitæ rudi-
n mento. Iam enim. L. Crassum oratorem illum: qui primus peregrini marmoris columnas habuit in eodem atrio: hymettias tamen nec plures sex aut longiores duodenum pedũ: quem. M. Brutus in iurgiis ob id Venerem palatinam appellauerat. Nimiq; ista omisere moribus uictis: frustraq; interdicta quæ uetuerant: cernentes: nullas potius q̃ irritas esse leges maluerunt. Qui nos sequentur meliores non esse probabunt. Quis enim tantarum hodie columnarum atrium habet? Sed prius q̃ de mat moribus dicamus hoĩum in iis præferẽda iudicamus præcia. Ante igit̃ artifices censebimus.

Qui primũ laudati in marmore scalpendo: & qbus tẽporibus. CA. IIII.

Armore scalpendo primi omnium inclaruerunt Dipoenus & Scylus geniti ĩcreta insula etiam
m num medis imperantibus: priusq; q̃ Cyrus in persis regnare inciperet: hoc est olympiade circiter quinquagesima. Ii sicyonem se contulere: quæ diu fuit officinarum omnium metallorum prima. Deorum quorumdam simulachra publice simul locauerant sicyonii: quæ prius q̃ absoluerẽtur: artifices iniuriam quæsti abierunt in ætolos. Protinus sicyonios fames inuasit ac sterilitas: mœrorq; dirus remedium petentibus Apollo pythius affuturum respondit: si Dipoenus & Scylus deorum simulachra perfecissent. Quod magnis mercedibus obsequiisq; impetratum est. Fuere aũt simulachra Apollinis: Dianæ: Herculis: Mineruæ: quod e cælo postea tactum est.

Nobilitates operum & artificum in marmore. c. xxvi. de marmore pario & mausoleo. CA. V.

Vm ii essent: iã fuerãt in chio insula Malas sculptor: dein filius eius Micciades: ac deinde nepos
c Anthermus chius: cuius filii Bupalus & Anthermus clarissimi in ea sciẽtia fuere Hipponactis poetæ ætate: quẽ certũ est. lx. olympiade fuisse: Quod si qs horum familiam ad pauum usq; retro agat. Inueniet artis eius originẽ cũ olympiadum origie cœpisse. Hipponacti notabilis fœditas uultu erat: quãobrem imaginẽ eius lasciua iocoq; ii pposuere ridentiũ circulis. Quod Hipponax indignatus: amaritudie carminũ distrinxit eos in tantũ: ut credat̃ aliquos ex iis ad laqueũ compulisse: qđ falsum est. Complura. n. in finitimis insulis simulachra postea facere: sicut in delo: qbus subiecerunt carmen: nõ uitibus tantũ censeri chiũ: sed & operibus Anthermi filioq;. Ostẽdunt & lasii Dianã manibus eoq; factam. Et in ipsa chio narrata est operis eoq; Dianæ facies in sublimi posita: cuius uultũ intrãtes tristem: abeuntes exhylaratum putant Romæ signa eoq; sunt in palatina æde Apollinis in fastigio. Et oĩbus fere quæ Diuus Augustus fecit. Patris quoq; eoq; & deli fuere opera: & in libedo insula. Dipoeni qdem ambracia: argos: cleone: operibus refertæ fuere. Oẽs aut̃ tantũ candido marmore usi sunt e paro insula: quẽ lapidẽ cœpere lychnitem appellare: quoniã ad lucernas in cuniculis cæderet̃: ut auctor est Varro: multis postea cãdidioribus reptis. Nuper ẽt in lunensiũ lapidicinis. Sed in parioq; mirabile ꝓditur: gleba lapidis unius cuneis diuidentiũ soluta imaginẽ sileni intus extitisse. Non omittendũ hanc artẽ tanto uetustiorẽ fuisse q̃ picturã aut statuariã: quarum utraq; cum Phidia cœpit octogesimatertia olympiade: post annos circiter. ccc. xxxii. Et ipsum Phidiã tradunt sculpsisse marmora. Venerẽq; eius esse romæ in Octauiæ opibus eximiæ pulchritudinis. Alcmanẽ atheniensem (qđ certũ est) docuit in primis nobilẽ: cuius opa athenienses cõplura in ædibus sacris posuere. Præclaratãq; Veneris imaginẽ extra muros q̃ appellat̃ aphrodite exopolis. Huic summa manũ ipse phidias ipposuisse dr̃. Ipsius discipulus fuit Agoracritus parius ei ætate gratus. Itaq; e suis opibus pleraq; noi eius donasse fert̃. Certauere aũt inter se ambo discipuli in Venere facienda. Vicitq; Alchmanes nõ opere: sed ciuitatis suffragiis cõtra peregrinũ suo fauentis. Quare Agoracritus ea lege signũ suũ uẽdidisse tradit̃: ne athenis eẽt: & appellasse nemesim. Id positũ ẽ rhanũte pago attice: qđ. M. Varro oĩbus signis ꝓtulit. Est & in matris magnæ delubro in eadem ciuitate Agoracriti opus. Phidiam clarissimum esse per oẽs gentes quæ iouis olympii famam intelligũt: nemo dubitat: Sed ut & merito laudari sciant etiam qui opera eius non uiderunt, pferemus argumẽto paruo & ingenii tantum.

Neq; ad hoc iouis olympii pulchritudine utemur:non Mineruæ athenis factæ amplitudine:cum sit ea cubitoꝝ.xxvi.Ebore hæc & auro cōstat:sed in scuto eius in quo amazonū prœlium cælauit intumescē te ambitu parmæ eiusdē concaua parte deoꝝ & gigantum dicationem:in soleis uero laphitarum in cē/ taurorum:adeo momenta omnia compacta artis illi fuere.In base autem quod cælatum est Pandoras genesi appellauit.Ibi dii sunt.xx.numero noscentes uictoriam mirabili & præcipuo præcio.Miramur & serpentem:& sub ipsa cuspide æream spingem.Hæc licet sint obiter dicta de artifice nunq̄ satis lauda to simul ut noscatur illam magnificentiam æqualem fuisse & in paruis.Praxitelis ætatem inter statua/ rios diximus:q marmoris gloria superauit etiam semet.Opera eius sūt athenis in ceramico:sed ante om nia & non solum Praxitelis: uerum & in toto orbe terrarum Venus:quam ut uiderent multi nauigaue runt gnidum duas fecerat:simulq; uendebat alteram uelata specie quā ob id quidem prætulerūt optio/ ne:quorum conditio erat coi:cum alteram etiam eodem præcio detulisset:seuerum id ac pudicum ar/ bitrantes:Reiectam gnidii emerunt:immensa differentia famæ.Voluit eam postea gnidius mercari rex Nicomedes:totum æs ciuitatis alienum:qd erat ingens:dissoluturum repromittēs.Omnia perpeti ma luere:nec immerito.Illo enim signo Praxiteles nobilitauerat gnidum.Aedicula eius tota aperit:ut con/ spici possit undeq; effigies deæ:fauente ipsa ut creditur facto.Nec minor ex quacunq; parte ammiratio est.Ferunt amore captum quendam:cum detulisset noctu simulachro cohæsisse:eiusq; cupiditatis cē in dicem maculam.Sunt i gnido & alia signa marmorea illustrium artificum.Liber pater Bryaxidis:& al ter Scopæ:& Minerua.Nec maius aliud Veneris praxitelicæ specimen:q̄ quod inter hæc sola memora/ tur.Eiusdem est Cupido obiectus a Cicerone Verri ille propter quem thespiæ uisebantur.Nūc in Octa/ uiæ scholis positus.Eiusdem & alter nudus in pario colonia propontidis par Veneri gnidiæ nobilitate & iniuria.Adamauit enim eum Alchidas rhodius:atq; in eo quoq; simile amoris uestigiū reliquit.Ro/ mæ Praxitelis opera sunt.Flora:Triptolemus:Cæres i hortis seruilianis.Boni euētus & bonæ fortunæ simulachra in capitolio.Item Menades:& quas Thyeladas uocant:& Carsatidas & sileni in Asinii Pollio nis monumentis: & Apollo & Neptūnus.Praxitelis filius Cephisodo rei & artis hæres fuit.Cuius lauda tum est pergami symplegarum signum nobile:digytis corpori uerius q̄ marmori ipressis.Romæ eius opera sunt Latona in palatii delubro.Venus in Asinii pollionis monumentis:& intra Octauiæ porticus in Iunonis æde Aesculapius ac Diana.Scopæ uero laus cum his certantis.Fecit Venerem & Pothon & Phœtontem:qui samothraciæ sanctissimis in cerimoniis colunt.Item Apollinem palatinum.Vestam sedentem laudatam in seruilianis hortis:duasq; chameteras circa eam:quorum partes in Asinii monu/ mentis sunt.Vbi & Canephorus eiusdem.Sed in maxima dignatione Cn.Domitii delubro in cyrco flā mineo Neptūnus ipse & Thetis atq; Achilles Nereides supra delphinos & cete & hippocampos seden/ tes.Item tritones:choruscq; Phorci:& Pistrices:ac multa alia marina.Eiusdem manus omnia Magnum & præclarum opus etiam si totius uitæ fuisset.Nunc uero præter supradicta quæq; nescimus.Mars est etiamnum sedes.Colossus eiusdem in templo Bruti Callaici apud cyrcum eundem ad lauicanam por/ tam eunti.Præterea Venus in eodem loco nuda praxitelica illam gnidiam antecedentes:& quæcunq; alium locum nobilitant.Romæ quidem magnitudo operum est iam oblitterata a magnis officiorum negociorumq; aceruis:quæ omnes a contemplatione talium abducunt: quoniam ocioſorum:& in ma gni loci silentio apta ammiratio talis est.Qua de causa ignoratur artifex eius quoq; Veneris quam Ves pasianus imperator in operibus pacis suæ dicauit antiquorum dignam famā.Par hæsitatio est in tem/ plo Apollinis sosiani Nioben cum liberis morientem Scopas an praxiteles fecerit.Item Ianus pater i suo templo dicatus ab Augusto:ex ægypto aduectus:utrius manu sit:iam quidem & auro occultatus.Simi liter in curia Octauiæ quæritꝰ de Cupidine fulmen tenente.Id demū affirmatur.Alcibiadē esse principē forma in ea ætate.Multa i eadem schola sine auctoribus placēt.Satyri quattuor:ex quibus unus Liberū patrem palla uelatum Veneri præfert:alter liberam similiter.Tertius ploratum infantis cohibet.Quar tus cratere alterius sitim sedat:duæq; nymphæ:uelificantes sua ueste: Nec minor quæstio est in septis. Olympum & pana Chironemq; cū Achille qui fecerint:præsertim cū capitali satisdatione fama iudicet dignos.Scopas habuit æmulos eadem ætate Bryaxin:& Timotheū:& Leocarem:de quibus simul dicē dum est:quoniam pariter cælauere mausoleum hoc est sepulchrum ab uxore artemisia factum Mauso lo cariæ regulo:qui obiit olympiadis centesimæ anno secundo.Opus id ut esset iter septem miracula:ii maxime artifices fecere:patet ab austro & septētrione sexagenos ternos pedes.Breuius a frontibus toto circuitu pedes quadringentos.xi.attollitur in altitudinem.xxv.cubitis.Cingitur colūnis.xxxxvi.ab orīē te cælauit Scopas:a septentrione Bryax:a meridie Timotheus ab occasu Leocares.Priusq; q̄ peragent:re gina artemisia:quæ mariti memoriæ id opus extrui iusserat:obiit.Nō tamē recesserunt:nisi absoluto iā id gloriæ ipsoꝝ artisq; monumētū iudicātes:hodieq; certauit manus accessit & qntus artifex.Nāq; su/ pra pteron pyramis altitudine inferiorē æquauit.xxiiii.gradibus i metæ cacumen se cōtrahens.In sūmo est q̄driga marmorea:quā fecit pythis.Hæc adiecta.cxl.pedū altitudine:totū opus icludit:Timothei ma nu Diana Romæ est i palatio Apollinis delubro:cui signo caput reposuit aulianus Euander.In magna ammiratione est & Hercules Mnestrati.Et Hecate ephesi in templo dianæ post ædem in cuius contem platione ammmonent æditui parcere oculis:tanta marmoris radiatio est.Non postferuntur & chari tes in ppyleis athenienſium:quas Socrates fecit:alius ille q̄ pictor:idē ut aliqui putāt.Nā Mironis illius: q ære laudat:anus ebria est smyrnæ in primis inclyta Pollio Asinius ut fuit acris uehemētiæ:sic quoq; spectari monumēta sua uoluit.In iis sunt cētauri nymphas gerentes Archesitæ:Thespiades.Cleominis:

Oceanus & Iuppiter Enthochi.Hermerotes Tauriſci non cælatoris illius:ſed Tralliani.Iuppiter hoſpitalis.Pappipi praxitelis diſcipuli Zetus & Amphion & dirce & Taurus:uinculūq; ex eodē lapide. A rhodo aduecta opera apollini & Tauriſci parentum.Ii certamen de ſe fecere Menecraten uideri profeſſi: ſed eſſe naturalem artemidorum.Eodem loco Liber pater Eutychidis manu laudatur:ad Octauiæ uero porticum apollo Phiſiſci rhodii in delubro ſuo.Item Latona & diana:& muſæ nouē:& alter apollo nudus. Eum qui cytharam ī eodem templo tenet: Timarchides fecit.Inter Octauiæ uero porticus in æde lunōis ipſam deam Dionyſius & Polycles.Aliam uenerem eodem loco Phiſiſcus.Cætera ſigna praxiteles.Item Polycles & Dionyſius Timarchidis filii Iouem qui eſt in proxima æde fecerūt. Pana & Olympum luctantes.Eodem loco Heliodorus: quod eſt alterū in terris ſymplega nobile. Venerem lauantē ſeſe.Dedalum aſtantem Polycharmus. Ex quo apparet in magni honoris auctoritate habitum Lyſiæ opus.quod ī palatio ſuper arcum diuus Auguſtus honori Octauii patris ſui dicauit in ædicula colūnis adornata.Ideſt quadriga curruſq;:& apollo ac diana ex uno lapide.In hortis ſeruilianis reperio laudatos Calamidis apollinem illius cælatoris:dactylis Pythias.Amphiſtrati Calliſthenem hyſtoriarum ſcriptorem.Deinde multorum obſcurior fama eſt: quorūdam claritati in operibus eximiis obſtante numero artificum:quoniam nec unus occupat gloriam:nec plures pariter nūcupari poſſunt:ſicuti in Lacoonte: qui eſt in Titi imperatoris domo:opus omnibus & picturæ & ſtatuariæ artis præponendum.Ex uno lapide eū & liberos:draconūq; mirabiles nexus de conſilii ſententia fecere ſummi artifices Ageſander & Polydorus & Athenodorus rhodii.Similiter palatinas domos Cæſarum repleuere ,pbatiſſimis ſignis Craterus cum Pythodoro.Polydectes cum Hermolao:Pythodorus alius cum Artemone.Et ſingularis aphrodiſius trallianis: Agrippæ Pantheum decorauit Diogenes athenienſis & Carſatides.In colum nis templi eius probantur inter pauca operum ſicut in faſtigio poſita ſigna:ſed propter altitudinem loci minus celebrata.In honore eſt in templo illo Hercules ad quē pœni omnibus annis humana ſacrificauerunt uictima humi:ſtans ante aditum porticus agnatiōes ſitæ.Fuere & Theſpiades ad ædem Fœlicitatis:quarū unam amauit eques romanus Iunius Piſciculus: ut tradit Varro ammiratur & Praxiteles: qui etiam quinq; ſcripſit uolumina nobilium operum ī toto orbe.Natus hic in græcia Italiæ ora & ciuitate romana donatus cum iis oppidis.Iouem fecit eburneum in Metelli æde:qua campus petitur Accidit uero ei:ut cum in naualibus ubi feræ africanæ erant per caueam intuens leonem cælaret:ut ex alia caua panthera erumperet non leui periculo diligentiſſimi artificis.Feciſſe opera cōplura dicitur:ſed quæ fecerit nominatim nō refertur. Archeſilaum quoq; magnificat Varro cuius ſe marmoreā habuiſſe leænam tradit aligeroſq; ludentes cum ea Cupidines quoꝝ alii religatam tenerent:alii e cornu cogerent bibere:alii calciarent:ſoccos:& omnes ex uno lapide.Idem & a Coponio.xiii.nationes quæ ſunt circa Pōpeium factas auctor eſt:inuenio & Canacum laudatū inter ſtatuarios:feciſſe marmorea.Nec minus Sauron atq; Bathracum oblitterari conuenit:qui fecere templa Octauiæ porticibus incluſa natione ipſi lacones.Quidam & opibus præpotentes fuiſſe eos putant: ac ſua impenſa conſtruxiſſe:inſcriptionem ſperantes.Qua negata:hoc tamen alio loco & modo uſurpaſſe.Sunt certe etiānum in colūnarum epyſtilis inſculta nominum eorum argumenta rana atq; lacerta:ī iouis æde extitiſſe picturam cultuſq; reliquos omnes fœmineis argumentis conſtat:at enim facta iunonis æde cum inferent ſigna:permutaſſe geruli tradunt:& id religioni cuſtoditū:uelut ipſis diis ſedem ita partitis.Ergo & in iunonis æde cultus eſt: q iouis eſſe debeat.Sunt & in paruis marmoreis famā cōſecuti Myrmecides:cuius quadrigam cū agitatore cooperuit alis muſca. Et Callicrates:cuius formicaꝝ pedes atq; alia membra peruidere non eſt.

Quando primum marmoꝝ in ædificiis uſus:& quis primus romæ cruſtauerit parietes.& quibus ætatibus quæq; marmora in uſum uenerit:& qs primus marmora ſecuerit:& ratio ſacandi de harena. CA. VI.

Aec ſint dicta de marmoꝝ ſculptoribus:ſummaq; claritate artificū:quo in tractatu ſubit men
h tem nō fuiſſe tū auctoritatē maculoſo marmori:quā fecere e tapſo cycladum inſularum una: æque & e leſbio:liuidius hoc paulo uerſicolores qdē maculas habens.Et in totū marmoꝝ apparatū.Menander ēt diligentiſſimus luxuriæ interpres primus & raro attigit.Colūnis demum utebantur in templis:nec lætitiæ cauſa:nondū.n.iſta intelligebant:ſed qa firmiores aliter ſtatui nō poterāt. Sic eſt inchoatū athenis tēplum Iouis olympii:ex quo Sylla capitolinis ædibus aduexerat colūnas.Fuit tamē iter lapidē atq; marmor differētia iā apud Homerū:dicit.n. Paridē os marmoreo ſaxo percuſſum. Sed athenus.Regias quoq; domos laudatiſſime tum p̄ter æs:aurum:electrum:argentum:ebore tantū adornans.Primum (ut arbitror) uerſicolores iſtas maculas chiorum lapidicinæ oſtenderunt: cum extruerunt muros:faceto in id.M.Ciceronis ſale omnibus enim oſtendebant ut magnificum.Multo inq; magis mira res eſſet:ſi tiburtyno lapide feciſſetis.Et hercules non fuiſſet picturæ honos ullus modo tātus:aliqua marmoꝝ auctoritate.Secandi marmor in cruſtas neſcio an cariæ fuerit inuentum antiquiſſima qd' equidem inueniam:Haliacarnaſi Mauſoli domus proconneſo marmore exculpta eſt: latericiis parietibus.Is obiit olympiadis centeſimæſextæ anno ſecundo.Vrbis romæ anno.ccc.ſecundo.Primum romæ parietes cruſta marmoris operuiſſe totius domus ſuæ in cælio monte Cornelius nepos tradidit Mamurram formiis natū equitem romanum præfectum fabroꝝ.C.Cæſaris in gallia.Neq; indignatio ſit tali auctore inuentare.Hic nāq; eſt Mamurra Catuli ueronenſis carminibus proſciſſus:quem ut res eſt:domus ipſius clarius q̄ Catullus dixit habere:quicquid habuiſſet comata gallia.Nāq; adiecit idē Nepos eū primū totis ædibus nullā niſi e marmore columnā habuiſſe: oēs ſolidas e caryſto aut lunēſi.

Deniq. M. Lepidus Catulli in conſulatu collega primus omnium limina ex numidico marmore in domo poſuit magna repræhenſione. Is fuit conſul anno urbis. dc. lxvi. Hoc primum iuecti numidici marmoris ueſtigium inuenio: non in columnis tantum cruſtiſue ut Mamurra caryſtium poſuit: ſed imaſſa & uiliſſimo liminum uſu. Poſt hunc Lepidum ferme quadriennio. L. Lucullus cõſul fuit: qui nomen (ut apparet ex re) luculleo marmori dedit: admodum delectatus illo primuſq; romam inuexit atrum alioquin cum cætera maculis aut coloribus cõmendentur. Naſcitur aũt in nilo inſula: ſolũq; pene horũ marmorũ ab amatore nomen accepit. Inter hos primũ (ut arbitror) marmoreos parietes habuit ſcena. M. Scauri: nõ facile dixerim ſectos an ſolidis glebis politos: ſicuti eſt hodie Iouis tonãtis ædes ĩ capitolio Nondum enim ſecti marmoris ueſtigia inuenerat italia. Sed quiſquis primum inuenit ſecare luxuriãq; diuidere: importuni ingenii fuit. Harena hoc fit: & ferro uidetur fieri ſerra in prætenui linea præmente harenas uerſando tractuq; ipſo ſecante. Aethiopia ad hoc maxime probatur. Nam id quoq; acceſſit: ut ad æthiopias uſq; peteretur: quod faceret marmora. Immo uero etiam in idos: unde margaritas quoq; peti ſeueris moribus indignum erat. Hæc proxime laudatur. Mollior tamen quæ ex æthiopia. Illa enim nulla ſcabricie ſecat. Indica non æque leuigat: ſed ea combuſta polientes marmora fricare iubentur. Simile & naxiæ uitium eſt & coptidi: quæ uocatur ægyptia. Hæc fuere antiqua genera marmoribus ſecãdis. Poſtea reperta eſt ars: non minus probanda: ex quodam hadriatici maris uado æſtu nudante obſeruatione non facili. Iam quidem quacũq; harena ſecare e fluuiis omnibus fraus artificum auſa eſt: quod diſpendium admodum pauci intelligunt. Craſſior enim harena laxioribus ſegmentis terit: & plus erodit marmoris: maiuſq; opus ſcabritia polituræ relinquit. Ita ſectæ attenuantur cruſtæ. Rurſuſq; thebaica polituris accõmodatur. Et quæ fit e toro lapide aut e pumice. Signis e marmore poliẽdis: gemmiſq; etiam ſcalpendis atq; limandis.

De naxio & harmonio: & de generibus marmorum. CA. VII.

n Axium diu placuit ante alia uti: ita uocantur cotes in inſula cypro genitæ. Vicere poſtea ex armenia uectæ. Marmorum genera & colores non attinet dicere in tanta noticia. Nec facile eſt ennumerare in tanta multitudine. Quoto enim quoq; loco non ſuum marmor inuenitur. Et tamen celeberrimi generis dicta ſunt in ambitu terrarum cum gentibus ſuis. Non omnia tam in lapidicinis gignuntur. Sed multa & ſub terra ſparſa. Præcioſiſſimi quidem generis lacedæmoniũ uiride: cunctiſq; hylarius. Sic & auguſteum: ac deinde tiberium: in ægypto Auguſti ac Tiberii primum principatu reperta. Differentiaq; eorum eſt ab ophite: cum ſit illud ſerpentium maculis ſimile: unde & nomen accepit: q; hæ maculas diuerſo modo colligunt. Auguſteum undatim criſpum in uertices. Tiberium ſparſim conuoluta canicie. Neq; ex ophite columnæ: niſi paruæ admodum iueniunt. Duo eius genera: molle candidum: nigricans durum. Dicuntur ambo capitis dolores ſedare adalligati: & ſerpentiũ ictus. Quidam phreneticis ac lethargicis adalligari iubent candicantem. Contra ſerpentes autem a quibuſdam laudatur præcipue ex his quem tephriam appellant a colore cineris. Vocatur & memphites a loco gemantis naturæ: Cuius uſus conuenit iis quæ urenda aut ſiccanda ſunt: ex aceto illitus. Obſtupeſcit. n. ita corpus ut non ſentiat cruciatum. Rubet porphyrites in ægypto ex eo cãdidis inter uenientibus punctis: leu coſtyctos uocatur. Quantiſlibet molibus cædendis ſufficiunt lapidicinæ. Statuas ex eo Claudio Cæſari procurator eius in urbẽ ex ægypto aduexit tris. Aſinius Pollio nõ admodũ probata nouitate. Nemo poſtea certe imitatus ẽ. Inuenit eadem ægyptus in æthiopia quem uocant baſaltem: ferrei coloris atq; duriciæ. Vnde & ei nomen dedit. Nunq; is autem maior repertus eſt q̃ in templo Pacis ab imperatore Veſpaſiano Auguſto dicatus. Argumento ipſe liberis circa ludentibus: per quos totidem cubiti ſummi incrementi augentes ſe annis eius intelliguntur. Non abſimilis illi narratur in thebis delubro Serapis ut putant Memnonis ſtatua dicatus: quem quottidiano ſolis ortu contactum radiis crepare dicunt. Onychiten etiã tum in arabiæ montibus nec uſq; alibi naſci putauere noſtri ueteres. Sed & in germania potoriis uaſis inde factis primũ dein pedibus lectorum ſelliſq; Cornelius nepos tradit magno fuiſſe miraculo: cum. P. Lentulus Spinther amphoras ex eo & urceos magnitudine cadorum oſtendiſſet. Poſt quiquẽnium deinde trigita duoꝝ pedũ longitudine: colũnas uidiſſe. Variatũ in hoc lapide poſtea eſt. Nãq; pro miraculo inſigni quattuor modicas in theatro ſuo Cornelius Balbus poſuit. Nos ampliores triginta uidimus in ſcœna: quã Caliſtus Cæſaris Claudii libertoꝝ potentiſſimus exhædificauerat.

De alabaſtrite & lygdino alandico. CA. VIII.

h Anc aliqui lapidẽ alabaſtriten uocant: quẽ cauant ad uaſa unguentaria: quoniã optime ea incorrupta ſeruare dicit. Idẽq; etiã exuſtus: ex emplaſtris cõuenit. Naſcit circa thebas ægyptias: & damaſcũ ſyriæ. Hic cæteris candidior. Probatiſſimus uero in carmania: mox in india. Iã qdẽ & in ſyria aſyaq;. Viliſſimus aũt & ſine ullo nitore in cappadocia. Probant q̃ maxime mellei coloris in uertice maculoſi atq; nõ tranſlucidi. Vitia uero in iis corneus color aut cãdidus: & quicqd ſimile uitro eſt. Paulum diſtat ab eo ad unguentoꝝ fidẽ: uti exiſtimant. Lygdinus in tauro repertus amplitudine qua lãces crateraſq; nõ excedat. Antea tantũ ex arabia aduehi ſolitus cãdoris eximii. Magnus & cõtrariæ iter ſe naturæ duobus honos. Coralitico in aſia reperto: menſure nõ ultra bina cubita: candore ꝓximo ebori & quadã ſimilitudine e diuerſo niger eſt alabandicus terræ ſuæ nomine: q̃q̃ & mileti naſcens: ad purpurã tamẽ magis aſpectu declinãte. Idẽq; liquatur igni: ac fundit ad uſum uitri. Thebaicus intercinctus aureis guttis inuenit in africæ parte ægypto aſcriptæ coticulis ad terenda collyria q̃dã utilitate naturæ alia cõueniẽs. Circa ſyenẽ uero thebaidis: ſimites: quẽ ante pyrrhopœcilõ uocabãt. Trabes ex eo fecere reges

quodam certamine obeliſcos uocantes ſolis numini ſacratos. Radiorꝫ eius argumentū in effigie eſt: & ita ſignificatur nomīe ægyptio. Primus oīum id inſtituit Mitres: qui ī ſolis urbe regnabat ſomnio iuſſus: & hoc ipſum inſcriptum eſt ī eo. Et.n. ſculpturæ illæ effigieſqꝫ quas uidemus: ægyptiæ ſunt litteræ poſtea & alii regum in ſupradicta urbe Sothis quattuor numero: quadragenorꝫ & octonum cubitorꝫ lōgitudine. Ramiſes autē is quo regnante ilium captū eſt: quadraginta cubitorꝫ. Idemqꝫ digreſſus īde: ubi fuit Mneuidis regia poſuit alium longitudine undecenis pedibus: per latera cubitis quattuor.

De obeliſco & thebaico & alexandrino: & de illo qui eſt in cyrco magno. CA. IX.

o Pus id feciſſe dicuntur uiginti milia hominum. Ipſe rex cum ſubrecturus eſſet: uererēturqꝫ ne machinæ ponderi non ſufficerent: quo maius periculum curæ artificum denuntiaret filium ſuum adalligauit cacumini: ut ſalus eius apud mollientes prodeſſet lapidi. Hanc ammiratione operis effectum eſt: ut cum oppidum id expugnaret Cambyſes rex uentumqꝫ eſſet incendio ad crepidines obeliſci: extingui ignem iuberet molis reuerentia qui urbis nulla habuerat: Sunt & alii duo. Vnus a Myrne poſitus: alter a Phio ſine notis quadragintaocto cubitorꝫ. Alexandriæ ſtatuit unum octogīta cubitorum Ptolæmeus Philadelphus: quem exciderat Nectabis rex purum. Maiuſqꝫ opus fuit in deuehēdo ſtatuendoue multo q̄ in excidendo. A Satyro Architecto aliqui deuectum tradunt. Rate ut Callixenus dixit a phœnice foſſa perducta uſqꝫ adiacentem obeliſcum e nilo. Naueſqꝫ duas in latitudinem patulas: pedalibus ſpatiis ex eodem lapide ad rationem geminati per duplicem menſuram ponderis onerātas ita ut ſubiſſent obeliſcum pendentem extremitatibus ſuis in ripis utrinqꝫ: poſtea e geſtis laterculis alleuata naue excepiſſe onus ſtatutum. Exciſos autem ſex talis in monte eodem artificū donatum talentis quinquaginta. Hic autem obeliſcus fuit in arſinoe poſitus a rege ſupradicto: munus amoris in coniuge: eademqꝫ ſorore Arſinoe. Inde eum naualibus īcommodum. Maximus quidam præfectus ægyptii trāſtulit in forum reciſo cacumine dum uult faſtigium addere auratū: quod poſtea amiſit. Et alii duo ſunt alexandriæ ad portum in Cæſaris templo: quos excidit Meſphees rex quadragenum binum cubitorū. ſuper omnia acceſſit difficultas mari romam deuehendi ſpectatis admodum nauibus. Diuus Auguſtus priorem aduexerat miraculi gratia: puteoliſque naualibus perpetuis dicauerat. Sed incendio conſumptus eſt. Diuus Claudius aliquot per annos aſſeruatum eum quem Caius Cæſar īportauerat: omnibus quæ nunq̄ in mari uiſa ſunt: mirabiliorem turribus puteolis ex puluere exhædificatis perductū oſtiam portus gratia merſit: alia ex hoc cura nauium quæ tyberi ſubuehebant. Quo experimento palam fuit: non minus aquarum huic amni eſſe q̄ nilo. Is autem obeliſcus quem Diuus Auguſtus in cyrco magno conſtituit: exciſus a rege Semneſerteo: quo regnante Pythagoras in ægypto fuit: centum uigintiquinqꝫ pedum eſt: & dodrantis: præter baſin eiuſdem lapidis. Is uero qui eſt in campo martio nouem pedum minor eſt a Seſotide. Inſcriptam ambo rerum naturæ interprætationem ægyptioꝫ opere & philoſophiæ continent.

De illo qui eſt in campo martio pro gnomone. CA. X.

e I qui eſt in campo Diuus Auguſtus addit mirabilem uſum ad deprehendendas ſolis umbras dierumqꝫ ac noctium magnitudines: ſtrato lapide ad obeliſci magnitudinē: cui par fieret umbratum romæ confecto die ſexta hora paulatimqꝫ per regulas quæ ſunt ex ære incluſæ ſingulis diebus decreſceret: ac rurſus augeſceret: digna cognitu res & ingenio fœcundo. Manlius mathematicus apici auratam pilam addidit: cuius uertice umbra colligeretur in ſemetipſam alia atqꝫ alia incremēta iaculantē apice: ratione ut ferunt: a capite hominis intellecta. Hæc dierū obſeruatio triginta iam fere annis non congruit: ſiue ſolis ipſius diſſono curſu & cæli aliqua ratione mutato: ſiue uniuerſa tellure aliquid a centro ſuo dimota: ut deprehendi & in aliis locis accipio: ſiue urbis tremoribus hii tantum gnomone intorto: ſiue inundationibus tyberis ſedimento molis facto: q̄q̄ ad altitudinem impoſitæ rei in terrā quoqꝫ dicant iacta fundamēta. De tertio obeliſco romæ in uaticano. CA. XI.

t Ertius eſt in uaticano Caii & Neronis principum cyrco: ex omnibus unus omnino fractus in molitione eius: quem fecerat. Seſotidis filius Nuncoreus. Eiuſdem remanet & alius centum cubitorum quem poſt cæcitatem uiſu reddito ex oraculo ſoli ſacrauit.

De pyramidibus ægyptiis & ſphinge. CA. XII.

d Icantur obiter & pyramides in eadem ægypto regū pecuniæ ocioſa ac ſtulta oſtentatio. Quippe cum faciendi eas cauſa a pleriſqꝫ tradatur: ne pecuniam ſucceſſoribus aut æmulis inſidiantibus præberent: aut ne plebs eſſet ocioſa. Multa circa hoc uanitas illorum hominum fuit: ueſtigiaqꝫ complurium incoactarum extant. Vna eſt in arſione urbe: duæ in memphi non procul a labyrintho: de quo & ipſo dicemus. Totidem ubi fuit meridis lacus: hoc eſt: foſſa grandis. Sed ægyptus iter mira ac memoranda narrat harum cacumina extrema: quæ eminere dicuntur Reliquæ tres: quæ orbem terrarum impleuere fama: ſane conſpicuæ undiqꝫ a nauigantibus: ſitæ ſunt in parte africæ mōte ſaxeo ſterilīqꝫ inter memphin oppidum: & quod appellari diximus delta a nilo minus quattuor milibus paſſuum memphi ſeptem. d. paſſu. a uico appoſito quem uocabant buſirin. In quo ſunt aſſueti ſcandere illas. Ante has eſt ſphinx: uel magis miranda: qua ſilueſtria ſunt accolentium. Amaſin regem putant ī ea conditum: & uolunt inuectam uideri. Eſt autem ſaxo naturali elaborata: & rubrica. Capitis mōſtri ambitus per frontē centū duos pedes colligit: longitudo pedū centū quadragintatriū eſt: altitudo a uentre ad ſummam aſpidē in capite ſexagintaduum. Sed pyramis ampliſſima ex arabicis lapidicinis cōſtat. Trecenta ſexaginta hoīum milia annis. xx. eam cōſtruiſſe ꝓduntur. Tres uero factæ annis ſeptuagintaocto

& menſibus quattuor. Nēpe qui de iis ſcripſerunt: ſunt Herodotus: Euhemerus. Duris ſamius Ariſtagoras: Dionyſius: Artemidorus: Alexander Polyhiſtor: Butarides: Antiſthenes: Demetrius Demoteles Appion: Inter omnes uero eos non conſtat a quibus factæ ſint iuſtiſſimo caſu oblitteratis tantæ uanitatis auctoribus. Aliqui ex iis prodiderūt in raphanos & allium ac cepas mille octingenta talenta erogata. Ampliſſima octo iugera optinet ſoli quattuor angulorū paribus interuallis per octingentos octoginta tres pedes ſingulorum laterum altitudo: a cacumine pedes. xxv. alterius iterualla ſingula per quattuor angulos pares. dcc. triginta ſeptem comprehēdunt. Tertia minor prædictis. Sed multo ſpectatior. athio picis lapidibus conſurgit. ccc. ſexagīta tribus pedibus inter angulos. Veſtigia ædificationum nulla extāt. Harena late pura circū lentis ſimilitudine: qualis in maiori parte africæ. Quæſtionum ſumma eſt quanā ratione in tantā altitudinē ſubuecta ſint cementa. Alii. n. nitro ac ſale adaggeratis cū creſcente opere a peracto fluminis irrigatiōe dilutis. Alii lateribus e luto factis extructos pontes in priuatas domos diſtributos. Nilū. n. non putāt rigare potuiſſe multo humilioré. In priamide maxima eſt itus puteus octoginta ſex cubitorū: flumen illo admiſſum arbitrantur. Menſurā altitudinis earum omniūq; ſimilitū deprehendere inuenit Thales mileſius umbrā metiendo: qua hora par eſſe corpori ſolet. Hæc ſunt pyramidū miracula. Supremūq; illud: ne quis regū opes miret: minimā extitiſſe laudatiſſima a Rhodope meretricula factā: æſopi fabulaq; philoſophi conſerua quondā & cōtubernalis hæc fuit: maiore miraculo tantas opes meretricio eſſe cōquiſitas quæſtu. Magnificatur & alia turris a rege facta i inſula pharo portū optinente alexandriæ: quā cōſtituiſſe. dccc. talentis tradūt: magno animo ne qd omittamus. Ptolomæi regis: q; in ea permiſerit Soſtrati caſſidis architecti ſtructuræ ipſius nomē iſcribi. Vſus eius nocturno nauta rū curſui ignes oſtēdere ad p̄nuntianda uada portuſq; introitū. Sicut iā tales cōpluribus locis flagrāt ut potneoſicæ ac rauennæ ad uitandū periculū etiā in corriuatione. Flagrant cū eo ſita ea craſſienne. Periculum in corriuatione ignium ne ſydus exiſtimet: quoniā e longinquo ſimilis Flammarū aſpectus eſt. Hic idem architectus primus omniū penſilem ambulationē gnidi feciſſe traditur.

De labyrinthis ægyptio: lemnio: italico. CA. XIII.

d Icamus & labyrinthos: uel portentoſiſſimū humani ingenii opus. Sed non ut exiſtimari poſſit falſum. Durat etiā nūc in ægypto in heracleopolite nomos: q primus factus eſt ante annos (ut tradunt) tria milia ſexcentos a Peteſuco rege: ſiue Tithoe. Quāq; Herodotus opus regum eſſe dicat: nouiſſimeq; Pſammetici. Cauſas faciendi uarie interprætantur. Demoteles regiam Motheru dis fuiſſe. Lycias ſepulchrum Meridis plures ſoli ſacrum id extructum: qđ maxime creditur. Hinc utiq; ſumpſiſſe. Dedalum exemplar eius labyrinthi quem fecit in creta: nō eſt dubium: ſed centeſimā tantum portionem eius imitatum: quæ itinerū ambages occurſuſq; ac recurſus inexplicabiles cōtinet. Non ut in pauimentis puerorumue ludicris campeſtribus uidemus breui lacinia milia paſſuum plura ambulationis continentē: ſed crebris foribus inditis ad fallendos occurſus: redeūdūq; in errores eoſdē. Secūdus hic fuit ab ægyptio labyrinthus: tertius in lemno: quartus in italia. Omnes lapide polito fornicibus tecti. Aegyptius quod miror equidem in introitu lapideis e paro colūnis. Reliquæ erāt ſyenitæ: molibus compoſitis quas diſſoluere: ne ſæcula quidem poſſint adiuuātibus Heracleopolitis: qui id opus inuiſu mire infeſtauere. Poſitionem operis eius ſingulaſq; partes enarrare non eſt: cum ſit in regiones diuiſum atq; in præfecturas: quas uocant nomos: ſexdecim nominibus eorum totidem uaſtis domibus artibus Præterea templa omnium ægypti deorum cōtinet: ſuperq; Nemeſes quindecim ædiculis incluſæ. Sunt pyramides complures quadragenarum ulnarum ſenos radice muros optinentes. Feſſi iam eundo perueniunt ad uiarum illum inexplicabilem errorem. Quin & cœnacula prius excelſa porticuſq; aſcendūtur nonagenis gradibus omnes intus colūnæ de porphyrite lapide: deoq; ſimulachra: regū ſtatuæ: monſtrificæ effigies. Quarūdam autem domorum talis eſt ſitus: ut adaperiētibus fores tonitruū intus terribile exiſtat. Maiore autem in parte tranſitus eſt per tenebras: aliāq; rurſus extra murum labyrinthi ædificiorum moles pteron appellant. Inde aliæ perfoſſis cuniculis ſubterraneæ domus. Reficit unus omnino pauca ibi ex monte phadon Thebis rex ante Alexandrū magnum annis quingentis. Id quoq; tradit fulſiſſe trabibus ſpinæ oleo incoctæ dum fornices quadrati lapidis aſſurgerent. De ægypto & cretico labyrinthis ſatis dictum eſt. Lemnius ſimilis illis columnis tantum centū quinquaginta memorabilior fuit: quarum in officina turbines ita librati pependerunt: ut puero circūagente tornarentur. Architecti illū fecere Emilius & Rholus & Theodorus indigena. Extantq; adhuc reliquiæ eius: cū cretici italiciq; nulla ueſtigia extent. Namq; & italicum dici conuenit: quem fecit ſibi porſenna rex hetruriæ ſepulchri cauſa: ſimul ut & externorum regum uanitas quoq; ab italis ſuperaretur. Sed cū excedat omnia fabulo ſitas: utemur ipſius. M. Varronis in expoſitione eius uerbis. Sepultus eſt inquit ſub urbe cluſio: in quo loco monumentū reliquit lapide quadrato. Singula latera pedum lata tricenū: alta quinquagenū. Inq; baſi quadrata intus labyrinthū inextricabilē. Quo ſi quis īproperet ſine glomere lini: exitū inuenire nequeat. Supra id quadratū pyramides ſtant quinq;. Quattuor in angulis: & in medio una. In imo latæ pedū ſeptuagenum quinū: altæ cētum quinquagenū: ita faſtigiatæ: ut in ſummo orbis æneus & Pegaſus unus omnibus ſit impoſitus: ex quo pendeat excepta cathenis tintinnabula: quæ uento agitata longe ſonitus referant: ut dodonæ olim factum. Supra quē orbem quattuor pyramides inſuper ſingulæ extant altæ pedū cētenum. Supra quas uno ſolo quinq; pyramides: quarum altitudinem Varronem puduit adiicere. Fabulæ hetruſcæ tradunt eandē fuiſſe: quā totius operis: adeo ueſana dementia quæſiſſe gloriā impendio nulli profuturo. Præterea fatigaſſe regni uires: ut tamen laus maior artificis eſſet.

De penſili horto & oppido:& templo Dianæ epheſiæ. CA. XIIII.

Eguntur & penſiles hortos:immo uero totum oppidum feciſſe ægyptiæ thebæ:exercitus ar/
l matos ſubito educere ſolitis regibus nullo oppidanorum ſentiẽte.Etiamnum hoc minus mi
rum:q̃ q; flumine medium oppidum interfluente:quæ ſi fuiſſent:non dubium eſt dicturum
Homerum fuiſſe:cum centum portas ibi prædicaret. Græcæ magnificẽtiæ uera ammiratio extat tem
plum epheſiæ Dianæ ducentis uiginti annis factum a tota aſia.In ſolo id paluſtri fecere:ne terræmotus
ſentiret:aut hiatus timeret.Rurſus ne in lubrico atq; inſtabili fundamenta tãte molis locarentur : ante
calcatis ea ſubſtrauere carbonibus dein uelleribus lane.Vniuerſo tẽplo longitudo eſt quadringentorũ
uigintiquiq; pedum latitudo ducentorum uiginti. Colũnæ cẽtum uiginti ſeptem a ſingulis regibus fa
ctæ:ſexaginta pedum latitudine.Ex iis triginta ſex cælatæ.Vna a Scopa.Operi præfuit Cteſiphon archi
tectus.Summa miracula epyſtilia tante molis attolli potuiſſe.Id cõſecutus eſt ille beronibus harena ple
nis molli puluino ſuper capita colũnarum exaggeratio paulatim exinaniens ab imo ut ſenſim totum in
colle ſederet.Difficillime hoc cõtigit in limine ipſo:quod foribus imponebat.Etenim ea maxima mo/
les fuit :nec ſedit.In cubili ergo anxio artifici mortis deſtinatione ſuprema.Traduntq; in ea cogitatione
feſſum nocturno tempore in quiete uidiſſe preſentem deam:cui tẽplum fiebat:hortantem ut uiueret:
ſe cõpoſuiſſe lapidem:atq; ita poſtero die apparuit:pondereq; ipſo correptus uidebatur.Cætera eius ope
ris ornamenta plurium librorum inſtar optinent:nihil ad ſpecimen naturæ pertinentia.

De delubro Cyzici & lapide fugitiuo:& de echo ſepties reſonante:& ædificio ſine clauo:& mirabilia ædificiorum romæ. CA. XV.

Vrat & Cyzici delubrum:in quo filium aureum commiſſuris omnibus politi lapidis ſubiecit
d artifex eburneum Iouem dicaturus intus coronate eo marmoreo Apolline.Tralucẽt ergo pi/
cturæ tenuiſſimis cappillamẽtis:leniq; afflatu ſimulachra refouente:præter ingenium artificis
ipſa materia quãuis occulta in præcio operis intelligitur.Eodem in oppido eſt lapis: fugitiuus appella/
tus.Argo nautæ eo pro ancora uſi ibi reliquerant.Hunc e prytaneo (ita uocatur locus) ſæpe profugum
fixere plũbo.Eadem in urbe iuxta portam quæ thracia uocatur turres.vii.acceptas uoces numeroſiore
repercuſſu multiplicant.Nomenq; huic miraculo echo eſt a græcis datum.Et hoc quidem natura loco
rum euenit.Et plerũq; conuallium:ibi caſu accidit.Olympiæ autẽ arte mirabili modo in porticu quam
oppidani heptaphonon appellãt:quoniã ſepties eadem uox redditur.Cyzici & buleuterion uocãt ædifi
cium amplum ſine ferreo clauo ita diſpoſita contignatione ut eximantur trabes ſine fulturis ac reponã
tur.Quod itẽ romæ in ponte ſublicio religioſum eſt:poſtea q̃ Coclite Horatio defendente ægræ reuul/
ſus eſt.Verũ & ad urbis noſtræ miracula tranſire conuenit:nongentorũq; annoq; dociles ſcrutari uiros:
& ſic quoq; terraq; orbem uictum oſtẽdere:qd' accidiſſe totiens pene:quot referrẽtur miracula:appare
bit.Vniuerſitate uero aceruata & in quendam unũ cumulũ coniecta nõ alia magnitudo exurget:q̃ ſi mũ
dus alius quidam in uno loco narretur.Nam ut cyrcum maximũ a Cæſare dictatore extructũ longitu
dine ſtadioq; triũ:latitudine unius:ſed cũ ædificiis iugerũ quaternũ ad ſedem ducentoq;.lx.miliũ inter
magna opera dicamus.Nõne inter magnifica baſilicã Pauli columnis e phrygibus mirabilem:forũq; di
ui Auguſti:templũ Pacis diui Veſpaſiani imperatoris auguſti:pulcherrima opeq; quæ unq̃ ? Pantheon
Ioui ultori ab agrippa factũ:cum theatrum ante texerit romæ Valerius oſtienſis architectus ludis Lybo
nis.Pyramidas regũ miramur opera:cũ ſolũ tantũ foro extruãdo ſeſtertiis mille ducẽtis Cæſar dictator
emerit.Et ſiquidẽ impenſæ mouent captos auaritia animos.P.Clodius quem Milio occidit:ſeſtertiis.c.
xlvii.milibus domo empta habitauerit.Quod equidem non ſecus ac regum inſaniam miror : Itaq; &
ipſum Milonem ſeſtertia ſeptingenta milia æris alieni debuiſſe inter prodigia animi humani duco.Sed
tunc ſenes aggeris uaſtum ſpatium & ſubſtructiones inſanas captioſi mirabantur.Præterea cloacas ope
rum omniũ dictu maximũ:ſuffoſſis mõtibus: atq; ut pauloante rettulimus:urbe penſili:ſubterq; naui/
gata. Id.M. Agrippa fecit i ædilitate poſt conſulatũ per meatus corriuatis ſeptem amnibus curſu præci/
piti torrentiũ modo rapere:atq; auferre oĩa coactis.Inſuper mole hymbrium concitati uada ac littora
quatiunt:Aliquando tyberis retro infuſi recipiunt fluctus.Pugnantq; diuerſi aquarum impetus intus:
& tamen obnoxia firmitas reſiſtit.Trahuntur moles internæ tãtæ nõ ſuccũbentibus cauſis operis.Pul/
ſant ruinæ ſponte præcipites:aut impactæ incendiis.Quatitur ſolum terræmotibus. Durant tamen a
Tarquinio priſco annis octingentis ꝓpe inexpugnabiles.Nõ omittẽdo memorabili exemplo uel eo ma
gis:quoniam celeberrimis rerum cõditoribus omiſſum eſt.Cum id opus tarquinius Priſcus plebis ma
nibus faceret:eſſetq; labor incertũ longior an periculoſior:paſſim conſcita nece quiritibus tedium fugi/
entibus.Nouum & inexcogitatum ante poſteaq; remedium inuenit ille rex:ut omnium ita defunctoq;
figeret crucibus corpora ſpectãda ciuibus:ſimul & feris uolucribuſq; lacerãda.Quamobrem pudor ro/
mani nominis proprius qui ſæpe res perditas ſeruauit in prœliis:tunc quoq; ſubuenit.Sed illo tempore
impoſuit iam erubeſcens cum puderet uiuos tanquam puditurum eſſet extinctos. Amplitudinem
cauis eam feciſſe proditur ut uehem fœni large onuſtam trãſmitteret.Parua ſunt cuncta quæ diximus:
& omnia uni cõparãda miraculo:anteq; noua attingã.M.Lepido.Q.Catulo conſ.ut cõſtãt inter diligen/
tiſſimos auctores domus pulchrior non fuit romæ:q̃ Lepidi ipſius.At hercule intra annos.xxxv.eadem
centeſimum locũ nõ optinuit.Cõputet in hac æſtimatione qui uolet:marmorum molem:opera picto/
rũ:impendia regalia.Et cũ pulcherrima laudatiſſimaq; certantes centũ domos:poſteaq; eas ab innume
rabilibus aliis in hunc diem uictas.Profecto incendia puniunt luxum:nec tamen effici poteſt:ut mores

aliquid ipso in homine mortalius esse intelligant. Sed eas omnes duæ domus uicerunt. Bis uidimus ur
bem totam cingi domibus principum: Caii & Neronis. Et huius quidem ne quid deesset aurea. Nimi/
rum sic habitarunt illi qui hoc imperium fecere: tantas ad uincendas gentes triumphosq; referēdos ab
aratro aut foco exeuntes: quorum agri quoq; minorem modum obtinuere q̄ cellaria istorum. Subit ue
ro cogitatio quota portio harum fuerint areæ illæ: quas inuictis imperatoribus decernebant publice ad
exedificandas domos. Summusq; illarum honos erat: sicut in. L. Valerio Publicola: qui primus consul
fuit cum. L. Bruto post tot merita: & fratre eius qui bis ī eodem magistratu sabinos deuicerat: adiici de
creto ut domus eorum fores extra aperirentur: & ianua in publicum reiiceret. Hoc erat clarissimum ī/
signe inter triumphales quoq; domos. Nō patiemur duos Caios uel duos Nerones ne hac quidem glo
ria famæ frui. Docebimusq; etiam īsaniam eorum uictam priuatis operibus. M. Scauri: cuius nescio an
ædilitas maxime prostrauerit mores ciuiles: maiusq; sit Syllæ malum tanta priuigni potentia: q̄ proscri
ptio tot milium. Hic fecit in ædilitate sua opus maximum oium quæ: unq̄ fuere humana manu facta
non temporaria mora: uerumetiam æternitatis destinatione. Theatrū hoc fuit. Scœna ei triplex altitudi
ne. ccc. lx. columnarum in ea ciuitate quæ sex hyemetias non tulerat sine probro ciuis amplissimi. Iam
pars scœneæ e marmore fuit. Media e uitro ſaudito etiam postea genere luxuriæ. Sūmæ tabulis inaura/
tis columnæ ut diximus: imæ duodequadragenū pedū. Signa ærea inter columnas ut indicauimus fue
runt tria milia numero. Cauea ipsa cœpit hominum. lxxx. milia cū Pompei amphiteatri totiens multi/
plicata urbe tantoq; maiore populo sufficiat large. xl. milia. Sed & reliquus apparatus tantus attalica ue/
ste: tabulis pictis: cæteraq; cura fuit: ut in tusculanam uillam reportatis quæ superfluebant quottidiani
usus deliciis incensa uilla ab iratis seruis concremarentur ad sestertia. M. aufert animum & a destinato iti
nere digredi cogit contemplatio tam ꝓdigæ mentis: aliāq; connecti maiorem īsaniā. E ligno. C. Curio
q bello ciuili in Cæsarianis partibus obiit: funebri patris munere cū opibus apparatuq; non posset supe/
rare Scaurum. Vnde enim illi uictricus Sylla? & Metella mater proscriptiorū sectrix? Vnde. M. Scaurus
pater totiens princeps ciuitatis: & marianis sodalitiis rapinarū prouincialiū sinus? cum iā ne ipse quidē
comparari sibi posset. Quando hoc certe incendii illius p̄mium habuit conuectis ex orbe terrarum re/
bus: ut nemo postea par esset insaniæ illi. Ingenio ergo suo erat utendum. Curioniq; aliud excogitandū
fuit. Opere præciū est scire qd inuenerit: & gaudere moribus nostris: ac nostro modo nos uocare maio/
res Theatra duo iuxta fecit amplissima e ligno cardinū singulorū uersatili suspensa libramēto: in quibus
utrisq; ante meridiano ludorū spectaculo edito inter sese auersis ne inuicem obstreperent scœnæ: & repē
te circūactis ut cōstiterant. Postremo iam die discedentibus tabulis & cornibus inter se coeuntibus facie
bat amphitheatrum: & gladiatorū spectacula edebat: ipsum magis auctoritatum Populum Roma. cir/
cūferens. Quid enim miretur quisq; in hoc primum? inuentorem? an inuentum? artificem? an aucto/
rē? ausum aliquem hoc excogitare? an suscipere: patere? an iubere? Super omnia erit populi furor sede/
re ausi tam infida instabiliq; sede. En hic est ille terrarum uictor & totius dominator orbis: qui gentes
& regna diriperet: iura exteris mitteret: & quosdam ī numero deorū īmortaliū generis humani portio
in machina pendens: & ad periculum suū paludens. Quæ utilitas animarū ista? aut quæ quærela de can/
nis: aut quantum mali potuit accidere? Hauriri urbes terræ hiatibus publicus mortalium dolor est. Ec/
ce Po. Romanus uniuersus uelut duobus nauigiis impositus binis cardinibus sustinetur: & seipsum de/
pugnantem spectat: periturus momento aliquo luxatis machinis: & per hoc queritur in tribunitiis con
cionibus gratia: ut pensiles tribus faceret. Qualia hic in rostris. Qui nō ausurus apud eos quibus hoc p/
suaserit. Vera nāq; cōficientibus Po. Ro. funebri munere ad tumulum patris eius depugnauit uniuersis.
Variauit hanc magnificentiā suā fessis turbatisq; cardinibus: & amphitheatri forma custodita nouissi/
mo die diuersis duabus per medium scœnis athlætas edit: raptisq; e contrario repente pulpitis eodē die
uictores e gladiatoribus suis ꝓduxit. Nec fuit rex Curio aut gentiū imperator nō opibus insignis: uti qui
nihil in censu habuerit: præter discordiā principū. Sed dicantur uera æstimatione inuicta miracula: quæ
. Q. Martius rex fecit. Is iussus a senatu aquarū appiæ & anienis tegula ductus reficere: nouam a nomine
suo appellatā cuniculis per montes actis intra præturæ suæ tēpus adduxit. Agrippa uero ī ædilitate sua
adiecta uirginea aqua, Cæterisq; corriuatis atq; emendatis lacus. dcc. fecit. Præterea fontes. cv. castella
cxxxx. cumplura etiam cultu magnifica & operibus. Is signa. ccc. ærea aut marmorea imposuit: & colū/
nas ex marmore quadringentas: eaq; omnia annuo spatio: adiecitq; ipse in ædilitatis suæ cōmemoratio
ne & ludos unde sexaginta diebus factos: & gratuita præbuit balnea cētum. lxx. quæ nunc romæ ad in/
finitum auxere numerū. Vicit antecedentes aquarū ductus nouissimū ipendium operis inchoati a Caio
Cæsare & peracti a Claudio. Quippe a lapide. xl. ad eam excelsitatem: ut in omnes urbis montes leuaren
tur: influxere curtius atq; cæruleus fontes. Erogata in id opus sestertia quingenta. lv. milia. Quod siquis
diligentius æstimauerit aquarum abundantiam in publico balneis piscinis domibus euripis hortis sub
urbanis uillis spatioq; aduenientis extructosq; arcus mōtes pfossos: conualles æquatas: fatebitur nihil ma
gis mirandū fuisse in toto orbe terrarū. Eiusdē Claudii iter maximā eqdē ac memoráda duxerim: quā/
uis destitutū successoris odio montē perfossum ad lacum fucinū emittendum: inenarrabili profecto im
pendio: & operariorum multitudine per tot annos: cū aut corriuatio aquarum: qua terrenus mōs erat
egereretur in uertice machinis: aut silex cederet. Omniaq; intus in tenebris fierent: quæ neq; cōcipi ani/
mi nisi ab iis qui uidere: neq; humano sermone enarrari possunt. Nā portus ostiensis opus ptereo. Item
uias inter montes excisas. Mare thirrenū a lucrino molibus secluſum. Tot pōtes tātis ipendiis factos. Et

inter plurima alia italiæ miracula:ipſa marmora in lapidicinis creſcere auctor eſt Papyrius Fabianus naturæ rerum peritiſſimus.Exemptores quoq; affirmant compleri ſponte illa montium ulcera. Quæ ſi uera ſunt:ſpes eſt:nunq; defuturam luxuriam.

De magnetis generibus & medicinis. CA. XVI.

a Maioribus digredienti ad reliquorum lapidum inſignes naturas:quis dubitet in primis magnetem occurrere? Quid enim mirabilius? aut qua in parte naturæ maior improbitas dederat uocem ſaxis:ut diximus:reſpondentem homini:immo uero & obloquentem? Quid lapis rigore pigrius? Ecce ſenſus manuſq; tributi illi.Quid ferri duritia pugnatius? Sed cedit & patitur mores:ttahit nág; a magnete lapide.Domitrixque illa rerum omnium materia ad inane neſcio quid curit:atq; ut propius uenit aſſiſtit:teneturq;: & complexu hæret.Sideritin ab hoc alio nomie appellant:quidam heracleon.Magnes appellatus eſt ab inuẽtore:ut auctor eſt Nicander in india repertus.Nãq; & paſſim inuenitur:ut in hiſpania quoq; inueniſſe autem fertur clauis crepidarum & baculi cuſpide hærentibus:cũ armenta paſceret.Quinq; genera magnetis Sotacus demonſtrat:æthiopicum & magneſiacũ a macedonia & contermina a bebonœa locatum petentibus dextra.Tertium in echio boetiæ.Quartum circa alexandriam troadem.Quintum & magneſia aſiæ.Differẽtia prima mas ſit an fœmina.Proxima in colore.Nam qui in macedonia & magnetia reperiuntur:ruffi nigriq; ſunt.Boetius uero ruffi coloris plus habet q̃ nigri:Is qui in troade inuenitur:niger eſt & fœminei ſexus:ideoq; ſine uiribus.Deterrimus autem in magneſia aſiæ candidus:neq; attrahẽs ferrum ſimiliſq; pumici.Cõpertum tanto meliores eẽ quanto ſunt magis cærulei:æthiopicis laus ſuma datur:ponduſq; argẽto rependit.Inuenit hic in æthiopiã zmiri:ita uocatur regio harenoſa.Ibi & hematites ſanguinei coloris:ſanguinẽq; reddens ſi terratur. Sed & crocũ. In attrahẽdo ferrũ nõ eadem quæ magneti hematite natura.Aethiopici argumentum eſt q; magnetẽ quoq; aliũ ad ſe trahit.Omnes autẽ ii oculoꝝ medicamentis proſunt ad ſuam quiſq; portionẽ.Maximeq; epiphoras ſiſtunt.Sanãt & aduſta cremati tritiq;.Alius rurſus in eadem æthiopia nõ procul mons gignit lapidẽ theameden:qui ferrũ oẽ abigit:reſpuitq;.De utraq; natura ſeius ſæpius diximus.

De lapidibus qui cito abſumunt corpora in eis condita: & de his qui diu ſeruant: & de thaſio lapide:& medicinis eius. CA. XVII.

l Apidem e ſciro inſula integrum fluctuare tradunt:eundem cõminutum mergi.In aſſo troadis ſarcophagus lapis fiſſili uena ſcinditur.Corpora defunctorum condita in eo abſumi conſtat intra.xl.diem:exceptis dentibus:Mutianus ſpecula quoq; & ſtrigiles & ueſtes & calciamẽta illata mortuis lapidea fieri auctor eſt.Eius generis & in lycia ſaxa ſunt & in oriẽte quæ uiuẽtibus quoq; adalligata:erodunt corpora.Mitior eſt autem ſeruandis corporibus nec abſumendis chemites eborei ſimillimus:in quo Darium conditum ferunt.Parioq; ſimilis candore & duricia: minus tamen ponderoſus qui porus uocat.Theophraſtus auctor eſt & tranſlucidos lapides in ægypto inueniri:quos ophionitæ ſimiles ait:quod fortaſſis tunc fuerit:quoniam & ii deſinunt:& noui reperiunt.Thaſius guſtu ſalſus podagras lenit pedibus in uaſe ex eo cauato inditis.Præterea omnia crurũ uitia in iis lapidicinis ſanãtur:cum in metallis omnibus crura uitientur.Eiuſdem lapidis flos appellatur:in farinam redigendam mollis ad quædam perinde efficax.Eſt autem ſimilis pumici ruffo.Ammixtus æri cyprio mammarũ uitia emendat.Pici autem reſinæue ſtrumas & panos diſcutit.Prodeſt & phthiſicis linctu Cũ melle ueterа ulcera ad cicatricem perducit.Excreſcentia erodit.Et ad beſtiaꝝ morſus utilis.Repugnantia curationi ac ſuppurata ſiccat.Fit cataplaſma ex eo podagris mixto fabæ lomento.

De ebore foſſili & lapidibus oſſeis & palmatis & aliorum generibus. CA. XVIII.

i Dem Theophraſtus & Mutianus eſſe aliquos lapides:qui pariant:credunt.Theophraſtus auctor eſt & ebur foſſile candido & nigro colore inueniri:& oſſa e terra naſci: inueniriq; lapides oſſeos.Palmati circa mundam in hiſpania:ubi Cæſar dictator Pompeium uicit:reperiuntur: idq; quotiens fregeris.Sũt & nigri:quorum auctoritas uenit in marmora:ſicut tænarius.Varro nigros ex africa firmiores eſſe tradit:q̃ in italia:E diuerſo albos coranos duriores:q̃ parios.Idem lunenſem ſilicem ſerra ſecari.At thuſculanum diſſilire igni.Sabinum fuſcum addito oleo etiam lucere.Idem molas uerſatiles uolſine inuentas.Aliquas & ſponte motas inuenimus in prodigiis.Nuſq; autem hic utilior q̃ i italia gignitur:lapiſq; non ſaxum eſt.In quibuſdam uero prouinciis omnino non inuenitur.Sunt quidam in eo genere molliores:qui & quotæ leuigantur.ut procul intuentibus ophitæ uideri poſſint.Neq; eſt alius firmior:quando & lapidis natura ut lignum ſimiliter hymbres ſoleſq; aut hyemes non patitur.In aliis atq; aliis generibus.Sunt qui & lunam non tollerent:& qui uetuſtate rubiginem trahant:coloremue candidum oleo mutent.

De corallio uel pyrite:& medicinis eius:& oſtracite:de amanto lapide & medicinis eius & militino lapide & uiribus eius: de gagate lapide & medicinis eius:de ſpongiis:de phrygio lapide & natura eius. CA. XIX.

c Orallium lapidem quidam pyriten uocãt:quoniam ſit plurimus ignis illi.Sed eſt alius etiam num pyrites ſimilitudine æris.In cypro eum reperiri uolunt:& in metallis quæ ſunt circa aca maniam:unum argento colore:alterum aureo.Coquuntur uarie.Ab aliis iterum tertioq; in melle:donec conſumatur liquor.Ab aliis pruna prius:dein melle:& poſtea lauantur utæs.Vſuſq; eoꝝ in medicina excalfacere:ſiccare diſcutere:humorem extenuare:& duritias nimias mollire. Vtuntur &

crudis tuſiſq; ad ſtrumas atq; furunculos. Pyritarum etiamnum aliqui genus unum faciunt plurimum habens ignis: quos uiuos appellamus: & ponderoſiſſimi ſunt. Hi exploratoribus caſtrorū maxime neceſſarii: qui clauo uel altero lapide percuſſi: & ſcintillas edūt: quæ exceptæ ſulphure aut fongis aridis uel foliis: dicto celerius ignem trahunt. Oſtracitæ ſimilitudinem teſtæ habent. Vſus eorum pro pumice ad leuigandam cutem. Poti ſanguinem ſiſtunt: & illit cum melle ulcera: doloreſq; mammarum ſanāt: amantus alumini ſimilis nihil igni deperdit. Hic ueneficiis reſiſtit omnibus: priuatim magorum. Geoden ex argumento appellant: quoniam amplexus eſt terram: oculorum medicamentis utiliſſimus. Item mammarum & teſtium uitiis. Melitites lapſis ſuccum remittit dulcem: mellitūq; tuſus. Et cæræ mixtus eruptionibus pituitæ maculiſq; corporis medetur: & faucium exulcerationi. Epinyctidas tollit: & uuluarū dolores impoſitus uelleri. Gargates lapis nomen loci & amnis habet gagatis lyciæ. Aiunt & in leucocolla expelli mari: atq; infra duodecim ſtadia colligi. Niger eſt: planus: pumicoſus: non multum a ligno differens leuis: fragilis: odore ſi teratur grauis. Fictilia ex eo inſcripta non delentur. Cum uritur odorē ſulphureū reddit. Mirumq; accenditur aqua: oleo reſtinguitur: Fugat ſerpentes ita recreatq; uuluæ ſtrāgulationes. Deprehendit ſonticum morbum & uirginitatem ſuffitus. Item ex uino decoctus: dētibus medetur. Strumiſq; cæræ permixtus. Hoc dicunt uti magiin ea quā uocant necyomantiam. Id peruri negant: ſi euenturum ſit: qd' aliquis optet. Spongiæ lapides inueniunt in ſpongiis: & ſunt natiui. Quidam eos cyſteo lithos uocant: quoniā ueſicæ medentur. Calculos rumpunt in uino poti. Phrygius lapis gentis nomen habet. Eſt autem gleba pumicoſa. Vritur ante uſo' perfuſus: flaturq; follibus: donec ruffeſcat: ac rurſus dulci uino reſtinguitur: & hoc trinis uicibus: tingendis ueſtibus tantum utilis.

De hematite & quinq; generibus eius: & ſchiſto. CA. XX.

f Chiſtos & hematites cognationem habent. Hematites inuenit in metallis. Vſtus minii colorem imitatur. Vritur & phrygius: ſed nō reſtinguit uino. Adulterat ſchiſto. Hematiten diſcernunt uenæ rubentes: & friabilis eſt natura. Oculis cruore ſuffuſis mire conuenit. Siſtit profluuium mulierum potus. Bibunt eum & qui ſanguinem reiecerunt cum ſucco punici mali. Et in ueſicæ uitiis efficax. Bibitur & in uino contra ſerpentium ictus. Infirmior ad omnia eadem eſt: quem ſchiſton appellant. Sed in iis cōmodior croco ſimilis: peculiaribus ſplendet. Proficit oculorum lachrymis i lacte muliebri. Procidēteſq; oculos præclare cohibet. Hæc eſt ſententia eorū qui nuperrime ſcripſere. Sed Sotacus e uetuſtiſſimis auctoribus quinq; genera hematitaꝝ tradit præter magnetem. Principatū dat ex iis æthiopico: oculorum medicamentis utiliſſimo. Ex iis quæ panchreſta appellant. Item ambuſtis. Alterum atrodamanta dicit uocæri: colore nigro pondere ac duricia inſignem: & inde nomen traxiſſe: præcipueq; in africa repertam. Trahere autem in ſe argentum æs. ferrum. Experimentum eius eſſe in cote ex lapide baſanite. Reddere enim ſuccum ſanguineum: & eſſe ad iocineris uitia præcipui remedii. Tertium genus arabici facit: ſimili duricia: uix reddentis ſuccum, ad cotem aquariā aliquando croco ſimilem. Quarti generis elatiten uocari quādiu crudus ſit: coctum uero militem utilem ambuſtis. Ad omnia utiliorem rubrica. Quinti generis ſchiſtos hemorrhoidas reprimit. In totum autem hematitas omnes tritos in oleo tritum drachmarum pōdere a ieiunis ſumēdos: ad uitia ſanguinis. Idem auctor eſt ſchiſton eſſe alterius generis q̄ hematiten tradit: quē uocāt atractiten. Naſci i africa nigrum attritū reddere aquariis cotibus ab ea pte quæ fuerit ab radice nigrum colorem: ab altera parte croci. Ipſum utilem eſſe oculorum medicamentis.

De quattuor generibus ætitis: & calamo: & ſamio: & arabo: & punicibus. CA. XXI.

a Etites lapis etiā argumēto nominis magnā famam habet. Reperit in nidis aquilaꝝ: ſicuti i decimo uolumine diximus. Aiūt binos iueniri: marē & fœminā. Nec ſine iis parere q̄s diximus aqlas: & ideo binos tantū. Genera eoꝝ q̄ttuor. In africa naſcentē puſillū & mollē itra ſe ac uelut in aluo habentē argillā ſuauē: candidā. Ipſum friabilē quē fœminei ſexus putāt. Marē aūt q in arabia naſcit durū gallæ: ſimilē: aut ſubrutilū in aluo habentē durū lapidē. Tertius in cypro inuenit: collore illis in africa naſcentibus ſimilis: amplior tamē atq; dilatatus. Cæteris. n. globoſa facies. Habet in aluo harenam iucūdā & lapillos. Ipſe tā mollis ut ēt digytis fricet. Quarti generis Taphiuſius appellat: naſcēs iuxta leucadem in taphiuſa: qui locus eſt dextra nauigantibus ex hac ad leucadem. Inuenitur in fluminibus candidus: & rotundus. Huic eſt in aluo lapis: qui uocatur callimus: nec quicq̄ tenerius. Aetitæ omnes grauidis adalligati mulieribus uel quadrupedibus in pelliculis ſcarificati uteri animalium continent partus: non niſi parturiant: remouendi: alioquin uuluæ excidium fit. Sed niſi parturientibus auferantur: omnino non pariunt. Eſt & lapis ſamius in eadē inſula: ubi terram laudauimus: poliendo auro utilis. Vtilis & in medicina oculorum ulceribus cum lacte quo ſupradictū eſt mō contra ueteres lachrymatiōes. Prodeſt & cōtra uitia ſtomachi potus. Vertigines ſedat: Menteſq; cōmotas reſtituit. Quidam & morbis comitialibus utiliter dari putāt. Et ad ruinæ difficultates: acopis etiā miſcetur. Probatur grauitate & candore. Vuluas & partus contineri adalligato eo tradunt. Arabus lapis ebori ſimilis: dentifriciis accōmodat crematus. Priuatim hemorrhoidas ſanat cū lanugine linteoꝝ linteolis inſuper impoſitis. Nō prætermittēda eſt & pumicū natura: ſiquidem ita appellantur quidam lapides eroſi amne: in ædificiis muſea uocant dependentia ad imaginem ſpecus arte reddendam. Sed & iis pumices qui ſūt in uſu corporum leuigandorum fœminis iam quidem & uiris: atq; ut ait Catullus libris: laudatiſſimi ſunt in melo ſyro: & æoliis inſulis. Probatio in candore & i minimo pondere: & ut q̄ maxime ſpongioſi aridiq; ſint: ac teri faciles: nec harenoſi infricando. Vis eorum in medicina; extenuare: ſiccare. In uſtrina ter ſic-

cantur: ita ut torreantur carbone puro: ac totiens uino restinguant albo. Lauant deide ut cadmia: & sic cati condunt q̄ miniū uliginoso loco. Vsus farinæ eius oculoꝝ maxime medicamētis. Vlcera purgant eoꝝ leuiter: explentq; cicatrices: & emēdāt. Quidā tertia ustione refrigeratos potiusq̄ restinctos terrere malūt ex uino. Addunt etiā ad malagmata capitū uerendorūq; ulceribus. Vtilissima fiunt ex iis dentifricia. Theophrastus aūt auctor est potores in certamine bibēdi præsumere farinā eius: sed nisi uniuerso potui ipleantur periclitari. Tantāq; refrigerādi naturā esse: ut musta feruere desinant pumice addito.

De lapidibus mortarioꝝ medicinaliū: & mollibus lapidibus: & speculari lapide: & silicibus: & phengite: & cotibus: & reliquis ad structuram lapidibus igni & tempestatibus resistentibus. CA. XXII.

Vctoribus curæ fuere lapides mortariorum quoq; nec medicinalium tantū aut ad pigmenta a pertinentium. Ethesiumq; lapidem in iis prætulere cæteris: mox & thebaicum: quem pyrrhopecilion appellauimus. Aliqui psaronium uocāt. Tertium ex calazio chrysiten. Medici autem & basaniten. Hic enim lapis nihil ex sese remittit. Ii autem lapides qui succum reddunt oculorum medicamentis utiles existimantur. Ideoq; æthiopici maxime ad ea probantur. Tenarium uero lapidem & pœnicum & hematitem iis medicamentis prodesse tradunt. quæ ex croco componantur. Ex alio tenario qui niger est: & ex pario lapide non æque medicis utilem. Potiorē ex lapide alabastrite ægyptio: uel ex ophite albo. Est enim hoc genus ophitis: ex quo uasa & etiam cados faciunt. In syphno lapis est qui cauatur: tornaturq; i uasa coquendis cibis utilia: uel ad esculentorum usus. Quod in comensi italiæ lapide accidere scimus: sed i syphno singulare q; excalfactus oleo nigrescit: durescitq; Natura mollissimus tanta qualitatum differentia est. Nam mollicie & transalpis præcipua sunt exempla. In belgica prouincia candidum lapidem serra qua lignum: faciliusq; etiam secant ad tegularum & imbricum uicem. Vel si libeat: ad quæ uocant pauonacea tegendi genera: & igne quidem durati iidem sectiles sunt. Specularis uero quoniam & hic lapis nomen optinet: faciliore multo natura finditur in quanlibet tenues crustas. Hispania hunc olim citerior tantum dabat: nec tota: sed intra centum milia passuum circa segobricam urbem. Iam & cypros & cappadocia & sicilia: & nuper inuentum africa. Postferendos omnes tamen hispaniæ: & cappadociæ mollissimis & amplissimæ magnitudinis: sed obscuris. Sunt & in bononiensi italiæ parte breues maculosi complexu silicis alligati: quorum tamen appareat natura similis eis qui in hispania puteis effodiūtur profunda altitudine. Necnon & saxo inclusus sub terra inuenitur: extrahiturq; aut exciditur. Sed maiori parte fossili natura absolutus segmēti modo nunq̄ adhuc quinq; pedum longitudine amplior. Humore hunc terræ quidam autumant quadam animam crystalli modo glaciari. Et in lapidē concrescere manifesto apparet: q; cum fere decidere in puteos tales & medullæ ex ossibus earum in eadem lapidis natura post hyemē figurantur. Inuenit & niger aliquando. Sed cādido natura mira cum sit molicia nota perpetiendi solis rigoris q; nec senescit si modo iniuria absit: cum hoc etiam in cementis multorum generū accidat. Inuenere & alium usum in ramentis quoq; cyrcum maximum ludis cyrcensibus sternendi: ut sit in cōmendatione candor. Nerone principe in cappadocia repertus est lapis duritia marmoris candidus atq; trāslucens: etiam qua parte fuluæ inciderant uenæ: ex argumento phengites appellatus. Hoc construxerat ædem fortunæ: quam seiam appellant: a Seruio rege sacratam aurea domo complexus. Quare etiam foribus apertis interdiu claritas ibi diurna erat haud q̄ specularīū modo: tanq̄ inclusa luce: non transmissa: in arabia quoq; esse lapidem uitri modo trāslucidum: quo utūtur pro specularibus: Iuba auctor est. Nunc ad operarios lapides transisse conueniat: primumq; cotes ferro acuendo. Multa earū genera. Creticæ diu maxima laudem habuere. Secundam laconicæ ex taygeto monte: utræq; oleo indigētes. Inter aquarias naxiæ laus maxima fuit. mox armeniacæ: de quibus diximus. Ex oleo & aqua ciliciæ pollēt: ex aqua arsinoeticæ: Repertæ sunt i italia aqua trahentes aciem acerrimo effectu. Necnon & transalpes: quas pascernices uocant. Quarta ratio est saliua hominis proficientium. Quæ in tōstrinarum officinis inutilis ē: fragili mollicia. Flaminitanæ ex hispania citeriore i eo genere præcipue. Reliqua multitudo lapidum in totum ædificiis inutilis est morositate. Quædam tamē loca morem illum habent: sicuti carthago i africa exercetur halitu maris: fricatur uento: & uerberatur hymbri. Sed cura tuentur picādo parietes: quoniam & tectoria calx roditur. Sciteq; dictum est: ad tecta eos pice ad uinum calce: uti quoniam sic musta condiunt. Alia mollicia circa Romam fidēnati & albano: In liguria quoq; umbria & Venetia albus lapis dentata serra seccatur. Hi tractabiles in opera laborē quoq; tolerant sub tecto dūtaxat. Aspergine & gelu pruinisq; rumpunt in testas. Nec contra humores & aurā maris robusti. Tyburtini ad reliqua fortes: uapore dissiliunt. Nigri silices optimi quibusdā i locis & rubētes. Nōnusq; uero & albi: sicut in tarquiniensi & ancianis lapidicinis circa lacum uolsinienſem. Et in stratonensi sunt: quibus ne ignis quidem nocet. Idem & in monumenta sculpti contra uetustatē quoq; incorrupti permanent. Exq; iis formæ fiunt: in quibus æra funduntur. Est & uiridis lapis uehemēter igni resistens: sed nusq; copiosius. Et ubi inuenitur lapis non saxum est. E reliquis pallidus in cemento raro utilis. Globosus contra iniurias fortis: sed ad structuram infidelis: nisi multa suffrenatione deuinctus. Nec certior fluuitalis semper ueluti madens. Remedium est in lapide dubio æstate eum eximere: nec ante biennium eum inserere tecto: domitum tempestatibus. Quæ ex eo læsa fuerint: in subterranea structura aptantur utilius. Quæ restiterint: tutum est cælo committere: Græci e lapide duro ac silice æquo cōstruunt ueluti lateritios parietes. Cum ita fecerint: iso domos uocant genus structuræ. At cū iæquali crassitudine structa sunt pseudisodomon. Tertiū est euplectō tātūmodo frōtibus politis.

Reliqua fortuito collocant. Alternas coagmentationes fieri: ut commiſſuras antecedentium medii lapides optineãt: neceſſariũ eſt: in medio quoq; pariete ſi res patiat. Si minus utiq; a lateribus: Medios parietes ſarcire fractis cemẽtis. Dictyotheton uocãt reticulatã ſtructuram: quã frequentiſſimæ romæ ſtruũt: rimis oportunã. Structuram ad normam & libellam fieri & ad perpendiculum reſpondere oportet.

De Ciſternis & calce & harenæ generibus: & mixtura calcis & harenæ: & uitiis ſtructuræ: & tectoris columnis. CA. XXIII.

C Ciſternas harena pura & aſpera quinq; partibus: calcis quam uehementiſſime duabus conſtrui conuenit: fragmentis ſilicis non excedentibus libras. Ita ferratis uectibus calcari ſolũ parieteſq; ſimiliter. Vtilius geminos eſſe: ut in prione uitia conſidant aquæ: atq; per collum in proximas trãſeat maxime pura aqua. Calcem e uario lapide Cato Cenſorius improbat. Ex albo melior q̃ ex duro & ſtructuræ utilior. Quæ ex fiſtuloſo: tectoriis. Ad utrumq; damnatur ex ſilice. Vtilior eadem ex efoſſo lapide q̃ ex ripis fluminum collecto. Vtilior e molari: quia eſt quædam pinguior natura eius. Mirum aliqui poſtq̃ arſerit accendi aquis. Harenæ tria genera. Foſſicia cui quarta pars calcis addi debet. Fluuiatili aut marinæ tertia. Si & teſtæ tuſæ tertia pars addatur melior materia erit. Ab apẽnino ad padum non inuenitur foſſicia: nec marina. Ruinarum urbis ea maxime cauſa: q; furto calcis ſine ferrumine ſuo cementa componuntur. Intrita quoque quo uetuſtior eo melior. Vnde & in antiquarum ædium legibus inuenitur ne recentiore trima uteretur redemptor quiſq̃. Ideoq; nulla tectoria eorum rimæ fedauere. Tectoriumq; q; niſi ter harenato & bis marmorato inductum eſt: non ſatis ſplẽdoris habet: Vligino ſa & ubi ſalſugo teſtatio uitia ſublimi utilius. In græcia tectoriis etiam harenarum quod inducturi ſunt: prius in mortario ligneis uectibus ſubigunt. Experimentum marmorati eſt in ſubigendo: donec rutro non cohæreat. Contra in albario opere: ut macerata calx ceu glutinum hæreat. Sed macerari non niſi a gleba oportet. In elide ædes eſt Minerue: in qua frater Phidiæ Paneus tectorium induxit lacte & croco ſubactum: ut ferunt: ideo ſi quæratur in ea hodiæq; ſaliua pollice: odorem croci ſaporemq; reddere traditur. Columnæ edere denſius poſitæ: craſſiores uidentur. Quattuor earum genera. Quæ ſextam partem altitudinis in craſſitudine ima habent: doricæ uocãtur: quæ nonam ionicæ: quæ ſeptimam thuſcaniæ. Corinthiis eadem ratio quæ ionicis. Et differentia: quoniam capitularis corinthiarum eadem eſt altitudo quæ colligitur craſſitudine ima: ideoque graciliores uidẽtur ionicis: capitelli enim altitudo tertia præſtat craſſitudinis. Antiqua ratio erat columnarum altitudinis tertia pars latitudinum delubri: in epheſi Dianæ æde: de qua prius fuit ſermo: primum columnis ſpiræ ſubditæ: & capitella addita. Placuitque altitudinis octaua pars in craſſitudine: & ut ſpiræ haberent craſſitudinis dimidium ſeptimæque partis detrahentibus ſummarum craſſitudini. Præter has ſunt quæ uocant atticæ columnæ quaternis angulis pari alterum interuallo.

De medicinis calcis: & maltha & gypſo. CA. XXIIII.

A Alcis & in medicina magnus uſus. Eligitur enim recẽs: nec aſperſa aquis urit: diſcutit: extrahit incipienteſq; ſerpere ulcerum impetus coercet. Aceto & roſaceo temperata perducit ad cicatricem. Luxatis quoq; cum adipe ſuillo aut liquida reſina ex melle medetur. Eadem compoſitione & ſtrumis. Maltha e calce fit recenti: gleba uino reſtinguitur. Mox tunditur cũ adipe ſuillo & ficu duplici linamento. Quæ res olim tenaciſſima: & duritiã lapidis antecedens. Quod malthatur oleo perfici tur ante. Cognita calci res gypſum eſt. Plura eius genera. Nam e lapide coquitur ut in ſyria cathuris. Et e terra foditur ut in cyprio ac perrhebie ſumma tellure: & hymeticum eſt. Qui coquitur lapis non diſſimilis alabaſtrite eſſe debet: aut marmoroſo. In ſyria duriſſimos ad id eligunt: coquũtq; fimo bubulo ut celerius urantur. Omnium autem optimum fieri compertum eſt e lapide ſpeculari ſquãmam uitalem habente. Cypſo madido ſtatim utendũ eſt: quoniã celerrime coit: ac ſiccat. Tamen rurſus tundi & in farinam reſolui patit. Vſus gypſi in albariis ſigillis ædificiorũ & coronis gratiſſimus. Exẽplumq; illuſtre. C. Proculeium Auguſti Cæſaris familiarẽ in maximo ſtomachi dolore gypſo poto cõſciuiſſe ſibi mortẽ.

De pauimentis: & quando primum romæ: & ſubdialibus pauimentis: & græcanicis: & quando primum cameræ. CA. XXV.

P Auimenta originem apud græcos habent elaborata arte picturæ ratione: donec linthoſtrota expulere eam. Celeberrimus fuit in hoc generoſus: qui pergami ſtrauit quem uocant Euſaroton Oecon: quoniam purgamenta cœnæ in pauimento quoq; euerri ſolent: ueluti relicta. Fecerat paruis e teſtulis tinctiſq; in uarios colores. Mirabilis ibi columba bibens: & aquam umbra capitis in fuſcans abripiente alia eſcam. Dentes uirides in canthari labro. Apricantur aliæ ſcabentes ſeſe pauimenta credo primum facta: quæ nunc uocamus barbarica: atq; ſubregulanea. In italia e feſtucis cannea: hoc aperte ex nomine ipſo intelligi poteſt. Romæ ſcalpturatum in Iouis capitolini æde primum factum eſt poſt tertium punicum bellum initum. Frequentata uero pauimẽta ante cimbricum magna gratia animorum indicio eſt lucillianus ille uerſus. Ante pauimenta atq; emblemata uermiculata. Subdialia græci inuenere talibus domos contegentes facili tractu & repente: ſed fallax ubicunq; hymbres gelant. Neceſſarium binas per diuerſum taxationes ſubſterni. Capita earum præfigi ne torqueãtur. Et ruderi nouo tertiam partem teſtæ tuſæ addi. Deinde rudus in quo duæ quintæ calcis miſceantur pedali craſſitudine feſtucari. Tunc nucleo craſſo ſed digytos induci & e teſta grandi non minus alia duos digytos ſtrui Faſtigium uero ſeruari in pedes denos & ſeſcuncem. Ac diligenter cote deſpumare uerniſq; axibus contribulare. Quæ torquentur inutilia putant. Immo & ſilice aut palea ſubſterni melius eſſe quo minor uis

calcis perueniat. Neceſſarium & globoſum lapidem ſubiici. Similiter fiunt ſpicata teſtacea. Non negligẽ dum etiamnum unum genus græcanicum. Solo feſtucatio iniicitur rudus aut teſtaceum pauimẽtum. Dein ſpiſſe calcatis carbonibus inducitur ſabulo calce ac fauilla mixtis: materia craſſitudine ſemipedali ad regulam & libellam exigitur: & eſt forma terrena. Si uero cote depolitum eſt: nigri pauimenti uſum obtinet. Lithoſtrota cœptauere iam ſub Sylla paruulis certe cruſtis. Extatq; hodie quod in Fortunæ de lubro preneſte fecit. Pulſa deinde ex humo pauimenta in cameras tranſiere: ut pronum uitium. Et hoc certe inuẽtum ab Agrippa in thermis quas romæ fecit. Figlinum opus encauſto pinxit. In reliquis alba/ria adornauit. Non dubie uitreas facturus cameras: ſi prius id inuentum fuiſſet: aut a parietibus ſcœnæ ut diximus. Scauri peruenisſent in cameras. Quamobrem ariginem uitri dicemus.

De origine uitri & ratione faciendi: & de obſiano uitro: & generibus multifor/mibus uitri. CA. XXVI.

p Ars eſt ſyriæ: quæ Phœnice uocatur finitima iudeæ intra montis carmeli radices paludem ha/bens: quæ uocatur candebea. Ex ea creditur naſci belus amnis quinq; milium. p. ſpatio i mare profluens iuxta ptolemaidem coloniam. Lentus hic currit: inſalubris potu: ſed cerimoniis ſa/ſer: limoſus uado profundus. Non niſi refuſo mari harenas fatentur. Fluctibus enim uolutatæ niteſcũt detritis ſordibus. Nunc & a marino credunt aſtringi morſu: non prius utiles. Quingẽtorum eſt paſſuũ non amplius littoris ſpatium. Idq; tantum multa per ſæcula gignẽdo fuit uitro. Fama eſt appulſa naue mercatorũ nitri cum ſparſi per littus epulas pararent: nec eſſet cortinis attollendis lapidum occaſio: gle bas nitri e naue ſubdidiſſe. Quibus accenſis permixta harena littoris tranſlucentes nobilis liquoris flu/xiſſe riuos: & hanc fuiſſe originem uitri. Mox ut eſt aſtuta & ingenioſa ſolertia non fuit contenta nitrũ miſcuiſſe: cœptus addi & magnes lapis: quoniam in ſe liquorem uitri quoq; ut ferrum trahere credit. Simili modo & calculi ſplendentes multifariam cœpti uri: deinde conchiæ & foſſiles harenæ. Auctores ſunt in india e cryſtallo fracta fieri: & ob id nullum comparari indico. Leuibus autem aridiſq; lignis co/quitur addito cyprio ac nitro maxime ophirio. Continuis fornacibus ut æs liquatur: maſſeq; fiunt co/lore pingui nigrantes. Acies tanta eſt quacunq; ut circa ullum ſenſum ad oſſa conſecet quicquid affla/uerit corporis. Et maſſis rurſus funditur in officinis tingiturq;. Et aliud flatu: figuratur. Aliud torno teritur. Aliud argenti modo cælatur. Sidone quondam iis officinis nobili: ſiquidem etiam ſpecula exco gitauerat. Hæc fuit antiqua ratio uitri. Iam uero & in uulturno mari italiæ harena alba naſcens ſex mi/lium paſſuum a littore inter cumas atq; lucrinum: quæ molliſſima ẽ: pila molaq; teritur. Dein miſcẽt tribus partibus nitri pondere uel menſura: ac liquata in alias fornaces trãſfunditur. Ibi fit maſſa quæ uo catur hammonitrum. Atq; hoc recoquitur: & fit uitrum purum ac maſſa uitri candidi. Iam uero & per gallias hiſpaniaſq; ſimili modo harenæ temperantur. Ferunt Tyberio principe excogitatum uitri tem/peramentum ut flexibile eſſet: & totam officinam artificis eius abolitam: ne æris: argenti: auri: metallis præcia detraherentur. Eaq; fama diu crebrior q̃ certior fuit. Sed quid refert. Neronis principatu reper/ta uitri arte quæ modicos calices duos: quos appellabant petrotos. hſ. ſex milibus uenderet. In genere ui/tri & obſidiana numerantur ad ſimilitudinem lapidis quem i æthiopia inuenit. Obſidius nigerrimi co loris: aliquando & tranſlucidi: craſſiore uiſu atq; in ſpeculis parietum pro imagine umbras reddẽte. Gẽ mas multi ex eo faciunt. Videmuſq; & ſolidas imagines diui Auguſti capti materia huius craſſitudinis. Dicauitq; ipſe pro miraculo in templo Concordiæ obſidianos quattuor elephantos. Remiſit & Tyberi us Cæſar heliopolitarum cerimoniis repertam ibi in hæreditate eius qui præfuerat ægypto: obſidianã imaginem Menelai. Ex quo apparet antiquior materiæ origo nunc nitri ſimilitudine interpolata. Xeno crates obſidianum lapidem in india & i ſennio italiæ & ad occeanum i hiſpania naſci tradit. Fit & in tin cturæ genere obſidianum ad eſcaria uaſa totum rubens uitrum atq; non tranſlucens: hematinon appel latum. Fit & album & murrhinum aut hyacinthos ſaphiroſq; imitatũ: & omnibus aliis coloribus. Nec eſt alia nũ materia ſequatior: aut etiam picturæ accomodatior. Maximus tamen honos in candido traſ lucente q̃ proxima cryſtalli ſimilitudine. Vſus uero ad potandum argenti metalla & auri pepulit. Eſt aũt coloris impatiens: ni præcedat frigidis liquor: cum addita aqua uitreæ pilæ ſole aduerſo in tantum ex/candeſcant: ut ueſtes exurant: fragmenta teporata agglutinantur tantum rurſus adfundi non queunt p̃ terq̃ abrupto ſibimet: tingui ueluti cum calculi fiunt: quos quidem abaculus appellant: aliquos etiã plu ribus modis uerſicolores. Vitrum ſulphuri cõcoctum ferruminatur in lapidem. Ad peractis omnibus quæ conſtant ingenio artem natura faciente: ſuccurrit mirari nihil pene non igni perfici.

Ignium miracula & medicinæ prodigia CA. XXVII.

i Gnis accipit harenas: ex quibus alibi uitrum: alibi argentum: alibi minium: alibi plumbi ge/nera: alibi pigmenta: alibi medicamenta fundit. Igne lapides in æs ſoluuntur. Igne ferrum gi/gnitur: ac domatur. Igne cremato lapide cementa in tectis alligantur. Alia ſæpius uri prodeſt. Eademq; materia aliud gignitur primis ignibus: aliud ſecundis: aliud tertiis. Quando ipſe carbo uires habere incipit reſtinctus: atq; intereſſe creditus: maioris fit uirtutis. Immenſa & improbra rerum natu ræ portio. Et in qua dubium ſit plura abſumat: an pariat. Eſt & ipſis ignibus medica uis. Peſtilentiæ quæ ſolis obſcuratione cõtrahitur ignis ſuffitu multiformiter auxiliari certum eſt. Empedocles & Hip pocrates id mõſtrauere diuerſis locis. Ad conuulſa uiſcera aut cõtuſa ut. M. Varro auctor eſt. Ipſis. n. uer bis eius utar. Lix cinis eſt inquit foci. Inde. n. cinis luxatis potus medet. Vt licet uidere gladiatores cum deluſerint hac iuuari potione. Quin & carbunculũ genus morbi: quo duos cõſulares nuper abſumptos

indicauimus:querneus carbo tritus cum melle ſanat. Adeo in rebus damnatis quoq; ac iam nullis ſunt aliqua remedia:ut in carbone ecce & cinere. Nō præteribo & unum foci exemplum romanis litteris clarum. Tarquinio Priſco regnante tradunt repente in foco comparuiſſe genitale e cinere maſculini ſexus, Eamq; quæ inſederat ibi: Tanaquilis reginæ ancillam Ocreſtem captiuam conſurrexiſſe grauidam. Ita Seruium Tullium natum qui regno ſucceſſit. Inde & in reginæ cubanti puero caput arſiſſe uiſum creditumq; Laris familiaris filium. Ob id compitalia & ludos Laribus primum inſtituiſſe.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HYSTORIAE LIBER. XXXVII. ET VLTIMVS.

PROHEMIVM.

Origo gemmarum.

VT NIHIL INSTITVTO OPERI DESIT: GEMMAE SVPERSunt: & in artum coacta rerum naturæ maieſtas a multis nulla ſui parte mirabilior. Tantum tribuunt uarietati coloribus materiæ decori. Violare etiam ſignis gemmas nefas ducentes. Aliquas uero extra p̄cia ulla taxationemq; humanarum opum arbitrantes ut pleriſq; ad ſummam abſolutamq; rerum naturæ cōtemplationem ſatis ſit una aliqua gemma. Quæ fuerit origo gemmarum & quibus initiis in tantum hæc ammiratio exarſerit dixi mus quodam tenus in mentione auri annulorūq;. Fabulæ primordium a rupe cauſacea tradunt. Promethei uinculorum interpretatiōe fatali. Primumq; ſaxi fragmentum incluſum ferro ac digyto circundatum hoc fuiſſe annulum & hoc gemmam.

De gemma Polyclatis tyranni & Pyrrhi regis: & qui ſculptores optimi: & nobilitates artificum: & qui primus dactylothecam romæ habuit. CA. I.

Is initiis cœpit auctoritas in tantum amorem elata ut Polycrati Seuero ſamio inſularum ac litorum tyranno fœlicitatis ſuæ: quā nimiam fatebatur eſſe ipſe: ſatis piaméti in unius gemmæ uoluntario damno uideretur: ſi cum fortunæ uolubilitate paria faceret. Planeq; ab inuidia eius abunde ſe redimi putaret: ſi hoc unum doluiſſet. Aſſiduo gaudio luxus eo profectus a nauigio in altum annulum merſit. At illum piſcis eximia magnitudine regi natus eſcæ uice raptum ut faceret oſtentum: in culinam domini rurſus fortunæ inſidiantis manui reddidit. Sardonicem eam gemmam fuiſſe conſtat: oſtenduntq; romæ (ſi credimus) in cōcordiæ delubro cornu aureo Auguſtæ dono incluſam: & nouiſſimum prope locum tot prælatis optinentem. Poſt hunc annulum regia fama eſt gemmæ Pyrrhi illius qui aduerſus romanos bellum geſſit. Nāq; habuiſſe traditur acathen: in qua nouem muſæ & Apollo citharam tenens ſpectaretur: non arte ſed ſponte naturæ ita diſcurrentibus maculis: ut muſis quoque ſingulis ſua redderentur inſignia. Nec deinde alia quæ tradatur magnopere gemmarum claritas extat apud auctores: præterq̄ Iſmeniam Choraulem multis fulgentibus uti ſolitum comitante fabula uanitatem eius dicatæ i cypro: ſex aureos denarios pro ſmaragdo in qua fuerat ſculpta Amymone iuſſiſſe enumerari. Et cum duo relati eſſent: imminuto præcio: male me hercules curatum dixiſſe. Multū enim de tractū erat gemmæ dignitati. Hic uidetur inſtituiſſe ut omnes muſicæ artis hac quoq; oſtentatione cenſerentur: ueluti Dionyſiodorus æqualis eius & æmulus: ut ſibi quoq; par uideretur. Tertius qui eodem tempore fuit inter muſicos Nicomachus multas gemmas habuiſſe traditur: ſed nulla peritia electas: ſed ſorte quadam. His exemplis initio uoluminis oblatis aduerſus iſtos qui ſibi hanc oſtentationem arrogant: ut palam ſit eos tibicinum gloria tumere. Hoc in Polycratis gemma quæ demonſtratur illibata intactaq; ab Iſmeniæ ætate poſt multos annos apparet ſcalpi etiam ſmaragdos ſolitos. Confirmat hāc eandem opinionem dictum Alexandri magni: quo uetuit in gemma ſe ab alio ſcalpi q̄ a Pyrgotele non dubie clariſſimo artis eius. Poſt eum Apollonides & cronius i gloria fuere. Quiq; diui Auguſti imaginem ſimilem expreſſit: qua poſtea principes ſignabant Dioſcorides. Sylla dictator traditione lugurte ſemper ſignauit. Eſt & inter auctores Catienſem illum cuius patrem Scipio Aemilianus ex prouocatione interfecerat: pugnæ eius effigie ſignaſſe uulgato Stilōis Præcōtini ſale. Quidnā fuiſſe aucturum eum ſi Scipio patrem eius iteremptus eſſet? Diuus Auguſtus inter initia ſphinge ſignauit. Duas autem in matris annulis iam idiſcretæ ſimilitudinis inuenerat. Altera per bella ciuilia abſente eo amici ſignauere æpiſtolas & edita. Quæ ratio temporum nomine eius reddi poſtulabat: non infaceto lepore accipientium enigmata afferre eam ſphingem. Quinetiam Mœcenatis rana per collationē pecuniarum in magno terrore erat. Auguſtus poſtea ad deuitanda cōuitia ſphingis Alexādri magni imagine ſignauit. Gemmas plures: quod peregrino appellāt: nomine dactylothecam: primus omnium habuit romæ priuignus Syllæ Scaurus. Diuq; nulla alia fuit: donec Pompeius magnus eam quæ Mythridatis regis fuerat: inter dona in capitolio dicaret: ut. M. Varro: aliiq; eiuſdem ætatis auctores confirmant: multum prælatum Scauri. Hoc exemplo Cæſar dictator ſex dactylothecas in æde Veneris genitricis cōſecrauit. Marcellus octauia genitus in palatina Apollinis æde unam. Victoria tamē illa Pompeii primum ad margaritas gemmaſq; mortes inclinauit. Sicut. L. Scipionis & Cn. Manlii ad cælatum argentum & ueſtes attalicas & triclinia ærata. Sicut. L. Mummii ad corinthia & tabulas pictas.

De gemmis translatis in triumpho Põpeii:& natura crystalli & medicinis: & luxuria circa eã:& quãdo primũ inuẽta myrrhina:& luxuria circa eã & natura myrrhinoꝝ:quæ mentiti sunt auctores de succino. CA. II.

DUti planius noscatur:uerba ex ipsis Pompeii triumphoꝝ actis subiiciam. Ergo tertio triumpho quem de piratis:asia:ponto:gentibusq; & regibus in septimo operis huius uolumine indicatis. M. Pisone. M. Messala cons. pridie Kalendas octobris:die natalis sui egit: trãstulit alueum cum thesseris lusorium e gemmis duabus latum pedes tres:longum pedes quattuor. Et ne quis de ea re dubitet nulla gemmarum magnitudine hodie prope ad hanc amplitudinem accedente. In quo fuit luna aurea pondo. xxx. milium. Lectos triclinares tres. Vasa ex auro & gemmis abacorũ nouem. Signa aurea tria. Mineruæ matris:& Apollinis coronas ex margaritis. xxx. tres. Montem aureum quadratũ cum ceruis & leonibus & pomis omnis generis circũdata uite aurea. Musæum ex margaritis in cuius fastigio horologium erat. Imago Cn. Pompeii e margaritis:illa regio honore grata:illius probiores uenerandiq; per cunctas gentes illa inq̃ ex margaritis:seueritate uicta & ueriore luxuria q̃ triumpho. Quod profecto inter illos uiros durasset cognomẽ Magni:si prima uictoria sic triumphasses de margaritis Magne:tam prodigia re & fœminis reperta:quam habere gererecq; fas non sit. Hinc sic fieri tuos uultus? sic te præcio sum uideri? Nõne illa similior tui est imago:quam pyrenei iugis imposuisti? Graue profecto fœdumq; probrum erat:ni uerius sit eum deorum ostẽtum credi oportere. Clareq; intelligi posset iam tum illud caput orientis opibus sine reliquo corpore ostẽtatum. Cætera triumphi eiusdem q̃ uerissime subiiciam. Reip. datũ mille talentũ. Legatis & quæstoribus:qui oras maris defendissent sestertia bina milia. Commilitibus singulis quinquaginta. Tolerabiliorem tamẽ fecit causam Caii principis qui super omnia muliebria oculos induebat e margaritis. Et Neronis principis qui scepta pſonis histrionum & cubicula uictoria unionibus consternebat. Quinimmo etiam ius uidemur perdidisse corripiendi gemmata potoria & uariæ supellectilis genera annulos trãseuntes. Quæ enim non luxuria innocentior existimari possit? Eadem uictoria primum in urbem murrina inuexit. Primusq; Pompeius sex pocula ex eo triumpho capitolino Ioui dicauit. Quæ protinus ad hominum usum trãsiere:abacis etiam escariisq; uasis inde expetitis. Excreuitq; ĩ dies eius rei luxus murrio. lxxx. sestertiis empto capaci plane ad sestarios tres. Caliceq; potauit ex eo ante hos annos consularis ob amorem abraso eius margine ut tamẽ iniuria illa præcium augeret. Neq; est hodie murrini alterius præstantior indicatura. Idem in reliquis generis eius quantum uoluerit licet æstimare ex multitudine:quæ tanta fuit:ut auferente liberius eius Nerone Domitio theatrum peculiare trans tyberim hortis exposita occuparent:hoc a populo impleri cauentes. Et dum pompeianus præludit:etiam Neroni satis erat:qui uidit tunc annumerari unius scyphi fracta membra: quæ in dolorem credo seculi inuidiãq; fortunæ tanq̃ Alexandri magni corpus in conditorio seruari ut ostentaretur:placebat. T. Petronius consularis moriturus inuidia Neronis principis ut mensam eius exhæredaret:trullam murrinam. ccc. sestertiis emptam fregit. Sed nero ut par erat principem uicit omnes. ccc. sestertiis capedinem unam parando. Memoranda res tanti imperatorem patremq; patriæ bibisse. Oriens murrina mittit:Inueniuntur enim ibi in pluribus locis nec insignibus: parthici regni. Præcipue tamen in carmania. Humorem putant sub terra calore densari. Amplitudine nunq̃ paruos excedunt abacos. Crassitudine rara quanta dictum est uasi potorio. Splendor iis sine uitribus:nitorq; uerius q̃ splẽdor. Sed in præcio uarietas colorum: subinde circunagentibus se maculis in purpuram candoremq;:& tertium ex utroq; igneſcente ueluti per transitum coloris purpura rubeſcente:aut lacte candeſcente. Sũt qui maxime in iis laudent extremitates:& quosdam colorum repercussus:quales in cæleſti arquu ſpectant. His maculæ pingues placent. Transluceré quicq̃ aut pallere uitium est. Itẽ sales uerrucæq; non eminentes:sed ut in corpore etiã plerũq; sessiles. Aliqua & in odore commendatio est. Contraria huic causa crystallum facit:gelu uehementiore cõcreto. Nec aliubi certe reperiũ:q̃ ubi maxime hybernæ niues rigent: glaciemq; eẽ certum ẽ:unde & nomen græci dedere:Oriens & hãc mittit. Sed indicæ nulla præfert. Nascitur & in asia:uilissima circa alabandam & hortosiam finitimisq; montibus:item in cypro. Sed laudata in europa alpium iugis. Iuba auctor est:& in quadam insula rubri maris ante arabiã sita nasci quæ neron uocetur. Et in ea quæ iuxta gemmam topacion ferat. Cubitalemq; efossam a Pythagora Ptolemæi regis præfecto. Cornelius Bocchus & in lusitania perq̃ mirandi ponderis immensis iugis depressis ad liberamentum aquæ puteis. Mirum & quod Xenocrates tradit ephesius aratro asia & cypro excitari. Nõ enim inueniri in terreno:nec nisi inter cautes creditum fuerat. Similius ueri est qđ idem Xenocrates tradit torrentibus sæpe deportari. Sudines uero negat nisi ad meridiem spectantibus locis nasci. Quod certum est:non. n. reperitur in aquosis:q̃q̃ in regione prægelida:uel si ad uada usq; glatientur amnes. Cæleſti humore paruaq; niue id fieri necesse est:ideo caloris impatiens in frigido potu abdicatur. Quare nascatur angulosis lateribus:non facile ratio inueniri potest:eo magis q; neq; mucronibus eadẽ ſpecies est: ita absolutus est laterum leuor; ut nulla id arte possit æquari. Magnitudo amplissima adhuc uisa nobis erat:quam in capitolio Liuia Augusta dicauerat:librarũ circiter. l. Idem Xenocrates auctor est: uas amphorale uisum. Et aliqui ex india crystallum sextariorum quattuor. Nos liquido affimare possumus in cautibus alpium nasci adeo inuiis ut plerumq; funę pendentes eam extrahant. Peritis signa & indicia nota sunt. Infestant plurimis uitiis:scabro:ferrugine maculosa nube occulta aliq̃do uomica:p̃duro fragiliq; cẽtro a sole appellato. Est & ruffa aliqbus rubigo. Aliis capillamentũ rimæ simile. Hoc artifices litura occultant. Quæ uero sine uitio sunt:puras esse malũ ascyntheta appellãtes:nec spumei coloris lympidecq;

Postrema uero auctoritas in pondere est. Inuenio medicos quæ sunt urenda corporum nō aliter utilius id fieri putare q̄ crystallina pila aduersus appositā solis radiis. Alius hic furor. hs. centum. l. millibus trul/la una non ante multos annos mercata a matrefamilias nec diuite. Item Nero amissarum rerum nūcio accepto duos calices cristallinos in suprema ira fregit illisos. Nec fuit ratio uitio sæculum suum punien/tis: ne quis alius ex iis biberet. Fragmenta sarciri nullo modo queūt. Mireq; ad similitudinem accessere uitri: sed prodigii modo ut suis præcium auxerint: crystalli non diminuerunt. Proximum locum in de/liciis fœminarum tamen adhuc tantum succina optinent: eādemq; omnia hæc quam gemmæ auctori/tatem. Sane maiorem aliquibus de causis crystallina & murina. Rigidi potus utraq;. In succinis causam ne deliciæ quidem adhuc excogitaueruntOccasio est uanitas græcorum diligenter. Legentes mō æque perpetiantur me de ortu eorum: cum hoc quoq; interfit uitæ scire posteros quicquid illi prodidere mi/randum. Phœtontis fulmine icti sorores fletu mutatas in arbores populos lachrymis electrum omni/bus annis fundere iusta eridanum amnem quem padum uocamus. Et electrum appellatū: quōiam sol uocitatus sit electros: plurimi poetæ dixere: primiq; ut arbitror: Eschylus: Philoxenus: Nicander: Euripi/des: Satyrus. Quod esse factum italiæ testimonio patet. Diligentiores eorū electridas insulas in mari ha/driatico esse dixerunt: ad quas dilaberetur padus. Qua appellatione nullas unquā ibi fuisse certum est. Nec uero ullas ibi appositas esse in quas quicq; cursu padi deuehi possit. Nam q; Eschylus in hyberia hoc est in hispania eridanum esse dixit: eūdemq; appellari rhodanum. Euripides rursus & Apollonius in ha/driatico littore confluere rhodanum & padum: faciliorem uenia facit ignorati succini: in tāta orbis igno/rantia. Modestiores sed æque falsum prodidere ī extremis hadriatici sinus rupibus inuiis arbores stare: quæ canis ortu hoc effunderent gummi. Theophrastus in liguria effodi dixit. Phœtontem in æthiopia Hammonis obisse. Ob id delubrum ibi esse atq; oraculum. Electrumq; gigni. Philemō fossile esse: & in scythia erui duobus locis. Candidum atq; cærei coloris quod uocaretur electrum. In alio loco fuluū qđ appellaretur sualternicum. Demōstratus lyncurion id uocat: & fieri ex urina lyncum bestiarum. E mari/bus fuluum & igneum: e fœminis languidius atq; candidum. Alii dixere langurium: esse in italia bestias langurias. Zenothenis languas uocat easdem: & circa padum iis uitam affirmat sudines arborē quæ gi/gnat in liguria. In eadem sententia & Metrodorus fuit. Sotacus credidit in britannia arboribus effluere: quas electridas uocauit. Pytheas gutonibus germaniæ genti accolis æstuarium mentonomon nomine ab oceano spatio stadiorū sexmilium. Ab hoc diei nauigatiōe insulā abesse abalum. Illo uere fluctibus ad/uehi: & esse cōcreti maris purgamentū. Incolas ꝓ ligno ad ignē uti eo: proximisq; teutonis uēdere. Huic & Timæus credidit: sed insulā basiliam uocauit Philemon negauit flāmam ab electro reddi. Nicias solis radiorū succum intelligi uoluit. Hos circa occasum credit uehementiores in terrā actos pinguem sudo/rem in ea parte oceani relinquere: deinde æstatibus in germanorū littora eiici. Et in ægypto nasci simili modo: & uocari sacal. Itē in india: gratiusq; thure esse indis. In syria quoq; fœminas uerticillos inde face/re: & uocare harpaga: quia folia & paleas: uestiumq; fimbrias rapit. Theophrastus oceano id exæstuante ad pyrrenei ꝓmontorium eiici. Quod Xenocrates credidit: q de iis nuperrime scripsit. Viuit adhuc Asa/rubas: qui tradidit iuxta athlanticū mare esse locum cephisida: quē mauri uocant electrum. Hūc sole ex calfactū e limo dare electrum fluitās. Mnesias africæ lacū sycionē appellatū: & cratinā amnē in oceanum effluentē lacu: in quo aues quas meleagridas & penolopas uocat uiuere. Ibi nasci rōne eadē qua supra di/ctum est de electride lacu. Theomenes dicit: iuxta syrtin magnā hortum hesperidū esse: ex quo in stagnū cadat. Colligi uero a uirginibus hesperidum. Ctesias indis flumen esse hypobarum: quo uocabulo signi/ficetur oīa uasa ferre bona: fluere a septentriōe in exortum oceanum iuxta montem siluestrem arbori/bus electrum ferentibus. Arbores eas aphytagoras uocari: qua appellatione significet prædulcis suauita/tis. Mithridates in germaniæ littoribus esse insulam: uocariq; eam cædron: cædri genere siluosam: inde defluere in petras. Xenocratis nō succinum tantū in italia: uerum etiam thieū uocari: a scythis uero sacri/um: quoniam & ibi nascatur. Alios putare in numidia gigni. Super omnes est Sophocles tragicus poeta: quod equidē miror tanta grauitate cothurni: & præterea uitæ fama alias principali loco genitus athenis rebus gestis exercitu adiecto. Hic ultra indiam fieri dixit e lachrymis meleagridum auium Meleagrum defluentium. Quod & credidisse eum: uel sperasse aliis persuaderi posse quis non ueretur? quam ue peri/ciam aut impericiam posse reperiri quæ auium ploratus annuos credit: lachrymasue tam grādes: auesq; e græcia ubi Meleager periit ploratum isse in indos? Quid ergo? Non multa æque fabulosa ꝓdunt poe/tæ? Sed hoc ea in re quæ quottidie inuehatur: atq; abundet: & hoc mendacium coarguat serio quenq; di/xisse: summa hominum contemptio est: & intoleranda mendaciorum impunitas.

De ortu & medicinis & generibus & luxuria succinorum: & lyncurio & medicinæ. CA. IIII.

c Certum est gigni in insulis septentrionalis oceani: & a germanis appellari glessum: itaq; & a no/stris unam insularum ob id glessariam appellatam: Germanico Cæsare ibi classibus rem ge/rente austrauiam a barbaris dictam. Nascitur autem defluente medulla pinei generis arbori/bus: ut gummi in cerasis: resina pineis erumpit humoris abundantia: densatur rigore uel tepore aut ma/ri. Cum uero intumescens æstus rapuit ex insulis: certe in littora expellitur: ita uolubile ut pēdere uidea/tur. Quod arboris succum etiam prisci nostri credidere: ob id succinum appellantes. Pineæ autem arbo/ris esse indicio est pineus in attritu odor: & q; accensum tædæ modo ac nidore fragret. Affertur a germa/nis in pannoniam: mox per prouinciam. Inde ueneti primum quos græci enetos uocāt: rei famā fecere.

Proximæ pannoniæ id accipientes circa mare hadriaticum. Pado uero adnexa fabulæ uidetur causa hodieq; transpadanorum agrestibus fœminis. Monilium uice succina gestantibus maxime decoris gratia. Sed & medicinæ: quando tonsillis creditur resistere: & faucium uitiis uario genere aquarum iuxta illos infestante guttura ac uicinas carnes. Cētum fere milibus passuum abest a carnunto littus pannoniæ: ex quo id germaniæ inuehitur: præcognitum nuper. Vidit enim eques romanus missus ad id comparandum a luliano curāte gladiatorium munus Neronis principis. Qui hæc commertia & littora perargu it tanta copia inuecta: ut retia coercendis feris podium protegentia succinis nodarētur. Arma uero & libitina totusq; unius diei apparatus esset e succino. Maximum pōdus iis glebæ attulit. xiii. librarum. Nasci & in india certum est. Archelaus qui regnauit in cappadocia illinc cortice inhærente tradit aduehi rude: poliriq; lacte incoctum. Liquidum primo destillare argumento sunt quædam intus translucētia: ut formicæ aut culices: lacertæq; quas adhæsisse musteo: non est dubium: & inclusas indurescenti. Genera eius plura. Candida odoris præstantissimi: sed nec his nec tetris præcium. Fuluis maior auctoritas. Ex iis etiamnum amplior translucentibus: præterq; si nimio ardore flagrent: imaginemq; igneam inesse: non ignem placet. Summa laus falernis a uini colore dictis molli fulgore perspicuis. Sunt & in quibus decocti mellis lenitas placeat. Verum hoc quoq; notum fieri oportet quocunq; modo tingui libeat: hædoz seuo & anchusæ radice. Quippe etiam conchylio inficiuntur. Cæterum attritu digytorum accepta ui ca loris attrahunt in se paleas & folia arida: ut magnes lapis ferrum. Ramenta quoq; succini oleo addito fla grant dilucidius diutiusq; q̄ lini medulla. Taxatio in delitiis tanta ut hominis quāuis parua effigies uiuorum hominum uigentiumq; præcia superet: prorsus ut castigatio una non sit satis. In corinthiis æs placet auro argētoq; mixtum: in cælatis ars & ingenia. Murrinorum & crystallinorum diximus gratiam. Vniones q; capite circūferuntur: gemmæ digytis. In omnibus deniq; aliis uitiis ostentatio aut usus placet. In succinis deliciarum tantū conscientia. Domitius Nero in cæteris uitæ suæ portētis capillos quoq; coniugis suæ Popeæ in hoc nomen adoptauerat quodam etiam carmine succinos appellando. Et quoniam nullis uitiis desunt præciosa nomina, ex eo tertius hic quidem colos cœpit expeti a matronis. Vsus tamen succinorum inuenitur aliquis in medicina: sed non ob hoc fœminis placent. Infantibus alligari. Amuleti ratione prodest. Callistratus & cuicunq; ætati contra lymphationes, pdesse tradit. Et urinæ difficultatibus potum: alligatumq;. Hic & differentiam nouam attulit appellando chrysolectrum quasi coloris aurei: & matutino grauissimi aspectus. Rapacissimum ignium: & si iuxta fuerint celerrime ardescens Hoc collo alligatum: mederi febribus & morbis. Tritum cum melle ac rosaceo aurium uitiis. Et si cum melle attico conteratur: oculorum quoq; obscuritatibus. Stomachi etiam uitiis uel per se farina eius sumpta: uel cum mastice ex aqua pota. Succina etiam gemmis quæ sunt translucidæ: adulterandi magnum habent locum: maxime amethystis: cum omni ut diximus colore tingantur. De lyncurio, proxime dici cogit auctorum pertinacia. Quippe etiam si non electrum id esset lyncurium tamen gēmam esse contendunt. Fieri autem ex urina quidem lyncis. Sed egestam terra protinus bestia operiente eam: quoniam inuideat hominum usui. Esse autem qualem in igneis succinis colorem: salpiq;. Nec folia tantum aut stramenta ad se rapere: sed æris etiam ac ferri laminas: quod Diocles quidem & Theophrastus credidit. Ego falsum id totum arbitror. Nec uisam in æuo nostro gemmam ullam ea appellatione. Et quod de medicina simul proditur calculos uesicæ eo poto elidi: & morbo regio occurri: si ex uino bibatur: aut si portetur. Et tamen nunc gemmarum cōfessa dicemus a laudatissimis orsi. Nec uero id solum agemus: sed ad maiorem utilitatem uitæ obiter coarguetur magnorum infanda uanitas: quādo illi uel plurima prodidere de gemmis medicinæ ex iis species blando prodigio transgressi.

De adamantis generibus & medicinis & margaritis. CA. V.

Maximum in rebus humanis non solum inter gemmas præcium habet adamas: diu non nisi regibus: & iis admodum paucis cognitis. Vnus modo in metallis repertus: perq; raro comes auri: nec nisi in auro nasci uidebat. Veteres eū in æthiopū tantū metallis inueniri existimauere: interdelubrum Mercurii atq; insulam meroen dixeruntq; non ampliorem cucumeris semine aut colore dissimilem inueniri. Nunc genera eius sex noscuntur. Indici non in auro nascentis: sed quadam crystalli cognatione. Siquidem & colore translucido nō differt. Et latez; sexangulo leuore turbinatus in mucronē: aut duabus contrariis partibus quo magis miremur: ut si duo turbines latissimis suis partibus iungantur magnitudine uero etiam auellani nuclei. Similis est huic quidem arabicus: minor tantum. Similiter & nascens cæteris pallor gentis & in auro non nisi excellētissimo natalis. Incudibus hi deprahēduntur: ita respuentes ictum: ut ferrum utrinq; dissultet: incudesq; etiam ipsæ dissiliant. Quippe duritia inenarrabilis est: simulq; ignium uictrix natura: & nunq; incalescens. Vnde & nomē indomita uis græca interpretatione accepit. Vnum ex iis uocant cenchron: quod est milii magnitudine. Alterum macedonicū in philippico auro repertū: & hic est cucumi semine par. Post hos cyprius uocat in cypro repertus uergens in æreum colorē. Sed in medicina ut dicemus efficacissimus. Post hunc est siderites ferrei splēdoris: ponderе ante cæteros: sed natura dissimilis. Nā & ictibus frangitur: & alio adamante perforari potest. Quod & cyprio uenit. Breuiterq; ut degeneres nois tantum auctoritatē habent. Idq; qd totis uoluminibus his docere & mādare conati sumus de discordia rez; cōcordiaq;: quā antipathiam ac symphatiā appellauere græci nō aliter clarius intelligi pōt. Siquidē illa inuicta uis duaz; uiolentissimæ naturæ rez; ferri igniscontēptrix hircino rumpit sanguie: ac ne aliter q̄ recēti calidoq; macerata: & sic quoq; multis ictibus: tūc ēt præterq; eximias icudes malleosq; ferreos frangēs. Cuius hoc ingenio inuentū? Quoue casu repertū?

Aut quæ fuit coniectura experiendi rem immenſi ſecreti:& in fœdiſſimo animalium omnium? Profecto muneris talis inuentio hominis eſt. Nec quærenda in nulla parte naturæ ratio:ſed uoluntas. Vt cum fœliciter rumpere contingit:in tam paruas frangantur cruſtas:ut cerni uix poſſint. Expetũtur a ſcalptoribus:ferroq; includuntur:nullam non duriciã ex facili cauantes. Adamas diſſidet cũ magnete lapide in tantũ:ut iuxta poſitus ferrũ non patiatur abſtrahi:aut ſi admotus magnes apꝑhenderit:rapiat:atq; auferat. Adamas & uenena irrita facit:& lymphatiões abigit:metuſq; natos expellit a mente: ob id qdam eũ anchiten uocauere. Metrodorus Sceptius in eadẽ germania in baliſta inſula naſci in qua & ſuccimum qđ equidẽ legerim:ſolus dicit:& præfert arabicis. Quod falſum eſſe quis dubitet? Proximum apud nos indicis arabiciſq; margaritis p̃cium eſt:de quibus in nono diximus uolumine inter res marinas.

De ſmaragdi generibus:& gemmis uiridibus & tranſlucidis. CA. VI.

Tertia auctoritas ſmaragdis perhibetur pluribus de cauſis:nullius coloris aſpectu iucũdior eſt. Nam hærbas quoq; uirentes frondeſq; haud deſpectamus. Smaragdos uero tanto libentius: quoniã nihil omnino uiridius comparatum illis uiret. Præterea ſoli gemmarum cõtuitu oculos implent:nec ſatiant. Quin & ab intentione alia obſcurata aſpectu ſmaragdi recreatur acies. Scalpentibuſq; gemmas non alia gratior oculorum refectio eſt:ita uiridi lenitate laſſitudinem mulcent. Præterea longinquo amplificantur uiſu:inficientes circa ſe repercuſſum aera non ſole mutati:non umbra:nõ lucernis:ſemperq; ſenſim radiantes:& uiſum admittentes:ad craſſitudinẽ ſui facilitate tranſlucida. Qđ etiam in aquis non fit. Idem plerumq; & concaui ut uiſum colligãt. Quapropter decreto hominum iis partitur ſcalpi uetitis. Quanq; ſcythicorum ægyptiorũq; tanta durities eſt:ut nequeant uulnerari. Quorum uero corpus extenſum eſt:eadem qua ſpecula ratione ſupini imagines rerum reddunt. Nero princeps gladiatoꝝ pugnas ſpectabat ſmaragdo. Genera eorum duodecim nobiliſſimi ſcythici ab ea gẽte in qua reperiuntur:appellati. Nullis maior auſteritas:nec minus uitii. Et quãtum ſmaragdi a gemmis diſtant:taurũ ſcythici a cæteris ſmaragdis. Proximam laudẽ habent ſicut & ſedem bactriani:quos in commiſſuris ſaxorum collegere dicuntur eteſiis flantibus. Tunc.n. tellure internitent:qa iis uentis maxime harenæ mouenť. Sed hos minores multo ſcythicis eſſe tradunt. Tertiũ locũ ægyptii habent qui eruuntur circa copton oppidũ thebaidis in collibus & cautibus. Reliqua genera in metallis ærariis inueniuntur. Quapropter principatum ex iis ægyptii optinent:doſq; eoꝝ & ut in colore liquido nec diluto:uerũ ex humido pinguiq; quaq; reſpiciať imitante tranſlucidũ mare:pariterq; tranſlucet & nitet:hoc eſt colorem expellit:& aciem recipit. Ferunt & in ea inſula tumulo reguli Hermiæ iuxta cerarias marmoreo leoni fuiſſe inditos oculos ex ſmaragdis ita radiantibus etiam in gurgitem ut teriti inſtrumenta refugerent thinni:diu mirantibus nouitatẽ piſcatoribus:donec mutauere oculis gemmas. Sed & uita demonſtrari oportet reperta. Sũt quidem oium eadem. Quædam tamẽ nationum pecularia: ſicut in homine. Ergo cyprii uarie glauci:magiſq; ac minus in eodẽ ſmaragdo aliis partibus tenorem illum ſcythicæ auſteritatis non ſemper cuſtodiunt. Ad hoc quibuſdã intercurrit umbra ſurduſq; fit colos qui improbať: etiã dilutior. Hincq; genera diſtinguntur. Et ſunt aliqui obſcuri:quos uocãt cæcos. Alii denſi nec e liquido trãſlucidi. Quidam uaria nubecula improbati. Aliud eſt hoc quã umbra de qua diximus. Nubecula enim albicãtis eſt uitiũ cum uiridis nõ pertrãſit aſpectus:ſed aut intus occurrit:aut excipit in fine uiſum candor. Hæc coloris uitia:iſta corporis capillamentũ ſal:plumbago. Ab iis æthiopici laudantur a copto dierum trium itinere:ut auctor eſt Iuba:accriter uirides:ſed non facile puri aut concolores. Democritus in hoc genere poſuit hermieos & pſicos. Illos extumeſcẽtes pinguitẽr:perſicos uero nõ trãſlucidos:ſed iucundi tenoris. Viſum implere quẽ nõ admittãt. Felium pantherarumq; oculis ſimile. Nãq; & illos radiare nec pſici. Eoſdem in ſole hebetari:umbris refulgere:& longius q̃ cæteros nitere. Oium hoꝝ etiãnum uitium q; felis colorem aut aeris habẽt. In ſole dilucidi quidẽ ac liquidi:ſed non uirides. Hæc uitia & atticis maxime ſentiuntur in argẽtariis metallis repertis:in loco qui thyricos uocať:ſemper minus pingues & e longinquo ſpecioſiores. Frequẽs & iis plũbago:hoc ẽ ut in ſole plumbei uideanť. Illudq; peculiare:q; quidã ex iis ſemel ſunt:paulatim uiriditate euanida:& ſole lædunť. Poſt hos medici plurimũ uiriditatis habent interdũ & e ſaphyro. Ii ſunt fluctuoſi:& rerum imagines complexi ut uerbi gratia papauerũ aut auium pinnarumq; uel catulorum aut ſimilium. Qui tamẽ uirides naſcuntur:quoniam oleo meliores fiunt. Neq; eſt aliorum magnitudo amplior. Carchedoni neſcio an in totum exoleuerint:poſtq̃ metalla æris ibi defecerunt:& ſemper tamen uiliſſimi fuere minimiq;. Iidem fragiles ſed colore incerti & uirentium in caudis pauonum columbarumq; collo plumis ſimiles:ad inclinationẽ magis aut minus lucidi. Venoſi quidem:ſquãmoſiq;. Peculiare erat in his uitium ſarcion appellatum. Hoc eſt quædam gemmæ caro. Mox iuxta carchedonem in qua legebatur:ſmaragdites uocatus eſt. Iuba eſt auctor ſmaragdũ quẽ cholan uocant:ut in arabia ædificiorum ornamentis includi. Et lapidẽ quẽ alabaſtriten ægyptii uocant. Complures uero e proximo laconicos in taygeto monte erui medicis ſimiles:& alios in ſicilia. Inſeritur ſmaragdis & quæ uocatur tanos:e perſis ueniens gemma ingrate uiridis:atq; intus ſordida. Item chalco ſmaragdos e cypro turbida æreis uenis. Theophractus tradit:ægyptioꝝ commentariis reperiri:regi eorum a rege babylonio miſſum ſmaragdum munere. iiii. cubitoꝝ longitudine:& triũ latitudine. Et fuiſſe apud eos in Iouis delubro obeliſcum e quattuor ſmaragdis quadraginta cubitorũ longitudine. Latitudine uero in una parte quattuor:& in altera parte duorum. Se autem ſcribente eſſe in tyro Herculis templo ſtentenã planam e ſmaragdo:niſi potius pſeudo ſmaragdus ſit. Nam & hoc genus reperiri:& in

cypro inuentum ex dimidia parte ſmaragdum: ex dimidia iaſpidem: nondum humore in totum tranſigurato. Appion cognominatus Pliſtonices: pauloante ſcriptum reliquit: eſſe etiamnum in labyrintho ægypti coloſſeum Serapin e ſmaragdo nouem cubitorum. Eandem multis naturam aut certe ſimilem habere berylli uidentur: in india originem habentes: raro alibi repertos. Poliuntur oēs ſexangula figura artificum ingeniis: quoniā hebeſcunt: ni color ſurdus repercuſſu angulorū excitetur. Aliter. n. politi non habent fulgorē eundē. Probatiſſimi ſunt ex iis qui uiriditatē puri maris imitantur. Proximi qui uocantur chryſoberylli: & ſunt paulo pallidiores: ſed i aureum colorem exeūte fulgore. Vicinum genus hic eſt pallidius: & a quibuſdam proprii generis exiſtimatur: uocaturq; chryſopylon. Quarto loco numerātur hyacinthizontes. Quinto quos heroides uocant. Poſt eos autem cerini. Ac deinde oleagini: hoc eſt colore olei. Poſtremi chryſtallis fere ſimiles. Hi capillamenta habent: ſordeſq; alioqn euanidi: quæ ſunt omnium uitia. Indi mire gaudent longitudine eorum: ſoloſq; gemmarum eſſe prædicant: qui carere auro malint: & ob id perforatos elephantorum ſetis religant. Et alios conuenit non oportere perforari: quoq; ſit abſoluta bonitas umbilicis ſtatim ex auro capita cōprehendentibus. Ideoq; cylindros ex iis facere malunt q̄ gemmas: quoniam eſt ſumma commendatio in longitudine. Quidam & anguloſos putant ſtatim naſci: & perforatos gratiores fieri medulla candoris exempta: additoq; auro repercuſſa aut omnino caſtigata cauſa perſpicuitatis ad craſſitudinem. Vitia præter iam dicta eadē fere quæ in ſmaragdis & pterygia. In noſtro orbe aliquando circa pontum inueniri putantur. Indi & alias quidem gemmas cryſtallo inuento adulterare reperierunt: ſed præcipue beryllos.

De opali generibus & uitiis & experimentis: & uariis gemmis. CA. VII.

Inimum: idemq; plurimum qui ab iis differunt opali ſmaragdis tantum credentes. India ſolum & horum eſt mater. Atque ideo eis precioſiſſimam gloriam compoſitores gemmarum & maxime inenarrabilem difficultatem dederunt. Eſt enim in iis carbunculi tenuior ignis. Eſt ametyſti fulgens purpura. Eſt ſmaragdi uirens mare: & cuncta pariter incredibili mixtura lucentia. Alii ſummo fulgoris augumēto colores pigmentorum æquauere. Alii ſulphuris ardentem flammam: aut etiam ignis oleo accenſi. Magnitudo nucem auellanam æquat: inſigni apud nos hyſtoria. Siquidem extat hodieq; huius generis gemma: propter quā ab Antonio proſcriptus Nonius ſenator eſt filius Strumæ Nonii eius: quem Catullus poeta in ſella curuli uiſum indigne tulit. Auuſq; Seruilii Noniani quem conſulem uidimus. Illeque proſcriptus fugiens hunc e fortunis ſuis omnibus annulum abſtulit ſecum. Quem certum eſt ſeſtertiis. xx. milibus æſtimatum. Sed mira Antonii feritas atq; luxuria propter gemmam proſcribentis. Nec minor Nonii contumacia proſcriptionem ſuam amātis cum etiam feræ abroſas partes corporis relinquant beſtiæ propter quas ſe periclitari ſciant. Vitia opali: ſi color in flore hærbæ quæ uocatur heliotropium exeat aut cryſtallum: aut grādinem. Si ſal interueniat aut ſcabritia: aut cuncta oculis occurſantia: nulloſq; magis india ſimilitudine indiſcreta uitro adulterat. Experimentū in ſole tantum. Falſis enim contra radios libratis digyto a pollice: unus atq; idem tranſlucet colos in ſe cōſumptus. Veri fulgor ſubinde uariat: & plus huc illucq; ſpargit: & fulgor lucis in digytos funditur. Hāc gemmam propter eximiam gratiam plericq; appellauere pederota. Sunt & qui priuatum eius genus faciunt: ſangenonq; ab indis uocari dicunt. Traduntur naſci & in ægypto & in arabia: & uiliſſimi in ponto. Item in gallatia ac thaſo & cypro quippe opali gratiam habet. Sed mollius nitet: raro nō ſcabet. Summa coloris ex aere & purpura conſtat. Viriditas ſmaragdi deeſt: Conſtatq; melior ille color: cuius fulgor uini colore fuſcatur: q̄ qui diluitur aqua. Hactenus de principatu cōuenit mulierū maxime ſenatuſcon. Minus certa ſunt de q̄bus & uiri iudicant. Singulorum. n. libido ſingulis præcia facit: & p̄cipue regum. Claudius Cæſar ſmaragdos induebat & ſardonycas. Primus aūt romanorū ſardonyce uſus eſt prior Africanus: ut tradit Demonſtratus. Et inde romanis hanc gemmam fuiſſe celeberrimam. Quāobrem proximum ei dabimus locum. Sardonyces olim ut ex nomine ipſo apparet intelligebantur cādore in ſarda: hoc eſt uelut carnibus ungue hominis impoſito & utroq; tranſlucido. Taleſq; eſſe indicas tradunt Iſmenias. Demonſtratus: Xenothemis: Sotacus: Hi quidem duo reliquas omnes quæ tranſluceant cæcas appellātes: quæ nunc nomen abſtulere. Nullo ſardarum ueſtigio arabicæ ſunt cœperūtq; pluribus hæ gemmæ coloribus intelligi: radice nigra: aut cæruleum imitāte: & unguem: creditum enim candido pingi. Nec ſine quadam ſpecie purpuræ cādore in minimū tranſeunte. Has indis non habitas in honore Zenothemis ſcribit tantæ alias magnitudinis: ut inde capulos factitarent. Etenim conſtat ibi torrētibus detegi. Et placuiſſe in noſtro orbe initio quoniam ſolæ prope gemmarū ſcalptæ cerā non auferrent. Perſuaſimus deinde & indis ut ipſi quoq; iis gauderent. Vtiturq; perforatis utiq; uulgus tantum in collo. Et hoc eſt nūc indicarum argumentū. Arabicæ excellunt candore circuli p̄lucido atq; non gracili: neq; in receſſu gemmæ aut in deiectu renitēte: ſed in ipſis umbonibus nitēte. Præterea ſubſtrato nigerrimi coloris. Ex hoc in indicis cæreum: aut corneum ſuenitur: etiam circuli albi: quædam in iis cæleſtis arquus anhelatio eſt. Superficies uero locuſtarum maris cruſtis rubentior. Iam melleæ aut feculentæ (hoc enim nomē eſt uitio) improbantur: & ſi zona alba fundat ſe non colligat. Simili modo ſi ex alio colore in ſe admittat aliquid enormiter. Nihil enim in ſua ſede alieno interpellari placet. Sūt & armeniacæ ut cæteræ improbandæ: ſed pallida zona. Exponenda eſt & onyzis ipſius natura propter nominis ſocietatem hoc in gemma trāſilit: & a lapide ex carmania. Sudines dicit in gemma eſſe candorē unguis humani ſimilitudine. Item chryſolithi colorem & ſardæ & iaſpidis Zenothemis indicam onycem plures habere uarietates: ignea: nigram: cingentibus candidis uenis oculi modo interuenientibus: quarūdam oculis obliqs uenis So-

tacus & arabicā onycē tradit. Sed eā a cæteris diſtare q̄ indica igniculos habeat albis cingentibus zonis ſingulis pluribuſue: aliter q̄ in ſardonyce indica. Illic enim momentū eſſe: hic circulum. Arabicas onyca s nigras inueniri cādidis zonis. Satyrus carnoſas eē idicas pte carbūculi pte chryſolithi & amethyſti. Totū q̄ id genus abdicat. Verā aūt onycē plurimas uariaſq̄ cū lacteis zonis habere uenas omnium in tranſitu colore inenarrabili: & in unum redeunte concentum ſuauitate grata. Nec ſarde natura differēda eſt diui/ duæ ex eodem nomine. Quapropter omnium obiter gemmarum ardentium natura indicanda.

De generibus carbunculorum: & uiciis: & experimen/ tis: & gemmis ardentibus. CA. VII.

Principatū habent carbunculi: a ſimilitudine ignium appellati: cum ipſi non ſentiant ignes: ob p id a quibuſdam apyruſtæ uocati. Horum genera: indici & garamantici: quos & carchedonios uocauere: propter opulentiam carthaginis magnæ. Adiiciunt æthiopicos & alabādicos in or/ toſiaca caute naſcentes. Sed qui perficiantur abandicos. Præterea in omni genere maſculi appellantur: acriores: at fœminæ languidius refulgentes. In maſculis quoq̄ obſeruant liqdioris alios flāmæ: nigrioris alios: & quoſdā lucidius: ac magis cæteris in ſole flagrātes. Optimos uero amethyſtizontas hoc eſt quo/ rum extremus igniculus in amethyſti uiolam exeat. Proximos illis quos uocant ſyrtitas pinnato fulgo re radiantes. Inueniri autem ubicunq̄: maxime ſolis repercuſſu. Satyrus indicos non eſſe claros dicit: ac plerumq̄ ſordidos: ac ſemper fulgoris retorridi. Aethiopicos pingues: lucemq̄ non emittentes: ſed con uoluto igne flagrare. Calliſtratus fulgorem carbunculi debere candidum eſſe poſuit extremo uiſu nubi lantem: & ſi ita attollatur: exardeſcentem: ob id a pleriſq̄ nūc carbunculum candidum uocari. Qui lan/ guidius & liuidius ex indicis lucent lithyzontas appellari. Carchedonios multo minores eſſe. Indicos ēt minus ſextarii unius mēſura cauari. Archelaus carchedonios nigrioris aſpectus eſſe: ſed igne uel ſole & inclinatione acris q̄ cæteros excitari. Eoſdem umbrante tecto purpureos uideri. Sub cælo flāmeos con tra radios ſolis & ſcintillare. Cæra ſignantibus iis liqueſcere quāuis in opaco. Multi indicos carchedonis candidiores eſſe: & e diuerſo inclinatione hebetari ſcripſere. Etiamnum in carchedoniis maribus ſtellas intus ardere. Fœminas uniuerſum fulgorem fundere extra ſe. Abādicos cæteris nigriores eſſe ſcabroſq̄. Naſcuntur & in thracia coloris eiuſdem ignem minime ſentientes. Theophraſtus auctor eſt & in orcho meno arcadiæ inueniri & in chio. Illos nigriores: e quibus & ſpecula fieri. Eſſe & trozenios uarios inter/ uenientibus maculis albis. Item corithios ex pallidiore candidos. Maſſilia quoq̄ importari Bocchus & Vlyxipone ſcripſit magno labore ob argillam ſole aduſtis ſaltibus. Nec eſt aliud difficilius: q̄ diſcernere hæc genera tanta eſt in iis occaſio artis ſubitis per quæ tranſlucere cogantur. Aiunt ab æthiopibus hebe tiores in aceto maceratos quattuordecim diebus niteſcere: totidem menſibus durante fulgore. Adulte rantur uitro ſimillimæ. Sed cotæ deprehenduntur: ſicut aliæ gemmæ factitiæ. Mollior enim materia & fragilis & centroſa ſcobæ deprehēduntur & pondere: quod minus eſt uitreis: aliquādo & puſtulis ar/ genti modo relucentibus. Eſt & anthracitis appellata: in teſprotia foſſilis: carbonibus ſimilis. Falſum ar/ bitror quod & in lyguria naſci tradiderunt: niſi forte tunc naſcebantur. Eſſe in iis & præcincti cādica ue na traduntur: horūq̄ igneum color ut ſuperiorum eſt. Peculiare quidem q̄ iactati in ignem uelut inter mortui extinguntur. Contra aquis perfuſi exardeſcunt. Cognata eſt huic ſandaſtros: quam aliqui gara/ mantiten uocant naſcitur in india loco eiuſdem nominis. Gignitur & in arabia ad meridiem uerſa. Cō/ mendatio ſumma q̄ uelut in tranſlucido ſtellantes intus fulgent aureæ guttæ: ſemper in corpore: nūq̄ in cute. Accedit religio narrata a ſyderum cognatione ab inſpectoribus: quoniam fere ſtellarum hyadū & numero & diſpoſitione ſtellantur. Ob hoc a chaldeis in cerimoniis habitæ & hic mares auſteritas di/ ſtinguit quondam uigore appoſita tingueſcens. Indicæ quidem etiam hebetare uiſus dicuntur. Blandi or fœminis flamma: alliciens magis q̄ accendens. Sunt qui præferant arabicas indicis. Tumidæq̄ chry/ ſolito illas ſimlies dicunt. Iſmenias uero negat polliri ſandaſtros propter teneritatem: & ob id in magno errore ſunt: qui gandareſon uocant. Inter omnes conſtat: quantum numero ſtellarum accedat: tantum & præcio accedere. Affert errorem aliquando ſimilitudo nominis. Sandaſer Nicanor ſandeferion uoca uit talii ſandareſon. Quidam uero hāc ſandaſtron: illam ſandareſon: in india naſcentem illam quoq̄ & loci nomen cuſtodientem. Mali colore aut olei uiridis: omnibus improbatam. Ex eodem genere ardē/ tium lichnites appellata a lucernarum accēſarum præcipua gratia. Naſcitur circa orthoſiam totaq̄ caria ac uicinis locis. Sed probatiſſima in indis. Quam quidam remiſſiorem carbunculum eſſe dixerunt. Se/ cunda bonitate ſimilis eſt ionis appellata a prælatis floribus. Et alias inuenio differentias. Vnā quæ pur/ pura radiet. Alteram qnæ cocco: a ſole excalfactas: aut digytorum attritu: paleas & chartaꝫ fila ad ſe ra/ pere. Hoc idem & carchedonius facere dicitur: q̄q̄ multo uilior prædictis. Naſcitur apud naſamonas in montibus: ut incolæ putant: hymbre diuino. Inuenit ad repercuſſum lunæ maximæ plene. Carthagi/ nem quondā deportabat. Archelaus & in ægypto circa thebas naſci tradidit fragiles: uenenoſas: morié/ ti carboni ſimiles. Potoria uaſa & ex hoc lapide & ex lychnite factitata inuenio. Omnia autem hæc gene ra ſcalpturæ contumaciter reſiſtunt: partemq̄ cæræ in ſigno tenent. E diuerſo ad hæc ſarda utiliſſima quæ nomen cum ſardonyce cōmuniçauit. Ipſa gemma uulgaris: & primū ſardibus reperto. Sed lauda/ tiſſima circa babyloniam cum lapidicinæ quædam aperirentur: hærens in ſaxi corde. Hocque modo metallum apud perſas defeciſſe traditur. Sed inueniuntur compluribus aliis locis ſicut in ephiroeter aſ ſo in india triū generum rubrū: & quod demium uocant a pinguedine: tertiū quod argenteis bracteis ſublinit. Indicæ plucēt craſſiores ſūt arabicæ. Inueniunt & circa leucada epiri: & circa ægyptū quæ bra/

ctea aurea ſublinuntur. Et in his autem mares excitatius fulgent. Fœminæ pinguiores ſunt: & craſſius nitent. Nec fuit alia gemma apud antiquos uſu frequentior. Hac certe apud Menandrum & Philomenem fabulæ ſuperbiunt. Nec ullæ tranſlucenti tardius ſuffuſo humore hebetantur: oleoq; magis q̄ alio liquore. Damnantur ex iis melleæ: & ualidius teſtaceæ.

De generibus topatii & callaite: & de gẽmis uiridibus nõ tranſlucentibus. CA. VIII.

Egregia etiamnum topatio gloria eſt: ſuo uirenti genere: & cum reperta eſt prælatæ omnibus
a Id accidit in arabiæ inſula: quæ chytis uocatur. In qua troglodytæ prædones: cum diutius famæ & tempeſtate præſſi hærbas radiceſq; effoderent: eruerunt topation. Hæc Archelai ſententia eſt: Iuba topation inſulam in rubro mari a cõtinẽte ſtadiis. ccc. abeſſe tradit: nebuloſam: & ideo quæ ſitam ſæpe a nauigantibus: ex ea cauſa nomen accepiſſe. Topaxin enim troglodytarum lingua ſignificationem habere quærendi. Ex hac primum importatam Berenicæ reginæ: quæ fuit mater ſequẽtis Ptolæmei a Philemone p̃fecto regis ac mire placuiſſe: & inde factam ſtatuã Arſinoe Ptolæmei Philadelphi uxori quattuor cubitorum ſacratam in delubro quod aureum cognominabatur. Recentiſſimi auctores & circa thebaidis alabaſtræ oppidum naſci dicunt. Et duo eius genera faciũt praſoidem atq; chryſopteron ſimilem chryſopraſio: eius enim tota ſimilitudo ad ſuccum porri dirigitur. Eſt aũt ampliſſima gẽmarum. Eadem ſola nobilium limam ſentit. Cæteræ ſaxo & cote poliũtur. Hæc & uſu atteritur. Comitatur eam ſimilitudine propior: q̄ auctoritate callais uiride pallens. Naſcitur poſt auerſa indiæ apud incolas caucaſi montis phicaros ac aſdathas amplitudine conſpicua: ſed fiſtuloſa ac ſordiumplena. Sincærior multo præſtantiorq; in germania. Vtrobiq; autẽ in rupibus inuiis & gelidis: oculi figura extubérans: leuiterq; adhærens: nec ut annatata petris: ſed ut appoſita. Quapropter ſcandere ad eam pigritia pedum equeſtres populos tædet: ſimul & periculum terret. Ergo euntes e longinquo inceſſunt: & cũ toto muſco excutiunt. Hoc uectigal hocq; geſtamen diutius in ceruice gratiſſimũ norunt. Is cenſus: hæc gloria a pueritia deiectoꝝ numerũ p̃dicantium. In quo uaria fortuna. Quidam ictu primo cœpere præclaras. Multi in ſecundo nullas. Et quidẽ callaides tali ſectura formãtur: alias fragiles. Optimus color ſmaragdi ut tamen apparet ex alieno eſt q; placeãt. Incluſæ decorant auro. Aurũq; nullæ magis decẽt. Quæ ſunt earũ pulchriores: oleo: unguento: & ẽt mero colorẽ deperdunt. Viliores conſtantius repræſentant: neq; eſt mutabilior alia aut mendacior uitri. Sunt q; in arabia inueniri eas dicũt in nidis auiũ quas melã choryphos uocant. Viridãtiũ & alia plura ſunt genera. Viliori eſt turbæ praſius. Cuius alterũ genus ſanguineis puntis abhorret. Tertiũ uirgulis tribus diſtinctũ eſt candidũ. Præfert his Chryſopraſius porri ſuccũ & ipſa referente: ſed & paulũ declinans a topatio in aurum. Huic & amplitudo ea eſt: ut cymbia ẽt ex ea fiant. Cylindri quidẽ celerrime. India has generat & nilion fulgoris ſi ante habeas breuis: & cũ intuere fallacis. Sudines uero dicit & in ſyuero atticæ flumine naſci. Eſt autẽ color fumidæ topatii: aut aliquãdo melleæ. Iuba i æthyopia gigni tradit: & in litoribus amnis quem nilũ uocauimus: & inde nomẽ trahere. Non tranſlucet molechites ſpiſſius uirens: a colore maluæ nomine accepto: reddendis laudata ſignis: & infantiũ cuſtodia quadã innato contra pericula ipſoꝝ medicamine. Viret: & ſæpe traſlucet iaſpis ẽt ſi uictus a multis antiquitatis tamen gloriã retinens. Plurimæ ferunt eã gentes. Smaragdo ſimilẽ indicæ. Cyprii dicunt glaucũ pinguemq;. Perſæ aeri ſimilem ob id uocãt ærizuſa talis. Et iaſpis eſt cæruléa circa thermodoontẽ amnẽ. In phrygia purpurea. In cappadocia ex purpurea cærulea: atq; non refulgens. Thracia indicæ ſimilẽ mittit. Chalcidia turbidam. Sed minus refert nationes q̄ bonitates diſtinguere. Optima ergo quæ purpuræ quicq̄ habet ſecunda quæ roſæ: tertia quæ ſmaragdi. Singulis autem græci noĩa ex argumẽto dedere. Quarta apud eos uocãt boria cælo autumnali matutio ſimilis: & hæc erit illa: quæ uocãt ærizuſa. Similis eſt & ſardæ: imitata & uiolas. Nõ minus multæ ſpecies reliquæ: ſed oẽs in uitio: ceruleæ: aut cryſtallo ſimiles: aut myxis. Item terebynthizuſa in ꝓprio uti arbitror cognomine: uelut e multis eiuſdem generis compoſita gẽmis. Quãobrem præſtantiores funda clauduntur: ideſt patentes nec præterq̄ margines auro amplectẽte. Vitiũ eſt & e breuis in iis nitor & lõge ſplẽdens: & ſal: & oĩa quæ in cæteris. Et uitro adulterãtur: qd̃ manifeſtũ fit: cũ extra fulgorẽ ſpargũt: atq; nõ in ſe cõtinẽt: nec in diuerſa quæ ſphragidas uocãt. Publico gẽmarũ dominio i iis tãtũ dato: quoniã optĩe ſignẽt.

De Iaſpidum generibus. CA. IX.

Otus uero oriens pro amuletis traditꝰ geſtarreã: quæ ex iis ſmaragdo ſimilis ẽ: e petra p trãſuer
t ſum linea alba præcingitur: & grammaticas uocãt. Quæ pluribus poligrãmos. Libet obiter uanitatẽ magicã hic quoq; coarguere: quoniã hãc concionãtibus utilẽ eſſe ꝓdiderunt. Eſt & onychi pũcta: quæ iaſponyx uocãt: & nubẽ cõplexa: & niues imitata: quæ ſtellata rutilis punctis ẽ: & ſali me garico ſimilis: & ueluti fumo infecta: quæ capnias uocatur. Magnitudinẽ iaſpidis. xi. unciaꝝ uidimus: formatamq; inde effigiẽ Neronis thoracatam. Reddetur & per ſe cyaneo gratia accomodato pauloante iaſpidis nomine: colore cæruleo. Optima ſcythica: dein cypria: poſtremo ægyptia. Adulteratur maxime tinctura: idq; in gloria regis ægyptii adſcribitur: qui primus eam tinxit. Diuiditur autem hæc in mares fœminaſq;. Ineſt aliquando & aureus puluis non qualis in ſaphirinis. Saphirus enim & aureis punctis collucet. Coruleæ & ſaphiri raroq; cum purpura. Optimæ apud medos: nuſq̄ tamen perlucidæ. Præterea inutiles ſcalpturæ interuenientibus cryſtallinis centris. Quæ uero ſunt ex iis cyanei coloris: mares exiſtimantur. Alius ex hoc ordo purpureis dabitur: & ab iis diſcedentibus. Principatum amethyſti indicæ tenent. Sed in arabia ex ea quoq; parte quæ finitima ſyriæ petrea uocatur: & in armenia

minore:& in ægypto:& in galatia reperiuntur. Sordidiſſime autē atq; uiliſſime in tharſo & cypro. Cauſam nominis afferunt:q; uſq; ad uini colorem accedens:prius q̄ eum diguſtet:ī uiolam deſinit. Fulgorq; quidā in illa purpure non ex toto igneus:ſed in uini colorē deficiens. Perlucent autē oēs uiolaceo colore: ſcalpturis faciles. Innicæ abſolutū purpure colorē habent. Ad hancq; tinguentium officinæ dirigunt uota. Fundit aūt eū aſpectu leniter blandū:neq; in oculos ut carpunculi uibrat. Alterum earū genus deſcēdit ad hyacinthos. Hunc colorem indi ſacon uocant:taleq; gēmam ſacodion. Dilutior uero ex eodē ſapinos uocaſ. Eadē & paranites in contermino gētis arabiæ. Quartum genus colorem uini habet. Quintū ad uiciniam cryſtalli deſcendit albicante purpure deiectu. Hoc & minime probatur:quādo p̄cellens debet eſſe in ſuſpectu uelut ex carbunculo refulgens qdā in purpura leuiter roſeus nitor. Tales aliqui malūt pederotas uocari. Alii anterotas. Multi Veneris gēmam:qđ' maxime uidetur decere & ſpetie & colore extremo gemmæ. Magorum uanitas reſiſtere ebrietati eas ꝓmittit: & inde appellatas. Et præterea ſi lunæ nomen ac ſolis ſcribatur in iis:atq; ita ſuſpendantur collo e capillis cynocephali uel plumis hirundinis:reſiſtere ueneficiis. Iā uero quoquomodo adeſſe reges adituris. Grandinem auertere quoq; ac ſimilia ꝓſpere & locuſtas:prædicatione addita:quā demonſtrant. Nā e ſmaragdis quoq; ſimilia promiſere: ſi aquilæ ſcalperenſ:aut ſcarabei. Quæ quidē ſcripſiſſe eos non ſine contemptu & irriſu generis humani arbitror. Multum ab ea diſtat hyacinthos:tamen e uicino deſcendens. Differentia hæc:q; ille emicans in amethyſto fulgor uiolaceus dilutus eſt in hyacintho. Primo quoq; aſpectu gratus:euaneſcit anteq̄ ſatiet:adeoq; nō implet oculos:ut pene non attingat:marceſcens celerius nominis ſui flore. Hyacinthos æthiopia mittit & chryſolitos:aureo colore tranſlucentes. Præferuntur iis indicæ. Et ſi uariæ nō ſint:bactrianæ. Deterrimæ autē arabicæ:quoniam turbidæ ſunt & uariæ:& fulgoris iterpellati nubillo maculārum:etiam quæ lympidis contigere:ueluti ſcobæ ſua refertæ. Optimæ uero ſunt:q̄ in collatiōe aurum albicare quadam argenti facie cogunt. Funda includuntur perſpicuæ. Cæteris ſubiicitur aurichalcum Tāetſi iam expertes gemmarum uſu appellantur aliqui & chryſelectri ī colorē electri declinantes: matutinus aſpectus iucundior. Ponticas depræhēdit leutias. Quædam in iis duræ ſunt ruffæq;:quædam molles & ſordidæ. Boccus auctor ē & in hiſpania repertas: quo in loco cryſtallum dicit ad libramentū aquæ puteis defoſſis inde erutam. Et chryſoliton. xii. pondo a ſe uiſam. Fiunt & leucochryſi:interueniente cādida uena. Sunt in hoc genere capniæ. Sūt & uitreis ſimiles:ueluti croco refulgentes. Vitreæ uero in uiſu diſcerni non poſſint. Tactus autem depræhendit tepidior in uitreis. In eodem genere ſunt melichryſi:ueluti per aurum ſincæro melle tranſlucente:quas india mittit:q̄q̄ ad iniuriam fragiles. Eadem & xyſtion parit plebeiam ibi gemmam. Candidarum dux eſt pederos:q̄q̄ poteſt quæri:an in colore numerari debeat totiēs iactari per alienas pulchritudines nominis:adeo decoris prærogatiua in uocabulo facta eſt. Eſt & ſuum genus expectatione tanta dignum. Coeunt enim ī tranſlucidam cryſtallum uiridis ſuo modo aer ſimulq; purpura:& quidam uini aureus nitor:ſemper extremus in uiſu:ſed purpura coronatus madere ſingulis uidetur his & pariter omnibus. Nec gēmarū ulla eſt liquidior capiti iucunda:ſuauis & oculis. Laudatiſſima eſt in indiis:apud quos argenon uocatur. Proxima apud ægyptios:ubi ſenites. Tertia in arabia:uerū ſcabra. Mollius radiat pontica & aſiatica. Ipſæ uero molliores ſunt:gallatica:& tragica & cypria. Vitia earum langor:aut alienis turbari coloribus:& quæ ceterarum. Proxima candicantium eſt aſteria principatū habens proprietate naturæ:q; incluſam lucem pupillæ modo quadā continet: ac tranſfundit cū inclinatione uelut intus ambulantem ex alio atq; alio loco reddēs: eadēq; cōtraria ſoli regerēs candicantis radios:unde & nomen accepit difficilis ad cælandū. Indice præferē ī carmania nata. Similiter cādida eſt quæ uocatur aſtrios cryſtallo propinquans in india naſcēs: & in pallenes littoribus intus a centro:cui ſtella lucet fulgore lunæ plenæ. Quidam cauſa nominis reddunt:q; ſtrais oppoſita fulgorem rapiat:ac regerat. Optima in carmania gigni nullamq; minus obnoxiam uitio. Ceraunia enim uocari quæ ſit deterior. Peſſimam lucernarum lumini ſimilem. Celebrant & aſtroiten: miraſq; laudes eius in magicis Zoroaſtrem ceciniſſe. Quidam diligētius de ea produnt. Aſtrobolon Sudines dicit oculis piſcium ſimilem eſſe:& radiare candido ut ſolem. Eſt inter candidas & quæ ceraunia uocatur:fulgorem ſyderum rapiens. Ipſa cryſtallina ſplēdoris cærulei in carmania naſcens. Albam eſſe Zenothemis fatetur:ſed habere intus ſtellam concurſantem. Fieri & hebetes ceraunias:quas nitro & aceto ꝑ aliquot dies maceratas concipere ſtellam eam:quæ poſt totidem menſes relangueſcat. Sotacus & alia duo genera fecit ceraunię:nigras:rubenteſq;. Ac ſimiles eas eſſe ſecuribus. Per illas quæ nigræ ſunt & rotūdæ urbes expugnari ad claſſes: eaſque betulos uocari. Quæ uero lōge ſunt cerauneas. Faciunt & aliam raram admodum:& parthorum magis queſitam:quoniam non alibi inueniatur:q̄ in loco fulmine icto. Proximum ceraunię nomē apud eos habet:quæ appellatur iris. Effoditur in quadam inſula rubri maris: quæ diſtat a beronice urbe. lx. milia paſſuum:cætera ſui parte cryſtallus. Itaq; quidam radicem cryſtalli eſſe dixerunt. Vocatur ex argumento in iis. Nam ſub tecto percuſſa ſole:ſpecies & colores arquus cæleſtis in proximos parietes eiaculatur: ſuinde mutans magnaq; uarietate ammirationem ſui augens. Sexangulam eſſe ut cryſtallum conſtat. Sed eſſe aliquas ſcabris lateribus & angulis inæqualibus dicunt. In ſole aperio proiectas:radios in ſe recandentes diſcutere. Aliquas uero ante ſe proiecto nitore:adiacentia illuſtrare. Colores uero non niſi ex opaco reddunt:nec ut ipſæ habeant:ſed ut repercuſſu parietem illidant: optimaq;: quæ maximos arquus facit: ſimillimoſq; cæleſtibus. Eſt & alia iris cætera ſimilis:& prædura. Quam Horus crematam tuſamq; ad ichneumonum morſus remedio eſſe. Naſci autem in perſide tradit. Similis eſt aſpectu:ſed non eiuſdem effectus quæ uocatur zeros alba nigraq; macula in

tranſuerſum diſtinguente cryſtallum. Expoſitis per genera colorum principalium gemmis reliquas lit terarum ordine explicabimus.

De quibuſdã gẽmis per alphabeti ordinem. CA. X.

a Chates in magna fuit auctoritate: nunc in nulla. Reperta primum in ſicilia iuxta flumen eiuſdem nominis: poſtea plurimis locis: excedẽs amplitudine numeroſa: uarietatibus diuerſis mutantibus cognomina eius. Vocatur enim phaſpacathes: cerachates: ſardachates: hæmachates: leucachates: dendrachates: uelut arbuſcula inſignis. Antachates cum uritur myrrham redolẽs. Coraloachates guttis aureis ſaphiri modo diſtincta: qualis copioſiſſima in creta ſacra appellata. Putant eam contra araneorum & ſcorpionum ictus prodeſſe. Quod in ſiculis utiq; crediderim: quoniam primum eius prouinciæ afflatu ſcorpionum peſtis extinguitur. Et in india inuentæ contra eadem pollent: & aliis magnis miraculis reddunt enim ſpecies fluminum nemorum & iumentorum: etiam ederæ & ſtaticula: & equorum ornamenta. Medici coticulas inde faciunt. Spectaſſe etiam prodeſt oculis. Sitimq; ſedant in os additæ. Phrigiæ uiridia nõ habent. Thebis ægyptiis reperte carẽt rubẽtibus uenis: & albis. Et hæ quoq; contra ſerpentes ualidæ. Eademq; auctoritas & cypriis eſt. Sunt etiam qui maxime probent uitream p̃ſpicuitatem in his. Reperiuntur & in thracia circa oetham. Et in parnaſo: & leſbo: ac meſſenæ: ſimiles limitum floribus & rhodo. Aliæ apud magnos differentiæ. Leoninæ pelli ſimiles potentiam habere contra ſcorpiones dicuntur. In perſis uero ſuffitu earum tempeſtates auerti: & præterea flumina ſiſti. Argumentum eſſe ſi in feruentes cortinas additæ refrigerent. Sed ut proſint leoninis iubis alligandas. Nã hiænæ pelli ſimilem abhominãtur: diſcordialem domibus. Eam uero quæ unius coloris ſit iuictam athlætis eſſe. Argumentum eius q̃ in olla plena olei cocta cum pigmentis: & intra duas horas ſubferuefacta: unum colorem ex omnibus faciat minii. Acopis nitro ſimilis eſt: pumi coſa aureis guttis ſtellata. Cum hac oleum ſubferuefactum perunctis laſſitudinem (ſi credimus) ſoluit Alabaſtrites naſcitur ĩ Alabaſtro ægyptii: & in ſyriæ damaſco candore intercincto uariis coloribus. Quæ cremata cum foſſili ſale: ac trita grauitates oris & dentium extenuare dicitur. Alectotias uocant in uentriculis gallinaceorum inuentas criſtallina ſpecie: magnitudine fabæ. Quibus Milonem crotonienſem uſum in certaminibus iuictum fuiſſe: uideri uolunt. Androdamas argenti nitorem habet ut adamas: quadrata: & ſemper teſſelis magnis: putantq; nomen impoſitum ab eo: q̃ impetus hominum: & iracundias domet. Eadem ſit an alia argyrodamas: auctores non explicant. Antiphates nigra non tralucet. Experimentum eius ſi coquatur in lacte facit enim hoc myrrhæ ſimile immiſſa. Eamq; contra effaſcinationes auxiliari magi uolũt. Arabica ebori ſimillima eſt & hoc uideretur: niſi abnueret duricia. Quamq; putant contra dolores neruoꝝ prodeſſe habentibus. Aromaticis & ĩpa in arabia traditur gigni. Sed & in ægypto circa ipſas ubiq; lapidoſa: & myrrhæ coloris & odoris ob hoc reginis frequentata. Aſbeſtos in arcadiæ montibus naſcit̃: coloris ferrei. Aſpilatem Democritus in arabia gigni tradit ignei coloris. Eam oportere cameli fimo ſplenicis alligari. Inueniriq; in nido arabicarum alitum. Et aliam eodem nomine ibi in leucopetra naſci argentei coloris contra lymphatum habendam. Atizoẽ in india & perſidis acidiæ monte naſci tradit argenteo nitore fulgẽtem: magnitudine trium digytorum ad lenticulæ figuram odoris iucundi: neceſſariam magis regẽ conſtituentibus. Augites multis nõ alia uidetur eſſe q̃ quæ calais. Amphitane alio nomine appellat̃ chryſocolla in indiæ parte: ubi formicæ eruũt aurum: in qua inuenitur auro ſimilis: quadrata figura: affirmaturq; natura eius quæ magnetis: niſi q̃ agere quoq; aurum traditur. Aphrodiſiace ex candida ruffa eſt. Apiſtos ſeptenis diebus calorem tenet excalfacta igni nigra ac ponderoſa diſtinguẽtibus eam uenis rubentibus. Putant prodeſſe contra frigora. Agyptillã lacchus intelligit per album ſarda: nigraq; uena tranſeunte. Vulgus autem in nigra radice cæruleam facit. Balanitæ genera duo habent ſubuirides: & corinthii æris ſimilitudine illa a copto. Hæc ex troglodytica regione ueniunt medias fecãte flammea uena. Bratracchitas mittit & coptos. Vnam ranæ ſimilem colore. Alteram ebori. Tertiam rubentis e nigro. Baptes mollis: alioquin odore excellit. Beli oculus albicans pupillam pingit nigram e medio aureo fulgore lucentem. Hæc propter ſuam ſpetiem: ſacratiſſimo aſſyriorum deo dicat̃. Aliã aũt quã Belũ uocant in arbelis naſci Democritus tradit nucis iuglandis magnitudine uitrea ſpecie. Baropterus: ſiue botrypes nigra: ſanguines & albis nodis alligata dicit: ueluti portentoſa. Botrytes alia nigra eſt alia pampinea incipienti uuæ ſimilis: Boſtrychitem Zoroaſtres uocat crinibus mulierum ſimiliorem. Bucardia bubulo cordi ſimilis: babylone tantũ naſcit̃. Brontia capitibus teſtudinum ſimilis: & cum tonitruis cadit (ut putãt) & fulmine tacta reſtinguit: ſi credimus. Bole nimbo inueniuntur glebæ ſimilitudine. Cheramydes eadem eſſet quam oſtracitem uocant: niſi q̃ hanc cæruleæ interdum bullæ cingunt. Calais ſaphirum imitatur: candidior: & littoroſo mari ſimilis. Capnites quibuſdam uidetur ſuum genus habere plurimis ſpiris fumida: ut ſuo loco diximus. Cappadocia & in phrygia naſcitur ebori ſimilis Calamites a calamo: ferunt̃q; plures ſimul coniunctos inueniri. Catochites corſicæ lapis eſt cæteris maior mirabilis: ſi uera traduntur: impoſitam manum ueluti gummi retinens. Catopyrites e Cappadocia puenit. Cepites: ſiue cepocapites candida eſt uenarum nodis coeuntibus candore imaginem regerens. Ceramites teſtæ colorẽ habet. Cynedianæ ſueniunt̃ in cerebro piſcis eiuſdẽ nominis candidæ & ob lõgæ: euentuq; mirandæ: ſi modo eſt fides: p̃ſagare eas habitũ maris nubilo colore aut trãquilitate. Cæritres cæræ ſimilis eſt. Circos pitis. Corſoides canicei hoĩs: Coralloachates corallo aureis guttis diſtinctæ. Corallis minio gigniturq; ĩ india & ſyene. Craterites inter chryſolithũ & electrũ colorem habet predu/ræ naturæ. Crocallis ceraſum repreſentat. Ciſſites circa copton naſcitur candida: & uidetur intus habe/

re partum:qui ſentiatur etiam ſi creditur.Calcophonos nigra eſt:ſed illiſa æris tinnitum reddit tragœ/
dis ut ſuadent geſtanda.Chelidoniæ duorum ſunt generum:hirūdinum colore:& alia parte purpureæ
nigris interpellantibus maculis.Chelonia oculus ē indicæ teſtudinis: uel portētoſiſſima magorum mē
daciis:melle enim colluto ore impoſitam linguæ futurorum diuinationem præſtare promittunt quin
tadecima luna & ſilente tota die:decreſcente uero ante ſolis ortum.Cæteris diebus a prima in ſextā ho/
ram.Sunt & chelonitides teſtudinum ſimiles:ex quibus ad tempeſtates ſedandas multa uaticinantur.
Eam uero quæ ſit aureis guttis cum ſcarabeo deiectam ī aquam feruentem tēpeſtates tueri. Chlorites
hærbacei coloris eſt:quam dicunt magi eam inueniri in ſyllæ auis uentre cōgenitam ei: ferroq; includi
iubent ad quædam prodigioſa moris ſui Coaſpites a flumine dicta eſt uiridis:fulgoris aurei.Chryſolā/
pis in æthiopia naſcit pallidi caloris die:& noctu ignei.Chryſophis aurum uidet eſſe Cepionidæſin eo/
lide nunc ad arenum pagū quondam oppidum naſcūtur multis coloribus trāſlucentes:alias uitreæ:ali
as cryſtallinæ:alias iaſpidæ.Sed & ſordidis tantus ē nitor:ut imagines reddant ceu ſpecula.Daphniā Zo
roaſtres & Orchaſtres morbis comitialibus demonſtrant.Diadochos heryllo ſimilis eſt. Diphris du/
plex candida ac nigra:mas ac fœmina:gentile utriuſq; ſexus diſtinguente linea.Dionyſias nigra ac dura
mixtus rubentibus maculis.Quæ ex aqua trita:ſaporem uini facit:& ebrietati reſiſtere putatur.Draco/
nites ſiue draconitias e cerebro ſit draconum:ſed niſi uiuentibus abſciſo:nunq; gemmaſcit:inuidia ani/
malis mori ſe ſentientis.Igitur mos eſt:ut dormientibus aialibus caput amputent.Sotacus q uiſam eā
gēmam ſibi apud regē ſcripſit:bigis uehi querentes tradit.& uiſo dracone ſpargere ſomnifica medica/
menta:atq; ita præcidere. Eſſe aūt candore tranſlucido nec poſtea poliri:aut artē admittere.Encardia co
gnominat ecardiſte.Vna in q̄ nigra effigies cordis eminet. Altera eodē noīe uiridi colore:cordis ſpeciē re
preſentat.Tertia nigrū cor oſtēdit reliq̄ ſui parte candida.Enorchis cādida ē: diuiſaq; fragmētis teſtiū ef/
figiē repreſentat.Exhebenū Zoroaſtres ſpecioſam & candidā tradit:qua aurifices aurū poliunt.Eriſtalis
cū ſit candida:ad inclinationes rubeſcere uidetur.Erotylos eadem quæ mepicoros & hieronne modo a
Democrito laudatur in argumentis diuinationum.Eumetris in bactris naſcitur: ſilici ſimilis:& capita
ſuppoſita uiſa nocturna oraculi modo reddit.Eumetren Belli gēmam ſanctiſſimi deoꝝ ſibi aſſyrii ap/
pellant porracei coloris ſuperſtitionibus gratam.Eupetalos quattuor colores habent:cæruleum igneū:
minii:mali.Eureos nucleo oliuæ ſimilis eſt:ſtrictæ concharum modo non adeo candida.Eurotias ſitu
uidetur operire nigritiam. Euſebes ex eo lapide eſt:ex quo traditur.Tyri in herculis templo facta ſedes:
ex qua dii facile ſurgebant.Epimelas fit:cum in cādida gemma ſuperne nigricat colos.Galaxiam aliqui
galactiten uocant:ſimile proxime dictis:ſed intercurrentibus ſanguineis aut candidis uenis. Galactites
ex uno colore lactis eſt.Eandem dicunt leucogageam & leucographiam appellant: & ſynephiten lactis
ſucco ac ſapore notabilem.In educatione nutricibus lactis fœcunditatem infantium quoq; alligata collo
ſaliuam facere dicitur.In ore autem liqueſcere.Eandem memoriam adimere dicūt.Mittit eam & ache/
lous amnis.Sunt qui ſmaragdum albis uenis circunligatum galactiten uocent.Galaicos argyrodaman
ti ſimilis eſt:paulo ſordidior.Inueniuntur autem binæ uel ternæ.Gaſidanem medi mittunt coloris olo
rini ueluti floribus ſperſam.Naſcitur & in arbellis.Hæc quoq; gemma concipere dicitur:& intra ſe par
tum fateri concuſſa.Concipere autem trimeſtri ſpatio. Gloſo petra linguæ ſimilis humāæ in terra non
naſcitur:ſed deficiente luna cælo decidere:& lenocinanti neceſſaria creditur.Quod ne credamus ꝓmiſſi
quoq; uanitas facit.Ventos enim comprimi narrant.Gorgonia nihil aliud eſt q̄ corallium:nominis cau
ſa:q; in duritiam lapidis mutatur:emollit marina fulminibus:& typhoni reſiſtere affirmant.Genianen
eadem uanitate inimicorum pœnas efficere promittunt.Heliotropium naſcitur in æthiopia:Africa cy/
pro porracei coloris:ſanguineis uenis diſtincta.Cauſa nominis:quoniam deiecta in uas aquæ fulgorem
ſolis accedentem percuſſu ſanguineo mutat:maxime æthiopica:eadem extra aquam ſpeculi modo ſo/
lem accipit:deprehenditq; defectus ſubeuntem lunam oſtendens.Magorum impudentiæ uel manife/
ſtiſſimum hoc quoq; exemplum eſt:quoniam ammixta hærba heliotropio:quibuſdam quoq; additis
præcationibus gerentem conſpici negent.Hepheſtithes quoq; ſpeculi naturam habet in reddendis ima
ginibus:q̄q̄ rutila.Experimentum eſt ſi feruentem aquam addita ſtatim refrigeret: aut ſi in ſole addita
aridam materiam accendit.Naſcitur in coryco.Horminodes ex argumento uiriditatis in candida gem
ma uel nigra:& aliquando pallida:ambiente circulo aurei coloris appellatur.Hexeconthalithos in par/
ua magnitudine multicolor:hoc ſibi nomen adoptauit.Reperitur in troloditica regione.Hieracites al/
ternat tota miluinis nigricans ueluti plumis.Hammithis ouis piſcium ſimilis eſt:& alia uelut nitro cō/
poſita prædura alioquin.Hammonis cornu inter ſacratiſſimas æthiopiæ gemmas aureo colore arietini
cornus effigiem reddens:promittitur prædiuina ſomnia repræſentare.Hormeſion inter gratiſſimas aſ
picitur ex igneo colore radians auro portāte ſecū in extremitatibus candidam lucem. Hyeniæ ex oculis
Hyenæ tabido in uaſe inueniri dicunt:& ſi credimus;linguæ hominis ſubdite futura p̄dicere. Hemati/
tes in æthiopia qdē;principalis:ſed & ī arabia & africa inuenit ſanguineo colore:nō omittēda ꝓmiſſis ad
coarguēdas barbaroꝝ inſidias.Zacharias Babylonius in his libris quos ſcripſit ad regē Mithridatē hu/
mana gēmis attribuit fata:has nō contētus oculoꝝ & iocineꝝ medicina decoraſſe.A rege etiam aliquid
petituris dedit:& litibus iudiciiſq; interpoſuit in prœliis etiam eas ſalutares pronuntiauit. Eſt & alia
eiuſdem generis: quæ uocatur henui ab indis xanthos appellata græcis e fuluo candicans.Idæi dactyli
in creta ferreo collore pollicem humanū exprimunt:Icterias mali cute lurido ſimilis:ideo exiſtimat ſa/
lubris cōtra regios morbos.Eſt & alia eodē nomine liqdior.Tertia folio uiridi ſimilis:latior prioribus:

pene ſine pondere:uenis luridis.Quartum genus in eodem colore nigris uenis deſcendentibus.Iouis gẽ ma candida eſt:non ponderoſa:tenera.Indica gentium ſuarum habet nomen:ſubruſſo colore:in attritu ſudorem purpureum emanat.Alia eodem nomine candida:puluereo aſpectu.Ion apud indos uiolacea eſt:ſed raro ſaturo colore lucet.Lepidotes ſquammas piſcium uariis coloribus imitatur.Leſbias leſbi pa triæ nomen habens inuenitur & in india.Leucoptalmos rutila alias oculi ſpeciem candidam nigramq; continet.Leucopetalos candorem niuis ex auro diſtinguit. Libanochros thuris ſimilitudinem oſten/ dit:ſed ad ſuccum mellis.Limoniates eadẽ uideť quæ ſmaragdus.De lipare hoc tantũ traditur:ſuffita ea omnes beſtias euocari.Lyſimachus rhodio marmori ſimilis eſt aureis uenis:politur ex marmore:am/ plitudine in anguſtias coeunte:ut inutilia exterantur.Leucochryſos ſit chryſolito interalbicante.Mẽno nia qualis ſit non traditur.Media nigra eſt a Medea illa fabuloſa inuenta habet:uenas aurei coloris ſudo rem reddit:croci ſaporem aũt uini.Meconites papauera exprimit.Mitrax a pſis accepta eſt:& rubri ma/ ris montibus:multicolor:cõtra ſolem uarie refulgens.Morocthos porracea lacte ſudat. Morion indica quæ nigerrimo colore tranſlucet uocať pramnion:in qua miſceť & carbunculi colos.Alexãdrium ubi ſardæ cyprium.Naſciť & in tyro & in galatia.Xenocrates & ſub aſperibus naſci tradit. Heæ ſunt gẽmæ quæ ectypas ſcalpturas aptanť.Myrites myrrhæ colorẽ habet:faciemq; minimæ gẽmæ:unguenti odo/ rem attrita ẽt nardi.Myrmetyas nigra habet eminentias ſimiles uerrucis.Myrſinites melleũ colorẽ ha/ bet:myrrhæ odorẽ.Meſoleucos eſt mediã gẽmã candida diſtinguẽte linea.Meſomelas nigra uena quẽ/ libet colorẽ ſecante p medium.Naſomonites eſt ſanguinea nigris uenis.Nebrides Libero patri ſacra no/ men traxit a nebridum eius ſimilitudine.Sunt & aliæ nigræ generis eiuſdẽ.Nympharena urbis & gen/ tis perſicæ nomen habet:ſimilis hyppopotami.Orca barbari nominis e nigro ſuluoq; ac uiridi & candi do placet.Ombria quã aliqui notiã uocant ſicut cæraunia & Brontia cadere cũ hymbribus & fulmini/ bus diciť:eundẽq; effectũ habere quẽ Brontia narrať.Præterea in aras addita ea tradiť libamẽta nõ am/ buri.Orites globoſa ſpecies a quibuſdã & ſyderites uocať ignem nõ ſentiens.Oſtracias ſiue oſtracites eſt teſtacea durior altera achatæ ſimilis:niſi q; achates politura pingueſcit duriori:tanta in eſt uis:ut aliæ gẽ mæ ſcalpanť fragmentis eius.Oſtracidi oſtrea nomẽ & ſimilitudinẽ dedere.Opphicardelon barbari uo cant nigrum colore binis lineis albis includentibus.De obſidiano lapide diximus ſuperiore libro.Inue/ niunť & gẽmæ eodem nomine ac colore nõ ſolũ in æthiopia indiaq;:ſed ẽt in ſamo ut aliqui putant:& i littoribus hyſpaniẽſis occeani.Panchros fere ex omnibus coloribus conſtat.Pangonis non lõgior digy/ to:ne cryſtallus uideať:numero pluriũ augulos cauet.Paneros qualis ſit a Metrodoro nõ diciť:ſed car/ mẽ Timaridi reginæ in eadẽ dicatũ Veneri nõ inelegans ponit:ex quo intelligiť additã ei fœcunditatẽ. Quidã hãc panſebaſton uocant.Ponticarũ plura ſunt genera.Eſt ſtellata nunc ſanguineis nũc atris gut/ tis quæ inter ſacras habeť.Alia pro ſtellis eiuſdẽ coloris lineas habet.Alia montiũ cõualliũq; effigies.Phi loginos quẽ & chryſiten uocant oſtraciæ atticæ aſſimilata inueniť in ægypto.Phenicites ex balani ſimi litudine appellať.Phrycites aloe.Perileucos filio ore gẽmæ ad radicẽ uſq; candido deſcendente. Pæanti/ des quas quidam gemonidas uocãt pregnãtes fieri:& parere dicunť:mederiq; parturiẽtibus.Nam tales in Macedonia iuxta monumentum Tireſiæ inueniuntur:ſpecieſq; ẽ eis aquæ glaciatæ. Solis gẽma cãdi da eſt:& ad ſpeciem ſyderis in orbe fulgentes ſpargit radios.Sagdam chaldei adhæreſcentẽ nauibus ha/ bent:inuenitur praſini coloris.Samothracia inſula eiuſdem nominis gẽmam dat nigrã:ac ſine pondere ligno ſimilem.Sauriten in uentre uiridis lacerti harundine deſecti tradunt inueniri. Sarcites bubulas carnes præſentat.Selenites ex candido trãſlucet melleo fulgore:imaginem lunæ continens:redditq; eã in dies ſingulos creſcentis minuentiſq; numero:naſciq; putať in arabia.Syderites ferro ſimilis:& litigio illata diſcordias facit.quæq; naſcitur i æthiopia.Syderopœcilos ex ea ſit uariãtibus guttis.Spõgites ipõ giæ nomen repræſentat.Synodontites e cerebro piſciũ eſt: qui ſynodontes uocãtur.Syrtitæ i littore ſyr tium iã quidẽ lucania inueniuntur melleo colore croco refulgentes.Intus aũt ſtellas continet languidas. Syringites ſtipulæ internodio ſimilis:perpetua fiſtula cauať.Trichrus ex africa niger eſt:ſed tres ſuccos reddit:a radice nigrum:medio ſanguineum:ſummo candidum.Telirrhizos cinerei coloris aut ruffi cã didis radicibus ſpectatur.Telicardios colore cordis perſas apud quos gignitur magnopere delectat.Ma culãq; appellãt thracia trium generũ eſt:uiridis aut pallidior tertia ſanguineis guttis.Tephrites nouæ lu næ ſpeciem habet curuatæ in cornua quamuis cinerei coloris Theolithos oleæ nucleo ſimilis uidetur: neq; eſt gemmæ honos:ſed lingentium calculos frangit:pellitq;. Veneris crines nigerrimi nitoris con/ tinent in ſe ſpeciem ruffi crinis Veientana italica gẽma eſt:ueiis reperta nigrã materiã diſtinguẽte limi/ te albo.Zathenen in media naſci Democritus,tradit electri colore: & ſi quiſterat in uino palmeo & cro co cæræ mõ lenteſcere odore:magnæ ſuauitatis Zmilaces in euphrate naſciť,pconneſo marmori ſimi/ lis:medio coloť glauco.Zoronyſios i ido flumie naſciť:magoq; gẽma eẽ narrať:neq; aliđ amplius de ea

De gemmis quæ a membris hominum cognominantur:& quæ ab anima libus:& de iis quæ a cæteris rebus. CA. XI.

St etiãnum alia diſtinctio: quam equidem fecerim ſubinde uariata expoſitione. Si quidem a membris corporũ habet nomina. Hepatites a iocinere.Stetiates ſingulorum animalium adi pe numeroſa.Aduenepras.Adunephros ionice naſcitur tres hominis ſimul oculos exprimẽs: ab animalibus cognominantur.Carcinias marini cãcri colore.Echites uiperæ.Scorpites ſcorpionis aut colore aut effigie.Scarites ſcari piſcis.Triglites muli. Aegophthalmos caprino oculo. Item alia ſuillo. Et a gruis collo geranites.Hieracites accipitris.Aetites a colore aquilæ candicante cauda. Myrmecites

innatam repentis formicæ effigiem habet. Scarabeorum cantharias. Lycophthalmos quattuor eſt colorum ex rutilo & ſanguineo in medio nigrum candido cingitur: ut luporum oculi: illis per omnia ſimilis. Taos pauoni eſt ſimilis: item aſpidi: quam uocari Chelidomam inuenio. Arenarum ſimilitudo eſt i hammocryſo uelut auro harenis mixto. Cenchrites milii granis uelut ſperſis. Dyrites e truncis arborũ hæc & ligni modo ardet: Ciſſites in candido collucet ederæ foliis quæ totam tenent. Narciſites uenis ẽt ederæ diſtinguitur. Cyamea nigra eſt: ſed fracta ex ſe fabæ ſimilitudinem parit. Pyrene ab oliuæ nucleo dicta eſt: huic aliquãdo ineſſe piſcium ſpinæ uidentur. Chalazias grandinum & colorem & figuram habet adamantinæ duritiæ. Narrant etiam in ignem additæ manere ſuum frigus. Pyrites nigra quidẽ: ſed attritu digytos adurit. Polizonos nigra multis zonis cãdicat. Aſtrapiæ in cãdido aut cyaneo diſcurrũt e medio fulminis radii. In phlegontide intus ardere quædam uidetur flamma: quæ nõ exeat. In anthracitide ſintillæ diſcurrere aliquando uidentur. Enhydros ſemper rotunditatis abſolutæ in candore eſt leuis: ſed ad motum fluctuat intus in ea ueluti in ouis liquor. Polytryx in uiridi capillatur: ſed deflua comarum facere dicitur. Sunt & a leonis pelle & pantheræ nominatæ leontios pardalios. Colos appellauit chryſolitum aureus. Chryſopraſum hærbaceus. Melleus melichrota: quãuis plura eius genera ſint. Melichloron eſt geminus parte flauus: parte melleus. Crociam croci. Polia canitiem quandã ſparti indicat eandem duriorem. Nigra ſparopolia. Rhodites a roſa eſt. Melites mali coloris. Chalcites ærei. Sicites fici. Ratio nominum non eſt in borſycite in nigro: ramoſa candidis aut ſanguineis frondibus. Nec gemite uelut in petra candidis manibus iter ſe complexis. Ananchitide in necromantia dicunt euocari imagines deorum. Synochide umbras inferorum euocatas teneri. Dentritide alba defoſſa ſub arbore quæ cædatur ſecuris aciem non hebetari. Et ſunt multo plures: magiſq; monſtrificæ: quibus barbari dedere nomina confeſſi lapides eſſe. Nobis ſatis erit in his coarguiſſe dira mendacia.

De gemmis naſcentibus & factitiis: & figuris gemmarum. CA. XII.

Emmæ naſcuntur repente nouæ ac ſine nominibus: ut lampaſci i metallis aurariis una inuenta: quæ propter pulchritudinem. Alexandro regi miſſa fuit: ut auctor eſt Theophraſtus. Cocli des quoq; nunc uulgatiſſimæ famæ fiunt uerius q̃ naſcunt in arabia repertis in gentibus glebis. Melle excoqui tradũt ſeptenis diebus noctibuſq; ſine itermiſſione. Ira omni terreno uitioſoq; puluere decuſſo purgatam glebam artificum ingenio uarie diſtribui in uenas: ductuſq; macularum q̃ maxime uendibili ratione ſectantium. Quondamq; tantæ magnitudinis fecere: ut equis regum in oriẽte frõtalia atq; pro phaleris penſilla facerent. Et alias omnes gemmæ mellis decoctu niteſcunt: præcipue corſici. In omni alio uſu acrimonia abhorrentis. Quæ uariæ ſunt: & ad nouitatem accedere caliditate ingeniorum contingit ut nomen uſitatum non habeant. Phyſes appellant uelut ipſius naturæ admiratiõnẽ in iis uendicantes cum finis nominum non ſit: quæ perſequi non equidem cogito: innumera ex græca uanitate conficta. Indicatis nobilibus gemmis etiam plebeis rarorum generum dictu dignas diſtrinxiſſe ſatis erat. Illud modo meminiſſe conuenit increſcentibus uariæ maculis atq; uerrucis linearum: quæ interueniunt multiplici ductu: & colore mutata ſæpius nomina in eadem plerumq; materia. Nunc cõmuniter ad oĩum gẽmarũ obſeruationẽ pertinentia dicemus opiniones ſecuti auctorum. Cauæ aut extuberantes uiliores uidẽtur æqualibus. Figura oblonga maxie ꝓbatur: deinde quæ uocaſ lenticula: poſtea clipeidos & rotũda: angulosis minima gratia. Veras a falſis dicernẽdi magna difficultas. Quippe cũ inuẽtũ ſit ex ueris gẽmis in alterius generis falſas traducere. Sardonices e ceraunis glutinanſ gẽmis ita ut depræhẽdi ars nõ poſſit: aliunde nigro: aliunde: candido: aliunde nimio ſumptis oĩbus in ſuo genere probatiſſimis. Quinimo ẽt extant cõmentarii auctorũ: quos nõ equidẽ demõſtrarim: quibus modis ex cryſtallo tingant ſmaragdi: alæq; tráſlucentes. Sardonix e ſarda. Item cæteræ ex aliis. Neq; eſt ulla fraus uitæ lucroſior.

De ratione probandarum gẽmarum. CA. XIII.

Os contra rõnem depræhendi falſas demõſtrabimus: quãdo ẽt luxuriã aduerſus fraudẽ muniri decet. Præter illa quæ i principalibus qbuſq; generibus priuati diximus. Tráſlucẽtes matutino ꝓbari cẽſent: aut ſi neceſſe eſt i quartã horã: poſtea uetãt. Experimẽta pluribus modis conſtant. Primũ põdere: ſi grauiores ſentiunt: poſt hæc corpore. Fictitiis puſtulæ in ꝓfundo apparẽt. Scabritia i cute. In capillamẽto fulgoris icõſtãtia: prius q̃ ad oculos pueniat deſinẽs nitor. Decuſſi fragmẽti paulũ qđ in lamina ferrea terat efficaciſſimũ experimẽto excuſant mãgones gẽmarũ. Recuſant ſimiliter & limæ ꝓbationẽ. Obſidianæ fragmẽta ueras gẽmas nõ ſcarificãt. Fictitiæ ſcarificationis cãdicantiã fugiũt. Tãtaq; differẽtia ẽ: ut aliæ ferro ſcalpi nõ poſſint: aliæ nõ niſi retuſo: uerũ oẽs adamante. Plurimũ aũt in his terebrarũ ꝓficit feruor. Gẽmiferi amnes ſunt aoaxis: mater: ganges. Terrarũ aũt oĩum maxime idia. Et iã peractis oĩbus naturæ operibus: diſcrimẽ quoddã rerũ ipſarũ facere cõueniat. Ergo i toto orbe & i quacunq; cæli cõuexitas uergit: pulcherrima eſt oĩum rebus meritoq; principatũ naturæ optinẽs italia rectrix parẽſq; mũdi: altera: uiris: fœminis: ducibus: militibus: ſeruitiis: artiũ p̃ſtãtia ingenioq; claritatibus. Iã ſitu ac ſalubritate cæli atq; tẽperie: acceſſu cũctarũ gentiũ facili: littoribus portuoſis: benigno uentoq; afflatu. Et.n. cõtingit recurrẽtis poſitio in partẽ utiliſſimã: & inter ortus occaſuſq; mediã aquarũ copia: nemoq; ſalubritate: mõtiũ articulis: feroq; aĩalium inocẽtia: ſoli fertilitate: pabuli ubertate. Quicqd eſt quo carere uita nõ debeat: nuſq̃ eſt p̃ſtãtius: fruges: uinũ: olea: uellera: lina: ueſtes. iuuẽci. Ne equos quidẽ in trigariis p̃ferri ullis uernaculis aĩaduerto. Metallis auri: argẽti: æris: ferri: quãdiu libuit exercere: nullis ceſſit. Et iis nũc in ſe grauida ꝓ omni dote uarios ſuccos: & frugũ pomorũq; ſapores fundit. Ab ea exceptis indiæ fabuloſis proxime qdem dixerim hiſpaniam quacunq; ambitur mari.

FINIS.

Caii Plynii Secundi de naturali hyſtoria opus fœliciter abſolutum eſt: quã diligentiſſimæ caſtigatum: Impſſum Venetiis accuratiſſime p Bartolameũ de Zãnis de portefio ãno nſri ſaluatoris. M. cccclxxxxvi. die. xii. menſis Decẽbris.

REGISTRVM

a
Prima alba
C. Plynius
Traiani
Lucubrare

b
Ex auctoribus
De tritonum
De uocibus
De fagina

c
CAII PLYNII
do agere
quuntur
ſtadium

d
Circa
tot ſeculis
apenninum
CAII PLYNII

e
mis
ætolorum
macedonia
zephire

f
nicum
ſed
magna
ſes

g
oreos
ſignificat
baras
brus

h
in quibuſq;
reperitur
monſtraſſe
ſpectare

i
ueri
magna
ces
nullis

k
ſimilis
ctrinis
lationem
cem

l
& potiſſimum
ſatio
tu eadem
hæc

m
pugna
uero
q; ſine
odore

n
nec
plum
ergo
uinum

o
cæteris
nuto
Siſcinius
ribus

p
memoratur
CAII PLYNII
locis
docet

q
fico in
matre
& poſtea
frumenti

r
Antelucanis
dio: niſi
uindemiator
aſperam

s
gigni.
CAII PLYNII
cacior
nigra

t
fracta
roſa
ram
contermina

u
Radicibus
& urbana
non
collectiones:

x
Vtiliora
potui
nitro
mores

y
Rus
ras
cua
eam

z
diximus:
tiſmos.
aconas
uimus

&
Statumue
ſumpſere
hippopotamo
apri

ꝛ
Frigida
in lacerto
occurritur
etiam cuius

ꝯ
per triduum
genere
& colores
inter

A
utile eſt
ut in lucerna
iſſet dextra
primus ex

B
Elio tribuno
atq; cõſciſſuris
hoc eſt ex
etiam autem

C
Coloribus
clypeo
Retinet hanc
Ad omnia

D
crudis
Reliqua
indicauimus
Poſtrema
Aut quæ

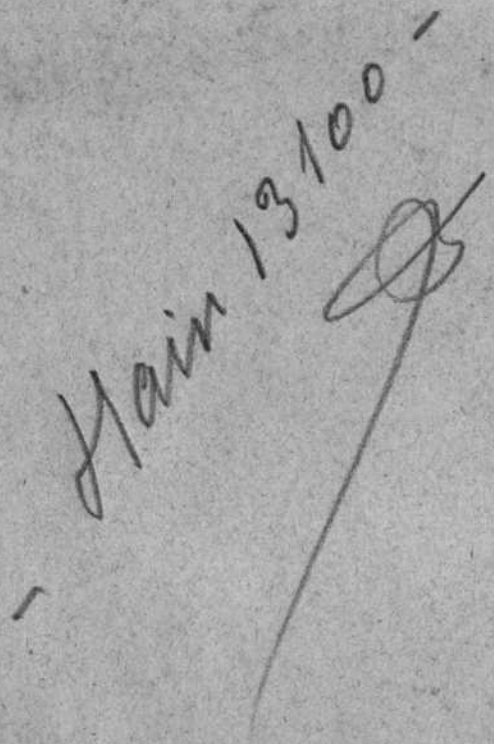

- Hain 13100 -

MARQUES DE SAN JUAN DE PIEDRAS ALBAS

BIBLIOTECA

Pesetas

Número. 1436 | Precio de l obra..... .....
Estante . 128 | Precio de adquisición.. .....
Tabla... 1 | Valorac ón actu l..... 500
Número de tomos. .....

1436.

C. PLINII SECUNDI